שו״ת · אחרונים · בית שערים

בית שערים אורח חיים

רבי עמרם בלום

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בית שערים אורח חיים

רבי עמרם בלום

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-שערים-אורח-חיים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

תשובה א 9
תשובה ב 15
תשובה ג 17
תשובה ד 19
תשובה ה 20
תשובה ו 21
תשובה ז 24
תשובה ח 26
תשובה ט 28
תשובה י 31
תשובה יא 35
תשובה יב 43
תשובה יג 45
תשובה יד 47
תשובה טו 49
תשובה טז 59
תשובה יז 60
תשובה יח 61
תשובה יט 77
תשובה כ 81
תשובה כא 84
תשובה כב 87
תשובה כג 89
תשובה כד 91
תשובה כה 96
תשובה כו 101
תשובה כז 102
תשובה כח 114
תשובה כט 117
תשובה ל 119
תשובה לא 122
תשובה לב 123
תשובה לג 125
תשובה לד 127
תשובה לה 129
תשובה לו 131
תשובה לז 132
תשובה לח 135
תשובה לט 136
תשובה מ 138
תשובה מא 140
תשובה מב 143
תשובה מג 144
תשובה מד 144
תשובה מה 148
תשובה מו 149
תשובה מז 151
תשובה מח 155
תשובה מט 156
תשובה נ 158
תשובה נא 159
תשובה נב 162
תשובה נג 170
תשובה נד 175
תשובה נה 176
תשובה נו 180
תשובה נז 181
תשובה נח 184
תשובה נט 187
תשובה ס 190
תשובה סא 195
תשובה סב 205

תשובה סג 208
תשובה סד 217
תשובה סה 219
תשובה סו 219
תשובה סז 221
תשובה סח 222
תשובה סט 226
תשובה ע 227
תשובה עא 228
תשובה עב 230
תשובה עג 231
תשובה עד 236
תשובה עה 240
תשובה עו 244
תשובה עז 246
תשובה עח 248
תשובה עט 282
תשובה פ 283
תשובה פא 284
תשובה פב 286
תשובה פג 292
תשובה פד 293
תשובה פה 295
תשובה פו 296
תשובה פז 298
תשובה פח 299
תשובה פט 300
תשובה צ 304
תשובה צא 306
תשובה צב 308
תשובה צג 310
תשובה צד 313
תשובה צה 317
תשובה צו 317
תשובה צז 321
תשובה צח 323
תשובה צט 325
תשובה ק 327
תשובה קא 328
תשובה קב 329
תשובה קג 331
תשובה קד 331
תשובה קה 333
תשובה קו 337
תשובה קז 339
תשובה קח 339
תשובה קט 342
תשובה קי 346
תשובה קיא 357
תשובה קיב 361
תשובה קיג 375
תשובה קיד 377
תשובה קטו 378
תשובה קטז 381
תשובה קיז 383
תשובה קיח 386
תשובה קיט 394
תשובה קכ 394
תשובה קכא 397
תשובה קכב 398
תשובה קכג 402
תשובה קכד 404
תשובה קכה 473
תשובה קכו 476

תשובה קכז 477
תשובה קכח 478
תשובה קכט 480
תשובה קל 482
תשובה קלא 485
תשובה קלב 487
תשובה קלג 494
תשובה קלד 503
תשובה קלה 503
תשובה קלו 505
תשובה קלז 507
תשובה קלח 508
תשובה קלט 509
תשובה קמ 515
תשובה קמא 517
תשובה קמב 521
תשובה קמג 537
תשובה קמד 538
תשובה קמה 543
תשובה קמו 544
תשובה קמז 546
תשובה קמח 549
תשובה קמט 551
תשובה קנ 553
תשובה קנא 554
תשובה קנב 561
תשובה קנג 564
תשובה קנד 565
תשובה קנה 567
תשובה קנו 575
תשובה קנז 579
תשובה קנח 588
תשובה קנט 590
תשובה קס 593
תשובה קסא 595
תשובה קסב 596
תשובה קסג 607
תשובה קסד 621
תשובה קסה 624
תשובה קסו 630
תשובה קסז 631
תשובה קסח 639
תשובה קסט 644
תשובה קע 647
תשובה קעא 654
תשובה קעב 656
תשובה קעג 660
תשובה קעד 662
תשובה קעה 665
תשובה קעו 668
תשובה קעז 669
תשובה קעח 673
תשובה קעט 676
תשובה קפ 678
תשובה קפא 681
תשובה קפב 684
תשובה קפג 689
תשובה קפד 690
תשובה קפה 693
תשובה קפו 696
תשובה קפז 698
תשובה קפח 704
תשובה קפט 706
תשובה קצ 708

תשובה קצא 710
תשובה קצב 711
תשובה קצג 713
תשובה קצד 714
תשובה קצה 716
תשובה קצו 718
תשובה קצז 723
תשובה קצח 724
תשובה קצט 724
תשובה ר 733
תשובה רא 739
תשובה רב 751
תשובה רג 753
תשובה רד 755
תשובה רה 774
תשובה רו 780
תשובה רז 790
תשובה רח 791
תשובה רט 792
תשובה רי 793
תשובה ריא 795
תשובה ריב 797
תשובה ריג 798
תשובה ריד 799
תשובה רטו 800
תשובה רטז 801
תשובה ריז 802
תשובה ריח 803
תשובה ריט 809
תשובה רכ 810
תשובה רכא 813
תשובה רכב 815
תשובה רכג 817
תשובה רכד 819
תשובה רכה 821
תשובה רכו 851
תשובה רכז 855
תשובה רכח 858
תשובה רכט 860
תשובה רל 864
תשובה רלא 866
תשובה רלב 867
תשובה רלג 869
תשובה רלד 872
תשובה רלה 874
תשובה רלו 875
תשובה רלז 876
תשובה רלח 878
תשובה רלט 879
תשובה רמ 881
תשובה רמא 885
תשובה רמב 890
תשובה רמג 899
תשובה רמד 903
תשובה רמה 913
תשובה רמו 914
תשובה רמז 916
תשובה רמח 918
תשובה רמט 923
תשובה רנ 924
תשובה רנא 925
תשובה רנב 931
תשובה רנג 932
תשובה רנד 933

תשובה רנה 941
תשובה רנו 946
תשובה רנז 949
תשובה רנח 961
תשובה רנט 964
תשובה רס 977
תשובה רסא 979
תשובה רסב 989
תשובה רסג 990
תשובה רסד 995
תשובה רסה 997
תשובה רסו 999
תשובה רסז 1000
תשובה רסח 1001
תשובה רסט 1003
תשובה ער 1004
תשובה רעא 1008
תשובה רעב 1017
תשובה רעג 1020
תשובה רעד 1023
תשובה ערה 1024
תשובה רעו 1025
תשובה רעז 1028
תשובה רעח 1031
תשובה רעט 1033
תשובה רפ 1037
תשובה רפא 1040
תשובה רפב 1042
תשובה רפג 1044
תשובה רפד 1047
תשובה רפה 1049
תשובה רפו 1056
תשובה רפז 1063
תשובה רפח 1065
תשובה רפט 1066
תשובה רצ 1071
תשובה רצא 1072
תשובה רצב 1074
תשובה רצג 1075
תשובה רצד 1078
תשובה רצה 1084
תשובה רצו 1085
תשובה רצז 1086
תשובה רצח 1087
תשובה רצט 1101
תשובה ש 1106
תשובה שא 1115
תשובה שב 1115
תשובה שג 1120
תשובה דש 1121
תשובה שה 1124
תשובה שו 1132
תשובה שז 1135
תשובה שח 1141
תשובה שט 1153
תשובה שי 1157
תשובה שיא 1161
תשובה שיב 1165
תשובה שיג 1167
תשובה שיד 1169
תשובה שטו 1171
תשובה שטז 1174
תשובה שיז 1176
תשובה שיח 1226

תשובה שיט 1234
תשובה שכ 1237
תשובה שכא 1238
תשובה שכב 1240
תשובה שכג 1241
תשובה שכד 1244
תשובה שכה 1250
תשובה שכו 1255
תשובה שכז 1266
תשובה שכח 1271
תשובה שכט 1272
תשובה של 1276
תשובה שלא 1279
תשובה שלב 1281
תשובה שלג 1283
תשובה שלד 1284
תשובה שלה 1296
תשובה שלו 1298
תשובה שלז 1299
תשובה שלח 1300
תשובה שלט 1302
תשובה שמ 1303
תשובה שמא 1304
תשובה שמב 1308
תשובה שמג 1309
תשובה שמד 1319
תשובה שמה 1320
תשובה שמו 1323
תשובה שמז 1325
תשובה שמח 1333
תשובה שמט 1339
תשובה שנ 1348
תשובה שנא 1352
תשובה שנב 1355
תשובה שנג 1356
תשובה שנד 1361
תשובה שנה 1365
תשובה שנו 1378
תשובה שנז 1381
תשובה שנח 1386
תשובה שנט 1389
תשובה שס 1396
תשובה שסא 1405
תשובה שסב 1408
תשובה שסג 1410
תשובה שסד 1412
תשובה שסה 1417
תשובה שסו 1420
תשובה שסז 1422
תשובה שסח 1423
תשובה שסט 1425
תשובה שע 1445
תשובה שעא 1447
תשובה שעב 1452
תשובה שעג 1456
תשובה שעד 1459
תשובה שעה 1460
תשובה שעו 1461
תשובה שעז 1462
תשובה שעח 1465
תשובה שעט 1466
תשובה שפ 1467
תשובה שפא 1475

חלק אורח חיים

תשובה א

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' ואתחנן תרמז"ל
שוכ"ט לידידי ש"ב הרבני המופלג, מלא פלג, חו"ש כמ"ו צבי הירש העללער כהנא נ"י מ. סיגתו.
יקדתו הגיעני בזמנו ומה שהעיר על אבות דר"נ פ' ל' ר"מ אומר כל העובר עבירה אחת בספק מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו בודאי וכו' דיש ראי' מזה לשיטת הפוסקים דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא. הנה בגוף הדבר אם למדין הלכה מאבות דר"נ עיין תוס' יו"ט ברכות פ"ה מ"ד ד"ה ואם ונוב"י תנינא יו"ד סי' קס"א וחת"ס או"ח סי' ל"ו וסי' ק"ג. אבל לפענ"ד בלא"ה אין ראי' משם דכבר כתב מהרי"ט ח"ב סי' א' השני דלמ"ד בכריתות י"ז חתיכה א' שנינו מודה הרמב"ם דסד"א מה"ת לחומרא רק דרמב"ם פסק כמ"ד שם שתי חתיכות שנינו ובאיקבע איסורא מודה רמב"ם דמה"ת לחומרא רק בחתיכה א' ספק חלב ס' שומן ס"ל דמה"ת לקולא ע"ש והר' אמרינן בכריתות ח"י דר"מ לא בעי קביעותא לאיסורא וכמ"ד חתיכה א' שנינו וא"כ איהו לשיטתו שפיר קאמר דספק כודאי אבל לדידן דקי"ל כמ"ד שתי חתיכות אין ראיה דסד"א לחומרא היכי דלא איקבע איסורא:
ועוד נ"ל לפימ"ש כ"מ פ"ט מטומאת מת הי"ב דבס' כרת דאיכא אשם תלוי מודה הרמב"ם דמה"ת לחומרא ולפ"ז לר"ע דס"ל בכריתות כ"ב ע"ב דעל ספק מעילות חייב אשם תלוי א"כ גם בספק מעילה אף דליכא כרת רק מיתה לרבי ואזהרה לרבנן עי' פסחים ל"ג מ"מ כיון דאיכא א"ת שפיר מה"ת לחומרא גם לרמב"ם ועיין רש"י מגילה ב' ד"ה סתימאה כל הסתומי' תלמידי ר"ע היו כדאמרינן בסנהדרין פ"ו ע"א סתם משנה ר"מ וכו' וא"כ ר"מ כרבי' ס"ל ושפיר קאמר דספק כודאי כיצד וכו' ספק חטא ספק לא חטא מביא מעילה וחומשה ומביא אשם בשתי סלעי' דבמעילה סדא"ו מה"ת לחומרא וא"ש, ויש לעיין מ"ט נקט ספק חטא במעילה ולא בס' אכל חלב ואולי י"ל לפימ"ש ר"י ריש ברכות הובא ברמ"א או"ח סי' תר"ג דעשרה חטאת בדנקא וא"ת בשני סלעים ומ"ט החמירו על הספק יותר מהאי דכשיודע בודאי שחטא עושה תשובה שלימה ומתכפר בפחות אבל על הס' עושה סברות וכו' ולא ישית אל לבו לשוב ולזה החמירו יותר וא"כ מספק אכל חלב אין ראי' דמעלה עליו הכתוב הספק כודאי דאדרבה משום דספק קי"ל צריך כפרה יותר אבל בס' מעילות דמביא על הספק כודאי מזה ראי' דמעלה עליו הכתוב הספק

כודאי. אלא דאכתי צ"ע אמאי לא נקט הודאי ג"כ במעילה ועוד אמאי נקט בעולה ויורד חטאת בסלע ועשירית האיפה בפונדיון ולא נקט בחטאת קבוע וגם מה דקאמר חטאת בסלע אינו לפי הלכתא דקי"ל חטאת בדנקא שהוא שתות דינר ואולי משום דבא לומר דאפי' בעבירת לאו שאין בו כרת מעלה עליו הכתוב ספק כודאי להכי נקט בעולה ויורד דמשכחת גם בלאו שאין בו כרת כגון שמיעת קול וביטוי שפתים אבל חטאת קבוע אינו אלא בלאו שיש בו כרת ומשו"ה נקט נמי הספק במעילה שהוא רק לאו בעלמא אבל בשמיעת קול וביטוי שפתים ליכא א"ת על הספק ועי' כריתות כ"ה דליכא א"ת רק אם ודאי בחטאת קבועה ולא בעולה ויורד. ומ"מ אינו מיושב מ"ט לא נקט הודאי ג"כ במעילה וגם האי דקאמר חטאת בסלע וצ"ע:

ומה דק"ל איך אפשר דמייתי אשם תלוי על ס' מעילות הלא כתבו תוס' בפסחים כ"ט ד"ה רנבה"ק היא דהיכי דפטור מקרן וחומש משום קלב"מ פטור נמי מקרבן אף דלענין קרבן ל"ש קלב"מ שאין אשם מעילות בא אלא כשיש קרן וחומש ע"ש וא"כ בס' מעילה כיון דקי"ל ס' ממונא קולא לנתבע ובס' ממון עניים יש מחלוקת ראשונים א"כ א"צ לשלם הקרן מספק וכיון דאין קרן אין חומש ואין מעילה ואי דר"ע מקרא יליף לה מ"מ כיון דלר"ע כ"כ מוכח מקרא דליתא להאי סברא נהי דרבנן פליגי עלי' מ"מ בסברא זו לא מצינו דפליגי עלי' ומנ"ל לתוס' האי סברא כיון דר"ע כ"ל האי סברא. ומזה היה נ"ל ראי' למ"ש ש"ש שמעתא וי"ו פ"ד דמעילה בהקדש אינו מצד קנין ממון של הקדש רק מצד קנין אי' של הקדש ושפיר צריך לשלם גם הקרן דספק איסור לחומרא ול"ש כלל ספק ממונא לקולא וא"ש:

ועל דרך הנ"ל נ"ל ליישב מה שמקשי' על הרמב"ם מחולין י"א דיליף דאזלינן בת"ר מרישא של עולה ומפסח ומעגלה ערופה ומפרה אדומה ודילמא טריפה ולרמב"ם מה בכך שהוא ספק טריפה הא סדא"ו מה"ת לקולא. ולפימ"ש י"ל דעיין כריתות כ"ה ע"ב איכא למ"ד דאשם תלוי בא על הנבילה ע"ש וא"כ לדידי' ודאי בכל איסורין מה"ת לחומרא דהיכי דאיכ' אשם תלוי מודה רמב"ם דמה"ת לחומרא כנ"ל ועיין תוס' חולין שם שהק' כיון דאזלינן בתר חזקה כ"ש בת"ר ותי' דלראב"י בע' דלא קי"ל חזקה מקרא ע"ש ולפי"ז י"ל דהיינו דמשני דראב"י יליף מהני קראי ודילמא טריפה דס"ל כמ"ד א"ת בא על הנבילה וא"כ סדא"ו לחומרא בכל איסורין אבל למאי דקי"ל דאין א"ת בא על הנבילה שפיר י"ל דסדא"ו לקולא וכשיטת הרמב"ם ובאמת אי אפשר למילף מהני קראי רק ילפינן חזקה מקרא וכ"ש רוב כקושי' תוס' וגם למסקנא שם לא ילפינן רובא דליתא קמן כלל מקראי רק מהל"מ כמ"ש רש"י שם וא"ש:

ובתוס' כריתות כ"ה שם הקשו אטו על אכילת ספק נבלה נייתי ולא על ודאי אכילת נבלה ע"ש, ואין זה סותר דברי רבינו יונה הנ"ל דספק איסור צריך כפרה יותר מודאי איסור דרבינו יונה לא כתב אלא היכ' דגם הודאי צריך כפרה בשוגג אז מתכפר בודאי בפחות משום שעושה תשובה שלימה יותר מבספק אבל באי' לאו דאם עבר ודאי בשוגג א"צ כפרה ותשובה כלל ועי' חי' הר"ן סנהדרין פ"ד ע"ב סד"ה רב שפיר הקשו תוס' כ"ש בספק אם עבר בשוגג דא"צ כפרה ותשובה כלל. אמנם לפענ"ד נראה ליישב דר"ש פ"י דתרומות משנה ג' הביא ירושלמי טבלי' נפש אדם חותה בהן וכתב שם דה"ה באכילת תרומה ע"ש וה"ה נמי בכל איסורי תורה כמ"ש סמ"ע בחו"מ סימן רל"ד ועי' ביו"ד סימן קי"ט סי"ג ולפ"ז תקשי הא דאמרינן בכריתות י"ט מתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה ומאי נהנה שייך כיון דאדרבה נפשו חותה וקצה באכילת איסור בשוגג, אך לק"מ דודאי בשעה שאכל בשוגג נהנה אך אח"כ כשנודע לו נפשו קצה וקלקולו יתר על תיקונו והרי כל שוגג הוא כן ומ"מ על הנאה זו חייבי' רחמנא בקרבן לכן גם מתעסק חייב על הנאה זו, ולפ"ז י"ל הא דפטרי' רחמנא מקרבן בשגגת לאו ודאי הוא באמת מה"ט כיון דנפשו של אדם חותה באכילת איסור וכ"ז ביודע בודאי שאכל נבלה אבל אם מסופק אם אכל נבלה או לא אין נפשו חותה ולכן חייב אשם תלוי בספק וא"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש חת"ס חו"מ סי' כ"ט דמי שאכל חתיכה ספק חלב ספק שומן אעפ"י שידע בשעה שאכל שהוא ספק אי' תורה והזיד לאכול ספיקא דאו' מ"מ מייתי אשם תלוי ולכשנודע לו שהי' ודאי חלב מייתי חטאת ע"ש. ונ"ל להביא ראי' לדבריו מהא דתנן בנדה י"ד נמצא על שלה לאח"ז טמאי' בספק ופטורי' מן הקרבן ואמרינן עלה תנא וחייבי' אשם תלוי ותנא דידן מ"ט בעי' חתיכה משתי חתיכות ובשבועות י"ז מוקמי' לה בסמוך לווסתה ושגג ביכולני לבעול דבאינו סמוך לווסתה אנוס הוא ע"ש אלמא אע"ג דווסתות דאו' והכניס עצמו בספק אי' כרת ביחיד שתפרוס נדה תחתיו מ"מ אם יש ספק אם פרסה נדה תחתיו מייתי א"ת למ"ד דלא בעי' שתי חתיכות כיון דאפשר שיוכל לבעול קודם שתראה ולא יהי' אי' כרת ה"נ כיון דאם נודע לו אח"כ שלא חטא אין כאן אי' כרת ולא אשם תלוי כדתנן בכריתות כ"ג ע"ב המביא א"ת ונודע לו שלא חטא וכו' אף שבמזיד נכנס לס' כרת שפיר מביא א"ת, ולפי"ז יש לומר דהא דאמרי' דאשם תלוי בא על נבלה היינו דוקא בידע בשעה שאכל שהוא ס' נבילה וא"כ אין הס' חמור מודאי דהא בס' הוא מזיד על הס' ובודאי הוא שוגג על הודאי אבל אם אינו מסופק בשעה שאכל וכסבור שהוא ודאי כשר רק אח"כ נודע לו שהוא ספק נבילה כ"ע מודו דאינו חייב בא"ת דלא יהא ספק חמור מודאי וכקושי' תוס' לאמת, ובזה י"ל מה שהקשה בס' אוהל דוד

בשבועות כ"א על תוס' ע"ז ס"ח שהקשו לר"ש דכ"ש למכות ל"ל משרת להמל"א והק' הנ"ל למ"ש ריטב"א במכות בשם הרמ"ה דה"ט דכ"ש למכות משום דאחשבי' לאכילת אי' ולהכי בעי' כזית לקרבן משום דלא שייך אחשבי' א"כ דילמא ר"ש ס"ל כמ"ד דחייב א"ת על ס' לאו ואיצטריך משרת כגון שמסופק אם אכל חצי זית פת וח"ז יין בשוגג וברי לו שלא אכל כזית מיין לחודי' דמשום כ"ש ליכא אי' דבשוגג לא שייך אחשבי' ומשום המל"א חייב אשם תלוי כיון שמסופק אם הי' כשיעור באו"ה יחדיו או לא ועי' כריתות י"ז ע"ש. ולפמ"ש דבס' לאו ליכא א"ת אלא בידע בשעת אכילה שהוא ס' אי' לק"מ דא"כ גם על כ"ש בלי המל"א נמי איכא א"ת כיון שהזיד על הספק שייך אחשבי' וא"ש:

וראיתי התלמידי' מזדנזין בדבר דברש"י ותוס' ר"פ ספק אכל דף י"ז מבואר להיפך דבידע בשעה שאכל שהוא ס' חלב והזיד ואכל פטור מקרבן דאינו שב מידיעתו על ס' אי' ע"ש, ולפענ"ד נראה דחת"ס לא כתב כן רק ליישב קושי' השואל על הרמב"ם ולשיטתו כתב שפיר דהרי לדעת הרמב"ם סדא"ו מה"ת לקולא וא"כ באי' לאו לא חמיר ספק משוגג כמו דשגגת לאו א"צ כפרה כלל מה"ת ודשא"מ מותר כמ"ש חי' הר"ן בסנהדרי' הנ"ל ה"נ ספק לאו מותר מה"ת ה"נ באי' כרת לא חמיר ספק אי' כרת משגגת אי' כרת וכמו דודאי שגגת אי' כרת מתכפר בקרבן ה"נ ספק אי' כרת אפי' בהזיד על הספק מתכפר בקרבן אשם תלוי דהוי כדשא"מ דהא אינו מכוין לאכול האיסור ואלו הי' יודע ודאי שזה שאוכל הוא חלב הי' שב מידיעתו אלא שתולה שמא זהו היתר ונהי דבאי' כרת גם דשא"מ אסור כמ"ש בחי' הר"ן הנ"ל מ"מ רק לשוגג מדמה לה ושפיר כתב חת"ס דמביא אשם תלוי אבל רש"י ותוס' ס"ל כשיטת רוב ראשוני' דסדא"ו לחומרא מה"ת וא"כ באי' לאו חמיר ס' משוגג דשוגג א"צ כפרה כלל וספק אסור מה"ת לכן גם בס' כרת חמיר משגגת כרת ואע"ג דשגגת כרת מתכפר בקרבן מ"מ ספיקו במזיד אינו מתכפר בקרבן דמקרי אינו שב מידיעתו ושפיר כתבו רש"י ותוס' לשיטתייהו ואין מזה סתירה למ"ש חת"ס ברמב"ם לשיטתו:

ושוב מצאתי בש"מ כתובות כ"ב ע"ב ד"ה בא"ת קאי שכבר נחלקו בזה קמאי שהביא בשם שיטה ישנה וא"ת והא ליכא אשם תלוי אלא בשוגג ולא במזיד י"ל ה"ק הרי הוא עושה אי' שגגת בא"ת מבואר דלא כחת"ס ואח"כ הביא בשם תר"י פי' איך אמרי' דמשנשאת לא תצא כיון דתרי ותרי נינהו הו"ל כשני חתיכות א' של שומן וא' של חלב וא"י איזה מהם של חלב ואבל א' מהם יש לו להביא א"ת על הס' ואפי' אכלו במזיד וה"נ עומד בכל ביאה וביאה בא"ת כיון שא"י איזה כת מעידה אמת מבואר כדברי חת"ס וכיון שהוא מחלוקת ראשוני' אין קושי' ממ"ש רש"י ותוס' כשיטה ישינה על מ"ש חת"ס

ליישב דעת הרמב"ם אם הרמב"ם ס"ל כתר"י ופלא על חת"ס שלא ראה דברי ש"מ אלו ועי' ברש"י נזיר כ"ג ע"א ד"ה דאיקבע:

ועוד נ"ל דבשבת ס"ט פליגי ר"י ור"ל שגגה במאי ר"י ס"ל כיון ששגג בכרת אעפ"י שהזיד בלאו ור"ל ס"ל עד שישגוג בלאו וכרת ומעתה לר"י אף שידע שהוא ס' חלב ואסור מה"ת מ"מ הוי שוגג בכרת דבשלמא לענין אי' אפי' קמי שמי' גלי' שאכל היתר מ"מ עבר אי' תורה כיון דלדידי' הי' ספק אבל לענין כרת אי קמי שמי' גלי' שאכל היתר אין כאן כרת דאפי' מא"ת פטור כשנודע לו שלא חטא כבכריתות כ"ג הנ"ל שפיר הוי שוגג לענין כרת דשמא אוכל היתר ושפיר מביא א"ת וכמ"ש חת"ס אבל לר"ל דאם הזיד בלאו אעפ"י ששגג בכרת אינו מביא קרבן ה"נ כיון שעבר ס' איסור תורה אף שהוא שוגג על הכרת אינו בר קרבן אשם תלוי, ולפ"ז רש"י ותוס' רצו לפרש המשנה גם אליבא דר"ל לכן הוכרחו לפרש דמיירי שלא ידע בשעת אכילה שהוא ס' חלב דאל"כ הוי אינו שג מידיעתו אבל הרמב"ם דפסק פ"ב משגגות כר"י צדקו דברי חת"ס לדעתו דבכה"ג חייב אשם תלוי:

וביישוב גוף קושית השואל שם בחת"ס שהק' אהא דאמרינן בכריתות כ"ד מודים חכמי' לר"מ באשם תלוי שהוזמו עידיו דיצא וירעה בעדר והרי הא דמתחייב קרבן עפ"י עדים אינו אלא לר"מ בכריתות י"א אבל לרבנן אינו חייב קרבן עפ"י עדים אלא בשותק משום דשתיקה כהודאה ואפי' בע"א חייב בכה"ג ול"ש בי' הזמה וכיון דלא משכחת האי דינא דאשם תלוי שהוזמו עידיו רק לר"מ א"כ הרמב"ם דפסק פ"ג משגגות ה"א כרבנן דאינו חייב קרבן עפ"י עדים א"כ למה הביא בפ"ד מה' פסולי המוקדשי' הי"ט דין זה דאשם תלוי שהוזמו עידיו. ונ"ל דבשבת ס"ט אמרינן ואלא מונבז שגגה במאי כגון ששגג בקרבן ורבנן שגגת קרבן ל"ש שגגה ע"ש והדבר צריך ביאור במאי פליגי ונ"ל דתוס' חולין ה' ע"ב ד"ה מעם כתבו ועי"ל דדוקא בחלב ודם פליגי לפי שהם שוין שיש כרת בשניהם ועולי' לגבוה ונאמרו בלאו א' כל חלב וכל דם לא תאכלו דלת"ק חשיב לי' מומר לאו"ד כאלו הוא מומר לדם עצמו ואינו מניח בשביל האי' אלא משום דנפשו קצה לאכול דם אבל מומר לא' משאר איסורי' פשיטא דמביא קרבן על הדם ולר"ש אפי' מומר לאכל חלב מביא קרבן על הדם ע"ש מבואר דלר"ש אפי' שב מידיעתו משום שנפשו קצה לאכול דם לא מפני חומר האיסור מ"מ מקרי שב מידיעתו ועי' תוס' שבועות כ"ז ד"ה אמר רבא שכתבו ואעפ"י שמותר לאכלו חשוב שגגה הואיל וברצונו לא הי' אכלו לפי שמתאוה לאכול של תנאי וכו' מבואר אעפ"י שאינו שב מידיעתו מחמת חומר אי' רק מחמת ד"א מקרי שב מידיעתו וגם ת"ק מודה לזה אלא דס"ל דאפ"ה אינו בר קרבן כיון שהוא מומר

לאותו דבר. ומעתה בהזיד בלאו וכרת רק דשגג בקרבן ע"כ אינו שב מידיעתו מפני חומר האי' שהרי ידע חומרו שהוא בכרת ואינו שב רק משום שלא יתחייב קרבן וס"ל למונבז דזה מקרי שב מידיעתו כר"ש בחולין ובר קרבן הוא אבל רבנן ס"ל דזה לא מקרי שגגה כיון שאינו שב מידיעתו מפני חומר האי' רק שלא יתחייב בקרבן הוי מומר לאו"ד ואינו בר קרבן. ולפ"ז באוכל ס' חלב במזיד שיודע שאסור מה"ת ושגג בקרבן שא"י שחייב ע"ז קרבן נ"ל דאפילו רבנן דמונבז מודה דהוי שגגה וחייב אשם תלוי דבעובר על ס' אי' ודאי לא נקרא מומר ועי' אריכות מל"מ פ"ג משגגות ה"ז ואין כאן אלא משום דבעי' שב מידיעתו וא"כ אם שב מידיעתו משום שלא יתחייב קרבן נמי מקרי שב מידיעתו וחייב באשם תלוי, ומ"ש תוס' ר"פ ספק אכל דאם יודע שהוא ס' חלב מקרי לא שב מידיעתו היינו ביודע ג"כ שהוא חייב קרבן וע' תוס' שבת שם ד"ה אלא ולזה נתכוין גם רש"י שם אבל בא"י שהוא חייב קרבן שפיר מקרי שב מידיעתו אפי' ביודע שהוא ס' אי' כרת וחייב להביא אשם תלוי, ועי' תוס' כריתות י"ב ד"ה אלא דהא דלחכמים עדים אין מחייבין אותו קרבן משום ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי היינו דמתרצי' דיבורו שכונתו לא אכלתי שוגג אלא מזיד והק' ע"ז ונשיילו אם הי' דעתו כך ותי' דלר"מ אפי' אומר שהי' דעתו כך חייב קרבן כיון שלא אמר כך בתחילה וע"ז פליגי רבנן וס"ל דאם מתרץ דיבורו כן פטור אעפ"י שלא אמר כך בתחילה ע"ש ולפ"ז י"ל דהיינו טעמא דרבנן דאמרי' הא דלא אמר תחילה מזיד הייתי היינו משום דבחטא שאינו מפורסם עדיף שיהי' כסוי חטאה דמבואר ביומא פ"ו ובאו"ח סי' תר"ז ועי"ש במג"א סק"ב ומעתה כ"ז בקרבן חטאת שאינו חייב אלא א"כ שגג בלאו וכרת אבל בא"ת שחייב אפי' הזיד בס' אי' כרת רק שגג בקרבן גם רבנן מודו דחייב ע"פ עדים בלא שתיקה כהודאה דא"י לתרץ דיבורו לא אכלתי שוגג אלא מזיד דגם במזיד חייב וע"כ צריך לתרץ דיבורו לא אכלתי בשגגת קרבן רק בזדון קרבן ובזה שהי' מזיד בקרבן אינו חוטא יותר מאלו שגג בקרבן והי' לו לומר מתחילה כך ולמה אמר לא אכלתי כיון דהעדים אומרים שאכל במזיד כבר הוא חטא מפורסם ואסור להיות מכסה פשעיו ושפיר משכחת האי דינא דא"ת שהוזמו עידיו אם העדים אומרי' שאכל ס' חלב וידע בשעת אכילה שהוא ס' אי' כרת גם לחכמים דר"פ א"ל ושפיר הביא רמב"ם דין זה וא"ש:

ושנית נ"ל עפ"י דברי תוס' ישנים כריתות י"ב שכתבו אם ירצה לומר מזיד הייתי כלומר דל"ד לעדים המעידי' על המיתה שהם גמרו הדברי' שהתרו בו ועבר והזיד אבל הני אין גומרי' עדותן שלא ידעו אם שוגג הי' ע"ש ביאור דבריהם לפענ"ד דבאמת אפשר דשניהם אמרו אמת העדים שאמרו אבל חלב וגם הוא שאומר לא אכלתי אינו משקר רק ששכח

וסבר שלא אכל ועי' במקנה קידושי' ס"ה ואף דבזמן קרוב לא תלינן בשכחה כמ"ש הר"ן פ' כל הנשבעין גבי שכנגדו חשוד על השבועה ע"ש ועי' אריכות קצו"ח סי' כ"ח מ"מ זה במילתא דרמי' עליו אבל כאן ממ"נ אם אכל בשוגג וחשב שאוכל היתר ודאי לא רמי' עליו כמו לא עברתי בצד עמוד זה מעולם בשבועות ל"ג ואי אבל במזיד ג"כ לא רמי' עליו דהא אינו מחויב בקרבן ואי כדי לעשות תשו' הלא ברגע שחוטא אין דעתו לעשות תשובה וכיון דלא רמי' עליו שפיר אפשר ששכח אפילו בזמן קרוב ומעתה תקשי איך יתחייבו אותו עדים כלל בחטאת הא דרשי' ביבמות פ"ז או הודע אליו חטאתו ולא שיודעוהו אחרי' וכאן אין הוא יודע שחטא כי סובר באמת שלא אכל רק העדים מודיעי' אותו אך ז"א כיון דעדי' נאמכי' בכל א"כ אם הם מודיעי' אותו הרי הוא ג"כ יודע שהוא כן והוי הודע אליו חטאתו אבל כ"ז אם הי' אפשר לעדי' לידע בודאי שהוא שוגג אבל כיון דא"א לעדים לידע זאת ואפשר נראה כשוגג והוא מזיד ועי' ש"מ בסוגי' דפתח פתוח א"כ עדים גופייהו אינם יודעי' שהוא מחויב קרבן וכיון שגם ידיעתו אינו רק על ידם לכן פטור. ולפ"ז התינח בחטאת שבא על חטא ודאי אבל א"ת דבעי על הס' ואפי' בס"ס חייב א"ת כמ"ש תוס' כריתות י"ז ד"ה מדסיפא א"כ אף שהעדי' מסופקי' אם הי' שוגג או מזיד מ"מ גם בספק וס"ס חייב א"ת זה מודי' חכמי' לר"מ דעדי' מחייבי' אותו בקרבן א"ת ואתי' שפיר האי סוגי' דכריתות כ"ד בא"ת שהוזמו עידיו וכו' גם לחכמים דר"מ דאמרו לו א"כ שפי' פסקותו הרמב"ם להלכה:

ובחור כהלכה. יתן לנו שפע ברכה, ורוב הצלחה והרוחה, וינהלינו על מי מנוחה, כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה ב

שיל"ת מאדע יום א' ואתחנן תרט"ל לפ"ק

יזכה לראות בית ד' בנוי בראש ההרים, וכהן עומד על האורים, ידיד נפשי הרב המאוה"ג בתורה וביראה, עושה פרי תבואה, בחריפות ובקיאות, תנא דליטרא קציעות, כמו"ה אליעזר נ"י האבדק"ק האנשאוויץ והגליל:

הן הראני בני נ"י מכתבו הערוך אלי ופקידתו שמרה רוחו להראות לי ובאותו פרק נסעתי לסיגוט יע"א וגם עתה ספרי מונחי' בקרן זויות כי בונים בית תורתי ואין לי מנוח כראוי לכן אמלא כפי קוצר. ואחרון חביב דברי הרמב"ם פ"ד מפסולי מוקדשין הכ"ב שכתב אשם תלוי בא מן הקטנים או מן הגדולים והוא נגד מקרא מפורש דאשם תלוי בא מן

האיל דוקא וכתב מעלתו שכונת הרמב"ם מן הקטנים פי' וכנס והביא ראי' מר"פ קדשי מזבח ואשמועינן רבותא דאע"ג דבשאר קדשים מצוה שיביא מן המובחר כמו שכתב הרמב"ם ריש הלכות איסורי מזבח מ"מ גבי אשם תלוי שאינו רק להגין עד שיודע לו אין קפידא, ואני תמה על המראה כי לפי מיעוט ידיעתי לא מצאתי בשום מקום בש"ס קטנות וגדלות בבהמה על השנים רק על הקומה רק באדם מצינו בש"ס קטן וגדול בשנים ובודאי הפי' ברמב"ם הקטנים בקומה כמו שכתב מעלתו ואשר כתב מעלתו דהו"א דאינו בא מן הקטן יען דמצוה להביא מן המובחר והביא ממרחק לחמו לא הי' צריך לזה רק כיון דכתי' איל קשה בן שתי שנים הו"א גם כן קשה גדול וחזוק ולא קטן וחלוש אמנם מש"כ דכיון דהיא רק להגין א"צ מן המובחר ודוחק מנא לי' הא, אבל מה שנראה לי בזה לכאורה הוא דיש לחדש דכיון שניתנה תורה קצבה שיהא בשתי שקלים א"כ כמו שאינו יכול להביא בפחות מזה כן אם הביא ביוקר פסול וא"כ אם מביא מן הקטנים עכ"ח הקטן שוה כסף שקלים והגדול ביוקר וא"כ א"א להביא גדול מן המובחר ולהכי בא מן הקטנה והי' ניחא בזה מה שסמך הרמב"ם לדין זה ומפי השמועה למדו שאינו בא אלא מן הכסף שקלים דמה"ט בא מן הקטנה, ומצאתי בת"כ פי"ב סוף פ' כ' והביא איל קשה בן שתי שנים צאן לרבות כל משמע צאן אף השוטה אף הנסות וכו' ושם בפסקי ו' פי' בק"א לרבות כל משמע צאן כלומר כל מה שישאר עליו שם צאן כלומר שאם הי' לו שום מקרה עדיין שם צאן עליו ואין מקרי' מסירות משמעות הצאן ממנו וכו' יעי"ש א"כ מפורש יוצא מפי ת"כ דצריך לרבות כנסת ואין צריך הרמב"ם לא לדידי' ולא לדידי, אבל מה שפלא בעיני דבת"כ דריש כן גבי כל אשמות שבאי' איל בן שתי שנים שבאי' מן הנכסי' ומדוע דייק הרמב"ם דוק' א"ת בא מן הקטני' או מן הגדולי' וצ"ע) ולפימ"ש א"ש דבשאר אשמות ודאי אפשר מצוה שימתין עד שיהי' גדולים בשער הזה וליכא בל תאחר עי' ר"ה דף ו' כדי שיביא מן המובחר אבל בא"ת אינו צריך להמתין דדילמא עד שיהא גדולי' בשער הזה יודע לו שלא חטא ולא יביא קרבן כלל או יודע לו שחטא ויביא חטאת לכן מביא מיד מן הקטנה בכסף שקלים:

ומצאתי און לי' בתוספתא דכריתות פ"ד אשם גזילה וכו' שהביא פחות מי"ג חדשים ויום א' שלא בכסף שקלים פסולי' הביאו יתר על י"ג חודש ויום א' אפי' הם זקנים כשרים ומדלא נקט גם ביתר מכסף שקלים דכשרים כמו דנקט ביותר מב' שנים משמע דכסף שקלים דוק' לא פחות ולא יותר ולפי דברי התוספתא יש לפרש גם דברי הרמב"ם כן דקטני' וגדולים בשנים קאמר ואין הרבותא בקטנים רק בגדולים דהיינו אפי' זקנים כמה שנים וא"ש דנקט הפשוט דהיינו קטנים תחילה ועיין תוס' ריש פ' במה מדליקין במס'

שבת אלא דא"כ תקשי למה דייק הרמב"ם זה באשם תלוי הלא בכל אשמות שבאי' מאיל הדין כן וכנ"ל, ואולם יש לדחוק ולומר דלכתחילה מצוה שלא יהא זקן וזקן זול מבחור ושוב י"ל כמ"ש לעיל כמובן וצ"ע:

ויתר הדברים אין הזמן להשיבו. ובזה הנני ידידו הדוש"ת ובמהרה נעל לציון ברנה, והי' כאור החמה וכאור הלבנה, כנפשו ונפש החותם בברכת מנחם

ציון ובונה ירושלים:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה ג

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' לס' את היי לאלפי רבבה תרס"ד לפ"ק

אלפי שלומים, מגבהי מרומים, לבני אהובי הרבני החריף ובקי, זך ונקי, כמו"ה יודא צבי נ"י בלוהם ולביתך ולבתך תי' לאוי"ט:

אחרי הודיע משלומינו עתה באתי עד"ת קושי' שהבאת בנזיר כ"ט דקאמר אי מה זכר מביא קרבן ונאכל (על הס' דהיינו אשם תלוי) אף נקיבה מביאה קרבן ונאכל (בחטאת העוף הבא על הס') אמרת לא אם אמרת בזכר שכן אי' א' (חולין שנשחטה בעזרה) תאמר בנקיבה ששני אי' מה שרי אי' לאו אי' נבלה וחולין בעזרה וקשי' הא איכ' ג' אי' וחיוב כרת דאם הוא נבלה מטמאה הכהן האוכל אותה בבית הבליעה וחייב כרת משום ביאת מקדש ומה שדחית דלא פסיקא לי' דאפשר שלא ישהה כשיעור שהיי' אכתי תקשי לשיטת תוס' בשבועות י"ז דבטימא עצמו במזיד ודאי לא בעי' שהיי' רק דמבעי' לי' אם התרו בו אחר שטימא עצמו אי בעי שהיי' למלקות או אם לא ידע בשעה שטימא עצמו שהוא במקדש וא"כ עכ"פ במה שאוכל נבילת עוף טהור ומטמא עצמו בבית הבליעה במקדש עובר אי' כרת, ואפילו לדעת רש"י בשבועות שם דעל שטימא עצמו במזיד בפני' מיבע"ל אי צריך שהיי' מ"מ נראה דהיינו דוק' למלקות מבע"ל אי בעי שהיי' אבל אי' כרת ודאי עובר בלי שהיי' כדמוכח שלהי עירובין דלר"י מוציא שרץ שנמצא במקדש בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה דאם מוציאו בהמיינו מרבה הטומאה שטמא האבנט ותקשי ומה בכך שמטמא במזיד והלא אינו משהה אותו במקדש שיעור שהיי' אע"כ דבמה שמטמא גופא איכא אי' כרת בלי שהיי' ואף דמלשון רש"י שם בגמ' ד"ה שהויי משמע דמשום טומאת האבנט גופא אתאי' עלה שכתב דהא אבנט נמי מידי דקודש הוא ולא משום ביאת מקדש מלבד דדברי רש"י תמוהי' וכי היכן מצינו דאסור לטמאות בגדי

כהונה וכהן נמי אינו מוזהר אלא על טומאת מת אלא אפי' לו יהיבנא כך א"כ ק"ו ומה האבנט אסור לטמאות אפילו בלי שהיי' מכ"ש מקדש וא"כ אין זה דיחוי מעיקרא:

ומ"ש שהי' יכול לאכול ח"ש ויש בו איסור נבילה וחולין שנשחטה בעזרה דח"ש אסור מה"ת אבל אינו מטמאה בבית הבליעה, אינו נכון דבח"ש ליכא מצות אכילת קדשי' וא"כ ליכא למילף דנאכלת מאשם תלוי דיכול לאכול כזית ויש בו מ"ע דאכילת קדשים ואפילו לדעת תוספות ישנים יומא ט"ל ד"ה כשמגיעו דאפי' בכפול איכ' מצות אכילת קדשים היינו מצוה קצת אבל לא לגמרי כמבואר שם שוב ליכ' למילף מא"ת דיכול לקיים מ"ע דאכילת קדשים לגמרי בכזית:

ומ"ש דלענין טומאה מוקמי' הכהן האוכל בחזקת טהרה בזה יש לפלפל הרבה ואינני מכניס עצמי בזה מפני יראת האריכות אבל בלא"ה ז"א דנהי דכי אתי לקמן מטהרי' אותו משום חזקת טהרה אבל מ"מ אפשר דקמי שמי' גלי' שהוא טמא וא"כ ליכא למילף דנאכלת מא"ת משום דכאן אפשר שיפגע באי' ביאת מקדש בטומאה ויהי' גלי' קמי שמי':

אבל מה שי"ל ע"ד זה הוא למה דאמרינן בפסחים י"ט דעזרה ר"ה לענין טומאה וספק טומאה ברה"ר טהור ודאי ואפי' קמי שמי' גלי' שהוא נבלה מ"מ כיון דלדידן הוי ספק טומאה ברה"ר וטהור ודאי א"כ הוא טהור ודאי אפי' קמי שמי' וא"כ אין איסור כלל משום ביאת מקדש:

אבל קושי' מעיקרא לק"מ דבזבחי' ס"ט ילפינן דמליקת עולת העוף אינו מטמא בבית הבליעה הואיל והוא מתרת את האיסור ופירש"י שבחיי' לא היתה ראוי לקרב לגבוה והותרה במליקה זו ע"ש ולפי"ז ה"נ בחטאת העוף הבא על הספק כיון דכבר ילפינן שהיא קריבה א"כ מליקתה מתרת את האיסור וממילא דאינו מטמא בבית הבליעה אפילו אינה יולדת ושפיר ליכא איסור משום ביאת מקדש בטומאה:

וד' ימלא משאלות לבבנו לטובה, ועת לחננה כי בא מועד, ואשורינו לא ימעד, לעולם ועד, כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה ומיחל לחסדי אבות ובנים משוכן מעונים, החותם בברכת כהנים:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה ד

שיל"ת ב' אויפאלו ה' בשלח תרמה"ל. **שוכ"ט** ורפואה שלימה למחותני ידינ"פ הרב הגאון המהולל בתשבחות, שת חכמה בטוחות, כקש"ת מו"ה אליעזר זוסמאן סופר נ"י הוא שלום וביתו שלום וכאל"ש:

תמוה קבלתי יקרת מכתבו ומה שהתעורר מחותני נ"י עמ"ש הרמב"ם פ"ו מאי' מזבח ה"א דסולת שהתליעה פסול משום שאינו תמים ות"ל משום משקה ישראל דאינו מותר לישראל, ולפענ"ד נראה דהרי במנחות פ"ה בעי רבא הקדישו מהו שילקה עליהם משום בעל מום כיון דפסיל כבע"מ דמי או דילמא אין בע"מ אלא בבהמה תיקו וא"כ נהי דנשאר בתיקו ואין לוקי' אם הקדישו מ"מ אסור להקדיש מס' משום תמים שמא הוי כבע"מ משא"כ משום ממשקה ישראל מותר להקדיש ועי' רמב"ם פ"ג מאי' מזבח ה"י ומשו"ה נקט הרמב"ם טעמא דתמים והא ודאי ל"ק נפשוט איבעי' דרבא דאסור להקדיש דאי מותר להקדיש ל"ל תמים ת"ל ממשקה ישראל דתמים לאו קרא יתירא הוא עיי"ש:

ועוד נ"ל עי' ביו"ד סי' פ"ד ס"ה וטו"ז ופר"ח שם ובאה"ט ונוב"י קמא יו"ד כ"ז וא"כ נ"מ טובא לפוסקי' שם בס"ד דלא חיישי שמא פי' ל"ש כלל ממשקה ישראל דסולת שהתליעה מותר לישראל ואפי' לפוסקי' דחיישי' שמא פי' מ"מ לדעת פר"ח במונחי' בכלי אין חשש ואפי' לדעת החולקי' עליו מ"מ אינו פסול רק מס' שמא פי' ומשום תמים פסול ודאי ועוד אם לא נודע התולעת עד אחר אפי' מותר לנוב"י שם וא"כ אם כבר אפה החלות מסולת שהתליעה הקרבן כשר משום ממשקה ישראל אבל משום תמים פסול, ועוד בתולעי' גדולי' שיוכל להוציא ע"י נפה וכברה מותר לישראל ומ"מ הסולת פסול משום שאינו תמים ועי' מנחות פ"ה ע"ב גבי עץ שנמצא בו תולעת וברמב"ם פ"ו מאי' מזבח ה"ב:

ושלישית נ"ל דל"ש בזה ממשקה ישראל כלל דהרי הסולת מותר לישראל אלא שא"י לאכלו משום התולעי' שבו אבל אין בזה חנ"נ דלא מיבעי' לסוברי' דקמח בקמח מקרי יבש ביבש כ"ש זה דמקרי יבש ביבש ואפי' לדעת הסוברי' דקמח בקמח מקרי לח בלח מ"מ אפשר דאפילו נמלים קטנים לא מקרי לח בלח כיון שיש בהם חיות ורוחשים ומתנומעים ממקום למקום אין בילה ואפי' אי הוי לח בלח הלא לח בלח רבו הדעות דלא אמרי' חנ"נ וא"כ הסולת בכ"מ שהוא הוי היתר ושפיר הוא ממשקה ישראל וכשר להקרבה ואי דנמלי' שבו אינם ממשקה ישראל הלא יוכל להקריב לשם עצים ומשו"ה צריך הרמב"ם למיהב טעמא משום שאינו תמים וא"ש:

ומה שנתקשה עוד ברמב"ם שם הי"א דהתליעה רוב חטה אחת ה"ז ספק והק' פרו"מ דליבטל ברוב בשאר סולת ומזה הביא ראיה דביטול אינו גורם רק לסלק האי' אבל לא שיהי' נעשה היתר כמ"ש כמה פעמים בספרו לא ראיתי ולא מצאתי כעת בספרו וכאן לשונו מגומגם דכיון שביטל מסלק האי' ממילא הוא היתר וכמדומה שכונתו שביטול אינו רק שהמבטל מסלק מן הבטל שם אי' או פסול שהי' בו בבטל אבל לא שיקנה הבטל שם חדש של המבטל כגון עשה עיסה מן הדגן ומן האורז אפי' רוב דגן אינו יוצא י"ח מצה אא"כ אכל כזית מן הדגן בלי האורז בכא"פ ולא אמרינן דאורז בטל ברוב דגן וקנה שם המבטל להיות מצה של מצוה וכדומה ותל"י אני בר מזלי' בסברא זו אך אינו ענין לכאן דאם מבטל הפסול מן החטה שהוא הבטל ממילא נשארת כשרה בעצמותה ואינה צריכה לקנות שם כשרות חדש מן הרוב המבטל:

אבל לפענ"ד נראה דל"ש כאן ביטול כלל דכמו בהתליעה רוב סאה או רוב כל חטה פסול כל הסאה בעצמותו או כל חטה בעצמותה אפי' מה שלא התליע משום דלא הוי תמים כמו בבהמה אם יש מום באבר א' שכולה פסולה כן לרמב"ם אם התליע רק רוב חטה אחת מסאה כל הסאה אף שלא התליע פסול משום שאינו תמים ופסול בעצמותו לא מצד התערובות ואין כאן היתר כלל ול"ש ביטול ודמי למ"ש תוס' חולין ק' ע"ב ד"ה סלק דבהאי דבכורות כ"ב ל"ש סלק דדוקא אם מינו נאסר רק מחמת איסור שנתערב בו וא"א להבדילו ובכ"מ שישנו היתר הוא ומשו"ה שייך לומר סלק אבל התם דמינו עצמו מטמא מחמת מגע מים טמאי' ל"ש לומר סלק ע"ש וה"נ דכוותי' כנ"ל והמעיין בצדק ישפוט שכן הוא:

וד' יחנינו ויברכינו בכל עת ובכל שעה, כנפשו ונפש מחותנו ידידו הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ה

עוד להגאון הנ"ל נר"ו. **מכתבו** קבלתי ומה שהשיג עמ"ש בתשו' הקודמת דחטה שהתליעה אם נתבטלה ונסתלק האיסו' ממילא הוא היתר וכשר להקרבה ותמה הלא אם נתערב זית נבלה בשני זיתי פסח דבטיל ונעשה היתר בודאי לא קנה שם פסח מצד ביטול שיהא יוצא יי"ח וכן בעל מום שהתורה פסלה לפסח ג"כ א"א שיתבטל שיהא פסח וכן חטה שהתליע נעשה בע"מ וא"א להתבטל שיהא כשר לקרבן עכ"ד ואני אומר צדק בדבריו שע"י הביטול א"א לקנות שם חדש אבל זה רק אם המבטל כבר קנה שם זה

והוא אינו קורא שם חדש זה להבטיל אבל אם נתערב בע"מ חולי' בשני בהמות תמימות של חולי' או של הקדש ונתבטל דשוב אינו פסול משום בע"מ דנהי דאינו קונה שם חדש של הקדש ע"י ביטול אבל כיון שהוא בטל ונעשה היתר שוב יכול להקדיש הבע"מ והוא כשר להקרבה דכיון שנסתלק האי' ממילא הוא היתר ואינו קונה שם חדש ע"י ביטול רק ע"י הקדישו וכן חטה שהתליע ובנתבטלה נעשה היתר ויכול להקדישה וקורא להם שם הקדש וכשרי' להקרבה וא"ש ובזה יבא שלו' ינוח על ראשו כנפשו ונפש מחותנו ידידו הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם.

תשובה ו

שיל"ת ב' אויפאלא כאור בוקר יום ב' לס' ופרצת ימה וקדמה לפ"ק. **רב** שלום, לאוצר בלום, בני יקירי וחביבי, הרב המאוה"ג וכו' כבוד מו"ה יצחק יעקב נ"י בלום ולביתך נאוה קודש החשובה והצנועה מ' שרה ריזל תי' לאויו"א.

קבלתי שינוי שורות במעיר טוב ואין טוב אלא תורה ומ"ש בשו"ע או"ח סי' ח' סעי' ט' שכתב המחבר קודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרי' כדי שלא יברך ברכה לבטלה וכתב טו"ז סק"ח אע"ג דבלא"ה יש חשש שילבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית מ"מ אוקמי לי' אחזקתו שהי' כשר רק משום חומרא דלא תשא וכו' החמירו דוקא לבודקו ע"ש וכתבת להסביר עפמ"ש הר"ן רפ"ק דפסחים דכל שבדק חמץ י"ח ואפי' מוצא אח"כ חמץ אינו עובר למפרע שהרי סמכוה תורה על החזקות וכו' ע"ש ולפ"ז גם כאן אם סמך על החזקה אפי' נתברר אח"כ שהיו החוטי' מופסקי' לא עבר על מצות ציצית למפרע משא"כ לענין ברכה לבטלה דומה למ"ש תוס' זבחי' ע"א דלא אזלי' בת"ר לחייב שריפה אותו שהוא ודאי בסקילה ע"ש וכונתם מבוארת כיון שהוא ודאי שקר שהרי האחד ודאי אינו מחויב שריפה והרוב לא יעשה שקר לאמת וה"נ החזקה לא יעשה השקר לאמת והוי ברכה לבטלה למפרע לפי שהוציא שקר מפיו עכ"ד ושכנגדך חולק עליך שאינו דומה להאי דתוס' זבחי' הנ"ל ושאלת לדעת איך עניות דעתי נוטה, אהובי בני האמת אהוב מן הכל ולפענ"ד הדין עם שכנגדך דסברת תוס' שם הוא כך דלא אזלי' בתר רוב אלא בדבר שאפשר להיות אמת כמו שמעיד הרוב למשל שאנו אומרי' רוב בהמות כשרות והיא כשירה הרי אפשר שאמת הוא כמו שמעיד הרוב שבהמה זו כשירה והוא מרוב בהמות כשרות וכדומה אבל אם נתערב בהמה טריפה ודאית ברוב כשרות א"א להתיר כולם מטעם רוב שהרי הוא דבר שא"א להיות שיהיו כולם כשרות

שהרי האחת ודאי טריפה ועי' דג"מ יו"ד סי' ט"ו אלא שמטעם ביטול ברוב אתאי' עלה אי לאו דבע"ח חשיבי ולא בטילי אי מה"ת אי מדרבנן כמו שהאריכו פוסקי' אחרוני' ועי' פמג"ד בפתיחה לתערובות שחקר מנ"ל ביטול ברוב ע"ש ולפ"ז בנסקלי' ונשרפי' כיון דאדם באדם ודאי ל"ש ביטול מה"ת כמ"ש הקדומני' רק דניזיל בת"ר כיון דרוב כשרפי' וידונו כולם בשריפה הרי הוא דבר שא"א להיות אמת שא' מהם ודאי אינו חייב שריפה זהו סברת תוס' וכל זה אם בשעה שאנו סומכי' על הרוב אנו עושי' שקר ודאי אבל כאן בשעה שאנו סומכי' על החזקה שהחוטי' אינן נפסקי' אינו שקר ודאי ואפשר להיות אמת שאינן נפסקי' א"כ אפי' נתבררה אח"כ שהיו נפסקי' בשעה שבירך מ"מ לא עשה שום איסור שהוציא ש"ש לבטלה כיון שסמך על החזקה כד"ת וכמו שלא עבר על מצות ציצית מה"ט וכמו שלא עבר על ב"י מה"ט ואף שנתברר שהוציא ש"ש לבטלה מ"מ לא עביד איסורא כיון שבשעה שהוציא סמך על החזקה שאינו לבטלה כיון שד"ת כן ומי שאכל מבהמה וסמך על הרוב שהיא כשרה ואח"כ נתברר שהוא טריפה אין בזה עון אף שאכל טריפה ודאי מ"מ כיון שבשעה שאכל שפיר סמך על הרוב אין כאן עון אשר חטא, ויתר מיכן אני אומר כיון שאתה אומר שקיים בזה מצות ציצית מכח חזקה אין כאן ברכה לבטלה כלל שהרי קיים ודאי המצוה שבירך עליו ול"ד למ"ש מג"א סי' תרפ"ח סק"ו דמצוה שאנו עושי' מספק אין מברכי' עלי' אפי' בסדא"ו ע"ש דהתם בשעת עשיי' מסופק אם עושה מצוה אבל כאן בשעת עשיי' אין ספק שעושה מצוה דמוקמי' אחזקה והרי באמת קיים מצוה אעפ"י שאח"כ נתברר שלא קיים כיון שדין תורה כן הוא וכיון שקיים מצוה שפיר קא מברך, ויש הוכחה לזה שהרי לשיטת רשב"א ביו"ד ק"ט ס"א בתערובות יבש ביבש אסור לאכלם בב"א אלא בזאח"ז משום דבזאח"ז בשעה שסומך על הרוב אינו ודאי שקר דכשאוכל האחת תולה שזו מן הרוב וזה יכול להיות אמת ובאחרונה תולה שזו מרוב היתר והראשונות שנאכלו הי' איסור בהם כמו"ש הש"ך סק"ז ולכן בשעה שסומך על הרוב אפשר להיות אמת אף שאח"כ נתברר שהי' שקר ודאי שאכל גם האי' אבל בב"א בשעה שסומך על הרוב הוא שקר ודאי שאוכל גם האי', וכ"ת גם נסקלי' בנשרפי' ידונו אותם אחד אחד ולא יהי' ודאי בשעה שנסמך על הרוב ז"א דשאני דנ"פ דכתי' והצילו העדה ואין לך ראי' לזכות יותר מזו וכמו"ש רש"י בסנהדרי' ע"ט ע"ב ד"ה דפטירי ע"ש ומה"ט נמי בטלו דבריך שהבאת ראיה מתוס' זבחי' הנ"ל דדנ"פ שאני:

וגם מה שדמית חזקה לרוב אינו אמת שהרי כתבו תוס' פסחים י' ד"ה בב"א שאפי' באים לישאל בב"א מה"ת מוקמי' להו אחזקת טהרה אף דבשעה שסומכי' על החזקה הוא

ודאי שא' מהם טמא ודאי ועי' תוס' חולי' ט' ע"ב ד"ה התם ומהרש"א שם לכן דבריך בזה אינם מתקבלי' אצלי כלל ואם שכנגדך מטעמי' שכתבתי אתי עלה צדק בדברו, אלא אולי כוונתך דנהי דמשום דסמך אחזקה לא עבד איסורא במה שהוציא ש"ש לבטלה מ"מ כיון שנתברר שהיו החוטי' נפסקי' יהי' ברכה לבטלה איכא בזיון ש"ש שיצא לבטלה ואף דלפמ"ש אינו לבטלה כיון שקיים מצוה מ"מ איכא בזיון וזילותא דש"ש ועיי' כתובות כ"ו ע"ב וב"ב ל"ב ומ"מ אין זה ענין לתוס' דזבחים הנ"ל וכמו"ש:

וגם מה שהבאת מדברי ר"ן פסחי' יש לחלק עפ"י ירושלמי שהביא ש"ך חו"מ סי' כ"א סק"ג דאונסא כמאן דלא עביד אמרי' אבל אונסא כמאן דעביד לא אמרי' ע"ש ולפי"ז בשלמא בנידון דר"ן כיון שבדק וסמך על החזקה כד"ת הרי הוא כאונס והוי כמאן דלא עביד ולא עבר בב"י אבל כאן נהי דהוי כאונס משום דסמוך על החזקה מ"מ אונס כמאן דעביד וקיים מצות ציצית לא אמרי', וגם אם הפי' אונס רחמנא פטרי' אבל לא אונס רחמנא חייבי' כמו"ש הש"ך שם נמי א"ש חילוק הנ"ל דשם אונס רחמנא פטרי' מעונש עבירת לאו אבל אונס רחמנא חייבי' בשכר מ"ע לא אמרי' וא"כ שפיר יש לחוש שלא קיים מצות ציצית, אלא שיש לדון בזה הא אמרינן חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה בשבת ס"ג ע"ש, אבל לפענ"ד נראה סברא ישרה לחלק דהא דנאנס ולא עשאה היינו דוק' באונס גמור שלא הי' יכול לעשותה בשום אופן אבל בנידון דר"ן לאו אונס גמור הוא שהרי הי' יכול לבטל וכן בציצית הא איכא לברורי ולבדוק ואין כאן אונס גמור ועי' צל"ח סוגי' דהבודק צריך שיבטל אלא התם כיון שהתורה סמכה על החזקה ואמרה שאם בודק אינו עובר בב"י א"כ לא אסרה תורה להשהות חמץ ברשותו בכה"ג ואינו עובר בב"י למפרע אבל כאן במ"ע נהי דסמכה תורה על החזקה ולא ציותה לקיים מצות ציצית יותר מ"מ אם עושה מה שלא ציותה התורה ג"כ לא קיים מצוה משא"כ התם אם לא אסרה תורה אינו עושה עבירה אבל אינו מקיים מ"ע אם אין הציצית כשרים אף שלא ציותה תורה לקיים אם סומך על החזקה ולא הוי כאלו קיים משום חישב לעשות כיון שהי' בידו לבדוק, אך אינני יודע למה לך הסבר לזה דלענין ברכה לבטלה שהוא משום לתא דלא תשא שכל העולם מדעזע כדאמרי' ר"פ שבועות הדיינין והוא מן החמורות כריתות ומיתות ב"ד כדאמרי' סוף יומא ועובר בקו"ע חיישי' טפי ולא סמכי' אחזקה אבל לענין ביטול מצות עשה דציצית שהוא בשב וא"ת והוא מן הקלות שאינו זז משם עד שמוחלי' לו לא חיישי' כל כך וסמכינן אחזקה:

ומה שנ"ל בזה הוא דכבר תתעורר מג"א שם סקי"א הא לא סמכינן אחזקה היכי דאיכ' לברורי ע"ש, ולפענ"ד עי' נוב"י קמא יו"ד סי' מ"ג וסי' נ"ז דלא אמרינן איכא לברורי

מבררי' אלא אם אפשר לברר שני הספיקות ע"ש ואני כתבתי במק"א דא"צ לברר אלא אם אפשר לברר שני צדדי הספק ואח"ז רב מצאתי כן בפ"ת ונ"ק סוסי' ק"י וידוע שיטת השואל בצ"צ סי' ס"ט דביצת טריפה שנולדה ביו"ט ונתערבה לא מקרי דשיל"מ כיון דגם אחר יו"ט צריך לסמוך על הביטול משום טריפה וכיון שעכ"ח צריך לסמוך אביטול לענין אי' טריפה דאו' סומך נמי אביטול לענין אי' נולד דרבנן וכן העלה בכנפי יונה סי' ק"ב דלא כצ"צ סי' הנ"ל ועי' במג"א הנ"ל שכתב עוד טעם דלא סמכינן אחזקה משום דעשוי' ליפסק כל שעה ע"ש ולפי הנ"ל אני אומר להיפוך דמה"ט א"צ לבדוק דהא יותר סמכינן על חזקה לשעבר מחזקה על להבא כדאמרי' בגיטין כ"ח שמא מת לא חיישי' שמא ימות חיישי' ולפ"ז משום ביטול מצות ציצית א"צ לבדוק דאוקמא אחזקה ואי משום דאיכ' לברורי ז"א דע"כ לא אמרינן איכ' לברורי מבררינן אלא אם מברר תו לא יהא צריך לסמוך על חזקה אבל כאן אפי' יברר שאינן נפסקי' אכתי יש לחוש כיון דעשוי ליפסק כל שעה והיינו ע"כ בלבוש בהם ולא במוכחי' בקופסא א"כ שמא יפסקו וילך בד' כנפות בלי ציצית וע"כ תסמוך על החזקה אפי' להבא וכיון דע"כ אתה סומך על החזקה אפי' להבא כ"ש שאתה סומך על החזקה לשעבר וא"צ לבדוק וכ"ז לענין חשש ביטול מצות ציצית אבל לענין חשש ברכה לבטלה אם החוטי' שלימי' בשעה שלובשי' אף אם יפסקו אח"כ אין כאן ברכה לבטלה וא"כ אם מברר שהם שלימי' תו א"צ אח"כ לסמוך על החזקה כלל לענין זה שפיר אמרינן דצריך לבדוק משום היכי דאיכ' לברורי צריך לברר וא"ש:

ובזה תתברך משוכן מעוני' כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באה"ר:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה ז

שיל"ת ב' אויפאלו ד' לס' נח תרנ"ב לפ"ק. **שלום** רב למלמד ידו לקרב, חתני אהובי הרב המאוה"ג חרוץ בעל פיפיות כמו"ה גרשון נ"י שטערן אבדק"ק מ' לודאש.

קבלתי מכתבך ועתה באתי עד"ת מה שנתקשית על ס' מעין החכמה על תרי"ג מצות דף קל"ג ע"א שכתב ליישב קושי' תוס' יבמות ה' ע"ב ד"ה כולה שהקשו מנלן דאתי למשרי כלאים בציצית דילמא לכדרבא לחוד קאתי למדרש סמוכי' דצמר ופשתים פוטרי' אף שלא במינן ותי' בס' הנ"ל עפ"י שיטת מהר"מ מרוטונבורג שהובא בהגמיי' פ"ג מציצית אות וי"ו דהא דלרבא צמר ופשתים פוטרי' בין במינן בין שלא במינן היינו דוקא יחדיו וכס"ד דש"ס במנחות ט"ל ע"ב ועיי' מחה"ש סי' נו' במג"א סק"ג א"כ גם לרבא נשמע

דכלאים בציצית שרי ע"ש והקשית א"כ בנזיר נ"ח ע"א דקאמר ומאן דנפקא לי' מראשו מ"ט נפקא לי' מגדילים א"ל לכדרבא הוא דאתי וכו' והשתא לדעת מהר"מ מרוטונבורג אכתי תיפוק לי' דעדל"ת מגדילי' דהא אליבא דרבא ג"כ אין פוטרי' שלא במינן כ"א צו"פ יחדיו וממילא נשמע דכלאים בציצית שרי, ואנא שותא דידך לא ידענא הרי הגמ' בנזיר משני כקושי' התוס' דיבמות לאמת והרי התוס' ביבמות תי' דהכי משמע דלא תלבש שעטנז צו"פ יחדיו גדילי' תעשה לך מהם ע"ש ואמאי ל"ק לך על תי' תוס' מאי משני בנזיר הא גם לרבא מוכח דעדל"ת דכלאים אבל זה חוכא דתוס' תי' דמאן דמפיק עדל"ת מכלאים בציצית ס"ל כתי' תוס' ומאן דמפיק מראשו משני בנזיר דא"א למילף מכלאים בציצית כקושי' תוס' ותי' התוס' לא ס"ל וה"נ למעין החכמה מאן דיליף עדל"ת ס"ל כמהר"מ הנ"ל ול"ק קושי' תוס' והגמ' בנזיר משני דמאן דיליף מראשו ס"ל כקושי' תוס' ולא ס"ל כמהר"מ הנ"ל. ויותר י"ל דהגמ' משני דאי לאו ראשו הו"א דאין עדל"ת וקרא לכדרבא וצמר לחוד ופשתים לחוד פוטרי' אפי' שלא במינן ודלא כמהר"מ רק כמסקנא דמנחות אבל השתא דכתי' ראשו לעדל"ת שפיר כתב מהר"מ דאפילו לרבא אין צו"פ פוטרי' שלא במינן רק יחדיו וז"ל ש"מ בנזיר שם והשת' אי לאו דאשמעי' מראשו דעשה דמצורע דחי לאו דהקפה לא הוי מוקמי קרא דגדילי' לכדרבא ממש אלא לכי דיוקי' דרבא צמר לצמר ולמשי ופשתים לפשתים ולמשי אבל צמר ופשתים לא אבל השת' דגלי קרא דעשה דמצורע דחי לאו דהקפה מעתה נאמר דקרא דגדילי' אתא לידחי לאו דכלאים ולומר דצמר ופשתים בשל פשתים וכו' ע"ש והוא סיוע לדברינו:

ועוד נ"ל דהרי במנחות ט"ל ע"א אמרי' ש"מ קשר עליון דאוריית' דאס"ד דרבנן מאי איצטריך למשרי סדין בציצית פשיט' התוכף תכיפה אחת אינו חיבור ויש שם שני גירסות ברש"י לחד גי' קשר עליון הוא הל"מ ולחד גי' מהא גופא דאיתר קרא למשרי כלאים בציצית מוכח דקשר עליון דאו' ע"ש ולפי גי' זו השני' שפיר משנ' בנזיר דקרא לכדרבא ואי כיון דבאינו מינו פוטר דוק' צמר ופשתים יחדיו ממילא מוכח דכלאים בציצית שרי ועדל"ת ז"א דדילמא קשר עליון לאו דאו' כיון דליכ' קרא מיותר למשרי כלאים בציצית אבל המעין החכמה שפיר כתב דמאן דיליף מכלאים בציצית דעדל"ת דל"ק קושי' תוס' דילמא כולה לכדרבא דאיהו ס"ל קשר עליון דאו' מהל"מ וא"כ ממילא מוכח דעדל"ת ואף דכתב הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים ובסה"מ שורש ב' דבהלמ"ס לא תפול מחלוקת ע"ש היינו בפרטי הדינים אבל אם הוא הלמ"ס כלל שפיר יש בו מחלוקת שהרי מצינו מחלוקת דחד מ"ד דריש גז"ש וחד לא דריש והרי גז"ש הוא הל"מ ועי' רש"י

ותוס' סוכה ל"א אם בכל יב"מ חוץ מק"ו הוא כן וא"כ שפיר י"ל דתנא דראשו לא ס"ל קשר עליון הוא הל"מ ומאן דיליף מסדין בציצית ס"ל דהוא הל"מ וכנ"ל וא"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש בנוב"י תנינא יו"ד סי' קפ"ו דאף דמבואר בירושלמי שהביא הרא"ש כלאים סוסי' ה' שאם הי' הבגד גדול מקצתו יש בו כלאים ומונח בארץ ומקצתו אין בו כלאים לא יתכסה בצד השני ע"ש מ"מ בבגד של צער גמלי' ויש בצד א' כלאים שנתחדש שם חוט צמר רחלים בחוט של פשתן י"ל אם צד זה מונח בארץ מותר להתכסות בצד השני דדוק' בהאי דירושלמי שצו"פ אוסרי' זא"ז נעשה כולו כגוף א' של איסו' אבל צמר גמלי' שאינו נאסר אם אינו מתכסה בצד שיש בו כלאים שרי דאין הבגד נאסר ע"ש א"כ בציצית של צמר ופשתים בשאר מיני' כגון משי ג"כ אין הבגד נאסר רק הציצית הם כלאים והרי אינו לבוש בציצית רק בבגד ולבישה אינו אסור אלא בהנאת חימום ובציצית ליכ' הנאת חימום ומכ"ש דאינו מכוין להנאת חימום בציצית דאינו עושה רק לשם מצוה והוי כמו מוכרי כסות דדשא"מ מותר ומכ"ש דמצות ללה"נ ולשיטת הרבה פוסקי' אפי' מתהני בהדי מצוה שרי וא"כ בשאר מיני' אף שהציצית הם צו"פ אין אי' כלאים כלל בזה וא"כ לא מוכח עדל"ת מזה וליתא לתי' מעין חכמה, אלא דנוב"י שם כתב דלדעת הרמב"ם שהביא בשו"ע סי' שי"ן ס"ה שאפי' אין חוט צמר נוגע בשל פשתים רק עור באמצע שמחברו אפ"ה הו' כלאים מה"ת א"כ מסתבר שכל הבגד נעשה גוף א' של איסו' אבל לדעת הרא"ש שהוא דעה ראשונה שבשו"ע שם י"ל כנ"ל ויש לצדד ג"כ לדעת הרא"ש כיון שהצמר מחובר בפשתים כל הבגד נאסר ע"ש א"כ לדעת הרמב"ם ולצד זה גם לדעת הרא"ש שפיר תי' מעין החכמה קושי' תוס', ולפ"ז א"ש דמאן דיליף עדל"ת מכלאים בציצית ס"ל כשיטת הרמב"ם או כצד השני לדעת הרא"ש ושפיר מיושב קושי' התוס' כתי' מעין החכמה אבל בנזיר משני שפיר דמאן דיליף מראשו איצטריך לכדרבא ומרבא לא מוכח עדל"ת אפי' לדעת מהר"מ מרוטנבורג משום דמאן דיליף מראשו ס"ל כצד הראשון הנ"ל לדעת הרא"ש וא"כ אם רק הציצית צו"פ בבגד של שאר מיני' אין בו אי' כלאים כלל ולא מוכח דעדל"ת ומאפס הפנאי קצרתי ובזה יבוא שלו' ינוח על ראשכם כנפש חמיך החפץ בשלותכם:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה ח

עוד להנ"ל שיל"ת ב' איפאלו ד' חוקת תרנ"ד לפ"ק.

מכתבך קבלתי בזמנו. והנה הבאת תי' ממחו' הגאון מהראז"ס נ"י אבדק"ק פאקש על קושי' ברית אברהם איך ילפי' עדל"ת מכלאים בציצית דילמא בציצית ה"ט משום דמללה"נ וכלאים אינו אסור אלא היכי דאיכ' הנאת לבישה ותי' דגם בציצית אינו מחויב רק בבגד דאיכ' הנאת לבישה וא"כ איך נאמר מללה"נ הא אם אין לו הנאה אינו חייב בציצית אמת שכן דעת ב"י באו"ח סי' יו"ד שאינה חייב בציצית אלא כסות הבא להגין על האדם מפני קור וחום ולא אם לבשו מפני הכבוד כתי' א' אבל בתי' הב' לא ס"ל כן ובד"מ שם השיג עליו דא"כ טליתות שלנו שלובשי' רק לשם מצוה אין בו מצות ציצית כלל אלא ודאי מצות ציצית היא בכל בגד של ד' כנפות שלובש אפי' ליכ' הנאת לבישה וקושי' ברית אברהם בתקפה, והנ"ל בזה דל"ש מללה"נ אלא במצוה שהיא אקרקפתא שמחויב לחזור עלי' ולעשותה דבזה שייך שניתנו לעול על צואריהם וכמ"ש רש"י בכמה דוכתי דמה"ט מללה"נ אבל במצות ציצית דאי בעי אינו לובש כלל בגד של ד' כנפות וא"צ ציצית ל"ש שניתן לעול על צוארו כ"ע מודו דליהנות ניתנו ודבר זה למדתי מדברי רשב"א נדרי' ט"ו דמשו"ה ל"ש במצות עונה מללה"נ לפי שמצוה זו אינה אלא מחמתה שיש לו אשה ולא מחמתו שאינו מחויב שיהי' לו אשה לקיים מצות עונה וכיון דמחמת נדרו אסורה עליו אין כאן מצוה המחייבו ע"ש וה"נ כיון שהציצית הם כלאים אין כאן מצוה המחייבתו שילבוש בגד בד' כנפות עם ציצית ול"ש מללה"נ, ולזה נתכוון גם נמ"י שם במ"ש שאין מצות טבילה במעיין ובימות החמה כמצות שופר ותשמיש של מצות פ"ו והיינו דהאי רמי' עלי' ומחויב לעשות וניתן לעול על צוארו ואם אינו עושה עובר בעשה וטבילה לא רמי' עלי' ואפי' אי טבילה בזמנה מצוה אם אינו טובל אינו עובר בעשה ול"ש מללה"נ:

ולפמ"ש רשב"א שם ליישב הקושי' נימא מללה"נ משום מצות פו"ר דרמי' עלי' ותי' דאפשר באחריתי וה"נ אפשר באחריתי בטלית וציצית של צמר ואף שכתבו תוס' כתובות מ' ד"ה כגון דכלאים בציצית לא מקרי אפשר לקיים שניהם משום דאפשר ללבוש טלית של צמר וציצית של צמר ע"ש התם ה"ט משום דלא אמרה תורה לבוש טלית בציצית אלא אם הוא לובש טלית מחויב בציצית וכיון שהוא רוצה בטלית של פשתן ל"ש לומר שילבוש של צמר ומשו"ה היכי דליכ' תכלת מקרי אפשר לקיים שניהם שיעשה ציצית ממינו כיון דציצית הם המצוה ע"ש בתוס' אבל לענין מללה"נ ל"ש לומר שהתורה נתנה לעול על צוארו כיון דאין מחויב מה"ת בפשתים דוק' ואפשר בשל צמר א"כ מה שלובש של פשתים הוא לרצונו והנאתו ואדעתא דנפשי' קעביד ל"ש מללה"נ וא"ש:

ועוד נ"ל סברא ישרה דאפי' להסוברי' דמתהני בהדי מצוה שרי היינו אם מתהני ממצוה גופא כמו בתשמיש וטבילה במעין בימות החמה אבל בציצית הוא נהנה מן הבגד וזה אינו המצוה והמצוה היא הציצית ומהם אין לו הנאת לבישה א"כ ל"ש בזה מללה"נ ועיי' כעין סברא זו בתשו' שתי הלחם לענין עדל"ת ותבין:
ובזה הנני חותם בשלו' חמיך דוש"ת המחכה לבנין אריאל, וביאת הגואל:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה ט

שיל"ת ב' איפאלו יום ב' לס' ויגש "תמהר" ישועה לפ"ק. **שלומים** מרובים, כטל וכרביבים לכבוד ידידי הרבני המופלג מלא פלג חרוץ ושנון שמו ינון כמו"ה משה נ"י סאלאמאן. בק"ק ב' מאדאראש:
מכתבו משבוע העברה בא אלי בעש"ק סמוך להכנסת כלה שבת מלכתא והנני להשיב עד"ת במה שנתקשה עמ"ש רש"י במנחות מ' ע"א דב"ש לא דרשי סמוכי' ול"ל עדל"ת א"כ מאי פריך בנזיר מ"א ע"ב ור"א עדל"ת מכלי' ומשני מגדילי' וכו' הא סתם ר"א שבש"ס הוא ר"א בן הורקנוס ושמותי הוא כדאמרי' בכמה דוכתי והוא מתלמידי ב"ש דלית להו עדל"ת ועוד דרש"י בעירובי' ק' פי' טעמא דר"א דאמר ינתנו במתן ד' משום דאתי עשה דחטאת ודחי ל"ת דבל תוסיף והא ר"א מתלמידי ב"ש לית לי' עדל"ת וא"כ רש"י סותר עצמו אלו דבריו, ולפענ"ד אף שתוס' בנדה ז' ע"ב ד"ה שמותי ובשבת ק"ל ע"ב פירשו כן דר"א שמותי היינו שהוא מתלמידי ב"ש ועי' תוס' ביצה ל"ד ע"ב ד"ה ואומר אבל רש"י בנדה שם פי' שמותי לשון שמתא שברכוהו כדאמרי' בהזהב נ"ט וא"כ רש"י לשיטתו לק"מ דלא ס"ל כלל שהיה מתלמידי ב"ש דלית ליה עדל"ת כמ"ש במנחות הנ"ל וכן הוא ברש"י שבת כ"ה ע"ב יע"ש, אמנם רש"י בשבת דף הנ"ל פי' שמותי שברכוהו וכו' ובש"ס ירושלמי מפרש שמותי הוא מתלמידי שמאי הי' וכיון שאין הוכחה דתלמודא דידן פליג על ירושלמי תקשי כנ"ל:
אמנם מ"מ לק"מ דכבר כתבו תוס' שם בנזיר מ"א ד"ה ור"א דר"א ע"כ ס"ל עדל"ת מדמוקי זקנו בכהן מצורע ודחי עשה דגילוח מצורע לאו ועשה דכהנים לאו דזקן ועשה דקדושים תהיו אלמא פשיט' לי' לר"א בעלמא דעדל"ת גרידא דאל"כ מנ"ל לאוקמא בכהן לוקי בזקן דישראל מצורע ולאשמועי' דעשה דגילוח מצורע דחי לאו דהשחתה דישראל אבל בכהן מצורע דילמא לא דחי לאו ועשה דכהנים דקדושי' וכו' אע"כ ס"ל בעלמא עדל"ת

וא"כ לישראל לא צריך קרא ומשו"ה מוקי ליה בכהן דעשה דגילוח דחי עשה ול"ת עי"ש וא"כ ע"כ לא ס"ל לר"א כב"ש בהא ופריך שפיר:

והא ודאי לא קשי' איך יחלוק ר"א על ב"ש רבותיו דכמה פעמים מצינו אין הלכה כתלמיד נגד הרב ומכלל דפליגי ועי' במבוא התלמוד דף צ"ז ע"ב בקיצור כללי הגמ' ד"ה אין ושם דף צ"ט ע"א ד"ה והתנאי' ועי' תוס' ע"ז נ"ט ובנדה ז' נמי ס"ל לר"א ד' נשים דיין שעתן ופליג אב"ש דס"ל בריש נדה כל הנשים דיין שעתן ובזה ניחא דרש"י פי' שם שמותי שברכוהו ולא פי' נמי שהוא מתלמידי ב"ש כמו בשבת הנ"ל משום דבנדה פליג אב"ש ואין חסרון שהוא מתלמידי ב"ש רק החסרון משום שברכוהו:

ועוד הערני חתני הרב האברך נ"י דבסוכה ל"א אר"נ דגזל עצים וסיכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עצים ופרש"י בחד פי' משום תקנת השבים ושם קאי על ר"א וחכמי' וא"כ אית לי' לר"א תקנת השבים ופליג אב"ש בגיטי' נ"ה דלית להו תקנת השבים, מיהו יש לדחות דגם ר"א ל"ל תקנת השבים רק כפי' השני של רש"י משום דקננהו בשינוי מעשה ושינוי השם ועיין כפ"ת שם ועוד י"ל דוק' גבי עצים דשכיחי לנגזל לקנות בדמים שיתן לו אית לי' לר"א תקנת השבי' אבל מריש דלא שכיח לנגזל לקנות לית לי' תקנת השבים והיינו האי דב"ש בגיטי' הנ"ל דמה"ט איצטריך רבינא לאשמועי' התם גבי כשורה כדאמרי' בסיכה שם, ותו הביא דב"ש ס"ל בביצה י"ב דאין מוציאי' ביו"ט לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס"ת לרה"ר ופירשו תוס' שם ור"ח דמיירי בקטן למולו עי"ש סד"ה דילמא וא"כ ע"כ ס"ל לב"ש דמכשירי מילה אינן דוחי' שבת ולפ"ז ע"כ ר"א פליג אב"ש דס"ל בשבת ק"ל דמכשירי מצוה דוחי' שבת, וגם זה אינו ראי' דגם ב"ש י"ל דס"ל מכשירי מצוה דוחי' שבת אבל זה רק בא"א לקיים שניהם והתם מיירי באפשר לקיים שניהם שאפשר למולו בלי הוצאה ומשו"ה אסרי ב"ש דבכה"ג מודה ר"א דאסור ועי' בשבת קל"ג ושם ק"ל בתוס' ד"ה ר"א ואפ"ה שרי ב"ה מטעם מתוך דהוי צורך היום קצת וכמו אוכל נפש דהותרה ביו"ט וכמ"ש הרא"ש ביומא פ"ג דמותר לגמרי אפי' אפשר לעשות בהיתר עי' יומא ד"ו ע"ב ועי' ר"ן ביצה י"ז כן נמי אי אמרי' מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש אלא דבעי' צורך היום קצת נמי הותרה לגמרי אפי' אפשר לעשות בהיתר משא"כ לב"ש דל"ל מתוך מצד מכשירי מצוה אינו אלא הודחה ואם אפשר לעשות בהיתר לא הודחה ועי' בחת"ס או"ח סי' קמ"ז שעמד בזה והניח בצע"ג ובמחילה מכ"ת לק"מ:

וגם זה ודאי לק"מ דא"כ איך קי"ל עדל"ת כיון דר"א שמותי הוא דאם שמותי הוא משום דהוא מתלמידי ב"ש ודאי לק"מ דהא בזה ב"ש לא ס"ל כן אלא אפי' אם שמותי משום

דברכוהו מ"מ רק היכי דאחר פליג אר"א לית הלכתא כוותי' אבל לא בשביל שר"א ס"ל כתנאי' לא יהי' הלכתא כוותיהו ועי' בנדה ח' דהלכה כמותו משום דקאי ריב"ב כוותי', וממילא א"ש גם דברי רש"י בעירובי' דהרי מוכח מהאי דנזיר דר"א אית לי' עשה דוחה ל"ת ודלא כב"ש:

מיהו בהאי דעירובי' נ"ל דבלאה"נ לק"מ דאין כונת רש"י משום עדל"ת דזה ל"ש התם כמ"ש תוס' שם ד"ה במתן ד' משום דהוא עשה שבא ע"י פשיעה ועוד דלא אמרי' עדל"ת אלא אם בדבר זה שעובר ל"ת מקיים עשה אבל כאן עובר ל"ת בדם שלמים ומקיים עשה בדם חטאת בכה"ג לא אמרי' עדל"ת וכמ"ש בתשו' שתי לחם למהר"מ מאגיז סי' מ"ד והריטב"א בעירובי' שם ערבב שני התנאים יחד דעשה דפשיעה לא אמרי' בכה"ג והביא שם עוד בשם התוס' דל"ש התם עדל"ת משום דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש בזבחי' צ"ז ועי' טו"א ר"ה כ"ח מה שמפלפל בזה, אלא נ"ל דכונת רש"י הוא דשם אם נותן רק מתן א' עובר על בל תגרע ואם נותן מתן ד' עובר על בל תוסיף וס"ל לר"י דעדיף לעבור לאו דבל תגרע בשב וא"ת מלעבור לאו דבל תוסיף בקו"ע ור"א ס"ל דמותר לעבור על בל תוסיף אפי' בקו"ע ומקיים מ"ע דחטאת על עבור על בל תגרע בשב וא"ת ומבטל מ"ע דחטאת ג"כ ובזה אפי' ב"ש דלית להו עדל"ת הכא מודו דדחי מטעם הנ"ל וא"ש:

ויש להסביר יותר עפמ"ש בסוף ספר נוב"י קמא לתרץ קושי' חתם על תוס' פסחים מ"ו ד"ה אחרישה שהקשו והא יו"ט עול"ת **ואין עשה** דכיסוי דוחה ל"ת ועשה ותי' תוס' חולי' קמ"א בשם ריב"א כיון דעדל"ת לא נשאר כ"א עשה דיו"ט ולא לקי יע"ש והק' הנ"ל כיון דנשאר עשה דיו"ט ואסור לו לחרוש ולכסות א"כ כשמכסה בהדי דחריש הו' מהב"ע ואינו מצוה ושוב איכא גם ל"ת דיו"ט כיון דליכא עשה דדחי לי' וילקה ותי' נוב"י דהא דאין עשה דוחה עשה היינו משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה כדאמרי' בחולי' הנ"ל אבל אם עבר ועשה אמר' להיפך מאי אולמא ושפיר קיים מלוה ומשו"ה ליכ' ל"ת ע"ש באורך שהביא גם גמ' דעירובי' הנ"ל, ולפ"ז אני אומר דה"ט דר"י דס"ל במתן א' משום מה אולמא דבל תגרע מבל תוסיף וא"כ שב וא"ת עדיף ואי דבמתן ד' יקיים עשה דחטאת ז"א כיון דמצד השני ל"ת הדין במתן אחת דשב וא"ת עדיף ועי' נוב"י הנ"ל שהוא סברא דאוריית' וא"כ אם נתן במתן ד' לא קיים עשה דחטאת דהוי מהב"ע ור"א ס"ל כסברת נוב"י דגם מצד הל"ת אם עבר ונתן במתן ד' אין כאן עבירת לאו דאמרי' להיפך מה אולמא דהאי ל"ת מהאי ל"ת וא"כ אינו מהב"ע וקיים מ"ע דחטאת וכיון שכן אפי' לכתחילה מחויב במתן ד' כדי שירויח קיום מצות עשה דחטאת:

ולפ"ז דברי רש"י בעירובי' שבעתים מזוקקים שכתב ינתנו במתן ד' דקסבר קום עשה מצוה עדיף אע"ג דבהאי מצוה איכא צד עבירה דעבר אבכור אבל תוסיף אתי עשה דחטאת וכו' ודחי לבל תוסיף עיי"ש והוא פלא כיון דמצד עשה דוחה ל"ת אתאי' עלה א"כ מה קשי' לרש"י הכא דיש צד עבירה טפי מבכל עדל"ת דעלמא וכבר העלו הקדמוני' דאין כאן צד עבירה בעדל"ת דהלאו לא נאמר במקום עשה וא"כ גם כאן לק"מ ואם יש מקום להקושי' לא תי' רש"י כלום דאתי עשה ודחי ל"ת הלא הוא גופא קשי' אמאי דחי כיון דאיכ' צד עבירה, ולפי האמור א"ש דכאן ל"ש עדל"ת כמש"ל וטעמא דר"א כיון דע"כ עובר או לאו דבל תוסיף או לאו דבל תגרע מוטב לעבור על בל תוסיף דקסבר קום עשה עדיף, פי' שמרויח מצוה וכנ"ל וע"ז הק' רש"י הא בהאי מצוה איכא צד עבירה וכו' כיון דמצד השני ל"ת היינו אומרים שב וא"ת עדיף א"כ הוי מה"ב ואינו מרויח מצוה כלל וע"ז תי' רש"י כיון דאם עבר ועשה אמרי' מאי אולמא להיפך וא"כ שפיר מרויח קיום מצוה דחטאת ולכן דחי לי' אפי' לכתחילה וכמש"ל והדברי' ישרי' למוצאי דעת:

ובזה תנוח דעתו וד' יאיר נרו כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה י

שיל"ת ב' איפאלו ה' לסדר באר חפרוה שרים לפ"ק. **חיים** וברכה למשמרת, לגפן אדרת, פרי עץ חיים, גדול ורחב ידים, אהובי מחותני הגאון מו"ה יעקב שלום סופר נ"י דומ"ץ דק"י בפעסט:

ספרו היקר, כאור בוקר, תורת חיים:

שתול על פלגי מים קבלתי בעתו ובעטו עט סופר ואין דרכי להיות נחי"ת בשב"ח בקרני רו"ם כי הוא שבחא דאתי ממעל"ה אבל הי' ראוי להשיב מיד ולהכיר טובה אמנם סיבות שונות מנעוני והן היום אקריב את תודתי וברכתי עליו תבא יפוצו מעינותיו חוצה וכאשר מצא כק"ן ידו עד סי' ק"ן כן יברך ד' חילו לאוריית' ופועל ידיו תרצ"ו לברך על המוגמר בסי' תרצ"ו:

והנה ראיתי בסי' יו"ד אות י"א כתב לפרש הא דאמר רבא במנחות מ' ע"ב השת' בבל תוסיף קאי מעשה לא הוי דרבא לשיטתו בתמורה ד' דכ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ וק"ל דא"כ כי פריך בתמורה שם ואלא במאי קמיפלגי אביי ורבא לימא דפליגי בהטיל למוטלת, הנה זה יותר מכ"ה שנה עלה גם בדעתי לפרש כן אבל שתי תשובו' בדבר חדא דרבא לא קאמר דעביד לא מהני אלא אם עשה המעשה בעבירה אבל בציצית אם הטיל למוטלת

אכתי לא עשה שום עבירה ולא עבר על בל תוסיף עכ"פ למה דקי"ל כלי קופסא פטור' מן הציצית ואינו עובר על בל תוסיף עד שלבשו ומה"ט כתב חי' הר"ן סנהדרי' פ"ח דגבי לולב שייך גרוע ועומד הוא קודם שעובר על בל תוסיף כיון שעבירת ב"ת הוא רק בשעת נטילה ומיד שנטלו יצא בו אבל בתפילי' שמצותו כל היום ראוי לומר שהוא גורע במצותו ע"ש וה"נ בציצית דאמרי' התם גרוע ועומד הוא נמי אינו עובר על בל תוסיף עד שלבשו [והגם דבציצית נמי אפשר שהוסיף אחר שהוא מעוטף בהן דמצותן כל היום ומברך עליהם להתעטף בציצית מ"מ כיון דאינו מחויב כלל ללבוש בגד של ד' כנפות עם ציצית דלענין זה קי"ל דחובת מנא הוא א"כ כל רגע שמשהה עליו בגד של ד' כנפות עם ציצית הוא עושה מצוה בפ"ע שמשהה עליו הטלית כד' לקיים מצות ציצית ועכ"פ בכדי ששיטה ולבישה עי' מכות כ"א וא"כ אפי' כשמוסיף חוטי' אחר שהוא מעוטף בהם ג"כ הוא גרוע ועומד על מצוה שהוא עושה אחר הוספה ואינו מצוה אחת עם מה שעשה קודם הוספה שקודם הוספה הי' המצוה משום שהי' לבוש בהם אז ומחמת זה אין מצוה עתה רק מחמת שהוא לבוש עכשיו בהם אבל בתפילי' שהם חובת גברא כל היום ומצוה אחת כל היום אינו גרוע ועומד אם הוסיף אחר שהניחן דקודם שהוסיף קיים מצוה וכשמוסיף גורע] ועכ"פ אינו עובר בציצית על ב"ת עד שלובשן אבל בשעת עשייה אינו עובר בהטיל למוטלת וא"כ לא אמר רחמנא כלל לח תעביד ואמאי לא מהני:

וזאת שנית הרי גם אם נכרי הטיל למוטלת אף דעשאם עכו"ם פסול כמבואר רסי' י"ד והו' כאלו נעשו שם מאליהם עי' טו"ז יו"ד סי' ד' סק"ד או אם יש שם תוספות חוטי' העשויים מאליהם מן הקוצי' והנימי' והגרדין עיי' רש"י מנחות מ"ב ג"כ עובר משום בל תוסיף ועי' פמ"ג או"ח בפתיחה כוללת אות ל"ד ול"ה וכבר כתבו תוס' שם בתמורה דבצורם אוזן בכור ל"ש לומר דלא מהני דלא גרע מאלו נפל בו מום מאליו ע"ש וה"נ דכותי':

ועוד בה שלשי' דאפי' למ"ד כלי קופסא חייבי' בציצית דאז אפשר דעובר על בל תוסיף מיד שהטיל למוטלת בעוד שמונחי' בקופסא מ"מ ל"ש כאן אעל"מ דלא אמרי' דלא מהני רק במקום דאפשר לומר שלא יהי' קיום למעשה הנעשה בעבירה כגון אונס שגירש אם מחזיר או אם לא איתקש גירושי' למיתה שהי' הגירושי' בטלי' כקושי' תוס' שם א"כ אין קיום למעשה עבירה שהוא הגירושי' או תורם מן הרעה על היפה וממין על שאינו מינו דאי אמרי' לא מהני מעשה העבירה בטיל שאינו תרומה וכן כל הני דמייתי שם אפשר שיהי' מעשה הנעשה בעבירה בטיל אבל כאן איך נימא דלא מהני וכי אפשר לבטל מעשה העבירה במה דאמרי' לא מהני והר' יש לפנינו שמנה חוטי' או ח' ציצית הגע בעצמך אטו נימא בשוחט בשבת בחוץ לע"ז ומתה דלא מהני ואסורה משום אמ"ה

הרי מתה לפנינו וכל פלפולי' אחרוני' בזה אינו לאסור משום אמ"ה, ויש עוד להאריך בזה אבל אין הזמן מסבים והפי' הפשוט כיון דבב"ת קאי ועומדי' לקצוץ לכן לא הוי מעשה ועי' רשב"ם ב"ב פ"ג ד"ה רואי' ושם ק"ב:

ובסי' ע' אות ה' הביא בשם מר אביו מחו' הגאון זצ"ל במ"ח תנינא סי' ד' ליישב קושי' מהרש"ל בתשו' סי' ע' אהא דאמרי' בכתובות ד' הרי שהי' פתו אפוי' וכו' ובועל בעילת מצוה ופורש ואמאי והא אונן פטור מכל המצות ולהרבה פוסקי' אינו רשאי להחמיר כדאית' בירושלמי ע"ש ותי' במ"ח כיון דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה הוי רק הכנה למצוה והוי רק כמו דבר הרשות שמותר לאונן, ואני תמה בין לטעם משום שאין לו מי שישא משאו ובין לטעם משום כבודו של מת אינו רשאי להחמיר עי' תוס' ברכות י"ז וב"י סי' ע"א מ"ל אם עוסק במצוה גופא או בהכנה למצוה סוף סוף אין לו מי שישא משאו ואינו כבוד המת, ואפי' למה שנראה מדעת מהרש"ל בתשו' הנ"ל דהא דאונן פטור מכל המצות היינו משום דהעוסק במצוה פטור מן המצוה כדאמרי' בסוכה כ"ה ועי' פמ"ג בפתיחה כוללת ח"ב אות כ"ח וחכ"ץ סי' א' ור"י ברכות ח"י נמי אינו רשאי להחמיר ע"ע כמ"ש רשב"א בסוכה שם דלא איצטריך קרא אלא דאפי' בעי להניח מצוה זו ולעשות מצוה אחרת גדולה ממנה אין הרשות בידו ע"ש וא"כ ק"ו שאינו רשאי להניח מלוה זו של קבורת מת ולעשות הכנה למצוה אחרת:

ועוד דהרי כתב רשב"א בסוכה שם וברכות י"א דמבשבתך בביתך ילפי' דהעוסק במצוה גופא פטור מן מצוה אחר אבל מן ובלכתך בדרך ילפי' דאפי' בהליכה לדבר מצוה אעפ"י שאין הליכה גופא מצוה רק הכנה למצוה נמי פטור ממצוה אחרת ואסור להניח הכנת מצוה זו ולעשות אחרת וכ"ש שאסור להניח מצוה גופא ולעסוק בהבנת מצוה אחרת:

אבל גם בגוף הדבר שכתב דבעילת מצוה הוא רק הכנה למצוה ולא מצוה גופא אני תמה ולא מיבעי' למ"ש ש"מ שם בכתובות לדעת רש"י דקרי לי' בעילת מצוה דהיינו מצות כניסה דכי היכי דליחול עלי' חתונה בעי' דליבעול דהיינו עיקר כניסת חופה, א"כ אין זה הכנה למצות פו"ר כלל אלא מצוה בפ"ע ליקח אשה והוא מצוה גופא וכן כתב הרמב"ם פ"א מאישות ה"ב וליקוחי אלו מ"ע של תורה הם וכשמנת שם בתחילת ההל' מנה אותן שתי מצות מצוה א' לישא אשה בכתובה וקידושי' ומצוה ד' לפרות ולרבות ממנה ע"ש, אלא אפי' לדעת תוס' בכתובות שם שכתבו קרו לי' בעילת מצוה משום דכתי' בי בועליך עושיך ואמרי' אין אשה כורתת ברית אלא למ' שעושה אותה כלי ועי"כ מדבק בה ובאי' לידי פו"ר ולהכי קרי לה לבעילה ראשונה בעילת מצוה נמ' נראה דהוא מצוה גופא ולא רק הכנת מצוה והמעיין בש"ע שם יראה דקשי' להו לתוס' אמאי נקרא בעילת מצוה

הא אינו רק הכנה למצוה דהא אינה מתעברת מביאה ראשונה וע"ז תי' קרי ליה בעילת מצוה וכו' ולהכי קרי לה לבעילה א' בעילת מצוה וכתב ש"מ פי' דבהאי טעמא סגי למקר' בעילת מצוה ע"ש וא"כ הוא מצוה גופ' לא רק הכנה, ואדרבה נראה מדבריו שם שהוא מצוה יותר משאר בעילות שאח"כ וטעמא נ"ל כמ"ש תוס' יבמות קי"ט דבעילת אשתו אינו חשוב תלוי במעשה אלא ממילא בא שאדם נזקק לאשתו וא"כ עיקר מעשה המצוה בבעילה ראשונה של בתולה שעושה אותה כלי:

ועוד נ"ל סברא ישרה דהרי מצות פו"ר אין הדבר מסור ביד האדם לקיים שיהי' לו בן ובת והוא בידי שמים אלא שחייב לבעול בכל עונה עד שיהי' לו בנים [אפי' האשה מוחלת] מפני שהוא מ"ע של תורה שנ' פרו ורבו כמ"ש רמב"ם רפט"ו מאישות ועי' באה"ע סי' ע"ו ס"ו וא"כ מ"ל אם חייב לבעול בעילה אחת כדי שיהי' אפשר לקיים מ"ע דפ"ו או שחייב לבעול שתי בעילות בכונס בתולה כדי שיהי' אפשר לקיים מ"ע דפו"ר הכל הוא גוף המצוה גם בעילה ראשונה דאטו נאמר לפי שאין אשה מתעברת רק בגמר ביאה שתחילת ביאה הוא רק הכנה למצוה ולא מצוה גופא אלא לפי שא"א לגמר ביאה בלא תחילתה הכל הוא מצוה גופא ה"נ כיון שא"א ביאה שני' שתתעבר בלי ראשונה גם הראשונה גוף המצוה כמו תחילת ביאה דהוי רק חצי מצוה ושפיר אונן פטור ואסור, וגדולה מזה כתב נמ"י ב"מ ל' בשם הרנב"ר דכהן והוא בביה"ק מקרי בעידנא כיון דמתעסק בהשבת אבידה ואפי' להחולקי' שם היינו משום דפ"א משכחת השבת אבידה בלי עסק זה וכדאמר ר"ש בזבחי' י"ג לפי שאפשר שלא בהילוך אבל היכי דבשום פעם א"א לקיים העשה בלי הכנה זו מודו דמקרי בעידנא וכמ"ש פסקי תוס' זבחי' צ"ד דאז הוי מגוף המצוה וה"ב דכוותי':

ועוד שהרי לדעת הרבה ראשוני' גם בבחור שנשא אלמנה נוהג ז' ימי משתה עי' רשב"א ור"ן כתובות ז' ובמ"מ פ"י מאישות הי"ב ולדידהו גם בבחור שנשא אלמנה מתני' הך ברייתי' דטבחו טבוח שכונס ובועל בעילת מצוה ואלמנה שכבר היא בעולה שפיר יכולה להתעבר מביאה ראשונה של בעל זה וא"כ איכ' מצוה גופא דפ"ו ותקשי קושי' מהרש"ל הא אונן פטור מכל המצות ואינו רשאי להחמיר:

והיותר קשה הא מצות עונה ודאי איכ' בבעילה ראשונה של נישואי בתולה ותקשי קושי' מהרש"ל הא אונן פטור מכל המצות אינו רשאי להחמיר, ואפשר לומר דמניעת עונה הוא לאו ומלאוין גם אונן אינו פטור כמ"ש ח"ץ סי' א' ואינו מוכרח ועי' פמ"ג פתיחה כוללת לאו"ח ח"ב אות כ"ח, ועוד דליכא לאו רק אם עושה כדי לצערה וכמ"ש הרמב"ם פי"ד מאישות ה"ז, ועוד דהרי לדעת פמ"ג הנ"ל דוקא אם עבירת הלאו הוא בקו"ע אין אונן

רשאי לעבור אבל אם עבירת הלאו הוא בשוא"ת רשאי האונן לעבור כמו ב"י. ולפענ"ד נראה עוד דאפי' נאמר שאונן עובר על ב"י אף שהוא בשוא"ת ומחויב לבערו היינו דוקא התם שקיום הלאו אינו חיוב גברא בקו"ע שאפי' שרפו אחר או נכרי או נשרף מאליו נמי אין כאן שוב עבירת ב"י אבל גב' עונה קיום הלאו הוא חיוב גברא בקו"ע ולא משכחת רק ע"י עצמו ודאי אונן פטור ואינו רשאי להחמיר:

ובזה הנני מחו' ידידו הדושית באהבה רבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה יא

שיל"ת ב' איפאלא ג' תצא תר"ן לפ"ק. **שוכ"ט** וכוח"ט להרבני המופלג ענף עץ אבות החו"ש מו"ה שרגא כ"ץ נ"י:

כתבו בא אלי בד"ת בעתו אבל לא הרשני עתי להשיב על אתר וגם עתה אין ספריי אתי כי בביתי בוני' מבפני' אך למען לקרבו לתורה ויוסיף לקח לקחתי מעט פנאי להשיב:

ומה שנתקשה למ"ש תוס' עירובין ק' ע"א ד"ה מתן ד' אהא דהקשו וליתי עשה ולידחי לאו דבל תוסיף ותי' דל"ד לכלאים בציצית דהכא ע"י פשיעה הוא בא והי' יכול להתקיים בלא דחיית הלאו ע"ש א"כ מה הקשו תוס' במכות ט"ו ד"ה אם דליתי עשה דולו תהי' ולדחי ל"ת דאשה גרושה מאשה לא יקחו וכו' הא התם נמי ע"י פשיעה נעשה כבר נשמרו תוס' מזה במתק לשונם שכתבו והי' יכול להתקיים בלא דחיית הלאו וכונתם דודאי כיון דהדין הוא דעדל"ת אף שאינו מחויב בעשה יוכל להביא עצמו לידי חיוב עשה כדי שידחה ל"ת כמו שמותר ללבוש טלית של פשתן בת ד' כנפות ולחייב עצמו בציצית שידחה עשה דציצית לאו דכלאים ועי' תוס' כתובות מ' ד"ה כגון אלא דהכא הי' אפשר לקיים לו העשה בלי דחיית הלאו אלא שמתוך פשיעתו א"י לקיים העשה רק ע"י דחיית ל"ת ובכה"ג אין עדל"ת אבל שם במכות אם לא הי' פושע לא הי' יכול לקיים העשה דולו תהי' לאשה שלא הי' חייב בה כלל אף שפשע והביא עצמו לידי חיוב עשה שפיר דל"ת כיון שלא הי' יכול לקיים העשה בלי דחיית ל"ת ודוקא היכי שיכול לקיים העשה בלי דחיית ל"ת והוא פשע שא"א לקיימה בלי דחיית ל"ת אז לא דחי אבל היכי שא"א לקיים העשה בלי דחיי' אלא שלא הי' עליו חיוב עשה בלי פשיעתו והוא פשע וגרם לעצמו חיוב עשה שפיר דחי, וכן במ"ש שעה"מ פ"ג מנדרים ה"ו ליישב קושי' רשב"א בנדרים וס' החינוך יתרו סי' ל"ב איך חל נדר על דבר מצוה ניתי עשה ולדחי

ל"ת דבל יחל ותי' משום דבא ע"י פשיעה שנדר שלא יאכל מצה ע"ש התם נמי שפיר הי' יכול להתקיים העשה בלא דחיית הלאו ואתי שפיר:

ומה שהק' מיבמות ה' דילפי' מראשו בנזיר מצורע דאתי עשה דגילוח מצורע ודחי עול"ת דנזיר ותער לא יעבור על ראשו וקדוש יהי' אף דהוי אינה שוה בכל, מ"מ הא בא ע"י פשיעה שנדר בנזיר, הנה ודאי יש לדחות קושייתו דמשום שאינה שוה בכל דחי אפי' בא ע"י פשיעה כמו שדוחה עשה ול"ת אף דבעלמא לא דחי אלא דאכתי תקשי למאי דלא אסיק אדעתי' ה"ט דאינה שוה בכל ובעי למילף מכאן בכה"ת עדל"ת תקשי הא בא ע"י פשיעה, ובזה גם תי' שכתב עפ"י סברת ברוך טעם דבל"ת שאינה שוה בכל דא"צ למילף מכלאים בציצית לא בעי' בעידנא ה"נ לא בעי' שלא ע"י פשיעה אינה עולה יפה דאכתי תקשי לפי הס"ד דלא ידע מזה, אך מה שדחה דאפשר שלא בא ע"י פשיעה שנדר בנזיר תחילה ואח"כ נצטרע וכדמשמע לשון הרמב"ם פ"ז מנזירות הט"ו יפה כיון, והכי משמע נמי לשון הגמ' נזיר מצורע שהי' נזיר תחילה ואח"כ נעשה מצורע, אלא דלפענ"ד מ"ש דמשו"ה נקט הרמב"ם נזיר שנצטרע ונתרפא בתוך ימי נזירתו וכו' הוא משום קושי' הנ"ל ליתא אלא דבלא"ה לא משכחת שיהיה מצורע מוחלט תחילה ואח"כ נדר בנזיר לפי מ"ש שם בה"ט נזיר שנצטרע והוחלט כל ימי חלוטו וז' ימי ספירו שסופר אחר שיטהר מצרעתו בין תגלחת א' לב' אין עולי' לו מימי נזירתו וכו' ועיי' בכ"מ שם דעכ"פ אינם סותרי' ולפ"ז נראה דאם נדר בנזירתו בימים אלו אין הנזירות חל כלל עד שיטהר ואף שכתב הרמב"ם בפט"ו דגם בימים אלו חל עליו ל"ת דתער לא יעבור על ראשו רק דעשה דקדוש יהי' בטל מאיליו ע"ש היינו בהי' נזיר קודם שהי' מצורע דכבר הוא נזיר שהרי ימים הראשונים אינם נסתרי' כמו"ש כ"מ אבל לחול נזירות בתחילה אינו חל כיון דל"ש בי' קדוש יהי' ומשו"ה נקט הרמב"ם נזיר שנצטרע ובו' שהי' נזיר תחילה ואח"כ נצטרע וכ"ש שהקושי' מתישבת שאינו בא ע"י פשיעה דהא לא משכחת אלא שהי' נזיר תחילה אך הפירוש ברמב"ם אינו נכון, אבל נתישבתי דז"א שהרי פסק הרמב"ם פ"ז מנזירות ה"ז דאפי' נדר בנזיר והוא טמא מת חלה עליו וע"ש ה"ח והוא מגמר' נזיר ט"ז ע"ב וכר"י ואף שאין עולי' לו מ"מ חלה הנזירות וכמ"ש בה"ה ה"נ אף שאין עולי' חלה הנזירות אפי' בתחילה וליתא למ"ש:

ומה שנ"ל ביישוב הדבר עפמ"ש שעה"מ שם ליישב הקושי' מזבחי' צ"ז גבי יקדש דפריך וליתי עשה ולידחי ל"ת ומאי קושי' הא בא ע"י פשיעה ותי' דדוקא בהאי דעירובין שחל ל"ת דב"ת באותו דם קודם שפשע דאז לא הי' עוד עשה שידחה אותו דהי' אפשר לקיים העשה בלי דחיית הלאו לכן לא אתי עשה ודחי לאו שחל עליו מקמי' הכי כיון שע"י

פשיעה בא לדחות הלאו אבל שם בזבחים לא חל ל"ת קודם שפשע שהרי הי' רק ח"ש דאפי' לר"י ליכא רק איסורא בעלמא ורק ע"י פשיעתו חל הל"ת משום דהמל"א וא"כ כשחל הל"ת כבר יש כאן עשה לדחות אותה שפיר עדל"ת אפי' בא ע"י פשיעה דבמקום עשה לא נאמר הל"ת כלל אבל כשחל הל"ת קודם דשפיר נאמר הל"ת ואח"כ ע"י פשיעתו גורם לדחות אותה אז לא דחי ועי' תשו' בית אפרים סי' ה' באו"ח בשם הליכות עולם את"ד ולפ"ז ה"נ אפי' מצורע בתחילה ואח"כ נדר בנזיר דבא ע"י פשיעה מ"מ כיון דלא חלה הל"ת קודם שפשע רק אחר שפשע שכבר יש עשה לדחות הל"ת שפיר דחי אף שבא ע"י פשיעה ולפ"ז נדחה מ"ש שעה"מ ליישב קושי' רשב"א וחינוך הנ"ל דהתם נמי לא חל הל"ת קודם שפשע ונדר:

ועוד נ"ל לפמ"ש תוס' כתובות מ' ד"ה כגון שהקשו הא כלאים בציצית אפשר לקיי"ש שיעשה בטלית של צמר חוטי' של צמר ותי' דבטלית של פשתן א"א לקיים שניהם דלא אפשר לקיים מצות תכלת בלא כלאים דתכלת עמרא הוא וזה אין לנו לומר שיהא אסור ללבוש טלית של פשתן משום דאפשר בשל צמר דאין זה חשיב אפשר עיי"ש פי' משום דרוצח ללבוש של פשתן וע"ש בש"מ ולפ"ז הא דכתבו תוס' דהיכי דבא ע"י פשיעה אין עדל"ת היינו משום דבלי פשיעתו הי' אפשר לקיים שניהם וכיון דאפשר לקיי"ש אינו דוחה רק ע"י פשיעתו א"א לקיי"ש לא דחי וכן בהאי דשעה"מ בנדר לבטל את המצוה דמיירי באומר קונם עלי מצה בליל פסח דאי בקונם מצה עלי בכל השנה אפי' שבועה נמי חלה לבטל את המצוה בכולל וא"כ בלי פשיעתו שפיר יכול לקיים שניהם שלא ינדור ויאכל מצה בליל פסח ויקיים העשה ומ"מ לא יעבור על עשה ול"ת דנדר ואפי' אוסר עצמו באכילת מצה כל השנה מ"מ מקרי אפשר שהרי יכול להתנות חוץ מליל פסח אבל בנודר בנזיר והוא מצורע ל"ל שהוא פשיעות שנדר בנזיר ואפשר לקיי"ש שלא ינזור דזה לא מקרי אפשר שהרי הוא רוצה להיות נזיר בכל הדברים שלא יעבור עליהם ולא ידחה אותם עשה וא"א לומר הרני נזיר חוץ מתגלחת דאינו נזיר עד שיזיר מכולם כמבואר בנזיר י"א וברמב"ם פ"א מנזירות הי"א וי"ב וא"כ או דאינו נזיר כלל או שאסור בכולם וא"כ לא מקרי אפשר ולא הוי פשיעה כלל ושפיר דחי:

אבל באמת גם תי' שעה"מ לא נהירא לפענ"ד דדוק' בהאי דעירובין כתבו תוס' שפיר כיון שבא ע"י פשיעה אין עדל"ת ואינו מקיים העשה ומפסיד שכר העשה כיון שפשע אבל בנודר לבטל המצוה הרי הוא אינו רוצה לקיים העשה ל"ש לומר כיון שפשע אין עדל"ת ולא יקיים המצוה שהרי כך רצונו הרע לכן אדרבה נימא עדל"ת וכופי' אותו עד שתצא נפשו לקיים העשה שלא יהי' פושע נשכר שיהנ' פשיעתו משא"כ התם הוא רוצה

לקיים העשה ובמצות חפץ מאוד ובשכר מצותיו אמרי' שלא יקיים כדי שלא יהי' פושע נשכר ואם כנים דברי ודאי לק"מ קושיתו:

אלא דלפ"ז תקשי קושי' רשב"א וחינוך בנודר לבטל מצוה נימא עדל"ת ואי כתי' דנדר הוי עול"ת הא תקשי קושי' פר"ד בדרך מצותיך ד"ע ע"ד שהביא שעה"מ שם הא אמרי' בנזיר נ"ח וביבמות ה' דאתי עשה דמצורע ודחי ל"ת ועשה דנזיר כיון דקיל ואיתי' בשאלה וא"כ ה"נ נימא אתי עשה דמצוה ודחי עשה ול"ת דנדר הואיל ואיתי' בשאלה ובפשיטות נ"ל לחלק למ"ש מהרי"ט בתשובה ח"א סי' כ"ג דאיסורי נזיר אינם. לא אי' גברא ולא אי' חפצא מחמת דיבורו אלא איסורי תורה שאסרה על מי שהוא נזיר ולכן לא מהני בהו התפסה ע"ש ולפ"ז בעשה ול"ת דנזיר שהם איסורי תורה לא מה שהוא אסר על עצמו שפיר אמרינן דהנך איסורי תורה קילי משום דישנו בשאלה ויש ביד אדם להתיר אי' אלו אבל באיסורי נדר שהם רק מצד קבלתו ויש לומר דקילי משום דישנו בשאלה שאין זה קולא בהם כלל שהרי אינם איסורי' רק מצד דיבורו שאסר על עצמו וכיון ששואל וחכם עוקר נדר מעיקרא הרי לא קיבל עליו כלל ול"ש לומר שאי' נדר קיל משום שאם אינו איסר על עצמו אינו אסור בו והלא כך הוא מטבע של איסור זה לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה וה"ז כאלו תאמר נבלה אי' קל לפי שאם לא נתנבלה אינה אסורה, אלא דיש להקשות ע"ז לפמ"ש האבני מילואי' בתשו' ט"ו דמ"מ כיון שאסרה תורה כל אלו איסורי' על הנזיר א"כ ממילא כשקיבל עליו נזירות הוי כאלו נדר לאסור עצמו בדברי' אלו חוץ מאי' דרמי' עלי' רחמנא ולהכי כשעובר על א' מהם עובר נמי על בל יחל כדאמרי' בנזיר ל"ח וברמב"ם פ"א מנזירות ע"ש ואי נימא כנ"ל תקשי מאי פריך מה לנזיר שכן ישנו בשאלה הא על ל"ת דבל יחל ועשה דכל היוצא מפיו יעשה שהוא מצד קבלתו ל"ש ישנו בשאלה כנ"ל ואפ"ה דחי וא"כ נילף מיני' בעלמא, אך זה שיבוש דהא הוא לא קיבל לאסור על עצמו בדיבורו הרני נזיר רק מה שאסרה תורה על הנזיר וכיון דבמצורע לא אסרה תורה גילוח הנזיר משום דעשה דמצורע דוחה עשה ול"ת דנזיר משום דאיתא בשאלה וקיל ממילא אינו אסור נמי מצד קבלתו אף דעל אי' שיש מצד קבלתו ל"ש איתא בשאלה וכמו"ש אב"מ שם לענין ד"א ע"ש היטב. ובזה יש ליישב קושי' מהרש"א על רש"י שהק' ואע"ג דלאו שאינו שוה בכל הוא אם אין ענין וכו' ותמה מהרש"א הא בנזיר נ"ח אמרי' דנזיר מכהן לא ילפי' דכהן הוי ל"ת שאינו שוה בכל ונזיר הוי שוה בכל, ולפמ"ש י"ל דבאמת יש להבין איך הוי נזיר אינו שוה בכל הא כל איש ואשה יכולי' לקבל נזירות ואסורי' בגילוח אמנם לדעת מהרי"ט א"ש דכיון שהוא אי' תורה והתורה לא אסרה זה אלא בנזיר ולא באחר שפיר הוי אינו שוה בכל, אלא דז"א

דהא אסור גם מצד קבלתו ואיכא ל"ת דבל יחל ועשה ככל היוצא מפיו יעשה וזה שוה בכל ואיך נדחה מפני עשה דמצורע אלא דז"א דהא לא קיבל עליו יותר ממה שאסרה תורה וכיון שאי' תורה אינו שוה בכל ועשה דמצורע דוחה שוב אין כאן אי' מפני קבלתו וכנ"ל אלא דמנלן האי סברא מהא דדחי כאן מה לנזיר שכן ישנו בשאלה וכמוש"ל ולפ"ז א"ש דבנזיר שפיר קאמרי' דנזיר מכהן לא ילפי' דהו"א כהן אינו שוה בכל אבל נזיר שוה בכל מיקרי כיון דאסור גם מצד קבלתו וזה שוה בכל ולכן צריך קנא בנזיר אבל כיון דגלי קרא בנזיר דדחי שפיר י"ל דגלי קרא דדחי משום דהוי אינו שוה בכל וכסברא הנ"ל דלא קיבל על עצמו יותר ממה שאסרה תורה וא"כ כיון דלמאי דפריך כאן דנזיר ישנו בשאלה ע"כ אית לי' האי סברא שפיר ה"ק רש"י הא מצי פריך פירכא דלעיל שאינו שוה בכל ותי' דהוי ילפי' בא"א ענין ולהכי פריך שכן ישנו בשאלה וא"ש:

ועוד נ"ל לפ"מ שהבאתי לעיל בשם ב"א דהא דעדל"ת היינו משום דל"ת לא נאמרה במקום עשה אלא די"ל להיפוך דעשה לא נאמרה במקום ל"ת ולהכי צריך קרא דל"ת לא נאמרה במקום עשה ועדל"ת ולפ"ז בעשה ול"ת דנזיר דישנו בשאלה ל"ל דהעשה לא נאמרה במקום ל"ת ועשה דנזיר דהא ישנו בשאלה וא"כ ודאי חל עליו עשה דגילוח מצורע שמחויב לישאל על נזירתו ולגלח והיינו דפריך מה לנזיר שכן ישנו בשאלה ולהכי גלי רחמנא דהל"ת לא נאמרה במקום עשה משום דא"א לומר להיפוך שהעשה לא כאמרם במקום ל"ת שכן ישנו בשאלה וא"כ העשה ודאי נאמרה במקום ל"ת לכן אמרי' דהל"ת לא נאמרה במקום עשה אבל בעלמא כמו די"ל דל"ת לא באמרה במקום עשה כמו כן י"ל להיפוך דהעשה לא נאמרה במקום ל"ת שפיר י"ל דאין עדל"ת דלא כאמרה העשה במקום ל"ת. ולפ"ז בנדר לבטל את המצוה דילפי' בנדרי' ט"ז ע"ב מאיש כ' ידור נדר לד' אפי' יש בנדרו ביטול מצות השם לא יחל דברו ע"ש בר"ן א"כ כתב רחמנא בהדי' דל"ת דבל יחל ועשה דככל היוצא מפיו יעשה נאמרו במקום עשה וא"כ נהי דגם העשה נאמרה במקום עשה ול"ת כיון דישנו בשאלה מ"מ כיון דגם הל"ת ועשה דנדרי' נאמרו במקום עשה שוב אין עדל"ת ועשה ושב וא"ת עדיף כמו דקי"ל כר"י בעירובין ק' דשב וא"ת עדיף אלא דלפ"ז תקשי על גוף קושי' רשב"א וחינוך דליתי עשה דמצה ולידחי עשה ול"ת דנדר הא בגופי' גלי קרא דלא דחי דאפי' כי ידור לד' לבטל מצות ג"כ לא יחל דברו רק ככל היוצא מפיו יעשה. אך ז"א דהרי בקושי' ס"ל דליכא רק ל"ת לחודא א"כ נילוף מהכא בעלמ' דאין עדל"ת וע"ז תי' דכאן הוי עשה ול"ת דבאמת גם בעלמא לא דחי. ובזה י"ל דעת הרמב"ם פ"ג מנדרי' ה"ו שפסק בנדר לבטל אם המצוה של הנדר ואם אכל או ישב או נטל לוקה והק' שעה"מ לדעת ריב"א בחולין קמ"א דהא

דאין עדל"ת ועשה מ"מ הל"ת נדחה רק העשה נשאר וא"כ הכא אמאי לקי. ולפמ"ש נכון דכבר הק' נוב"י בהשמטת נוב"י קמא לשי' ריב"א אמאי לא לקי כיון דהעשה אינו נדחה הוי מהב"ע ואינו קיים מצוה כלל וא"כ נשאר הל"ת ותי' דהא דאינו נדחה העשה היינו משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה אבל כשעבר ועשה לא הוי מהב"ע דאמרינן להיפוך מה אולמא ע"ש ולפ"ז כאן דכתב רחמנא בהדי' ככל היוצא מפיו יעשה דעשה דנדר עדיף משאר מצות עשה ל"ש מה אולמא להיפוך ושפיר הוי מהב"ע ונשאר גם ל"ת ושפיר לקי:

וכגוף קושי' רשב"א וחינוך הנ"ל נ"ל לפמ"ש הר"ן בשבועות כ"ד דהנשבע שלא אוכל ד' ימים משו"ה הוי שבועות שוא אף דבידו שלא לאכול ולימות מ"מ כיון דכשיסתכן יהי' מחויב לאכול משום מ"ע דוחי בהם הוי כנשבע לבטל את המצוה דהוי שבועות שוא ע"ש ועיי' כ"מ פ"ה משבועות ה"כ ועיי' נדרי' ט"ו דכמו דשבועות שוא לא חיילה ה"נ נדר שוא אינו חל אלא דנדר שוא אין בו לאו משום שוא כמו בשבועה וא"כ כיון דגלי קרא דנדר חל לבטל מצוה מכ"ח גלי קרא דאין עשה דמצה דוחה ל"ת דנדר דאי דחי א"כ הוי נדר שוא ואיך חייל כלל וא"ש:

ומה שתמה אהא דבעי למילף מראשו דעדל"ת ודחי מה ללאו דבהקפה שכן לאו שאינו שוה בכל הא כתב הריטב"א אהא דאמרי' ביבמות ג' ע"ב טעמא דכתב רחמנא עלי' וכו' ל"ת שיש בו כרת מי דחי ותו ל"ת גרידא מנ"ל דדחי וכו' וכתב ריטב"א דבהכי מוכח מ"ל חומרא רבה ומ"ל חומרא זוטא וילפי' מכלאים דעדל"ת שיש בו כרת דאל"כ למאי נפ"מ פריך כאן מנ"ל ולקמן ז' אהא דאמרי' אטו עדל"ת גרידא לאו ל"ת חמור מיני' פירש"י דהא לוקי' עליו ע"ש וא"כ נהי דלאו דהקפה אינו שוה בכל הא עכ"פ לוקי' עליו ומ"ל חומרא רבה ומ"ל חומרא זוטא. עיינתי בריטב"א והוא כתב להיפוך דגבי ל"ת גרידא קאמר מנ"ל משום דפשיטא לי' דדחי אלא דק"ל מנלן אבל בל"ת שיש בו כרת קאמר ל"ת שיש בו כרת מי דחי משום דפשיטא לי' דלא דחי ולא אמרי' מ"ל חומרא רבה ומ"ל חומרא זוטא ע"ש ולקמן דף ז' קאמר רק דתנא דברייתא ס"ל דאיצטרי' לא תבערו דלא נטעה כך לומר מ"ל חומרא רבה ומ"ל חומרא זוטא אבל השתא דכתי' לא תבערו אמרי' שפיר דיש חילוק בין חומרא רבה לחומרא זוטא ובלאה"נ רהיטא דסוגי' כך הוא דיש לטעות גם להיפוך שיש חילוק בין חומרא רבה לחומרא זוטא ואין התחלה לקושיתו. וגם מ"ש בלאו דהקפה כיון דעכ"פ לוקי' לא כן הוא דהא בניקף קיימי' דעשה דמצורע דחי לאו דהקפה והניקף אינו לוקה דהוי לאו שאין בו מעשה אא"ב סייע בדבר שמטה

עצמה אליו להקיפו כמבואר ביו"ד סי' קפ"א ס"ד ושפיר דחי דעשה דמצורע דחי לאו דהקפה באינו מסייע:

ולחדודי בעלמא נ"ל דיש להבין למ"ש מהרש"א בסנהדרי' ס"ד ע"א דמשו"ה אין עונשי' מן הדין דשמא זה שעשה עבירה חמורה אינו מתכפר בעונש המוזהר בקלה ממנו כמו"ש סמ"ג לאוי' מ' בנותן כל זרעו למולך ע"ש וא"כ איך מוכח ממה שלוקי' בל"ת דל"ת חמור דילמא עשה המור ולהכי אינו מתכפר במלקות אלא ראוי' להניחו שיהי' נידון לאח"מ בעונשי' נוראי' כמ"ש כ"מ פ"כ מעדות ה"ב לענין כאשר עשה ע"ש וצ"ל דתנא דברייתא ס"ל כר"י בכריתות ג' דעונשי' מה"ד ועיין תוס' מכות י"ד ד"ה ואידך וע"כ ל"ל האי סברא ושפיר מוכח דלא תעשה חמור משום דלוקי' אמרי' מ"ל חומרא רבה ומ"ל חומרא זוטא אבל למאי דקי"ל אין עונשי' מה"ד שפי' י"ל כקושי' הנ"ל דעשה חמור ומשו"ה דחי ל"ת ושפיר י"ל דוקא ל"ת דקיל שאין בו כרת או אינה שוה בכל אבל ל"ת שיש בה כרת או שוה בכל דחמורה לא דחי וא"ש:

ועוד נ"ל דיש להבין אמאי כתב רש"י דחומרא דל"ת היא משום דלוקי' תיפוק לי' משום דלעבור בקו"ע חמיר מלעבור בשב וא"ת כדקאמר ר"י עירובין ק' ור"ה כ"ח ע"ב וגם הא דאין עשה דוחה עשה משום מאי אולמא הוא מה"ט משום דשב וא"ת עדיף ומכש"כ לנוב"י הנ"ל לכן נ"ל דגם כונת רש"י הוא כן דע"כ לעבור בקו"ע חמיר משב וא"ת שהרי לוקי' עליו ובשב וא"ת אין לוקי' ולפי"ז למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקי' לא מוכח כלל דלעבור בקו"ע חמיר ור"י הא ס"ל בשבועות ג' וכמה דוכתי דלאשב"מ לוקי' וא"כ לדידי' ל"ת אינה חמיר כלל ועיי' בתוס' דף ה' לרבנן עכ"ל דניחא לי' לשנויי אפי' אי סברי כר"י ע"ש ולפ"ז לר"י לא מוכח כלל דל"ת חמיר ול"ש מ"ל חומרא רבה ומ"ל חומר' זוטא ושפיר דחי דלאו דהקפה קיל שאינו שוה בכל:

ומ"ש ליישב קושי' תוס' במנחות מ"ה דאמרי' כהני איצטריכא לי' סד"א הואיל ואישתרי מליקה לגביהו אישתרי נמי נבילה קמ"ל והק' בתוס' גבי כלאים נמי נימא מדאישתרי בעידן עבודה אשתרי לגמרי ונצריך קרא לאסור וכתב ליישב דתוס' יבמות ה' ע"ב ד"ה מכולהי הקשו דנילוף משאר קרבנות צבור דדחי שבת ואפי' עומר ושתי הלחם ותי' דחשיבי התם כולהי תדיר כיון דהוי בכל שבת ואיכא למיפרך שכן תדיר ע"ש ונמ"י בה' ציצית כתב דציצית לגבי תפילי' הו' תדיר ולפ"ז קשי' ל"ל קרא בכלאים בציצת נילוף משאר קרבנות ואי כתי' תוס' הא ציצית נמי תדיר וצ"ל כתי' תוס' ד"ה כולכם דסד"א דעשה דציצית לא דחי כיון שאינה שוה בכל דנשי' פטורות ומהרש"א חידש דאם העשה והל"ת אינו שוה בכל הוי כמו אלו שניהם שוי' בכל וכ"נ מחי' רשב"א בתירוצו כתי' תוס'

ד"ה כולכם ולפ"ז אי כהני' מותרי' בכלאי' א"כ גם הל"ת אינה שוה בכל והדק"ל ל"ל קרא בכלאי' בציצית עדל"ת אע"כ דכהני' אסורי' בכלאים שלא בעידן עבודה ומיושב קושי' תוס', והנה במ"ש נמ"י דציצית מקרי תדיר לא אכניס עצמי בזה ועיי' שג"א סי' כ"ח וגם מ"ש תוס' יבמות הנ"ל דמילה מקרי תדיר סותרי' דבריהם בפסחי' ס"ו ד"ה מה לתמיד ע"ש ועיי' זבחי' צ"א אבל קושיתו לק"מ דנמ"י לא כתב אלא דהוי תדיר לגבי תפילי' ומ"מ אפשר דלגבי קרבנות צבור לא מקרי תדיר אלא מצוי ועיי' זבחי' הנ"ל ושג"א הנ"ל: **אמנם** לפענ"ד נראה דמ"ש תוס' דאיכא למיפרך מה לקרבנות שכן תדיר אין הפי' רק שהעשה הוא תדיר אלא אף גם זאת שדחייתו ול"ת הוא תדיר והוי כמו מצותו בכך עיי' בתוס' ג' ע"ב ד"ה ל"ת ולכן ליכא למילף מיני' בעלמא עדל"ת וזה ל"ש בכלאים בציצית דנהי דהעשה תדירה אבל דחיית הל"ת אינה תדירה שהרי אפשר בכל אופן וגם מ"ש ביישוב קושי' דמסברא מוכח דכלאים אסור לכהני' שלא בשעת עבודה דאל"כ ל"ל קרא למשרי כלאים בציצית נ"ל דז"א דהא אמרי' בעירוכין ג' ע"ב דאיצטריך לאשמעוני' דכהני' חייבי' בציצית דסד"א הואיל דכתי' לא תלבש שעטנז גדילי' תעשה לך מאן דלא אשתרי' כלאי' לגבי' בלבישה הוא דמחייב במצות ציצית והני כהני' הואיל ואשתרי כלאי' לגביהו לא לחייבו קמ"ל נהי דאשתרי בעידן עבודה שלא בעידן עבודה לא אשתרי ע"ש ולפ"ז שפיר הק' תוס' דגבי כלאי' נמי נימא הואיל ואשתרי בשעת עבודה אשתרי לגמרי ואי דא"כ ל"ל קרא דכלאי' בציצית ז"א דאי אשתרי לגמרי בעי קרא דכהני' פטורי' מציצית דהא אי אשתרי לגמרי באמת כהני' פטורי' כדמוכח בעירוכי' הנ"ל:

ומה שתמה על קושי' תוס' יבמות ג' ד"ה ל"ת שהקשו אמאי לא ילפי' דעדל"ת שיש בה כרת מייבום דדחי ל"ת דכרת דהיינו אשת אח ותמה הא לקמן נ"ד אמרי' רמז ליבמה שאסורה בחיי בעלה מנין וכו' א"ק ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה הוא וכו' אלא כנדה מה נדה אעפ"י שיש לה היתר לאחר מכאן בשעת איסורא בכרת אף א"א אעפ"י שיש לה היתר לאחר מכאן בחיי בעלה בכרת ומדברי תוס' שם משמע דקרא דנדה היא איצטריך לאשמעוני' דבייבום הוא רק מטעם עדל"ת שיש בה כרת וא"כ ל"ל דאיצטרך עלי' כדי דלא נילוף מא"א דעדל"ת שיש בה כרת דא"כ יהי' מוכח דטעמי' דייבום משום עדל"ת שיש בה כרת וא"כ למה איצטריך קרא דנדה היא, ואני אומר איך ילפי' מנדה היא דטעם בייבום משום עדל"ת שיש בה כרת הא בנדה היתר גמור הוא לאח"ז וה"נ נילוף בא"א דהיתר גמור הוא לאח"מ אע"פ שבחיי בעלה בכרת, ומדברי תוס' לא משמע מידי דז"ל תוס' שם ד"ה אלא דכיון דשריא רחמנא אח"מ אין סברא לומר דאסירא בחיי' בעלה דלא מסתבר שהי' בא הכתוב לומר דאתי עשה ודחי ל"ת שיש בו כרת אי לאו דמוכח

קרא בהדי' ע"ש וכונתם כיון דאין סברא שהוא מטעם עדל"ת דכרת ע"כ דשרי' לאח"מ וא"כ אין סברא דאסירא בחיי בעלה ולהכי פריך מנא לן דאסירא בחיי בעלה ומשני דכתי' נדה היא כנדה ושפי' יש סברא דאסירא מחיים ושרי' לאח"מ כנדה וכמו"ש, והא דאמרי' באמת דהוא רק משום עשה דייבום דוחה אי' א"א היינו משום דגלי קרא היא בהוייתה תהי' ביבמות נ"ה ע"א וא"כ חזי' דא"א אסור לאח"מ וע"כ בא"א מן האב שאין לו בני' הוא מטעם דעשה דייבום דחי וא"כ ליתא לדבריו, ואפי' לדבריו נמי הקשו תוס' שפיר דילמא צריך עלי' דלא נילוף מא"א עדל"ת שיש בה כרת וכיון דכתי' עלי' שאין עדל"ת דכרת שוב הו"א דבייבום אין הטעם משום עדל"ת שיש בו כרת אלא דמחיים נמי לית בה אלא לאו הבא מכלל עשה כדאמרי' שם ביבמות נ"ד להכי איצטריך נדה היא לומר שהטעם משום עדל"ת שיש בה כרת אבל אם לאו עלי' שפיר הוי ידעי' בלא נדה היא נמי דהטעם בייבום משום עדל"ת אבל משום שהוצרך לכתוב עלי' איצטריך נמי נדה היא להכי אבל האמת כמו"ש דמנדה תיא לא ידעי' כלל דייבום הוא מטעם עדל"ת. ושוכן מעוני' יברכנו בברכת השנים דשנים ורעננים עדי נמוף כעים ואל ארובוסיהם כיונים כנפש החותם בברכת התורה:
מערם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה יב

עוד להנ"ל. שיל"ת ב' איפאלא עש"ק תרנ"א לפ"ק. **מכתבו** שנית מיום ה' דסליחות הגיענו בזמנו ומה שהביא קושי' דורש לציון אהא דמנחות מ"ה סד"א כיון דאשתרי מליקה לגבייהו וכו' דילמא במליקה הטעם משום דעדל"ת, לפענ"ד לפי מה שהשריש הרשב"א בחי' ברכות כ' דל"ש מדל"ת אלא באם אפשר לקיים בשום פעם העשה בלי עבירת ל"ת רק שנזדמן שא"י לקיים העשה בלי עבירת ל"ת אז נקרא עדל"ת אבל אם א"א לקיים בשום פעם העשה בלי עבירת ל"ת זה לא מקרי עדל"ת אלא הותרה ע"ש והיינו דקאמר הואיל ואשתרי מליקה לגביהו דאם לא אשתרי איך צוה התורה כלל בעשה זו הא א"א לקיימה בלי אכילת נבלה ולכן הו"א דאשתרי נמי נבלה קמ"ל דלא אשתרי רק במקום קיום העשה אבל נבלה דעלמא לא אשתרי ועוד דמצות עשה דאכילת קדשי' אינו חיוב אקרקפתא דגברא רק אם יש לו מצוה לאכול אבל קדשי' פסולי' הוי כאין לו ואין עליו מצוה לאכול כלל ול"ש לומר עדל"ת אלא במקום שאם הי' הדין דאין עדל"ת שמוטב לעבור על ל"ת ולא יבטל עשה אבל בנבלה אם לא התירה התורה ולא הי' אוכל קדשי' שהם נבלה אינו מבטל עשה דאכילת קדשי' כלל אלא דליתא לעשה כלל דהוי

כאין לו כיון שאסורי' ובהא לא אמרי' עדל"ת וע"כ דאשתרי מליקה לגבייהו. והא דפריך בזבחי' צ"ז גבי יקדש וניתי עשה ולידחי ל"ת כבר נשמר רש"י מזה ופי' ניתי עשה דואכלו אותה דכשירה ולדחי ל"ת דלא תאכל דפסולה ע"ש והיינו דשם אם אינו אוכל מבטל מ"ע דאכילת קדשים כשרים שיש לו מחמת אונס שלא יעבור ל"ת דפסולי' ושפיר שייך עדל"ת אבל בפסולה גופא דאיכא ל"ת ליתא לעשה כלל וא"ש:

ומה שתמה על טו"א בר"ה כ"ח שכתב דהא דאין עדל"ת שבמקדש הוא אפי' ל"ת בעלמא אין עשה שהוא במקדש דוחה ע"ש מה יענה למ"ש תוס' יבמות ח' ע"ב ד"ה כולה איך ילפי' מכלאים בציצית עדל"ת שאני כלאים דהותר מכללו אצל בגדי כהונה ותי' דהתם נמי משום עדל"ת הוא ע"ש ואמאי הא אין עשה שבמקדש דוחה ל"ת דעלמא. ועיין תוס' פסחי' פ"ה ע"א ד"ה כשהוא ששינו לשון הגמר' בזבחי' שכתבו בזבחי' יליף מהכא דאין עשה דוחה ל"ת בקדשי' וכו' ומדבריהם למדתי דהאי כללא דאין עדל"ת שבמקדש הוא רק בקדשי' ולדעת טו"א עשה שבקדשי' אינו דוחה שום ל"ת אבל בגדי כהונה אינו קדשי' רק במקדש ושפי' דחי ל"ת רק בקרבנות שייך האי כללא קדשי' אבל בגדי כהונה אינן קדשי' דמותר ליהנות בהם כדאמרי' ביומא ס"ט וכן פסק הרמב"ם פ"ח מכלי המקדש הי"א ואף דאבנט כתב שם דאסור שלא בשעת עבודה היינו משום אי' כלאים:

ומה דק"ל על תוס' הנ"ל וכן דעת הרמב"ם סוף הל' כלאים דכלאים דבגדי כהונה מטעם עשה דוחה ל"ת אתאי עלה א"כ במנחות דאמרינן כלאי' תוכיח שאסורי' להדיוט ומותרי' לגבוה וכו' מה לכלאים שכן מצותו בכך אמאי לא דחי מה לכלאים שכן עדל"ת ולפי דברי רשב"א ברכות שהבאתי לעיל לק"מ דכיון דא"א לקיים בשום פעם בלי דחיית ל"ת נהי דהוא משום עדל"ת אבל אינו דחויה רק הותרה וא"כ שפיר מצינו בכלאים שאסורה להדיוט ומותר לגבוה ושפיר אינו יכול לדחות התוכיח בזה. והא דדחי מה לכלאים שכן מצותו בכך נ"ל דה"פ עפמ"ש תוס' חולין ל"ג שהקשו אהא דנכרי ששבת חייב מיתה וכן נכרי העוסק בתורה ותקשי מי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור ותי' דבדבר שהוא מצוה לישראל ל"ש מי איכא מידי וה"נ בע' למילף טריפה שאסורה לגבוה ק"ו מהדיוט והיינו נמי מי איכא מידי דלהדיוט אסור ולגבוה שרי והשיב כלאים תוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה ודחי מה לכלאים שמצותו בכך ובדבר שהוא מצוה לגבות ל"ש מא"מ ובזה יבוא שלום ודי' יחוננהו דעה ובינה, מפיו דעת ותבונה, כנפש החותם בברכת התורה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה יג

שיל"ת ב'. איפאלא יע"א יום ב' ח"ש תרנ"א לפ"ק

שלום רב לבחור חמד המופלג ושנון כ"ה צבי קינצליכער נ"י

מכתבו קבלתי בעש"ק לעת מנחת ערב וכעת אינני מופנה מכל צד להשיב לפלפולא בעלמא ובפרט לדקדק על דברי' הקשורי' חבל בחבל נימא בנימא רק למען לא אשיב פניו ריקם ובפרט בדורינו בעוה"ר אשר בטל כבוד התורה מצוה להלתיב לבות בחורי ישראל לתורה לכן אשיב על איזה דברים בקראי בחפזי מכתבו:

ומה שהק' אמאי לא ילפי' דעדל"ת מדאצטריך רחמנא לכתוב יקדש דאין עדל"ת שבמקדש מכלל דבעלמא דח' ול"ל למילף מכלאי' בציצית. עיי' זבחי' צ"ז. נ"ל בתוס' עירובין ד"ק הקשו במתן ד' שנתערב בעתן א' למ"ד ינתן במתן א' שלא יעבור על בל תוסיף אמאי לא אתי עשה ודחי לאו דב"ת ובתשו' שתי לחם סי' מ"ד תי' דלא אמרי' עדל"ת אלא אם בדבר עצמו שחוטא מקיים עשה אבל הכא העשה הוא בדם של שלמים ובל תוסיף הוא בדם העולה והם גופי' מוחלקי' ל"א עדל"ת ע"ש ובטו"א ר"ה כ"ח הק' אמאי פריך אהא דיקדש וניתי עשה ולידחי ל"ת הא העשה הוא בכשרה והל"ת בפסולה הנבלעת ע"ש ואני אומר דהכי פריך דאי נימא דהכא משו"ה לא דחי משום דאין הל"ת ועשה בד"א א"כ מכלל דבעלמא דחי א"כ כלאים בציצית ל"ל אע"כ דהכא לא דחי משום דאין עשה דול"ת שבמקדש וא"כ הי"א מדאיצטריך יקדש מכלל דבעלמא דחי אפי' אין העשה ול"ת בד"א להכי איצטריך כלאים בציצית לאשמעינן' דאם אינו בד"א לא דחי דאי דחי כלאים בציצית ל"ל ומיושב קושי' טו"א וגם קושיתו דשפיר איצטריך כלאי' בציצית דכה"ג לא דחי וא"ש:

ומה שהק' מדאיצטריך ועצם לא תשברו בו ביש בו מוח דאין עדל"ת ש"מ בעלמא דחי נמי לק"מ לפמ"ש בס' הליכות עולם דהא דעדל"ת היינו משום דהל"ת לא נאמרה במקום עשה א"כ י"ל דאפי' אם בעלמא אין עדל"ת משום דהל"ת נאמרה בכל גווני אף אם יזדמן שיהי' מוכרח לבטל ע"י עשה מ"מ אם באמר דנאמרה אף בעצם שיש בו מוח א"כ בכל פסח אתה מבטל ע"י מ"ע שפי' הו"א דלא נאמרה הל"ת בביטול מ"ע ולהכי צריך קרא:

ותו הק' למ"ש תוס' כתובות מ' ד"ה ניתי שהק' מאי פריך ליתי עשה ולידחי ל"ת הא דריש מקרא דבעי אשה הראוי' ולמאי דמשני דלא חשיב עשה קשה דמאיצטריך קרא למעוטי שאינו ראוי' לו ותי' דל"ל שאני הכא דגלי קרא דא"כ נגמר מהכא בכל דוכתי דלא דחי ומשני דלא חשיב עשה ומ"מ צריך קרא דאי לאו קרא הוי חשבי' לי' א"א לקיים שניהם וחשיב עשה וכו' ע"ש ולפ"ז תקשי מדאיצטריך קרא הכא דלא חשיב עשה ש"מ בעלמא

עדל"ת וא"כ כלאים בציצית ל"ל ובפשיטות י"ל דאי מהכא הו"א דאיצטריך קרא ללאוי כגון אלמנה לכ"ג וגרושה לכהן הדיוט מן האירוסי' דהוי לאוי שאינם שוה בכל ולהכי בעלמא דחי ואיצטריך קרא דהכא לא דחי ואכתי לאוי השוה בכל א"ל דגם בעלמא לא דחי וכדאמרי' ביבמות ה' ולהכי איצטריך סמוכים דכלאי' בציצית:

ועוד נ"ל דתוס' ב"ק ל"ב ד"ה איהו קעביד מעשה כתבו ומיהו לענין חטאת ולענין מלקות חייבת דרחמנא אחשבי' להנאה מעשה ע"ש ועיי' שבועות י"ז דקאמר והא דאמרת כי פי' מיד אמאי חייב שהי' לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה ועיי' כריתות י"ט מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה מכל זה מבואר דבביאת אסורות חייב על הנאת ביאה בלי מעשה ולפ"ז י"ל דלא אסרה התורה כלל הביאה משום מעשה אלא משום הנאת ביאה והנה רשב"א בנדרי' ט"ו הקשה באומר הנאת תשמישך עלי הא מצווה במצות עונה ומללה"נ וכו' ותי' דמצוה זו אינה אלא מחמתה ולא מחמתו ומשום דאישתעבד לה וכיון דאמר הנאת תשמישך עלי ומחמת נדרו פקע שיעבודי' מיני' אין כאן מצוה המחייבתו פי' דמצות עונה ליתא אלא אם יש לו אשה אבל אינו מחוייב שיהי' לו אשה שיקיים עמה מצות עונה ושוב הק' הא אכתי איכא מצות פו"ר דרמי' עליו ותי' דאפשר לקיי' באחרת ע"ש ולפ"ז י"ל אף דגם בעלמא אין עדל"ת מ"מ הכא צריך קרא דבלא קרא הו"א דעיקר העבירה בביאת האסורות אינו משום מעשה הביאה רק משום הנאת הביאה וכיון דאיכא מצוה דולו תהי' לאשה מחמתו דרמי' עלי' לקיים בה מצות עונה ול"ש תי' מללה"נ ולהכי צריך קרא אשה הראוי' לגלות דגם מעשה הביאה הוא אסורה ולא מוכח מזה דעדל"ת. ויותר י"ל דמה שתי' רשב"א דמצוה זו אינה אלא מחמתה ולא מחמתו היינו כתי' הגמ' כאן דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה כלל וכן התם אי מחלה לעונה ליכא מצות עונה כלל וא"כ למ"ש תוס' דבלאו קרא לא הוי ידעינן האי סברא כלל שפיר סד"א כנ"ל גם בלי עדל"ת וצריך קרא לאשמעוני' האי סברא וכתי' רשב"א ושפי' לא מוכח מדאיצטריך קרא הכא דבעלמא עדל"ת דבלא עדל"ת נמי איצטריך קרא דלא נימא כנ"ל וא"ש:

ויען כי אין לי פנאי להאריך אסתגר בזה והי' שלום כנפש החותם באהבת התורה ולומדי':

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה יד

ב"ה ב' איפאלא יום ד' לס' חיי שרה ותרם כראם קרני לפ"ק. **האלף** לך שלומים, לאריכות ימים. אהובי בני יקירי הרב המאוה"ג כמו"ה יצחק יעקב נ"י רב בקהל יראי' בנס"מ.
חשתי ולא התמהמתי להשיב לך וכו' ועל דבר מ"ש בעל העיטור שהביא ב"י או"ח סוס"י י"א דצריך לעשות ב' נקבי' בכנפי הטלית להטיל בתוכם הציצית ולהוציאם לצד אחד דאם עושה רק נקב א' כמו שאנו עושי' א"כ לכל צד שמהפך הטלית יכול להשתמש באלו הציצית והרי הוא כאלו הי' בכאן שמונה ציציות ופסול משום דאמרי' בספרי על ארבע כנפות כסותך ד' ולא ח' דס"ל דארבע קאי גם על הציצית ולא רק על כנפות עיי' שם בב"ח בפני' [ולא כמ"ש דעובר על בל תוסיף ולא נזהרת להביא דברי' כהוייתן כי לא נזכר שם כלל בל תוסיף רק אחר שכתב והמדקדק וכו' סיים בסוף ובהא ליכא בל תוסיף ועיי' בהגהות מהרל"ח שם שא"י פי' במ"ש והמדקדק וכו' אלא טעמו משום דמיעטי' קרא ד' ולא ח'] ותמה הב"ח מה בכך שיכולי' להפכו לכל צד משני צידי הכנף שיהי' זה חשוב כאלו הי' שם שני ציציות ונמצא לד' כנפיו ח' ציציות כיון דבאמת אין כאן רק ד' ציציות בד' כנפות ולא יותר עיי"ש וקשי' לך ממ"ש תוס' זבחי' פ' ע"ב ד"ה בל תוסיף שהק' איזה בל תוסיף יש וליהוי מתנה שני' בשביל שירים של בכיר וכו' ותי' מתנה ראשונה של עולה נכרת משתי צדדי' וזהו בל תוסיף דמתנה של בכור אינה רק מצד א' עיי"ש ומוכח כיון דנראה משני הצדדי' הוי ב"ת וה"נ כיון דנראה מב' צדדי' הוי כב' ציציות – אהובי בני לא דמי כי עוכלא לדנא דהתם אינו נראה כמוסיף וכאלו הי' משני צדדי' אבל הוא מוסיף באמת והוא באמת משני צדדי' דמתנות בכור הוא רק מצד אחד ומתנה ראשונה דעולה שהוא א' משתי מתנות שהן ארבע הוא בקרן והוא באמת משני צדדי' וא"כ מוסיף צד א' בפועל אבל כאן הרי באמת יש כך ד' ציציות בנקב א' כמו בשני נקבי' רק נראי' כשמונה בזה שפיר כתב הב"ח דאינו פוסל לא משום ד' ולא ח' ולא משום בל תוסיף. – ועוד דאפי' נימא גם התם כיון שבאמת הוא רק מתנה אחת אלא כיון שהוא בקרן נראית כשתי מתנות ודומה לכאן מ"מ הם רחוקי' כרחוק מזרח ממערב דהתם גוף אחד הוא והתורה עשאו שני גופי' שתי מתנות שהם ארבע כדילפי' בזבחי' נ"ג ע"ב ושפיר הוי כמוסיף מתנה אחת אבל כאן כיון דבאמת הם רק ד' ציציות מה בכך דמתחזי כשמונה. ואפי' תאמר דשם נמי כך מחזי כמוסיף עיי' עירובין צ"ו ברש"י ותוס' היינו משום דשם כל מתנות בכור אינו כן רק עכשיו בשביל שנתערב במתן ד' שפיר מחזי כמוסיף אבל כאן כל הציציות עשוי' בנקב אחד ומתחזי כח' אינו נראה כמוסיף דכולם הם באופן זה:

ומה ששאלת לבאר לך דברי תוס' מנחות ל"ח ע"ב ד"ה לא נצרכה וכו' הנני למבוקשך ואבארם כאשר חנני החונן דעת מה שהקשו תימא אמאי נקט הכי לנקוט טלית צמר בציצית פי' שצריך ג"כ להקדים לבן שהוא מין כנף בצבעא לתכלת שהוא אינו מינו בצבעא ואי אקדמי' לתכלת אינו מעכב, ותי' וי"מ דוקא תכלת לא הוי מין דסדין משום דהוי כלאים גבי' פי' והוי אינו מינו בין בצבעא בין בעצם, אבל צמר ותכלת הוי מינו, פי' לא מיבעי' אם הלבן הוא של פשתי' דלא הוי מין כסף רק בחד צד דהיינו צבעא ולא בעצם וודאי הוי תכלת מין כנף כמוהו כיון ששוה לכנף בחד צד דהיינו בעצם אף שאינו שווה בצבעא ויכול להקדים איזה שירצה אלא אפי' הלבן של צמר דהוי מין כנף בשני צדדי' בעצם ובצבעא מ"מ יכול להקדים תכלת לכתחילה כיון דהוי מן כנף בחד צד ולבן נמי דתני' לעיל, פי' שצריך להקדים לבן לתכלת מפשתן הוי, פי' מיירי שהטלית הוא מפשתן, וע"ז הקשו וק' דא"כ מה ק"ל תינח לבן אינו מעכב התכלת אלא תכלת אינו מעכבת את הלבן מאי ניהו ומאי פרכא הא נמי משכחת לה דהא תכלת וצמר חד מינא הו' ואינו מעכבת חוטי לבן, פי' דא"צ חוטי לבן כלל דהא דבעי' חוטי לבן ילפי' שם בריש הסוגי' מדכתי' הכנף מין כנף וכיון דתכלת מין כנף הוא בטלית של צמר לא בעי' לבן כלל רק בטלית של פשתן למאי דפשטי' לקמן חוטי פשתן פוטרי' בשל צמר, פי' אי נמי נאמר דגם בטלית של צמר בעי' שני מיני' חוטי' עכ"פ לבן ותכלת דבעי' מין כנף לבר מתכלת ונימא ג"כ דאם החוטי לבן הם של צמר לכנף בשני צדדי' בעצם ובצבעא מעכב אם עושה תכלת תחילה כיון שתכלת אינו מין כנף רק בחד צד ודלא כמש"ל ודוקא בטלית של פשתים אינו מעכב אם עושה תכלת תחילה כיון שהוא אינו מינו בשום צד וכדאמרי' בזבחי' דף ג' ע"ב מינה מחריב בה לאו מינה לא מחריב בה אבל עכ"פ בחוטי לבן של פשתן דלא הו' ג"כ מין כנף בטלית של צמר רק בחד צד אינו מעכב א' אקדמי' לתכלת דהו' ג"כ מין כנף בחד צד כמוהו, וע"ז כתבו לכך נראה כפי' הקונטרס דלהכי נקט סדין דפשיטא דהו' לבן ולבן של צמר הו' מצטרף לפשתן טפי, פי' מקרי יותר מין כנף לגבי טלית של פשתן ומצטרף ודומה לו יותר מתכלת לטלית של צער דזה לא מקרי מין כנף כלל ודלא כי"מ, זה הנלפענ"ד בפי' דברי תוס':

אחרי כותבי עיינתי עוד הפעם בתוס' הנ"ל ונ"ל דה"פ הא נמי משכחת לה דהאי תכלת וצער חד מינא הוי ואינו מעכבת חוטי לבן אי נמי חוטי פשתן, פי' אי חוטי לבן הו' נמי של פשתן ולשון אי נמי אינו לשון גוונא אחרינא אלא לשון גם דאם חוטי לבן של צמר פשיטא דצריך להקדימם דהם מין כנף בשני צדדי' ותכלת רק בצד א' ול"ש תכלת אינו מעכב הלבן רק אם הם של פשתן צריך להקדים תכלת דהו' מין כנף טפי בטלית של צער

מחוטי פשתן דהם כלאים לגבי' ומ"מ אם הקדים חוטי לבן דפשתי' תכלת אינו מעכב הלבן וזה קרוב יותר לפשוטו בפי' דברי תוס'. ותוספתו של הקב"ה מרובה מן העיקר, אל ד' ויאר לנו כאור בוקר, בין טוב לרע לבקר, ולכל תכלי' חוקר, עדי אמר שומר אתא בוקר, כנפשך ונפש אביך הדוש"ת וחותם באהבה רבה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה טו

שיל"ת ב. איפאלא עש"ק ויגש תרמו"ל
שוכ"ט לאהובי בנ' הרב המאוה"ג כמו"ה יצחק יעקב בלוהם נ"י רב דקהל יראי' בכס"מ:
חשתי ולא התמהתי להשיב לך בד"ת מ"ש ליישב קושי' שג"א סי' צ"ו והיא ג"כ בתשו' ב"א או"ח סי' ה' עמ"ש ב"י או"ח סי' י"א שכתב על דברי רבינו ירוחם דדוקא כשאינו מוצא ממינו וכו' ואינו נ"ל אלא אעפ"י שאינו מצוי לו מאחר שאפשר לקיים שניהם אילו הי' מצוי לו לא דחי את ל"ת והקשו משבת קל"ג דפריך ואי איכא אחר לעביד אחר ומשני דליכא אחר אלמא כיון דהשתא מיהא א"א לקיי"ש כיון דליכא אחר אף דאם הי' אחר הי' אפשר לקיים שניהם שפיר דחי הל"ת. וכתבת לחלק דוקא אם אותו אדם בעצמו יכול לקיים בשום פעם שניהם אף דעתה א"א לו לקיי"ש אז לא דחי עשה לל"ת אבל בשבת לאותו איש דהיינו האב א"א לו בשום פעם לקיים שניהם רק ע"י אחר בזה שפיר דחי עכ"ד, דבריך צריכי' ביאור הלא גם שם א"י לקיים מצות ציצית בחוטי' אלו בשום פעם רק ע"י דחיית ל"ת אלא דשם מצות ציצית אפשר להתקיים בלי דחיית ל"ת בחוטי' אחרי' וה"נ מצות מילה אפשר להתקיים בלי קציצת בהרת בבן אחר או אפי' בזה אחר שיתרפא מצרעתו אלא דמ"מ צדקו דבריך דהתם מצות ציצית חד הוא ומה נ"מ אם בחוטי' אלו או באחרי' אבל כאן כל בן ובן הוא מצוה בפ"ע למול בח' וא"כ מצות וביום השמיני ימול של בן זה א"א לאותו אדם לקיים בשום פעם. אך מ"מ לא נ"ל דהרי הא דפריך התם ואי איכא אחר אינו רק למ"ד דשא"מ מותר וגם באבי הבן אין אי' רק באומר לקוץ בהרת בנו הוא דקמתכווין וא"כ שפיר אפשר לאותו אדם לקיים שניהם באינו מכווין לקוץ בהרת בנו:
אבל מ"ש שתוס' כתובות מ' ד"ה כגון הם בנגדך וגם נגד תי' שלי אשר כתבתי בתשובתי סי' י"א שכתבו וזה אין לנו לומר שיהא אסור ללבוש טלית של פשתן משום דאפשר בשל צמר דאין זה חשוב אפשר הרי מוכח דגם בציצית מקרי לא אפשר. הנה זה אין סתירה לדברינו אלא לדברי רי"ו וב"י דס"ל דציצית מקרי אפשר אבל באמת גם לדבריה'

אין סתירה מזה דעל הטלית שפיר כתבו תוס' דזה לא מקרי אפשר דודאי אלו כתבה תורה שמחויב ללבוש טלית עם ציצית הי' מקרי זה אפשר שיכול ללבוש טלית של צמר ולקיים מצות התורה אבל כיון דאינו מחיוב ללבוש טלית עם ציצית רק אם לובש טלית בת ד"כ להגן מפני הקור והחום ברצוני חייבי' רחמנא בציצית וכשלובש לשם מצוה ולא להגן כלל אין כאן חיוב ציצית ועיי' מג"א סי' י' סקי"ג א"כ אם הוא רוצה ללבוש של פשתי' ל"ש לומר דאפשר ללבוש של צער שהרי הוא רוצה בשל פשתי' ועוד דאם ילבוש של צמר בע"כ לשם מצוה אין כאן מצוה כלל ולכן לא מקרי אפשר אבל בלובש טלית של פשתי' כרצונו דחייבי' רחמנא בציצית ורוצה לעשות חוטי' של צמר שפיר אמרי' דמקרי אפשר כיון דאפשר בחוטי' אחרים של פשתים דבחוטי' שפיר שייך אפשר וזה אמת נכון:

וגם התי' שכתבת על שאג"א בשם בעלי מפרשי הים הגם כי הוא דבר נאה מ"מ אינו מתקבל והקושי' שהקשו למ"ש תוס' יבמות צ' ע"ב ד"ה כולהו דכלאי' עיקר האי' בשעת לבישה שלבש באי' ובציצית בשעת העיטוף אכתי לא מיחייב עד אחר שנתעטף דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר וכו' א"כ כלאי' בציצית דשרי היכי משכחת לה בעדנא דמיעקר לאו אכתי לא מיקיים עשה. אבל לפענ"ד לק"מ דבאמת דברי תוס' תמוהי' הא גם בכלאי' אין אי' אלא כשמחמם עצמו בהם כמבואר ביו"ד סי' ש"א ס"א ברמ"א ושם בשו"ע סי"ד ועיי' ר"ן חולי' פג"ה בסוגי' דריחא מילתא והג"א שבת שהביא ישוע"י סי' ט' וא"כ גם בכלאי' אין אי' עד אחר כבישה שמחמם אותו. אך הדבר פשוט דכונת תוס' עפ"י מרדכי שהביא מג"א סי' י"ג סק"ח דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית אלא מ"ע להטיל בו ציצית אם לבשו ובשבת כיון שא"י להטיל בו ציצית אינו עובר עיי"ש ולהכי מקרי ציצית שב וא"ת אבל כלאי' מקרי קי"ע דאסור ללבוש כדי שיתחמם בהם אח"כ ואף דאם פשט קודם שמחמם אותו פטור מ"מ ה"ז דומה לאופה בשבת אף דאם רודה קודם שנאפה פטור עיי' שבת ד' מ"מ אם לא רדוהו חייב וה"נ אם מתחמם אח"כ עבר בשעת לבישה ושפיר מקרי קו"ע וכיון שעיקר אי' הלבישה הוא משום חימום שאחר העיטוף והרי בשעת חימום שאחר העיטוף מקיים מ"ע דציצית שעיר מקרי בעירנא דמיעקר לאו מקיי' עשה:

ומה שתי' עפ"י פסקי תוס' זבחי' צ"ז ע"ב שכתבו אם א"א לקיים עשה בע"א לא בעי' בעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה עיי"ש והבינו הם דהפי' הוא שא"א לקיים העשה בלי עבירת הל"ת וזה תמוה בעיני דא"כ אינו בגדר עדל"ת אלא בגדר הותרה ועיי' תוס' ברכות כ' ד"ה שב וא"ת וחי' רשב"א שם. אבל לפענ"ד כונת פסקי תוס' עפמ"ש נמ"י

ב"מ ל' אהא דאמרי' התם דעשה דהשבת אבידה אינו דוחה טומאת כהני' משום דטומא' כהנים הוי עשה ול"ת והקשו ת"ל הא ל"ה בעידנ' ותי' הרנב"ר כיון דא"א להשיב האבדה מבלי שיחזר אחרי' א"כ גם החזרה אחרי' למקום שהיא בה מכלל מצות השבה ושפיר הוי כניסת כהן לביה"ק בעידנא דהא מתעסק במצות השבה אלא שלא נגמרה והוי כמו מצות מילה בזמנה שדוחה שבת אף דלא נגמרת עד דפרע דקי"ל מל ולא פרע כאלו לא מל עיי"ש ולפ"ז אין כונת פסקי תוס' דהדבר תלוי אם אינו יכול לקיים העשה בלי עבירת ל"ת אז לא בעי' בעידנא אלא כונתם אפי' יכול לקיים העשה בלי עבירת הלאו כגון בציצית דאפשר במינו אלא דא"א לקיים העשה בלי מעשה זו שעובר עכשיו בה הל"ת וכמו ציצית שגם אם מקיים במינו ואינו עובר בל"ת מ"מ א"א לקיים העשה ושיהי' מעוטף בציצית בלי מעשה העיטוף והלבישה שעובר עכשיו שהוא כלאי' במעשה זו הל"ת כמ"ש תוס' יבמות הנ"ל ושוב מעשה:

זו שייך להמצוה ודחי ל"ת דהוי שפיר בעידנא כמ"ש רנב"ר הנ"ל ובזה יושבו פ"ת קושי' תוס' שם משבירת עצם בפסח כיון דא"א לקיים מ"ע דאכילת המוח של עצמות בלי מעשה שבירת עצם א"כ מעשה השבירה שייך למצוה ושפיר דחי ל"ת דשבירת עצם. ולפ"ז אפי' אפשר לקיים במינו ויכול לקיים העשה בלי עבירת הלאו מ"מ שפיר מקרי בעדנא כיון דא"א לקיים העשה בלי מעשה לבישה וכמ"ש וא"כ ליתא לתירוצם:

ותדע לך שהרי כונת פסקי תוס' ליישב קושי' תוס' משבירת עצם בפסח דילמא אין הטעם משום דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש אלא משום דל"ה בעידנא והרי התם אפשר לקיים העשה בלי עבירת ל"ת דמנח גומרתא עלי' דלית בי' משום שבירת עצם כדאמרי' בפסחי' פ"ד וחולין י"א ונהי דכתבו תוס' שם דלא מקרי מה"ט אפשר לקיי"ש דרבא לטעמי' דאסור בגומרתא משום פסידא דקדשי' אבל מ"מ אפשר בלי עבירת הל"ת רק באי' פסידא דקדשי' ואמאי לא ניבעי' בעידנא אע"כ דס"ל לפ"ת כיון דא"א בלי מעשה השבירה אף דאפשר שבירה בלי עבירת ל"ת בגומרתא מ"מ השבירה שייך למצוה ושפיר הוי בעידנא:

ובמש"ל ביישוב קושי' שג"א י"ל דעת מהרש"א בשבועות ט"ז בתוס' ד"ה או שכתבו ור' אשי דפליג התם וחשיב שהיי' במעשה כיון דתחילת הלבישה הוי ע"י מעשה וכו' ועיי' במהרש"א שם דנראה מדבריו דגם לר"א לא הי' בעי' דרבא בשבועות שם אי בעי' שהיי' למלקות רק לענין אי' מלקות למ"ד לאו שאב"מ אין לוקי' עליו ולא לענין ללקות באמת ועמד עליו משנה למלך פ"ג מביאת מקדש הכ"א הא אפי' נימא בשוגג נמי חשיב כמעשה וכיון דתחילתו ע"י מעשה שפיר י"ל דבעי' דרבא לענין מלקות ממש עיי"ש

היטב באריכות. ולפמ"ש נ"ל סברא ישרה דמהרש"א ס"ל דוקא גבי כלאי' שאין האי' אלא בהנאת חימום שהוא אחר מעשה הלבישה וא"כ אפי' ללקות פ"א עכצ"ל שמעשה הלבישה פועל על הנאת חימום שאח"כ שיחשב מעשה א"כ כמו שפועל על פ"א כן פועל על כל כדי פשוטא ולבישה שיחשב מעשה אבל גבי טומאה אם נכנס למקדש טמא או טימא עצמו במזיד א"צ שהיי' כלל לא למלקות ולא לקרבן א"כ כל עבירת הלאו נגמר במעשה לא אמרי' כלל שמה שעובר בשב וא"ת יחשב כמעשה בשביל שתחילתו הי' ע"י מעשה וא"ש:

ואשר אנכי אחזה לי ליישב דברי ב"י הוא דבשלמא התם בשבת גם אם מל אחר נעשה אותו המעשה בעצמו שנעשה כשמל האב שקיצץ הבהרת אלא שאז הוא בהיתר כיון שהוא דשא"מ ואם מל האב ואומר לקוץ בהרת בנו מכוין הוא מעשה אי' וכיון שאפשר למול בהיתר גם במקום בהרת א"כ גם במקום בהרת חל עליו מ"ע דמילה שהרי אפשר לעשותה בהיתר בלי עבירת ל"ת ולכן בליכא אחר דא"א לעשותה בהיתר ולקיים שניהם מותר לאב למול משום דעדל"ת דהא מ"ע חל עליו אפי' במקום בהרת אבל בציצית אם עושה בהיתר במינו אינו כלל אותו מעשה שהוא באי' דהיינו בשא"מ חוטי צמר בבגד פשתי' לכן אמרי' דלא חל עליו לעשות מ"ע כלל באי' עבירת ל"ת לעשות חוטי צמר בשל פשתי' ואינו חל אלא במעשה אחרת דהיינו במינו וכעין זה כתב בתשו' ב"א שם אבל המבין יבין דבר. לאישורו החילוק שבין דבריו לדברי':

ומה שפקפקת על ישוע"י או"א סי' ט' ביישוב רמב"ם פ"י מכלאי' הל"ב דמותרי' כהני' ללבוש כלאי' בשביל ס' עבודה דהוי דשא"מ ופס"ר אינו מזיק בהנאה כמ"ש הר"ן בחולין פ' ג"ה ע"ש באריכות ושדית בי' נרגא דמלשון הרמב"ם שכתב ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה שהיא מ"ע כציצית משמע דמשום עשה דל"ת נגעו בי', דע דאי לא צותה תורה במ"ע ללבוש כלאי' בשעת עבודה והי' לובש וודאי הי' דבר המתכוין והי' אסור וא"כ איך ציותה תורה ללבוש כלאי' ע"כ משום עדל"ת אך עתה שנותה תורה דעדל"ת ומותר ללבוש כלא' בשעת עבודה כתב ישוע"י שפיר דמותר ללבוש גם בס' עבודה כיון דלובש לשם מצוה מס' הוי דשא"מ ומותר ופשוט, אבל דברי חת"ס יו"ד סי' ס"ט א"א להולמן בדרך זה שהרי תי' קושי' תוס' מנחות מ"ה ד"ה הואיל אמאי לא אמרי' נמי כיון דאשתרי כלאי' לגביהו בשעת עבודת אשתרי נמי שלא בשעת עבודה וכ"ת ה"נ א"כ לפטרו מציצית עיי' עירוכי' ג' ע"ב וע"ז תי' דמאחר דיש מצוה ללבוש בשעת עבודה הוי דשא"מ ואין כאן אי' כלל ול"ש אישתרי וע"ז יפה הקשית מתוס' יבמות ה' ע"ב ד"ה כולה שכתבו דבגדי כהונה בשעת עבודה הוא משום עדל"ת, אך ג"ז אינו קושי' דלמ"ש חת"ס ל"ק כלל

קושי' תוס' שם והיכי ילפי' עדל"ת מכלאים הא שאני כלאי' דהותר מכללו אצל בגדי כהונה ולחת"ס לא הותר מכללו כלל ואין אנו צריכי' לתי' תוס' דכלאי' נמי הוא משום עדל"ת, אמנם דע דאין כונת תוס' דהאמת כן הוא בבגדי כהונה משום עדל"ת רק האמת הוא דאשתרי והוא היתר גמור רק כיון דאפי' לא אשתרי הי' מותר משום עדל"ת ממילא אף דאשתרי ל"ש לומר שהותר מכללו:

ומה דקשי' לי בתוס' יבמות הנ"ל איך אפשר לומר דאתי עשה דבגדי כהונה ודחי לאו דכלאי' הא אמרי' בזבחי' ל"ז דאין עדל"ת שבמקדש ובמהרי"ק שורש קל"ט העלה דאפי' אם הל"ת הוא חוץ למקדש לא דחי לי' עשה שבמקדש וכן כתב טו"א ר"ה כ"ח והלא בגדי כהונה בשעת עבודה הוי עשה שבמקדש ולא דהי ל"ת וצ"ע:

ובזה אמרתי פרפרת נאה בדרך חידוד במנחות מ"ה וכל נבילה וטריפה וכו' לא יאכלו הכהני' וכו' אר"י פרשה זו אלי' עתיד לדורשה רבינא אחר וכו' ורגילי' לתרץ אמאי לא אמר ר"י כרבינא וגם למה אמר אלי' עתיד לדורשה, ונ"ל דתוס' שם הק' ארבינא דאמר סד"א כיון דאשתרי מליקה לגביהו אשתרי נמי נבילה א"כ בכלאי' נמי נימא הכי כיון דאשתרי בשעת עבודה אשתרי נמי שלא בשעת עבודה וממילא לא ליחייבו כהני' בציצית כדאמרי' עירוכי' ג' ומ"מ חייבי' משום דלא אשתרו רק בשעת עבודה וע"כ דאין סברא כיון דאשתרו אשתרו וא"כ ליתא לדרבינא, ולפענ"ד נראה סברא ישרה לחלק דמבואר ביומא וי"ו דאי טומאה הותרה בצבור אפי' אפשר בטהורי' מותר בטמאי' כיון דאשתרי אשתרי אבל אי דחוי אם אפשר בטהורי' אסור בטמאי' וכבר כתבו בהא דפריך בזבחי' צ"ז אמאי ניתי עשה ונדחי ל"ת דקושי' הגמ' הי' רק אי אין המל"א בקדשי' ולא נהפך היתר לאי' דאז יש מ"ע באכילת הכשר רק שא"י לאכלו משום ל"ת דהפסול וקשי' ליתי עשה דאכי' הכשר ולידחי ל"ת דאכילת הפסול אבל אי אמרי' המל"א בקדשי' ונהפך היתר להיות אי' ל"ש עדל"ת דבאי' ליכא עשה כלל, ולפ"ז במליקה ליכא למימר דשרי לכהני' משום עדל"ת דבנבלה ליכא עשה וע"כ דהותרה ושפי' קאמר רבינא דסד"א כיון דאשתרי אשתרי אבל בכלאי' הא דשרי בעידן עבודה י"ל משום עדל"ת וכתוס' יבמות ה' הנ"ל והוי רק הודחה לכן שלא בעידן עבודה דל"ש עדל"ת לא אשתרי וא"ש, אך ז"א דגם כלאי' ע"כ הותרה ולא משום עדל"ת דהא אין עדל"ת שבמקדש וכנ"ל וצ"ל דרבינא ס"ל באמת דעדל"ת שבמקדש וס"ל כתירוצא דר"א בזבחי' הנ"ל, אלא דז"א דהרי ילפי' מקראי דאין עדל"ת שבמקדש כמ"ש תוס' פ"ה ד"ה כשהוא מדכתי' בפסח שני ועצם לא ישברו בו הו"א א' עצם שיש בו מוח וא' עצם שאין בו מוח עי"ש אך י"ל דתוס' בקידושי' ל"ח ד"ה אקריב הביאו ירושלמי שמקשה למה לא אכלו מצה מחדש ויבא עשה

דמצה וידחה ל"ת דחדש ותי' דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור ע"ש ולפ"ז ה"נ י"ל כיון דעשה דאכי' הפסח הוא לפני הדיבור ועצם לא ישברו בו דפ"ש הוא ל"ת דלאחר הדיבור משו"ה לא דחי ועיי' או"ח פסחי' הנ"ל אבל לעולם עדל"ת שבמקדש, ואמנם הגאון מוהר"י תי' קושי' ירושלמי דאמרי' בגמ' דג' אלפי' הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה וכו' וא' מהן הוא שיעורין וא"כ ממנ"פ אם יאכל ב' זיתים שמא סגי בזית א' ועובר בזית הב' אי' חדש בלי קיום העשה שכבר קיימה ואם לא יאכל רק זית א' שמא השיעור ב' זיתים ולא קיים מ"ע ועבר על אי' חדש דהא ח"ש אסור מה"ת כנודע וא"כ אינו מוכח כתי' ירושלמי דעשה דלפני הדיבור אינו דוחה ל"ת דלאחר הדיבור וע"כ בעצם שיש בו מוח הטעם משום דאין עדל"ת שבמקדש והד"ק תוס' לדוכתא וא"כ ליתא לדרבינא, אך י"ל דרבינא באמת ס"ל כר"ל דח"ש מותר מה"ת ושפי' י"ל כנ"ל אבל ר"י לשי' דס"ל ח"ש אסור מה"ת לא הי' יכול לשנויי כדרבינא משום קושי' תוס' דל"ש תירוצא הנ"ל ומשו"ה קאמר דאלי' עתיד לדורשה:

ואמנם מה שתלה באלי' נ"ל משום דאכתי קשי' גם לר"י י"ל כשינוי' דרבינא ואי משום קושי' י"ל כתי' הנ"ל ואי משום אין עדל"ת שבמקדש ז"א דמהיכן ילפת לה מועצם לא ישברו בו הא י"ל דהתם הטעם משום דל"ה בעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה וכמו שהקשו תוס' זבחי' צ"ז סד"ה ואחר אמנם כבר תי' פסקי תוס' כיון דא"א לקיים מ"ע דאכילת המוח בלי שבירת עצם שייך גם השבירה למצוה ושפיר מקרי בעדנא וכביאורינו לעיל עפ"י דברי נמ"י. אמנם מנלן האי סברא נ"ל ראי' לזה מתוס' ב"מ קי"ד ע"ב ד"ה א"ל שהקשו איך החי' אלי' בנה של אלמנה כיון שכהן הי' וכו' ותי' שהי' ברור לו שיחייהו לכך הי' מותר משום פ"נ ע"ש ודבריהם צריכי' ביאור אמאי הוצרכו לומר שהי' ברור לו וכו' ות"ל דס' פ"נ נמי דוחה כל המצות ונ"ל דודאי אם כבר יש כאן נפש להצילו ממיתה גם ס' פ"נ דוחה אבל כאן אכתי אין כאן נפש רק דאם ברור לו שיחיהו כל העומד לחיות כחי דמי והוי כאלו יש כאן נפש ועיי' ש"מ שם אבל ס' אינו דוחה כיון דיש ס' אם יחי' אותו הרי אינו עומד ודאי לחיות ולאו כחי דמי והרי אכתי אין כאן נפש אלמא אע"ג דבשעה שעובר ל"ת ועשה דטומאת כהני' אכתי אין כאן נפש לומר פ"נ דוחה מ"מ כיון דא"א שיהי' נפש רק ע"י עבירת עשה ול"ת שטימא עצמו דתמודד על הילד א"כ מעשה זו שייך לחיותו ופ"נ ושרי וה"נ לענין עדל"ת וכנ"ל ושפיר ילפי' מן ועצם לא ישברו בו דאין עדל"ת שבמקדש לכן א"א לשנות כרבינא משום קושי' תוס' דל"ש תי' הנ"ל וא"כ אלי' ור"י לשי'

של שניהם ביחד א"א לתרץ כרבינא ולכן אר"י פרשה זו אלי' עתיד לדורשה וא"ש:

וראיתי בחת"ס שם בסוף תשובה זו שהק' לר"ן הנ"ל דבלבישת כלאי' מותר דשא"מ ול"ש פ"ר בהנאה א"כ בבגד שיש חשש שמא נתערב בו חוט דהוי כלאים שאינו ניכר שלא ברצונו שרי משום דהוי דשא"מ ופ"ר ל"ש כאן לדברי ר"ן עיי"ש. ולפענ"ד נראה עיי' בכ"מ ה' שבת פ"א ה"ז החילוק בין דשא"מ למשאצל"ג דבשא"מ אינו מכווין למעשה המלאכה אלא שנעשית בהכרח אבל משאצל"ג הוא שמתכווין לגוף המלאכה אלא שאינו מכווין לתכליתה ולפ"ז תקשי במוכרי כסות מה דשא"מ איכא הלא מכווין ללבישה אלא שאינו מכווין לתכליתה שהוא להגן מקור וחום והוי משאצל"ג וזה ל"ש בשאר אי' ואמאי מותר. אך כבר נתקשה בכיוצא בזה רשב"א שבת קל"ג שהק' למאן דמתני לה אהא דר' יאשי' אמאי קרי לה דשא"מ דהא מתכוין לקציצה אלא שאינו מכווין לטהר אלא למול ואין זה קרוי דשא"מ אלא משאצל"ג וכו' ותי' דאי כתב רחמנא בפירוש השמר בנגע צרעת שלא תקוץ ה"נ אלא השמר בנגע צרעת כתב רחמנא כלומר שלא יטהרנו אלא בהוראת כהן ואנן הוא דאמרי' דכיון שכן אסור לקוץ בהרת שמטהר הוא בקציצתו ולכן כשזה קוצץ לשם מילה ה"ל דשא"מ אצל טהרה עיי"ש וה"נ אלו לא כתיב אלא ובגד כלאי' שעטנז לא יעלה עליך אה"נ דהוי ק' קושי' הנ"ל אבל כתיב לא תלבש וכו' ואמרי' בירושלמי כלאי' הביאו ב"י ביו"ד רסי' ש"א מה מלבוש מיוחד דבר שהוא מהנה הגוף אף כל דבר שהוא מהנה את הגוף ולכן כשזה לובש ומעלה עליו כדי למכור הו"ל דשא"מ לגבי הנאת הגוף. והתינח אם אינו מכווין להנאת לבישה אבל כאן שהוא מכווין להנאת לבישה רק שאינו מכווין לאיסורא לא מקרי דשא"מ רק כמו משאצל"ג דאסור בכל אי' ואין לו ענין רק בשבת. ובלאה"נ דבריו תמוהי' דודאי אם יש חוט של פשתים וצמר שזור יחד שהוא כלאי' בבגד של צמר גמלי' אעפ"י שניכר ואינו בטל ואסור ללבשו לכאור' והארכתי בענין זה בתשו' אחת שייך לומר למ"ד דשא"מ מותר דמותר דהא אין כל הבגד נעשה אי' דצמר גמלי' אינו נעשה כלאי' רק חוט זה והוא אינו מכווין ללבוש חוט זה רק הבגד והוי דשא"מ אבל חוט א' של פשתים בבגד צמר או להיפך הרי נעשה כל הבגד אי' כלאי' ועיי' טו"ז יו"ד רסי' רצ"ט והרי הוא מכווין ללבוש בגד זה והנאתו ומאי דשא"מ איכא ואי משום דיש ס' אם נתערב כלל א"כ הוי ספק אי' ואי משום שנתערב שלא ברצונו ומה בכך וכי ברצונו הדבר תלוי כמו כלאי כרם דאינו מקדש אלא בניחא לי' ועיי' תוס' ב"ב ב' ד"ה נתיאש הלא גם אם נתערב צמר ופשתי' בע"כ נמי הוי כלאי' כמו אם נפל חתיכה של בשר לתוך חלב ואין בו ס' דנעשה בב"ח ועיי' תוס' יבמות פ"ג ע"ב ד"ה אאדשא"ש לכן דבריו בזה תמוהין מאוד ופותר אין לו:

ומ"ש ליישב ה' א"י בריש חולי' דטעם דנשי' לא ישחטו לכתחילה היינו משום דס"ל כשיטת הגאוני' דרמאש"מ שוחטי' לכתחילה בלי בדיקה על סמך שיבדקנו אח"כ אבל בנשי' לא אמרי' רוב מצויין אצל שחיטה מומחי' ואסורי' לשחוט לכתחילה על סמך בדיקה שאח"כ אבל בקדשי' גם אנשי' אסורי' לשחוט לכתחילה על סמך בדיקה שאח"כ משום דמיד אח"ש צריך כהן לקבל הדם וקבלת דם הוא עבודה וצריך בגדי כהונה וא"א ללבוש בין שחיטה לקבלה וע"כ צריך ללבוש האבנט קודם שחיטה או בשעת שחיטה ואם השוחט אינו מומחה ומקלקל השחיטה הרי עביד הכהן אי' בלבישת כלאי' בכדי ובזה לא סמכי' על רמאש"מ וע"ב צריכי' לבדקו קודם שחיטה ואם הוא מומחה ובכה"ג גם נשי' שוחטי' לכתחילה אם בדקנום והם מומחי' יפה כתבת והרבה תירוצי' נאמרו באחרוני' ע"ד זה, ומה שפקפקת על דבריך ממ"ש חת"ס יו"ד ס"ט ליישב הקושי' מכהר' שפיגלו אינו דיחוי כלל בודאי י"ל שאין שהות ללבוש גם אבנט בין שחיטה לקבלה וחת"ס לא כתב רק דשיעור מחשבת פיגול הוא רק רגע כמימרא ואינו אפי' כדי שיעור פשיטת ולבישת אבנט וא"כ אין כאן מלקות על רגע זו וחייב ממון דל"ש קלב"מ ואפי' אינו פושט אח"כ מ"מ חיוב ממון קדים אא"כ שהה אח"כ כדי פשיטה ולבישה עם רגע של מחשבת פגול אז תלי' בשני תירוצי' שבגמ' כתובות ל"א א' אמרי' עקירה צורך הנחה או אי מצי לאהדורי אבל לא נשמע מיני' שיכול ללבוש בין שחיטה לקבלה. וכן מ"ש שם קודם דזמן פשיטה ולבישה דאבנט הוא מועט מאוד הוא רק שאינו יותר מכדי שיעור שחיטה וא"י לשחוט בפחות מכדי שיעור פשיטת ולבישת האבנט אבל זה ודאי דא"י ללבוש בין שחיטה לקבלה דהא מה"ט כה"ג ביו"כ קרצו ומירק אחר שחיטה ע"י כמו ששנינו יומא ל"א. ע"ב מפני שצריך למהר ולקבל עיי"ש ברש"י ובזה ליתא נמי מ"ש לדחות תירוצך על קושי' יעב"ץ במטפחת אבל אין אנו צריכי' כלל לטעם האי' משום בגדי כהונה ולבישת כלאי' רק דאם יארע פסול בשחיטה הרי עביד אי' משום הפסד קדשי' בידי' עיי' פסחי' פ"ד ע"ב דמבטלי' מ"ע דאכילת פסח בשביל זה אף דמ"מ נפסד ממילא רק כדי שלא יפסיד בידי' ומכ"ש כאן דאפשר אינו מומחה יפסיד בידים ומומחה לא יפסיד כלל. ועוד דהרי כתב הרמב"ם פ"ג מביאת מקדש הט"ז דאסור להכניס שרץ למקדש וא"כ ה"ה נבילה ושאר טומאות ואם יתנבל בשחיטה הרי עביד אי' שיש טומאת נבילה במקדש. אבל מ"ש חדא משום חולי' בעזרה טעות פלטתו קולמסך שהרי קדשי' הוא ואפי' יופסלו בשחיטה אין כאן משום חולין שנשחטה בעזרה:

ומ"ש לתרץ הקושי' שבחת"ס שם כהני' שפגלו במקדש מזידין חייבי' אמאי הא חייבי' מלקות על ששוהה עליו מלבוש כלאים וחייב מלקות על השהיי' וקלב"מ. [ואף דהוי

שני מעשים דהא אין חיוב ממון בא מחמת אי' לבישת כלאי' ואעפ"י דפגול לא הוי בלי לבישת בגדי כהונה דאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם כדאמרי' בסנהדרי' פ"ג ע"ב ואין מחשבה מועלת אלא במי שראוי' לעבודה כדאמרי' בזבחי' כ"ו ע"ב מ"מ פסול מיהא הוי בלי בגדי כהונה כדאמרי' בזבחי' ח"י ועיי' ברמב"ם פ"י מכלי המקדש וא"כ גם בלי לבישת בגדי כהונה הי' מזיק וחייב ממון מ"מ לאביי בכתובות ל' לרנבה"ק דמיתה בי"ש נמי קלב"מ א"כ גם בלי לבישת בגדי כהונה הי' פטור ממון דהא חייב מיתה בי"ש ועיי' בגמ' ורמב"ם הנ"ל ועוד אפי' לרבא שם ואפי' למאן דפליג אר' נחבה"ק דמיתה בי"ש אינו פוטר והי' חיוב ממון בלי לבישת בגדי כהונה וא"כ הוי שני מעשי' מ"מ לא גרע מזר שאכל תרומה וקרע שיראי' של חבירו בכתובות שם דפטור משום קלב"מ אף דהוי שני מעשי' ועיי' בתוס' שם] וכתבת כיון דתחילת לבישה הי' בהיתר ול"ש קלב"מ יפה כתבת מסברא אבל נעלמו ממך דברי משנה למלך פ"ג מביאת מקדש שג"כ חידש כן מסברא ולבסוף הוכיח דאפי' בכה"ג מחשיב מעשה ולוקי' ע"ש:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' זו דבחי' רשב"א גיטין נ"ג הק' אהא דמשני פרה שהכניסה לרבקה וכו' מ"ש מפגול דהוי במחשבה נמי אע"ג דלא עביד מעשה ותי' דשאני התם דבשעת שמפגל עושה מעשה ששוחט אבל הכא אינו עושה מעשה עיי"ש מבואר דאמחשבה לא מיחייב ממון היכי דאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ומכ"ש מלקות דאינו חייב על מחשבה היכי שאינו ניכר מתוך מעשיו ולפ"ז בפגול התינח לענין חיוב ממון שפיר הוי מעשה כיון ששוחט אבל לענין לבישת כלאי' אדרבה מעשה השחיטה אינו גורם אי' דאדרבה עובד עבודה ואם לא הי' שוחט או זורק כ"ש דעביד אי' בלבישת כלאי' שלא בשעת עבודה וא"כ אמאי מחייבת לי' אמחשבתו אמחשבה לא מיחייב מלקות ול"ש קלב"מ ואף דמתחילת הלבישה הי' ע"י מעשה זה מתני רק לענין לאו שאב"מ דעבירתו ניכרת גם עכשיו בשב וא"ת אבל לא לעשות מחשבה כמעשה וא"כ אפי' שמעני' דמפגל ליכא חיוב מלקות כיון דישנו במחשבה וכדאמרי' בסנהדרי' ס"ה עקימת שפתיו דמגדף לא הוי מעשה משום דישנו בלב ועיי' תוס' ב"מ דף צ' ע"ב ד"ה ר"י:

ועוד נ"ל לחדש לפמ"ש נמ"י ב"ק כ"ב למ"ד אשו משום חיציו איתרבאי דהוי כאלו הבעירו בידיו והק' א"כ איך מותר להדליק הנרות עם חשיכה והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת וכו' ותי' כיון דאתחיל בע"ש הוי כמאן דאגמרי' בידים בהאי שעתא דלית בי' אי' עיי"ש באריכות ולפ"ז נ"ל דהא דחידשו תוס' בשבועות ט"ז דהיכי דתחילת הלבישה ע"י מעשה חייב אח"כ מלקות על כל שהיי' כדי פשיטה ולבישה דחשיב הכל כמעשה ואפי' למ"ד לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ג"כ אין הפי' דהו' כאלו עושה מעשה אח"כ

בשהייתו אלא דחשיב כאלו עשה הכל בשעת לבישה ומשו"ה מחשיב כמעשה ולוקה ולפ"ז חיוב מלקות הוא על שעת לבישה וקדים לחיוב ממון שהוא אח"כ בשעה שמפגל ול"ש קלב"מ ועיי' רשב"א ב"ק כ"ב ובתשובה הארכתי ולק"מ:

ומ"ש על הערת ס' המטפחת למהריעב"ץ על זוה"ק פ' נשא שכתב על פסוק ושחט את בן הבקר אחרא ולא כהנא דכהנא אסור מדינא שהוא נגד הגמ' דאמרי' שחיטה בזר כשירה אבל בכהן וודאי כשר וכתבת אולי טעמא דזוהר כיון דכשר בזר אסור בכהן משום בגדי כהונה שהם כלאים אינו כלום כיון דכשירה בזר ואינו עבודה ועיי' יומא מ"ב ע"א א"כ יכול גם כהן לשחוט בלי בגדי כהונה אבל לפענ"ד נראה לפמ"ש פנ"י ר"פ האיש מקדש דהיכי דכתי' ושחט מצוה על הבעלי' ואם אחר שוחט צריך להיות בשליחות הבעלי' ומעתה נ"ל נהי דקי"ל כהני שלוחי דרחמנא ואין הבעלי' יכולי' לעכב על ידם שלא יקריבו כהני המשמר קרבנו כמו"ש תוס' יומא י"ט ע"ב ד"ה מי מ"מ היינו דוקא בשאר עבודות אבל בשחיטה דלאו עבודה היא אינם שלוחי דרחמנא ואינם רשאי' לשחוט אלא בשליחות הבעלי' כמו זר וא"כ אפי' שחט כהן כיון ששלוחו של אדם כמותו הוי כאלו שחטו בעלי' וזה כונת הזוהר אחרא ולאו כהנא דאינו נקרא ע"ש הכהן רק ע"ש הבעלי' המשלח דכהנא אסור מדינא פי' אם נקרא ע"ש כהנא דהיינו בלא שליחות אסור מדינא ואתי שפיר:

ומ"ש לתרץ קושי' אחרוני' לדעת הרמב"ם סוף ה' כלאים דלבישת בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפי' במקדש אסור א"כ בברכות ל"א ע"ב דשמואל אמר לעיל שחיטה בזר כשרה וא"ל דמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה והא לפי טעות עלי דהוא עבודה הי' צריך בגדי כהונה ואי שחיטה בזר כשרה עובר משום אי' כלאים והלא לאפרושי מאי' מותר להורות הלכה בפני רבו זה תי' שם חת"ס בעצמו עיי"ש, ולפענ"ד אולי אפשר לומר דאף דשחיטה בזר כשירה ובעי שליחות כמו"ש בסמוך מ"מ כהני שלוחי דרחמנא גם בשחיטה ויכולי' לשחוט שלא מדעת בעלי' אך כ"ז אם לבושי' בגדי כהונה דכהונתם עליהם אבל בלי בגדי כהונה דאין כהונתם עליהם אין יכולי' לשחוט בלי שליחות הבעלי' וא"כ עלי שחשב שהוא עבודה ושחט בלי שליחות הבעלי' הי' צריך בגדי כהונה אף אם שחיטה בזר כשירה ואין כאן אפרושי מאי' כלל מ"ש בדרוש אגדה אין משיבי' על הדרוש ודרוש וקבל שכר כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה טז

שיל"ת ב' איפאלא ערב סוכות שנת תרס"א לפ"ק. **שוכ"ט** ושמחת יו"ט להרבני המופלג ושנון שמו ינון כמו"ה שלמה זלמן נ"י גליק:

מכתבו בא אלי בזמנו והימים ימי ביקורי מעשים הייתי טרוד בטרדא דמצוה ודרת"ת ופחד מימים הקדושי' והגם שעכשיו ג"כ עמוס הטרדות אנכי מ"מ לקחתי לי מעט פנאי להשיב:

ומה שהק' לר"י דס"ל במנחות כ"ח ארבעתן ארבע מצות איך ילפי' מכלאים בציצית עדל"ת דילמא שאני התם דאיכא ד עשה אבל חד עשה לא דחי ל"ת. לק"מ דשם ל"ז ע"ב פריך מאי בינייהו אר"י סדין בציצית א"ב דלת"ק אם אין לו ד' ציצית אסור בכלאים ולר"י אפי' בפחות מותר בכלאים ובחי' רשב"א שם הק' מה פריך מ"ב לימא דא"ב דלר"י אין מעכבין זא"ז ותי' דגם לר"י מעכבי' זא"ז כדכתי' על ד' כנפות כסותך ופריך שפיר מאי ביניהו ומשני סדין בציצית א"ב דלגבי האי מהני האי דהוי ד' מצות ואי נפק בב' ציציות בסדין לא לקי משום כלאים ואע"ג דלא קיים לי' מצות ציצית מ"מ להכי שוינהו קרא לכל חד וחד מיניהו מצוה באפי נפשה לגבי דלא לילקי משום כלאים דהואיל וכ"א מצוה בפ"ע היא לכשהיו שם ד' השתא נמי דליכא אלא ב' מ"מ כל חדא מצוה היא ולא לקי ע"ש באריכות ולפ"ז ע"כ קרא דאפי' ציצית חדא דוחה כלאים אעפ"י שאינה מצוה גמורה כ"ש עשה גמורה חדא שדוחה ל"ת וא"ש:

ועל דבר קושי' שג"א סי' ל"ב אתוס' יבמות דף צ' ע"ב ד"ה כולהי **שהקשו** סדין בציצית היכי הוי שב וא"ת דכי מכסי בטלית דבת חיובא הוא ואין בו ציצית הרי עובר בידים ותי' דבשעת עיטוף אכתי לא מתחייב עד אחר שנתעטף וכו' ולאחר שנתעטף דמתחייב שב וא"ת הוא והקשו ע"ז דבברכות כ' משמע כשהוא לבוש כלאים ואין פושטו לא חשיב שב וא"ת אלא עמוד ועשה ותי' דשאני כלאים דעיקר האיסור בשעת לבישה שלבש באי' אבל כאן לא מתחייב עד אחר שנתעטף והק' השאג"א דא"כ איך אמרינן בכ"מ היכי אמרי' עדל"ת אם בעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה אבל אם אינו בעידנא אין עדל"ת והא עדל"ת ילפי' מכלאים בציצית ושם ל"ה בעידנא דכלאים עובר מיד וחיוב ציצית אינו בא אלא לאחר העיטוף ע"ש וכן הק' שושנת העמקים כלל ב', ולפענ"ד נראה למ"ש הר"ן פג"ה בהא דמוכרי כסות מוכרי' כדרכן ובלבד שלא יכוונו וכו' והק' הר"ן הא פ"ר הוא דודאי מט' להו הנאה מפני החמה ומפני הגשמים ותי' דבהנאה אינו מזיק פ"ר ע"ש מבואר דאינו עובר משום כלאים אלא בהנאת לבישה שמגין עליו מפני החמה ומפני הגשמים ולפ"ז נראה דאם לובש כלאים ופושט קודם שנהנה אינו

חייב מלקות כמו באופה ורודה קודם שנאפה דאינו חייב סקילה וחטאת בשבת ד' ומ"מ חייב על שהדביק הפת בתנור כיון שאח"כ נאפה ממילא וה"נ חייב על לבישת כלאים כיון שנהנה אח"כ ממילא אבל הלאו לא נעקר עד שנהנה מכלאים דקודם שנהנה עדיין יכול לפשטו ולא עבר כלום ושפיר הוי בעידנא, ובדקדוק אחז"ל בעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה ולא אמרו בעידנא דעובר לאו מקיים עשה משום דלא בעי' בעידנא דעובר דהיינו כשלובש רק בעידנא דמיעקר דהיינו כשנהנה וא"ש ובזה מיושב מה שהק' תוס' שם מדברכי' להתעטף בציצית משמע דבשעת העיטוף עביד מצוה דגם בציצית ליכא מצוה עד שנהנה מלבישה עיי' מג"א סי' י' סקי"ג בשם ד"מ ואם הי' חיוב ללבוש בגד בת ד' כנפות כמו תפילי' הי' אפשר לומר גבי ציצית כמו בכלאים שפוטר עצמו מחיובו עם הלבישה ומ"מ אינו נפטר מחיובו עד שנהנה מלבישתו אבל כיון שאין מחויב ללבוש ואינו עובר מ"ע אם אינו לובש כלל אינו מתחיל החיוב עד אחר העיטוף אבל כיון דעכ"פ מצוה איכא ללבוש בגד בת ד' כנפות עם ציצית כדאמרינן במנחות מ"א סדינא בקיטא וכו' ועונשי' עלי' בעידן רותחא כדאמרינן התם א"כ שפיר מתחיל המצוה עם העיטוף רק שלא נגמרה עד שנהנה כמו בכלאים ושפיר מברכי' להתעטף בציצית וא"ש. ומחמת חג הקדוש שממשמש ובא הנני חותם באהבת התורה יצליח בלימודו, ויהי כזית הודו: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה יז

שיל"ת ב' איפאלו עש"ק נח ששון לפ"ק. **ישגה** כארז בלבנון, ואחריתו יהי' מנון, תלמודי אהובי הרבני המופלג בתורה וביראה החו"ש כמו"ה יודא הירש נ' כאור בהיר:

אחרי הודיע משלומינו כי תלי"ת עברו עלינו ימים הקדושי' בשמחה ובטוב לבב ומה שדחקת עלי להשיב בענין הציצית אינני מבין הלא ראית דברי מג"א סי' שי"ז סק"כ שנסתפק אם קשר עליון דאו' נעשה מע"ש אם מותר לעשות שאר הכריכות בשבת ולעונבן וגם הבאת מסידור דרך החיים בדיני חוטי הציצית אות ז' דאם נעשה חולי' א' וקשר א' מע"ש יוצא בו בשבת משמע דא"י לתקן בשבת ומה מני יהלוך בזה וכי מ"ע הוא לחלוק על גדול' הפוסקי' אשר מימיהם אנו שותי' ועיי' תוס' ביצה ח"י ד"ה כלי דאב הטומאה אין מטבילי' אותו משום דטומאה דאו' היא נראה כמתקן אבל בטומאה שנטמא במשקין אינו טמא כ"א מדרבנן לא מיחזי כמתקן ע"ש וא"כ ה"נ י"ל כיון דהכריכות אינם אלא מנהגא כמ"ש מג"א סי' שי"ז שם א"כ לא הוי מתקן מנא כשעושה אותם ושרי לעשותם בשבת וקרוב הדבר שזה הי' ספיקו של מג"א, אך יש לחלק דהתם

אין התיקון ניכר שנטהר אבל כאן התיקון ניכר וגם הוא נוי לציצית עיי' מג"א סי' י"א סקכ"א שפיר הוי מתקן מנא ואסור לעשות הכריכות בשבת וביו"ט אפי' בעניבה וכיון דמג"א נסתפק והגאון מליסא פשיטא לי' דיוצא בשבת ויו"ט בלי כריכות אלו ע"כ דס"ל דאסור לעשותן בשבת ויו"ט אלו קמאי דידי הוי עובדא הייתי מורה שאסור לעשותן ביו"ט ויוצא כך. וד' הטוב בעיניו יעשה להרים קרנינו באמת ובתמים, בטוב ובנעימים, כנפשך ונפש רבך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה יח

בעזהי"ת פה ב. אויפאלו עש"ק לס' וברך את לחמך לפ"ק. **יהי** מכירי ברוך, ה"ה ידידי הרבני המופלג בתורה וביראה, עושה פרי תבואה, מורג חרוץ ושנון, וריח לו כלבנון, כש"ת מו"ה משה שמואל שטערן נ"י בק"ק סערענטש יע"א:

נועם מכתבו הגיעני בעתו ועניני שוני' מנעוני מהשיב עד היום ואודות הבחור המופלא אברהם קעניג נ"י הנה הוא רואה סימן ברכה במשנתו ובנידון חש"ו בכתיבת סת"ם תחילה אשיב אשר העיר על דברת כת"ס או"ח סי' ז' מה שהקשה בתוס' מנחות מ"ב ע"א ד"ה מנין מש"ס ריש עירוכין וע"ז התפלא מעלתו הלא קושי' תוס' לא הי' להקיש כלאים לציצית רק דנימא מי שאינו בלבישת ציצית אינו בעשייתן וע"ז תי' שפיר דלא כתי' לבישה בציצית גופה וראי' לזה שהרי קושי' התוס' הי' גם על אשה שתיפסל לעשיית ציצית דלכן הקדימו דמשמע הא אשה כשירה וכו' ואשה איתא בלבישת שעטנז ועכ"ח דקושי' משום דאינו בלבישת ציצית כנ"ל אלו תוכן דבריו:

ויפה העיר וגם אני כשיצא הספר כת"ס לאור העירותי זאת והי' חזות קשה בעיני אך עתה כאשר העירני מעלתו נתתי את לבי דלא לשווי' ח"ו כטועה בדבר משנה וגברא רבה אמר מילתא אין מזניחין אותו בשנדקדק בדברי התוס' שכתבו דהא לא כתי' בגופה לבישה אלא בכלאים והי' די בזה לתרץ הקושי' ולמה הוסיפו עוד ומילתא אחריתי הוא שהוא שפת יתר לכאורה אבל כוונת התוס' דהי' קשה להם נהי דבאשה מתורץ דלא כתיב לבישת בציצית גופה רק בכלאים ואשה איתא בל"ת דכלאים אבל אכתי קשה ל"ל קרא לפסול בנכרי הא אינו בלבישת כלאים ונימא מי שאינו בלבישת כלאים אינו בעשיית ציצית וע"ז תי' דכלאים מילתא אחריתי הוא ולא מקשינן כעין זה וע"ז קשי' לי' שפיר להרב ז"ל מעירוכין דשם אמרינן בכהני' אם הי' מותרי' בכלאים שלא בעידן

עבודה הו"א כיון שאינן בלבישת כלאים אינן בציצית וחזינן דאף שהוא מילתא אחריתי מ"מ מקשי' להו אהדדי

אבל מ"מ נ"ל דלק"מ לפימ"ש בחי' רשב"א מנחות שם שהקשה למסקנא דר"ח אליבא דרב סובר חובת טלית ולהכי צריך לברך מנ"ל הא ר"ח ל"ק דלכך בעי ברכה אלא דרמי רב אדרב משום דהי' סובר דכל מצוה שפסולה בנכרי צריך ברכה וכיון דס"ל לרב דציצית פסולה בגוי עכ"ח ס"ל דבעי ברכה וכיון שהוכחנו מתפילין אע"ג דפסולה בנכרי לא בעי ברכה שוב ליתא לרומי' ובאמת ר"ח מודה דלרב אע"ג דפסולה בנכרי לא בעי ברכה ואי דבעי ברכה משום דחובת טלית הוא הא ר"ח לא קאמר משום חובת טלית רק משום דפסול בנכרי עיי"ש באריכות ותי' דס"ל מדפסיל עשיי' בנכרי עכ"ח חובת טלית הוא והעשיי' הוא המצוה ולכן פסול בנכרי דאינו בר מצוה אבל אי חובת גברא אין בעשייתה שום מצוה אמאי תיפסל עשייתה בנכרי בשלמא בתפילין שפיר אמרי' דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה משום דיש קדושה בעשייתן אבל בציצית אין לומר כל שאינו בעטיפה אינו בעשיי' דאין בעשיי' שום קדושה. ולפי"ז נהי דלר"נ פסול בנכרי אע"ג דחובת טלית הוא לרב ואין שום קדושה בעשייתה וגם לאו היינו טעמא משום שאינו בתורת אותו דבר דהא אשה כשירה אע"ג שאינה בתורת א"ד ועכ"ח היינו משום דגלי קרא ומשום דלאו בר קיום מצות הוא כלל בשום מצוה אבל מה דדרשינן כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה היינו משום דאינו בתורת א"ד ואי הי' אפשר למידרש בציצית ג"כ מי שאינו בלבישת ציצית אינו בעשיי' ויהי' גם נשי' פסולות לפי שאינו בתורת אותו דבר הוי דרשי' אבל כיון דלא כתי' לבישה בציצית גופה אלא בכלאי' ל"ש למידרש מי שאינו בלבישת כלאי' אינו בעשיית ציצית דא"כ אשה דישנה בלבישת כלאי' אע"ג דאינה בלבישת ציצית תהי' כשירה לעשיי' אף דאינה בתורת א"ד רק דנכרי יהי' פסול משום שאינה בלבישת כלאים זה נגד השכל שיהי' עשיית ציצית תלוי' בלבישת כלאים ולא בתורת לבישת ציצית משא"כ להקיש ציצית לכלאים מי שאינו בכלאים אינו בציצית אינו נגד השכל ושפיר מקשה בעירוכין וא"ש. ויש להעמיס כן בתוס' דהא לא כתיב לבישה בגופה וא"כ תהי' אשה כשירה ונכרי יהי' פסול משום שאינו בכלאים וכלאים מילתא אחריתי הוא ואין סברא שיהי' תלוי' פסול עשיית ציצית באיתא בתורת לבישת כלאים ולא בתורת לבישת ציצית והבן:

ומה שצל"ע בתוס' הנ"ל שכ' דהא לא כתי' לבישה בגופה הא כתי' גדילי' תעשה לך וכו' אשר תכסה בה וא"כ נימא מי שהוא באשר תכסה הוא בתעשה לך ומי שאינו באשר תכסה אינו בתעשה לך ומה נ"מ אם כתי' לשון לבישה או אשר תכסה ואולי כוונת התוס'

כיון דאינו מחויב ללבוש בגד בת ד' כנפות עם ציצית רק כשלובש צריך לעשות ציצית והאי אשר תכסה בה אינו מצוה רק רשות ל"ש לומר כל שאינו בלבישה וכו' דהא לא כתי' בגופה לבישה היינו חיוב לבישה אלא בכלאים איסור לבישה ועדיין צ"ע:

עוד יש לי מקום עיון למאי דמסקי' דר"ח אליבא דרב ס"ל חובת טלית וא"כ עשיי' הציצית הוא גמר מצוותה ועיי' רשב"א שזכרנו וא"כ האי גדילי' תעשה לך אינו הכשר למצוות לבישת ציצית רק מצות ציצית גופא ואשר תכסה בה היינו רק אם אתה רוצה להתכסות בה אבל כלי קופסא שאינו רוצה ללבשם אינו מחויבי' בציצית אפי' למ"ד חובת מנא ועיי' חי' רשב"א שם ואמאי לא נדרוש מי שישנו במצות גדילי' תעשה ישנו בעשיי' אבל מ' שאינו במצות גדילי' תעשה פסול לעשותם וכש"כ הוא מוקשרתם וכתבתם שהוא בשני תיבות ודרשי' מי שאינו בקשירה אינו בעשיי' כש"כ בדיבור א' שנדרוש מי שאינו במצוה זו אינה בעשייתה בשלמא למ"ד חובת גברא האי גדילי' תעשה אינו לא מצוה ולא קדושה וכרשב"א הנ"ל אבל למ"ד חובת טלית קשה כנ"ל וא"כ קרא דבני ישראל ל"ל וכ"ת דבאמת מהאי קרא יליף דחובת טלית הוא מדפסיל נכרי וכמו"ש הרשב"א אבל אי לאו האי קרא הו"א דחובת גברא הוא אכתי קשה כיון דכתי' קרא דחובת טלית שוב נילף מגדילי' תעשה לך כנ"ל ותהי' גם אשה פסולה בעשיי' לפי שאינה במצוה זו ואולי דלמ"ד חובת טלית ה"נ והא דכ' התוס' משמע הא אשה כשירה וכו' היינו רק לר"נ דס"ל חובת גברא ואין דיוק התוס' מלשון הגמ' רק מדאיצטריך קרא בנכרי ש"מ דבלא האי קרא לא הו' דרשינן מי שאינו במצות ציצית אינו בעשיי' וא"כ גם עתה דכתי' קרא בנכרי אין לדרוש לפסול אשה אלא למ"ד חובת טלית אבל למ"ד חובת גברא אשה כשירה גם אחר דכתי' קרא לפסול נכרי דהא באשה ליכא קרא זהו שראיתי לבאר בענין זה:

ועתה אציע מה שהעלתי במצודתי בענין שייעדתי לעיל מידי עברו בעיוני בתשו' כת"ס הנ"ל רעיוני על משכבי סליקו בס"ד. הנה הביא שם מה שעמד התבו"ש בחידושיו למס' גיטין מ"ה אמאי לא תנו ברייתא דר' המנונא דחרש ושוטה פסולי' לכתיבת סת"ם כמו דתני קטן והאריך הרבה בזה ופמ"ג או"ח בפתיחה כוללת ח"ב אות ג' חידש דוקא קטן דאף שהוא חריף ובר דעת אינו בקשירה דאינו איש לכן אינו בקשירה וכתיבה אבל חרש ושוטה בני קשירה נינהו ומחויבי' במצות רק שהם אנוסי' שאינם יכולי' לקיים לפי שאינם בני דיעה מקרי בר קשירה ויכולי' לכתוב סת"ם אם גדול עע"ג מחסירם שיכתבו לשמה או למ"ד דלא בעי כתיבה לשמה דלא כרשב"ג בגיטין הנ"ל ע"ש בראשוני' ופנ"י ומדמי לה למ"ש מג"א סי' ל"ט סק"ה דמי שנקטעה ידו וא"י להניח תפילי' דאפ"ה כשר לכתיבה ומקרי בר קשירה דגברא בר חיובא ופומא הוא דכאיב לי' עיי"ש:

והנה מה שהביא ראי' מדברי מג"א יש לפקפק דמי שאין לו יד משו"ה מקרי איתא בקשירה משום דמחויב בשל ראש והוי עכ"פ בתורת חיוב תפילין וכמו"ש בשג"א סוף סי' ל"ז מדברי ש"ג בה"ת עיי"ש אבל שוטה שפטור גם בשל ראש לא מקרי בר קשיר' אם לא שנ' כיון דמהיקש וקשרתם וכתבתם ילפי' וקשרתם בשל יד הוא דכתי' עיי' רפ"ק דעירוכין ג' ע"ב לא תלי' בר קשירה בשל ראש כלל אלא בשל יד. עוד יש להעיר בפמג"ד שם שכתב ול"ד נקטעה ה"ה אם נולד כך נראה שבא ליישב דילמא מג"א מיירי בלא נולד כך אבל שוטה שנולד כך פסול לכתוב והוא תמוה דהרי הוכיח בתבו"ש סי' א' סקנ"א דשוטה היינו שלא נולד כך ופתי נקרא מי שנולד כך מן הבטן והוא בר דעת יותר משוטה כדמשמע בחו"מ סי' ל"ה וא"כ דברי פמג"ד הם אך למותר וי"ל דכוונתו אולי המג"א אינו מכשיר רק בנקטעה ידו אחר שנעשה בר חיובא שהי' לו שעת הכושר אבל בשוטה קודם שנעשה בר מצוה שלא הי' לו שעת הכושר פסול לכן הוסיף אפי' נולד בלא יד שלא הי' לו שעת הכושר נמי כשר לכתיבה וה"נ בשוטה קודם שנעשה ב"מ וא"ש:]

ועיין בפמ"ג שם אות א' מה שהביא בשם תבו"ש סי' א' אות מ"ט שהביא תשו' מהרי"ל סי' קצ"ד ואני מצאתי כן להדי' בב"י אהע"ז סי' א' בשם מ"כ דלהכי ביש לו בן שוטה קיים פ"ו משום דאיכא שבת ויכול לישא אשה ולהוליד בן חכם ואי משום דר' אסי דאמר עד שיכלו נשמות שבגוף האי נמי נשמה יש לו ובר מצוה הוא ופקחי' מוזהרי' עליו דאי הוי כבהמה יחשב שחיטתו אפי' א' עע"ג כשחיטת גוי וקוף עכ"ל ומבואר דשוטה בר חיוב מצוה הוא רק שאינו בר דעת אבל פקחי' מוזהרי' עליו אלא דהפמג"ד שם קשי' לי' מחגיגה ב' ע"ב דאמרי' בחש"ו הואיל ופטורי' מכל המצות וכו' ומר"ה כ"ט דקתני חש"ו אין מוציאי' רבי' י"ח וכו':

ולפענ"ד לק"מ לא מיבעי' למ"ד מצות צריכות כונה ודאי פטורי' מן המצות כיון שאינם בר דעת לכוין אלא אפי' למ"ד אצ"כ מ"מ כאן דלכתחילה מצוה שיכוון וכמ"ש הראשוני' שם בסוגי' א"כ נהי דמי שהוא בר כונה יוצא בדיעבד אפי' בלי כונה היינו משום דראוי לבילה אבל חש"ו שאינם ראוי' לכונה אפי' בדיעבד לא עשו ולא כלום כיון שאינם ראוי' לבילה ועיי' כעין זה בטו"ז או"ח סי' תרפ"ט ולהכי בעתי' חלים ועתי' שוטה אינו יי"ח במה שעשה בעת שטותו עיי' ר"ה כ"ח ומשו"ה אינם מוציאי' רבי' י"ח ופטורי' מכל המצות דשייך בהו כונה ואין פקחי' מוזהרי' עליהם לתת לולב בידם או להושיבם בסוכה לאכול כזית בלילה ראשונה או להאכילם מצה וכדומה:

ואמנם נ"ל דבר חדש למ"ש בס' מקור חיים סי' תל"א דבהשהה חמץ בשוגג בפסח עובר אף דדשא"מ מותר מ"מ כונה ל"ש רק במעשה ולא במידי דממילא ע"ש א"כ ה"נ במצוה

שהוא במידי דממילא ל"ש בי' כונה ופקחי' מוזהרי' על חרש ושוטה לעשות מצוה זו כמו שמוזהרי' עליהם לאפרושי מאיסורא כיון שהם בני חיוב רק שאין להם דעת ואמנם במקום דל"ש כונה וליתא לטעם הנ"ל שפיר גברא בר חיובא ועד"מ בציצית אין העטיפה מצוה רק שיהא מעוטף בהם דהא אם התעטף בלילה ומעוטף בהם ביום נמי יי"ח אף שהעטיפה הי' בזמן פטור דלילה לאו זמן ציצית כמבואר או"ח סי' ח' סט"ז וכן בתפילין אין העיקר המצוה המעשה שמניחן רק מצוה שעל גופו שמונחין עליו ועיי' קצוה"ח סי' קפ"ב ואם הניחן בהשכמה בזמן פטור דלילה לאו ז"ת והם עליו ביום יי"ח כמבואר באו"ח סי' ל' ס"ג וכן במזוזה אם קבע מזוזה קודם שדר בו שעדיין אינו בר חיובא דמזוזה חובת הדר מ"מ אם נכנס לדור בה יי"ח במה שיש מזוזה בפתחו ועיי' מג"א סי' י"ט סק"א ואפיי' קבען אחר בלי דעתו יי"ח ועיי' ביו"ד סי' רצ"א וכן בס"ת אינו יי"ח במה שכתב או קנה ס"ת אם נאבד אח"כ רק צריך להיות ס"ת בכל עת ובכל שעה עיי' תו"ח סנהדרי כ"א ועיי' ברכי יוסף יו"ד סי' ע"ב אות י"א וא"כ כיון דהוי מצוה דממילא ול"ש בי' כונה פקחי' מוזהרי' על חרש ושוטה שיהי' לו ציצית בבגדו ומזוזה בפתחו ותפילין בזרועו אם לא משום חשש שא"י לשמור גופו וליזהר בהם שלא יסיח דעתו וכן בס"ת מוזהרי' עליו שיכתוב לו ס"ת דנהי דמצות כתיבה אינו מקיים דזו מעשה וצריך כונה אבל יש לו שכר מצוה במה שיש לו אח"כ ס"ת וכמו אילו כתב ס"ת בפקחותו שהיו פקחי' מוזהרי' עליו שלא לאבדו בשטיותו, ולפי"ז חרש ושוטה שפיר מקרי בר קשירה. עכ"פ לענין תפילין ומזוזה ואולי גם לענין ס"ת וממילא כשרי' בכתיבה ושפיר לא תני להו בברייתא כסמ"ג הנ"ל משא"כ קנון ודאי אינו בר קשירה שאינו איש וא"ש:

ועוד נ"ל ביישוב קושי' תבו"ש דהנה לכאורה יפלא בכל הני דתני ברייתא דפסולי' לכתוב סת"ם משום דמי שאינו בקשירה אינו בכתיבה התינח תפילי' דכתי' בהו וקשרתם וכתבתם ומזוזה נמי כתיב בהאי וכתבתם ודרשי' מי שאינו בקשירת תפילין אינו בהאי וכתבתם לא בתפילין ולא במזוזה אבל ס"ת דלא כתיב בהאי וכתבתם עכ"ל דהני פסילי הא בס"ת לא כתי' היקישא ועיי' בש"ך יו"ד סי' רפ"א סק"ו בשם הדרישה ואולי אפשר לומר דבס"ת נמי ילפי' מי שאינו בולמדה את בנ"י אינו בועתה כתבו וכו' ועיי' שג"א סי' ל"ד ל"ה ול"ו (ועיי' רא"ש בשמעתין וק"נ שם), ואמנם הדבר מבואר בר"ן גיטין מ"ה הנ"ל שכ' וכל הני הואיל וליתניהו בקשירה ליתנהו נמי בכתיבת תפילין ומזוזות דמישתעי בהו קרא וכ"ש בס"ת דהא קדוש טפי מנייהו עיי"ש מבואר דכיון דמי שאינו בקשירה אינו בכתיבת ת"מ להכי פסול גם בס"ת ולפי"ז נ"ל דבר חדש דמי שישנו בקשירת תפילין אף שאינו בר מצות לימוד וכתיבת ס"ת כשר לכתוב ס"ת דהרי בס"ת ליכא קרא רק

תלוי דבר קשירת תפילין והה"נ להיפך אף שהוא בר מצות כתיבת ס"ת ואינו בר קשירת תפילין פסול לכתוב ס"ת כיון שפסול לכתיבת ת"מ וס"ת קדיש טפי מנייהו:

והנה כ' הסמ"ע חו"מ סי' ל"ה סקכ"א שהשוטה בשאר דברי' הוא חכם כשאר בנ"א ותבו"ש סי' א' אות נ"א תמה עליו מתוס' חגיגה ג' ד"ה דרך דמשמע שא"א שיהי' שוטה באחת וחכם בשאר דבריו ואמנם לק"מ לפי המבואר בתשו' חת"ס אה"ע ח"ב סי' ב' דבהני שמנו אכז"ל בחגיגה ג' אפי' עשה כן פעם אחת הוי שוטה לכל מילי וכתוס' שם ואמנם השוטה בשאר דברים אם הוחזק ג"פ הוא שוטה לכל מילי אבל אם לא עשה כן רק פ"א אז ל"ה כשוטה רק באותו דבר אבל בשאר דברים הוי כפקח וכסמ"ע, ומעתה מי שנהג שטות פ"א בענין קשירת תפילין אף שהוא כפקח לענין שאר דברים מ"מ לא"ד ה"ה כשוטה ואינו בקשירה ופסול לכתוב ס"ת ומי שנהג שטות פ"א בענין כתיבת ס"א והוא שוטה בזה מ"מ כיון שהוא פקח בקשירת תפילין וכשר לכתוב תו"מ כשר לכתוב גם ס"ת ומשו"ה לא תני שוטה דבעלמא הפי' מי שהוא שוטה בענין זה פסול לזה אבל כאן לא יכול למיתני שוטה דהו"א שוטה לענין זה ובאמת אינו פסול אלא אם הוא שוטה לתפילין אבל שוטה לס"ת כשר והיו צריך להאריך ולפרש משו"ה לא תני לי' ועיי' תוס' שבת כ"ב ד"ה נר כנלענ"ד:

ואמנם י"ל טעם אחר בהא דהני פסילי לכתיבת ס"ת דנהי דהיקישא דוקשרתם וכתבתם לא כתיב רק בתו"מ מ"מ כיון דגלי קרא בהני דמי שאינו בתורת אותו דבר פסול לכתיבה ילפי' בכה"ת דמי שאינו במצוה זו פסול להכשר מצוה זו וכיון דהני ליתנייהו במצות כתיבת ס"ת ולימוד התורה וקיום המצות פסולי' לכתוב ס"ת אלא דז"א דא"כ ל"ל קרא במנחות מ"ב דעשיית ציצית פסול בנכרי ת"ל משום שאינו בתורת א"ד וכקושי' תוס' שם לר"ת מיהו לדברי רשב"א מנחות שהבאתי לעיל לק"מ דודאי בכתיבת ס"ת שהוא קדושה ומצוה שפיר י"ל דילפינן כה"ת מתו"מ דמי שאינו בתורת א"ד אינו יכול לעשות ההכשר שהוא מצוה אבל עשיית ציצית שאינו מצוה וקדושה לא ילפינן דצריך שיהי' בתורת א"ד ולכן צריך קרא דנכרי פסול, אמנם למאי דקיי"ל כר"נ שם דציצית חובת גברא ועיי' או"ח סי' י"ט וא"כ אין בעשייתה מצוה ואפי"ה פסול בנכרי כדאיתא באו"ח סי' י"ד ועכ"ח דס"ל דגם בהכשר שאינו מצוה וקדושה צריך להיות בתורת א"ד היכי דגלי קרא דאל"כ נילוף דחובת מנא מדפסול קרא בנכרי ואפי"ה אשה כשירה בעשיית ציצית כפסק המחבר בסי' הנ"ל ועכ"ח דלא ילפינן בעלמא דצריך שיהי' בתורת א"ד רק היכי דגלי קרא וא"כ ליכא למימר טעם שכתבנו וע"כ הא דהני פסילי בכתיבת ס"ת הוא משום דאינם בקשירת תפילין וכר"ן הנ"ל, איברא דזה דוקא לר"נ אבל לר"ח דס"ל

חובת מנא שפיר י"ל כנ"ל דילפינן בכה"ת היכי דההכשר הוא קדושה ומצוה דמי שאינו בתורת א"ד פסול והא דצריך קרא בנכרי היינו משום דמהא ילפינן דחובת טלית ובאמת לבתר דגלי קרא דחובת טלית גם אשה פסולה לעשות ציצית כמו"ש לעיל:

ואחרי הודיע לי אלקי' את כל זאת נ"ל ליישב קושי' חמורה אשר הרעיש עלינו בתשו' כתר כהונה סי' ב' על המחבר בסי' רפ"א ס"ב דגר שחזר לסורו מחמת יראה כשר לכתוב ס"ת ובס"ג פסק דס"ת שכתבו מסור ועבד ואשה וקטן פסול והטעם דגם בס"ת בעינן ישנו בקשירה עיי' טו"ז שם וא"כ עכ"ח דגר שחזר לסורו מיקרי ישנו בקשירה וא"כ מה משני רב אשי בגיטין דרשב"ג מיירי בגר שחזר לסורו מחמת יראה הלא א"כ הוי בר קשירה ואינו מוכח דרשב"ג לא הוצרך להיות ישנו בקשירה בס"ת והאיך מוקי ברייתא דקורין בו דמיירי בנכרי שאינו בר קשירה כרשב"ג והאריך בזה והניחו בצ"ע:

ולפי הנ"ל יש ליישב דכבר תמה בס' ב' יונה סי' זה אמאי לא יהי' גר שחזר לסורו מחמת יראה נפש ישנו בקשירה שירא פן יהרגוהו כפירש"י ואולי בצנעה כל מה דיכול למיעבד עבד ואפי' עע"ז בפרהסי' אף דהוא ביהרג ואי"ע מ"מ לא מקרי משומד להכעיס דלא יהא בקשירה והא לא עבר רק על עשה דונקדשתי ול"ת דולא תחללו וכמ"ש ברמב"ם פ"ה מיסה"ת ה"ד ע"ש אמנם זה ל"ק רק א"א דמי שאינו בקשירת וכתיבת תפילין אינו בכתיבת ס"ת וזה ישנו בכתיבת תפילין בצרעה אבל א"א דמי שאינו במצות כתיבת ס"ת פסול לכתוב נ"ל דלק"מ דגר שחזר לסורו מחמת יראה כיון שעכ"פ אינו במ"ע של ונקדשתי ובל"ת דלא תחללו ואינו בלימוד וקיום שני מצות אלו נמי אינו במצות כתיבת ס"ת כלל דס"ת שחסר אות אחת פסולה ועיין מנחות ל' ע"א וגיטין ס' תורה חתומה נתנה וביו"ד סי' רפ"ג ס"ב וס"ג וא"כ פסול לכתוב גם לאחרים ועיי' בש"ך סי' רפ"א ובחת"ס יו"ד סי' רע"א ובס' ישועות יעקב להגאון מלבוב או"ח סי' ל"ט סק"ד ודו"ק בכ"ז:

והנה במנחות מ"ב שם א"ל ר' מרדכי לרב אשי אתון הכי מתניתו לה וכו' וברש"י משו"ה קשי' לכו לעיל דרב אדרב וא"כ רב אשי ג"כ קשי' לי' דרב אדרב וס"ל כר"ח ולדידי' שפיר י"ל דהא דהני פסילי לכתוב ס"ת אינו תלוי באם ישנם בקשירת תפילין רק בישנו במצות כתיבת ס"ת וא"כ גר שחזר לסורו מחמת יראה מקרי אינו בקשירה ופסול לכתיבת ס"ת למ"ד דבעי' ישנו בקשירה ועכ"ח רשב"ג דמכשיר לא ס"ל דרשא דוקשרתם וכתבתם וא"כ רב אשי לשיטתו שפיר משני בגר שחזר לסורו מחמת יראה אבל למאי דקיימ"ל כר"נ א"כ עכ"ח פסול כתיבת ס"ת תלוי באם ישנו בקשירת וכתיבת תפילין כמש"ל א"כ גר שחזר לסורו מחמה יראה שפיר הוי בר קשירה כקושי' בני יונה ושפיר פסק המחבר דכשר לכתוב ס"ת:

אמנם דעת ר"ת שבתוס' ד"ה כל דבאמת ילפי' מתפילין גם בעלמא דמי שאינו בתורת אותו דבר פסול לעשות הכשר מצוה ולהכי אשה פסולה לעשיית ציצית, ובתוס' הקשו א"כ ל"ל קרא במנחות מ"ב דעשיית ציצית פסול בנכרי מדכתי' בנ"י ועשו ולא הנכרים ת"ל דפסול משום שאינו בלבישה כמו אשה, ונ"ל ליישב למ"ש ביו"ד ססי' ב' דישראל ונכרי אוחזין בסכין א' ושוחטי' פסולה והש"ך בסק"ל הביא בשם א"ז והג"א ותוספתא ויש"ש סי' ז' דמכשירי' וכתב ול"ד לסי' ה' בשנים אוחזין בסכין א' לשם דבר פסול דפסול דהתם אין הפסול בשוחט לשם דבר פסול משום דהוי כאלו שחטה קוף או נשחט ממילא בלי כח גברא כמו נפל סכין ושחט בסי' ג' או בסביבה שני' ס"ז רק דמחשבת השוחט פוסל וא"כ אף דא' שחט לשם דבר כשר מ"מ כיון דגם הב' שחט מחשבתו פוסל אבל נכרי דאינו פוסל רק משום שאינו בר זביחה ומעשה שלו הוי רק מעשה קוף וכאלו נשחט ממילא וא"כ כשיש א' בר זביחה דל מעשה שלו אכתי איכא כח גברא ששחט לכן כשר ועיי' בטו"ז סי' ד' סק"ד זהו ביאור דבריו לענ"ד ומבואר מזה דמי שאינו בתורת אותו דבר דפסול היינו משום דדייני' לי' כאילו נעשה ממילא, ולפי"ז בדבר דאפי' נעשה ממילא כשר גם אם נעשה ע"י מי שאינו בתורת אותו דבר כשר, ומעתה אני אומר דס"ל לר"ת דודאי ילפינן מתפילין דכתיב בתו וקשרתם וכתבתם דמי שאינו בקשירה אינו בכתיבה והוי כאילו נכתב ממילא ופסול ה"נ בעלמא מי שאינו בתורת או"ד אם עושה הכשר מצוה הוי כאילו נעשה ממילא אלא דמ"מ צריך קרא לפסול נכרי בעשיית ציצית דאל"ה הו"א דאפי' נעשי' מאיליו או ע"י קוף כשר וממילא אינו מזיק מה שאינו בתורת או"ד אבל כיון דגלי קרא דנכרי פסול ומוכח דגם ע"י קוף או נעשה ממילא פסול שוב גם אשה פסול משום שאינה בתורת או"ד וילפי' מתפילין דמי שאינו בתורת או"ד הוי כנעשה ממילא ופסול ואף דדרשי' מנחות מ' תעשה ולא מן העשוי בפסול א"כ מוכח משם דנעשי' מאיליו פסול י"ל דאי לאו דגלי קרא דפסול בנכרי ל"ה דרשי' תעשה ולא מן העשוי ובאמת נעשה ממילא כשר רק כיון דגלי קרא בנכרי דרשי' נמי תעשה ולא מן העשוי ועיי"ש ובתוס' ד"ה והאמר ר"ז:

ועוד נ"ל סברא ישרה עפ"י דברי המרדכי שהביא המג"א סי' י"ג **סק"ח** דמשו"ה אם נפסק אחת מן הציצית ומתבייש לישב בלא ציצית יוכל ללבשו בלא ברכה בשבת ולא בחול ואע"ג דציצית מ"ע דאורייתא ולא דחיי' מפני כ"ה בקו"ע מ"מ שרי דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית אלא מ"ע להטיל בו ציצית אחר הלבישה וכיון שא"י להטיל בו ציצית בשבת אינו עובר רק עכ"פ אי' דרבנן יש ושרי מפני כבוד הבריות עיי"ש ובתוס' יבמות צ' ע"ב ד"ה כולהו, ולפ"ז נ"ל דל"ש לומר מי שאינו בתורת

או"ד פסול בהכשר אותו מצוה אלא בתפילין ומזוזה וס"ת וכדומה שהוא חיוב מוטל אקרקפתא דגברא לחזר אחריהם ולקיים מצוה זו וא"כ מ' שהוא בתורת או"ד הוא בשעת הכשר מצוה ג"כ אינש אמרינא ממי שאינו בתורת או"ד לפי שהוא בר חיובא והחיוב קשור בו וזה אינו בר חיובא אבל בציצית שאין כאן חיוב רק אחר הלבישה וגם אינו מחויב ללבוש בגד בת ד' כנפות א"כ גם מי שהוא בתורת או"ד אינו בר חיובא בשעת עשיית הציצית לפי שאין החיוב קשור בגברא, ומי שהוא בתורת או"ד אינו אינש אחרינא ממי שאינו בתורת או"ד (ועיי' בר"ן רפ"ג דשבועות שכ' דבשבועה ל"ש התפסה אפי' גברא בגברא לפי שאין שם תואר חל עליו כדי שיוכל חבירו להתפיס בו ולומר אני כמוך וכו' עיי"ש) ולפיכך א"א למילף מתפילין דמי שאינו בתורת או"ד יפסל לעשיית ציצית ולהכי צריך קרא בנכרי דגם בציצית פסול מי שאינו בתורת או"ד אבל כיון דאיכא קרא בנכרי דגם בציצית שייך ישנו בתורת או"ד שוב ילפי' מתפילין דגם אשה פסולה מה"ט ועיי' בישועות יעקב סי' י"ד והמבין יבין החילוק שיש בין דבריו לדברינו וא"ש:

ובאופן אחר נלע"ד ליישב קושי' כתר כהונה שהבאנו, בהקדם ליישב דברי רבינו הגדול מהרש"א ז"ל שהקשה למסקנא איך מוקי ברייתא דקורין בו כרשב"ג הא רשב"ג לא התיר רק בגר שחזר לסורו דמעבד וכותב לשמה אבל לא בגוי דאינו כותב לשמה ומשמע דהני ג' ברייתות בגוי ממש מיירי ותי' דלרשב"ג נמי בגוי דידעי' לי' שכותב לשמה קורין וכו' והקשה בפנ"י חדא הא נכרי אדעתא דנפשי' קעביד ועוד דא"כ מאי דוחקא לאוקמא הא דרשב"ג בגר וכו' לוקמי בגוי כפשטא דלישנא דקתני מעשה בנכרי וכגון דידעי' בי' שכותב לשמה ולפענ"ד נראת דהנה בגיטין דף כ"ג פרש"י נכרי אדעתא דנפשי' עביד דהא גדול הוא ויש בו דעת ואעפ"י שזה אומר לו כן שמא הוא גמר בלבו לשם אחר אבל קטן אין בו דעת אלא למה שזה מצווהו עכ"ל ולפ"ז נ"ל דבר חדש דבגוי קטן באמת כשר דהא אין בו דעת אלא למה שזה מצווהו ועושה לשמה ושפיר משכחת דקורין בו בכתבו נכרי קטן דידעי' בי' שכתב לשמה בישראל עע"ג אבל מעשה דרשב"ג שהי' כותב ספרים ומשמע שזה הי' אומנתו לכתוב ספרים ולמוכרן קשה לומר שהי' גוי קטן ותמיד ישראל עע"ג ומזהירו לקדש השם לכן מוקי לי' בגר וכו' וא"ש:

ועוד נ"ל דלכאורה קשה למ"ש מהרע"ב רפ"ק דפסחי' ותוס' יו"ט שם ד"ה בודקין שכתב דכמו שביטול בעלמא דהיינו בלב שיחשוב בלבו כאלו הוא עפר סגי בכך אעפ"י שלא הוציא בשפתיו כלום ה"נ במחשבה בעלמא חוזר מביטולו וזוכה בה דמחשבה מבטלת מחשבה משמע מדבריהם דוקא מחשבה מבטלת מחשבה אבל לא אתי מחשבה ומבטל דיבור ומ"מ ל"ק יבטל בדיבור ולא אתי מחשבה ומבטל דיבור דכיון דביטול ישנו

במחשבה גם אם מבטל בדיבור הוי רק כמחשבה וכמו"ש הרא"ה בס' החינוך שמ"ה ושמ"ו דכל לאו שאפשר בלא מעשה אפילו עובר במעשה הוי לאשב"מ עיי' מל"מ פ"ד ממלוה ולוה ח"ו ועיי' סנהדרי' דס"ה שאני מגדף הואיל וישנו בלב וחי' הר"ן שם ובס' אמרי בינה להגאון ר"מ א"ש ר"ה דף כ"ח ולפי"ז קשה למ"ש תוס' ע"ז דף כ"ז דצריך שיפרש בפה דוקא שכותב הגט לשמה עיי"ש א"כ מה בכך דנכרי אדעתא דנפשי' עביד ושמא גמר בלבו לשם אחר כפרש"י שזכרנו הא כיון שפי' הנכרי שכותב לשם פלוני לגרש אשתו פלוני' לא אתי מחשבה ומבטל דיבור:

אמנם למ"ש תוס' בשבועות כ"ה ד"ה גמר דוקא היכי דדברי' שבלב סותרי' ומכחישי' הדיבור אז אינם דברי' אבל אם אינם מכחישי' אז הרי דברים א"ש דאם הנכרי גמר בלבו לשם אחר ששמו כשמו ושמה כשמה לשם גירושין אין מה שבלב מכחיש למה שפיו מדבר ושפיר מהני מחשבתו והוי שלא לשמח ופסול ומדויק בזה פרש"י דנקט שמא גמר בלבו לשם אחר ולא נקט שלא לשם גירושי' דזה סותר למה שבפה שאמר לשם גירושין ולא אתי מחשבה ומבטל דיבור, ולפי"ז בס"ת שצריך שיפרש בפה שכותב לשם קדושת ס"ת כמ"ש תוס' ע"ז שם ועיי' ביו"ד רסי' רע"ד ומכ"ש בקדושת השם שצריך שיקדש בפה מלא ועיי' סי' רע"ו ס"ב אפי' חושב בלבו אח"כ שלא לשמה לא אתי מחשבה ומבטל דיבור כיון שמכחיש וסותר לדיבורו ושפיר משכחת שיודע ישראל שכותב לשמה משא"כ במעשה דרשב"ג א"א לומר שהי' ישראל עע"ג תמיד ושומע שאמר בפיו שמקדש כל שם וכותב לשם קדושת ס"ת וכמש"ל ומשו"ה מוקי לה בגר וא"ש:

ויותר נ"ל בכונת מהרש"א דבר חדש למ"ש הרמב"ם פי"ד מא"ב ה"ז דגר תושב היינו עכו"ם שקיבל שלא יעבוד ע"ז עם שאר המצות שנצטוו ב"נ ולא על ולא טבל וכו' ומש"כ שם בה"ח דאין מקבלי' גר תושב אלא בזמן שיובל נוהג עיי' בהשגות א"א שם דזה דוקא לענין דבזמן שאין יובל מותר לדור גם בתוך העיר וגם אין מצווין להחיותו ועיי' בכ"מ פ"י מעכו"ם ה"ו דלרמב"ם נמי דוקא אין ב"ד מקבלין אותו אבל אם הוא מעצמו קיבל עליו ז' מצוות אין מונעי' אותו מישיבת הארץ ע"ש ועיין רמב"ן בחומש פ' בראשית בפ' האשה אשר נתת עמדי שכ' והנה מכאן נוכל ללמוד עונש למחטיאי אדם בדבר כאשר למדונו רבותינו בפסוק לפ"ע ל"ת מכשול ע"ש מבואר בב"נ שייך לפ"ע והא דלא חשבינהו בהדי ז' מצות משום דהוא ענף ופרט מן המצוה בכל הז' מצוות שלא לחטוא ושלא יחטיא אחרים עיי' סנהדרין נ"ט ורמב"ן פ' מטות בפסוק ונשא את עוונה ולפ"ז בגר תושב שכותב ס"ת ומכרה לישראל ואומר שכ' לשמה כשר לרשב"ג דלא בעי בר קשירה ועל לשמה נאמן כיון שקיבל עליו ז' מצות ובכללן שלא להחטיא אחרים ואם

אינו לשמה הוא מכשיל את ישראל וזה אינו עושה ואף שהוא אינו באיסור זה מ"מ שייך בי' לפ"ע ודלא כאמונת שמואל סי' י"ד שהביא בפ"ת סי' ס"ב וכבר השיגו עליו מסוגי' דב"מ דף יו"ד ע"ב וכן נראה מדברי מל"מ פ"א מתפילין שתמה על המרדכי שהביא ב"י סי' רפ"א שכ' דגר דקתני במס' סופרים היינו גר תושב והקשה מל"מ א"כ ת"ל דלאו בר קשירה ולא קשה לי' ת"ל שאינו לשעה ש"מ דגר תושב נאמן על לשמה:

ועוד מטעם אחר נ"ל דבגר תושב אין חשש על שלא לשמה בס"ת דהנה הקשו התוס' ד"ה עיבוד מה פריך מעיבוד אכתיבה הא כתיבה סתמא לשמן קאי אבל עיבוד סתמא לאו לתפילין קאי ולפענ"ד י"ל דבישראל ודאי כתיבה סתמא לשמה קאי אבל בגוי נהי דל"א סתם מחשבתו לע"ז מ"מ מידי ספיקא לא נפקא שמא כותב לע"ז וא"כ סתמא לאו לשמה ופריך שפיר ועיי' יריעות שלמה יו"ד סי' ב' סק"ב וא"כ בגר תושב שאינו עע"ז שוב סתמא לשמה קאי וכשר למ"ד דלא בעי בר קשירה, ומעתה אני אומר דהא דמוקי לה בגר שחזר לסורו מחמת יראה אין הפי' בגר צדק דזה ישראל גמור הוא והוי בר קשירה כקושי' בני יונה והאיך קרי לי' נכרי וכמו שהקשה באמת הפנ"י רק בגר תושב שחזר לסורו ושפיר קרי לי' נכרי דהוא נכרי גמור ואפי"ה כיון דרק מחמת יראה חזר וב"נ אינו מצווה על קידוש השם עדיין בתומתו ונאמנותו עומד ומשמר ז' מצות בצנעה ואין חשש משום שלא לשמה והא דמוקי בחזר לסורו דאי לא חזר ל"ה קרי לי' נכרי אלא. גר תושב והיינו כונת מהרש"א דבקושי' ס"ל דמוקי בגר צדק שחזר לסורו ודוחק לאוקמי' ברייתא דקורין בכה"ג דמשמע דבגוי ממש מיירי וע"ז דלרשב"ג נמי בגוי דידעי' בי' שכתבו לשמה קורין בו והיינו גר תושב וזה פי' בגר שחזר לסורו כמו"ש דהא לית לי' הך דרשא דכל שאינו בקשירה וא"כ אין דוחק אם גם ברייתא דקורין מיירי בכה"ג דהא גוי ממש הוא אפשר דכל ג' ברייתות מיירי בכה"ג דהא דתני ישרף כר"א דאמר סתם מחשבתו לע"ז וכיון שחזר לסורו אפי' מחמת יראה אמרינן כן דכל זמן שאין אנו יודעי' בודאי שאינו עע"ז מחזקי' לי' בעובד ע"ז ודאי דאין ס' מוציא מידי ודאי וא"כ לק"מ קושי' פנ"י וממילא דלק"מ גם קושי' כתר כהונה הנ"ל דכאן בגמ' קאי בגר תושב וזה ודאי אינו בר קשירה דגוי הוא אבל המחבר מיירי בגר צדק שחזר לסורו וזה ודאי הוי בר קשירה כיון דמחמת יראה חזר ומ"ש ב"י שם על הטור ברייתא ומימרא דרב אשי שם היינו דמזה יש ללמוד כן ומה בג"ת שחזר לסורו מחמת יראה נשאר בנאמנותו לענין לשמה כ"ש בישראל אם מחמת יראה חזר שיש לו עדיין דין ישראל וכשר לכתוב ס"ת ומתורץ הכל בס"ד:

ועל סגנון זה נ"ל באופן אחר למאי דקיי"ל ביו"ד סי' רס"ח ס"ז דגר שנתגייר בקטנותו בין שגיירו אביו בין שגיירוהו ב"ד יכול למחות כשיגדל ואין דינו כישראל מומר אלא עכו"ם ועיי' תוס' סנהדרין דף ס"ח ע"ב סד"ה קטן דצריכי' קבלת מצות כשיגדלו והנה כ' הרמב"ם פי"ד מא"ב ה"ח שכ' אבל בזה"ז אפי' קיבל עליו כה"ת כולה חוץ מדקדוק א' אין מקבלי' אותו ולפ"ז נ"ל דגר שחזר לסורו מחמת יראה פירושו בגר שנתגייר כשהוא קטן וכשהגדיל חזר לסורו מחמת יראה וא"כ עכ"פ לא קיבל עליו מ"ע דונקדשתי ול"ת דולא תחללו וכיון שלא קיבל אפי' דקדוק א' היינו מחאה שלו ודינו כנכרי ולהכי קרי לי' נכרי וגם אינו בר קשירה ומיושב קושי' בני יונה וגם קושי' פנ"י שהקשה הא פשטא דלישנא נכרי גמור משמע דהא באמת הוא נכרי גמור ומ"מ כיון שרוצה להיות ישראל רק שלא רצה למסור נפש סמכינן עלי' שכותב לשמה וממילא ל"ק קושי' כתר כהונה דמחבר מיירי בגר גמור שנתגייר בגדלותו ואעפ"י שחזר לסורו מחמת יראה הו' כישראל שאינו מקיים מ"ע ול"ת דקידוש השם והוי שפיר בר קשירה וכשר לכתוב ס"ת:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושי' כתר כהונה הנ"ל למאי דאמרינן בר"ה כ"ט כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא וכו' וק"ל לר"ן שם הא אמרי' שם כל מי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח ותי' שכל ישראל ערבים זב"ז וכיון שלא יצא חבירו כמי שלא יצא הוא דמי עיי"ש, והנה לפי"מ שכתבו לעיל בפי' אחד דהא דפסלינן לכתיבת ס"ת מי שאינו בקשירה היינו דמי שאינו מחויב לכתוב ס"ת לעצמו פסול לכתוב גם לאחרי' והנה לדעת בני יונה סי' ע"ר אם כתב ס"ת אפי' נקרעה או נשרפה אח"כ א"צ לכתוב אחרת דכבר קיים מצוה זו וכן הביא בפ"ת שם בשם פרדס דוד א"כ תיקשי מי שכבר כתב ס"ת לעצמו ותו אינו מחויב במצוה זו האיך יכול לכתוב לאחרי' הלא מי שאינו מחויב בדבר פסול לכתיבה ועיי' חת"ס יו"ד סי' רע"א אלא דהוא ליתא דהא אעפ"י שיצא מוציא משום ערבות והנה כ' רש"י בנדה דף י"ג ע"ב ד"ה כספחת דלא נתערבו בשביל הגרים ועיי' תוס' יבמות מ"ז וקידושין ט' ומסתמא דגם הגרים אינם ערבים בשביל ישראל עיי' צל"ח ברכות כ' ודג"מ סי' רע"א באו"ח ולפי"ז גם שכבר קיים מצות כתיבת ס"ת אינו יכול לכתוב בשביל ישראל דהא אינו מחויב בדבר ואינו בקשירה, ולפי"ז במעשה דצידן שהי' כותב ספרי' הרבה א"כ כבר קיים איהו מצות כתיבת ס"ת אעפ"י שמוכרן ושפיר ל"ה בר קשירה ושפיר מוכח מדהתיר רשב"ג ליקח ממנו לקיים בי' מצות כתיבת ס"ת דלא בעי בס"ת ישנו בקשירה אבל המחבר מיירי בגר שלא קיים עדיין מצות כתיבת ס"ת והוא מחויב בדבר ושפיר מקרי בר קשירה ויכול לכתוב ס"ת לאחרי' או אפי' כתב כבר לעצמו יכול לכתוב כדי לקרות בו בציבור דלענין לקרות בציבור גם הוא עדיין בר חיובא

ומהני כתיבתו שהי' בו קדושת ס"ת לקרות בציבור אבל לא להוציא אחר במצות כתיבת ס"ת והא דמוקי לה בגר שחזר לסורו והלא אפי' לא חזר לסורו נמי ל"ה בר קשירה לפי הנ"ל היינו משום דאם לא חזר לסורו ל"ש לקרותו נכרי וא"ש:

אלא דיש לעיין קצת למ"ש מהרש"ל הובא בס' בנ"י סי' ע"ר דאף דלדעת הסוברי' בקונה ס"ת א"י י"ח מצות כתיבת ס"ת מ"מ בקונה מן הגוי הוי הלוקח כאילו כתבה כיון שהיתה ביד מי שאינו במצות ע"ש א"כ מה הביא מעשה דרשב"ג להם דלוקחי' ספרי' מן הנכרי' בשלמא בנכרי נהי דא"י י"ח כתיבת ס"ת בכתיבת הנכרי מ"מ יוצא בלקיחתה כיון שהיתה ביד מי שאינו במצות אבל בגר שחזר לסורו מחמת יראה אפשר דאינו יוצא י"ח דבכתיבתו אינו יוצא דבעי בר קשירה והוא אינו בר קשירה כנ"ל ובלקיחה אינו יוצא שהרי היתה ביד מי שישנו במצות וצ"ע:

שבתי וראיתי דקושי' כתר כהונה מעיקרא לק"מ דהנה רש"י פי' בגר שחזר לסורו רע והאי דצידן גר הוי וחזר לסורו ויודע דבעי לשמן עכ"ל נראה מדבריו דדוקא מעשה דרשב"ג דלוקחי' ספרי' מן הנכרי' מיירי בנכרי גמור ולא בעי כתיבה לשמה ולא בר קשירה וא"כ ברייתי' דקורין כת"ק דרשב"ג ולהכי קאמר כי האי תנא הוא ול"ק רשב"ג הוא דר"ש ב"ג אפשר דס"ל דבעי' בר קשירה דגר שחזר לסורו בר קשירה הוא וכפסק המחבר וא"ש:

אמנם לפי"ז תיקשי מה מייתי הך מעשה דרשב"ג אהך דינא דלוקחי' ספרים מן הנכרי' הא בהך דלוקחי' אינו לשמה ולא בר קשירה ובהך דרשב"ג הוי לשמה ובר קשירה וא"כ מהאי מעשה אינו לא סייעתא ולא סתירה לדברי ת"ק ומה שיאטי' לכאן ונ"ל דודאי אי בעי לשמה בס"ת שיפרש בהדי' שכותב לשמה וכתוס' ע"ז שהבאנו לעיל גם גר שחזר לסורו מחמת יראה אינו נאמן שכתב לשמה ואף דמבואר ביו"ד סי' קי"ט ס"ט דגר שחזר והמיר מחמת יראה וכו' ישראל גמור הוא ושחיטתו מותרת וכו' מ"מ שם לא מיירי בחזר לסורו רק חזר והמיר לפי שעה מחמת יראה אבל חזר לסורו נראה אף שמתחילתו עשה מחמת יראה שלא יהרגוהו מ"מ גם אח"כ מעשיו מקולקלי' גם כשאין לו ממה לירא ועי' טו"ז סי' רס"ח סק"ו פי' תיבת סודו או אפשר דבסי' קי"ט מיירי שאמרו לו שיהרגוהו אם לא ימיר וחזר לסורו מיירי שהוא חושש רק פן יהרגוהו וכן משמע קצת לשון רש"י וירא לנפשו שלא יהרגוהו ולא שירא פן יהרגוהו אלא שרוצה להיות בטוח שלא יהרגוהו ועי' בריב"ש שהביא ב"י סי' קי"ט האנוסי' וכו' כבר יצאו מחזקת כשרות וצריכי' חקירת חכם שיחקור עליהם אם הם מתנהגי' בכשרות בינם לבין עצמם וכו' אלא דכבר כתבנו לעיל ביישוב קושי' התוס' ד"ה עיבוד דלעולם סתמא לשמה רק דבגוי חיישי' דילמא

כתב לשם ע"ז ובגר שחזר לסורו מחמת יראה כיון דאין חשש שכתב לשם ע"ז ועי' סי' קי"ט סי"א דע"ז מילת' דמסתבר שהוא שקר יעו"ש א"כ הו' סתמא לשמה וכשר דלא חיישינן שעשה להכעיס שלא לשמה וכן נראה מדברי רש"י ד"ה קורין בו שכ' ולא חיישי' שמא הוא כתבו לשם ע"ז ולא כתב שמא כתבו שלא לשמה אלא דאין לנו חשש שלא לשמה אחר רק שכתבו לשם ע"ז:

ועיין במהרש"א בתוד"ה אמרי שכ' ואי הוה ידע תלמודא לפרש אדר"נ בכתבו יגנז בענין אחר משום דבעי כתיבה לשמה וכו' והוא פלא הא לדעת רש"י הטעם דיגנז משום שמא כתבו לשם ע"ז ורחוק בעיני שכונתו למ"ש רמב"ן בסוגיין בהשמטות דאי לא בעי לשמה אינו פוסל מחשבת ע"ז דהו"ל לפרש דאי בעי פוסל מחשבת ע"ז אלא דס"ל דכאן אינו מזיק כלל מחשבת ע"ז וכתבו מין ישרף אין חיוב רק מותר לשרוף אלא דאין לנו שלא לשמה אחר אלא לשם ע"ז ולכן כ' רש"י שמא כתבו לשם ע"ז דאז הוי שלא לשמה, ולפי"ז י"ל דגם ת"ק דרשב"ג ס"ל דבעי לשמה ומ"מ לוקחי' מן העכו"ם דאיכא ס"ס כמו"ש רש"י בנמצא ביד נכרי שמא ישראל כתבו ואת"ל גוי כתבו שמא למכור לישראל ולא לשם ע"ז אך התינח אם סתמא כשר אבל אי סתמא פסול אין ספק שמא כתבו הגוי בהדי' לשם קדושת ס"ת לפי שאין בקיאי' לשמה ועי' פני' ריש גיטין וע"ז שפיר הביא ראי' מרשב"ג בגר שחזר לסורו שכתב בעצמו והתיר משום סתמא לשמה וכמו שביארנו לעיל:

אמנם יש לי מקום עיון קצת דלכאורה ק"ל מה פריך ורשב"ג וכו' כתיבה לשמה לא בעי דילמא באמת לא התיר רשב"ג ליקח ממנו לקיים בו מצות כתיבת ס"ת או לקרות בו בציבור רק ללמוד בו בתורת חומשי' ואי דג"ז אסור שמא כתבו לשם ע"ז א"כ לא תלי' במה דבעי עיבוד וכתיבה לשמה והי' נראה מזה ראי' למ"ש טו"ז סי' רפ"א סק"א דס"ת שפסול לקרות בו בציבור בפסול שאינו ניכר כגון שנכתב שלא לשמה פסול לקרות בו גם ביחידות אבל לדעת הש"ך בנה"כ שם שחולק עליו קשי', ואולם י"ל עפ"י דברי רמב"ן בהשמטות הנ"ל דדוקא בדבר דבעי לשמה וחזי' דמחשבה מועלת במעשה זו אז מחשבת ע"ז נמי מועלת ופוסלת אבל בדבר דלא בעי לשמה ואין למחשבה מבוא ופעולה במעשה זו אין מחשבת ע"ז פוסלת והביא ראי' מע"ז כ"ז וכי היכן מצינו מילה לשמה עי"ש א"כ פריך שפיר בשלמא אי לא בעי לשמה אין פוסל מחשבת ע"ז רק בד' עבודות או כעין ד' עבודות או עבודתה בכך אבל כיון דבעי עיבוד וכתיבה לשמה א"כ מחשבת ע"ז פוסל ודילמא לשם ע"ז כתבו ואסור לקרות בו אפי' בתורת חומשי' ובזה מיושב קושי' תוס' ד"ה עיבוד דילמא כתיבה סתמא לשמה קאי דנהי דסתמא לשמה מ"מ כיון דבעי לשמה ומחשבה מועלת בה שוב חיישי' למחשבת ע"ז ומיושב נמי קושי' מהרש"א דלא פריך

מעיבוד אעיבוד כיון דמיירי רק בתורת חומשי' לא בעי עיבוד לשמה ואי דשמא עיבדו לע"ז זה אין חשש אלא שמא עיבדו לכתוב ס"ת לשם ע"ז וא"כ לא מיבעי' למ"ד בחולי' ל"ט דאין מחשבין מעבודה לעבודה ודאי אינו נאסר אלא אפי' למ"ד מחשבין היינו משום דילפי' חוץ מפני' וה"ד בד' עבודות משא"כ בזה וא"ש נכון:

מיהו עדיין קשה מנ"ל דת"ק דרשב"ג לא בעי בר קשירה אולי בע' בר קשירה רק דלשמה לא בע' ומחשבת ע"ז אינו מזיק והתיר ליקח בתורת חומשי' לדעת נקה"כ וצ"ע, ואמנם נ"ל דעכ"פ מודה נקה"כ דפסול הניכר עדיף בתורת חומשי' וא"כ אי בתורת חומשי' איירי ת"ק מה התנה ובלבד שיהו כתובי' כהלכתן ומה בכך אם אינם כתובי' כהלכתן הלא רק בתורת חומשי' בעי לי' ואדרבה כתובי' כהלכתן גרע אולי יטעה לקרות בו בציבור ועכ"ח דבתורת ס"ת מכשרי' לי' ומוכח שפיר דלא בעי בר קשירה, ויש להתעורר בהא דקתני ובלבד שיהו כתובי' כהלכתן, פשיטא דאם אינו כהלכתן אפי' בכתבו ישראל פסול ולמה צריך למיתנו כן בלוקח מן הנכרי' ונראה ליישב לשי' התוס' דכשר משום דתלי' שישראל כתבו דאין דרך נכרי לכתוב ואם אינו כותב כהלכתו י"ל דחיישי' שמא נכרי כתבו דישראל ודאי כותב כהלכתו וא"כ פסול אפי' תקנו אח"כ אלא אפי' לשי' רש"י דמכשרי' לי' משום ס"ס נראה דא"ש דבלא נכתב כהלכתו לא מחשיב ס"ס כיון דס' ישראל כתבו אינו ס' השקול דקרוב יותר שגוי כתבו כיון שאינו כתוב כהלכתו ובכה"ג דס' הראשון אינו שקול ודאי ל"ה ס"ס וא"ש:

ואחרי הדברי' והאמת האלה אבוא ליישב קושי' התוס' ד"ה אמרי שהקשו על רש"י דפי' טעם דא"ל קורי' בו משום ס"ס הא ר"נ קאמר כתבו נכרי יגנז והיינו אפי' כתבו למכור לישראל משום כל שאינו בקשירה דאי נימא דפסול רק בלא כתבו למכור לישראל משום שמא כתבו לשם ע"ז א"כ למה אוקי ברייתא דיגנז משום ליתא בקשירה לימא משום האי טעמא דר"נ שמא כתבו לשם ע"ז ועיי' במהרש"א שהבין דבכתבו לשם ע"ז אינו פסול אלא משום שלא לשמה והוא תמוה דא"כ קושי' התוס' על רש"י אמאי אוקי כמ"ד דבעי בר קשירה ולא אוקי מטעם דר"נ משום שלא לשמה וכמ"ד דבעי לשמה ובאמת זהו קושי' התוס' ד"ה והא בלא פרש"י אלא דה"פ דלרש"י בכתבו לשם ע"ז ישרף אפי' למאן דלא בעי לשמה ובגוי רק יגנז ולא ישרף משום דיש ספק שמא כשר, וקשה דלרש"י יש לאוקמי אפי' כמ"ד דלא בעי לשמה ולא בר קשירה וקושי' התוס' ד"ה הא היתה בלא פרש"י דלוקי כמ"ד דבעי לשמה:

ולפימ"ש יש ליישב דהנה גם כאן קשה לפי נקה"כ הנ"ל מא' קאמר ש"מ ס"ת שנמצא ביד נכרי קורין בו דילמא הא דפודין כדי לקרות בתורת חומשי' אבל לק"מ דאה"נ קאמר

ש"מ דקורי' בו בתורת חומשי' ולא חיישי' שמא כתבו לשם ע"ז כפרש"י ואסור לקרות בו אפי' בתורת חומשי' ולהכי לא פרש"י שמא כתבו שלא לשמה די"ל דשפיר חיישי' על שלא לשמה ופודי' אותו לקרות בו בתורת חומשי' ואמנם בהא דר"נ הדק"ל אמאי כתבו נכרי יגנז הא מותר לקרות בו בתורת חומשי' משום ס"ס שמה כתבו לשמה וכשר לקרות בו אפי' בציבור ואת"ל שלא לשמה ופסול לקרות מ"מ שמא לא כתבו לשם ע"ז וכשר עכ"פ בתורת חומשי' ול"ה שם אונס חד דס' א' מתיר יותר בחבירו, אך כ"ז למ"ד דלא בעי בר קשירה אבל אי בע' בר קשירה א"כ אי כתבו נכרי אפי' לשמה נמי פסול לקרות בציבור ואינו כשר אלא לחומש א"כ הוי שם אונס חד אי כתבו לשם ע"ז או לא ומ"ל אם כתב לשמה או לא וליכא ס"ס ושפיר יגנז, ולפ"ז גם לר"נ דאמר יגנז היינו משום דבעי בר קשירה ושפיר קאמר לקמן הא דתני יגנז הוי משום דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ומיושב קושי' התוס' והבן:

ובזה מיושב נמי קושי' התוס' ד"ה והא דהמ"ל רשב"ג הוא דבעי כתיבה לשמה כדאמר בסמוך ולפימ"ש ניחא דאי לא בעי בר קשירה ובעי לשמה לא בעי גניזה וקורי' בו בתורת חומשי' וכקושיין דהוי ס"ס ול"ה שם אונס חד רק משום דבעי בר קשירה אפי' בעי נמי לשמה ומשו"ה מוקי לה כמ"ד דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ואדרבה אי הוי מוקי לה כמ"ד דלא בעי לשמה הוי יכול לאוקמא אפי' כמ"ד דלא בעי בר קשירה מ"מ יגנז משום שמא כתבו לע"ז ואי דהוי ס"ס ז"א דהוי שם אונס חד דס' כתבו לשמה אינו מתיר יותר מס' שמא לא כתבו לע"ז דבכל אופן כשר לקרות בו כיון דלא בעי לשמה רק יען דס"ל דבעי לשמה לכ"ע אפי' לת"ק דרשב"ג ומיירי בודאי לשמה כמו"ש מהרש"א ז"ל ואיכא ס"ס כנ"ל ולהכי צריך לאוקמי כמ"ד דבעי בר קשירה וליכא ס"ס דהו' שם אונס חד וכנ"ל:

וי"ל דהיינו דפליגי בנמצא ביד נכרי א"ל יגנז וא"ל קורין בו דטעמא דמ"ד קורין כ' רש"י משום ס"ס שמא ישראל כתבו ואת"ל הוא כתבו שמא למכור לישראל כתבו ולא לשם ע"ז ול"ה שם אונס חד דס"ל דבעי בר קשירה ולשמה וא"כ אם נכרי כתבו פסול לקרות וס' שמא ישראל כתבו מתיר יותר אפי' לקרות בציבור ולהכי קורין עכ"פ בתורת חומשי' וא"ל יגנז ס"ל דלא בעי לשמה ולא בר קשירה וא"כ גם אם גו' כתבו שלא לשם ע"ז כשר לקרות בו בציבור והוי שם אונס חד אם נכתב לשם ע"ז או לא ולכן שפיר יגנז מספק:

וחתני הרבני החריף מו"ה גרשון נ"י אמר ליישב קושי' כתר כהונה הנ"ל דבמס' סופרי' פ"א הי"ג לפי גי' המרדכי סוף הלק"ט איתא דממזר פסול לכתוב ס"ת ועיי' הטעם במרדכי שם והש"ך סי' רפ"א סק"ח השיג על טעם המרדכי וכ' הטעם משום שאינו בכל

המצות ופסולו כמו אשה ועבד עיי"ש וכ' החת"ס סי' רע"א דלטעם הש"ך ה"ה גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי פסולי' ליכתב ס"ת והנה בתשו' יד אלי' סי' צ"א הק' על ירושלמי ספ"ב דדמאי ר"י בעי מעתה גר שבא להתגייר אין מקבלי' אותו אימר מעמון ומואב הוא וכו' אלא דר"א לא חייש למיעוטא והק' בס' הנ"ל אמאי לא פריך בחולי' י"א לר"מ דחייש למיעוטא האיך מקבלי' גרים וע"ז י"ל דל"ש תי' הגמ' היכי דלא אפשר שאני דמה לא אפשר אם לא נקבלינתו וזקני הגאון הקדוש מאוה"ג מהר"ע חסידא זצ"ל כתב בהגהותיו לס' זה ליישב דלא מקרי אפשר אלא אם הפעולה תהי' נעשית גם בלא סמיכה על הרוב כמו בקטן וקטנה שייבם או יחלוץ כשיגדלו אבל אם הפעולה א"א להעשות בלי סמיכה ארוב רק שאפשר להיות בלי הפעולה לא מקרי אפשר ודפח"ח:

ולפי"ז למאן דחייש למיעוטא כל גר פסול לכתיבת ס"ת שמא הוא מעמון ומואב ואף דעתה הוא בכל המצות דכל דפריש מרובא פריש ועיי' במס' ידים פ"ד מ"ד מ"מ למ"ש הפמ"ג או"ח סי' ל"ק סק"א דתפילין שכתבן טומטום פסולין לזכר ודאי משום שמא הוא נקבה ואף דישנו בקשירה משום דסד"א לחומרא מ"מ כיון דליתא בקשירה רק מס' מקרי אינו בקשירה וה"נ דכוותי' ולפי"ז בגמ' דקאי אליבא דרשב"ג דחייש למיעוטא כמ"ש חולי' י"א ע"ב ובבכורות כ' ע"ב ד"ה חלב שפיר מוכח דלא בעי ישנו בקשירה דאי אית לי' האי דרשא והיו אשה ועבד פסולי' הי' גם גר פסול כנ"ל אבל לדידן דלא חיישי' למיעוטא שפיר פסק המחבר דגר שחזר לסירו יכול לכתוב ס"ת דהוי בר קשירה. ויש עוד להאריך אבל כבר נמשכו הדברים הרבה לכן תהי' בזה שביתת קולמסי, וה' שנותיו יאריך בטוב ובנעימים כנפשו ונפש ידידו הדושה"ט:

עמרם ה"ק בליהם בק"ק הנ"ל:

תשובה יט

שיל"ת ב' איפאלו עש"ק לס' כי ברוך הוא תרנ"ז לפ"ק:

אלפי שלומים, מגבהי מרומים, לידידי הרבני החרוץ ושנון, וריח לו כלבנון כמו"ה אברהם יצחק גרינבערגער ני' בק"ק ה' מאדע:

מכתבו הגיעני בזמנו ולא הי' פנאי להשיב עד היום אודות המובא בבאר היטב או"ח סי' כ"ה אות י"א בשם דבר שמואל דאסור להפסיק בין תפילי' של יד לתפילי' של ראש אפי' לענות אמן על ברכת תפילי' שבירך אחר לעצמו ובשע"ת שם אות ז' הביא בשם כ"מ דמותר אפי' לכתחילה אע"ג דלקדיש ולקדושה אינו מפסיק מ"מ אמן הוא האמנת דברי' שמאמין בד' שציונו להניח תפילי' לא הוי הפסק וכיון שלר"ת פוסק אף לקדש

ולקדושה יש לסמוך עליו לענין עניית אמן ובהגהות הגר"ע איגר משיג על פ"מ ומחזיק דברי דב"ש ובקיצור שו"ע החליט בסתם דצריך לענות אמן בלי שום חולק ונפשו איותה לדעת אן דעתי העני' נוטה:

הנה הספרים שהביא זולת באה"ט ושע"ת אינם אתי לעיין בפנים ואותיות מחכימות וכשאני לעצמי אני תמה הרי קי"ל בסי' תפ"ז שאם טעה וחתם בתפילת יו"ט ואמר מקדש השבת וחזר בו תוכ"ד יצא ועיי' מג"א שם וכן בסי' תקפ"ב אם אמר בעשי"ת הקל הקדוש ותכ"ד נזכר ואמר המלך הקדוש א"צ לחזור ואמאי לא הוי הפסק באמצע ברכה לדעת טו"ז סוסי' ק"ח דבמזכיר מאורע שאר ימים בתפלה שלא בזמנה הוי הפסק וצריך בג' ראשונות לחזור לראש ובאחרוני' לרצה ובאמצעיות לתחילת הברכה כמבואר בסי' ק"ד ול"ד להבדלה מכח שנ' טעמי' שכתב טו"ז שם שהרי בעשי"ת אינו זמן של האל הקדוש כלל דהא אם לא נזכר עד אחר תפילת ח"י צריך לחזור ולהתפלל וכן בסי' תפ"ז אם חתם מקדש השבת לא יצא אפי' הזכיר של יו"ט באמצע כמ"ש דג"מ שם וכן לטעם שני שכתב טו"ז שם דהבדלה שייך כל השנה שהרי מזכיר' בהבדלה דברי' שאינו שייך בעת ההיא ל"ש כאן ואמאי לא הוי הפסק:

ועלה בדעתי לומר דאפי' הפסיק בדיבור לא מקר' הפסק אלא אם הפסיק יותר מכדי דיבור דהיינו שלום עליך רבי אבל האל הקדוש או מקדש השבת בציר הוי מכ"ד ול"ה הפסק וכ"ש דהקדוש שייך שם שיאמר המלך הקדוש ול"ה הפסק כמו הבדיל בשתיהן בטו"ז הנ"ל ואין כאן רק תיבה אחת האל וכן במקדש השבת דתיבת מקדש שייך שם גם אם אומר מקדש ישראל וכו' וליכא רק תיבת השבת ואינו כדי דיבור ולא הוי הפסק ומ"ש המחבר בסי' תקע"ב וכן הדין בהמלך המשפט היינו משום דמלך ומשפט הוא מענינו ושייך שם ואוהב צדקה אינו כדי דיבור ומכ"ש אי גרסי' בגמ' כל השנה אומר הקל המשפט עיי' בטור וטו"ז סי' קי"ח, והעירני לזה בני הב' החרוץ כ"ה בן ציון נ"י, ולפ"ז עניית אמן שהוא רק תיבה אחת לא הוי הפסק כלל ולהכי לא כתב בסי' ק"ד ס"ז רק דאינו פוסל לא לקדיש ולא לקדושה ולא כתב דאינו פוסק לעניית אמן וכן בסי' קכ"ד ס"ה כתב המחבר על כל ברכה שאדם שומע בכ"מ אומר ב"ה וב"ש וכתב מג"א סק"ט ופשוט דאם עסוק במקום שאינו רשאי להפסיק אסור לאומרו ובס"ו שכתב המחבר ויענו אמן אחר כל ברכה לא כתב כלום משום דעניית אמן הוי פחות מכ"ד ולא הוי הפסק:

אך דלפ"ז תקשי הא דאמרי' בברכות מ' טול בריך א"צ לברך ופי' רש"י דהך שיחה לא הוי הפסק כיון דצורך ברכה לא מפסקא וכן פירשו כל הראשונים ומבואר בלשון הרמב"ם פ"א מברכות ה"ח ואי איתא כמ"ש ל"ל ה"ט ת"ל משום דהני שתי תיבות אינו הפסק כ"ד

אע"כ דאפי' אינו מפסיק כ"ד נמי הוי הפסק, אבל כד דייקת תראה דאדרבה משם ראי' למ"ש דהא נקיט טול בריך תרי זימני לאשמועי' דאפי' הפסיק כ"ד נמי א"צ לברך משום דהו' צורך ברכה וכן בתר הכי הבא מלח הבא ליפתן צריך לברך דוקא דאמר תרווייהו דהוי כ"ד וכן גביל לתורי גביל לתורי דוקא תרי זימני דהפסיק יותר מכ"ד הוי הפסק והא דנקט אח"כ ור"ש אמר אפי' גביל לתורי נמי א"צ לברך ולא נקיט שני פעמי' היינו משום דאדלעיל מיני' קאי ורישא דמילתא נקיט וברי"ף הגי' שם בדר"ש אפי' גביל לתורי גבול לתורי תרי זימני:

אלא דאכתי לא הונח לי בזה דהרי בסי' ר"ט ס"ב בלקח כוס של שכר או מים ובירך בא"י אמ"ה בפה"ג ותוכ"ד נזכר שטעה ואמר שהנ"ב וכו' יצא ואמאי הא בפה"ג הוי כדי דיבור ואמאי לא הוי הפסק, אמנם גם הא ל"ק דשם מיירי שידע שהוא מים רק שטעה בדיבורו וכמו שהוכיח מג"א שם סק"ג וא"כ ל"ה היסח הדעת ומשו"ה לא הוי הפסק אף שהוא כדי דיבור ועיי' במג"א שם סק"ד דוקא אם אמר שהנ"ב תוכ"ד שסיים בפה"ג יצא אבל אם אמר שהנ"ב אחר כ"ד שסיים בפה"ג לא יצא ומ"מ אמירת בפה"ג גופא אף שהוא כ"ד אינו הפסק כיון דליכא היסח הדעת, ובזה יש ליישב קושי' מג"א שם למה פסקו תוס' לחומרא דבסבור שהוא יין לא יצא הא קי"ל ס' ברכות להקל ולפמ"ש י"ל משום דהוי הפסק באמצע ברכה, ולפ"ז בעניית אמן דמבואר בסי' קכ"ד ס"ו דצריך שיכוין בלבו אמת הוא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה ועיי' טו"ז סק"ג ולכווין זה הוא יותר מכ"ד והוי היסח הדעת ושפיר הוי הפסק. אבל ז"א די"ל דתרווייהו בעי' דליהו' הפסק שיפסק בדיבור כ"ד וגם היסח הדעת ועיי' סי' כ"ה ס"י וטו"ז ומג"א שם ולכן בהך דסי' ר"ט אף דאיכא הפסק בדיבור כ"ד כיון דליכא היסח הדעת יצא ובאמן אף דאיכא היסח הדעת מ"מ כיון דלא הפסיק בדיבור כ"ד נמי לא הפסק וכמ"ש:

אמנם המחבר סי' תפ"ז כתב גם בטעה וחתם מקדש השבת ונזכר תוכ"ד וחתם כדינו יצא אחרי שיודע שהוא יו"ט ומשמע

שאם סבר שהוא שבת לא יצא וכמ"ש מג"א שם א"כ חזי' דאפי' בשתי תיבות ואיכא היסח הדעת נמי הוי הפסק וא"כ אמן נמי הוי הפסק ולחלק בין תיבה אחת לשתי תיבות אין שום סברא ועוד דהתם תיבת מקדש שייך שם וליכא הפסק רק תיבה אחת ואפ"ה הוי הפסק, מיהו רוב הפוסקי' ס"ל שם דאפי' סבר שהוא שבת יצא כמ"ש מג"א וא"כ שפיר י"ל דאמן כיון שהוא רק תיבה אחת לא הוי הפסק וכמש"ל ועוד דאפי' לדעת המחבר י"ל דהתם שאני דלאו משום הפסק אתאי' אלא משום דמצ"כ והכא נתכוין למין אחר וכמ"ש מג"א סי' ר"ט סק"ג:

אבל מצאתי להרא"ש בהלק"ט ה' תפילי' סי' ט"ו שכ' אם הפסיק לענות קדושה ואמן נהי דאין העבירה כ"כ וכו' מ"מ איכא איסורא שגורם לברך ברכה שא"צ וכו' מבואר דאמן הוי הפסק וכן הביא כ"מ פ"ת מברכות הי"ז בשם רבינו יונה שכתב ומ"ש בתוספתא אחר המצות ואחר הפירות ועונה בסוף אמן ה"ז דרך בורות לא אמרו אלא בברכה שלפניו שאם משבירך על עשיית המצוה יענה אמן קודם העשיי' נראה כמפסיק וכו' מבואר דאמן הוי הפסק, אלא דא"כ תקשי מה שהקשינו לעיל מ"ט מקדש השבת והקל הקדוש דלא הוי הפסק לרוב הפוסקי' אפי' לא ידע שהוא יו"ט ועשי"ת:

ונ"ל עפ"מ דאמרי' בזבחי' ג' חטאת ששחטה לשם עולה פסולה לשם חולי' כשרה אלמא דמינה מחריב בה דלאו מינה לא מחריב בה ע"ש וה"נ בעניית אמן דמכוין כנ"ל ומסיח דעתו למצוה אחרת מחריב בה והוי הפסק אבל בא"י שהוא יו"ט או עשי"ת ואינו סובר שהוא שבת הוי כשוחט לשם חולי' ואינו מחריב בה ולא הוי היסח הדעת והפסק ובאמת אם טעה וסבור שהוא שבת הוי הפסק או אפי' סבור שהוא שבת בשעת אמירת שתי תיבות אלו ג"כ לא הוי היסח הדעת כיון שלא הסיח דעתו כ"ד אבל באמן מסיח דעתו יותר מכ"ד. ולפ"ז צדקו דברי פ"מ דבעניית אמן על ברכת תפילי' של חבירו בין תפילי' של יד לש"ר מותר אפי' לכתחילה כיון דאינו אלא תיבה אחת ואי משום מחשבתו והיסח דעתו הרי הוא האמנת דברי' שמאמין בד' שצונו להניח תפילי' ואין כאן היסח הדעת מן מצות תפילי':

ויש להביא קצת ראי' לזה ממ"ש הרמב"ם פ"א מברכות ה"ח ואם **הפסיק** בדברי' שהן מענין דברי' שמברכי' עליו א"צ לברך שני' כיצד כגון שבירך על הפת וקודם שיאכל אמר הביאו מלח וכו' תנו לפלוני לאכול וכו' וכ וכיוצא באלו וכו' וכתב ב"י סי' קס"ז נראה מדבריו שכל שהשיחה מענין אכילה לא הוי הפסק וא"צ שתהא שיחה מענין פרוסת המוציא בדוקא דהא תני לפלוני לאכול לא משמע מלישנא שאומר להאכילו מפרוסת המוציא וכו' ע"ש וה"נ הך אמן אף שאינו מענין קשירתו והנחתו כיון שהוא מענין תפילי' שפיר לא הוי הפסק:

אבל מ"מ נ"ל דלא יפסיק לענות אמן דהרי פסקי' בסי' נ"ט ס"ד דלא יענה אמן אחר סיום הבוחר בעמו ישראל באהבה משום דהוי הפסק ואמאי כיון דהוי האמנת דברי' על ברכת אה"ר והוא מענינו ל"ה הפסק וכן בסי' נ"ט ס"ז פסק המחבר דאינו אומר אמן אחר גאל ישראל משום דהוי הפסק ואמאי הא כיון שהוא האמנת דברי' על ברכת גאל ישראל נימא כגאולה אריכתא דמי' כדאמרי' ברכות ד' גבי השכיבנו אלא וודאי דוקא אם גם בדיבור ניכר שהוא מענין שמברכי' עליו לא הוי הפסק אבל אמן שעונה אחר כל ברכות

כולן אינו ניכר בדיבור שהוא מענין שמברכי' עליו שפיר הוי הפסק וא"כ ה"נ בעניית אמן על ברכת תפילי' של חבירו בין תפלה לתפלה הוי הפסק:

ועוד נ"ל דיש להקשות לשיטת ר"ת שהביא ב"י סי' כ"ה דלענות קדושה ואיש"ר צריך להפסיק בין תפלה ש"י לתפלה ש"ד ואפי' לשאר פוסקי' דפסק המחבר כותיהו דעומד ושותק ושומע ואמאי והא קי"ל בסוכה כ"ה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכתב חי' רשב"א שם דאסור להניח מצוה זו כדי לעשות אפי' מצוה גדולה ממנה ולאו דוקא בעוסק בגוף המצוה אלא אפי' בהליכה למצוה ע"ש וא"כ אמאי יניח מצות תפילי' שעוסק בה אפי' בעושה הכריכות כדי שיוכל מהר להניח של ראש שיהי' הוי' א' לשתיהן כמ"ש ב"י בשם הר"ן ויעסוק במצות אמירת קדיש וקדושה, ואנו אין לנו בזה אלא לומר כיון דקדיש וקדושה הוא מצוה דרבים שאני ומותר ומחויב להפסיק כדאמרי' ברכות מ"ז ע"ב מצוה דרבים שאני ועיי' מג"א סי' תמ"ו סק"ב וכן עניית אמן אחר ברכת הש"ץ בציבור אפשר דהוי מצוה דרבים אפי' לדעת מג"א שם וכ"ז לענות אמן אחר ברכת הש"ץ אבל לענות אמן אחר ברכת תפילי' של יחיד וודאי פטור ואסור משום עוסק במצוה פטור מן המצוה ואסור כמ"ש בשם רשב"א לכן נ"ל דשב וא"ת עדיף ולא יפסיק לענות אמן. ובזה יחולו ברכות על ראשו עדי יבנה ד' במו רמים מקדשו ונזכה לראות בנחמת ציון ובבנין אפריון כנפשו ונפש ידידו:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה כ

שיל"ת ב' אדפאלו ג' יתרו תרנז"ל. **שוכ"ט** לידידי מחו' הרב הגדול, מעת ומגדול, מעוטר בתפארה כמו"ה יוסף ליב נ"י סופר אבדק"ק דערעטשקע:

עטו עט סופר בא אלי בש"ק העבר לעת מנחת ערב ובמוצאי מנוחה פתחתיו וקראתיו אבל ביום א' הלכתי בדרך לדבר מצוה ולא הי' לי פנאי להשיב עד היום. ועל דבר קושי' מהרש"ק בס' החיים שהק' מדברי שו"ע או"ח סוסי' ל' שכתב דאם כבר התפלל ערבית מבעוד יום עד שלא הניח תפילין אין לו להניחם אח"כ על דברי טו"ז או"ח סי' ת"ר שכ' דאם חל ר"ה בע"ש ולא נזדמן להם שופר עד שכבר התפללו של שבת ועדיין הוא יום שמותר ומחויב לתקוע, ואני בעניי אינני רואה אפי', ריח קושי' דהרי כאן בתפילין הטעם משום דהוי תרי מילי דסתרי אהדדי כמ"ש ב"י וטו"ז כאן והרי בהדי' כתב טו"ז שם סי' ת"ר דאין למנוע לתקוע שופר משום תרי מילי דסתרי דודאי לא מבטלי' מצוה בזמנה בשביל סתרי אהדדי דזה לא אמרינן אלא בשאינו תלוי המצוה באותו הזמן ע"ש:

ואי קשי' לי' הא גם בתפילין מבטלי' מצוה בזמנה משום סתרי **אהדדי** דהא כל שעתא ושעתא מצוה הוא ואפי' קיימם בשעה זו חייב לקיימה אח"כ וא"כ כשלא הניחם בשעה זו אפילו הניחם קודם ואח"כ מ"מ מצות שעה זו ביטל וכמ"ש תוס' שבת קל"א ד"ה ושווין לענין ציצית ומזוזה ע"ש אבל בזה נ"ל סברא ישרה דהרי הטור והמחבר פסקו שם דלילה זמן תפילין רק דרבנן אסרו ופטרו להניח תפילין בלילה והרי אין הלילות שווין בכל זמן ובליל תקופת טבת פטור מהנחת תפילי' כמו בלילות קצרות וא"כ אין לדבר קצבה כמה שעות במעל"ע פטרוהו רבנן מהנחת תפילין והא ודאי כשפטור מדרבנן לא מקרי ביטול מצוה דיש כח בידם לעקור דבר מה"ת בשב וא"ת ועיי' רשב"א ר"ה ט"ז ד"ה למה וכיון דחיוב תפילין מה"ת שווה ביום ובלילה ורבנן פטרותו בלילה והם שעות שאין להם קצבה שפיר אמרינן דאם התפלל ערבית לא יניח תפילין משום תרי מילי דסתרי כיון שכבר עשאו לילה ולא שייך לומר דאין מבטלי' מצוה בזמנה וכו' שהרי אין זמנה ביום יותר מבלילה וגם אין קצבה כמה שעות יוכל לבטל במעל"ע: **ועוד** נ"ל לחלק דהרי מבואר בדברי חי' רשב"א הנ"ל דכשמבטל מצות עשה עובר על בל תגרע עיי"ש ונ"ל מסברא דבתפילין אף דמצוה להניחם כל היום מ"מ אם הניחם רק שעה אחד שוב אינו עובר על בל תגרע וכמ"ש תוס' ר"ה ט"ז ד"ה ותוקעים שאם עשה מצוה אחד ב"פ ליכא בל תוסיף ע"ש ה"נ מצוה שיש לה משך זמן אם אינה מקיימה כל משך הזמן ליכא בל תגרע ולפי"ז י"ל דוקא בשופר דאיכא בל תגרע כשמבטלה אין מבטלי' משום תרי מילי דסתרי אבל בתפילין מיירי שכבר הניח תפילין היום שעה אחד דשוב ליכא בל תגרע ושפיר מבטלין משום תרי מילי דסתרי:

ויש קצת ראי' למ"ש מהא דקתני בברייתא שבועות כ"ה ע"ב לא הנחתי תפילין היום וכו' והאי היום גרותר והו"ל למנקט שלא הנחתי תפילין אלא לפימ"ש תוס' שם דאתו לאשמעוני' אע"ג דליתא בלא אניח ולפ"ז דוקא באומר היום ליתא בלא אניח דהוי נשבע לבטל את המצוה כיון שלא יניח היום כלל אבל בלא היום לא משמע לעולם ועיי' תוס' שבועות כ"ה ע"א ד"ה איני א"כ כשהניח שעה חדא שוב ליכא בלא אניח משום נשבע לבטל את המצוה כיון שאינו עובר על בל תגרע בביטולה ויש לדחות:

ושלישי על כולו לפימ"ש מג"א סי' רס"ו בשם בה"ג ורמב"ם דאפילו לרבנן דזמן תפילת המנחה עד הערב יכול לצלויי של שבת בע"ש אע"ג דבחול אסור להתפלל ערבית בזמן ההוא וביאר מג"א הטעם משום דתפילת ערבית נגד אברי' ופדרי' שמקטירן בלילה ובשבת אסור ליתנו דאמרינן ולא עולת חול בשבת ע"ש ולפי"ז בשלמא בתפילין אם התפלל ערבית כבר עשאו לילה כר"י ותפילין אסור להניח בלילה שפיר הוי תרי מילי

דסתרי דאי אפשר להיות יום ולילה בפ"ע לכן אינו מניחן אבל שם בשופר אם כבר התפלל של שבת בזה עדיין לא עשאוהו לילה דהרי יכול להתפלל של שבת גם ביום אלא שעשאוהו שבת מבעו"י ועיין בתוס' הרא"ש ברכות כ"ז שהק' אהא דרב צלי וכו' משבת כ"ג דאמרינן ובלבד שלא יקדים ותי' שאין זו הקדמה כיון שהי' מקבל עליו שבת באותה שעה עיי"ש וכיון דלא מהני קבלה מטעם שכתב הטו"ז קודם לזה ל"ה תרי מילי דסתרי ואין מבטלין מצוה בזמנה בשביל זה דהוי רק מחזי כתרי מילי דסתרי, ואין להקשות א"כ דלא מתני קבלה יצטרכו להתפלל עוד הפעם של שבת כקושי' תוס' הרא"ש דהוי הקדמה דל"ש תי' הנ"ל כיון דלא מהני הקבלה ז"א דאפי' בקבלה בטעות דודאי ל"מ קבלה אמרינן בברכות ב"ז שאני צבור דלא מטרחינן להו ועיין תוס' שם והכי פסקינן בסי' רס"ג סי"ד ושפיר אין צריך להתפלל עוד הפעם של שבת, וגם אין לומר כיון שתקעום יצטרך להתפלל משום תרי מילי דסתרי דלא שייך זה אלא בקו"ע אבל לא בשב וא"ת וא"ש:

וכזה נדחה נמי מה שתי' מעלתו דבתפילין מהני קבלתו להיות לילה כיון שאינו מפקיע עצמו בזה ממצוה דאורייתא דהא מה"ת לילה זמן תפילין אבל בתקיעת שופר נהי דבקבלת שבת אינו מפקיע עצמו ממצוה דאורייתא דהא מה"ת מותר לתקוע בשבת אבל בקבלת לילה מפקיע עצמו ממצוה דהא לילה לאו זמן תקיעה כלל לא מהני קבלתו ולפימ"ש ז"א דהא במה שהתפלל של שבת אינו עושהו לילה כלל רק עושהו שבת ביום וא"כ גם כאן אינו מפקיע עצמו ממצוה דאורייתא ועוד דבמה שעושהו לילה אינו מפקיע עצמו דאורייתא דאטו אסור לתקוע בלילה בלי שבת ואם תוקע ודאי יוצא יי"ח תקיעת שופר כמ"ש טו"ז שם סי' ת"ר לענין מילה בשבת:

אבל בלאה"נ דבריו אין להם מובן כלל דאטו מהני קבלתו ורצונו להפוך יום ללילה ומה דאמרינן כיון שהתפלל ערבית עשאו לילה היינו דעביד כר"י דמפלג המנחה הוי לילה ואם מניח אז תפילין עשאו יום דעביד כרבנן והוי תרתי מילי דסתרי אבל לא שיוכל לקבל ע"ע שיהי' ביום לילה רק שיכול לקבל ע"ע תוס' שבת מבעו"י עיין ר"ן יומא פ"א וא"כ אין לומר דקבלת לילה לא מהני משום דמפקיע מצות תקיעה דלאו ברצונו תלי' מילתא רק דעב"ד כר"י ובזה כל דבריו דחוי' מעיקרא:

ומה שפלפל כבוד ידידי מחו' הגאב"ד דט"פ כי' דכל יום מצוה באפי נפשה תמוה בעיני דאי נימא לילה זמן תפילין מצוה א' הוא משבת לשבת כיון דלא מפסקי לילות מימים וכדאמרינן סוכה מ"ה ע"ב סוכה דלא מפסקי לילות מימים כולהו ז' כחד יומא אריכא דמי:

ובגוף הקושי' נ"ל לחלק עוד דהתם גבי תפילין דאסור להניחם בלילה משום שמא יישן בהם אינו תלוי בלילה או ביום אלא בזמן שכיבה חיישי' שמא יישן בהם וא"כ כיון שהתפלל ערבית ומסתמא קרי גם ק"ש וכמ"ש תוס' רפ"ק דברכו' וא"כ עשאו זמן שכיבה ואסור להניח תפילין כמו בלילה גזירה שמא יישן בהם אבל תקיעת שופר דתלוי ביום אף שהתפלל ערבית מ"מ לא מבטלי' מצוה בזמנה משום תרי מילי דסתרי וא"ש:

ומילתא דתמיהא מידכר דכירנא במ"ש הטו"ז סי' ת"ר דאפי' הי' יודע שיביא שופר אח"כ ואפ"ה קיבל שבת עליו דלא מהני לי' לאפקועי החיוב של שופר דקבלה לא עדיף משבועה וקי"ל דאין שבועה חלה לעבור על המצוה והוא פלא דהרי קי"ל ביו"ד סי' רל"ו ס"ה ובאו"ח סי' תק"ע ס"ג דשבועה חלה לבטל את המצוה בכולל וה"נ הקבלה בתוס' שבת הוא בכולל עם דבר הרשות ואמאי לא מהני מיהו בדוחק יש ליישב דהרי מבואר שם סי' תק"ע סעי' א' דבלשון קבלה אינו חל על דבר מצוה אפי' בכולל וטעמא נ"ל דהא דקבלה מהני היינו כמ"ש הר"ן בנדרי' ח' דדרשינן בפיך זו צדקה והה"נ לכל דבר מצוה אבל לבטל את המצוה שאינו מצוה אין קבלה חל כלל וה"נ מה שמקבל עליו תוס' שבת בזמן הראוי לתוס' היינו משום דגלי רחמנא דמצוה להוסיף מחול על הקודש אלא שלא נתנה בו תורה שיעור ואם רצה להוסיף רק כ"ש סגי עיין ר"ן יומא פ"א אבל אם מקבל תוס' מתחילת שקיעה שהוא ג' מילין ושליש מיל או רביע קודם ביהש"מ הוי קבלה לדבר מצוה ומהני אבל לבטל מצות תקיעת שופר אינו מצוה ולא מהני. אבל מ"מ הדמיון לשבועה קשי' והו"ל לדמותו לקבלה לדבר מצוה וצ"ע. והי' זה שלום וברכה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה כא

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' לס' מעט צרי ומעט דבש תרמ"ו לפ"ק:

ביומי דחנוכה, חיים שלום וברכה, לחתני אהובי הרב המאוה"ג הוותיק, מלא עתיק כמו"ה גרשון ני' שטערן רב דק"ק מ' לודאש ולבתי היקרה נות ביתך נאוה קודש הרבני' החשובה והיקרה, צפירת תפארה, מ' מרים תי' לאוי"ט יהי בועם ד' עליכם:

היום פניתי מעט ונתתי עיני בדבריך הנעימים להשיב לך כאשר יחנני החונן לאדם דעת על דבר שאלתך בענין תפילין שנכתבו בקולמוס של עוף טמא ועיניך שפיר חזו דברי שערי תשובה בשו"ע או"ח סי' ל"ב סק"ד שכתב בשם דבר שמואל שנסתפק אם מותר לכתוב תו"מ בקולמוס של עוף טמא דשמא כיון שאינו ניכר ממשו של אי' לאחר

הכתיבה אינו דומה לעורות וגידין של הטמאי עיי"ש. ובעיניך פשוט דלכתחילה פסול דבשעה שכותב ניכר לסופר האי' ובדיעבד כשר דהוי זוז"ג הקולמס גורם איסור והעור גורם היתר. הנה מ"ש לפי הבנתך בדב"ש דבשעה שכותב ניכר לסופר אף שאינו ניכר בכתיבה כסברא זו משמע קצת בתוס' ב"ב ב' ע"ב ד"ה וחייב שכתבו ומטמא אעפ"י שרואי' השרץ על הטהרות לא חשיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו וכונתם אעפ"י שאפשר שרואה משקה טופח עליהם מ"מ בעי' דניחא לי' לבעלי' וזה א"א להכיר ומשמע הא אלו לא היינו צריכי' דניחא לי' לבעלי' והי' אפשר להכיר בשעת נגיעה אף דאח"כ אינו ניכר שום דבר בפירות הי' נקרא היזק ניכר וה"נ אע"ג דאחר הכתיבה אינו ניכר מ"מ בשעת הכתיבה ניכר אבל א"כ גם בדיעבד הי' לנו לפסול כיון דבשעת כתיבה פסול איך יכשיר אח"כ ואין פסול חוזר להכשירו. אבל באמת אין זה כונת דבר שמואל דא"כ אנו צריכין לומר דעור וגידין ניכרי' הם שהם ממין טמא דאל"ה לא מפסיל משום מן המותר בפיך וא"כ איך יפרנס מאי דאמרינן בשבת ק"ח אלא מעתה ע"ג עוד נבילות וטריפות אל יכתבו וכו' והלא נבילות וטריפות אינו ניכר שהוא מנבילה וטריפה משא"כ טמאי' ניכרי' וא"ל דזה בכלל תשובתו דתלוי במין המותר בפיך ועיי"ש בתוס' דזה דוחק גדול. אבל כונת דב"ש דהא דבעי' מן המותר בפיך ולא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד היינו בשעה שעושה המצוה לא יעשה המצוה במין האסור אבל כאן שאינו ניכר ממשו של אי' אחר הכתיבה א"כ אינו עושה מלאכת שמים דהיינו המצוה במין האסור בפיך וא"כ מה לנו במה שניכר לסופר בשעת כתיבה הלא אז אינו עושה בו מלאכת שמים רק מכשיר חפץ לעשות בו מלאכת שמים וכיון שבשעה שעושה מלאכת שמים אין כאן מין האסור בפיך ל"ל בה:

ומ"ש דבדיעבד מותר משום זוז"ג נעלם ממך דברי תוס' בע"ז מ"ח ע"ב ד"ה ורבנן דבעי' הנודעי' שווין אבל צל עם הקרקע לא מקרי זוז"ג דמה שהצל עושה אין הקרקע עושה וה"נ מה שהקולמס עושה אין הדיו ועור עושה וכן כתב חותני הרב ני' על דבריך והביא ממרחק לחמו דברי לח"מ פי"ז ממ"א ה"כ. אמנם בלא"ה נמי נ"ל דל"ש כאן זוז"ג דזה באי' והיתר דפקע שם אי' מיני' אבל לא בפסול וכשר שיחדש שם הכשר כיון דאיכא גורם כשר כיון דאיכא נמי גורם פסול שא"י להכשיר א"כ אינו כולו בהכשר ופסול וא"כ מה שנעשה ע"י דבר ממין האסור בפיך א"י לקבל שם חדש של כשר ומין המותר בפיך וכבר דשו רבים בסברא זו לענין ביטל דעשה רק מן ישנו אינו ולא מן אינו ישנו וה"נ זוז"ג ובפרט לדעת הר"ן בע"ז שהוא מטעם ביטול ודאי אמרינן סברא זו כמו בביטול. וראי' לזה מירושלמי שהביא תוס' פסחי' ע"ה ד"ה וגרפו ובירושלמי דייק כשהפסח נצלו

בתנור והגחלים תחתיו הלא חום התנור ג"כ מבשלו והוי צלי מחמת ד"א עיי"ש מה שתי' ומאי קושי' הא הוי זוז"ג גחלים דהיתר וחום התנור דאיסור וזוז"ג מותר אבל לפמ"ש א"ש דמשום זוז"ג אינו מקבל שם חדש של הכשר להיות נקרא צלי אש וא"ש:

אמנם לפענ"ד ל"ש בזה מן האסור בפיך דדוקא בדבר שצריך להיות דוקא ממין האסור או מותר בפיך כגון גידין ועור דל"ש אלא בבהמה טהורה או טמאה בעי' דוקא ממין המותר בפיך אבל דבר שא"צ להיות לא מן מין האסור ולא מן מין המותר בפיך כגון קולמס שכשר אם הוא של עץ וקנה וברזל ול"ש בי' מין המותר בפיך אינו מזיק בי' מין האסור בפיך עיי' חולין קכ"ט כששימש מעשה עץ שימש. ובזה מיושב מה שהק' מהרש"ל בנוב"י תנינא או"ח סי' ג' דאיתקש כה"ת כולה לתפילין כדאמרי' בקידושין כ"ה והק' הנ"ל מסוכה כ"ג דקאמר בפיל קשור כ"ע לא פליגו דכשר לדופן סוכה והרי פיל לא ממין המותר בפיך עיי"ש שהאריך ולפמ"ש ניחא בדופן סוכת כיון שא"צ לחיות דוקא מדבר האסור או מותר בפיך וכשר בכל דבר ל"ש בי' מין המותר בפיך כלל אבל שופר דהוא ע"כ או מבהמה טהורה שהוא מין המותר בפיך או מבהמה טמאה שהוא מין האסור בפיך שפיר כתב מג"א דאיתקש לתפילין דבעי' מן המותר בפיך:

וגם מה שהק' שם מרמב"ם פ"א מכלי המקדש שכתב המור הוא דם הצרור בחיה שבהודו וכו' והראב"ד השיג וכתב הכ"מ דדעת הרמב"ם כיון שנשתנה מצורת דם ונעשה כעפר בעלמא כשר לקטורת וק"ל נהי דמהני זה לענין ממשקה ישראל מן המותר לישראל אבל אכתי תקשי דהרי אינו מן מין המותר בפיך ולא עדיף משערות ועור. הנה מלבד שיפה השיב המשיב דשאני עור ושערות שלא נשתנו מכמות שהי' אבל מור נשתנה מצורת דם ונעשה ברי' אחרת ומה שהק' מהר"ש לאנדא ע"ז הא עור אחר העיבוד נמי נשתנה ונעשה ברי' אחרת לק"מ דעור נהי שנשתנה מ"מ עדיין נשאר מחומר הראשון ג"כ אבל במור הפשוט חומר הראשון לגמרי והלביש חומר אחר ורק דבר מין האסור בפיך גרם שיבא בעולם חומר זה וגורם של דבר מין האסור אינו פוסל ותדע שכן הוא דאל"כ לא הי' מהני גם לענין ממשקה ישראל מן המותר לישראל דהא כל היוצא מן הטמא טמא אע"כ דנעשה ברי' חדשה וכל היוצא מן הטמא אינו רק גורם. אבל נ"ל עוד סברא ישרה דל"ש מין המותר בפיך אלא בדבר שבאותו דבר עצמו ל"ש אסור בפיך ולא מותר בפיך כגון גידין שערות ועור בזה פוסל אם בא ממין האסור בפיך אבל דבר שהוא בעצמו מותר בפיך כמו מור אינו מזיק מה שבא ממין הדבר האסור בפיך ודוקא לקולא אמרינן דאפי' דבר זה בעצמו אסור בפיך כנבלה וטריפה מ"מ כיון שהוא ממין

המותר בפיך כשר אבל אם הוא מותר בפיך שיפסל משום שהוא ממין האסור בפיך זה לא שמעתי וא"ש:

ועוד נ"ל דוקא בדבר שאינו מצוה להיות דוקא מדבר האסור בפיך ואפשר להיות גם מדבר המותר בפיך אז אמרי' דצריך להיות דוקא ממין המותר בפיך אבל בדבר שהוא מצוה מדבר האסור בפיך וא"א להיות מדבר המותר בפיך ל"ש בי' דין מותר בפיך כלל וכמו דבעי' ממשקה ישראל מן המותר לישראל ואפ"ה מקטירי' החלבי' דאסור לישראל משום דהמצוה הוא דוקא בדבר האסור לישראל ולא משכחת לי' כלל בדבר המותר לישראל וה"נ דכוותי' וכעין זה כתבו תוס' חולי' ל"ג דבדבר שהוא מצוה לישראל ל"ש מי איכא מידי וא"כ במור שהוא מצוה דוקא בדבר שהוא ממין האסור בפיך ל"ש בי' מן המותר בפיך כלל. ובהכי ניחא מה שהקשה גם מחלזון ותולעת שני שהי' במשכן ומקדש ובגדי כהונה הא אין מן המותר לישראל דכיון דמצוה דוקא בזה ל"ש מן המותר לישראל כלל וא"ש:

ועוד ראיתי שם דבר תמוה בתחילת התשובה שמביא ראי' שמותר למשוח הרצועות בשומן דג טמא דבדבר שהוא רק לצורך העיבוד א"צ להיות ממין המותר בפיך מילקוט בא דמעבדי' עורות לסת"מ בצואת כלבי' והלא כל היוצא מן הטמא טמא עיי"ש. ואינני יודע מי הגיד להם דצואת הכלבי' מתמצה מגופו דילמא אין מוציאי' רק מה שמכניסי' לגופן ול"ש בי' כל היוצא מן הטמא טמא ועיי' בכורות ז' וביו"ד סוס"י פ"א ובב"י שם ועיי' ב"ק ח"י ע"ב גללי' איצטריכא לי' וכו':

אבל מטעם אחר הי' נ"ל לכאורה להתיר למשוח הרצועות בשומן דגי' טמאי' כיון דבשעת המשיחה הם שחורות ועדיין כשרות הן והמשיחה אינו רק מעכב הפסול שלא יבא בזה לא בעי' מותר בפיך שהרי אינו עושה מלאכת שמים בדבר האסור בפיך וכמ"ש נוב"י תנינא יו"ד קל"ז דאע"ג דבעי' במקוה הוי' ע"י טהרה מ"מ מניעת פסול זחילה כשר בדבר המקבל טומאה עיי"ש ועיי' בר"ש פ"ד דמקוואות ואשר"י ה"ג סי"א ובתשו' כלל ל"א ס"ז ותויו"ט סופ"ד דמקוואות:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה כב

עוד להנ"ל

ומה שהקשית על מה שנסתפק פמ"ג או"ח סי' ל"ב במש"ז סקכ"ז ובפתיחה להל' תפילין בס"ת שנכתב על

עור של איה"נ של ע"ז או של שור הנסקל אי כשר משום דמללה"נ או פסול משום דכתי' כתבו לכם את השירה הזאת ואמרינן לכם שלכם תהי' ויד אפרי' או"ח קי"ג ותו"ח סנהדרין כ"א פשיטא להו דבעי' לכם משלכם ומה"ט הכותב ס"ת לעצמו ונתנה לביהכ"נ אינו יוצא י"ח ועיי' פ"ת יו"ד סי' ע"ר דמה"ט אינו יוצא י"ח בס"ת של שותפות וקשי' לך א"כ נדרוש נמי לכם דבעי' שיהי' בו היתר אכילה כדדרשי' באתרוג סוכה ל"ה וכיון דעור נבלה וטריפה אסור באכילה כמ"ש רמב"ם פ"ד ממ"א א"כ אמאי פסקי' ביו"ד סי' ער"א דמותר לכתוב ס"ת על עור נבילה וטריפת ועיי' שו"ת שיבת ציון סי' י"ז. לק"מ מכמה טעמים חדא דמ"ש הרמב"ם שם ממקומות שמבצבץ משם הדם כשיחתכו אכולהו קאי גם אעור וא"כ לאו כל העור אסור באכילה רק במקומות שהדם מבצבץ והא דמכשירין ביו"ד ס"ת בעור של נבלה וטריפה היינו במקומות שאין הדם מבצבץ ולא חזי לאכילה כלל ול"ש בי' היתר אכילה:

ושנית נראה לפמ"ש תוס' סוכה שם דגבי תרומה טמאה דרשי' לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך כיון דנטמאת ואסרו הכתוב שייך לדרוש לך דידי' לגבי שאר הנאות כמו לכם דלולב דל"ש בי' אכילה ע"ש אלמא אע"ג דקודם שנטמאת שייך בי' היתר אכילה וגם עכשיו ראוי לאכילה מ"מ כיון דאשעה דכתי' בי' לך ל"ש היתר אכילה לא בעי' היתר אכילה וה"נ דכתי' כתבו לכם דרשי' שבשעת כתיבה בעי לכם וכיון שבשעת כתיבה הוא עור מעובד כדפסקי' ביו"ד רס"י ער"א דבעי' עיבדו ישראל דוקא וא"כ עור מעובד ודאי אינו ראוי לאכילה ול"ש בי' היתר אכילה כמו בלולב לכן דרשי' לכם רק לשאר הנאות ולא היתר אכילה וקצת מזה כתב גם חותני הרב נ"י:

ושלישית נ"ל דוקא גבי אתרוג שייך למידרש לכם להיתר אכילה דגם אחר שלקחו למצותו עדיין יש בו היתר אכילה לאחר שיצא בו ועיי' תוס' סוכה ט' ד"ה מנין וסוכה מ"ו ע"ב אבל בכתיבת ס"ת ל"ש היתר אכילה אחר שנכתב בו ס"ת דיש בו קדושה וגם ל"ש בי' עברה מצותו ואית בי' נמי משום מוחק השם ל"ש למדרש לכם לענין היתר אכילה דבעי' שייך בי' היתר אכילה לאחר כתיבה ועיי' תוס' חולי' ק' ד"ה שאני וכ"ש כאן דכתי' כתבו והדר לכם ועיי' קצו"ח סי' נ"ב ודאי בעי' היתר אכילה אחר כתיבה וכיון דאחר כתיבה ל"ש בי' היתר אכילה שוב לא דרשי' לכם להיתר אכילה כלל:

ובלאה"נ נ"ל דלק"מ שהרי סיים הרמב"ם שם אעפ"י שהוא אסור ה"ז פטור מפני שאלו אינן ראוי' לאכילה ואין מצטרפי' עם הבשר לכזית ועיי' מ"מ שם וכיון שאינן ראוי' לאכילה אעפ"י שהן אסורי' באכילה מ"מ כיון שאינן ראוי' לאכילה הוי כמו לולב שאינו ראוי לאכילה ולא דרשי' בהו לכם להיתר אכילה ועיי' כפות תמרים שם דהא דדרשי'

לכם להיתר אכילה היינו משום דבדבר הראוי לאכילה הוי אכילה דרך הנאתו ושאר הנאות שלכדה"נ אבל בעור שאינו ראוי לאכילה כמ"ש הרמב"ם פשיטא זה כדרך הנאתו ואדרבה שאר הנאות הם כדה"נ לכן דרשי' לכם לשאר הנאות ולא להיתר אכילה וא"ש: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה כג

עוד להנ"ל:

ומ"ש לתרץ קושי' פמג"ד או"ח סי' כ"ו עמ"ש טו"ז סי' תרפ"ר דאם הניח תפילין של ראש קודם של יד א"צ להסיר של ראש לחזור ולהניח כסדרן הא אמרינן במנחו' ל"ו דמניח של יד ואח"כ של ראש משום דכתי' וקשרתם לאות על ידיך והדר והיו לטוטפות ולמסקנא אמרינן נמי דכתי' והיו לטוטפות בין עיניך כ"ז שבין עיניך יהי' שתים וא"כ אמאי לא נימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעבוד אי עביד לא מהני ואפי' במ"ע כמו בתורם מרעה על היפה פריך הכי בתמורת ה' וא"כ ביש לו שתיהם והניח ש"ר תחילה אימא דצריך להסיר ולהניח כסדר כמו מקדים תרומה לבכורי' דפריך התם, וכתבת דלמ"ש מהרי"ט סי' ס"ט וחו"ד יו"ד סי' א' דלא אמרי' אעל"מ אלא היכי דמתקני' האי במה דאמרי' לא מהני אבל אם אין מתקני' האי במה דלא מהני שפיר אמרינן דמהני א"כ ה"נ גם אם יסיר ש"ר ויחזור ויניח כסדר אינו מתקן מה שעבר על כ"ז שבין עינך יהי' שתים ועיי' במעדני יו"ט על אשר"י ה"ת סקט"ו שכתב דלמסקנת הגמ' לאו דוקא בחליצת תפילין אלא גם בהנחת' הוא משום כ"ז שבין עיניך יהי' שתים וכיון דא"א לתקן אמרי' דמהני עכ"ד, וחותני נ"י פקפק ע"ז הא אם הי' מניח בשוגג או במזיד ש"ר תחילה ואח"כ ש"י ותיכף הסיר הש"ר עדיין לא עשה ולא כלום כ' עיקר מצותו שיהי' עליו עכ"פ בשעת ק"ש ותפילה כמ"ש באו"ח סי' ל"ז ולישנא דכ"ז מוכיח כן לא כמו שמשנה ומיד יסירם ע"ז ל"ש לומר כ"ז וא"כ שפיר יכול לתקן, ואינני יודע כונתו בזה אם רוצה לדמות להא דסי' תקפ"ב אם אמר האל הקדוש ותכ"ד נזכר ואמר המלך הקדוש דא"צ לחזור וה"נ אם הסיר של ראש תכ"ד של הנחת אין בזה שום אי' א"כ לא הו"ל לומר ואח"כ של יד דא"כ הו"ל יותר מתכ"ד ועוד דהתם צריך לידע שהוא עשי"ת רק טעה בדיבורו כמ"ש מג"א שם ולישנא הוא דאיתקל לי' וא"כ ה"נ צריך לידע דצריך להניח ש"י תחילה ולא הניח ש"ר תחילה רק כמתעסק בעלמא, ועוד דתינח אם הסיר תכ"ד אבל לאחר כ"ד מאי א"ל, ועוד דכבר ביארתי בתשו' א' דמעשה שאינו תלוי בדעתו ורצונו ל"ש כלל חזרה תכ"ד ואם כונתו שלא הי' עליו בשעת ק"ש ותפלה לא עבר כלל על כ"ז שבין עיניך יהי' שתים

הא ודאי ליתא דעיקר מצותם כל היום ומ"מ בכל רגע מקיים מצוה וברגע א' שהניח ש"ר קודם ש"י כבר עבר על כ"ז שבין עיניך יהי' שתים ומה שצריך גם עכשיו להיותם עליו בשעת ק"ש ותפלה הוא רק זהירות כמבואר בשו"ע שם:

אבל מה שיש לי לדחות הוא דנ"ל דבר חדש דאינו עובר אם מניח ש"ר תחילה אלא במניח לשם מצוה או בסתם למ"ד מצות אין צריכות כונה אבל אם מניח שלא לשם מצוה בהיפך כוונה אין כאן עבירה כלל ומעתה שפיר יש לתקן דאמרינן שלא הי' מצוה כלל בש"ר ואין כאן עבירה כלל למפרע ובכה"ג לכ"ע אמרי' אעל"מ אפי' לאביי דדוקא היכי דא"א לתקן האי' למפרע רק מכאן ולהבא ס"ל לאביי דמהני אבל היכי דאפשר לתקן למפרע שלא יהי' אי' בעולם כלל גם הוא מודה דלא מהני כמ"ש חי' רמב"ן ורשב"א יבמות ק"ג וטו"א ר"ה כ"ח וחת"ס סוכה ל"א עיי' עליו:

אמנם למ"ש אין צורך לדברי מהרי"ט דכבר ביארתי דסברת מהרי"ט הוא כך דל"ש אעל"מ אלא בדבר שהפעולה הנמשך ממעשה עבירה הוא אסור כגון תמורה אי לאו דגלי קרא ופי' הוא ותמורתו יהי' קודש הו"א דל"מ והפעולה שנמשך ממעשה עבירה שהמיר שיהי' תמורה הוא בטל וממילא מתוקן האי' מכאן ולהבא שאינו תמורה אבל ודאי א"א לתקן האי' שעבר על לא ימיר דהא משו"ה לקי דעבר אמימרא דרחמנא וכן בפדיון חרמי כהני' שם במהרי"ט אבל בהולך בעש"ג במהרי"ט שם אף דיש פעולה נמשך מן הליכה זו והי' לנו לומר דלא מהני לכן הוצרך לחדש דהפעולה הנמשך מן העבירה אינו אסור דהי' כדין עיי"ש במהרי"ט והליכה לעש"ג כבר עברה וא"א לתקן וכן בשוחט לע"ז או בשוחט בשבת דמיירי בי' חו"ד ועיי' נתיבות סי' ר"ח שם נמשך פעולה ממעשה עבירה שניתר באכילה והו"ל למימר עביד ל"מ והוצרכנו לומר דהא שיהי' מותר באכילה אינו איסור ונגד רצון התורה רק השחיטה לע"ז או בשבת הוא אי' וזה א"א לתקן ומעתה כאן שאין שום פעולה נמשך ממאי שהניח תפילין ש"ר תחילה אין לו ענין כלל לומר בי' אעל"מ וזה ברור לפענ"ד, וגם אינני יודע למה לך דברי מעדני יו"ט הא גם אם האי' משום וקשרתם והדר והיו ג"כ א"א לתקן ואי שיניח עתה מחדש כס' הוא הנחה ומצוה חדשה ועיי' או"ח סי' ס"ח סי"ב ומג"א שם ושם סט"ו:

אך לפענ"ד נראה דלק"מ דל"ש אעל"מ אלא בלאו שיש בו מעשה אבל בלאו שאב"מ ל"ש דלא מהני מה שלא עביד וא"כ מי הגיד לנו שהאי' במניח ש"ר תחילה במעשה מה שהניח ש"ר אדרבה האי' הוא בשב וא"ת שלא הניח של יד תחילה ואיך שייך בזה לומר דלא מהני מה שלא הניח של יד והכי משמע לישנא דכ"ז שבין עיניך יהי' שתים

שהאי' הוא מה שלא הניח ש"י וכן אם הוא משום וקשרתם והדר והיו נמי כן הוא ולא קשה מידי:

ועוד נ"ל דל"ש אעל"מ אלא בדבר התלוי במעשה כגון קידושין וגירושין ותמורה ושחיטה וכדומה אבל מצות תפילין אין המצוה המעשה שבגופו שעושה מעשה הנחה שהרי אפי' הניחם בלילה דאין זמן תפילין והם מונחי' על גופו ביום כדינו יי"ח כדפסקי' באו"ח סי' ל' ס"ג אלא המצוה הוא שיהי' מונחי' על גופו ועיי' קצו"ח סי' קכ"ב וא"כ ל"ש לומר עביד ל"מ כיון דמ"מ היו מונחי' על גופו כמו דל"ש שליחות בכה"ג דמ"מ היו על גוף השליח ולא על גוף המשלח וא"ש:

ועוד נ"ל דדוקא באיסור עשה כמו תורם מרעה על היפה שייך בי' אעל"מ אבל כאן ודאי אין אי' אם מניח ש"ר לחוד דא"כ גם אם א"י להניח ש"י הי' אסור להניח ש"ר אלא דיש מצוה שיניח ש"י תחילה ואח"כ של ראש ואם הניח ש"ר תחילה ביטל מצוה זו ומשו"ה אם א"י להניח ש"י מניח ש"ר דכל א' מצוה בפ"ע וא"א לומר משום דא"י לקיים מצות קדימה בש"י ובטל מצות תש"ר וא"כ ל"ש כלל אעל"מ בביטל מ"ע:

ומ"מ צ"ע על הטו"ז וא"ר שם דאם לא יסיר ש"ר רק יניח כך ש"י א"כ לא יקיים כלל וקשרתם וכו' והדר והיו וכו' אבל אם יסיר ש"ר ומניחם הסדר נהי שכבר ביטל מצוה זו מ"מ עכשיו יקיים אותה ואמאי אינו צריך להסיר כדי שיקיים מצוה זו, וצ"ל דס"ל כמעדני יו"ט הנ"ל דלמסקנא גם בהנחה אין הטעם כלל משום וקשרתם והדר וכתבתם אלא משום כ"ז שבין עיניך יהיו שתים וא"כ העבר א"א לתקן ומכאן ולהבא מתוקן בהנחת ש"י בלי הסרת ש"ר כמו בהסרת של ראש דמ"מ יהיו שתים מכאן ולהבא ולכן א"צ להסיר ש"ר וא"ש:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה כד

עוד הנ"ל:

בנידון שנסתפקת עמ"ש בבאה"ט באו"ח סי' כ"ה ס"ט אם הניח תפילין של יד וכשבא להניח ש"ר קודם שהגיע הקציצה בבשר אחר שהגיע לאויר הראש הפסיק בדיבור אי אמרי' הכא קלוטה כמי שהונחה דמי' עיי' הלק"ט ח"ב סי' מ"ב עכ"ל ודחית דהא גבי שבת לא קיי"ל קלוטה כמי שהונחה דמי, הנה לא הראית מקום לזה אבל כן משמע בשבת ק' דאמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג ועיי' ברש"י שם דאפי' תוך ג' ל"ל קלוטה ומדאשמעי' רבא איך הדין אליבא דרבנן ש"מ דהלכה כן ועוד מדפשיטא לי'

דטעמא דרבנן משום קלוטה לאו כמי שהונחה א"כ ודאי הלכה כוותיהו דיחיד ורבי' הלכה כרבים ומילתא דמיבעי' לי' לרבה בשבת דצ"ז אי פליגי בקלוטה או פליגי אי ילפי' זורק ממושיט וכו' פשיטא לי' לרבא דבקליטה פליגי אבל מדברי רמב"ם פי"ג משבת הכ"ב שהביא המשנה שם כצורתה ולדר"י דבעי' שנח ע"ג משהו ולא הביא הא דרבא דאפי' סופו להניח לא מהני דהא מתגלגל גרע שאין סופו לנ"ח כדאמרי' התם משמע דלית הלכתא כרבא וצ"ע בזה אבל אין הזמן מסכים:

אמנם ניחא לך למאי דאמרי' בגיטין ע"ט ע"כ לא פליגי רבנן אלא לענין שבת וכו' והטעם מבואר שם בירושלמי שהביא רשב"א שם בשבת כתי' לא תעשה מלאכה נעשית הוא מאליו וכו' ופי' קה"ע משום דכל שהוא באויר ל"ש בי' עשיי' עיי"ש או משום דכל מלאכה צריכי' להיות דומי' דמשכן ובמשכן הי' הנחה ממש ומשו"ה סברי רבנן קלוטה לאו כמי שהונחה דמי אבל לענין תפילין י"ל דמודי דכמי שהונחה דמי, הנה מ"ש מסברתך דבעי' דומי' דמשכן לא נהירא לי דאם הסברא הוא קלוטה כמי שהונחה לענין שאר דברי' א"כ מקרי זה דומי' דמשכן ותדע לך דשם בשבת ק' פירש"י דאם עכבתו הרוח באויר מעט והוא פחות מג' סמוך לארץ הוי הנחה ונהי דמטעם לבוד אתאי' עלה מ"מ הא במשכן הי' הנחה ממש אע"כ כיון דאמרי' לבוד הוי דומי' דמשכן וה"נ אי אמרי' קלוטה הוי דומי' דמשכן, ומ"ש בשם ק"ע אין לי ירושלמי עם פי' ק"ע על סדר נשים אבל אינני מבין סברתו אמאי באויר אין הוא עשיי' ול"ש בי' עשיי' הא מכחו הוא באויר אבל הפני משה פי' נעשית הוא מאלי' בתמי' וכי מלאכה שנעשית מאלי' אסרה תורה והלכך בעי' שתתקיים מחשבתו ועד שינוח עכ"ל ועיי' תוס' שבת ד' ד"ה אלא אר"י ונראה שגם ק"ע כיון לזה ולפ"ז בתפילין נמי למאי דקי"ל מצ"כ כיון דלא נתכוין לעשות מצוה עד שיניחם בראשו כל זמן שלא נעשית מחשבתו לא עשה ולא כלום ול"ש בי' קלוטה כמי שהונחה כמו בשבת ועיי' תוס' מ"ב ד"ה אמר אביי ועוד דוק מיני' לאידך גיסא דהר' סיים בירושלמי ברם הכא ונתן בידה ברשותה ופי' פ"מ דלאו ידה ממש בעי' והלכך אפי' באו"ר שהוא ברשותה מגורשת ובבבלי אמרי' הכא משום אינטורי הוא והא קא מינטר ומשמע דוקא בגיטין משום ה"ט ס"ל דכמי שהונחה דמי אבל בעלמא ס"ל לאו כמי שהונחה דמי':

אמנם לפענ"ד נראה דבר חדש דל"ש קלוטה כמי שהונחה אלא ברשיות כמו רה"י ור"ה או רשות אדם לענין קנין דברה"י יש לכל אדם קנין בקרקע שלו עד רום רקיע ועיי' בחו"מ סי' רי"ד במוכר אי צריך לכתוב בפירוש שמוכר ללוקח עומקא ורומא וא"כ אויר שכנגד חצירו או ביתו עד רום רקיע שייך לרה"י וא"כ אי אמרי' קלוטה כמי שהונחה הרי הוא

מונח ברה"י ובר"ה האויר עדי משתמשי' בו רבים וא"כ האויר שייך לר"ה ואי אמרי' כמי שהונחה הרי הוא מונח בר"ה אבל שם בתפילין ל"ש לומר כיון שבא באויר כנגד מקום הנחת תפילין כמי שהונחה על הראש דמי' דמה שייכות לאויר זה אל הראש ומי יימר שזה אויר הראש דילמא האויר של התקרה למעלה ואינו באויר הראש כלל וא"כ ל"ש בי' קלוטה כמי שהונחה ועיי' תוס' עירובין יו"ד ע"ב ד"ה ואצבעים דלא אמרי' אתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל אלא באויר שאני חושבו כסתום והיינו משום דשייך לו והוא ישר בסברא:

אלא דלכאורה סוגי' דזבחי' צ"ג הוא נגד זה דבעי' למימר דהא דפליגי ר"ע וחכמי' פ"י דפרה גב' הי' עומד חוץ לתנור ושרץ בתנור והושיט ידו לחלון ונטל את הלגין והעבירו ע"פ תנור דריע עטמא וחכמי' מטהרין ואמר רבה דפליגי בקלוטה והרי התם אין ענין כלל לרשיות ומאן יימר דאויר זה שייך לתנור ואפ"ה בעי למימר דטעמא דר"ע משום דקלוטה כמי שהונחה, אך ז"א דבאמת מסקי' התם דכ"ע לאו כמונח דמי ומוכחי' לה מדתני' מודה ר"ע בהזאה שהעבירה ע"ג כלי חרס טמא ע"ג משכב ומושב טמא שהוא טהורה שאין לך דבר שמטמא למעלה כלמטה אלא כזית מן המת ושאר כל המאהילי' וכו' וא"כ י"ל דבאמת מה"ט הוא וכמ"ש:

אך הרמב"ם בפי' המשנה פ"י דפרה והרע"ב שם פי' דבאמת טעמא דר"ע הוא משום קלוטה כמי שהונחה וכס"ד דזבחי' ולפ"ז ע"כ לא ס"ל כמ"ש, אבל כבר תמה עליהם תוס' יו"ט שם שהם נגד מסקנת סוגי' דזבחי' הנ"ל ועיי' בר"ש ואני בעניי הכינותי לבי ליישב דבריהם לפמ"ש רמב"ן במלחמות בסוגי' דשבת ח' וז"ל אלא עיקר הפטור שמשעה שיורדה לתוך ג' נעשית כמונחת ואפי' למ"ד תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו התם בזורק כלומר זורק ממקום למקום שאין סופו לניח כאן אבל הבא כמעביר דמי שהרי סופה לניח כאן וכו' ולפ"ז תקשי מאי פריך אביי שם בזבחי' מהזאה אהא דלגין הלא הזאה הוא בזורק וכדאמרי' שם במסקנא כיון דנפק נפק ולא גזרי' שמא יניח וא"כ גם לס"ד ל"ש בזה קלוטה כיון דודאי אין סופה לניח כאן אבל בהאי דלגי' דמיירי במעביר ואפשר ובידו לניח בתנור לכן שפיר אמרי' בי' קלוטה כמי שהוכחה. אמנם י"ל דרמב"ן לא כתב אלא לפי המסקנא דשבת דקאמר מתגלגן קאמרת וכו' וס"ל לחלק בין סופה לניח ובין אין סופה לניח דסופו לניח אמרי' קלוטה טפי מאין סופו לניח אבל אביי בזבחי' דפריך מהזאה ס"ל כרבינא בשבת שם דאמר לאו היינו מתני' וכו' וס"ל דאין חילוק בין סופה לניח או לא ל"ק כלל קושי' הגמ' בזבחי' כקושי' הנ"ל ושפיר איכא למימר דפליגי בקלוטה ושפיר כתב רמב"ם ורע"ב דטעמא דר"ע משום קלוטה וא"ש:

וסבור הייתי לומר דהתם בלגין שהעבירו ע"פ התנור שאני משום דתנור הוי כלי חרס ומטמא אוכלי' ומשקי' מאוירו באויר שהוא תוך הכלי נגד הדופן להכי אמרי' שגם האויר למעלה מן הדופן שהוא כנגד תוך נמי מטמא לר"ע משום קלוטה אבל בעלמא שפיר י"ל כסברא הנ"ל דל"ש קלוטה רק ברשיות ולא בשאר דברי' וא"כ גם לרמב"ם ורע"ב יש קיום לסברא הנ"ל:

ועוד נ"ל לחלק דדוקא במקום דלא בעי' הנחה רק רגע כמימרא כמו גבי קנין וגט ולענין חיוב שבת דאם נח רגע אחת כבר נגמר הקנין והגט וחיוב שבת אעפ"י שמיד נטלו משם בזה אמרי' קלוטה כמי שהונחה כרגע משכחת גם באויר כמ"ש רש"י שבת מ' ד"ה שנח ע"ג משהו שהבאתי לעיל אבל בתפילין שהנחה יש לה המשך זמן שיהיו מונחי' עליו כל היום לפי עיקר מצותן וזה לא משכחת באויר לא אמרי' בי' קלוטה כמי שהונחה וא"ש:

ועוד בה שלשי' נ"ל סברא ישרה דדוקא אם הדבר שהוא באויר צריך ליגע ולניח בדבר שעומד במקומו אמרי' מיד שהגיע לאויר הדבר שעומד במקומו הוי הדבר שעומד באויר כאלו מונח שהרי כבר נעקר ובא לאויר המקום שהנחתו בו פועל קנין או חיוב אבל בתפילין וכ' צורך תפילין הוא שיונחו על הראש אדרבה הראש צריך ליגע בתפילין שהם באויר. ועיי' בלשון הראשוני' נדרי' ט"ז דמשו"ה נדר חל על דבר מצוה לפי שמניח האי' על החפץ ואין החפץ מחויב להעשות בו מצוה אבל שבועה אינו חל לפי שהוא מחויב לעשות מצוה וא"י להפקיע והראש אינו קלוט באויר התפילין ל"ש בי' קלוטה כמי שהונחה דמצד זה אמרי' רק בדבר שהוא באויר הוי כנוגע במקום שהוא באוירו אבל לא אמרינן דדבר העומד במקומו הוי כנוגע בדבר הנקלט באוירו:

וגם מ,ש דלא אמרי' קלוטה אלא במקום שאין קפידא בפרטי הנחה רק שיהי' נח אבל במקום שיש קפידא באופן הנחתם כמבואר באו"ח סי' כ"ז ס"ט יו"ד וי"א בזה לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה הוא גם כן נכון ויש לי לעשות סמוכי' דהרי אמרי' בשבת דף ד' דר"ע דס"ל קלוטה כמי שהונחה ס"ל דלא בעי' מקום ד' ואי אפי' במקום דאיכא קפידא על פרטי הנחה נמי אמרינן קלוטה כמי שהונחה איך מוכח דלא בעי' מקום ד' הא כיון דהוא באויר מקום ד' הוי כמו שהונחה במקום ד' אע"כ במקום ד' שיש קפידא בפרטי הנחה ל"ש קלוטה כלל וה"נ דכוותי':

אבל מ"ש דלא אמרי' קלוטה כמ' שהונחה אלא במקום דלא צריך נגיעה ממש כמו בשבת דסגי בפחות מג' טפחים לארץ אבל בזבחי' הנ"ל בטומאה דבעי נגיעה ממש ל"ש קלוטה וא"כ בתפילין דילפי' במנחות ל"ז גז"ש בין עיניכם מקרחה מה להלן בגובה הראש וכו' בעי דוקא נגיעה ממש ול"ש קלוטה. אין מזה טעם דמנלן דבעי נגיעה ממש בתפילין

ובטומאה הלא אי אמרינן קלוטה הוי קלוטה כמו נגיעה ואמרינן דלא בעי נגיעה ממש וגם בשבת מנ"ל דלא בעי נגיעה ממש הלא הא דסגי בפחות מג"ט סמוך לארץ הוא רק מטעם לבוד וכלבוד ואמר בהדי' הל"מ על הנחה בהוצאות שבת ואי הסברא דבעי' דוקא הנחה ממש תקשי אמאי נימא לבוד כמו דק' אמאי נימא קלוטה כמי שהונחה והלא בהדי' אמר רבא בשבת ק' תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו ועיי"ש בפירש"י דרבנן דל"ל קלוטה גם לבוד ל"ל בפחות מג' וא"כ

איך אפשר למימר דטעמא דמאן דאית לי' קלוטה הוא משום דאי"ל לבוד הלא תקשי לא נימא לא קלוטה ולא לבוד רק ניבעי נגיעה ממש:

ומה שתמהת בעיקר הספק הלא כתבו תוס' בשבת ד' ד"ה אבל דכשהחפץ בידו של עני או של בעל הבית ל"ש קלוטה דהא כשניתק בעמ"ב לתוך ידו והוציאו לא מיחייב עיי"ש מבואר דל"ש קלוטה רק כשהוא באויר וא"כ בתפילין שהוא ביד המניח ל"ש קלוטה כלל. לק"מ דלענין הוצאת שבת כמו דאם לא הוציא כולו פטור כיון דעדיין אגיד בפנים כן אם לא הניח כולו ועדיין מקצתו אגיד בידו פטור דלא שמי' הנחה עיי' בשבת צ"א ע"ב ולפי"ז לא מיבעי' לתי' ראשון שבתוס' שבת צ"ב ד"ה התם דרבה סבר אגד גוף שמי' אגד אפי' בלמטה מג"ט א"כ אפי' הניח ע"ג קרקע ואוחזו בידו ל"ש הנחה כיון דאגדו בידו מכ"ש כשהוא רק קלוטה באויר משא"כ בתפילין אם הניחם על ראשו כדינו ואוחזים בידו ודאי יצא א"כ ה"ה בקלוטה באויר ואוחזים בידו דבתפילין אינו מזיק מה שאגודי' במקום אחר. אלא אפי' לתי' שני שבתוס' שם דלמטה מג' דהוי לבוד אגד גופו ל"ש אגד רק למעלה מג' לענין קלוטה אמרי' דאגד יד שמי' אגד דידו בתר גופו גריר מ"מ הטעם משום אגד יד דאם נח באויר משום קלוטה צריך שינוח כולו באויר אבל אגדו בידו חשיב טפי מה שמונח ביד ממאי שמונח באויר אבל כשמונח ע"ג קרקע הנחתה בידו לא חשיב והוי כנח כולו אבל בתפילין דאינו מזיק מה שאגוד במקום אחר אם מוכחא רק על הראש ג"כ וכיון דאמרי' קלוטה הרי הם כמונחי' על הראש ואף שמונחי' ביד ג"כ אינו פוסל ושפיר יש להסתפק דאמרי' קלוטה אף שהם ביד המניח:

ובזה מיושב קושי' תוס' חדשים פ"י דפרה הנ"ל שהק' על הרמב"ם והרע"ב ולס"ד דזבחי' הנ"ל איך אפשר לומר בנטל את הלגי' והעבירו ע"ג תנור דר"ע מטמא משום קלוטה כמי שהונחה דמי' ולתוס' הנ"ל כיון שהלגי' בידו ל"ש קלוטה ולפמ"ש לא קשה מידי דבטומאה א"צ ליגע כולו אלא אפי' נגע מקצתו נטמא כולו ואינו מזיק לה שאגיד במקום אחר שפיר אמרינן קלוטה אפי' כשאחזו וא"ש. ויען כי ארכו הימים אשר לא השבתי לך בד"ת וגם עתה הארכתי קצת וגם אני טרוד מאוד אחתום בברוך. ונזכה לשתי שולחנות

ערוך. בזה ובבא ליום שכולו ארוך. וד' יחננו ויברכינו בכל הברכות האמורים בתורה.
עדי יבנה בית הבחירה. כנפשך ונפש חותנך הדו"ש תורתך:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה כה

שיל"ת ב'. אויפאלו עש"ק ויחי תרמז"ל. **ישא** ברכה מאת ד' אהובי חתני הרב המאוה"ג השלם במדעות טובות כמו"ה גרשון שטערן נ"י רב בק"ק מ. לודאש ולביתך נאוה קודש בתי הרבנית מ' מרים תי' לאוי"ט:
מכתבך קבלתי עם ברכת מז"ט אבל מדוע לא שלחת אלי מעשה ידי אומן מועתק ככתבו וכלשונו ומ"ש על מה שחידשתי דל"ש לפסול מן האסור בפיך אלא בדבר שצריך להיות או מן האסור או מן המותר בפיך כגון עור וגידין אבל קולמוס שכשר מה"ת בשל עץ וקנה וברזל ועיי' באה"ע קכ"ה ס"ד ושם סוסי' בח"מ וב"ש ועיי' ביו"ד סוסי' ער"א ל"ש בי' מן המותר בפיך וממילא אינו מזיק בי' מן האסור בפיך וכתבת שזה שלוש שנים אשר חידשת סברא זו. ואתה תחזה כי הפרש גדול יש בין שני הסברות כי לפי סברתך דל"ש מן המותר בפיך אלא בדבר שצריך להיות מבע"ח דוקא אבל דפנות הסוכה שא"צ להיות דוקא מבע"ח אף אם הוא מבע"ח כגון פיל בסוכה כ"ג אינו פוסל אם אינו מותר בפיך מיושב ג"כ קושי' מהרצ"ח בהגהות שבת כ"א איך כשר שמן קיק לנ"ח הא קיק עוף טמא הוא ואינו מן המותר בפיך ולדבריך כיון דשמנים של נ"ח א"צ להיות באים מבע"ח דוקא ל"ש בי' מן המותר בפיך ולק"מ אבל לפי סברתי דדוקא בדבר ששייך בי' בא מן המותר בפיך שייך בי' פסול מן האסור בפיך אבל בדבר שבא מדבר שאינו לא אסור ולא מותר בפיך אינו מזיק גם אם הוא אסור בפיך אינו מיושב דשמן של נ"ח אף שא"צ להיות מבע"ח מ"מ שייך בי' מותר בפיך ופוסל אסור בפיך ומה שנ"ל ביישוב קושיתו יבואר לקמן אי"ה:
ועוד יש הבדל כי על סברתך יתכן השגת הרב הגאבדק"ק נייטרא ממתני' דמגילה כ"ד ציפן זהב ה"ז דרך החיצוני' ופי' רש"י ור"ן ורע"ב שם משום דבעי' מן המותר בפיך שיהי' הכל מעור בהמה טהורה הרי דאפי' בדבר שאינו מבע"ח נמי שייך מן המותר בפיך אבל לדידי לא מיבעי' דתיובתא ליכא אלא אפי' סייעתא נמי איכא דהרי חזינן דהיכי דבעי' מן המותר בפיך פסול גם דבר שאינו לא אסור ולא מותר בפיך כגון זהב וא"כ בדבר שכשר דבר שאינו לא אסור ולא מותר בפיך ע"כ לא בעי' מן המותר בפיך וכשר גם דבר האסור בפיך, ועי' תשו' נוב"י קמא או"ח ס' א' שתמה על דברי רש"י אלו דלא ממעטי'

מתורת ד' בפיך אלא בהמה טמאה אבל זהב מאי אי' והיתר שייך בי' עיי"ש ולפמ"ש א"ש דבדבר שכשר מדבר שאינו לא אסור ולא מותר בפיך כשר גם בדבר האסור בפיך וכיון דכתבה התורה מן המותר בפיך ע"כ דפסול בדבר שאינו לא אסור ולא מותר בפיך ובזה מיושבי' כמה קושי' ודקדוקי' של נוב"י שם מיהו בלאו ה"נ ל"ק קושי' נוב"י דרש"י ס"ל דמן המותר בפיך דוקא שצריך להיות ממין שראוי בפיך לאכילה ולא זהב שהוא מין שאינו ראוי לפיך ממעטת נמי עור בהמה טמאה שהוא מין שאינו ראוי לפיך ואה"נ אי הוי כתי' פסול באסור בפיך לא הוי ממעטי' זהב אבל מן המותר בפיך כתי' דכשר וממילא דייקי' דמה שאינו מותר בפיך פסולי וכ"ת כיון דאיתקש כה"ת לתפילין כמ"ש מג"א ה' ר"ה סי' תקפ"ו סק"ג א"כ ליפסל בכה"ת מין שאינו ראוי לפיך אני אומר אה"נ ובכ"מ דכשר דבר שאינו ראוי לפיך לאכילה באמת לא בעי' מן המותר בפיך וכשר גם אסור בפיך וכמ"ש והא דלא ילפי' בי' באמת מתפילין דבעי' דבר הראוי לפיך לאכילה היינו או משום דגלי קרא כמו בסכך של סוכה דבעי' פסולת גורן ויקב או כמו שאכתוב לקמן אי"ה:

אמנם כן גם על סברתך אין זה השגה כלל ולא השמעת לאזנך מה שאתה מוציא מפיך ואטו אתה אמרת דאם עושה מלאכת שמים מדבר שאינו בע"ח כשר ממין האסור בפיך אפי' בדבר שצריך להיות מבע"ח דוקא זה לא ניתן להאמר דהא צריך מבע"ח דוקא אלא כך אמרת דבר שצריך להיות מבע"ח דוקא שייך בי' מן האסור בפיך אבל בדבר שא"צ להיות דוקא מבע"ח ל"ש מותר ואסור בפיך וא"כ שפיר כתבו רש"י ורע"ב דזהב פסול משום דכתי' מן המותר בפיך וזה ל"ש רק בדבר הבא מבע"ח דוקא וממילא זהב שאינו מבע"ח פסול דאל"כ ל"ש בי' מותר בפיך הראותך בעיניך חתני אהובי כ' תשים לב להבין דבר על בוריו ולשדד עמקי' למען תהי' תורת ד' בפיך:

ולא עוד אלא לפי מה שהוכיח נוב"י שם מרש"י ור"ן דפירשו ציפן זהב שעשה גוף הבתים של זהב א"כ פשיטא שצריך להיות מבע"ח דוקא מעור ובמנחות פי' רש"י שהוא ק"ו מרצועות עיי"ש דף מ"ב ד"ה ציפן ובפ' נגמר הדין פירש"י שהוא הל"מ אלא לפי הבנת ב"י או"ח סי' ל"ב דפי' ציפן זהב הוא ע"ג בתים של עור מ"מ כיון דגוף הבתים צריכין להיות מבע"ח של עור דוקא דשייך בי' מן המותר בפיך לכן גם בנטפל אל הבתים וציפוין ס"ל לרש"י ורע"ב ור"ן נמי דשייך בי' מן המותר בפיך אבל לעולם בדבר שאינו בא מבע"ח י"ל דל"ש בי' מן המותר בפיך:

אבל מה שהשבת אתה על השגה הנ"ל דאם היתה קושי' מהר"ש לאנדא מסוכה כ"ג גבי דופן סוכה מפיל לדעת רש"י ורע"ב הנ"ל דבעי' מן המותר בפיך שראוי לאכילה ודאי

לק"מ דלפ"ז יהי' גם דפנות סוכה של עץ ולבני' וסכך של זמורות פסולי' לסוכה דאינם ראוי' לאכילה כמבואר כתובות פ"א ע"א דזמורות מאכל עילי' וזה ודאי אינו וכל מס' סוכה מלא מזה דכשר, אינו תשובה כלל ואדרבה תקשי הקושי' על כל הני אמאי כשר הא בעי' מן המותר בפיך שיהי' ראוי לאכילה ובסכך י"ל דגלי קרא שיהי' מפסולת גורן ויקב אבל בדפנות קשה ואין לומר דאיתקש לסכך א"כ ליבעי' נמי דומי' דסכך פסולת גורן ויקב דוקא דבר שאינו מקבל טומאה ותלוש והרי מבואר במס' סוכה והלכותי' דברי' שכשרי' לדפנות ופסולי' לסכך, אבל אני אומר כלל גדול בדין זה דוקא בדבר שאמרה בו תורה ממאי צריך להיות שייך לומר בו דאיתקש כה"ת לתפילין שדבר זה שצריך להיות ממנו צריך להיות מן המותר בפיך שראוי' לאכילה ולא ממין שאסור בפיך ולא ממין שאינו ראוי לאכילה אבל בדבר שלא הקפידה בו ממאי צריך להיות כגון דפנות הסוכה שלא דיברה בה תורה כלל ולא הל"מ רק אמרה שצריך דפנות כדפנות רשות ל"ש לומר דאיתקש כה"ת לתפילין דאין זה בכלל תורה כלל רק על דפנות רשות צריך סכך מצוה ואז הוא סוכה ואיך יהי' איתקש לתפילין לכן אין קפידא בדפנות הסוכה על מותר בפיך כלל וכ"ש דמיושב קושי' מהר"ש לאנדא, ולפ"ז גם הקולמוס שכותב בה סת"מ שלא אמרה בה תורה דבר ולא הל"מ מאיזה דבר יהי' אם מעץ או קנה או ברזל או כנף רק שיכתוב כדרך כתיבת רשות במה שלבו חפץ ל"ש בי' דאיתקש לתפילין ולא בעי' בי' מן המותר בפיך ומ"ש מאירי במגילה כ"ד כלומר שכל עניני התפילין הן קלף שלהם הן תוך שלהם הן חוטי' הן רצועות הכל של בהמה טהורה לא של טמאה ולא של עץ ולא של זהב קאי רק אהני דחשיב דכתבה בו תורה איך ובמה צריך להיות בתפילין אבל קולמוס שלא כתבה בו תורה דבר והוא כותב בקולמוס שכותב דברי רשות ל"ש בי' מן המותר בפיך כלל, ומעתה בין תבין את אשר לפניך כי מה שהבאת לשון המאירי להאיר על דב"ש ליתא:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' מהרצ"ח הנ"ל דל"ש מן המותר בפיך אלא בדבר שעושין בו מלאכת שמים בהויתו וכדכתי' למען תהי' תורת ד' בפיך דהיינו הוי' אבל הדלקת נ"ח שהוא בביעורו והעדרו ל"ש בי' מן המותר בפיך כלל ואף שכתבו תוס' שבת כ"ה סר"ה הא דשמן ובשר ותבואה חשיבי בעין טפי בשעת היסק מעצים מ"מ לא כתבו אלא דהוי בעין טפי מעצים אבל באמת גם זה לא חשיב בעין גמור ואפי' חשיב בעין גמור מ"מ המצוה הוא בכלוי ולא בהוי' ול"ש בי' תורת ד' בפיך מן המותר בפיך:

ומ"ש להצדיק דבריך דכשר אם כתב סת"מ בקולמוס של עוף טמא משום דהוי זוז"ג דהעור הוי גורם היתר והשגתי מדברי תוס' ע"ז מ"ח דבעי' הגורמי' שווין ותמהת הלא

הר"ן והריטב"א ס"ל דלמסקנא אפי' אין הגורמי' שווין נמי חשיב זוז"ג וכ"כ שעה"מ ספ"ג מחמץ ידעתי בני ידעתי אבל שיטת התוס' ורמב"ן שגם בעסקנא לא נאיד מסברא זו עיי' בר"ן וריטב"א ותשו' אבני מילואי' סי' ז' ולא כיוונתי רק שאין הדבר פשוט כמ"ש וכן דעת לח"מ ברמב"ם פי"ז ממ"א עיי"ש אבל לפענ"ד נראה לחדש דגם לדעת הר"ן והריטב"א לא מקרי כאן זוז"ג והנה שאור של חולי' ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה וחימצו מקר' זוז"ג אבל אם נפל שאור של תרומה לחוד אסור ולא הוי זוז"ג ואמאי לא נימא דהעיסה גורם היתר וכן תנור חדש שהוסק באיה"נ ואפה בו פת בהיסק ראשון אסור כמבואר כ"ז בסוגי' דפסחי' דף כ"ז וע"ז מ"ט ובראשוני' ושו"ע יו"ד קמ"ב ואמאי לא הוי הפת גורם היתר וכן נטל הימנה כרכור וארג בו את הבגד אסור בהנאה ע"ז מ"ט ע"ב ואמאי לא אמרינן דהפשתי' או הצמר שהבגד נארג ממנו הרי גורם היתר וביו"ד סי' ס' בהג"ה דפרה שנתפטמה כל ימי' באי' אסורה דאין כאן זוז"ג ואמאי לא מקרי הפרה גופא גורם היתר אלא ודאי דלא מקרי גורם אלא דבר שפועל פעולה בנפעל ושאור פועל חימוץ בעיסה, והאש פועל אפי' בעיסה והעיסה אינו פועל רק נפעל בו הפעולה, והכרכור פועל בצמר שיהי' בגד והצמר הוא נפעל מהכרכור. והמאכל גורם פיטום בפרה והפרה נפעלת מהמאכל ולכן לא נקראו כל אלה גורם היתר ולפ"ז ה"נ לא הוי זוז"ג דאין כאן רק גורם א' שפועל בהנפעל דהיינו הקולמוס פועל בדיו וקלף לצור מן הדיו על הקלף צורת אותיות והקלף והדיו הם נפעלי' ומקבלי' פעולת הקולמוס והו' רק גורם א' ופסול וזה ברור לפענ"ד:

אך לכאורה אכתי איכא זוז"ג דהסופר הכותב הוא פועל כמו הקולמוס ויש לחלק כמ"ש בסמוך אי"ה אבל זה שיבוש דהסופר אינו גורם היתר דאדם אינו מן המותר בפיך דהרי פסק הרמב"ם פ"ב ממ"א ה"ג דבשר אדם וחלבו בין מן החי בין מן המת אינו לוקה אבל אסור הוא בעשה ועיי' מ"מ שם ואריכות הר"ן כתובות ס' בזה וא"כ גם האדם אינו מותר בפיך ואפי' לדעת הראב"ד ורמב"ן ורשב"א שהביא המ"מ שם דבשר אדם אין בו אי' כלל מה"ת מ"מ לדעת רש"י ור"ן ורע"ב וק"ע ופ"מ במשנה דמגילה הנ"ל דמה שאינו ראוי לאכילה נמי לא מקרי מותר בפיך א"כ בשר אדם ודאי אינו ראוי לאכילה ואינו עומד לאכילה ומכ"ש דמת אסור אפי' בהנאה ומחיים אסור לחבול בו וגם אסור לחבול בעצמו וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מחובל ומזיק ה"א ולא משכחת רק בחותך ממנו לרפואה או באיסור ופשיטא דלא מקרי מותר בפיך. ולפ"ז תקשי איך יכול סופר לכתוב סת"מ הא הסופר אינו מן המותר בפיך ואין לומר שכותב בקולמוס הבא מעוף טהור שהוא מותר בפיך והוי זוז"ג ומותר ז"א כיון דזוז"ג אסור עכ"פ לכתחילה אפי' הוא מדרבנן מ"מ אין

ראוי שיהי' זה מצוה כמ"ש ראשוני' גבי לא אמרה תורה שלח לתקלה והי' ראוי' שיהי' הכל דוקא בדפוס עיי' טו"ז סוסי' ער"א ותשו' חו"י סי' קפ"ד דאז האדם הוי רק גורם דגורם או גורם שלישי דאינו מזיק אלא ודאי נפשוט ספיקא של דב"ש דכיון דבשעה שעושה מלאכת שמים והמצוה אין כאן דבר שאינו מותר בפיך שפיר כשר:

ומה שתמהת על ראי' שהבאתי מירושלמי שהביאו תוס' פסחי' ע"ה דבכשר ופסול ל"ש זוז"ג שיכשר ע"י גורם כשר מדלא תי' דגחלי' וחום התנור הוי זוז"ג ותמהת הא גם לתי' ירושלמי דתנור מצרף חום הגחלי' שלא יתפזר צ"ל דמטעם זוז"ג אתאי' עלה וכן הבינו כל האחרוני'. אבל לפענ"ד לשון שכתבו תוס' כי איכא אש האש נוצח כח התנור לא משמע כפירושם אלא שאין חום התנור צולה כלל את הפסח אינו גורם לצליי' כלל רק גורם דגורם כמ"ש והתנור מצרף חום הגחלי' שלא יתפזר ואין חום התנור פועל בפסח כלל רק בגחלי' שגורמי' צליית הפסח והגחלי' הם גורם כשר שצולי' הפסח והתנור גורם דגורם ולהכי שרי וכמ"ש הריטב"א בע"ז מ"ט ליישב האי דפא"ט דאמרי' בדספנא מארעא דחד גורם הוא ולא אמרינן שהתרנגולת והקרקע הו' זוז"ג לפי שכל העיקר הוא מן התרנגולת כי היא הזורע המצמיחה ואין הקרקע אלא כעין מזון בלבד לחממה עיי"ש ונ"ל נמי דכונתו דקרקע הוי גורם דגורם קרקע בתרנגולת ותרנגולת בביצה וה"נ דכוותי' תנור בגחלי' וגחלי' בפסח ואתי שפיר:

ועוד נ"ל בכונתם למ"ש נוב"י תנינא יו"ד קל"ז דאע"ג דבעי' במקוה הויתו ע"י טהרה ואפי' לדעת הר"ש דמניעת פסול זחילה בעי' נמי דוקא ע"י טהרה היינו דוקא אם הפסול כבר כאן שהם זוחלי' אבל אם עכשיו אכתי אינו פסול ואינם זוחלי' רק שרוצה למנוע שלא יבא פסול מכאן ולהבא לא בעי' ע"י טהרה וה"נ רק הגחלי' לבדם צולי' עכשיו ונוצחים כח החום אלא שאילולי התנור הי' בא פסול מכאן ולהבא שהי' חום הגחלי' מתפזר והתנור מונע רק שלא יבא הפיזור מכאן ולהבא זה לא מקרי גורם פסול והכי דייקי לישנא דתוס' אבל זוז"ג ל"ש בכשר ופסול וכמ"ש:

ומה שדחית מ"ש דל"ש למידרש כתבו לכם השירה הזאת לכם דבעינן היתר אכילה כמו באתרוג משום דעור אינו ראוי לאכילה כמ"ש רמב"ם פ"ד ממא"ס והוי כמו לולב דלא דרשינן לכם להיתר אכילה וע"ז הפלאת לרש"י ור"ן ורע"ב הנ"ל דזהב לא מקרי מותר בפיך לפי שאינו ראוי לאכילה א"כ עור נמי אינו מותר בפיך ואינו משכחת סת"מ כלל וע"כ צ"ל דעור מקרי מין המותר בפיך דיש עור רך דראוי לאכילה וא"כ מה"ט נמי לא דמי עור ללולב שכל המין אינו ראוי לאכילה משא"כ עור, הנה אין הנידון דומה דלענין מותר בפיך תלי' במין המותר בפיך אבל לענין היתר אכילה אינו תלוי במין שמותר

באכילה אלא אם דבר זה מותר באכילה והרי גבי תרומה טמאה שמין שלא ראוי לאכילה ואפי"ה כיון שהוא אינו ראוי לאכילה כתבו תוס' בסוכה שם דלא דרשינן לך רק לגבי שאר הנאות. אבל בלאה"נ נשתבשת מאוד בזה דעור לא מקרי מין המותר בפיך משום דיש מין עור שראוי לאכילה דהיינו עור רך רק משום שבא מבהמה טהורה שבשרה ראוי לאכילה ובא ממין המותר בפיך שראוי לאכילה והשער שהפרשיות נכרכות בהם יוכיחו דאמרינן בשבת כ"ח ע"ב ודף ק"ח ע"א דבעי' שער מבהמה טהורה והרי פסקינן בטור שו"ע סי' ל"ג סמ"ד דודאי ליכא מין שער שראוי לאכילה ואפ"ה קרינן בהו מן מין המותר בפיך יען שבא ממין בהמה טהורה שמותר בשרה בפיך וראוי לאכילה וזה פשוט וברור אין בו גומגם כלל. וד' יזונינו ויפרנסנו מן המותר בפינו, לא ימוש ספר התורה מפינו, ומפי זרענו וזרע זרעינו, והשמחה במעונינו עדי יבא משיח צדקנו, במהרה בימינו כנפשך ונפש חמיך הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה כו

שיל"ת עש"ק מקץ תרמו"ל ב. אויפאלו יע"א. **שוכ"ט** לכבוד חותני אהובי הרב הגדול חריף ובקי מושלם במעלות ומדות טובות כש"ת מו"ה חיים יוסף דוב כהנא ני':

אחרי הודיע משלומינו תל"י וכו' באתי על ד"ת מ"ש על דברי חתני ני' שכתב להכשיר סת"מ שנכתב בקולמוס של עוף טמא שנסתפק בו בספר דבר שמואל הביאו שערי תשו' סל"ב סק"ד מטעם זוז"ג הקולמוס והעור וחמי ני' כתב דה"ל לומר הקולמוס והדיו כי העור אינו גורם להכתב ואפי' בקולמוס ודיו כתב דלא הוי זוז"ג משום דאין הגורמי' שווים כמ"ש לח"מ פי"ז ממ"א וכן כתבתי גם אני אבל לא הי' צריך להביא ממרחק לחמו דברי לח"מ כי המה דברי תוס' בע"ז מ"ח ע"ב ד"ה ורבנן:

אבל מה שהק' חמי ני' על דבר שמואל ממנ"פ אי תלש הקולמוס מחיים אינו טמא והלא אפי' באמ"ה האוכלה אינו חייב עלי' כדאמרינן בטהרות פ"א משנה ג' ואי בתולש אחר מיתה ג"כ אינו מטמא כי רק הכנפים והנוצה מיטמאות ומטמאות לא הקולמוס שהיא גדולה כמ"ש רמב"ם ור"ש שם מ"ב וכן לענין אי' אכילה אמרינן כן. לק"מ דלא עדיף קולמוס משערות בהמה טמאה דג"כ אין בהם איסור בהמה טמאה ולא טומאות נבלות ואוכלי' אם לא משום יד או שומר עיי' חולין קי"ט ע"ב ואפ"ה בעי' דוקא שערות מבהמה טהורה כמבואר באו"ח סי' ל"ב סמ"ד משום דבעי' ממין המותר בפיך ועיי' בתוס' שבת ק"ח וה"נ הקולמוס אפשר שצריך להיות ממין המותר בפיך:

ועל מ"ש לאחרוני' דס"ת שכתבו על איה"נ פסול משום דכתי' כתבו לכם ודרשינן משלכם א"כ נדרוש נמי לכם שיהא בו היתר אכילה כדדרשינן באתרוג בסוכה ל"ה וכיון דעור נבלה וטריפה אסור באכילה כמ"ש רמב"ם פ"ד ממ"א א"כ אמאי פסקו ביו"ד סי' ער"א דמותר לכתוב ס"ת על עור נבלה וטריפה. וכתב חמי ני' דרמב"ם קאי רק על עור רך כמ"ש שמבצבץ משם הדם כשיחתכו לא עור מעובד יפה כתב אלא שלא ביאר יפה דמ"מ קודם העיבוד לא הי' בו היתר אכילה אבל הדבר פשוט לפמ"ש תוס' סוכה שם ד"ה לפי ואע"ג דגבי תרומה טמאה דרשי' בשבת כ"ה שלך תהא להסיקה תחת תבשילך התם כיון דנטמאת ואסרה הכתוב שייך לדרוש לך דידי' לגבי שאר הנאות כמו לכם דלולב דל"ש בי' אכילה וה"נ דכתי' כתבו לכם דרשי' דבשעת כתיבה צריך להיות לכם דוקא וכיון שבשעת הכתיבה הרי הוא מעובד כדפסקי' ביו"ד רסי' ער"א דבעי' עיבוד מישראל דוקא ואז ל"ש בי' היתר אכילה כמו בלולב לכן דרשי' לכם רק לשאר הנאות ולא להיתר אכילה:

ובלאה"נ נ"ל דלק"מ שהרי סיים הרמב"ם שם אעפ"י שהוא אסור ה"ז פטור מפני שאלו אינן ראוי' לאכילה ואין מצטרפי' עם הבשר לכזית ועיי' מ"מ שם וכיון שאינן ראוי' לאכילה אעפ"י שהם אסורי' באכילה מ"מ כיון שאינן ראוי' לאכילה הוי כמו לולב שאינו ראוי לאכילה ולא דרשי' בהו לכם להיתר אכילה וא"ש:

ומ"ש חותני ני' מדברי ריב"ש שהביא קצו"ח סי' ת"ה דאיה"נ יש לו בעלי' וכ' שכן משמע בגמ' סוכה שם דאל"כ ל"ל באשירה ועיה"נ טעמא דמיכתת שיעורא תיפוק לי' דלא הוי לכם זה קושי' תוס' שם ותי' דמה"ט פסול גם ביו"ט שני דל"ש לכם ובחי' רשב"א שם הוכיח מכח קושי' זו דאיה"נ יש לה בעלים וכמ"ש חותני ני' וכבר הוא מחלוקת ישינה בראשוני' עיי' ריטב"א קידושי' נ"ו ועיי' תשו' אבני מילואי' סי' ז'. וד' ימלא משאלות לבינו לטובה, בנחת ושובה, עד זקנה ושיבה פרנסה טובה וכלכלה. עדי יבנה עיר ד' על תלה, כנפשו ונפש חתנו כבנו הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה כז

שיל"ת ב' אויפאלא ה' יתרו תריוה"ל. **אלף** שלומים, מגבהי מרומים, לאהובי תלמידי הרבני החריף ובקי כבוד מו"ה שלמה גראסמאן ני' ביישוב ל. בעניע.

שמחתני במכתבך כי ראיתי עודך מחזיק בתומתך לשקוד על דלתי ביהמ"ד יהי ד' עמך ועשה חיל בתורה וקרא שם בבית לחם, בכל מקנה וקנין. באם אין ענין. ויהי מכירך ברוך חותנך ידידי ני' המחזיקך לתורה יברכהו ד' בכל משלח ידיו:

ועל דבר התפילין מעור א' שעור הבתים דק מאוד ובחודן כטשטש עור הבית וניקב רק הקלף שנותני' הסופרי' בתוך הבתי' לחזק מחזיקם והסופרי' פוסלי' התפילין וק"ל מי גרע מתפילי' של ב' עורות שהרבה אחרוני' מכשירי' וכתבת שדוחק לחלק יען ב' עורות נעשו מתחילה לשם תפילי' משא"כ זה נעשה רק לחזק ולא לשם בית הנה אי משום הא לא ארי' להכשיר דיש חילוק מרווח דתפילי' של שני עורות אפשר שכל בית הוא מעור אחד שלם רק שהד' בתים הם מד' עורות אבל אם בית א' הוא משני עורות גרע טפי אבל אין זה אמת דגם תפילי' של שני עורות כל בית הוא משני עורות ועיי' במהר"ם מינץ אחרון סי' א' ויבואר לקמן אי"ה ושוב נסתפקת אם נקב קטן פוסל כי באו"ח סי' ל"ג משמע דוקא נקרע ולא ניקב אלו דבריך:

ויען כי כבר דברו מזה האחרוני' צריך אני להאריך קצת בנמ"י הלכות תפילי' פי' הא דאמרינן במנחות ל"ה תפילי' כל זמן שפני טבלא קיימת כשרות דטבלא הוא עור של בתי' ואעפ"י שנקרע העור שבין בית לבית כיון שלמעלה לא נקרע כשרי' עיי"ש ומזה הבין הב"י סי' ל"ג דס"ל לנמ"י דדוקא בשנקרעו למעלה פסולי' מן הצדדי' וב"י חולק דכל הצדדי' מבחוץ נקראי' פני טבלא ופסולי' אם נקרעו ואינו כשר אלא נקרע בין בית לבית ע"ש אבל בתשו' פנ"י סי' יו"ד כתב דגם כונת נמ"י כן דלמעלה ומן הצדדי' דין א' להם וכן משמע לי מלשון הנמ"י שכתב שם בעתיקתא ישנים שיש לחוש שיקרעו במהרה מרוב יושנן ויצא הקרע לחוץ ולא כתב ויצא הקרע למעלה משמע דס"ל דכל שנקרע בחוץ פסול. אמנם הטור בסי' ל"ג פי' פני טבלא קיימת כל זמן שעור מושב הבתי' קיים ופי' בו הב"י דהיינו התיתורא ולפ"ז אין לנו ראי' לפסול שנקרעו עור הבתי' מבחוץ ועיי' ב"ח שם רק בתשו' פנ"י הנ"ל הוכיח דגם לדיעה זו פסול בנקרע עור הבתי' מבחוץ דהרי הא דפסלי' בשנים זה כנגד זה ובשלוש אפי' זה שלא כנגד זה ע"כ הטעם משום דיש קלקול גדול כזה יתקלקלו גם בחוץ דמה"ט מחלקי' בין חדתא לעתיקתא דלרש"י חדשי' מתקלקלי' יותר מישנים לפי שע"כ העור מקולקל ולדעת הלבוש משום דחדשי' עדיין רכיך וישני' כבר נתיבשו וחזקי' ולנמ"י ישנים מתקלקלי' יותר מחמת יושנן וא"כ ע"כ נקרע מבחוץ פסול דאין לומר דהחשש הוא כיון שיש קלקול גדול כ"כ יתקלקל התיתורא דהא לרא"ש ומרדכי וטור סי' ל"ב אין התיתורא מעור א' עם הבתי' וע"כ משום דהבתי' יתקלקלו מבחוץ ומוכח גם לשיטה זו דנקרע עור הבתי' מבחוץ פסול עיי"ש:

ובתשו' מהרמ"ש סי' י"ט באו"ח הביא בשם ס' מגן גבורי' סי' ל"ג שפקפקו ע"ז דילמא בשל ראש פסול משום דבעי' הפסק גמור בין הפרשיות ולא משום דיתפשט הקלקול. ואינני יודע מה ק"ל דאי הפסול משום דליכא הפסק גמור בין הפרשיות א"כ מה חילוק יש בין חדתא לעתיקתא הלא בין בחדשי' בין בישני' ליכא הפסק גמור וע"כ הטעם משום דיתפשט הקלקול ויצא לחוץ וכמ"ש הנמ"י להדי' כנ"ל ועיי' טו"ז סי' ל"ג סק"א ומג"א שם סק"א ומה שפי' בו פמג"ד באשל אברהם סק"ג דבחדתא למחבר כשרי' אפי' נפסקו כל הד' דפנות של שני בתים זה אצל זה ומה הפסק בפרשיות יש כאן ואפ"ה כיון. שאין כאן חסרון ואין הקרע נפתח כיון שהוא שלם למעלה ולמטה שפיר מקרי הפסק בין הפרשיות. ועוד לפי' ראשון שברש"י מנחות דזה שלא כנגד זה היינו דוקא אם יש בית שלם מפסיק ועיי' מג"א סק"ג ומחה"ש ופמג"ד שם אבל אם אין בית שלם מפסיקא אף שדופן מפסיק מקרי זה כנגד זה ופסול א"כ שפיר איכא הפסק דופן בין הפרשיות ואפ"ה פסול וע"כ הטעם רק משום שיתפשט לחוץ אלא אפי' לפי' שני שברש"י דזה כנגד זה היינו שבתוך אויר חריץ אחד נפסק דזמן בית זה ודופן בית שכנגדו שבזה הי' אפשר לומר שהפסול משום דליכא הפסק גמור בין הפרשיות מ"מ ג' דפסולי' אפי' זה שלא כנגד זה היינו אפי' בג' אוירי' ועיי' פמ"ג הנ"ל ובמש"ז סק"ג ושם שפיר יש הפסק דופן בכל הפרשיות ואפ"ה פסול וע"כ הטעם משום שמא יתפשט הקלקול וכמ"ש תשו' פנ"י הנ"ל:

אך הא קשי' מנ"ל לפנ"י מזה דנקרע מבחוץ פסול דילמא שאני הכא כיון שהקלקול גדול כ"כ יתקלקלו כל הבתים והתפילי' מתחלתן ועד סופן ולא משום שיתקרע לחוץ לחוד אבל בנקרע בחוץ במקום א' מנלן לפסול וצריך לומר דס"ל דכשנקרע בחוץ דיד הכל ממשמשי' בו ג"כ יתקלקלו כל הבתי' כולם ויקרעו ומשו"ה פסול ודוקא נקרע בפני' בעי' קלקול גדול כ"כ שעי"ז יצא הקרע לחוץ כמ"ש נמ"י וכיון שיצא הקרע לחוץ ממילא ע"י שנקרע בחוץ יתקלקלו כל התפילי' וא"כ ה"ה בנקרע בחוץ לחוד נמי יש פסול זה אבל בנקרע בפני' ואין הקלקול גדול כ"כ כיון שאין היד שולטת שם ובית א' מגין על חבירו כשר וא"ש ומ"מ לפירש"י דחדתא פסול משום דודאי העור מקולקל צ"ע קצת דילמא אין הפסול משום שיצא הקרע לחוץ ועי"ז יתקלקלו כל התפילי' רק שיתקרע הכל מחמת שהעור מקולקל אבל בעור שאינו מקולקל אפי' נקרע מבחוץ ליכא חשש שיתקלקל כולו וצ"ע:

ובמחה"ש סק"א תמה על המרדכי שהביא ב"י שכתב וכ"ש שיש לפסול וכו' חותכי' מן העור בין בית לבית כדי שלא יהי' נכווץ ובולט ומחפי' מקום החתך מבפנים כדי שיהי'

נראה מבחוץ שלם עיי"ש והתם ל"ש הכי טעמי שכ' טו"ז בסק"א עיי"ש דלא נתקלקלו מחמת יושנן וגם אין העור מקולקל רק בעצמו עשה החתך וא"כ ע"כ למרדכי אין הטעם משום שיתפשט הקלקול רק שהוא פסול בעצמו וא"כ אין ראי' דנקרע מבחוץ פסול ותקשי גם על פני' הנ"ל. ואמנם לפענ"ד לק"מ מתרי ותלת טעמי חדא דאפשר דס"ל למרדכי כטעם הלבוש דבחדתא פסול משום דעדיין רך הוא יש לחוש שיתקרע יותר וה"נ אם עשה החתך בידים שייך זה. ושנית דהרי בנפסקו שלוש בתים פסול בין בחדתא בין בעתיקתא אף שאינו עור ישן ואינו רך ואינו מקולקל לכל מר כדאית לי' ואפ"ה יש חשש שיתקלקלו כל הבתים מכ"ש כאן שעושה כן בכל הד' בתים. ואמנם המעיין בפנים במרדכי בה' תפילי' יראה שכ' על העושי' כן וז"ל וטועי' דלכתחילה ודאי בעי שלימי' אף מבפני וכו' עיי"ש ואני מסתפק בכוונתו אם מחלק בין לכתחילה ודיעבד דלכתחילה אין עושי' כן אבל אם עשו כן כשרי' אפי' להניחם לכתחילה או דלכתחילה אין להניחם ובדיעבד אם הניחם יצא י"ח או אפשר דכונתו כמו דאמרי' גבי ציצית מנחות ט"ל ובאו"ח רסי' י"ב גרדומי תכלת כשרי' אם נשתייר בהם כדי עניבה ואף דאם עשה תכלת כזה בתחילתו פסול מ"מ אם עשה ציצית כשרי' כדינו ונפסקו ונשתייר כדי עניבה כשרי' וכן בסי' י"א ס"ט שאם תלה הציצית למטה מקשר אגודל פסולי' ומ"מ קי"ל שם ס"י דאם הרחיק כדינו ואח"כ ניתקו מחוטי הערב שלא נשאר שיעור אגודל כשר כיון שבשעת עשיית הציצית הי' כשיעור עיי"ש וה"נ ס"ל למרדכי דודאי אם עשה בתים שלימים ואח"כ נפסקו כשרי' אי לא שייכי הני טעמי שכתב טו"ז אבל לעשותן לכתחילה פי' בתחילה פסוקי' פסולי' אף דלא שייכי הני טעמי דלאו בית הוא דאין עושי' בית כזה ולק"מ:

ואמנם נראה מדברי הב"ח סי' ל"ג שכתב והכי נקטי' לחומרא דבנתקלקל בין הבתים בעי' שיהי' שלמי' מכל שאר צדדי' וכו' עיי"ש משמע דוקא אם נפסקו הבתים בין בית לבית אז פסול אם יצא הקרע לחוץ בין למעלה בין מן הצדדי' אבל אם לא נקרע בין בית לבית רק בחוץ אינו פסול ובס' תשו' דברי חיים סי' ג' וה' כתב שזה נגד דברי פני' הנ"ל דפסול אפי' בשל יד בנקרע מבחוץ ושם ל"ש שנקרע בין בית לבית ותיתי לי שכיונתי בזה לדעת מרן הגאון הקדוש זצללה"ה. ואמנם אחרי נשיקות עפרות זהב לו לבבי לא כן ידמה ואחרי העיון נראה לי בכונת הב"ח דאין הדבר תלוי אם ניקב בין בית לבית וגם בחוץ דגם אם נפסק הדופן מבפנים בגובה הבית או ברחבו וגם מבחוץ יש דופן א' פסוק באורך או ברוחב שאינו מתאחד עם הקרע שבפני' כשר רק כונת הב"ח שהקרע שיש בין בית לבית בגובה הבית אותו הקרע עצמו יוצא למעלה ונקרע בשני דפנות שהם כמין ד'

אשורית בקרע א' או שנקרע בין בית לבית ברוחב ויוצא הקרע לחוץ בדופן החיצון כמין דלת ג"כ ברוחב אז פסול כיון שב' צדדי הקרע מפולשי' מצד א' דהיינו בחודו ובזויות ואין להם דבר המדבקם ומחזיקם שם יקרע ויתקלקל:

כולו אבל בנקרע דופן א' אפי' מבחוץ מלמטה למעלה הלא טבלת הבית מלמעלה והתיתורא מלמטה מחברי' שני צדדי הקרע ואין חשש שיתקרע יותר וכן אם נקרע דופן א' ברוחב הדפנות שמשני הצד די' מחברי' שני צדדי הקרע ומחזיקי' אותו וכשר ועיי' רש"י חולי' מ"ה ד"ה נסדקה וש"ך יו"ד סי' ר"פ סק"א בשם הב"ח. ולפי"ז גם תשו' פנ"י מודה לסברא זו להב"ח והא דפוסל בנקרע בחוץ לחוד היינו נמי בכה"ג שהקרע הוא בשני דפנות סמוכות זו לזו כעין ד' הנ"ל או בדופן וגג התפילין באופן זה דהאי שפיר משכחת לה גם בשל יד וגם לפי טעם שכתב שם לפסול בשל יד משום דליכא אפי' בית א' שלם היינו נמי דוקא בכה"ג דאז אין הבית שלם כיון דאין לשני צדדי הקרע דבר המחברן בצד א' אבל אם יש דבר המחברן משני צדדי' שלם מקרי דבית שיש סדק בחומה כה"ג אינו נופל משום זה ובית הוא אבל אם נסדק כמין ד' כנ"ל א"י לעמוד. ובסברא זו עמדתי על דברי הלבוש סי' ל"ג דמכשיר בשנים אעפ"י שנקרע עור הבתים וסיים והוא שיהי' עור מושב הבתים וגם קצת מן הבתים קיים עיי"ש ודייק מיני' פמג"ד באשל אברהם סק"ב דאעפ"י שנקרע מבחוץ כשר וכתב עליו דז"א עיי"ש ולפענ"ד גם הלבוש ס"ל דנקרע מבחוץ פסול אלא דס"ל דהא דנקרע בעני' כשר היינו דוקא כששני צדדי הקרע מחוברי' למעלה ולמטה לכן הוצרך שיהי' קצת מן הבתים קיים למטה אצל התיתורא אבל אם נקרעו ולא נשתייר מהם כלום למטה ושני צדדי הקרע מפולשי' אפי' הם מעור א' אם שני דפנות משני בתים זה אצל זה בחריץ א' נקרעו אז אפי' בישנים לשיטתו נמי יתקרע יותר ופסול:

אמנם מטעם אחר הי' נ"ל לפסול בנקרע מבחוץ אפי' רק באמצע דופן א' מהא דאמרינן במנחות ל"א ופסקי' להלכה ביו"ד סי' ר"פ דקרע הבא בשני שיטי' יתפור בנ' אל יתפור וכו' לא אמרן אלא בעתיקתא ופרש"י קלף ישן מיגני' קריעה ועיי' בלשון המרדכי שהביא ב"י סי' ר"פ שכתב אלא מפני שהוא לבן ביותר ולא מיגני' בי' קריעה ועיי' בריב"ש סוסי' ל' כתב ג"כ לפי שהקריעה בישן יותר מגונה שנראה שהוא מחמת רקבון מכל זה מבואר דהקריעה בס"ת פסול משום דמיגני' ואין זה הדר וצריך ואנוהו ועיי' תוס' סוכה כ"ט ע"ב ד"ה לולב וא"כ י"ל גם בתפילין פסול מה"ט בנקרע מבחוץ כיון דמיגני' אבל בנקרע בפני' שאינו נראה ל"ש מיגני' ולכן כשר:

אלא דלפ"ז ק"ל הרי קי"ל בסי' ל"ב סל"ז דעושי' הבתים מעור של עוף ואמאי הא אמרי' בשבת ק"ח בכנפיו לרבות את העור ופריך אי לאו עור הוא ל"ל קרא לרבויי ומשני סד"א כיון דאית בי' פירצו פירצו מאוס קמ"ל ואי נימא דנקרע בחוץ פסול משום דמיגני' א"כ אמאי כשר בעור של עוף דג"כ מיגני' ואפי' למ"ש נוב"י תנינא יו"ד סי' י"ב דדוקא לצד הנוצה אית בי' פירצו ולא לצד הבשר וא"כ י"ל דעושה הבתים בצד של הבשר דלא מאיס אבל ז"א דהרי קי"ל שם דעושי' מקלף שלהם שהוא לצד הנוצה וסבור הייתי לומר כיון דגם בעור בהמה בחולי קי"ט ע"ב חלחולי מחלחל שיש בה נקבים ואפ"ה שרי' רחמנא לבתים ומשו"ה עור דעוף נמי שהם נקבי' בטבע לא פסיל אבל נקרע שאינו בטבע פוסל אך ז"א דבעור בהמה נהי שיש נקבים אבל אינם נראים ולא מיגני' אבל עור דעוף דנראי' ומיגני' ומשו"ה נקט שם בשבת בריש הסוגי' לענין כתיבה על עור של עוף כיון דאית בי' נקבי נקבי וכאן לענין מאיס נקט לשון פירצו פירצו שהם נגלים ונראי' ליפסל ובאמת הביא מג"א שם בשם מ"ע דעור עוף קודם לחי' וחי' לבהמה וצ"ע:

והרמב"ם פ"ג מתפילין הח"י כתב תפילין שנפסקו התפירות שלהן אם הי' ב' תפירות זו בצד זו או שנפסקו ג' תפירות אפי' זו שלא כנגד זו הרי אלו פסולות בד"א בישנות אבל בחדשות כל זמן שפני טבלא קיימת כשרות וכו' ומדפי' הרמב"ם דקאי אתפירות ולא פי' אבתים משמע דבנקרע עור הבתים ליכא שום פסול ועיי' פמ"ג סי' ל"ג באש"א סק"ג אמנם הטור בסי' ל"ג כתב דפני טבלא קיימת שכ' הרמב"ם פי' עור של הבתים וכ' הב"ח כלומר דכיון שעור הבתים קיימת מכל צד אין אנו חוששי' להפסקות התפירות ומזה הבין בהגהות לב"ש דאדרבה משו"ה לא פי' רמב"ם אעור הבתים משום דבנקרע עור הבתים בכל ענין פסול אפי' בין בית לבית ולכן תמה על המחבר בס"ב כשהביא דעת הרמב"ם כתב אבל בחדשי' כל זמן שעור מושב הבתים קיים כשרי' עיי"ש. אבל לפענ"ד כולם לד"א נתכונו דודאי לרמב"ם אין פסול בנקרע עור הבתים דמהי תיתי כיון דלפי פירושו לא נזכר מזה בגמ' ועוד אני תמה דמ"ש הב"ח דמה ענין מושב הבתים להפסקת התפירות כן תקשי מה ענין קריעת הבתים להפסקת התפירות אך הפי' כך הפסקות התפירות יכול להיות משני פנים או שנפסקו הגידין שבהם תפורים הבתים לתיתורא או שהגידין קיימי' רק שעור התיתורא או הבתים נקרעו שם לחוץ או ברוחב בין התפירות וע"ז כתב הרמב"ם דבחדשות אם לא נקרע שם העור רק הגידין כשרות אבל אם העור נקרע שם בין של תיתורא בין של בתים כיון דאינו ראו' לתפירה תפירה מעכבת בו ואפי' חדשות פסולי'. והנה שם במקום התפירה עור הבתים נתעקם ברוחב לצד חוץ ועומד על התיתורא ופי' הטור דזה מקרי פני טבלא וטבלא היינו התיתורא וע"ז

כתב הב"ח דאין לפרש על עור מושב הבתים דהיינו התיתורא נקראת פני טבלא דא"כ כל התיתורא בכלל ואין לזה ענין אם לא נפסקה במקום התפירה להפסקת התפירות אבל אי קאי על עור הבתים קרוי פני טבלא מה שעוקם לחוץ ומושכב על הטבלא וה"ה אם התיתורא נקרע שם פסול והמחבר קורא לזה המקום שהבתים מעוקמי' ונוטלי' לחוץ מד' רוחותיהם ומושכבי' על התיתורא עור מושב הבתים בין החלק מהבתים ובין חלק התיתורא במקום שנתפרי' זה לזה ואם זה קיים כשר בחדשים ואין ביניהם חילוק לדינא רק שינוי לשון:

ואמנם גם אם נאמר דקריעה פוסל אפי' בדופן א' מבחוץ אפי' נתקרע רק באמצע הדופן אכתי יש לחקור אם גם נקב בדופן פוסל ובתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' כ' הביא ראי' דניקב אינו פוסל מדמכשרי' בתים דתפילין מעור העוף והרי אמרי' בשבת ק"ח דעור העוף מינקב נקיב ומוכח שם דאין חילוק בין נקב שהוא בטבע התולדה לנקב שנעשה אח"כ במקרה דהא אמרו שם הטעם דכותבי' תפילין על עור העוף משום דנקב שהדיו עוברת עליו אינו נקב וגם אין סברא לחלק לענין הבתים בין נקב קטן לגדול דדוקא לענין כתיבה משום כתיבה תמה יש חילוק בזה עיי"ש. ודבריו תמוהי' דמ"ש לענין הבתים אין חילוק בין נקב קטן לגדול הוא חידוש דהרי קאי אי נקרע פסול ואפ"ה ניקב יהי' כשר ומה חילוק יש בין ניקב ובין נקרע אלא דקרע הוא נקב גדול ונקב הוא קטן ועיי' במהרי"ק שורש קכ"ב דשייך נקרע גם בחסר אבל שייך גם באינו חסר ולדעת השואל שייך רק באינו חסר וגם נקב מצינו נקב שיש בו חסרון ושאין בו חסרון ועיי' במג"א סי' תקפ"ו סק"י ובטו"ז סקי"א דגבי שופר גרע נסדק כ"ש מנקב שיש בו חסרון דבניקב יש מקום לרוח לצאת ואינו מסדיק השופר ע"י התקיעה אבל נסדק כ"ש כיון שאין מקום לרוח לצאת מוסיף להסדיק ע"י התקיעה עיי"ש אבל אין זה ענין לנידון דידן כמבואר. וגם מה שהוכיח שאין חילוק בין נקיב בטבע לנקוב במקרה הוא תמוה דודאי שם לענין כתיבה דהו"א דפסול משום דמנקיב נקיב ופרש"י דבעי' כתיבה המה ולא מופסקת וא"כ גם נקוב בטבע הוי כתיבה מופסקת אבל כאן דהפסול משום שיתקרע יותר ודאי יש חילוק דע"י נקב שאינו בטבע מתקרע יותר אבל ע"י נקב בטבע הבריאה אינו מתקרע יותר דהוי כמו שפה לפי הנקב:

ובזה יש להצדיק דבריו קצת אף שלא כיון לזה דבאמת קשי' לי אהא דאמרי' התם דאיצטריך ר"ה לאשמעוני' דכותבי' תפילין על עור של עוף טהור דהו"א כיון דמנקיב נקיב הוי כתיבה מופסקת קמ"ל כיון שהדיו עוברת עליו כתבי' והלא אמרי' בחולי' קי"ט דעור בהמה נמי חלחולי מחלחל ופריך תפילין היכי כתבי' ומשני משום דהוי נקב

שהדיו עוברת עליו וא"כ מה איצטריך ר"ה לאשמעי' גבי עוף. ונ"ל עפמ"ש נוב"י תנינא הנ"ל דעור העוף אינו נקוב רק לצד הנוצה ולא לצד הבשר ומשו"ה נקט תפילין שכותבי' על הקלף וגורר הרבה לצד הבשר ונעשה נקוב עיי"ש אבל בעור בהמה מוכח בחולין שם דנקוב העור מעבר לעבר דאל"כ אכתי הוי השיער שומר ע"ג שומר ובאמת שם לא יתיישב בדברי נוב"י אמאי נקט דוקא תפילין היכי כתבי' דגם על מזוזה וס"ת קשי' היכי כתבי' ולפ"ז הו"א דוקא בעור בהמה כותבי' כיון דהוא נקוב בטבע אבל עור העוף שאינו נקוב בטבע מעבר לעבר אלא ע"י שגורר לצד הבשר והוי כנקב הבא ע"י אדם ולא כתבי' קמ"ל דכותבי' וא"ש. וא"כ י"ל דזה קמ"ל דאין חילוק בין נקב בטבע לנקב הבא אח"כ ושפיר מוכח דאין בין נקוב בטבע לנקוב במקרה אבל דוחק הוא:

עוד הביא ראי' דנקב אינו פוסל מהא דמכשרי' בסי' ל"ב סט"ו וט"ז בתפילין וס"ת אם נמצא נקב בגוף האות רק שהאות מוקף גויל ועור הבתים אינו חמור מקלף שכותבי' עליו עיי' מג"א סל"ב סקנ"א וסי' מ"ב סק"ו. ולפמ"ש תשו' פנ"י דבשל יד בלא"ה פסול אפי' לא יתקרע יותר משום דליכא אפי' בית א' שלם ולא מקרי בית אין זה ראי' דה"ט ל"ש גבי קלף שכותבי' עליו ומשו"ה כשר דנקב לא מיגני' ואינו נקרע יותר:

ומה שהביא ראי' שהרי נקבי' עושי' בידים כדי לתפור הבתי' ואין מקפידין אם הנקב גדול ביותר מעובי החוט ג"כ אינו ראי' כיון דתפירת התפילין הוא הל"מ כדאמרי' במנחות ל"ה תפילין מרובעות הל"מ בתפרן ואלכסונן ובברייתא שבת ק"ח וכיון דע"כ צריך לנקוב וא"א לצמצם שוב א"צ להקפיד אם הנקב גדול מעובי החוט וכמו דאמרינן בקידושין נ"ד לא ניתנה התורה למה"ש ועיי' שם ברש"י ותוס' כיון שא"א לכהני' ליזהר להפשיט בגדי כהונה כהרף עין אחר העבודה שוב אין מעילה בשגגתן ועיי' מעילה י"ד ע"ב:

אבל ממקומו הוא מוכרע מדנקט בגמ' ר"ח נפסקו שתים וכו' וכן הביא הרי"ף והרא"ש בה' תפילין נפסקו ולשון נמ"י שם נקרע ונקרעי' ומצינו גבי טריפות בחולין מ"ג דנקובה ופסוקה וקרועה ג' מיני טריפות הם ש"מ דנקב כ"ש לא מקרי פסוקה ולא קרועה אלא פסוקה הוא בכולו או ברובו ברחבו וכן קרועה הוא קרע גדול בכולו או ברובו בין באורך בין ברוחב ושייך נמי בחסר כמ"ש מהרי"ק הנ"ל או שיש שיעור לקרע כמו ביריעה של ס"ת ביו"ד סי' ר"פ עד ג' וב' שיטי' אבל נקב כ"ש לא מקרי פסוק וקרוע ולכן גם בבתי התפילין אין פסול בנקב רק בפסוק או נקרע דופן שלם או רובו שהוא ככולו. וזה נ"ל כונת מג"א סי' ל"ג סק"א שכתב אם נתקלקל פי' שנפסקו ב' בתים שלמים ועיי' פמ"ג ס"ק א' שנתחבט בכונתו ולפענ"ד לפי שהטור והמחבר נקטו בלשונם אם נתקלקל עור של שני בתי' וכו' והי' אפשר לטעות דגם נקב נקרא קלקול לכן פי' שנפסקו ב' בתים

שלימים היינו דופן שלם ולא נקב וזה שדייק בסק"ב על לשון רמ"א שכתב אלא שקרעו קצת פי' שנקרעו בין בית לבית אבל הצדדי' שלמים דלא תימא נקרעו קצת פי' דלא בעי' כולו או רובו:

וכן יש להביא ראי' ממ"ש מהרי"ק שורש קכ"ב דס"ת או מגילה שחסרי' בה פסוקי' מ"מ מקרי ספר שלם והי' כשר לקרות בו אי לאו משום דדברי' שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ ועיי' מגילה ח"י וה"נ אעפ"י שיש בו נקב כ"ש בית שלם מקרי:

וכן משמע מתשו' פנ"י שהביא ראי' דאם נקרע הבית של יד דפסול מהא דא"ר יוסי במנחות ל"ד ע"ב מודה לי ר"י דמי שאין לו תפילין של יד שטולה עור על של ראש וכו' ומשמע דאז הוי דינו כשל יד ממש והרי התם אם נקרע מצד א' ודאי פסול דבעי' לאות ולא לאותות והרי מתוך הקרע נראי' ר' בתים עיי"ש ואי נימא דנקב נמי פסול מאי קאי' משם ואיך רואה מנקב קטן שהם ד' בתים אלא ודאי דלא מקרי נקרע אלא בדופן שלם או ברובו:

ואפי' אם נאמר דגם נקב פוסל אכתי יש לחקור דמהני לי' סתימה של קלף שמדבקי' הסופרי' בפנימי הבתים כדי לחזק דעי"ז הוי הבית שלם וגם לא יקרע יותר וכמו דמהני דיבוק מטלית על ס"ת לכתוב מה שחסר בסי' ר"פ ואי דא"כ הו' הבית משני עורות הי' נ"ל בזה דבר חדש דגם הפוסלי' תפילין של שני עורות היינו דוקא אם חיבור הד' בתים הוא ע"י תפירה או דבק דזכרון א' אמר רחמנא ולא ד' זכרונות כדאמרינן במנחות ל"ד ע"ב וע"י תפירה או דיבוק לא הוי זכרון א' אבל כל בית בפ"ע כשר אפי' משני עורות דאכתי נקרא בית דכל בית מחובר מחלקי' הרבה ועיי' חת"ס יו"ד סי' רי"ז. וזה נראה שהי' דעת מהר"ם מינץ האחרון סי' א' בד"ה ואמנם שכ' אם הד' בתים נעשי' ונכפלי' מעור א' שהוא ארוך ומספיק לכל הד' בתים ומב' הצדדי' השינין והצד הרואה את התקרה והרואה את הארץ הכל נעשה מעור זה אך טולי' עור לרחבן של ד' בתים ביחד ומדבקו בדבק טוב ואח"כ חותכי' העור הטולה נגד החריצי' שבין בית לבית וכו' לכ"ע כשר כיון דמעורה הוי זכרון א' והביא ראיות לזה דע"י שמעורה הוי כחד עיי"ש ועיי' במחה"ש סי' ל"ג סק"ב והוא פלא נהי דהד' בתים מעורי' מ"מ כל בית הוא משני עורות והעור שהוא ברחבו של בית אינו מעורה אלא כדכתיבנא דכל בית לא אכפת לן אם הוא משני עורות ע"י דיבוק רק חיבור הד' בתים צריך שיהי' זכרון א' שלא ע"י דיבוק ותפירה ועיי' רש"י מנחות ל"ה ד"ה תיתורא כתב וחותך מג' דפנות מכ"א מעט והד' נשארת ארוכה וכו' והלא כשחותך למטה מג' דפנות הוי שני עורות ואינו זכרון א' אע"כ כיון דמעורה הוי זכרון א' וא"ש:

ועוד נ"ל סברא ישרה לחלק דדוקא חיבור ד' בתים לא מהני ע"י דיבוק ותפירה כיון דא"א לומר דהוי כחד דהא צריך להיות ד' בתי' דוקא כדאמרי' במנחות שם וא"כ ע"י חיבור בידי אדם א"א לומר תרתי דסתרי שיהי' כחד ויהי' כ"ד רק אם הוא כן בידי שמים אבל בחד בית משני עורות דאין שם בית עליו אלא ע"י חיבור שני העורות שפיר הו"ל כחד ע"י דיבוק ותפירה ועיי' במ"ל פי"ב מטומאת צרעת ה"ו:

ושלישית הי' אפשר לחדש לפמ"ש תוס' סוטה ח"י ד"ה כתבה אהא דאמרינן בר"ה כ"ו דקרן פרה פסול כיון דאית בי' גילדי כב' וג' שופרות דמי ואע"ג דמחברי התם נמי וכו' מפני שמתחילתו לא הי' בביתן בב"א וניכר התוס' ולא מהני חיבורו ודומה כאלו גט שכתבו על שני דפי' ותפרו יחד דפסול וכו' ועיי' פי' דברי תוס' בחת"ס או"ח סי' ה' ונ"ל ללמוד מדברי תוס' דדוקא דבר שהי' פ"א נפרד מחברו ואח"כ נדבק מקרי שני שופרות או שני ספרי' אבל אם עושה קמט בנייר ותפרו ואח"כ חתך הקמט אף דעכשיו אינו ספר א' אלא ע"י תפירה מ"מ מקרי ספר א' כיון דמעולם לא הי' שני ספרי' והדבר צריך תלמוד וא"כ הוא א"ש גם כאן כיון שעור הפנימי נדבק קודם שנקרע עור הבית החיצון לא הי' מעולם שני בתים ושני זכרונות ואין כאן פסול:

ומהרמ"ש בתשו' כ"א כתב דעור הפנימי בטל לגבי עור החיצון ולא מקרי ב' עורות והביא ראי' מפסחי' מ"ה דבצק שבסידקי עריבה במקום העשוי לחזק בטל לגבי עריבה ואינו חוצץ בטבילה עיי"ש והוא תמוה דהרי מסקי' שם סמי קילתא מקמי חמירתא וא"כ דוקא פחות מכזית בטל ואפי' למאי דמשני תנאי היא ת"ק דרשב"א ס"ל דבכזית לא בטלה והלכה כרבים ועיי' בחולי' קכ"ד וא"כ כאן דעור הפנימי גדול כעור החיצון לא בטיל לגבי' ובזה נסתר נמי מה שהביא ראי' מדברי מהרי"ק שורש קכ"ב דהתם נמי מטלית שהוא דבר מועט בטל לגבי ס"ת משא"כ כאן כנ"ל. ומדברי מהרי"ק בלאה"נ אינו ראי' דלאו מתורת ביטול לגבי ס"ת אתי עלה אלא מצד דס"ל דאפי' חסר תיבות או פסוקי' מקרי ספר שלם ולא גרע המטלית מאלו הי' חסר לגמרי אלא שפסול משום דברי' שבכתב אינו רשאי לומר בע"פ וכיון שכתוב על המטלית שוב לא מקר' אומרם בע"פ וזה מבואר להמעיין בפני' במהרי"ק ומה שהוכיח דע"כ בטיל דאל"כ איך רשאי' הסופרי' לעשות כן הא בעי' שהפרשיות יראו את האויר ורמז לב"י סוסי' ל"ב בשם הרא"ש אינו כן דהפרשיות א"צ לראות את האויר רק חיצוני בתי החיצוני' צריכין לראות את האויר. אבל מטעם אחר נ"ל דלא מקרי שני עורות דעור הסתימה אינו חלק מהבית רק שעי"ז חזר הבית מעו"א לכמות שהי' וכמ"ש הבית יוסף בשם מזרחי בסי' תקפ"ו בשופר נקוב שמעכב התקיעה וע"י סתימה במינו חזר קולו לכמות שהי' קודם שניקב כשר ולא הוי

קול שופר וד"א דלא הוי קול הסתימה רק דעי"ז חזר השופר לכמות שהי' ועיי"ש סק"י בטו"ז:

ומה שהק' בס' הנ"ל דאם מהני סתימה זו א"כ מה הק' מהרי"ק שם על מהר"מ דפוסל יריעה של ס"ת שנקרע לחבר ע"י דבק רק ע"י תפירה מה יענה לדברי ירושלמ' פ"ק דמגילה ה"ט דף ו' ע"ב דאמר הל"מ וכו' ודובקי' בדבק ומאי קושי' הא אפשר דדובקי' בדבק קאי על בתי תפילין בכה"ג עיי"ש. לפענ"ד לק"מ חדא דירושלמי קאמר הל"מ וז"א מהלכה רק מסברא ועוד והוא עיקר דבירושלמי קאמר שם ודובקי' בדבק ותופרין בגידין והנה תופרי' בגידי' הוא דוקא בגידין ולא בדבק כגון חיבור יריעות דס"ת ובתי התפילין בתיתורא ועיי' בחת"ס או"ח סי' ה' וכן לחבר ד' בתים בתפילין כ' חת"ס שם דכשר ע"י תפירה ולא ע"י דבק כן ודובקי' בדבק נמי דוקא ע"י דבק ולא ע"י תפירה כגון שמדבק ד' בתי הראש להיות תפילין של יד כמו שפי' המפרש שם בירושלמי למ"ד במנחות ל"ד צריך לדבק דבעי' דוקא דבק ולא תפירה דבתפירה אכתי איכא ד' אותות מבפני' אבל בסתימה דניקב בתי התפילין אפשר דמהני נמי תפירה כמו דיבוק ומשו"ה לא מצי לפרש דקאי ע"ז, ואף דבסה"ת פי' האי דדובקי' בדבק איריעות ס"ת שנקרעו ושם מהני נמי תפירה כמבואר במנחות ל"א וביו"ד סי' ר"פ ז"א דלסה"ת ודאי לאו דוקא דהא ס"ל גם מה שאמרו בגמרא במנחות הנ"ל יתפור הוא לאו דוקא אלא ה"ה נמי דיבוק כדאמר בירושלמי ובירושלמי נמי בין ודובקי' בדבק ובין ותופרי' בגידין קאי איריעה שנקרע וא"כ ל"ש כמו דתופרין בגידין דוקא דהא נמי לאו דוקא אלא יש דברי' שבין בגידין בין בדבק כקרע של ס"ת אבל למהר"ם שהוכיח דאסור בדבק מדאמרי' בגמ', וה"מ בגידין וכו' עיי' בנמ"י ה' ס"ת וא"כ ותופרי' בגידין דוקא א"כ ה"ה ודובקי' בדבק דוקא הק' מהרי"ק שפיר וכמ"ש:

וראיתי בס' הנ"ל שכתב עוד כיון דעיקר הפסול בבתי התפילין שנקרעו קצת משום שיתקרעו עוד יותר א"כ סתימת עור הפנימי הוי רק מניעה שלא יבא הפסול וליכא משום ב' עורות והביא ראי' מנוב"י תנינא יו"ד סי' קל"ז דאע"ג דבעי' במקוה הוי' ע"י טהרה מ"מ מניעת פסול הזחילה כשר בדבר המקבל טומאה עיי"ש, ודבריו סתומי' ואבאר דהר"ש פי' בפ"ה דמקוואות מה דאר"י כל דבר המקבל טומאה אין מזחילי' בו שאין מעמיד בהם מקום זליחתן למנוע הפסול דמקוה אינו מטהר בזוחלי' והרא"ש בה' מקוואות סי' י"א ובתשו' כלל ל"א ס"ז חולק וס"ל כיון שעיקר הוית המקוה ע"י טהרה לא מיפסל משום שמונע הפסול ע"י הטומאה עיי"ש ואנן קיי"ל כהרא"ש כמבואר ביו"ד סי' ר"א ס"נ בהג"ה וא"כ לכאורה מוכח כן מדברי הרא"ש, אך ז"א דמדברי הרא"ש אין ראי' דהתם

באמת כבר היו הפסול דהיינו הזחילה בעולם וסילק הפסול אלא דסברת הרא"ש הוא דבמקוה בעי' הוי' ע"י טהרה היינו מה שיש בעולם והוא הוי' צריך בטהרה אבל מניעת זחילה הוא העדר שאין כאן זחילה לא בעי ע"י טהרה ועיי' בתוס' יו"ט ספ"ה דמקוואות מבואר כן וא"כ אינו ענין לנידון דידן, אבל הנוב"י חידש אפי' לר"ש דג"ז מקרי הוי' ע"י דבר המקבל טומאה מ"מ בנידון דידי' במקוה שמימי' נבלעי' מעט מעט כיון שאינו פסול משום זחילה כמבואר שם וא"כ עכשיו כשירה היא רק החשש שתחסר מן מ' סאה ותהי' פסול מותר להעמיד בנסרי' שלא תחסר כיון דהפסול עדיין אינו בעולם רשאי למנעו שלא יבא בעולם ע"י דבר המקבל טומאה עיי"ש, ומ"מ נ"ל דאין ראי' משם דהתם המקוה כל זמן שלא חסרה אינה פסולה משום שעתידה לחסור ועדיין כשרה הוא וכמ"ש נוב"י שם וא"כ עדיין אין הפסול בעולם ומשו"ה מותר למנעו ע"י דבר המקבל טומאה שלא יבא בעולם אבל כאן גם אם יש קרע קטן הבתים פסולי' מיד משום שעתידי' להתקרע כולו כמו בטריפות דאמרינן מיד שיש ריעותא שעתיד לינקב הוי כנקוב וטריפה מיד גם קודם שניקב כמבואר בה' טריפות וא"כ הפסול כבר בעולם שפיר י"ל דאם סתמו בעור אחר ומכשיר בעור אחר הפסול שכבר הוא בעולם הו"ל כאלו נעשה משני עורות:

אבל נ"ל להביא ראיה ברורה מהא דסי' תקפ"ו ס"ח בשופר שנסדק דבסדק כולו פסול ולא מהני דיבוק וקודם שנסדק כולו נמי פסול לכל דיעה כדאית לה קודם שדבקו וא"כ הפסול כבר בעולם ואפ"ה מהני לי' דיבוק כיון שהפסול קודם הדיבוק אינו אלא משום שיסדק כולו ע"י התקיעה וכיון שמונע שלא יסדק כולו כשר ולדיעה ראשונה שם אפי' נסדק כ"ש פסול ואפ"ה מהני לי' הדקו בחוט ובמשיחה שהוא אינו מינו שלא יקרע יותר וה"נ דכוותי':

מכל הלין טעמי נ"ל שלא לפסול התפילין שיש להם נקב קטן מחמת חיכוך בקרן זויות שלהם בראשו ועוד דלפי דעת ב"י סוסי' ר"פ ברמב"ם הקריעה ביריעות ס"ת הוא רק פסול דרבנן ועיי' ב"ח שם דגם לטור הוא רק דרבנן וא"כ אפשר דקריעת בתי התפילין נמי רק דרבנן ואין להחמיר כל כך ובתשו' מהרמ"ש הנ"ל התפלא א"כ איך קאמר בירושלמי דמגילה הנ"ל ודובקי' בדבק ולסה"ת קאי על ס"ת והא הקריעה פסול רק מדרבנן ואיך. קאי על זה הל"מ ולפענ"ד לק"מ דנהי דאין פסול בקריעה מ"מ אי לאו הל"מ הו"א דאם רוצה לתקן אינו רשאי בדבק ועיי' נוב"י קמא סי' א' רק בתפירה כחיבור יריעות ס"ת קמ"ל הל"מ דמותר בדבקו ועוד דנהי דקריעה מדרבנן אבל כבר העלה מהרי"ק הנ"ל והכי פסקינן בשו"ע סי' ר"פ דמותר לדבק מטלית ולכתוב עליו מה שחסר וחסר ודאי מה"ת פסול ועיי' מנחות ל' ע"א אפשר ס"ת חסר אות א' וע"ז שפיר קאי הל"מ ודובקי' בדבק:

ועיין בחת"ס או"ח סימן ה' מ"ש בדברי רש"י מנחות ל"ד ואם אין חריצין ניכר פסולות נראה שיכול לעשות משל ראש של יד לר' יוסי דקי"ל כוותי' דלא בעי אות א' מבפני' בלי טליית עור ע"ג רק שמדבק הד' בתים ע"י דבק עד שאין חריץ ניכר מבחוץ וא"כ יש לפרש ודובקי' בדבק אתפילין ובכה"ג דאתי נמי לר"י ולא בטולה עליהם עור דשם לא קי"ל כר' יודא דצריך לדבק וכן מורי' קצת דברי המפרש שם בפי' הירושלמי ויש להאריך קצת בסוגי' דמנחות הנ"ל, סוף דבר הכל נשמע דלפענ"ד אין לפסול התפילין הנ"ל אפי' למאן דפוסל תפילין של שתי עורות וכדאי הם כל הני אחרוני' לסמוך עליהם אפי' שלא בשעת הדחק אבל למאן דמכשיר שני עורות ודאי כשר וא"צ לפני' והמחמיר תע"ב. ובזה צלח ורכב על דבר אמת ותצליח בתורה וביראת שמים. ולא תמוש מאוהל, ונרך יהל, וידעת כי שלום אהלך, כנפשך ונפש רבך החותם באהבת וברכת התורה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה כח

ב"ה ב' איפאלא ד' וירא תרנ"ח לפ"ק:
ברכה והצלחה, והיתה הרוחה. לתלמידי אהובי הרבני החריף ובקי העוסק בחוקי חורב, גדולתו תרב, כמו"ה יודא הירש כי' וכאל"ש:
מכתבך מיום ה' העבר קבלתי וראשית דבר כתבת על מה שהעיר בקונטרוס חוקי חיים דף ח' דתפילי' שהם גדולי' יותר מד' אצבעות פסולי' לפי שמקום הנחת תפילין בראש אינו יותר מד' אצבעות כמ"ש מחה"ש סי' ל"ד סק"ה. ואתה מצאת און לו בריטב"א עירובי' צ"ה אחר שהביא דברי תוס' שהוכיחו מדקאמר מקום יש בראש להניח בו שני תפילי' ש"מ דיש להם שיעור והביא ממדרש דשיעורן ב' אצבעות וסמך לדבר מציץ שהי' רחב ב' אצבעות ונחלקו הגדולי' אם שיעור זה למעלה או למטה כתב והנה נראה וכו' כי שיעור למטה הוא מדקתני מקום יש בראש להניח ב' תפילי' אבל טפי משני תפילי' ליכא וכו' ולפי"ז ראוי' שלא לפחות מרוחב ב' אצבעות ואין להוסיף על רוחב ד' אצבעות כשיעור מקום. אלא דקשי' לך מ"ש המחבר סי' ל"ב אורך ורוחב הבתים וגובהן אין לו שיעור ולהנ"ל יש להם שיעור שלא יהיו גדולי' מד' אצבעות ודוחק לפרש שאין להם שיעור למטה אבל יש להם שיעור למעלה גם לפי לשון הטור א"א לפרש כן. והנה דברי הטור העתקת לפי הרשום בזכרונך כאשר כתבת שאין הטור תח"י אבל לשון הטור ואין שיעור מפורש בתלמוד לאורך ורוחב ריבוע הבתים אלא שבשימושא רבא כתב שצריך שיהיו ד' הבתים אצבעיים על אצבעיים ולא נהגו כן אלא עושי' אורך ורוחב הבתים בלא

שיעור גם גובהן וא"כ יותר נוח לפרש דברי הטור כן מדברי המחבר. ומה שדקדקת שהי' לו לפרש שאין לו שיעור למטה אבל למעלה יש לו שיעור יש לדחות דמשום גובהן אינו כותב שיש שיעור למעלה דגובהן גם למעלה אין לו שיעור ועיי' בב"י סי' ל"ב ומג"א שם סקנ"ו:

אבל מעיקרא לק"מ דבאמת התפילי' אין להם שיעור למעלה ויכול לעשותם גדולי' כמו שירצה ואם ימצא אדם הגדול בענקים אשר מהתחלת עיקרי השיער ועד מקום שמוחו של תינוק רופס עיי' סי' כ"ז ס"ט הוא יותר מד' אצבעות רשאי להניחם אבל בסתם בנ"א אין מקום הנחת תפילי' בראש יותר מד' אצבעות וזה אין ענין שיעור לתפילי', וכעין שכתבו אחרוני' דל"ש בשמן שריפה לנ"ח כתותי מוכתת שיעורי' דנ"ח בעי שיעור לפי שאין השיעור בשמן רק בזמן והכל לפי עובי הפתילה:

ולפענ"ד לי"א שהביא הריטב"א שם כי שיעור שתי אצבעות הוא למעלה שלא יהיו גדולי' משתי אצבעות אבל למטה אין להם שיעור ולפיכך נהגו לעשותם פחות משתי אצבעות וצריך ליישב לשיטתם קושי' תוס' דא"כ איך קאמר מקום יש בראש להניח שתי תפילי' הא אפשר לעשות קטנים שיהי' מקום לג' תפילי', וצריך לומר א' משני פנים או דאין מקום בראש רק לשני תפילין קטנים שבקטנים שאפשר לכתוב הפרשיות בהכשר כדינו ולהניחם בתוך הבתים וא"כ הוא פחות מד' אצבעות, או שנ' דבאמת משו"ה אין רשאי להיות גדולי' מב' אצבעות לפי שאין מקום הנחת תפילי' בראש יותר מב' אצבעות ואל תתמה שהרי לדידן האי דמקום יש בראש לב' תפילין היינו בגובה הראש ולדעת הרמב"ם אין בגובה רק להניח תפילי' א' והמקום לב' תפילי' הוא ברוחב הראש עיי' ב"י סי' כ"ז ומה שאמרו דמקום יש בראש להניח ב' תפילי' היינו שיהי' כ"א אצבע, ולפי"ז וודאי אינם רשאי' התפילי' להיות גדולי' מד' אצבעות:

ומעתה אף שאין מדקדקי' לעשותן פחות משני אצבעות היינו משום דאין למדי' הלכה מפי אגדה ומפי מדרש ועוד דהסמך הוא על הציץ ואמרי' בסוכה ה' דציץ לא נתנה בו תורה מדה וכתבו תוס' דהא דאמרי' דהי' רחב ב' אצבעות הוא רק מדרבנן ע"ש אבל מה שעולה ממשמעות הסוגי' וראשוני' ופוסקי' אחרוני' דמקום הראוי' בראש להנחת תפילי' בסתם בנ"א אינו יותר מד' אצבעות הוא אמת נכון ואם התפלי' גדולי' מזה פסולי' לפענ"ד דהא דמקום הנחת תפילי' שבראש הוא במקום שמוחו של תינוק רופס ולדעת הרא"ש ממקום התחלת עיקרי שיער עד מקום שמוחו של תינוק רופס ולדעת הרמב"ם במקום שמוחו של תינוק רופס או אפשר נמי דעתו כדעת הרא"ש עיי' בב"י סי' כ"ז ילפי' מקראי במנחות ל"ז וכיון דנראה מהנ"ל דמקום זה בסתם בנ"א אינו יותר מד' אצבעות ממילא

אם התפילי' גדולי' מזה אינו יכול להניחם במקומם ואינו מקיים מצות תפילי' אלא שאין פסולן בגופן רק מחמת שאדם אין לו מקום להניחם וממילא מובן שעם התיתורא ומעברתא צריכי' להיות רק ד' אצבעות דהרי תיתורא ומעברתא דתפילי' הל"מ כמבואר סי' ל"ב סמ"ד וצריכי' להיות ג"כ במקום הנחתן, ועיי' טו"ז סי' ל"ד בתשובה דקי"ל שאין מקום בראש להניח ב' תפילי' ולשיטתו לדעת המד' ושימושא רבא דצריכי' להיות ב' אצבעות נהי דמותרי' לעשותן גדולי' מזה אבל כיון דאין מקום לב' תפילי' צריכי' לדקדק שיהי' התפילי' קטנים קצת מד' אצבעות:

אלא דבאמת הי' קצת חידוש בעיני דברי הטור שכתב ואין שיעור מפורש וכו' אלא שבשימושא רבא כתב וכו' ואמאי לא הביא יותר דברי המד' שהביאו תוס' עירובי' הנ"ל אבל המדקדק יראה שיש חילוק בין דברי המדרש ובין דברי שימושא רבא דבדברי המד' דשיעורן כב' אצבעות משמע עם התיתורא ומעברתא וכן משמע מסמך שהביאו תוס' מציץ שבכולו לא הי' רק ב' אצבעות אבל לשון שימושא רבא שהביא הטור הוא שצריך שיהי' ד' הבתים אצבעיים על אצבעיים משמע דבתים לחודא חוץ מתיתורא ומעברתא יהיו רוחב ב' אצבעות דמעברתא וודאי אינו בכלל דבזה ל"ש אצבעיים על אצבעיים שהרי המעברתא אינו אלא בצד א' ואינו מרובע וכיון דמעברתא הוא הללמ"מ כמו תיתורא ואינו בכלל גם התיתורא אינו בכלל וכן משמע תחילת דברי הטור שכ' ואין שיעור וכו' לאורך ורוחב ריבוע הבתים וכו' וא"כ רק אבתים קאי ולא אמעברתא וממילא דלא קאי נמי אתיתורא כנ"ל ולכן לא הביא המדרש רק השימושא רבא:

ולפ"ז הרי רוחב הרצועה מבואר בשו"ע סוסי' כ"ז שהוא לפחות כאורך שעורה ומבואר ברמב"ם פ"ט מס"ת ה"ט דשיעור אצבע הבינוני הוא כאורך שתי שעורות בריוח וא"כ רוחב הרצועה כחצי אצבע וא"כ רוחב נקב המעברתא הוא יותר דאמתא באמתא היכי יתיב ועובי עור המעברתא ורוחב התיתורא מצד זה וצד השני הוא הרבה יותר מחצי אצבע ולפי"ז כי אמרי' דמקום יש בראש להניח שתי תפילי' המקום הזה הוא יותר גדול מחמש אצבעות ורק לדעת הרמב"ם שהבאתי לעיל שמקום זה הוא ברוחב הראש הוא רק מעט יותר מד' אצבעות כרוחב התיתורא משני צדדי' אבל אנן קי"ל דשיעור זה הוא בגובה הראש זע"ז כמו"ש ב"י סי' כ"ז וא"כ הוא יותר מחמש אצבעות ולפי"ז יכול לעשות הבית עם התיתורא ומעברתא יותר מחמש אצבעות והנה מדדתי תפלה של ראש שלי ריבוע הבית ואינו יותר מב' אצבעות, שוחקות ועם המעברתם ותיתורא כמו ג' אצבעות וחצי אצבע והוא תפלה גדולה ולא תפלה קצרה ואף שעושי' תפילין גדולי' מזה מ"מ קרוב בעיני שאין עושי' עם התיתורא ומעברתא יותר מחמש אצבעות שוחקות ויש מקום

בראש להניחם ואין להרעיש בשביל זה לפענ"ד. וד' יעזור ויגן ויושיע לך ולכל הנלוים אלינו לפרנסה טובה לעסוק בתורה לשמה מתוך הרחבה וזכות אבות הקדושים יעמוד לנו להצליחנו בתורה הצלחת הנפש והגוף כנפשך ונפש רבך הנאמן דוש"ת באהבה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה כט

שיל"ת ב'-אויפאלו ד' לס' ויברך אותו שם תרס"ב לפ"ק. **שלומים** מרובים, כטל וכרביבים, לתלמידי אהובי הרבני החריף ובקי) איש מדה, לתורה ולתעודה, מהרב"ץ ני' כאור בהיר יהי שלום בחילך ושלוה בארמנותיך וכאל"ש:
אחרי הודיע משלומינו הטוב וכי מכתבך מעש"ק העבר בא אלי ושמחתני בכל טוב לך הנני להשיב על שאלותיך והנה שאלת בשתים האחד אם מותר ליקח הבתים של תפילין דרש"י לתפילין של ר"ת. הנה בטור ושו"ע סי' ל"ד פסקינן שלא יניח ב' הזוגות בכיס אחד שהאחד מהם הוא חול ואסור להניחו בכיס תפילין אלא יעשה שני כיסי' וכו' ובטושו"ע סי' מ"ב אסור לשנות תפילין של ראש ולעשותו של יד ואפילו ליקח רצועה מהם וליתן בשל יד אסור מפני שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ושל ראש קדושתו חמורה וכו' והוא מגמ' מנחות ל"ד ע"ש והיינו בעתיקתא למה דקי"ל הזמנה לאו מילתא ולמ"ד הזמנה מילתא אפילו בחדתא אם לא אתני עליהו מעיקרא ע"ש וא"כ כ"ש דאין מורידין לדבר חול וממילא בעתיקתא ודאי אסור לעשות מבתים תפילין דרש"י בתים תפילין דר"ת שמא דר"ת הוא חול ודרש"י קדושי' ואסור להוריד מקדושה לדבר חול ואפילו לא הניח עדיין תפילין דרש"י מעולם מ"מ בהזמנה לגוף הקדושה כ"ע מודו דהזמנה מילתא היא עיי' מג"א סי' מ"ב סק"ו:
אלא דיש לעיין לפימ"ש פמ"ג או"ח רסי' קנ"ג במש"ז דהא דאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה הוא רק מדרבנן ותוספתא שהביא רש"י במגילה כ"ו ממחתות שעשו אותם ציפו למזבח הוא רק אסמכתא בעלמא ועיי' בטו"א שם מה שהק' על דרשה זו ועיי' מנחות צ"ט והביא ראי' מפסחים כ"ו ומרמב"ם פ"ח מכלי מקדש דבגדי כהן גדול אסורי' להדיוט דוהניחם שם הא לאו הכי מותרי' להדיוט מה"ת אף שמוריד מקדושה חמורה לקדושה קלה והנה זה פשוט דאע"פ שהטוש"ע בסי' ל"ד הנ"ל כתבו לשון שהאחד מהם חול מ"מ אינו חול גמור שהרי ד' פרשיות שבתפילין ודאי קדושה יש בהם שהם פרשיות של תורה ויש בהם אזהרות הרבה כדאמרינן ביומא ח' וא"כ גם הקציצה אף שאין בהם קדושת תפילין אם אין הפרשיות מונחים בה כדינו מ"מ לא גרע מתשמושי קדושה כמו

תיק ספרים ומזוזות בסימן קנ"ד ס"ג שיש בהם קדושה קלה אלא מ"ש שהאחד מהם חול פי' שאין בו קדושה חמורה כקדושת תפילין ומעתה אפילו נאמר דגם לדעת פמ"ג הנ"ל דוקא מקדושה חמורה לקדושה קלה הוי רק אי' דרבנן אבל לחול גמור הוי מה"ת, מלבד שזה דוחק גדול דכיון דקרא הוא אסמכתא בעלמא א"כ אין מורידין אפילו לדבר הרשות מנלן אלא דכבר ביארנו שאפילו הדין כרש"י או כר"ת מ"מ התפילין שהם כדעת האחרת עכ"פ קדושה קלה יש בו וא"כ הא דאין מורידין הוא רק מדרבנן:

ולפ"ז יש לחלק דדוקא בהאי דסי' מ"ב שמשנה משל ראש לשל יד דודאי מוריד מקדושה חמורה לקדושה קלה וכן בהאי דסי' ל"ד אם מניח של רש"י ושל ר"ת ודאי מניח קדושה קלה עם קדושה חמורה בכיס א' שפיר אסור מדרבנן אבל ליקח בתים של תפילין דרש"י לתפילין דר"ת דהוי רק ספק אם מוריד מקדושה חמורה לקדושה קלה דשמא הלכה כר"ת ואינו מוריד רק מעלה שפיר י"ל דמותר דספיקא דרבנן לקולא:

אבל ז"א דהרי בסי' ל"ד הנ"ל כתב המחבר אלא יעשה שני כיסים וסימן לכל כיס שלא יתן של זה בזה ולפמ"ש תקשי ל"ל סימן הא אם יסתפק איזה של רש"י ואיזה של ר"ת ויתן של זה בזה לית לן בה דהא הוי ספיקא דרבנן ולקולא וע"כ צ"ל דמחמירי' בסד"ר או משום דיש לו אסמכתא מה"ת או מטעם אחר א"כ ה"נ בזה לעשות מבתים תפילין דרש"י בתים דתפילין דר"ת נמי אסור אף דהוי סד"ר:

אמנם גם מזה אין ראי' דהתם שאני דכמו שאין עושין ס"ס בידים כמ"ש פרי חדש סי' ק"י אות מ"ו ה"נ אין עושין סד"ר בידים כמ"ש אחרונים בכמה דוכתי ועיין ב"י או"ח סי' תל"ח ומשו"ה צריך לעשות סי' לכל כיס כדי שלא יעשה סד"ר בידים אבל בנידון דידן שפיר י"ל דשרי משום דסד"ר לקולא:

אבל מטעם אחר נ"ל דל"ש כאן סד"ר לקולא לפימ"ש תוס' ב"ק י"א ד"ה דקא דלא מצי למשרי בס"ס דהוי תרי קולי דסתרי אהדדי שאם תראה יום מ"א תשתרי נמי מס"ס דשמא לא יצא רובן ביום א' ואפילו יצא רוב דילמא נקבה היא והשתא בתחילה התרנו משום שמא זכר והשתא נתירנו משום שמא נקבה הרי ממנ"פ נעשה איסור וכו' וה"נ אני אומר לענין סד"ר לקולא דל"ל שמותר לעשות מבתים תפילין דרש"י בתים תפילין דר"ת משום סד"ר לקולא משום שמא של ר"ת קדוש דהרי אם ירצה לעשות מבתים תפילין דר"ת בתים של תפילין דרש"י נמי תשתרי מה"ט שמא דרש"י קדוש וסד"ר לקולא א"כ הוי תרי קולי דסתרי אהדדי, לכן נלענ"ד דאסור לעשות מבתים תפילין דרש"י בתים תפילין דר"ת ובפרט דהפמ"ג לא ברירא לי' הך מילתא דהא דאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה הוי רק דרבנן ואפשר שהוא מה"ת:

תשובה ל

עוד להנ"ל

ומה ששאלת אם לברך שהחינו כשמניח פעם ראשון תפילין דר"ת הנה דעת הש"ך ביו"ד סי' כ"ח סק"ה דאין לברך שהחינו על שום מצוה שאינה באה מזמן לזמן אפילו כשעושה אותה פעם ראשון ועיין בש"ך סי' רס"ה סקי"ז וכן דעת מג"א סי' כ"ב וסימן רכ"ג סק"ה אבל דעת טו"ז סי' כ"ב דכל מצוה שאדם עושה בפעם ראשון מברך שהחיינו ע"ש. ונ"ל דטו"ז ומג"א אזלי לשיטתיהו דמג"א סי' רכ"ג סק"ה כתב אבל על ספרים חדשים אינו מברך שהחיינו דמצות לאו ליהנות ניתנו וכבר הק' רשב"א בסוכה ל"א ושאר ראשונים אהא דללה"נ הא מיתהני בעשיות המצוה שמקבל שכר בעוה"ז ובעוה"ב ותי' דלא חשיב אי' באיה"נ אלא כשנהנה מגופו של איסור אבל כשאין הנאה מגופו אלא שגורם לו הנאה וריוח ממק"א אינו הנאה מן האיסור עיי"ש ועיין בטו"ז סי' רכ"ג סק"ג אהא דכתב שם בשו"ע דבגד חדש מברך בשעת הקנין דס"ל דמשעה שקונה בגד לעשות ממנו מלבוש מברך שהחיינו אעפ"י שצריך ליתן אותו לחייט לעשות ממנו מלבוש אע"ג דרחוק עדיין מן ההנאה שהרי באשר"י ברכות נ"ט סימן ט"ז מדמה אותן לירידת גשמים אעפ"י שאין הנאתן ניכרת מיד אבל המג"א שם סק"ו כתב דוקא כשקנה כלי כמו שהוא אבל אם קנה כסף ונתן לאומן לעשות כלי אינו מברך אלא כשישתמש בו דהא קי"ל אומן קונה בשבח כלי, ועיין במחה"ש שם מה שתמה עליו ומה שהגיה שם לפענ"ד נראה בכונת מג"א דטעמו הוא דאינו מברך בשעת קנין משום דעדיין הוא רחוק מן ההנאה אלא דקשי' ע"ז קושי' טו"ז דהא הרא"ש מדמה לירידת גשמים ושם ג"כ ההנאה רחוקה אבל יש לחלק דשם הנאה בא ממילא ואינו מחוסר רק זמן ולאו כמחוסר מעשה דמי אבל כאן מחוסר מעשה לכן אינו מברך, אלא דאכתי קשי' כמו דאמרינן כל העומד לפדות כפדוי דמי וה"נ נימא כיון שעומד לעשות ממנו כלי כעשוי דמי לענין זה, אך בתוס' ב"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל ובחולין פ' ע"ב ד"ה דכמה מבואר דהא דאמרינן בכ"מ כל העומד להיות נעשה הוי כאלו כבר נעשה היינו דוקא כשאינו מחוסר רק מעשה אחת שעומד להעשות אבל אם מחוסר שני מעשי' לא ועיין חת"ס יו"ד סי' קצ"ה וה"נ מחוסר שני מעשי עשיית הכלי וקנין מיד האומן למ"ד אומן קונה בשבח כלי ול"ש כל העומד להעשות כעשוי דמי ולכן אינו מברך בשעת קניי' משום דהוי הנאה רחוקה, ומ"ש מג"א דהא קי"ל, צ"ל דהא איכא מ"ד וכמ"ש מחה"ש שם אלא שהוא הגיה דהא איכא מ"ד דאין אומן קונה וכו' ופי' לפי דרכו ולפימ"ש א"ש אומן קונה, ולפ"ז לדעת טו"ז דגם על הנאה רחוקה מברך בשעת קנין שפיר מברך גם על המצוה כשעושה אותה פ"א דאף דלאו ליהנות

נתנה מ"מ מיתהני שיש שכר עוה"ז ושכר עוה"ב כקושי' רשב"א ואף שאין הנאה ניכרת מיד והוא הנאה רחוקה אבל לדעת מג"א דעל הנאה רחוקה אינו מברך גם על עשיית מצוה פ"א אינו מברך שהחיינו משום דללה"נ ואי משום שכר עוה"ז ועה"ב הוי הנאה רחוקה, ול"ד לירידת גשמים דהנאה באה בטבע אבל הנאת שכר עוה"ז אינו באה בטבע המצוה כמ"ש רמב"ן בחומש ר"פ וארא ופ' בחוקותי ושכר עוה"ב שהוא בטבע המצוה כמ"ש רמב"ן שם אפשר דאינו מברך רק על הנאת הגוף ועוה"ב הוא הנאת הנפש או אפשר דשכר עוה"ב מחוסר עוד מעשי' הרבה וגם ל"ש ע"ז שהחיינו כיון שזהו אח"מ וחיי נפש בעוה"ב, וכיון דסוגי' דעלמא דבקונה בגד לעשות ממנו מלבוש שאינו מברך בשעת קניי' משום דהוי הנאה רחוקה וכדמשמע נמי סי' תרכ"ב וכמ"ש מג"א שם ובסי' כ"ב אין לברך נמי על עשיית מצוה פ"א:

והטור סימן כ"ב כתב העושה ציצית לעצמו מברך שהחיינו ותמה ב"י אמאי לא כתב כן גם גבי תפילין, ונ"ל דהנה בקונה כלים חדשי' גמורי' מבואר בסי' רכ"ד דמברך שהחיינו בשעת קניי' דאז ניכרת הנאתו ואקדים מ"ש במק"א על מה שהעיר פלתי סי' יו"ד אות ג' בשוחט בסכין של ע"ז נימא מללה"נ ע"ש וכתבתי דפי' מללה"נ היינו שאין כאן הנאת גוף רק הנאת נפש ונשמה ועיין ברש"י סוכה ל"א ע"ב ד"ה ואם נטל ולפי"ז ודאי אם אנו אומרי' הרי הנאת הגוף לאכול יכול ליהנות בלא שחיטה ומ"ט שוחט רק שלא לאכול אי' וזה הוי רק הנאת נפש לא הנאת הגוף ומללה"נ אבל אנו אומרי' להיפך הוא רוצה במצות השם שלא לאכול בלי שחיטה וא"כ א"י ליהנות הנאת הגוף בלי שחיטה וא"כ כששוחט הוי הנאת הגוף שיש לו מה לאכול ושפיר אסור בסכין של ע"ז ע"כ וה"נ אני אומר הוא רוצה לקיים מצות הש"י שלא ילך לבוש בטלית של ד' כנפות בלא ציצית וא"כ כל זמן שאין עליו ציצית אין לו בגד ללבוש לכן כשעושה עליו ציצית הרי יש לו הנאת הגוף שיש לו בגד ללבוש ושפיר מברך שהחיינו מה שא"כ בתפילין דליתא הנאת הגוף ומללה"נ אינו מברך שהחיינו:

ובהכי ניחא נמי מ"ש הטור בסי' ש"ה דמברך שהחיינו בפדיון הבן עפמ"ש הריב"ש סימן קל"א ואשר שאלת למה תקנו ברכה לכהן בפה"ב יותר מבשאר מתנות כהונה כשזוכה בהם י"ל דבשאר מתנות כהונה אינו עושה הכהן כלום רק שזוכה במתנות משולחן גבוה אבל בפדה"ב אעפ"י שאינו עושה מצוה וכו' מ"מ זכה בבן ונותנו לאב בפדיונו וכו' ע"ש וא"כ בפדיון האב זוכה בבנו ויש לו הנאת הגוף כקונה כלים חדשים ושפיר מברך שהחיינו:

אבל אכתי קושי' על הרמ"א דכתב ביו"ד סי' כ"ח דמברך שהחיינו על כיסוי כשמכסה בפ"א וכן בסי' רס"ה כתב דמברך שהחיינו כשמל בנו הבכור ומ"ט לא כתב כן גבי תפילין. אך נ"ל סברא ישרה דנהי דאמרינן מללה"נ אלא לעול על צוארו עיין רש"י ר"ה כ"ח ע"א ד"ה ללה"נ היינו דוקא במצוה דרמי' עליו או אפי' על כל ישראל אלא דכ"י שווין בה אבל כיסוי דם לאו עלי' דידי' לחוד רמי' רק על כל ישראל כדילפינן בחולין פ"ז מדכתי' ואומר לבני ישראל אלא שהוא קודם לכל אדם לזכות במצוה זו מדכתיב ושפך וכיסה מי ששפך יכסה כדילפי' נמי התם וכן במילה המצוה רמי' על כל ישראל כדילפינן בקידושין כ"ט ע"א מהמול לכם כל זכר רק האב יש לו קדימה במצוה זו מוימל אברהם בזה לא אמרינן דניתן לעול על צואריהם רק לזכות ולגדולה ולתפארת וכל החוטף המצוה מהם צריך לשלם יו"ד זהובי' בשביל שהפסידו המצוה וא"כ בכיסוי ומילה שפיר יש לו הנאה בשעת מצוה ולכן פסק רמ"א דמברך שהחיינו אבל לא בשאר מצות כגון תפילין ומזוזה וכדומה לכן נ"ל שלא לברך שהחיינו כשמניח תפילין בפ"א ומי שרוצה לצאת ידי כל הדיעות דכן ג"כ דעת הרמב"ם פי"א מברכות ה"ט דמברך שהחיינו על תפילין הלא יש עצה היעוצה מגדולי עולם לברך בלא שם ומלכות או שילמד דין זה דמברך בא"י אמ"ה שהחיינו וכו'. ועל תפילין דר"ת בלאה"נ אין לברך שהחיינו דכבר בירך שהחיינו על תפילין דרש"י מי שבירך ועיי' רמ"א יו"ד סי' רס"ה ס"ז וש"ך שם וכבר נהוג עלמא כרש"י כמבואר בסי' ל"ד. ויען כמדומה לי ששאלתך היה לעצמך ואף שכתב בשו"ע סי' ל"ד שלא יעשה כן אלא מי שהוחזק למפורסם בחסידות ולא כל הרוצה ליטול את השם יטול מ"מ בזמן הזה שהדור פרוץ במילואו כל הולך בדרך הישר והוא בן תורה ראוי' ליטול את השם להניח תפילין דר"ת ובפרט במקומות המתקדשי' והמתיהרי' שאפילו קלי הדעת עושי' כן. אבל יש ליזהר שלא יסיח דעתו מהם ככתוב בשו"ע סי' ל"ז ול"ח ושלא ידבר בהם דברי' בטלים ושקרי' ולה"ר כי אם עושי' כך בתפילין דרש"י הנה הנם ככל המון בית ישראל בדור הזה בעוה"ר אבל בתפילין דר"ת מי ביקש זאת מידם להיות מופלג בחסידות ולהחליף ד' ברי"ש להיות מופלג בחסרות ולזלזל בהם. לכן יש ליזהר מאוד שיהי' נאה להם ונאים לו. ובזה אתה שלום וביתך שלום כנפשך ונפש רבך הנאמן דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה לא

שיל"ת ב'-אויפאלו יע"א. שוכ"ט להמופלא ומופלג, מלא פלג, כמו"ה יודא שווארץ ני' בק"ק אבראהאם:

שני מכתביו הגיעני ועל של עתה באתי אשר הביא קושי' פרמג"ד או"ח בפתיחה כוללות, ח"ב אות ג' אהא דפסקינן באו"ח סי' ט"ל דקטן פסול לכתוב תפילין משום דכתי' וקשרתם וכתבתם כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה מהא דמכשרי' ביו"ד סי' א' ס"ה שחיטת קטן באחרי' עע"ג ואמאי לא דרשי' נמי וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו כמ"ש הרא"ש ריש חולין בשם ר"י לענין שחיטת נכרי ע"ש ועיין ש"ך ס"א סקכ"ז. ולפענ"ד נראה דתוס' גיטין כ"ב הק' אמאי חש"ו כשרי' לכתוב גט בגדול עע"ג הא לאו בני כריתות נינהו ותי' דקטן אתי לכלל בר כריתות לכשיגדל וח"ש לכשישתפו ע"ש והוא פלא הא כתב רש"י גיטין יו"ד אהא דפריך בערכאות והא לאו ב"כ נינהו דכתי' וכתב ונתן מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה וא"כ מ"ש הכא דחשיב קטן ישנו בנתינה הואיל ואתי לכלל נתינה ומ"ש בתפילין דלא חשיב קטן בר קשירה הואיל ואתי לכלל חיוב קשירה. ונ"ל לפמ"ש תוס' בשבת דקל"א ד"ה ושווין דמסתבר דמילה אם עבר זמנה לא בטלה שאותה מילה עצמה שהוא מחויב בח' הוא עושה בט' שאם הי' מל בח' לא הי' חוזר ומל בט' אבל סוכה וציצית ומזוזה בכל יומא מחייב בהם ואפי' קיימם היום חייב לקיימם למחר הלכך כשעבר היום ולא עשאם מצות היום לא יקיים עוד לעולם ע"ש. ולפ"ז אני אומר דבתפילי' ל"ש אתי לכלל קשירה לכשיגדל שהרי אז יהי' חיוב קשירה אחרת אבל לכלל חיוב קשירה דהאידנא לא יבא לעולם ומי שאינו בחיוב קשירה דהאידנא אינו בכתיבה דהאידנא אבל גט אין כאן חיוב נתינה רק שהוא בתורת נתינה שפיר אמרינן כיון שהוא גוף שיבא לתורת נתינה שפיר הו' בר כתיבה גם האידנא. ולפ"ז מיושב קושי' פמג"ד הנ"ל דגבי שחיטה נמי כיון שאין חיוב לשחוט ולאכול בכל יום שפיר אמרינן כיון דאתי לכלל בר זביחה כשיגדל אכול מזבחו וא"ש:

ובזה צדקו דברי מג"א סי' י"ד סק"ג דקטן פסול לעשיית ציצית כיון דאינו בלבישת ציצית דהאידנא דמצות ציצית דהאידנא לא יקיים לעולם כמ"ש תוס' הנ"ל אינו בעשיי' דהאידנא:

ועוד נ"ל דבר חדש למ"ש הרמב"ם פ"ט ממלכי' ה"י דב"נ חייב על אבר מה"ח ועל בשר מה"ח בכ"ש שלא ניתנו שיעורין אלא לישראל בלבד ע"ש ועיי' תשו' הרא"ש ריש כלל ט"ז שכ' דבן י"ג שני' ויום א' לגדלות הוא בכלל שיעורין הל"מ ע"ש ולפ"ז ב"נ קטן חייב בכל מצות ב"נ דהא לא נאמרה שיעורין לב"נ ומ"ש הרמב"ם שם פ"י ה"ב אין עונשי'

חש"ו מב"נ לפי שאינן בני מצות כבר כ' חת"ס יו"ד סי' קפ"ד דהיינו דוקא בקטן שאינו בר דעת דפיתיו ורצונו חשוב אונס אבל אם הוא בר דעת חייב בכל מצות ב"נ אף שלא הגיע לכלל שני ולא סימני גדלות ע"ש ועיי' בס' בית יעקב להגאון מליסא ז"ל בסוגי' דפ"פ. ולפ"ז אני אומר דאפי' אי קטן או"נ אין ב"ד מצווין להפרישו ואפי' אי ספי לי' בידים מותר מה"ת בכל איסורין חוץ מדם ושרצים וטומאת כהני' עיי' ב"י או"ח סי' שמ"ג היינו דוקא שלא נצטוו בהם אלא ישראל אבל בדברים שנצטוו בהם ב"נ כיון שב"נ קטן מצווה בהם כנ"ל גם ישראל קטן מצווה בהם כנ"ל גם ישראל קנון מצווה משום דליכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור כדאמרינן בסנהדרין כ"ט וחולין ל"ג ועיי' פלתי סי' ס"ב:

ומעתה ישראל קטן מצווה על אבעה"ח ובמה"ח ושפיר הוי בר זביחה כמ"ש תוס' שבועות כ"ג ד"ה האוכל דוזבחת בא להתיר האסור ופי' לך דבשחיטה שרי ולא בנחירה ומותר הקטן בשחט טריפה בבני מעיים ואפילו בעודה מפרכסת אף דאסור לב"נ דל"ש מי איכא מידי ושפיר הוי בר זביחה ולכן שחיטתו כשירה וא"ש. ובזה הנני חותם בברכת התורה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה לב

ב"ה ב. אויפאלו יום ג' לס' ויצא תרח"ם לפ"ק. **רוב** ברכות והצלחות, ישביע ד' נפשך בצחצחות, בני הרב המאוה"ג חו"ב כמו"ה יצחק יעקב ני' בלוהם רב דקהל יראי' בנס"מ וכאל"ש:

כתבך בא אלי בזמנו ולא הרשני טרדותי להיות עט ממהר להשיב עד כי מצאתי מרגוע' מעט, ואשר הפלאת על דברי מג"א סי' תצ"ד שכתב לענין ברכת התורה אם הוא ניעור כל הלילה דצריך לברך דמתחילה לא הי' דעתו לפטור רק ליום ולילה ע"ש ונראה דהמג"א סובר כדעת הב"ח סוסי' תרמ"ג דסובר דכשחוזר ואוכל חוזר מברך והיינו טעמא דכל אדם דעתו מן הסתם שלא תהי' הברכה שוטרתו אנא עד שעה שיחזור ויאכל כי אז יחזור ויברך. ובעיניך יפלא שדברי מג"א סותרי' עצמם שכתב בסי' תרט"ל סקי"ז לתמוה על הב"ח הנ"ל דאטו מי שיש לו ציצית ויכווין שלא יפטרנו בברכתו אלא עד חצות וכי יחזור ויברך בחצות הא ודאי ליתא ע"ש, וציינת לעיין בס' מהר"מ שיק או"ח סימן א', שמע בני כי לק"מ והחילוק גדול ביניהם הב"ח שם כתב דאף אם לא יצא מן הסוכה כלל כל היום אפ"ה כשחוזר וסועד חוזר ומברך וכן המג"א מיירי שהוא לבוש בציצית ולא הפסיק כלל מעשיית המצוה בזה שפיר כתב מג"א דלא מהני דעתו שלא יפטר בברכה אלא עד חצות

או עד שעת אכילה דדעת שוטי' הוא זה שרוצה לברך ברכה לבטלה כיון שלא הפסיק בעשיית המצוה ומצוה אחת נמשכת הוא זו ואיך יברך שני פעמים אבל בברכת התורה הלא באמת מפסיק מלימודו בעסקיו ואכילה ושתיה והליכה לביה"כ ותפלה וכדומה והי' ראוי לברך בכל פעם כשחוזר ללימודו רק כיון דכל שעה מחויב ללמוד אינו מייאש דעתו ולכן א"צ לחזור ולברך כמ"ש תוס' ורא"ש ור"י בברכות י"א ועיי' בטוש"ע או"ח סימן מ"ו וא"כ הא דא"צ לחזור ולברך הוא רק משום דהי' דעתו לפטור הכל וא"כ שפיר כתב מג"א דאם לא הי' דעתו לפטור רק ליום ולילה שוב צריך לברך דהא באמת הי' הפסק בעשיית מצות לימוד התורה ואינו פטור רק משום דדעתו לפטור אבל כיון דאין דעתו לפטור יותר שוב חייב מדינא לחזור ולברך משום הפסק וא"ש:

ומה שנ"ל עוד בזה דהנה באמת יש להפליא על גוף הדבר שאנו נוהגי' לומר בכל יום ברכת התורה כיון דמצות לימוד התורה הוא תמיד כמ"ש הראשוני' בברכות הנ"ל ועיי' בב"י סי' מ"ז דמה"ט אין מברכי' ברכה אחרונה לפי שלא נגמרה מצותה ועיין ברבינו יונה ברכות י"א מה שמחלק בין ציצית ותפילין אף שמצותן כל היום מ"מ כשחולץ ופושט באמצע היום נגמרה מצותן משא"כ בלימוד התורה ע"ש ודבריו צריכין ביאור וביארתים במק"א ואמאי לא סגי אם מברך על התורה פ"א כל ימי חייו ומ"ש מהא דאמרינן בסוכה מ"ה סוכה דלא מפסקי לילות מימים כולהי ז' כחד יומא אריכא דמי וסגי בברכה א' כשנכנס לסוכה פ"א ובשלמא לשי' הפוסקי' בסי' מ"ז דכשישן ביום צריך לחזור ולברך ניחא דשינה הוי הפסק ואפי' לשיטת הפוסקי' דשינה לא הוי הפסק מ"מ בישן בלילה י"ל דצריך לברך משום דנעשה כברי' חדשה עיי' טו"ז סי' מ"ז סק"ט אבל לשיטת ר"ת בברכות י"א דגם בישן בלילה והשכים קודם אור היום א"צ לברך א"כ לא ס"ל האי סברא כיון דנעשה כברי' חדשה צריך לברך א"כ אמאי כשיאור היום נוהגי' לברך בכל יום מ"ש מסוכה הנ"ל, לכן נ"ל בא' משני פנים, הראשון דברכות התורה יש שני ענינים האחד ברכת המצוה על מצות לימוד תורה כמו ברכת כל המצות שמברכי' לפניהם תפילין וציצית ולולב ושנית ברכת הודאה על שבחר ד' בנו ונתן לנו את התורה כמו ברכת שלא עשני עכו"ם ועבד ואשה וכמו כל ברכת השחר וכמו שביאר כ"ז פנ"י בברכות י"א ומעתה י"ל דודאי מצד ברכת המצוה הי' די לברך ברכת התורה פ"א כל ימי חייו כשנעשה בר מצוה ולומד אבל מצד ברכת הודאה צריך לברך בכל יום כמו כל ברכת השחר שמברך בכל יום וא"ש, ושנית נ"ל דהא יש להבין איך כתבו ראשוני' דמצות ת"ת הוא תמיד בלי הפסק והלא פסקי' ביו"ד בסי' רמ"ו דאם קובע זמן לת"ת ביום ובלילה קיים והגית בו יומם ולילה ובשעת הדחק קיים מ"ע זו גם בק"ש שחרית וערבית

ועיי' בש"ך שם ועיי' ברמב"ם פ"א מת"ת והוא מגמ' מנחות צ"ט ע"ב אבל כבר ביאר זה באריכות בס' ברכי יוסף שם דודאי מצות והגית בו יומם ולילה קיים אם קובע זמן לת"ת ביום ובלילה חבל עוד מ"ע ושננתם לבניך שיהי' ד"ת משונני' בפיך וכל ישראל מחויב ללמוד ולידע כה"ת כולה וארוכה מארץ מדה לכן צריך ללמוד תמיד בלי הפסק ע"ש ועיי' תוס' מנחות הנ"ל ד"ה לא ור"ן נדרי' ח', ולפ"ז ודאי מצד מ"ע דושננתם שהוא מ"ע תמיד בלי הפסק ה'' די בברכה א' כל ימי חייו אבל מ"ע דוהגית דסגי בקביעות זמן לת"ת ביום ובלילה מ"ע זו יש לה הפסק וכל יום מצוה באפי נפשי' לכן צריכין לברך ברכת התורה בכל יום, ולפ"ז בסוכה וציצית שפיר כתב מג"א דלא מהני דעתו שלא יפטר בברכה רק עד אכילה אחרת או עד חצות דכיון דאינו מחויב ברכה זו והוי ברכה שאינה צריכה וברכה לבטלה ולא מהני ברכתו זו כלל ועיי' בטו"ז או"ח סי' תקפ"ה סק"ג אבל בברכת התורה דבלא"ה מחויב לברך בכל יום משום ברכת הודאה או משום מ"ע דוהגית כנ"ל ואינו ברכה לבטלה שפיר כתב מג"א דמהני דעתו שלא יפטרנו גם מברכת המצוה או מברכה על מ"ע דושננתם רק ליום ולילה ואח"כ יהיו ברכת התורה של הודאה ג"כ על ברכת התורה של מצות לימוד או לתי' השני ברכת התורה של והגית יהי' גם על מ"ע דושננתם, ועיי' מג"א סי' מ"ז ס"ק י"ב שכתב שלא הי' דעתינו לפטור רק ליום א' כתקנת חכמינו ז"ל והוא פלא אם תקנו חכמינו ז"ל לברך ברכת התורה בכל יום א"צ לדעתו שלא יפטור ולפימ"ש ניחא דודאי הי' תקנת חכמינו ז"ל לברך בכל יום משום הודאה או משום מ"ע דוהגית ומ"מ צריך דעתו שלא יפטור גם מברכת המצוה של ת"ת ומ"ט דושננתם כנ"ל רק ליום א', ובזה יובן נמי לשון מג"א בסי' תצ"ד כיון שנוהגי' לברך כל יום בברכת התורה א"כ מעיקרא אין דעתינו לפטור רק ליום ולילה וכו' עיי"ש וזה תמוה הא הוא גופא קשי' למה נוהגי' לברך בכל יום ולמ"ש ניחא הפוך בה והפוך בה כי הדברי' כנים ואמיתיים. וד' יאיר עינינו בתורתו, ויטע בלבינו אהבתו ויראתו, ויאר פניו אתנו, ויצליחינו בכל מעשי ידינו:

כחפץ נפשך ונפש אביך המאוה לך כ"ט ודוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה לג

שיל"ת ב' אויפאלו יום א' לסדר ראשי המטות תרס"ב לפ"ק

בין המצרים, יזרח אור לישרים, להרבני המופלג בהפלגת חכמים, חיציו שנונ' מו"ה שמחה בונם פ"מ נ' בטעקענדארף:

מכתבו מעש"ק העבר קבלתי ונפשו בשאלתו בענין הפאנאגראף שמנגן ניגונים גם מנשים אם מותר לשמוע משום קול באשה ערוה. זו לא שמענו כי הוא המצאה חדשה הגם כי מצאתי בתשו' שבות יעקב ח"ג או"ח סי' ל"א שכתב וביחוד ע"י כלים המיוחדים לדיבור ומשמיעי' קול על כמה וכמה מילין בריחוק מקום יכול אדם לדבר עם חבירו וכו' והוא כדרך המצאת טעלעפאן אשר המציאו בזמן הזה ולא נתפרסם בימים קדמונים ואולי הי' גם האפאנאגראף ולא נתפרסם:

אבל כיוצא בזו שמענו בגמ' ע"ז כ' ונשמרת מבל דבר רע שלא יסתכל אדם וכו' ולא בבגדי צבע של אשה וכו' ואר"י אמר שמואל אפי' שטוחי' על גבי כותל אר"פ ובמכיר בעליהם וכן הוא בטוש"ע אה"ע סי' כ"א ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה אפילו אינם עלי' שמא יבא להרהר בה ומבואר דהסתכלות בבגדי צבעונים שאינם עלי' אין אי' אלא במכירה ומדברי רש"י בע"ז שם משמע דאפילו מכירה אין איסור אלא בראה אותה פעם אחד מלובשת בהן שפי' ולא בבגדי צבע שזוכר את האשה כמו שהיא מלובשת בהן שמיפי' אותה ומהרהר אחרי':

אלא דזה אינו מוכרח די"ל דזה רק לפי הס"ד דאר"ח הנ"מ בעתיקי ופירש"י שלבשתן וכבר ראה אותה מלובשת בהן וכו' אבל בחדתי פירש"י שלא לבשתו מעולם לית לן בה דאלת"ה וכו' אבל לפי מה דדחי ולטעמך י"ל דאפי' לא לבשתן מעולם אסור אבל עכ"פ בעינן שמכירה וא"כ ק"ו הדברים ומה בגדי צבעונים דאסור בכל אשה ואפי' פנוי' כדשמע בע"ז שם דקאי אדלעיל מיני' דקתני שלא יסתכל באשה נאה אפילו פנוי' ואפ"ה מותר באין מכירה מכ"ש האי דקול באשה ערוה בברכות כ"ד דכתב ב"ש סי' כ"א סק"ד דקול פנוי' מותר רק בעת תפילה אסור ועיין מג"א סי' ע"ה ודאי מותר לשמוע קולה מן כלי פאנאגראף באין מכירה ואפשר אפי' מכירה אם לא שמע הזמר בשום פעם ממנה בעצמה ל"ש בי' הרהור וכדמשמע קצת מרש"י הנ"ל בבגדי צבעוני':

ויש סמוכי' לזה מהא דת"ר מגילה ט"ו רחב בשמה זינתה יעל בקולה אביגיל בזכירתה מיכל בת שאול בראייתה א"ר יצחק כל האומר רחב רחב מיד נקרי א"ל ר"נ אנא אמינא רחב רחב ולא אכפת לי כי קאמינא ביודעה ומכירה ומשמע דר"י בא לפרש הך דבשמה זינתה ומסיק היינו דוקא ביודעה ומכירה א"כ דומי' דהכי נמי הך דיעל בקולה (והיינו ע"י פאנאגראף) הוא רק ביודעה ומכירה אבל באינו מכירה לא אכפת לן:

ובפירוש אמרינן בסנהדרין מ"ה אמר רבה גמירי אין יצה"ר שולט אלא במי שעיניו רואות ובתוס' שם הקשו והא דאמר ספ"ק דמגילה כל האומר רחב רחב מיד נקרי הא אמר התם ביודעה ומכירה ועיין תוס' סוטה ח' ד"ה גמירי שהקשו מהא דאמרינן חגיגה י"א

עדיות בין בפניו בין שלא פניו נפיש יצרייהו ותי' דהתם ה"פ מאחר שראה הערוה פ"א שוב מהרהר אחרי' לעולם אפילו שלא בפניו אבל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינו מהרהר אחר אחרת ע"ש:

סוף דבר הכל נשמע דאם לא ראה אשה זו אשר קולה ישמע ע"י פאנאגראף מעולם אין איסור מדינא לשמוע הקול ועל המשמיע י"ל דבלאה"נ אין איסור משום דבעבידתי' טרוד כדאמרינן בע"ז כ' ע"ב אלא דמ"מ מכוער הדבר ובעל נפש יזהר מזה ועיי' חת"ס יו"ד סי' קפ"ד אבל אם ראה אותה פ"א ודאי אסור לשמוע קולה ע"י פאנאגראף ומכ"ש אם כבר שמע ממנה גופא קול זמרה דאסור אם עשה תשובה ובא לישאל ודאי אסרינן לי'. ובזה יבא שלום ינוח על ראשו עדי יכונן בית ד' בראש הרים כנפשו ונפש החותם בברכת בונה ירושלים:

עמרם ה"ק בלוהם הנ"ל:

תשובה לד

שיל"ת ב' או אויפאלו ד' הדברים תרו"ן לפ"ק:

בין המצרים, נזכה לראות בית בנוי בראש הרים בני אהובי הרבני החו"ב וכו' מו"ה יודא צבי נ' בלוהם וכאל"ש בק"ק ש' פאטאק:

היום באתי להשיבך על מכתבך הבא לידי ומה שתמהת בטו"ז או"ח סי' ע"ד סוף ס"ק ד' שכתב וכן לענין אם עומדת אפי' במים צלולי' יכולה לברך אם לבה חוץ למים או אפי' תוך המים ומחבקת ידה על גופה תחת לבה וק"ל ממנ"פ אם נתכסה מלפני' ומלאחרי' ל"ל הפסק בין לבה לערוה הא כתב בשו"ע דא"צ ואם לא נתכסה מה מהני ההפסק הא אסור משום גילוי. וזה הדבר האחרון אינו קושי' כיון דערותה במים אפי' צלולי' ליכא משום גילוי ערוה כמו"ש טו"ז שם סק"א אלא דקשי' כיון דליכא משום גילוי ערוה רק משום לבו רואה את הערוה ובאשה ל"ש רואה את הערוה כמו"ש הטו"ז וא"כ ל"ל הפסק וכבר עמדו בזה א"ר ופמ"ג שם וכתבו דרק לחומרא בעלמא צריך הפסק וכן הוא האמת שכן כתב הטו"ז ביו"ד סוסי' ר' דא"צ הפסק רק לצאת לד"ה ולא מדינא ולכן ציין לעיי"ש:

ומה שעמדת בברכות כ"א ע"ב דקאמר והא דקא מיפלגי בזב שראה קרי להודיעך כחו דרבנן וק"ל הא הגמ' קאי אי בעל קרי אסור בד"ת מדאו' מקרא דוהודעתם וכו' וא"כ אדרבה כחו דר"י עדיף דמתיר בד"ת עפמ"ש צל"ח ריש ביצה דבאי' תורה כחו דהיתירא עדיף ע"ש. ולק"מ דכאן לרבנן נמי יש קולא שמבטלו מד"ת ואין רשאי לאסור לימוד התורה אם הוא מותר ושפיר הוי לרבנן כחו דהיתירא שמבטלו מלימוד התורה ועיי'

רש"י ריש ביצה וצל"ח שם. אבל בלא"ה כבר כתבו תוס' ר"י החסיד שם בברכות דהאי דרשא דוהודעתם הוא רק אסמכתא בעלמא והוא רק מתקנת עזרא וכן כתב בש"מ שם וכן כתבו תוס' ב"ק פ"ב ע"ב ד"ה אתא ואפי' אי נימא דהמקשן הוי ס"ל דהוא דרשה גמורה מ"מ לבתר דמסיק דמיבעי' לי' לאידך דריב"ל ודאי הוי רק אסמכתא והאי להודיעך הוא בתר הכי ושפיר כחו דאיסורא עדיף כיון דהוי רק דרבנן ולדעת הצל"ח ברכות שם לא הוי מה"ת רק תורה שבכתב אבל משנה וגמ' הוי רק תקנת עזרא וא"כ כחו דרבנן עדיף דאפי' משנה וגמ' שהוא מדרבנן אסור בלא טבילה. ולפמ"ש פני"י שם אפי' לס"ד אין אסור מה"ת אלא דיבור אבל הרהור מותר ועזרא תיקן דאפי' הרהור אסור א"כ כחו דרבנן עדיף דאפי' הרהור דרבנן אסור בלא טבילה:

ומה שעמדת ברש"י ברכות ל"ג ד"ה תם שלא נגח אדם מועד שנגח ג"פ דמשמע שוורי' נגח וז"א דשור תם הוי כשלא נגח עדיין ג"פ ועוד דמשמע דמועד ל"ה רק כשנגח אדם וגם ז"א דגם כשנגח שוורי' ג"פ הוי מועד. גם בזה איני יודע מה ק"ל הא משנה שלימה שנינו ב"ק ל"ז שור שהוא מועד למינו אינו מועד לשא"מ לר"פ מועד לאדם ואינו מועד לבהמה וכן פסק הרמב"ם פ"ו מנזקי ממון וכן תם ומועד לבהמה אינו מועד לאדם שהוא א"מ ועיי' תוס' ב"ק שם ד"ה ר' זביד ועיי' ב"ק מ"א וברמב"ם פ"י מנזקי ממון ה"ג וא"כ אינו פוסק בתפילתו משום מרחיקי' משור תם וכו' במועד לבהמות רק כל זמן שלא נגח אדם חמישי' אמה וכשנגח אדם ג"פ כמלוא עיניו:

ומה שהקשית בתוס' ברכות ל"ז ע"ב ד"ה חביצא שכתבו דר' יוסף מפרש לי' הפרוסות קיימות היינו בכזית ואין הפרוסות קיימות בשאין בהן כזית וק"ל הא קתני אם אין הפרוסות קיימות וכו' ולבסוף מברך עלי' ברכה א' מעין ג' ובפחות מכזית אין מברך לאחרי' כמ"ש דף ט"ל ד"ה בצר לי' שיעורא ע"ש. אינו קושי' כלל דפי' אין הפרוסות קיימות שאין בהם כזית בפרוסה אבל הוא אבל כמה פרוסות ויש בין כולם יותר מכזית ושפיר מברך לאחרי':

ולחבר מס' ברכות תחילתו לסופו כבר אמרתי בזה בכמה אופני' [עיין סי' ל"ח ופ"ד] וכעת נ"ל דהנה הרמב"ם בפיה"מ סוף ברכות כ' ומה שאמר אח"כ ואומר אל תבוז כי זקנה אמך אינו ראי' על מה שהקדי' שיהא אדם שואל בשלו' חבירו בשם אבל ראי' שלא יבוז וילעיג לתקנת חכמי' אעפ"י שהם ישנות וקדמוניות וע"ז הזהר שלמה בזה המשל. ובאמת קשה על פיה"מ הנ"ל א"כ מה ענין האי קרא לכאן. ונ"ל דבדורש לציון סוף דרוש ב' ד"ה בו ביום הביא קושי' למ"ש בעל עשרה מאמרות דר"ע בא מזרעו של סיסרא מבעולת שבעל יעל אשת חבר הקני א"כ לר"ע דס"ל נכרי ועבד הבא על בת ישראל

הולד ממזר א"כ במה יטהר עצמו ח"ו. ותי' מג"א בזית רענן דאיתא בילקוט יושע רמז ט' דיעל גיורת הוי א"כ י"ל דנתגיירה אחר מעשה דסיסרא. והק' בס' הנ"ל מדאמרי' בנזיר כ"ג גדולה עבירה לשמה וכו' דכתי' תבורך מנשי' יעל אשת חבר הקני וכו' ופריך והא קמתהני מעבירה ומשני טובתן של רשעי' רעה הוא אצל הצדיקי' וביבמות ק"ג מפרש מאי רעה וכו' הוטל בה זוהמה ואי בשעת בעילת סיסרא עכו"ם היתה גם היא לא פסקה זוהמתה ונשאר קושי' גמ' והא קמתהני מעבירה ע"ש:

לכן נ"ל דאמרי' בע"ז דף ל"ו ע"ב דאורייתא אישות דרך חתנות ואתו אינהו גזור אפי' דרך זנות, זנות נמי ב"ד של שם גזרו עליו וכו' ועיי' ברמב"ם פי"ב מא"ב ועיי' קידושין ס"ח ע"א וע"ב. ולפ"ז י"ל דהא דס"ל לר"ע נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר היינו דוקא דרך אישות שהוא לאו דאו' אבל דרך זנות דהיינו רק איסור דרבנן מב"ד של שם אינו ממזר ועיי' ברש"י ברכות נ"ד דהא דשואל בשלום חבירו בשם הוא עבירה לשמה שמזלזל בכבוד המקום בשביל שלום ומוכח דגדולה עבירה לשמה ומנ"ל מיעל וא"כ ליתא לתי' זית רענן כקושי' דורש לציון ועכ"ח כתי' הנ"ל וא"כ דב"ד של שם גזרו דרך זנות לכן הביא ואומר על תבוז כי זקנה אמך שלא יבוז וילעיג לתקנת חכמים אעפ"י שהם ישנות וקדמוניות מב"ד של שם:

אמנם בש"מ כתובות ג' ע"ב הק' איך אמרינן במגילה ט"ו כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך הא ליכא אי' דאו' ואי משום אי' א"א אכתי תקשי לסוברי' דליכא אי' א"א אלא בחבירו ישראל ע"ש. ותי' אע"ג דמדינא שרי' מרדכי לא יחפוץ בה משום דהו"ל פגימה מבעילת גוי שאסור מדרבנן. וקשי' לי איך יכול לבטל משום זה מצות עונה דאו'. אך לק"מ דחכמי' יכולי' לפטרו ממ"ע בשביל סיג. אבל מנ"ל זה מתחילת המס' מאימתי קורי' וכו' וחכמי' אומרי' עד חצות וכתב רבינו יונה דאחר חצות אינו קורא והק' איך יכולי' חכמי' לבטלו מע"ע. ותי' דמשום סיג יכולי' לפטרו ע"ש וא"כ שפיר י"ל דרק ב"ד של שם גזרו ואפ"ה שייך כך אבדתי ממך וא"כ ר"ע טהור אף דיעל היתה ישראלית וא"כ לא מתהני מעבירה דהוטל בה זוהמא ומוכח דגדולה עבירה לשמה וא"כ שפיר שואל שלו' חבירו בשם וא"ש. ובזה יבא שלו' ינוח על ראשך כנפשך ונפש אביך הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה לה

שיל"ת ב' אויפאלו א' שלח לך תרנ"א לפ"ק:

אלקים יחנך בני יקירי וחביבי ויתנך למעלה למעלה, והיית סגולה, הרב המאוה"ג חו"ב כמו"ה יצחק יעקב נ"י בלוהם עם נות ביתך כלתי הצנועה והחשובה תי' לאוי"ט עם בתך הילדה תי':

שמחתני במכתבך אשר הגיע לידי ביום ה' העבר כ' לא ראיתי ממך תמונת אות מעת אשר כתבת מנסיעתך לפעסט וכו' אבל בדברי תורה כתי' ענה והנני להשיב כיד ד' הטובה עלי. ומה שהקשית בברכות ב' דקאמר מאי ואומר וכ"ת מכי ערבא שמשא לילה הוא ואינהו הוא דקמקדמי ומחשכי וכו' איך אפשר לומר כן הא אמרי' בשבועות ט"ו ע"ב דאין בנין ביהמ"ק בלילה שנאמר וביום תקים את המשכן וכו' וכתבת דדוקא גוף הבנין אסור כמו הקמת המשכן אבל לתקן הקורות והאבני' מותר גם בלילה ולזה מקדמי ומחשכי אך הוא דוחק בעיניך ולפי ענ"ד רווחא שמעתא והדין דין אמת:

ומה שהי' נ"ל בזה עיי' פני' יפות פ' קרח בפסוק בוקר ויודע ד' דהא דבעמוד השחר הוי יום הוא הל"מ וחכמי' אסמכוהו אקרא דנחמי' בברכות דף ב' שם ע"ש. ולפי"ז נ"ל דקודם מתן תורה באמת לא מקרי יום אלא מהנץ החמה עד תחילת שקיעת החמה וכן הוא גם עכשיו בדין ב"נ וב"נ ששבת מנץ עד הנץ החמה אעפ"י שעשה מלאכ' ביום א' קודם הנץ החמה אחר שעלה עמוד השחר חייב מיתה דשבת יום ולילה ואם חייב גם בשובת לילה ויום כשבת שלנו דלא כמו"ש אחרוני' שאינו חייב בזה משום דבב"נ הלילה הולך אחר היום וכן משמע קצה דחייב ברמב"ם פ"י ממלכי' ה"ט ע"ש אם עשה מלאכה אחר תחילת שקיעת החמה ושבת מצאת הככבים עד צאת הכוכבים פטור ממיתה לפי שעשה מלאכה בכל יום דלדידי' אחר שקיעת החמה כבר הוא לילה ועשה מלאכה בלילה. ולפי"ז ודאי לענין אין בנין ביהמ"ק בלילה שהוא דין מדיני התורה פשיטא לי' לגמרא דהוי יום מעמוד השחר עד צאת הככבים ושפיר מקדמי ומחשכי אבל הגמ' רצה להביא זכר לדבר על זמן ק"ש דערבית שהוא משעת צאת הככבים כמו"ש חי' רשב"א שם ובק"ש כתיב בשכבך ובקומך והביא רשב"א שם בשם תוס' דהא דאמרי' יליף מברייתו של עולם אקרא גופא קא מהדר דמקדים שכיבה לקימה דיליף מברייתו של עולם וא"כ י"ל נהי דבשאר דינ' תורה הוי יום מעמוד השחר עד צאת הככבים מ"מ לענין ק"ש מכי ערבא שמשא הוי לילה כמו שהי' בברייתו של עולם ועיי' ברשב"א ור"ן נדרי' דס"ג אם שנה של תורה הוא ג"כ שנה בלשון בנ"א וה"נ כיון שלגבי ב"נ הוי יום רק מהנץ החמה עד תחילת שקיעה וכיון דבק"ש כתי' בשכבך ובקומך ודרשינן בברכות י"א בשבת דידך ובלכת דידך לכן לא בעי' יום של תורה ולילה של תורה רק כברייתו של עולם ואינהו דמקדמי ומחשכי יותר מחיובו של פועל ולענין בנין ביהמ"ק הוי יום ע"ז קאמר ת"ש

והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה וא"כ זכר לדבר שגם במילי דעלמא הוא עכשיו יום כיום של תורה כמבואר בחו"מ סי' של"א שצריכין לצאת מביתם בזריחת השמש דהיינו מעמוד השחר כיון שהליכה הוא ג"כ צורך בעה"ב כמו"ש סמ"ע שם ולעשות עד צאת הכוכבים כיון שהליכה לביתם הוא לצורכם דאל"כ כיון שהלילה הי' להם משמר למה הי' להם להקדים ולהחשיך כיון שגם המשמר לצורך הבנין וא"כ כיון שגם בתהלוכות העולם אזלינן בתר יום של תורה זכר לדבר דגם בק"ש אזלי' בתר יום של תורה שהוא מעמוד השחר עד צאת תכוכבים:

אבל באמת אין כאן קושי' כלל דהאי קרא דנחמי' לאו בבנין ביהמ"ק כתיב רק בבנין חומת העיר כמבואר שם בכל הכתובי' עד קפיטל י"ב ובסי' י"ב פסוק כ"ז כתיב ובחנוכת חומת ירושלים ושם בפסוק ל"א ואעמידה שתי תודות גדולות ודרשי' בשבועות י"ד גדולות שבתודה ומאי ניהו חמץ ואמרינן נמי התם מה ירושלים דבר הנאכל בה ויוצא ממנה נפסל ופירש"י ותודה ולחמה נאכלי' בכל העיר ואם יצאו חוץ לחומה נפסלי' הלכך ירושלים נתקדשה בלחמי תודה שנאכלי' בה ואם יצאו ממנה פסול וכן פירש"י שם לפני זה ד"ה בשירי מנחה והאי קידוש דנחמי' ועזרא בקידוש העיר כתי' מכל זה מבואר ששם הי' רק בנין חומת העיר חף ודאי בונין בלילה ולק"מ. ובזה יבא שלום ינוח על ראשך, כנפשך ונפש אביך דוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה לו

שיל"ת ב' אויפאלו ד' תשא שושן פורים תרנח"ל:

שוכ"ט לידידי הרבני המופלא ומופלג, מלא פלג, חו"ש כמו"ה יצחק צבי ני' לעבאוויטש חתן מחו' הגאבדק"ק ש' פאטאק ני':

מכתבו הגיעני היום ויען נפישי מילי דפסחא בטרדות שונות הייתי עט ממהר להשיב שלא יהי' אפי' מעוכב בן יומו ומה שתמה על הב"ח באו"ח סי' תרפ"ט שכתב לתרץ דעת הפוסקים בהא דקורא את שמע ולא השמיע לאזנו דיצא בדיעבד ובהא דחרש המדבר ואינו שומע שקורא את המגילה פסקו דהשומע ממנו אפילו בדיעבד לא יצא דה"ט משום דבלא השמיע לאזנו כיון שהי' אפשר לו להשמיע עכ"פ בר חיובא הוא אבל חרש כיון דלאו בר שמיעה הוא כלל לאו בר חיובא הוא ואינו מוציא אחרים י"ח ולפ"ז מי שאינו חרש וסותם את אזניו אע"ג דאינו שומע מוציא אחרים י"ח כיון דבר חיובא הוא ע"ש והוא הוסיף מדעתו דהטעם משום כל הראוי לבילה וכו' והם דברי טו"ז שם סימן

הנ"ל והקשה מירושלמי מגילה פ"ד ה"ז דמוקי הא דאר"י כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע ביושב בבית אפל ועיין תוס' מגילה כ"ד ד"ה מי ואמאי לא נימא כיון דראוי לבילה ויוכל לראות א"כ הוי בר חיובא ויכול להוציא אחרים אע"כ דל"ש בדברים אלו כל הראוי לבילה. הנה לדעת רשב"ם ב"ב פ"א ע"ב ל"ש כל הראוי לבילה אלא בדבר שצריך להיות לכתחילה למצוה ובדיעבד כשר בלא"ה ואינו מעכב בדיעבד כמו בלילה במנחה בזה אמרי' דוקא אם ראוי לבלול כשר בדיעבד בלי בלילה אבל אם הוא יותר מס' עשרוני' דאין ראוי לבילה אפילו בדיעבד פסול כיון שא"א לעשות בו כמו שהוא המצוה לכתחילה מנחה כזה לא ציותה תורה להביא כלל דהא התורה אמרה דלכתחילה צריך לבלול למצוה וממילא פסולה לגמרי ע"ש וה"נ כיון דלכתחילה צריך להשמיע לאזניו ובדיעבד יצא בלא השמיע אמרינן דזה דוקא בראוי להשמיע הו' בר חיובא אבל בחרש כיון דאינו ראוי להשמיע לא הוי בר חיובא דלא חייבו חכמים לקרות המגילה אלא מי שיכול לקיימה כמצותה לכתחילה ולא חרש שהרי חייבו מי שחייב להשמיע לאזניו לכתחילה ואינו מוציא אחרי' יי"ח וכן בפריסת שמע חלו הי חכמים אומרי' דפורס על שמע צריך לכתחילה לראות מאורות ובדיעבד יוצא אפילו לא ראה מאורות מימיו הי' שייך לומר דסומא מ"מ אינו פורס ע"ש כיון שאינו ראוי לבילה לעשות כמו שהוא המצוה לכתחילה אבל כיון שאמרו דיושב בבית אפל ולא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע ואינו מוציא אפילו בדיעבד אין לו ענין ומקום כלל לכל הראוי לבילה:

אבל גם מעיקרא לק"מ דהרי אמרינן במגילה כ"ד ע"ב טעמא דר"י משום דהכא משום הנאה הוא והא ל"ל הנאה כלל ע"ש וא"כ הרי הוא ככל ברכת הנהני' שמברך אם רוצה ליהנות לפניו ולאחריו אם נהנה ואטו נימא כיון שראוי ליהנות יברך אעפ"י שלא נהנה וה"נ דכוותי' ביושב בבית אפל ולא נהנה אינו בר חיובא לברך ברכת הנהנין ואינו מוציא גם אחרי' ועיין ר"ה כ"ט ע"א כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין וכו'. ובזה תנוח דעתו כעת כנפשו ונפש תדרשנו לטובה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה לז

לרב גדול א' במדינת אשכנז:

אחדש"ת בדבר אשר האריך ע"ד מל"מ פ"ד דבכורות שלהי ה"א שכתב דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אלא היכי דנעשה שום דבר המתירו ואין אנו יודעי' אם נעשה בזמן המתירו או אם נעשה כשיעור המתירו אבל אם אנו מסתפקי' אעיקרא דדינא אם נעשה

לו דבר המתירו בכה"ג לא אזלינן לקולא יעי"ש ומעלתו הק' מס' טבל בעירובין ל"ה ומס' נט"י ע"ד מל"מ הנ"ל ולא ראה שהמל"מ בעצמו פלפל בזה. ומה שתמה ממנחות ס"ח הוא דבר בטל דזמן ממילא קאתי וגם מה שהק' מכל ס' ברכות ומברכות כ"א ספק קרא ק"ש ספק לא קרא וכו' כבר קדמו החוו"ד סי' ק"י בש"ך בדיני ס"ס אות כ' ותי' הכל בטוב טעם ודעת ולפענ"ד נראה דמק"ש לק"מ לפמ"ש שג"א סי' א' וב' דגם למ"ד ק"ש דרבנן מודה דמה"ת חייב לקרות פרשה אחת בתורה אלא שא"צ להיות ק"ש דוקא אבל מדרבנן צריך להיות ק"ש דוקא ע"ש ולפי מה שהבינו האחרוני' בדברי ר"ש פ"ב דמקוואות דמשו"ה חמיר בטמא טומאה דרבנן משאר טמא טומאה דאו' משום דבטומאה דרבנן וס' אם טבל בשאובין לבסוף אוקי אחזקת טומאה אבל בטומאה דאו' כיון דאפי' טבל בשאובין לבסוף טהור מטומאה דאו' וא"כ כבר יצא מחזקתו הראשונה ואינו כמו שהי' ושוב ליכא חזקה כלל ואמרינן סד"ר לקולא ע"ש הגם כי לפענ"ד אין זה כונת הר"ש אבל הסברא בעצמותה נכונה, ולפ"ז בק"ש ממנ"פ אם מסופק אם קרא כלל פ' בתורה א"כ הוי ספק לענין דאו' ואזלינן לחומרא וממילא צריך לקרות ק"ש דוקא אף שהוא דרבנן כיון שנולד הספק בדאו' כדפסקינן בספק בירך ברכת המזון שהוא דאורייתא שצריך לחזור ולברך וממילא צריך לחזור ולומר ברכת הטוב והמטיב אף שהוא דרבנן וכן בכמה דוכתי וכאן עדיף דשם תרי מילי נינהו בהמ"ז והטוב ומטיב וכאן הוא ד"א שיהי' פ' ק"ש וע"כ שקרא פ' בתורה ונסתפק אם קרא פ' ק"ש או פ' אחרת וא"כ כיון שודאי יצא מחזק' חיוב מה"ת שוב ליכא חזקת חיוב כלל וממילא אמרינן סד"ר לקולא וא"ש ואף דיש לדחות דמירי שודאי קרא פ' בתורה ומסופק אם קרא נמי ק"ש דאז כיון שהחיוב דאו' לא הי' בכלל הספק ל"ש לומר כיון שיצא מחזקת חיוב דאו' שוב אינה חזקה כלל דהרי הי' עליו חזקת חיוב דרבנן וכמ"ש רשב"א בתוהה"א דאותו קדירה שלא הי' בכלל הס' אינה מצטרפת לבטל עיי' ביו"ד סי' קי"א מ"מ לק"מ די"ל דהאי דברכות מיירי בכה"ג שגם חיוב דאו' הי' בכלל ספק כנ"ל ולק"מ:

וגם על הקושי' מברכת הנהנין וברכות המצות דאמרינן ספק ברכות להקל, נ"ל דבר חדש דלק"מ והוא לפמ"ש הגה"מ פי"ז ממ"א אות ח' דמשו"ה משכנתא לא בעי טבילה אף אי טבילת כלים מה"ת וכיון דאי בעי' דלא איפשטא הו"ל סדא"ו ולחומרא לפי שאין כאן איסור ולשאר מצות שהן חובה נמי לא דמ' דאי בעי פטר נפשי' ושתי בכוס אחר ולכך לא בעי טבילה ע"ש, ונ"ל להסביר סברתו לפמ"ש במק"א ליישב דעת הרי"ף פ"ב דשבועו' ורמב"ם פ"ז מאיסורי ביאה וטור סי' קפ"ג דהא דאמרינן בנדה ס"ז ע"ב אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן אתשמיש קאי א"כ לשיטת הסוברי' סדא"ו מה"ת

לחומרא אמאי אמרי' אבל אמרו חכמים אסור לעשות הא מה"ת אסור ואפילו לשיטת הרמב"ם דרק מדרבנן לחומרא מ"מ אין חדש בזה דאמרו חכמים שהרי בכל התורה סדא"ו לחומרא מדרבנן מיהא וכבר נתקשו בזה קדמאי ואמינא לחדש דלא אמרי' סדא"ו לחומרא אלא אם יש ספק שצר האיסור כבר הוא בעולם אבל כאן בשעת תשמיש עדיין אין צד האי' בעולם אלא החשש שמא תראה ותסתור ויהי' צד איסור למפרע בכה"ג לא אמרינן סדא"ו לחומרא רק כאן החמירו חכמים שאסור לעשות כן משום חומרא ועיין בנדה ע"ב ולפ"ז ה"נ בשלמא אם הי' התבשיל נאסר אם מבשל בלא טבילה והי' ספק אם תבשיל זה אסור או מותר כבר יש כאן צד איסור בעולם ואמרינן סדא"ו לחומרא וכן גם אם הי' התבשיל מותר רק שהי' מחויב לטבול אפי' אינו רוצה להשתמש ג"כ אזלי' לחומרא לפי שאנו מסופקי' אם יש חיוב על הגברא לטבול או לא וכבר יש צד החיוב בעולם אבל כיון שאם אינו רוצה להשתמש אינו מחויב לטבול א"כ קודם התשמיש שאנו מסופקי' אם מחויב לטבול עדיין אין כאן חיוב בעולם רק אם ישתמש בו אח"כ איגלאי מילתא למפרע שהי' מחויב לטבול בכה"ג לא אמרי' סדא"ו לחומרא, ולפ"ז אני אומר בברכת הנהנין נמי כיון דאי בע' אינו נהנה ואינו מברך א"כ בשעה שנולד הספק עדיין אין כאן חיוב ברכה בעולם בהא לא אמרי' סדא"ו לחומרא אפי' אם הספק הוא אם נעשה מעשה לפוטרו מברכה וכ"ש דל"ל שהי' בחזקת חיוב וה"נ בברכת המצוה כיון שהברכה הוא עובר לעשייתן ואז עדיין אין כאן חיוב ברכה ולא חזקת חיוב רק החיוב הוא על קיום המצוה ואם מקיימה איגלאי מילתא למפרע שהי' חייב לברך עובר לעשייתן אבל קודם עשיי' אין כאן בעולם חיוב ברכה ולכן לא אמרינן בזה סדא"ו לחומרא מצד חזקת חיוב ואפי' הספק תלוי במעשה ובזה יש להבין קצת תי' רש"ל שהביא טו"ז תרפ"ז סק"ד שכתב דהתם קדושת היום גורם לחייבו אף בברכה דהיינו קידוש היום וכבר צד החיוב בעולם לכן אזלינן לחומרא אבל לברך על מצות קריאת המגילה קודם הקריאה עדיין אין כאן חיוב ברכה בעולם לכן אזלי' לקולא:

איברא לפענ"ד ל"ש בזה חזקת חיוב כלל דלא אמרינן אוקמא אחזקה דמעיקרא אלא במקום דהי' לו חזקה ואפשר שיקים כן גם להבא לכן אמרינן שבאמת נשאר בחזקתו ואף דאפילו בחזקה העשוי' להשתנות וכבר נשתנה נמי אמרינן דאוקמא אחזקה עד שעה שאנו יודעי' שנשתנה בודאי עיי' טו"ז יו"ד סי' של"ז ונקה"כ שם מ"מ התם דרכו בכך שישאר החזקה גם להבא חי ולמיתה דזמן מועט לא חיישינן אבל כאן אדרבה כשחייב במצוה החיוב גורם שלא ישאר בחיובו רק יקיים המצוה ויפטר מחיובו וזריזי' מקדימי'

למצות וחביבה מצוה בשעתה ל"ש לומר אם מסופק אם קיים המצוה או לא דנוקמי' בחזקת חיוב שלא קיימה וזה סברא ישרה לפענ"ד:

לכן נלפענ"ד דסברת מל"מ הוא עפמ"ש הרשב"א בחולין י' ע"ב דאף אי סדא"ו מה"ת לחומרא היינו דוקא בספק שהוא בתולדה אבל בספק שצד האיסור בא במקרה אפילו ליתא חזקת היתר אזלינן לקולא ע"ש ולפי"ז הה"נ בספק דרבנן דאזלי' לקולא היינו דוקא בספק בתולדה אבל בספק שצד ההיתר בא במקרה וע"י מעשה הנחת עירוב אזלינן לחומרא, ולפ"ז אני אומר הרי אמרינן בנדרים נ"ט דנדרי' מקרי דשיל"מ הואיל וא' בעי מיתשל עלה ואף דלא מקרי דשיל"מ אלא אם ההיתר בא ממילא מ"מ כיון דקונמות מצוה לאיתשולי עלה הוי כהיתר הבא ממילא ודברי הש"ך סי' ק"ב סק"ח צ"ע ולפ"ז בספק קרא ק"ש או בספק קרא המגילה כיון דהוא מצוה חיובית הוי כצד היתר שקרא בא ממילא ושפי' אמרינן בי' סד"ר לקולא אפילו לדעת מל"מ ובזה מיושבי' כל קושי' החוו"ד בסי' ק"י בש"ך בדיני ס"ס אות כ' הנ"ל:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה לח

להרבני המופלג בתורה וביראה מו"ה אברהם ישי מאנדל נ"י בק"ק אלמאשד יע"א:

על דברת מהרש"א ברכות ה' בתוס' ד"ה אלא יעיין בהגהות הגאוני' על המהרש"א נראה משם כי קושי' מהרש"א קאי על מה שסיימו תוס' ומתני פרקי' וקרי ק"ש כי מט' זמן ק"ש מלשון זה נראה שרוצי' להוכיח אפילו כי מטי זמן ק"ש מותר ללמוד וע"ז הק' מהרש"א שפיר הא תלמודא שם מספקא אי רב קא' בזמן ק"ש או קודם ולא ידעתי מה הרעש בזה. ולענ"ד נראה עוד ע"ד חידוד יעיין בשו"ע או"ח סי' פ"ט ס"ו דבהגיע זמן תפלה אסור ללמוד אבל ללמד לאחרי' מותר דעיין ברבינו יונה ברכות דף הנ"ל ולפ"ז קשה לכאורה מה ראי' מייתי מרב הא שם איתא ומברך ומתני לן פרקי' וכו' והי' מלמד לאחרי' לתלמידיו ולהכי שרי אבל לעולם ביחידות אסור ללמוד אפי' בלא הגיע זמן ק"ש דילמא ממשיך שמעתתא. אך באמת התוס' דייקו בלשונם דרב מקדי' וכו' ומתני פרקי וקרי ק"ש ומשמע שביחידות עשה כן ומוכח שפיר דגם ללמוד ביחיד שרי עכ"פ קודם זמן ק"ש. אך אי אפשר לגרוס כן שהרי שם בגמ' ס"ד דרב קאי בהגיע זמן ק"ש ואז פשיטא דאסור ביחיד וע"כ הגירסא ומתני לן פרקין וא"כ אי מיירי קודם זמן ק"ש אין ראי' משם שמותר ללמוד ביחיד כקושי' הנ"ל וזה כונת מהרש"א דהא תלמודא מספקא התם אי

איירי בהגיע זמן ק"ש ואם מיירי כך ע"כ הגי' ומתני לן פרקי' וא"כ אין משם ראי' כלל ליחיד שהרי התם היו רבים וכקושי' הנ"ל:

ובנעוץ מס' ברכות תחילתה לסופה נ"ל דמהרש"א הק' אי זמן ק"ש משעה שהכהנים נכנסי' לאכול בתרומתן א"כ איך אוכלי' תרומה בזמן ק"ש ותי' פנ"י פ' אמור דמשכחת בהתחילו בהיתר שאכלו חולין קודם זמן ק"ש. אך תקשי קושי' בעה"מ שבת י"א אי אפילו באכילה ושאר דבר הרשות אין מפסיקי' בהתחיל בהיתר א"כ אמאי בהתחיל ללמוד בהיתר פוסק כדאמרינן שם כגון אנו מפסיקי' לק"ש ולתפלה ותי' ח"י סי' תל"א סק"ח דחיוב לימוד תורה הוא תמיד וגם אם עושה מצוה אח"כ הוא מבעל מתורה ואם לא יבטל לא יעשה מצוה לעולם ועיי' מג"א סי' תרפ"ז סק"ג ומחה"ש שם וא"כ מה נ"מ אם פוסק עכשיו או שיפסוק אח"כ. ונ"ל דזה פי' המשנה סוף ברכות ואומר עת לעשות לד' בכל עת שעושה מצוה ע"כ הפרו תורתך מבטל תורה כיון שמצותה תמיד לכן רנ"א הפרו תורתיך משום עת לעשות לד' ופוסק בתורה אפי' התחיל בהיתר כתי' ח"י אבל בדבר רשות התחיל בהיתר אינו פוסק ושפי' אוכלי' תרומה בזמן ק"ש וא"ש. וזה סיום הגמ' היוצא מביה"כ ונכנס לביהמ"ד ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שנ' ילכו מחיל אל חיל וכו' שחיוב לימוד תורה תמיד ולכן פוסק. וי"ל שם למען אחי וריעי אדברה נא שלום בך. ואינו פוסק למען בית ד' אלקינו אבקשה טוב לך. ופוסק כי ד' עוז לעמו יתן וכו' שחיוב לימוד תמיד:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה לט

שיל"ת ב' אויפאלו ד' ויקהל תרמ"ג לפ"ק:

ישעי' יראה בשלותו והיתה כבוד מנוחתו ושמחתו, ידידי הרבני המופלג בתורה ויראה עושה פרי תבואה חרוץ ושנון לפני שמו ינון, כש"ת מו"ה ישעי' פריעדמאן נ"י כאור בהיר בק"ק ברעזנא יע"א:

מכתבו הערוך אלי קבלתי בזמנו ומחמת שהי' לי להשיב למעשה אשר לה משפט הבכורה אחרתי עד עתה והלום באתי להשיבו על אשר תמה מעלתו ע"ד מג"א סי' פ"ט ס"ב וח"י סי' תנ"ט אות יו"ד שהקשו דברי הרמב"ם בפיה"מ אהדדי דבמ"א דברכות כ' וע"ה הוא אור הניצץ בפאת מזרח קודם עלות השמש בכדי שעה וחומש שעה מן השעות הזמניות ובפ"ג דפסחי' מ"ב כ' דשיעור מיל הוא שני חומשי שעה משעות ההשוי' וא"כ אם ס"ל לרמב"ם כמ"ד בפסחי' צ"ג ע"ב דמע"ה עד הנץ החמה הוא ה' מילי' א"כ הוי

שיעור ב' שעות משעות השוי' ולמ"ש מג"א סי' תנ"ט ס"ב דמיל הוא רביעית וחלק כ' משעה הוי ה' מילין שעה ומחצה, אלא די"ל דפסק כמ"ד בפסחי' דהוי ד' מילין וא"כ למ"ש המג"א בסי' תנ"ט החשבון מכוון כמ"ש בברכות שעה וחומש שעה אבל מ"מ דבריו סותרי' למ"ש בפסחים, וע"ז הקשה מעלתו מה ענין זל"ז הלא ב בברכות מיירי הרמב"ם משעות זמניות דהיינו חלק י"ב וחומש מחלק י"ב מהיום לפי מה שהוא אם ארוך אם קצר ולדידי' צ"ל דגם. הני מ"ד בפסחי' צ"ג אם השיעור ד' או ה' מילין היינו משום דההילוך. תלי' ג"כ לפי אריכות היום והשתנות הארצות משא"כ בפסחי' מיירי בשעות השואה והאריך בזה:

אבל לק"מ ותמה על עצמו מה עלה על דעתו שבזמן שהיום ארוך צריך זמן יותר להילוך מבזמן שהיום קצר והוא נגד החוש והשכל אבל עינו הטעתו שלא ראה ברש"י פסחי' צ"ג ד"ה כמה מהלך אדם בינוני וביום בינוני בבוכי דתקופת ניסן ותשרי שהימים והלילות שווין עכ"ל, מבואר דשיעור זמן שצריך להילוך מיל שוה בכל הזמני' ושיעור הזמן שיש מע"ה עד הנץ החמה בתקופת ניסן ותשרי הוא שיעור הילוך של ד' או ה' מילין ולפ"ז לדעת הרמב"ם בפסחי' דשיעור מיל הוא שני חומשי שעה משעות השוי' א"כ למ"ד ה' מילין יש ב' שעות ולמ"ד ד' מילין יש שעה וג' חומשי שעה דהיינו ל"ו מינוטי' מע"ה עד הנה"ח בתקופת ניסן ותשרי ולדעת מג"א בסי' תנ"ט איכא למ"ד ה' מילין שעה ומחצה ולמ"ד ד' מילין שעה וחומש שעה דהיינו י"ב מינוטי' מע"ה עד הנה"ח ולדעת הרמב"ם בברכות דהשיעור שעה וחומש שעה משעות הזמניות א"כ בתקופת ניסן ותשרי שהיום ולילה שוין הוי שיעור זה שעה וחומש שעה משעות השוי' ג"כ והוא מכוון לדעת מג"א בסי' תנ"ט הנ"ל וכמ"ד ד' מילי' משא"כ לרמב"ם בפסחי' הוא ב' שעות השוי' למ"ד ה' מילי' ושעה וב' חומשי שעה של השואה בתקופת ניסן ותשרי ולדבריו בברכות הוי בתקופת ניסן ותשרי רק שעה וחומש שמה משעות השוי' דאז שעות הזמניות ושעות השוי' שווין ויפה כ' מג"א שדבריו סותרי' זא"ז:

ודברי מחה"ש בסי' רל"ה סק"ג שציין מעלתו וכ' שאין דבריו מוכרחי' לדעת הרמב"ם לא ידעתי כוונתו, אבל לפענ"ד דבריו תמוהי' ע"ש שם מסוגר בין שני חצאי עיגול דע"ש מג"א בסי' רל"ג סק"ג דמתחילת שקיעה עד צ"ה הוא שעה וחומש דזה ודאי שעות השואה ולא זמניות דזה תלי' במהלך השוה והולכה בשוה בגלגלה בין היום ארוך או קצר והוא פלא הלא לרמב"ם בברכות הנ"ל מע"ה ועד הנה"ח הוא שעה וחומש שעה זמניות ואמאי לא נימא כן גם לענין תחילת שקיעה עד צ"ה ואם קושיתו קושי' תקשי גם על הרמב"ם ומה שיתרץ שם יתרץ גם כאן, ובאמת ל"ק דהרי תנועת החמה בגלגלה שווה

בכל הימים ומדוע בקיץ היום ארוך והוא קצר בחורף אבל זה תלי' בריחוק הילוך גלגל החמה לצפונה או לדרומה ובזה תלוי גם קיצור ואריכות שמע"ה עד הנה"ח וכן מתחילת שקיעה עד צ"ה, ואמנם גם לפי הבנת מעלתו ל"ק כלום על מג"א דהרי לפי הבנתו צריך זמן יותר להליכת ד' או ה' מילי' כשהיום ארוך מכשהיום קצר וזה מוכח מדברי הרמב"ם בברכות וא"כ דבריו סותרי' למ"ש בפסחי' דשיעור מיל הוא ב' חומשי שעה משעות השוי' והלא אין השיעור הילוך מיל שווה בכל הזמני' אלא פעם בא בארוכה ופעם בא בקצרה ובזה תנוח דעתו ויבוא שלו' בחילו כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה מ

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' ויקרא שמה רחבות תרס"ג לפ"ק:

חיים וברכה למשמרת שלום, לאוצר בלום, הוגה שעשועות, יבין שמועות הרב הגאון וכו' כש"ת מו"ה אליעזר ני' דייטש אב"ד דקהל ארטה' בק"ק באניהאד:

העתק מפנקסו קבלתי בזמנו אשר השיב לבני בלי שם והיא נעלמה מדוע העלים שם המקום ושם האיש השואל, ואנכי זה ימים רבים לא מצאתי את שאהבה נפשי ואין לי קורת רוח בדרכי' החדשי' ולא מצאתי בהם תים וטעם זקנים אני נחבא אל הכלים מבוא על החתום ועל הגלוי ליתן ברחובות אם אין כאן חרדת הדין בדין חמור וכל העולם בדין הקל קל תחילה ותמול הגיעני כתב שלישית וראיתי כי כבר תמכו בידיו גדולי הזמן הי"ו והנני משיב מפני הכבוד:

הנה מה שהאריך במכתבו שהקול מעורר הכונה פשוט וכל המודה על האמת יכול לנסות בעצמו וכן מבואר בטור או"ח סי' ס"א ע"כ נוהגי' בספרד לקרות פסוק הא' בקו"ר ומנהג טוב הוא להעיר הכונה בפסוק הראשון שהוא עיקר מקום כונת הקריאה וכן הוא בשו"ע שם ס"ד נוהגי' לקרות פסוק ראשון בקו"ר כדי לעורר הכונה. וכן הוא בטוש"ע סי' ק"א בתפילת שמ"ע ולא ישמיע קולו אר"ה ל"ש שלא יגביה קולו אלא שיכול לכוון בלחש אבל אם אינו יכול לכווין בלחש מותר והכי פסק שם בשו"ע ס"ב והוא מגמ' ברכות כ"ד ועכ"פ מבואר דהגבהת הקול מועיל לכווין יותר. ואע"ג דמבואר שם הנ"מ בינו לבין עצמו אבל בצבור אסור דאתי למיטרד ציבורא נראה דהיינו דוקא בתפילת ח"י שכולם מתפללי' בלחש כדילפי' ברכות ל"א מהני קראי דחנה וכדאמרי' סוטה ל"ב ואם אחר יגביה קולו לומר בקו"ר שייך אתי למיטרד ציבורא אבל בפסוקי דזמרא שמנהג אבותינו ורבותינו שהכל אומרי' בקו"ר ל"ש אתי למיטרד ציבורא והא דלא נתנו הראשוני' טעם

זה על שמתפללי' בר"ה ויו"כ בקו"ר היינו משום דשם אין כולם מתפללי' בקו"ר ואם יכול לכווין בלחש עדיף טפי כמ"ש מג"א שם סק"ד. ועוד דעכשיו רוב הצבור מתפללי' גם פסד"ז מתוך הסידור וליכא חשש דאתי למיטרד ציבורא כמ"ש המרדכי מביאו ב"י סי' ק"א אהא דמתפללי' בר"ה ויו"כ שבע וט' ברכות בקו"ר דל"ח להטעות לפי שמתפללי' מתוך המחזורי' וכן הוא בשו"ע או"ח סוסי' תקפ"ב. והגם שמג"א בסי' ק"א סק"ג הביא שהאר"י לא הי' משמיע קולו אפי' בזמירות רק בשבת הרים קולו מעט יפה כתב כ"מ שאין לדמות שאר בנ"א להאר"י החי שהוא הי' יכול לכווין גם בלחש אבל אנן יתמי דיתמי ודאי צריכי' קו"ר לעורר הכונה והלואי שיועיל:

וכן מצינו חילוק בין פסד"ז לתפילת ח"י באו"ח סי' מ"ח שכתב רמ"א ונהגו המדקדקי' להתנועע בשעה שקורי' בתורה וכו' וכן בשעה שמתפללי' וכו' וכתב מג"א היינו בפסד"ז אבל בתפלה אין להתנועע והוא בשם מ"ע בתשו' ושם מבואר עוד חילוק בין גברא לגברא וסיים מג"א ודעבד כמר עביד וכמר עביד ובלבד שיכווין ע"ש וזה סיוע קצת למ"ש כמ"ה דאין להביא ראי' מן האר"י:

והכי משמע בסוטה דף ל"ב דאמרי' מפני מה תקנו תפלה בלחש כד' שלא לבייש עוברי עבירה המתוודי' בתפילתם על עבירות שבידם משמע דאי לאו ה"ט הי' ראוי לאמרה בקו"ר כדי לעורר הכונה וא"כ בפסד"ז ושאר תפילות ותהלות דל"ש ה"ט ולא תקנו לאמרם בלחש ודאי צריך לאמרם בקו"ר כדי לעורר הכונה. ואפשר שעכשיו שרבו עוברי עבירה המתודים גם בפסד"ז שאינם יודעי' לקרות כראוי ומוכים בעבריתם רוצי' לעשות תקנה שגם פסד"ז ושאר תפלות יאמרו בלחש שלא לבייש עוברי עבירה אבל אין זה תקנה רק סכנה ושליחות יד במלאכת רועינו ורבותינו על כל דבר פשע:

ובפסד"ז נ"ל עוד דשמם מוכיח עליהם שצריך לאומרם בקו"ר דסתם זמר הוא להשמיע לאחרי' בקו"ר ויש לעשות סמוכי' לזה מדכתי' בזמירות נריע לו ותרועה אמרי' בשלהי ר"ה דהוא גנוחי גנח או ילולי יליל ובין הגינוחי ובין היליל הוא בקו"ר. ותו אמרי' בברכות כ"ד קול באשה ערוה ומזה פסקי' באו"ח סי' ע"ה ס"ג יש ליזהר משמוע קול זמר אשה בשעת ק"ש ועיי' מג"א שם דקול דיבורה מותר ועיי' ב"ש סי' כ"א סק"ד משמע דסתם זמר הוא בקול וידעתי שיש לפקפק אבל מ"מ משמע כן. ובגיטי' דף ז' שלחו לי' למר עוקבא זמרא מנ"ל דאסיר וכו' ומסיק אי מהאי הו"א זמרא דמנא אבל דפומא שרי קמ"ל וא"כ זמרא דפומא דומי' דזמרא דמנא וזמרא דמנא הוא להשמיע לאחרי' ולא למנא גופא ה"נ זמרא דפומא הוא להשמיע לאחרי' בקו"ר ורש"י פי' זמרא לשורר ושירה ודאי הוא בקו"ר כדאמרי' סוטה ל' כיצד אמרו שירה כגדול המקרא את ההלל ופרש"י מקרהו

לצבור להוציאן י"ח וא"כ הוא בקו"ר להשמיע לאחרי' וממילא דגם זמרא הוא בקו"ר. ושם בסוטה אודנא דשמעא זמרה וכו' נמי משמע דסתם זמרא שמעא אודנא דזמרא הוא בקו"ר ושם עוד זמרי גברי ועני נשי פריצותא זמרי נשי ועני גברא כאש בנעורת ופרש"י לפי שהעונה מטה אזנו לשמוע את המזמר וכו' נמי משמע דזמרא הוא בקו"ר להשמיע לאחרי'. וז"ל הרמב"ם פ"ה מתענית הי"ד וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיע קול של שיר משמע דזמר הוא משמיע קול. ובשלהי מגילה אמרי' כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרא עלהכ"א וכו' וכתבו תוס' שהיו רגילי' לשנות המשניות בזמרא לפי שהיו שוני' אותן ע"פ שעי"כ היו נזכרי' יותר ע"ש ותקשי אמאי לא תקנו לזכרון ללמוד בקו"ר כדאמרי' בעירובי' נ"ד כי חיים הם למוצאיהם א"ת למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה וברורי' אשכחתי' להאי תלמידא דהוי קגריס בלחישא בטשה בי' וכו' א"וו דזמרא הוא בקו"ר וא"כ בכלל שונה בזמרא הוא ששונה בקו"ר אלא שקו"ר הוא בזמרא ועי"כ נזכרי' עוד יותר. הנה הבאתי מן הבא בידי דזמרא משמע בקו"ר ואם אולי יש לדחות בדוחק אבל פשוטן של דברי' הכי ריהטא וא"כ פסד"ז ודאי כשמן כן הוא לומר בקו"ר:

אח"ז מצאתי ברמב"ן בחומש סוף ס' בא שכתב וזו כונתם במה שאמרו ז"ל ויקראו אל אלקים בחזקה מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול חציפא נצח לבישה ואמת כי חפשתי בילקוט שם ובגמ' דילן וירושלמי ולא מצאתי לשון זה מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול חליפא נצח לבישא אבל נאמן עלינו קדוש ד' הרמב"ן ז"ל שכך הי' הנוסחא לפניו ומבואר דצריך דוקא בקו"ר חוץ במקום שתקנו חז"ל בלחש. ובזה תנוח דעתו כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה מא

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לס' נשא דימי הגבלה תרנא"ל:

חוסן ישועות, בחג השבועות ושמחת יו"ט זמן מתן תוה"ק לידידי הרבני החרוץ ושנון וריח לו כלבנון שמו ינון מו"ה אברהם יצחק נ"י בק"ק מאדע:

מכתבו מיום ד' אמור בא לידי בזמנו אבל הייתי טרוד בשאר ענינים ולא הרשני עתי להשיב עד היום ומה ששאל בשני אבילי' המתפללי' במקום א' ואחד מהם ירד לפני התיבה אם רשאי השני לילך משה עם עשרה אנשים למקום אחר לאחר שסיים הש"ץ תפילת י"ח ולומר במקום אחר אשרי ובא לציון ולומר אח"כ קדיש שלם עם תתקבל

ונתעורר לזה לפי שראה במטה משה עמוד העבודה אות ר"ח דבדין הי' לאומרו קדיש שלם אחר תפילת י"ח אך משום דלא את' לזלזולי בתהלה לדוד ולמנצח וסדר קדושה ממתיני' להשלימו עד לאחריהם ע"ש ולכן נסתפק כיון שזה לא התפלל י"ח אם יוכל לומר קדיש שלם:

תשובה אמת שכן הוא גם בכלבו ה' תפלה סוף אות י"א אבל מ"מ נ"ל פשוט שיוכל לאומרו שהרי זה וודאי פשוט שבמקום הראשון יוכל האבל השני לירד לפני התיבה ולומר אשרי ובלצ"ג וק"ש דהרי בש"ץ שטעה וא"י לחזור למקומו עומד אחר תחתיו ואם הוא בג' אחרונות מתחיל רצה ופשיטא שאומר אח"כ ק"ש אף שהק"ש הוא על כל התפלה לא על ג' אחרונות לבד עיי' או"ח סי' קכ"ו והטעם כמ"ש טו"ז סי' ק"מ סק"ב דמה שהש"ץ קורא כאלו הוא קורא דייני' לי' ע"ש ועיי' באו"ח סי' תקפ"ה דאם התוקע א"י להשלים התקיעות ישלים אחר על סמך ברכתו כיון שהראשון בירך להוציא כולם ושומע כעונה ועיי' במג"א שם וה"נ הרי שמע תפילת י"ח מהש"ץ והש"ץ כיון להוציאו ושומע כעונה והרי הוא כאלו הוא התפלל תפילת י"ח ושפיר יכול לומר ק"ש ולפענ"ד אפי' בתפילת מנחה או מעריב אם נאנס הש"ץ אחר תפילת י"ח וא"י לומר ק"ש יכול אחר ששמע תפילת י"ח מש"ץ לומר ק"ש אבל אפי' את"ל שבזה אין אחר אומר ק"ש על השמיעה לחוד מ"מ כשיורד לפני התיבה ואומר אשרי ובלצ"ג וודאי יכול לומר ק"ש על סמך שמיעה תפילת י"ח מש"ץ וא"כ מ"ל במקום זה מ"ל במקום אחר כיון שהוא והמנין שהלכו עמו שמעו תפילת י"ח מש"ץ ואומרי' קדושה דסדרא שפיר יכול לומר ק"ש כמו אם הש"ץ עם כל המנין היו הולכי' למק"א שיכול לומר ק"ש:

אבל מה שיש להסתפק למ"ש המג"א רסי' קל"ב דאם בא לביה"כ בשעה שמתחילי' לומר קדושה דסדרא יאמר עמהם אף קודם שהתפלל ע"ש אם בכה"ג יכול האבל לירד לפני התיבה ולומר קדושה דסדרא ואח"כ ק"ש כיון דעיקר ק"ש על תפלת י"ח והוא לא התפלל י"ח כלל או לא התפלל בעשרה וגם לא שמע מש"ץ. אבל נ"ל לפמ"ש אבודרהם דפוס אמשטרדם דף מ"ה שתקנו סדר קדושה בסוף בעבור ע"ה המאחרי' לבא לתפלה שלא יפסידו שמיעת קדושה דאמר' בשלהי סוטה אמאי קאי עלמא אסדרא קדושה ואישור דאגדתא ולכך תקנו לתרגם סדר קדושה זה כדי שיבינו ע"ה וכו' ותקנו להם כאן כמו תפלה קטנה בתחילה אשרי ואח"כ קדושה וזכרון ציון ות"ת כמו שתקנו בליל שבת ברכה מעין ז' עבור המאחרי' לבוא וגם מניתי האזכרות שיש בסדר קדושה זה ומצאתי י"ח כנגד שמנה עשרה ע"ש וכיון שהאי סדר קדושה הוא במקום תפילת י"ח שפיר שייך לומר עליו ק"ש כמו על תפלת י"ח. וכן למ"ש ב"י סי' קל"ב בשם שיבולי לקט

שתקנוה משום שגזרו שלא יענו קדושה והיו אורבי' להם ותקנו במקום קדושה דתפלה ע"ש באריכות. וכן הוא לחד דיעה בכלבו הנ"ל אות י"ד נמי י"ל שהוא במקום תפילת שמנה עשרה וראוי לומר עליו ק"ש:

וגם למ"ש ב"י בשם ש"ל וכלבו הנ"ל שאחר תפלה הי' קורי' מקרא משנה ושמועות וכו' וכיון שרבתה העניות ולא היו יכולי' לעסוק כ"כ היו קורי' בנביא פ' ובלצ"ג ואני זאת בריתי והוסיפו ואתה קדוש וכו' וגם הוסיפו קדושה מטעם הנ"ל וכתב הכל בו והיינו דאמרי' דאקדושה דסדרא מתקיים עלמא דאיכא תורה וקדושה וכו' ע"ש וא"כ שפיר ראוי לומר עליו קדיש דרבנן ועיי' באבודרהם דף כ"ו בפי' הקדיש שכתב דכשאומר קדיש אחר קריאת תלמוד או מדרש אומר במקום תתקבל צליתהון על ישראל ועל רבנן וכו' וא"כ כיון שמתרגמי' הקדושה והוא מדרש וראוי לומר עליו קדיש דרבנן ועיי' מג"א סי' נ"ד דהיינו על ישראל ועל רבנן שפיר יכול לומר גם תתקבל צלותהון שהוא חד עם על ישראל וכיון שהוא בסיום תפלה שפיר דמי יותר לומר תתקבל צלותהון מלומר על ישראל וא"ש:

אבל אין אנו צריכי' לכל זה דהרי מבואר ברמ"א סי' נ"ה דאם יצאו לאחר שהתחיל תפלת י"ח בקו"ר וקדושה יכולי' להשלי' כל סדר קדושה ולומר הק"ש שלאחרי' דשייך לתפלה שהרי אומר תתקבל צלותהון וכו' ומשמע דזהו אליבא דכ"ע אפי' לשיטת הסוברי' דיחיד אינו אומר אותה ועיי' סי' קל"ב וסי' נ"ט ס"ג והיינו משום דגם קדושה דסדרא שייך לתפלת י"ח וכיון שכבר התחיל בתפלת י"ח בעשרה גומר גם קדושה דסדרא אפי' שלא ביו"ד משום דכתפלה אריכתא דמי וכמ"ש תוס' ברכות ד' ע"ב ד"ה אר"י לענין השכיבנו כיון דתקינו לה רבנן כגאולה אריכתא דמי ע"ש ועיי' ב"י או"ח סי' רל"ו וה"נ כיון דתקינו לי' רבנן כתפלה אריכתא דמי' מטעמי' הנ"ל ותדע דאל"כ הוי הפסק בין תפלה לק"ש אע"כ כתפלה אריכתא דמי' ושפיר יכול להתפלל עם מנין במק"א סדר קדושה ולומר ק"ש עכ"פ כששמעו רוב מנין חזרת התפלה מהש"ץ והנח להם לישראל אם אינן נביאי' בני נביאי' הם. ועיי' בלבוש סי' קל"ב שהאריך בענין קדושה דסדרא וכתב ואח"כ אומרי' קדיש ומוסיפי' בו תתקבל צלותהון וכו' דקאי אתפלת י"ח כמוש"ל שע"כ לא נשלמה התפלה וכו' מבואר כמ"ש דכתפלה אריכתא דמי זה הנלפע"ד להלכה ולמעשה. והנני ידידו"ש החותם בברכת התורה ולומדי':

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה מב

שיל"ת ב' אויפאלו ב' ואתחנן תר"ס לפ"ק:

הנני כדי להפיס דעתו של בעה"ב ידידות שארינו הרבני הנגיד המופלג מו"ה נפתלי שעהנפעלד ני' המקשה זהב תואר אשר עמד ע"ד רש"י ברכות ו' ע"א שכתב עשרה קדמה שכינה ואתי' קודם שיהי' כל העשרה הא שם ע"ב אר"י בשעה שהקב"ה בא בביהכ"נ ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס ונפתלי לא שבע רצון במה שאמר בני נ"י ואנכי שפיר קמיתבא דעתי בו ורק מ"ש דדעת מג"א סי' תרפ"ז סק"ב לפי הבנת יד אפרים דת"ת דרבים לא מקרי רק כשלומדי' ביחד ולא אם כאו"א לומד בפ"ע עיינתי שם ומצאתי להיפך דגם אם כאו"א לומד בפ"ע מקרי ת"ת דרבי' וכמ"ש מחה"ש שם:

אמנם מהרש"א בח"א שם תי' אמאי דאמרי' שם לפני זה בסמוך דכל הרגיל לבוא לביהכ"נ ולא בא יום א' אם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו וע"ז אמר בשעה שהקב"ה בא בביהכ"נ דהיינו קדמה ואתי' ולא מצא שם עשרה הרגילי' לבא אפי' חסר א' מהם אף שיש אחרי' משלימי' ליו"ד מיד הוא כועס ולכן הביא קרא מדוע באתי ואין איש היינו איש א' פרטי שרגיל להשלים לעשרה ראשונים ע"ש וע' בל"ע דרוש נ"ו:

ומה שנראה לפענ"ד בזה הוא עפ"מ דאמרי' שם לעיל מנין שהקב"ה מצוי בביהכ"נ שנ' אלקי' נצב בעדת קל ופי' פנ"י דשכינה מצוי שם תמיד ואינה מסתלקת משם כלל ול"ש בי' קדמה שכינה ואתי' כיון שהוא שם תמיד. ומה"ט נ"ל דכתב רבינו יונה ברכות ח' וכן הוא באו"ח סי' צ' דאם נאנס ולא התפלל עם הציבור ולא בשעה שהציבור מתפללי' אעפ"כ יתפלל בביהכ"נ משום דשם השכינה מצוי תמיד ועיי' צל"ח ברכות ו' ומחה"ש סי' ו' סק"ו. ולפ"ז ל"ש לומר הקב"ה בא בביהכ"נ רק בביהכ"נ חדשה בפעם ראשון דאח"כ השכינה שרוי שם תמיד ואינו בא והנה קי"ל באו"ח סי' קנ"ג ס"ח דאפי' בנאוהו לשם ביהכ"נ אינו קדוש עד שיתפללו דהזמנה לאו מילתא רק בהזמנה לגוף הקדושה עיי' באו"ח סי' מ"ב. והיינו דקאמר בשעה שהקב"ה בא בביהכ"נ דהיינו בפעם ראשון שהוא בא להשכין שם שכינתו תמיד בשביל ביהכ"נ ולא מצא בה עשרה שיוכלו להתפלל שם וא"כ עדיין אין בה קדושת ביהכ"נ מיד הוא כועס ומדויק לשון בשעה ולשון בא ולשון ביהכ"נ ולא בשביל המתפללי' משא"כ לעיל מיירי בעשרה שמתפללי' חוץ לביהכ"נ שפיר שכינה קדמה ואתי':

שוב מצאתי בתוס' הרא"ש ברכות שם שהקשה זה והא אמרי' דבעשרה קדמה שכינה ואתי' וממתנת להם ותי' דהתם מיירי בעשרה המתפללי' שלא בביהכ"נ וכו' אבל הכא

בביהכ"נ כי לא אתי' בזמניהו דרגילי למיתי מרתח רתח ע"ש. ובזה תנוח דעתו דברי דוש"ת באהבה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה מג

שיל"ת ב' אויפאלו ד' שופטים ער"ח אלול תרנח"ל:
שלומי נדבה, מדגול מרבבה, לתלמידי אהובי הרבני החרוץ ושנון וריח לו כלבנון כמו"ה ליפמן העללער ני' באלשא קובין:
כתבך הגיעני ומה ששאלת בא' ששכח יא"צ שלו ואח"כ נזכר והי' שם אבל ולא רצה שיאמר השוכח הנ"ל אפי' קדיש א' ודעתך שלא איבד זכותו וראיתך ממהרש"ל שפסק שאם אינו יודע מתי מת אביו יברור לו יום א' וכי יעלה על הדעת שאין לו דין קדימה ביום שבחר אפי' נגד בן ל' וה"נ יש לו זכות זה. לא ראית יפה. ודברי מטה משה בשם מהרש"ל הביא מג"א סי' תקס"ח סק"כ וסיים רש"ל אך אל יסיג גבול לומר קדיש. ואפי' אם הי' הדין שם שיש לו זכות לומר קדיש היינו משום שדינו כך לברור לו איזה יום שירצה אבל כאן שיודע יום שמת אביו רק שכח אז לומר קדיש ודאי אין לו שום זכות ועבר זמנו בטל קרבנו כדאי' במג"א סי' קל"ב וש"כ יו"ד סי' שע"ו ואפי' נר של וא"כ אינו צריך להדליק מה"ט. והגע בעצמך דקי"ל באו"ח סי' שד"ם דהולך במדבר וא"י מתי הוא שבת מונה ז' ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי בקידוש והבדלה וכו' והוא מגמ' שבת ס"ט ע"ב הכי נימא דמי ששכח שהוא שבת ולא קידש ולא הבדיל שיקדש ויבדיל בחול אלא אמרי' עבר זמנו בטל קרבנו וה"נ כן הוא. ובזה יבא שלו' ינוח על ראשך ויחדש ד' עליך שנה טובה כנפשך ונפש רבך ידידך:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה מד

שיל"ת ב' אויפאלו ה' לס' אלה הדברים תרמ"ז לפ"ק:
יראה בנחמה בעיר ד' שמה כבוד ידידי הרב הגאון חבוש פאר מימיו מ' באר כש"ת מו"ה משה צבי פוקס ני' האבדק"ק גראסווארדיין:
אחרי שובי לביתי ראיתי ונתון אל לבי כי דברי חי' רמב"ן קידושי' ס"ו אשר נתקשה בה מסוגי' דמכות י"א אינם מיושרים אצלי ועיינתי בו עוד הפעם והגם כי אין בידי חי' רמב"ן רק כפי מה שהביא שם ריטב"א בשמו ומצאתי את שאהבה נפשי כי מה שאמרתי לו פא"פ בהשקפה ראשונה נכון הדבר אלא שצריך ביאור קצת. וזה תוכן קושיתו לפמ"ש

רמב"ן דבנמצא ודאי חלל עבודתו פסולה אפי' למפרע רק בנמצא ספק חלל עבודתו כשירה למפרע משום דמעמידי' אותו בחזקתו אלא דמיכן ולהבא מיפסל שאין מכשירי' ספקות לכתחילה ע"ש ומזה הבין מעלתו שגם מיכן ולהבא אם עבד עבודתו כשירה אלא דלכתחילה פסול לעבוד והקשה א"כ איך אמרי' במכות י"א דלר"י מתה כהונה וחוזר הגולה כיון דעבודתו כשירה בדיעבד א"כ עדיין חי' כהונה:

ונ"ל דבאמת דברי רמב"ן תמוהים שכ' שאין מכשירי' הס' לכתחילה והא מדאורייתא מיירי דמקרא ילפי' לה דכשר למפרע ובדאו' אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד וכמ"ש תוס' גיטי' ג' ע"ב ד"ה וכי ע"ש ומה שמצינו בקדשי' דבעי' שנה עליו הכתוב לעכב הוא ענין אחר דאי לא שנה הכתוב אמרי' שהוא רק למצוה ולא לפסול אבל שיהי' פסול לכתחילה וכשר בדיעבד לא מצינו מת"ת. וגם סותר עצמו בלשונו מיני' ובי' דתחילה כתב אל תפסלהו מס' למפרע מיהת ומשמע דמיכן ולהבא דומי' דלמפרע שכבר עבד עבודתו פסולה וכן משמע הלשון ואע"ג דמיכן ולהבא מיפסל וגם לשון שכתב אבל למפרע העמידנו על חזקתו מוכיח דמיכן ולהבא לא מהני חזקתו ובאותו דיבור בעצמו כתב שאין מכשירי' הספיקות לכתחילה ומשמע בדיעבד כשר משום דמוקמי' לי אחזקה. וגם גוף הדבר תמוה אמאי יהי' פסול בדיעבד מיכן ולהבא ואפי' לכתחילה אמאי פסול הא אין כאן ספיקות כיון דמוקמי' לי' אחזקתו ועיי' כתובות כ"ו ותוס' שם:

אבל האמת יורה דרכו דכבר החריכו גדולי אחרוני' בהרבה מקומות דיש שני מיני חזקה דמעיקרא האחת חזקה דמעיקרא המבררת הס' דהיינו אם אנו מסופקי' אם נעשה מעשה ונשתנה הענין להוציא דבר מחזקתו הראשונה למשל שנים אומרי' נתקדשה או נתגרשה ושנים אומרי' לא נתקדשה ולא נתגרשה למ"ד תרי ותרי סד"ר ומה"ת אוקמא אחזקה אמרי' דחזקת פנוי' מברר שלא נתחדש ולא נעשה כלל מעשה הקידושי' וחזקת א"א מברר שלא נעשה כלל מעשה הגירושי' וכן בהמה בחיי' בחזקת איסו' עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה מברר הספק שלא נשתנה ולא נעשה מעשה השחיטה ועיי' חוו"ד סי' ק"י וחת"ס יו"ד סי' כ"ט בס' נקובת הוושט אבל בחזקה דאיתרע כגון זרק קידושי' או גט ס' קרוב לו ספק קרוב לה ל"ש לומר דמשום חזקת פנוי' או חזקת א"א שלה נפלו הקידושי' או הגט קרוב לו וכן במקוה משום העמד טמא על חזקתו ל"ש לומר שזה מברר שהי' שינוי במקוה והי' חסר וכן בכתובות י"ג ל"ש לומר שחזקת כשרות שלה לכהונה מברר שהי' הבועל אדם כשר ומ"מ מוקמי' בחזקה דמעיקרא דמס' מניחי' הדבר בחזקת מה שהי' מחזיקי' אותו מקדמת דנא כדאמרי בכתובות כ"ד גדולה חזקה וכו' וע"ש ברש"י והוי כמו חזקת ממון שאינה חזקה המבררת כמ"ש בקונטרס הספיקות

דאטו משום שזה מוחזק מבורר שהי' המעשה באופן שהוא פטור ועיי' תב"ש סי' ח"י סקכ"ט ועיי' בפיה"מ לרמב"ם נזיר דף ס"ג וכל זה פשוט וברור למי שבקי קצת בעניני חזקה ולכן קצרתי. ומעתה בכהן שהוא ספק בן גרושה שאנו יודעי' שאביו נשא גרושה ולא ידעי' אם בן זה מאשה זו או מאשה אחרת או שאמו נתגרשה ס' גירושי' מבעל אחר ומת ואח"כ נשאה אביו של כהן זה והוליד ממנה אותו הבן או שהחזיר ס' גרושת עצמו והוליד בן זה או שהחזיר ודאי גרושת עצמו ואנו מסופקי' אם בן זה נולד קודם גירושי' או אחר שהחזירה אין כאן חזקה המבררת שזה ודאי אינו בן גרושה שהרי אנו מסתפקי' על תחילת לידתו שנולד חלל ולא הי' כהן כשר מעולם ואפי' באופן האחרון נמי לא הו' חזקה המבררת לומר דמוקמי' האב והאם בחזקת כשרות שלא נשאו באי' גרושה לכהן עד אחר לידתו של זה כיון דהרי הרשיע לפניך ועכ"פ נעשה ונשתנה דבר מכמות שהי' מ"ל בזמן קודם או מאוחר ואין זה דומה למ"ש ב"י בבהד"ב סי' קי"ט דאפי' מי שהמיר אינו חשוד למפרע משום דשם אמרי' דלא נעשה שינוי שני פעמים רק פ"א כמ"ש ש"ש ש"ג פ"ד אבל כאן אנו מסופקי' רק אם בעל כהן גרושה פ"א בזמן קודם ולא אח"כ או בעל אח"כ ולא קודם ובכל אופן לא נשתנה רק פ"א וא"כ אין כאן חזקה מבררת כלל רק כיון שהי' מוחזק לן מקודם לכהן כשר ועתה נולד ספק אם הוא חלל מעולם מניחי' הדבר כמות שהי' בחזקת כשר:

ולפ"ז הרי כבר כתבו הפוסקי' בסי' ק"י דאין עושי' ס"ס וסד"ר בידים וכ"ש דאין עושי' רוב בידים דלרשב"א בתשו' ס"ס עדיף מרוב וכ"ש דאין עושי' חזקה בידים דרובא עדיף מחזקה וא"כ מי שמחויב קרבן ודאי א"י ליתן לכהן זה להקריב כדי שיסמוך על החזקה דהוי כעושה חזקה בידים ואפי' נאמר דהא דאין עושי' ס"ס בידים הוא רק מדרבנן כמו אין מבטלי' איסור לכתחילה מ"מ כאן בחזקה שאינה מבררת הוי רק ספק אלא שאנו מניחי' הדבר כמות שהי' מספק אסור לעייל נפשי' לספיקא מה"ת. וכיון דע"כ אין מוסרי' לו להקריב לכתחילה שוב לא נשאר הדבר כמות שהי' בשום אופן ולא יצא הדבר בהיתר ושוב בטלה החזקה לגמרי ועיי' בר"ש פ"ב דמקואות ואפי' בדיעבד עבודתו פסולה וכעין מ"ש הש"ך ביו"ד סי' ח"י סקכ"ה לחלק בין נאבד הסכין דכבר יצא הדבר בהיתר מוקמי' לי' בחזקת בדוק ובין נפלה על חודה שלא יצא בהיתר כיון שחל עליו חיוב לבדוק לכתחילה לא מוקמי' לי' בחזקת בדוק ואסור אפי' בדיעבד וה"נ אין לומר כיון שכבר יצא בחזקת כשר מניחי' אותו כך שהרי אינו עומד בחזקת כשר לעבוד לכתחילה וזה כונת רמב"ן דאמרי' כהן זה בחזקת כשר עומד ומספק אתה בא לפסלו אל תפסלהו מספק למפרע מיהת. פי' אף דליכא חזקה המבררת מ"מ מספק אין מוציאי' מחזקת שהיינו

מחזיקי' ואע"ג דמיכן ולהבא מיפסל פי' אפי' בדיעבד דל"ל שמניחי' הדבר כמות שהי' שאין מכשירי' הספיקות לכתחילה פי' דלכתחילה ודאי אסור להקריב מה"ת כיון דהוי רק ספק ואין כאן חזקה מבררת הספק ממילא לא נשאר כמות שהי' וא"כ אפי' בדיעבד פסול. אבל למפרע העמידנו על חזקתו פי' דל"ש לדון לענין לכתחילה למפרע ממילא נשאר בחזקתו שהחזקנו אותו וכל מה שהקריב כשר וא"ש כל הדקדוקי':

והא דמייתי ר"ט ראי' ממקוה היינו משום דבמקוה נמי כיון דהרי חסר לפניך והוי חזקה דאיתרע ואין הספק רק אם בזמן קודם או מאוחר אינה חזקה המבררת רק מס' מניחי' בחזקת כשר כמו שהי'. ועוד דלפי המבואר בריטב"א מייתי רק ראי' ממקוה דאזלי' בתר דבר שנולד בו הספק דהיינו המקוה ולא בתר הנגרר ממנו דהיינו הטמא ה"נ כאן אזלי' בתר כהן שנולד בו הספק ולא בתר המחויב קרבן הנגרר ממנו ועיי' בריטב"א עירובין דף ל"ו ד"ה רבא וטו"ז יו"ד סי' א' סק"ו ובס' ג"וו כלל ס"ב. וכיון שזכינו לדין דגם לדעת רמב"ן אפי' בדיעבד עבודתו פסולה מיכן ולהבא שפיר אמרי' במכות דלר"י מתה כהונה וא"ש:

ועוד נ"ל דאפי' נאמר בכהן הדיוט שנמצא ספק חלל עבודתו כשירה מיכן ולהבא בדיעבד מ"מ בכה"ג שכתבו תוס' יומא י"ב ע"ב ד"ה כהן גדול בשם ירושלמי דמתמנה בפה ומסתלק בפה ודריש לי' מקרא ע"ש וא"כ כיון שפסול לעבוד לכתחילה ממילא מסלקי' אותו ב"ד מכהונה גדולה ואולי מסולק ממילא ושם במכות דהא דגולה חוזר תלוי במיתת כה"ג שפיר אמרי' דמתה כהונה היינו כהונה גדולה וא"ש:

אבל באמת נ"ל עוד דאפי' בכהן הדיוט עבודתו פסולה דהרי אמרי' ביומא ובקידושי' ובנדרי' דהני כהני שלוחי דרחמנא רק דמבע"ל אי הוי נמי שלוחי דידן עיי' בר"ן נדרי' ותוס' יומא ויעיי' סברא מתוקה בס' ג"פ סי' קכ"ז בספרו אות ו' ביישוב דעת הרא"ש בתשו' דאשה שנתגרשה בגט מוקדם לא תפסי בה קידושי' אף דמוקדם פסול רק מדרבנן מ"מ כיון דכתיבת הגט בעי שליחות לא עשאו הבעל שליח לעשות באופן שפסול לכתחילה מדרבנן ובט"ל השליחו' ופסול הגט מה"ת ע"ש וה"נ אני אומר כהן שפסול לעבודה לכתחילה לא עשאו התורת שליח ובטיל השליחות וממילא עבודתו פסולה אפי' דעבד [ובמקריב קרבן שלו צ"ע] ושפיר אמרי' התם דמתה כהונה ולק"מ:

ורביעי בקודש דריטב"א במכות שם הק' למ"ד מתה כהונה נתי שאינו נפסל למפרע מ"מ אין כאן מיתה המכפרת ולמה אינו גולה או חוזר ותי' דפסול הנמצא בו המצערו חשיב לו כמיתה להיות מכפר ע"ש ולפ"ז אפי' אינו פסול רק להקריב לכתחילה משום ספק פסול נמי י"ל דספק פסול הנמצא בו ומצערו חשיב לו כמיתה להיות מכפר וא"ש:

ושוב מצאתי בריטב"א שם ד"ה לימא שכ' ושמעי' מסוגיין דפלוגתיהו דר"א ור"י אפי' כשנודע ודאי שהוא בן גרושה וכו' לא כמו שפי' בקידושי' דמיירי כשנודע בס' דהא כל הסיגי' כשנעשה בודאי בן גרושה ואפ"ה אמרי' דמ"ד מתה כהונה כר"י ע"ש העתקתי לשונו אולי אין לו ס' זה מבואר בדבריו שכ' אפי' כשנודע דעכ"פ בס' נמי מחלוקת ופסול לר"י מיכן ולהבא וגם ל"ק לי' דאי הפלוגתא בס' קושי' פר"מ רק דק"ל דכל הסוגי' בשנעשה בודאי בן גרושה והכי דייקי שינוי לשון הסוגי' דבקידושי' נקט ונודע שהוא בן גרושה ואפשר שנודע בס' ולא נעשה בן גרושה דמוקמי' לי' בחזקתו אבל שם במכות נקט ונעשה כהן בן גרושה היינו דפסקו ב"ד למילתי' ועשאוהו בן גרושה. ומ' שהלוכו בקדושה. יחננו דעת בתורתו הקדושה. ויראינו נפלאות עד קץ הפלאות. לראות כהנים בעבודתן וישראל בשלותן. כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה מה

שיל"ת ב' אויפאלו ב' בהעלותך תרס"ב לפ"ק:

שוכ"ט להאברך השנון, שמו ינון, מו"ה אלימלך נ' פריעדלאנדער:

נדער:

עתה באתי על ד"ת מה שק' בירושלמי נזיר פ"ז ה"א דמסיק דעשה דנשיאות כפים אינו דוחה ל"ת דטומאת כהנים וכתב מראה פנים הטעם משום דטומאה הוי עול"ת כדאמרינן ב"מ דף ל' וק"ל לפמ"ש בס' חרדים שיש מ"ע על ישראלי' להתברך מן הכהנים ועיי' הפלאה כתובות כ"ד [ובמכתבו כתב לפמ"ש הרבה פוסקי' ולא ידעתי מנו] ולפי המבואר בריטב"א ב"מ דב' עשין דוחין ל"ת ועשה א"כ אמאי לא דחי ב' עשין דכהן ודישראל ל"ת ועשה דטומאת כהנים:

הנה ריטב"א על ב"מ אין לי ולא נמצא במקומינו אבל לפ"מ שראיתי בש"מ ב"מ ל' שהביא דברי ריטב"א אין זה מבואר ולא כתב יותר ממ"ש רש"י שם ואע"ג דל"ת נמי איכא [באבידה] אין ל"ת מועיל לדחות ל"ת אלא עשה הוא דקא דחי לי' וכו' ולשון זה משמע קצת דאלו הי' באבידה ב' עשין הי' דוחה ל"ת ועשה דטומאת כהנים אבל אינו מוכרח אלא דכלפי מה שאמר דבל"ת הנדחה מועיל לו העשה שאינו נדחה קאמר דלעשה הדוחה אינו מועיל ל"ת שעמה לדחות יותר אבל אה"נ דגם שתי עשין אינו דוחין עשה ול"ת:

ולפענ"ד אפשר לומר דזה תלי' דלדעת ריב"א שלהי חולין דהא דאין עדל"ת ועשה פי' דהל"ת נדחה רק דאין עשה דוחה עשה משום מה אולמא דהאי עשה מהאי עשה א"כ שני עשין ודאי דוחין עשה אחת דל"ש מה אולמא דתרי עשה עדיפי מחד עשה אבל למ"ש תוס' קידושין ל"ד סד"ה מעקה דלאו שיש עמו עשה הלאו אלים ולא דחי לי' עשה שפיר י"ל דאפילו שני עשין לא דחי לאו אלים כזה:

ואמנם מעיקרא אין כאן קושי' כלל דדוקא אם אותו שעובר על ל"ת ועשה הוא עצמו מקיים בזה שני עשין בזה י"ל דב' עשין דוחין עול"ת אבל כאן שהכהן העובר על עשה ול"ת דטומאת כהנים אינו מקיים רק עשה אחת דנ"כ שפיר אין עדל"ת ועשה ואי דישראלי' המתברכי' נמי מקיימי' עשה בשביל זה אין הכהן רשאי לעבור עשה ול"ת דטומאת כהנים ואין אומרי' לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך וזה פשוט:

אלא דאכתי קשי' למאי דאמרינן סוטה ל"ח ע"ב כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה וכן כתב הטור באו"ח רסי' קכ"ח וא"כ בכהן גופא איכא בנ"כ ג' עשין ואמאי לא ידחה עשה ול"ת דטומאת כהנים. אבל גם זה לק"מ דב"י שם הביא לשון הרמב"ם סוף פט"ו מתפלה אעפ"י שביטל מ"ע אחת ה"ז כעובר על שלוש עשה וכו' וכתב כ"מ הטעם משום דליכא לשון ציווי אלא כה תברכו וכן המחבר בשו"ע שם לא הביא רק לשון הרמב"ם ע"ש וכיון דבלשון ציווי ליכא רק עשה אחת אינו דוחה עשה ול"ת דטומאה. ונראה שלכונה זו הביאו בתוס' סוטה שם ד"ה כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה האי ירושלמי דנזיר הנ"ל ככתבו וכלשונו דאין עשה דנ"כ דוחה ל"ת דטומאה להורות דאינו ג' עשין גמורין וכדעת הרמב"ם דאל"כ תקשי קושי' הנ"ל דלידחי והיינו משום דלא נכתב בלשון ציווי רק כה תברכו לחוד ועיי' תוס' קידושין כ"ה סוף ד"ה כל הראוי לבילה. ובזה הנני חותם בברכת התורה ולומדי' יתחזק ויתאמץ בלימוד גפ"ת וראשונים ושו"ע, ואז יהי' מקורו ברוך. כנפש המצפה להרמת קרן התורה והיראה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה מו

שיל"ת ב' אויפאלו ג' נח א' דר"ח חשון תרנה"ל:

ברכות שמים, שלום וברכה וחיים, לידידי אהובי הרבני המופלג, מלא פלג כמו"ה יצחק איזיק נ"י בינדער בישוב טשועשא:

מכתבו קבלתי בזמנו וכו' והנני להשיב על מבוקשו אודות מנהג עירו שמוכרי' המצות ומי שקונה אותם אינו קורא לכהן ראשון רק אם רוצה קורא לישראל ראשון ואומרי'

שהמנהג כן. הנה העולם נתלי' בדברי הלבוש שהביא מג"א סי' קל"ו שכתב ובמקומות שמוכרי' המצות יכול לקרות למי שירצה ובלבד שיקרא לכ"א לפי כבודו אבל באמת הרואה בפני' בלבוש יראה דלא קאי כלל על קריאת כהן ולוי אלא עמ"ש שם בשבת ויו"ט ויו"כ שקורי' הרבה קורין אחר הלוי ת"ח הממוני' על הצבור וכו' וע"ז כתב אבל במקומות שמוכרי' המצות וכו' כנ"ל אבל בכהן ודאי אפי' במקום שמוכרי' המצות צריך לקראו ראשון ולקיים וקדשתו. ועוד שגם בזה כתב ובלבד שיקרא לכ"א לפי כבודו וא"כ אפי' נימא דקאי גם על כהן מ"מ אי' כבודו אם הכהן בביהכ"נ וקורא ישראל ראשון ויש לחוש משום פגמו:

ושנית נתלי' בדברי מהרי"ק שהביא מג"א סי' קל"ה סק"ז אם המנהג לקנות במעות מי שיקרא ראשון בהתחלת התורה בבראשית ואם קנה אותו ישראל מוחל הכהן על כבודו ויוצא מביהכ"נ ופ"א לא רצה הכהן לצאת מביהכ"נ מותר לכפותו ע"י השלטון לצאת מביהכ"נ כדי שלא יתבטל המנהג וכבוד התורה ע"ש. ואין מזה ראי' דהתם פ"א בשנה וא"כ מקיימי' וקדשתו בכל השנה אבל לקרות בכל פעם ישראל במקום שיש כהן א"כ מבטל וקדשתו לגמרי וזה אסור ואין כח ביד המנהג לעקור זה ועיי' כעין סברא זו בטו"ז או"ח סי' תקפ"ח. ועוד דמשמע דבנידון דמהרי"ק כהן זה גופא הסכים למנהג זה כמה שנים מקודם ומחל על כבודו רק פ"א לא רצה לצאת לכן כופין אותו כיון שכבר מחל ולא באופן אחר. ועוד דהתם הוא משום כבוד התורה והכהנים והעם העומדי' בעזרה הם מחויבים בכבוד התורה אבל להרויח לקהל אין לנו:

שוב מצאתי קצת כעין דברי' אלו בחת"ס או"ח סי' כ"ד וכ"ה והעלה שם דאם כשעשו תקנה זו לא הי' שם כהנים או שהי' בהסכמת הכהנים שהי' שם בעת ההיא מהני התקנה שכבר מחלו הכהנים והכהנים הבאים שם אח"כ אדעתא דמנהגא באו והוי כאלו מחלו גם הם ע"ש. ומ"מ גם לפי דבריו נראה דדוקא אם ידעו הדין ומחלו ברצונם ונעשה התקנה בהיתר מהני אבל אם נעשה באי' שהכהנים שהי' אז מיחו נראה ודאי שאין ממש בתקנה זו וגם אם לא מיחו רק שטעו בדין וסברא שא"י למחות ולכן מחלו הוי מחילה בטעות וקי"ל מחילה בטעות לא הוי מחילה:

ועוד נ"ל דאפי' במחילת כהנים נהי דיכולים למחול לצבור רק לא לאדם פרטי כמ"ש חת"ס שם מ"מ נהי דמהני מחילתם שאינם עוברי' על מ"ע דוקדשתו שהוא לכמה שיטות מ"ע מה"ת עיי' מהרי"ק שורש ט' וב"י סי' קל"ה אבל מ"מ ג"כ אינם מקיימי' אותה ודמי לציצית שאם אינו לובש בגד המחויב בציצית אינו עובר על מצות ציצית ומ"מ ג"כ אינה מקיימה וא"כ נהי דבאיקראי בעלמא כנידון דחת"ס שיש הרבה חיובי' או

כנידון דמהרי"ק שאינו רק פ"א בשנה אם מחלו אין לחוש אבל לעשות תקנה תמידית כן דמי להא דאמרינן במנחות מ"א סדינא בקיטא וסרבלא בסיתוי ציצית של תכלת מה תשא עלי':

ולדעתי נשתרבב זה בפי המון במקום שמוכרי' המצות וזהו הכנסת הקהל ויש שם רק כהן אחד ואינו רוצה להכניס ולקנות עלי' כיון שמחויבי' לקרותו ראשון בלא"ה דרך כפי' וקנס ועונש שלא לקרותו ראשון ועיי' בחו"מ סוסי' ב' ובסמ"ע שם סק"ח שיכולי' לקנוס אלם ולנדותו ולהחרימו ועיי' סוסי' ד' דמותר לכוף בעניני מסים ע"י עכו"ם ועיי' ביו"ד סי' של"ד שיש רשות לב"ד להחמיר עליו שלא ימולו בניו ע"ש ולכן יכולי' ג"כ לכופו על הכנסת הקהל ע"י שלא יקראו אותו לעלות לתורה ראשון ושלא לנהוג בו כבוד וקדושה אבל במקום שיש כהני' הרבה א"כ כשרוצה לעלות לתורה ע"כ צריך לקנות כמו ישראל כיון שא"צ לקרות אותו דוקא ודאי אין טעם וריח תורה בתקנה זו. לכן לפי דעתי לא תקום ולא תהי' תקנה זו רק יקראו כהן ראשון. וד' ינצרם כאישון. ויזכו לראות בית הנקרא ראשון. ו ויבחר בנו מכל עם ולשון. ומ"מ הכהני' לא יתקוטטו בעבור זה כ' מזרעי' דאהרן קאתי אוהב שלום ורודף שלום. וד' יברך את עמו בשלום כנפשו ונפש דודו ידידו. דו"ש וטובו:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

ומ"מ אם אינו רוצה לשלם מה שהעריכו עליו הקהל יכולי' לקנסו שלא יעלה ראשון לתורה עד אשר יכנס בתקנת הקהל וישלם מה שהעריכו עליו ועיי' ביו"ד סי' רכ"ח סעי' ל"ג דהנשבע שלא יכנס בתקנת הקהל הוי שבועת שוא וכו' ועיי' ש"ך וטו"ז שם. יום ג' ויחי תרס"ה לפ"ק. ה"ק הנ"ל בק"ק הנ"ל:

תשובה מז

שיל"ת חוסט יום ד' יתרו תרמ"ב לפ"ק:

שוכ"ט לידידי הרבני המופלא ומופלג, מלא פלג, הותיק מלא עתיק כש"ת מו"ה פנחס ארי' הכהן נ' בישוב עדיכק יע"א:

מכתבו היקר הגיעני בש"ק העבר ויען לא הייתי בקו הבריאה וגם הי' לי לכתוב תשובה א' למקום אחר התמהמתי עד היום ופלא בעיני על אשר הביא למרחק לחמו הלא גיסי הרב הגאון הצדיק דטיסא-פירעד קרוב אליו וככל היוצא מפיו יעשה ולא באתי להשיב רק מפני הכבוד אבל לא יעשה דבר נגד הסכמת גיסי נ' כי מורא עולה על ראשי אם

אין בזה קנתורי דברי' ומחלוקה ואני שלום כי אדבר והתורה כל נתיבותיה שלום וכבוד התורה דיחיד עדיף אמרו חז"ל בפ"ק דמגילה:

הנה תוכן שאלתו למ' שעושה ברית מילה אם מותר לטלטל לשם ס"ת ולהתפלל ולקרות שם או לא. הנה בגוף דבר' המרדכי ספ"ק דר"ה המובאי' להלכה באו"ח סוסי' קל"ה סי"ד דבני אדם החבושי' בביה"א אין מביאין אצלם ס"ת אפי' בר"ה ויוהכ"פ הקשה הפר"ח שם ושדי בי' נרגא דראי' המרדכי הוא מירושלמי יומא ר"פ בא לו דפריך אהא דתנן חזן הכנסת נוטל ס"ת וכו' בכל אתר את אמר הולכין אחר ס"ת והכא את אמר מוליכין ס"ת אצלו ומשני אלא ע"י שהם בנ"א גדולים התורה מתעלה בהן וכו' והקשה הפר"ח דילמא התם שאני דאפשר שילכו אחר התורה אבל היכא דלא אפשר והם חבושי' בבית האסורים אפשר דניחא לי' לס"ת לילך כדי שיצאו בו ידי חיוב היום מקריאת ס"ת והניח בצ"ע. ולענ"ד נראה דלק"מ דביומא דף ס"ט פריך אהא דחזן הכנסת נוטל ס"ת ש"מ חולקי' כבוד לתלמוד במקום הרב ופרש"י לראש הכנסת ולסגן בפני כה"ג ואינו כממעט כבוד הרב ומשני כולה משום כבודו דכ"ג ופרש"י מראין אותו שיש שררות הרבה למטה ממנו אבל בעלמא אין חולקין [ויש להעיר קצת ע"ד רשב"ם ב"ב דף קי"ט ע"ב דפי' למ"ד חולקי' כבוד לתלמוד וכו' דכ"ז חשיבותו של רב הוא וניחא לי' א"כ למ"ד אין חולקין גם בזה אסור אף שהוא חשיבותו של רב וא"כ מה משני למ"ד אין חולקין משום כבודו דכ"ג הא גם אם הוא חשיבותו של רב אסור ויש ליישב וצ"ע]. והנה לכבד הכה"ג הוא מצוה ואולי אפי' מ"ע מה"ת ועיי' ברמב"ם פ"ד מכלי מקדש ה"ב בכל כהן וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהם כבוד הרבה וכו' ושם בפ"ה ה"ג וצריך כה"ג לנהוג כבוד בעצמו וכו' ומה לנו גדול הלא מבואר שם בה"ט דאינו צריך לילך ולהעיד אם יודע בעדות שזה אינו כבוד לו ע"ש ועיי' פני משה בירושלמי סוטה פ"ז הלכה ו' דקושי' הירושלמי שהי' לו לכ"ג לילך לשם ולקרות ומעתה אם הי' הולך שם לא הי' אפשר לכבדו בזה להראות שיש הרבה שררות למטה ממנו וע"י שמביאין הכ"ת אצלו נעשית מצוה זו ע"י הס"ת ואי נימא כדעת הפר"ח דכדי לעשות בס"ת זו מצות קריאת ס"ת ניחא לי' לס"ת להוליכו לא הי' מקשה הירושלמי מידי דה"נ כדי לעשות בס"ת מצות כבוד כה"ג ניחא לי' לס"ת להוליכו לשם והוכיח המרדכי שפיר דאין לבזות ס"ת להוליכו כדי לעשות בו שום מצוה ואפי' אם א"א לעשות המצוה בלא"ה. אלא דבכה"ג ה"ט ע"י שהם בנ"א גדולים התורה מתעלה בהן ופני משה בסוטה הנ"ל חשיבות וכבוד הוא לתורה שהתורה מתעלה ומתכבדת בהם. ונ"ל כונתו שאין כאן בזיון תורה כלל רק אדרבה כבוד התורה דכל כמה שהכה"ג מכובד יותר גם התורה מכובדת יותר והוא כעין שאמרו בגמ' דידן כולה משום כבודו

דכ"ג וכעין הרשב"ם שהבאנו והיינו שכבוד התלמוד הוא חשיבות הרב וה"נ חשיבות הכה"ג הוא חשיבות התורה. או אולי י"ל בכונתו דאף אם גוף ההולכה הוא בזיון לתורה מ"מ כיון שזה שבאה אח"כ ליד גדולי' וחשובי' לקרות בה הוא כבודה ועי"ז הכה"ג נעשה חשוב יותר א"כ בזיון התורה בשביל כבוד התורה מותר אבל בשביל מצוה אחרת ודאי אסור והרי זה כעין שכתב ר"ן בשבת בסוגי' דכבתה להדליק נר של שבת או של ביהכ"נ מנר חנוכה שייך ביזוי מצוה אבל נר חנוכה מנר חנוכה היינו מצוה בשביל אותו מצות גופא ול"ש ביזוי מצוה וה"נ דכוותי':

אמנם המפרש בירושלמי ביומא כ' אלא מ"י שכה"ג והסגן הם בנ"א גדולי' וחשובי' כבוד הוא לתורה שתבא לידם וגם הוא מכבדת אותם נראה מדבריו דס"ל דאין בזה כבוד התורה רק יען שיש כבוד התורה בבואה לידם הוא מוחלת על כבודה כדי לכבדם עכ"פ לכל הפי' ל"ש טעם זה בבנ"א החבושי' ודינו של המרדכי אמת ויציב:

ומה שנ"ל נפ"מ לדינא בין הפירושי' הוא דלפי' הראשון אם מביאי' ס"ת אצל אדם חשוב הכל הוא יקרי' דס"ת א"כ מותר אפי' אינו חולה דהכל כבוד ס"ת משא"כ לפי' השני גם באדם חשוב א איכא בגוף הטלטול זילותא דס"ת רק לפי שהתורה מתכבדת בבואה לידם גם היא מכבדת אותם א"כ דוקא בהוא חולה ובכל אופן לא יבא היא לכבד הס"ת לילך אצלה אז שרי להוליך הס"ת אצלו אבל באינו חולה אף שהס"ת מכובד בבואה לידו מ"מ למה יכבד הס"ת אותו כלפי היא יכבד הוא הס"ת וילך אצלה ונראה לי דבזה פליגי הג"א וא"ז אם בעינן תרווייהו דוקא אדם חשוב וחולה או בחד סגי עיי' מג"א שם סי' קל"ה סקכ"ג ע"ש. ומעתה נ"ל דהא דהתיר הרמ"א במביאי' ס"ת קודם הקריאה היינו דוקא בבנ"א החבושי' בביה"א דקאי על המחבר או בנידון דמהרמ"פ באדם חשוב שבא לעיר ולא הי' יכול לילך לביהכ"נ דבכל אופן גם אם לא יביאו אצלו לא ילך הוא אחר התורה לכבדה אז כיון דליכא זילותא לס"ת אם מכינין קודם שרי אבל אם הם יכולי' לילך אצל התורה אף להכין ב' ימים קודם אסור דניהו דזילותא ליכא מ"מ גם כבוד התורה ליכא דאם הולכי' אצל התורה איכא כבוד התורה ולמה יבטלו כבוד התורה בחנם והא דנקט רמ"א אבל אם מכינין לו ולא נקט להם עיי' בפתחי שערים להגאון מהרא"ז מרגליות ז"ל שעמד בזה. נ"ל פשוט דתחילה אשמועי' דבשעת הקריאה אפי' בשביל רבים החבושי' אסור ואח"כ אשמועי' דשלא בשעת הקריאה אפי' בשביל אחד מותר וגם מ"ש רמ"א אח"כ דאם הוא אדם חשוב בכל ענין שרי קאי נמי אחבוש דוקא שאין הוא יכול לילך אל הס"ת וכדעת הג"א דחולה ואדם חשוב בעינן ופי' בכל ענין היינו אפי' בשעת קריאה:

ואמנם אי בעינן יום או יומים קודם הקריאה הנה לשון יום או יומים תמוה דאם יום, שרי יומים לא כ"ש ועיי' תוס' בשבת דף ס' ע"ב ד"ה השתא ועיי' סמ"ע חו"מ סי' ש"ו ס"ק כ"א ועיי' חק יעקב סי' תנ"ג אות כ"ו מיהו כאן קשה לפרש כן. והי' עולה בדעתי דאפי' שלא בשעת קריאה לא שרי אלא אם קורין בה שני פעמים והיינו יום כשבת או יוהכ"פ שקורין גם במנחה או יומים ביו"ט ור"ח וכדומה שאין קורין ב"פ אלא בשני ימים אבל באמת המעיין בפנים בתשו' מהרמ"פ יראה דאין קפידא כלל רק אם מביאו בשעת קריאה ומחזירו מיד אחר קריאה דאז איכא זילותא לס"ת שהאדם יושב במקומו ומטלטלי' הס"ת אבל אם מכינם אותו וקבעום לו שם מקום קודם הקריאה ומחזירין הס"ת אחר הקריאה למקום זה להיות עוד שם אין קפידא כלל וכן משמע מכל האחרוני' מא"ר ופרמ"ג בסי' קל"ה וגם בס' א"ז הגדול דף כ"א סי' קט"ו משמע כן עש"ה. לכן נ"ל דכונה להיפוך דודאי אם מביאין ס"ת למקום קבוע להתפלל דהיינו לביהכ"נ במקום שישאר קבוע ועומד מותר להביאה גם בשעת קריאה אלא דאם אין מביאי' כי אם לצורך אדם לפי שעה צריך להביא קודם קריאה דוקא וא"כ לרבותא נקט יומים לא מיבעי' על קריאה אחת ודאי צריך להכין קודם הקריאה אלא אפי' על יומים דהיינו על שני קריאות ג"כ צריך להכין קודם הקריאה כיון שלא הובא שם הס"ת רק דרך ארעי לצורך האדם ושיעור דברי רמ"א כך הם והיינו דוקא בשעת קריאה אבל אם מכינין לו ס"ת יום או יומים. פי' אפי' ההכנה רק לקרות בו יום או יומים קודם. פי' קודם הקריאה וקודם לא קאי על יום או יומים רק על מכינין לו. מותר ואין צורך לשבש דברי רמ"א ובזה ניחא מה ששינה רמ"א מלשון מהרמ"פ שכתב אם מכינין לו ארון ותיבה על יום או יומים שרי משום דבלשון מהרמ"פ הי' אפשר לפרש דדוקא אם הארון והתיבה הוא ארעי שאינו יכול הס"ת לעמוד שם יותר אז צריך להביא קודם הקריאה אבל אם יכול להשאר שם זמן רב אף שא"צ לס"ת רק לקריאת יום או יומים מותר להביא אפי' בשעת קריאה כמו לביהכ"נ קמ"ל רמ"א רק דאם א"צ לס"ת רק ליום או יומים אפי' הארון ותיבה ראוי' לעמוד שם ימים רבים אינו מותר אלא קודם קריאה. ומה שהביא גיסי הרב הגאון נ' מתשו' מהר"מ מינץ הישן המעיין בא"ר סי' קל"ה שהביאו יראה דמהר"מ חידש שאין ביטול הקריאה שיהי' חייבי' להשלים תלוי באם לא קראו בביהכ"נ הקבוע רק באם הקהל של ביהכ"נ זה לא שמעו הקריאה חייבי' להשלים אבל אם שמעו לא אכפת לן באיזה מקום שמעו אם בביהכ"נ זה או בביהכ"נ אחר ופוק חזי דבכמה מקומות אין מתפללי' וקוראי' בחורף בביהכ"נ כלל:

העולה לדינא דודאי אם אפשר להם לילך אחר התורה אסור להם לטלטל הס"ת אבל אם א"א לילך לשם יכולי' להביא למקום שמתפללי' אפי' על יום אחד ואפי' באותו יום קודם הקריאה אם יחדו לו לס"ת ארון או תיבה על יום או יומים. ובזה הנני חותם בברכת התורה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה מח

שיל"ת ב' אויפאלו ה' וארא תרנה"ל:
ישאו הרים שלום לכבוד ידידי הרבני החריף ובקי, העדני העצני, ענף עץ אבות מו"ה שלמה כי' קליין בשבת תחכמוני ביישוב מ' קערעסטעש:
נועם מכתבו בא אלי ולשאול הגיע אודות שנוהגי' במקומו מקדמת דנא שבימות החורף מפני הצנה מתפללי' בחדר שהשו"ב דר שם ומביאי' שמה ס"ת לקרות בשעת הקריאה מחדר אחר המיוחד לביהכ"נ ובית הבישול מפסיק ביניהם אבל הכל בית א' רק שחדר בית הבישול מפסיק אם נכון לעשות כן ועיניו שפיר חזו מ"ש בשו"ע סוסי' קל"ה רק צידד להקל משום דהכל חולי' אצל צנה ומג"א שם כתב דבאו"ז משמע דחולה אעפ"י שאינו חשוב שרי אלא דבהג"א משמע דבעי' תרווייהו:
הנה בגוף הדין הפר"ח שם תמה על המרדכי והניח בצ"ע לדינא ובתשו' א' כתבתי ליישב דעת המרדכי על נכון ופמ"ג שם כתב באשל אברהם אות כ"ב והעולם מקילי' בכל ואין נכון וברכי יוסף שם הביא להתיר להוציא לקראת ס"ת אחרת ובשמחת תורה להביא מביהכ"נ לביהכ"נ אחרת כדי שיהיו זי"ן ס"ת להקיף:
ולפענ"ד נראה דגם המרדכי אינו אוסר אלא מבית לבית כגונא דירושלמי פ"ז דיומא ופ"ז דסוטה שהביאו הס"ת מביהכ"נ שהי' בהר הבית לעזרה אל הכ"ג אף שהי' סמוך לעזרה עיי' רש"י ריש פ' בא לו מ"מ הי' שני בתים וחצר מפסיק ביניהם אבל מחדר לחדר באותו בית אין אי' כלל וכמו שמצינו חילוק זה ברסי' רע"ג לענין קידוש במקום סעודה ועיין רסי' קע"ח. ונוהגי' בהרבה קהלות קדושות בר"ה ויו"כ שמביאי' ס"ת מביהכ"נ לפרוזדור ביהכ"נ וקורין שם ואין פוצה פה ומצפצף. הגם דיש לחלק דשם אין חדר אחר מפסיק מ"מ נראה דלא מקרי הפסק אלא אם מפסיק מקום שאינו ראוי לקריאה אבל כאן גם בית הבישול ראוי לקריאה אלא שהוא כבוד יותר בחדר האחר לא מקרי הפסק ועיי' באו"ח רסי' ס"ה ומג"א שם:

ואפשר לצדד עוד דדוקא אם מביאין שמה ס"ת באיקראי אסור דאינו דרך כבוד לס"ת אבל אם קביעות התפלה הוא שם ומביאין שם הס"ת בקביעות לקרות שם אלא שמעמידין אותו בחדר אחר לכבוד הס"ת מפני טעמי' הידועי' אין כאן איסור כלל ועדיף מאלו מביאי' ס"ת באיקראי על יום או יומים אפי' עושין שם ארון ומקום לספר תורה: **אבל** העיקר נ"ל דאין אי' להביא ס"ת מבית לבית אלא לצורך יחיד או יחידי שא"י לילך לביהכ"נ וכמו בירושלמי שם שהי' לצורך כה"ג ולהכי בעי' אדם חשוב אבל לצורך כל הצבור ודאי שרי ועדיפי טפי מאדם חשוב ועיי' בירושלמי מגילה פ"ד ה"א זה שהוא עומד לקרות בתורה מפני מה הוא עומד מפני כבודה או מפני כבוד הרבים וכו' משמע דכבוד הצבור שקול ככבוד התורה וכמה דברי' אחז"ל מפני כבוד הצבור ובהכי ניחא דברי מג"א שם סי' קל"ה סקכ"א שכתב אין מביאין שרוצי' לקרות בס"ת בעשרה ופמ"ג תמה מה מלמדינו פשיטא דמיירי שרוצי' לקרות בעשרה דבפחות מי' אין קורין ע"ש. ולפמ"ש נכון דס"ל דודאי אם יש שם עשרה בבית אסורי' משום כבוד הצבור שפיר מביאי' אצלם ס"ת אלא דמיירי שאין שם עשרה רק איזה יחידי' אלא שרוצי' לקרות בס"ת בעשרה ולאסוף שם עשרה לצורך אותם יחידי' זה אסור דבשביל יחידי' אינו כבוד לס"ת. ואולי נתכוין ג"כ דוקא שאין להם שם קב קביעות להתפלל בעשרה רק שרוצי' לקרות בס"ת ביו"ד אז אסור אבל אם יש להם קביעות להתפלל שם בעשרה ולקרות בתורה שפיר שרי וכמש"ל. שוב מצאתי בא"ר שם סי' קל"ה אות י"ז שכתב גם אפשר דמרדכי מיירי כשיחידי' חבושי' או אין להם יכולת לבא לביהכ"נ אלא שרוצי' לאסוף ענין אבל כשרבי' א"י אפשר דמודה ע"ש. וא"כ כ"ש בנ"ד שכל הקהל א"י לילך לביהכ"נ מפני הצנה ודאי יניח להם מנהגם ואל ימחה בידם. ומכ"ש שיש לחוש שעי"כ יתבטל הקריאה בס"ת לפעמים או שהרבה לא ילכו לשמוע קריאת ס"ת וכדאמרי' בירושלמי דמגילה הנ"ל דאפי' עומד מפני כבודה מ"מ בינו לבינה א"צ לעמוד אם אתה אומר כן אף הוא מתעצל ואינו קורא ע"ש. ובזה הנני ניתן את בריתי שלום כנפשו ונפש ידידו: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה מט

עוד להנ"ל

יקרת מכתבו הגיעני ושאל בשתיר ראשון תחילה הקהל דשם הניחו לכתוב להם ס"ת חדש וקבעו יום המוגבל לחינוך על ז' אדר אשר הוא להם יום כניסה לשמוע הדרשה אבל הס"ת כבר מונח באה"ק בבית התפילה ודעת הרבה בעה"ב להוציא את הס"ת

ממקומו לבית א' מן הבעה"ב וביום החינוך יחזרו ויוליכו אותו לביהכ"נ בהמון חוגג ודעתו דאסור לטלטל הס"ת כמבואר באו"ח סי' קל"ה סי"ד דאפי' לצורך קריאה ברבים אסור לטלטלו באיקראי בעלמא כ"ש בנ"ד וכן משמע ביו"ד סי' שד"ם סח"י רק מסופק כיון שהוא לכבוד ס"ת אפשר דמותר:

בברכי יוסף סי' קל"ה אות י"ג הביא בשם בארות המים שכתב ואף להוציא ס"ת מביהכ"נ לקראת ס"ת אחר הבא מחדש לביהכ"נ מיחו חכמים בדבר ומהר"י אירגאס כתב דע"ד הסוד לא נכון לעשות כן. ואמנם יש לחלק דדוקא משום כבוד ס"ת אחרת אין לבזות ס"ת אחר אבל בשביל כבוד אותו ס"ת עצמו שפיר מותר לטלטלו וכמ"ש הר"ן בשבת בסוגי' דכבתה דלהדליק נר שבת או של ביהכ"נ מנר חנוכה שייך ביזוי מצוה אבל נר חנוכה מנר חנוכה היינו מצוה בשביל אותו מצוה גופא ל"ש ביזוי מצוה ע"ש. ורגיל אני לפרש בגמ' כריתות י"ד דקאמר ממאי שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביו"כ בכך דהיינו סברת הר"ן הנ"ל דשפיר מחללי' יו"כ בשביל מצות יו"כ גופא אבל אין ראי' דמחללי' מצות שבת בשביל יו"כ:

וכן נראה מירושלמי יומא ר"פ בא לו שמשם הוציא המרדכי דין הנ"ל שבשו"ע קל"ה הנ"ל דקאמר בכל אתר את אמר הולכי' אחר ס"ת והכא את אמר מוליכי' ס"ת אצלו ומשני אלא ע"י שהם בנ"א גדולי' התורה מתעלה בהם וכו' אלמא דמשום כבוד ס"ת זו גופא מותר לטלטלו אך נ"ל דזה דוקא אם בשעת הטלטול יש כבוד לס"ת זה אבל בנ"ד בשעת הטלטול לבית בעה"ב ליכא כבוד לס"ת רק יהי' אח"כ אסור וזכר לדבר עדל"ת דוקא אם בעידנא דעובר הל"ת מיקיים עשה:

איברא בברכי יוסף שם הביא דמהרי"א אבוהב בתשו' כת"י התיר להוציא ס"ת לקראת ס"ת אחר וגם להביא ס"ת מביהכ"נ אחר להקיף בשמחת תורה שיהיו שבעה ס"ת להקיף. ועדיין אני אומר דמהוצאה לקראת ס"ת אחר אין ראי' דשם בשעת הטלטול איכא כבוד ס"ת אחרת ומהא דמביאי' ס"ת מביהכ"נ אחרת אין ראי' דהרבה דברי' הקילו בשמחת תורה לכבוד התורה עיי' באו"ח סי' תרס"ט ומג"א שם ועוד אולי לא התיר אלא בקבעו לו מקום בביהכ"נ שהביאו שמה דשרי כמבואר שם בסי' קל"ה ועיי' טו"ז שם ועוד דשם הכל יודעי' ומינכר בשעת הטלטול שהוא לכבוד התורה והוי כמו בעידנא אבל בנ"ד לא מינכר בשעת הטלטול לא שפיר דמי לעשות כן ועוד יש לי טעמים מטעמים שונים לכן לפענ"ד כבוד ס"ת במקומו מונח ולא יטלטלו אותו לבית בעה"ב:

תשובה נ

עוד להנ"ל

זאת שרת אם ביום ה' הבעל"ט יקראו בערב הפרשה שהי' צריך לקרות בשחרית ולא קראו מפני שאין שם מנין עשרה בימי החול ובמנחה יהי' קיבוץ אנשים וציין תשו' מהר"י אסאד או"ח סי' נ"א עיינתי שם והנה דבריו שם סובבי' על דקדוק א' אמאי נקט בשני ובחמישי בשבת במנחה דהא בשבת מתחילין בפ' השבוע. ולפענ"ד לק"מ דעיקר התקנה הי' לקרות בב' וה' כדי שלא ילכו ג' ימים בלא הורה עיי' ב"ק פ"ב והדר תקנו קריאה במנחה בשבת משום יושבי קרנות כמבואר שם ופירש"י יושבי חניות כל ימות החול עוסקים בסחורה ואין קורי' בב' וה' תיקון בגיניהו קריאה יתירה וא"כ צריך להקדים ב' וה' למנחה בשבת שזה הי' תקנה קודם מנחה בשבת ותקנת מנחה בשבת הי' רק ע"י ביטול קריאת ב' וה' וא"כ קודם שאומר דבעי' קריאה ב' וה' אין טעם למתנת קריאה במנחה בשבת ועיי' כ"מ רפי"ב מהל' תפלה:

ומדברי הר"ן פ' הקורא עומד משמע דאין לקרות בבי וה' במנחה שם הביא ירושלמי שיהי' קורין ג' בתורה בב' וה' ובשבת במנחה ואפשר לפרש דהאי במנחה קאי נמי על ב' וה' אבל הר"ן שם הפך הגירסא שיהי' קורין בב' וה' ובמנחה בשבת משמע דבמנחה דוקא בשבת ולא בב' וה' והכי דייקא לשון הרמב"ם פי"ב מתפלה לקצת נוסחאות שתוסיף תיבת בשחרית וכמ"ש תשו' מהרי"א הנ"ל:

אבל מצאתי לדג"מ סי' קל"ה שכתב ואם בטלו שבת שחרית הקריאה ובמנחה כבר מצאו מנוחה אם יש פנאי לקרות כל הסדרא יקראו במנחה כל הסדרא ויקראי ז' גברי כי יום השבת הוא זמן הקריאה וכו' אלמא אע"ג דזי"ן קרואי בשבת ודאי הוא בשחרית מ"מ פשיטא לי' דזמנו כל היום גם במנחה וא"כ גם בב' וה' י"ל דזמנו כל היום ואם לא קראו בשחרית יקראו במנחה:

ומ"מ נ"ל בנ"ד דלא אריך למיעבד הכ' חדא דראיתי בא"ר סי' קל"ה שהביא כתב עולת מעיד בשם תשו' הר"מ ובמקום שיש יותר מביהכ"נ א' אם קראו בביהכ"נ אעפ"י שלא קראו בביהכ"נ אחרי' לא נקרא ביטול התמיד ואינו צריך להשלים וכו' ומשמע דמשום ביטול התמיד צריך להשלים ובנ"ד אין כאן ביטול התמיד שהרי התמיד הוא שאין קורין בב' וה' לפי' שאין באים להתפלל בעשרה ועוד דבעה"ז שם כתב דאם בטלו הקריאה ביום ב' מחמת אונס יכולי' לקרות קריאה של יום ב' גם ביום ג' וכו' אבל אם בטלו במזיד נראה שהוא דומה לתפלה בסי' ק"ח וטעוות לא יוכל לתקון הוא ע"ש וה"נ מבטלי' הקריאה ב' וה' במזיד שאין באי' למנין. ובלאה"נ כתב ברכי יוסף בסי' הנ"ל סוף אות ב'

דהשתא דתיקון בסדר הזמירות משניות ובריייתות ומזמורי' וכל איש ישראל שווין בזה וכבר כתבו דבזה לאו י"ח תלמיד נמצא דאין כאן ג' ימים בלא תורה לכן שב וא"ת עדיף וכן דעת נוטה שלא לקרות בתורה במנחה שהוא מילתא דתמוה בעיני המון ושב וא"ת עדיף. ובזה יבא שלום ינוח באהלו כנפשו ונפש ידידו דוש"ת
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה נא

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' לס' נח תרסב"ל:
שוכ"ט לרבני המופלג האהוב ההולך קדמת אושר מו"ה פנחס אלימלך סג"ל נ"י בסטראזק:
מכתבו הגיעני ביום ש"ק העבר ותמול הייתי טרוד והיום הנני להשיבו על אשר נפשו בשאלתו שבמקומו זה איזה שנים שקנו שני ב"ב ס"ת ומסרו לקהל לקרות בו והמנהג שבכל ש"ק מוכרי' המצות רק ביו"ט מוכרי' כל עלי' בפרט ועתה ביום שמחת תורה באו שני האנשי' הנ"ל ואומרי' כי הס"ת שלהם ע"כ הם מכבדי' חתן תורה ובראשית ומפטיר למי שרוצי' ואין ס"ת כי אם זאת ונפשם איותה לדעת אם הדין עמהם ויש להם זכות על זה או לא:
תשובה כעת לא מצאתי דין זה מפורש אבל נ"ל שאין לבעלי הס"ת שום זכות בזה לכבד כיבודי' הנ"ל למי שירצו ולא מיבעי' אם מסרו הס"ת לצבור במתנה גמורה לחלוטי' בלי שום תנאי פשיטא שאין להם שוב שום זכות בו רק הכל של צבור והצבור עושי' בו כדת האדם העושה בשלו אלא אפי' לא מסרו לצבור רק בשאלה לקרות בו נמי נהי דגוף הס"ת אין לצבור בו קנין הגוף אבל יש להם בו קנין פירות דהיינו הנאת שימוש לקרות בו והשואל דבר מחבירו ולזמן ידוע וקידש אשה בהנאת שימוש מקודשת אם נתן לו רשות להשאיל לאחרי' כמבואר בתשו' הרא"ש כלל ל"ה סי' ב' ועיי' בטור שו"ע אה"ע סי' כ"ח סי"ט וח"מ וב"ש שם וכן אם זרק לה קידושין או גט בדבר השאול לה מקודשת ומגורשת כמבואר בתשו' הנ"ל ועיי' באה"ע סי' ל' וסי' קל"ט וכן חצר המושכר קונה לשוכר כמבואר בחו"מ סי' ר"ס ס"ד ועיי' סי' שי"ג וסמ"ע וש"ך שם וה"נ חצר השאול ועיי' בס' נתה"מ בפתיחה לסי' ר' וא"כ יכולי' הצבור לקרות למי שירצו ואין לבעלי הס"ת שום זכות בזה:
וכי תימא התינח בשאלו לזמן ידוע דאין המשאיל יכול להחזירו מתח"י עד סוף ימי השאלה אבל בסתם שאלה הרי המשאיל יכול לתובעו בכל עת שירצה כמבואר בחו"מ

סי' שמ"א וא"כ בעלי ס"ת שאינם משאילין הס"ת לקרות בו סיום והתחלת התורה ומחמיר רק בתנאי שהם יכבדו כיבודים הנ"ל למי שירצו זה אינו דהא כתב בנתיבות שם דלא כלה זמן השאלה עד שתבעו להחזירו ומותר להשתמש בו לעולם עד שתבעו וחייב באונסי' לעולם והרי כאן לא תבעו בעלי הספר להחזירו רק שחשבו דאפי' הוא גם עכשיו בתורת שאלה לצבור מ"מ יש להם זכות זה לכבד למי שירצו וז"א דכל זמן שלא תבעו להחזירו יש להצבור הנאת שימוש ע"ד הראשונה שהשאילום בלי שום תנאי ורשות ביד הצבור לכבד למי שירצו הצבור והגבאי' או למכור כמנהגם. ועוד דכאן אפשר שאינם יכולי' לתבוע כלל הס"ת בחזרה בש"ת דכיון שלא תבעו קודם יו"ט מסתמא השאילו להם עד לאחר יו"ט דניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממוני' כדאמר' בכמה דוכתי' עיי' או"ח סי' י"ד וסי' תרמ"ט וכ"ש כאן דליכא ס"ת אחרת א"כ אם אין משאילי' לצבור לקרות בו בש"ת הוי מעכבי' את הרבי' מלעשות מצוה שהוא עון גדול כמ"ש רמב"ם פ"ד מה' תשובה:

וכדמות ראי' לזה ממ"ש תוס' יומא י"ט ע"ב ד"ה מי דנ"מ אי אמר בעל הקרבן לא בעינא דלקרבי' כהן שבאותו משמר אלא כהן אחר אי אמרי' שלוחי דידן דוקא הא אמר לא בעינא ולא נקריב לי' כהן שבאותו משמר בע"כ ואי אמרי' שלוחי דרחמנא נינהו נהי נמי דמפרשי' אף שלוחי דרחמנא נינהו עיקרם שלוחי דרחמנא נינהו ולא כל כמיני' לעכב על ידם שלא יקרובוהו דהני משמר ע"י אלמא אע"ג דהקרבן הוא שלו וכדאמרי' ב"ק ע"ו מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן ע"ש מ"מ דוקא אי רק שלוחי דידן יכול ליתנו להקריב לכהן שירצה משום דאין אחר יכול להיות שלוחו בע"כ אבל אי לאו ה"ט או אי שלוחי דרחמנא א"י לכבד להקריב לכהן שירצה אע"ג דקרבן שלו הוא רק יקריבו כהני משמר ועיי' תב"ש סי' כ"ח ססי"ד וה"ה אע"ג שהס"ת שלהם א"י לכבד למי שירצו רק הצבור וראשים הממוני' על הצבור יכולי' לכבד ולמכור כנהוג:

ועוד נ"ל דודאי אפי' התנו בעלי ס"ת שמשאלי' או נותני' הס"ת ע"מ שלא יעלה כהן ראשון תנאם בטל דהרי כתב מג"א סי' ר"א סק"ד דוקדשתו לקרות בתורה ראשון הוא מ"ע דאורייתא מגמ' גיטין כ"ט ורמב"ם במנין המצות סי' ל"ב ופ"ד מכלי מקדש וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וכ"ש כשלא התנו בתחילה והרי כתב מהרי"ק שורש ט' הביאו מג"א סי' קל"ה סק"ז אם המנהג לקנות במעות מי שיקרא ראשון בהתחלת התורה בבראשית ואם קונה אותו ישראל מוחל הכהן על כבודו ויוצא מביהכ"נ ופ"א לא רצה הכהן לצאת מביהכ"נ מותר לכפות ע"י השלטון לצאת מביהכ"נ כדי שלא

יתבטל המנהג לכבוד התורה ע"ש וא"כ המנהג וכבוד הצבור וכבוד התורה עדיף מכבוד הכהן כ"ש שאין בעלי הס"ת רשאי' לכבד למי שירצו ולבטל המנהג וכבוד התורה:

ונראה דמה שנוהגי' באיזה יישובי' קטני' בחתן תורה ובראשית שמכבדי' לבעלי' של ס"ת יצא להם זה ממה ששנינו פ"ג דביכורי' משנה ג' הפחות והסגני' והגזברי' יוצאי' לקראתם לפי כבוד הנכנסי' הי' יוצאי' וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדי' לפניהו וכו' שנהגו כבוד בעושי מצוה וה"נ בעל ס"ת אפשר שקיים מצות כתיבת ס"ת ועכ"פ קיים מצות וצדקתו עומדת לעד זה הכותב תנ"ך ומשאילו לאחרי' כתובות נ' לכן נוהגי' גם בהם כבוד לכבדם בכיבודי' הנ"ל ועיי' מהרי"ק שורש הנ"ל. אבל באמת אין משם ראי' דהתם דוקא בשעה שעוסקי' במצוה נוהגי' בהם כבוד וכדמשמע בחולי' נ"ד דאמרינן עלה דהאי בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה וכו' אבל כאן שהתעסקות במצוה כבר עברה שמסר הס"ת לצבור אפשר שא"צ לנהוג בהם כבוד כלל. ואפי' אי נימא שגם בזה מצוה לכבדו או אפי' במקום שהמנהג כך מ"מ נראה שא"י לכבד לאחר כמ"ש מג"א סי' קל"ו במקום שנהגו שהפרנס הוא עולה אינו רשאי למחול לאחר שיקרא במקומו וכ"כ מהרי"ק שורש ט' שבמקום שנהגו שחתן בראשית עולה במקום כהן שא"י למכור זכותו לאחר מ"ש. ובמהר"מ שיק או"ח סי' ס"ב קיהה ע"ז ממעשי' בכל יום שרה"ק ורבני' שיש להם עלי' לס"ת מכבדי' לאחר. אבל אין זה ראי' דשם נתיסד המנהג מעיקרא כך שיהי' יכולי' לכבד גם לאחר:

ושוב הק' מ"ש מכהן דמה"ד יכול למחול לרבו או למי שגדול ממנו כמבואר בגיטין כ"ט ע"ב והמרדכי מייתי ראי' לדינו מכהן ע"ש באריכות. ולק"מ כיון דהוא משום כבוד הכהן יכול למחול על כבודו וממילא הכבוד הוא לרבו או למ' שגדול ממנו אבל שיהי' לו זכות להקנות לאחר למי שהוא בוחר בו זה לא ישמעני:

אחרי הרהורי דברי' אלו חפשתי בספרי' ומצאתי בתשו' תשב"ץ ח"ג סי' קצ"ד עוד שאלת מי שהקדיש ס"ת לב"ה ורוצה להתגדל בו להעלותו לבימה הוא או אחר תחתיו אם רשאי בכך או אם יכולי' לעכב ע"י הפרנסים ובמפתחות שם הלשון מקדיש ס"ת אם יש לו זכות למוסרו לא' מאוהביו להתכבד בו בכל יום שמחת תורה דף מ"א קצ"ד והיא היא שאלה זו. תשובה דבר תלוי בשעת הקדש אם הקדישו על תנאי שתהי' לו חזקה זו ושיהי' יכול למנות אחר תחתיו קטן ממנו יתקיים התנאי ואם לא השאיר חזקה אלא לו לבדו הצבור יכולי' לעכב על אחר שאינו גדול כמו המקדיש שכבוד התורה היא שיתכבדו בה גדולי הקהל כמו שאמרו בירושלמי דיומא בפ' בא לו ע"י בנ"א גדולי' התורה מתעלה בהם ואם אין שם תנאי' ויש מנהג בזה בעיר יעשו במנהגם שכל אלו הדברים תלוים במנהג

וכשיקבע המנהג חזר הדבר להיות דין ע"ש מבואר דאם לא התנו מתחילה אין להם זכות אפי' לעצמם ואפי' התנו לעצמם אין להם זכות לכבד לאחר קטן מהם ולפ"ז נראה דאפי' לגדול כמותם או אפי' לגדול מהם אין להם לכבד דילמא אתי לאינצויי דמה"ט תקנו דכהן קורא ראשון ויש לעיין בזה:

ועכ"פ בהא נחיתנא ובהא סליקנא שמן הדין אין זכות לב' אנשים שקנו הס"ת לכבד חתן תורה ובראשית ומפטיר למי שירצו רק הכל כמנהג שהי' שם מימי קדם. ובזה יבא שלום ינוח באהליכם, כנפשכם ונפש החותם בברכת שום שלום טובה וברכה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה נב

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק ויגש תרמו"ל:

שוכ"ט לאהובי בני הרב המאוה"ג כמו"ה יצחק יעקב בלוהם רב דקהל ירא' בנס"מ:

חשתי ולא התמהתי להשיב לך בד"ת מה דקשי' לך מהא דקי"ל בשו"ע או"ח סי' קל"ה סי"ד דבני אדם החבושי' אין מביאי' אצלם ס"ת אפי' בר"ה ויו"כ על ש"ס יומא ע' וסוטה דמ"א דאמרי' דכל או"א מביא ס"ת מביתו וקורא בו כדי להראות חזיתי לרבי' ואמרת לחלק דו דבשו"ע לצורך בנ"א אסור משום כבוד ס"ת אבל בש"ס הנ"ל הוא לכבוד ס"ת להראות נוי' לרבים שרי ומיושב לך בזה מה שדקדקת דבסוטה פרש"י חזיתי' של ס"ת ונוי וביומא מוסיף רש"י להראות נוי של ס"ת ותפארת שטרח להתנאות במצוה והוספה זו למה אתי' אלא הוא הדבר דשם בסוטה דעושה לכבוד ס"ת לבד להכי שרי לטלטלו אבל ביומא דעושה גם להראות תפארת הבעלים באמת אסור לטלטלו ומיושב מה שהק' בס' תשו' מאהבה בשם רבו הגאון בעל נוב"י ז"ל סתירת רש"י דשם ביומא בד"ה להראות חזיתי' לרבים פירש"י ומערב יו"כ הביאום שם ובסוטה בד"ה מכאן ואילך פירש"י דקסבר אין עירוב והוצאה ליו"כ א"נ ירושלים דלתותי' נעולות בליל' ומערבי' את כולה ולהנ"ל א"ש דלהכי ביומא פי' רש"י דמעיו"כ הביאו דהרי מבואר ברמ"א שם סי' קל"ה דדוקא בשעת קריאה אסור לטלטלו אבל אם מכיני' לו ס"ת יום או יומים קודם שרי וה"נ כיון שהביאו מעיו"כ שרי:

וטרם אענה אני אומר כי דרכך ביישוב הסתירה לא יתכן שתרצת דגם ביומא ס"ל לרש"י שמותר להביא ביו"כ משום דאין עירוב והוצאה ליו"כ או שדלתותי' נעולות בלילה ומערבי' את כולה אך מטעם אחר אינו רשאי להביא ביו"כ כיון שעושה גם לכבוד הבעלי' וא"כ רש"י סותר עצמו בתרתי דבסוטה פי' שהביאו ביו"כ וביומא פי' שהביאו בעיו"כ

ועוד דבסוטה ס"ל שאינו עושה לכבוד הבעלי' וביומא ס"ל שעושה לכבוד הבעלי' ועוד דגם קושי' נוב"י אינו מיושבת דלפמ"ש ביומא שהביאום מעיו"כ מאי דוחקא דרש"י בסוטה דס"ל אין עירוב והוצאה ביו"כ או שמערבי' את כולה הלא יכול לפרש דס"ל יש עירוב והוצאה ולא עירבו רק שהביאו מעיו"כ ודרך הישר בזה דמשום שינוי סוגי' הגמ' שינה רש"י פירושו:

אבל גם גוף דבריך תמוהי' דמ"ש כיון שהביאום מעיו"כ ליכא אי' משום טלטול ס"ת כמ"ש רמ"א ז"א דהרי כתב טו"ז ומג"א שם דעיקר ההיתר משום שקובע דירה ומקום קבוע כאן לס"ת כמ"ש מהרמ"פ שמכיני' לו ארון או תיבה והא ודאי ל"ה בהר הבית לכל ס"ת וגם לא נזכר מזה כלל וא"כ אינו מועיל מה שהביאו מעיו"כ להתיר טלטול ס"ת וגם מ"ש דאם עושה גם לתפארת הבעלי' אסור אינו מחוור דבשלמא אם הי' היתר משום מצוה היית יכול לומר כן אבל ההיתר הוא מפני שאין כאן איסור כלל דאינו אסור רק משום בזיון ס"ת וכאן אדרבה הוא כבוד לס"ת וא"כ מה בכך שעושה להתפאר וכי בשביל זה אינו רשאי לכבד ס"ת להראות מיו לרבים ועוד דיש להבין למ"ש רש"י ביומא דמעיו"כ הביאום שם הלא קתני בברייתא ואח"כ כאו"א מביא ס"ת מביתו וכו' הרי מפורש דאחר קריאת כ"ג ביו"כ ואחר שבירך עלי' ח' ברכות ושאר תפלה הביאו ס"ת ולא בעיו"כ וע"כ דכשהביאו הי' נותני' אותו במקום מיוחד אולי בביהכ"נ הסמוך לעזרה כמ"ש רש"י במשנה ר"פ בא לו יומא ס"ח דהי' ביהכ"נ בהר הבית סמוך לעזרה או במקום אחר בהר הבית ועכשיו הביאו משם למקום שהכה"ג קרא בעזרת נשים או בהר הבית כמבואר שם ס"ט ע"כ להראות חזותי' לרבים כי שם הי' נאספי' לשמוע קריאה של כה"ג כמ"ש רמב"ם פ"ג מעבודת יוה"כ ה"י וכיצד הוא קורא יושב בעזרת נשים וכל העם עומדי' לפניו וכו' וה"פ הברייתא ואח"כ כאו"א מביא ס"ת שיש שם מביתו ממה שהביא עיו"כ ולא קאי מביתו על מביא שהבאה הוא מביתו אלא על ס"ת שהס"ת הוא מביתו ומביאו ממקום שמונח בהר הבית. ולפ"ז גם אם הביאו מעיו"כ תקשי קושיתך איך היו רשאי לטלטל ס"ת ממקום למקום שהרי דין זה המבואר בסי' קל"ה דבנ"א החבושי' בבית האסורי' אין מביאי' אצלם ס"ת נובע מן המרדכי ספ"ק דר"ה שהביא סוסי' קל"ה וראיות המרדכי הוא מירושלמי יומא ר"פ בא לו דפריך אהא דתנן חזן הכנסת נוטל ס"ת וכו' בכל אתר את אמר הולכי' אחר ס"ת והכא את אמר מוליכי' ס"ת אצלו אלא ע"י שהן בנ"א גדולי' התורה מתעלה בהן וכן הוא בירושלמי סוטה פ"ז ה"ו ופי' פני משה שם דפריך שהי' לו לכה"ג לילך לשם ולקרות ע"ש וא"כ חזי דאפי' לטלטל הס"ת בהר הבית

עצמו ממקום למקום אסור וא"כ הדק"ל איך הי' רשאי להביא כ"א ס"ת ממקום למקום אף שהי' שם מעיו"כ הי' להם לילך שם ולקרות ולא הועלת כלום בתירוצך:

והנראה לפענ"ד ביישוב קושי' זו דדוקא כשאדם נשאר במקומו ואחרי' מביאי' לו ס"ת הוא דאסור דהוי בזיון לס"ת שאין אדם הולך אצלו וכמו שהי' בכה"ג שחזן הכנסת נטל ס"ת ונתן לראש הכנסת וראש הכנסת לסגן וסגן לכה"ג וכה"ג עומד ומקבל ובזה שפיר שייך קושי' ירושלמי שהי' לו לילך אחר ס"ת וכן בנ"א החבושי' בבית אסורי' אין אחרי' מביאי' אצלם ס"ת אבל כשאדם הולך אצל ס"ת ונוטלו למקום שרוצה לקרות בו בזה אין בזיון כלל לס"ת שהרי נוהג בו כבוד והולך אצלו ושרי ולכן הם שהלכו לס"ת והביאום מביתם או ממקום למקום בהר הבית וקורא בו אין בו איסור כלל ולכן דייק בגמ' כאו"א מביא ס"ת מביתו וקורא בו ולא שהביא א' שנים או שלשה ס"ת שאחרי' יקראו בו אלא הוא עצמו הולך אצל ס"ת ומביאו והוא עצמו קורא בו ואף שאין ראי' לדבר ממ"ש הרמב"ם פ"א מת"ת ה"ח כל איש מישראל חייב בת"ת וכו' אפי' הוא עני המתפרנס מן הצדקה ומחזיר על הפתחי' וכו' ובהי"א כתב וחייב לשלש את הזמן למידתו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה שבע"פ וכו' והרי דברי' שבכתב אינו רשאי לאמרם ע"פ וא"כ עכ"ח כשמחזיר על הפתחי' מוליך עמו ס"ת אלמא דבכה"ג הנ"ל מותר לטלטלו דיש לדחות שמחזיר וכשחוזר לביתו לומד תורה שבכתב אף שהוא דוחק וכן בברכות ס"ג ת"ח שהולכי' מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה ודאי גם למדו תורה שבכתב בדרך ועכ"ח הוליכו עמהם ס"ת דז"א שהרי פסק הרמב"ם פ"ז מס"ת הי"ד דמותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפ"ע ואין בהם קדושת ס"ת וא"כ יכול להוליך עמו חומשי' וללמוד מהם תורה שבכתב מ"מ זכר לדבר איכא ממ"ש הרמב"ם ה"ב דהמלך צריך ב' ס"ת א' לשם המלך וכתב וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך יהי' עמו תמיד ואם יצא למלחמה ס"ת עמו נכנס והוא עמו, יושב בדין והוא עמו' מיסב והוא כנגדו שנ' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו אלמא דאין טלטול כזה בזיון לס"ת:

ועוד נ"ל דהרי מבואר שם בשו"ע דאם הוא אדם חשוב שרי והוא כתי' ירושלמי ע"י שהם בנ"א גדולים התורה מתעלה בהם וזה כונת רש"י ביומא להראות נוי' של ס"ת אך כדי שלא תקשי אמאי מביאי' ס"ת אצלו ממקום למקום ילכו הם אצל ס"ת לזה תי' ותפארת בעלי' שטרח להתנאות במצוה וכו' וא"כ הם אנשי' חשובי' והתורה מתעלה בהם ולהכי שרי להביא ס"ת אצלם. ובהני ניחא שלא פירש"י כן בסוטה משום דהתם קאי שמביאי' ביו"כ מביתם למקום שקורי' בו וא"כ אין כאן טלטול רק מביתם להר הבית וזהו לכבוד ס"ת להראות חזותי לרבי' מה שא"א בביתם ולהכי שרי וא"צ לתי' הנ"ל ותפארת בעלי'

שהם אנשי' חשובי' אבל ביומא דמירי שהביאום בעיו"כ ואפשר להראות חזותי' לרבים גם אם ילכו הם אצל הס"ת שפיר קשה כנ"ל איך רשאי לטלטל ס"ת ממקום למקום ולהכי הוצרך לומר דשרי משום תפארת בעלי' שהם אנשי' חשובי' וא"ש:

ומה שנ"ל ליישב סתירת רש"י כי הוא זה דבהגהות ריטב"א יומא ס"ו הק' איך אפשר לומר דאין עירוב והוצאה ליו"כ הא חק במגילה ז' אין בין שבת ליו"כ אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בידי שמים ואם איתא הא איכא עירוב והוצאה דמותר ביו"כ ועוד אמרי' בעירובין ל' דמערבין לגדול ביו"כ בין לב"ה ובין לב"ש ותי' דהכא מדאו' הוא דאמרי' דאין אי' הוצאה ליו"כ אבל מדרבנן אסור והיינו מתני' ומתניתא ע"ש ולפ"ז תקשי על רש"י בסוטה שכתב מביא ס"ת מביתו לעזרה דקסבר אין עירוב והוצאה ליו"כ נהי דמה"ת שרי אבל מדרבנן אסור אך לק"מ דהרי אמרי' בעירובי' ו' ירושלים אלמלא דלתותי' ננעלות בלילה חייבי' עלי' משום רה"ר ופירש"י אבל נעילת דלתות משוי כחדר של רבים ומערבי' את כולה וכל זמן שלא ערבו הוי כרמלית ולא מיחייב עלה ע"ש ולפ"ז כיון דבשבת נמי ל"ה בירושלים רק שבות וביו"כ אפי' הוצאה גמורה נמי לא הוי רק מדרבנן א"כ הוי שבות דשבות דשרי במקום מצוה כמ"ש מג"א כמה פעמים בהל' שבת וכאן הוא במקום מצוה כדי להראות חזותי' לרבים. ועיי' בש"מ ביצה י"ב שכ' בשם הריטב"א דלא התירו בעירוב לב"ה להוציא מרשות לרשות דברי' שאין בהם צורך יו"ט ואפי' עבר ועירב לא מהני לי' שאין רצון חכמי' בזה וכ"נ דעת הרי"ף ז"ל התם בשבת שהביא ראי' ליו"כ שאסור להוציא מרשות לרשות ע"ש ולפ"ז תקשי לפי' שני שברש"י סוטה שכתב א"נ ירושלים דלתותי' נעולות בלילה ומערבי' את כולה הא מ"מ אסור להוציא דברי' שאין בהם צורך יו"ט לכן נראה דגם לשיטת ריטב"א הנ"ל לא עדיף עירובי חצירות מעירובי תבשילין דאין מערבין אלא לדבר מצוה כדאמרי' בעירובין ל"א ופ"ב וכן הוא באו"ח סי' תט"ו אבל לדבר מצוה מערבין וה"נ הוא לדבר מצוה כדי להראות חזותי' לרבי' ושרי:

ועתה בא וראה שינוי לשון הגמ' דביומא קאמר ואח"כ כאו"א ולא קאמר מכאן ואילוך כאו"א כדאמר בסוטה וביומא מביא ס"ת מביתו ובסוטה אמר מביא ס"ת מתוך ביתו והוסיף תיבת מתוך עוד הוסיף בסוטה וכל כך למה כדי וכו' וביומא לא קאמר וכ"כ למה והלא דבר הוא. אלא הוא הדבר דבסוטה מירי שהביאום ביו"כ אחר שסיים סכיג הקריאה בס"ת וח' ברכות ושאר התפלה מביתם וא"כ לא הביאו הכל בשווה בפ"א כי ביתו של א' הי' רחוק מביהמ"ק ושל חבירו קרוב והקדים להביא ולכן אמר מכאן ואילך במשך זמן כאו"א מביא ס"ת וגם אמר מתוך ביתו ולא מביתו כי אפשר לפרש דלא קאי

על מביא רק על ס"ת שהי' מביתו ולא ס"ת של עזרה או של ביהכ"נ הסמוך לעזרה ולכן אמר מתוך ביתו שהבאה הי' מן ביתו וע"ז קשי' לי' לתנא דברייתא וכ"כ למה פי' התירו להם זאת נהי דאין עירוב והוצאה מה"ת למה מ"מ מדרבנן אסור ואפי' דלתותי' נעולות מ"מ הוי שבות דשבות ואפי' עירבו את כולה מ"מ אסור דברי' שאינם לצורך יו"ט כקושיות הנ"ל ותי' כדי להראות חזותי' לרבים ומשום מצוה שרי כתי' הנ"ל. אבל ביומא דמיירי שהביאום מעיו"כ והביאום והניחם במקום א' בהר הבית א"כ ביו"כ הביאום בפ"א למקום שקרא הכהן קאמר ואח"כ כאו"א מביא ס"ת ולא מכאן ואילך ולא מתוך ביתו כי לא הי' בביתו רק בהר הבית אלא מביתו פי' ס"ת שהי' שם מביתו וכנ"ל וא"כ לא קשה כלל וכ"כ למה כי לא התירו שום איסור יו"כ ולהכי קאמר רק שתכלית הבאה הי' כדי להראות חזותי' לרבים וא"ש דרש"י פי' בסוטה לפי לשון הברייתא דהתם וביומא לפי לשון הברייתא דיומא:

והא דהברייתות גופייהו שינוי טעמם ביומא ובסוטה היינו משום דהא דאמרי' ביומא ס"ו דמדכתי' עתי ואפי' בשבת מוכח דאין עירוב והוצאה ליו"כ היינו מדפריך עתי ואפי' בשבת למאי הלכתא ופירש"י מה חילול שבת יש שהוצרך להתירו אי משום תחומי' דרבנן בעלמא נינהו וכו' וכן פי' ריטב"א שם וצ"ע לומר שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו ומדאיצטריך להתיר הוצאה בשבת ש"מ דביו"כ אין אי' הוצאה דאל"כ כמו שמותר ביו"כ בחול ה"נ מותר בשבת ולפ"ז לר"ע דס"ל תחומי' דאו' בשבת ע"ג י"ל דעתי אפי' בשבת היינו למנין שהוא רק בלאו ובאמת אין תחומי' ביו"כ אבל הוצאה שיש בה בשבת סקילה וכרת לא הותרה וא"כ י"ל דיש עירוב והוצאה ביו"כ ועיי' הפלא"ה בקונטרס שבת אחים בשם אביו ולפ"ז לפי' א' שברש"י סוטה משום דאין עירוב והוצאה ליו"כ קאי ברייתא התם למאי דקי"ל תחומין דרבנן וא"כ אין עירוב והוצאה ליו"כ ובריייתא דיומא נקט לר"ע דתחומין דאו' וא"כ יש עירוב והוצאה ליו"כ ובעי' שהביאו מעיו"כ דוקא:

ולפירוש שני שברש"י סוטה דמותר להביא ביו"כ משום דירושלים דלתותי' נעולות בלילה ועירבו את כולה נמי י"ל למאי דאמרי' בעירובין ק"א כאן קודם שנפרצו בה פרצות הוי כרמלית כאן לאחר שנפרצו בה פרצות הוי רה"ר ע"ש וא"כ ברייתא דסוטה קאי קודם שנפרצה פרצות דמהני עירב את כולה ובריייתא דיומא מיירי לאחר שנפרצו בה פרצות דהוי רה"ר ולא מהני עירוב ולכן נקט בהביאו מעיו"כ:

ובהכי ניחא מה דהוי קשי' לי לפי' שני שברש"י סוטה וא"כ במשנה סוכה מ"ב ע"ב דקתני יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכי' את לולביהן להר הבית ופי'

רש"י מע"ש ואמאי לא עירבו את כולה והי' יכולי' להוליך לולביהן בשבת וירויחו שלא יצטרכו לומר כל מי שיגיע לולבו לידו הרי הוא לו במתנה. ולפי' הנ"ל א"ש דהתם מיירי בתר שנפרצו בה פרצות כמו מתני' דעירובין הנ"ל והוי רה"ר ולא מהני עירוב ולהכי הוליכו מעיו"ט:

ועוד נ"ל דגם ביו"כ לא הי' מערבי' את כולה כדי להביא ס"ת כיון דאפשר להביא מעיו"ט ואין מערבי' אלא לדברי' שהם צורך יו"ט כריטב"א שבש"מ ביצה הנ"ל ולהכי לא עירבו את כולה בע"ש שבחג כיון דאפשר להביא בע"ש והא דעירבו ביו"כ היינו משום דילפי' ביומא ס"ו עתי ואפי' בשבת שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו וכ"ש ביו"כ ולפמ"ש רשב"א ברכות כ' לא אמרי' הותרה אלא אם א"א לעולם לקיים העשה בלי דחיי' הל"ת אבל אם אפשר לקיים העשה בלי דחיית הל"ת ולעבור הל"ת בלי קיום העשה רק עכשיו נזדמן שא"א לקיים העשה בלי דחיית ל"ת הו' רק הודחה ולא הותרה וה"נ כיון דאפשר לקיים מצות שילוח שעיר המשתלח בלי מלאכת הוצאה כשהוא בריא רק עכשיו שהוא חולה צריך לעבור איסור הוצאה הוי רק הודחה ולא הותרה ובלאה"נ כבר כ' כ"מ רפ"ב משבת דאי טומאה דחוי' שבת נמי רק דחוי' והרי בטומאה פסק הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש דדחוי' הוא בצבור וא"כ שבת נמי רק דחוי' ובדחוי' אמרי' ביומא ו' דמה דאפשר למיהדר אהיתירא מהדרי' וא"כ בחולה המשתלח ומרכיבו על כתיפו נהי שצריך לעבור איסור הוצאה מרה"י לרה"ר או אי' ד"א ברה"ר כמ"ש ריטב"א ביומא ס"ו מ"מ מה דמצי למיעבד בהיתירא שלא יעבור ד"א בכרמלית בעיר ירושלים עצמו ע"י שמערב את כולה עביד ואף שיכול להעביר פחות פחות מד"א דהוי תרי דרבנן בכרמלית מ"מ כיון דיכול לתקן ע"י עירוב מתקני' שמא ישכח ויעבור ד"א ולהכי ביו"כ עירבו את כולה שמא יחלה שעיר המשתלח וכיון שעירבו לדבר מצוה שפיר יכול להביא אח"כ ס"ת אף דאפשר מעיו"כ דאף דכתב הש"מ בשם ריטב"א בביצה י"ב הנ"ל דאפי' עירב דיעבד לא מהני לי' בדברי' שאינם צורך יו"ט היינו בעירב באיסור שלא לצורך מצוה כמ"ש שם לפי שאין רצון חכמי' בכך ע"ש ודומי' דאסור לבטל אי' לכתחילה שאם עבר וביטל לא אהני מעשיו אבל היכי שעירב בהיתר לדבר מצוה שפיר מהני העירוב אפי' לדברי' שאין מערבי' בשבילם וא"ש:

אלא דלפ"ז דהוי רק דחוי' קשי' לי מה קדחו בכריתות י"ד הא דרפרם דאמר זאת אומרת אין עירוב והוצאה ליו"כ ממאי דשאני שעיר המשתלח דהכשירו ביו"כ בכך ופרש"י דומי' דתמידין שקריבי' בשבת הא ל"ד דבשלמא תמידי' של שבת ויו"כ א"א בשום פעם בלי מלאכה וחילל שבת ויו"כ הוי הותרה משא"כ הוצאת שעיר המשתלח דהוא רק

בחולה אבל בבריא אפשר בלי מלאכת הוצאה הו' רק הודחה כנ"ל. ועוד כיון דהוכחת רפרם הי' דאם יש עירוב והוצאה ליו"כ אמאי איצטריך עתי לרבוי שבת הא דחי יו"כ וה"ה לשבת כפרש"י שם וא"כ מאי דחי דהכשירו של יו"כ בכך הא כיון דהוי רק דחוי' הא אמר רבא בזבחי' ל"ב איפכא מסתברא מצורע היתירא הוא ולהא אישתראי להא לא אשתרי טומאה דחוי' הוא מ"ל חד דחוי' מ"ל שתי דחויות ע"ש וה"נ כיון דדחי יו"כ דחי נמי שבת ביו"כ שחל בשבת ואכתי ל"ל עתי אפי' בשבת. וסבור הייתי לומר דסוגי' דכריתות ס"ל כאביי' בזבחי' שם דס"ל מצורע היתירא הוא הואיל ואישתרי אישתרי טומאה דחוי' הוא להא אידחי להא לא אידחאי וה"נ אף דאידחאי יו"כ דהכשירו בכך שבת לא אידחאי וצריך עתי אפי' בשבת. ובהכי מיושב קושי' תוס' יומא ס"ו ד"ה אמר רפרם שהקשו הא בכריתות אמרי' דרפרם בדותא היא ולפמ"ש ניחא דהתם אזלי' לאביי אבל למאי דקי"ל כרבא שפיר אינו בדותא כקושי' הנ"ל:

מיהו אחר העיון כל הסוגי' שם תמוה איך קאמר רפרם דמדאיצטריך עתי אפי' בשבת מוכח דאין עו"ה ליו"כ דאל"כ כיון דדחי יו"כ ה"ה לשבת הא אי לא כתי' עתי הו"א דגם יו"כ לא דחי ואי דאמרה תורה לעשות שעיר המשתלח היינו בבריא דליכא איסור הוצאה אבל בחולה דאיכא אי' הוצאה לא דחי ואין משלחי' שעיר המשתלח וסבור הייתי לומר דרפרם לאו מקרא מוכח לה אלא אתנא דברייתא קאי דקאמר עתי ואפי' בשבת הא גם ליו"כ צריך קרא וה"ל למימר עתי ואפי' חולה מרכיבו על כתיפו ביו"כ וממילא הוי ידעי' כיון דדחי יו"כ ה"ה לשבת אע"כ דיו"כ ל"צ קרא דס"ל לתנא דאין עו"ה ליו"כ. אלא דלפי"ז ודאי תקשי מאי קדחי דהכשירו דיו"כ בכך ול"צ קרא הא כיון דאינו בכל יו"כ כשהמשתלח בריא רק כשהוא חולה א"כ אין הכשירו בכך ושפיר צריך קרא עתי גם ליו"כ אי עו"ה ליו"כ וא' כוונתו דלעולם התנא ס"ל עירוב והוצאה ליו"כ והא דנקט שבת ולא יו"כ משום דאי הו' נקט יו"כ הו"א דוקא יו"כ דהכשירו בכך דחי אבל שבת לא ז"א דלרבא כיון דהוי רק דחוי' אמרי' מ"ל חד דיחוי מ"ל תרי דחויין ואי אמרת דהותרה ואמרי' להא אשתרי להא לא אשתרי א"כ תקשי באמת מנ"ל לתנא עתי ואפי' בשבת דילמא לא אשתרי רק ביו"כ דהכשירו בכך ולא בשבת אע"כ דליו"כ א"צ קרא דאין עו"ה ליו"כ. וכן קשה גם לאביי ממנ"פ אי הותרה ואמרי' הואיל ואשתרי ליו"כ אשתרי נמי לשבת אמאי נקט תנא שבת ולא יו"כ ואי רק הודחה ואמרי' להא אידחי ולהא לא אידחי א"כ כיון דעירוב והוצאה ליו"כ וצריך עתי גם ליו"כ מנ"ל לתנא באמת עכי אפי' בשבת דילמא עתי רק ליו"כ:

לכן נ"ל פי' חדש בגמ' דרפרם ס"ל דהא דקאמר עתי ואפי' בשבת היינו משום דס"ל לתנא כר"ע בשבת ע"ג דתחומי' דאו' וא"כ ליו"כ א"צ קרא ע"ז דבכל יו"כ הולך חוץ לתחום ואפ"ה ציותה תורה לשלח המשתלח וא"צ קרא דדוחה אי' ולאו דתחומי' בשבת אם חל יו"כ בשבת. והא דהוכיח מזה דאין עירוב והוצאה ליו"כ היינו משום דמוכח דאין איסור תחומי' מה"ת ביו"כ דאי יש לאו דתחומי' ביו"כ ודחי לאו דתחומי' ביו"כ ה"ה לשבת וא"כ ל"ל עתי אפי' בשבת וכיון דמוכח דאין תחומי' ביו"כ מוכח נמי דאין עו"ה ליו"כ כיון דתחומי' ילפי' בספ"ק דעירובין מקרא דאל יצא איש ממקומו והוצאה נמי מהאי קרא ילפי' לה כמ"ש תוס' ריש שבת ד"ה יציאות שלא יצא עם הכלי ללקוט המן או קרי בי' אל יוציא כמ"ש תוס' שם ד"ה שתים ועיי' תוס' סנהדרי דף ד' ד"ה כולהי דר"ע בפסחי' ל"ו דריש מקרא ומסורת היכי דלא מכחשי אהדדי ע"ש וכיון דמחד קרא נפקא הוצאה ותחומי' כמו דתחומי' אינו ביו"כ ה"נ עירוב והוצאה אינו ביו"כ ועיי' חת"ס ח"ו סי' צ"ח. ועוד דהא דתחומי' אינו ביו"כ ויו"ט היינו משום דהוי רק לאו בעלמא אינו בכלל מלאכה כמ"ש תוס' פסחים ה' ע"ב ד"ה לחלק וביצה י"ג ד"ה על גבי דלמ"ד הבערה ללאו יצאה אינו בכלל מלאכה ומותר ביו"ט ע"ש וה"ה תחומי' דהוא רק לאו אינו בכלל מלאכה כמ"ש פר"ח או"ח סי' תצ"ה אות ג' ופמ"ג או"ח סי' רצ"ה ע"ש והרי כ' הריטב"א ביומא ס"ו דהא דאין עו"ה ביו"כ אף דביו"כ כתי' לא תעשה כל מלאכה משום דהוצאה לאו ממלאכה נפקא אפי' בשבת אלא מדכתי' ויכלא העם מהביא כדאמרי' בשבת צ"ו או מאל יצא איש אל יוציא ע"ש ולכן כמו דתחומי' אינו ביו"כ משום דאינו בכלל מלאכה ה"נ עו"ה דאינו בכלל מלאכה אינו ביו"כ. וע"ז דחי ממאי דילמא לעולם יש עו"ה ליו"כ ואי' תחומי' נמי ביו"כ ואפ"ה צריך קרא עתי ואפי' בשבת להתיר תחומי' אף דשרי ביו"כ משום דשאני שעיר המשתלח דהכשירו ביו"כ בכך בכל שנה בעבירת לאו דתחומי' וא"כ הותרה ביו"כ ול"ה ידעי' שבת מיו"כ דאמרי' להאי אשתראי להאי לא אשתרי וכרבא בזבחים הנ"ל דקי"ל כותי' ושפיר קאמר דרפרם בדותא:

ולפ"ז מיושב קושי' תוס' ביומא הנ"ל דבכריתות קאמר דרפרם בדותא וביומא לא קאמר דבדותא דבכריתות קאי אי תחומי' דאו' וכנ"ל ושפיר קאמר דבדותא וכמ"ש אבל ביומא דקאמר עתי ואפי' בשבת למאי הלכתא דאי משום תחומי' דרבנן היא כמ"ש רש"י וריטב"א אר"ש לומר שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו וע"ז אמר רפרם זאת אומרת עו"ה לשבת ואין עו"ה ליו"כ וא"כ ע"כ אינו מוכיח מקרא דאין עו"ה ליו"כ דא"כ ל"ל עתי ואפי' בשבת הא כיון דדחי יו"כ ה"ה לשבת דהא ז"א דגם ליו"כ צריך קרא כיון דאינו בכל יו"כ כמש"ל וע"כ אתבא קאי דע"כ ס"ל אין עו"ה ליו"כ דא"כ לוקי קרא ביו"כ גופא שאם הי'

חולה מרכיבו על כתיפו וממילא ידעי' שבת כיון דרק הודחה מ"ל חד דיחוי מ"ל תרי דיחויין שפיר לא קאמר דרפרם בדותא דשאני שעיר המשתלח דהכשירו ביוה"כ בכך דז"א כי קושיין הנ"ל לאמת וא"ש:

ולפ"ז צ"ל ממש"ל דברייתא דסוטה קא' אי תחומי' דרבנן ואז דרפרה לאו בדותא ואין עירוב והוצאה ליו"כ והי' יכולי' להביא ס"ת מביתם ביו"כ ובברייתא דיומא קאי אי תחומין דאו' ואז עתי אפי' בשבת להתיר תחומי' ולא הוצאה כסוגי' דכריתות ואז דרפרם בדותא ויש עו"ה ליו"כ והן צריכין להביא ס"ת מעיו"כ:

ולפי מה שהעלתי דהא דמרכיבו על כתיפו הוא רק דחוי' ולא הותרה תמיה בעיני דברי ריטב"א שם ביומא ס"ו שהק' וא"ת ולגבי שעיר דיוה"כ מאי מלאכת הוצאה איכא וי"ל דמעביר ד"א ברה"ר מהוצאה גמיר לה וכו' והוא פלא הא אמרי' ביומא ו' דאי טומאה דחוי' מהדרי' אטהורי' ע"ש וה"נ כיון דהוי רק דחוי' ויכול להרכיבו על כתיפו פחות פחות מד"א אמאי שרי בד"א ויותר וצ"ע [ועיין בתשו' הל' יו"כ סי'...]:

ומה שנתקשית בתוס' חולי' ל"ב ד"ה נשחטה שכתבו דלרבנן צריך אותה ולא אותה וחברתה לשוחט שתי פרות וכו' והוקשה לך הא בכה"ג לא צריך קרא דהא אין עושי' מצות חבילות חבילות כדאמרי' בסוטה ח'. לק"מ דכבר כתב מג"א סוסי' קמ"ז דדוקא בשני מצות של חובה שייך חבילות דמחזי שהוא עליו למשאוי וממהר לפרק משאוי אבל במה שאינו חוב ל"ש זה דאם הוא עליו למשאוי לא הי' צריך לעשות כלל ועיי' שם במחה"ש וה"נ אם הוא עליו כמשאוי מי ביקש זאת מידו לעשות ש' פרות. ועוד דמשום אין עושי' מצות חבילות לא מיפסל בדיעבד ואפי' עביד לא מהני ל"ש בזה דאין כאן אי' אלא דלא עביד מצוה כתיקונה אבל משום אותה מיפסל אפי' בדיעבד כדמוכח בסוגי' דחולי' שם. ובזה יבא שלום ינוח על ראשך כנפשך ונפש אביך הנאמן:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה נג

שיל"ת ב' אויפאלו שנת תרנ"ז לפ"ק:

חיים וברכה למשמרת, לגפן אדרת, פרי עץ חיים, גדול ורחב ידים, אהובי מחותני הגאון מו"ה יעקב שלום סופר ני' דומ"צ דק"י בפעסט:

אחדש"ת מ"ש ליישב מנהגינו דביום שיש קריאה בשני ס"ת מוציאי' שניהם בב"א ומג"א בסי' קמ"ז סקי"א תמה מנ"ל למיעבד דלא כירושלמי יומא פ"ז ה"א ומגילה פ"ד הלכה ה' וסוטה פ"ז ה"ו ומס' סופרי' פי"א שאין להוציא השני' מהארון עד שמחזיר הראשונה

למקומה ותי' דאנן ס"ל הטעם דאין עושי' מצות חבילות משום דבעי' שהי' לבו פנוי' למצוה אחת כמ"ש תוס' במו"ק ח' ע"ב והיינו דוקא במצוה דבעי כונה אבל מצוה דרבנן דלא בעי כונה כמו"ש מג"א סי' ס' סק"ג ל"ש חבילות והירושלמי ס"ל הטעם משום דמיחזי כמשוי כמ"ש רש"י ותוס' בסוטה ח' ורשב"ם פסחי' ק"ב או דס"ל דגם במצוה דרבנן בעי כונה ושייך בי' חבילות, אבל עדיין אין תירוצו עולה יפה דאם הירושלמי ס"ל הטעם משום דמיחזי כמשא ולא משום דאין לבו פנוי או דס"ל דבדרבנן א"צ כונה מנ"ל לחלוק על הירושלמי בלי הוכחה מתלמודא נגד הירושלמי:

אבל לפענ"ד נראה דשני הטעמי' אמת אלא היכי דשייך מפני כבוד הצבור ל"ש כלל האי טעמא דמיחזי כמשא ולא דכבוד הצבור דוחה הא דחבילות אלא כיון דעושה מפני כבוד הצבור לא מיחזי כלל כמשא וכעין שכתב המג"א סימן תרע"א סקי"ב דאי איכא פיתחא אחרינא לא מיחזי כפורק עול ע"ש וליכא רק טעמא שיהא לבו פנוי ואם במצוה דרבנן א"צ כונה גם הא' טעמא ליתא אלא דמרא דשמעתא דירושלמי הוא ר' יוסי ור"י לשיטתו ס"ל בפסחים קי"ד דאפי' במרור בזה"ז דרבנן נמי מצות צריכות כונה ושפיר שייך חבילות אם מוציאי' בב"א אבל אנן קי"ל כת"ק דר"י דאכלו בלא מתכוין יצא ול"ש חבילות ושפיר מוציאי' שניהם בב"א:

ועוד נ"ל לפמ"ש רשב"א סוכה מ"א ע"ב אהא דמשני התם לאו מצוה נינהו וטרוד בהו הכא מצוה נינהו ולא טריד בהו ועיי' פירש"י ורשב"א תמה עליו ופי' דטירדא דלולב כיון דמצות שעתא הוא והיא חביבא [דחביבה מצוה בשעתה] אע"פ שמפנה לבו עלי' קצת אינו מפנה לבו לבטלה ואין זה מתעכב בתפלה כדי למנוע ממנו חיוב המצוה כי אפשר שחיבובי מצוה זו יתננו ויזכירנו לכוין לבו בתפילתו יותר ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל בפירושו ע"ש מבואר מדבריו דאדרבה כשעושה שני מצות בב"א אף שמפנה לבו לאחת מ"מ יש לו כונה יותר בשני' והוא נגד דברי תוס' במו"ק ולפ"ז א"ש כנ"ל דמיחזי כמשא ל"ש כלל דטעמא דירושלמי כדי שיהי' לבו פנוי ואנן קי"ל כאמימר בסוכה שם וליתא לה"ט כלל ושפיר מוציאי' שניהם בב"א:

ואולי זה כונת רמ"א ואין מסלקי' את הראשונה עד שכבר הניחו השני' על השלחן שלא יסיחו דעתן מן המצוה פי' ויפנו לבם לבטלה ולא יכוונו לבם כ"כ בקריאה בס"ת שני' אבל ע"י שמפנם לבם למצוה זו מכוונ' יותר בקריאת אחרת וכמ"ש רשב"א הנ"ל. ולפ"ז מיושב קושי' מג"א מהא דיומא מ"ו דא"ל אימא הניח דם השעיר ונטל לדם הפר דדוקא כאן שכבר גמר קריאת הראשונה שייך שיפנה לבו לבטלה ולא יכוונו כראוי בשעת קריאה בשני' אבל התם עדיין לא גמר הזאת דם השעיר וכל עצמו של הנחת דם השעיר

הוא רק כדי ליטול דם הפר להזות על הפרוכת ולהזות אח"כ מדם השעיר ל"ש שיפנה לבו לבטלה ושפיר מניח דם השעיר תחילה ואח"כ נוטל דם הפר. ובהכי ניחא נמי מה שמניח דוקא דם השעיר ברישא משום דעדיין לא גמר הזאותיו וצריך עדיין להזות על הפרוכת אם יטול של פר תחילה הוי חבילות דמיחזי כמשא שממהר לעשותו ולכן אוחז שניהם בידיו אבל כאן שכבר גמר מצות קריאת הראשונה ל"ש חבילות דמיחזי עליו כמשא שהרי לא צריך לעשות שום מצוה בראשונה וא"ש:

ובזה א"ש דבא"ר כתב לתרץ קושי' מג"א מפסחים דסיעתא הוא לר"ל דאי הטעם משום שלא יהי' פנוי מן המצוה א"כ מה מהני שמקבל המלא תחילה ואין המקבל פנוי מן המצוה מ"מ עי"ז הנותן פנוי מן המצוה וכתב מחה"ש דמג"א הק' שפיר להגמ"י דמייתי ראי' משם דצריך שלא יהי' פנוי מן המצוה ותקשי דהא ע"ז הנותן פנוי מן המצוה אע"כ דלא משגחי' בנותן רק במקבל שהוא העיקר וא"כ מקשה מג"א שפיר דא"כ אין ראי' לר"ל ע"ש. ותמי' בעיני דאפי' נימא דאין משגיחין בנותן רק במקבל ואפי' נימא דגמ' חד מתרי טעמא נקט אכתי תקשי מה סייעתא מייתי הגמ"י משם הלא התם טעמא אחרינא איכא משום דאין מעבירין על המצות. וגם היא גופא תקשי אמאי אין משגיחין בנותן רק במקבל. ולפמ"ש יבא הכל על נכון דבמקבל שפיר משגחי' שלא יחזור הריקן תחילה ויסיח דעתו מן המצות וכשיקבל המלא שהוא מצות הולכה אחר שיפנה לבו לבטלה לא יתכווין כראוי במצות הולכה אבל הנותן מה בכך אם יתן המלא ויסיח דעתו לבטלה ולא יתכווין בקבלת הריקן הרי אין זה מצוה רק הכנה למצוה. אלא דמשום ה"ט לחוד הי' אפשר שהמקבל יושיט הריקן להנותן ושם יקבל או יתן לו הנותן בידו כמלא ויקבל הריקן ויעשה הולכה במה שמביאו אצלו או נייד פורתא עיי' פסחים שם ויהי' המחזיק הריקן נקרא נותן ומי שבידו המלא נקרא מקבל ולהכי צריך לטעמא דאין מעבירין על המצות ומשו"ה מי שבידו המלא צריך להושיט לאותו שבידו הריקן כיון שבידו המלא אין מעבירין על המצות וצריך הוא לעשות מצות הולכה ולהושיט למי שבידו הריקן ושפיר מסייע לר"ל ומיושב קושי' מג"א. ואי. משום האי טעמא לחוד דאין מעבירין על המצות ופירש"י וכי מושיט לי' האי מיד במי לקבולי דאין מעבירין על המצות משבאת לידו י"ל דס"ל להגמ"י כיון דהקבלה אינו המצוה רק הולכה מה שמושיט לחבירו והושטה אינו עושה עד אחר שמחזיר הריקן א"כ אפי' מחזיר הריקן תחילה אינו מחמץ המצוה יותר מאם מקבל המלא תחילה ואח"כ מחזיר הריקן קודם הושטה דאין מעבירין על המצות נפ"ל במכילתא מן ושמרתם את המצות כמ"ש רש"י ביומא ל"ג ואדרבה כשהמלא בידו ואינו מושיטו לחבירו שהוא הולכה עד אחר החזרת

הריקן הוי טפי מעביר על המצות מאלו אינו מקבלו ולא ס"ל להגמ"יי כפירש"י רק כמ"ש דמשום אין מעבירין אין מ' שבידו הריקן מושיט רק מי שבידו המלא וע"כ מה שמקבל המלא תחילה ואח"כ מחזיר הריקן היינו כדי שלא יסיח דעתו מן המצוה וא"ש:

ולפי פשוטו נ"ל והנה הגמ"יי לא מצאתי ולא ראיתי בפני' ואפשר דס"ל דאין מסלקי' וכו' לא מטעם שכתב רמ"א שלא יסיחו דעתן וכו' אלא מטעם דאין מעבירין על המצות וכיון דאיכא ס"ת לקרות אין מעבירין וכו' וקורין בו ואח"כ מחזירין אותו למקומו כמו שם בפסחי' שמקבל המלא ברישא מה"ט ואין כאן קושי' כלל ורמ"א שכ' הטעם שלא יסיחו דעתן אינו מביא ראי' מפסחי' ולא תקשי עליו קושי' מג"א כמ"ש א"ר דס"ל דיש קפידא על הנותן כמו על המקבל:

אבל באמת קושי' מג"א וראית הגמ"יי תמוהי' אצלי דבשלמא כאן אם יסלקו את הראשונה ועד שיניחו את השני' יש שהות קצת וגם הצבור אין עוסקי' כלום במצוה רק המוליך את הראשונה ומביא את השנ' שייך שפיר שלא יסיחו הצבור דעתן מן המצות אבל שם ביומא כה"ג מניח דם השעיר ונוטל מ"ד דם הפר ברגע כמימרא והוא עוסק תמיד במצוה מאי שלא יסיח דעתו מן המצות איכא וכן בפסחי' אם מחזיר הריקן תחילה וברגע כמימרא מקבל הוא עצמו המלא ואינו פוסק מן עסק המצוה כמעט רגע אימתי יסיח דעתו וצ"ע:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר ליישב קושי' מג"א מנ"ל למיעבד דלא כירושלמי דהאי דירושלמי ר' יוסי הוא לדין המשנה דהפותח בתורה מברך לפני' והחותם מברך לאחרי' כדאמרי' במגילה כ"א ובודאי גם ביום שמוציאי' שני ס"ת הוא כן שהפותח בראשונה מברך לפני' והחותם בשני' מברך לאחרי' דאף שהם שני ספרי' ושני פרשיות מ"מ מין א' הוא קריאת התורה של חובת היום ומכ"ש שהי' דעתם גם ע"ז וידעו שיביאו זה עוד ועיי' באו"ח סי' ר"ו ס"ה ומג"א וכיון שלא שמעו ברכה לאחרי' בס"ת הראשון אינם מסיחי' דעתם מן המצוה כי יודעי' שמביאי' עוד אחרת לקרות בה ולהכי אין מוציאי' השני' עד שיחזירו הראשונה למקומה אבל האידנא דכולה מברכי לפני' ולאחרי' שפיר חיישינן אם יחזירו הראשונה קודם שיביאו השני' יסיחו דעתם מן המצוה ויסברו שלא יקראו עוד לכן מוציאי' שניהם בב"א ואין מסלקי' הראשונה עד שיניחו השני' על השלחן וא"ש:

או י"ל להיפך דגם הירושלמי קאי בתר דתקינו רבנן דכולהי מברכי לפני' ולאחרי' גזירה משום הנכנסי' ומשום היוצאי' כדאמרינן במגילה שם וא"כ תקינו ברכה שא"צ משום גזירה ועיי' יומא ע' ולכן ביום שיש בו שני ס"ת החזירו את הראשונה למקומה ואח"כ הוציא את השני' לפי שבימיהם הי' הספר תורה בבית אחר ולא באותו מקום שמתפללי'

כמ"ש ב"י בסי' קד"ם מגמ' סוטה מ"א כדי שיתחיי' הקורא בשני' לברך לפני' מדינא כמ"ש מג"א סי' ח' סקי"ז דשינוי מקום הוי הפסק ולטו"ז שם דבעי' שהיי' בהפסקה שיעור מהלך כ"ב אמה נמי הי' שיעור זה בהפסקה אבל האידנא שהס"ת בביהכ"נ שמתפללי' בו אין כאן הפסקה במה שיחזירו ס"ת ויוציא אחרת וא"כ אין שום תועלת לעשות כן שפיר אין נוהגי' כירושלמי:

ותו ראיתיו מתמיה שלא מצא בשום מקום אם בשני מצות דרבנן שייך אין עושי' מצות חבילות חבילות והאריך בזה וכבר התעורר בזה בכת"ס או"ח סי' קל"מ. ולפענ"ד נראה להביא ראי' דבשני מצות דרבנן נמי שייך חבילות דשם הביא קושי' בשם חת"ס למ"ש מגדול עוז בדעת הרמב"ם פכ"ט משבת הי"ג דדוקא במצות של תורה איכא משום חבילות אבל בחד דאורייתא וחד דרבנן ליכא משום חבילות ולדעת מ"מ שם הח"י דקידוש יו"ט הוא רק דרבנן א"כ מה פריך בפסחי' ק"ב ע"ב מיקנ"ה הא הבדלה דאו' כמ"ש הרמב"ם שם בריש ה"ה אבל קידוש יו"ט דרבנן וא"כ ל"ש בי' חבילות ע"ש. ולק"מ דנהי דהבדלה דאו' מ"מ אם הבדיל בתפלה שצריך להבדיל על היין הו' רק דרבנן וכמ"ש שם הרמב"ם ה"ו מד"ס לקדש על היין ולהבדיל על היין ואעפ"י שהבדיל בתפלה צריך להבדיל על כוס ע"ש וא"כ האי דיקנ"ה מיירי שכבר הבדיל בתחלה וא"כ גם הבדלה רק דרבנן כמו קידוש יו"ט ופריך שפיר דהו' חבילות ואין לומר דקידוש יו"ט הוי תרי דרבנן כשקידש בתפלה ועיי' תוס' מגילה י"ט ע"ב ד"ה ור"י דמעיקרא הכי תיקן רבנן שיקדש ביו"ט על היין והוי רק חד דרבנן משא"כ בה' י"ג דהי' אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת וכו' שעדיין לא התפלל כתב שפיר שמצות קידוש ומצות בהמ"ז שניהם מצוה של תורה הם וא"ש. ועכ"פ מבואר דבשני מצות דרבנן נמי שייך משום חבילות חבילות:

ותו חקר שם אם עשה מצות חבילות אם יוצא בדיעבד ולפענ"ד ראי' ברורה דיוצא בדיעבד מהא דאמרינן בחולין כ"ט סיפא בקדשי' מהכא דקתני השוחט שני ראשים כא' שחיטתו כשירה השוחט דיעבד אין לכתחילה לא אא"ב בקדשי' היינו דלכתחילה לא וכו' וע"ש בתוס' ע"ב ד"ה תרי ואי נימא דבעשה מצות ח"ח אפי' בדיעבד אינו יוצא אמאי שחיטתו כשירה בשוחט שני ראשי' כא' בקדשי' הא עשה מצות חבילות ועיי' תוס' סוטה ח' ד"ה אין אלא ודאי דבדיעבד יוצא. ובזה מיושב קושי' שהביא בשם חתני הרב הג' מלודאש נ' האיך יוצאי' כהנים במצה של תרומה הא אין עושין מ"ח ולפמ"ש לק"מ דבמתני' לא קתני אלא דברי' שאדם י"ח בפסח ובדיעבד ודאי כהנים יוצאי' בתרומה ולא קשה מידי:

מיהו כבר טעיתי לחתני ני' פא"פ דבלא"ה לק"מ דלפענ"ד ל"ש חבילות אלא בעושה ב' מעשי' בפ"א וכלשון אין עושי' מ"ח דאז שייך מיחזי כמשוי וממהר ליפטר וכן אין לבו פנוי אבל בעושה רק מעשה א' של מצוה וממילא נעשה עוד מצוה לא מיחזי כמשוי וגם לבו פנוי ול"ש בי' משום חבילות ובזה נסתר גם מה שנתעורר בטו"א מגילה ז' גבי קיימת בנו רבינו משלוח מנות ומתנות לאביונים דהוי מ"ח כיון דליכא רק מעשה אחת ל"ש בי' אין עושין מ"ח וזה פשוט וברור לענ"ד. ובזה הנני מחו' ידידו הדוש"ת באהבה רבה: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה נד

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' לס' שמיני תרמ"ו לפ"ק:

יהי שלום בחילו לכבוד ידידי הרב הגדול בתורה, מעוטר בתפארה, זך הרעיון ומטיב הגיון, כמו"ה אברהם צבי יונג ני':

נעימות ימינו קבלתי ומה דבדק לן במגילה כ"ד ע"ב דבעי קטן פוחח מהו שיקרא בתורה ופי' רש"י גדול פוחח הוא דאסור משום ולא יראה בך ערות דבר אבל קטן אינו מוזהר וכו' וק"ל הא אפי' למ"ד קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין לפרישו מ"מ ספי לי' בידים אסור וכיון שאין אדם קורא בתורה עד שאומרי' לו קרא הו"ל ספי לי' בידים ואסור לכ"ע ושוב מצא קושי' זו בטו"א שם. וניחא עפמ"ש בפסקי מהרא"י סי' ס"ב דטעם דספי לי' בידים אסור דקפיד רחמנא שלא ירגיל אותו לעבור עבירות וכשיגדל יבקש לימודו ע"ש ולפ"ז בנ"ד ל"ש ה"ט כיון שהדבר תלוי באחרי' דאינו קורא בתורה עד שאומרי' לו קרא ואנן לא נאמר קרא לגדול פוחח משום אי' דולא יראה בך וכו' וא"כ קטן פוחח שפיר מותר יפה כתב לפי דעת מהרא"י ועיי' חת"ס או"ח סי' פ"ג:

אמנם לפענ"ד נראה דלק"מ לפמ"ש תוס' פסחים פ"ח ד"ה שה שהקשו והאיך מאכיל פסח שלא למנויו ונהי דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו לספות לו בידים אסור וכו' ותי' דהתם ילפי' מלא תאכלום ולא אסור אלא דומי' דשרצים ונבילות אבל כה"ג דאיכא חינוך מצוה שרי ע"ש וה"נ כיון דאיכא חינוך מצוה לקרות בתורה שרי וא"ש:

ועוד דכבר כתבו ראשונים דדבר שהוא לצורך התינוק אפי' ספי לי' בידים מותר ומשו"ה מאכילי' אותן ביו"כ עיי' חי' רשב"א יבמות קי"ד ומג"א סוסי' שמ"ג וקטן קורא בתורה לא מקרי לצרכינו אלא לצרכו וז"ל מאירי במגילה שם קטן קורא בתורה שאין הכונה אלא להשמיע לעם ואין בו מצוה גמורה כשאר מצות שכ' בה כל שאינו מחויב בדבר

וכו' ואעפ"י שהוא מברך הרי מ"מ יש לו שייכות בת"ת ער שאחרים מצווין ללמוד וכו' וא"כ אפי' ספי לי' בידים שרי ומכ"ש לפי מה שהעלה מל"מ סוף ה' מ"א בדעת תוס' נדה דאפי' הפרת בעל לא מקרי ספי לי' בידים א"כ גם מה שאומרים לו קרא לא מקרי ספי לי' בידים ובפרט שאין אנו אומרי' לו לקרות פוחת ואפשר שיתכסה עצמו ועיי' רשב"א יבמות הנ"ל ד"ה הא וא"כ שפיר מותר:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר מילתא חדתא לפמ"ש המרדכי הביאו מג"א סי' י"ג סק"ח בהא דאם נפסק א' מציציותיו בשבת ומתבייש לישב בלא טלית מותר ללובשו משום כבוד הבריות ואע"ג דציצית מ"ע דאורייתא ואי' דאו' לא דחינן מפני כבוד הבריות מ"מ שרי דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית אלא מ"ע להטיל בו ציצית וכיון שאינו יכול להטיל בו ציצית בשבת אינו עובר ופשוט דעכ"פ איסורא דרבנן איכא ולכן לא שרי אלא מפני כבוד הבריות ע"ש וה"נ אני אומר הלא לא כתבה התורה שלא תדבר דבר שבקדושה אם נראה בך ערות דבר רק והי' מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר והיינו אם אתה עוסק בדבר שבקדושה לא יראה בך ערות דבר ומעתה אם הוא אנוס וא"י לכסות עצמו מותר מדאו' לדבר דבר שבקדושה ואינו אסור רק מדרבנן רק בשאינו אנוס עובר אדאורייתא אבל לא במה שקורא בתורה רק במה שאינו מכסה עצמו בשעה שהוא קורא בתורה. ולפ"ז נ"ל דל"ש מצווין להפרישו או איסור לספות לו בידים אלא במקום שעובר בקום ועשה כגון אכילת שרצים ונבילות וטומאות כהנים וכדומה אבל כשעובר בשב וא"ת כגון קטן המשהה חמץ בפסח ל"ש זה כלל והה"נ לענין עברת לאו דולא יראה בך ערות דבר שהוא בשב וא"ת שאינו מכסה עצמו בשעה שקורא בתורה וא"כ לא נשאר קו"ע רק מה שאנו מצווין לו לקרות בתורה וז"א רק אי' דרבנן וכמ"ש ובאי' דרבנן עכ"פ למ"ד אפי' בדאו' אין ב"ד מצווין להפרישו באי' דרבנן נחתינן דרגא ומותר אפי' ספי לי' בידים כמ"ש רשב"א יבמות הנ"ל ועיי' מל"מ סוף ה' מ"א ולק"מ.

ובזה הנני חותם בשלום וברכה חיים עד העולם ידידו הנאמן הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה נה

שיל"ת ב' אויפאלו יום ה' בשלח תענית שובבים תרמ"ט לפ"ק:

שלומים מרובים, כטל וכרביבים, לכבוד ידידי ורב חביבי הרב הגאון הגדול, מעת ומגדול, שלשלת היוחסין, בקש"ת מו"ה שמחה בונם סופר ני' אבדק"ק פרעסבורג:

מכתבו היקר קבלתי ואחוה דיעה דעתי העני' נוטה בנידון ביהכ"נ שהי' המקומות לצפון ולדרום פניהם כלפי הבימה אם מותר לשנות ולעשות כל המקומות פניהם פונה קדים:
תשובה הרמ"א באו"ח סי' ק"ן כתב וסדר הישיבה כך היא הזקנים יושבי' ופניהם כלפי העם ושאר העם כולם יושבים שורות פניהם כלפי הקודש ופני הזקנים מבואר דסדר הישיבה הוא פני העם כלפי מזרח וא"כ שפיר דמי לעשות כן. אלא שיש תימא למה בדורות שלפנינו אחרי הרמ"א שינו סדר הישיבה והיושבים בצפון ביהכ"נ פניהם לדרום והיושבים בדרום פניהם לצפון ונראה פשוט עפמ"ש הכ"מ פי"א מתפלה דמ"ש הרמב"ם שם עד שיהי' פני כל העם כלפי הקודש למדו ממה שאמרו בתוספתא שכתבתי שהזקנים פניהם כלפי העם וא"כ אין ראוי שיהיו אחורי העם לזקנים כיון שהזקנים הופכי' פניהם לעם מפני כבודם ע"ש וכיון שכתב הלבוש בימיהם הי' להם סדר בישיבה כ"א מן הציבור לפי כבודו ועכשיו קוני' המקומות בדמים יקרי' ואין מקום לאותו סדר ועיי' טו"ז סק"ב וא"כ כיון שאין חולקי' כבוד לזקני' שישבו בראש ופניהם כלפי העם לכבודם א"כ גם העם א"צ לכבדם שיפנו אליהם פנים ועוד שהרי אינם זקנים כלל לכן הפכו פניהם לצפון ולדרום:
אלא דעדיין אינו מתישב אמאי שינו מנהג הראשון נהי שאין חיוב כן מ"מ לא הי' להם לשנות המנהג בלי טעם ועוד אפי' חיובא נמי איכא כדי שיהי' פניהם כלפי הקודש. ונ"ל שטעמם עפ"י מס' סופרים שהביא ב"י קל"ד גולל ס"ת עד ג' דפים ומראה פני כתיבתו לעם העומדי' מימינו ומשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו שמלוה לכל אנשים ונשים לראות הכתב וכי' ולכן הי' ראוי לקבוע המקומות לצפון ודרום פניהם כלפי הבימה כדי שיראו הכתב אלא כיון דבפניהם למזרח איכא תרתי פניהם כלפי פני הזקנים וכלפי הקודש וכלפי הבימה ליכא אלא חדא סמי חדא מקמי תרתי אבל השתא דליכא כלפי פני זקנים כלפי הבימה עדיף מכלפי הקודש:
ולולי דמסתפינא הייתי אומר הנה הרמב"ם והטור כתבו הזקנים יושבי' פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי היכל ורמ"א השמיט הך ואחוריהם כלפי היכל וכ' בס' הר תבור דבזמן הרמ"א היו הזקני' אסורי' לישב אחוריהם להיכל רק בצדדי היכל לימין ולשמאל ע"ש טעמו ונימוקו וא"כ איך כ' ושאר העם כולם יושבי' שורות פניהם כלפי קודש ופני הזקנים הלא אותן היושבי' בין בימה להיכל פניהם כלפי הקודש ולא כלפי פני הזקנים ואותן שיושבי' כלפי פני זקנים אין פניהם כלפי הכל אע"כ דכלפי פני זקנים וכלפי היכל אין הפי' מכוון נגדו ממש אלא לאפוקי שלא יהי' אחוריו להיכל ולפני זקני' אלא שיהי' פניהם נוטי' כלפי פני זקנים והיכל ואפי' מצדד אצדודי ולפ"ז נ"ל שמ"ש

הרמב"ם וטור וכל העם יושבי' לפניהם שורות שורות ראשונות פניהם כלפי פני הזקנים ושל אחרי' פניהם כלפי השורה שלפני' וכן כולם ער שיהי' כל העם פניהם כלפי היכל וכלפי הזקנים וכלפי תיבה אין הפי' שהי' השורות ברוחב ביהכ"נ מצפון לדרום ושורה ראשונה מזרחית יותר ואח"כ שורה אחר שורה אלא השורות היו ממזרח למערב בשני צדדי ביהכ"נ צפון ודרום והי' כמה שורות בזאח"ז בצפון וכן בדרום כמו שפי' המנהג בדורות שלפנינו ובזה מקרי פניהם כלפי פני זקנים והיכל ובזה א"ש גם מש' סופרי' שהבאתי שהעומדי' מימינו ומשמאלו רואים הכתב. ובהכי מיושב קושי' ב"י איך אמר שפני כל העם כלפי תיבה הלא אותן היושבי' בין הבימה להיכל לא היו פניהם כלפי תיבה דהיינו הבימה ולפמ"ש א"ש כיון דהשורות לא היו מצפון לדרום רק באורך ביהכ"נ ממזרח למערב שפיר הי' פניהם גם כלפי תיבה וא"ש:

ויותר נראת נכון דבאמת הא דזקנים יושבי' אחוריהם כלפי קודש אף שהיא גנאי לקודש שיהי' אחוריהם כלפי קודש כמ"ש הלבוש או"ח סי' ק"ן דאסור לישב בין הבימה והיכל אחוריהם להיכל מה"ט והסכימו עמו טו"ז ומג"א שם וע"כ היינו מתוספתא א שהביא הרי"ף פ' הקורא עומד וכשהכהנים נושאי' כפיהם פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי הקודש וכו' שנ' ותקהל העדה אל פתח אוהל מועד ע"ש והיינו מפני כבוד העם שלא יהי' אחוריהם כלפי העם וכמ"ש כ"מ פי"א מתפלה ה"ג אלמא צריך לחלוק כבוד לעם ועדיף מכבוד הקודש וה"כ זקנים יושבי' אחוריהם כלפי הקודש כדי שיהי' פניהם כלפי העם ולא אחוריהם מפני כבוד העם וא"כ תקשי איך ישבו העם שורות שורות פניהם כלפי קודש ופני זקני' ואחוריה' כלפי השורה שלאחריה' הא הוא גנאי להעם של אחריהם וע"כ צ"ל דהא דיהי' פני כל העם כלפי פני הזקני' והקודש עדיף מהא דשורות שלפניהם אחוריהם כלפי פני שורות שלאחריהם. ומעתה עכשיו שאין פני הזקני' כלפי פני העם מטעם שכתב הלבוש שוב אסור לישב שורה אחר שורה פניהם פונה קדים שגנאי הוא להם שיהי' השורה שלפניהם אחוריהם כלפי פני השורה שלאחריהם ואי משום שיהי' פניהם אל הקודש טוב יותר שישבו פניהם כלפי התיבה ולכן גם במקומות שגם כשיושבי' פניהם אל הבימה צריך לעשות שנים או ג' שורות עשו המקומות והישיבה פניהם כלפי בימה משום לא פלוג וגם עדיף שרואי' פני הבימה וגם פני היכל ואותן היושבי' שורות שורות בין בימה להיכל ואחוריהם כלפי פני השורה שלאחריהם היכי דלא אפשר שאני שא"א לישב בענין אחר אלא שורה אחר שורה ועדיף שיהי' אחוריה' אל הבימה ממה שיהי' אחוריהם כלפי היכל הקודש ואי שהצבור ימחלו על כבודם עיי' בסי' נ"ג ס"ו בהא דאין ממני' אלא מ' שנתמלא זקנו מפני כבוד הצבור שהעלה מג"א

סק"ט דאין הצבור יכולי' למחול. ומעתה מנהג ישראל תורה היא ואסור לשנות המקומות לעשותם שורות שירות פוני' קדים כמ"ש רמ"א סי' תר"ץ סי"ז דאין לבטל שום מנהג ועיי' במג"א שם סקכ"ב ועי' מ"ש נוב"י תנינא או"ח סי' ח"י וחת"ס או"ח סי' כ"ז וסי' כ"ח ותשו' מהרי"א סי' ג' וסי' ל"ו ל"ח ט"ל ותשו' אמרי אש סי' ז':

וכל זה בביהכ"נ חדשה שעשו כן מתחילה אבל בביהכ"נ ישנה שככר היו המקומות בצפון ודרום פניהם כלפי הבימה ודאי אסור לשנותם לעשות המקומות שורה אחר שורה פניהם למזרח מהא דירושלמי שבת פ' הבונה ה"ג דקאמר ויחליף א"ר אימי והקמות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא איזהו קרש זכה להנתן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרום ע"ש ומזה למד מג"א סי' ח' סק"ה בשם של"ה לעשות עטרה מחתיכת משי לסימן שאותן ציצית שלפניו שיהי' לעולם לפניו ואפי' למה שהביא מג"א שם בשם האר"י שלא הי' מקפיד בלבישת הטלית לשים תמיד על צד א' או לשים תמיד צד א' על הראש ע"ש מ"מ כבר כתב בתשו' מהרי"א סי' ג' דזה דוקא בטלית שהוא רק תשמישי מצוה אבל בתשמישי קדושה כמו תשמישי ביהכ"נ שפיר אמרי' קרש שזכה להנתן בצפון וכו' ע"ש וה"נ כיון שזכו המקומות בצפון ודרום להיות פניהם כלפי בימה אסור לשנותם פניהם כלפי מזרח. ושמא תאמר כיון שהמקומות במקומן הראשון אלא שמעיקרא הי' פניהם כלפי בימה ועכשיו כלפי מזרח לית לן בה ז"א דע"כ כמה מקומות שהיו אצל הכותל ידחו להיות ברוחב מושב א' ולהלאה מן הכותל ברוחב ביהכ"נ ועוד שאפי' הפיכת פנים אסור מטעם הנ"ל שהרי בירושלמי שם פריך וחש לומר שמא יתן שלמטן למעלן וכו' וחש לומר שמא יתן שבפנים בחוץ ושבחוץ בפני' וכו' אלמא דג"ז אסור. ושמא תרצה לחלק דוקא באותו קרש או טלית שייך ה"ט וה"נ אלו היו מהפכי' הספסלי' הישני' אבל כאן הלא עושי' ספסלי' חדשי' ואלו החדשי' לא זכו עדיין במקום ההוא ועיי' במג"א סי' מ"ב סק"ג ז"א דמ"ל אם הספסלי' זכו במקום או המקום זכה בספסלי' כיון שמקום זכה להנתן שם ספסלי' פניהם כלפי בימה אסור לשנותם כלפי מזרח וגדולה מזו כתב בחת"ס ואמרי אש ותשו' מהרי"א הנ"ל דאותו ביהכ"נ זכה להיות בימה שלה באמצעה אף שהגדילו הביהכ"נ ואין האמצע שלה במקום שהי' מתחילה מ"מ אסור לשנות מה"ט דקרש שזכה להנתן בצפון וכו' ומכ"ש בזה. מכל הני טעמי נ"ל לאסור לשנות המקומות פניהם קדים וכ"ז מדין איסור קדושת ביהכ"נ ותשמישי' אבל מצד דיני ממונות אם יש מוחי' בזה עיי' בחו"מ סי' קס"ב ס"ז ובס' הר תבור אות י"ב. וד' יעשה עמנו לטובה אות עדי יחוש ישועות הניבאוה. כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת באהבה עזה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה נו

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' שמות תרסד"ל:
שוכ"ט לידידי הרב הגדול בתורה, מעוטר בתפארה, בגמ' וסברא כמו"ה מנחם צבי נ"י ראזענבערג הרב דק"ק נאדיפאלו:
מכתבו קבלתי שבוע זו ולא הי' פנאי להשיב עד היום ואשר נועץ עמי אם להעמיד תנור ברזל בביהכ"נ ולהסיק בו כדי שלא יהי' קור בביהכ"נ ידע אהובי כי אני שונא חדשות ומזקני' נתבונן ומנהג ישראל תורה הוא ואם עשו כן באיזה מקומות בקדשי' אין למדי' למד מן הלמד ודבר הלמד בבנין אב אינו חוזר ומלמד בבנין אב:
ולמען לא יהי' ביאה ריקנית אשעשע קצת בד"ת ובהשקפה ראשונה עלה בדעתי להביא ראי' דאסור מהא דב"ב ג' ע"ב מרימר ומר זוטרא סתרי ובני בי קייטא בסיתווא ובני בי סיתווא בקייטא ופירש"י ביהכ"נ הי' להם לימות החורף נמוך בכתלי' רחבים וחלונות מועטי' מפני הצינה ובימות החמה ביהכ"נ אחר שאויר שולט בו ואמאי לא פי' דבי סיתווא הי' בו תנור בית החורף אלא ודאי דזה אסור. אלא דז"א דא"כ לא היו צריכי' לשני ביהכ"נ כמ"ש תוס' שם ובפי' ר"ג מאוה"ג שהיו להם שני ביהכ"נ אחת לקייטא ואחת לסיתווא דהא הי' די להם באחת ובסיתווא יסיקו בתנור ולא בקייטא:
אמנם עיי' במהרש"א ומהרש"ל שם דלמ"ש התוס' בי קייטא ובי סיתווא הוי כמו איכא תיוהא ושרי לא הי' להם רק ביהכ"נ א' ובכל חצי שנה היו סותרי' אותה ומשני' בבנינה דהיינו בסוף סיתווא היו סותרי' אותה ובונ' בי קייטא ובשלהי קייטא סותרי' הבי קייטא ובנו בי סיתווא ע"ש ודאי קשה ל"ל כולי האי יסיקו בסיתווא בתנור ולא בקייטא אלא ודאי דאין להעמיד תנור בית החורף בביהכ"נ. אך קושטא דמילתא דאין ראי' מזמן הגמ' כי אולי לא הי' רגילי' או לא הי' להם תנורא להסיק בהם להתחמם:
אבל נ"ל שטעם הדורות שלפנינו שלא העמידו תנור להתחמם בביהכ"נ עפ"י מה דקי"ל באו"ח סי' קנ"א דביהכ"נ לא נכנסי' בהם בחמה מפני החמה ובגשמ' מפני הגשמי' ועי' מג"א שם סק"א ואם הי' תנור להתחמם בביהכ"נ היו הרבה נכנסי' לשם מפ' הצינה להתחמם כמו שעושי' בביהמ"ד וזה אסור ובפרט שאין נזהרי' משיחה בטילה בביהכ"נ והי' מקדמי ומחשכי לזה:
ועוד נ"ל לתת טעם עפמ"ש באו"ח סוסי' רע"ו בארצות קרות מותר לעכו"ם לעשות מדורה בשביל הקטנים ומותרי' הגדולי' להתחמם בו אפי' בשביל הגדולי' מותר אם הקור גדול

שהכל חולי' אצל הקור ולא כאותן שנוהגי' היתר אעפ"י שאין הקור גדול ביום ההוא ועי' ב"י שם מה שהחמירו כמה ראשונים ומה שהקילו ועיי' באחרונים שם הרבה קולות בזה ועכ"פ בביהכ"נ החמירו בזה שלא יבואו לידי חילול שבת ח"ו וראיתי כמה גדולים אנשי מעשה והיו מדקדקים ונזהרים שלא להעם תנור בית החורף בשבת בחדר המיוחד להם ומפני הצינה היו קוני' שביתה בחדר הב"ב אשר שם נשים וקטנים.

ואולי אפשר לומר עוד דיש לחקור אמאי לא גזרי' בהבערה להתחמם שמא יחתה בגחלי' כמו דגזרינן בסי' רנ"ג ודנ"ד גבי תבשילי' ואין לומר דהכא כיון דלא שרית לי' אלא ע"י עכו"ם זכור הוא כדאמרינן ביצה ח"י מתוך שלא התירו לו אלא ע"י דליו זכור הוא דשאני התם דהחשש הוא על שעה שמטביל ואז אית לי' היכירא במה שלא התירו לו אלא ע"י דליו אבל כאן ניחוש לאחר שילך הנכרי משם ישכח ויחתה בגחלי' דאז אין לו היכירא. אכן לק"מ דדוקא בתבשיל שא' לבדו עוסק בתבשיליו חיישי' שמא ישכח ויחתה אבל כאן שרבים מתחממי' אצל המדורה או תנור מדכרי אהדדי וכדאמרי' שבת קמ"ז אבל יו"ד בנ"א מסתפגי' וכו' ופי' רש"י הואיל ומרובי' הן מדכרי אהדדי [ובטו"ז יו"ד סי' ק"י סק"ה תמה מזה על הב"י שם. ולק"מ דאם החשש שמא ישכח גזרינן יותר ביחיד מבמרובים דבמרובי' מדכרי אהדדי אבל שם החשש שמא יטעו בדין יש ברבים חשש יותר שימצא א' שיטעה בדין מביחיד ואולי לזה נתכוין נקה"כ שם] ועיי' רש"י שבת י"ט ד"ה משלשי' ועיי' בר"ן רפ"ג דר"ה דמשו"ה לא גזרי' במילה בשבת שמא יעבירנו משום דאין הכל טרודי' ומדכרי לי' והק' ע"ז אמאי גזרי' בהזאת טמא מת שחל ז' שלו בע"פ שחל בשבת שמא יעבירנו ותי' דנהי דאין טרודי' בהזאה מ"מ כולם טרודי' בפסחיהן מדכרי לי' ע"ש. ולפ"ז בביהכ"נ שכולם טרודי' בתפלה ול"ש מדכרי לי' שפיר י"ל דחיישי' שמא יחתה בגחלי' ולהכי לא העמידו תנור בית החורף בביהכ"נ:

והרי שלך לפניך שיש למצוא טעמים למנהג של ישראל ואולי יש עוד טעמים ולא דבר ריק הוא ואם ריק הוא מענו לכן איננו נמנה לעשות חדשות להתיר להעמיד תנור של ברזל בביהכ"נ. ושוכן מעונים. ישמרנו מפחים וצנים. ויוסיף לנו כח ורב אונים. ויברכנו בברכת כהנים ידידו דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה נז

שיל"ת ב' אופאלא עש"ק לס' וראה ועשה בתבניתם תרס"ג לפ"ק:

בזה ראש חודש, ישלח ד' עזרו מקודש לכבוד ידידי הרב המאוה"ג, מעוטר בעיטור סופרים, ומצא מאה שערים, כש"ת מו"ה יעקב יוסף י' גינז אבדק"ק ה' באסארמעני:

יקרת מכתבו מיום ב' שבוע זו הגיע עדי בזמנו אבל לא זמנו של זה כזמנו של זה ולא הי' פנאי להשיב עד היום ונפשו בשאלתו היות כי אקרו"ט דקהלתו מוכרחי' להרחיב העזרת נשים בביהכ"נ ויש בזה שני פנים או לסתור כותל מערבי מפרוזדור שלפני ביהכ"נ ולהרחיב הפרוזדור שעליו בנוי העז"כ ועי"ז תגדל העזרת נשים וגם ירויחו שכל העם יוכלו להתפלל בפרוזדור גם בשבת אך יען אין לכסף מוצא רק ע"י מכירות המקומות אשר יתוספו ובאופן זה אינם שווים הרבה בשביל שדחקי' מן המזרח ע"כ רצונם לסתור חלק המזרחי מן העז"כ הנכנס לביהכ"נ של אנשים ועומדות ע"ג עמודי' ולהשוותה עם הכותל ותחת זה יעשו ב' גזוזטראות (גאלאריען) מב' צדי ביהכ"נ דרום וצפון וירויחו שהמקומות הנוספי' ישוו הרבה וגם ביהכ"נ של אנשים ירחב ע"י הסרת העמודי' הרחבי' אשר עזרת נשים נשען עליהם:

הנה כשאני לעצמי ודאי תפוס לשון ראשון וכל המשנה ידו על התחתונה כי מידי חדש בחדשו יבוא ק"ל בשע"ר יר"א של"ם וק"ל אחד מתחלק לכמה קלו"ת אבל קשה ללמוד תועי רוח הזמן בונ"ה האומרי' לע"ת אבי אתה והליכות עולם להם לכן אני מושך ידי מביא ביאו"ר לח' רועה אבן ישראל וכל המקיים מילי דאבות יישר כחו דיהי שלום בחילו:

ומה שחשש כ"מ לדברי הרמב"ם פי"א מעכו"ם ה"א דחשיב בכלל ובחוקותיהם לא תלכו ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עכו"ם כדי שיכנסו בהם רבים כמו שהן עושי' וסיים שם וכל העושה א' מאלו וכיוצא בהן לוקה ופי' הב"ח ביו"ד סי' קע"ח דהיינו לומר שלא יבנה מקומות כתבנית אותם היכלות כ"ש ומעלתו שמע כי בבית תיפלתם יש להם גאלאריען הנה צדקו דבריו לפי שמועהו. אבל אני לא שמעתי עד כה וגם עתה לא הוגד לי כ' בבית תיפלתם כך רק בשאר בנינים שהם לוועד או לשחוק וז"ל הרמב"ם בסה"מ מל"ת סי' ל' ולשון ספרי ובחוקותיהם לא תלכו בנימוסיות שלהם ובדברי' החקוקי' להם כגון טרטריאות וקרסיאות ואלו הם מינים ממושבם שהי' מתקבצין בהם לעבודת הצלמי' וכו' ועיין בס' החינוך סוף פ' קדושי' מצוה רס"ב שכ' כשמקבצין לעשות שגעימת חנות וע"א וא"כ אפשר כיון שעושי' כן בבתי טהעאטער גם זה בכלל הלאו:

והב"ח שם הק' אמאי לא פי' הרמב"ם שהוא מין ממיני מושבם לשחוק וליצנות ותי' דדבר הלמד מענינו הוא שלא כיון המקרא אלא בנימוסי' וחוקי' שקבלו מאבותיהם אבל פלטי' העשוי לשחוק וליצנות אינו חק קבוע ונראה וכו' אבל כגון אותן העשוי' לוועד

שלהם להתייעץ על עסקיהם ולמשפט אין בהם אי' לבנות כתבנית אותן היכלות שהרי לעתיד ילמדו בהם תורת ע"ש וסוף דבריו הביא גם הש"ך שם סק"ב:

וכ"מ כתב דאפי' לפי שמועתו הרי אמרי' בסנהדרין נ"ב דהיכי דלא מינוהו גמרי' ל"ש ובחוקותיהם לא תלכו והלא מצינו במדות פ"ב מ"ה חלקה היתה והקיפוה גזוזטרא לפי' הר"ש והרע"ב ורש"י סוכה נ"א [הנה מפי' הר"ש אין ראי' כ"כ דאפשר שלא נעצו גזוזטראות בחומה ובנו עלי' תקרה אלא מצד א' כמו שהי' ע"ז מעולם ולא מכל הצדדים אם מלשון הרע"ב ורש"י סוכה שכתבו לשון סביב משמע כן] אמנם מ"ש לפי' הרמב"ם שם הי' עכ"פ דוגמא לזה אני תמה שתוי"ט שם הביא כתב הרב בשם הרמב"ם פריצה שלא היתה מוקפת מחיצה וז"ל הרמב"ם בפיה"מ חלקה שהיתה פריצה ואין כותל מקיף לה וכו' ומיראה שמא יתערבו הנשים בין האנשים הקיפו אותה בשקופי' אטומי' וכו' ולא מצאתי שם שהי' היקף גאלאריען מג' רוחות ולכן לשיטות הרמב"ם ודאי אם הי' חוק בבית תיפלה שלהם הי' אסור כיון דמיניהו גמרי' אבל לא שמעתי מזה רק שכן הוא בבית וועד שלהם:

ומ"ש בשם מהר"מ שיק בספרו על תרי"ג מצות מצוה רס"ה שלמד מדברי מהרי"ק דהיכי שאינו ניכר מתוך מעשיו שאינו עושה כדי להדמות להם רק משום איזה טעם אסור משום מראית עין. לפענ"ד יש ללמוד מדברי מהרי"ק שורש פ"ח להיפך שכתב אלא ודאי נראה דל"ש לאסור משום הולך אחר בחוקותיהם אלא היכי שהדברי' מראי' שהישראל מתדמה כגון שעושה מעשה התמי' אשר אין לתלות טעם בעשייתן אלא מפני חוקם כדפי' לעיל לתלות וכן האומר הואיל והן יוצאי' וכו' שהוא מתכווין להתדמות אליהם כדפי' אבל בענין אחר לא וכ"ש בלבישת הקאפא שאין אי' בדבר וכו' ובכה"ג ל"ש לאסור מאחר שהדבר מוכיח שאין מתכווין להתדמות אליהם וגם לא הנהיגו זאת אלא לכבודם ולתועלתם וכדפי' וכו' מבואר דדוקא אם הדברי' מראי' שעושה להתדמות או שאמר בפי' שעושה להתדמות אסור אבל אם אינו מוכח שעושה להתדמות וגם אינו אומר בפי' שעושה להתדמות אין אי' וע"ז כתב דכ"ש בלבישת הקאפא דמוכח שאינו עושה להתדמות ודאי מותר. ואפי' בדבר שגוים עושי' משום חוק או שיש בו נדנוד אי' או פריצות והישראל עושה משום טעם שלא יהי' ניכר שהוא יהודי כדי להרויח ממון העלה מהרי"ק שם מחמת כמה ראיות דאינו אסור משום מראית עין כ"ש בדבר שאין בו מנהג יהדות וגם הגוי' עושי' משום טעם ותועלת דל"ש מראית עין כלל שהרי כל העושה הוא עושה משום תועלת המגיע מזה ואיך יעלה על הדעת לחשדו שעושה כדי להתדמות:

ומה שהביא קושי' בשם הנ"ל על מהרי"ק ורמ"א דס"ל דאם יש טעם בדבר ל"ש בחוקותיהם לא תלכו מסנהדרי' נ"ב דהתם נמי איכא טעם בדבר שלא להרגו בקופיץ על הסדן מפני שהיא מיתה מנוולת ואפ"ה הוצרכו בגמ' שם לומר טעמייהו דרבנן משום דלא מיניהו גמרי'. לק"מ דמהרי"ק ורמ"א לא אמרו אלא אם גם הגוים עושי' משום טעם ל"ש ובחוקותיהם דחק משמע בלי טעם וכמ"ש מהרי"ק שם בתחילת דבריו אבל שם בסנהדרין אצל הגוים הוא חק בלי טעם דברור לו מיתה יפה בסנהדרי' שם בישראל נאמר אבל בגוים אדרבה ניחא להו דנינוול רק לדידן יש טעם דלא נינוול שפיר שייך ובחוקותיהם אי לאו דלא מיניהו גמרי':

ועיין בחי' הר"ן בסנהדרין שם שכ' י"מ כיון דכתי' סייף באורייתא וכו' שהטעם בזה לפי שהתורה קדמה להם ואינו מספיק אלא הטעם הנכון שהתורה אסרה כל מנהג מיוחד לנימוסי ע"א וכו' וכן נמי אם הכותי' נהגו באיזה מנהג שאין לו מבוא בדרכי הטבע ולא נתאמת בנסיון וכו' והביא ראי' מגמ' דמה שהוא דברי טבעי אינו בכלל האי' ע"ש הרי שכ' שפי' הגמ' שם הוא כמהרי"ק וא"כ הרי משם אדרבה ראי' לדברי המהרי"ק:

ומכל מקום נ"ל דלא טוב עשו בעמם בהני גאלאריען דהכי אמרי' בברכות ל"ד סוף ע"ב אל יתפלל אלא בבית שיש בו חלונות וכן הוא בטוש"ע סי' צ' ס"ד ע"ש ועיי' בחת"ס או"ח סי' כ"ז שנוהגי' לבנות החלונות שבביהכ"נ גבוה למעלה מקומת כל אדם שלא יביטו לחוץ ועי"כ יתבלבלו בתפלה ע"ש וא"כ ע"י שעושי' הני גאלאריען בוני' חלונות של ביהכ"נ נמוכי' והוא שלא כדת של תורה ותפילת ישרים:

תשובה נח

עוד לרב הנ"ל

ומה שנסתפק אם מותר סתירה לצורך בנין עזרת נשים הנה דין זה מבואר בשו"ע או"ח סוסי' קנ"ב ואסור לסתור דבר מביהכ"נ אא"כ עושה ע"מ לבנות והוא ממרדכי פ' בני העיר סי' תתנ"ו מביאו ב"י סי' קנ"א אלא שהטו"ז סי' קנ"א סק"ג כ' וכתב רמ"א בסי' שאח"ז פי' שיחזור ויבנה וימלא מקום המחיצה אבל אם רוצה לנתוץ קצת במקום א' שיהי' שם גומא אעפ"י שהוא לו לצורך אסור ולכן מפקפק על השטענדערס ע"ש ואני בעניי לא מצאתי זאת ברמ"א סי' קנ"ג שוב עיינתי בפמ"ג וכ' ג"כ שאינו מפורש שם דוקא למלאות ובס' אלי' רבה חולק על טו"ז והביא ראי' מרמב"ם פ"ו מיסוה"ת ה"ז שכתב הסותר אפי' אבן אחת דרך השחתה מן המזבח וכו' אלמא דוקא דרך השחתה אסור אבל אם אינו דרך השחתה רק לתקן אפי' אינו לתקן במקומו נמי שרי. ועוד הביא ראי' מדברי

רא"ם פ' ראה שפי' דברי רש"י וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבח וכו' פי' הא דלא הק' על מחיקת השם היינו משום דס"ל בענין שיש צורך למחוק ואם איתא דאסור בנתיצה אף לצורך א"כ מה פריך על נתיצה:

ופמ"ג הק' הא המבשל חולין בעצי הקדש לוקה כדאמרי' מכות כ"ב ואף דאינו עושה דרך השחתה ותי' כיון שהוא דרך השחתה להקדש אף שאינו דרך השחתה להדיוט שפיר לוקה אבל כל שאינו דרך השחתה להקדש מותר ע"ש ולפי דבריו יש לפקפק על ראית א"ר מרא"ם דתוס' במכות שם הק' נלקי משום הזיד במעילה ותי' דלא חשיב רק לאו דאיתניהו בפחות מש"פ וכן הוא בריטב"א שם והנה אף דאין לוקי' על לאו דמעילה בפחות מש"פ אבל עכ"פ אסור מה"ת כמו כל ח"ש ועיי' במל"מ ריש ה"ו ממעילה וברמב"ם פ"ה ממעילה ה"ד ועיי' ברמב"ם ריש פ' גניבה ופ"א מגזילה ולפ"ז שפיר י"ל דנתיצה לצרכו כמו בשטענדער שפיר אסור משום נתיצה והא דפריך על נתיצה וכי עלה ע"ד שישראל נותצין וכו' היינו לצורכם דהא אסור משום אי' מעילה ולצורך הקדש הא מותר באמת:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דגם כונת טו"ז כן הוא שיחזור ויבנה וימלא מקום הנתיצה לאו דוקא במקומו אלא אפי' בונה במקום אחר וממלא מה שחסר כאן בנתיצה מותר כיון שהוא לצורך ביהכ"נ וכן משמע מסוף לשונו שסיים אבל אם רוצה לנתוץ קצת במקום א' שיהי' שם גומא אעפ"י שהוא לו לצורך אסור משמע דוקא אם הוא לו צורך אסור אבל לצורך ביהכ"נ מותר אפי' לבנות במק"א:

ויש להביא ראי' לזה מהא דב"ב ג' ע"ב אר"ח לא לסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי א"ד משום פשיעותא וא"ד משום צלויי והכי פסקי' באו"ח סי' קנ"ב וק' אפי' כי בני אחריתי איך מותר לסתור משום נתיצת אבן אע"כ מוכח דדוקא דרך השחתה אסור אבל לצורך מותר. ולפ"ז יש ליישב דעת רמ"א בסי' קנ"ב שכ' ואסור ליקח אבנים מביהכ"נ ישינה כדי לבנות חדשה ותמה עליו הב"ח שם דממנ"פ אם כבר נסתרה, החדשה ודאי מותר ואי כונתו דאסור לנתוץ הישן כדי לבנות החדשה זה כבר מבואר במחבר ולפי הנ"ל י"ל דיש כאן בסתירת ביהכ"נ ג' מעלות זו למעלה מזו דלסתור שלא כדרך השחתה מותר למעלה מזה לבנין ביהכ"נ במק"א למעלה מזה לבנות במקומו וא"כ הו"א דעדיף טפי לסתור ביהכ"נ הישנה כדי לבנות בחדשה כדי לצאת יותר מאי' נתיצה קמ"ל דלא משום פשיעותא או משום צלויי ומה"ט עדיף לסתור אח"כ ולכן כתב המחבר אין סותרי' ביהכ"נ כרי לבנות וכו' שלא יהי' אי' נתיצה ורמב"ם פי"א מתפלה כתב אין

סותרי' ביהכ"נ כדי לבנות אחרת במקומו דבזה ודאי אין אי' נתיצה או במק"א דג"כ ליכא אי' נתיצה:

וזה שחידש רמ"א בהג"א ואסור ליקח אבני' וכו' ואסור לסתור דבר מביהכ"נ וכו' לאשמועי' רבותא דאע"ג דאסור לסתור אא"כ עושה ע"מ לבנות אפ"ה אסור ליקח אבני' וכו' כד' לצאת מאי' נתיצה דאפי' אינה בונה במקומה ולא במק"א ליכא אי' נתיצה אם אינו דרך השחתה:

ופמ"ג הק' כיון דמוחק השם ונוצץ אבן מחד אזהרה הוא מ"ש דמוחק אסור אפי' ע"מ לתקן כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' רע"ו סקי"ב ומ"ש נותץ דאינו אסור רק דרך השחתה. ולפענ"ד נראה כיון דאזהרה זו הוא מלא תעשו כן לד' אלקיכם דקאי אדלעיל מיני' דכתי' לעשות בע"ז וא"כ גבי נתיצה דכתיב ונתצתם את מזבחותם שהוא דרך השחתה כמו ושברתם את מצבותם וכו' וא"א לצורך שהרי אסבה"נ וע"ז אמר לא תעשון כן לד' א"כ לא אסר אלא דרך השחתה אבל מוחק השם דדרשי' בספרי רי"א מנין למוחק אות אחת מן השם שהוא בל"ת שנ' ואבדתם את שמם לא תעשון כן לד' והרי דחשי' שם בספרי ואבדתם את שמם לשנות את שמם והביאו רש"י בחומש לכנות להם שם לגנאי וזה אינו דרך השחתה וכתיב עלה לא תעשון כן א"כ אפי' אינו דרך השחתה אסור אלא גוף המחיקה הוא איסור ולהם אפי' ע"מ לתקן אסור וא"ש:

ואגב אזכיר מה שתמה פרמ"ג עוד שם עמ"ש מג"א בשם מהר"מ פדואה הא דאסור לנתוץ דוקא דבר מחובר וצ"ע דהא השורף עצי הקדש לוקה אף שהוא תלוש כמ"ש הרמב"ם פ"ו מיסוה"ת ה"ז. ולק"מ דכבר כתב רמב"ן בחומש פ' שמיני בפסוק תנור וכירים יותץ ואמר יותץ ולא אמר ישבר ללמד וכו' וללמד עוד שהם מקבלי' טומאה אעפ"י שמחובריי' בארץ דתוץ אשר בנה כי ענין נתיצה הריסת בנין כמו ונתצו הבתים ונתץ הבית מבואר דלשון נתיצה ל"ש אלא במחובר וצדקו דברי מהרמ"פ אבל תשרפון באש שייך גם בדבר תלוש וא"ש:

היוצא מזה דבסוחר ע"מ לבנות שרי וכפסק רמ"א ופוק חזי מה עמא דבר ואפשר כיון שנהגו וא"א ליזהר לב ב"ד מתנה עליהם מעיקרא כדי שלא יבואו בנ"א לידי תקלה ואע"ג דלא התנו כאלו התנו דמי כמ"ש רמ"א לקמן סי' קנ"ד ס"ח לענין ד"א. ואני נבוך אם אי' נתיצה בביהכ"נ הוא אי' תורה או הוא רק אי' דרבנן ואסמכתא בעלמא מפסוק ואהי' להם למקדש מעט דאר"י במגילה כ"ט אלו ביהכ"נ וביהמ"ד שבבל ועיי' במרדכי פ"ק דשבת סי' קכ"ז ובמהרי"ק שורש קס"א שרמז עלי' ב"י סוסי' קנ"א ובזה הנני חותם בברכה ושלום כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה נט

שיל"ת ב' אויפאלו א' נשא א"ח שבועות תרס"ד לפ"ק:
שוכ"ט לאהובי תלמידי הרבני המופלג, מלא פלג, כמו"ה יצחק דוד ני' טייטעלבוים בבעניע:
מכתבך מן מ"ב למב"י הגיע עדי בזמנו והייתי טרוד מאוד ולא הי' פנאי להשיב לך והיום נפנתי מעט והנני להשיבך על דבר מה ששאלת בענין ביהכ"נ דשם אשר אשתקד היתה לשריפת אש ועכשיו נבנה מחדש ועמידת ביהכ"נ הוא זה הנכנסי' לחצר ביהכ"נ פניהם למזרח ונכנסי' לביהכ"נ בכותל מערבי של ביהכ"נ ובזו הכותל מערבי הי' קבוע מבחוץ אבן עגול משוח בששר אדום חרות עליו הפרט משנה שנבנה ביהכ"נ בראשונה ועתה לקחו האבן הנ"ל משם ונתנו תחתיו אבן שיש באותיות מוזהבות ב' פרטי' דהיינו מהבית בהבנותו מתחילה ומהשנה שנתחדש והאבן הישן קבעו בחומת מזרחית מבחוץ והוא אחורי ביהכ"נ במקום שנפני' אם אין בזה משום קרש שזכה להיות בצפון ינתן לצפון לעולם והארכת קצת בזה:
תשובה ז"ל הירושלמי פי"ב דשבת הלכה ג' אהא דקתני שם במתני' שכך היו רושמי' על קרשי המשכן לידע איזה הוא בן זוגו ויחליף א"ר אימי והקמות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא איזהו קרש זכה להנתן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרום [ופי' ק"ע ופי' כמשפטו כסדרו הראשון כן תעשה כל הימים ובזה ניחא כל מה שמקשה הי"מ ינתן בצפון ששם השולחן ינתן בדרום ששם המנור'] אילין דר' הושעי' ודבר פזי הוון שאלי' בשלמי' דנשייא בכל יום והוון אלין דר' הושעי' עלי' קדמאי ונפקין קדמאי אזלי' אילין דבר פזי ואיתחתנו בנשיאותא אתון בעיין מיעול קדמאי אישתאלת לר' אימי א"ל לר' אימי והקמות את המשכן וכו' כנ"ל [ופי' ק"ע אתו ושאלו לר"א אם ידחו הני דר' הושעי' מפני כבודם של אלו שהתחתנו בנשיא הואיל והני דר' הושעי' מתחילה מעלתם הי' לפי שהתחתנו בנשיא נכנסו תחילה ועתה רצו לתקן שיהיו שניהם שווין מי שירצה יכנס תחילה ינתן בדרום הה"ד הני דר' הושעי' לא ידחו ממקומם כיון שזכו במעלה אע"ג שעכשיו שניהם שווין] תרין זרעיין הוון בציפרי' בולווטיא ופגניא (ופי' ק"ע שני משפחות היו בציפורי בולווטיא חכמי עצה ופגניא הי' הדיוט] והוון בולווטיא עלי' קדמיי ונפקא קדמיי אזלי' פגניא וזכון באורייתא אתון בעי מיעול קדמיי אישתאלת לרשב"ל שאלה רשב"ל לר"י עאל ר"י ודרשה בבי מדרשא דר' בניי' אפי' ממזר ת"ח וכ"ג ע"ה ממזר ת"ח

קודם לכ"ג ע"ה סברי מימר לפדות ולכסות ולהחיות הא לישיבה לא א"ר אף לישיבה וכו' ובשירי קרבן שם ד"ה א"ל ר"א והקמות וכו' כ' הי"מ ואיכא למידק מה לקרשי' שלא נשתנו למעליותא אבל אלו שנשתנו למעליותא שנתחתנו לנשיא למה לא יזכו לכנס תחילה כמו שזכו פגנייא ליכנס תחילה מפני שזכו לתורה כדכתיב מבשרך לא תתעלם ואולי החתון הי' רחוק שלא הי' כדאי בשביל זה לזכות למעלה אלא שהי' הנשיא רוצה לכבדם וא"ל ר"א דלא מצי מכיון דחב לאחרי' שכבר זכו במקומם ע"כ והרבה תימה לגנות המשפחות וגם הנשיא ושהי' רוצה לעשות שלא כדין ולפמ"ש בקונט' לק"מ ע"כ פי' הואיל והני דר' הושעי' מתחילה מעלתם היתה לפי שהתחתנו בנשיא וא"כ פשיטא דלק"מ דמעליותא דגדלין דבר פזי הי' גם לאילין דר"ה ע"ש. העתקתי כל זה יען מדברי כולם נלמד דהא דאמרי' קרש שזכה ליתן בצפון ינתן בצפון וכו' היינו דוקא בששניהם שווין במעלה ואז אם האחד זכה במעלת צפון זכה בה לעולם ולא יחליפנו בשל דרום אבל אם קרש אחד נשתנה למעליותא מקרש האחד שפיר נותני' לקרש הזה המקום שעדיף במעלה כמו שהקדימו אילין דפגניא אחר שזכו בתורה. ולפ"ז מה שסלקו האבן הישן מכותל מערבי ונתנו שמה תחתיו אבן שיש באותיות מתהבות נאה ממנו שפיר עבדו כיון שהחדש מעלי טפי מן הישן ואעפ"י שאין ראי' לדבר זכר לדבר ביו"ד סי' רמ"ח סח"י אם יש כאן מלמד שמלמד לתינוקות ובא אחר טוב ממנו מסלקי' הראשון מפני השני:

ומעתה גם מה שקבעו אותו בכותל מזרח שפיר דמי כיון שסלקוהו ממקום הראשון בדין כבר כתב טו"ז באו"ח סי' קנ"ד דהא דאמרי' בהנך מילי דאסור לעשות מקדושה גדולה קדושה קלה היינו כל זמן שראוי לקדושה גדולה אבל אם אינה ראוי לזה רק לקלה טפי עדיף שיעשו בה לכל הפחות קדושה קלה ממה שתהי' פנוי' ותגנז ע"ש וה"נ טפי לקבוע אותו בכותל מזרח ממה שיהי' פנוי לגמרי ויגנז:

ולכאורה עלה בדעתי דהא דאמרי' קרש שזכה בצפון היינו דוקא במה ששייך לעיקר ביהכ"נ ודבר קדושה ומלוה אבל מה שהוא רק לנוי כמו האבן בנ"ד ל"ש כלל דין זה שהרי כתב הטו"ז או"ח סוסי' קנ"ג שהמנהג להחליף המעילי' מס"ת לס"ת ע"ש ולא אמרי' שכבר זכה המעיל בס"ת זה אע"כ כיון שאינו אלא לנוי ל"ש בי' ה"ט. ואמנם הדרנא בי שהרי כתב מג"א סי' קנ"ד סקי"ד אהא דכתב רמ"א ומ"מ אסור לעשות מהם העצים שמסמני' הקריאה לחובת היום שאינם קדושי' כמוהם וכתב מג"א שאינם לא לנוי ולא למלבוש רק לסי' שלא יטעו ומשמע דאם הם למלבוש או לנוי שפיר הם קדושי' והרי המעילי' הם למלבוש ולנוי. אלא ודאי הא דמחליפי' המעילי' היינו לפי שאינו מלביש

בהם הס"ת שיהי' שם לעולם וכעין שכתב טו"ז סי' קנ"ד סק"ז והך קדושת הארון הוא דוקא כשעושי' אותו שיהי' קבוע לעולם בו ס"ת וכו' או כמ"ש בסי' הנ"ל בשו"ע ס"ט המתנדבי' ס"ת ומניחי' מטפחות בביהכ"נ מותר להשתמש בו כל ספר וספר שלדעת כן הוקדשו וכו' וה"נ במעילי' ואפי' אם ע"ד אותו ספר נעשה ונשתמש בו אותו ספר יש מתירין וסיים רמ"א וכן נוהגי' עכשיו משום לב ב"ד מתנה עליהם לנהוג כך ע"ש ועיי' סי' קנ"ג סח"י בכלי קודש של כסף שנהגו להביאם תמיד לביהכ"נ בחגי' וכו' ובמג"א סקמ"ג שכתב ועכשיו המנהג פשוט שנשארי' ברשות בעליהם וא"כ הוי כאלו התנו עליהם ואע"ג דלא התנו כאלו התנו דמי כמבואר סי' קנ"ד ס"ח ועיי' מג"א סקט"ו. וכל זה ל"ש בנ"ד דהוא מילתא דלא שכיח ול"ש בי' לב ב"ד מתנה כדאמרי' בשבועות י"א ע"ב שאני אבודי' דלא שכיחא ולא אמרי' בי' לב ב"ד מתנה וגם מנהג ל"ש במידי דלא שכיחא וכמ"ש פר"ח באו"ח סי' תצ"ו בדיני מנהגי או"ה אות י"ז ועיי' ברמב"ם ספי"א משחיטה וריב"ש סי' תס"ג:

ועוד בה שלשי' לפמ"ש הש"ך ביו"ד סי' רנ"ט סקי"א בשם הב"ח שכ' על דברי הרא"ש וז"ל ומיהו גב' נר ומנורה שהתנדבו לביהכ"נ אפי' נשתמשו בה מותר לשנותה לדבר מצוה אפי' למצוה דפחותה מינה דדוקא גבי תשמישי קדושה אמרי' מעלי' בקודשי ולא מורידי' אבל לא גבי תשמישי מצוה כ"כ המרדכי פ"ק דבתרא בשם מהר"מ וקרי לנר ומנורה תשמישי מצוה משום דלא ניתנו בביהכ"נ אלא כדי להאיר למתפללי' בתוך הסידור התפילות והמחזורי' ואין זה אלא תשמיש מצוה לאדם עצמו וכה"ג כ' מהרא"י בכתביו דהפחי' שעל הס"ת אינם תשמישי קדושה כיון שלא נעשו אלא לסימני' בעלמא לצורך בנ"א שלא יטעו להוציא ס"ת שלא הוזמנה לקריאה לחובת היום וה"נ כדי שלא יטעו בתפלה כשאין מאור בביהכ"נ ע"ש. וה"נ לדעתי אין האבן הלזה לא תשמישי מצוה ולא תשמישי קדושה רק להנות בהם בנ"א וכבוד הבריות לזכרון באיזה שנה נבנתה ומי היו הבוני' על דרך שכתב רמ"א ביו"ד סי' רמ"ט סי"ג ומ"מ מי שמקדיש דבר לצדקה מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון וראוי לעשות כן ועיי' טו"ז ודג"מ שם וכן כ' מג"א סוסי' קנ"ד סקכ"ג ד"ה כ' הרשב"א וכיון שכן שפיר מותר לשנותו מכותל מערב לכותל מזרח ואין בזה משום קרש הנתון בצפון. סוף דבר הכל נשמע הנח להם לישראל אם אינם נביאי' בני נביאי' הם וכתורה עשו:

ועל מה שדקדקת על דברי רש"י שבת קמ"א ד"ה משאצל"ג שכ' ומוציא מת לקברו מלאכה שאצל"ג דמשמע מדבריו דלקוברו דוקא הוי מלאכה שאצל"ג והרי הוא להיפך דלקוברו הו' עכ"פ צריך לגופה אף דא"צ לגופו ומכ"ש היכי דא"צ לא לגופו ולא לגופה

כמבואר בשבת צ"ד בגמ' ורש"י שם ע"ש. ואני תמה על תמיהתך דאזלת בתר איפכא שהרי המבואר שם בד"ד דיותר יש לפטור באינו מוציאו לקוברו דא"צ לא לגופו ולא לגופה מבמוציא לקברו דצריך לגופה ולא לגופו ואם היינו אמרי' דדוקא בא"צ לא לגופה ולא לגופו פוטר ר"ש אבל בצריך לגופה ולא לגופו חיובי מחייב כגון לקוברו הי' נשאר קוש' הגמ' היכי קאמר רבא סתמא תינוק מת וכוס תלוי לו בצוארו פטור ואמאי הא במוציאו לקברו תקשי וליחייב משום תינוק ואמורא צריך לפרש דבריו ואינו מתורץ במה דס"ל כר"ש דמלאכה שאצל"ג פטור ולהכי פי' רש"י דאפי' ומוצא מת לקברו משאצל"ג היא כיון דא"צ לגופו ושפיר קאמר דפטור סתמא. ובזה הנני חותם בברכה שלימה ודו"ש רבך:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ס

שיל"ת ב' אויפאלו ג' חוקת תרנ"ה לפ"ק:

שוכ"ט למחותני אהובי הרב הגאון ענף עץ אבות כש"ת מוהר"ר ישעי' מהרנפעלד נ"י אבדק"ק ש' פאטאק יע"א:

קבלתי מכתבו ומה ששאל בעירו שנשרף ביהכ"נ הישנה ורוצי' לבנות חדשה במק"א וליטול האבנים מן הישנה ולבנות בחדשה ועיי' טו"ז או"ח סי' קנ"ב אם צריך לדקדק לבנות האבנים שהי' בישנה לצד צפון גם בחדשה לצד צפון ושל דרום בדרום משום ירושלמי הידוע איזה קרש זכה להנתן בצפון וכו'. הנה ז"ל ירושלמי פי"ב דשבת ה"ג וחש לומר שמא יתן שלמטן למעלן שלמעלן למטן פי' לר"י שלא היו כותבי' אותיות על קרשי המשכן רק רושמי' וחריצין ומשני כמין קול מסי' היו עשויי' וחש לומר שמא יתן שבפנים בחוץ ושבחוץ בפנים טבעות היו מוכיחות וחש לומר שמא יחליף אר"א לוכסן הי' כתוב עליהן ויחליף א"ר אימי והקמות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא איזהו קרש זכה להנתן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרים ופי' בעל ק"ע ינתן בצפון ששם השולחן ינתן בדרום ששם המנורה מזה משמע דדוקא במשכן שהי' מעלה מיוחדת לצפון בשולחן ומעלה מיוחדת לדרום במנורה אסור לשנות מדרום לצפון וכן איפכא אבל בביהכ"נ שלנו דליכא מעלה מיוחדת לא לצפון ולא לדרום שפיר שרי לשנוי' מצד זה לצד זה.

ואמנם אכתי יש לעיין בכותל מזרח ששם אה"ק וס"ת מונחי' בו מה דינו אם מותר לשנות האבנים לבנותם בצד אחר אלא דז"א דהרי מבואר ברמ"א סי' קנ"ד ס"א דארון

הבנוי בחומה שנעשה לשמירה לא מקרי תשמישי קדושה וכתב מג"א סק"ד ויהי' לו דין קדושת ביהכ"נ ע"ש ועיי' באו"ז הגדול ה' ביהכ"נ סי' שפ"ו וא"כ הו"ל רק כמו אבני כותל דרום וצפון ומותר לשנותו כנ"ל ואכתי יש לעיין דהא לאו משום הורדה מקדושה אתאי' עלה דודאי קרש שבצפון אין בו קדושה יותר מקדש שבדרום ואפ"ה אסור לשנותו לצד אחר שלא יהי' סמוך לשולחן וה"נ אף שאינו קדוש יותר משאר ביהכ"נ מ"מ אסור לשנותו וליטול חשיבותו שהוא סמוך לס"ת אך נ"ל לחלק דהתם הרי מד"ת צריך להיות שולחן בצפון דוקא ומנורה בדרום דוקא וא"כ יש חשיבות לצד דרום וחשיבות לצד צפון לכן אסור לשנות אבל בביהכ"נ א"צ להיות אה"ק דוקא בכותל מזרח ועיי' או"ח סי' צ"ד ומג"א שם ועיי' חת"ס או"ח סי' כ"ז א"כ כיון שאין קדושה יותר באבנים אלו משאר אבנים כנ"ל אין זה חשיבות להנתן דוקא בכותל מזרח משאר כותלי ביהכ"נ:

ועדיין אני נבוך אולי כיון שהי' במקדש שולחן בצפון ומנורה בדרום ממילא בכ"מ יש חשיבות לדבר שבקדושה לצפון ולדרום ע"ד שאחכז"ל ב"ב כ"ה ע"ב הרוצה שיחכים ידרים והרוצה שיעשיר יצפין וסימנך שולחן בצפון ומנורה בדרום ע"ש. וגם אני מסופק אם הא דאסור לשנותו תלי' כלל בחשיבות ומעלה דיש לדקדק בלשון הירושלמי דפריך וחש לומר שמא יתן שלמטן למעלן ושלמעלן למטן שהוא לשון כפול דאם נותן שלמטן למעלן ממילא שלמעלן למטן מיהו בזה י"ל דבא לאשמעי' דאין הקפידא דוקא בזה שמה שצריך להיות למעלה הוא למטה אלא הקפידא הוא ג"כ במה שצריך להיות למטה שהוא למעלה וכדאמרי' בסוכה מ"ה ע"ב כל המצות כולן אין אדם יוצא בהם אלא דרך גדילתן שנ' עצי שטים עומדי' ע"ש אלא הא קשי' דפריך שמא יתן שבפנים בחוץ ושבחוץ בפנים ואם הקפידא דוקא שלא ישנה הוא רק מחמת חשיבות ודאי דפנים חשוב יותר ולא הו"ל למימר רק שמא יתן שבפנים בחוץ שזה עיקר הקפידא וממילא ידעי' דשבחוץ הוא בפנים אלא ודאי אתי לאשמעי' דאפי' בלי חשיבות כלל אסור לשנות שכ"א זכה במקומו וכמ"ש ק"ע שם ד"ה אלא ופי' כמשפטו כסדרו הראשון כן תעשה כל הימים ולפ"ז גם בביהכ"נ שלנו אסור לשנות מצפון לדרום:

ובמ"ש הונח לי דברי של"ה שהביא מג"א סי' ח' סק"ו שכתב ונהגו לעשות סימן מחתיכת משי שאותן ציצית שלפניו שיהיו לעולם לפניו כמ"ש קרש שזכה להנתן בצפון וכו' והרי הציצית שלפניו הם בצד הראש למעלה ויותר הי' לו להביא הירושלמי וחש לומר שמא יתן שלמטן למעלן ולפמ"ש א"ש דמשם אין ראי' דהתם ה"ט משום דבעי דרך גדילתן:

ואמנם מטעם אחר נ"ל להתיר לשנות דדוקא אם הוא במקומו הראשון שייך לומר שזכה במקומו ואסור לשנותו מצפון לדרום וכסדרו הראשון צריך להיות כל הימים אבל כאן

שבוני' ביהכ"נ במקום אחר ואינו כסדרו הראשון שם לא זכה במקומו ושרי לשנויי מצפון לדרום וכן איפכא:

וראי' לזה מהא דאמרי' במגילה כ"ה רמי בר אבא הו' קא בני בי כנישתא הוי האי כנישתא עתיקא הוי בעי למיסתרי' ולאתויי ליבני וכשורי מינה ועיולי להתם יתיב וקמבע"ל הא דר"ח וכו' התם משום פשיעותא כה"ג מאי ופירש"י שאין סתירתו אלא לבנינו של זה ופי' בו מג"א סי' קנ"ב דהאיבעי' היתה שהתחיל לבנות החדש והי' רוצה לסתור א' לא' מן הישן וליתן בחדש מיד דליכא למיחש לפשיעותא ופשטו לי' לאיסורא וטעמא שמא יארע להם אונס וישארו שניהם חרבים וכו' והרי אם סותר א' לא' מן הישנה ונותן בחדשה הוי שלמעלן בישנה למטן בחדשה ושלמטן בישנה למעלן בחדשה דהוי כמו שינוי מצפון לדרום ופשיטא דאסור אפי' ליכא למיחש לפשיעותא ואונס אלא ודאי דכשבונה במק"א לא במקום הראשון ל"ש כלל קרש שזכה להיות בצפון משום דאין זה מקומו שזכה בו ולא כסדרו הראשון:

ועוד ראי' מירושלמי פ"ג דמגילה ה"א מהו ליקח אבנים מביהכ"נ זו ולבנות ביהכ"נ אחרת א"ל אסור א"ר חלבו לא אסר ר' אימי אלא מפני עגמת נפש והרי בלא"ה אסור משום שזכו במקומו אלא ודאי דלבנות במק"א שאינו מקומן ל"ש זכו במקומן ותו שם בירושלמי הורי ר' אימי אפי' ממזרחה למערבה אסור מפני חורבן אותו מקום ופי' המפרש באותו חצר אלא שמרחיק ממקום שעמד בראשונה אסור שכבר נתקדש המקום ההיא לביהכ"נ ע"ש ועדיין לשון אפי' ממזרחה למערבה אינו מיושב אבל הפי' שביהכ"נ הישנה הי' עומד במזרח החצר והי' כותל מערב ביהכ"נ בשליש אורך החצר ועתה רוצה לבנות החדשה שיהי' כותל מערב הראשונה למזרח ביהכ"נ ואורך ביהכ"נ יהי' משוך לצד מערב החצר ואמר דאפי' בקרוב כ"כ אסור מפני חורבן אותו מקום ותקשי ת"ל דאסור משום דהכותל זכה להיות במערב ועכשיו יהי' במזרח אלא ודאי דכשהבנין הוא במק"א ל"ש זכה במקומו:

אלא דסברא זו סתירה מיני' ובי' דהרי הך קרש שזכה להיות בצפון וכו' מכמשפטו דכתי' גבי משכן ילפי' והמשכן פרקו אותו בחני' ונוסעי' למק"א וחוזרי' ומעמידי' אותו אלמא דאפי' במק"א נמי אמרי' דאסור לשנות מצפון לדרום. אבל גם הא לא תברא דהרי אמרי' בשבת ל"א ע"ב שאני התם כיון דכתיב עפ"י ד' יחנו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי ע"ש וה"נ לנ"ד כאלו בנה במקומו דמי וא"ש:

ונראה שגם מחו' ובני חתנו הרבני החריף ובקי מוהר"ר יודא צבי נ"י כיוונו לחילוק זה ומ"ש היינו דוקא בבנין זה שהוא כבר בצפון כמו במשכן אבל בבנין אחר ל"ש הא דבבנין

זה לא הי' לו זכות שיעמוד דוקא לצפון ולשון זה אין לו מובן שהרי כשפרקו המשכן וחזרו והעמידו נמי הוי בנין אחר כמו כאן אם חוזרי' ובוני' באותן אבנים ומ"נ בנין אבנים ומ"ל בנין קרשים ועיי' חת"ס יו"ד סי' רי"ז וכי בשביל שמוסיפי' על הבנין ומיפי' אותו מקרי אותו חלק שבוני' באבני' של הישנה בנין אחר אלא צריך לומר כמ"ש דדוקא אם בוני' באותו מקום שייך שזכה במקומו ולא כשבוני' במק"א:

אך מה שהביא מבני ני' ראי' מהא דקי"ל באו"ח סי' ט"ו דמתירין מבגד לבגד ולא אישתמיט א' מהפוסקי' להקפיד שיהיו הציצית שהיו בבגד ראשון לפניו יהיו גם באחרון לפניו כמ"ש מג"א סי' ח' סק"ו באותו בגד עצמו. לפענ"ד אינו ראי' דשם בבגד ל"ש לומר שזכו אלו שתי ציצית להיות בבגד לפניו כי אין בבגד של ד' כנפות כמו טלית גדול שלנו לא פנים ולא אחור אלא שבשעת לבישה לבש הטלית שיהיו אלו ב' ציציות לפניו והרי הציצית אינם מצוה אלא בבגד של ד' כנפות ולא זכו הציצית להיות לפניו אלא ב' כנפות של הטלית זכו להיות לפניו עם ציציותיהם כיון שהציצית הם בטלית אחר אין הזוכה להיות לפניו כאן כלל ולכן אין קפידא אבל אבנים של ביהכ"נ שפיר י"ל שזכו להיות ברוח צפון של ביהכ"נ ואפילו בוני' במק"א נמי זכו להיות בצפון ביהכ"נ הפוך בי' והפוך ותראה שכן הוא:

ומה שדחה בני ני' דבציצית לאחר שהתירם מן הבגד פקעה קדושתן כמבואר באו"ח סי' כ"א ולכן אין קפידא לכאורה הוא נכון אבל הוא נגד דברי מהרי"ל בה' סוכה שכתב שראה שרבו מהר"ש הי' מסמן הדפי' למחיצת הסוכה אב"ג כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנותה משנה לשנה והרי גם התם לאחר סוכות ולאחר שנסתרה הסוכה פקעה קדושתן ואפ"ה יש קפידא שיהי' כסדרו הראשון. ואמת כי דבריו היו תמוהי' אצלי דהרי אמרי' מגילה כ"ו תשמישי מצוה נזרקי' ומכ"ש שיכול לשנותן ליתנם בצד אחר וצ"ל דס"ל למהרי"ל כיון דאסור לנהוג בהם מנהג בזיון משום מצוה דאיתעביד בהו כמבואר בסי' כ"א עדיין שם תשמישי מצוה עליהם ואסור לשנותן או דס"ל דכשזורקו עדיף טפי מאלו ייחדו למצוה זו גם להבא דלא פקע מהם שם תשמישי מצוה ואסור לשנותן וא"כ במתיר מבגד לבגד אלו הי' קפידא במקום אחר גם שם הי' קפידא. ולפמ"ש דבמק"א רשאי לשנות צ"ל הא דמהר"ש הי' מסמן משום שהי' בונה הסוכה בכל שנה במקום אחד ובמקום זה זכה הדף להיות בצפון או בדרום:

ועוד נ"ל להתיר דהרי אפי' באתנן שאסור לכל דבר מצוה כמבואר סי' קנ"ג סכ"א מ"מ אם נשתנה מותר כמבואר שם במג"א סקמ"ז והרי קי"ל סי' הנ"ל ס"ח דאפי' אם בנאוהו לשם ביהכ"נ אין לו קדושת ביה"כ עד שיתפללו ועיי' מג"א סקכ"א וסק"ה וא"כ אימת זכו הנך

לבנים במקומם בצפון או בדרום כשהתפללו בביה"כ ואז הי' כותל לא אבני וא"כ אח"כ כשסותרי' אותה הוי שינוי דמעיקרא כותל והשתא אבנים דאפי' מריש שבנאו בבירה אמרי' ב"ק ס"ד דהוי שינוי אי לאו משום דשמו עליו או דהוי שינוי החוזר לברייתו אבל הכא דמעיקרא כותל והשתא אבני' הוי שינו' שאינו חוזר לבריתו דא' הדר ובני כותל פנים חדשות בא לכאן כמו דאמרי' ב"ק צ"ו לבינתא ועבדי עפרא קני מה אמרת דילמא הדר ועביד לי' לבנתא האי לבנתא אחריתי הוא ופרי' חדשות בא לכאן ועיי' קצו"ח סי' ש"ס אות ד' וא"כ ל"ש כלל שזכה בצפון דהאי אחרינ' הוא כיון שנשתנה. אבל בקרשי המשכן כיון שנעשו מתחילה לכך לפורקו ולהעמידו ל"ה פנים חדשות ואין כאן שינוי. ועוד כמו דאמרי' כיון דכתי' עפ"י ד' יחנו הו' כבמקומו ה"נ הוי כאלו לא נשתנה ושפי' אמרי' בי' קרש שזכה בצפון לא ינתן בדרום:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דהאי של"ה גבי ציצית ומהרי"ל גבי סוכה לאו דינא הוא אלא מדת חסידות שנו כאן דהרי דכמשפטו במשכן כתי' וחולי' מקדשי' לא ילפי' כדאמרי' שבועות כ"ו ואפי' תרומה חול הוא אצל קדשים כדאמרי' קידושי' מ"א ועיי' שבועות ט"ז ע"ב גבי משכן ומקדש והרי דיחוי בקדשי' ילפי' ביומא ס"ד מקרא ובמצות מיבעי' לן בסוכה ל"ג אי יש דיחוי אצל מצות ומהב"ע ילפי' בסוכה גבי קרבן מגזול דומי' דפסח ובשאר מצות הוי רק מדרבנן משום דמקדשי' לא ילפי' וכמו דתרומה חול הוא אצל קדשים ה"נ שאר מצות ובזה מיושב קושי' תוס' סוכה ט' ד"ה האי וה"נ כאן לא ילפי' ממשכן לשאר מצות ולא מצינו בגמ' שאסרו חכמים גם בשאר מצות א"וו רק מדת חסידות שנו כאן:

ובר מן דין נ"ל דאם נתערבו האבנים של כל הכותלי' ודאי' בטלי' אבנים של כל כותל ברובא של אבנים של שאר כותלי' אלא דנימא שאסור לערבם ולבטלם משום דאין מבטלי' אי' לכתחילה. ובזה נ"ל לפמ"ש רשב"א בתוה"ב בית ד' ש"א ליישב שיטת הרי"ף דלוי מודה דריחא משהו מיהא הוי וא"כ לכתחילה אסור משום אין מבטלי' אי' לכתחילה א"כ מ"פ מאין צולי' שני פסחים דהתם לכתחילה מיירי ותי' כיון דשני פסחי' היתירא הם למנוי' אלא של זה אסור לזה משום שלא למנויי' וכן להיפך שפיר מבטלי' לכתחילה וה"נ כיון שהאבנים של כל הכותלי' הם היתר לבנות מהם ביהכ"נ אלא שזה אסור בצפון ומותר בדרום וזה אסור בדרום ומותר בצפון שפיר מבטלי' לכתחילה ואין להקפיד בזה והנח להם לישראל אם אינם נביאים בנ' נביאים הם רק אם אפשר לבנות במקום הישנה אין נכון לבנות במקום אחר מפני חורבנו של הראשונה כמו שהבאתי

לעיל מירושלמי דמגילה. וד' יאיר פניו אתנו סלה. ויבנה עיר על תלה. כנפשו ונפש מחותנו הנאמן הדוש"ת באהבה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:
ומה שתמה עמ"ש כיון דאין קפידא על צפון ודרום דוקא אלא שזכו במקומן א"כ למה צריך הירושלמי לאסור ליקח אבני' מביה"כ זו לבנות ביה"כ אחר במק"א משום עגמת נפש ת"ל משום שזכו במקומן הראשון אע"כ דל"ש זכו במקומן אלא אם בונה במקום זה עצמו אבל לבנות באותן אבני' במק"א אין כאן משום זכו במקומן ותמהת דלמא באמת גם בביהכ"נ אחרת נתן של צפון בצפון. אינו כלום דקושיתי היתה ע"ז גופא שבנה במק"א הא זכו במקומן הראשון וע"כ דבזה ל"ש זכו במקומן הראשון וא"כ לענין צפון ודרום נמי ל"ש שם:

תשובה סא

שיל"ת מאדע ל"א למב"י סדר אמור יום ג' תר"ם לפ"ק:
בימי הספירה, ישרי' עמי' נהורא, ה"ה ידידי הרבני המופלג
בתורה, מושלם במדה ובמושכ"ל ובמוסרה, חרוץ ושנון, וריח לו כלבנון, כמו"ה שמעון ני' פאלאק יהי נועם ד' עליו:
כן בא אלי מכתבו הנעים בעטו ובזמנו ולא הי' בידי די השב מחמת טרדות שונות וגם לא הייתי בקו הבריאות ותמול עוררני בלוחות שניות ופניתי אני מכל עמלי לעיין בדבריו ומצאתי מלוא דבר ודאתאן עלה בא לאסור לקבל נדבות מעכו"ם לבנין ביהכ"נ דהיינו שהשלוחי' ההולכי' לקבץ יבקשו גם מן הנכרים מחמת ששה טעמי' המבוארי' במכתבו באריכות ויען כי לפענ"ד מנהג ישראל תורה היא לכן אמרתי אעבור פרשתא דא ואתני' ואת אשר ישים ד' בפי אותו אשמור לדבר וד' ינחני בדרך אמת שלא אכשל בדבר הלכה:
בסנהדרי' כ"ו ע"ב אר"נ אוכלי' ד"א פסולי' לעדות ה"מ בפרהסי' אבל בצנעה לא ובפרהסי' נמי לא אמרן אלא דאפשר לי' לאיתזוני בצנעה וקמבזי נפשי' בפרהסי' אבל לא אפשר לי' חיותי' הוא ופרש"י ותוס' וראשוני' אוכלי ד"א מקבלי צדקה מן העכו"ם והרמב"ם פי"א מעדות הלכה ה' הביא דין זה בדין הבזויין שפסולי' לעדות כגון אלו שאוכלי' בשוק והולכי' ערומי' בשוק שכל אלו חשובי' ככלב וכו' וכתב ומכלל אלו האוכלי' צדקה של עכו"ם בפרהסי' וכו' וכן הוא בשו"ע חו"מ סי' ל"ד סח"י ובסמ"ע שם סקמ"ה פי' דבבזוי חיישי' שיעידו שקר ולא יחששו שיוודע הדבר ויבא עליהם חרפה ובושה דהא אין מקפידי' על הבושת ע"ש ורש"י בסנהדרין שם פי' הטעם דהוי חילול

השם מחמת ממון וה"ל כרשע דחמס והוא פלא דהרי בגמ' אמרו הטעם דקמבזי נפשי' בפרהסי' וכבר עמד בזה בתו"ח שם. ונ"ל דרמב"ם ס"ל כמ"ש הנמ"י ב"ב פ"ק דהו"ל לאיתזוני בצנעה עד שילכו הרואי' ולא רצה להצטער אותה שעה מועטת כמו כן מי שיאכילנו כרצונו יעיד שקר קודם שיצטער מעט ומשו"ה פסול לעדות וא"כ הבזויות שלו לפי שהוא בהול על אכילתו ומבזי עצמו בשביל צער מעט ולפ"ז בצנעה אינו מכלל הבזוי' כלל דחיותי' הוא ואין כאן איסור כלל וכדמשמע לי' להטו"ז ברישׁ סי' רנ"ד דבצנעה ליכא איסור כלל ורש"י ס"ל דהבזיון הוא כמו"ש ב"ב דף יו"ד ע"ב כל צדקה וחסד שאו"ה עושי' חטא הוא להם שאין עושי' אלא לחרף אותנו בו וא"כ קשה דגם בצנעה מבזי נפשי' ומ"ל פרהסי' ומ"ל בצנעה לזה פי' דמצד הבזיון עצמו אין איסור אלא דאם מבזי עצמו בפרהסי' איכא ח"ה משא"כ בצנעה אין ח"ה בבזיון זה ושפיר קאמר הגמ' וקא מבזי נפשי' בפרהסי' דמשו"ה איכא ח"ה ולזה נתכווין הש"ך רסי' רנ"ד שכ' דאיכא ח"ה משום דמבזי נפשי' בפרהסי' וא"ש דלקמ"ק קושי' תו"ח. והנה הרי"ף הביא דין זה דר"נ שם בסנהדרין וגם פה ב"ב בדיני צדקה ומשמע מדבריו דהיכי דאינו פסול לעדות מחמת דמבזי נפשי' בפרהסי' אין איסור ג"כ לקבלו ולהכי הביא האי דר"נ גם בדיני צדקה ומעתה לא מיבעי' לדעת הרמב"ם דמבזי נפשי' היינו שהוא מן הבזוזי' ודאי לא יעלה על הדעת שבשביל שמבקשי' נרבה מעכו"ם לביהכ"נ יהי' ככלב ולא יקפיד על בשתו שיופסל לעדות ושבועה שהרי להרמב"ם אין הבזיון בתורת יהודי רק בתורת האדם מחמת שהוא אדם והרי זה שכיח גם באו"ה שהולכי' לבקש מעות מיתודי' לבנות בית תיפלות שלהם וכדומה ואפי' לדעת רש"י אבל עכ"פ כיון שמקבלי' מהם נדבה לביהכ"נ אפי' בפרהסי' ע"כ דל"ש בזה דמחרפי' אותנו שחטאתינו גרמו וא"כ מה בזיון איכא כשאנו מבקשים מהם ומנ"ל לבדות בזיון חדש מלבינו מה שלא נזכר בתלמוד וכיון דליכא בזיון ליכא ח"ה ואין אסור כלל. ולא לחנם אחז"ל על מקבלי צדקה מן עכו"ם אוכלי ד"א דדוקא אם אין לו לאכול לשובע נפשו בלי קבלת צדקה מן העכו"ם איכא בזיון לרמב"ם כדאית לי' ולרש"י כדאית לי' אבל אם אנו מבקשי' להדר ביהכ"נ ביופי ותפארת ואנו מבקשי' גם מעכו"ם לסייע לזה כדי לבנות ביופי והידור יותר אין כאן בזיון כלל:

ואפילו יהיבנא למעלתו דזה מקרי בזיון מ"מ הלא אין איסור אלא אם מבזה עצמו בפרהסי' אבל אותם ההולכי' לקבץ נדבות לביהכ"נ הולכי' לבית הנכרי בחדרו ואינו מבזה עצמו רק בצנעה ואין כאן איסור כלל ואין לומר דמשום שנודע אח"כ שבקשו גם מעכו"ם מקרי בפרהסי' ז"א דבפרהסי' בשעת מעשה בעי' בשעה שמבזה ואטו מי שהולך ערום בביתו או אוכל בביתו הוא מן הבזוי' בשביל שנודע הדבר לרבי' שעשה

כן בביתו והכל יודעי' כלה למה נכנסה לחופה אף שאסור לשמש מטתו בפני כל חי או אטו מי שהעידו עליו שני עדים שחילל שבת בפניהם מקרי מחלל שבת בפרהסי' כיון שנודע הדבר לרבים והלא צריך דוקא בפני עשרה מישראל ועדה בשעת מעשה בעי' או שידע שיתפרסם עיי' שמ"ח ופמ"ג סי' ב' ביו"ד היינו ג"כ שיהי' מפורסם בשעת מעשה ועיי' סנהדרין ע"ה ברש"י ד"ה בצנעה נעמן בצנעה הוי ולא הי' ישראל בבית רמון שהוא משתחוה לשם וגבי קדושת השם בתוך בני' כתי' ואף שנעמן גופא אמר לנביא בהשתחויתו בבית רמון וכו' מ"מ לא הי' מפורסם בשעת מעשה. ואף שכ' הש"ך ביו"ד סי' קנ"ז סק"ד בפני יו"ד מישראל דוקא ואין רצ"ל בפניהם ממש אלא שיודעי' מהעברה והכי מוכח בש"ס ופוסקים גבי והא אסתר בפרהסי' הו' מ"מ בעי' שידעו מעצמם בשעת מעשה ולא ע"י סיפור דברי' מאחרים אלא דלא בעי ראי' רק סגי בידיעה בשעת מעשה ועיי' חי' הר"ן סנהדרי' ע"ד שכ' והא אסתר בפרהסי' הוי דיותר מעשרה מישראל ל הי' בשושן כשלקחה המלך לאשה וכו' וא"כ ע"ד לקחתה להיות דרי' כאיש ואשה וממילא בא שאדם נזקק לאשתו עיי' תוס' יבמות קי"ט ד"ה ר"מ ובמק"א הארכתי בזה ליישב דעת רש"י כתובות ט' מקושי' תוס' ד"ה מפני וכו'. ואמנם אפי' נאמר לענין מחלל שבת בפרהסי' ולענין ק"ה דלא בעי' פרסום בשעת מעשה ודי גם אח"כ והלא עכ"פ בידיעה בלא ראי' סגי כנ"ל מ"מ היינו דוקא התם שנשאר רושם המעשה גם אח"כ דגבי קידוש השם הלא ניכר גם אח"כ שלא קיים מ"ע ונקדשתי וכו' ולא מסר נפש שהרי עדיין חי וגם גבי חילול שבת דהוי מומר לכה"ת הוי הטעם דכיון דחילל שבת בפרהסי' הוחזק בזה שהוא גברא חטאה וראוי לעשות כמעשה הזה גם אח"כ והראי' שאם עשה תשובה מ"ד מהני ול"ה מומר ובזה תלי' מחלוקת הפוסקים אם נעשה מומר בפ"א או בעינן ג"פ עיי' יו"ד סי' ב' אבל בושת ובזיון הוא בשעתי' דמבזה עצמו ואזיל סומקא ואתי חיורא ואם אז רבי' רואי' הנה מבזה עצמו בפרהסי' בפני רבים ומתבייש בפניהם ולכן אמרו חכז"ל המלבין פ' חבירו ברבים אבל אחר המעשה כבר אזדא לי' הבזיון ואף שרבים יודעי' שנתבזה בינו לבין אחר לא מקרי מבזה עצמו בפרהסי' דדוקא כשרבים רואים הבזיון אז בשתו מרובה מביחידות ולא כשיודעי' אח"כ דבזה אין בשתו יותר בשעת הבזיון:

והגאון המנוח מהר"מ ש"ק זצ"ל מק"ק חוסט הק' לי פ"א דלמה גבי קידוש ס' דילפי' מן בתוך בנ"י דבעי' עשרה מישראל סגי אפי' שלא בפניהם כש"ך הנ"ל וא"כ א"צ להיות ביחד דוקא ובדבר שבקדושה דאין אומרי' פחות מעשרה דילפי' נמי מהאי קרא גופא בעי' שיהי' ביחד דוקא כמבואר באו"ח סי' נ"ה והשבתי לו כסברא הנ"ל דשם כיון שנשאר מן הביטול מ"ע של ונקדשתי גם אח"כ וכן בחילול שבת כנ"ל א"כ בכל פעם

שיתאספו אותן עשרה שידעו מזה יהי' בתוך בנ"י לכן א"צ להיות ביחד בשעת מעשה אבל באמירת דבר שבקדושה אחר האמירה אזדי' לי' מצותו ולא נשאר כלום מאמירה זו לכן אם אינם ביחד בשעת אמירה לא הוי בתוך בני' ועיי' כעין סברא זו בקצו"ח סי' שפ"ב כנ"ל:

אלא דאכתי י"ל דאפי' לבזות עצמו בצנעה יש איסור והא דשרי' בסנהדרין שם בצנעה היינו בצדקה דוקא משום דחיותא היא וכמו שאכתוב לקמן אי"ה אבל לביהכ"נ דל"ש זה אפי' בצנעה אסור משום דמבזי נפשי' לא היא שהרי הדרישה וטו"ז בסי' ת"ד הקשו אמאי מותר בצנעה ולא אסור משום ביבוש קצירה ע"ש מה שתי' ואם איתא כנ"ל לישני כמו דהתירן איסור מבזי נפשי' בצנעה התירו ג"כ איסור דביבוש קצירה ועוד דאמאי ל"ק להו באמת מדוע אינו אסור בצנעה משום מבזה נפשי' וע"כ או דמבזה עצמו בצנעה אין איסור או דבצנעה לא מקרי זה בזיון כלל וכמש"ל:

ועדיין יש לבע"ד לחלוק ולומר דוקא אם נותני' מעצמם ל"ש בצנעה מבזה נפשי' אבל לבקש מהם אפי' בצנעה אסור משום מבזה נפשי' אבל גם זה ליתא דמלבד דפשטות לשון הטו"ז בתי' על קושי' הנ"ל ברס"י רנ"ד שכ' ברישא שהעכו"ם אין כונתו דוקא על ישראל אלא הוא מצד טבעו רחמן על כל הפושט יד וכו' משמע דההיא דסנהדרין דמותר בצנעה בפושט יד ומבקש מיירי אלא דגם גוף סברת טו"ז בנוי ע"ז דמנ"ל דבעובדא דשבור מלכא היתה כונתו העיקרית בשביל עניי ישראל ודין שהוזכר בגמ' באוכלי ד"א בצנעה כונת הגוי בשביל רחמנות ולא דוקא על ישראל א"וו דבהא תלי' דאם שולח מעצמו צדקה לישראל אז כונתו בשביל ישראל דוקא אבל אם אינו נותן עד שמבקשי' ממנו ופושטי' יד אז הוא בשביל רחמנות ול"ש ביבוש קצירה לדעת טו"ז וא"כ מוכח דגם בפושט יד ל"ש מבזי נפשי':

וגם מדברי נמ"י שהבאתי לעיל מוכח דבגמ' בפושט יד מיירי שכתב דהו"ל לאתזוני בצנעה עד שילכו הרואי' ולא רצה להצטער אותה שעה מועטת וכו' ואי בנותן לו הגוי מעצמו א"כ אם יחזור לו עתה מנא ידע אם אחר שילכו הרואי' שוב יתן לו הגוי דילמא כיון שהחזיר לו שוב לא יתן לו דיסבור שאינו רוצה לקבל ואי שיבקש ממנו אחר שילכו הרואי' א"כ מוכח דגם לבקש ממנו מותר בצנעה ול"ש בזיון ודוחק לחלק ולומר דכשביקש לתת לו מתחילה מעצמו אין הבקשה בזיון משא"כ כשגם מתחילה הוא מבקש הוי בזיון, אע"כ דבפושט יד מיירי ואז שפיר אמרי' דהו"ל להמתין מלבקש עד שילכו הרואי':

ויש להביא עוד ראי' דאין חילוק כלל בין מבקש מן הנכרי ובין לקבל ממנו לכתחילה מדברי הרמב"ם פ"ח ממ"ע שכתב דגוי שהתנדב לבדה"ב אין מקבלי' הימנו לכתחילה ואם נתנו אין מחזירי' וכ' הב"י בסי' רנ"ט ביו"ד שפי' כן בגמ' הא בתחילה הא בסוף ונדחק הרב ב"י בפי' דברי הגמ' לדעתו דמקבלי' פירושו אין מחזירי' ולעכבה קרי מקבלי' ובסיפא פי' מקבלי' מעכבי' ואין מקבלי' פירושו אין מעכבי' אלא מחזירי' שהוא דוחק גדול א"כ יותר טוב הי' לאוקמא הא דקתני אין מקבלי' היינו בתחילה שישראל יתחיל בקבלה והיינו שיבקש ממנו אסור הא בסוף שהגוי מתחיל בנתינה וישראל מקבל בסוף אז מקבלי' ובישראל מתחיל ומבקש אסור משום דמבזי נפשי' אלא ודאי דאין זה שום סברא אם הקבלה גופא מותר משום בזיון שיהי' הבקשה מן הגוי אסור משום דמבזי נפשי' ואפי' יש סברא לחלק בזה במבקש צדקה לעצמו עכ"פ במקבל לבדה"ב או לבנין ביהכ"נ ודאי אין שום סברא לחלק בזה ואפי' מבקש ל"ש בזיון:

ומ"ש דמקור ההיתר לביהכ"נ הוא מדמקבלי' מהם קרבן וגם בקרבן לא קאמר בגמ' אלא דמקבלי' מהם ולא שמבקשי' מהם אין הנידון דומה לראי' דבקרבן גם מישראל אין מבקשי' נונ"ד כי לאיזה תכלית נבקש מהם אבל לבנין ביהכ"נ אנו מבקשי' לצרכינו ושפיר י"ל דמותר:

ומה שלמד מרמב"ם פ"ח ממ"ע דמחלק לענין בדה"ב בין לכתחילה ודיעבד ה"נ לענין ביהכ"נ יש חילוק בין לקבל ובין לבקש אין למדי' ומשיבי' כלל דשם אין הטעם משום מבזה נפשי' רק משום רפיון ידים וכמבואר בערכי' דף ה' ע"ב או מקרא דלא לנו לר"ל בירושלמי פ"א דשקלי' יע"ש:

ומה שנ"ל לתת טעם לדברי הרמב"ם שמחלק לענין בדה"ב בין לכתחילה ודיעבד הוא דכבר עמד בהגהת אשר"י ב"ב יו"ד אמאי לא נקבל מהם צדקה כמו נונ"ד. ולפענ"ד הי' נראה מבואר פ"א דשקלי' מ"ד דכל שנידר ונידב מקבלי' מהם ושאינו נידר ונידב אין מקבלי' מהם ע"ש ונ"ל לחדש דבר דל"ש ביבוש קצירה אלא בדבר שמוטל על ישראל לעשותו כגון צדקה לפרנס עניים או בנין ביהמ"ק שהוא מ"ע לבנות בית הבחירה וכמ"ש הר"מ בפ"א מה' בית הבחירה וא"כ כשהגוי נותן נדבה לזה יש לו חלק במצוה של ישראל ומגרע חלק ישראל במצוה שלו ומזכה בה לעכו"ם ועי"ז נמשך מלכותן ושייך ביבוש קצירה אבל בדבר שנידר ונידב ואין חיוב על ישראל להיות נודר ונודב קרבנות וכשהגוי נודר ונודב עושה מצוה לעצמו ואינו מגרע זכות ישראל בזה ל"ש ביבוש קצירה כלל. ובזה מיושב קושי' טו"ז רסי' רנ"ד דלמה אינו אסור ברישא בצנעה משום ביבוש קצירה דשם מיירי שאינו יכול לחיות בצדקה של ישראל כמבואר בשו"ע והיינו שכבר נתנו

ישראל כפי החיוב המוטל עליהם ואינו מספיק א"כ אינו מגרע זכות ישראל בקבלה מגוי ול"ש ביבוש קצירה אבל בסיפא מירי ששלח ממון לגברא רבה לצדקה לחלקם לעניים והוא ממעשה דאמי' דשבור מלכא דשדרי' לרבא ועי"צ מגרע זכות ישראל דאין הצדקה משתלמת אלא לפי ג"ח שבה שייך שפיר ביבוש קצירה ולהכי אין מקבלי' אלא משום שלום מלכות כעין ב"ב ד' שאני ביהמ"ק דאי לאו מלכותא לא מיתבני ופי' הפשוט דמצוה זו דוחה העברה ולהנ"ל כיון דאי לאו מלכותא לא מיתבני אינו מגרע זכות ישראל בזה ומותר לגמרי:

ויש לחדש עוד דבר חדש דכבר הק' האחרונים אי כהנים שלוחי דידן איך מקבלי' קרבן מנכרי הא אין שליחות לנכרי ותי' דבאמת הוי כמו שלא לשם בעלי' וקרבן כשר אבל לא עלו לבעלי' ולפ"ז לק"מ מקרבן דעל גוף הקדש של נכרי אין אנו מסייעי' כלל והקרבה של אח"כ לאו מצוה דילי' הוא ול"ש ביבוש קצירה ושפיר מקבלי' משא"כ בצדקה מלבד שעושה מצוה בשעת נתינה וקבלה אבל גם אח"כ יש לו זכות בזה וכל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא שפיר אסור משום ביבוש קצירה. ועיי' ברמב"ם פ"ו ממלכי' ה"ו דמנכרי שקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז מקבלי' צדקה ועיי' בכ"מ שם ולפ"ז נ"ל לדון בדבר חדש דהא דאין מקבלים מגוי שלא קיבל עליו שלא לעבוד ע"ז אין האיסור משום מצוה של שעת נתינה וקבלה אלא משום זכות שאח"כ שמקיים נפש מישראל ולהכי יש תקנה במה שנותנים לעניי או"ה והטעם משום דבשעת נתינה אין כונתו לקיים מצות הש"י בודאי ברגע זו אינו מודה בע"ז ועיי' כעין סברא זו בחת"ס עמ"ש ר"ת דחלילה להזכיר שם גיות בגט מומר משום דבזו הרגע שמזכיר שם גיות ודאי אינו עושה תשו' ועיי' טו"ז ריש ה' סוכה שכ' כיון דלמצוה קמכוין לא יעשה המצוה בעברה וידעתי שאינו דומה לשם אבל מ"מ י"ל כן מסברא וא"כ לדעת הרמב"ם מותר לקבל ממנו אבל כיון שלא קיבל עליו שלא לעבוד בפני ג' אפשר שברגע כמימרא חוזר לסורו ומאמין בע"ז ומחשבה מוציא מידי מחשבה עיי' רע"ב ותויו"ט ריש פסחים ובחת"ס אה"ע סי' ד' וא"כ אסור משום זכות של אח"כ כששוב מאמין בע"ז. ולפ"ז אם מתנדב הגוי לביהכ"נ ומקנה הממון לישראל אין איסור כלל דבשעת הנתינה אין איסור כנ"ל והזכות שלאח"כ הלא אז כבר פסק כחו מממונו והוא של ישראל ואין לנכרי זכות בבנין ביהכ"נ ואי משום צדקה לישראל הלא בנתינת צדקה לעשירי' אין מצוה אך אם אין כונת הנכרי להקנות לישראל רק לשמים להיות חלק בביהכ"נ אז אסור משום זכות של אח"כ:

ואחר הדברים האלה יש לפרש פי' חדש ברמב"ם פ"ח ממ"ע ה"ח שכתב אבל לביהכ"נ מקבלי' מהם לכתחילה והוא שיאמר בדעת ישראל הפרשתי היינו שמקנה אותו להם

ומותר כנ"ל ואם לא אמר טעון גניזה שמא לבו לשמים היינו שאינו מקנה לישראלים אלא לשמים שיהי' לו זכות בביהכ"נ וזה אסור דאח"כ אפשר שלבו לע"ז וזה שכתב הטור בסוס"י רנ"ט בשם הרמב"ם שמא בלבו יחשב לע"ז ועיי' בב"י שם שתמה ע"ז ולמ"ש א"ש דהטור מפרש דברי הר"מ מ"ט אסור בלבו לשמים משום שמא יחשוב אח"כ לע"ז והכל דברים אחדים ועיי' כי קצרתי במקום שיש להאריך:

אמנם כ"ז בביהכ"נ אבל לבדה"ב ס"ל לרמב"ם דודאי מקנה אותו לישראל דאין מצוה כלל על נכרי שיהי' חלק במקדש וישראל צריכי' לבנות משלהם ואין איסור רק משום שעת נתינה גופא דאין מקבלי' מעע"ז ואי דאז ודאי אינו מודה בע"ז כנ"ל ז"א דמי יימר שכונתו למצוה דילמא אדרבה להיפך משום רפיון ידים ולהכי אין מקבלי' ממנו לכתחילה אבל כשכבר קבלו וא"כ כבר יש לו מצות נתינה אין מחזירין ובוני' ממנו לבדה"ב עיי' ב"ח סי' רנ"ט משום דאח"כ כבר פסק כחו מממונו ואין לו זכות בזה:

ומה שהביא מרמב"ם ספי"ב מרוצח דאסור להשיא עצה לעכו"ם לדבר מצוה וא"ל דלהנאת עצמו שרי דא"כ ת"ל מלא תחנם א"וו דעצה לנכרי לדבר מצוה הוא רגל בפ"ע לא עיין יפה שהרי זה לשון הרמב"ם שם ואסור להשיא עצה טובה לעכו"ם וכו' ואפי' להשיאו עצה שיעשה דבר מצוה וכו' ומדכתב ואפי' מכלל דמעיקרא בדבר רשות מיירי ומדכלליהו יחד ש"מ דחד דינא אית להו וגם לדבר מצוה אינו רגל בפ"ע ומה דקשי' דאם אינו מכוין לטובתו ת"ל מלא תחנם יבואר לקמן:

ואם אפי' נימא דעצה לדבר מצוה הוא רגל בפ"ע היינו דוקא בדבר מצוה שבא לכפר כצדקה דמדניאל ילפי' וכמו שסיים הרמב"ם שם ולא נתנסה דניאל אלא על שהשיא עצה לנ"נ ליתן צדקה וכן הי' במעשה דהורדוס שם ב"ב ד' לכפר דהא א"ל הוא כבה אורו של עולם ילך ויעסוק באורו של עולם אבל בנדבה לביהכ"נ שאין בא לכפר וכמ"ש הג"א שפיר י"ל דמותר להשיאו עצה ולבקש ממנו:

ומה שהק' ת"ל מלא תחנם י"ל דלא תחנם ל"ש אלא בדבר שהישראל מפסיד ומחסר לעצמו עי"ז כגון שנותן לו מתנת חנם אבל בעצה טובה שזה נהנה וזה לא חסר ל"ש לא תחנם ויש לי אריכות דברים בזה בדברי הר"ן והרשב"א גיטין ל"ח ועת לקצר:

ועוד נ"ל דהרי קי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו שאינו הנאת הגוף וכתבו הראשונים דאף דיש לו שכר מצוה בעוה"ז ובעוה"ב הו' רק גרם הנאה ומותר באיה"נ וה"נ דכותי' אין איסור לא תחנם אלא במהנהו בשעת מעשה ולא בעצה לדבר מצוה דהוי רק גרם הנאה:

ועד השלישי אני בא דודאי אמת כמ"ש מעלתו דלטובת עצמו שרי ואי דאם אינו לטובת ישראל ת"ל מלא תחנם נ"ל לחדש סברא אחת דאי משום לא תחנם אינו אסור אפי' אין

הישראל נהנה מגוף החנינה כמו ר"א ששחרר עבדו שלא נהנה מגוף השיחרור בשעת מעשה אלא אח"כ שצרפו לעשרה אבל אם אסור משום משיא עלה לדבר מצוה אינו מותר אלא אם ישראל נהנה מגוף המצוה שעושה הנכרי בשעת שעושה המצוה דאז בטל מצות הנכרי לגבי הנאת ישראל אבל אם אין ישראל נהנה מגוף המצוה שעושה הנכרי רק בא לו הנאה ממק"א עי"ז אסור וכגון שמשלם לו הנכרי בשביל העצה כיון שאז עיקר התכלית המעשה והשכר הוא טפל וזה א"א למילף מלא תחנם וצריך למילף מדניאל:

ובסברא זו אמרתי ליישב דעת הדרישה ברס"י רנ"ד שכתב דמשו"ה מותר בס"א ול"ש ביבוש קצירה שיחיד המקבל כיון שהוא נהנה מותר וכו' וטו"ז תמה האיך נתיר לו להאריך הגלות בשביל הנאתו. ובהגהת ברוך טעם שם תמה מיו"ד סי' קנ"ח ס"א דאסור לרפאותו אפי' בשכר ע"ש. ולענ"ד נראה לחלק דל"ש ביבוש קצירה שתמשך מלכותו אלא בצדקה שמקבלים מן מלך ושר וכמעשה דרבא ור"י בגמ' דשדרי' אמי' דשבור מלכא אבל במקבל צדקה מן נכרי הדיוט יחידי ל"ש כלל ביבוש קצירה שתמשך מלכותן בזכות נכרי יחידי ול"ק קושי' טו"ז. אלא דא"כ ל"ה מקשי' תוס' ב"ב ח' ד"ה יתיב אהאי דר"י מהאי טייעא דעירוכין ו' דשם לא הי' מלך ושר ולא הי' צריכין לחלק בין צדקה לעניים ובין לביהכ"נ. אמנם לק"מ דכבר הבאתי לעיל דברי הרמב"ם פ"י ממלכי' שכתב ב"נ [היינו גר תושב שקיבל שלא לעבוד ע"ז עיי' כ"מ] וכו' נתן צדקה מקבלי' וכו' הואיל והוא ניזון מישראל ומצוה עליהם להחיותו אבל העכו"ם וכו' ע"ש נגלה מזה דהא דאסור לקבל צדקה מן העכו"ם היינו משום דאין מורידי' ולא מעלי' כמבואר ביו"ד סי' קנ"ח וכמו דאסור לקבל ממלך ושר ולסבב להם זכות שעי"ז נמשך מלכותן כן אסור לסבב זכות לנכרי יחידי משום שעי"ז מחי' אותו ועכ"פ ל"ק קושי' טו"ז דודאי אריכות גלות אסור לסבב בשביל הנאתו אבל להחיות נכרי אחד אם עיקר כונתו להנאתו שפיר כתב הדרישה דשרי. אמנם קושי' ב"ט הנ"ל ק' ולפמ"ש א"ש דודאי לעיל דהעיקר הוא טובת העכו"ם רפואתו ומזה אין הישראל נהנה אלא שבשביל זה מהנהו בשכר ונהנה ממק"א זה אסור אפי' ישראל נהנה אבל בקבלת צדקה שהעיקר הנאת ישראל ורק ע"י שישראל נהנה נמשך מזה זכות והנאה לנכרי ואי לא נהנה ישראל אין כאן שום טובה לעכו"ם ודאי מותר ועיין כעין סברא זו בריא"ז שסביב הרי"ף בשבת פ' האורג לענין פ"ר ועיי' תוס' בשבת כ"ד ותוס' פסחים ה' ותשו' א"מ סי' ב':

ובגוף קושי' דרישה וטו"ז נ"ל דלק"מ לפמ"ש הנמ"י בסנהדרין שם חיותי' הוא ולא מפסיל דוחי בהם כתי' וכן מבואר בשו"ע רנ"ד ס"א וא"י לחיות בצדקה של ישראל וכו' וא"כ ל"ש לאסור בצנעה משום ביבוש קצירה דהא וחי בהם כתי' אבל באפשר לאיתזוני

בצנעה ומבזי נפשי' בפרהסי' ל"ש וחי בהם כמובן דהרי אפשר בצנעה אבל בגבאי ל"ש וחי בהם דאפשר בצדקה של ישראל ושפיר אסור משום ביבוש קצירה:

ומה שהאריך והרחיב הדיבור דגם הגוי עושה איסור בנתינת צדקה ויש בו משום לפ"ע יעיי' בס' שערי תורה ח"ב כלל מ"ב פרט ד' הביא חבל נביאי' דבספק אם יעבור ליכא משום לפ"ע וה"נ רק ספק אם יעשה להתיהר ולהתגדל ולמשך מלכות וכדומה ואין כאן לפ"ע ועוד יש לדון לפמ"ש המל"מ פ"ד מה' מלוה דין ב' בשם פני משה דהיכי דמלוה רוצה להלות ממון זה לישראל אחר ברבית אין הלוה עובר משום לפ"ע דל"ה כקאי בתרי עברי דנהרא והמל"מ חלק עליו דאם האחר ילוה יעבור האחר אלפ"ע ע"ש ונראה דה"ה נמי אם הגוי נותן צדקה לגוי אחר שייך יהרא ותמשך מלכותו ולהתגדל רק לחרף אותנו אולי ל"ש דהא אין מצווי' הנכרי' לתת צדקה לישראל רק הוא מצוה שכליית באשר הוא אדם וגוי ודאי יקבל ממנו ואף דכתבו ראשונים דאין מברכי' על נתינת צדקה שמא לא ירצה העני לקבל מ"מ זה לקבל לעצמו מפני הבושה אבל בנודר לביהכ"נ אם ידור לבית תפלה שלהם ודאי מקבלי' ממנו ולא יעבור ישראל אחר אלפ"ע בהא מודה מל"מ דאין הישראל עובר אלפ"ע דל"ה כקאי בתרי עברי דנהרא:

שלישית נ"ל והוא העיקר דודאי המעשה שנותן צדקה או נדבה לביהכ"נ הוא מצוה אלא שמעשה צדקה מכפרת כחטאת לישראל ושייך בי' ביבוש קצירה ולביהכ"נ אינו מכפר ול"ש ביבוש קצירה כמ"ש הג"א אלא שיש בו דבר רע ומחשבתו אינו רצוי' שכונתו בעשיית מצות צדקה להתגדל ולהתיהר ושתמשך מלכותו ולחרף אותנו שאנחנו חוטאי' והוא עושה צדקה וחסד ועיי' מהרש"א חי' אגדות ב"ב דף יו"ד ואין הקב"ה מקפח שכר כל ברי' ומקבל שכר בעוה"ז על מעשה המצוה ושייך שפיר צדקה מכפרת על או"ה וביבוש קצירה רק על מחשבתם הרעה נופלי' בגיהנם ואין רבא דאמר ביבוש חולק על התנאי' שהם אומרי' חטא הוא להם ור"י בן זכאי דאמר מכפרת אינו חולק על שאר תנאים וממילא אין ישראל המקבל ממנו עובר אלפ"ע דהרי נתינת הצדקה גופא הוא באמת מצוה רק מחשבתו הרעה הוא עבירה ולמחשבה זו אין ישראל עושה כלום ול"ש בי' לפ"ע ועיי' בשעה"ת הנ"ל דאפי' בשב וא"ת ליכא משום לפ"ע רק בקום ועשה. ולהכי קרי לי' חסד לאומים שבאמת הוא חסד ומעשה מצוה ודייקא חטא הוא להם פי' לאפוקי שאין כאן חטא לפ"ע למקבל מהם כנ"ל רק להם נחשב המצוה גופא גם לחטא יעיי' בזה ויראה שכן הוא האמת ובזה נדחה כל מ"ש בענין לפ"ע:

ומה שחשש לאסור שמא ישנו הצבור מעות שגבו לביהכ"נ לצדקה שבא לכפר דמותר כדאיתא באו"ח סי' קנ"ג ושייך ביבוש קצירה אין חשש בזה כלל דאם הוא נדב לביהכ"נ

דבר שאינו מכפר אף שאנו משנין אותו אח"כ לדבר שהוא מכפר כיון שהוא לא נתנו מתחילה לכך אינו מכפר עליו כיון שמאליהם בא לדבר שהוא מכפר וסברא זו מבוארת בירושלמי שקלי' פ"א ה"ד ואינו מביא עמו נסכי' פי' עם הקרבן ומותר נסכי' לא לכלי שרות אינן נמצא מביא דבר מסוים פי' וקשי' לר"י שם בירושלמי דס"ל דאין מקבלי' ממנו דבר מסוים לבדה"ב וא"כ איך מקבלי' קרבנות מן הנכרים והתיב ר"י בר בון הא תני' נערכי' ועורכי' לא לבדה"ב אינן וקשי' לר"ל דס"ל דלבדה"ב אין מקבלי' כלל ותי' היך מה דאת אמר תמן לשמים הוא מתכוין ומאליהן הן באי' לבדה"ב כן את אמר אף הכא לשמים הוא מתכוין ומאליהן הן באי' לכלי השרות ע"ש ועיי' בפי' הגר"א שם:

ומה שהעיר לאסור מפני מראית עין שחשבו שהולכי' בשביל צדקה לא לביהכ"נ הנה פשוט דגם לקבל צדקה אינו רק אי' דרבנן כדמשמע לשון הג"א ב"ב דף יו"ד שם שכתב אדרבה נסמוך אדאו' משמע דהאי' בצדקה הוא רק דרבנן וכבר כ' ברא"ש פ' חבית דבאי' דרבנן ל"א כל מקום שאסרו חכמים מפני מר"ע אפי' בחדרי חדרים אסור וא"כ מה מר"ע איכא כשהולכי' לבקש לבית הנכרי הלא בחדר מותר באי' דרבנן. ועוד נ"ל ממנ"פ מי שאינו יודע לאיזה תכלית הולכי' השלוחי' האלו אינו יודע כלל למה נכנסו לבית הנכרי אולי לסחורה או לשאר הצורך ומי שיודע שהולכי' לקבץ מעות יודע שמקבצי' לביהכ"נ ולא לצדקה ודמי להא דכ' רמ"א באו"ח סי' רמ"ד אם יש מרחץ בבית דירה ואין רוחצי' בה רק אותן שבביתו והם יודעי' ששוכרי עכו"ם שרי ועיי' במג"א סק"ד ואין לגזור שמא יטעו דמותר לקבל גם צדקה כמו לביהכ"נ חדא דהוי גזלג"ז דצדקה גופא מדרבנן ועוד דמי נתן לנו רשות לגזור גזירות ולבדות מליבנו:

ומה שהעיר דאם ישראל מחויב קרבן אסור לקבל מן הנכרי מעות להביא קרבנו דזה צדקה ממש וה"ה לביהכ"נ הוי כמסייע לקרבן ישראל והנה אני בעניי מסופק אם זה בכלל צדקה לתת לו מעות להביא קרבנותיו ואין הזמן מסכים עמי לברר כעת אבל בעשיר פשיטא דאין זה צדקה וכדאמרי' בשבועות כ"ד אילימא צדקה לעני מושבע ועומד וכו' אלא מתנה לעשיר ופשוט דאם עשיר מקבל מתנה מעכו"ם דמותר גם אם נותן לו להביא קרבנות וכן שלוחי' המקבצי' לביהכ"נ אין בזה מצות צדקה כלל דהוי כמו מתנה לעשיר וזה ברור לפענ"ד ומ"ש בשם גדול א' דמוכח דמותר לבקש ממה שאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועפ"י הראב"ע שם יפה דחה מעלתו ויעיי' בס' רנו ליעקב הנדפס אצל ספר מזבח כפרה והוא שיטה מקובצת על ס' קדשי' בכתובות דף ז' דאין למדי' מקודם מתן תורה בשום דבר ואין צריך ללמוד הלכה מפי אגדה:

תבנא לדינא נ"ל דאין כאן אי' גם לבקש מן הנכרים לבנין ביהכ"נ לרומם ולפאר בית מקדש מעט ומ"מ לאו משנת חסידי' הוא שמא ימשך אחריו וילמוד ממעשיו ויתערבו בגוי' וילמדו ממעשיהם ואפי' מו"מ ולהלוות להם בריבית הי' ראוי לאסור מה"ט רק משום שא"א בלא"ה עיי' ביו"ד רסי' קנ"ט ועוד מכמה טעמי' אין דעתי נוחה בזה לכן הירא את דבר ד' לא יעשה כן אבל למחות בחזקת יד אין לנו. ובזה הנני חותם בברכת התורה. יעלה מעלה מעלה. יתגבר כארי וכשחל. וכבוד חכמי' ינחל. כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה סב

שיל"ת ב' אויפאלא יום ב' אחרי כ"א למב"י תרנ"ב לפ"ק:

שוכ"ט לכבוד אהו' ידינ"פ מחו' הרב הגאון הגדול כקש"ת מו"ה זוסמאן סופר נ' אבדק"ק פאקש וכל מרבית ביתו לשלום יפקדו:

נועם מכתבו בא אלי בעש"ק העבר ולא יכולתי להשיב על אתר כי הרבה תלאות עמוסי' עלי וגם אינני במזג השוה הראוי ומ"מ לכבודו כי ביקש שלא לאחר קמתי ונתעודדתי היום לחוות ענ"ד בנידון אשר שאל אותי בשלשה כפרים כזה

בכל כפר היו דרים ג' או ד' בעה"ב על כן מימות עולם התקבצו לבא להתפלל ביחד באמצע הדרך בענדעק שמותר לילך בשבת בלי עירוב בשחרית ומוסף וכעת ב"ה נתרבו בעה"ב באסאד שיש להם מנין לעצמם ורוצים לבנות להם ביהכ"נ וגם מקוה ושני נגידים רוצים ליתן זאת בחנם כי בכפר בענדעק יש להם ביהכ"נ בשכירות ובני בענדעק מרוצי' כי קרוב הוא לילך לאסאד אבל בני געדער טוענ' כי רחוק מהם הדרך ואין רשאי' לילך רק ע"י עירובי תחומי' וקשה עליהם לילך בקיץ ובחורף ועי"כ ברוב שבתות השנה לא ילכו למנין ויבטלו תפלה בצבור ורוצי' שבני אסאד יבנו ביהכ"נ בכפר בענדעק ואף שעי"ז יפסידו בני אסאד שלא יהי' להם מנין רק בשבת ויו"ט בבוקר ואם יהי' ביהכ"נ באסאד יתפללו שם בציבור גם בליל שבת ומנחה ור"ח ושני וחמישי וכדומה מ"מ לדעתם הוא בכלל חטא בשביל שיזכה חבירך הדין עם מי:

תשובה הנה לא אכניס עצמי בדין חטא בשביל שיזכה חבירך דלפענ"ד ל"ש חטא אלא אם חוטא בקו"ע אבל כאן חוטאי' רק בשב וא"ת אבל ל"ש כאן נמי בשביל שיזכה חבירך שהרי אנשי געדער פושעי' בעצמם אם לא ילכו למנין ברוב שבתות השנה וגם אומרי'

רק ליעבד חבר איסו' זוטא כדי דלא ליעבד ע"ה איסו' רבה אבל כאן מאן מפיס מצוה וזכות יותר:

אבל נ"ל פשוט דהדין עם בני אסאד לבנות להם ביהכ"נ במקומם מכמה טעמים חדא דגוף דברי מהרי"ק שורש קי"ג שהביא מג"א סי' קנ"ג סק"מ שהביא ראי' דמי שהי' ביהכ"נ בביתו ימים רבים אין הצבור רשאי' לשנותו לבית אחר שדין זה אפי' יש טעם קצת לשנותו דאל"כ מאי פריך בגיטי' נ"ט אהא דמערבי' בבית ישן מהאי שיפירא וכו' הא התם יש טעם קצת לתנו בבית ר"ג אע"כ דלמאי דס"ד מפני הכבוד לא מהני טעם קצת לשנותו ה"נ למסקנא דמסיק מפני חשדא לא מהני טעם קצת לשנותו ע"ש. ולפענ"ד הוא תמוה דיש להבין איך ס"ד דטעם מפני הכבוד ואיך מסיק דטעמא מפני חשדא הא במתני' תנן בהדי' הטעם מפני דרכי שלום אע"כ דה"פ דבס"ד ס"ל דדרכי השלום הוא דאתי לאינצויי מפני הכבוד ובמסקנא אמרי' דדרכי השלום הוא דאתי לאינצויי מפני חשדא ועיי' ברכי יוסף סי' שס"ו ולפ"ז ודאי לס"ד דאתי לאינצויי מפני הכבוד לא מהני טעם קצת לשנותו דאכתי אתי לאינצויי מפני כבוד אבל בטעמא רבה לא משגחי' בדרכי שלום או דלא אתי לאינצויי כלל אבל למסקנא דמסקי' דלא אתי לאינצויי רק מפני החשד שפיר י"ל היכי דאיכא טעם קצת לשנותו שוב אין כאן חשד שידעו שמשום אותו טעם שינו וא"כ לא אתי לאינצויי ואין כאן דרכי שלום:

וראי' לזה שהרי כתבו תוס' שם ד"ה אלא אבל בשיפורא ליכא חשדא שיודעי' שמניחי' אצל ריש מתיבתא לחלק לתלמידי' וקשה א"כ כי אמרי' נמי מפני הכבוד מאי פריך מהאי שיפורא נימא דשאני התם שמניחי' אצל ריש מתיבתא לחלק לתלמידי' אע"כ כסברא הנ"ל דבשביל טעם זה אכתי אתי לאינצויי מפני כבודו ואין משני' מפני דרכי שלום אבל למסקנא דמשום חשדא כיון דמה"ט ליכא חשד שוב לא אתי לאינצויי ול"ש מפני דרכי שלום כלל. ולפ"ז בנ"ד נמי כיון דיש טעם ידוע לבנות באסאד ואין כאן חשד שוב ליכא מפני דרכי שלום כלל אך מה נעשה ואנו צריכי' לקבל באימה דברי מהרי"ק דאפי' יש טעם קצת לשנותו אין משני':

אבל כבר הביא מג"א סי' שס"ו סק"ז בשם רשד"ם ור"י הלוי ורש"ה דאי איכא טעמא רבה משני' ע"ש והכא טעמא רבה איכא שבני אסאד אשר יש להם מנין בעיר רוצים לבנות להם ביהכ"נ במקומם ולקיים ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לביהכ"נ כדאמרי' ב"מ ק"ז ודאי אין בנ' געדער יכולי' לעכב ע"י ומכ"ש שכ"כ הטור ביו"ד סי' רנ"ט צדקות שהתנדבו לצורך ביהכ"נ וכו' יכולי' בני העיר לשנותם לצורך ביהמ"ד וכו' כיון שהשינוי הוא למעלה רשאי' לשנותם ועיי' רשד"ם יו"ד סי' קס"ז וה"נ כיון שבענדעק תי' להם

מקום להתפלל רק בשכירות ואין זה מקום קבוע להתפלל פעם שוכרי' בית זה ופעם בית זה כנהוג וגם אין בו קדושת ביהכ"נ ואמרו חכז"ל ברכות ו' כל הקובע מקום לתפלתו וכו' וכן הוא בשו"ע סי' צ' סי"ט ומבואר שם שצריך לקבוע ביהכ"נ שיתפלל בה ואם יבנו ביהכ"נ באסאד יש בה קדושת ביהכ"נ ומקום קבוע לתפלה וא"כ הם מעלי' בקודש ושפיר יכולי' לשנות:

ואם יטענו אנשי געדער יבנו ביהכ"נ בבענדעק זו אינה טענה דהרי בחו"מ רסי' קס"ג ובאו"ח רסי' ק"ן כ' כופי' בני העיר זא"ז וכו' לבנות להם ביהכ"נ וכו' אבל לא שמענו לעולם שבני עיר אחרת יכופו בני עיר אחרת לבנות להם ביהכ"נ. וגדולה מזו כ' מג"א סוסי' נ"ה בשם מהרי"ל על יישובי' הצריכי' לשכור מנין וחזן ויש סביבות שרגילי' לבוא שם גם בעה"ב א"צ ליתן כלום להיישוב דאי בעי ישבו במקומם או ילכו לעיר אחרת ע"ש מבואר דעל בני מקום אחר אין להם כלום ומה"ט נ"ל דאין לאנשי געדער על אנשי אסאד כלום ומכש"כ שאין הרוב נגרר בתר המיעוט ועיי' תשו' מהר"מ אלשך סוסי' נ"ט ואין זה ענין לנידון חת"ס או"ח סי' קצ"ג דשם הי' בני הישובים צריכי' לבני העיר והנידון אם צריכי' לישא בעול הקהלה אבל כאן אין אנשי אסאד צריכי' כלל לשני כפרי' הסמוכי' וזה פשוט:

ושנית נ"ל לפמ"ש רמ"א בחו"מ סוסי' קמ"ט יחיד שיש לו ס"ת והחזיק שהצבור קורא תמיד בס"ת שלו אם הי' לצבור ס"ת כשקראו בשלו נקרא חזקה ואסורי' לשנות ואם לא הי' להם ס"ת אחר לא מקרי חזקה ע"ש ובד"מ ביאר יותר דכיון שלא הי' להם לצבור ס"ת לא הי' יכולים למחות אז לא הוי חזקה ועיי' מג"א סי' קנ"ג סקמ"ה וה"נ כיון שמקדמת דנא לא הי' מנין באסאד ולא הי' יכולי' למחות לא הוי חזקה כלל ועכשיו שיש להם מנין במקומם מוחי' ואין לאנשי געדער טענת חזקה כלל:

ושלישית נ"ל לפ"מ דמבואר בד"מ שם סי' קמ"ט דהא דיש לו חזקה היינו דוקא אם קראו בס"ת שלו בהסכמת הצבור ולא נעשה באקראי וכו' והסכימו עמו התומים ונתיבות שם א"כ למה שכ' רש"י כתובות ז' ע"ב ד"ה במקהלות דלא מקרי קהל פחות מעשרה ע"ש א"כ כאן כיון שמעיקרא לא דרו באסאד רק ג' או ד' ב"ב לא הי' הסכמת קהל אסאד שיהי' המנין בבענדעק רק הסכמת יחידי' ועכשיו שהם קהל ועדה בעשרה שפיר יכולי' לשנות שיהי' בהכ"נ בעירם:

ורביעי בקודש נ"ל למה דאמרי' בכתיבות ע"ו רישא מנה לאבא בידך סיפא מנה לי בידך דלא מהני חזקת הבת רק לעצמה ולא לאב ע"ש ברש"י ותוס' וה"נ אני אומר אפי' הי' חזקה שיש עמה טענה היינו אם לא הי' אנשי בענדעק מרוצי' שיבנו ביהכ"נ באסאד

מהני חזקתם לעצמם אבל כיון שאנשי בענדעק מרוצי' רק אנשי געדער אינם מרוצי' ובאים בחזקת אנשי בענדעק לא מהני חזקת אנשי בענדעק לאנשי געדער:

וחמישיתו אוסיף עליו דהא המהרי"ק אתי עלה דאין לשנות משום דאיכא חשדא פן יאמרו מפני שבני ביתו אינם מהוגנים נמנעו לילך שם ע"ש ובמג"א א"כ הכא שלא הי' להם מקום קבוע בבית יחיד להתפלל רק שכרו בית בשותפות פעם כה ופעם כה ל"ש חשדא שיאמרו ב"ב אינם מהוגני' ואי שיאמרו בני בענדעק אינם מהוגנים הרי כיון שבני בענדעק מרוצי' ומוחלים מה איכפת להו לבני געדער להתעבר על ריב לא להם. ועוד דהרי מבואר ביו"ד סי' קי"ד ס"ד דבשל רבים ליכא חשדא ועיי' בש"כ שם סקכ"ז דשנים מקרי רבים לענין זה וא"כ אין כאן חשד כלל על בני בענדעק שהם יותר משנים:

אלא שיש לעיין למ"ש הרמב"ם בפיה"מ בגיטי' שם אהא דכהן קורא ראשון מפני דרכי שלום דהפי' דמדינא אפי' הוא ראוי לקרות ראשון אם רוצה למחול שישראל יקרא ראשון הרשות בידו אבל אסרו חכמים מפני דרכי שלום לפי שיתחדש מזה מחלוקה שמא יאמר ישראל אחר מפני מה הותר לזה שיעלה ראשון ולא הותר לי ע"ש א"כ י"ל דסיפא דומי' דרישא מערבי' בבית ישן נמי דכוותי' שאין בעל החזקה רשאי למחול לאחד מפני מה מחל לזה שינוחו העירוב בביתו ולא מחל לי שיניחו אותו בביתי וה"נ אין אנשי בענדעק יכולים למחול. אבל זה שיבוש שהרי כאן אין אנשי געדער יכולי' לומר מדוע אתם מוחלי' לאנשי אסאד ולא לנו שהרי גם להם היו מוחל' אם הי' להם מנין במקומם והיו רוצים לבנות בהכ"נ ולכן לפענ"ד הדין עם אנשי אסאד יהי ד' עמם לבנות בית ד' מקדש מעט ואנשי געדער יעשו גדר ללכת בכל שבת למנין ויש להם שכר פסיעית. וחוסן ישועות מהאל למושעות:

ואודות קונטרס בעוה"ר לא כתבתי רובי תורתי כי לא הייתי שאנן מנעורי והודות והלל לה' על המעט אשר כתבתי וכעת אנו עסוקי' באותו ענין אם יגמור ד' בעדי לכתוב בפנקס ויהי' אפשר להעתיקם אמלא מבוקשי אי"ה כי נפלאות אהבתי אליו. וד' ירחמינו ויאר פניו אתנובמאור התורה והעבודה כנפשו ונפש מחותנו ידידו ואוהבו דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה סג

שיל"ת ב' אויפאלו ב' בהר תרמ"ג לפ"ק:

כ"ב למספר ברית שלומי לא תופר, מהנותן אמרי שפר, ידידי הרב החריף הוותיק, מלא עתיק כש"ת מו"ה אברהם צבי יונג נ"י:

יקרתו הגיעני בעתו ובזמנו ויען הייתי עמוס הטרדות עם הבחורים בני הישיבה ה' עליהם יחיו וידגו לרוב לסדרם על מכונם לא הרשני עתי להשיבו והיום הזה ראשית מלאכתי במענה פי כיד ה' הטובה עלי:

ראשית דבר נתקשה בשבועות יו"ד ע"ב דפריך א"ה מתה או נשחטה תפדה הא בעי' העמדה והערכה ולפמ"ש תוס' מעילה ט"ו ד"ה ואפי' בתי' השני א"נ מי לא עסקי' דהעמידו מחיים ולא הספיק לפדותו מחיים עד שמתו ואפ"ה קאמר עולא דיצאו מידי מעילה ע"ש. א"כ מה פריך דילמא מיירי כאן נמי שהעמידו מחיים ולא הספיק לפדותה עד שמתה או נשחטה ושפיר מהני הפדיון והוא קושי' חמורה. והנ"ל בזה דהנה יש להתבונן בתוס' מעילה הנ"ל שכתבו דאם העמדה והערכה הי' מחיים מהני הפדי' לאח"מ דכבר הי' העוה"ע מחיים. הלא הערכה זו אינה דבר קצוב רק לפי שוי' וכ"מ מלשון רש"י בחומש פ' בחוקותי בפסוק והי' ערכך לפי זרעו לא לפי שוי' משמע דערכך דלעיל גבי בהמה הוא לפי שוי' וכן בפסוק בערכך נפשות וגו' כתב אין ערך זה לשון דמי' ועיי' מזרחי שם מבואר דשאר ערך הוא לשון דמי שוי' ועיי' ברמב"ם פ"ה מעירוכי' ה"ג וה"ה והי"ט שם דמוכח כן להדי' דנערך בדמי' שוי' ובהדי' דריש בת"כ בחקותי פ"ט פרשתא ד' ה"ו דאין פודי' את ההקדשות אכסרה פי' באומד רק בשווי' וא"כ מה מהני שהעריכו מחיים הלא מחיים הוא שוה יותר מלאחר שמתה וכדאמרי' ב"ק יו"ד לא נצרכה אלא לפחת נבילה וא"כ כשמתה צריכה הערכה מחדש וכיון דל"ש בה העמדה אין בה הערכה והדק"ל דאיך נפדית:

ונ"ל דבקידושי' דף כ"ט ע"א אמרי' משכו במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים מ"ט לא יהי' כח הדיוט חמיר מהקדש והקשו בתוס' שם ת"ל משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ותי' כיון דהי' בטעות שלא הי' סבור שישתנה השער ל"ה כמסירה להדיוט והקשו ע"ז מב"ב קל"ג בני של יוסף בן יועזר אשכח מרגניתא א"ל דביתהו זיל מכרה לגזבר דהקדש ולא תישיימי' את דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואמאי הא שומא בטעות ותי' בתי' הא' דהתם כששם אותה בדבר שאין שומתו ידועה לא מיקרי טעות דגומר בדעתו אפי' שוה יותר כיון דמסופק ג"כ שמא שוה פחות ובתי' השני כתבו דהתם כששם אותה בפחות משווי' מתכווין לוותר להקדש לכן שייך אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט אבל הכא לא נתכוון לוותר כלל להקדש כשמשכו במאתים שכך הי' שווה באותו שעה ל"ש אל"ג כמסירה להדיוט ע"ש ובקצוה"ח סי' שנ"ג סק"א הסביר כיון דקדושת דמים הוא א"כ ל"ש בי' דין הקדש אלא כשנותן דמים להקדש בחנם

אבל אם אינו נותן דמים להקדש בחנם ל"ש בי' דין הקדש כלל דהרי אינו מקדיש שום דבר וא"א לומר בו אל"ג כמסירה להדיוט עיי"ש:

ועיי' בעירוכי' כ"ז במתני' אמר א' בעשר וכו' וא' אומר בחמשי' חזר בו של חמשי' ממשכני' מנכסיו עד עשר וכו' חזר בו של עשר מוכרין אותו בשוי' ונפרעי' משל עשר את המותר ועיי' ברמב"ם פ"ח מעירוכי' ה"ג ודין זה מוזכר בת"כ בחקותי ספ"ט וכתב הקרבן אהרן שהערך הגדול אשר ינתן בהם לפני הכהן זה יתן הפודה ולא פחות ממנו עיי"ש ולפי דברי תוס' קידושי' הנ"ל יובן הדבר היטב דכיון שחייב עצמו ביתר משוי' ואיכא רווחא להקדש שוב אמרי' אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט:

וזה כונת התוס' במעילה מי לא עסקי' דהעמידו מחיים וחייב הפודה עצמו ביתר משוי' ולכן לא כתבו דהעמידו והעריכו מחיים דלא מיירי שהעריכו הכהן שהוא מעריך בשוי' ואין כאן אמירה לגבוה כמסירה להדיוט וצריך הערכה מחדש לאח"מ שנפחת משוי' וכמו שהקשינו לעיל רק כתבו שהעמידו מחיים וחייב הפודה עצמו ביתר משוי' שכך הי' הדרך כנראה מלשון ת"כ ורמב"ם הנ"ל וא"כ נתחייב מיד בסכום פדיון זה משום אמירה לגבוה כמסירה להדיוט כיון דאיכא רווחא להקדש ואפי' הוזל עד שעת הפדיון בחצי שוי' שהי' בשעת העמדה וממילא אפי' מתה ואיכא פחת נבלה נמי וא"כ א"צ הערכה חדשה ולא בעי העמדה ושפיר כ' התוס' שהעמידו מחיים ולא הספיק לפדותה עד שמתו דהיינו שלא נתן המעות עד אח"מ ואפ"ה קאמר עולא דיצאו מידי מעילה ופריך שפיר ולק"מ:

ולפ"ז בפרה אדומה דאמרי' בשבועות הנ"ל איידי דדמי' יקרי' ועי' קידושי' ל"א עובדא דדמא בן נתינה ע"ש גם אם מחייב עצמו בפדיונה הרבה אינו מחויב דל"ש בזה אל"ג כמסירה להדיוט כיון דליכא למימר בה דאיכא רווחא להקדש דמי יודע לשום אותה כמה היא שווה דהלא אין לה שער ושומא ידוע [ועיי' טו"ז חו"מ סי' ק"ץ ס"א] וכיון דאיכא מחויב בהערכה שהעריכוה מחיים שוב צריך הערכה חדשה לאח"מ וכיון שאינה בהעמדה אינה בהערכה ופריך שפיר א"ה מתה או נשחטה תפדה הא בעי' העמדה והערכה ואין לומר כתוס' דמעילה כקושיתינו הנ"ל לאמת:

ויותר קרוב לאמת נ"ל ואקדים להשוות סתירת התוס' שכתבו בחולי' קל"ה ד"ה והא וא"ת ולימא כשהעמיד והעריך ואח"כ עבר וגזז ופדה ותי' דבשעת פדיי' בעי' העוהע"ר והוא סותר לכאו' לדברי התוס' מגילה הנ"ל דמהני העמדה והערכה מחיים ופדיי' לאח"מ וכבר העיר בזה מעלתו נר"ו. אבל לפענ"ד הם שפה אחת ודברים אחדים דהנה המהרש"א שם בחולי' הקשה אכתי לימא כשהעמיד והעריך ופדה ואח"כ גזז ותי' כיון

דהגיזה מחובר עדיין בבהמה לא מהני בה פדיי' לבדה דחו"ל כאלו פדה אבר מבהעה שכולה קדושה דלא מהני ול"ל נמי כשפדה כולה דא"כ הוי' כחולין לכל דבריה עיי"ש ולפ"ז אני אומר דכך הוא סברת התוס' דלא מהני העמדה והערכה אלא אם בשעת העמדה והערכה הוא ראוי לפדיי' ואז מהני אפי' פודה אח"כ משום דבידו לפדות אז. אבל אם בשעת העמוהע"ר אינו ראוי לפדיי' ואין בידו לפדותו אז ל"מ העוהע"ר של עכשיו על זמן שיהי' ראוי לפדיון דהוי כמו דשלב"ל והגע בעצמך אם העמיד והעריך בהמה תמימה שהוא קדשי מזבח ואח"כ נפל בה מום פשיטא דל"מ העמדה והערכה של שעת תמימות על אחר נפילת המום כיון שבשעת העוהע"ר לא היתה ראוי לפדיי' [ועיי' בכורות מ"ט] וה"נ בשעת העוהע"ר לא הי' הצמר ראוי לפדי' כמ"ש מהרש"א דהוי כפודה אבר מבהמה שכולה קדושה ומשו"ה ל"מ העוהע"ר של שעה זו גם לפדיון שאחר הגזיזה והיינו שכתבו התוס' דבשעת פדיי' היינו בשעה שראוי לפדיון בעי' העמדה והערכה ולא כתבו להיפך דבעי' פדיי' בשעת העוהע"ר דהא העמדה והערכה הוא קודם פדיי' אלא משום דבאמת לא בעי' פדיון בשעת העמדה והערכה וסגי גם אם פודה אח"כ רק שצריך העוה"ע בשעה שראוי לפדיי' ולפ"ז שם במעילה דמיירי שהיתה ראוי לפדיון גם מחיים בשעת העוהע"ר אלא שלא הספיק לפדותה עד שמתו שפיר כתבו תוס' דמהני העמ' והער' דמחיים לפדות אח"מ ואין כאן סתירה כלל:

והנה כפי הנראה מלשון התוספתא פרה נפדית על כל פסול שבה מתה תפדה נשחט תפדה פרש"י נשחטה חוץ למקומה מוכח דדוקא אם אירע בה פסול או מצא נאה הימנה יכול לפדותה אף דשאר קדוה"ג אינו נפדה ע"י פסול עד שיהי' בו מום וכמו דאמרי' בכל דוכתי ירעה עד שיסתאב אבל קודם שיסתאב לא אבל פרה נפדית בלא מום רק גם על פסול אחר אבל בלא פסול ולא מצא אחרת נאה הימנה א"י לפדותה וכן נראה מלשון הרמב"ם פ"א מה' פרה אדומה ה"ח ואף דקדשי בדה"ב היא מ"מ כיון דכל הפסולי' הפוסלי' בקדשי מזבח פוסלי' בה וכמ"ש הרמב"ם שם ה"ז דינה לענין זה כקדשי מזבח דאינה נפדית בלא פסול ודו"ק בלשון הרמב"ם שם שכתב ואעפ"י שהיא כקדשי בדה"ב ולא קדשי בדה"ב ממש הואיל וקראה הכתוב חטאת עיי"ש ומעתה אם העמיד והעריך קודם שמתה או נשחטה בפסול לא היתה ראוי לפדיון ובכה"ג גם לדברי תוס' מעילה הנ"ל לא מהני העמ' והער' דמחיים לפדות לאח"מ וכמ"ש ופריך שפיר א"ה וכו' והא בעי' העוה"ע ולק"מ:

ופשיטות י"ל דדוקא במתה מאילי' שייך לומר שהעמיד והעריך מחיים ולא הספיק לפדות עד שמתה מאילי' אבל בנשחטה שהוא שחטה במתכוין [ועיי' יומא מ"ב לחד

מ"ד שחיטת פרה בזר פסולה ועיי' בעין משפט שם שציין רמב"ם פ"א הי"א ופ"ד הי"ז ועיי' בהגהות מהרוו"ב שהשיג עליון] בזה ל"ש לא הספיק לפדותה עד ששחטה כי מי עיכב על ידו שלא לפדותה קודם ששחטה ועיקר קושי' הגמ' מנשחטה תפדה אלא כיון דנשחטה לא מיירי בלא הספיק לפדותה גם מתה לא מיירי בהכי דבחדא מחתא מחתינהו לכן פריך מתרווייהו אבל עיקר הקושי' מנשחטה ולתי' זה כוון גם חתני הרב החריף מו"ה גרשון נ' והוסיף ראי' מתוס' שציינו א"ה נשחטה תפדה הא בעי' העוה"ע ופלא דשבקי מתה ומוכח כפי' הנ"ל וא"ש:

ומה שנתקשה בהבנת דברי תוס' מעילה ט"ו ד"ה ואפי' שכ' בתי' הראשון דשמא קסבר קדשי בדה"ב לא היו בכלל העוה"ע הלא קושי' הגמ' היא על עולא אר"י ור"י ס"ל בתמורה ל"ב לרבנן דר"ש במתני' שם דא' קדשי מזבח וא' קדשי בדה"ב היו בכלל העוה"ע ולרבנן דר"מ דוקא קדשי בדה"ב היו בכלל העוה"ע ולא קדשי מזבח עיי"ש בתוס' דף ל"ג ע"ב ד"ה כדתני' רק ר"ש ס"ל קדשי מזבח היו בכלל העוה"ע ולא קדשי בדה"ב ומסתמא הלכה כרבנן ואיך אפשר לומר לר"י דס"ל קדשי בדה"ב לא היו בכלל העוה"ע כר"ש זה תוכן כונתו בתוס' ביאור קצת. נ"ל לתרץ בכמה אנפין שוני' והוא דלכאורה ק"ל לר"י אליבא דרבנן דאמר א' קדשי מזבח וא' קדשי בדה"ב היו בכלל העוה"ע מנלי' הא הלא קרא דואם כל בהמה טמאה וכו' דמסיק לי' העוה"ע מיירי עכ"ח בקדשי מזבח כדדריש לי' בברייתא דתני' כוותי' דר"י בתמורה ל"ג אלא דילפי' נמי קדשי בדה"ב שישנן בהעוה"ע מדכתי' בין טוב ובין רע איזהו דבר שאינו חילוק בין טוב ובין רע הו"א זה קדשי בדה"ב וכדאמרי' בתמורה שם לר"ל אליבא דרבנן רק דלר"ל קאי העוה"ע דוקא על קדשי בדה"ב ולא על קדשי מזבח ולר"י קאי אתרווייהו ועיי' רש"י שם דף ל"ג ד"ה ור"י כתב כן בהדי' ולפ"ז תקשי הלא מצינו גם קדושת דמי' למזבח כגון שהקדיש זכר תמים לדמי נסכים וא"כ מנ"ל דקדשי בדה"ב בעי העוה"ע דילמא גם קרא דבין טוב ובין רע מיירי נמי כרישא דקרא אלא דרישא דקרא מיירי בקדה"ג למזבח וסיפא דקרא דבין טוב ובין רע שאינו חלוק בין טוב לרע מיירי בקדושת דמים למזבח דג"כ אין חילוק בין טוב לרע ובזה בעי' העוה"ע אבל בקדשי בדה"ב לעולם אימא לך דלא בעי' העמדה והערכה:

מיהו י"ל כיון דבין קדושת דמים למזבח ובין קדשי בדה"ב תרווייהו קדושת דמים נינהו ולא קדה"ג ושווין בדיניהם א"כ אם קדושת דמים למזבח בעי העוה"ע גם קדושת דמים של בדה"ב בעי' העוה"ע. אך כ"ז אם שווין בדיניהם אבל אם נאמר שחלוקי' בדיניהם שבקדושת דמים לבדה"ב יש מעילה ובקדושת דמים למזבח אין מעילה ודאי קשה כנ"ל ועיי' שבועות ד"ו וד"ז והנה למאי דאמר ר' ינאי במעילה ט"ו דאין מעילה אלא בקדשי

בדה"ב ועולה שהם מיוחדי' לה' ולא בקדשי מזבח דאית בהו לכהנים ולבעלי' פשיטא דגם בקדושת דמים למזבח אין בו מעילה דהרי ימכרנו ויקנה בו דבר שיש בו לכהנים ולבעלי' וא"כ חלוקי' הם בדיניהם וממילא י"ל דלא ילפי' מקרא דבין טוב ובין רע רק קדושת דמים למזבח דבעי' העוה"ע ולא קדשי בדה"ב כקושי' הנ"ל:

ולפ"ז א"ש דודאי לפי המסקנא דמעילה ט"ו דבכל הקדשי' יש מעילה ועיי"ש בתוד"ה מהאי וא"כ אין קדשי בדה"ב חלוקי' בדיביהם מקדושת דמי' למזבח שפיר קאמר ר"י בתמורה ל"ב דלרבנן גם קדשי בדה"ב היו בכלל העוה"ע מקרא דבין טוב לרע אבל כאן דפריך אילימא בקדשי בדה"ב א"כ הפי' אבל בקדשי מזבח לעולם נימא כדר' ינאי דאין בו מעילה וא"כ חלוקים הם בדיניהם שפיר תי' התוס' די"ל דס"ל למקשן דקדשי בדה"ב לא היו בכלל העוה"ע וקרא דבין טוב לרע אתי' לקדושת דמי' למזבח וכקושי' הנ"ל וא"ש:

ובסגנון הנ"ל י"ל עוד באופן יותר נאות ואקדים שני הקדמות א) הנה בממון הדיוט יש לכל אדם בממון שלו קנין שוי' וקנין חפץ ואם א' רוצה ליתן לו שוי' של החפץ וליקחו בחזקה הוא חמסן ועיי' ב"ק ס"ב וקי"ט ועובר בלא תחמוד עיי' רמב"ם פ"א מגזילה ה"ט ובטור חו"מ סי' שנ"ט ועיי' מהרש"א ב"מ דף ה' ובראשונים קידושין ח' גבי מנה אין כאן משכון אין כאן ובנמ"י ב"מ ד' וכיון שיש לו בו קנין חפץ אם שווה דינר ואינו רוצה למכרו אפי' במאה מנה אין אדם רשאי ללקחו ממנו אפי' בשוי' ויותר משוי' אמנם בקנין הקדש בקדושת דמי' של בדה"ב נ"ל דאין להקדש בו רק קנין שוי' ולא קנין חפץ ועכ"פ הבעלי' יכולים לפדותו אפי' בע"כ של גזבר וראי' לזה מדאמרי' יבמות פ"ח הקדש נמי אי קדושת דמים משום דבידו לפדותו ואי אינו יכול לפדותו בלא רצון הגזבר הלא אינו בידו דדילמא לא ירצה הגזבר למכרו לו א"וו דגם בע"כ של גזבר יכול לפדותו וכיון שיכול לפדות בע"כ של גזבר בשוי' א"כ אין להקדש בו רק קנין שוי' ולא קנין חפץ:

עוד נקדים ב) דיש לחקור אם מעילה בקדשי בדה"ב הוא מצד קנין ממון של הקדש שגוזל את ההקדש או מצד קנין איסור שיש להקדש ועיי' בס' שב שמעתתא שמעתא וי"ו פ"ד שהוכיח מדברי תוס' מעילה כ"א דאין מעילה בנכסי הקדש מצד קנין ממון שבו רק מצד קנין איסור עיי"ש. אבל נ"ל סברא ישרה דכ"ז לפי האמת דגם בקדה"ג יש מעילה אף שאין לגבוה בו קנין ממון ועיי' ב"ק ע"ו מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן ועיי"ש בתוס' ד"ה והשתא עיי' חולי' מ' ע"ב ועיי' רש"י מעילה ט"ו דילפי' לי' מואיש כי יאכל קודש בשגגה דיש מעילה בקדוה"ג והאי קרא מירי נמי בתרומה ובתרומה ודאי אינו משום דין ממון רק משום דין איסור עיי' פסחים ל"ב ואפי' אכל תרומת עצמו דלא גזל מידי נמי משלם ועיי' תוס' כתובות ל' ע"ב סד"ה זר א"כ שפיר

אמרי' דמעילה בהקדש הוא רק מצד דין איסור שבו ולא משום דין ממון אבל לר' ינאי דאין מעילה בקדשי מזבח אלא בקדשי בדה"ב ועולה שהם קדשי' המיוחדי' לה' ואין לכהנים ובעלי' בהם כלום שפיר י"ל דאיסו' מעילה הוא מצד דין ממון שבו שגוזל נכסי גבוה ולא מצד דין איסור שבו:

ומעתה נ"ל לחדש דהא דבעי' העהו"ע בקדשי בדה"ב שיופקע קדושתו ואיסור מעילה היינו אי אמרי' שיש להקדש בו קנין חפץ או שהמעילה הוא מצד דין איסור שבו שפיר י"ל דגילתה תורה אף שנותן שוי' של חפץ בלי העמוה"ע אינו נפקע קנין חפץ או קנין איסור ויש בו מעילה עדיין. אבל למ"ש דאין בו קנין חפץ רק קנין שוי' ואינימא דהמעילה הוא רק מצד ממון שבו שגוזל השוי' של החפץ אין סברא כלל לומר דאם נותן השוי' בלי העמדה שלא יופקע קדושתו שהרי לא הי' בו להקדש כ"א דמי שוי' וכיון שנותן דמי שוי' מה"ת שלא תפקע קדושתו. ולפ"ז א"ש דודאי לפי מסקנא דמעילה ט"ו שגם בקדוה"ג יש מעילה והוא מצד איסור שבו ולא מצד דין ממון שפיר ס"ל לר"י דגם קדשי בדה"ב לרבנן הי' בכלל העמוה"ע אבל תוס' כתבו שפיר בדעת המקשן לר' ינאי דאין מעילה אלא בקדשי' המיוחדי' לה' דאז הוא מצד דין ממון וכיון שאין בקדשי בדה"ב קנין חפץ אין סברא שיהיו בכלל העמוה"ע כמ"ש ושפיר י"ל דס"ל קדשי בדה"ב לא היו בכלל העמדה והערכה וא"ש היטב:

ושלישי' על כולו לפמ"ש רמב"ם פ"ה מערכין ה"ה דמקדיש בהמה טהורה תמימה לבדה"ב וכו' נפדית כשהיא תמימה וכו' ואין הפודה פודה אותה אלא ע"מ להקריבה למזבח למה שהיא ראוי' והדמים יפלו לבדה"ב והוא מגמ' תמורה ל"ג עיי"ש ונ"ל דבר חדש דבזה אף דבעי הערכה וכמ"ש הרמב"ם שם אבל העמדה לא בעי וגם לא הוזכר ברמב"ם שם העמדה כמ"ש בהי"ב וטעמא נ"ל דהרי הא דילפי' דקדשי בדה"ב היו בכלל העמוה"ע הוא מקרא דבין טוב ובין רע איזהו דבר שאינו חלוק בין טוב לרע הו"א זה קדשי בדה"ב וכיון דבמקדיש בהמה טהורה לבדה"ב יש חילוק בין טוב לרע דאם היא טובה ותמימה אינה יוצאה מידי מזבח ונפדית ע"מ להקריבה ואם היא בעלת מום כשנפדית יוצאה לחולין שוב לא היתה בכלל העמוה"ע וממעטי' לה מאותה כמו דממעטי' בתמורה ל"ג בע"מ מעיקרא ולא אמרי' דקדשי בדה"ב היו בכלל העמוה"ע אלא בבהמה טמאה דבה אין חילוק בין טוב לרע ופריך שפיר אדעולא אר"י קדשי' שמתו יצאו מידי מעילה ד"ת במאי אילימא בקדשי בדה"ב היינו בהמה טהורה תמימה לבדה"ב אפי' כי מתו נמי וע"ז כתבו תוס' שפיר דשמא קסבר קדשי בדה"ב בבהמה טהורה תמימה לא היו בכלל העמוה"ע וכנ"ל:

ורביעי בקודש נ"ל לחדש עיי' משנה מעילה די"ג כל הראוי למזבח וכו' ועיי' רשב"ם ב"ב ע"ט ראוי למזבח ולא לבדה"ב כגון שור וכשב ועז תמימי' וכו' ואינו ראוי לכובשן בבנין לבדה"ב ולא למזבח כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהם לא לזה ולא לזה כגון חלב וגבינה וכו' הני דקתני ראשון ראשון חשוב דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדה"ב וקדשי בדה"ב חשיבי מקדשי דמים שאינם ראוי' לגופן לא למזבח ולא לבדק הבית אלא למכור וליקח בדמיהם צרכי מזבח או בדה"ב וכו' עיי"ש מבואר דיש ב' מיני קדשי בדה"ב מה שראוי גופו לבדה"ב ושנית מה שגופו אינו ראוי לבדה"ב רק למכור וליקח בדמיו לבדה"ב ולפ"ז נ"ל לחלק דודאי קדשי בדה"ב שגופן ראוי לבדה"ב דמעיקרא כי הקדיש אדעתא דגופן הקדיש ועתה רוצה לפדותן ולהוציאן לחולי' ולהתפיס קדושתן על הדמי' בזה ודאי בעי' העמוה"ע דגם הם היו בכלל העמוה"ע אבל בקדשי בדה"ב שאין גופן ראוי לבדה"ב ומעיקרא כי הקדיש לא הקדיש רק לדמיהן למוכרן ויהי' הדמים לבדה"ב בזה ודאי לא בעי' העמוה"ע לצאת לחולי' דמעיקרא לא הקדיש רק דמיהן ולא הן ועיי' באו"ח סי' קנ"ג סי"ג וסכ"א בהג"ה וא"כ י"ל דכונת התוס' דפריך שפיר אדעולא דקאמר יצאו מידי מעילה ואי בקדשי בדה"ב אפי' כי מתו נמי עכ"פ בדברי' שאין ראויי' לגופן לבדה"ב דבזה קדשי בדה"ב לא היו בכלל העמדה והערכה:

וחמישיתו אוסיף עליו עפמ"ש הרמב"ם בפ"ה מערכין ה"ט ומפני מה יקרבו דמי אלו עולות וכו' והסולת והיין והשמן שנפסלו אין להם פדיון שנא' והעמיד את הבהמה כל שישנו בכלל העמוה"ע יש לה פדיון וכל שאינו בכלל העמוה"ע אין לה פדיון עיי"ש. והנה זה ברור דדין זה הוא דוקא בקדוה"ג אבל בקדושת בדה"ב יש פדיון לכל הדברים אף שאינן בע"ח ואינם בהעמוה"ע כמבואר בכמה דוכתי וכן מבואר להדי' מדברי רש"י מנחות ק' ע"ב ד"ה שלא דדין זה הוא רק בקדוה"ג ולפ"ז ק"ל לר"י אליבא דרבנן במשנה תמורה ל"ב דגם קדשי בדה"ב היו בכלל העמוה"ע וכן פסק הרמב"ם פ"ה דעירוכי הי"ב א"כ בקדשי בדה"ב נמי נימא הכי דכל שאינו בהעמוה"ע אין לה פדיון והוא פלא לכאורה:

אבל אחר העיון לק"מ דבשלמא גבי קדוה"ג שלא נזכר שיש לו פדיון בשום מקום אלא בקרא דהעמ' והע' א"כ לא מצינו שיהי' לו פדיון אלא ע"י העמוה"ע אבל מה שאינו בכלל העמוה"ע לא מצינו לו פדיון ומשו"ה שפיר אמרי' כל שאינו בהעמוה"ע אין לו פדיון אבל בקדשי בדה"ב דכתיב פדיון במק"א ונתן הכסף וקם לו ועיי' קידושי' ה' ברש"י ור"ן וש"מ ב"מ סוגי' דמשיכה רק דגילתה תורה במידי דאפשר בהעמוה"ע דאין לו פדיון בלי העוה"ע אבל דבר שאינו בהוה"ע בדוכתי קאי דיש לו פדיון בלי הוה"ע וא"ש:

אלא דלפ"ז קשה א"כ למה בקדשי בדה"ב שמתו יקברו לרבנן דתמורה ל"ב משום דהוו בכלל הוה"ע ואין להם פדיון הא כיון שמתו וא"א בהעמוה"ע יש להם פדיון בלי העמוה"ע מקרא דונתן הכסף וקם לו כמ"ש והי' אפשר לומר דס"ל כמ"ד שבועות ל' דון מינה ומינה וא"כ בשלמא בדבר דל"ש לעולם העמוה"ע שפיר יש לו פדיון כנ"ל אבל בדבר ששייך בו העמוה"ע אם א"א בהעוה"ע אין לו פדיון כלל אפי' בקדשי בדה"ב כמו בקדוה"ג אלא דא"כ תקשי הלכתא אהלכתא דהרי קי"ל כרבנן דתמורה ל"ב דאם מתו יקברו וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מערכין וקי"ל נמי כחכמי' דשבועות ל"ה ע"ב בשבועת הפקדון דחייב בין מפי עצמו בין מפי אחרים וכמ"ש הרמב"ם פ"ז משבועות ה"א וס"ל דדון מינה ואוקי באתרא כדמסיק הגמ' בשבועות ל' הנז':

לכן נ"ל דבאמת מה"ת מודו רבנן דקדשי בדה"ב שמתו יש להם פדיון כקושיתינו הנ"ל רק מדרבנן יקברו כיון שהי' בכלל העוה"ע בחיים כבהמה שהיא קדוה"ג לכן גזרו אטו בהמה של קדוה"ג דמדינא מתו יקברו שגם בבהמת קדושת בדה"ב מתו יקברו ומצינו כזה דמתו יקברו מדרבנן שם בתמורה ל"ג ע"א מתו תמימי' יקברו ופרש"י משום מעלה עיי"ש ולפ"ז שם במעילה ט"ו דקאי התוס' על יצאו ידי מעילה ד"ת שפיר כתבו תוס' דשמא קסבר קדשי בדה"ב לא היו בכלל העמדה והיינו מה"ת שלא יהי' להם פדיון כשמתו וכמ"ש אבל מחיים ודאי מודו התוס' דלר"י אליבא דרבנן היו בכלל העמדה ד"ת וא"ש:

ופלא בעיני על הרמב"ם הנ"ל למה שינה לשון המשנה במנחות ק' דקתני העופות וכו' אין להם פדיון שלא נאמר פדיון אלא בבהמה ועיי"ש בפי' המשנה ורמב"ם יהיב טעמא משום שלא היו בכלל העמוה"ע ויש נ"מ בין ב' הטעמים גבי קדשי בדה"ב וכמ"ש בסמוך ויש להאריך בזה וצ"ע:

ומ"ש לתרץ קושיתו הראשונה דהא דבעי' העמוה"ע בשעת פדיי' תלי' בפלוגתא אי בעי' קרא כדכתיב בסנהדרין מ"ה ומכות יו"ד ונזיר מ"ו הענין ארוך ורחב מאוד ואין הפנאי מסכים לברר כעת. אבל לפענ"ד הכלל בזה עפמ"ש הרמב"ם בס' המצות שורש ז' דאין למנות דקדוקי מצוה במנין המצות ולמשל מות יומת הנואף והנואפת היא המצוה אבל על איזה אופן יהי' המיתה הוא דקדוקי ותנאי המצוה ארוסה בסקילה ונשואה בחנק ובת כהן בשריפה עיי"ש באריכות ונ"ל דהך פלוגתא אי בעי' קרא כדכתיב הוא רק בדקדוקי ותנאי המצות דמ"ד לא בעי' קרא כדכתיב ס"ל דדקדוקי ותנאי המצוה לא נאמרו רק למצוה אבל לא לעכב וגם אם א"י לקיים המצוה בכל דקדוקי' והנאי' מ"מ מחויב לקיים עיקר המצוה ומאן דס"ל בעי' קרא כדכתי' ס"ל דאם א"י לקיים בכל דקדוקי' אינו מצוה

כלל אבל בדבר הרשות כגון פדיון קדשים שאינו מצוה חיובית לפדות בודאי כ"ע מודי' דבעי' קרא כדכתיב דהתורה כתבה שאין מעשה זה מועיל אלא באופן זה דבזה אין לומר שנכתב למצוה דהרי אינו מצוה כלל והמעיין בכל המקומות ימצא שהפלוגתא הוא רק באופן הנ"ל שכתבתי במידי דמצוה וזה פשוט לענ"ד וממילא נדחה מ"ש מעלתו בזה ויעיי' בתשו' חו"י סי' קס"ז שהאריך בענין זה בקושיות רבות ולפמ"ש יתיישבו הרבה מתמיהותיו ע"ש:

ומה שהקשה שם בסוף התשו' ממנחות כ"ז דבעי' מלא קומצו דמיעוטו מעכב את רובו ות"ל בלא"ה הא בעי' קרא כדכתיב וגם מה שהק' מסוטה מ"ה ע"ב אעפ"י שאינו אותן כשר הא בעי' קרא כדכתי' הוא פלא דאפי' למ"ד בעי' קרא כדכתי' היינו בעלמא אבל בקדשי' ודאי בעי' שנה עליו הכתוב לעכב וכל סדר קדשי' מלא מזה וגם עגלה. ערופה כפרה כתי' בה כקדשי' כדאמרי' בכ"ד ובעי' נמי שנה עליו הכתוב לעכב כמו בקדשי' וכ"מ קצת מלשון רש"י בסוטה שם וצ"ע. ובזה יהי שלום בחילו וכו' כנפש אוהבו בכל לב הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה סד

שיל"ת ב' אויפאלו יום ד' לס' ויברך אותם משה תרס"ג לפ"ק:

האלף לך שלומים, מגבהי מרומים, בני אהובי הרבני החריף ובקי, זך ונקי כמו"ה בן ציון ני' ולביתך נאוה כדת כלתי החשובה מ' גאלדא בת מלכה תי' לאוי"ט בריאה ושלימה ולבתך נכדתי תי' לאוי"ט:

מכתבך מיום אתמול קבלתי ומה שנסתפקת לדעת רמב"ן שהביא קצוה"ח סי' ר' דבהקדש ע"י זכי' ליכא מעילה איך הדין באמר רגלה של זו עולה דפשטה קדושה בכולה כדאי' בתמורה י"א אם יש מעילה בכל הבהמה חוץ מרגלה אי הוי כהקדש ממילא ע"י זכיה ולא בדיבורו ולית בי' מעילה, ולפענ"ד פשוט דאית בי' מעילה דזה מקרי הקדש ע"י דיבורו ודיבורו מתפשט בכולה וזה מבואר ברש"י קידושי' ז' ד"ה התם בהמה וכו' לפיכך יש כח במאמרו לפשוט וכו' לפיכך אין דיבורו תפיס בה ע"ש מבואר שהדיבור הוא מתפשט בכולה וכיון שהוא הקדש ע"י דיבורו שפיר אית בי' מעילה. וכן מוכח מהא דמחלק התם בגמ' בדעת אחרת דהיינו בחצייך מקודשת לי או בהמה של שני שותפי' והקדיש אחד לא אמרי' דפשטא קדושה בכולה ואי נימא דממילא פשטה בכולה או משום דאברי' יונקי' מהדדי א"כ אפי' בדעת אחרת נמי נימא דממילא פשטה בכולה א"וו

בעי' שדיבורו יפשוט בכולה ואם יש דעת אחרת אין כח בדיבורו לפשוט בשל אחרי' ועיי' תוס' רי"ד שם:

ועוד דאפי' בהקדיש פיו ואח"כ קנה הקדש בקנין חצירו דשוב ליתא בשאלה כתב קצו"ח שם דאפי' נשאל יש בו מעילה כיון שבא ע"י הקדש פה וה"נ אפי' אם ממילא פשטה בכולה כיון שעיקרו בא ע"י הקדש פה שפיר אית בי' מעילה ויש לחלק בדוחק:

ומה שתמהת אהא דפריך בפסחים ס"ו ע"ב פסח בשבת היכי מצי מקדיש לי' והתנן אין מקדישי' והקשית לדעת תה"ד סי' רס"ט הביאו מג"א סי' של"ט סק"ח וש"כ יו"ד סי' ש"פ סקי"ב גבי פדה"ב דאפשר לתת המעות מע"ש ע"מ שיחול הפדיון בשבת וכן בירושלמי פח"י דשבת ה"ח אר"א אדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר וא"כ ה"נ יכול להקדיש הפסח בע"ש ע"מ שיחול הקדש בשבת. ולפענ"ד נראה לחלק דהא דאין מקדישי' אמרי' בביצה ל"ז גזירה משום מקח וממכר ופרש"י דלמו"מ דמי שמוציאו מרשותו לרשו' הקדש ולפ"ז אף במקדיש מע"ש ע"מ שיחול בשבת אסור מה"ט כיון שמוציאו בשבת מרשות לרשות אבל בהאי דתה"ד מקנ' המעות לכהן מע"ש רק שהפדיון יחול בשב' ואין כאן בשבת הוצאה מרשות לרשות ולא דמי למקח וממכר ושפיר מותר וחל הפדיון אף שהכהן קנה המעות מע"ש דהני זוזי לאו למלוה דמי כדאמרי' בקידושי' נ"ט ועיי' בר"ן שם ועיי' בכורות מ"ט:

וכן הפרשת תרומה בשבת אינו אסור משום הוצאה מרשות לרשות כמו"מ דהא גם בעודו טבל חלק תרומה ומעשר אינו שלו כמ"ש תוס' פסחים ל"ח ע"א ד"ה אתי' רק משום דהוי מתקן כמ"ש רש"י שבת ל"ד ד"ה ספק חשיכה וכ"כ הרמב"ם פכ"ג משבת ה"ט והוא משום אי' מכה בפטיש כמ"ש כ"מ שם הי"ד ולהכי כשאומר מע"ש שפיר מותר אעפ"י שחל בשבת כמו שמותר להדליק נר מע"ש והוא הולך ודולק בשבת. ואף שבהי"ד שם כתב הרמב"ם ואין מגביהי' תרומה ומעשרות שזה דומה למקדיש אותן פירות שהפריש ועוד מפני שהוא כמתקן וכו' היינו דוקא במגביה אבל באינו מגביה רק שחל שם תרומה עליהם אינו דומה למקדיש כלל כיון שאינו יוצא מרשות לרשות ושפיר מותר ועיי' בכ"מ שהאי' במגביה מפני אי' הכתיבה אבל באינו מגביה ואומר מע"ש ל"ש איסו' זה כלל כיון שהקדישו מאתמול ואף שחל עליו שם תרומה בשבת אינו נראה כמקדיש התרומה ול"ש שמא יכתוב וא"ש. ובזה תנוח דעתך והי' שלום וברכה חיים עד העולם כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה סה

שוכ"ט לכבוד ידידי הרב הגאבדק"ק אויוואראש כש"ת מו"ה נתנאל הכהן פריעד ני':
ראיתי קושי' כבוד מעלתו על טו"ז או"ח סי' קנ"ה סק"ז שחידש דהא דאמרי' דאסור לעשות מקדושה גדולה קדושה קלה היינו כל זמן שראוי לקדושה גדולה אבל אם אינו ראוי לזה רק לקלה טפי עדיף שיעשו בה לכהפ"ח קדושה קלה ממה שתהי' פנוי' ותגנז ע"ש והתפלא הא אמרי' במנחות ל"ב ס"ת שבלה ותפילי' שבלו אין עושי' מהם מזוזה לפי שאין מורידי' מקדושה חמורה לקדושה קלה. לדעתי לק"מ דטו"ז דייק בלישנא "בהנך מילי" פי' בתשמישי קדושה שקדושה שלו הוא מחמת שמשמשי' בו לדבר קדושה וא"כ אם אינו ראוי לשמש בו קדושה חמורה מוטב להשתמש בו קדושה קלה משיהי' פנוי ולא ישתמשו בו דבר קדושה כלל שהוא הורדה טפי אבל בקדושה עצמה וכי קדושת ס"ת הוא מפני שקורי' בו בצבור או קדושת תפילי' מפני שמניחי' אותם הרי גם אם אין קורי' בו לעולם ואינו מניחי' התפילי' לעולם ג"כ הם קדושה חמורה וא"כ גם אם בלו ואין קורי' בו ואין מניחי' אותם בקדושתייהו קיימו והם קדושה חמורה לכן אין מורידי' אותן לקדושה קלה לעשות מהם מזוזה וא"ש:

תשובה סו

שיל"ת ב' אויפאלו ג' במדבר תרנ"ב לפ"ק:
ישאו הרים שלום, לאוצר בלום, ידידי הרבני החו"ש, וריח לו כלבנון, שמו ינוץ כמו"ה חיים זלמן מאשקאוויטש ני' בק"ק באסארמעני:
מכתביו קבלתי וכו' ומה שהתפלא בש"ס ע"ז דס"ב אהא דבעי ר' אושיעי' קדמה והקדישתו מהו וכו' היא גופא קמבע"ל הקריבתו והא ליתא בשעת ביאה מותר אבל הקדישתו בשעת ביאה אסור או דילמ' כיון דתנן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הקדישתו מותר וכו' וק"ל למ"ש הש"ך בחו"מ סי' רנ"ה דאמירה לגבוה כמסירתו להדיוט היינו שא"י לחזור בלא שאלה אבל מ"מ יכול לישאל על הקדש עד שיבוא ליד גזבר א"כ לר"א דאמרי' הואיל ואי בע' מיתשיל עלה הוי כדידיה בפסחי' מ"ו א"כ מאי מה שהקדישתו הא אכתי שלה הוא משום הואיל ואי בעי מיתשיל עלה והוי אתנן. ולפענ"ד לק"מ ורק אבאר פי' הגמ' דפריך נתן לה ואח"כ בא עלי' וליחול עלי' אתנן למפרע פי' דמיירי דאמר הילך טלה מעכשיו ובשעת ביאה תהא נגמרת המתנה כמ"ש תוס' בע"ז ס"ב ד"ה אלא וא"כ הוי כמשוך פרה זו ולא תקנה לך מעכשיו ולאחר ל' יום דכתבו תוס' בכתובות פ"ה ע"א ד"ה הא דמעכשיו מתחיל הקנין ואינו נגמר עד לאחר ל' וכן אי"ל

לר"י בקידושין ע"ש וכיון דגמר הקנין בשעת ביאה ליהוי אתנן ומשני שקדמה והקריבתו והרי מבואר בראשוני' בקידושין שם במקדש מעכשיו ולאחר ל' יום שיורא הוי כאלו אמר חוץ מאותו שיקדשך תוך שלשים אבל אם לא קדשה שום אדם תוך שלשים הוי קידושי' גמורי' מתחילת שלשים ע"ש בר"ן וה"נ הילך טלה זה מעכשיו ולכשתבעל לא שייר בקנין רק שיוכל להקטת לאחר עד שתבעל וכיון שקדמה והקריבתו וא"י להקנות לאחר שוב קנתה משעה ראשונה והוי שלה לגמרי קודם ביאה ואינו נעשה אתנן כלל ועיי' תוס' ע"ז ס"ב ד"ה יאות וחי' רמב"ן ור"ן שם וע"ז פריך ואי דאקני' ניהלי' לאלתר דהיינו מעכשיו ולכשתבעל כנ"ל פשיטא כיון דליתא בעולם וא"י לחזור ולהקנות לאחר דקנתה קודם ביאה ול"ה אתנן וכנ"ל ועיי' תוס' ד"ה אלא ואי דאמר לא נקני לך עד שעת ביאה מ' מצי מיקדשה לי' וכו' ומשני דא"ל לא מיקני' לך עד שעת ביאה ואי מצטריך לך ניקני לך מעכשיו וסד"א כיון דאמר לא ליקני לך עד שעת ביאה אף דא"ל ואי מצטריך לך קני מעכשיו ולכשתבעל מ"מ שייר בקניני טפי דלא ליקני מעכשיו אלא בתנאי הבעילה או שלא יהי' לגמרי שלה עד שעת ביאה וכיון שהביאה גורמת הקנין למפרע ליחול עלה אי' אתנן למפרע קמ"ל דכיון דכי מצטריך לה הקנה לה מעכשיו שוב קנתה לגמרי קודם ביאה בקדמה והקריבתו כנ"ל ול"ה אתנן וע"ז בעי ר' אושעי' קדמה והקדישתו מאי מי אמרי' כיון דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט והוי כאלו מכרה אותו לאחר ומקרי מצטריך לה והקנה לה מעכשיו ולכשתבעל וכיון שהוא א"י להקנותו לאחר שוב הוי לגמרי שלה קודם ביאה ואינו נעשה אתנן או דילמא נימא שאין בדעתו להקנותו אלא כי מצטריך לה לצורך דלא יהי' בעולם אבל כל זמן שהוא בעולם לא הי' בדעתו להקנות לה מעכשיו ולכשיבעל ועיי' בריטב"א ע"ז שם:

זו הוא הוצעה של שמועה מפניני ראשונים ובתוספות מרובה משלי והכלל העולה דאם קנתה בקנין גמור קודם ביאה ל"ה אתנן ולפ"ז לק"מ דנהי דאמרי' הואיל וא' בעי מיתשיל עלה הוי כדידה מ"מ כיון דהקדש מקרי מיצטריך לה [ואפי' אי מיתשל עלה ועוקרת ההקדש למפרע ל"ש לומר דאיגלאי דלא איצטרכי לה כיון דבשעה שהקדישה איצטרכי לה כמ"ש ש"ש ש"ו פ"ד דמקרי חזקת איסור ע"ש] א"כ הקנה מעכשיו ולכשתבעל ואין הוא יכול לחזור ולהקנותו לאחר כיון שהוא הקדש והוא אין בידו ליתשל עלה וא"כ קנתה הוא קנין גמור ומה בכך דהוי כשלה כיון דהוי שלה גמור קודם ביאה שוב ל"ה אתנן. ועוד דאפי' מיתשלי על הקדישה ונעקר הקדש למפרע מ"מ קנין ממונה שהוא ע"י הקדש לא פקע כמ"ש ר"ן בנדרי' פ"ה וכיון דלא פקע קנינה בשאלה שפיר לא הוי אתנן כלל. ובזה הנני חותם ברב ברכות ברכת התורה וכ"ט כנפשו ונפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה סז

שיל"ת ב' איפאלו ה' ויקהל תרו"ן לפ"ק:
ינחהו ד' במעגלי צדק ידידי הרב הגדול בתורה, מעוטר בתפארה כמו"ה פלוני נ' אב"ד בפלוני:
טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרה רק בהיותי שמה לא הי' לי שעת הכושר לדבר עמו על עסקי הבית המכונה ביהכ"נ דשם. והנה להתוכח בזה בדינים ופלפולי' וסברות הבל הוא אין בו מועיל כי כל איש אשר מאור עיניו אין "עתי" בעיניו יראה ובלבבו יבין כי רוח ה' לא נוססה בה ותהי להיפך בית תפלה יקרא לכל העמים. והגם כי תל"י רחצתי את רגלי ולא נכנסתי לפנים. "משורת הדין" אבל ילפי' פנים מחוץ תוכן ונדמה להכלי ש"ן [ר"ת של נכרים] מפני שהוא שו"ע ר"ת שתי וערב] ושאני לב דשו"ע ואלו עדיין לא הי' שם הייתי אומר חס לי' לזרעי' דאבא דאבוהי ליסע שמה ודבר שנצטער עליו אותו צדיק יכשל בו זרעו אשר שמו בקרבו אך ויהי בנסעו מקדם אמרתי שאני מיגני ממיקם ולאו כל אדם גבור בארץ לקיים ובכל מאודיך להניח "בריחה" על ביתו לברוח מן "הכבד" קשה פרנסתו של אדם ומצוה שלא לומר דבר שלא נשמע. אבל אחרי שובי לביתי נחמתי פן ח"ו יאמרו מדשתקו רבנן ש"מ ניחא להו והמכשלה הזאת תחת ידינו שח"ו גם אחרי' ילמדו לעשות כמתכונתה כמוה וכן לא יעשה לכן הגם שנפשי יודעת מאוד שקשה עליו לקיים ומודה ועוזב אבל יכול לקיים ומודה ואם אפשר לפרוץ חומת מגדלי' "ותמו" כל "הסימני בצעים" מה טוב ואם א"א להרוס עכ"פ ישתדל לתקן כל האפשר כתבנית ביהכ"נ דיחידי עם סגולה וגם אל ירע עיניו באנשים המונעים עצמם מכושלי וכותלי ביהכ"נ זו שאין ישראלי' נכנסי' לשם והוא עצמו מן המנין שאל יבא בכל עת רק בשעת הדחק. ומן הכיעור ירחק. וזכות אבותיו מסייעתו כנפש המדבר בשפה לנאמנים. ובאהבת אבות לבנים. ויבלה ימים בטוב ובנעימים. כחפץ ידידו:
ובדרושי' הארכתי לבאר מסורה ג"פ וצופה. [תהלי' ל"ז] צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו. גם הצדיק כרשע בעיניו יען לא הוכיח. כי צופה נתתיך לבית ישראל [יחזקאל ג']. וא"ת הלא לא ישמעו לזה תי'. אם לא יוכיח יאמרו מדשתקי רבנן ש"מ ניחא להו. ויהי'. צופה פני דמשק [שה"ש ה'] דולה ומשקה לאחרים ראש ולענה. וזה פי' מסורה ד"פ וחטאים. [בראשית י"נ] ואנשי סדום רעים וחטאים לד' מאוד. וא"כ אין תקוה שישמעו ומ"מ. אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו. [תהלים נ"א]. חדא משום. ושבר

פושעים וחטאים יחדיו [ישעי' א']. אם יארע להם צרה אז ועוזבי ד' יכלו. ושנית ע"כ אני מוכיח יען. לא יקומו רשעים במשפט [תהלים א'] שלא יהי' נדמה כהיתר ועי"כ יהי' אח"כ. וחטאים בעדת צדיקים. גם הטובים יחטאו. וזה מאחז"ל [גיטין נ"ח ע"א] במעשה בר"י בן חנניא שעמד על פתח בית האסורי' וכו'. ואמר מי נתן למשיסה יעקב ישראל לבוזזים. הת"ח הלא אם הי' מוכיחי' לא קיבלו. ענה אותו תינוק ואמר. הלא ד' זו חטאנו לו. יען שלא הוכיחו חשבו שאינו עבירה גם אחרים חטאו. וזה. קרא בגרון אל תחשוך [ישעי' נ"ח]. אף אם. כשופר הרים קולך. שמכניס בזה ומוציא בזה. מ"מ. והגד לעמי פשעם. כדי. ולבית יעקב חטאתם. שאחרים לא יחטאו. והארכתי עוד ביושיבי מקראות ומאחז"ל ואכ"מ:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה סח

שיל"ת ב' אויפאלו יום ד' אור במושבותם לס' ולפ"ק:

רב שלומים מגבהי מרומים, לחתני אהובי הרב המאוה"ג חו"ג כמו"ה גרשון שטערן ני' אבדק"ק מ' לודאש:

אחרי הבאת שלום וכו' הנני למבוקשך לעיי' בד"ת אשר התעוררת בגמ' תענית ז' ע"ב דאמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש לו עזות פנים מותר לקרותו רשע וק"ל מה קמ"ל תנינא באבות פ"ה מ"כ ע"פ לגיהנום ע"כ. הנה ודאי לא על האי מימרא דרבר"ה תיסוב קושיתך דממתני' לא מוכח דמותר לקרותו רשע אלא על מימרות שקודם לזה דקאמרי' סוף נכשל בעבירה או בידוע שנכשל בעבירה אשר ע"ז נבנה מימרא שאח"כ דמותר לקרותו רשע וכמ"ש תוס' שם ד"ה מותר וע"ז קשה תנינא כנ"ל. ולפענ"ד נראה דאי ממתני' נהי דהוי ידעי' דע"פ לגיהנום דבידוע שעבר עבירות אבל אכתי ל"ה ידעי' שבודאי נכשל בעבירות זנות וקמ"ל כאן דסוף נכשל בעבירה או בידוע שנכשל בעבירה היינו זנות וכדיליף מקרא ומצח אשה זונה הי' לך ועיי' ר"ה י"ז פושעי או"ה אמר רב בעבירה ופי' תוס' בעבירה בעריות וכו' ע"ש. והכי משמע ביבמות ס' ע"ב דסתם עבירה שבש"ס היינו חנות ועריות דמוכח שם. דהא דקתני בברייתא שבת ל"ג סימן לעבירה הדרוקן היינו עבירות זנות ע"ש והא דאמרי' ביומא ס"ו במעשה עגל לא עדים ולא התראה בהדרוקן אלמא דגם בע"ז יש הדרוקן ואיך הוי הדרוקן סימן לעבירות זכות עיי' בתו"י שם שכ' שבודקן כסוטות כדאמרי' בע"ז מ"ד ע"א שפני' מוריקות עיי' סוטה כ' והדרוקן וירקין חדא מילתא היא כדאמרי' ביבמות ס' ע"ב העבירם לפני ציץ וכל הראוי ליבעל

פני' מוריקות דאמר מר סימן לעבירה הדרוקן ע"ש נראה שמעשה עגל הי' כאשה שזינתה תחת בעלה וכן איתא במ"ר שמות פמ"ו אמר מוטב שתהא נידונות כפנוי' ולא כא"א וכו' ועיי' מקנה בפתיחה לקידושין אבל לעולם שהדרוקן סימן לעבירות זנות וא"כ א"ש שסתם עבירה שבש"ס היינו זנות וערוה ושפיר קמ"ל דע"פ סימן שנכשל בזנות וא"ש:

ועוד נראה לי דהא דקתני במתני' ע"פ לגיהנום הוא עפ"מ דאמרינן בנדרים כ' כל אדם המתביש לא במהרה הוא חוטא חזינן דהבושה הוא גדר בפני האדם שלא יחטא אבל מי שהוא ע"פ שרוי' בלא חומה ועלול הוא לחטוא שיהי' לגיהנום וזהו ששנינו ע"פ לגיהנום היינו שהוא עלול לכך ומ"מ אפשר שיתגבר על טבעו ולא חטא ולא יחטא וכן כ' במדרש שמואל שם בשם האסיד דאף שהיא ע"פ בטבעו ועיי' ברע"ב ותוי"ט שם דנקרא ע"פ לפי שהעזות ניכר בפנים מ"מ הוא מעוות יוכל לתקן הבחירה ומשו"ה אמר ע"פ לגיהנום ולא אמר ע"פ בן גיהנום כי אינו יורש גיהנום בהכרח אבל הדרך פתוח לפניו והוא הולך אילו והתורה יכולה להשיבו וכו' ע"ש. והנה יש לדקדק דבמתני' נקט ע"פ והאמוראי נקטו כל אדם שיש לו ע"פ ולא נקטו כל אדם שהוא עז פנים. אבל לפמ"ש ניחא דעז פנים קאי על גברא שהוא עז פנים והיינו שהוא עז פנים בטבעו ומזה אינו מוכח שלבסוף שכשל בעבירה או נכשל בעבירה דלמא התגבר ויתגבר על טבעו ולא עבר ולא יעבור עבירה אלא הפי' שהוא עלול לגיהנום ולעבור עבירות וכנ"ל אבל אמוראי מיירי במי שאינו עז פני' בטבעו אלא שקנה לעצמו המדה המגונה עזות פנים והיינו לישנא דעזות פנים דקאי על המדה ולא על האדם וגם, לשון שיש לו מורה ע"ז לו להנאתו ואיש כזה שאינו ע"פ בטבע בריאתו וקנה לעצמו מדה מגונה זו סופו נכשל בעבירה או בידוע שנכשל בעבירה וא"ש:

ומה שהקשית דרנב"י דתענית דאמר מותר לשנאתו אדרנב"י דפסחים קי"ג דאמר מצוה לשנאתו. ועוד ל"ל קרא דתענית ועוז פניו ישנא ת"ל מקרא דפסחים יראת ה' שנואת רע. ולפענ"ד נראה דבאמת ק"ל אמאי אמרינן דכל אדם שיש לו עזות פנים מותר לקרותו רשע ומותר לשנאתו משום דבידוע שנכשל בעבירה ואיך מוכח שנכשל בעבירה ודילמא הוא צדיק רק שהוא ממזר ולכן הוא ע"פ ועיי' במדרש שמואל במשנה אבות הנ"ל שכ' שהעזות מצוי בממזר וכן הנמר הוא עז לפי שהוא ממזר מחזיר היער ולביאה וכן כ' בס' מגן אבות להרשב"ץ במשנה זו וכן אחז"ל מדחציף כולי האי ש"מ ממזר היא עיין קידושין ע' ע"ב אלא דלמ"ש הרשב"א בחולין יו"ד דדוקא בספק הבא בתולדה סדא"ו לחומרא אבל בס' הבא במקרה היינו פלוגתא דאביי ורבא שם וקי"ל כאביי דספק מותר ואפילו מדרבנן דכיון דס' בתולדה אסור מה"ת רק ספק במקרה מותר לא מצינו שגזרו חכמים

על ספיקות כאלו כלל והכי מוכח שם בסוגי' אליבא דאביי דאפילו מדרבנן מותר ועיין בש"ש ש"א פ"ד דחזקה דאיתרע הוי ספק במקרה וה"נ איתרע חזקת כשרות שלו ע"י שיש לו ע"פ ויש ספק אם הוא ע"פ מחמת ממזרות או מחמת עבירה והוי ספק במקרה וספיקא לקולא אפילו מדרבנן ולכן מותר לקרותו רשע ולשנאתו מספק אבל מצוה ליכא דגם במ"ע ספיקא לקולא ודלמא אינו רשע רק ממזר כי קושיין אבל שם בפסחים מיירי דחזינן בי' איזה דבר ערוה ויודע בודאי שהוא רשע לכן מצוה לשנאתו מקרא דיראת ד' שנואת רע אבל בתענית שהוא רק ספק ליכא מצוה רק מותר לשנאותו מקרא דועוז פניו וא"ש:

ובהכי מתישבין דברי רש"י בתענית ד"ה העז איש שיש בו ע"פ א"ל רשע בפניו ואין בו משום מלקות כדאמרינן במס' קידושין כ"ח ומשום דבר זה בלבד מותר לקרותו רשע. והוא פלא הלא אמרינן בקידושין שם הקורא לחבירו ממזר סופג את ארבעים רשע יורד עמו לחייו ופירש"י לזו אין ב"ד נזקקין וכו' ועיי' תוס' שם ד"ה הקורא עכ"פ מבואר דאפי' אינו ע"פ וקורהו רשע ליכא מלקות רק יורד עמו לחייו וא"כ איך כ' רש"י דמשום שהוא ע"פ אין בו מלקות. ולפמ"ש א"ש דלכאורה קשה אמאי אמר דמותר לקרותו רשע מספק ואמאי לא קאמר דמותר לקרותו ממזר מספק. אלא דנ"ל לפמ"ש מג"א סי' תר"ו סק"ו בשם מהרי"ו דאם אמר לאחד ממזר פוגע בכבוד אבותיו וביש"ש שם סי' מ"ו כ' דא"צ דיכול לומר עליך כוונתי ומג"א הביא ראי' מתוס' קידושין כ"ח הנ"ל דכתבו דהקורא לחבירו ממזר סופג מ' משום שחשדו שעבר על לאו דלא יבא ממזר וק' דהא חשד לאביו שבא על חייבי כריתות ע"ש פי' דקי"ל כר"ע במכות י"ד דחייבי כריתות ישנן בכלל מלקות מ' וכמ"ש הרמב"ם בפ' ח"י מסנהדרין ושפיר הוי מדה כנגד מדה דסופג מ' מחמת דחשיד לאביו ואפי' עבירות פנוי' משא"כ עבירת לאו דלא יבא ממזר לא פסיקא לי' מילתא בפנוי' ועיי' במחה"ש שם שהביא יש"ש דמשו"ה יכול לומר עליך כיוונתי די"ל לאו אדעתאי' ולפ"ז באמת אינו רשאי לקרות אותו ממזר מספק כיון דקורא אותו ממזר בכונה פוגע בכבוד אבותיו שבא על חיי"כ ויש בו מלקות כנ"ל ואוקי אבותיו בחזקת כשרות ומצד שהוא ע"פ אינו רשאי לקרותו רק רשע דדילמא נכשל בעבירה וזה שכ' רש"י א"ל רשע בפניו פי' ולא ממזר משום דבממזר איכא מלקות משום אביו אבל ברשע ואין בו משום מלקות פי' אפי' אינו ע"פ כדאמרינן בקידושין וזה שסיים רש"י ומשום דבר זה בלבד שהוא ע"פ מותר לקרותו רשע אבל לא ממזר:

ויותר נראה בכונת רש"י משום דלכאורה יש לתמוה בהא דקידושין דאם קורהו רשע ליכא מלקות הא בפסחים קי"ג אמרי' דרואה דבר ערוה בחבירו ומעיד בו יחידי דר"פ

נגדי' לזיגוד משום דש"ר הוא דאפיק עלי'. אבל לק"מ דדוקא כשמעיד בפני ב"ד נגדי' לי' אבל לא כשקורא רשע חוץ לב"ד וה"נ מה דאמרינן בתענית דאם יש לו ע"פ מותר לקרותו רשע היינו דוקא בעניו אבל אם מוציא עליו ש"ר אפשר דאסור נגדי' לי' וזה שכ' רש"י א"ל רשע בפניו ואין בו משום מלקות כדאמרינן בקידושין לאפוקי שלא בפניו יש בו מלקות כדאמרינן בפסחים משום הוצאת ש"ר:

ובמש"ל יש ליישב דברי רש"י שכ' בד"ה מותר לשנאותו אע"ג דכתיב ואהבת לריעך כמוך. והוא פלא מי סני לי' לרש"י קרא דפריך מינה בפסחים קי"ג ומי שרי למסני הא כתי' לא תשנא וכו'. ולפמ"ש ניחא דידוע מ"ש החוו"ד סוס"י ק"י בדעת הרמב"ם דדוקא בל"ת ספיקא דאו' לקולא אבל במ"ע אדרבה לחומרא וא"כ א"ש דמצד הלאו דלא תשנא ודאי מותר לשנאותו כיון דהוא ספק רשע עכ"פ ספיקו לקולא ול"ק לי' לרש"י אלא אע"ג דכתיב ואהבת לריעיך כמוך וזו מ"ע והו"א דספיקו לחומרא ואסור לשנאותו קמ"ל דמותר אי משום דס"ל לרש"י דאפילו במ"ע ספיקו לקולא משום דהוי במקרה וכנ"ל או משום דהכא הוי כודאי ובידוע שנכשל בעבירה או משום דכתיב לריעיך דרשינן ריעיך ודאי ועיין ש"ש שמעתא א' פ"ה בדעת רש"י בענין סדא"ו:

ומדברי הרמב"ם פי"ג מרוצח הי"ד למדתי יישוב נכון שכ' והאיך יהי' לישראל שונא מישראל והכתוב אומר לא תשנא את אחיך בלבבך אמרו חכמים כגון שראוהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר ה"ז מצוה לשנאו עד שיעשה תשובה וכו'. מבואר דוקא בהתרה בו ולא חזר אז מצוה לשנאותו מקרא דיראת ד' שנאת רע והיינו האי דרנב"י בפסחים קי"ג אבל שם בתענית שא"י שנכשל בעבירה רק ע"י שיש לו ע"פ וא"י אם התרה בו ליכא מצוה רק מותר לשנאותו מקרא דועוז פניו ישונא:

ומתוך דבריו פ"ו מדעות למדתי עוד יישוב לזה שכ' בדין ה' כל השונא א' מישראל בלבו עובר בל"ת שנ' לא תשנא את אחיך בלבבך ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה [וכ' במגדול עו' שם פ' בתרא דתמורה וכריתות וכמה מקומות בתלמוד ולפמ"ש במק"א דהכא אפילו למ"ד לשאב"מ לוקין כאן אין לוקי' משום דישנו בלב כדאמרינן סנהדרין ס"ה אין לזה ענין להאי דתמורה וכריתות ושאר דוכתי דמיירי בלאשאב"מ] ולא הזהירה תורה אלא על שנאה שבלב אבל המכה את חבירו ומחרפו אעפ"י שאינו רשאי אינו עובר משום לא תשנא והכי איתא בעירוכין נ"ז ע"ב ובתו"כ פ' קדושים פ"ד ה"ח ועיין בפי' ק"א שם. ולפ"ז בהאי דפסחים שראה בחבירו דבר עבירה לבדו פשיטא דאינו רשאי לשנאותו ולהראות לו שנאה בפני כל דהרי ש"ר הוא דמפיק עלה אלא מיירי התם משנאה שבלב ובזה אמרינן דמצוה לשנאותו מקרא דיראת ד' שנאת רע אבל בהאי דתענית באדם שיש

לו ע"פ דבידוע לכל שנכשל בעבירה מותר לשנאותו להכות אותו ולחרפו לעיני כל והאי מותר לשנאותו היינו דומי' דמותר לקרותו רשע ובזה ליכא מצוה מקרא דיראת ד' שנאת רע דהתם בשנאה שבלב הכתוב מדבר ובודאי ליכא מצוה להראות שנאה לכל אדם שיש לו ע"פ ואדרבה צריך לכוף יצרו עיי' ב"מ ל"ב והוי רק רשות ולהכי קאמר מותר לשנאותו וא"ש:

ובזה עולין כהוגן דברי רש"י הנ"ל שכ' אע"ג דכתיב ואהבת לריעיך כמוך דעיין רמב"ם שם ה"ג מצוה על כל אדם לאהוב את כאו"א מישראל כגופו שנ' ואהבת לריעיך כמוך לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו וכו' מבואר דמצות ואהבת לריעיך כמוך אינו בלב אלא במעשה ועיין ברמב"ן בחומש פסוק הנ"ל וא"כ א"ש כיון דהאי מותר לשנאותו לא מיירי בשנאת הלב דא"כ מצוה נמי איכא אלא בשנאה במעשה א"כ א"א לרש"י לפרש אע"ג דכתיב לא תשנא דמשום לא תשנא ליכא איסור בשנאה שבמעשה רק בלב ולהכי כ' רש"י אע"ג דכתיב ואהבת לריעיך כמוך דגם בשנאה מעשה עובר בעשה זו ועיין בחינוך מצוה רל"ח וא"ש:

ומ"ש הרמב"ם לפיכך צריך לספר בשבחו אף דאמרינן בעירוכין ט"ז אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי גנותו היינו דוקא בפני שונאו וכמ"ש הרמב"ם פ"ז מדיעות ה"ד אבל בפני אוהבו מותר וכמ"ש בהג"מ שם מהא דאבות ריב"ז הי' מונה שבחם ומצוה נמי איכא ובהכי איירי האי דפ"ו ה"ג. ומדי דברי דכירנא שראיתי בחת"ס ח"ו תשובה נ"ט דמחלק האי דעירוכין היינו לספר בשבחי גופניים אסור אבל לספר בשבח מעש"ט מותר והוא לכאורה נגד דברי הרמב"ם והג"מ הנ"ל דא"כ לא מוכח מריב"ז דהי' מונה שבחי' דהאי דעירוכין ה"ד בפני שונאיו דילמא לעולם גם בפני אוהביו אסור בשבחי גופני' וריב"ז מונה שבחם במעלת התורה ומצותי' וצ"ע. וד' יטע בלבינו אהבתו ויראתו. ויאיר עינינו באור תורתו. ויצליחנו בכל טוב משמי מעונתו. כנפשך ונפש חמיך דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה סט

עוד להנ"ל

ומה שנתקשית על הגמי"י פ"ו מדיעות שכ' דמ"ע של ואהבת לריעיך כמוך הוא דוקא שהוא ריעיך בתורה ובמצות אבל אדם רשע ואינו מקבל תוכחה מצוה לשנאו וק"ל איך דרשינן בסנהדרין נ"ב ואהבת לריעיך כמוך ברור לו מיתה יפה הא במחייב מיתת ב"ד

ע"כ התרו בו והתיר עצמו למיתה ואין לך מומר גדול מזה כדאמרינן בחולין מ"א ע"א א"כ איך שייך גבי מ"ע של ואהבת לריעיך כמוך. ונ"ל בשנדקדק בלשון הגמי"י שהוסיף שאינו מקבל תוכחה והי' די באמרו אדם רשע. אבל יתכן שהרי כ' מצוה לשנאותו שנ' יראת ד' שנאת רע וכו' ולפמ"ש במכתבי הקדום קשי' הלא מקרא זה נאמר על שנאה שבלב אבל מ"מ אינו מצוה להראות לו שנאה שעי"כ גם הוא ישנאהו כי כמים פא"פ ומתוך כך יבואו לידי שנאה גמורה וכמ"ש בש"מ ב"מ ל"ב הנ"ל ומ"ע דואהבת אינה בלב אלא במעשה וא"כ י"ל דשפיר מחויב במ"ע דואהבת לריעיך. אלא דאמרינן בעירוכין ט"ז תמהנו אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה אם אומר לו טול קיסם מבין עיניך א"ל טול קורה מבין עיניך ע"ש בפירש"י וא"כ בלא"ה שונאי' זא"ז ושפיר מותר להראות לו שנאה כיון דמצוה לשנאו וא"צ לקיים ואהבת אפילו במעשה ולכן הוסיף הגמי"י שאינו מקבל תוכחה. ולפ"ז גם במחויב מיתת ב"ד אפשר שמקבל תוכחה ואסור להראות לו שנאה וממילא איתי' במ"ע דואהבת ברור לו מיתה יפה וא"ש:

אבל לפענ"ד מעיקרא לק"מ שהרי שנינו בסנהדרין מ"ג כל המומתי' מתוודי' שכל המתוודה יש לו חלק לעוה"ב וכו' וכן כ' הרמב"ם פ"א מהל' תשובה וא"כ בשעה שממיתין אותו כבר הוא צדיק ומחויב במ"ע של ואהבת לריעיך כמוך ולכן צריך לברור לו מיתה יפה וא"ש נכון. ובזה יבואו ברכות על ראשינו. ויחי נועם ד' עלינו. כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ע

שיל"ת ב' אויפאלו ב' בהר תרנ"ל:

להתורני וכו' מו"ה אברהם פאלאק ני':

קבלתי מכתבו בדברי פיוס וריצוי וכו' ואשר העיר בסנהדרין מ"ד ע"ב אמרינן אמרה רוח פסקונית לפני הקב"ה וכו' ופי' רש"י ד"ה אמר רוח פסקני' גבריאל ובהגהות הגר"א ווילנא שם כתב על דברי רש"י אינו כן ולא ביאר מדוע אינו כן ובמכתבו הביא ראי' לרש"י מגמ' מנחות כ"ט ע"א ארחב"א אר"י גבריאל חגור כמין פסיקי' הי' והראה למשה מעשה המנורה ופירש"י שם אזור כדרך אומני' וכו' הרי בפירוש שגבריאל חגור כמין פסוקי' ולכן פירש"י בסנהדרין רוח פסקני' גבריאל. לא ראה יפה ועיין בערוך ערך פסק דפסיקי' פירושו חגירה ופסקני' או פסקונית הוא מלשון פוסק והוא מלשון חותך ועיין בערוך פלג ואין להם ענין זל"ז כלל ול"ש לומר רוח חגורה ועיין בהגהות הגר"א שם

שכ' ופסקנית כולל כל השלשה פיסקון איטמון סיגרון ע"ש וא"כ אין ראי' ממה שאמרו שגבריאל חגר פסיקי' דהיינו חגורה שגבריאל הוא רוח פסקני' שהוא ד"א לגמרי ואולי הבין הגר"א שרש"י כתב דרוח פסקנית הוא גבריאל משום דאמרינן שם גבריאל חגור כמין פסיקי' ולכן כתב אינו כן וכנ"ל וזה פשוט. ועיין בתיקוני זהר ריש תיקון נ"ז והוא בת"ז שלי דף קס"ט דמט"ט איקרו פסקון ולגבריאל יש שם שמות אחרי' וצדקו דברי הגר"א. דו"ש:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה עא

שיל"ת ב' אויפאלו ה' משפטים תרנח"ל:

שוכ"ט לכבוד ידידי חביבי הרב המאוה"ג. מעוז ומגדל. הצדיק כקש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י ולפני' אבדק"ק ראצפערטא:

יקרת מכתבו הגיעני היום ופניתי מכל עסקי להשיב לו ומה שעמד אהא דאמרינן ביומא פ"א דפריך לר"ל נכתוב רחמנא השמר פן לא תעונה ומשני א"כ נפישי להו לאוי שהוא נגד סוגי' דמנחות צ"ט ע"ב דאר"ל כל המשכח ד"א מלימודו עובר בלאו שנ' השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח וכו' ורבינא אמר התם השמר ופן שני לאוי' נינהו ורנב"י אמר בג' לאוין וכו' אלמא דלר"ל לא חשיב אלא חד לאו. הנה לכאורה עלה בדעתי דבשלמא בהאי דיומא דהוי לאוי שיש בו מעשה ולוקין עליו דחייבי כריתות ישנן בכלל מלקות מ' וכמ"ש רמב"ם פח"י מסנהדרין ה"א ועיי' פי"ט לאו י"א שפיר קאמר א"כ נפישי לאוי והתורה לא רצתה להרבות לאוין ללקות מלקות הרבה אבל שם במנחות דהוי לאו שאין בו מעשה דשכחה אינו מעשה ואין לוקין לא דקדק לומר שהם שני לאוין או ג' כיון דאין נ"מ בזה אלא לענין לקברו בין רשעים גמורים כדאמרינן ביבמות ל"ב ע"ב ואולי ס"ל לר"ל דהלכה כר"ש דאף שעושה שני עבירות כיון שאינו חייב אלא א' אין קוברין אותו אצל רשעים גמורים. עיין תוס' יבמות שם וא"כ ליכא נ"מ כלל בין חד לאו לשני לאוין או ג' לאוין ולהכי קאמר רק דעובר בלאו אבל רבינא ורנב"י ס"ל כר"י שם ביבמות דנ"מ לקברו בין רשעים גמורים ולהכי חשבו תרי ותלת וא"ש:

אמנם שתי תשובות בדבר חדא דלר"ל לאשאב"מ לוקין עליו כמ"ש תוס' שבועות ג' ע"ב ד"ה הת"ס ואין לחלק לשאב"מ ללאו שהוא במחשבה כמו שכחה דהרי בזבחים כ"ט ע"ב אמרינן דלר' יודא דלאשב"מ לוקי' עליו המחשב בקדשים לוקה ע"ש אלמא דאין לחלק.

מיהו בזה י"ל דמ"מ אין לוקין בשוכח ד"א מלימודו דשכחה הוא מעט מעט וכמ"ש טו"ז יו"ד סי' א' סק"ו וא"כ אימת נתרי בי' ואין לוקין בלי התראה ושפיר י"ל כנ"ל:

ברם דא יש להשיב למ"ש תורת חיים ר"פ איזהו נשך דאפילו איכא שני לאוין אם הם משם א' כגון אי הוי כתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובנשך לא תתן אכלך אפילו קאי תרווייהו למעלה ולמטה לא לקי אלא חדא כיון שהם שם א' נשך רק אם הם שני שמות נשך ומרבית ע"ש. וא"כ גם בהאי דיומא אפילו אי הוי כתיב השמר פן לא תעונה כיון דהכל שם א' שאינו מעונה לא לקי אלא חדא ומ"מ משני דנפישי לאוי והן שני עבירות א"כ ודאי קשי' אמאי לא חשיב לי' במנחות רק חד לאו:

לכן נ"ל דר"ל לשיטתו דס"ל לשאב"מ לוקי' עליו אי הוי אמר בשוכח שעובר בשני לאוין או בג' הו"א דלוקה ב' או ג' להכי נקט עובר בלאו לאשמעינן דאינו עובר ולוקה אלא חדא וכסברת תו"ח הנ"ל כיון שהוא שם א' ואפילו אפשר דמשכחת בי' התראה וא"ש. ושוב הראני בני הבחור הנחמד בן ציון שכבר עמד בקושי' זו בס' יד מלאכי אות קצ"ח ולפענ"ד כמ"ש:

ושוב עמד בהא דאמרינן במנחות ק"ג סוף ע"ב מ"ט לא קא מהדי מר וכו' והאי גברא על פלטר סמיך ופירש"י ואין דעתי מיושב להשיב לו מהא דסוטה מ"ח סוף ע"ב דתניא ר"א הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אני אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה וכי ר' ביבי אריב"ל שם במנחות ח"ו מקטני אמנה הי'. אינני יודע מה ק"ל דילמא לא היו לו פת בסלו אפילו לאותו היום וא"כ אינו מקטני אמנה. ועוד הא אמרינן שם והיינו דאר"א וכו' מי גרם לצדיקים שיתבזבז שולחנן לע"ל קטנות שהי' בהם וכו' אלמא דקרי להו צדיקים אעפ"י שהי' מקטני אמנה:

אבל בלאה"נ לק"מ שהרי הדבר במחלוקת שנוי' בילקוט פ' בשלח רמז רנ"ה דבר יום ביומו רי"א כדי שילקט אדם מהיום למחר כעין מע"ש לשבת שנאמר דבר יום ביומו מי שברא היום ברא פרנסתו מכאן הי' ר"א כל מי שיש לו מה שיאכל היום ואומר מה אני אוכל למחר ה"ז מחוסר אמנה שנ' למען אנסנו הילך בתורתי ע"ש וא"כ מבואר דר"י פליג אדר"א וא"כ אין תימא אם ר' ביבי במנחות ס"ל כר"י דר"א ור"י הלכה כר"י כמבואר במבוא התלמוד:

ועוד נ"ל דרש"י בסוטה ד"ה שמאמינים בהקב"ה פי' לוותר ממונם לנוי הידור מצוה ולצדקה ולהוצאות שבתות ויו"ט וא"כ דוקא מי שאינו מוותר לזה בשביל שאומר מה אוכל למחר ה"ז מקטני אמנה, והיינו דילף לי' בילקוט מדכתיב למען אנסנו הילך בתורתי אבל אם אין דעתו מיושבת להשיב בשביל שאומר מה אוכל למחר אינו מקטני

אמנה כלל וא"ש ובזה תנוח דעתו וינוב בשיבה. ברוב טובה. כנפשו ונפש ידידו אוהבו הנאמן הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

אחר חיתום שטרות הראני בני הרב מו"ה יצחק יעקב נ"י כי הקושי' בש"ס יומא פ"א ממנחות דף צ"ט הנ"ל כבר כתובה בתשו' שואל ומשיב וגם בתירוצו הנ"ל תלי"ת כיוונתי לדעתו הגדולה. אבל הפשוט הוא דלק"מ דשם הפי' השמר פן תשכח שיחזור על לימודו פן אם לא יחזור ישכח וא"כ בשעה ששכח אנוס הוא ומאי הו"ל למיעבד:

אלא בשעה שאינו חוזר על לימודו עובר בלאו ולכן לא חשיב לי' ר"נ אלא חד לאו דבשעה ששכח עובר למפרע על שלא חזר על לימודו. אבל ביו"כ הוי שפיר תרי לאוי וא"ש:

תשובה עב

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' לס' שמיני תרמ"ו לפ"ק:

יהי שלום בחילו לכבוד ידידי הרב הגדול בתורה, מעוטר בתפארה, זך הרעיון ומטיב הגיון כמו"ה אברהם צבי יונג נ"י בק"ק הנ"ל:

מכתבו קבלתי ומה שהתפלא על דברי ר"ש במשנה ה' פ"א דמכשירין שכתב על תוספתא דזב וטמא מת שהיו מהלכין וכו' יצאו מכולו הרי אלו מוכשרין וטהורין וכו' ותימא מ"ש מהאי דאמרו לו כריתות ט"ו ע"ב דאמר שמואל וכרישה עצמה הוכשרו דבשעת פרישתן ממנה הכשירוה ה"נ בשעת פרישתן מן הזב קבלו טומאה ממנו וכו' ותי' וצריך לחלק בדברים בין קבלת טומאה להכשר וכו'. וק"ל בתרתי חדא מה שהקשה מ"ש מהאי דשמואל הא בכריתות ט"ו מוקי ר"י האי ברייתא בנותזין בכל כחן דל"ש בשעת פרישתן קבלו טומאה ושנית מאי שתי' לחלק בין טומאה להכשר א"כ מאי פריך התם בכריתות ממתני' דשם אשמואל הא מסני' מיירי בקבלת טומאה ושמואל קאי לענין הכשר:

הנה באמת הוא תמיה גדולה על הר"ש וחזרתי על כל הצדדים למצוא יישוב לדבריו. ומה שנ"ל בזה אקדים דברי תו"י בכריתות שם ד"ה בנותזין בכל כחן בפ' העור והרוטב לא משני כי פריך טומאת בית הסתרים הוא וצריך לומר דפלוגתא דאמוראי הוא בפ' בהמה המקשה דעולא ורבינא והכא אליבא דרבינא עכ"ד. ודבריו מגומגמים קצת וצריכין ביאור. ונ"ל דאף שתו"י העמידו דבריהם על בנותזין בכל כחן מ"מ ע"כ לא הי' קושיתם דהו"ל לשנוי בעור והרוטב קכ"ט כי פריך טומאת בית הסתרים הוא בנותזין בכל כחן דזה אין לו פירוש כלל דא"כ ודאי פריך שפיר טומאת בית הסתרים הוא וליכא לשנויי אפילו בשעת פרישתן מאבוהן מקבלין טומאה מאבוהן דהא ניתזין בכל כחן

ולא נגעו כלל בשעת פרישה וכמ"ש תוס' חולין ע"ב ד"ה בשעת אע"כ דקושי' תו"י הי' דהו"ל לשנוי' בשעת פרישתן מאביהם מקבלין טומאה מאביהם ומיירי באינו נותזין בכל כחן והוא קושי' תוס' חולין הנ"ל וחי' רשב"א ור"ן בחולין קכ"ט והא דהעמידו דבריהם על בניתזין בכל כחן היינו משום דכמו דמוקי מתני' בניתזין בכל כחן דוקא ודשמואל באין ניתזין בכל כחן ועיי' ברמב"ם פי"ג מטומאת אוכלין הי"ד ה"נ נוקי הך ברייתא דהעור והרוטב באינו ניתזין בכל כחן דוקא ודלא כתי' תוס' חולין ע"ב. וע"ז תי' דפלוגתא דאמוראי הוא בפרק בהמה המקשה. פי' דרבינא דמשני שם משום כל העומד לחתוך וכו' או משום חיבורי אוכלין וכו' ולא משני כדעולא בשעת פרישתן מאבר מקבל טומאה מאבר לא ס"ל כעולא דבשעת פרישתן מאביהם מקבלין טומאה מאביהם ועיין במל"מ פכ"ג מכלים ה"ט שנסתפק בזה אי רבינא פליג אדעולא והכא אליבא דרבינא כלומר והכא סוגי' דהעור והרוטב דאיירי בה תו"י הוא אליבא דרבינא דלא ס"ל האי דבשעת פרישתן מאביהם מקבלת טומאה ולכן לא מצי לשנויי הכי וכיוצא בזה מצינו בכמה מקומות ואין פי' והכא על סוגי' דהכא דכריתות שם או הוא ט"ס וצ"ל והתם:

ואל תתמה שרבינא פליג בהא אדעולא כי גוף הדבר דבשעת פרישה מקבלין טומאה מאביהם אינו מה"ת משום דנוגע באמת בשעת פרישה אלא משום דמחזי כנוגע בשעת פרישה ודבר זה מתורת משה רבינו הרמב"ם בפיה"מ דכריתות למדתי שכתב וצריך לזעזעו בכח גדול כדי שיפרוש ממנו במהרה ולא יראה כנוגע בו בשעת פרישה ע"ש מבואר דאין ניתזין בכל כחו אין כאן רק משום שנראה כנוגע בו בשעת פרישה ושפיר י"ל דרבינא אינו חושש לזה ופליג אדעולא. ומעתה דברי הר"ש נכונים דמאי דמוקי ר' יוסף האי ברייתא בניתזין בכל כחו היינו משום דס"ל כעולא דגם לענין טומאה אמרינן בשעת פרישה מקבלת טומאה ואין חילוק בין הכשר לקבלת טומאה אבל הר"ש כתב לחלק בין הכשר לקבלת טומאה אליבא דרבינא דפליג אדעולא ומ"מ בהכשר לא פליג אדשמואל אבל המקשן דפריך אשמואל ממתני' ס"ל כעולא דאין חילוק בין הכשר לקבלת טומאה ופריך שפיר זה הנלענ"ד בזה. ובזה הנני חותם בשלום וברכה חיים עד העולם ידידו הנאמן הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה עג

שיל"ת ב' אויפאלו יע"א:

שלום וברכה, מאלקי המערכה, ליושבי ארץ נכוחה ובתוכם ידידי וידיד ה' הרב הגאון הגדול בענקים, המפורסם בכל קצוי ארץ וים רחוקים, תנא דליטרא קציעות, רבתי בדיעות, צדיק תמים, ראש בשמים, כקש"ת מו"ה יאושיע ליב דיסקין שליט"א מלפנים אבדק"ק בריסק דליטא ולעת כזאת נשיא אלקים בתוככי ירושלים קרתא דשופריא תובב"א:

הן דורשין תחילות בשלמא דמר ניהו רבה דעמא קדישא בקרתא קדישא ועתה באתי ע"ד הקושי' אשר הקשה אדם קשה כברזל כהדגנ"י בתוס' פסחים י"ז ד"ה רביעי בקודש שכתבו מיהו י"ל דאין נעשה אב הטומאה היינו דוקא לטמא אדם וכלים אבל לאוכלין ולמשקין נעשה אב הטומאה והק' הדגנ"י ממשנה א' פ"ג דידים דקתני התם כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא את הידים להיות תחילות דברי ר"ע וכו' והיינו כל הני דתנן פ"ה דזבים משנה א' א"ל לר"ע היכן מצינו שהידים תחילות בכ"מ אמר להם וכי האיך אפשר להם להיות תחילות אא"כ נטמא גופו חוץ מזה ופי' הרע"ב שאין ראו' להיות תחילה אלא הנוגע באב הטומאה ואם נגע בידיו באב הטומאה נטמא כל גופו הלכך אין בידי למצוא ידים תחילה חוץ מהמכניס ידו לבית המנוגע שאם הכניס ידו לא נטמא כולו והמטמא בגדים בשעת מגעו שאעפ"י שהוא חשיב אב הטומאה לטמא בגדים ולעשות ראשון ושני אינו חשוב אב הטומאה לטמא אדם אבל מטמא את הידים שנגעו בו להיות תחילות ולתוס' הנ"ל תקשי הא איכא עוד אב הטומאה שאינו מטמא אדם דהיינו אוכלין שנגעו במת. ולענ"ד במת"כ אינו קושי' כלל דרע"ק לא ס"ל דידים נעשו תחילות אלא מאב הטומאה שמטמא בגדי' וכלים ולא אדם וכ"ח כהני דפ"ה דזבי' דמטמא כלי שטף במגע ע"ש או מכניס ידו לבית המנוגע שמטמא בגדי' שעליו כמבואר פי"ג דנגעים משנה יו"ד אבל אוכלין שנגעו במת דאין נעשי' אב הטומאה רק לעשות אוכלין ומשקין ראשון ואין מטמאין בגדי' וכלי שטף אין עושין ידים תחילות וא"כ שפיר השיב שלא מצא דבר שיעשה ידים תחילות ולא יטמא כל גופו וא"ש:

ובישוב דעת הרמב"ם בפי' המשנה בשמעתין (פסחים דף י"ד) שכתב ומה שנמשך זה הענין בכאן לפי שדברנו בשתי חלות פסולות מלחם תודה שהם קדשי' ונשרפין ועיין בצל"ח שעמד בזה מדוע מיאן הרמב"ם בטעם שכתב רש"י דנקט לה משום סיפא דקתני אר"מ מדבריהם למדנו ששורפין תרומה וכו' יע"ש. ולפענ"ד נראה דתוס' ד"ה דאיכא כתבו ור"ת אומר דמראו' בעי' רביעית לטמא אחרי' אבל מדרבנן מטמא אחרי' בכ"ש ולפירושו צ"ל דהשתא לא מסיק אדעתי' שאוכל יטמא אוכל אפי' מדרבנן מדאיצטריך לאוקמא במשקין ומדרבנן ולא מוקי כמסקנא דאוכל מטמא אוכל מדרבנן

ותמה מהרש"א לפום סברא דהשתא דאפילו מדרבנן אין אוכל מטמא אוכל תקשי לי' למ"ד דתרומה נמי אין עושה כיוצא בו למה חשו כלל במתני' לשרוף תרומה טמאה עם הטהורה ע"ש. ונ"ל דיש להקשות איך אמרינן נהי דאין אוכל מטמא אוכל מדאו' מדרבנן מיהא מטמא לפמ"ש טו"ז יו"ד סי' קי"ז ובכמה דוכתי דאין כח ביד חכמים לאסור דבר שפירשה התורה בפירוש להיתר דאין כח ביד חכמים להחמיר אלא במקום שאין בו לא איסור ולא היתר מפורש מה"ת משא"כ במקום שיש היתר מפורש מה"ת ע"ש [ואני עשיתי סמוכין לדבריו מירושלמי סוכה פ"ג הי"א חברייא בעון קומי ר' יונה היאך מה דא' אמר והקרבתם אשה לה' שבעת ימים אין שבעה בלא שבת ודכוותה ושמחתם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים אין שבעה בלא שבת וע"ש בק"ע והוא תמוה מאי פריך מקרא הא אסור רק מדרבנן ומוכח מכאן ראי' לדברי טו"ז הנ"ל דדבר שהיתר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאסרו עכ"ל בגליון ירוש' שלי] וה"נ כיון דכתיב הוא מיעוטא הוא טמא ואין עושה כיוצא בו טמא וטהרה והיתר מפורש בתורה איך יש כח ביד חכמים להחמיר ולטמא מדרבנן:

ונראה דיש להבין מה משני הב"ע דאיכא משקין בהדי בשר דקא מיטמא מחמת משקין הא אמרי' ביומא פ' ע"ב ציר שע"ג ירק מצטרף לככותבת ביו"כ ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא משקה הוא קמ"ל כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא ועיין תו"י שם ומג"א רס"י ר"י וא"כ נהי דיש משקה טופח על הבשר כמו שפירש"י ועיין תוס' ריש ד"ה דאיכא ופנ"י שם מ"מ גם זה הו"ל אוכל ולא משקה ושוב הדק"ל דאין אוכל מטמא אוכל. אמנם י"ל דס"ל לתרצן דודאי מה"ת אפי' איכא משקין בהדי בשר אינו מטמא אוכל כי קושיתינו לאמת אלא דמדרבנן מיהא מטמא דנהי דאין אוכל מטמא אוכל אפי' מדרבנן היינו משום דהיתר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאסור כי קושי' הנ"ל אבל משקה שע"ג אוכל דאינו מפורש בתורה דהוי אוכל ואינו מטמא אוכל שפיר יכולין חכמים לגזור דמטמא אוכל ומשני שפיר:

ולפ"ז נ"ל סברא ישרה דהא דכ' טו"ז דהיכי דהיתר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים להחמיר ולאסור היינו דוקא אם גם בשעת מתן תורה ג"כ הי' שייך טעם זה אשר בעבורו אסרו וגזרו אז אמרי' כיון שהתורה התירה בפירוש ולא חששה ע"ז אנן נמי לא ניחוש אבל אם אז לא הוי שייך ה"ט שבעבורו גזרו ועתה נתחדש דבר שבעבורו גזרו שפיר י"ל אף דהיתר מפורש בתורה יש להם כח לאסור וכמדומה ראיתי כן באיזה ס' קדמון. ומעתה כאן ודאי עד שלא גזרו דהיכי דאיכא משקין בהדי אוכל מטמא אוכל לא הי' יכולין לגזור דאוכל מטמא אוכל כיון דהיתר מפורש בתור' כי קושי' אבל בתר דגזרו

דהיכי דאיכא משקין בהדי אוכל מטמא אוכל שפיר גזרו דגם אוכל מטמא אוכל אטו איכא משקין בהדי אוכל ול"ל הא היתר מפורש בתורה דהא אז לא הי' שייך אטו מה לגזור ועכשיו יש טעם לגזור ומ"מ ל"ה גזלג"ז דאי לא הא לא קיימא הא כיון דמשקה שע"ג אוכלא הוי אוכלא א"כ כולה חדא גזירה היא. וזה כונת תוס' דקודם שתירץ דאיכא משקין בהדי' לא מסיק אדעתי' שאוכל יטמא אוכל אפי' מדרבנן משום קושיתינו דהיתר מפורש בתורה אבל לבתר דמשני דאיכא משקין בהדי בשר ובזה שפיר גזרו אף דהוי אוכל כנ"ל שפיר קאמר ג"כ דאוכל מטמא אוכל מדרבנן וכנ"ל:

ועיין בתוס' ד"ה אבל דאומר ר"י דנפקא לי' בקדשי' עושה כיוצא בהם מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אפי' באוכל ותרומה נפקא לן כיון דלא מצינו למימר מקרא מלא דיבר הכתוב דהא איכא קדשי' דעושין כיוצא בהן נוקי קרא בדדמי טפי דהיינו חולין ולפ"ז נראה דאפי' למ"ד דבתרומה אינו עושה כיוצא בהן היינו משום דלית לי' ה"ט דנוקי קרא בדדמי טפי דהיינו חולין אבל עכ"פ כיון דבקדשי' עושה כיוצא בהן ושוב א"א לומר מקרא מלא דיבר הכתוב ממילא לא הוי גבי תרומה היתר מפורש בתורה ושפיר י"ל דאוכל מטמא אוכל בתרומה מדרבנן ולכן לא פריך לדידי' רק למ"ד דגם בקדשי' אין אוכל מטמא אוכל ומיושב קושי' מהרש"א:

ועוד נ"ל ליישב קושי' מהרש"א דבמנחות ק"ב ע"ב פריך מדאר"ש כל העומד לזרוק כזרוק דמי כל העומד לשרוף נמי כשרוף דמי נותר ופרה אמאי מטמא טומאת אוכלין עפרא בעלמא נינהו ומשני חיבת הקודש מכשרתן ולפ"ז מאי פריך והא אין אוכל מטמא אוכל הא אינו אוכל כלל כיון דעומד לשרוף כשרוף דמי ועפרא בעלמא הוא אלא דחיבת קודש מכשרתה לקבל טומאה וא"כ שפיר מקבל טומאה גם מאוכל. אך לק"מ דהתוס' ב"ק ע"ז ע"א ד"ה פרה הק' ל"ל לטעמא דפרה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר ת"ל דחיבת הקודש מכשרתה ומשוי לי' אוכלא כדדרשי' בחולי' ל"ו והבשר לרבות עצים ולבונה וכו' ותי' דאין חיבת הקודש מועלת אלא לשוי' שאינו אוכל כאוכל כגון נותר ופרה שהם חשובי' כעפרא ועצים ולבונה אבל דבר שהוא אוכל אלא שאין מקבל טומאה לר"ש משום אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים לא יועיל חיבת הקודש לעשות האסור כמותר ע"ש. ולפ"ז כיון דהא דחיבת הקודש מכשיר הוא רק דמשוי שאינו אוכל כאוכל א"כ לא עדיף מאוכל גופא וכיון דאוכל גופא אין אוכל מטמא אוכל גם זה דחיבת הקודש משוי לי' אוכל לא עדיף מאוכל ואין אוכל מטמאו ופריך שפיר:

אלא דהא קשי' לי הא האי דתיבת הקודש מכשיר ילפי' בתולי ל"ו ע"ב מוהבשר כל טהור לרבות עצים ולבונה וא"כ היינו דוקא בקודש ולא בתרומה ותקשי מאי קמ"ל ר"מ ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח הא כאן תקשי קושי' כיון שהטהורה ג"כ עומד לשריפה משום חמץ וכשרוף דמי עפרא בעלמא היא ואינה מטמא טומאת אוכלין וכן התרומה הטמאה עומדת לשרוף כדאמרי' בשבת כ"ה ועפרא בעלמא היא. ונ"ל דהא נמי ניחא לשיטת רש"י שם בשבת וכן שי' תוס' שם ד"ה כך בתי' הא' דשריפת תרומה טמאה הוא רק מדרבנן וכן הא דשורפין את הטהורה משום חמץ הוא בתחילת שש כדתנן בפסחים י"א ע"ב והם שעות דרבנן וא"כ מה"ת לאו כשרוף דמי כיון דמה"ת אין עומדין לשריפה ועיין חת"ס חיו"ד סי' קצ"ה ושפיר מטמאי' ומיטמאי' טומאת אוכלין דלא אמרו חכמים הדבר להקל אלא להחמיר ועיין כעין סברא זו בר"ן פסחים דף ל' דהרבה פוסקים ומכללם הרמב"ם והרמב"ן במלחמות שם ס"ל דחמץ במשהו משום דהוי דשיל"מ ואע"ג דר"ש קנסא קניס ואסור מדרבנן גם לאחר הפסח מ"מ כיון דמה"ת שרי והוי דשיל"מ לא באו חכמים להקל עליו אלא להחמיר יע"ש אלא כיון דעכ"פ מדרבנן עומד לשרוף וכשרוף דמי ועפרא בעלמא היא שוב אינו דינו כאוכל ושפיר מטמא ומיטמא אע"ג דאין אוכל מטמא אוכל אזלי' בתר תרווייהו בתר דאו' דלא פרחה טומאתו וגם מקבל טומאה כיון דמה"ת אינו עומד לשרוף ובתר דרבנן דאינו אוכל ועיי' תוס' שבועות דף למ"ד ד"ה ורבנן ויש לחלק משם ולפ"ז למ"ד בתרומה אין אוכל מטמא אוכל שפיר ל"ק לי' אדר"מ ומיושב קושי' מהרש"א:

והנה לעיל י"ג מסקי' דהני שתי חלות של תודה פסולות מיירי שנתקבל הדם בכוס ונשפך ור"א בר"ש ס"ל כאבוהי דאמר כל העומד לזרוק כזרוק דמי וא"כ הוא הדין דכל העומד לשרוף כשרוף דמי והו"א דגבי תרומה אין כאן רבותא כלל דשורפי' טהורה עם הטמאה דעפרא בעלמא היא קמ"ל כיון דהוא בשעות דרבנן שפיר מטמאי' ומיטמאי' ואפ"ה מותר דנלמוד מדבריהם דמותר להוסיף טומאה:

ולפ"ז גם הרמב"ם ס"ל כרש"י דנקטי הכא משום סיפא ומ"מ כתב שפיר שנמשך זה הענין בכאן על הסיפא גופא לפי שדברנו בשתי חלות פסולות מלחם תודה שהם קדשי' ונשרפין אפי' אליבא דראבר"ש משום כל העומד לזרוק ומ"מ בסיפא רק מדבריהם למדנו כנ"ל וא"ש:

ובעיוני עלה בדעתי ליישב קושי' תוס' בשמעתי' ד"ה עם בשר ומשקין מבע"ל שהקשו אמאי לא פריך מאי איריא שנטמא באב הטומאה אפילו בראשון ושני נמי כדפריך לקמן על רע"ק. ולפענ"ד נראה עפמ"ש תוס' לקמן מ"ד ד"ה מקום מגעו ונר' לר"י כפי' ר"ת דפי'

דמתני' מיירי שהשום והשמן בעין וכדגרס בכל הספרים מקום מגעו אמאי פסול והא לא הוי כביצה והואיל דלא מקבל טומאה אלא מדרבנן אית לן למימר דבטלי אגב מקפה וכו' ע"ש. ולפ"ז ה"נ אי נטמאו בראשון ושני ול"ה המשקין ראשון רק משום דגזרו על המשקין להיות תחילה כיון דאינן ראשון רק מדרבנן הו"א דבטלי לגבי בשר והוויין רק שני או שלישי להכי נקיט שנטמאו באב הטומאה שהוא טומאה דאוריי' ולא בטלי לגבי בשר ואינן אוכל רק משקי' ושפיר מטמאי' אוכל משא"כ רע"ק פריך שפיר בנר אפי' הו' הנר ראשון או שני נמי עושה השמן תחילה וא"ש:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

נין ונכד להגה"ק מאור הגולה מו"ה עמרם חסידא זצוק"ל מ"כ בצעת הבירה:

תשובה עד

שיל"ת ב' אויפאלו ב' בשלח תרס"א לפ"ק:

שוכ"ט לידידי הרבני המופלא ומופלג, מלא פלג, כמו"ה אהרן זאב גלויבער ני' בטשאבא:

מכתבו מסוף שבוע העבר הגיע עדי ותוכו רצוף אהבה בד"ת ועל שאלה הראשונה צויתי להעתיק לו תשובה שכתבתי בנידון זה ועל שאלה השני' שמשחו החלות שאפו לש"ק ללחם משנה בביצה אחת טרופה ובשעת משיחה מצאו טיפת דם בתוך הביצה ונאפו כך במשיחה זו והנה אנן מחמירינן לאסור כל ביצה שיש בת דם כמ"ש רמ"א סי' ס"ו סעי' ג' ועיי' בש"ך שם סק"ח אלא כיון דאנן קיי"ל בסי' ק"ה ס"ה דאפוי דינו כצלי ובאי' דל"ש בי' שמנונית סגי בנטילה רק דש"ך שם סקט"ז כתב דלפ"מ דמבואר בס"ט דנוהגין לשער במליחה בס' אפילו בכחוש לגמרי א"כ ה"ה בצלי דצליי' ומליחה שווין בזה ובאי' דרבנן מקילין בנטילה כמ"ש ש"ך שם וסקל"ה וא"כ כאן דלדעת הרבה פוסקי' כל דם ביצים הוא רק דרבנן ואפילו לשיטות דהוי מה"ת מ"מ כיון דיש ספק אם הי' במקום האוסר יש לסמוך דסגי בנטילה וכן פסק בח"א כלל כ"ט אות ד':

מיהא נסתפק למה דקי"ל באו"ח סי' ער"ד דצריך לבצוע על שתי ככרות שלימות ואם יחתוך מן החלות כדי נטילה לא יהיו שלימות אליבא דכל הדיעות ומכ"ש לדעת ר"י שבתוס' עירובין פ"א ד"ה כדי דאי לא בע' תיקון אפילו בחסרון מועט איכא איבה [אלא דהאי כ"ש ל"ש בנ"ד דבעי תיקון וגם אין הטעם משום איבה] ואם לבצוע עליהם כשהן שלימות וליטול כדי נטילה אח"כ יש לחוש דאמרינן כל העומד לחתוך כחתוך דמ' כדאמרינן בחולין ע"ב:

הנה בתשו' תורת השלמים שבסוף ספר מנחת יעקב סי' י"ב נשאל בשכחה ליטול חלה מן העיסה ואפאה ממנו לחמים לשבת ושברה אח"כ מן הלחמים לחלה אם ראוי ללחם משנה כיון שאינם שלמים והשיב דלמה דקי"ל באו"ח סי' שס"ו ס"ו דאין מערבין אלא בשלימה ומיהו אם ניטל ממנה כדי חלת נחתום שהוא א' ממ"ח מערבין בה אפילו לא היתה טבולה לחלה וכ"ש כאן שהיתה טבולה לחלה ובזה"ז אין מפרישין אפילו מעיסה גדולה רק משהו א"כ חסר רק חלק מ"ח או פחות שפיר מקרי שלם והוא מגמ' עירובין פ"א הנ"ל ופירש"י ד"ה חלתה אינו חסרון שזהו תיקונה וא"כ בנ"ד נמי כיון דכדי נטילה הוא תיקונה אין זה חסרון ושפיר מקרי שלם. אלא דא"כ תקשי אמאי אם נטל כדי חלת בעה"ב אין מערבין דלא נקרי שלם עיין עירובין שם הא זהו תיקונה. לק"מ כיון דאפשר לי' לתקונו כדרך הנחתום בא' ממ"ח ולא להפריש בעין יפה א' מכ"ד אין זה תיקונה ולא מקרי שלם וכמ"ש תוה"ש שם:

אמנם הביא שם שרבים מפקפקין דשאני גבי עירוב דבעי' שלם משום איבה ולכן היכי דצריך לתקונה ליכא איבה אבל בלח"מ דבעי' שלם משום כבוד אם נחסר ממנו קצת תו לא מקרי שלם והוא השיב דמדברי רש"י שם משמע להדי' דזה מקרי שלם ואף דמדברי התוס' שם נראה הטעם דכיון שהוא לתיקן העיסה ל"ש איבה מ"מ דבריהם אינם כהלכתא דהרי לתוס' שם כתבו להדי' דאם אינו טבל לחלה וחסר א' ממ"ח אין מערבין דשייך איבה ואנן קי"ל בסי' שס"ו הנ"ל דאפי' אינו טבול לחלה וחסר רק כשיעור זה נמי מערבין בו משום דמקרי שלם. ואפילו תאמר דגם לפ"מ דקי"ל כנ"ל נמי הטעם משום דל"ש איבה דהגם שאינו טבול לחלה מ"מ תולין שניטל לשם חלה אעפ"כ נראה לי דיש לו דין שלם גם לענין לח"מ דהא דבעי' שלם היינו משום שהוא דרך כבוד משום דדרכי של עני בפרוסה כדאמרינן בפסחי' קט"ו ע"ב וכיון דאמרינן בחסר שיעור חלת נחתום ליכא איבה ורוח הבריות נוחה וחשוב בעיניהם כשלם א"כ גם רוח המקום נוחה הימנו והוי שפיר כבוד המקום והביא ראי' מדברי רוקח שהביא ב"י סי' קס"א דאם יש לאדם שני חצאי לחם ואין לו לחם שלם יחבר ביחד בעץ או בשום דבר שלא יהא נראה ודינו כדין שלם ואפילו בשבת יכול לחברם כדמשמע בעירובין פ"א וכן פסקינן בשו"ע סי' קס"ח ס"ב וקשה מה ראי' מייתי מעירובין שאני התם כיון שסוברין שהוא שלם ל"ש איבה אבל לענין לח"מ ולבצוע לא מקרי שלם כיון שבאמת אינו שלם אלא ודאי דגם כאן לא בעי' רק מה שמקרי שלם אצל הבריות ובזה הוא כבוד המקום ע"ש:

ובספר פמ"א בחידושיו לזבחים דף ק"ד השיג על גוף דין זה של הרוקח מתוספתא שהביאו תוס' שם ד"ה חיבורי אוכלין אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש או בקיסם אינו חיבור

שאין חיבורי אדם חיבור ע"ש. ולפענ"ד לק"מ דבשלמא אתרוג הי' מתחילתו חיבורו ושלימותו בידי שמים שפיר אמרינן דאם נפרץ ותחבו בכוש דלא מקרי שלם שאין חיבורי אדם חיבור אבל בלחם שגם מתחילתו לא הי' מחובר ושלם בידי שמים רק בידי אדם שפיר י"ל שאם נחלק וחיברו בעץ דמקרי שלם וחיבור בידי אדם מקרי חיבור אף דמעיקרא הי' מחובר חיבור מזגיי והשתא הוא מחובר רק חיבור שכוניי עיין תשו' תשב"ץ ח"ש סי' ד' ובהקדמת ש"ש אות מ' מ"מ חיבור בידי אדם הי':

ועוד הי' נ"ל לפמ"ש תוס' שבועות כ"ז ע"ב ד"ה אם דאם שייר פחות מכזית דחייב וכו' דכי משתבע על הככר אין דעתו שלא ישייר פחות מכזית דאין לך אדם שיאכל ככר שלם שלא יהיו מעט פירורין נושרין ממנו וכו' ע"ש וה"נ אם אין חסר מן הככר כזית במקום א' לא מקרי חסר אלא שלם שאין הככר נחלק ברהיטני שיהא חלק לגמרי וכדומה ראיתי בא' מהראשוני' דהא דאמרינן בכל דוכתא דפחות מג' כארעא סמיכתא דמי הטעם לפי שגם הקרקע אינה חלקה ושווה בכ"מ כאלו עשוי ברהיטני ויש בליטות וגבשושית פחות מג' [עיין חידושי ר"ן שבת דצ"ז ע"א ד"ה לפי]:

אלא דבנ"ד אין אנו צריכין לכל זה שהרי באמת לא ניטל מן הלחמים כדי נטילה רק הספק דנימא כל העומד לחתוך כחתוך דמי ולפענ"ד נראה דאפילו למה דאמרינן בחולין ע"ג דאפי' לרבנן דר"מ דלא ס"ל כל העומד ליקצוץ כקצוץ דמי מ"מ חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי וכתבו תוס' שם דלא אמרינן כמאן דמפרתי דמי אלא היכי דמומד ליקצץ כמו הכא דאבר אסור והשאר מותר וכן בפסחים פ"ה גבי אבר שיצתה מקצתה דמה שיצא אסור והשאר מותר אבל גבי אבמה"ח דהכל אסור ואינו עומד לחתוך לא אמרינן כמאן דמפרתי ע"ש וה"נ בנ"ד שכדי נטילה אסור והשאר מותר ועומד לחתוך נימא חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי ועומד לחתוך כחתוך דמי מ"מ נ"ל לחלק דהתם כיון דקצת אסור והשאר מותר קודם בישול עומד לחתוך קודם בישול שלא יאסור האי' את המותר אבל כאן שאסור כדי נטילה אחר אפיה אינו עומד לחתוך כלל שהרי יכול לאכול כולו עד כדי נטילה ולא יחתוך כלל כדי נטילה ממנו וכדאמרינן בחולין צ"ו ע"ב אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד ולא הוי כחתוך ושפיר מקרי שלם. וסמוכין לסברא זו ממ"ש חכ"צ סי' ס"ב על דברי השואל שהק' לרבינא בחולין ע"ב דכל העומד לחתוך כחתוך איך יפרנס האי דחרחור פחות מכאצבע משנה ג' פ"א דמס' טבול יום דהוי חיבור ואמאי נימא עומד לחתוך כחתוך ורצה לתרץ עפ"י תוס' שהבאתי בסמוך דדוקא אם עומד לחתוך מחמת אי' הוי כחתוך ולא מחמת חרחור וכתב חכ"ץ אכתי האי דחלה הוי תיובתא דהתם נמי החלה אסורה והשאר מותר ואף שחלת חו"ל אוכל והולך

ואח"כ מפריש מ"מ צריך הוא לשייר מעט יותר מן החלה כדי שיפרישנה ממנה [ועיין בעירובין ל"ז ע"ב דבעי' ראשית ששירי' ניכרי'] אלמא דאי לאו ה"ט רק דהי' יכול לאכול עד כדי שיעור חלה לא מקרי עומד לחתוך כלל וא"כ בנ"ד דאוכל והולך עד כדי נטילה לא מקרי כלל עומד לחתוך:

ועוד נ"ל דל"ש כאן עומד לחתוך כחתוך והוא עפ"י דברי רשב"א בשבת צ"א דבעי רבא תוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עלי' לאכילה מהו והק' רמב"ן מה קמבע"ל הא איהו הוא דאמר במנחות נ"ד כל היכי דמעיקרא הוי בי' והשתא לית בי' הא לית בי' וכל היכי דמעיקרא ל"ה בי' והשתא הוי בי' מדרבנן כי פליגי כגון שהי' בו כשיעור וצמק וחזר ותפח וכו' וכיון שכן גבי שבת נמי בדלית בי' ותפח היכי מחייב ותי' דודאי בשאר אי' דשיעור כזית הוא הלמ"ס לא מהני תפח אבל הוצאת שבת דשיעור חלי' בחשיבותא אצל בנ"א שפיר מהני תפח כיון שעי"כ חשוב אצל בנ"א ע"ש וה"נ אני אומר סברא זו לענין כל העומד לחתוך כחתוך דדוקא היכי דבעי' שלם מצד ד"ת וגזה"כ אמרינן כל העומד לחתוך כחתוך ולא מקרי שלם אבל בנ"ד דהא דבעי' שלם הוא רק משום שהוא דרך חשיבות וכבוד בפני בנ"א משום דדרכו של עני בפרוסה א"כ אם הוא שלם בפני בנ"א ל"ש לומר כל העומד לחתוך כחתוך דזהו גזיה"כ מד"ת לומר כל העומד לכך כבר הוא כן אבל בפני בנ"א אינו כחתוך והוא דרך חשיבות וכבוד וא"כ מקרי שלם לענין לח"מ ובסוגי' דר"ח סגה"כ עשיתי סמוכין הרבה לסברא זו:

ועוד נ"ל דלא אמרינן עומד לחתוך כחתוך וכן עומד לשרוף כשרוף ועומד ליקצוץ כקצוץ אלא אם בכל רגע ורגע עומד לקצוץ גם קודם שאנו צריכין שלא יהא כחתוך ושרוף וקצוץ כגון בשר וצפורן הפורש שכתב ב"י סי' קצ"ח דבכל רגע עומד לקצוץ קודם טבילה והו' כקצוץ ומשו"ה הו' חציצה בטבילה אבל כאן אינו עומד לחתוך קודם שיבצע עליו ללחם משנה אף שעומד לחתוך אח"כ ל"ה כחתוך. וראי' ברורה לזה מנזיר מ"ד דנזיר טמא שטבל בז' וגילח בשמיני מהני טבילתי' ואמאי נימא כל העומד לקצוץ כקצוץ דמי והוי חציצה דהא אינו מחוסר מעשה קודם קציצה ועיי' חת"ס יו"ד סי' קצ"ה וגם אינו מחוסר זמן דהא עיקר מצותו לגלח בזי"ן אע"כ כיון דאינו עומד לגלח קודם טבילה לא הוי כקצוץ וה"נ כיון דאינו עומד לחתוך קודם שיבצע ל"ה כחתוך ובתשו' ביו"ד הל' נדה חזון הרביתי בזה. לכן נ"ל מכל הלין טעמי דשפיר דמ' לבלוע עליהם כשהן שלימות ללח"מ ולאכול אח"כ עד כדי נטילה:

ומה שחשש מעלתו משום בורר כשיסיר כדי נטילה הוי בורר פסולת מתוך האוכל דאסור אף בבורר לאלתר כמ"ש מג"א סי' שי"ט בסק"ב לפמ"ש אני שיהי' אוכל והולך עד

כד' נטילה ל"ש בורר דאפי' הו' כבורר הוי בורר אוכל מתוך פסולת אבל באמת אין כאן משום בורר כלל דהא מין אחד הוא כמבואר שם בסעי' ג'. ואפילו נאמר דמשום דכדי נטילה אסור לאכול הוי כשני מיני' ועיין מג"א סקט"ז בשם ב"ח ולבוש אבל מ"מ ל"ש בורר אלא במעורבין אבל כאן האי לחודא קאי והאי לחודא קאי וכמ"ש מג"א סקט"ו ואף שכתב דרך אפשר מ"מ היינו בלח וכשני מיני' אבל בחתיכה אחת ומין א' אלא שחצי' אסורה וחצי' מותרת ודאי ל"ש בורר:

ועוד נ"ל דהרי מבואר שם בסעי' י"ד שיזהר שכשיפסק קילוח ומתחילי' לירד ניצוצות קטני' הנישיפות באחרונה מתוך הפסולת יפסיק ויניחם עם השמרי' וכו' להנצל מאי' בורר ועיין מ"ש מג"א סי' תק"י סקי"ג דכשקולט החמאה שצף ע"פ החלב כשיגיע סמוך לחלב יניח קצת עם החלב וליכא משום בורר וה"נ אם מנ"ח קצת מן ההיתר עם כדי נטילה ליכא משום בורר. ואפשר דכאן כיון דאינו אסור רק כדי נטילה ולא אמרי' בי' חתיכה עצמה נ"נ ועיי' תוס' חולין צ"ו ע"ב ד"ה אפי' א"כ אפי' נוטל רק כדי נטילה נמי נוטל היתר עם האי' אשר נבלע בו שהרי אין ההיתר נ"נ שפיר לא הוי בורר:

וסמך לדברי מצאתי דל"ש בזה כל העומד לחתוך בלבוש או"ח סי' תנ"ז אות ב' שכתב מיהו אם שכח להפריש חלה מן העיסה של מצות מצוה יכול להמתין עד הלילה כדי שיניחם כך שלימות על הקערה ותיקשי ומה יועיל בכך שאפי' שלימות אינן שלימות משום כל העומד לחתוך וגם יש חשש בורר אלא ודאי ס"ל דל"ש כאן כל העומד לחתוך ולא משום בורר וכדכתיבנא. ואלקי הצבאות. וראינו מתורתו נפלאות. ויעשה עמנו לטובה אות. עדי יחוש ישועות הניבאות. כנפש ידידו החותם בברכה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה עה

שיל"ת ב' אויפאלו ה' צו י"ג ניסן תרנ"ה לפ"ק:

בחודש אשר ישועות בו מקיפות, ד' שלום ישפות, לכבוד ידידי

הרבני החרוץ ושנון, וריח לו כלבנון שמו ינון כמו"ה אברהם יצחק גרינבערגער ני' ויהל בק"ק מאדע:

כתבו במשכלו בא אלי תמול ולא רציתי לאחר תשובתי עד אחר המועד ויען נפישי מילי דפסחא הן במילי דשמיא והן בצרכי ציבור ואין צבור נדחין ע"כ יהיו דברי מועטי'. ותחילת דברי פיהו לשאול הגיע למה דמבואר באו"ח סי' קע"ד ס"ב דיין פוטר כל מיני משקין אפי' מברכה א' ובסי' ער"ג ס"ד מבואר שאחד יכול לקדש לאחרים אעפ"י שאינו

אוכל עמהם ויכול לברך בפה"ג אעפ"י שהוא אינו נהנה עמהם איך הדין אם האחרי' ג"כ אינם צריכים לברך על משקה יי"ש וכדומה אם יין פוטר דוקא שאר משקין אם הוא עצמו מברך בפה"ג או אפי' אם יוצאין בברכת אחרי' נמי פוטר שאר משקים:

ידע ידידי כי בזה אין מקום ספק כלל דאם אחר מוציאו בברכתו הוי כאלו בירך הוא עצמו ואם ברכת בפה"ג שבירך הוא עצמו פטרו מלברך על שאר משקים גם אם שמע מפי אחר ויצא בו נמי פטרו ואפי' בברכת הנהנים א' מברך לכולן והם יוצאין בזה כאלו ברכו בעצמם כמבואר באו"ח רס"י ריי"ג אך כל זה כשהמברך ג"כ נהנה אבל אם המברך אינו נהנה א"י לברך בשביל אחרים ברכת הנהנין דדוקא בברכת המצות אמרי' אעפ"י שיצא מוציא לפי שכל ישראל ערבים זב"ז ואם חבירו לא יצא הוי כאלו הוא לא יצא ולכן יכול לברך בשביל אחרים אעפ"י שכבר יצא משא"כ בברכת הנהנין דלא ליתהני ולא ליבריך כמ"ש מג"א סי' קס"ז סק"מ. אלא בברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש מבעי' לן בר"ה כ"ט אינימא כיון דחובה הוא מפיק או דילמא ברכה לאו חובה הוא ועיין ברש"י ותוס' ומסקי' דמפיק והכי קי"ל באו"ח סי' קס"ז ס"כ וסי' ער"ג ס"ד:

ונ"ל דע"כ לא מבע"ל בגמ' אלא אם הוא יכול לברך בשבילם כיון שהוא אינו נהנה אבל פשיטא שהם יוצאין בברכתו כאלו ברכו בעצמם אלא אם הוא אינו רשאי לברך בשבילם א"כ הו' ברכתו לבטלה ואינה ברכה כלל וממילא הם אינם יוצאי' בשמיעת הברכה וכמ"ש מג"א סי' ריי"ג סק"ז ועיי' טו"ז או"ח סי' תקפ"ה סק"ג ע"ש. ולפ"ז פשיטא דהיכ' דמוציאם בברכת היין של קידוש כיון דחובה הוא ואין ברכתו לבטלה הם יוצאין בברכה זו ומותרי' לשתות יין בלי ברכת בפה"ג אפי' כשהמקדש לא שתה רק אחר שתה מכוס של קידוש גם אותן שלא שתו ממנו מותרי' לשתות יין בלי ברכת בפה"ג כמו אם שותה המברך דמבואר ברסי' רס"ז שאין השומעין צריכי' לברך אח"כ וכ"ש אם שתה המקדש המברך שהדין מבואר סי' הנ"ל וכיון ששותי' יין בלי ברכת בפה"ג שפיר יכולי' לשתות גם שאר משקין בלי ברכה הראוי להם דיין פוטר כל מיני משקין וכמו ששותה יין על סמך ברכתו יכולי' לשתות גם שאר משקי' על סמך ברכתו כאלו ברכו הם עצמם ואין בזה ספק כלל:

אבל מה שיש להסתפק הוא דילמא דוקא אם גם השומעי' שותי' יין על סמך ברכת המוציאם אז א"צ לברך על שאר משקין משום דהו"ל יין עיקר ושאר משקין טפל ומברך על העיקר ופוטר את הטפל אבל כיון שאין שותים יין ואין כאן עיקר וממילא אין כאן טפל וצריכין לברך על שאר משקין:

לכן נ"ל עיקר דצריך לברך על שאר משקין אם השומע אינו שותה יין אף שיצא בקידוש וברכת בפה"ג של המקדש המברך והי' מותר לשתות יין בלי ברכת יין ולשתות גם שאר משקין בלי ברכה מ"מ כיון שאינו שותה יין צריך לברך על שאר משקין דטעמא דיין פוטר כל מיני משקין הוא משום שהם טפלי' ליין וכיון שאין כאן עיקר אין כאן טפל וזה מבואר בתוס' ברכות מ"ב ד"ה א"ה דה"ט דיין פוטר כל מיני משקין משום דעיקר פוטר את הטפל וז"ל שם והשתא יין פוטר כל מיני משקין לפי שעיקר משקה הוא והוא ראש לכל מיני משקין ולכך הוא העיקר והם טפלי' לו לענין ברכה וכו' ע"ש:

ולפענ"ד נראה עוד דבר חדש דאפי' אם שתה יין ולא בירך כלל בפה"ג ואח"כ רוצה לשתות שאר משקין ואינו רוצה לשתות עוד יין אינו מברך על שאר משקין ברכה הראוי להם כיון שהם טפלי' ליין ולא לחנם אמרו חכז"ל פת פוטר כל מיני אוכלין ויין פוטר כל מיני משקין ולא אמרו ברכת הפת פוטר כל מיני אוכלין וברכת היין פוטר כל מיני משקין אלא לפי שאין הברכה פוטרת דהרי ברכות הפת והיין אינם ברכות כוללות אלא אדרבה ברכות המיוחדת שבמיוחדת ואיך יפטרו שאר ברכות אלא הפת והיין פוטר לפי שהם עיקר והשאר טפל ואינו מברך על הטפל וא"כ אפי' לא בירך על הפת ואכל א"צ לברך אח"כ על שאר אוכלין ברכה הראוי להם וכששתה יין בלא ברכה אינו מברך אח"כ על שאר משקין ברכה הראוי להם לפי שהם טפלי' ואינו מברך על הטפל. אלא לפי שאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה אפשר שאסור לאכול אח"כ כלל שום אוכלין עד שיברך ברהמ"ז ואסור לשתות שום משקה אח"כ עד שיברך על היין לאחריו או שמברך המוציא קודם אכילת שאר אוכלין אף שאינו אוכל פת שוב ומברך בפה"ג על שאר משקין אף שאינו שותה שום יין שוב ומתקן על העבר שלא בירך על הפת ויין ולעתיד על שאר אוכלין ומשקין:

וחילי דילי מהא דבעי בברכות נ"א מי שאכל ושתה ולא בירך מהו שיחזור ויברך ופרש"י לפניהם קאי אברכת המוציא וברכת היין מהו שיחזור וכו' לאחר אכילה ושתי' א"ל מי שאכל שום וכו' ופירש"י כדי שיסריח יותר כלומר יוסיף על סרחונו ויעשה ברכה לבטלה וכתב מהרש"א דטעות נפל בפירש"י במה שפי' ויעשה ברכה לבטלה דאם כונת ר"ח דלא יחזיר ויברך מה קאמר עלה רבינא הלכך אפי' גמר וכו' גם אין המשל דומה לנמשל אבל כונת ר"ח דיחזור ויברך אם לא גמר לאכול והשתא המשל דומה לנמשל וכי משום שלא בירך כבר על שאכל ששכח יוסיף על סרחונו שלא יברך על מה שיאכל עוד ועלה קאמר רבינא שפיר הלכך וכו' ע"ש. ודבריו תמוהי' א) שמוחק דברי רש"י. ב) דאם רוצה לאכול עוד פת ולשתות יין מהי תיתי שלא יברך. ג) הרי רש"י פי' לאחר

אכילה ושתי' ואיך פי' מהרש"א שרוצה לאכול עוד ולשתות. ד) יל"ד בפירש"י שכ' קאי אברכת המוציא וברכת היין ואמאי דוקא בהו הא בכל הפירות יש לספק בזה אם אכל ושכח ולא בירך לפני' אם צריך לברך על מה שיאכל אח"כ:

אך לפמ"ש יתפרש כמין חומר דמבע"ל דוקא באכל פת ושכח לברך המוציא או שתה יין ולא בירך בפה"ג ופשיטא לי' דאם רוצה לאכול עוד פת ולשתות יין דצריך לברך רק מבע"ל לאחר אכילה ושתי' ששוב אינו רוצה לאכול פת ולשתות יין רק דבפי' אחרי' שהם טפלי' לפת ויין מהו שיחזור ויברך אם ברכת הפת ויין כיון שהם טפלי' ואם הי' מברך בתחילה על פת ויין פת ויין פוטרתן ה"נ מברך השתא ברכת פת ויין כיון שהם טפלי' ושייכין לפת ויין ולא ברכתם הראוי להם כיון שהפת ויין עיקר והם טפלי' ואינו מברך על הטפל והוי ברכה לבטלה או דילמא כיון שלא בירך על פת ויין מברך השתא על שאר דברים ברכה הראוי להם וזה מהו הברכה שיחזור ויברך אם ברכת פת ויין או ברכה הראוי להם ואולי לא יברך כלל על הטפל ויאכל בלא ברכה וע"ז השיב מי שאכל שום וכו' וא"כ א"א שיאכל וישתה שאר דברים בלי ברכה כלל דכי בשביל שנהנה מן העוה"ז בלא ברכה יחזור ויהנה בלא ברכה אף שהוא טפל וכ"ת שיברך על שאר דברים שיאכל וישתה ברכה הראוי להם לזה פירש"י ויעשה ברכה לבטלה כיון שהם טפלי' ואין מברכין על הטפל וא"כ ע"כ מברך ברכת פת ויין לפטור הטפל כיון שעדיין אוכל הטפל לפת ויין ועלה קאמר רבינא הלכך אפי' גמר סעודתו ואינו רוצה לאכול גם שאר דברי' יחזור ויברך ברכת פת ויין וע"ז קאמר ולא היא וכו' רק ברוצה לאכול ולשתות עוד הטפל לפת ויין כיון ששייך לברכה זו מברך על פת ויין אף שאינו רוצה לאכול שוב פת ויין אבל גמר סעודתו לגמרי ואינו רוצה לאכול עוד שום דבר אינו מברך על העבר וא"ש:

ובזה א"ש דברי המרדכי שהביא מג"א סי' ר"ו סק"ו שכתב אם אין המשקין לפניו בשעה שבירך על היין צריך לברך עליהם דהאידנא ליכא קבע לשתיית יין וכו' וכתב שם מג"א דבדבר שהברכות שוות מודה המרדכי דא"צ לברך ואינו מובן היטב הסברא לחלק. ולפמ"ש א"ש דביין אין ברכת היין פוטרת שאר משקין דהיא ברכה מיוחדת רק היין פוטר כיון שהוא עיקר והם טפלי' א"כ בלא הי' לפניו בשעה שבירך על היין אינם טפלי' ליין ואין היין פוטרן אבל אם הברכות שוות שהברכה פוטרן שפיר א"צ לברך אפילו לא הי' לפניו בשעה שבירך כיון שבירך ברכה הראוי להם ולא הי' ברכה לבטלה כיון שאכל מיד וא"ש:

תבנא לדינא דאם א' מקדש על היין ומוציא אחרים והוא שותה כוס של קידוש והאחרי' השומעין לא שתו יין כלל ורוצי' לשתות שאר משקין כגון יי"ש צריכין לברך על שאר

משקין ברכה הראוי להם דכיון שאין עיקר אין טפל וכמש"ל. ובזה תנוח דעתו כי אינני מופנה משני צדדי' וד' ישמרנו ממשהו חמץ וישמחנו בשמחת יו"ט ויגאלנו גאולה שלימה ונאכל מן הזבחים ומן הפסחים כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה עו

שיל"ת ב' אויפאלו ב' דעשי"ת תרנ"א לפ"ק:
בימי התשובה, יהי' לאלפי רבבה, בנחת ושובה, ויגמור ה' בעדו החתימה לטובה, כבוד מחו' אהובי, הרבני המוכתר בכתר תורה' ומוצנח בצניף יראה טהורה, ברק השנון וריח לו כלבנון כמו"ה משה שמואל שטערן נ"י בק"ק סערענטש:
קבלתי ברכתו ברכת השנים וכו' ומה שנתקשה לפמ"ש מג"א סי' קפ"ט עפ"י תוס' סנהדרין ע"ב דמומר אינו בן ברית דמומר אינו בר שליחות וכ"כ ב"ש באהע"ז סי' קמ"א סקמ"ז שכן שיטת הרמב"ם ע"ש א"כ תקשי בב"ק ע"א דמוקי לה בטובח ע"י אחר אמאי חייב בדו"ה הא בתחילת שחיטה נעשה מומר להרמב"ם בפיה"מ חולין י"ד ואינו בר שליחות בסוף שחיטה ואיך יתחייב המשלח בדו"ה ואין לומר כיון דבטביחה גלי קרא דיש שלד"ע אע"ג דבכהת"כ אין שלד"ע ה"נ מומר נעשה שליח דהא כתב הרמב"ם פ"ז ממעילה דאע"ג דבמעילה גלי קרא דישלד"ע דוקא שלא יתערב עמו איסור אחר ועיין במל"מ פ"ג מגניבה גם בטביחה כן. ואני תמה על תמיהתו הלא מג"א כתב שם דוקא מומר להכעיס אינו בר שליחות אבל לתיאבון הוי-בר שליחות וא"כ י"ל דשם בב"ק מיירי לתיאבון:
אבל הנ"ל בזה דהנה הא דמצרכי' שיהי' שליח בן ברית ילפי' מאתם גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם ב"ב והאי בתרומה כתי' וא"כ דוקא בכה"ת דילפי' שליחות מתרומה ל"ה מומר בר שליחות משום דלא הוי דומי' דמשלח אבל בטביחה דגלי קרא דאע"ג דבכה"ת אשלד"ע מ"מ כאן ישלד"ע ולא מתרומה ילפי' א"כ לא בעי' כלל שליח דומי' דמשלח ושפיר הוי מומר שליח ול"ד להאי דמל"מ ורמב"ם הנ"ל דהתם משום דאיכא עוד עבירה אחרת בטביחה או מכירה אותו העבירה מבטל השליחות של המעילה וטביחה דיכול לומר כסבור הייתי שלא ישמע לי לעשות עבירה זו וממילא לא יטבוח ולא ימעול דדברי הרב ודברי התלמיד וכו':
ועוד נ"ל לפמ"ש האשר"י בקידושין ע"ח דאף דגוסס א"י לגרש אבל אם עשה שליח קודם שנעשה גוסס יוכל שליח לגרש גם כשהוא גוסס אע"ג דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי

משוי היינו אם בשעה מינוי השליחות לא מצי עביד אבל אם בשעת מינוי השליחות מצי עביד רק בשעת מעשה שליחות המשלח לא מצי עביד שפיר מהני שליחות ועיי' פר"ח אהע"ז סי' קכ"א ובקצו"ח סי' קפ"ח שהאריך בזה וכן הוא דעת הרמב"ם שאם עשה שליח קודם שנשתטה יכול השליח לגרש אחר שנשחטה ע"ש ה"נ אני אומר אף דמומר אינו בר שליחות היינו בעשאו שליח אחר שנעשה מומר אבל בעשאו שליח קודם שנעשה מומר ואח"כ נעשה מומר שפיר מהני השליחות ולק"מ:

וו:

ועונ"ל דבר חדש למה דאמרי' בקידושין מ"ג דאפי' אם אין שלד"ע משלח חייב בדיני שמים ועיין בש"כ חו"מ סי' ל"ב סק"ג ולפ"ז נ"ל דאם עשאו שליח לשחוט בשבת ושחט השליח גם המשלח נעשה מומר לחלל שבתות ולכה"ת ועיי' פמ"ג בפתיחה כוללת לה' שבת שחקר אם דוקא בח"מ ב"ד נעשה מומר ועיי' ב"מ סוסי' ה' דלענין מלאכת שבת ל"ש שליחות אבל שאר אחרוני' שחקרו באמירה לנכרי משום שליחות ע"כ לא ס"ל האי סברא אבל גם לב"מ נראה דלא עדיף מאשלד"ע דחייב המשלח בדיני שמים ונעשה מומר אי לא בעי' דוקא מיתת ב"ד וכבר הביא מג"א סי' תמ"ח בשם מ"ב דנכרי לנכרי נעשה שליח וה"ה מומר למומר ולפ"ז י"ל דשם בב"ק מיירי שעשאו שליח לשחוט בשבת וא"כ גם המשלח נעשה מומר ושפיר יכול להיות שלוחו ודברי מל"מ פ"ג מגניבה שכתב דאם עשאו שליח בפירוש לשחוט בשבת בטיל השליחו' גם על הטביחה כמ"ש הרמב"ם פ"ז ממעילה לענין מעילה דאם נתערב בו איסור אחר גם לענין אין שליחות אינם מוכרחי' דשם במעילה אם אמר ליקח בשר עולה הם מעילה ואיסו' אחר בדבר אחד וא"א לעבור איסור מעילה בלי איסור השני לכן כל השליחות בטיל אבל כאן שאפשר לעשות שליחו' וטביחה בחול בלי איסו' שבת הם שני שליחו' ואין שליחות של שבת מבטל שליחות של טביחה כמ"ש אחרוני' ועוד יש לחלק דשם שליחות של עולה בטל משום אשלד"ע לכן מבטל נמי שליחות דמעילה משום אשלד"ע משא"כ כאן דלענין איסור שבת ל"ש שליחות כלל כמ"ש ב"מ הנ"ל אפי' ישלד"ע ולא משום אשלד"ע בטיל שליחו' דשבת לכן אינו מבטל שליחות דטביחה משום אשלד"ע:

ועוד נ"ל כיון דקי"ל ביו"ד סי' קס"ט ס"ו דלחומרא יש שליחות לנכרי ואף דכ' הש"כ דהיינו רק מדרבנן מ"מ כיון דמדרבנן המומר שלוחו שפיר חייב בדו"ה דהפקר ב"ד הפקר ומכ"ש אם ישנו לשחיטה מתחילה ועד סוף דבתחילת שחיטה הי' שלוחו מה"ת וגם בגמר שחיטה מדרבנן שפיר חייב בדו"ה ומכ"ש לשי' הסוברי' דהא דמחלל שבת הוי מומר הוא רק מדרבנן א"כ הם אמרו והם אמרו דנעשה שליח לחומרא ודאי שפיר חייב

בדו"ה. ויש עוד להאריך אבל הזמן קצר והמלאכה מרובה ויש לי כעת טרדות רבות לא רציתי להשהות הדבר לכן תהי' בזה שביתת קולמסי וד' שנותינו יאריך בטוב ובנעימים.
לישב בבית ד' לאורך ימים כנפשו ונפש החותם בברכה שלימה ידידו דוש"ת:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה עז

שיל"ת ב' אויפאלו א' תשא תרס"א לפ"ק:
שמחת פורים, לדורש קלים וחמורי', ידידי הרבני החריף ובקי, הותיק, מלא עתיק, כמו"ה מ"ש נ' ויהל:
מכתבו הנעים קבלתי ועל התעוררות בד"ת לפמ"ש פמ"ג בפתיחת להל' שחיטה דאי' אינו זבוח הוא בכ"ש ואף דכתי' וזבחת ואכלת ואכילה בכזית הך אכילה הוא אכילת רשות ובזה לא אמרי' דאכילה בכזית א"כ תקשי הא דפליגי ר"מ ור"י בברכות מ"ט ע"ב דר"מ ס"ל ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתי' ואכילה בכזית ור"י ס"ל ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה הא התם אכילת רשות ולא בעי כזית ולזה עוררו רב א' שוב הראו לו קושי' זו בהגהות מוהרי"ש לפמ"ג. ולפענ"ד דוקא גבי אי' א"ז כ' הפמ"ג כן דהרי בתורה לא כתיב האי' רק ההיתר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל ודייקי' מינה אבל מה שאי אתה זובח לא וכמ"ש תוס' שבועות כ"ד ובהא דמה שאתה זובח אתה אוכל הוא רשות גמור שרשאי לאכול ובזה אין אכילה בכזית רק כמו שירצה ולהכי גם בדיוק מה שא"א זובח לא הוא ג"כ בכ"ש אבל ואכלת וכו' וברכת שהתורה חייבתו בבהמ"ז כשאוכל ודאי לא חייבתו התורה אלא כשאוכל אכילה של תורה דהיינו כזית ומה לי אם חייבתו התורה כרת על אכילת חלב דכתיב כי כל אוכל חלב ונכרתה ומ"ל שחייבתו על אכילתו בבהמ"ז כמו דהתם לא חייבתו כרת רק על אכילה של תורה ה"נ לא חייבתו בבהמ"ז רק על אכילה של תורה ואולי לזה נתכוין גם ידידי נ':
אלא דלפ"ז לא יתכן מ"ש ליישב בסברתו קושי' הצל"ח ברכות ל"ה מ"ש ברכה אל אחרונה דבעי שיעור וברכה ראשונה לא בעי שיעור דלפי סברתי כיון שחייבתו התורה או רבנן לברך כשרוצה לאכול ודאי על אכילה של תורה דהיינו כזית חייבו אותו:
אבל לפענ"ד נראה ליישב קושי' צל"ח ע"ד שכתבתי במק"א ליישב קושי' מהרש"א על מהרש"ל בשבועות כ"ג שכתב דלר"ש כ"ש למלקות גם שלכד"א חייב והק' מהרש"א דא"כ אי ח"ש אסור מה"ת במי נימא דגם שלכד"א אסור מה"ת ואמינא דודאי שלא יאכל אדם רק כ"ש וח"ש אינו כד"א אבל גם אם אוכל כשיעור אינו אוכל דוקא כשיעור בב"א

רק בזאח"ז בכדא"פ ולכן אם באמת לא אכל יותר מכ"ש הוי שלכד"א ומ"מ חייב ר"ש לכן חייב גם שלכד"א אבל ח"ש שאסור מה"ת לאכול הואיל וחזי לאיטרופי שפיר הוי כד"א שאוכל קימעא ואח"כ הדר ואוכל קימעא ואם נמצא אח"כ שלא אכל יותר מח"ש הר' באמת אין עליו שום חיוב אלא שלכתחילה אסור לאכול ושפיר אסור דזה כד"א אבל שלכד"א מותר מה"ת. וה"נ ברכה שלפני' א"צ שיעור דהרי נהנה מן העוה"ז כדה"נ הואיל וחזי לאיצטרופי כנ"ל אבל ברכה אחרונה אם לא אכל באמת כשיעור הוי שלכדה"נ וא"צ לברך ועיי' או"ח סי' ר"ד:

אבל קושי' על פמ"ג מעיקרא ליתא דהרי כתבו תוס' בברכות מ"מ דהני קראי ל"ה רק אסמכתא בעלמא דמדאו' בעי' שביעה גמורה ע"ש וכזית וביצה הוי רק מדרבנן ואסמכי' ר"מ אקרא דואכלת דהיינו אכילה של תורה בכזית. וגם למ"ש תוס' יומא ע"ט דר"מ דדריש ושבעת לשתי' בעי כביצה דלשון שביעה הוי כביצה וא"כ כמו דושבעת לשתי' בעי שיעור אע"ג דהוי שתי' דרשות ה"נ ואכלת בעי שיעור אכילה אע"ג דהוי אכילה דרשות דמקיש ואכלת לושבעת:

ועל קושי' השני' לפמ"ג דא"כ איך משני ר"ל בשבועות כ"ג במפרש ח"ש וכו' הא גם בח"ש נבילה איכא אי' עשה שא"ז ואין שבועה חל על אי' עשה כמ"ש תוס' שם. והביא בשם כת"ס שתי' דמשכחת לה בנבלת עוף דליכא אי' שא"ז והוא פלא הרי בא ליישב דעת פמ"ג ופמ"ג העלה שם דגם בעוף יש אי' שא"ז. ואני רגיל לומר דר"ל לשיטתו דס"ל בנזיר כ"ט א"ש לעוף מה"ת וא"כ לדידי' ודאי ליכא אי' שא"ז בעוף ומ"מ יש בו לאו דנבילה כמ"ש תוס' חולין כ' ד"ה לא אמרן. אך גם זה בורכא דא"כ מה פריך בשלמא ר"י לא אמר כר"ל לימא משום דר"י ס"ל י"ש לעוף מה"ת וכדמשמע שם בנזיר וא"כ א"א לתרץ כר"ל משום דאין שבועה חל על אי' א"ז, וכמו שדחה מעלתו דברי הרב דר"ל לשיטתו דס"ל אכילה בכזית וכמ"ש מל"מ פ"א מחמץ ה"ו בדעת הרא"מ דא"כ מה פריך ור"י לא אמר כר"ל הא איהו ס"ל דאכילה בכ"ש. וגם יש לפקפק דילמא רק סתם אכילה שבתורה הוי לר"ל בכזית ולא באכילת רשות:

מיהו לפענ"ד נראה דשפיר משכחת נבילת עוף שאין בה אי' שא"ז למה שפסק הרמב"ם פ"ז מפסוהמ"ק ה"ג דמולק ונמצאת טריפה או שמלק בסכין או קדשים בחוץ ה"ז נבלה לכל דבר וכו' ע"ש והוא ממשנה דזבחים ס"ח וס"ט ובזה ודאי ליכא אי' דא"ז דהרי לא הי' צריך לשחוט רק למלוק או בזר דאכל מליקה דחייב משום נבילה וכמ"ש רמב"ם פי"א ממעה"ק ה"ט ועיי' יבמות ל"ב ע"ב ואין בו אי' דא"ז דהא לא הי' בו חיוב לשחוט רק למלוק ושפיר חל שבועה במפרש ח"ש:

ומה שנ"ל עוד בזה דאף הפמ"ג לא חידש דבאכילת רשות יש אי' אפי' פחות משיעור רק בפחות משיעור אכילה דתורה דהוא בכזית אבל עכ"פ בעי' שיעור אכילה בלשון בנ"א ועיי' רש"י שבועות כ"א ע"ב ד"ה סתם ועיי' בכ"מ פ"א דחמץ ה"ז דאם אוכל מעט מן המעט שאין בו הנאה כלל ע"ש ומסתמא זה לא נקרא אכילה סתם בלשון בנ"א ואין בו גם אי' דא"ז רק בשיעור אכילת רשות שקרוי אכילה בלשון בנ"א ופחות מזה הוי רק חצי שיעור ושפיר משני במפרש חצי שיעור ממה שנקרא אכילה באכילת רשות אי בסתם אליבא דרע"ק דאמר אדם אוסר עצמו בכ"ש אעפ"י שאין בו הנאה כלל כמו שאזרוק ולא אזרוק ולק"מ. ויען כבר הלכו בו נימושות תקצר וכ"ט ממנו לא יבצר. ידידו דוש"ת:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה עח

שיל"ת פה ה' מאדע תרכ"ח לפ"ק:
נסתפקתי באחד שאכל פירות או מיני תרגימא בשר וביצים וכדומה שאינו מחוייב בברהמ"ז עד קרוב לשביעה. אם אח"כ אכל מעט פת ושבע ממנו מי נימא כיון ששבע ואכל פת חייב בבהמ"ז דקפידת התורה היתה רק שיברך בהמ"ז על אכילת פת. אך כשהוא רעב עדיין פטור מבהמ"ז אבל אם הוא שבע אף ששבע מדברי' אחרי' עכ"פ הוא שבע ואינו רעב וחייב בבהמ"ז על אכילת פת. ועיי' בתוס' ישינים יומא דף ל"ט ד"ה מגיעו עד כפול ובחת"ס או"ח סי' מ"ט או דילמא נימא דדוקא אם אכל שיעור שביעה מפת ובזה השביעה עצמו הוא דחייב בבהמ"ז אבל אם עיקר השביעה הי' מדברי' אחרי' אף שאכל ג"כ מעט פת ובזה הי' גמר תשביעה פטור מבהמ"ז וצ"ע:
וכעין זה יש להסתפק ג"כ לענין כותבת ביוה"כ דשיערו חכז"ל בזה יען שבזה מיתבא דעתי' האיך הדין אם אחד אכל בערב יו"כ סמוך לחשיכה חצי כותבות או יותר אפי' כשיעור שביעה ומיד כשקידש היום תוך כדא"פ של אכילה ראשונה אכל עוד חצי כותבת וא"כ הי' יתובי דעתי' ביוכ"פ אם חייב כרת במחיד וחטאת בשגגה אף שלא אכל שיעור כותבת ביו"כ ולא היתה כל אכילתו באיסור מ"מ הלא קפידת התורה היתה רק על יתובי דעתא ביו"כ והרי היתה יתובי דעתי' ביוה"כ או נימא כיון דלא אכל כל השיעור בזמן החיוב פטור אף דכאן לא הי' השיעור גזיה"כ כמו כזית בשאר איסורי' רק סברא היא משום דמיתבא דעתי' מ"מ בעי' שיאכל כל מה ששייך ליתובי דעתי' בזמן החיוב והדבר צריך תלמוד ועיי' בס' שערי חיים דפשיטא לי' כצד הא' אמנם כתב כן בלי שום ראי' וצ"ע:

ולברר ב' ספיקות הנ"ל אקדים להעתיק כאן מה שחידשתי בסוגי' דכותבת הגסה יומא דף ע"ט:

בגמ' שם בעי ר"פ ככותבת שאמרו בגרעינתה וכו' עד ר"פ לא בעי הא דר' אשי לחה שיבולת מיקרי וכ'. ולכאורה יל"ד כיון דקושי' הגמ' לא הי' רק דעה דמיבעי' לי' לר"פ בכותבת הו"ל למיבעי נמי בעצם כשעורה וא"כ כיון דלא בע' בכותבת אי לחה או יבשה ל"ל להג' לתרץ מדוע לא בעי כן גבי עצם כשעורה. אמנם מדברי תוס' ישינים נראה שהו"ל הגי' גם כאן בלחה או ביבשה שהק' אמאי לא בעי בעלמא גבי זתים וגרוגרות בלחי' או ביבשים ותי' ג' תירוצים וא' מהם כיון דבעי הכא אי בגרעינתה וכו' בעי נמי אי בלחה או ביבשה עיי"ש נגלה מזה שגרס גם באיבעי' דר"פ בלחה או ביבשה וניחא דקדוק הנ"ל:

ובגוף קושי' תו"י דלמה לא בעי הכי בעלמא נ"ל ליישב דלכאו' ק"ל טובא לשיט' רש"י דאיבעי' דר"פ הי' אם כמוה וכגרעינתה יחד או"ד הפי' כמוה לחודא או כגרעינתה לחודא הלא מבואר בתרומת הדשן סי' קל"ט דכזית הוא כחצי ביצה ועיי' בד"מ או"ח סי' תע"ה וכ"נ מדברי התוס' סו"פ גיד הנשה ועיי' בב"י סי' תפ"ו ובמג"א שם ובב"י ומג"א סי' ת"ט וסי' שס"ח ובב"י סי' תרי"ב וזה תלי בפי' הסוגי' דעירובי' דף פ' ודפ"ב והעולה משם דאם כדי אכילת פרס הוא ד' ביצים יש בביצה ב' זיתים ואם אכ"פ הוא ג' ביצים יש בביצה ג' זיתים כדעת הרמב"ם כמבואר במג"א סי' תפ"ו ודעת רש"י בפסחים דף מ"ד דאכילת פרס הוא ד' ביצים וא"כ אין בביצה כ"א ב' זיתים ולפי המבואר בסוג' דשמעתי' דלחד מ"ד ככותבת הוא יותר מכביצה ולחד מ"ד הוא פחותה מכביצה נראה עכ"פ דאף למ"ד יתירה מכביצה הוא רק גדולה מעט ולמ"ד פחותה הוא רק קטנה מעט דאין סברא כלל שזה סובר שגדולה הרבה וזה סובר שפחותה הרבה ועיי' תוי"ט פ"ח דיומא מ"ב וגם זה מבואר דהגרעין הוא גדול מהפרי כדמשני ר' ירמי' ור"פ אמר עלה היינו דאמרי אינשי וכו' וגם כאן נראה דהגרעין הוא רק גדול מעט מהפרי דאל"כ האיך סבר המקשן דשווין הן וע"כ דאין הגרעין גדול רק בדבר מועט. וכ"ז פשוט לבעל שכל ישר. ולפ"ז ק"ל טובא דאיך אפשר לומר דמשערי' בפרי הכותבת בלא הגרעין הלא אם כולו יותר מכביעא שהוא דבר מועט יותר מב' זיתים והגרעין גדול מעט א"כ הפרי הוא כזית מצומצם וא"כ אין בין יוה"כ לשאר אכילת איסור דזה וזה בכזית. ומ"ש דתני גבי יוה"כ שיעור ככותבת ואמרי' בסוכה ד"ה ובעירובי' דף ד' דבש לככותבת ביוה"כ הלא הוא שיעור, שוה עם כזית ועיי' ברש"י לקמן בד"ה ואי נמי כי הדדי נינהו ליתני כביצה שהוא שגור במתני' וכו' וכ"ש שאם הוא בכזית שאין לומר שיעור אחר דכזית שגור בכל

אכילת איסור. ובשלמא אם ס"ל לר"פ דכותבת הוא פחות מביצה וגם הגרעין גדול מפירי ניחא דא"כ כותבת בלא גרעין פחות מזית ושפיר הוא שיעור אחר. ול"ק למה יתחייב על פחות מכזית דקי"ל לרבנן דבהכי מיתבא דעתי' אבל באמת משטחות הסוגי' נראה דר"פ ס"ל דהוא יתר מכביצה כיון דאמר לקמן על תירוצו דר' ירמי' היינו דאמרי אינשי וידעתי ששערי דחוקי' לא ננעלו לדחות דר"פ לנפשי' סובר פחות מכביצה או לומר שהגרעין גדול הרבה מהפירי וא"כ הוא פחות מכזית. או להיפך לומר שכותבת עם הגרעין גדול הרבה מביצה וא"כ אף שהגרעין גדול מהפרי מ"מ עוד נשאר בפרי יותר מזית ול"ק קושי' הנ"ל. אך כל זה דוחק ולא משמע כן בפשטות הסוגי' וצ"ע:

ועוד יותר אני תמה דבכריתות דף י"ד על מתני' דיש אוכל אכילה אכילה אחת וכו' פריך וליתני ה' חטאות וכגון דאכל גם כזית פגול ומסיק בשני זיתים לא קמיירי ופריך והקתני יוה"כ ויוה"כ בכותבת הוא דמחייב וכותבת אית בי' ב' זיתים וכו' מבואר להדי' דבכותבת ליכא רק ב' זיתים ועיי"ש ברש"י ולפמ"ש דלשיטת רש"י ביצה הוא ב' זיתים וא"כ למ"ד כותבות יתירה מכביצה ע"כ יש בו מעט יותר מב' זיתים ובכריתות שם לא דק כיון דאם הוא יותר ודאי קשה קושי' הגמ' וכיון דהגרעין גדול מעט נשאר בהפרי כזית מכוון וא"כ ודאי תקשי קו' הנ"ל איך אפשר לומר דבלא גרעין קאמר. ואמנם זה יש ליישב דשם לא קאמר רק דשיעור כותבת שחייב עלה ביוהכ"פ הוא כב' זיתים וא"כ אי נימא דכותבת בלא גרעין קאמר א"כ כותבת בלא גרעין שיעורו ב' זיתי' ואכתי אפשר לומר דבלא גרעין קאמר ומ"מ אינו כזית רק כב' זיתים ולק"מ. ואל תתמה שכותבת בלא גרעין יהי' ב' זיתים שהרי לשיטת ר"ת לקמן בתוד"ה ושיערו חכמים דהא דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים הוא רק יען שיש בהם גרעינן וקשים ועגולי'. אבל גרוגרות בלא גרעינן ורכין נוח לבלען ומחזיק כביצה א"כ נשאר חשבון של התוס' בקושי' דקי"ל כר"ש דשיעור ככר של עירוב הוא ח' ביצים ושתי ידות ממנו ה' ביצים ושליש והוא י"ח גרוגרות וא"כ יש בביצה ג' גרוגרות וג' שמינית גרוגרות וגרוגרות גדולה מכזית וא"כ אפשר שיש בביצה שיעור ד' זיתים ובכותבת שהוא יתירה מכביצת אף דגרעין גדול מעט מפרי מ"מ נשאר עוד בפרי ב' זיתים והבן. אמנם קמייתא ודאי קשי':

ומריש הו"א לפמ"ש מהרי"ל בסדר הגדת פסח דביצה ומחצה בקליפתה הוי שתי בצים בלא קליפתם א"ש דהנה הא דאמרי' דבביצה אין רק ב' זיתים לשיטת רש"י דשיעור אכילת פרס הוא ד' בצים כנ"ל הכל הוא ביצה בלא קליפתה ועיי' בנוב"י קמא חאו"ח סי' ל"ח וא"כ אפשר לומר דהא דאמר הכא דכותבת יתירה מכביצה היינו אפי' מביצה בקליפתה וכיון דיש בביצה בלא קליפה ב' זיתים נמצא דבקליפה איכא ב' זיתים וב'

שליש זיתים לפי חשבון של מהרי"ל ובכותבת הגסה דגדולה יותר אף דגרעין גדול מעט מפרי מ"מ נשאר בפרי זית ושליש זית ולפ"ז שפיר י"ל דמשערי' בלא גרעין ואפ"ה הוא יותר מזית ולק"מ:

איברא לפ"ז לא יתכן דברי רש"י לקמן ד"ה ואי נמי כי הדדי נינהו ליתנו כביצה שהוא שגור במשנה יותר מכותבת לענין טומאת אוכלין. והנה הא דהוזכר במשנה כביצה לענין טומאת אוכלי' אם נאמר דאיכא בד' בצים בלא קליפה אכילת פרס ובלא קליפה יש בביצה ב' זיתים א"כ גם ביצה המוזכר לענין טומאת אוכלי' הוא בלא קליפה כנ"ל ועיי' בנוב"י הנ"ל וכן מבואר בעירובין דפ"ג דשיעור כביצה לטומאת אוכלי' הוא רביעית מאכילת פרס דקתני וחצי חצי חצי' לטמא טומאת אוכלי' עיי"ש ואי נימא דהא דשקיל וטרי הכא בכותבת אם הוא יתירה או פחותה או שווה לביצה היינו ביצה בקליפתה א"כ לאו היינו ביצה הנזכר לענין טומאת אוכלי' ואיך כתב רש"י דליתני כביצה שהוא שגור אצל טומאת אוכלי' הא כותבת שווה לביצה בקליפה וטומאת אוכלי' הוא בלא קליפה:

אבל באמת היא גופא טעמא בעי מנ"ל לרש"י דהא דכותבת הגסה יתירה מכביצה היינו ביצה בלא קליפתה. אמנם דקדקתי בלשון הגמ' דאמר כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה בכ"ף הדמיון ולמה לא אמר יתירה מביצה. ולפי הנ"ל ניחא דאי הו' אמר יתירה מביצה הייתי אומר שהוא יותר מביצה בקליפתו לכן שיכל לשונו לומר שהוא רק יותר מדברי' שמשערי' בכביצה וכל המשוערי' כביצה היינו בלא קליפת' וא"כ גם כאן מיירי מביצה בלא קליפה ולפ"ז דברי רש"י עולי' כהוגן. אך קו' הנ"ל הדרא לדוכתא:

לכן נ"ל לומר דהא דאמרי' לקמן דהגרעין גדול מכותבת היינו דוקא בכותבת יבישה שאז נצטמק ונתקטנה הפרי אבל כ"ז שהיא לחה הפרי גדול כגרעין. ולפ"ז ניחא כיון דכותבת יבישה גדולה מכביצה והגרעין גדול אז מהפרי א"כ ע"כ הגרעין גדול מחצי ביצה שהיא כזית וא"כ כשהיא לחה שאז הפרי גדול כמו הגרעין הפרי הוא יותר מזית וא"כ שפיר י"ל דכותבת בלא גרעין קאמר רק דמשערי' בה כשהיא לחה. וזה מדויק בלשון רש"י ז"ל או דילמא כמוה כגרעינתה ולפ"מ שפי' התוס' דכמוה או כגרעינתה קאמר לשון זה אין לו מובן כלל. ולפמ"ש ניחא דהכונה כמוה שמשערי' בפרי בשעה שהיא גדולה כגרעינתה דהיינו כשהיא לחה ומ"מ הכל חד או כמוה כשהיא כגרעינתה או בגרעינתה דהא שיעור אחד הוא. ולפ"ז מיושב קושי' תו"י דלהכי בעי הכא בלחה או ביבשה דזה הפי' באיבעי' ראשונה דאי בלחה קאמר אז אפשר לומר דבלא גרעון קאמר אבל אי ביבשה אז ע"כ בגרעין קאמר דאי בלא גרעין א"כ קשה קושי' הנ"ל דהיינו כזית ודו"ק. ובהכי א"ש נמי קו' ראשונה של תוס' ישיני' על מה שתי' דמשו"ה בעי הכא אי

בגרעינתה או שלא בגרעינתה ולא בעי הכי בעלמא משום דהכא קתני במתני' כמוה וכגרעינתה משמע דבלא גרעין קאמר א"כ תקשי להיפך תפשוט לי' מדקתני הכי דבלא גרעין קאמר. ולפי דברינו א"ש דהא אם ביבשה קאמר ע"כ הפי' עם הגרעין כנ"ל ולכן מבע"ל מדקתני כנ"ל ע"כ בלא גרעין ובלחה או דילמא דהפי' ביבשה ואז ע"כ עם הגרעין קאמר דלא תקשי קו' הנ"ל:

ובזה י"ל שפיר קו' מהרש"א בתוד"ה כותבת הגסה שהק' ל"ל לתוס' להקשות על רש"י מצד דא"א לצמצם שיהיו שווין הפרי והגרעין וע"כ חד גדול וא"כ ליתני דחייב בשיעור הקטן וכ"ש בשיעור הגדול. ת"ל דבהדי' אמר לקמן דגרעין גדול דמשני שתי כותבת בלא גרעין לא הוי כביצה וכו' ואמר ר"פ עלה היינו דאמרי אינשי. ולהנ"ל ניחא דמשם לא קשה דהתם קאי לפי האמת ביבישה ולכן שפיר הגרעין גדול אבל אי ס"ל בלא גרעין הא קאי בלחה וא"כ אז הפרי גדול כגרעין ולא תקשי מידי לכן הק' תוס' דהא עכ"פ א"א להיות שווין משום דא"א לצמצם וכו':

וביישוב קו' התוס' הנ"ל לימא דבשיעור הפחות חייב וכ"ש אי אכל שיעורא רבה עיי"ש. נלע"ד בהקדם מה שדקדק בס' תוס' יו"כ על ר' יודא דאמר כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה וקי"ל לרבנן דבהכי מיתבא דעתי' בבציר מהכי לא מיתבא דעתי' ופרש"י דק"ל אמאי כל איסורי' בכזית והכא בכותבת וע"ז תי' דקי"ל לרבנן דבציר מהכי לא מיתבא דעתי' והכא לא כתיב אכילה אלא לא תעונה ע"ש א"כ מה שייטא לזה הכא להא דכותבת יתירה מכביצה הלא זה קשה אגופא דמתני' מדוע בכל איסורי' שיעורו בכזית והכא בכותבת וצ"ל האי שינוי' דקי"ל לרבנן וכו' ועיי' בס' הנ"ל מה שתי'. ואני מדקדק עוד דאי הוי קשי' לי' שיהא חייב בשיעור פחות דהיינו בכזית ולמה לי' כותבת. א"כ הו"ל לתרץ משום דקי"ל לרבנן דבבציר מהכי לא מיתבא דעתי' אבל הא דבהכי מיתבא דעתא הוא שפת יתר דלשון זה משמע שבא לתרץ דלא תקשי למה סגי בככותבת ותי' משום דקי"ל לרבנן דבהכי מיתבא דעתי'. ואפי' נדחק לומר דהכי קא קשי' לי' למה לא סגי בכזית וע"ז תי' משום דבבציר מכותבת לא מיתבא דעתי' וע"ז הי' קשה לו קושי' הגמ' לקמן אם הטעם משום יתובי דעתא א"כ אמאי חייב עוג מלך הבשן על כותבות וע"ז קאמר דקי"ל לרבנן דבהכי מיתבא דעתא אפי' לעוג כתי' הגמ' לקמן עוג פורתא. מ"מ קשי' לי דעכ"פ הי' לו להפך הסדר ולומר וקי"ל לרבנן דבבציר מהכי לא מיתבא וכו' ובהכי מיתבא וכו' ולמה הקדים הא דבהכי מיתבא וכו':

לכן נ"ל דהנה בשבועות דף י"ב רמי סתם סיפרא אסתם סיפרא דתני' יכול לא יהא יו"כ מכפר אלא א"כ התענה בו וקראו מקרא קודש ולא עשה בו מלאכה לא התענה ולא

קראו מקרא קודש ועשה בו מלאכה מנין ת"ל יוה"כ הוא מ"מ. ולעיל מיני' תני' יכול יהא יו"כ מכפר על השבים ועל שאינן שבי' ודין הוא חטאת ואשם מכפרי' ויו"כ מכפר מה הם אינן מכפרי' אלא על השבי' אף יו"כ כן וע"ז פריך מה לחטאת ואשם שאינן מכפרי' על המזיד תאמר ביו"כ שמכפר על מזיד מכפר נמי על שאינם שבים ת"ל אך חלק ומשני אביי הא רבי דיו"כ מכפר בלא תשובה והא ר"י דאינו מכפר אלא בתשובה ורבא משני הא והא רבי ומודה רבי בכרת דיומא שאינו מכפר בלא תשובה דאלת"ה לא משכחת כרת דיו"כ לרבי ודחי כגון דעבר בליליא ומית דלא אתי יממא לכפורי ופריך כרת דיממא היכ' משכחת לה ומשני כגון דאכל אומצא וחנקי' ומית או דאכל סמוך לשקיעת החמה דלא הוי שהות לכפורי לי' עיי"ש. ולפ"ז ק"ל לר' יודא דאמר דכותבת הגסה יתירה מכביצה א"כ א"א לאכול שיעור של יו"כ בבת אחת דהא אמרי' לקמן בשמעתי' דאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת הדר תקשי כרת דיומא היכי משכחת לה ואי דחנקתי' אומצא או סמוך לשקיעת החמה. הא בפ"א אינו יכול לבלוע שיעור של יו"כ כנ"ל וע"כ שבלעו בשני פעמים וא"כ משבלע ח"ש הראשון איכפר לי' יו"כ דעדיין חי ביו"כ כשאכל חצי שיעור השני ולפ"ז כשאוכל ח"ש הב' אינו אלא חצי שיעור ועל ח"ש אינו חייב כרת. וא"כ לא משכחת כרת דיומא לרבי אם ס"ל דגם כרת דיומא גופא מכפר בלא תשובה כסברת גמ' שם דדחי לדרבא:

אמנם לק"מ דבכריתות דף ח"י פריך רבא למ"ד ידיעות ספק מחלקות לחטאות ממתני' אכל היום אכל למחר נהנה היום נהנה למחר אכל היום נהנה למחר נהנה היום אכל למחר ואפי' מיכן ועד ג' שנים מנין שהם מצטרפי' זה עם זה ת"ל תמעול מעל ריבה. ואמאי הא כיפר עלה יו"כ ומשני דיוה"כ מכפר רק על כולה שיעורא על פלגא דשיעורא לא מכפר ועיי' במל"מ פ"ג ופי"ב מה' שגגות. ולפ"ז לק"מ דעד דלא אכל כשיעור אין יוה"כ מכפר על חצי שיעור וא"כ משכחת שפיר כרת דיוה"כ כשמת מיד כשהשלים השיעור או שהשלים השיעור סמוך לשקיעת החמה והבן:

ובזה דחיתי מה שהק' בס' שערי חיים לשיטת רמב"ם בפ"א מה' שביתת עשור דאעפ"י שאינו עובר על לאו דלא תעונה אלא בככותבת אבל על עשה דועניתם את נפשותיכם עובר אפי' בפחות טכש מכשיעור [ואני חפשתי שם בפ"א ופ"ב משביתת עשור ולא מצאתי שום רות ורמיזה מזה דלעבור העשה א"צ שיעור] א"כ לפמ"ש התוס' בשבועות דף כ"ג ד"ה האוכל נבילה ביו"כ דלמ"ד אין איסור חל על אי' גם איסו' לאו אינו חל על איסו' עשה עד דקשי' להו התם איך חל אמ"ה על עשה דאינו זבוח ע"ש א"כ איך משכחת כלל לאו וכרת דיו"כ דאינו רק אם אכל ככותבת הלא איסו' עשה דועניתם

קדים טרם שאכל ככותבת ואין אחע"א ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דכיון דעובר העשה בפחות משיעור דלעבור העשה השיעור כל שהו. א"כ העשה כיפר ל' יוה"כ. ולענין הל"ת וכרת לא הוי רק ח"ש ואפלגא דשיעורא אין יו"כ מכפר א"כ שפיר חל הל"ת כיון דעשה כבר איכפר לי' והבן. אמנם כ"ז לרבי דיו"כ מכפר בלא תשובה אבל למה דלא קי"ל כרבי תקשי קושיתו:

אבל באמת בלא"ה לק"מ דדוקא אם ב' איסורי' מב' שמות כגון אבר מן החי ואינו זבוח או יו"כ על עשה דאינה זבוח וכדומה שייך אאחע"א אבל הכא העשה והל"ת משם אחד של יו"כ כמו דיו"ט או שבת עול"ת ל"ש לומר אאחע"א כיון שהוא שם איסור אחד וזה ברור ובלאה"נ יש לפקפק כיון דאיסור יוה"כ הוא איסור גברא ועל הגברא באים כאחד העשה ול"ת כשקדש היום הוי איסו' ב"א ויש להאריך בזה בריטב"א קידושין דע"ז בשם הראב"ד ואכ"מ]:

אך הא תקשי למ"ש לתרץ משום דיו"כ מכפר על העשה א"כ למה צריך הגמ' בשבועות הנ"ל לומר כרת דיממא וכו' ת"ל דעל כרת דלילה שאינו מכפר א"כ בלא"ה לא משכחת כרת כקושי' הנ"ל אך זה שיבוש דהא מקשן זה סובר דאפי' לרבי אינו מכפר כרת דיו"כ עצמו וע"כ אינו סובר תי' הנ"ל רק כתי' הב' שכתבתי:

אמנם בכל זה לא הונח לי דבאמת כבר עמד המל"מ בפ"ג מה' שגגות שהוא נגד השכל שיו"כ לא יכפר רק על כשיעור ולא על חצי שיעור שהוא איסור קל מכשיעור ע"ש. ואמרתי דהסברא הוא כך. הנה זה ברור אי ח"ש מותר מה"ת ואפי' מדרבנן ודאי א"א לומר שיו"כ מכפר עליו דהא אין כאן עדיין עבירה כלל. ולפ"ז למ"ד ח"ש אסור מה"ת ודאי לא גזרו ואסרו רבנן כלל בח"ש שהרי אין אנו צריכי' כלל לגזירתם דהא אסור מה"ת [ועיי' תוס' יומא נ"ט ע"ב ד"ה הוא] והנה טעמא דח"ש אסור מה"ת מפרש ר"י בר"פ יוה"כ משום דחזי לאיצטרופי ופי' האחרונים שגם אחר אכילתו חזי לאצטרופי שאם יאכל עוד חצי זית בכדי אכ"פ יהי' מחויב מלקות או כרת ועיי' בשאגת ארי' בה' חמץ סוסי' פ"א סברא מתוקה דל"ש ח"ש באיסור בל יראה. וכן אני אומר במעילה בהקדש דח"ש אסו' משום חזי לאצטרופי אפי' לזמן מרובה כמבואר בגמ' שהבאנו לעיל. ולפ"ז א"ש דאין יו"כ מכפר על ח"ש דאי נימא דיוה"כ מכפר א"כ תו לא חזי לאיצטרופי וכיון דלא חזי לאיצטרופי א"כ אינו אסור כלל וכיון דאינו אסור א"כ אין יוה"כ מכפר דליכא על מה לכפר ולכן נשאר דאין יו"כ מכפר וממילא אסור משום חזי לאיצטרופי והבן. וגדולה מזו כתב הב"י בסי' תרי"ב על הא דהביא הטור בשם ראב"י דאם אכל אוכלי' שאינן ראוין לאכילה אפי' איסורא ליכא ולכאורה נראה שהרמב"ם חולק ע"ז שהרי כתב

להדי' בפ"ב משביתת עשור דאם אכל אוכלי' שאינן ראוין מכין אותו מכות מרדות. וכתב ע"ז הב"י דליכא פלוגתא כלל דראב"י קאי רק אם אכל פחות מכשיעור וכדמשמע בטור דקאי על מ"ש לפני זה אבל איסורא איכא בכ"ש. וע"ז כתב אבל מדברי' שאינן ראויין וכו' כתב ראב"י ושם ליכא איסו' כלל דח"ש הוי רק משום חזי לאיצטרופי וכאן לא חזי שהרי בם אם יאכל כשיעור לא יתחייב כרת שהרי אינן ראוי' אבל רמב"ם קאי בכשיעור והבן. ומכ"ש כאן שאם יתכפר ביו"כ לא חזי לאיצטרופי כלל ועיי' צל"ח פסחים מ"ד דבאיסו' שתלוי בזמן אם אין שהות עוד להשלים השיעור אז ח"ש מותר מה"ת. ודוגמא לסברא שכתבתי בתוס' חולי' דף ק' בד"ה שאני חתיכה הואיל וכו' הקשו למה אמרי' ביבמות דף פ"א דחתיכה של חטאת טמאה במאה של חטאות טהורות תעלה הא הוי חהר"ל. ואי משום דחתיכה נבלה ראוי להתכבד לפני אורחי' עכו"ם וחתיכה של חטאת טמאה אסור בהנאה הא בב"ח נמי אסור בהנאה ואפ"ה אמרי' בעצו דף ע"ד דחתיכת בב"ח לא בטיל והי' דכל שראוי להתכבד אחר הביטול חשיב ולא בטיל וגבי חטאת גם אחר הביטול אר"ל דכהנים אינם מחזיקי' טובה זל"ז ע"ש ובטו"ז ה' חנוכה לענין נ"ח שנתערב מ"ש ע"ד תה"ד וה"ה כאן כיון דאם יכפר לא חזי לאיצטרופי ולא יהי' כאן שום עבירה על מה להכפר א"כ אינו מכפר כלל:

והנה בריש פרקין קתני יו"כ אסור באכילה וכו' ופריך אסור ענוש כרת הוא ומשני לא נצרכה אלא לח"ש וכו' והק' בס' תוס' יו"כ דלמה אשמעי' מתני' דח"ש אסור מה"ת גבי יו"כ יותר מבשאר איסורי' ותי' דבשלמא שאר איסורי' דהוי איסו' חפצא שפיר אמרי' דח"ש אסור הואיל וחזי לאיצטרופי וע"כ על ח"ש זה נמי רביע האיסור חפצא דאל"כ איך יצטרף אם יאכל עוד ח"ש בכדא"פ לעונשי' משא"כ ביוה"כ שהוא רק איסור גברא והחפץ הוא היתר הו"א דח"ש מותר ול"ש חזי לאיצטרופי דכותבות אסרה לך התורה לאכול בכדא"פ ופחות מזה לא אסרה תורה לגברא לעשות וכמו דלא אמרי' בשאר איסורי' ח"ש אסור רק באיסורי אכילה ולא במעביר ב' אמות בר"ה וכדומה כמ"ש האחרונים בכמה דוכתי קמ"ל מתני' דאפ"ה אסו' ע"ש. והנה לכאו' באמת טעמא בעי למה יאסור ח"ש ביוה"כ כיון דלא חזי לאיצטרופי וגם ליכא בזה יתובי דעתא וביו"כ אשר לא תעונה כתי' וצ"ל כיון דקי"ל דשיעורי' הל"מ באמת גבי יו"כ הלכתא גמירי דח"ש אסור או דילפי' מכל חלב או שיש לנו איזה לימוד ע"ז ועיי' במל"מ פ"א מה' חמץ ומצה ובפ"ד מה' שבועות ה"א ואין הטעם כלל משום חזי לאיצטרופי ולפ"ז הדק"ל אם כותבות יתירה מכביצה ואינו יכול לאכלו בפ"א איך משכחת כרת דיו"כ כ ואי משום דאין יו"כ מכפר על ח"ש הלא לפמ"ש הא דאין יו"כ מכפר על ח"ש הוא רק היכי דח"ש אסור

משום חזי לאיצטרופי משא"כ ח"ש של יו"כ דעכ"ח אין הטעם משום חזי לאיצטרופי כנ"ל א"כ שפיר יו"כ מכפר מכ"ש דכשיעור ולא משכחת כרת דיומא:

אמנם לק"מ דהמרדכי ס"פ ערבי פסחים הק' על הלל שהי' כורך פסח מצה ומרור דהיינו כזית מצה כזית מרור וכזית חרוסת ואוכלם ביחד הא אין בית הבליעה מחזיק ג' זיתים רק ב' זיתים או כביצה כדאמר בשמעתי' ותי' דזה רק כשהאוכל שלם אבל כשהוא מרוסק מחזיק טפי וכשמגיע לבית הבליעה מרוסק הוא ולכן מחזיק כולי האי ע"ש ועיי' במג"א סי' תע"ה סק"ד ולפ"ז שפיר משכחת לה כרת דיו"כ שאכל כותבת בפ"א ואי דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים שהוא כביצה וכותבת יותר מביצה ז"א דהא דאינו מחזיק רק ב' זיתים היינו כשהוא שלם משא"כ מרוסק מחזיק יותר מביצה וא"ש:

אך גם בזה לא הונח לי דכבר תמהו אחרוני' על המרדכי שהוא נגד ש"ס ערוך בכריתו' י"ד דפריך שם לר"א בר אחא דתני ה' חטאות וכגון דאכל גם כזית פיגול וליתני וי"ו וכגון שאכל גם כזית דם ומשני בב' אכילות לא קמיירי ושיערו חכמים דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים ולפי דברי המרדכי דמרוסק מחזיק יותר מב' זיתים תקשי קו' הגמ' דמשכחת ג' זיתים בחדא אכילה במרוסק ותי' עפ"ד תו"י שם שכ' אהא דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים פי' כדרך אכילתו ולפ"ז א"ש דהא דכ' המרדכי דמרוסק מחזיק ג' זיתים היינו אם מאנס עצמו לבלוע שלא כדרך אכילה ושם במצה ומרור וחרוסת כיון שמצוה לבלעם בב"א מאנס עצמו לבלוע ובית הבליעה מחזיק ואף שהוא שלכד"א מ"מ יוצא בה ידי אכילת מצה ומרור דלענין מ"ע מהני שלכד"א עיי' מל"מ פ"ה מה' יסוה"ת משא"כ באיסוריי דאינו אסו' אלא כדרך אכילתן כדאמרי' בפסחים פ' כ"ש שפיר לא קאמר ו' חטאות בג' זיתים דכד"א אפי' מרוסק אינו מחזיק ג' זיתים עיי' מחהש"ק סי' תפ"ו ובישועת יעקב שם ובנוב"י קמא באו"ח סי' ל"ח ובחת"ס או"ח סי' קכ"ז ובפר"ח סי' תפ"ו ולפ"ז ביו"כ דאמרי' לקמן בשמעתי' האוכלו אכילה גסה ביו"כ פטור ש' אשר לא תעונה פרט למזיק א"כ ביו"כ אינו אסו' שלכד"א ועיי' במל"מ הנ"ל וא"כ אפי' מרוסק אינו מחזיק יותר מב' זיתים וכותבות הוא יתירה מביצה וממנ"פ אם בולעם בב"א פטור משום שלכד"א ובזה אחר זה איכפר לי' יוה"כ כנ"ל:

אך הא ליתא דאף דבאכילה גסה פטור משום דשם קי"ל לרבנן דליכא יתובי דעתא בהכי משא"כ אם מאנס עצמו לבלוע יותר מכביצה קי"ל לחז"ל דבהכי מיתבא דעתא ושפיר מחויב אפי' שלכד"א ועיי' בשג"א סי' ע"ו. ולפ"ז ניחא דהי' קשה לר"י דאמר יתירה מכביצה דא"כ לא משכחת כרת דיוה"כ דאם בולעם בב"א הוא שלכד"א וכנ"ל לכן מתרץ

ע"ז וקי"ל לרבנן דבהכי מיתבא דעתא ושפיר מחויב גם שלכד"א והא דלא סגי בכזית משום דבבציר מהכי לא מיתבא דעתא ודו"ק:

ובזה יובן דבר לאישורו בתוס' ד"ה ושיערו חכמים שכתבו ור"ת תי' דגרוגרות בלא גרעינן קאמר הכא ונמעכות וכו' ולכך הוי ב' זיתים קשי' כשיעור ג' גרוגרות ועוד דרכין ונוחי' לאכול וכותבות הגסה עדיפא מכזית וגרוגרות ובצירה מכביצה וכו' וכתב המהרש"א דהך וכותבות וכו' הוא ללא צורך אלא שהביאו לשון ר"ת כמו שהוא בשיעורו דשמעתין וזה פלא שתוס' יאמרו דבר שפתים אך למותר. אמנם לפי הנ"ל יובן ואקדי' דנוב"י בסי' הנ"ל פי' בדברי תוס' ישינים הנ"ל שבא ליישב קושי' תוס' דכאן דהכא אמרי' דאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצה אבל כביצה מיהא מחזיק ולפי חשבון י"ח גרוגרות בשיעור עירוב יש בביצה יותר מג' זיתים ואיך אמרי' בכריתות דאינו מחזיק רק ב' זיתים וע"ז תי' דכדרך אכילה הוא רק ב' זיתים והכא בשלכד"א מחזיק כביצה ע"ש באריכות [אמת לפענ"ד נראה יותר שתו"י בא ליישב קי' המרדכי הנ"ל ממצה ומרור שהרי כאן בסוגי' כתבו לתרץ קושי' תוס' בענין אחר דהא דאמרי' דשיעור עירוב הוא י"ח גרוגרות היינו בפירות דבעי טפי ובמתני' שמחולקי' ר"מ ור"י ור"ש ור"י בן ברוקה היינו בפת דבעי שיעור מועט לסעודה ע"ש. ויש לעיין לפי דבריו א"כ מה פריך הגמ' הא כביצה בעי סוכה וא"כ למה אמר על שתי כותבות דר"ג לא מפני שהלכה כן. דילמא בפת סגי בביצה אבל פירי בעי טפי וצ"ע כעת] והנה הר"י תמה על ר"ת דגרוגרות אין לו גרעין ועוד דהאי דכריתות שאינו מחזיק רק ב' זיתים בבשר איירי דלא שייך בי' גרעין וכו' ובס' תוס' יו"כ התפלא הלא כונת ר"ת נמי כן הוא דגרוגרת בלא גרעינן כלומר שאין להם גרעינן בשום פעם קאמר ובמה טעה ר"י בדבריו. אמנם לדעתי הדבר נכון דבאמת זה מתנגד לשכל דכשהוא קשה לא יחזיק כ"א ב' זיתים וכשהוא נמעך ונדרס יחזיק כמעט כפלים דהא בביצה יש ג' גרוגרות וג' שמינית גרוגרות וגרוגרות גדול מזית וא"כ הוא כמעט ד' זיתים. לכן הי' סובר ר"י דכונת ר"ת דגם לתאנים יש גרעיני' קטנים וביצה אינה מחזקת כ"א ג' גרוגרות וג' שמינית בלא גרעין וזה קטן מזית ואף דמ"מ הוא יותר מב' זיתים מ"מ לזה מהני נמעך ונדרס שנוח לבלוע ולכן הקשה עליו מה שהקשה:

אמנם האמת נראה דר"ת סובר כתו"י דהא דאמרי' דאינו מחזיק יותר מב' זיתים היינו כדרך אכילה אבל אם מאנס עצמו לבלוע שלכד"א מחזיק טפי אך דהוי קשי' לי' איך אפשר שכדרכו אינו מחזיק רק ב' זיתים ואם יאנס עצמו יחזיק כמעט כפלים דהיינו כביצה שהוא יותר מג' זיתים וג' שמינית זית לפי חשבון י"ח גרוגרת בסעודת עירוב לכן אמר דהא דאינו מחזיק דרך אכילה רק ב' זיתים היינו כשאינו נמעך ונדרס אבל כשהוא

נוח לבלוע מחזיק טפי אפי' כדרך אכילה וממילא בנוח לבלוע ושלכד"א מחזיק כביצה והבן. ולפ"ז לא תקשי עליו קושי' ר"י הא שם בכריתו' בבשר איירי ואפ"ה אינו מחזיק יותר מב' זיתים. ז"א דה"ק שם כיון דאינו מחזיק בדרך אכילה אם הוא קשה יותר מב' זיתים ממילא אפי' בבשר דנוח לבלוע אינו מחזיק בדרך אכילה ג' זיתים:

ולפ"ז לשיטת ר"ת יתעורר קושי' הנ"ל דאם כותבת הגסה יתירה מכביצה איך משכחת כרת דיומא בשלמא לשיטת ר"י בתי' ראשון שבתוס' דביצה אינה אלא ב' זיתים וכך בית הבליעה מחזיק אפי' כד"א ובאמת בשיעור עירוב לר"ש דהוא ה' ביצים ושליש ליכא י"ח גרוגרות רק בשיעור עירוב דר"י ור"מ ניחא דאפי' אם כותבת יתירה מכביצה משכחת כרת דיו"כ כשאכלו בב"א מרוסק ושלכד"א אבל לשיטת ר"ת דהא דאמרי' הכא דמחזיק כביצה היינו יותר מג' זיתים וג' שמינית והיינו רק מרוסק ושלכד"א וא"כ דאפי' מרוסק ושלכד"א אינו מחזיק יותר מביצה תקשי אם כותבת יתירה א"כ א"א בשום אופן שבעולם לבלעו בב"א וכרת דיוה"כ האיך משכחת לרבי. לכן ליישב זה כתבו דבאמת לשיטת ר"ת דהכי קי"ל דאינו מחזיק לכל היותר כ"א כביצה מ"מ ל"ק כנ"ל דהא באמת קי"ל דכותבות יתירה מזית וגרוגרות אבל בצירה מכביצה ודו"ק:

ומה דקשי' לי לשיטת הר"י ושאר פוסקים שהבאתי לעיל דביצה אינה יותר מב' זיתים והנה הא דאמרו בכריתות דבית הבליעה מחזיק ב' זיתים אפי' נאמר דזה דוקא בבשר דנוח לבלוע ובמרוסק אבל בקשה ואינו מרוסק אינו מחזיק כ"כ אבל זה ברור דקאי התם בדרך אכילתו ולא במאונס עצמו דכל איסורי' אינו חייב אלא כד"א ועוד דאל"כ אלא דקאי במרוסק ושלכד"א א"כ תקשי קו' המרדכי האיך אפשר לבלוע כזית מצה ומרור וחרוסת בפ"א. אם לא שנ' דר"י סבר דא"צ לבלוע כאחת ולא משמע כן עיי' במג"א סי' תע"ה סק"ד ולפ"ז למה אמרי' הכי דכביצה לטמא טומאת אוכלי' שהוא אוכל הנאכל בב"א. הלא ביצה אינה רק ב' זיתים ובמרוסק ושלכד"א מחזיק טפי כג' זיתים וא"כ שיעור אוכל הנאכל בב"א הוא ביצה ומחצה. וא"כ לא הי' לו לטמאות טומאת אוכלי' אלא בביצה ומחצה וצ"ע לכאו'. הן אמת שאפשר לומר דלשון מכל האוכל אשר יאכל אפשר לומר שהפי' דוקא כדרך אכילה אבל א"כ תקשי להיפך לפי' ר"ת דכביצה אינו מחזיק אלא שלכד"א א"כ האיך ילפי' דטומאת אוכלי' בכביצה מכל האוכל הלא לא ילפי' אלא כד"א ובאופן זה הוא פחות הרבה מכביצה והי' לו לטמאות בפחות אלא ודאי דוקא לא תאכל דמיירי באוכלין ל"ש בשלכד"א אבל מכל האוכל אשר יאכל דמיירי בנאכלי' א"א למעט ממנו אלא אם המאכל אינו ראוי אבל לא כשהמאכל ראוי רק שהאדם אינו אוכלו כדרך אכילה וא"כ הדק"ל:

ולכן נ"ל דר' אבוהו אדלעיל קאי ואית לי' נמי דרשה דאוכל הבא מחמת אוכל רק דע"ז הי' ק' ואימא ביעא דציפורתא דזוטר טובא ע"ז אמר דאוכל הבא מחמת אוכל צריך להיות אוכל הנאכל בב"א וע"כ הוא עכ"פ כביצת תרנגולת ולפ"ז ל"ק דילמא הוא טפי דבית הבליעה מחזיק יותר במרוסק או בשלכד"א ז"א דבמרוסק ודאי לאו אוכל הבא מחמת אוכל שנאכל בב"א הוא דהא אינו בא מרוסק כמו דמשני לעיל מחוסר שחיטה ומחוסר קריעה ה"נ מחוסר ריסוק וגם בשלכד"א לא מקרי אוכל הבא מחמת אוכל דלא קאי להכי ועיי' סברא מתוקה בפלתי דבב"ח על חלב לא מקרי איסו' מוסיף אף דבב"ח אסור שלכד"א משום דלאו להכי קיימא לאכלו שלכד"א ודמי' להא דאמריי בהמה בחיי' לאו לאיברי' עומדת ועיי' בחידושי ספג"ה וניחא בזה דלא אמר אלא אמר ר"א משום דלא נאיד מדרש הראשון אלא שבא ליישב קושי' הגמ' כנ"ל:

ובהדי שותא אזכיר שלפי דברי נוב"י הנ"ל בכונת חו"י אם ס"ל דביצה הוא ג' זיתים כשיטת הרמב"ם שהבאתי לעיל א"כ הא דאמרי' דבית הבליעה מחזיק כביצה היינו דוקא שלכד"א. לפ"ז יש להביא ראי' מתוס' סוכה דף כ"ו שחולקי' על הרמב"ם בזה וס"ל דכביצה אינו רק ב' זיתים דהנה שם אהא דאמרי' וכמה אכילת עראי אמר ר' יוסף תרתי תלת ביעי וכו' כתבו התוס' וז"ל פי' בקו' שנים או שלשה פעמים יתן לתוך פיו וכו' ויש ספרי' שכתוב בהן תרתי תלת ביעי והכל אחד כדמוכח לקמן גבי לימא תיהוי תיובתא דר"י ואביי דשיעור בית הבליעה כביצה ולבסוף מסיק כדטעים צורבא מרבנן ואזיל לכלה שזה מלוא פיו דהיינו כביצה ע"ש וא"כ אי נימא דביצה הוא ג' זיתים ע"כ אין בית הבליעה מחזיק כביצה אלא שלכד"א דכד"א אינו מחזיק רק ב' זיתים וא"כ איך הוי הכל חד מה שנותן בפ"א לתוך פיו עם כביצה ועכצ"ל דבר בי רב דאזיל לכלה אוכל בחפזון שלא כד"א ומאנס עצמו לבלוע כביצה ושפיר הוי הכל חד. ולפ"ז מה פריך לקמן דף כ"ז מר' צדוק הא כביצה בעי סוכה תיובתא דר"י ואביי הא ר' יוסף ואביי קאי כשאוכל שלכד"א ואז שפיר הוי כביצה רק אכילת עראי ואפי' לר"י תרתי תלת ביעי ובפרט למסקנת מל"מ בה' יסוה"ת דגם במצות של אכילה צריך לאכול כד"א וא"כ בלילה הראשונה שמחויב לאכול בסוכה או לר"א בסוכה כ"ז דצריך לאכול י"ד סעודות בסוכה אינו מקיים מצותו אם אוכל שלכד"א וא"כ לדידן נמי כשאוכל כן חוץ לסוכה אינו עובר על מצות סוכה אבל ר' צדוק דאכל כד"א שפיר אמרי' הא כביצה בעי סוכה א"וו דבית הבליעה מחזיק כביצה בד"א ופריך שפיר וא"כ ע"כ ביצה אינה יותר מב' זיתים:

ובזה י"ל פרפרת נאה בעזה"י לקשר דברי תוס' שם שכתבו אחר הא דלעיל ושיעור זה דוקא בפת דפירי לא בעי סוכה כדמסיק פ' בתרא דיומא וכו' ולכאו' אין לזה ענין לכאן

כלל. אמנם לדברינו נכון מאוד דהא ממה שהקדי' מוכח דסברי דביצה אינה אלא ב' זיתים כנ"ל וא"כ תקשי לכאורה קושי' תוס' בשמעתי' ד"ה ושיערו חכמי' דבעירובי' מוכח שיש ח"י גרוגרות בשיעור עירוב לר"ש שהוא ה' ביצים ושליש וגרוגרות גדול מזית וא"כ יש יותר מג' זיתים בביצה ומה שתי' ר"י דשיעור ח"י גרוגרות הוא לר"מ ור"י ולא לר"ש הוא דוחק דא"כ ר"י דאמר התם בגמ' כמה מזון שתי סעודות תרתי ריפתא איכרייתא חד שיעורא הוא א"כ הו"ל לגמ' לפרושי בהדי' דלא פליגי אהדדי דאידי ואידי חד שיעורא כמו שתמה עליו בתו"י בשמעתי'. ואלא מאי ע"כ צ"ל כתי' תוס' ישיני' דהאי דאמרי' דשיעור ב' סעודות הוא י"ח גרוגרות מיירי במעשה אילפס וכדומה. אבל בפ' כיצד משתתפין מיירי בפת וסגי בה' ביצי' שליש לשיעור עירוב ולעולם אין בביצה כ"א ב' זיתים וכיון שכן דפת צריך פחות לשיעור סעודה משאר דברים תקשי לכאו' איך אמרו סתם דאכילת עראי הוא לאביי תרתי ותלת ביעי ולר' כדטעים בר בי רב אבל יותר מזה הוי קבע הא בפירי בעי טפי לשיעור סעודה. לכן כתבו דשיעור זה דוקא בפת אבל בפירי באמת בעי' יותר והא דלא מפרש השיעור בפירי משום דפירי לא בעי סוכה כלל [ואף דאכתי תקשי הא מיני תרגימא בעי סוכה ולמה לא מפרש בהו השיעור דהא גם בהו צריך טפי לשיטת תוס' ישיני' ותנן בהדי' אם השלים במיני תרגימא יצא. י"ל דאפשר במיני תרגימא לא יצא אא"כ קבע עלייהו כסברת הרא"ש בסוכה לענין פירי ובקבע עליהו לא בעי' יותר מפת משא"כ בפירי לא ניחא לתוס' בתי' זה דע"כ המקשן בשמעתין דפריך משתי כותבות דר"ג וסובר דפרי בעי סוכה ע"כ אפי' בלא קבע עלייהו ס"ל דבעי סוכה דאל"כ לא הוי פריך מידי דדילמא ר"ג לא קבע עלייהו עיי' מג"א סי' תרל"ט ודו"ק]:

ועתה הבא נבא ליישב קושי' תוס' על רש"י רק אקדים דבר אחד דרש"י לא ס"ל סברא שכתבנו לעיל דהא דאין יו"כ מכפר על ח"ש הוא דוקא בח"ש של שאר איסורי' אבל ח"ש של יו"כ עצמו מכפר אלא דאין חילוק ואין יו"כ מכפר ח"ש של יו"כ עצמו. ועתה אבא לדון בדבר החדש הנה לכאורה הוא דבר פשוט לרבי דס"ל יו"כ מכפר ולמסקנת הגמ' בשבועות הנ"ל דמכפר גם על כרת דיומי' אם אחד אכל ביו"כ שיעור כותבות בלא גרעין ואח"כ מיד תכ"ד אכל עוד מעט עד שהכל ביחד הי' גדול כגרעינתה דהגרעין גדול או להיפך אם הפרי גדול פטור מכרת וחטאת דהא הי' רגע שהות ביום לכפורי לי' בזמן שאכל מה שהוא מן הכותבו' עד הגרעין. אמנם כד דייקת יש לחדש דבאופן זה חייב דזה ברור לר"ש דאית לי' במכות כל שהו למלקות מ"מ אם אחד אכל כזית והתרו בו על כל משהו ומשהו מ"מ אינו חייב אלא מלקות אחת כל זמן שלא אכל יותר מזית וטעמא דמילתא דודאי אם לא אכל אלא כ"ש מקרי זה אכילה אבל כשאכל יותר

עד זית לא הוי פחות מכזית שיעור אכילה אלא ח"ש וזכר לדבר בגמ' שבועות דף כ"ו ע"ב תנן שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה וכו' א"ח אלא א' ובגמ' ל"ל למיתני שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכלנה הא קמ"ל טעמא דאמר הכי הא אמר שלא אוכלנה שלא אוכל מיחייב תרתי כדרבא וכו' פי' אם אמר תחילה שלא אוכלנה לא אסר עצמו אלא בכולה וכשאמר אח"כ שלא אוכל אסר עצמו בכזית ממנה ושפיר חייל שבועה שני' וקשי' לי' בגווה הלא הא דמיחייב תרתי ע"כ באכלה כולה דאל"כ לא מיחייב אלא אחת על שבועה שני' ולא על הראשונה וא"כ מחויב יותר מתרתי על כל כזית וכזית בשביל שבועה שני' שאסר עצמו בכל זית ממנה ואין לומר שכל הככר לא הי' יותר מזית דא"כ איך חלה שבועה שני' הלא לא הוסיף בה כלום ואין לומר ג"כ דהפי' דמחייב על ב' שבועות ובאמת משום אחרונה חייב יותר מא' דא"כ הול"ל מיחייב אתרתי. אלא ודאי מוכח באומר שבועה שלא אוכל ככר זו אף דמחייב אם אוכל רק זית מ"מ גם באכלה כולה אינו חייב יותר מא' דמזית ועד כולה כל כמה שאוכל הוי השיעור וע"ש ברא"ש ור"ן שכתבו דאם אכל מקצתה חייב שג"ז בכלל השבועה ומיהו כולה נמי בכלל מדאמרי' שם מיגו דמהני שאלה לכזית בתרא וכו' ומה שלמדו שם מזה נמצא יש פנים בהלכה לסברא הנ"ל. ולפ"ז י"ל דבאמת גבי יו"כ נאמרו למשה מסיני שני שיעורי' דשיעורי' הל"מ. דאם אוכל רק כשיעור פרי הכותבות חייב. אמנם אם משלים אח"כ עד שיעור גרעין הכותבת שהוא גדול זהו שיעורו ונמצא תי' שיעור פרי הכותבת ח"ש ולא כיפר עלה יו"כ וממילא חייב על מה שאכל אח"כ כשיעור הגרעין אם לא הי' שהות ביום לכפורי לי' ולפ"ז מיושב שפיר קושי' התוס' דאי הוי אמר רק בשיעור הקטן חייב הו"א כשאכל שיעור הגדול פטור דהא כבר אכל כשיעור והוי שהות ביום לכפורי לי' בשעה שאכל התוספות ובמה שהוא מוסיף לאכול דהיינו שיעור שהגרעין גדול מכותבות ליכא שיעור חיוב קמ"ל דאפ"ה חייב דאם אכל שיעור הגרעין איגלאי דשיעור הפרי לא הוי רק ח"ש ולא כיפר עלי' יו"כ ודו"ק:

ויותר נ"ל לומר לפ"מ דקי"ל דחייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים עיי' מכות י"ג ודף כ"ג וברמב"ם פח"י מה' סנהדרי' א"כ יו"כ נמי דהוי מחייבי כריתות ישנו בכלל מלקות אם התרו. ולפ"ז נהי דיו"כ מכפר אפי' כרת דיומא אבל מלקות שהוא ביד ב"ד ודאי אינו מכפר דהא אפי' חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהם יו"כ חייבי כדאמרי' לקמן דפ"ה ובכריתו' דף כ"ה מכ"ש מלקות שהוא ביד ב"ד שאין יו"כ מכפר. וראי' ברורה לזה דהא בסנהדרי' ילפי' שבע חקירות מקראי ושתים מהם באיזה שבוע באיזה שנה. והלא אם לא הי' באותו שנה כבר עבר עליו יו"כ ופטור ואלא מאי דעל עונשי

ב"ד אין יו"כ מכפר ועיי' בנוב"י מהד"ק באו"ח סי' ל"ה ולפ"ז י"ל דה"פ דמתני' כמוה מחויב כרת וחטאת. אבל אם אכל יותר עד כגרעינתה הו"א דפטור מכל וכל דכיפר לי' יו"כ קמ"ל דאפ"ה משכחת חיוב בגרעינתה והיינו למלקות דלענין זה אין יו"כ מכפר והבן. ולפ"ז אפשר ליישב קושי' מהרש"א דלכאו' ל"ק קושי' תוס' כנ"ל אך דמ"מ מקשי' תוס' שפיר דא"כ מה פריך מ"ט ר' אשי לא בעי הא דר"פ לישני משום דקשי' קושי' תוס' וסובר דאינו מכפר כרת דיומי כרבא בשבועות וא"כ ליתא לתי' הנ"ל. אך ז"א דילמא ר' אשי לא ס"ל כלל דהגרעין גדול רק כשינוי' דרבא לקמן לכן הק' תוס' דעכ"פ אחד ודאי גדול מחבירו משום דא"א לצמצם:

והנה רבא אמר משום דהו"ל פירי ופירי לא בעי סוכה וכו' ועיי' בעה"מ סוכה דף כ"ז דפסק כרבא דבתרא הוא. והרי"ף בהלכות לא הביא הא דרבא דפירי לא בעי סוכה וכ' הרמב"ן במלחמות דטעמי' משום דרבא לא קאמר הכי רק לתרץ קושי' הגמ' למ"ד כותבות הגסה יתירה מכביצה ובמסקנא אידחי התם וקי"ל דפחותה מכביצה ואין אנו צריכי' לתירוצו של רבא. ושנית דקושי' הגמ' שם בנוי' על דיוקא דהא כביצה בעי סוכה. ואנן מסקי' דכביצה לא בעי סוכה אלא בעי נט"י וברכה וא"כ בשתי כותבות דר"ג הטעם משום דלית בהו כשיעור ול"ק קושי' הגמ' וממילא הדרי' לכללא דפירי בעי סוכה ע"ש באריכות ועיי' בר"ן שם שפקפק על טעם הב' דהא א"נ דכביצה לא בעי סוכה אבל עכ"פ יתר מכביצה מעט בעי סוכה והמקשן ע"כ הי' סבר דשתי כותבות גדולי' כמו כותבות וגרעינתה ולפ"ז למ"ד שם דכותבת יתירה מכביצה א"כ גם שתי כותבות דר"ג יתירי' מכביצה וא"כ בעי סוכה וראי' לדבר דהמקשין הי' סבר דב' כותבות גדולי' בכותבות וגרעינתה דאין לומר שקושיתו בנוי' דאם כותבת יתירה מכביצה א"כ ב' כותבות דר"ג הוי עכ"פ נבילה דא"כ גם המקשן סבר דהגרעין גדול וא"כ חידש ר' ירמי' רק דהגרעין גדול הרבה דב' כותבות פחותין וכותבות בגרעין יתר מכביצה וא"כ איך אמר ר"פ עלה היינו דאמרי אינשי הא לפי סברת המקשן נמי ניחא הא דאמרי אינשי דהא גם איהו ס"ל דהגרעין גדול מהפרי ע"ש:

ולענ"ד נראה דיש להצדיק דברי הרמב"ן ז"ל דהנה תוס' ד"ה כותבות הגסה פירשו דבעי' דר"פ הי' אי כותבות בגרעינתה קאמר ברישא דהיינו כותבת כבריתה והדר מפרש כמוה. ועוד וכרגעינתה דהיינו עוד גרעין מלבד הכותבת עם גרעינה דהיינו תרי גרעינן ופרי כותבת או דילמא כותבת הגסה דקתני היינו בלא גרעינתה וזהו כמוה ומה דקתני וכרגעינתה היינו גרעין של אותו כותבת ותו לא מ"ש. ופי' הב' דהאיבעי' הי' אם בגרעינתה דהיינו רק כמו שהיא הכותבות והגרעין בלא החלל או שלא בגרעינתה היינו

שאין הפרי דבוק לחלל דהיינו כבריתה ממש קודם שנתמעך חללה ע"ש. וכל העובר עליהם ישתומם דא"כ מה פריך לקמן למ"ד דכותבות הגסה יתירה מכביצה מב' כותבות דר"ג הא האי דיתירה מכביצה היינו עם עוד גרעין אחר או עם החלל וזה ל"ש כלל בדר"ג שאכל רק מפרי מב' כותבות וזה ודאי פחותה מכביצה וכבר עמד בזה בס' תוס' יו"כ ע"ש. ואני אוסיף להפליא עוד הפלא ופלא על פי' ראשון שבתוס' דאיך אפשר לומר שמשערי' בכותבות כבריתה ועוד גרעין לפמ"ש תוס' לקמן דהא דב"ש מוקי שיעורא דחמץ אכרותבת ולא אכגרוגרות דהוא יותר מזית ובציר מכותבת משום דאית להו דרשא דר' חנן בסוכה ה' ובעירובי' ד' וב"ה לא פליגי אב"ש אלא משום דמצריך צריכי תרי קראי לחמץ ושאור אבל בלא"ה היו סוברי' כב"ש א"כ כיון דדרשי' דבש לככותבת הגסה ביוה"כ נהי נמי דעל כותבות כבריתה דהיינו עם הגרעין שייך לומר דבש ועמ"ש בזה בסמוך. אבל האיך יתכן לומר דבש על הגרעין הנוסף על כותבת כבריתה שאינו ראוי כלל לאכילה האיך שייך לומר על זה דבש וצע"ג:

ומה מתקו לי בזה דברי רש"י ז"ל שפי' דהאיבעי' הי' אם הפי' כותבות יחד עם הגרעין או הפי' או כמוה או כגרעינתה ותוס' תמהו ע"ז מצד א"א לצמצם וזה באמת הוא פלוגתא דתנאי בכמה מקומות ועיי' תוס' חולי' כ"ח ע"ב בד"ה א"א לצמצם ולמה לא הקשו כפשוטו דאם הם שווין א"כ תרי סימני ל"ל אמנם להנ"ל ניחא דא"א לתלות השיעור בגרעין דאיך שייך לקרא לגרעין דבש. וגם א"א לתלות השיעור בכמוה דהא ביבישה איננה כשיעור לכן אמר כמוה אם היא גדולה כגרעינתה וכמש"ל אבל לדברי תוס' קשי':

לכן נ"ל לפרש בכונת דברי תוס' דה"פ דבמתני' קאמר האוכל ככותבת הגסה ולא פי' שיעור הגסות לכן מבע"ל אם הפי' כמוה ועוד גרעין אחר וזה פי' בגסה דקאמר מתני' שיהי' גסה כ"כ כמוה כמו כותבת בינוני כבריתה וכגרעינתה עם עוד גרעין של כותבת בינוני או דילמא בלא גרעין אחר אלא גרעין של אותו כותבת ואז פי' גסה הגדולה שבגדולות בלי שיעור וכן לפי' ב' של התוס' מיבעי' לי' אם שיעור הגסות הוא ככותבת בינוני עם חללה ואז הפי' בלא גרעינתה או בגרעינתה בלא החלל ואז פי' גסה גדולה שבגדולות. ולפ"ז ניחא מה שהק' איך שייך לומר דעל עוד גרעין יאמר דבש ז"א דכונת התורה בדבש רק על התמרה אך שחכמי' שיערו גסות התמרה כתמרה בינוני ועוד גרעין. ובזה ניחא נמי מה דקאמר ר' אשי לא מבע"ל הא דר"פ גסה איתמר כל כמה דגסה ולכאו' לפי דברי התוס' אין הכרע מהא דכ"כ דגסה אם הכונה בגרעין חוץ מכותבת כבריתה או לא וכבר נתקשה בזה בס' תוס' יו"כ ולפי האמור א"ש דפשיטא לי' דודאי

כ"כ דגסה קאמר ולא שיתן שיעור לגסותה ככותבת בינוני עם עוד גרעין או ככותבת בינוני עם חללה:

והנה כבר דקדקו בגמ' דמה פריך אי כותבת הגסה יתירה מכביצה א"כ שתי כותבת דר"ג מדינא הי' צריך לאכול בסוכה דכביצה בעי סוכה דילמא כותבת הגסה יתירה ושתי כותבת דר"ג בינונית הוו והם פחותי' מכביצה ועיי' בתוס' יו"כ. ובתחילה עלה בדעתי לומר דהא דאמרי' כותבת הגסה יתירה מכביצה היינו אפי' מביצה גסה וכן הדעת נוטה דאי רק מביצה בינונית קאמר א"כ מה קאמר דיתירה מכביצה הלא גם מכותבת בינונית יתירה וא"כ כיון דכותבת גסה יתירה מביצה גסה א"כ כותבת בינוני גדול מביצה בינוני והא דמשערי' בכ"מ כביצה היינו ביצה בינונית כמובן וא"כ אי אמרי' כביצה בעי סוכה היינו ביצה בינוני וא"כ שפיר פריך דאי נמי כותבות דר"ג בינונית הוו מ"מ יתירה מביצה בינוני וא"כ מדינא בעי סוכה אמנם לפמש"ל מדוקדוק לשון הגמ' שאמר יתירה מכביצה בכ"ף הדמיון ע"כ קאי על הדברי' שמשערי' בכביצה ולפ"ז ע"כ רק יתירה מביצה בינונית קאמר וא"כ ליתא להנ"ל:

אמנם האמת יורה דרכו דס"ל להמקשן דאם כותבת הגסה יתירה מביצה עכ"פ כותבת בינוני הוי כביצה וכן נראה מלשון הגמ' לקמן דילמא לעולם אימא לך כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה הא סתמא כביצה ולהכי פריך שפיר דאם ב' כותבות פחותי' מביצה עכ"ח א"א שיהי' כותבת הגסה יתירה מכביצה:

ומעתה דעת לנבון נקל דגם לב' פי' תוס' פריך שפיר דהא גם אם הכונה כותבת כבריתה עם עוד גרעין או הכונה כותבת עם חללה מ"מ הוכחנו לעיל דהכונה דנסות הכותבת יהי' כמו כותבת בינוני עם החלל או עם עוד גרעין וא"כ אם גדלות הגסה הוא כך יתירא מכביצה עכ"ח כותבת בינוני הוי כביצה והחלל או הגרעין הוא רק דבר מועט וא"כ ב' כותבות דר"ג מדינא בעי סוכה [ואף שיש לפקפק אי נימא דגסה הוא כבינוני עם החלל ויתירה מביצה א"כ נהי דבינוני הוי כביצה היינו עם החלל ור"ג בלא חלל אכל ז"א דאנן הכי קאמרי' דשיעור הגסות הוא כבינוני עם החלל אבל חלל הגסה ע"כ אינו מצטרף אז וא"כ הוא כגסה וחללה וא"כ גסה בלא חללה הוי יתירה מביצה וא"כ גם בינוני בלא חללה הוי עכ"פ כביצה] וע"ז משני אין שתי כותבות בלא גרעינן לא הוי כביצה והיינו משום דכותבת בינוני בגרעין הוא כביצה מצומצם והגרעין גדול וממילא פירי של ב' כותבות פחותי' מביצה וכותבת הגסה וגרעינתה הו' יתירה מכביצה משום דהוא גסה ובגרעין ושפיר אמר ר"פ היינו דאמרי אינשי שהגרעין גדול וא"כ ניחא דב' כותבות דר"ג פחותי' כיון שהם בינונית משא"כ לסברת המקשן שאין הגרעין גדול שפיר הק' דעכ"פ

בינוני הו' כביצה ומדינא צריך סוכה והבן. ולפ"ז שפיר קאמר הרמב"ן דלמאי דמסקי' דכביצה לא בעי סוכה ל"ק קושי' הגמ' אף דס"ל להמקשן דפירי גדול כגרעין וכותבת הגסה יתירה מ"מ כותבות דר"ג לא גסות היו רק בינונית ואינם רק כביצה וזה לא בעי סוכה רק יתר מביצה וממילא לא צריכי לתירוצא דרבא דפירי לא בע' סוכה ול"ק קושי' הר"ן ז"ל:

ואולי יש לכוון בזה מה שהוא פלא לכאו' איך יחלקו האמוראי' אם כותבת הגסה יתירה מכביצה או פחותה הלא הוא דבר הנראה לעינים. אמנם לפי הנ"ל ניחא דמאן דס"ל שהוא יתר מכביצה סובר דלא נתנו שיעור לגסותה רק כל כמה דגסה והוא יתירה מכביצה ומה שהוא פחות מזה לא נקרא גסה רק בינוני ומאן דס"ל פחותה מכביצה סובר דגסה מקרי אם הוא גדולה ככותבת בינוני עם חללה או כותבת בינוני כבריתה עם עוד גרעין וזהו פחותה מכביצה ופחות מזה נקרא בינוני והבן:

ואם כנים דברי יש ליישב בזה מה דקשי' טובא ע"ד רמב"ן שכ' דל"צ לתי' דרבא דפירי לא בעי סוכה חדא משום דמסקי' כביצה לא בעי סוכה ועוד משום דקי"ל כותבת פחות מכביצה ולמה לא כתב גם שלשים משום דאפשר לומר כתי' דר' ירמי' דהגרעין גדול והוא פלא ועי' בס' שערי חיים ולפי הנ"ל ניחא כיון דלר"ז דס"ל שהוא פחותה מביצה עכ"ח נקרא גסה אם היא גדולה ככותבת בינוני כבריתה ועוד גרעין וא"כ אי נימא דהגרעין גדול מהפירי נמצא גסה גדולה כא' ומחצה בינונים ויותר וא"כ לפמ"ש דכל קושי' המקשן בנוי דאם גסה יתירה מביצה ע"כ בינוני הוי כביצה דאין סברא שיהי' כ"כ גדול וגם ר' ירמי' לא נאיד מסברתו וא"כ לא הי' צריך לומר דגרעין גדול אלא דגסה גדולה הרבה, ולפי"ז כיון דלפי דבריו דגרעין גדול עכחצ"ל סברא לר' זביד דגסה גדולה הרבה כא' ומחצה בינוני וא"כ למה לא כלל דגרעין גדול וא"כ דלר' ירמי' נחלקו במציאות, אם הוא גדול או לא לכן לא ניחא להרמב"ן שהרי"ף סובר כתירוצא דר' ירמי':

ובזה א"ש מה דקשי' לי לקמן בשמעתי' דמייתי ר' זביד ראי' דכותבת הגסה פחותה מכביצה מדב"ש דאמרי חמץ בככותבת ואס"ד דהוא יתירה מכביצה מכדי ב"ש אשיעורא דנפיש מכזית מהדרי ליתני כביצה וא"נ כי הדדי נינהו ליתני כביצה אלא מאי ש"מ דכותבת פחותה מכביצה, דילמא לעולם כותבת גסה אינה פחותה אלא הכא בכותבת בינוני משטרינן בחמץ והיא פחותה מכביצה ודאי הא א' אפשר לומר דגסה יתירה ובינוני פחותה כמש"ל דא"א שיהי' הפרש כ"כ בין גסה לבינוני אבל עכ"פ מהיכא מוכח דגסה פחותה, ויותר יש להפליא על התרצן דנחית לסברא זו דקאמר דילמא לעולם גסה יתירה מכביצה הא סתמא כביצה ובחמץ בסתמא משערי' א"כ למה אמר אח"כ ואי

נמי כי הדדי נינהו וחדא מינייהו נקט למה לא אמר דכותבת הגסה כי הדדי עם ביצה והתם בסתמא איירי ולכן תני כותבת ולא ביצה, ולפי האמור ניחא כיון דמהתם יהי' מוכח דגסה אינה יתירה מכביצה דאל"כ בינונית היא כביצה וליתני כביצה, ולפי"ז כיון דגסה אינה יתירה מכביצה ע"כ דלא משערי' בגסה שבגסות אלא הפי' ככותבת בינוני עם עוד גרעין או עם חללה ואז פשיטא דהיא פחותה מכביצה:

אמנם בר מן דין נ"ל פי' חדש בדברי הגמ' דלכאו' יפלא במאי פליגי המקשן והתרצן דלמקשן הי' קשה אי כי הדדי נינהו ליתני כביצה ועי' ברש"י הטעם כיון שהוא שגור במשנה לענין טומאת אוכלי' והמתרץ השיב דחדא מינייהו נקט והלא סברת המקשן טובה לכאורה שביצה יותר שגור. אמנם נ"ל דודאי אי שיעורא דיו"כ וחמץ לענין בל יראה שוין בכותבת הגסה ל"ק אם כותבת הגסה הוא כביצה ליתני כביצה שהוא שגור לענין טומאת אוכלי' ז"א דהא עתה גם כותבת הגסה שגור לענין יו"כ ולענין חמץ משא"כ אי נימא דגסה יתירה מביצה וחמץ בכותבת סתמא שהוא כביצה תקשי ליתני כביצה וה"ה להיפך אי נימא דכותבת סתמא פתוחה מכביצה וכותבת גסה היא כביצה תקשי ליתני גבי' יוה"כ שיעור כביצה שהוא שגור ועיי' בתו"י בסוגי' ולפ"ז ניחא דהמקשן פריך אי כותבת גסה יתירה ליתני כביצה וא"כ כי הדדי נינהו היינו וא"נ שתאמר דהתם בחמץ כותבות סתמא קאמר והוא כי הדדי עם ביצה ליתני כביצה שהוא שגור. וא"ל דתני כותבת דומי' דיו"כ דהא לא שוו להדדי דביו"כ הוא גסה וכאן בינוני וגם א"ל דילמא גסה הוא כביצה וכאן בסתמא ופחותה מביצה דא"כ תקשי ליתני גבי יו"כ כביצה שהוא שגור משא"כ כותבת גסה לא מצינו וגבי חמץ בינוני הוא, ואולי זה כונת הגמ' דאדרבה המקשן ידע דגבי חמץ סתמא קאמר שלא הזכיר גסה והכי פריך אי גסה יתירה וע"כ סתמא כביצה א"כ ממנ"פ אי בחמץ גסה קאמר ק' הא ביצה נמי נפישא מזית ואי בחמץ סתמא קאמר תקשי ליתני כביצה גבי חמץ, וא"נ כי הדדי היינו גסה עם ביצה נתני כביצה גבי יו"כ דהא בחמץ סתמא הוא, אלא לאו שהוא פחותה, ומיושב קושי' תוס' ישינים דלמה לא פריך נמי בשמעתי' אי כי הדדי נינהו ניתני כביצה דבאמת זה קושי' המקשן וע"ז משני דילמא גסה יתירה וסתמא כביצה אך דא"כ תקשי ליתני כביצה, לזה אמר וא"נ כי הדדי נינהו היינו גסה וביצה וחמץ ויו"כ חדא שיעורא בגסה ולכן שפיר חדא מינייהו נקט ואי דא"כ למה לא תני גבי חמץ נמי כותבת גסה ז"א דסמיך שנודע דגסה קאמר דומי' דיו"כ דאל"כ תקשי קושי' המקשן ול"ש לומר כביצה שגור שגם כותבות שגור ביו"כ וחמץ וממילא מובן דל"ק מה שהקשיתי דאדרבה קושי' המקשן בנוי ע"ז דבחמץ כותבת סתמא קאמר וביו"כ גסה הוא וי"ל בזה:

והלום ראיתי אחד קדוש מדבר חתם סופר באו"ח משו' קכ"ז הביא קושי' נאה בשם הגאון החריף מו"ה ליזר קוניץ ז"ל לפ"מ דאמרי' בשמעתי' דכותבת יתירה מביצה א"כ בפסחים מ"ו דאמר כיצד מפרישי' חלה בטומאה ביו"ט ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה הא ר"א מתלמידי שמאי דסובר חמץ בכותבת והוא יתר מביצה ובפסח אין אופי' יותר משיעור חלה כמבואר בפסחים מ"ז ע"א ושיעור חלה טמאה א' ממ"ח אפי' בעיסת בעה"ב וכיון שכל העיסה אינו אלא מג' ביצים נמצא דחלק מ"ח ממנו אינו כביצה וא"כ ליכא ב"י כלל לר"א ע"ש מה שתי' דקמח הוא מ"ג בצים ועם המים היא יותר. והנה לא מצאתי בשמעתין לשיעורא דב"ש יהי' יותר מביצה דאדרבה אנן קי"ל דכותבת גסה ג"כ פחותה מכביצה ואי אמרי' דיתירה ע"כ ב"ש כותבת סתמא קאמר ואולי כותבת סתמא פחותה מכביצה ולק"מ קושיתו. ועיי' בס' תוס' יו"כ דתוס' ד"ה לומר לך שיעורו של זה אינו כשיעורו של זה שהוכיח דגירסת' בגמ' הי' הא סתמא פחותה מכביצה ומזה נראה שסובר ג"כ כמש"ל דאי גסה יתירה מביצה אין סברא שסתמא יהי' פחותה אלא דעכ"פ הוי כביצה והק' שפיר:

אמנם בעיקר קושיתו נ"ל דבלא"ה לק"מ דאף כשמפריש החלה שעדיין לא החמיץ הוא פחות מעט מביצה מ"מ הא אנן חיישי' שלא יפריש מן העיסה פן יתחמץ ואז כשיתחמץ ודאי יהי' יותר מכביצה ויעבור בב"י ולכן לא תקרא שם עד שתאפה ועיי' בנוב"י ח"ר באו"ח סי' ל"ח:

ובר מן דין לא ידענא כי לא מצאתי מבואר בפי' מהו שאור אלא שלדעתי נראה שהוא עיסה שנתחמץ כ"כ עד שאינה ראוי לאכילת אדם ומחמע בה עיסות אחרות ועיי' רש"י מנחות דף נ"ב ע"ב בד"ה שאור בורה להם מתוכו נראה כמ"ש ולפ"ז לק"מ קושיתו דמש"ה אינו מפריש חלה מן העיסה פן עד הלילה יתחמץ כ"כ עד שיהי' שאור ראוי לחמע עיסות אחרות ואינו ראוי לאכילה ובזה גם לב"ש עובר בכזית וצ"ע:

ודעת הרמב"ם בפ"ו מה' סוכה ה"ו דפירי לא בעי סוכה כרבא וכבר תמהו עליו הא אנן קי"ל דכותבת הגסה פחותה מכביצה וכדפסק נמי הרמב"ם בפ"ב משביתת עשור ה"א ול"ק כלל קושי' הגמ' מר"ג ולא צריכי' לתירוצא דרבא דפירי לא בעי סוכה וא"כ למה פסק כרבא. ולענ"ד נ"ל דהנה המג"א סי' תפ"ו הק' לפי דעת הרמב"ם פ"א מה' עירובין ה"ט דשיעור עירוב הוא י"ח גרוגרות שהם כששה ביצים וגרוגרות יתירה מזית כדאמרי' ריש פ' המצניע וא"כ ביצה הוא יותר מג' זיתים ואמרי' בשמעתי' דטומאת אוכלי' בכביצה שהוא אוכל הנאכל בבת אחת ולפ"ז בית הבליעה מחזיק יותר מג' זיתים ובכריתות פריך וליתני שש חטאות וכגון דאכל כזית דם ומשני דאין בית הבליעה

מחזיק יותר מב' זיתים וע"ש שנדחק לתרץ. אמנם בנוב"י ח"ר או"ח סי' ל"ח תי' ב' תירוצים הראשון דהא דאמרי' דבית הבליעה מחזיק כביצה היינו ביצה בלא קליפתה כמ"ש הרמב"ם בפ"ד מה' טומאת אוכלין דטומאת אוכלי' בכביצה הוא בלא קליפה והא דאמרי' דח"י גרוגרות הם ששה ביצים היינו ששה ביצים בקליפתן וא"כ ביצה בקליפה הוא ג' גרוגרות ולפי חשבון מהרי"ל בסדר הגדה שביצה ומחצה בקליפה הם שתים בלא קליפה ולפי חשבון זה אין ביצה בלא קליפה יותר מב' גרוגרות ורביע ושפיר קאמר התם דלא חשיב כגון שאכל עוד כזית דם דג' זיתים אינו מחזיק וכמ"ש המג"א סי' הנ"ל ע"ש. ובזה נדחה נמי קושי' שהבאתי לעיל בשם הגמו"ה ליזר קוניץ ז"ל דהא דאמרי' הכא דכותבות יתירה מכביצה היינו מביצה בלא קליפה כמו בטומאת אוכלי' וכמש"ל באריכות בביאור הענין והנה שיעור חלה שהוא מ"ג ביצים וחומש ביצה הפי' מ"ג ביצים בקליפתן ועיי' רש"י פסחים דף מ"ח ולפי חשבון של מהרי"ל הנ"ל יש במ"ג ביצים וחומש ביצה בקליפתן הרבה יותר ממ"ח ביצים בלא קליפה וא"כ שפיר יש בחלה הניטלת יותר מכותבות ועובר בב"י לכן לא יקרא שם עד שתאפה ועיי' ברמב"ם פ"ו מה' ביכורים הט"ו ובכ"מ שם:

עוד תי' שם הנוב"י עפ"ד תו"י שם בכריתות י"ד דהא דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים היינו כדרך אכילה וא"כ שם בכריתות שפיר משני דלא אפשר למיתני שש חטאות וכגון שאכל כזית דם דהא כד"א אינו מחזיק יותר מב' זיתים ואי דשלכד"א מחזיק טפי מ"מ הא כל איסורי' שבתורה אינו חייב עליהם אלא כד"א אבל באמת שלכד"א שמאנס עצמו לבלוע בע"כ אפשר לבלוע כביצה שהוא ג' זיתים ויותר ולכן לענין טומאת אוכלי' אמרי' דשיעורו אוכל הנאכל בב"א שלכדה"נ רק שמאנס לבלוע בע"כ והוא כביצה ע"ש היטב באריכות:

והנה בתשו' פנים מאירות ח"ב סי' כ"ז הוכיח מלשון הרא"ש פ"ב דברכות ססי' ו' דאף דלענין אכילת איסור חייב בכזית מצומצם ומצרפינן את של בין החניכים כדאמרי' ספג"ה לר"י דהנאת גרונו בעי' מ"מ לענין ברהמ"ז דכתיב ושבעת לא מצרפי' של בין החניכים אלא בעי' כזית במיעיו דוקא שישבעו מיעיו ע"ש ועיי' בחת"ס או"ח סי' קכ"ז וסי' מ"ט שם שרוצה ללמוד מדברי תוס' ישינים יומא דף ט"ל גבי חילוק לחה"פ פ דאמר כ"א מגיעו כפול והצנועי' מושכין את ידיהם וכתבו תו"י א"ר דוקא מגיעו כפול אבל בכזית לא היו מושכי' את ידיהם כי דימו לקיים מצות אכילה אבל כאן לא הי' מצות אכילה לגמרי כיון שאין שם אלא כפול ולא היו שביעין מלשון זה למד לענין מצות אכילת קדשים שאם שבע בפחות מכזית יוצא י"ח כמו בכזית וכן לענין כל אכילות

שבתורה ואפי' אם בשאר מצות אינו כן מ"מ לענין בהמ"ז העלה שם דאם שבע בפחות מכזית מחויב לברך וע"ש מה שפי' על והם מדקדקי' עד כזית ועד כביצה ולפ"ז קשי' מה פריך מר"י דס"ל דשיעור בהמ"ז הוא כביצה משום דדריש ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזה זה כביצה ואס"ד דכותבת הגסה יתירה מכביצה השתא כביצה שבועי משבעא דעתא לא מיתבא דילמא לעולם כביצה לא משבעא רק דר"י דריש ואכלת שיעור הנאכל בב"א כמו גבי טומאת אוכלין אלא דאי לא כתיב ושבעת הי' שיעור הנאכל בב"א רק ב' זיתים שהוא שיעור הנאכל בב"א ויש בה הנאת גרונו אבל כיון דכתי' ושבעת דרשי' דאין הכונה על אכילה שיש בה הנאת גרון אלא אכילה שיש בה שביעה היינו מילוי מיעים. ובאופן זה נאכל בב"א כביצה ולכן השיעור הוא כביצה ואם אוכל פחות מכביצה אעפ"י שאכל לפני' דברי' אחרי' הרבה עד שהוא שבע עתה מפחות מכביצה פת מ"מ אינו מחויב בבהמ"ז אבל בכביצה שהוא שיעור הנאכל בב"א אם א"צ להנאת גרון רק למילוי מיעים ושבע ממנו כגון שאכל לפני וכדומה מחויב בבהמ"ז מדאורייתא ועי' מה שאכתוב בזה בסמוך ודלא כחת"ס הנ"ל וא"כ י"ל שפיר דכותבת הגסה יתירה מכביצה ומה פריך וצ"ע לכאורה:

אמנם נ"ל דהנה דעת הרמב"ם פ"ה מה' ברכות דכזית וביצה הוי רק שיעורא דרבנן. ודעת הראב"ד שם דכזית וביצה הוי שיעורא דאורייתא ועי' בתוס' בסוגי' ד"ה ולא בירך אחרי' ובתוס' ברכות דף מ"ח ד"ה עד שיאכל כזית דגן ורש"י שם וברבינו יונה ורא"ש שם ולכאורה נראה ראי' ברורה לשיטת הרמב"ם דהוא רק דרבנן דהא ר"מ דריש ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתי' ואכילה בכזית וא"כ אי נימא דכל הנך דאורייתא נינהו א"כ גם ברכה לאחרי' בשתי' דאוריית' והלא מבואר ברבינו יונה ברכות דף מ"ד גבי ארץ הפסיק הענין דלרבנן דר"ג שם דלית להו ג' ברכות בז' מינים גם ברכה מעין ג' אינה אלא מדרבנן וברשב"א שם נדחק דליהוי ברכה מעין ג' דאוריית' ועיין בצל"ח שם דאי ברכה מעין ג' בז' מיני' דאורייתא לרבנן ע"כ בפת בעי' ג' ברכות מדאורייתא ולא משמע כן בברכות דף כ' גבי הא דבעי אי נשים בבהמ"ז דאורייתא ופרש"י משום דנשים לא נטלו חלק בארץ ותוס' פי' משום דליתניהו בברית ותורה מש"ה מספקא לי' ולכאורה טעם זה ל"ש אלא על ברכת הארץ ולא בברכת הזן ובונה ירושלים ולא מיסתבר דבאמת מבע"ל רק על ברכת הארץ אלא על כל הג' מבע"ל ובשלמא אי מדאו' סגי בברכה אחת מעין ג' שפיר מיבעי' כיון דליתניהו בברכת הארץ ליתניהו לכולהו אבל אי מדאו' ג' ברכות בעי' א"כ מה"ת כיון דליתניהו בברכת הארץ לא יברכו אינך ב' ברכות ועי' בצל"ח ברכות כ' ותבין היטב א"כ מזה נראה דברכה מעין ג' לא הוי אלא מדרבנן וא"כ איך אפשר

כלל לומר דכזית וביצה דאורייתא א"כ גם ושבעת זו שתי' דאו' ויהי' ברכת מעין ג' על היין דאוריית' וכבר הוכחתי דברכה מעין ג' אינה אלא מדרבנן, וא"ל אף דברכה מעין ג' מדרבנן בזי"ן מינים מ"מ ביין הוא דאו' דלא מצינו בשום מקום לחלק בין ברכה מעין ג' של יין לשאר שבעת המינים, ומכח זה ק"ל נמי לשיטת הרשב"א דברכה מעין ג' הוא דאו' בזי"ן מינין אבל א"כ בפת ג' ברכות הוא דאו' כמש"ל בשם צל"ח וא"כ אם כזית וביצה דאוריית' ושבעת זו שתי' נמי דאו' א"כ לר"מ צריך לברך על היין ג' ברכות והא ודאי ליתא ואדרבה כל פ' כיצד מברכין מלא מזה דאין מברך על היין רק ברכה מעין ג' ואין הפרש בינו לשאר זיין מינים אלא ודאי מוכח כדעת הרמב"ם דכזית וביצה הוי רק דרבנן וא"כ גם ושבעת זו שתי' הוי רק דרבנן וא"ש:

אמנם באמת טעמא בעי היא גופא דממנ"פ אי שבע בכביצה לר' יודא למה יהי' רק שיעורא דרבנן ואי אינו שבע בזה א"כ איך אסמכוה רבנן כלל כביצה אקרא דושבעת הא בכביצה ליכא אכילה שיש בה שביעה ותוס' כתבו בשמעתי' דכזית וביצה הוא שיעורא דרבנן דמדאו' בעי' שביעה גמורה אך לכאו' לא ידענו מהו זה שביעה גמורה ושביעה שאינה גמורה אבל תוכן הדברים הוא כך כמו דאמרי' לקמן בסוגי' לענין יתובי דעתא דכותבת הגסה ביוה"כ כ"ע טובא ועוג פורתא היינו שכל העולם יש להם יתובי דעתא מכותבות זמן ארוך ועוג רק זמן קצר וע"ש בתוס' יו"כ כן הוא לענין שביעה דבהמ"ז דודאי כביצה שבועי משבעא אבל רק על זמן קצר ולא מסעודה לסעודה וזה כונת התוס' דמדאו' בעי' שביעה גמורה שיאכל עד שיהא שבע מסעודה לסעודה אז מחויב בבהמ"ז וחכמי' תקנו לברך גם על כביצה כיון שהוא משביעו לפי שעה ושפיר אסמכוה אקרא דושבעת והבן ועי' תשו' נוב"י ח"ר באו"ח סי' ל"ח בסופו, ולפ"ז התינח אם הפי' כפשוטו אכילה שיש בה שביעה שהוא שבע ממנה אבל אי נימא דהדרשא הוא שיהיה שיעור הנאכל בב"א אם אינו רוצה בהנאת גרון רק בהנאת מיעים כקושי' הנ"ל וא"כ יהי' כביצה שיעור לבהמ"ז מדאו' ולפ"ז גם לר"מ כזית ושבעת זו שתי' דאו' ויהי' יין חלוק משאר זי"ן מינים וזה לא שמענו כמו שביארתי ואלא מאי דהפי' כפשוטו ושפיר פריך השת' כביצה שבועי משבעא וכו':

ובסברא זו ישבתי על נכון דברי תוס' לקמן ד"ה ה"ב כמלא לוגמיו שהוכיחו דהא דאמר בפ' חלון דף ע"ט המקדש אם טעם מלוא לוגמיו יצא וא"ל לא יצא דהיינו המלוא לוגמיו דאס"ד מלא לוגמיו ממש קאמר א"כ הוי טפי מיתובי דעתא ואמאי שיערו כל חד וחד בדידי' בשלמא אי הוי כמלא לוגמיו ניחא כדמשני בסמוך קי"ל לרבנן דבהכי מיתבא דעתי' כ"ע טובא עוג פורתא וכבר התפלאו על דבריהם המהרש"א בחידושיו ובס' כפ"ת

הא זה אמרי' לקמן לענין אכילה בכותבת אבל לענין שתי' אמרי' בכל חד בדידי' מיתב דעתי' עי' בדבריהם ובס' כ"ת הנ"ל שלח ידו והגיה כ"ע פורתא היינו לכ"ע מיתב דעתי' במעט יין כמלוא לוגמיו דידי' ועוג טובא ודברי מהרש"א נפלאי' מאוד שהגיה ואמאי לא שיערו בכל חד בדידי' ור"ל כיון דנתנו שיעור למלא לוגמיו דהתם ברביעית ע"כ לאו בכל חד וחד שיערו אלא באדם בינוני הוי שיעור מלוא לוגמיו ברביעית ואי מלא לוגמיו ממש קאמר תקשי למה לא שיערו בכל חד וחד בדידי' ולמה שיערו ברביעית אבל אי כמלוא לוגמיו קאמר ניחא דהוא יתובי דעתא וקי"ל לרבנן גב' קידוש דברביעית מיתבא דעתא כ"ע טובא ועוג פורתא כמו דאמרי' לענין אכילת כותבת לקמן ואע"ג דלענין יתובי דעתי' דשתי' ביו"כ אמרי' לקמן דכל חד בדידי' יש לחלק בין חיוב דיו"כ לקידוש ע"ש, והנה לא ביאר לנו מה חילוק יש בין יתובי דעתא דיו"כ ליתובי דעתא דקידוש, ולדעתי נראה דכונתו דבקידוש שותה על השובע לכן השיעור שוה לכל אדם אבל ביו"כ שמתענה לא מיתב דעתי' בשתיתו אלא כל חד בדידי', אבל מ"ש כיון דשיעור מלוא לוגמיו דשם ברביעית ע"כ לאו בכל חד בדידי' שיערו. לא ידעתי מנ"ל הא דשיעור מלא לוגמיו דשם היינו רביעית, ואם כונתו למ"ש תוס' בסמוך דבע"פ דק"ח אמרי' דד' כוסות שיעורן ברביעית וע"כ דמלוא לוגמיו דהתם היינו רביעית הא אדרבה התוס' הוכיחו דמלוא לוגמיו הוי יתר מרביעית, ועוד דא"כ גם ראי' שני' בנוי על הא דע"פ ומה הוסיפו בראי' שני', ועוד דאפי' אי נימא דמלוא לוגמיו הוי רביעית מ"מ לא ניחא הא דע"פ דהכא בפ' חלון אמרי' דהמקדש צריך שיטעום מלוא לוגמיו והוא רביעית ושם אמרי' דשיעור הכוס הוא רביעית וא"צ לשתות רק רובא דכסא ע"ש וכוס של קידוש א' מהם, ויותר יש להפליא שפי' אי הוי מלוא לוגמיו ממש והוא רביעית א"כ אינו משום יתובי דעתי' ולמה לא שיערו בכל חד בדידי' מי שמע כאלה אדרבה אי ליכא טעמא דיתובי דעתי' השיעור שוה בכל אדם כמו לענין אכילת איסור ואכילת מצוה והוצאת שבת ודומיהן ועיי' מג"א סי' ק"ץ סק"ד כללו של דבר כונת המהרש"א נעלמה ממני:

אמנם לדעתי נראה לפרש בכונת התוס' דהנה באמת הוא פלא דאי מלוא לוגמיו דהתם היינו כמלוא לוגמיו ניחא להו דמשערי' בכל חד וחד בדידי' דהא הוא משום יתובי דעתי' והוי כמו ביו"כ ולכאו' הוא נגד השכל דביו"כ שהוא צמא לשתות מיתבא דעתי' בכמלוא לוגמיו דידי' ובקידוש שהוא רוה נמי לא תיתב דעתי' אלא במלוא לוגמיו דידי' אך אחר העיון הוא נכון כמו דאמרי' לקמן לענין אכילה בכותבות כ"ע טובא ועוג פורתא מזה נראה להדי' דפי' יתובי דעתי' הוא כן. כשאדם יש לו תאוה לאכול או לשהות לא נתישב דעתו ולא נתקררה תאותו עד שאוכל כשיעור דקי"ל לחז"ל באכילה ככותבת

ובשתי' מלא לוגמיו דידי' אבל כשאוכל ושותה כשיעור זה השקיע תאות אכילה ושתי' רק בעוג לא תשקוט רק פורתא ומיד תתעורר תאוה חדשה משא"כ לכ"ע לא יתעורר תאוה חדשה אלא לזמן מרובה וה"ב ביו"כ כשהוא צמא שיעור מלוא לוגמיו אינו משקיט תאות שתיתו אלא לזמן קצר ובקידוש שהוא רוה נמי לא תשקוט תאות שתיתו אלא בשיעור זה אבל אם שתה זה השיעור מיתבא דעתא טובא לזמן מרובה וזה כונת התוס' דאס"ד מלוא לוגמיו ממש א"כ אינו משום יתובי דעתי' ולמה שיערו בכל חד בדידי' בשלמא אם הוא כמלוא לוגמיו ניחא דהוא משום יתובי דעתי' ובשתי' לא מיתבא דעתי' אלא כל חד בדידי' אך לכאו' ק' כנ"ל ואפי' הוא כמלוא לוגמיו נמי ליכא למימר דהוא משום יתובי דעתי' ע"ז כתבו כדמשני לקמן קי"ל לרבנן דבהכי מיתבא דעתי' כ"ע טובא ועוג פורתא וכתי' הנ"ל:

נחזור להנ"ל דע"כ מוכח דהפי' אכילה שיש בה שביעה כפשוטו ולא כמו שהקשיתי דא"כ הוי ושבעת זו שתי' מה"ת לר"מ וזה א"א כמו שהוכחתי אבל לא נחה שקטה דעתי בזה די"ל לעולם כקושי' הנ"ל ובאמת כזית וביצה הוא דאורייתא ואפ"ה ברכה לאחרי' על שתית יין הוי רק דרבנן אף דדרשה ושבעת זו שתי' הוי דאורייתא. ואקדים דברי תוס' בשמעתי' שכתבו בתחילה להוכיח דלענין שתי' בעי' כביצה ולא סגי בכזית דהא ר' יודא דריש ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה אלמא דלשון שביעה שייך בכביצה א"כ ר"מ דדריש ושבעת לשתי' בעי כביצה ושמא יש לחלק בין שביעה דאכילה לשביעה דשתי' דשביעה דשתי' הוי פחות מכביצה דכל הני שיעורי הוי מדרבנן כדמוכח וכו' ובס' תוס' יו"כ התפלא איך אפשר לומר דשביעה דשתי' הוי בפחות מכביצה דהיינו בכזית והלא ביו"כ לא בעי' שביעה אלא יתובי דעתי' ושיעור יתובי דעתיו בשתי' כמלוא לוגמיו כל חד בדידי' ואם בכזית שבע כ"ש דמיתבי' ולמה בעי' כמלוא לוגמיו שהוא יתר מכזית אפי' באדם בינוני וע"ש:

ובהשקפה ראשונה אמרתי דאדרבה בזה מדויק לשון התוס' שכ' דשביעה דשתי' הוי פחות מכביצה דכל הני שיעורי הוו מדרבנן ולכאו' תיבת דכל אין לו מובן דמשמע שהוא נתינת טעם אדלעיל יען דכל הני שיעורי דרבנן לכן אפשר לומר דשביעה דשתי' הוא פחות מביצה והוא דבר שאין לו שחר לכאורה והתוס' בסוכה כ"ז כתבו באמת וכל הני שיעורי דרבנן והוא מילתא באנפי נפשה. אמנם להצדיק דברי תוס' בכאן אמרתי שבאו ליישב קו' ס' תוס' יו"כ הנ"ל דודאי אילו הי' שיעור כזית וביצה שיעור דאורייתא ששבע בזה הי' קשה השתא כזית משבעא בשתי' דעתי' לא מיתבי' אבל באמת מדאורייתא לא נקרא זה שביעה רק הוא שיעור דרבנן ואפשר מדאו' אפי' דעתי' לא מיתבי' וכמלוא

לוגמיו מיתבי' דעתי' מדאו' וחייב עליו ביוה"כ וזה שכתבו אפשר דשביעה דשתי' הוי בפחות מביצה ואי תקשי לך א"כ השתא שבועי משבעא דעתי' לא מיתבי' ז"א דכל הני שיעורא דרבנן נינהו ורק מדרבנן משבעא ולא מה"ת והבן:

אבל אחר העיון הא ליתא דא"כ תקשי לכאו' האיך הוכיח לקמן דכותבת פחותה מכביצה מדר"י דדריש אכילה שיש בה שביעה השתא כביצה שבועי משבעא וכו' הא האי דכביצה משבעא הוי רק מדרבנן וכותבת דיו"כ הוא ליחייב מדאו'. אמנם לפמש"ל ניחא דהא דאסמכא רבנן כביצה אושבעת היינו לפי שכביצה משביע לפי שעה ומה"ת בעי' שביעה גמורה על חצי מעל"ע והא חזי' דגבי יו"כ לא בעי' רק יתובי דעתי' לפי שעה כדאמר לקמן קי"ל לרבנן דבכותב' מיתבי' דעתי כ"ע טובא ועוג פורתא ופריך שפיר השתא כביצה משבעא לפי שעה מכ"ש דמיתבי' דעתי' לפי שעה. ולפ"ז ליתא להנ"ל דאפי' אי הוי שיעורא דרבנן בפחות מכביצה לענין שתי' מ"מ מדאסמכוה רבנן אישבעת ע"כ משביעו ומרווה צמאונו לפי שעה עכ"פ וכש"כ דמיתבי' דעתי' לפי שעה והדק"ל למה בעי' בשתית יו"כ מלא לוגמיו:

ומעתה שוב אשוב לפשוט הני ב' ספיקות הנצבים בפתח דברינו ובאנו ג"כ עד הישוב לקושי' הנ"ל דאי כזית וביצה הוי שיעורא דרבנן א"כ מה פריך לקמן השתא כביצה שבועי מישבעא וכו'. והנה הא פשיטא לי דאפי' אכל קודם שקידש היום אפי' כדי שביעה ומשקידש היום אכל חצי כותבו' לאחר כדא"פ מאכילה ראשונה ודאי פטור כמו דמשני בשמעתי' כדפריך כזית בכדא"פ וכותבת בכדא"פ קי"ל לרבנן דבכדא"פ מיתבי' דעתי' ביותר בכדא"פ לא מיתבי' דעתי' והנה אף שמשם אפשר לחלק דדוקא משיעור קטן ככותבות לא מיתבי' דעתי' בטפי מכדא"פ אבל אם אכל ושבע ואחר כדא"פ אכל חצי כותבת אפשר דמיתב דעתו בזה מ"מ כבר הוכחתי לעיל מדברי התוס' בשמעתי' גבי קידוש דגם כשהוא שבע לא מיתב דעתי' בפחות רק כשהוא שבע מיתב דעתי' זמן רב וכשהוא רעב וצמא זמן מועט דכשאדם מתאוה לאכול לא תתקרר דעתו בפחות מכותבות בכדא"פ וכן בשתי' בשיעורי' אך אם הי' בכדא"פ אז אני נבוך בספק הנ"ל. ועיי' רש"י בשמעתין הפי' בכדא"פ שמתחילת אכילה הכזית או הכותבת עד סוף אכילתו לא ישהה יותר מזמן הצריך לאכילת פרס וכן דעת הרמב"ם פי"ד מה' מ"א ה"ח ועיי' בלשון התוספתא שהביא הרה"מ בפ"ב מה' שביתת עשור ה"ד אמנם דעת הר"ן בשמעתי' דשיעור כדא"פ נאמר על זמן ההפסק בין תחילת אכילה ראשונה לסוף אכילה והיינו שאם זמן הפסק שעשה בין תחילת אכילה ראשונה לסוף אכילה אחרונה היתה יותר מכדא"פ פטור אבל אם לא הפסיק כ"כ רק שמתחילת אכילתו עד סופו שהה כ"כ חייב

יע"ש וכן מורי' דברי' התוס' בכריתות די"ב ע"ב ד"ה מתחילה ועד סוף כדא"פ יע"ש ועיי' בס' כפ"ת בסוגי' ובתשו' רא"ם ח"ב סי' ט"ו ולזה נתכווין הטור בסי' תרי"ב שהביא בשם הרמב"ם שיעור כדא"פ והוא לאפוקי מדעת התוס' והר"ן הנ"ל ובחנם השיג עליו הב"י שם למה הביא זה בשם הרמב"ם הלא הוא מבואר בגמ' ובתוספתא ע"ש:

ולכאורה נ"ל לפשוט מדברי רש"י בשמעתין בד"ה אכילה גסה וז"ל שאכל לילי יו"כ על השובע שהי' שבע מסעודה שהפסיק בה וכל מה שאכל משחשיכה אכילה גסה היתה ושלא להנאה והנה תיבות וכל מה שאכל משחשיכה וכו' הוא דבר שפתים אך למותר כמבואר לכל מבין אבל הוא הדבר אשר דברתי דכונת רש"י דלא נטעה לפרש דכונת ר"ל דוקא דכל הכותבת זה היתה אכילה גסה לאכול עוד ככותבת שהוא שיעור של יו"כ אבל חצי כותבת עוד לא היתה אכילה גסה ואפ"ה פטור כיון דחצי כותבת שלא הי' אכילה גסה אינו כשיעור חיוב ובהשלמת השיעור הוא אכילה גסה אלא דוקא אם כל מה שאכל משחשיכה גם חצי כותבות הראשון היתה אכילה גסה אז פטור אבל אם תחילת אכילתו לא היתה אכילה גסה ודאי חייב אף שלא הי' בו ככותבת מ"מ כיון שאכל קודם שקידש היום והי' יתובי דעתא בפחות מכותבת הוא חייב ומדוקדק לשון רש"י הדק היטב ולפ"ז נפשט ספק הנ"ל לענין יו"כ לחומרא והבן:

והנה ככל החזיון הזה י"ל ג"כ אפי' אם נאמר דיו"כ מכפר על ח"ש וכמו שהארכתי לעיל מ"מ מחויב אם אכל ככותבת בכדא"פ דאף דיו"כ כבר כיפר על מה שאכל וא"כ היתר הוא ואיך יצטרף לחיוב מ"מ חייב על המיעוט שאכל לבסוף כיון דבהא מיתבא דעתי' ולא גרע מאלו אכל רוב הכותבת בעיו"כ בזמן הפטור והשלים ביו"כ דחייב כנ"ל דאין קפידת התורה בשיעור כלל רק ביתובי דעתי' וקי"ל לחכז"ל דלא מיתב דעת בפחות מכותבות וכיון דבאופני' הנ"ל משכחת יתובי דעת בפחות מזה חייב עליו ובהכי ניחא דתוספתא הנ"ל שהביאו הרה"מ אתי' נמי אפי' אליבא דרבי דיו"כ מכפר נמי על שאינן שבים וגם בזה אפשר לכוונן דברי הטור שהבאתי לעיל שכ' שיעור אכילת פרס ביו"כ בשם הרמב"ם והב"י השיג עליו שהוא מבואר בתוספתא ולפי האמור ניחא דתוספתא הו"א ר"י הוא דפליג אדרבי בשבועות די"ב וס"ל דיו"כ אינו מכפר אלא על השבים ואפשר דאנן קי"ל כרבי וכדוחי לקמן דכ"ה ע"ב אפ"ת מתני' רבי הוא וא"כ אינו חייב ביו"כ אלא אם אכל כשיעור בפ"א וכנ"ל לכן הביא בשם הרמב"ם דחייב גם לדידן אי משום דלא קי"ל כרבי או משום דיו"כ לא מכפר על ח"ש או כסברא הנ"ל:

ובזה מיושב מה שהקשיתי לעיל אם כותבת יתירה מכביצה א"כ אין בית הבליעה מחזיקו בפ"א אלא בשתי פעמים ואיך משכחת כרת דיו"כ אליבא דרבי הא על אכילה

ראשונה כבר כיפר לי' יו"כ. ולפמ"ש ניחא דמחויב על מעט שאכל לבסוף אף שאין בו כותבת כיון דמיתבי בי' דעתי' וכן עוררני ידידי הרבני המובהק מו"ה שמעון ליכטענבערג נ"י מפה וכבר אמרתי דגם בזה ניחא ליישב דקדוק של הכפ"ת דמה שייכות להאי דקי"ל לרבנן עם הא דכותבת יתירה מכביצה כנ"ל ולפי האמור א"ש דאם יתירה מכביצה קשה איך משכחת חיוב דיו"כ כקושי' דלעיל וצ"ל דאם אכל כותבת בשני פעמים נמי חייב על חצי דלבסוף אף שעל הראשון כיפר לי' יו"כ משום דמיתבא דעתי' לכן קאמר וקי"ל לחכמי' דבהכי מיתבי' דעתי':

ובסברא זו עלה במחשבה לפני ליישב מה שתמה בעל כפ"ת לעיל בריש פרקין אהא דאמר לא נצרכא אלא לח"ש מ"ש דאשמועי' הא דח"ש אסור מה"ת ביו"כ טפי מבשאר איסורי' ע"ש מה שהאריך בזה ולפמ"ש ניחא בהקדם סברת בעל שאגת ארי' בה' חמץ סוסי' פ"א שהבאתי לעיל דלענין בל יראה ל"א ח"ש אסור מה"ת משום דהא דאמרי' ח"ש אסור מה"ת היינו טעמא משום דחזי לאיצטרופי והיינו שאם יאכל עוד חצי זית בכדא"פ של חצי זית ראשון קי"ל דחייב וא"כ האי חצי זית מצטרף לחיוב א"כ כשיאכל עוד ח"ש בכדא"פ איגלאי מילתא דח"ש הא' באיסורא קאכיל למפרע דהא הוא משלים לשיעור אכילה לכן שפיר אסור מה"ת משא"כ לענין בל יראה גם אם ישלים אחר זה לכזית לא יתחיל העבירה למפרע רק מיכן ולהבא כיון שאז יהי' לו כזית בביתו ולעולם לא נהי' צריכי' לצרף שהיות הח"ש לחיוב על שהיית השיעור וא"כ ל"ש בי' חזי לאיצטרופי וממילא לא אמרי' בי' ח"ש אסור מה"ת ע"ש דבריו כי נעמו ולפ"ז אני אומר גם ביו"כ אי נימא כסברא הנ"ל דגם אם אכל בזמן היתר קודם שחשיכה והשלים משחשיכה תוך כדא"פ חייב משום דעכ"פ מיתבא דעתי' עתה בפחות מכותבת שאכל בזמן החיוב א"כ ל"ש בי' חזי לאיצטרופי כלל כיון דאם יאכל ככותבת לא נהי' צריכי' לומר שהחיוב מתחיל למפרע מח"ש הראשון שאכל באיסור דהא גם אם אכל ח"ש הראשון בהיתר מחויב משום דבח"ש האחרון מיתבא דעתי' וא"כ אין החיוב מתחיל למפרע רק מיכן ולהבא כיון דעתה שאכל לפניו מיתבא דעתי' אח"כ בפחות מכותבת וכעין סברת חת"ס שהבאתי לעיל מדברי תו"י יומא ל"ט וא"כ ל"ש בי' חזי לאיצטרופי כלל וכסברת שג"א הנ"ל וא"כ הו"א דביו"כ ח"ש אינו אסור מה"ת לכן אשמעי' דגם ביו"כ ח"ש אסור מה"ת:

אמנם אחרי העיון נ"ל להביא ראי' ברורה נגד סברא זו מלקמן דף פ"א דאר"ל מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר היכ' נכתוב נכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית. והנה לפי סברא הנ"ל השתא דכתיב לא תעונה והקפידה על יתובי דעתי' מחויב אף אם עיקר אכילתו היתה בעיו"כ עם חשיכה בשעת היתר רק גמר הכותבת שהוא

יתובי דעתי' היתה ביו"כ משא"כ אי הוי כתיב לא יאכל ולא היתה הקפידה על יתובי דעתי' רק על אכילה לא הי' מחויב אלא אם אוכל כשיעור בזמן האיסור וא"כ למה לא קאמר משו"ה לא כתיב לא יאכל דא"כ ל"ה חייב באופן הספק הנ"ל ולהכי כתיב לא תעונה. ויותר קשי' אליבא דרבי דיו"כ מכפר אף על כרת דעצמו ואי נימא גם על ח"ש דעצמו כמש"ל א"כ א"א לחייב אליבי' על כותבות בכדא"פ דכבר כיפר יו"כ על ח"ש הראשון. אמנם לפי הסברא הנ"ל חידשתי דמ"מ חייב בכדא"פ משום דעכ"פ מיתבי' דעתי' במה שאכל לבסוף ואינו מזיק גם אם מה שאכל רוב מכותבת איתכפר לי' וכ"ז השתא דכתיב לא תעונה משא"כ אי הוי כתיב לא יאכל לא הי' מחויב אבותבת בכדא"פ לדידי' ומשו"ה לא נאמרה אזהרה בעינוי ואלא מאי דליתא לסברא הנ"ל אלא דגם עתה דתלי' ביתובי דעתי' אינו חייב אלא דוקא אם אכל שיעור יתובי דעתי' בחיוב דהיינו כל הכותבת בחיוב ועיי' במ"ל פ"א מה' ח"ום ובשג"א סי' ע"ו בסופו. ואין לדחות דג"ז בכלל דברי הגמ' נכתוב לא יאכל אכילה בכזית משא"כ השתא דכתיב לא תעונה מחויב גם על פחות מכזית אם אכל לפניו בכא"פ קרוב לכותבת כיון דמיתבא דעתי' לא משמע כן מדברי רש"י ז"ל שם אכילה בכזית משמע והתורה לא חייבה עליו אלא ביישוב הדעת נראה מלשונו שבמה שכתבה התורה לא העונה לאקולי אתי ולפמ"ש אדרבה לאחמורי הוא. והדין עמו דאין לומר כלל דזה בכלל דברי הגמ' אכילה בכזית דהא אי נמי הוי שיעור אכילה בכותבת או שיעור יתובי דעתי' בכזית מ"מ יש נ"מ הנ"ל בין אם אפקי' רחמנא בלשון לא תעונה ובין אי אפקי' בלשון לא יאכל וא"כ ראי' הנ"ל נכונה:

אמנם באמת טעמא בעי למה לא יתחייב בגונא הנ"ל כיון דמיתבי' דעתי' מעט. לכן נ"ל כיון דקי"ל שיעורי' הלמ"מ א"כ כותבות ביו"כ נמי הלמ"מ ועיי' בלשון רש"י סוכה ד"ה ע"ב ובעירובין דף ד' כתב באופן אחר וא"כ הלכתא גמירי לה דאינו חייב עד שיאכל כל מה שצריך ליישב דעתו דהיינו כותבת בזמן חיוב ובאיסור ולא כשאכל רובו של כותבת בעיו"כ בהיתר ולא כשכיפר יו"כ על מה שאכל והא דקאמר בשמעתין דמשו"ה שיערו ביו"כ בכותבת משום דקי"ל לרבנן דבהכי מיתבי' דעתי' ובקרא עינוי כתיב ועיי' רש"י ד"ה וק"ל לרבנן נראין בזה דברי הרב הגאון מוהרצ"ה חיות בהגהותיו דהל"מ מסיני הי' רק דיש שיעורי' שמשערי' בכזית ויש בכותבת וביצה וכעדשה אבל לא נתפרש איזה בכזית ואיזה בכותבת רק זה נמסר לחכמי' והם שיערו בכל דבר לפי הכרע דעתם ואמרו דשיעור כותבת ודאי היתה הלכה על יו"כ כיון דלא כתיב אכילה רק עינוי ובהכי מיתבי' דעתי' וא"כ האי קי"ל לרבנן דמיתבי' דעתי' הוא רק טעם למה העמידו הלכה דכותבת על יו"כ ולא על שאר איסורי' או טומאת אוכלי' אבל כיון דמכח סברא זו הכריעו דהלכה

דכותבת קאי על יו"כ ממילא א"א לחייב אלא באכל כל הכותבת בחיוב כמו שהיתה הל"מ וזה ברור לענ"ד:

אך מה דק"ל ע"ז א"כ מה פריך בשמעתי' כ"ע בכותבת ועוג בכותבת עד שהוצרך לתרץ כ"ע טובא ועוג פורתא ומה קושי' הא באמת היתה הל"מ דכל אדם חייב בכותבת רק שלא פי' דכונתו על אכילת יו"כ וראו חכמי' דאדם בינוני מיתבי' דעתי' בכותבת ולכן העמידו הלכה זו על אכילת יו"כ ושוב גם עוג חייב על שיעור זה אף דהוא לא מיתבי' דעתי' מ"מ כך היתה הלכה שכל אדם חייב בשיעור זה וכל שיעורי חכמים כך הם באדם בינוני, ולא מצאתי מקום ליישב רק עפ"ד המל"מ פ"א מחו"מ דלעולם לא אתי הל"מ ואפקי' לקרא ממשמעותי' לגמרי ע"ש מה שהאריך ע"ד הרא"מ וא"כ שפיר פריך כיון דעוג לא מיתב דעתי' בכותבת וקרא עינוי כתיב א"כ עקרי' הלכה לקרא ממשמעותי' וע"ז משני דגם עוג מיתבי' דעתי' פורתא, ועדיין יש להמעיי' במ"ל לפקפק ע"ז כי זה לא מקרי עקרי' לקרא לגמרי ע"ש וצ"ע:

המורם מזה נ"ל ברור דאם אכל בעיוה"כ עד קרוב לשיעור שביעה סמוך לחשיכה ותוך כדא"פ משקידש היום אכל חצי כותבת והי' לו יתובי דעתא ביו"כ פטור כיון שלא אכל שיעור יתובי דעתי' ביו"כ עצמו, אך דברי רש"י שהבאתי לעיל הם נגד זה, ונ"ל לומר בכונתו עפ"ד תו"י בשמעתי' שהק' אהא דאמרי' האוכל אכילה גסה ביו"כ פטור דל"ש אכילה ובנזיר דכ"ג ובהוריות דף יו"ד אהא דאמרי' ב' בנ"א שצלו פסחיהן א' אכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בם פריך האי רשע קרית לי' נהי דלא עביד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד אלמא אכילה גסה שמה אכילה ותי' שיש אכילה גסה מאוד שקץ לאכול וזה ל"ש אכילה ויש שאינה גסה וכו' כל כך ע"ש וזה כונת רש"י וכל מה שאכל משחשיכה אכילה גסה היתה גם חצי כותבת הא' וממילא כשאכל כותבת שלם היתה אכילה גסה מאוד לכן פטור משא"כ אם חצי כותבת הא' לא היתה אכילה גסה כלל א"כ חצי הב' הי' רק קצת אכילה גסה הי' חייב כקושי' תו"י לאמת וא"כ אדרבה דברי רש"י מסכימי' לדברינו דאל"כ אלא שאם אכל משחשיכה אף שלא אכל אח"כ ביו"כ אלא ח"ש משום יתובי דעתי' אפ"ה חייב א"כ לחייב משום חצי כותבת הראשון דאכתי לא הוי אכילה גסה מאוד ואלא מאי כדברינו:

אמנם הדרנא בי דמדברי רש"י ז"ל אין ראי' לדברינו דנ"ל דודאי אם אכל סמוך לחשיכה חצי כותבת ותוכדא"פ משקידש היום חצי כותבת שפיר חייב כי דבמה שאכל קודם יו"כ לא הי' בו שיעור יתובי דעתא והי' צריך לצירוף של יו"כ ליישב דעתו משא"כ הכא שהי' אוכל בעיו"כ כדי שביעה וא"כ האכילה ראשונה לא היתה צריכה למה שאכל חצי

כותבת ביו"כ ליישב דעתו לכן אין מצטרפי' אלא צריך לאכול ביו"כ עצמו שיעור יישוב הדעת ועיי' סברא כזה בתוס' שבת דף צ"א ע"ב ד"ה פחות מכביצה ובגמ' מנחות כ"ד ובתוס' זבחים דל"א ד"ה התם איכא שיעורא ע"ש היטב:

ומה שצל"ע קצת בדברי רש"י אלו למה לא נקט שאכל ביו"כ גופא שיעור שביעה ואח"כ אכל אכילה גסה ובשוגג ואיתידע לי' בינתים ולענין חטאת או אפי' במזיד ואתרו בי' ולענין מלקות למה דקי"ל חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים שפטור מקרבן ומלקות של אכילה אחרונה שהיתה אכילה גסה ואינו חייב רק על הראשונה ולמה נקט שאכל שיעור שביעה בעיו"כ וצ"ע:

אמנם כ"ז לענין ספק שנסתפקתי לענין יו"כ אבל לענין בהמ"ז נ"ל להכריע דודאי אם השביע עצמו מדברי' אחרי' ואח"כ אכל פחות מכזית פת לר"מ או פחות מכביצה לר"י אינו חייב בבהמ"ז מדאורייתא ואפי' מדרבנן נמי פטור אבל אם אכל דברי' אחרים עד קרוב לשביעה ואח"כ אכל כזית פת לר"מ או כביצה לר"י וגמר בזה שביעתו אז חייב בבהמ"ז מדאורייתא והוא דהנה כבר העירותי לעיל מנ"ל דהאי דרשה דר"מ ור"י אסמכתות הן. ובשלמא לר"י יפה אמרתי לעיל דמה"ת בעי' שביעה גמורה שיהי' שבע ממנה מסעודה לסעודה ואמרו רבנן גם בשביעה לפי שעה דהיינו כביצה מחויב בבהמ"ז משא"כ לר"מ כיון דמה"ת בעי' שביעה א"כ מה"ת אמרו רבנן שמחויב בכזית. לכן לבי אומר לי דדרשה דר"מ ור"י דרשות גמורו' המה ואפ"ה כזית וביצה הוי רק דרבנן דר"מ ס"ל ואכלת זו אכילה ואכילה בכזית וא"כ על כזית פת מחויב לברך בהמ"ז אבל דוקא כשהוא שבע מברך והיינו אף שהיא שבע מדברי' אחרים מ"מ כיון שהוא שבע ואכל גם כזית פת חייב בבהמ"ז מדאורייי' משא"כ אם לא אכל כזי' פת רק חצי זית אף ששבע בזה כיון שאכל גם דברים אחרים מ"מ כיון שאכילת פת שלו לא מיקרי אכילה דאכילה בכזית אין כאן חיוב בהמ"ז. אך כ"ז אם הוא שבע מכזית פת כגון שאכל דברים אחרים קודם לפת והפת גמר לשביעתו משא"כ כשלא אכל רק כזית פת ולא יותר או אפי' השביע עצמו אח"כ בדברים אחרים אינו מחויב בבהמ"ז כיון שבאכילת הפת לא הי' שבע אבל כ"ז הוא מן התורה אבל מדרבנן אפי' אכל כזית פת ואינו שבע מחויב בבהמ"ז. אמנם ר"י דריש ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה והיינו כביצה דמכזית ליכא שום אדם בעולם שישבע ממנו אמנם מכביצה יש אנשים בעולם שנשבעים ממנו ונקרא אכילה שיש בו שביעה אמנם רוב בני אדם בינונים אין נשבעים ממנו וסובר ר"י ג"כ דודאי בעי' שביעה בדידי' באדם האוכל אך אם אכל עד קרוב לשביעה דברים שא"צ בהמ"ז ואח"כ השלים שביעתו בכביצה פת מחויב בבהמ"ז מדאורייתא משא"כ אם אכל פחות

מכביצה פת אף שהשביע עצמו בזה ע"י דברים שאכל לפני זה אין כאן חיוב בהמ"ז כלל כיון שפחות מכביצה אין כאן שיעור שביעה לשום אדם בעולם אבל כביצה פת ואינו שבע מדאורייתא פטור ומדרבנן מחויב בבהמ"ז:

המורם מזה יש ג' דינים נפרדים:

(**א**) אם אכל קרוב לשביעה מדברים הפטורים מבהמ"ז ואח"כ השלים בכזית פת לר"מ או בכביצה לר"י מחויב בבהמ"ז מדאורייתא כמו אם אכל לשובע נפשו מפת:

(**ב**) אבל אם גמר שביעתו בפחות מביצה לר"י או בפחות מזית פת לר"מ פטור מבהמ"ז אפי' מדרבנן אף שהוא שבע:

(**ג**) אבל אם אכל כזית פת לר"מ או כביצה לד"י ועדיין רעב אז פטור מה"ת ומחויב מדרבנן בבהמ"ז וכמש"ל:

ובזה יש ליישב קושי' תוס' בשמעתי' שהק' אהא דהוכיחו דכזית וביצה הוי שיעורא דרבנן מפ' ג' שאכלו דף מ"ח דאמר שמעון בן שטח לגרמי' הוא דעביד דתני' ולהוציא רבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן משמע דאי הוי אכל כזית דגן שפיר הי' יכול להוציא המלך והמלכה אף שהם אכלו מסתמא כדי שביעה והוא אכל שיעורא דרבנן דהיינו כזית והאיך אתי דרבנן ומפיק דאוריית' כדפריך במי שמתו דף כ' גבי קטן. ולפמ"ש נכון מאוד דודאי אם אכל רק כזית והוא רעב עדיין הוי רק שיעורא דרבנן משא"כ שמעון בן שטח אפשר שאכל מעיקרא דברים הפטורים מבהמ"ז עד קרוב לשביעה וא"כ אם הי' אוכל אח"כ כזית דגן הי' מחויב בבהמ"ז מדאו' ושפיר הי' יכול להוציא ינאי ואשתו משא"כ כשלא אכל כזית דגן לכן לגרמי' הוא דעבד והא דקתני בברייתא עד שיאכל כזית דגן היינו אפי' הוא שבע מדברים אחרים ג"כ אינו מחויב בפחות מכזית דגן. ולפ"ז מיושב מה שהקשיתי לעיל דאם כזית וביצה הוי רק שיעור דרבנן מה פריך השתא כביצה שבועי משבעא עיי' עליו ולפ"ז א"ש דמכאן מוכח עכ"פ דיש אדם בעולם אשר שבע מביצה וכמ"ש וא"כ איך אפשר שלא יהי' אדם בעולם דמיתבי' דעתי' בפחות מכותבת שהוא יתר כביצה ושפיר הוכיח דכותבת פחותה מכביצה:

ואחרי הדברים האלה ליתא לתי' שכתבתי לעיל על קושי' בעל כפ"ת וקושיתו קמה וגם נצבה דאיך אפשר דשביעה דשתי' ה' פחות מכביצה רק בכזית א"כ תקשי השתא כזית שבועי מישבעא בשתי' דעתי' לא מיתבי' ולמה לי בשתי' ביו"כ מלא לוגמיו ואי משום דשביעה דשתי' בכזית הו' רק מדרבנן מ"מ עכ"פ יש אדם בעולם שערוה צמאונו בזה ואיך ליכא שום אדם דמיתבי' דעתי' בי' וכמ"ש באורך לענין אכילה:

לכן נ"ל ליישב קושי' כפ"ת באופן אחר דלכאורה הוא פלא להבין דרשת ר"מ ושבעת זו שתי' והוא כתפל בלי מלח ח"ו איך נרמז בושבעת זו שתי'. אך נ"ל דבר חדש בפירוש דרשה זו דהנה אהא דתנן בסוכה כ"ה אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה ומפרש בגמ' דכ"ו כמה אכילת עראי תרתי ותלת ביעי ולאביי כדטעים בר בי רב ואזיל לכלה פי' הר"ן שם ודקאמר שותין עראי ה"ק דאם שותה פ"א עם אכילת עראי אינה נחשבת קבע והכי משמע מדלא בע' בגמ' כמה שתית עראי וכן פרש"י כדטעים בר בי רב שטועם מלוא פיו ושותה ע"ש. ויש ללמוד מזה דאם אכל כביצה ושתה יותר מפ"א נחשב האכילה לאכילת קבע. אבל על השתי' גופא ל"ש קבע ועראי דאין קבע לשתי' ואין אוכלים ושותי' ב' דברים אוכלים אכילת עראי ושותין שתית עראי רק הכל דבר אחד אם אכילה ושתי' המה עראי מיקרי אכילת עראי ואם אכל ושתה וא' מהם הי' קבע מקרי אכילת קבע. ולפ"ז יש לחדש דבר אף דר"מ ס"ל ואכלת זו אכילה ואכילה בכזית ואפי' הוא שיעורא דאורייתא היינו דוקא אם קבע עליהו אבל אי לא קבע עלייהו מודה דכזית הוי רק שיעור דרבנן ולפ"מ שהקדמנו דשתי' משוי לאכילה קבע י"ל דה"פ דברייתא ואכלת זו אכילה והיינו בכזית מחויב בבהמ"ז כמו ושבעת היינו כמו אם אכל שיעור שביעה אבל אימת הוי כזית דינו כשיעור שביעה ושבעת זו שתי' אם שתה ג"כ דאז השתי' משוי לי' לאכילת כזית קבע ודינו כאלו אכל שיעור שביעה. אמנם ודאי אם שתה קורטוב לא משוי לאכילה קבע כמבואר בר"ן שהבאתי לעיל ועל שיעור שתי' זו נסתפקו התוס' אם שיעור שתי' דמשוי לאכילת כזית כשביעה גמורה יען ששתה כדי שביעה אם הוא בכביצה יען שנרמז בושבעת או דילמא שביעה דשתי' הו' בפחות מביצה רק בכזית, ולפ"ז לק"מ קושי' בעל כפ"ת דודאי אפי' יותר מכזית דהיינו מלוא לוגמיו אינו רק יתובי דעתי' ומ"מ אפשר דשתית כזית משוי לאכילת כזית קבע כמ"ש התוס' והבן. ובזה ג"כ מיושב קושי' תוס' משמעון בן שטח כיון דהוא שתה ג"כ ודאי הוי כזית דגן שיעורא דאורייתא ושפיר הי' יכול להוציא את ינאי והא דמוכח דכזית הוי רק שיעורא דרבנן היינו בלא שתי' וכנ"ל:

ולפ"ז יתעורר מה שהקשיתי לעיל דילמא הפי' אכילה שיש בה שביעה דבעי רק אכילה במיעיו ולא הנאת גרונו ולהנאת מעיו יכול לאכול בב"א כביצה ודריש אוכל הנאכל בב"א ולא מוכח כלל דכביצה מישבעא וא"כ אפשר דכותבת יתירה מכביצה ואי דא"כ הוי כביצה שיעורא דאורייתא כמש"ל וכזית ושבעת זו שתי' נמי דאו' וא"כ תקשי ליברך על היין ג' ברכות כמו בפת אי ג' ברכות דאורייתא וא' רק ברכה א' מעין ג' דאו' בפת א"כ בזי"ן מינים הוא דרבנן וביין יהי' דאו' כמו בפת וזה לא שמענו כמו שהארכתי בזה

לעיל. הא ליתא דהא ביארנו דושבעת זו שתי' לא קאי כלל אברכה דלאחר שתי' כי אם ששתי' משוי לאכילת כזית כקבע וא"כ הדק"ל:

אבל באמת לק"מ דל"ל פי' הנ"ל דא"כ כזית וביצה הוא שיעור דאו' ותקשי ברייתא דבן מברך לאביו ואשה מברכת לבעלה דפריך עלה בברכות כ' ע"ב אי נשים בבהמ"ז דרבנן וכן פסק הרמב"ם פ"ה מה' ברכות ועיי' בטוש"ע או"ח סי' קפ"ז האיך אתי דרבנן ומפיק דאו' וליכא שינוי' אחרינא אלא כדמשני התם כגון דאכל שיעורא דרבנן והיינו כזית וכביצה ואי כזית וביצה דאו' א"כ מה הוי שיעורא דרבנן וע"כ דכביצה לא הו' רק שביעה לפי שעה והוא רק מדרבנן וכזית נמי רק בשתי' הוי דאו' או בשבע מדברי' אחרי' אז כו"ב דאו' אבל בלא"ה הוי רק דרבנן וכמו שהארכתי וא"כ שפיר מוכח דכותבת הגסה היינו פחותה מכביצה דלאו גסה שבגסות קאמר רק ככותבת בינוני וגרעינה או בחללה וכמו שביארתי לעיל למ"ד פחותה מכביצה:

אמנם בתו"י בסוגיין הביא דעת הסוברי' דכו"ב הוא מדאורייתא והא דקאמר התם בברכות הב"ע דאכל שיעורא דרבנן היינו פחות מכזית ואי דבפחות מכזית אינו חייב בבהמ"ז אפי' מדרבנן י"ל דהתם קאי בברי' כגון גרגיר ענב א' וחייב מדרבנן אפי' בפחות מכזית כדמשמע בירושלמי גבי ר"י אכל כזית ובירך עליו תחילה וסוף ע"ש רק בדבר שאינו ברי' פטור אפי' מדרבנן בפחות מכזית. ולפי דבריו ליתא לתי' הנ"ל כמובן והדק"ל דלא מוכח כותבת פחותה מכביצה:

אך באמת דברי תו"י תמוהי' מאוד דהא ברייתא דבן מברך לאביו ואשה מברכת לבעלה ע"כ בבהמ"ז קאי ובפת. דאי בזי"ן מינין ולענין ברכה מעין שלש א"כ ליה פריך מידי אהא דנשים בבהמ"ז דרבנן דהאיך אתי דרבנן ומפיק דאו' דהא ברכה מעין שלש גבי שבע מינין אפי' באנשים ל"ה רק מדרבנן לשיטת רבינו יונה שהבאתי לעיל וכבר עשיתי לו סמוכי' מאיבעי' זו אי נשים בבהמ"ז ד"ת או דרבנן דעלה קפריך. ואלא מאי ע"כ דברייתא בבהמ"ז קאי וא"כ איך אפשר לומר דברייתא מיירי בשיעורא דרבנן וכגון שאכל פחות מכזית ובברי' הא אנן קי"ל דאינו מחויב בבהמ"ז רק בפת ולא בשבע מינין ובפת לא משכחת ברי' כלל ואלא מאי דכזית וביצה הוא דרבנן וא"כ ל"ל הפי' כמו שהקשיתי דא"כ כזית וביצה הוא ד"ת ושפיר מוכח דכותבת הגסה פחותה מכביצה ועיי' ברכות דף מ"ד אבל ר"ג לשיטתו ס"ל שם בברכות מ"ד דעל כל זי"ן מינים מברך ג' ברכות וא"כ שפיר י"ל דכזית וביצה הוא שיעור דאו' ואפ"ה אינו חולק על ברייתא דאשה מברכת לבעלה דמשכחת שיעורא דרבנן בברי' כתי' תו"י בענב אחד ורימון אחד דהא לדידי' גם זי"ן מינין מחובי' בבהמ"ז וא"כ שפיר י"ל אכילה שיש בה שביעה ואיזה כביצה

דהיינו אוכל הנאכל בב"א להנאת מיעים כקו' הנ"ל ולא מוכח דכביצה מישבעא וממילא אין ראי' דכותבת פחותה מביצה ומסברא אמרי' כל כמה דגסה דהיינו גסה שבגסות שהוא יתירה מכביצה וא"כ כותבת סתם מיקרי אם הוא כביצה והדר תקשי איך אמר על ר"ג לא מפני שהלכה כך הא לדידי' שפיר כך הלכה דהא שתי כותבות לשיטתו הוי כביצה וכביצה בעי סוכה וצ"ל כשינוי' דרבא דר"ג ס"ל פירי לא בע' סוכה וכיון דלא מצינו חולק ע"ז שפיר פסק הרמב"ם דפירי לא בעי סוכה אף דפסק דכותבת גסה פחותה מכביצה כנלע"ד:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה עט

שיל"ת ב' אויפאלו ה' לס' מטהו יפרח תרנ"ג לפ"ק:

ישאו הרים שלום לתלמידי ב"א הרבני המופלג, מלא פלג, כמו"ה מנחם ני' לעפקאוויטש בדאמאן:

כתבך בא אלי ושמחתי בשלומך ולא הי' פנאי להשיב עד היום ונפשך בשאלתך על דבר הקונסטוויין הנעשה ע"י תערובות שני קילא ווייננעקסטראקט הנעשה גם מתמצית היין הנקרש בדופני חביות הנקרא ווייגשטיין ועשרה ליטער שפיריטוס לפ"ח ליטער מים איזה ברכה מברכין עליו אם בפה"ג או שהכל:

תשובה פשוט דמברך לפניו שהנ"ב ולאחריו בורא נפשות דהרי מבואר בסי' ר"ד ס"ה דשמרי יין אם נתן בהם מים ונתן ג' ומצא ד' מברך בפה"ג ואם מצא פחות מד' אעפ"י שיש בו טעם יין קיוהא בעלמא הוא ומברך שהכל וביין שלנו אפי' רמ' שלשה ומצא ארבע אינו מברך בפה"ג ואם יש ששה חלקים מים אז ודאי בטל ומברך שהכל ועיי' מג"א שם סקט"ז וא"כ כ"ש כאן דאיכא טפי מששים ודאי אינו אלא קיוהא בעלמא ומברך שהכל:

ועוד קו"ח דהתם על השמרים בעין מברך בפה"ג ומ"מ על המים שנתן עליהם מברך רק שהכל מכש"כ כאן שגם על ווייגשטיין בעין אינו מברך בפה"ג דדוקא יין קובע ברכה לעצמו ואפשר אפי' בורא פרי העץ אין מברכין עליו משום דאישתני לגריעותא ועיי' דינים אלו סי' ר"ב ודאי אין מברכין על הקונסטוויין רק שהכל:

ומה ששאלת אם צריך להודיע להקונה שהוא קונסטוויין שלא יברך בפה"ג רק שהכל פשוט שצריך להודיע ואם אינו מודיע עובר משום לפ"ע דשתים רעות עושה כשמברך בפה"ג. חדא שהוא ברכה לבטלה. ושנית ששתה בלא ברכה דנהי דיין פוטר כל מיני משקין היינו אם בירך על היין ושתה יין אבל אם בירך בפה"ג על דבר שברכתו שהכל

לא עשה ולא כלום כמבואר סי' ר"ט משום דברכת שהכל הוא ברכה כוללות יותר וא"כ אפי' אי נימא דאיסור ברכה לבטלה נמי לא הוי רק איסור דרבנן כיון שהוא דרך ברכה מ"מ המכשיל חבירו באיסור דרבנן עובר על לפ"ע מה"ת כמ"ש בתשו' פנ"י חו"מ סי' ט' ובתשובותי [סי'...] עשיתי סמוכין לדבריו לכן נ"ל פשוט דצריך להודיע שהוא קינסטוויין ובזה תנוח דעתך. ותצליח בכל דרכיך. כנפשך ונפש רבך דודך. דו"ש וטובך: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה פ

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק תולדות תרנ"ב לפ"ק:

שוכ"ט לאהו' תלמידי הרבני המופלג מו"ה אברהם ווייס נ"י ביישוב טעלעגד:

מכתבך קבלתי בזמנו ואשר שאלת בא' שעשה תמד מחרצנים שלא נעצרו בקורה ואמר שברור לו שאם הי' מעצרם הי' יוצא מהם ק' מדות יין ונתן עליהם שני מאות מדות מים אם לברך על התמר בפה"ג כמ"ש בשו"ע סי' ר"ד ס"ו דאם לא נעצרו אפי' מצא רק כדי מדתו או פחות מברכי' בפה"ג או דילמא זה דוקא ביינות שלהם הדין כן ולא ביינות שלנו כמש"ש סעי' ה' או אפשר יען שהשו"ע נקט ביינות שלנו אפי' רמי ג' ואתי ד' אינו מברך בפה"ג וכאן יש תרתי דהוי רמי ב' ואתי ג' ושנית שהחרצני' לא נעצרו והגם שמרמ"א רסי' ר"ב משמע דדוקא ברוב יין מברך בפה"ג שאני התם דשכר תאנים מפסידי' טעם היין אבל מים אינו מפסיד רק מחליש כחו. בגמר דבריך אתה נתפס שבמקום אשר עמדת לא ישבת ולא ראית דברי מג"א סוסקט"ו דמים מפסידי' ופוגמי' היין ע"ש וכן לא ראית דברי מג"א סי' ר"ך דשכר תאנים אינו מפסיד טעם היין ואת אזלת בתר איפכא. וגם מ"ש דכאן איכא תרתי דהוי רמי ב' ואתי ג' שגית הרי לא מדדו ואולי לא הוסיף מדתו רק חלק ששית דודאי בטל יין במים כמ"ש ביו"ד סי' קל"ד ס"ה ועיי' במג"א סי' ר"ד סקט"ו ומ"ש ושנית שהחרצנים לא נעצרו אין זה תרתי שעיקר הכוונה בהוסיף חלק רביעית מלבר דמברך בפה"ג משום דכך דרך מזיגה ביינות שלהם כדאמרי' כל חמרא דלא דרי על חד תלת לאו חמרא ובלא נעצרו אמרי' אף שלא הוסיף מדתו או אפי' הפחית מדתו שיש בו יין כדי מזיגה רק שמים נבלעי' בזגי' ויין יצא ונכנס בתמד כשיעור מזיגה וכאן שלא מדד ליכא רק חדא שלא נעצרו ואפי' רמי תרי ואתי ג' שודאי נכנס תילתא יין א"כ מה שלא נעשה אינו מע"ה ואינו מוריד:

ובגוף הדין נראה דביינות שלנו אין חילוק בין רמי תלתא ואתי ג' ובין רמי ב' ואתי ג' דאין דרך למזג כך יינות שלנו ולשתות במקום יין ועיי' מג"א סקט"ז והא דנקיט בשו"ע

רמי ג' ואתי ד' משום דכך הי' דרך מזיגה ביינות חזקי' שלהם אבל הה"נ רמי ב' ואתי ג' אם אין דרך מזיגה בכך אין מברכי' בפה"ג וכמו שסיים בשו"ע שם ונראה שמשערי' בשיעור שמוזגי' יין שבאותו מקום ולפ"ז מסברא הי' נר' אפי' אין בו רק מעט מים לא יברך בפה"ג כיון שאין דרך כלל למזוג יינות רפוים שלנו ולשתות במקום יין וכן הביא האלי' רבה סי' ר"ד אות י"ד בשם עולת תמיד אלא שהניח בצ"ע למעשה אבל המחה"ש שם תופס עיקר כדעת הא"ר דאפי' רוב יין אינו מברך בפה"ג וכמו שהוכיח א"ר מדברי הלבוש שהשמיט דברי רמ"א וכ"ז ברוב יין אבל ברוב מים ודאי נראה דמברך רק שהכל וכן הסכים פמג"ד באשל סי' ר"ד סקט"ז ע"ש לכן נ"ל בנ"ד לברך רק שהכל נהי' בדברו.
ואנו נסע ונלך לאורו אור פני מלך חיים וברכה עד העולם כנפשך ונפש רבך הדו"ש:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה פא

שיל"ת ב' אויפאלו תרס"א לפ"ק:
שוכ"ט ושמחת יו"ט להרבני המופלג ושנון. שמו ינון כמו"ה שלמה זלמן גליקק ני':
מכתבו בא אלי בזמנו והימים ימי ביקורי מעשים והייתי טרוד בטרדא דמצוה והגם שעכשיו ג"כ עמוס הטרדות אנכי עכ"ז לקחת לי מעט פנאי להשיב:
א) **ומה** שהק' על תוס' ברכות י"ב ד"ה לא שכתבו דהר"י מקינון הק' מאי קמבע"ל והא ודאי מצות א"צ כונה ותי' דהיינו דוקא בלא נתכוון לצאת אבל היכי דנתכוין לברך על היין ונמצא שכר לא מהני ע"ש וק"ל מגמ' סוטה מ"ג דפריך ומ"ש ילדה בזקנה וכו' ומשני התם אי מימלך עלה לאו בת מיהדר הוא הכא אי מימליך עלה בת מיהדר הוא דהא מעיקרא לפירי קיימי מידי דהוי אעלו מאליהן וכו' ולסברת תוס' הנ"ל תקשי מה ראי' מייתי מעלו מאליהן בשלמא עלו מאליהן לא הי' כונה כלל אבל נטען לסייג הוי כונה אחרת כמו בירך על היין ונמצא שכר דהוי כמו היפך כונה. ולק"מ ועיי' ברע"ב ותוי"ט רפ"ק דפסחים שכת' דכמו דבביטול בעלמא דהיינו בלב שיחשוב בלבו כאלו הוא עפר סגי בכך וכו' ה"נ במחשבה בעלמא חוזר מביטולו וזוכה בה דאתי מחשבה ומבטלת מחשבה ע"ש ועיי' רשב"א גיטי' נ"ג שהק' מ"ש מפיגול דהוי במחשבה נמי אע"ג דלא עביד מעשה ותי' דשאני התם דבשעה שמפגל עושה מעשה ששוחט וכו' ועיי' במהרי"ט בחי' קידושי' נ"ט דאע"ג דמעשה בלא מחשבה לא מהני מ"מ כשמחשב בשעת מעשה לא אמרי' דמחשבה מוציא מידי מחשבה ונשאר מעשה בלא מחשבה דלא מהני אלא אלים ואין מחשבה יוכל לבטלו ע"ש ועיי' בתוס' גיטין נ"ג ד"ה בד"א דהאי דסתם שוורים לאו

למזבח קיימי עבדי לי' כהיזק שאינו ניכר ועיי' ברא"ש חולי' מ"א דמנסך כיון דהשא"נ ל"ש היזק לא חשיב מעשה גמור. ומעתה אלו היינו אומרי' דעלו מאליהן פטורי' מערלה דסתמא לאו לפירי קיימי א"כ אם הי' נוטע מתחילה לסייג הוי מעשה גמור וניכר לפטור מערלה א"כ נהי דבעלו מאליהן מהני מחשבתו לאכילה לחייב בערלה אבל בנוטע לסייג דהוי מחשבה בשעת מעשה אין מחשבת אכילה שאח"כ מהני להוציא מידי מעשה אבל כיון דעלו מאליהן חייבי' בערלה א"כ ע"כ סתמא מעיקרא לפירי קיימא וא"כ מה שנטע לסייג הוי אינו ניכר ולא חשיב מעשה גמור רק מחשבה שחישב לסייג ולקורות וא"כ אי מימליך עלי' לאכילה מחשבה מוציא מידי מחשבה וחייב בערלה. ולפ"ז אין, התחלה לקושי' ואין לו ענין כלל להאי דמאצ"כ וגם אינו מביא ראי' מעלו מאליהן להא דנוטע לסייג רק ראי' מזה דסתמא לפירי קיימי וא"ש:

ב) **ומה** שהק' עמ"ש אחרוני' דעובר אי' דרבנן בשוגג א"צ כפרה ותשובה להגין מן היסורי' אמת שכ"כ נתה"מ סי' רל"ד והביא ראי' מעירובי' מ"ז א"כ מה יענו להא דחולי' ו' ע"א דאר"ז אפשר גזרו על תערובת דמאי ומיסתייעא מילתא דר' אסי למיכל אי' השתא בהמתן של צדיקי' וכו' אלמא אף דדמאי דרבנן מ"מ מקרי תקלה בשוגג. והנה כי כן הי' יכול להקשות על גופא דעובדא דבהמתן של צדיקים שם דף ז' דג"כ אייריי בדמאי כמבואר שם. ולק"מ דנהי דא"צ כפרה בשוגג מ"מ יש תקלה וגנאי לצדיק שיאכל דבר איסו' או שיתאכל דבר איסו' ע"י ע"ש בתוד"ה צדיקי' והרי חלב נכרית מותר לגמרי ומ"מ לא יניקו תינוק מן הנכרית וגם המינקת והתינוק לא יאכלו דברי' אסורי' אף דמותר מדינא כמבואר כ"ז ביו"ד סוסי' פ"א וכן תערובת יבש ביבש חד בתרי דמותר אפי' לכתחילה מה"ת ומדרבנן ומ"מ יש אוסרי' לאכלם אדם א' אפי' בזאח"ז בסי' ק"ט ויש מחמירי' להשליך א' ולמה תצא כזאת מלפניו ית' להזמין להצדיק לאכול דבר שברצונו לא הי' אוכל:

ועוד יש לחלק בין דבר שאסרו חכמים משום גזירה ובין דבר שאסרו מפני חשש אי' דאו' כדמאי שמא אינו מעושר ואסור מה"ת אלא שמה"ת לא חיישי' לזה דרוב ע"ה מעשרי' ואף דדמאי הוא איסו' קל דמאכילי' העניים דמאי מ"מ הוא מפני חשש אי' תורה ועיי' בש"כ דיני ס"ס אות י"ז ותבין:

ג) **ומה** שהק' על ב"י ביו"ד סי' רפ"ו שכ' ולענין הלכה נקטי' כהרמב"ם דבית אע"פ שהוא עגול או בעל ה' זויות או ארכו יתר על רחבו הואיל ויש בו לרבע ד"א על ד"א חייב במזוזה דהא לא פליג עלי' אלא הרא"ש ולישנא דד"א עד"א שלמד ממנו הרא"ש אינו מוכרח דכל שיש בו לרבע ד"א עד"א בכלל ד"א על ד"א הוא וכו' ותמה עליו שהוא נגד גמ' דעירובי'

פ"ח דקאמר ת"ש חצר שאין בה ד"א על ד"א אין שופכי' לתוכה מים בשבת ופרש"י אלמא מרובעת בעי' וקשי' לר"ז דס"ל באריך ח"א ורוחב ב"א לא בעי' עוקא והוא בהדי' נגד דברי ב"י. יעיי' בס' תוספות שבת סי' שנ"ז סק"ו הוא מותיב לה והוא מפרק לה שם ובלאה"נ לק"מ שהרי הביא הרא"ש שם בשם רבינו האי וראב"ד ור"ח דלר"ז כשיש בו אורך ד"א אעפ"י שאין ברחבו ד' אמות נמי מותר לשפוך ועיי' בריטב"א שם וישוע"י סי' שנ"ז ולדידהו פריך שפיר מברייתא דבעי' שיעור ד"א עד"א ואינו מוכרח דס"ל דפירושו מרובעות דוקא. ובזה הנני חותם באהבת התורה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה פב

שיל"ת מאדע יום ה' קדושים י"ד למב"י תרל"ח לפ"ק:

בימי ספירת העומר, יפרח כתמר, כבוד ידידי הרבני המופלג בתורה וביראה, עושה פרי תבואה, חרוץ ושנון וריח לו כלבנון הנגיד מו"ה משה עקשטיין נ"י בק"ק סערענטש:

זה היום פניתי מעט מרוב טרדותי לקיים הבטחתי לעיין בדבריו הנעימים והנני להשיב כאשר יתן ד' בפי וד' יחנני דעה ובינה. ומה שהתעורר על דברי הרמב"ם פי"א דברכות ה"ח דמצוה שאינה תדירה ואינה מצוי' בכל עת מברך שהחיינו דדומה למצוה שהוא מזמן לזמן כגון מילת בנו ופדיון הבן וקשי' לי' למעלתו א"כ למה כתב בפ"ג מחמץ ה"ו כשבודק וכו' מברך על ביעור חמץ וכו' ולא כתב דמברך גם שהחיינו ואמאי הלא הטור בסי' תל"ב הביא שני טעמי' דאינו מברך שהחיינו בשעת ביעור. טעם א' בשם העיטור משום דאינו מזמן לזמן דמפרש בים ויוצא בשיירא ודעתו לחזור אפי' מר"ה צריך לבדוק. טעם ב' בשם הרא"ש כיון שהבדיקה לצורך הרגל סמכי' אזמן דרגל וא"כ טעם א' ל"ש לרמב"ם דעכ"פ בדיקת חמץ אינה תדירה כמו פדיון הבן אף שלאחר ל' פודה כל ימיו מיקרי אינו תדיר וטעם ב' נמי ל"ש שהרי הרמב"ם בהל' ברכות הנ"ל כתב ואם לא בירך על סוכה ולולב וכו' בשעת עשיי' מברך בשעה שיי"ח אבל לכתחילה מברך בשעת עשיי' וה"נ ליברוך בשעת בדיקה אלו דבריו:

והנ"ל בזה דמה דפשיטא לי' למעלתו דביעור חמץ דומה לפה"ב לא כן הוא והפרש גדול ביניהם דהנה סברת בעה"ע דאינו מברך שהחיינו בביעור חמץ יען דמפרש בים וכו' מר"ה צריך לבדוק היינו כיון דאין לו זמן קבוע ל"ש בי' ברכת שהחיינו וכמבואר בתשו' רשב"א סי' רכ"ג וע"ז כתב הרשב"א בתשו' סי' שע"ט והפר"ח סי' תל"ב דגם פדיון הבן אין לו זמן קבוע אחר שלשים אמנם הרמב"ם במתק לשונו חידש דגם במצוה שאין לה

זמן קבוע אלא שאינה תדירה ואינה מצוי' בכל עת כגון פדיון הבן ומילה נמי הו' כמצוה שקבוע לה זמן ומברך שהחיי' ופי' הדבר שהרי אינו מצוי בכל עת בן בכור ובן למול ואין בידו לקיים מצוה זו תדיר לכן מברך שהחיינו כשנזדמן לו לקיים מצוה זו אבל ביעור חמץ תדיר ומצוי בכל עת ובכל שעה מצוי חמץ בביתו ובידו לפרש בים ולצאת בשיירא אדעתא לחזור תוך הפסח ולקיים עתה מצות ביעור ואיך יברך ע"ז שהחיינו לזמן שיקיים מצוה זו והלא הי' יכול לקיימה גם מקודם לכן ועיי' בח"י סי' תל"ג סק"א וסקכ"ג דאם בדק בליל י"ג מהני וא"צ לחזור ולבדוק ולענ"ד דאפי' מתחילת השנה אם בדק בלילה כדינו ונזהר אח"כ שלא להכניס שם חמץ מהני ועיי' במג"א סי' תל"ג סק"י אלא דצריך לבדוק חדר א' בליל י"ד ועיי' מג"א שם סק"ב ועכ"פ הדבר פשוט וברור דמצות ביעור חמץ תדיר ומצוי' לקיים תמיד ומילה ופדיון הבן אינו תדיר ומצוי' בזמן שאין לו בן ואינם דומים רק לענין דשניהם לא מיקרי זמן קבוע לדעת קצת ראשוני' ומשום דלאחר זמן חיובם אין להם זמן קבוע:

ועיין בר"ן סוכה מ"ו שכ' ופדיון הבן אע"ג דלאו מזמן לזמן קאתי אפ"ה כיון שהוא מצוה תלוי בזמן ליום של תינוק שיצא מכלל נפל ונכנס לכלל קיימא וחיות שפיר שייך לאברוכי בי' שהחיינו ע"ש. מבואר מדבריו דס"ל דלא כרשב"א בתשו' הנכתב לעיל אלא דפדיון הבן מיקרי מצוה שזמנו קבוע דאף דלאחר שלשים יכול לפדות לעולם מ"מ כיון שקודם ל' אין יכול לפדות מיקרי תלוי' בזמן ומברך שהחיינו וא"כ י"ל דהרמב"ם ז"ל נמי סובר כן ובעי שני תנאים א' שלא תהי' המצוה תדירה וב' שלא תהי' מצוי' בכל עת דהיינו שיהי' עכ"פ זמן שאינו יכול לקיים המצוה והיינו פדה"ב קודם ל' ומילה קודם ח' ואז מברך וזה שכפל בלשונו הזהב וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצוי' בכל עת וכו' אבל חמץ אפי' נאמר שאינו תדיר ודלא כמש"כ לעיל. אבל עכ"פ מצוי' בכל עת שאין כאן זמן מעכב מלקיימה אבל מילה קודם ח' ופדיון קודם ל' הזמן מעכב מלקיימה ושפיר מברך שהחיינו לזמן הזה:

איברא דברי הר"ן הנ"ל צ"ע אצלי במה שסיים אבל תפילין ומילה לא תלוי בזמן והיא פלא הלא גם מילה תלוי' בזמן דנימול תוך ח' צריך להטיף ממנו דם ברית וכמ"ש הש"ך ביו"ד סי' רס"ב סק"ב ומה לי זמן. דשלשים בפדיון או זמן דח' במילה ולומר דר"ן ס"ל כדעת הרא"ש פ' ר"א דמילה שהובא בהגהת רמ"א שם דנימול תוך ח' ביום יצא זה דוחק בעיני מדלא הביאו הפוסקים שם:

לכן נ"ל כונה אחרת בדברי הר"ן בשנשים לב למ"ש כיון שהיא מצוה תלוי בזמן ל' יום של תינוק שיצא מכלל נפל ונכנס לכלל קיימא וחיות וכו' דהנך תיבות שיצא מכלל

נפל וכו' המה דבר שפתים אך למותר והי' די באמרו כיון שתלוי' בזמן ל' של תינוק מברכין שהחיינו לכן נ"ל דרוח אחרת עמו דס"ל ג"כ כהרשב"א הנכתב לעיל כיון דאחר ל' לא קבוע לי' זמן ואין זמנו קבוע ובכה"ג בעלמא אין מברכין שהחיינו ולהכי במילה אין מברכין אף שאין מלין עד ח' מ"מ אחר ח' לא קביע לי' זמנו אלא דבפדיון מילתא אחריתא הוי בי' כיון שהחפץ שנעשה בו המצוה דהיינו הבן צריך להמתין לו שלשים יום כדי שנדע אם הוא בר קיימא וראוי לחיות וקודם לכן הוא ספק נפל שאין ראוי לחיות ואם הוא נפל שאינו ראוי לחיות אינו מחויב בפדיונו לכן מברכין שהחיינו על חיות התינוק והגיע לזמן שיהא ניכר שהוא בן קיימא וחיות וראוי לפדיון וזה מדוקדק מאוד בדבריו למבין. ומתוך הדברי' למדתי עוד טעם אחר שלא לברך במילה שהחיינו מלבד הטעם דלאחר ח' לא קביע לי' זמנו אלא משום דע"כ ל"א דמברך שהחיינו אלא אם העושה המצוה מצדו אין יכול לעשות המצוה עד הזמן ההיא אבל במילה אין העיכוב מצד העושה שהרי הוא מחויב במצות מילה בכל עת שיש בן זכר למול אלא שמצד החפץ שנעשה בו המצוה דהיינו הנימול אינו ראוי עד שמונה בזה אין מברכין שהחיינו דקודם ח' הוי כאלו לא בא לעולם עדיין לענין זה שאין לו מה למול ועכ"פ בר"מ י"ל כמ"ש ש וס"ל דלא כסברות אלו:

אבל בלא"ה נראה דלק"מ אר"מ ז"ל וכ' זו בלבד יש לנו הטעמים שכ' הטור שאין מברכין שהחיינו על מצות ביעור חמץ בואו ונסמוך על רבינו פרץ שהביא הרשב"א בתשו' סי' שע"ט שאין אומרים זמן בבדיקת חמץ לפי שאין אומרים זמן על דבר שהוא מכלה אותו מן העולם ע"ש. וא"כ אין תימה אם גם הרמב"ם ז"ל סובר כן:

ומה שהקשה עליו הרשב"א שם שאם כונתו שאין אומרי' זמן אלא על מה שהוא נהנה ממנו כישיבת סוכה וז' מינים ואכילת מצה וא"כ איך מברכין על יו"כ וא"ת מחמת הגעת זמן המצוה וא"כ גם בבדיקת חמץ כן ע"ש היטב. נראה לענ"ד ליישב בשני אופנים הא' עפ"מ שהביא הא"ר בסי' תל"ד בשם סדה"י ורמז עליו מג"א סק"ו דלכך ניתקן כל חמירא בלשון תרגום לפי שהלחם הוא חיי האדם ואין ראוי לזלזל בכבודו ולכן ניתקן בלשון שלא יבינו המזיקים ומקטריגים ועיי' במחה"ש שם וזה כונת רבינו פרץ שאין אומרי' זמן בדבר שהוא מכלה אותו מן העולם ואין ראוי לומר שהחיינו לזמן שנוכל לכלות דבר מן העולם ולאבד מע"י של הקב"ה וא"כ אין לזה ענין כלל ליו"כ כמובן:

ושנית נ"ל גם לפי הבנת רשב"א בריש פירקין שאין מברך שהחיינו אלא מה שהוא נהנה ממנו מ"מ הבדל גדול יש בין יוה"כ לביעור חמץ ואקדים מ"ש הח"י סי' תל"ב סק"ד בשם חמיו ליישב קושי' הרש"ל שהקשה אמ"ש הרא"ש דמשו"ה אין מברכין שהחיינו

בביעור חמץ דסמכי' אזמן דרגל והא אי' חמץ קודם לרגל משעת זביחת הפסח שהוא חול גמור ואינו דומה לסוכה ולולב ע"ש בטו"ז ותי' עפי"ד הרא"ש דמה שמוציא חמץ בביתו לאו מחשביתו רק כדי שלא יעבור בב"י ומבואר במ"מ פ"ג מחמץ הביאו המג"א ריש סי' תמ"ג דאינו עובר בב"י עד הלילה וא"כ הבדיקה צורך הרגל כמו סוכה ולולב ושפיר סמכינן אזמן דרגל כמו בסוכה ע"ש ולפ"ז נ"ל סברא ישרה דודאי במצוה חיובית הוא נהנה בהגעת זמן המצוה דאף שאין לו הנאת הגוף מ"מ יש לו הנאת הנפש ושמח שהגיע הזמן לקיים מצות ד' ועיי' בראשוני' בסוגי' דמללה"נ וכן במילה ופדיון הבן אף דכשאין לו בן אינו מחויב לפדות ולמול מ"מ צריך לברך שהחיינו לדעת הרמב"ם דעכשיו הוא נהנה בשתים אחד הנאת הגוף שיש לו בן והנאת הנפש ששמח שיש לו בן שיוכל לקיים מצות ה' למול ולפדות משא"כ בביעור חמץ שאין לו תכלית רק שלא יעבור בב"י וא"כ גם אם לא היו לו חמץ כלל לבדוק כגון שלא ישתמש חמץ בביתו שלשים יום קודם הפסח עיי' במג"א סי' תל"ג סק"י ג"כ לא הי' עובר בב"י וא"כ אינו נהנה כלל במה שיש לו חמץ ומכלה אותו יותר מאלו לא הי' חמץ כלל ולכן אינו אומר זמן ועיי' ברש"י שבת צ"ג ע"ב ד"ה ור"ש ושם ד' ל"א ברש"י ד"ה אפי' דאם ברצונו לא הי' בעולם כלל ועכשיו שהיא בעולם מכלה אותו ומסלקו מעליו הוי מלאכה שאצל"ג ע"ש היטב זה כונת רבינו פרץ שאין אומרי' זמן בדבר שהוא מכלה אותו מן העולם גם אם לא הי' בעולם כלל הי' מגיע לתכלית זה א"כ אינו נהנה בו ואין אומרים שהחיינו וא"ש:

וכאשר בינותי בזה נ"ל עוד לחדש דבר מעתת ואקדים דברי הרמב"ם פי"א מברכות שם הלכה ט"ו שכ' וכן הוא מברך על ביעור חמץ [פי' בלשון לשעבר] בין שבדק לעצמו בין שבדק לאחרי' שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קודם שיבדוק וכו' מבואר מדבריו דאף דבכל המצות צריך לברך עובר לעשייתן וקודם התחלת עשיית המצוה מ"מ בביעור חמץ לא משכחת ברכה קודם להתחלת המצוה דמיד שגמר בלבו לבער כבר התחיל המצוה רק דבמצוה שיש לה משך הזמן יכול לברך כ"ז משך המצוה עיין בראש סוכה מ"ו ולכן מברך על ביעור חמץ יען שמצוה נמשכת ובלשון עבר שכבר הי' התחלת המצוה. לפי"ז נ"ל דהא דס"ל לרמב"ם בסוכה ולולב דלכתחילה צריך לברך קודם לעשייתן שהחיינו היינו משום דעשייתן הוא התחלת המצוה וכיון דשהחיינו יכול לברך גם בדבר שאינו גמר מצוה עיי' תוס' סוכה מ"ו ד"ה הרואה ובמהרש"א שם לכן מברך קודם עשייתן כדי שיהי' עובר לעשייתן ולא במשך עשייתן ולא סמיך אזמן דרגל אבל בביעור חמץ דלא משכחת שיברך קודם התחלת המצוה כנכתב לעיל רק בזמן

משך המצוה א"כ אינו מרויח במה שמברך בשעת בדיקה ממה שמברך ברגל ולכן מודה דסמכי' על זמן דרגל ושפיר לא כתב בביעור חמץ דמברך זמן:

וראי' ברורה לסברא זו מדברי הרשב"א בסוכה מ"ו ד"ה אמר רב אשי שכ' יש מפורשים דלתנא דברייתא אם לא בירך בשעת עשיי' דמברך בשעת כניסה זמן זה עולה לו אף לרגל [וזה דלא כתוס' ורא"ש שם דגם זמן שבשעת עשיי' פוטר זמן דרגל ורשב"א בשם י"מ ס"ל דבשעת עשיי' אינו פוטר אבל זמן דשעת כניסה פוטר] ור"א אשמעי' דר"כ אינו מברך כלל זמן בשעת עשיית סוכה וכו' אלמא זמן דסוכה מנח לי' עד ליל סוכה דמקדש על הכוס ומסדר עלי' ברכת הסוכה והזמן שעולה לשניהם וכו' והק' ע"ז כיון דתנאי קפדי לברך זמן בשעת מעשה וכו' האיך שבק לי' עד שעת כניסה אלא ודאי דלתנא דמתני' בשעת מעשה מברך זמן על הסוכה וכו' וכשנכנס ליל החג חייב לומר זמן אחר קודם או לאחר מכאן מדין הרגל ואין זה יוצא בזמן של סוכה כלל ור"א אשמעי' באם לא בירך זמן אסוכה בשעת עשיי' דאז ג"כ צריך לברך זמן אסוכה מיד כשנכנס בה כדקתני בברייתא ואם לאו לכשיכנס לישב בה מברך שתים ועיי' ברשב"א שם ד"ה ואם לאו ובאשר"י שם בדעת הרמב"ם פ"ו מסוכה ואחר קידוש צריך לברך עוד זמן אחר ארגל ואשמעי' ר"א שיכול הוא ליפטור עצמו עכשיו בזמן אחד כיון דשניהם באי' עליו בליל החג והוא שיסדר ברכת הסוכה על הכוס לאחר קידוש ויאמר אח"כ זמן ויעלה לו זמן לסוכה ולחג וכו' יעיי"ש היטב ויראה כי זה כונתו והוא תמוה לכאורה דאכתי תיקשי קושי' רשב"א כיון דתנאי קפדי לברך זמן אסוכה מיד כשנכנס בה איך מנח לי' עד לאחר הקידוש ודוחק לחלק בין זמן קצר לזמן מרובה. אלא הוא הדבר אשר דברתי דודאי זמן שקודם עשיי' שהוא קודם התחלת המצוה שפיר קשי' לי' לרשב"א איך מנח לי' וסמיך אזמן דרגל הא בעינן עובר לעשייתן אבל כשלא בירך קודם עשיי' וע"כ מברך בשעת משך המצוה ושוב אין חסרון אם מנח לי' עד לאחר קידוש וסמיך אזמן דרגל כיון דסוף סוף אינו מברך אלא בשעת משך מצוה ולא קודם התחלת המצוה וכנ"ל:

ואשר אנכי אחזה לי עוד עיי' ברמב"ם פ"ו דסוכה הי"ב שכ' ובלילי יו"ט הראשון מברך על הסוכה ואח"כ על הזמן ומסדר כל הברכות על הכוס נמצא מקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב ואח"כ מברך על הזמן וכו' והיינו כרב כהנא דקאמר להו לכולהו אכסא דקדושה וכן כתב הרמב"ם והרה"מ שם וקשיא דא"כ פסקי הרמב"ם סותרי' אהדדי למ"ש פי"א מברכות דמברך בשעת עשיי' וכאן פסק דלכתחילה מסדר להו הכוס ופלא שא' מנושאי כליו לא עמד בזה:

לכן נ"ל דעיי' בסוכה מ"ו שם בתוס' ד"ה נכנס כשמברך אסוכה זמן בשעת עשיי' פוטר זמן דרגל כיון דסוכה מחמת חג קאתי סברא הוא דזמן דידי' אעפ"י שברך בחול פטור הוא אף בחג דזמן כי אתי מחמת מועד קאתי ואפי' בלא יו"ט עיי"ש וכן כ' האשר"י לפ"ז י"ל הא דקתני בברייתא דמברך זמן אסוכה בשעת עשיי' אין הפירוש שצריך לברך דוקא בשעת עשיי' אלא אשמעי' דיכול לברך בשעת עשיי' ולפטור בזה זמן דרגל כדהוכיחו התוס' ורא"ש שם מדקתני נכנס לישב בה אומר לישב וכו' ולא קאמר מברך שתים משום יו"ט ע"ש אבל איסור הנאה דאם רוצה להמתין לסדר לכולהו הכוס ולפטור זמן דסוכה בזמן דרגל נמי שפיר דמי וא"כ ברייתא אשמעי' דיכול לפטור זמן דרגל בזמן דסוכה שבשעת עשיי' ור"כ אשמעי' דיכול לפטור זמן דסוכה שבשעת עשיי' בזמן דרגל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ורשב"א שפיר קשי' לי' לשיטת י"מ דס"ל דזמן שבשעת עשיי' סוכה לא פטר זמן דרגל רק זמן דסוכה שבשעת כניסה וכמ"ש לעיל וא"כ א"א לפרש הברייתא כנכתב לעיל אלא דצריך דוקא לברך בשעת עשיי' א"כ איך יחלוק ר"כ אתנאי אבל לדעת תוס' ורא"ש דזמן של שעת עשיי' פוטר זמן דרגל שפיר י"ל כנכתב לעיל ואיתא לברייתא ואיתא לדר"כ ולפ"ז פסקי הרמב"ם צדקו יחדיו דפסק בה' ברכות כברי כברייתא ובה' סוכה כרב כהנא דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד וממילא ל"ק קושי' מעלתו דגם לרמב"ם שפיר סמכי' אזמן דרגל ולהכי לא כ' דמברך שהחיינו בביעור חמץ ועיין במרדכי סוכה שם טעם המנהג כר"כ:

ובדברי התוס' אלו יש ליישב קושי' מהרש"ל שהבאתי לעיל אדברי הרא"ש שכ' שאין מברכין זמן בבדיקת חמץ דסמכינן אזמן דרגל כמו בסוכה ולולב וקשי' דאיסור חמץ הוא קודם הרגל והוא חול גמור ול"ד לסוכה ולולב שלא קדם מצותו לרגל ע"ש, ולפי"ד התוס' הנ"ל דכמו דזמן דסוכה שבשעת עשיי' פוטר זמן דרגל אף שהוא חול גמור כיון דזמן דרגל לאו מחמת יו"ט אלא מחמת מועד אתי ה"נ זמן דרגל פוטר זמן דביעור חמץ אף שאיסור חמץ מתחיל בחול ונמשך עד לאחר המועד כיון דזמן דרגל לאו משום יו"ט אלא משום מועד קאתי וא"ש:

וראיתי בפר"ח סי' תל"ב התפלא על טעם ראשון שכ' הטור בשם בעה"ע דמשו"ה אינו מברך זמן בביעור לפי שאין לו זמן קבוע דיוצא לדרך אפי' מר"ה ודעתו לחזור צריך לבדוק והק' הלא בסוכה אם עשאו לשם חג אפי' מתחילת השנה כשירה ואפי"ה העושה סוכה לעצמו מברך זמן ומדקתני לה סתם משמע אפי' מתחילת השנה, ולענ"ד הבדל גדול יש ביניהם דבחמץ במפרש בים ויוצא בשיירא ודעתו לחזור בתוך הפסח מחויב לבדוק אפי' מר"ה וחל עליו מצות חכמים לבדוק שלא יעבור בב"י וא"כ שפיר אמרי'

דמצות בדיקה אין לה זמן קבוע דהמצוה אפשר לחול עליו בכל זמן ועידן אבל בסוכה נהי דאם עשאה מתחילת השנה לשם חג כשירה אבל הוא רשות ואין בו מצוה לעשות סוכה בזמן ההיא אלא תוך שלשים לחג דשואלין ודורשין בהלכתו אז עושה מצוה בעשיית סוכה ועיין ברש"י סוכה ט' וברש"א שם ועי' במג"א ריש ה' פסח ולכן בסוכה שפיר גם מצות עשיית סוכה קביע לי' זמן ולהכי מברך שהחיינו:

ומ"ש דמדקתני סתמא משמע אפי' מתחילת השנה, אחרי בקשת המחילה מכ"ת פלא גדול בעיני שנעלם ממנו דברי חי' הרשב"א שם שכ' העושה סוכה לעצמו אומר זמן פי' בשעשאו תוך שלשים יום לחג דחיילא עלי' חובת סוכה אבל לא קודם שלשים יום כדאית' פ"ק דפסחי' לענין ביעור וכן דעת מורי נר"ו הרי מפורש יוצא מפי ראשוני' דלא כפר"ח ועי' רש"י שם ד"ה העושה לולב בעיו"ט משמע דוק' בעיו"ט מברך זמן ולא קודם והוא דלא כרשב"א ודלא כפר"ח, ואולי אפשר לחלק בין סוכה ולולב לדעת רש"י ויש לעורר דבש"ס דילן כאן ובפסחי' ז' שנה לולב תחילה ואח"כ סוכה ובגוף התוספתא דברכות פ"ו שנה סוכה תחילה ואח"כ לולב וכן בדין שהרי קיום מצות סוכה קודם בזמן ללולב ואולי גם עשיית סוכה קודם כנ"ל בדעת רש"י וצ"ע בכ"ז, ויש לי עוד להאריך הרבה אך הזמן קצר ומלאכה מרובה, עוד ינוב בטובה, בנחת ושובה, כנפשו ונפש ידידו הדו"ש ושלום תורתו.

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה פג

שיל"ת ב' איפאלו ר' ויגש תרו"ן לפ"ק. **ביומי** חנוכה, חיים שלום וברכה, לכבוד ידידי הרב המאוה"ג, מעוז ומגדול, חריף ובקי כש"ת מו"ה נתנאל הכהן פריעד נ"י אבדק"ק ב' איווראראש:

אחדש"ת הנני למבוקשו להשיב לו בענין בכור [ע' ה' פדה"ב בחיו"ד] ובענין הברכה רמז מעלתו לס' דרך פקודיך סוף מ"ע ד' אות ה' דבאומר ברוך רחמנא מרא מלכא דעלמא לית בי' משום ברכה לבטלה, אמנם מצאתי לחת"ס בחי' רפ"ק דנדרי' שהוכיח מדברי הר"ן דלענין שבועה בשם אין חילוק בין מזכיר השם בלה"ק או בלשון אחר וא"כ כיון דמבואר ס"מ שבועת העדות דהמשביע ברחום הוי משביע בשם ה"ה אם משביע בלשון תרגום רחמנא הוי שם וא"כ ה"ה לענין מוציא ש"ש לבטלה או ברכה לבטלה דהא תרוייהו מלא תשא את שם ד' אלקיך לשוא נפקי ולפ"ז בכל ספק ברכה אסור לומר בריך רחמנא מרא דעלמא וכו', אבל לפענ"ד דבריו תמוהי' מאוד דהרי פריך שם מהא דחנון ורחום נמחקי'

ומשני מתני' במי שהוא חנון במי שהוא רחום קאמר ופירש"י ולא דחנון שם הוא אלא בשם מי שהוא חנון ע"ש ומבואר דחנון ורחום אינו שם אפי' בלה"ק וכ"ש בלשון תרגום וא"כ אין בו משום מוציא ש"ש לבטלה ושפיר יכול לברך בריך רחמנא וכו' אלא מהיות טוב יכול לעשות כעצה ראשונה שם בס' דרך פקודיך כי דרך זה, נזכר בהרבה גדולי אחרוני' אבל אם נוח לו יותר בבריך רחמנא נ"ל דש"ד למימר הכי:

ושוב הראה לי בני הרב המאוה"ג מו"ה יצחק יעקב נ"י ברמב"ם פ"ג מק"ש דין ה' שכתב דרחום מותר לאמרו בבית הכסא והוא סיוע גדולה לדברינו ואפי' להראב"ד שם בהשגות שחולק לא כתב רק שלא מצא שם רחום כ"א על הבורא ואסור לאמרו בבית הכסא והיינו כמו שאמרו בגמ' במי שהוא רחום אבל מ"מ כיון דנמחק כ"ש שאין בו משום מוציא ש"ש לבטלה וזה ברור:

וד' יראינו מתורתו נפלאות עדי יחוש ישועות הניבאות כנפשי ונפש ידידו דוש"ת באהבתו עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה פד

שיל"ת ב' אויפאלו כאור בוקר יום ב' לס' ופרצת ימה וקדמה תרנ"א לפ"ק

רב שלום, לאוצר בלום, בני יקירי וחביבי הרב המאוה"ג וכו' כמו"ה יצחק יעקב נ' ולביתך נאוה קודש כלתי החשובה והצנועה מ' שרה ריזל תי' לאוי"ט:

קבלתי מכתבך ומה שהבאת קושי' בשם מראה יחזקאל בתוס' ברכות כ"ו ד"ה טעה שכתבו הא דאמרי' תפ"ע רשות היינו לגבי מצוה אחרת והיא עוברת דאז אמרי' תדחה תפ"ע מפני' וכו' שהם סותרי' לדבריהם בשבת ט' ע"ב ד"ה למ"ד שכתבו אין לבטלה בחנם וכו' או אם יש שום מצוה שאינו עוברת יעשה המצוה ולא יתפלל אעפ"י שהמצוה אינה עוברת ע"ש ואתה כתבת דלק"מ דמ"ש תוס' ברכות והוא עוברת לא קאי על המצוה דאפי' המצוה אינה עוברת ג"כ מבטל תפ"ע מפני' אלא והיא עוברת אתפ"ע קאי דאפי' תפ"ע עוברת והמצוה אינה עוברת תפ"ע נדחה מפני' והארכת קצת להוכיח כן. הנה בתוס' ברכות כ"ו שהבאת אפשר לפרש כמ"ש אבל מה תענה לתוס' ברכות כ"ז ד"ה הלכה שכתבו ולכך נקרא רשות לבטלה עבור מצוה אחרת העוברת ושם העוברת עכ"ח אמצוה קאי ולא אתפלה וכן ביומא פ"ז ע"ב ד"ה והאמר כתבו נהי דרשות היא אין לבטלה בחנם אם לא מפני שום מצוה העוברת ושם ודאי א"א לפרש כפירושך לכן הקו' במקומה עומדת:

אבל לפענ"ד נראה לתרץ בתרי גוני חדא דמ"ש תוס' בשבת אפי' למ"ד תפ"ע רשות אין לבטלה בחנם אלא בשביל שום צורך וכמו שרא המיינא דהכא או אם יש שום מצוה שאינה עוברת יעשה המצוה ולא יתפלל אע"פ שהמצוה אינה עוברת וכו' היינו שאפי' במקום מצוה שאינה עוברת הוי תפ"ע רשות ורשות בידו לעשות המצוה ולבטל תפ"ע אבל אינו מחויב לעשות המצוה ולבטל תפ"ע רק רשות בידו להתפלל תפ"ע ולעשות המצוה אח"כ כיון שאינה עוברת דומי' דשרא המיינא שאינו מחויב למיסר המיינא להתפלל אבל רשות בידו למיסר המיינא להתפלל ולאכול אח"כ ומ"ש בברכות וביומא דוקא מצוה עוברת היינו דאז מחויב לבטל תפ"ע כיון שהמצוה עוברת ותפ"ע רשות ל"ש עוסק במצוה פטור מן המצוה ולהכי כתבו תדחה תפ"ע מפני' שמחויב לבטלה. וכן בדף כ"ז לבטלה בהחלט עבור מצוה אחרת העוברת וכן ביומא אין לבטלה בחנם אם לא מפני שום מצוה העוברת אז מחויב הוא לבטלה וא"ש:

שנית דהא דכ' בשבת שמבטל תפ"ע גם מפני מצוה שאינה עוברת היינו דומי' דשרי המיינא דאינו ברור שיבטל תפ"ע אלא דניחוש שמא יבטל משום דשכיח שכרות או משום דכולה ליליא זמנה אתי למפשע כדאמרי' התם ובזה אם יש מצוה אפי' אינה עוברת עושה המצוה ואינו מתפלל ול"ח שמא ימשוך ויפשע או ישכח להתפלל ערבית כיון דאם לא יתפלל אינו עובר עבירה בדיעבד דתפ"ע רשות ועיי' כעין סברא זו באשר"י ריש חולי' אבל אם ברור הדבר שאם יעשה המצוה לא יוכל להתפלל ערבית אז דוקא במצוה עוברת מבטל תפ"ע ולא המצוה שעוברת כיון דהמצוה חובה ותפ"ע רשות אבל במצוה שאינה עוברת אינו מבטל תפ"ע לגמרי אף דרשות הוא כיון דמ"מ אם התפלל אותה מצוה קעביד והמצוה יכול לעשות גם אח"כ ולק"מ:

ולחבר מס' ברכות תחילתה לסופה נ"ל דמהרש"א ריש טבילתן הק' אי זמן ק"ש משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן א"כ איך אוכלי' תרומה בזמן ק"ש ותי' הצל"ח דהרי חזי' בפסחים ע"ג דר"מ ביטל זמן ביהמ"ד בשביל אכילת תרומה שהוא כעבודה וא"כ כ"ש ק"ש ותפלה. אך במגילה כ"ו אמרי' מבי כנישתא לבי רבנן שרי מבי רבנן לבי כנישתא אסיר וחד מ"ד מתני איפכא וא"כ לדידי' תפלה עדיף מביהמ"ד ועיי"ש פלוגתא דר"י וריב"ל וא"כ אין ראי' מר"ט ולכן מסיים היוצא מביהכ"נ לביהמ"ד וכו' דביהמ"ד עדיף ושפיר ראי' מר"ט וא"ש תי' צל"ח. מיהו ק' הא ר"ט לאו שפיר עביד דהא אמרי' במגילה ג' דת"ת דרבים עדיף מעבודה. אך בזה י"ל דת"ת דרבים הוא רק של כל ישראל כמ"ש מג"א סי' תל"א בשם ב"ח. אבל הא קשי' הא אפי' ת"ת דיחיד עדיף מעבודה דהרי מגילה עדיף מעבודה ממשפחה ומשפחה ות"ת עדיף ממגילה דאמרי' אין מועד בפני

ת"ח כ"ש חנוכה ופורים והיא קושי' הגמ' שם ועיי' תוד"ה כ"ש אך הא משני גמ' שם כבוד תורה דיחיד חמיר עיי"ש:

והנה רמב"ם בפיה"מ סוף ברכות כ' ומה שאמר אח"כ ואומר אל תבוז כי זקנה אמיך אינו ראי' על מה שהקדים שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם אבל ראי' שלא יבוז וילעיג לתקנת חכמים אעפ"י שהם ישנות וקדמוניות וע"ז הזהיר שלמה בזה המשל. וצ"ב למה ילעיג מפני שהם ישנות ונ"ל דכונתו למה שאחז"ל רפ"ק דמגילה אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין ופי' ש"מ כתובות ג' אפי' בטל הטעם. אך ק' הא ב"ד יכול לעקור אפי' ד"ת בשב ואית ומכ"ש דברי ב"ד חבירו אמנם למש"ל ניחא דכבוד התורה דיחיד חמיר עת"ת דיחיד וה"נ כבוד חכמים וב"ד חמיר מתורה א"כ מוכח ממשנה אחרונה דכבוד תורה חמיר ול"ק אר"ט ושפיר עביד וא"כ א"ש תי' צל"ח דכהנים אכלי תרומה בזמן ק"ש ודו"ק כי קצרתי אביך הנאמן דוש"ת באהבה.

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה פה

שיל"ת ב' אויפאלו א' לס' ראה תרמ"ג לפ"ק:

חיים ושלום עד העולם לך תלמידי חביבי הרבני החריף ובקי הוותיק מלא עתיק כש"ת מו"ה שלמה גראסמאן ני' ביישוב ל' בעניע יצ"ו:

עש"ק העבר קבלתי מכתבך ובד"ת כתי' ענה ומפני אהבתי אליך קדמתי תחילה להשיב אמרים לך ויען ימי הטרדא ממשמשי' ובאי' וגם עתה אני טרוד בכמה ענינ' לכן אבוא רק בקיצור ואשר נכנסת לבית הספק אם א' עומד בג' ראשונות של תפלת ערבית בעוד יום ובא אחר והתחיל לומר תפלת ח"י דמנחה בקול רם אם לענות עמו קדושה כיון שאין אומרי' קדושה בערבית הוי כתרתי דסתרי אהדדי ואולי הוי הפסק כיון דאצ"ל קדושה בערבית ואף דאפשר להיות שומע כעונה מ"מ טוב יותר לענות או יש לדמותו להא דרמ"א בסי' ק"ט ס"ג דאם יחיד מתפלל שחרית והצבור אומרי' קדושת כתר דמוסף דעונה עמהם ואולי דמ' לדין הקדום שם דאם הצבור אומרי' קדושה דסדרא אינו עונה עמהם ע"כ:

ולפענ"ד נראה פשוט דלא יענה עמהם משום דהוי תרתי דסתרי וראי' ממ"ש המג"א וטו"ז סי' רל"ו דאם בא לביהכ"נ ולא התפלל מנחה והצבור מתחילי' ברכו יתפלל מנחה בעוד שהם קורי' ק"ש וברכותי' ואח"כ יתפלל ערבית עם הצבור ואח"כ יקרא ק"ש וברכותי' בלילה אבל לא ימתין להתפלל מנחה בשעה שיתפללו ערבית ולהתפלל אח"כ

ערבית בלילה דזה לא מקרי בשעה שהצבור מתפללי' כמ"ש סי' צ' ס"ט בשחרית ומוסף וכ"ש במנחה ומעריב דסתרי אהדדי ע"ש במג"א סק"ג וטו"ז סק"ד וא"כ ק"ו ומה התם שהתפלות שוות ומ"מ כיון שזה מכוין למנחה והצבור למעריב מקרי סתרי אהדדי וכ"ש לשנות בפועל לומר קדושה בתפילת ערבית ודאי דהוי סתרי אהדדי והגם דגם בשחרית ומוסף כ' מג"א סי' צ' סקי"ז דלא מקרי בשעה שהצבור מתפללי' ומ"מ לדעת רמ"א סי' ק"ט יכול לומר עם הצבור קדושת מוסף כשמתפלל שחרית מ"מ שאני התם דעכ"פ לא סתרי אהדדי ובדיעבד אם התפלל מוסף קודם שחרית יצא כמ"ש מג"א סי' רס"ח סק"ח אבל מנחה ומעריב הוי תרתי דסתרי. ועוד דבשלמא גבי שחרית ומוסף מהני הא דקדושות שוות כיון דעכ"פ גם בשחרית בר אמירת קדושה הוא וכיון דהקדושות שוות אינו אומר רק מה שראוי לומר אז אבל מעריב לאו בר אמירת קדושה כלל והוי כאין קדושות שוות ואינו אומר עמהם כנלע"ד. ומ"מ מהיות טוב לעמוד בשתיקה ושומע כעונה ול"ה הפסק:

תשובה פו

עוד להנ"ל

ומה שכסתפקת בדין המבואר באו"ח סי' ר"מ ס"ו דאם פירש טלית על גבי ארגז חשיב ככלי בתוך כלי אם בארגז שיש לו דלתים סגי בסגירת הדלת ובזה מיקרי כלי בתוך כלי או גם בדלתים סגורי' צריך פריסת טלית והבאת ראי' ממג"א שם סקי"ט שכתב דאם הארגז מחזיק מ' סאה וכו' חולקת רשות לעצמה וע"כ איירי דהדלת סגור דאל"כ הספרי' נראי' ואסור לשמש נגדם וא"כ מוכח דבאינו מחזיק מ' סאה אפי' דלת סגור צריך פריסת הטלית ושוב דחית דאפשר לומר דבחולק רשות לעצמו אפי' דלת פתוח מותר דהוי כמו חדר אחר דמותר אף שדלת פתוח ושכ"כ בחכמת אדם ה' נדה ע"כ:

הנה בגוף הדבר אם הארגז חולק רשות לעצמו אם מותר בדלת פתוח עיי' במג"א סי' הנ"ל סקט"ו לענין מחיצה דאם יש נקבים וחלונות כעין סרוגה אעפ"י דלענין טומאה חשיב כמחיצה כדאי' באהלות פ"י אבל הכא אסור עד שיהי' הספרי' מכוסי' מן העין שאינם נראי' ע"ש ולפ"ז פשוט גם בארגז שמחזיק מ' סאה שצריך דוקא שיהא הדלת סגור שלא יהיו הספרי' נראי' אמנם בסי' שט"ו סק"ב העלה דאם עשה מחיצה וחולקת רשות לעצמה אפי' הספרי' נראי' למעלה מן המחיצה שרי לשמש ולהשתין כנגדו ורק אם אינו עושה מחיצה רק כיסוי צריך שלא יהא הספרי' נראי' והביא ראי' מסי' ע"ט ס"ב גבי צואה דאם היא בבית אחר אפי' הדלת פתוח ויושב בצדה שרי לקרות כנגדה ע"ש

ועיי' מחהש"ק שם דשדי בי' נרגא דזו רק לדעת הרא"ש בסי' ע"ט אבל להרשב"א שם ברואה אותה אסור:

ונ"ל דודאי שפיר קאמר המחהש"ק לענין להשתין נגד הספרי' דקאי בי' מג"א בסי' שט"ו אבל לענין תשמיש גם לרשב"א שרי בכה"ג דהרי המג"א שם בסי' ע"ט סק"ח כ' דאפי' לרשב"א במעצים עיניו או בלילה שאינה רואה אותם שרי ע"ש וא"כ בתשמיש דישראל קדושי' הם ואין משמשי' מטותיהן ביום ואם אינו בית אפל אסור לשמש כמבואר בסי' ר"מ סי"א ועיי' במג"א שם סקכ"ו וכן אסור לשמש לאור הנר כמבואר שם סי"א וא"כ אינו רואה הספרי' ושרי בכה"ג ועיי' טו"ז סי' תרע"א סק"ה ולפ"ז גם בארגז גדול הי' מותר אפי' הדלת פתוח ואמנם המג"א עצמו לא החליט להתיר אם הספרי' נראי' ועי' א"ר סי' ר"מ סקי"ד שג"כ מסתפק בזה ועיי' בפמ"ג סי' שט"ו ובסי' ר"מ במש"ז השיג על מג"א דגם בתיבה גדולה מחזיק מ"ס צריך כלי בתוך כלי ועיי' טו"ז יו"ד סי' רפ"ב סק"ד ובתשו' רמ"א גופא סי' ל"ד שהביא מג"א כתב זה רק דרך קושי' למאי דמבואר באהלות פ"ח מ"ג וברמב"ם פי"ב מטומאת מת דין ב' ועי' ראב"ד וכ"מ שם ופי"ג ה"ג דכלי עץ הבא במדה נמי חוצץ דיצאה מכלל כלי ונעשית רשות לעצמו א"כ כיון דסתם ארגז גדול למה חשיב רק ככלי א' ע"ש ולפענ"ד הי' אפשר לומר כמו דלא מהני בספרי' כיסוי כליין המיוחד להם כן לא מהני לחלוק רשות לעצמו אלא כשעושה לשם כך לחלוק רשות אבל ארגז שמיוחד לספרי' והוא מכלי הבית ואינו עשוי לחלוק רשות בטיל הוא לגבי הספרי' ואינו חולק רשות לעצמו ועי' טו"ז יו"ד רסי' רפ"ב לא משמע כן ועיי' פ"ת שם אות י"א ועיי' בתשו' מהר"מ שיק או"ח סי' צ"ד תשובה ארוכה בענין זה ויען כי הדבר צריך בירור ואינו נוגע לענינינו אקצר ועיי' עוד בר"י ברכות כ"ה גבי עשרה לא קמבע"ל דודאי מחיצה הוי כדעת הגאון דוקא במטה סתומה שאינו יכול לראותה מהני מחיצה ודעת מורו דאפי' במטה שאינה סתומה ואעפ"י שאפשר לראותה אפ"ה כיון דיש בגובה המטה עשרה ל"ל בה ע"ש:

ואמנם יהי' הדין בארגז גדול איך שיהי' מ"מ בארגז קטן דמטעם כיסוי אתאי עלה ולא מטעם מחיצה אין ס' דסגירת הדלת לא מיקרי כלי בתוך כלי חדא דהא בעי' שכלי א' לא יהי' מזומן לו וכלשון הרמב"ם פ"ד מתפילי' הכ"ד וע"י מס"ת ה"ז וכאן הדלת מזומן להם ואפי' כיס הטלית שמניחי' בו גם כיס התפילי' כ' מג"א בסי' מ' ס"ב דלא מקרי כלי ע"ש ועוד דכלי הא' צריך שיהי' מכוסה בכלי השני כלשון כלי בתוך כלי וכאן אין הארגז מכוסה עם הדלת רק הספרי':

אך לפענ"ד אם הארגז אין לו דלת והוא פתוח מלפניו אפי' כיסה כל הארגז עם גלימא נמי לא מקרי כלי בתו"כ אף שאינו מזומן להם וגם כלי א' מכוסה בכלי אחר וראי' לכל זה דהרי האי דינא דפירס טלית ע"ג ארגז חשיב ככלי בתו"כ הוא ממאי דאמרי' בברכות כ"ה גלימא אקמטרא ככלי בתו"כ דמי ועי' במשנה כלים פט"ז מ"ז כיסוי קמטרא טהור ועי' תוי"ט שם נראה שכלי זו מכוסה בשעת מלאכה כשיש דבר בתוכה וכן פט"ז מאהלות מט"ו העשוי' כמין קמטרא ועי' בתוי"ט שם ד"ה הנוגע ותימא אי מיירי במכוסה כדקתני בתוספת' וכדמוכח סיפא דעשוי' כמין קמטרא ע"ש מכל זה נראה דקמטרא מכוסה בכיסוי אפ"ה בעי' פירס גלימא עלי' אבל הכיסוי לא מהני דליהוי כלי בתו"כ ועוד ראי' מדברי חי' רשב"א שם בברכות שכתב אהאי דגלימא אקמטרא כלומר אע"פ שהגלימה אינה כרוכה עליהם מלמטן אלא נתונה עליהם מלמעלן בלבד ע"ש ואם איתא דאפי' אין הכיסוי עליהם מהני גלימא הי' להרשב"א לומר דהיינו רבותא אעפ"י שאין על הספרי' רק כיסוי א' מלמעלה דהיינו הגלימא אפ"ה מהני דהו"א דצריך כיסוי בב' כיסויין דוקא א"וו דזה באמת לא מהני רק דלא בעי' כרוכה עליהם מלמטה במקום שעומד כיון שמכוסה בתיבה והמקום שעומד עליו הוא כסוי שני וא"כ מכ"ש אם אינו מכוסה מלמעלה או מלפניו אלא בכיסוי שלו דהיינו הדלת דלא מהני כיון דהוי רק כיסוי אחד וגם מזומן לו וגם כלי הא' מגולה מכל הצדדים וכהנ"ל וזה ראי' ברורה לפענ"ד:

ובזה תנוח דעתך צלח ורכב ולמוד בהתמדה, ותצליח בתורה וביראה, לעשות פרי תבואה, ויהי' מכירך ברוך חותנך ידידי נ"י כנפש רבך הדוש"ת וחותם באהבה:

עמרם הק' בלוה"ם בק"ק הנ"ל.

תשובה פז

שיל"ת ב' אויפאלו ד' לס' במחקק במשענותם לפ"ק

שוכ"ט לתלמידי האהוב וחביב הרב המאוה"ג חו"ב, זך ונקי, כמו"ה פ' אבדק"ק פ':

אחדשה"ט אודיעך כי קבלתי מכתבך ועל קושיתך יש לי הרהורי דברים אבל אין הזמן והמקום מסכים אתי בזה וגם הספרים אינם מוכנים לידי ועל דבר שבקשו שני ב"ב בעלי שדות שתעשה להם שטר מכירה לעבוד עבודתם גם בשבת ולא נתת להם יפה עשית ויאשר חילך וע"ד שבקשו מהרב.... ני' ונתן להם ושלחת הנוסח ממנו ואשר פקפקת שכתב שהנכרי יהי' אצלם בתורת אריסות ושוב כתב שמכל מאה ריוח יהי' לו חמשה פראצענט וכתבת שדעת טו"ז ומג"א בסי' רמ"ג סק"ב דדוקא כשנותן לו חלק בפירות גופא אז מותר באריסות וכאן אין לו חלק אלא בריוח ול"ש נכרי אדעתא דנפשי' קעביד

וכן מה שהבאת ראי' לזה מב"מ ק"ג ע"ב בוכרא וכו' דבעה"ב וחיזרא גופא דאריסא וכו' יפה פקפקת ודבריך נכונים:

אבל ידעת גם ידעת כ' אני מושך ידי מדברים אלו וזה כמה שנים אשר כמעט גדרתי בעדי ולא השבתי לשום אדם בעניני קבלנות מטעם זקנים, אך איני מבין אם רוצים לסמוך על שטר מכירה ודאי יותר יש להם לסמוך סמיכה בכל כחם על האדם הגדול בענקים הרב הגה"ק מסאנז זצ"ל כמו שכתוב בספרו דברי חיים הגם כי לא ראיתיו עד הנה אבל טובה צפורנם של ראשונים, ושוכן מעונים, יברכך בברכת כהנים, ותבלה ימיך בטוב ובנעימים עדי ישלח ה' משיחו הולך תמים, כנפשך ונפש רבך הנאמן דוש"ת באהבה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה פח

שיל"ת חוסט יום ה' לס' ויקהל תרמ"א לפ"ק:

שוכ"ט לאהובי הרבני המופלג' מלא פלג, העדני העצני כמו"ה יעקב רויזנער נ"י מליסיטע:

מכתבו הנעים קבלתי בזמנו ולא השבתיו מחמת כמה טעמים וא' מהם כי רבו הטרדות יותר מאשר יכולתי שאת כפי מה שהוא בריאות גופי וכחי וד' יחזקנו ויאמצנו לתורתו ולעבודתו אך בשבוע זו הגיע מכתב להדיין דפה ממנו וביקש עוד הפעם להשיב לו לכן אמרתי הנני להשיב אך רק בקצרה:

אשר שאל בישראל ששכר ריחים מעכו"ם ויש מיהלנער אשר מתעסק בריחים ולוקח סך מה מכל מדה ואם נשבר איזה דבר בריחים מחויב המיהלנער לתקנו אך אם צריך פועלים צריך הישראל ליתן שכר פועלים אם שרי לתקן הריחים בשבת:

נ"ל פשוט כיון שודאי גוף הטחינה בשבת הוא בדבר היתר דהיינו שהמיהלנער נוטל חלקו מגוף הפירות מקמח שטוחן בריחים והיינו כאריסות וגם דרך כל העולם שם באופן הזה דליכא איסור משום מראית עין א"כ גם בתיקן הריחים אין איסור מטעם זה מדינא דהמיהלנער אדעתי' דנפשי' מתקנו בשביל חלקו וגם מראית עין ליכא ומה בכך שהישראל משלם לפועלים אין זה כמעמד פועל בידים שאין המלאכה מוטלת כלל על ישראל רק על המיהלנער רק הישראל התחייב עצמו בשכר הפועלים עבור טרחת המיהלנער ועוד כיון שיש למיהלנער חלק בפירות הריחים לא יניח מלתקנו גם בעכ"ח של ישראל בשביל חלקו וממילא שכרו מותר וכמ"ש הר"ן סוף פ"ק דע"ז בעכו"ם וישראל שיש להם מרחץ בשותפות וז"ל ועוד שעכו"ם זה לא יהי' נמנע בשביל ישראל מלחמם

אותו בשבת וכיון שסוף סוף מרחץ זה בשבת יחמו אותו וכו' אין מקום לאסור שכרו וכו' עי"ש וכן העלה דג"מ או"ח סי' רמ"ו ס"ה דבהמה של ישראל ועכו"ם בשותפות אפי' לא התנו בתחילה אין איסור מחמת שביתת בהמה כיון שיש לגוי חלק בו ועכ"ח של ישראל עושה ע"ש ויש לעיין בזה מ"מ נראה לי פשוט שהוא מותר:

ואשר שאל עוד בישראל שיש לו ווירטסהויז ובשבת. נותן לעכו"ם משקה וגוי נוטל ריוח מכל מדה סך מה [ומעלתו כתב שלא בדקדוק שמשלם לו סך מה דא"כ הוי כמעמד פועל בידים] אם מותר ליתן משקה גם בשבת, הנה גוף היתר זה נובע מדין מכס שבסוף סי' רמ"ד והוא מפוקפק יעיי' חת"ס או"ה סי' נ"ח שטוב שהוירטסהויזער ישראל ימכור היין שרף לנכרי יעי"ש ואז בודאי אסור למכור לו בשבת אלא אפי' למה שנוהגין היתר באם לוקח הגוי חלק מריוח מ"מ זה אם עושה עמו עסק זה מע"ש אבל בשבת זה גופא אסור משום מקח וממכר ומשום ממצוא חפציך בסי' ש"ז וגם קשה לומר אדעתי' דנפשי' עביד לכן נלפענ"ד לאסור ויש להאריך בזה בראי' ופלפול אבל אין הזמן מסכים ולא רציתי לעכב יותר לכן יהי' בזה שלום מידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה פט

שיל"ת ב' אויפאלו יום ה' לס' בשלח תרמ"ד לפ"ק:

שפע ברכה והצלחה לכבוד ידידי הרבני החרוץ ושנון הנגיד כמו"ה משה שמואל שטערן נ"י היושב בק"ק סערענטש:

אחרי דרישת שלומו הטוב באתי להשיב על אשר הראה בס' כת"ס או"ח סי' מ"ה כתב ליישב דברי רש"י פ' בא בפסוק כל מלאכה לא יעשה בהם אפי' ע"י אחרים והוא מהמכילתא והק' רמב"ן בנימוקי חומש אם אחרי' ישראל הוא עצמו מוזהר ואם מטעהו עובר משום לפ"ע ואם אחרי' נכרי ליכא רק שבות ועי' ב"י סוס"י רמ"ד בשם סמ"ג. וכתב בס' הנ"ל דמשכחת שעושה המשלח מלאכה ומצוה לחבירו לעשות עמו דשליח לאו בר חיובא דשנים שעשאו מלאכה פטורי' ויש שליח לד"ע כמבואר ב"מ יו"ד וא"כ משלח עשה כולה וחייב ודחי' לי' עפ"י בית מאיר סי' ה' דבכה"ג גם משלח פטור דעכ"פ גופו לא נח ולא עשה מלאכה שלימה. ושוב כתב דמשכחת בגדול שצוה לס' גדול ס' קטן לעשות מלאכה שהשליח מותר לעשות מלאכה ול"ש בי' ספיקא דאו' לחומרא כיון דהספק על גופו אם מחויב לקיים התורה וא"כ גם ע"ז יש ס' אם מחויב לקיים דין זה דס' תורה לחומרא וכמ"ש פנ"י קידושין ס"ג ול"ש בזה. אשלד"ע כיון דשליח לאו בר חיובא

על ס' אבל משלח אסור לצוות שמא שליח גדול והמשלח שהוא גדול אסור לעבור איסור תורה והוא פלא הלא בדברי ב"מ גם התי' השני נדחה דהא מ"מ גוף המשלח נח. אמנם למה שהבין בס' הנ"ל סי' מ"א בכונת ב"מ דדוקא בשליח נכרי דליכא גוף ישראל שלא נח בשבת בזה ל"ש שליחות לחומרא אבל בשליח ישראל דאיכא גוף ישראל שלא נח בשבת אף דגוף המשלח נח מ"מ היכי דל"ש אשלד"ע המשלח חייב א"ש דתי' הראשון שפיר דחי דליכא שום גוף ישראל שלא נח כיון שכ"א לא עשה מלאכה שלימה אבל בתי' שני יש ספק שמא יש גוף ישראל שלא נח:

אבל מה שקשה עליו שכתב בהני תרי גונא דשליח לא מקרי בר חיובא והלא מבואר בתוס' ב"מ יו"ד ד"ה דאמר דכהן שאמר לכהן קדש לי אשה גרושה מקרי שליח בר חיובא הואיל ואם מקדשה לעצמה חייב אע"ג דאם קידש לחבירו אינו חייב מ"מ מקרי בר חיובא רק שליח ישראל שאינו בתורת אותו דבר מקרי לאו בר חיובא עיי"ש וה"נ כיון שהוא בר חיובא על שבת אף שבאותו מעשה שלא עשה כל המלאכה אינו חייב מ"מ מקרי בר חיובא:

והנה אף שאין דרך לפלפל באחרוני' מ"מ לא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש בה דבאמת דברי תוס' תמוהי' ומה בכך שכהן בר חיובא במק"א כיון שמ"מ במעשה השליחות שעושה עתה אינו עושה עבירה ל"ש דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין וכבר עמד בזה בתשו' נוב"י קמא אה"ע סי' ע"ח. וגם מ"ש תוס' שם בישראל אף דעובר על לפ"ע לא מקרי בר חיובא קשה הא מ"מ שייך דברי הרב וכו' וכמו שהק' שם בתשו' הנ"ל:

לכן נ"ל דבאמת ק"ל מאי פריך שם אלא מעתה האומר לאשה וכו' דלאו בני חיובא נינהו וכו' הא נהי דאין חייבין לשלם אבל חייבין משום לאו דגניבה וא"כ שייך דברי הרב וכו' שוב מצאתי שהנוב"י שם סי' ע"ה עמד בזה. והנ"ל בזה דהרי מבואר בקידושין מ"ג דלכ"ע אפי' אשלד"ע מ"מ משלח חייב בדיני שמים ועיין בש"ך חו"מ סי' ל"ב סק"ג מבואר מזה דעכ"פ עושה המשלח עבירה והנה בהא דאשלד"ע משום דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין יש שני טעמי' או משום דיכול המשלח לומר כסבור הייתי שלא ישמע לי או כמ"ש רש"י ב"מ הנ"ל ולא הי' לו לעשות וכן בקידושין מ"ב פרש"י אלא הרי הוא כעושה מאיליו ונ"ל דזה תלי' דלמ"ד אי בעי עביד פטור המשלח מטעמא דאמר המשלח כסבור הייתי שלא ישמע לי ואף שהשליח אינו בתורת אותו דבר ולא בר חיובא כמו כהן דאמר לישראל קדש לי אשה גרושה מ"מ כיון שעובר הישראל על לפ"ע יכול לומר כסבור הייתי שלא ישמע לי ואפשר לדידי' אפי' בד"ש פטור ויש ליישב בזה קושי'

הג"ה שבש"ך סי' ל"ב הנ"ל מסנהדרין כ"ט דר' שמלאי אפשר ס"ל כמ"ד אי בעי עביד. אבל למ"ד דתלי' בבר חיובא אפי' יודע ודאי שישמע לו פטור המשלח וגם אין זה טענה כלל שסבר שלא ישמע לו דא"כ למה שלחו ולדידי' ודאי חייב המשלח בד"ש אלא כיון דהשליח לא הי' לו לשמוע ולא הי' לו לעשות הוי כעושה מאיליו וחייב שליח וכיון דשליח חייב משלח פטור וכדאמרינן ב"ק מ' כופר א' אמר רחמנא ולא שני כופרי' ועיי' בתוס' ד"ה כופר א' וד"ה כופר שלם וראוי יותר לחייב שליח דקעביד מעשה ולא משלח דדיבורא בעלמא ועי' מג"א סי' תל"ב סק"ו. וא"ש דס"ל למקשן באשה ועבד אף דאסורי' לגנוב ושייך דברי הרב וכו' מ"מ כיון דהמשלח עביד עבירה שהרי בד"ש חייב והשליח לאו בר חיוב ממון הוא וליכא רק תשלומין אחד שפיר חייב המשלח וע"ז משני דשליח בר חיוב ממון הוא. וניחא ג"כ בישראל כיון דלאו בר חיובא משום גרושה כלל רק משום לפ"ע אף דשייך דברי הרב וכו' ושליח אדעתי' דנפשי' עביד מ"מ לאו בר עונש הוא משום גרושה ושפיר חייב המשלח. אבל בכהן דהוא בר חיובא על גרושה כשקדשה לעצמו נהי דכשקדשה לכהן אחר לא עשה הוא כל העבירה אבל חצי עבירה עשה וראוי לעונש משום איסור גרושה לכהן וכמג"א הנ"ל דאפי' בשליח מצוה דהוי כאלו עשה המשלח כל המצוה מ"מ גם השליח עשה מצוה ויכול לברך ה"נ אפי' נאמר ישלד"ע והוי כאלו עשה המשלח מ"מ גם השליח עשה עבירה והוי בר חיובא וכיון דהשליח ראוי לחצי עונש ממילא אין המשלח ראוי רק לחצי עונש וממילא שניהם פטורי' כמו שאמרו בב"ק מ' הנ"ל כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר וכן גילוי רחמנא דאשלד"ע מה"ט ועי' נוב"י הנ"ל סי' ע"ה ע"ז וע"ח שדרכו קצת בדרך זה ותא חזי מאי בין דבריהם לדברי ומיושב כל קושי' הנ"ל, ולפ"ז יש להצדיק דברי כת"ס הנ"ל דהיכי דאין השליח עושה שום עבירה עכשיו כיון דגופו נח ממלאכה שלימה אף דהוא בר חיובא במק"א לא מקרי בר חיובא וא"ש:

ואשר אנכי אחזה לי ביישוב קושי' רמב"ן הנ"ל הוא דבר חדש עפ"י מה שהביאו האחרוני' בשם ריטב"א דאף במקח וממכר בשבת ויו"ט הוא רק איסור דרבנן משום שמא יכתוב ועי' רש"י ביצה ל"ו וכ"ז מ"מ זה היינו דוקא במשא ומתן שהוא באקראי בעלמא אבל לעשות מו"מ בקביעת אף בדבר שאינו מלאכה אסור מה"ת שתהי' השוק מלא לכל מו"מ ותהי' החנות פתוחה והחנוני מקיף וכדומה ועיי' רמב"ן בחומש פ' אמור בפסוק יהי' לכם שבתון שהאריך בזה. וכן אני אומר אמירה לנכרי שבות לצוות לנכרי באקראי בעלמא בשבת ויו"ט לעשות מלאכה אבל שיהי' כל א' מישראל בכל שבת ויו"ט עושה כל המלאכות בקבוע ע"י נכרי שליחו וישראל מצווהו לעשות זהו איסור תורה

מקרא דכל מלאכה לא יעשה בהם שלא יעשה ע"י אחרי' וכדרשת מכילתא וא"ש. ובזה יובן הא דאמירה לנכרי שבות אפי' באקראי דגזרו רבנן אטו בקביעת וסמכו אקרא של ודבר דבר עי' רש"י ע"ז ט"ו:

ובהכי א"ש דברי טו"ז סוס"י רמ"ג שכתב שם לאסור מרחץ של ישראל שהשכירהו לעכו"ם לחמם בשבת משום מראית עין אף שאין אחרים יודעים שהוסק רק השכני' משום כל מקום שאסרו חכמי' משום מ"ע אפי' בח"ח אסור ואף דבאיסור דרבנן ל"א הא מ"מ מלאכת ישראל ע"י גוי הוא מה"ת כסמ"ג בשם מכילתא ובתוס' שבת ריש סימן רמ"ג תמה עליו הלא הלכה רווחת בישראל דאמירה לנכרי רק שבות ודלא כמכילתא עי"ש, ולפמ"ש א"ש דהתם לעשות מלאכה במרחץ בקביעות בכל שבת שפיר הוי איסור תורה וכסמ"ג ומכילתא והא דהוי רק שבות היינו באקראי ואין כאן מחלוקת:

וכיוצא בזה חידשתי לענין אין מבטלין איסור לכתחילה דאפי' להסוברי' דאין מבטלין איסור הוא רק מדרבנן היינו דוקא לבטל באקראי בעלמא אבל לבטל בקביעות כל איסורי' ודאי אסור מה"ת, ובזה מיושב מה שהק' עליהם הראשוני' מהא דחולין צ"ח דקאמר זרוע בשילה חידש הוא דבכה"ת כולה אין מבטלי' איסור לכתחילה והכא מבטלין ולשיטתם אין חידוש דהא מה"ת בכ"מ מבטלין וכן מהא דקידושין נ"ז ע"ב דאמר רבא לא אמרה תורה שלח לתקלה והא בטל הוא ומה"ת מבטלין לכתחילה, ולפמ"ש א"ש דהתם לבטל לכתחילה בקביעות כל זרוע בשילה וכן כל משולחת בצפורי מצורע זה ודאי איסור מה"ת גם לדידהו רק באקראי הוא מדרבנן:

ובהכי יש ליישב קושי' ראשוני' בסוכה ט' דמשני בשחבטן ועי' רש"י והק' ראשוני' הא אין מבטלין איסור לכתחילה, ולפי האמור י"ל דהא דאסרו רבנן לבטל איסור לכתחילה אפי' באקראי היינו משום גזירה שמא יבא לבטל גם בקביעות כדי להתיר האיסור אבל בסכך פסול אין חשש שיבטל תמיד סכך פסול בכשר כדי לעשות סוכה דלאיזה תכלית יעשה כן בקביעות להכי לא גזרו חכמי' באקראי ומותר לבטל לכתחילה:

ואולי זה כונת הלבוש שהביא הטו"ז או"ח סי' תרכ"ו שכתב דטעם בעלמא בזה דגזרינן שמא יבא להתיר כל האיסור היינו שיבטל כל האיסורי' וזה אסור מה"ת כנ"ל אבל הכא במצוה ל"ש זה כיון דלמצוה קמכוין לא יעשה המצוה בעבירה וא"כ בודאי לא יבטל בקביעות סכך פסול בכשר דהא מה"ת אסור לבטל:

ומה שהק' עליו טו"ז שם מהא דסי' תרכ"ט סעי' ח"י דאין מסככין בנסרי' משום גזירות תקרה לק"מ לפענ"ד דשם החשש שיטעה בדין ויסבור שכשר ומותר לישב תחת תקרת ביתו וא"כ אין לומר שלא יעשה המצוה בעבירה דהא יטעה שאין כאן עבירה אבל כאן

אין החשש שיטעה בדין יען שמותר באקראי מותר גם בקביעות אלא החשש שיבטל במזיד כדי להתיר האיסור ובזה שפיר אמרינן דבמצוה לא יעשה המצוה בעבירה כיון דודאי שהוא עבירה ועי' טו"ז יו"ד סי' צ"ט סק"ט:

ואפשר לומר דזה ג"כ כונת הב"ח שתי' דהא דאין מבטלי' איסור לכתחילה הוא בדרבנן וה"מ במקום שנהנה אבל מצות ללה"נ דהיינו במקום שנהנה מן הביטול גזרי' שמא יבטל כל האיסור כדי להתירו וליהנות אבל כאן ל"ש זה כנ"ל, והא דהוצרך לומר דמללה"נ הא בלא"ה ל"ש כאן גזירה זו כמ"ש היינו כי היכי דלא נימא כיון דגזרו חכמי' שלא לבטל אפי' באקראי הכל הי' בכלל הגזירה ואפי' במקום דל"ש שיבטל כל האיסור לזה תי' דלא הי' בכלל הגזירה אלא היכי שהוא נהנה אבל מללה"נ ואינו בכלל גזירה זו, ובזה יהי שלום בחילו ובהיכלו. כבוד אומר כולו כנפשו ונפש ידידו, הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צ

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק מקץ ה' חנוכה תרס"ל:

שוכ"ט להרבני המופלג, מלא פלג, כמו"ה ישראל ני' היימליך. בק"ק ב טשאבא:

מכתבו בשאלתו הגיע עדי בזמנו ומפני כמה דברי' לא יכולתי להשיב עד היום וכמדומה כבר נשאלתי בזה בהיותי שמה ולא אמרתי בה לא איסור ולא היתר כי הלכות שבת הם כהררי' התלוי' בשערה ובהפרש מעט ישתנה הדין והעולם עושי' מה שלבם חפץ כאשר בעינינו ראינו ובאזגיני שמענו כי גדולי עולם פתחו פתח בכחא דהיתירא כחודו של מחט והעולם פתחו כפתחו של אולם לכן החכם עיניו בראשו שלא יבא לידי תקלה ומכשול וחטא הרבים יהי' תלוי בו:

ובנידון דידן שזה כמה שנים הי' החנות והסחורה לישראל לבדו רק מפני דיומא דשוקא הוא בשבת רוצה ליקח שותף גוי כדי לפתוח החנות בשבת נ"ל דהוא איסור גמור, חדא מפני מראית עין ואף דמבואר בסי' רמ"ה דבשותף גו' ליכא מ"ע כיון דהכל יודעי' שיש לגוי חלק בו ע"ש היינו דוקא אם מתחילתו קבלו וקני בשותפות דלא נקרא על שם ישראל מעולם רק על שם השותפי' ישראל וגוי ביחד אבל כאן שכבר נקרא על שם ישראל כמה שנים ושפיר איכא מ"ע שיאמרו שאין לגוי חלק בו רק בשביל ישראל הוא עושה, והרי אפי' לקולא פסקי' בסי' רמ"ג ס"ב דאם השכירם שנה אחר שנה ונתפרסם הדבר וכו' מותר להשכירם לעכו"ם וכו' כ"ש הכא לחומרא דכיון שנתפרסם כמה שנים שהוא של ישראל וגם עכשיו יש לו חלק בו ועוסק בו בימות החול בשותפות עם הגוי

ודאי יחשדוהו שהוא בחזקת מרא קמא והגוי עושה בשביל ישראל ואינו שותף כלל רק שכיר בא בשכרו:

ואפשר לכונה זו שינה המחבר בסי' רמ"ה לשון הרמב"ם פ"ו משבת הי"ז שכתב המשתתף עם העכו"ם במלאכה או בסחורה או בחנות וכו' והמחבר כתב או שהן שותפי' בחנות בסחורה וכו' משום דרמב"ם הי' אפשר לפרש דאף שהי' החנות מתחילה על שם ישראל רק אח"כ נשתתפו בסחורה שבו נמי שרי לכן כתב המחבר שהם שותפי' בחנות בסחורה כלומר שמתחילה נקרא החנות על שם שניהם דאז ליכא מ"ע וכמ"ש, והרמב"ם לא זו אף זו נקט לא מיבעי' שותפי' במלאכה דשרי בהתנו דהא אין חלק הישראל משביח בחול במה שהגוי עושה בשבת ולא הוטלה מלאכת שבת על ישראל מעולם עי' תוס' ע"ז כ"ב ד"ה לא אלא אפי' שותפי' בסחורה שאינו בחנות דלא הוי מלאכת פרהסי' כלל אבל אפשר דחלק ישראל משביח בחול ע"י עסקן בשבת נמי שרי או בחנות דהוא פרהסי' נמי שרי, וידעתי שבס' שערי תשובה סי' רמ"ה אות ה' לא כתב כן בשם ס' בני דוד מ"מ לפענ"ד נראה כמ"ש:

ואי משום שהפירמא והרשיון הוא ע"ש הגוי כמ"ש במהר"מ שיק או"ח סי' צ"ט הנה שם לרוחא דמילתא כתב כן אבל באמת אין תועלת בפירמא כי רבים עושי' כן הפירמא ע"ש אחרי' כדי לפטור עצמם מפרעון החיבות ומ"מ ידוע לכל שהחנות והסחורה שבה וכל העסק לישראל וגם כאן יחשדוהו שהוא הערמה בעלמא, ועוד דבנידון מהרמ"ש האמת הי' כן שכל העסק הי' של גוי רק הישראל נטל חלק העשירית מריוח בשכר חנותו ואם יחקרו אחר הדבר ימצאו שהאמת כן הוא כמו שהיא הפירמא אבל בנידון דידן אם יחקרו אחר הדבר ימצאו שהפירמא שקר שעכ"פ יש לישראל חלק בחנות ושפיר יחשדוהו שכולו שלו והפירמא הערמה בעלמא והגוי בשביל ישראל עושה וכעין זה מחלק טו"ז בסי' רמ"ג:

ועוד דבנידון דידן שכל עצמו אינו משתתף עם הגוי אלא כדי שיהא החנות פתוחה בשבת שהוא יומא דשוקא מדינא נמי אסור דהוי כקובע מלאכתו בשבת וכאלו מצוה לגוי לעשות בשבת:

ועוד דהא לכ"ע בעי' לכתחילה שיתנו בתחילה קודם השיתוף שיהי' שכר שבת לעכו"ם לבדו אם מעט ואם הרבה ושכר יום א' כנגד יום השבת לישראל לבדו וכאן ודאי לא יתנו כך דא"כ לא יהי' לישראל רווחא מיומא דשוקא שהוא בשבת וא"כ ודאי אסור מדינא לעשות שותפות בלא התנו:

ואפילו בדיעבד לדעת הרמב"ם שהוא דעת המחבר סי' רמ"ה שכרו אסור רק העכו"ם נוטל שכר שבתות כולם והשאר חולקי' ואם אין שכר שבת ידוע נוטל הגוי לבדו שביעית השכר וחולקי' השאר נראה דזה דוקא אם יום השבת הוא רק כשאר ימים סגי במה שנוטל הנכרי שביעית השכר אבל כאן דשבת הוא יומא דשוקא ודאי לא סגי בזה:
ואפילו לדעת הרא"ש דשכרו מותר בדיעבד בקבלו סתם ועשו סתם וחלקו סתם הרי כתב דרק בהפסד גדול יש לסמוך ע"ז וא"כ ודאי אסור לעשות כן לכתחילה להשתתף ע"ד כן:
וגם לדעת הר"ן דכששניהם עוסקי' ביחד כל ימי החול ובשבת עוסק העכו"ם לבד מותר לחלוק עמו כל השכר, מ"מ הרי כתב בזה שני טעמי', חדא משום שהכל יודעי' שהגוי שותף ליכא משום מ"ע וכבר כתבנו לעיל דכאן איכא משום מראית עין, ושנית משום דהגוי עושה בע"כ של ישראל ע"ש וא"כ ודאי אסור להשתתף לכתחילה אדעתא דהכי, אבל א"צ לכל זה דודאי לכתחילה אסור להשתתף בלא התנו שכן הוא מפורש בגמ' לכן לפענ"ד אין היתר בזה ולא תעשה זאת בישראל וכל שומר שבת מחללו, שכרו הרבה מאוד עפ"י פעלו, ונותני' לו נחלה בלי מצרי', דמצא מאה שערי', כנפש החותם בברכה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צא

שיל"ת פה מאדע יע"א תרכ"ה לפ"ק:
נסתפקתי אם הא דאסרי' לשלוח איגרת ביד נכרי בלא קצץ ולא קביע בי דואר במתא לשיטת הרמב"ם והוא דעת המחבר סי' רמ"ז אפי' מיום א' הוא דוקא אם נשתלח לישראל אבל אם נשתלח לנכרי מותר או ל"ש. ואשר הביאני לספק זה המה דברי מג"א סי' הנ"ל אשר אני נבוך בהבנתם וז"ל שם ס"ב ואע"ג דשאר כלים שרי ליתן לנכר' אם יכול לעשות מבעו"י אפי' בלא קצץ ואף שעושה אח"כ בשבת וכו' שאני הכא כיון שנושא כת"י ישראל וניכר מעשה ישראל אמרו בשבת נתן לו להוליך ואסור משום מראית העין. ובהשקפה ראשונה נשתוממתי על המראה א"כ אפי' קביע ע ב' דואר נמי ליתסר שמא לא יוליכנו שמה עד השבת ויאמרו שהישראל ציוהו לילך בשבת:
ועלה בדעתי לומר דלכאורה יש לחלק בסברא על קושי' מג"א דהא דשרי' בסי' רנ"ב בשאר כלים אם יכול לעשות מבעו"י היינו דוקא אם ודאי יכול לגמור מבעו"י ואף שהוא עושה אח"כ בשבת ל"ל בה דאדעתי' דנפשי' עביד שהי' רוצה לאחר מלאכה זו אבל כאן שהחשש שמא לא ימצאנו בביתו ויצטרך לילך אחריו היינו שיש ספק שמא לא יוכל

לגמרו בע"ש א"כ כי עביד בשבת אדעתא דישראל עביד ושפיר אסור ועי' בתו"ש סק"ד ולכאורה פלא על דמיון של מג"א:

אמנם נתישבתי דקושי' מג"א הוא כך כיון דאם בודאי יכול לגמרו קודם השבת הוא היתר גמור א"כ גם אם יש ספק שמא לא יוכל לגמרו הוי רק ספק דרבנן ולקולא. וע"ז תי' מג"א דכאן אפי' בודאי יוכל לגמרו קודם השבת יש איסור אם עושה בשבת משום מראית עין רק דאעפ"כ מותר לתנו לי קודם השבת ול"ח שמא לא יגמרו דהוא רק ספק דרבנן ולקולא ולהכי שרי בקביע בי דואר משא"כ בלא קביע בי דואר יש ס"ס לחומרא דשמא לא יעשה קודם השבת ואת"ל שירצה לעשות אולי לא יהי' סיפוק בידו לעשות שלא ימצאנו בביתו ומיושב קושי' הנ"ל כמובן [ואין להשיב דהוי שם אונס חד דהא ס' שמא לא יוכל לעשות קודם שבת אוסר יותר מספק שמא לא ירצה לעשות דהא אם לא יוכל לעשות אסור גם מדינא דאדעתי' דישראל עביד וספק שמא לא ירצה לעשות אינו אסור מדינא כנ"ל רק משום מראית עין ובלאה"נ יש לחלק בזה כמבואר באחרונים סי' ק"י]:

אמנם מה דקשי' לכאורה הוא לפי תי' מג"א דאסור משום מראית עין א"כ מה מהני קצץ בלא קביע בי דואר הלא העולם לא ידעו שקצץ וכמו דאסרי' בסי' רמ"ג קבלנות מרחץ ותנור יען שהעולם יתלו בשכיר יום ולא בקבלנות ועכ"ח צ"ל דודאי יתלו בקצץ דקציצה הוא הדרך כאריסות בשדה ואפי' לדעת הטו"ז סי' רמ"ד ס"ב דצריך דוקא ב' דרכים להיתר וא' לאיסור יע"ש באריכות דבריו הלא כאן ג"כ יש ב' דרכים להיתר, קציצה ובחנם כמ"ש המחבר בסי' רמ"ז ס"ד וא"כ ליכא מ"ע:

אך לפ"ז ק"ל א"כ אף בלא קצץ יהא מותר שהעולם יתלו בקציצה ובחנם והתינח לרמב"ם וסיעתו בסי' רמ"ד דאסרו קבלנות שדה משום דלא אמרו אריסותי' קעביד רק אם האמת כן א"ש דלא אמרי' שיתלו בקציצה רק אם האמת כן אבל אם לא קצץ יש לחוש שיודע להם האמת אבל לשי' החולקים וסוברי' דגם קבלנות מותר בשדה משום שיתלו בשקר באריסות א"כ ה"נ יהא מותר בלא קצץ שיתלו בשקר בקציצה ובחנם וצ"ל דהאוסרי' כאן אפי' מיום ראשון הוא שי' הרמב"ם ואזיל לשיטתי' בסי' רמ"ד. אמנם צ"ע בעיני מדוע לא הביאו ראי' מכאן נגד דעת החולקי':

אך נ"ל סברא לחלק בשלמא שם אם יודע להם שאינו אריסות יש עוד דרך היתר בקבלנות אם יודע האמת שהוא קבלנות מה טוב אבל כאן לא יודע האמת שאינו הולך בחנם וגם לא קצץ שפיר יש איסור בדבר לא סמכי' שיתלו בשקר ועדיין צ"ע:

אמנם מה דק"ל על תי' מג"א שאסור מפני מ"ע כיון שניכר מעשה ישראל משום שהוא כתב ידו לפמ"ש מג"א לעיל סי' רמ"ד ס"ב וסי"ג דבתלוש ליכא מ"ע רק אם מפורסם שהמלאכה היא של ישראל וגם נעשית המלאכה במקום מפורסם אבל אם חסר א' מאלו שני תנאים אין כאן מ"ע עי' במחהש"ק ותוס' שבת ביאור הדברים באורך א"כ ה"נ אף שניכר כת"י ישראל אינו אלא כמו אם מפורסם שהוא מלאכת הישראל אבל עדיין אינו עושה המלאכה בפרהסי' דאטו נושא האיגרת כנשוא נס הרים לעין כל:

לכן הי' נ"ל לומר שהמראית עין הוא שאותו שיבוא האיגרת לידו היינו האיש שנשתלח לו יחשדהו ולדידי' שפיר הוי מלאכת פרהסי' כיון שלו נודע עכ"ח מהמלאכה ואפ"ה בעי' כת"י ישראל דוקא דאל"כ אינו ידוע שמלאכת ישראל הוא דשמא הנכרי הלך וכתב מעצמו [ואין לדחות הלא לאיש הזה אפשר להודיע את כל ונוכחת. ז"א דאפשר שלא יאמין לשמועתו ועי' במג"א סי' רמ"ד ס"ז ביישוב סתירת רמ"א משם לסי' רמ"ג ודו"ק]:

ולפ"ז יצמיח מזה דין חדש דדוקא אם שלחו לישראל יש מ"ע אבל אם שלחו לנכרי כיון שכל מ"ע הוא רק משום שמי שנשתלח לידו יחשדהו וכבר מבואר בסי' רמ"ד דבנכרי ל"ש מ"ע א"כ מותר לשלוח לו אפי' לא קצץ ואפי' לא קביע בי דואר:

ובזה חמותי ראיתי אור ליישב דברי המג"א בסק"ג שפי' דברי המחבר שיגיע לבית הסמוך לחומה לעיר שנשתלח שם כלומר לבית ראשון דלא כב"י דתלי' שימצא שם הבי דואר והוא פלא דלמה בלא קביע בי דואר חיישי' שלא ימצאהו הא ישנו בביתו וכאן תלי' לקולא שבי דואר הוא שם וכבר עמד בזה במחהש"ק שם. ולפמ"ש לק"מ דלעיל קאי שנשתלח לישראל ויש מ"ע שפיר אסור דאיכא ס"ס לאיסורא שמא לא ירצה לעשות ולילך עד שבת ואת"ל שהוא ירצה לגמרו אולי לא יוכל שלא ימצאנו בביתו כנ"ל משא"כ בקביע בי דואר שאינו נותן האיגרת רק לבי דואר והוא נכרי ליכא מ"ע כלל כמש"ל וא"כ אם יכול לעשותו קודם שבת אף אם עושה בשבת אין כאן שום איסור ואיכא רק ספק אחד שמא לא יוכל לעשותו קודם שבת שבי דואר לא יהי' שם וא"כ הוי רק ספק דרבנן ולקולא וכנ"ל:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צב

שיל"ת ב' אויפאלו א' ויחי תרמ"ד לפ"ק:

שלום וברכה, מאלוקי המערכה, לה"ה ידידי ורב חביבי, הרב הגדול מוכתר בנימוסים, גן הדסים, כש"ת מו"ה מרדכי לאוו ני' כאור בהיר בק"ק פעטראוועסעל יצ"ו:

אחדש"ת וכו' מה שעמד על דברי מהרש"א שבתוס' בשבת דף ד' ד"ה קודם שהקשו היכא אתי לידי חיוב סקילה הא הוי הת"ס דבשעה שהדביק פת בתנור שמא ה' בדעתו לרדותה קודם שיבוא לידי איסור סקילה ומה שלא רדה שמא שכח התראה ותמה מהרש"א אמאי לא הק' תוס' על מתני' דכלל גדול דחשוב אופה בכלל ל"ט מלאכות ואמאי והא לא אתי לידי חיוב סקילה דהת"ס הוא דהתפלא מעלתו הלא שם קאי על שוגג כמה חטאות חייב ול"ש בשוגג הת"ס:

ולפענ"ד נראה דבריש ב"ק פריך ולר"א דמיחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי לי' אב וכו' והק' תוס' נימא דנפ"מ דצריך להתרות אתולדה משום אב דידה וכו' ותירץ בתי' הא' דזהו שמתרץ הך דהוי במשכן קרי לי' אב וצריך להתרות התולדה לשמה ע"ש ועי' אריכות במהרמ"ל שם עכ"פ נ"ל דאם צריך להתרות לשמה ואם מתרה באב לשם התולדה פטור וזה פי' הגמ' הך דהוי במשכן חשיבי קרי לי' אב דצריך להתרותו לשמו. ולפ"ז נהי הא דתני מנינא בפרק כלל גדול הוא לענין חיוב חטאת כדאמרי' בגמ' שם מ"מ הא דקרי להו אבות לר"א היינו משום דצריך להתרות לשום שם אב באב עכ"פ. או אפי' בתולדה וא"כ שפי' הק' מהרש"א איך חשוב אופה לאב הא לא משכחת בי' התראה דהוי הת"ס וא"ש:

ואמנם אפי' למאי דקיי"ל דלא כר"א דפטור בתולדה במקום אב ומשו"ה קרי להו אבות כמבואר ב"ק שם. מ"מ הק' המהרש"א שפיר דהרי ברייתא שלימה שנינו בשבת דף קנ"ד המחלל את השבת בדבר שחייבי' על שגגתו חטאת חייבי' על זדונו סקילה ותקשי מתני' דכלל גדול איך חשיב אופה באבות מלאכות דחייב על שגגתו חטאת הא אין בזדונו סקילה משום הת"ס ועכ"ח יש אב אחר דשגגתו חטאת וזדונו סקילה ואפי' לאיסי ב"י בשבת ו' ע"ב דפליג אהאי ברייתא כמ"ש תוס' שם סד"ה הא. מ"מ הא גם לאיסי ב"י אינו חייב רק על אחת מהן סקילה וכמ"ש תוס' הנ"ל דלא פליג אמתני' דכלל גדול ותקשי הא איכא עוד אחת דאינו חייב סקילה משום הת"ס דהיינו אופה ואין לומר דהאי דאינו חייב על אחת דתני איסי ב"י באמת היינו אופה חדא דמה קמ"ל כיון דהת"ס ל"ש התראה. ועוד דא"כ מה קמ"ל ברייתא שם אם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל דהא מהנך דלא מספקי' פשיטא דזה האחת הוא אופה וכנ"ל. ובזה הנני ידידו החותם ברוב ברכות:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צג

שיל"ת ב' אויפאלו לס' גם ברוך יהי' תרס"ג לפ"ק:
אלפי שלומים. מגבהי מרומים, לידידי יושב בשבת תחכמוני עסיס רמוני', הרבני החריף ושנון, וריח לו כלבנון שמו ינון, כמו"ה משה ני' שטערן:
יקרת מכתבו הנעים בא לידי בזמנו והייתי טרוד בטרדות שונות ומשולשות אשר מנעוני מבוא בשור"ה תשובה. ועל דבר הערתו על דברת תוס' רעק"א במשניות שבת אות פ"ט ד"ה והאופה כתב וחייב סקילה אם התרו בו קודם שהדביק וכו' תוס' שבת דף ד' ע"א ד"ה קודם שיבא וכתב ידידי דנראה מדבריו שסובר דתוס' כתבו זאת על מתני' דהכא ונעלם ממנו דברי מהרש"א שם שהק' אמאי לא הקשו אמתני' דכלל גדול דחשיב אופה בכלל ט"ל מלאכות ואמאי הא לא אתי לידי חיוב סקילה דהת"ס הוא ותי' דבלא הדביק פת בתנור כי הכא מצינו לאשכוחי אופה להדי' דהוי התראה ודאי. ולפענ"ד לא נעלם ממנו דהרי בשבת ע"ד ע"ב פריך שבק תנא דידן סממני' דהוי במשכן ונקט אופה ומשני תנא דידן סידורא דפת נקט וכתב הר"ן הטעם משום דשכיחא וא"כ סדורא דפת דשכיחא הוא להדביק בתנור ואיך כתב מהרש"א דמצינו לאשכוחי אופה בלא הדביק הא בלא הדביק אינו סידורא דפת דשכיח אלא דהא ל"ק דעכ"פ אפשר לדחוק ולישב כן ולהכי ניחא להו לתוס' להקשו' על רבב"א אבל למה שתי' תוס' בהדביק הו' התראת ודאי תו לא צרכי' לדוחק זה ואמרי' דחשיב אופה כסידורא דפת בהדביק בתנור וכתי' תוס':
ומידי עברי בדבריו ראיתי שנתקשה דמלשון תוס' משמע דוקא כיון דלא הי' בדעתו לרדותו וגם מחוסר מעשה והא מדסיימו תוס' וכן בשבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו וכו' משמע דבשבועה שלא אוכל ככר זו אם לא אוכל ככר זו למחר ואכלי' לאי' ולא אכלי' לתנאי דלוקה דלא הוי הת"ס כיון שהוא מחוסר מעשה לאכול התנאי והא בזה ל"ש דלא הי' בדעתו לאכלו דאדרבה נראה דמקשר עצמו לאכלו וקונס עצמו שאם לא יאכלנו אסור בככר זו לאכלו א"כ משמע דבמחוסר מעשה לחוד מספיק דלא הוי הת"ס. ולפענ"ד לק"מ ואקדי' דמהרמ"ל בשבת ד' עמד על דברי תוס' שם שכתבו ומה שלא רדה שמא שכח התראה שהוא שפת יתר ולפענ"ד כונתם למ"ש תוס' כתובות ל"ג ד"ה נתרי דל"ה הת"ס אלא אם גם למותרה הוא ס' וכאן כיון שלא רדה הרי חזי' דלמותרה לא הי' ספק שירדנה קודם שתאפה וא"כ ל"ה הת"ס לזה כתבו דאפשר בשעה שהדביק תוך כדי דיבור של התראה גם למותרה הי' ספק או אפי' ודאי שירדנה קודם שתאפה ומה שלא רדה שמא שכח התראה. והנה מ"ש תוס' דודאי לא הי' בדעתו לרדות קודם אפיי' צריך ביאור איך הוא ודאי אבל הטעם כי אין לוקי' אא"כ התרו בו וקיבל התראה עי' רמב"ם

פי"ב מסנהדרין ה"ב ושם פח"י ה"ה ומשו"ה כיון שמחוסר מעשה לפטרו לא הוי הת"ס גם למותרה דודאי לא הי' אז בדעתו לעשות מעשה ולרדות קודם אפיי' דאל"כ לא הי' מקבל התראה ועי' פנ"י כתובות כ"ב ע"ב בתוס' ד"ה הבא ופנ"י גיטין י"ז אבל במחוסר מעשה לחיובא כגון שלא אוכל זו אם אוכל זו הוי הת"ס דצריך התראה בשעת אכילת אי' ועי' רש"י ותוס' שבועות כ"ח ואז עדיין לא עביד שום אי' עד שיעשה עוד מעשה ויאכל התנאי וגם בשעת אכילת התנאי לא מהני התראה למפרע ע"ש ולפ"ז בשבועה שלא אוכל זו אם לא אוכל זו נהי דבשעה שנשבע הי' בדעתו לאכלו וכמ"ש תוס' רעק"א אבל בשעת התראה כיון דמחוסר מעשה לפטור עצמו והוא קיבל התראה ודאי לא הי' בדעתו אז לאכול התנאי דאל"כ למה קיבל התראה ולק"מ:

ומה שחקר עוד שם דנהי דלא הוי הת"ס משום דמוקמי' לי' אחזקתו שהוא עכשיו או משום דאזלי' בת"ר מ"מ לא מלקי' ולא קטלי' לי' עד שיתברר הדבר עי' תוס' מכות ט"ו ע"ב ד"ה במאי ותוס' גיטין ל"ג ד"ה ואפקעינהו ותוס' נדה מ"ו ד"ה ר"י. מצאתי סמוכי' לדבריו ברשב"א שבש"מ כתובות י"א שתמה בגר קטן שמטבילין אותו ע"ד ב"ד ואינו עושה יי"נ במגעו ואוכלי' משחיטתו וכשר לשליחות הגט וכתיבתו ואם נקבה היא מנסבינן לה לישראל ואמאי הא כיון שהגדילו יכולי' למחות שמא ימחה כשיגדיל ונעשה גוי למפרע ונמצא מתירי' א"א לעלמא ע"י גט שכתב וישראל אכל נבילות למפרע ובא על נכרית דרך חתנות ותי' דמוקמי' אותו אחזקתו שלא ימחה כמו שנוהג עכשיו כישראל ואינו מוחה והק' ע"ז דא"כ מה פריך אביי ורבא מקנס וכתובה וכי חמירי ממון טפי מאי' תורה ותי' דלעולם אין מוציאי' ממון אלא בראי' ברורה ותדע לך דע"א נאמן באי' ובממון אין פחות משנים ע"ש ולהכי לא יהבי' לה קנס וכתובה עד שיתברר שתגדיל שעה אחת ולא מיחתה וא"כ כ"ש לענין קטלא ומלקות דודאי צריך ראי' ברורה ואינו פחות משנים ודאי ממתיני' עד שיתברר הדבר ולא סמכי' על רוב וחזקה רק לענין דלא הוי הת"ס:

אלא דהקשה שם מהא דסנהדרין ס"ט דפריך ואמאי אימא אילונית הוא וכו' אלא לאו דאמרי' זיל בת"ר וכו' ובעי להוכיח מזה דאזלי' בד"נ בת"ר ולפי הנ"ל תקשי דילמא הא דאזלי' בת"ר היינו רק לענין דלא ליהוי הת"ס אבל מ"מ לא אזלי' בד"נ בת"ר וממתיני' עד שתגדיל ויתברר שאינה אילונית. ולפענ"ד נראה דתוס' בקידושין יו"ד ד"ה וחייבי הק' אמאי איצטריך למתני וחייבי עלי' משום א"א והא קתני סיפא ואם בא עלי' א' מכל העריות שבתורה מומתי' ע"י וא"א בכלל וכו' ותי' פנ"י דא"א ל"ה ידעי' מכלל כל העריות דסד"א דאין חייבי' דילמא אילונית הוא ואדעתא דהכי לא קידשה ואי דאזלי' בת"ר דלאו אילונית מ"מ הו"א דלא אזלי' בד"נ בת"ר והרוב מהני רק לענין דל"ה הת"ס

קמ"ל דאפי' בד"נ אזלי' בת"ר וחייבי' עלי' משום א"א וקטלי' לי' בקטנותה וא"צ להמתין עד שתגדיל כדי שיתברר שאינה אילונית והתינח אם קטלי' לי' בקטנותה אבל אי נימא דלא קטלי' לי' עד שיתברר הדק"ל אמאי קתני כלל וחייבי' עלי' משום א"א זה הי' דעת המקשן ולמאי דמשני הב"ע דקבלי' עילוי' באמת צריך לומר כתי' תוס' שם וא"ש:

ובהכי מיושב קושי' המקנה שם על תי' תוס' דהאי וחייבי' עלי' משום א"א קאי בין על אם בא עלי' יבם בין על א"א דעלמא והחידוש הוא בבא עלי' יבם דקנאה קנין גמור מדאו' ובסנהדרין פריך מא"א דעלמא א"כ תקשי מה משני התם דקבלי' עילוי אכתי תקשי מבא עלי' יבם ודילמא אילונית היא ולאו בת ייבום ע"ש. ולפמ"ש א"ש כיון דאיכא חידוש בבא עלי' יבם שוב י"ל כקושי' הנ"ל דבזה באמת ממתיני' עד שתגדיל ולא קטלי' לי' עד שיתברר דלאו אילונית היא ואינו. דאזלי' בד"נ בת"ר וא"ש:

ושוב הק' מהא דהק' תוס' סנהדרין ס"ח ע"ב ד"ה בן הסמוך ודילמא שנה שלפני גדלות כדאשכחן נדה מ"ו במופלא הסמוך לאיש לענין נדרי והיינו ע"כ דלאו הת"ס הוא שמא לא יביא שערות בזמנו משום דרוב מביאי' שערות בזמנן ואי נימא דמ"מ לא קטלי' לי' עד שיתברר שיביא שערות לאחר י"ג הא אז יפטר משום דאישתני דינא כיון דלאחר י"ג אינו נעשה בן סורר ומורה וכמו דאמרינן שם דף ע"א ע"ב דבאישתני דינא פטור והאריך בזה ע"ש, הנה מ"ש דמשו"ה ל"ה הת"ס משום דרוב מביאי' שערות בזמנן אינו צריך לזה דהרי כתב רש"י דף ע"א ד"ה מתרי' בו לאו משום התראה גמורה כשאר עבירות שאין לוקי' אלא בהתראה דהא התראת עדי' בעי' ועוד זו ספק התראה הוא אם עובר הוא אם לאו שלא מיד בפניהם הוא עובר אלא בסתר ולאח"ז הוא עושה אלא מוכיחי' אותו דבעי' ויסרו אותו שלא ירגיל ואם לא שמע מלקי' אותו בב"ד וכו' מבואר דגבי בן סורר ומורה לא בעי' כדין שאר התראות ואפי' למ"ד הת"ס ל"ש התראה הכא מודה דהת"ס שמה התראה:

וגוף הקושי' לק"מ לפמ"ש חי' הר"ן סנהדרין ס"ט שהק' אהא דקאמר ובד"נ מ' אזלי' בת"ר והא בפ"ק דחולין ילפי' מד"נ דאזלי' בת"ר משום דלא חיישי' דילמא טריפה הרג ותי' דהתם מיירי היכי דא"א למיבדקי' להרוג אי חיישי' למימר שמא במקום נקב ובכה"ג כיון דאמר רחמנא דנקטול רוצח ע"כ ס"ל דאזלי' בת"ר דאינשי דל"ה טריפות אבל היכי שאפשר לקיים את הדין רק במקום שיש לפטור אחד מפני חשש הי' ראוי לחוש בו כגון זה שאפשר שיהא ראוי לקרותו אב מכיון ששהה ב' וג' חדשי' משהביא שתי שערות והיינו דמקשי' מושפטו העדה והצילו העדה ע"ש, ולפ"ז לק"מ כיון דלפי קושיתו אי לא ניזול בת"ר לא משכחת דין בן סורר כלל ודאי אזלי' בת"ר גם בד"נ וקטלי' לי' אבל

אם אפשר לקיים הדין רק במקרה א"א למיקטלי' רק משום רוב שפיר י"ל דלא אזלי' בד"נ בת"ר וממתיני' עד שיתברר הדבר וא"ש, ובדבריו יש ליישב קושי' העולם על ר"ת שבתוס' זבחי' ע"א דלא אזלי' בת"ר להחמיר כיון שנהרג בלא"ה במיתה אחרת א"כ איך משכחת בת כהן בשריפה ודילמא לאו אבוה ואי דאזלי' בת"ר הא בלא"ה נהרגת במיתה אחרת בנשואה בחנק וארוסה בסקילה די"ל דעד כאן לא חידש ר"ת סברא זו אלא באפשר לקיים הדין רק שבמקרה יש יחידי' שיש לדון בזה אבל אם א"א לקיים הדין כלל באופן אחר שפיר אזלי' בת"ר אפי' בין מיתה למיתה להחמיר ושפיר בת כהן בשריפה ולק"מ:

ובפשיטות י"ל על קושי' רעק"א הנ"ל דלעולם בעלמא מעתיני' עד שיתברר אבל בבן סורר דאמרי' בסנהדרין ס"ח אטו בן סורר ומורה על חטאו נהרג על שם סופו נהרג אמרה תודה ימות זכאי ואל ימות חייב כדאמרינן סנהדרין ע"ב בזה אין מעתיני' עד שיתברר וממיתי' אותו ע"י רוב כדי שימות זכאי, ובזה הנני חותם בברכת הודאה על טרחתו, יברך ה' אותו ואת ביתו, ויזמין לו פרנסתו, בכבוד ועושר, עד ביאת רגלי מבשר, כנפשו ונפש ידידו דושו"ט ושלום תורתו באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה צד

שיל"ת ב' אויפאלו ג' במדבר תרנ"ז לפ"ק:

החו"ש, לאוצר בלום, ידינ"פ הרב הגאון המפורסם, חו"ב, משנתו זך ונקי, כקש"ת מו"ה יודא ג"פ ני' אבדק"ק סעמיהאלי:

ע"ד הקושי' בש"ס שבת ל"ד. הנה לפני כמה שבועות כ' לי ג"כ רב חביבי הרבני הנגיד הגדול בתו"י מו"ה משה שמואל שטערן ני' מסערענטש דבר זה בשם ידידי פרו"מ ני' ואעתיק לו מש"כ אליו:

היום קבלתי יקרת מכתבו ואשר הביא לנו מעט צרי קושי' מרב גדול א' בגמ' שבת ל"ד ע"ב דקאמר מטילין אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא אר"ה ברי' דר"י לענין טומאה כדתנן וכו' וקשה אמאי בראה שני ביהש"מ מביא חטאת העוף הבאה על הס' שמא ביהש"מ הוא מן היום ומן הלילה והו"ל ג"י רצופי' וטעון קרבן הא יש ס"ס לפוטרו מקרבן שמא ביהש"מ כולו יום והוי רק ב' ימים ואת"ל שאינו כולו יום דילמא הוי כולו לילה והוי ג"כ רק ב' ימים. ותי' כיון דעכ"פ טמא הוא הוי ס"ס נגד חזקה דלא אמרינן. ורב גדול א' דחה דז"א דהא לענין קרבן לא הוי מוחזק לטומאה:

הנה מ"ש דהוי ס"ס נגד חזקה הוא תמוה דכבר העלו טו"ז וש"ך סי' ק"י דהיכי דאין החזקה סותר לס"ס שפיר אמרינן ס"ס נגד חזקה ע"ש וכאן נמי אין חזקה וס"ס סותרי' זא"ז דהא אפי' שני ביהש"מ כולו יום או כולו לילה נמי טמא זי"ן:

ועוד דהרי כ' הש"ך שם דהיכי דיש ג' ספיקות מהני גם נגד חזקה והרי כאן יש עוד ספק ואת"ל דביהש"מ הוא מן היום ומן הלילה דילמא הוי כל השני ראיות כולה ביום או שניהם כולו בלילה והוי רק שני ימים ושני ראיות או שמא היתה הראשונה כולה ביום והשני' כולה בלילה ולא הוי ג"י רצופי':

ושלישית על כולו דהרי כתב המל"מ פ"ב מטומאת צרעת ה"א דלא אמרינן בספיקא דדינא אוקמא אחזקתי' דבשביל החזקה לא ישתנה הדין ע"ש ועי' תוס' חולין פ"ו ד"ה מ"ט ושע"ת ח"ב כלל ד' וה"נ בשביל חזקת טומאה שלו לא ישתנה הדין שיהי' ביהש"מ מן היום ומן הלילה:

ואמנם לשיטת הסוברים דגם בספיקא דדינא אזלי' בתר חזקה עי' מל"מ שם ועיי' ר"ן קידושין ה' ע"ב ופר"ח כללי ס"ס כלל א' ליתא לדחי' הנ"ל דלענין קרבן ליכא חזקה שהרי משנה שלימה שנינו בנזיר ס"ה משנזקק לזיבה ופירש"י שכבר ראה ב' ראיות וכו' אונסו וספיקו וש"ז טמאי' ואמר רבא בגמ' לא תימא ספק חזא וכו' אלא ודאי חזא ס' מחמת ש"ז וכו' כיון שנזקק לטומאה ספיקו טמא ופירש"י ד"ה לא חזא דהאי ספיקו וכו' וא"כ בודאי חזא ויש ס' בד"א שפיר אמרינן דבנזקק לטומאה שראה שתי ראיות חייב קרבן ודאי מספק וכיון דבספק א' חייב קרבן ודאי א"כ בס"ס אין ספק הב' פועל רק שלא לחייבו קרבן ודאי אבל מ"מ שפיר מחויב חטאת העוף הבאה על הספק כדפירש"י רש"י שם בשבת. אלא די"ל דהתם שאני כדקתני במתני' שרגלי' לדבר ועי' בר"ש זב' פ"ב מ"ב ולא בספיקא דדינא כ' הכא אבל לסוברי' דבספיקא דדינא אזלי' בתר חזקה כבשאר ספק ה"נ מפני נזקק לטומאה:

אבל בגוף הקושי' נ"ל סברא ישרה דלא מהני ס"ס אלא אם שני צדדי ההיתר בס"ס לקולא או שני צדדי האי' בס"ס לחומרא אינם סותרי' זא"ז ויכולי' להיות שניהם אמת כגון ספק אין תחתיו ואת"ל תחתיו שמא באונס דאין תחתיו ואונס אינם סותרי' זא"ז דיכולי' שניהם להיות אמת שהי' אין תחתיו ובאונס וא"כ יש שני צדדי' לתלות בהיתר באין תחתיו ובאונס או לענין בכור ס' כבר ילדה ואת"ל לא ילדה שמא נקיבה יצאה ראשונה דשניהם יכולי' להיות אמת שכבר ילדה וגם נקיבה יצאה ראשונה ויש ב' צדדי' לתלות בהיתר שכבר ילדה ונקיבה יצאה ראשונה וכיוצא בזה הם כל ס"ס אבל כאן שני ספיקות סותרים זא"ז דאם ביהש"מ כולו יום אינו כולו לילה וכן להיפך אם כולו לילה

אינו כולו יום וליכא שני צדדים לפטרו מקרבן דודאי אינו כולו יום וכולו לילה ואין כאן רק צד א' לפטרו שמא כולו יום או כולו לילה וזה לא מקרי ס"ס וא"ש:

ועוד דא"א לומר שמא כולו יום ואת"ל כולו לילה דהרי גם צד זה שהוא כולו לילה פטרו מקרבן וגרע משם אונס חד הוא וע"כ לומר שמא כולו יום ואת"ל מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה א"כ שוב א"א לומר שמא כולו לילה דהרי כבר אמרת שמקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה:

אלא אי קשי' הא קשיא הא איכא ס"ס לפטרו מקרבן שמא ביהש"מ כולו מן היום או כולו מן הלילה והוי רק שני ראיות בשני ימים ואת"ל שביהש"מ הוא מן היום ומן הלילה שמא היו שני הראיות כולה ביום או כולה בלילה ולא הו' רק שני ימים ואת"ל שהי' ראי' א' ביום וא' בלילה שמא ראי' ראשונה ביום ושני' בלילה ואין כאן שני ימים רצופי' והוי אפי' ג"ס לפטור. מיתו בהא י"ל דלא הוי ג"ס דס' זה שמא ראי' ראשונה היתה ביום ושני' בלילה ולא הו' שני ימים רצופי' כבר החזקנו לאי' לענין טומאת ז' דשם ליכא רק צד זה לטהרה דהא אם ביהש"מ כולו יום או לילה טמאה משום שני ימים רצופי' ואם הוא מן היום ומן הלילה וראתה שניהם כולם ביום או בלילה נמי טמאה דהוי ב"י רצופי' ואם ראתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה כ"ש דטמאה ואפי' חיוב קרבן איכא וכיון שכבר החזקנו ספק זה לאיסור לענין טומאת ז' שוב אינו מצטרף לס"ס לענין קרבן כמבואר בדיני ס"ס. אבל אכתי קשי' דהא איכא ב' ספיקות לפטור מקרבן וכמ"ש:

אבל גם הא לק"מ מתרי טעמא דהא הוי ס"ס שא"י להתהפך דאם תתחיל שמא ראי' ראשונה היתה כולה ביום ושני' כולה בלילה וליכא ב"י רצופי' או שמא היו שני הראיות כולם בחלק ביהש"מ שהוא יום או שניהם בחלק ביהש"מ שהוא לילה שוב לא תוכל לומר ואת"ל שהיו מקצתן ביום ומקצתן בלילה שמא ביהש"מ כולו יום או כולו לילה שהרי כבר אמרת דביהש"מ מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה שהרי אמרת את"ל שהיו הראיות מקצתם ביום ומקצתם בלילה ועי' בש"ך דיני ס"ס אות י"ד וכיון דא"י להתהפך לא הוי ס"ס:

ושנית דהני שם אונס חד הוא דהא כמו שהספק הראשון שמא ביהש"מ הוא כולו מן היום או כולו מן הלילה הוי הס' שמא היו שני הראיות כולם ביום או כולם בלילה כמו כן בס' השני את"ל דביהש"מ הוא מן היום ומן הלילה שמא היו שני הראיות כולם ביום או כולם בלילה הוא שם אחד שמא היו שני הראיות ביום או שניהם בלילה ולא הוי ס"ס:

ואין לומר ג"כ ס"ס אפי' ביהש"מ הוא מן היום ומן הלילה שמא ראי' ראשונה ביום ושני' בלילה ואינם ב"י רצופי' ואת"ל ראשונה בלילה או גם שני' ביום שמא היו שניהם

ביום או שניהם בלילה דהשתא שפיר יכול להתהפך ולומר שמא שניהם ביום או שניהם בלילה ואת"ל א' ביום וא' בלילה שמא ראשונה ביום ושני' בלילה. וגם לא הוי שם אונס חד דהא ספק א' משום שאינם רצופי' וס' הב' משום דלא הוי רק ב' ראיות בב' ימים וא"כ ספק ראשון מתיר יותר שאין כאן אפי' טומאת ז' וספק ב' הוא רק לענין קרבן ועיין ש"ך דיני ס"ס אות י"א י"ב דז"א דכבר כתבתי דס' שמא ראשונה ביום ושני' בלילה א"א לצרף לס"ס כיון דכבר החזקנו ס' זה לאי' לענין טומאת ז':

ועוד כמש"ל דא"א שמא ראשונה ביום ושני' בלילה ואת"ל ראשונה בלילה או גם שני' ביום שהרי גם לו יהי' כן שראשונה בלילה ושני' בין ביום בין בלילה אין כאן צד חיוב קרבן וגרע משם אונס חד וע"כ לומר ואת"ל שהי' הראי' מקצתו ביום ומקצתו בלילה ובזה שוב אין כאן צד לפטרו מקרבן ולא הוי ס"ס:

ומה שתמה מעלתו אמאי הביא הגמ' מסיפא ואמאי לא הביא מרישא אם ראה ביה"ש ס' לטומאה שמא הוא ב' ימים וטמא ז' וא"כ מוכח דנידון לשני ימים. לא ידעתי כונתו אם על הא דמביא הגמ' בשבת הלא אינו מפורש לא בגמ' ולא ברש"י אם הביא מראה שני ביהש"מ או מראה ביהש"מ א'. ועוד דאדרבה ראה ב' ימים ביה"ש היינו רישא וראה יום א' ביהש"מ היינו סיפא. ואם כונתו על רישא דמתני' דזבי' פ"א מ"ו ראה א' היום וא' ביהש"מ אחת ביהש"מ ואחת למחר אם שמקצת ראי' מהיום ומקצתה למחר ודאי לקרבן ולטומאה הרי שם הפי' שראתה ודאי קודם ביהש"מ או אחריו דאל"כ אין כאן ודאי דביהש"מ ספק הוא. ואי מהא דקתני אם ס' שמקצת הראי' מהיום ומקצתה למחר ודאי לטומאה וס' לקרבן ופי' הר"ש ואם ס' דשמא כולה מן היום או כולה מן הלילה ודאי לטומאה דממנ"פ איכא שתי' וספק לקרבן דמספקא לן שמא ב' שמא ג' דאי כולה מן היום או כולה מן הלילה שתים ואי מקצתה ביום ומקצתה בלילה ג' הרי גם כאן אין הפי' דהס' הוא על ביהש"מ רק הספק הוא על הראי' אם היתה כולה ביום או כולה בלילה או שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה אי ביהש"מ כולו לילה או מקצתו ביום אי ביהש"מ כולו יום ומקצתו בלילה שלאחריו ועיין רמב"ם בפי' המשנה שם ותראה דלהאי בבא סגי לי' דביהש"מ הוא ס' אם הוא מסוף היום או מתחילת הלילה ורק לבבא דראה ב' ימים ביהש"מ הקדים הא דביהש"מ מן היום ומן הלילה וכו' ושפיר הביא הגמ' בשבת רק הך בבא וא"ש. ובזה תנוח דעתו. וד' יאיר עינינו בתורתו. ויזכור לנו חסדו ואמונתו. כנפשו ונפש ידידו הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צה

בעהי"ת
בדבר שאיזה אנשים מונעים לקדש על יי"ש בקידושא רבא ותולי' עצמן בדברי ידי משה שה"ש רבה מה השמן הזה עליון על כל המשקין שכ' ומזה הטעם אין לקדש קידושא רבא על משקה שקורי' י"ש לפי שאינו נקרא משקה לפי שבדוק ומנוסה שהנותן שמן לתוך י"ש הוא יורד למטה וא"כ אינו משקה ואחרים דחו דבריו שאין למדין מן ההגדות:
הנה אף שדיחוי זו דיחוי מעיקרא הוא דלא מן ההגדה אנו למדים רק ממה שהגדה מספרת האמת כמות שהוא מ"מ לפענ"ד דברי ידי משה אינו מוכרחי' דמה שאמר המד' שצף על כל המשקין אולי רק על ז' משקין קאמר דמכשירי' לקבל טומאה עי' מתני' פ"ו דמכשירי' מ"ד:
ויותר נראה דרק על משקין שהם בטבע הבריאה קאמר המד' שהשמן צף על גביהן ולא משקין שהם המצאה חדשה שבדו בני אדם להוציא ע"י הרכבת כמה מינים וכדומה ולעולם משקה הוא לקדש עליו קידושא רבא. ועוד דאולי הוא משקה במקום שהוא חמר מדינה אבל אינו משקה בכל מקום והמד' אינו אומר שהשמן צף ע"ג רק מה שהם משקין בכל מקום. ובני הרב המאוה"ג מו"ה יצחק יעקב ני' דחה דבריו שאין ראי' דשמא יי"ש נמי מין שמן הוא ויפה אמר וכדמות ראי' לדבריו מה שאחכז"ל מי שאמר לשמן וידליק וכו' ויי"ש נמי דולק א"כ מין שמן הוא. וכבר נהוג עלמא כהני סבא שהביא באה"ט סי' ער"ב סוסק"ז נחלת שבעה סי' צ"ה ובהלק"ט ח"א סי' יו"ד דמקדשין בשחרית של שבת על יי"ש ואין להרהר אחריהן. ידידו החותם בשלום:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צו

בין גאולה לגאולה, ריוח ששון וצהלה, לידינ"פ הרבני החריף ובקי, זך ונקי, כמו"ה אברהם צבי יונג ני' פה העירה:
מכתבו היקר בזמנו של זה לא כזמנו של זה קבלתי והייתי מעוכב בן יומו להשיב ומאז לא הרשני דברים שוני' להשיב ועתה באתי ליישב מה שהאריך לסתור דעת מג"א סי' רע"ג סק"ח שמחזק ומכריח דעת הגאונים שהביא המחבר שאם שתה כוס של יין שחייב עליו ברכה יצא ידי קידוש במקום סעודה דהיינו דוקא אם שתה רביעית מתוס' פסחים ק"א ד"ה ור"י שכתבו דמיירי ששתו בביה"כ ואפ"ה לא יצאו ידי קידוש במקום סעודה יעיי"ש. וק"ל לפר"מ דמאי הוכחה יש מדברי תוס' לדעת הגאונים הא תוס' ע"כ לא ס"ל

כדעת הגאונים שהרי בדף ק' ד"ה רי"א אין מפסיקין וגומר כל הסעודה ומברך בהמ"ז ואח"כ מקדש הקשה תוס' איך יעשה קידוש בלי סעודה הלא אין קידוש אלא במקום סעודה עיי"ש ואי ס"ל לתוס' כהגאונים הלא יוכל לעשות קידוש ושותה רביעית והוי שפיר במקום סעודה ואפי' למ"ש מג"א סקי"ב בשם לבוש וב"ח בדעת הגאונים שצריך שישתה עוד כוס מלבד כוס של קידוש ושתיה זו הוי במקום סעודה הלא גם זה יוכל לעשות ועכ"ח דתוס' לא ס"ל כגאונים וא"כ אין ראי' מג"א מתוס' כלום:

ולפענ"ד הי' נראה לחדש דבר דאמרינן בפסחים קי"ז בין שנים ראשונים ושני' אחרונים מותר לשתות וכן בין ראשון לשני ועי' באשר"י שם דף ק"ח ומג"א סי' תע"ב סק"ז והביא שם רשב"ם בשם ירושלמי דבין ג' לד' אסור שמא ישתכר אבל יין שבתוך המזון אינו משכר וה"נ יין שלפני המזון עיי"ש ועי' בטו"ז סי' הנ"ל סוף סק"ה מבואר דאפי' בכוס א' שייך שמא ישתכר ולפ"ז נ"ל דבפסח אם כבר גמר סעודתו ועושה אח"כ ד' כוסות שלא על הסדר וכמ"ש תוס' פסחים ק' הנ"ל אסור לשתות עוד כוס לאחר קידוש במקום סעודה דהרי הוא יין שלאחר המזון ומשכר, ואולי כיון דשותה לשם מצוה אף דאינו מברך יש בו ג"כ משום נראה כמוסיף על הכוסות ודוקא בין ראשון לשני דאינו שותה רק משום רשות אין בו משום נראה כמוסיף על הכוסות כיון דאינו מברך ודוקא בין ג' לד' כיון שצריך לברך נראה כמוסיף על הכוסות ועיי' אשר"י ומג"א הנ"ל אבל כאן דשותה לשם מצוה אף דאינו מברך י"ל דאסור משום דנראה כמוסיף על הכוסות וצריך עיון:

אבל טעם הראשון נראה ברור ולפ"ז כיון דהך דרי"א אין מפסיקין קאי נמי בפסח שפיר י"ל דתוס' ס"ל כגאוני' ואפי"ה הק' שפיר בפסח ואיך יעשו קידוש בלא סעודה הא בעינן קידוש במקום סעודה ואי שישתה רביעית הלא בזה אינו יי"ח עדיין עד שישתה עוד רביעית כלבוש וב"ח הנ"ל והרי אסור לשתות עוד רביעית שמא ישתכר:

וממילא לק"מ:

ועיין בב"י סי' רע"ג שכ' דאין ראי' שתוס' פלוגי אגאונים ממ"ש בדף ק"א ד"ה טעימו מידי דהיינו טעימת לחם וי"ל דכתבו כן רק משום דבשתיית יין עדיין אינו יי"ח סעודת הלילה אבל לענין קידוש במקום סעודה שפיר י"ל דמהני וכדברי הגאונים והק' בס' תוס' שבת שם סקי"א הלא כתבו תוס' שם ד"ה ובקידושא דמשום סעודת הלילה לא הקפיד דיכול לאכול למחר ג' סעודת רק משום קידוש במקום סעודה ותי' דודאי משום סעודת הלילה ל"ה מטריחם לטעום שם כיון דאפשר למחר אבל כיון שהוצרכו לטעום משום קידוש במקום סעודה שוב הצריכם ללחם דהוא מילתא דשוי' לתרווייהו לקידוש במקום סעודה ולסעודת הלילה עיי"ש. ולפ"ז גם י"ל דל"ק להו לתוס' משום הסעודה של לילה

גופא די"ל יעשנה למחר ולכן הק' דאין קידוש אלא במקום סעודה וכיון שצריך להטריח ולשתות משום קידוש במקום סעודה שוב צריך ללחם כדי לצאת ידי שניהם כנ"ל קידוש במקום סעודה וסעודת הלילה וכיון שעכ"פ צריך לעשות עוד סעודה אמאי אין מפסיקין ולעולם תוס' ס"ל כגאונים וא"ש. ובזה ניחא מה שסיימו תוס' בתירוצם ואותה סעודה עולה לו לסעודת שבת וכו' והוא שפת יתר ולפמ"ש א"ש כיון דקושי' התוס' הי' רק מצד חיוב סעודת הלילה ג"כ דבל"ז לא הי' קשה מצד קידוש במקום סעודה כיון דאפשר למיעבד כגאונים:

ואמנם לפענ"ד נראה בזה דבר חדש דעד כאן לא קאמרי גאוני' שאם שותה רביעית מכוס של קידוש או רביעית מלבד הכוס של קידוש לב"ח ולבוש שיוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה אלא באוכל אח"כ סעודת שבת כדינו בפת שיצא בו ג"כ ידי סעודת שבת דאז אמרי' אף דבעי' קידוש במקום סעודה היינו משום דצריך שלא יהי' הפסק בין קידוש לסעודה [ועיי' תוס' פסחים דף ק"ג ע"ב ד"ה ר' אשי] דהא צריך לאכול לאלתר או שיהי' דעתו לאכול לאלתר וכמבואר בהג"ה סי' ער"ג ס"ג ועיי' מג"א שם סק"ה ושינוי מקום הוי הפסק כמו דהוי הפסק לענין ברכת היין לרב ושמואל וס"ל לגאונים דלא הוי הפסק רק בין קידוש לתחילת הסעודה אבל אם כבר שהם כאן רביעית יין שצריך ברכה לאחריו שהוא שייך לסעודה ובהמ"ז של הסעודה פוטרו מברכה שלאחריו ועיי' תוס' פסחים ק' ד"ה ידי וכבר הוא באמצע סעודה אינו מזיק הפסק וכמו לר"י לענין ברכת היין דבין ברכה לשתי' הוי שינוי מקום הפסק וכמ"ש תוס' ק"א ד"ה ור"י ובאמצע שתי' לא הוי שינוי מקום הפסק ועיי' סי' תקפ"ה בטו"ז ומג"א ותקפ"ח ס"ג. אבל אם אינו אוכל סעודה כלל אח"כ דאינו מקיים סעודת שבת כלל בשתיית רביעית לכ"ע וכמ"ש ב"י הנ"ל ודאי גם הגאונים מודו דלא מקרי קידוש במקום סעודה דהרי כתב רשב"א ק"א דילפי' לי' מדכתי' וקראת לשבת עונג במקום קריאה שם תהא עונג וכיון דאינו יוצא ידי עונג אינו יוצא ידי קריאה. ומכ"ש לטעם השני כיון דאיקבע קידוש על היין מסתמא על היין שבשעת סעודה הוקבע דחשוב וכיון דאין כאן סעודה כלל אין כאן יין בשעת סעודה ואין כאן חשיבות וא"כ גם ידי קידוש במקום סעודה לא יצא כיון דאין כאן סעודה:

וזה לשון הטור סי' ער"ג כתבו הגאונים הא דאמרי' אין קידוש אלא במקום סעודה א"צ שיגמור שם כל סעודתו אלא אפי' אכל דבר מועט או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה יצא ידי קידוש וגומר סעודתו במק"א וכו' והנה הך וגומר סעודתו במק"א הוא שפת יתר וכן הוא ג"כ לשון השו"ע שם אלא הוא הדבר אשר דברנו דוקא אם גומר סעודתו במק"א כדינו לצאת ידי סעודת שבת הוי זה אתחלתא דסעודה וי"ח קידוש במקום סעודה אבל

אם אינו גומר ואינו יי"ח סעודת שבת גם ידי חובת קידוש במקום סעודה לא יצא וכן תחילת לשונו א"צ שיגמור שם כל סעודתו משמע כן דגמר א"צ רק התחלה ואין תחילה בלא סוף:

ומ"ש ב"י דאין ראי' מתוס' נגד הגאונים דתוס' לא כתבו כן משום דבשתיית כוס לא ליפקו ידי קידוש אלא משום דלא נפקי ידי סעודה אלא בפת וכדמשמע מסוף לשונם כונתו דודאי אם הי' יודע שיוכלו לאכול סעודת שבת בביתם הי' יוצאי' יי"ח קידוש במקום סעודה בשתיי' כוס כאן אבל כיון דלא נפקי ידי סעודה אלא בפת ואם לא יוכלו לאכול סעודה בביתם לא יוכלו לצאת לא ידי סעודה ולא ידי קידוש במקום סעודה בשתיית כוס כאן כנ"ל לכן כתבו תוס' דטעימו מידי היינו טעימת לחם שיי"ח סעודה. וע"ז סיים אבל אפשר דמודו לדברי הגאונים הללו דלענין קידוש במקום סעודה שפיר מקרי מקום סעודה במקום ששותה כוס יין שחייב עליו ברכה והיינו אם גומר סעודתו אח"כ בביתו בפת כדינו:

ומ"ש תוס' שם ד"ה ובקידושא שלא הי' מקפיד על סעודת שבת וכו' היינו משום שיכולי' לעשות למחר ג' סעודות כונתם דק"ל אמאי צריך להאי דאין קידוש אלא במקום סעודה אפי' יש קידוש שלא במקום סעודה מ"מ הי' לו להקפיד משום סעודת שבת גופא וע"ז תי' דאי יש קידוש שלא במקום סעודה אין להקפיד משום סעודת שבת דיכולי' לעשות למחר אבל אי אין קידוש אלא במקום סעודה צריך לעשות סעודה היום דוקא בפת אפילו לגאונים רק במקום קידוש א"צ רק שתיית רביעית וא"ש:

ומעתה לק"מ מה שהק' בעל תוס' שבת הנ"ל על הב"י מדברי תוס' אלו שכתבו דאין קפידא בשביל סעודת שבת רק אי יש קידוש שלא במקום סעודה אבל הב"י קאי אי אין קידוש אלא במקום סעודה שפיר יש קפידא משום סעודת שבת דאי ליכא סעודת שבת כלל אפי' במק"א לא הוי שתיית יין רביעית במקום קידוש וקידוש במקום סעודה וכמ"ש:

ולפ"ז שפיר הק' תוס' ואיך יעשו קידוש בלא סעודה כלומר בלא סעודה כלל הלא אין קידוש אלא במקום סעודה ואפי' אם ישתה רביעית מלבד כוס של קידוש כיון דאינו אוכל סעודה כלל אפי' במק"א לא הוי קידוש במקום סעודה אפי' לדעת הגאונים כנ"ל. וע"ז תי' דחשיב קידוש במקום סעודה כיון שמיד אחר הסעודה עושה קידוש ואותה סעודה עולה לו לסעודת שבת. דאי לא היתה עולה לא הוי קידוש במקום סעודה אפי' שתה רביעית וכמ"ש. ולק"מ קושיתו דתוס' נמי ס"ל כגאונים ודבריהם שבעתים מזוקקים ולשון זהב לשונם:

מיהו אפי' לו יהיבנא דתוס' לא ס"ל כגאונים מ"מ דברי מג"א נכונים ואין ראיתו משמואל דס"ל ידי קידוש לא יצאו אלא מהא דפריך הגמ' שם אדאביי הא כל מילי דמר עביד כרב דילמא הא דס"ל לרב ידי קידוש יצאו היינו משום ששתו שם חה מהני לרב וכדעת הגאוני' אבל לשמואל ג"ז לא מהני וכתוס' אבל בלא שתו כלל גם לרב לא יצאו ולכן אמר מי טעימו מידי ובאמת אין הפי' טעימת לחם כמ"ש התוס' לפי האמת רק שתיית יין ומאי פריך אלא ודאי מוכח דשתיית פחות מרביעית הוי לענין קידוש כלא שתו כלל ומדרב לדעת תוס' נשמע לשמואל לדעת הגאונים דפחות מרביעית לא מחשיב כלל דליקרו קידוש במקום סעודה ובעי רביעית דוקא וא"ש::

וכל זה כתבתי להגדיל תורה ויאדיר אבל באמת אני תמה על תמיהתו וכי תוס' בדו זאת מלבם דלר"י מיירי ששתו בביהכ"נ הלא הביאו גמ' ערוכה דברכות מ' שאם הפסיק בין המוציא לאכילה צריך לחזור ולברך וא"כ ר"י ע"כ מיירי ששתו בביהכ"נ והוכיח מג"א שפיר דלדעת הגאונים בעי רביעית דוקא דאל"כ תקשי לגאונים הא ר"י ע"כ מיירי ששתו בביהכ"נ דאל"ה קשי' מהאי דברכות וא"כ לשמואל אמאי לא יצא ידי קידוש נהי דבעי קידוש במקום סעודה דמסתמא רב ושמואל מיירי בגונא דמיירי ר"י ועיי"ש במחה"ש אע"כ דגם לגאונים בעי שתיית רביעית ומה בכך דתוס' פליגו אגאורם הלא אין ראי' מג"א מתוס' אלא מגמ' שהביאו תוס' ומה יענו הגאונים לגמ' זו וזה פשוט ובזה תנוח דעתו יען כי הזמן קצר. וכ"ט מאתו לא יבצר. כנפשו ונפש ידידו הנאמן:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צז

עוד להנ"ל

שיל"ת ג' ויקרא תרמ"ד לפ"ק פה ב' אויפאלו יע"א:

חשתי ולא התמהמתי להשיב מפני הכבוד מ"ש דראי' מג"א רק מתוס' שכ' וכן משמע מתוס' פסחים תפס אותי רק בלשוני וכונתי שראית מג"א ממ"ש התוס' דמיירי ששתו בביהכ"נ דאל"כ לא היו יוצאי' ידי יין לר"י והוכיחו כן מגמ' דברכות ועל תוס' זה אין הגאונים חולקי' דאין תי' לקושי' תוס' מברכות וא"כ תקשי לגאונים אמאי אינו יוצא לשמואל ידי קידוש אע"כ כיון ששתו רק פחות מרביעית גם לגאונים לא יצא ידי קידוש במקום סעודה ואיני יודע שום פקפוק ע"ז:

ועל מ"ש דראית מג"א אינו משמואל אלא מהא דפריך והא כל מילי דמר עביד כרב השיב ידידי נ' דלפ"ז פליגי רב ושמואל דלרב מהני שתי' ולשמואל לא מהני וא"כ גמ' דקאמר

דרבה ס"ל אין קידוש אלא במקום סעודה היינו כשמואל וע"ז פריך הא כל מילי דמר עביד כרב ואכתי איך מוכח דבעי' דוקא רביעית. והנה ביארתי דבר' במכתב הראשון דכך היא ראית מג"א אי נימא דלגאונים אליבא דשמואל די בשתי' פחות מרביעית תקשי לתוס' דפליגי אגאונים וס"ל דלשמואל בעי' אכילת פת דוקא א"כ כיון דע"כ מיירי ששתו בביהכ"נ דלמא רב מודה דבעי' שתיה דוקא ורבה דקאמר טעימו מידי באמת כונתו רק שתי' ולא מוכח דס"ל דבעי קידוש במקום סעודה כשמואל ועביד רק כרב אע"כ דאי בעי שתי' בעי' רביעית דוקא ובביהכ"נ לא שתו רביעית וא"כ רב לא בעי טעימה כלל במקום סעודה וע"כ רבה דאמר טעימו מידי כשמואל דבעי במקום סעודה וקאמר שפיר דס"ל אין קידוש אלא במקום סעודה ופריך שפיר והא כל מילי עביד כרב וממילא נשמע לגאונים אליבא דשמואל דבעי' שתי' לא סגי בפחות מרביעית וכ"ז פשוט ומבואר:

ועל מה שחדשתי דגם לגאונים אינו יי"ח בשתיית רביעית אא"כ אוכל אח"כ במק"א סעודה שיצא בה ידי סעודת שבת. פקפק כ"ת ני' דא"כ ל"ק קושי' הטו"ז סי' רע"ג ס"ה דשפיר משכחת קידוש שלא במקום סעודה אם אינו אוכל אח"כ סעודה כלל. בעת כותבי הי' בלבי שבזה מתורץ קושי' הטו"ז ואם הטו"ז לא ס"ל סברא זו מ"מ ל"ק אמג"א אם ס"ל כן ואטו גברא אגבר' קרמית אלא שגם המג"א בסקי"ב הביא דברי הלבוש וב"ח דס"ל כדעת טו"ז. ואמנם מזה אינו מוכח דמג"א ס"ל כטו"ז דהם לאו מכח קושי' הטו"ז אתי עלה יעיין בב"ח סי' רס"ט ואפי' אם גם הם היו' מחליטי' כן מחמת קושי' הטו"ז מ"מ אין הקושי' דלא משכחת כלל קידוש שלא במקום סעודה לגאונים רק לשיטת הפוסקים שכתבו לעשות קידוש במקום סעודה והלא עפ"י הרוב שאוכלי' סעודת שבת אח"כ הוי ממילא קידוש במקום סעודה ע"י ששותה כוס של קידוש ומזה מוכח דבעי לגאוני' שישתה רביעית מלבד כוס של קידוש ואין להאריך בדברי' פשוטים:

אבל מה שהביא מדברי מג"א סי' רע"ד סק"ב דקאי שאינו אוכל סעודת שבת כלל ומ"מ סיים שצריך לשתות יין אחר הקידוש כמ"ש סי' רע"ג ס"ה והיינו כשי' הגאונים מוכח דס"ל למג"א דלא כמ"ש בדעת הגאונים רק אפי' בלא סעודה כלל אח"כ יוצא לגאונים בשתיית רביעית יפה כתב דמוכח דמג"א ס"ל בדעת הגאונים דלא כמ"ש ועפ"ז כ' דקושייתו במקומו:

אבל בכל זה אני אומר דקושיתו לק"מ וכך הוא ראי' מג"א דס"ל דלגאונים יוצא בשתיית רביעית בלא סעודה כלל אח"כ ותוס' ע"כ חולקי' ע"ז כמו שהוכיח כ"ת ני' מתוס' פסחים ק' אבל ס"ל למג"א דאם עושה אח"כ סעודת שבת כהלכתו גם תוס' מודים דיוצא בשתיית רביעית במקום קידוש דהוא אתחלתא דסעודה וכמו שביארתי בתשו' הקודמת וא"כ

קשי' כיון דלתו' מיירי ששתו בביהכ"נ א"כ לשמואל אמאי אינו יוצא ידי קידוש הא בסתמא עשוי סעודת שבת בביתם וע"כ דשתיית פחות מרביעית לא מהני וה"ה לגאונים אם אינו עושה סעודה אח"כ נמי לא מהני שתי' פחות מרביעית וא"ש. ומכ"ש מ"ש ביישוב קושי' תוס' שבת על הב"י ודאי נכון דב"י ס"ל כדעת הגאונים כמ"ש ודלא כמג"א:

ומה שפקפק עמ"ש דקושי' תוס' הי' בפסח וס"ל כלבוש וב"ח דצריך לשתות רביעית מלבד כוס של קידוש וזה אסור בפסח משום שמא ישכר דבזה אינו מיושב רק ללבוש וב"ח אינני רואה בזה שום סתירה שהרי יישבתי דעת מג"א ומג"א סי' רע"ד סי"ב נראה דס"ל כלבוש וב"ח שהביא דבריהם בלי חולק:

ומ"ש שמפורש בתוס' בכל דבריהם דמייתי משבת לפי דעתי אדרבה משמע מלשון התוס' שכתבו ומיהו ק' לר' איך יעשו ד' כוסות ולא כתבו ומיבו ק' לק"י "בפסח" איך יעשו ד' כוסות דמעיקרא נמי מפסח קשה לי' ולא משבת דאי מעיקרא משבת קמיירי ועכשיו התחילו להקשות מפסח הול"ל כנ"ל. ומ"ש ואותה סעודה עולה לו לסעודת שבת ולא כתבו לסעודת יו"ט היינו משום שהביא ראי' מתוספתא דמיירי בשבת:

ואפי' הי' ק' קושי' תוס' בשבת א"ש דהרי פלוגתא דר"י ור"י ע"כ מיירי גם בפסח כדמוכח בגמ' ובפסח ע"כ מיירי שאינו שותה רביעית מלבד הקידוש כמ"ש וא"כ גם שבת מיירי בכה"ג וק"ל שפיר גם בשבת אפי' ס"ל כשי' הגאונים. ויען עמוס הטרדות אנכי בענינים שונים אסתגר בזה והי' שלום מנאי ידידו דו"ש הטוב באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צח

של"ת ב' אויפאלו ב' תצוה תרנ"ט לפ"ק:

שוכ"ט ושמחת פורים. לאהובי תלמידי הרבני היקר מו"ה יעקב בער נ' גינצלער בישוב געסטעלי:

מכתבך בא אלי בזמנו אבל לא הרשני עטי להשיב לך עד היום ואשר שאלת אותן המחללי' שבת לתיאבון אבל מאמיני' בו אם מחויבי' בקידוש והבדלה. לפענ"ד ודאי מחויב בקידוש והבדלה וז"ל הרמב"ם פכ"ט משבת מצות עשה מה"ת לקדש את יום השבת בדברי' שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו זכירות שבת וקידוש וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה ע"ש ובהבדלה רבים חולקי' שאינו אלא מדרבנן אבל קידוש ודאי דאו' רק קידוש על היין הוא מדרבנן עי' תוס' שבועות כ' ע"ב ד"ה נשים גם בריש הלכות שבת כשמונה מצות שבת

מנה א' לשבות בשביעי ב' שלא לעשות בו מלאכה וכו' ה' לקדש את יום השבת בזכירה. ומה"ת נאמר כיון שמבטל מ"ע א' של שבת ול"ת א' יפטר גם ממ"ע אחרת דשבת וכי מ' שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהי' ריחו נודף כדאמרי' ברכות נ"א ואטו נימא כיון דמחלל שבת בפרהסי' הוי מומר לכה"ת כולה ופטור מכל המצות ולהרבה מן הראשונים הוי מומר לכה"ת ואנן איפכא שמעי' לה ביו"ד סי' קכ"ט דאף דמומר מותר להלותו ברבית מ"מ אסור ללות ממנו ברבית לפי שהוא מוזהר על הריבית והא דשרי להלותו עי' עו"ז שם:

ואי משום היקישא דזכור ושמור הרי אמרי' בשבועות כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה אבל לא איפכא כל שאינו בשמירה אינו בזכירה ולחומרא מקש' ולא לקולא עי' תוס' שם. ועוד דגם מחלל שבת ישנו בדין שמירת שבת אלא שאינו חפץ כמ"ש תוס' ע"ז כ"ז ע"א ד"ה א"ב דמומר לערלות מיהו בר שמירת ברית הוא אלא שאינו חפץ אבל מיהו בר שמירת ברית הוא אם יחפוץ ע"ש ומ"ש שם ובגיטי' גבי קשירה הק' כל שאינו בקשירה כלומר שאינו מקיים מצות וקשרתם אינו בכלל וכתבתם וזה מבטל מצות קשירה מעליו דבריהם צריכי' ביאור ועי' כת"ס או"ח סי' ס"ט. ולפענ"ד כונתם אחת משתים או משום דהו"ל למיכתב וכתבתם קודם וקשרתם דהכתיבה קודם הקשירה אעכ"ח הקדים הקשירה ללמד שמי שאינו קושר קודם אינו בוכתבתם. או משום דתכלית הכתיבה הוא הקשירה וא"כ מי שאינו קושר אין מצוה בכתיבה כלל ולכן אינו בוכתבתם:

אבל קידוש והבדלה אין המצוה על שמירתו את השבת רק על השבת דקביעא וקיימא והקב"ה מקדש השבת שפיר ישנו בזכירה הואיל ואיתא בשמירה אם יחפוץ וכמו שמברך ברכת השחר לכמה שיטות אעפ"י שהוא לא נתחייב בהם מברך על שהקב"ה ברא צרכי העולם עי' או"ח סי' מ"ו:

ויש להביא ראי' לזה מהא דאמרי' בשבועות ד'. י"ג יכול לא יהא יו"כ מכפר אא"כ התענה וקראו מקרא קודש ולא עשה בו מלאכה לא התענה ולא קראו מקרא קודש ועשה בו מלאכה מנין וכו' ופי' רש"י לא קראו מקרא קודש לא קבלו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויו"כ וק' תיפוק לי' כיון דלא התענה ועשה בו מלאכה א"צ לקבלו בברכותיו כלל א"וו דאפ"ה צריך לקבלו בברכותיו וה"נ בשבת אעפ"י שאינו משמרו ממלאכה אפ"ה הוא מחויב הוא בקידוש היום ד"ת וכן בהבדלה לכן נ"ל שיקדש ויבדיל. ומרוב טרדותי לא הספיק הזמן לחפש ולעיין יותר. ומקדש השבת יקדשינו במצותיו ויטהר לבינו לעבדו באמת. וכל שומר שבת כדת מחללו. שכרו הרבה מאוד עפ"י פעלו. ויהי חלקינו עמהם לעולם. עדי ישוכלל היכל ואולם. ויחנינו כשמי עולם. כנפש החותם בברכה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צט

שיל"ת ב' אויפאלו ב' עקב תרנ"א לפ"ק:
ישא ברכה. מאלוקי המערכה. חתני אהובי הרב המאוה"ג כמו"ה גרשון שטערן נ"י אבדק"ק מ' לודאש:
אחרי הודיע משלומינו הטוב וכו' ועל דבר המרדכי פ"ב דמגילה רמז תשצ"ח דכתב דסומא לר"י פטור מקידוש היום ע"ש וק"ל אמאי לא נימא כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה כדאמרי' בשבועות דף כ' דנשים חייבות בקידוש היום ד"ת מה"ט וסומא נמי ודאי דחייב בשמירת שבת כמו דחייב בכל הלאווין אף לר"י כמ"ש פמ"ג או"ח בפתיחה כוללת ח"ש אות ל"ג הנה בגוף הדבר כבר הלכו בו נימושות באחרונים עי' נוב"י תניינא ח' או"ח סי' קי"ב ועי' ספר המכריע סי' ע"ו והג"ה שם מתשובת בשמים ראש סי' ע"ג ועי' חידושי רעק"א יו"ד סי' י"א ובתשו' סי' קס"ט:
ולפענ"ד נראה בפשיטות למ"ש תוס' סנהדרין ע"ח ד"ה שור דלא אמרי' אין היקש למחצה בדבר שהוא בא מהן מן הסברא ובאידך ל"ש סברא זו ע"ש וכן כתבו בר"ה ד' כ"ו ע"ב סוד"ה של יעל וסוד"ה ר"י ועי' ב"י או"ח סי' תרפ"ט וש"מ ב"מ קי"ד ועי' פנ"י קידושי' מ"ג וס' הכריתות בית שני אות י"א ומעתה בשלמא בנשים דילפי' בקידושין ד' ל"ה שחייבת בכל ל"ת שפיר מקשי' זכירה לשמירה דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה אבל בסומא וכי יש קרא ע"ז שחייב בל"ת אלא דמסברא אמרי' דדוקא קו"ע מ"ע פטור אבל חייב להיות שב וא"ת שלא לעבור ל"ת וכיון דתלי' בסברא ל"ש לאקושי זכירה לשמירה:
ועוד נ"ל דאפי' א' סומא מחויב בל"ת מ"מ אם עבר פטור מעונש כדאמרי' להדיא ב"ק ד' פ"ז דלר"י פטור מכל דינים שבתורה וכן כתב להדי' בתשו' בשמים ראש סי' ע"ג ע"ש וא"כ דוקא באשה דישנה בשמירה בכל דיני שמירה כאיש הן באי' והן בעונש אמרי' כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה אבל סומא דאינו בכל דיני שמירה דאינו מחויב מיתת ב"ד אם חילל שבת אף שאסור לו לעשות מלאכה מ"מ ל"ש לומר דישנו בשמירה כדינה וממילא דל"ש לומר הואיל וישנו בשמירה ישנו בזכירה ומכ"ש דהרי אמרי' בסנהדרין פ"ו לא תגנוב בגונב נפשות שהוא דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בנפשות אף כאן בנפשות ועי' רש"י שם וא"כ שמור את יום השבת נמי דבר הלמד מענינו דבנפשות מדבר שיש בו מיתת ב"ד ולכן נשים דאית בהו מיתת ב"ד בחילול שבת ישנן בשמירה

אבל סומא שאינו חייב מיתת ב"ד על חילול שבת כנ"ל אינו בכלל שמירה רק בכלל ל"ת כל מלאכה וא"כ אינו בשמירה ואינו בזכירה ולק"מ:

ועוד נ"ל דלכאורה קשה מה קאמר דנשים חייבות בקידוש היום דדרשי' כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה הא מצוה זו גופה דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה הוא מ"ע שהז"ג ונשים פטורות אך זה שיבוש דהא כל עצמו דזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו הוא למידרש כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה ולרבויי נשים דחייבות בקידוש היום א"כ גילתה תורה בהדי' דנשים חייבות בקה"י אבל כיון דצריך זכור ושמור בדיבור א' לחייב נשים בקה"י שוב ל"ל דסומא נמי חייב בקה"י הואיל וישנו בשמירה כיון דלא גילה ק' בהדיא דסומא חייב דהא איכא לאוקמי קרא בנשים שוב אמרי' דסומא פטור מכל המצות פטור נמי ממצוה זו דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה וכ"ת א"כ קרא למאי אתא לנשים ואין לומר מה ראית לרבות נשים ולא סומא נרבה סומא ולא נשים ז"א דמרבה אני נשים שחייבות במ"ע שאין הז"ג ואינו מרבה הסומא שפטור מכל מ"ע אפי' אין הז"ג:

ובס' מלוא הרועים אות סומא כ' דמאשר"י קידושין דף ל"א סי' מ"ט משמע דסומא ג"כ אינו פטור רק ממ"ע שהז"ג והביא ראי' דר"מ יליף בב"ק פ"ז דסומא פטור מדכתיב ואלה המצות והחוקים והמשפטים כל שישנו במשפטי' ישנו במצות וחוקי' וקשה הא גם נשים אינם במשפטי' דאשה פסולה לדון כמבואר בחו"מ סי' ז' ואפ"ה חייבות במ"ע שלא הז"ג אעכ"ח דגם סומא אינו פטור מהאי היקישא רק ממ"ע שהז"ג כאשה ע"ש ובמחכ"ת אין הבנה לדבריו דשם בב"ק הפי' משפטי' עונשין דסומא פטור מכל עונשי' שבתורה אבל אשה איתא במשפטי' וכל עונשי' שבתורה כדילפי' בקידושי' ל"ה אבל במה שפסולה לדון לא איכפת לן וגם בסומא לא איכפת לן בזה:

ועוד נ"ל דלגבי נשים אי דרשי' כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה לא הוי מ"ע שהז"ג כלל והוא עפמ"ש הריטב"א בקידושין ל"ד ליישב קו' תוס' ד"ה מעקה דבהני אע"ג דאיכא ל"ת אין העיקר אלא בעשה שבהם ולא אתי ל"ת אלא לקיומי' עשה דבמעקה כתיב ועשית מעקה לגגיך ובו הרצון והכונה ואח"כ ולא תשים דמים בביתך כלומר לא תעכב מלעשות מצוה זו וכיון דעשה העיקר אלו הי' נשים פטורות מן העשה היו פטורות מלאו שבו שאין הלאו אלא קיום העשה שבו ע"ש וה"נ אני אומר להיפך דבשבת עיקר הוא לאו שבו שמור שלא יעשה מלאכה והעשה הוא תלוי' בלאו שכל יום שאסור במלאכה צריך לקדשו והיינו כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה ואין הזכירה תלוי' בזמן רק בשמירה אלא שהשמירה תלוי' בזמן ובזה לא איכפת לן שהרי נשים חייבות בל"ת שהז"ג:

ויש להסביר יותר לפמ"ש תוס' רי"ד שם בדף כ"ט דמשו"ה צריך אותו ולא אותה דאשה פטורה למול את בנה ולא פטרי' לה משום דהוי מ"ע שהז"ג. דהא דאמרי' דמ"ע שהז"ג נשים פטורות היינו דוקא במצוה דתלי' בגופה והיתה יכולה לעשות המצוה בכל זמן אלא שאין חיוב אלא בזמן ידוע אז נשים פטורות אבל למול את בנה היא חייבת באמת בכל זמן אלא דלבן הנמול יש זמן קבוע אימתי מילתו כשירה דוקא אחר ח' ימים וביום ולא בלילה לא מקרי מ"ע שהז"ג כיון דמצד בן הנמול אינה יכולה לקיים רק באותו זמן ושפיר חייבת ע"ש. וה"נ חייבת לקדש את השבת בכל זמן אלא שא"י לקיים משום דאינה בשמירה רק ביום השבת א"כ לבתר דאמרי' כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה דהזכירה תלוי' בשמירה שוב ל"ה מ"ע שהז"ג כלל ואינו נגד הכלל דכל מ"ע שהז"ג נשים פטורות אבל אם נרבה סומא שפטור מכל המצות ואפי' אין הז"ג יהי' הריבוי נגד הכלל דסומא פטור מכל המצות לכן עדיפא לן לריבויי' נשים מלריבויי' סומא:

ובהכי מיושב קושי' תוס' בשבועות ד"ה כל אמאי לא מקשינן איפכא כל שאינו בזכירה אינו בשמירה ולהנ"ל ניחא דאי נקיש איפכא יהי' נגד הכלל דאשה חייבת בכל ל"ת דהא אין הל"ת דשמירה תלוי' בעשה דקה"י אבל אי מקשינן זכירה לשמירה אינו נגד הכלל דאשה פטורה ממ"ע שהז"ג כיון דבתר מקשינן הזכירה תלוי' בשמירה ל"ה מ"ע שהז"ג כלל וא"ש. ובזה הנני חמיך הדו"ש באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ק

שיל"ת ב' אויפאלו ח' וארא תרו"ן לפ"ק:

שוכ"ט להרבני המופלג וכו' מו"ה מנחם מענדל פערל ני':

על דבר קושיתו למ"ש הרא"ש בברכות כ' דאשה אינה בכלל ערבות לכך אינה מוציאה אלא מי שחיובי' מדרבנן ובשו"ת מוצל מאש סי"ב צידד דאפי' במל"ת ומ"ע שאין הז"ג ג"כ אינה בכלל ערבות ע"ש א"כ מה פריך בשבועות ט"ל וכל העבירות שבתורה מכל העולם לא והכתי' וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערבי' זב"ז דלמא בשבועה נפרעי' מכ"ע אפי' נשים אבל בשאר עבירות מנשים לא דאינן בכלל ערבות. והוסיף להקשות למ"ש זרע אברהם דבדרבנן ל"ש ערבות אפי' באנשים א"כ בשבועה אפי' חייב שבועה דרבנן נפרעי' מכ"ע דהא לשוא ועבר אדאורייתא וזה ל"ש בשאר אי':

כל המוסיף גורע והוא דבר בטל דאם נשבע לשקר אפי' אינו מחויב שבועה מדרבנן ג"כ נפרעי' ממנו ומכל העולם וגם בשאר עבירות אף שאפי' מדרבנן אינו מחויב לעבור מ"מ הוי בכלל ערבות:

אבל בגוף הקושי' נ"ל דיש לתמוה על הרא"ש שכתב דאשה אינה בכלל ערבות הרי כתב הרא"ה בחינוך מצוה רט"ל להוכיח כ"א מישראל שאינו מתנהג בכשרות וכו' ונוהגת מצוה זו בכ"מ ובכ"ז בזכרי' ונקיבות ועובר עלי' ולא הוכיח כענין שאמרנו בטל עשה ועוד שהוא מכת הרשעים שעושי' כן ע"ש וא"כ הרי גם הנשים ונקבות בכלל ערבות וא"נ שהרא"ה והרא"ש הם דיעות חלוקות. אבל באמת ענין הערבות שכתב הרא"ש הוא ענין אחר לגמרי כמ"ש הר"ן בר"ה כ"ט כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא שהרי כל ישראל ערבי' זב"ז במצות וכיון שלא יצא חבירו כמ' שלא יצא הוא דמי ע"ש וע"ז כתב הרא"ש דנשים אינן בכלל ערבות דנימא דאם אחר לא יצא הוי כמי שלא יצאה היא ולכן אם היא אינה חייבת א"י להוציא אחרים י"ח אבל משום מצות תוכחה אם בטלה נהי דנענשת משום ביטול מ"ע אבל לא הוי כאלו היא לא יצאה וא"י להוציא אחרים:

ולפ"ז במל"ת ל"ש ענין ערבות שכתב הרא"ש כלל דהוי כאלו הוא עבר דודאי אם חבירו עובר על לאו אין הוא לוקה אפי' הי' בידו למחות ואפי' בי"ש אינו נענש אלא אם יש בידו למחות כדאמרי' בשבועות הנ"ל ואפי' יש בידו למחות הוא בדיני' ורשעי' דמשפחה בדין חמור ורשעי' דעלמא בדין הקל כדאמרי' התם והיינו במשפחה מפני שמחפי' עליו ואחרי' מפני שלא מיחו וביטלו מ"ע דתוכחה. ותימא על בעל מוצל מאש וכל אחרוני' שפלפלו אם שייך במל"ת נשים בכלל ערבות דהרי במל"ת ל"ש ערבות זה אפי' באנשים רק משום מצות תוכחה ולא דהוי כמי שעבר הוא וערבות דמצות תוכחה ודאי שייך גם בנשים כמ"ש חינוך הנ"ל וצ"ע. ולפ"ז לק"מ קושיתו דרא"ש לא כתב שאשה אינה בכלל ערבות אלא בערבות דשייך במ"ע דליהוי כמי שלא יצאה היא אבל בערבות דשייך במל"ת דהיינו משום תוכחה ודאי שייך גם בנשים כמ"ש החינוך ופריך שפיר בשבועות וכל עבירות וכו' ובזה הנני חותם בברכת התורה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קא

שיל"ת ב' אויפאלו א' דר"ח תמוז דהאי שעתא תרמ"ד לפ"ק:

שוכ"ט לאהובי תלמידי הרבני המופלג החרוץ מו"ה שלמה ני' שטערן בק"ק חוסט:

מה שעמדת על דברת חת"ס או"ח סי' ס"ח שכ' על לשון רמ"א שם ס"ד ושנים לא יאמרו הפטורה בפ"א דתרי קלא לא מישתמעי ונרשם ריב"ש סי' ל"ו ומגילה כ"א וכ' חת"ס והאמת שכן הוא בש"ס שם וכו' ומ"מ למעיין בד"מ יראה דטעות סופר הוא בשו"ע ותרי מילי קאמר שלא יהי' שנים מפטירין שלא יהא ראובן קורא בתורה ומפטיר חצי הפטורה ושמעון מפטיר חצי השני' וכו' וזהו מהריב"ש ועוד דין א' שלא יהי' שנים קוראי' בב"א וכו' והוא מגמ' הנ"ל ובעיניך יפלא דאמת הדבר שהב"י הביא מהריב"ש דין הראשון אבל הרואה בפני' בריב"ש כ' גם דין השני והארכת:

ואין דעתי נוחה לדקדק כ"כ בדברי האחרונים ואי דייקת כולי האי לא תנינן ובד"מ שלי איתא כ' הריב"ש סי' ל"ו ושנים לא יאמרו הפטורה כי אם אלא א' קורא וא' מתרגם וג"ז נדפס באופן שאפשר לטעות. ובהגהות מהרל"ח כ' בד"מ שלפנינו הובא בענין אחר וז"ל דשנים לא יאמרו הפטורה א' אלא הקורא בתורה צ"ל כל הפטורה ולכן אף אם נשתתק הראשון וכו' והם דברי ריב"ש שהביא ב"י והובא ריב"ש סוס"י מ' ובחת"ס כ' ונרשם שם ריב"ש סי' רי"ו ואינו בסי' רי"ו רק בסי' מ' ודין הראשון הוא בסי' ל"ו ונראי' הדברי' שאיזה טעות הדפוס נזדקר לפני בעל החת"ס ויען שלא הי' לו נ"מ לדינא לעיין בפני' בריב"ש ואין לדקדק בכגון דא:

ומה שעמדת על רמב"ם בפיה"מ שבועות מ"ד הנגזל כיצד שכ' זה הדין ג"כ הוא בשני תנאיו וכו' והוא מחבא דברי' תחת כנפיו ובעה"ב אינו מצוי וכו' אם הפי' שאינו מצוי בביתו כשלקח הנכנס כליו הרי כ' הרמב"ם פ"ד מגזילה ה"ז וח' דאין הנגזל נשבע ונוטל רק מחרים חרם סתם ע"ש. לפענ"ד כונתו פשוטה לפמ"ש סמ"ע רס"י צ' דשלא ברשות אינו דוקא ומיחה בו בעה"ב אלא לאפוקי אם הרשהו בעה"ב שילך לביתו ויטול כלים למשכון בעד חובו ואפי' חייב לו זה הנגזל ע"ש וזה כונת הרמב"ם ובעה"ב אינו מצוי פי' שירשהו לכנס וליתן כלים ולמשכון. אבל הוא בביתו ואם אינו לישנא קלילא כ"כ אין זה חידוש דפיה"מ הועתק בלשון ערבי וכך כתבו אחרונים כמה פעמים. וד' ישלח לנו משיחו הולך תמים. כנפש רבך דו"ש כל הימים:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קב

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק במדבר ל"ח לספירה תר"ן לפ"ק:

חוסן ישועות בחג השבועות, לידידי מור ואהלות וקציעות, הרבני החרוץ ושנון וריח לו כלבנון כמו"ה שרגא פייבל גראסמאנן ני' ויהל בק"ק פעטראוועסעל:

מכתבו הנעים מן ב' בהר בחוקתי בא אלי בעתו ובזמנו וכו' ומה שעמד על דברי רבינו יונה אהא דברכות דף ח' ע"ב לעולם ישלים אדם וכו' ואפי' עטרות ודיבון וי"מ דנקט עטרות ודיבון משום שאין לו תרגום ואינו נראה דהא איכא ברכת כהני וכמה פסוקים אחרים ע"ש ופלא בעיניו דברכת כהנים יש לו תרגום ורצה לפרש עפ"י מתני' דמגילה כ"ה דב"כ הוא מן הנקראים ולא מתרגמי'. פירושו אינו מחוור דהא בגמ' שם אמרי' מ"ט משום דכתיב ישא שלא הקב"ה נושא להם פנים עי' ברש"י שם והיינו שאין מתרגמי' שיבינו ע"ה ואין מתרגמי' בציבור עי' תוס' יו"ט על משנה זו אבל מ"מ אפשר שיש לו תרגום:

ויותר הי' נראה לפרש עפי"מ דדרשי' בסוטה דף ל"ח כה תברכו בלשון הקודש והכי קיי"ל באו"ח סי' קכ"ח סעי' י"ד וא"כ אין לו תרגום שהרי בלשון תרגום אינו ברכת כהנים כלל רק פירוש המלות אלו של ברכת כהנים אבל א"א לומר שיברכום יברכיוך ויטריוך כי אם אומר כן אינו ברכת כהנים כלל לכן ס"ל לר' יונה דברכת כהנים אין לו תרגום כי אינו רק בלה"ק כמו שם ראובן שמעון שאין לו תרגום אבל מצאתי בשל"ה ריש מס' שבת שכ' על דברי רבינו יונה ואע"ג דאית לי' תרגום כמו שנמצא בחומשים שלנו תרגום על אלה פסוקי' אפשר שזה התרגום אינו מקובל מסיני ע"כ יקרא המקרא ג"פ וגם התרגום אולי היא תרגום מקובל ולא הי' מגולה בימי רבינו יונה אחר כותבי זה מצאתי בסידור מהר"ר הירץ ז"ל שכ' ברכינו בברכה המשולשת בתורה לדעתי משולשת בתורה היינו משום דלית לי' תרגום וצריך לשלש המקרא משא"כ בברכה אחרת שנים מקרא ואחד תרגום וה"נ מסתברא מדאמר הכתובה ע"י משה ולא ע"י המתרגם ע"ש העתקתי לשונו הקדוש המתוק מדבש ופירושו מחוור כתלג חיור:

ומה שתמה על מהרש"א שבתוס' ברכות דף כ' ד"ה מדלגי' שכתב ר"ת דליתא להני כללי דהא רביעית דם שאין הנזיר מגלח עליו ואפ"ה הכהן מוזהר וכו' וכתב מהרש"א דלא ידע מאין פסיקא לי' זה דילמא דוקא מטמא אבל אינו מוזהר ע"ש והוא פלא דהרי קרא דילפי' מני' רביעית דם בחולין דף ע"ב בכהן כתיב ועל כל נפשות מת לא יבא וכבר עמד בזה בהגהות הגאונים על המהרש"א. ובספר זרע בירך תי' דהאי קרא בכ"ג כתיב אבל כהן הדיוט אפשר דאינו מוזהר ע"ש. והארכתי בעניני' אלו בתשובה אחד זה כמו ח' שנים לכן צויתי להעתיק לו סנסן קטן אחד מהרבה מ"ש שם ביישוב דברי מהרש"א. ובזה הנני חותם בברכת התורה. יעלה ויצלח על דבר אמת. כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קג

שיל"ת ב' אויפאלו ד' לס' הדברים תרו"ן לפ"ק:
בין המצרים, נזכה לראות בית בנוי בראש הרים, תלמידי אהובי הרבני המופלג החו"ש מו"ה יהודה ני' הירש:
היום באתי להשיבך על מכתבך הבאי' לידי ומ"ש ללמד זכות על ההולכים בש"ק אל השטייערקאמיססיאן להשתדל לפחות מן השטייער או שלא להוסיף משום דאף להאוסרי' שבות במקום פסידא כמ"ש מג"א סי' רמ"ד סקט"ז מהא דע"ז י"ג. יפה כתבת. ומ"ש דילמא משום שיש ספק אם יציל מידם אסור וציינת טו"ז סי' ש"ז סק"ה דאם מסופק מתחילה אסור. הנה מדברי טו"ז אין ראי' דשם ההיתר משום שהוא חשבון של מה בכך ואם מסופק דילמא עדיין יש להם אצלו הרי אינו חשבון של מה בכך אפי' נתברר שאין להם אצלו כלום. מ"מ כיון שקודם החשבון הי' מסופק הי' החשבון לתועלת. אבל כאן מותר אפי' משום ספק הצלה שלא ישתקע הממון ביד עכו"ם ולא אמרו מפני מציל מידם אלא כמציל דהיינו ס' ושם בע"ז י"ג פירש"י שהוא כמציל מידם שמתוך כך יהי' לו עדים ומסייען לו להציל מן העוררי' והרי אינו ודאי שיהי' עוררי' וגם אינו ברור שיציל רק שעי"כ קרוב שיהי' לו עדים ומסייעי' ומ"מ שרי:
ועיין בא"ר סוס"י ש"ז בשם תשו' הב"ח סי' קמ"ו ראובן שיש לו חוב אצל גו' ובשבת נודע לו שילך מן העיר ואפשר שלא ישוב עוד מותר לילך בשבת לקבול עליו לפני השר שיפרענו דבמקום פסידא לא גזרו ע"ש והרי הוא רק ספק דאפשר שלא ישוב ואפ"ה שרי. וכן מצינו לענין מלאכת חוה"מ ואבל דשרי בדבר האבד גם ספק דבר האבד שרי.
ובזה הנני דו"ש ושלום גיסך תלמידי ני' רבך הנאמן:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קד

שיל"ת ב' אויפאלו ב' בהעלותך תרס"ב לפ"ק:
שוכ"ט להאברך השנון שמו ינון. מו"ה אלימלך ני' פריעדלנדער:
עתה באתי על ד"ת מה שהתעורר על דברי ראבי"ה שהביא ב"י סי' ש"ז דאמירה לגוי בדאורייתא נמי לא אסורה אלא בדבר שא"א למצוא תקנה ע"י ישראל לעשותו כגון להתם חמין אבל אם אפשר לעשותו כגון ברה"ר דיכול להביא ע"י מחיצות בנ"א שרי' אמירה לגוי א"כ מה פריך בעירובין ס"ז הזאה שבות ואמירה לנכרי שבות מה הזאה שבות ואינו דוחה שבת אף אמירה לנכרי שבות ואינו דוחה שבת ומאי קושי' דילמא בהאי ינוקא

דאפשר להביא מבית לבית אחר ע"י מחיצה של בנ"א גם ע"י ישראל לכן שבות מותר אבל הזאה א"א לעשות ע"י ישראל בהיתר. קושי' זו א"צ לפנים דגם ראבי' לא התיר שבות באי' היכי דאפשר לעשות בהיתר ע"י ישראל רק שבות דאמירה לגוי דקיל והיינו לפי מה דמשני התם דשאני שבות דאית בי' מעשה כמו הזאה משבות דלית בי' מעשה דהיינו אמירה לגוי אבל לפי הס"ד דמקשה דאין חילוק בין שבות דהזאה דאית בי' מעשה לשבות דאמירה לגוי דאין בו מעשה ודאי גם ראבי' מודה דגם שבות דאמירה לגוי אסור אפי' יש תקנה לעשות בהיתר ע"י ישראל כמו שאר שבות וראבי' לא כתב כן רק לפי המסקנא דשבות דאמירה לעכו"ם קיל לפי שהוא שבות שאין בו מעשה וז"פ:

ועוד הא מסיים שם בשם ראבי' והיכי דא"ל דילמא אתי לאחלופי בר"ה אסור אמירה לגוי אפי' באיסור דרבנן ואפי' לדבר מצוה והק' ב"י וד"מ שדבריו אלו סותרים דבריו הראשונים ע"ש ותי' הב"ח דודאי להעביר אפי' ק' אמה בר"ה מותר ע"י מחיצה של בנ"א דגם ע"י מחיצה של בנ"א נעשה רה"י אבל להוציא מחצר לחצר שלא עירבו דשניהם רה"י ואפ"ה אסרו חכמים דילמא אתי לאחלופי להוציא מרה"י לרה"ר שיטעו לומר מכדי הוצאה מרשות לרשות הוא מ"ל מרה"י לרה"ר ומ"ל מרה"י לרה"י של אחר בזה לא מהני מחיצה של בנ"א דנהי שע"י מחיצה של בנ"א נעשה רה"י מ"מ לא נעשה רה"י של אדם זה ואכתי אתי לאחלופי כנ"ל וממילא דאסור גם אמירה לנכרי זה תורף דברי הב"ח בתוספות ביאור קצת ולחנם התמרמר עליו טו"ז סי' ש"ז סק"ד וכדברי הב"ח מבואר בהדי' בב"י סי' שס"ב ד"ה כתוב בשיבולי הלקט בשם ס' התרומה ע"ש ומה שהתיר רבה בהאי ינוקא להביא חמי ע"י נכרי מבית לבית היינו במילה דוקא כמ"ש תוס' שם ועי' א"ר סי' ש"ז אות ט"ו אבל עכ"פ ע"י מחיצה של בנ"א אסור מבית לבית ופריך שפיר דיהא שבות דאמירה לגוי אסור כמו שבות דהזאה כיון דאין היתר בזה ע"י מחיצה של בנ"א ול"ש בזה היתר דראבי':

וגם לדעת טו"ז סי' ש"ז סק"ד דהא דיש היתר לומר לגוי כיון שיש היתר ע"י מחיצה מבנ"א היינו דוקא ביש שם בנ"א שאפשר לעשות מהם מחיצה וכו' אבל אם אין אפשרות לעשות מחיצה מבנ"א אסור אמירה לעכו"ם לעשות היום ע"ש באריכות ג"כ לק"מ דאביי דפריך משבות דהזאה ידע דהתם לא הי' אפשר לעשות מחיצה מבנ"א ובפרט דבעי' דוקא שלא ידע א' מהם שהועמד שם לשם מחיצה כמבואר סי' שס"ב ס"ה וגם אם עושה מחיצה מבנ"א במזיד בשבת לא מהני כלל אא"כ הי' שם מחיצה בכניסת שבת ונסתרה בשבת עי' סי' הנ"ל ס"ג ומג"א סקי"א ובכה"ג מיירי ראבי' אבל כאן לעשות מחיצה מבנ"א בתחילה בשבת במזיד לא מהני ושפיר אסור אמירה לגוי גם לראבי' ופריך

אבי שפיר מהזאה ומה שהתיר רבה באמת עי' טו"ז שם וא"ש. ובזה הנני חותם בברכת התורה ולומדי' יתחזק ויתאמץ בלימוד גפ"ת וראשוני' ושו"ע. ואז יהי' מקורו ברוך כנפש המצפה להרמת קרן התורה והיראה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קה

ב"ה ב' אויפאלו ד' בהעלותך תרמ"ג לפ"ק:
לרב גדול אחד שליט"א:
מכתבו קבלתי ושמחתי בשלומו הטוב וכו' ובדבר הנידון אשר כתב שבות יעקב שהביא שערי תשובה או"ח סי' שמ"א בחלה שנמצא בתבשיל בשבת דמועיל התרה דהוי כדשיל"מ ומפירי' נדרים לצורך השבת והקשה הא דשיל"מ ל"ש רק במב"מ וכאן הוי מבשא"מ דמיירי בחלה שנפלה לתוך התבשיל. הנה אם לדחות יש דאפשר בתבשיל שהוא מב"מ כגון תבשיל של עיסה ועי' פ"ת יו"ד סי' שכ"ג אות ב' אבל הוכחה שני' שכתב מדכתב ואף דיש ס' ואי במב"מ בעי ק"א ודאי א"ש אבל איני יודע למה הוצרך לראי' כלל הלא לפי הלשון שהביא שע"ת מבואר כן להדי' שכתב ויש להתיר אפי' שלא במינו ואפי' איכא ס' דהוי כדשיל"מ:
ומה שתירץ עפ"י צל"ח ביצה ט"ל דאם יש לו עכשיו היתר לדבר אחד ולהבא לכל דבר אפי' במבשא"מ דשיל"מ לא בטל וה"נ יש לו היתר עכשיו בלא ביטול ליתנו לכהן קטן ולכל אדם ע"י שאלה לכן אפי' בא"מ לא בטל. תי' זה צריך ביאור קצת דלכאורה אין אנו צריכי' בזה לדברי הצל"ח וסגי במ"ש הר"ן בנדרי' נ"ב לדעת הרי"ף דדוקא אם הוא אסור עכשיו ואינו חסר מן איסורו אלא שיהי' מותר לאח"ז אותו חסרון של איסור כיון שהוא מיעוט ראוי שישלמנו החילוק שיש בין מינו לשא"מ אבל כשיש לו היתר עכשיו הרי נתקרב הרבה היתירו של איסור לשל היתר ואין חילוק של מבשא"מ משלימו ואפי' בא"מ לא בטל ע"ש וה"נ כיון שיש לו היתר עכשיו ע"י שאלה ומכ"ש כשישאל יהי' היתר למפרע ונתקרב היתירם ומשו"ה אפי' בא"מ לא בטל וכאן ל"ש מה שהעיר הצל"ח דאנן לא קי"ל כרי"ף רק כראב"י שבב"י סי' ס"ט דמה שמותר עכשיו לא מקרי דשיל"מ שהרי לדבר זה לא נאסר כלל ועי' בש"ך סי' ס"ט סקנ"ו דהרי הכא ניתר אחר השאלה למה שהי' אסור קודם השאלה ועי' בש"ש ש"ו פ"ד:
אבל באמת זה ליתא דהרי גם בנדרים שהוא דשיל"מ ע"י שאלה כ' הר"ן שם דבא"מ בטל אפי' לדעת הרי"ף וא"כ נדחה מ"ש אבל לפי"ז גם דברי צל"ח ביצה תמוהים שהרי

הר"ן שם קאי על נודר מן הבשר וא"כ מותר קודם שאלה לאחר ולאחר שאלה מותר גם לדידי' וא"כ לא יתבטל אפי' בא"מ. ולענ"ד דדברי הצל"ח נכוני' דדוקא אם אנו דני' על חתיכה ידועה שייך לומר כיון דחתיכה זו יש לה היתר עכשיו לאדם אחר ולאח"ז לכל אפי' בא"מ לא בטל כיון שאפשר לחתיכה זו להיות נאכל בהיתר לאיש אחר למה יאכלנה באיסור או שהיא שיוה יותר באו"ה אבל באוסר מין בשר דאין לדון רק מצד הגברא שאסר כל מין בשר עליו וגברא זה אין לו רק היתר א' ע"י שאלה אבל מה שאחר יכול לאכול בשר לא ניתוסף היתר לגבי גברא זה ולהכי לא בטל בא"מ ועי' יו"ד סי' רי"א וטו"ז או"ח סי' תקנ"א סק"ט ויש לעיין בזה.

אבל אי קשי' הא קשי' לי על דברי שבו"י הנ"ל הלא מבואר בנדרים נ"ט דתרומה לא מקרי דשיל"מ משום דליכא מצוה לאיתשולי עלה וההי"נ חלה וכ"כ הש"ך להדי' ביו"ד סי' שכ"ג סק"ז והאיך כתב שבו"י דחלה הוי דשיל"מ וצ"ע. ויש לי הרהורי דברים בזה אבל יען ס' שבות יעקב אינו בידי לא אוכל לשפוט מבחוץ:

ואודיע לכ"מ מה שאמרתי בענין זה לתרץ דעת הר"ן בביצה ס"ט אין צדין דצידד לומר בבצי' שמביא נכרי ביו"ט שאסורי' דילמא היום נולדו ולא אזלי' בתר רובא שנולדו מאתמול משום דלא אזלי' בת"ר בדשיל"מ וכן כתב מג"א סי' תקי"ג סקי"ג בשם יש"ש והקשו עלי' בספר בינה לעתים פ"ב מיו"ט ה"ו וצל"ח פסחים ז' מסוגי' דשם תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר אם רוב חולין חולין והלא מעשר הוא דשיל"מ כמבואר ברמב"ם פ"י ממע"ש הי"ד והוא משנה בביכורים פ"ג ואיך אזלינן בת"ר ע"ש וכבר כתבנו בזה בתשובה א' באורך. וכעת כנל לחלק בסברא ישרה דבשלמא בנידון הר"ן ומג"א גבי ביצים דאין הספק רק על ביצים אלו שמביא הנכרי אלא על כל ביצים שבעולם שאין ישראל יודע שנילדו היום וכולם הם בכלל הספק ועי' פלתי סי' ט"ל אות ב' והנה ודאי יש בעולם מיעוט ביצים שנולדו היום ביו"ט וא"כ ודאי יש כאן אי' ולהכי לא אזלי' בת"ר בדשיל"מ דאמרינן המתין עד למחר ויהיו גם המיעוט ביצים שאסורי' היום היתר גמור אבל שם במעות מעשר אין בכלל הספק רק מעות זה שנמצא והרוב מעיד שמעות זה חולין ואין כאן איסור בזה שפיר אזלי' בת"ר אפי' בדשיל"מ דמה תאמר אכול בירושלים ודאי לא יהי' איסור הא אנו אומרי' על מעות זה שגם לאכלו חוץ לירושלים הוא היתר כמו בירושלים דאין כאן כלל דבר האסור חוץ לירושלים ומותר בירושלים בכלל הס' ועיין בש"ך יו"ד סי' ק"י סקנ"ו דוגמא לזה:

ועוד נ"ל דיש להבין לפי דעת הר"ן בנדרי נ"ב בטעם דשיל"מ לא בטל משום דשוה באו"ה א"כ זה שייך רק לענין ביטול ברוב אבל לענין כל דפריש מרובא פריש מאי נ"מ אם שוה

באו"ה ובשלמא לטעם דעד שתאכלנו באיסור וכו' י"ל גם כאן עד שתסמוך על הרוב המתין עד למחר ולא תצטרך לסמוך על הרוב אבל לטעם הר"ן קשה ונלענ"ד בהקדם מה שנתקשה הפנ"י בקידושין ס"ג ע"ב בהא דקימ"ל דאין ע"א נאמן באיתחזק אי' א"כ כ"ש דאינו נאמן נגד הרוב דרובא וחזקה רובא עדיף וא"כ תקשי סוגי' דהתם דקדשתי את בתי וא"י למי קידשתיה ובא א' ואמר אני קידשתי' נאמן והק' הר"ן הא אין ע"א נאמן בדבר שבערוה דאינו פחות משתים ותי' דוקא היכי שבא להוציא מחזקה אינו נאמן אבל כאן אינו מעיד נגד החזקה רק בא לברר שפיר נאמן ע"ש מ"מ אכתי קשה הא מעיד נגד הרוב דנימא שהוא לא קדשה רק א' מרובא דעלמא ועוד הק' ממעשים בכל יום שלוקחי' בשר מהמקולין עפ"י עדות הטבח אעפ"י שיודעי' שיש לו בשר טריפה מרובה מבשר כשר ואפ"ה נאמן נגד הרוב, והנה קושי' השני' לק"מ לדעתי דהרי שם במקולין הו' קבוע ועי' בסי' ק"י ורשב"א חולין צ"ה ועי' כתובות ט"ו דאמרינן קבוע גם לקולא והוי כמע"מ ואין כאן רוב ושפיר ע"א נאמן אך קושי' הראשונה עדיין קשי':

ונ"ל דבר חדש דל"ש רוב אלא אם הרוב והמיעוט משוני' זה מזה כגון רוב בהמות כשרות ומיעוט טריפות שהמיעוט משונה מהרוב שהרוב כשר ומיעוט טריפה או רוב נשי' בתולות נישאות שהמיעוט משונה מהרוב שהרוב הנישאות הם בתולות ומיעוט אלמנות ויש רוב בפ"ע ומיעוט בפ"ע בזה שייך לומר על דבר שאנו דנין שהוא מהרוב אבל בקידשתי את בתי הלא כל האנשי' שבעולם שוי' ואין חילוק ביניהם לומר שזהו הרוב וזהו המיעוט אלא אנו דנין מי הוא האיש מכל העולם שקידש אשה זו שפיר נאמן ע"א לומר זהו שקידשה דאינו מעיד נגד הרוב דאין כאן רוב ומיעוט כלל, ונראה שזה היתה כונת חת"ס אה"ע ח"ב סי' קמ"ד בהשיגו על פנ"י כתובות י"ב שהקשה ל"ל קרא דמחזירין אבידה בסימני' ת"ל משום ברי ושמא ברי עדיף ואפי' למ"ד לאו ברי עדיף היינו נגד חזקת ממון אבל באבידה ליכא חזקת ממון שהרי אינה של המוצא ותי' דאינו נאמן בברי נגד רובא דעלמא ע"ש והשיג עליו חת"ס ע"ש באריכות ונ"ל שכיוון למ"ש דגבי אבידה ל"ש רוב ומיעוט דאין הרוב חלוק מהמיעוט אלא אנו דנין מי מכל העולם שאבד חפץ זה ושפיר נאמן בברי שהוא אבדו אלא שאין דבריו מבוארי' יפה:

שבתי וראיתי כי דברי פנ"י בקידושין ובכתובות צדקו יחדיו ואין כונת פנ"י בכתובות דאמרי' מא' מרובא דעלמא נפל דבזה ודאי נכון השגת חת"ס אלא כך כונתו איש א' אבד חפץ זה ורובא דעלמא לא אבדו חפץ זה ולאחר האבידה שפיר חלוקי' הרוב דהמיעוט דהמיעוט דהיינו אדם א' אבד חפץ זה ורוב בני אדם לא אבדוהו וא"כ שפיר אנו אומרי' על אדם זה שבא לפנינו שהוא מרובא דעלמא שלא אבדו חפץ זה ולא המיעוט שאבדו

ושפיר אינו נאמן בברי שלו נגד הרוב וז"ל פנ"י דהמוצא יכול לומר דלאו ממנו נפל אלא מרובא דעלמא ואין כונתו לומר דמרובא דעלמא נפל רק כונתו דאמרי' דלאו ממנו נפל אלא הוא מרובא דעלמא שלא נפל מהם וכמ"ש והבן, ובזה צדקו גם דבריו בקידושין כיון דרק א' קידש ורובא דעלמא לא קידשו א"כ נימא שהוא מרובא דעלמא שלא קידשו ולמה נאמן נגד הרוב אבל ודאי אם נאמר הרוב שודאי א' מרובא דעלמא קידש ולכן לא קידש הוא ל"ש רוב כמ"ש דמ"ש זה מזה אלא להיפך אמרי' יען שהוא ודאי לא קידש כיון שהוא מרובא דעלמא שלא קדשוהו ודאי אחר מרובא דעלמא קידשה ויש לתקן לשון הפנ"י שם לכונה זו:

ובזה יש ליישב מה דנראה סותר לסברתי הנ"ל מסוגי' דב"ב כ"ג דפריך וליזול בתר רובא דעלמא וכו' ומאי קושי' הא אין כאן רוב חלוק מהמיעוט אלא א' מכל העולם הרגו ושפיר הקרוב מברר שהוא הרגו דמ"ל זה או זה וכבר התעורר כעין זה אאמו"ר הגאון מו"ה יצחק יעקב אבדק"ק שאמשאן זצ"ל בחידושיו כת"י לסוגיא דרוב וקרוב אבל לפי דרכינו יתכן דאחר ההריגה שפיר חלוק הרוב מהמיעוט דרובא דעלמא לא הרגו רק המיעוט הרגוהו וא"כ נימא דהעיר הקרובה הוא מרובא דעלמא שלא הרגוהו וממילא הרגוהו א' מרובא דעלמא אבל ודאי אין לומר להיפך שודאי א' מרובא דעלמא הרגוהו ולכן לא הרגוהו א' מעיר הקרובה דבזה ל"ש רוב כנ"ל:

המורם מדברינו דל"ש רוב ומיעוט אלא היכי שחלוקי' זה מזה אבל בשווי' אין כאן רוב ומיעוט אלא א' מן כולו ולפ"ז א"ש דכמו שכ' הר"ן לענין ביטול כיון דבדבר שיל"מ קרובי' להיות שווי' באו"ה ל"ש ביטול אם הם מב"מ כיון שקרובי' להיות שוי' ה"נ לענין כל דפריש לפי הנ"ל כיון דלמחר יהי' הכל היתר ולא יהי' כאן רוב ומיעוט ולא נוכל להחליט על שום ביצה אימתי נולדה לכן גם היום שאותן שנולדו היום חלוקי' מרוב ביצים שהם אסורי' משום מוקצה ורוב ביצי' אין בהם איסור מוקצה לא אזלי' בתר רובא כיון שהוא דשיל"מ ואין חילוק גדול ביניהם שוב ל"ש בי' רוב ומיעוט כלל והוא מכוון שפיר למ"ש הר"ן לענין ביטול וא"ש, וכ"ז שייך בדבר שאין חילוק בין הרוב להמיעוט רק באו"ה וממילא בדשיל"מ שפיר לא אזלי' בת"ר דהו' כליכא רוב ומיעוט אלא אחד מן כולו וכמ"ש אבל במעות מעשר שרוב חלוק מהמיעוט בלי חילוק או"ה של אכילה בירושלי' רק דמע"ש הוא ממון גבוה וכמו שפסק הרמב"ם פ"ג ממע"ש הי"ז ומעות חולי' הוא ממון בעלים אף דעכשיו אין אנו דנין ע"ז מ"מ שפיר אזלי' בת"ר שנאבד ממון בעלים ולא ממון גבוה כיון שהרוב חלוק מהמיעוט ויש לו שם בפ"ע ואף שהוא דשיל"מ וקרובים

להיות שוי' באו"ה מ"מ כיון דלענין דין ממון חלוקי' הרוב מהמיעוט שפיר שייך לומר בי' רוב ומיעוט ואזלי' בת"ר וא"ש:

ומעתה נ"ל דגם לטעם רש"י משום עד שתאכלם יש לומר כן דבאמת צריך להבין איך שייך שאכלו באיסור הלא בטל הוא לכן נ"ל דשני הטעמים צריכי' זל"ז דודאי אם היינו אומרי' דהיתר בהיתר נמי בטל ל"ה אמרי' סברא דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר שהרי המיעוט בטל הוא לגבי הרוב ואין כאן מיעוט כלל רק כיון דאמרינן היתר בהיתר לא בטל א"כ בדשיל"מ מצד ההיתר שבו אינו בטל וכמ"ש הר"ן ואין כאן ביטול רק מצד חלק איסור שבו וא"כ מפני מה אתה אוכל המיעוט מפני שהוא איסור ובטל לכן אמרינן עד שתאכלנו באיסור היינו דמה שהוא איסור יגרום לך היתר וביטול תאכלנו בהיתר ולפ"ז גם לענין כל דפריש מרובא פריש דל"א בדשיל"מ ג"כ צריכין לומר כסברא הנ"ל כיון דל"ש רוב רק משום שהמיעוט חלוק שהוא איסור א"כ עד שתאכלנו באיסור דמה שהוא איסור יגרום לך לאכלו תאכלנו בהיתר וממילא במע"ש דאין האיסור גורם שיהי' קרוי רוב רק דין ממון וכמש"ל לדעת הר"ן שוב שפיר אזלי' בתר רובא ול"א עד שתאכלנו באיסור כלל וא"ש. הכ"ד ידידו הדו"ש ומברכו בברכה שלימה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה קו

שיל"ת ב' אויפאלו אור ליום ה' תצוה תר"ן לפ"ק:

בחודש אדר, ילבש הוד והדר, אהובי ידידי הרב המאוה"ג כש"ת מו"ה יקותיאל שווארטץ נ"י אב"ד דק"ק מאנאשטאר יצ"ו:

מכתבו הנעים בא הנה בשעה שלא הייתי בביתי ותמול באתי מקרית תוצות וראיתי מכתבו ולא מצאתי בו חדשות רק פקפוקי' על דברייי ואין דרכי לנצח וכן יהי' דברי מועטי' רק על שני קושיות שכתב בשולי מכתבו אהא דאמרי' בשבת ד' ק"ב העושה נקב בלול של תרנגולי' רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש וכתבו תוס' דלא חשיב לי' שמואל בונה משום דלא חשיב להאי פתח עשוי להכניס ולהוציא ומוכח דלענין מכה בפטיש חייב אעפ"י שאין עשוי להכניס ולהוציא א"כ איך יתרץ שמואל קושי' הש"ס לקמן קמ"ו מ"ש נקב חדש מ"ש אוסופי ע"ש:

ואני בעניותי אינני יודע מה קושי' הא לענין מכה בפטיש שהוא גמר מלאכה אינו חייב אלא אם גומר במחשבתו שיהי' זה גמר מלאכה אבל אם דעתו לתקנו עוד אינו חייב משום מכה בפטיש ועי' במ"מ פ"י משבת הי"ז ושם סי"ב ה"ב וא"כ מוקי לה שמואל

בכה"ג שאין דעתו לעשותו כלי בנקב זה או שרוצה להרחיבו עוד דליכ' משום מכה בפטיש רק משום בונה ופתח ושפיר משני לה כדמשני התם, אלא אי קשי' הא קשי' דקאמר התם ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולי' דעביד לעיולא אוירא ולאפוקי הבלא והרי לשמואל ל"ש זה דלול של תרנגולי' לדידי' נמי אינו עשוי להכניס ולהוציא וצריך לדחוק דמ"מ בלול של תרנגולי' חייב משום מכה בפטיש ולהכי גזרי' שפיר אטו לול של תרנב לי':

אבל יותר נ"ל דבאמת מלשון הרמב"ם פ"י משבת הט"ז שכתב מכה בפטיש וכו' ה"ז תולדה מכה בפטיש וחייב וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין חייב על עשייתו מבואר דהיכי דאין הפתח עשוי להכניס ולהוציא אינו חייב משום מכה בפטיש ולדברי תוס' הנ"ל צ"ל דרמב"ם פסק דלא כשמואל בזה וזה קשה דהא לא מצינו שרב יחלוק בזה אדשמואל, לכן נראה דדוקא בלול של תרנגולי' שדרכו בכך שיהי' זה גמר מלאכתו לעשות נקב שיצא הריח של צואה ולא יזיק להו, בזה ס"ל לשמואל דאעפ"י שאין בפתח עשוי להכניס ולהוציא מ"מ חייב משום מכה בפטיש אבל בשאר נקב שאין דרכו בכך שיהי' זה גמר מלאכתו מודה שמואל דאינו חייב משום מכה בפטיש אלא בעשוי להכניס ולהוציא וכדעת הרמב"ם וא"כ א"ש בדף קמ"ו דאמר ד"ת כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח וממילא לשמואל אינו חייב משום מכה בפטיש וכנ"ל:

וגם מה שהק' אהא דמסיק לשמואל הקודח כ"ש חייב משום מכה בפטיש ולא משכחת אלא בבזעי' בנמצא דפרזלא ושבקי' בגוויי' א"כ לקמן בברייתא ק"ג ע"ב דפליגי ת"ק ור"ש דלת"ק חייב בקורח כ"ש ולר"ש עד שיקדח את כולו ואמאי חייב לת"ק אליבא דשמואל הא במלאכת מכה בפטיש אם דעתו להוסיף עליו ליכא גער מלאכה לא ידענא מאי קושי' דמתחילה הי' בדעתו לקדוח את כולו מעבר לעבר עי' ברש"י וכשקדח כ"ש נמלך והניחו כך ואינו רוצה לקדוח יותר ושפיר הו' גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש כיון שאינו רוצה להוסיף יותר ולר"ש פטור כיון שמתחלה הי' בדעתו לקדוח מעבר לעבר ואדעתא דהכא קדח בעי' שיגמור את כולו ולת"ק חייב דלא בעי' שיגמור את כולו כיון שג"ז מלאכה המתקיימת ולק"מ:

ויען כי הזמן בוגד ב' אקצר באמרי', ואסיים בשמחת פורים, כנפשו ונפש ידידו החותם בברכת שלום ואמת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה קז

שיל"ת ב' אויפאלו ג' וישב תרנ"ג לפ"ק
נחמה בכפלים. ואורך ימים ושנות חיים. מאלקי השמים. לכבוד אהובי מחותני הרב הגאון הגדול מו"ה אליעזר זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק פאקש:
ע"ד אשר דחה כ"מ דעת חכ"ץ סי' פ"ו שכתב בכל שאר איסורי תורה חוץ מאיסורי אכילה ח"ש מותר מה"ת כגון התולש שער א' בנזיר או בשבת או מוציא פחות מכשיעור וכו' מתו"כ פ' אחרי פרק ז' מלאכה שאין חייבי' עלי' כרת מנין שלא יכתוב אות א' ושלא יארג חוט א' וכו' ת"ל מלאכה וכל מלאכה ריבה הנה כתב רמב"ן בחומש כמה פעמים שהברייתות שבתו"כ הם אסמכתות מ"מ היכי דאיכא לשנויי משני' ולפענ"ד נראה למה דאמרי' שבת ק"ד ע"ב כתב אות א' סמוך לכתב תטור דלא כר"א דאי ר"א האמר אחת על האריג חייב ע"ש ונ"ל נהי דלא קי"ל כר"א ופטור מ"מ בזה גם לרבנן עכ"פ ח"ש אסור מה"ת גם לחכ"ץ כיון שהשלים בזה מלאכה שלימה דנהי דטעמא דחזי לאיצטרופי לחוד לא מהני לח"ץ לאסור ח"ש מה"ת בלי ריבוי' דכל חלב אבל כאן הרי מצורף ועומד. והרי בכתב אות א' והשלימה לספר או ארג חוט א' והשלימה לבגד אמרי' התם דחייב וכן פסק הרמב"ם א"כ נהי דבהנ"ל פטור מ"מ כיון שהשלים מלאכה שלימה אסור מה"ת ודוקא בכותב אות א' בתחילה או אורג חוט א' בתחילה כתב חכ"ץ שהוא מותר מה"ת משום דלאו מלאכה הוא כלל אבל במשלים מלאכה שלימה מודה חכ"ץ דח"ש אסור מה"ת ועי' רשב"א שבת ק"ה וירושלמי ר"פ האורג. וזה מדויק בלשון תו"כ אין לי אלא מלאכה שחייבי' עלי' כרת דהיינו שעשה כולה מלאכה שאין חייבי' עלי' כרת פי' שיש כאן מלאכה שלימה דהיינו שתי אותיות ושני חוטי' אריג רק שאין חייבי' עלי' כרת לפי שלא עשאה כולה אלא מקצתה ת"ל מלאכה וכל מלאכה ריבה דהיינו שע"י הי' כל מלאכה פי' מלאכה שלימה בכה"ג ח"ש אסור מה"ת גם במלאכת שבת ויש להאריך בזה אבל עת לקצר. וכ"ט ממנו לא יבצר כנפשו ונפש ידידו מחותנו הדוש"ת באהבה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קח

שיל"ת ב' אויפאלו ג' בא תר"ן לפ"ק:
ישאו הרים שלום, לאוצר בלום, ידידי הרב המאוה"ג מו"ה יקותיאל נ"י שווארטץ אבדק"ק מאנאשטאר והגליל:

שלשום קבלתי מכתבו ויען איננ' בקו הבריאות לכן לא יכולתי להשיב על אתר וגם עתה הקיצור יספיק. ומאי דבדק לן לפמ"ש תוס' שבת ק"ו דשוחט ה"ט דחייב משום דבשעת הקלקול בא לו התיקון שמוציאה מידי אבמה"ח א"כ בפסחים ע"ג בשוחט חטאת בשבת בחוץ וכו' דמסיק תיקן להוציא מידי אבמה"ח תקשי הא לפי המבואר ביו"ד סי' כ"ז בשחיטה פסולה מפרכס אסור משום אבמה"ח ואינו יוצא מידי אבמה"ח עד שתמות א"כ אין התיקון בא אלא לאחר הקלקול ואמאי חייב משום שבת ותי' דתוס' לשיטתייהו שם בפסחים דסוגי' קאי לר' אליבא דר"ש ולא בעי תיקון בשעת הקלקול:

ישמח לבו כי כיון לדעת הגדול כי בבחרותי שמעתי קושי' זו ומטי בי' משמי' דהגאון מו"ה יצחק משה פערלס זצ"ל. ומה שנר' לפענ"ד ביישוב קו' זו אליבא דכ"ע הוא דהא דבעי' לר"י תיקון בשעת הקלקול היינו דוקא היכי דקלקולו יתר על תיקונו אבל היכי דאין קלקלו יתר על תיקונו לא בעי' כלל תיקון בשעת הקלקול וכה"ג כתבו תוס' שבת צ"ד ד"ה ר"ש דבמקלקלי' לא מקרי צריכה לגופה אלא באם צריכה לגופו ולגופה ע"ש ורש"י חולין ח' פי' דמשו"ה הוי שוחט מקלקל משום דבחיי' עומדת לשלשה דברים לגדל וולדות ולחרישה ולאכילה ע"ש ולפ"ז בחטאת דאינו עומד לחרישה דהא אסור בגיזה ועבודה וגם אינו עומד לגדל וולדות דהא הולד חטאת הוא א' מחמש חטאות המתות כדאמרי' בתמורה כ"א וא"כ אין השוחט מקלקל כלל אלא מפני ששחט בחוץ לע"ז וכיון דתיקון להוציא מידי אבמה"ח לב"נ אין קלקולו יתר על תיקונו ולא בע' תיקון בשעת הקלקול ולק"מ אפי' קא' הסוגי' אליבא דר"י:

ויותר נראה לפי מה שלמדתי מדברי רש"י ב"ק ל"ד ע"ב ד"ה בצריך לכלבו שכתב והא דתנן נצרר הדם אעפ"י שלא יצא משום צובע הוא דמחייב והוא פלא הלא מ"מ מקלקל הוא וכל המקלקלי' פטורי' גם במלאכת צביעה אלא דס"ל לרש"י דוקא אם מקלקל בעצם המלאכה הוא דמקלקל פטור כמו מלאכת נטילת נשמה שבעצם המלאכה של נטילת נשמה הוא מקלקל אבל אם חייב משום צובע בעצם מלאכת צביעה אין כאן קלקול אף שמפסיד מצד אחר הא לא מקרי מקלקל כיון שעצם מלאכת צביעה היא תיקון וזה פשוט וא"כ ה"נ כיון שגם בחיי' אינה עומדת לחרישה ולגדל וולדות א"כ בעצם מלאכת נטילת נשמה אינו מקלקל כלל רק מצד אחר ששחט בחוץ לע"ז זה לא מקרי מקלקל וסגי לכ"ע בתיקון כל דהו שהוציא מידי אבמה"ח לב"נ ולא בעי' כלל תיקון בשעת הקלקול משום דאין כאן מקלקל כלל,

ועוד נ"ל לפמ"ש נמ"י ב"ק כ"ב גבי אשו משום חציו איתרבאי דהוי כאלו הבעירו בידיו והק' א"כ איך מדליקין נרות בע"ש והולכות ודולקות בשבת וכן מאחיזין את האור

במדורת בית המוקד וכו' ותי' דאין הפי' דהוי כאלו עושה מלאכה אח"כ אלא דהוי כאלו אגמרי' בידים בהתחלתו כשעשה המעשה שנגמר הדבר מחמתה אח"כ ממילא ע"ש באריכות ולפ"ז ה"נ בשוחט בשבת אף שבע"ח מת אחר זמן גדול מחמת שחיטה זו הרי הוא כאלו אגמרי' בידים נטילת נשמה של בהמה זו בשעה ששחט בשבת ואפי' היתה שחיטה יבשתא שלא יצא דם כבחולין ל"ג לענין טומאה מ"מ ודאי חייב משום נטילת נשמה על מיתתה וא"כ בשוחט בשבת בחוץ לע"ז ניהו שפטור על נטילת נשמה שהוא בעודה מפרכסת דהיינו הוצאות דם עי' תוס' כתובות ו' משום דבזה אין התיקון שמוציא מידי אבמה"ח בשעת הקלקול מ"מ חייב על נטילת נשמה שהוא בשעת מיתתה שנחשב כאלו אגמרי' בשבת ובנטילת נשמה זו הרי תיקונה שמוציאה מידי אבמה"ח לב"נ וא"ש:

ושוב הקשה לתוס' הנ"ל הא מהרשד"ם הק' אמאי שוחט בשבת שחיטתו כשירה נימא אי עביד ל"מ ותי' מהרי"ט משום דלא יתוקן בזה האיסור וגם אם שחיטתו פסולה ל"ה מקלקל דהא מתקן להוציא מידי אבר מה"ח לב"נ ולתוס' הנ"ל הדק"ל דנימא ל"מ והוי שחיטה פסולה ואינו יוצא מידי אבמה"ח עד לאחר פרכס ואין התיקון בשעת הקלקול ומתוקן האיסור לגמרי והך מתני' דשוחט בשבת מוקמיני' בחולין כר"י. הנה לתי' הב' שכתבתי לעיל גם הא לק"מ ועוד דילמא מתני' באמת בלא פרכסה רק מתה מיד בשעת גמר שחיטה דהא לא בעינן פרכס רק במסוכנת אבל לא בבהמה בריאה ועוד אטו משום דס"ל לתנא דמתני' כר"י דהכנה או כר"י דמבשל ס"ל נמי כר"י דמקלקל בחבורה:

אבל קושטא קאמינא דסברת המהרי"ט אינו כמו שהבין מעלתו אבל המעיין בפנים במהרי"ט סי' ט' יראה שסברתו כך הוא דל"ש אעל"מ אלא בדבר שהפעולה הנמשך ממעשה העבירה הוא אסור כגון תמורה אי לאו דגלי קרא והי' הוא ותמורתו יהי' קודש הו"א דל"מ ופעולה שנמשך ממעשה עבירה שהמר שיהי' תמורה הוא בטל וממילא מתוקן האי' מכאן ולהבא שאינו תמורה ונתקיים רצון התורה שלא ימירו ולא יהי' תמורה וכן כל הני דמייתי שם בתמורה קפידות התורה הי' שלא יעשה המעשה כדי שלא יהי' בעולם הפעולה הנמשך מן המעשה כגון אונס שגירש קפידות התורה הי' שלא יגרש כדי שלא תהי' מגורשת ולכן הי' שייך לומר דלא מהני גירושין אי לאו דאיתקש למיתה כמ"ש תוס' שם בתמורה כדי שיתקיים רצון התורה או מקדים תרומה לביכורים רצון התורה שלא יהי' הפעולה הנמשך ממעשיו שיהי' תרומה קודם לביכורים ואם אמרי' לא מהני הרי נתקיים רצון התורה שאין תרומה קודם לביכורי' וכן בפדיון חרמי כהני' שם במהרי"ט שהתורה אמרה לא ימכר ולא יגאל ורצון התורה שלא יהי' נפדה ואמרי' דלא מהני ואינו פדוי שיהי' מקוים רצון התורה אבל בהולך בעש"ג שם במהרי"ט דהפעולה

הנמשך מן העבירה אינו נגד רצון התורה שיהי' כדין כמ"ש מהרי"ט שם רק מעשה הליכה הוא העבירה וזה א"א להחזיר ל"ש אעל"מ ע"ש וכן במ"ש רמב"ן ורשב"א יבמות ק"ג גבי חלצה בסנדל של ע"ז וודאי אלו הי' אמרה תורה לא תחלוץ בסנדל של ע"ז ל"ש עביד ל"מ אבל קפידת התורה על הנמשך ממעשה חליצה זו שהיא מותרת לשוק ונהנית מע"ז לכן אמרי' דל"מ שיתקיים רצון התורה שלא יהנה מע"ז ועיי' טו"א ר"ה כ"ח וחת"ס ר"פ לולב הגזול אבל הא לא אמרי' דל"מ כדי להציל העובר עבירה מאיסור דאדרבה אמרי' הלעיטהו לרשע וימות כדאמרי' ב"ק ס"ט:

ותדע לך שהרי אמרי' בתמורה שם למ"ד ל"מ והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא וא"כ אפי' אמרי' ל"מ מ"מ כיון דל"מ רק מחמת דאנו אומרי' דל"מ אבל בלא"ה הי' מהני שוב אין העושה ניצול מן העבירה והעונש עלי' וע"כ אין סברת מהרי"ט כהבנתו רק כמ"ש. ולפ"ז בשוחט בשבת דהפעולה הנמשך ממעשה השחיטה שיהי' מותר באכילה אינו נגד רצון התורה רק מעשה השחיטה ונטילת נשמה וזה א"א להחזיר ל"ש בי' כלל עביד ל"מ ועיי' חוות דעת סי' א' ונתיבות סי' ר"ח. וגם אפי' אמרי' עביד ל"מ והוי מקלקל מ"מ כיון דלא הוי מקלקל אלא מחמת שאנו אומרי' ל"מ שוב עבר אמימרא דרחמנא ושפי' מתחייב בנפשו וא"ש:

ובהכי ניחא ג"כ מה דק"ל בשבת ק"ה בקורע על מתו בשבת אעפ"י שמתחייב בנפשו יצא ידי קריעה ואמאי נימא דלא יצא והוי מקלקל ופטור דעביד ל"מ ולפמ"ש ז"א דהתם נמי אין קפידת התורה על פעולה הנמשך מהקריעה רק קורע אסרה תורה ומעשה שלו א"א להחזיר ול"ש ל"מ וגם אין אומרי' ל"מ כדי לפוטרו ואפי' אומרי' ל"מ חייב כיון דרק מצד שאנו אומרי' ל"מ הוי מקלקל ממילא חייב משום דעבר אמימרא דרחמנא. מיהו בלא"ה התם לק"מ דאפי' נימא דל"מ מ"מ הוי מתקן כמ"ש הרמב"ם שם בפי' המשנה מפני שדעתו מתישבת וחמימו מתפשר לאותו הקרע והוא דומה למתקן ע"ש ועיי' בתוס' יו"ט שם. ויען כי הייתי בשבוע זו בשוקי בראי וגם אינני בקו הבריאות כהוגן אסתגר בזה והי' כי יבואו דבריו בענין הפסק אשר כתב אשעשע עמו ארוכות וקצרות אי"ה וד' יהיה עמנו ויראנו מתורתו נפלאות לאמיתה של תורה כנפשו ונפש ידידו דוש"ח באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנל

תשובה קט

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו א' ואלה המשפטי' תר"ן לפ"ק:

ידים שניות מדברי סופרים הגיעני בפלפול ארוך. מקורו ברוך. ושם בארה עמ"ש עפ"י דברי נמ"י ב"ק כ"ב דשוחט חייב על שעת מיתת הבהמה דאז התיקון בשעת קלקול דהו' כאלו עושה זה בשעת שחיטה ומע"כ הביא ראי' משבת ק"ז ע"ב השולה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב אלמא אעפ"י שמת אח"כ הוי כאלו המיתו בידים בשעה ששלוהו מן הים יפה כתב. אבל מה שהביא מב"ק ס' בזורה ורוח מסייעו דחייב לענין שבת אינו ענין לכאן דהרי שם לענין נזיקון פטור ובנ"ד מדמה נמ"י שבת לנזיקין אבל הדבר פשוט דשם עיקור מלאכת זורה כך הוא וכך הי' במשכן שכח אחר של הרוח מעורב בו ומשו"ת חייב לענין שבת וכמ"ש בעה"מ שבת ק"ו דבזורה ובורר כיון שעיקר המלאכה הוא באופן שאצ"ל חייב עליהם אפי' למ"ד משאצ"ל פטור ע"ש והארכתי בזה בתשובה:

ומה שהביא סתירה לזה מתוס' שבת ע"ה ד"ה הצד שכתבו דמשו"ה לא מיחייב בצידת חלזון משום נטילת נשמה כמו בשולה דג משום דשמא חלזון דרכו לפרכס ולקרב מיתתו וה"נ בשוחט ע"י שמפרכסת מקרב מיתתה ע"י מעשיו ואינו חייב אלא על שעת שחיטה. יעיין בס' ראש יוסף שם שפי' דברי תוס' דחלזון אינו מת מעצמו ע"י הוצאת מים אלא ע"י ניענוע ופרכוס הוא מת א"כ האדם אינו עושה כלום ול"ד לשולה דג מן הים וכו' ע"ש ולפ"ז בשוחט גם אם הפרכוס גורם קירוב מיתה מ"מ גם ע"י מעשה שחיטתו הוא מת רק הי' מת בשתי שעות וע"י הפרכוס מת בשעה אחת שפיר מקרי מת מחמת מעשה אדם ועיי' בתוס' סנהדרין ט' ד"ה לרצונו שכתבו דהרוג גופא מצינא לפרש דלא מיפסל מחמת שנאה אלא מחמת שהוא טריפה ואינו ראוי להעיד ע"ש משמע דאפי' רק עשאו טריפה מקרי הרוג כיון שטריפה אינו חי' וסופו למות בחבלה זו ושפיר מיקרי תיקון בשעת קלקול כשמתה הבהמה:

ולפענ"ד נר' בכונת תוס' דודאי בצד חלזון ושולה דג מן הים אם מחזירו למים קודם שיבש כסלע פטור דאינו מת מחמת צידתו ושלייתו כמו בהדביק פת בתנור ורודה קודם שיבא לידי איסור סקילה בשבת דף ד' אלא דבדג אם מניחו כ"כ חוץ למים עד שיבש כסלע דשוב א"י לחיות חייב כמו בשופת קדירה אצל האור והוא מתבשל ממילא לכן הוי כמת מחמת מעשיו וחייב משום נטילת נשמה אבל חלזון דרכו לפרכס ולקרב מיתתו וא"כ אי לאו פרכוסי שקירב מיתתו הי' עדיין חי והי' אפשר להחזירו למים ולחיות והי' פטור וא"כ מה שא"א להחזירו ולהחיותו אינו מחמת מעשיו ולכן פטור ועדיף ממאי שאינו יכול לרדותו מן התנור ע"י שאנוס באי' דרבנן שכתבו תוס' שבת הנ"ל ד"ה קודם דפטור אבל בשוחט דלא מצי לאחדורי ובלי פירכוס נמי הי' מת ע"י מעשה שחיטתו שפיר הוי מה שמת אח"כ כאלו המיתו בשעת שחיטה והוי תיקון בשעת הקלקול:

ומה שהביא מסנהדרין ע"ח בהכוהו י' בנ"א בזאח"ז ומת דלריב"ב אחרון חייב אפי' עשאו גוסס ואפי' אמדוהו למיתה הוא מעשה לסתור שהרי כתבו תוס' שם דה"ט כיון שהקילה עליו תורה שחובשי' אותו ואעפ"י שאמדוהו למיתה אין הורגי' אותו כל זמן שהוא חי' וזימני' נמי דאומדי' למיתה וחי אע"ג דרובא מייתי הלכך כיון שבא אחר והרגו פטור וכוונתם נ"ל אע"ג דהולכי' בדנ"פ בת"ר מ"מ כאן גילה תורה דלא ניזל בת"ר כיון שאפשר לברר אם ימות וא"כ לא חייבה אותו תורה מיתה עד שיתברר שמת מחמת חבלה זו ולכן כיון שבא אחר והרגו ולא נתברר פטור וכל זה ל"ש כאן דהרי ודאי מת מחמת שחיטה לא רק רוב וגם לא מצינו שהקילה תורה וא"כ ודאי חשוב מה שמתה אח"כ כאלו המיתה בשעת שחיטה ואפי' אם הפרכוס קירב מיתתה וכתבו עוד ותדע דהא אשכחן גוסס ביד"ש דנחשב כחי לפטור מ' שעשאו גוסס ולפ"ז לענין מלאכת שבת אפשר דאינו חייב על גוסס ביד"ש משום נטילת נשמה ואם עשאו גוסס ביד"א חייב משום מלאכת נטילת נשמה וגם לריב"ב צריך קרא כל נפש כל דהו נפש וחייב האחרון ולענין שבת דליכא קרא הראשון חייב ולא האחרון וא"כ השוחט חייב משום נטילת נשמה כשמתה ולא דייני' לה כמתה מחמת פרכוס שקירב מיתתה לפטור השוחט. ואפי' לו יהיבנא שמצד שהפרכוס קירב מיתתה הוי כשנים שעשאו מלאכה מ"מ ודאי לא עדיף מזה יכול וזה אינו יכול דהרי ע"י שחיטתה היתה מתה עכ"פ ובלי שחיטתו לא הי' פרכוס כלל ובזה לכ"ע יכול חייב ואינו יכול פטור כמבואר בשבת צ"ב ע"ב וברמב"ם פ"א משבת הט"ז:

ומה שהשיג על פירושי במהרי"ט דל"ש עביד ל"מ אלא אם הפעולה הנמשך מן המעשה מתועבת הא בתמורה הפעולה הנמשך מן המעשה אינו מתועבת דהא אדרבה אמרה תורה והי' הוא ותמורתו יהי' קודש ואפ"ה אי לאו דגלי קרא דמהני הו"א דל"מ. ישמיע לאזנו מה שמוציא מפיו הלא אהא דפריך שם בתמורה והרי תמורה וכו' דנימא דל"מ משני שאני התם דא"ק והי' הוא ותמורתו יהי' קודש והיינו דגלי קרא שאין הפעולה הנמשך מן המעשה מתועב רק המעשה ולהכי מהני אבל אם לא גלי' קרא הו"א שפעולה הנמשך מן המעשה מתועב שיהי' זה תמורה ול"מ ואינו קידש. ומש"כ וכן במקדש בביאה א' מחייבי לאווין ל"ש תירוצי כונתו סתומה דהתם ל"ק דנימא עביד ל"מ דהא ילפי' בקידושי' ס"ח מקרא דקידושי' תופסי' בחייבי לאווין ומהני ובאלמנה לכ"ג פריך שם בתמורה דנימא ל"מ ומשני דגלי קרא דמהני לכן א"י להשיב בזה:

ומה שהאריך ליישב דקושי' מהרשד"ם ל"ק רק אם נימא דאפי' אם שחיטתו נבילה מ"מ חילל שבת דתיקון מידי אבטה"ח לב"נ אבל אם נימא כקושיתו דאם ל"מ שוב לא חילל

שבת א"כ מהני וכן חוזר חלילה לכן אמרי' דמהני. יעיי' בתוס' ב"מ ל' ע"א ד"ה אף שהקשו ועלה עלי' זכר אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא לי' להפסיל פרה שדמי' יקרים בשביל דבר מועט ותי' כיון דאם היתה כשירה הוי ניחא לי' ולכך אין להכשיר עיי"ש ביאור דבריהם דאם נימא שהוא כשירה הרי ניחא לי' וראוי' להיות פסולה ואי נימא דפסולה לא ניחא וראוי להיות כשירה לכן אזלי' לחומרא ופסולה ע"ש וה"נ אם אמרי' דשחיטתו כשירה א"כ חילל שבת וראוי להיות פסולה משום עביד ל"מ ואם היא פסולה א"כ לא חילל שבת וראוי להיות שחיטה כשירה א"כ ראוי ליל"ך לחומרא כמו התם ולומר דל"מ ושחיטתו פסולה ולענין ד"נ הי' למיזל לקולא שאינו מתחייב בנפשו אלא כיון דרק מצד עביד ל"מ ושחיטתו פסולה ומתחייב בנפשו משום דעבר אמימרא דרחמנא כמ"ש במכתב הקדום:

אבל קושטא קאמינא דכאן א"צ לדברי תוס' הנ"ל אלא דאינו חוזר חלילה כלל רק אמרי' דשחיטה שהוא כשירה מן הדין פסולה כדי לתקן האיסור שלא יעבור עבירה שאם אתה אומר כשירה הרי עובר עבירה ומה חוזר חלילה שייך בזה ישים הדברי' על לבו ויראה שכן הוא:

ובאמת לפענ"ד קושי' מהרשד"ם לק"מ לפמ"ש תוס' שם בתמורה דבצורם אוזן בכור ל"ש דל"מ דלא גרע מאלו נפל בו מום מעצמו דשרי ע"ש והרי קיי"ל כר' נתן בחולי' ל"א זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה דכשר וא"כ שחיטה נמי אם נשחט ממילא רק דקאתי הסכין מכח גברא כשר וא"כ ל"ש בי' עביד ל"מ דלא גרע מאלו נשחט מעצמו ע"י שזרק סכין לנועצה בכותל וא"ש:

נוהסבר בדברי מהרי"ט הנ"ל נ"ל עוד דזה ברור דיש חילוק בין כונה לרצון דהרי חשו"ק כשרי' לכתוב את הגט באחרי' עומדי' ע"ג אע"ג דבעי כוונה לשמה מ"מ מלמדי' אותו לכתוב לשמה עי' גיטין כ"ב וחולי' י"ב ומ"מ אקנויי לא מקנה ואפי' באחרי' עע"ג ומלמדי' אותן שיהא מתכוונים להקנות משום דקנין בעי' רצון ומה שאחרים מלמדים אותן לרצות אינו רצון כמו שאמרו פיתוי קטנה אונס הוא ויש להאריך בזה על קושי' תוס' מחליצה עפ"ד ח"צ סי' א' ועי' קצוה"ח סי' ער"ה ואכ"מ. ולפ"ז אני אומר דכך הוא סברת מהרי"ט דוקא במעשה שאינו מועיל אלא ברצון העושה שתהי' מקודשת או מגורשת או שיהי' זה תרומה או ביכורים או עומר או פדיון הקדש או מקדיש וכדומה כל הנ' שם בתמורה אז אמרי' שאם רצונו הוא נגד רצון התורה רצונו בטל וממילא לא אהני מעשיו אבל בשוחט אם שחט כדינו הרי הוא שחיטה כשירה ואפי' אינו רוצה ל"ש עביד ל"מ וה"נ בקורע על מתו בשבת אם קרע כדינו לשם קריעה יצא ידי קריעה

בלי רצונו שיהי' זה קריעה ל"ש בזה כלל על"מ ובזה נתישבו קושיתיו במכתב הראשון.
ובזה יבוא שלום ינוח על ראשו כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קי

שיל"ת ב' אויפאלו ה' מנחם אב ג' לסדר ויברך אתכם תרנ"ג לפ"ק:
מנחם ציון, יראנו בבנין אפריון, והבית הזה יהי' עליון ויסיר אנחה ותוגיון, ויחיש את פדיון, לכבוד ידי"נ הרב המאוה"ג, מעוז ומגדל, איש חמודות מתנהג בחסידות, כקש"ת מו"ה יעקב שפירא ני' האבדק"ק טארצאל יע"א:
יקרת מכתבו הגיענו בעתו ובזמנו ואין אומר השב עד הנה אבל לזאת יסלח ידידי ני' כי יקר ונכבד בעיני וכמה פעמים לקחתי ניירו בידי לעיין בדבריו הערבי' עלי דברי דודים ובכל פעם הפסיקוני טרדות שונות אשר העבירנו על דעתי ולכן איחרתי עד כה:
ועתה באתי על דבר אשר שאל בענין עשיית החומץ בש"ק ויו"ט וסדר מלאכתו הוא כן ממלאי' גיגית גדולה עם קסמין הנקראים האבעלשפאהנער ושופכי' עליהם חומץ חזק מאוד הנקרא עססיג-עססענץ ומשהין החומץ שם שעה או שתים ואח"כ מוציאי' אותו מן הגיגית ע"י ברזא ארוכה שבתוך הגיגית ובתוך אותו ברזא נקב ונותני' בו ברזא קטנה וזה נקרא צאפפען ושופכי' אותו בחזרה לתוך הגיגית עם הוספת קצת חומץ חזק וכן עושי' הרבה פעמים עד שקולטין הקסמין חוזק החימוץ וגם נשאר בשולי החבית טפח או יותר גבוה מטפח מן החומץ החזק מעורב עם הקסמי' וזהו אמה לעשות חומץ.
ואח"כ מתחיל לעשות חומץ באופן זה. מערב בגיגית אחרת מים וחומץ ושפיריטוס ושופך מדות ידיעו' בגיגית אשר בו האמה ושוהה שם שעה או שתים אח"כ מוציא ע"י הברזא הנ"ל כשיעור שנתן בתוכה ועדיין נשאר משקה בתוכה כשיעור שהי' האמה או פחות מעט וחוזר ושפכו לתוך הגיגית שבו האמה ולפעמים בהוספת מעט שפיריטוס וכן עושה הרבה פעמים עד שנעשה חומץ חזק עססיגעססענץ וחוזר ונוטל מן התערובות הנ"ל ושופך בגיגית שבו האמה עד שנעשה חומץ חזק וכן חוזר חלילה ואם ישבות יום א' ממלאכתו יתקלקל האמה ויופסד וא"א כלל לעסוק בעסק זה ודעת מעלתו להתיר לעשות כן בשבת ויו"ט עכ"פ ע"י עכו"ם משום דהוי שבות דשבות במקום פסידא כאשר האריך במכתבו בטעמו ונימוקו:
ואני טרם אחלה לדבר אשעשע בדבריו הנעימים ראשית דבר תמה על הטו"ז או"ח סי' שכ"א סק"ג שעמ"ש המחבר אסור למלוח חתיכות צנון ד' או ה' ביחד מפני שנראה

ככובש כבשי' והכובש אסור מפני שהוא כמבשל וכ' טו"ז רש"י לא נתן טעם זה אלא שע"י המלח נתקשי' והוי תיקון וטעם זה הוא מרמב"ם ונ"ל ללמוד מזה דין חדש דאסור לשפוך בשבת יין או שאר משקי' לתוך כלי שיש בו חומץ כדי שגם זה יהי' חומץ אח"כ דזה הוי ככובש כבשים דהא מתכוין שזה המעט ששופך שם יהי' נכבש ויתחמץ ע"ש ובעיניו יפלא דמשמע שלא המציא דין זה רק לטעם הרמב"ם ולא לרש"י וזה צריך טעם. עוד התפלא שדין זה הוא נגד משנה ערוכה בשבת קל"ט נותנים מים ע"ג השמרים בשביל שיצלו ופי' הרע"ב בפי' השני ונותנים מים ע"ג שמרים שנשארו בחביות וקולטי' המים טעם היין ומוציאי' אותם בשבת ושותי' אותם ואין בזה משום בורר וכו' וכתב המאירי שם בפי' א' ואני מצאתי כן גם בחי' ר"ן שם הביא רק פי' זה בשם רבינו יהונתן ע"ש ומ"ל מים מתהפכי' ליין או יין מתהפך לחומץ. וגם קשה לי' ממעשי' בכל יום וכי אסור למזוג יין או חומץ במים. ולכן חילק תחילה בין מעט דמותר ובין הרבה דאסור כמו דמחלקי' במי מלח שאינן עזי' בין מעט למרובי' ולא נהירא לי'. לכן חידש דל"ש משום מעבד רק בדבר גוש ולא בדבר צלול אבל מבשל שייך גם בדבר צלול ולכן כתב טו"ז דינו רק לרמב"ם משום מבשל ולא לרש"י משום מעבד ופי' הרע"ב ומאירי הנ"ל הוא לשיטת רש"י ולרמב"ם באמת זה אסור רק לרמב"ם ס"ל כפי' האחר שברע"ב ומאירי שם. ולפ"ז לדעת רש"י מותר אפי' ישראל לשפוך בגיגית הנ"ל דאין בצלול משום מעבד ולרמב"ם דהוא משום מבשל עכ"פ אינו תולדות האור ואין כאן בישול רק מדרבנן ונהי דלישראל אסור אבל ע"י נכרי' הוי שבות דשבות ושרי במקום פסידא עכת"ד:

והנה בגוף הדבר דפשיטא לי' דאין בדבר צלול משום מעבד אני נבוך הרבה לפמ"ש שביארתי בתשו' א' להל' שבת סי'... דפעולת הבישול ופעולת העיבוד אחת הם לפמ"ש הרמב"ם פ"ט דשבת סוף ה"ו כללו של דבר בין שרפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך ה"ז חייב משום מבשל עיי"ש וא"כ פעולת הבישול הוא לרפות גוף קשה ולהקשות גוף רך וכן פעולת העיבוד כ' רש"י בשבת ק"ח ע"ב ד"ה אין מולחי' שהמלח מעבדן ונעשי' קשים וטו"ז סי' שכ"א סק"ו כ' ונ"ל שהם דומים לצנון פי' המלח מרכך הקושי שיש בהן מצד קליפתן ודומה לעיבוד ע"ש וא"כ גם העיבוד מרכך גוף קשה ומקשה גוף רך והוכחתי כן מדברי ר"ן בע"ז ע"ד ע"ב ולפ"ז כיון דהבישול פועל גם בדבר צלול ואדרבה בדבר קשה אין בישול אחר בישול ובצלול אם נצטנן יש בישול אחר בישול לכמה שי' עי' סי' שי"ח ה"נ העיבוד פועל בו וא"כ שייך בי' מעבד. והא דאמר רבא בשבת ע"ה אין עיבוד באוכלין היינו משום דבדבר שעומד לאכילה ל"ש עיבוד אף שעושה פעולת העיבוד ומשו"ה כ' בחי' רשב"א מנחות כ"א דקרבן תמיד ומוסף דשבת כיון שהי' כליל

ואינו נאכל דלאו כעיבוד באוכלין דמי מאחר שאינו נאכל ע"ש ועיין בר"ן ביצה י"א ע"א אין מולחין את החלבי' כדי שלא יסריחו דמולח מידי דשייך בי' עיבוד כגון חלבי' דלאו אוכלי' גמורי' הם יש בו משום מעבד ועי' ש"מ שם ותוס' שבת סי' שכ"א אות יו"ד אבל העיבוד שפיר פועל באוכלין רק כיון דנאכל אין בו משום מעבד מה"ת ורק מדרבנן ועיי' בתוס' שבת הנ"ל סי' שכ"א אות ה' (ותימא על תויו"ט פי"ד דשבת מ"ב דכ' דמשו"ה לא פי' הרמב"ם משום מעבד כיון דפסק אין עיבוד באוכלין הא זה רק מה"ת אבל מדרבנן יש עיבוד וכמדומה לי שראיתי א' מן האחרונים שעמד בזה] וה"נ במשקי' ודבר צלול לפמ"ש דשייך בהו פעולת העיבוד שפיר י"ל דשייך בהו משום מעבד דרבנן, ולא עוד אלא כיון דיש מיני אוכלין דשייך בהו עיבוד מה"ת כמו חלבי' רק שאין נאכלי' מחמת איסור שבהן שפיר י"ל דגם במשקי' שייך עיבוד מדרבנן אטו אוכלין דשייך בהו עיבוד מה"ת:

ואולי י"ל בחומץ חזק דמבואר ביומא פ"א דפטור אם שותהו ביוה"כ משום דאינו ראוי לשתיה ועיין בטור וב"י סי' תרי"ג א"כ שייך בהו עיבוד מה"ת ואף דראוי לשתי' ע"י מזיגה כיון דלא מישתי' בעינא לא מקרי משקה ועי' שבועות כ"ב גבי חרצין כיון דלא בעיני' אכלי לי' אינשי לא מקרי אכילה וה"נ לא מקרי שתי' דנימא בי' אין עיבוד באוכלי' ולפ"ז ל"ק מה שהק' מעלתו משבת קל"ט דהתם כיון דראוי לשתי' שייך בי' אין עיבוד אבל בחומץ דאינו ראוי לשתיה ל"ש אין עיבוד באוכלי' ואסור משום מעבד:

אבל לפענ"ד ממקומו הוא מוכרע דבדבר צלול ל"ש עיבוד שהרי בברייתא שנינו אין עשיית מי מלח מרובי' לתת לתוך הכבשי' וכו' וכן הוא לשון הטור ושו"ע סי' שכ"א ומשמע דוקא לתת לתוך הכבשים אסור אבל שלא לתוך הכבשי' שרי ועיי' פמ"ג שם באש"א אות ד' ואמאי הא הוי עיבוד במים אעכ"ח דבדבר צלול ל"ש עיבוד וכן משמע מלשון רש"י ד"ה והלא שכ' מפני שהוא כמעבד מתחן את האוכל הנתן לתוכו כדי שיתקיים משמע במים שהוא צלול ל"ש משום מעבד:

אלא דבאמת אין ראי' מזה דבצלול ל"ש מעבד אלא משום דל"ש מעבד אלא אם פועל בזה שיתקיים ימים רבים ולא יפסד כמ"ש חי' הר"ן ואפי' אם פועל שיוכל להתקיים ימים רבים ולא יפסד מ"מ אם אינו עולה לקיום רק לצורך שעתו לא שייך בי' עיבוד כמ"ש תיו"ט אבל במים ל"ש שנותן בו מלח כדי שיתקיים המים ימים רבים ולכן ל"ש בי' עיבוד:

אכן באמת מלישנא דמתני' משמע דמרובי' אסורי' אפי' אינו נותן לתוך הכבשים ועי' פמג"ד שם. ובאמת הוא תמוה אמאי יאסר אי משום דגזרינן אטו שמא יתן לתוך

הכבשים הא הוי גזלג"ז דהא כובש גופא ל"ה עיבוד אלא מדרבנן דאין עיבוד באוכלין ואי משום חשדא ומראית עין שיחשדו אותו שעושה כדי ליתן לתוך הכבשי' הא כיון דאינו עיבוד רק מדרבנן והרי כ' האשר"י בשבת קמ"ו אות ט' דבאיסור דרבנן ל"ש כל מקום שאסרו חכמים משום מראית עין אפי' בח"ח אסור עיי"ש ועיין טו"ז או"ח סוס"י רמ"ז. ונראה דקושי' זו דחקו לתיו"ט שכ' דטעם הרמב"ם שכ' דמרובי' אסורי' מפני שנראה כעושה מלאכה ממלאכת התבשיל ולא משום מעבד משום דפסק אין עיבוד באוכלין ורש"י והרע"ב פסקו כרבה בר ר"ה דיש עיבוד באוכלין ושפיר פי' משום מעבד ותמהו האחרונים נהי דאין עיבוד באוכלין מה"ת מ"מ מדרבנן אסור. ולפמ"ש לק"מ דנהי לתוך הכבשי' הוי עיבוד מדרבנן מ"מ בעושה מי מלח ואינו נותן לתוך הכבשי' וכמו שהוא לישנא דמתני' והרמב"ם לא נקט כלל לתת לתוך הכבשי' הוי גזלג"ז וגם משום מראית עין ליכא לכן צריך טעם משום דנראה כמבשל שהוא מלאכה דאורייתא וכונתו או דמתחזי לאינשי כאלו רוצה לבשל בו ואסור משום מראית עין שיחשדהו שרוצה לעשות מלאכה דאורייתא או שהוא בעצמו מתחזי' כבישול ויבא גם לבשל:

אלא דלפ"ז תקשי מ"ש הרמב"ם וכן לא יעשה מי מלח עזי' וכו' מפרי שנראה כעושה מורייס וכ' כ"מ משום דסתם מורייס עבדי לי' לזמן מרובה לכבוש בו דגים ומשום דמחזי' ככובש כבשי' אסור ותקשי הרי כובש כבשי' גופא אינו מבשל מה"ת שאינו תולדות האור ורק מדרבנן והוי גזלג"ז וכ"ש כאן דאיכא ספיקא טובא שמא לא יעשה כלל מורייס בשבת ואת"ל יעשה שמא לא יכבש בו דגים ואפי' אם כובש בו משמע מדברי כ"מ שאינו כובש כבשים ממש רק מחזי ככובש כבשים וכובש כבשים גופא הוא רק מדרבנן וכן ק' מ"ש דאסור למלוח צנון וכיוצא בו בשבת מפני שנרא ככובש כבשים בשבת והכובש אסור מפני שהוא כמבשל עיי"ש וכיון דכובש אסור מדרבנן משום מחזי כמבשל וצנון הוא רק מחזי ככובש וא"כ הוי גזלג"ז וגם משום מראית עין ליכא למיאסר בח"ח באיסור דרבנן כמש"ל בשם האשר"י:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש לפמ"ש הרא"ש בשבת מ"ב ומשמע דבישרא דתורא לא בישול בכלי ראשון ומותר לתת בשר חי לתוך כלי ראשון שהעבירוהו מעל האור ומיהו אם מליח ישן הוא אפשר דאסור הוא וממהר להתבשל כדאמר לעיל וכו' ועיין טו"ז סי' שי"ח סקי"ג והרי קי"ל ביצה ל"ד א' מביא את האור וכו' וא' נותן את המים וא' נותן בתוכו תבלין וא' מגיס כולן חייבין ועי' שם ברש"י וכן פסק הרמב"ם פ"ט משבת ה"ד ועי' בכ"מ פ"ג הי"א דמגיס חייב משום מבשל לפי שמקרב הבישול ע"ש. ולפ"ז י"ל דס"ל לרמב"ם דבכובש כבשים ומבשלי' אח"כ נמי ממהר להתבשל וא"כ בכבישה מקרב

הבישול ואם כובש בשבת אפי' מבשל אח"כ בחול מ"מ כיון שקירב הבישול בשבת חייב משום מבשל. אלא דבצנון אינו מבשלה אח"כ כלל וגם אינו כבשו לזמן מרובה שעי"ז ימהר הבישול רק לאכול בסעודה אחרת בו ביום לכן אינו אסור מה"ת דל"ה כובש ולכן כ' מפני שנראה ככובש כבשים בשבת ולכן שפיר גזרינן אטו כובש או מפני מראית עין משום דכובש הוא איסור דאורייתא דהוי כמבשל ממש וזה שכתב והכובש אסור מפני שהוא כמבשל וכן במי מלח עזי' שפיר גזרינן כיון דאם כיבש דגים במורייס הוי איסור דאורייתא וא"ש:

ובדברינו אלה יבא על נכון דברי המחבר בסי' שכ"א דבסעי' ב' כתב אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים משום דדמי לעיבוד והוא כפירש"י והרע"ב ובסעי' ג' גבי איסור מליחת צנון כתב מפני שנראה ככובש כבשים והכובש אסור מפני שהוא כמבשל וזה כדעת הרמב"ם והוא פלא למה שינה את טעמו. ולפי הנ"ל א"ש דהמחבר הכריע דאין עיבוד באוכלין מה"ת וא"כ בצנון דאינו עיבוד באמת כמו כובש כבשים שיש עיבוד אלא דאין עיבוד באוכלין ואסור עכ"פ מדרבנן אלא דנראה ככובש כבשים שיש בהם איסור מדרבנן וא"כ הוי גזלג"ז ולא גזרי' ולכן כ' טעם הרמב"ם דכובש כבשים הוי כמבשל ואסור מה"ת ושפיר גזרינן מליחת צנון אטו כבשים אבל בסעי' ב' במי מלח דנקט לתוך הכבשים כלישנא דברייתא ואין איסור אלא משום שכובש באמת אבל העשיי' אין איסור משום שיחש-הוא כדי לכבוש או כדי לבשל ודלא כרמב"ם ורש"י ורע"ב וא"כ בכבשים שאין מבשלי' אחר הכבישה אין כאן איסור משום מבשל לכן נתן טעם משום דדמי לעיבוד ואי דעיבוד אוכלי' הוא רק מדרבנן מה בכך הא כיון שנותן לתוך הכבשים הרי הוא מעבד באמת ואסור מדרבנן:

ומה שהביא מעלתו ראי' דאין עיבוד במשקי' דמה"ת אין עיבוד אלא בעורות ונהי דמדרבנן יש עיבוד באוכלין היינו רק בדבר גוש דומי' דמלאכה דאורייתא בעור שהוא דבר גוש ולא בדבר צלול. קשה עלי להכניס עצמי בזה כי אינני יודע לגדור גדר המלאכה מה שלא גדרו חכמז"ל שהרי אמרי' בשבת ע"ד ע"ב שביק תנא דידן בישול סממני' דהוי במשכן ונקט אופה דל"ש כלל במלאכת משכן ומשני תנא סידורא דפת נקט ופירש"י ואופה במקום בישול סממני' הוא דהוא בישול דפת ועי' ברע"ב שם ואף דסמני' בישול בדבר צלול ופת אינו אופה בדבר צלול וכהנה רבית:

אבל מה שהביא ראי' משבת קל"ט מפי' שני שברע"ב והוא פי' ראשון שבמאירי דל"ש בדבר צלול משום מעבד ולא ס"ל כרמב"ם דשייך בכובש כבשים משום מבשל. נלפענ"ד דאין ראי' הוא כלל דעי' בטו"ז סי' שכ"א סק"ה שכתב דבאלו אין הטעם משום דדומה

לעיבוד כי אין המלח משנה את טבעם של אלו כמו שהוא משנה את הצנון ושאר דבר טעם שהוא חריף או מר אבל אינו אלא ליתן טעה בהם ע"ש מבואר דל"ש משום עיבוד אלא אם מהפך טבעו אבל בנתינת טעם אפי' של מלח שאינו מהפך טבעו ליכא משום מעבד:

וזה נראה כונת מג"א סק"ה שכתב ול"נ הטעם שאין המלח מועיל להם כ"כ וכו' וכ"מ בגמ' גבי צנון דהיכי דאין המלח מועיל לו שרי ובמחה"ש תמה הא בגמ' לא שרי אלא היכי דמקלקל ומג"א מתיר אפי' אינו מקלקל אלא שאינו מתקן ונדחק בזה ולפענ"ד כונת מג"א שאין המלח מועיל להם שאינו מהפך טבעם וא"כ ל"ה כלל מלאכת עיבוד וכמ"ש טו"ז אלא שמא תאמר דגם בנתינת מלח טעם בהם יש בהם משום עיבוד אעפ"י שאינו מהפך טבעם לזה הביא ראי' מגמ' דאמר ר"נ דהוי מלח פוגלא משום דמפסיד לי' דאמר שמואל פוגלא חורפא מעלי' ואי נימא דבנתינת המלח טעם בו אעפ"י שאינו מהפך טבעו הוי מלאכת עיבוד תקשי נהי דהוי מקלקל אבל בשבת כיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון שיש תיקון פורתא שהוא מכוין להיות בו טעם מלח שפיר חשוב מלאכת מחשבת כמ"ש תוס' חולין ח' ד"ה מותר ע"ש אעכ"ח דלא מקרי מלאכת עיבוד כלל אלא אם מהפך טבעו ולכן הי' ס"ל לר"נ כיון דמפסיד לי' ליכא מלאכת עיבוד כלל אף שהמלח נותן בו טעם דאין זה מלאכת עיבוד ועיקר המלאכ' שהוא מעבד טבעו הוא קלקול גמור ואין בו תיקון כלל ומה דאית בי' תיקון פורת' שיש בו טעם מלח ז"א תיקון במלאכת עיבוד עצמה ועיי' ברש"י ב"ק ל"ד ע"ב ד"ה בצריך לכלבו וכיון דמוכח דמלאכת העיבוד הוא רק במהפך טבעו א"כ בהני דאין המלח מועיל להם להפך טבעו אינו דומה כלל למעבד אף שאינו מקלקל ושרי.

ונראה שלזה נתכוין רש"י בשבת ק"ח ע"ב שכ' אין מולחין צנון וביצה ג' וד' חתיכות יחד שהמלח מעבדין ונעשי' קשים דהיינו שנהפך טבעו והוי תיקון פי' דהאי גופא שנעשי' קשי' ונהפך טבעו הו' תיקון ולכן אסור כיון שעצם מלאכת העיבוד הוי תיקון משא"כ אלו לא הי' תיקון רק מצד טעם מלח שבו ועצם המלאכה שמהפך טבעו הי' קלקול שרי וא"ש:

ועיין בבעה"מ בפסחי' ר"פ ע"א שכ' דחומץ האדומי ושאר ג' מיני מדינה ל"ש בהם טעכ"ע דטעכ"ע היינו אם נרגש טעם הראשון אבל בזה אין טעם הראשון אלא שהוא משתנה ע"י עירובו ומוליד טעם חדש ע"ש ולפ"ז א"ש דבנותן יין או שאר משקי' לתוך כלי שיש בו חומץ כדי שג"ז יהי' חומץ ומהפך טבעו לחומץ שפיר י"ל דיש בו משום מעבד אעפ"י שהוא צלול אבל שם בשבת קל"ט בנותן מים ע"ג שמרי' שהמים רק קולטי'

טעם מיין אבל אין מהפכי' טבע המים ליין שפיר ל"ש בי' משום מעבד ודוקא נקט ומוציא אותו בשבת דאז מותר ליתנו אבל אם מניחו שם שיחמיץ שמהפך טבע המים ליין דתמד ושהחמיץ חייב במעשר עיי' חולין כ"ה ויקח בכסף מעשר וכן לענין יין נסך עיי' יו"ד סי' קכ"ג סי"א ודאי אסור ליתנו ע"ג שמרים אי משום דהוי כמעבד ואי משום דהוי כמבשל. ולפ"ז גם הרמב"ם יוכל לסבור שם כפי' הרע"ב ומאירי אלא דגם מבשל ל"ש אלא כשמהפך טבעו וכמש"ל שמקשה את הרפה ומרפה את הקשה אבל שם שאינו מקבל רק טעם יין שרי ואין בו משום מחזי' כמבשל ואין כאן מחלוקת:

ולפי הנ"ל קשי' לי ג"כ אמאי לא אסור הטו"ז לשפוך משקי' לכלי חומץ בשבת שיתחמץ מהא דאמרינן בביצה כ"ג סחופא כסא אשיראי ביו"ט אסור משום דכמוליד ריחא ופסק כן רמ"א בסי' תקי"א וה"נ לאסר משום דקמוליד ריחא כדאמרינן בעלמא ריחא חלא. אלא דבזה י"ל למ"ש מג"א שם סק"י דמשו"ה מותר לפזר מיני בשמים על גחלי' כדי ליתן ריח טוב בפירות למתקן לאכילה וליכא משום אולידו ריחא שאין כונתו להוליד ריח רק להכשיר אוכלין כמו בישרא שצולי' אגומרי' ועיי' טו"ז שם סק"ח בשם רש"ל וה"נ כיון דקי"ל כרבא ב"ב צ"ו וע"ז ס"ו ע"ב דריחי' חלא וטעמא חמרא חמרא עיי' באו"ח סי' ר"ד וסי' ער"ב א"כ אינו מכוין להוליד ריחא רק להכשיר אוכל ולכן שרי שפיר:

אבל אכתי קשי' לי למה שפי' רש"י שם בביצה דאסור מדרבנן שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה א"כ מ"ל מוליד ריח חדש או מוליד טעם חדש וכיון דבחומץ מוליד טעם חדש ומהפך טבעו ליתסר ואף דקי"ל באו"ח סי' שכ"ד ס"ד כר"י בשבת קנ"ה דשוי אוכלא משוינן ע"ש היינו דוקא כשהאוכל הוא בעולם כמו שם בשבת שמתיר פקיעי עמיר לפני בהמה שרק הוסיף בתיקונו אבל להוליד טעם חדש ודאי אסור וכעין זה מחלק מג"א בסי' תקי"א סקי"א דאע"ג דמותר למלול עשבי' בשבת כמ"ש סי' שכ"ב ס"ה משום דריחא מיהא איתא ואוסופי הוא דקמוסיף מ"מ אסור ליתן בשמים על בגד שמריח כבר שיריח יותר דשאני התם שהריח הוא שם רק שמוסיף במלילתו שיצא ריח משא"כ בבגד דמ"מ מוסיף ריח חדש וה"נ במתיר פקיעי עמיר האוכל הוא שם אלא שבהתרתו משוי אותו ראוי' לבהמה אבל כאן מוסיף טעם חדש ואסור ועיי' בטו"ז רס"י תק"ב גבי הוצאת אש ביו"ט בדעת הרמב"ם שלא התירה תורה או"נ אלא לתקן מה שהוא כבר בעולם אלא שאינו ראוי' לאכול בלי התיקון כמו בישול ואפיי' אבל להמציא ולהוליד שיהי' או"נ דהיינו יש מאין לא התירה התורה עיי"ש וה"נ בפקיעי עמיר מתקן מה שיש כבר בעולם אבל בזה מוליד טעם חדש ואף דאינו יש מאין מ"מ גם הדין אינו שווה רק הבאתי דמיון לסברא הנ"ל:

ונ"ל סברא ישרה דאפי' אי נימא דהמתחיל מלאכה בשבת והוא נגמרה מאיליו בחול חייב ועיי' פמ"ג סוף פתיחה כוללת מה' שבת דהוי כאלו אגמרי' בידים בהאי שעתא וכמ"ש נמ"י ב"ק כ"ב דמה"ט אי התחיל במלאכה בע"ש והיא נגמרת מאילי' בשבת שרי מ"מ היינו דוקא במלאכה אבל במוליד ריחא אין איסור אלא אם הריח נולד ביו"ט או בשבת וכן במוליד טעם חדש אין איסור אלא בכה"ג אבל אם הריח או הטעם חדש אינו נולד אלא בחול אעפ"י שנולד ע"י מעשה שעושה בשבת ויו"ט אין איסור בזה כיון שאינו מוליד בשבת ולפ"ז א"ש דמטעם שכתב הטו"ז דהוי ככובש כבשי' דהוא כמבשל אסור אפי' נתחמץ אח"כ בחול אבל מטעם מוליד ריחא או טעמא אינו אסור בכה"ג אלא אם נולד הטעם או הריח בשבת וא"ש. ולפ"ז בנידון דידן שנעשה חומץ בשבת אסור מטעם מוליד טעם חדש כנ"ל:

ועוד נראה לאסור לשפוך ע"י ישראל שהרי הערובות הזה ממים וחומץ ושפיריטוס שהוא בגיגית אחרת וממשקה הזה נוטל ושופך בגיגית שבו נעשה חומץ אינו ראוי לשתי' והוי מוקצה ואסור לטלטלו ועיי' במג"א סי' שכ"א סק"ז ותשו' מהר"מ שיק או"ח סי' קל"ה אמנם שם פלפל רק בשופך מים ושפיריטוס או חומץ שהוא רא' לשתי' או ליתנו על האוכל והוא דבר הניטל רק מצד שהוא לצורך דבר שאינו ניטל אבל כאן התערובות הזה גופא הוא מוקצה ודבר שאינו ניטל ודאי אסור ע"י ישראל:

ומה שדקדק על הטו"ז אמאי לא המציא דינו רק לטעם הרמב"ם ולא לרש"י משום מעבד. תמהני הלא לא מצינו דשייך מעבד רק במלח ולא בחומץ עיי' שבת ע"ה ע"ב ובראשוני' חולין י"ד. ואפי' לפמ"ש לעיל דעיבוד ובישול פועלי' פעולה אחת מ"מ הרי גם לענין כבוש כמבושל העלה הש"ך סי' ק"ה סק"ב דאין חומץ שווה למלח דבציר הוי כבוש כמבושל אם שהה כשיעור כדי שיתנו על האור וירתיח ולא בחומץ דבעי' דוקא מעל"ע כמו בשאר משקי' וכן העלה פר"ח שם ודוקא לענין חליטת כבד מצינו בסי' ע"ג ס"ב דחליטת חומץ שווה לרותחי' וא"כ אין רחוק שגם טו"ז סובר כן ולא קשה מידי:

אמנם כ"ז ע"י ישראל אבל ע"י עכו"ם יש להתיר. אבל לפענ"ד יש בזה איסור דאורייתא והוא עפמ"ש רמב"ן בחומש פ' אמור בפסוק יהי' לכם שבתון שנצטוינו מה"ת להיות לנו מכוחה ביו"ט אפי' מדברי' שאינן מלאכה לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקלו הפירות ולמלא החביות יין ולפנות הכלי' וכו' ע"ש וכ"כ הריטב"א על המפנה חפיציו מבית לבית שאינו בדין שיאסור התורה הוצאה בכגרוגרת ותתיר העמל הגדול הזה ע"ש ועיי' במ"מ פכ"א משבת ועיי' חת"ס חו"מ סי' קצ"ה ומבואר מדבריהם דכל הני עובדא דחול דאסורי' רק מדרבנן היינו בעושה דרך איקראי אבל אם מטריח בזה בכל יום השבת

אף דאין בו סקילה וכרת וחטאת משום שאינו מל"ט מלאכות ואינו עובר אלאו דל"ת כל מלאכת מ"מ עובר בעשה דתשבות ושבתון וא"כ ה"נ כשעושה מלאכתו בשבת בעשיית החומץ כדרך שהוא עושה בחול בעמל ויגיעה כל היום עובר באיסור עשה דאורייתא [עיין לעיל סי' פ"ט]:

ואמנם בזה הי' נ"ל להתיר ע"י נכרי אם מצווה לו מע"ש לעשות בשבת והוא עפמ"ש בס' בית מאיר אה"ע סי' ה' ס"ד ליישב קושי' פנ"י בתשו' יו"ד סי' ג' שהק' ל"ל אמירה לנכרי שבות ת"ל משום דיש שליחות לנכרי לחומרא ע"ש באורך ותי' ב"מ דדוקא אם המעשה מתועב בעצמו שייך שליחות אבל באיסור שבת דהוא רק שיניח גופו של ישראל ל"ש שליחות דהרי גופו של ישראל נח והוי כמו מצות שעל גופו דל"ש בי' שליחות אך דחה זה מדברי רש"י שבת קנ"ג שפי' בהדי' דשייך בזה שליחות ע"ש וצריך לומר דאין איסור המלאכה משום שיהא גוף הישראל נח ושובת שהרי בכותב שתי אותיות או מוציא כגרוגרת אין בזה עמל ויגיעה וכן בתופר שתי תפירות וכדומה ואפ"ה אסרה רחמנא וע"כ שתורה אסרה מעשה זו והמעשה בעצמו מתועב ושפיר שייך בי' שליחות וא"כ כ"ז באחד מט"ל מלאכות אבל בנידון הנ"ל שאינו מלאכה אלא שהוא טרחא ועמל ואינו שובת שפיר י"ל דמותר ע"י נכרי שהרי גופו של ישראל נח ואי משום ודבר דבר אינו אסור אלא כשאומר לו בשבת אבל בע"ש לא שייך ודבר דבר. עיי' סי' ש"ו וש"ז:

אך כבר העלה ב"מ שם דאיסור אמירה לנכרי שבות חמור יותר מהא דלחומרא יש שליחות לנכרי וא"כ כיון דהוא איסור בפ"ע לא מצד שליחות שוב שפיר יש לאסור גם בנ"ד כיון שהוא איסור עשה ועיי"ש בב"מ דאפי' באיסור דרבנן אמירה לנכרי אסור כ"ש בעשה דאורייתא:

ועדיין סבור הייתי לומר דבנ"ד ל"ש איסור אמירה לעכו"ם לפמ"ש בס' תוס' שבת רס"י רמ"ג דאיסור אמירה לנכרי סמכו על הא דכתי' כל מלאכה לא יעשה בו ומשמע אפי' ע"י אחרי' לא יוכלו לעשות בשבת ע"ש. ולפ"ז ל"ש איסור אמירה לעכו"ם אלא היכי דאית בי' משום מלאכה אבל כאן דאינו מלאכה רק עשה דתשבות או שבתון לא נפקא מכל מלאכה לא יעשה בו ואין בו איסור דאמירה לעכו"ם. אך זה ליתא דהרי קי"ל בחו"מ סי' של"ח סעי' וי"ו דאמירה לעכו"ם אסור בכל איסורי' וכן הוא ביו"ד סי' רצ"ו סעי' ס"ט ועיי' טו"ז רס"י רצ"ז ועי' אה"ע סי' ה' בח"מ סק"ח וב"ש סקט"ז אף דלא כתי' בהו כל מלאכה לא יעשה בהם וא"כ ה"נ באיסור עשה דשבת אסור ע"י גוי משום אמירה לעכו"ם שבות:

ועוד נ"ל דיש בזה משום מלאכה דאורייתא משום בורר דאמרינן בשבת קל"ט ע"ב דבי ר"פ שאפו שיכרא ממנא למנא ופריך האיכא ניצוצות ומשני ניצוצות לבי ר"פ לא חיישי' ופירש"י וכשמגיע לניצוצות משליך הן ופסולתן לחוץ ותחילת שפייתן מן הפסולת ניכר דלאו בורר הוא ועיי' בטור ושו"ע סי' שי"ט סי"ד ובמג"א שם. וז"ל המאירי שם מ"מ מריקי' מכלי אל כלי דרך נחת שעירה את הצלול וישאר הפסולת בשולי הכלי ויזהר כשיגיע לפסולת שלא יוציא מעט מעט טיפה טיפה מן היין הנשאר עם הפסולת שזהו ברירה אלא כיון שיצא הצלול יניחנו מיד וכו'. וכונתם דל"ש בורר אלא במעורב האוכל עם הפסולת כמ"ש מג"א סי' שי"ט סקט"ו וסי' ת"ק סקי"ב וא"כ קודם שמגיע אל הפסולת אין האוכל מעורב עם הפסולת ואין כאן בורר וכשמגיע לפסולת המעורב בשכר אינו בורר אלא משליך הכל לחוץ וכמ"ש מג"א סי' תק"י סקי"ג דמותר לקלוט שומן הצף על פני החלב שקורי' סמעטעני אפי' בשבת וכשיגיע סמוך לחנב יניח קצת עם החלב וכמ"ש סי' שי"ט סי"ד ע"ש. ולפ"ז בנ"ד כשמוציא החומץ בברז' מן הגיגית ושם מעורב החומץ עם הקסמי' ומברר מתוך פסולת שפיר יש בו משום בורר שהוא אב מלאכה כמבואר שי"ט ס"ב. ואפשר דזה הוי כבורר בנפה וכברה כיון דזהו דרך ברירתו עיי' מג"א סק"א. וא"כ ודאי אסור ע"י נכרי משום אמירה לנכרי שבות:

ואל ישיבני מדברי המאירי שבת קל"ט שהביא גם מעלתו שכ' שאין כאן ברירה כלל שאין כאן נתינה במסננת כלל ואינו אלא כמזיגת מים ביין דמשמע כל שאינו במסננת ליכא משום בורר דאפשר התם השמרים מעורבי' עם היין לכן אין כאן בורר כמבואר סי' שי"ט סעי' יו"ד ואותן השמרים שהן בשולי הכלי אפשר באמת שכשמגיע סמוך לשמרים מניח שם קצת מן המים כמ"ש מג"א הנ"ל גבי סמעטעני או מטעם שכ' הרע"ב שם מפני הקמחי' לבנים שמתהווי' בו וא"כ עדיין מעורב בפסולת ובורר אוכל ופסולת מעורב מן פסולת אחר אפשר שאין בו משום בורר:

ומתוך דברי המאירי שהוסף ואין זה אלא כמזיגת מים ביין נראה דקשי' לי' כיון שהמים קולטי' היין מתוך השמרים הרי בזה הוא בורר היין מתוך השמרים וע"ז תי' דאין זה אלא כמזיגת מים ביין שהיין בא רק בתוך המים מעורב ואין היין מבורר מתוך השמרים בעין לכן לא נקרא בורר:

אך יש לעיין קצת למ"ש א"ר סי' שי"ט אות ח' בשם תשו' רי"ט דמותר להסיר גרעין וכו' או פסולת שביין דאין ברירה בלח עיי"ש וכן הסכים בברכי יוסף סי' שי"ט אות ה' אם זה דוקא בבורר יבש מתוך לח ולא בבורר לח מתוך יבש דאז הוי בורר כנ"ד או נימא דגבי בורר לח מתוך יבש ל"ה בורר וצ"ע בזה. ואולי יש לפשוט דהא קשה על סברא

הנ"ל הא קי"ל בסי' שי"ט סעי' י"ז דמחבץ הוי בורר אעפ"י שהוא בלח ועי' במ"מ ריש הל' שביתת עשור ונראה לי דטעם מהרי"ט הנ"ל כמ"ש מג"א סי' שי"ט סקט"ו גבי שומן דל"ה בורר משום דלחודא קאי ואין בורר אלא במעורב וס"ל למהרי"ט הנ"ל דביבש בלח לא מקרי מעורב ולחודא קאי לכן ל"ה בורר משא"כ במחבץ שהוא דבר א' לגמרי חלב רק ע"י הקיבה מפריש החמאה היבש לחודא שפיר מקרי בורר ולק"מ ולפ"ז כיון דלח ויבש לא מקרי מעורב גם כשבורר הלח מתוך יבש כנ"ד לא מקרי בורר:

אמנם מדברי המחבר סי' שי"ט סעי' ט"ז מבואר דדוקא בשעת אכילה לא הוי בורר אבל לסנן המים שיש בו תולעי' קודם שתי' יש בו משום בורר אעפ"י שהוא בורר לח מיבש וכן פסק טו"ז סקי"ג ובסי' תק"ו סוסק"ג ע"ש. ועוד דכתב הרמב"ם פכ"א משבת הי"ז דמחבץ תולדות בורר הוא לפיכך אעפ"י שנותני' שומשני' ואגוזי' לדבש לא יחבצי' בידו וכ' המ"מ שהוא מתוספתא והמחבר הביא זה בשו"ע סי' שי"ט סעי' י"ז ואגוזי' לא הי' מעורב מתחילתו רק יבש בלח ומ"מ אית בי' משום בורר ומוכח דגם יבש בלח הוי בורר וא"כ נידון דידן שפיר אסור משום בורר:

וגם אין להתיר מטעם שכתב ב"י סוס"י שי"ט בשם שבולי לקט גבי נינמולי' דאפילו לסננו מותר בשבת ואין בו משום בורר שהדבש והבשמי' שמערב בו אינו פסולת אלא אדרבה הוא מתכוין לערב היין בהם כדי שיהא לוקט ריחן וטעמן ואינו מסנן אלא כדי שיהא דק וצלול ולא יהי' עב מתערובות הדבש והבשמים וה"נ נימא שהקסמי' אינו פסולת כי הוא מתכוין לערב בהם כדי שיהא לוקט ריחן וטעמן דז"א דהתם הדבש והבשמי' אין פסולת דאדרבה הוא חפץ בדבש ובשמי' לאכול והסיננו הוא רק שלא יהא עב אבל כאן הקסמי' אין לו חפץ בהם רק שיגרמו להחמיץ התערובות ששופך עליהם ומ"מ פסולת הן ואינו ראוי' לאכילה ודאי יש בו משום בורר:

ועוד חזינא בי' תיוהא דבחורף בעת הקור גדול צריך להסיק התנור בחדר שהגיגית עומד בו כדי שיחמיץ החומץ והוא אב מלאכה מבעיר ואסור בו אמירה לנכרי:

סיומא דפסקא שישראל ודאי אסור לשפוך בגיגית:

א' מחמת טעם הטו"ז דהוי ככובש כבשים דמיחזי כמבשל.

ב' מטעם מוקצה.

ג' מטעם מוליד ריחא.

ד' מטעם עשה דתשבות.

ה' משום בורר שהוא אב מלאכה. וגם ע"י נכרי אסור משום טעם ד' וה' שהוא מה"ת וממילא אמירה לנכרי שבות. אבל משום ג' טעמי' הראשונים אין לאסור ע"י נכרי דהא המג"א סי' ש"ד סוף סק"ז מתיר שבות ע"י עכו"ם במקום שיש הפסד גדול עיי"ש:

לכן לפענ"ד אין היתר אפי' מדינא אלא באופן אם שוכר העכו"ם בקבולות על שבת שאם יעשה לו כך וכך חומץ יתן לו כך וכך כמו במכס סוס"י רמ"ד ויהודי ששכר המלח שם במג"א בשם רש"ל וליכא רק משום מראית העין ושרי משום פסידא כמו התם דהא גם כאן מפסיד מן הקרן שנפסד לגמרי וגם לענין איסור עשה דחשבית יש לצרף דעת הפוסקים דלא איפשטא האיבעי' ובשאר איסורי' אסור אמירה לנכרי וסד"ר לקולא עי' חמ"ח וב"ש סי' ה' ומשום בורר יש לצרף דעת המהרי"ט וא"ר וברכי יוסף דבלח ל"ש בורר ולכן העושי' כן יש להם על מה שיסמוכו להתיר באופן הנ"ל ואין למחות בידם. אבל אני ברצוני אינני נמנה להתיר בדבר אשר לכל מסורה ומי יודע כמה חילול שבת גורם זה אשר גורעי' ומוסיפי' ודורשי' מדעת עצמם ותולי' בוקא סרוקי ברבנן ואומרי' שרי לנו עורבא וכבר היתה מכשלה כזאת תחת יד גדולי' וטובי'. וד' יזמין פרנסתינו בהיתר ולא באיסור. ויחוש לנו ישועות הניבאות. ויעשה עמנו לטובה אות. עדי יבא קץ הפלאות. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קיא

שיל"ת ב' אויפאלו ה' פנחס תרנ"ב לפ"ק:

בין המצרים. יזרח אור לישרים. ה"ה כבוד ידידי הרב המאור הגדול, ידיו לו רב בפלפולא דאורייתא. כש"ת מו"ה יקותיאל נ"י שווארץ רב דק"ק מאנאשטאר:

נועם מכתבו הגיעני בש"ק העע"ל ולא הרשני עתי להשיב עד היום ואלה הדברים אשר כתב על דברי הר"ן בע"ז ע"ד ע"ב שכתב והרמב"ן ז"ל הביא עוד ראי' שאפי' כלי הוא בולע מחום שאינו מספיק לבישול דבפ' כל הבשר ד' קי"א אמרי' דקדירה שמלח בה בשר אסור לאכול בו רותח משום דמליח הרי הוא כרותח אעפ"י שאין במלח משום מבשל לגבי שבת ואפי' כדקא בעי לי' לאורחא כדאי' פ' כ"ג דף ע"ה ולא הבינותי זה דשם פ' כ"ג לא אמרו אלא שאין בו משום מעבד ואם התרו בו משום מעבד פטור אבל שלא יהא בו משום בישול לא למדנו ע"ש. ומחותני הרב מו"ה יוסף ליב סופר נ"י התפלא ע"ז דמשמע מדברי הר"ן דבמולח בשבת איכא משום מבשל א"כ המג"א בסי' שכ"א סק"ז הניח בצ"ע על הרשב"א בתוה"ב בית ג' שער ג' שכ' דמולח בשר להצניעו לדרך

חייב חטאת הא בגמ' משמע דהלכה כרבא דבתרא הוא וכ"פ הרמב"ם פי"א ולהר"ן הנ"ל לק"מ דהא חייב חטאת משום מבשל:

וכן תמה על המל"מ פי"א משבת דין ה' שתמה אהא דאמרי' במנחות כ"א תקריב מלח ואפי' בשבת למאי איצטריך קרא הא ליכא איסור תורה במליחות בשר דהא קיי"ל אין עיבוד באוכלי' ולדברי הר"ן מאי קושי' הא איכא במליחות בשר משום מבשל. וכבוד מעלתו האריך ליישב בדברי' הנאמרים בהשכל ודעת וגם בהיות הרב הנ"ל בביתי והרצה הדברי' לפני נשאתי ונתתי בהם ליישבם על אופניו ולא אעלה הדברים בכתב כי כאשר באו דבריו שמתי לבי שנית לעיין בדברי הר"ן ולפענ"ד כיוונתי הפשוט והאמת כאשר אבאר בעזהי"ת ומה"ט לא אכניס עצמי ג"כ בפלפול על דבריו הערבים עלי ויהי' כבודו מחול בזה:

והנה מה שתמה על המג"א אין כאן תמוה כלל דה דהרשב"א כ' בהדיא חייב חטאת משום מעבד ולא משום מבשל וזה לשון הרשב"א שם ועוד דאי במליחה בשבת אסור למלוח דהא המולח חייב משום מעבד כדאמרי' פ' כ"ג האי מאן דמלח בישרא חייב משום מעבד ואע"ג דאוקימנא לי במולח דבעי לי' לאורחא מליחה אחריתי מיהו אסור מדרבנן דלא גרע ממלח פוגלא וכו':

אמנם ליישב מה שתמה על המל"מ נ"ל דבאמת דברי הר"ן תמוהי' איך אפשר לומר דמולח בשבת חייב משום מבשל הא אמר ר"ח בשבת מ' ע"ב המבשל בחמי טבריא בשבת פטור וכו' משום שאינו תולדות האש וכן פסק הרמב"ם פ"ט משבת ה"ג ועי' בשבת שם דף ל"ט ורמב"ם פכ"ב משבת ה"ט ובשו"ע או"ח סי' שי"ח ס"ג ומג"א סק"ט ומלח אינו תולדות האור וכבר נפלאתי בזה מאז וגם פ"מ עמד בזה. ועוד דא"כ כי פריך בשבת ע"ה מולח היינו מעבד ואמאי לא פריך נמי היינו מבשל ואף דניחא לי' למיפרך היינו מולח והיינו מעבד ששונה ביחד המולח והמעבד מ"מ כי משני אפיק חד מינייהו ועייל שרטיט אכתי תקשי ומפקת מעבד ותני מולח היינו מולח היינו מבשל ואי דבאמת מפקת מולח הו"ל למימר הכי אפיק מולח ועייל שרטוט ועוד דמשמע דגם למאי דמשני אינו מוחק מולח אלא דמשני דמולח ומעבד חדא הוא ואז ודאי קשה היינו מולח היינו מבשל. ומאז אמרתי דזה באמת ראי' רמב"ן משם דאין במליחה משום בישול ולא קשה עליו קושי' הר"ן אבל הוא תימא על הר"ן דס"ל יש במליחה משום בישול:

לכן נ"ל דלא עלה על דעת הר"ן מעולם שיהי' מולח חייב משום מבשל דהא אינו תולדות האור ולא נחלקו הרמב"ן ור"ן אלא אם הוא מבשל כמו חמי טברי' וחמה או לא ואם הוא מבשל אסור מדרבנן משום בישול כמו בחמי טברי' דאמרינן בשבת דף מ' דהא

דאמר רבינא התם המבשל בחמי טברי' בשבת חייב מאי חייב נמי דקאמר מכות מרדות וכמו מבשל בתולדות החמה דאסור מדרבנן כמבואר שם ל"ט וברמב"ם פ"ב משבת ה"ט ובאו"ח סי' שי"ח ס"ג:

וטעם מחלוקתן הוא כך דרמב"ם פ"ט משבת סוף ה"ו כתב כללו של דבר בין שרפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך ה"ז חייב משום מבשל עיי"ש מבואר דפעולת הבישול הוא לרפות גוף קשה ולהקשות גוף רך ועי' בפיה"מ שבת ע"ג ועי' ברש"י שבת ק"ח ע"ב ד"ה אין מולחי' צנון וביצה ג' וד' חתיכות יחד שהמלח מעבדי' ונעשי' קשים והוי תיקון וטו"ז סי' שכ"א סק"ג הביא דברי רש"י אלו ושם סק"ו כ' אהא דכתב המחבר אין למלוח ביחד הרבה פילי' ועדשים שנתבשלו בקליפתן נראה לי שהם דומים לצנון פי' המלח מרכך הקושי שיש בהם מצד קליפתן ודומה לעיבוד ע"ש מבואר שהעיבוד והבישול פועלי' פעולה אחת מרפי' הקשה ומקשה הרפה. והנה בהא דאמר רבא בשבת ע"ה אין עיבוד באוכלי' יש לפרש שני פירושי' חדא דאין העיבוד מועיל ופועל באוכלי' ואינו מרפה הקשה ומקשה את הרך ועי' מג"א סי' שכ"א סק"ה ולפ"ז כיון שאין המלח פועל עיבוד באוכלי' ה"נ אינו פועל בישול שיהא אסור אפי' מדרבנן משום מבשל ואף דמשום דמחזי' כמעבד אסור מדרבנן היינו משום דמחזי' כמעבד אבל לא מחזי' כמבשל וזה היתה דעת רמב"ן שכ' ואע"פ שאין במלח משום מבשל לגבי שבת ואפי' כדקא בעי לי' לאורחא כדאיתא פרק כלל גדול היינו משום דאמרינן התם אין עיבוד באוכלי' א"כ גם בישול אין בו דפעולתן אחת א"כ חזינן דמלח אינו מבשל כחמי טברי' אפ"ה מבליע בכלי וא"ש:

ואמנם י"ל פי' אחר והוא עפ"י שיטה למס' מנחות לראשונים שהביא מל"מ פי"א משבת דין ה' שהק' בהאי דמנחות כ"א איזה מלאכה יש כאן דאיצטרי' קרא לומר דדחי שבת והלא מולח אינו אלא משום מעבד ואין עיבוד באוכלין ותי' כיון דקרבן תמיד דמוסף דשבת הי' כליל ואינו נאכל לאו כעיבוד באוכלין דמי כיון שאינו נאכל עיי"ש והוא בחי' רשב"א דמנחות שנדפס מחדש בווארשוי פי' לדבריו דודאי המליחה מועיל באוכלין להקשות הרפה ולרפות הקשה והא דאין עיבוד באוכלין היינו משום דאין דרך עיבוד בדבר הנאכל ולכן כשאינו אוכלו באמת יש בו משום עיבוד א"כ המליחה שפיר פועל גם בישול באוכלין כמו שפועל עיבוד דהרי פעולה אחת הוא ומ"מ אינו חייב משום מבשל כמו מבשל בחמי טברי' דפטור משום דאינו תולדות האש ועכ"פ כיון דמלח פועל פעולת הבישול אלא דאינו חייב משום שאינו תולדות האור שוב אין ראי' דיש דבר המבליע ומפליט ואינו מבשל מדמלח מבליע בכלי דהא מלח נמי מבשל אלא דפטור

בשבת משום שאינו תולדות האור וזה הוא דעת הר"ן שכתב ולא הבינותי זה דשם בפ' כ"ג לא אמרו אלא שאין בו משום מעבד ואם התרו בו משום מעבד פטור פי' משום דאין דרך עיבוד באוכלי' וכנ"ל אבל לא שלא יהא בו משום בישול לא למדנו וא"ש:

ולפ"ז מיושבי' דברי מל"מ בכפילא חדא דפי' זה באין עיבוד באוכלי' חידש הרשב"א בתירוצו כדעת הר"ן אבל בקושי' הוי ס"ל כפי' הראשון דאין עיבוד באוכלין הפי' שאינו פועל באוכלי' וא"כ גם משום מבשל אין בו ושנית גם אחרי החידוש הזה צ"ל דוקא משום מעבד ולא משום מבשל דהא משום מבשל אין כאן איסור תורה כיון שאינו תולדות האור וא"ש נמי דעת הרשב"א בתוה"ב הנ"ל אף דפסק כרבה בר ר"ה בשבת דף ע"ה דיש עיבוד באוכלין מ"מ כ' רק דחייב משום מעבד ולא משום מבשל משום דאף כיון דמעבד הוי נמי מבשל מ"מ אינו תולדות האור זה הנלפענ"ד בביאור דבריהם ואף שהארכתי קצת להעמיד הדבר על מכונו מ"מ הוא רק שפה אחת ודברי' אחדים ופשוטו:

ונשאר עלינו ליישב עוד דקדוק קלוש בדברי הר"ן ואם התרו בו משום מעבד פטור שהוא שפת יתר וגם מלשון זה משמע שיש עוד בו משום מלאכה אחרת שאם התרו בו משום אותו מלאכה שפיר חייב אלא שאם התרו בו משום מעבד ולא משום מלאכה זו פטור והרי לפמ"ש משום מבשל ודאי לית בי' חיוב משום דאינו תולדות האור. ונ"ל עפמ"ש האשר"י בשבת דף מ"ב ומשמע דבישרא דתורא לא בישלו בכלי ראשון ומותר לתת בשר חי לתוך כלי ראשון שהעבירוהו ומיהו אי מליח ישן הוא אפשר דאסור הוא וממהר להתבשל כדאמר לעיל וכו' ועי' טו"ז סי' שי"ח סקי"ג והרי קי"ל ביצה ל"ד א' מביא את האור וכו' וא' נותן את המים וא' נותן בתוכה תבלין וא' מגיס כולן חייבין ועי' שם ברש"י וכן פסק הרמב"ם פ"ט משבת ה"ד ועי' בכ"מ פ"ג משבת הי"א דמגיס חייב משום מבשל לפי שמקרב הבישול עיי"ש ולפ"ז אפשר דס"ל לר"ן דאם מולח בשר בשבת דקא בעי לה לאורחא ומבשלי' אותו אח"כ חייב משום מבשל דהא ע"י מליחתן ממהר להתבשל וא"כ מקרב הבישול בשבת וחייב משום מבשל ואף דאינו ממהר להתבשל אא"כ שוהה במלח הרבה כמ"ש טו"ז הנ"ל וכדמשמע בדברי האשר"י וא"כ אינו מבשלו מיד אחר מליחתו והוי הת"ס מ"מ למ"ד התראת ספק שמי' התראה חייב אם התרו בו משום מבשל ואפשר אפי' למ"ד ל"ש התראה מ"מ כאן התראת ודאי הוא דאין דרך לאכול בשר חי ודאי יצלנו או יבשלנו ועי' תוס' נדה מ"ו ע"ב ד"ה ר"י ולהכי כ' שאם התרו בו משום מעבד פטור אבל אם התרו בו משום מבשל אפשר שיהא חייב אם מבשלי' אותו אח"כ בבישרא דתורא שאינו ראוי לאכול חי באומצא דל"ה הת"ס. ועי' שבת ס"ח וכריתות ט"ז דימים שבינתים מחלקי' לחטאות וא"כ הוציא חצי גרוגרת בשבת זה וחצי גרוגרת בשבת אחר

בהעלם א' פטור ביודע עיקר שבת עכ"פ וא"כ נראה דגם בהתרו בו בכה"ג בשני השבתות פטור דשני חצאי מלאכות משני שבתות אין מצטרפי' משום דימים שבינתים מחלקי' ולפ"ז גם כאן א"א לחייב מולח משום מבשל דימים שבינתים מחלקי'. מ"מ אפשר לומר דכאן אפי' מבשלו בחול חייב על שמלחו בשבת וקירוב הבישול בשבת כיון שקירוב הבישול הי' בשבת הוי כמבשל בשבת וצ"ע בזה ואין הפנאי מסכים לברר. ובזה אומר שלום. וזך שוכן מעונה. יעלנו לציון עירו ברנה. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באה"ר:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קיב

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' לס' וימלא כבוד ד' את כל הארץ תרמ"ג לפ"ק:
שלום וברכה לידידי הרבני המופלג. מלא פלג. חרוץ ושנון כש"ת מו"ה שלום יונג ני' בק"ק טאפאלטשאני חתן הרב הדיין דשם:
יקרתו הגיעני בשבוע זו ונפשו בשאלתו בחולה שיש בו סכנה בשבת וליכא בשר שהודח ונמלח כדינו אם מותר שיאכל החולה בלי מליחה דדם שבשלו דרבנן ועיי' פמ"ג בפתיחה להל' מליחה בעיקר הא' או מותר שימלח ישראל הבשר בשבת דהוא ג"כ רק איסור דרבנן דאין עיבוד באוכלין ועיי' מג"א סי' שכ"א סק"ז וסי' ת"ק סק"י וי"א זה תורף שאלתו והאריך בפלפול קצת וכו' אמנם אני משיב מפני הכבוד להגדיל תורה ולהאדירה וד' ינחנו בדרך האמת:
הנה הדין פשוט באו"ח סי' שכ"ח סכ"ד דחולה שיב"ס וצריך בשר בשבת שוחטין לו ואין אומרים נאכילנו נבילה ע"ש וכן כתב הרמב"ם פ"ב משבת ה"ב ושוחטין לו וכו' הגם די"ל דמיירי בליכא נבילה ואי דינחור עכו"ם הלא ס"ל שם בה"ג דאין מחללין שבת ע"י עכו"ם וכדעה ראשונה שבשו"ע סי' שכ"ח שם סי"ב ועיי' בכ"מ מ"מ פשטא דלישנא משמע אפי' איכא נבילה מדכתב סתמא ושוחטי' לו ולא חילק בין איכא נבילה לליכא. וכן מבואר ברא"ש ור"ן יומא פ"ג וכ"כ הרא"ש בתשו' כלל כ"ו אות ה' ויעיי' תשו' הרשב"א סי' תרפ"ט:
ואמנם בטעמו של דבר נחלקו אבות העולם האשר"י ביומא כ' בשם הראב"ד יען איסור שבת כבר ניתן לדחות בהבערה ובישול ובמחמין לו חמין א"נ שא"א שלא יהי' קטן א' בסוף העולם ע"ש ונ"מ בהך א"נ דאפי' אין החולה צריך להבערה ובישול וכו' כגון שצריך לאכול הבשר באומצא נמי מותר לשחוט מה"ט ואין מאכילין אותו נבילה ופלא על הב"י בסי' שכ"ח שהביא דברים אלו והשמיט הך א"נ וצ"ע:

ובשם הר"מ הביא שדימה אותו לאו"נ ביו"ט וה"נ כיון שהתור' התיר' פ"נ הוי כל מלאכה שעושה בשבת בשביל חולה שיב"ס כאלו עושה בחול פי' דס"ל כמ"ד ביומא וי"ל דטומאה הותרה בציבור והה"נ שבת הותרה אצל פ"נ וטעם זה כתב נמי הרא"ש בתשו' ומבואר יותר בתשו' רשב"א שהבאתי וכן הבין מחה"ש בסי' שכ"ח סק"ט וסיים הרא"ש והיכי דאיכא תרי איסורי מאכילין אותו הקל, שחיטה המאכל מותר אבל נבילה המאכל עצמו אסור וארי' דרביע עליה עכ"ל ועיי' במחה"ש דק"ל לרא"ש דכמו דשבת הותרה לגבי חולה מוחי בהם ה"נ נבילה ושאר איסורין הותרו לגבי חולה וא"כ אכתי מאי עדיפותא לשחוט בשבת מלהאכילנו נבילה וע"ז תי' דבנבילה המאכל עצמו אסור וכונתו דנבילה כיון שעכ"פ הוא איסור לאחריני ואין האיסור תלוי בזמן, מוליד הוא גנאי בנפש אף שהותר לחולה וכמ"ש רמ"א ביו"ד סי' פ"א דאפי' מינקת ישראלי' לא תאכל דברי' אסורי' או התינוק בעצמו אף שהוא היתר גמור לתינוק ולמינקת חולנית כמ"ש ש"ך שם סקכ"ה מ"מ מזיק לתינוק בזקנותו ומשא"כ איסור שבת שתלוי בזמן אם עושה בהיתר אינו מוליד גנאי ולכן מוטב לחלל שבת מלהאכילנו נבילה ובכה"ג חילקו תוס' חולין ה' ע"ב ד"ה צדיקים לענין אין הקב"ה מביא תקלה ע"י וכו' ע"ש ועיי' במרדכי פר"א דמילה:

אמנם לפענ"ד נראה דבר חדש בכוונת הרא"ש דלא כמחה"ש והיא דל"ש הותרה רק באיסור התלוי בזמן שאינו איסור חפצא רק אי' גברא ועיי' ריטב"א קידושין ע"ו גבי אוכל נבילה ביו"כ וכיון שהותר אי' זה לחולה הותר אפי' אפשר בענין אחר. אבל בנבילה ושאר איסורים כיו"ב שהם איסור חפצא נהי שמותר' לחולה אבל לאחריני אסורי' וא"כ נהי נמי דפקע איסור גברא מיני' אצל חולה אבל איסור חפצא לא פקע דהרי עכ"פ אסור לאחריני וא"כ ל"ש בי' הותרה דהרי האי' חפצא שבו לא הותר וזה כונת הרא"ש דק"ל גבי נבילה נמי נימא הותרה. ותי' כיון דהמאכל עצמו אסור וארי' רביע עלה לגבי אחריני ל"ש בי' הותרה רק דחוי וכמ"ש:

ולכאורה יש ראי' ברורה לזה דהרי אמרינן ביומא וי"ו ללישנא בתרא למ"ד הותרה אפי' איכא טמאי' וטהורי' בהאי בית אב עבדי נמי טמאי' דכל טומאת מת רחמנא שריי' ע"ש ועיי' פסחי' ע' ובכ"מ פ"ב משבת ה"א וא"כ אי אמרי' בכל איסורין הותרו בפ"נ א"כ אפי' משכח היתר שרי לאכול איסור וא"כ נפל דמאכילין אותו הקל קל בבירא ומה יענה האי מ"ד לברייתא דטבל ונבילה וכו' והאיך יפרנס לפלוגתא דת"ק וב"ת או"ו כיון דכל הני איסורי' איסור חפצא נינהו ל"ש בהו הותרו רק הודחה ושפיר אמרינן מאכילין הקל קל תחילה:

שוב התבוננתי דאין הראי' נכונה ויש לחלק דבשלמא גבי טומאה ביומא שם מהו הגורם להתיר טומאה. הצבור. ושפיר אמרינן כיון דטומאה הותרה בצבור אפילו אפשר לעשות בטהרה עושי' בטומא' אבל כאן נהי דכל איסורי' הותרו משום פ"נ אבל מהו הגורם שהותר איסורי' אלא פ"נ להציל נפש מישראל וכיון דיכול להציל בהיתר או באיסור קל לא הותר האיסור חמור דהא אין כאן פ"נ כלל. ומנא אמינא לה מהא דפליגי ר"א ורבנן בנזיר מ"ז בנזיר וכ"ג שפגעו במת מצוה אי יטמא כ"ג או נזיר דר"א ס"ל נזיר קדושתו חמירא וחכמי' ס"ל כ"ג קדושתו חמירא ע"ש וא"כ ק' לפמ"ש בחי' רשב"א ברכות כ' ד"ה שוא"ת דטומאה הותרה לגבי מת מצוה ע"ש וא"כ אפי' אפשר לעשות בהיתר מותר לטמאות ומכ"ש אם אי אפשר רק באיסור דמותר לטמאות מי שקדושתו חמירא ועיי' ביו"ד סי' שע"ד בהג"ה ס"ג אלא ודאי כסברא הנ"ל דנהי דהותרה טומאה גבי מת מצוה מ"מ מהו הגורם היתר מת מצוה שאין לו קוברין עיי' יו"ד שם ס"א וכיון דיש לו קוברי' בהיתר או במי שקדושתו קלה שוב אינו מת מצוה ולא הותר כלל:

והנה בטור סי' שכ"ח כתב שוחטי' לו וכו' כי השבת הוא אצלו כחול לכל מה שצריך וכו' ואני מסתפק בכונתו אי ס"ל כדעת הר"מ דשבת הותרה אבל נבילה רק דחוי' וכמ"ש לעיל ובאמת דכן משמע לכאורה פשט לשונו כי השבת אצלו כחול דהיינו הותרה אלא שמצאתי להרמב"ם ז"ל בפ"ב משבת סוף ה"ב שכתב ג"כ כלשון הזה כללו של דבר שבת לגבי חולה שיב"ס ה"ה כחול לכל הדברים שהוא צריך להם ע"ש והרי הרמב"ם פסק שם להדי' בה"א דשבת דחוי' היא אצל ס"נ ועכ"ח הכונה דהוא כחול לענין שאין חילוק בין מלאכה למלאכה לא כמו לענין או"נ ביו"ט שיש חילוק בין מלאכות הקרובות לרחוקות מאו"נ וא"כ גם מלשון הטור אין ראי'. אבל י"ל דכונתו כדעת הראב"ד ז"ל דמשו"ה שוחטי' כיון שכבר ניתן שבת לדחות אצלו בהבערה ובישל וכדומה וזה שכ' כי השבת הוא אצלו כחול לכל מה שצריך פי' גם לד"א וכבר ניתן לדחות לכן דוחי' גם בשחיטה וס"ל לטור דבאמת לא סגי במה שודאי יש תינוק א' בסוף העולם אלא בעי' דוקא שיהי' שבת כבר ניתן לדחות לחולה זה ובזה נתיישב מה שהערנו בפתח דברינו דלמה השמיט ב"י הך א"נ שהביא הרא"ש ולהנ"ל ניחא דבמכוון השמיטו מרן ז"ל משום דהטור דקאי בדעת הראב"ד לא ס"ל כן והצריך דוקא שיהי' שבת כבר ניתן לדחות אצל חולה זה לכל מה שצריך וא"ש:

עוד הביא לנו הרא"ש טעם שלישי שכ' בפסקיו ובתשו' שאם ידע החולה שיאכילוהו דבר איסור נפשו קצה בו וימנע מלאכול ויסתכן ע"ש וטעם זה הביא גם הרשב"א בתשו' ופמ"ג סי' שכ"ח העלה לפי טעם זה באשל אברהם אות ט' דבשביל שלא להאכילו

אי' דרבנן אין מחללין שבת אולי אפי' בשבות דרבנן דבאיסור דרבנן ל"ש נפשו קצה באכילת איסור דהרי פסקינן ביו"ד קי"ט סי"ג דמוכר איסור דאורייתא ואכלו הלוקח צריך המוכר להחזיר הדמי' דנפשו קצה באכילת איסור אבל באיסור דרבנן אין המוכר מחזיר כלום דבאיסור דרבנן ל"ש נפשו קצה ועי' בש"ך שם סקכ"ז וסמ"ע חו"מ סי' רל"ד סק"ד ולפענ"ד נראה לחלק דשם ביו"ד בשעת אכילה לא ידע שהוא איסור רק א אח"כ נודע לו וא"כ האכילה היתה בשוגג ולפ"ז באיסור תורה שצריך כפרה על השוגג גם למפרע שייך לומר נפשו חותה אבל בחי' דרבנן דא"צ כפרה על השוגג ל"ש נפשו קצה למפרע אבל הכא דבשעת אכילה ידע החולה שהוא איסור דרבנן שפיר י"ל דנפשו של חולה קצה באכילת איסור ועי' נתיבות סוף סי' רל"ד ותבין היטב:

ואמנם להצדיק הצדיק דמעיקרא בעל פמ"ג ז"ל נ"ל למאי דאיתא בנדרים ט"ז דשבועה אינו חל לבטל המצוה ונדר חל ועי' בריטב"א שסביב הלכות רמב"ן שם הטעם משום דשבועה ומצוה תרווייהו הם אגברא משא"כ נדר הוא איסור חפצא ע"ש והסביר הטו"ז ביו"ד סי' רל"ט סק"ג כיון דנדר חל על החפץ ואין על החפץ חיוב לקיים המצוות ע"ש ועי' רש"י נדה מ"ו ע"ב ד"ה איסורא דמשו"ה באיסור דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו בקטן דקטן לאו בר קבולי עלי' תקנתא דרבנן הוא ואין החכמים יכולי' לתקן איסור לקטן. ולפ"ז נ"ל דכל איסור דרבנן הוא רק איסור גברא ולא איסור חפצא דהחפץ לאו בר קבולי עלי' תקנתא דרבנן הוא ואין כאן רק איסור גברא דמצוה עליו לשמוע דברי חכמים וכמדומה שכבר דברו האחרוני' בזה דאיסור דרבנן אינו אלא איסור גברא ואני יישבתי בזה דברי הרמב"ם בסה"מ שורש א' דכל איסור דרבנן הוא מה"ת משום לא תסור והרעיש עליו בס' זהר הרקיע מכמ' סוגית ועי' מגיל' אסתר שם דף ח'. [ועיין לקמן בהל' יו"ט סי'...] והנה שהק' משבועות כ"א ויומא ע"ג דשבועה חל על ח"ש כבר יישבתי והארכתי בתשו' אחת אבל מה שהק' מנזיר ג' דנזירות חל לבטל מצוה דרבנן קידוש על היין ומשבועות כ' ונדרים י"ג דנדר חל על איסור דרבנן עיי"ש מיושב שפיר לפימ"ש דהרי נדר ונזירות חל על שבועה משום דשבועה איסור גברא ונדר ונזיר איסור חפצא עי' מהרי"ט ח"א סי' נ"ג ושבועה אינו חל על נדר מה"ט ועי' נדרים י"ז ויו"ד רל"ט סי"ג וא"כ שפיר חל נדר ונזירות דהו' אי' חפצא על אי' דרבנן שהוא רק איסור גברא:

אלא דלפי"ז יקשה קצת שם בנזיר אפי' הוי דאורייתא נמי ליחול דהא מצוה הוא רק אגברא וכמש"ל בשם הריטב"א אבל לק"מ דהרי שם הוא לבטל מצוה ומה דקשה שם הא איסור חפצא חל לבטל מצוה הוא קושי' בפ"ע וכבר האריכו האחרונים לתרצה אבל עכ"פ לבטל מצוה דרבנן חל הנזירות וכיון שחל אין כאן לא חסור:

ומה שנתקשה עוד שם מהא דנסתפקו הראשונים במקדש בפסולי דרבנן כגון משחק בקובי' אי צריכה גט ולרמב"ם הא עבר על לאו דאורייתא דלא תסור בזה לא ידענא מה ק"ל הא עכ"פ מודה רמב"ם דאין מלקות באיסור דרבנן והרי גם בעובר לאו דאורייתא שאין בו מלקות אינו נפסל רק מדרבנן כמבואר בחו"מ סימן ל"ד ס"ב ואי משום דהוי רשע דחמס ולא בעי' יש בו מלקות עיי"ש בנתיבות ס"א. ז"א דלאו דלא תסור אינו לאו דחמס ואינו רק רשע דחמס מדרבנן ועיין ש"מ ב"מ יו"ד ע"ב:

ולפי כל הנ"ל י"ל דל"ש נפשו של אדם קצה באכילת איסור רק באיסור תורה שהוא איסור חפצא כמו נבלה וטבל שמולידי' גנאי בנפש אבל באיסור דרבנן שהוא רק איסור גברא וכיון שחולה מותר לו לאכול ל"ש נפשו של אדם קצה וכחילוק תוס' חולין דף ה' ד"ה צדיקים שהבאנו לעיל וא"ש דינו של הפמ"ג ז"ל:

ועוד יש טעם בדבר דמוטב לשחוט ואין מניחין לעשות ע"י נכרי וכתבה רשב"א בהשו' סי' תרפ"ט משום דאין עושין דברים הללו לא ע"י גוי ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל וכדעה ראשונה שבאו"ח סי' שכ"ח סי"ב עיי"ש ולפי טעם זה אם יש נבילה מוכנת וא"צ לגוי אין שוחטים בשבת ומאכילין אותו נבילה:

ואמנם הר"ן ביומא שם כ' בשם הראב"ד שנשאל אם יש חולה שיב"ס וצריך לשחוט לו תרנגולת למה לא נאמר לעכו"ם שינחר לו אחת ונאכילהו הנבלה שאין בה אלא איסור לאו ונדחה שבת שיש בה איסור סקילה, נראה דהוא כדעה שני' שהביא רמ"א סי' שכ"ח סי"ב דאם אפשר לעשות ע"י עכו"ם בלי שיהוי אין עושי' ע"י ישראל והשיב הראב"ד ז"ל שזה החולה איזה איסור עומד ומעכבו ודאי איסור שבת לא איסור נבלה תדע שאלו לא הי' שבת לא היינו מבקשין לו נבלה אלא שחיטה וכיון שכן איסור העומד עליו ומעכבו הוא ששב היתר גמור לא איסור אחר ולפיכך אין מתירי' לו איסור נבילה והר"ן הקשה עליו דא"כ מצא תרנגולת נחורה נאכילהו נבלה ולא נשחוט דאז נבלה ושבת מעכבים בשוה ועוד הקשה שאפי' הוא כן למה לא נאכיל אותו האיסור שהוא קל ביותר ע"ש:

ואני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון דדברי הראב"ד נכונים דהנה הקשו בתוס' פסחים דף מ"ו ע"ב אי אמרי' הואיל בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיב"ס ותי' כיון דלא שכיח כלל ל"א הואיל ועיי' בתוס' מנחות ס"ד ד"ה להעלות שהקשו אמאי חייב לרבא כשפירש מצודה להעלות דגים והעלה דגים ותינוק דאזיל בתר מחשבתו נימא הואיל ופטר לי' אתינוק פטר נמי אדגים ותי' דצידת דגים לא חזי' בשבת עיי"ש הגם שדבריהם צריכים ביאור רחב ואכ"מ להאריך מ"מ מדבריהם למדנו דשייך הואיל בכה"ג, וא"כ א"ש קושי' ראשונה שבר"ן דאם בדליכא נבלה מותר לשחוט בשבת בשביל

החולה לדעת הראב"ד כי איכא נמי נבלה מוכנת שרי לשחוט מטעם הואיל ואי ליכא נבילה שרי השתא נמי שרי דזה ודאי שכיח שלא ימצא נבלה ראוי לחולה זה ועיין לשון הריטב"א בקידושין ע"ז בשם הראב"ד דכתב הא איכא כמה נבילות בעלמא אבל ודאי שלא יהי' מצוי בעיר שיש בה החולה נבלה שכיח ושכיח טובא ועיין בחולין דף צ"ה ובראשוני' שם וא"ש:

וקושי' הר"ן האחרונה ג"כ יתורץ לנכון דכבר הקשינו לעיל אי אמרינן שבת הותרה אצל פ"נ וכן שאר איסורי' לדעת מחה"ש וא"כ אפי' אפשר בהיתר מותר לחלל שבת או להאכילו איסור כמו למ"ד טומאה הותרה בצבור דמותר בטמאי' אפי' איכא טהורים באותו בית אב כדאמרינן ביומא דף וי"ו ולפ"ז מכ"ש באיכא איסור קל דמותר להאכילו החמור וא"כ אמאי מאכילין הקל קל תחילה. וכתבנו ביישוב הדבר כיון דלא הותרה רק משום פ"נ א"כ אם אפשר בהיתר או באיסור קל אין כאן פ"נ להצילו באיסור החמור ולא הותר כלל וכ"ז אם שניהם מעכבי' עליו בשווה אבל אם האי חמור מעכב עלי' כבר הותר האי' החמור משום פ"נ ורק שתאמר כיון שאפשר בקל נעשה בקל ז"א כיון דכבר הותר אפי' אפשר בהיתר גמור ג"כ מותר באיסור ומכ"ש בלא אפשר בהיתר רק באי' קל וזה שדייק הראב"ד איסור העומד עליו ומעכבו הוא ששב היתר גמור ר"ל הותר' ולא דחוי' רק הר"ן לשיטתו דס"ל להלכה בביצה י"ז דשבת דחוי' ולא הותרה שפיר הקשה אבל הראב"ד ז"ל דס"ל כמ"ד הותרה ושפיר קאמר ולק"מ:

הנה עד כה עזרני ד' לבאר קצת שיטות הפוסקי' ועתה אצא לפלפל בסוגי' כיד ד' הטובה עלי. הנה הר"ן שם חידש מילתא חדתא אע"ג דנבלה איסור לאו ושבת איסור סקילה מ"מ אין איסור נבלה קל מאיסור שבת דאיכא חומרא אחרינא בנבלה לפי שהאוכלה עובר על כל זית וזית שבה אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה וחד לאו הוא דאיכא. ובשעה"מ פי"ד ממא"ס התפלא עליו מגמ' נזיר מ"ז דלחכמי' כ"ג ונזיר שפגעו במ"מ יטמא נזיר ואל יטמא כ"ג שקדושתו קדושת עולם ופסקה הרמב"ם בפ"ז מנזירות הי"ג ולדעת הר"ן תקשי נהי דקדושת כ"ג חמור מ"מ נזיר חמור טפי דאית בי' לאוין הרבה כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מנזירות הכ"א דיש בו ג' או ד' לאוין ובכ"ג ליכא אלא חד לאו ואפי' לר"א דס"ל יטמא כ"ג מ"מ לאו מהאי טעמא אתי עלה ע"ש:

ונ"ל לחדש דדוקא במקום דאמרינן דחוי' כמו גב' פ"נ לשיטת הר"ן ביצה י"ז דאז באמת עושה איסור כשמחלל שבת וכן בכל כזית נבלה שאוכל אלא דעשה דוחי בהם דוחה ועי' רש"י ביומא ז' ד"ה בין בצבור דאי טומאה דחוי' בצבור צריך ציץ לרצות בטומאת בשר אבל אם הותרה א"צ ציץ לרצות בטומאת בשר ועי' כ"מ פ"ב משבת ה"א בזה חידש הר"ן

דעדיף לדחות איסור חמור פ"א מלדחות איסור קל הרבה פעמים דבכל פעם שדוחה האיסור קל עושה עבירה רק שהוא אנוס בעשה דוחי בהם ובקושי התירו ועיין בלשון רש"י יומא שם אבל בטומאת כ"ג ונזיר למת מצוה ודאי אלו הוי אמרינן דחוי' הי' נזיר חמור שעובר ד' עבירות אף שעובר בפ"א ודלא כשעה"מ שם אבל כיון דלגבי מת מצוה הותרה כמ"ש רשב"א ברכות כ' שהבאנו לעיל מודה גם הר"ן דאזלינן בתר איסור החמור נגד הקל אף דבקל יש כמה לאוין דהרי כולם הותרו למת מצוה ומ"ל חד לאו ומה לי תרי לאוי וכדאמרינן בנזיר מ"ח ע"ב כיון דשרי רחמנא חד לאו גבי מת מצוה מ"ל חד לאו ומ"ל תרי לאוין ופרש"י כיון דמשתרי לי' וכו' אלמא דגבי הותרה לא שני לן בין חד לאו לתרי לאוי וטעמא משום דהותרה ומ"מ לענין איכות האיסו' גם גבי הותרה יש חילוק בין חמור לקל כדמוכח מהתם דקאמר אחותו ל"ל סד"א כי שרי רחמנא למ"מ נזיר וכהן דאיסו' לאוי הוא אבל מילה ופסח דכרת לא וכו' אלמא דיש חילוק בין חמור לקל אפי' גבי הותרה וא"ש [ועיין בהל' יו"כ בתשו' מ"ש בזה]:

ופר"ד דרוש י"ט הקשה על הר"ן מהסוגי' במקומה דפליגי רבנן ובן תימא אי מאכילין אותו טבל או תרומה דמר סבר טבל חמור דתרומה חזי' לכהן ומ"ס תרומה חמירא דטבל אפשר לתקוני ולדעת הר"ן פשיטא דטבל חמור דבטבל עובר על כל זית וזית שבו ואם מפריש התרומה אינו עובר אלא בכזית תרומה דהשאר חולין והיתר וכן הק' הכפ"ת ע"ש ולכן חידשו פי' אחר בגמ' לדעת ר"ן בדאפשר בחולין כ"ע לא פליגי דמתקני' לי ומספי' לי' פי' אף דלא סגי לי' בחולין וצריך לאכול גם התרומה מ"מ כיון דהבעלי' כאן ואפשר לתקן הטבל מתקנינן ואוכל החולין והתרומה דעדיף משיאכל כקושי' לאמת וכדעת הר"ן כי פליגי בדלא אפשר בחולין היינו שא"א לתקן הטבל שאין הבעלים כאן ויש כאן טבל ותרומה דעל שניהם חייב על כזית וכזית ופליגי ת"ק וב"ת אי טבל חמור או תרומה חמורה יע"ש שהאריך בזה פר"ד וכן כפ"ת וכתבו שהוא מוכרח לדעת הר"ן:

ואני תמה על פי' זה דא"כ מה פריך בגמ' אפשר בחולין פשיטא ומאי פשיטותא הא הו"א אף דטבל עובר בכל כזית מ"מ כיון דתרומה חמורה מטבל לת"ק לא נפריש תרומה ויאכל טבל ודלא כר"ן קמ"ל כדינו של הר"ן דלעבור הרבה איסורים חמור מאיסור א' אף דחמיר טפי ואי דק"ל לש"ס דהא נמי פשיטא א"כ מה משני ל"צ בשבת וכו' דהו"א דמוטב שיאכל טבל דרבנן משיעבור על איסור הפרשת תרומה בשבת דרבנן והאיך הי' ס"ד כזה הא איסור טבל הוא בכל כזית ואיסור הפרשת תרומה הוא רק פ"א רק בפשיטות ל"ק זה אהר"ן די"ל דהא גופא קמ"ל כדעת הר"ן אבל לפי פירושם עכ"ח קושי' המקשן הי' דדינו של הר"ן הוא פשיטא א"כ לא משני מידי וצ"ע:

ומה דמסתייע לי' לפר"ד לפי' הנ"ל דלפרש"י תקשי למה נאכילהו טבל או תרומה שהוא איסור מיתה בי"ש ואמאי לא נפרוש התרומה ונבטלנה ברוב וליכא אי' תורה כלל דמה"ת חד בתרי בטל ואי משום דאין מבטלין אי' לכתחילה הא לרוב ראשונים אינו אלא מדרבנן ואפי' לשיטות הסוברים שהוא מה"ת מ"מ אינו אלא איסורא בעלמא ואפי' לאו ליכא וקיל מטבל ותרומה ע"ש. ואני בעניי איני יודע מה קול הרעש הזה הלא לפי האמת מוקמינן לה בעציץ שאינו נקוב דהוי טבל ותרומה דרבנן והלא מדרבנן אינו בטל חד בתרי רק בק"א במב"מ ותרומה אפי' בעין רעה הוא א' מס' ואין כאן שיעור ביטול מדרבנן וא"כ גם אם יבטלנה עובר אדרבנן ועי' רמב"ם פי"ג מתרומות ופט"ו שם הכ"א ואם אוכל הטבל או התרומה בעין ג"כ אינו רק איסור דרבנן ואפי' נימא דמ"מ אחר הביטול חד בתרי קיל איסורו מ"מ הלא צריך לעבור איסור דאין מבטלין איסור לכתחילה וגם כיון דמוקמינן לה בשבת יש עוד איסור בביטול דהוי מתקן וכמ"ש מג"א סי' שכ"ג סקי"ד וא"כ שפיר מוטב להאכילו טבל או תרומה דרבנן בעינא מלהפריש ולבטלה ברוב בשבת ולק"מ:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש לפי"מ שהעלה בתשו' מהרי"ט ח"א סי' נ"ג דאיסורי נזיר אינו לא איסור גברא ולא איסור חפצא אלא איסור תורה דרמי' על הנזיר כמו שאסרה תורה כמה איסורי' על כהן ע"ש ובתשו' אבני מילואים סי' ט"ו שכתב דמ"מ אם הנזיר עובר על איסורי' אלו לוקה גם על בל יחל דכיון שהתורה אסרה איסורי' אלו על נזיר והוא קיבל על עצמו להיות נזיר א"כ כשעובר מיחל דיבורו שאמר שיהי' נזיר עיי"ש באריכות ולפ"ז נ"ל דהה"נ אם מפריש תרומה או אומר ה"ז הקדש כיון דאסרה תורה תרומה לזרים והקדש לכ"ע א"כ כשאמר ה"ז תרומה או הקדש הרי בכלל דבריו שלא יאכלנה ואם אכלה עובר ג"כ על בל יחל מלבד שעובר על האיסור שאסרתו תורה ועי' נדה מ"ו ע"ב בהקדיש הוא ואכלו אחרים וכו' יעיין שם:

ומעתה אני מוסיף והולך שגם אם מבטל תרומה או הקדש ג"כ עובר אבל יחל שהרי הוא נדר שיהי' זה תרומה או הקדש וכשמבטלה מפקיע ממנו שם תרומה והקדש ומיחל דיבורו שאמר שיהי' תרומה והקדש ובזה הי' אפשר ליישב מה שעמדו הראשונים בסוגי' דזרוע בשילה אי מבטלי' איסור מה"ת אין חידוש בזרוע בשילה שמותר לבטלה ולהנ"ל ניחא כיון שמפריש הזרוע והוא אסורה לזרים א"כ כשמבטלה עובר אבל יחל ומה"ת אסור לבטל וכן נמי ניחא הא דאמרינן בקידושין נ"ז ע"ב דמשולחת בצפורי מצורע מותרת דלא אמרה תורה שלח לתקלה והקשו האחרונים והא מה"ת מבטלי'

איסור לכתחילה ומה תקלה איכא הלא יתערב ברוב עופות המותרים ולפי"ז א"ש כיון שהקדישה למשולחת אם משולחת אסורה הרי עובר בבל יחל בביטולו ואסור מה"ת:

ועיין בר"ן שבועות כ"ד בנשבע שלא אטעום כלום חודש ימים שהסכים לדינו של הרמב"ם בפ"א משבועות דהוי שבועות שוא ולא מטעמי' אלא משום דהו"ל נשבע לעבור על דברי תורה שנשבע להמית את עצמו הלכך הו' לה שבועות שוא וכו' ע"ש שהאריך וראיתי בתשו' מהרי"א יו"ד שמ"ז שהביא קושי' בשם הגאון מהר"מ שיק ז"ל על דברי ר"ן אלו ממש"כ הר"ן בעצמו בגיטין ל"ה דכל פירות שבעולם לאו דוקא שאין נדר זה חל לפי שא"א לעמוד בו ע"ש והא לפי"ד הר"ן בשבועות הא דאין שבועה חל בכה"ג הוא רק משום דהוי נשבע לבטל את המצוה ונדר הא חל לבטל את המצוה וא"כ שפיר חל בכה"ג ע"ש מה שתי' ולפענ"ד במחכ"ת אפילו ריח קושי' אין כאן דודאי נדר חל לבטל את המצוה בקונם ישיבת סוכה עלי או קונם לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח כיון שאין החפץ מחויב במצוה כמש"ל בשם טו"ז ובאמת אינו רשאי לישב בסוכה וליטול לולב ולהניח תפילין דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו וכמ"ש ראשונים שם ואין לומר בו עדל"ת דנדרים עשה ול"ת הוא וכמ"ש בחי' רשב"א נדרים ט"ז אבל כאן אפי' אם הנדר חל מ"מ כשיסתכן אינו רשאי לקיימו דהא פ"נ דוחה הכל ומחויב לקיים וחי בהם וא"כ עכ"ח אינו יכול לעמוד בנדרו והוי נדר שוא ואינו חל כדאמרינן בנדרים ט"ו ועמ"ש בפי' הר"ן ד"ה ואלא וא"כ דברי הר"ן בגיטין נכונים:

ולפי"ז אני אומר גם כאן לפמ"ש דאם מבטל תרומה ה"ה עובר בבל יחל א"כ כשמפריש תרומה וא"א לו בשעת הפרשה לעמוד בדיבורו רק יהי' מחויב לבטלה ברוב משום מ"ע דוחי בהם א"כ הוי כמו נדר שוא ואין הפרשת תרומה חל כלל ומיושב קושי' פר"ד ועי' מנחות ק"ט ותב"ש סי' ה' אות ב':

ואמנם בעיקר קושי' פר"ד על הר"ן מהא דטבל ותרומה נ"ל דבפשיטות לק"מ דהמעיין בר"ן יראה דלא כתב דלעבור כמה פעמים על איסור נבלה חמור מאי' שבת אלא דכ' שאין נבלה קל נגד איסור שבת וכונתו דשקולים הם וא"כ מוטב לעבור על איסור שבת דהוא רק איסור גברא ולא איסור חפצא מלתת לו נבלה שהוא איסור חפצא וכמש"ל בדעת הר"מ שברא"ש אבל טבל ותרומה ששניהם איסור חפצא שפיר ס"ל לחד מ"ד דנותני' לו טבל אם ירצה כיון דתרומה חמור איסורו שקול כהרבה איסורי' של טבל וא"ש:

שנית נ"ל לחלק בסברא ישרה בשלמא בשוחט לחולה בשבת בשעה שעובר על איסור חמור דשבת אז הוא מתקן שלא יצטרך לעבור כמה פעמים על איסור נבלה בזה חידש הר"ן דמוטב לעבור איסור חמור פ"א מלעבור על איסור קל כמה פעמים אבל במפריש

תרומה מן הטבל בשעה שעובר האיסור חמור דתרומה אינו מתקן שלא יעבור כמה פעמים על איסור טבל דזה כבר ניתקן במה שהפריש בזה ל"א שיעבור אפי' פ"א על איסור חמור כדי שלא יצטרך לעבור על איסור קל כמה פעמים:

ואביא את השלישית הנלענ"ד דבר חדש למאי דקי"ל ביו"ד סי' קי"ט דחשוד על איסור קל אינו חשוד על החמור וחשוד על חמור חשוד על קל ועיין בש"ך שם סקי"ב דהיינו דוקא במין של איסור דהיינו בענין אכילה או מלאכה וכדומה ועי' חת"ס חלק ששי סי' פ"ג דאפי' מומר לחלל שבת אינו נקרא חשוד למין אחר של איסור ולפ"ז אני אומר דודאי בטבל ותרומה שיש לדון איזה חמור ואיזה קל גם לענין חשוד לא לענין להאכיל לחולה דוקא ולמ"ד תרומה חמורה אנו מחליטים שם דתרומה חמור וחשוד על תרומה חשוד על טבל וחשוד על טבל אינו חשוד על תרומה דשם ל"ש דטבל עובר כמה פעמים ותרומה רק פ"א [ועי' מ"ש בתשו' יו"ד הל' שחיטה] לכן גם לענין חולה מודה הר"ן דמוטב לעבור כמה פעמים איסור קל מלעבור פ"א איסור חמור אבל בשבת נגד נבלה אין לדון לענין שום דבר אחר איזהו מהם חמור רק לענין חולה ולענין חולה תמיד צריך לעבור איסור נבלה כמה פעמים ואיסור שבת פ"א בזה אמרינן דשבת לא נקרא חמור כלל וזה שדייק הר"ן דלגבי חולה אין איסור נבלה קל מאיסור שבת ור"ל כיון שאין לנו לדון שבת נגד נבלה רק לגבי חולה ושם לא נקרא נבילה קל מה"ט דהר"ן אבל באיסור שיש לנו. לדון גם בד"א איזהו חמור ומחזיקי' הא' לאיסור חמור שוב גם גבי חולה מוטב לעבור איסור קל כמה פעמים מלעבור האיסור שהחזקנו מכבר לאיסור חמור נגד זה אפי' פ"א וא"ש נכון:

ואת מספר רובע נ"ל לפמ"ש הרמב"ם בפיה"מ ביומא פ"ג בולמוס מין ממיני החולאים שנופל בו האדם ואינו מרגיש וזה החולה הוא מין ממיני החולאים הנקראים בלשון חכמים נכפי' וכו' ומבואר בחו"מ סי' ל"ה ס"ט דנכפה בעת כפייתו פסול לעדות ודינו כשוטה ע"ש ובגמ' ר"ה כ"ח וחגיגה ב' ע"ב דחש"ו פטורים מכל המצות יע"ש ולפ"ז נ"ל באחזו בולמס מודה הר"ן דאין שוחטים רק מאכילין אותו נבלה דמה שהוא אוכל נבלה כמה פעמים לא אכפת לן שהרי בלא"ה דמותר לו משום פ"נ נמי אין איסור עליו רק שיש איסור עלינו לתת לו נבלה כמו לקטן דאסור למספי לי' בידים משום לא תאכלום לא תאכילום כדאמרינן יבמות קי"ד וא"כ אם אנו נותנים לו עשרה זיתים נבלה בפ"א אין אנו עוברי' רק פ"א והוי נבלה קיל נגד שבת והר"ן לא חידש דינו רק בחולה בר דעת שהוא עובר בנבלה על כל זית וזית ולא הותר לו רק משום פ"נ אז נבילה לא קיל משבת ולפ"ז א"ש דפלוגתא דת"ק וב"ת הוא באחזו בולמס ובזה מודה הר"ן דאזלינן בתר איסור

החמור אף שאינו עובר רק פ"א דהלא גם הקל אף שעובר כ"פ מ"מ אצל החולה אין איסור כלל ואנו אין עוברי' רק פ"א וכנ"ל:

וכאשר בינותי בספרי' מצאתי בס' מחנה חיים ח"א סי' ק"ב וח"ב סי' נ"ח וכ"ט שהביא קושי' בשם מחותני הגאון מו"ה זוסמאן סופר ני' איך אומרי' לאדם חטא כדי שיזכה חבירך שאנו נשחוט כדי שלא יעבור החולה איסורי' הרבה דנבלה והלא בסי' ש"ו הביא ב"י בשם רשב"א דהאב לא יחלל שבת א' כדי להציל בתו שהוא בין הגוים ויש לחוש שתחלל שבתות הרבה דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך. והנה לפי פשוטו לק"מ דשם אין האב מכשיל אותה בחילול שבתות הרבה אבל כאן אנו מאכילין אותו נבלה הרבה פעמים אבל לפמ"ש ביישוב דברי הר"ן אין ההיתר מפני שאנו מאכילין אותו נבלה הרבה פעמים דזה אפשר בפ"א רק שהוא אוכל הרבה פעמים אז ודאי קשה כנ"ל לשיטת רשב"א ואמת כי אינה קושי' כ"כ דהרי לא קי"ל בסי' ש"ו כההיא דרשב"א אלא דמחויב לחלל שבת ואי לא בעי כייפי' לי' וכמ"ש המחבר שם סי"ד ועי' מג"א שם סקכ"ט ולא באתי אלא בשביל דבר שנתחד' בה שכבר עמד בזה בפר"ד דרוש י"ט ותי' [ועיי' חת"ס אות פ"ב] שאין הפרש בין אם נעשה האיסור ע"י החולה או ע"י אחרים כל שהוא לצורך החולה חשיב כגוף א' יעיי"ש וביאור דבריו נ"ל דכל ישראל מחויבי להציל החולה מסכנה אפי' בחילול שבת שהוא בסקילה משום וחי בהם כמו החולה בעצמו ואם אפשר להצילו באיסור קל אין כאן פ"נ באיסור חמור ולא הותר ולא הודחה כלל. וא"כ לדעת הר"ן דנבלה חמור טפי אם החולה יכול לשחוט ודאי צריך לשחוט ואינו רשאי לאכול נבלה א"כ גם אם החולה א"י לשחוט מ"מ אנו יכולי' להצילו באיסור קל של חילול שבת פ"א והחולה עצמו יכול להציל עצמו באיסור חמור של אכילת נבלה כמה פעמים ממילא מי שיכול להציל באיסור קל הותרו או הודחו לו כל האיסורי' משום פ"נ ומי שאינו יכול להציל אלא באיסור חמור לא הותר ולא הודחה לו כלל וא"צ החולה לחטוא כדי שיזכה חבירו. הגע בעצמך אם א' יכול לשחוט והשני אינו יכול לשחוט אבל יכול להביא לו בשר כשר מחוץ לי"ב מיל שהוא מה"ת אבל הוא קל שאינו בסקילה הכי תאמר שזה ישחוט ויעבור איסור חמור וחבירו לא יעשה איסור קל דאין אומרי' לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך זה לא יעלה על הדעת כלל כיון שכולם חייבים להצילו מי שיכול להצילו באיסור קל עליו מוטל החיוב להצילו ולא על מי שיכול להצילו באיסור חמור וה"נ דכוותי' החולה יכול להציל עצמו באיסור חמור אכילת נבילה כמה פעמים ואנו יכולי' להצילו באיסור קל חילול שבת פ"א אנו מחויבים להצילו ולא החולה להציל

עצמו ואין זה ענין כלל להא דאין אומרי' לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך וזה ברור. שוב מצאתי בתשב"ץ ח"ג סי' ל"ז שעמד בקושי' זו והניחה בצ"ע ואני הנלענ"ד כתבתי: **ובתשב"ץ** שם ראיתי שתמה על הר"ן מהא דרבי דס"ל וגוזזי' לו את הכרישין ומאכילי' אותו וא"צ לעשר ולפי המסקנא משום דמעשר ירק דרבנן ושבות דמתקן חמור ולדעת הר"ן ריבוי איסורי' חמור מאיסור א' חמור וה"נ ריבוי איסורי' של טבל ירק דרבנן צריך להיות חמור משבות דהפרשת מעשר בשבת. ולפענ"ד נראה לפי"מ דמבואר בירושלמי חלה פ"ד סוף הלכה י"א אימתו גזרו על הכרשיני' ר' יוסי אומר בימי רעבון ר' חנני' בשם רבי בימי דוד אמרי' הוא הדא הוא הדא ופשטות דברי הירושלמי משמע כיון דכרשינין אינו מאכל אדם רק בימי רעבון וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מתרומות ה"ב לכן אינו מחויב במעשר בשני רעבון דכל שאינו אוכל אדם אינו חיי' במעשר ואפי' רק אכלה בטלה דעתו רק בשני רעבון דרך בנ"א לאכלם ועיין ערוך ערך כרש דכרישין וכרשינין היא אחד ועי' תוספתא פי"ו דשבת דתני בברייתא דמי שנשכו נחש דקתני בסוגי' דידן את הכרישין ושם איתא כרשינין ולפ"ז באינו שני רעבון כרשי' פטור מן המעשר ותקשי אדר"א ב"ש דאמר לא יאכל עד שיעשר:

אך לק"מ כיון דהחולה צריך לאכול הכרישין לרפואתו הו' אצלו אוכל אדם כבשני רעבון לכל אדם ושפיר חייב לעשר ואין לומר בזה בטלה דעתו דהרי אדם אחר אלו הי' לו חולי זה נמי הי' אכלו ועיי' תוס' שבת צ"ב ע"ב ד"ה ואת"ל ואפי' למ"ש תוס' שם דלא מהני סברא זו רק באתרא ולא באדם אחד עיי"ש מ"מ הכא שאני כיון דכ"ע נמי אכלי לי' בשני רעבון וא"ש:

ולפ"ז י"ל דרבי פליג אסברא זו וס"ל דא"צ לעשר כלל אפי' בחול כיון דאחר א"צ לעשר אין סברא דהחולי אשר הותרו לגבי' כל איסור או הודחו עכ"פ יגרום חיוב מעשר [ועי' כעין סברא זו בגמ' ביצה וי"ו הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ע"י לידה אין סברא שהלידה תגרום איסור מוקצה ועיין רש"י ופנ"י שם] וכן משמע קצת בתוספתא דשבת פי"ו שם דפלוגתייהו רק אי צריך לעשר או לא ולא תלי' פלוגתא כלל אי דחי' שבות דהפרשת מעשר דקתני וא"צ לעשר דברי רבי רשבג"א צריך לעשר ועי' בכפ"ת שדקדק למה נקט בדרבי א"צ לעשר דמשמע אם ירצה יכול לעשר והא לפי המסקנא אסור משום שבות דהפרשת מעשר ולפמ"ש א"ש דא"צ לעשר אפי' בחול מטעם הנ"ל אבל עכ"פ שייך בי' מעשר דלא בטלה דעתו רק דאמרינן מסברא דהחולי אינו יכול להביא חיוב וממילא בשבת אסור משום שבות:

ולפי דברינו א"ש נמי מה דהוסיף בגמ' דילן על לשון התוספתא דקתני צריך לעשר ובגמרא הוסיף לא יאכל עד שיעשר להורות טעם חיוב המעשר כיון דהוא אכיל לי' ולא שייך אצלו בטלה דעתו כנ"ל לכן מחויב במעשר וממילא דחי' שבות דהפרשת מעשר שהוא רק פ"א מפני איסור טבל שהוא כמה פעמים וכסברת הר"ן:

אך כ"ז אם כרשיני' הוא מעשר ירק דרבנן שפיר י"ל כסברא הנ"ל אליבא דרבי דאין סברא שהחולי יגרום שרבנן יחייבו אותו במעשר אבל אם הי' מחויב מה"ת בשני רעבון כדגן ותירוש וממילא ה"ה בחולה דל"ש בטלה דעתו ודאי ל"ש לומר כיון שהותרו או הודחו לגבי' איסורי' משום פ"נ יותר אצלו טבל שאין בו פ"נ כיון דאפשר לעשר [וגם שם בביצה לא נאמרה סברא זו רק לענין איסור נולד ומוקצה דרבנן] ולפ"ז א"ש דודאי המקשן ס"ל דפלוגתת רבי ור"ש תלי' אי דחי' איסור שבות דהפרשת מעשר או טבל אבל המקשן השיב לו ע"כ לא קאמר רבי התם אלא לענין מעשר ירק דרבנן פי' משו"ה ס"ל דא"צ לעשר כלל אפי' בחול וכמ"ש ולא משום איסור שבות קאמר דא"צ לעשר אבל במעשר דגן וכו' מודה דדחי' איסור שבות פ"א מקמי איסור טבל כמה פעמים ומיושב שפיר קושי' התשב"ץ ז"ל:

ובזה א"ש מה שעמד הכפ"ת למה לא הביא הרמב"ם דין זה דא"צ לעשר הלא הלכה כרבי מחבירו דהרמב"ם פסק בפ"ב מתרומות ה"ב דכרשי' חייבים בתרומות ומעשרות בכל פעם הואיל ואוכלין אותם בשני רעבון ועיין בכ"מ שם שפי' כן בירושלמי חלה הנ"ל וכיון שכן ודאי צריך לעשר אפי' בשבת כדי שלא יעבור איסור טבל כמה פעמים וכסברת הר"ן ופי' פר"ד במאי דקאמר רבה באפשר בחולין וכו' וא"ש:

מיהו בלאה"נ י"ל דהרי הרמב"ם בה' תרומות הנ"ל אף שפסק בה"ו דתרומת ירק דרבנן מ"מ בשאר פירות שאינן דגן תירוש ויצהר פסק בה"א דהוי מה"ת ובה"ב נראה דגם כרשינין הוא בכלל תבואה וחייב מה"ת עיי"ש וכיון דמסיק דטעמא דרבי משום דכרשי' מעשר ירק דרבנן ורמב"ם פסק דלא כוותי' שפיר השמיט דין זה דודאי צריך לעשר אפי' בשבת מטעמי' הנ"ל דבמה שחייב במעשר מה"ת אפי' רבי מודה וא"ש זהו שראיתי לבאר כעת בשיטה זו:

תבנא לדינא נ"ל דלכל הטעמי' אסור לישראל למלוח בשבת כדי שלא יאכל החולה דם שבישלו דרבנן. דלטעם הר"מ דוקא שוחטים בשבת ולא נבלה משום דנבלה הוא איסור חפצא א"כ בדם שבישלו דרבנן כתבנו לעיל שהוא רק איסור גברא ול"ש טעם הר"מ. ולטעם הרא"ש ורשב"א בתשו' משום דנפשו של חולה קצה באכילת אי' א"כ בדם שבישלו דרבנן ל"ש זה וכמ"ש לעיל בדעת פמ"ג ואף די דאדם בלא"ה נפשו של

אדם קלה ועיין תוס' חולין ה' סוד"ה מעם ורש' שלהי מכות היינו דוקא בדם בעין ולא בדם איברים שלא פירש ולטעם הרשב"א בתשו' משום דאין עושי' דברי' אלו ע"י גוי וכו' זה ודאי ל"ש במאכילו בשר שלא נמלח והוא מוכן. ולדעת הר"ן דמוטב לחלל שבת פ"א מלעבור איסור נבלה כמה פעמים נ"ל דג"ז ל"ש כאן דבשחיטה ודאי אינו עובר רק פ"א אבל במולח בשר עובר כמה פעמים בכל שיעור עיבוד שמולח ואף דשיעורי שבת הן כגרוגרת דגדול מכזית ועי' תוס' יומא פ' ד"ה ושיערו ואיסור דם בכזית וממילא דעובר איסור דם הרבה פעמים יותר מאיסור עיבוד ז"א דלא מיבעי' לדעת הרמב"ם והרא"ה דאין מליחה מוציא רק הדם שבשטח העליון והשאר כשמגיע המים חמין מתקשה בתוכו והוי דם איברי' שלא פירש דמותר ועיין בר"ן חולין קי"ב ע"ב ופמג"ד בפתיחה להל' מליחה עיקר ב' ודאי דאין בדם שבשטח העליון כ"כ זיתים לעבור הרבה פעמים יותר ממה שעובר באיסור עיבוד אלא אפי' לפוסקי' דחיישי' לכל דם שבחתיכה ומוציא כל הדם עי' פמ"ג שם מ"מ עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא שמא אין בבשר דם כ"כ שיעבור אפי' כ"כ פעמים שעובר בעיבוד ואין ספק מוציא מידי ודאי:

ואין לומר דאיסור דם עובר בכל משהו דח"ש אסור מדרבנן באיסור דרבנן כמו ח"ש מה"ת באיסור תורה ועי' פר"ח יו"ד סי' ס"ח ובאיסורי שבת אין איסור בח"ש ועי' דג"מ או"ח סי' תמ"ב וממילא עובר אי' דם הרבה פעמים יותר מאיסור עיבוד ז"א דלפענ"ד אף דח"ש אסור מ"מ אם אוכל כשיעור אין לומר דעבר שני איסורי' רק איסור אחד ודוקא שיעורין מחלקין כמו שהביא הר"ן מה דנזיר שהי' שותה אבל עד כשיעור הוי רק איסור אחד. וטו"ז שכתב בסי' שכ"ח ס"ו שעובר על כל טפה וטפה אין לשונו מדוקדק ובמק"א הארכתי בזה:

ולדעת הראב"ד דה"ט דשוחטי' מפני שאי' שבת מעכב עליו הלא כאן הוי כנבלה מוכנת דהרי איכא בשר שלא נמלח ושניהם מעכבים עליו בשוה נמצא דלכל הטעמים אסור למלוח רק לדעת הראב"ד שבראי"ש כיון שכבר ניתן שבת לדחות בהבערה ובישול וגם זה ליתא כמ"ש מעלתו נ"י לפי סברת פר"ד דלא הותר לנו לעשות איסור רק להציל החולה מסכנה כגון לשחוט לחולה שבמלאכת נטילת נשמה יש לו בשר לאכול ובלי נטילת נשמה לא הי' בשר לאכול ואף דאפשר לנטילת נשמה בהיתר ע"י גוי מ"מ כיון דלכל מר מטעמיו טוב יותר לשחוט בשבת מלהאכילו נבלה עכ"פ ע"י מעשינו ניצל מסכנה אבל לבטל איסור שאין בזה הצלת נפשות רק להציל החולה מאיסור לא הותר לנו וה"נ דכותי' א"צ למלאכת עיבוד ומליחה להצלת נפשות רק להצילו מאיסור דם שבישלו וזה אסור לנו:

אבל מ"ש מעלתו ליישב בזה דעת הגמ"ר שבמג"א סי' שכ"ח ס"ט דכשצריך להחם לו יין יחמם עכו"ם ומותר שיתנסך היין משיחלל הישראל שבת דהטעם דאסור לישראל לחלל שבת כדי להצילו מאיסור נסך וכסברת פר"ד לא דק דהרי כששוחט ישראל הוא נמי כדי להצילו מנבלה אלא דהסברא כנ"ל כיון שנטילת נשמה צריך להצלת נפשות אלא דאפשר באיסור קל דחילול שבת ואפשר באיסור חמור דאכילת נבלה אנו עושים בחילול שבת וע"י מעשינו ניצול החולה מסכנה בנטילת נשמה שלנו וה"נ במה שאנו מחמין ניצול מסכנה אלא שאפשר להחם בחילול שבת ואפשר להחם באיסור ניסוך שפיר י"ל דיחמם ישראל אם לא מטעם שכ' המג"א שם בשם ד"מ אבל באיסור אין מבטלין איסור לכתחילה או איסור מליחה בשבת אין החולה ניצול בזה מסכנה ע"י מעשינו שהרי גם בלי מעשינו הי' ניצול מסכנה רק שהי' עושה איסור ובשביל זה אין אנו רשאי' לעבור דאין אומרי' לאדם חטא וכו' ועכ"פ מוטב להאכילו בלי מליחה משימלח ישראל בשבת אבל אם יש גוי שיכול למלוח בפני ישראל בלי שיהוי ודאי צריך למלוח ע"י גוי דהוי שבות דשבות במקום מצוה ושרי ואי משום דאין עושין דברים הללו ע"י גוי הרי נהוג עלמא כדעת רמ"א סי' שכ"ח סי"ב דאם אפשר בלי איחור עושים ע"י עכו"ם ועי' חת"ס או"ח סי' ע"ט זה הנלענ"ד לדינא וה' ירפא חולי ושבר בת עמו ויהי' עלינו ניאמו כנפש ידידו החותם בברכה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קיג

שיל"ת ב' איפאלו עש"ק ראה תרנ"ה לפ"ק:

שפע ברכה וטובה, עד זקנה ושיבה, לכבוד ידידי אהובי הרב הגאון הצדיק מו"ה חיים צבי ווינקלער נ' יושב בשבת תחכמוני במארגרעטין ולפנים אבדק"ק ראצפערטא:

יקרת מכתבו תמול הגיעני ועל אשר נועץ עמי שזה כמה שנים חולה בחולי עצירות ל"ע ר"ל והי' לו מזה הרבה ביטול תורה ותפלה בזמנה ועתה יעצוהו הרופאים לעשות תרופה בזעלבסטקרעסטיר אך בש"ק אוסר המג"א סוסי' שכ"ח וכ"מ מתאמץ וחתר למצוא היתר ואנכי לא כן עמדי כאשר יבואר להלן:

הנה לכאורה הי' דברי המג"א הנ"ל תמוהי' בעיני שכ' על מ"ש בשו"ע אסור לשום פתילה וכ"ש דאסור לעשות קריסטיר וכו' מאי כ"ש הוא זה הרי בעושה פתילה מחלב ובורית וכיו"ב חייב חטאת שהרי עושה כלי כמו קיסם לחצות בו שיניו עיי' במג"א סי' שכ"ב סק"ד דהא אינן אוכלי' בהמה וכ"כ ח"א כלל מ"ד אות ט"ז וזה ל"ש בקריסטיר וא"כ אינו

כ"ש ואדרבה פתילה אסורה טפי דאפי' חיוב חטאת יש בו. אבל הדבר פשוט דהמג"א לא קאי על עשיית הצעפיל ועשיית הקריסטיר דבזה ודאי עשיית הצעפיל אסור רק לחולה שיב"ס מותר אלא עמ"ש אסור לעשות פתילה בפי הטבעת וכו' והיינו בהוכנה הפתילה מע"ש מ"מ אסור לשום אותה בשבת בפי הטבעת וע"ז כ' וכ"ש דאסור לעשות קריסטיר ואפי' הוכנה מאתמול. ועדיין צריך ביאור דהול"ל והה"ד ומה כ"ש יש כאן. ונראה לפמ"ש אח"כ ויזהר שלא יבא לידי מלאכה דאו' ופי' באשל אברהם כמו שחיטה וכדומה ובל"ס טעות הדפוס הוא וצ"ל סחיטה והיינו כ"ש דפתילה אינו יכול לבא ע"י שימה בפי הטבעת למלאכה דאו' וכ"ש בקריסטיר שיכול לבוא לידי מלאכה דאו' דהיינו סחיטה ולחנם תמה מעלתו מאי חשש מלאכה יש בקריסטיר דהא יש חשש סחיטה. וגם מה שתמה ולמה לא יהא קריסטיר מותר ע"י שינוי כמו פתילה לק"מ דגם פתילה אינו מותר בשביל מיחוש בעלמא אלא בחולה כדקי"ל סי' שכ"ח סי"ז ובכה"ג גם בקריסטיר מותר ע"י שינוי:

ועתה אבא אחת לאחת בביטול דבריו במח"כ ראשונה מ"ש שרין זה דקריסטיר לא הובא בשום פוסק כמבואר בב"י סוסי' שכ"ח. וכי זוטר לו המג"א שהוא מגדולי פוסקים האחרונים שכ' דכ"ש הוא ובאלי' רבה מביאו ונר' שהסכים עמו וכן הפרמ"ג וס' תוס' שבת ועי' ח"א כס"ט אות י"ז ומאן ספין ומאן חשיב להקל ראש נגדם:

ומה שהביא מברכות כ' דאמרי' דגדול כבוד הבריות שדוחה לאו דלא תסור כ"ש בשביל כבוד שמים להתפלל בגוף נקי כדאמרי' ברכות דט"ו ובטוש"ע או"ח סי' ב', ואני אומר דאין זה כ"ש דבאמת כן הוא דנהי דדחי' איסור דרבנן בלאו דל"ת מפני כבוד הבריות אבל מפני כבוד שמים לא דחי' דזהו ג"כ כבוד שמים שלא יעבור איסו' דרבנן דמה לי כבוד שמים זה או כבוד שמים זה ועי' כעין סברא זו בחי' חת"ס סוכה דל"א בד"ה ואם נטל יעיי"ש:

ומ"ש שהתירו כמה שבותי' במקום מצוה יעי' מג"א סי' ש"ז סק"ז שאין מדמי' בעניני שבותי' דבר לדבר ואין לך בה להתיר אלא מה שאמרו חכמים והביא ראיות לזה מכריתות יעיי"ש:

ומה שהביא משבת פ"א והוא דין המבואר בשו"ע סי' שי"ב ס"ז דפריך שם לסתכן הרי שיש גם חשש סכנה בזה. תמהני עליו הרי רש"י פי' שם לסתכן דאמר מר עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן ובתמיד כ"ז ע"ב פי' המפרש עמוד החוזר כשאדם צריך לפנות ומשהה את נקביו ומחזירם בבטנו עיי"ש וזה ל"ש בדידי' שאינו משהה נקביו ואינו מחזירם בבטנו:

ומה שהק' הא בקריסטיר ליכא חשש שחיקת סממני' דאינו נעשה אלא במים בלבד. לק"מ לפמ"ש טו"ז סי' שכ"ח סקכ"ח דהיכי דלפעמים עושי' רפואה זו בסממני' אסור אפי' שלא ע"י סממני' אבל בהא דשבת פ"א הנ"ל למשמש בפי הטבעת בשום פעם אין עושי' ע' סממני'. ועוד דהתם שרי משום סכנה אלא כיון דאפשר כלאח"י לא שרי' להדי' לעשות מלאכה דאו'. וא"כ בקריסטיר שעושי' לפעמי' ע"י סממני' וגם ליכא סכנה בדבר שפיר אסור:

ומה שהביא מכתובות ד"ס דגונח יונק בשבת משום דהוי מפרק כלאח"י ובמקום צערא לא גזרו רבנן. תמהני עליו א"כ כ"ש משום רפואה דגזרו רבנן אמאי גזרו הא איכא צערא ועכ"ח דלאו כל הצערים שווין ותוס' בכתובות שם כ' דבצער של רעב אסור רק בצער של חולי שהוא קרוב לסכנה שרי ע"ש ועי' סי' שכ"ח הנ"ל סל"ב ובמג"א שם סקמ"א וא"כ משם אין ראי':

ועוד נ"ל סברא ישרה דבהאי גונח יונק ליכא משום שחיקת הסממני' כלל דאין רפואת גונח בשום פעם ע"י סממני' וכטו"ז הנ"ל רק דיש אי' משום מפרק כלאח"י בזה שפיר י"ל דבמקום צערא לא גזרו רבנן וכן במפיס מורסא בסי' שכ"ח הנ"ל סעי' כ"ח ועי' טו"ז שם סקכ"א אבל במקום שאסרו חכמים לעשות משום רפואה גזירה משום שחיקת הסממנים א"כ אדרבה כל הגזירה הי' רק במקום צערא ל"ש להתיר משום צערא ועונג שבת:

ולכן אינני יודע שום היתר בזה נגד דעת מג"א וגדולי אחרונים שעמד אלא שמעלתו כתב דהא דגזרו לעשות רפואה משום שחיקת הסממנים היינו דוקא במיחוש בעלמא כמ"ש המחבר ברסי' ונר' מדבריו דאינו אצלו רק מיחוש בעלמא אלא דראשו ואיבריו כבדי' עליו וא"כ הוא הדין שכתב רמ"א שם סט"ז אם יש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו שאז אעפ"י שהולך כנפל למשכב דמי וא"כ לית דין צריך בשש דשרי שבות ע"י ישראל אם א"א בעכו"ם ע"י שינוי ובזה גם המג"א סוסי' שכ"ח הנ"ל מודה דשרי:

תשובה קיד

עוד להרב הנ"ל

ואשר דרש ממני להכריע בינו לבין רב גדול א' שמעלתו רוצה להתיר ללמוד בליל ש"ק לאור פמוט דנפט דל"ש בי' שמא יסתפק משום דמאיס ולשמא יטה נמי ליכא למיחש דאורו צלול ומאיר הטיב עד טפה אחרונה ורב גדול הנז' כתב לו דיש לחוש שיגלגל השרויף למעלה דאיכא מבעיר וכ"מ השיב דע"ז לא גזרו חכז"ל ואין לנו לבדות גזירות חדשות דלא שכיח דגבי שמן פירש"י במשנה שלא יאיר היטב וזה שכיח אבל לגלגל

השרויף לא שכיח. ועוד י"ל דלא גזרו אלא בזמנם שהי' לומדי' בע"פ וא"צ לבטל מד"ת ומש"ה אמרו לא יקרא ואין קורי' דמשמע תנ"ך אבל בזה"ז שאין בקיאי' בע"פ אפי' פרק א' לא גזרו לבטל ד"ת שהוא דאו' וכמ"ש גבי הגדה של פסח דהוי מה"ת עי' ב"י סי' ער"ה א"ד. ולענ"ד הדין עם הרב שכנגדו דיש לחוש שיגלגל השרויף למעלה והוי מבעיר דיותר שכיח זה בקלות ובמהירות מבלי משים לב מהטות נר שמן וחמיטת וחתיכת ראש הפתילה בנר של שעוה שכ' ב"י ועי' תוס' חולי' י"ד ע"ב ד"ה מודה. ומ"ש מעלתו דאין לנו לבדות גזירות חדשות שלא מצינו שגזרו חכז"ל. תמה אני עליו דמה יענה לגזירה שכ' ב"י בנר של שעוה שמא ימחוט ויחתוך ראש הפתילה שג"כ לא נזכר בש"ס ואף החולקי' הוא מטעם דכיבוי הו' מלאכה שאצל"ג עי' מג"א וטו"ז אעכ"ח דשמא יטה לאו דוקא אלא דגזרו חכז"ל בעושה דבר שצריך עיון ולקרב לנר שמא יעשה מלאכה דאו' מבעיר בדבר שבקל ובמהירות יכול לעשות וה"נ גלגול השרויף למעלה הוא בקל ובמהירות שפיר יש לחוש וחדא גזירה היא ולא גזירה חדשה כמ"ש כ"מ:

וגם מ"ש דל"ג רק בזמן הגמ' לפי שלא הי' אצלם ביטול תורה שיכולי' ללמוד בע"פ גם בזה תמהני עליו דהא התירו בשנים והק' מהרי"ל א"כ יהי' שנים מותרי' לרכוב ע"ג בהמה ותי' מג"א סי' ער"ה סק"ה דוקא בקריאה התירו משום דהוי מצוה ע"ש ואי אין בו ביטול תורה אם אינו קורא בספר גם קריאה בספר אינו מצוה אעכ"ח דבא' גזרו אפי' יש בו ביטול תורה וגם בזה"ז יש בקיאי' שיודעי' ללמוד איזה דפי' גמ' או ש"ע בע"פ שילמוד בליל שבת ומעלתו הפריז על המדה בזה לכן גם דעתי העני' אינה מסכמת להתיר ללמוד אצל פמוט דנפט רק בדבר השגור בפיו כמו הגדה לע"ה בסי' ער"ה דא"צ עיין בספר כ"כ:

תשובה קטו

עוד להרב הנ"ל

ומה שהק' בשבת י"ב דאר"י בן אלישע אני אקרא ולא אטה וכו' ותימא בעיניו הכי עבר ר"י על דברי חכמים דמ"ש דגזרו על נטילת לולב ותק"ש בשבת משום שמא יעבירנו הכי יאמר ר"י אני לא אעבירנו. ותי' דב"י בסי' ער"ה כתב דמשום שמא יטה בלבד לא הוי גזרי' רק משום דאיכא חשש נמי שמא יסתפק והרי כיבוי הוי משאצל"ג וליכא חיוב חטאת רק לר"י עי' שבת כ"ט ע"ב והוי ס"ל לר' ישמעאל דהך גזירה הוא רק אליבא דר"י אבל למאי דקי"ל כר"ש דמשאצל"ג פטור ליתא להאי גזירה ומשו"ה אמר אני אקרא ולא אטה ואף דאנן קי"ל כר"ש ומ"מ גזרי' ונדחק בזה. ולפענ"ד ז"א דהרואה בפנים ברמב"ם פ"ה משבת יראה דבהי"ד גבי אין פילי' ואין קורי' לא הזכיר כלל חששא דשמא יסתפק

רק בהט"ז גבי שמש הבודק כוסות וקערות והטעם דשלא בשעת סעודה ל"ח כלל שמא יסתפק ממנו מן השמן שבנר גופא רק מכלי אחרת הנוטף לתוך הנר עי' שבת כ"ט ע"ב רק בשעת סעודה גבי שמש חיישי' לזה ועי' בב"י וא"כ באין קורי' ליכא רק משום שמא יטה לחוד וליתא לדבריו:

ועוד דלפענ"ד אין הפי' שמא יסתפק ממני ויעבור משום מכבה דהרי כתב הרמב"ם תחילה שמא ישכח ויטה אלא כונתו כמ"ש ב"י דאע"ג דשמן זית לא נפיש נהורי' כדנפטא מ"מ נפיש נהורי' טובא ואין לחוש שמא יטה בבדיקת כוסות וקערות מ"מ חיישי' שמא יסתפק ממנו כיון שהוא בשעת סעודה ולא יהי' נפיש נהורי' ויטה ולפ"ז לא תלי' כלל בדר"י ור"ש גבי משאצל"ג:

אבל הדבר פשוט לפמ"ש טו"ז רסי' ער"ה דדוקא בנר לא חילקו חכמים בין נר לנר אבל באדם חילקו בין אדם לאדם דאדם חשוב מותר וכן שנים מותרי' ולא גזרו אדם זה בשביל אדם אחר ע"ש וא"כ ס"ל לר"י דאדם כמוהו שיוכל לקרות ולא יטה שרי משא"כ בשמא יעבירנו לא חילקו בין אדם לאדם וא"ש:

ועוד עפ"מ שאמרו בשם הגר"א ז"ל שטעות ר"י הי' יען ששנו בברייתא הטעם לא יקרא שמא יטה ולכן אמר גדולי' דברי חכמי' שאמרו במשנה לא יקרא לאור הנר ולא גילו הטעם שאז לא הי' בא לכלל טעות כמ"ש חכז"ל מפני מה לא נאמרו טעמי המצות וכו' וא"כ ל"ק משמא יעבירנו וכיוצא דשם באמת לא שנה ולא גילו הטעם:

ועוד אולי אז לא פשטה עדיין גזירת אין קורי' בכל ישראל ועי' ברמב"ם פ"ב מה' ממרים ושפיר אמר אני אקרא ולא אטה משא"כ גזירת שמא יעבירנו אחר שפשטה בכל ישראל א"י לומר אני לא אעבירנו:

ועוד פלפול י"ל דיש להקשות למ"ש תוס' שבת י"א ד"ה שמא ישכח דהיכי דליכא חיוב חטאת לא גזרי' אמאי גזרו כלל דאין קורי' משום שמא יטה מ"ש מהא דתנן סוכה מ"א יו"ט א' של חג שחל בשבת ושכח והוציא את הלולב לר"ה פטור מפני שהוציאו ברשות מצוה והוי טבד"מ ועשה מצוה דפטור מחטאת וה"נ בקורא ומטה הוי טבד"מ ועשה מצוה וליכא חיוב חטאת ואמאי גזרי'. ויש ליישב עפ"ד תוי"ט רפ"ק דשבת דבעי' ניתן שבת לדחות אלא שדבריו שם תמוהי' וביארתים במקו"א ולפי הביאור שייך גם כאן ניתן לדחות שהרי אין פולין אסור אפי' בשנים רק קריאה מותר משום מצוה כמ"ש מג"א בשם מהרי"ל ואכמ"ל. ויש לדחות נמי דתוס' לא כתבו דהיכי דליכא חיוב חטאת לא גזרי' אלא היכי דליכא רק איסו' דרבנן אבל בטבד"מ נהי דליכא חיוב חטאת היינו משום דהוא כמו אונס ולא שוגג אבל מ"מ עבר אי' תורה גזרו:

אמנם נ"ל דבלא"ה לק"מ דהרי במשנה שנינו לא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר והיינו דגזרו חכמים על כל דבר שצריך עיון ובדיקה היטב וצריך לקרב לנר שאסור בשבת לאור הנר שמא יטה ובאלו ל"ש טבד"מ ושפיר גזרו וא"כ גם אין קורי' אף שאין בו חיוב חטאת הי' בכלל הגזירה כיון שיוכל לבוא לידי איסו' והתוס' לא כתבו אלא דעיקר הגזירה לא גזרי' בדבר דליכא חיוב חטאת וא"ש. אך כ"ז במשנה אבל בברייתא לא קתני אלא לא יקרא לאור הנר שמא יטה ולא קתני אין פולי' והוי סבר ר"י דבאמת האי גזירה לא היתה רק לר"א בשבת קל"ז דטבד"מ חייב ואנן קי"ל דפטור לכן אמר אני אקרא ולא אטה:

אמנם נ"ל לפמ"ש נוב"י קמא ה' נדה דאפי' אי ווסתות דרבנן אי בעל סמוך לווסתה ופרסה נדה תחתיו חייב חטאת דשוב אינו אונס ועיין כעין זה בצל"ח פסחים סוגי' דהבודק צריך שיבטל א"כ ה"נ אפי' אם הגזירה הי' רק למ"ד טבד"מ חייב ולא קי"ל כותי' מ"מ כיון שכבר חשו חכמים לשמא יטה שוב אינו אונס ברשות מצוה וחייב חטאת באמת אפי' למ"ד טבד"מ פטור. והיינו דקאמר כמה גדולי' דברי חכמי' שהיו אומרי' לא יקרא לאור הנר שעי"ז בא לידי טעות כנ"ל לפי שלא אמרו גם אין פולין ולר"נ שקרא והטה וכו' אביא חטאת שמינה דאפי' למ"ד טבד"מ פטור חייב חטאת כסברא הנ"ל:

ומה שהקשה כ"מ הרי פסקי' בסי' ער"ה ס"ט דליל פסח שחל בשבת מותר לקרות הגדה בספר דאין ע"ה שלא תהא שגורה בפיו קצת וא"כ וכי ר"י לא הי' בקי בספרי תנ"ך כע"ה בהגדה. לפענ"ד אין להם דמיון כלל דע"ה בהגדה כיון ששגורה קצת בפיו א"צ עיון כ"כ בספר וגם יכול לומר קצת בע"פ אבל ר"י בתנ"ך א"י לומר בע"פ דדברי' שבכתב אינו רשאי לומר בע"פ כדאמרי' בגיטין ס' וגם צריך עיון רב לדקדק בחסירות ויתירות שפיר אינו רשאי לקרות שמא יטה משא"כ הגדה אינו דברי' שבכתב. ואפי' הוי דברי' שבכתב מ"מ שרי דמיגרס גריסן כמו ק"ש וב"כ ופ' תמיד באו"ח סי' מ"ט משא"כ ר"י אף שהי' שגורה בפיו מ"מ כיון שאינו שגור בפי הכל אסור לאמרם בע"פ כמ"ש מג"א שם בשם ד"מ ואו"ז ע"ש. ועי' במרדכי גיטין שם דף הנ"ל ועי' תוס' תמורה י"ד ד"ה דברי'. ועוד לפמ"ש רבינו יונה ברכות ט' ע"ב דכל דבר שבחובה שאינו דרך לימוד מותר לאמרם בע"פ ואפי' דרך לימוד ע"ש ולכן בהגדה כיון ששגורה בפיו שפיר רשאי לומר בע"פ אבל ר"י דרך לימוד שאינו דבר שבחובה אסור לאמרם בע"פ ולכן אסור לאור הנר כיון דבעי עיוני בפנים הספר שמא יטה אף ששגורה בפיו. ובזה יבא שלו' ינוח על ראשו עוד ינוב בשיבה בנחת ושובה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת אבהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קטז

שיל"ת ב' אויפאלו יום ד' דעשי"ת ותרם כראם קרנו לפ"ק:
יחדש ד' עלינו שנה טובה. בנחת ושיבה. עד זקנה ושיבה. אהובי מחו' הרב הגאון כמו"ה זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק האלאש יגמור ד' החתימה לטובה בעדו ובעד כל ב"ב ד' עליהם יחי':
יקרתו הגיעני וד' יפקדני בפקודת ישועה ורחמים וישלח לו רפואה שלימה מן השמים רפוה"נ ורפוה"ג בתושח"י ולבנו הרב ימ"א טבא לרבנן בן יכט נ"י:
ומה דבדק לן בר"ה רפ"ג דהק' הר"ן אמאי לא גזרי' במילה בשבת שמא יעבור התינוק ד"א ברה"ר וק"ל הא קודם המילה חי נושא את עצמו ולאחר המילה שהוא חולה הרי כבר קיים המצוה ואינו טרוד. הנה שם אין קושי' כ"כ דהרי הר"ן כ' שמא יעביר תינוק או איזמל וכו' ובאיזמל ודאי יש אי' הוצאה ותינוק לאו דוקא נקט שיהי' איסור משום זה רק משום דהוצאה אפשר בזה כמו בזה. אבל לא ידענא מ"מ לא קשי' לי' אסוגי' דביצה י"ב דפליגי ב"ש וב"ה אי מוציאי' את הקטן ביו"ט לר"ה והרי אין איסור כלל דחי נושא את עצמו ואין לומר דהתם מיירי בקטן בן יומו דל"ש חי נושא את עצמו וכמ"ש תוס' בשבת ד' צ"ד סוד"ה אבן דהרי ר"ח פי' קטן למולו ע"ש בתוס' סוד"ה דילמא:
וגם אין לומר דאף דחי נושא את עצמו מ"מ זה רק דפטור מחטאת אבל עכ"פ מדרבנן אסור ומשו"ה שם בביצה שפיר אסור לב"ש דלית להו מתוך אבל הא ודאי קשי' דליכא למגזר שמא יעבירנו כיון דאפי' יעבור ליכא אי' תורה דהא בירושלמי שם דייק עלה הא גדול אסור ופי' המפרש משום דיכול לילך בעצמו אינו אפי' צורך קצת ר' בון אמר אפי' גדול מותר וכו' ועכ"ח ה"ט משום דחי נושא א"ע מותר אפילו לכתחילה אפי' ליכא צורך היום כלל. ועוד דבהדי' שנינו בשבת ר"פ נוטל אדם את בנו והאבן בידו וכו' ועי' באו"ח רסי' ש"ט ומבואר דאפי' לכתחילה מותר משום דחי נושא את עצמו:
אבל הדבר פשוט דגם קודם המילה ל"ש בתינוק בן ח' חי נושא א"ע ועיי' במג"א סי' ש"ח ס"ק ע"א דכ"ע ס"ל קטן כ"כ שצריך לגררו אם נשאו חייב חטאת וציין תוס' שבת צ"ד ונר' דס"ל דמ"ש תוס' דהאי דפרק נוטל מיירי בתינוק בן יומו הוא לאו דוקא ואף דמדברי תוס' ר"פ ראד"מ מבואר דבתינוק בן ח' שייך חי נושא א"ע מ"מ בחי' רשב"א שם מבואר דל"ש בזה חי נושא א"ע וא"כ י"ל דגם הר"ן ס"ל כן ועי' בב"י סי' של"א שהביא מג"א שם סק"ד:
ובחי' רשב"א הנ"ל מבואר להדי' דאף דחי נושא א"מ מ"מ איסורא דרבנן איכא דכ' יביא תינוק אצל איזמל דליכא אלא שבות דאדם חי נושא א"ע לכ"ע ע"ש. ולפענ"ד צ"ע קצת

מהני ראיות שהבאתי לעיל. שוב מצאתי במאירי מגילה שכ' יש שואלי' למה לא נאמר כן אף במילה שלא תדחה שבת מגזירה זו שמא יעבור התינוק וא"ת מפני שהחי נושא א"ע אין כאן אי' תורה [מלשונו נמי משמע דעכ"פ אי' דרבנן יש אפי' בחי נושא א"ע] והלא בכפות מיהו לא נאמר כן ותינוק בן ח' ככפות דמי ועוד שהרי הזאת טמא מת אין בה אלא שבות ואסרו עלי' משום טעם רבה ועוד ניחוש שמא יעבור את האיזמל וכו' ושמחתי לכוון לדעת ראשונים:

ומ"ש ועוד שהרי הזאת טמא מת וכו' אינימי יודע פירושו ואולי נתכוון לדחות תי' הר"ן דבשופר ולולב הכל טרודי' משא"כ במילה שרק המוהל טרוד ואחרי' יזכירוהו וע"ז דחה דהזאה נמי אין בה אלא שבות ולא הי' ראוי' לדחות פסח בשביל זה ואסרו עלי' רק משום טעם רבה שמא יעבירנו ועי' פסחים ס"ט וצל"ח שם ס"ה ע"ב ואף דגם שם כ"ע לא טרידי וכמו שהק' הר"ן ותי' הר"ן דכ"ע טרידי בפסח לא ניחא לי' וצ"ע:

ועוד נ"ל אפי' לדעת תוס' דבבן ח' שייך נושא א"ע מ"מ בכפות אמרי' שבת צ"ד דאפי' ר"נ מודה דלא אמרי' נושא א"ע וא"כ שפיר יש לגזור שמא יוציאנו כפות כדרך תינוק בן ח' שפיר אתי לידי חיוב חטאת:

ואולי י"ל עוד למה דאמרי' ר"פ נוטל דהוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו חייב משום כיס דכיס לגבי תינוק לא לבטל לי' כיון דאינו צורך תשמישו ועי' חי' רמב"ן ורשב"א שם א"כ שפיר יש לחוש שמא יעבור התינוק ברה"ר ד"א בדברים שאינם צורך תשמישו ויהי' חייב עליהם חטאת:

ויותר נ"ל לפמ"ש הר"ן בשבת קל"ד ע"ב שדעת רז"ה דאי אישתפוך חמימא דבתר מילה מקמי מילה תדחה המילה כיון דנצרך אח"כ לחלל שבת משום פ"נ בדבר אסור מה"ת וכן דעת רשב"א שם ועי' ב"י או"ח סי' של"א שכן דעת רי"ף ורמב"ם ועי' בש"ך יו"ד סי' רס"ו סק"ו ומשמע שם אם עבר ומל עביד אי' דאו' ע"ש בר"ן ועי' רשב"א פראד"מ בתי' א' דמשו"ה לא מביאים תינוק אצל איזמל דאיירי שאין שם מניקה אלא אמו ונמצא צריך לאמו אחר המילה ואמו מסוכנת וא"י לבוא אצלו וצריכי' להחזירו לאמו ולאחר המילה הרי הוא חולה וככפות דמי ומודה ר"נ בכפות ע"ש ולפ"ז שפיר גזרי' שמא יעבירנו ד"א ברה"ר קודם מילה מחמת בהילות המצוה ואח"כ יהי' מוכרח להחזירו לאמו משום פ"נ ויעבור אי' תורה דל"ש אחר מילה חי נושא א"ע וא"כ עבר אי' תורה למפרע בהעברתו ד"א והק' הר"ן שפיר. אלא דיש לפקפק ע"ז דהרי בחזרה כיון שאינו בהול יכול לישאו פחות פחות מד"א וליכא אי' תורה כלל ולא גזרי'. ועי' תוס' יו"ט סוכה פ"ד מ"ב פי' שמא יעבור תינוק אחר מילה שהוא חולה וככפות דמי צ"ל דס"ל כמ"ש:

אבל לפענ"ד נראה גם בלא הנ"ל דיש לגזור שמ"י ד"א בר"ה בחזירתו לאמו דיהי' בהול לקיים מצות וחי בהם דאטו וחי בהם לאו מ"ע דאורייתא הוא ובאמת לא יהי' מסוכן ע"ז להעבירו ד"א רק יהי' די להצילו מסכנה בהעברה פחות פחות מד"א ויבא לידי חיוב חטאת אלא דבאמת לפי מסקנת הר"ן דהיכי דכ"ע לא טרידי רק הוא לא גזרי' גם בכה"ג לא גזרי' אבל הר"ן בקושי' דלא ידע מסברא זו שפיר ק' דיעבור התינוק ד"א ברה"ר אחר המילה וא"ש. וד' יראנו מתורתו נפלאות. ויעשה עמנו לטובה אות. כנפש מחותנו וידידו החותם ברוב ברכות:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קיז

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לס' וישכן באהלי שם:

אורך ימים ושנות חיים:

וברכות שמים, לידידי מחותני הרב הגדול הותיק, מלא עתיק, כמו"ה משה שמואל שטערן ני' יהי נועם ד' עליו:

מכתבו הנעים בברכת השנים קבלתי ותוכו רצוף ד"ת המאירות עינים, והנה צויתי להעתיק לו מ"ש על קושי' אלו יותר מעשרים שנה ועל של עתה באתי להראות חיבת הקודש מקשירת"ו בקשר אהבה כי עברתי בין בתר' דבריו ומה שיש לי לפקפק. והנה כתב ידידי ני' לתרץ קושי' חת"ס וכן הק' בישוע"י או"ח סי' ש"ך איך ילפי' בשבת ק"ו מקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך קרא למשרי מילה בשבת דילמא איצטריך קרא למילה בצרעת דהוי מתקן וצריך קרא למשרי בשבת. ותי' כ"מ עפמ"ש מהר"י אסאד אמאי לא ילפי' דמקלקל בחבורה חייב מהא דדרשינן בשבת כ"ד לבדו ולא מילה שלא בזמנה ואי מקלקל בחבורה פטור אין כאן דחיית יו"ט כלל. ולפ"ז חדא מתורץ בירך חברתה דמקרא דלבדו ליכא למילף דמקלקל בחבורה חייב די"ל דלא אסרה תורה אלא במתקן דהיינו מילה בצרעת וממילא ידעי' דבזמנה דוחה שבת ויו"ט אפי' במתקן וא"כ ל"ל וביום ואפי' בשבת אע"כ דמקלקל בחבורה חייב ואיצטריך קרא להתיר בשבת:

ואני תמה חדא דאיך נשמע מדאסרה תורה מילה שלא בזמנה ביו"ט דבזמנה שרי אפי' בשבת דילמא לא דחי בזמנה רק י"ט דקיל דליכא כרת ומדל"ת ועשה ומכ"ש דאביי דיליף מקרא דלבדו י"ל דיו"ט ל"ה עשה כלל רק ל"ת לחוד ע"ש בתוס' בשבת כ"ד אבל בשבת דאיכא כרת ואין עדל"ת שיש בה כרת אין מילה דוחה אפי' בזמנה וצריך וביום דדחי שבת במתקן כגון מילה בצרעת:

ועוד היכי נשמע דבזמנה דחי מדאסרה תורה שלא בזמנה אטו יש רמז בקרא דמיירי במילה שלא בזמנה דנידוק מינה הא בזמנה שרי דילמא פי' הקרא לבדו ולא מילה אפי' בזמנה וצריך קרא וביום דבזמנה דחי שבת וא"כ ע"כ קרא דלבדו ולא מילה הוא במילה שלא בזמנה:

ועל כולם ישמיע לאזנו מה שהוא מוציא מפיו דמקרא דלבדו הו"א דלא אסרה תורה מילה שלא בזמנה ביו"ט אלא במתקן דהיינו מילה בצרעת וממילא נשמע דבזמנה מותר אפי' במתקן וא"כ לא צריך קרא וביום למשרי מילה בזמנה בשבת אלא מדכתבה רחמנא ש"מ מקלקל בחבורה חייב הלא אכתי תקשי ל"ל קרא להתיר מילה בשבת בזמנה במקלקל הא כבר שמענו מלבדו דאפי' במתקן מותר וכ"ש במקלקל. ואם יאמר דקרא יתירה קדרש דאתי להורות דמקלקל בחבורה חייב ז"א מתקבל על הדעת דכתי' קרא להתיר מילה דלא איצטריך כדי ללמד לאסור שאר מקלקל בחבורה דלא הו"ל למכתב קרא להיתירא רק לאיסורא אבל לא שבא ללמד איסורא ונסיב לה קרא להיתירא:

ומ"ש ליישב קושי תוי"ט ומהרש"א ח"א בנדרי' ל"א כיון דא"ר יוסי גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה מאי קמ"ל ר' נחמי' גדולה מילה שדוחה את הנגעי' הא שבת חמורה מנגעי' ותי' ידידי דאי מדר"י שמעי' רק שדוחה שבת במקלקל והוסיף ר"נ שדוחה שבת אף במתקן דהיינו מילה בצרעת בשבת וקאי אדר"י שאמר שדוחה את השבת החמורה והוסיף הוא שדוחה את הנגעי' במילה בשבת הוא דבר נאה אבל אינו מתקבל דאי הוי תני דברי ר"נ בתר דברי ר"י הי' שייך לומר כן דקאי להוסיף על ר"י אבל כיון שהפסיק בינתים בדברי ריב"ק ל"ש לומר שר"נ קאי אדברי ר"י שלפני לפניו. וגם מה שפקפק על תי' תוי"ט די"ל צרעת חמורה שדוחה עבודה ועבודה דוחה שבת אין לפקפק כי הוא תלמוד ערוך בשבת קל"ב אבל מ"ש בפי' המדרש הוא דבר נאה ומתקבל:

ומה שנ"ל ביישוב דקדוק תוס' יו"ט וח"א הנ"ל ואקדי' מה שדקדק חוי"ט על לשון שבת החמורה אטו לא ידעי' דשבת חמורה וכו' ע"ש. ונ"ל עפמ"ש האשר"י ביומא פ"ג דמשו"ה שוחטי' לחולה שיב"ס בשבת ואין מאכילין אותו נבלה דקיל שאי אפשר שלא יהי' קטן א' בסוף העולם וכו' ופי' בו חת"ס או"ח סי' ע"ט שא"א שלא יהי' בסוף העולם קטן שנימול היום וניתן שבת לדחות לענין חובל א"כ הותרה שחיטה דנטילת נשמה אבר מילה ונטילת נשמה הכל חד וא"כ שבת קיל מנבלה ע"ש ולפ"ז בזמן שביהמ"ק קיים דניתן שבת לדחות במלאכת חבורה אצל שחיטת קרבנות א"כ לא הוי שבת חמור לענין מלאכת חבורה דמילה דהרי מה"ט קיל שבת מנבלה אבל בזמן שאין ביהמ"ק קיים דלא ניתן שבת לדחות הוי שבת חמורה ואפ"ה מילה דוחה אותו והיינו דקאמר שדוחה

את השבת החמורה פי' אפי' אין ביהמ"ק קיים דהוי שבת חמור נמי דחי. אמנם אע"ג שהאמת הוא כך מ"מ אין זה מבואר דשמא לא אמרה תורה וביום השמיני ימול אפי' בשבת אלא בזמן שביהמ"ק קיים והוא דבר הלמד מענינו עי' כריתות ד' ע"א וחולין קט"ו ע"ב ושם ק"מ ע"א ובעניני דמקדש וקרבנות כתי' ואל המקדש לא תבא ובמלאת וכו' תביא כבש וכו' וא"כ שבת קיל מנבלה ואינו מוכח גדולת המילה דהא אינו דוחה שבת החמורה רק שבת הקולא ולהכי א"ר נחמי' גדולה מילה שדוחה את הנגעים:

אלא דלפ"ז תקשי מנלן באמת שמילה דוחה שבת בזמן שאין ביהמ"ק קיים הא כ"ע ס"ל דבר הלמד מענינו כדאמרינן בכריתות שם ולפמ"ש בס' מדות אהרן שבסוף תו"כ אפשר ליישב קצת ועוד אפשר למאי דאמרינן בכריתות שם דלרבנן אין למדי' מענינו רק לאו מלאו ולא לאו מכרת ה"נ אין למדין עשה דוביום השמיני ימול מלאו דואל המקדש לא תבא דסמוך לי' ומפסיק בינו לבין עשה דקרבנות ועדיין צ"ע. אבל יותר נ"ל לפמ"ש תוס' שבועות כ"ג סד"ה שכר שהקשו ל"ל ג"ש דשכר שכר ת"ל דשתי' בכל אכילה מדרבי' התם תמד משהחמיץ ואמר רחמנא ואכלת ותי' בתי' ב' דואכלת לא קאי אריבוי' תדע דלא קאי אקנקן ועור וגיזות ע"ש וה"נ י"ל בדבר הלמד מענינו דאין למדי' אלא מה דכתי' בהדי' אבל לא מה דאתי' מריבוי' דוביום אפי' בשבת ועיי' רש"י שבת קל"ב דילפי' מדלא כתי' בשמיני ימול וא"ש:

ולפ"ז י"ל לחדודי בעלמא דסברת תוס' הנ"ל אינו רק למאן דיליף שכר שכר מנזיר אבל לר"י דלא יליף האי ג"ש כתבו תוס' שם ד"ה גמר דיליף שתי' בכלל אכילה מדכתי' וכל דם לא תאכלו כדיליף בירושלמי ולא אמרי' כלל כסברת תוס' דלא קאי אריבוי' וי"ל דבאמת אין מילה דוחה שבת רק בזמן שביהמ"ק קיים. והנה בירושלמי שם ר' יונה שמע כולהון מכא ע"כ אמרתי לבני כל נפש מכם לא תאכל דם מה אנן קיימי' אם בדם שקרש התני דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כן כן קיימא כל שהוא אכילה פי' כיון דאמרת כל שהוא שאוכל חייב אפי' בשתי' א"כ משמע נמי דאפי' אינו כשיעור נמי חייב עי' בפני משה שם ומשני פתר לה כר"ע דר"ע אמר כ"ש אכילה ע"ש ואמרינן בסנהדרין סתם מתני' ר"מ סתם תוספתא ר' נחמי' וכו' וכולהו אליבא דר"ע ועי' ברש"י ריש מגילה. ומעתה ר' נחמי' ס"ל כר"ע רבי' דכ"ש אכילה ויליף שתי' בכלל אכילה כירושלמי ולא גמר שכר שכר מנזיר ולא ס"ל סברת תוס' הנ"ל וא"כ אין מילה דוחה שבת רק בזמן שביהמ"ק קיים דקילא אבל אינו דוחה שבת החמורה בשאין ביהמ"ק קיים ולהכי ר' נחמי' לשיטתו שפיר קאמר גדולה מילה שדוחה את הנגעי':

ועונ"ל לפמ"ש חי' רשב"א ברכות כ' דהיכי דא"א לקיים המ"ע בשום פעם בלי עבירת ל"ת מקרי הותרה אבל אם אפשר לקיים המ"ע בשום פעם בלי עבירת הל"ת רק עכשיו נזדמן שא"א לקיים מ"ע בלי עבירת הלאו מקרי הודחה ע"ש ועי' ביומא ז' דאי הודחה ובקושי התירו משום קיום המצוה מהדרי' אטהורים וגם בעי ציץ לרצות אבל אי הותרה לא מהדרי' אטהורי' ולא בעי ריצוי ציץ ולפ"ז י"ל בשבת כיון דכתי' וביום אפי' בשבת וא"א למול בשבת בלי אי' שבת י"ל למ"ד טומאה הותרה בצבור ושבת הותרה בפ"נ דגם לענין מילה שבת הותרה וא"כ אינו מוכח דגדולה מילה דהא הותרה בשבת לגמרי ואין כאן עבירה וחילול שבת כלל שנאמר שבת החמורה אבל בצרעת אף דכתי' בשר אפי' במקום בהרת יקוץ דמילה דוחה את הנגעי' מ"מ אפשר מילה בצרעת בלי עבירת הלאו באיכא אחר ומל דהוי דשא"מ ואע"ג דהוי פ"ר מ"מ הוי פ"ר דלא ניחא לי' ושרי ועי' בתוס' שבת ק"ג ד"ה ל"צ רק היכא דליכא אחר שרי האב למול א"כ לכ"ע הוי רק דחוי' דמילה דוחה את הנגעי' וא"כ מוכח דגדולה מילה כיון דיש עבירה ומ"מ מצות מילה דוחה אותה. ועי' בכ"מ רפ"ב משבת דלמ"ד טומאה הותרה בצבור שבת לגבי פ"נ נמי הותרה אבל למ"ד טומאה דחוי' שבת נמי רק דחיי' בפ"נ ומסתברא דגם שבת לענין מילה תלי' בזה. ולפ"ז ר' יוסי לשיטתו דאמרי' ביומא ח' ובפסחים ע"ח דס"ל טומאה דחוי' בצבור וא"כ שבת נמי רק דחוי' שפיר קאמר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה אבל ר' נחמי' אפשר דס"ל כר"י חברי' דתרווייהו תלמידי ר"ע ומיני' קבלו עי' רש"י מגילה הנ"ל דס"ל ביומא ובפסחים שם דטומאה הותרה בצבור וא"כ גם שבת לגבי פ"נ ומילה הותרה ואינו מוכח מדמותר בשבת דגדולה מילה ומשו"ה קאמר גדולה מילה שדוחה את הנגעי' דמילה בצרעת ודאי רק דחוי' כנ"ל וא"ש. והנני מברבו בברכתן הסוח"ר. יבקע אורו כשחר. וברכת התורה מפז ומפנינים יקרה. חותמין בשתים. יצליח ברחבת ידים. כנפשו ונפש ידידו מחו' דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוחם בק"ק הנ"ל:

תשובה קיח

עוד להנ"ל שיל"ת ב' אייפאלו עש"ק בראשית תרנ"ה לפ"ק:

לעת צאת השנה קבלתי ברכתו ברכת השנים ותוכו רצוף אהבה ד"ת ואחר אחרון אני בא שתמה על האחרונים ישועת יעקב סי' ש"ך אות ח' וחת"ס שהקשו איך יליף ר"ש בשבת ק"ו דמקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך קרא למשרי מילה בשבת דילמא איצטריך קרא למילה בצרעת כבשבת קל"ג דאז הוי מתקן ואיצטריך קרא למישרי בשבת וכתב מעלתו

שנעלם מהם דברי רשב"א בשבת קל"ג ד"ה ואביי שהק' מאן דמתני לה אדר' יאשי' אמאי קרי לי' דשא"מ הא מתכווין לקציצה אלא שאינו מכווין לטהר אלא למול ואין זה קרוי דשא"מ אלא משאצל"ג וכו' וא"כ שפיר יליף ר"ש דמקלקל בחבורה חייב דאי פטור אפי' במילה בצרעת נמי פטור משום דהוי משאצל"ג. והנה בזה י"ל דאכתי ק"ל אמאי צריך ר"א לתרץ אליבא דר"י דס"ל תיקון מילה חשוב תיקון עי' חי' רשב"א שם לישני דצריך קרא במילה בצרעת דהוי מתקן ואי דהוי משאצל"ג הא ר"י מחייב במשאצל"ג. אבל אינני יודע למה הביא דברי רשב"א שכתב דהוי משאצל"ג ולא דשא"מ הא בלאו דברי רשב"א תקשי טפי דהוי דשא"מ ואפי' ר"י מודה דמותר גבי שבת כמ"ש תוס' יומא ל"ד ד"ה הנ"מ משום דבעי' מלאכת מחשבת ע"ש וא"כ ל"ק קושיתם גם אתי' ר"א כנ"ל דהא בדבר שאין מתכוין גם ר"י פוטר והרי הרשב"א שם כתב באמת דהוי דשא"מ ולא משאצל"ג ומדוע העלים עין מתי' רשב"א ודחה אותם מכח קושיתו הא לפי תירוצו הוי דיחוי טפי כנ"ל:

אמנם האמת יורה דרכו דל"ש כאן דשא"מ כי ביאור דברי רשב"א שבת קל"ג הוא עפמ"ש כ"מ פ"א משבת ה"ז ההפרש שבין דשא"מ בפ"ר ובין משאצל"ג דבפ"ר אינו מכווין למעשה כלל אלא שנעשה בהכרח ובמשאצל"ג הוא מכוין למלאכה אלא שאינו מכוין לתכליתה ע"ש וזה הי' קושי' רשב"א כיון דמכווין למעשה זו לקצוץ הבהרת אלא שאינו מכוין לתכליתה לטהר אינו בגדר דשא"מ אלא בגדר משאצל"ג וע"ז תי' אי הוי כתב רחמנא לא תקוץ נגע צרעת אה"נ כיון שמכוין למעשה קציצה לא מיקרי דשא"מ אבל באמת לא כתבה תורה רק שלא יטהר בלי הוראת כהן ואנן הוא דאמרי' שלא יקצוץ דהא מטהר וא"כ כשאינו מכווין לטהר הו' דשא"מ לעשות מה שאסרה תורה. ולפ"ז התינח לענין איסור קציצת בהרת אבל לענין אי' נטילת נשמה בשבת בחבורה שפיר מכוין למעשה איסו' נ"נ רק אינו מכוין לתכלית טהרה שפיר אינו בגדר דשא"מ רק בגדר משאצל"ג. ועוד דרשב"א לא כתב דהו' דשא"מ אלא בס"ד מקמי דידעי' דמודה ר"ש בפ"ר אבל לבתר דמסקי' דמודה ר"ש בפ"ר אפי' עביד אחר דלא ניחא לי' מ"מ שוב לא מקרי דשא"מ אלא משאצל"ג כמ"ש תוס' שבת ק"ג ד"ה בארעא דחברי' וצריך קרא למישרי אפי' קציצת בהרת ולכן אין לדחות קושיתם רק לר"ש דס"ל משאצל"ג פטור אבל לר"י דמחייב שפיר ק"ל למה צריך לשנויי דתיקון מילה חשיב תיקון דילמא לא חשיב תיקון רק במילה בצרעת וכמש"ל וא"ש:

ועונ"ל דגם לר"ש שפיר ק"ל דילמא איצטריך קרא במילה בצרעת ובאומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו הוא מתכווין כבשבת קל"ג והוי שפיר צל"ג ומה שהביא דברי רש"י שם בשבת

ק"ו דאין לך חובל ומבעיר שלא יהי' מקלקל ומה שמתקן אצל אחרים הוי משאצל"ג וא"כ אפי' באומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו הוא מכווין הוי משאצל"ג אינו כלום דהוא גופא קשי' דברי רש"י הא משכחת חובל דהוא מתקן והוי צריכה לגופה במילה בצרעת ואומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו קמכווין והוא דבמבעיר עצים לקדירתו שפיר כתב רש"י דהוי משאצל"ג דבדבר שנעשה בו המלאכה דהיינו העצים הוא מקלקל ומה שמתקן הקדירה אין התיקון בדבר שנעשה בו המלאכה וכן בחובל וצריך לכלבו אין הנחבל שנעשה בו המלאכה נתקן בכך ושפיר מקרי מקלקל בגוף הדבר שנעבד בו המלאכה ומה שהוא מתקן אצל כלבו אינו בגוף הדבר שנעשה בו מלאכה והוי משאצל"ג אבל במילה בצרעת מלאכת החבורה נעשה בתינוק והתינוק נתקן שנטהר מן צרעתו שפיר הוי צל"ג והדק"ל ועי' חי' רשב"א שם ותבין. ובזה מובן לשיטת רש"י דר"ש יליף דמקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך קרא למישרי מילה ואמאי לא יליף משוחט שהוא א' מט"ל אבות מלאכות משום נטילת נשמה והרי כל נ"נ הוי מקלקל ואי דמתקן לאכילה לאחרים הא הוי משאצל"ג ותוס' שם ד"ה חוץ כתבו מ"ש אבל לשיטת רש"י קשי' ולפמ"ש ניחא כיון דגוף הבהמה שנעשה בה המלאכה נתקן לאכילה שפיר הוי צל"ג וא"ש:

ועוד נ"ל דאפי' מל אחר ואינו מכווין כלל לקוץ בהרת כדי לטהרו אפ"ה הי' חייב בשבת לר"ש אי לאו דגלי קרא כיון דמכווין לעשות מלאכת חבורה ויש בה תיקון שהוא מילה בצרעת אף דאינו מכווין לתיקון אפ"ה חייב דהרי אמרי' בפסחים ע"ג שוחט בשבת בחוץ לע"ז מאי תיקון ומשני תיקן להוציא מידי אבמה"ח ופרש"י לב"נ והרי הוא לא כיון לתיקון זה אלמא כיון דהוא נתכווין למלאכה ויש בה תיקון אעפ"י שהוא לא נתכווין לתיקון זה חייב וה"נ דכוותי':

ובלאה"נ הקשו שפיר דבמילה בצרעת אין כאן קלקול כלל וכמ"ש תוס' שם בשבת ובחולי' לענין שחיטה וא"כ אינו מוכח דמקלקל בחבורה חייב:

ובתשו' אחת הארכתי לתרץ קושי' זו בכמה אנפין אבל מה שאני תמה על קושי' זו הוא דאי נימא דקרא דוביום אפי' בשבת לא איצטריך אלא למילה בצרעת א"כ ממילא ידעי' נמי מהאי דאפי' במקום בהרת יקוץ וא"כ ל"ל בשר דאפי' במקום בהרת יקוץ:

וביש"י תי' קושי' הנ"ל עפ"י דברי הרא"ש פ' ח' שרצים דבשבת פ"ר דלא ניחא לי' מותר אפי' לכתחילה אבל בשאר איסו' פ"ר דלא ניחא לי' נמי אסור ולפ"ז במילה בצרעת מצד אי' קציצת בהרת אפי' איכא אחר מותר ע"י אבי הבן אף דלאב הוי פ"ר דניחא לי' ולאחר הוי פ"ר דלא ניחא לי' מ"מ בשאר איסו' אין חילוק בין ניחא לי' ובין לא ניחא לי' אבל לענין איסו' שבת אי מקלקל בחבורה פטור ואינו מתקן רק משום קציצת בהרת

שפיר יש חילוק בין אב לאחר דבאב הוי פ"ר דניחא לי' ובאחר הוי פ"ר דלא ניחא לי' דמותר וא"כ תקשי למה יהי' מותר ע"י אב לעביד אחר אע"כ דמקלקל בחבורה חייב ומעלתו דקדק ע"ז דילמא אתי' קרא להתיר באב היכי דליכא אחר כדמשני בשבת קל"ג. וגם עמ"ש דלענין איסו' קציצת בהרת אין חילוק בין אב לאחר תמה הא באב אסור מה"ת אבל באחר נהי דפ"ר דלא ניחא לי' נמי אסור אבל רק מדרבנן והניח בצ"ע:

ואני בעניי אף שאין דעתי נוחה לדקדק כ"כ בדברי אחרונים מ"מ דלא לשווי' גברא רבה כטועה ח"ו הנני להשיב ומה שהק' הא בשאר איסו' נמי אינו אסור אלא מדרבנן זה אינו מבואר בשום מקום רק מעלתו רצה לומר כן והנה הק' מדברי עצמו על הישוע"י. ולק"מ דהוא ס"ל דבשאר איסורי' אסור מה"ת ומה שתמך יסודו ע"ד תוס' יומא ל"ה ואשר"י פ' הבונה אינו כלום דתוס' והרא"ש דחו ראית הערוך משבת ק"ג דעביד בארעא דחברי' דמשם אין ראי' דמותר לכתחילה אלא דליכא חיוב חטאת והיינו משום דהו' משאצל"ג וכר"ש דפטור בשבת אבל אסור וא"כ בשאר איסו' דל"ש לפטור משום משאצל"ג אסור מה"ת:

ועוד דמדברי תוס' יומא מוכח להיפך שדחו ראיית הערוך משבת קל"ג דהא דמוקי אביי באומר אבי הבן וכו' היינו מקמי דשמעה מרבא וכו' אבל למאי דמסיק דלאביי נמי מודה ר"ש בפ"ר ל"ש אביו ול"ש אחר ועוד מה ראי' היא מהתם דילמא מדאו' שרי ומדרבנן אסור וע"ז דחו דאי בשאר איסו' רק מדרבנן א"כ בשבת אפי' מדרבנן שרי כמו שהאריכו שם וע"ז כתבו מיהו למאי דפרישית וכו' ובקציצת בהרת אסור מדאורייתא א"כ בשבת אסרי' לכתחילה ל"ש אביו ל"ש אחר הרי מפורש יוצא מדברי תוס' דבשאר אי' אסור מה"ת והא דבשבת אינו אסור רק מדרבנן היינו משום דהוי משאצל"ג וכמ"ש ובזה נסתר כל בנינו שכתב לתרץ דעת הערוך ואשר"י ורמב"ם:

ומה שתמה דילמא אתי קרא להתיר באב היכי דליכא אחר נ"ל דקרא כתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו ודרשי' בשר אפי' יש שם בהרת ימול וביום דרשי' ביום אפי' בשבת וע"ז הי' קושי' אחרונים דילמא מקלקל בחבורה פטור והא דצריך קרא וביום ואפי' בשבת היינו משום דוביום ואפי' בשבת קאי נמי על בשר אפי' יש שם בהרת דהוי מתקן וע"ז תי' שפיר כיון דלפי המסקנא האי בשר אפי' יש שם בהרת ימול היינו אפי' באיכא אחר דמותר ע"י אב ובשבת א"א להתיר זה דבאחר מותר משום דהוי פ"ר דלא ניחא לי' ובאב ניחא לי' וקשה ליעבד אחר אעכ"ח דוביום לא קאי על בשר רק במילה בלא צרעת ושפיר מוכח דמקלקל בחבורה חייב:

ומה שנ"ל ביישוב דעת הרמב"ם פ"ב מעיו"כ שכתב שאין שבות במקדש והלח"מ תמה דהא דצריכי' בגמ' לטעם זה היינו דוקא לר' יודא דדשא"מ אסור בכה"ת ואז בשבת אסור עכ"פ מדרבנן אבל הרמב"ם דפוסק כר"ש דבכה"ת דשא"מ מותר לא צריך להאי טעמא דאין שבות במקדש ע"ש. ולפענ"ד נראה דתוס' הקשו מה משני אביי דשא"מ מותר הא הוי פס"ר ע"ש. ויש לתרץ דעששיות לא היו של המטיל אותן לצונן והוי פ"ר דלא ניחא לי' ומותר כדעת הערוך. אך דלפ"ז תקשי ל"ל טעמא דאין שבות במקדש. ונ"ל דטעם הערוך הוא עפמש"ל בשם כ"מ דהחילוק בין משאצל"ג ובין פס"ר דבמלאכה שאצל"ג מתכווין לעשות המלאכה רק שאינו מכווין לתכליתה אבל בפס"ר אינו מכווין למלאכה כלל ולפ"ז הערוך לא כתב דינו רק גבי שבת דקי"ל כר"ש דמשאצל"ג פטור אבל אסור וא"כ פס"ר דלא ניחא לי' דהוי עכ"פ משאצל"ג ומותר מה"ת כמ"ש תוס' בשבת ק"ג אלא דאכתי הוי אסור מדרבנן אך כ"ז במכווין למלאכה ולא לתכליתה אבל בפ"ר דלא ניחא לי' שאינו מכווין למלאכה כלל נחתי' דרגא דפטור ומותר. אבל בגמ' דקאי אליבא דר' יודא דס"ל משאצל"ג חייב עליו מודה הערוך דגם פ"ר דלא ניחא לי' נהי דפטור אבל אסור ולהכי הוצרך לטעם דאין שבות במקדש. ולפ"ז הרמב"ם דפסק בפ"א משבת ה"ז דמשאצל"ג חייב כר"י שפיר הוצרך לטעם דאין שבות במקדש:

וביישוב דעת האשר"י פ' ח' שרצים שהביא דעת השאלתות דכ' אסור לשתות סמא דמעלי לגופא ומיעקר דכתי' בארצכם לא תעשו וכו' ודוקא לר"י הוא דאסור דס"ל דשא"מ אסור אבל לר"ש מותר כיון שאינו מכווין לסירוס אלא לרפואה והא דקי"ל כר"ש וכו' הנ"מ במילי דשבת וכו' והרא"ש דחה דבכל איסו' קי"ל כר"ש דשא"מ מותר ע"ש באורך וכתב והיכא דשתה סמא לרפואה ומיעקר אסור אפי' לר"ש דמודה ר"ש בפ"ר ולא ימות ול"ש כאן דברי בעל הערוך דאמר לא אסר ר"ש פ"ר אלא היכי דניחא לי' דהיינו דוקא לענין שבת דבעי' מלאכת מחשבת אבל בשאר איסו' לא בעי' דניחא לי' מדפריך הש"ס בפ' כל התדיר צ"א גבי המתנדב יין מזלפו ע"ג האשים והא קמכבה אע"ג דלא ניחא לי' כיבוי ע"כ. והאחרונים תמהו עליו דמאי ראי' מייתי מהמקשן הא מסקי' שם דלר"ש שרי. ועוד דהאשר"י פ' הבונה מייתי משם ראי' לדברי הערוך מן המסקנא דלר"ש שרי הרי דאפי' בשאר איסו' ס"ל לערוך דשרי דהא מייתי ראי' משאר איסו' עיי' מג"א סי' ש"כ סק"כ בשם בה"ז. ולפענ"ד נראה דרמב"ם פ"י דכלאים כתב דמוכרי כסות מוכרי' כדרכן וכו' ופסק נמי דלא ילבש אדם כלאים אפי' לגנב המכס והקשו עליו דזה הוי תרתי דסתרי אהדדי אע"ג דתרווייהו סתמא משניות נינהו מ"מ פליגי אהדדי ותי' פני"י בשבת מ"א דבשלמא במוכרי כסות מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכווין אז דשא"מ מותר

משא"כ כשלובש כלאים לגנוב המכס אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ולהכי דשא"מ אסור ע"ש ולפ"ז יש לחדש דה"ט דמודה ר"ש בפ"ר משום דאם אינו פ"ר הרי מחשבתו ניכרת שאינו מתכווין דאם הי' מתכווין לעשות דבר האסור הי' עושה באופן שוודאי יהי' נעשה ולא שיהי' ספק נעשה ספק לא נעשה אבל אם הוא פ"ר דודאי נעשה אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכווין ולכן מודה ר"ש דאסור. ומעתה דברי הערוך ברורי' בטעמן וממשן דפ"ר דלא ניחא לי' שרי גם בשאר איסורי' והיינו היכי דניכר לכל דלא ניחא לי' וא"כ אפי' בפ"ר ג"כ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכוין ומותר:

אמנם נ"ל דכ"ז דוקא בשאר אי' אבל בשבת דבעי' מלאכת מחשבת אז דשא"מ מותר אפי' אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכווין והא דאסור בפ"ר הוא משום דכיון דנהנה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו הוא מתכווין או דא"א שלא יתכווין וע"ד דאמרי' מתעסק בחלבי' עריות חייב שכן נהנה ועי' תוס' שבת ע"ה ד"ה מתעסק. ועי' בערוך ערך פסק. ולפ"ז אם הוא יודע בנפשו דבאמת לא ניחא לי' ואינו מתכווין אף שאין מחשבתו ניכרת לכל שאינו מתכווין ולא ניחא לי' מ"מ מותר דאינו מלאכת מחשבת ועי' תוס' שבת ע"ה ד"ה טפי. ומעתה מיושב קושי' השני' דלעיל בפ' הבונה מיירי בניכר לכל דלא ניחא לי' ובזה גם בשאר אי' מותר אפי' בפ"ר ושפיר מייתי ראי' משאר אי' אבל בפ' ח' שרצים דשותה סם לרפואה ומיעקר אינו ניכר לכל דלא ניחא לי' ושמא ניחא לי' דמיעקר ובכה"ג שפיר כתב הרא"ש דדוקא גבי שבת מותר אם רק הוא יודע דלא ניחא ולא מתכווין משום דבעי' מלאכת מחשבת אבל בשאר אי' לא בעי' דניחא לי' פי' דלא בעי שיהי' באמת ניחא לי' אלא כל זמן שאינו ניכר דלא ניחא לי' אסור אבל בניכר דלא ניחא לי' שפיר מותר גם בשאר אי' כמ"ש בפ' הבונה. ודוק בלשון הרא"ש שלא כתב אבל בשאר אי' אפי' לא ניחא לי' אסור דאם ניכר דלא ניחא לי' באמת מותר אפי' בשאר איסורי' אלא דלא בעי' דניחא לי' באמת וכמ"ש וראית הערוך הוא דאם בשאר איסו' היכי דניכר דלא ניחא לי' מותר בפ"ר א"כ גבי שבת דבעי' מלאכת מחשבת מותר היכי דלא ניחא לי' באמת אף שאינו ניכר דלא ניחא לי' וא"ש:

ובזה יתיישב גם קושי' ראשונה רק אקדים דבר אחד הב"י ביו"ד סי' ס"ה ד"ה שכל כתב שמדינא מותר לישראל לסמוך ולומד שמי ששלחה לו ניקרה לגמרי וכו' וטעמא משום דרוב מצויין אצל מצוה מומחים הם וכדאמרי' גבי שחיטה ובכונת לשון זה דרוב מצויין אצל מצוה נ"ל עפמ"ש חת"ס אהע"ז ח"ב סי' ל"ח להסביר שי' ר"ת שבתוס' גיטין ל"ד ע"ב ד"ה והוא דאיתחזק שכתב חלילה להזכיר שם נכרי בתורת משה וישראל והוא פלא וכי גט קדושה יש בו וכיון ששמו כך וע"י שם זה יהי' מוכח מי הוא המגרש מ"ל שם

מומר או שם יהדות והסביר כך דרוב מומרים אינם מגרשי' לרצונם ממש אלא בע"כ שאומרי' רוצה אני והסביר הרמב"ם פ"ב מגירושי' דאנו תולי' מחמת יסורי' והכרח נכפף יצרו וחוזר למקורו שרוצה בדת יהדות ועל סמך זה אנו מסדרי' גט מעושה כדין וא"כ גם גבי מומר צ"ל כן דעכ"פ ברגע הגירושי' הוא חוזר לתמותו לפי שעה עכ"פ וא"כ באותו שעה אינו חפץ באותו שם שנתנכר בו ואם כותבי' אותו שם בגט אנו סותרי' עצמינו ע"ש. ולפ"ז אני אומר דבשעה שאדם עושה מצוה וגבר שכלו על יצרו ותאותו אין לחוש שבאותו רגע עצמו יצרו תקפו לעשות עבירה ומצוה בעידנא דעסיק אגוני ומצלי מן העבירה ואם יצרו תקפו לעשות עבירה לא הי' עושה מצוה בזו הרגע ממש. ועי' טו"ז או"ח סי' תרכ"ו סק"ב בשם הלבוש שכתב דהא דאין מבטלי' איסו' לכתחילה ה"ט משום דגזרי' שמא יבא להתיר כל האי' אבל הכא במצוה ל"ש זה כיון דלמצוה קמכווין לא יעשה המצוה בעבירה ע"ש נראה שמתכווין למ"ש. וזה כונת הב"י שרוב מצויין אצל מצוה מומחי' הם שבשעה שעושה מצוה לא יעשה המצוה בעבירה שינקר באינו מומחה ויכשיל ואם יצרו תקפו ברגע זו לא הי' עושה מצוה לנקר כלל. ובזה יכונו דברי רש"י בחולי' י"ב מומחים הם שאם לא הי' מומחה לא הי' שוחט פי' אם תאמר שהי' רוצה לעשות עבירה לשחוט אעפ"י שאינו מומחה לא הי' שוחט כלל אלא ערפה בקופיץ וא"ש:

ולפ"ז א"ש בהאי דמזלף יין ע"ג האשים בזבחים צ"א דמסקי' דלר"ש שרי משום דהוי דשא"מ ואף דהוי פ"ר מ"מ הוי פ"ר דלא ניחא לי' כמ"ש הערוך והיינו דניכר לכל דלא ניחא לי' ואינו מתכווין לכבות דכיון שהולך לעשות מצוה להקריב נסכים ודאי אינו עושה המצוה בעבירה ואינו מכווין לכבות. וכ"ז לבתר דמשני מעיקרא אבע"א דכיבוי דמצוה שאני אבל הרא"ש הביא שפיר ראי' מדברי המקשן דפריך והא קא מכבה ומה קושי' הא הוי דשא"מ ומותר ואי דהוי פ"ר הא לא ניחא לי' בכיבוי אע"כ דבשאר איסו' אע"ג דבאמת לא ניחא לי' מ"מ כיון שאינו ניכר לכל דלא ניחא לי' ואין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אסור בשאר איסורי' וע"ז משני אבע"א כיבוי דמצוה שאני דהוי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דלא ניחא לי' ושפיר שרי אפי' בפ"ר. והדר פריך מברייתא דאסור ומשני הא ר"י והא ר"ש ולר"ש מותר משום דבכיבוי דמצוה הוי פ"ר שניכר לכל דלא ניחא לי' ומותר דשא"מ אפי' בפס"ר וא"ש:

ובזה יובנו דברי רש"י שם ד"ה הא ר"ש וא"ת פ"ר ולא ימות הוא אפשר דמזלף לי' בטיפי' דקות מאוד הלכך אי נמי מכבה בטיפי' גסות דשא"מ הוא ע"ש ודבריו תמוהי' לכל. ולפי האמור נראה דיש להקשות ע"מ שכתבתי כיון שהולך לעשות מצוה ודאי אינו מתכווין

לעבירה וניכר לכל מחשבתו שאינו מתכווין והא קי"ל דמהב"ע אינו ומצוה כלל וא"כ איך ניכר שאינו מתכווין ושמא מתכווין ועושה עבירה ממילא אינו מצוה כלל וא"כ אינו עושה מצוה. אך ז"א דכבר כ' הרמב"ן בליקוטיו לפסחים פ' כ"ש שהק' איך יוצאי' במצה של טבל הא הו' מהב"ע ותי' שאין בטבל דין מהב"ע מפני שבידו לתקנו כמו דאמרי' טבל מוכן הוא אצל שבת דאם עבר ותקנו מתוקן ע"ש ובחי' הארכתי לבאר דבריו עכ"פ מבואר שאם אפשר לעשות המצוה בחפץ זה בלי עבירה אינו נפסל למצוה ואפי' עושה בעבירה קיים המצוה ועשה גם העבירה. ולפ"ז ה"נ דכיון שאפשר לזלף היין בטיתי' דקות מאוד ואפשר לעשות בו המצוה בלי עבירה שוב אפי' מזלף בטיפי' גסות ומכבה נמי עושה המצוה ואינו פסול משום מהב"ע ושוב כיון שעושה מצוה ניכר לכל שאינו מכווין לעבירה כנ"ל שפיר הוי דשא"מ אף דהוי פס"ר משום דניכר לכל דלא ניחא לי' והוי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו וא"ש:

אבל מה דק"ל לפמ"ש בס' מקור חיים ברישׁ דיני בדיקה וביטול עמ"ש מג"א סי' תל"ד סק"ה דאם לא ביטול ויש חמץ בבית עובר עליו אעפ"י שלא ידע מידי דהוי אמי שאכל חלב בשוגג וכו' והקשו האחרוני' הא הוי לי' דשא"מ דמותר ובחלב גופא לא מקרי רק כשמכווין לאכילה אבל כשאינו מכוין לאכילה רק שסבור רוק הוא ובלעה לא מקרי שוגג רק מתעסק ודשא"מ רק בחלב חייב שכן נהנה אבל כאן בחמץ כשאינו מכווין אמאי אסור ותי' מקו"ח דדוקא בדבר שאסרה תורה לעשות מעשה מותר דשא"מ דהוי כלא עביד אבל כשאסרה תורה דבר שאין בו מעשה שלא יהא חמץ בביתו ול"ש לומר דשא"מ מותר דהוי כאלו עשה וביערו ע"ש וכעין מ"ש בירוש' אונסא כמאן דלא עביד אבל לא אונסא כמאן דעביד. ולפ"ז כאן דאיכא עשה אש תמיד תוקד על המזבח נהי דעל לאו שיש בו מעשה לא תכבה מהני הא דהוי דשא"מ דמותר דהוי כאלו לא עביד אבל לענין עשה דאש תמיד תוקד מה מהני דשא"מ דאין לומר דמכח זה הוי כאלו תוקד. אך ז"א דלענין עשה דאש תמיד תוקד אין אנו צריכים כלל לדשא"מ די"ל כתי' הגמ' כיבוי במקצת ל"ש כיבוי וכמ"ש רש"י דלא קפיד קרא אלא אאש תמיד תוקד על המזבח ואף שמכבה מקצת מ"מ כיון שמקצת בוער שפיר מקיים תוקד על המזבח והא דצריכים לטעמא דדשא"מ היינו רק משום לאו דלא תכבה וע"ש בגמ' יכול יכבה ויתרום אמרת לא יכבה ורש"ק הגיה אמרת לא תכבה ונראה שכיוון למ"ש דמצד העשה דאש תמיד י"ל כיבוי במקצת ל"ש כיבוי אבל לאו דלא תכבה איכא גם בכיבוי במקצת:

ובהכי י"ל דעת הרמב"ם פ"ב ממעשה הקרבנות ה"א שפסק דלא כשמואל שעמד עליו בס' ברה"ז כיון דרמב"ם פ' כר"ש דדשא"מ מותר אמאי פסק דלא כשמואל. ולפמ"ש

א"ש דבעשה דאש תמיד תוקד ל"מ דשא"מ דס"ל כיבוי במקצת שמי' כיבוי וכמו דסיפא דקרא לא תכבה הוא אפי' בכיבוי במקצת ה"נ רישא דקרא אש תמיד תוקד שייך אפי' בכיבוי במקצת וא"ש ויש לי עוד אריכות דברים בזה ומאפס הפנאי תהי' בזה שביתת קולמסי מידידו הנאמן דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קיט

שיל"ת מאדע יע"א:
לכבוד ידידי הנגיד החריף הרבני מהור"ר הירש יעקב קליין ני':
על סתירת רש"י משבת מ"ו לסוכה ל"ד י"ל דהא דאמרי' דכל מלאכה שעושה כלאחר יד מותר מה"ת היינו דוקא לפי"מ דקי"ל דשא"מ מותר ובמלאכת שבת אפי' לר"י מותר משום דלא הוי מלאכת מחשבת, וכמ"ש תוס' בשבת דף מ"א ע"ב ד"ה ניחא וביומא דף ל"ד ע"ב ד"ה הני מילי ועי' ברש"י שבת דף קכ"א ד"ה דילמא ובחי' ריטב"א שם וא"כ אינו חייב אם נעשה המלאכה מחמתו אלא עשאה בכונת מכוין לכן אם עושה שלא כדרך שעושי' בנ"א בטלה דעתו אצל כל אדם והוי כאלו עושה בלי מתכוין ופטור ועי' בשבת דף צ"ב גבי מוציא משוי על ראשו ששם מקור דין זה ולהכי נמי אמרי' בשבת דף ק"ב ואמאי הא אין דרך הוצאה בכך אלא כיון דקמכוין וכו' ועי' ברמב"ם פי"ג מהל' שבת ה"ג ופי"ב הי"ג וברה"מ ולח"מ שם אבל אם הי' הדין דדשא"מ אסור ואין צריך כונת העושה רק שיחי' המלאכה נעשית מחמתו אז ודאי הי' הדין דגם שלא כדרכו הי' חייב כיון שעכ"פ הא המלאכה נעשית מחמתו ולפ"ז שם בפרק כירה שפיר אמרינן דאפי' מכוין ליכא אי' תורה לפי האמת דדשא"מ מותר ממילא אפי' בנתכוין אינו אסור מה"ת לפי שאינו עושה כדרכו אבל בסוכה דבא רש"י לתת טעם למה מותר הלא הוא מלאכה גמורה בעצמותה דאי לאו דשא"מ מותר גם שלא כדרכו הוי מלאכה גמורה וקאמר דמותר משום דדשא"מ מותר שפי' כ' רש"י דהוא מלאכה גמורה ופי' דאי לאו טעמא דדשא"מ מותר ובאמת כיון דדשא"מ מותר שוב ל"ה מלאכה גמורה אפי' כי מתכוין. ודו"ק היטב ידידו דוש"ת באהבה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קכ

שיל"ת ב' אויפאלו ג' שמות תר"ן לפ"ק:

שוכ"ט להרבני המופלג. מלא פלג. השטן. שמו ינון. מו"ה שמואל ני' שטאסטעל מ' לאפאש:

היום הגיעני מכתבו ונפשו בשאלתו באיש שדר בכפר ונולד לו בן בש"ק ובא לעיר לכבד את המוהל שיהי' מוהל אצלו למול את בנו ביום ח' שהוא בש"ק והמוהל קשה עליו לשבות שם מפני ביטול עונג שבת אם המוהל מחויב ליסע שמה. הנה באמת הי' ראוי שלא להשיב כי מה להם לצעירי ימים לפשוט יד בהוראה ובפרט במקום שיש מרא דאתרא וגם אינו ראוי להשיב באתרי' דרב לשואלי' אחרים אבל כמדומה אינו חפץ בהוראה רק רוצה בתשובה לכן הנני כמשיב אבל אינני מורה רק אם יסכים הרב מרא דאתרא ואם לאו דברי בטלי' ומבוטלי' ויען כ' אני טרוד מאוד נקיטנא נפשאי בקוצר אמרי':

תשובה זה פשוט שאעפ"י שמבטל מעונג שבת מצוה ליסע שמה להיות מוהל שהרי מילה דוחה שבת במלאכה גמורה שהוא איסור סקילה וכ"ש שדוחה מצות עונג שבת וכמ"ש רשב"א סוכה מ"ג דמה"ט לא גזרינן במילה בשבת שמא יעבירנו משום דמילה מלאכה גמורה ודחאה תורה לחלל שבת משום מצות מילה ע"ש. וגם אחרי' זולת האב מותרי' לחלל שבת ולמול מכ"ש שמבטלים עונג שבת מפני מצות מילה ואפי' איכא אב ועושי' בשליחותו עי' ד"מ סי' רס"ד וש"ך חו"מ סי' שפ"ב סק"ד והמצוה של אב מ"מ שליח נמי מצוה קעביד דמשו"ה המוהל מברך כמבואר בסי' רס"ה וכמ"ש מג"א סי' תל"ב סק"ו ומה שהשיג דג"מ שם דממילה אין ראי' משום דאם אין האב מל חייבי' ב"ד למולו ולכך כ"א יכול לברך הוא תמוה שהרי כתב הרמב"ם ריש ה' מילה דבאיכא אב ורוצה למולו אין כאן חיוב על הב"ד כלל ע"ש וכן נשון השו"ע רס"י רס"א משמע כן וכן כתב להדי' רשב"א בתשו' סי' תע"ב והביא ראי' מפסחים ז' ע"ש וכן כתב תשב"ץ ח"ג סי' ט' וא"כ ע"כ אינו עושה רק בשליחות האב ואפ"ה מברך משום דגם שליח עושה מצוה:

אך נסתפק אם יש חיוב גם על המוהל או רק על הב"ד ואפי' על הב"ד מסופק אם יש חיוב ביום ח' דעדיין החיוב על האב ואת"ל דיש חיוב על הב"ד בח' אם א"י האב למול מ"מ מיבעי' לי' אם יכול האב להשתדל ברצי כסף שיהי' לו מוהל אחר אם יש חוב על הב"ד ופשיט לי' מדברי רמ"א יו"ד סי' רס"א שאם אין האב יודע למול והמוהל אינו רוצה למול בחנם רק בשכר ואין יד האב משגת לתת לו שכרו הוי כמי שאין לו אב שב"ד חייבי' למולו ולכן כופי' את המוהל מאחר שאין אחר שימול ע"ש:

ואמנם דין זה נובע מתשוב' רשב"א תע"ב ושם פסק הרשב"א רק דאין האב מחויב לחזור על הפתחים כדי לשלם למוהל שכרו אבל אכתי אם האב עשיר אפשר דבעי למיהב לי'

תרקבא דדינרא כדי למול את בנו אבל הדבר מבואר ברמב"ם פי"ב מגזילה גבי השבת אבידה שהוא מחויב לקיים מצותו ולהשיב אבידה ובעל אבידה משלם שכרו כפועל בטל ועי' במ"מ שם וה"נ דכוותי' ב"ד כופי' את המוהל למול כיון שאין האב יכול למול והוא משלם שכרו כפועל בטל. ובזה אין מקום לספק שלו אם האב צריך לבזבז רק כמו בשאר מ"ע באו"ח סי' תרנ"ו או משום דגדולה מצוה זו משאר מ"ע כמ"ש ה המחבר סי' ר"ס צריך לבזבז כל ממונו ולפמ"ש ל"ש כאן בזבוז כלל דא"צ רק לשלם למוהל שכרו כפועל בטל. ועיין ברכי יוסף שם סי' רס"א שכתב אבל אם אם ידו משגת ונדר למוהל חייב לתת ואין כופין למוהל כדין הרופא משמע דוקא נדר אבל לא נדר סגי בשכר כפועל בטל ואף דהוא מצוה דרמי' על כ"ע ועי' תוס' סוכה מ"ב ד"ה מהו דתימא מ"מ גם בדין הרופא מבואר ביו"ד סי' של"ו דדוקא בקצב לו שכר מחויב ליתנו מה"ט אבל בלא קצב סגי בשכר הטורח והבטלה ע"ש ס"ב ובש"ך סק"ו:

ומה שתמה על תשב"ץ ח"ג סי' ח' תמיה א' מרמב"ם אינו כלום דלא כן כתב תשב"ץ כמו שהביא בשמו רק כתב באיכא אב ביום ח' ואינו אונס אין חיוב על הב"ד למולו רק לכוף האב שהוא ימולו כמו בכל מ"ע וע"ז הביא ראי' מרמב"ם שכתב אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו אא"כ עבר ונמנע למולו שב"ד מלין אותו בע"כ משמע אבל במתעצל אין הם חייבין למולו בזמנו רק לכוף האב ע"ש בפנים אבל אם א"י למול אפשר מודה תשב"ץ שב"ד חייב למול ואפשר ס"ל דכופין האב לעשות שליח לימול ואין מקום לדבריו כלל:

וראי' שני' הביא תשב"ץ מרש"י יבמות ע"א ע"ב כגון שהי' אביו ואמו חבושי' בבית אסורים בשעת עשיי' ומצות מילה מוטלת עליהם ולא על אחרים ע"ש וע"ז הק' הא התם ע"כ בהבטיחו להוציאו מבית אסורי' דאל"כ אין שוחטין עליו כמבואר פסחי' צ"א וגם ע"כ מיירי ביצא מבעו"י והי' שהות למול דאל"כ גם בשעת אכילה אנוס הוא דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט וא"כ אינו מעכב אכילת פסח, וגם זה לק"מ דמ"ש דע"כ מיירי בהבטיחו ליתא דאפשר מיירי בלא הבטיח רק שהי' חבוש בב"א לפנים מחומת בית פאגי דשוחטי' עליו אפי' בפ"ע כמבואר שם ואפ"ה אין המצוה מוטלת על אחרי' כל זמן שאפשר שאב יקיים בעצמו שיצא מבית אסורי' מבעו"י ויהי' שהות לימול וכמו שהי' באמת כן דמה"ט הוא מעוכב בשעת אכילה והיינו דרצה תשב"ץ להוכיח אבל בא"א לאב למול מודה תשב"ץ דיש חיוב על הב"ד אפי' ביום ח' וכ"ז פשוט:

סוף דבר לפענ"ד מחויב המוהל היותר קרוב לנסוע שמה למול בש"ק מילה בזמנה. ומל ד' אלקינו את לבבינו לאהבה אותו ולעבדו בלב שלם ידידו החותם בברכה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קכא

שיל"ת ב' אויפאלו ד' בהר תרנ"ג לפ"ק:

ברכת שלום לכבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף פיפיות. איש חמידות, כש"ת מו"ה אשר גראסבערג נ' אבדק"ק בעלעניעש והגליל:

יקרתו הגיעני היום ומה שנתקשה בתו"כ פ' אמור שהביא רש"י בחומש לפרוש להם ע"פ ד' מלמד שלא היו יודעים אם מחויב מיתה אם לאו הא א"כ לא הי' התראה למיתה אפי' לרבנן בסנהדרין דף פ' ע"ב דאין צריך להודיעו באיזה מיתה עכ"פ צריך להודיעו שהוא חייב מיתת ב"ד. הנה כבר עמד בזה בס' פני יפות על התורה ומה שתי' דלכאורה יש ללמוד שהוא בסקילה מק"ו ממקלל אביו ואי דאין עונשי' מה"ד הא כתב מהרש"א בסנהדרין הטעם דשמא כיון דעבירה חמורה הוא לא סגי לי' לכפר בעונש זה רק בעונש חמור בידי"ש וא"כ מותרה לדבר חמור מותרה לדבר הקל עיי"ש הוא תמוה דבסנהדרין הנ"ל אמרינן בהדי' שצריך להודיעו שחייב מיתת ב"ד ועוד דעונש בידי"ש לא בעי התראה וכדאמרינן מלקות י"ג חייבי כריתות לא בעי התראה וא"כ לא הי' מותרה לחמור. אמנם עוד תי' דקשה למה הוצרך לומר הוציא את המקלל וכו' כיון דכתי' אח"כ איש איש כי יקלל וכו' ה"ז בכלל רק לפי שלא היתה התראה הוצרך לפרש דינו בפ"ע וא"כ היתה הוראת שעה והא דלא פריך ומשני כן כמו גבי מקושש בסנהדרין דף ע"ח היינו משום דכאן משמעותא דקרא כן כנ"ל:

ולפענ"ד נראה דהרי אמרינן בסנהדרין נ"ו דגם ב"נ מצווה על ברכת השם וכן פסק הרמב"ם פ"ט ממלכים ועי' בספרי פ' שלח משמע דמקושש קודם מתן תורה הי' וכן משמע בשבת דף קי"ח וכן איתא להדי' בילקוט שלח רמז תש"נ ואיתא בתו"כ דשניהם [היינו המקושש ומגדף] הי' בפרק א' וא"כ גם מגדף הי' קודם מ"ת ויש להם דין ב"נ דאזהרתן זו הוא מיתתן וא"צ התראה ומשה רבינו ע"ה נסתפק אולי יש לו דין ישראל ואינו חייב מיתה ולא התראה:

וגם י"ל דעדים התרו בו מיתה סתם כדין ב"נ וכיון שעדיין לא נשנית בסיני הי' הם סבורי' כקושי' גמ' בסנהדרין נ"ט מדלא נשנית בסיני לב"נ נאמרה ולא לישראל אבל משה ידע האמת דאדרבה לישראלי' נאמרה ולא לב"נ וכיון שהי' קודם מ"ת והי' להם דין ב"נ לא ידע שחייב מיתה. ובזה א"ש מה שהעיר הרי כל המצות נאמרו כללותיהן ופרטותיהן מסיני ואיך לא ידע משה דין מקושש ומגדף. ולפמ"ש דקודם מ"ת הוי לק"מ:

אך העיר ג"כ מפסח שני ופ' בנות צלפחד. אבל ז"א דהרי אמרינן בגיטין דף ס' תורה מגולה מגילה ניתנו ואפי' למ"ד שם חתימה חתימה ניתנו היינו שלא כתבה עד שנאמרו

לו כל הפרשיות שבתורה אבל מ"מ לא נאמרו כל הפרשיות בב"א רק מקצתן בשנה א' ומקצתן בשנה שני' ע"ש ברש"י ותוס' דיש פרשיות שנאמרו לפני אותן שנכתבו לפניהם ועי' רמב"ן בחומש ריש סדר * וריש סדר במדבר ומה שאמרו בתו"כ שכל המצות נאמרו כללותיהן ופרטותיהן מסיני אין הפי' בהר סיני רק במדבר סיני לאפוקי ערבות מואב אבל יש מהן בהר סיני ויש מהן באהל מועד בשנה א' ומהן בשנה שני' וכמ"ש רמב"ן בנימוקי חומש פ' צו בפסוק ואת החלב עשו. ובזה יבא שלום ינוח על ראשו כנפשו ונפש ידידו החותם באהבה ודו"ש:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קכב

שיל"ת ב' אדפאלו א' לס' תרומה תר"ן לפ"ק:

שוכ"ט לכבוד ידידי הרב הגדול. מעוז ומגדול. כש"ת מו"ה יקותיאל שווארטץ נ' רב בק"ק מאנאשטאר:

גי"ה הגיעני וכו' ועד"ת באתי מ"ש ליישב קושי' תוס' רעק"א על פי רש"י ורע"ב במשנה שבת ק"ג בהכותב שתי אותיות וכו' בי משם א' שתיהם אלפין הא בסוגי' מוכח דא"א ממאאזרך כ"ע לא מיחייב והניח בצ"ע ותי' מעלתו דבשבת מלאכת מחשבת בעי' וצריך שיתקיים מחשבתו שאם נתכוון לכתוב שם דהיינו תיבה א' צריך שיכתוב שם ולכן בנתכוון לכתוב אאזרך וכתב א"א פטור אבל בלא נתכוון לכתוב רק שני אלפי' אז שפיר חייב כן כ' ג"כ בס' בן אורי על שבת אבל אין צורך להסבר שלו שהרי כ' רש"י להדיא הא אתי לאשמעי' ר"י דאע"ג דלא נגמר מלאכתו וכו' וא"כ החילוק פשוט דבנגמר מלאכתו מיחייב בכל ב' אותיות אבל בלא נגמר מלאכתו אינו חייב אא"כ הוא מלאכה גמורה נראה לעינים שהוא תיבה ולא בשני אלפי' שאין להם מובן:

אבל לא נהירא לי שהרי כ' הרמב"ם בפי' המשנה ואר"י אם נתכוין לכתוב שמעון כיון שכתב שם חייב לפי שגמר שם ואעפ"י שמ' שם סתומה וזאת פתוחה לא נחוש אל הלשון וזה הדבר אמת לפי שלא נחוש לכוונתו אלא בגמר מלאכה והראי' אלו נתכוין לארוג בגד מכ' אמה בשבת שלא יהי' חייב עד שיגמור הכ' אמה ויארוג כל השבת ויהי' פטור זה שקר אלא משעה שיארוג ב' חוטי' יתחייב אעפ"י שכונתו להשלים אריגת הבגד ובזה תדון בכל המלאכות וכו' אלמא אע"ג דלר"י אין חוששין לכונתו רק שיהי' גמר מלאכה מ"מ בשני אלפי' מאאזרך פטור ואי נימא דכשכותב שני אלפים חייב באינו מתכוין לכתוב יותר ה"נ ליחייב שהרי הוא גמר מלאכה ולא נחוש לכונתו שנתכוין לכתוב אאזרך

אלא ודאי דשני אלפי' כיון שאינה מלה ואין להם שום פירוש ל"ה מלאכה כלל אפי' לא נתכוין רק לכתוב שני אלפין. וכן מבואר בהה"מ חי"א משבת ה"י עמ"ש הרמב"ם הכותב אות כפולה פעמים והוא שם א' כמו דד וכו' חייב וכ' הרה"מ נראה מדברי רבינו שאינו חייב אלא כשהם שם א' ר"ל שיש להם כוונה וכו' אבל א"א דאאזרך וכיוצא בהן שאינו מלה אינו חייב וכן נראה מן הגמ' ע"ש והרי הרמב"ם לא מיירי כלל שנתכוין לכתוב שם גדול רק שתי אותיות ואפ"ה בעי' דוקא שיהי' לב' אותיות כוונה ולא א"א שאינו מלה ואין להם כוונה:

ומ"ש דבשבת צריך מלאכת מחשבת הוא אמת דבעי' שיתכוין לעשות מעשה ההיא שעושה אבל מתעסק שמתכוון לחתוך תלוש ונמצא מחובר או נתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר פטור לפי שלא נתכוין לעשות המעשה שעושה ועי' במ"כ שהביא כ"מ פ"א משבת ה"ז החילוק שבין דשא"מ למשאצ"ל דדשא"מ היינו שאינו מתכוין לעשות המעשה שעשה ומשאצל"ג היינו שאינו מכוין לתכליתה והרי בכותב א"א מאאזרך נמי נתכוין לעשות המעשה שעשה כדאמרי' בשבת צ"ז דנתכוין לזרוק ח' וזרק ד' פטור דלא נתקיימה מחשבתו משום דיכול לזרוק ח' כל כמה דלא זריק ד' וא"כ לא נתכוין לזריקת ד' אבל בשם משמעון מקרי נתקיים מחשבתו משום דכל כמה דלא כתב שם לא מכתיב לי' שמעון וא"כ הרי נתכוין לכתוב שם דהיינו המעשה שעשה וה"נ בכותב א"א מאאזרך כיון דלא מכתיב לי' מאאזרך כל כמה דלא כתוב א"א הרי נתכוין למעשה שעשה לכתוב א"א ואי משום שנתכוין לכתוב תיבה שיש לה פירוש וכתב תיבה שאין לה פירוש הוי רק כמ' שלא נתקיימה מחשבתו לתכליתה והוי כמו משאצל"ג ולר"י חייב עלי' כדאמרי' דף ק"ה ואפ"ה פטור לר"י בא"א מאאזרך וע"כ ה"ט דפטור משום דאפי' כותב א"א לחוד נמי פטור משום דאינו מלה ואין לו כוונה וכמו"ש מ"מ הנ"ל:

ובזה נדחה מ"ש לחלק לר"ש בין שם משמעון לאריגה דבאריגה גם מחשבתו הראשונה הי' לארוג ב' חוטי' אלו ונתקיימה מחשבתו במקצת אבל בשם משמעון מחשבתו הראשונה הי' לתיבת שמעון וכיון שאינו חייב על תיבת שם רק משום שהוא תיבה והרי הוא תיבה אחרת ממה שנתכוין לה ולא נתקיימה מחשבתו עכ"ד, ולפמ"ש ז"א כיון דלפי דבריו אם נתכוין לכתוב שתי אותיות אעפ"י שאינם תיבה הוא מלאכה גמורה לא אכפת לן במחשבתו כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה הנ"ל רק בגמר מלאכה וגם הרי נתכוין למעשה שעשה רק שלא נתכוין להכליתה ואם יאמר דר"ש לטעמי' דמשאצל"ג פטור א"כ באריגה נמי כיון שנתכוין לתכלית שיהי' בגד הוי אריגת שני חוטי' משאצל"ג:

מיהו בלא"ה חילוק זה אינו חילוק דבשם משמעון נמי כיון דלא מכתיב לי' שמעון כל כמה דלא כתוב שם א"כ מחשבתו הראשונה הי' לכתוב שם אלא שהי' דעתו לגמרו לשם שמעון והר' נתקיימה מחשבתו הראשונה במקצת שם והרי בבגד נמי דעתו הי' לארוג בגד וב' חוטי' אינו בגד כלל אלא כיון דלא מיארג לי' בגד בלי שיארוג שני חוטי' תחילה הרי נתכוון לארוג ב' חוטי' ונתקיימה מקצת מחשבתו וא"כ גם בשם משמעון כך הוא כנ"ל אבל כבר כתבו תוס' שם ד"ה תריץ לחלק דבארג שעושה דבר חדש שאינו בעולם מיחייב שפיר בשני בתי נורין אבל עיבוד שאינו אלא תיקון העור וכן גורר וצר צורה בעי' ר"ש עד שיתקן את כולו ע"ש וא"כ כותב נמי הוי כצר צורה ופטור לר"ש עד שיכתוב כל התיבה וא"ש:

ובספר קול סופר ראיתי שכ' ליישב קו' רעק"א הנ"ל דכוונת רש"י ורע"ב שכ' שני אלפין והם ראשי תיבות כמו אי אפשר או אי אמרת ולהכי חייב עיי"ש והוא תמוה דא"כ מאי ארי' דנקט שתי אותיות אפי' בא' לריב"ב שם ק"ד ע"ב חייב לרבנן דפטרי אפי' בב' וג' וכמ"ש תוס' דף ק"ג ע"ב ד"ה בגלטורי:

ומה שנ"ל בזה הוא עפמ"ש תוס' יו"ט לפי' הר"מ והרע"ב בין משני סמניות כגון שכותבי' א' לסי' א' וב' לסי' שנים והק' הא מרישא ש"מ הכותב ב' אותיות מב' שמות ותי' דאי מרישא הו"א דוקא שכותבי' ביחד לזווגם שיהי' מלה ותיבה אחת כמו ב' אותיות שהיו במשכן לדעת איזה בן זוגו והיינו ליחד בזיווג וחיבור היו נכתבי' אבל כשכותב ב' אותיות לשני סימנים אין זיווגם עולה כלל ביחד אלא כ"א הוא סימן בפ"ע אימא לא ליחייב שהרי לא כתב תיבה שלימה קמ"ל וא"נ איפכא דהו"א הואיל וכותב לשם סימן באות א' יתחייב שהרי נשלם בו כונתו לסימן שרוצה בה קמ"ל שצריך דוקא שנים ע"ש אבל רש"י ורע"ב בפי' ראשון פירשו שתי סמניות אחת בדיו ואחת בסיקרא ע"ש ולפ"ז י"ל דרישא מיירי שכותב ב' אותיות לסימן כמו בקרשי המשכן ולפ"ז בכותב אלף על קרש אחד ואלף על קרש שני לידע שהוא בן זוגו שפיר יש כוונה לב' אלפי' ושייכי' זל"ז שפיר חייב כמו בכותב על אחד אלף ועל השני ב' לסימן שהוא בן זוגו ולהכי חייב משא"כ בכותב שני אלפי' ביחד כמו אלף אלף דאאזרח אעפ"י שלא נתכוין לכתוב רק אלף אלף פטור משום דאין להם כונה כלל כמ"ש המ"מ או בכותב אלף לסימן אחד דהוא כונה שלימה אלא מ"מ פטור כיון שלא כתב שתי אותיות אבל בכותב ב' חייב כיון שיש לו כונה לסימן וגם כתב שני אותיות וא"ש:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דרש"י ורע"ב ס"ל דפי' המתני' הוא כלישנא בתרא לשינוי' בתרא עיקר דכולה מתני' ר"י הוא ואף דלדינא פסקינ' כשינוי' קמא וכמ"ש הרמב"ם

פי"א משבת הי"ד היינו משום דגם שינוי' בתרא לא פליג אהאי דינא אלא דדחיקא קא למוקמי מתני' דוקא בשולט בשני ידיו ולפ"ז לר"י כיון דאפי' רשם שני רשימות לסימן חייב כ"ש בכותב שני אלפי' אבל לדידן דבעי' דוקא כותב שתי אותיות צריך להיות דוקא מלה בכונה אבל שני אלפי' שאינו מלה ואין לו שום כונה פטור בכל גוונא וא"ש:

אמנם מ"ש ליישב קו' מהר"ם ברבי אהא דכ' חי' הר"ן חולי' י"ד ליישב קו' תוס' איך שחיטתו כשירה הא בתחילת שחיטה נעשה מומר ותי' דבתחילת שחיטה הו"ל מקלקל וא"כ לא אתי' מתני' כר"ש דס"ל מקלקל בחבורה חייב א"כ בב"ק דף ע"א דמוקי האי דגנב וטבח בשבת דחכמים פוטרים כר"ש דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה ופריך ממתני' דהשוחט בשבת דשחיטה כשירה ומאי קושי' הא לר"ש פסולה משום דנעשה מומר בתחילת שחיטה ותי' מעלתו דלר"ש בלא"ה ל"ק קושי' תוס' דכיון דמחשבתו ראשונה הי' לגמור שחיטתו שהוא מתוקן וא"כ בתחילת שחיטתו שהוא מקלקל אינו אפי' מקצת ממחשבתו ראשונה ופטור ואינו נעשה מומר. מלבד שכבר נדחה במ"ש לעיל דה"נ אינו יכול לגמור שחיטה כל כמה דלא שחט תחילת שחיטה אבל בלא"ה נמי ליתא דהא דבריו בנוי' משום דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה והרי בחבורה לא בעי' מלאכת מחשבת כדאמרי' בכריתות י"ט ע"ב הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה נמי חייב דלא בעינן מלאכת מחשבת עי' תוס' שבת דף ע"ה סוף ד"ה טפי:

אבל לפענ"ד לק"מ דהרי תוס' בשבת ק"ו הק' לר"א אליבא דר"ש דמיחייב אפי' באין צריך לכלבו כיון דאין צריך כלל הו' מלאכה שאצל"ג וגם ר"ש בעי' צל"ג ותי' דמשכחת לה בחובל ומבעיר באיה"נ וכו' ע"ש ולפ"ז לר"ש כיון דבתחלת השחיטה הוי מקלקל גמור באין צריך לכלבו הוי משאצל"ג ופטור לר"ש ואינו נעשה מומר ופריך שפיר. וגם למ"ש מג"ש שם ליישב דעת רש"י דהיכא דצריך לקלקול כגון קורע בחמתו ולא למרמי' אימתא אאינשי ביתו הוי מקלקל מ"מ הוי צל"ג אבל היכא דא"צ לקלקול הוי משאצל"ג עיי"ש א"כ ה"נ כיון דאין צריך לקלקול רק לתקן בסוף השחיטה א"כ הקלקולו בתחילת שחיטה הוי משאצל"ג ופטור לר"ש ואינו נעשה מומר. ובלא"ה נמי כיון דסוגי' דב"ק קאי אליבא דר"י דאיהו מוקי לה בטובח ע"י אחר ולשיטתו במקלקל גמור גם ר"ש פוטר רק ביש תיקון קצת שצריך לכלבו וא"כ בתחילת שחיטה שאין צריך לכלבו הוי מקלקל גמור ופטור גם לר"ש ואינו מומר ופריך התם שפיר ר"י לטעמי':

תשובה קכג

עוד להנ"ל

מה שנתקשה בדברי תוס' יו"ט שפי' דברי תוס' בשבת דף ק"ה ד"ה הא ר"י דתיקון מצוה ל"ח תיקון ר"ש אלא כשמתקן בה דבר אחר מלבד המצוה ולהכי הוי קריעה על מתו תיקון לפי שבהקריעה מתקן את הבגד שיוכל ללבשו בכל שעה ואין בו חימום ע"ש הא אמרי' בגמ' דקורע בחמתו ומתקן אצל יצרו חשוב משאצל"ג ולכן מחלק דמה שמפשר חימומו ע"י הקריעה בשעת קריעה נקרא משאצל"ג אבל מה שמתקן הבגד שיוכל ללבשו בכל שעה ויפשר חימומו הוי צל"ג ולפום ריהטא הוא תורה חתימה וצריך ביאור רחובות. ולפענ"ד י"ל עפמ"ש הפ"ת בסוכה ל"ג ע"ב דקורע בחמתו משו"ה הוי משאצל"ג משום דמיירי שעושה למירמא אימתא אאינשי ביתי' ואינו מוכרח בשביל זה לקרוע דהרי יכול למירמא אימתא באופן אחר ולהכי הוי משאצל"ג ע"ש באריכות ולפ"ז בקורע על מתו דחייב לקרוע וא"א לפשר חמומו באופן אחר שפי' הוי מצל"ג ולק"מ:

אבל בלא"ה נמי לק"מ דהרי כתבו תוס' דתיקון מצוה מקרי צל"ג אלא דמ"מ הו' מקלקל וע"ז תירצו כיון שמפשר חמומו הוי תיקון אלא דבקורע בחמתו פריך גמ' דאינו תיקון משום דאסור לעשות כן שמרגיל יצרו עליו והוצרך לאוקמא למירמא אימתא אאינשי ביתי' אבל בקורע על מתו דמותר ומחויב לקרוע שפיר הוי תיקון שמפשר חמומו כמ"ש תוס' יו"ט ולק"מ:

ומה שהתעורר על דברי ריטב"א שהביא כ"מ פ"י משבת ה"י והוא בריטב"א מכות דף ג' ע"ב על פי' רש"י שם ובשבת דף מ"ח ע"א שכ' פי' רש"י פותח בית צואר ממש שעשה פתח חדש לחלוק בשבת חייב חטאת מפני שתיקן כלי פי' דנהי דלא מיחייב משום קורע דקורע שלא ע"מ לתפור הוא מיחייב משום תיקון כל' דהוי גמר מלאכה ותולדה דמכה בפטיש ע"ש ולפ"ז תקשי בקורע בחמתו ועל מתו נהי דהוי מתקן מ"מ משום מאי חייב הא מכה בפטיש ל"ש כאן ואי משום קורע הא אינו מ"מ לתפור וכבר התעורר בזה ראש יוסף שבת מ"ח ע"ש ועי' בס' מגן אבות במלאכת קורע שעמד ג"כ בזה ועי' במחהש"ק סי' שי"ז במג"א סק"י שהק' למה אינו חייב בפותח בית הצואר משום קורע דהא דבעי' ע"מ לתפור היינו משום דאל"כ הוי מקלקל אבל הכא דמתקן אפי' אינו ע"מ לתפור חייב ומעלתו והרב מקלויזענבורג האריכו למעונותם:

והנלפענ"ד בזה דאין כוונת הריטב"א שאינו חייב משום קורע אלא במכוין לקרוע ע"מ לתפור ולאפוקי קורע בחמתו ועל מתו דפטור אעפ"י שהוא מתקן כיון שאינו מכוין ע"מ לתפור אלא כונת הריטב"א דלא מקרי מלאכת קורע אלא קרע שסופו עומד לתפרו א"כ

מקרי קרוע אבל קרע שסופו להתקיים כך וזהו תיקונו שישאר חלוק לשנים כמו פותח בית צואר לא מקרי קורע וזה שכתב דקורע שלא ע"מ לתפור אין הפי' שהוא נתכוין לתפור אלא שבאמת אין סופו לתפור ולהכי אינו בגדר מלאכת קורע ולפ"ז בקורע בחמתו ועל מתו כיון שהוא מתקן חייב אעפ"י שאינו מכווין ע"מ לתפור דהא דבעי' שיכווין ע"מ לתפור הוא רק משום דבלא"ה הוי מקלקל וכאן דהוא מתקן לא בעי' שיכווין ע"מ לתפור אבל מ"מ סופו עומד לתפור אחר האבל ואחר שיכוך חמתו לכן הוא בגדר מלאכת קורע וחייב:

ולכן ניחא גם מ"ש ש"ג שהביא אם קרע ע"מ שלא לתפור ויש לו צורך באותה קריעה שצריך לתקן לעצמו בגד קרוע כגון שצריך לתקן לכל אדם בגד הראוי' לו ה"ז חייב על קריעתו ע"ש דנהי דלא נתכווין ע"מ לתפור מ"מ כיון שתקנו כמדתו הוי מתקן אבל עכ"פ אף שהבגד אין סופו עומד לתפור אבל חתיכה שקרע ממנו הוא קרוע וסופו עומד לתפור דאינה ראוי' בלי תפירה ולהכי הוי בכלל מלאכת קורע וא"ש:

ויותר נכון נ"ל לחלק בסברא ישרה דבאמת מלאכת קריעה הוא מקלקל ובעי ע"מ לתקן ולפ"ז בעושה במעשה אחד שני מלאכות מלאכת קריעה שהוא קלקול ומלאכת מכה בפטיש שהוא תיקון ודאי אם הי' עושה מלאכת קריעה ע"מ לתפור הי' חייב ב' כמו שוחט שחייב משום נטילת נשמה ומשום צובע ומשום מפרק או זומר וצריך לעצים וקטל אספתא דחייב ב' בשבת ע"ג וכל הני דחשוב התם אבל כיון דאינו ע"מ לתפור הרי הוא מקלקל ותיקונו הוא רק ע"י מלאכה אחרת של מכה בפטיש וכיון שחייב על התיקון משום מלאכה אחרת שוב אין לחייבו משום תיקון זה משום מלאכת קרע דמלאכת הקלקול בטל לגבי מלאכת התיקון ומיושב קושי' שם ע"ש. אבל בקורע בחמתו ועל מתו וכן בהך דש"ג אף שאינו ע"מ לתפור מ"מ כיון שהוא מתקן ואין התיקון שם מלאכה אחרת שפיר חייב משום קורע:

ובהכי ניחא מה שעמד בס' מגן אבות במלאכת קורע אמאי בעי' דוקא סותר ע"מ לבנות הא משכחת סותר שהוא מתקן כגון שסותר ועושה לו פתח ע"ש, ולפמ"ש לק"מ דכשעושה פתח הרי עושה גם מלאכת בונה ועי' רש"י כתובות ה' ע"ב או דילמא לפתח מתכווין והרי הוא כבנין ואסור ע"ש וא"כ כשעושה מלאכת סותר שהוא מקלקל עם מלאכת בונה שהוא מתקן בפעם אחת ותיקון של מלאכת סותר הוא הבנין ממילא חייב משום בונה ולא משום שסותר וא"כ לא משכחת חיוב סותר רק בע"מ לבנות דוקא וא"ש:

ובזה יש ליישב קושי' תוס' שבת דף ע"ה ד"ה הצד אמאי בשולה דג מן הים חייב משום נטילת נשמה ובצד חלזון אינה חייב רק משום צידה ולא משום נטילת נשמה ע"ש.

ולדברינו יתכן דבדג אין בנטילת נשמה קלקול והפסד שהרי אינו עומד מחיים לחרישה ולגדל וולדות רק לאכילה. ואע"ג דאמרי' בסנהדרין נ"ט ע"ב דדגים בני מלאכה נינהו כדרחבה דבעי רחבה הנהיג בעיזא ושיבוטא ע"ש מ"מ אינן עומדי' לכך ואפשר נמי דלאו כולם בני מלאכה רק שיבוטא וכיוצא בו והך דשולה בהני דלאו בני מלאכה לזה הערני בני הב' החו"ש כה"ר יודא צבי ני' ולכן שפיר חייב במעשה אחד על צידה ועל נטילת נשמה אבל בחלזון נטילת נשמה הוא קלקול כדאמרי' התם בגמ' כל כמה דאית בי' נשמה טפי ניחא לי' כי היכי דליצול צבעא וכיון שבמעשה אחד עושה מלאכת תיקון שהוא צידה ומלאכת קלקול שהוא נטילת נשמה ממילא חייב על מלאכת התיקון ופטור על מלאכת הקלקול כנ"ל:

וד' יתקנינו בעצה טובה. בנחת ושיבה. כנפשו ונפש ידידו החותם בברכה שלימה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קכד

שיל"ת ה' מאדע ג' נצבים תרכ"ו לפ"ק:

נסתפקתי בהא דקי"ל דקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב חייב כמבואר פ' כלל גדול דע"ג וכן סותר ע"מ לבנות ומכבה ע"מ להבעיר עי' שבת דל"א ע"ב ובתוס' ד"ה וסותר ע"מ לבנות משום דהוי מקלקל ע"מ לתקן איך הדין אם קרע ולא תפר אח"כ או מוחק ע"מ לכתוב ולא כתב או סותר ע"מ לבנות ולא בנה וא"כ לא תיקן כלום רק קלקל אם חייב על הקריעה או המחיקה או הסתירה או לא וכן איך הדין לענין מה דקי"ל שבת דף ק"ב דכל חייבי חטאת אינן חייבי' עד שתהי' תחילתן וסופן שגגה ועי' רמב"ם פ"א מה' שבת הי"ט ופ"ב מה' שגגות ה"א אם הי' שוגג כשקרע ע"מ לתפור ומחק ע"מ לכתוב ובשעת התפיר' והכתיבה הי' מזיד אם מחויב חטאת או לא דכשהי' מזיד בשעת תפירה וקריעה לא הוי סופן שגגה ועי' שבת דף ד' ובתוס' שבועות דף י"ז ע"ב ד"ה אלמא ועי' בס' כפות תמרים סוכה ל"ג בד"ה כתבו עוד נראה מדבריו דכל מקלקל ע"מ לתקן הוי הקלקל התחלת התיקון עיי"ש:

טרם נבא לצדד ולבאר ספק הנ"ל אציג מ"ש ליישב הרמב"ם פ"ב מה' עבודת יוה"כ ה"ד ולהבין ולבאר ענין מקלקל. והנה הרמב"ם הנ"ל כתב הי' כהן גדול זקן או חולה מלבנן עששיות של ברזל באש מבערב ולמחר מטילין אותן במים כדי להפיג צינתן שאין שבות במקדש או מערבי' מים חמין במי המקוה עד שתפיג צונתן. ובלח"מ שם תמה עליו הלא לפי' רש"י ז"ל ביומא דף ל"ד ע"ב לא גרסינן כלל אין שבות במקדש. רק כיון דמלאכת

צירוף אפילו במתכווין אינו אסור אלא מדרבנן א"כ באין מתכווין אפילו מדרבנן שרי. ולפי' התוס' דגרסינן ואין שבות במקדש היינו לפי המסקנא לר' יודא דבכה"ת דשא"מ אסור מה"ת רק בשבת שרי משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה וא"כ גם בשבת דשא"מ אסור מדרבנן אטו שאר איסורין להכי צ"ל דהכי אפילו מדרבנן שרי משום דאין שבות במקדש. אבל לפי מה דמשני אביי מעיקרא דשא"מ מותר והיינו בכל איסורין לא הוזכר כלל ואין שבות במקדש דאפילו בחוץ למקדש שרי אפילו מדרבנן וא"כ הרמב"ם דפסק דשא"מ בכה"ת מותר עיין בפ"י מה' כלאים הט"ז אין צריך כלל לטעמא דאין שבות במקדש. ולמה תלה הטעם באין שבות במקדש כן נ"ל ביאור הקושי' בתוספות נופך משלי אף שאינו מבואר כן בלח"מ. ועיין בתוס' יומא דל"ד ד"ה הני מילי ובתוס' בשבת דף מ"א ד"ה ומיחם שפינה וכו' ובמג"ש ופנ"י שם ועיין בשעה"מ פי"ב מה' שבת:

הן אמת שהרמב"ם בפיה"מ ביומא הנ"ל כתב וז"ל. וענין חימום המים הוא וכו' עד וזו אינו מלאכה כי אין כוונת השקאת הברזל לחזקו כמנהג הלוטשים אבל כונתם חימום המים והעיקר אצלינו מלאכת מחשבת אסרה תורה ועוד עיקר אחד אצלינו אין שבות במקדש ולפיכך הותר זה המעשה וכו' ע"ש. נראה ממ"ש והעיקר אצלינו מלאכת מחשבת אסרה תורה דהא דמותר כאן דשא"מ הוא משום מלאכת מחשבת ולפ"ז הי' אסור בשאר איסורין מה"ת וממילא י"ל דאסור בשבת עכ"פ מדרבנן ולהכי צריך שפיר לטעמא דאין שבות במקדש. אבל דבריו בזה תמוהי' מאוד דהרי הרמב"ם פסק כר"ש דשא"מ מותר בכה"ת כמבואר בת' כלאים הנ"ל וא"כ למה צריך כאן בשבת טעמא דמלאכת מחשבת וכבר העירו בזה האחרונים:

ולפענ"ד נראה ליישב דכבר הק' בתוס' יומא מה קאמר אביי אפילו בשהגיע לצירוף רק דשא"מ מותר הלא בפ"ר ולא ימות מודה כ"ע דדשא"מ אסור כדאמרינן בכמה דוכתי ונדחקו דאינו ברור שודאי יצרף. אמנם לפענ"ד נראה ליישב בפשיטות דהנה בשבת דף ק"ג גבי תולש עולשי' אם לאכילה כגרוגרות וכו' עד אם ליפות את הקרקע בכל שהן פריך אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו ומשני רבה ור"י באגם שנו ואביי משנ' אפילו בשדה דלאו אגם וכגון דלא קמכווין ופריך והא מודה ר"ש בפ"ר וכו' ומשני לא צריכא דקעביד בארעא דחברא. והנה במנחות דף כ"א אהא דתנן בשקלים פ"ז מ"ז דב"ד מתני' על המלח ועל העצים שיהי' הכהנים נאותי' בהם אמר שמואל ל"ש אלא לקרבנם אבל לאכילה לא. ומסיק שם מה לקרבנם לאכילת קרבנם ומאי לאכילה לאכילה דחולין ופריך חולין פשיטא מאי בעי התם ומשני אע"ג דאמר מר יאכלו שיאכלו עמה חולין ותרומה וכו' ופרש"י שם חולין פשיטא מאי בעו התם חולין בעזרה. מבואר מדברי רש"י

דס"ל דהא דאסור להכניס חולין בעזרה לאו דוקא להקריב קרבן אלא כל הכנסת חולין לעזרה אסור וכן הבינו שם התוס' בד"ה חולין אשר זה לשונו פי' בקונט' משום דמכניס חולין בעזרה ומשני אע"ג דאמר מר יאכלו שיאכלו עמה חולין ותרומה ופי' בקונט' כלומר חוץ לעזרה יאכלו חולין ותרומה. ויכניסו ויאכלו על השובע ע"ש ועיין תוס' ב"ב דפ"א ע"ב ד"ה ודילמא וכו' ומבואר ברמב"ם פ"ב מה' עבויוה"כ ה"ג כל טבילות האלו והקידושין כולם במקדש שנאמר ורחץ בשרו במים במקום קדוש חוץ מטבילה א' שהוא רשאי לטבול אותה בחול שאינה אלא להוסיף כונתו וכו' ע"ש. ולפ"ז כיון שכל טבילותיו היו במקדש ע"כ גם העששיות שהי' מטילין למקוה היו של הקדש דאי של חולין הא אסור להכניס חולין למקדש לדעת רש"י הנ"ל וא"כ זה שמטיל העששיות למקוה הו"ל עביד בארעא דחברא ובאופן זה מותר דשא"מ ואפילו בפ"ר כמבואר בפ' הבונה הנ"ל:

איברא דמשום הא לא ארי' דעששיות הי' של הקדש לפמ"ש בס' לחם שמים במס' יומא שהק' לפ"מ שנראה מלשון הרמב"ם הנ"ל שכתב חוץ מטבילה ראשונה שהוא רשאי לטבול בחול משמע דעכ"פ בקודש נמי רשאי לטבול והלא אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול כמבואר במשנה יומא דף ל' וברמב"ם פ"ה מה' ביאת מקדש ה"ד. ותי' דדוקא בעזרה מקום הראוי לעבודה אסור לכנוס בלא טבילה אבל על גג בית הפרוה אף דהוא קודש מ"מ אינו ראוי לעבודה להכי מותר לכנוס בלא טבילה דהכי תנן אין אדם נכנס לעזרה לעבודה. ואע"ג דלעבודה לאו דוקא מ"מ מקום הראוי לעבודה בעינן ע"ש. ולפ"ז י"ל ה"נ נהי דלרש"י אפילו הכנסת חולין בעלמא לעזרה נמי אסור אע"ג דל"ה כעין הקרבה מ"מ היינו דוקא במקום הראוי להקרבה אבל העששיות שהיו מכניסין רק לגג בית הפרוה ששם היתה טבילת הכהן בקודש שהוא מקום שאינו ראוי להקרבת שפיר מכניסין גם עששיות של חולין וא"כ אפשר דהעששיות היו של אותן אשר מטילין אותן למקוה וא"כ הוי עביד בארעא דידי' וכיון דהוי פ"ר שיצרף לא מהני מה שאינו מכוין ויש לצדד בזה, אמנם אע"ג דסייעתא ליכא מ"מ גם תיובתא לא הוי וי"ל דמיירי שהעששיות לא היו של המטיל אותן למקוה והוי רק עביד בדחברא ומותר דשא"מ אף בפ"ר וכנ"ל:

והנה התוס' בפ' הבונה פירשו דקעביד בארעא דחברי' והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ובספ"ק דחגיגה דף יו"ד מבואר דהא דמשאצל"ג פטור עלי' הוא משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ולפ"ז י"ל דהרמב"ם ס"ל דצירוף הוי פ"ר רק דמותר משום דהוי כעביד בארעא דחברי' וכמ"ש, וא"כ הטעם משום דהוי משאצל"ג וכמ"ש התוס' ושפיר כתב הרמב"ם והעיקר אצלינו מלאכת מחשבת אסרה תורה דהא הא דמשאצל"ג פטור

הוא משום דאינה מלאכת מחשבת וכנ"ל וממילא דצריך הרמב"ם ליתן טעם משום דאין שבות במקדש דהא משאצל"ג הוא רק פטור אבל אסור כמבואר בכמה דוכתי:

ברם דברים שאמרתי טעות הוא שהרי הרמב"ם פסק להדי' בפ"א מה' שבת ה"ז דמשאצל"ג חייב עלי' וא"כ ל"ל דבעביד בארעא דחברי' פטור אפי' בפ"ר כיון דאינו מתכוין הוי אצל"ג דהא חייב במשאצל"ג וא"כ ליתא להנ"ל, וגם בלא"ה אי נימא כמ"ש א"כ תקשי נמי לא אמר אביי נמי מעיקרא כי משני דשא"מ מותר האי דאין שבות במקדש וע"כ אי ס"ל בכה"ת דשא"מ מותר לא צריך כלל לטעמא דאין שבות במקדש והדק"ל:

ובר מן דין גוף הדבר שאמרתי דהא דמשאצל"ג פטור עלי' הוא משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה יש לי בזה הרהורי דברים דהנה בפ' כלל גדול דע"ה בתוס' ד"ה ופי ניחא לי' הק' דבספ"ק דחגיגה משמע דהא דפטר ר"ש משאצל"ג היינו משום דבעי מלאכת מחשבת וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה משאצל"ג ע"ש שהניחו בתימא, ולענ"ד נראה דהנה בפ' המצניע דצ"ד בתוס' ד"ה ר"ש פוטר כתבו דמשאצל"ג מקרי כשעושה מלאכה ואינו צריך לאותו צורך כעין שהי' צריכי' לה במשכן אלא לענין אחר כי הצורך שהיתה המלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף המלאכה ושורשו וכו' ע"ש, והק' הפנ"י שם א"כ למה איצטריך בחגיגה שם למילף מקרא דמלאכת מחשבת דמשאצל"ג פטור ולא יליף לה בפשיטות מהך סברא גופא דבעינן דומי' דמשכן כדאמרינן לענין עיקר דיני שבת בכמה גווני, לכנ"ל לחדש פי' אחר שם בגמ' דחגיגה דהנה כך השקלי' וטרי' שם דתני במתני' הלכות שבת וכו' הרי הם כהררי' התלוי' בשערה ופריך מכתב כתיבן, ומשני לא צריכא אלא לכדר' אבא דחופר גומא וא"צ אלא לעפרה פטור ופריך כמאן כר"ש דאמר משאצל"ג פטור ומשני אפ"ת ר"י התם מתקן הכא מקלקל, ופריך מה כהררי' וכו' ומשני מלאכת מחשבת וכו' ולכאו' דברי הגמ' נפלאים דאי טעמא דר"י דפטור בחופר גומא משום דהוי מקלקל וכל המקלקלי' פטורי' הו"ל לתרץ בקיצור התם טעמא לאו משום משאצל"ג רק משום דהוי לי' מקלקל וע"ש בתוס' ד"ה לכדר"א שכתבו ה"ה לשאר מקלקלי' דפטורי' הומ"ל אלא רבותא קמ"ל אע"ג דצריך לעפר מפטר כיון דלא צריך לגומא ודבריהם מחוסרי' תבלין קצת ועיין בתוס' מס' שבת דצ"ד ד"ה ור"ש פוטר שם חשבו כמה מלאכות שאצל"ג וכתבו בתוך דבריהם וחופר גומא וא"צ אלא לעפרה ובמשכן הוי צריכין לגומא לנעוץ בה או לד"א נראה מזה דבחופר גומא לאו מטעם מקלקל פטור אלא מטעם משאצל"ג ולכאורה הוא נגד גמ' דחגיגה הנ"ל ועיין עוד תוס' ביצה דף ח' ד"ה וא"צ אלא לעפרה שכתבו להדי' משום דהוי משאצל"ג ופטור עלי' והוא פלא לכאורה:

אבל האמת יורה דרכו דלכאורה קשי' לי דתוס' בחולין דף ח' ד"ה מותר לשחוט בה הק' הא בפסחים דע"ג מחייב לענין שבת גבי שוחט בשבת בחוץ לע"ז משום תיקון כל דהו שתיקון להוציא מידי אמ"ה ותי' דשאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון שיש תיקון פורתא חשיב מלאכת מחשבת שלכך נתכוין אעפ"י שקלקולו יתר על תיקונו אבל לענין נהנה מע"ז לא חשיב הנאה כיון שקלקולו יתר על תיקונו ע"ש ולפ"ז איך קאמר שם בחגיגה דבחופר גומא וא"צ אלא לעפרה הו"ל מקלקל הא כיון דצריך לעפרה ולכך נתכוין אף דקלקולו יתר על תיקונו לא מקרי מקלקל לענין שגת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וצ"ע לכאורה, אמנם נ"ל דלק"מ לפמ"ש תוס' בפ' המצניע הנ"ל וכן קורע על מתו או שובר כלים למרמי אימתא אאינשי דביתי' אצל"ג דבמשכן היתה קריעה לצורך תיקון דבר הנקרע ואע"ג דבהוצאה לא בעי ר"ש שיהא לגמר' כמו שהי' במשכן דלא בעי מר לעשות לו טס או ס"ת להגיה אעפ"י שבמשכן הוצאת הנדבה היתה כדי לתקנה לעשות ממנה משכן וכלים במקלקלי' כגון מכבה וסותר וקורע מסתברא דצריך שיהא ע"מ לתקן כמו במשכן ולא חשיבי המקלקלי' צריכי לגופה עד דהו' לגופו ולגופה וכו' מבואר מתוס' אף דגם ר"ש לא בעי אלא צריך לגופו ולא לגופה מ"מ במקלקל בעי גם צריך לגופה, ולפ"ז מדר"ש נשמע לר"י דאף דלא בעי ר"י מלאכה הצריכה לגופה היינו דוקא במתקן אבל במקלקל דכל המקלקלי' פטורי' רק דנימא כיון שיש קצת תיקון מקרי מלאכת מחשבת אבל כיון דא"צ לגופה מודה דפטור, ולפ"ז א"ש כל הנ"ל דה"ק הגמ' אפילו תימא ר"י דס"ל משאל"ג חייב התם מתקן אבל הכא בחופר גומא וכו' מקלקל רק דיתחייב משום קצת תיקון כנ"ל וזה דוקא אם זהו הקצת תיקון צריך לגופה אבל באצל"ג במקלקל מודה דפטור, וזה מדויק מאוד בלשון רש"י שם אפי' תימא ר"י דפליג עלי' מודה בהך גומא דאלו התם הקובר את המת מתקן הוא והאי חופר גומא מקלקל היא את חצירו, ולכאורה למאן מודה הא טעמי' דר"ש בחופר גומא משום דאצל"ג וטעמי' דר"י משום מקלקל וכי הא דמקלקל פטור ר"ש אמרה דלודי לי' ר"י, ולפמ"ש א"ש דכאן במקלקל אף שיש קצת תיקון ואינו פטור משום מקלקל מ"מ מודה ר"י דפטור משום דהוי משאצל"ג:

ויש להמתיק עוד יותר דהנה תוס' ד"ה הנ"ל כתבו ולפי שצריכות לגופה הוי כעין דהוי גבי משכן כמו שפי' הוצרך להשמיענו גבי מר דלא בעינן לעשות לו טס כמו גבי משכן ע"ש פי' דא"צ שיהי' לגופה רק לגופו, והנה באמת טעמא בעי כיון דעיקר משאצל"ג דפטור ידעינן רק משום דבעינן דומי' דמשכן ולמה לא ניבעי נמי צריך לגופה כבמשכן. אמנם לדברי תוס' דחולין הנ"ל א"ש דכמו דממעטי' ממלאכת מחשבת מתעסק ומקלקל

ודשא"מ אליבא דר"י גבי שבת לשיטת התוס' כמו כן מרבי' מה דהוי מלאכת מחשבת דחייב כגון בקלקולו יתר על תיקונו, ולפ"ז ודאי מסברא הי' דבעינן לגמרי דומי' דמשכן צריך לגופו ולגופה, אך כיון דבצריך לגופו אף דא"צ לגופה הוי מלאכת מחשבת כיון דצריך לגופה להכי חייב אף דא"צ לגופה, ולפ"ז י"ל דהא דס"ל לר"י דמשאצל"ג חייב ולא בעינן דומי' דמשכן היינו נמי מה"ט גופא דס"ל כיון שהוא מתקן גמור מקרי מלאכת מחשבת אבל במקלקל דאינו נקרא מלאכת מחשבת אלא מחמת תיקון קצת ואם תיקון זה אינו כעין צורך שהי' במשכן א"כ התיקון אינו מלאכת מחשבת כיון דל"ה מלאכה כעין שהי' במשכן והקלקול ודאי לא הוי מלאכת מחשבת משא"כ במתקן אף שאינו לצורך שהי' במשכן מ"מ כיון דאינו מקלקל גוף המלאכה מלאכת מחשבת נקרא, ולפ"ז מתורץ קושי' פנ"י דודאי לר"ש הא דמשאצל"ג פטור ידעינן משום דלא הוי דומי' דמשכן ולא צריך קרא דמלאכת מחשבת והא דאמר בחגיגה כהררי' התל' בשערה מלאכת מחשבת אסרה תורה הוא להיפך למה לר"י במתקן חייב משאצל"ג ובמקלקל פטור לזה אמר דבמתקן משו"ה חייב משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכנ"ל וכיון דהא דפטור משאצל"ג לאו משום מלאכת מחשבת אתאי' עלה אלא משום דלא הוי דומי' דמשכן ממילא יש עוד תשובה שלימה עמ"ש ביישוב דברי הרמב"ם:

והנה עתה באתי לבאר ענין מקלקל אשר ייעדתי בתחילת דברי דמעולם תמהתי הא דקי"ל כל המקלקלי' פטורי' כמבואר במשנה שבת דף ק"ה וברמב"ם פ"א מה' שבת הי"ז מהו ענין מקלקל לפמ"ש תוס' בפ' המצניע הנ"ל במקלקלי' כגון מכבה וסותר וקורע וכו' וחשבו מכבה למקלקל וכן נראה מפרש"י שבת דל"א ע"ב ד"ה לעולם כר"י ס"ל ע"ש ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם הקדושים מה קילקול והפסד והיזק יש בכיבוי אדרבה הבערה הוי הפסד וקלקול בעצמותו שמכלה העצים או השמן והפתילה עיין רש"י שבת דק"ו ד"ה ובריייתא ר"ש אבל בכיבוי מה קלקול והפסד יש:

לכן נ"ל ביאור הדברים ואקדים דברי התוס' שבת דק"ו הנ"ל ד"ה בחובל וצריך לכלבו הק' ור' אבוהו דמחייב אפי' דאינו צריך לכלבו כיון דא"צ כלל הוי משאצל"ג דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעי צריכה לגופה כדאמרינן בריש הנחנקי' וכו', ותי' דאפילו במקלקל גמור משכחת לה דהוי צריכה לגופה כגון חובל ומבעיר באיסורי הנאה שסבר שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדירה ור' אבוהו אע"ג דלא חשיב צורך מצוה תיקון מ"מ צריכה לגופה חשיב ע"ש, וכתב המהרש"א ז"ל שם ויש לדקדק דמתוך הא' קושי' אמאי לא דחו בפשיטת פירש"י בצריך לכלבו דהוי משאצל"ג וא"כ אמאי מחייב ר"ש דהא לא מחייב ר"ש מקלקל אלא בצריך לגופה וכו' ותי' דתוס' דהכא לא משמע להו

לדחות פרש"י מכח זה דאיכא למימר לפרש"י בצריך לכלבו ודאי ר"י דמחייב משום דהוא מחייב במשאצל"ג ור"ש פוטר בזה אלא דר"ש מחייב במקלקל גמור בהבערה כגון באיה"נ ומשכחת לה בצריך לגופה שהי' סבור לבשל בו קדירה וכיוצא בזה בחובל אי נמי מקלקל גמור בצורך מצוה שאינו מילה דמקרי צריכה לגופה וחייב לר"ש אבל לר"י דפוטר כל המקלקלי' פטור נמי בצריך לגופה עכ"ד:

ודברי מהרש"א ז"ל נפלאי' במ"ש דר"ש מחייב במקלקל גמור בהבערה כגון באיה"נ ומשכחת בצריך לגופה שהי' סבור לבשל בו קדירה הלא לדברי רש"י ז"ל כל מבעיר עצים ומבשל בו קדירה הוי משאצל"ג שהרי א"צ לגוף הבערה אלא לבישול וא"כ איך אפשר שאם מבעיר באיה"נ וסבור רק לבשל שיהי' נקרא מלאכה הצריכה לגופה והוא פלא גדול וכבר עמד בזה בספר מג"ש שם:

אמנם נ"ל לקיים דברי חכמים מהרש"א ז"ל דהנה לכאורה נפלאתי במ"ש תוס' דאפי' במקלקל גמור משכחת צריכה לגופה כגון במבעיר באיה"נ והלא כיון דהוא עצים של איה"נ ועומדי' לשריפה ועיין במהרש"א שם דלהכי נקטו תוס' לבשל במקום שסבור ליהנות מאפרו משום דבנשרפין אפרן מותר ובנקברין רק אפרן אסור אבל לבשל גם בנשרפין אסור ואפי' אי מיירי בנקברין מכ"ש דאסור ליהנות מהם שום הנאה אפי' מאפרן וא"כ מה קלקול והפסד יש במבעירן ודאי בעצים של היתר שפיר הוי קלקול שמכלה העצים אבל בעצים של איה"נ מה קלקול שייך בהם, אבל הנ"ל בזה הוא לפמ"ש תוס' שם בדיבור הקדום דר"א ור"י אליבא דר"ש פליגי דר"א סובר דחובל ומבעיר אעפ"י שא"צ לכלבו ואפרו חייב לר"ש דגמר ממילה והבערת בת כהן ור"י סבר דר"ש נמי לא מחייב אא"כ איכא קצת תיקון כגון דצריך לכלבו ולאפרו דמילה והבערה איכא קצת תיקון שהוא צורך מצוה אבל לר"י אפי' צריך לכלבו ולאפרו פטור דאין זה תיקון חשוב דאין דרך לחבול בחבירו כדי ליתן לכלבו או לשרוף גדיש בשביל האפר וכו' ע"ש, הנה כי כן מבואר דלר"י נקרא מקלקל אם הוא מזיק ומפסיד דבר במלאכתו כיון שאין דרך בנ"א לעשות הפסד זה בשביל הרוחה זו אמנם לר"ש זה אינו בגדר מקלקל. ונ"ל דלר"ש נקרא מתקן רק אם מביא איזה דבר לידי הוי' כגון מבשל וחורש וזורע וטוחן ולש ואופה אבל אם במלאכתו עושה רק העדר במה שהי' בעולם זה נקרא מקלקל כגון סותר וקורע וכדומה בהערה שמכלה העצים ומעדיר אותם או בחובל עושה העדר הדם והנשמה זה נקרא מקלקל ולהכי בחובל וצריך לדם לא נקרא קלקול שהרי כיון שצריך לדם להיות בעולם לכלבו הרי הוא עושה הוי' הוית הדם בחוץ וכן במבעיר וצריך לאפרו ודאי אם א"צ לאפר א"כ רוצה רק בכליון העצים שהוא העדר אבל אם צריך לעצים לעשות אפר הרי

הוא עושה הוית האפר ואף שמ"מ הוא מזיק ומפסיד ע"מ כיון שעושה הוי' נקרא תיקון וכן בשוחט אף דבחי' עומדת לג' דברים מ"מ אם בשחיטתו מתקן תיקון כל דהו להוציא מידי אמ"ה הרי עושה הוי' חדשה בשר מתוקן מאי' אבמ"ה, [ואולי יש לתרץ בזה קושי' תוס' חולין הנ"ל דבע"ז נקרא מקלקל אם מזיק ומפסיד לכן נקרא שוחט מקלקל אבל בשבת נקרא מקלקל אם עושה העדר ובתיקון כל דהוא הרי הוא עושה הוי' ויש להעמיד כן בכונת תוס' בתי'] ולפ"ז לר"ש כיון שעושה הוי' אף שאין דרך בנ"א לעשות יען שהוא הפסד והיזק מ"מ נקרא מתקן ה"נ להיפך אם עושה העדר אף שאינו הפסד והיזק נמי מקרי מקלקל. ולפ"ז שפיר כתבו תוס' דבמבעיר באיה"נ וחשוב לבשל בהן קדירה מקרי צריך לגופה והוי נמי מקלקל אף דלשריפה עומד ולא עשה שום היזק והפסד מ"מ כיון שלא פעל בישול ע"י הבער זה לא הביא שום דבר לידי הוי' רק העצים הביא לידי העדר שפיר נקרא מקלקל:

ובהכי א"ש נמי גבי כיבוי שכתבו תוס' דהוי מקלקל אף שאינו מפסיד ומזיק בכיבוי מ"מ כיון דכל כיבוי אינו אלא העדר האור שהי' בעולם נקרא מקלקל כמו סותר וקורע ולדעתי זה כלל גדול בענין מקלקל וסותר אין לו:

ובזה יבואו על נכון דברי מהרש"א דלרש"י אליבא דר"ש כל מבעיר הוי מקלקל ועושה רק העדר העצים ואי שעושה הוית הבישול א"כ הוי משאצל"ג. וקשי' לי' למהרש"א א"כ איך משכחת במקלקל ומבעיר צריך לגופא דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בהבערה מ"מ צריך לגופה בעי. וע"ז תי' דר"ש מחייב גם מקלקל גמור כלומר שאינו עושה שום הוי' כגון שמבעיר באיה"נ ומשכחת לה בצריך לגופה היינו אם שורפן לצורך מצות שריפה דאע"ג דלצורך מצוה לא מקרי תיקון מ"מ צריך לגופה חשיב וכמ"ש התוס'. אלא דא"כ קשי' כיון שהבעירן לצורך מצות שריפה הרי הוא מתקן ופועל הוית האפר משא"כ מעיקרא לא הי' יכול ליהנות מהם כיון שהוא איסור הנאה ועיין מ"ש תוס' מס' שבת דק"ה ד"ה הא ר"י דבקורע על מתו במת דידי' מקרי מתקן כיון דאיכא מצוה אע"ג דלקמן משמע דצורך מצוה לא מקרי תיקון דהא יליף ממילה והבערת בת כהן דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב התם מקלקל הוא לגמרי שאינו צורך אחר אלא מה שהוא צורך מצוה אבל גבי קריעת אבל הוי תיקון הבגד ע"י קריעה שיוכל לנובשן בכל שעה ואית בי' חימום ובלא קריעה הי' אסור ללבשו. לזה תי' מהרש"א שהי' סבור לבשל בו קדירה וא"צ לאפר וא"כ לא פעל רק העדר והו' מקלקל גמור ומ"מ צריכה לגופה חשוב כיון ששורפו לשם מצות שריפה:

ובמה שכתבתי נתיישב לי קושי' חמודה אשר שמעתי בשם הגאון מו"ה יצחק משה פערלס זצ"ל על דברי התוס' בסוגי' דשבת דף ק"ו ד"ה חוץ מחובל שכתבו ור"ת אומר דהא דחשיב לר"י מקלקל בצריך לכלבו ולאפרו לפי שאין התיקון בא באותה שעה אלא לאחר מכאן דלאחר שנעשית חבורה בא הדם ואחר שכלתה הבערה בא האפר אבל בשוחט בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוציאה מידי אבמ"ה. והק' הגאון הנ"ל דאכתי תקשי הא דאמרינן בפסחים דע"ג בשוחט בשבת בחוץ לע"ז דחייב ג' חטאות וא' הוא משום שבת ואמרינן שם מה תיקן תיקן להוציא מידי אבמ"ה לב"נ והלא לפי המבואר בחולין דל"ג הי' ראוי מפרכסת להיות אסור לב"נ משום אבמ"ה דמפרכסת הרי היא כחי' לכל דברי' כמבואר בחולין דקכ"א ולב"נ לאו בשחיטה תלי' מילתא רק דמ"מ שרי משום מי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור ולפ"ז בשוחט בשבת בחוץ לע"ז דבאמת אסור לישראל משום ע"ז ושחוטי חוץ ממילא בעודה מפרכסת אסורה לב"נ משום אמ"ה דל"ש מי איכא מידי וכו' ועיין ביו"ד סי' כ"ז באחרונים ובתב"ש שם אי שייך לענין טריפה מי איכא מידי ואינה ניתרת מאיסור אבמ"ה עד שמתה וא"כ הקלקול הוא קודם התיקון ולמה חייב על איסור שבת והוא פלא לכאורה [ועי' מ"ש על קושי' זו לעיל תשו' ק"ח]:

והנה מאז אמרתי דלק"מ דהנה לכאורה קשי' בכל שוחט בשבת איך יתחייב לדברי תוס' הנ"ל הא הקלקול בא קודם התיקון שהרי טריפה אינו מוליד ועיין ביו"ד סי' נ"ז ובפלתי שם שהאריך בזה וא"כ מיד ששחט מיעוט של וושט או רוב קנה בבהמה כבר עשה קלקול שמקודם הי' עומד לגדל וולדות ולמלאכה ולאכילה ועכשיו אינה ראוי' לולדות ועיין ברש"י חולין דף ח' ועדיין לא תיקן כלום להוציא מידי אבמ"ה ומידי אינה זבוחה ועיין ברמב"ם בפיה"מ דהשוחט בשבת חולין דף י"ד ובחי' הר"ן שם והוא פלא לכאורה.

ולכאורה עלה בדעתי לומר לפי מה שהביא בכנה"ג ביו"ד סי' י' בשם דמשק אליעזר דדוקא בהמה מותר לשחוט בסכין של ע"ז דבבהמה הוי מקלקל יען שבחיי' עומדת לג' דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה וכששחטה אינה עומדת רק לאכילה אבל עוף אסור לשחוט בסכין של ע"ז יען שגם בחיי' אינה עומדת למלאכה ע"ש מבואר דוקא אם מפסידה בב' דברים בגיגול ולדות ובמלאכה אז נקרא מקלקל אבל אם מפסידה רק בד"א בגידול ולדות לא נקרא מקלקל כיון שאינה מפסיד ממלאכה כיון שגם בחיי' לא הי' עוף ראוי למלאכה. ולפ"ז גם בבהמה אם עושה בה מעשה טריפה ומפסידה מגידול ולדות. מ"מ עדיין ראוי למלאכה לא נקרא מקלקל וא"כ בתחילת השחיטה אינו מקלקל כלל ושפיר לא בא הקלקול קודם התיקון. ולפ"ז ל"ק ג"כ קושי' הנ"ל דאפשר גם בגמר

שחיטה ראוי עוד למלאכה עד שתמות ומשמתה פקע איסור אבמ"ה וא"כ אין הקלקול בא קודם התיקון ושפיר חייב משום שבת בפסחים הנ"ל:

אמנם לפמ"ש הכרתי ביו"ד סי' יו"ד סק"ג ובתב"ש שם דאפילו בעוף נמי מקרי מקלקל משום דבחיי' עומדת לגדל ולדות א"כ תקשי כנ"ל הלא בתחילת השחיטה הוא מקלקל ולא מתקן וא"כ גם בשוחט אין התיקון בא בשעת הקלקול. [ובמ"ש לתרץ קושי' הגאון הנ"ל יש לפקפק עוד אפילו אם נאמר כמ"ש ביישוב קושיתו מ"מ אולי דוקא רק בעושה מעשה טריפה ראוי' עוד למלאכה אבל לא בגמר שחיטה גם קודם שתמות כבר נחלשה ואינה ראוי' למלאכה]:

ובלאה"נ סברא זו שכתבתי הוא שיבוש אפילו לדעת דמש"א דודאי בשוחט בסכין של ע"ז שפיר כתב דבעוף כיון שגם בחיים אינו עומד למלאכה רק מפסיד גידול ולדות וכיון שמכשיר העוף לאכילה לא מקרי משום זה לחודא קלקולו יתר על תיקונו וחשיב נהנה אבל במה שמקלקל בתחילת שחיטה שאינה ראוי' לגדל ולדות ולא מתקן מידי ודאי גם משום זה לחודא נקרא קלקול ועיין כעין סברא זו בכרתי סי' יו"ד הנ"ל והדק"ל:

אבל האמת יורה דרכו דמעיקרא לק"מ שהרי שוחט חייב משום נטילת נשמה עיין שבת דע"ה ולחד מ"ד אף משום צובע והנה מלאכה זו דנטילת נשמה או צובע הוא עושה מתחילת השחיטה עד סופה ואין אנו מחוייבין אותו על מלאכה שעשה בתחילת השחיטה רק על מה שעשה בגמר שחיטה. ובמלאכה זו של נטילת נשמה או צובע שעשה עם גמר שחיטתו אין קלקול קודם לתיקון שהרי בגמר שחיטה הוא מוציא מידי אמ"ה ושפיר חייב בשוחט כיון שהתיקן בשעת הקלקול:

אלא דלפ"ז קשי' לי להיפך למה צריכי תוס' לומר אבל בשוחט בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוציא מידי אמ"ה הלא ממנ"פ אם אתה צריכת לחיובו לצרף גם מלאכת תחילת שחיטה א"כ הקלקול קודם התיקון ועכצ"ל דאנו מחייבי' אותו רק משום מלאכת גמר שחיטה והרי אז אינו מקלקל ומפסיד כלל שכבר נפסד מתחילת השחיטה מיד שעשה מעשה טריפה לא הי' ראוי' לגדל ולדות. וצ"ל דמ"מ הוא מקלקל לענין מלאכה דקודם שגמר שחיטה היתה ראוי' עדיין למלאכה ואח"כ לא חזי' שוב למלאכה כלל. [אבל לא נראה לומר דגם אח"כ ראוי' למלאכה אלא שהוא קלקול משום שקירב מיתתה ולא תהי' ראוי' למלאכה כשתמות דמשו"ה לא מקרי קלקול וכמ"ש לקמן מדברי הרמב"ם בפיה"מ דשוחט בשבת]:

ובזה נבא לתרץ קושי' הגאון הנ"ל ואקדים דברי הנמ"י בב"ק דף כ"ב גבי אשו משום חציו איתרבאי כאלו בידיו הבעירו כדאמרן ואי קשי' לך א"כ היכי שרי' עם חשיכה להדליק

את הנרות והדלקתה הולכות ונגמרת בשבת וכן מאחיזין את האור במדורה והולכות ונגמרת הדלקתה בשבת ולפ"ז הרי הוא כאלו הבעירה הוא בעצמו בשבת וכ"ש הוא דאלו הכא לא נתכוין להבעיר גדיש של חבירו כלל והכא עיקר כונתו הוא שתדלק ותלך בשבת ועכ"ז תנן משלשין את הפסח לתנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ומעשי' בכל יום כדאמרן כ' בעי' במילתא. שפיר לא קשי' לן שהרי חיובו משום חציו כזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ולא חשבי' לי' מעשה דמכאן ולהבא דאי חשבינן לי' הוי לן למפטרי' דאניס הוא שאין בידו להחזירה וה"נ אלו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסי' דידי' דהא קרי כאן כי תצא אש שלם ישלם ואמאי מחייב הרי מת ומת לאו בר חיובא אלא לאו ש"מ דלאו כמאן דאדליק השאר בידים חשבינן לי' אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן לי' וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מע"ש אתחיל וכמאן דאגמרי' בידים בההוא עידנא דלית בי' איסור חשיב ע"ש. ולפ"ז ה"נ בשוחט בשבת אף שהבהמה מתה אחר זמן רב מחמת שחיטה זו הרי הוא כאלו אגמרי' בידים נטילת נשמה של בהמה זו בשעה ששחט בשבת דאפילו היתה שחיטה יבשתא שלא יצא דם כבחולין ל"ג לענין טומאה מ"מ ודאי חייב משום נטילת נשמה על מיתתה וכיון שביארנו דבכל שוחט קדם קלקול לתיקון אך שאנו מחייבין אותו על מלאכת נטילת נשמה שבסוף שחיטה שבזה התיקון בשעת הקלקול א"כ ה"נ בשוחט בשבת בחוץ לע"ז שפיר מחויב משום שבת על נטילת נשמה שהוא בשעת מיתתה שנחשב כאלו עשאה בשבת ובנטילת נשמה זו הר' תיקונו שמוציאה מידי אמ"ה בשעת קלקולו ושפיר קאמר תיקן להוציא מידי אמ"ה לב"נ: **אלא** דקשי' לי' בגווי' דאי נימא דאפילו למה דמשני הגמרא תיקן להוציא מידי אמ"ה לב"נ אינו מחויב משום שבת רק על נטילת נשמה שבשעת מיתה א"כ למה צריך כלל לומר שתיקן להוציא מידי אמ"ה ומה פריך כלל מה תיקן הלא אפילו אם לא תיקן כלום נמי חייב כיון שבנטילת נשמה זו של שעת מיתה אינו מקלקל ומפסיד כלום שהרי גם קודם שמתה כבר לא היתה ראוי' לא לגדל ולדות ולא למלאכה רק לאכילת הבשר כמו עתה אחרי שמתה וא"כ מיתתה אינה מקלקל ומפסיד כלום. ואין להשיב דהא דאמרינן כל המקלקלין פטורי' לאו דוקא מקלקל אלא כיון דאינו מתקן מקלקל קרי לי' דהרי מבואר בשבת דף צ"ד דאפילו לר"ש לא בעינן אלא צריכה לגופו דהיינו מר לחפור בו וס"ת לקרות בו אבל לגופה דהיינו מר לעשות לו טס וס"ת להגיה לא בעינן וע"ש בתוס' ד"ה ר"ש פוטר דדוקא במקלקלין צריך שיהי' ע"מ לתקן כמו במשכן אבל בהוצאה לא

בעינן ע"מ לתקנה אעפ"י שבמשכן היתה הוצאת הנדבה ע"מ לתקנה ויבואו דבריהם בסמוך אי"ה אלמא אעפ"י דאינו מתקן רק שאינו מקלקל חייב וקשה כנ"ל:

וגם אין לומר דקושי' הגמ' כאן הי' אליבא דר"ש דס"ל משאצל"ג פטור ולפ"ז בשלמא התם במר לחפור בו או ס"ת לקרות בו שפיר הוי צריך לגופו אף שאינו רוצה לעשות לו טס ולהגיה אבל הכא אם אינו מתקן להוציא מידי אמ"ה לב"נ נהי נמי דבנטילת נשמה של שעת מיתה אינו מקלקל ומפסיד מ"מ הא כל המלאכה של שחיטה הוי משאצל"ג. ז"א דהרי כתבו תוס' בשבת דף ק"ו ד"ה בחובל וצריך לכלבו דחובל ומבעיר באיה"נ שסבור שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדירה מקרי מלאכה הצריכה לגופה אף שבאמת אינו יכול ליתן לכלבו ולבשל בו מ"מ כיון שהוא חשב כן הוי צריכה לגופה. וה"נ בשוחט בשבת בחוץ לע"ז בשוגג אפילו אם באמת לא תיקן כלום מ"מ משכחת לה צריכה לגופה שהוא הי' סבור שיהי' מותר והרבה נתקשיתי בזה:

ובתחילה עלה בדעתי לומר לפמ"ש התב"ש סי' יו"ד דאפילו אם גם בחיי' אינה עומדת כי אם לאכילה כההוא דריש מסכת ביצה מ"מ מותר לשחוט בו דבחיי' דמי' מרובי' יותר שכ"א קונה אותו ומחזיקו בידו עד שיצטרך לשוחטה משא"כ שחוטה אין לה קוני' כי אם הצריכי' עתה לבשר. ולפ"ז בנטילת נשמה של מיתה נמי איכא קלקול אף דמעיקרא לא היתה ראוי' לא לגדל ולדות ולא למלאכה מ"מ גם לאכילה הו' שוה יותר קודם שמתה מלאח"מ לכן צריך שפיר תיקן קצת להוציא מידי אמ"ה אך מלבד שהוא דוחק קצת אלא דבלא"ה גם התב"ש בעצמו לא ברירא לי' הך מילתא כולי האי:

אבל לפי מה שביארתי דגדר מקלקל אינו דוקא אם הוא מזיק ומפסיד אלא דוקא אם מהוה דבר אז אינו מקלקל אבל אם אינו עושה רק העדר מקרי מקלקל אעפ"י שאינו מזיק ומפסיד א"ש. דודאי גם בנטילת נשמה של מיתת הבהמה אף שבמיתתה אינו מפסיד כלום מ"מ הא אינו פועל הוי' כי אם העדר החיות של בהמה רק בשאר שוחט פועל הוי' שמהוה בשר לאכילה שלא הי' מוכשר קודם שחיטה אבל כאן בשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז פריך שפיר מה תיקן כלומר מה הוי' עשה כיון שאסור באכילה ובהנאה. ומשני שעשה הוי' שתיקן בשר לב"נ שלא הי' מוכשר לזה קודם שחיטה:

ובזה יש ליתן מלח ותבלין לגוף סברת התוס' במ"ש שבעי התיקון דוקא בשעת הקלקול ולכאורה הוא כהלכתא בלא טעמא. אמנם הוא הדבר שדברתי שבתי' זה סברו התוס' גם לר"י שאין הקלקול תלוי בהפסד רק בהעדר, ולפ"ז הסברא הוא כך בשלמא בחובל המלאכה הוא משום מפרק עיין רמב"ם פ"ח מה' שבת ה"ז או משום נטילת נשמה עיין תוס' שבת דע"ה ד"ה טפי ניחא לי' כי היכי דליצול צבעי' ובתוס' כתובות דף ה' ע"ב

ד"ה דם וכו'. ולפ"ז בחובל גם קודם שיצא הדם כבר נגמרה המלאכה שהי' מפרק דבר מגידולו או נטילת נשמה ממקומה. ובזה אינו פועל רק העדר ואף שאח"כ בא הדם מחמת מלאכתו מ"מ זה אינו אלא מסובב ממלאכתו ולא עצם המלאכה ועצם המלאכה אינו אלא פעולת העדר ובמה שנעדר הדם ממקומו לא נפעל בזה שום הוי', וכן בהבערה אין מלאכת הבערה לעשות אפר ואפילו לא יהי' אפר בעולם נגמרה מלאכת הבערה בהבערת העצים וא"כ הוית האפר אינו עצם המלאכה רק סיבה ממלאכת הבערה ועצם מלאכת הבערה הוא כליון והעדר העץ לכן פטור לר"י דס"ל דעצם המלאכה צריך להיות שמהוה דבר אבל אם עצם המלאכה הוא רק העדר אינה מלאכה להתחייב עלי' אף אם מסובב מזה הוי', אבל בשוחט עצם המלאכה של נטילת נשמה דשעת מיתה פועל הוי' בשר מתוקן מידי אמ"ה לאכילה ור"ש ס"ל אליבא דר' יוחנן דאף אם עצם המלאכה אינה הוי' רק העדר מ"מ כיון שנצמח ממנה הוי' לא מקרי מקלקל גב' חובל ומבעיר דגמר ממילה והבערת בת כהן והוי מלאכה להתחייב עלי' ולכן חייב בחובל וצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו, וזה שכתבו תוס' דהא דחשיב לר"י מקלקל בצריך לכלבו ולאפרו לפי שאין התיקון בא באותה שעה שעושה המלאכה אלא לאחר מכאן דאחר שנעשית חבורה היינו מלאכת חבורה שהוא העדר בא הדם ולאחר שכלתה הבערה בא האפר אבל בשוחט בשעת הקלקול, כלומר בשעת מלאכת ההעדר בא התיקון והוי' שמוציאה מידי אמ"ה:

ובזה יובן דבר לאישורו מ"ש תוס' שבת דף צ"ד ד"ה ור"ש פוטר ומכבה גחלת שלא יזיקו בה רבים וכו' א"צ לגופן שבמשכן לא הי' כיבוי אלא לעשות פחמי' ומיתקנין ע"י כיבוי זה שיהיו ראוי' למלאכת הצורפי' וכו' וכן סותר ע"מ לבנות נמי לא מחייב ר"ש דבעי שתהא צריך לגופה אלא כגון שסותר ע"מ לתקן יותר ממה שהי' בתחילה כגון שהבנין האחרון טוב יותר מן הראשון כדמוכח וכו' עד במקלקלי' כגון מכבה וסותר וקורע מסתברא דצריך שיהי' ע"מ לתקן כמו במשכן ולא חשיבי המקלקלין צריכי לגופה עד דהוי לגופו ולגופה וכו' ועיין במהרש"א שם ושבת דל"א בתוס' ד"ה וסותר ע"מ לבנות במקומו והנה מה שהי' לרבותינו בעלי תוס' ז"ל לסברא פשוטה דבמקלקל צריך שיהי' ע"מ לתקן ובלא זה ל"ה צריך לגופה לכאורה לא ידעתי בזה טעם כעיקר דאורייתא לחלק בין הוצאה דמקרי צריכה לגופה ואף שאינו מתקן גוף הדבר ובמקלקלי' בעי דוקא ע"מ לתקן ובפרט מ"ש שצריך שיהי' ע"מ לתקן יותר ממה שהי' בתחילה, ולפמ"ש א"ש כיון דמקלקל מקרי אם עושה העדר וזה אינו מלאכה לכן צריך להיות דוקא ע"מ לעשות הוי' סותר ע"מ לבנות וקורע ע"מ לתפור ומכבה ע"מ להדליק, אלא דגם בזה תקשי הא

עתה עושה רק העדר רק שיעשה אח"כ הוי' לזה כתבו דצריך שיהי' ע"מ לתקן יותר ממה שהי' בתחילה וא"כ שפיר פועל הוי' בסותר עשה הוי' שפינה מקום לבנין טוב ובכיבוי עשה הוי' פחמי' או פתילה שידליק יותר טוב וכן בקורע עשה הוי' בגד שיהי' נאה ומשובח יותר:

ובדברי תוס' אלו עלה בידי ליישב דברי הרמב"ם בפיה"מ דהשוחט בשבת חולין די"ד שכתב ואמר השוחט בשבת אם הי' שוגג ולפיכך שחיטתו כשירה ושמא תאמר ולמה לא תהא שחיטת מזיד בשבת כשירה הואיל ואינו מחלל שבת ואין שחיטתו פסולה אלא אחר גמר שחיטה ואם שחט אח"כ שחיטה שני' הוא שתהא אסור, דע שמשיתחיל לעשות חבורה בצואר הבהמה הוא מחלל שבת קודם שישחוט שום דבר מן הושט והגרגרת ואם תרצה לבאר יותר מזה תאמר בשעה שישחוט קצת הסימנים קודם שיגמור השחיטה הוא מחלל שבת ובשעה שיגמור השחיטה הוא פסול ע"ש, והקשו עליו דא"כ מה פריך שם בגמ' ונוקמא במזיד כר"מ הא לדברי הרמב"ם במזיד שחיטתו פסולה ובמתני' שחיטתו כשירה קתני:

ולענ"ד נראה דעיין בחי' הר"ן שם כשהביא שיטות האומרי' כדעת הרמב"ם הנ"ל כתב עלה ואין זה אצלי כלום דבשבת נמי לא מחייב עד גמר שחיטה דמקמי הכי הו"ל מקלקל בחבורה דקי"ל דפטור ע"ש, ולכאורה עלה בדעתי דהרמב"ם וסייעתו סוברי' כדעת דמשק אליעזר הנ"ל דעוף אסור לשחוט בסכין של ע"ז כיון שאינו עומד למלאכה ואינו מקלקל רק לענין גידול ולדות לא מקרי קלקול, ולפ"ז בתחילת השחיטה כיון שאינה אלא טריפה, שאינו מוליד אבל עדיין ראוי' למלאכה לא מקרי מקלקל, אמנם הר"ן ס"ל כדעת הפלתי ותב"ש דגם בעוף משום גידול ולדות לחודא נקרא קלקול לכן כתב שפיר דבתחילתה שחיטה הו"ל מקלקל:

אלא דבזה לא הונח לי דאכתי תקשי על הר"ן הלא משיתחיל לעשות חבורה בצואר הבהמה הוא מחלל שבת קודם שישחוט שום דבר מושט וקנה וכמ"ש הרמב"ם בתחילה ואז עדיין לא קלקל כלום שהרי עדיין לא עשה מעשה טריפה ועוד ראוי לגדל ולדות ולמלאכה וא"כ אז נעשה מומר וא"כ שחיטתו פסולה אח"כ, ואין לומר דעכ"פ מתקן ל"ה אז וכיון דאינו מתקן לא הוי מלאכה שיעשה מומר שהרי הוכחתי לעיל דלא בעינן שיהי' מתקן דוקא רק שלא יהי' מקלקל ואולי יש בזה גם קצת תיקון שתיקן הסימני' שיהי' ראוי לשחיטה ע"י חתיכת העור שהרי החליד הסכין תחת העור ושחט הוא ספק נבילה עיין דף ל' ע"ב וביו"ד סי' כ"ד ס"ז וא"כ בחתיכת העור לא הוי עכ"פ קלקולו יתר על תיקונו:

ובתחילת השקפה אמרתי דר"ן ס"ל כשיטת רש"י שבת דף ק"ו דלר"ש דמשאצל"ג פטור עלי' אין לך חובל ומבעיר שאינו מקלקל ואפילו מבעיר עצים לקדירתו מקלקל הוא אצל עצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים לר"ש לא חשיב דהא מלאכה שאצל"ג הוא אלא משום דמקלקל בחבלה ובהבערה חייב ע"ש ד"ה ובריייתא ר"ש, ולפ"ז י"ל דר"ן ס"ל כר"י דמקלקל בחבורה פטור ולא ילפינן ממילה דהתם תיקון מצוה הוי תיקון כדאמר ר' אשי שם אליבא דר"י ובמשאצל"ג ס"ל כר"ש דפטור וא"כ בחתיכת העור הוי משאצל"ג רק כדי לעשות מלאכה אחרת לשחוט הסימני' ובלא מקלקל פטור וכשמתחיל לשחוט הסימנים שוב הוי מקלקל ופטור ודברי הר"ן נכונים ועיש"ה בשבת הנ"ל ובמהרש"א ומג"ש שם ותבין. ולפ"ז למה דפסק הרמב"ם בפ"א מה' שבת ה"ז כר"י דמשאצל"ג חייב עלי' שפיר כתב דמשיתחיל לעשות חבורה בצואר נעשה עומר דאז שפיר הוי מתקן ולא מקלקל וכנ"ל ואי דהוי משאצל"ג הא לשיטת הרמב"ם חייב עלי', אבל בגמ' פריך שפיר ונוקמא במזיד וכר"מ ונימא דס"ל כר"ש דמשאצל"ג פטורי' עלי' וא"כ שפיר אפי' במזיד שחיטתו כשירה וכנ"ל בשיטת הר"ן ז"ל:

אמנם לפמש"ל אין אנו צריכין לכל זה בשיטת הר"ן ז"ל אלא דס"ל דמקלקל מקרי אפילו אינו מזיק ומפסיד כלום רק שעושה במלאכתו העדר ולפ"ז שפיר כתב דבתחילת השחיטה הו"ל מקלקל גמור ואפי' בחתיכת העור שעדיין לא הפסיד כלום כנ"ל מ"מ הא לא פעל הוי' רק העדר ומקרי מקלקל אבל הרמב"ם ס"ל דמקלקל מקרי אם מזיק ומפסיד לכן בתחילת השחיטה ומכ"ש בחתיכת העור לא נקרא מקלקל כמ"ש לכן כתב שפיר דבמזיד נעשה מומר מתחילת השחיטה ושחיטתו פסולה:

איברא מ"ש לתרץ דברי הרמב"ם מן הגמרא ליתא ואם תחילת דברי פיהו שכלות אבל סוף דבריו שכתב שבתחילת שחיטת הסימנים נעשה מומר לחלל שבת וע"כ ס"ל דגם אז לא הוי מקלקל כנ"ל. ושחיטת תחילת הסימנים הא הוי צריכה לגופה מוקשי' מן הגמ' דפריך ונוקמא במזיד וכר"מ. הא במזיד נעשה מומר מתחילת שחיטת הסימנים ואיך קתני במתני' דשחיטתו כשירה:

ובר מן דין במ"ש לדעת הרמב"ם דמשו"ה לא מקרי מקלקל בתחילת שחיטת הסימנים משום דאז לא הפסיד עדיין לענין מלאכה רק לענין גידול ולדות וזה לא מקרי קלקול כמ"ש דמש"א לענין שחיטת עוף בסכין של ע"ז יש לפקפק כמש"ל דשם אמרינן דתיקון שמכשיר הבשר לאכילה יתר על קלקול גדול ולדות משא"כ בתחילת שחיטת סימנים שעדיין לא תיקן כלום ודאי גם קלקול לענין גידול ולדות מקרי מקלקל:

וגם בגוף הדבר אם הטריף הבהמה לא מקרי מקלקל לענין מלאכה אני נביך דנהי דעתה ראוי' עדיין למלאכה עד שתמות מ"מ גרם הפסד לענין מלאכה שתמות קודם זמנה ולא יהי' יכול לעשות בה מלאכה. ולא מיבעי' למ"ד טריפה אינה חי' יב"ח ודאי גרם הפסד שתמות מחמת מעשיו אלא אפילו למ"ד טריפה חי' נמי גרם הפסק חיות שלא תהי' חי' זמן מרובה כאלו לא נטרפה כמ"ש תוס' חולין דף ק"מ ד"ה טריפות מחיות נפקא ע"ש וא"כ גם בתחילת שחיטת סימנים שנטרפה הבהמה גרם הפסד לענין מלאכה וצל"ע בזה: ועתה הבא נבא לבאר הספק שברישׁ דברינו דאם קורע ע"מ לתפור ולא תפר אח"כ ומוחק ע"מ לכתוב ולא כתב וכו' וא"כ לא תיקן כלום רק קלקול אם חייב. ועפ"ז ועפ"ד תוס' בשבת דצ"ד הנ"ל נמצאו מענה וניישב לנכון דברי הרמב"ם בפיה"מ חולין די"ד הנ"ל דהנה לכאורה נראה ברור דמקלקל ע"מ לתקן אף שלא תיקן אח"כ נמי חייב דאל"כ תקשי למ"ד התראת ספק לא שמי' התראה איך משכחת לה שיתחייב מיתת ב"ד בקורע ומוחק וסותר ומכבה כיון דבכולן בעי ע"מ לתקן דהיינו לתפור ולכתוב ולבנות ולהבעיר וא"כ בשעת קריעה או מחיקה הוי התראת ספק שמא לא יתפור ולא יכתוב ולא יתקן ויפטר ומה שמתרין אותו בשעת התיקון לא מהני דהא התראה בשעת עבירת הלאו בעי' וליכא עי' מכות דט"ו ע"ב וברש"י ותוס' שם ובשבועות ד"ג ובתוס' ד"ה אבל אוכל ובשבועות דף כ"ז וא"ל דלמ"ד ל"ש התראה אה"נ דלא מתחייב מיתת ב"ד בכל הני עי' רש"י ריש שבת שכתב ועל ב' אלו חייב חטאת על שגגתו ועל זדונו כרת ועל התראתו סקילה וכן בכל מלאכת שבת וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"א מה' שבת ה"ב עיי"ש שכתוב ג"כ כלשון רש"י ז"ל:

ועוד דגמ' ערוכה הוא פ"ק דשבת ד"ו ע"ב איסי בן יהודא אומר אבות מלאכות מ' חסר א' ואינו חייב אלא אחת ומסיק דה"ק אינו חייב על אחת מהן ופירשו שם רש"י ותוס' דלענין חיוב סקילה קאמר דאינו חייב על א' מהן אבל חטאת בשוגג מחויב בכולהו והנה בכלל מ' אבות מלאכות איכא קורע ומוחק וסותר ומכבה ואי נימא דלמ"ד התראת ספק ל"ש התראה בכל אלו אינו חייב סקילה למה אמר דרק על אחת אינו חייב הא איכא טובא. וא"ל דלא הוי התראת ספק שודאי יתפור ויכתוב ויבנה ויבעיר שהרי רק ע"מ כן קורע ומוחק וסותר ומכבה ועי' תוס' מכות דט"ו ד"ה במאי קמיפלגי ובתוס' שבת ד' ד"ה קודם שיבא לידי איסור סקילה ובתוס' גיטין דל"ג ד"ה ואפקעינהו ז"א דמי יימר שיהי' סיפוק בידו לעשות אשר זמם שמא לא יהי' בידו ועי' תוס' גיטין דפ"ב ד"ה שר"א מתיר ובראשוני' שם וא"כ הו"ל התראת ספק ואיך יתחייב סקילה אלא ודאי דמקלקל ע"מ לתקן אע"פ שלא תיקן נמי חייב:

ועוד דהא ודאי אפי' אם נאמר דבמקלקל ע"מ לתקן אינו חייב אלא א"כ מתקן אח"כ מ"מ לא בעי' שיעשה התיקן דוקא בשבת אלא אפי' אם מתקן אח"כ בחול נמי חייב על מלאכת הקלקול שעשה בשבת ע"מ לתקן דאלת"ה תקשי הא מנה בפ' כלל גדול בתוך מ' אבות מלאכות קורע וסותר ומכבה ומוחק ואי נימא דבהנהו כולהו לא מחייב עד שיתפור ויבנה ויבעיר ויכתוב אח"כ בשבת בצרי להו אבות מלאכות ממנינם נהי נמי דהא ל"ק אם נאמר דבעי' דוקא שיעשה אח"כ מלאכת התיקון בשבת א"כ ת"ל דמחייב משום מלאכת התיקון וא"כ אין כאן אלא ל"ה חטאות דעל ד' מלאכת הקלקול הא אין כאן חטאת דא"ל דאם עושה אח"כ מלאכת התיקון מחויב ב' חטאות על מלאכת התיקון ועל מלאכת הקלקול שהי' ע"מ לתקן מ"מ כיון שאינו חייב על מלאכה זו בפני עצמה עד שיעשה עוד מלאכה בשבת אינו ראוי' לחשבו במנין אבות מלאכות אלא ודאי אפילו עושה התיקון אח"כ בחול נמי חייב ולפ"ז אם א' קרע או כיבה בשבת ע"מ לתפור או להבעיר יהי' אסור לתפור או להבעיר אפילו בחול דאם לא יתפור ויבעיר הא לא עשה איסור למפרע ואם יתפור ויבעיר עשה איסור למפרע וזה לא שמענו מעולם שימצא איסור מלאכה בחול אלא ודאי נראה דאפילו אינו מתקן אח"כ מ"מ כיון ע"מ לתקן חייב:

ועוד נ"ל ראי' לזה מכריתות דף כ' ע"ב דקאמר כגון שנתכוין לכבות ולהבעיר דת"ק ס"ל כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת וכו' וא"כ אינו מחויב חטאת על הבערה רק על הכיבוי. ואי נימא דבמכבה ע"מ להבעיר אינו חייב אלא כשמבעיר אח"כ איך אפשר שהבערה יגרום חיוב חטאת על הכיבוי כיון שבהבערה עצמה ליכא חיוב חטאת אלא ודאי שחייב במקלקל ע"מ לתקן אף שאינו מתקן אח"כ כיון שחשב לתקן הוי מלאכת מחשבת ועיין תוס' ישינים שבת דף כ"ט ע"ב:

ועיין בתוס' שבת דף ע"ג ד"ה מכדי מכרב כרב ברישא שכתבו לא שייך למידק הכי בהא דקתני המכבה ברישא והדר המבעיר דהכא כל סידורא דפת נקט כסדר לבד מחרישה ע"ש מזה מוכח כמ"ש דאי נימא דבמכבה ע"מ להבעיר אינו חייב עד שיבעיר אח"כ א"כ בדקדוק תני המכבה והמבעיר אחר הכיבוי דבלא"ה לא מחייב אכיבוי ואדרבה תקשי להיפך למה לא קתני הקורע והתיפר וכן המוחק ואח"כ הכותב וכן הסותר ואח"כ הבונה אלא ודאי כמ"ש דחייב מקלקל ע"מ לתקן אעפ"י שלא תיקן:

וטעמא מדוע יתחייב באמת כיון שלא תיקן הר' הוא מקלקל גמור ומה בכך שעשה על מנת לתקן כיון שלא בצע אשר זמם ונראה לי עפ"י דברי תוס' בחולין דף ח' שהבאתי לעיל דאע"ג דמותר לשחוט בסכין של ע"ז משום דקלקולו יתר על תיקונו מ"מ חייב בשוחט בשבת כיון דיש תיקון קצת חשיב מלאכת מחשבת דלכך נתכוין ובשבת מלאכת

מחשבת אסרה תורה עיי"ש. ולפ"ז ה"נ כיון דהא דכל המקלקלי' פטורי' היינו משום דלא הוי מלאכת מחשבת דמשו"ה אמרי' בכריתות די"ט הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב אע"ג דפטור דמתעסק הוא משום דלא הוי מלאכת מחשבת ועי' תוס' שבת דע"ה ד"ה מתעסק. וא"כ כשמקלקל ע"מ לתקן שפיר חייב אע"ג דלא תיקן כיון דלהכי נתכוין לתקן שפיר הוי מלאכת מחשבת:

אך מה שנראה כסותר לזה המה דברי התוס' בהאורג ק"ו ד"ה בחובל וצריך לכלבו שהבאתי לעיל שכתבו דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהוי צריכה לגופה כגון חובל ומבעיר באיה"נ שסבר שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדירה וכו' הרי מבואר בהדי' דאעפ"י שהוא חשב לתקן שהרי משו"ה הוי צריכה לגופה מ"מ כיון שבאמת לא תיקן רק קלקל כיון שהוא איה"נ מיקרי מקלקל ולא אמרי' דהוי מלאכת מחשבת יען שלכך נתכוין לתקן. וה"נ במקלקל ע"מ לתקן ולא תיקן נמי נימא אף דלכך נתכוין לתקן מ"מ כיון שלא תיקן הוי קלקול ולא מיקרי מלאכת מחשבת:

אבל אחר היישוב יראה דאין מזה סתירה כלל ויש לחלק בסברא בשלמא במקלקל ע"מ לתקן כגון קורע ע"מ לתפור יותר טוב או סותר ע"מ לבנות יותר טוב. הנה בשעת הקלקול הי' דעתו לתקן ואם הי' מתקן באמת אז הי' הקלקול הזה אתחלתא דתיקון ועי' בכפ"ת סוכה דל"ג וא"כ בשעת המלאכה הי' תיקון באמת ולא בטעות. רק שאח"כ יען שלא תיקן נעשה מזה קלקול למפרע ממילא בשעת המלאכה הי' מלאכת מחשבת באמת ולא אמרי' איגלאי מילתא למפרע שלא הי' מלאכת מחשבת אבל בגונא דתוס' אף שהוא סבור שהוא מתקן אבל מחשבתו היתה בטעות שבאמת הי' מקלקל מיד בשעת המלאכה רק שהוא לא ידע שפיר כתבו דהוי מקלקל גמור ומחשבה בטעות לא מקרי מלאכת מחשבת:

ואם כנים דברינו אלה ל"ק קושי' חידושי הר"ן על הרמב"ם הלא בתחילת השחיטה הוא מקלקל ואיך נעשה מומר. ז"א דלפי הנ"ל אם מתחיל לשחוט אדעתא שיגמור שחיטתו הו"ל מקלקל ע"מ לתקן כסותר ע"מ לבנות שהרי בסוף השחיטה הוא מתקן וא"כ אפי' לא גמר שחיטתו אח"כ דנמצא שהי' מקלקל בתחילת השחיטה מ"מ חייב כיון שהי' דעתו לתקן. וממילא דאם גומר שחיטתו אח"כ בשני העלמות ודאי דחייב שתים כמו בסותר ע"מ לבנות ובנה שחייב ב' משום סותר ומשום בונה דאל"ה בצרי להו אבות מלאכות. ה"נ חייב על נטילת נשמה של תחילת שחיטה וסוף שחיטה וא"כ שפיר כתב הרמב"ם באם שחט במזיד כיון שהי' דעתו לגמור שחיטתו ממילא בתחילת השחיטה נעשה מומר וכשיגמור שחיטתו הרי הוא מומר ושחיטתו פסולה:

אמנם לדברי התוס' דהמצניע שהבאתי לעיל דכתבו דבסותר ע"מ לבנות אינו חייב אלא אם מתקן יותר ממה שהי' בתחילה כגון שהבנין האחרון טוב יותר מהראשון וכן בכל מקלקל ע"מ לתקן כגון בכיבוי לעשות פחמי' שפחמי' טובי' יותר מהעצים למלאכת הצורפי' וכן בכולם ליתא להנ"ל שהרי כבר הקשו בתוס' חולין ד"ק למה אמרי' דמותר לשחוט בסכין של ע"ז דמקלקל הוא ובשוחט בשבת בחוץ לע"ז אמרי' דחייב משום שבת משום דתיקן להוציא מידי אמ"ה לב"נ. ותי' דבשוחט ודאי קלקולו יתר על תיקונו שהרי בחיי' עומדת לג' דברי' לגדל ולדות ולהרישה ולאכילה ולהכי מותר בע"ז דלא חשיב נהנה אבל לענין שבת חייב כיון דאיכא תיקון קצת הוי מלאכת מחשבת דלכך נתכוין עיי"ש. ולפ"ז התינח בגמר שחיטה שתיקן באמת שפיר אמרי' משום תיקון קצת חשיב מלאכת מחשבת אבל בתחילת שחיטה דהוי מקלקל גמור רק דכתבתי דהוי מקלקל ע"מ לתקן כמו סותר ע"מ לבנות. ובסותר ע"מ לבנות הא אינו חייב אלא אם הוא ע"מ שיהי' מתקן יותר ממה שהי' בתחילה. וכאן אפי' אם גומר שחיטתו אינו מתקן יותר מבתחילה אדרבה הוא מקלקל ואינו מתקן רק תיקון קצת כמו"ש התוס' וא"כ בתחילת השחיטה לא הוי מקלקל ע"מ לתקן יותר טוב אלא לתקן תיקון פורתא והדר הו"ל מקלקל בתחילת השחיטה ואיך יעשה מומר:

הן אמת דזה תלי' בשני פירושי' שהארכתי לעיל בענין מקלקל דודאי אם מקלקל מיקרי רק אם מזיק ומפסיד ומתקן מיקרי כשמרויח וא"כ מה שכתבו תוס' דבסותר ע"מ לבנות צריך ך להיות מתקן יותר ממה שהי' בתחילה היינו שלא די אם תיקונו שוה לקלקולו ורווחו להפסדו שיצא זה בזה אלא שיהי' רווחא טפי ממה שהי' לו בתחילה וא"כ בשחיטה אינו מתקן יותר אפי' בגמר שחיטה מבתחילה. שהרי אף שמרויח קצת שמוכשר לאכילה מ"מ מפסיד יותר בגידול ולדות ובמלאכה. ושפיר לא מיקרי בתחילת שחיטה מקלקל ע"מ לתקן. אבל לפי' השני שכתבתי דלא איכפת לן כלל אי מרויח או מפסיד במלאכתו רק אם עושה הוי' נקרא מתקן ואם עושה העדר נקרא מקלקל. ולפ"ז אין כונת תוס' בסותר ע"מ לבנות יותר טוב מבתחילה. שירויח ע"י סתירה זו אלא אפי' אם מפסיד מ"מ פעל הוי' שפינה מקום לבנין טוב מראשון וכמ"ש לעיל באריכות. וא"כ בשחיטה נמי אף שבגמר שחיטה נמי מפסיד יותר בגידול ולדות ומלאכה ממה שמרויח בהכשר הבשר מידי אמ"ה. מ"מ בענין אכילת הבשר פעל הוי' שעתה מוכשר יותר לאכילה מבתחילה. וא"כ גם בתחילת השחיטה נכון מה שכתבתי דהוי מקלקל ע"מ לתקן יותר טוב לאכילה ממה שהי' בתחילה:

אבל עכ"פ אם נאמר דמקלקל היינו אם מפסיד ליתא למ"ש ביישוב קושי' הר"ן על הרמב"ם לכאורה אמנם אחרי העיון דברי הרמב"ם נכונים דתוס' דייקי בלישנייהו וכתבו וכן סותר ע"מ לבנות נמי לא מחייב ר"ש דבעי שתהא צריכה לגופה אלא כגון שסותר ע"מ לתקן יותר ממה שהי' בתחילה כגון שהבנין האחרון טוב יותר מהראשון וכו' מבואר מדבריהם דדוקא לר"ש דס"ל משאצל"ג פטור עלי' הוא דאינו מחייב במקלקל ע"מ לתקן אלא בע"מ לתקן יותר טוב ממה שהי' בתחילה אבל אם אינו יותר טוב לא הו' מלאכה הצריכה לגופה אבל לר"י דס"ל דמשאצל"ג חייב עלי' ודאי חייב במקלקל ע"מ לתקן אפי' באינו מתקן יותר טוב משהי' בתחילה וכן מורי' שם סוף דברי התוס' עיי"ש. ולפ"ז למה שפסק הרמב"ם בפ"א מה' שבת ה"ז כר"י דמשאצל"ג חייב עלי' וא"כ לא בעי' במקלקל ע"מ לתקן דוקא יותר טוב ממה שהי' בתחילה א"כ שפיר כתב הרמב"ם דבמזיד שחיטתו פסולה דמשיתחיל לשחוט הסימנים נעשה מומר ואי דהוי מקלקל הא הוי ע"מ לתקן כמו"ש ואי דלא הוי תיקון יותר טוב מבתחילה. הא לשיטתו דמשאצל"ג חייב עלי' לא בעי' כלל תיקון יותר טוב אבל בגמ' פריך שפיר ונוקמא במזיד כר"מ ונימא דס"ל לתנא דמתני' כר"ש דמשאצל"ג פטור וא"כ שפיר שחיטתו כשירה דלא נעשה מומר בתחילת שחיטה דהוא מקלקל ואי דהוי ע"מ לתקן הא אי פטור במשאצל"ג בעי' תיקון יותר טוב וכאן לא הוי תיקון יותר טוב ודברי הרמב"ם אמורי' אליבא דהלכתא דקי"ל כר"י דמחייב משאצל"ג:

ומה מאוד מתקו לי בזה דברי הרמב"ם שכתב תחילה דע שמשיתחיל לעשות חבורה בצואר הבהמה הוא מחלל שבת קודם שישחוט שום דבר מהושט והגרגרת ואם תרצה לבאר יותר מזה תאמר בשעה שישחוט קצת הסימנים קודם שיגמור השחיטה הוא מחלל שבת וכו' היינו בתחילה כתב שנעשה מומר ע"י חתיכת העור דאז הוי מתקן הסימני' לשחיטה כמש"ל ואינו מקלקל כלום ואף דהוי משאצל"ג הלא להרמב"ם חייב עלי' כמש"ל אבל בשחיטת מיעוט סימני' לכאורה י"ל דלא נעשה מומר דהוי מקלקל. ונ"מ אם כבר נחתכה העור אז שחיטתו כשירה אפי' במזיד ואם תרצה לבאר יותר דמקלקל ע"מ לתקן תיקון שאינו יותר טוב נמי חייב. נוכל לומר שגם בשחיטת תחילת הסימנים הוי מומר וכנ"ל:

איברא דיש לי עדיין קצת מקים עיון בזה. ואקדי' דברי תוס' בחולי' ד"ח בד"ה מותר לשחוט בה שכתבו אע"ג דבסוף פ' אלו דברי' פסחים דע"ג מחייב לענין שבת גבי שוחט. בשבת בחוץ לע"ז משום תיקון כל דהו שתיקן להוציא מידי אמ"ה לב"נ עי"ש מה שתי' והנה דברי תוס' נפלאים למה הביאו ממרחק לחמם להקשות מסוגי' דפסחי' הלא היו

יכולי' להקשות ממשנה דלקמן השוחט בשבת וכו' אעפ"י שמתחייב בנפשו, וממשנה דפ' כלל גדול דחשיב שוחט במספר ארבעים חסר אחת אבות מלאכות וק' איך יתחייב שוחט הלא הוא מקלקל וכבר עמדו בזה גדולי האחרוני':

ולענ"ד נראה לחדש דבר דכבר הבאתי לעיל דברי התוס' דפ' האורג דק"ו שכתבו דמשו"ה חשיב לר"י מקלקל בצריך לכלבו ולאפרו לפי שאין התיקון בא בשעה זו אלא לאח"כ דלאחר שנעשי' החבורה בא הדם ולאחר שכלתה הבערה בא האפר אבל בשוחט בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוציאה מידי אמ"ה עיי"ש והסברתי דבריהם לעיל דאם עצם המלאכה הוא קלקול כגון בחובל שעצם המלאכה הוא שנעתק הדם ממקומו. וזה הוא קלקול, ומה שבא לחוץ שיהי' דם לכלבו שהוא תיקון, זה אינו שייך להמלאכה של מפרק ונטילת נשמה מקרי מקלקל ופטור, אבל בשוחט מחויב על עצם המלאכה של נטילת נשמה, שהוא תיקון להוציא מידי אמ"ה, ולפ"ז יש לומר ג"כ סברא להיפך דאם התיקון בא קודם הקלקול מחייב טפי לענין שבת ולא תקשי קושי' התוס', והוא כך די"ל לעולם בשבת נמי בעי' תיקונו יתר על קלקולו כמו בע"ז ואל"ה הו"ל מקלקל כדעת התוס' בקושיתם אלא דמה שמקלקל לענין גידול ולדות לחוד לא מיקרי קלקול נגד מה שמכשיר הבשר מידי אמ"ה כדעת דמש"א הנ"ל דמותר לשחוט עוף בסכין של ע"ז ולפ"ז בשוחט בשבת התיקון הוא קודם הקלקול שהרי מיד ששחט בה שנים או רוב שנים נגמר התיקון שאין כאן איסור אמ"ה והקלקול עדיין לא בא שהרי מה שאינה ראוי' לגידול ולדות לא מיקרי קלקול ולמלאכה היתה ראוי' עדיין מצד מלאכת נטילת נשמה זו שעשה עד עתה שהרי עדיין היא חי' שע"י מעשה זו תמות ולא תהי' ראוי' למלאכה מ"מ זה הנטילת נשמה של שעת מיתה אינה עצם המלאכה שאנו מחייבי' אותו עלי' רק על נטילת נשמה שקודם מיתה בשחיטת רוב סימני' ונטילת נשמה זה הוא תיקון ולא קלקול משא"כ בשוחט בסכין של ע"ז דלא תלי' בעשיית מלאכה רק אם נהנה מע"ז שפיר אמרי' דהוי מקלקל ולא נהנה, כיון שעכ"פ מעשיו גרמו שתמות ולא ראוי' למלאכה ולא לגידול ולדות ולא מקשו תוס' מידי':

איברא התוס' הקשו שפיר משוחט בשבת בחוץ לע"ז דחייב משום תיקון אמ"ה לב"נ ושם כששחט הסימני' עדיין אסורה משום אמ"ה כל זמן שמפרכסת דהא מפרכסת הרי היא כחי' ולדידהו לאו בשחיטה תליא מילתא, ולא שרי רק משום מי איכא מידי וכאן דאסור באמת לישראל לא שייך מי איכא מידי וא"כ אין התיקון בא עד שתמות ואז הקשו תוס' שפיר קלקולו יתר על תיקונו, שבמיתתה קלקל לענין מלאכה ולענין גידול ולדות, והוצרכו לתי' דבשבת חייב אף בקלקולו יתר על תיקונו משום מלאכת מחשבת והא

תינח משוחט בשבת בחוץ לע"ז אבל מכל שוחט בשבת ל"ק כלל די"ל כתי' שלי הנ"ל ודברי התוס' המה בדקדוק:

העולה מדברינו דבשאר שוחט בשבת י"ל דמחויב על מלאכה אשר התיקון הוא יותר מהקלקול וא"כ אי נימא דבשחיטת תחילת הסימני' הו' כמקלקל ע"מ לתקן הא הוי ע"מ לתקן יותר טוב מבתחילה וא"כ חייב גם לר"ש דפוטר במשאצל"ג והדק"ל מה פריך בגמ' ונוקמא במזיד כר"מ הא א"כ נעשה מומר בתחילת שחיטה ואיך קתני במתני' דשחיטתו כשרה:

נחזור לראשונות במ"ש בפתח דברי על דברי הרמב"ם בפ"ב מעבודת יו"כ ובפי' המשנה יומא דל"ד דלהכי צריך הרמב"ם טעמא דאין שבות במקדש משום דס"ל דצירוף הוי פסיק רישא רק דלא ניחא לי' משום דעששיות אינן של המטיל וא"כ הוי משאצל"ג דפטור אבל אסור ולהכי נמי צריך הרמב"ם בפי' המשנה טעמא דמלאכת מחשבת משום דהא דמלאכה שאצל"ג פטור משום מלאכת מחשבת אהאי' עלה כדאמר בחגינה דף י', ליתא מתרי טעמי חדא דהרמב"ם פסק דמשאל"ג חייב כר"י ושנית דהוכחתי דמשאצל"ג לאו משום מלאכת מחשבת פטור רק משום דלא הוי דומי' דמשכן:

אמנם דעת הערוך הובא בתוס' יומא דל"ד ד"ה הני מילי ובתוס' כתובות דף וי"ו ד"ה האי מסוכרייתא וכו', ועוד בכמה מקומות בתוס' ורא"ש דפסיק רישא דלא ניחא לי' מותר אפי' לכתחילה והביא הרבה ראיות לדבר ובתוס' דחו ראיות שלו עי"ש היטב עכ"פ לדעת הערוך מוכח דהא דפטור בפ"ר דלא ניחא לי' לאו מטעם דהוי משאצל"ג אתאי' עלה דא"כ אפי' לר"ש הי' אסור לכתחילה עכ"פ דהא במשאצל"ג אפי' ר"ש דפוטר מודה דפטור אבל אסור כמבואר בכמה דוכתא עי' תוס' שבת דף ק"ז ד"ה וממאי ותוס' כתובו' דף ה' ד"ה את"ל ושם ד"ו בד"ה ואם להוציא ובמהרש"א שם אלא טעמא אחרינא איכא ולקמן יבואר טעם לשבח בזה:

ובהכי יובן דבתוס' הנ"ל תמהו על שיטת הערוך מהא דמחט של יד ליטול בה את הקוץ בשבת קכ"ב דלא שרי לכתחילה אלא משום צערא אבל אל"ה הוי אסור ואמאי והלא הוא דשא"מ שאינו מכוין לעשות חבורה רק להוציא הקוץ ואי דהוי פסיק רישא כמו שכתבו תוס' בסנהדרי' דפ"ה בד"ה ור"ש מ"מ הא הוי פ"ר דלא ניחא לי' והי' לו להיות מותר לכתחילה לשיטת הערוך אפי' שלא במקום צערא ולכאורה דברי תוס' תמוהין ולדידהו מי ניחא והלא שם בהנחנקי' קאמר דמותר אליבא דר"ש גבי מחט של יד משום דהוי משאצל"ג ולמה לא אמר דמותר משום דהוי דשא"מ ועי' פנ"י בכתובות דף ה' שעמד בזה, אבל באמת לק"מ דהרי לשיטת התוס' הא דשרי' פ"ר דלא ניחא לי' היינו

משום דהוי משאצל"ג כמ"ש בשבת דף ק"ג, ובאמת לא שרי אלא אליבא דר"ש דפוטר במשאצל"ג אבל אליבא דר"י אף דסובר גבי שבת דשא"מ מותר כמ"ש תוס' ביומא דל"ד ובשבת דמ"א ובסנהדרי' דפ"ה ובכמה דוכתא, מ"מ בפ"ר דלא ניחא מחייב כיון דמחייב במשאצל"ג ולפ"ז הא גופא כונת הגמ' שם בהנחנקי' דלר"ש שרי משום דהוי משאצל"ג, היינו שהוא דשא"מ ופ"ר דלא ניחא לי' דזה הוי משאצל"ג לשיטת התוס' אבל לדעת הערוך הקשו שפיר למה צריכי' לטעם דמשאצל"ג דמטעם זה אסור לכתחילה ולא שרי אלא משום צערא והלא אפי' בלא צערא מותר משום דשא"מ כנ"ל ופלא על הפנ"י שיצא שם לדון בדבר החדש מכח קושי' הנ"ל ולא הרגיש בזה דלתוס' לק"מ ולהערוך כבר הק' תוס' קושי' זו:

המורם מזה מצינו חבר לדעת הרמב"ם כמו שהוכחתי לעיל דלדעת הרמב"ם דפסק כר"י דחייב במשאצל"ג ע"כ אינו פטור בפ"ר דלא ניחא לי' משום משאצל"ג אלא מטעם אחר והנה כי כן מוכח ג"כ מדברי הערוך הנ"ל. אמת כי בדברי הרמב"ם ז"ל לא מצאתי מבואר דפ"ר דלא ניחא לי' פטור כי הוא לא הביא הא דעביד בארעי' דחברי' ולא הא דאית לי' הושענא אחריתי' ובצד חלזון דשבת דע"ה י"ל דמותר אפי' לר"י מטעם אחר כמ"ש תוס' שם בד"ה ולחייב נמי וגם שאר מקומות שהביא הערוך כבר דחאו בתוס' די"ל דמותר מטעם אחר עי' בתוס' הנ"ל אבל מ"מ כיון דמוכח מהערוך דפ"ר דלא ניחא לי' מותר מטעם אחר בלא טעם דהוי משאצל"ג א"כ י"ל דגם הרמב"ם סובר כן:

וראה זה מצאתי בראש בשבת דף קי"א והיכי דשתו סמא לרפואה ומיעקר אסור אפי' לר"ש דמודה ר"ש בפ"ר ולא ימות ולא שייכי כאן דברי בעל הערוך דאמר לא אסר ר"ש פ"ר אלא היכי דניחא לי' דהיינו דוקא לענין שבת דבעי' מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורי' לא בעי' דניחא לי' מדפריך הש"ס בפ' כל התדיר גבי המתנדב יין מזלפו על גבי האישים והא קמכבה אע"ג דלא ניחא לי' בכיבוי עי"ש מבואר מדבריו דאפי' אי פ"ר דלא ניחא מותר בלא טעמא דהוי משאצל"ג אלא מטעם אחר מ"מ לא שרי אלא גבי שבת ולא בשאר איסורי' שהרי כתב כן לשיטת הערוך וכבר הוכחתי דלהערוך ע"כ לא הוי טעמא משום משאצל"ג ולפ"ז שפיר י"ל כנ"ל דמשו"ה כתב הרמב"ם בפי' המשנה דיומא והעיקר אצלינו מלאכת מחשבת אסרה תורה משום דס"ל דצירוף הוי פ"ר רק דהעששיות לא היו של המטיל והוי פ"ר דלא ניחא לי' ושרי גבי שבת דוקא משום מלאכת מחשבת:

אמנם לפי זה עדיין תקשה למה צריך הרמב"ם ליתן טעם דמותר לכתחילה משום דאין שבות במקדש הא לדעת הערוך כל פסיק רישא דלא ניחא לי' מותר לכתחילה אפי' במדינה וכמ"ש הלח"מ שהבאתי לעיל:

ובראשית עיוני הי' נ"ל לומר לפמ"ש הכ"מ פ"א מה' שבת מ"כ ההפרש שיש בין משאצל"ג ובין פסיק רישא ולא ימות הוא דגבי פ"ר אינו מכוין למלאכה כל עיקר אלא שהיא מעשה בהכרח כגון שסגר פתח ביתו והי' שם צבי שהוא לא כיון לשמירת הצבי אלא שהמלאכה נעשה בהכרח אבל משאצל"ג הוא מתכוין לגוף המלאכה אלא שאינו מתכוין לתכליתה עיי"ש ועי' תשו' חות יאיר סי' קפ"ח ועיי' רשב"א שבת דף קל"ג ולפ"ז י"ל כיון דפ"ר דלא ניחא גם לשיטת תוס' שהבאנו לעיל הוי עכ"פ משאצל"ג אלא דלפי סברת כ"מ עדיף בחד דרגא דבשאר משאצל"ג מכוין למלאכה ולא לתכליתה. ובזה אינו מכוין גם לגוף המלאכה. א"כ הא דחידש הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' שרי לכתחילה היינו דוקא לר"ש דגם משאצל"ג פטור אבל אסור לכן בפ"ר דלא ניחא דעדיף מיני' שרי לכתחילה. אבל לר"י דמחייב בכל משאצל"ג אף דפוטר בפ"ר דלא ניחא לי' דאינו מכוין למלאכה כלל מ"מ י"ל דלכתחילה אסור ועי' בלשון התוס' ביומא ובכתובות משמע שדברי הערוך המה רק לר"ש. ובפרט לדברי הרא"ש הנ"ל דגם להערוך לא התיר בפ"ר דלא ניחא רק גבי שבת משום מלאכת מחשבת ולא בשאר איסורים ודאי נראה סברא לומר דאסור לכתחילה דגזרי' שבת אטו שאר איסורי' ועי' בתוס' יומא שכתבו מיהו איכא למימר דהכי מייתי ראי' כיון דבשאר איסורי דלא בעי' מלאכת מחשבת מותר מה"ת אין סברא לאסור גבי שבת אפי' מדרבנן ודאי אי בשאר איסורי' אסור מה"ת משום דלא בעי' בהו מלאכת מחשבת אז הי' ראוי לגזור גבי שבת מדרבנן להשוותו לשאר איסורי' אע"ג דמה"ת שרי משום מלאכת מחשבת עכ"ל. אלא דלדעת הערוך כיון דאליבא דר"ש אפי' בשאר משאצל"ג פטור א"כ בפ"ר דלא ניחא לי' דעדיף בחד דרגא שרי לכתחילה כנ"ל אבל לר"י ודאי אסור כמו"ש ולפ"ז א"ש דהרמב"ם דפסק כר"י במשאצל"ג א"כ פ"ר דלא ניחא לי' אסור לכתחילה עכ"פ לכן צריך ליתן טעם משום דאין שבות במקדש:

אלא דבזה לא הונח לי שהרי תוס' ביומא וכריתות ד"כ בד"ה ס"ל הקשו לפי מה שחידשו תוס' דאפי' לר"י דס"ל דשא"מ אסור בשאר איסורי' מ"מ מודה גבי שבת דמותר מה"ת משום דגבי שבת מלאכת מחשבת כתיב א"כ מה משני שם ר' אשי בכריתות כגון שנתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאליהם ור"א ב"ר צדוק ס"ל כר"י דשא"מ אסור. והלא גבי שבת מודה ר"י דשא"מ מותר ותי' דהתם פסיק רישא הוא שאי אפשר בשום ענין כשחותה שלא יובערו התחתונות וכיון דהוי פ"ר כמתכוין דמי ואע"ג דלא צריך להבערתו וה"ל משאצל"ג סבר לה בהא נמי כר"י דאמר משאצל"ג חייב עלי' ועי' מה שהאריכו בזה ביומא ובשבת. וק"ל לשיטת הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' מותר אפי' לכתחילה א"כ ע"כ אין הטעם משום משאצל"ג כמש"ל ואכתי תקשי דגם

לר"י יהי' מותר משום אין מתכוין ואי דהוי פ"ר הא לא ניחא לי' דהא א"צ להבערתן כמ"ש תוס' דמשו"ה הוי משאצל"ג וא"ל דהא ע"כ אליבא דר"י לא אמרה הערוך שהרי אליבא דר"י כיון דבשאר איסורי' דשא"מ אסור מה"ת וא"כ בשבת אסור מדרבנן דגזרי' אטו שאר איסורי' אפילו בלא פ"ר ומכ"ש בפ"ר שהרי מדר"ש נשמע לר"י כיון דלר"ש מותר לכתחילה ע"כ אין הטעם משום משאצל"ג אלא טעם אחר וא"כ לר"י עכ"פ ליכא חיוב חטאת והא שם בכריתות לענין חיוב חטאת קאי וקשה כנ"ל:

לכן הי' נ"ל דגם לדעת הערוך הא דפ"ר דלא ניחא לי' מותר הוא מטעם שכתבו תוס' דהוי משאצל"ג דפטור עלי' רק דהתם אסור לכתחילה יען שמכוין למלאכה רק לא לתכליתה. אבל כאן דאין מכוין למלאכה כלל נחתי' דרגא דמותר אפי' לכתחילה ובאמת בשאר איסורי' דחייב באצל"ג גם פ"ר דלא ניחא לי' חייב ולפ"ז גם לר"י אף דפ"ר דלא ניחא לי' עדיף ממשאצל"ג כמ"ש הכסף משנה הנ"ל מ"מ גם בזה חייב ותי' תוס' שפיר דלר"י חייב משום דהוי פ"ר:

אבל לפמ"ש בשיטת הרמב"ם דפסק כר"י במשאצל"ג דחייב עלי' ואפ"ה ס"ל דפ"ר דלא ניחא לי' פטור משום דאינו מכוין למלאכה כלל רק דאסור לכתחילה וא"כ תקשי לדידי' קושי' הנ"ל כמובן:

ומה"ט גם דברי תוס' בכריתות ד"ה ס"ל הנ"ל נפלאי' בעיני שאחר שתי' דר"י מחייב משום דהוי פ"ר הקשו א"כ אפי' ר"ש מודה וכו' ותי' דהכא הוי טעמא משום דמשאצל"ג פטור לר"ש והאי דנקט דשא"מ לא נצרכה דהא משאצל"ג הוא ועוד דסבר שאינו מתכוין הוא דאינו חפץ בהבערתו של גחלי' שאינו נהנה מהם וכו' והוא פלא שהרי קאי אי הוי פ"ר וא"כ הוי רק פ"ר דלא ניחא לי' ולשיטת התוס' ולמ"ש גם לדעת הערוך פטור רק משום דהוי משאצל"ג, וא"כ היינו הך שכתבו מקדם דהוי משאצל"ג ומה הוסיפו בהך ועוד כיון דלמ"ד משאצל"ג חייב גם כאן חייב, וא"ל דעכ"פ הרוחני במה דהוי דשא"מ למלאכה כלל דמותר אפי' לכתחילה וכמ"ש בשיטת הערוך עפ"י דברי כ"מ שהרי בהך דינא דהתם אסור לכתחילה וחייב אפי' בדיעבד משום כיבוי התחתונות, וגם אין לומר דס"ל לתוס' דפ"ר דלא ניחא לי' אינו מטעם משאצל"ג אלא מטעם אחר וא"כ אפי' אי ס"ל כר"י במשאצל"ג נמ' קאמר התם שפיר דמותר משום דשא"מ ז"א דא"כ הדר תקשי קושי' ראשונה הא גבי שבת ר"י נמי מודה דשא"מ מותר ואי דהוי דשא"מ בפ"ר הא הוי פ"ר דלא ניחא לי' ואי טעמא לאו משום משאצל"ג הוא אין סברא לחלק בין ר"י לר"ש [ולקמן יבואר ישוב נכון על קושי' תוס'] ויש להתיישב בזה:

אמנם התבוננתי דיש ליישב הכל בעזה"י ואקדי' מה שהקשו תוס' ביומא ובכתובות על שיטת הערוך הנ"ל דהא מפיס מורסא כדי להוציא ממנה ליחה פטור אבל אסור אי לאו משום צערא דאינשי אעפ"י שאינו נהנה כלל ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח וכן קשה ממחט של יד ליפול בה את הקוץ דמפרש לה בסנהדרין אליבא דר"ש דאמר משאצל"ג פטור עלי' ודוקא משום דגופא הא לאו הכי לא אע"ג דלא מכוין לעשות חבורה כי אם להוציא הקוץ עי"ש:

ולענ"ד נראה לחדש דבר בהקדי' מ"ש בספר מג"ש בשבת דף צ"ד ליישב קושי' תוס' על רש"י שפי' משאצל"ג דברצונו לא הי' בא לו ולא הי' צריך לה אלא לסלקה מעליו כמו צד נחש שלא ישכנו או מכבה גחלת שלא יזיקו בו רבים דברצונו שלא הי' בעולם וכו' והק' תוס' מסותר ע"מ לבנות עמו בתחילה וקורע בחמתו למרמי אימתא אאינשי דביתי' דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שהיא בעולם וא"ל דלא ניחא לי' שיצטרך למרמי אימתא א"כ מפיס מורסא לעשות לה פה יהי' פטור דברצונו הי' שלא הי' מורסא מעולם וכו' וכתב בספר הנ"ל ליישב לפמ"ש רש"י בשבת דק"ו גבי מפיס מורסא דלהוציא ממנה ליחא ה"ט דפטור דמשאצל"ג היא שהפתח הוא המלאכה וזה א"צ להיות פתח מעכשיו. וכן כתב רש"י בסוף האורג ואם להוציא ליחה של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד. מבואר מדבריו דכל דבר שהוא עושה כדי לסלק המזיק ומיד שנסתלק לא אכפת לי' אם חוזר לקדמותו מקרי אצל"ג אבל אם נסתלק המזיק והמלאכה ניחא לי' עדיין אע"ג דמתחילה לא באה לו ברצונו מ"מ כיון דעתה אין כאן המזיק ואפ"ה ניחא לי' במלאכה מקרי צריך לגופה לכן מפיס מורסא אע"ג דברצונו לא הי' מורסא מעולם מ"מ לעשות לה פה חייב כיון שנסתלקה הליחה ואין כאן עתה דבר המכאיבו ואפ"ה ניחא לי' בפתח כדי שלא יתאסף אח"כ או כדי לרפאות שיכנס בה אויר מקרי צל"ג כיון שאינו עושה. לסלק שום דבר המזיקו עתה שהרי עכשיו אין כאן מזיק אלא שהוא עושה מדאגה מדבר שלא יבא אח"כ הוי כעושה מלאכה מתחילה לצרכו אעפ"י שתחילתו באונס אבל קורע בחמתו למרמי אימתא שאינו עושה אלא בשביל דבר המזיק שאין שומעי' לקולו אעפ"י שכונתו שישמעו לקולו אח"כ ולא ישובו וימרדו בו מ"מ כיון שמיד שקרע הוי ניחא לי' אפי' נסתם שלא הי' עושה אלא להטיל אימה וכבר הטיל אימה הוי אצל"ג עי"ש מה שהאריך במתק דבריו:

מבואר מדבריו דבמפיס מורסא יש לו ב' טובות א' שמסלק הליחה שמכאיבו עתה. וב' אם נשאר פתוח שיכנס אויר לא יוסיף להכאיבו עוד. ואם כונתו גם על הנאה הב' חייב משום בונה או משום מתקן מנא שתיקן פתח להכניס ולהוציא להוציא ליחה ולהכניס

אויר עי' רש"י סוף האורג. ואם כונתו רק על הנאה א'. דאינו מכוין לעשות פתח פטור משום דהוי משאצל"ג או דשא"מ ופ"ר דלא ניחא לי' דהוי נמי משום משאצל"ג עכ"פ לדעת התוס' ואף שאין כאן שום שינוי ענין בין אם מתכוין לפתח ובין אם מתכוין לליחה. שהרי גם אם מתכוין להוציא ליחה ואינו מכוין להנאה ב' רק להנאה א'. מ"מ הרי יש לו גם הנאה הב'. כמו אם הי' מכוין לה אלא שיש כאן שינוי רצון שאינו רוצה בהנאה זו ואינו מבקש ממלאכתו הנאה זו ואינו מכוין לתכלית זה:

ולפ"ז אני אומר מילתא חדתא דגם הערוך ס"ל כדעת התוס' דפ"ר דלא ניחא לי' הוי טעמא משום מלאכה שאצל"ג אלא דהא דמשאצל"ג אסור לכתחילה היינו דוקא כמו חופר גומא וא"צ אלא לעפרה. שאין כאן שינוי ענין בחופר וצריך לעפר מאלו הי' חופר לצורך הגומא וגם כשהוא צריך לעפר מ"מ ראוי' גם לצורך גוף הגומא ואין כאן שום סברא לומר דלא ניחא לי' בגוף הגומא מצד ענין המלאכה ובשאר זמני אם ענין המלאכה הוא כך כמו שהוא עכשיו יכול להיות לצורך הגומא רק עתה איתרמי שינוי רצון שאינו רוצה בגוף הגומא לכן אסור לכתחילה. יען שאין שום שינוי והבדל בין כשעושה באופן שהוא חייב חטאת ובין כשעושה באופן שהוא פטור. רק שינוי מחשבתו ורצונו שכאן רוצה בגוף הגומא וכאן א"צ אלא לעפר אבל בפסיק רישא דלא ניחא לי' נהי דהוי רק משאצל"ג. אבל יש כאן שינוי ענין מאלו הי' צריך לגופה. שנוכל לומר אנן סהדי שבכל פעם שהענין כן כמו שהוא עכשיו לא ניחא לי' במלאכה אז מותר אפי' לכתחילה. כגון מלקט זרדי' לאכילה בארעא דחברי'. דאנן סהדי דלא ניחא בייפוי קרקע חבירו עד שיעשה מעשה המורה דניחא לי' או באחר המל במקום בהרת מן הסתם לאחר לא ניחא לי' בקציצת בהרת וכן באית לי' הושענא אחריתי סתמא לא ניחא לי' בתיקון מנא. וכן בפ' כל התדיר סתמא לא ניחא לי' ואינו נהנה בכיבוי לכן מותר לכתחילה אבל בחופר גומא א"ל דמסתמא א"צ לגומא רק לעפר לכן אפי' לר"ש אסור לכתחילה ולפ"ז א"ש דגבי מפיס מורסא להוציא ממנה ליחה שפיר הי' אסור לכתחילה אי לאו משום צערא אע"ג דלא ניחא לי' בפתח. כיון דליכא למימר דמסתמא לא ניחא לי' אדרבה מסתמא ניחא לי' כדי שלא ישוב הכאב. ואין כאן שום שינוי ענין מאלו הי' לעשות לה פה אף שיש שינוי רצון מ"מ הי' אסור לכתחילה כמו כל משאצל"ג:

ובזה מיושב קושי' הב' ממחט של יד רק אקדי' מ"ש המג"ש בשבת דק"ו ליישב שיטת רש"י שם שכתב דאפי' חובל וצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו הוי משאצל"ג לר"ש והי' פטור אי לאו משום דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב ותוס' בסנהדרי' דפ"ה הקשו הא ר"ש אפי' בחובל ומבעיר צריך שתהא צריכה לגופה כדמסיק שם בסנהדרי' לענין

חובל. ובכריתות דף כ' לענין הבערה ולשיטת רש"י תקשי איך משכחת מקלקל גמור שיהי' מלאכה צריכה לגופה עי"ש ועי' במהרש"א שבת דף הנ"ל וכבר הבאתי דבריו לעיל ובמג"ש שם תי' דבשלמא צריך לכלבו ולאפרו הוי שפיר משאצל"ג כיון דהקלקול הוא המלאכה והקלקול א"צ לו אבל אם הקלקול עצמו צריך לו כגון בחמתו לנקום נקם דעביד נחת רוח ליצרו ולא עביד למרמי אימתה מקלקל הוי דהוא כעובד ע"ז ומ"מ צריך לו למעבד נ"ר ליצרו בהא מחייב ר"ש דצל"ג הוא. ואף דלמרמי אימתא מקרי אצל"ג ה"ט משום דכשקרע כבר הטיל אימה והי' מרוצה, אם הקרע הי' חוזר לקדמותו אבל אם עושה לנקום הוא רוצה שיהי' הקרע בעולם להזיק לחבירו הוי שפיר צריכה לגופה ועי' במש"ל משמו ובאריכות דבריו שם ולפ"ז התם במחט של יד דקיימי' אליבא דר"ש מחייב מקלקל בחבורה א"כ כל החיוב בחבורה הוא יען דניחא לי' בהקלקול ממילא נהי דאינו מכוין לעשות חבורה מ"מ הא הוי פ"ר ואי דלא ניחא לי' מ"מ במה יודע איפה דלא ניחא לי' אי משום שהוא קלקול. הא גם במקום שחייב אינו חייב אלא משום שרוצה בקלקול ודילמא גם עתה רוצה בקלקול. ואין כאן שום שינוי ענין מאלו חובל לצורך חבלה וקלקול. רק שינוי מחשבה ורצון ובזה מודה הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' לא עדיף מכל משאצל"ג ואסור לכתחילה:

ולפ"ז שפיר י"ל כנ"ל דפ"ר דלא ניחא לי' פטור אפי' לר"י דמחייב במשאצ"ל. כיון שאינו מכוין כלל למלאכה כדברי כ"מ הנ"ל אך היינו דוקא במקום שנראה וניכר מתוך ענין המלאכה דלא ניחא לי' ובכל פעם שהענין המלאכה כך סתמא לא ניחא לי' וכנ"ל אבל שם בכריתות אף דעתה לא ניחא לי' בהבערת העליונות מ"מ אין לומר דמסתמא לא ניחא לי' כי אפשר שיהי' ענין המלאכה כמו שהוא עכשיו ויהי' ניחא לי' לכן אסור. רק לר"ש מותר בלא פ"ר דלא ניחא לי' משום דהוי משאצל"ג. אבל מ"מ לר"י כל פ"ר דלא ניחא לי' אסור לכתחילה דגזרי' אטו שאר איסורי' כמ"ש והערוך לא כתב דשרי לכתחילה רק לר"ש דבלא"ה כל משאצל"ג פטור אבל אסור לכן בפ"ר דלא ניחא לי' דעדיף בחד דרגא שרי' לכתחילה ולפ"ז הרמב"ם דפסק כר"י שפיר צריך לטעם דאין שבות במקדש וכמש"ל:

אמנם נראה דחילוק זה שכתבתי בין אם ניכר מתוך ענין המלאכה דלא ניחא לי' ובין לא ניחא לי' שאינו ניכר מתוך ענין המלאכה א"ש לענין להתיר לכתחילה פ"ר דלא ניחא לי' כשיטת הערוך אבל מה שכתבתי לחלק ביניהם גם בדאורייתא לענין חיוב חטאת למאן דמחייב במשאצל"ג יש לדון דזה דוקא למאן דס"ל בכל התורה דשא"מ אסור ורק גבי שבת מותר משום מלאכת מחשבת. לכן בפ"ר דלא ניחא אף שאינו מכוין למלאכה

כלל ועדיף ממשאצל"ג מ"מ צריך להיות ניכר מתוך מעשיו ומלאכתו ענין מחשבתו ואז המלאכה אינה מלאכת מחשבת. אבל אם אינו ניכר מתוך מעשיו ומלאכתו עדיין מלאכת מחשבת מיקרי. אבל למאן דס"ל דשא"מ מותר בכה"ת ואפי' פ"ר דלא ניחא לי' מותר בכל האיסורי' ודלא כהאשר"י פ' ח' שרצים שהבאתי לעיל ועי' במג"א סי' ש"ך ס"ק כ' י"ל דאפי' אינו ניכר מתוך המלאכה דלא ניחא לי' מ"מ מותר משום דאינו מכוין למלאכה. אף אם משאצל"ג חייב עלי' ואי"ה לקמן אבאר יותר עפ"י דברי הפנ"י במשנה דשבת דמ"א על דברי הרמב"ם בפ"י מה' כלאים. וזה נראה דעת התוס' בכריתות ד"כ בתי' הב' שנתקשיתי בה לעיל ולפי האמור א"ש דבתי' זה ס"ל לתוס' אף אם משאצל"ג חייב עלי' מ"מ פטור בפ"ר דלא ניחא לי' רק לר"י דפטור דשא"מ גבי שבת דוקא בעי דוקא לא ניחא לי' דמינכר ושם בכריתות לא מינכר לכן חייב אבל לר"ש דפוטר בכה"ת לא בעי' מינכר דלא ניחא לי' להכי י"ל דפטור משום דשא"מ וכמו שביארתי:

ומצאתי חבר לסברא זו דפ"ר דלא ניחא לי' לאו מטעם משאצל"ג שרי אלא מטעם אחר ואפ"ה לא שרי אלא גבי שבת ולא בשאר איסורי' דברי רש"י ז"ל בשבת דף ע"ה ד"ה טפי ניחא לי' שכתב וכי מודה ר"ש במידי דלא אכפת לי' אי מתרמי ומיהו איכוני לא איכוין ובתוס' שם הקשו על רש"י משבת דק"ג גבי מזרד זרדי' בארעא דחברי' דפוטר ר"ש והתם לא אכפת לי' אי מתרמי עי"ש מה שחלקו על רש"י. ולענ"ד נראה לקיים דבריו עפ"י דברי תוס' שם ד"ה מתעסק שכתבו דמתעסק לאו דוקא דמתעסק בחבורה חייב כמו מקלקל בחבוריו דחייב כדאמרי' כריתות די"ט הנח לתינוקת וכו' דבחבורה לא בעי' מלאכת מחשבת. ומתעסק דהכא היינו דשא"מ כיון דאינו מתכוין למלאכה כלל מותר אפי' בחבורה אע"ג דבחבורה לא בעי' מלאכת מחשבת כנ"ל. מ"מ דשא"מ מותר גם בלא טעמא דמלאכת מחשבת כמו דמותר דשא"מ בכל איסורי' שבתורה כדאמרי' מוכרי כסות מוכרי' כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה וכו' אע"ג דלא שייך בהו מלאכת מחשבת כלל עי"ש ועי' בתוס' כתובות דף ה' ד"ה את"ל הלכה כר"י בסוף העמוד המתיקו דבריהם יותר ולפ"ז א"ש דכל זה לפי ס"ד דלא ידע עדיין מפ"ר אבל לפי המסקנא דלא שרי רק משום דהוי פ"ר דלא ניחא לי' ס"ל לרש"י דלא שרי רק גבי שבת משום דלא הוי מלאכת מחשבת ולא בשאר איסורי' וכשיטת הרא"ש בפ' ח' שרצים הנ"ל וא"כ בחבורה דלא בעי' מלאכת מחשבת כנ"ל אכתי תקשי קושי' הגמ' וליחייב נמי משום נטילת נשמה לכן צריך רש"י לחדש דכאן הוי פ"ר דקשה לו שיעשה המלאכה וזה מותר בכל איסורי' בלא טעמא דמלאכת מחשבת אבל לקמן במזרד זרדי' דמיירי ממלאכת שבת דמקלקל פטור בהו משום דבעי מלאכת מחשבת שפיר פוטר ר"ש גם פ"ר

דלא אכפת לי' משום דלא הוי מלאכת מחשבת ומבואר מזה ג"כ דלרש"י לא הוי טעמא בפ"ר דלא ניחא לי' משום משאצל"ג כשיטת תוס' דא"כ הי' פטור מטעם זה גם בחבורה דאע"ג דלא בעי בחבורה מלאכת מחשבת מ"מ צריכה לגופה בעי' כדמוכח בסנהדרי' דפ"ד ובכריתות ד"ך ועי' תוס' שבת דק"ו ד"ה בחובל וצריך לכלבו ודע"ה הנ"ל בד"ה טפי ניחא לי' ומש"ל בזה ותיהדר קושי' תוס' איך כתב רש"י דמודה ר"ש בלא איכפת לי' אי איתרמי ואלא מאי מוכח בשיטת רש"י דפ"ר דלא ניחא לא הוי מטעם אצל"ג ומ"מ אינו מותר רק גבי שבת משום מלאכת מחשבת ולא בשאר איסורי':

ובמה שכתבתי מיושב קושי' תוס' בשבת דמ"א ד"ה ומיחם שפינה שהקשו לפי מה שהעלו שם דבשבת גם ר"י מודה דשא"מ מותר א"כ מה משני ר' אשי בכריתות כגון שנתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאליהם ת"ק ס"ל כר"י דאמר דשא"מ אסור ולכך קאמר דחייב חטאת גם על הבערה והא בשבת מודה ר"י דשא"מ מותר ועי' תוס' יומא ד"ה הני מילי ובכריתות הנ"ל ד"ה ס"ל:

ולפמ"ש לק"מ דלכאורה ק' לר' אשי שם דקאמר דפליגי בדשא"מ אי מותר או לא ודכ"ע ס"ל מקלקל בהבערה חייב כדמוכח מסוגי' דשם דמעיקרא בעי לאוקמי פלוגתייהו במקלקל בהבערה ומאן דפוטר ס"ל מקלקל בהבערה פטור. ור"א מוקי לה דמאן דפוט' הוא משום דשא"מ וע"כ ס"ל דמשום מקלקל לא מיפטר דמקלקל בהבערה חייב. וא"כ מה מהני דהוי דשא"מ וס"ל דשא"מ מותר הא אמרי' שם די"ט הנח לתינוקת הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבירה נמי חייב דלא בעי מלאכת מחשבת וה"נ בהבערה כיון דמקלקל חייב ולא בע' מלאכת מחשבת דשא"מ נמי חייב. אך זה שיבוש דמאן דס"ל דשא"מ מותר כר"ש בכל איסורי' אף דלא שייך בהו מלאכת מחשבת א"כ גבי הבערה נמי מותר אף דמקלקל חייב דלא בעי' מלאכת מחשבת. אבל הא תינח לר"ש אבל לר"י דדשא"מ אסור בכל התורה רק גבי שבת מותר משום מלאכת מחשבת א"כ בהבערה כיון דס"ל מקלקל בהבערה חייב ולא בעי' מלאכת מחשבת ועיי' בתוס' כריתות שם ד"ה כגון א"כ גם דשא"מ אסור בשבת כמו בשאר איסורי':

והנה הרא"ש פ' ח' שרצים הביא ראי' דפ"ר דלא ניחא לי' אפי' לדעת הערוך לא שרי אלא גבי שבת משום מלאכת מחשבת ולא בשאר איסורי' מדפריך בזבחי' דצ"א גב' מתנדב יין מזלפו ע"ג האנשים והא קמכבה עי"ש והגאון בעל ברכת הזבח בשם מהר"ל מפראג תמה עליו דמה מייתי ראי' מהמקשן הא מסקי' דלר"ש באמת שרי. ועוד בפ' הבונה מייתי הרא"ש ראי' מזה לדברי הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' שרי אפי' לכתחילה ועי' במג"א סי' ש"ך סק"כ ומחה"ש שם:

ולענ"ד נראה ליישב בעזה"י דעיי' רש"י שם בזבחי' בד"ה הא ר"ש שמואל כר"ש דכיון דאינו מכוין לכבות אין לא תכבה ראי' עליו לאסור למיעקר משמעותא דאשה משום קושי' דלא תכבה וא"ת פ"ר ולא ימות הוא אפשר דמזלף לי' בטפי' דקות מאוד הלכך אי נמי מכבה בטיפין דקות דשא"מ הוא עי"ש ועי' באחרוני' שכתבו דרש"י כיוון לסברת ריא"ז שסביב הרי"ף בשבת סוף פ' האורג ועי' מה שאכתוב לקמן בזה אך עדיין אינו מיושב מי הכריח לרש"י לחדש כאן סברא זו ולא ניחא לרש"י ז"ל דבאמת מזלף להו רק בטיפי' דקות באופן דלא הוי פ"ר וכמ"ש תוס' בשבת דק"ג ובכמה דוכתי:

אבל הנ"ל בזה דרוח אחרת עם רש"י ז"ל דהנה שם בזבחי' משני מעיקרא איב"א כיבוי דמצוה שאני ונוראות נפלאתי בזה מהו הפי' כיבוי דמצוה שאני דאין לומר הפי' דגלי קרא דלזלף היין שרי. דא"כ לא תלי' במה שהוא כיבוי דמצוה דאפי' גלי רחמנא בכיבוי רשות אופן דשרי נמי מותר משום דגלי קרא וה"ל למימר שאני הכא דגלי קרא. וע"כ דהא ליתא דכאן אם ק' לנו קושי' הגמ' והא קמכבה עקרי' לקרא ממשמעותי' דאשה למדרשי' נחת הוא לפני כאישי' ועי' רש"י שם ד"ה הא ר"י וע"ז סובב והולך קושי' הגמ' והא קמכבה וא"כ נעקור לקרא מן משמעותי' כנ"ל וע"ז לא משני מידי. וגם אין לומר דהכי קמשני כיון שאמרה תורה שמצוה לזלף ע"ג האישים א"כ ל"ק מלא תכבה דעשה דוחה לא תעשה. דא"כ תקשי קושי' הגמ' שם אח"כ מברייתא ואי כתי' הגמ' דברייתא ר"י היא הא לר"י דדשא"מ אסור נמי י"ל דקרא הוא כפשטי' ומשום עשה דוחה ל"ת ואפ"ה לא דריש לי' כפשטי' ומנ"ל לשמואל דלר"ש לא מפקי לי' מפשטי' אלא ע"כ דלא שייך בזה כלל עשה דוחה ל"ת. דדוקא במקום שאפשר בשום פעם לקיים העשה בלא עבירת לאו. רק עתה איתרמי שאינו לקיים העשה בלא עבירת הלאו אז שייך עשה דוחה ל"ת. אבל כאן שא"א לקיים העשה בשום פעם אלא בעבירת הלאו. קשה עלינו לומר שהתורה צותה כלל בעשה זו שצריך לעבור על ידה בלאו ואיך שייך בזה לומר עשה דוחה ל"ת וא"ת שאפשר לקיים העשה בלא עבירת הלאו בטיפי' דקות לר"ש דדשא"מ מותר דאז לא הוי פ"ר לכן שייך גם בטיפי' גסות עשה דוחה ל"ת. זה שיבוש דאם מקיים המצוה בטיפי' דקות ודאי אסור בגסות משום עשה דוחה ל"ת שהרי אפשר לקיים שניהם כידוע ועוד דבלא"ה ל"ש כאן כלל עשה דוחה ל"ת שהרי הא דדוחה הוא דוקא אם בעידנא דמיעקר לאו מקיים העשה כידוע וכאן לא הוי בעידנא. שהרי העשה אינו מקיים אם הקרא כפשטי' לאישים שיהי' כליל על האש עד שנבער היין מהאש. והלאו עובר מיד כשמזלף שהוא מכבה מיד כי תחלתו הוא מכבה וסופו מבעיר ועי' בחידושי חתם סופר בסוגי' דצירוף:

לכן נ"ל לחדש דבר דכבר הוכחתי לעיל בשיטת רש"י דטעמא דפ"ר דלא ניחא לי' דשרי לאו מטעם משאצל"ג הוא אלא מטעם אחר ואפ"ה לא שרי אלא גבי שבת משום מלאכת מחשבת ולא בשאר איסורי' ומ"מ בפ"ר דקשה לו מותר גם בשאר איסורי' רק פ"ר דלא אכפת לי' זה אסור בשאר איסורי' ואסברא טעמא דמילתא דאף דדשא"מ מותר מ"מ בפ"ר אסור דאז נראה ודאי שהוא מכוין. אך כ"ז אם ניחא לי'. אבל בלא ניחא לי' אינו ברור שהוא מכוין אבל מ"מ כיון דלא קשה לו אפשר שהוא מכוין כיון דהוא פ"ר ולכן גבי שבת מותר כיון דאינו ברור שהוא מכוין לא מיקרי מלאכת מחשבת ובשאר איסורי' אסור כיון דאינו ברור שאינו מכוין. אבל פ"ר דקשה לו דהוא ברור שאינו מכוין מותר גם בשאר איסורי' כמו דשא"מ בלא פ"ר כן משמע לי מלשון תוס' וראשוני' בסוגי' זו ועי' סברא מתוקה בחתם סופר אה"ע ח"ב סי' ל"ח ליישב שיטת ר"ת שבתוס' גיטי' דף ל"ד ע"ב ד"ה והוא דאיתחזק שכתב חלילה להזכיר שם נכרי בתורת משה וישראל והוא פלא וכ' גט קדושה יש בו וכיון ששמו כך וע"י שם זה יהי' מוכח מי הוא המגרש מה לי שם מומר או שם יהדות והסביר הנ"ל יען דרוב מומרי' אינם מגרשי' לרצונם ממש אלא בע"כ שאומרי' רוצה אני והסביר הרמב"ם ספ"ב מה' גירושי' דאנו תולי' מחמת יסורי' והכרח נכפף יצרו וחוזר למקורו שרוצה בדת יהדות ועל סמך זה אנו מסדרי' גט מעושה כדין וא"כ גם גבי מומר צ"ל הכי דעכ"פ ברגע הגירושי' הוא חוזר לתמותו לפי שעה עכ"פ וא"כ באותה שעה הוא אינו חפץ באותו שם שנתנכר בו ואם כותבי' אותו שם בגט אנו סותרי' עצמנו עי"ש ועי' יותר סברא זו בטורי זהב ריש ה' סוכה בשם לבוש וכן אני אומר אם אחד הולך לעשות מצוה כגון לזלף יין ע"ג המזבח. והוא עושה בזה גם עבירה בלא מתכוין לכבות גחלת אף דהוי פ"ר מ"מ אין לומר דהוי רק פ"ר דלא אכפת לי' אלא הוי כמו פ"ר דקשה לו דבשעה שעושה מצוה והולך לעשות רצון קונו והתגבר שכלו על יצרו ודאי אינו מתכוין לעשות מעשה שהוא עבירה למרות עיני כבודו ומעשה עברה קשה לו כיון דהוא תרתי דסתרי וכעין סברת חתם סופר הנ"ל וכיון דפ"ר דקשה מותר גם בשאר איסורי' גם זה מותר ולפ"ז אין לנו הכרח מכח קושי' והא קמכבה להוציא קרא דלאישי' ממשמעותי' כיון דאם הוא כפשטי' דמצוה לזלפו על האש אין אנו צריכי' לומר דהתורה התירה כאן מה שהוא אסור בעלמא אלא כיון שהוא מצוה הי' מותר גם בעלמא דהוי דשא"מ ואי דהוי פ"ר הא במקום מצוה הוי כמו קשה לו ומותר בכל האיסורי' ועי' כעין סברא זו דאם אחר שנעשה יהי' כדין עושי' כן לכתחילה בראש ור"ן בכתובות דפ"ו גבי האי מאן דאיכא עלה כתובת אשה וב"ח וכו':

ולפ"ז י"ל דגם המקשן דפריך והא קמכבה ידע דהוי דשא"מ ומותר לר"ש אלא דק"ל משום דהוי פ"ר ועי' במחה"ש סי' ש"ך סק"ך ואי דלא ניחא לי' הא בשאר איסורי' גם פ"ר דלא ניחא לי' נמי אסור כסברת הרא"ש בפ' ח' שרצים. וע"ז משני איב"א כיבוי דמצוה שאני ולא אסור בשאר איסור' אלא פ"ר דלא אכפת לי' אבל כיבוי דמצוה הוי כמו קשה לו וכנ"ל וע"ז פריך מברייתא יין כדברי ר"ע וכו' ועוד תני' יין נסך לספלי' או אינו אלא לאישי' אמרת לא יכבה. הרי הוכיח בברייתא מכח קושי' והא קמכבה להוציא קרא מפשטי' ולא אמרי' כסברתך כיבוי דמצוה שאני וע"ז משני הא ר' דדשא"מ אסור מוכח מכח קושי' דהא קמכבה להוציא קרא מפשטי'. הא ר"ש ולדידי' לא מוכח להוציא קרא מפשטי' משום שינוי דלעיל כיבוי דמצוה שאני וכמו"ש:

אך לכאורה סברא הנ"ל שחידשתי כשעושה מצוה אין לאסור דבר שאין מתכוין אפי' בפ"ר כ' סתמא לא ניחא לי' בעבירה ואדרבה קשה לו בשעה שעושה מצוה. הוא לכאורה כמסדר סדר המערכה על הדרוש. דודאי אם אינו אסור עושה מצוה. אבל אם הוא אסור הלא אינו עושה מצוה כלל שהרי הוא מצוה הבאה בעבירה ואינו עושה מצוה כלל כמבואר ריש פ' לולב הגזול ובתוס' וראשונים שם וא"כ איך תאמר שאינו מזיק הפ"ר יען שהולך לעשות מצוה, הלא כל זמן שאין לך היתר על הפ"ר אינו עושה מצוה כלל שהרי הוא מצהב"ע וא"כ אכתי אף אחר שציותה תורה לזלפו על האש צריכי' אנו לומר שהתירה התורה כאן מה שאסור בעלמא ואם באנו לכלל זה הרי אנו מפקי' הקרא ממשמעותא יותר משנאמר שחידש התורה כאן דבר להתיר מה שאסור בעלמא:

אמת לפמ"ש בשעה"מ פ"ח מה' לולב הלכה ה' ליישב הא דאמרי' בסוכה דל"ג בהדס שהיו ענבין מרובות מעליו פסול ואין ממעטי' אותן ביו"ט ואם מיעטן כשר וכן כתב הרמב"ם בפ' הנזכר, וקשי' לי' להנ"ל למה אם מיעטן כשר הא הוי מצהב"ע דהא אפי' בעבירה דרבנן הוי מה"ב כמו"ש בפסחים דל"ה ע"ב ד"ה דמאי ברש"י ור"ן שם ותי' דוקא במצה של דמאי הוי מה"ב יען שבשעת עשיית המצוה שאכל מצה עושה עבירה שאוכל דמאי או בלולב הגזול שבשעה שנוטלו עושה עבירה שאינו מקיים עשה דוהשיב את הגזילה אבל בעבר ולקטן בשעה שמקיים המצוה אין כאן סרך עבירה שכבר נעשית העבירה עיי"ש ולפ"ז ה"נ במזלף יין על האישים לא הוי מצהב"ע יען שתחילתו מכבה ועושה עבירה וסופו מבעיר ועושה מצוה ובשעה שעושה מצוה העבירה כבר נעשית לא הוי מה"ב, אבל באמת הוא עצמו חזר מדבריו שם תוך כדי דיבור עי"ש:

ואפי' אם נאמר כסברתו הנ"ל מ"מ יש לחלק בשלמא בנדון דמיירי בשעה"מ שעושה מעשה מצוה כבר עברה מעשה עבירה לכן לא הוי מה"ב כיון שהם ב' מעשי'

נפרדי' אבל כאן ממעשה אחת של זילוף נצמח העבירה של כיבוי וגם מצוה של לאישים והו' כעושה גם שניהם מיד בשעת הזילוף כמ"ש לעיל סברת הנמ"י גבי אשו משום חיציו איתרבאי והוי שפיר מה"ב וסברא זו מוכחת כאן דאל"ה א"כ נסתר כל מ"ש דמשו"ה מותר כאן פ"ר יען שעושה מצוה בשעת העבירה הא העבירה נעשית קודם שנעשה המצוה, ואלא מאי דנחשב כאלו הכל עשוי' בשעת הזילוף הן הכיבוי הן ההבער הגם שיש לדחות דאפי' נחשב לב' מעשים מ"מ מותר פ"ר כיון שכל הב' מעשי' נתעורר לעשות רק מצד שרוצה לעשו' רצון קונו ואיך יתהפך כחומר חותם לכוין לעשות עבירה וזה לא שייך לענין מה"ב מ"מ נראה נכון מ"ש לענין מה"ב בלי ראי' מצד הסברא:

אך אין אנו צריכי' לכל זה רק נבוא ונסמוך על דברי התוס' ריש פ' לולב הגזול ד"ה משום שהקשו למה צריך למימר שם בסוכה דל"א דפסלי' לולב של אשירה ושל עיר הנדחת משום דמכתת שיעורא תיפוק לי' משום מה"ב ותו אמאי שרי' דלאו אשירה דמשה ותי' דבשלמא בלולב הגזול מחמת עבירת הגזל באה המצוה שיוצא בו אבל הכא אטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק בי' עיי"ש ולפ"ז בזילוף נמי אפי' אם עושה עבירה בכיבוי כיון דהוי פ"ר מ"מ מקיים המצוה ולא מקרי מה"ב, כיון דאם מזלפו בטיפי' דקות נמי מקיים המצוה ואז אינו עושה עבירה דהא הוי דשא"מ בלא פ"ר וממילא נמי כי מזלפו בטפי' גסות הא א"צ העבירה לקיום המצוה והמצוה יכול לקיים בלא עבירה וא"כ לא הו' כלל מה"ב ושוב ממילא אינו עושה עבירה כלל כיון דעכ"פ הולך לעשות מצוה הוי כפ"ר דקשה לו ובודאי אינו מכוין לעבירה ולזה נתכוין רש"י ז"ל במ"ש וא"ת פ"ר ולא ימות הוא אפשר דמזלף לי' בטפי' דקות מאוד הלכך כי נמי מזלף לי' בטפי' גסות דשא"מ הוא:

וכיון שזכינו לזה דמוכח לפי הוצעת השמועה דגם המקשן ידע מדשא"מ אלא דק"ל והא קמכבה משום דהוי פ"ר אף דהוי פ"ר דלא ניחא לי' והמתרץ השיב לו כיבוי דמצוה שאני דמשו"ה הוי פ"ר דקשה לו וע"ז סובב והולך שינוי' דמשני הא ר"י הא ר"ש שפיר הביא הרא"ש ראי' מכאן מדברי המקשן דפריך והקמכבה דפ"ר דלא ניחא לי' היינו דלא אכפת לי' אסור בשאר איסורי' ולא שרי רק בשבת משום מלאכת מחשבת דהא גם במסקנא לא שרי' רק משום דקשה לו ולק"מ קושי' מהר"ל מפראג הנ"ל:

אלא דלכאורה עדיין קשי' לי' עיי' ברשב"א חולי' דצ"ח שהק' לשיטת הסוברי' דאין מבטלי' איסור לכתחילה הוא רק מדרבנן א"כ איך קאמרי' התם דזרוע בשילה חידוש הוא דבכה"ת אין מבטלי' איסור לכתחילה והכא מבטלין והא מה"ת בכ"מ רשאי לבטל ותי' כיון שאסרו חכמי' לבטל איסור לכתחילה חידוש הוא שחידשה תורה כאן שיהי'

מצוה לבטלו משא"כ בשאר איסורי' דמ"מ גנאי הוא לבטל איסור לכתחילה שמעי' מזה דאין סברא שיצוה התורה למצוה מה שאסרו חכמי' ולפ"ז אי נימא דפ"ר דלא אכפת לי' דשרי רק גבי שבת משום מלאכת מחשבת, מ"מ אסור לכתחילה מדרבנן, א"כ ה"ה נמי פ"ר דקשה לו דפטור גם בשאר איסורי' נמי אסור לכתחילה מדרבנן [הגם שיש לחלק דודאי באופן שפטור רק גבי שבת ולא בשאר איסורי' י"ל דאסור לכתחילה גבי שבת דגזרי' אטו שאר איסורי' אבל באופן שמותר בכל איסורי' אין שייך לגזור לכתחילה ז"א דכבר כתבתי לעיל דלר"ש דמשאצל"ג פטור גם בשבת ל"ש לגזור אטו שאר איסורי' כיון דאיכא תרתי לטיבותא משאצל"ג וגם אינו מכוין כלל למלאכה] א"כ אכתי תקשי נפיק קרא ממשמעותא דלאישים משום קושי' והא קמכבה ואי דהוי דשא"מ הא הוי פ"ר ואי משום שהולך לעשות מצוה הוי כפ"ר דק' לו מ"מ כיון דפ"ר דקשה לו נמי אסור בשאר איסורי' מדרבנן לכתחילה אין סברא שהתורה יצוה זאת להיות מצוה ואלא מאי שפיר הוכיח הרא"ש מיכאן דבמקום דמותר פ"ר כגון בקשה לו בשאר איסורי' אפי' לכתחילה שרי והה"נ פ"ר דלא אכפת לי' גבי שבת ואין כאן סתירה כלל בדברי הרא"ש ולק"מ קושי' מהר"ל מפראג הנ"ל:

אלא דקשי' לי לפמ"ש דבעושה מצוה הוי כפ"ר דקשה לו א"כ בכתובות ד"ו ע"ב כי מוקי ברייתא דקתני וחכמי' מתירי' לבעול בתולה בתחילה בשבת כר"ש דדשא"מ מותר פריך והא מודה ר"ש בפ"ר ולא ימות ומה קושי' כיון שבועל בעילת מצוה הא הוי כפ"ר דקשה לו ומותר:

ונראה דמשו"ה פסק הרמב"ם פט"ז מה' מעשה קרבנות הי"ד דלא כשמואל בפ' כל התדיר ועיי' בכ"מ שם שעמד בזה הא קי"ל דשא"מ מותר ולדידי' לא מפקי' קרא דלאישי' מפשטי' עיי"ש שתי' שסמך אמתני' דמנחות דע"ד ע"ב וכו' והוא פלא דילמא האי מתני' כר"י לכן נקט שפי' לאפוקי מדשמואל אבל אנן קי"ל כר"ש שפיר יש לפסוק כשמואל ועיי' במג"א סי' ש"ך סק"ך ובמחה"ש שם ולפמ"ש א"ש דגם לר"ש אי אפשר לפסוק כדשמואל אלא אי אמרי' כיבוי דמצוה שאני וכסברא הנ"ל דמכח זה נקרא פ"ר דקשה לו וכיון דסתמא דגמ' בכתובו' מוכח דלא כסברא הנ"ל וכמו"ש להכי פסק הרמב"ם דלא כשמואל:

אמנם אכתי צ"ע קצת בשבת דף קל"ג גבי בשר אעפ"י שיש שם בהרת ימול דפריך ל"ל קרא הא דשא"מ הוא ומשני אביי ל"צ אלא לר"י וכו' ורבא משני אפי' לר"ש משום דהוי פ"ר ופריך ואביי לית לי' האי סברא והא וכו' ומאי קושי' דילמא אביי ס"ל כשמואל לפי סברא הנ"ל דכשעושה מצוה הוי כפ"ר דקשה לו וה"נ עושה מצוה שמל הבן. ולכאורה

י"ל דהכא שאני דאי לאו דהתירה תורה למול במקום בהרת הא הוי מה"ב ואיך שייך לומר דלא הוי פ"ר משום שעושה מצוה הא אי הוי פ"ר אינו עושה מצוה כלל, אלא דיש לעיין בזה הא גם אם לא התירה תורה הי' אסור רק משום דקציצת בהרת עשה ול"ת ואין עשה דוחה ולפ"ז לשיטת הריב"א שבתוס' חולין דף קמ"א דהל"ת דוחת באמת רק העשה אינו דוחה הא העלה בנוב"י מהדו"ק בסוף הספר דאם עבר ועשה אין כאן מה"ב עיי"ש אך דיש לומר כיון דעכ"פ לכתחילה אינו ראוי לעשות כן משום הפ"ר אין שייך לומר דלא הוי פ"ר כיון שהולך לעשות רצון קונו דהא רצון קונו אינו כן ויש להתישב בדבר:

אבל מה שנ"ל בזה דס"ל למקשן דאף ר"י דס"ל דשא"מ אסור היינו דוקא באינו ניכר מתוך מעשיו שאינו מתכוין והוי כמו דברי' שבלב דלא הוי דברי' אבל במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכוין גם לר"י פטור ועיי' פנ"י בשבת דמ"א וא"כ אי נימא דכשעושה מצוה הוי כפ"ר דקשה לו דודאי אין מכווין אז לעבירה א"כ הוי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ומותר גם לר"י וא"כ גם לר"י ל"צ קרא כמו לר"ש ופריך שפיר והא דמשני בפ' כל התדיר שהבאנו לעיל הא ר"י הא למ"ש דהפי' לר"ש רק משום כיבוי דמצוה הוי כפ"ר דקשה לו א"כ גם לר"י הוי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ומודה דמותר, היינו משום דהתרצן שם ס"ל דלר"י אפי' בניכר מתוך מעשיו שאינו מכוין נמי מותר]:

ובהכי ניחא ליישב קושי' תוס' ביומא ובשבת על רש"י דלא גרס ביומא שם אין שבות במקדש אלא דבאיסור דרבנן מותר אין מתכוין לר"י אפי' לכתחילה והק' בתוס' משבת דמ"ו משמע דלר"י אפי' באיסור דרבנן אסור דשא"מ לכתחילה ועוד לרש"י למה פריך לאביי שם ביומא מבהרת ולא פריך ממשנה דביצה דכ"ג עיי"ש. ולפמ"ש לק"מ די"ל הא דאסור לר"י דשא"מ אפי' באיסור דרבנן, היינו היכי דאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אבל בעששיות שמטיל לתוך בית הטבילה לצורך מצוה הוי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכוין לעשות עב עבירה אז אפי' לר"י מותר באיסור דרבנן אפי' לכתחילה גם במדינה, רק בס"ד דס"ל דצירוף דאורייתא פריך שפיר דבאיסור דאורייתא הא מחייב ר"י דשא"מ אפי' בעושה מצוה שהרי גבי בהרת נמי עושה מצות מילה ואפ"ה צריך קרא לר"י דשרי וכ"ז מבהרת פריך שפיר אבל ממתני' דביצה לא מצי לאקשויי דהוי"א כשעושה לצורך מצוה דהוי כמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכוין אפי' באיסור דאורייתא נמי שרי ר"י:

אמנם באמת יש לחלק דוקא התם גבי זילוף יין שפיר י"ל כיון דעושה מצוה ע"כ אינו מכוין לעבירה שהרי מצות הזילוף אינו יכול לקיים אלא באופן זה ועבירת הכיבוי יכול לעשות גם במים וא"כ ודאי עושה מצוה והעבירה ספק אם מכוין לה לכן אמרינן בשעת

המצוה ודאי אינו עושה עבירה, אבל במילה וקציצת בהרת אינו מוכח יותר שהולך למול משהולך לקצוץ בהרת ואיך תאמר שמחשבתו ניכר מתוך מעשיו שאינו מכוין לעבירה כיון שעושה מצוה הלא מאן מפיס שכונתו למצות מילה ודאי אינו מכוין לקציצת בהרת דילמא להיפך הולך לקצוץ בהרת ודאי אינו מכוון למצות מילה ועיין ברשב"א שם פ' ר"א דמילה ד"ה בתר דשמעה ובריא"ז סוף פ' האורג ואסביר דבריהם לקמן ובזה יש לדחות גם קושיתי על סברא הנ"ל מקושי' הגמ' ואביי לית לי' האי סברא:

ובאופן אחר נ"ל ליישב דברי הרמב"ם שהבאנו בפתח דברינו דהנה בשבת דמ"ו פריך מי אמר ר"ש כבתה מותר לטלטלה אבל לא כבתה לא מ"ט דילמא בהדי דנקט לה כבתה הא שמעי' לי' לר"ש דאמר דשא"מ מותר דתני' וכו' ומשני היכי דכי מכוין הוי איסורא דאורייתא באינו מכוין גזר ר"ש מדרבנן והיכי דבמכוין ליכא רק איסור דרבנן באין מכוין שרי לכתחילה והק' בתוס' שם ד"ה דכל הא גם בכיבוי ליכא איסורא דאורייתא לר"ש דהא משאצל"ג הוא עיי"ש מה שתי' אמנם בס' פנ"י שם כתב דבר חדש ביישוב קושי' תוס' דהא דס"ל לר"ש דמשאצל"ג פטור עלי' היינו דפטור מחיוב חטאת כיון דאין על זדונו סקילה והיינו משום דמלאכת מחשבת כתיב במשכן וקרא דכל העושה מלאכה יומת נסמכה למלאכת המשכן כדאמרי' ספ"ק דחגיגה דמה"ט קרי לה התם הררי התלוי' בשערה כמ"ש רש"י שם וכיון דלית בי' חיוב מיתה להכי פטור לר"ש מחטאת אבל מ"מ אפשר לומר דר"ש מודה דאסור מה"ת משום לאו דל"ת כל מלאכה שנאמרה בסיני קודם מלאכת המשכן ובסנהדרי' נמי אמרי' דבמרה נצטוה עלי' וא"כ אין סברא לפוטרו משום מלאכת מחשבת שלא נאמרה עד הקמת המשכן בשנה השני' ועוד דהא אפי' במלאכת יו"ט שנצטוו בפרשת החודש הזה לכם והתם סתמא כחי' כל מלאכה לא יעשה בהם ומה"ת לחלק במשאצל"ג בין יו"ט לשבת עי"ש:

והנה בגוף דבריו יש לי קצת מקום עיון משבת ק"ז דאמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר חדא הא ואידך מפיס מורסא וכו' ואידך צד נחש וכו' והנה מפיס מורסא הוי טעמא משום משאצל"ג עיי' תוס' שבת צ"ד ד"ה ר"ש ובמג"ש שם וגם מייתי עלה ממחט של יד וכו' דאמרי' בסנהדרי' דפ"ד טעמי דשרי משום משאצל"ג וגם צד נחש הוי משום משאצל"ג דמייתי עלה ממתני' ועל עקרב שלא תושך דמוקי בשבת קכ"א ע"ב משום משאצל"ג ועיי' בתוס' בשבת ק"ו ד"ה בחובל, והנה מפיס מורסא דשרי לכתחילה הוא משום צערא עיי' תוס' שבת ק"ז ד"ה וממאי ותוס' כתובות ד"ו ד"ה האי מסוכרייתא וכו' וד"ה לדם הוא צריך וד"ה ואם להוציא וכו' וא"כ אם נאמר

דבמשאצל"ג נמי איכא לאו דאוריית' אפי' לר"ש א"כ האיך שרי רבנן איסור דאורייתא משום צערא והוא פלא לענ"ד:

לכן נ"ל דלא כפנ"י אלא דמשאצל"ג מותר לגמרי לר"ש מה"ת אלא מדרבנן אסור והם אמרו והם אמרו דשרי במקום צערא ואף שסברתו נראה נכונה מ"מ סברתו הוא רק אם הטעם דמשאצל"ג פטור הוא מטעם מלאכת מחשבת אבל כבר ביארתי לעיל פי' אחר בגמ' דחגיגה דף יו"ד ומשאצל"ג פטור מטעם אחר משום שאינה צריכה לצורך שהיתה צריכה במשכן כמו"ש תוס' בשבת צ"ד ד"ה ר"ש וא"כ אין בה לא סקילה ולא כרת ולא חטאת ולא לאו ולא עשה מה"ת כיון דלאו מטעם מלאכת מחשבת אתאי' עלה:

על כל פנים בהא נראה סברתו נכונה דמקום דפטרי' רק משום מלאכת מחשבת אינו פטור רק מסקילה וחטאת אבל עדיין נשאר לאו דלא תעשה כל מלאכה ולפ"ז קשי' לי למה שפי' תוס' ביומא ובשבת דהא דמשני שם ביומא הני מילי בכה"ת כולה אבל הכא צירוף דרבנן היינו דבכה"ת דשא"מ אסור מדאורייתא אבל הכא גבי שבת הוי רק דרבנן משום דבעי' מלאכת מחשבת ודשא"מ מותר מה"ת ואין שבות במקדש ולפי הנ"ל כיון דדשא"מ אסור בכל התורה ואינו מותר רק גבי שבת משום דאינו מלאכת מחשבת א"כ נהי דחיוב סקילה וחטאת ליכא אבל אכתי נשאר לאו דל"ת מלאכה מה"ת ואיך שרי במקדש:

אמנם נ"ל דהנה לכאורה הקשתי לפ"מ שהק' תוס' בשבת וביומא דמה משני גבי צירוף דשא"מ מותר הא בפ"ר אפי' ר"ש מודה דדשא"מ אסור ותי' דצירוף עששיות לא הוי פ"ר דאפשר שלא יצרף ולפ"ז קשי' לשיטת הרמב"ם דספיקא דאוריית' מה"ת לקולא רק מדרבנן אסור א"כ למה צריך לשנויי דשא"מ מותר גבי שבת הלא אפי' אי דשא"מ אסור מ"מ הו"ל רק ספק שמא יצרף וא"כ מה"ת מותר להטיל העששיות לצונן ורק מדרבנן אסור ואיסור שבת שהוא מדרבנן מותר במקדש משום דאין שבות במקדש [וידעתי שיש לדחות דל"ש כאן ספיקא דאורייתא דעפ"י הרוב ודאי יצרף רק דמיתרמי מיעוט שאינו מצרף ומ"מ לא מיקרי פ"ר אא"כ אין שום אפשרות בעולם שלא יעשה המלאכה עי' שיטה מקובצת כתובות ד"ו ד"ה לא כהללו בבליים וכו'] ומכ"ש דהכא קיל טפי שלא אסרו אלא משום ספק משבות שאסרו משום ודאי עיי' שבת כ"ג ודאי דבריהם בעי' ברכה ספק דבריהם לא בעי ברכה ובשלמא לפי הס"ד אפשר דלא ידע מאין שבות במקדש אבל למסקנא קשי' כנ"ל:

וראיתי בצל"ח פסחי' בסוגי' דהואיל אהא דפריך שם למ"ד צורכי שבת נעשי' ביו"ט מלחם הפני' דנאכל לט' ליו"ד לי"א וכו' לפי שאינו דוחה יו"ט ואי אמרת צורכי שבת

נעשי' ביו"ט אמאי אינו דוחה יו"ט ואי דאסור מדרבנן אין שבות במקדש ע"ש והק' הנ"ל הא למ"ד אין צורכי שבת נעשי' ביו"ט נמי קשי' דנאכל לי"א הוי בב' יו"ט של ר"ה וא"כ אם באו עדי' ביום א' מן המנחה ומעלה שאז לא יתקדש היום בו ביום אינו אסור בעשיית מלאכה אלא מתקנת ר' יוחנן בן זכאי וא"כ כיון שמותר מה"ת למה לא הותר אפיית לחה"פ במקדש ותי' דוקא שבות שאינו מלאכה התירו במקדש אבל שאר איסורי דרבנן לא התירו במקדש וכיון שעשו רבנן אותו יום קודש אף במקדש לא הותר בו מה שאסור ביו"ט עיי"ש ולפ"ז י"ל דה"נ כיון דצירוף הוא מלאכה מן התורה לשיטת התוס' אלא דנימא דהו' שבות רק משום ספיקא דאורייתא לקולא שבות לזה לא הותר במקדש:

אלא דהא ליתא דא"כ מה הועיל במה דמשני דשא"מ מותר מה"ת לשיטת תוס' גבי שבת ואי דאסור מדרבנן אין שבות במקדש הא עכ"פ כיון שהוא מלאכה רק שמותר מה"ת משום אינו מכוין שבות כזה לא התירו במקדש וע"כ דליתא לסברת הצל"ח וק' כנ"ל ובאמת דברי הצל"ח תמוהי' מה יענה לסוגי' דהכא לפי פי' התוס'. אם לא שנאמר כיון דבשאר איסורי' אסור דשא"מ ורק בשבת מותר משום דלא מקרי מלאכה לגבי שבת אלא מה שהוא מלאכת מחשבת א"כ נהי דאסור מדרבנן הוי רק שבות שאינו מלאכה שהתירו במקדש, אבל אם דשא"מ אסור ולא שרי רק משום ספיקא א"כ הוא שבות שהוא מלאכה ושפיר אסור אבל דוחק הוא:

ולכאורה עלה בדעתי לומר שבדקדוק אמרו חז"ל אין שבות במקדש דוקא איסור דרבנן שאין לו שייכות רק בענין שבת ושביתה ע"ז לא גזרו במקדש אבל הא דספיקא דאורייתא מדרבנן לחומרא הוא גם בשאר איסורי' בזה לא אמרו אין שבות במקדש אף שעתה נוגע לענין שבת. אך דגם בזה יש לי מקום עיון דא"כ כ' נמי אמרי' דשא"מ מותר בשבת מה"ת רק מדרבנן אסור הא טעמא דאסור מדרבנן דגזרי' אטו שאר איסורי' שאם יתירו בשבת דשא"מ יתירו גם בשאר איסורי' ובשאר איסורי' דשא"מ אסור, וא"כ החשש נוגע לשאר איסורי' ובמקום שיש חשש שיכשל באיסור שאינו איסור שבת הא לא אמרי' דכל איסורי דרבנן שרי במקדש וכעין סברא זו כתוב בחתם סופר יו"ד סי' ק"ט לתרץ קושי' חות יאיר סי' קמ"ב על דברי טו"ז באו"ח סי' קפ"ח וביו"ד סי' קי"ז ובחו"מ סי' ב' דדבר המפורש בתורה להיתר איך החכמי' יכולין לאסרו א"כ איך אסרו חכמי' רבית גוי הא היתירו מפורש בתורה לנכרי תשיך ותי' הנ"ל דודאי אלו היו חכמים רוצים לאסור רבית גוי כדי לעשות סיג וגדר לאיסור רבית לא היו יכולי' לאסור אבל עשו אותו סיג וגדר ללאו דלא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם וללאו זה יכולי' לעשות גדר וסיג עיי"ש באריכות דבריו וה"נ כיון דהא שאסרו דשא"מ בשבת הוא גדר וסיג לשאר איסורי' וכיון דשאר

איסורי דרבנן הם גם במקדש איך נאמר אין שבות במקדש ועל כרחך צריך לומר כיון שעתה נוגע לענין שביתה שפיר אמרי' בי' אין שבות במקדש וא"כ לענין ספק דאורייתא מדרבנן לחומרא נמי נימא הכי כיון שעכשיו נוגע איסור דרבנן זה בענין שביתה אין שבות במקדש ואפי' אי דשא"מ אסור גם גבי שבת מותר כאן:

לכן הי' נ"ל לפמ"ש הכסף משנה ספ"ט מה' טומאת מת ליישב מה שהקשו על הרמב"ם דפוסק ספק דאורייתא מה"ת לקולא א"כ איך חייבה התורה אשם תלוי על הספק ותי' דבדבר שחייבין על זדונו כרת מודה הרמב"ם דספיקא אסור מה"ת עיי"ש ולפ"ז א"ש כיון דבמלאכת שבת חייבי' על זדונו כרת א"כ אף אם הוי רק ספק השקול אם יצרף או לא אסור מה"ת ולהכי צריך לשנוי משום דשא"מ הוי גבי שבת רק איסור דרבנן לכן אין שבות במקדש. ולפ"ז מיושב מה שהקשיתי כיון דדשא"מ מותר גבי שבת רק משום מלאכת מחשבת א"כ אכתי נשאר לאו ז"א דלענין איסור לאו בלא כרת שפיר י"ל דמשום ספיקא שרי מה"ת ומה דאסור מדרבנן הא אין שבות במקדש:

אלא אי קשי' לי הא ק"ל לפמ"ש החות דעת בסי' ק"י בתחילת בית הספק ליישב דעת הרמב"ם דסובר ספיקא דאוריית' מה"ת לקולא והקשו עליו מחולי' די"א דבעי למילף מפסח וקרבנות דלא חיישינן שהוא טריפה דאזלי' בתר רובא והלא בלא רוב כל ספק מותר וכן למה לי קרא דספק ממזר יבא ופלתי תמה עליו מר"ה די"א עיי"ש ותי' הנ"ל עפ"י גמ' דסוטה דף כ"ט דנראה משם דכל לישנא דקרא משמעותי' על הודאי ולא על הספק ולפ"ז בכל דבר שכתבה התורה לא תעשה כגון לא תאכל חזיר ולא תלבש שעטנז אמרי' חזיר ודאי לא תאכל ושעטנז ודאי לא תלבש אבל מספק לא מיירי הכתוב לאסור אבל במקום דמזהיר התורה את זה תעשה כגון בתולה מעמיו יקח אשה או לקיחת אתרוג ואכילת מצה צריך שיעשה בודאי אבל מספק לא קיים עשה זו ובזה מסולקי' כל הקושיות עיי"ש והנה שבת הוא עשה ול"ת כמבואר ברמב"ם ריש הלכות שבת שכתב שיש בשבת ב' מצות עשה וכו' ואחת היא לשבות בשביעי והנה מאיזה כתוב הוא המצות עשה לשבות בשביעי מבואר ברמב"ם שם פ"א ה"א שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה שנ' וביום השביעי תשבות עיי"ש ועי' ברמב"ם פכ"א מה' שבת ה"א ונאריך בזה לקמן. וזהו מקרא בפ' משפטים פרשה כ"ג פסוק י"ב ובפ' כי תשא פרשה ל"ד פסוק כ"א וע' ברמב"ן בחומש פ' אמור בפסוק בחודש השביעי בא' לחודש יהי' לכם שבתון וכו' ולפ"ז עשה דשבת לא נסמכה כלל למלאכת המשכן שהרי מלאכת המשכן הוא בפ' ויקהל ודוקא כרת דשבת נסמכה למלאכת המשכן שם בויקהל וממילא דעובר עשה דשבת אף אם עושה מלאכה שאינה מלאכת מחשבת וא"כ אכתי תקשי מה משני דגבי

שבת מודה ר"י דדשא"מ מותר משום דלא הוי מלאכת מחשבת הא אכתי נשאר עשה דשבת ובשלמא על לאו דשבת שפיר אמרתי כיון דאין בו כרת ספיקא מותר מה"ת ואי משום איסור דרבנן אין שבות במקדש אבל לענין עשה דשבת אדרבה ספק אסור מה"ת כסברת חו"ד הנ"ל והדק"ל:

ועלה בדעתי לפמ"ש הרמב"ן בפ' אמור הנ"ל אחר שהביא שם דרשת חז"ל והמכילתא דדרשו שבתון הוא עשה לשבות בו לגמרי אפי' מדברי' שאינן מאבות מלאכות ותולדותיהן עי"ש באריכות לשונו כתב ונראה לי שהמדרש הזה לומר שנצטוינו מה"ת להיות לנו מנוחה ביו"ט אפי' מדברי' שאינן מלאכה לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות ולמלא חביות יין ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום ואם היתה העיר מוקפת חומה ודלתות נעולות בלילה יהיו עומסי' על החמורי' ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יביאו ביו"ט ויהא השוק מלא לכל מקח וממכר ותהי' החנות פתוחה והחנוני מקיף והשולחנים על שולחנם והזהובי' לפניהם ויהיו הפועלי' משכימין למלאכתן ומשכירי' עצמן כחול לדברי' אלו וכיוצא בהן והותרו הימים טובים אלו ואפי' השבת עצמה שבכל זה אין בהם משום מלאכה לכך אמרה תורה שבתון שיהי' יום שביתה ומנוחה לא יום טורח ממלאכה וכו' עכ"ד. מבואר מזה שמה שנצטוינו לשבות בשבת בעשה הכונה שלא נעשה דבר שיש טורח ויגיעה ועמל אף שאינו מלאכה ולהיפך איסור סקילה דשבת הוא בכותב שתי אותיות או תופר שתי תפירות או בונה כל שהוא וכדומה אף שאין בו עמל ויגיעה ואם מפנה אבנים מזויות לזויות בטורח רב אין בו לא סקילה ולא כרת ולא חטאת וכן מבואר מלשונו שם אח"כ אבל פי' שבתון כך הוא שיהי' לנו מנוחה מן הטורח והעמל כמו שביארנו וכו' והנה הוזהרו על המלאכות בשבת בלאו ועונש כרת ומיתה והטרחי' והעמל בעשה הזה וביו"ט המלאכה בלאו והטורח בעשה עיי"ש היטב ולפ"ז יש לחקור לכאורה אם אחד עושה מלאכה בשבת שיש בה חיוב סקילה וכרת כגון תופר ב' תפירות וכותב ב' אותיות או קושר ומתיר קשר של קיימא ואין בה טורח ועמל כלל לא יעבור כלל בעשה של שבתון או תשבות שנאמר רק שלא נעמול ולא נטריח עצמנו בשבת רק לשבות ולנוח וזה אינו טרחא כלל:

אמנם נ"ל דודאי עיקר העשה של שבתון או תשבות הונחה רק על הטורח והעמל וכותב ב' אותיות או תופר ב' תפירות שאין בו עמל ויגיעה ודאי אלמלא שכתבה התורה שהוא מלאכה לחייב עלי' סקילה וכרת לא הי' בכלל עשה זו אך כיון שכתבה התורה מלאכת שבת אצל מלאכת המשכן דכל דהוי במשכן חשיבא מלאכה להתחייב עליו סקילה

וכרת ממילא כשעושה מלאכה זו לא שבת ולא נח אף שאין בו טורח דרחמנא אחשבי' למלאכה ועובר גם על עשה דשבתון.

ולפ"ז יש לחדש דכשעושה אחת מן המלאכות שאין בהם טורח באין מתכוין ליכא עשה דשבות כלל כיון שבעצמותה אינה טרחא להיות בכלל עשה דשבתון רק באם היא מלאכה באופן שחייב עלי' כרת ממילא היא גם בכלל עשה דשבות אבל אם איסור סקילה וכרת שבה מותר משום דהוי דשא"מ ממילא ליכא עשה דשבתון כלל וא"כ שפיר משני דגבי שבת מודה ר"י דשא"מ מותר משום מלאכת מחשבת וממילא דגם עשה ליכא ולק"מ קושי' הנ"ל:

אלא דלא נהירא לי דלפ"ז מה משני ר' אש' בשבת דכ"ד ע"ב שבת שבתון עשה והו"ל יו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה הא לדעת ריב"א שבתוס' חולי' דקמ"א ד"ה לא צריכא הא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה היינו שהעשה דוקא אינה דוחה אבל הלאו דוחה ולא נשאר כי אם עשה ולפ"ז לפי הסברא הנ"ל גבי שבת כיון דפקע הל"ת ממילא ליכא עשה דשבתון כלל כיון שבעצמות המלאכה אין טורח וא"כ למה לא ידחה עשה דשריפת קדשי' עשה ול"ת דיו"ט הא כיון דדחי ללא תעשה ממילא אין כאן עשה ועכצ"ל דודאי אי לא אמרה תורה דמעשה זו הוי מלאכה ודאי היינו אומרי' כיון שאין בה טורח אינה בכלל עשה דשבות אבל כיון דאמרה תורה דזה המעשה מיקרי מלאכה ממילא אמרי' כשעושה מעשה זו אינו שובת ועובר על עשה דשבתון ואף דהלאו מותר לעבור משום דחיית עשה של שריפת קדשי' מ"מ בזה לא נגרע מעבודתו דבר שיקרא שביתה ולפ"ז הה"נ בעושה מלאכה באין מתכוין אף דגילתה תורה מלאכת מחשבת שאין בו לאו וכרת מ"מ כיון דבמתכוין מיקרי מעשה זו מלאכה ולא שביתה א"כ גם בעושה בלא מתכוין לא מיקרי שביתה וליתא להנ"ל ואולי יש לחלק:

לכן נ"ל לפמ"ש הרב המגיד בפכ"א מה' שבת ה"א בכונת הרמב"ם שם שכתב נאמר בתורה תשבות אפי' מדברי' שאינן מלאכה חייב לשבות מהן ודברי' הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות וכו' וכתב הרה"מ כונת רבינו הוא שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות עפ"י הדרך שנתבארו ענינתן ושיעוריהן ועדיין הי' האדם יכול להיות עמל בדברי' שאינן מלאכות כל היום לכך אמרה תורה תשבות וכו' ובאו חכמים ואסרו הרבה דברי' או תהי' כונת רבינו שיש לשבותי' של דבריהם סמך מה"ת מתשבות וכו' ופי' שם הלח"מ כונתו בפי' הראשון שאסרה תורה כל מיני שבות ולזה אמרה תורה תשבות והדבר נמסר לחכמים וכמו מלאכת חוה"מ לשיטת הסוברי' שהוא מה"ת הכתוב מסרו לחכמים ומה שאסרו הוא מה"ת ומה שהתירו אינו בכלל האיסור כלל זה תוכן כונתו אף

שאינו לשונו ולפ"ז י"ל למה דקי"ל בכל הש"ס דאין שבות במקדש א"כ גם איסור עשה דשבתון או תשבות לא הוי במקדש ול"ק איך יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקום ועשה כיון דעשה זו נמסרה לחכמים והם אמרו אין שבות במקדש ממילא במקדש ל"ש עשה זו כלל ולפ"ז שפיר משני דבשבת מודה ר"י דשא"מ מותר ולק"מ מה שהקשיתי דאכתי נשאר עשה דשבת דהעשה לא נסמכה למלאכת המשכן ולא בעי מלאכת מחשבת דהעשה בלא"ה ל"ש כאן משום ואין שבות במקדש וכנ"ל:

אלא דאכתי קשי' לי לפי מה דמשני מעיקרא דשא"מ מותר ולא חידש עדיין אין שבות במקדש תקשי כנ"ל נהי דלאו וכרת דשבת ל"ש בדשא"מ אבל אכתי עשה איכא אלא דזה שיבוש דהא מעיקר' ס"ל דשא"מ מותר בכה"ת כולה וא"כ לאו מטעם מלאכת מחשבת אתאי' עלה וא"כ לגבי העשה נמי דשא"מ מותר וכל בנין הנ"ל הוא רק למסקנא דשא"מ אסור בכה"ת רק גבי שבת מותר משום מלאכת מחשבת והא ל"ש לענין הלאו ועשה:

אמנם אכתי קשה לי עיי' בתשו' חות יאיר סי' קפ"ח נתקשה בהא דאמרי' בב"ק קי"ג אהא דתנן בכלאים לא ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדי' להבריח בו את המכס ומייתי התם ברייתא דתני' אסור להבריח וכו' ר"ש אומר וכו' ובעי למימר התם דלענין כלאים פליגי דמ"ס דשא"מ מותר ומ"ס דשא"מ אסור עי"ש ותמה הנ"ל דלכאורה אין לזה ענין לדשא"מ כי דשא"מ בכ"מ הוא שמחשבתו במעשה אשר הוא עושה אינו כלל לעשיית האיסור כמו גורר אדם מטה כסא וכו' כי אינו חושב כלל שעי"כ יעשה חריץ משא"כ זה שלובש כלאים ודעתו ללבשו רק שתכלית לבישתו אינו לעצם הלבישה ויותר הי' לנו לדמותה למשאצל"ג ואין חילוק בההיא רק לענין שבת אבל לדמות לה לדשא"מ לכאורה זר ותי' דשבת שאני דאיסור המלאכה אסורה מצד עצמה לא מצד שנהנה ממלאכתו שאם הדליק נר ביום חייב אעפ"י שאינו נהנה לכן ענין דשא"מ הוא שאינו נותן לב לגוף המלאכה כלל שהוא האיסור משא"כ כלאים דהאיסור הוא מצד הנאה דמטי' בדרך לבישה או העלאה לכן לר"ש אעפ"י שלובש כלאים לפנינו מפני שעיקר האיסור הוא הנאה דמטי' מן המלבוש צריך שתהי' הנאה מצד הלבישה עצמה לא מצד הנאה חוצה שמקבל ע"י הלבישה כגון לגנוב המכס דמקרי דשא"מ ולא הוי הנאה פ"ר דמי יימר שיעלו לו ערמתו כי אפשר שהמוכסי' יחקור וירגוש ויטול ממנו מכס עיי"ש ועי' רשב"א שבת דף קל"ג בסוף ד"ה ואביי כתב גם כן כעין סברא זו ופלא שלא הביא חו"י דבריו ועי' בר"ן חולין פג"ה בסוגי' דריחא מילתא הוכיח דפלוגתא דאביי ורבא גבי בת תיהא הוא אי הוי כשותה או לא דליכא למימר דפלוגתייהו הוא אי הנאת ריח חשיבא הנאה דהא קי"ל כר"ש דאמר דשא"מ מותר ולדידי' הנאה דלא מכוין לה שרי'

כדמוכח פכ"ש והכא ודאי גבי בת תיהא אינו מכוין ליהנות מיי"נ דלאו ברשיעי עסקי' וכ"ת פ"ר הוא וקי"ל דמודה ר"ש בפ"ר ולא ימות ליתא דלענין הנאה ודאי אע"ג דהוי פ"ר שרי' דהא אמרי' התם מוכרי כסות מוכרי' כדרכן ובלבד שלא יתכונו בחמה מפני החמה ובגשמי' מפני הגשמים והא התם דודאי מטי לי' הנאה אלא כיון דלא מכוין לה לא חשבי' לי' מידי וכו' אלא ודאי דפלוגתייהו בהנאה דאכילה דלענין זה לא שייך דשא"מ דקי"ל מתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה עיי"ש ובכונת דבריו נ"ל כיון דבלבישת כלאים אין האיסור בגוף הלבישה שהרי אם הוא לבוש במלבושי אחרים להגין עליו מפני החמה והגשמים אין איסור כלל בלבישת כלאים ועי' תוס' שבת דכ"ט ע"ב ד"ה ובלבד שלא יתכוין וכו' ואין האיסור רק מפני שנהנה בלבישתו והנאה הוא מידי דממילא שאין האיסור מחמת מעשה הלבישה רק מחמת הנאת הלבישה לכן מותר באין מתכוין אפי' הוי פ"ר ועי' פנ"י פסחי' דכ"ו בסוגי' דאפשר ולא קמכוין ועי' במה שאכתוב לקמן בדברי ריא"ז שסביב הרי"ף סוף פ' האורג ובדברי הרה"מ פי"ב מה' שבת ה"ב ולפ"ז אכתי קשי' לי נהי נמי דסבר ר"ש בכה"ת דשא"מ מותר כגון במוכרי כסות וכו' היינו משום דשם אין האיסור רק משום הנאה דמטי' לי' וכיון דאינו מכוין להנאה זו שרי' כיון דהנאה הוא מידי דממילא וכמ"ש הר"ן הנ"ל לענין פ"ר אבל בשבת שאין האיסור משום שנהנה רק מצד עצם המלאכה שהוא מעשה חילול שבת ואינו כהנאה הבאה ממילא דילמא ס"ל באמת דשא"מ אסור ועכצ"ל דבשבת בלא"ה דשא"ע מותר משום שאינו מלאכת מחשבת ותקשי כנ"ל דאכתי איסור עשה דשבת איכא דגבי עשה לא כתי' מלאכת מחשבת ואי כתי' הנ"ל דהעשה בלא"ה מותר משום אין שבות במקדש הא בס"ד אכתי לא ידעי' מהא דאין שבות במקדש:

אמנם הא בורכא דהא דכתב החות יאיר דבשבת איסור המלאכה מצד עצמה ולא משום שנתנה ממלאכתו שאם הדליק נר ביום חייב היינו דוקא למ"ד משאצל"ג חייב עלי' דהכי קי"ל וכמו שפסק הרמב"ם בפ"א מה' שבת ה"ז משא"כ לר"ש דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה אם אינו צריך לצורך שהי' במשכן לתוס' או אם ברצונו לא הי' בעולם לרש"י כ"ש אם מדליק נר ביום ואין לו שום צורך והנאה בו ודאי דפטור וא"כ גם בשבת אין האיסור מצד עצם המלאכה רק משום שנהנה ממלאכתו וא"כ אם דשא"מ מותר בעלמא גם בשבת מותר בלא טעמ' דמלאכת מחשבת וא"כ גם איסור עשה דשבת אין בו כנ"ל ולפ"ז שפיר י"ל דמעיקרא כי משני דשא"מ מותר ס"ל דמשאצל"ג נמי פטור עלי' כר"ש ושפיר לק"מ כנ"ל. ולפ"ז לדעת הרמב"ם הנ"ל דפסק משאצל"ג חייב עלי' שפיר י"ל קושי' הנ"ל לאמת להכי צריך הרמב"ם ליתן טעם דלהכי מותר להטיל עששיות לתוך

צונן ולא חיישי' לצירוף דדשא"מ מותר משום מלאכת מחשבת גבי שבת וא"כ תקשי כנ"ל הא אכתי איסור עשה איכא להכי כתב דאין שבות במקדש וכתי' הנ"ל ויש להאריך בזה בסוגי' אך אין הזמן גרמא:

ומילתא דתמוהי מדכר דכירנא במה שסיים בחו"י הנ"ל ולא הוי ההנאה פ"ר דמי יימר שיעלה לו ערמתו כי אפשר שהמוכסי' יחקור וירגוש ויטול ממנו מכס והוא פלא הלא הנאה זו לגנוב המכס מותר ליהנות מלבישת כלאים ואפי' ברור שיעלה לו ערמתו שהרי לזה מכוין ואפ"ה שרי והאיסור הוא רק משום הנאת חימום של לבישה ולזה אינו מכוין רק דק' הא פ"ר שודאי יהנה הנאת חימום מלבישת הכלאים וע"ז לא תי' כלום למה לא הוי פ"ר וצע"ג:

ועד השלישי אני בא ליישב דעת הרמב"ם הנ"ל בהקדם ליישב דעת הרמב"ם פ"י מה' כלאים הי"ח שכתב לא ילבש אדם כלאים וכו' ואפי' לגנוב המכס ואם לבש כן לוקה והוא פלא שהרי שם באותו הפרק הט"ז פסק תופרי כסות תופרי' כדרכן ובלבד שלא יתכונו וכו' וכן מוכרי כסות מוכרי' כדרכן וכו' והוא תרתי דסתרי אהדדי ועי' בכ"מ שם ועי' בתשו' חו"י סי' קפ"ח ועי' בר"ש ורא"ש פ"ט דכלאים משנה ב' ומשנה ה':

ולפענ"ד נראה ליישב עפ"י דברי הר"ן בשבועות דכ"ה ע"ב אהא דאמרי' התם בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת שעורין גמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת סתם מנין ת"ל לכל אשר יבטא האדם וכו' ועי' שם בתוס' ור"ן דבגמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא מת סתם אינו אסור אלא בפת חיטין לפי שבפת חיטין פיו ולבו שוין שיאסרו עליו אבל בשאר מיני פת אעפ"י שמשמעות דברו שיהא אסור בכולן מ"מ לא נתכוין אלא לפת חיטין ואזלי' בתר דברי' שבלב בשאין הפה מכחיש עיי"ש והקשו תוס' והר"ן ז"ל מהא דתנן בנדרים דכ"ז נודרי' להרגי' ולחרמי' וכו' שהן של בית המלך אעפ"י שאינן של בית המלך ומוקמי' לה התם כגון דאמר יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם אינן של בית המלך ומקשי' והא איתסרו לה ומפרקי' דאמר בלבו היום ואע"ג דאמר מר דברים שבלב אינן דברים הכא אגב אונסא אי אפשר דלא עקר לי' לנדרי' אלמא דדוקא משום אונסא הא לאו הכי הוי מיתסרו עליו פירות לעולם ואמאי הא לא גמר בלבו שיהיו אסורי' עליו אלא היום כי היכי דהכא לא גמר בלבו אלא פת חיטין והאריכו שם הרבה ביישוב קושי' זו וכתב הר"ן ז"ל דעיקרן של דברי' דהתם בנדרים באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי דינא הוא דאע"ג דאמר בלבו היום שיהיו אסורי' עליו לעולם אי לאו משום טעמא דאונסא משום דהתם גמר בלבו לומר לשון שיהי' משמעותי' שיהיו הפירות אסורי' עליו לעולם הלכך אע"ג דבלבי' לא ניחא לי' אלא בהיום

הוי להו דברים שבלב ואינם דברים אי לאו משום טעמא דאונסא אבל הכא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם לא גמר בלבו להוציא בשפתיו דבר שיהי' משמעותי' להיות אסור בשאר מיני פת הלכך כ' אמר פת סתם לישני' הוא דאיתקיל לי' דבלבי' לא ניחא לי' למימר הכי ובנדרים הא בעי' שיהו פיו ולבו שווין עיי"ש ועיי' ר"ן נדרים דף הנ"ל הנה כי כן אני אומר לחלק לענין דשא"מ אם עושה מעשה ואינן מכוין לה דבשלמא לובש כלאים כדי לגנוב המכס הרי מכוין ללבוש כלאים שהרי עי"ז שיראו אותו לבוש כלאים לא ישלם מכס יען שאין משלמי' מכס מבגדי' שלובש האדם וא"כ גומר לעשות מעשה שיהי' נראה מעשה איסור שלובש הכלאים להנאת לבישה אף שבאמת אינן מכוין להנאת לבישה רק לגנוב המכס מ"מ כיון שרוצה שהמוכס יחשוב שכונתו להנאת לבישה אסור משא"כ בתופרי כסות או מוכרי כסות אין כונתו כלל שיהי' נראה כלובש להנאת לבישה רק לתפור ולמכור להכי שא"מ מותר דוגמת סברת הנ"ל וא"ש פסקי הרמב"ם דלא סתרי אהדדי:

אמנם הפני יושע במשנה דהמיחם שפינהו שבת דמ"א כתב דבר נכון ליישב דברי הרמב"ם הנ"ל דאפי' ר"ש דס"ל דשא"מ מותר היינו דוקא היכי שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכוין באותו ענין שנעשה באיסור משא"כ היכי שאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אפי' ר"ש מודה דאסור דלא אתי מחשבה ומבטל מעשה כדמשמע בכולה תלמודא דמהאי טעמא דברים שבלב אינן דברים ולפ"ז בשלמא במוכרי כסות מחשבתן ניכרת מתוך מעשיו שאינן לובשי' דרך מלבוש גמור להכי מותר משא"כ לובש כלאים לגנוב המכס שאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו הוי דברים שבלב להכי אסור עיי"ש היטב:

ובדבריו ז"ל נ"ל ליישב קושי' הר"ן פג"ה שהבאתי לעיל איך אמרי' מוכרי כסות מוכרי כדרכן ובלבד שלא יתכונו וכו' הא הוי פ"ר ועי' תוס' שבת דכ"ט ע"ב ד"ה ובלבד וכו' ולפי דבריו נ"ל לחדש דבר דהא דאמרי' מודה ר"ש בפסיק רישא דדשא"מ אסור היינו טעמא דבשלמא אם אינו פ"ר כגון בגורר מטה כסא וספסל ואינו מכוין לעשות חריץ אז מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאין כונתו לחריץ רק למעשה ההיתר דאם היתה כונתו לחריץ לא הי' עושה באופן שאינו ברור לו שיבצע זממו דהא אינו ודאי שיעשה חריץ אלא הי' עושה באופן שיהי' ודאי שיעשה חריץ וכיון דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שמתכוין ע"כ למעשה היתר להכי מותר דשא"מ למעשה האיסור אבל אם הי' פ"ר כגון בנתכוין לכבות העליונות והובערו תחתונות מאליהם או במיחם שפינהו ונותן לתוכו צונן אם הוא פ"ר שיצרף דאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שכונתו למעשה היתר

דילמא כונתו למעשה האיסור שהרי עושה באופן שודאי יעשה מעשה האיסור להכי אסור דשא"מ וכיון שזכינו לזה דטעמא דפ"ר אסור בדשא"מ משום דאז אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו. א"כ במוכרי כסות וכו' דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאין כונתו להנאת לבישה שאינו לובש דרך מלבוש גמור כמו"ש הפ"י א"כ גם פ"ר שרי שפיר ופלא על הפ"י שלא עמד בזה:

ומה מתקו לי בזה מש"ל ליישב שיטת הערוך דפ"ר דלא ניחא מותר לכתחילה ותוס' הקשו עליו ממפיס מורסא וממחט של יד וכתבתי דהערוך אינו מתיר לכתחילה אלא בידוע דלא ניחא לי' אבל באינו ידוע דלא ניחא לי' רק דאיתרמי דאינו ניחא לו מודה הערוך דאסור ולפמ"ש כאן יובן דערוך ס"ל דפ"ר דלא ניחא מותר היינו דבשלמא בשאר פ"ר אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכוין לאיסור כמ"ש אבל בלא ניחא לי' ניכר מתוך מעשיו שאינו מכוין להכי גם פ"ר שרי וכל זה בידוע שלא ניחא לי' במעשה איסור אז מחשבתו ניכר שאינו מכוין אבל איתרמי רק דלא ניחא לי' א"כ אינו ניכר מתוך מעשיו ולא שרי רק מטעם משאצל"ג אז ודאי אסור לכתחילה ויש להאריך בזה בשיטת רש"י ותוס' בשבת דע"ה דלרש"י פ"ר דלא איכפת לי' אסור ולא שרי רק בקשה לו ולתוס' שם גם לא איכפת לי' שרי משום דלרש"י צריך שיהא ניכר מתוך מעשיו שאינו מכוין למעשה איסור ובלא איכפת לי' אינו ניכר רק שמכוין למעשה היתר דאל"כ למה יעשה פועל רק ובטל אבל אינו ניכר שאינו מכוין למעשה איסור רק בקשה לו ולתוס' כיון שניכר מתוך מעשיו שמכוין למעשה היתר כגון בלא איכפת לי' במעשה האיסור שרי משום דשא"מ אף דהוי פ"ר ויש לעיין בזה ליישב קושי' תוס' שם על רש"י אך עת לקצר:

ובזה הבא נבא ליישב דעת הרמב"ם ז"ל פ"ח מה' לולב הלכה ה' שכתב גבי הדם שהיו עניביו מרובות מעליו דפסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין אותן ביו"ט לפי שהוא כמתקן עבר וליקטן או שליקט אחד אחד לאכילה ה"ז כשירה ותמהו עליו הא מבואר בגמ' דאפי' בלקטן לאכילה אין ממעטין ביו"ט אלא באית לי' הושענא אחריתי כדאיתא בסוכה דל"ג ע"ב ולמה לא התנה הרמב"ם דצריך שיהי' לו הושענא אחרינא:

ולפי האמור יש ליישב דהנה לכאורה הקשיתי לפ' מה שמבואר בח"מ סי' ר"ח דאפי' באיסור דרבנן נמי אמרי' אי עביד לא מהני כגון מקח שנעשה באיסור רבית דרבנן שאינו דרך הלואה אלא דרך מקח וממכר עיי"ש בסמ"ע סק"א עיי' הפלאה כתובות דפ"א גבי הא כיון דאמור רבנן לא ליזבן וא"כ איך אמרי' בסוגי' דסוכה ואין ממעטין ביו"ט הא עבר ומ' ומיעטן כשר הא כיון דאמור רבנן שאסור למעט ביו"ט כי נמי מיעטן לא ליהני

משום כל מילתא דאמור רבנן לא ליעביד אי עביד לא מהני ולא יהא כשר לצאת בו ועי' בשעה"מ פ"ח מה' לולב מה שחקר בזה מצד מצוה הבאה בעבירה:
אמנם לק"מ שהרי תוס' בתמורה דף ד' דיה רבא הקשו למ"ד עביד לא מהני א"כ צורם אתן בכור ליתסר ופשיטא לן דאינו אסור אלא מטעם קנס ותי' דלא גרע מאלו נעל בו מום מעצמו דשרי עיי"ש ולפ"ז ה"נ כיון דאם נעלו הענבים מהדס מעצמו כמי כשר ליש לומר עביד לא עהני דנהי נמי דלא אהני מעשיו אבל עכ"פ לא גרע מאלו נפלו מעצמן דכשר וזה פשוט לכאורה:
אך אכתי קשי' לי לפמ"ש תוס' שם בסוכה ל"ג ד"ה נקטם מעיו"ט שהקשו למה בנקטם ראשו מעיו"ט ועלתה בו תמרה ביו"ט דהוי דיחוי מעיקרא כיון דבתחילת יו"ט לא חזי כדמוכח לקמן גבי אשחור מעיו"ט מיבעי' לן אי יש דיחוי אצל מצות ולקמן אסקי' גבי אשחור תפשוט דדיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי ותי' דבשלמא הכא גבי עלתה בו תמרה שאין בידו שיעלה בו תמרה מיספקא לן אבל בענבין מרובות מעליו ואשחור מעיו"ט פשיטא לן דדיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי כיון שבידו ללקטן ואפי' בקדשים מכשירי' מה"ט וכו' ואף שאין בידו ללקטן רק באיסור מ"מ מיקרי בידו עיי"ש. ולפ"ז הדק"ל כיון דאסור למעטן ביו"ט א"כ גם אם מיעטן נימא דפסול משום עביד לא מהני ואי משום דגם אם נפלו ממילא כשר הא ליתא שהרי אם תאמר דאם לקטן באיסור פסול גם אם יפלו ממילא יפסל משום דיחוי כקושי' תוס' וא"ל משום בידו למעטן כתי' תוס' שהרי אם ימעט בידים ג"כ יהי' פסול וכל זמן שאין לנו סברא להכשיר מיעטן בידים אין להכשיר נפלו ממילא משום דיחוי ואיך תאמר דמיעטן בידים כשר משום דנפלו ממילא כשר הוא כמערכה על הדרוש. וצ"ל דסוגית הגמ' כאן בסוכה ס"ל באמת דבאיסור דרבנן אמרי' אי עביד מהני והרי לפמ"ש לעיל בשם הפלאה דטעמא דר' יוסף בכתובות הנ"ל כל היכי דאמור רבנן לא ליזבין אי זבין לא מהני הוא מטעם דבאיסור דרבנן נמי אי עביד לא מהני ואפ"ה ס"ל לאביי ולר' מניומי ברי' דר' נחומי שם דמהני ובשלמא אביי לטעמי' אזיל דס"ל אפי' בדאורייתא נמי עביד מהני אבל ר' מניומי מה"ת נאמר דס"ל דלא כהלכתא דקי"ל כרבא דעביד לא מהני ויותר נראה דס"ל דבאיסור דרבנן אפי' רבא מודה דמהני ועי' בכפ"ת בסוגי' שהעלה דהא דאין ממעטין ביו"ט הוא רק איסור דרבנן וא"כ שפיר עביד מהני ויש לעיין קצת כיון דאי נימא דלא מהני לא עביד איסורא כלל שהרי לא תיקן כלום אפשר דכ"ע מודה אפי' באיסור דרבנן עביד לא מהני ועי' רשב"א יבמות דף ק"ג ד"ה של עכו"ם לא תחלוץ וכו' והארכתי בזה בסוגי' דריש לולב הגזול:

אמנם לפמ"ש דדשא"מ מותר בלא פ"ר משום דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינן מתכוין לאיסור דאם הי' מתכוין הי' עושה שבודאי יעשה הדבר אבל בפ"ר אסור משום דאז אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכוין לאיסור קשי' לי למה דמשני דראב"ש דאמר ממעטין הוא כגון שליקטן לאכילה וס"ל דשא"מ מותר פריך בגמ' והא הוי פ"ר דילמא ראב"ש ס"ל דגם באיסור דרבנן עביד לא מהני וא"כ כי נמי הוי פ"ר מ"מ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכוין לתקן דהא אי מכוין איכא איסורא דרבנן וממילא דלא מהני ואינן מתקן כלום וכיון דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דשא"מ מותר אפי' בפ"ר [ואין להשיב דא"כ כי מיעטן אמאי כשר הלא נדחה וא"ל כתי' תוס' דבידו ללקטן שהרי אם ילקטם כדי לתקן לא יועיל די"ל כגון שחישב ללקטן לאכילה מעיו"ט ולא נדחה כלל ועיין תוס' בשבת דמ"ד ד"ה שבנר ושבקערה כתבו כעין זה לענין מוקצה]:

אך באמת לק"מ שהרי אביי ס"ל אפי' באיסור דאורייתא עביד מהני כמבואר בתמורה דף ד' וא"כ פריך שפיר והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפ"ר וכו' ולאביי ליכא לשנויי כקושי' הנ"ל וצריך לשנויי דאית לי' הושענא אחריתי אבל לדידן דקי"ל כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם וא"כ עביד לא מהני שפיר י"ל כקושי' הנ"ל ולא צריך דוקא דאית לי' הושענא אחריתי שפיר לא כתב הרמב"ם דאית לי' הושענא אחריתי דבלא זה נמי שרי כשלקטן לאכילה כקושי' הנ"ל:

אלא דיש לעיין קצת דא"כ צ"ל לדעת הרמב"ם דגם באיסור דרבנן עביד לא מהני ואיך כתב שם בהלכה זו דעבר ולקטן באיסור נמי כשר ז"א די"ל כנ"ל כיון דנפלו ממילא נמי כשר ל"ש עביד לא מהני ואין לומר דנפלו ממילא פסול משום דיחוי דהא בידו ללקטן בהיתר כגון שמלקטן לאכילה וממילא כי נמי לקטן באיסור נמי כשר כמו שביארנו:

ולפי האמור יש לישב דעת הרב המגיד פי"ב מה' שבת ה"ב שעל מה שכתב שם הרמב"ם אבל המכבה גחלת של מתכות פטור ואם נתכוין לצרף חייב וכו' כתב וז"ל ומדברי רבינו נראה שהכל תלוי בכונתו שכל שאינו מתכוין אינו ראוי לומר פ"ר ולא ימות הוא וליחייב מפני שכשהוא מתכוין הוא עושה מלאכה וכשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי דומה לקטימת קיסם שהזכרנו בפ"א שכל שאינו קוטמו לחצות בו שיניו אעפ"י שראוי לכך בקטימתו פטור שכל שהוא מפני תיקון מ' שאינו מתקנו פטור ואפי' לר"י דמחייב בדבר שאין מתכוין וכו' עיי"ש ובלח"מ שם תמה עליו דא"כ מה פריך ביומא גבי עששיות ובכירה גבי מיחם שפינהו והלא מצרף ושקיל וטרי שם אי אתי' כר"ש דדשא"מ מותר או כר"י והלא גבי צירוף מותר באין מתכוין אפי' לר"י עיי"ש מה שתי' ועי' במג"א סי' שי"ח ס"ק ל"ו ובדג"מ שם:

ולע"ד נראה דרוח אחרת עם דברי הרה"מ דיש לנו ב' אופנים אינו מתכוין (א') כגון שיש לו עששיות של ברזל והן כלים ראוים לאיזה מלאכה אמנם אין דעתו שישארו כך רק רוצה לעשות מהם כלים אחרים אז ודאי אם ליבנן באור ונותנן במים צוננים בשבת אף שמתחזקי' עי"כ אינו חייב משום מצרף שהרי חיובו של מצרף משום גמר כלי עי' רש"י שבת מ"א ד"ה והלא מצרף ותוס' יומא ל"ד ד"ה הנ"מ וכיון שעתה אינו גומר בזה הכלי שהרי אין דעתו שישאר כך ממילא פטור ודמי להא דכלים פכ"ז משנה ח' עורות של בעה"ב מחשבה מטמאתן כיון שרוצה להשתמש בהן כך הרי הוא גמר כלי ומקבל טומאה ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן כיון דעביד דמימליך ומוכרן והלוקח יעשה מהן מנעלים וא"כ לא נגמרה מלאכתן ולא מיקרי כלי שיקבל טומאה עיי"ש בר"מ ור"ש ורש"י ב"ק דס"ו ועי' עוד תוס' שבת דכ"ו ד"ה אין בו משום ג' על ג' שהקשו אהא דקתני התם כל היוצא מן העץ אין בו משום שלוש על שלוש הא אמרינן בשבת דס"ג אריג כל שהוא טמא ואין מסככין בו אלמא אפי' אם לא נארג בו מעולם שלוש על שלוש נמי מקבל טומאה ותי' דהתם מיירי כשאין בדעתו לארוג בו יותר והכא מיירי כשיש בדעתו לארוג יותר הלכך אם אין בו ג' על ג' טהור וה"נ דכותי' אם דעתו לעשות ממנו עוד כלי א"כ אין כאן גמר כלי ופטור משום מצרף אפי' לר"י וזה אין לו ענין כלל לדבר שאין מתכוון דשם באמת עושה המלאכה רק שאינו מכוין לעשותה אבל כאן אינה מלאכה באמת (ב') אם בדעתו להניחם כך כמות שהן עכשיו ולהשתמש בהן אז כשמתחזקין ונצטרפו עושה מלאכה שהרי ע"י הצירוף נעשה גמר כלי אך כשנותנן במים צוננין אין כונתו לצרפן. רק להחם המים כמו בעששיות של ברזל שם ביומא שמטיל למים צוננין להפיג צינתן או במיחם שפינהו בפ' כירה שנותן בו מים כדי להפשירן אז תלי' בפלוגתא דר"י ור"ש אי דשא"מ אסור או מותר:

אך לפ"ז באופן הב' אי הי' פסיק רישא שודאי יצרף הי' אסור גם לר"ש שהרי כיון שאין דעתו לעשות ממנו עוד כלי והצירוף הוא גמר מלאכה הוא עושה מלאכה באמת רק שאינו מכוין לעשות מלאכה זו עכשיו ואינו מותר רק משום דשא"מ וזה אסור אם הוא פ"ר:

אמנם לפמ"ש לעיל דהא דאסור דשא"מ אם הוא פ"ר הוא משום דאז אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מכוין למלאכה יש לחדש סברא אחת דפ"ר אינו אסור אלא במקום שעצם המעשה הוא המלאכה וא"כ מעשיו מוכיחין שעושה מלאכה לכן אם הוא פ"ר ומחשבתו שאינו מכוין אינו ניכר מתוך מעשיו חייב משא"כ במצרף שעצם המעשה אינו מלאכה אם אינו רוצה שישאר כך כמות שהוא רק מצד מחשבתו שרוצה להשתמש

בו כמות שהוא עתה משוי לי' מלאכה וא"כ גם המלאכה אינו ניכר מתוך מעשיו אם עושה מלאכה כלל דדילמא אינו רוצה להניח כך וזה אינו ניכר מתוך המלאכה שרוצה להניח כך לכן באינו מכוין לצרפו עתה מותר משום דשא"מ ולא מזיק הפ"ר אף שעי"כ אין מחשבתו ניכר מתוך מעשיו שאינו מכוון מ"מ הא גם במלאכה אינו מחשבתו ניכר מתוך מעשיו שעושה מלאכה כלל ולהכי שרי אך כל זה לר"ש דדשא"מ מותר אבל לר"י דדשא"מ אסור ודאי אסור בכה"ג כיון דלדידי' אף במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכוון למלאכה נמי אסור כמו באינו פ"ר וכמש"ל דזה הוי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו א"כ ה"נ כיון שרוצה להניח להשתמש בהו כמות שהוא עכ"פ הוא עושה מלאכה גמר כלי רק שאינו מכוין לעשותה עתה ודאי חייב ולהכי מוקמינן לה דוקא כר"ש דדשא"מ מותר הך דעששיות ביומא והך דמיחם בשבת וצדקו דברי הרה"מ:

ובא וראה שהרב המגיד ז"ל דקדק בלשונו וכתב ומדברי רבינו שכתב שהכל תלוי בכונתו נראה שכל שאינו מתכוין אינו ראוי לומר פ"ר ולא ימות הוא וליחייב מפני שכשהוא מתכוין הוא עושה מלאכה וכשאינו מכוין אינו מלאכה כלל וכו' ולכאורה האי שכל שאינו מכוין אינו ראוי לומר פ"ר וכו' הוא שפת יתר ושלא בדקדוק שהרי לא לשלול רק שאינו פ"ר בא דמשמע אבל מלאכה הוא והלא בא לשלול שאינו מלאכה כלל וכך הי' לו לומר שהכל תלוי בכונתו נראה שכל שאינו מכוין אינו ראוי לומר שהוא מלאכה כלל אלא הוא הדבר אשר דברנו שהרה"מ קאי במקום שדעתו להניחו כמות שהוא שאז ודאי הו' מלאכה אלא שכל שאינו מכוין אינו ראוי לומר פ"ר מפני שכשהוא מכוין שישאר הכלי כך וע"י צירוף יהי' גמר מלאכתו הוא מלאכה וכשאינו מכוין אינו מלאכה כלל היינו אם אינו מכוין שישאר כך ופטור אפי' לר"י וממילא אפי' מכוין שישאר כך אבל אין המלאכה ניכר מתוך מעשיו ל"ש לומר פ"ר לר"ש וכנ"ל:

ולכאורה נ"ל להביא ראי' ברורה לדברי דאם נאמר כמו שהבינו הם דאפי' אם כונתו להניח הכלי להשתמש בו כמות שהוא נמי כי אינו מכוין לצרף עתה פטור לר"י משום דאינו מלאכה כלל א"כ ללישנא בתרא בפסחים דכ"ה בסוגי' דאפשר ולא קמכוין דמוקי פלוגתא דאביי ורבא בלא אפשר וקמכוין ואליבא דר"ש דאזיל בתר כונה דכ"ע דאסור ופליגי אליבא דר"י וס"ל לאביי דלא אזיל ר"י בתר כונס אפי' לחומרא וכמו דאוסר אפשר ולא מכוין מתיר לא אפשר אף דמכוין משום דכונה לאיסור אינו מעלה ואינו מוריד ולפ"ז לדידי' אם פטור לר"י באינו מכוין לצרף. א"כ גם אם מכוין לצרף פטור, שהרי ר"י לא אזיל בתר כונה לחומרא לאביי ובטלה מלאכת צירוף לגמרי לר"י וא"כ מה פריך שם בשבת מ"א לשמואל דאמר אף לצרף נמי מותר ולצרף לכתחילה מי שרי דילמא

שמואל נמי ס"ל אליבא דר"י דאפי' לחומרא לא אזלי' בתר כונה. וא"כ אין איסור במצרף כלל וכנ"ל אלא ודאי כדכתיבנא דאם בדעתו שישאר כך כמות שהוא אפי' אינו מכוין עתה לצרף בנתינתו למים צוננים מ"מ כיון שבאמת מצרף. ועושה גמר כלי אסור לר"י. ואינו מותר רק באינו מכוין שישאר כך. ולענין זה שפיר אזיל בתר כונה דזה אין לו ענין לדשא"מ וכמ"ש. אבל במכוין שישאר כך אסור גם באינו מכוין עתה לצרף ומכ"ש במכוין עתה לצרף ולהכי פריך שפיר ולצרף לכתחילה מי שרי הא לר"י אסור גם באין מכוין ולר"ש דשרי באין מכוין מ"מ איהו הא אזיל בתר כונה ואסור במתכוין:

אמנם אחר העיון נתיישבתי דהא ליתא לדעת התוס' שפירשו הא דאמרי' ביומא הנ"מ בכה"ת וכו' דבשבת מודה ר"י דדשא"מ מותר וא"כ בשבת אזיל ר"י בתר כונה גם לקולא משום דכתיב בה מלאכת מחשבת וא"כ ה"ה לחומרא. וא"כ שפיר י"ל דמצרף באינו מכוין אינו מלאכה כלל ואם מכוין הוי מלאכה דאזלי' בתר כונה לחומרא רק בעלמא דשא"מ אסור גבי שבת לר"י מדרבנן אטו שאר איסורי' אבל כאן באינו מכוין אינו בגדר מלאכה כלל:

ובזה הי' אפשר ליישב קושי' תוס' בכירה ד"ה ומיחם לספרי' דגרסי אמר ר' אדא בר מתנא אמר רב הלא לאוקמתא דר' אדא ע"כ אתי' מתני' כר"ש ורב סובר כר"י בגרירה ולפי האמור שפיר י"ל דגרסי' אמר רב ומוקי מתני' כר"י דדשא"מ אסור ומ"מ לא תקשי והא מצרף דס"ל גם בשבת לר"י דשא"מ אסור מה"ת דלא אזיל בתר כונה וס"ל כאביי אליבא דלישנא בתרא בפסחים הנ"ל דגם לחומרא לא אזיל ר"י בתר כונה. וממילא דנפלה כל מלאכת צירוף בבירא ואינו חייב עלי' אפי' במתכוין וכקו' הנ"ל:

אמנם האמת נ"ל כמו"ש לעיל דאם אינו מכוין להניחו כמות שהוא בזה פטור אפי' לר"י ומותר אבל אם מכוין להניחו כך רק שאינו מכוין עתה לצירוף לר"י אסור מדרבנן ככל דשא"מ גבי שבת אבל לר"ש מותר אפי' בפ"ר יען שגם המלאכה אינו ניכר מתוך מעשיו שרוצה להניחו כך:

ובהכי ניחא לי מה דהוי קשי' לי לעיל בשבת דל"א דפריך ר' יוסי כמאן ס"ל אי כר"י ס"ל אפי' בהנך נמי ליחייב וכו' דהא לר"י משאצל"ג חייב עלי' ומשני לעולם כר"י ס"ל וקסבר ר"י סותר ע"מ לבנות במקומו הוי סותר ע"מ לבנות שלא במקומו לא הוי סותר. והנה הא דבעי דוקא סותר ע"מ לבנות במקומו היינו משום שכן הי' הצורך במשכן כמבואר בגמ' שם כיון דכתיב עפ"י ד' יחנו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי ואינו חייב משום מלאכת שבת אא"כ צריך לאותו צורך שהי' במשכן וזה פשוט לכל מעיין שם בסוגי'. ולפ"ז קשי' לי בשלמא לשיטת רש"י שם דף הנ"ל ודציג דמשאצל"ג מיקרי אם ברצונו לא

באה לו ולא הי' בעולם שפיר י"ל דבזה ס"ל לר' יוסי כר' יודא דמחייב אבל בסותר ע"מ שלא לבנות במקומו ס"ל דפטור כיון דאינו לצורך שהי' במשכן אבל לשיטת התוס' שם דמשאצל"ג מיקרי כשעושה מלאכה ואין צריך לה לאותו צורך שהיו צריכין לה במשכן כי הצורך שהיתה המלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף איסור המלאכה ושורשו א"כ לר"י דחייב במלאכה שאצל"ג לא בעי' צורך המלאכה לצורך שהי' במשכן וא"כ למה יפטר בסותר ע"מ שלא לבנות במקומו משום דלא דמ' לצורך שהי' במשכן הא לא בעי' כלל דומי' דמשכן [ואפשר לדחוק אף דלא בעי' שיהי' דומה כולו למשכן מ"מ בעי' קצת דומי' דמשכן אבל דוחק הוא]:

ולפי האמור א"ש דנ"ל ברור ודאי אם אחד עושה מלאכה ואינה ראוי' לאותו צורך שהיו צריכי' לה במשכן גם לר"י פטור דכל מלאכת שבת ממשכן גמרי' דמשו"ה פטור מתעסק ומקלקל גבי שבת וכן דשא"מ לר"י לשיטת התוס' וכל שאינו ראוי' לצורך שהי' במשכן אינה מלאכה כלל כמו בסותר ואינו ראוי לבנות כלל או שאינו ראוי לבנות במקומו ואפי' למ"ד דלא בעי' סותר ע"מ לבנות במקומו אבל ראו' לבנות במקומו בעי' דבלא"ה אינה כלל אותה מלאכה שהי' במשכן דהי' סותר באופן שראוי לבנות במקומו וזה ברור לפענ"ד אף שלא מצאתי כעת ראי' לזה ויותר מזה כתבו האחרונים דבמלאכה שא"צ כלל גם ר' יודא מודה דפטור עי' בס' ישועות יעקב על או"ח ה' שבת:

אמנם לפ"ז תקשי לכאורה למה מחייב ר"י במשאצל"ג לשיטת התוס' בשבת וביומא דגבי שבת מודה ר"י דדשא"מ מותר מה"ת משום דלא הוי מלאכת מחשבת עיי"ש. א"כ כיון דאם באמת לא היתה ראוי' לצורך שהי' במשכן הי' פטור משום דאינה מלאכה א"כ כי נמי ראוי' לצורך שהי' במשכן אלא שאינו צריך לצורך זה ואינו מכוין לו נמי לישתרי משום דשא"מ שאינו מכוין לעשות מלאכה לצורך שהי' במשכן ודשא"מ הא מודה ר"י דפטור ומ"ש משאצל"ג דמחייב:

אך זה שיבוש דהא בדשא"מ גופא נמי מודה ר"י בפ"ר דאסור אפי' בשבת דהא אפי' ר"ש דס"ל דשא"מ מותר בכה"ת נמי מודה בפ"ר דחייב וא"כ ה"נ נמי אף דאיהו אינו מכוין שיהי' ראוי לצורך שהי' במשכן מ"מ הא פ"ר הוא שודאי יהי' ראוי לאותו צורך ושפיר חייב גם באין מכוין ועי' בכסף משנה פ"א מה' שבת בשם ר' אברהם החסיד שאמר משום אביו ההפרש שיש בין משאצל"ג ובין שאר דשא"מ בפ"ר ולא ימות הוא רק דבשאר פ"ר אינו מכוין כלל לעשות מלאכה זו אלא שהוא נעשה בהכרח כגון שסגר פתח ביתו והי' שם צבי שהוא לא כיון לשמירת הצבי אלא שהמלאכה נעשית בהכרח אבל משאצל"ג הוא מתכוין לגוף המלאכה אלא שאינו מכוין לתכליתה. מבואר דמשאצל"ג

נמי הוי כדשא"מ בפ"ר אלא דשא"מ הוא שאינו מכוין לעצם המעשה ומשאצל"ג הוא שאינו מכוין לתכליתה דהיינו התכלית וצורך שהי' במשכן:

ולפ"ז לפמ"ש דפ"ר אינו אסור אלא משום דאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מכוין ולהכ' אם גם המלאכה אינו ניכרת מתוך מעשיו שהוא מלאכה כלל מותר דשא"מ אפי' בפ"ר א"ש דבעי' סותר ע"מ לבנות במקומו אף דחייב במשאצל"ג כיון דביארנו דהא דחייב במשאצל"ג הוא משום דהוי כדשא"מ בפ"ר ולפ"ז בסותר דהסתירה גופא הוי קלקול ואינה מלאכה כלל דכל המקלקלי' פטורי' ואינו חייב אלא בעושה ע"מ לבנות דהיינו מקלקל ע"מ לתקן וכן כיבוי הוי קלקול ואינו חייב אלא ע"מ להבעיר כמבואר כל זה ברש"י שם ד"ה לעולם ר"י ולפ"ז אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שעושה מלאכה כלל שהרי אם אינו עושה ע"מ לתקן אינו כלום והא אינו ניכר מתוך מעשיו שמקלקל ע"מ לתקן וכיון שגם עצם המלאכה אינו ניכר מתוך מעשיו אינו מזיק הפ"ר ופטור משום דשא"מ לבנות במקומו כנ"ל כיון דאם באמת אינו ראוי לבנות במקומו אינה מלאכה כלל רק שנאמר הא הוי פ"ר דודאי ראוי לבנות במקומו ואינו ניכר מתוך מעשיו שאינו מכוין לבנות במקומו וזה אינו מזיק כאן כיון שגם גוף המלאכה אינו ניכר מתוך מעשיו שמכוין ע"מ לבנות כלל ואינו ניכר שהוא מתקן ומיושב קושי' הנ"ל:

ולפי דרכינו יתישב כמין חומר קושי' תוס' בשבת ד"ה אפי' של עץ נמי שהקשו ומאי ס"ד דמקשה וכי משום דסבר שמואל כר"ש בדשא"מ יסבור כמותו במשאצל"ג עיי"ש מה שתי':

ובמה שכתבתי אתי שפיר רק אקדים דלכאורה קשי' לי טובא במה דמשני שם בגמ' דמשו"ה סובר שמואל דמכבין נחלי' של מתכות בר"ה בשביל שלא יזוקו בה רבים משום דכיבוי מתכות הוא רק מדרבנן ובמקום היזק רבים לא גזרו אבל לא גחלת של עץ משום דבשמאצל"ג ס"ל כר"י דחייב ומשום היזק רבים לא שרי' איסור סקילה והלא לפי המבואר בגמ' שבת דל"א הנ"ל אפי' לר"י דמחייב במלאכה שאצל"ג פטור במכבה את הנר כחס על הנר ועל השמן משום דהוי מכבה ע"מ שלא להבעיר במקומו דפטור כמו סותר ע"מ שלא לבנות במקומו ואינו חייב אלא כחס על הפתילה דמכבה ע"מ להדליק במקומו כמו סותר ע"מ לבנות במקומו וא"כ גם במכבה נחלת של עץ בשביל שלא יזיקו בה רבים הוי לי' להתיר דהוי רק כמכבה ע"מ שלא להדליק במקומו ופטור ומותר מדאורייתא ואין כאן רק איסור דרבנן דשרי לדידי' במקום היזק רבים. ויותר קשה לפמ"ש דטעמא דפטור בסותר ע"מ שלא לבנות במקומו הוא מטעם דשא"מ וגם כל משאצל"ג הוי דשא"מ רק דחייב משום פ"ר וכאן אינו מזיק הפ"ר ודאי תקשי כיון

דקאמר בדשא"מ ס"ל כר"ש מה יועיל מה דס"ל במשאצל"ג כר"י לענין מכבה ע"מ שלא להבעיר במקומו הא בזה פטור משום דשא"מ בלא פ"ר [ובפרט לשיטת התוס' דגבי שבת גם ר"י מודה דדשא"מ מותר מה"ת. מיהו לזה הי' אפשר לדחות דהתרצין כאן לא ס"ל סברא אלא דלר"י גם בשבת דשא"מ אסור מה"ת אבל קמייתא קשי' דהא אמר דבדשא"מ כר"ש ס"ל]:

אמנם י"ל דהתרצן כאן ס"ל אליבא דשמואל דגם סותר ע"מ שלא לבנות במקומו נמי חייב אליבא דר"י דמחייב במצל"ג וכקושי' הגמ' שם בפ' ב"מ דבמשכן סותר ע"מ שלא לבנות במקומו הוי ולא ס"ל כתי' הגמ' כיון דכתי' עפ"י ד' יחנו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי ואפי' למ"ש דבסותר ע"מ שלא לבנות במקומו פטור משום דשא"מ והא השתא ס"ל דשא"מ מ"מ זה שייך רק אי אמרי' דאם באמת אינו ראוי לבנות במקומו פטור דאינה מלאכה א"כ שפיר אמרי' דאפי' אם ראוי לבנות במקומו פטור משום דאינו מכוין וי"ל דהשתא ס"ל למקשן דאפי' בסותר ואינו ראוי לבנות במקומו נמי אינו פטור וממילא דמכ"ש שאין לפטרו אם ראוי לבנות במקומו אלא שאינו מכוין לזה:

אבל עדיין לא הונח לי בזה שהרי לפמ"ש בכל משאצל"ג ראו' לפוטרו משום דשא"מ רק דהו' פ"ר ולכן חידשתי דבמקלקל דאינו חייב אלא ע"מ לתקן אינו מזיק הפ"ר ולפ"ז נהי דס"ל דא"צ שיהי' ראוי להבעיר במקומו אבל עכ"פ צריך מכבה שיהי' ראוי להבעיר במקום אחר וכיון דאינו מכוין להבעיר כלל לפטר אף דהוי פ"ר דודאי ראוי להבעיר מ"מ גם המלאכה אינו ניכר מתוך מעשיו שמכבה ע"מ להבעיר כלל ועדיין תקשה כנ"ל:

אכן לק"מ דודאי אי בעי' דוקא סותר שיהי' ראוי לבנות במקומו ומכבה שיהי' ראוי להבעיר במקומו שפיר שייך לומר דאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שרוצה לבנות ולהבעיר במקומו אלא סותר ומכבה ע"מ לבנות ולהבעיר שלא במקומו אבל אי לא בעי' ע"מ לבנות ולהבעיר במקומו רק לבנות ולהבעיר סתם א"כ שפיר מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שסותר ומכבה ע"מ לבנות ולהבעיר דהא כל סותר ומכבה הוא מקלקל ואטו בשופטני עסקי' שיקלקל ואינו ניכר מתוך מעשיו שאינו מכוין לבנות ולהבעיר לכן אין לפטרו משום דשא"מ וא"כ שפיר משני דבמשאצל"ג ס"ל כר"י וס"ל דלא בעי' ע"מ להבעיר במקומו ושפיר י"ל כתי' הנ"ל:

ולפ"ז מתורץ שפיר קושי' התוס' די"ל דהמקשן ס"ל באמת דבסותר או מכבה ואינו ראוי לבנות במקומו או להבעיר במקומו פטור וממילא אפי' ראוי רק שאינו מכוין פטור אף דהוי פ"ר מ"מ גם בעצם המלאכה אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שמכוין להבעיר במקומו ואינו מזיק הפ"ר כמש"ל ופריך שפיר למימרא דשמואל כר"ש ס"ל ולהכי מתיר

אפי' שיעור לצרף משום דהוי דשא"מ ואף דפ"ר הוא שודאי יצרף מ"מ אמרי' כתי' הרה"מ וכפירושינו הנ"ל כיון דבגוף המלאכה אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אינו מזיק הפ"ר א"כ גם בגחלת של עץ בשביל שלא יזוקו רבי' פטור מה"ט גופא כנ"ל וא"כ משום היזק רבים שרי לכתחילה:

ובהכי מיושב נמי קושי' תוס' מפ' כל התדיר דפריך אהא דאמר שמואל המתנדב יין מביאו ומזלפו ע"ג האישים והא קמכבה ומשני דס"ל דשא"מ מותר ופריך עלה מהא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכות וכו' אבל לא של עץ עיי"ש ומה ענין דשא"מ למשאצל"ג ומה שתי' התוס' דס"ל למקשה דהתם כיון דמשאצל"ג ס"ל לשמואל דחייב דשא"מ נמי אסור בשבת כמו מקשן דהכא וכ"ש דבעלמא אסור דשא"מ אינו מובן לכאורה דבשלמא כאן שפי' תי' תוס' דס"ל למקשה דהא בהא תלי' משום דסובר ר"י דמשאצל"ג חייב עלי' היכי דמתכוין וא"כ אף דצירוף הוי משאצל"ג מ"מ חייב באינו מתכוין נמי החמירו חכמים אטו מתכוין אבל לר"ש דאפי' במתכוין פוטר במשאצל"ג א"כ כיון דצירוף הוי משאצל"ג ובמתכוין עצמו ליכא אלא איסורא דרבנן לא חש לאסור באין מתכוין אפי' מדרבנן וכיון דשמואל שרי אפי' מדרבנן ע"כ ס"ל דפטור במשאצל"ג פריך שפיר מגחל' של עץ וכדס"ד למימר לקמן דמ"ו דהיכי דכי מכוין איכא איסור דאורייתא כי לא מכוין גזר ר"ש מדרבנן והתרצן משני דלאו הא בהא תלי' אע"ג דבמשאצל"ג ס"ל כר"י דחייב ואיכא בצירוף איסור דאורייתא כי מכוין בדשא"מ ס"ל כר"ש דמותר אפי' מדרבנן אפי' היכי דכי מכוין איכא איסור תורה וכדמסיק לקמן דף הנ"ל מהא דמוכרי כסות וכו' וכן נראה מדברי מהרש"א בתוס' ד"ה ומיחם שפינה ממנו מים שהאריך לפלפל על דברי תוס' שכתבו דצירוף הוי משאצל"ג ולא מצאתי אי' מקום אשר כתבו התוס' כן ולא ידעתי לפותרו אלא שהבין תי' תוס' הנ"ל כמו"ש. אבל תי' הרשב"א מפ' כל התדיר אין לו מובן דאיך תלי' זו בזו דאם חייב במשאצל"ג חייב נמי בדשא"מ. הלא כל קושי' תוס' בנוי על זה דאין סברא לתלות זו בזו ואיך תי' דסובר דתלי' זב"ז הא האי גופא הוא הקושי' איך תלי' חדא באידך:

ואפילו הי' קצת סברא דתלי' זב"ז כמו דפוטר בדשא"מ גבי שבת משום מלאכת מחשבת כמו כן פטור במשאצל"ג משום מלאכת מחשבת ועי' אריכות המג"ש ופנ"י בזה באנפין שונים מ"מ ק' הלשון דסובר המקשה דהתם דהא בהא תלי' כמו מקשה דהכא הלא לפי מה שביארנו אין דמיון למה דתלי המקשה דהכא חדא באידך למה דתולה מקשה דהתם חדא באידך (ב') תקשה אמאי לא משני תוס' לעיל באמת גם בשבת דפריך שמואל אדשמואל הוא משום דס"ל למקשן דאי פטור בדשא"מ משום מלאכת מחשבת פטור

נמי במשאצל"ג מה"ט ואין להעמיס כן באמת בכונת התוס' כנראה לכל מעיין (ג') ק' דל"ש לומר דדשא"מ תלי' במשאצל"ג אלא אם דשא"מ אסור בכה"ת כולה ומותר גבי שבת משום מלאכת מחשבת אבל אם דבר שא"מ מותר בכל האיסורי' ל"ש לומר דתלי' בשבת במשאצל"ג וא"כ איך כתבו תוס' דפריך מכ"ש כיון דסובר שמואל דמשאצל"ג חייב א"כ ס"ל בשבת נמי דשא"מ אסור וכ"ש בעלמא כלפי לייא דילמא ס"ל גם בעלמא דשא"מ מותר וממילא גבי שבת נמי מותר דכיון דמותר לא תלי' כלל בשבת במלאכת מחשבת ומשאצל"ג:

לכן נ"ל כונה אחרת בדברי התוס' דכבר הבאתי לעיל דברי הכ"מ בפ"א מה' שבת דהבדל שהוא בין דשא"מ ובין משאצל"ג הוא דבדשא"מ אינו מכוין לעצם המעשה והמלאכה שעושה ובמשאצל"ג הוא מכוין לעצם המלאכה אך לא לתכליתה. ולפ"ז סובר המקשה דלר"י דמחייב במשאצל"ג היכי דמתכוין לעצם המעשה אף שאין מכוין לתכליתה בשאין מתכוין נמי החמירו חכמים אף שאינו מכוין לעצם המעשה ומותר מה"ת מ"מ גזרי' אינו מכוין לעצם המלאכה אטו מכוין לעצם המלאכה ואינו מכוין לתכליתה דאסור מה"ת אבל לר"ש דפטור עלי' מה"ת כיון שאינו מכוין לתכליתה אף במתכוין לעצם המלאכה לא חש לאסור מדרבנן כשאין מתכוין לעצם המלאכה כיון דמתכוין עצמו לעצם המלאכה ואינו מכוין לתכליתה ליכא אלא איסורא דרבנן במשאצל"ג לא שייך לגזור דשא"מ אטו מלאכה שאינו צריכה לגופה דהיא גופא אינו אסור אלא מדרבנן והתרצן משני דלאו הא בהא תלי' ואפי' אי משאצל"ג אסור מה"ת נמי דשא"מ מותר ואפי' מדרבנן. ולר"י אפי' באיסור דרבנן נמי דשא"מ אסור עי' היטב בלשון התוס' ותמצא כדברי:

ובהכי ניחא גם תי' הרשב"א מכל התדיר דפריך מר"ש כיון דס"ל לשמואל דמשאצל"ג חייב א"כ ס"ל נמי בשבת דשא"מ אסור. דוק בלשון תוס' שלא כתבו א"כ ס"ל נמי בשבת דשא"מ חייב כמו"ש במשאצל"ג אלא אסור מדרבנן אטו משאצל"ג וכמו"ש וכיון דבשבת אסור דשא"מ כ"ש בעלמא דודאי אסור משאצל"ג וגם לא כתי' בהו מלאכת מחשבת ודאי אסור דשא"מ ועי' תשו' חות יאיר סי' קפ"ח ובחידושי רשב"א שבת דף קל"ג:

ואין להשיב דאם כונת הרשב"א דקושי' הגמ' שם לא הי' כי אם דדשא"מ אסור מדרבנן אטו משאצל"ג א"כ מה פריך שם לשמואל דאמר מביאו ומזלפו ע"ג האישים הא כיון דלא אסור דשא"מ אלא מדרבנן אין שבות במקדש. הא ליתא דנראה דבדקדוק אחז"ל אין שבות במקדש דדוקא איסור דרבנן של שבת לא שייך במקדש אבל שאר איסור דרבנן שייך גם במקדש ופריך שפיר:

ואפשר עוד לומר דודאי אם היינו מצאנו מקום דמותר דשא"מ אפי' מדרבנן כמו גבי שבת היינו מתירי' גם כאן משום מצוה אבל כיון דגם בשבת משאצל"ג אסור לשמואל וממילא דדשא"מ אסור אטו משאצל"ג כנ"ל ולא מצאנו בשום מקום שמותר דשא"מ מדרבנן ל"ש להתיר גם כאן משום מצוה ועי' כעין סברא זו בפלתי ריש סי' ק'. והי' ניחא בזה קושי' תוס' דאפי' סובר שמואל משאצל"ג מותר גבי שבת מ"מ בשאר איסורי' דלאו שבת ודאי אסור וחייב וכיון דס"ל למקשן דתלי' זב"ז אמאי קאמר התם דשא"מ מותר עיי"ש. ולפי הנ"ל א"ש דאי מותר גבי שבת אף דבשאר איסורי' אסור מ"מ כיון דאינו אסור אלא מדרבנן מותר גם כאן משום מצוה אבל אי גם בשבת אסור גם כאן הי' לו לאסור אפי' במקום מצוה:

ובהכי יתישב מה דקשה שם פ' כל התדיר דמשני אב"א כיבוי דמצוה שאני. והלא אי אסור מן הדין ולא שרי אלא משום כיבוי דמצוה הא מפקי' קרא דלאישי' ממשמעותי' ואינו מצוה כלל לזלפו ע"ג האישים וכבר הארכתי בזה לעיל ואכתו' עוד בזה בסמוך. ולפי האמור א"ש דגם המקשן דפריך והא מכבה דע דס"ל כר"ש דשא"מ מותר מה"ת בכל איסורי' וא"כ נשאר קרא דלאישי' במשמעותי' רק דק"ל הא מדרבנן אסור דשא"מ אטו משאצל"ג כקושי' תוס' הנ"ל דבשאר איסורי' ודאי אסור משאצל"ג. וע"ז שפיר משני כיבוי דמצוה שאני כיון דדשא"מ אינו אסור אלא מדרבנן ומצינו גבי שבת דמותר אפי' מדרבנן א"כ ה"נ גבי מצוה שרי. והדר פריך מתנאי דמפקי קרא דלאישי' ממשמעותי' משום לא יכבה אלמא דכיבוי כזה אסור מה"ת ומשני הא ר"י הא ר"ש וכו' והדר פריך דשמואל אדשמואל כיון דמחייב במשאצל"ג א"כ גם גבי שבת דשא"מ אסור א"כ גם כאן הי' לאסור מדרבנן אף שהוא כיבוי של מצוה:

ועוד ראי' ברורה דאי אפשר לפרש כונת דברי רשב"א כמש"ל דמשו"ה תלי' דשא"מ במשאצל"ג משום דתרווייהו ממלאכת מחשבת נפקי דא"כ מה הקשה ע"ז דאפי' אי ס"ל לשמואל גבי שבת דמשאצל"ג פטור מ"מ כיון דבשאר איסורי' חייב תקשי כיון דהא בהא תלי' אמאי קאמר התם דשא"מ מותר. ומאי קושי' לענין שבת שפיר תלי' זב"ז אי בשאר איסורי' דשא"מ חייב משום דתרווייהו ממלאכת מחשבת נפקי משא"כ בשאר איסורי' ודאי לא תלי' דשא"מ במשאצל"ג אלא ודאי כדכתיבנא דכונת תוס' דגזרי' דשא"מ לעצם המעשה אטו משאצל"ג שאינו מכוין לתכלית וזה תלי' אי משאצל"ג אסור מה"ת וע"ז הקשה שפיר דאפי' אי בשבת פטור משאצל"ג מ"מ שייך לגזור בשאר איסורי' דשא"מ אטו משאצל"ג וזה נ"ל אמת בכונת התוס'. ופלא על מאור עינינו המהרש"א שלא ירד

לכל מה שכתבתי בכונת התוס' דאם פי' כמו"ש לא ידענא היכן מצא בתוס' דצירוף הוי משאצל"ג ואין לו לא עיקר ולא תוספות:

נחזור לראשונות לפמ"ש לעיל יש ליישב קושי' תוס' גם מפ' כל התדיר הנ"ל ואקדי' דברי רש"י שם ד"ה הא ר"ש שמואל כר"ש דכיון דאין מתכוין לכבות אין לא תכבה ראי' עליו לאסור למיעקר משמעותא דאשה משום קושי' דלא תכבה וא"ת פ"ר ולא ימות הוא אפשר דמזליף לי' בטפין דקות מאוד הלכך אי נמי מכבה בטפין גסות דשא"מ הוא והנה לכאורה פלא מדוע לא ניחא לרש"י דבאמת מזלף רק בטפי' דקות באופן דלא הוי פ"ר וכמו"ש תוס' בשבת דק"ג. ואמינא דהי' קשה לרש"י מה שהקשתי לעיל מה משני כיבוי דמצוה שאני הא אם הדין הוא דאסור לזלף משום מכבה מפקי' קרא דלאישי' מפשטי' ואין כאן מצוה כלל וכבר יישבתי זה בב' אופנים:

אמנם רש"י ס"ל דגם המקשן דפריך והא קמכבה לא קשי' לי' אקרא דלאישי' די"ל דשא"מ מותר ואי דהוי פ"ר אפשר דמזלף בטפי' דקות דלא הוי פ"ר רק פריך אדשמואל דאמר סתם מביאו ומזלפו ע"ג האישים דמשמע כדרך זילוף לא בטפי' דקות מאוד עיי' בלשון רש"י ועל זה קשה שפיר והא קמכבה ואי דמותר משום דשא"מ הא הוי פ"ר, וע"ז משני שפיר כיון דאינך מוציא קרא דלאישי' מפשטי' א"כ הוי הזילוף מצוה שפיר י"ל אפי' בטפי' גסות דהוי פ"ר כיבוי דמצוה שאני ואח"כ פריך מתנאי דמפקי' קרא דלאישי' מפשטי' משום קושי' דלא תכבה ומשנ' דאינהו ס"ל כר"י ושמואל כר"ש עכ"פ דברי רש"י מוכרחי' דשמואל מתיר אפי' בטפי' גסות דהוי פ"ר מסוגית הש"ס שם:

אלא דלפ"ז תקשי למה כתב רש"י הלכך אי נמי מזלף בטפי' גסות דשא"מ הוא, הא בפ"ר ע"כ מכוין ולא שרי אלא משום דהוא כיבוי דמצוה וכך הי' לו לפרש הלכך א"כ מכבה בטפי' גסות שר' משום דהוא כיבוי דמצוה:

לכן נראה דהי' ק' לרש"י קושי' תוס' מה פריך ממשאצל"ג על דשא"מ לכך פירש"י דהמקשן לא ס"ל דשרי בטפי' גסות משום כיבוי דמצוה רק מטעם אחר וכמו שאבאר דלכאורה קשה מה קשי' לי' לרש"י דהוי פ"ר הא למ"ש לעיל אינו משום פ"ר אלא משום דאז אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מכוין, והכא אם דרשי' לאישים כפשטי' א"כ המצוה הוא לזלף היין על האש כדי שיתעכל וישרף רק שהוא תחילתו מכבה וסופו מבעיר ועיי' בחידושי חת"ס בסוגי' דצירוף א"כ ל"ק כלל והקמכבה דהוי דשא"מ ואי דהוי פ"ר שיכבה הא מ"מ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דאינו מכוין לכבות דהא הולך לזלף היין ע"ג האישים כדי שיובער וישרף וכיון דניכר מתוך מעשיו שאינו מכוין אינו מזיק הפ"ר אמנם הא ליתא דאם לא הי' אפשר לקיים מצות זילוף ע"ב האישים אלא

באופן שודאי יכבה בתחילתו וסופו יבעיר ע"כ היינו מפקי' לאישי' מפשטי' מכח קושי' דמכבה ואי דשא"מ הא הוא פ"ר וא"ל כיון שרוצה לקיים מצות זילוף ניכר מתוך מעשיו שאינו מכוין לכיבוי, ז"א דדילמא מצות זילוף כך הוא שתחילה יכבה וסופו מבעיר, לכן חידש רש"י דאפשר דמזליף לי' בטפי' דקות מאוד, וא"כ מצות זילוף הוא רק שיהי' כליל לאישים ולא שיכבה בתחילה הלכך אי נמי מכבה בטפי' גסות דשא"מ הוא דהא ניכר מתוך מעשיו שרוצה להבעיר ולא לכבות כקושי' הנ"ל לכן אינו מזיק כלל מה שהוא פ"ר:

וכיון שביארנו לעיל דאם טעמא דפ"ר אסור משום אין מחשבתו ניכרת שאינו מתכוין, א"כ במקום שגם עצם המלאכה אינו ניכר מתוך מעשיו שרי פ"ר וביארנו ג"כ דמה"ט פטור מכבה ע"מ שלא להבעיר במקומו אף דהוי כדשא"מ בפ"ר משום דגם עצם המלאכה אינו ניכר מתוך מעשיו א"כ שפיר איך מתיר שמואל לזלפו ע"ג האישי' בטפי' גסות הא הוי פ"ר וע"כ דפ"ר אינו אסור אלא משום דאינו ניכר מתוך מעשיו שאינו מכוין והכא הא ניכר כמו"ש א"כ גם גחלת של עץ לשרי אף דהוי דשא"מ בפ"ר כיון דפ"ר אינו אסור אלא מטעם הנ"ל א"כ שרי כאן כשהמלאכה ג"כ אינו ניכר מתוך מעשיו, וכמש"ל ביישוב קושי' תוס' בסוגי' דכירה וע"ז משני בדשא"מ ס"ל כר"ש ובמשאצל"ג ס"ל כר"י וכמו שביארתי לעיל באריכות:

ובאופן אחר נ"ל לישב דעת הרה"מ בפי"ב מה' שבת הנ"ל על סוגנון שכתבתי דדוקא אם אינו מכוין להניחו כמות שהוא אז הצירוף אינו מלאכה כיון שאינו גמר כלי אבל אם רוצה להניחו כמות שהיא רק שעכשיו אינו מכוין לצירוף אז ודאי הוי מלאכה ותלי' רק בפלוגתא דר"י ור"ש בכל דשא"מ ולכן שפיר אמרי' ביומא ובפ' כירה דאתי' דוקא כר"ש ולא כר"י ומ"מ כתב הרה"מ שפיר דל"ש בי' פ"ר:

ואקדים דברי ריא"ז שסביב הרי"ף בשבת דק"ו אמתני' דישב האחד על הפתח ולא מילאהו וישב הב' ומילאהו הב' חייב ישב הא' על הפתח ומילאהו ובא הב' וישב בצדו אעפ"י שעמד הראשון והלך לו הא' חייב והב' פטור הא למה זה דומה לנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו ועיי' בר"ן שם פי' משנה זו גם מדברי רש"י שם ומתוס' ד"ה למה זה דומה נראה כפירושו למעיין שם וז"ל הריא"ז שם הרשב"א כתב וכו' שאם הי' יודע קודם שסגר הפתח שהי' בביתו צבי שמותר לסגור ביתו לשמור ביתו והצבי שבתוכו שאעפי' שע"י הנעילה נצוד הצבי ממילא ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי לבדו אלא שמתכוין נמי לשמור את הבית והר"ן והרמב"ם פליגי עלי' וסברי שכשיודע שיש הצבי בבית קודם שינעיל אעפ"י שמתכוין לשמירת הבית ואפי' לא יתכוין כלל לצידת הצבי שאסור לו לנעול הבית דהו' פ"ר והשתא לדברי הרשב"א נמצינו למידין דאע"ג דקי"ל

דפ"ר אסור היינו דוקא שבאותו מעשה דעביד הפ"ר אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו אבל אם באותו הפ"ר שעושה עושה ג"כ דבר היתר עמו ויתכוין גם לדבר היתר אז אפי' עביד הפ"ר ומכוין גם לו שרי ובאמת כי קולא היא זו ואני כתבתי בחידושי דכל מעשה שאפשר לעשות זולת הפ"ר אז אפי' עביד אותו מעשה אפי' בפ"ר שרי' כי לא מתכוין לעשות בפ"ר והארכתי שם ומדברי הרשב"א סיוע לדברי כי ק"ו הם דברי מדבריו עכ"ל ועיי' ברשב"א ור"ן שם ובמ"מ פ"י מה' שבת הכ"ג:

וראיתי בס' ישועות יעקב על או"ח סי' שט"ז שפי' בדברי רשב"א דפ"ר לא מיקרי אלא אם אין שום אפשרות בעולם שיעשה המעשה המותר עתה מבלי שיעשה בזה גם המעשה שאסור עתה והכל רק ענין אחד וכמו חותך ראש הבהמה לשחיקת התינוק שזו מעשה היתר אמנם פ"ר הוא שיעשה בזה מעשה איסור להרוג הבהמה, וא"א בשום פעם שיחתוך ראש הבהמה ולא יהרגנה עיי' רמב"ם פ"א מה' שבת ה"ו ואף אם יעשה זה בחול לא יעשה איסור אבל מ"מ יעשה זה המעשה גופא שאסור עתה בשבת וכן במילה בצרעת בשבת קל"ג אף שאינו מכוין לטהרת הנוגע מ"מ פריך שפיר דהוי פ"ר דהכל ענין אחד דאי אפשר לחתוך הערלה בשום פעם מבלי שיחתוך גם הצרעת שעלי' ואף שאם לא יהי' נגע טמאה לא יעשה איסור אבל עכ"פ יעשה אותו מעשה בדמות ותבנית שעושה עתה, אבל בנועל ביתו לשמרן אפשר שינעול ביתו ולא יהי' הצבי שמור בתוכו ואפשר לעשות מעשה ההיתר בשום פעם מבלי שיעשה מעשה האיסור שהם שני עניינים רק עתה נזדמן שניצד הצבי בבית ע"י נעילת הבית זה לא נקרא פ"ר זה תוכן כונתו בתוספת ביאור קצת:

ולפי דברי רשב"א לפי פירוש הנ"ל אם הי' אפשרות בעולם לעשות המעשה שהיא עושה עתה לחתוך ראש הבהמה ולא יהרגנהו אף אם הי' עושה באופן הזה לא הי' משיג תכלית מבוקשו וכונתו שיש לו עתה בחתיכת הראש לשחיקת התינוק מ"מ לא נקרא פ"ר. וכן להיפך אף שיוכל להשיג תכלית מבוקשו ראש בהמה לשחיקת התינוק ע"י מעשה אחר מבלי שימות הבהמה ויחתוך הראש, מ"מ כיון שהמעשה שהוא עושה עתה חתיכת הראש א"א לעשות בשום פעם בלא מיתת הבהמה מיקרי פ"ר. הארכתי בזה כדי להבין יותר פירושו בדברי ש"ג:

אמנם בכונת ש"ג הבין כך דלא חשיב פ"ר רק היכי דא"א לו לבא בשום פעם לתכלית כונתו רק בענין שיעשה המלאכה אסורה כגון ראש לשחיקת תינוק דא"א שיהי' לו ראש לשחיקת התינוק מבלי שיעשה בזה הריגת הבהמה ואז אפי' הי' אפשר שיעשה המעשה שהוא עושה עתה חתיכת הראש מבלי שימית הבהמה אבל אם אז לא מגיע

לחפצו לשחיקת הקטן מיקרי פ"ר כיון שכונתו לגמור רצונו הרי הוא כאלו מכוין לעשות המלאכה, אבל אם אפשר בשום פעם לגמור רצונו בלי עשיית המלאכה אף דא"א שיעשה המעשה שהוא עושה עתה בשום פעם מבלי שיעשה גם המלאכה רק שאפשר לו בשום פעם לגמור רצונו מבלי שיעשה כל המעשה שהוא עושה עתה רק ע"י מעשה אחרת לא חשיב פ"ר אף שעתה א"א לעשות רצונו אלא אם יעשה המעשה שודאי יעשה המלאכה, ולהכי בנועל ביתו לשמרו כיון שאפשר בשום פעם לעשות רצונו לשמור ביתו מבלי שיצוד צבי כגון שאין צבי בתוכו או שלא יהי' שמור בכך אף שעתה א"א לו לגמור רצונו לשמור ביתו בלי צידת הצבי לא מיקרי פ"ר והוא מהיפך להיפך בדברי הרשב"א עיי' בס' הנ"ל סי' ש"ג סכ"ז וסי' שי"ח סי"ב ותראה כ' הבין כן בכונת ש"ג וכן נראה מדבריו בכמה מקומות בה' שבת שמפלפל שם עם דברי ש"ג אלו רבו מספר והארכתי בזה יען שמעתי שרבי' לא הבינו דבריו כן והרבו להקשות עליו מהרבה סוגיות אשר לא כדת:

ובזה יש לקיים גי' הספרי' דגרס' בפ' ב"מ מחלוקת בקטנים אבל בגדולי' ד"ה אסור ותוס' שם הק' על גי' זו הא בפסחים דכ"ה משמע דטפי שרי היכי דלא אפשר מהיכי דאפשר. ולפי הנ"ל לק"מ דבשלמא בקטנים מיירי שעתה א"א בטלטול אלא כיון שבשום פעם אפשר בטלטול ויוכל להגיע לרצונו בלא מעשה גרירה שפיר הוי דשא"מ שיעשה חריץ. כיון שתכלית כונתו יוכל לעשות באופן שלא יהי' ספק כלל שמא יעשה חריץ אבל בגדול שא"א לעשות רצונו לטלטלם ממקום למקום אלא בגרירה בשום פעם אמרי' כיון שכונתו לגמור רצונו הוי כאלו הי' מכוין לעשות החריץ אבל בפסחים הנ"ל קיימי' אם עתה א"א לעשות בהיתר שרי טפי מאם יכול לעשות עתה בהיתר אבל עכ"פ י"ל דמיירי שבשום פעם אפשר לגמור כוונתו בהיתר וידעתי שהש"ג לא כתב חילוק זה רק לענין פ"ר וגרירה ליכא פ"ר ומ"מ יש לחלק כן בסברא. ואפשר לגי' הנ"ל סובר עולא שם דהוי פ"ר ואפשר נמי דבגדולים הוי פ"ר שיעשה חריץ ולא בקטנים וא"ש בפשיטות גי' הנ"ל ועת לקצר ולא כתבתי רק לעורר לב המעיין:

אמנם מה דקשי' לי על פי' הנ"ל הוא דא"כ מה ק"ו למד הש"ג מדברי הרשב"א לדבריו הלא בכל חד איכא קולא וחומרא. לרשב"א יש קולא אף אם לא יוכל להשיג מבוקשו בלא הפ"ר בשום פעם מ"מ כיון שיוכל לעשות המעשה שעושה עתה בלא פ"ר בשום פעם לא מיקרי פ"ר. וחומרא שאפי' יכול להשיג מבוקשו בשום פעם או אפי' עתה ע"י מעשה אחרת. מ"מ כיון שאותה מעשה א"א בלא פ"ר מיקרי פ"ר כנ"ל. ולהש"ג הוא להיפך קולא אף שאותה מעשה א"א בלא פ"ר נ"מ כיון שאפשר לגמור רצונו בשום פעם

אפי' ע"י מעשה אחרת לא מיקרי פ"ר. וחומרא אם אינו יכול להשיג מבוקשו בלא הפ"ר אף שאפשר לו בשום פעם לעשות מעשה שעושה עכשיו בלא הפ"ר מיקרי פ"ר וא"כ איך דן ק"ו מדברי הרשב"א:

לכן נ"ל לבאר כונתו באופן אחר דהנה בפסחים דכ"ה פליגי אביי ורבא בהנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אביי שרי ורבא אסר וקאמר בלישנא קמא דלא אפשר ולא קמכוין לכ"ע שרי אליבא דר"ש דס"ל דשא"מ מותר ופליגי אליבא דר"ש באפשר ולא קמכוין עיי"ש בתוס' ד"ה לא אפשר ונתקשו שם בתוס' הא מודה ר"ש בפסיק רישא ותי' דמיירי כגון דלא הוי פ"ר עיי"ש בדבריהם באריכות ועי' בפנ"י שנתקשה האיך אפשר לומר דלא הוי פ"ר הא לשון הנאה הבאה בע"כ משמע שכבר באה הנאה ועיקר פלוגתייהו אם צריך להתרחק ולפרוש עיי"ש מה שנדחק והאריך להקשות ללשון ב' דפליגי אליבא דר"י בלא אפשר וקמכוין דשרי אביי והתם דקמכוין ודאי הוי פ"ר ומכ"ש דרבא מייתי ראי' מהך דלולי' משמע דלאביי שרי התם ושם ודאי הוי פ"ר כיון שמסתכלי' ומתכונים לשון עיניהם מבית קדשי קדשים ותי' דשם לא שייך פ"ר דהא אפי' מכווין שרי משום דלא אפשר עיי"ש. אמנם באמת היא גופא קשי' האיך אמרי' ללישנא בתרא לאביי אליבא דר"י דשרי בלא אפשר אפי' מכוין וכתבו תוס' שם דלא אפשר היינו דלא אפשר כדרכו רק בטורח גדול והאיך אפשר לומר כן וכי היכן מצינו לחלק באיסור דאורייתא בין אפשר ללא אפשר אלא בטורח גדול הא עיקר פלוגתא דר"י ור"ש מצינו לענין מלאכת שבת ויו"ט וכי נאמר דמותר אליבא דר"י לעשות מלאכה בשבת ויו"כ היכי דלא אפשר לעשות בהיתר אלא ע"י טורח גדול או משום הפסד ממון דמקרי נמי לא אפשר כדמוכח ממוכרי כסות וכמו שהק' הפנ"י בראש הסוגי'. לכן יצא לחדש דבר חדש דפלוגתא דאביי ורבא הוא דוקא בענין דלא עביד כלל מעשה בגופו אלא שהנאה באה מאיליו כגון ליהנות מקול מראה וריח של הקדש או של ע"ז. ואנו דנין אם צריך לפרוש מליהנות בזה שרי אביי אליבא דר"י אפי' במתכוין היכ' דלא אפשר משום דשב ואל תעשה הוא וכה"ג מצינו בברכות לענין כבוד הבריות שדוחה איסור דאורייתא בשב ואל תעשה וכן בסנהדרין פ' בן סורר לענין יהרג ואל יעבור משני נמי אביי אסתר קרקע עולם ופירש"י משום שאינה עושה מעשה וכן בכתובות דנ"א לענין אשת ישראל שנבעלה תחילתה באונס וסופה ברצון עיי"ש ולהכי שרי' בהנאה הבאה מאיליו בלא אפשר וקמכוין משום דכונת הלב היכי דליכא מעשה אין איסור ובהכי ניחא נמי ללישנא קמא דשרי אליבא דר"ש בלא מתכוין אפי' באפשר דהוי פ"ר דפ"ר אינו אסור אלא אם ע"י מעשיו נעשה האיסור במידי דהוא פ"ר הו"ל כמתכוין, משא"כ אם הפ"ר בא ממילא ולא ע"י מעשיו

ואינו מתכוין ליהנות ממנו כלל שרי עיי"ש במתק דבריו שהאריך מאוד ונראי' דבריו לאמיתה של תורה:

ולפ"ז אני אומר דכך היא סברת ריא"ז ודאי בדבר שא"א בשום פעם שיעשה מעשה ההיתר בלי מעשה האיסור כמו בחותך ראש הבהמה לשחיקת התינוק שהבאתי לעיל רק שאינו מכוין להמיתה, או במילה בצרעת, שא"א בשום פעם לחתוך הערלה ולא הנגע שעליו והכל ההיתר עם האיסור רק מעשה אחת אז כיון שעושה מעשה ועל ידו נעשה הפ"ר אז ודאי אסור פ"ר, אלא אפי' אם אפשר בשום פעם לעשות מעשה ההיתר כמו שעושה עתה בלי מעשה האיסור רק שעכשיו אי אפשר לעשות מעשה היתר בלי מעשה האיסור כגון בגורר אדם מטה כסא וספסל ואינו מכוין לעשות חריץ בביצה דכ"ג אם לא הי' אפשר לגרור עכשיו מבלי שיעשה חריץ אף שאפשר לגרור בשום פעם בלי חריץ נמי מיקרי פ"ר כיון שא"א מבלי שיעשה גם מעשה האיסור דהיינו החריץ והחפירה ועושה עתה ב' מעשים בפעולה אחת של הגרירה (א') שגורר ממקום למקום (וב') שחופר משא"כ אז כשעושה מעשה האיסור בלי מעשה היתר לא נעשה מעשה החפירה כלל, ואין לומר בזה שהוא הולך לעשות רק מעשה ההיתר והאיסור בא ממילא דילמא להיפך הולך לעשות מעשה האיסור ומעשה היתר בא ממילא שהרי גם האיסור הוא מעשה משא"כ בנועל ביתו לשמרו שאפשר לנעול בשום פעם בלי צידת צבי רק עכשיו שהצבי שם ניצוד ממילא גם הצבי ולא נתחדש עכשיו ולא ניתוסף בפעולה זו של נעילה שום דבר מאלו לא הי' שם צבי שום מעשה יותר ואינו עושה בידיו יותר בנעילתו ממה שעושה נעילה באין שם צבי אז שפיר אמרי' הוא הולך לעשות מעשה הנעילה שהוא מעשה היתר באין שם צבי והלא גם עתה אינו עושה יותר וצידת הצבי בא ממילא והוי כמו ריח של ע"ז דאינו מזיק הפ"ר כסברת הפנ"י הנ"ל, משא"כ בגורר שכתבתי לעיל אין לומר שהולך לעשות מעשה היתר והאיסור בא ממילא שהרי מעשה זו שנתחדש וניתוסף עכשיו בגרירתו דהיינו התפירה לא הותר מעולם רק מעשה אחרת גרירה בלא חפירה וכיון שעושה מעשה האיסור בידים עכשיו אסור פ"ר כיון שעתה אינו יכול לעשות מעשה היתר בלי מעשה האיסור. וזה שכתב דכל מעשה שאפשר לעשות זולת הפ"ר אז אפי' עביד אותו מעשה בעצמה בפ"ר שרי כי לא מכוין לעשו' בפ"ר, אבל אם עושה בפ"ר מעשה חדשה שלא הי' עושה בלא הפ"ר אף שעושה גם המעשה שהי' יכול לעשות בלא הפ"ר לא שרי' בפ"ר:

ומעתה י"ל דהרשב"א והריא"ז לדבר אחד נתכוון דמשו"ה שרי בנועל ביתו ונמצא צבי ניצוד בתוכו משום דהוי כמידי דממילא כריח ע"ז וכמו"ש רק דהרשב"א הוסיף דא"כ

דהוי כמידי דאתי ממילא בלא מעשה א"כ מותר אפי' במתכוין דכונת הלב בלי מעשה ליכא איסורא וכדס"ל לאביי שם בפסחי' בל"ב אליבא דר"י דבלא אפשר שרי אפי' במתכוין מה"ט כמו"ש הפנ"י וה"נ הוי לא אפשר שהרי אינו יכול לגמור רצונו במעשה ההיתר בלי הפ"ר דבא ממילא, ולפ"ז שפיר דן הרא"יז ק"ו מדברי הרשב"א שמתיר באופן זה אפי' במתכוין מכ"ש באין מתכוין:

ואל תשיבנו הא שם בפסחי' פסקי' הלכתא כרבא כמו"ש שם הרי"ף והרא"ש וא"כ אפי' לל"ב אסור לא אפשר וקמכוין אפי' במידי דממילא ואיך התיר הרשב"א אפי' במתכוין הא ליתא די"ל דוקא התם אסור משום דגופו נהנה מריח ע"ז אף שהוא מידי דממילא וכדאמרי' בכריתות מתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה, אבל בעלמא במקום שאין גופו נהנה ס"ל לרשב"א דמותר במידי דממילא דכונה בלא מעשה ליכא איסורא במקום שאין גופו נהנה. ולפ"ז דברי הרה"מ נכונים דבצירוף ל"ש פ"ר דס"ל כסברת הש"ג הנ"ל דבמקום שלא נתחדש ולא ניתוסף שום דבר במעשה עם הפ"ר מאלו הי' עושה בלא הפ"ר שרי דהוי כמידי דממילא ולפ"ז במצרף כיון דאם אינו רוצה להניחו כמות שהוא ואין כאן גמר כלי שרי ממילא כי נמי רוצה להניחו כמות שהוא שרי אם אינו מכוין לצרף עתה ואי דהוי פ"ר לא איכפת לן, שהרי לא ניתוסף ולא נתחדש שום דבר מעשה במה שעושה האיסור וגומר הכלי מאלו לא הי' עושה האיסור כגון שלא הי' רוצה להניחו כמות שהוא וא"כ הפ"ר הוי כאלו בא ממילא ושרי:

אלא דלפ"ז קשי' לי לשיטת הרשב"א שבריא"ז הנ"ל דבנועל ביתו לשמרו אפי' מתכוין לצידת הצבי נמי שר' משום דהוי כמידי דממילא וכיון שהעלינו לסברת הרה"מ דבמצרף נמי הו' כמידי דממילא אם הולך לעשות דבר היתר ג"כ כגון להפשיר מים, א"כ תקשה למה צריך לשנויי בפ' כירה כי פריך והלא מצרף ר"ש היא דשא"מ מותר, והלא אפי' כרבי אתי' ולדידי' שרי' אפי' מכוין גם לצרף משום דהוי כמידי דממילא ושרי' אליבא דאביי ללישנא בתרא בפסחי' דס"ל אליבא דר"י לא אפשר וקמכוין שרי, ואפי' למה דקי"ל שם כרבא דאפי' לר"י לא אפשר וקמכוין אסור מ"מ הא העלינו לעיל לשיטת הרשב"א דזה דוקא במקום שגופו נהנה אבל במקום שאין גופו נהנה שרי מידי דממילא אפי' במתכוין אליבא דכ"ע וא"כ מתני' אתי' אליבא דכ"ע בין כר"י ובין כר"ש ואפי' במתכוין נמי שרי משום דהוי כמידי דממילא דשרי לדעת רשב"א לפמ"ש אפי' במתכוין:

ומכ"ש דקשה טפי לאביי דאיהו גופא מרא דשמעתא שם בפסחים לל"ב דלר"י לא אפשר וקמכוין שרי במידי דאתי' ממילא אפי' במקום שגופו נהנה כגון ריח ע"ז וכ"ש במקום שאין גופו נהנה וא"כ למה אמר שם בשבת ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים

כל עיקר מפני שמצרף ור"י היא וכו' והלא לר"י דלא אזיל בתר כונה שרי הכי אפי' במתכוין כיון דהוי כמידי דממילא לסברת הרה"מ, ולא שייך הכא לתרץ כמש"ל דבשבת הא מותר לר"י דשא"מ מה"ת וא"כ שפיר אזיל בתר כוונה ואפ"ה מדרבנן אסור דשא"מ דכ"ז הוא רק אם אנו צריכי' דוקא ללישנא בתרא דפסחי' שם לאביי אליבא דר"י אבל לפמ"ש הרשב"א כן להלכתא וע"כ אנו צריכי' לחלק כמו"ש דבמקום שאין גופו נהנה שרי מידי דממילא אליבא דכ"ע ודאי קשה כנ"ל:

ויותר קשה דפריך שם לשמואל לצרף לכתחילה מי שרי כלומר מי שרי לצרף בכונה ולשיטת הרה"מ והרשב"א הנ"ל שפיר י"ל דשרי אפי' במכוין כנ"ל וא"כ מה מתמה בפשיטו' כל כך ולצרף לכתחילה מי שרי כאלו לא הי' שום סברא לומר כן:

אכן נראה דלק"מ דהנה תוס' ביומא ד"ה הני מילי הקשו על רש"י דלא גריס אין שבות במקדש רק כיון דמלאכת צירוף דרבנן מותר דשא"מ אפי' במדינה לר"י והלא אביי גופא אמר בפ' כירה דמיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ור"י הוא דאמר דשא"מ אסור, ותי' דמיחם שהוא כלי וצירוף שלו הוא גמר מלאכתו הוי דאורייתא אבל צירוף עששיות שאינן כלים ועומדי' לעשות מהן כלים לבסוף הוי דרבנן, מבואר מדבריהם דאפי' במקום דמותר לצרף מה"ת דל"ש בי' גמר כלי, מ"מ אסור הצירוף מדרבנן ולפ"ז במכוין לצרף ל"ש להתיר משום דהוי כמידי דממילא דאי אפשר לומר דהוי כמידי דממילא אלא אם אפשר לעשות בשום פעם מלאכת ההיתר בלי איסור צירוף כמש"ל אם אין דעתו להניחו כמות שהוא אבל אם מדרבנן אסור אפי' אין דעתו להניחו כמות שהוא א"כ אינו יכול לעשות בשום פעם מלאכת היתר בלי מלאכת איסור והכל ענין אחד לא הוי כמידי דממילא ושפיר אסו' במתכוין ולהכי בעי לאוקמא דוקא כר"ש דדשא"מ מותר ובאין מתכוין דוקא:

ואין להקשות א"כ הדק"ל מה מהני שאין מתכוין הא הו' פ"ר שודאי יצרף לדעת הרה"מ די"ל דס"ל להרה"מ כמו"ש בתרומות הדשן סי' ס"ד דבאיסור דרבנן מותר דשא"מ אף דהו' פ"ר והביא ראי' מתשובת מוהרם שבמרדכי פ' הזורק עיי"ש ועיי' במג"א סי' שי"ד סק"ה ובטו"ז סק"ב ולפ"ז לענין מלאכת צירוף שהוא דרבנן ל"ק כלל שהוא פ"ר רק דהי' ק' להרה"מ מצד מלאכת צירוף של גמר כלי שהוא דאורייתא מה מהני שהוא דשא"מ הא הוי פ"ר וע"ז תי' שפיר כמו שביארתי לעיל:

אלא אי קשי' הא קשי' שם ביומא למה צריך אביי לאוקמא באין מכוין לצירוף הא אפי' במתכוין שרי משום דהוי כמידי דממילא כנ"ל ושם לא שייך לתרץ דעכ"פ אסור במכוין

משום איסור מלאכת צירוף דרבנן דלענין זה לא הוי כמידי דממילא כמו"ש ושפיר אסור במתכוין דהא שם אי ליכא רק איסור דרבנן שרי בלא"ה משום דאין שבות במקדש:

לכן נ"ל לחדש סברא אחת עיי' תשו' נוב"י מהדו"ק חלק יו"ד סי' נ"ה שכתב לתרץ מה שמקשין למ"ד ווסתו' דרבנן איך יפרנס משנה דשבועות די"ג הי' משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופי' מיד חייב מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו דא"א לאוקמא אלא כדמוקי לה שם בגמ' די"ז בסמוך לוסתה, דבאין סמוך לוסתה לא משכחת חיוב חטאת אכניסה ואפרישה דהא אכניסה אנוס הוא ובברייתא שם תני דחייב שתים, ואי נימא דוסתות דרבנן א"כ תקשי אפי' בסמוך לוסתה אנוס הוא דהא מה"ת מותר לשמש, ואי דאסור מדרבנן האיך אפשר לחייב חטאת ע"ז ותי' הנוב"י כיון שעכ"פ מדרבנן אסור ומחויב לפרוש ממנה שוב אינו אנוס לשמש עמה וממילא חייב חטאת על שגגתו ששימש עם הטמאה ודאי עיי"ש ועיי' צל"ח פסחי' ד"ו בסוגי' דבודק צריך שיבטל כתב ג"כ סברא זו בדעת הרמב"ם פ"ג מה' חמץ ה"ח דודאי אי לא תקנו חכמים ביטול אין לו אפי' עבירה בשוגג אם יש חמץ שאינו ידוע בביתו דכיון שבדק ולא מצא אנוס הוא אבל כיון שחכמים תקנו לבטל ולא ביטל שוב אינו אנוס ועשה עכ"פ עבירה בשוגג מה"ת אם הי' לו בביתו חמץ שאינו ידוע עיי"ש:

ולפ"ז נ"ל דאפי' לשיטת הרשב"א הנ"ל אם אחד מטיל עששיות שרוצה להניחם להשתמש בהם כמות שהן דשייך בהן צירוף מדאורייתא משום גמר כלי, במניחה לתוך צונן להפיג צינתן חייב מה"ת משום מצרף, דדוקא אם הולך לעשות דבר היתר, שפיר אמרי' דעל דבר ההיתר הוא אונס ולא ניתוסף במלאכת האיסור שום פעולה מאלו הי' עושה מלאכת היתר לבדה כגון אלו הי' הטלת עששיות לצונן באינו רוצה להניחם כך היתר גמור, אז הוי מלאכת האיסור כמידי דממילא ושרי אפי' במתכוין אבל כאן אפי' אם אינו רוצה להניחם כמות שהן דליכא משום גמר כלי אפ"ה איכא איסור דרבנן וא"כ כיון שגם מלאכת היתר אסורה מדרבנן מיהת שוב אינו אנוס עלי' וממילא חייב על מלאכת האיסור מה"ת ולא הוי כמידי דממילא רק כאפשר וקא מכוין ועיי' בלשון הריא"ז דוקא שבאותו המעשה דעביד פ"ר אינו עושה דבר היתר עמו אבל אם באותו הפ"ר עושה גם דבר היתר עמו ומתכוין אף לדבר היתר נראה בעליל דוקא בדבר היתר שרי ולא כשיש איסור דרבנן דאז אסור אפי' מה"ת:

ומעתה יש לחדש דאפי' במקדש דאין שבות במקדש וא"כ איסור דרבנן מותר דממילא גם מה"ת שרי דהוי כמידי דממילא, מ"מ י"ל דהא דאין שבות במקדש הוא דוקא במקום שגם במדינה הי' נשאר השבות רק איסור דרבנן אבל במקום ששבות זה גורם במדינה

שיהי' אסור דאורייתא לא הותר כלל במקדש ושפיר צריך לשנויי דמותר דוקא משום שאינו מכוין:

אמנם נ"ל דסברא זו תלי' עיי' ברמב"ם פ"ח מה' בית הבחירה הי"ב כתב כסדר הזה היו עושי' בכל לילה חוץ מלילי שבת שאין בידם אור אלא בודקי' בנרות הדלוקי' שם מע"ש וכתב הכ"מ שם ואע"ג די"ל אין שבות במקדש משום דכהנים זריזין הם וטלטול הנר בשבת אינו אלא שבות שאני הכא דאפשר בנרות הדלוקי' מע"ש עיי"ש ולפ"ז כיון דהיכי דאפשר שייך שבות גם במקדש, אלא היכי דלא אפשר התירו משום צורך מקדש שפיר י"ל כיון דענין השבות שייך במקדש, לא התירו לצורך מקדש, אם השבות גורם איסור תורה אבל לדעת המ"ל שם דאפי' אפשר בענין אחר נמי אין שבות במקדש, דלא שייך כלל ענין שבות במקדש א"כ אין לומר דבמקוה שהשבות גורם איסור תורה לא התירו שבות במקדש, שהרי אין ההחלה לשבות כלל לחול כדי לגרום איסור תורה והדק"ל דלדידי ל"ש תי' הנ"ל:

והנה המ"ל שם הביא ראי' ממ"ש מהרי"א בכתביו סי' קנ"ד דשרי להקיש באצבעו בשבת לשתק התינוק והביא ראי' מהא דתנן ביומא די"ט ע"ב ביקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדא וכו' וא"ל דהתם הטעם משום אין שבות במקדש דא"כ הו"ל לתלמודא לאסוקי עלה דשרי מה"ט עיי"ש ועיי' בתשובותיו סי' ס"ב ואי נימא דבמקום דאפשר יש שבות במקדש א"כ איך אפשר לומר דשרי גבי פרחי כהונה משום אין שבות במקדש הא אפשר להקיצו בענין אחר אלא ודאי אפי' באפשר נמי אין שבות במקדש עיי"ש במ"ל:

והנה המהרי"א שם כתב ואע"ג דתנן בפ"ה דביצה דל"ו ע"ב ולא מטפחי' ולא מספקי' וכו' בשבת וביו"ט ועיי' תוס' ביצה ד"ל ד"ה בין מטפחי' מ"מ כה"ג שרי והנה לא ביאר דבריו למה שרי כה"ג אמנם מצאתי למג"א סי' של"ט ס"ק ב' שכתב דמשו"ה שרי גבי פרחי כהונה שהיו מכין להקיצו ולא הוי קול של שיר ועיי' בריש סימן של"ח בשם יש"ש כל משמיע קול שאינו מכוין לשמחה כגון שמש המקשקש לביה"כ וכיוצא בזה מותר, ויש לפרש כונתו דלא אסרו חכמים אלא לשיר אבל לא השמעת קול שאינו לשיר, ואף דהשיר ממילא בא מ"מ לא אסרו חכמי' אבל יותר נראה דכיון דלא מכוין לשיר שרי משום דדשא"מ מותר ויש להאריך ולפלפל בזה:

המורם מזה דאם אמרי' דשא"מ מותר כר"ש ל"ק אהא דפרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדא הא לא מטפחי' ולא מספקי' די"ל דשרי משום דשאינו מכווין לשיר ודשא"מ מותר, אבל אי דשא"מ אסור ע"כ התם טעמא דשרי משום דאין שבות במקדש ומוכח כדברי

המ"ל דאפי' במקום שהוא אפשר אפ"ה אין שבות במקדש, וא"כ אין השבות גורם איסור תורה גבי מצרף הנ"ל וממילא דשרי גבי מצרף הנ"ל אפי' במתכוין אבל אי יש לתרץ שם משום דשא"מ ולא מוכח כמ"ל אסור מצרף במתכוין כמש"ל ולפ"ז א"ש דבס"ד דמשני דשא"מ מותר, ע"כ הוצרך לשנות משום דשא"מ דבמתכוין אסור כנ"ל ובמסקנא דקאמר ה"מ בכה"ת וכו' דס"ל בכל התורה חוץ משבת דשא"מ אסור וא"כ גם בשבת אסור מדרבנן ומוכח כדברי מ"ל י"ל באמת דמותר במצרף אפי' במתכוין

ובהכי ניחא דבתוס' ישנים שסביומא הק' הא אמרי' בשבת פרק כירה מכבין גחלת של מחכות בר"ה וכו' משמע הא ברה"י אסור מדרבנן והכא שרי' להטיל עששיות חמות ותי' דאין שבות במקדש ולדבריו תקשי לכאורה א"כ גם בס"ד כי משני דשא"מ מותר היינו צריכין לטעמא דאין שבות במקדש וא"כ למה לא אמר מיד דשא"מ מותר ואין שבות במקדש כדאמר במסקנא האי ואין שבות במקדש, ולפי האמור א"ש דבס"ד הי' די לנו אם אין שבות במקדש היכי דלא אפשר וזה פשיט לכל אבל במסקנא רצה לחדש דאפי' במתכוין שר' וזה אינו רק אין שבות כלל במקדש אפי' באפשר כמו"ש להכי הוצרך לומר האי ואין שבות במקדש:

ולפ"ז נכונים דברי הרמב"ם בפ"ב מעבודת יו"כ הנ"ל שהרמב"ם קאי לפי המסקנא ורוצה להתיר אפי' במתכוין כנ"ל דוק שם בלשון הרמב"ם שלא כתב כלל שאינו מכוין לצרף להכי שפיר הוצרך לתת טעם משום אין שבות במקדש וכנ"ל והארכתי ג"כ לבאר דבריו בפי' המשנה שיסכים עם הנ"ל אך יען הארכתי יותר מדי אמרתי בזה תהי' שביתת קולמסי, ואני תפילה לטרא עלילה, וחונן לאדם דעה, יחנני בינה בכל שעה, ויראני מתורתו נפלאות עד קץ הפלאות וינחני בדרך אמת, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ללמוד תורה לשמה, עד נבא בעיר ד' שמה, אמן:

ואזכיר עוד קושי' אחת בענין זה התוס' ביומא דל"ד ובכתובות ד"ז ד"ה האי מסוכרייתא תמהו על פי' הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' שרי' אפי' לכתחילה ממפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור ודוקא משום צערא פטור ומותר אבל אי לאו משום צערא הי' אסור אע"ג דלא ניחא לי' בפה כלל דאי ניחא לי' מן הפה אפי' כי לא מתכוין נמי חייב עיי"ש ופלא בעיני דבשבת מ"ח אמרי' דפותח בית צואר בשבת חייב חטאת ופריך וכי מה בין זו למגופת חביות וכו' והק' בתוס' שם מאי קשי' לי' ממגופת חביות הא התם לכ"ע אינו חייב חטאת כדאמרי' בגמ' שבת קמ"ו ד"ת כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח אבל הכא פתח בית הצואר עשוי הוא להכניס ולהוציא ותי' דהכי פריך כיון דמחייבת חטאת בפותח בית הצואר משום דעשוי להכניס

ולהוציא א"כ נמי גבי מגופת חביות אם עשוי להכנס ולהוציא הי' חייב חטאת הלכך השתא כמי שאינו עשוי אלא להוציא הי' לו ליאסור מדרבנן ומשני זה חיבור וזה אינו חיבור שהמגופה אינה מן החביות ואפי' אם הי' עשוי נקב שבמגופה להכניס ולהוציא לא הי' חייב חטאת לכך שרי רבנן עיי"ש ועיי' במג"ש בשבת דצ"ד דלעשות לה פה היינו להכניס ולהוציא דהיינו להוציא ליחה ולהכניס אויר ואז חייב חטאת וא"כ להוציא ליחה הוי להוציא לחוד וא"כ אסור מדרבנן אטו להכניס ולהוציא אי לאו משום צערא, ולא דאסור מדרבנן משום שהוא פ"ר שודאי עושה פתח להכניס אויר ולהוציא ליחה דזה שרי אפי' לכתחילה כדעת הערוך כיון שאינו מכוין ולא ניחא לי' בפ"ר אלא דאפי' אם לא הי' ראוי כלל להכניס אויר אלא להוציא. ליחה הוי אסור מדרבנן אטו להכניס ולהוציא אי לאו משום צערא וצע"ג בעיני כעת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קכה

שיל"ת ב' אויפאלו ב' שמות תרמ"ה לפ"ק

שלומים מרובים כטל וכרביבים. לאהובי מחותני הרב הגאון כמו"ה זוסמאן אליעזר נ"י סופר האבדק"ק האלאש:

יקרת מכתבו קבלתי וד' ישלח דברו וירפאהו וכו' והנה אנכי הבאתי ראי' לדברי פמג"ד או"ח סי' שמ"ג דספי לי' בידים אינו אסור רק בדבר שאסור להגדול שנותן לקטן מדברי טו"ז יו"ד סי' שע"ג שכתב פי' כהנים גדולים ודלא כמ"ש כת"ס או"ח סי' ל"ה ופרו"מ נתקשה בדברי טו"ז איך יפרנס דברי רוקח שהביא ש"ך יו"ד רסי' שע"א ומג"א סי' שמ"ג דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס לאוהל המת משום דס"ס הוא ע"ש ות"ל כיון שהיא אינה בתורת אי' זה מותר ספי לי' בידים, והי' אפשר לדחות דטו"ז לא חידש רק דאין איסור מה"ת לספות בידים במי שאינו בתורת אותו איסור אבל עכ"פ מדרבנן אסור כמו בכל אי' אבל ז"א דא"כ לא צריך רוקח לומר דהוי ס"ס דהא גם ספק א' מותר דסד"ר לקולא, אמנם מ"מ נ"ל בזה תרי ותלת טעמי חדא דנ"ל סברא ישרה דוקא היכי דגדול יכול לעשות מעשה זו בהיתר וגם הקטן יכול לעשות מעשה האי' בלי נתינת הגדול אמרי' דבדבר שאין הגדול בתורת אותו אי' מותר לספות לקטן בידים אבל כאן כיון שהגדול דהיינו האשה המעוברת אינה יכולה לעשות מעשה זו בהיתר דכל זמן שנכנסת באוהל המת הרי היא מטמא את העובר וגם העובר א"י לעשות מעשה זו האסורה לו בלי האם אז הוי האם כאלו היתה בתורת אותו דבר וא"כ אסור ספי לי' בידים מן התורה:

ושנית נ"ל דכבר הק' מג"א סי' שמ"ג על רוקח הא טתרה בלועה אינה מטמאה כמבואר פ"ז דאהלות מ"ה וחולין ע"א ותי' בהגהות מהרב"פ פ סי' שע"א כיון דעובר ירך אמו הוי כא' מאיברי' ומקבל טומאה ע"ש ודבריו צריכין ביאור הא גם באהלות שם מיירי מעובר באשה שילדה תאומי' ויצא ראשון מת וקודם יציאת השני הוציאו הא' מן הבית ואח"כ יצא השני טהור אע"ג דנגע במעי אמו במת משום דטהרה בלועה אינה מטמאה אף דעובר ירך חמו אך הדבר פשוט עפמ"ש תוס' חולין נ"ח וב"ב מ"ז דלענין טריפות לא אמרי' עובר ירך אמו כיון שיש לו חיות בפ"ע וגם בשאר דברי' לא אמרי' ירך אמו רק כל זמן דאגיד בגופה אבל בביצים גמורות דלא אגידי בגופה לא אמרי' ירך אמו ע"ש וה"נ שם באהלות דמיירי בשעת לידה ושוב אין העובר אגיד בגופה ל"ש עובר ירך אמו וא"ש, ולפ"ז כיון דמצד עובר ירך אמו אתאי' עלה דהוי כא' מאיברי' א"כ שפיר יש בגופה חלק שהוא בתורת אותו דבר ואסור ספי לי' בידים או דהוי כאלו התינוק עצמו גדול ובר דעת שהרי הוא כאמו ואסור לטמאות עצמו וא"ש:

ושלישית נ"ל דהרי מבואר בטו"ז או"ח שמ"ג בדעת הטור דס"ל בטומאת כהני' דאב מחויב אפי' להפרישו מה"ת אבל ב"ד ואחרי' אין איסור רק ספי לי' בידים וא"כ שפיר י"ל דעל אחרי' אין אי' בספי' לי' בידים רק על כהנים שהם בתורת אותו איסור אך כ"ז באין לו אב אבל רוקח מיירי באשת כהן שהבעל חי והיא אשת כהן ואב מצווה אפי' להפרישו מה"ת דס"ל כדעת הטור וא"כ ב"ד ממחי' ביד האב להפרישו ועיי' ב"י רסי' שמ"ג ובש"מ נזיר כ"ט ושפיר אסורה ליכנס אי לאו משום ס"ס:

ורביעי בקודש נ"ל למה דמשמע מלשון טו"ז סי' שע"ג דוקא אחרי' שאינם ב"ד אין אי' בספי לי' בידים אא"כ הם כהני' שהם בתורת אותו דבר אבל על הב"ד יש אי' שלא לטמאות אותן ביד אפי' הב"ד ישראלי' ואפשר משום דכתי' וקדשתו וזה חיוב על הב"ד וקדשתו בע"כ ודפנו וא"כ באשת כהן אין הב"ד מניחי' אותה ליכנס באוה"מ דלא ליספי ב"ד בידים לתינוק ולא שרי רק משום דיש ס"ס ויש לתאריך בזה ואין הזמן מסכים:

וחמישיתו אוסיף עלי' דרמב"ם פ"ג מאבל הלכה ה' כ' המטמאה את הכהן אם הי' שניהם מזידין הרי הכהן לוקה וזה שטמאו עובר על לפ"ע לא תתן מכשול הי' הכהן שוגג וזה שטמאו מזיד ה"ז שטמאו לוקה מבואר שכשם שיש אי' על המיטמא כך יש אי' על המטמא ועי' לח"מ שם וא"כ א"ש דאף דאשת כהן אינו בתורת מיטמא ומותרת לטמאות העובר מצד ספי לי' בידים מ"מ אסורה ליכנס באוה"מ משום איסורא דידה שהיא מטמא כהן וזה אסור גם לישראל אם הכהן שוגג בלי טעמא דלפ"ע וכאן העובר

שוגג וא"ש ואולי בזה נדחו דברי טו"ז לגמרי כיון דגם ישראל בתורת מטמא אף שאינו בתורת מיטמא מ"מ מקרי איתי' בתורת אותו אי' וא"כ אסור גם בישראל ספי לי' בידים:
ותמי' בעיני על טו"ז או"ח סי' שמ"ג שהק' על ב"י אם צריכותא לאו דוקא והוי ב' כתובי' נמי קשה לכתוב נבילה וחד מיניהו ולא יהי' לנו צריכותא ונצרך לומר דהוי ב' כתובי' וכו'. והוא פלא דא"כ לא נדע באידך שנים דכתיבי דמצווין להפרישו דהא יהי' ב"כ ואין מלמדין וע"כ הוצרכה תורה לכתוב הני ב' דבהו נמי ב"ד מצווין להפרישו בשלמא ב"י הק' שפיר אם הצריכותא טוב ומלמדין לא נכתוב רק נבילה וחד מיניהו ויהי' צריכותא ומלמדי' וא"כ נדע בכל התורה שהדין כן ולמה נכתבו אידך ב' אבל לפי קושי' טו"ז דיהי' שני כתובי' ואין מלמדין לא נדע באידך שנים דמצווין להפרישו וע"כ נכתבו משום דבאמת בהו נמי מצווין להפרישו וצ"ע:
ופמ"ג שם הביא קושי' הא כיון דלדעת ב"י הו' ב"כ ואין מלמדין א"כ בנבילה באמת אין ב"ד מצווין להפרישו ואפי' ספי לי' בידים שרי ומה קושי' נכתוב נבילה הא בנבילה באמת אין הדין כן אבל ב"י הק' שפיר אי מלמדין וגם בנבילה הדין כן א"כ נכתוב נבילה וחד מיניהו ע"ש, ונ"ל עפ"י קושי' שהביא בספרו המקנה ח"ב כ"ל פ"א לר"מ דס"ל בט"ז כ' דאו מכור לנכרי אתי להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי והק' תוס' שם וכי אם יש לאדם חפץ למכור יתננו לגר קודם שימכרנו לנכרי וכו' ותי' דנבילה שלא הי' שווה לישראל אלא דבר מועט שלא היו נכרי' מצוי' ביניהם וכו' א"כ מוכח דספי לי' בידים אסור דאל"כ גם לישראל שווה הרבה ליתנו לקטן וא"כ ל"ל קרא דספי לי' בידים אסור, ולפענ"ד לק"מ לפמ"ש פרמ"ג סי' שמ"ג דבספי לי' בידים איכא מלקות וא"כ צריך קרא למלקות דאי ילפי' מנבילה הוי רק לאו הבא מכלל עשה או איסורא בעלמא ואין לוקי'
מיהו נ"ל דהשתא דאיכא הני תלתא קרא אפי' הוי ג' כתובי' ואין מלמדין ועיי' נוב"י דאדרבה מלמדין דבעלמא אין הדין כן ולא נילף מנבילה אבל עכ"פ בנבילה גופא דמוכח קרא דספי לי' בידים אסור שפיר ילפי' מהני ג' דאפי' מלקות נמי איכא דאינו רק גילוי מילתא בעלמא ועיין ר"ן חולין צ"ח לענין מלקות טע"כ אך משם יש לחלק דהתם טעמא משום דאהדרי' לאיסורא קמא ע"ש אבל בלא"ה א"ש דמדהקדי' קרא נתינה דגר גלי קרא דנבילה ילפי' מהנך תלתא דכתי' בהו בהדי' לאו בספי לי' בידים ועיי' תוס' פסחי' כ"ח ע"ב ד"ה ר"ש והארכתי בביאורו במקומו ועיי' ב"מ דף פ"ז, ולפ"ז שפיר הק' טו"ז ליכתוב נבילה וחד מיניהו ולהוי ב"כ דהא השתא נמי דלא כתי' נבילה והוי הנך ג' כתובי' ואין מלמדי' מ"מ על נבילה מלמדין ואיכא לאו ומלקות בנבילה ול"ק קושי' פמ"ג אבל קושייתי הנ"ל צ"ע ליישב:

אבל קושטא קאמינא דקושט' הנ"ל לא נהירא לי דאפי' אי ספי ני' בידים מותר מה"ת מ"מ מדרבנן אסור ואפי' הקטן עצמו אם אוכל איסור בקטנותו טוב לעשות תשובה כשיגדל כמ"ש רמ"א סוס"י שמ"ג בשם פסקי מהרא"י ועיי' סנהדרין נ"ה שהביא מג"א שם סק"ד ועיי' ביו"ד סוס"י פ"א דאפי' המינקת לא תאכל דברי' אסורי' לפ' שמזיק לתינוק בזקנותו ועיי' ש"ך סקכ"ו דאפי' מאיסור דרבנן צריך האב להפרישו מה"ט וא"כ לא הי' נותני' נבילה לקטני' ואינו שוה הרבה משום זה ועיי' רמב"ן פ' משפטי' בפסוק ויצאה אשתו עמו אעפ"י שאב אינו חייב במזונות אשתו ובניו מה"ת מ"מ כיון שדרך כל הארץ לפרנסם חייבה תורה את האדון בזה וה"נ אף שמה"ת מותר ספי לי' בידים מ"מ כיון שאין דרך ישראל לתת נבילה לקטנים אינו שוה הרבה בשביל זה ושפיר הקדימה תורה נתינה דגר וסמכה הדין על מנהג העולם כמו שסמכה חיוב האדון במזונות אשה ובנים של עבד על מנהג העולם כמ"ש רמב"ן הנ"ל:

ועוד לפמ"ש טו"ז יו"ד סי' קי"ז דסחורה בדברי' אסורי' אסור מה"ת א"כ אין רשאי לקנות ממנו להאכיל לקטני' ורק נזדמן שרי וא"כ אינו שוה הרבה דאפי' תרומה אמרינן בכמה דוכתי דנמכר בזול משום שאינו ראוי אלא לכהני' מכ"ש כאן שאינו ראוי למכור לישראל כלל רק להחזיק לעצמו דאינו שוה הרבה וגם אפשר דקרא מיירי דאין לבעל הנבילה קטן להאכילו ועוד למ"ש טו"ז שם דהא דאסור מה"ת היינו משום דילמא אתי למיכל א"כ נהי דבנזדמן שרי למכור אבל להחזיק בביתו להאכילו לקטני' י"ל דאסור מה"ת משום דילמא אתי למיכל וא"כ אינו שוה הרבה לקטני' וא"ש:

ואמת כי לפי דברי טו"ז הנ"ל יש ליישב גוף קושי' תוס' ע"ז הנ"ל ועיי' תוס' סוכה ט"ל שהביא שם דודאי בדבר המותר אם יש לו חפץ למכור ל"ש להקדים נתינה דגר ואפילו נתינה דישראל כמ"ש תוס' בע"ז שם אבל נבילה דאסור לקנות כדי להרויח ולמכור רק בנזדמן התירה תורה ונתנה רשות למכור שפיר י"ל דלא שרי אלא באינו יכול לתתם לגר דאם ישליכנו לאשפה אית בי' משום בל תשחית כיון דמותר בהנאה אבל ביכול ליתן לגר לא התירה תורה מכירה אפי' בנזדמן דילמא ישהנו עד שימצא קונה ביוקר ואתי למיכל ואפילו מותר למכור אפילו ביכול ליתן לגר מ"מ אין חידוש אם נתינה דגר קודם, הכ"ד מחותנו ידידו ואוהבו הנאמן הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה קכו

עוד להגאון הנ"ל נ"י

מכתבו קבלתי ומה שהתפלא עמ"ש בתשו' הקודמת בדעת טו"ז דדוקא כהן אסור לטמאות כהן קטן לפי שהוא בתורת אותו דבר אבל ישראל מותר לטמאותו בידים אבל ב"ד אפי' ישראלי' אסורי' לטמאותו משום דכתי' וקדשתו דפנו והשתומם מהו גדר ב"ד ולפענ"ד פשוט דמומחי' וסמוכי' דבני עישוי נינהו נקראי' ב"ד ומצווין וקדשתו דפנו בע"כ ומ' שאינו מומחה וסמוך אינו ב"ד דלאו בר עישו' הוא ועיי' כ"ז בחו"מ סי' א' ובאחרוני' שם ואולי עכשיו שלוחתיהו דקמאי עבדי' וכ"ע דין ב"ד עליהם ואולי רק גדול הדור או טובי העיר שהמחים ב"ד עליהם ועיי' בחו"מ סי' ב' ובזה סרה תלונתו מעלי:

ועמ"ש דאפי' אי ספי לי' בידים מותר מ"מ אין נבילה שוה הרבה להאכילה לקטני' דכמו דסחורה אסור מה"ת משום דילמא אתי למיכל לדעת טו"ז ה"נ אפי' בהזדמן אינו רשאי להשהותה הרבה בביתו ליתנו לקטני' משום דילמא אתי למיכל וכתב פר"מ שלא מצא דין זה דבהזדמן מחויב למכור מיד עכ"ד. אין זה חידוש שלא מצא דין זה דרק מסברא אמרתי כן אבל מ"מ נ"ל דודאי לפי האמת דספי לי בידים אסור ובדילי מיני' ל"ח דילמא אתי למיכל אפי' אינו מוכר מיד אבל אם יהא מותר להאכילו לקטן בידים שפיר יש חשש דילמא אתי למיכל ועי' תה"ד סי' קמ"ז ואו"ח סי' תרי"ב ס"י ובטו"ז שם. אבל מה דק"ל אפי' אסור לשהותה הלא יכול למכור ביום א' לישראלי' אחרי' בשביל קטני' תמהני הלא אחר אינו רשאי לקנות נבילה אפי' לקטנים משום אי' סחורה בדברי' אסורים דלקנות לא מקרי נזדמן:

תשובה קכז

עוד להגאון הנ"ל נר"ו

ע"ד השגתו עמ"ש דאחר אינו רשאי לקנות איסו' לקטני' משום איסו' סחורה בדברי' אסורי' דש"ך סי' קי"ז ס"ג העלה להלכה דמותר לקנות כדי להאכיל לפועליו עכו"ם ואפי' לרמ"א דאוסר היינו מדרבנן ולא מה"ת וא"כ לקטנים נמי מותר. ולפענ"ד גם הש"ך שהתיר הוא רק לפי האמת דסחורה בדברי' אסורי' הוא רק מדרבנן אבל אם הי' אסור מה"ת גם הש"ך מודה שהי' אסור לקנות לפועליו. ועונ"ל דדוקא לקנות להאכיל לפועליו לא מקרי להרויח אלא מניעת הפסד כמו נזדמן דהא יכול לומר צא ואכול נבילות וטריפות ואני פורע דאפי' בחמץ יש מתירי' באו"ח סי' ת"ן ס"ו ואפי' תאמר דהיינו בחמץ שהוא איה"נ ומ"מ הוא רק משום חומרא דחמץ ועי' ח"י שם סקי"א וביו"ד סי' קל"ג ומשו"ה אי נימא דבביתו מחויב לקנות להם בשר כשר הוא מפסיד מכיסו ולהכי שרי אבל להאכיל לקטני' שדרכו לזונם ומוטלי' עליו ועי' רמב"ן ריש פ' משפטים ותמיד

מאכילם כשרות אם קונה דברים אסורים להאכילם ודאי מקרי הרוחה ולא דמי לנזדמן ואסור. ובזה יבא שלו' ינוח על ראשו כנפשו ונפש מחותנו ידידו הדוש"ת באהבה: עמרם הק' בלוהם.

תשובה קכח

שיל"ת ב' אויפאלו ד' שופטים ב' דר"ח אלול תרמ"ט לפ"ק

שוכ"ט להב' המופלא ומופלג מלא פלג כה' יודא סווארץ ני' הלומד בק"ק פאקש:

שני מכתביו הגיעני והגם כי אהבתי להשיב לכל שואל ובפרט לצעירי ימים בזמן הזה להלהיב לבותם לתורה ולתעודה אבל הוא בא בארוכה ובעריכת שפתים וזה אינו עולה במאזנים ואין הזמן מסכים להשיב בדברי' שכבר הלכו בו נימושות רק אם יש איזה חידוש בביהמ"ד קושי' חמורה וכדומה ניתן להשבון אך יען בא בידים שרות הנני להשיב אבל בקצרה:

מ"ש ליישב קושי' על הגמיי' פכ"ט משבת אות מ' שכתב דהא דספי לי' בידים אסור הוא דוקא בלאו אבל במ"ע ל"ש ספי לי' בידים מ"ש וקשה מהא דפריך ביבמות מהאי דבן חבר כהן שרגיל לילך אצל אבי אמו ע"ה אין חוששי' שמא יאכילנו ת"ט מצא בידו פירות אין זקוק לו אלמא קא"נ אין ב"ד מצוין להפרישו ולהגמי"י מאי קושי' דילמא ת"ט דהוא אי' עשה אין מצוין להפרישו אבל באו"נ דהוא לאו מצווין להפרישו ותי' עפ"י תוס' פסחי' פ"ח שהקשו איך מאכיל פסח לקטן הא הוי שלא למנויו וספי לי' בידים אסור ותי' משום דילפי' מלא תאכלום ולא אסור אלא דומי' דשרצים ונבלות אבל כה"ג דאיכא חינוך מצוה שרי ע"ש והסביר דא' אין מצוין לא ניתנה תורה לקטני' והי' סברא חיצונה דאפי' ספי לי' בידים שרי אלא דגלי קרא לכן בעי דומי' דהתם ושפי' כתב הגמי"י דבעשה מותר לספות בידים אבל ביבמות פריך שפי' אי מצוין להפרישו דנתנה תורה לקטן א"כ אין לחלק בין מ"ע לל"ת אלו דבריו:

גוף התי' אינו כלום דגם אי מצוין להפרישו ילפי' רק מלא תאכלום אבל סברא החיצונה הי' דאין מצוין להפרישו ולו יהיבנא משום דמסברא לא נתנה תורה לקטן וגלי קרא דמצוין להפרישו אבל י"ל דוקא דומי' דהתם בל"ת ולא בעשה כמו סומא לדעת פמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ח ח"ג אות כ"ט ועי' נוב"י תנינא או"ח סי' קי"ב ומקנה קידושי' ל"א וכן להיפך אפי' אין מצוין להפרישו אפשר דנתנה תורה לקטן ומ"מ אין מצוין להפרישו דהרי אפי' גדול שעובר במזיד דעת דג"מ ביו"ד קנ"א דאין מצוין להפרישו ובשוגג דרשי' מקרא דלפ"ע אפי' ספי לי' בידים הי' מותר לקטן אף דנתנה לו תורה אי לאו משום לפ"ע.

אבל מה שרצה להסביר בזה תוס' פסחי' הוא דרך עיקש והלא תוס' כתבו משום דאיכא חינוך מצוה שרי לספות לי' בידים אי' לאו ואין זה ענין להגמי"י דשרי לבטלו בידים ממ"ע אף שאין עם ביטולו חינוך מצוה:

ודברי תוס' אינם צריכי' חיזוק והסבר ואם יש לשים תוך לדבריהם עפ"י מ"ש פסקי מהרא"י סי' ס"ב דה"ט דקפיד רחמנא דלא ליספי לי' בידים שלא ירגיל אותו לעבור עבירה וכיון שגדל יבקש לימודו ע"ש וא"כ בכה"ג שהוא חינוך מצוה אינו מרגילו בעברות אדרבה מרגילו במצות ולכי יגדל יהי' זה מצוה לאכול פסח כי אז יהי' למנויו ולא עבירה ולהכי שרי דמוטב יותר שיורגל בזה. וגוף הקושי' לא מצאתי בתה"ד בשום מקום שמדבר מענין זה וכמדומה עינו הטעתו שראה כן בא' מן האחרונים:

ומה שנ"ל בזה הוא עפמ"ש במק"א דאי מצוין להפרישו אז ילפי' מלא תאכלום דיש אי' על הקטן אלא דחס רחמנא עלי' דלא לענשי' וכדאמרי' בסנהדרי' נ"ה לפי שאינן בר דעת שלם ולכן ציותה תורה על הב"ד להפרישו אבל אי אין מצוין להפרישו אז אין על הקטן שום אי' וכדס"ל מעיקרא בסנהדרי' שם דתקלה ליכא אלא דילפי' מלא תאכלום דאסור לספות לקטן בידים והוא אי' שלנו כמו שאסור לנו לאכול כן אסור לנו להאכיל לקטן וכמו דדריש בירושלמי פסחי' בפ' כ"ש גבי חמץ ושרצים לא יאכל לעשות המאכיל כאוכל ופי' המפרש שמאכיל חמץ לאחרי' חייב כאוכל עצמו עיי"ש ועי' רמב"ן בחומש פ' מטות בפסוק ונשא את עונה אלא דהתם אפי' מאכיל לגדול הוי כאוכל עצמו וכאן דחז"ל דוקא במאכיל לקטן הוי כאוכל עצמו ובזה יובן מה שהק' ב"י סי' רס"ט על הגמי"י לשי' הסוברי' דאפי' באיסור דרבנן אסור ספי לי' בידים איך מותר להטעים לקטן ע"ש ודבריו תמוהים הלא אין כאן אי' דרבנן רק שלא לטעום קודם קידוש כמבואר פסחים ק"י ובאו"ח סי' ער"א והיינו במי שמחויב בקידוש אבל בקטן לפי שיטת הגמי"י דמותר לבטלו בידים ממ"ע א"כ אין כאן חיוב קידוש כלל וכמאן דקדיש דמי כדאמרי' ע"ז כ"ז איתתא כמאן דמהילא דמי וא"כ אין כאן איסור דרבנן כלל אבל לפמ"ש א"ש דאי אין מצוין להפרישו א"כ בכל הלאוין אין שום איסור על הקטן ואפ"ה ספי לי' בידים אסור דאם נותן לו נבילה הוי כאלו הוא אכל נבילה וה"נ כיון שהוא אסור לאכול קודם קידוש אם נותן לקטן הוי כאלו שתה בעצמו קודם קידוש דאסור מדרבנן שהרי הוא מחויב בקידוש וא"ש:

ומיהו יש לדחות לפמ"ש מג"א סוס"י שמ"ג דאף דמותר לתת לו לשתות קודם קידוש אבל הא פשיטא דמ"מ מחויב לחנכם במ"ע כגון לעשות להם קידוש וכו' וא"כ שפיר

לאו כמאן דקדיש דמי ואיכא אי' דרבנן לאכול קודם קידוש ושפיר הק' ב"י הא גם באי' דרבנן אסור ספי לי' בידים:

אמנם הגם שאין ראי' זו מכרעת אבל מ"מ מסברא נ"ל כמ"ש ולפ"ז אני אומר דכך הוא סברת הגמי"י בשלמא באי' לאו אפי' אוכל מאה פעמים עובר בכל פעם על הלאו שפיר אמרי' דספי לי' בידים אסור דבשעה שמאכיל לקטן הוא עובר כאלו אכל הוא שעובר אבל במ"ע כיון שקיים פ"א שוב אינו מבטל מצוה זו כמו בקידוש א"כ א"א לומר דאם מבטל הקטן ממ"ע הוי כאלו הוא ביטלו ולא קידש ז"א דגם אם הוא עצמו מבטל אין בכך כלום כיון שכבר קיים מ"ע זו וקידש דהרי אינו יכול לבטלה רק פ"א ומטעם ערבות דאם הקטן לא קידש הוי כאלו הוא לא קידש כמ"ש ר"ן ר"ה כ"ט הא ל"ש בקטן דאינו בכלל ערבות עי' רא"ש ברכות כ' ודג"מ סי' רע"א:

ולפ"ז מיושב קושי' הנ"ל בתרתי חדא דבאי' עשה שיכול לעבור מ"פ אם נותן לקטן הוי כאלו הוא אוכל ת"ט ושם ביבמות הוי אי' עשה לא מ"ע ופריך שפי' ושנית דכל הנ"ל שייך רק אי אין מצווין להפרישו אבל אי מצוין להפרישו דיש אי' על הקטן אז יש עליו. גם חיוב מ"ע וכן כ' להדיא ב"י אהע"ז סי' א' בשם מ"כ ע"ש ושם ביבמות איירי אי מצוין להפרישו ומודה הגמי"י דאפי' במ"ע מחויב להפרישו וא"ש, וד' ינחנו בדרך אמת ויחדש עלינו שנה טובה כנפש החותם בברכת שנה טובה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קכט

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' יברכך ד' וכו' תרנה"ל. **שוכ"ט** לבני יקירי הרבני החו"ב, צח ונקי, כמו"ה יודא צבי ני' בק"ק ש' פאטאק וכאל"ש:

אחרי עבר עלינו החג הקדוש זמן מתן תוה"ק וכו' ועל הקושיות אשר ערכת לפני הנני להעמידך על האמת. הפלאת על מאי דאמרינן בשבת ע"ג נתכוין לזרוק ב' וזרק ד' וכו' אבי' אמר חייב מהא דאמרי' בשבת ה' ע"ב המפנה חפצי' מזויות לזויות ונמלך עליהם והוציאן פטור משום שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ואבי' משמע שם דג"כ ס"ל הכי וגם נראה דהלכה פסוקה היא דפריך מינה בכ"מ ע' כתובות ל"א וליכא מאן דפליג עלה א"כ הכא אמאי חייב הא לא היתה עקירה משעה ראשונה לזרוק ארבע:

דע בני כי ההפרש שהוא בין שוגג למתעסק הוא כך דשוגג היינו שמתכוין לעשות מעשה איסור זה שעשה רק שגג שאין זה איסור כגון שנתכוין להוציא מרה"י לרה"ר ונתכוין למעשה הוצאה זו שעשה רק שכח שהיום שבת או קסבר שמעשה זו מותרת

אבל אם שכח שיש אצלו דבר והוציאו בשבת פטור מחטאת יען לא נתכוין לעשות מעשה זו שעשה ועי' ב"ק כ"ו ותוס' שבת י"א ד"ה שמא וכ"מ פ"א משבת ה"ז. וכן נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך אותו רק שכח שהיום שבת או שגג שמלאכה זו מותרת מקרי שוגג וחייב דהא נתכוין לעשות מעשה אי' זו שעשה אבל נתכוין לחתוך תלוש זה וחתך מחובר אחר מקרי מתעסק גם לדעת רש"י בשבועות י"ט כיון שלא נתכוין כלל לעשות מעשה זו שעשה ולתוס' שם אפי' נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר פטור משום שלא נעשית מחשבתו והיינו אף דנתכוין לעשות מעשה כמו מעשה זה שעשה מ"מ לא נתכוין לעשות מעשה זה שעשה ממש ובנתכוין להגביה את התלוש זה ותלשו או חתכו לכ"ע פטור דהוי מתעסק דהא לא נתכוין כלל לעשות מעשה זו שעשה לחתוך ולתלוש מן המחובר ובנתכוין לחתוך את תלוש זה ונמצא מחובר פליגי אביי ורבא בשבת ע"ב ובכריתות י"ט דלרבא פטור דס"ל דחתיכת מחובר הוא מעשה אחר לגמרי מחתיכת תלוש וא"כ לא נתכוין לעשות מעשה זו שעשה ופטור משום מתעסק והיינו דהא לא נתכוין לחתיכא דאיסורא דחתיכא שהיא אסורה הוא לגמרי מעשה אחר ועי' תוס' כריתות י"ט ד"ה דהא ולאביי חייב דהא מכוין לחתיכה וא"כ מ"ל חתיכת תלוש או חתיכת מחובר מקרי מעשה א' אלא שזו אסורה וזו מותרת ושפיר מקרי מתכוין למעשה שעשה:

ולפ"ז במפנה חפצי' מזויות לזויות דבמלאכת הוצאה הוא בעקירה והנחה והרי בעקירה לא נתכוין כלל למעשה זו שעשה דהיינו להוציא מרה"י לר"ה שהוא מעשה הוצאה והוי מתעסק לגבי חצי המלאכה שהוא עקירה ולהכי פטור אבל גבי נתכוין לזרוק שתים וזרק ד' ס"ל לאביי דזה מקרי מתכוין למעשה שעשה דהא נתכוין לעשות עקירה והנחה ממקום למקום בר"ה אלא שלא נתכוין לשיעור האסור ונעשית מחשבתו דיש ב' בכלל ד' וכמו שפירש"י שם ורבא ס"ל דמעשה זריקת ד' הוא מעשה אחרת מזריקת ב' וא"כ לא נתכוין למעשה שעשה והוי מתעסק ופטור ולק"מ:

ובזה תבין דל"ק ג"כ מה שהקשית בדף ע"ב בלחתוך את התלוש וחתך את המחובר בין אי גרסי' רבה אמר פטור מהא דמנחות ס"ד דרבה ס"ל דאזלי' בתר מעשיו ולא בתר מחשבתו בין אי גרסי' רבא אמר חייב דרבא ס"ל במנחות שם דאזלי' בתר מחשבתו. ולפמ"ש תבין דבר לאישורו דבהאי דשבת ע"ב אי ס"ל לרבה דפטור היינו משום דס"ל דזה מקרי לא נתכוין למעשה שעשה דהא מעשה שהוא נתכוין לה היא מעשה אחרת לגמרי שהיא היתר לכ"ע כמ"ש תוס' בכריתות הנ"ל אף שבאמת עשה מעשה אי' פטור אבל שם במנחות במתכוין להעלות דגים והעלה דגים ותינוק הרי נתכוין למעשה שעשה

וגם נתקיימה מחשבתו שהעלה דגים אלא שהוא נתכוין לעשות מעשה זו באופן שהיא אסורה ועשאה באופן שהיא מותרת וס"ל דאזלי' בתר מעשיו דבאמת לא עשה איסורא ולכן פטור אף דנתכוין לעשות מעשה שעשה הי' לעשות זו באופן שהיא איסורא כיון שבאמת לא עשה אי'. ואי רבא ס"ל בשבת ע"ב דחייב והיינו משום דס"ל דזה מקרי מתכוין למעשה שעשה כיון שנתכוין לחתיכה בעלמא ולא הוי מתעסק אבל במנחות שם נתכוין לעשות מעשה שעשה שהעלה דגים ונעשית מחשבתו שפיר לא הוי מתעסק וחייב אף שלפי האמת עשה באופן שמעשה זו מותרת מ"מ אזלי' בתר מחשבתו שחישב לעשות מעשה בעצמה באופן שהיא אסורה והוי כמו הושיט ידו להעלות בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה שצריך כפרה ועי' תוס' שבועות כ"ח סד"ה אמר רבא ואין הענינים דומי' והפוך בה והפוך בה וקשרם על לוח לבך כי אין בזה חידוש רק להבין דבר על בוריו. ובזה תנוח דעתך. אביך הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם ב"ק הנ"ל.

תשובה קל

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו א' ואתחנן תרנ"ה לפ"ק. **שבוע** העברה קבלתי במרחץ מכתבך עם ח"ת ומה שהקשית בשבת צ"א דבעי זרק כזית תרומה לבית טמא מהו דמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת וכ' ותמהת נהי דבשעת הנחה מצטרף האי' זית להאי פחות מכביצה ואיכא הנחה חשיבא מ"מ בשעת עקירה לא הי' כשיעור וליכא עקירה חשיבא ואינו חייב עלי' כדמשמע מבעי' דרבא דלעיל יפה התבוננת בזה. ומה שנ"ל בזה הוא עפמ"ש נמ"י ב"ק כ"ג שהק' למ"ד אשו משום חיציו איתרבאי היכי שרי' ע"ש עם חשיכה להדליק הנר והוא דולק והולך בשבת וכו' ותי' דחיובו משום חיציו כזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתח"י באותו שעה נעשה הכל ולא חשבי' לי' מעשה דמכאן ולהבא דאי חשבי' לי' הו"ל למיפטרי' דאנוס הוא שאין בידו להחזירה וכו' וכן הדין לענין שבת דאי אתחיל מע"ש אתחיל וכמאן דאגמרי' בידים בהאי עידנא דלית בי' אי' חשיב ע"ש וה"נ משעה שזרק שאין בידו להחזירה הוי כמאן דאגמר בהאי שעתא גם הנחה וכאלו מצורף מהשתא לטומאה ושפיר הוי עקירה חשובה ג"כ וא"ש:

אבל מה שנ"ל יותר אמת הוא דהרי שיעור הוצאה אינה שוה בכל הדברי' כמבואר פ' כ"ג רק לפ"מ שדרך בנ"א להוציא כך לצרכו במקום הנחתו כ' שם צריך אילי' לא במקום עקירתו וא"כ א"צ שיעור רק במקום הנחתו אלא דצריך עקירה בדבר שבשעת עקירה

יהי' שיעור במקום הנחה ולפי"ז בהנך בעי' דרבא דלעיל הוציא חצי גרוגרות לזריעה ותפחה ונמלך עלי' לאכילה וכו' בשעת עקירה לא הי' כ"כ שיהי' בו שיעור אכילה בשעת הנחה שפיר י"ל דפטור ושפיר מיבעי' לי' וכן בהוציא כגרוגרות לאכילה וצמקה וכו' בין עקירה להנחה בשעה שצמקה לא הי' ראוי להיות כשיעור בשעת הנחה וכן בצמקה וחזרה ותפחה בשעת צמיקה לא הי' ראוי' להיות כשיעור בשעת הנחה אבל בזרק כזית תרומה לבית טמא כיון דבשעת עקירה הי' עתיד להיות שיעור חשוב בשעת הנחה שפיר הוי עקירה חשובה וחייב והבן זה:

ומה שהקשית בתוס' שם ד"ה כגון שכתבו ודוקא נקט כזית תרומה דאיכא אי' לאכלה בטומאה ותמהת מנ"ל דהאיבעי' משום דאסור לאכלה בטומאה דילמא האיבעי' הוא משום דאסור לטמא תרומה וכמ"ש רמב"ם פי"ב מתרומות ה"א ומיגו דמצטרף לאי' לטמא תרומה הוי נמי שיעור לענין שבת ולפ"מ שהביא מל"מ שם בשם תוס' דמטמא תרומה לוקה הי' מרויחי' דלא תקשי קושיתם מ"ש כזית תרומה מח"ז דהא במטמא תרומה לוקה. בזה לא דקדקת יפה דודאי משום דמצטרף האי פחות מכביצה למה שזרק לקבל טומאה אינו חייב על כזית שזרק משום שבת דהרי בהך פחות מכביצה לא עשה עקירה והנחה ולא הוצאה כלל אלא שהסברא משום שע"י הצירוף מקבל האי כזית טומאה והוי האי כזית לחודא שיעור חשוב לענין דאסור לאכלו בטומאה הוי האי כזית נמי שיעור חשוב לענין הוצאות שבת אבל לענין איסור, לטמאות תרומה הרי אין כזית הזה חשוב לקבל טומאה כלל אלא בהדי הפחות מכביצה ואיך יהי' שיעור חשוב לענין הוצאות שבת. ואפשר אין אי' כלל לטמאות כזית תרומה אם חולין משלימו לכביצה וכ"ש שאינו לוקה לדעת מל"מ בשם תוס' אלא אם מטמא כביצה תרומה ולק"מ:

ומ"ש ליישב קושי' תוס' הנ"ל מ"ש כזית תרומה מח"ז דהא בתרומה טמאה ליכא אלא אי' עשה וח"ש נמי אסור מה"ת. עפ"י דברי ב"י סי' תרי"ב בשם ראב"י דגם אם שלכד"א אסור מה"ת מ"מ ח"ש שלכד"א מותר דל"ש חזי לאיצטרופי למלקות. ולפי"ז אתה אומר דגם באי' עשה דליכא מלקות ל"ש חזי לאיצטרופי וח"ש מותר מה"ת. דע בני כי טעם זה אינו מפורש בב"י אבל כך שמעת ממני בשם רב א' ליישב קושי' שהקשו בריש ביצה דס"ל לב"ש שאור בכזית וחמץ בכותבות הא מסקי' בגמ' דדוקא לענין ביעור פליגי וא"כ מה נ"מ בהא דחמץ בכותבות הא אין לוקי' אב"י משום דהוי נל"ע או משום שאין בו מעשה וח"ש נמי אסור מה"ת ותי' עפ"י ב"י הנ"ל דכיון דב"י אין בו מלקות ל"ש חזל"א וח"ש מותר מה"ת. ואני דחיתי דבריו מתי' תוס' כאן דמ"מ כזית חמיר טפי שהרי זית הוא שיעור ללקות עליו בכ"מ וא"כ שפיר שייך חזל"א אפי' בלאו שאין בו מלקות כיון

דזית הוא שיעור ללקות עליו בלאו שיש בו מלקות ומ"מ תוס' בקושי' דל"ל האי סברא שפיר י"ל כמ"ש וכמדומה אמרתי כן בלעדינו מס' שבת לחדודי בעלמא:

אבל האמת אינו כן דסברת חזל"א הוא בא' משני פנים או משום דאמרינן איך אפשר לומר דח"ש הוא היתר הא אם תצרף אליו עוד ח"ש יהי' אי' ואיך אפשר ששני היתירי' אם יצטרפו יחד יהי' אי' ובב"ח חידוש הוא אע"כ דגם ח"ש אסור מה"ת, פן השני כיון דכזית בכא"פ דאו' א"כ איך נימא דח"ש מותר מה"ת ואיך אפשר כשאוכל אח"כ עוד ח"ש בכא"פ יעבור על לאו כיון שח"ש ראשון הי' היתר גם ח"ש השני הוא היתר אע"כ דח"ש אסור מה"ת, וכל הני שני טעמי' שייכי' גם בלאו שאין בו מלקות וגם באי' עשה ושפיר הק' תוס' וגם שם בביצה קושי' אחרוני' במקומה, אבל בהאי דראבי' שכתב ב"י ל"ש הני תרי טעמי דנהי דאמרי' דמשום חזל"א כפן הא' הוא אי' היינו מצד המאכל אבל אכתי הוא היתר מצד האוכל דהוא שלכד"א ועיי' חת"ס יו"ד סוס"י קי"ד וע"כ צ"ל כפן הב' הואיל וחזל"א בכא"פ לאיסורא גם ח"ש אסור וז"א דמאן יימר דהל"מ כבא"פ הי' בשלכד"א הא הל"מ לא הוי אלא בכד"א אבל שלכד"א באמת אינו אסור אלא אם אוכל כזית בב"א ולא בכא"פ וא"כ ל"ש חזל"א ושפיר ח"ש שלכד"א מותר:

וזאת שנית נ"ל דבשלכד"א ל"ש חזל"א דנהי דאסור מה"ת דכיון דאכלי' אחשבי' לאכילה ולא אמרי' בטלה דעתו אצל כל אדם מ"מ ל"ש לומר דחזי לצרף שיאכל עוד ח"ש שלכד"א דהא לא חזי שאין דרך אכילה כן ובשביל שעשה פ"א שלא כדרך לא יעשה עוד שלא כדרך ועיי' פלתי סי' ס"ב דאי בהמה בחיי' לאו לאיברי' עומדת אין אי' אמ"ה חל כיון שאין האי' מעכבו לחתוך אבר שגם בלי אי' אין דרך לעשות כן אבל באי' עשה ולאו שאין מלקות דל"ש זה שפיר שייך חזל"א וח"ש אסור מה"ת:

ועוד בה שלשי' כמ"ש ראשוני' בסנהדרין כ"ד בהאי דנאמן עלי אבא דדוקא דקבלו בחד דהוא פסול א' מהני אבל לא לקבלו כתרי דהוא שני פסולי' קרוב וחד ע"ש והרי כתב חכ"צ סי' פ"ו דהא דח"ש אסור מה"ת היינו משום דאחשבי', ולפ"ז דוקא ח"ש כד"א או שיעור שלם שלכד"א דהוי חד אחשבי' אמרי' אבל ח"ש שלכד"א דהוי תרי אחשבי' לא אמרינן וכ"ז בהאי דראבי' בסי' תרי"ב אבל ח"ש באי' עשה או בלאו שאין בו מלקות דהוי חד אחשבי' שפיר אמרינן:

ומה שהקשית בשבת צ"ב ע"א דאמרי' ורמי דרבא אדרבא וכו' ומשני איפוך דרבא ס"ל ביד חייב דאגד גופו ל"ש אגד ופריך ביד חייב והתנן פשט בעה"ב את ידו לחוץ וכו' ומשני התם למעלה מג' ופירש"י וטעמא משום דלא נח ולא משום אגד גופו ותמהת הא רבא אוקי למתני' דרפ"ק דשבת בדף ה' משום דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וכתבו

תוס' כתובות ל"א ע"ב ד"ה ר"א דאפי' למעלה מג' חשיבא כד' על ד' ע"ש א"כ מאי משני התם למעלה מג' הא כיון דידו חשיבא כד' על ד' גם למעלה מג' שפיר נח כיון דאגד גופו ל"ש אגד, ולפי דעתי לק"מ דנהי דגם למעלה מג' חשיבא כד' על ד' מ"מ אינה חשיבא כר"ה וכדאמרי' לעיל ג' ע"ב ידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כר"ה אם אינה ברשות א' עם גופו ע"ש ברש"י וע"ש ריש דף ד' דגם רבא ס"ל כן ולא אמרי' אגד גופו ל"ש אגד רק לענין שאין ליד דין כרשות שגופו בו אבל גם אין לה דין כרשות שידו בה ולהכי למעלה מג' פטור משום דנהי דנח ע"ג מקום ד' אבל לא ברה"ר אבל למטה מג' הוי כנח בר"ה בארץ וחייב ועיי' חי' ר"ן שבת ג' וא"ש:

ומה שהקשית בפסחי' פ"ה ע"ב דקאמר והוא מפרק לה בנגרי' והא כיון דצרי' דומי' דשבת כדפריך והא לא נח א"כ מה משני בנגרי' הא לפ"ז לא עביד עקירה כדאמרינן בשבת ח' ע"ב גבי זירזא דקני רמי וזקפי' וכו' ולשיטת הראב"ד ברשב"א כתובות ל"א דעקירת הרשות הוי עקירה ניחא אבל הרשב"א שם חולק והדק"ל גם זה אינו קושי' ומה שיתרץ הרשב"א שם גבי הי' מגרר ויוצא דחייב לענין שבת כן יתרץ גם כאן שהי' הרשות שהוציא ממנו גבוה מרשות שלפניו וכשהוציאן הרי כאן עקירה, ומחוורתא כתי' רשב"א שבש"מ שם דגרירה עקירה גמורה הוא דכולו נמשך ויוצא ממקומו בב"א דאלת"ה משיכה היכי' קני' אבל זירזא דקני בשעה שהוא מגביה ראשו האחד עדיין ראשו השני מונח ע"ג קרקע ולענין קניי' נמי בכי הא לא קני' ע"ש ותיתי לי' דקיימתי מסברא דנפשאי:

ועתה חזק ואמץ והתמד בתורה ודרך ארץ, ויהי אלקי עמך ותצליח בכל אשר תפנה, רק גם מזה אל תנוח ידך לשמור בריאותך התחזקת והיית לאיש אשר רוח אלקי' בו ותמצא חן בעיני אלקי' ואנשי' כנפש אביך הנאמן דושו"ט כל הימים:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קלא

שיל"ת ב' אויפאלו לס' ברית מלח עולם היא תרמ"ג לפ"ק. **שוכט"ס** לידידי מנוער, הנגיד המפואר. הנודע לתהלה, פאר היחוס והמעלה, מורג חו"ש, זית רענן, זך הרעיון, במט"ב הגיון, כמו"ה עקיבא שרייבער נ"י בק"ק פאפא:

מכתבך היקר הגיענו למשיבת נפשי וכו' ועל קושי' חמורה אשר הצעת מזקנך הגאון מו"ה עקיבא איגר זצ"ל על דברי רמב"ן במלחמות בסוגי' דשבת ח' שכתב אלא עיקר הפטור שמשעה שירדה לתוך ג' נעשית כמונח ואפי' למ"ד תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג

משהו התם בזורק כלומר זורק ממקום למקום שאין סופו לנוח כאן אבל הכא כמעביר דמי שהרי סופה לנוח כאן ומשעה שהגיעה לפחות מג' התחילה הנחתה ונפטר עלי' דרואים כאלו דפנות מונחות בקרקע לא שתעשה רשות אלא כלי הוא ואגבו למעלה מעשרה ואעפ"י שירדה אח"כ לתוך עשרה וקי"ל הרי עקירה באי' והרי הנחה באי' ולא אמרינן ממקום פטור אתי' שאני תוך שלשה שהנחה במקום פטור הוא וכו' וק"ל מסוגי' ערוכה שבת דף ק' דאמר רבא תוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו ופריך לאו היינו מתני' וכו' ומשני מתגלגל קאמרת מתגלגל אין סופו לנוח אבל האי כיון דסופו לנוח אע"ג דלא נח כמאן דנח דמי קמ"ל אלמא אפי' בסופו לנוח בעי הנחה ע"ג משהו והוא קושי' חמורה לכאורה:

אבל אחר העיון נ"ל דלק"מ מתרי ותלת טעמי בשנשי' עין על לשון הרמב"ן שכ' ומשעה שהגיעה לפחות מג' התחילה הנחתה מהו לשון התחילה אלא דס"ל לרמב"ן דודאי גמר הנחה אין כאן עד שמגיע לארץ אלא דמשעה שמגיע לפחות מג' מתחיל ההנחה ונגמרת בהגיע לארץ. ולפ"ז נ"ל דאינו חייב אלא אם כל הנחה בחיוב אבל אם תחלת הנחה בחיוב וסופה בפטור או תחלתה בפטור וסופה בחיוב פטור דאין כל המלאכה בחיוב ולפ"ז בנידון רמב"ן תחלת הנחה בפטור שראשה למעלה מעשרה ופטור משום תחלתה בפטור אף שסופה בחיוב ושם בשבת ק' אי ליכא הנחה ע"ג משהו נמי פטור אם נזכר שגגתו כשהגיע לתוך ג' דנהי דתחלת הנחה הי' בשוגג ובחיוב אבל סופה בזדון ובפטור וכן בזורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה ובא בר"ה תוך ג' סמוך לארץ נמי פטור דנהי דיש כאן תחלת הנחה בחיוב בר"ה אבל סוף הנחה היתה בפטור ברה"י ומשו"ה בעי הנחה ע"ג משהו דליהוי גמר הנחה בחיוב וא"ש:

ושנית נ"ל דכבר כ' הטור או"ח סי' תרל"ב דלא אמרי' לבוד להחמיר ועיי' מג"א שם סק"ה והרי הרמב"ן מדין לבוד אתי עלה בפחות מג' סמוך לארץ א"כ הא תינח בנידון דרמב"ן דאמרינן לבוד להקל לפוטרו אבל בשבת ק' דקאי דאם הוי הנחה חייב והוי לבוד להחמיר ולא אמרינן ולהכי בעי הנחה ע"ג משהו ולק"מ:

ואכתי צ"ע קצת משבת דף פ' דמשני כאן בזורק כאן במעביר ופירש"י מעביר לא צריך הנחה דהא מנחא בידו דידי סמוכה לקרקע ע"ש ועיי' בבעה"מ ר"פ המצניע סד"ה הוציא. אמנם בתוס' כתובות ל"א ד"ה נימא מבואר דגם במעביר מדין לבוד אתאן עלה ע"ש ותקשי הא לא אמרינן לבוד להחמיר. ונתעוררתי בזה ע"י חתני נר"י. אבל נ"ל לחדש דודאי בדבר שאין לדון לבוד רק להחמיר לא אמרינן לבוד להחמיר אבל בדבר שיש לדון בו לבוד גם לקולא ולקולא אמרינן לבוד ממילא אמרי' לבוד גם להחמיר. ולפ"ז בשבת

ק' דאנו צריכין לומר לבוד על החפץ שזרק והו' כמונח אע"ג דלא נח ע"ג משהו שפיר כתבתי דלא אמרינן לבוד להחמיר אבל בשבת דף פ' אין אנו אומרי' לבוד על החפץ שהעביר דהוי רק להחמיר אלא אנו אומרי' לבוד על היד דהוי כמונחת ע"ג קרקע ובזה יש לדון לבוד גם להקל שאם העביר משם ואילך עוד ד' אמות פטור עלי' דל"ה עקירה עד שיגביה ג"ט דלמטה מג' הוי לבוד ועיי' תוס' כתובות הנ"ל וכיון דאמרינן לבוד להקל אמרי' נמי בי' לבוד להחמיר וא"ש. ויש לתאריך בזה בדברי מג"א סי' תק"ב סק"ט עיי"ש ואין הזמן מסכים:

שלישית נ"ל דיש ג' חלוקי' בדבר. א) מתגלגל שאין סופו לנוח כלל בשום מקום שהיתה מחשבתו לנוח שם. ב) זורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר שסופה לנוח במקום שהי' מחשבתו לנוח אבל אין סופה לנוח בר"ה במקום שהגיע לפחות משלשה. ג) סופה לנוח במקום שהגיע לפחות מג' ולפ"ז ס"ל לרמב"ן דודאי בסופה לנוח במקום שהגיע סמוך לג' הוי כמונח ולא בעי הנחה ע"ג מקום משהו ובאמת בזורק ד"א ונזכר אחר שהגיע לתוך ג' במקום שינוח שם חייב חטאת דהו' סופו שגגה והא דאמר רבא דבעי הנחה ע"ג מקום משהו היינו דוקא בזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר והגיע לפחות מג' ברה"ר דכיון דאין סופו לנוח שם אלא ברה"י בעי הנחה ע"ג מקום משהו לחיובא אבל גם זה לא שמעי' ממתני' דבמתני' הו"א דוקא במתגלגל שאין סופו לנוח בשום מקום ולק"מ:

ומצאתי בחי' רשב"א בשבת ק' שכתב הו"א דוקא במתגלגל שאין סופו לנוח כלומר שאין ראוי להנוח שם ואפי' נפלה שם והלכך לא עדיף תוך שלשה דידי' מממשו אבל מקום שסופו לנוח בו כלומר שראוי לנוח בו אלו נפלה בו הו"א תוך ג' שלו כממשו קמ"ל מבואר כמ"ש דשם הפי' אין סופו לנוח בשום מקום וסופו לנוח במקום שיפול ולא כאן אבל בסופו לנוח כאן שפיר י"ל דלא בעי הנחה במקום משהו. ואם כי סברת רשב"א קצת נוטה מסברתי מ"מ גם לפי סברתו מיושב קושי' הנ"ל על דרך שמיושב לפי סברתי וא"ש. ובזה יבא שלום ינוח על ראשך כחפץ נפש אוהבך הנאמן הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה קלב

שיל"ת ב' איפאלו ב' לס' ויקהל תרנ"א לפ"ק:

ברך ד' חילו. ושלום אהלו. לאיש לפי מהללו. אהובי הרב הגדול בתורה. מעוטר בתפארה. מרבה המוסרה. כמו"ה יוסף ליב נ"י אבדק"ק דערעטשקע:

מכתבו קבלתי ולא הי' פנאי להשיב עד היום ומאי דבדק בפי' הירושלמי עירובי' פ"ח הלכה ח' וזה תוארו ר' לעזר שאל לר' יוחנן ההן פיוסרוס זרק מתוכה לר"ה או מר"ה לתוכה א"ל על דעתך אין ר"ה לעולם ריש לקיש אמר לעולם אין ר"ה עד שתהא מפולשת מסוף העולם ועד סופו מיחלף שיטת ר"ל דאמר אין ר"ה בעוה"ז אלא לע"ל שנ' כל גיא ינשא וכו'. והוא תמוה דא"כ במשכן לא הי' ר"ה לר"ל והרי כל מלאכת שבת ממשכן גמרי' וכמו שתמה בק"ע שם. ועוד דהרי כל המשניות מלאי' שיש חיוב סקילה במזיד וחיוב חטאת בשוגג על הוצאה מרה"י לרה"ר רבו מלספר וא"א לפורטם ואיך יחלוק ר"ל ע"ז ועוד יש תמיהות הרבה:

ולפענ"ד נראה פי' הירושלמי בפשיטות דתוס' עירובי' כ"ב ע"ב ד"ה דילמא הקשו לרבנן דס"ל לא אתי רבים ומבטל מחיצה כל א"י תיעשה רה"י ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר ובבל נמי דמקיף לה פרת ודגנות וכו' ותי' דמחיצה שאינה עשוי בידי אדם לא חשיבה מחיצה כולי האי ואפי' רבנן מודו דאתי מחיצה ומבטלי מחיצה ע"ש ומעתה כך היא הוצעת הירושלמי דר"י שאל על הני פיוסרוס (פי' מקומות) המוקפות הרים אי הו' רה"י דלא את' רבים ומבטלי מחיצה אפי' אינה עשוי בידי אדם רק בידי' שמים או דילמא הוי רה"ר דמחיצה בידי שמים אתי רבים ומבטלי מחיצה והשיב לו דע"כ מחיצה בידי שמיה אתי רבים ומבטלי מחיצה דאל"כ על דעתך אין רה"ר בעולם שהרי כל העולם מוקף הרים. אך יש להשיב ע"ז דהרי דעת רשב"א בעבוה"ק הביאו חכ"ץ סוסי' ל"ז דבפלטי' אפי' דלתות מדינה ננעלות בלילה תורת רה"ר עלי' ופי' חכ"ץ דדוקא במבואות המפולשי' שהם מיוחדי' לאנשי מבוי ההוא ואין יד כל אדם שוה בו הוא דמהני נעילת דלתות ולא בפלטי' שיד כל אדם שוה בו דאפי' נעילת דלת לא מהני וכתב שזה דעת רבינו אפרים שהביא בעה"מ עירובי' כ"ב ע"ש ועיי' תשוב' ב"א או"ח סי' כ"ו ונהי דשאר פוסקי' חולקי' ע"ז מ"מ נ"ל דהיינו טעמא כמ"ש תוס' עירובי' כ"ב ד"ה יהושיע דדוקא שבילי בית גלגול דלא ניחא תשמישי' כלל ואינו ראוי למסרו לרבים לכן אין לו תורת ר"ה אבל מבוי מפולש וכו' אע"ג דהוי של יחיד הואיל וראוי למסרו לרבים הו' ר"ה ע"ש וה"נ ס"ל לפוסקי' דאפי' בפלטי' אם דלתות נעולות בלילה הוי רה"י אף דיד כל אדם שוה בו מ"מ ראוי למסרו ליחיד אבל כל העולם נהי דמוקף הרים מ"מ כיון דיד כ"ע שוה בו ואינו ראוי כלל למסרו ליחיד שפיר הוי ר"ה משא"כ הני פיוסרוס שראוי למסרו ליחיד או ליחידי' שפיר י"ל דהוי רה"י ועי' בס' דורש לציון דרוש י"ג בתחילתו בסוף ד"ה העולה מ"ש בזה והיינו דפליג ר"ל על ר"י דלעולם י"ל דהנך פיוסרוס הוי רה"י דלא אתו רבים ומבטלי מחיצה ומ"מ יש ר"ה בעולם דבכ"ע כיון דא"א למסרו ליחיד שפיר הוי ר"ה כנ"ל

וזה דקאמר ר"ל לעולם אין ר"ה עד שתהא מפולשת מסוף העולם ועד סופו וע"ז אמר מיחלף שי' ר"ל דאמר אין רה"ר בעוה"ז אלא לע"ל וכו' והיינו מטעם שכ"ע מוקף הרים או כמ"ש המפרש שא"א שלא יהא הרים באמצע ע"ש וע"כ משום דאתו רבים ומבטלי מחיצה בידי שמים יש בעולם רה"ר וא"כ הנך פיוסרוס נמי הוי רה"ר דאתו רבים ומבטלי מחיצה בידי"ש וא"כ שפיר יש רה"ר בעולם ע"י דאתו רבים ומבטלי מחיצה בידי"ש גם לר"ל ולק"מ:

ובדברי ירושלמי אלו יובן מה שהקשו תוס' לעיל כ"ב ד"ה דילמא ותימא דלרבנן כל א"י תעשה רה"י ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר וכו' והוא פלא דזה הו' רק שתי מחיצות ורבנן ס"ל שתי מחיצות לאו דאורייתא. אמנם להנ"ל א"ש עפמ"ש ריטב"א שם דמחתנא דגדר וסולמא דצור הוי שתי מחיצות כמין גאם ע"ש ולפ"ז דוקא בשני מחיצו' זו כנגד זו ס"ל דלא הוי רה"י משום שמפולש משני צדדי' לרה"ר וא"כ אפשר שהוא מפולש מסוף ועד סופו כדאמר ר"ל בירושלמי אבל בשני מחיצות כמין גאם כגון מזרח דרום דודאי אינו מפולש מסוף העולם עד סופו לא ממזרח למערב ולא מצפון לדרום ולא הוי רה"ר שפיר ס"ל לרבנן דשתי מחיצות דאורייתא והוי רה"י וא"ש:

אבל מה דק"ל על פי' ק"ע שפי' על דעתך אין רה"ר שהרי כל העולם מוקף הרים וזה אינו מוסכם אליבא דכ"ע שהרי לר"א ב"ב כ"ה עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפוניח אינה מסובבת מחיצה ע"ש ואמאי לא פי' כפשוטו כדאמר בעירובי' כ"ב דכולה עלמא נמי מקיף אוקיינוס ע"ש:

ונ"ל דבתשו' חכ"ץ סי' ל"ז תמה ע"ד תוס' הנ"ל דאמאי הקשו מא"י ומבבל ולא הקשה מכל העולם כולה דהוי רה"י לרבנן משום דמקיף אוקיינוס ע"ש. ולפענ"ד נראה לחדש דהא דמחיצות משווי לחלל שבתוכן רה"י היינו דוקא במחיצות שאינן רשות לעצמן אלא לחלל שבתוכן עשויין לעשות אותו רה"י או אפי' המחיצות הן רשות לעצמן אבל הם רה"י כגון שהם גבוהי' עשרה ורחבן ד' אז גם החלל שבתוכן משוי לי' רה"י והוא רשות עם המחיצות אבל מחיצות שהם רשות לעצמם והם כרמלית מדרבנן ומה"ת מקום פטור אז לא משוי לחלל שבתוכן רה"י רק הרי הוא כמוהם כרמלית ולפ"ז ים דאמרי' בשבת וי"ו דהוי כרמלית והכי קי"ל באו"ח סי' שמ"ה סי"ד אף דים אוקינוס מקיף העולם אינו עושה העולם רה"י רק כרמלית ולכן בגמ' פריך שפיר דכ"ע נמי מקיף להו אוקינוס והוי כרמלית ואינה רה"ר אבל עכ"פ אינו עושה העולם רה"י ועיי' בס' דורש לציון ריש דרוש י"ג שחידש דוקא במקום שבלא בקיעת רבים הוי רק כרמלית אז אתו רבים ומבטלי מחיצה והוי רה"ר גמור אבל במקום שבלי בקיעת רבים הוי רה"י גמור אז אין כח בבקיעת

רבים לעשותו רה"ר רק נשאר רה"י ע"ש ולפ"ז י"ל דמכל העולם דמקיף לי' אוקינוס ל"ק לי' לתוס' כיון דלא משו' לכ"ע רה"י רק כרמלית כנ"ל שפיר ידעו תוס' גם בקושי' דאתו רבים ומבטלי מחיצה בי"ש ומשוי לי' רה"ר אבל בא"י ובבל דמחיצה משוי לי' רה"י שפיר קשי' להו דלא אתו רבים ומבטלי מחיצה אפי' בי"ש למיהוי רה"ר וע"ז תי' דבי"ש אפי' הו' רה"י נמי אתו רבים ומבטלי מחיצה למיהוי רה"ר ואפי' לרבנן ואף דבבל מקיף לה פרת ודגלת נמי הוי רק מחיצה דים שהוא רשות לעצמה והוי כרמלית ואינו עושה חללה רה"י מ"מ י"ל דפשיטא להו לתוס' ששפת הקרקע שעל פני פרת ודגלת הי' גבוה יו"ד מבבל שהוא עמוקה מכל הארצות ועי' שאילת יעב"ץ ח"א סי' ו' ושפיר משוי לי' רה"י משא"כ באוקינוס ל"ש האי ולכן לא הקשו מאוקינוס, ולפ"ז א"ש דמאוקינוס ל"ק לי' לירושלמי ע"ד אין רה"ר לעולם די"ל כיון דאוקיניס אינו עושה רק כרמלית שפיר אתו רבים ומבטלי מחיצה בי"ש למיהוי רה"ר אבל מהרים שפיר ק"ל דהם גבוהי' יו"ד ורחב ד' והוויין רה"י ומשוי לכ"ע רה"י ואפ"ה אתו רבים ומבטלי מחיצה בי"ש והוי רה"ר א"כ הני פיוסרוס נמי הוי רה"ר:

ובמש"ל יש לפרש יתר דברי הירושלמי מתני' פליגא על ר"ל איזהו רה"י שבילי בית גלגל וכן כיוצא בהן רה"י לשבת וכו' ובק"ע ושלום ירושלים נדחקו במאי פליגי ולפמ"ש י"ל דעל כ"ע לא קשי' דאינו רה"ר כיון שמוקף הרים כיון דא"א למוסרו ליחיד או ליחידים שפיר לא הוי רה"י רק כרמלית ולהכי אתו רבים ומבטלי מחיצה בי"ש אבל בפיוסרוס דאפשר למוסרו ליחיד וליחידים שפיר הוי רה"י ולא אתו רבים ומבטלי אפי' מחיצה בי"ש וא"כ ע"כ ר"ל דאמר אין רה"ר בעוה"ז רק משום דאתו רבים ומבטלי מחיצה בי"ש ויליף מזה לפיוסרוס ל"ל האי סברא לחלק בין ראוי למוסרו ליחיד בין אינו ראוי למוסרו ועיי' תוס' עירובי' ד"ה יהושיע הנ"ל דדוקא שבילי בית גלגל לפ' שאין ראוי למוסרו לרבים הוי רה"י אבל היכי דראוי למוסרו לרבים לא הוי רה"י א"כ עכ"ח מתני' אית לי' חילוק זה בין ראוי לאינו ראוי וא"כ פליגא אדר"ל דל"ל האי חילוקא, והא דלא קאמר נמי דפליגא אדר"י משום דר"י אי"ל דכל מעלות ומורדית שבא"י אין חייבי' עליהם משום רה"ר ולא מוכח מהאי מתני' כחילוק תוס' בין ראוי למוסרו לאינו ראוי רק החילוק בין א"י לשאר ארצות והאי דתל המתלקט בשאר ארצות כפי' רש"י וא"כ מתני' לא פליגי עלי':

ומאי דק"ל על תי' תוס' הנ"ל דאתו רבים ומבטלי מחיצה בי"ש אפי' לרבנן הלא כתב הריטב"א עירובי' כ"ב דלא אמרי' אתו רבים ומבטלי מחיצה במה שרבים בוקעי' בין שתי מחיצות של צפון ודרום אלא במה שבוקעי' רבים בתוך המחיצה בארכה כמו

בפסי ביראות ופתחי' שבחומות ירושלים ע"ש וכן הוא דעת תוס' שם ע"א ד"ה קשי' וכמ"ש מהרש"א בתוס' ד"ה חייבי' ע"ש וא"כ בהנך מחיצות דא"י ובבל דלא בקעי רבים בתוך המחיצה רק בצידי' לא מבטלי מחיצה כלל, ויש לחלק דדוקא מחיצה העשוי בי"א לא מבטל בקיעת רבים מצידי' אבל בי"ש בקיעת רבים מבטל אפי' מצידי' מיהו לפמ"ש הריטב"א שם בהא דפריך אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור וכו' דה"פ כיון דאמרת דאפי' מחיצות מרוחקות כ"כ דין רה"י יש להם א"כ אין רה"ר בעולם א"וו דמחיצות מרוחקות ל"ש רה"י והק' הא קרפף יותר מבית סאתים אפי' לא הוקף לדירה הוי רה"י מה"ת וכמה יהא אותו שיעור יותר מבית סאתים ותי' בשם רבינו הגדול דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות דאע"ג דלגבי שבת לא בעי' מחיצות הניכרות לדירתו מ"מ בעי' שיראה עצמו תוך מחיצות ע"ש ולפ"ז לריטב"א דמחיצה המרוחקת ל"ש מחיצה ה"ה בקיעת רבים המרוחקת ממחיצה לא מבטל מחיצה אבל למה שחידשו תוס' דמחיצה בי"ש אפי' לרבנן רבים מבטלי מחיצה ומשו"ה לא הוי הנך דא"י ובבל מחיצה אבל מחיצה מרוחקת שפיר י"ל דהוי מחיצה א"כ שפיר י"ל דגם בקיעת רבים רחוק מהמחיצה נמי מבטל מחיצה וגם בהנך מחיצות דא"י ובבל בקעי רבים בסוף משך המחיצה ומבטל מחיצה וא"ש:

ולפ"ז יתפרש הירושלמי כמין חומר דר"א שאל לר"י על פיוסרוס אי הוי רה"י כיון דמחיצות מרוחקת ואינו רואה עצמו תוך מחיצות אי הוי רה"י ופשיטא לי' דלא הוי רה"י דאל"כ אין רה"ר לעולם כיון דכל העולם מוקף הרים אף שאינו רואה עצמו תוך מחיצות אע"כ כיון דאינו רואה עצמו תוך מחיצות הוי רה"ר ור"ל פליג לעולם אין רה"ר עד שתהא מפולשת מסוף העולם ועד סופו ומחיצות מרוחקות מסוף העולם ועד סופו הוי שיעורא דריחוק מחיצות דלהוי ר"ה אבל בפיוסרוס דהוי מחיצות שאין מרוחקות כ"כ שפיר הוי מחיצה והוי רה"י וע"ז אמר מחלפא שיטת ר"ל דאמר אין רה"ר בעוה"ז שהרי א"א שלא יהא הרים באמצע וא"כ אינו מפולש מסוף עולם ועד סופו וע"כ דבכל העולם ל"ש לומר שאינו רה"ר כיון שא"א למוסרה ליחידי' וכמש"ל או כמ"ש בדורש לציון שהרי בחללה של עולם נתנה לנו תורה ד' רשויות ע"ש וכן כ' חת"ס סי' פ"ט שכן גזרה חכמתו שלא להוציא מרה"י המוקף מחיצות לר"ה המוקף מחיצות בי"ש מחיצות דכל העולם ועכ"פ מחלפי' שיטתי' כיון דס"ל דאפי' מחיצות המרוחקות הוויין מחיצה א"כ גם בקיעת רבים רחוק ממחיצה מבטלת מחיצה וא"כ נהי דיש הרים באמצע מ"מ אינן מסוף העולם ועד סופו וא"כ רבים הבוקעי' בפילוש שבין הרים להרים אפי' מרחוק מבטלי' מחיצה ומדינא הוי רה"ר וכשיטת בעה"מ בעירובי' כ"ב דבירושלים כיון דרבים

בוקעי' שתי וערב מבטלי' המחיצה אפי' שלא במקום הפילוש רק אפי' במקום המחיצה ודלא כרמב"ן במלחמות שם דאין מבטלי' אלא במקום הפילוש ע"ש. ועי' שאילת יעב"ץ סי' ו' דאע"ג דמעלות ומורדות שבא"י אין חייבי' עליהם משום רה"ר כיון דלא ניחא תשמישי' לא אתו רבים ומבטלי מחיצות מ"מ עירות גדולות ופלטי' שביניהם הוי רה"ר כיון דשם ניחא תשמישי' אתו רבים ומבטלי מחיצות ולפ"ז מוכח דרבים מבטלי' מחיצה אפי' מרחוק כמו דהוי מחיצה מרחוק ודלא כר"ל, והיינו דאמר בירושלמי מתני' פליגא על ר"ל איזהו רה"י שבילי בית גלגל וכיוצא בהן רה"י לשבת משום דלא ניחא תשמישי' לא מבטלי מחיצה ואפ"ה חוץ לשבילי בית גלגל הוי ר"ה וע"כ מוכח דלא כר"ל בחדא או דמחיצות המרוחקות הוי רה"ר ואי מחיצות המרוחקות הוי רה"י ע"כ בקיעת רבים ברחוק ממחיצות נמי מבטלי מחיצה ור"ל ס"ל דמחיצות מרוחקות הוי מחיצה דאין רה"ר אלא במפולש מסוף העולם ועד סופו וס"ל דבקיעת רבים רחוק ממחיצה לא מבטל מחיצה דאמר אין רה"ר בעולם הזה כנ"ל ובחדא מניהו ודאי מתני' פליגא עלי' וא"ש:

אבל מה שרצה מעלתו לומר דלענין הוצאה מרה"י לרה"ר ס"ל לר"ל דליכא רה"ר בזה"ז אבל לענין מעביר ד"א ברה"ר אף שהוא תולדה דהוצאה כשיטת רז"ה ור"ן ורמב"ן שבת ע"ג דד"א של אדם הוא רשותו וכשמוציאו חוץ לד"א מוציא מקרי מ"מ הלכתא גמירי וכ"נ מדברי רמב"ם פי"ב משבת ועי' שבת צ"ו בזה מודה ר"ל דיש רה"ר גם בעוה"ז וכמ"ש כפ"ת סוכה מ"ב לחלק כן לענין דלא בעי' בד"א ברה"ר עקירה משעה ראשונה לכך ואף שהוא תולדה דהוצאה מ"מ נם הושטה תולדה דהוצאה ובהוצאה שנים שעשאו פטורים ובמושיט חייב וכן לא אמרי' בד"א ברה"ר מהלך כעומד לב"ע משום דהלכתא גמירי לה כמ"ש תוס' שבת ה'. לא נהירא לי לא מגמרא ולא מסברא דהרי מתני' דריש שבת בהוצאה והכנסה מרה"י לרה"ר הוא וכן מתני' דלא יצא החייט משום גזירה שמא ישכח ויצא מרה"י לרה"ר הוא וכל משניות דמס' שבת דמיירי מהוצאה מרה"י לרה"ר ומתני' דעירובי' צ"ח לא יעמוד אדם ברה"י וישתין ברה"ר ושם צ"ט לא יעמוד ברה"י וישתה ברה"ר וכהנה כמה משניות וכי יחלוק ר"ל על כל הני משניות דיש רה"ר בזה"ז גם לענין הוצאה מרה"י לרה"ר. ועוד דקושי' ק"ע והרי כל מלאכת שבת ממשכן גמרי' וכיון דשם לא הי' רה"ר לענין הוצאה מרה"י לרה"ר איך יהי' לענין זה רה"ר לע"ל. ויותר נראה להיפוך דלענין הוצאה מרה"י לרה"ר מודה ר"ל דיש רה"ר בזה"ז דלגבי רה"י מקרי גם זה ר"ה וממשכן ילפי' דהי' רה"ר לענין זה רק לענין ד"א ברה"ר ס"ל דליכא רה"ר בעוה"ז דהאי לאו ממשכן ילפי' ולפום דהיטא אינני מוצא משנה נגד זה:

אבל גם שניהם לא נ"ל מסברא דכיון דמקרי רה"ר לענין דבר א' ממילא הוא רה"ר לענין הכל ואינו דומה לסברת כפ"ת דשם הוצאה מרה"י לרה"ר קבעה התורה מטבע הוצאה בעקירה משעה ראשונה לכך ומטבע מעביר ד"א ברה"ר הוא אפי' באין עקירה משעה ראשונה לכך והא כדאיתא והא כדאיתא וכן בהושטה עיקר מטבע שלה בשנים וזה מקרי א' שעשאה אבל אם מושיטי' שנים אפי' לא' באמת פטורי' משום שנים שעשאו כמו במוציא ולענין מהלך כעומד מילתא אחריתא הוא דלא משכחת ד"א ברה"ר בלא"ה אלא בקופץ ובלאה"נ האי אורחי' בהכי והאי אורחי' בהכי והאי כדאיתא והא כדאיתא אבל לענין רה"ר א"א לחלק דאי מקרי רה"ר להאי מקרי נמי ר"ה להאי:

ויהי' איך שיהי' הפי' בירושלמי. מ"מ זה ברור דאין כונס ר"ל דאין חייבי' בעוה"ז על הוצאה והכנסה מרה"י לרה"ר או ד"א ברה"ר אלא ודאי חייבי' אלא דקאמר שאין רה"ר כדינו בעצם הרה"ר בעוה"ז לפי שאינו מפולש מסוף העולם ועד סופו שיש הרים באמצע ומ"מ חייבי' משום רה"ר מטעמא דכתיבנא או מטעמים אחרי' ותדע דלא קאמר אין חייבי' עלי' משום רה"ר בעוה"ז כלישנא דר"י עירובי' כ"ב א"י אין חייבי' עלי' משום רה"ר אלא ודאי אף דאין רה"ר מ"מ חייבי' עלי' משום רה"ר כנ"ל:

ומה שתמה בעירובי' כ"ב דקאמר ואפי' כמעלות בין מרון ופירש"י ומהלכי' בה בזאח"ז ולא שנים יחד ע"ש א"כ לשיטת הסוברי' דבעי' דוקא ס"ר בוקעי' בכל יום ומג"א סוסי' שמ"ג דדוקא ס"ר מבטלי מחיצה א"כ איך הו' רה"ר והאריך בזה. אינה קושי' כלל דגם ברוחב ט"ז אמה תקשי על כל ד"ט רוחב איך הוי רה"ר הא בזה אין ס"ר בוקעי' אך הוא שיבוש דהלא כל ד"ט הם חלק מהט"ז אמה שס"ר בוקע' וזהו רה"ר וה"נ בזה אע"ג דלא ניחא תשמישי' ס"ל דהוא חלק מרה"ר כיון דחלק מס"ר שבוקעי' ברה"ר זה בוקעי' גם כאן ועי' בק"ע עירובי' פ"ח ה"ח שגם לע"ל לא יהי' כל הארץ בשווה כאלו נעשית במלקט ורהיטני ע"ש ופשוט:

ומה שתמה אמאי גזרי' בזה"ז מעביר פחות פחות מד"א משום דילמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר כדאיתא בשו"ע סי' שמ"ט ועי' טו"ז שם לשיטות רוב הפוסקים וטו"ז ומג"א דעכשיו אין לנו רה"ר שיהי' רחב ט"ז אמה וס"ר בוקעי' בו ואינו דומה לדגלי מדבר. וכן קושי' אחרונים אמאי בטלי' עכשיו שופר ולולב בשבת משום שמא יעבירנו כיון דליכא רה"ר דאו' וכן ק' על ע"ח שיתופי מבואות שהוא משום גזירות הוצאה מרה"י לרה"ר. ולפענ"ד לק"מ חדא וכי א"א שיהי' לנו רה"ר דאו' אלא שהם כתבו שאינו מצוי רה"ר עכשיו אבל אפשר היא וגזרי' שמא יחזור הדבר לקלקולו כדאמרי' בגיטי' ה' וה"נ אמרי' בביצה ד' ע"ב זמני' דגזרו המלכות גזירה וכו' וה"נ גזרי' זמני' דיהי' רה"ר דאו',

ועוד קאמינא הא קי"ל דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אפי' בטל הטעם וכמ"ש רמב"ם פ"ב מה' ממרים ה"ב וא"כ כיון דשופר ולולב בשבת וכן פחות מד"א והוצאה מחצר לחצר או מבית לחצר ומחצר למבוי נאסר בלי ע"ח וש"מ במנין אף שעכשיו בטל הטעם א"א להתירו אלא במנין אחר שגדול ממנו בחכמה ובמנין וליכא כמ"ש רמב"ם שם ודוקא במים מגולי' פסקי' בשו"ע סי' קט"ז דעכשיו שאין נחשי' מצויי' ביניינו מותר ול"ש דבר שבמנין משום דגם בשעה שאסרו לא אסרו בכל המקומות רק במקום שהנחשים מצוים כמ"ש תוס' ע"ז ל"ה ע"א ד"ה חדא ושם נ"ז ע"ב ד"ה לאפוקי אבל הני גזירות דלעיל שבשעה שאסרו אסרו בכל המקומות אפי' במקומות דליכא רה"ר דאו' שפיר א"י לבטל אפי' בטל הטעם ולק"מ:

אך לכאורה גבי שופר יש לפקפק דלא בכל המקומות אסרו שהרי במקדש היו תיקעי' ומשחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שתוקעי' בכל מקום שיש בו ב"ד עי' ר"ה כ"ט. אך גם הא לא תברא דדוקא אם בשעה שאסרו לא אסרו במקום דל"ה שייך הטעם מחמת אותו דבר דל"ש הטעם עכשיו אז מותר אם בטל הטעם אבל בשופר אפי' במקום דשייך רה"ר דאו' אסרו בב"ד ובפני ב"ד ושלא בב"ד אסרו בכל המקומות אפי' היכי דל"ה רה"ר דאו' א"כ עכשיו נהי שאין לנו רה"ר דאו' מ"מ כיון שאינו בב"ד ובפני ב"ד שפיר הוי דבר שבמנין כנ"ל. ועוד דהא לולב ומגילה אסרו מה"ט דשמא יעבירנו ואסרו בכ"מ ורק בשופר לא רצו לבטל לגמרי משום שהוא להעלות זכרוניהן של ישראל לאביהם שבשמים כמ"ש תוס' ר"ה שם ד"ה אבל עיי"ש שפיר שייך שגזירה זו הי' בכל המקומות דצריך מנין אחר להתירו שפיר אסרו גם בזה"ז. ואפשר דהיינו דקאמר רבה והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה כדי ליתן טעם אמאי אסור גם בזה"ז וכנ"ל. ויען אני טרוד מאוד אסתגר בזה ידידו דושית:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קלג

שיל"ת ב' איפאלא יום ה' לסדר חוקת התורה תרנ"ב לפ"ק

שוכ"ט לאהובי תלמידי הרבני המופלג מו"ה אברהם ני' ווייס ביישוב טעלעגד:

מכתבך קבלתי בזמנו ואיחרתי להשיב מחמת סיבות שונות שאינה לנחת ונפשך בשאלתך בחצר ביהכ"נ שאתה דר בו שיש לו ג' מחיצות וברביעית נפרץ במילואו לרחוב [ואתה כתבת למבוי ואינינו יודע כוונתך אם הוא מבוי בג' מחיצות ויש לה תיקון מבוי בלחי או צוה"פ או כינת אותה משום דקי"ל כשיטת הפוסקים דאין לנו רה"ר דאורייתא]

וקשה לעשות שם גדר מחמת הנהר שהולך אחורי העיר ובכל שנה בשעת הפשרת שלגים שוטף ועובר ברחוב ההוא ופורץ גדר וגם צוה"פ קשה לעשות שהערלי' גונבי' אותו ושאלת אם אין להתיר מחמת שהמבוי עמוקה מן החצר כמו י"ב או י"ג טפחים ומחיצה העומדת מאילי' כשרה ובטוח אתה שהמחיצה לא תתעוטש לפחות מכשיעור כי אדרבה בכל שנה מעמיק יותר וציינת דברי מג"א סי' שס"ג סקל"א ומחה"ש שם וטו"ז שם:

תמהני עליך כי פיך שלחת בהוראה חמורה כזו וגם על אשר התבננת כי לא תתמעט המחיצה לפחות מכשיעור כ' מי יודע מה יולד יום ובפרט שאינה עמוקה רק י"ב או י"ג טפחים וגם מי מדד זאת בשעלו בצמצום ומ"מ אכתוב הנלפענ"ד בזה כאשר יחונים החונן לאדם דעת ומפיו דעת ותבונה והוא עזרם שלא אכשל בדבר הלכה חו"ש:

באו"ח סי' שס"ג סכ"ט פסק המחבר דלא חיישי' שמא יעלה הים שרטון ורמ"א בהג"ה הביא ויש חולקי' וסוברי' דחיישי' שמא יעלה הים שרטון ע"ש ובס' חמד משה הק' מ"ש מחיצת הים מלחי שאנו סומכי' עליו ומעשי' בכל יום שמתקלקל בשבת עצמו ואין אומר דבר לחוש לזה. וסבור הייתי לומר דהא דחיישי' שמא יעלה הים שרטון היינו שיעלה שרטון אצל שפתו ולא יהי' כאן גובה י' אבל מ"מ יהי' מכוסה במים בשטח העליון ולא יהי' ניכר שהעלה שרטון ויטלטלו כמקדם וזה ל"ש בלחי שאם יתקלקל בשבת יהי' נראה וניכר ולא יטלטלו. ולפי"ז בנידון דידן כיון שאין המים עומדי' שם ברחוב רק יום או יומים לא חיישי' שמא יארע זה בשבת דוקא ויעלה שרטון שלא יהי' המחיצה גבוה י' דהי' מכוסה במים מלעילא ולא יהא נראה שנתקלקל המחיצה ואפי' ניחוש שיארע כן מ"מ אפשר להורות להם שבשעה שהמים עומדי' שם לא יטלטל כי נתחדש דבר שאינו בכל השנה ולא יטעו לטלטל אז מחמת שמטלטלי' כל השנה אבל בים הנ"ל שפיר חיישי' שלא ידעו כלל שנתחדש דבר השרטון ויטלטלו:

אמנם מדברי רש"י עירובין ח' שכתב ומתקצר רוחב הים ונעשה קרקע כרוחב פרסה או יותר ע"ש לא משמע כן שהחשש שיהי' מכוסה במים. וכן מוכח יותר להיפוך בריטב"א שם שפי' בהא דמרימר דהי' בסורא מבואות שהיו פתיחות לרחבה שעל שפת הנהר מקום שפורסין שם הרשתות והיו גבוה י' מן הרחבה ההוא י"ט כשיעור מחיצה ואפ"ה הי' נותן שם אותן רשתות למחיצה דחייש שמא יעלה הים שרטון וכו' ע"ש מבואר שהי' רחבה סמוך למבוי בלי מים ואפ"ה חיישי' שמא יעלה הים שרטון ויהי' קרקע הרחבה שווה לקרקע המבוי ויטלטלו שם אף שאין הרחבה מכוסה במים. ועוד שהרי לדעת הרה"מ פי"ז משבת ה"ח שפי' בהא דמרימר מבואות המפולשי' שלה היו כלי' מצד אחד

לים ושם אין לחוש לפי שאין הים בת טלטול עם המבוי ואין לחוש שמא יעלה הים שרטון כלומר שיתרחק משם ממקומו וישאר אותו מקום רפש וטיט ויטלטלו מן המבוי בו ע"ש ולפ"ז הרי מבואר להדי' שהחשש הוא שיעלה הים שרטון ולא יכסנו המים ויטלטל מן המבוי בו ע"ש בהדי' ועוד דאי יכסנו המים ולא ידע אכתי לאו בת טלטול עם המבוי הוא ואיך יטלטל מן המבוי לתוכו אלא עכ"ח דלא כנ"ל וא"כ נסתר היתר זה וקושי' חמד משה יבואר בסמוך אי"ה:

ואמנם הרי איכא דעת המחבר דפסק דלא חיישי' כלל שמא יעלה הים שרטון וכן הוא דעת הר"ח והרי"ף ורמב"ם ואפי' לדעת רמ"א שפוסק כחבל ראשונים דחיישי' שמא יעלה הים שרטון כבר כתב מג"א סי' שס"ג סקל"א דזה דוקא בים אבל בשאר נהרות לא חיישי' כלל שמא יעלה שרטון והוא מדברי תוס' עירובי' כ"ד ע"ב ד"ה אין עושי' שכתבו ולפי"ז א"ש הא דלא חיישי' שמא יעלה הנהר שרטון ואפי' אם לא נחלק בין ים לשאר נהרות ע"ש ומשמע דלפי האמת יש חילוק בין ים לשאר נהרות דבשאר נהרות לא חיישי' שיעלו שרטון:

ובחת"ס או"ח סי' פ"ט חידש עוד דהיכי שהמבוי מוקף ג' מחיצות והים הוא מחיצה רביעית במקום לחי בכה"ג כ"ע מודו דאפי' בים לא חיישי' שיעלה שרטון ע"ש והרי בנ"ד החצר מוקף ג' מחיצות שלימות לא חיישי' כלל לשמא יעלה שרטון ויש לפקפק דחולי לא קאמר החת"ס אלא במבוי שאין הים מתיר רק מה שלחי מתיר אבל בחצר דצריך פס רחב ד' או שני פסין משהויין בשני צידי הפרצה ואם הפרצה יותר מעשר צריך צוה"פ כמבואר רסי' שס"ג בזה שפיר י"ל דאפי' בג' מחיצות חיישי' שמא יעלה הים שרטון אבל אין סברא לחלק בזה:

אלא דגוף החילוק של חת"ס אינני מבין כיון דבין כך ובין כך גם אם יעלה הים שרטון ליכא רק איסור דרבנן מ"ט יש לחלק בין אם ישארו ג' מחיצות או שנים כמין ג"ם או שני מחיצות משני צדדי':

אבל ההכרח שאלצהו לחת"ס לחילוק הנ"ל ולפרש פי' חדש בגמר' הוא משום דק"ל לפי' המ"מ בהא דמתיר שעשה רשתות בצד האחר של המבואות במקום שהיו פתוחי' לרה"ר אבל בצד הים לא עשה כלום א"כ לא הי' צריך להזכיר כלל דפסיק לסורא באוזלי מה שעשה לצד רה"ר אלא הו"ל למימר עבד מרימר עובדא בסורא להיתירא ולפענ"ד לק"מ דשפיר אשמועי' אף שתיקן המבוי בצד האחר לטלטל במבוי ואיכא חשש כיון שרגילי לטלטל במבוי שמא יעלה הים שרטון ויטלטל גם אז מן המבוי לשרטון אפ"ה לא חיישי' לשמא יעלה שרטון משא"כ אי לא הוי אשמועי' דפסיק לסורא באזלי הוי סד"א דדוקא

בכה"ג שלא תיקן המבוי כלל הוא דלא חיישי' שמא יעלה הים שרטון ויתקן אז המבוי מצד האחר ויטלטל ממבוי לשרטון ונימא דצריך לתקן דוקא המבוי בצד האחר ובצד הים להא לא חיישי' אבל אם תיקן המבוי בצד האחר חיישי' לשמא יעלה שרטון ואסור לטלטל במבוי רק אם מתקן בצד הים קמ"ל דאפי' בכה"ג לא חיישי':

ועוד נ"ל דהרי לפי' מ"מ תקשי ואמאי לא סגי לי' בפי' רש"י שיטעו ויטלטלו במבוי עצמה וצ"ל שהרי איסור הטלטול במבוי הוא משום דגזרי' שיטעו ויטלטלו גם ברה"ר עי' רש"י ריש עירובי' ולפי"ז אפי' חיישי' שיעלה הים שרטון ויטלטלה במבוי תקשה ומה בכך הלא הם יחשבו שאף שהעלה הים שרטון מ"מ הוא מחיצה וא"כ לא יטעו בין זה לרה"ר וא"כ באמת מותר לטלטל ולהכי חידש חשש אחר שע"י שיחשבו שהוא מחיצה יטלטל מן המבוי לשרטון כי יטעו שעדיין הוא רה"י וכתלי' המקיפי' רה"י ע"ג רה"י כמבואר סי' שמ"ה ס"ג ובאמת דוקא אם תקנו בלחי הוי רה"י כמו"ש מג"א סק"א משום דלחי משום מחיצה כמבואר בעירובין י"ב אבל אם תקנו בקורה שהוא משום היכירא אינו רה"י רק שיש היכר שלא יטלטל ברה"ר נראה שאסור ע"ג הכתלי' דל"ש רה"י כמאן דמלי' דמי ועי' טו"ז סי' שמ"ה סק"ב וסק"ג ולפי"ז אם מרימר הי' מתקן צד השני שהוא לר"ה בקורה גם קודם שהעלה שרטון אסור לטלטל ע"ג מחיצות וא"כ אפי' חיישי' שיעלה הים שרטון אין כאן חשש ולהכי קאמר דפסק באזלי מחיצות שלימות וא"כ אז הי' מותר לטלטל ע"ג מחיצות ואי הוי חיישי' שמא יעלה הים שרטון הי' צריך לעשות מחיצה לצד הים כדי שלא יטלטל מן המבוי לים ולכן צריך טעמא דלא חיישי' שמא יעלה הים שרטון. ובאמת צ"ע קצת אמאי לא פי' כריטב"א דפסק לסורא כי אזלי היינו כמו שהולך וכמות שהוא המבוי גבוה עשרה מן הים:

ובהכי ניחא ג"כ מה שהק' לפי גירסא דידן אמאי לא אמר בקיצור הוי עובדא וחש לה מרימר משום דאז הו"א כיון דחיישי' שיעלה הים שרטון חש ותיקן בקורה אבל באוזלי אסור משום חששא דכתב המ"מ וכנ"ל קמ"ל דתיקן לה באוזלי ולא חיישי' שמא יטלטל ממבוי לשרטון כיון דגם בהיות ים לא טלטולו ממבוי לים אף שאז לא הי' בת טלטול עם המבוי ועכשיו הוא בר טלטול מ"מ כיון שאינו רגיל בזה לטלטל שם לא חיישי' או משום דהוי כמו גזירה לגזירה שמא יעלה שרטון ואת"ל יעלה שרטון שמא לא יטלטלו ועיי' תו"י שבת כ"א:

וגם מה שהק' למ"מ מ"ט יהי' זה השרטון חמור מרה"ר גמור או כרמלית הסמוכה למבוי דסגי בצוה"פ ולשרטון הים לא יועיל וגם מה שהק' בס' חמד משה מ"ש מחיצת הים מלחי שאנו סומכי' עליו ומעשי' בכל יום שמתקלקל בשבת עצמו ואין אומר דבר לחוש

לזה ולפמ"ש לק"מ דכאן יטעו דעדיין הוא מחיצה רחבה פרסה עד מקום המים של ים וממקום המים גבוה השרטון כמו המבוי ויחשבו שכל השרטון הוא מחיצה רק שהוא מחיצה רחבה ויטלטלו ע"ג המחיצה וזה ל"ש במבוי הפתוחה לרה"ר או לכרמלית ולא בלחי המתקלקל ובאמת אין זה מחיצה כיון שהוא רוחב פרסה או יותר ואפי' אי נימא דבנעשה בידי אדם לשם מחיצה ג"ז נקרא מחיצה אבל במחיצה הנעשית מאילי' לא נקרא זה מחיצה ואף דבירושלמי פ"ח דעירובי' ה"ח מבואר דגם מה שהעולם מוקף הרים מקרי מחיצה אף שההרים רחבי' מפרסה היינו נגד כל העולם נקרא זה מחיצה אבל נגד מבוי לא נקרא מחיצה העומדת מאילי' שהוא יותר מפרסה מחיצה וא"ש:

ולפי סברא זו ג"כ בנ"ד ל"ש שמא יעלו המים שרטון ולא ישאר מחיצה עשרה דאז מידע ידיע דאסור לטלטל כמו בלחי שמתקלקל בשבת הנ"ל:

מיהו קושי' זו מ"ט חמור שרטון זה דלא מהני צוה"פ מרה"ר גמור או כרמלית הסמוך למבוי דמהני צוה"פ בלא"ה לק"מ דשם מיד כשעושה צוה"פ אסרי לי' לטלטל מן המבוי לרה"ר או לכרמלית הסמוך לה זכור הוא אבל כאן כל זמן שלא העלה שרטון אין הים בר טלטול עם המבוי ואין יודע כלל מן האיסור לטלטלים וגם הי' מותר לטלטל אז רק שא"א וא"כ כשיעלה שרטון לא ידע כלל מן האיסור ויטלטל מן המבוי בו ועי' מחה"ש סי' שס"ג סקל"א בסופו:

ואגב אכתוב מה שיש לעורר בתשו' ההוא מ"ש שם מדעת עצמו שהרמב"ם מפרש בהאי דעירובי' ח' דשני צידי המבוי הוי מחיצות גמורות ושני הפילושי' היו הא' כלה לאשפה והא' כלה לים והי' ד' מחיצות גמורות ומותר לטלטל בכולה בלי שום תיקון ע"ש לא ראה דברי הריטב"א שם שפי' כן בפי' השני:

ומה שהק' שם על טו"ז ומג"א דתרווייהו ס"ל דעכ"פ בשעה שנקרש הנהר בטלה מחיצה מהא דעירובין ע"ט דמשני ר"א בשלמ' חריץ למיטומי' קאי אלא בית למיטומי' קאי וה"נ אדם יושב ומצפה מתי ימס הקרח והרי הקרח מותר לשוברו בשבת ליטול מים מתחתיו כמבואר בשו"ע סי' ש"ך ס"י וכיון דמותר ליטול בשבת וגם אין דעת אדם לבטלו שם ולא קאי למיטמו א"כ אינו מבטל מחיצה. אשתומא קאמינא התם בעירובין שפיר קאמר דבחריץ סתמא ביטלו ולא יטלנו משם כי סתמא רוצה שיהי' החריץ סתום אבל בית סתמא אינו רוצה למטמי' ומסתמא לא ביטל הסתימה שם ועומד כל שעה ליטול הסתימה משם אם מותר לטלטלו בשבת אפי' בטל לזמן ולא לעולם אפשר שימלך ויטלנו רק בדבר שאסור לטלטל בשבת מבטל ליומי' עכ"פ כמו"ש ריטב"א סוכה ד' אבל בקרח מה בכך דלאו למיטמי' קאי מ"מ כיון דודאי תעמוד הקרישה כל השבת כמו"ש טו"ז

ואינו עומד ליטלו משם בשבת הוי כמו דבר שאסור לטלטל בשבת דמבטל מחיצה ואף דמותר לשברו בשבת מ"מ אינו עומד לכך ועוד דאף שיושב ומצפה מתי ימס הקרח היינו שימס בכל הנהר בי"ש אבל כל זמן שאינו נמס בי"ש אדרבה למיטומי מי קאי וניחא לי' שיהי' נקרש בכ"מ גם כנגד המבוי ועוד דנראה דאינו מותר אלא כדי ליטול מים מתחתיו כמו שובר את החביות בשבת קמ"ו דמשם הוציא המרדכי דין זה ומשום דהוי כמו מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו חופר גומא וא"צ אלא לעפרא אבל לשברה משום דצריך לשבירה לא והרי אינו עומד לשברה כדי ליטול מים משם וא"כ שפיר למיטומי' קאי:

וגם מ"ש לתרץ עפ"י דברי מג"א סי' ש"ך סקט"ו שכ' דבנהר או באר אסור כונתו דוקא בכלים מותר משום דאין בנין וסתירה בכלים אבל במחובר לקרקע דיש בנין וסתירה אסור וכתב חת"ס משום בונה וזה תמוה דהא אינו פותח להכניס ולהוציא וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ואין כאן בונה ובמחה"ש שם כתב דיש בו משום סותר וגם בזה אני נבוך כיון דכל סותר שלא ע"מ לבנות הוי מקלקל ועי' תוס' שבת צ"ד ד"ה ר"ש דבעי' בזה דוקא צריך לגופו ולגופה ע"ש. וגם א"צ לגופה רק למים והוי כמו חופר גומא וא"צ אלא לעפרה דפטור אפי' לר"י כדאמרי' בחגיגה י' ועי' מג"א סי' שי"ד סק"ה ואמאי לא יהי' מותר לכבוד עונג שבת כמו שמותר חופר גומא וא"צ אלא לעפרה בביצה ח' משום שמחת יו"ט ע"ש בתוס'. ועוד כיון דאיכא תרתי משאצל"ג ומקלקל מותר אפי' לכתחילה וכמו"ש תוס' כתובות ה' ע"ב ד"ה את"ל ועי' פנ"י ביצה הנ"ל:

וגם מ"ש דנהי דמותר לשבר הקרח מ"מ אסור לטלטלו מדמדמי לי' המרדכי לחביות ושם אסור לטלטל השברי' משום שברי כלים תמוה היא דשאני התם דמעיקרא כלי והשתא שבר כלי והו"ל נולד כדאמרי' חולי' י"ד ע"ב אבל הכא מעיקרא קרח והשתא קרח שנשבר הוא וכדאמרי' נמי התם הכא מעיקרא אוכלא והשתא אוכלא:

וגם מ"ש מדמדמי לי' המרדכי לחביות ש"מ דיש איסור בשבירה ומותר רק משום דהוי מקלקל ועכ"פ אינו מתקן אבל בנהר דמתקן מחיצות אסור ואיסור השבירה במקומו עומד משא"כ התבן מותר ליקח לחריץ אף דמתקן מחיצות לפי שאין מכווין לעשות מחיצה ובנטילת התבן אין שום איסור. לפענ"ד שתי תשו' בדבר חדא כיון שהוא אינו מתקן המחיצה רק מחיצה ממילא אתי' שפיר דמי כמו דאמרי' בשבת קי"ג מ"ש עמודי' דלא אילימא דקעביד גומות גומות ממילא קא הוויין ע"ש ועי' מג"א סי' שי"ד סק"ה. ועוד דבנוטל תבן מחריץ לבהמתו נמי קשי' דא מתקן מחיצה ומה שתי' חת"ס דהוי דשא"מ לעשות מחיצה תמוה הא הוי פ"ר ואפי' בדרבנן אסור כמו"ש מג"א סי' שי"ד סוסק"ה

אלא דזה שיבוש כיון דבלא איסור עשיית מחיצה מותר לטלטלו משם א"כ גם בעודו שם אינו מבטל מחיצה וא"כ אינו עושה מחיצה כלל בנטילתו שהרי גם מעיקרא הי' מחיצה זו וא"כ ה"נ בקרח כיון שבלא איסור עשיית מחיצה מותר לשברו א"כ גם קודם שבירה הוי מחיצה ומותר לשברו דהא בשבירה זו אינו מתקן מחיצה:

ומ"ש עוד הא אסור לטלטל הקרח משם במקום קרישת הנהר שהוא כקרקף וגם מה שהק' דאם ישבר הקרח ברוחב המבוי באורך כ"כ עד שיהי' מחיצה מתלקט י' מתוך ד' בתוך הנהר יהי' זה משקל כמה ככרות קרח וא"כ אפי' מותר לטלטלו בשבת מ"מ לא עדיף מסולם הצורי בעירובין ע"ז ע"ב ודקלות וסולמות של בבל שם ע"ח דכובדן קובעתן לא הבינותי דהרי א"צ לטלטל הקרח כלל רק לשברו ויפול לתוך המים:

ומה שהק' על טו"ז ומג"א דאם קרח מבטל מחיצה א"כ מ"פ בעירובי' כ"ב ע"ב כ"ע נמי מקיף לי' אוקינוס פי' דלהוי רה"י ומאי קושי' דלמא באמת אוקינוס משוי לי' רה"י ולא משכחת רה"ר רק בשעה שהים נקרש והטו"ז כתב דבים ל"ש נקרש והרי כל הים הסמוך לציר הצפוני בעשרי' מעלות וכן לציר הדרומי הוא נקפא ברוב השנה חוץ מב' או ג' חדשים בקיץ וא"כ במדבר דאמר רחמנא לא תפיקו מרה"י לרה"ר זה הי' ממחרת יו"כ ואז כבר נקפו הימים ובטלו מחיצות אבל בלא"ה אה"נ דים עושה העולם רה"י. הנה מה שהק' על טו"ז ודאי לק"מ דנהי דבציר הצפוני ובציר הדרומי הים נקפא אבל בשאר מקומות אינו נקפא בשום פעם ושפיר הוי מחיצה אי לא חיישי' שמא יעלה שרטון. אבל גם מה שהק' מגמ' הנ"ל לפענ"ד לק"מ חדא דאולי יש שם משפת הים עד מקום הקרח גבוה י' באורך ד' וזה שפיר הוי מחיצה כמו"ש טו"ז שם בסי' שס"ג ועוד דבשלמא הנהר נקרש בכל רחבו ואין כאן מחיצה כלל ואפי' אינו נקרש בכל רחבו אם נקרש עשר סמוך למבוי אותו מקום הוי פרוץ וצריך תיקון כמו"ש מג"א סי' שס"ג סקל"א דעכ"פ בעי' שיהי' הנהר סמוך ממש לראש המבוי וכו' אבל בים נהי שנקפא ונקרש במקום ההוא אולי מצד האחר סמוך ממש לקרח אינו נקפא וא"כ שם הוי מחיצה לכ"ע. ועוד שהארץ עגולה ככדור וגם אם הוא נקפא בשני האורים מ"מ עד מקום שנקרש יש כחצי כדור וזת הוי ג' מחיצות ולרוב הפוסקים הוי רה"י וגם לרמב"ם אינו רה"ר רק כרמלית עיין מג"א רסי' שמ"ה וא"כ אם המדבר שהיו ישראל חונים שם לא הי' כנגד אותן הצירי' שפיר פריך הגמ' דלא משכחת רה"ר וא"ש:

וגם מה שתמה שם על תוס' יו"ט פ"ד דמקוואות מ"ו שכ' על ב"י ביו"ד סי' ר"א שכתב עמ"ש הטור שם ואם נפלו עפר או צרורות בגומא אינו חשוב סתימה לבטלו מתורת קבלה אא"כ יהי' מהודקי' בתוכה וכתב ב"י שהרמב"ן מפרש שנכבש מאילי' ונתבטל

שם והרא"ם בס' יראים פי' שכבשו ברגל ונתבטל קבולו וק"ל מהאי דעירובי' ע"ח מלא עפר וצרורות מערבי' ולא מצרכי' כבושה ותי' דגם חריץ שאני דהכא מבטל לי' מתורת כלי ע"ש וכתב תוסיו"ט ומתישב בזה ג"כ משנה ו' פט"ו דאהלות ותמה חת"ס אטו ביטל אוהל אינו חשוב כמו ביטל כלי והניח בתימא. ותימא על תמיהתו הא אמרי' ב"ק ס"ז וב"ב ס"ו דאע"ג דתלוש ולבסוף חברו הוי כמחובר מ"מ בחקקו ולבסוף קבעו פוסל משום שאובי' משום שהי' עליו תורת כלי בתלוש הרי חזי' דליבטל שם כלי מיני' צריך ביטול טפי ועי' ש"מ ב"ק שם וא"כ שפיר כתב תויו"ט דדוקא לבטל שם כלי צריך כבשו ברגל אבל לא לבטל שם אוהל והרי חזי' דאפי' אין הגומא מחזקת אלא כ"ש ועשה כולה ע"י כלי וכל המים שעוברי' עליו חשובי' שאובי' כמ"ש הטור א"כ גדול כחו של כלי וצריך ביטול יותר.

אבל מ"ש תויו"ט שם דאפי' נפרש כבושה מאיליו כרמב"ן נמי קשי' מהאי דחריץ וצריכי לתי' הרא"ם תמוה בעיני הלא זה לשון המשנה פ"ד דמקוואות החוטט בצנור כדי לקבל צרורות וכו' ופי' תויו"ט כדי שלא ירדו עם המים וכן כתב ב"י שדרכן הי' לעשות שם בית קבול באמצע כדי שיתערבו שם הצרורות וכו' וא"כ בשלמא בצנור אם הצרורות מתחלחלי' בתוכו ולא נכבש לא הוי סתימה שהרי לכך נעשה הכלי והוי כשאר חפצי' המונחי' בכלי עי' תויו"ט פט"ו דאהלות מ"ז ד"ה ובטלו ולהכי בעי' כבישה אבל בהאי דחריץ אין תכלית עשיית החריץ כדי למלאותו עפר וצרורות ולכן לא הוי כחפץ המונח בתוכו ושפיר הוי סתימא. ועל גוף קושי' הרא"ם ק"ל כיון שדרכן לעשות בית קבול כצינור כדי שיעכבו שם צרורות א"כ שפיר יש חילוק כדמשני שם בעירובי' חריץ למיטימי' קאי אבל בית לאו למיטימי' קאי ע"ש וה"נ האי בית קיבול לאו למיטימי' קאי לכן לא הוי סתימה אא"כ נכבש וצ"ע:

ומה שהאריך שם בדברי מ"מ פי"ד משבת הכ"ג שכתב וחילוק המים והפירות נראה שה"ה בכל דבר שאדם מסתכל ורואה בתוכו דינו כמים וה"ה הדברים הלחי' הרבה והדברי' היבשי' דינן כפירות ושהטעם בזה לפי שאין המחיצות ניכרות וחת"ס תמה היכי רמיזא חילוק זה. ולפענ"ד נראה פשוט דשם מחיצה מורה שהוא חוצץ ומבדיל הרשיות זה מזה וא"כ במלא מים או שאר דבר לח הרי הם מובדלי' הרשיות וא"י ליילך בשווה בשתי הרשיות אבל במלא פירות יכול לעבור בשווה זה לרשות זה בלי עיכוב וא"כ הרשיות אין מובדלי' ועי' בלשון רמב"ם פי"ז משבת ה"ד לא מקרי מחיצה ואפי' מלא זכוכית אף שיכול לעבור בשווה מרשות לרשות מ"מ המחיצות נראות והרי הרשיות מובדלי' שפיר הוי מחיצה:

ובהכי מיושב קושי' תוס' שבת ק' אמאי באהלות פט"ו בית שמלאוהו תבן או צרורות בעי' בטלו דוקא והכא פירות מבטלי' מחיצות ולהנ"ל ניחא דוקא מחיצה מבטלי כיון שאין הרשיות מובדלי' אבל שם באהלות לא מבטלי אוירא אא"כ בטלו. ולפי"ז בקרח כיון שאין המחיצות נראות וגם אפשר לעבור בשווה מרשות לרשות ואין הרשיות מובדלי' שפיר מבטלי' מחיצה וכדעת טו"ז ומג"א ודלא כמו"ש בחת"ס שם:

הן כל אלה לפלפולא בעלמא ולהתלמד במק"א אבל בנ"ד פשיטא שאין לחוש שמא יעלה שרטון כמוש"ל עפ"י מג"א דבשאר נהרות לא חיישי' שמא יעלה שרטון וגם עפ"י סברא שכתבתי לעיל אבל הרי כתב מג"א דעכ"פ בעי' שיהא הנהר סמוך ממש לראש המבוי אבל אם הוא רחוק מהמבוי י' אמות צריך תיקון דאותו מקום הוי פרוץ וכו' ע"ש וא"כ ה"נ צריך שעמקות המבוי לא יהא רחוק מן החצר י' אמות דאל"כ הוי שם כפרוץ ושוב צריך תיקון. ועוד דבעי' שיהא מתלקט גבוה י' טפחי' מתוך ד"א כמבואר סוסי' שס"ג אבל מתלקט י' מתוך ה' אמות דניחא תשמישי' הרי הוא כשאר רה"ר עי' טו"ז שם וא"כ לפמ"ש שהמבוי עמוקה מן החצר כמו י"ב או י"ג טפחי' ובודאי המבוי רחבה הרבה יותר מד"א וא"כ אין כאן מתלקט י"ט מתוך ד"א ולא מהני להיות מחיצה:

ועוד דכבר כתב מג"א סוסי' שס"ג סק"מ דלפמ"ש סכ"ט בשם התוס' צ"ל דלא בקעי בו רבים דאל"כ אתי רבים ומבטלי מחיצה כיון שאינה עשוי' בידי אדם וה"נ כיון דבקעי רבים במבוי מבטלי מחיצה שהוא בי"ש ואף שכתב המג"א שם ואפשר דלא מקרי רבי' פחותים מששים ריבוא וכמו"ש סי' שמ"ה ס"ו מ"מ לא נ"ל לסמוך להקל בזה דבסי' שמ"ה לא כתב רק דלא הוי רה"ר דאורייתא אם אין ששים ריבוא עוברי' בו בכל יום אבל מ"מ מדרבנן הוי רה"ר וגזרו בו אטו רה"ר גמור שאסור לטלטל בו ד"א וא"כ אפשר שמדרבנן אף שאין ס' ריבוא בוקעי' בו כל שרבי' בוקעי' מבטלי מחיצה מדרבנן:

ועוד נ"ל דבר חדש דיש לדקדק בלשון הברייתא בשבת ק' דקתני מבוי ששוה לתוכו ונעשה מדרון לרה"ר או שוה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכו אותו מבו' א"צ לא לחי ולא קורה וכן הוא לשון הרמב"ם פי"ז משבת ה"ד ולשון השו"ע סוסי' שס"ג והוא חידוש מה בעי בזה ששוה לרה"ר או שווה לתוכו מזה נראה דוקא בשווה לתוכו ונעשה מדרון לרה"ר או שווה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכו אז נקרא אותו מדרון מחיצה כיון שהמבוי מופרש ומובדל ע"י מדרון זה מרה"ר הרי הוא חוצץ ומבדיל כשאר מחיצה המבדלת הרשיות אבל אם המדרון מתחיל במבוי ואין המבוי רק משפע דורד לרה"ר או רה"ר אינו שווה ומשפע ויורד למבוי אף שיש סמוך למבוי מדרון מתלקט י' מתוך ד"א לא מקרי מחיצה כלל כיון שאין כאן דבר מבדיל בין רה"ר למבוי והכל שיפוע א' וכן מבואר

בלשון הרמב"ם שם שכתב א"צ לא לחי ולא קורה שהרי הוא מובדל מרה"ר. ולפי"ז אם החצר אינו שווה רק ג"כ מדרון ושופע ויורד למבוי ודאי לא מהני מדכון המבוי להיות מחיצה לחצר:

לכן לפענ"ד אין היתר לחצר זה רק כשאר חצר שנפרץ במילואו כמבואר רסי' שס"ג ס"ב. ונזכה במהרה לחצרות בית ד' בתוככי ירושלים והי' העקוב למישור כנפש רבך דויש: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קלד

שיל"ת ב' אויפאלא ג' שופטים תרנ"ד לפ"ק

לאהובי תלמידי הרבני החריף ובקי מו"ה זושא פריעדמאן ני' בק"ק נירעדיהאז:

מה שנתעוררת ברש"י עירובי' ס"ב ד"ה אלא שכתב שהישראל צריך לשכור הבית מנכרי וליתן שכר על כל שבת ושבת והקשית הא קיי"ל באו"ח סי' שפ"ב ס"ו דיכול לשכור מעכו"ם רשותו לזמן ארוך בפ"א והא דעכו"ם יכול לחזור בו דוקא בהחזיר המעות קודם שבת ראשונה אבל בלא"ה מועיל לזמן ארוך כמ"ש מג"א שם:

בשתים לא עלתה לך דהפי' במג"א שם עמ"ש רמ"א דהגוי א"י לחזור משכורתו עד שיחזור הדמים היינו כששכרו סתם וחזר בו קודם שבת ראשונה אז א"י לחזור בלי חזרת דמים דעכ"פ על שבת א' השכירו אבל אחר שבת ראשונה יכול לחזור אפי' בלי חזרת דמים דמצי למימר שלא השכירו רק על שבת א' ואם החזיק בו משנכנס שבת שוב א"י לחזור בו אפי' בחזרת דמים ואם שכרו לזמן א"י לחזור בו עד כלות הזמן היינו בלי חזרת דמים אבל בחזרת דמים שפיר יכול לחזור כמו בשכרו סתם קודם שבת ראשונה עי' במחה"ש שם:

וגם בדברי רש"י לא כוונת יפה דרש"י לא כתב שצריך לשכרו בכל שבת רק כתב הטריחוהו והפסידותו וכו' כדי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת ויצא משם ופי' בכל שבת ושבת בשביל כל שבת ושבת ואפי' שכרו לזמן ארוך צריך ליתן שכר בשביל כל שבת ושבת רק שאפשר שנתנו בפ"א ועכ"פ הפסידוהו ויצא משם וא"כ לק"מ כמובן. ובזה הנני חותם בברכת השנים. לחיים טובים ארוכים ומתוקנים כנפשך ונפש רבך אוהבך דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קלה

שיל"ת ב' אויפאלא כאור בוקר ז' אדר ג' תצוה תרנ"ח לפ"ק:

שוכ"ט ושמחת פורים, וד' קרנך ירים בני חביבי הרב הגדול חריף ובקי כמו"ה יודא צבי ני' וכאל"ש בק"ק ש' פאטאק יע"א:

אחרי הודיע משלומינו וברוך אתה בבואך כחפצך ומחר יהי' העת הזה הנני לפרש לך סוגי' דעירובי' י' לפי פשוטו בלי שום חידוש להניח דעתך דמעיקרא פריך ואמאי יעשה פס אמה ומחצה וכו' ש"מ עומד מרובה על הפרוץ משני רוחות לא הוי עומד אפי' היכי דליכא אויר מצד השני של כ"א מן העומדי' אלא צריך העומד מרובה להיות ביחד בצד הפרוץ המועט שבצדו ומשנ' דלעולם היכי דליכא אויר מרובה מצד האחר של שני העומדי' אף שהאויר שבין שנ' העומדי' מרובה על כ"א מן העומדי' מ"מ מצטרפי' שני העומדי' להיות עומד מרובה אבל הכא דיש אויר מרובה על א' מן העומדי' משני צדדי' אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי'. וע"ז פריך ויעשה פס אמה וכו' ש"מ עומד כפרוץ אסור דאפי' אם מצד א' של העומד הוי האויר כעומד נמי מבטל אויר לעומד דאס"ד דמצד א' אינו מבטל להעומד א"כ ל"ל אתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל לי' דהא אויר דהאי גיסא שהוא רק כעומד אין בו כח לבטל כלל עומד שהוא כמוהו:

ואל יקשה עליך דא"כ בעומד מרובה על הפרוץ נמי נימא הכי כיון דאין כח בפרוץ שבין שני העומדי' לבטל עומד שאצלו א"כ בטל לגבי העומד ואינו מצטרף עם האויר שמצד האחר לבטלו דז"א דבשלמא התם הפרוץ מרובה על העומד שאצלו וראוי לבטל העומד אלא שאנו מצרפי' העומד משתי רוחות והוי עומד מרובה אבל כי איכא גם אוירא דמרובה על העומד גם מצד האחר אמרי' כמו שאתה מצרף העומדי' כך אנו מצרפי' האוירי' ואתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא שהוא מרובה משני העומדי' ומבטל גם שניהם אבל הכא שהעומד כפרוץ הוא ביחד בלי צירוף גם האוירים אין מצטרפי' לבטלו ואדרבה האויר שהוא כעומד בטל לגבי עומר והוי ג"כ כסתום אי עומד כפרוץ מותר אלא ש"מ עומד כפרוץ אסור וע"ז משני דגם בכה"ג מצרפי' האוירי' דע"י האויר האחר שמצד השני מצאו מין את מינו וחוזר ונימור ואתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל משא"כ בפרוץ כעומד מצד א' שפיר י"ל דמותר דפרוץ בטל לגבי עומד. ושוב מצאתי בריטב"א סברא אחרת לחלק דבשלמא מעיקרא שפיר קאמר אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא וכו' משום דפרוץ שבאמצע שני העומדי' מבטל העומד שבצדו מהאי גיסא שאינו לצד הפתח שהרי הפרוץ מרובה עליו והאויר שבצד השני של העומד השני מבטל העומד השני שהוא ג"כ מרובה עליו אבל בעומד כפרוץ ל"ל הכי ולהכי הוי ס"ל למקשן דאין מצטרפי' האוירי' לבטלו עד דמשני לי' דבהא כמי מצטרפי' האוירי' לבטלו וז"ל דשאני הכא דאתי אוירא וכו' היינו משום דכל חד וחד מהני אוירין נפיש על העומד שביניהם

הא אלו הי' העומד שווה לא' מן האוירי' לא מיבטיל בהכי ומשו"ה אמרי' ויעשה פס אמה וכו' ע"ש. ואין לומר נהי דאויר שהוא כמוהו לא מבטל לעומד מ"מ אויר שהוא מצד השני שהוא מרובה על העומד מבטל לי' ז"א דאם האי גיסא אינו מבטל לי' א"כ האויר בטל לגבי העומד והוי כאלו סתום כולו בפס ה' ולא נשאר רק אויר י' בצד השני דהוי פתח והוי נמי כסתום:

אלא דע"ז הוי קשי' לך א"כ האיך משני מעיקרא דעומד מרובה על הפרוץ הוי עומד היכי דליכא אויר מרובה מצד השני דנימא אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא כיון דאפי' פרוץ כעומד אסור ואם האויר מצד א' כעומד מבטל לעומד כ"ש בעומד מרובה משני רוחות דהאויר שבין שני העומדי' מרובה על כ"א מהעומדי' דמבטל להו אף שאין האויר רק מצד א' ובזה יפה הקשית:

אבל כבר פי' הריטב"א דזה באמת הי' ג"כ קושי' הגמ' ש"מ עומד כפרוץ אסור וכ"ש עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות כקושיתך ואיך אמרת דהיכי דל"ש אתי אויר דהאי גיסא ודהאי גיסא וכו' עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד ע"ש ובזה מיושב כל מה דהוי ק"ל בזה ותבין מדעתך:

תשובה קלו

עוד להנ"ל:

שוב הבאת מ"ש מהרמ"ש או"ח סי' קס"ט ליישב קושי' פמ"ג סי' שפ"ו סקי"א אהא דפסקי' שם ס"ח דאם נדר או נשבע שלא יהנה ממנה אין משתתפי' לו בה ועי' מג"א שם סקי"א והוא מגמ' עירובי' ל' ע"א אלמא דמה שמותר לטלטל ע"י חשיב הנאה ובסי' שס"ג ס"ח פסקי' דלחי שעשאו מעצי אשירה כשר אלמא דהיתר טלטול לא חשיב הנאה ותי' הנ"ל דלעולם היתר טלטול לא חשיב הנאה מטעמי' שכ' שם אלא בע"ח וש"מ כיון דא"א היתר טלטול אלא ע"י שקונה רשות חבירו זה חשיב הנאה ע"ש וק"ל התינח למ"ד בעירובי' מ"ט דעירוב משום קנין אבל אנן קי"ל כרבה בעירובי' שם דעירוב משום דירה כמבואר סי' שס"ו ס"ג והדק"ל. לק"מ דעי' תוס' עירובי' פ' ע"א ד"ה רב שכתבו דאפי' למ"ד עירוב משום דירה צריך לזכות כדי שיהא קונה דירה בבית חבירו ע"ש אלא דלמ"ד משום קנין קוני רשות החצר זה מזה בעד שיווי העירוב ולמ"ד משום דירה הקנו לו חכמים בית חבירו ע"י עירוב ועי' בתוס' מ"ט סד"ה עירוב ועכ"פ ע"י העירוב קונה בית חבירו וזה מקרי הנאה:

ומ"ש לתרץ קושי' פמ"ג למה דקי"ל כרבה עירוב משום דירה ופירש"י בעירובי' מ"ט שדעתו של אדם על פתו והו"ל כאלו דיירי בהאי ביתא וכיון דאסבה"נ ולכמה שיטות איה"נ אין לו בעלים ואין זה פתו ומשו"ה לא הוי עירוב לא כיונת יפה דבאיה"נ שאסור לכ"ע בלאה"נ אין מערבי' ואין משתתפי' דבעי' עכ"פ סעודה הראוי' לאחרים ועי' במג"א סי' שפ"ו ס"ט ועירובי' כ"ו אלא דשם בסי' שפ"ו ס"ח מיירי בנדר או נשבע שלא יהנה ממנו והוא מותר לאחרים ומערבי' בו כמו לנזיר ביין ולישראל בתרומה משום דחזי לאחריני ובזה כ"ע מודו דיש לו בעלי' הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ועי' ריטב"א נדרים שלהי פרק ז'. ואפי' לדעת הר"ן בנדרים פ"ה דהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולי' אחרים ליקח בע"כ ואפי' מיתשיל אח"כ א"צ להחזיר מ"מ כל כמה דלא אתי לרשות זוכה הוי הוא בעלי' ואפי' אמרי' בשאר הפקר דלא בעי' אתי לרשות זוכה עי' נדרים מ"ג היינו משום דלא מצי לאיתשולי עלה ולא מצי למיהדר בי' אבל כאן כיון דכל כמה דלא אתי לרשות זוכה ודאי מצי לאיתשולי עלה ולחזור מן הפקר שפיר מקרי בעלי' ועי' חי' רשב"א נדרים שם. ועוד דלענין לישראל בתרומה משום דלא חזי לדידי' מ"מ מערבי' לנזיר ביין משום דאפשר דמיתשיל אנזירתי' ע"ש. ועוד אפשר דר"ן בנדרים מיירי שאסר ע"ע גם הנאת משתרשי דאז הפקירו אבל כאן מיירי שלא אסר על עצמו רק הנאת הגוף ולא הנאת מכירה ונתינה ושפיר הוי בעלים ועי' מחה"ש סי' שפ"ו סק"י:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' פרמ"ג הוא דבאמת יש להבין בנדר או נשבע שלא יהנה ממנו נהי דאין מערבי' בו לכתחלה משום דאסור להינות ממנו אבל בדיעבד אם עירב בו ועבד אי' אמאי לא מהני עירוב וכ"ש דק' אי במצוה דרבנן ל"ש מהב"ע. אבל הדבר פשוט כמ"ש רמב"ן ורשב"א ביבמות ק"ג וטו"א ר"ה כ"ח דהיכי דאפשר לתקן האי' כמו כאן דאם נאמר דאינו עירוב א"כ לא נהנה ולא עשה אי' כלל בזה כ"ע מודו דעביד לא מהני ולהכי אפי' בדיעבד אינו עירוב וכבר כתבו תוס' בתמורה ד' דבצורם אוזן בכור ל"ש על"מ דלא גרע מאלו נפל בו מום מעצמו דשרי ע"ש והר' קי"ל כאביי בעירובי' ט"ו דלחי העומד מאיליו הוי לחי כמבואר סי' שס"ג סי"א וא"כ ל"ש בי' עביד לא מהני ולכן פסקי' שפיר דלחי שעשאו מעצי אשרה כשר אבל לכתחלה באמת אסור לעשות לחי מעצי אשרה דאסור ליהנות וא"ש:

ומצאתי בירושלמי פ"ג דעירובי' סוף ה"א תמן אר"ש חיי' ברי' דרב עכו"ם שעשאה לחי למבוי מתרת את המבוי והכא את אמר הכין [פי' שאין מערבי' בהקדש] אר"א תמן מ"מ נסתם המבוי והכא מאי אית לך ונראה שנתכוין למ"ש כיון דגם נסתם מאיליו כשר ול"ש עביד לא מהני לכן שפיר כשר בדיעבד וכמ"ש. ובזה הנני חותם בברכת שלום

ואמת. וד' ירים קרנך בכבוד והיית עטרת תפארת. חיים וברכה למשמרת. כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת באהבה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קלז

שיל"ת ב' אויפאלא ד' לס' תבא תרנ"ה לפ"ק:
שוכ"ט וכוח"ט לדידי הרבני המופלג הנגיד מו"ה מרדכי איסר עהרענפעלד נ' בק"ק אלמאש יע"א:
כתבו בא אלי אודות העירוב בעירם אשר קנאו הרשות מהראש של הגרונד הערשאפטען עפ"י הרב המנוח מו"ה אהרן שלמה הכהן זצ"ל וכעת נתבטל זכותם וכל איש מושל בנחלתו אם צריכי' לקנות או לשכור הרשות מחדש וחידוש בעיניו שבחיי הרב הנ"ל כבר נתבטל רשות של הגרונד הערשאפטען ולא אמר שצריך לקנות הרשות מחדש ולהבדיל בין החיים גם אני הייתי דר שם כמה שנים ולא אמרתי דבר:
הנה אנכי סמכתי על הרבני' הגדולים שהיו לפני הרב מהור"ר ש"ך הנ"ל והרב הגאון מו"ה מנחם העללער זצ"ל שודאי עשו כדת של תורה ועי' בשו"ת מים רבים או"ח סי' ט"ל. ואולי חשבו כיון שהיו להשרים עוד זכות בעיר ליקח דוקא מהם או מבאי כוחם יין וי"ש ושאר משקי' המשכרי' מקרי הרשות של השרים ההם ושפיר מהני שכירות הראשון:
אבל באמת כבר מבואר באו"ח סי' שצ"א דלא מהני שישכור משר העיר אלא אם הבתים שלו או שיש לו רשות להשתמש בבתי העיר להושיב שם אנשים וכלי מלחמתו בבתי בני העיר בשעת מלחמה שלא מדעתם ואז יכול לשכור גם מהממונה שלו או שכירו ולקיטו וזה נתבטל עכשיו. ואפי' לדעת רמ"א שם דלענין לטלטל במבוי קיל טפי היינו משום דדרך המבוי הוא של השר ויכול לסלק כל העכו"ם משם וליתן להם דרך אחר מן הצד ועי' טו"ז שם סק"ג ותשו' חכם צבי סי' ו' הרי גם זה נתבטל עכשיו:
ובלאה"נ אפי' לא נתבטל דעת טו"ז סי' שפ"ב סק"ט דאם שוכרי' רשות מעכו"ם ומת והניח יורש צריך לשכור ממנו מחדש ודעת א"ר שם דא"צ לשכור מחדש ופמ"ג שם לא הכריע ותוס' שבת שם נראה שמסכים לטו"ז וגם בתשו' חכ"ץ סי' ו' מסכים לטו"ז ולא מטעמי' ובתשו' מים רבים סי' ט"ל הביא דעת גינת יורדי' ושבו"י להקל ודעת חכ"ץ ור"ו בריאל להחמיר וכתב שאין בידו להכריע ויש לפלפל בדבריהם אך אין הזמן מסכים:

לכן דעתי נוטה שישכור הרשות מחדש משרי העיר שכל צרכי העיר נעשי' על פיהם ואז יש היתר בלי פקפוק:

ואולי הי' טעם של הרבנים הנ"ל עפמ"ש פמ"ג סי' שפ"ב אות ט' דהיכי דיש דינא דמלכותא שא"י לחזור וכדומה א"צ שכירת מן היורש עד הזמן וה"נ כיון שמניחי' להעמיד העירוב על כרחך דינא דמלכותא הוא להניח היהודים לעשות תיקון זה שיוכלו לטלטל בשווקים וא"כ בכלל זה הוא ג"כ שלא יחזור משכירות כדי שיהיו מותרי' לטלטל ויש מקום להקל בדינים אלו כמ"ש בתשו' מים רבים הנ"ל ומ"מ יעשו כמ"ש לשכור משרי העיר להזמן קצוב ויאריך הזמן כמו שירצה ובזה הנני חותם בברכת השנים ידידו הנאמן דו"ש:

עמרם ה"ק בלוה"ם בק"ק הנ"ל:

תשובה קלח

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לס' ואלה המשפטים תרס"ג לפ"ק:

שוכ"ט לתלמידי הרבני המופלג. מלא פלג, כמו"ה ישראל זינגער נ"י בק"ק פרעסבורג:

מכתבך קבלתי בזמנו ולא הי' פנאי להשיב עד היום והנה בציור שלך לא ידעתי פתר דבר אבל עיינתי היום בגמ' עירובין נ"ו ובריטב"א שם והנני שולח ציור לוטה פה כזה:

והעיר עגולה והוא באמצע העיגול אורך ורוחב אלפים ולהלן מן האמצע לכל צד מתקצר והולך ואם היינו נותני' רק אלפים מקצה העיר הן במקום שהיא ארוכה ורחבה והן במקום שהיא מתקצרת אז היו אלפיים במקום הקצר כלים קודם שכלי' האלפי' במקום הארוך ורחב אבל לא כן הוא רק עושי' את כל העיר כטבלא מרובעת וכאלו הי' ארכה ורחבה במקום הקצר דמי באמצע ומתחילין למדוד אלפים אמה לכל צד בשטח שוה למה שמתחילין באמצע וממילא כלים אלפים אמה במקום הקצר במקום שכלים נגד האמצע כמו שהוא בציור ואחר שריבע את העיר ונתן לה תחומין מכל צד הרי ממזרח למערב וכן מצפון לדרום ששן אלפים אמה שהרי העיר היתה מתחילה אלפים ונתן לה אלפים לכל צד ועדיין הקרנות פגומים כמו שהוא בציור וחוזר ומרבע את התחומין ועושה אותה כמין טבלא מרובעת בכל הקרנות כמו שנרשם בקרן מזרח דרום ונמצא העיר ותחומין כטבלא מרובעת ששת אלפים על ששת אלפים ומותר ללכת הם ואלכסונם נמצא אלכסון של כל קרן וקרן אלפי' ות"ת מאות עי' בריטב"א ובין תבין את אשר לפניך:

ואשר שאלת אודות החומץ הנעשה ע"י עסטנץ אם צריך בישול וסינון מחמת התולעים אין לי מה להשיב והנסיון יוכיח אם יש בו תולעים אם לאו. ובזה הנני חותם בברכה

משולשת יברכך ד' בפרנסה טובה וישמרך בבריאות וישמריך בבנות ויחוניך בחן ושכל טוב כנפשך ונפש רבך הדושי"ט:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קלט

שיל"ת ב' אויפאלא ה' במדבר במספר ארבעים שנים תרמ"ד:
ברוך מבוכים אשר ה"ה ידידי הרב המאה"ג, מורג חרוץ ושנון שמו ינון מו"ה אשר נ"י אבדק"ק בעלעניעש:
יקרתו הגיעני על נכון ע"י בנו נ"י ובמה שנוגע על אודות בנו הקטן בל"ס כבר הודיע בנו הבחור נ"י ועל ד"ת במה שעמדו אחרונים אמאי לא יהי' איסור להעביר ב' אמות בר"ה מה"ת משום ח"ש וכן לילך אלף אמה אפי' למ"ד תחומי' דרבנן מ"מ י"ב מיל הוי מה"ת וממילא אפי' מאה אמה הוי ח"ש דאסור מה"ת ולא משכחת תחומי' דרבנן כלל ועי' פמ"ג או"ח בפתיחה לה' שבת ד"ה עוד. ותי' מעלתו דלא אמרי' ח"ש אסור מה"ת אלא אם המלאכה כתיקונה האפיי' והבישול אלא שלא אפה כשיעור גרוגרות וכדומה אבל בהוצאה עקירה גרידא לא חשוב מלאכה כלל אלא טלטול בעלמא וכמ"ש תוס' שבת ג' ד"ה פטורים עיי"ש:
דבריו אין להם פי' דזה הוא תי' אם היינו מקשי' דעקירה או הנחה לחודא יהי' אסור מה"ת משום ח"ש אבל באמת בזה לא נסתפק אדם מעולם שאין כאן מלאכה כלל ופמ"ג שם חידש דאם נעשה עקירה והנחה שיש כאן מלאכה אלא שא' עשה עקירה והשני הנחה אסור מה"ת אמנם היא בעשה עקירה בתחלת ב' אמות והנחה בסוף ב' אמות שיש כאן מלאכה שלימה עקירה והנחה אלא שאינה כשיעור וכן בתחומי' שעקר רגליו מתחלת אלף אמה ונח בסוף אלף דאיכא מלאכה אלא שאינה כשיעור וע"ז לא תי' כלום:
ואמת כי פמ"ג כתב שם ג"כ לחלק דבמעביר פחות מד' אמות אין שם מלאכה עלי' אבל לא נתן טעם לדבריו כי זהו הקושי' כיון דאיכא עקירה והנחה הוי מלאכה רק דהוא ח"ש וכונתו נעלמה ממנו:
לכן נ"ל לחלק כמו שאמרתי לו בע"פ ואבאר דברי דאמרי' בשבת ח' המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' אעפ"י שהעבירו דרך עליו חייב ופרש"י שהעבירו למעלה מי' דלא שליט בי' אויר ר"ה והוי מקום פטור ומבואר שם ד"ה דמוציא מחנות לפלטי' דרך סטיו חייב אף דהוי מקום פטור ועיי"ש בתוס' ד"ה לימא מבואר דאיסור הוצאה וד"א ברה"ר א"צ רק שיהי' עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב אבל הוצאה והעברה שבין

עקירה והנחה אפי' במקום פטור כי זה אין שייך להמלאכה. וכן לענין תחומין מבואר בריטב"א מ"ג הביאו ב"י או"ח סי' ת"ד דאפי' אי אין תחומין למעלה מי' מ"מ אם קנה שביתה למטה מי' ואח"כ הלך חוץ לתחום למעלה מי' וירד למטה מי' אסור לזוז ממקומו וז"ל הריטב"א שם ד"ה בעי ר' חנינא וכו' ונ"מ שאם לא קנה שביתה ביה"ש אלא למעלה מי' דאי אמרי' אין תחומי' למעלה מי' שיכול לילך בקפיצה או בספינה כמו שירצה וכשיעמוד בשום מקום לקנות שביתה יש לו אלפים לכל רוח וה"ה שאפי' קנה שביתה ביה"ש או לאח"כ למטה מי' אם בא לצאת ממקומו כשהוא בתוכו וללכת בקפיצה כמו שירצה הרשות בידו ומיהו כל שחזר ונח למטה מעשרה לא יזוז ממקומו ממקום שביתתו אלפים אמה כשיעור תחומו עיי"ש נגלה לעין כל דאיסור תחומין הוא רק דאסור לילך אחר אלפים אמה ממקום שביתתו למטה מי' אפי' הלך כל אלפים במקום פטור והאיסור מתחיל רק אחר אלפים. אמנם באכילת איסור אם יאכל כ"ש איסור ואח"כ היתר ובתוך כא"פ יאכל עוד כ"ש איסור להשלים לכשיעור הרי הוא פטור משום דכל השיעור שייך לחיוב מלקות ולפי"ז יש סברא ישרה לחלק דבאכילת אי' שפיר קאמר ר"י דח"ש אסור מה"ת הואיל וחזי לאצטרופי דאי ח"ש היתר הוא איך אפשר לצריף הא בעי' כל השיעור בהיתר אבל ב' אמות בר"ה או אלף אמות לענין תחומין לעולם מותר מה"ת ול"ק איך חזי לאצטרופי דהרי כל הד"א ברה"ר וכל אלפים אמה בתחומין אינם שייכין לחיוב דאפי' הם במקום פטור יש חיוב ואין האיסור מתחיל רק חוץ לד"א ממקום עקירה וחוץ לאלפים ממקום שביתה ובזה לא נאמר שיעור אלא אפי' משהו חוץ לד"א וחוץ לתחום אסור ושפיר ל"ש בזה ח"ש אסור מה"ת וזה אמת ברור כשמש לפענ"ד:

ואמנם לענין ד"א בר"ה שעמד עליו הפמ"ג נ"ל דבלא"ה לק"מ דהרי אם עשה הנחה תוך ד"א אף שהעבירו אח"כ לסוף ד"א ממקום עקירה ראשונה פטור כדאמרי' שבת דף ו' וא"כ ממנ"פ במעביר ב' אמות איך יהי' אסור מה"ת אם לא עשה הנחה אין כאן אפי' ח"ש דאינו בגדר מלאכות מעביר ד"א בר"ה בלי עקירה והנחה ואי עשה הנחה לסוף ב"א א"כ תו לא חזי לאצטרופי לחייב כנ"ל וח"ש אינו אסור אלא משום דחזי לאצטרופי ואי דיעבורו אח"כ ד"א ממקום עקירה שני' א"צ לצירוף ב' אמות ראשונות ועי' בזבחי' ל"א:

ועוד נ"ל דאמרי' בשבת ה' המפנה חפצים מזויות לזויות ונמלך עליהם להוציאם פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ועיי' תוס' שבת ג' ד"ה חי' מבואר כיון דבשבת מלאכה מחשבת אסרה תורה צריך מחשבה מתחילת המלאכה ולפ"ז ממנ"פ במעביר ב' אמות בר"ה אם הי' מחשבתו משעה הראשונה להעביר ד"א ולא העביר רק ב' אין כאן מלאכה משום דלא נתקיימה מחשבתו ועי' בשבת ד' ודף ע"ג ודף ק' ואם הי' מחשבתו

מתחילה להעביר רק ב' אמות א"כ אפי' ד' אמות פטור לפי שלא הי' עקירה משעה הראשונה לכך וא"כ ב"א אינם חזל"א ושפיר מותר מה"ת:

ופשוט דלדעת חבל נביאי שהביא מל"מ פ"א מחמץ ה"ו דסתם אכילה בכ"ש ואתי הל"מ ואמרה בכזית ור"י נתן טעם דלהכי ל"א דהל"מ אפיקתי' לכ"ש גם לאיסורא משום חזל"א עיי"ש ודאי ל"ש ה"ט לענין ד"א בר"ה ותחומין:

ומה שנ"ל עוד בזה עפי"מ שחדשתי במק"א דאפי' לר"י אין ח"ש אסור מה"ת אלא בח"ש הבא משיעור שלם אבל בח"ש שאין חציו השני בעולם אינו אסור מה"ת והוא מדברי תוס' יומא פ"א ד"ה כל הקשו ל"ל קרא לר"ע לרביעי' דם הבא משני מתי' שמטמא באוהל ה"ל דטומאתו ושיערו שוה. ותי' דמיירי ברביעית דם הבא משני נפלי' שאין בא' מהם רביעית מתחילה. אבל ביש רביעית בכ"א לד"ה מצטרפי' מבואר דוקא התם דאיכא קרא מצטרף בליכא שיעור מתחילה אבל בעלמא דוקא בא' מכשיעור אבל אם מתחילה אין בו כשיעור אינו חל עליו שם איסור וכן מבואר להדי' בדברי רש"י חולין ק"ח ד"ה בבא מיורה גדולה עיי"ש. ולפ"ז נ"ל דוקא באכילת איסור שיש כשיעור בעולם שייך ח"ש אסור מה"ת משום חזל"א ואפי' גבי יוה"כ דהוא אי' גברא מ"מ כאן שיש חפץ בעולם שאסור על הגברא מאכל או משקה כשיעור גם ח"ש אסור מה"ת אבל בתחומין וד"א בר"ה שאין כאן חפץ שיהי' האי' דבוק ונקשר בו דאם האיסור להעביר ד"א קרקע או אלפים קרקע רק ההילוך יתר מאלפים נאסר או ההעברה יתר מד"א אפי' באויר למטה מי' והוא דבר שאין בו ממש ואין כאן שיעור איסור בעולם ואין הח"ש בא משיעור שלם ל"ש בי' ח"ש אסור מה"ת ועיי' ר"ן נדרים ט"ז ע"ב ד"ה אמר בשם התוס':

ובתחומי' נ"ל עוד דבר חדש דל"ש ח"ש אסור מה"ת אלא במקום שנאמר השיעור על האיסור כמו בשיעורו אכילה שכל כזית וכזית הוא שיעור איסור וכן ד"א בר"ה כל ד"א הם שיעור איסור אבל בתחומין מיד שיצא לחוץ לא לאלפיים אמה יש איסור על כל פסיעה ופסיעה וא"כ אין לומר שכל אלפיים הם שיעור אי' דא"כ לא יאסר רק בהולך אלפיים חוץ לתחום אע"כ נאמר השיעור על ההיתר דעד אלפיים מותר לילך ומשם ואילך יש איסור על כל פסיעה וא"כ איך נאמר שאסור לילך אלף אמה יען שהוא ח"ש מן שיעור האי' אדרבה היא ח"ש מן שיעור ההיתר ולק"מ וא"ש:

ומ"ש בשם הגאב"ד ממארגרעטין דר"י לשיטתו באכל חצי זית והקיאו וחזר ואכלו חייב משום הנאת גרונו וזה פי' חזל"א שח"ש גופא חזי להתחייב עליו וסברא זו ל"ש לענין תחומין והעברת ד"א ומשו"ה ח"ש מותר מה"ת:

הנה אם סברא זו נכונה צדק פר"מ בדברו וכבר הלכו נימושות בסברא זו באחרוני' וראיתי בבחרותי בס' שיבת ציון למהר"ש לאנדא אבל לא נ"ל כן לא מגמ' ולא מסברא חדא מדאמרינן יומא פ"א זר שבלע שזפי' של תרומה והקיאן ואכלן אחר ראשון משלם קרן וחומש ושני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון והק' תו"י מחולין ק"ג דלר"י אוכל חצי זית והקיאו וחזר ובלעו דחייב שהרי נהנה גרונו בכזית ותי רח"כ דבתרומה נתחללה באכילת הראשון ונפקי' לי' מתורת תרומה כדאמרי' כריתות ז' כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש דכתי' ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת, להכי פטור השני אבל בחולין מיירי בחלב עיי"ש ועי' תו"י וש"מ כתובות ד' ל' ע"ב. ומה שהקשו שם בתו"י יומא דאכתי למה אינו משלם רק דמי עצים לראשון הי' לו לשלם דמי פירות עיי"ש. נ"ל דהרי אמרינן בחולין ע"ג דבפניו לא חזי' רק שלא בפניו מחזי חזי ועי' תוס' כתובות ל"ד ד"ה סבר דממון שאינו ראוי' לכל העולם י"ל דלא מקרי ממון וא"כ י"ל כיון דלמי שהקיאו בפניהם לא הוי דמי' דמי פירות רק דמי עצים א"צ לשלם רק דמי עצים כיון דדמי פירות לא הוי ממון לכל העולם אף שיש לחלק מהא דכתובות משא"כ לענין תרומה דלא תלי' בממון ועי' בתוס' כתובות ל' ד"ה זר ותוס' פסחים כ"ט ד"ה מאן צריך לתרץ משום מחוללת ועומדת וא"ש:

ולפי"ז גבי תרומה דל"ש סברא הנ"ל דהא בהקיאו ואכלו פטור דמחוללת ועומדת לא יהי' ח"ש אסור מה"ת לר"י והרי בפירוש אמרו בירושלמי פ"ב דביכורי' ה"א דח"ש אסור מה"ת לר"י בתרומה וביכורי' והביאו הר"ש פ"א דחלה מ"ט ותוס' ב"מ נ"ג ד"ה ואיסורי' לזרי' עיי"ש:

וכן מוכח מגמ' דילן פסחים ל"ב דפריך באוכל תרומה פחות מכזית ואי דאית בי' ש"פ חומש נמי משלם. ומאי קושי' והלא תשלומי תרומה לכפרה וכמ"ש תוס' פסחים כ"ט וכתובות ל' וכיון דהוא פחות מכזית וח"ש מותר מה"ת בתרומה ולא עביד איסורא וא"צ כפרה ומשו"ה אינו משלם חומש אע"כ דגם בתרומה ח"ש אסור מה"ת וליתא לסברא הנ"ל:

וראי' עוד דהנה מסברא נראה דאף לר"י דמחייב בהנאת גרונו מ"מ ביוה"כ דתלי' ביתובי דעתי' אינו חייב עד דאיכא אכילה במיעיו דבהנאת גרונו ליכא יתובי דעתי' וכמדומה שכבר דברו במזה האחרוני' ויש לי ראי' ברורה לזה מהא דכתב האשר"י בברכות די"ד מיהו נראה דברכה לא צריך כיון שאינו נהנה בתוך מיעיו עיי"ש מבואר דלענין בהמ"ז אכילה במיעיו בעי' ועי' תשו' פ"מ ח"ב סי' כ"ז וחת"ס או"ח קכ"ז ולפ"ז אי נימא דביו"כ סגי' בהנאת גרונו מאי פריך ביומא ע"ט אי כותבת הגסה יתירה מכביצה השתא כביצה

שבועי משבעי דעתא לא מיתבא דילמא לענין בהמ"ז דאיכא אכילה במיעיו משבעי אבל לענין יו"כ דחייב בהנאת גרונו בלי אכילה במיעיו לא מיתני דעתי' אלא בככותבות אלא ודאי דלענין יו"כ נמי בעי' אכילה במיעיו. וכן בתחילת הסוגי' שם דבעי ככותבות שאמרו בגרעינתה או שלא בגרעינתה ועי' שם ברש"י ותוס' שדחקו בפי' כמוה וכגרעינתה ואמאי לא פי' דאי איכא גם אכילה במיעיו סגי בכמוה ואי ליכא רק הנאת גרונו לחוד לא מיתבי' דעתי' אלא בשיעור כמוה וכגרעינתה אלא ודאי דביו"כ גם ר"י מודה דעכ"פ בעי אכילה במיעיו וא"כ לפי סברא הנ"ל יודה ר"י ביו"כ דח"ש מותר מה"ת והרי מבואר להדי' ביומא ע"ג דגם ביו"כ לר"י ח"ש אסור מה"ת ואדרבה מבואר בירושלמי פ"ו דתרומות דביו"כ מודה ר"ל דח"ש אסור מה"ת וזה נגד תלמודא דידן ביומא הנ"ל אבל עכ"פ לר"י ח"ש אסור מה"ת ביו"כ ומוכח דלא כסברא הנ"ל:

ואולי יש לדחות ראי' זו די"ל דבכל האי' ח"ש מה"ת לר"י מכח סברא הנ"ל אבל ביו"כ דל"ש סברא הנ"ל ג"כ ח"ש אסור דאמור בירושלמי דמודה ר"ל ביו"כ אלא דס"ל לש"ס דילן דלר"ל כיון דבכה"ת ח"ש מותר גם ביו"כ מותר אף דאיתא סברא לאסור אבל לר"י כיון דבכה"ת אסור מטעם חזי לאיצטרופי גם ביו"כ אסור מטעמא אחרינא אבל זה דוחק גדול:

וגם טעמא דירושלמי לא ידענא כיון דלית לי' לר"ל טעמא דחזל"א אמאי מודה ביו"כ ואולי טעמי' דר"ל בכ"מ דח"ש מותר מה"ת משום דס"ל סתם אכילה בכזית וכמ"ש המל"מ פ"א מחמץ משא"כ ביו"כ דלא כתיב לשון אכילה אלא לא תעונה גם ח"ש אסור וכמ"ש שג"א סי' ע"ו דמה"ת שלכד"א אסור ביו"כ. אבל גם זה תמוה דהרי אמרי' שם ביומא ע"ט ודף פ' דקי"ל לרבנן דבהכי מיתבא דעתי' בציר מהכי לא מיתבא דעתי' וא"כ סתם עינוי הוא בככותבות ואמאי יהי' אסור בח"ש. ואפשר לומר דס"ל דגם ח"ש מיתב דעת קצת אך לא לגמרי ומשו"ה אסור ואף דאמרי' התם דקי"ל לרבנן דבהכי מיתבא דעתי' ובציר מהכי לא מיתבא דעתי' מיהו כולי עלמא טובא עוג מלך הבשן פורתא ומוכח דחצי שיעור אינו מיתב דעת אפי' פורתא לשום אדם מ"מ כבר פי' שם בס' תוס' יו"כ דרוב בנ"א האוכל שוהה במיעיהם טובא אבל עוג דבטנו רחבה מיד מתעכלת ושוהה פורתא וכו' וא"כ האי פורתא וטובא קאי על הזמן וא"כ אפשר לומר דכותבת מיתב דעתי' לגמרי קצת זמן אפי' לעוג אבל ח"ש אינו מיתב דעת לגמרי לשום אדם אפי' קצת זמן אבל פורתא מיתב דעת אפי' זמן טובא ולהכי מודה ר"ל דאסור מה"ת וצ"ע:

ויותר נראה דבשלמא בשאר איסורי' דכתבי' רחמנא לשון אכילה גבי אזהרה ולא בעונש וכיון דלר"ל סתם אכילה בכזית ליכא אזהרת איסור בח"ש ולא אתי' סברת חזל"א ומפקא

לקרא מפשטי' אבל ביו"כ דלא כתי' אזהרה עי' יומא פ"א רק עונש כי כל הנפש אשר לא תעונה וכו' ונכרתה נהי דאם אינו אוכל בככותבת איכא עינוי מ"מ בקרא לא כתי' רק דאם אינו מבטל העינוי ליכא עונש כרת אבל אכתי אפשר דבח"ש אף שהוא מעונה וליכא עונש אזהרה ואיסור מיהו איכא משום חזי לאיצטרופי:

ועכ"פ מדברי מהרל"ח הנ"ל בתוס' יו"כ נמי משמע דגבי יו"כ כ"ע מודו דלא סגי בהנאת גרונו רק בעי אכילה במיעיו וזה החילוק בין עוג לכ"ע דבעוג שוהה פורתא במיעים ולכ"ע טובא:

והא לסברא דלענ"ד הוא מערכה על הדרוש דודאי לפי האמת דח"ש אסור מה"ת וחייב על הנאת גרונו לר"י הדין דין אמת דאם אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכלו חייב לר"י משום דהרי נהנה גרונו בכזית אבל אין להוכיח מזה דח"ש אסור מה"ת דלמא ח"ש מותר מה"ת ובאמת אם אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכלו פטור אף דנהנה גרונו בכזית וא ואיכא הנאת גרונו מ"מ כיון דח"ש מותר הרי נהנה גרונו בכזית היתר ובשלמא לפי' הפשוט שפיר מוכח דאסור משום חזל"א דאי היתר ח"ש איך חייב בשני ח"ש הא היתר אכל או איך חייב בכזית בכא"פ דאורייתא עכ"פ אם הוא בעין לכ"ע עי' תוס' נזיר ל"ו ד"ה וכזית הא אכל ח"ש ראשון בהיתר וכמ"ש ש"א סוס"י פ"א אבל לסברא הנ"ל שפיר י"ל דח"ש מותר ואם אכל כה"ג באמת פטור ומותר:

ושנית נ"ל דל"ש באופן זה חזל"א מהא דאמרי' בשבת ק"ד ע"ב כתב אות אחת בטברי' ואות אחת בציפורי חייב כתיבה הוא אלא שמחוסר קריבא ופריך ממתני' כתב על שני כותלי הבית וכו' ומשני התם מחוסר מעשה דקריבא הכא לא מחוסר מעשה דקריבא ופרש"י מחוסר מעשה דקריבא אינו מקרבן אלא ע"י קציצה המפסיק ביניהם וכו' עד ואתה יכול לקרבן שלא במעשה אלא קריבא בעלמא עיי"ש ועי' בר"ן נדרים ל' שכתב לחלק דבשדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדוש קדשה משום דאותו הקדש עצמו שהוא מקדיש לאח"ז בידו להקדיש עכשיו ומשו"ה לא מקרי דשלב"ל ומחוסר מעשה אבל בנטיעה וקידושי אשה בשתי פרוטות באחת היום ואחת לאחר שאגרשך אותה קדושה שני' א"א לה לחול עכשיו מפני קידושי' ראשוני' לא חיילא גם לאח"ז עיי"ש ולפ"ז ה"נ כיון שא"א לו עתה לאכל ח"ז של אכילה שני' שהרי אוכל עתה אכילה ראשונה ומחוסר שני מעשים בין שני ח"ש דהיינו אכילה ראשונה והקאה. ועי' תוס' ב"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל ל"ש בזה חזל"א וא"א שיהי' אסור מכח זה ולא אמרי' חזל"א אלא מצד שראוי להצטרף לח"ש אחר דאינו רק מחוסר קריבה וכגמ' שבת הנ"ל:

ובסברת הר"ן הנ"ל אמרתי לחלק במ"ש מג"א סי' ח' סקט"ז דאפי' פשט הראשון קודם שלבש השני א"צ לחזור ולברך דלא כפסק רמ"א שם והקשה מסי"ד בפשט טליתו וחוזר ומתעטף צריך לחזור ולברך עיי"ש מה שחילק. ולענ"ד אינו דומה כלל דבאותו טלית עצמו כיון שא"א ללבישה שני' להיות בשעה שמברך על לבישה ראשונה דהרי א"א ללבוש שני' קודם שלבש ראשונה שפיר לא מהני ברכה על לבישה שני' שאין בידו שתהי' בעולם בשעת ברכה וא"א ללבוש שני' קודם שתפסוק לבישה ראשונה וא"א שתחול ברכות לבישה ראשונה בשעת לבישה שני' אבל בסקט"ז כיון דאפשר ללבוש השני קודם שפשט הראשון שפיר חלה ברכה ראשונה עלה וממילא אפי' פשט הראשון קודם שלבש השני שפיר נפטר בברכת לבישה ראשונה וא"ש. [ועיין מש"כ בהל' חנוכה] ובזה יבא שלום וישמח ביום מתן תורתינו בגוף ונפש כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קמ

עוד להרב הנ"ל
הנני חוזר על הראשונות במ"ש במכתבי הקדום וכעת נפל מילתא בלבאי דיש להביא ראי' לסברא הנ"ל דפלוגתא דר"י ור"ל בח"ש תלי' בפלוגתא דהנאת גרונו ומיעיו מירושלמי הנ"ל דמודה ר"ל באיה"נ וסברא הפשוטה משום דח"ש הנאה מיהו הוי וקשי' למה שהעלה הצל"ח פסחים כ"ב ע"ב דגם בהנאה כזית משום דנאמרה בלשון אכילה ויש סמוכי' לזה במל"מ פי"ד מאבל וא"כ כיון דגם בהנאה בעי שיעור אין ח"ש אסור רק משום חזל"א וכיון דר"ל ע"כ לית לי' סברת חזל"א אמאי מודה באיה"נ ולפי סברא הנ"ל א"ש לפי מה דמשמע בריב"ש סי' רפ"ח דבאיה"נ לכ"ע חייב בהנאת גרונו וכיון דחייב בהנאת גרונו ומשכחת חיוב בח"ש גופא מודה ר"ל דאסור מה"ת כמו לר"י בכל איסורי' דטעמא דר"ל באיסורי אכילה משום דאכילה במיעיו בעי' וזה ל"ש באיה"נ ויש לפקפק וצ"ע:
ואמנם כבר כתבתי בתשו' אחת [עיין לקמן תשו' קע"ה] טעם נכון אמאי מודה ר"ל באיה"נ משום דבכל הנאת הגוף איכא נמי הנאת משתרשי ועי' בס' תשו' ב"א דבמצוה שצריך לתת ממון בעבורה ל"ש מללה"נ משום דקא משתרשי ממון באיה"נ והנאת משתרשי הוא הנאה קיימת עולמית ומצטרף אפי' לזמן מרובה אם נהנה עוד בח"ש דהרי הנאת משתרשי של ח"ש ראשון עדיין קיימת ואיכא שיעור בפ"א ועי' ש"א בסי' פ"א מ"ש לענין ב"י ולשיטת רשב"א הנאת משתרשי אסור מה"ת כמו מכירה וכדאמרי' לענין

מעילה צירף את המעילה לזמן מרובה ולהכי ח"ש אסור מה"ת באיה"נ דאם יאכל אח"כ עוד ח"ש אחר כמה שנים עביד איסורא עכשיו ולמפרע וא"כ אין ראי' לסברא הנ"ל:

ולפי דברינו אלו י"ל ר"י ור"ל לשיטתיהו בהנאת גרונו דר"י ס"ל ע"כ ח"ש אסור מה"ת הואיל וחזי לאצטרופי בכא"פ ואי ח"ש מותר איך חייב אח"כ ואי משום דאיכא שיעור שלם במיעיו בפ"א הלא לר"י אינו חייב על הנאת מיעיו בלי הנאת גרונו כגון כרכו בסיב ובלעו והנאת גרונו של ח"ש א' כבר כלתה בשעת הנאת גרונו של ח"ש שני ור"ל ס"ל ח"ש מותר מה"ת והא דחזי להצטרף בכא"פ היינו לשיטתו דמחייב על אכילה במיעיו ובמיעיו איכא כשיעור בפ"א ויש לעיין בתוס' כתובות ל' ד"ה אי:

ובמה שאמרו בירושלמי דמודה ר"ל ביו"כ שעמדתי עליו לעיל נ"ל בהקדם מה שאמר שם דמודה ר"ל בעתיד להשלים ותמוה טעמא מאי ונ"ל עפמ"ש במק"א על מה שנתקשה אחרונים בדברי מהרש"ל שבועות כ"ג בתוד"ה דמוקי דלר"ש דכ"ש למכות גם שלכד"א אסור א"כ לר"י דח"ש אסור מה"ת גם שלכד"א אסור מה"ת וא"כ לא הועילו תוס' שם בתי' עי' מהרש"א שם ועניתי ואמרתי דודאי ח"ש הוי שלכד"א דאין דרך אדם לאכול כחצי זית ולהכי לר"ש דס"ל דאם באמת לא אכל אלא כ"ש חייב ע"כ שלכד"א נמי חייב אבל מי שאוכל כשיעור זית שהוא דרך אכילה אין דרך לאכול כזית בפ"א אלא גם חצי בפ"א ואח"כ עוד ח"ז ולהכי אף אם שלכד"א מותר מ"מ לכתחלה כשהולך לאכול ח"ש אסור לעשות דהרי זה אינו שלכד"א ועושה איסור ואף שאח"כ לא אכל יותר ולא הוי כד"א מה בכך הלא באמת אין עונש על ח"ש ולכתחלה כשהלך לאכול שפיר אסור דאינו שלכד"א הואיל וחזל"א שאם אוכל הרבה שהוא דרך אכילה נמי עושה כן שאוכל בפ"א רק ח"ש ועל סברא זו חולק ר"ל וס"ל כיון שאין בדעתו לאכול רק ח"ש הוי שלכד"א ומותר מה"ת אבל בעתיד להשלים לכשיעור ל"ק אי ח"ש מותר איך חייב אח"כ בכשיעור דזה הו' דרך אכילה כשדעתו לאכול כשיעור שיאכל בפ"א ח"ש ולפי"ז ביו"כ שחידש שג"א סי' ע"ו דגם שלכד"א אסור שפיר מודה ר"ל דגם ח"ש אסור מה"ת:

אמנם כן תקשי אמאי מודה ר"ל באיה"נ הא גם באיה"נ שלכד"א והנאתן מותר לכן נ"ל דס"ל לר"ל דל"ש בזה שלכד"א כלל דאפי' כזית שהוא שיעור שלם אינו כד"א בנ"א כדמוכח בסוכה כ"ו דשיעור אכילת עראי הוא כדטעי' בר ב' רב וכו' והיינו כביצה וע"ש בתוס' ד"ה תרתי והא דכתב מ"ל בפ"א מחמץ דלר"ל סתם אכילה בכזית היינו אכילה של תורה דאגמרי' הל"ע דסתם אכילה שבתורה היינו כזית ומשו"ה שפיר מודה באיה"נ מטעם הנ"ל. ומה"ט מודה נמי בעתיד להשלים ול"ק קושי' ר"י הואיל וחזי לצרף ואם הוא היתר ח"ש איך חייב באוכל עוד ח"ש דשיעורי' הל"מ וכזית בכא"פ ג"כ הל"מ וכן

הי' הל"מ דח"ש הוא היתר אם אינו אוכל רק ח"ש ואם עתיד להשלים ודעתו לאכול שיעור שלם בכא"פ גם ח"ש הוא אסור ואין טעם בדבר ועי' רש"י במשנה דא"ט דאין טעם בהל"מ ועי' רשב"א שבת צ"א שהקשה רמב"ן מה קמיבעי' בהוציא חצי גרוגרות לזריעה ותפחה וכו' הא במנחות פשיטא דתפחה לא מהני מה"ת ותי' רשב"א' דזה דוקא בשיעורי תורה שאין טעם לשיעורן אבל שיעורי שבת יש טעם לאיסור שתלוי בחשיבות שדרך להצניעם לכן יש סברא כיון שתפחה וחשוב להצניע מחשב שיעור ע"ש באריכות:

ולפ"ז אני אומר דמה"ט מודה ר"ל ביו"כ דבשאר איסורי' שאין טעם לשיעורי' ל"ק חזי לאיצטרופי דכך הל"מ בעתיד להשלים ח"ש אסור ואינו עתיד להשלים מותר אבל ביו"כ דיש טעם לשיעורו דבהכי מיתבא דעתי' ובבציר לא מיתבא דעתי' וכן לענין צירוף בכא"פ אמרי' ה"ט ביומא פ' ע"ב וכיון דיש טעם לשיעורו שפיר קשי' אי ח"ש היתר האיך יצרף לכשיעור אטו אם אכל חצי כתבות בעיו"כ סמוך לחשיכה תכא"פ ביו"כ חצי כותבת יתחייב א"וו דביו"כ ח"ש אסור מה"ת וחזל"א וא"ש:

ולפי האמור יובן המשך דברי הירושלמי מודה רשב"ל באיה"נ ומודה רשב"ל ביו"כ ומודה רשב"ל בעתיד להשלים והמעי' שם יראה שעל קושי' הירושלמי הי' סגי לתרץ דמודה ר"ל בעתיד להשלים ולפמ"ש ניחא דהי' אפשר למטעי דמודה בעתיד להשלים מטעם ראשון שכתבתי מאז ע"כ אינו מודה באיה"נ לכן הקדים דמודה באיה"נ ואפ"ה מודה ביו"כ ובעתיד להשלים כטעה שני שכתבתי ושלום תנין ידידו:

עמרם הקטן בלום בק"ק הנ"ל:

תשובה קמא

שיל"ת ב' אויפאלו יום א' לס' ולהורות נתן בלבו תרס"ב לפ"ק:

בחודש אדר ראשון ינצרך ד' כאישון. בני אהובי הרבני החו"ב כמו"ה בן ציון בלוהם ני':

מכתבך קבלתי ושמחתי בשלומכם ותל"י גם מאתנו לא נעדר והחיותני בהעתק דברי' מן רבינו בעל נוב"י ומצאתי בהם נחת עד לאחת. ומה שהערת בשבת וי"ו דקאמר מידי דהוי אמעביר ד"א וכו' הא אין למדי' ק"ו מהלכה כדאמרינן בנזיר נ"ז וה"ה בכל י"ג מדות כמ"ש בס' הכריתות בית א' אות ט' וד"א בר"ה הל"מ. אין זה קושי' כלל דאין זה ק"ו ולא א' מי"ג מידות רק סברא בעלמא דגמ' פריך היכי אשכחנא כה"ג דחייב ומשני דשפיר אשכחנא במעביר ד"א. אבל מ"ש במכתבך הקדום ליישב אמאי לא נקט שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר ניתן להאמר ועיי' כפ"ת ר"ה סוגי' דשמא יעבירנו בזה ומ"ש בסוגי' דריאה דין הניין לי וכמדומה שאמרתי כן בלמדינו מס' חולין:

ומה שעמדת בתוס' שבת י"א ד"ה לא יעמוד שכתבו דבליעתו היינו הנחתו ואין לחוש במה ששוב נכנסי' לתוך מיעיו וכו' וכתבו וא"ש הא דפ' אמרו לו דף י"ג יש אוכל אכילה אחת וכו' רמ"א אף אם הי' שבת והוציאו בפיו חייב והשתא היכי תני ר"מ הוצאה דלא מחייב עלה עד שתנוח במיעיו בהדי הנך דמחייב בשעת בליעה אלא אהוצאה מחייב נמי בשעת בליעה והוקשה לך לדעת גדולי אחרונים דביו"כ כיון דתלי' ביתובי דעתי' לכ"ע אכילה במיעיו בעי' תקשי איך קתני יו"כ בהדי אינך דמחייב בשעת בליעה הא ביו"כ לא מיחייב עד שתנוח במיעיו. תמיה זו כבר דשו בו רבים ולפענ"ד הרבה תשו' בדבר חדא דהרי חכמי' א"ל אינו מן השם אין חטאת זו באה משום אכילה אלא משום הוצאה וכתבו תוס' בשבועות כ"ד ע"ב ור"מ חשיב ליה בהדי אכילות משום דבליעתן הוא הנחתן ע"ש וא"כ שפיר כתבו תוס'. דאי אינו חייב משום הוצאה עד שתנוח במיעיו איך חשיב לי ר"מ בהדי אכילות הנך דמחייב בשעת בליעה הא אינו מן השם אבל יו"כ דהוא מן השם אכילה שפיר חשיב לי' בהדיהו אע"ג דהנך מיחייב בשעת בליעה וביו"כ בעי' אכילה במיעיו:

ושנית נ"ל דנהי דביו"כ בעי' אכילה במיעיו מ"מ כאן חייב מיד בשעת בליעה מיגו דהוי אכילה לענין חלב נותר וטמא הוי נמי אכילה לענין יו"כ ועיי' סברא זו בשבת צ"א ואף דבעי' יתובי דעתי' הא מיתבא דעתי' שאינו מקיאו ונכנס למיעיו רק משום מיגו כנ"ל מתחיל חיוב יו"כ למפרע משעת בליעה אבל לענין הוצאה ל"ש לומר מיגו דהוי אכילה לענין הנך הוי נמי הנחה לענין הוצאה הוכיחו תוס' שפיר דבליעתן הו' הנחה דאל"כ איך חשיב להו בהדי הנך דחיובן משעת בליעה וחיוב הוצאה אינו עד שתנוח במיעיו:

ועוד בה שלשי' דהא דכתבו תוס' דאם הנך חייב בשעת בליעה והוצאה אינו חייב עד שתנוח במיעיו אין לחשבם ביחד היינו משום דאמרינן בשבת ק"ב כל חייבי חטאות אינן חייבי' עד שתהא תחילתן וסופן שגגה תחילתן שגגה וסופן זדון פטורי' וא"כ בהנך דמיחייב על בליעותן אפי' נזכר אח"כ חייב חטאת ובהוצאה אם נזכר אחר הבליעה פטור דהוי סופה זדון וא"כ אין חיובן בא בב"א אלא דיש להקשות הא שם פריך בגמ' הא נחה חייב והלא נזכר ותנן וכו' ומשני רב כהנא סיפא אתאן ללכתא ומתנא ע"ש ומבואר דאם זרק אבן מידו ונזכר לאחר שיצאה מידו חייב ולא מקרי סופו זדון כיון דא"א להחזירה והרמב"ם פי"ג משבת הי"ד הביא הא דר"כ ומשמע דפסק כותי' ולא כרבא ור' אשי שם וכן כ' הרמב"ן במלחמות להדי' בשבועות ח"י דאם א"א להחזיר לא מקרי סופו זדון אעפ"י שנזכר ע"ש ועי' תוס' ומהרש"א שם ולפ"ז גם בהנך לא מיחייב חטאת על בליעותן עד ששגג בבליעותן במקום דא"א לאהדורי אפי' ע"י הדחק עי' כתובות ל'

דאל"כ הו' סופו זדון וכיון דא"א לאהדורי אפי' נזכר אח"כ חייב נמי על הוצאה אעפ"י דבעי' שתנוח במיעיו דלא הו' סופו זדון כיון דא"א להחזירה וא"כ שפיר מצי למחשבי' בהדי הנך. אך ז"א דהרי תנן בשבת צ"ו דהזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דחכמי' פוטרי' וכן פסק הרמב"ם פי"ג משבת הט"ז א"כ שפיר יכול להחזיר לאחר שבלע במקום דא"א לאהדורי שיכנס לרה"י קודם שתנוח במיעיו והוי הנחה ברה"י ואין כאן מלאכת הוצאה מרה"י לרה"ר וא"כ אם נזכר ולא עשה כן הוי סופו זדון ופטור מחטאת דא"כ אין חיובן בחטאת בא בב"א ושפיר כתבו תוס' דאין לחשבם ביחד. וכ"ז לענין הוצאה אבל לענין יו"כ כיון שבלע במקום שא"א לאהדורי אפי' נזכר אח"כ ל"ה סופו זדון כ' קושי' הנ"ל שפיר חשיב לי' בהדי אינך כיון דחיוב חטאת שלהם בא בב"א אם הי' שוגג בשעת בליעה אעפ"י שנזכר אח"כ וא"ש:

ורביעי בקודש דשם בכריתות י"ד קאמר בשני זיתים לא קמיירי ופריך והקתני יו"כ וכו' ומשני שאכל כולי' בחלבא או דמלי' בתמרי ופירש"י ד"ה כגון דאכילת חלב מיחייב ג' חטאות ואשם וגורם נמי להשלמת אכילת כותבות וכו' ע"ש וא"כ חזי' דסגי במה שאכילת אינך משלים לאכילת יו"כ אעפ"י דגבי יו"כ בעי' עוד כזית היתר להשלים לכותבות. והנה נ"ל דאע"ג דכתבו דגבי יו"כ אכילה במיעיו בעי' משום יתובי דעתי' מ"מ למ"ד בכל אי' דמחייב על הנאת גרונו בעי' נמי ביו"כ הנאת גרונו רק דלא סגי בהנאת גרונו לחוד כמו בשאר אי' ובעי' נמי הנאת מיעיו אבל כרכו בסיב ובלע פטור כיון דליכא הנאת גרונו ועיי' או"ח סי' תע"ה ולפ"ז יו"כ שפיר חשיב בהדי הנך אע"ג דלא מיחייב איו"כ עד שתנוח במיעיו כיון דבליעה דהנך גורם נמי לחיוב דיו"כ בהנאת גרונו משא"כ לענין הוצאה דבליעה דהנך אינו גורם כלל לחיוב דהוצאה שפיר כתבו תוס' דאם אינו חייב עד שתנוח במיעיו לא הו"ל למתני בהדי הנך ואתי שפיר:

ומה שעמדת על מה דמוקי בשבת י"ב ברייתא דקתני לא יצא הזב בכיסו ואם יצא פטור אבל אסור כר"ש דס"ל משאצל"ג פטור משמע דס"ל פטור אבל אסור ולקמן ק"ז מוקי להא דצד נחש נמי כר"ש דמשאצל"ג פטור וצד נחש פטור ומותר כדאמרינן לעיל ג' וא"כ ס"ל לר"ש משאצל"ג פטור ומותר. לק"מ דכבר כתבו תוס' דף ג' ד"ה בר וצד נחש מיירי בדליכא סכנה שיוכל להנצל בענין אחר אלא משום צערא שרי לי' רבנן כמו במפיס מורסא וכן מוכח בפ' ח' שרצים ק"ז דצד נחש לאו משום סכנה פטור דהא מוקי לה כר"ש דאמר משאצל"ג פטור עלי' ומותר לכתחילה משום צערא דגופא כמו מפיס מורסא אבל היכי דל"ש ה"ט ודאי פטור אבל אסור ועיי' דף ק"ז ע"א דשמואל למד הא דצד נחש דפטור ומותר מהא דשבת כופי' קערה ע"ג וכו' ועל עקרב שלא תישך והיינו בשביל

שלא תישך מותר גם לכתחילה וה"נ גבי צד נחש אם מתעסק בו שלא ישכנו ומשו"ה פטור ומותר אבל בלא"ה משאצל"ג פטור אבל אסור ועיי' שבת מ"ב:

ולנעוץ מס' שבת סופו בתחילתו אינני יודע אם יש אתי בכתבי' אבל היום בשחר קמתי ונפל מילתא בלבאי ואודיעך הנה תחילת המס' יציאות שבת וכו' וסופו עולא איקלע לבי ריש גלותא וכו' עד א"ל מתעסק בעלמא אנא. ונ"ל דתוס' ריש שבת הק' אמאי התחיל בדיני הוצאות שבת ע"ש באריכות הקושי' ותירוצם ולפענ"ד נראה לתרץ דתוס' ד"ה פשט הק' אמאי צריך למתני תרתי דעני ודבעה"ב וכו' ותי' משום דהוצאה מלאכה גרועה היא דמ"ל הוצאה מרה"י לרה"ר מ"ל מוציא מרה"י לרה"י ול"ה גמרינן הוצאה דעני מבעה"ב ולא בעה"ב מעני ע"ש. וידוע מה שפי' ישמח משה במתנת חלקו וכו' כי הוא ביקש מפרעה לתת להם יום מנוחה בשבת כי יש בזה טובת האדם וא"כ אפשר שישראל ישמרו שבת לטובתם ולא מצד מצות ד'. אמנם בהוצאה שהוא מלאכה גרועה כנ"ל ואין השכל מחייב כן עכ"ח שומרי' רק מצד מצות ד'. ולכן הקדים דיני הוצאה [שהוא מלאכה גרועה] והתחיל ביציאות השבת ללמד שכל שמירת שבת יהי' כהוצאה בשביל מצות ד'. ובזה יש לפרש דרך אגדה בפ' בשלח כמו כי ד' נתן לכם השבת וכו' ולא תורת האדם למצוא יום מנוחה ראו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו וכו' ודרשינן ספ"ק דעירובין קרי בי' אל יוציא והיינו הוצאה וזהו עכ"ח מצד מצות ד' וכנ"ל:

אמנם תקשי מ"ש שבת מכל המצות למ"ד מצות א"צ כונה. ונ"ל עפמ"ש חי' רמב"ן בהשמטות לגיטין אהא דאמרינן בע"ז כ"ז ישראל מל את הכותי וכותי לא ימול את ישראל מפני שמל לשם הר גריזים דברי ר"י א"ל ר' יוסי וכי היכן מצינו מילה מה"ת לשמה וכו' והק' רמב"ן ומה בכך דלא בעינן מילה לשמה מ"מ מחשבת ע"ז פוסל. ותי' דוקא בדבר שקיומה תלוי במחשבה גם מחשבת פסיל פוסל אותה אבל כיון דמילה לא בעי' לשמה ואינה תלוי במחשבה גם מחשבת ע"ז אינה פוסלת ע"ש ולפ"ז בשבת דאמרינן בכריתות י"ט ע"ב מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ועיי' תוס' יומא ל"ה ותוס' שבועות י"ט ד"ה פרט וא"כ שמירת שבת תלוי במחשבה משו"ה מחשבה שאינה לשם מצוה רק להנאת עצמו פוסלת בו ושפיר נקט בריש המסכתא יציאות השבת כנ"ל וא"כ מדנקט והתחיל יציאות השבת מוכח דמתעסק בשבת Pטור ושפיר מסיים מס' שבת א"ל מתעסק בעלמא אנא ושפיר נעוץ סופו בתחילתו כיון דמתעסק בשבת מותר דבעינן מלאכה מחשבת א"כ כל שמירת שבת צריך להיות כמו הוצאה לשם מצוה ומשו"ה מתחיל ביציאות שבת כנ"ל:

ובזה י"ל מקראי קודש אם תשוב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי. בזה עושה גם חפצו למצוא מנוחה וקראת לשבת עונג בשביתה ממלאכה ומ"מ תהי' לקדוש ד' מכובד הגם. וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפציך ודבר דבר, חפץ הוא לתועלת דבר הנצמח מן המעשה עי' חוה"י פ' וישלח היינו שהוא מלאכת מחשבת וא"כ מחשבה שהוא שלא לשם מצוה מפסידו לכן בעי'. אז תתענג על ד' וכו'. ובזה י"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה יעסוק פי' טו"ז או"ח סי' מ"ז על עיון ופלפול התור' וכיון שלימוד התור' תלוי במחשב' תלוי מחשב' פסול' מזיק וא"כ מתוך שלא לשמה בא לשמה קצרתי מרוב טרדות ואתה תבין מדעתך. ובזה יבא שלום ינוח על ראשך. ויצליחך ד' בכל אשר תפנה וברכך בכל אשר תעשה. ולא ימוש לימוד התורה מפיך, צלח רכב על דבר אמת ותשקוד על דלתי התורה ויראת ד' יום יום כנפש אביך הנאמן הדושית באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קמב

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' לס' וראשו מגיע השמימה תרמ"ו לפ"ק:

ברכות שמים מעל לכבוד מחותני ידינ"פ הרב הגאון הגדול כמו"ה אליעזר זוסמן סופר ני' אבדק"ק האלאש והגלילית וכל מרבית ביתו לשלום יפקדו:

ארכו הימים אשר לא כתבתי לו תשובה שלימה כי לא הרשני עתי להשיבו מחמת טרדות רבות בעניני' שונים והיום כי נפניתי מעט באתי להשיב בד"ת ולמידי' ומשיבין. ואשר תמה בש"ס עירובי' מ"ג הריני נזיר ביום שבן דוד בא מותר לשתות יין בשבתות וביו"ט ובעי למיפשט דיש תחומי' למעלה מיו"ד וא"כ משיח ודאי לא יבא בשבת ובי"ט משום איסור תחומי' ומשו"ה מותר וק"ל לפר"מ הא תחומין ביו"ט לרוב הפוסקים הוא רק דרבנן ואיך יתכן לדחות זמן גאולה משום גזירה דרבנן. והנה בגוף הדבר שכתב דלרוב הפוסקים אפי' למ"ד תחומי' מה"ת בשבת מ"מ ביו"ט אינו רק מדרבנן לא ידעתי מני ומני ואדרבה הפר"ח באו"ח סי' תצ"ה אות ג' הביא ראי' מרש"י ותוס' חגיגה י"ז ריש ע"ב דבשבת ויו"ט שווין לענין איסו' תחומי' מה"ת אלא שהפר"ח שם והפמ"ג או"ח סי' רצ"ה הביאו ראי' ממ"ש תוס' פסחים ה' ע"ב ד"ה לחלק וביצה כ"ג ד"ה ע"ג דלמ"ד הבערה ללאו יוצאת מותר ביו"ט משום דאין שם מלאכה עלה ע"ש א"כ ה"נ גבי תחומי' דבשבת ליכא אלא לאו כדאמרי' סופ"ק דעירובין א"כ אינו אסור מה"ת ביו"ט. ולפענ"ד אין זה ראי' דדוקא בהבערה כ' תוס' כן דאי ללאו יצאת מותרת ביו"ט משום דהתם כתי' ביום

השבת מיותר למעט יו"ט וכמ"ש המ"מ רפ"א מיו"ט דמה"ט ס"ל לרמב"ם דאמרי' מתוך בהבערה משום דביום השבת מיותר דהרי בשבת מיירי קרא לעיל מיני' ע"ש ועי' פר"ח רסי' תצ"ה ובס' בינה לעתים ריש ה' יו"ט אבל בתחומי' דילפי' מאל יצא איש ממקומו ביום השביעי דאין ביום השביעי מיותר דאי לא כתי' ביום השביעי הו"א דקאי איום השישי שלפניו ולא אשבת שלפני פניו שפיר י"ל אף דהוי רק לאו מ"מ שפיר ילפי' יו"ט משבת דיו"ט נמי איקרי שבת כדאמרי' בכ"ד:

ועונ"ל לפמ"ש הרמב"ם בתשו' שהביא ב"י או"ח סי' ת"ה דמשו"ה אין בימים ובנהרות איסו' תחומי' מה"ת לפי שהם כרמלית שהטלטול בהם אינו אסור אלא מדרבנן ולא יתכן שיהא המעביר ע"פ המים אסור רק מדרבנן והמהלך לוקה מה"ת וכו' וביאר חת"ס ח"ו סי' צ"ח משום דהעברת ד"א ברה"ר אף דהלכתא גמירי לה היינו לשיעורה אבל עיקרה נפקא מקרא דאל יצא קרי בי' אל יוציא כמבואר סופ"ק דעירובין ותחומי' נמי מהתם נפקא אלא דבהוצאה והעברה איכא סקילה ותחומי' אינו אלא לאו בעלמא והשתא ומה לענין איסו' סקילה מפרשי' ממקומו דומי' דדגלי מדבר למעוטי מים מכ"ש לענין תחומי' דליכא אלא לאו ע"ש ולפ"ז נ"ל אף דשאר איסורי לאוין דשבת אינן אסורי' ביו"ט מ"מ לאו דתחומי' דילפי' מאל יצא כיון דמהאי קרא ילפי' נמי הוצאה והוצאה מרה"י לרה"ר שייך נמי ביו"ט ואפי' למה שנסתפק בס' בינה לעתים פ"א מיו"ט ה"ו אם איסו' ד"א ברה"ר שייך ביו"ט ע"ש וע' תשו' כת"ס או"ח סי' ס"ח וסי' ע"ז מ"מ היינו רק מעביר ד"א ברה"ר דהלכתא גמירי לה ועי' כפ"ת ר"ה כ"ט אבל הוצאה מרה"י לרה"ר ודאי שייך ביו"ט וא"כ הה"נ תחומי' דילפי' מהאי קרא נמי שייך ביו"ט כמו בשבת ואסו' מה"ת דאין סברא דלענין הוצאה דילפי' מיני' ועי' תוס' בשבת דף ב' ד"ה פשט קאי נמי לענין יו"ט ולענין תחומין דילפי' מהאי קרא גופא והוא רק בשבת ולא ביו"ט. ובלאה"נ לדברי, חת"ס הנ"ל אין מקום לספק של הבל"ע שבנוי' אהא דאין למידי' מהלכה כיון דעיקר העברה בר"ה הוא מקרא דאל יצא רק שיעור ד"א הוא הל"מ שפיר למידי' ממנה דהרי כל השיעורי' נמי הם מהלמ"ס ואפ"ה למידי' באחד מי"ג מידות וא"כ אין ראי' ממ"ש תוס' גבי הבערה לענין תחומי'. ובזה א"ש נמי מ"ש פר"ח שם ממחמר על איסור התומי'. ובזה א"ש מה שעמד בטו"א חגיגה הנ"ל ע"ד תוס' דלרע"ק ניחא הא יו"ט קיל משבת ואיך למידי' איסו' תחומי' מה"ת ביו"ט דקיל משבת דחמור ע"ש. ולפמ"ש ניחא כיון דאיסו' תחומי' ואיסו' הוצאה מחד קרא נפקא בשבת כמו דהוצאה האיסו' הוא גם ביו"ט הה"נ בתחומי':

אלא דלפ"ז קשי' לי מ"ט מותר לשתות יין ביו"ט אי יש תחומי' למעלה עיו"ד ואמאי לא נימא דבי"ט שפיר יכול בן דוד לבא מחוץ לתחום משום מתוך שהותרה לילך חוץ לתחום לצורך אונ"פ לאכול שם או להביא אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך כמו דאמרי' מתוך גבי הוצאה בכה"ג ועי' באו"ח סי' תקח"י ואי משום דבעי' צורך קצת לתוס' מה"ת ולרש"י עכ"פ מדרבנן מ"מ הלא ביאת משיח מקרי צורך היום קצת עכ"פ הן אמת דמסוגי' דביצה דף כ"ה ושו"ע או"ח סי' תקט"ו מוכח דבתחומי' לא אמרי' מתוך אבל לא ידענא טעמא מאי ולמה באמת ל"א בתחומי' מתוך:

ועלה בדעתי סברא ישרה דלא הותר לצורך אונ"פ אלא מלאכה הנעשית באונ"פ עצמו כגון בישול ואפי' והוצאה דמשכחת באונ"פ עצמו דהרי אם מוציא אונ"פ אין האיסו' משום שהוא יוציא מרה"י לרה"ר או נכנס או הולך ד"א ברה"ר רק משום שנושא המאכל וכיון דמשכחת מלאכה באונ"פ עצמו והותרה לצורך אונ"פ הותרה נמי אפי' בד"א כגון מפתח תיבתו בסי' תקי"ח ח ושלא לצורך אונ"פ עי' בראשוני' בסוג' דמתוך והרה"מ פ"א מה' יו"ט אבל במוציא אונ"פ חוץ לתחום אין המלאכה והאיסו' באונ"פ עצמו דהרי אפי' יצא בגפו חוץ לתחום נמי יש איסו' תחומי' וא"כ לא הותרה כלל אפי' לצורך אונ"פ וא"ש:

ושנית נ"ל דל"א מתוך אלא בדבר שהוא בכלל מלאכה והי' בכלל כל מלאכה לא יעשה בהם הותרה נמי בכלל אך אשר יאכל לכל נפש וגו' אבל תחומי' דאינו אלא לאו בעלמא ואינו בכלל מלאכה כמ"ש פר"ח הנ"ל וא"כ אינו בכלל איסו' של כל מלאכה לא יעשה בהם ממילא לא הותרה נמי בכלל אך אשר יאכל לכל נפש:

אך לדברי הרמב"ם הנ"ל קשי' כיון דתחומי' והוצאה מחד קרא נפקי א"כ ומה הוצאה שהיא איסור סקילה בשבת הותרה ביו"ט לצורך אונ"פ מכ"ש תחומי' דהוא רק איסו' לאו דמותר לצורך אונ"פ ואמרי' בי' מתוך והדק"ל דשפיר יכול בן דוד לבא ביו"ט אפי' יש תחומי' למעלה מיו"ד ואמאי מותר ביין ביו"ט:

ונ"ל עפמ"ש מג"ש ביצה י"ב לתרץ קושי' תוס' על רש"י מהאופה מיו"ט לחול דל"א מתוך אלא בזמן שהם ראויי' לעשות בהם אונ"פ דהיינו קודם אכילה אבל לאחר אכילה דאין המלאכה ראוי בו ביום לצורך אונ"פ כלל רק למחר בזה לכ"ע ל"א מתוך ע"ש ועי' בתוס' ד"ה האי תנא שפי' בהאי דפסחים י"ג לפי גירסתם שאין אלי' בא בשבת ולא בע"ש כי היכי דאינו בא בע"ש ועיו"ט מפני הטורח של תיקון סעודה ה"נ אינו בא בשבת קודם אכילה מפני טורח סעודה שבת ע"ש ולפ"ז א"ש דמותר לשתות יין ביו"ט דממנ"פ לא אתי' משיח ביו"ט דאי קודם סעודה דשייך מתוך וליכא איסו' משום תחומי' מ"מ אינו בא מפני טורח סעודת יו"ט כמו דאין אלי' בא מטעם זה וכמו דס"ד בגמ' מדאלי' לא אתי

משיח נמי לא אתי וכאן ל"ש תי' הגמ' משיח אתי משום דהכל עבדי' הם לישראל דזה שייך רק בע"ש ועיו"ט משום דאיכא דטרח להן וכפירש"י אבל בשבת ויו"ט גופא קודם אכילה ל"ש ה"ט שאחר יאכל בעבורם סעודת שבת ויו"ט. ואי אחר סעודה אין משיח יכול לבוא משום אי' תחומי' ואי דנימא מתוך ז"א דאחר אכילה לא אמרי' מתוך כסברת מג"ש הנ"ל:

אלא דלפ"ז תקשי כ' פריך במעלי שבתא לישתרי מדאלי' לא אתי משיח נמי לא אתי ומשני משיח אתי דכיון דאתי משיח הכל עבדים לישראל תינח דל"ש מה"ת טורח הכנת סעודה אבל כיון דאלי' לא בא בשבת קודם סעודה משום טורח ובלבול אכילת הסעודה א"כ גם בע"ש ועיו"ט אין אלי' ולא משיח בא מפני טורח ובלבול אכילת סעודת הלילה ועי' חת"ס ח"ו סי' צ"ח. הן אמת דלפמ"ש תוס' פסחי' ק"א ד"ה ובקידושא דמשו"ה לא הי' מקפיד על סעודת שבת שלא לאכול בלא נר משום שיוכל לעשות למחר ג' סעודות ע"ש יש לחלק דדוקא משום בלבול סעודת היום שא"א לדחותה אין אלי' ומשיח בא אבל בשביל סעודת הלילה שאפשר לדחותה למחר שפיר בא אלי' ומשיח אבל הוא דוחק דכבר העלה מג"א סי' ער"ד דעכ"פ לכתחילה ודאי מצוה לאכלה בלילה דוקא ועי' מחה"ש שם:

לכן נ"ל דתוס' לא כתבו כן אלא לרבנן דפליגי בפסחי' שם על ראב"י איש ברתותא שהשיבו לו כן דס"ל אף משום בלבול סעודה אין אלי' בא וה"נ הוי ס"ל להפשטן כאן דהוי ס"ל דהא דמותר בשבת ויו"ט היינו משום דיש אי' תחומי' למעלה מיו"ד וכמש"ל אבל למה דקי"ל שם כראב"י איש ברתותא לית לן האי סברא אלא דמשום טורח הכנת סעודה אין אלי' בא אבל בשביל בלבול אכילת סעודה שפיר בא ולהכי שפיר את' משיח בע"ש ומשו"ה אסור במעלי שבתא. ודברי חת"ס שם סי' הנ"ל תמוהי' שכתב וכ' משני הכל עבדי' לישראל הומ"ל אכתי תתבלבל סעודת הלילה דשבת ויו"ט ובמעלי שבתא תשתרי אלא דעדיפא מינה פריך בחד בשבת תשתרי כיון דבלבול סעודה לא נזכר בהדי' עי"ש והוא פלא הלא במה דמשני הגמ' על חד בשבתא אינו מתורץ הקושי' על מעלי שבתא ותקשי לפי המסקנא ואמת במעלי שבתא תשתרי אע"כ פדכתיבנא דכאן לפי סברת התרצן לית לן האי סברא דאינו בא מפני בלבול אכילת הסעודה וא"ש:

ובהכי יש ליישב מה שתמה כת"ס או"ח סי' נ"ג על לח"מ פ"ד דנזירות הי"א שהק' למאי דס"ד דמותר בשבת ויו"ט משום דיש תחומי' וכו' תקשי לי' בחד בשבת לישתרי משום דלא אתי אלי' מאתמול דאטו לא ידע מקרא מלא דהנה שולח לכם את אלי' לפני בוא יום הגדול ותי' דס"ל למקשן דאפשר שיבא אלי' ב' או ג' ימים קודם משיח ושפיר אסור בחד

בשבת אבל למאי דדחי דמשו"ה מותר בשבת ויו"ט משום דלא אתי אלי' מע"ש ויו"ט ע"כ ס"ל דאינו בא רק יום א' קודם משיח שפיר בחד בשבתא לישתרי והעלה שם בדעת הרמב"ם דס"ל באמת כדס"ד בגמ' שאפשר שיבא אלי' ג"י קודם משיח עיי"ש ועיי' רמב"ן בחומש פ' וישלח בפסוק לפני מלוך מלך והק' הנ"ל א"כ אמאי צריך לשנויי האי תנא ספוקי מיספקא לי' לישני דבעל האיבעי' מסופק אם אפשר לאלי' לבוא גי' קודם משיח וא"כ י"ל דיש תחומי' למעלה מיו"ד והא דאסר בחד בשבתא היינו משום שמא בא אלי' ביום ה' ובשבת מותר משום דא"א לב"ד לבא משום אי' תחומין או דילמא אינו בא אלא יום א' קודם משיח וא"כ ע"כ מדאסר בחד בשבתא אין תחומי' והא דמותר בשבת ויו"ט משום דאין אלי' בא בע"ש ויו"ט וגם אינו בא שני ימים לפני ב"ד וא"כ אין לפשוט לא דיש תחומי' מדשרי בשבת ולא דאין תחומי' מדאסיר בחד בשבת עיי"ש. ולפמ"ש א"ש דודאי לפי הס"ד שפיר י"ל דשרי בשבת ויו"ט ביין משום דאין ב"ד בא משום אי' תחומי' אפי' ביו"ט דקודם אכילה אינו בא משום בלבול סעודה ואחר אכילה משום אי' תחומי' דל"ש מתוך כנ"ל אבל לבתר דפריך במעלי שבתא לשתרי ומשני משיח אתי וכו' וע"כ ס"ל דבלבול סעודה אינו מעכב ביאתו כמש"ל וא"כ אפי' יש תחומי' תקשי ביו"ט אמאי מותר ביין הא אפשר לב"ד לבא קודם סעודה משום מתוך וכקושי' הנ"ל וע"כ הא דשני ביו"ט היינו משום דאין אלי' בא בעיו"מ וא"כ אפי' יש תחומי' מוכח דאינו בא רק יום א' קודם ב"ד ותקשי אי יש תחומי' בחד בשבת לישתרי דלא אתי אלי' בשבת ותפשוט דאין תחומי' וא"ש:

ובזה מיושב מה שתמה פמ"ג או"ח סי' רצ"ה מ"ט אין מזכירי' אלי' במוצאי יו"ט כמו במו"ש דהא גם ביו"ט אין אלי' בא עיי' ברמ"א ומג"ש שם ולמ"ש ניחא דלמסקנא שפיר יכול לבא ביו"ט קודם סעודה:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושי' כת"ס ואקדים מה שהק' שם עוד אי יש תחומי' למה צריכי' להבטחה דאין אלי' בא בע"ש ועיו"ט כנ"ל למה יבא הא א"א לב"ד לבא בשבת ויו"ט משום תחומי' עיי"ש ובתחילה אמרתי לפי דעת לח"מ דאפשר שיבא אלי' קודם משיח ב' או ג' ימים א"כ אם משיח צריך לבא בחד בשבתא או יום אחר יו"ט ואין אלי' יכול לבא בשבת ויו"ט משום תחומי' והי' צריך לבא בע"ש ועיו"ט ולכן צריכי' להבטחה שאינו בא בע"ש רק יבא ביום ה' וא"ש:

אבל מעיקרא לק"מ דהבטחה זו לא הי' בשביל ביאת אלי' יום א' קודם משיח לבשר הגאולה רק הבטחה הי' על מה שבא כמה פעמים לחכמי ישראל ללמוד עמהם עיי' כתובות פ' שני דייני וגיטי' וי"ו ע"ב וב"מ קי"ד ע"ב ובכמה דוכתי וע"ז הי' להם הבטחה

שלא יבא בע"ש ועיי' חת"ס סי' הנ"ל אלא דמ"ד אין תחומי' ס"ל דמש"ה מותר ביין בשבת ויו"ט דלא אתי אלי' מאתמול לבשר ביאת המשיח מחמת הבטחה זו אבל אין קושי' למ"ד יש תחומי' למה הי' צריכי' להבטחה דשפיר צריכי' כנ"ל:

ואחרי הוצעה זו אנו צריכי' לדברי אגדה מ"ש בילקוט ישעי' סי' מ"ב דג"י קודם ביאת המשיח יבא אלי' וביום ראשון אומר בא שלום לעולם ביום ב' מבשר ואומר בא טובה לעולם וביום ג' אומר בא ישועה לעולם עיי"ש ולפ"ז נ"ל דלמאי דמסיק דאין אלי' בא בע"ש מפני הטורח שהולכי' להקביל פניו פריך שפיר בחד בשבתא לישתרי דלא אתי אלי' מאתמול אי יש תחומי' וגם בע"ש לא בא דאינו בא בע"ש מה אמרת שמא בא ביום ה' ג"י קודם ביאת המשיח ז"א דאם בא ג"י קודם אז ודאי עושה כדאי' בילקוט שמבשר בשורה חדשה בכל יום וא"כ הו' בע"ש ביאה חדשה וצריכי' להקביל פניו וא"כ כיון שאינו בא בע"ש גם ביום ה' אינו בא דהוא א"י לבוא ג"י בזה אח"ז ומה דהובטחו שאינו בא בע"ש אבל ביום ה' בא היינו בביאתו בשאר זמני' לחכמי ישראל כנ"ל אבל קודם ביאת משיח גם ביום ה' אינו בא ופריך שפיר בחד בשבת לישתרי אבל הלח"מ כתב שפיר לדעת הפשטן דאין ב"ד בא בשבת משום תחומי' ל"ק בחד בשבת לישתרי דאפשר בא ביום ה' ויבא פעם ב' בע"ש דלית לי' הבטחה זו לפעם ג' בשבת דהרי הוא בתוך התחום וכן לדעת הרמב"ם דבשבת ויו"ט מותר משום ספק אי יש תחומין וספק נזירות להקל נמי אסור בחד בשבת מה"ת דאפשר אלי' בא ביום ה' ובע"ש דל"ל האי מובטח ועי' פליתי סוסי ק"י ובשבת דהא הוא בתוך התחום מביאה ראשונה של יום ה' וא"ש:

ואולי אפשר לומר דגם לח"מ מודה דודאי לפני בוא יום הגדול פירושו יום א' דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש וכמ"ש רש"י בחומש פ' נח בפסוק כי בימיו נפלגה הארץ ותפסת מועט תפסת תפסת מרובה לא תפסת אלא די"ל דנהי דקרא משמע יום א' היינו משום דלא צריך קודם אבל הוא לאו דוקא וי"ל נמי דבא ב' או ג' ימים קודם ולפ"ז מ"ש דהפשטן ס"ל דמשו"ה אסור בחד בשבא משום דאפשר דבא אלי' בע"ש או ביום ה' אין כונתו דס"ל דודאי יכול לבא קודם אלא דמספקא לי' אם יכול לבא קודם דיום א' לאו דוקא או א"י לבא קודם ויום א' דוקא וכיון דיש ספק אם יכול לבא ב' או ג' ימים קודם ב"ד ממילא יש ספק אם יכול ב"ד לבא בחד בשבא וספק נזירות להחמיר והרמב"ם אף דס"ל ספק נזירות להקל מ"מ אסור בחד בשבא דהא לרמב"ם יש ספק אם יש תחומי' למעלה מיו"ד ולהכי בשבת שרי דילמא יש תחומין ואינו בא בשבת וספק נזירות להקל אבל בחד בשבא אסור משום דיש ס"ס לחומרא שמא אין תחומין ויכול אלי' לבא בשבת ואת"ל יש תחומין דילמא יכול אלי' לבא ג"י קודם ויבא ב"ד בחד בשבא וכיון דאיכא

ס"ס לחומרא ל"ש ס' נזירות להקל ועי' חת"ס. סי' הנ"ל דכאן לאו משום לא מחית אינש נפשי' לספיקא אתאי' עלה דספק נזירות להקל רק משום דאין מוציאין אותו מחזקתו וזכותו ועשיתי לו הרבה סמוכי' במקו"א ואכ"מ אבל בעל האיבעי' פשיטא לי' דיום א' דוקא אי אין תחומין ומותר בשבת ויו"ט משום דלא אתי אלי' מאתמול. ולפ"ז כ' נמי משני כקושי' כת"ס נמי צ"ל אי יש תחומין דתנא ספוקי מיספקא לי' אי יום א' דוקא או לאו דוקא דהא דודאי לאו דוקא ליכא למ"ד וכיון דאינו מרויח כלום ניחא לי' לעמוד בסברת התרצן דיום א' דוקא ותנא ספוקי מספקא לי' אי יש תחומין או אין תחומין:

ובפשיטות נ"ל לפמ"ש תוס' ד"ה הרי תנא והאי דתנן בפ"ק דפסחים דקאמר לדבריך אף תלויות לא ישרפו שמא יבא אלי' ויטהרם איכא למימר נמי מיספקא לי' עיי"ש וכיון דבהאי דפסחים ע"כ צ"ל תנא מיספקא לי' אי יש תחומי' משני נמי הכא כן. ואולי כדי ליישב קושי' כת"ס הנ"ל כתבו תוס' והאי דפסחים וכו' דאל"כ מה בעי בזה כאן וא"ש:

אבל קושטא קאמינא דלא ידענא מה קושי' כי תשובה זו האי תנא ספוקי מיספקא לי' הבעל איבעי' עצמו השיב דא"י לפשוט מכאן דאין תחומין והוא ידע בעצמו במה הי' ספיקתו והשיב כן ולא הי' יכול להשיב שמסופק כקושי' כת"ס משום דהוי פשיטא לי' דאין אלי' בא רק יום אחד קודם משיח ול"ה יכול לומר שהוא מסופק בדבר שברירא לי' שאינו כן ולק"מ:

ובספר הנ"ל תי' קושי' לח"מ דהמקשן והתרצן גם שניהם ס"ל דיום א' לאו דוקא אלא דלדעת התרצן כיון דאין אלי' בא בע"ש ומשיח אתי גם בע"ש שפיר קשה אי יש תחומי' בחד בשבת לישתרי דלא אתי אלי' לא בשבת ולא בע"ש ואי שמא בא ביום ה' א"כ אמאי לא אתי משיח בע"ש כיון דבגאולת אחישנה מיירי כמ"ש טו"א ר"ה י"א וע"כ כבר זכו ביום ה' שבא אלי' אבל המקשן דלא ידע מזה שפיר י"ל דבחד בשבת אסור משום שמא בא אלי' בע"ש והא דלא בא משיח בשבת היינו משום אי' תחומי' עיי"ש שהאריך והנה קיים תי' לח"מ שיום א' לאו דוקא אלא דלח"מ ס"ל דתרצן חולק ע"ז וס"ל יום א' דוקא והוא ז"ל חידש דגם תרצן ס"ל כן. ואולי גם בזה נטה מדרך לח"מ. דלח"מ ס"ל דגם בלי שום עיכוב לביאת המשיח מצד הדין אפשר שתתעכב ביאתו ג"י אחר ביאת אלי' ומשו"ה הוצרך לח"מ לומר דתרצן ל"ל האי סברא אבל הוא ס"ל דאם אין עיכוב מצד הדין אין ביאת משיח מעוכב אחר ביאת אלי' רק בא ביום המחרת וא"כ שפיר י"ל דגם לתרצן אית לי' האי סברא וכמ"ש בשמו:

ואם כנים דבריו יש ליישב בזה קושי' טו"א ר"ה י"א שהק' דמשמע שם למ"ד בניסן עתידי' לגאל היינו ביו"ט של פסח ולמ"ד בספרי היינו בר"ה ואיך אפשר זה הא אין אלי'

בא בעיו"ט ע"ש ולהנ"ל א"ש דשם מיירי בגאולה דבעתה וא"כ אפשר שאלי' בא יום שקודם עיו"ט ואי דא"כ למה לא בא משיח בעיו"ט משום דעדיין לא הי' בעתה עד יו"ט אבל בעירובין דמיירי באחישנה כמ"ש טו"א שם פריך שפיר בחד בשבא לישתרי דאי אתי אלי' ביום ה' אמאי משיח בע"ש וכנ"ל:

אבל באמת אני חוכך בגוף דברי כת"ס שכתב דבאחישנה אם בא אלי' היום ע"כ בא משיח למחר אם אין עיכוב מצד הדין ולפענ"ד גם באחישנה אפשר שתתעכב ביאת משיח אחר ביאת אלי' ג"י אף שמותר לבא קודם וגם בזה שייך מ"ש הרמב"ם פי"ב ממלכים שאין אדם יודע בזה בירור הדבר. והנה טו"א שם הק' בהא דעירובי' אמאי אסור כל השנה בימות החול ביין שמא יבא משיח היום הא אין נגאלי' אלא למר בניסן ולמר בתשרי ותי' דגאולה דבעתה אינו אלא בניסן ותשרי אבל בהא דעירובי' צריך לחוש שמא זכו ואחישנה הוי בכל השנה עיי"ש ודבריו תמוהים א"כ איך אמרינן בעירובין שם דמשו"ה מותר בשבת ויו"ט משום דלא אתי אלי' מאתמול הא אפשר לבא משיח לריב"ל בסנהדרין צ"ח שיבוא היום אם בקולו תשמעו ואיך אפשר זה הא לא אתי אלי' מאתמול ואי דגם אלי' יבא היום הא כבר הוכיח מהרש"א בעירובין שם דאלי' ומשיח לא יבאו ביום א' ואלי' יבוא ביום שלפני ביאת משיח וכדמשמע פשטי' דקרא עיי"ש וע"כ דבאחישנה לא בעי' שיבא אלי' מאתמול רק גבי בעתה וכמ"ש פליתי סוסי' ק"י. וסבור הייתי לומר דמה שא"ל משיח היום לפי מה שפי' לו אלי' היום אם בקולו תשמעו אין הפי' היום. היום כמשמעו כלל אלא למחר וליומא אוחרא היום אם בקולו תשמעו אבל הוא דוחק להוציא מילת היום ממשמעותי' לגמרי:

לכן נ"ל דודאי י"ל דבאחישנה יהי' באופן שלא יבא אלי' קודם וכהאי דסנהדרין אלא דזה מילתא דלא שכיח ולא חיישי' לה וכמ"ש הפלתי הנ"ל אבל יש אחישנה דהיינו שלא בעתו הקבוע ומ"מ יהי' הכל כסדר שהוא בעתו וזה שכיח ובזה יבא אלי' מאתמול ולכן בימות החול אסור בכל השנה שמא יהי' אחישנה כסדר דשכיח אבל בשבת מותר משום דלא אתי אלי' מאתמול ולאחישנה דשלא כסדר דלא שכיח לא חיישי' ודבר זה איך יהי' האחישנה תלוי בפלס קל דעות ואין אדם יודע ולפ"ז ליתא לדברי כת"ס דגם באחישנה אפשר שיבא אלי' ביום ה' ומשיח לא יבא בע"ש רק בחד בשבתא:

ובטו"א שם תי' דוקא באחישנה אין אלי' בא בע"ש ועיו"ט אבל בעתה בא אלי' גם בע"ש ועיו"ט ע"ש ובכת"ס שם הביא קושי' בשם בנו הרב א"כ בפסחים י"ג דהשיבו ג"כ כבר מובטח להם לישראל שאין אלי' בא לא בע"ש ולא בעיו"ט והא שם מיירי בעיו"ט של פסח ומוכח דאפי' בעתה לא יבא אלי' בע"ש ועיו"ט ולא מצא מענה לקושי' זו. ובמחכת"ה

אפי' ריח קושי' אין כאן ואשתמיטתי' דבר' תוס' בעירובין שפי' שם כי היכי דלא בא בע"ש ועיו"ט מפני טורח תיקון סעודה ואף שבעיו"ט זה שהוא שבת ל"ש טורח תיקון סעודה ועי' מהרש"א ה"נ בשבת קודם אכילה מפני טורח סעודת שבת דהיינו עד ד' שעות ביום שאז צריך לבער התלויות עיי"ש וא"כ שפיר כתב הטו"א דבעתה בא בע"ש ובעיו"ט כדי שלא להעביר מועד הקץ אבל כאן בע"ש עדיין אינה בעתה דשבת הוא עיו"ט וביו"ט יבא ובשבת הרי יש לו שהות נבוא אחר ד' שעות שהוא זמן סעודה דליכא טורח כלל לא של תיקון סעודה ולא של אכילת סעודה ושפיר ישמור הבטחה שלא יבוא מפני הטורח עד אחר ביעור התלויות ולק"מ:

אלא שהטו"א שם הק' על תירוצו א"כ אמאי מותר ביין ביו"ט של פסח לר"י ובר"ה לר"א הא אז אפשר שיבוא ב"ד בעתו ותי' דברייתא אתי' כר"י ולדידי' אתי בעתו בליל יו"ט והוא נדר ביום וכיון שלא בא בלילה א"א לבא ביום דאינו בעתו ומשום אחישנה אין לחוש דלא אתי אלי' מאתמול ושוב הק' ע"ז שמא אתי בלילה לב"ד הגדול ע"ש וכתב עליו כת"ס שנעלם ממנו הריטב"א בעירובין שהק' איך מותר בשבת משום דאין אלי' בא בע"ש ודילמא בא אלי' ביום ה' ומשיח בע"ש לב"ד הגדול ותי' דאיהו לא קיבל עליו נזירות אם בא משיח כבר קודם נדרו והלכך אי קאי בע"ש הרי נזיר אבל אי קאי בשבת לא הוי נזיר דאיהו ביום שבן דוד בא בו מנדרו ואילך קאמר ע"ש וא"כ אין חשש שבא בלילה קודם נדרו דאז לא קיבל נזירות ע"ש. ולפענ"ד דס"ל לטו"א דע"כ ל"ק הריטב"א דאם בא כבר קודם נדרו לא נדר אלא דוקא אם בא יום קודם נדרו כיון דא"א שיחול עליו נזירות למפרע קודם דיבור הנדר וא"כ אינו נזיר כלל ביום שב"ד בא וב"ד בא אתמול והוא יתחיל למנות נזירות מהיום לכן אין נזירות חל כלל אבל אם ב"ד בא באותו היום קודם נדרו כיון שסוף היום עולה לו בתחילתו לענין נזירות עי' נזיר ט"ו א"כ הרי הוא נזיר באותו יום שב"ד בא בו אז שפיר נדר אפי' בא ב"ד בלילה. ומ"ש הריטב"א דאיהו לא קיבל עליו נזירות אם כבר בא משיח קודם נדרו אין כונתו קודם קבלת נדרו אלא קודם יום חלות נדרו וכן מ"ש דאיהו ביום שבן דוד בא בו מנדרו ואילך האי מנדרו ואילך לא קאי אביאת ב"ד שיהא מנדרו ואילך אלא על חלות הנדר שהוא רק מנדרו ואילך ולא למפרע לכן אם בא יום א' קודם אין כאן נזירות וכנ"ל והק' טו"א שפיר. ומכ"ש לתי' שני שכ' הריטב"א דביום הראוי לבא קאמר והרי אינו ראוי לבא בשבת ממש ע"ש א"כ ל"ל תי' הא' וגם אם כבר בא בלילה מקרי יום שב"ד ראוי לבא בו ודאי קשה קושי' טו"א:

אבל בעיקר קושי' טו"א אי דוקא בניסן ותשרי עתידי' לגאול אמאי אסור בכל השנה בימות החול הא אין ב"ד בא רק בניסן ותשרי עלה בדעתי דביאת משיח לחוד וגאולה

לחוד כמו שהי' בגאולת מצרים שבא גואל אמת מרע"ה זמן הרבה קודם גמר הגאולה וגמר הגאולה בליל פסח כך בן דוד אפשר שיבא בכל השנה ושפיר אסור ביין בכל השנה בימות החול אבל הגאולה לא תהי' רק בניסן או בתשרי שאז יהי' פרסומי ניסא ופרסום ביאתו ולק"מ:

אך לכאורה ז"א דהרי אמרו בגמ' דמשיח אתי בע"ש דכיון דאתי משיח הכל עבדים הם לישראל א"כ מוכח דביום ביאת ב"ד תהי' הגאולה. אמנם מצאתי להריטב"א שכתב אמרי' לב"ד הגדול אתי פי' ללשכת הגזית מקום ב"ד הגדול כי שם יגלה בתחילה ע"ש משמע מדבריו שאלי' לא יתגלה בפ"א בכל העולם רק לאט לאט ולפ"ז גבי משיח נמי י"ל דכל השנה אפשר שב"ד יבוא למקום ב"ד הגדול ושם במקום שיבא יהי' הכל עבדים לישראל וליכא טורח ושפיר יכול לבא בע"ש. מיהא גמר גאולה בכל המקומות יוגמר רק בניסן או בתשרי ולק"מ:

וראיתי בחת"ס סי' הנ"ל שהק' אמאי אי יש תחומין מותר בשבת ויו"ט ומאי פסקא שב"ד יבא חוץ לתחום דילמא יתגלה באותו העיר שהב"ד או המלך דר שם ומכח זה חידש דביאת בן דוד אינו יום ביאתו רק יום פרסומו וקיבוץ נדחי ישראל וא"כ א"א לקבץ נדחי' בשבת משום תחומי' ע"ש. ודבריו תמוהים איך לא שת לבו למה שהק' בגמ' כיון דחל עליו נזירות היכי אתי' שבתא ומפקעא לי' פירש"י בע"ש ומספקא דילמא אתי משיח היום לב"ד הגדול היכי משתרי לשתות למחר בשבת ליחוש דילמא אתי לב"ד הגדלל מאתמול ואי יום שבן דוד בא היינו יום פרסומו בכל העולם א"כ מה חשש יש שבא אתמול והוא לא ידע ובהדי' כתב רש"י דביאת בן דוד מקרי ביאתו לב"ד הגדול וצ"ע:

ופלתי סוסי' ק"י הקשה מה פריך כיון דחל עליו נזירות וכו' הא כיון דעבר היום ולא בא הנזירות של אותו היום בטעות א"כ מהיכא תיתי יהי' אסור בשבת והוכיח מזה כשי' ר"ת דהפי' ראוי לבא ע"ש ולדברי רש"י הנ"ל לק"מ דלהכי דייק רש"י דחל עליו נזירות בע"ש דודאי מכח שמא בא כבר אינו אסור בשבת דהי' נתפרסם ובודאי לא בא והוי נזירות בטעות כקושי' פליתי אבל שמא בא אתמול בע"ש לב"ד הגדול ובשבת עדיין לא נתפרסם שפיר יש לחוש ולק"מ. שוב מצאתי בחי' ריטב"א שם שהק' קושי' פלתי והוכיח מזה כפי' ר"ת ופלא שלא הרגישו שרש"י נשמר מזה וצ"ע:

ולקושי' החת"ס נ"ל דאם בן דוד הוא באותו תחום שהב"ד או המלך דר שם לא מקרי יום שב"ד בא שכבר עומד ובא שם כבר ובכה"ג לא קיבל נזירות אלא אם בא ממקום אחר חוץ לתחום וכמ"ש ריטב"א דאם כבר בא לא קיבל נזירות כנ"ל וא"כ בשבת ויו"ט מותר

ממנ"פ אם הוא בתוך התחום הרי לא קיבל נזירות כלל ואם הוא מחוץ לתחום הרי לא יבא היום אבל בחול אסור שמא יבא היום מחוץ לתחום:

ובזה מיושב מה שהק' טו"א אי יש תחומין למעלה מיו"ד איך אפשר לב"ד לבא לר"י בפסח ולר"א בר"ה משום תחומי' וכנ"ל. ולפענ"ד נראה דכיון דתחומי' והוצאה מחד קרא נפקי ואפי' למ"ד תחומי' דרבנן מ"מ אסמכי אקרא דהוצאה א"כ אין איסו' תחומין אלא כשעוקר גופו ממקומו והולך חוץ לתחום אבל אם האדם עומד במקומו וארעא הוא דקמסגי תותי' ע"י קפיצת הארץ כמו שבא הר המורי' לקראת יעקב ותבור וכרמל למדבר בזה אין איסו' תחומי' כלל כמו שאין בזה איסו' הוצאה ועי' שבת דף ה' ע"ב ותוד"ה אגוז וא"כ שפיר יכול משיח לבא ביו"ט בכה"ג דליכא משום איסו' תחומי' אבל כאן שנדר ביום שבן דוד בא אם בא בכה"ג לא מקרי יום שבן דוד בא כי הוא לא בא רק ארעא הוא דקמסגי ולא קיבל נזירות כלל וא"כ מותר בשבת וביו"ט ממנ"פ אי יש תחומי' דבאופן שמקרי בא לא יבא בשבת ויו"ט משום תחומי' ובגונא שיכול לבא כנ"ל דליכא איסו' תחומי' לא קיבל נזירות אבל בחול אסור שמא יבא כדרך ביאה וא"ש:

ועונ"ל דבסנהדרין צ"ח רמי כתי' וארו עם ענני שמים וכבר אינש אתי וכתי' עני ורוכב על החמור זכו עם ענני שמי' לא זכו שבי ורוכב על חמור ועי' תוס' עירובין מ"ה ד"ה לימא דאפי' יש תחומי' ל"ש קנין שביתה ברקיע ופי' חת"ס דמלמעלה למטה ל"ש תחומי' ולפ"ז שפיר יכול משיח לבא ביו"ט דיעלה בעיו"ט עם ענני שמי' עד כנגד מקום לשכת הגזית ומשם יבא ביו"ט מלמעלה למטה דליכא איסו' תחומי'. אך כ"ז בזכו אבל בלא זכו יבא מן הארץ שפיר יש איסו' תחומי' משו"ה מותר ביין בשבת ויו"ט אי יש תחומי' דלואר עם ענני שמים לא חיישי' דל"ש וכמ"ש הפליתי סוסי' ק"י לענין אחישנה וא"ש:

ולפמ"ש לעיל דהא דאין יכול לבא ביו"ט משום איסו' תחומי' ול"א מתוך היינו רק לרבנן דפסחים י"ג דגם מפני טורח אכילת סעודת שבת ויו"ט אין אלי' ומשיח בא ולאחר סעודה ל"ש מתוך כמ"ש מג"ש א"כ י"ל דר"א ור"י בר"ה ס"ל כר"א איש ברתותא דפסחי' הנ"ל דלא חייש לטורח אכילת סעודת שבת וא"כ יכול לבא ביו"ט קודם סעודה חוץ לתחום משום מתוך [אלא דלר"א יש לפקפק קצת דהוא מתלמידי ב"ש דל"ל מתוך] ומכ"ש למ"ש טו"א דבגאולת בעתה אלי' בא אפי' בעיו"ט ובעירובין מיירי באחישנה כמש"ל בשמו וא"כ בניסן ותשרי דהוי בעתה לכ"ע שפיר יכול לבא בי"ט קודם סעודה ולא חייש לטורח ושפיר יכול לבא מחוץ לתחום משום מתוך וא"ש:

ובעיקר קושי' לח"מ לרמב"ם וכן לס"ד דמותר בשבת ויו"ט ביין משום דיש תחומ' א"כ תקשי בחד בשבת לשתרי ולרמב"ם אף דהוא ספק אי יש תחומין מ"מ לשיטתו הא ספק

נזירות להקל נ"ל לפמ"ש פי"ב ממלכי' יראה מפשוטן של דברי נביאי' שבתחילת ימות המשיח תהי' מלחמת גוג ומגוג ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לישר לישראל ולהכין לבם שנ' הנה אנכי שולח לכם את אלי' וכו' ואינו בא לא לטמא הטהור וכו' ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אלי' וכו' מבואר דלדיעה א' יום הגדול הוא יום מלחמת גומ"ג ויום שלפני זה יבא אלי' ואפשר שיה' אחר ביאת ב"ד ועי' חת"ס ולדיעה שני' יום לפני ביאת ב"ד יבא אלי' ולדעתי זה תלי' בפלוגתא שבסוף עדיות דלר"י דאלי' בא לרחק המקורבי' בזרוע ולקרב מרוחקי' בזרוע או לר' יודא שבא לקרב ולא לרחק ולר"ש שבא להשוות המחלוקת בין החכמים בד"ת אלי' בא אחר ביאת ב"ד קודם מלחמת גומ"ג לישר לישראל שכבר הממשלה ביד מלך המשיח ובידו לישר את ישראל אבל לחכמים שם שאלי' בא לעשות שלום בעולם ופי' הראב"ד לעשות שלום לישראל מן האומות ולבשר אותם מביאת הגואל עי' תוי"ט שם א"כ אלי' בא קודם ביאת המשיח אבל לדעת הרמב"ם שפי' לעשות שלום בעולם להסיר המעקשות והרעות הם השנאות שבין בנ"א לפי שהם חנם וכו' א"כ גם לחכמים יהי' ביאת אלי' אחר ביאת ב"ד קודם מלחמת גוג. ולפ"ז א"ש דהפשטן דס"ל דמותר בשבת ויו"ט משום דיש תחומין ס"ל דאלי' בא אחר משיח ובריית אתי' כאינך תנאי או אפי' כחכמים וכפי' הרמב"ם ול"ק בחד בשבתא לישתרי דלא אתי אלי' מאתמול דהא בא אח"כ וגמ' דחי לי' דילמא בריית אתי' כחכמים וכפי' הראב"ד וא"כ י"ל דאין תחומין ובשבת ויו"ט שרי משום דלא אתי אלי' מאתמול וע"ז שפיר פריך בחד בשבא לישתרי. וכ"ז לפי סיגי' דשמעתי' דודאי אין תחומין או אפי' תנא מספקא לי' מ"מ ספק נזירות לחומרא. ועכ"ח הא דמותר בשבת ויו"ט משום דברייתא אתי' כחכמים וכפי' הראב"ד ואלי' בא קודם משיח אבל למה דקי"ל ספק נזירות להקל ולמסקנא דשמעתי' דתנא מספקא לי' אי יש תחומין או אין תחומין א"כ שפיר י"ל כפי' הרמב"ם ואלי' בא אחר משיח ואפ"ה בשבת ויו"ט שרי משום ספק אי יש תחומין וס' נזירות להקל וא"כ ל"ק כלל בחד בשבא לישתרי דילמא יש תחומין ולא אתי אלי' מאתמול וספק נזירות להקל דהרי לא אתי אלי' כלל קודם ב"ד וא"ש:

ועוד נ"ל פשוט דתוד"ה דלא הק' מאי פריך בחד בשבא לישתרי דלא אתי אלי' בשבת ודילמא אתי אלי' בע"ש ויבשר בשבת ותי' דקרא הנני שולח וגו' משמע ביום שבא יבשר ע"ש ולפ"ז י"ל דהפשטן דיש תחומין לא ס"ל משמעות זה ושפיר לא קשי' לי' בחד בשבת לישתרי כקושי' תוס' וכן הרמב"ם לפי המסקנא דתנא מספקא אי יש תחומין ובשבת מותר משום ס' נזירות לקולא ושפיר אסור בחד בשבת כקושי' תוס' דאלי' בא מע"ש והי'

מבשר בשבת אבל בשבת ויו"ט שרי אי יש תחומין דאין לומר שב"ד בא בע"ש ויתגלה בשבת דאם כבר בא מע"ש לא קיבל נזירות כלל וכמ"ש ריטב"א הנ"ל ועי' כת"ס:

ובמהרש"א שם הק' עוד אמאי ל"ק להו למה שרי בשבת משום דלא אתי אלי' מאתמול דאין אלי' בא בע"ש ודילמא אתי מאתמול בע"ש ויבשר בשבת ובו ביום יבא משיח [בשלמא לפי תי' א"ש דביום שבא יבשר ואי שמא יבא בשבת ויבשר בשבת ובו ביום יבא משיח ז"א דאלי' בא יום קודם כדכתי' לפני בוא יום הגדול אבל לס"ד בקושי' ק' כנ"ל] ותי' דהא פשיטא להו ממשמעות המקרא דלא יבא משיח ביום שיבשר אלי' אלא שיבשר יום שלפניו עיי"ש ולפ"ז יש להבין מה הק' תוס' לעיל אמאי אסור והלא משיח בן יוסף יש לו לבא תחילה ועדיין לא בא ומה קושי' דילמא היום יבא ובו ביום יבא בן דוד לב"ד הגדול דהכא ליכא משמעותא דקרא שלא יבואו שניהם ביום א'. ונ"ל דתוס' ס"ל דגבי משיח בן יוסף ל"ל דאתי לב"ד הגדול לפי שיתפרסם בואו קודם שיבא משיח ב"ד כמ"ש מהרש"א וא"כ תקשי עכ"פ בערב יום ימות החול שאין שהות עוד שיתפרסם ביאת משב"י ושיבא עוד משיח ב"ד לישתרי ביין דודאי לא אתי ב"ד היום דהא אכתי לא נתפרסם ביאת משב"י ואי שיתפרסם עוד היום הלא שוב לא יהי' שהות לביאת ב"ד והקשו שפיר. ולפ"ז מיושב קו' מהרש"א שהק' אמ"ש תוס' דלפר"ת שפי' ראוי לבא לא קשה ממשב"י דממנ"פ אי גבי משב"י נמי שייך לב"ד הגדול אתי א"כ גם לפי' קמא ל"ק לפי האמת הא עדיין לא בא משב"י דדילמא לב"ד הגדול אתי אלא דקשי' למקשן דפריך א"ה בחול נמי כל יומא ויומא לישתרי דלא אתי' אלי' מאתמול ולא ידע מהאי דלב"ד הגדול אתי א"כ אמאי פריך מאלי' ולא קשי' לי' נמי ממשב"י וזה קשה גם לפר"ת כיון דקושי' הגמ' לפר"ת לא הי' רק דלישתרי בחול ביום שנדר כיון דלא אתי אלי' מאתמול לא מקרי האי יומא ראוי לבא וכמ"ש תוס' שם א"כ תקשי נמי ממשב"י כיון דעדיין לא בא בשעה שנדר לא מקרי האי יומא ראוי לבא ואם גבי משב"י ל"ש כלל לב"ד הגדול אתי וקשי' לפי' קמא גם לפי המסקנא כ"ש דקשי' לפר"ת לפי המסקנא האי יומא דנדר לישתרי גם בחול דהא אינו ראוי לביאת ב"ד כיון דעדיין לא בא משיח ב"י. ולפי מ"ש ניחא דלפר"ת כיון דבעי' רק ראוי לבא א"כ שפיר אסור בימות החול בהאי יומא שנדר דראוי לבא ב"ד היום אף דאכתי לא אתי משב"י דאפשר שיבואו היום ב' משיחי' וגם יתפרסם משב"י כיון שיש שהות לשניהם בשעה שנדר דאפשר שיבואו ביום א' אבל לפי' קמא קשה כנ"ל בכל יומא לישתרי בשעה ששוב אין שהות לשני משיחי' לבא וא"ש:

ופליתי סי' ק"י תי' קושי' מהרש"א דדוקא בעתה בא משב"י תחילה אבל באחישנה אפשר שלא בא משב"י תחילה אלא דאפ"ה הק' תוס' שפיר לפי' קמא למאי ניחוש אי

לבעתה הא לא אתי משב"י ואי לאחישנה הא אחישנה לא שכיח אבל לפר"ת א"ש דנהי דאחישנה לא שכיח מ"מ ראוי לבא מקרי ושפיר אסור ביום שנדר משום שראוי לביאת ב"ד בלי משיח ב"י באחישנה עיי"ש וכתב עלה חת"ס דלפ"ז גם לפי' קמא מיושב קושי' תוס' לפמ"ש טו"א הנ"ל הא בעתה אינו רק בניסן לר"י ובתשרי לר"א ואמאי אסור בכל השנה ותי' דבכל השנה אסור שמא יהי' אחישנה וא"כ כיון שנככס לספק דאחישנה אף דלא שכיח אסור אף דעדיין לא בא משב"י דבאחישנה אפשר שבא בלי קדימת משב"י עיי"ש ודבריו אינם אלא מן התמוהי' דא"כ כמו דאפשר בלי ביאת משב"י באחישנה אפשר נמי בלי ביאת אלי' קודם וכמ"ש פלתי שם וא"כ אמאי מותר בשבת ויו"ט משום דלא אתי אלי' מאתמול דאינו בא בע"ש ועיו"ט וצ"ע. אע"כ כמש"ל דתרי גווני אחישנה יש יש אחישנה שאין משב"י ולא אלי' בא תחילה וזה לא שכיח כמ"ש פלתי ויש אחישנה שאלי' ומשב"י בא קודם כמ"ש טו"א וזה שכיח כמו בעתה ואין אלי' בא אלא להשוות המחלוקת בין החכמים טו"א ופליתי וכמ"ש:

ויותר נ"ל ביישוב קושי' מהרש"א הנ"ל ואקדים לשון הרמב"ם פ"ד מנזירות הי"א האומר הריני נזיר ביום שב"ד בא בו אם בחול נדר ה"ז אסור לעולם ואם בשבת או ביו"ט נדר אותו שבת או אותו יו"ט מותר מכאן ואילך אסור לעולם שהדבר ספק אם יבא בשבת ויו"ט או לא יבא והואיל והוא ספק ביום שנדר לא חלה עליו נזירות שספק נזירות להקל מכאן ואילך חלה עליו נזירות ושבת הבאה שהוא ספק אינו מפקיע נזירות שחלה עליו עיי"ש ופליתי סוסי' ק"י הבין בדעת הרמב"ם דס"ל כפי' ר"ת ביום שב"ד בא היינו ראוי לבא עיי"ש. ואני תמה א"כ אמאי כתב הרמב"ם ה"ז אסור לעולם הא כיון דקיבל עליו נזירות ביום שב"ד ראוי' לבא והיום או למחר ראוי לבא הרי חלה עליו נזירות ודאי ומונה ל' יום ומגלח ופקע נזירתו ודוחק בעיני לומר דפי' הריני נזיר בכל יום שב"ד ראוי לבא וגם אחר שהשלים נזירות א' הוא יום שב"ד ראוי לבא וחל עליו נזירות שכ' וכן לעולם והוי כמו שאמר הרי נזירות עלי כמנין שער ראשי או כמנין עפר ארץ או כמנין חול היום שכ' הרמב"ם פ"ג מנזירות הח"י דמגלח בכל ל' יום ומונה נזירות עוד עד שימות ובכל התגלחות אם שתה יין או נטמא למת אפי' ביום התגלחות לוקה ע"ש. דזה דוחק דהא לא קיבל עליו רק נזירות א'. ועוד דהא עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא שמא לא קיבל עליו רק נזירות א' למ"ד יום ולא יותר ולרמב"ם ספק נזירות להקל כר"י בנזיר דף ח' וע"ש גבי מלוא הקופה דאפי' לר"י אמרי' נזירות אריכתא קיבל עליו ועי' רמב"ם הנ"ל הי"ז ומל"מ שם וזה ל"ש כאן. ועוד דא"כ אם שלמו שלשים ימי נזירות בע"ש ועשה תנופה כמ"ש הרמב"ם פ"ח דנזירות ה"ד שאח"כ הותר הנזיר לשתות יין ולטמא למתים סמוך לחשיכה

באופן שא"א לב"ד לבא עוד בע"ש וא"כ לא חלה עליו נזירות חדש בע"ש כמ"ש הריטב"א דאם אינו ראוי לבא מחלות נדרו ואילך לא מקרי יום שב"ד בא ואפי' למ"ש לעיל פי' אחר בהריטב"א וגם למ"ש דלפי' ר"ת לא ס"ל לריטב"א האי סברא מ"מ משכחת לה דעביד סמוך לחשיכה כ"כ שאין שהות לנזירות לחול בע"ש רק בשבת ובשבת אין הנזירות חל משום דיש ס' אם ראוי לבא משום תחומין וספק נזירות להקל וא"כ אין הנזירות חדש חל עד א' בשבת ויהא מותר ביין בשבת זה ואיך כתב הרמב"ם דלעולם אסור. וגם מה שסיים מכאן ואילך חלה עליו נזירות ושבת הבאה שהוא ספק אינו מפקיע נזירות שחלה עליו תקשי מה קמ"ל בזה פשיטא כיון שחל עליו בחול נזירות שלשים יום בודאי איך יפקיעו שבת במה שהוא ספק הלא א"צ הנזירות לחול עליו בשבת שכבר הוא מנוזר ועומד. ואפי' פי' הרני נזיר יום א' הר"ה נזיר ל' יום כמבואר בנזיר ז' ועי' ברמב"ם פ"ג מנזירות ה"ב ועי' פלתי שזה הי' קושי' גמ' היכי אתי' שבתא ומפקעא לי':

לכן נ"ל דרמב"ם מפרש כפי' קמא ביום שב"ד בא היינו שבא באמת וא"ש דאסור לעולם כי בכל יום אנו מסופקי' שמא עדיין לא בא והיום יבא ומשו"ה סמך הרמב"ם דין זה לדין הקודם בהלכה שלפ"ז מי שאמר הרי אני נזיר יום א' לפני מיתתו הר"ז אסור לשתות יין ולהטמא למתים לעולם ע"ש משום דחד טעמא אית להו ולפ"ז שפיר הוי ס"ד דגם כי נדר בחול וחייב לנהוג נזירות בכל יום מספרן שמא יבוא היום מ"מ כשהגיע שבת הבא ואיגלאי מילתא שלא בא עדיין ב"ד ונהג נזירות בטעות והי' מותר לשתות יין בשבת כמו אם נדר בשבת עצמו דמותר בהאי משום ספיקא דיש תחומין וספק נזירות להקל קמ"ל דלא אמרי' ספק נזירות להקל אלא בנדר בשבת שהי' בחזקת היתר לשתות יין ומספק אתה בא לאסרו אל תאסרנו מספק אבל בנדר בחול כיון שכל ימות החול הי' אסור ביין נהי דלא מקרי חזקת איסו' כיון שהי' אסור רק מספק וגם איגלאי שהי' בטעות וגם כל יום הוא איסור בפני עצמו ול"ש חזקת איסור דלא הוי לו חזקה שיאסור בשבת ועי' תוס' גיטין ב' בנדה שאינו בחזקת שתהא רואה לעולם מ"מ חזקת היתר נמי לא הי' לה וכמ"ש הקדמוני' בספק טריפות שנולד מחיים דל"ש נשחטה הותרה כיון שלא היתה לה שעת הכושר ועי' ש"ך יו"ד סי' נ' וטו"ז סי' ק"י סקט"ו והו' ס"ס דל"א בזה ספק נזירות להקל ולכן אסור גם בשבת הבא ועי' חת"ס:

אלא דלפ"ז תקשי כיון דס"ל לרמב"ם דבעי' בא ב"ד באמת ולא סגי דראוי לבא א"כ אמאי אסור כלל ביין נימא כמו דמותר בנדר בשבת ויו"ט בהאי יומא משום שהדבר ספק אם יבא בשבת ויו"ט או לא משום איסו' תחומין וספק נזירות להקל א"כ בכל יומא נמי הוי רק ספק אם יבא או לא אף דליכא איסו' תחומין ונימא ספק נזירות להקל. אמנם לק"מ

דהא דאמרי' ספק נזירות להקל היינו משום דלא מחית אינש נפשי' לספיקא כדאמרינן נדרים י"ט ונזיר ל"ד והרי הכא שנדר ביום שב"ד בא עכ"ח נכנס לאותו ספק וכמ"ש חת"ס ול"ש ספק נזירות להקל ולהכי אסור בימות החול אבל בשבת ויו"ט שפיר מותר כיון דיש ספק אם ראוי לבא בשבת ויו"ט משום איסו' תחומין א"כ נהי דנכנס בספק שמא יבא שמא לא יבא היינו ביום שעכ"פ בודאי ראוי לבא אבל בשבת ויו"ט שיש ספק אם ראוי לבא דהוי כעין ס"ס שמא אינו ראוי לבא ואת"ל אין תחומין וראוי לבא מ"מ שמא לא יבא שפיר לא מחית נפשי' לספק זה ואמרי' ספק נזירות להקל וא"ש:

אך לכאורה הא ליתא למ"ש תוס' שם דבחול ביום שנדר בו מקרי אינו ראו' לבא אם לא אתי אלי' מאתמול וא"כ אי נימא דלרמב"ם משו"ה שרי בשבת ויו"ט אם נדר בו ביום משום דלא מחית נפשי' לספיקא דראוי לבא א"כ גם בחול אמאי אסור ביום שנדר בו הא הוי ספק ראוי לבא בו ביום שמא לא אתי אלי' מאתמול. אבל לק"מ דרמב"ם ס"ל דלמסקנא דקאמר האי תנא ספוקי מיספקא לי' אי יש תחומין וכו' הדר בי' ממאי דהוי ס"ד דאלי' בא קודם משיח אלא בא אח"כ יום א' לפני מלחמת גוג וכמש"ל אלא דבשבת ויו"ט שרי משום דיש ספק אי יש תחומין או אין תחומין וס' נזירות להקל משום דלא מחית נפשי' לספק ראוי לבא ומאי דקאמר בגמ' לחומרא היינו לענין תחומין ועי' ב"י סי' ת"ד ועי' פלתי ובחול אסור אפי' באותו יום שנדר משום דנכנס לספק זה ול"ה ספק ראוי לבא משום דלא אתי אלי' מאתמול דאין אלי' בא קודם ב"ד כלל וא"ש:

ולפ"ז ניחא דתוס' נמי ס"ל כשיטת רמב"ם וק"ל לפי המסקנא אמאי אסור בחול ביום שנדר בו והלא משיח ב"י יש לו לבא תחילה ועדיין לא בא ואף דאפשר שבא לב"ד הגדול מ"מ הוי יום שנדר בו ספק אי ב"ד ראו' לבא ולא נכנס להאי ספק ולישתרי. אך כ"ז לפי' קמא דיום שב"ד בא היינו שבא באמת ולא מחית נפשי' רק לספק בא באמת ולא לספק ראוי לבא אבל לפי' ר"ת דפי' ביום שב"ד בא בו היינו ראוי לבא שפיר אמרי' דנכנס לספק ראוי לבא ול"ק ממשב"י כיון דאפשר שכבר בא לב"ד הגדול הו"ל רק ספק ראוי לבא ומתחילה נכנס לספק זה ושפיר אסור בחול ביום שנדר בו משא"כ בשבת וי"ט שרי דנהי דנכנס לספק במציאות מ"מ לספיקא דדינא אי יש תחומין לא נכנס ושוב אמרי' ספק נזירות להקל וא"ש:

ואחרי כל הבא נשובה ונחקורה בקושיתו ואני תמה על תמיהתו ומ"ט לא קשי' לי' גם בשבת למאי דקי"ל תחומין דרבנן כמ"ש הטור סי' ת"ח איך דחי' זמן הגאולה בשביל איסו' דרבנן ואם יאמר דתנא דברייתא ס"ל כמ"ד תחומין דאו' אכתי תקשי להפוסקים בסי' ת"ד דיש תחומין למעלה מיו"ד משום דאמרי' בגמ' תנא ספוקי מיספקא לי' וכו'

ולחומרא לענין תחומין עי' ב"י שם ומה ראי' הוא זו הלא כאן קיימי' אי תחומין דאו' ושפיר לחומרא אבל לדידן דתחומין דרבנן מנ"ל דלחומרא דילמא לקולא או אפשר דוקא אי תחומין מה"ת מספקא לי' לתנא אי גזרו למעלה מיו"ד אטו תוך יו"ד אבל אי דרבנן פשיטא לי' דאין תחומין למעלה מיו"ד. אבל לפענ"ד לק"מ מתרי טעמי חדא כמ"ש ראשונים בהאי דלא אמרה תורה שלח לתקלה אף דאין מבטלי' איסו' לכתחילה רק דרבנן מ"מ לא יתכן שיהא זמן מצוה מה"ת מה שאסרו חכמים אח"כ וכך אני אומר דמעולם לא הוקבע זמן גאולה וביאת המשיח בעבירת איסור דרבנן ולא יתכן שיקבע הקב"ה גאולתינו ופדות נפשינו במה דאסרו חכמים אח"כ כי גנאי הוא שיהי' הגאולה בכה"ג וממילא אין כאן דחיית זמן גאולה כלל וזה דלא כטו"א בר"ה י"א שכתב אי תחומין דרבנן א"ש דזמן בעתה פי' בניסן לר"י ולר"א בתשרי וכשאסרו חכמים תחומין נדחה זמן זה אלא דמעולם לא הוקבע זמן גאולה בעבירת דבר שאסרו חכמים אח"כ ולק"מ:

וזאת שנית דמאן יימר דמשום איסור דרבנן דהיינו תחומין אם הגיע זמן הגאולה ביו"ט מאחרי' את הגאולה אחר יו"ט דילמא באלו אמרו מקדימים לפני יו"ט ולא מאחרי' ואפ"ה מותר ביין ביו"ט אי יש תחומין משום דבן דוד בודאי לא בא ביו"ט משום תחומין ואי הי' זמן גאולה ביו"ט הי' בא לפני יו"ט. וא"כ אין דוחי' הגאולה כלל מפני איסור דרבנן רק מקדמי' ויחוש גאולה. וד' יחוש לגאלינו. וישלח לנו את אלי' הנביא לבשרינו בביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן כנפשו ונפש ידידו מחותנו אוהבו הנאמן הדוש"ת: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קמג

עוד להגאון ה"ל נר"ו

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק מקץ ב' דחנוכה תרמ"ו לפ"ק:

ראשית דבר אומר מז"ט וכו' ומ"ש ע"מ שהקשיתי דנימא גבי תחומין מתוך דזה קושי' מהרש"א כתובות ז' בתוס' ד"ה מתוך וכבר תי' חת"ס או"ח סי' קמ"ט כמ"ש גם אני במכתבי. ולפענ"ד קושי' מהרש"א הי' כיון דהא דאין עדל"ת ביו"ט היינו משום דיו"ט עשה ול"ת הוא וא"כ תחומין שהוא רק לאו בעלמא אין בו עשה דשבתון הו"ל למימר דמותר לצורך או"נ דאתי עשה דשמחה יו"ט ודחי לי' דאכילה ושתי' ביו"ט מ"ע הוא כמ"ש הרמב"ם פ"ו מיו"ט הי"ט ואי דלא הוי בעידנא כיון דהוא הכשר מצוה וא"א בענין אחר מקרי בעידנא כמ"ש כמ"י ב"מ ל' ואי דאפשר לקיים שניהם שיאכל ד"א הא ליתא

דאם רוצה לאכול מאכל זה אין לו שמחה באחר אלא דהי' אפשר לומר דמ"מ מיו"ט לשבת אסור מדרבנן וע"ז כתב מהרש"א דאפי' מלאכה גמורה התירו מה"ט דמתוך ומותר ביו"ט והתירו נמי לערב ע"ח בשבת וז"ל מהרש"א וצריך ליתן טעם אמאי לא התירו נמי תחומין לצורך דאפי' מלאכה גמורה התירו מה"ט דמתוך הרי דגבי תחומין לא הזכיר מתוך כלל רק כתב לצורך כנלע"ד:

ומה שנ"ל עוד ליישב אמאי לא אמרי' מתוך גבי תחומין דכבר הסברתי הא דאמרי' מתוך ומה סברא הוא זו דילמא לצורך אונ"פ הותרה ולא שלא לצורך. ועי' במג"ש ביצה י"ב מ"ש בזה. אבל לפענ"ד נראה דהנה ביו"ט איכא ל"ת ועשה דשבתון ועי' רמב"ן פ' אמור דאפי' בדבר שאינו מלאכה אלא שמייגע בעובדא דחול איכא עשה דשבתון אבל בדבר שהוא בגדר מלאכה קושר ומתיר ותופר שני תפירות וכדומה איכא עשה דשבתון אפי' אינו יגיעה כלל. והנה מי ששובת בשבת ויו"ט קיים מ"ע דשבתון ומי שאינו שובת עובר באיסור עשה ונ"ל מסברא דאפי' מי שעושה מלאכה בשבת ויו"ט לצורך פקונ"פ דמותר הוא מ"מ לא קיים מ"ע דשבתון אף ששובת אח"כ ודאי אם עושה מלאכה אח"כ עובר בכל פעם באיסור עשה דשבתון אבל אינו מקיים מ"ע אלא א"כ שובת בו לגמרי אבל אם ביטל השביתה רגע א' שוב א"א לקיים מ"ע דשבתון שהוא שישבות כל יום שבת ויו"ט ולפ"ז אי נימא דמלאכת אונ"פ אסור ביו"ט שלא לצורך אונ"פ א"כ בגדר מלאכה הוא גם ביו"ט רק שהתורה התירה לצורך אונ"פ א"כ איך כתבה התורה שבתון ביו"ט הא אם עושה לצורך אונ"פ שוב א"א לקיים שבתון כלל אעכ"ח מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ואינו בגדר מלאכה כלל ביו"ט ושפיר יכול לקיים מ"ע דשבתון ויש להאריך בזה בשי' רש"י ותוס' אי בעי' צורך קצת מה"ת, ומעתה בתחומין דליכא אלא לאו בעלמא ואין בו מ"מ דשבתון ל"ש ה"ט ומשו"ה ל"א בי' מתוך וא"ש. יהי' ד' אלדינו עמנו ויברכנו בברכה משולשת כנפשו ונפש מחותנו ידידו ואוהבו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קמד

שיל"ת ב' איפאלו יום ג' ויחי תרמ"ו לפ"ק

שוכ"ט לחתני אהובי הרב המאוה"ג הותיק, מלא עתיק כמו"ה גרשון שטערן נ' רב דק"ק מ' לודאש ולבתי היקרה נות ביתך נאוה קודש הרבנית החשובה היקרה, צפירת תפארה מ' מרים תי' לאוי"ט יהי נועם ד' עליכם:

זה כביר לא מצאה ידי די השיב לך על ח"ת כי היית' טרוד בשאר תשובות והיום פניתי מעט ונתתי עיני בדבריך הנעימים להשיב לך כאשר יחנני החונן לאדם דעת. ונפשך לשאול הגיע בדין הטלת מום בקדשים בזה"ז אם הוא רק מדרבנן שכבר האריך בו החת"ס יו"ד סי' ש"ו ואתה פקפקת על מה שהרעיש החת"ס שם ע"ד ש"ס ע"ז דף י"ג דמטיל מום בקדשים בזה"ז גרע ממטיל מום בבע"מ משום דלא לגופי' ולא לדמי חזי והרי אמרינן בעירובין מ"ג האומר הנני נזיר ביום שב"ד בא אסור לשתות יין בימות החול שמא יבא היום וא"כ הרי חזי כל שעתי' לגופא וכתבת דתוס' שם הק' מסנהדרין כ"ב ותענית ט"ז דאמרי' דכהנים מותרי' ביין שתקנתם קלקלתם ול"ח שמא יבא ב"ד ותי' ר"ת דיום שב"ד בא היינו יום שראוי לבא ובפליתי סוסי' ק"י החזיק בפי' ר"ת והעלה שכן הוא דעת הרמב"ם וא"כ שפיר לא חזי לגופי' דל"ח שב"ד בא ממש. ולדעתי דבאמת לא קשי' לי' לפר"ת רק לתי' ראשון שבתוס' דהכא כיון דאי אתי עבר על נזירתו חיישינן וכונתם לענ"ד כמ"ש מהרי"ט דאפי' לרמב"ם דשדאו' מה"ת לקולא מ"מ היכי דעומד להתברר מה"ת לחומרא ה"נ לדידן אפי' ברוב לא סמכי' בדבר העומד להתברר שעשה איסור למפרע. ובמקו"א הבאתי סמוכי' לזה מהא דאמרי' בנדה ס"ז ע"ב ר"ש אומר אחר תטהר אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שלא תבא לידי ס' ופי' תוס' דקאי אטבילה ולא אתשמיש ע"ש וא"כ מדאסרו טבילה כדי שלא תבא לידי תשמיש משמע דתשמיש אסור מדינא ועי' ב"י ביו"ד סי' קפ"ג דלהרבה שיטות אסורה לשמש מה"ת דחיישי' שמא תראה ותסתור ולא מוקמי' אחזקה כיון דעומד להתברר ל"מ חזקה וה"נ רוב ומטעם שכתב ב"י שם שאדם מוזהר ועומד שלא יביא עצמו למקום שיבא לעבור איסור כרת ע"ש ובודאי אי' כרת לאו דוקא כדאמר' ביבמות קי"ט מ"ל חי' לאו מ"ל אי' כרת אלא משום דמיירי באי' כרת דנדה נקט כרת או אולי משום דכ' דאסור מה"ת ואזיל לשיטתו בכ"מ בדעת הרמב"ם דרק בס' כרת סדאו' לחומרא מה"ת אבל לדידן דסדאו' מה"ת לחומרא בכל האיסורי' אסור מה"ת בכה"ג וא"כ במטיל מום בקדשי' בזה"ז נמי כיון דאם יבא ב"ד היום ויהי' ראוי לגופא עביד איסורא למפרע שפיר הק' חת"ס אמאי מותר להטיל מום ולהביא עצמו למקום שיבא לעבור על אי' תורה:

מיהו למ"ש חת"ס עצמו חלק ששי סי' צ"ח ליישב קושי' תוס' דהתם גבי כהנים לא חיישי' לדבר שאינו מצוי אבל בעירובין מתחילה נכנס לאותו ספק ונדר ביום שב"ד בא וכיון שנכנס לאותו ספק צריך לחוש לו ע"ש וא"כ במטיל מום בקדשים שלא נכנס לאותו ס' אין כאן חשש ולק"מ. אלא שכ' שם דהוצרכו לתירוצם דבדבר אי' חיישי' לחשש זה משום האי דביצה ה' דחיישי' לשמא יבנה ביהמ"ק. אבל לפענ"ד מהאי דביצה לק"מ

וכמ"ש תוס' ריש יומא דלמיתה לזמן מרובה חיישי' ולזמן מועט ל"ח ה"נ הכהנים מותרי' לשתות יין ואין להם לחוש שמא היום יבא ב"ד שזה זמן מועט אבל התם בביצה חיישי' שמא ער ר"ה הבא יבא משיח שהוא שנה שלימה וזמן מרובה שפיר חיישי' ולק"מ:

ועוד נ"ל לפמ"ש תוס' נדה מ"ד ע"ב ד"ה דקי"ל שהקשו אהא דאמרי' בשבת קל"ו דעגלה דאישתחיט ביום ז' אסור משום דפסק הלכה כרשב"ג דאם לא שהה ז' ימים ספיקא הוי ואמאי לא אזלי' בת"ר ותי' דנפלי' הוי מיעוט דשכיח ודבר ההוה הוא ולכך החמירו חכמי' וכו' ופי' דג"מ ביו"ד סי' ט"ו כיון דע"כ ודאי יש מיעוט נפלי' בעולם והס' הוא בכל הבהמות א"כ בודאי יכשל פ"א במיעוט נפלי' לכן החמירו ע"ש ולפ"ז תקשי אמאי כהנים מותרים ביין משום שעברו כמה שנים ולא בא והלא פ"א ודאי יבא והם שותים בכל יום וא"כ ודאי יכשלו ח"ו פ"א. אך זה שיבוש דנהי דודאי יבא פ"א מ"מ בכל דור אינו ודאי שיבא בדור זה ולכן כל הכהנים שבדור מותרי' ביין דאמרי' שלא יכשלו כלל ולא חיישי' שיבא ב"ד בימיהם אבל בביצה שם דגזירת חכמים בביצה ביו"ט שני של ר"ה הי' לכל הדורות הבאי' ואם לא יגזרו הלא פ"א ודאי יבנה בהמ"ק ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו וכו' ולכן שפיר חיישי' לשמא יבנה בהמ"ק ולק"מ:

ומה שהבאת שהפליתי חיזק בריחו פר"ת והעלה שגם דעת הרמב"ם כן. הנה בתשו' אחת [עי' לעיל סי' קמ"ב] הוכחתי בראיות ברורות מדברי הרמב"ם פ"ד דנזירות הי"א דהרמב"ם לא ס"ל כפר"ת רק כפי' הפשוט ביום שב"ד בא ממש וקשה עלי להעתיקם כ' רב הוא. אמנם מה שהביא פליתי ראי' לפר"ת מהא דפריך בגמ' דקאי אימת דקנדר אילימא דקאי בחול כיון דחל עלי' נזירות היכי אתי' שבתא ומפקעא לי' ואי איתא דהפי' בא ממש תקשי הא כיון דעבר היום ולא בא הנזירות של אותו יום הוא בטעות א"כ מהיכי תיתי יהי' אסור בשבת אע"כ כפר"ת דהפי' ראוי לבא. לפענ"ד אינה ראי' כלל דכבר פרש"י שם כיון דחל עלי' נזירות בע"ש ומיספקא לי' דילמא אתי משיח היום לב"ד הגדול היכי משתרי לשתות למחר בשבת ליחוש דילמא אתי לב"ד הגדול מאתמול והנה מה שדייק רש"י דחל עלי' נזירות בע"ש הוא שפת יתר דהא אפשר דחל עלי' נזירות בשאר ימים ואז ג"כ אסור בשבת וגם אח"כ דייק רש"י דילמא אתי משיח היום ושוב דייק בלשונו למחר בשבת וגם סיים דילמא אתי לב"ד הגדול מאתמול אלא דרש"י בא ליישב קושי' פלתי דודאי משום חשש דחל עלי' נזירות בשאר ימים שמא בא בהם ב"ד לא הי' אסור בשבת דאם הי' בא בשאר ימים כבר הי' ביאתו מפורסם בשבת וכיון שאינו מפורסם ודאי לא בא והוי נזירות בטעות כקו' פלתי רק קו' הגמ' הי' שמא בא לב"ד הגדול בע"ש וחל עלי' נזירות וגם בשבת עדיין יש ספק זה שמא נזירות הוא מע"ש ואינו

בטעות דבאמת ב"ד בא מאתמול בע"ש לב"ד הגדול ועדיין לא נודע ביאתו בשבת ולק"מ קושי' פליתי דבשבת עדיין לא ידעי' שהי' נזירות בטעות. ובהכי ניחא דהמתין בקושי' זו עד אחר שחידש דאף דאין אלי' בא מע"ש מ"מ משיח אתי. שוב מצאתי בחי' ריטב"א שם שהק' קושי' פלתי והוכיח מזה כפר"ת ופלא בעיני על מאורי אור שלא שתו לבם שרש"י נשמר מזה:

ומ"ש ליישב קו' חת"ס דחשש שמא יבא ב"ד הוא רק חששא דרבנן ונזיר ג"כ רק מדרבנן אסור לשתות יין וא"כ שפיר מותר הטלת מום בקדשים בזה"ז מה"ת דלא חזי לא לגופא ולא לדמים דל"ח לביאת ב"ד מה"ת ומדרבנן באמת אסור להטיל מום גם בזה"ז וכ"כ מהרמ"ש יו"ד סי' רי"ג ורי"ד. איברא ודאי חששא דאו' ובמאכ"ת אישתמיטתי' הא דאמרו שם בגמ' האי תנא ספוקי מיספקא לי' אי יש תחומין או אין תחומין ולחומרא ופירש"י ומשו"ה אסור בחד בשבא ולחומרא ועי' בלח"מ פ"ד' דנזירות דהאי סוגי' אתי' כר"ש דס' נזירות להחמיר ואי נימא דאפי' בחול אסור רק מדרבנן א"כ בשבת ויו"ט דהוא ס' הו"ל סד"ר ולקולא ולא אמרי' בזה ס' נזירות להחמיר אע"כ דבחול אסור מה"ת משום ס' מנזירות להחמיר והוי נזיר מה"ת לכן בשבת דהוי ס' אזלי' לחומרא וידעתי שהרבה ראשוני' פירשו ולחומרא לענין תחומין עי' באשר"י ובריטב"א:

ומה שהבאת ראי' שהוא רק חשש דרבנן מסוכה מ"א ור"ה ל' וכמשפרש"י שם ד"ה מדרבנן כלומר הוא בא לגזור עליו משום האי טעם דלעיל דשמא יבנה. לא כונת יפה דודאי החשש שמא יבנה המקדש הוא חשש מה"ת אלא דהתם כיון שלא נבנה בהמ"ק ביום הנף כשהאיר המזרח אפי' אם יבנה ודאי עוד באותו היום מ"מ האיר המזרח מתיר וכדאמרי' התם להדי' אילימא דאיבני בשיתסר הרי האיר המזרח התיר ומשו"ה אינו אסור רק מדרבנן שמא לשנה הבאה יאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח וכו' ואין זה ענין כלל לנ"ד:

ומה שהבאת קושי' מעין החכמה על תוס' שבועות י"ד ע"ב ד"ה אין שהקשו בר"ה ל' גבי הא דתנן יום הנף כולו אסור קאמר התם דאיבני בלילה דאיבני בחמיסר והא אין בונין ביהמ"ק בלילה וביו"ט ותי' דבהמ"ק דלעתיד שיהי' עשוי מאליו בי"ש וכו' שפיר יכול להיות ביו"ט ובלילה ע"ש והק' הא א"כ אינו נבנה ביום הנף רק בעצרת כדי שיתקדש בשתי לחם שהם חמץ דהא דאינו מתקדש בחמץ היינו רק משום דלא אפשר דאין בונין בהמ"ק בלילה וביו"ט אבל האי דאפשר צריך להתקדש בחמץ דוקא בעצרת וכתבת לתרץ דביהמ"ק שהוא בי"ש קדוש ועומד וא"צ קידוש ואי דא"כ אין נ"מ בדיני' אלו דמה דהוי הוי ז"א דאם תהי' הגאולה בעתה יהי' הבנין בידי אדם כמ"ש רמב"ם פי"א ממלכי'

דמשיח יבנה המקדש ושפיר איכא נ"מ בדיני' אלו אבל ריב"ז חשש מגאולת אחישנה ויהי' הבנין בי"ש בלילה וביו"ט ביום הנף דא"צ קידוש עכ"ד ונראי' הדברי' דבהמ"ק בי"ש א"צ קידוש ולק"מ:

ואני אומר דמעיקרא לק"מ מכמה טעמים חדא דכיון דכל העזרות שנבנו בידי אדם אי אפשר להתקדש בחמץ א"כ ע"כ לא הוקש קידוש עזרה לירושלים רק לענין דבר שנפסל ביוצא ממנו ולא לענין חמץ רק אדרבה מתקדש במצה וכיון שדין העזרות ע"כ להתקדש במצה א"כ גם הבנין בי"ש צריך להתקדש במצה דוקא ולא בחמץ ומאי חזית דמדמית לי' לירושלים אדרבה מדמי לי' לשאר מקדשות וא"ש:

ושנית דודאי אם הגיע זמן הגאולה ובנין בהמ"ק ביום הנף בין בעתה בין באחישנה לא חשיב זה אפשר להמתין בבנינו עד עצרת וגדולה מזו כ' רש"י ותוס' שם בשבועות בע"א ד"ה אין שהק' איך נתקדש בימי יושיע ושלמה למ"ד אין מנחה בבמה וכ"ת במנחת העומר הא בימי שלמה הי' הקידוש בסוכות ותי' בתי' השני כיון דלא אפשר לא צריך והא דקאמר אין מתקדשת היינו היכי דאפשר כגון שבאי' להוסיף על העזרה ותקשי האיך מקרי זה לא אפשר הא הי' אפשר להמתין עד עצרת אעכ"ח דלשהות בנין בהמ"ק עד עצרת מקרי לא אפשר והא דפריך שם באפשר לקדש בחמץ בעצרת היינו רק מבא להוסיף על העזרה דלענין הוספה מקרי אפשר להמתין עד עצרת או אפשר דקו' הגמ' לא הי' רק אמאי לא קאמר נמי דמקדשי' בחמץ אם אפשר וכגון שאירע שבוני' או מוסיפי' בעצרת אבל להמתין בבנינו עד עצרת מקרי לא אפשר:

ושלישית הרי אמרי' שם דט"ו דלמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתא וקידשה לע"ל א"צ קידוש ועזרא זכר בעלמא הוא דעביד וא"כ כיון דבאמת ריב"ז מה"ת קאמר אלא ר"י הוא דטעי וסבור דמדרבנן קאמר א"כ אפשר דס"ל לר"י דריב"ז סובר קידשה לע"ל וא"צ קידוש ושפיר יבנה המקדש ביום הנף ולק"מ:

ומה"ט לא נ"ל מ"ש דבהמ"ק דבי"ש לא בעי קידוש דהרי חזי' דלמ"ד קידשה לע"ל לא בעי קידוש אף שהמחיצות והחומות חדשי' רק המקום שהמקדש עומד עליו בעי קידוש ועי' תוס' די"ד ד"ה אמטי וע"י שהמקום שהמקדש נבנה עליו נתקדש קדוש הבנין כל מה שהי' בלבם לקדש א"כ נהי שיהא הבנין בי"ש אבל המקום שעומד עליו אינו בי"ש והמקום בעי קידוש למ"ד לא קדשה לע"ל ועי' ברמב"ם וראב"ד בהשגות פ"ו מה' בית הבחירה הי"ד ודברי ראב"ד שם תמוהי' שכ' דאפי' למ"ד קדשה לע"ל היינו דוקא שאר א"י אבל לא ירושלים ומקדש והרי בגמ' הנ"ל אמרי' להדי' למ"ד קדשה לע"ל לא בעי קידוש אף ירושלים ועזרות ועי' כ"מ שם והדברים ארוכים ואכ"מ:

ומ"ש מדברי הרמב"ם פי"א ממלכי' שכ' על המלך המשיח יבנה המקדש משמע שיהי' בידי אדם וניחא לך שאם יהי' בעתה יהי' בידי אדם אינו כלום דכי הפי' ברמב"ם ובונה המקדש בידים אתמהה אפי' אם יהי' הבנין בידי אדם אין משיח בונה בידים אלא בציווי ועי' רמב"ן בחומש פ' וישב בפ' והנה אורחת ישמעאלי' באי' ויגיד עליו ריעו ומקבץ נדחי ישראל דודאי אין הפי' שיקבצם בידים וא"כ גם אם הבנין בידי שמים שייך ובונה המקדש עפ"י דיבורו של מלך המשיח וצדקתו ועל ידו ועי' רמב"ן הנ"ל בנסים שעשה מרע"ה פעמים תלה בד' ופעמים בשליח מרע"ה ויבנה בי"ש ע"י משיח. ובפרט מרמב"ם אין ראי' שכתב בפי"ב שם שבימות המשיח לא יתבטל דבר ממנהגו של עולם ואולי ס"ל שגם בנין המקדש יהי' בידי אדם אך אין ראי' דס"ל כן דאפשר עולם כמנהגו נוהג בדברים תמדיים אבל נס לפי שעה כבר הי' לעולמים ומכ"ש שכתב שם ה"ב שאלו הדברים לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו עיי"ש בה"א. אבל מה דתמי' לך אם יבנה בי"ש וא"צ קידוש מה נ"מ בדיני' אלו אין חידוש בזה כי התורה לא תסמוך דיני' על הנסים כמ"ש רמב"ן בחומש פ' בחקותי ועי' רמב"ן בהשגות לס' המצות שורש ג' ד"ה וכן אות ה' שכ' כי אין ביטול למצוה אלא מפני שאינה נוהגת לא משני שאינה צריכה אילינו. וד' יחנינו ויברכינו בכל הברכות שבתורה. עדי יבנה בית הבחירה כנפשך ונפש חותנך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קמה

שיל"ת ב' אויפאלא יום ב' לס' ראשי המטות תרנ"ח לפ"ק:

שלום לך אהובי תלמידי הרבני החו"ב מו"ה יודא ני' הירש:

על דבר מי ששכח לומר יעו"י בתפלת שחרית דר"ח ולא נזכר עד אחר תפלת מוסף והורה המורה שיניח תפילין שנית ויברך עליהם ויתפלל ח"י ברכות ואתה הבאת ראי' דאם מתפלל לתשלומי' א"צ להניח תפילין מרסי' ק"ח דכתב המחבר טעה או נאנס ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים הראשונה מנחה והשני' לתשלומים ואם היפך לא יצא ידי תפלה שהוא תשלומין וכו' ותמהו טו"ז ומג"א דמה שינוי יש כאן בתשלומי' דנימא שהראשונה הי' לתשלומי' ואי נימא שצריך להניח תפילין לתשלומין שפיר הוי שינוי ואף שמג"א סי' ל"ז הביא בשם תשו' מ"ע להניח תפילין גם בתפלת המנחה מ"מ אנן לא נהגי' ואיכא היכר. ולפענ"ד ראי' זו אינני מכיר דהרי כתב שם בשו"ע וכן הדין

בכל מקום שצריך להתפלל תפלה לתשלומין והיינו גם במוסף ומנחה או מנחה ומעריב ושם ודאי קשה מה שינוי יש:

ומסברא נראה דצריך להניח תפילין דהא דצריך להניח תפילין בשעת ק"ש אף שאין מניחין כל היום הוא מדאמרי' בברכות י"ד ע"ב כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו אבל מה שמניחין בתפלת שחרית הוא רק משום דמצותן כל היום אלא מפני שצריכין גוף נקי וכו' על כן נהגו שלא להניחם כל היום אבל בשעת תפלה בקל יכול להזהר וכמו"ש טור וב"י סי' ל"ז וא"כ מ"ל בעיקר תפלה ומ"ל בתפילת תשלומין [ועיי' באה"ט או"ח סי' תכ"ב סק"ב שנראה קצת להיפוך ממ"ש] והא דאין מניחין תפילין בתפלת המנחה והמ"ע בתשו' סי' ט"ל צווח ככרוכי' ע"ז נראה כמו דקיי"ל בסי' קכ"ט דאין נשיאת כפים במנחה משום דשכיח שכרות מה"ט נמי אין מניחין תפילין במנחה ואם כנים דברי ממילא נדחה ראיתך דאם מתפלל תשלומי' במנחה אין מניחין תפילין גם בתשלומי' מה"ט דשכיח שכרות אבל אם מתפלל תשלומים בשחרית שפיר מניח תפילין דאז ל"ש שכרות ובקל יוכל ליזהר בשעת תפלה:

ומ"ש שלא לברך עליהם לפי המבואר במג"א וטו"ז סי' כ"ה סי"ב שאין לברך עליהם רק כשחולצן ליכנס לבית הכסא לפענ"ד נראה דצריך לברך דהא כתב מג"א שם סקכ"ב משום דאין רשאי לילך בהם לביה"כ ואידחי לי' ע"ש וה"נ כיון דבר"ח חולצן קודם תפלת מוסף כמבואר סוסי' כ"ה וא"כ כיון דהמנהג לחלוץ קודם מוסף הוי תפלת מוסף הפסק כיון דהמנהג שלא לילך בהם בשעת תפלת מוסף וכ"ש במקום דאומרי' במוסף קדושת כתר ושפיר צריך לברך. ועוד דעכ"פ בשעה שעומד בתפלת מוסף לא הי' רשאי להניחם ועי' באו"ח סי' צ"ז ס"ד ודמי להא דאמרי' בחולי' פ"ז מישתא וברוכי בהדדי לא אפשר והוי הפסק וצריך לברך ומ"ש כיון שדרך העולם להניחם ע"ד שיהיו עליו בשעת ק"ש ותפלה א"כ דעתו לפטור עד שיתפלל תפלה כתיקונה לא נ"ל דהוא מילתא דלא שכיח שישכח יעלה ויבא ולא יזכור עד אחר תפלת מוסף ולא אסיק אדעתי' לפוטרם בברכתו. ובזה אמלא כפי קוצר. וכ"ט לא יבצר. כנפש רבך הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קמו

שיל"ת ב' אויפאלו ד' וירא תרנ"ח לפ"ק:

שוכ"ט לבני אהובי הרבני החריף ובקי. זך ונקי מו"ה יודא צבי ני' בק"ק שאראש פאטאק יע"א:

קבלתי מכתבך וכו' ומה שתמהת על ב"י או"ח סי' תכ"ט שכתב ונראה דה"פ דמס' סופרים וכו' דמשמע מכל דבריו שם שבר"ח ניסן לא הקריב שום נשיא רק ביום שאחר ר"ח התחילו להקריב שהוא נגד גמ' ערוכה בשבת פ"ז דתנא אותו יום נטל עשר עטרות וא' מהן ראשון לנשיאי' וכו' אלמא דבאותו יום שהוקם המשכן התחיל הקרבת הנשיאי'. עי' רמב"ן בחומש פ' נשא בפסוק ויקריבו נשיאי ישראל שהביאו את העגלות מלאי' בקרבנותם לפני המשכן והשם צוה קח מאתם וכו' ואח"כ לקחו הנשיאי' את קרבניהם מעל העגלות ויקריבו אותם לפני המשכן כי הי' חושבי' להקריב הכל בו ביום וכו' והשם צוה נשיא א' ליום יקריבו ע"ש וא"כ שפיר יכול להיות שצוה שהראשון יקריב למחרתו כמ"ש ב"י ומ"מ הי' ר"ח ראשון להקרבת הנשיאי' קרבניהם לפני המשכן אבל לא הקריבו על המזבח עד יום אחר ר"ח הם מדוייק בלשון הגמ' ראשון לנשיאים ולא קאמר ראשון לקרבן נשיאי' וגם רש"י פי' ראשון להקרבת הנשיאי' לחנוכת הבית ולא פי' לחנוכת המזבח לפי שאין פי' להקרבת נשיאי' ע"ג המזבח רק להקרבת נשיאי' לפני המשכן וזה לא הי' דוקא לחנוכת המזבח רק גם עגלות ובקר לשאת המשכן והי' לחנוכת הבית:

ומה שהכריח הב"י לפרש כן הוא עפמ"ש תוס' שם בשבת הא דלא חשיב ראשון להקמת המשכן משום דאמרי' במדרש שכל ז' ימי המילואי' הי' משה מעמיד את המשכן ומפרקו ויש אגדות חלוקות בזה ומס' סופרי' ע"כ לא ס"ל כן מדחשיב א' בניסן יו"ט לפי שהוקם המשכן ומנ"ל הא דילמא הוי יו"ט משום הקרבת הנשיא כמו שאר ימים אע"כ דנשיא ראשון לא הקריב עד למחר. ולפ"ז בלא"ה אין תמיהתך תימא שהם אגדות חלוקות כאשר הם חלוקי' ביום הקמת המשכן. ואפשר עוד כיון שכל נשיא עשה יו"ט ביום הקרבת קרבנו לא ניחא לי' לב"י שהנשיא הראשון יפסיד יו"ט בלילה שלפניו ומקצת היום:

ומה שהערת על מ"ש ב"י דמשכחת ה' ב' ה' בניסן אחה"פ לבני א"י שאין עושין פסח אלא ז' ימים ונשאר מניסן אחה"פ ח' ימים ואם חל יום א' של פסח בה' משכחת ה' ב' ה' ובזמן שמקדשי' ע"פ ראיי' משכחת ב' ה' ב' שחל יום א' דפסח ביום ב' וק"ל דאם חל יום ראשון ש"פ ביום ב' או ה' א"כ הוי יום ב' או ה' שאחה"פ א"ח והרי אמרי' בסוכה, מ"ה ע"ב כל העושה איסר לחג וכו' כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן וילפי' לי' מקרא ופירש"י בלשון ב' וי"א יום אחר החג וא"כ אסור להתענות בו ואיך התענו התלמידי'. כבר דברו מזה מג"א ומחה"ש סוס"י תכ"ט ע"ש אבל לפענ"ד לק"מ דודאי מי שבטוח בעצמו שלא יבא לידי עבירה ע"י אכילה ושתיה ומשתה ושמחה אם עושה איסר לחג באכילה ושתי' הוי כאלו בנה מזבח ושולחנו של אדם מכפר עליו אבל מי שמתירא לנפשו שמא מתוך משתה ושמחה באו לידי עבירה כמ"ש הטור שם דמה"ט מתעני' באשכח אחה"פ

ואחר סוכות ודאי א"צ לעשות איסר לחג באכילה ושתי' ולהוסיף חטא על פשע ומותר להתענות בא"ח וקרא דסוכה אסמכתא בעלמא ויש ליישבו דשני פירושי' של רש"י אמת וה"פ דקרא אסרו חג בעבותי' שאוסר היו"ט באכילה ושתי' שלא יבא לידי עבירה אז הוא עד קרנות המזבח כאלו הקריב קרבן ואז וי"א יום אחר החג אבל מי שא"י לאסור החג בעבותי' שלא יבא לידי עבירה שפיר מותר להתענות יום אחר החג:

ובזה יש ליישב קושי' הב"י שם עמ"ש הטור ונ"ל דהנך נ"י אחה"פ קאמר כמו שרגילי' באשכנז וכו' ותמה ב"י הא באשכח מתעני' אחר ניסן והתלמידי' הי' התעני' בניסן ולפמ"ש א"ש דקאמר שמתעני' בניסן אחה"פ והרי לא משכחת לה אא"כ מתעני' בא"ח והרי אסור להתענות וע"ז תי' כמו שרגילי' באשכנז וכו' ושמא מתוך כך באו לידי עבירה וכו' כן התלמידי' מותרי' להתענות בא"ח ואין מצוה באכילה ושחיי' אם יש לחוש שמא מתוך כך יבואו לידי עבירה וא"ש. ובזה אומר שלום לך ושלום לעזרך מקודש כנפשך ונפש אביך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קמז

שיל"ת ב' אויפאלו אור ליום ב' ויקרא תרמ"ז לפ"ק:

שוכ"ט לידידי הרב המופלג הוותיק מלא עתיק כמו"ה שלום ני' רב בק"ק וועראצ'ן:

יקרתו הגיעני ועתה באתי על ד"ת על דבר קושיתו וכבר עוררני בקושי' זו בימים אלו חתני אהובי הרב המאוה"ג מוהרג"ש ני' הרב מלודאש אשר שאל ודרש שלשים יום קודם לפסח בהלכות פסח אהא דאמרי' פסחים דף ו' שואלי' ודורשי' בה' פסח למ"ד יום קודם הפסח וכו' מ"ט דת"ק שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני וכו' ופי' תוס' דלא הי' צ"ל אלא אל תעשו פסח ותו לא והקשה דשעה"מ פ"י מק"פ הק' בשם מהר"א ברודא מנ"ל דועצם לא ישברו בו לאזהרה אימא דא"צ לשוברו קאמר דסד"א שמחויב לשבור שמא ניקב קרום של מוח כדאמרי' בחולין י"א משו"ה אתי קרא לגלוי דא"צ לשבור דאזלי' בת"ר ודומי' דהכי אמרי' בזבחים ס"ו מאי ולא הבדיל א"צ להבדיל ועי' בתוס' שם דמכל לאוי' שבתורה לא ק"ל וכו' ותי' בשם צ"ק דהא בפסח שני נמי כתי' ועצם לא ישברו בו וע"כ ללאו כתי' א"כ מאי ראי' מייתי מעשה שעמד בפסח א' ומזהיר על פסח שני הא אם לא הי' אומר דיני פ"ש לא היינו יודעי' דועצם לא תשברו תש לאזהרה אתי:

עיי' בר"ן שם שכ' ולא מייתי ראי' מפני שהשיב להם דלא סגי בלא"ה אלא שלא הי' להאריך ולפרש כל דיני פ"ש ע"ש וא"כ לק"מ דנהי שהי' צ"ל להם שיעשו פ"ש ועצם לא ישברו בו דמזה נ"מ גם לפ"ר אבל לא הי' צריך להאריך בשאר דיני פ"ש שאינם שייכי' לראשון וע"כ משום דשואלי' ודורשי' וזה מדוייק בלשון שכתב שהרי משה עומד בפסח א' ודורש להם בהלכות פסח השני וכו' והי' לרש"י לציין על ומזהיר על פסח ב' וגם מה הוסיף רש"י על דברי הגמ' ומזהיר על פ"ש אבל כונת רש"י דממאי דמזהיר על פ"ש אין ראי' כקושי' הנ"ל אבל כיון דעמד בפ"ר לא הי' לו לומר בדיני פ"ש רק מאי שצריך גם לראשון אבל הוא דרש להם בהלכות פסח השני מה שאינו שייך לראשון וא"כ מוכח דשואלי' ודורשי':

ובהכי ניחא מאי דהוי ק"ל הא בפסחים פ"ה ילפי' מן ועצם לא לא ישברו בו דפ"ש דאפי' עצם שיש בו מוח אסור לשבור וא"כ מאי ראי' מייתי מהא דמזהיר על פ"ש דשואלי' ודורשי' הא הוצרך ללמדם דאסור לשבור אפי' עצם שיש בו מוח ולפמ"ש א"ש שוב מצאתי בס' או"ח פסחים ה' שהק' ותי' כן:

אבל לפענ"ד בלא"ה לק"מ גם שניהם דודאי כיון דשואלי' ודורשי' והוצרך להגיד להם דיני פ"ש ומינה נשמע גם דיני הצריכי לפסח ראשון שוב לא הי' צריך להגיד להם הדיני' בפ"ר אבל אי לאו דשואלי' ודורשי' לא הי' להאריך אלא אל תעשו פסח ותו לא והי' לו לומר כל הדיני' על פ"ר ושוב לא יהי' צריך לאמרם בפ"ש רק ככל חוקת הפסח יעשו אותו ומשו"ה נקט בגמ' שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פ"ש ולא נקט שהרי משה עומד בי"ד בניסן ודורש בפסח שני אלא דמזה אין ראי' כקושיות הנ"ל רק מדעמד בפ"ר ומזהיר אזהרות ששייכי' לפסח א' על פסח שני וממנו ילמדו לראשון והי' לו לעשות בהיפך להזהיר על פסח ראשון שעומד בו וממנו ילמדו לפ"ש אע"כ ללמדינו בא דשואלי' ודורשי':

אבל דע עוד כי כל מצוה שנאמר למשה מפי הגבורה נאמרה לו פירושה בע"פ בכל פרטי' ודקדוקי' כמ"ש רש"י ורמב"ן בחומש בכמה מקומות וא"כ כשנאמר לו ועצם לא תשברו בו פי' לו הקב"ה שהוא ללאו והוא אפי' בעצם שיש בו מוח וכן שנה הוא המצוה לישראל ולפ"ז גם אם לא הי' מזהיר על פ"ש היו יודעי' כל זה תדע דאל"כ הלא לא הי' מזהיר על פ"ש אלא ע"י שאלה ואם לא היו שואלי' לא הי' מגיד להם כלום אי אין שואלי' ודורשי' ל' יום קודם ועיי' בב"י וטו"ז או"ח סי' תכ"ט וא"כ מנין היו יודעי' דיני' אלו בפסח ראשון אע"כ שפי' להם כל הדינים בפסח ראשון או שסמך עצמו כיון דדורשי' מעצמו ל' יום קודם במה שצריך לאותו היום מיד כמ"ש טו"ז יפרש להם בפ"ש וא"כ

ממנ"פ מוכח דשואלי' ודורשי' דאי אין שואלין ודורשין ע"כ פי' להם כל הדיני' בפ"ר ולא הי' צריך להאריך אלא לומר אל תעשו פסח ואי לא פי' להם בפ"ר וסמך שיגיד להם בפ"ש ע"כ משום דדורשי' מעצמו א"כ נמי מוכח דשואלי' ודורשי' וא"ש. ומהרא"ב ל"ק לי' אלא מנ"ל לדידן דלאזהרה אתי דילמא שא"צ לשבור וכן פי' משה לישראל וע"ז תי' צ"ק דמוכח כן מקרא דכתי' בפ"ש אבל כיון דמוכח כן ממילא ודאי כן שנה משה פרקו נאה לישראל בפ"ר ולא הי' צריך להאריך בפ"ש אלא משום שואלי' ודורשי':

ובגוף קושי' מהרא"ב הנ"ל נ"ל למאי דאמרי' בפסחים פ"ה דמועצם לא תשברו בו דפ"ר הייתי אומר דוקא עצה שאין בו מוח אבל עצם שיש בו מוח הו"א דשובר אפי' הוא לאו כדי לקיים מ"ע דואכלו את הבשר דאתי עשה ודחי ל"ת ולהכי איצטריך ועצם לא ישברו בו דפ"ש דעצם שיש בו מוח נמי אינו שובר עיי"ש ולפי"ז ע"כ ועצם לא תשברו בו דפ"ר ללאו אתי דאי לומר שא"צ לשבור שמא ניקב קרום של מוח הא באמת צריך לשבור כדי לאכול המוח ולקיים מ"ע דואכלו את הבשר אלא די"ל דקו' שלו הי' כיון דבאמת כתי' בפ"ש ועצם לא ישברו בו לעצם שיש בו מוח א"כ דילמא לאו לאזהרה אלא שא"צ לשבור כדי לבדוק קרום של מוח אבל מה הי' קושיתך אלו לא אמר פ"ש הו"א דלא לאזהרה קאתי ז"א דאי לאו ועצם וכו' דפ"ש ודאי מוכח דלאזהרה קאתי וכמ"ש:

ומה דק"ל על תי' צ"ק א"כ איך מוכחי' בגמ' מועצם לא ישברו דפ"ש אפי' עצם שיש בו מוח הא צריך ועצם דפ"ש דנידע שהוא לאזהרה. מיהו בזה י"ל לפמש"ל דה"ק כיון דאיצטריך ועצם דפ"ש לאזהרה וע"כ משום דפ"ר הו"א דא"צ לשבור כדי לבדוק קרום של מוח א"כ ע"כ בעצם שיש בו מוח קאי. אבל אכתי קשי' להיפך מנ"ל דלאזהרה אתי דילמא להיפך אי לא הוי כתי' רק בפ"ר הו"א בעצם שאין בו מוח לאזהרה ולהכי כתי' בפ"ש דאפי' עצם שיש בו מוח וא"כ אינו לאזהרה רק שא"צ לשבור כדי לקיים בו מ"ע דואכלו את הבשר או כדי לבדוק קרום של מוח כקושי' מהר"ם הנ"ל וצ"ע. ואולי י"ל דזה אין סברא שימעט קרום מוח שבעצם ממ"ע של ואכלו את הבשר רק משום דאין עדל"ת שבמקדש כדאמרי' בזבחים וא"כ שפיר מוכח דלאזהרת אתי:

אלא דיש לי מקום עיון דמלשון הגמ' משמע דילפי' פ"ר מפ"ש דגם ועצם לא תשברו בו מיירי נמי אפי' בעצם שיש בו מוח ואמאי והלא כל הטעם משום דאין עדל"ת שבמקדש והאי קרא בפסח מצרים כתי' ושם לא הי' עול"ת שבמקדש ואמאי לא דחי. ואח"כ עיינתי בתוס' שם בפסחים ומצאתי ששינו לשון הגמ' בזבחים צ"ו וכתבו דאין עדל"ת בקדשים וא"כ הדין הזה תלוי בקדשי' לא במקדש ולק"מ:

ומה שהק' תוס' בפסחים שם ת"ל דלא דחי משום דלא הוי בעידנא לפענ"ד לפמ"ש מג"א בסי' תמ"ו בשם שבולי לקט דבמצוה דרבים לא בעי' בעידנא לק"מ דפסח נמי מצוה דרבים ואף שכתב מג"א שם דדוקא במצוה שא' מוציא רבים יי"ח מקרי מצוה דרבים מ"מ כבר כתבו תוס' יומא ו' ע"ב ד"ה אמר דפסח כיון שבא בכנופי' הוי כקרבן צבור ודחי שבת וטומאה אף שאין כל ישראל שותפי' בה ה"נ מקרי מה"ט מצוה דרבים ולא בעי' בעידנא ויש לחלק קצת מ"מ נ"ל כמ"ש ועיי' יומא נ"א ותוס' חגיגה ו' ד"ה קרבן:

אך קושטא קאמינא דגוף קושי' מהרא"ב לא נהירא לי דודאי אי ועצם לא תשברו בו הוא ללאו ממילא שפיר ילפי' מיני' נמי דאזלי' בת"ר אבל שנאמר דקרא לא אתי רק לגלות דאזלי' בת"ר ולא צריך לבדוק אחר נקיבת קרום של מוח מ"ש דאפקי' רחמנא בלשון ועצם לא תשברו בו וכי טריפות א' ניקב קרום של מוח יש לנו והלא ח"י טריפות יש וכולם א"צ בדיקה ואינם תלוי' כלל בשבירת עצם ואדרבה מלשון זה משמע דוקא שבירת עצם א"צ כדי לבדוק אבל היכי דא"צ שבירת עצם לבדיקה צריך לבדוק ובאמת א"צ לבדוק כלל אחר שום טריפות ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קמח

שיל"ת ב' אויפאלא ג' ויקרא תרמ"ז לפ"ק:

ברכות שמים מעל לאהובי חתני הרב המאוה"ג מהו' גרשון שטער ני' רב בק"ק מ. לודאש יע"א:

מה שהקשית למאי דמקשי' מנ"ל משבירת עצם בפסח דאזלי' בת"ר דלמא בדקו קרום של מוח ע"י שאמרו לנכרי לשבור עצם דאמירה לנכרי מותר מה"ת ותי' דילפי' מפסח מצרים דאז הי' להם עדיין דין ב"נ ונכרי לנכרי נעשה שליח כשיטת מ"ב ואסור אמירה לנכרי מה"ת ועיי' פנ"י פ' בא בפסוק כל מלאכה לא יעשה בהם וקשי' לך הא אז לא נצטוו עדיין על הטריפה דיאסר משום ממשקה ישראל וכו' וגו' לא נאמר עדיין מן הבקר להוציא את הטריפה א"כ אפי' ניקב קרום של מוח כשר לפסח וראי' לזה דהא הסכימו האחרונים דבב"נ לא אזלי' בת"ר ועכ"ח כנ"ל:

ולפענ"ד לק"מ דנהי דלא נאמרה עדיין דיני טריפה מ"מ גנאי להקריב ק"פ מן דבר שעתידה תורה לאסור לישראל והרי אפי' בנח כתי' שהקריב קרבן מן הבהמה הטהורה ואחכז"ל שעתידה להיות טהורה לישראל ועיי' רש"י ורמב"ן פ' נח וזה פשוט:

ועוד נ"ל דהרי כל הדינים שנאמרו בפ' פסח מצרים נאמרו גם לדורות אחר מ"ת וא"כ ע"כ גם פסח מצרים הי' באופן שהוא כשר אחר מ"ת וכיון דטריפה פסול אחר מ"ת גם עכשיו הי' פסול ומוכח דאזלי' בת"ר ויהי' כשר אחר מ"ת וא"כ גם עכשיו כשר אף דבב"נ לא אזלי' בת"ר מ"מ הלא בב"נ עדיין לא נאמר פסול ואי' טריפה רק משום שיהי' פסול ואסור אחר מ"ת וכיון שאז יהי' כשר גם עכשיו כשר דדיו לבא מה"ד להיות כנדון אבל האחרונים כתבו שפיר דאי לא אזלי' בת"ר ואינו כשר אחר מ"ת אלא בבדיקה ושבירת עצם ע"י נכרי דמותר מה"ת א"כ קשה איך הי' כשר פסח מצרים כיון דעכשיו אמירה לנכרי אסור מה"ת אף שיהי' מותר אחר מ"ת. וראי' דפרשת פ"מ נאמרה לדורות שהרי פ' פסח ראשון לא נאמרה רק בפ"מ ותדע דלא נאמרה ונשנית בסיני דהא לא נאמרה רק לישראל ואי נאמרה לב"נ ונישנית בסיני לזה ולזה נאמרה כדאמרינן בסנהדרי נ"ט ע"ש:

אבל אני תמה עליך הרי בהדי' מבואר בע"ז דף וי"ו דקרבן טריפה פסול בב"נ ע"ש ומה דק"ל א"כ מה מהני רוב הא בב"נ לא אזלי' בת"ר נ"ל דבר חדש דאף לסוברי' דאברהם וזרעו יש להם דין ב"נ עד מ"ת לחומרא היינו דוקא במצות שהם שווין בה עם שאר ב"נ דהיינו שבע מצות ב"נ אבל בענין המצות שמיוחדי' בה אברהם וזרעו שאין נוהגי' בשאר ב"נ בענין זה הם כלאחר מ"ת ודינם בהם כישראל לאחר מ"ת אפי' לקולא וא"כ מצות ק"פ שהוא מצוה מיוחדת להם דינם בזה כישראל ושפיר אזלי' בת"ר כמו אחר מ"ת וזה כלל גדול בדין זה לפענ"ד:

ובזה נדחה גם תי' שלהם דנכרי לנכרי נעשה שליח דבענין שבירת עצם בפסח שהוא מצוה מיוחדת לבני יעקב בזה דינם כישראל ואין נכרי נעשה שליח שלהם. מיהו בלא"ה תירוצם תמוה הא מבואר בגיטי' כ"ג בגמ' ותוס' וקידושי' בסוגי' דשליחות דמילתא דליתא בדנפשי' ל"ש שליחות כלל. ועוד דלמאי דמסקי' בגיטי' שם דלא דרשי' מה אתם ישראל אלא מה אתם בנ' ברית ופירש"י מהולי' ובאו בברית מצות ע"ש א"כ פשיטא דזרע אברהם שהם בני ברית מילה ומצות ג"ה ועכשיו נצטוו גם בפסח נהי שאין להם דין ישראל מ"מ נקראי' בני ברית ואין הנכרי נעשה שליח להם דאינו דומי' דאתם אפי' לדעת מ"ב. ואני תמה עוד הלא שליחות ילפי' מפסח וגירושי' ותרומה וא"כ קודם מ"ת שליחות מנ"ל כלל אפי' נכרי לנכרי:

ובגוף הקושי' נ"ל לפמ"ש במק"א [עיין לעיל סי' קכ"ד] [עפ"י דברי הראב"ד דאף דאין מבטלי' אי' לכתחלה דרבנן מ"מ א"א שיהי' מצוה לבטל אי' לכתחלה וה"נ נהי דאמירה לנכרי דרבנן מ"מ א"א שיהי' מצוה לעבור אי' דרבנן ולומר לנכרי לשבור עצם בפסח ולקיים מצות ק"פ רק באופן זה אע"כ דאזלי' בת"ר:

ושנית לפמ"ש במק"א [עיין לעיל סי' פ"ט] דהא דאמירה לנכרי שבות היינו רק באיקראי בעלמא אבל לעשות בכל שבת כל המלאכות ע"י אמירה לנכרי אסור מה"ת ויישבתי בזה דברי הסמ"ג ה"נ לעבור בכל ק"פ על אי' אמירה לנכרי לשבור עצם שהוא בקביעות אסור מה"ת אלא ודאי דא"צ לזה דאזלי' בת"ר:

ועוד נ"ל דבר חדש דבכ"מ שא"א לעשות הדבר רק ע"י שליח לכ"ע יש שליחות וכעין דאמרי' לענין אשלד"ע דבחצר דבע"כ מותיב בה יש שליח לד"ע כיון דהשליח עושה בע"כ וה"נ אם המשלח בע"כ עושה שליח כמו כאן דא"א לעשות הפסח בלי שבירת עצם ובדיקת קרום של מוח ובע"כ עושה שליח עכו"ם לשבור עצם הגולגלת בכה"ג אפי' נכרי לישראל נעשה שליח ואם הוא דבר עבירה הוי כאלו ישראל עשה העבירה כיון דא"א לו להקריב ק"פ בלי שבירת עצם ואין לומר דהוי כאלו הוא לא שיבר העצם כיון דבע"כ צריך להיות שבירת עצם וא"א לק"פ בלא זה. ומחמת רוב טרדות אקצר. וכ"ט מכם לא יבצר. כנפשך ונפש חמיך הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קמט

עוד לרב הנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלא ד' שמיני י"ב ניסן תרמז"ל

ידיך אתינו ויכוננו להחזיק באיזה דברים מדבריך הראשונים ומ"ש להקשות לפמ"ש פמ"ג או"ח בסדר הנהגת הנשאל סדר ב' אות מ"ג דס' איסור מותר לב"נ אליבא דכ"ע אפי' באיקבע איסורא ע"ש א"כ איך אפשר לומר דילפי' רוב מפסח מצרים הא אז הי' להם דין ב"נ וס' טריפה שרי' וכשר לפסח. הנה לפמ"ש חוו"ד סי' ק"י ליישב דעת הרמב"ם דתורה מיירי רק מתמים ודאי ע"ש א"כ גם זה לק"מ דנהי דס' אי' שרי לב"נ מ"מ קרבן אינו כשר אלא בתמים ודאי ושפיר מוכח רוב. וגם למ"ש מהרי"ט ח"ב בסי' א' השני שהבאת דגם לרמב"ם דסד"א לקולא מה"ת מ"מ היכי דאפשר לברר הספק מה"ת צריך לברר ושפיר ילפי' מפסח דאזלי' בת"ר ע"ש ג"כ לק"מ דאף דס' שרי' לב"נ מ"מ ספק שאפשר לברר גם לב"נ אסור:

אבל מה שכתבת בדברי מהרי"ט אלו ליישב הקושי' דילמא בדקו קרום של מוח ע"י אמירה לנכרי לשבור העצם וישבת כיון דעדיין לא איתחזק בפסח אמאי אסרה תורה לישראל לשבור ליתא דז"א קושי' דכי אין התורה רשאי לאסור ספק זה שמא יוחזק בפסח ויעבור למפרע על שבירת עצם ועיי' חת"ס יו"ד סק"ב לענין קציצת אילן מאכל

שלא התירה תורה לקצוץ רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא ולא מספק אפי' לשיטת רמב"ם דס' שרי' מה"ת ע"ש אבל לא דקדקת בדברי מהרי"ט שם דרק משום דאפשר לברר הס' אתי עלה וכמ"ש ולא משום דעדיין לא איתחזק בפסח:

ומ"ש לתרץ דלחומרא כ"ע מודו דהי' להם דין ישראל וא"כ ס' טריפה ג"כ פסול לקרבן אלא דק"ל א"כ למ"ש אחרוני' דבב"נ לא אזלי' בת"ר תקשי לפי האמת איך עשו פסח. לק"מ דתרי חומרא דסתרי אהדדי לא אמרי' וממנ"פ אם דינם כב"נ ס"ט כשר לקרבן ואם דינם כישראל כשר מכח רוב ופסח כשר הוא בין לישראל בין לב"נ וא"ש:

ומה שהארכת ליישב קושי' מהרא"ב [ע"ל סי' קמ"ז] עפמ"ש פלתי סי' ס"ג בשם פר"ד דישראל שקיימו תורה קודם שניתנה הי' אצלם רק כמצוה דרבנן שקיימו כל מה שאברהם אמר לקיים ע"ש א"כ לא קיימו רק ודאי אבל ס' הוי סד"ר לקולא ולפ"ש בפ"מ ל"צ לבדוק קרום של מוח משום ס' נקב וא"כ ע"כ את' ועצם לא תשברו לאזהרה:

בשתים לא עלתה לך חדא דפר"ד לא כתב כן רק במצות שלא נצטוו אברהם וזרעו לקיים מפי הקב"ה רק שקיימו מעצמם לפי שעתידה תורה לצוות ע"ז זה הי' אצלם כמצוה דרבנן אבל פסול טריפה לקרבן שנצטווה נח מפי הקב"ה אי סד"א לחומרא גם בב"נ שפיר פסול וכן מבואר בפלתי שם להדי'. שנית גוף דברי פלתי אינם מחוורי' שכל מה שקיימו ישראל אחר מ"ת מה"ת קיימו גם הם קודם מ"ת מדרבנן וכיון דס' טריפה פסול ואסור לישראל מה"ת לשיטת הראשונים דסדאו' מה"ת לחומרא א"כ גם קודם מ"ת נהגו בו בנ"י איסור ופסול מדרבנן ואפי' לשיטת הרמב"ם דרק מדרבנן לחומרא מ"מ הלא גם מצות דרבנן קיימו ואפי' ע"ת ול"ש לומר בזה שאצלם הי' סד"ר לקולא והבן כי כן הוא האמת:

ומה שפקפקת עמ"ש ליישב קושי' תוס' פסחים פ"ה דפסח הוי מצוה דרבים ולא בעי בעידנא ופקפקת דא"כ גם ל"ת דשבירת עצם הוי ל"ת דרבים. ז"א דבל"ת אין נפ"מ אם היא דרבים וכעין שכתבו רש"י ורי"ף פ"ב דב"מ דלענין לדחות לא מהני הל"ת ה"נ להיפך לענין להדחות לא מהני ל"ת דרבים. ועוד למ"ש המג"א סי' תמ"ו דלא מקרי עשה דרבים רק שופר דיחיד מוציא רבים י"ח וכתבתי כיון דפסח בא בכנופי' ומקרי מה"ט ק"ן ה"נ מקרי עשה דרבים מה"ט וזה ל"ש בל"ת דועצם לא תשברו ולא מקרי ל"ת דרבים:

ושאר דבריך ניתנו לכתוב וד' יראינו מתורתינו נפלאות. ויעשה עמנו לטובה אות כנפש חמיך המאוה לכם כ"ט:

עמרם תק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה קנ

שיל"ת ב' אויפאלו יע"א:

שלום רב לבחור חמד המופלג ושנון כה' צבי קינצליכער ני' כעת דיין בק"ק ב' הוניאד:

מכתבו קבלתי בעש"ק לעת מנחת ערב וכו' ומה שהק' בזבחים צ"ז דקאמר אין עדל"ת שבמקדש שנ' ועצם לא תשברו בו ר"ש בן מנסיא אומר אחד עצם שיש בו מוח וא' עצם שאין בו מוח ואמאי ניתי עשה ולדחי את ל"ת אין עדל"ת שבמקדש הא האי קרא בפסח שני כתי' כמבואר פסחים ע"ה ועיי' תוס' זבחי' שם וא"כ דילמא הא דלא דחי היינו משום דהוי עשה שאינו שוה בכל דהא קיי"ל כר"י בפסחים צ"א דנשי' בפסח שני רשות ומנ"ל דגם בפסח ראשון אסור בשבירת עצם שיש בו מום דנילוף מיני' שאין עדל"ת שבמקדש והאריך בזה. ולפי פשוטו לק"מ דכמו דילפי' פ"ש מפ"ר שדוחה שבת וטומאה עיי' פסחי' צ"ז ויומא נ"א ותוס' שם וכן לשאר דברי' ה"נ ילפי' מהאי היקישא גופא ראשון משני דאסור אפי' בשבירת עצם שיש בו מוח וממילא מוכח דאין עדל"ת שבמקדש דהא פ"ר שוה בכל דנשי' בראשון חובה ופשוט:

ועוד נ"ל דעכ"ח מוכח דגם בפ"ר אסור לשבור אפי' עצם שיש בו מוח דאס"ד דוקא בפ"ש א"כ לא נכתוב קרא ועצם לא תשברו בו רק בפ"ש ואנא ידענא דבפ"ש אפי' עצם שיש בו מוח אסור משום דל"ש עדל"ת משום דהוי עשה שאינו שוה בכל ונילוף פ"ר משני לענין עצם שיש בו מוח דל"ש עדל"ת אע"כ מדכתי' ועצם לא תשברו גם בפ"ר מוכח דגם בפ"ר אסור לשבור עצם שיש בו מוח ומשום דאין עדל"ת שבמקדש ועיין בעין משפט בזבחי' שם שציין ועצם לא תשברו בו "שמות י"ב" והיינו בפ"ר ומיני' יליף ר"ש בן מנסי' וכנ"ל ומוכח דאין עדל"ת שבמקדש:

ובהכי יש ליישב קושי' תוס' בפסחי' וזבחי' שהקשו איך שייך כאן עדל"ת הא ל"ה בעידנא ולפמ"ש דמראשון ילפי' י"ל לפמ"ש מג"א סי' תמ"ו בשם שיבולי לקט דבמצוה דרבים לא בעי' בעידנא ואף שכ' מג"א דוקא בא' שמוציא רבים י"ח מקרי מצוה דרבים ולא במצות תשביתו שכ"א עושה לעצמו ע"ש מ"מ כבר כתבו תוס' יומא וי"ו ע"ב ד"ה אמר דפסח כיון שבא בכנופי'. הוי כקרבן ציבור ודחי שבת וטומאה אף שאין כל ישראל שותפי' בה ה"נ מקרי מה"ט מצוה דרבים ולא בעי בעידנא הגם שיש לחלק קצת ועיי' יומא נ"א ותוס' חגיגה וי"ו ד"ה קרבן ומכ"ש לר"י דס"ל בפסחי' צ"א דאין שוחטי' את הפסח על היחיד ודאי הו' מצוה דרבים שהרי בא עכ"פ בשותפות שנים ואפי' למ"ד דשוחטין על היחיד דקי"ל כותי' מ"מ עפ"י הרוב נמני' עליו חבורה גדולה כדי שיהא הפסח נאכל על השובע עיי' פסחים ע' והוי מצוה דרבים ולא בעי בעידנא:

אמנם קושטא קאמינא דהא ליתא וקושי' מעיקרא לק"מ דנהי דפסח הוי מצוה דרבים היינו עשיית פסח אבל אכילת פסח אפי' למ"ד בפסחי' ע"ח ע"ב דאכי' פסחים מעכבא היינו דבעי' שיהי ראוי לאכול ממנו כזית בשעת זריקה אבל אם ראו' לאכול ממנו כזית בשעת זריקה אינו מעכבא אפי' אינו אוכל אח"כ ואפי' הי' ג"ז מעכב היינו שצריך לאכול ממנו כזית ואף דאיכא מצוה דרמי' עלי' לאכול פסח כמ"ש רמב"ם פ"ח מק"פ מ"מ ז"א אלא בכזית אבל אם כבר אכל כזית כבר קיים מצוה זו ולא רמי' חיוב אקרקפתא דגברא לאכול יותר רק אם יש עוד מבשר הפסח מצוה עליו לאכול כמו שהוא מצוה בכל אכילת קדשים אם יש לו וזה אינו מצוה דרבים שכל א' אוכל בפ"ע וגם הוא עשה דשוה בכל אפי' בנשים בפסח שני דנהי דנשים בשני רשות אבל אם עשתה פ"ש ויש כאן בשר פסח לאכול אז מוח של עצמות מצוה עלי' לאכול כמו אנשים ושפיר פריך ליתי עשה דואכלו את הבשר ולידחי ל"ת דשבירת עצם דעשה דואכלו את הבשר במוח שבעצמות הוא שוה בכל דגם אנשי' אם אין להם בשר אינם מחויבי' שכבר אכלו כזית בשר וגם נשים אם יש להם מחויבי' לאכול. ובזה הנני חותם בברכת תורה ולומדי':

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קנא

שיל"ת יום א' לסדר וימתקו המים תרכ"ו לפ"ק פה מאדע יע"א:

אלף שלומים, מגבהי מרומים, לנאהבים ונעימים, סוכ"ה בשושנים, ה"ה כבוד חותני אהובי ידידי חביבי צמידי, הרבני המופלג בהפלגת חכמים, שלימים ותמימים חרפ"ו שלוב"ה אל בקיאותו ותשב באיתן קשתו, כש"ת מו"ה חיים יוסף דוב שהכ"ל בו ני', כאור בהיר ולנות ביתו הוא חותנתי היקרה, הצנועה המאושרה, מנב"ת מרת זלאטא תי' לאוי"ט:

ידיו גלילי זהב ממולאים ששון ושמחה קבלנו בעתו ובזמנו ושמחנו מאוד בשלומכם. והנה כבוד חותני ני' נתקשה לפמ"ש הר"ן בנדרים ד"ל ע"א דאשה אינה מקנית עצמה לבעל אלא דמשוי נפשה לגבי בעל כחפץ של הפקר וכו' א"כ מצינו שליח להפקיר שהרי אשה מתקדשת ע"י שליח קבלה שלה כמבואר באה"ע סי' ל"ו והרי הב"י בסי' תל"ד הביא בשם הר"ן דביטול חמץ ע"י שליח לא מהני כמו דלא מהני הפקר ע"י שליח והאריך בזה. ושוב קיים דין הר"ן ולא מטעמי' רק כיון דביטל בלב מהני הוי כמו מידי דממילא ולא מהני בי' שליחות כמ"ש הרא"ש בנדרים דע"ב גבי האומר לאפטרופוס ע"ש. בגמר דבריו אדם נתפס הלא עיקר שליחות כתיב בתרומה אתם גם אתם ותרומה היא בלב

שהרי נוטלת במחשבה ואדרבה סברת הגמ' הי' שיותר מועיל שליחות בדבר שהוא במחשבה בעלמא כדאמר בר"פ האיש מקדש מה לתרומה שכן ישנן במחשבה ע"ש:
ומילתא דתמוהי מידכר דכירי ראיתי בחת"ס או"ח סי' קע"ו שהק' לו הגאון מו"ה בונם איגר זצ"ל למה לא יועיל שליחות גוי לתרומה מטעם ברירה שהוברר הדבר שע"ז הי' מחשבת בעה"ב ולא גרע מאומר כל מה שיתרום הקטן יהי' תרומה והשיב לו דלמ"ד יש ברירה אה"נ אך לא מטעם שליחות ונ"מ לענין שליח עושה שליח ולענין פיחת יו"ד והוסיף יו"ד ולענין שאלה אם הבעה"ב יכול לשאול על תרומת השליח מיהו אנן קי"ל אין ברירה ע"ש ועי' בשג"א סוף סי' נ"ו שכ' דאפשר דר"י מודה בעכ"ח דאסור אעפ"י שיש לו תקנה והא דמעלין את המדומע דשרי הואיל ויש לו תקנה ע"י שיתן עיניו בצד זה דשאני התם שהרי קודם שמעלה אותו כבר גמר בדעתו מאיזה צד יעלה אותו ומשעה שגמר זאת בדעתו כבר ניתקן ושוב אין במעשה העלאה משום מתקן ע"ש באריכות.
ולפ"ז קשי' לי לענין ביטול חמץ כיון דביטול בלב מהני למה לא מועיל כשאמר לשלוחו לבטלו ולא מטעם שליחות רק כיון שאמר לשלוחו לבטלו הרי כבר ביטלו הוא בעצמו כיון דביטול בלב נמי מהני ונהי נמי דתלי ביטולו בביטול השליח שאם השליח מבטלו יהי' בטל ואם לאו אל יהי' בטל מ"מ הוי רק כמו אם ביטל ע"מ שירדו גשמים היום שאם ירדו מהני הביטול וה"נ אם ביטלו השליח נתקיים התנאי וליהוי ביטול [ולא תלי' בתנאי שא"א לקיים ע"י שליח דהתנאי בטול דהביטול הוא רק דיבור ואתי דיבור ומבטל דיבור ועיי' פנ"י בכתובות בסוגי' דמתנה עמש"ב ר"פ אעפ"י] ואפי' אם נימא דתנאי כזה תלי' בברירה עי' רש"י בר"פ כל הגט ובחידושי הרמב"ן שם ואנן קי"ל בדאורייתא אין ברירה מ"מ תקשי לדעת הר"ן ריש פסחי' דבדיקה בלא ביטול נמי מהני מדאורייתא וא"כ הביטול הוא רק מדרבנן ובדרבנן יש ברירה ואפשר יש להעמיד זה בכונת הב"י סי' תל"ד וצל"ע קצת,
ועלה בדעתי להצדיק דברי חותני ני' אם כי לא כיוון לזה דכבר תמה הר"ן איך מהני כלל הביטול מטעם הפקר והלא אין בלשון זה כלל לשון הפקר וגם הפקר בלב לא מהני.
ומכ"ש דקשי' אליבא דר"י דס"ל להפקר עד דאתי לרשות זוכה ותי' משום דחמץ בלא"ה אינו ברשותו של אדם אלא דעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו משו"ה סגי בגילוי דעת דלא ניחא לי' דליהוי לי' זכותא בגוי' וכונת דבריו לפענ"ד דודאי חמץ אינו ברשותו ואינו ראוי לעבור עליו בב"י וב"י אך אם הוא רוצה שיהי' החמץ שלו ועל רצון זה מורה מה שאינו מבערו התורה הקנתו לו לענין לעבור עליו בב"י אף שלא הקנתו לו לענין שאר דבר וממילא כשמגלה דעתו שאינו רוצה שיהי' החמץ ברשותו אין התורה מקנות לו

בע"כ ודמי לזה מתיאש וזה אינו רוצה לקנות בב"ק בסוגי' דייאוש וממילא נשאר שאינו שלו מצד שהוא איסור הנאה ואינו עובר ולפ"ז אין הביטול שמוציא דבר מרשותו אלא שאינו רוצה להכניס ברשותו וזה הוי שפיר כמידי דממילא ולא מהני בי' שליחות אלא דלפ"ז אין אנו צריכין לדברי הרא"ש בנדרים הנ"ל דאפי' נימא דהתם מהני שליחות מ"מ הכא לא מהני דלא מצינו שליחות רק להוית דבר כמו תרומה ופסח וגירושין וקידושין משא"כ כאן הוא שליחות להיות יושב ובטל כאלו עשה שליח שיאמר בעבורו אי אפשי במתנה או שלא יזכה לו במתנה וזה אין לו ענין כלל לשליחות וידעתי שזה היפוך דברי ב"י שם:

ויותר נראה לי לחדש סברא אחת דהנה מצינו בגמ' דקידושין בסוגי' דשליחות דבמה שיש לשליח שותפות בגווי' טפי נעשה שליח מבדבר שאין לו חלק בו וכדדחי שם בגמ' כמה פעמים ודילמא שאני התם דאית לי שותפות בגווי' ולפ"ז אני אומר אף דבאמת ילפי' שליחות אף בלית לי' שותפות בגווי' מ"מ היינו דוקא בענין שיש נ"מ גם לשליח מענין השליחות ונוגע גם לשליח כמו לכ"ע כמו בתרומה שמעיקרא הי' אסור כל הכרי גם על השליח משום איסור טבל ואחר שתרם מה שהפריש הוא עליו באיסור תרומה אם הוא ישראל והשאר מותר לו וכן בקידושין אפי' השליח קרוב מ"מ קודם הקידושין לא היתה אסורה עליו בא"א וע"י הקידושין נאסרה עליו ובגט להיפך וכן בקנין מעיקרא לא הי' חפץ של בעלי' שיהי' אחר עשיית השליחות ואם הי' נותנו לשליח לא הי' מהני ועכשיו הוא הבעלי' ומהני נתינתו וכן בכל הדברי' יכול להגיע נ"מ לשליח בעשיית השליחות משא"כ בביטול חמץ שלא יעבור בב"י א"א שיצמח מזה איזה נ"מ לשליח כיון דקי"ל שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרי' ואפי' אחרים ישראל כמבואר בצל"ח פסחים בסוגי' דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ובכמה דוכתי וא"כ ל"ש בי' שליחות כיון שאין לשליח שום תפיסת יד בענין השליחות לכן לא מהני ביטול ע"י שליח ולדעתי הוא סברא נכונה:

ואל ישיבנו א"כ לא יוכל לבער ג"כ ע"י שליח הא ליתא דממנ"פ כ"ז שלא עבר בב"י א"כ לא צריך שליחות דמ"מ החמץ מבוער מן העולם ואם אחר שעבר בב"י ומבער לתקן הלאו כיון דהוא להנל"ע לשיטת תוס' בפסחים דכ"ט ע"ב דלזה ודאי לא מהני מה שהוא מבוער אם הוא אינו מבערו מ"מ מאן יימר דאז מהני שליחות דילמא באמת לא מהני. אבל מה שיש לפקפק ע"ז הוא דהרי אנן קי"ל דר"ש קנסא קניס הואיל ועבר עליו בב"י וכו' ומכח קנס זה אסור גם לאחרי' וכמבואר בהדי' בר"ן פסחים כ"ח במשנה דחמץ של ישראל שעעה"פ וא"כ גם השליח שייך בענין הביטול שלא יאסר עליו החמץ אם יעבור

עליו הפסח. הן ודאי אם לא בדק והביטול הוא דאורייתא י"ל דכיון דאין לו שייכות בשליחות מה"ת אלא מדרבנן לא מהני לביטול דאוריית' אך כשבדק שאין צריך ביטול אלא מדרבנן י"ל כנ"ל. אמנם לפ"ז עדיין י"ל כיון דהביטול הוא על חמץ שאינו ידוע א"כ שפיר לא מהני ע"י שליח דילמא יש בביתו חמץ ע"י תערובות באופן שעובר עליו ועיי' במג"א סי' תמ"ב. ובזה לא קניס ר"ש עיי' בב"י סי' הנ"ל וא"כ אין לשליח שייכות בביטול ולא ביטולו ויש לפלפל בזה הרבה:

אמנם הדרנא בי' דודאי יש גם לשליח שייכות בענין הביטול שהרי אמרי' בב"ק דצ"ח ע"ב גזל חמץ לפני הפסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווין עליו לבערו. וא"כ ודאי נוגע גם לשליח ולמה לא יוכל לבטלו ע"י שליח ואולי י"ל דתלי' בפלוגתת רש"י ותוס' דלרש"י דתשביתו היינו ביטול מיקרי שיש לשליח שייכות מצד שהכל מצוין לבערו אבל לשיטת תוס' דביטול הוא מטעם הפקר ואין לו ענין לתשביתו רק להנצל מב"י ולענין ב"י אין לשליח שייכות כיון דאתה רואה של אחרי' ישראל וצריך עיון:

ובעיקר קושיתו נ"ל דלק"מ דודאי אי אפשר להפקיר ע"י שליח והא דמהני קידושין ע"י שליח קבלה היינו משום דלדעת הר"ן האשה אינה מכנסת עצמה לרשות הבעל אלא דמשוי נפשה כחפץ של הפקר ובהפקר אין המפקיר צריך להיות שם בשעה שא' זוכה בחפץ וכן כאן האשה כששולחת שליח לקבל קידושין היא מפקרת עצמה לבעל וזה אינה עושה כלל ע"י השליח ושליחותו הוא רק לזכות לה בכסף קידושין או בשטר וא"כ אינו שליח כלל להפקיר. וכעין זה אמרתי להסביר דברי הראשונים בהא דאומר אדם לבתו קטנה צאו וקבלו קידושיך בקידושין דף י"ט דקטנה נמי יש לה יד לקבל קידושין כיון דאיכא דעת אחרת מקנה ואי דאינה יכולה לזכות בכסף קידושין להאב דאין שליחות לקטן מ"מ הא כאן אחולי אחיל גבי ואינה זוכה אלא לעצמה אלא דמ"מ קטנה שאין לה אב אינה יכולה להתקדש דאינה יכולה להפקיר עצמה לגבי בעל משא"כ כאן האב עושה אותה כחפץ של הפקר ואף שאינו עומד שם בשעת קידושין הלא בהפקר א"צ להיות שם בשעה שא' זוכה:

עוד אני צריך לעורר לב חותני ני' דודאי מהפקר ל"ק כלל לענין קידושין דהפקר לא מהני ע"י שליח משום דהוא מטעם נדר וכמ"ש ב"י סי' תל"ד וזה ל"ש לענין קידושין ועיי' בקצו"ח סי' רע"ג. אלא לשיטת שמדמין ביטול להפקר וא"כ אין הטעם שאין יכול להפקיר ע"י שליח משום דהפקר מטעם נדר דא"כ אין ביטול דומה להפקר וכמ"ש ב"י סי' הנ"ל ואז שפיר הק' מעלתו גם לענין קידושין אבל תי' הנ"ל נכון לדעתי:

ובגוף דברי הר"ן שכתב דאשה עושה עצמה כחפץ של הפקר י"ל דודאי לאו כהפקר ממש קאמר דהא הפקר מטעם נדר הוא ומשו"ה אינו יכול לחזור בו כמבואר בשו"ע סי' רע"ג. והלא חזי' בקידושין דנ"ט דפליגי ר"י ור"ל במקדש אשה לאחר ל' יום וחזרה בה תוך ל' אם יכולה לחזור או לא ופלוגתייהו אם נתינת מעות ליד אשה מקרי מעשה ואם נימא לדעת הר"ן דאשה דומה להפקר איך תוכל לחזור מנדרה שקבלה על עצמה להתקדש לו אבל הנ"ל בכונת הר"ן הוא כך דבהפקר קי"ל דצריך להפקיר לכ"ע בין לעניים בין לעשירים אבל אם יפקיר חוץ מלפלוני לא מהני וכן בגיטין וקידושין אם אומר הרי אם מותרת לכל אדם חוץ מפלוני וכן בקידושי' אם מקדשה חוץ מפלוני לא מהני וכמבואר כ"ז ר"פ המגרש משא"כ במתנה אם נותן חפצו לא' באומר חוץ מפלוני נראה ודאי דמהני ועי' באבני מילואים סי' קל"ז וסי' קמ"ג וטעמא נ"ל דהרי אמר בהשולח דמ"ב לענין משחרר חצי עבדו דלא מהני דוקא בהניח חציו אבל שחרר חצי' נותן במתנה חצי' מהני משום דעכ"פ נפיק כולי' מרשותי' ע"ש ולכן בהפקר שאינו רק הפקעת רשות אם אינו מפקיר לכ"ע א"כ לא נפיק כולה מרשותי' ולא מהני וכן בגירושין שהבעל מפקיע רק קנינו וממילא האשה זוכה בעצמה ואם אומר חוץ מפלוני לא נפיק כולה מרשותי' וכן בקידושין דהיא אינה מכנסת עצמה לרשות הבעל אלא דמשוי' נפשה כחפץ של הפקר וא"כ באומר חוץ מפלוני לא נפקא כולה מרשות עצמה ולא מהני משא"כ במתנה הוא נפק כולי' מרשות המקנה רק שאינו מכניס ברשות הקונה אלא חוץ מפלוני שפיר מהני וזה כונת הר"ן דמשוי נפשה כחפץ של הפקר:

ועונ"ל בכונת הר"ן לפמ"ש תוס' בב"מ דף ע"א בד"ה בשלמא סיפא לחומרא ובנ"י ב"מ במשנה דראה אותן רצין אחר המציאה דבכל זכי' בעי' נמי שיהי' שלוחו של בעל הממון ונראה דזה דוקא במקום שבעל הממון מכניסין לרשות הקונה ולזה כתב הר"ן דגבי קידושין היא כחפץ של הפקר ואין שליח הבעל צריך להיות שלוחה כמו אם זוכה לא' מהפקר שאינו שלוחו של המפקיר. ובזה ניחא באומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושך דמהני וכמ"ש הראשונים בטעמא דמילתא ולכאורה תקשי אכתי איך יכולה לקבל קידושין משליח הבעל הלא השליח צריך להיות גם שליח המקנה וקטנה לא מצי משוי שליח וא"ל דאה"נ דלא מצי לקבל משליח הבעל דא"כ הו"ל לראשונים לחלק בכך אלא דלפמ"ש ניחא דבקידושין לא בעי שלוחו של האשה כיון שהיא אינה מכנסת עצמה לרשות הבעל וכנ"ל:

ועונ"ל בכונת הר"ן דהאשה לא מקרי דעת אחרת מקנה ולהכי לא מהני קידושי קטן דאם האשה היתה מכנסת עצמה לרשות הבעל א"כ לשיטת הסוברים דבדעת אחרת מקנה

יש לקטן זכי' מדאורייי' הי' מהני קידושי קטן דהאשה הוי דעת אחרת מקנה משא"כ אם האשה משוי נפשה כחפץ של הפקר לא מהני קידושי קטן דאין הקטן זוכה בדבר הפקר מדאורייתא ופלא על הנוב"י תנינא באה"ע סי' כ"ד שהק' למה לא מהני קידושי קטן הלא איכא דעת אחרת מקנה והאריך שם בזה ונעלמו ממנו לפי שעה דברי ר"ן הנ"ל וצ"ע:

ועוד פלא בעיני לפמ"ש הרמב"ם פ"ו מה' גירושין ה"ט דמשו"ה אין קטנה עושה שליח קבלה לקבל גיטה אעפ"י שחצירה קונה לה משום דשליח קבלה צריך עדים ואין עדות לקטן ע"ש ובלח"מ ובפנ"י בסוגי' דנערה המאורסה גיטין דס"ד ע"ב וא"כ איך יהני קידושי קטן הלא קידושין צריך עדים ואין עדות לקטן וצ"ע. ועונ"ל דאפי' לסוברי' דבדעת אחרת מקנה יש לקטן זכי' מדאורייתא מ"מ כשהגדיל יכול לחזור בו מקבלת המתנה כמו אם זכין לאדם שלא בפניו דודאי מהני מה"ת ואעפי"כ כשיתודע לו יכול לומר איני בזכותך ה"נ בקטן מה שמרוצה לקבל מתנתו כשהוא קטן אינו רצון כיון שאינו בן דעת וא"כ כשהגדיל יכול לחזור בו ולא מהני רק לענין שאין הנותן יכול לחזור בו כיון דקטן יש לו מעשה רק שאין לו מחשבה ובדעת אחרת מקנה לא בעי' כונת הקונה כמ"ש הרשב"א בגיטין בסוגי' דזקן והנמ"י ב"ב גבי ר' ענן שקיל בידקא בארעא ע"ש אבל הקטן ודאי יוכל לחזור בו כשהגדיל ל דא"א להקנות לו בע"כ וכיון שרצונו בקטנות אינו נחשב רצון שפיר יוכל לחזור בו ולפ"ז לא מיבעי דמי שבא על האשה שקידש הקטן שאינו חייב מיתה למ"ד הת"ס ל"ש התראה דדילמא יחזור בו כשיגדיל אלא אפי' למ"ד שמה התראה וגם אפי' לענין איסור לעלמא נמי נראה דלא מהני הקידושין מידי דכיון דקידושין צריך עדים ועדים גופייהו מיספקא להו אם יתקיימו הקידושין דאפשר שיחזור בו כשיגדיל א"כ הוי כקידושין בלא עדים ולא מהני כלל וכמ"ש הג"א סוף גיטין לענין ספק קרוב לו וכו' דאם עדים גופא מסופקי' אם קרוב לו או לה הו"ל כקידושין בלא עדים ועי' בב"ש סי' ל' ובאבני מילואי' שם:

אמנם נתיישבתי דיש לחלק דוקא אם העדים מסופקי' אם קרוב לה או לו אז ודאי הוי כמקדש בלא עדים שהרי אם הוא קרוב לו אין כאן קידושי' כלל ובין הבעל ובין האשה שניהם יכולי' לחזור אבל בקידושי קטן הנ"ל אף דהוא יכול לחזור כשהגדיל מ"מ היא הא אינה יכולה לחזור ומצדה נגמרי' הקידושין שפיר הוי כקידושין בעדים ודמי כאלו התנה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך מאתים זוז דלא אמרי' דהוי כקידושין בלא עדים שהרי הם מסופקי' דילמא לא יתן ויתבטלו הקידושין דמ"מ כיון שאם יתן אין הברירה בידה לבטל הקידושי' ונגמרי' מצד א' שפיר מהני וה"נ דכוותי' ועי' בר"ן בכתובות בסוגי' דמודעה הי' דברינו שכ' חילוק זה בין תנאי למודעה ואף שאינו דומה לתנאי דבתנאי

י"ל דמשו"ה הוי כקידושין בעדים משום דודאי בדעתו לקיימו וכמ"ש רש"י בפ' כל הגט לענין ברירה מ"מ מ"ש נראה ישר בסברא שגם לנדון דהג"א אינו דומה. א"כ נ"ל דמ"מ ל"ק קושי' נוב"י הנ"ל לפי שביארתי דהא דקטן קונה בדעת אחרת מקנה לא עדיף מזכין לאדם שלא בפניו ויכול לחזור בו כשיגדיל והארכתי בזה בשיטת הראשונים בסוגי' דשליחות. והנה זה ברור לענין זכי' שלא בפניו דמה שהוא חוב אף שא' עשה בשבילו ואח"כ גילה דעתו דניחא לי' במה שעשה אעפי"כ לא מהני כיון דבשעת השליחות לא ידעי' שניחא לי' ובעצמותו הוא חובי' ועי' במלחמות בגיטין דף טי"ת ובבעה"מ שם וברשב"א נדרי' דל"ו גבי תורם משלו על של חבירו. ולפ"ז אני אומר דהא דקטן קונה בדעת אחרת מקנה היינו דוקא במידי שהוא זכות לקטן כגון מתנה אבל קידושין דחוב הוא לו דנאסר בקרובותי' וגם נתחייב בשאר וכסות עכ"פ לדידן שהקידושין והחופה בפ"א א"כ גם בדעת אחרת מקנה ג"כ לא מהני ועי' בנוב"י קמא אה"ע סי' ס"ב ותנינא סי' נ"ה:

ולפ"ז אין אנו צריכין למ"ש המ"מ בפ' כ"ט מה' מכירה דהא דפעוטות מקחן מקח רק מדרבנן ולא מהני מדאורייתא אף שהוא דעת אחרת מקנה שקטן קונה מדאורייתא היינו משום שהקטן אינו יכול להקנות המעות למוכר וממילא הקטן אינו קונה החפץ ולמ"ש בלא"ה לק"מ דדוקא מתנה קונה הקטן בדעת אחרת מקנה דזכות הוא לו משא"כ במקח דלאו זכות הוא לו שהרי אין קונין מקח לאדם שלא מדעתו ודאי דאין הקטן קונה אף בדעת אחרת מקנה ודו"ק:

ומ"ש שם בנוב"י לתרץ דמשו"ה לא מהני קידושי קטן משום דהקטן אינו יכול להקנות לה המעות וכדברי הה"מ הנ"ל. ג"כ תמוה בעיני דא"כ אם גדול נתן לה מעות ואמר התקדשתי לפלוני קטן דמהני מדין עבד כנעני כדאמרי' בקידושי' דף ד' ליהני קידושי קטן שהרי היא קנתה המעות שגדול הקנה לה. והקטן יכול לקנות האשה דהוי דעת אחרת מקנה לדברי נוב"י. וא"ל דמדין עבד כנעני לא מהני אלא בתורת שליחות. ובקטן כיון דאיהו לא מצי עביד שליח ג"כ לא מצי עביד ואי דא"כ איך מהני בעבד כנעני גופא למה דס"ד דר' אליעזר בגיטין דף כ"ג דדרשי' מה אתם ישראל ועבד לאו בר שליחות ואפי' למסקנא דדרשינן מה אתם בני ברית ועבד הוי בר שליחות מ"מ איהו ל"מ עביד דהא קונה עצמו בכסף ע"י אחרים ולא ע"י עצמו עי' בקידושין דכ"ג. ז"א דכיון שעי"ז נעשה משוחרר ויהי' בר שליחות ובישראל גמור שפיר מהני וכמ"ש תוס' בכתובות די"א ד"ה מטבילין אותו ע"ד ב"ד בתי' השני ע"ש משא"כ בקטן אף אם יהי' קידושין מ"מ ישאר קטן ולאו בר הקנאה. מ"מ הא ודאי ליתא דהא באומר הולך מנה ותתקדש לפלוני דמהני

מדין עבד כנעני לא בעי כלל שיהי' שליח של עושה פלוני כמבואר בריטב"א קידושין שם ובשו"ע אה"ע סי' כ"ט ס"ה להדי' וא"כ אכתי תקשי שבאופן זה ליהוי קידושין:

עוד הק' שם בנוב"י לדברי עצמו דמשו"ה לא מהני קידושי קטן לפי שאינו יכול להקנות המעות לאשה א"כ עתה שתקנו חכמים שפעוטות יכולי' להקנות יהני הקידושי' מה"ת לפ"מ שהביא ב"ש סי' כ"ח סק"ג וסק"ל בשם ב"י והר"ן דהיכי דהמעות נקנה מדרבנן מהני לקידושי תורה ע"ש. ולפענ"ד נראה לחלק דדוקא היכי שהמקדש הוא בר הקנאה אלא שהקנין הוא רק קנין דרבנן שפיר אמרי' כיון דהפקר ב"ד הפקר וקנין ב"ד קנין והוא קונה המעות מכח זה מה"ת הוי קידושי דאורייתא שהמקדש מקדש אותה שתקנה המעות מה"ת בתורת הפקר ב"ד וא"כ המקדש הוא המקנה לה המעות בקנין זה שהוא קנין תורה ושפיר הוי קידושי דאורייתא. משא"כ בקטן דלאו בר הקנאה הוא מה"ת לפי שאין בו דעת להקנות א"כ אף שתקנו חכמים שיוכל להקנות והוא קונה המעות מדאורייתא משום הפקר ב"ד מ"מ הלא הקנין הוא בלא"ה קנין דמהני מה"ת אלא שאין בו דעת להקנות בו וא"כ מה יתן ומה יוסיף הפקר ב"ד וקנינים הלא גם בזה אין בו דעת להקנות אלא שהוא קונה המעות מה"ת מחמת שהחכמים וב"ד הקנוהו לה וא"כ לא קנתה כסף קידושין מן המקדש מה"ת ושפיר הוי רק קידושי דרבנן [ואין להתעקש דאם קנתה המעות מה"ת מחמת הפקר ב"ד מהני מדין עבד כנעני דלא מצינו שנתנה התורה כח זה לב"ד] ולדעתי הוא סברא ישרה. כ"ז כתבתי בחפזון לפום רהיטא בהשקפה ראשונה. לכן נא ישים עינו על דברי וישיבנו דבר. ובזה הנני חותם בברכת אה"ר ואהבת עולם חתנו כבנו המכבדו ומוקירו לנצח:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קנב

שיל"ת ב' אויפאלו ג' צו תרנ"ז לפ"ק:

בימי הפורים, אור לישרים חתני ידידי ותלמידי, הרב המאוה"ג מעוז ומגדל, חריף פיפיות, בנוי לתלפיות כמו"ה גרשון שטערן נ"י האבדק"ק מ' לודאש:

שני כתבים ממך קבלתי ועד"ת באתי מ"ש ליישב קושי' מהרש"א בתוס' חולי' כ"ח דבדרוסה איכא נמי חזקה שלא נולדה דרוסה לשיטת הסוברים דדריסת האם אינו מזיק לולד והו' מיעוטא דמיעוטא בזה לא אכניס עצמי כי הוא קנין שאינו שלך לבדך רק דברי הכל הוא:

אבל מה שהקשית במכתבך הראשון על דברת הגהות מהרל"ח או"ח סי' תרל"ז דא ודאי קושי' הוא וצריכא עיונא שכתב עמ"ש הטור השוכר בית מחבירו בי"ד וא"י אם הוא בדוק א"ל אם הוא בעיר שואלו וכו' והק' ב"י כי איתא למשכיר קמן אמאי שיילי' לי' ולא סמכי' אחזקת בדוק מ"ש מבהמה דאיתא קמן ומ"מ לא בדקי' לה בכולהו טריפות אלא מוקמי' לה אחזקתה וב"י תי' דשאני בהמה שהיא בחזקת כשרה משנולדה אבל בית בחזקת שאינו בדוק הוא ואין כונתו שהבהמה הי' לה חזקת כשרות רק שלא הי' לה חזקת טריפות אבל בית הי' לו חזקת אינו בדוק ועי' מג"א שם סק"ד. אך מהרל"ח תי' דהתם איכא רובא וחזקה דבהמה בחזקת כשרה נולדה וגם איכא רובא דרוב בהמות כשירות הן אבל הכא ליכא אלא דחזקה מכח רובא אתי' דהואיל ורוב העולם בודקים אמרי' שהוא בחזקת בדוק אבל חזקה ליכא ע"ש והקשית הא תוס' חולי' פ"ו ע"ב הקשו דבע"ז ל"ד אסר ר"מ גבינות בית אוניקו ומפרש טעמא בגמ' מפני שרוב עגלי' שבאותו עיר נשחטי' לע"ז ופריך מה ארי' רוב אפי' מיעוט נמי דהא ר"מ חייש למיעוטא ומה קושי' אם אין רוב נשחטי' א"כ מיעוטא דנשחטי' מיעוטא דמיעוטא דאיכא לגבינה חזקת היתר דמסייע לרוב ותי' דאיכא למיפרך מה אירי' רוב אפי' פלגא ופלגא נמי ע"ש ובהגהת מרדכי חולין סו"פ הזרוע תי' כיון דגבינה עצמה ל"ל העמידנה על חזקתה חזקה דבהמה לאו כלום הוא ולפ"ז מה פריך בחולי' י"א ור"מ היכי אכיל בישרא הא איכא חזקה ורוב והו"ל מיעוט טריפות מיעוטא דמיעוטא דלא חייש ר"מ וכאן ל"ש לא תי' התוס' ולא תי' המרדכי:

ולפענ"ד נראה בכונת מהרל"ח דבלא"ה תמוה מה חזקת כשרות יש לבהמה כשנולד דילמא נולד טריפה מן הבטן אבל הדבר פשוט דכונתו שהוא חזקה דאתי' מכח רובא וכמ"ש הראשוני' בגבינות שנעשו מבהמה ונשחטה ונמצאת טריפה דמוקמי' בהמה אחזקתה והשתא הוא דנטרפה ועי' ברא"ש ור"ן ורשב"א חולי' י"א וביו"ד סי' פ"א. אלא דהתם כיון שנמצאת טריפה א"כ יצאה מן הרוב ותו עכשיו אין כאן רוב רק חזקה דאתי' מכח רובא והיינו חזקה דדינא שאנו החזקנו הבהמה שהיא כשירה עי' כתובות כ"ד ע"ב גדולה חזקה וכו' וקידושי' ס"ט ועי' מהרי"ט ספר ב' סי' ב' ושע"ת ח"ב כ"ח פ"ב. וכבר ידוע סברת הפלא"ה ספ"ק דכתובות דרוב שכבר החזקנו אותו לענין איסור מהני אפי' לענין ממון והנה האי רוב דרוב בהמות כשרות כבר הוא מוחזק לנו וכמ"ש רש"י בתשו' שהביאו הראשונים אתמול אכלנו מחלבה וכו' ואז ליכא לברורי ושפיר סומכי' על הרוב. וזה כונת מהרל"ח דהתם איכא רובא שגם עכשיו יש דרוב בהמות כשרות לא כמו גבי גבינות דעכשיו ליכא רוב ואיתרע החזקה לפי שיצאה מן הרוב חזקה דבהמה

בחזקת כשירה נולדה חזקה דאתי' מכח רובא וכבר החזקנו אותו בשעה שא"א לברר ורובא דרוב בהמות כשרות הן פי' שגם עכשיו יש רוב ולא איתרע החזקתה לכן א"צ לברר אבל הכא ליכא אלא רובא דחזקה מכח רובא אתי' דהואיל ורוב העולם בודקי' אמרי' שהוא בחזקת בדוק אבל חזקה ליכא שעדיין לא החזקנו הרוב שהרי רק עכשיו אנו דני' עליו ועוד דעכשיו איכא לברורי וא"א להחזיקו כלל ועי' יו"ד סי' ח"י בטו"ז סק"י וש"כ סקכ"ה וזה לפענ"ד פשוט ואמת בכונת מהרל"ח. אבל לר"מ דחייש למיעוטא באמת אסור לאכול החלב מכל בהמות דחיישי' למיעוט טריפות לפי הס"ד דפריך היכי אכיל בישרא וא"כ א"א להחזיק הרוב כלל מכח קושי' הגמ' דניחוש למיעוטא וליכא חזקה רק רוב לחוד ופריך שפיר ור"מ היכי אכל בישרא:

ובגוף קושי' ב"י נ"ל ליישב בשני פנים האחד דאמרי' בכריתות י"ז לר"ז דמשו"ה בעי' שתי חתיכות לחיוב אשם תלוי משום דאפשר לברר איסורו ושמא יבא אחד ויאמר שאיסו' אכיל וה"נ אם המשכיר קמן והשוכר לא יבדוק שמא יבא המשכיר. ויאמר שלא בדק ויבורר שעשה השוכר אי' שלא בדק אבל גבי בהמה אם לא נבדוק אחר ח"י טריפות גם אח"כ לא יבורר שעשה איסו' ועי' רשב"א חולי' ט' בטעם ב' שנתן לבדיקות הריאה ולהכי א"צ לברר:

וזאת שנית הרי אמרי' בחולי' כ"ג ע"ב בקוץ עד שתינקב לחלל ופרש"י אבל הגיע לחלל יש לחוש שמא ניקבו הדקי' ובבדיקה א"א שאין נקב דק מינכר בהם ועי' בטוש"ע יו"ד סי' נ"א ומשמע דגם בזמן הש"ס לא הי' אפשר לבדוק אחר נקב כ"ש בכל איברים הפנימי' ואפי' בדק אחר כל ח"י טריפות ולא מצא עדיין אפשר שיש נקב דק באחד מאיברים הפנימי' ועי' תוס' פסחים כ"א ד"ה ואי כתבו ואין עובר משום בל יטמין דבל יטמין נפקא לן מלא ימצא ואין זה מצוי כיון שא"י היכן הוא ע"ש וה"ה נמי לענין בדיקה דרבנן משום דילמא אתי למיכל אי בדק ולא מצא קיים המצוה ודאי דל"ש דילמא אתי למיכל כיון שאינו מצוי וא"י היכן הוא ועי' בר"ן רפ"ק דפסחים דבדיקה וביטול שניהם מה"ת ואי בדק ולא מצא ודאי קיים מצותו אפי' יש חמץ בביתו ועי' מג"א סי' תל"ד סק"ה ולפ"ז א"ש דבשלמא גבי שוכר בית אם אינו בודק ואינו שואל סומך רק על חזקת בדוק שפיר אמרי' היכי דאיכא לברורי מבררי' ואין סומכי' על החזקה כיון שאם יברר וישאל למשכיר ויאמר שהוא בדוק ודאי קיים מצותו בלי סמיכה על רוב וחזקה כנ"ל אבל בבהמה גם אם יבדק כל ח"י טריפות אכתי אפשר שיש נקב משהו באחד מאברים הפנימים וצריך לסמוך על הרוב כשרות אף דאחר הבדיקה יש חשש קטן יותר מקודם הבדיקה מ"מ

כיון שגם אח"כ אינו ודאי היתר א"צ לברר וסומכי' על הרוב. ויען אני טרוד מאוד אקצר. וכ"ט ממך לא יבצר. כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קנג

שיל"ת ב' אויפאלא יום א' י"א ניסן תרנ"א לפ"ק:
שוכ"ט ושמחת יו"ט לידינ"פ מחותני הרב הגאון הגדול כקש"ת מו"ה זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק פאקש:
יקרת מכתביו בא הנה בשעה שלא הייתי בביתי וכבואי לביתי בד' העבר הייתי טרוד מאוד במילי דפסחא ולא הי' אפשר להשיב מפני הכבוד עד היום אשר ביקש אודות בנו צר לי מאוד כי אינני יכול למלאות מבוקשו בזה כי גדרתי בעדי ולא אצא בל"נ לסמוך בהיתר הוראה מפני מעשה שהי' לא ניתן לכתוב וגם קודם לזה משכתי ידי מזה ודי בזה:
ומה שדקדק בתוס' פסחים ט' ע"ב ד"ה היינו שהקשו דגבי תשע חניות ליכא חזקת היתר ואמאי לא כתבו דאיכא חזקת אי' כמו"ש בנדה ח"י ד"ה הולך. לפענ"ד דברי תוס' נדה תמוהי' דמה חזקת אי' שייך שם הא הרוב ודאי יצא מחזקת איסור והמיעוט ודאי לא יצא מחזקת אי' והוא אסור ודאי מסופקי' אם חתיכה זו מרוב שהוא ודאי היתר או ממיעוט שהוא ודאי אי' ואיך שייך בזה בהמה בחזקת אי' עומדת. ובסברא זו פירשתי דברי רבינו ברוך שבהג"א פ"ק דחולין שהק' איך נאמן ע"א בשחיטה הא איתחזק אי' ובשלמא אם נמצאת שחיטה כהוגן וא"י אם מומחה שחטה אמרי' רמא"ש מומחין הן אבל היכי שנתנו לו בשר לאכול ניחוש שמא הרגו בקופיץ ותי' ר"ב כיון דרמא"ש מומחין הן לא בעי' תרי אע"ג דאיתחזק אי' והוא תמוה דאכתי איך מיישב הקושי' שמא הרגה בקופיץ ואמרתי דסברתו כיון דאם שחטה ודאי כשרה אע"ג דאיתחזק אי' משום רמא"ש מומחין א"כ הספק רק אם שחט או הרגה בקופיץ והרי ודאי יש בהמות שחוטי' כהוגן והספק על בשר זה אם הוא מבהמה שחוטה או מהרוגה בקופיץ וע"ז ל"ש חזקת אי' ושפיר ע"א נאמן ועי' בנוב"י קמא אה"ע סי' ל"א בין ראוהו חי מבערב ובין לא ראוהו חי מבערב דאם ראוהו חי שפיר מוקמי' אדם ידוע בחזקת חיים אבל בלא ראוהו חי אטו ליכא מת בעולם ל"ש חזקת חיים כיון שאין אנו מסופקי' על אדם ידוע רק אם נגע בחי או במת ע"ש וה"נ דכוותי'. ואין בידי ליישב אלא לדחוק דכוונת תוס' דהאי מקשן ס"ל דהא דט' חניות מוכרת בשר שחוטה אין הפי' שאנו יודעים בודאי שהבשר שבט' חנויות הוא כשר רק שאנו יודעי' שמוכרי' בשר שחוטה ורוב השחוטות כשרות וזה שפיר הוי נגד

חזקת אי' דבהמה בחיי' בחזקת אי' עומדות וא"כ הוי רוב כשרות נגד חזקת אי' ולהכי פריך שפיר. אבל אין מוכרח די"ל דמיירי שאנו יודעי' בודאי שהשחוטות שבט' חנויות הם כשרות ואין כאן חזקת אי' וכנ"ל ולכן הקשו בפסחים דעכ"פ ליכא חזקת היתר:

ומה שנתקשה איך מדמה ט' ציבורי' לט' חנויות הא בט' ציבורי הי' לכל ככר חזקת מצה קודם שנתחמץ ומנין שקבוע דוחה רוב וחזקה. לפמ"ש לק"מ דכאן ודאי איכא מיעוט שיצא מחזקתו ול"ש חזקה רק רוב אבל מלבד זה נ"ל דבחי' רמב"ן ע"ז ס"ו נתקשה במשנה פ"ב דערלה דמבואר דשאור ועיסה הוי מב"מ והא אינו שוה לא בשמא ולא בטעמא ותי' דשאני עיסה הואיל וראויין להמתין והוי חמץ ובר"ן הגי' והוי שאור ממילא משו"ה הו"ל מב"מ מהשתא ועיי' חי' חת"ס שם ולפי"ז ל"ש כלל חזקת מצה הא ממילא נעשה חמץ וא"א שישאר מצה אלא ע"י מעשה שאפאה קודם שנתחמץ וא"כ הו' חזקה דתלי' במעשה ולא אזלי' בתרי' כמו ברובא דתלי' במעשה:

ומה שחקר לדעת על מ"ש לו פ"א חילוק בין אם אנו דנין על כלל ובין אם אנו דנין על הפרט איני זוכר עתה אולי הוא סברת נוב"י שהזכרתי לעיל או סברת תוס' ורא"ש בשבועות מ"ה גבי אחזוקי אינשי בגנבי או אולי כוונתו על דברת דג"מ יו"ד סי' ט"ו. ויען כי הזמן גרמא דהאידנא טרידנא טובא אמלא כפי קיצור ואי"ה בפ"א נתעלם באהבים ונחדש ימינו כימי קדם כנפש מחותנו הנאמן באהבתו המאוה לו כ"ט:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קנד

שיל"ת ב' אויפאלו יע"א:

ישאו הרים שלום לכבוד ידידי חביבי הרבני החריף ובקי, זך ונקי) מו"ה משה שמואל ני' בק"ק סערענטש:

מכתבו הגיעני ובד"ת כתי' ענה ומה שהתפלא עמ"ש צל"ח פסחים מ"ט בהולך לשחוט את פסחו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו וכו' מבטלו בלבו וכתב מג"א סי' תמ"ד דאם נזכר לאח"ז איסורו שא"י לבטל יחזור ויבער דעשה דתשביתו עדיף שכל שעתי' עובר ובאבן עוזר שם השיג דלא יחזור דעשה דפסח עדיף דיש בו כרת ע"ש והק' ת"ח א' על אה"ע הא שוחט פסח על החמץ עובר בל"ת כדתנן פסחים ס"ג ותי' בנו הרב מהרש"ל דקרא דלא תשחט מיירי בדאיכא שהות אבל בליכא שהות עשה דפסח דוחה ל"ת דלא תשחט וכתב הצל"ח דז"א דל"ש בדבר זה עצמו לומר עדל"ת ע"ש ונתקשה ידידי מגמ' פסחים פ"ה דקאמר ומה אני מקיים ועצם לא תשברו בו בעצם שאין בו מוח אבל בעצם

שיש בו מוח שובר ואוכל ואל תתמה שהרי יבא עשה וידחה על ל"ת וכו' הרי דאעפ"י שהוא באותו דבר עצמו שייך עדל"ת. ולפענ"ד לק"מ דכונת הצל"ח הוא דל"ש עדל"ת היכי שעבירת ל"ת הוא רק בקיום המ"ע כמו בשוחט פסח על החמץ דבשוחט ד"א על החמץ אין כאן ל"ת רק במקיים מצות שחיטת פסח על החמץ הוא ל"ת והאיך תאמר דעשה דשחיטת פסח דוחה ל"ת דלא תשחט וכו' הרי אדרבה זהו הל"ת שלא לקיים מ"ע דשחיטת פסח באופן זה אבל שם בפסחים אינו עובר ל"ת דשבירת עצם בקיום מ"ע דאכילת מוח שהרי אפי' אינו אוכל המוח או בעצם שאין בו מוח נמי עובר ל"ת דשבירה וגם בשעת אכילה כבר עבר על ל"ת דשבירה ועי' תוס' שם דלא הוי בעידנא ופסקי תוס' זבחים צ"ז תי' זה ע"ש בזה שפיר שייך עדל"ת ואין לו ענין כלל לדברי הצל"ח. ובזה נדחה נמי מה שהביא בשם הגהות הגרעק"א שהעיר מדברי טו"א חגיגה ד' ד"ה איצטריך שהק' לשיטת תוס' דאם נתראה בעזרה בלא קרבן קיים מצות ראיית פנים רק שעבר על ל"ת דלא יראה פני ריקם א"כ שפיר צריך קרא בטומטום דס' הוא דפטור מראיית פנים דאל"כ הו"א דאתי ס' מ"ע דראיית פנים ודחי ספק ל"ת דלא יראה פני ריקם שהוא זה נגד דברי הצל"ח. ולפמ"ש ז"א דגם שם אין עבירת הלאו בקיום המצוה דודאי אילו אסרה תורה שלא יתראה פנים בעזרה בלי קרבן הי' העבירה בקיום המצוה אבל התורה לא אסרה ביאה בעזרה אם אינו מביא קרבן רק הביאה בעזרה מותרת ומצוה אלא שאם מתראה בעזרה עובר בלאו אם אינו מביא קרבן וכעין מ"ש המרדכי הביאו מג"א סי' י"ג סק"ח דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית אלא מותר ללבוש רק אם לובש מחויב במ"ע דציצית וכיון דבשבת א"י להטיל בו ציצית אינו עובר ע"ש וה"נ דכוותי' כנ"ל שאם מתראה פנים בעזרה מחויב בל"ת דלא יראו פני ריקם:

וראי' לזה ממ"ש הרמב"ם רפ"א מחגיגה ומי שבא לעזרה וכו' אלא עובר על ל"ת שנ' ולא יראו פני ריקם ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה ואי נימא שהלאו הוא שאסור לבא בעזרה אם בא ריקם שפיר יש בו מעשה דהיינו ביאתו בעזרה אע"כ שאין בזה איסור רק אם בא ואינו מביא עולה עובר בשב וא"ת. וא"כ שוב אין עבירת הלאו עם קיום המצוה ושפיר הק' טו"א דניתי ספק עשה וידחה ספק ל"ת אבל היכי דעבירת הלאו הוא רק בקיום מ"ע ודאי ל"ש עדל"ת ודברי צל"ח שרירין וקיימים. ונבלה שנותינו בטוב ובנעימים. עדי ישלח לנו משיחו הולך תמים. בקרב הימים. כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קנה

שיל"ת ב' אויפאלא עש"ק אחרי תרנ"א לפ"ק:
שוכ"ט לכבוד ידידי הרב הגאון הגדול, מעוז ומגדול, תנא דליטרא קציעות, רבתי בדיעות, צדיק מפורסם, כגן הדסים כקש"ת מו"ה יהושיע אהרן צבי נ' ויהל אבדק"ק מארנרעטין:
אחדש"ת על דבר השאלה בשר נכרי א' שרוצה ליקח ע"י יהודי א' מאה ככר סובי' ועוד יותר אם מותר ליקח בשבילו בפסח מן הריחים [דאמפפמיהלע] ויהודי אומר שיודע בבירור שבני הריחים אין לותתי' החטי' כי אין יכולי' לטחון כלל חטי' לחותי' וכן אמרו הרבה אנשים נאמנים והאחריות הסובי' הוא על אחריות בעל הריחים המוכר עד האיבערנאהמע מן הבאהן ע"כ תוכן השאלה:
תשובה: הנה אין דין זה צריך בושש ולפענ"ד פשוט להתיר דהרי מבואר בסי' תנ"ג דבשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק אפי' לאפות בו מצות ולאכול בפסח והטו"ז מתיר אפי' במקום שנהגו ללתות החטי' דאימר לא לתת בדרך שנתחמץ ואפי' למג"א שם שהחמיר מאוד במקום שרגילי' ללתות החטי' מ"מ כ' הח"י דבשריי' או ברחיצה מועטת מותר לקיימם ולשהות אותם בפסח דמדינא דש"ס כל שאינו קרוב להתבקע שרי לתיתה בחטי' ע"ש. ואפי' למ"ש בתשו' צ"צ סי' ל"ב דאסור ליקח קמח מן השוק אפי' רובן אין לותתי' רק מיעוטא משום דבכל קבוע כמע"מ דמי ואפי' פירש אסור משום גזירה שמא יקח מן הקבוע כיון שלקח אחר שנולד הספק מ"מ זה דוקא היכא דאיכא ודאי מיעוט לותתי' אבל היכא דליכא ודאי מיעוט לותתי' ליש קבוע כמ"ש טויז או"ח סי' תר"ה סק"ד ועי' רמביא חולין דצ"ד ד"ה א לפי ודצ"ה ד"ה ובנמצא:
אבל אין חפצי לגלות טעמי ונימוקי פן יבואו למכור קמח מן הריחים הנ"ל בפסח לככרי' כאשר כבר התירו במקומות הרבה ואין דעתי נוחה משה כי יש חשש שיבוא ממה מכשולות רבים ולכן ר"ל להחמיר על השואל היהודי הנ"ל שיעשה רק בעשטעללונג שבעל הריחים ישלח הסובין רק אחר הפסח ולכה"פ לא יגיע למקומו עד אחר הפסח וישלח רק על אדרעסס של השר נכרי וגם לא יתן לו דמי' ואפי' עירבון לא יתן:
אמנם בנ"ד אם הי' חמץ גמור. להתירו משום שהישראל קונה לשר הנכרי ואין החמץ של ישראל רק של הנכרי המשלח יש לעיי' דהרי הריב"ש סי' ת"א הובא במל"מ רפ"ד מה' חמץ שאין הנכרי המשלח קונה דאין שליחות לנכרי ואין הישראל זוכה בשבילו ע"ש. והכה המל"מ שם תמה דלו יהי' שיש שליחות לנכרי וקונה החמץ מ"מ עובר ישראל אב"י דהו' סמצו של עכו"ם ביד ישראל ואחריותו אישראל דעובר. ולפענ"ד נראה דהרי

נחלקו ראשונים אם חיוב שומרי' הוא משעת משיכה או משעת אונסי' עיי' נמ"י ב"ט ל"ז ואנן קי"ל בחו"מ סי' רצ"א ס"ה ורסי' ש"ג דהחיוב משעת משיכה וא"כ מיד שקיבל הישראל המעות מן הגוי נתחייב באחריות המעות עד שיחזיר לו המעות או שוויין וא"כ אין האחריות מצד החמץ רק מחמת המעות ולכן אינו עובר ודוקא אם מפקיד אצלו חנק שנתחייב באחריות מחמת החמץ עובר עליו אבל כאן אין חיוב אחריות מחמת החמץ רק מחמת מעותיו אינו עיבר כלל:

ועונ"ל דהרי דעת ר"ת שבתוס' פסחים ו' ד"ה ייחד דמשו"ה בייחד לו בית אינו עובר עליו משום דהוי כאלו קיבל עליו אחריות חמצו של גוי בביתו של גוי אלא דאנן לא קי"ל כוותי' בזה וכמ"ש מג"א סי' ת"מ אבל בביתו של עכו"ם לכ"ע שרי כמ"ש מג"א שם ולכאורה יש להבין למ"ש האשר"י בפסחים ה' דמשו"ה ישראל שמפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל נכרי וקבל הנפקד אחריות דעובר המפקיד דלא כשיטת הגאונים אף דכתי' בבתיכם מ"מ כיון שהשאילו הנפקד ביתו לשמירת ממונו קרינא בי' ביתו דמפקיד ע"ש וא"כ בייחד לו בית אמאי לא קרינא בי' ביתו דנכרי ומ"ש ממקבל אחריות בביתו של נכרי דמותר לכ"ע. ואין לומר דנהי דהוי ביתו של השואל מ"מ הוא נמי ביתו של משאיל כמו דפסקי' בסי' שי"ג ס"ג דבחצר המושכר קונה למשכיר ועי' בסי' ר"ס סעי' ד' דקונה מציאה לשניהם. דז"א רק לדבר אחר דלאו להכי אגרי' והשאילו אבל לגבי דבר שהשכיר לו או השאילו הוי רק של השוכר והשואל דמה"ט אם לקח המשכיר או המשאיל חפץ זה מהשוכר או השואל לא קנה מדין חצר כמ"ש מחנה אפרים דיני חצר סי' ג' מדברי כ"מ פ"ג ממכירה ונתה"מ בפתיחה לסי' ר'. לכן נ"ל דהכא ה"ט כיון דהמשאיל קיבל עליו אחריות החמץ שלזה השאיל חצירו לשואל א"כ עיקר תשמיש החצר אינו לטובת השואל לשמור ממונו דאלו מיגניב או מתביד יצטרך המשאיל לשלם וא"כ עיקר תשמישו לטובת המשאיל ליפטר עצמו מתשלומי' לכן שפיר נקרא חצר המשאיל לשואל ולכן עובר כמקבל אחריות חמצו של גוי בביתו של גוי. ולפ"ז בנידון הריב"ש כשהגוי נתן מעות לישראל לקנות בו חמץ וכבר הי' אחריות המעות של ישראל א"כ לא השאיל ביתו רק לטובת הנכרי שחפץ בהחמץ א"כ עיקר תשמיש הבית לטובת הנכרי שפיר מקרי ביתו של נכרי והוי כמקבל אחריות חמצו של נכרי בביתו של נכרי דאינו עובר:

ובמ"ש א"ש מה שמדייק הריב"ש ולקנות חמץ לצורך נכרי במעותיו של גוי דמה נ"מ במה שהוא מעות של גוי הא יכול השליח להחליף וליקח במעות אחר דמה"ט כ' תוס' רי"ד קידושין מ"א דבקידושי כסף הוי רק מילי ואין שליח עושה שליח ע"ש. ולפמ"ש

ניחא דצריך מעותיו של עכו"ם דוקא כדי שיהי' אחריות המעות על ישראל ולא תקשי קושי' מל"מ כנ"ל ועיי' ברמב"ם פ"ז ממכירה הי"ב שני דיעות בזה. וז"ל הורו מקצת המורים שאם קנה לעצמו במעות חבירו אחר שזקפן עליו מלוה הרי קנה לעצמו ומקבלי' ממנו כשאמר זקפתי אותן המעות על עצמי במלוה. ואני אומר שאין דין זה אמת אלא המקח של המשלח וכו' ומשמע דעת הרמב"ם אינו כתוס' רי"ד ודעת המורי' כתוס' רי"ד. אבל דעת הריב"ש לכאורה אינו כדעת הרמב"ם דאי כדעת הרמב"ם מ"ט לא קנה נכרי נהי דאין שליחות לנכרי מ"מ לא גרע מאלו קנה השליח לעצמו דהמקח של משלח דקנו לו מעותיו ה"נ קני לי' מעותיו לנכרי ויש לעיין בזה ואולי ס"ל לריב"ש דבנכרי משיכה קונה לא מעות אלא דא"כ ודאי תקשי אמאי נקט במעותיו של נכרי אלא ודאי כמ"ש:

וגם מה שתמה מל"מ על מ"ש הריב"ש דאפי' נאמר שישראל אין דעתו לקנות לעצמו מ"מ גם גו' המשלח לא קנה והרי הוא עדיין ברשות גוי המוכר והו"ל כחמצו של גוי ברשות ישראל וקיבל עליו הישראל אחריות וכו' דעובר והק' מל"מ הא גוי הראשון כיון שלקח דמי' כבר נסתלק לגמרי והוי הפקר דישראל לא ניחא לי דליקני כדי שלא יעבור בב"י וגם העכו"ם השני לא זכה מטעם דאין שליחות א"כ אין אחריות החמץ על ישראל רק אחריות המעות שצריך להחזיר לגוי המשלח מעותיו ואף שיכול לפטור עצמו עם החמץ מ"מ אטו אם יכול לזכות בחמץ הפקר לפרוע חובותיו יעבור בב"י והביא ראי' מב"ב נ"ד דאמרי' נכסי נכרי הרי הן כמדבר וכו' מ"ט דנכרי מכי מטי זוזי לידי אסתלק לי' וכו' ואינני מבין דהא שם בב"ב פי' רשב"ם ותוס' דמשו"ה נכרי אסתלק משום דכל קנינו של נכרי בכסף או משום דמצינו בנכרי קנין כסף בשדי עפרון והוי מכירה גמורה מדינא אלא דישראל אין דעתו לקנות אלא בשטר כמו שהוא רגיל לקנות עם ישראל ולכן הוי הפקר [ובאמת צ"ע אמאי לא מהני כונת המקנה אף שאין כאן כונת הקונה כמ"ש נמ"י ב"ב מ"א ורשב"א גיטין כ' ולפמ"ש במק"א [ע"ל סי' קנ"א] דכונת מקנה מהני מטעם שליחות א"ש דבגוי אין שליחות ואולי הוי כאן כהיפוך כונה וצ"ע. שוב מצאתי כעין זה בקצו"ח סי' ער"ה וסי' רל"ה] אבל כאן כיון דלוקח גוי מדינא לא קנה משום דאין שליחות לגוי וגם הישראל אינו רוצה לקנות וגם אין דעת המוכר גו' להקנות לו שפיר י"ל דהוא עדיין ברשות גוי הראשון המוכר וכמ"ש הריב"ש:

והנה לפ"ז נ"ל בחמץ גמור נמי דמותר לעשות באופן הנ"ל כיון דאינו נותן דמי' ולא משיכה ושום קנין אחר א"כ אין החמץ של ישראל עד שמקבלו מן הבאהן רק של הנכרי המוכר ואינו עובר בב"י. ואי משום אחריות הרי האחריות על המוכר ואפי' התנו שיהי' האחריות על ישראל הלוקח כדרך כמה סוחרים מ"מ הרי אחריות גניבה ואבידה הוא על

שררי הבאהן וגם הוא ברשותם בפסח ולא גרע ממ"ש המג"א סי' ת"מ דעכו"ם שהפקיד אצל ישראל וקיבל עליו אחריות והישראל הפקיד אצל גו' אחר וקיבל הגוי אחריות דשרי ע"ש:

אבל בנותן הלוקח ישראל דמי' למוכר גוי אני מסתפק דודאי אם לוקח חמץ זה דוקא לשי' הפוסקים דקנין כסף קונה בגוי ודאי הוא של ישראל ועובר בב"י אבל בנ"ד אינו קונה חמץ זה דוקא אלא שהמוכר ישלח לו ממין זה כגון יי"ש או סובין שהוא חמץ א"כ אין כאן קנין כמ"ש תוס' בב"מ דס"ד ע"ב בפוסק על הגדיש דהמוכר יכול ליתן לו חטי' אחרים ואלו שיש לו מסתברא דיכול לאוכלי' ולא מהני יש לו אלא לענין היתר פסיקא בלבד ע"ש אבל מ"מ איכא מי שפרע אם חוזר בו כמ"ש תוס' בב"מ דס"ד ע"ב ד"ה אעפ"י דאפי' בפוסק על שער שבשוק ואין לו איכא מי שפרע והכי פסקי' בסי' ר"ט ס"ו ועיי' נתהמ"פ שם דאפי' ביש לו כיון שיכול לתת אחרי' אינו קונה וליכא רק מי שפרע ולפ"ז למ"ש תוס' ב"ב קכ"ג ע"ב ד"ה הכא דבמכירי כהונה משו"ה בכור נוטל פי שנים כיון דאסור לחזור בו אעפ"י שיכול לחזור בו מ"מ כל כמה דלא הדר בי' הוי כמוחזק ע"ש ומזה הוליד קצו"ח סי' רע"ח אות ט"ו במי שנשבע ליתן מתנה לחבירו חפץ פלוני ומת המקבל קודם שהגיע מתנה לידו דהוי מוחזק ובכור נוטל פי שנים ע"ש [הגם דלפענ"ד נראה לחלק דדוקא אם בתורת קנין אסור לחזור בו מקרי מוחזק אבל כאן אינו בתורת קנין רק מצד השבועה אפשר דלא מקרי מוחזק] ולפ"ז ה"נ כיון דאיכא מ' שפרע ואסור לחזור בו מקרי מוחזק לענין בכור והרי שם דרשי' דאינו נוטל בראוי כבמוחזק מדכתי' בכל אשר ימצא לו אלמא דבכה"ג מקרי מצוי בידו ובחמץ נמי כתי' לא ימצא דמיני' דרשינן פסחים ה' דבקבלת אחריות עובר א"כ ה"נ היכי דקני' למי שפרע עובר עליו:

ולפ"ז יש לדון גם לשיטות הפוסקים דבנכרי משיכה קונה ולא מעות מ"מ הא דברים בהדי מעות קאי באבל וא"כ אסור לחזור ועובר בב"י. ומריש הוי ק"ל על מ"ש האשר"י בע"ז ס"ג דהאומר לפועל עשה עמי מלאכה ואתן לך חפץ זה בשכרך יכול ליתן לו דמי החפץ כיון שלא משך ע"ש שהוא סותר למ"ש נמ"י ב"מ דמ"ה ד"ה תני' ודכוותי' במטלטלי' שמי שמשך חפץ מחבירו והתנה ליתן לו כור חטי' חדשי' חייב ליתן כמו שפסק ע"ש וה"נ אמאי אין מחויב לתת לו החפץ כמו שפסק. והי' ניחא לי דיש חילוק אם מחייב עצמו בכור חטי' סתם שפיר יכול לחייב גופו במין חטי' דוקא ובכה"ג מיירי נמ"י כיון שאין החפץ ידוע דשייך בי' קנין והוא חייב באחריותן שייך בי' חיוב ושיעבוד הגוף לתת לו מין זה אבל הרא"ש מיירי במחייב עצמו בחפץ ידוע דשייך בו קנין ואם אינו קונה משום דלא משך גם חיוב אין כאן לתת לו החפץ דוקא כיון דאינו חייב באחריות

ל"ש כלל חיוב ושיעבוד הגוף וכן מבואר חילוק זה בר"ן וריטב"א בע"ז שם דפוסק עמו חטי' אלו או חפץ פשיטא להו דיכול לסלקו בזוזי ובפוסק עמו חטי' סתם מסתפקא להו אם יכול לסלקו במעות ע"ש והכי משמע שם בגמ' דדוקא לבתר דמוקי האי דבא עלי' ואח"כ נתן לה וכו' אתננה אסור בטלה זה הוא דפריך והא מיחסרא משיכה אבל בס"ד דהוי ס"ל דאפי' בטלה סתם אע"ג דלא מיחד בשעת ביאה נמי אסור לא ק"ל כלל והא מיחסרא משיכה כיון דהוא בטלה סתם יכול לחייב ולשעבד גופו למין זה כיון שחייב באחריות וכשנותן לה לבסוף שפיר הוי אתנן דלמפרע הוא גובה כיון דלא מצי לסלק לה בזוזי וזה דלא כקצו"ח סי' רמ"א סי"ב שהאריך עפ"י דברי נמ"י הנ"ל דאפי' פסק עמו אתרוג זה נמי מחויב לתת לו האתרוג דוקא ולפמ"ש ז"א דבחפץ ידוע אינו מחויב כלל לתת לו החפץ. ובזה נדחה נמי מה שהביא שם ראי' מדברי רמב"ן ורשב"א יבמות ק"ט דבחלון ע"מ שתתן לו מאתים זוז מחויבת ליתן לו מדין שכירות דהתם ל"ה חפץ ידוע:

ועונ"ל לחלק דנמ"י מיירי במחייב עצמו בחטי' בשביל חפץ שמשך דאז אם היו חטי' ידועי' קנה לגמרי כמבואר בסי' קצ"ט ס"ב ולהכי בחטי' סתם מהני עכ"פ דמחויב ליתן לו מעות דוקא אבל בהאי דאשר"י דשכר ביאה או פועל הוי רק מעות ומעות אינו קונות לכן אינו מחויב לתת לו החפץ כלל שוב מצאתי בקצו"ח סי' ר"ג ס"ה שכ' כן. אבל אכתי קשי' לי כיון דמעות בהדי דברים קאי במי שפרע אמאי כ' הרא"ש בפשיטות שיכול ליתן לו דמי החפץ ולא כתב דאסור לחזור בו מן החפץ וצריך לקבל מי שפרע. ואולי משום דקי"ל ישנו לשכירות מתחילה ועד סוף ואינו משתלמת אלא לבסוף א"כ הו"ל מלוה וס"ל דאינו קונה אפי' לענין מי שפרע ודלא כדעת הרמב"ם פ"ז ממכירה ה"ד ואם כנים דברי בלא"ה לק"מ קושי' קצו"ח הנ"ל דאין לו ענין כלל להאי דנמ"י דשם ל"ה מלוה ואין כאן סתירה. אלא דצ"ע איך הוכיח הרא"ש דין זה מסוגי' דשם דפריך והא מיחסרא משיכה אע"כ דס"ל דאי הוי קונה לענין מי שפרע הוי אתנן כשבא לידה בסוף וא"כ ה"נ לענין חמץ אם קנה לענין מי שפרע עובר עליו. אך לפ"ז לדעת הרמב"ם הנ"ל דגם מלוה קונה לענין מי שפרע יהי' מוכח משם דמשום קנין זה אתנן וה"נ בחמץ אינו עובר ואפשר בחמץ גרע טפי משום דכתיב לא ימצא:

אבל נתישבתי דבחמץ בלא"ה ל"ל שיעבור משום דקני לענין מי שפרע דהרי חמץ בלא"ה אינו ברשותו של אדם אלא דעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו והתינח אם קנאו קנין גמור שאילולי אי' חמץ הי' שלו אבל אם אינו קונה רק לענין מי שפרע דמדינא רשאי לחזור אלא שאסור לחזור בו והרי בחמץ ודאי מותר לחזור בו כדי שלא יעבור בב"י ודאי לא אוקמא רחמנא ברשותו:

ובלאה"נ נ"ל דקנין מי שפרע אפי' לענין בכור לא מקרי מוחזק דבתשו' מהרי"ל סי' ע"ד כתב דהא דמכירי כהונה מקרי מוחזק לענין בכור היינו משום דאי תפס לא מפקי' מיני' כמ"ש תוס' ב"מ דף ו' ד"ה והא הכא ע"ש ונראה דזה ג"כ סברת תוס' ב"ב כיון דאסור לחזור בו וא"כ מחויב לחזור לצי"ש ובמחויב לצי"ש אי תפס לא מפקי' מיני' ולכן נקרא מוחזק לענין בכור והתינח התם דאפי' חוזר בו פ"א אכתי יש עליו אי' חזרה ומחויב ליתנו למכירי כהונה וכן בנידון דקצו"ח דאפי' חוזר בו אכתי חיוב מוטל עליו לקיים שבועתו ולכן אי תפס לא מפקי' מיני' ומקרי מוחזק אבל אם קונה לענין מי שפרע מיד שחוזר בו ומקבל מי שפרע שוב אין עליו שום חיוב לקיים המקח דכבר לא עמד בדיבורו ואיסורו דעבד עבד ואפי' מקיים מקח אח"כ הוא קנין חדש וכמ"ש נמ"י ב"מ מ"ט דמשקיבל עליו מי שפרע תורת פקדון עליהם וכל היכא דא"ל תא שקול זוזך דלא בעינא לאיחיובי בהו פטור דפקדון כל היכי דאיתי' ברשותי' דמרא איתי' ע"ש ודאי אף דאסור לחזור מ"מ כיון דיכול לחזור מ"מ אי תפס בעכ"ח של בעלי' מפקי' מיני' שהרי חזרו בהם שפיר לא מקרי מוחזק לגבי בכור ואינו עובר לגבי חמץ:

ועונ"ל דבקונה מגוי ל"ש מי שפרע כלל אם חוזר בו ודוקא בישראל מישראל חברי' שייך מי שפרע והגם דמצד הסברא הוא כן נ"ל להביא ראי' לזה דבב"מ נ"ח אמרינן דברי' ואיכא בהדיהו מעות קאי באבל ופירש"י משום דברים שבאו על כך לכלל מעשה אבל מעות לא קנו מדאו' ועי' אריכות בשמ"ק שם חבל ראשונים דאפי' במקום שאינו קנין כלל מה"ת שייך מי שפרע כיון דהוי דברים שבאו לכלל מעשה [ואפשר דוקא במעות דאף דאינו קונה בישראל כלל מה"ת מ"מ הוא מעשה קנין בנכרי] ולפ"ז ה"ה אם מעות קונה מה"ת ולא משיכה מ"מ דברי' בהדי משיכה קאי במי שפרע כיון דהוי דברים שבאו לכלל מעשה והוא קנין גבי נכרי וכ"ש דהא במקום דליכא מעות כגון מציאה ומתנה ודאי משיכה קונה כמ"ש תוס' וראשונים בכמה דוכתי ולפ"ז תקשי בהא דע"ז ע"א דפריך ואס"ד משיכה בנכרי קונה מדמשכי' נכרי קני' יי"נ ל"ה עד דנגע וכו' הא א"נ משיכה בנכרי אינו קונה מ"מ הא הוי דברים שבאו לכלל מעשה וקונה למי שפרע וא"כ כל כמה דלא הדר בי' הרי הוא של נכרי והוי יי"נ ברשותו ושפיר שרי למישקל דמי מנכרי ועדיף מהא דאמרי' שם נ"ט למשקל דמי מהאי נכרי שרי אלא ודאי דלגבי גוי ל"ש קנין מי שפרע כלל וכן הא דפריך שם מהלוקח גרוטאות וכו' אס"ד משיכה בנכרי קונה אמאי יחזיר הא אפי' אינו קונה תקשי כיון שמשך הוי דברים שבאו לכלל מעשה וקני למי שפרע ואמאי יחזיר אע"כ כמ"ש:

ואכתי יש לעיין אולי מצד דינא דמלכותא קונה הישראל בכה"ג וא"כ עובר הישראל הלוקח בב"י ואף שהוכיח מג"א סי' תמ"ח דלא אזלי' בתר דיניהם דלא כמ"ב מ"מ אפשר דהיינו דוקא לקולא אבל לחומרא אזלי' בתר דיניהם מ"מ נ"ל לפמ"ש רשב"א גיטין דף יו"ד דהא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא היינו שאין המוכר יכול לחזור בו עוד שכבר הופקעה ממנו השדה בדינא דמלכותא וכשיחזיק בה הלה יזכה ולא בשטר עצמו זוכה בה וכמו שאתה אומר בשטרי מכר דבזוזי קנה ע"ש מבואר דדינא דמלכותא הוא רק להפקיר מן המוכר ולא:

להקנות ללוקחוא"כ בנ"ד אין הישראל קונה אותו בפסח עד שיעשה בו מעשה קנין אחה"פ וא"כ אפי' אזלי' בתר דיניהם אינו עובר:

ובהכי יש ליישב גוף קושי' מג"א על מ"ב מהא דבכורות י"ג דמוכח דדיניהם לא מהני לגבי בכור לפמ"ש טו"א ר"ה י"ב דדוקא יד נכרי באמצע פוטר מן הבכורה אבל הפקר אינו פוטר ע"ש ולפ"ז בשלמא בחמץ דאינו עובר בשל הפקר שפיר כתב מ"ב דמהני קנין בדיניהם כיון דהוא הפקר אינו שלו אבל שם בבכורות נהי דהוי הפקר מ"מ כיון שאין הגוי קונה אותו שפיר חייב בבכורה:

אמנם בגוף ראי' טו"א מבכורות ג' דר' מרי בר רחל הוי מקנה לאודנייהו לעכו"ם וכו' ואמאי לא הפקירם ע"ש נ"ל לפמ"ש תוס' יבמות פ"ט ע"ב ד"ה הפקר ב"ד אבל מן הטמא על הטהור ל"ל דאפקוה מרשותו בשעת הפרשה כיון דבתר הכי נמי שלו הוא ועליו לתקנו מבואר דאפי' הפקר ב"ד לא מהני אם רוצי' שאח"כ יהי' שלו דזה אינו הפקר דהפקר לזמן לא מהני אא"כ מפקיר שאם יזכה בו א' תוך הזמן יהי' שלו עולמי' ועי' מ"ש מקו"ח סי' תמ"ח סק"ט בפי' דברי טו"ז או"ח סי' רמ"ד סק"ב וה"נ ר' מרי רצה שיהי' שלו אח"כ כדי שיוכל לנהוג בו איסור גיזה ועבודה ויהיב להו לנהוג בו לכהני' וכה"ג לא מהני הפקר אבל במפקיר לגמרי שפיר י"ל דמהני. ובהכי א"ש נמי מה שתמה בתשובת עבוה"ג סי' כ"ה אמאי לא עשו תקנה גבי בכור להפקיר ולפמ"ש ניחא משום דכל עצמו אינו מוכר לגוי אלא כדי שלא יצטרך ליתנו לכהן ויהי' שלו ולא יצטרך להטריח בו או לבא לידי תקלה וזה לא מהני גבי הפקר אם מכוין שאח"כ יהי' שלו משא"כ מכירה לנכרי כדינו שפיר מהני דדברים שבלב אינן דברי' לגבי אחר ועי' חי' רמב"ן ב"ב דף קכ"ו: ובחת"ס יו"ד סי' שט"ז תמה שנעלם מהני גאונים תוספתא מפורשת פ"ב דבכורות בהמת מדבר והקדש וגר שמת ואין לו יורשי' פטורה מן הבכורה. ולפענ"ד נראה דהא בבכורות ג' ילפי' דשותפות נכרי פוטר מן הבכורה מדכתי' כל בכור עד דאיכא כולי' בכור ע"ש ובקידושי' ושי' ז' אמרינן ברגלה של זו עולה פשטה קדושה בכולה היכי דליכא

דעת אחרת אבל היכי דאיכא דעת אחרת א"א לומר פשטה קדושה בכולה ע"ש ולפ"ז י"ל דודאי במפקיר כל בהמה כגונא דתוספתא שפיר פוטר מן הבכורה משום דכתיב בישראל וזו אינה של ישראל אבל ר' מרי לא הקנה ולא רצה להקנות לעכו"ם רק אודנייהו וא"כ בשלמא בהקנאה לגוי שפיר פטור גם ישראל מבכורה משום דל"ה כולה בכור ואין לומר להיפוך דחלק ישראל הוי בכור ופשטה בכולה דהא איכא דעת אחרת מעכבת. אבל אם הפקיר רק אודנייהו שפיר חייב בבכורה דחלק ישראל חייב ופשטה בכולה והוי כולי' בכור כיון דליכא דעת אחרת מעכבת וא"ש:

ועונ"ל לפמ"ש נמ"י ב"מ י"ב גבי זרק ארנקי דדוקא גב' מציאה בעי' עומד בצד שדהו אבל הפקר מדעת מקרי דעת אחרת מקנה אותן כמתנה ע"ש ועי' קצו"ח ריש הל' הפקר ובשמ"ק שם ביאר אע"ג דלא קי"ל כר"י בנדרים מ"ג דהפקר המתנה עד דאתי לרשות זוכה אלא מיד פקע רשות מפקיר מ"מ מקרי דעת אחרת מקנה כיון דבשעה שיצא מתחת ידו הפקירו מדעתו לכל הקודם ע"ש ועי' בתוס' גיטין י"ג ד"ה והא שכתבו דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא בישראל דאיתא בירושה הואיל ולא פסק כחו מממונו אבל גר דליתא בירושה ופסק כחו מממונו אין מצוה לקיים דבריו ע"ש ואע"ג דכ' רשב"א בנדרים ל"ד אהא דמסקי' ככרי עליך דאע"ג דיהבי לי' במתנה אסור ואע"ג דככרי א"ל ואלו מת או שנתנה במתנה לאחר ה"ז מותר כדמוכח בהשותפי' דמ"ו היינו דוקא בדנפק מרשותו קודם שבא לרשות מודר ואפי' מת יירשנו משום דאינו יורש אלא לאח"מ דכבר נפק מרשות המדיר ולא משום המוריש באה לו נחלה אלא שהתורה זכתה לו ע"ש אלמא אע"ג שפקע כח המוריש קודם שזכה בו היורש מ"מ כיון דמכחו יורש לא פסק כחו מממונו ולפ"ז ה"נ יש לחלק דודאי בהמת מדבר או גר שמת דלא מקרי דעת אחרת מקנה ופסק כחו מממונו שפיר פטור מבכורה דאינו פטר רחם בישראל אבל הפקר מדעת דהוי דעת אחרת מקנה וכל הזוכה בו זוכה מכחו אף שכבר יצא מרשותו מ"מ מקרי לא פסק כחו מממונו והוי פטר רחם בישראל וחייב בבכורה וא"ש:

הארכתי קצת מענין לענין אף במה שאינו נוגע לנ"ד אבל מ"מ נ"ל להתיר מכל הלין טעמי ובאופן שכתבתי. אלא דאכתי יש לפקפק אולי יש אי' משום רוצה בקיומו של חמץ ועי' תוס' ע"ז ל"ב או משום משתכר באיה"נ אם ייתיקר השער באיה"נ בפסח ועי' באו"ח סי' ת"ן אך נ"ל דג"ז אינו דתוס' ע"ז ס"ב כתבו דבמוכר יי"נ או ע"ז בהקפה ולאחר שמשך הנכרי וקנה משלם הדמי' מותרי' ואינם חילופי איה"נ כמו בדבי ר' ינאי ותמה בחי' הרמב"ן הא אפי' שכר פועל אסור משום משתכר באיה"נ ועוד הא רוצה בקיומו אסור. ותי' הר"ן דפועל גזרו שכירות אטו מכר הנפרע לאלתר ואע"ג דכל שכירות אשראי הוא

לא משמע לי' לאינשי הכי ורוצה בקיומו נמי דאסור היינו משום דאנן מחמרינן ורואי' כאלו הישראל הוא מחליף אבל במכר גמור שהוא בהקפה ואין כאן דין חילופי איה"נ כיון דקנה עכו"ם מעיקרא ולא מיחד שיעבודא מינכרא מילתא ולא גזרינן ואינו אסור לא משום רוצה בקיומו ולא משום משתכר באיה"נ כיון דלא מיחד שיעבודא ע"ש וה"נ בנ"ד כיון דמכר גמור הוא ולא קנה עדיין ולא מיחד שיעבודא ויכול המוכר להחליפו באחר ואינו עובר משום ב"י לא גזרי' בי' משום רוצה בקיומו ומשום משתכר באיה"נ:

ובתשו' מהר"מ שיק או"ח סי' רכ"ה כ' בשם הגהות תשו' שערי דרי אפרים ס' ז' דאם אינו עושה מעשה בגופו ל"ש רוצה בקיומו. ובאמת לא נזכר שם מזה רק לענין דבר אחר שאם אינו נוגע בגוף החמץ ל"ש דילמא. אתי למיכל מיני' ולענין רוצה בקיומו חידש דאם רוצה בקיומו בשב וא"ת ואינו עושה מעשה בידים מותר וזה ל"ש בנידון דידי' ע"ש. וגם דברי שערי אפרים צ"ע לפענ"ד מהא דע"ז ס"ד דפריך גבי גר ונכרי שירשו וכו' והא רוצה בקיומו והרי שם הוא רוצה בקיומו בשב וא"ת ואולי כשעושה מעשה לבסוף כשחולקי' הו' רוצה בקיומו במעשה בידים וכמ"ש תוס' שם ד"ה ר"ע דמחשבתו משוי לי' מעשה כשעוקרה לבסוף ועביד מעשה. אלא דמדברי תוס' שם נראה דצריך המעשה רק שיהי' מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שכתבו דודאי אם אינו עוקר אינו עובר כיון שאינו עושה שום מעשה שיהא ניכר בו וכו' וא"כ גם בנידון דשע"א מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שמקבל המעות בשביל השכר שרוצה בקיומו של החמץ וצ"ע. ידידו הדוש"ת באה"ר:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קנו

עוד להגאון הנ"ל נר"ו

שיל"ת ב' אויפאלו ג' במדבר. ארבעים במספר תרנ"א לפ"ק:

ידיו גלילי זהב הגיעני בזמנו ושמחתי בשמחת תורתו אמנם יש לי להשיב קצת על דבריו הנעימים. מ"ש ליישב קושיתי על שערי אפרים שהתיר לישראל לקבל שכר נכרי כדי לעמוד על המשמר בחוהמ"פ בשעה שימכרו העכו"ם השכר וי"ש של הנכרי השוכר והיהודי יקבל המעות בעד החמץ וישמור שלא יגנבו הפועלים ולא יעשו נזק בשעת שפיכה והתיר דאף דישראל רוצה בקיומו מ"מ הוא בשב וא"ת ואינו עושה מעשה בידי' והקשיתי מתוס' ע"ז ס"ד ד"ה ר"ע דמשמע דבעי' רק מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שרוצה בקיומו לא שיקיים במעשה וה"נ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שמקבל המעות בשביל השכר שרוצה בקיומו של החמץ. ותי' פר"ט דבעי' דוקא שעושה מעשה בגוף החמץ

אבל קבלת שכר אינו עושה מעשה בגוף החמץ. ואני תמה במשכיר כלי לגוי בפסח כדי ש שיבשל בו חמץ באו"ח סי' ת"ן שכ' הטור שם דאסור משום דרוצה בקיומו ע"י ד"א ועיי' במג"א שם סקי"א והרי שם אינו עושה מעשה בגוף החמץ אלא שמקבל שכר:

ומה שהוכיח זה מדברי תוס' הנ"ל דאל"כ למה כתבו דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דעוקרה ולא כתבו בפשיטות דמשום שמקבל שכר מחשבתו ניכרת דבס"ד הוי ס"ל דבשכר מיירי. לפענ"ד אינו הוכחה דהרי כתבו תוס' שם בדיבור הקדום דבכלאי זרעי' מיירי ואין כאן איסור משום איה"נ רק משום מקיים כלאי' ולרש"י דוקא במקיים במעשה ולשיטה זו מיירי תוס' דבעי' מעשה ניכר שרוצה בקיומו ולהכי בעי' דוקא בגוף הכלאים אבל ברוצה בקיומו של איה"נ שפיר לא בעי' מעשה בגופו אלא כיון שעושה בהנאה דמט' לי' מאיה"נ דהיינו השכר שפיר אסור משום רוצה בקיומו שלא יהי' הנאה וכדמוכח באו"ח הנ"ל ועוד דגם בס"ד לא ס"ל דמיירי בשכר דוקא אלא בין בשכר בין בחנם ודלא כר"י ולהכי לא פסיקא לתוס' לומר דמחשבתו ניכרת מקבלת שכר וכתבו דניכר מעקירה ואפי' הו' ס"ל דוקא בשכר מיירי כיון דשכר בשביל העוקרה ועקירה קדמה לשכר דאינה משתלמת אלא לבסוף עדיפא להו למימר דמחשבתו ניכרת מתוך מעשה עקירה:

ומ"ש על קושיתי לפמ"ש תוס' ב"ב קכ"ג דמשו"ה בכור נוטל פי שנים במכירי כהונה אף דיכול לחזור מ"מ כיון דאסור לחזור מקרי מוחזק א"כ מאי פריך בע"ז ס"ג והא מיחסרא משיכה הא כיון דביאה הוי מעות קני' למי שפרע ואסור לחזור משו"ה הו' אתנן ותי' דדוקא גבי בכור דכתי' בכל אשר ימצא מקרי מצוי או לענין חמץ דדרשי' מלא ימצא שעובר אפי' בקבל אחריות. גם אני חשבתי בסברא זו ולכן הקשיתי כיון דנתן לה אח"כ באמת טלה זה שפיר הוי אתנן דלאו מתנה יהיב לה כיון דאסור לחזור והי' לה אחיזה בטלה זה בשעת ביאה דמה"ט ס"ל לבעה"מ ב"מ מ"ז דהיכי דקני' למ' שפרע אי איתניס למוכר איתניס ואף דהתם טעמא משום דמעות קונות מה"ת מ"מ גם בע"ז שם כתבו תוס' דפריך גם לר"י דס"ל מעות קונות ועי' תומים סי' כ"ח סק"ד:

ועמ"ש לתרץ קושי' זו משום דשכירות הוי מלוה ואינו קונה אפי' למי שפרע כמ"ש נמ"י ב"מ מ"ז תמה פר"מ דא"כ מה משני בזונה נכרית דמעות קונות ומה מהני זה הא מלוה, קושי' זו לא עלי הוא ובלא"ה קשי'. אבל לפענ"ד לפמ"ש ראשונים דבמציאה ומתנה דליכא מעות משיכה קונה עי' תוס' ע"ז ע"א ד"ה פרדשני ולפ"ז נראה נמי דהיכי דליכא משיכה מעות קונות ולפ"ז יש לחדש דהא דכתב הרא"ש דבפוסק עם הפועל חפץ בשכר אינו קונה החפץ היינו דוקא בישראל דשייך בי' משיכה אבל בנכרי דל"ש משיכה וכל שכירות מלוה היא שפיר קונה בשכירות אף שהוא מלוה דאל"כ במה יקנה חפץ

בשכירות ושאני ישראל דיכול לקנות במשיכה ומשני שפיר בזונה נכרית ומיושב בזה דקדוק לשון הגמ' דמשני בזונה נכרית דלא קני' במשיכה והוא פלא דהו"ל דקני' במעות ולפמ"ש ניחא דמה דקני' במעות לא סגי דהו"ל מלוה ולכן אמר דלא קני' במשיכה וכנ"ל:

ומה שתמה פר"מ למה דאמרי' ב"ק קי"ב דגזל עכו"ם אסור אבל הפקעת הלואתו מותר דדוקא בגזל דבאיסור אתי לידי' הוא דאסור אבל הפקעת הלואתו דבהיתירא אתי לידי' מותר וכן פסק רמ"א בחו"מ סי' שמ"ח א"כ איך שייך דעובר בב"י על חמצו של נכרי משום קבלת אחריות משום דאי מיגניב או מיתביד בעי לשלומי הא רשאי שלא לשלם ולהפקיע חובו ובשלמא קרא מיירי בקבל אחריות ממפקיד ישראל אבל ברייתא דפסחים ה' קתני יכול יקבל פקדונות מן הנכרי' וכל הפוסקי' שכתבו דין זה גם במקבל אחריות חמצו של נכרי קשי' ולרמב"ם דס"ל דבנכרי אלם נמי עובר ניחא כיון דצריך לשלם בדיניהם לא גרע מנכרי אלם. תיתי לי שזה כמה שנים עמדתי בזה וכיונתי לדעתו הגדולה. אמנם כעת נ"ל דאפי' לדעת הראב"ד פ"ד מחמץ דבנכרי אלם אינו עובר היינו דוקא אם מוציא ממנו שלא כדין וה"נ אם מוציא ממנו בדיניהם שלא כד"ת למה שהעלה מג"א סי' תמ"ח דלא אזלי' בתר דיניהם אבל כאן שבאמת חייב לשלם לגוי מד"ת והוא ממון של גוי אלא שהפקעת הלוואתו מותר דמי למ"ש מג"א סי' תרל"ז בשם ס' יראים דאף דגזל נכרי מותר מ"מ לא מקרי לכם וממונו של נכרי הוא ואם הנכרי נוטל ממנו בחזקה אינו עובר משום גזל ושלו הוא ועי' באבני מילואי' אה"ע סי' כ"ח ס"ק ל"ג שכ' לשי' דקנין דרבנן לא מהני לד"ת ולא חשיב שלו מ"מ מותר לאכלו ואין בו משום גזל וה"נ נהי דהפקעת הלוואתו מותר מ"מ אינו של ישראל אלא של גו' ואם מוציא ממנו באלמות או בדיניהם שלו הוא וכדין הוא מוציא לכן כיון שקבל ישראל אחריות ואלו מיתביד ומיגניב יכול למוציא ממנו בדיניהם וכדין הוא מוציא כנ"ל שפיר עובר ישראל בב"י:

ומה שחתר למצוא טעם לשי' הסוברים בחמצו של גוי ביד ישראל דאינו עובר אא"כ קיבל הישראל גם אחריות אונסי'. לפענ"ד אפשר לומר דס"ל דהא דעובר בקבלת אחריות היינו משום דהוא רוצה בקיומו של החמץ ואפי' אי רוצה בקיומו אינו אסור אלא מדרבנן היינו בשאר איה"נ שאין מצוה בביעורו מה"ת ומותר להשהותם מה"ת רק אסור מדרבנן דלא ליתי בהו לידי תקלה אבל בחמץ שמחויב לבער מה"ת ועובר בב"י אם משהה אותם שפיר י"ל דרוצה בקיומו אסור מה"ת ואפי' אי בכלאי' נמי רוצה בקיומו רק מדרבנן היינו משום דמקיים כלאי' נמי אינו אסור אלא במעשה לשי' רש"י ותוס' בע"ז דס"ד שעושה מעשה לקיים ולהכי אם הוא רק רוצה בקיומו ואינו עושה מעשה לקיימו אינו רק מדרבנן אבל בחמץ שעובר בב"י בשב וא"ת רק שרוצה בקיום שלו א"כ גם קבלת

אחריות עובר דה"נ רוצה בקיום החמץ והא דשל אחרי' אתה רואה היינו משום דשם לא איכפת לי' בקיומו ואפי' אם גם הא דמשכיר תנורו לאפות בו חמץ בפסח הוא רק מדרבנן היינו משום דהוא רק רוצה בקיומו ע"י ד"א ועי' ע"ז ל"ג וחי' חת"ס שם ואפי' אם שכרו לעשות בחמץ נמי אינו אלא מדרבנן אף שרוצה בקיומו היינו נמי משום דשכר מעלמא קאתי לי' והוי רוצה בקיומו ע"י ד"א אבל בקבלת אחריות שנהנה מגוף קיום החמץ ורוצה בקיומו שפיר אסור מה"ת מקרא דלא ימצא. ולפ"ז התינח אם קיבל גם אחריות אונסי' שפיר רוצה בקיומו דוקא ועובר בב"י אבל בלא קיבל אחריות אונסי' אף דקיבל עליו אחריות גניבה ואבידה מ"מ אינו רוצה בקיום החמץ שהרי מרוצה שיגנב או יאבד באונס או ישרף וילך לאיבוד באונס דפטור מתשלומי' ולהכי אינו עובר:

ובזה יש ליישב דעת הגאוני' שהביא בפסחי' ו' דישראל שהפקיר חמצו אצל גוי או אצל ישראל חבירו וקיבל הנפקד עליו אחריות הנפקד חייב ולא המפקיד אעפ"י שהוא שלו כיון שאינו ברשותו והביאו ראי' ממכילת' בביעורו דתני התם בבתיכם למה נאמר לפי שנ' בכל גבולך שומע אני כפשוטו ת"ל בבתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של נכרי ברשות ישראל שהוא בביתו וא"י לבערו יצא חמצו של ישראל בבית הנכרי שהוא שלו ואינו ברשותו ופר"ח סי' ת"מ סק"ד תמה דממנ"פ אם קבלת אחריות של הנפקד סגי לפטור המפקיד מב"י אעפ"י שהוא בבית המפקיד הסברא תמוה דאם בקבלת אחריות עובר הנפקד משום דאלו מיגנב או מיתביד ברשותי' קאי אעפ"י שהוא בבית המפקיד כ"ש שהמפקיד שהממון שלו ואי לא מיגנב ומיתביד ברשותי' קאי. ואי ס"ל דתרתי בעי לפטור המפקיד שיהי' בבית הנפקד וגם יקבל הנפקד אחריות אכתי תקשי אמאי אי בית הנפקד גורם לפטרו ל"ל קבלת אחריות דנפקד ואי אחריות גורם ל"ל שהוא בבית הנפקד וכן הק' שאג"א סי' פ"ג. ועוד תמה שג"א שם דא"כ דמכילתא מיירי בקיבל הנפקד אחריות א"כ תקשי רישא דמכילתא יצא חמצו של גוי ברשות ישראל וכו' דהא כשקיבל ישראל אחריות על חמצו של גוי והיא בביתו של ישראל חייב ישראל לבערו ע"ש. ולפמ"ש ניחא דהגאונים מיירי שקיבל עליו הנפקד גם אחריות אונסין ולכן הנפקד חייב בביעורו שהוא רוצה בקיומו והמפקיד אינו עובר אף שהממון שלו מ"מ אינו רוצה בקיומו שאפי' יאנס הנפקד צריך לשלם לו ולא איכפת לו במה דאלו לא מיגנב ומיתביד הוא שלו והכל תלוי בקבלת אחריות ומיושב קושי' פר"ח. אבל המכילתא בקיבל עליו הנפקד אחריות גניבה ואבידה ולא אחריות אונסין ולהכי בחמצו של עכו"ם ברשות ישראל אינו עובר משום דאינו רוצה בקיומו ומרוצה שילך לאיבוד באונס וחמצו של ישראל ברשות עכו"ם נמי אינו עובר דג"כ אין הישראל רוצה בקיומו שהרי מרוצה

שיגנב או יאבד בלי אונס ויצטרך הגוי לשלם לו והביא ראי' ממכילתא רק דאין המפקיד עובר משום דאינו רוצה בקיומו וכ"ש הוא כיון דהם מיירי שקיבל הנפקד גם אחריות אונסי' ובמכילתא לא קיבל רק אחריות גניבה ואבידה אבל הא דנפקד עובר פשיטא להו כיון דקיבל גם אחריות אונסי' ודאי רוצה בקיומו וא"ש:

ובזה יש להסביר דעת ר"י שבתוס' פסחים כ"ט ע"ב דהמשהה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר באותו שהיי' וכו' וטעמא משום דלא יראה נל"ע ולכך אינו עובר כשמבערו לבסוף ע"ש ושג"א סי' פ"א התפלא אטו בכל לאו הנל"ע מותר לכתחילה לעבור הלאו אם דעתו לקיים העשה. ולפי הנ"ל י"ל דבאמת יש להבין הא בל יראה עובר בכל רגע ורגע כמ"ש מג"א סי' תמ"ד סקי"א דבעשה דתשביתו דבכל שעתא עובר ע"ש וא"כ ה"נ ב"י דמ"ש וא"כ איך מיתקן לאוי' בעשה הא אמרינן בתמורה ד' דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי' ואפי' למ"ש תוס' חולין פ"א ד"ה הנך דדוקא שני לאוי' סמוכי' לא עקר להו עשה אבל הכא דאינן סמוכי' עקר חד עשה אפי' שני לאוי' מ"מ אפשר דלאו כזה שעובר אותו בכל רגע אינו עוקר כיון שעובר אותו כמה פעמים והנכון כתי' הב' שם בתוס' דוקא היכא דאינו עושה מעשה לתקן כמו בתמורה לא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי אבל היכא דעושה מעשה לתקן הלאו כמו בגזל אף דאיכא תרי לאוי' לרבא ב"מ קי"א מ"מ כיון דמשיב הגזילה מתקן הלאו שחיסר ממון חבירו ומרבה ממונו ועקר הלאו. וה"נ כיון דאי' ב"י הוא רק משום שרוצה בקיומו של חמץ ולהכי כמבערו לבסוף עוקר ומתקן כל הלאוי' כיון שמבערו ולא נתקיימה מחשבתו שרצה בקיומה ושפיר הוי נל"ע וממילא כשמשהה ע"מ לבערו שאינו רוצה בקיומו כלל אינו עובר כלל ומותר לכתחילה אבל בשאר להנל"ע שפיר אינו רשאי לעבור הלאו ע"מ לקיים העשה אלא דכאן מוכח מדהוי נל"ע שהאי משום רוצה בקיומו ואם דעתו לבערו ואינו רוצה בקיומו אין כאן לאו ואי' כלל. ובזה יבא שלום ינוח על ראשו. ולא יגהה שביב אישו. יאריך ימים. בטוב ובנעימי'. עד עמוד הכהן לאורי' ותומים. כנפשו הטהורה. ונפש ידידו. מוקירו ומכבדו. ודוש"ת באהבה עזה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קנז

בעהי"ת: שלום וברכה, למאיר עיני חכמים בהלכה, משנתו שמורה סדורה וערוכה, הגאון האדיר בתורה, אר' שבחבורה, צפירת תפארה, מאיר אל מול פני המנורה, כבוד אדמו"ר מו"ה מאיר פערלם נ' אב"ד בעיר קראל יע"א:

תמול אורו עיני בדבריו היקרים. מאירים כספירים. ונתמלא הבית אורה. בשמחת תורה. מפז ומפנינים יקרה. אך כלי עט אינם עשוים לנחת כי חתם ידו שנינו ולא כתב ידו וכי ידיו אסורי' בכבלי יסורים. ישלח ד' דברו וירפאהו ויחדש כנשר נעוריו. ועתה אציע מה שיש לי לפלפל בדבריו. ואינני ח"ו כתלמוד חולק על רבו רק כוונתי לירד לעומק דבריו. למען ישמחנו עוד בדבש ונופת צוף אמריו. ואשתה בצמא את דבריו:

עמ"ש ליישב קושי' מל"מ פ"ד מחמץ שהק' על הריב"ש בישראל שקונה חמץ לעכו"ם במעות הגוי לו יהא דיש שליחות עובר על ב"י משום אחריות וכתבתי דאם חיוב שומרי' משעת משיכה אז חיוב אחריות אינו מצד החמץ רק מחמת המעות וע"ז חילק הד"ג ני' בחילוקא דרבנן דמיד שנתן המעות לגוי המוכר אי יש שליחות וקנה הגוי המשלח כבר עשה ישראל שליחתו ובטל אחריות המעות ונתחייב באחריות החמץ ואם נתיקר החמץ צריך לשלם כפי יוקר החמץ ממילא עובר משום אחריות החמץ ואפי' את"ל דשומר מיחייב משעת משיכה גם לענין יוקרא וזולא מ"מ נראה דעיקר הטעם דקי"ל בגזל חביתא דחמרא ואיתבר ממילא דמשלם כשעת הגזילה ב"מ מ"ג אף שהוא עדיין גזול בידו בשעת היוקר היינו משום דא"א לקנות ד"א ב"פ כיון דכבר קנה מה שאפשר לקנות בו ולא שייר בקנינו כלום לכן א"א לחייבו יותר ממה שנתחייב בשעת הגזילה כיון דהגזילה לא נשתנית וכן הוא בשומרי' למאן דס"ל דחייב משעת משיכה אבל בנותן מעות בעסקא דלהוצאה ניתנה גם פלגא דפקדון ותמיד נעשה שומר על מה שקנה ותמיד קונה קנין חדש מה שלא קנה פשיטא דלא אזלי' בתר משיכה דמעות מה שמשך תחילה מן הנותן רק בתר משיכת החפץ שקונה אח"כ ואם נאבד חייב לשלם כפי מה ששוה החפץ ולא כפי המעות וה"נ כן הוא מה שקנה השליח במעות המשלח את החמץ שנתחייב כפי מה ששוה החמץ ולא כפי המעות:

הגם שדבר גדול דיבר הנביא הד"ג ני' מ"מ יש לפעוט כמוני לדון קצת דגם בעיסקא אין החיוב מחמת שקנה בכל פעם במשיכת הסחורה קנין חדש אלא מחמת משיכה ראשונה במעות דמיד קיבל עליו להרויח במעות וא"י לומר אתעסק בפלגא מלוה ואניח פלגא דפקדון בב"ד כמבואר ביו"ד סי' קע"ז ס"ל וא"כ לא מיבעי' לדעת רמ"א סי' רצ"ב ס"ז דמבטל כיסו של חבירו חייב לשלם לו ודאי אפי' לא קנה סחורה כלל אם הי' בידו ליקח ולהרויח חייב לשלם לו הריוח אלא אפי' לדעת יש"ש שהביא ש"ך שם סקט"ו דמבטל כיסו של חבירו דפטור משום דל"ה אלא גרמא ועי' סמ"ע סוס"י שפ"ו מ"מ היינו בלא קיבל עליו אבל כאן שקיבל עליו ודאי מחייב לשלם לו הפסידו וא"כ אין הטעם משום שקנה תמיד קנין חדש שהרי לא קנה כלל אלא החיוב משעה ראשונה שירויח

לו בממונו ולהכי גם בקנה ונאבד חייב גם במה שנתיקר משעה ראשונה אבל כאן וכי מחויב הוא לקנות לנכרי כדי שיתיקר א"כ י"ל גם בקנה ונתיקר אפי' יש שליחות אינו חייב באחריות רק כשיעור המעות שנתחייב משעה ראשונה אבל מי יכול לדון עם שהתקיף בגמ' וסברא ובטלה דעתי נגד דעתו הרמה:

אמנם מ"מ נ"ל להצדיק דברי דיש להבין אמ"ש הרמב"ם פ"א מחו"מ ה"ג דקונה חמץ בפסח לוקה ואמאי נימא אי עביד לא מהני ועי' מקנה קידושין נ"ו ואי משום דעבר אמימרא דרחמנא ז"א דכאן אפי' למ"ד עביד מהני קשי' דודאי אלו אמרה תורה לא תקנה חמץ בפסח והוא קנה אף דלא מהני עבר אמימרא דרחמנא ולמ"ד מהני קנה באמת משום דא"א לתקן העבירה דאפי' נימא דלא מהני מ"מ עבר אמימרא דרחמנא ועשה העבירה אבל התורה לא אמרה שלא יקנה חמץ בפסח אלא לא יראה לך שלך אי אתה רואה וא"כ אם קונה החמץ והרי הוא שלו עובר בב"י אבל אי נימא דלא מהני ואינו שלו אינו עובר כלל ואין כאן עבירה ולא עבר אמימרא דרחמנא כלל וא"כ אפשר לתקן העבירה ובזה כ"ע מודים דאעל"מ ואין כאן איסור כלל וסברא זו כתבו רמב"ן ורשב"א ביבמות ק"ג גבי חלצה בסנדל של ע"ז וטו"א ר"ה כ"ח. ונ"ל דשאני גבי חמץ לענין ב"י כיון דבלא"ה אינו ברשותו של אדם ואפ"ה לענין ב"י אוקמא רחמנא ברשותי' ה"נ אף דאעל"מ מ"מ לענין ב"י מהני ואוקמי' רחמנא ברשותי' ודמי להא דאמרי' ב"ק ס"ט גבי קודש דכתי' גבי כרם רבעי אע"ג דלאו ממון דידי' הוא לענין אחולי אוקמי' רחמנא ברשותי' דהא כי איתי' ברשותי' נמי לאו דידי' הוא והא מצי מיחל משו"ה מצי מיחל גם כשהוא ביד גזלן ולאו ברשותי' ע"ש והתינח בקונה לעצמו אבל בקונה לגוי אפי' יש שליחות מ"מ כיון דאם הגוי קונה חייב באחריות החמץ ועובר בב"י אמרי' דאעל"מ ולא קנה הגוי וממילא דאין כאן אחריות חמץ והא דצריך לשלם לגוי אם נאבד החמץ היינו משום אחריות המעות משעת משיכת המעות כמ"ש אבל לא אחריות חמץ וא"כ ניתקן העבירה ושפיר אינו עובר ולהכי הוצרך הריב"ש לומר שעובר וחייב מלקות משום ב"י משום דישראל קונה החמץ לפי שאין שליחות דבזה א"ש כנ"ל או אפי' אינו קונה משום שמחויב באחריות לנכרי המוכר החמץ דבזה שפיר האחריות משום החמץ:

ועונ"ל דיש להבין אהא דקאמר בפסחים ה' יכול יקבל פקדונות מן הנכרי ת"ל לא ימצא הא אמרי' בב"ק קי"ג ע"ב אף דגזל עכו"ם אסור מה"ת אבל הפקעת הלואתו מותר דדוקא גזל דבאיסורי' אתי לידי' אסור מה"ת אבל הפקעת הלואתו דבהיתירא אתי לידי' מותר דהוי כאבידת עכו"ם ועי' ברמב"ם פי"א מגזילה ורמ"א חו"מ סי' שמ"ח וא"כ איך משכחת שיעבור בב"י משום חיוב אחריות לגוי הא מותר להפקיע חובו ואינו חייב כלל לשלם

לו מד"ת ואי משום שחייב לשלם לו בדיניהם הלא לא אזלי' בתר דיניהם כמ"ש מג"א סי' תמ"ח ועי' בח"י סי' ת"מ ובשלמא לדעת הרמב"ם דאם הגוי אלם וכופהו לשלם נמי עובר ניחא כיון דגוי יכול לגבות בדיניהם לא גרע מאלם אבל לדעת הראב"ד פ"ד מחמץ ה"ד דמשום אלמות אינו עובר קשי' ועי' בתוס' חולין ל"ט ע"ב ד"ה רישך והר ורשב"א ס"ל נמי דקנין אלמות הוא רק מדרבנן ואכתי קשי' איך מוקי קרא ע"ז. אך הא בורכא דנהי דמותר להפקיע חובו וגם משום קנין אלמות אינו עובר מ"מ אם הגוי גובה חובו באלמות הלא בדין גובה אותו והוא שלו מד"ת וכמ"ש מג"א סי' תרל"ז דאף דגזל עכו"ם מותר מ"מ לא מקרי לכם ופשיטא שרשאי הגוי ליטלו ממנו בחזקה והוא של הגוי וה"נ כן הוא אף דהפקעת הלואתו מותר מ"מ אם הגוי גובה בחזקה ואלמות שלו הוא גובה ושפיר עובר הישראל בב"י משום אחריות. ולפ"ז בהאי דריב"ש דישראל קנה חמץ לגוי במעותיו של גוי עכ"ח מיירי שאין הגוי יכול להוציא ממנו החמץ באלמות ודיניהם שיכול ישראל לומר לעצמי קניתי דאל"כ מה הועיל הריב"ש במ"ש שאין שליחות לגוי מ"מ קנה אותו מצד אלמות לדעת הרמב"ם דמהני אפי' לקולא כמ"ש מג"ש בפסחים כ"ט אלא ע"כ דישראל מצי לאשתמוטי מזה כנ"ל וא"כ אי יש שליחות נהי דקנה הגוי מד"ת מ"מ אם נתיקר החמץ אין כאן חיוב אחריות מצד יוקר החמץ כיון דהפקעת הלואתו מותר כנ"ל וא"י לכופו ע"ז באלמות ודיניהם רק מצד המעות שיכול לכופו בדיניהם וא"כ כשנאבד אינו משלם בשביל אחריות החמץ רק בשביל אחריות המעות שנתחייב משעת משיכת המעות עד שיחזיר לו המעות או החמץ וא"ש:

ומלבד כ"ז אינני מבין בין בנ"ד בין בעיסקא נהי דקונה תמיד קנין חדש ואזלי' בתר משיכת החפץ אבל מ"מ מה שנתיקר אחר המשיכה א"צ לשלם דא"א לקנות ד"א ב"פ כמ"ש הד"ג והרי בשעת משיכה קנהו בעד המעות וא"כ לא הי' שוה יותר מן המעות ושוב אין עליו אחריות יותר ממה שהי' עליו במשיכת המעות ושפיר כתבתי דליכא אחריות מצד החמץ רק מחמת המעות:

ועוד בה שלשי' ואקדים מה שאיניני מבין מ"ש הד"ג ני' על קושיתי לשי' הרא"ש דמי שהחמץ שלו קנה גם המקום א"כ אמאי נחלקו ראשונים על ר"ת בייחד לו בית בפסחים ה' הלא כיון דהחמץ של הנכרי ממילא גם הבית שלו וע"ז כתב הד"ג אדרבה קשה להיפוך איך משכחת קבלת אחריות חמצו של נכרי בבית הנכרי הא בקבלת אחריות משו"ה עובר בב"י הואיל ואלו מיגניב ומיתביד ברשותי' קאי והחמץ שלו וא"כ גם הבית שלו מה"ט וא"כ אמאי אינו עובר בב"י גם בבית הנכרי ולא זכיתי להבין דבריו הלא הרא"ש כתב דאעפ"י שקיבל עליו אחריות מ"מ עיקר הממון של הבעלים הוא וכיון שהשאילו

הנפקד ביתו לשמירת ממונו קרינא בי' ביתו הרי כ' בהדי' דהבית הוא לאותו שעיקר הממון שלו ולא למי שקיבל עליו אחריות וא"כ בקבלת אחריות בביתו של נכרי שפיר הוי ביתו של נכרי כיון שעיקר הממון של הנכרי ואם ק"ל על סברת הרא"ש גופא שהבית ראוי' להיות למי שקיבל האחריות ולא למי שהממון שלו נלפענ"ד דהא דקונה הבית ע"י שהממון שלו היינו דקונה הקרקע בחזקה במה שמשתמש בה כמבואר בחו"מ סי' קצ"ב וכמ"ש הרמב"ם פ"ד ממכירה דאכילות פירות הו' חזקה לקנות הקרקע שהביא הד"ג וה"ה לכל תשמיש אבל זה קונה רק למי שהממון שלו לטובתו דהיינו הבעלי' המפקיד ולא למי שנתחייב באחריות שהקנין בפקדון הוא לחובתו ועי' תוס' ע"ז ע"א ד"ה ואי ותשמישו שם הוא לחובתו ולכן אינו קונה הבית וע"כ הקשיתי להיפוך:

וגם מ"ש לחלק דבמקבל אחריות חמצו של גוי בביתו של גוי משו"ה אין מי שקיבל אחריות קונה המקום לפי שלא הקנה לו התורה החמץ רק רגע אחת קודם הגניבה וא"כ במה יקנה הא לא נהנה מהמקום כיון דהחמץ נאבד מיד אבל בייחד לו בית אין לומר כיון דחמץ של נכרי קנה מקומו דהרי החמץ של ישראל משום אחריות וגם המקום אינו של נכרי כיון דבית ישראל הוא. ג"כ אינני מבין דכמו דבביתו של נכרי אמרי' שבעל אחריות לא קנה המקום לפי שלא קנה החמץ רק רגע קודם הגניבה ה"נ בייחד לו מקום הי' המקום של נכרי עד רגע קודם הגניבה שעד אותה שעה הי' החמץ של הגוי ולא של ישראל ואין לומר כיון שרגע קודם הגניבה הי' של ישראל ובזו הרגע הי' גם המקום שלו כיון שהוא ביתו וא"צ לקנות ע"י תשמישו והנאתו לכן עובר ז"א דכמו שכתב שבזו הרגע אין תשמישו קונה לו לפי שנגנב מ"ד ה"נ אינו עובר בב"י לפי שנגנב מיד. ועוד אם אין לו בו שום קנין עד רגע קודם הגניבה א"כ בלא נגנב כלל אמאי עובר בב"י וע"כ כיון שאם נגנב צריך לשלם לכן גם אם לא נגנוב יש לו בו קנין ולכן עובר בב"י וא"כ הדק"ל אמאי אינו קונה המקום אי נימא כקושי' הד"ג שמקבל אחריות קונה המקום אלא עכ"ח כמו שכתבתי דכיון שהוא לחובתו אינו קונה:

לכן נלפענ"ד דלשי' הסוברים דחיוב אחריות הוא משעת שבא הפקדון לידו דס"ל דאלו מיגניב או נאבד הקנה אותו התורה למפרע משעת משיכה לשומר ולהכי עובר בב"י כיון דאלו מיגניב או מיתביד ברשותי' קאי למפרע והוי חמץ שלו ושמא מיגניב או מיתביד ועי' רש"י פסחים ל"א ע"ב ד"ה הגעתיך וטו"ז סי' תמ"א סק"ג ומג"א סק"ד ודג"מ שם ולשי' הסוברים דחיוב שומרי' הוא משעת אונסי' ס"ל דהקנין מתחיל משעת משיכה ואינו נגמר עד רגע קודם הגניבה ואבידה אם יגנב או נאבד כמו במשוך פרה זו ולא תקנה עד אחר ל' יום בכתובות פ"ב שכתבו תוס' שם שהקנין מתחיל מיד ואינו נגמר עד לאחר

ל' יום ע"ש וג"כ שפיר עובר בב"י שמא יגנוב ויהי' מתחיל הקנין למפרע וכיון דיש לו בו קצת קנין עובר בב"י ועי' בש"ך חו"מ סי' ר"ב סק"ג דחצרו ומתנתו באי' כא' לא מהני וכ"ש אם קונה חצרו ע"י מתנתו ומתנתו ע"י חצרו ודאי לא מהני כמ"ש קצו"ח ח סי' ר' סק"ה ולפ"ז א"ש דבמקבל אחריות חמצו של גוי בביתו של גוי אינו עובר דל"ל אלו מיגניב או מיתביד קונה החמץ למפרע משעת קבלת אחריות דבמה קנה לי' ואי בחצר הא אינו שלו ואי משום תשמיש חמץ שלו בתוכו הא החמץ אינו שלו וע"כ צ"ל דקנינו וחצירו באי' כא' למפרע והא לא אמרי' אבל בייחד לו בית נהי דבחמצו של ישראל ברשות נכרי כ' הרא"ש דהישראל עובר דמקרי ביתו כיון שקונה הבית ע"י תשמישו בחמץ שלו שמונח שם אבל בחמצו של גו' המופקד ביד ישראל וקבל עליו אחריות נהי דייחד לו בית וקנה הגוי הבית ע"י תשמישו בחזקה מ"מ אלו מיגניב או מיתביד דקנה הישראל למפרע הוברר דלא הי' חמץ של הגוי רק של ישראל דקנהו בחצרו כיון דהוא חצר שלו קודם שמונח שם החמץ וא"צ לחצירו וקנינו באי' כא' ולכן חולקי' על ר"ת וס"ל דאסור בכה"ג. ולפ"ז בקונה חמץ לעכו"ם במעות של גוי אלו מיגניב או מיתביד החמץ זכה ישראל למפרע בהמעות ונתחייב במעות אחרים ואי יש שליחות לגוי זכה הגוי בחמץ שקנה ישראל במעות שלו ואינו מחויב לשלם לגוי רק משום שישראל קנה המעות למפרע ולכן אינו עובר:

ובזה מיושב קושי' קצו"ח סי' שפ"ו סק"ז שהק' בשם בנו אהא דאמרי' בפסחים ו' איצטריך סד"א הואיל וכי איתי' בעיני' הדר לאו ברשותי' קאי קמ"ל ועי' פירש"י שם אלמא דוקא בחמץ ס"ל לר"ש אפי' איתי' בעינא דהוי גל"מ כממון משום דכתי' לא ימצא אבל בעלמא ס"ל דוקא היכי דליתא בעיני' כממון דמי אבל היכא דאיתי' בעינא לא והרי בסנהדרין קי"ב אהא דתנן הי' בה (קדשי) קדשי' קדשי מזבח ימותו ופריך ואמאי ימותו וכו' ומשני ר"ל ממון בעלי' הוא והכא בקדשים שחייב באחריותן ור"ש הוא ועי' פירש"י אלמא דאפי' איתי' בעינא קאמר ר"ש דכממון דמי ע"ש. ולפמ"ש א"ש דהא דל"ל לר"ש היכי דאיתי' בעינא שהוא ממון שלו משום דכל זמן שהוא בעין באמת אינו רק ספק שמא יגנוב או יאבד ויהי' שלו למפרע אבל אם מחזירם בעיניהו איגלאי מילתא שלא הי' שלו מעולם ולהכי איצטריך קרא בחמץ דאפי' מחזירם בעיניהו אחה"פ מ"מ כיון דבפסח הי' אפשר שיהא שלו למפרע עובר בב"י ודאי ולא מספק ואפי' מחזירם בעיניהו משום דכתי' לא ימצא אבל התם בעיה"נ שפיר אסירי' בהנאה מספק שמא יגנבו או יאבדו ויהא למפרע של בעלים ולכן ימותו ואדרבה בזה ניחא מ"ש רש"י ולא אמר שיחרימו

אותה עמהם משום כבוד שמים משום דכל כמה שהן בעיניהו יש רק ספק אם הם של בעלי' או של הקדש לכן לא יחרימו משום כבוד שמים שמא הם של הקדש:

מיהו קושי' קצו"ח בלאה"נ לק"מ למ"ש תוס' פסחים ו' ד"ה התם דבהאי דב"מ דף ע' במקבל צאן ברזל מן הנכרי' שמתחילה היתה הבהמה של נכרי וכיון דאי בעי זוזי ולא משכח שקיל בהמה לא נפקא מרשותי' אבל כשבהמה של ישראל ומצי מסלק לי' לנכרי בזוזי ולא נכנסה לרשותו וה"נ כשהחפץ של מפקיד אף דאי מיגניב או נאבד הוי למפרע של נפקד כל זמן דאיתי' בעיני' ואפשר לא מיגניב ומיתביד לא נכנסה לרשות הנפקד אבל גבי קדשים שחייב באחריותן שמתחילה הי' של המקדיש וכיון דאלו מיגניב או מיתביד הוי למפרע של המקדיש לא יצאה מרשותו אפי' איתי' בעיני' וא"ש:

ומ"ש ליישב קושי' מל"מ הנ"ל משום דהריב"ש שם כ' ולא עוד אלא שהוא עובר על החמץ בב"י וכו' ומלקות נמי איכא שהרי עתה עשה מעשה כשקונה אותו וק"ל בשלמא לאותו צד שכ' הריב"ש כיון דאין ישראל שליח העכו"ם קנה הישראל החמץ שפיר משכחת מלקות אם התרו בו בשעת משיכה דאז עושה מעשה לעבור בב"י ואפי' התרו בו אח"כ שלא יעבור בב"י בכל רגע אף שאינו מעשה מ"מ כיון שתחילתו הי' ע"י מעשה ג"כ חייב כמ"ש תוס' שבועות ט"ז ד"ה או לענין לבישת כלאים [ועי' במל"מ פ"ג מביאת מקדש הכ"א אי בעי' דוקא תחילת המעשה באי' ע"ש] אבל לצד השני שכ' הריב"ש דגם הישראל לא קנה והוא עדיין של הגוי המוכר אלא דישראל עובר בב"י לפי שאחריות החמץ עליו לגוי המוכר קשי' איך משכחת מלקות נהי דבשעה שמשך החמץ ועשה מעשה משיכה מיד נתחייב באחריות מ"מ הא קי"ל בשותפי' דאין בהם דין שומרי' כיון דנתחייבו באחריות זל"ז הוי שמירה בבעלי' עי' בש"ך סי' קע"ו סקט"ז כמו בשמור לי ואשמור לך היום בסי' ש"ה וא"כ ה"נ כיון דהישראל לא קנה החמץ גם גוי המוכר לא קנה המעות דהוי מקח טעות כמ"ש תוס' ב"ק ק"ב ע"ב ד"ה מי לתי' שני והיכי דאיכא מקח טעות כתבו תוס' ב"ב צ"ב ע"ב ד"ה אי דאין המעות מלוה רק פקדון וצריך להחזיר גוף המעות א"כ נתחייב הגוי באחריות המעות והישראל באחריות החמץ והוי כמו שמור לי ואשמור לך דישראל פטור מאחריות החמץ ואף דהנכרי הוציא המעות אח"כ ונעשה מלוה מ"מ הא לענין שמירה בבעלי' אזלי' בתר שעת משיכה כמבואר סי' רצ"א סכ"ח. ועוד דבשעת משיכה שנעשה מעשה לא הי' אחריות עליו ואח"כ כשבא חיוב אחריות אין כאן מעשה וא"א ללקות עליו כיון שאין בו מעשה:

אך ז"א כיון דהמעות של גו' המשלח א"כ גוי המוכר נתחייב באחריות המעות לגוי המשלח ואינו שאול לשליח ישראל ושפיר שליח ישראל חייב באחריות החמץ לגוי

המוכר כיון שאין בעליו עמו. ואפי' אי יש שליחות לענין שמירה בבעלי' עי' ב"מ צ"ו וא"כ אפשר כיון דגוי המוכר שאול לגוי בעל המעות הוי נמי כאלו שאול לשלוחו מ"מ השתא קיימי' אי אין שליחות לגוי א"כ אין הישראל שלוחו כלל ושפיר לא הוי שמירה בבעלה ושפיר נתחייב ישראל באחריות בשעת משיכה שעשה מעשה ושפיר לוקה:

וכ"ז אם אין שליחות לגוי אבל אם יש שליחות וגוי המשלח קנה החמץ ושליח ישראל נתחייב באחריות לגוי שקנה וא"כ ע"כ צריך שיקדם קנין הגוי לאחריות דכ"ז שלא קנה הגוי החמץ למי ישלם דאין לומר דכ"ז שלא קנה המשלח הוא של המוכר ונחייב ישראל באחריות למוכר דהא עכשיו קיימי אי יש שליחות לגוי וממילא הוי שמירה בבעלי' וא"כ בשעת תחילת המעשה אין כאן עבירה ותו אין בו מלקות ולהכי יען שרצה ריב"ש לומר דאפי' מלקות יש בו יהיב טעמא משום דאין שליחות אבל לעולם מודה דאפי' יש שליחו עובר בב"י רק דאין בו מלקות:

ובזה מיושב קושי' ראשונים בסוגי' דהרהינו שהקשו אף דישראל מנכרי ל"ק משכון מ"מ עובר בב"י כיון דחיוב באחריות ע"ש ולהנ"ל ניחא דתומי' סי' ע"ב סקנ"ד הוכיח דהא דמלוה ברשות בעלי' לאו לחזרה אינו רק מדרבנן ובלוה ישראל ולא בלוה גוי וא"כ כשהלוה ישראל לגוי ונתן לו המעות עדיין יכול לחזור בו והגוי אינו אלא שומר דלאונסין ברשות לוה קיימא כדאמרי' בקידושין מ"ח וא"כ כשנותן הגוי המשכון לישראל הוי שמירה בבעלי' ואין כאן אחריות על ישראל ואף שהוציא הגוי המעות מ"מ הא אזלי' בתר שעת משיכה:

דברים אלו מרפסן איגרא דלדבריו במקח טעות כיון שהלוקח והמוכר חייבי' באחריות זל"ז הוי שמירה בבעלי' ואין שום א' מהם חייב באחריות א"כ כיון שאין חייבי' א"כ אין כאן שמירה בבעלים וליחייבו באחריות. ועוד דאי אין חייבי' באחריות א"כ גם אם נאנס החפץ צריך המוכר להחזיר הדמים ללוקח וכן אם נאנסה המעות צריך הלוקח להחזיר החפץ והא ודאי ליתא דא"כ מה פריך שם ב"ב צ"ב כיון דאיקר בישרא וקם בדמי רדי' למאי נ"מ הוי מקח טעות והוצרך לשנויי לטרחא ושקיל וטרי התם ה"ד לימא דנ"מ אי נאבד השור או המעות באונס אם הלוקח והמוכר צריכי' להחזיר מה שבידם א"וו דז"א דאין המוכר צריך להחזיר המעות אלא אם מחזיר הלוקח השור וכן הלוקח אינו מחויב להחזיר השור אלא כשמחזיר המוכר המעות דכיון שלוקח נתן המעות בשביל השור כ"ז שאינו מחזיר לו מעותיו יכול להחזיק בשור וכן המוכר לא נתן השור אלא בשביל המעות וכ"ז שאינו מחזיר לו שורו יכול להחזיק במעות וא"כ אין לזה דמיון כלל לשמור לי ואשמור לך דשם חיוב האחריות בשביל שקיבל עליו שמירה וכיון שהוא שומר של

חבירו הרי הוא עמו במלאכתו לכן כ"א פטור מאחריות ואין צריך לשלם אם נאבד ואפי' בפשיעה כמבואר סוס"י רצ"א אבל כאן אין שום א' מחויב בשמירת ממון חבירו ואין כאן שמירה בבעלי' כלל אלא שכ"א אחריות מה שקיבל מחבירו עליו לפי שאם לא יחזירו מה שקיבל ממנו גם הוא אין צריך להחזיר לו מה שק שקיבל הוא ממנו ושפיר אף שלא קנה הישראל החמץ והמוכר לא קנה המעות מ"מ אחריות החמץ על ישראל שאם לא יחזור לגוי החמץ לא יחזיר לו המעות וכן אם הגוי לא יחזיר לו המעות אין צריך הוא להחזיר החמץ ושפיר נתחייב הישראל באחריות החמץ בשעת משיכה שעשה מעשה ושפיר יש מלקות ולק"מ אריב"ש:

ובזה נדחה גם מ"ש בסוגי' דהרהינו דחיוב אחריות המשכון ודאי אינו על ישראל משום דמלוה על ה המשכון הוי שומר שכר משום פרוטה דר"י דזה ל"ש בגוי דלאו מצוה קעביד כמ"ש תוס' שבועות מ"ד ד"ה שומר וגם דר' יצחק ליתא כיון דס"ל גם ישראל מגוי לא קנה משכון וא"כ אין כאן חיוב אחריות אלא מדשמואל שבועות מ"ג דכנגד החוב הוי כאלו פי' שאם יאבד המשכון יאבדו מעותיו ועי' חו"מ סי' ע"ב ס"ב וסמ"ע וש"ך שם וש"ך שם סקמ"א וא"כ נהי דהוי הגוי שומר שלו על המעות מ"מ חיוב הישראל באחריות המשכון אינו מדין שומרי' דנימא דפטור משום דהוי שמירה בבעלי' דכ"ז שלא יחזיר לו המשכון אין הגוי צריך לשלם ולהחזיר לו המעות ושפיר הק' דיעבור בב"י משום חיוב אחריות על החמץ:

ועוד דתוס' ב"ב לא כתבו כלל דהוי זוזי פקדון גבי' וחייב באחריותן רק כתבו דאי איתניהו להני זוזי צריך להחזירם כיון שהוא מקח טעות ול"ד להלואה דהלואה להוצאה ניתנה ע"ש וא"כ אי לאו דהי' חיוב באחריות מטעם הנ"ל דכ"ז שאינו מחזיר המעות אינו מחויב להחזיר לו המקח לא הי' מחויב באחריות כלל וכמ"ש תוס' שבועות ל"ז ע"ב ד"ה מיעוט דאע"ג דאין בשטרות דין שומרי' וגם שורף שטרותיו של חבירו פטור למאן דלא דאין דיני דגרמי מ"מ כי איתניהו בעיניהו מחויב לאהדרינהו כיון דשל חבירו הם וה"נ מחויב להחזיר המעות כיון דהוא של חבירו אבל אין עליו חיוב שמירה ואחריות כלל:

וגם מה שתי' כיון דהמעות של גוי המשלח א"כ המוכר גוי נתחייב באחריות לגוי המשלח ואינו שאול לשליח ישראל. תמהני הלא הוא לא קיבל המעות מגוי המשלח רק משליח והמשלח תובע לשליח והשליח להמוכר ואף דקי"ל רספ"ו דגם בגוי שייך שיעבודא דר"נ אפשר דהיינו דוקא במשכון ואפי' הוא בלא משכון היינו דוקא אם גוי משועבד לישראל וישראל להגוי ישראל השני משועבד לישראל ראשון אבל גוי המשועבד לישראל והישראל לגוי פשיטא דאין גוי הראשון יכול לתבוע את השני דלא

להם נאמרה שיעבודא דר"נ ואפי' נימא דגם בכה"ג שייך שיעבודא דר"נ מ"מ אנו צריכי' לומר תחילה שגוי המוכר משועבד לישראל וממילא משועבד למי שהישראל משועבד מדר"נ וא"כ שפיר הוי שאול לישראל:

וגם מ"ש בדין שליחות לענין שמירה בבעלי' אין לו מובן דזה שייך אם המשאיל עשה שליח להיות עם השואל במלאכתו אבל כאן לפי דבריו הגוי המוכר הוא השואל שחייב באחריות לגוי המשלח שהוא המשאיל וישראל השליח לא הי' שליח המשאיל לשמור ממונו של גוי המוכר אלא לקנות לו ולשמור ממון המשלח לא ממון גוי השני ואפי' יש שליחות ל"ש כאן שמירה בבעלי':

תשובה קנח

עוד להגאון הנ"ל נר"ו

ועל מה ששאלתי אם קנה חמץ לענין מי שפרע אם עובר בב"י ופשיט לי' מגזל חמץ דאין הנגזל עובר בב"י אף שהוא שלו אינו ברשותו ומדכתבה תורה גבי חמץ לך בעי' דוקא שיהי' ברשותו ומשו"ה אמרי' גבי חמץ עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו אבל בלא"ה לא הי' עובר אף דאיה"נ מקרי שלו וכ"ש בקונה לענין מי שפרע דאינו שלו ואינו ברשותו ועי' קצו"ח סי' ת"ה ס"ג. הנה ממה שהנגזל אינו עובר אין ראי' דשאני התם דאנוס הוא שאין בידו לבערו וכמ"ש נוב"י קמא או"ח סי' כ'. ומ"ש מסברא דחמץ אינו ברשותו אף דאיה"נ יש לו בעלי' לא הי' עובר רק משום דעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו. לפענ"ד שם הכונה דעבירת ב"י הוא משום שרוצה בקיומו ליהנות בו וכיון שאסור בהנאה גם לאחה"פ ולא מהני רצונו הי' ראוי שלא יעבור אי לאו דעשאו הכתוב כאלו הי' יכול ליהנות בו ולר"ש דמותר בהנאה לאחה"פ ודהגל"מ כממון דמי כבר דברו בו האחרונים וא"כ בקונה למי שפרע נמי אפשר דשייך עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו:

ומה שתמה על ש"מ ב"ק ל"ג ד"ה ולר"ע קדוש הק' והא אמר ר"י גזל ולא נתייאשו הבעלי' שניהם אין יכולי' להקדישו אלמא דהנגזל שהוא שלו אינו יכול להקדיש לפי שאינו ברשותו וא"כ הניזק שמעולם לא בא ברשותו איך יכול להקדיש. ותי' דמאחר שגבאו ובא ברשותו לא קיבל הדמי' לר"ע אנו רואי' כאלו מעיקרא כשהקדישו הי' כבר בא ברשותו וכן בגזל נמי אם הקדישו נגזל ואח"כ העמיד הגזלן בדין והוציאו מידו בב"ד ה"נ דקדוש וכו' מוכח מדבריו כיון דלמפרע הוא גובה הוי נמי ברשותו למפרע וזה תימא דלא מהני למפרע הוא גובה אלא שיהי' כשלו למפרע אבל לא שיהי' ברשותו דא"כ בגזל סכך והשיב הגזילה יצא הגזלן למפרע דלא היתה גזולה רק שאולה ויוצאי' בסוכה שאולה רק

לא בגזולה. ולפענ"ד נראה דודאי ל"ש לענין אינו ברשותו למפרע הוא גובה דבשלמא לענין אינו שלו שזה אינו דבר הנראה לעינים אלא דמצד ד"ת אינו שלו ולזה מהני למפרע הוא גובה שהוא שלו למפרע מד"ת אבל מה שאינו ברשותו אינו מצד ד"ת לחוד רק הוא דבר נראה לעיני בשר לא מהני בזה למפרע הוא גובה דע"מ עינינו רואות שלא הי' ברשותו ולהכי אינו יוצא בסוכה גזולה אף שהשיב לבסוף והא דכתב ש"מ דמהני הקדישו נגזל בכה"ג היינו משום דדוקא בדבר שאינו שלו שא"י להקדיש כל זמן שאינו שלו אפי' לכשיהי' שלו משום דהוי דשלב"ל כדאמרי' בכתובות נ"ט שדה זו שמכרתי לך לכשאקחנה ממך תקדש דלא קדשה ולהכי כשהקדיש בשעה שאינו שלו אינו קדוש אפי' אח"כ הוא שלו רק מצד למפרע הוא גובה דאיגלאי מילתא דבשעה שהקדישה הי' שלו אבל דבר שאינו ברשותו נהי דא"י להקדיש שיחול הקדש כל זמן שלא בא לרשותו אבל יכול להקדיש בזמן שאינו ברשותו שיחול לכשיבא לרשותו כדאמרי' בכתובות שם שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה וע"ש בתוס' ד"ה שדה ולכן שפיר מהני הקדישו נגזל כשמוציאו בב"ד מן הגזלן בלא למפרע הוא גובה כיון שהי' שלו בשעת הקדש רק אינו ברשותו שפיר יכול להקדיש לכשיבא לרשותו ולכן לא הזכיר ש"מ בהקדישו נגזל כלל למפרע הוא גובה רק בניזק כיון דיכול לסלקו בדמים צריך שיהי' שלו למפרע כשגבאו לבסוף וממילא כיון שהי' שלו מצד אינו ברשותו שפיר יכול להקדיש לכשיבא ברשותו אף דל"ש לענין זה למפרע הוא גובה וא"ש:

ותו כתב בקנתה אתנן למי שפרע אי הוי אתנן כבר העיר התומי' סי' כ"ח סק"ד ודעתו דחיוב לצי"ש הוא או מקרא דאשר יעשון זו לפנים משוה"ד כדיליף ב"ק ק' ע"א וב"מ ל' ע"ב שהוא מדברי תודה או מקרא דלמען תלך בדרך טובים כדאמרי' ב"מ פ"ג ע"א שהוא מדברי קבלה וכתבו תוס' ב"מ כ"ד ע"ב ד"ה לפנים דהיכי דכ"ע חייבי' מדינא רק שהוא פטור מדינא אז חיוב לצי"ש מה"ת מקרא דאשר יעשון אבל במקום דכ"ע פטורי' מדינא אז לפנים משוה"ד רק מדברי קבלה מלמען תלך בדרך טובים ע"ש. ומעתה חיוב לצי"ש בקלב"מ כיון דכ"ע חייבים רק הוא פטור כיון דחייב מיתה א"כ חיוב לצי"ש מה"ת מקרא דאשר יעשון שפיר הוי אתנן אבל בקונה למי שפרע תלי' בפלוגתא דר"י ור"ל דלר"י דאין מעות קונות בשום מקום בין בישראל בין בגוי ואין בשום מקום חיוב מדינא בקנין מעות וא"כ חיוב מי שפרע הוא רק מדברי קבלה למען תלך בדרך טובים לא חל עלי' דין אתנן אבל לר"ל כיון דבנכרי מעות קונה מדינא רק בדידה שהיא ישראלי' אינה קונה רק למ' שפרע מ"מ חיוב לצי"ש הוא מה"ת מקרא דאשר יעשון שפיר חל עלי' דין אתנן. והא דפריך והא מחסרא משיכה היינו משום דס"ד דגם בנכרי לא מהני

מעות בלא משיכה כמ"ש תוס' ע"ז ע"א ע"ב ד"ה ואס"ד דבעי תרתי אבל למסקנא דזונה נכרית לא קני' במשיכה רק במעות שוב חל אתנן אפי' בזונה ישראלית משום מי שפרע ובהכי מיושב קושי' תוס' תמורה כ"ט ע"ב ד"ה כגון. הנה מ"ש בקלב"מ דחיוב לצי"ש מה"ת מקרא דאשר יעשון אין צורך לזה רק מטעמא דאמר רבא ב"מ צ"א אתנן אסרה תורה ואפי' בא על אמו ועי' תוס' ב"ק ע' ד"ה אתנן מהיכי ילפי' זה ועכ"פ הוא מחויב מדינא לשלם רק שאין ב"ד יכולי' לכופו משום דהוי שתי רשעיות כמ"ש רש"י בב"מ. ומ"ש דלר"י כיון דאין מעות קונות מדינא בשום מקום קנין מי שפרע לצי"ש הוא רק מדברי קבלה איפכא מסתברא כיון דמעות קונות לר"י אפי' בדידי' מה"ת ורק מדרבנן אינו קונה אבל לצי"ש דמחויב גם מדרבנן שוב הניחו עד"ת וחייב מה"ת לצי"ש מקרא דאשר יעשון כמו שהניחו על ד"ת שמותר המוכר להשתמש במעות כמ"ש תוס' ב"מ מ"ג ד"ה מאי ועי' בעה"מ ב"מ מ"ז דלר"י כיון דמעות קונות וקני' למי שפרע אי איתניס למוכר איתניס ע"ש וא"כ ודאי כיון דקני' למי שפרע חייל עלי' אי' אתנן. והדעת חונן יחננו דעה ובינה. מפיו דעת ותבונה. להביט מתורתו נפלאות. ויעשה עמנו לטובה אות. עדי יחיש ישועות הניבאות. כנפשו ונפש החותם בברכה שלימה. עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קנט

שיל"ת ב' אויפאלא ט' למבי"א ב' שמיני תרמז"ל:

שוכ"ט לידידי הרבני המופלג, מלא פלג, חרוץ ושנון כמו"ה אהרן דוד נ' הארטשטיין בק"ק בארטפעלד יע"א:

מכתבו בא אלי בע"פ העבר ולא יכולתי להשיב עד היום מפני כבוד המועד ובד"ת כתי' ענה כאשר יחננו החונן דעת והנה נתקשה על דברי פרישה או"ח ת"מ שכתב ליישב קושי' תוס' פסחים ו' ד"ה ייחד בזה"ל פירש"י שלא קיבל עליו אחריות אבל מ"מ אם הפקיד סתם חייב בפשיעה ולהכי מהני המקום שייחד לו ופלא בעיניו שהרי כתבו תוס' ב"מ פ"ב ושבועות מ"ד דלדעת רש"י אינו מחויב לבער אא"כ קיבל עליו אחריות אונסי' ואפי' לש"ך חו"מ סי' ע"ב סק"ט בדעת רש"י דגם משכונו בשעת הלואתו חייב לבער אף דאינו מחויב באונסי' היינו דוקא במשכון מטעם שכ' שם אבל לא בפקדון וגם במשכון דחה הש"ך סברא זו. כבר עמד בזה פר"ח סי' ת"מ אבל לא דרך קושי' כי אפשר יש לפרישה דרך אחר על קושי' תוס' שם ואינו מוכרח דס"ל בדעת רש"י דבעי' דוקא אחריות אונסי' וגם אנו בעניותינו נ"ל ליישב קושי' תוס' ויבא להלן בעזה"י. ואם לדחות

י"ל דהא דכתבו תוס' שם בשיטת רש"י דאינו חייב לבער אא"כ קיבל אחריות אונסי' היינו דוקא בייחד לו מקום דבכה"ג מודה פרישה דלא סגי בחיוב אחריות דפשיעה אבל שינוי דחיקא לא משנינן:

לכן נ"ל לפמ"ש מקו"ח סי' הנ"ל דמשו"ה חייב לבער באחריות פשיעה דאמרי' בב"מ ל"ד דכל שומר שאינו רוצה לישבע ומשלם זוכה בשבחא דאתי מעלמא וכו' דנעשה כאומר לו לכשתגנוב ותשלמנו תהא פרתי קנוי' לך מעכשיו או סמוך לגניבה ע"ש וטו"ז סי' תמ"א סק"ג כתב דכל שיש ספק שאפשר שיהי' שלו לגמרי חשוב יותר גל"מ מאחריות ע"ש מש"ה חייב לבער ואמנם מדברי כל הפוסקים משמע דמצד קבלת אחריות חייב לבער אפי' היכי דליכא ספק שיקנה אותו למפרע. ולפ"ז תוס' ב"מ ושבועות קאי במשכון ובהאי דבעירו חמירא דבני חילא בפסחים ה' ע"ב ושם ל"ש לומר דמחויב לבער משום ספק שמא יגנב וישלם ולא ישבע ויקנה למפרע דבהאי חמירא דבני חילא לא מיבעי לשיטות הרמב"ם דהני תשלימי' לא היו מן הדין אלא בכפי' ואונס פשיטא דאם שלמו להם דלא אקנו להו מידי דהא כפו אותם לשלם ולא היו מקבלי' מהם שבועה וא"כ אינו מקנה לו אלא בשביל שהי' יכול לפטור עצמו בשבועה ושילם מרצון עצמו ולפ"ז אין ספק כלל שמא יהי' שלו למפרע אלא אפי' לדעת ראב"ד דהני תשלומי היו מחק המלכות מ"מ אינו במשמע שדנם בד"ת שיכול לפטור עצמו בשבועה וא"כ ל"ש שיהי' שלהם למפרע כנ"ל. וכן במשכנו בשעת הלואתו נהי דפטור מאונסי' מ"מ נ"ל דהיינו דוקא בהביא עדים שנאנס אבל לא שישבע שנאנס ויטול דהא כל הנשבעי' שבתורה נשבעי' ולא משלמי' וכיון דאינו מחויב רק מדשמואל דהוי כאלו פריש אם יאבד המשכון אבדו מעותיו הו' נשבע ונוטל וממילא דהה"נ משכנו שלא בשעת הלואתו אי לית לן דר"י וכיון שכן ל"ש לומר שאפשר יהי' שלו למפרע דיקנה לו בשביל שלא ישבע ויאבד חובו דהא מן הדין א"י ליטול בשבועה ולפי"ז אין כאן רק משום אחריות תשלומי' בזה שפיר כתבו תוס' לשיטת רש"י דאינו חייב לבער רק ביש עליו אחריות אונסי' אבל הפרישה קאי בפקדון שחייב מן הדין בפשיעה ויוכל לפטור עצמו בשבועה שלא פשע ואפשר שלא ישבע וישלם ויקנה למפרע ומשו"ה שפיר עובר אפי' ע"י אחריות פשיעה דגם עי"ז אפשר שיקנה למפרע וא"ש:

ובזה א"ש מ"ש הפרישה ולהכי מהני המקום שייחד לו דעי' בנתיבות בפתיחה לסי' ר' דחצר המושאל ומושכר קונה לשוכר ונהי דקונה גם למשכיר ולמשאיל אבל חפץ של שואל ושוכר אינו קונה למשאיל ולמשכיר ע"ש מילתא בטעמא וכבר כתב הרא"ש דאעפ"י שהנפקד קיבל עליו אחריות מ"מ עיקר הממון של הבעלים וכיון שהשאילו

הנפקד ביתו לשמירת ממונו קרי' בי' ביתו דמפקיד ע"ש וס"ל לפרישה בדעת רש"י דהיינו דוקא בייחד לו בית אז השאיל לו ביתו אבל בלא ייחד לא מקרי ביתו דמפקיד רק דנפקר וא"כ א"ש דמהני ייחד דהשאיל לו ביתו וקונה הבית לשואל ולא למשאיל מן השואל וא"כ גם יגנב ולא ישבע וישלם א"א לו לקנות למפרע וא"כ ודאי לא יהי' שלו ומשו"ה אינו חייב לבער דאם ודאי לא יקנה אינו חייב לבער משום אחריות פשיעה וכמ"ש תוס' הנ"ל:

ובהכי מיושב נמי קושי' תוס' דפריך שפיר למימרא דשכירות קני' דאי שכירות לא קני' א"כ חצר המושאל קונה למשאיל ולא לשואל וא"כ אמאי בייחד בית אינו זקוק לבער הא כיון דחייב בפשיעה אפשר שלא ישבע וישלם ויקנה למפרע וכנ"ל וא"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש פר"ח שם בסי' ת"מ דהא דמחויב לבער באחריות פשיעה היינו משום דקרא דלא ימצא סתמא משמע דעובר בכל גווני אלא דממלת לך מפקעי' היתר לשל אחרים ולכן כל כמה דמצינן למעוטי ההיתר ממעטי' לי' ולא מוקמי' לי' אלא בדלית לי' אחריות כלל אפי' מפשיעה הא לא"ה חייב לבערו ע"ש ולפי"ז נ"ל דכ"ז לפי הס"ד אבל למאי דמסיק שאני הכי דכתי' לא ימצא מי שמצוי בידך יצא זה שאין מצוי בידך א"כ מלא ימצא גופא ממעטי' שאינו עובר בלי קבלת אחריות ועי' פנ"י שם שפיר י"ל דאינו עובר אלא בקיבל עליו אחריות אונסי' דאז מקרי מצוי בידך ולא באחריות פשיעה ואפי' אחריות גניבה ואבידה. ולפי"ז הפרישה שפיר מיישב קושי' תוס' דרש"י פי' כן לפי הס"ד אבל במסקנא גם רש"י ס"ל כפי' תוס' ושפיר י"ל דגם לרש"י בעי' דוקא אחריות אונסי' וכמ"ש תוס' ב"מ ושבועות וא"ש:

וביישוב קושי' תוס' שייעדתי לעיל שהקשו אי סגי באחריות גניבה ואבידה א"כ במלוה על משכון של חמץ ל"ל דר"י ת"ל דחייב באחריות גניבה ואבידה מדשמואל ואפי' בלא פריש דמה שכנגד המשכון הו' כפריש. ולפענ"ד נראה דהרי דעת הראב"ד פ"ד מחמץ דדוקא בחיוב אחריות מן הדין עובר אבל בגוי אנס ויכפהו לשלם שלא מן הדין אינו עובר ע"ש וצריך טעם לחלק ביניהם ונ"ל דהסברא כך הוא דבשלמא אם חייב מן הדין יש לו קנין בגוף הפקדון לחובתו דתורה אוקמא ברשותו ועי' תוס' ע"ז ע"א ד"ה ואס"ד ומשו"ה עובר אבל היכי דפטור מן הדין רק שהגוי אלם וכופהו לשלם שהם תשלומי מבחוץ ואין לו קנין בגוף החמץ אפי' לחובתו שפיר אינו עובר וזה ישר בסברא:

ומעתה אני אומר דהא דחייב באחריות גניבה ואבידה מדשמואל ע"כ אינו משום דיש לו קנין בגוף המשכון לחובתו שהרי אם החוב יתר על המשכון נמי מפסיד כל החוב ואבד קתא דמגלא אבד אלפי זוזי ואי הטעם משום דיש לו קנין בגוף המשכון לחובתו

לא הי' לו להפסיד רק כנגד המשכון וע"כ דזה תנאי וחיוב מבחוץ שמוחל החוב אם יאבד המשכון כמו אלו התנה אם ירדו גשמים ביום פלוני מוחל החוב ועי' ג'יטין ר"פ המגרש דתנאי לא הוי שיור וא"כ בלא פריש נמי דאינו מפסיד רק כנגד המשכון מ"מ כבר כתבו תוס' דה"ט משום דכנגד המשכון הוי כאלו פריש ומפסיד מדשמואל וממילא דגם בזה אין לו קנין בגוף המשכון אפי' לחובתו רק הוי כתנאי מבחוץ ולכן שפיר אינו עובר וא"ש:

תשובה קס

עוד להנ"ל

על דברת מג"א סי' תס"ז סקכ"ה שהעלה דאם הי' חתיכת בשר מונח בקערה ואכל מתוכה הבשר עם חתיכת מצה והרגיש בפיו שיש חטה וא"י אם בבשר אם במצה הבשר והמצה שניהם אסורי' ואין לומר דהוי ס"ס ספק שמא הוי במצה ואת"ל בבשר שמא עתה נפל זה לא הוי ספק דא"ת שהי' במצה צריך אתה לאסור המצה וזה לא אמרי' אפי' באי' דרבנן ואפי' בס"ס וכ"כ הד"מ סי' תל"ט וק"ל מ"ש משני שבילי' דבזאח"ז שניהם טהורים בשלמא על הד"מ ל"ק דמיירי באי' דאו' אבל מג"א מיירי באי' משהו דרבנן קשי' לי' מ"ש מב' שבילי' וניחא לפמ"ש בהשלמת נה"כ סי' קי"א לתרץ קושי' הש"ך סקי"ט ע"ש הנה מ"ש דעל ד"מ ל"ק משום דמיירי באי' דאורייתא אין לו שחר דהרי בשני שבילי' אפי' באי' דאורייתא טהורי' בזאח"ז ואפי' בב"א כתבו תוס' פסחים י' דאינן טמאי' רק מדרבנן ע"ש:

אבל מ"ש דלתי' בן הש"ך מיושב גם כאן יפה כוון דכמו שכ' שם כיון שאם אתה מתיר לזה ע"כ צ"ל שאי' נפל לקדירה אחרת ומאי חזית דאסרת להאי דילמא להאי ה"נ כיון שאם אתה מתיר לבשר צ"ל שהי' במצה ומאי חזית דאסרת למצה דילמא לבשר. וכן למאי שתי' פלתי שם בסי' קי"א דבשני שבילי' אם שואל הלכתי בשביל א' וא"י באיזה א"צ להזכיר שגם חבירו הלך בא' מהם אבל כאן אם ישאל חתיכה אי' נפל לקדירה ודאי יאסור החכם וע"כ צריך להזכיר קדירה של חבירו שא"י באיזה נפל והוי כשואל עליו ועל חבירו דשניהם טמאים ה"נ אם ישאל על הבשר בלא המצה ליכא רק ס' א' ואוסר החכם וע"כ צריך להזכיר שאכל גם מצה והוי כבא לשאול על שניהם. וכן למאי שתי' חוו"ד שם דדמי להאי דראיתי טומאה שנזרקה ביניכם דאפי' בר"ה שניהם טמאי' משום דהס' נולד מבין שניהם שבלא חבירו לא הי' ס' כלל ע"ש ה"נ דכוותי' ס' א' מבין הס"ס

נולד מבין שניהם אם הי' חטה בבשר או במצה ואפי' בזאח"ז שניהם אסורים ועי' טו"ז יו"ד סי' ק"ץ סקי"ז ותבין יותר:

אך כל זה אינינו שווה ליישב מ"ש תוס' ב"ק י"א ע"א ד"ה דקא שהקשו ואמאי לא יהיו טהורי' דילמא ביום ראשון יצא ראשו או רובו ואפי' לא יצא דילמא הוא זכר ותי' דלא מצי למישרי בס"ס דהוי תרי קולי דסתרי אהדדי שאם תראה יום מ"א תשתרי נמי מס"ס דשמא לא יצא רובו ביום א' ואפי' יצא רוב שמא נקיבה הוא וכו' ע"ש והתם תקשי מ"ש משני שבילי' ולא שייכי כל הג' תי' הנ"ל דגם אם נטהר בתחילה עדיין לא אסרנו ראי' של יום מ"א שהרי עדיין לא ראתה ושמא לא תראה כלל בסוף יום מ"א וגם ל"ש תי' פלתי שהרי אינו צריך להזכיר לענין הס"ס ראיות יום מ"א ומכ"ש דל"ש לומר דהוי כבא לשאל עליו ועל חבירו שהרי אכתי לא ראתה ביום מ"א ואפשר לא תראה וגם תי' חוו"ד ליתא דהא אין הספק נולד מבין ראי' של עכשיו וראי' של יום מ"א וצ"ע:

ומזה הי' נ"ל ראי' למה שהבין מ"ל פי"ט מאה"ט בדעת הר"ן בכתובות כ"ז שאם האחד ידע בדחברי' אפי' שואל רק על עצמו נמי טמא כמו בבא לישאל עליו ועל חבירו כיון שיודע שיטהרו גם את חבירו ע"ש וה"נ כיון שיודע שאם תראה ביום מ"א נמי יטהרו משום ס"ס שוב שניהם טמאים ובזה מיושב נמי קושי' ש"ך הנ"ל אבל מה אעשה והמ"ל עצמו שוי' נפשי' הדרנא מסברא זו:

לכן נ"ל דבר חדש עי' פי' המשניות לרמב"ם נזיר ס"ג שכתב והטעם בזה מה שאמר שחזקת טמא טמא ופי' רגלים לדבר שהענין יצא לדבר שאין לו תכלית כל. זמן שנלך אחר האפשריות ואמנם העיקר כשנתקיים איזה ענין שיהי' נניחהו בחזקתו עד שיבא דבר מבואר שיבטלהו מזאת החזקה וכל דבר שיהי' בו ספק ואפשרות אחר ה"ז לא תסתלק החזקה וכו' ע"ש מבואר דחזקה אינה מבררת הספק שהוא טמא באמת אלא שמספק אין מוציאי' אותו מחזקת מה שהי' קודם לידת הספק ונשאר כמו שהי' ועי' ש"ש ש"א פח"י בהגהות מהרב"פ וש"ה פ"ג. ולפי"ז אני אומר דהא דאמרי' בזאח"ז שניהם טהורים היינו דוקא מחמת חזקת טהרה דנהי שהא' ודאי טמא מ"מ כיון שא"י איזהו א"א להוציא שום א' מחזקתו שהי' בה קודם לידת הס' וכן בשני בתים בדוקי' בפסחים י' א"א להוציא שום בית מחזקת בדוק וכן במחבואה בכתובות כ"ז א"א להוציא מס' שום אשה מחזקת היתר לכהונה מס' אבל במקום שהיתר הוא משום ס"ס דאנו מתירי' משום דהסברא הוא שהס"ס מברר באמת שהוא מותר וכיון דתרי ס"ס סתרי אהדדי א"כ הא' ודאי אינו מבורר להיתר וא"א להתיר שניהם לכן שניהם אסורי' ואפי' בזאח"ז אבל במקום חזקה אפי' בב"א טהורים מטעם הנ"ל רק דרבנן החמירו בב"א משום דמיחזי

כשיקרא עי' תוס' פסחים ומ"ל הנ"ל ולק"מ קושיתו והכל ניחא בס"ד. וד' יראנו מתורתו נפלאות. ויעשה עמנו לטובה אות. עדי יחיש ישועות הניבאות. ידידו הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קסא

שיל"ת ב' אויפאלו א' בהר כ"ד למב"י תרס"ה לפ"ק:
בימי ספירת העומר, ואמר שומר, אתא בוקר, לדורש בתורה וחוקר, בני אהובי הרבני החריף ובקי וכו' כמו"ה בן ציון ני' בלוהם וביתך שלום וכאשל"ש:
אחרי הודיע משלומינו ועל כן נקוה לשמוע גם מכם אשיב בד"ת בסוגי' דהרהינו אין הזמן מסכים להשיב על כל פרט רק להעמידך על האמת באיזה דברי' הר"ן הק' בנכרי שהלוה את ישראל אמאי מותר בהנאה נימא הואיל ואי בעי פדה לי' הוי שלו וק"ל אי איה"נ אין לו בעלי' ול"ש בי' קנין א"כ ל"ל הואיל ובידו לפדותו דאז יהי' אסבה"נ ואינו שלו. ז"א כיון דקודם הקנין מותר בהנאה קונה אותו ואסור בהנאה כמ"ש ר"ן ע"ז מ"ב אלא דכאן אין ענין לזה כלל וגם אם פודהו א"צ קנין חדש דממילא הוא שלו וגם א"ל לכל זה וקושי' הר"ן הוא כיון דאם פדה לי' אף דאסבה"נ ואינו שלו מ"מ לענין ב"י אוקמא רחמנא ברשותו ועובר בב"י וממילא אסבה"נ אחה"פ א"כ אפי' לא פדה נימא הואיל ואוקמא רחמנא ברשותו לעבור בב"י ואסבה"נ אחה"פ:
ומה שתמהת על תי' הר"ן דבמחוסר ממון לא אמרי' הואיל מכתובות כ"ט דאמרי' בידו לפדותה ע"ש. לק"מ דהתם לא מקרי דשלב"ל מה"ט דבידו לפדותה אבל כאן לא אמרי' הואיל רק גב' חלה דהואיל ואי בעי מיתשיל עלה ומסלק האי' הוי שלו א"כ ע"כ גם קודם שמסלק האי' הוי שלו ועובר ואף גם זאת דלכי מיתשיל עלה עוקר הפרשתו מעיקרו והוי שלו למפרע אבל במחוסר ממון הרי השו' של המלוה וכשפודהו חוזר השו' לדידי' בשביל הממון שנתן מכאן ולהבא א"כ אין לומר הואיל ואי בעי נותן השו' והוי דילי' גם קודם שנתן השו' הוי שלו דהא מחוסר ממון לתת השו' מחירו וגם בנתינת השו' אין השו' שלו למפרע א"כ כל זמן שלא נתן השו' אינו שלו זה סברת הר"ן. וממילא מיושב נמי מה דק"ל למהרש"א גיטין ל"ב דנתינת מעות קידושי' ליד אשה נמי הוי כדיבור לחד מ"ד א"כ ליתא לתי' הר"ן ולפמ"ש ז"א כמובן. אבל בלאה"נ לק"מ דשם אמרי' אם קידשה לאחר ל' ל"ה נתינת מעות של עכשיו גמר מעשה לחד מ"ד ואתי דיבור ומבטל דיבור אבל כאן נתינת מעות ולפדות מיד הוי מעשה גמור. אמנם תמהני שהבאת דברי מהרש"א והרי המהרש"א לא חידש דבר מדעתו רק רמז על תלמוד ערוך בקידושי' ר"פ האומר:

ומה שעמדת על דברי רש"י ד"ה דינא שכתב על מעות שלא הי' בעין לא חייל שיעבודו מחיים עליהם וכו' וקשי' לך אי נמי הי' בעין לא מישתעבדי דמטלטלי דיתמי לא מישתעבדי. דע בני שהענין כך הוא דעל היתומי' ליכא שיעבוד הגוף לפרוע חוב אביהם דהא להם לא הלוה רק שיעבוד נכסי' שירשו מאביהם שהיו משועבדי' לבע"ח בחיי אביהם וא"כ דוקא קרקע שא"י הלוה להבריח וע"ז סמיכת המלוה משועבד לו משעת הלואה אבל מטלטלי' שיכול הלוה להבריח אין סמיכת המלוה עליהם ואינם משועבדי' לו משעת הלואה רק כל זמן שלוה חי משועבדי' גם המטלטלי' שישנם בעין בשעת הפרעון להפרע מהם ונכסוהי דבר אינש אינון ערבי' בי' ולהכי מטלטלי דיתמי לא מישתעבדי שלא חל עליהם שיעבוד בחיי אביהם ולהם לא הלוה:

ולפ"ז אם יש ביד המלוה מעות בעין או שאר מטלטלי' של לוה שאין הלוה יכול להבריחם שפיר סומך המלוה ע"ז וחל שיעבודו בחיי לוה וא"כ בזה גם אם מת הלוה מטלטלי' אלו נשארי' משועבדי' למלוה להפרע מהם וא"כ כאן אלו הי' המעות בעין ביד הלוקח היו משועבדי' ללוקח בחיי מוכר בשביל אחריות והי' גובה גם מן היתומי' ולהכי הוצרך רש"י לפרש אבל על מעות שלא הי' בעין לא חייל שיעבודו מחיים עליהם וכשהם בעין אין כאן לוה ולבעלי המעות דהיינו יתומי' לא הלוה זה כלום וא"ש:

ומ"ש בשם דודי זקני הגה"צ מו"ה יוסף ג"וו אבדק"ק טשעטשעוויץ זצ"ל ליישב סתירת הרע"ב הנאני בהשקפה ראשונה ואלו הי' כן הייתי אומר בפשיטות דכאן במתני' דא"ע בפסחים מ"ב דחשיב גם חמץ פי' כתוס' דאסורי' באכילה דהא אפי' אי' אכילה ל"ה ידעי' אי לאו דרבי' קרא וא"כ ב"י מנלן כמ"ש תוס' ור"ן אבל בתערובות חמץ כתב שפיר דעובר בב"י כיון דגלי קרא דלוקה על אכילתו ואין החמץ בטל ממילא עובר על ב"י דהא יש לו כזית חמץ בביתו וכמ"ש מג"א רס"י תמ"ב. אבל חפשתי בפ"ב דחלה ולא מצאתי שכ' הרע"ב שם כן. וכמדומה שבא ליישב קושי' תוי"ט דכאן פי' שהביעור משום דילמא אתי למיכל והתינח למה שפי' הרע"ב רפ"ק דפסחים דהחמירו בחמץ לבער משום דלא בדילי מיני' אבל לטעם שכ' הרע"ב משום ב"י א"כ בהני דליכא ב"י אמאי צריך ביעור ע"ש אך קושי' זו אינו מיושב בדבריו כמובן והשני הוא פרפרת נאה דרך צחות. אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קסב

בעזהי"ת

ימי הצומות יהפכו לששון ולשמחה, ונסו יגון ואנחה, וימצא מנוחה, בהשקט ובטחה, ידינ"פ הרב המאוה"ג מעוז ומגדל, רבתי בדיעות. תנא דליטרא קציעות, בהלכות קבועות שפתותיו שושנים, ותרומות מדותיו מתוקנים כקש"ת מו"ה דוד ליב זילבערשטיין נ"י כאור הבה"ר:

כתבו בא אלי והנה ראשון לציון תמה על רש"י פסחים מ"ד ע"ב במ"ש דאלו פשט היין בכל הפת לא הוי פליגי רבנן דהא אית להו טע"כ ואיתעביד פת כולי' אסור וכו' הא מוכח בזבחי' ע"ח דאפי' בפיו אמרי' טע"כ בשעת לעיסה א"כ אפי' לא נשרה כל הפת ביין עכ"פ בשעת לעיסה נו"ט ומודו רבנן דחייב משום טע"כ. ואני תמה על תמיהתו מי לא משכחת בנזיר ששרה פתו ביין ולא פשט היין בכל הפת ובלעו בלא לעיסה דלר"ע חייב משום המל"א דהא קי"ל בלע מצה יצא ודין אכילת איסור שווה לדין אכילת מצוה כמבואר במל"מ פ"ה מיסוה"ת ופי"ד מהמ"א ולרבנן פטור דל"ל המל"א וטע"כ ל"ש כיון דלא לעסו כלל ואפי' לר"י בחולי' ק"ג דקי"ל כותי' דהנאת גרונו בעי' מ"מ בבלעו מקרי ג"כ הנאת גרון כיון שנגע בגרון עי' במ"מ פ"ו מחמץ ומל"מ פי"ד ממ"א הי"ב. אם לא שיאמר מעלתו דדוחק לאוקמא פלוגתיהו בבלעו בלא לעיסה כיון דדרך ללעוס וכמ"ש תוס' חולי' ק"ג ד"ה חלקו מבחוץ דמשו"ה חייב בחלקו מבפנים דדרך הוא שנחלק בפיו בשעת לעיסה עיי"ש:

אמנם נ"ל לדון בדבר החדש דכל איסורי' שבתורה דאמר רחמנא לא תאכל היינו דוקא אם חל עליהם שם איסור קודם שלקחם לתוך פיו דהיינו קודם שיאכל אותם ואזהרי' רחמנא שלא יאכל ואם עבר ואכל בהתראה חייב מלקות או עונש אחר הכתוב בו אבל אם קודם שאוכל אינם אסורים ולא חייל עליהו שם איסור רק ע"י אכילתו ובשעת אכילתו יחול עליהם שם איסור. וא"כ קודם שאכל לא הי' מוזהר שלא יאכל דהא אז הי' היתר רק בשעת אכילתו בא האיסור אז על אכילה זו שנעשה בה איסור פטור ולא אמרי' איסורו ואכילתו באי' כא' ועי' בראשוני' חולי' י"ד דאותה שחיטה שנעשה בה מומר אינה פסולה ועי' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח וקצו"ח סי' נ"ב:

ובסברא זו אמרתי ליישב קושי' תוס' חולין ק"ג ד"ה חלקו מבחוץ שהק' דכמו דחייב בחלקו מבחוץ והניחה בב"א לתוך פיו לר"י דאזיל בתר אכילת פיו לפי שנהנה גרונו בכזית בב"א ה"נ אפי' בלעו בזאח"ז יתחייב לר"ל דאזיל בתר אכילת מיעיו כיון שיש כזית במיעיו בב"א קודם שיתעכל דאינו ממהר להתעכל עיי"ש. ולפי האמור א"ש רק אקדים סברת שג"א סוסי' פ"א ההוא אמר דמשו"ה לענין בל יראה ליכא אפי' איסורא מה"ת בח"ש דדוקא באיסורי אכילה דחייב בכזית בכא"פ שייך חזי לאיצטרופי יען

דאף שאוכל עתה רק כ"ש מ"מ אם יאכל וישלים לכשיעור בכא"פ עבר למפרע נמצא שח"ש אכל באיסור משא"כ לענין ב"י שאפי' ישלים אחר זמן לכשיעור אינו עובר אלא מכאן ולהבא ולא למפרע ל"ש חזל"א וח"ש מותר מה"ת עיי"ש ולפ"ז נ"ל דגם באמ"ה ח"ש מותר מה"ת כיון דקי"ל חלקו מבחוץ פטור דאע"ג דבשאר איסורי' מצטרף השיעור לחצאין בתוכדא"פ מ"מ באמה"ח כיון דחידוש הוא שיתחייב על גידי' ועצמות אין לך בו אלא חידושו ואינו חייב אלא באכלו בב"א דסתם אכילה בב"א משמע וכמ"ש רש"י בחולי' הנ"ל א"כ כיון שאינו עובר למפרע ל"ש חזל"א שהרי ח"ש שאוכל לא יצטרף עוד לעולם לאיסורא דמלקות וא"כ ח"ש מותר מן התורה. ולפ"ז א"ש דלמ"ד דחייב על הנאת גרונו וכר"י א"כ מיד שנתן לתוך פיו כזית שלם אף דמקודם לא הי' חל על חצי זית שם איסור דהא כאן ח"ש מותר מה"ת כנ"ל מ"מ כשהוא בפיו ביחד שיעור שלם חל עליו שם איסור וא"כ אח"כ כשבלעו חייב עליו שהרי קדם איסורו לאכילתו דהא קודם שבלעו הי' יכול עוד לאהדורי' משא"כ למ"ד דאזלי' בתר הנאת מיעיו ל"ל שיצטרפו ב' חצאי זיתים במיעיו להתחייב שהרי כל חצי זית הי' היתר דח"ש מותר מה"ת וא"כ אימתי חל עליו שם איסור כשנצטרף יחד במעים וא"כ אכילתו ואיסורו באי' כא' לא אמרי' ואף שגם אח"כ שוהה ביחד במיעים אחר שחל עליו שם איסור מ"מ ע"ז אין לחייבו דהא א"א לאהדורא אפי' ע"י הדחק ולא עביד מידי ועי' כתובות ל' ע"ב. ואין להשיב דהא הכא לר"ל קיימי' ואיהו ס"ל ח"ש מותר מה"ת בכה"ת ואפ"ה חייב על כזית איסור בכא"פ וא"כ חזי' דמחויב על אכילתו אעפ"י שלא הי' חל עליו איסור קודם אכילתו וא"כ ה"נ נימא הכי ז"א דאדרבה אמרי' להיפך יען דבאמה"ח פטור על כבא"פ ושני' משאר איסורי' אמרי' דבאמת ה"ט דבאמ"ה בעי' שיחול עליו שם איסור קודם אכילתו ולהכי צריך לאכול שיעור שלם בב"א דאין לך בו אלא חידושו:

ולפ"ז נ"ל דע"י נתינת טעם שבשעת לעיסה ואכילה ל"ש כלל למימר טע"כ ואיתעביד לי' כולי' איסור שגם ההיתר נהפך לאיסור להתחייב אם אכל כזית מאיסור והיתר ביחד דכיון דחלק ההיתר הי' מותר קודם אכילתו ואינו חל עליו שם איסור אלא בשעת אכילתו איסורו ואכילתו באי' כאחד לא אמרי' ופטור עליו באכילה זו והא דמוכח בזבחים הנ"ל דשייך טע"כ גם בנתינת טעם של לעיסה שבאכילה זו היינו משום דהתם לר"ל קיימי' דמחייב על אכילה במיעיו בלא הנאת גרונו א"כ שפיר חל עליו שם איסור משום טע"כ קודם חיוב אכילה דשם איסור חל עליו בעודו בפיו בשעת לעיסה דנו"ט ואכתי אפשר שלא להכניס במיעיו ולאהדורא והחיוב על אכילה במיעיו שהוא אח"כ משא"כ לדידן דקי"ל כר"י דהנאת גרונו בעי' ואינו חייב כלל על אכילה במיעיו בלא הנאת הגרון וכמ"ש

המל"מ פי"ד מהמ"א הי"ב וא"כ הנאת גרונו ונתינת טעם באי' כא' ושפיר פטור על הנאת גרונו שבשעת נתינת טעם בשעת לעיסה דאיסורו ואכילתו באי' כא' לא אמרי'. ומסתמא כשאוכל כדרך אכילה קמא קמא דלועס בולע ושפיר כתב רש"י דלרבנן אף דא"ל טע"כ פטור כשלא פשט טעם היין בכל הפת:

ויותר נ"ל אפשר אלו הי' כתי' לא ישתה כל משרת ענבים הייתי אומר שהוא בבל ישתה אפי' נעשה משרת אחר השתי' דהיינו שנותן טעם בשעת אכילה נמי היתר נהפך לאיסור ואיתעביד כולה איסור להתחייב על כזית מהתערובת באכילה זו אבל השתא דכתיב וכל משרת ברישא והדר לא ישתה משמע דוקא אם הוא משרת שנו"ט קודם אכילה ושתי' אז הוא בבל ישתה אבל נו"ט ושתיתו באי' כא' לא אמרי' ועי' כעין זה בקצו"ח ססי' כ"ב:

איברא דמהמל"מ הנ"ל אין ראי' דלא מיחייב לר"י בהנאת מיעיו לחוד די"ל דכרכו בסיב שאני שאפי' הנאת מיעיו אין כאן כיון שיש הפסק בין איסור למיעים ואין האיסור נוגע במיעים אבל מלשון הרמב"ם בה"ג שם נראה כן שכתב שאין החיוב אלא על הנאת הגרון בכזית מדבר האסור ואי נימא דגם לר"י חייב על הנאת מיעים אלא שמוסיף לחייב גם על הנאת גרון הי' לו לכתוב שהחיוב על הנאת גרון בכזית א"וו דאינו חייב לדידן רק על הנאת גרון ולא על הנאת מיעים. ובאמת גם בכרכו בסיב נמי נראה דהוי הנאת מיעים. דהנאת מיעים היינו מילוי מיעיו ועי' לשון רש"י חולי' הנ"ל ד"ה הרי נהנה גרונו אף שיש הפסק בין האי' למיעים. ואפי' לו יהיבנא דגם לדידן חייב על הנאת מיעיו ג"כ מ"מ יש נ"מ בין אם החיוב על הנאת גרון דאז גם של בין החניכים מצטרף וכמ"ש הרמב"ם בפ' הנ"ל משא"כ אם החיוב על הנאת מיעים אין של בין החניכים מצטרף ועי' תוס' יומא דף פ' ד"ה וחצי פרס, ולפ"ז לר"ע דמחייב משום המ"ל חייב על כזית עם שבין החניכים משום הנאת גרונו ולרבנן פטור בזה כיון דאין לחייבו על טע"כ שבשעת לעיסה משום הנאת גרונו רק משום הנאת מיעיו כנ"ל:

אך מה דקשי' לכאורה א"כ לר"ע נמי דס"ל המל"א תקשי כיון דקודם אכילתו הוא היתר אז אמרי' דאכילתו ואיסורו באין כאחד להתחייב על כזית מאיסור והיתר ואדרבה לדידי' לא משכחת המל"א רק בשעת אכילה וכדאמרי' בנזיר ל"ז היתר לאיסור בב"א ועיי"ש ברש"י ותוס':

אבל אחר התבוננות לק"מ דלרע"ק אם הטעם משום המל"א אין אנו אומרי' כלל שבשעת אכילה חל על היתר שם איסור רק ההיתר נשאר בהתירו אבל התורה גילתה דהא דאינו חייב על אכילת איסור רק באוכל שיעור אכילה דהיינו כזית אין הקפידה ששיעור אכילה

יהי' מהאיסור דוקא אלא אם בשעה שאוכל איסור אוכל שיעור אכילה אפי' מהיתר נמי חייב כיון שאכל איסור ואכל נמי שיעור אכילה והכי דיקא לישנא המל"א שגם בשעה שמצטרף הוא היתר וכן משמע מלשון רש"י פסחים מ"ד שכתב והא לאו משום המל"א הוא אלא משום דאיתעביד לי' כולה איסור משמע דמשום המל"א לא איתעביד לי' כולה איסור וקצת לא משמע כן ברשב"א חולי' בסוגי' דטיפת חלב ד"ה קסבר אבל אם צריך לחול שם איסור בשעת אכילה שפיר י"ל כמ"ש דפטור על אכילה זו:

ובזה י"ל דברי תו' זבחי' הנ"ל שכתבו ועוד ק' היכי מיחייב כלל משום חד מיניהו דמיעוט הבטל ברוב לא מצטרף עם הרוב להשלימו לכשיעור דאפי' היתר לא מצטרף לאיסור כ"ש איסור לא מצטרף לאיסור וכו' והוא פלא דאדרבה בגמ' נזיר הנ"ל אמרי' הסברא להיפך השתא איסור והיתר מצטרפי' איסור ואיסור מיבעי. ולפמ"ש א"ש דגם בנזיר מיירי מהמל"א שהיתר נשאר בהתירו רק שהתורה גילתה דשיעור אכילה שצריך להיות באכילת איסור לחייבו א"צ להיות מאיסור דוקא אלא אפי' מהיתר ע"ז שפיר אמרי' השתא איסור והיתר מצטרפי' שחייב על חצי זית חרצן אם השלים שיעור אכילה בהיתר גמור שראוי לאכול איסו' ואיסור מיבעי' שחייב על ח"ש חרצן אם השלים שיעור אחר באכילתו במין איסור אחר שעבד איסורא עכ"פ בהשלמת שיעור אכילה אבל כאן קאי התוס' אם לא אמרי' המל"א שהיתר ישלים שיעור אכילה אלא דצריך לאכול שיעור אכילה מאיסור רק דנאמר שהמיעוט הבטל ברוב נהפך להיות איסור כמוהו בזה שפיר כתבו תוס' השתא היתר לא מצטרף לאיסור אף שא"צ רק פעולה אחת לחול על ההיתר שם איסור של הרוב לא נהפך המיעוט להיות כרוב כש"כ איסור לא מצטרף לאיסו' דצריך ב' פעולות לבטלו ולהוציאו מאיסור הראשון ושיחול עליו שם איסור של הרוב בודאי אינו נהפך להיות כמוהו ועי' תוס' זבחים ל"א גבי ויקץ כישן פיגול ד"ה התם איכא שיעורא. ופלא על פמ"ג בפתיחה לתערובת שחקר בזה אם היתר ברוב איסור נעשה כולו איסור ולוקה על כ"א אפי' ביבש ולא הזכיר כלום מדברי תו' אלו דאינו מצטרף להרוב אפי' בלח:

אמנם מש"ל דאם הנו"ט הוא בשעת לעיסה הוי הנו"ט והנאת גרון כא' לא משמע כן ברש"י חולין ק"ג הנ"ל ד"ה בשל בין השינים אפי' ר"י מודה דלא מיחשב בהדי דהא אינו נהנה לא גרונו ולא מיעיו שאין אדם טועם עד שיהא סמוך לבית הבליעה כדכתי' וחיך אוכל יטעם ע"ש מזה משמע דמתחילה לועס בשיניו ואח"כ נהנה החיך וא"כ שפיר י"ל טע"כ בשעת לעיסה ויתחייב על הנאת גרון שאח"כ וא"כ ליתא להנ"ל:

אבל מטעם אחר נ"ל דל"ש לומר טע"כ בשעת לעיסה מדאמרינן ביומא פ"א זר שבלע שזופין של תרומה והקיאן ואכלן אחר ראשון משלם קרן וחומש והשני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד ופירש"י שהרי קנאן הראשון ונתחייב בתשלומיהן והן אינם ראויות עוד לו להסקה ובתוס' הק' מהא דחולי' ק"ג דאכל ח"ז והקיאו וחזר ואכלו חייב שהרי נהנה גרונו בכזית ותי' דהתם מיירי שלא בפניו כגון שלא ידע שהקיאו כדאמרי' בחולי' ק"ג דנהי בפניו לא חזי שלא בפניו מיחזי חזי ע"ש ועי' תוס' מנחות ס"ט ע"א ותוס' כתובות ל' ע"ב. אמנם נראה ברור דכ"ז רק אם לא לעסו אבל בלעסו שוב לא חזי' לאכילה לשום אדם אפי' למי שלעסו שלא בפניו וכ"מ להדי' ברש"י חולי' ע"א ד"ה שלא בפניו שכתב אם בלע חתיכה קטנה ולא לעסו חזי' למי שלא ידע שבלעו הרי משמע דבלעסו לא משכחת שיהא ראוי למאכל אדם והוי נבילה שאינו ראוי לגר. והנה זה מבואר בכ"ד שיחול שם איסו' מחדש על דבר שאינו ראוי למאכל אדם אינו חל ועי' ע"ז ס"ח ופסחים מ"ה ע"ב ובר"ן שם. ולפ"ז נ"ל דל"ל כלל טע"כ בשעת לעיסה איתעביד כולו איסור שיתחייב על כזית מן ההיתר והאיסור יחד דאימתי נו"ט בשעת לעיסה ומכיון שנלעס איפסל לי' ממאכל אדם וא"א לחול על ההיתר שם איסור כיון שנפסלה מאכילת אדם ואף דללועס גופי' חזי' לבלוע ולדידי' לא אימאס מ"מ לא חל עליו שם איסור גם לגבי דידי' דלא מצינו אסור לזה ומותר לזה באיסורי' ששוה בכל ועי' נוב"י קמא או"ח סי' ט"ו. ואף דבגמ' זבחים מוכח דשייך טע"כ גם על נו"ט שבשעת לעיסה אפשר לומר דהא דאמרי' בלעסו לא חזי' לשום אדם היינו דוקא לר"י דס"ל דא"ח אלא על הנא"ג ולא על הנאת מיעיו וכרכו לאיסו' בסיב ואכלו פטור וכמש"ל א"כ בלעסו אפי' בשלא בפניו לא חזי' לשום אדם שהרי הלעיסה ניכר ומורגש. אבל לר"ל שם בזבחים דמיחייב על הנאת מיעיו וכרכו בסיב ובלעו חייב שפיר משכחת אפי' בלעסו שיהא חל עליו שם איסור לכל העולם אם יכרכנו בסיב ויבלענו ולא ידע שלעסו אדם ואינו קץ בו לכן לדידי' שפיר אמרי' טע"כ גם בשעת לעיסה ואם כן הוא ג"כ מיושב קושי' פר"מ:

אבל היותר נראה דבדין טע"כ נכללי ב' ענינים במובנו א) דאי לא גילתה תורה טע"כ הייתי אומר דגם לח בלח במבשא"מ בטיל ברוב מאחרי רבים להטות וחידשה תורה דטע"כ דמבשא"מ בלח לא בטיל ברוב לכל מר כדאית לי'. ועדיין לא שמעי' שהיתר נהפך להיות איסור שילקה על כזית מתערובת אלא י"ל שצריך לאכול כ"ר מתערובת שיאכל כזית מן האיסור בכא"פ. ב) גילתה תורה בטע"נ שהיתר נהפך להיות איסור ואיתעביד כולה איסור להתחייב כשאוכל כזית מהתערובות כמות שהיא בכא"פ כמבואר כ"ז בראשונים ואחרוני' בסוגי' דטע"כ ובנותי'. ולפ"ז אין ודאי שפיר קאמינא לענין מה

דחידשה דהיתר נהפך לאיסור ואיתעביד כולה איסור להתחייב גם על ההיתר דזה ל"ש אם נו"ט רק בשעת לעיסה דהא כשלעסה נפסלה מאוכל אדם וא"א לחול על ההיתר שם איסור חדש אבל מה דאמרה תורה שאם הטעם נרגש וניכר אין האיסור בטיל ברוב ונשאר האיסור באיסורו בזה ודאי מודינא דאם נו"ט ונרגש בשעת לעיסה ג"כ אין האיסור בטיל ברוב ונשאר באיסור שהי' מקדם דלזה א"צ לחול עליו שם איסור מחדש ואם אוכל כשיעור בכא"פ מן האיסור לבד מן היתר ודאי חייב. ולפ"ז שם בזבחים שפיר קאמר וש"מ נו"ט ברוב לאו דאו' דאי דאו' נהי נמי דרבה מין על חבירו מ"מ טעמא יהיב ואף דאינו נו"ט רק בשעת לעיסה ול"ש לומר שרוב שקיבל טעם ממיעוט נהפך להיות כמיעוט מ"מ אי נו"ט ברוב דאו' א"כ המיעוט לא בטיל ונשאר עליו שם איסורו ומצטרף לכשיעור לאיסור שהוא נפרש ממנו. לא עם האיסור שהוא מעורב בתוכו משא"כ בנזיר ששרה פתו ביין שפיר לא מיחייב לרבנן משום נו"ט שבשעת לעיסה דמשו"ה לא איתעביד כולה איסור וכנ"ל:

והשתא דאתאי להכי י"ל קושיתו בפשיטות דודאי ב' מינים שהם נבללי' יחד אין טעם א' מתפשט בחבירו אלא ברותח ובכבוש דוקא אבל בשעת לעיסה אין טעם הא' מתפשט בחבירו אלא נבלל יחד כקמח בקמח בצונן ועי' חוו"ד סי' ק"ט ס"א אבל מ"מ טעם האיסור מורגש וחיך אוכל יטעם ולפ"ז ודאי לענין דנימא דהיתר נהפך לאיסור ונעשה כולו איסור ז"א אלא בנתפשט טעם האיסור בהיתר ולהכי כתב רש"י דפטרי רבנן בנזיר ששרה פתו ביין אם לא נתפשט טעם היין בכל הפת דבשעת לעיסה אין טעם האיסור מתפשט בהיתר אבל שם בזבחים דאין אנו צריכי' לומר שהמיעוט יהפך הרוב ע"י התפשטות טעמו רק שמיעוט לא יתבטל כנ"ל שפיר סגי במה שנו"ט בלעיסה דאף שאין טעמו מתפשט בהרוב מ"מ טעמו מורגש ולא בטיל אלא נשאר באיסורו:

ופר"מ הביא על ידו את חוו"ד בסי' ק"ט דקמח בקמח אפי' בצונן אסור מה"ת במבשא"מ דנו"ט בשעת לעיסה ובאמת לא כתב, דנו"ט ואדרבה בס"א שם כתב להיפך דקמח בקמח בצונן אין טעם א' מתפשט בחבירו ולא כתב בסק"ה רק דטעם נרגש בפיו בשעת לעיסה, ומעלתו שינה את טעמו מנרגש לנותן ולא הרגיש בזה. ומעתה ידו מסולקת גם ממה שהשיג על החו"ד בסי' צ"ח שהוכיח כדברי רמ"א דמבשא"מ לדידן אזלי' בתר שמא מקמח בקמח דבעי ס' מה"ת אפי' בצונן אף דליכא נו"ט והק' מעלתו דלמ"ש הוא בסי' ק"ט הנ"ל אין הוכחה. ולענ"ד דבריו נכונים בשנבאר תחילה קצת דברי הש"ך שם בסק"ו שכ' הטעם כתב ר"ת וכו' דקי"ל טע"כ אסור מה"ת במבשא"מ דכיון שנותן האיסור טעם בהיתר נהפך ההיתר להיות כולו איסור וכו' ובהיות כן תמהני על מ"ש

הרב ולענין מב"מ אזלי' בתר שמא וכו' ולכאורה דברי הש"ך אינם מדוקדקי'. א) הנה הא דהיתר נהפך לאיסור אי טע"כ מה"ת לאו דכ"ע הוא עי' בראשונים בסוגי' דזרוע בשילה וע"ז ס"ז וטור וב"י סי' צ"ח ופר"ח סי' תמ"ב ודין זה המבואר שם בשו"ע לחלק בנשפך בין מב"מ לבין מבשא"מ הוא סברא מוסכמת להלכה אליבא דכ"ע אי טע"כ דאו' דמין בשא"מ כיון דטע"כ מה"ת הוי ספק דאו' ולחומרא ומב"מ הוי סדר"ב ולקולא ולא תלי' כלל באם מחמת טע"כ היתר נהפך לאיסו' או לא וא"כ למה מערב בדבריו האי דהיתר נהפך לאיסור. ב) מ"ש ובהיות כן תמהני עמ"ש הרב דמשמע דרק אחר הקדמה שהקדים ק' על הרמ"א ומה קושי' אי אמרי' כהרמ"א דטע"כ הוא באינו שוה בשמא שייך שפיר החילוק דנשפך בין מב"מ בשמא למבשא"מ בשמא ועכ"ח שתמיהתו על רע"א הוא אחת משתים או שמלשון רוב הפוסקים משמע דמבשא"מ תלי' בטעמא ולא בשמא או מצד הסברא דהא דטע"כ מה"ת ואינו בטיל ברוב הוא משום שהטעם נרגש וניכר וא"כ ע"כ בתר טעמא אזלי' וא"כ אין לו ענין כלל למה שהקדים סברת ר"ת לחלק בנשפך בין מב"מ למבשא"מ. ג) וכן חזר דבריו אח"כ וא"כ נהפוך הוא דהכל אזלי' בתר טעמא דאם אינן שווין בטעמא אע"ג דשווין בשמא מ"מ כיון דנו"ט בהיתר ונהפך היתר להיות כולו איסור אסור מה"ת עד סמ"ך וכו' והוא פלא דנראה מלשונו דלהכי אסור עד סמ"ך כיון דנהפך היתר לאיסו' ובאמת נהפוך הוא כיון שאסור עד ס' אמרי' ג"כ היתר נהפך לאיסור וגם מה בעי בזה שהיתר נהפך לאיסו' שאין לו ענין לקושיתו:

לכן נ"ל ואקדים תחילה להסביר קצת הא דאמרי' אם טע"כ מה"ת היתר נהפך לאי' ואיתעביד כולו איסור ללקות על כזית מתערובת ובעיני קשה לקרב אל השכל דהרי מבואר בר"ש בפ"ב דטבול יום דדוקא לענין איסור אכילה אמרי' טע"כ ולא לענין טומאה ועי' מג"ש ופנ"י פסחים מ"ג ואי נימא דכיון שקיבל טעמי' האיסור נהפך היתר להיות כמוהו בין לחומרא בין לקולא דאם יש טעם דגן באורז יוצא יי"ח מצה א"כ כיון שדייני' לי' כולו נהפך לגוף איסור למה באמת לא נימא כן גם לענין טומאה וכן לענין חענ"נ אמרי' דבכל איסורי' חוץ מבב"ח הוא רק מדרבנן אפי' אי ס"ל היתר נהפך לאיסור והוא תרתי דסתרי לכאו' ועי' פליתי סי' צ"ב וגם גוף הדבר קשה להבין דנימא טע"כ לקולא כנ"ל וכי טעם האורז אינו נרגש יותר מטעם הדגן כל זה נשגבה ממני. לכן נ"ל הבנה אחרת בזה דהנה מצאתי בשם סמ"ג דהא דחייבה תורה על כל אכילת איסור אינו על מעשה אכילה אלא על הנאה שבה ועי' מל"מ פ"ה מיסוה"ת ה"ח ד"ה ודע ולדעתי זה פי' הגמ' דאמרי' מתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה דמתעסק בעלמא לא מקרי מעשה אבל באכילה א"צ מעשה והחיוב רק על הנאה שבה ולפ"ז נראה דודאי כי אמרי' דטע"כ

ובעבור זה לוקה על כזית מהתערובת וכן יוצא י"ח מצה מ"מ הרוב נשאר כמו שהי' מקדם לענין טומאה ולענין חנ"נ. אלא כיון שנתפשט טעם האיסור בכזית ואכלו לד לדידן דאזלי' בתר הנא"ג אף שאינו נהנה מכמות ומידות האיסור שהרי המידה והכמות הוא היתר מ"מ הרי נהנה גרונו בטעם איסור של כזית המורגש לחיך ואף שמורגש גם טעם ההיתר וטעם האיסור קליש מ"מ אין שיעור לאיכות הטעם שצריך לטעום וטעם איסור קטעים. אלא דלולי שגילתה תורה טע"כ הו"א דטעם זה צריך להיות מקושר בממשו של איסור וגילתה התורה דסגי אם מקושר בממש של היתר ג"כ וזה פי' איתעביד כולו איסור והיתר נהפך לאיסור שהוא כאלו הי' הטעם האיסור מקושר בממש של איסור. ולפ"ז יצמיח דל"ש היתר נהפך לאיסור אלא באינו שוה בטעמא אבל בשווה בטעמא ולא בשמא אין שום סברא שיתחייב על כזית מתערובת כיון שאינו נהנה כלל מן האיסו' שהרי המדה והכמות הוא היתר וטעם האיסור אינו מוסיף לו הנאה שהרי גם בהיתר מבלעדי האיסור הי' נרגש טעם זה. אמנם אי לא אמרי' דמשום טע"כ איתעביד כולו איסור רק דהמיעוט לא בטיל ברוב ולוקה אם אוכל כזית מן האיסור בכדא"פ אז שפיר שייך לומר גם בשווה בטעמא ואינו שווה בשמא דהתורה גילתה דלא בטיל וכיון דלא בטיל שפיר לוקה דהא נהנה מן האיסור בכמותו ומידתו ועי' ר"ן ע"ז בסוגי' דנטלפ"ג וגם טעמו נרגש דלא נתבטל עי' פנ"י סוף ביצה בענין דשיל"מ שהרי אכל מן האיסור כזית בכדא"פ:

וזאת תורת העולה עוד ממ"ש דאי אמרי' היתר נהפך לאיסור אין אנו צריכי' לומר דחידשה תורה במבשא"מ בלח דבר חידוש שאין בכל התורה כולה דבכ"מ המיעוט בטיל ברוב והמיעוט נגרר אחר הרוב וכדי שלא נפסיד רוב היתר מותר לאכול מיעוט האיסור ג"כ וכאן הוא להיפוך שהמיעוט לא בטיל ברוב והרוב נגרר אחר המיעוט דמשום שאסור לאכול מיעוט איסור מפסיד גם הרוב היתר אלא דאמרינן דחידשה תורה דל"ש כאן ביטול כלל דהא גם ההיתר נהפך לאיסור ובמה יתבטל המיעוט ואין אנו אומרי' שאסור לאכול רוב היתר מפני מיעוט איסור אלא דהרוב של היתר אסור לאכול מצד עצמו כיון שיש בו טעם של כזית איסור דנהנה גרונו בכזית משא"כ אי לא אמרי' היתר נהפך לאיסור רק דאיסור לא בטיל ואינו חייב רק כשאוכל כזית מהאיסור בכדא"פ אז עכ"ח אנו צריכי' לומר דחידוש הוא שחידשה תורה במין בשא"מ בלח דלא אזלי' בתר רובא כבכל התורה כנ"ל. ומעתה בין אי ילפי' טע"כ מג"נ אין לנו תכרע אם צותה תורה להגעיל משום מבשא"מ בשמא או משום מבשא"מ בטעמא בין אי ילפי' ממשרת טע"כ אם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין אין הכרע אם קפידת התורה הי' יען שענבים במים חלוקי'

בטעמא או משום דענבי' עם מים חלוקי' בשמא ועי' ר"ן חולי' סוגי' דזרו"ב דגם מב"מ שייך טע"כ. ולפמ"ש יש להכריע כיון שיותר מסתבר ללמוד היתר נהפך לאיסור דלאו קידוש משנלמוד דהיתר לא בטיל שהוא חידוש שאינו בכה"ת כולה וממילא כיון דילפי' היתר נהפך אז ודאי בתר טעמא אזלי' וכמש"ל:

ולפ"ז דברי הש"ך נכונים דכל הוכחה דאזלי בתר טעמא הוא רק משום דאמרי' דלהכי אסור עד סמ"ך משום דהיתר נהפך לאיסור ולא משום דאינו בטיל ברוב ומיושבי' כל הדקדוקי' דו"ק ותשכח:

ומעתה לפמש"ל דקמח בקמח מבשא"מ בטעמא בצונן אף שהטעם נרגש בפיו אבל אינו מתפשט טעם א' בחבירו וכיון שכן ל"ש בי' לומר היתר נהפך לאיסור ואיתעביד כולו איסור ומכש"כ לפי הסברתי לעיל ודאי ל"ש נהפך אם אין טעם א' מתפשט בחבירו רק נרגש וניכר ואפ"ה בעי ששים מה"ת וא"כ חזי' דמבשא"מ בטיל ברוב לא תלי' בנהפך וממילא אינו מוכח דתלי' בטעמא וליתא לכל הבנין שכתבתי ויפה השיג החוו"ד על הש"ך מקמח בקמח:

עוד השיג על החוו"ד שהוכיח מכותח הבבלי דאמרי' כבכא"פ מה"ת אף דליכא טעם אלא קיוהא אלמא דמבשא"מ לא תלי' בטעם והקשה מעלתו א.) דהא עכ"פ בלעיסה נרגש הטעם מגוף החמץ ב] דעכ"פ נרגש הכזית ע"י קיוהא אף דקיוהא לא מקרי טעם לאסור אבל עכ"פ נקרא עי"ז גוף הכזית. הנה שתים דיבר ואחת שמעתי דכזית נקרא ע"י קיוהא אבל מ"ש בלעיסה נרגש הטעם לא הבנתי הא גם בלעיסה אינו מרגיש רק קיוהא בעלמא. אמנם לדעתי נראה דע"י קיוהא לא נקרא ניכר כזית איסור דטע"כ אי אמרי' דתלי' בטעמא הוא רק אם נרגש בתערובת הטעם שהיה לאיסור קודם התערובת ולמשל אם נפל דבש של איסור לחומץ של היתר ונרגשי' הב' טעמים מתיקות הדבש וחמיצות החומץ וניכר בו טעם דבש וכדומה או אם עשה עיסה מן האורז ויש בו טעם דגן אף שקודם התערובת לא הי' לדגן טעם של עכשיו דמתחילה הי' לו טעם קמח ועכשיו טעם עיסה מ"מ אלו הי' עושה עיסה מן הדגן לבד הי' לו אותו הטעם שנרגש עתה מן עיסת הדגן בעיסת האורז ובעיסה ניכר טעם עיסת דגן משא"כ כותח הבבלי ושכר המדי וכדומה שלא נרגש בכותח טעם הפת ולא בשכר טעם השעורי' רק תערובת המינים מולידי' טעם חדש אשר לא הי' עוד לעולמי' וא"א להוליד מפת או משעורי' בלתי תערובת שאר מינים שום טעם מאותו טעם הנרגש ע"י תערובת המינים ביחד וא"כ א"א לומר שניכר בהטעם שיש בו פת או מי שערי אלא אנו יודעי' שיש בו אם יודע סדר עשיית הכותח והשכר

אבל לא שמרגיש בהטעם שיש בו וא"כ אי טע"כ תלי' במה שהטעם נרגש וניכר הוי שרי ואלא מאי מוכח דלא תלי' כלל בטעמא ושפיר כתב החוו"ד:

ולא מלבי בדיתי זאת אלא מפורש באר היטב בבעה"מ פסחים מ"ג וז"ל שכל העירובי' השנויין במשנתינו אעפ"י שהם עשויין לטעם טעמם משתנה ע"י העירוב לטעם אחר שאין האיסור שהוא הדגן נראה בעירוב אלא שהוא מסייעו לתת לו טעם חדש וכו' יע"ש וימצא דמשו"ה ל"ש בזה טע"כ וזהו פי' קיוהא בעלמא שאינו ניכר טעם הראשון רק מסייע לשאר מיני' להוליד טעם חדש:

ובעברי בין בתרי דברי החוו"ד בסי' צ"ח נפל מילתא בלבאי להבין כונת תוס' בע"ז ס"ח בד"ה מכלל דהוכיחו דלר"ש דס"ל כ"ש למכות היינו דוקא בעין ולא ע"י תערובת וכתבו וכן צ"ל ע"כ דאל"כ לא תמצא איסור בטיל כלל לר"ש לא ברוב ביבש ולא בס' בלח וכו' ודבריהם תמוהי' דא"כ תקשי גם לדידן הא כ"ש עכ"פ אסור מה"ת איך משכחת ביטול איסור. ואמת כי הר"ש בפ"ב דטבול יום כתב דגם ח"ש ע"י תערובת מותר אם לא משום טע"כ או המ"ל עיי"ש אבל מכח קו' אחרת ולא הוכיח כן משום דא"כ לא תמצא ביטול איסור וגם קשה מה ענין איסור התערובת במשהו דזה שייך אפי' בנתערב כזית אפי' באלף זיתים לכ"ש למכות שהוא כ"ש דוקא וכבר עמדו בזה אחרונים ולענ"ד נראה בשנדקדק בלשונם למה הוסיפו על שפתם לקח לא ברוב ביבש ולא בלח בס' כי הי' די באמרם דאל"כ לא תמצא איסור בטיל כלל לר"ש. ונ"ל הנה לפי דעת הש"ך ורוב הפוסקים דמבשא"מ בלח דאמרי' בי' טע"כ אזלי' בתר טעמא א"כ אפי' איכא ששים נגד האיסור ומ"מ מרגישי' טעם האיסור ודאי אסור כיון שהטעם נרגש ואפי' ביבש ביבש מביא הרמ"א בת"ח בשם הגהת ש"ד דמבשא"מ לא בטיל כל זמן שהטעם נרגש מה"ת וכן דעת מהרא"י ועי' ש"ך סי' ק"ט סק"י ובהגהת מהרב"פ ובחוו"ד שם אמנם לדעת רמ"א בסי' צ"ח דמבשא"מ אזלי' בתר שמא ולא איכפת לן בטעמא א"כ פשיטא בלא ואיכא ס' מותר מה"ת אף שהטעם נרגש וכן ברוב ביבש בטיל אף שאינו שווה בטעמא והטעם נרגש בשעת אכילה ועי' היטב באריכות החוו"ד סי' צ"ח בהבנת דברי רמ"א. אמנם באמת טעמא בעי איך אפשר לומר שאם הטעם ניכר ונרגש שבטיל ומותר הלא ביטול אינו אלא בלא ניכר האיסור אבל בניכר האיסור ודאי דלא מועיל הביטול וכיון שנרגש טעמו הוי כניכר האיסור דטעימתו זו היא הכרתו דחיך אוכל יטעם ואין חשיבות האוכל אלא בטעמו וכמ"ש הרשב"א חולי' צ"ח כ"ז באורך. אלא שאלו לא גילה לנו קרא דמשכחת איסור דלא בטיל ברוב הו"א דאף דזה הוי ניכר האיסור מ"מ גם בניכר האיסור כיון דאינו יכול לסלקו ע"כ איסור המיעוט שניכר נגרר אחר הרוב כדי שלא נפסיד

הרוב בשביל מיעוט איסור שניכר אבל כיון שמצינו גם לדעת רמ"א עכ"פ באינו שווה בשמא אף דלא איתעביד כולה איסור כמ"ש החוו"ד שם בסי' צ"ח על דברי הרמ"א. מ"מ כיון דגילתה תורה דהמיעוט אינו בטיל ואינו נהפך להיתר ממילא ע"כ צריך להפסיד הרוב בשביל המיעוט א"כ גם בשווה בשמא ואינו שווה בטעמא כיון דמצד הסברא ל"ש בי' ביטול מה"ת נאמר כיון שאין יכול לסלקו מותר לאכול האיסור כדי שלא יפסיד רוב ההיתר:

אך נ"ל לפמ"ש הרי"ף בפג"ה דרב דס"ל פסחים ע"ו ריחא מילתא הוא רק משום דס"ל מב"מ במשהו דריחא כיון שהוא דבר שאין בו ממש והוא סמוי מן העין ואינו נמדד ביד הוי רק משהו בעלמא. וה"נ אני אומר לדעת רמ"א כיון שעצם וממש האיסור בטיל בשווה בשמא דהא ממשותו מעורב ואינו ניכר והתורה לא גילתה שאין הממש בטיל אלא בחלוקי' בשמא. נהי נמי שהטעם ניכר ואינו בטיל מ"מ טעם בלא ממש אינו דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין רק דבר שאין בו ממש והר"ה כמו ריחא רק משהו בעלמא:

ולפ"ז נ"ל נהי דמשהו נמי כשניכר לא בטיל וא"כ ח"ש אסור מה"ת ז"א דזיל בתר טעמא דח"ש אסור מה"ת הואיל וחזל"א והאי טעמא כיון דכל טעמי' שבעולם בלי ממש הוי רק משתו ומשהו דמשהו א"כ לא חזי לאיצטרופי ומותר מה"ת. אך כ"ז לדידן אבל לר"ש דס"ל כ"ש למכות אם נאמר דאפי' בתערובת נמי שייך סברא זו א"כ מהראוי שלא יתבטל איסור ביבש ברוב אם אינו שווה בטעמא ולא בס' בלח אם הטעם נרגש וזה כונת תוס' דס"ל כרמ"א דמבשא"מ אזלי' בתר שמא ולא בתר טעמא וממילא בטיל ביבש ברוב אפי' אינו שווה בטעמא ובס' בלח אפי' הטעם נרגש וכדמוכח מהראיו' שמביא החוו"ד וע"ז כתבו שפיר דאל"כ לא תמצא איסור בטיל כלל לר"ש היכי שטעמו נרגש וביארו שלא תמצא ביטול לא ברוב ביבש ולא בס' בלח רק הכל יהי' תלוי בטעמו אם נרגש או לא ולא ברוב וששים. ובזה אתן החותמת. בדברי שלו' ואמת. והוא הנותנת. חיים וברכה עד העולם כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קסג

עוד להגאון הנ"ל נר"ו

בעזהי"ת מאדע יום א' לס' את בריתי שלום תרכ"ט לפ"ק. **התענגתי** מזיו כבודו בעונג שבת כי באו דבריו חן ושכל טוב בעש"ק ומצאתי את שאהבה נפשי כי שם עינו ולבו על כל דברי וחגר כלי טעמו טעם זקנים עלה הורים וירד בקיאות להשיג על דברי וזה יצא

ראשונה על מ"ש לתרץ קושי' תוס' פג"ה השיג מעל' דאף אי ח"ש מותר מה"ת מ"מ לא פקע איסורו והביא ראי' דלמ"ד טע"כ מה"ת אף בפחות מכא"פ חייב אף דאינו אוכל רק ח"ש מיתסר הכל ע"י טעמו וממה נאסר זה ההיתר כיון דח"ש לית בי' איסור וכי טעמו מיגרע גרע וכו' והנה לא ניחא לי' למעלתו דכל מ"ש הראשונים הוא רק להלכה דקי"ל ח"ש אסור מה"ת אבל לר"ל דח"ש מותר מה"ת באמת אין כאן איסור מחמת טכ"ע אלא באוכל כ"כ מתערובות שיהי' כזית מאיסור בכא"פ ולכאורה הדין עמו שדוחק גדול לומר כן אבל א"כ אני אומר ומטונך גם לדעת מעלתו דאף אי ח"ש מותר מה"ת מ"מ שמו עליו ומ"מ לר"ל מותר לאכל ח"ש בעין מה"ת אף ששמו עליו ולמה כשנתערב בהיתר ונותן טעם לוקין עליו וכי טעמו מיגרע גרע מאלו הי' בעין. ובלא"ה אינני מבין איך שיהי' על דבר אחד שם איסור והיתר לאכול והם שני הפכי' בנושא אחד:

אבל האמת יורה דרכו ועיקרן של דברים כך הוא לע"ד דודאי ח"ש נבלה אף לר"ל דח"ש מותר מה"ת מ"מ לא פקע מני' שם נבילה אבל נבילה זו לא אסרה תורה ועי' תוס' שבועות כ"ג ד"ה אלא כדרבא דגם נבלה מסרחת מקרי' נבלה אף שהוא היתר גמור שאינו ראוי לגר וחל שבועה עלה וכן ח"ש חלב לא פקע מני' שם חלב ומ"מ היתר הוא וגם חלב טהור מקרי חלב ובהדי' אחז"ל חולי' מ"ט חלב טהור סותם ועי' תוס' שבועות דף הנ"ל ע"ב ד"ה שלא אוכל תמרי' וחלב ופמ"ג סי' צ"ח וכשמצטרף אח"כ עם עוד ח"ש חלב או נבלה חל עליו שם נבלה או חלב אסור וגם חתיכה זו עצמה אם הי' בה כשיעור וצמקה ונעשית היתר וחזרה ותפחה למה דקי"ל במנחות נ"ד אין דיחוי באיסורין חל עליו שם איסור מיכן ולהבא. אמנם גם לר"ל דס"ל שם יש דיחוי באיסורי' מ"מ אם מצרף ב' ח"ש אין לומר בו שנדחה אי אין איסור חל על ח"ש דהרי בידו לצרפם וכל שבידו לאו דיחוי הוא עי' תוס' סוכה ל"ג וכן הוא בכמה דוכתי משא"כ שם במנחות י"ל דאין בידו לתפוח:

ומעתה לענין טע"כ אם נבלע ח"ש נבלה בירק ונותן בו טעם נהפך כל הירק כאלו הי' בשר נבלה דהיינו כאלו נהפך עצם ההיתר להיות כעצם האיסור וא"כ יש כאן כזית בשר נבלה וחל עליו שם איסור או בנבלע חצי זית חלב בבשר כחוש נהפך עצם הבשר כאלו הי' חלב שעל הקרב ויש כאן כזית חלב וחל עליו איסור ואין אומרי' שלוקה משום ירק נבלה ובשר חלב דירק אינו נבילה ובשר אינו חלב רק דהוי כאלו הירק הפשיט צורתו מהיות ירק ולבש צורת בשר והבשר הפשיט צורת בשר ונעשה עצם אחר של חלב מחמת טעם חלב שבו ולפ"ז לק"מ קושי' מעלתו וכי מיגרע גרע אה"נ דגרע דמעיקרא לא הי' כשיעור נבלה או חלב ועכשיו ע"י שנהפך עצם ההיתר לעצם של איסור אית בי' כשיעור וחל עליו שם איסור מעתה ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש במכתבי הקדום להסביר ענין היתר

נהפך לאיסור דכיון שטעם האיסור נתפשט בכזית הוי כאלו האיסור הגדיל מידתו להיות גדול כ"כ כיון שטועם טעמו בכזית ונהנה גרונו בכזית דודאי כיון דהאיסור נגדל להיות כזית חל עליו שם איסור וגם כאן ל"ש דיחוי באיסורין מטעם הנ"ל דהי' בידו להבליעו בכזית היתר ומ"מ כל זמן שהוא רק ח"ש מקרי נבילה וחלב אמ"ה אבל לא נבלה איסורא ולא חלב אסור ולא אמ"ה אסור רק אמ"ה של היתר ושפיר כתבתי לתרץ קושי' תוס' דאיסורו ואכילתו באי' כא' לא אמרי'. ובאמ"ה יש לי לפקפק קצת עפ"ד הש"ך סי' פ"א סקי"ג וניחא לי עפ"י דעת רש"י ותוס' זבחים דל"א ד"ה התם איכא שיעורא:

ותדע דכן הוא דמשום טע"כ הוי כאלו העצם נהפך לעצם של הנו"ט ולא שנאמר דהעצם נשאר כבראשונה וחל עליו שם איסור דהא אי טע"כ נהפך אמרי' דאם יש בכזית אורז טעם דגן יוצא בו י"ח מצה עי' מס' חלה פ"ג מ"ז וכאן אפי' בכזית מצה משומרת מה שמה מה תאמר לה הלא שם מצה אינו מעלה ומוריד דבציקות של נכרי' אדם ממלא כרסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה וא"כ מה שיש עלה שם מצות מצוה היינו שהיא משומרת מחימוץ וא"כ אפי' תאמר שחל על האורז שם משומר אכתי הו"ל רק אורז משומר ובאורז משומר אינו יוצא י"ח א"וו כדכתיבנא דע"י טעם דגן נהפך עצם האורז כאלו הי' דגן והו"ל דגן משומר ולהכי יוצא בו. ומכ"ש בנבלע רק ח"ש מעיסת דגן דאפי' לר"י בח"ש אינו מקיים מצות אכילת מצה ועי' תוס' יומא דל"ט ד"ה מגיע כפול ובחת"ס או"ח סי' מ"ט וסי' ק"מ וא"כ וכי טעמא עדיף מאלו הי' בעין שיוצא בו אלא כמ"ש דהאורז נהפך כאלו הי' עצמותו וממשו דגן ויש כאן כזית מצה משומרת של דגן ויוצא בה ויעי' ברא"ש חולי' דצ"ח בשם ר"ח דאם יש בתערובות כבא"פ לוקה על כזית מתערובות והיכי דליכא כזית בכא"פ אעפ"י שנתן האיסו' טעם בהיתר אין לוקי' עליו ואע"ג דטע"כ ילפי' מקראי מסתבר לומר דלא החמירה תורה בנתינת טעם של איסור בהיתר להופכו לאיסור בשהיתר כ"כ יותר על האיסור שאלו הי' האיסור בעין וניכר בתוך ההיתר בלא נתינת טעם לא הי' לוקה עליו דהיינו בכא"פ יע"ש מבואר מדבריו דאף דהיתר נהפך לאיסור מ"מ אינו נהפך אלא להיות כמו שהי' האיסור אלו הי' ניכר בתערובות בלי נו"ט ולהכי דוקא כ' איכא כבא"פ לוקי' גם על כזית מתערובות ואי ליכא כבא"פ אינו כ"א איסורא בעלמא כמו שהי' האיסור אילו הי' ניכר בתערובות דח"ש אסור מה"ת ולפ"ז לר"ל דח"ש מותר מה"ת א"כ אם הי' האיסור ניכר בתערובות ביותר מכבכא"פ אפי' איסור תורה לא הי' בו ממילא אפי' נו"ט אין בו שום איסור והוא חידוש ומ"מ צריכי' אנו לכוף אזנינו ולשמוע וא"כ. ליתא כלל לראית מעלתו דבאמת לר"ל בח"ש לא אמרינן טע"כ:

שוב השיג מעל' והקשה הלא בכל איסורי' כבא"פ מצטרף אפי' הקיא הראשון קודם שאכל השני ואי נימא דח"ש היתר מיקרי אמאי יתחייב וכו' ודוחק דר"ל פליג אדין זה. הנה מה שדוחק בעיניו שר"ל חולק אדין זה הוא גמרא מפורשת שם בחולין דלר"ל בכה"ג פטור אם הקיאו קודם שאכל השני בין שאכל אותו חצי זית עצמו בכא"פ בין חצי זית אחר אבל לא מטעם שהק' מעלתו רק משום דס"ל הנאת מיעיו בעי' והנאת מיעים אינו אלא במילוי הכרס עכ"פ אינו דוחק שר"ל יפטור בזה גם משום דח"ש הוא היתר גמור. אבל בלא"ה אינני יודע למה הוצרך מעל' להקשות בהקיא אפי' בלא הקיא נמי אם אכל כזית בכא"פ למה חייב לר"ל הלא ח"ש אינו אסור ובמיעים א"א לצרף שיחול עליו שם איסור לפי סברתו דא"כ הוי אכילה ואיסורו באי' כא' ובמה ששוהה אח"כ במיעים לא הוי כמעשה כיון דא"א לאהדורי ומכ"ש דק' יותר אי אהנאת גרונו מיחייב ולא אהנאת מיעיו א"כ אפי' בלי סברתי מ"מ בגרון הוי רק זאח"ז ומתי יצטרף לחול עליו שם איסור וח"ש הוי היתר ונהנה גרונו מן ההיתר אמנם האמת בזה לפמ"ש הפנ"י בח"ש אסור מה"ת הואיל וחזי לאיצטרופי בכבא"פ הי' זה קושי' ר"י איך אפשר דח"ש מותר מה"ת וא"כ איך יצרף אח"כ בכא"פ הלא הוא היתר ואלא מאי דאסור מה"ת ואפ"ה ס"ל לר"ל דח"ש מותר מה"ת ולא חש לקושי' זו דכן היתה הל"מ דכבדא"פ מצטרף ואדרבה מזה מוכח ראי' לדברי דאם ח"ש מותר מה"ת לא חל עליו שם איסור כלל דאל"כ מנ"ל לר"י מדחזי לאיצטרופי דח"ש אסור מה"ת. ומה שהביא דאפי' לר"י ס"ל לכמה פוסקים דח"ש בתערובות מותר אם ליכא כבכא"פ ומשום דלא חזי לאיצטרופי כבר נראה במ"ל ובלאה"נ אינו מבואר מדבריהם אלא דאי לא גילתה תורה המל"א או טע"כ הי' ח"ש בתערובות מותר אם ליכא כבכא"פ ומשום דל"ח לאיצטרופי או אפי' כזית בכא"פ מ"מ הל"מ דכבא"פ מצטרף אינו אלא בעין ולא ע"י תערובות כן הייתי אומר עי' תוס' נזיר ל"ו ע"ב ד"ה לא ומ"מ אין שום חידוש בהא דטע"כ דאז באמת בכא"פ מצטרף בתערובת ואפי' על כזית מאיסור להיתר יחד לוקה דנהפך ונשאר הח"ש באיסורו דהא חזי לאיצטרופי וזה פשוט:

ומ"ש לפרש קושי' התוס' דק"ל מנ"ל לר"י שחלקו מבחוץ פקע מכ"א שם איסור שיצטרפו כאכלתם בב"א לתוך פיו זה תוכן דבריו הנה כתבתי לסלק קושי' התוס' מעל רש"י ויע"ש ברש"י שכ' דלהכי אם אכלו לאבמ"ה כבא"פ פטור דסתם אכילה בב"א משמע אבל לחצאין לא רק דהל"מ הי' דבכא"פ מצטרף ולא גמרי מיני' לאבמ"ה דחידוש הוא ועי' במל"מ פ"א מחמץ ה"ז אבל זה ליכא שום הו"א דסתם אכילה חתיכה אחת משמע דהרי טבל ותרומה ומעשר וכל אי' שיש על דגן בעין כתי' נמי לא תאכל אף

שאין בגרגיר א' כזית ועי' מכות די"ג באוכל טבל כ"ש פלוגתא דר"ש ורבנן אי חטה הוי ברי' ובגמ' שם די"ז וכן בחלב למאן דלא בעי תותב ומחיי' בחלב שע"ג קיבה בחולין מ"ט אף דחלב שע"ג קיבה הוא חתיכות חתיכות ואין באחת מהן כזית ומ"מ כתיב בי' לשון אכילה וא"כ אין חידוש כלל אם חלקו ובטל מכ"א שם אי' שיחול עליהם שם אי' כשנותני' ביחד לתוך פיו ולולי דאמרה תורה דכבא"פ מצטרף הייתי אומר בכל איסורין כנ"ל ורק מדחזל"א בכא"פ מוכח דח"ש אסור ולענין ב"י אף דהעלה האחרונים דח"ש מותר מינו עובר מ"מ עובר בכשיעור וזהו מסברא וכיון דהשכל מחייב כן אף דאמ"ה חידוש הוא שחייב על גידין ועצמות מ"מ נשאר סברא זו אף דנחלק לשנים ובטל מיני' שם איסור מ"מ כשנותנים ביחד לתוך פיו חל עליו שם דגם ב' חתיכות בכלל לשון אכילה ואין דיחוי' באיסורין:

ומה שהביא מעלתו ראי' דאפי' באבמה"ח ל"א פקע איסורו מהא דר"א אמאי באכלו והקיאו חייב וכ' רש"י דס"ל חלקו מבחוץ חייב דלא כר' דימי ורבין והלא האי דמחייב בחלקו מבחוץ היינו משום דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה וזה ל"ש בהקיאו ואי נימא פקע אי' א"כ נימא בהקיאו כיון דאבמה"ח חידוש הוא אינו חל עליו האי'. ונ"ל דודאי אי ס"ל מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי לא פקע איסורו מח"ש דאמרי' בשבת ק"ד כ' אות א' בטברי' ואחת בציפורי חייב כתיבה הוא אלא שמחוסר קריבה חזי' דאפי' רחוק א' מחבירו כמה מילין מ"מ כיון שאינו אלא מחוסר קריבה הוי כאלו הוא ביחד ועי' תוס' בשבת ד"פ ד"ה בהעלם א' ועי' בריטב"א קידושין דע"ז בשם הראב"ד שכ' דאפי' נתנבלה ביו"כ מ"מ קדים אי' נבילה ליה"כ דהאי גברא משעה שנעשה גדול קודם יוה"כ נתחייב באי' נבילה דאע"ג דעדיין לא נתנבלה בהמה זו מ"מ האיכא כמה נבילות בעלמא דמיתסר בהו וכו' ע"ש עכ"פ למדנו מדבריו דלהכי חל עליו אי' נבילה כיון שיש כמה נבילות בעולם ומעתה אם יש כאן ח"ש מאיזה סוג איסור שיהי' כיון שיש בעולם עוד אי' ממין זה ומחוסר קריבה אפי' רחוק הרבה לאו כמחוסר מעשה דמי והוי כאלו הוא ביחד כש כשיעור ושפיר חל עליו שם אי' ולא פקע כלל אבל לעיל דקאי אי ס"ל מחוסר קריבה הוי כמחוסר מעשה שפיר י"ל פקע איסורו ודברי נכונים לסלק קושי' תוס' מעל רש"י:

וכיון שזכינו לדין זה נ"ל דר"י ור"ל דפליגי ביומא ע"ג אי ח"ש אסור מה"ת או לא לשי' אזלי דאנן קי"ל כר' אסי בשם ר"י בחולין ק"ג דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה ולהכי שם אי' על ח"ש כנ"ל ואסור מה"ת לר"י. ור"ל לשיט' דמחוסר קריבה כמחוסר מעשה דמי ואינו כאלו הי' ביחד עם השיעור ופקע מיני' שם אי' ומותר מה"ת ולפ"ז עלה בידינו

טעם חדש דלענין ב"י ל"ש ח"ש אסור מה"ת דהנה מבואר בשבת ק"ד הנ"ל בכ' ב' אותיות על שני כותלי בית ועל שני דפי פנקס ואינו נהגי' זה עם זה פטור וקאמר שם בגמ' הטעם התם מחוסר מעשה דקריבה ופירש"י אינו מקרבי' אלא ע"י קציצה המפסיק ביניהם וכ' קאמר ר"א כגון כתב א' על שפת לוח זה בטברי' וא' על שפת לוח זה בציפורי ועתה יכול לקרבן שלא במעשה אלא קריבה בעלמא ע"ש מבואר דאם מחוסר עוד מעשה חוץ מהקריבה ל"ש לומר דהוי כאלו הוא ביחד ועי' תוס' ב"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל העומד בתי' הב' יען דצריך עוד מעשה בין שחיטה לזריקה קבלת הדם בכוס א"א לומר בשעת שחיטה כל העומד לזרוק כזרוק דמי ועי' חת"ס יו"ד סי' קצ"ה ועי' רש"י ותוס' פסחים מ"ז ד"ה ואי אמרת. ולפ"ז לענין ב"י כיון דקי"ל שלך א' אתה רואה אבל אתה רואה של אחרי' ושל גבוה ואפי' של אחרי' ישראל עי' צל"ח פסחים ד"ה ע"ב הכ"ט והוא פשוט וא"כ באין לו אלא חצי זית חמץ אין לומר שחל עליו שם איסור יען דאינו מחוסר רק קריבה עם עוד ח"ז שבסוף העולם ז"א דאפי' יקרב יחד לא יעבור עליהם כיון שהחצי זית אינו שלו וא"כ צריך עוד מעשה או יעשה קנין לקנות עוד ח"ש חמץ או להחמיץ עוד להשלים לכשיעור וכיון שמחוסר מעשה אין לומר שחל עלי' שם איסור משום דהוא כאלו הי' כל השיעור ביחד ושפיר ח"ש מותר מה"ת:

ולפ"ז לראב"י בפסחים כ"ט דיליף שאור דאכילה משאור דראיי' דשלך אי אתה אוכל אבל אתה אוכל של אחרי' ושל גבוה וא"כ גם שאור דאכילה מחוסר מעשה חוץ מהקריבה כמו שאור דראיי' ל"ש חזל"א וא"כ ח"ש מותר מה"ת. ובזה הי' נכון ליישב קושי' התוס' שם בד"ה בדין דאיך אפשר שלא יהי' שלו בשעת אכילה. ולפמ"ש א"ש דנהי דלא משכחת לה שלא יהי' שלו בשעת אכילה מ"מ כיון דחמצו של נכרי מותר באכילה ואינו חל עליו שם אי' אלא ע"י מעשה שקונה באכילה א"כ נ"מ שיהי' ח"ש מותר באכילה בחמץ וכנ"ל אלא דבאמת מסיק שם דהדר בי' ראב"י מההוא. אמנם הרשב"א בחידושיו לחולין דף ד' ד"ה סברוהו ס"ל כראב"י מקמי דהדר בי' יעש"ה דחמץ של נכרי שע"ע הפסח מותר דיליף שאור דאכילה משאור דראיי' וכו' ואע"ג דהדר בי' ראב"י התם לא מאתקפתא ותיובתא הדר בי' אלא מסברא דנפשי' והנ' רבנן ס"ל לאמת כראב"י מקמי דהדר בי' יעש"ה. ולפ"ז ניחא ליישב דעת הרמב"ם פ"א מחמץ ה"ז שכ' האוכל מן החמץ בעצמו כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנ' לא יאכל וכו' וע"ש במל"מ שתמה ל"ל קרא בחמץ דח"ש אסור מה"ת דמ"ש משאר אי' ולפמ"ש א"ש כמובן:

ואוסיף נופך ביישוב קושי' תוס' פסחי' כ"ט הנ"ל למ"ש דלמאי דס"ל לראב"י מעיקרא ח"ש מותר בחמץ באכילה וא"כ מותר לאכול מחמץ של נכרי אפי' כמה זיתים רק שלא

יבלע כזית בב"א והוא עפ"מ דמבואר לעיל ודשו בו האחרוני' דח"ש אסור הואיל וחזל"א בכא"פ ואי ח"ש מותר האיך מצטרף הא היתירא קאכיל ואלו מדחייבו תורה בכא"פ מוכח דח"ש אסור. ולפי הנ"ל אמינא דהיא הנותנת משום דח"ש אסור מטעם הנ"ל דאינו רק מחוסר קריבה לכן חייבה התורה על כל אי' בכא"פ אבל בחמץ דל"ש טעם זה כנ"ל וח"ש מותר באמת גם כא"פ מותר ומותר לאכול אפי' חמץ של ישראל אם אין לו יותר מח"ש דלא חל עליו אי' אבל אם יש לישראל שיעור שלם כיון דחל עליו שם אי' אסור אפי' בח"ש והיינו לבעלי' דוקא או אפי' לאחרי' כיון דקני' בלעיסה ושם אי' הי' חל עליו גבי בעלי' ושל נכרי מותר אפי' כמה זיתים כנ"ל ואינו אסור רק לבלוע כזית בב"א ויש לעיין עוד בזה:

ואחרי כי כן נפנה קדמת אשר חידשתי כיון דבלעיסה נפסל מלאכילת אדם א"א לחול עליו אי' חדש והביא ראי' לסתור דברי ממשנה ערוכה תרומות פ"ח מ"ב באמרו נטמאת ונטמאת התרומה ר"א אומר יבלע ר"א יפלוט וכ' הר"ש ובטומאה שאירע אחר שהכניסו בפיו איירי ושם מיירי אחר שכבר לעסה כדמוכח מהירושלמי שהביא הר"ש שם ואפי"ה ס"ל לר"י יפלוט דחל אי' חדש לאחר שלעסו גם באומר לו נטמאת ונטמאת התרומה. עוד השיג עמ"ש דלא אפשר דלדידי' מיתסר ולאחר שרי' דא"כ בכל האיסורי' איך מחייבי' בלועס דכבר נפסל מאוכל לאדם הא קי"ל אפי' לאחר אי' מותר בנפסל לגר והאריך בזה. ועוד השיג עמ"ש מנוב"י או"ח סי' ט"ו וכ' דכאן דחזי' לאוכל גופה דמי לאומן דרך אומנתו. אבא היום אל העיון על סדר דבריו מן המאוחר אל המוקדם. הנה יש ב' מיני איסורין א' אי' גברא כגון יו"כ שאין שם אי' על החפץ רק על הגברא שאסור לאכול ולשתות ביו"כ שום מאכל או משקה או שבועה שאין שום שם איסור נתפס על החפץ רק על הגברא שאסור לאכול או ליהנות מדבר שנשבע עליו עי' ר"ן שבועות ר"פ שבועות שתים וכדומה ב' איסורים איסור חפצא חלב ונבלה וטבל ותרומה ובב"ח וחמץ אשר שם האיסור נתפס בחמץ ושמן מורה על איסורן עי' ר"ן נדרים י"א ובכל איסור חפצא איכא נמי איסור גברא כמבואר בר"ן נדרים דח"י. ומעתה באוכלי' שאינם ראוים ונפסלי' מאכילת אדם דפטור עליהם בכל איסורין עי' פסחים כ"ד ויומא פ"א ושבועות וברמב"ם פי"ד ממ"א הנה בכל אי' חפצא יש לדון מחמת ב' דברים א' מחמת החפץ שנאכל כיון שנפסל מאכילת אדם פקע מיני' אי' חפצא ואינו חל עליו שם אי' ונבילה שאינה ראוי לגר אינה קרוי נבילת עי' ע"ז ס"ח ורש"י חולין דע"א וממילא ליכא נמי אי' גברא דאי' גברא הי' רק על החפץ עי' ר"ן נדרים דח"י הנ"ל ב' יש לדון מחמת האוכל כיון שאינו ראוי לאכילה א"כ מי שאוכלו בטלה דעתו אצל כל אדם שאוכל שלכד"א ופטור אף

דעדיין חל שם אי' על החפץ עי' ברמב"ם פ"ח ממ"א הט"ז ועיי"ה בכ"מ פ"א מחמץ ה"ו ועי' חת"ס יו"ד סי' קי"ד בסופו אבל באיסור גברא או אין המאכל ראוי לאכילה אין לדון בו מחמת החפץ דפקע מיני' שם אי' שהרי בלא"ה אין שם אי' חל על החפץ ואין לדון רק מצד האוכל שאכל שלכד"א. ולפ"ז באי' גברא ודאי מודינא דחל על האוכל גם אחר שלעסה כגון אם לעס ככותבות וחשכה עליו יו"כ ובלע חייב דחל עליו אי' יו"כ גם אחר שלעסה ואף שאינו ראוי לאחרי' דנמאס ופטורה עלי' כדאמרי' יומא פ"א אכל אוכלי' שאינם ראוין פטור מ"מ כיון דהא דפטורי' באוכלי' שאינם ראוי' אינו מחמת דפקע שם אי' מחפצא דהרי בלא"ה לא הי' כאן אי' חפצא רק מחמת האוכל שאינו אוכל כד"א וכיון דלדידי' חזי הוא כאומן דרך אומנתו דחייב וגם אחר חייב אם אכלה כד"א יע"ש בנוב"י סי' ט"ו כדברי ידידי אבל באי' חפצא כיון דאם נפסל מאכילת אדם פקע מיני' שם אי' וממילא ליכא אי' גברא כנ"ל א"כ לאחר שלעסה כיון דלגבי אחרי' נפסל מאוכל אדם ולגביהו א"א שיחול שם אי' על החפצא א"כ אף דלדידי' חזי' מ"מ א"א לומר שיחול שם אי' לזה ולא לזה ודמי להא דנוב"י שם דל"א דהוי מלאכה לזה ולא לזה ולא לאומן דרך אומנתו ואף אני לא אמרתי אלא באי' חפצא ודי בזה:

ועתה אבא אל השגה שנוי' שהק' אם אחר שלעס אינו חל שם אי' א"כ בחל מקודם נמי ליפקע דהא באינו ראוי לגר פקע שם נבילה. ואומר אני דהפרש גדול יש ואביא ממרחק לחמי לדוגמא בעלמא הנה נקובת הוושט טריפה או נבילה אם ניקב קודם ששחט רוב א' בעוף או רוב שנים בבהמה עי' חולי' ל"ב ודמ"ב וביו"ד סי' ל"ג ובאחרונים שם ועי' בחולין ל"ג וביו"ד סי' כ"ו וכ"ז וא"כ תקשי הלא כששוחט ניקב הוושט עוד קודם ששחט הרוב ואיך יכול לשחוט אלא כיון שבדרך שחיטה ניקב לית לן בה שכך ציותה התורה וז"א בכלל נקיבת הוושט עי' רש"י חולין כ' ע"ב ד"ה וכי ורשב"א בחי' ר"פ א"ט ומ"מ דבר ברור הוא אם התחיל לשחוט הוושט ואח"כ ניקב באותו שטח ששוחט ושחוט גם במקום חתך עד שגמר שחיטתו אף שלא שהה שיעור שהי' מעת שניקב עד שהגיע לשחוט שם דהוא טריפה או נבילה כשאר נקיבת הוושט ולחד תי' בגמ' שם דל"ב שחט במקום חתך גרע וע"ש ואף דהנקב הוא בשעת ובמקום שחיטה ודרך שחיטתו בלא שהי' מ"מ לא הכשירו התורה נקיבת הוושט אף בשעת ובמקום ודרך שחיטה רק מה שא"א לשחיטה בלא זה אבל נקב דאפשר לשחיטה בלעדו לא. ומעתה ה"נ דכוותי' אף דנבילה שאינו ראוי לגר פקע אי' מ"מ בלעיסה לא פקע איסורו דהא לא נפסלה לגר רק בדרך אכילה וכל האוכל אוכל כן שלועס ואכילה זו הוא שאסרה תורה בלא תאכל כמ"ש התוס' בחולין ק"ג ד"ה שחלקו מבחוץ דדרך הוא שנחלק בפיו בשעת לעיסה וכן הוא

עיקר האכילה בלעיסה ואף דגם בלא לעיסה מקרי אכילה דבלע מצה יצא וא"כ אפשר לאכילה בלא לעיסה מ"מ כיון שעיקר אכילה בלעיסה לא פקע מיני' שם אי' דרך אכילה וכן בדוגמא שהבאתי אף בעוף מותר לשחוט הוושט אף דשם אפשר לשחוט הקנה אבל שיחול עליו שם חדש של אי' אחר הלעיסה שנפסל מאכילת אדם כיון שאפשר להתקיים כל איסורי אכילה שאסרה התורה בלא זה דהיינו אם חל עליו האיסור מקודם ל"א שחל גם אם נפסלה מאכילת אדם בדרך אכילה דאפי' למאי דס"ל דבאינו ראוי לגר פקע נמי איסורו מ"מ סרוחה מעיקרא מיגרע גרע וכדאמרי' בע"ז דס"ח למאן דיליף נוטלפ"ג מותר מנבילה סרוחה מעיקרא לא צריכא קרא. ויש להסביר יותר דכשחל שם אי' קודם אכילתו הי' חל האי' על כל העולם שאסור לאוכלו באופן זה שיהי' נמאס מאוכל אדם אלא חל קודם שנתחייב עליו ול"ש לומר כשלעס דפקע איסורו מכ"ע איך יהי' אסור להאוכל ומותר לאחרי' דכך היתה חל מתחילה לכ"ע אבל שיחול אי' חדש לדידי' אחר שלעסה שאינו חל על האחרי' אי' לזה והיתר לזה לא אמרינן:

הראשונות הנה באו מה שהשיג ממשנה דתרומות ולפמ"ש י"ל דנטמאת היינו שנטמא הגברא אחר הלעיסה ואפי"ה ס"ל לר"י דקי"ל כוותי' כמ"ש הרמב"ם בפ"י מתרומות הי"ג יפלוט ודאי אין ראי' לנגדי דהנה שם יש ב' איסורי' שהם א' דהיינו שאסור לאכול תרומה בטומאת הגוף הוא מחמת אי' חפצא של תרומה שהוא שם החפץ המורה על איסורו ומחמת הגברא שהוא טמא. ומעתה שם החפצא שהוא תרומה הי' עליו קודם שלעסו ולא פקע בלעיסה כמש"ל דאכתי נשאר עלי' שם החפץ ולא פקע דרך אכילה ונ"מ שאסור לפלוט ולאבדה כדין שאסור להפסיד תרומה כמבואר בפ"ח דמס' תרומות וברמב"ם פי"ב מתרומות וא"כ מאי צריך לחול אחר הלעיסה אי' גברא טומאת גופו וכבר ביארתי לעיל דאי' גברא יכול לחול גם אחר הלעיסה וא"כ בנטמאת שפיר' ס"ל לר"י יפלוט אלא דאכתי קשי' מנטמאת התרומה דצריך לחול אחפצא שם אי' חדש תרומה טמאה ואפי"ה ס"ל לר"י דחל לאחר לעיסה:

אמנם לולי דמסתפינא הייתי אומר כיון דהא דאסור לאכול תרומה בטומאת עצמן ילפינן ביבמות דע"ג מבשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר וכו' וכ' רש"י בחולין קי"ג ע"ב ד"ה פרט מדכתי' בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו דמשמע טמא וטהור אוכלי' בקערה אחת בשר פסולי מוקדשי' לאחר פדיון דאין בהם אי' טומאה וכתי' תאכלנה לזה ולא לאחר כלומר בזה התרתי לטהור לאכול עם הטמא ואעפ"י שאוכל בשר טמא שמותר לאכול פסולי מוקדשי' בין בטומאת הגוף בין בטומאת עצמן אבל בתרומה לא התרתי לך לאכול בטומאת עצמה ולאו הבא מכלל עשה עשה אבל אוכל תרומה בטומאת הגוף מפורש

בו ל"ת וכו'. וכיון דהלימוד הוא כאן מותר לאכול הטמא והטהור יחדיו אבל בתרומה אסור לאכול הטמא והטהור יחדיו א"כ דן מינה ומינה כמו שהטמא אסור לאכול תרומה בטומאת גופו אפי' נטמא אחר לעיסה מכ"ש הטהור אסור לאכול תרומה טמאה דהיינו בטומאת עצמה אפי' נטמאת אחר הלעיסה

אמנם לא כן הוא ברש"י שבת די"ד דקאמר שם אוכל אוכל א' ואוכל אוכל ב' מ"ט גזרו בי' רבנן טומאה דזמני' דאכל אוכלי' טמאי' ושקיל משקי' דתרומה לפומי ופסול להו ופרש"י והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה דכתי' את משמרת תרומותי וכו'. ולכאורה הוא פלא ל"ל פי' חשש טפי דפסול למשקי' דתרומה ושתה להו ועובר על לאו הבא מכלל עשה דבשעריך תאכלנו דשותה תרומה בטומאת עצמה שהוא אי' אכילה ושתיי' דצריכי' לחוש טפי על שגגתו כיון שנהנה עי' תוס' חולי' ד"ה ע"ב ד"ה צדיקי' עצמן וביו"ד סי' פ"א בהג"ה סעי' ז' ובמשבצ"ז שם בשם פר"ח. אמנם לק"מ דהרי מבואר בכתובות דף ל' דמוקי ר"פ כגון שתחב לו חבירו משקי' של תרומה לתוך פיו דמשקי' מיד כשבאו לתוך פיו נפסלה משתיי' אדם ועי' בחי' רשב"א שבת הנ"ל וא"כ נהי דלענין טומאה אכתי מקבלי' טומאה עד שנפסלי' מאכילת כלב כמבואר ברמב"ם פ"ב מטומאת אוכלי' הי"ט אבל לענין שיחול עליהם שם אי' חדש של תרומה טמאה ועשה דבשעריך אינו חל כיון שנפסלי' משתיי' אדם וזה ראי' לדברינו הראשונים:

ובהכי ניחא לי ליישב מה שדקדקו תוס' שם בשבת ד"ה והשותה כיון דתני משקי' ל"ל למיתני אוכל ע"ש ומה שתי' בזה ולמ"ש א"ש דבשותה משקי' טמאי' אמרי' התם דגזרו רבנן טומאה דזמני' שתי משקי' טמאי' ושקול אוכלי' דתרומה ושדי לפומי' ופסיל להו ולפ"ז באוכלים מיד שהכניסן לתוך פיו דעדיין לא מאיסי קודם לעיסה מקבלי' טומאה וחל עלייהו שם איסור תרומה טמאה ולא פקע בלעיסה וא"כ הו"א דוקא משום איסור אכילת תרומה טמאה דחמור כנ"ל גזרו בשותה משקי' טמאים אבל באוכל אוכלי' טמאי' דל"ש זה כנ"ל לא גזרו משום חשש שיעבור על משמרת תרומותי ולהכי תני נמי אוכלי':

אבל גוף דבריו וראיותיו צריכין תבלין דנ"ל דודאי ר' נתן דס"ל דבהתחיל באי' נמי פליג ר"א וטעמא דר"א דלעוס בבלוע ע"כ מוקי פלוגתייהו באמרו לו אחר שלעסו אבל לר"ש בר יצחק דמוקי פלוגתייהו בהתחיל בהיתר ומתני' דייקא כוותי' והכי קיי"ל אפשר דפלוגתייהו באמרו לו קודם שלעסה אחר שהכניסה לפיו ולהכי סובר ר"י יפלוט דאכתי לא נמאס מאוכל אדם וחל עליו שם איסור וכן נראה קצת מלשון הר"ש שכ' ובטומאה שאירע לאחר שהכניס התרומה בפיו איירי ולא כ' בטומאה שאירע לאחר שלעסה וכו' דהוי רבותא דר"י טפי דקי"ל כוותי':

אמנם נ"ל דלכאורה ק' למאי דאמרינן בהתחיל בהיתר פליגי ולכן סובר ר"א יבלעו וכי משום דהתחילו בהיתר מותרין אח"כ לאכול איסור בגירשון ושיחרר תרומה לזרים ובנטמא הוא או התרומה איסור תרומה טמאה או תרומה בטומאת הגוף ואלא מאי דבאמרו לו אחר לעיסה קאי וס"ל לתנא דמתני' ולרשב"י דוקא בהתחיל בהיתר סובר ר"א דאינו חל איסור חדש לאחר לעיסה משום דנפסל מאוכל אדם ור"נ ס"ל דאפי' בהתחיל באיסו' ס"ל לר"א נמי דפקע איסורא וא"כ מוכח עכ"פ לתנא דמתני' ולרשב"י דלר"י חל שם איסור גם אחר לעיסה וא"כ ראיתו נכונה:

אך לפמ"ש לעיל דאיסור גברא חל גם אחר לעיסה ופקע ודאי לא אמרי' לתנא דמתני' ולרשב"י אליבא דר"א דא"כ התחיל באיסור נמי ולפ"ז אכתי תקשי באשה ועבד מ"ט דר"א הלא איסור חפצא דתרומה לא פקע ואיסור זרות דגברא שפיר חל ג"כ אחר לעיסה וכן בנטמא הוא הלא טומאת גופו שהוא איסור גברא שפיר חל אחר לעיסה ג"כ ואיסור חפצא דתרומה ודאי דלא פקע. וביותר תמוה בעיני שנאמר לר' נתן אליבא דר"א דס"ל אפי' התחיל באיסור יבלע משום דלעוס כבלוע והיינו משום דבלעיסה פקע איסורו אפי' לאוכל עצמו א"כ איך משכחת שיתחייב על שום איסור באכלו כד"א שלועס כמש"ל בשם תוס' חולין ק"ג הלא קודם שנהנה גרונו כבר פקע איסורו ואין לומר דס"ל דבשעת לעיסה בשניו נהנה גרונו דכי יכחיש מקרא מפורש שהביא רש"י בחולין וחיך אוכל יטעם ועוד דאם נאמר כן לר"נ אליבא דר"א הלא ממתני' ומרשב"י אינו מוכח שחולקי' ע"ז רק דלא ס"ל פקע איסורא וגם ר"י אינו חולק ע"ז אלא דלא ס"ל פקע איסורא או אפי' סובר דחל איסורא אבל בהא דנהנה גרונו בשעת לעיסה לא פליגי וא"כ מנ"ל לר"פ בחולין דבשל בין השינים כ"ע ל"פ דילמא ס"ל לר"י דגם של בין השינים ג"כ מצטרף דגם אז נהנה גרונו וכדקאמר שם מעיקרא וכן בכתובות ד"ל דפריך בפשיטות מדלעסה קני' מתחייב בנפשו ל"ה עד דבלעה דילמא מחייב בנפשו נמי בשעת לעיסה משום הנאת גרונו וגם אין לומר דודאי ס"ל לר"א נמי דבשעת לעיסה אינו נהנה לא גרונו ולא מעיו רק דס"ל דחייבה התורה אכילת איסו' על מעשיו שלועס בשיניו בלי הנאה דא"כ מה פריך בפשיטות לר"א בכריתות י"ט מתעסק דמאי אי דחלבי' ועריות חייב שכן נהנה הא לר"א מחייב בחלבי' בלא נהנה כנ"ל וכן גבי תרומה דרשי' ביומא ד"פ כי יאכל פרט למזיק ועי' ברמב"ם פ"י מתרומות ה"ח שפי' פרט למזיק עצמו אלמא דאכולה חיובו משום נהנה ועי' רש"י ביומא שם שלא פי' כן ועי' תוס' גיטין דמ"ט סוד"ה שור רעהו. ודוחק דר"נ אליבא דר"א פליג על כל זה:

לכן נ"ל כונה אחרת בזה דתו"י ביומא פ"א הק' אהא דזר שבלע שזופי' של תרומה והקיאן מהא דחולין ק"ג דאוכל ח"ז והקיאו וכו' ותי' רח"ך דהכא מיירי בתרומה שנתחללה חללה באכילת הראשון ונפקא לי' מתורת תרומה כדאמרי' בפ"ק דכריתות ד"ז כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש דכתי' ומתו בו כי יחללהו פרט לזו שמחוללת ועומדת והכי פטור השני אבל בחולין מיירי גב' חלב ואינו נראה לחלק בין סך בה כהן שעשה הדבר בהיתר לבלעה זר דשמא אכתי קאי וקיימה באיסורה וכו' ע"ש ועי' שמ"ק כתובות ל' ד"ה אי דמתחייב בנפשו וכו' שהק' כיון דלעס התרומה האיך מתחייב מיתה על בליעה הרי כבר נתחלל התרומה כדתניא בפ"ק דכריתות כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש וי"ל דהתם נתחללה ע"י סיבה לפי שכבר נגמרו כל ההנאה אבל הכא לא נגמרה כל ההנאה בלעיסה ע"ש. המורם מהם א') דיש חילוק בין תרומה לשאר איסורי' דבשאר איסורי' אף שא' נהנה מהם וגמרה הנאתו מ"מ כ"ז שלא נפסל מאוכל אדם עדיין באיסורו קאי כדמוכח מאכל ח"ז והקיאו אבל בתרומה מיד שנהנה ממנו אדם וגמרה הנאתו אף שראוי עדיין לאכילת אדם מ"מ פקע שם תרומה מיני' כדמוכח מכריתות ב') דיש סברא לחלק בתרומה בין נהנה כהן בהיתר תחילה לנהנה ישראל באי'. ג') דהא דנעשית התרומה מחוללת בהנאתו היינו דוקא אם גמור ההנאתו כדמוכח מכתובות הנ"ל והשתא אמינא דודאי גם ר' נתן שבירושלמי מודה דאפי' לר"א בכל שאר איסורין אפי' אחר שלעסה בשיניו ונפסל מאוכל אדם מ"מ כיון דלדידי' חזי' לא פקע איסורה וחייב על הנאת גרונו שאח"כ אלא דס"ל טעה דר"א הוא משום דסובר בכל אי' הלועס כבליעה ולאו דוקא לעוס אלא משום דדרך הוא שלעסה בשיניו אם חפץ שיהי' לו הנאת גרון כמש"ל בשם תוס' חולין לכן נקט לעס ואה"נ דבלא לעיסה ס"ל בכל אי' דחייב על הנאת גרון בלא הנחת מיעיו ועל הנאת מיעיו בלא הנאת גרון פטור כמ"ש במכתבי הקדום וזה פשוט דעוד קודם הבליעה יש לו הנאת גרון כמ"ש רש"י בחולין דק"ג שאין אדם טועם עד שיהי' סמוך לבית הבליעה עוד קודם שהוא בבית הבליעה נהנה גרונו ועוד לדעתי אין פיו לעוס מה שטוחן בשינים יעיי' בכל המקומות שנזכר לעיסה ולא נזכר בשום מקום ברש"י לועס בשיניו רק לועס בפיו ופי' לעוס מה שמגלגל בפיו עד סמוך לבית הבליעה ומצאתי בשמ"ק כתובות ל' ד"ה אלמא מעידנא בסופו וז"ל ושייך שפיר לשון לעיסה הכסיסה דבית הבליעה יע"ש וס' הערוך אין לי לעיין בו אך בפיה"מ להרמב"ם פסחי' דל"ט מצאתי כ' וילעס הלעיס בשינים וכן פי' הרע"ב שם לא ילעוס לא יכוס בשינים ומ"מ אינו מוכרח אם הלעיסה בשינים פי' הטחינה בשיניו או אולי פעולת הגלגל בפה להתרכך הוא ג"כ בשינים ולשון תוס' בחולין ק"ג

דדרך הוא שנחלק בפיו בשעת לעיסה משמע דלעיסה לאו היינו טחינת השינים דא"כ הלעיסה הוא הוא המחלקו בפיו והוי צ"ל שנחלק בפיו בלעיסה או ע"י לעיסה זו נחלק ולא שהלעיסה מחלקו ושוב מצאתי במשנה שבת קל"ג אם לא שחק מע"ש לועס בשיניו ונותן ועי' רמב"ם בפיה"מ שם:

ומ"מ יהי' איך שיהי' נ"ל דהא דס"ל לר"א הלעוס כבליעה אף בשבת ובפסחים וכו' היינו דחייב על הלעוס כאלו בלע ומשום דבשעת לעיסה נוגע בין החניכיים ואיכא הנאת גרון וכיון דס"ל בכל איסורי' דעיקר חיוב על הנאת גרון וחייב גם על הלעיסה לפי שבשעת לעיסה איכא הנאת גרון א"כ נהי דבשאר איסורין אסור לבלעו אחר הלעיסה ומשום דלא פקע איסורה לדידי' ובשעת בליעה איכא נמי הנאת גרון מ"מ בתרומה כיון שכבר נהנה ממנו הרי הוא מחוללת ושוב מותר לבלעה כמו בזר שבלע שזיפי' של תרומה ביומא הנ"ל ובכהן שסך בשמן של תרומה בכריתות הנ"ל וס"ל להר"ן דר"א סבר כן אפי' בנתנה ממנו באי' נמי מחוללת ור"ש בר יצחק ס"ל כתנא דמתני' אליבא דר"א דדוקא בהתחיל בהיתר ונהנה ממנה מחוללת וכהן שסך בכריתות הנ"ל אבל בהתחיל באיסור אינו מחוללת ודלא כר"ח כהן ותו"י יומא הנ"ל ואף דלא גמרה הנאתו מ"מ מחוללת ומותר לבלעה ודלא כשמ"ק כתובות הנ"ל ור' יושע פליג וס"ל יפלוטו דאינו מחוללת כיון דלא גמרה הנאתו וכסברת שמ"ק הנ"ל ובזה מיושבי' כל הקושי' שהקשתי כמובן:

ולפ"ז אין מכאן סתירה כלל למ"ש דודאי מודה ר"י דלאחר שטחנה בשיניו ונפרך לחתיכת דקות בפיו ומלא ריר עד שנמאס מאוכל אדם א"א לחול עלי' שם אי' תרומה טמאה והכא מיירי באוכלי' דלא מאיסה עי' תוס' כתובות ד"ל ד"ה לא צריכא ולא טחון כלל בשיניו ולא לעסן. והא דאמר ר"נ אלא שהי' ר"א אומר הלעוס כבליעה אף בשבת וכו' אין הפי' דה"נ מיירי דלעס אלא כיון דס"ל לעס כבליעה וחייב על הנאת גרון שזה עיקר הנאה א"כ הכא אפי' בלא לעס כיון שנהנה גרונו מחוללת כנ"ל ור"י פליג כמ"ש ולהכי כיון דלא נמאס מאוכל אדם שפיר חל עליו שם אי' תרומה טמאה לר"י:

אך כ"ז כתבתי לפלפל ולסלסל בדבריו אבל קושטא דמילתא קאמינא דאפי' ריח ראי' אין כאן דנהי דנבילה שאינו ראוי לגר אינו קרוי' נבילה ופקע איסורה או בסרוחה מעיקרא ונפסל מאוכל אדם לא חל עליו שם אי' אבל כ"ז מדאורייתא אבל מדרבנן אסור עיין בראשוני' בסוגי' דשלכדה"נ פסחים כ"ד וברמב"ם פ"ח ממ"א הט"ז ובמל"מ שם ובפי"ד שם ה"י וי"א ובפ"ה מיסוה"ת ה"ח ובכ"מ ומל"מ שם ובפמ"ג שעה"ת פ"ו ונטלפ"ג גמרינן מנבילה שאינו ראוי לגר ואסור מדרבנן ואין צורך כלל להאריך בזה וא"כ מה שחידשתי דאחר לעיסה כיון שנפסל מאוכל אדם לא חל עליו אי' אפי' לדידי' היינו מדאו' ולחיוב

מלקות אבל איסור' מיהא אית בי' או מה"ת או מדרבנן ושפיר נאסרת התרומה שנטמא אחר לעיסה עכ"פ מדרבנן משום תרומה טמאה ושפיר ס"ל לר"י יפלוט ואטו נזכר שם חיוב או אי' תורה אפי' אוסר ומתיר לא נזכר עי' תוס' ריש ביצה ומשום דאיסורא דרבנן עלה יפלוט ועיי' במל"מ פ"ז דתרומות ה"א:

שוב השיג מעלתו על מה שהבאתי מחמץ נוקשה וכ' דודאי איסור שאינו ראוי לגר אמרי' אפי' פקע איסורו רק בחמץ בעי נפסל מאכילת כלב ומשום דראוי לחמע בו עיסת אחרי' משא"כ נוקשה שאינו ראוי לחמע עיסת אחרות נידון כשאר איסור דסגי בנפסל מאוכל אדם. והנה הבאתי ראי' דיש חילוק בין לחול עליו איסור חדש ובין שיהי' פקע איסורו מירושלמי שהביא הרא"ש והר"ן פסחים מ"ה גבי מלוגמא שאם נתחמץ בפסח ואח"כ הסריח חייב לבער ואם הסריח קודם פסח או שהסריח ואח"כ החמיץ אינו חייב לבער ומביאו ב"י סי' תמ"ב וכן מחרכו קודם זמנו דמותר וחרכו אחר זמנו דאסור אלמא אפי' במקום דאיסור חדש אינו חל מ"מ אם חל מכבר לא פקע ולא ידעתי מה השיג מעלתו ע"ז בדברי וממנ"פ אם בללה ראוי לחמע עיסת אחרת בחרכו והסריח א"כ אפי' חרכו והסריח קודם הפסח נמי ליתסר ואי אינו ראוי אפי' חרכו והסריח בפסח נמי מותר כיון שאינו ראוי ג"כ לאכילה וחרכו נפסל אפי' מאכילת כלב עי' תוס' ורא"ש ר"פ כ"ש:

ומ"ש בנוקשה דאינו ראוי לחמע בו עיסת אחרות כיון האמת שכ"כ רש"י להדי' פסחים מ"ג נוקשה בעיני' בלאו כגון שיאור דנוקשה הוא דאינו ראוי לאכילה הואיל והחמיץ קצת ולא גמור ולהחמיץ עיסת אחרות כשאור נמי לא חזי וכו' ומה שתמה ע"ז הלא שיאור הוא נוקשה ושיאור הוא בהכסיפו פניו עי' פסחים מ"ח ובאו"ח סי' תנ"ט ס"ב ואנן חזינן שעיסה שהכסיפו פניו טוב לאכל ואינו נפסלת מאוכל אדם. נ"ל כמ"ש הר"ן בע"ז דס"ז לענין נוטלפ"ג וגמרינן דמותר מנבילה שאינו ראוי לגר אף דנטלפ"ג אכתי ראוי למאכל אדם מ"מ כיון שנפגם קצת ע"י האיסור ואוכלה אינו נהנה מהאיסור אלא מצטער עליו מותר בנבילת שאינו ראוי' לגר וה"נ נוקשה ודאי ראוי לאכילה אלא שנפגם ונתקלקל קצת ע"י הכספות פניו וא"כ אינו נהנה מן החימוץ ואדרבה מצטער עליו ולהכי נקרא אינו ראוי לאכילה כנבילה שאינו ראוי' לגר ואולי לזה כיוין גם מעלתו:

ומ"ש דאפי' אי לא אמרינן נהפך נמי אין חידוש דבאינו שוה בטעמא לא בטיל כיון דנרגש הטעם הוי כניכר האיסור זה תוכן כוונתי. ואפרש שיחתי קצת יותר דהנה במין במינו ביבש או בלח מה"ת ברובא בטיל מאחרי רבים להטות ולדעת הרא"ש ביבש ביבש מותר לאכול שלשתן יחד עי' בב"י סי' ק"ט ובלח הלא ודאי אוכל יחד איסור והיתר וא"כ לא דמי לסנהדרין דשם אם הרוב מזכין והמיעוט מחייבין בטלה דעת המועטי'

ודאי דעתם שקר ודעת הרוב אמת ועי' תוס' ב"ק כ"ז ע"ב ד"ה קמ"ל אבל כאן הלא ודאי יש כאן מיעוט איסור ואוכל גם המיעוט וכבר עמד בזה בפרמ"ג בפתח דבריו בפתיחה להל' תערובות ועי' בשמ"ק ב"מ ד"ו ע"ב ועכ"ח צ"ל דסברת חכז"ל הי' מאחרי רבים להטות דהמיעוט צריך להיות נגרר אחר הרוב ולא הרוב אחר המיעוט וכיון שאם אתה אוסר לאכול המיעוט ממילא יהי' הרוב נגרר אחריו ולא תוכל לאכול הרוב לכן אמרי' להיפך אחרי רבים להטות שמותר לאכול הרוב וממילא נגרר אחריו המיעוט שאוכל גם המיעוט כיון שא"א לאכול הרוב בלא המיעוט וזה שייך גם במבשא"מ בטעמא דנהי דניכר האי' מ"מ א"א לסלקו ואם תיאסר לאכול המיעוט עכ"ח הרוב יהי' נגרר אחרי' שלא תאכל גם הרוב היתר כיון שא"א לסלקו וא"כ אדרבה ראוי לומר שמיעוט איסור הניכר יהי' נגרר בתר הרוב שמותר לאכול כיון שא"א לאכול הרוב בלא המיעוט כיון שאין יכול לסלקו ואפי"ה אסרה תורה א"כ חידוש הוא נגד הכלל דאזלינן בכ"מ בתר רובא משא"כ אי אמרי' להיפך וכמו שהסברתי במכתבי הקדום אין אנו אומרי' שהרוב נגרר בתר המיעוט אלא שגם הרוב אסור לאכול מפני שיש בו טעם איסור ואין חשיבות אלא בטעמא כדכתיב חיך אוכל יטעם וא"כ אינו נגד הכלל שהמיעוט נגרר בתר הרוב וליכא חידוש:

ומה שהאריך להחזיק השגתו על ראית חוו"ד סי' צ"ח מכותח הבבלי אפי' לו יהיבנא כדעת מעלתו דבכותח יש פירורין וממשות מ"מ ראית החוו"ד הוא שפיר מכל ד' מיני מדינה השנוין שם במשנה ושכר חמדי פירש"י מ"ב ע"ב שהוא כעין שכר שלנו ואין בו שעורים בעין וממשות וכן בחומץ אדומי אינו נראה שיהי' השעורים מעורבין ביין רק נקפי' בשולי הכלי כעין שמרים וכמו שהוא בחומץ שלנו וע"ש ברש"י מ"ד ד"ה ואי משטר ובבעה"מ שהבאתי במכתבי הקדום. ובזה אתן החותמת. בדברי שלום ואמת. והוא הנותנות. חיים וברכה עד העולם כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קסד

שיל"ת חוסט יום ב' לס' וברך את לחמך תרמ"ב לפ"ק:

חיים וברכה למשמרת, לגפן אדרת, ה"ה מחותני ידידי הרב הגאון וכו' כקש"ת מו"ה זוסמאן אליעזר נ"י סופר אבדק"ק האלאש יע"א וכל מרבית ביתו לשלום יפקדו ויהי נועם ד' עליהם:

יקרתו הגיעני בזמנו וכו' ומה שרצה לתת טעם להיתר מצטרף לאיסור עפי"ד החת"ס או"ח סי' ק"מ דלא אמרי' רובו ככולו אלא מתוך כולו אבל אם אין כאן רק רוב ל"א רובו ככולו ובזה מיישב קושי' הגאון מהרש"ק שם דנימא בכל השיעורין רובו ככולו ולרש"י נזיר דל"ז דוקא באיכא רוב איסור אמרי' המל"א וא"כ א"ש כיון דאיכא שיעור שלם ורובו איסור הו' רובו מתוך כולו ושוב אמרי' רובו ככולו הנה גוף דברי חת"ס קשי' אצלי מש"כ גבי סנהדרין הוא מטעם רובו ככולו הלא אמרי' בסנהדרין דף י"ז סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו וכן פסק הרמב"ם פ"ט מה' סנהדרין ה"א וא"כ ברובן מחייבין א"א לומר דחייב משום רובו ככולו דהרי בכולן מחייבין פטור ואף דבכולן מחייבין הטעם דפטור כיון דגמירי הלנת דין למיעבד לי' זכותא והנהו תו לא חזי לי' כדאמר רב כהנא שם וזה ל"ש ברובן מחייבין מ"מ כיון דסוף סוף בכולו פטור ל"ש לומר דרובו מחויב משום רובו ככולו אלא דגזיה"כ הוא לדון עפ"י הרוב. ועי' בנזיר דמ"ב דילפי' רובו ככולו מה"ת מידגלי רחמנא גבי נזיר וכו' ואינו כלל מטעם רוב כמו בסנהדרין מאחרי רבים להטות:

וגם קשה בעיני מהא שכ' הר"ן בסוכה דל"ג בהא דאתרוג חסר ביו"ט שני דכשר דוקא בשרובו קיים דשמו עליו הא לא"ה לא דאתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג ע"ש ודלא כפסקי מהרא"י סי' צ"ב שהביא המג"א סי' תרמ"ט סקכ"ז שאפי' נשאר מיעוטא כשר וקשה דבנשאר רוב אתרוג נמי נימא אתרוג אמר רחמנא ולא רוב אתרוג אעכ"ח דרובו ככולו אפי' אינו מתוך כולו שאין מיעוט האתרוג כלל בעולם ויש לדחות קצת דהתם לאו מטעם רובו ככולו רק משום שעדיין קורים אותו בשם אתרוג ולא רוב אתרוג וכמ"ש הר"ן דשמו עלי' ומ"מ צ"ע דנראה הא דשמו עליו היינו משום דרובו ככולו:

ואמנם מאז חידשתי סברא ישרה ביישוב קושי' מהרש"ק הנ"ל דל"א רובו ככולו אלא כגון לענין שחיטת רוב סימנין דאם שוחט כל הסימן אין הסימן שלם ואינו כולו מפני שהתורה אמרה שזהו כל הסימן רק יען שזהו כולו באמת ואז אמרי' רובו ככולו וכן ברוב ציבור טמאי' וכי כל הציבור הוא כולו מפני גזירת התורה שזהו כל הקהל והלא אין כאן קהל יותר ואמרי' רוב הקהל ככולו וכן באתרוג וכי אתרוג שלם הוא כולו מגזיה"כ הלא באמת הוא כולו לכן אמרי' רובו ככולו אבל בשיעורי' מה כולו שייך לומר על כזית איסור או כותבת ביוה"כ או כביצה לענין טומאת אוכל דילמא שני זיתים או חצי זית וחצי כותבת או שני ככותבת וכדומה הם כולו אלא שהוא כל השיעור שנתנה בו תורה ואם אתה אומר שרוב הזית הוא כזית א"כ יהי' השיעור רוב זית ויהי' זה כולו ואיך שייך בזה רובו ככולו וכן במקוה מה כולו הוא מ' סאה דילמא שמונים או עשרי' אלא שזהו שיעור מקוה שנתנה בו תורה ואם אתה אומר שדי בכ"א סאה א"כ יהי' כ"א סאה שיעור

מקוה ויהי' זה כולו ואיך תאמר רובו ככולו הלא אין כאן כולו יותר משא"כ בסימנין ואתרוג וקהל הנ"ל גם אם אתה אומר לענין הדין רובו ככולו מ"מ כולו נשאר כולו כאשר הוא שלם והוא באמת כולו:

ואמנם גם לדעת חת"ס נראה לי לחלק דזה ברור דאם יש מ' סנהדרין ול"א אינן מומחי' ואין סמוכים אף דיש ע"א אנשים לא נאמר בזה רובו ככולו או אם יש ז' ישראלי' וג' נכרים ל"א רובו ככולו לומר דבר שבקדושה ואמאי לא טמא גם בזה דהוא רובו מתוך כולו. אלא דז"א דאלו שאינן מומחי' וסמוכי' אינן בגדר סנהדרין כלל וא"א להיות מסנהדרי' וכן נכרי אינו בגדר לומר דבר שבקדושה כלל והוי כמאן דליתא וממילא אינו מתוך כולו וכעין דאמרי' לענין עדות דבע"ד אינו בגדר עד ואינו פוסל שאר עדים דהוי כמאן דליתא וכן בנכרי ואשה חידש הנתיבות ותומי' בחו"מ סי' ל"ו דאינן פוסלי' לפי שאינן בגדר עדות בשום פעם הויין כמאן דליתנהו ויעיי' סברא מתוקה בריטב"א ר"פ לולב הגזול דפסול אשר הוא גם בשאר מצוות כגון לכם זו רק פסול בד' מינים ואינו אלא ביום הראשון ולא בשאר ימים אבל פסול שמיוחד בד' מינים כגון לקיחה תמה ולקיחה לכ"א נוהג בשאר ימים לפי שאין זה ענין פסול בלולב רק אינו מצות לולב כלל כמו דלא נאמר שתפוח פסול באתרוג הלא תפוח אינו אתרוג וייחור של תאני' אינו לולב וכן הדר והביא שם ג"כ דאם אין בו כשיעור ואופתא וכו' ואתרוג שנקבוהו עכברי' ברובו והדס ושוטה כולם פסולי' בכל הימים משום דהוי כמין אחר יעש"ה. וה"נ נכרי לענין דבר שבקדושה ואינו מומחה וסמוך אינו פסול בסנהדרין אלא שאין זה בגדר סנהדרין וגדר אמירת דבר שבקדושה וכמין אחר לגמרי וכמאן דליתא ול"ש בזה רובו ככולו:

ומעתה אני אומר לענין המל"א נמי דכוותי' היתר אינו בגדר איסור כלל וא"א לשחוטה שתעשה נבילה כדאמרי' מנחות דכ"ג והוי כמאן דליתא ול"ש בזה לומר שהוא מתוך כולו לפי שהמיעוט אינו מסוג ומין וגדר זה כלל ואין כאן רק רוב לחוד ול"א רובו ככולו:

ועוד אני תמה על דבריו מרש"י נזיר דל"ז ד"ה בשלמא דשם כתב רש"י דל"א המל"א אלא היכי דנפישי מידי דאיסורא וקמשלי' לי' היתירא וע"ז הקשה רש"י מהא דפרכינן לעיל ממקפה ומדוכה אע"ג דנפישי חולין תבלין שאני הואיל ותבלין לטעמא הוא דעבידי חשיב להו ולא בטלי והוי כמאן דנפישי ואם כדברי פר"מ אכתי מה מקשה בשלמא היכא דהאיסור הוא רוב באמת שפיר אמרי' המל"א משום דאיכא רוב איסור אמרי' רובו ככולו ברובו מתוך כולו אבל בתבלין של איסור שהם המיעוט ל"ש רובו ככולו א"וו כדכתיבנא דל"ש בזה רובו ככולו כלל והא דבעי' נפישי איסור היינו כי היכי דלא ליבטל

בהיתר ולהכי בתבלין דלא בטילי אפי' הם מיעוט אמרי' המליא. וד' יופיע עלינו נהרה. עדי יבנה בית הבחירה. כנפשו ונפש מחותנו אוהבו מאז הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קסה

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' וישלח תרמ"ג לפ"ג:
אלף שלומים, מגבהי מרומים, לכבוד ידידי וחביבי הרב הגדול בתורה, משיב מלחמה שערה, חריף ובקי, משנתו קב ונקי, כבוד מו"ה ישעי' זילבערשטיין נ"י בק"ק וואינוצען יע"א:
נועם מכתבו בד"ת הגיעני בזמנו ובעתו ומחמת עניני שוני' לא יכולתי להשיב עד הנה. ועתה באתי להשתעשע בדבריו אשר העיר על דברת החת"ס או"ח סי' ק"מ שכ' דלא אמרי' רובו ככולו אלא מתוך כולו וסיים אה"נ אם יש מקוה של מ' סאה ורובו כשר ומיעוטו שאובין דכשר ומזה למד מע"כ ברוב איסור ומיעוט היתר חייב לא מטעם ביטול אלא משום רובו ככולו ולפי"ז ק"ל דר"י ס"ל פסחי' מ"ג בכל איסורי' שבתורה אין המצל"א חוץ מנזיר ותוס' שם מ"ד כתבו דזה רק ברוב איסור או בשוה ולא ברוב היתר א"כ בשאר איסור אפי' ברוב איסור אינו מצטרף ולהחת"ס קשה נימא רובו ככולו דהא הוא רובו מתוך כולו ועכ"ח דגם בזה ל"א רובו ככולו ומיעוט שאובין דכשר הוא מטעם ביטול והד"ק מהרש"ק לדוכתא דילמא לכך צריך הלמ"ס דלא נימא רובו ככולו ואפי' מתוך כולו:
הנה כבר הערני בכיו"ב מחותני הגאון אבדק"ק האללאש נ"י ואי"ה אשלח לו העתק רצוף פה [עי' בתשו' הקודמת] ואני טרם אענה אקדים כי בימי חרפי קודם שיצא חת"ס או"ח לאור למדתי סברא זו מדברי רש"י בחולי' ח"י שכ' דכי אית לי' לר"י רובו ככולו ה"מ במקום שחיטה ושחט רובו להא מילתא אמרי' רובו ככולו אבל לשוי' מקום שחיטה כשר משום האי טעמא ל"א רובו ככולו והסברתי בטבעת הגדולה שמקפת כל הקנה ואיכא מקום שחיטה בכולה בזה אמרי' דבשוחט רובו כשר דהוי רובו מתוך כולו אבל בשאר טבעות שאינן מקיפין את כל הקנה וא"כ אין כאן כולו רק שמקיף הרוב ואינו רובו מתוך כולו בזה ל"א רובו ככולו לשוי' מקום שחיטה:
ואמרתי ליישב בזה קושי' אחרונים בסוגי' דרבוצה על מש"כ רש"י בל"א והיינו דנקט חטאת משום דאיתא בעוף ועולה לא מצי למינקט משום דאפי' בעוף בעי שני סימנין והוא פלא הלא לרש"י לעיל דף כ"ט גם בעולת עוף חייב משום שחוטי חוץ בשחט סימן

אחד בחוץ ושפיר יכול למינקט עולה ובעוף וחצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש עי' בס' לב ארי' ובמהרש"א בדף כ"ט. ונ"ל משום דלכאורה קשי' לפי סברא הנ"ל דל"א רובו ככולו אלא מתוך כולו א"כ למה מהני שחיטה כלל בחצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש נהי דכשר בשחט רוב הקנה דרובו ככולו היינו בכולו שלם דאיכא רובו מתוך כולו אבל בחציו פגום דליכא כולו ל"א רובו ככולו. אך זה ליתא דשחיטה במיפק חיותא תלי' מילתא ועי' חולי' י"ט וכיון דבחצי קנה פגום אין כאן טריפות ועדיין יש כאן כל החיות בקנה ובכ"ש שהוסיף נפק רוב חיותא אמרי' רובו ככולו אם נפק רוב החיות בשחיטה הוי כאילו נפק כל החיות והוא רובו מתוך כולו שהרי עדיין יש כל החיות. וכ"ז בחטאת עוף אמנם בעולת עוף דבעי שני סימנים ופריך בחולי' כ' וכ' מתה עומד ומולק ומשני לקיים בו מצות הבדלה א"כ הבדלת שני סימנים אינו תלוי' בחיות ולפי"ז אפי' למ"ד בחולי' כ"א דסגי ברוב שנים היינו כשכל שני סימני' שלמים דאיכא רובו מתוך כולו אבל בחצי קנה פגום דליכא כולו ל"א רובו ככולו וא"כ אינו ראוי' לפנים ואינו חייב עליו משום שחוטי חוץ ושפיר כתב רש"י דלא מצי למנקט עולה משום דבעי שני סימנים:

והנה דברי חת"ס תמוהים בעיני שכתב דמסנהדרין ילפי' דבעי' רוב מתוך כל אבל אם לא נתועדו רק רוב סנהדרין אינו כלום והלא רובו ככולו לא ילפי' כלל מסנהדרין מקרא דאחרי רבים להטות רק ילפי' בנזיר דף מ"ב מדגלי רחמנא גב' נזיר ביום השביעי יגלחנו הכא הוא עד דאיכא כולו הא בעלמא רובו ככולו ומדאיצטרך קרא ולא ילפי' מאחרי רבים ע"כ דשני ענינים הם וא"כ מה ענין רובו ככולו לסנהדרין דשם אינו רובו ככולו רק דאזלי' בתר רוב וצ"ע:

הן אמת כי יש להתבונן מה החילוק ביניהם ונ"ל דהא דאזלי' בתר רובא היינו כשהרוב הוא בעולם בהוי' כגון רוב סנהדרין שהרוב הוא בעולם או רוב בהמות כשרות שהרוב הוא בהוי' בעולם וכדומה אבל רוב בהעדר לא ילפי' מהתם כגון בנזיר שנאמר הואיל ורוב השערות מגולחים ונעדרים ואינם בעולם הוי גם המיעוט כאילו אינו בעולם או בשחיטת רוב סימני' הואיל ורוב החיות ניטל ואינו בעולם הוי כאילו ניטל גם המיעוט זהו רוב בהעדר לא ילפי' מאחרי רבים להטות וצריך קרא דנזיר דרובו ככולו. ואמנם לפי"ז בהאי דהוריות ג' עד שישגו כולם או עד שתפשוט הוראה בכולם וכן בהאי דנדה כ"ט ביצא רובו דאמרי' שם רובו ככולו לא צריכי' למילף מקרא דנזיר רק מאר"ל דשם הרוב בהוי' וגם א' ילפי' מקרא דנזיר צריך שפיר רובו מתוך כולו דגם בנזיר הוי רובו מתוך כולו וא"כ יש להצדיק דברי החת"ס ז"ל:

אבל נראה לחדש דלא דמי כלל דאר"ל מיירי כשהרוב והמיעוט סותרי' עצמם רוב מזכי' ומיעוט מחייבי' וכן רוב בהמות כשרות ומיעוט טרפות וכן בט' חניות וכדומה משא"כ ענין רובו ככולו אין הרוב והמיעוט סותרי' עצמם למשל שגילח רוב שערות ואנו אומרי' שצריך לגלח גם המיעוט או ששחט רוב סימנים ונאמר שצריך לשחוט גם המיעוט או שיצא רובו ואנו נאמר שצריך לצאת גם המיעוט או שישבו מאה להורות והורו רק ע' ואנו אומרי' שגם המיעוט צריך להורות אין המיעוט מתנגד לרוב ולפי"ז מאר"ל לא ידעי' אלא דאזלי' בתר רובא ואין התנגדות המיעוט יכול לגרע כח הרוב אבל מ"מ ל"ה ידעי' דרובו ככולו דבזה אי אמרי' דצריך גם המיעוט לעשות כמו הרוב אין המיעוט מגרע כח הרוב להכי צריך קרא דנזיר דרובו ככולו ואי מקרא דנזיר דרובו ככולו הו"א הא דרובו ככולו משום דאין המיעוט מנגד אבל מ"מ לא הוי אזלי' בת"ר היכי דהמיעוט סותרו להכי איצטריך קרא דאר"ל. ולפי"ז לבתר דגילתה תורה מאר"ל דאפי' הרוב והמיעוט סותרי' עצמם נמי אזלי' בתר רוב שוב אפי' היכי דסתרי אהדדי נמי אמרי' רובו ככולו וא"ש מה שעמד הפמ"ג בפתיחתו לתערובת איך מוכח מסנהדרי' דמותר לאכול שלשתן יחד הא אוכל אחד ודאי איסור דכיון שיש היתר רוב היתר אמרי' רובו ככולו אף דסתרי אהדדי כיון דילפי' מסנהרדי' דאפי' בסתרי אזלי' בת"ר:

ועתה נבוא ליישוב קושיתו דנ"ל לחדש דל"א רובו ככולו מתוך כולו אלא אם יש דבר המאחד הרוב והמיעוט להיות אחד ואז שייך לומר על הרוב והמיעוט שהוא כולו וסגי ברובו מתוך כולו עד"מ שערות הנזיר הם כולו והאיש הנזיר מתאחד אותם וכן בולד שיצא רובו ודאי הרוב והמיעוט הם גוף א'. ובמאה שישבו להורות הישיבה להורות מתאחד והם כולו וי"ל רובו מתוך כולו וכן בתערובת או"ה התערובת מתאחד אותם להיות כולו וכל התערובת כיון שאינו ניכר וא"א לאיסור להפרד מן ההיתר ושאר דברי' שבעולם אינם מן התערובת הזה שייך לומר שהוא כולו ומכ"ש בתערובת שאובי' במי גשמים כנידון חת"ס שהוא תערובת לח בלח ודאי היא כגוף א' ושייך לומר כולו ולכן אם רובו כשר הוי רובו מתוך כולו וכשר כמ"ש החת"ס וההה"נ בתערובת או"ה בין שרוב היתר או רוב איסור שייך לומר רובו ככולו וכמ"ש וכ"כ גם מע"כ אבל לענין המל"א פרש"י בפסחים מ"ד ד"ה מפת דמיירי שאינם מעורבים רק היתר ואיסור ניכרי' בפ"ע וגם בשרה פתו מיירי שאין היין נבלע בכל הפת ואותו חלק פת שאין היין נבלע בו הוא דבר נפרד בפ"ע ואין דבר אשר יתאחדו עם היין יותר ממה שהוא אחד עם פת ומים דעלמא ואין כאן כולו כלל עד שנאמר שהוא רוב מתוך כולו דאין כאן כולו כלל רק רובו

שהוא איסור אבל היתר שניכר בפ"ע ואין שייך המיעוט להרוב לומר שהוא כולו וא"ש ועי' בכפ"ת ופנ"י ר"ה כ"ח כעין סברא זו לענין בל תוסיף:

ועוד נ"ל כיון דמקוה של מ' סאה אפי' כולה שאובי' כשירה לטבילת בעל קרי כמו"ש ב"י סי' פ"ח באו"ח וכן לענין טבילת ידים לכמה שיטות צריך דוקא מ"ס ושאובי' כשר א"כ מקוה שיש בה מ' סאה ורובה מי גשמי' ומיעוט שאובי' שייך לומר שהוא כולו לפי שהוא מקוה שלימה בודאי לטבילת ב"ק וטבילת ידים רק רובה בהכשר ומיעוטה בפסול והוי רובו מתוך כולו בהכשר אבל בעלמא ל"ש לומר על או"ה שהוא כולו שאין כאן כולו כנ"ל:

ובזה הי' אפשר ליישב קצת קושי' מחה"ש בסי' תרכ"ו סק"ג שהקשה לדעה א' שאפי' אין בכשר כשיעור מהני בחמץ תקשי קושי' הר"ן הא אפשר להסיר האיסור עיי"ש. ולפמ"ש הא דבניכר האיסור ל"א רובו ככולו משום דאין כאן כולו שכ"א עומד בפ"ע רק באינו ניכר התערובת עושה אותם אחד אבל בסכך אף שניכר מ"מ שייך לומר בו כולו שהוא כל הסכך מסוכה זו והסוכה מאחדם שיהי' כולו לכן שפי' אמרי' בי' רובו ככולו וכיון שרובו בהכשר כשר דהוי רובו מתוך כולו וא"ש:

אבל קושטא קאמינא דלפענ"ד קושי' מהרש"ק לק"מ דאנן ל"א רובו ככולו אלא דהו' המיעוט כמאן דליתא כמו בנזיר אי לאו דגלי קרא הו"א אם גילח רובו הוי מיעוט שיעור הנשאר כמאן דליתא וכן בנדה כ"ט ויצא רובו אמרי' דמיעוט שבפנים כמאן דליתא וכן במאה שישבו להורות צריך קרא דבעי' פשטה הוראה בכולה ואל"ה הו"א רובו ככולו עכ"פ במאה שישבו להורות והורו רק ע"א די"ל המיעוט כמאן דליתא ומ"מ נשאר שיעור סנהדרי' וכן בשוחט רוב סימנים אמרי' המיעוט כמאן דליתא אבל לומר רובו ככולו אם יש רוב שיעור דהוי כאילו הי' כל השיעור הא לא אמרי' דליכא למילף מנזיר רק לעשות מישנו אינו אבל לעשות יש מאין אין לנו. וזה נ"ל כונת רש"י בחולין ח"י שהבאתי לעיל דבמקום שחיטה ושחט רובו אמרי' רובו ככולו ואמרי' מיעוט כמאן דליתא אבל לשוי' מקום שחיטה מה"ט ולומר כיון דמקיף רוב הקנה הוי כאילו מקיף כל הקנה ולעשות יש מאין בזה ל"א רובו ככולו ולפי"ז ה"נ לענין המל"א לעשות מהיתר איסור מה"ט דרובו ככולו ל"א:

ומה שהקשה ממנחות כ"ז דמצריך קרא דמיעוט מעכב את רובו מוכח אף דל"ה רובו מתוך כולו אמרי' רובו ככולו. נראה לי בזה תרי ותלת טעמי חדא דכבר חקרו האחרונים כמו דח"ש אסור מה"ת באיסור' גבי מ"ע נמי יש קצת מצוה בח"ש והו"א בכל הני דמתני' דזבחי' נהי דנתנה בהם התורה שיעור מ"מ גם בח"ש יש מצוה קמ"ל קרא דלא מיבעי'

דליכא מצוה אלא אפי' איסורא נמי איכא דפסולה אפי' חסר כ"ש. ועוד דבקדשי' בעי' שנה עליו הכתוב לעכב ואם לאו אמרי' דהוא רק למצוה לכתחילה והו"א דשיעורין אלו שנתנה בהם התורה הוא רק למצוה ולא לעכב ולהכי מצרכינן קרא לעכב וכן נראה מפשטות הסוגי' שם. אך הא ליתא לפי מש"כ תוס' שם ד"ה מסלתה דדוקא למעכבין זא"ז צריך שנה עליו הכתוב לעכב ולא לעכובא דנפשי' אם חסר כ"ש:

שנית נ"ל דאם קמץ קומץ שלם והקטירו פחות כ"ש נמי פסול אף דהוי רובו מתוך כולו וכן נמי בעשרון שהביא עשרון ולא נתן בכ"ש לקמוץ רק פחות מעשרון הוי רובו מתוך כולו וכן ביין שהביא כשיעור ולא ניסך רק פחות כ"ש וכן בשמן שהביא כשיעור ולא נתן על המנחה רק פחות מכשיעור הוי רובו מתוך כולו והו"א דכשר להכי איצטריך קרא דפסול:

ויותר נ"ל דבר חדש עפי"מ דאמרי' ר"ה י"ג וכתובות ק"ד ומנחות ק"ג כל מדות חכמים כך הוא וכו' בארבעים סאה חסר קורטוב אינו טובל וכו' חסר שומשום אינו מטמא וכו' חסר נימא אחת אינו מטמא ולמדתי מזה מילתא חדתא דהא דאיצטריך קרא דרובו ככולו ה"ד על מיעוט דמינכר דמצד הסברא הייתי אומר דרובו אינו ככולו אבל במיעוט דלא מינכר דהיינו חסר כ"ש אז אדרבה מצד הסברא הייתי אומר דזה מיקרי כולו לולי מדות חכמים ששיערו דאפי' כ"ש הו' חסרון ועי' מג"א סי' ר"י ועי' ב"י סי' ק"א בשם מהרא"י לענין ברי' דאם חסר משהו כדרך להתפרפר מ"מ הוי ברי'. ואף דילפי' רובו ככולו מדאיצטריך קרא בנזיר דאינו ככולו ושם בנזיר אפי' שייר שתי שערות לא עשה ולא כלום כמבואר בנזיר מ"ב והאיך מוכח משם במיעוט דמינכר דרוב ככולו דילמא צריך קרא דאפי' מיעוט דלא מינכר אינו ככולו אבל בעלמא בלא מינכר הוי ככולו אבל מיעוט מינכר מנ"ל נראה לי דבניטל הרוב ולא נשאר בהוי' רק מיעוט קטן נמי הוי מיעוט הניכר אבל אם הרוב בהוי' וחסר כ"ש הוי מיעוט דלא מינכר ובלא ילפותא מנזיר ידעי' דהוא ככולו וא"כ אפי' אינו מתוך כולו נמי הוי ככולו להכי איצטריך חדא במנחות כ"ז דמיעוטו מעכב את רובו דאפי' חסר כ"ש פסולה וכדאמרי' התם בגמ' וא"ש:

ולדעתי מענין זה הוא מה שאמרו בסוכה ה' ועירובין ג' שיעורין הל"מ היינו הא דבעי' שיעור מצומצם ואפי' פחות כ"ש פטור זהו הלמ"ס ועי' ברמב"ם פי"ד ממ"א ה"ב שכתב ושיעור זה עם כל השיעורי' הלממ"ס הם ואסור מה"ת לאכול כ"ש מדבר האסור אבל אינו לוקה אלא על כזית ואם אכל כ"ש פחות מכשיעור מכי' אותו מכות מרדות משמע דשיעורי' הלממ"ס הוא לענין זה שאם חסר אפי' כ"ש מכזית נמי אינו לוקה כמו"ש. וניחא לי בזה דברי רש"י בסוכה שפי' שיעורי' של איסור' כגון כזית לכל אכילת איסור

וככותבת ליוה"כ והוא פלא שהרי אמרו ביומא ע"ט וקים לי' לרבנן דבהכי מיתב' דעתי' ונראה שמסברתם ובקיאותם בטבעיות המציאו זאת וכן שם דף פ' שינה הכתוב במשמען ושינו חכמים בשיעורי' ואי הכל הלממ"ס הלא כך היתה קבלה בידם ומן כזית בכל איסורי' לדעת מ"ל פ"א מחמץ סתם אכילה הוא בכזית:

אבל להנ"ל א"ש דבאמת כל השיעורי' מסרו הכתוב לחכמים לשער לפי חכמתם וסברתם אלא דזה נגד הסברא דבכותבת חסר משהו לא מיתבי' דעתי' ורגע קודם שקיעת החמה הוא קטן ורגע אח"כ הוא גדול לזה הי' הלממ"ס שכל השיעורי' אשר ישערו לפי חכמתם הוא מצומצם ואפי' חסר משהו בצר לי' שיעורא אלא דלפי"ז תיקשי מה פריך התם דאוריי' נינהו מדר' חנן הא מ"מ צריך הלמ"ס דבעי מצומצם ואולי משום דאמרי' חטה לבית המנוגע וכו' פת חטין ולא פת שעורי' גפן כדי רביעית יין לנזיר ופרש"י ותוס' דמשערי' ביין ולא במים כי אינו דומה המשער ביין למשער במים שהיין עב וכו' אלמא מוכח מקרא דבעי שיעורי' מצומצמי' ונילף מיני' לכל השיעורי' דקפיד רחמנא אמצומצמי' והי' ניחא בזה מה ששמעתי להקשות בשם ס' תורת נביאים דמה פריך שיעורי' דאוריי' נינהו וכו' והאיכא עוד שיעורי' שאינם נרמזים בקרא זה ולהנ"ל ניחא דכל השיעורי' הוציאו חכמים מסברא אלא דרב חידש דהא דבעי' מצומצמי' הוא הלמ"ס וע"ז פריך שפיר כמו שכתבנו:

וראיתי בחת"ס שם שהקשה האיך אמר ארץ שרוב שיעורי' כזתים הא בא"י הי' חטי' ככליות ועדשי' כדינרי זהב וכל פרי' משונה והי' צריכי' לשער בזתים דעלמא ולא בשל א"י. ולפענ"ד כיון דמשערי' בכזית בינוני כדאמרי' בברכות דף ל"ח א"כ אף שהיו פירות א"י מבורכי' והיו גדולי' ביותר מ"מ לא היו כולם כך ופירות הנמצאים בקרקע של נכרי ודאי לא הי' כך והי' כזית בינוני כמו בכל מקום ושפיר שיערו בו. אך אכתי תיקשי כותבת ביוה"כ דמשערי' בגסה האיך אפשר לשער בשל א"י הא יש גסה מאוד:

ועלה בדעתי דבר חדש אף דקי"ל כזית בכא"פ דאוריי' וכן בכל איסורי אכילה וכותבות ביו"כ ג"כ בכא"פ מ"מ ה"ד בראוי לבילה שאפשר לבולעו בב"א אבל שיהי' שיעור האיסור באופן שאינו יכול לאוכלו בב"א רק בזאח"ז לא שמענו וא"כ שיערו בכותבת גסה שעכ"פ יוכל לבולעו בב"א. אך ז"א לר"י דאמר כותבת הגסה יתירה מכביצה ובית הבליעה אינו מחזיק יותר מב' זתי' כדאמרי' כריתות י"ד שהוא רק כביצה וא"כ עכ"ח שיעור דיוה"כ אין יכול לבלוע בב"א ולפי"ז מיושב דקדוק כפ"ת דמה שייכות להאי וקים להו לרבנן דבהכי מיתב' דעתי' להא דכותבת הגסה יתירה מכביצה דבל"ז דיתירה

מכביצה הי' אפשר לומר דיוה"כ ככותבת מקרא דדבש אבל כיון דיתירה מכביצה ליכא למימר מקרא דדבש דקשה כנ"ל משו"ה צריך לומר וקים לרבנן וא"ש:
הארכתי קצת גם לפלפולא למען כבודו ולען למודו. ובזה יהי' כזית הודו. ויצליח בתורה ועבודה תמה. ברה כחמה. עדי יבנה עיר ד' שמה. כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת ושלום מר אביו ידינ"פ הרב הגאון נ' עוד ינוב בשיבה. בנחת ושובה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קסו

שיל"ת ב' אויפאלו ג' דסליחות תרס"א לפ"ק:
מברך השנים, יכתוב ויחתום אותך לחיים ארוכים ומתוקנים תלמידי אהובי הרבני המופלג בהפלגת חכמים ונבונים כמוהר"ב כ"י וכאל"ש:
מכתבך בד"ת קבלתי ומה שעמדת על דברי רש"י יומא ע"ט ע"ב ד"ה שיעורו של זה שכתב ע"כ דחמץ נפיש מכזית ולהכי כתב שאור דאי לא כתבי' וגמר מחמץ הו"א דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא מיחייב עלה אלא בשיעורא רבה וכו' ופלא בעיניך הא האי דחמץ בכותבו' ילפי' רק מדכתי' שאור דאל"כ הוי חמץ בכזית ככל רוב שיעורי תורה. ואיך כתב רש"י דאי לא כתוב שאור הו"א דגם שאור בכותבו' כחמץ כבר עמד בזה בס' תוס' יו"כ במקומו ע"ש. ומה שנ"ל בזה עפמ"ש חת"ס או"ח סי' קצ"ז ליישב מ"ש בסידור האר"י שאור שחימוצו קשה מנוקבא שיעורו בכותבות תמר נוקבא משא"כ חמץ שיעורו בכזית והוא תמוה ששנה משנתו כב"ש ובהיפוך דהא שאור בכזית וחמץ בכותבות ותי' דחזי' לב"ש דבכזית שאור יש חימוץ כמו בכותבות חמץ וא"כ למה דקי"ל כב"ה דזו"ז בכזית נמצא דיש בכזית שאור חימוץ ככותבו' חמץ ובחמץ רק בכזית ע"ש והנה בעשה דתשביתו נמי פתח מכתוב בשאור לחוד אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם כי כל אוכל חמץ וכו' ומשמעותי' דפשטי' דקרא דמשו"ה צריך להשבית משום דילמא אתי למיכל וכמ"ש הר"ן ריש פסחים לענין ב"י ע"ש והרי שאור אינו ראוי לאכילה כדאמרי' ביצה ז' ול"ש דילמא אתי למיכל ולכן ס"ל לב"ש דבאמת חיוב תשביתו היא רק בחמץ ככותבו' שיש בו חימוץ כמו בכזית שאור וה"פ דקרא תשביתו שאור היינו חמץ שיש בו חימוץ כמו בכזית שאור דהיינו ככותבו' ובזה שייך שפיר שמא אתי למיכל ולפ"ז למ"ש תוס' פסחים כ"ט דב"י ניתק לעשה דתשביתו שפיר ידעי' דגם לאו דב"י אינו בחמץ אלא בככותבו' וממילא הו"א דגם שאור הוא בכותבו' אי ילפי' מחמץ כדאמרי' ולהכי כתי'

שאור ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור וא"ש. ויש להאריך בזה הרבה בסוגי' דביצה אבל אין הזמן מסכי' ושלום מנאי רבך.
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קסז

שיל"ת ב' אויפאלו י"א למב"י תרמ"ז לפ"ק:
שלום וברכה יריק ד' ממעל לאהובי חתני הרב המאוה"ג החרוץ כמו"ה גרשון שטערן נ"י אב"ד ק"ק מ' לודאש יע"א:
נועם פלפולך מיום ה' ויקרא הגיעני והנאני אבל הוא רק לפלפולא בעלמא ואלו תורף דבריך ליישב קושי' שעה"מ פ"ג מנדרי' אהא דאמרי' בפסחים מ"ה דהוי נזיר וחטאת שכהבכ"א ואין מלמדין הא איצטריך יקדש גבי חטאת לעשה דלא נימא עדל"ת כדמשני ר' אשי בזבחים צ"ז. וקושי' תוס' מנחות כ"ו על הגי' שהרי אמרה תורה משרת וכל משרת דא"כ ר"י נמי דריש כל ותקשי ליתני נמי חמץ בפסח ול"ש תי' הגמ' לאפוקי מדאביי ועוד מ"פ בגמ' דצריך משרת לטע"כ נימא דהמל"א ילפי' מוכל משרת. וכתבת דצל"ח הק' מאי פריך דנילף בכה"ת המל"א מנזיר הא לענין איסור בלא"ה ח"ש אסור מה"ת ואי למלקות אין עונשין מה"ד. ותי' דלעולם לאיסורא רק ח"ש בתערובת מותר והמל"א לפמ"ש תוס' בתחילת הסוגי' הוא רק כשמעורב האי' עם היתר וכן הר"ש פ"ב דטבול יום כתב כן אך הק' מחולין צ"ח גבי פלגא דזיתא דתרבא וכו' מבואר דגם בתערובת ח"ש אסור מה"ת ומתרצי' העולם דודאי בכל איסורי' דח"ש אסור רק משום חזי לאיצטרופי שפיר י"ל דוקא בעין אסור מטעם אחשבי' כמ"ש חכ"ץ סי' פ"ו וזה ל"ש בתערובת די"ל דלא אחשבי' לאיסור רק להיתר אבל בחלב דכתי' כל חלב לרבות ח"ש אסור אפי' עי"ת והתם בחולין בחלב מיירי ומדויק שם לשון רש"י שפי' דילפי' ח"ש מכל חלב. ובס' טהרת הקודש כתב דלר"ל דח"ש מותר מה"ת א"א דהמל"א דשני היתירי' פוגשי' זב"ז ולפ"ז לתוס' דהמל"א הוא רק בתערובת א"כ מיד שנבלע היין בפת פקע איסור ח"ש ואיך אפשר המל"א ע"כ אר"י דבנזיר כתי' וכל משרת ומרבי' מכל ח"ש וא"כ אסור ע"י תערובת ושפיר המל"א ולפ"ז א"ש דדריש כל רק לאיסור ח"ש ועיקר דרש דהמל"א ממשרת ופריך שפיר הא איצטריך לטע"כ. ושוב כתבת דהא דכתבו תוס' דר"י לא דריש כל רק לאיסור ולא למלקות היינו היכי דצריך קרא לאיסור אבל היכי דל"צ לאיסור מוקמי' לי' באם אין ענין למלקות ושעה"מ שם הק' מאי פריך וניתי עשה ודוחה ל"ת הא העשה בא ע"י פשיעה ול"ד כמ"ש תוס' עירובין ק' ותי' דשם הי' חל לאו דבל תוסיף קודם שנתערב

אבל כאן קודם שנבלע לא הי' לאו שהרי הי' רק ח"ש פגול ורק עי"ת דהמל"א בא הלאו שפיר דחי אפי' שבא ע"י פשיעה. ותי' זה א"ש אי לא ילפי' בכה"ת המל"א מנזיר משום דהוי נזיר וחטאת שני כתובי' וא"כ הו"א דאפי' ח"ש בעין מותר וצריך כל חלב דח"ש אסור לאי' גרידא ולא למלקות אבל מה הי' קושי' שעה"מ דנילף המל"א בכה"ת מנזיר ויקדש דחטאת צריך לעשה דלא נימא עדל"ת ז"א דאי אמרי' המל"א בכה"ת א"כ אפי' ח"ש בתערובת אסור וכ"ש בעינא וקשה ל"ל כל חלב לח"ש וע"כ למלקות וכר"ש דכ"ש למלקות ולפ"ז הי' כאן לאו על ח"ש פגול והדק"ל דאין עדל"ת כשבא ע"י פשיעה דל"ש תי' שעה"מ וא"כ ל"ל יקדש:

ולמען תדע כי הוא רק לפלפולא ואין זה דרך ישר לפני איש וערבובי' דרישא אכתוב הרבה פקפוקי' שאין בהם חידוש רק להראותך הסתירות שיש מיני' ובי' ואבא מן המאוחר אל המוקדם מ"ש דאם ל"ק קושי' הגמ' וניתי עודל"ת שפיר הוי נזיר וחטאת ב"כ ליתא כיון דלר"א, האמת הוא דיקדש הוי עשה א"כ נהי דגם בלא העשה נמי לא הי' עדל"ת מ"מ צריך יקדש לעשה בקדשי' פסולי' לעבור בל"ת ועשה ולא להמל"א וא"כ אין כאן ב"כ ואמת כי גם תי' שעה"מ שם אינו מעלה ארוכה לזה אבל אין דבריך מיושבי' בזה רק גם דבריו תמוהים. אך נ"ל להצדיק קצת דבאמת גוף הדבר יש ליישב קושי' שעה"מ הא איצטריך יקדש דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ולא להמל"א ז"א דאי לאו להמל"א מאי שייטא דהאי עשה לכאן ולמה לא נכתבה בקדשי' פסולי' בעינא אע"כ להמל"א ושפיר הוי ב"כ אלא די"ל דשפיר ק"ל דילמא נכתבה כאן כדי לתת טעם דאין עשה דאכילת כשרי' דוחה ל"ת דאכילת פסולי' וכ"ז אי בלא העשה הוי דחי אבל אי גם בלא העשה לא דחי שוב שפיר אמרי' נהי דאיצטריך לעשה מ"מ למה נכתבה כאן אי לאו משום המל"א וא"ש:

אבל דא תימא לדבריך אי ילפי' המל"א בכה"ת מנזיר ע"כ אתי כל חלב דלוקי' על ח"ש וא"כ מאי פריך כלל בפסחים דנילף המל"א בכה"ת הא א"כ לוקי' על ח"ש וזה א"א דהרי לדעת הרא"מ שהביא מל"מ בפ"א מחמץ הי' הל"מ דאין לוקי' בפחות מכזית ויען דהי' מקובל הל"מ זו ודלא כר"ש לכן ע"כ לא יליף המל"א בכל התורה מנזיר וגם לדעת מל"מ שם דסתם אכילה בכזית ואת' הלכתא דזה רק למלקות ג"כ הוא כן דא"א למילף המל"א בכה"ת דא"כ לוקין על ח"ש וא"א להוציא קרא ממשמעותי' לגמרי דבעי' כזית דוקא למלקות וכן הל"מ דהא דבעי' כזית היינו דוקא למלקות עכ"פ הי' הל"מ דלמלקות בעי' שיעור דוקא. ולא עוד אלא דגמ' ערוכה היא בשבועות כ' ואס"ד ר"מ בעלמא כר"ש

ס"ל ל"ל לצרף והרי התם בפסחים לר"ע קיימי' דלא ס"ל כר"ש וא"כ א"א למילף בכה"ת המל"א דא"כ ע"כ לוקי' על ח"ש ור"ע ס"ל בהדי' דאין לוקי':

ועוד דמהא מיפריך ק"ו דידך דאמרת אי המל"א וח"ש בתערובות אסור ק"ו בעינא וע"כ כל חלב למלקות בח"ש ותקשי הא למלקות נמי ל"ל כל חלב ת"ל כיון דלוקי' על ח"ש בתערובת כ"ש ח"ש בעין. אך ז"א דהא גם בהמל"א אין לוקין בשאר איסור' אפי' ילפי' המל"א בנזיר. אבל אכתי תקשי בנזיר גופא דלוקין על המל"א דר"ע הוא דאמר נזיר ששרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב וא"כ כיון דלוקין על ח"ש עי"ת כ"ש ח"ש בעיני' ותקשי קושי' הגמ' ל"ל לצרף אע"כ דליתא להאי ק"ו ואפשר דבתערובות אסור ולוקי' אפי' ובעינא מותר והטעם יבואר להלן אי"ה:

ועוד אפי' נאמר כמ"ש דכל חלב ע"כ אתי למלקות בח"ש מ"מ זה דוקא בחלב אבל בשאר איסור דהטעם משום חזל"א אין לוקין דהרי לשיטתך אתה קאי לסוברי' דבחלב ח"ש אסור עי"ת מן כל חלב ולא בעלמא ואיך חזרת מסברא זו תכ"ד וא"כ הוא ליכא מלקות בח"ש פגול קודם שנבלע וא"ש תי' שעה"מ ונסתר בנינך:

וגוף תי' שעה"מ אשר כתבת צדיקים ילכו בם תמוה בעיני דממנ"פ לר"ל דח"ש מותר מה"ת ל"ל כלל המל"א כמ"ש בשם טה"ק ולר"י דח"ש אסור מה"ת א"כ קודם שנתערב הי' בו איסור תורה ולמה ידחה העשה איסור תורה כיון שעשה בא ע"י פשיעה וצ"ע:

ומ"ש דגם לר"י אי ל"צ כל לאיסור דריש לי' למלקות אינו נראה דא"כ מה הק' תוס' ביומא ע"ד ל"ל לר"י טעמא דחזל"א ת"ל מכל חלב ונדחקו לתרץ דאי לאו משום חזל"א לא הוי דרשי' כל חלב לח"ש ואמאי לא תי' דבעי' טעמא דחזל"א כדי שנדרוש כל חלב למלקות בח"ש עכ"פ בחלב גופא והל"מ דבעי' כזית הוא בשאר איסורין. ואין לומר משום דלשון הברייתא הואיל ואינו בעונש משמע דאינו בעונש כלל לא כרת ולא מלקות דא"כ כ"ש דתקשי אמאי אינו במלקות כיון דל"צ כל לאיסור נוקי לי' למלקות ואפי' נדחוק ונאמר דסברא דחזל"א לאו סברא אלימתא הוא וצריך גם כל חלב לאיסורא אלא דאי לאו האי סברא לא הוי מוקמי' לי' לח"ש אבל כיון דאיכא ה"ט מוקמי' כל חלב לח"ש מ"מ התינח לתי' תוס' אבל עכ"פ הו"ל לתוס' להק' כן שהוא קושי' חמורה יותר שסברת ר"י נסתר מברייתא דא"כ למה אינו בעונש אע"כ דאפי' ידעי' איסורא בלי כל נמי לא דרשינן כל למלקות לר"י. ובלאה"נ עי' בג"ו כלל ע' דמשמע לי' מהר"מ דכל דבר שבא מריבוי וי"ו או את וכדומה אין לוקה עליו ע"ש וא"כ כל נמי דכוותי':

ומ"ש דאי לאו כל א"א למידרש משרת להמל"א כיון דח"ש ע"י תערובת מותר שני היתרי' פוגשי' זב"ז מלבד שהסברא הוא שיבוש דטת"ק כתב שפיר דא"א שיהי' שני הדיני' אמת

ביחד שח"ש יהי' מותר וח"ש חלב עם ח"ש היתר יהיו אסורי' אבל כיון דח"ש בעין אסור מה"ת שוב ודאי אי אין המל"א אינו אסור בתערובות אבל כיון דהמל"א שפיר אסור בתערובת דגם ההיתר נעשה איסור דכיון שאי' והיתר פוגשי' זב"ז נעשה ההיתר איסור ומאן יימר שני היתרי' פוגשי' זב"ז אדרבה שני איסורי' פוגשי' זב"ז דמיד שנבלע היין בפת נעשה הפת ג"כ אי' ואלו היינו אומרי' דח"ש עי"ת מותר באמת ומ"מ המל"א הי' דומה לסברת טה"ק אבל כיון שאנו אומרי' המל"א וח"ש עי"ת אסור יותר מבעיני' שגם היתר נעשה אי' אין זה דומה לסברת טה"ק כלל. ואם תאמר הרי אם נתערב רובע זית איסור ברובע זית היתר שהאיסור והיתר ביחד ג"כ רק ח"ש באמת ח"ש עי"ת מותר וא"כ אפי' בחצי זית איסור ומ"ז היתר נמי א"א לומר המל"א ז"א דמנ"ל הא באמת אי אמרי' המל"א ח"ש עי"ת ג"כ אסור אפי' באופן הנ"ל. אלא אפי' לו יהיבנא לסברתך מ"מ מ"ש דצריך כל כדי שיהי' ח"ש אסור אפי' עי"ת ואז שפיר דרשי' משרת להמל"א אין לו שחר דמה יחסותא דכל הלא גם אי לא כתיב כל נדרש משרת להמל"א וכיון דא"א לומר המל"א אא"כ ח"ש עי"ת אסור נילף מיני' נמי דח"ש עי"ת אסור והרי גם אתה כתבת בסוף דבריך דאי ילפי' מנזיר המל"א בכה"ת א"כ גמרינן מנזיר לאסור ח"ש עי"ת וק"ו לח"ש בעין ומסוף דבריך ניכר שראש דבריך אינו אמת:

אבל גם גוף סברת טה"ק מוקשה דא"כ לר"י נמי תקשי בנזיר דלוקי' על המל"א ואמאי כיון דשני פטורי' מלקות פוגשי' זב"ז אמאי ילקה וע"כ גזיה"כ הוא כמו בב"ח דהאי לחודא והאי לחודא שרי ובהדדי אסור וכן כלאים ולקמן אבאר הנלפענ"ד בזה:

ומ"ש בשם העולם ליישב קושי' הר"ש מחולין צ"ח דאף דבשאר איסור ח"ש עי"ת מותר מ"מ בחלב אסור מכל חלב אינו נראה לפענ"ד דא"כ לא ילפי' בעלמא מחלב וא"כ מאי הק' תוס' ביומא הנ"ל ל"ל לר"י טעמא דחזי לאצטרופי ת"ל מכל חלב הא מחלב לא ילפי' בעלמא ואי הקושי' להיפך כיון דידעינן מסברא ל"ל כל חלב כ"ש דתקשי דצריך כל חלב כדי לאסור ח"ש בתערובות. ועוד דע"כ אין קושי' תוס' כן דע"ז לא משני מידי וגם אין לשון הקושי' משמע כן. ועוד דמבואר במל"מ פ"א מחמץ ה"ז עפ"י ר"ן פ"ג דשבועות דמטעם חזל"א ילפי' בכה"ת מחלב דח"ש אסור מה"ת וא"כ אם בחלב אסור עי"ת מכל חלב גם בעלמא אסור עי"ת מכל חלב. ועוד דמבואר בלשון הר"ן שם דאע"ג דהתם ביומא מריבוי דכל חלב מייתי' ח"ש הא ודאי האי ריבוי' לא כתי' אלא גבי חלב ואפ"ה ילפינן מיני' לכל איסורי' משום דפשיטא לן דלא אסרה רחמנא אלא משום דחזל"א וכו' מבואר דגם בחלב אינו אסור רק משום חזי לאיצטרופי ואי בזה לחוד לא סגי רק צריך לזה

נמי סברת אחשבי' גם בחלב כן הוא וא"כ גם בחלב אינו אסור ח"ש עי"ת כיון דלא שייך אחשבי':

ועוד המעיין שם בר"ש יראה רח"ש עי"ת דמותר אין הטעם משום דל"ש אחשבי' אלא דמיירי שאין בתערובת כבכא"פ וא"כ ל"ש חזל"א דהרי בתערובת זה א"א לבא לידי חיוב מלקות ומשו"ה שרי ועי' ב"י או"ח סי' תרי"ב או אפי' יש בו כבכא"פ ואפי' כבכא"פ דאורייתא היינו דוקא בעין ולא עי"ת ועי' תוס' נזיר ל"ו ד"ה וכבכא"פ אבל עכ"פ מעורב ברוב היתר כ"כ עד שא"י לבלוע בפ"א כ"כ מן התערובת שיהי' בו כזית איסור וא"כ ל"ש בי' חזל"א למלקות ומשו"ה ח"ש בתערובת שרי ושפיר ק"ל ע"ז מחולין צ"ח דהי' שלשי' חלקי' היתר וא"כ בתערובת כזה א"א לבלוע שלשים וא' זיתים כ"א שיהי' חייב מלקות ול"ש חזל"א וא"כ ח"ש מותר מה"ת והארכתי בזה במק"א. ולפ"ז בתערובת חד בחד דשייך בי' המל"א כמ"ש תוס' בפסחי' דאפשר לבלוע מן התערובת שיעור שיהי' בו כזית אי' בפ"א דהא בית הבליעה מחזיק ב' זיתים כדאמרינן בכריתות דף י"ד ושייך בי' חזל"א לחיוב מודה הר"ש דח"ש עי"ת אסור מה"ת ובזה נסתרו כל דבריך:

ועוד נ"ל דלכאורה דברי חכ"ק סי' פ"ו תמוהי' שכתב בטעם דח"ש אסור מה"ת משום אחשבי' והלא בגמ' אמרו משום חזל"א. וסבור הייתי לומר דהכל חד והפי' הוא ח"ש אסור ממנ"פ אם יאכל עוד עד כשיעור הרי חזי לאיצטרופי ואם לא יאכל יותר הרי אחשבי' ושני הטעמים צריכים להדרי. או דמשום סברת חזל"א מוקמי' כל חלב על ח"ש כמ"ש תוס' אבל הטעם דאסרה תורה ח"ש מן כל חלב היינו משום דאחשבי'. אבל יותר נראה לפי מה דמשמע מדברי הר"ן בנדרי' ח"י דכל איסורי אכילה שבתורה אית בהו איסור חפצא וממילא כיון דיש איסור אחפץ אית בי' נמי אי' גברא ע"ש ולפ"ז בח"ש י"ל דמותר מה"ת ואין כאן איסור חפצא כלל מצד הנאכל וממילא ליכא איסור גברא ולזה מהני סברת חזל"א עם עוד ח"ש ויהי' איסור על החפץ א"כ ע"כ איסור חפצא יש על ח"ש דאל"כ איך שני חפצי' היתירים נעשים חפץ איסור בהצטרפם אבל אכתי י"ל דנהי דאיכא אי' חפצא בח"ש מצד הנאכל מ"מ לית בי' איסור גברא מצד האוכל דלא אכיל כדרך אכילה ועי' מ"ש מהרש"ל שבועות כ"ג בתוס' ד"ה דמוקי ולזה מהני סברת אחשבי' וא"ש:

ובזה יובן היטב סברת טה"ק דבשלמא לר"י דס"ל ח"ש אסור מה"ת משום חזל"א והוי על ח"ש איסור חפצא מצד הנאכל נהי דאי' גברא מצד האוכל לית בי' אלא מטעם אחשבי' וע"ז לא לקי מ"מ בהמל"א שפיר עכ"פ בנזיר דכיון דיש על החפץ אי' חפצא ואין חסרון רק מצד האוכל שאינו אוכל כדרך אכילה דהוי רק ח"ש אבל כשאוכל חצי זית איסור

וחצי זית היתר בב"א כדאמרינן בנזיר ל"ז שפיר הוי כדרך אכילה ושפיר לקי אבל לר"ל דלית לי' סברת חזל"א א"כ אפי' איסור חפצא ליכא בח"ש שפיר ל"ל המל"א דהא אין כאן איסור כלל ובזה מיושב מה שהקשיתי עליו לעיל, ולפ"ז התינח לר"ל דח"ש מותר אפי' בעיני' אבל לר"י כיון דבעינא אסור והוי איסור חפצא אע"ג דבתערובת מותר דל"ש אחשבי' היינו מצד האוכל דליכא איסור גברא אבל המל"א שפיר אמרי' בי' דהרי יש כאן איסור ול"צ לאחשבי' דהרי אוכל שיעור אכילה וכנ"ל וא"כ ליתא למ"ש דאם נאמר כתי' העולם על קושי' הר"ש עכצ"ל כסברא הנ"ל וממילא דל"ש סברת טה"ק לר"י בח"ש בתערובת וכמ"ש:

ועתה אודיעך מה שנלפענ"ד בזה. ועל קושי' הצל"ח נ"ל פשוט למ"ש תוס' שבועות כ"ב ד"ה דמוקי' דאע"ג דאין שבועה חל על איסור עשה מ"מ על ח"ש דאינו רק איסור בעלמא חייל ע"ש ולפ"ז שפיר פריך דנימא המל"א בכה"ת ואי דבלא"ה ח"ש אסור מה"ת ז"א דמ"מ חייל שבועה עלי' כיון דאינו אלא איסור בעלמא אבל, כי ילפי' המל"א מנזיר הוי לאו גמור ונהי דאין לוקי' עליו משום אין עונשין מה"ד מ"מ הוי לאו גמור כמו לשאב"מ דאין לוקין למ"ד דס"ל כן ומ"מ הו' לאו גמור ולא חייל עלי' שבועה כמו על איסור עשה וא"ש:

וביישוב קושי' שעה"מ נ"ל ע"ד פשוט דהנה שני פעמים כתיב יקדש בפ' צו חדא במנחה כל אשר יגע בהם יקדש וחדא בחטאת כל אשר יגע בבשרה יקדש ובשניהם דריש בתו"כ האי דרשא יקדש להיות כמוה וכו' והוי ק"ל תרתי ל"ל ושוב מצאתי בקרבן אהרן שעמד בזה ועשה צריכותא מדנפשי' בדוחק אבל לפענ"ד הדבר פשוט דחדא איצטריך לעשה דלא נימא אתי עשה ודחי ל"ת והשני איצטריך דליהוי נזיר וחטאת שני כתובי' הבכ"א לענין המל"א ואין מלמדי' כדי שנדע בכה"ת אין המל"א וא"כ לק"מ קושי' שעה"מ כמובן. ובהכי ניחא דקאמר משום דהוי נזיר וחטאת ב"כ ושביק מנחה דקדים והוי לי' למימר משום דהוי נזיר ומנחה ב' כתובי' הבאי' כאחד. ולפמ"ש א"ש מנחה לא הוי ב"כ דאיצטריך לעשה כקושי' שעה"מ אבל חטאת שפיר הו' שני כתובי' כנ"ל:

ועונ"ל משום דק"ל למה דמבואר בתו"י יומא ט"ל ע"א ד"ה שמגיעו כפול דמ"ע דאכילת קדשי' הוא דוקא בכזית ועי' חת"ס או"ח סי' מ"ט וסי' קכ"ז א"כ מה פריך וניתי עשה ונדחי ל"ת הא קרא דיקדש להיות כמוה מיירי בחצי זית קדשי' פסולי' שנבלע בחצי זית כשר ועי' שעה"מ פ"ג דנדרים א"כ אינו מקיים מ"ע דאכילת כשרים כלל בח"ז ואי עביד בפסולי' דח"ש אסור מה"ת ואיך ידחה ואפי' לא ס"ל המל"א ומיירי שנבלעו הרבה זיתים פסולים בהרבה זיתים כשרים מ"מ תקשי הא ל"ה בעידנא דמיעקר לאו מיקיים עשה

דהא איסור דפסולי' עובר בח"ש ומ"ע דאכילת כשרים אינו מקיים אלא בכשיעור עור ועיי"ש תוס' זבחים סד"ה וא' ותי' פסקי תוס' שם דאם א"א לקיים העשה בענין אחר לא בעי' בעידנא ל"ש כאן דהתם בשום פעם א"א לקיים עשה דאכילת מוח בלי עבירת ל"ת של שבירת עצם אבל כאן אפשר לקיים מ"ע דאכילת קדשים בבשר זה קודם שנתערב והוא פלא. ונ"ל למ"ש תו"י שם אבל כאן לא הי' מצות אכילה לגמרי כיון שאין שם אלא כפול ולא היו שבעי' וכו' ומשמע דוקא מצות אכילה גמורה אין כאן בח"ש אבל מ"מ מצוה הוי גם בח"ש כמו ח"ש באיסורי' דאסור מה"ת ועי' חת"ס הנ"ל ולפ"ז א"ש דכמו מ"ע בכשיעור דוחה ל"ת בכשיעור ה"נ מצוה דח"ש דוחה איסור דח"ש ופריך שפיר. אלא דאכתי תקשי אי אמרי' המל"א א"כ כשאוכל שיעור מאו"ה יחד עובר לאו גמור משום המל"א ועדיין לא קיים מ"ע גמורה שהרי לענין קיום מ"ע דאכילת קדשים לא אכל אלא ח"ש דבזה ל"ש המל"א ועי' מה שאכתוב בזה לקמן וא"כ שפיר לא דחי ועי' נמ"י ב"מ כ' ומאי פריך. וצ"ל דקושי' הגמרא הי' אליבא דרבנן דר"ע דל"ל המל"א ומוקי משרת לטע"כ וכסוגי' דחולין צ"ט דגם יקדש לטע"כ ואפי' ל"א המל"א ועי' בתוס' שם ד"ה גלי ופריך שפיר כנ"ל. ולפ"ז לר"ע דמוקי משרת להמל"א קאמר שפיר דהוי נזיר וחטאת ב"כ דא"ל כקושי' שעה"מ דלעולם ילפי' בכה"ת המל"א מנזיר ויקדש דחטאת צריך כי היכי דלא נימא עדל"ת ז"א דא"נ לא כתיב יקדש הא ילפי' חטאת מנזיר דהמל"א וממילא ל"ש כלל עדל"ת כקושי' הנ"ל ואתי שפיר:

ועל דבר קושי' השני' הא הוי עשה דפשיעה ולא דחי ל"ת. נלפענ"ד דהאחרונים הק' מאי פריך ניתי עשה ולידחי את ל"ת ופירש"י ניתי עשה דואכלו אותה דכשירה ולידחי ל"ת דלא תאכל דפסולה הלא לפמ"ש בחי' רשב"א חולין ק"ח ד"ה ואי אמרת שכ' דחלב שנפלט מן החתיכה הרי הוא כחלב נבילה ואוסר החלב שביורה כולו מפני שהוא מינו משא"כ בשאר איסור וכו' ותדע שהרי לוקה על ח"ז בשר וח"ז חלב משא"כ בשאר איסורי' וכו' לפי שאין המל"א רק בקדשי' וכו' ומבואר דבקדשי' דהמל"א נעשה ההיתר נבילה וגופו של איסור ועיין עוד בחי' רשב"א שם צ"ח ד"ה אמר רבא וא"כ כיון דבחטאת המל"א א"כ הוי כולו קדשי' פסולי' ומי איכא מ"ע לאכול קדשים פסולים עי' ישוע"י סי' תמ"ב באו"ח. ונ"ל לחדש דבר עי' תוס' זבחים צ"ז ד"ה ניתי מה שהקשו שם ותי' דקרא איכא לאוקמא בבישול קדשים וחולין כי מתני' ע"ש ולפ"ז נראה ברור דאם נבלע חטאת בחולין דאמרי' יקדש להיות כמוה דהחולין נאכלי' כחומר חטאת והמל"א וחייב זר האוכלן על כזית מן התערובת דהחולין נעשי' חטאת הה"נ דמקיים בכזית מן התערובת מ"ע דואכלו אותה ומיגו דהוי קודש לאי' הוי נמי קודש למצוה וזהו פי' יקדש שנעשה קודש. ומעתה

בנבלע פסול בכשר יש לדון מי נימא דכשר מצטרף לפסול לעבור עליו בל"ת או מצטרף הפסול לכשר לקיים מ"ע באכילת כזית מן התערובת ומסברא נראה כיון דעדל"ת ה"נ עשה עדיף מל"ת ומצטרף הפסול לכשר לקיים בו מ"ע של ואכלו ולא מצטרף הכשר לפסול לעבור בל"ת וזהו קושי' הגמ' וניתי עשה דכשר ולידחי ל"ת דפסול ומיושב קושי' אחרונים. והנה תוס' בעירובין סיימו דהכא ע"י פשיעה הוא בא והי' יכול להתקיים בלא דחיית הלאו ע"ש ולפ"ז ניחא דהתם אינו מקיים מצות מתן ד' אלא במתן ד' ולא במתן א' וזה הי' יכול לקיים בלי תערובת אבל כאן מקיים מ"ע גם באכילת הפסול וזה לא הי' יכול לקיים בלי תערובת ואדרבה אפי' בכשר לא הי' מקיים מ"ע גמורה בלי תערובת כיון דהוא רק ח"ש כמש"ל ולהכי שפיר עדל"ת אף שבא ע"י פשיעה וא"ש:

ועתה נבא ליישב קושי' הר"ש מחולין צ"ח דהנה הא דסבר מר בר ר"א לשעורי' בתלתי' פלגי דזיתא פשוט משום דהא דבעי' ששים היינו משום דמסתמא אין בכל האי' שיתן טעם יותר מששים אבל יש שאין נותני' טעם אפי' יותר מל' עי' בב"י וש"ך סי' צ"ח ולכן הוי ס"ל דזה דוקא באיסור דאורייתא דמספק אם נו"ט אסור דסדא"ו לחומרא אבל באיסור דרבנן כיון דיש ספק אם נו"ט ביותר מתלתי' סד"ר לקולא. אך לכאורה קשי' בכה"ג שיש ס' אם נו"ט אמאי לא שרי' אפי' באיסור דאורייתא דנוקי ההיתר בחזקת היתר ויש בזה שני תי' א' כיון דנפל בו אי' איתרע חזקת היתר וכמ"ש הפלתי סי' צ"ח ולפ"ז אפי' באיסו' דרבנן ל"ש סד"ר לקולא דהא איתחז' אי' וכמ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות כ"א. ויש ג"כ תי' אחר דאדרבה אוקי אי' בחזקת שלא נתבטל ומשו"ה בעי' ששים ולפ"ז באיסור דרבנן אוקי חזקה מול חזקה והוי סד"ר ולקולא. אמנם למ"ש תוס' כתובות כ"ב ד"ה הבא דחזקה מול חזקה מקרי איקבע איסורא ובאיקבע איסור אפי' בדרבנן אסור כש"ך הנ"ל א"כ גם כאן אפי' לתי' זה בדרבנן נמי בעי' ששים דוקא. והנה נ"ל להביא ראי' לתי' ראשון דר"ש פ"ב דמקוואות כתב לפי הבנת אחרונים דדבר שהי' אסור מה"ת ונעשה בו מעשה שמה"ת ודאי מותר אך יש ס' אם נעשה באופן שיהי' מותר מדרבנן הוי סד"ר ולקולא ואין לומר אוקי אחזקת איסור כיון דמעיקרא הי' אסור מה"ת ודאי יצא מחזקה זו שוב לא מקרי חזקה כלל ולפ"ז ה"נ א"א לומר דאדרבה אוקי איסור בחזקתו דהא ח"ש בעיני' אסור מה"ת ועי"ת מותר מה"ת כמ"ש הר"ש א"כ כשנתערב האי' ודאי יצא מחזקתו הראשונה ול"ש אוקי איסור אחזקתו וע"כ כתי' הא' וא"כ פשיטא דאפי' באיסו' דרבנן צריך ששים. ולפ"ז א"ש דמר ברי' דר"א סבר לשער בל' משום סד"ר לקולא כנ"ל א"ל אבוה לאו אמינא לך לא תזלזל בשיעורא דרבנן דאפי' תאמר דבאיסור דאו' בעי' ס' משום דמוקמי' איסור בחזקתו מ"מ אין להקל גם באיסור דרבנן משום דחזקה

מול חזקה מקרי איקבע איסורא כתוס' הנ"ל ועוד האמר ר"י ח"ש אסור מה"ת ומוכח כתי' הא' וא"כ ודאי אין להקל גם באיסור דרבנן כנ"ל ואפי' ס"ל כר"ל דח"ש מותר מה"ת מ"מ מדר"י נשמע לר"ל דהאמת כתי' הא' ולפמ"ש אדרבה ראי' מכאן דח"ש עי"ת גם לר"י מותר מה"ת דאל"כ ל"ש פי' הנ"ל ומה אקשי לי' מר"י דילמא כר"ל ס"ל וא"ש. עד הנה עזרני ד' לשעשע בפניני אמרי תוה"ק. והוא יחנני מתורתו נפלאות ויחנני דעה בינה והשכל להשיג האמת בתורה ולעסוק בה לשמה מתוך הרוחה ונחת רוח. כנפשך ונפש חותנך המברכך בברכת שדים ורחם:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קסח

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' חוקת התורה זמר"ת לפ"ק:

כתבך מן יום ה' בהעלותך הגיע לידי בזמנו ולא הרשני עתי להשיב עד היום ומ"ש ליישב קושי' העולם שמביא אור חדש בפסחים מ"ד דפריך מדרבנן נשמע לר"ע וכו' והיינו דנילף המל"א בכה"ת בק"ו מנזיר ומקשי' הא הו"ל ק"ו שתחילתו להחמיר וסופו להקל דאינו ק"ו כדאמרי' בפסחים כ"ז דהא אי לא אמרי' המל"א בכה"ת לא מכפר עלי' יוה"כ דאין יו"כ מכפר על ח"ש כדאמרי' בכריתות ח"י ע"ב ועי' במל"מ פ"ג משגגות ה"ט וא"כ נשאר איסורי' אבל אי אמרי' המל"א הרי יכפר עלי' יוה"כ והוי סופו להקל ואינו ק"ו. וכתבת ליישב עפ"י דברי ס' שו"ת ארי' דבי עילאה או"ח סי' ה' ובזה יישבת גם שני קושי' תוס' בשבועות כ"ב ע"ב הנה אם איתא לדברי ס' הנ"ל דבר שכל אמרת אבל באמת אין פי' וביאור לדבריו שכתב דמוכח ח"ש אסור מה"ת דהא קי"ל בכל איסורין שבתורה אין המל"א ואפ"ה ענשה תורה על כזית שלם בכא"פ א"כ ע"כ ח"ש הוא איסור דאל"כ אלא שהוא היתר גמור איך מצטרף לעונש על כזית עכ"ד ומשמע דאי אמרי' המל"א לא מוכח דח"ש אסור מה"ת וע"ז בנית בריך. וז"א דגם אם המל"א נמי מוכח דח"ש אסור מה"ת לסברא זו דנהי דהמל"א אבל אין היתר מצטרף להיתר ואי ח"ש היתר איך מצטרפי' שני ח"ש בכא"פ לעונש הא שניהם היתר ואין היתר מצטרף להיתר לכן סברא זו אינו מתקבל על הדעת והבו דלא לוסיף עלה:

ומה שנ"ל בהתרת קושי' הנ"ל עפמ"ש ר"ש במס' טבול יום פ"ב מ"ג דאף דח"ש אסור מה"ת היינו דוקא בעיני' אבל ע"י תערובות לא ע"ש. והנה הא דאמרי' המל"א היינו דוקא כשאוכל האיסור והיתר ביחד כדאמרינן בנזיר ל"ז ע"ב היתר לאי' בב"א וע"ש ברש"י

ותוס' וזה מקרי עי"ת כמבואר זבחים ע"ח גבי פגול ונותר וטמא שבללן זה בזה ע"ש ברש"י ותוס'. ולפ"ז אין כאן סופו להקל כלל רק גם סופו להחמיר דאם אכל ח"ש איסור וח"ש היתר אי אמרי' המל"א נהי דיו"כ מכפר עלי' מ"מ קודם יו"כ עבר לאו שיש בו מלקות או שאר עונש אבל אי נימא דאין המל"א א"כ לא אכל רק ח"ש בתערובת ואין כאן איסור מה"ת כלל ונהי דאין יו"כ מכפר על ח"ש מ"מ הלא זה א"צ כפרה כלל כמ"ש ועי' נתה"מ סי' רל"ד:

ובזה יש ליישב שני קושי' תוס' שם בשבועות כ"א אהא דבעי ר' אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דכזית איסורא דאו' כ' קא משתבע אהיתירא קא משתבע ודעתי' אמשהו א"ד כיון דאמר שלא אוכל דעתי' אכזית והק' בתוס' חדא אמאי לא נקט הך בעי' בחלב ונבילה בכל אדם. ועוד דגם משהו אסור מה"ת דהא קי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת ע"ש. ולדברי ר"ש הנ"ל א"ש ואקדי' דתוס' נזיר ל"ז ע"ב ד"ה היתר ואיסור כתבו חצי זית חרצן וחצי זית מפת ביחד דוקא ואפי' בזאח"ז ובלבד שיהי' בתוך כא"פ ע"ש והמובן הפשוט בכונת תוס' דאו"ה אין מצטרפי' אם אוכל האיסור לבדו ואח"כ בכא"פ אוכל ההיתר לבדו רק צריך לאכול איסור והיתר ביחד אבל אם אוכל רביעי זית איסור ורביעי זית היתר ביחד ואח"כ בכא"פ אוכל שוב רביעי זית איסור ורביעי זית היתר שפיר מצטרפין ולפ"ז דברי תוס' הם דיבור אחד ושפה אחת. אמנם בהגהות הגאון האדיר האמיתי מו"ה וו"ב כתב צ"ל אפי' וכו' והוא דיבור בפ"ע ע"ש כונתו דהאי אפי' קאי אמאי דאמרי' בגמ' איסור לאי' אפי' בזאח"ז ע"ז כתבו תוס' ובלבד שיהי' בתוך כא"פ ולפ"ז הפי' היתר ואי' בב"א ח"ז חרצן וח"ז מפת ביחד דוקא שצריך לאכול כל הכזית בפ"א אבל בכא"פ אין מצטרפין וה"ט דהמל"א חידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו כשאוכל כזית בפ"א ולא בכא"פ ועי' תוס' נזיר ל"ו ד"ה וכבכא"פ וכמו דאמרי' בחולין ק"ג גבי אמ"ה דחלקו מבחוץ פטור ואינו חייב כזית בכא"פ משום דחידוש הוא עי' ברש"י שם. ולפ"ז גם באיסורי נזיר דאמרי' המל"א אם לא אכל רק ח"ש מן איסור והיתר ביחד מותר מה"ת מתרי טעמי חדא דל"ש בזה משום חזל"א דהרי אינו מצטרף לשיעור בכא"פ לעונש כנ"ל ועוד כיון דלא אמרי' המל"א אלא באוכל כשיעור בב"א א"כ הו"ל ח"ש עי"ת ומותר מה"ת כמ"ש הר"ש:

והנה שם בעי רבא שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דמתאכיל עי"ת דעתי' אכזית או דילמא כיון דלא בעיני' אכלי לי' אינשי דעתי' אמשהו ובעי' דר' אשי הי' באת"ל בשאר כל אדם בכזית נזיר מאי וכמו שפירש"י ומעתה אם דעתי' על חרצן בעיני' ודאי דעתי' על כ"ש אלא דאת"ל דדעתי' אכזית היינו בתערובות וא"כ בנזיר דכזית איסור דאו'

אמרי' אהיתירא קא משתבע ודעתי' אמשהו עי"ת ולפ"ז ל"ק הא ח"ש אסור מה"ת דהא ח"ש עי"ת מותר מה"ת כנ"ל. ולפ"ז התינח בחרצן דאם דעתי' בעיני' בכל אדם דעתי' במשהו אלא דמבע"ל אי דעתי' עי"ת וקאי על איבעי' דרבא באת"ל ושפיר מבע"ל אפי' למאי דקי"ל כר"י אבל בחלב ונבילה אי לאו משום איסור ודאי דעתי' על בעיני' כיון דראוי לאכילה ובאיסור בעין ל"ש למיבעי' כיון דכזית אי' דאו' אהיתירא משתבע ודעתי' אמשהו דהא גם משהו אסור מה"ת למה דקי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת כקושי' תוס' לאמת ומ"מ שפיר פשוט לי' מהא דשבועה שלא אוכל ואכל נבילות וכו' מר"ל דס"ל ח"ש בעיני' נמי מותר מה"ת וא"ש:

ועוד נ"ל פשוט לפמ"ש כ"מ פ"א מחמץ ה"ז דאף אי ח"ש אסור מה"ת היינו דוקא פחות מכזית שהוא עכ"פ דרך אכילתו אבל משהו בעלמא הוי שלכד"א ומותר מה"ת וע"ז צריך הרמב"ם טעם בחמץ משום שנ' לא יאכל ועי' מ"ש מהרש"ל ומהרש"א שבועות כ"ב ועי' בריש ס' ג"וו ולפ"ז שפיר אמרי' דאהיתירא משתבע ודעתי' אמשהו דאינו ח"ש רק משהו בעלמא ושלכד"א ומותר מה"ת ואולי יש לכווין כן בתי' תוס' ע"ש. ועי' פמ"ג בשפ"ד סי' ס"א שנסתפק בסק"א באמ"ה כיון דאסור במשהו בשר גידין ועצמות והוי שלכד"א ואפ"ה אסור אם גם שלכד"א אחר אסור בי' ופשוט לי' מדברי הר"מ דמותר עי"ש ולפ"ז בחרצן כיון דאינו ראוי לאכילה ואפ"ה אסרי' רחמנא יש סברא לומר דגם משהו שהוא שלכד"א נמי אסור וא"כ ליכא למיבעי' כלל דנימא אהיתירא משתבע ודעתי' אכ"ש להכי נקט האיבעי' בחרצן לרבותא דאפי' בזה איכא למיבעי' דמשהו היתירא משום שלכד"א וכפשיטות של פמ"ג הנ"ל:

ושנית נ"ל ליישב קושי' העולם דבאמת כבר התפלא מל"מ פ"ג משגגות ה"ט אמאי אין יו"כ מכפר על ח"ש וכי חמיר ח"ש מכשיעור ע"ש. אבל לפענ"ד הדבר פשוט לפמ"ש בתשו' חכ"ץ סי' פ"ו דהא דח"ש אסור מה"ת היינו משום דאחשבי' וכבר ביארתי דבריו לעיל [עיין תשובה הקודמת] ועי' בריטב"א מכות י"ז דבשוגג ל"ש אחשבי' ולפ"ז שם בכריתות דמיירי באכילת שוגג אין כאן איסור כלל בח"ש וא"צ כפרה כלל וממילא אין יו"כ מכפר דאין כאן על מה לכפר ולהכי מצטרף אח"כ לכשיעו' [ועי' לעיל תשו' ע"ח באריכו' ולקמן סי' רצ"ג] וזה דומה למ"ש הרמב"ם בפ"ח מאבות הטומאות הי"א דאם אכל ח"ש אוכלי' טמאי' וטבל ואחר טבילה אכל עוד ח"ש אם לא שהה בינתים בכא"פ טמא ולא מהני טבילה שבינתים כיון שאז לא הי' טמא לא אהני לי' טבילה ע"ש ועי' במל"מ פי"ב משגגות ה"א. אלא דלפ"ז תקשי א"כ מה נ"מ במה דאין יו"כ מכפר על ח"ש הא א"צ כפרה כלל ואי דנ"מ שיצטרף עם עוד ח"ש לכשיעור הא אינו מצטרף אלא

בכא"פ ואיך יצטרף ח"ש שאכל קודם יו"כ עם ח"ש שיאכל אחר יו"כ וא"כ אין נ"מ רק לענין מעילה בכריתות שם לפי דצירף את המעילה אפי' לזמן מרובה. אך ז"א דיש נ"ט בגווני שכתב המל"מ שם שאכל ח"ש אי' ביוה"כ עם חשיכה וליל מוצאי יו"כ בתוך כא"פ אכל עוד ח"ש דאם יו"כ מכפר על ח"ש הראשון אינו מצטרף דיו"כ בסופו מכפר עי' תוס' שבועות י"ב אבל כיון דאינו מכפר על ח"ש שפיר מצטרף:

ולפ"ז גם סופו להקל צ"ל באופן זה שאכל ביו"כ עם חשכה ח"ש איסור וח"ש היתר ביחד ובליל מויו"כ בתוך כא"פ אכל עוד ח"ש מעין איסור זה דאם המל"א הוי כאלו אכל ביו"כ שיעור חלב שלם וכיפר לי' יו"כ ואינו מצטרף עם ח"ש שבלילה ואם אין המל"א הו' רק ח"ש ביו"כ ולא מכפר עלי' ומצטרף והרי באופן זה עכ"פ עבר ביו"כ איסור כרת דיו"כ בכשיעור דביו"כ גם היתר אסור לאכול וא"כ ממנ"פ אי יו"כ מכפר גם כרת דיומי' עי' שבועות י"ב אמרי' מיגו דמכפר על האי ח"ש דחלב משום יו"כ מכפר נמי על אי' חלב שהוא רק ח"ש עי' שבת צ"א ואי אינו מכפר כרת דיומי' א"כ אפי' המל"א אמרי' להיפך מיגו דאינו מכפר על אכילה זו משום יו"כ אינו מכפר נמי משום חלב וא"כ אין כאן סופו להקל וא"ש. או כלך לדרך זו כיון שכבר נצטרף האי ח"ש חלב לח"ש היתר לאי' יו"כ שוב אינו מניחו להפרד מעליו ולהצטרף לח"ש חלב של מוצאי יו"כ ועי' זבחים ל"א ברש"י ותוס' גבי ויקץ כישן פגול ויש לעיין. אבל יותר נראה כיון שקדם איסור יו"כ וחל על אותו ח"ש חלב שאכל ביו"כ עם ח"ש היתר שוב אינו מצטרף האי ח"ש עם ח"ש חלב אחר משום דאין אחע"א וכמ"ש ריטב"א בקידושין ע"ז דמשו"ה לא חייל יו"כ על נבלה משום דאי' נבלה קדים בכזית ויו"כ בככותבות ע"ש וממילא דאין כאן סופו להקל ולק"מ:

ועוד נ"ל דל"ש סופו להקל אלא כי האי דפסחים כ"ז דיש במלמד נותר חומרא דצריך שריפה וקולא שא"צ לבער בשאר ביעור ואם נילף מנותר גם חמץ ע"כ יהי' בו קולא זו וכיון שחמץ חמור א"א למילף בי' קולא להכי לא ילפי' כלל וכן הא דתו"כ ריש פ' תזריע דבעי למילף בק"ו דאם ילדה ולד מת שטמאה טומאת לידה מולד חי שאינו מטמא באוהל שפיר קאמרי' שם דהוי סופו להקל דנותני' לה ימי טוהר דהוא קולא בלידה אבל כאן ודאי אין חומרא בח"ש יותר מכשיעור וקולא בכשיעור יותר מח"ש דהרי א"א לאכול שיעור עד שאכל תחילה ח"ש ויש בכלל מאתים מנה וע"כ הא דאין יו"כ מכפר על ח"ש אינו מצד חומרתו רק מצד קולתו וא"כ אי אמרי' המל"א והוי כשיעור ויו"כ מכפר אינו מצד קולא ול"ש בי' סופו להקל וא"ש:

ולפי מה דמבואר בחי' הר"ן סנהדרין פ"ד דשגגת לאו א"צ כפרה כלל ועי' רמב"ן בחומש פ' ויקרא בפסוק ונרצה לו לכפר עליו וישוע"י או"ח סי' י"ג והשיב משה סי' צ"ד נ"ל דבר חדש דאפי' אי ילפי' בכה"ת המל"א מנזיר היינו דוקא למלקות במזיד אבל לא לעונש מיתת ב"ד רק דבזה אין נ"מ דליכא בכל איסורי' אכילה מיתת ב"ד ולא בשוגג שיהי' צריך להביא קרבן אם אכל ח"ש אי' שחייבי' עליו קרבן בשוגג עם ח"ש היתר משום המל"א כיון דמנזיר ילפי' לי' ושם ל"ש המל"א לענין כפרה בשוגג כיון שהוא רק לאו בעלמא. ולפ"ז כיון דיו"כ מכפר רק על השוגג או במזיד ולא אתרו בי' ולא על חייבי מלקות ומיתת ב"ד כמבואר בשבועות ו' וא"כ אפי' אי המל"א אם אכל ח"ש איסור וח"ש היתר ביחד בשוגג אינו חייב קרבן והוי רק כח"ש אי אמרי' דח"ש עי"ת אסור דלא כר"ש הנ"ל ולא מכפר עלי' יו"כ ואין כאן סופו להקל ואם אכל במזיד בהתראה אין יו"כ מכפר אפי' על כשיעור ואי במזיד בלא התראה דיו"כ מכפר מ"מ אין כאן סופו להקל דהא א"א לצרף ח"ש שאכל במזיד בלא התראה לח"ש אחר לא למלקות דהא הי' בלא התראה ולא לקרבן דהא מזיד הוא ואין כאן שוב נ"מ רק אם יש עליו עונש בי"ש דאם המל"א יו"כ מכפר על כשיעור ואין עליו עונש בי"ש ואם אין המל"א אין יו"כ מכפר על ח"ש ויש עליו עונש בי"ש ובזה ל"ש סופו להקל כיון שאין אנו מקילין ומחמירין בשום דבר:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דהא דאמרינן בכריתות ח"י שאין יו"כ מכפר על ח"ש היינו דוקא למ"ד בשבועות י"ב דיו"כ מכפר גם על שאינם שבי' ובלא תשובה אינו מכפר על ח"ש אבל למאי דקי"ל כמ"ד שם דאינו מכפר אלא על השבי' וכמ"ש הרמב"ם פ"א מתשובה ה"ג ופ"ג משגגות ה"י התשובה ודאי מכפר גם על ח"ש וא"כ לק"מ דפריך שפיר לר"ע דנילף המל"א בכה"ת מק"ו דנזיר דלהלכתא אין כאן סופו להקל כלל, ובהכי ניחא מה שהשמיט הרמב"ם הך דינא דאין יו"כ מכפר על פלגא דשיעורא משום דלמאי דקי"ל דאינו מכפר אלא על השבי' ליתא להאי דינא וא"ש [שוב נתעוררתי דסוגי' דכריתות קאי לתרץ מה דפריך רבא לר' זירא דאמר כאן שנה ידיעת ס' מחלקת לחטאות ורבי הוא דס"ל בשבועות שם דיו"כ מכפר גם על שאינם שבים]:

ויותר נ"ל לאמת דהפי' בגמ' דכריתות הוא כך כי מכפר יו"כ על כולא שיעורא. היינו שלא יהי' עליו עונש גדול שיש על שיעור שלם. על פלגא דשיעורא לא מכפר היינו שאינו מכפר לגמרי שלא יהי' עליו עונש קל של פלגא דשיעורא ועי' יומא פ"ו בד' חלוקי כפרה שיש דברים שיו"כ מכפר ומיקל ענשו אבל אינו מכפר לגמרי וכה"ג מצינו בב"ק מ"ה לר"י דס"ל דמועד סגי לי בשמירה פחותה ואמרי' בגמ' דס"ל צד תמות במקומה עומדת וכתבו תוס' שם דה"ט משום שזה נגד השכל לומר דעומד צריך שמירה פחותה מטעם

אע"כ דה"פ כדי לפטור מעונש גדול של מועד דהיינו נזק שלם סגי בשמירה פחותה אבל לפטור מעונש קטן של תם דהיינו חזי נזק צריך שמירה מעולה וה"נ הכי פי' כדי לפטור מעונש גדול של שיעור יו"כ מכפר אבל לפטור מעונש קמן של ח"ש אין יו"כ מכפר. וא"ש בזה קושי' מל"מ דאיך יתכן שיהי' ח"ש חמור מכשיעור ולפמ"ש ניחא דגם בכשיעור אינו מכפר רק על עונש גדול של כשיעור אבל אכתי עונש קל של ח"ש במקומה עומדת. ולפ"ז מעיקרא לק"מ קושי' העולם דאפי' אי המל"א ויו"כ מכפר על כשיעור מ"מ איסור של ח"ש במקומו עומד ומצטרף לח"ש אחר בכא"פ זה הנלפענ"ד ברור ואמת. וד' ינחני בדרך אמת. ויראני מתורתו נפלאות. ויעשה עמנו לטובה אות. עדי יחוש ישיעות הניבאות כנפש חמיך אוהבך החותם בברכה שלימה באהבת התורה ולומדי':
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קסט

שיל"ת ב' אויפאלו:
לכבוד ידידי הרבני החו"ש, וריח לו כלבנון, שמו ינון כמו"ה אברהם יצחק נ"י ויהל בק"ק ה' מאד:
כתבו בא אליו תמול ומה דשדר לן חורפא ליישב קושי' או"ח בפסחים ה' אהא דקתני בברייתא שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה ת"ל והלא כבר נאמר לא יראה לך שאור בכל גבוליך וק' לדעת הרמב"ם דקונה חמץ בפסח לוקה משום דאז הוי לאו שיש בו מעשה א"כ איצטריך תרי לאוי ללקות שתים בשלמא לשיטת ר"י דהוי לאו הנל"ע ניחא כמ"ש תוס' רפא"נ. ותי' דשג"א בסי' ע"ז העלה דבחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות ל"ש עשה של תשביתו דהא קי"ל גורם לממון לאו כממון דמי רק לגבי חמץ משום דכתי' לא ימצא משא"כ לגבי עשה דתשביתו ליכא קרא ועוד דתשביתו היינו ביטול ולשיטת תוס' הוא מטעם הפקר ומה יועיל הפקרו בשל אחרי' ובסי' ע"ח כתב דה"ט דרמב"ם דלא חשיב לי' להנל"ע משום דלאו כולל יותר מן העשה דלאו הוא גם בקבלת אחריות והעשה אינו בקבלת אחריות כנ"ל וא"כ התינח בתר דדרשי' מלא ימצא קבלת אחריות אבל קודם דדרש בברייתא דרשה זו והוי ס"ד דגם בקבלת אחריות אינו עובר באמת הוי נל"ע ולא לקי וא"כ א"ל דאתי לעבור עליו בשני לאוין:
הנה אמר דבר שכל אבל אכתי קשי' דילמא איצטריך תרי לאוי במלקות ואף דהוי נל"ע מ"מ לא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי כדאמר בתמורה ד' ע"ב ועי' תוס' ריש חולין ד"ה וסופג ומהרש"א שם ואף דיש לחלק דוקא היכא דאינו מקיים העשה בידים הוא דלא

עקר תרי לאוי אבל היכי דמקיים העשה בידים עקר אפי' תרי לאוי וכמ"ש תוס' בתמורה וה"נ מקיים העשה בידים שמשבית החמץ מ"מ הרי מסקי תוס' שם דדוקא גבי גזל שא"י לקיים העשה עד אחר עבירת הלאו הוא דעקר תרי לאוי אבל היכי דיכול לקיים העשה קודם עבירת הלאו לא עקר תרי לאוי וה"נ יכול לקיים העשה קודם עבירת הלאו וכ"ז הי' לו לבאר:

וגוף דברי שג"א תמוהי' אצלי לפי מה שהביא מעלתו כי אין פנאי לעי' כעת בפנים דהוא בונה מערכה על הדרוש דודאי אם ב"י לא הוי נל"ע דתשביתו ועשה דתשביתו אינו בא לתקן הלאו דב"י א"ש דבקבלת אחריות ליכא עשה דתשביתו כיון דגל"מ לאו כממון דמי אבל נימא דב"י נל"ע דתשביתו והוא בא לתקן לאו דב"י וכיון דאיכא לאו דב"י בקבלת אחריות ממילא איכא נמי עשה דתשביתו ואין הלאו כולל יותר מן העשה. ומ"ש מה יועיל ביטולו והפקירו בשל אחרי' תמוה וכי תשביתו דוקא בביטול והפקר והלא בשריפה ודאי מקיים תשביתו אלא דאמרינן מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו מהני נמי ביטול וא"כ בקבלת אחריות דא"א בביטול באמת צריך לקיים עשה דתשביתו בשריפה או בשאר ביעור לכל מר כדאית לי' אבל מ"מ י"ל דחייב בעשה דתשביתו. ומכ"ש אי ב"י הוי נל"ע א"כ הוי עשה דתשביתו אח"ז איסורו וא"כ אפי' בחמץ דידי' א"א לקיים תשביתו בביטול דהא לאו ברשותי' קאי דליבטלי' אלא בשריפה או מפרר וכו' א"כ ודאי י"ל דגם בקבלת אחריות שייך עשה דתשביתו ואין הלאו כולל יותר מעשה ושפיר הוי נל"ע וצ"ע:

ומה דנ"ל ביישוב קושי' או"ח דזה פשוט דעל חמץ שאינו בבתים רק בגבולין אין ללקות שתים דהרי אין גבולי' בכלל בתים אלא הקושי' דילמא איצטריך קרא דבבתיכם ללקות שתים על חמץ שבבית ולפענ"ד כיון דאיכא לאו מיוחד על חמץ שבבתים ולאו דגבולי' כולל חמץ שבבתים ושבגבולי' א"כ הוי לאו דגבולי' לאו שבכללות ואין לוקין על חמץ שבבתים רק חדא משום לאו דבבתים ולא משום לאו דגבולי' משום דהוי לאו שבכללות ואין לוקין עליו ועי' פסחים מ"א וב"מ קט"ו ותוס' וראשונים שם:

ומה שרצה לומר בטעם הרמב"ם דלא חשיב ב"י נל"ע משום דעשה דתשביתו כתי' בפ' בא קודם מ"ת ולאו א' דב"י כתי' בפ' ראה אחר מ"ת ולא אתי עשה דקודם הדיבור ועקר לאו דאחר הדיבור וזכר לדבר ירושלמי שהביא תוס' קידושין ל"ח ד"ה אקרוב דאין עשה דלפני הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור. ואני אומר הלא משנה שלימה שנינו פסחים צ"ו מה בין פסח מצרים וכו' ופסח דורות נוהג כל שבעה ופריך בגמ' פסח כל ז' מי איכא אלא אחמץ מכלל דפסח מצרים לילה א' ותו לא והתני' וכו' ומשיק וחימוצו כל היום וכן

כתב הרמב"ם בפיה"מ שם ע"ש היטב במתק לשונו ונראה דכל דיני חמץ לא הי' נוהגי' בפסח מצרים רק איסור אכילת חמץ יום אחד וא"כ ע"כ דעשה דתשביתו וב"י לא הי' כלל בפסח מצרים לפני הדיבור רק בסיני נאמר ונכתבה במקומה וכדאמרי' בחולין ק' ע"ב לענין גיה"נ וא"כ אין התחלה לדבריו כלל:

ומ"ש באות ג' ליישב קושי' תוס' ד"ה משום כיון דשדינא לך אלא ימצא אמאי איצטריך לי' לעיל למידרש מה שאור וכו' ותי' דקרא דמשנה תורה לא נאמר עד סוף מ' שנה ולא הי' מיותר שום לך אלא ימצא ושפיר איצטריך הגז"ש עד אותו הזמן. ולא אכנס בפלפול כי הוא שיבוש וכי קושי' תוס' הי' אקרא למה נכתבה הג"ש הלא הג"ש צריכא למכתב להטמנה ופקדונות רק קושי' תוס' הי' על תנא דברייתא אמאי איצטריך למדרש מה שאור וכו' הלא בלא"ה שמעי' זה שפיר כיון דשדינא לך אלא ימצא והרי תנא דברייתא אחר שנשנית משנה תורה הי':

ומ"ש עוד באות ד' ליישב דאי לאו גז"ש הו"א תרי לך הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אבל כיון דאיכא גז"ש לאסור פקדונות בגבולי' ממילא מוכח דלאו מיעוטי' הם וא"כ חד מיותר ושדי' אלא ימצא. לא נהירא לי דל"א אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות רק במקום דסברא חיצונה לא הי' כן וצריך קרא לרבות אבל כאן אי לא הוי כתיב אפי' חד לך הו"א דגם בשל אחרים עובר וא"כ ל"ל תרי לך דליהוי מיעוט אחר מיעוט לרבות דעובר בשל אחרים לא לכתוב אפי' חד לך וג"ז ידעי' דעובר בשל אחרים וע"כ דלך ממעט של אחרי' וא"כ ל"ל לך הב' ודאי שדי' אלא ימצא:

ומ"ש ליישב קושי' בעה"מ למה כתבה התורה הגז"ש הי' לתורה לכתוב החומרא בגבולין וקולא בבתים וממילא נדע החומרא בבתים והקולא בגבולין מק"ו ותי' דג"ש מסיני נתקבל משא"כ שאר מדות וא"כ שני פסוקי' דבתים וגבולי' במצרים נאמרו קודם מ"ת ובאמת קודם מ"ת רצה הקב"ה בבתים רק החומרא והקולא רק בגבולין ובמ"ת רצה הקב"ה גם החומרא בגבולין וקולא בבתים והי' צריך הגז"ש. הנה מלבד מש"ל דכל דיני חמץ רק בסיני נאמר אלא שנכתבה במקומה וא"כ ליתא לדבריו. אבל בלא"ה ל"ל דבתים קולא אחר מ"ת מקודם מ"ת דמי איכא מידי דקודם מ"ת אסור ואחר מ"ת שרי וכמו דאמרי' מי איכא מידי דלנכרי אסור ולישראל שרי, אבל חוץ מזה כמדומה לי שלא הבין יפה מ"ש. שגז"ש מקובל מסיני ולא שאר מידות ולא כך אמרו אלא אין אדם דן גז"ש מעצמו אלא א"כ קבלה מרבו וביאור הדברים כתב רמב"ן בהשגות על סה"מ דגז"ש אין אדם דן גז"ש משני תיבות דומות אלא א"כ קיבלה מרבו והוא הל"מ לדרוש שני תיבות אלו בגז"ש ואז דורש הגז"ש לפי סברתו משא"כ שאר מידות לא נאמרו לו שידרש כאן

היקש או ק"ו או מה מצינו אלא דורש מעצמו וסברתו אבל זה דדרשי' התורה בי"ג מדות הכל נאמר למשה בסיני אבל המצוה שנאמר למשה קודם מ"ת ודאי שנ' לו גם פי' המצוה ונאמר לו ג"כ כי הנך תיבות ניתנו לדרוש בגז"ש וא"כ דבריו מופרכים:

ומ"ש באות ו' ליישב דקדק צל"ח על רש"י שכתב למ"ד גורם לממון ר"ש קאמר לה בב"ק קדשים וכו' דמה נ"מ מאן תנא דס"ל דהגל"מ כממון דמי ותי' דבאמת קשה מאי פריך דילמא ברייתא אתי' כמ"ד כממון דמי אך דבאמת ק' קושי' בעה"מ דלעיל ותי' או"ח דלדעת הרמב"ם דלא הוי ב"י נל"ע ולוקי' איצטריך גז"ש למלקות דמכח ק"ו אין עונשין מה"ד וא"כ עכ"ח לא אתי' ברייתא כמ"ד כממון דמי דהוא ר"ש דר"ש ס"ל בסנהדרין עונשין מה"ד וזה כונת רש"י דמ"ד כממון הוא ר"ש וא"כ לא אתי' ברייתא כוותי' ופריך שפיר. יפה לחדודי אבל באמת י"ל דלענין כממון דמי ס"ל כר"ש ולענין אין עונשין מה"ד לא ס"ל כר"ש אבל תי' או"ח לא נהירא כלל דל"ש בזה אין עונשין מה"ד דאין זה ק"ו רק כמו דיש בכלל מאתים מנה כן יש בכלל גבולין בתים:

אמנם נ"ל ליישב דקדוק זה דלכאורה ק' מאי פריך אלא למ"ד לאו כממון דמי מא"ל הא אמרי' בפסחים ו' שני דברי' אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו אך אי אמרי' דחמץ לאח"ז מותר בהנאה ודהגל"מ כממון דמי שוב א"צ לומר גזה"כ דעשאן כאלו הוא ברשותו דשפיר עובר דהוי ברשותו משום דהגל"מ וא"כ י"ל אע"ג דבעלמא לאו כממון דמי מ"מ בחמץ גלי קרא דכממון דמי מדעובר אב"י ומהכ"ת נאמר דהוא גזיה"כ דעשאן כאלו הוא ברשותו ומאי פריך. אך ז"א דמאן תנא דס"ל חמץ לאח"ז מותר בהנאה ר"ש והרי לר"ש בלאה"נ ל"ק דהא ס"ל גם בעלמא כממון דמי אלא לבר פלוגתי' דהיינו ר"י והרי ס"ל דלאח"ז נמי אסבה"נ ואין כאן גורם לממון וע"כ גזה"כ הוא דעשאו כאלו הוא ברשותו ופריך שפיר. ולזה נתכוין רש"י דתנא דס"ל כממון דמי הוא ר"ש וא"כ לדידי' ניחא בלא"ה והקושי' הוא רק למאן דלא ס"ל כר"ש וא"כ פריך שפיר לר"י דס"ל אח"ז אסבה"ב וס"ל לאו כממון דמי מא"ל. ובזה תנוח דעתו כי אני אינני מופנה משני צדדי' וד' ישמרהו ממשהו חמץ וישמחנו בשמחת יו"ט ויגאלנו גאולה שלימה ונאכל מן הזבחים ומן הפסחים כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קע

בעזהי"ת

בימי הספירה, ישרי עמי' נהורא, ה"ה ידידי הרב הגדול בתורה וביראה, עושה פרי תבואה, שלשלת היוחסין, מוכתר בנימוסין. כש"ת מו"ה אלכסנדר צבי נ"י אבד"ק סאנדאווע ווישנא במדינת גאליציען:

יקרת מכתבו תמול הגיעני וחשתי ולא התמהמתי להשיב מפני הכבוד כיד ד' הטובה עלי. ראשית דבר תמה על הג"ה מל"מ פ"א מחומ"צ בהא דכתב הרמב"ם שם דאינו לוקה משום ב"י אא"כ קנה חמץ בפסח או חמצו כדי שיעשה בו מעשה והרעישו האחרוני' דאכתי אינו לוקה משום להנל"ע דתשביתו כמבואר במל"מ שם ובחכ"ץ סי' מ"ב ותי' בס' דברי שמואל דמשכחת בז' של פסח שחל בשבת וקנה בו ביום חמץ מנכרי שא"א לקיים בו מצות שריפה וחכ"ץ תמה עליו הא לרמב"ם פ"ג מחמץ הי"א מפרר וזורה לרוח או מטיל לים וזה יכול לעשות אפי' בשבת ותי' הג"ה מל"מ דמפרר ג"כ אסור משום טוחן ומ"מ לא משכחת לה ביו"ט דהכל מותר מטעם מתוך רק מדרבנן אסור לבערו משום טלטול מוקצה וכמ"ש הכ"מ פ"ג ה"ח וכיון דמה"ת יכול לבערו הוי נל"ע ואינו לוקה ואף דמדרבנן א"י לבערו הוי אנוס בתקנתא דרבנן אבל בשבת דמה"ת א"י לבערו לא הוי נל"ע ושפיר לוקה וע"ז תמה מעלתו דהרי שם בשבת ג"כ יכול לשורפו או לפררו ע"י גוי והוי רק שבות וא"כ הוי נמי נל"ע ואנוס בתקנתא דרבנן ע"כ:

ולפענ"ד נראה דודאי קודם שעבר אב"י יכול לפררו או לשרפו גם ע"י עכו"ם שיהי' מושבת מן העולם אבל אחר שעבר אב"י וצריך לתקן הלאו בקום ועשה דתשביתו לא מיתקן לאו רק כשמבערו או ע"י שלוחו שהוא כמותו אבל כשמבערו ע"י עכו"ם דאין שליחות לעכו"ם אף שאינו עובר בב"י מיכן ולהבא שהרי הוא מושבת מן העולם אבל לא מינתק הלאו שכבר עבר בזה ושפיר לוקה דלא הוי נל"ע וא"ש:

שוב מצאתי בחת"ס יו"ד סי' שכ"א שדחה כן דברי השל"ה שבמג"א סי' תמ"ו שיוציא החמץ ביו"ט ע"י גו' וכתב דנהי דהחמץ מבוער מ"מ לא קיים ע"י שליחותו מ"ע דתשביתו ולא מינתק לאו דב"י שכבר עבר ע"ש. והנה בזה יש לדון דשפיר כתב של"ה עכ"פ בחמץ שלא ידע בו בתחילה דאז אין כאן ב"י אפי' בשוגג עד שמצאו וכמ"ש במג"א סי' תל"ד סק"ה ול"צ לנתוקי לאוי רק שלא יעבור מיכן ולהבא ובזה שפיר מהני ע"י גוי:

ויותר נ"ל ביישוב דעת של"ה דודאי מודה דבשריפה ע"י גוי אינו מתקן מה שעבר למפרע בשוגג ומ"מ טוב שיבערנו ביו"ט ע"י גו' לא מיבעי' בלא ביטלו שלא יעבור מיכן ולהבא אב"י במזיד אלא אפי' בביטלו שלא יעבור במזיד אתשביתו דרבנן מלהשהותו עד הלילה ויתקיים עשה דתשביתו אף דיתקן בזה כל מה שעבר אב"י למפרע מ"מ אסור להשהותו ע"מ לבערו כמו שאסור לגזול ע"מ להשיב כיון דאכתי לא ס"ל כדעת ר"י דמשהה ע"מ

לבערו אינו עובר שזה חידש המג"א שם אח"כ ועי' בזה תשו' שג"א ומקנה קידושי' דנ"ו מה שתמהו על שיטת הר"י ועוד דגם אם יבערנו בלילה אכתי לא יתקן מצות תשביתו דרבנן שהוא משום דילמא אתי למיכל מיני' לכן מוטב שיבערנו מיד ע"י גוי ולא יתקן מה שעבר למפרע אב"י ויש לעיין בזה ליישב גם דעת ר' יחיאל שבטור סי' תמ"ו אבל אין הזמן מסכים:

ובזה מיושב נמי שני קושיו' המג"א שם על של"ה שהק' אעפ"י שנתנו לגוי אכתי אינו מקיים העשה ול"ה בעידנא דז"א דעשה דתשביתו דרבנן הוא משום דילמא אתי למיכל ומיד שמוציאו הגוי מן הבית ל"ש דילמא אתי למיכל ומקיים מיד עשה זו באמירה לעכו"ם להוציאו ושפיר הוי בעידנא. וא"ש גם קושי' ג' דגם ע"י ישראל לישתרי בהטלה לים דאינו רק איסור דרבנן מ"מ איסור טלטול מוקצה ל"ה בעידנא דמקיים ישראל אפי' תשביתו דרבנן דכ"ז שהוא בידו אכתי שייך דילמא אתי למיכל דל"ש בכה"ג לומר דהוא עצמו מחזיר עליו לשורפו כדאמר פסחים י"א אלא בבדיקה אבל לא בהוצאה מן הבית דאין היכר שמוציאו בשביל ביעור דילמא לצורכו ועי' טו"ז סי' תוי"ו סק"א ותשביתו דרבנן שהוא משום דילמא אתי למיכל ומצוותו רק שיהא מושבת ולא שישביתנו בעצמו ודאי מקיים גם ע"י נכרי וא"כ אין תפיסת החת"ס תפיסה על רבינו השל"ה ז"ל וא"ש:

ונ"ל לחדש עוד דבטור סי' תמ"ו כ' במוצא חמץ בחוה"מ יוציאנו מיד ולחד פי' מפרש שם בטור כיון דאחר זמן איסורו השבתתו בכל דבר ה"ה במוציאו מרשותו סגי וטו"ז שם סק"א תמה עליו ע"ב. ולפענ"ד דאף דאח"ז איסורו א"י לא לבטל ולא להפקיר דלאו ברשותי' קאי היינו דוקא להפקיר ולבטל בפה דצריך בזה רצונו ומחשבתו ואינו מועיל בדבר שאינו ברשותו אבל אם מניחו במקום הפקר שמופקר לכל ואבודה ממנו והוא הפקר מעצמו לכל העולם ודאי מהני אף דלאו ברשותי' קאי דדוקא מעשה שצריך מחשבה לא מהני מחשבתו בדבר שאינו שלו אבל כאן א"צ מחשבה כלל והוי הפקר מעצמו וכעין סברא זו כ' בשואל ומשיב לענין אעל"מ ועי' רמב"ן בנימוקי חומש פ' בהר בפ' ולבהמתך וכ"מ פ"ז משמיטה וצל"ח פסחים דף ו' ע"ב דבמכר החמץ לנכרי אינו עובר שוב בב"י כיון שבא לרשות אחר וה"נ דכוותי' וא"ש פי' הב"י בטור דע"י הוצאה לב"י פועל שלא יעבור עכ"פ בב"י מיכן ולהבא ועי' בהגהו' מהרל"ח שם. ולפ"ז י"ל כונת של"ה שיוציאנו מבית ע"י גו' ולא יבערנו רק יניח במקום המופקר ולא מיבעי' בלא בטלו דמהני זה עכ"פ שלא יעבור בב"י מיכן ואילך אלא אפי' בביטלו אפ"ה דוחה תשביתו דרבנן איסור אמירה לנכרי אבל באמת ב"י שעבר עד עתה בשוגג אינו מתקן בזה רק אם יהי' נמצא בלולה יבערנו ויתקן מה שכבר עבר ואף דלא יקיים מצות שריפה בחמץ שלו

מ"מ כיון שמבער אותו החמץ שעבר עליו בב"י מינתק לאוי וא"כ ל"ק קושי' החת"ס דבביעור עכו"ם לא מינתק לאו דהוצאת גוי אינו אלא שלא לעבור בב"י מיכן ואילך אבל באמת אם יהי' אפשר לבער בעצמו בלילה יבערנו אך מוטב שלא יעבור ודאי בב"י מיכן ואילך אף שאפשר שאם יניחנו במקום המופקר וזכה בו גוי או יאכלנו כלבו עד הלילה ולא יוכל לתקן מה שכבר עבר בשוגג. משישהנו בביתו ויעבור ודאי ב"י מכאן ולהבא כדי שיתקן מה שכבר עבר בשוגג כיון שזה ודאי וזה ספק אין ספק מוציא מידי ודאי ולהכי לא כ' של"ה רק שיוציא החמץ ולא כ' שיבערנו ג"כ עיי"ש. ואל תשיבני דא"כ אמאי צריך לומר דתשביתו דרבנן דוחה אמירה לנכרי ת"ל דאינו מצווה לעכו"ם לעשות מלאכה כלל ולבערו רק להוציאו די"ל דס"ל דאסור אמירה לעכו"ם אפי' לטלטל מוקצה כמבואר מג"א סי' רע"ו סקי"א וסי' רע"ט סק"ט ואף דהוי שבות דשבות במקום מצוה מ מ אולי אף בזה בעי' בעידנא דכבר כ' מג"א סי' ש"ז סק"ז דאין לדמות השבותי' זה לזה וגם בזה יתורצו שני קושיו' מג"א הנ"ל דע"י גוי שפיר הוי בעידנא אבל אם משליכו ישראל לים בשעת טלטול מוקצה אינו בעידנא:

ואמנם אכתי לא הונח בהנ"ל דברי המג"א שם שאחר שהעלה דאינו עובר מכאן ולהבא בב"י משום משהה ע"מ לבערו כ' דמותר להטילו לים ע"י נכרי ואמאי הא עי"ז לא יתקן ב"י שכבר עבר בשוגג כקושי' החת"ס. לכן נ"ל דבר חדש דדוקא אם עבר הלאו ע"י מעשה כמו בקנה חמץ בפסח אז לא מינתק אלא במקיים גם עשה דתשביתו ע"י מעשה וממילא לא סגי ע"י גוי דאין שליחות לנכרי וכמש"ל אבל בעבר אב"י שלא ע"י מעשה מינתק לאו גם שלא ע"י מעשה רק שיהא מושבת מן העולם וא"כ מהני גם ע"י גוי דעכ"פ מושבת הוי וא"ש גם דברי המג"א:

ומיהו יש לעיין בזה ממ"ש המג"א בסי' תמ"ד סקי"א דהולך למול בנו ונזכר שיש לו חמץ בביתו אחר שעה ו' שא"י לבטל יחזור מיד דהאי עשה והאי עשה עשה דתשביתו חמור טפי דכל שעתא ושעתא עובר עליו משא"כ במילה וא ואינך יתמה במחהש"ק שם האונס מילה שלב"ז כל שעתא עובר ע"ש ולענ"ד נראה כונת מג"א עפמ"ש תוס' בשבת קל"א ד"ה ושוין דמילה אם עבר זמנה לא בטלה דאותו מילה שהוא חייב בח' הוא עושה בט' שאם הי' מל בח' לא הי' חוזר ומל בט' עש"ה ולפ"ז החילוק ברור דבשלמא מילה שהחיוב על האב למול ולעשות מעשה המילה וזה אינו יכול לעשות רק פ"א ל"ש כל שעתי' עובר דכל אימת שימול הוא עושה המצוה שהי' חייב בח' כסברת תוס' הנ"ל ומה שלא הי' התינוק נימול לאו מצוה דאב הוא ועי' חת"ס סי' שכ"א אבל כאן מ"ע דתשביתו אינו מוטל עליו לעשות מעשה השבתה רק שיהי' מושבת ולכן כתי' תשביתו לשון רבים

שגם אם אחר שאינו בעליו של חמץ זה משביתו נתקיימה מ"ע זו ואמרי' בב"ק צ"ח גזל חמץ קודם פסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווין עליו לבערו ודמי למה שהתינוק אינו נימול ובזה שפיר כל שעתא ושעתא שאינו מושבת עובר עליו וא"ש. א"כ לפ"ז נוכל לומר דמקיים תשביתו ע"י נכרי דהא אין המצוה אלא שיהי' מושבת. ואמנם נראה דאין מזה סתירה דודאי לענין שלא יעבור בעשה דתשביתו מכאן ולהבא ד שיהי' מושבת ואפי' ע"י נכרי כמו לענין לאוי דב"י אבל לענין תיקון וניתוק לאוי דב"י שכבר עבר צריך דוקא לקיים עשה דתשביתו בגופו ובעצמו כנ"ל:

אבל מה שהק' מעלתו דיכול להטילו לים דרמב"ם פסק כר' יוסף כמ"ש הרה"מ וכ"מ וז"א רק איסור דרבנן כמ"ש מג"א סי' תמ"ו גם בעיני יפלא וביותר פלא שהג"ה מ"ל הביא תחילה קושי' החכ"צ גם מטיל לים ותוכ"ד שכח מזה. ולחומר הקושי' נ"ל דמ"ש הר"מ שאם אין הים מחתכו במהרה מפרדו תחילה אין הטעם כמ"ש רש"י פסחים כ"ח שמא תפגע בו ספינה ע"ש רק הטעם כמ"ש דאין ב"י מינתק אלא בעושה הוא מעשה השבתה בגופו ולא כשמושבת ממילא ולכן אם הים מחתכו מיד כשמשליכו לתוכו הו' הביעור מן העולם מכחו ומינתק לאו דב"י אבל אם אינו מחתכו מיד הוי רק כח שני או אפי' כח שני ל"ה ועי' סנהדרי' ע"ז וחולי' ט"ז והוי רק מושבת מן העולם אבל הוא לא השבית ולא מינתק לאו דב"י שעבר או י"ל דרמב"ם וכל הפוסקים מיירי מדין ביעור קודם שעבר אב"י אבל אחר שעבר אב"י ל"מ הטלה לים לנתק הלאו כיון שאין הביעור מן העולם מכח ראשון שלו וכנ"ל ואם יפרר הר"ה טוחן לדעת הג"ה מ"ל וא"ש:

ומה שהביא קושי' בשם זקינו הגאון הקדוש מהרי"א מקאמארנא זצוק"ל למה צריך הדב"ש דוקא שקנה וחימץ בזש"פ שחל להיות בשבת אפי' קנה וחימץ בחוה"מ וחל זש"פ בשבת נמי הוא כן ע"כ אין לו ביאור כלל והלא יכול לקיים מ"ע דתשביתו קודם ז' שחל בשבת ושפיר הוי נל"ע בשעת קניי' וחימוץ ומה נ"מ אם שביעי הוא בשבת או בחול הלא בכ"מ אחר פסח שוב אינו יכול לקיים תשביתו ומ"מ הוי ניתק לעשה כיון דיכול לקיים עד כלות ז' ומה נ"מ אם עד כלות ז' או עד כלות ו' ואם יש אתו דברים בגו יבארם יותר:

ומה שהקשה עוד הא חימץ הוי לש וחייב בלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין. ג"כ אינו מובן וכי לא משכחת שלש נכרי והוא הטיל לתוכו שאור שיחמיץ או שהעמידו אצל התנור במקום חם שיחמיץ ולא לש דמשום איסור מלאכת שבת ליכא ומשום ב"י איכא. ואמנם מעיקרא לק"מ דהא דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין אין הטעם משום קלב"מ דאין חיוב מיתה בלא התראה שאינו נהרג פוטר ממלקות משום קלב"מ

כמבואר בכמה דוכתי לר"י דח"מ שוגגי חייבי' בתשלומי' ועי' חולי' פ"א ע"ב וכתובות ל"ז ע"ב רק משום דלאו זה לא נאמר כדי ללקות עליו רק כדי לחייב עליו מיתת ב"ד ועי' רש"י שבועות דף ג' וא"כ הכא נהי דלאו דלישה ניתן לאזהרת מיתת ב"ד אבל לאו דב"י משום חימץ זה לא ניתן מתחילה לעונש מיתה רק למלקות והרי הם שני לאוין חלוקי' ושפיר לוקי' ועי' תוס' בשבת קנ"ד ד"ה בלאו עיי"ש:

וע"ד פלפול נ"ל דהנה כתבו בתוס' שבועות ב' ד"ה ועל ועוד נראה דאפי' ר' אדא מיחייב וכו' מדלא קאמר איש דאמר לקטן או לנכרי וכו' וע"ש במהרש"א ותמהו האחרונים הא אין שליחות לקטן ולנכרי והא דאמרי' בא"נ יש שליחות לגוי לחומרא היינו מדרבנן. ואמרתי מכבר דל"ש אין שליחות לנכרי אלא בדבר שאם נעשה ממילא אינו כלום כמו בתרומה שהבעלי' צריכים להפריש לכן צריך אתם גם אתם וכן שם בא"נ צריך ענין שליחות שיתחייב הלוה למלוה ובלי שליחות אינו מתחייב כמ"ש החוו"ד סי' ק"ס סק"ח ולכן אין שליחות אפי' לחומרא רק מדרבנן אבל מה"ת המעשה בטל אבל במקום שא"א לבטל המעשה ל"ש אין שליחות לנכרי כלל וכעין סברת תוס' תמורה ד' גבי צורם אוזן בכור וה"נ א"א לבטל המעשה שלא יהי' הגדול ניקף ושפיר יש שליחות לנכרי רק לדבר עבירה גילתה תורה דאין שליחות אפי' במקום דא"א לבטל המעשה כמו בשולח את הבעירה וכיון דנכרי לאו בר חיובא ול"ש אין שליח לדב"ע שפיר יש שליחות. ואמנם כבר חידשו האחרונים דאפי' אי ישלד"ע מ"מ לענין מלאכת שבת אין שליח דמ"מ גוף המשלח נח וקיים למען ינוח והוי כמו חלבי' ועריות דמודה בהו שמאי הזקן ולפ"ז משכחת לה בחימץ ע"י נכרי דמשום לש בשבת ליכא דאין שליחות ומשום חימוץ דב"י איכא דבנכרי שפיר ישלד"ע כיון דל"ה בר חיובא ואפי' למ"ד אי בעי עביד כבר הסכימו האחרונים דבנכרי ל"ש דברי רב ודברי תלמיד וכו' דבודאי ישמע לו וא"ש:

ומה שנתקשה מעלתו איך הוי חימוץ מעשה הא בשעת לישה עדיין אינו חמץ ורק אח"כ בשיעור חימוץ ולא מקרי מעשה. נלע"ד עפמ"ש נמק"י ב"ק כ"ב האיך מדליקי' נר ע"ש עם חשיכה ודולק בשבת כיון דאשו משום חציו איתרבאי הוי כאלו הדליק הוא בשבת ותוכן דבריו דבחץ חשבי' שעשה כל המעשה משעה שיצא החץ מידו ולכן חייב וה"נ הוי כאלו עשה כל המעשה מע"ש יע"ש במתק לשונו וה"נ אם שופת קדירה אצל האש בשבת ונתבשלה במו"ש חייב משום מבשל בשבת וה"נ אם נתן לתוכו שאור בשעת לישה והלכה ונתחמצה אפי' לאחר כמה שעות הוי כאלו הוא עשה כל מעשה חימוץ משעה ראשונה ושפיר יש בו מעשה ולוקה. ומה אאריך בסברות והלא בהדי' אמרי' במנחות דף נ"ו הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאילי' חייב כמעשה

שבת וע"ש בתוד"ה הניח ואע"ג דכתי' בקרא לא תעשה ולא תאפה משמע מידי דעשי' ה"נ לא תעשה קרי' בי' וה"נ דכוותי':

ומה שהתפלא מעלתו על תוס' פסחים דמ"ו שכ' דאטו נימא דחמץ של נכרי הוי כשלו הואיל ואי בעי קנה לי' והק' מעל' הואיל ואי בעי מיתשל ואי בעי פריק הוי בידו אבל אי בעי קנה אינו בידו. לא עיין ברמב"ן במלחמות שם שכ' דגם שאלה אינו בידו כיון דצריך פתח ויחיד מומחה או ג' הדיוטות מי יימר דמזדקק לי' בי דינא והק' התוס' שפיר. וכן מוכח דעת רש"י בפסחים דל"ח ד"ה או שכתב הכא לא קרי' הואיל דבר שיש בידו לעשות ועכ"ח הואיל ואי בעי מיתשל אין בידו דאי לאו הכי ל"ש בי' הואיל כלל ועי' בשעה"מ פ"ו מה' חער"צ ופ"ג מיו"ט ובחי' לפסחים הארכתי:

ומה שנתעורר בשם גדול א' בקנה חמץ איך עובר בב"י נימא אעל"מ דבר זה כתוב בתורת המקנה בקידושי' דף נ"ו לענין קושי' התוס' שם. אבל על הרמב"ם א"י מה קושי' הלא גם אם לא מהני לקה משום דעבר אמימרא דרחמנא וכ"ת דכאן אם לא קנה לא עבר אמימרא דרחמנא כלל שאינו עובר בב"י בשל אחרי' וגוף מעשה הקנין אינו עבירה א"כ פשיטא דל"ש אעל"מ וע"ד שכ' הר"ן בע"ז דמ"ב גבי דילמא מגבה לה וכו' והו' ע"ז של ישראל והק' הר"ן הא אין קנין באיה"נ ותי' כיון דאי לא קנה יש לה ביטול והוי ממון שוב אמרי' דקנה ואין לה ביטול וה"נ כיון דאי נימא דלא מהני לא קני לא עבר אמימרא דרחמנא כלל שוב שפיר קנה ול"א דלא מהני:

ועוד אמינא בה תרי ותלת טעמי חדא כיון דחמץ בלא"ה אינו ברשותו ואפ"ה לענין ב"י אוקמא רחמנא ברשותי' כיון דהוא רוצה שיהי' ברשותו ה"נ אף דאעל"מ מ"מ לענין ב"י אוקמא רחמנא ברשותי' דדמי להאי דאמרי' ב"ק דס"ט ע"ב אף האי קודש דכתיב גבי כרם רבעי אע"ג דלאו ממון דידי' הוא לענין אחולי אוקמי רחמנא ברשותי' דהא כי איתא ברשותי' נמי הא לאו דידי' הוא והא מצי מחיל משו"ה מצי מיחל גם אי לאו ברשותי' שהוא ביד גזלן יעש"ה וא"ש:

ושנית נ"ל כיון דמשהה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר באותו שהיי' וא"כ אם קונה חמץ בפסח ודעתו לבערו שאינו עובר שפיר והני וכיון דמשכחת קנין זה בהיתר שוב אפי' עשה באיסור שלא ע"מ לבערו ג"כ לא אמרי' אעל"מ כמ"ש הש"כ חו"מ סי' ר"ח סק"ב:

ושלישית נ"ל דודאי אי הי' כתי' בתורה לא תקנה חמץ בפסח והוא עבר וקנה שייך אעל"מ אבל כאן אין העבירה אלא משום ב"י אלא דכתי' לך שאינו עובר אם אינו שלו וע"' הקנין נעשית שלו ואינו עובר עד רגע אחר הקנין ובגוף הקנין אין עבירה ל"ש לומר

אעל"מ. שוב הראו לי בתשו' בית אפרים חאו"ח ססי' מ"א שכ"כ וברוך ה' שזכיתי לכוון לדעתו הגדולה:

ובפתחי ספרו ראיתי שם שכ' דמדברי המקנה נראה דל"ל סברת הפמ"א דהיכי דאין האיסור חל על שניהם על המוכר ועל הלוקח ל"א אעל"מ ע"ש ולפענ"ד אין כאן מחלוקת דהפמ"א לא חידש רק שנגד זה שאינו עושה איסור שפיר מהני כמו בלוקח גרוטאות מן הגוי בבכורות י"ג אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר וכו' משום מקח טעות אבל אם לא הי' מקח טעות כגון שידוע שיש בהם ע"ז ל"ה יכול לחזור כיון שכבר נתחייב בשווין נגד המוכר גוי וא"י הלוקח לחזור מהמקח משום אעל"מ משום דהמוכר לא עביד איסורא ויכול לומר מה איכפת לי באיסורך אבל ודאי נגד הלוקח דעביד איסורא מודה הפמ"א דאמרי' אעל"מ ולא קנה והוי כנכסי נכרי' דאמרי' בפ' חזקת הבתים דהרי הם כמדבר שיצאו מרשות מוכר והלוקח לא קנה ושפיר שייך סברת המקנה בקנה חמץ בפסח אפי' מגוי דנימא אעל"מ ולא קנה לוקח. ויען כי אני טרוד מאוד אסתגר בזה והי' בזה שלו' וברכה מנאי ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם:

תשובה קעא

שיל"ת ב' אויפאלו א' שמיני י"א ניסן תרנ"ח לפ"ק:

שוכט"ס למחותני אהובי הרב הגאון מוהר"ר ישעי' עהרנפעלד ני' אבדק"ק ש' פאטאק יע"א וכאל"ש ושמחת יו"ט:

על דבר קושיתו למ"ש תוס' פסחים כ"ט ד"ה בדין דלא משכחת היתר אכילה בחמץ של נכרי בפסח דאם נתן לו הגוי הרי הוא שלו ואם גזל מנכרי הרי חייב באחריות רק היתר הנאה א"כ מנ"ל לחזקי' איה"נ בחמץ של נכרי דהא מלא יאכל נפקא לי' ודלמא דוקא חמץ דמשכחת בי' אכילה אסבה"נ אבל בחמץ של נכרי דלא משכחת בי' אכילה מותר בהנאה והרי קי"ל דגם חמץ של נכרי אסבה"נ:

ואני אינימי יודע על מה תיסוב הקושי' דילמא לחזקי' באמת חמץ של נכרי מותר בהנאה וכמו דס"ל לראב"י מקמי דהדר בי' ועי' רשב"א חולין דף ד' דאף דהוא הדר בי' מ"מ הני סבוראי שם ס"ל כן. ואם יאמר דכ"ש דקשי' לר' אבוהו דילמא חמץ ש"נ דלא משכחת בי' אכילה אינו אסבה"נ א"כ לא הועיל בתירוצו שתי' דלפירש"י בדברי חזקי' לא יאכל לא משמע רק הנאה ולא אכילה דא"כ אכתי תקשי לר"א. ואם נאמר דבזה מתורץ גם לר"א כיון דכתי' חד קרא רק בהנאה א"כ גם של נכרי בכלל האי' וכ"ש דא"ש טפי לר"א

כיון דלא תאכל נמי איה"נ משמע א"כ אמאי שני קרא בלישני' וכתב לא יאכל שפירושו הנאה לחוד ע"כ כדי לאסור גם של נכרי בהנאה אף דלא משכחת בי' אכילה א"כ תקשי איך קאמר פסחים כ"א ופליגא דר"א דלמא חזקי' נמי כר"א ס"ל ואיצטריך לא יאכל בצירי כדי לאסור חמץ ש"נ בהנאה:

אבל גוף התי' אינו נכון במיני דגם לפירש"י בחזקי' נמי בכלל לא יאכל בצירי אכילה וה"פ לא יהא בו היתר אכילה כדאמרי' בגמ' שם לא בגוף החמץ ולא בבא מחמתו דהיינו הנאה כפירש"י. ותדע דאי הפי' רק הנאה לחוד ולא אכילה א"כ לר"י דמצריך תלתא קראי לפני זמנו ותוך זמנו ואח"ז מנ"ל אי' אכילה בא' מהם הא לא כתי' רק הנאה וכ"ת דאתי' מקו"ח מהנאה א"כ אין עונשי' מה"ד והרי בהדי' שנינו במכות י"ג דהאוכל חמץ בפסח לוקה ומסתברא דלא יאכל קאי אתוך זמנו כמו"ש תוס' דף כ"ח ואי משום דאכילה נמי הנאה הוא א"כ ילקה על כל הנאות או לא ילקה גם על אכילה כיון דלא כתיבא בהדי' טפי משאר הנאות ועי' מל"מ פ"ה מיסוה"ת הלכה ה' ד"ה ודע:

וגם מ"ש בני חתנו הרב הגדול נ"י דמשכחת חיוב כרת ומלקות באכילת חמץ של נכרי בסבור הישראל שהוא שלו ואכלו באי' דלא קנאו וקושי' תוס' הי' רק אפירש"י דמותר באכילה והיינו ע"כ ביודע שהוא של גוי. גם ז"א לפמ"ש נמ"י ביבמות דדוקא בעודר בנכסי גר וכסבור שלו הן ל"ק כיון דליכא דעת אחרת מקנה אבל בדעת אחרת מקנה קונה אפי' סבור שלו הן ושוב ממנ"פ אם נתן לו הגוי מדעתו הרי קנה אפי' סבור שהוא שלו ואי שלא מדעת הנכרי אפי' סבור שהוא שלו הרי חייב באחריות והוי כשלו כקושי' תוס' ואין הזמן מסכים לראיות וציוני':

אבל לפענ"ד נראה לפמ"ש הר"ן בע"ז אהא דאמרי' שם מ"ב גזירה דילמא מלוה לה והדר מבטל לה והו"ל ע"ז ביד ישראל וק"ל לר"ן האיך ישראל זוכה הא אין קנין באיה"נ ותי' כיון דקודם שזוכה בה יש לה ביטול והוי ממון שפיר יכול לזכות בה דקנינו ואיסורה באי' כא' ע"ש וה"נ אני אומר דקושי' תוס' על רש"י לא הי' רק לראב"י דכל זמן שהוא של נכרי מותר רק ע"י קנינו נאסר א"כ כשנתן לו הנכרי הוי שלו דקנינו ואיסורו באי' כא' אבל למאי דלא ס"ל כראב"י וגם חמץ של נכרי אסור באכילה ובהנאה שוב שפיר משכחת גם אי' אכילה בחמץ של נכרי שנתן לו הגוי ואפ"ה אינו של ישראל דאין קנין באיה"נ כיון שגם קודם הקנין אסבה"נ ומ"ש רמב"ם דקונה חמץ בפסח לוקה מלבד די"ל דתוס' לא ס"ל כן אבל א"צ לזה רק משום דלענין ב"י אוקמא רחמנא ברשותו וא"ש:

וזאת שנית הרי משכחת לה בגזל מן הגוי ואכלו דהוי חמץ של גוי ואפ"ה אסור באכילה אלא דתוס' הק' הא מחויב באחריות ועובר בב"י וממילא גם אכילה אסורה אפי' ילפי'

אכילה מראי' אבל נהי דהוי כשלו משום גל"מ לכ"ע משום דכתי' לא ימצא כדאמרי' פסחים ה' אבל מ"מ אינו שלו והוי של נכרי ושפיר משכחת אי' אכילה בחמץ של נכרי וכ"ש למ"ד דבר הגל"מ לאו כממון רק לענין ב"י משום דכתי' לא ימצא וכיון דלא ילפי' שאור דאכילה משאור דראי' ודאי מקרי של גוי ומשכחת אי' אכילה בחמצו של גו' שגזל ישראל ממנו ואכלו ולק"מ:

אבל מעיקרא דדינא פירכא דכיון דלא ילפי' שאור דאכילה משאור דראי' א"כ אין לאי' אכילת והנאת חמץ שייכות וקישור כלל עם הבעלי' של מי הם כמו שאין שייכות נו"ט וחלב וחזיר עם הבעלי' רק החפץ אסור והחפץ שיש בו אי' אכילה יש בו איה"נ מ"ל אם הוא של נכרי או של ישראל הרי אינו תלוי בבעלי' כלל וגם חמץ של נכרי החמץ אסור באכילה ומה בכך אם בשעת אכילה הוא של ישראל מ"מ חפץ זה אסור באכילה ואסבה"נ ומה אכפת לו בבעליו מי הוא והוא האמת ויותר אין להאריך רק ד' ימלא משאלות לבבינו לטובה. בנחת ושובה. כנפש ונפש מחו' הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קעב

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' ויצא תרמ"ד לפ"ק:

ישאו הרים שלום לכבוד אהובי מחותני הרב הגאון כמו"ה זוסמאן אליעזר סופר נ"י האב"ד ק"ק האלאש יע"א:

קראתי בכל לב מכתבו הנעים וכו' ומה שנתקשה בדברי תוס' פסחים ה' ד"ה וכתיב כל מלאכה וכו' שהקשו הלא כשישרף ויעשה גחלים הנאתו מותר וכו' ותי' בתי' השני כיון דמתחיל' הבערה א"י ליהנות ממנו אע"ג שיהי' לו הנאה ממנו אח"כ אסור כמו נדרים ונדבות וכו' והקשה פר"מ לשיטות הסוברים דאפי' אם יש שבח עצים בפת שייך זוז"ג א"כ יכול ליתן עם החמץ בשריפתו עצים אחרים של היתר ומותר ליהנות ממנו בתחילת הבערה דהוי זוז"ג ואפי' לשי' הסוברים דאי יש שבח עצים בפת לא מהני זוז"ג היינו דוקא גורם היתר דתנור ישן אבל עצים דהיתירא ואיסורא דהגורמי' שווין ודאי מותר ועיי' במג"א סי' תמ"ה סק"ה מוכח כן להדי' דלא כתב לאסור בכה"ג בחמץ רק משום דלא בטיל אפי' באלף ע"ש וזה מדרבנן אבל מה"ת דהוי מותר זוז"ג בגוונא הנ"ל וכאן דקאי מה"ת קשה:

ולפענ"ד למ"ש החוו"ד סי' צ"ט אות ח' דאפי' במקום דבאיסור אכילה מבטלי' איסור לכתחילה מ"מ באיה"נ אסור לבטלו דהרי נהנה במה שנוטלו ומבטלו כמו שאסור לפטם

בהמה באיה"נ ואין לך ביטול גדול מזה שהרי הבהמה תהי' מותרת אח"כ אף שנתפטמה באיה"נ ע"ש [ותלי' רבות בשנים זכיתי וקיימתי לה מסברא דנפשאי והארכתי בזה בסוגי' דזרוע בשילה דאפי' לשיטות הסוברי' דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא רק מדרבנן מ"מ באיה"נ מודו שהוא מה"ת ומיושב בזה מה שהקשו עליהם מזרוע בשילה ומהא דלא אמרה תורה שלח לתקלה דהתם איה"נ הוא ומה"ט אין מבטלין והוא כמו מכירה דלדעת הרשב"א בנדרים מכירת איה"נ אסור מה"ת אף דאם מכר החליפי' מותרי' מה"ת ועי' בנדרים שם בסוגי' דחליפי' כגידולי']. ולפ"ז לא מיבעי' לדעת הר"ן בע"ז דזוז"ג מטעם ביטול אתאי' עלה ודאי אסור מה"ת לעשות זוז"ג לכתחילה באיה"נ דבזה אין מבטלין איסור מה"ת וכיון דע"כ שורף רק לשם מצות שריפת חמץ אסור ביו"ט משום מלאכה אלא אפי' אם זוז"ג מותר מטעם אחר מ"מ הסברא הוא דאסור לעשות זוז"ג לכתחילה מה"ת אף דבדיעבד מותר וזה כונת התוס' כיון דמתחילת הבערה א"י ליהנות ממנו היינו שאסור להבעיר ולאפות אף דאם אפה מותר מ"מ כיון דאסור להבעיר כדי ליהנות דזה מקרי הנאה וע"כ מבער לשם מצות שריפה והוי מלאכה שלא לצורך אונ"פ ואסור ביו"ט ולק"מ. ושוב מצאתי בתשו' מהרי"א או"ח סי' קל"ג שהאריך בזה.

ובזה נ"ל ליישב קושי' שעה"מ פ"ג מח"מ בד"ה ויש לגמגם. שהביא מעלתו נ"י דאמאי לא קאמר ש"מ ארבעה דס"ל לר"ע כרבי דאבוקה כנגדו אסור מה"ת דיש שבח עצים בפת ע"ש. ולפמ"ש י"ל דלכאורה קשה מה פריך בפסחים כ"ז ע"ב לרבנן דשרי באבוקה כנגדו עצים דאיסורא היכי משכחת לה ומאי קושי' נהי דהפת מותרת משום דאבוקה בא ממשהו הנשרף מ"מ כשהולך ומבעיר הרי הוא נהנה מאיה"נ כשהוא בעין כמו במפטם באיה"נ ומוכר ומבטל איה"נ הנ"ל והוא פלא לכאורה אך ז"א דלמאי דס"ד דלא משכחת להנות בעצים רק אחר דמקלי קלי ואז מה שנהנה ממנו מותר א"כ אינו חל איה"נ כלל על עצים דכל הנאות שאפשר ליהנות ממנו הם מותרים ושפיר יכול להבעיר אפי' לכתחילה כדי ליהנות אבל למאי דמשני דמשכחת איה"נ כשהוא בעין בשרשיפא וא"כ חל עליהם שם איה"נ וממילא אפי' לעשות אבוקה לאפות בו אסור מה"ת כקושיין אפי' למ"ד אין שבח עצים בפת והפת מותר בדיעבד. ולפ"ז שפיר י"ל דס"ל לר"ע כרבנן דאין שבח עצים בפת ואפ"ה כיון דחל עליו איה"נ ליהנות ממנו כשהוא בעין ומכ"ש בחמץ דעיקרו עומד לשאר הנאות ולא להסקה א"כ אסור להבעירו כדי לאפות בו מה"ת רק לשם מצות שריפה ואסור ביו"ט משום מלאכה וא"ש:

ושנית נ"ל לפמ"ש אבני מילואי' בתשובה סי' ח"י ליישב קושי' פר"ד בסוגי' דיומא פ"ג למה מאכילין אותו טבל והלא אפשר להפריש תרומה ולחזור ולבטלה באותן חולין. ותי'

דאם מבטל התרומה ונהפך איסור להיתר הוי כמאבד התרומה בידים וזה אסור מה"ת מושמרתם את משמרת תרומותי. וה"נ אני אומר אם מסיק בחמץ ושאר עצים דהיתירא דהו' זוז"ג ומותר אף דהחמץ אסור בהנאה וע"כ משום דחשבי' החמץ כאלו אינו ואינו נהנה מאיה"נ א"כ דהוי כאלו אינו נהנה מחמץ הוי כאלו החמץ אינו נשרף לצורך אונ"פ וממילא הבערה אסורה משום דהוי אב מלאכה וממנ"פ א"א לומר שני הפכי' בנושא א' דמותר לשרוף החמץ לצורך אונ"פ אף דאסבה"נ מ"מ יהי' מותר עם שאר עצים משום דאינו נהנה מחמץ וזה ברור לענ"ד:

עונ"ל דאיתא באו"ח סי' תק"ז בעצים שנשרו מן הדקל ביו"ט לתוך התנור מרבה עליהם עצים מוכני' אף דהוי דשיל"מ ולא בטיל מ"מ כיון דאינו נהנה עד שישרפו מותר וכ' במג"א סק"ג דלהתחמם כנגדו או ליהנות לאורן אסור וק"ל כיון דאינו יכול ליהנות בתחילת ביעורן אסור לשרוף ביו"ט כתוס' הנ"ל. ותי' דג"מ דודאי אם עושה לצורך הדיוט לחוד שרי אפי' א"י ליהנות אלא אחר שנשרפו אבל בחמץ שעושה לשם מצות שריפה ולשם הנאה כיון דמצות שריפה הוא מיד בתחילת הבערה והנאה אינו בתחילת הביעור א"כ עיקרו לשם מצות שריפה ואסור ביו"ט כמו נדונ"ד ע"ש דבריו כי נעמו. וה"נ אני אומר כיון ששורף החמץ לשם מצות שריפה ולשם הנאה וכיון דלשם מצות שריפה א"צ לד"א אלא החמץ. ואף שכ' המג"א סי' תמ"ה הנ"ל דא"א לשרוף חמץ בלי עצים מ"מ ז"א לצורך מצות שריפה רק לפי שאינו דולק בלא"ה ואה"נ אם הוא יי"ש שדולק לחודא א"צ לעצים או שמן שיש בו חמץ כזית בכא"פ דולק לבדו ובלאה"נ כ' מהרי"א בתשו' הנ"ל שא"צ אלא עצים מעט באופן דל"ה זוז"ג. ולצורך הנאה א"י לשרוף החמץ לבדו רק עם ד"א כדי שיהי' זוז"ג א"כ שריפת החמץ עקרו לשם מצוה ואסור ביו"ט כמו נדונ"ד ולדעתי הוא ישר בסברא:

ובדרך חידוד נ"ל דהנה הפנ"י הק' לדעת רש"י ביצה כ"ז בהא דאין שורפין קדשי' ביו"ט דלאו דוקא שריפה אסור ביו"ט אלא אפי' ביעור ע"י אכילת בהמה נמי אסור ביו"ט דרחמנא אחשבי' להבערתו הלכך מלאכה הוא א"כ איך מוכח מר"מ דאין ביעור חמץ אלא שריפה דילמא השבתתו בכל דבר ואפ"ה א"א ביו"ט דרחמנא אחשבי' לביעורו והוי מלאכה ותי' דודאי אי עיקר ביעורו הוא שריפה שהוא מלאכה שייך לומר גם על ביעור אחר שהוא במקום שריפה דרחמנא אחשבי' והוי כשריפה וא"כ מלאכה הוא אבל אי השבתתו בכל דבר ואין הביעור במקום שריפה ל"ש לומר דמשום מצוה הו' כמלאכה ע"ש והדברים מבוארי' יותר בחת"ס או"ח סי' קנ"א ועי' מג"ש ביצה י"ב שכתב ליישב קושי' הרא"ש על רש"י דס"ל דאמרינן מתוך אפי' ליכא צורך היום כלל א"כ מ"ט אסור

שריפת קדשים ביו"ט ותי' מג"ש דגם לרש"י לא הותר אלא שאפשר לעשותה לצורך אונ"פ אבל ביעור קדשי' דמצות ביעור מחשב מלאכה דרחמנא אחשבי' להבערתן כרש"י ביצה הנ"ל ומצות ביעור לא משכחת באונ"פ ל"ש בי' מתוך ע"ש ולפ"ז מה הקשו התוס' דיכול ליהנות בשריפת חמץ אחר שנשרף ונעשה גחלים מ"מ כיון דאין ביעור חמץ אלא שריפה א"כ גם מצות ביעור נחשב למלאכה ולפ"ז נהי דמשום עיקר מלאכת שריפה מותר לשרפו ביו"ט דזה אפשר לעשות לצורך אונ"פ מ"מ אסור ביו"ט משום מלאכת מצות ביעור ומצות ביעור ומלאכתה אינה לצורך אונ"פ כמג"ש הנ"ל:

אך לק"מ דודאי אם שריפה אסור ביו"ט א"כ כל ביעור אסור כמו שריפה שהוא במקום שריפה אבל קושי' התוס' הי' דלא משכחת שריפה אסור ביו"ט שהרי יכול ליהנות כשישרף ויעשה גחלים וכיון דשריפה מותר א"א שיהא מצות ביעור שהוא במקום שריפה אסור משום מלאכה שהרי זה אסור רק משום שהוא כשריפה ואם שריפה מותרת א"א שביעור אחר יהי' אסור והקשו שפיר:

אבל כיון שתי' דמשכחת שריפה שיהי' אסור כיון שא"א ליהנות מתחילת הבערה א"כ נהי דאם מבעיר עצים דהיתירא עם החמץ מותר ליהנות מתחילת הבערה משום זוז"ג מ"מ אסור לשורפו משום מלאכת מצות ביעור שהוא מלאכה כשריפה דהא משכחת שריפה אסורה וזה אינו לצורך אונ"פ כקושייתינו הנ"ל וא"ש:

וגוף קושי' התוס' נ"ל ליישב בסברא ישרה עפמ"ש לקמן כ"ח ד"ה ר"ש דלפני זמנו גם לר"ש אסור מה"ת באכילה ונפקא לי' מתשביתו ומאך חלק דמשבע תשביתו שלכדה"נ דהיינו אכילה אבל להסיקו תחת תבשילו מותר לר"ש ע"ש. ביאור דבריהם דפי' תשביתו דרך השחתה אלא דאם מסיק תחת תבשילו ואינו אוכל והוא שלכדה"נ זה מקרי השחתה והר"ן פ"ק דפסחים דף ז' כתב שביאר בחידושיו דאפי' ר"ש מודה דחמץ משש שעות ולמעלה אסור בהנאה מה"ת רק דלאו ליכא וכתבו אחרוני' דהיינו מדכתיב תשביתו דמשמע דרך השחתה ולא דרך הנאה. ולפ"ז נ"ל דגם לדעת התוס' דמותר להניח רק כיון שהוא דרך השחתה שלכדה"נ הוי דרך השחתה מ"מ זה דוקא אם עכ"פ אפשר להשבית בלא הנאה אבל ביו"ט כיון דא"א להשבית בלא הנאה משום איסור מלאכה ועכ"ח אם תשביתו הוא ביו"ט היינו דרך הנאה וזה אינו סברא שיהי' פי' תשביתו שהוא דרך השחתה דוקא בהנאה והוי כעין שכתבו ראשונ' דאף דאין מבטלי' איסור לכתחילה הוא רק מדרבנן מ"מ אין סברא שיהי' מה"ת אפי' מצוה לבטל וה"נ נהי דאין איסור לתוס' אם משבית בהנאה אבל אין סברא שיהי' מצוה להשבית דוקא בהנאה א"ו תשביתו אינו ביו"ט רק בעיו"ט וא"ש. ואודות השאלה בה' נדה אין פנאי לעיין כעת ואי"ה כי אקח

מועד אשימה עיני עליו. יראו עינינו בשוב ד' שיבת ציון ומלאה הארץ דעה כנפשו ונפש מחותנו ידידו הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קעג

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לס' נשא סת"ר לפ"ק:
שוכ"ט להרבני המופלא ומופלג, מלא פלג, מו"ה שלמה גליקק נ"י:
מכתבו קבלתי והגם כי אני טרוד עתה בטרדא דמצוה מ"מ לכבוד בית אבותיו לקחתי מענו פנאי להשיבו על דבר קושי' עמ"ש תוס' פסחים כ"א ע"ב ד"ה כ"מ דמשו"ה אין נהנה מחמץ בפסח בכרת משום דלא יאכל ולא תאכל ילפי' מלא תאכלו אבל כי כל אוכל לא ילפי' מלא תאכלו א"כ שם כ"ג ל"ל קרא דלכל מלאכה דחלב מותר בהנאה הא אמרי' ביומא ע"ד דצריך כל חלב לאסור ח"ש דאל"כ סד"א כיון דעונש ואזהרת ח"ב סמוכי' זל"ז כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו הרי אזהרה וסמיך לי' כי כל אוכל חלב מן הבהמה הרי עונש כל שאינו בעונש אינו באזהרה ולהכי איצטריך כל חלב ולפ"ז לענין הנאה שפיר ידעי' כל שאינו בעונש דהא כתי' כי כל אוכל ואין הנאה בעונש אינו באזהרה. שתי תשו' בדבר חדא דכבר כתבו תוס' ביבמות פ"ו ד"ה אף דאיסור זרות לא ילפי' במעשר מהיקישא דתרומה אע"ג דאין היקש למחצה כיון דלא מצי לאקושי לגמרי לאסור אף ללוים כמו תרומה וה"נ ודאי אי לא כתי' כל לאסור ח"ש הוי מקשי' אזהרה לעונש דכל. שאינו בעונש אינו באזהרה אבל כיון דכתיב כל לאסור ח"ש הוי וליכא לאקושי לגמרי אזהרה לעונש שוב לא מקשי' כלל גם לענין הנאה ושנית הא כתבו תוס' בשבועות כ' ע"ב דהיכי דיש לאקושי לקולא ולחומרא מקשי' וא"כ אדרבה נקיש עונש לאזהרה מה אזהרה בח"ש אף עונש בח"ש אלא דזה שיבוש דהא שיעורי עונשי' הל"מ כדאמרי' ביומא פ' והתינח לענין ח"ש אבל לענין הנאה אדרבה סד"א לחומרא מקשי' מה אזהרה בהנאה דכתי' לא תאכלו אף עונש בהנאה דכתי' כי כל אוכל ולהכי צרי' קרא דלכל מלאכה דחלב מותר בהנאה:
ועוד בה שלישית דבאמת גוף דברי תוס' צריכי' ביאור אמאי לא ילפי' כל אוכל מלא תאכלו דמשמע א' אי' אכילה וא' אי' הנאה ועי' צל"ח שם שעמד בזה ונ"ל דבב"ק מ"א אמרי' אמרי הנ"מ היכי דנפק לי' אי' אכילה ואי' הנאה מקרא מלא יאכל ופירש"י אגב דמורי לן נמי דאכילה מפיק לי' בלשון אכילה ובד"ה הנ"מ דמפיק קרא לאיה"נ בלשון אכילה אבל הכא דאי' אכילה מסקול יסקל נפקא אס"ד האי לא יאכל את בשרו איה"נ

נכתוב רחמנא לא יהנה ופירש"י אי להנאה גרידתא אתא לכתוב לא יהנה וגם זה מחוסר תבלי' גם אי ילפי' אכילה והנאה מלא יאכל נמי סגי דלכתוב לא יהנה דהא אכילה נמי הנאה הוא. וכ"ש דקשה טפי למ"ש רמב"ם בסה"מ מל"ת קפ"ז דמשו"ה לא מנה אי' אכילת בב"ח ואי' הנאת בב"ח לשני מצות מפני שהנאה ואכילה ענין א' כי האכילה מין ממיני הנאה ואמרו בדברי שהוא לא יאכל אמנם הוא דמיון מדמיוני הנאה והכונה שהוא לא יהנה בו לא באכילה ולא בזולתו והוא אמרם כ"מ שנ' לא תאכלו לא יאכל וא' אי' אכילה וא' אי' הנאה במשמע וכו' ודאי תקשי לכתוב לא יהנה אין לומר דכתי' לשון אכילה דבעי' כד"א דגם אי כתי' לא יהנה בעי' כדה"נ וגם א"ל דכתי' לשון אכילה דלוקי' על אכילה ולא על הנאה דגם אי כתי' לא יהנה אין לוקי' על שאר הנאות משום דאין בו מעשה או בראוי לאכילה משום דהוי שלכדה"נ:

לכן נ"ל לפמ"ש המל"מ פ"ד מאבל דאי ילפי' אכילה והנאה מלא יאכל אם נפסל ממאכל אדם דל"ש בי' אי' אכילה מותר גם בהנאה ולפ"ז אי כתי' לא יהנה הו"א דאפי' נפסל מאוכל אדם נמי אסור בהנאה ולכן אפקי' בלשון אכילה דבכה"ג מותר גם בהנאה. ולפ"ז התינח בלא יאכל ולא תאכל דהוי אזהרה אבל כי כל אוכל דכתי' גבי עונש לא ילפי' מלא תאכלו דא"כ לכתוב לא יהנה וא"ל דאי כתי' לא יהנה הו"א דגם בנפסל מאוכל אדם איכא עונש על הנאה ז"א דהא לא ענש אא"כ הזהיר והרי באזהרה כתי' לא תאכל דבנפסל מאוכל אדם אינו מוזהר על הנאה אע"כ דבא להורות דבהנאה ליכא עונש. ומעתה גבי חלב דאמרי' בחולי' ל"ז וזבחי' ע' וחלב נבלה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו ואמר מר למאי הלכתא אמרה תורה יבא אי' נבלת ויחול על אי' חלב יבא אי' טריפה ויחול על אי' חלב ע"ש א"כ גבי אזהרה אינו מוכח מדאפקי' בלשון אכילה שאם נפסל מאוכל אדם אינו אסבה"נ די"ל דשפיר אסבה"נ והא דאפקי' בלשון אכילה היינו משום דלא סגי לי' בלא"ה בנפסל מאוכל אדם למימר דנבילה וטריפה שהם אי' אכילה חלי' על חלב. ולפ"ז אי לאו קרא דלכל מלאכה דחלב מותר בהנאה שפי' הו"א דחלב אסבה"נ וגם כי כל אוכל חלב משמע אי' הנאה דאכילה מין ממיני הנאה כמ"ש הרמב"ם בסה"מ ואי דא"כ נכתוב כי כל נהנה ז"א דסד"א אפי' נפסל מאוכל אדם נמי יש כרת בהנאה קמ"ל דלא ואי דלא ענש אא"כ הזהיר ובנפסל מאוכל אדם ליכא אזהרה בהנאה מדאפקי' בלשון אכילה ז"א דהא דאפקי' בלשון אכילה למימרא דמיירי בראוי לאכילה היינו משום דבעי למימר דאי' נבלה וטריפה חל על חלב כנ"ל ושפיר צריך קרא להיתר הנאה:

ותו הביא בשם הגאון רעק"א דהא דסומא פטור מן המצות היינו רק כנשים דפטורי' ממ"ט שהזי"ג אבל מ"ע שאין הז"ג דנשים חייבות גם סומא חייב והק' א"כ מה פריך ביבמות ע"א אלא זכריו דאיתניהו בשעת אכילה וליתניהו בשעת עשיי' היכי משכחת לה לאו דאיתיליד בין עשי' לאכילה ש"מ ערלות שלא בזמנה הוי ערלה הא פסק הרמב"ם רפ"א מק"פ דנשים חייבים במצוה זו וא"כ לפי הנ"ל גם סומא חייב ובפ"ה שם ה"ו פסק דקטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלהמנות על הפסח שנ' וכל עבד איש ולא של אשה וקטן וא"כ שפיר משכחת לה שהי' סומא בשעת עשיי' ולא הי' מילת זכריו מעכב עליו והי' מחויב בפסח כאשה ונספתח בשעת אכילה ומילתם מעכב עליו בשעת אכילה. לק"מ דרמב"ם לא כתב רק דמילת עבדי' אינו מעכב קטן ואשה מפסח דממעטי' לי' מן וכל עבד איש אבל מילת זכריו דליכא מיעוט מעכב גם קטן ואשה מעשיית הפסח ואף דאשה אינה חייבת למול את בנה וגם קטן לאו בר מיעבד מצוה הוא מ"מ השתא לפי הס"ד קודם שחידש רבא הך המול לו כל זכר וכו' הוי ס"ל דאע"ג דלא רמי' עלי' חיובא למולו מ"מ ערלתו מעכבו מפסח ועי' חי' רמב"ן שם והארכתי בזה בתשו' חיו"ד ה' מילה להגאון מהר"מ מדעעש ז"ל והרי קושי' הגמ' הי' ממילת זכריו ולא ממילת עבדיו וזה מעכב גם סומא וגם אשה וקטן בשעת עשיי' וא"כ אפי' ריח קושי' אין כאן. ועוד מ' הגיד לו לפי שכתב דסומא לא גרע מאשה וחייב במצות שאשה חייבת דלא עדיף מאשה ואפי' מילת עבדיו דלא מעכב באשה מפסח מ"מ כיון דמעכב באיש מעכב נמי בסומא דהא בכלל איש הוא ולא נתמעט מן וכל עבד איש וא"כ אפשר דבסומא אפי' מילת עבדיו מעכבתו מפסח:

אבל האמת אגיד שאיני מאמין כלל לשמועתו שכתב הגאון הנ"ל כן והוא לא הראה לי המקום אשר אומר כן כי בתוס' ב"ק פ"ז ד"ה וכן מפורש להיפך שכתבו ונראה דאע"ג דפטר ר"י סומא מכל המצות מ"מ מדרבנן חייב דאע"ג דאשה דמיפטרא ממ"ע שהזי"ג ולא מיחייבי אפי' מדרבנן משוש שיש מצות הרבה דמחייבת בהו אבל סומא אי פוטרת לי' מכל המצות אפי' מדרבנן א"כ הו"ל כמו נכרי שאינו נוהג בתורת ישראל כלל ע"ש ומבואר דמה"ת סומא פטור אפי' ממצות שאשה חייבת. ובזה הנני חותם בברכת התורה.

ויהי כזית הודו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קעד

שיל"ת ב' אויפאלו ג' מקץ תרס"ד לפ"ק:

ביומי דחנוכה שלום וברכה. להרבני החו"ש. וריח לו כלבנון. שמו ינון כמו"ה אלימלך נ"י פריעדלאנדער בבארגא פרוכד:

כתבו בד"ת קבלתי ומה שתמה על הריטב"א במכות כ"ב ד"ה ואזהרתי' שהק' ולימא נמי דלילקי נמי משום זדון מעילה דלא ישאו עליו חטא ותי' בשם הרמ"ה דכיון דאיה"נ הוא ולא מצי לאיתהנויי מיני' בהיתירא לית בי' משום מעילה ואע"ג דכל הקדש איה"נ הוא מ"מ לא חייבו הכתוב משום מעילה אלא אם דבר מאי' הקדש חזי לאיתהנויי מיני' ולפי"ז מה פריך בפסחים כ"ז ע"ב והלא מעל המסיק לישני דהכא מיירי בהקדש שאסור בהנאה בלא"ה דלית בי' משום מעילה. ולפענ"ד דלק"מ דהרי שם בפסחים קאי לרבנן דשרו בקמייתא וא"כ מצד שאר איה"נ מצי לאיתהנויי מיני' בהיתירא ורק משום הקדש קאמר דהפת אסורה משום דאפי' באלף לא בטיל ופריך שפיר והלא מעל המסיק כיון דבר מהקדש מצי ליתהנויי מיני' בהיתירא שפי' יש בו משום מעילה:

ולפלפולא בעלמא י"ל דתוס' בפסחים שם הק' מה חומר הוא זו הלא הקדש דשיל"מ ע"י חילול ומה"ט אין דינו להיות בטיל אפי' באי', קל ותי' מג"ש דאה"נ קאמר משום דהקדש אפי' באלף לא בטיל משום דהוי דשיל"מ ומשו"ה גם זוז"ג אסור דזוז"ג משום ביטול נגעו בה כמ"ש ר"ן בע"ז מ"ט ולפ"ז לדעת כנפי יונה ביו"ד סי' ק"ב דביצת טריפה שנולדה ביו"ט ונתערבה בטילה דלא מקרי דשיל"מ כיון דגם למחר אינה מותר רק מטעם ביטול משום אי' טריפה דלא כצ"צ ע"ש א"כ ע"כ הכא מיירי שאינו אסבה"נ מחמת אי' אחר דאל"כ לא הוי דשיל"מ וא"כ פריך שפי' והלא מעל המסיק:

ותו הק' לדעת הריטב"א סוכה ל"ה דאי' הנאה אעפ"י שאין בו דין ממון לכם קרי' בי' א"כ בפסחים כ"ג דפריך והרי שרצי' וכו' ומשני שאני התם דאמר קרא לכם שלכם יהא ואיך מוכח מלכם היתר הנאה הא גם איה"נ מקרי לכם. וחכם א' הק' עוד מב"ק ע"א דקאמר אי מה קודש אסבה"נ אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא וקשה הא גם איסה"נ מיקרי לכם. ולפי פשוטו אינם קושיות כלל דלא ממשמעותא דלכם דריש היתר הנאה אלא משום דלכם קרא יתירה הוא:

אבל עוד נ"ל לחלק בסברא ישרה דדוקא בדבר שיש לבעלים צורך בו כמו אתרוג של ערלה דראוי לבעלי' לצאת בו יי"ח אפי' אסבה"נ דמללה"נ מיקרי לכם והוי בעלי' אבל דבר שאינו ראוי לבעליו לשום צורך מודה הריטב"א דלא מיקרי בעליו ולא הוי לכם דלא גרע מדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו בפסחים ו' ע"ב דהוי הפקר ועי' ברש"י שם ונוב"י קמא אה"ע סי' נ"ט ולפ"ז בשרצי' ומעשה שבת אי לאו דמותרי' בהנאה לא הי' לו בהם

צורך ואין בעה"ב מקפיד עליהם והוי הפקר ולא מקרי לכם ומדכתי' לכם ש"מ שמותר בהנאה וא"ש:

ועוד נ"ל דלכאורה דברי הריטב"א הנ"ל סותרים למ"ש הריטב"א בקידושי' נ"ו שהק' אמאי המקדש בערלה וכה"כ אינה מקודשת הא הם מן הנשרפי' דאפרן מותר והוי דבר של ממון ותי' דאפי' יש באפרן ש"פ כיון דהשתא לית בהו דין ממון אינה מקודשת דכי שריף להו לבערינהו לאו דידי' נינהו וכל הקודם זכה באפרן ודוחק לומר דבערלה וכה"כ כיון דמצותן בשריפה מקר' לכם כל זמן שלא שרפן שהם שלו לקיים בהם מצות שריפה אבל כי שריף להו לבערינהו וכבר קיים מצותו לאו דידי' נינהו וכל הקודם זכה [ואפי' נסבול דוחק זה קושיות הנ"ל לק"מ דבשרצי' ומעשה שבת אף אם אסורי' בהנאה מ"מ אינם מן הנשרפי' וא"צ לקיים להם מצותן והוי כערלה וכה"כ לאחר שריפה וכל הקודם זכה ולא מקרי לכם אע"כ מדכתי' לכם מותרי' בהנאה. ולפ"ז הי' אפשר לומר עוד דדוקא בערלה וכה"כ שהם מן הנשרפי' דאפרן מותר כ' הריטב"א בסוכה דמקרי לכם ובעלי' לפי שיכול ליהנות באפרן ולא בשרצי' ומעשה שבת שאינם מן הנשרפי' אפי' אם אסורי' בהנאה ואפרן אסור לא מקרי לכם ואינו בעליו ומיושב קושי' הנ"ל אלא דא"כ ודאי סותר עצמו למ"ש בקידושי' הנ"ל] אבל האמת יורה דרכו דאין כאן סתירה דודאי מודה הריטב"א דכל איה"נ דאין בהם דין ממון יכולי' אחרי' ליטלו שלא מדעת בעלי' כמ"ש בקידושי' רק דס"ל כל זמן שלא נטלו אחר מקרי לכם ולכן דייק בלשונו בסוכה דודאי כל מידי דהוי דידי' וברשותי' דלית בי' זכות לאחרי' לכם קרינא בי'. ולפ"ז בשרצי' דכתי' יהיו לכם בהויתן יהא לכם מוכח דמותרי' בהנאה דאל"כ אינם לכם בהויתן גם להבא שהרי אחר יכול ליטלם וכן במעשה שבת כתי' קודש היא לכם היא בהוייתו כדאמרי' בזבחים ה' ומנחות ד' הוא בהויתו יהא ואי אסבה"נ אינו לכם בהויתו שהרי אחרי' יכולים ליטלו וא"ש:

וקושי' ראשונה משרצי' נ"ל ליישב עוד דדוקא בערלה וכה"כ שהי' שלו קודם שנאסר בהנאה שהרי האילנות וגפני' והקרקע שלו ס"ל לריטב"א דאע"ג דנאסר בהנאה לא נפיק מרשותי' ומיקרי לכם וזה שדייק כל מידי דהוו דידי' וברשותי' אבל לזכות ולהכניס ברשותי' איה"נ כהאי דציידי חי' ועופות בפסחים כ"ג שצריך לזכות בהם מן ההפקר מודה ריטב"א דאין קנין נתפס באיה"נ ולא מקרי לכם וכעין זה מחלקי תוס' פסחים ו' ד"ה התם גבי בהמת ארנונא ע"ש וא"כ שפיר מוכח מדכתי' לכם דשרו בהנאה. ויש לומר עוד דמשו"ה דייק הריטב"א בסוכה דלית בי' זכות לאחרי' לכם קרי' בי' אבל אם יש בו זכות לאחרי' כמו הפקר שכ"א יכול לזכות בו דמה"ט מקרי מגביה מציאה לחבירו חב

לאחריני לפי שיש לכ"ע זכות זה בו שיכול לזכות בו אין שום אדם יכול לזכות בו וא"כ ציידי חי' ועופות אם היו אסבה"נ לא מיקרי לכם לפי שיש לאחרי' זכות בהם כמותו דהא הפקר הם לכ"ע וא"ש. ובזה יהי' שלום מנאי החותם בברכת התורה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קעה

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' שמיני תרמ"ג לפ"ק:
שפע ברכה טובה, עד זקנה ושיבה, לכבוד ידידי הרב המאוה"ג המפורסם, צדיק כביר. כקש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י יושב בשבת תחכמוני ביישוב וואמאשפערטש יע"א ולפנים אבדק"ק ראצפערטא:
יקרתו הגיעני ועתה באתי להשיב על ד"ת מה שהק' בפסחים כ"ג דפריך והרי תרומה דרחמנא אמר וכל זר לא יאכל קודש ותנן מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה וכו' ועי' בתוס' שם שנדחקו אמאי לא פריך בפשיטות טפי ממתני' יבמות צ"ט כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה וכו' ומוכרי' את התרומה והדמים שלהם. ואם איתא דתרומה אסורה בהנאה א"כ כשם שאסור להם לאכול מס' שאינו כהן כך יהי' אסור למכור שמא אינו כהן ואסורה בהנאה. קושי' זו כבר כתובה על ס' מהרי"ט אלגאזי פ"ג דבכורות בהלכות להרמב"ן ז"ל והוא בספרו כ"ח ע"ב ע"ש. והנה לדעת רמב"ן הנ"ל ודאי דלק"מ דהרי גם באיה"נ אין איסור במכירה לפי שאינו דמיהן אלא שיש בו משום גזל וכדאמר בירושלמי אהא דמכרן וקידש בדמיהן הדא אמרה שמקדשי' בגזילה וכאן כיון דמספיקא אומר לכהן אייתי ראי' וכו' ואין כאן משום. גזל שפיר מותר למכור. אמנם גם לדעת רשב"א דמכירה אסורה באיה"נ נ"ל דהיינו דוקא בדבר האסור לכל ישראל בהנאה וא"כ הוא איסור חפצא שהחפץ הוא איה"נ אז גם המכירה אסורה לפי שאיה"נ דבוק בחפץ ונהי שאין דמיו נתפסי' באיסור אבל אסור ליקח דמי' בעדו דג"ז הנאה מהחפץ שהרי נותן דמי חליפי החפץ אבל בתרומה שמותרת לכהן ואין איה"נ דבוק בחפץ רק שלישראל אסור [ועי' בצל"ח שם בדעת הירושלמי דבכה"ג מותר בהנאה לגמרי] ונהי דגמ' דידן לא ס"ל כן מדפריך מתרומה מ"מ ה"ד הנאת הגוף לישראל אבל הנאת מכירה כיון שאין איה"נ על החפץ רק על הגברא שפיר מותר למכור שהרי אין גופו נהנה מתרומה רק מהדמי' ולקבל מעות בעד חפץ זה מותר אף שהוא חליפי החפץ דחפץ זה בר דמים הוא:
וביתר ביאור לפמ"ש חו"י בתשובה שהביא חת"ס בתשובה חיו"ד סי' ק"ל שם בדעת הרשב"א מדאיצטריך או מכור גבי נבילה ילפי' בכה"ת דכתיב לא תאכל פירושו גם דבר

המביא לידי אכילה דהיינו מכירה וכיון שהכהן יכול למכור אפי' כדי שיהנה ישראל מדמיהן ה"נ מותר לישראל למכור דגרם הנאה שמביא לידי אכילה הוא וזה עכ"ח אינו אסור לישראל דהא הכהן מותר לגרום לו הנאה זו ועי' בחת"ס שם ובנדרים פ"ה דשם אף שאחר מותר בהנאת נכסיו מ"מ אסור למוכרם ליהנות בו המדיר לפי שנדרי' הוא איסור חפצא. וגם י"ל דהתם במה שאסרם על עצמו הפקירם משא"כ בתרומה דרחמנא אסרה עי' פי"א דתרומות מ"י:

וחתני הרבני החריף מו"ה גרשון נ"י תי' לפמ"ש פמ"ג בפתיחה לבב"ח ובפתיחה לה' פסח פ"א אות ח' דח"ש אינו אסור מה"ת בהנאה דל"ש חזל"א דהל"מ דכא"פ לא נאמרה אלא אכילה ועי' צל"ח פסחים כ"ב ד"ה והרי אמ"ה דגם שיעור הנאה הוא בכזית דילפי' מאכיל' וא"כ ביבמות שם י"ל דמוכרי' פחות מכזית והוא שו"פ דאין כאן איה"נ מה"ת וספיקא דרבנן לקולא אבל באכילה אסורי' דח"ש אסור מה"ת משא"כ מעירוב פריך שפיר דליתסר מדרבנן מיהא. ועוד דעירוב הוא מזון שתי סעודות ויש בו שיעור ואסור בהנאה מה"ת וא"ש. מיהו באמה לפענ"ד גם לדעת הצל"ח דבעי' בהנאה שיעור כזית היינו דוקא בהנאת הגוף אבל בהנאת משתרשי דהיינו מכירה, לא תלי' בכזית אלא בשו"פ והארכתי בזה במקו"א:

וראיתי לפמ"ג שם בה"פ שהקשה א"כ איך אמרי' דחמץ אינו ברשותו של אדם הא יכול ליהנות ממנו פחות מכזית ולפענ"ד לק"מ דלדעת רמב"ן הנ"ל כיון שהוא אסבה"נ ליהנות בכשיעור כמו מדבר היתר אינו בעליו ואינו דמיהן וכמו שתי' ריטב"א בקדושין נ"ו על הנאת אפר ע"ש. ולדעת רשב"א דס"ל דהנאת משתרשי אסור מה"ת כמו מכירה א"כ בכל הנאת הגוף איכא נמי הנאת משתרשי שהרויח שלא הי' צריך ממון אחר להנאה זו. ועי' בית אפרים דבמצוה שצריך לתת ממון בעבורה ל"ש מללה"נ דהא קא משתרשי לי' ממון ולפ"ז י"ל דבזה אפי' ר"ל מודה דח"ש אסור מה"ת דהרי הנאת משתרשי הוא קיימת עוד כשנהנה מח"ש השני ושפיר חזל"א שהרי משתרשי לי' כזית בפעם אחד דהא הנאת ח"ש ראשון עדיין קיימת ועי' מעילה דף כ' צירף את המעילה לזמן מרובה ואפשר דזה כונת הירושלמי פ"ה דתרומות דמודה ר"ל באיה"נ משום דהנאת משתרשי של ח"ש ראשון עדיין קיימת כשנהנה מח"ש השני ומיושב בזה קושי' הצל"ח פסחים כ"ב בד"ה והרי אבמה"ח ע"ש:

ועפי"ד מצאנו יישוב גם לקושי' שני' שהק' מעלתו נ"י אמאי לא פריך ממתני' דקידושין נ"ח המקדש בתרומות מקודשת אלמא דמותר בהנאה. ולפמ"ש דהנאת משתרשי אינו אסור בתרומה הואיל שאינו איסור חפצא א"ש. ומיושב נמי מה שהק' בס' יריעות שלמה

סי' ס"א סק"י איך אפשר דתרומה אסור בהנאה א"כ איך שייך בו נתינה הא הוי הפקר ואינו שלו והאיך שייך ואיש את קדשיו לו יהי' וטובת הנאה לבעלי' ועי' נדרים פ"ה ולפמ"ש דהנאת משתרשי שרי בתרומה לק"מ אבל אין לומר דשייך נתינה בשו"פ ופחות מכזית כתי' חתני נ"י. דלדעת מל"מ פ"ו ממ"ע צריך נתינה בכזית דוקא ע"ש שהאריך:

אמנם בלאה"נ ל"ק קושי' יריעות שלמה דהרי אפי' אי תרומה מותר בהנאה מ"מ אינו שלו אלא של השבט ואם אינו נותן ה"ה גזל השבט ומ"מ נתנה לו התורה זכות זה ושיכול לקיים בו מצות נתינה. ה"נ כשהוא אסבה"נ ואינו בעליו מ"מ נשאר לו זכות זה שיכול לקיים בו מצות נתינה ואי שנהנה בנתינתו מצות ללה"נ ואפילו ליהנות ניתנו שרי וכדאמרינן בבא קמא צ"א ע"ב בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה ואמר אנא בעינא למיעבד האי מצוה והתם איה"נ הוא שור הנסקל ואשירה ע"ש ברש"י ואפ"ה המצוה שהוא צריך לעשות בה בשביל שהוא שור הנסקל ואשירה דילי' היא ומותר ליהנות וליקח עשרה זהובים ממי שחטף ממנו המצוה וה"נ דכוותי' ומכ"ש טובת הנאה שכהן מהנהו אינו מחויב להנהותו וממילא קאתי וא"ש:

ומה שהק' בפסחים כ"ז דפריך מכלל דלרבנן אפי' כשאבוקה כנגדו שרי אלא עצים דאיסורא לרבנן היכי משכחת להו הא משכחת במכירה ונתינה דאסור באיה"נ. נ"ל דלק"מ דלא מיבעי' לדעת הרמב"ן בר"פ השוכר את הפועל דאין איסור במכירת איה"נ רק דאם קידש אשה אינה מקודשת לפי שאינו דמיהן וכדאיתא בירושלמי שהביא שם וילפי' דלא תאכלו איה"נ במשמע מנבילה מדקרי' רחמנא מכירה וכמבואר בחת"ס יו"ד סי' ק"ל ודאי דל"ק דטעמא דאינן דמיהם משום שאין הבעלים יכולים ליהנות מהם כלום ואינם בעליו להכי גם במכירה לנכרי שיכול ליהנות מהם אינן דמיהם ואף דבנשרפי' יכול ליהנות מאפרן ועי' תוס' קידושין נ"ו וריטב"א שם מ"מ כי שריף להו לבערינהו לאו דידי' נינהו וכל הקודם זכה באפרן כיון דא"י ליהנות באפרן אלא אחר ששרפם ואז פנים חדשות בא לכאן אבל לרבנן דשרי אפילו באבוקה כנגדו ויכול ליהנות מעצים דאיסורא כמו מעצים דהיתירא ודאי הוא בעליו והוא דמיהן כשמכון כן הוא קושטא דמילתא אבל אפי' אם אינו דמיהן מ"מ ליכא איסור כלל במכירה אלא אפי' לדעת רשב"א נדרים דס"ל מדילפינן איה"נ בעלמא מדכתיב בנבילה או מכור מוכח דמכירת איה"נ הוא דאורייתא ואסור מה"ת. מ"מ נ"ל סברא ישרה דזהו דוקא אם הלוקח יכול ליהנות מאיה"נ הנאה שהוא אסורה לישראל ליהנות ממנו וא"כ נותן מעות בעד איה"נ ולכן המכירה אסורה מה"ת אבל כאן לסברת המקשן דלא משכחת כלל ליהנות מעצים דאיה"נ הנאה שהוא אסורה לרבנן וא"כ גם הלוקח לא יהנה מהם הנאה אסורה ואינו נותן דמים בעד איסור

רק בעד היתר ממילא גם המכירה מותרת ופריך שפיר כן נראה לענ"ד. וד' יראנו מתורתו נפלאות. עדי יחוש ישועות הנבאות. כנפש ידידו החותם בברכת התורה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קעו

עוד להרב הנ"ל שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק וירא תרנ"ז לפ"ק:
מכתבו קבלתי וכו' ומה שהק' אהא דפריך בפסחים כ"ג והרי תרומה וכו' ותנן מערבין לנזיר ביין וכו' וכתבו תוס' דלמ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה לק"מ דמללה"נ ע"ש ואמאי לא פריך ממשנה קידושין נ"ח המקדש בתרומת וכו' ה"ז מקודשת ואפי' ישראל אלמא דתרומה שרי בהנאה. הנה כמדומה לי שכבר כתבתי לו תי' על קושי' זו לפני איזה שנים ואין לי פנאי לחפש אחריו בתשובותי [עי' בתשו' הקודמת] ומה שנ"ל כעת הנה ודאי א"ל דיש לאוקמא ביש שו"פ גם שכדה"נ ולהכי מקודשת דהא אירשא קאי המקדש בערלה וכו' אינה מקודשת ובכה"ג גם בערלה מקודשת לתי' א' שבתוס' לעיל נ"ו ד"ה המקדש ולתי' שני גם כאן אינה מקודשת ותרומה אסבה"נ. ועוד דתרומה אפי' כהן אסור ליהנות שלכדה"נ או לשורפה וליהנות מאפרה כמבואר ברמב"ם פי"א מתרומות ועי' רפי"ב שם. ובזה נדחה נמי מה שעלה בדעתי לומר לתי' הריטב"א שם בדנ"ו דמשו"ה בערלה אינה מקודשת אף דיכולה ליהנות שלכדה"נ או באפרה משום דאיה"נ לאו דידי' ואין לו בעלי' אבל בתרומה דכתיב ונתן לכהן את הקודש גלי קרא אע"ג דאסבה"נ מ"מ יש לה בעלים ושפיר מקודשת כקושי' הריטב"א אבל לפמ"ש א"א לומר כן דבתרומה אסור ליהנות שלכדה"נ או לשורפה:
אך מה שנ"ל הוא דבהגהת מל"מ פ"ה מאישות ה"א הק' למאי שצידד שם דמשו"ה המקדש באיה"נ אינו מקודשת משום שאסור לו ליהנות א"כ למ"ד מללה"נ אמאי אינה מקודשת הא קידושי' אשה מצוה ומללה"נ ותי' בס' אבני מילואים תשו' כ"א כיון דקידושי כסף גמרי' קיחה קיחה משדי עפרון א"כ מה שאינו בר דמים לקנין שדה לא מקרי כסף לקנין אשה ע"ש. ולפ"ז נ"ל דוקא אם אין הכסף לקנין שדה לשום בר ישראל לא מקרי נמי כסף לענין קידושין אבל תרומה אפי' אסבה"נ לישראל אבל לכהן שרי אפי' באכילה וא"כ לכהן מכהן שפיר מקרי כסף גם לענין קנין שדה א"כ שפיר מקרי כסף גם לגבי ישראל כיון דהכסף בעצמו ראוי לקנין שדה לגבי כהן כמו דמקרי סעודה ראוי לגבי' כיון דראוי לכהן ומערבין לישראל בתרומה אלא דהישראל אסור ליהנות ממנה

ולהכי שפיר מקודשת כקושי' הנ"ל דמללה"נ וא"כ גם מכאן ל"ק רק למ"ד ליהנות ניתנו וא"כ אינו מרויח כלום וא"ש:

אבל מעיקרא לק"מ דהא דמוקי לה בס"פ האיש מקדש בישראל שנפלה לו טבלי' מבית אבי אמו כהן היינו רק למ"ד טובת הנאה אינו ממון אבל למ"ד טוה"נ ממון שפיר מקודשת בטוה"נ כמ"ש רש"י שם במשנה וא"כ אפי' אי תרומה אסבה"נ מ"מ הנאה זו של טובה"נ ודאי שרי דבהדי' שרי רחמנא ונתן לכהן את הקודש כמו תרומה טמאה דשרי ליהנות בשעת ביערו אף דאסורה בהנאה בשבת כ"ה וא"כ שפיר מקודשת ע"י טובה"נ ולהכי לא פריך מהאי מתני' די"ל דאתי' כמ"ד טוה"נ ממון וא"ש. והנני חותם באהבה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קעז

בעזהי"ת

שוכ"ט ופסח הבא בתומו תומת ישרים לידידי הרבני החו"ש. וריח לו כלבנון. כמו"ה אברהם יצחק נ"י גרינבערגער בק"ק ה' מאד:

תמול קבלתי מכתבו ויען עמוס הטרדות אני ויראתי פן אשכח מלהשיב לכן חשתי ולא התמהמתי לאשוב לאלתר. ומה שנתקשה על דברת כ"מ בה' חו"מ שהק' על הרמב"ם שכתב האוכל מן החמץ עצמו בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנ' לא יאכל אמאי לא יליף מכל חלב ע"ש והא לא יאכל נאמר בפסח מצרים קודם מ"ת ואכתי לא נאמר כל חלב והי' צריך לגלות אז לא יאכל ושפיר כתב הרמב"ם מלא יאכל אף שעתה אפשר למילף מכל חלב למה יביא ממרחק לחמו. ולפענ"ד לק"מ מכמה טעמים חדא דא"כ תקשי להיפוך ל"ל קרא דכל חלב לאסור ח"ש נילוף מחמץ דח"ש אסור מלא יאכל ואף דיש פלוגתא בירושלמי אי ילפי' מקודם מ"ת עי' ירושלמי מו"ק פ"ג הלכה ה' ד"ז ע"ב ובמ"ר סוף ויחי מ"מ השתא הכא ילפי' דחמץ אסור בהנאה לחזקי' מלא יאכל וכמ"ש הרמב"ם גופא בפ"א מחו"מ וא"כ ילפי' מיני' אף דהי' קודם מ"ת יהי' מאיזה טעם שיהי' וא"כ לענין ח"ש נמי נילף מיני' ול"ל כל חלב ושפיר הקשה הנ"מ:

ועונ"ל דהרי בתורה לא כתיב יאכל אלא שכך נמסר בע"פ לקרות יאכל כדי לאסור בהנאה ואי ידעי' מכל חלב אי' הנאה גם בחמץ למה נמסר לקרות לא יאכל כלל ויפה הק' כ"מ ועי' תוס' יומא מ"ט ע"ב ד"ה שאני שכתבו בתר דנכתבו קדשי' לא איצטריך למכתב האי קרא שנכתב קודם שנכתבו קדשי':

ועוד בה שלישית דהרי קי"ל דלא נאמרו שיעורי' לב"נ וכמ"ש רמב"ם פ"ט ממלכי' ה"י וא"כ לאסור ח"ש קודם מ"ת ל"צ קרא רק על אחר מ"ת ואז שפיר ידעי' מכל חלב ושפיר הק' כ"מ ואף שכתבתי בתשו' ע"ל סי' קמ"ח] דלענין מצות שנצטוו ישראל משאר ב"נ אפי' קודם מ"ת הי' להם דין ישראל מ"מ לענין שיעורי' דהוא הל"מ ודאי הי' קודם מ"ת כדין ב"נ דלא בעי שיעור וס"ל לכ"מ כשיטת הרא"מ שבמל"מ שם דסתם אכילה בכ"ש והא דבעי שיעור היינו מהל"מ וא"כ קודם מ"ת לא בעי שיעור וע"כ לא יאכל נאמר משום אחר מ"ת ושפיר קשה הא ידעי' מכל חלב וכן מוכח מרמב"ם ה' מלכים הנ"ל דגם היכי דכתי' אכילה לא בעי' שיעור בב"נ וחייב בכ"ש על אבמה"ח ובשר מה"ח וקושי' כ"מ חזקה:

אבל קושי' מעיקרא ליתא דנהי דצריך לא יאכל אבל הרמב"ם א"צ ליכתב הדין כלל דהאוכל מן החמץ עצמו בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנ' לא יאכל דבשלמא הקרא צריך משום קודם מ"ת אבל הרמב"ם הי' אחר מ"ת ודאי דין חמץ כדין כל איסורי' דח"ש אסור מה"ת ולא הי' צריך להביא לחמו לא מרחוק ולא מקרוב:

ועוד יש לעורר בזה דהרמב"ם כתב האוכל מן החמץ עצמו בפסח כ"ש וכו' והאי תיבת בפסח מיותר שהרי בפסח קאי ועסיק אע"כ דאתי למעוטי בע"פ אחר חצות דכתב הרמב"ם שם בה"ח דהאוכל חמץ לוקה אבל ח"ש אינו אסור מה"ת דלא יאכל בתוך זמנו כתיב ובזה ודאי תקשי מ"ש חמץ מכל אי' שבתורה:

ומה שנפל בדעתי ליישב דעת הרמב"ם כעת הוא לפמ"ש תוס' ביומא דאי לאו טעמא דחזי לאיצטרופי הו"א דכל חלב הוא רק אסמכתא ועי' בב"י או"ח סי' תרי"ב דאפי' אי ח"ש אסור מה"ת וגם שלכד"א אסור מה"ת מ"מ ח"ש שלכד"א משום דל"ש חזל"א למלקות משום דאין לוקין שלכד"א אפי' בכשיעור וא"כ אי הוי בחמץ מכל חלב וחזל"א מותר ח"ש שלכד"א אבל אי ילפי' ח"ש בחמץ מלא יאכל. י"ל דאסור ח"ש אפי' שלכד"א וא"ש:

ואולי יש נפ"מ גם למ"ש תוס' שבועות כ"ג דאע"ג דאאחע"א עשה מ"מ ח"ש דליכא אפי' עשה אלא איסורא בעלמא לא חשיב מושבע ועומד וא"כ אי משום דהוי חמץ ככל אי' הי' שבועה חל על ח"ש אבל אי ילפי' מלא יאכל אין שבועה חל על ח"ש בחמץ:

ומה שהק' על תי' כ"מ על קושי' שני' שלו דבכ"ש נהי דאיסור תורה איכא אבל מכות מרדות ליכא אבל בפחות מכזית איכא מכות מרדות והבין דבזה מיושב גם קושי' ראשונה דבעלמא דוקא נקט ח"ש אסור אבל לא כ"ש וצריך לא יאכל בחמץ דגם כ"ש אסור מה"ת וע"ז הק' הא תוס' ביומא הק' ל"ל חזל"א ת"ל מכל חלב וא"כ י"ל דמכל חלב

לא הוי ידעי' אלא ח"ש דאיכא הנאת גרונו קצת אבל לא כ"ש ולהכי צריך חזל"א דאפי' כ"ש נמי אסור ומנ"ל לחלק בין חמץ לשאר איסור הנה אזיל בתר איפכא דהא לק"מ דסברת כ"מ הוא נהי דח"ש אסור מה"ת משום חזל"א היינו משום דהוי כדרך אכילתן וכדה"נ אבל כ"ש דליכא הנאה כלל הוי שלכד"א ושלכדה"נ ואין בו אי' תורה ולפ"ז מה מהני לזה סברת חזל"א מ"מ הוי שלכד"א והנאה. אבל איפכא הו"ל דק' על תי' תוס' ביומא דאי לאו משום חזל"א הו"א דכל חלב אסמכתא מ"מ תקשי כיון דאיכא טעמא דחזל"א ל"ל כל חלב וע"ז י"ל דאי משום חזל"א אינו אסור בכ"ש משום דהוא שלכד"א והנאה וצריך כל חלב דאפי' כ"ש אסור. אבל אין זה קושי' על הכ"מ אם מתרץ דהרמב"ם לא ס"ל כן ולהכי צריך קרא בחמץ לאסור אפי' כ"ש:

ולפענ"ד זה הי' דעת תוס' שבועות כ"ג ד"ה דמוקי שכתבו ועוד דמצי לאוקמי שלכדה"נ דאינו אסור אלא מדרבנן וכו' וכתב מהרש"ל ור"ש דפוטר כיון דמחייב בכל איסור בכ"ש ה"ה דמחייב שלכדה"נ וכו' והק' מהרש"א א"כ לר"י דח"ש אסור מה"ת אמאי שלכדה"נ מותר מה"ת ע"ש. ולפי דברי כ"מ י"ל דודאי לר"ש דס"ל אפי' כ"ש למכות וכ"ש הוי שלכדה"נ שפיר כתב מהרש"ל דלוקי' גם על שלכדה"נ אבל לר"י רח"ש אסור מה"ת זה הוי כדה"נ אבל כ"ש דהוי שלכדה"נ באמת מותר מה"ת א"כ גם שלכדה"נ מותר מה"ת וא"ש:

ומה שהק' בכ"מ דמה גבול יש בין זה לזה אכל בפ"א משהו שבאכילת משהו כזה בפ"א יכול לאכול כזית בכא"פ זה הוי כדה"נ ואסור מה"ת אבל אם אוכל משהו כ"כ שא"י לאכול בבא"פ זה הוי שלכדה"נ ואינו אסור מה"ת וז"ל הרמב"ם פי"ד ממ"א ה"ח האוכל כשעורה או כחרדל וכו' ושהה מעט וחזר ואכל כחרדל וכו' אם שהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת ג' ביצים יצטרף הכל וכו' ואם שהה יותר מזה מתחילה ועד סוף אעפ"י שלא שהה ביניהם אלא אכל כחרדל אחר כחרדל הואיל ולא השלים כזית אלא ביתר מכא"פ אין מצטרפין ופטור ע"ש ועי' בס' תוס' יו"כ יומא פ' ד"ה מתקיף לה רבה שכ' דלדעת הרמב"ם משערי' כא"פ מתחילת אכילה עד סוף אכילה אבל לדעת הר"ן שם משערין כא"פ בהפסק שבין אכילה ראשונה לבין אכילה אחרונה. ולפענ"ד גם הר"ן מודה דמשערין כא"פ רק מן תחילת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה אלא דבהא פליגי דלרמב"ם אפי' אוכל חרדל בפ"א אם יכול לאכול באופן זה כבכא"פ חייב דהוי כדה"נ כנ"ל ולכן מקרי זה שלכדה"נ ואינו חייב אלא באוכל ח"ש בפ"א אבל לא חרדל חרדל בפ"א ע"ש כי קצרתי מאפס הפנאי:

ומ"ש ליישב קושי' תוס' ביומא למאי דאמרי' בחולין ק"ך המחה חלב וגמעו חייב משום דכתיב נפש לרבות השותה אבל אי לאו נפש הו"א דלא תאכלו דוקא ולא שתיי' וא"כ נהי דאיתרבי שתי' מנפש מ"מ כל דמרבי' מיני' ח"ש כתיב גבי אכילה והו"א דגבי המחה חלב ח"ש מותר להכי צריך חזל"א דגם בהמחה החלב ח"ש אסור מה"ת. לא נהירא לי דהא תוס' בחולין שם הק' ל"ל קרא לרבות השותה ת"ל דשתי' בכלל אכילה ותי' דהתם במילי דשתי' והכא במידי דבר אכילה דממחי להו ושתי להו ע"ש אבל כיון דרבי רחמנא נפש לרבות השותה שוב גם בחלב דבר אכילה דממחי להו ושתי להו הוי שתי' בכלל אכילה וכמ"ש רש"י שם דמשמע כל דבר המישב דעתו של אדם ואפי' שותה וכו' וא"כ גם כל דכתיב גבי אכילה שתי' בכלל אכילה ושפיר איתרבי ח"ש גם בשתי'. ותדע דאל"כ למה דס"ד במכות י"ג ע"ב דכרת נמי בעי אזהרה תקשי לי' מתני' דהמחה את החלב ואי משום דכתיב נפש מ"מ גבי אזהרה כתיב אכילה ואין המחה בכלל וא"כ אזהרה מנ"ל אעכ"ח כיון דאיתרבי מנפש שוב הוי המחה בכלל אכילה:

ומ"ש ליישב דקדוק הכפ"ת במשנה יומא דקתני כל האוכלי' מצטרפי' וכו' וכל המשקי' מצטרפי' ואמאי קתני אח"כ האוכל והשותה אין מצטרפין ולא קתני האוכלי' והמשקי' אין מצטרפין. ותי' מעלתו דיש להסתפק בהמחה חלב ושתה אי שיעירו בכותבות או במלא לוגמיו ואי הוי קתני האוכלים והמשקי' הו"א דוקא דבני שתי' שאין שיעורן שוה אבל המחה מאכל הו"א דשיעורו בכותבות ומצטרף ולהכי קתני האוכל והשותה אין מצטרפין אפי' המחה דבר מאכל ושותה. ניתן להאמר אבל אם לדין יש תשובה ולא מיבעי' לדעת הרא"ה בחולין צ"ז שהביא הר"ן שם דהא דכל המשק' שיעורן ברביעית היינו ג' זיתים שאם יקרוש יעמוד על כזית וכר"י בשבת ע"ז ועי' בתוס' יומא ד"פ ד"ה ה"נ דכמלוא לוגמיו הוי פחות מרביעית וא"כ בהמחה מאכל פחות מככותבת פשיטא דאפי' הוי כמלוא לוגמיו דפטור דאטו משום דאישתני לגריעותא עי' בראשונים חולין ק"ך יתחייב טפי ואם המחה ככותבות פשיטא דהוי כמלוא לוגמיו וחייב וממילא פשיטא דמצרף למלוא לוגמיו ואף דאין שיעורן שוה ואין מצטרף לענין טומאה אפי' כקל שבהן שאני התם דשיעור הוא הל"מ אבל כאן דתלי' ביתובי דעתא כדמסקי' ביומא פ"א שפיר י"ל דמצטרף דמיתבי' דעתי' בהכי ועי' רשב"א שבת צ"א ד"ה בהא לחלק בין השיעורי' לענין אחר. אלא אפי' לאביי בשבת נמי י"ל כנ"ל דנהי דיש משקי' דרביעית ל"ה כזית אבל כזית ודאי הוי רביעית וכ"ש דהוי כמלוא לוגמיו שהוא פחות מרביעית. וגם בגוף הדין אני נבוך אם מיחוי אסור כלל ביו"כ ואולי לא ילפי' כלל מהנך דחולין ק"ך וזה צ"ע רב בסוגי' דנפש ועי' חת"ס יו"ד סוס"י קי"ד לכן אקצר בזה:

ועל דקדוקו של תוס' יו"כ הי' נ"ל דדוקא אוכל חצי כותבת ושותה חצי מלוא לוגמיו אין מצטרפין משום דבזה ליכא יתובי' דעתי' אבל משקה פחות מלוא לוגמיו ואוכל משלימו למלוא לוגמיו שפיר מצטרפין למלוא לוגמיו דיש בזה יתובי' דעתי' וחייב רק באוכל ח"ש אכילה ושותה ח"ש שתי' אין מצטרפין וא"ש. ויען אני טרוד במילי דפסחא לקצר אני צריך. וד' שנותיו יאריך. וישמרהו מכף מעול וחומץ ומשהו חמץ. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קעח

שיל"ת ב' אויפאלו ב' לס' ואנשי קודש תרס"ז לפ"ק:

ישאו הרים שלום. לאוצר בלום. בני אהובי הרב המאוהגדו"ל מעוז ומגדול. חריף ובקי. כעמר נקי. כש"ת מו"ה יודא צבי בלוהם נ"י אבדק"ק האנאשאוויטץ:

מכתבך הנעים. מיום ג' בשלח קבלתי וכו' ואשר שאלתני אודות המצה מאשין אני לא ראיתי עוד אופין במאשין רק בטשאבא ושם לא הי' נראה לי ומ"מ לא מחיתי בהם כי א"א באופן אחר ובזה אין לדיין אלא מה שעיניו רואות ולפי מה שכתבת שהדפין שעורכי' עליהם מלאי' סדקי' וגומות כי לא נמצא בעל מלאכה אשר יחליקם היטב ברהיטני ומבואר בסי' תנ"ט דאסור וגם לשין ועורכי' בחדר שהתנור עומד ובאותו חדר מסיקי' התנור גם זה מבואר דאסור גם המים שלנו שלשין בהם הוא באותו חדר וגם זה אסור ועי' רסי' תנ"ה ועוד כמה דברים שיש בהם חשש חימוץ ולהביא מצות ממקומות אחרים עוד גרוע מזה ומתלא דאמרי אינשי בכל מושבותיכם תאכלו מצות ולא ממושבות אחרים והבאים בהכשר אין חיבת הקודש מכשירתו ואם האיש אשר רוצה להביא מאשין יקבל על עצמו לעשות הכל בהכשר ויתרון כאשר תצוה עליו ודאי עדיף מלאפות בכל החששות הנ"ל ומ"מ אם אפשר התיעץ עם היראי' דשם ומה שחוששי' שהגה"ק מסאנז זצ"ל אסרו הוא טעות כי גם אני אוסר פה במקומי יען שאנו אופין בהכשר אבל במקום שאין ברירה ודאי לא הי' אוסר וכללו של דבר אין בזה אלא מקומו ושעתו:

ומה שתמהת עמ"ש בתשובה או"ח ר"ו דליכא לאו וכרת באכילת שאור משום דהוי שלכד"א מרש"י בחומש פ' בא בפסוק כי כל אוכל מחמצת ובפסוק כל מחמצת לא תאכלו וכן הוא בילקוט שם. הנה זהו מן המכילתא וכתב הרמב"ם בהקדמה ליד החזקה כי ר' ישמעאל ור"ע חברו מכילתא ואולי ר"י כר"ש ס"ל דכ"ש למלקות ולדידי' גם שלכד"א חייב כמ"ש מהרש"ל בשבועות ולהכי מחייב בלאו וכרת באכילת שאור אבל

למה דקי"ל דפטור שלכד"א שפיר י"ל כמ"ש ובגמ' דידן בפסחים כ"ח ומ"ג מוקמי' להאי מחמצת לנתחמץ מחמת ד"א:

אבל אינימ צריך לזה דכבר כתבתי בתשו' הנ"ל דדוקא אם אכל השאור בעיני' כמות שהוא פטור משום דאכלו שלכד"א אבל אם תיבלו ותיקנו שיהי' ראוי' לאכילה שפיר חייב עליו בלאו וכרת ובהכי מיירי המכילתא וצריך קרא ע"ז דלא נימא כיון דבעיני' אינו ראוי' לאכילה הוי כנבלה שא"ר לגר ופקע איסור וכמ"ש החוו"ד רסי' ק"ג מ"ש קמ"ל קרא דלא פקע איסור ואם אכלו כד"א חייב בלאו וכרת אבל אם אכלו שלכד"א ה"נ דפטור משום דאכילה כתי' בי':

ומ"ש ליישב דעת הרמב"ם שכתב ח"ש אסור בחמץ מלא יאכל עפ"י מהרלב"ח שהביא הש"ך סי' רל"ט דח"ש כיון שהוא מריבוי חל עליו שבועה ע"ש אבל בחמץ דילפי' מלא יאכל אין שבועה חל עליו ניתן להאמר אבל שמעתי שכבר כתוב כן באחרונים ובאמת לא נהירא לי דגם כאן כיון דלא ילפי' ח"ש רק מיש אם למקרא דקרי' יאכל בצירי הוי נמי מריבוי ואינו מפורש וחל עליו שבועה כמו דאין לוקין עליו מה"ט וכמ"ש הרמב"ם שם:

ומה שתמהת בפסחים צ' דקאמר הא לא"ה הו"א מוקדשי' על אי' אתנן עליהן והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומאי קושי' הא כתבו תוס' ביבמות פ"ג דדוקא בדבר התלוי במחשבה אמרינן דאאדשא"ש וכאן נאסר במעשה הביאה ל"ש אאדשא"ש.

שתי תשובות בדבר חדא שאני מפרש כונת תוס' ע"ד שכתבו תוס' בתמורה ד' דבצירים אוזן בכור ל"ש עביד לא מהני כיון דגם אם נצרם ממילא מותר וה"נ אם נפל חלב או נבילה לתבשיל נמי נאסר ל"ש לומר אם נתן חבירו לתוך התבשיל אאדשא"ש דלא גרע מנפל ממילא רק בדבר התלוי במחשבה ואם הוא ממילא אינו אוסר שייך אין אדם אוסר דשא"ש ובאתנן ל"ש דהוי כאלו הי' ממילא ופריך שפיר והא אאדשא"ש:

וזאת שנית דגם אתנן תלוי במחשבה דאטו משום דבא עלי' נאסר טלה שלו לקרבן הלא אינו נאסר רק משום מחשבתו שרוצה להקנות לה הטלה בשביל, הביאה או שרוצה שתהי' מנוי על פסחו בשביל הביאה ושפיר שייך אאדשא"ש וכבר כתבו תוס' שם דאפי' עשה בה מעשה בגופה כגון ששחטה איכא למ"ד דלא אסרה כיון שצריך גם מחשבה וה"נ אף שעושה מעשה ביאה מ"מ כיון שצריך גם מחשבה כנ"ל שפיר אינו אוסר דשא"ש וכ"ש דבאתנן אינו עושה מעשה בגוף הנאסר כמו בשחיטה ודמי רק למשתחוה לבהמת חבירו שהביאו תוס' שם:

ומ"ש ליישב קושיתי בפסחים צ"א לראב"י בפסחים ק"ך דבזמן דליכא פסח אינו חייב במצה ומרור משום דכתי' על מצות ומרורים יאכלוהו א"כ איך אמרי' דר"ש ס"ל דנשים

פטורי' מפסח ומודה דחייבי' במצה הא כיון שאינם בפסח אינם גם במצה וחלקת דבזה"ז ליכא פסח כלל בעולם אבל בנשים הרי יש פסח לאנשים וא"כ דומי' לערל וב"נ גם אנכי צדדתי כן בשעה שהקשיתי אבל לא נהירא לי דשאני ערל וב"נ שהם חייבים עכ"פ במצות פסח ג"כ אלא שעכשיו מעוכבי' לאכול אבל אם הערל יתחזק וימול עצמו וב"נ כשישוב יאכל גם בפסח אבל נשים דאינם בני חיוב פסח כלל נחשב לגביהו כליכא פסח שהרי לא נאמר אלא על מצות ומרורי' יאכלוהו היינו הפסח וכיון שאינם ביאכלוהו אינם בעל מצות ומרורים ויש ליישב בכמה גווני ואין הזמן מסכים:

ומה שעמדת על דברי רשב"ם פסחים ק"ב ע"א ד"ה להודיעך כחו דר"י שכתב וליכא לאקשויי אדרבה לישמעי' דברי' שא"צ ברכה לאחריהן במקומן להודיעך כחן דרבנן דמקילי' כ"כ שאפי' הם א"צ לברך ומשום דכוחא דהיתירא עדיף וכו' והערת למ"ש צל"ח ריש ביצה דבאי' דרבנן כח דאי' עדיף משום דסד"ר לקולא א"כ ה"נ ספק ברכות להקל וא"כ כח דאי' עדיף. ולפענ"ד הא דס' ברכות להקל היינו משום דאם מברך ברכה שא"צ עובר בלא תשא אבל כאן אם יברך לאחרים ודאי ליכא משום לא תשא וממילא גם הברכה שלפני' אח"כ ליכא משום לא תשא כיון דכבר הפסיק ובירך לאחרי' ושוב ס' ברכות לחומרא ושפיר כח דהיתירא עדיף שלא לברך ועי' מהרש"ל ואו"ח שם. ושנית נ"ל דהא דס' ברכות להקל היינו דוקא בברכת המצות או בברכת הנהני' בברכה שלאחרי' אבל ברכת הנהני' לפני' נהי דלא אמרי' שיברך מס' אבל אסור ליהנות מס' בלא ברכה ועי' מהרש"א שם וא"כ שפיר כח דהיתירא עדיף שמותר ליהנות בלא ברכה לפני' ובהכי מתישבת גם האי דברכות ס' ריש ע"א דבס' ברכה אסור לקנות וכח דהיתירא עדיף שמותר לקנות בלא ברכה:

שוב נתעוררת שם ק"ט דפריך היכי מיתקני רבנן מידי דאתי בהו לידי סכנה וכו' הא שומר מצוה לא ידע דבר רע וליכא למיחש לסכנה כמ"ש נוב"י קמא אה"ע סי' י' זו א"צ לפנים דודאי דבר שתקנו חכמים באופן שאין בו סכנה יכול לקיים גם במקום סכנה משום שומר מצוה וכו' כמו בנידון דנוב"י מצות ייבום הוא מצוה שלא במקום סכנה יכול לקיים גם בקטלנית משום שומר מצוה אבל שיתקנו רבנן מצוה שיש בה סכנה במק"א זה לא שמענו בשום מקום דשייך בי' שומר מצוה דלא ליתקנו ולא יהי' שומר מצוה:

ומה שהפלאת על תוס' פסחים ק"ך ד"ה כל בן נכר שכתבו ונראה לפרש דמיירי בישראל מומר בשעת שחיטה וחזר ועשה תשובה וקאמר אע"ג דישראל מעליא הוא כיון שלא נמנה עליו בשעת שחיטה שוב אינו אוכל בו וק"ל ל"ל ע"ז קרא דכל בן נכר הא בלא"ה ילפי' בפסחים ס"א מקרא דבמכסת דשחטו שלא למנוייו פסול. ולק"מ דהרי משנה

שלימה שנינו שם שחטו למנוייו ושלא למנוייו כשר ושפיר צריך קרא דאם הי' מומר בשעת שחיטה ולא נמנה עליו אסור לאכול בו אעפ"י שעשה תשובה:

ומה שהקשית בפסחים ק"ך דאמרי' האי מיבע"ל לטמא ושהי' בדרך רחוקה דסד"א כיון דפסח לא אכלי מצה ומרור נמי לא ניכול קמ"ל וק' ל"ל קרא נילף מהיקשא דלעיל צ"א גבי נשים כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה. לפענ"ד דהאי היקישא דמצה לחמץ י"ל דהוא דוקא בזה"ז דליכא פסח אבל בזמן דאיכא פסח י"ל דבזמן שפטור מפסח פטור נמי ממצה ומרור דמצותן ביחד דוקא בכריכה כהלל וצריך קרא דחייב אע"ג דאינו עושה פסח. ועוד יש לחלק דוקא בנשים אם יהיו פטורי' ממצה יהיו פטורי' לגמרי שייך האי היקישא דחמץ למצה דגם בהם שייך האי מ"ע דמצה אבל בטמא ושהי' בדרך רחוקה הו"א דלא ניכול במצה ומרור בפסח ראשון שאינו אוכל בפסח אבל מ"מ יאכל בפסח שני עם הפסח וזה א"א ללמוד מהיקשא דחמץ למצה דהרי הוא בקום אכול מצה בפסח שני להכי איצטריך דחייב במצה ומרור בפסח ראשון:

ושלישית והוא העיקר דהיקישא הוא רק דלאדם שנאמר לו לאו דחמץ נאמר לו גם עשה דמצה וזה הלשון כל שישנו שהוא בר חיוב חמץ בשום פעם ישנו במ"ע דמצה ושפיר ילפי' דגם בנשים שייך מ"ע דמצה אבל טמא ושהי' בדרך רחוקה גם עם עכשיו פטור ממצה מ"מ ישנו בר חיוב דמצה פעם אחרת הא א"א למילף מהיקישא דחמץ שיהי' חייב עכשיו דאטו נאמר דחולה שיש בו סכנה וצריך חמץ דפטור ממצה או להיפוך אם הוא סכנה לו לאכול מצה שמחויב לאכול מ"מ כיון שישנו בבל תאכל חמץ והוא האמת לפענ"ד. וד' יטהר לבבינו לעבדו באמת כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קעט

עוד להנ"ל

מה שהשבת על דברי דמשו"ה ס"ל למכילתא דשאור בכרת משום דס"ל כר"ש דכ"ש למלקות ולדידי' גם שלכדה"נ חייב מתוס' שבועות דזדונו בכרת ל"ה אלא בכזית אינני יודע מה קשי' דודאי אי חייב בכ"ש מוכח דגם שלכדה"נ חייב דכ"ש הוי שלכדה"נ אבל אי כ"ש פטור ובעי כזית אינו מוכח דשלכדה"נ פטור דהא דבעי כזית אינו משום דפחות מכזית הו' שלכד"א אלא משום שיעורי' וכיון דלר"ש כ"ש למכות ש"מ דכל אכילה שבתורה הוא אפי' שלכד"א ולא אמרו כזית היינו הל"מ אלא לענין קרבן שתלוי בזדונו כרת וזדונו כרת הי' הל"מ שהוא דוקא בכזית אבל שיהי' פטור מכרת בשלכדה"נ לא

הי' הל"מ וכדקאי קאי דאכילה הוא אפי' שלכדה"נ כמשמעותי' דקרא וחייב כרת ועי' במל"מ פ"א מחמץ ה"ז וא"ש:

ומ"ש בפי' הירושלמי פ"ה דתרומות דקאמר מודה ר"ל בעתיד להשלים הוא נאה לחדודי אך מ"ש בשם מל"מ פ"א מחמץ ה"ז דלר"ל ח"ש הוי שלכד"א לא טוב עשית כי לא נזכר שם מזה כלל רק דס"ל סתם אכילה בכזית וגם מ"ש בשם מל"מ דמשו"ה שלכד"א מותר ולא אמרי' דאחשבי' משום דאין מחזיקי' אותו ברשיעי ודאי לא אחשבי' כדי שלא יעשה אי' אינו במל"מ רק במ"ח מצוה רפ"א עפ"י דברי לח"מ פ"ה משבועות על כן תיזהר מזה ובכיוצא בזה:

והנ"ל בפי' הירושלמי לפמ"ש במק"א [עי' לעיל סי' ק"מ] ליישב קושי' מהרש"א שבועות כ"ג ע"ב בתוס' ד"ה דמוקי' שכתבו דלר"י דח"ש אסור מה"ת מצי לאוקמא בשלכדה"נ דאינו אסור אלא מדרבנן וכתב מהרש"ל ור"ש דפוטר כיון דס"ל כ"ש למכות ה"נ שלכדה"נ אסור מה"ת ואמרתי דודאי שלא יאכל אדם רק ח"ש ולא יאכל אח"כ יותר בכא"פ הוי שלכדה"נ אבל אם אוכל כבא"פ הוי כד"א אף שאינו נותן בפ"א לתוך פיו רק ח"ש ולכן לר"ש דס"ל כ"ש למכות דאנו דנין לאחר שלא אכל יותר מכ"ש הו' שלכדה"נ ואפ"ה חייב מלקות א"כ ה"נ בכל שלכדה"נ אבל בח"ש לר"י דאחר שלא אכל רק ח"ש אין לדון כלל דאין בו חיוב רק אי' בעלמא רק קודם שאכל אנו דנין אם מותר לאכול בזה שפיר אמרי' דאסור לאכול מה"ת הואיל וחזי לאצטרופי ולאכול עוד ח"ש בכא"פ והרי זה דרך אכילה ליתן לתוך פיו בפ"א ח"ש ואפי' לא אכל אח"כ יותר מ"מ איסורא דעביד עביד והנה בהא דאמרי' ח"ש אסור מה"ת הואיל וחזי לאצטרופי פי' האחרונים כיון דחזל"א בכבא"פ ע"כ ח"ש אסור מה"ת דאם הוא מותר איך לוקי' אם אכל אח"כ עוד ח"ש בכא"פ וזה הוא קושי' לר"ל דס"ל דח"ש מותר מה"ת אלא דר"ל ס"ל דודאי אם אין בדעתו לאכול יותר מח"ש הו' שלכד"א ומותר מה"ת ואפי' אוכל אח"כ עוד ח"ש בכא"פ פטור משום דאכילת ח"ש ראשון הי' שלכד"א ובטלה דעתו וא"כ ל"ש חזי לאצטרופי כלל דהא באמת אינו חזי לאצטרופי אבל אם בדעתו לאכול עוד ח"ש בכא"פ זה הוי כד"א לתת בפ"א לתוך פיו רק ח"ש ואסור מה"ת ושפיר מצטרף והיינו כונת הירושלמי מודה ר"ל בעתיד להשלים וא"ש:

ומעניין לענין כתבת ליישב קושי' פלתי סי' ק"י על ירושלמי דמשני דמשו"ה אין עושי' יו"כ ב' ימים מס' מפני הסכנה א"כ לר"ל דח"ש מותר מה"ת תקשי לא יאכל וישתה רק פחות מכשיעור וקיים עינוי דאו' ומ"מ אין כאן סכנה. וכתבת למ"ש מל"מ פ"א מחמץ בדעת הרא"ם דבהא פליגי ר"י ור"ל דר"י ס"ל דסתם אכילה כ"ש משמע ור"ל סתם אכילה

משמע כזית ומשו"ה ח"ש מותר מה"ת וק"ל למ"ש ר"ן פ' יו"כ דכיון דמנעל אסור ביו"כ גם שאר מיני' הוי דרך מלבוש א"כ לר"ל אמאי ח"ש מותר כיון דכזית שלם אסור א"כ ח"ש הוי אכילה אך זה שיבוש דהא יכול לאכול ח"ש היתר לכן לא הוי ח"ש אכילה ולפי"ז ביו"כ דהכל אסור וא"י לאכול רק ח"ש א"כ הוי ח"ש אכילה ואסור מה"ת ומיושב קושי' פלתי. וזה ג"כ טעם ירושלמי דמודה ר"ל ביו"כ. הנה השתא דאתית להכי אינך צריך לפלפולך רק דירושלמי לשיטתו לק"מ קושי' פלתי דביו"כ גם ר"ל ס"ל ח"ש אסור מה"ת יהי' מאיזה טעם שיהי':

אבל דבריך אינם מחוורי' כיון דלר"ל סתם אכילה בכזית א"כ כ"מ שאמרה תורה לא תאכל פירושו כזית ומשו"ה ח"ש מותר וא"כ מה בכך שאינו רשאי לאכול כשיעור מ"מ לא אסרה תורה אלא כזית ולא פחות ומה בכך אם ח"ז הוא דרך אכילה או לא התורה לא אסרה רק כזית שהוא פי' לא תאכל סתם ועוד דגבי יו"כ שיעורא בכותבות שהוא יותר מכזית וגם כזית הוי ח"ש וא"כ ודאי אין לומר דהטעם דח"ש מותר משום דאין זה דרך אכילה וע"כ מותר מטעם אחר וא"כ מה בכך שא"י לאכול כשיעור מ"מ ח"ש מותר מה"ת ועוד דביו"כ לא כתי' כלל אכילה רק ועיניתם או לא תעונה ובפחות מכותבות ליכא יתובי דעתי' ואכתי איכא עינוי ומותר מה"ת אף שא"י לאכול ככותבות יתר דבריך נכונים ואין הזמן להאריך וה' שנותיך יאריך. בטוב ובנמימים. חמדת הימים. כנפש אביך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קפ

שיל"ת ב' אויפאלו יום ו' לסדר ולהורות נתן בלבו תרמ"ד לפ"ק:

שלום רב, לעוסק בחוקי חורב, ה"ה ידינ"פ הרב הגדול בתורה, קולע אל השערה, חריף ובקי, כמו"ה אברהם צבי נ"י:

מכתבו היקר קבלתי וכו' ומה שנתקשה בפי' דברי הכ"מ בפ"י מתרומות הכ"ד על מ"ש הרמב"ם היתה התרומה הקדש לבדק הבית גנבה ואכלה וכו' אבל משלם קרן ושני חומשי' וכו' ולמי משלם אם הי' בה כזית ואין בה שוה פרוטה משלם לכהנים ואם יש בה ש"פ וכו' משלם להקדש וכתב הכ"מ בהכ"ג ומ"מ איכא למידק שהרי אמרו שם בפסחים אי דלית בה ש"פ קרן נמי לא לשלם ואהדר לי' לעולם דאית בי' ש"פ ומשמע דלד"ה כי לית בי' ש"פ קרן נמי לא לשלם ואיך כתב רבינו אם הי' בה כזית ואין בה ש"פ משלם ע"ש. והתפלא כמ"ה הלא בהגמ' קאי בפחות מכזית ובפחות מש"פ ובזה לד"ה

קרן נמי לא לשלם מש משא"כ הרמב"ם קאי בכזית ובזה שפיר משלם אפי' אין בו ש"פ דא ודאי קושי' וצ"ע רב:

והנלפענ"ד דבחולין צ"ו פליגי ר"י ורבנן באכלו ואין בו כזית דר"י פוטר משום דאכילה כתיב בי' ורבנן האי אכילה דכי אית בי' ד' וה' זיתים ואכל חד כזית מיחייב ור"י מעל כף הירך נפקא וע"ש בתוס' ד"ה ור"י מבואר דמלשון אכילה ילפי' או לפטור בפחות משיעור אכילה ואז לא ילפי' חיוב בשיעור אכילה ומשו"ה צריך לר"י על כף הירך או דילפי' מיני' חיוב בשיעור אכילה ואז לא ילפי' מיני' פטור בפחות משיעור אכילה ומשו"ה לרבנן אפי' באין בו כזית חייב אבל תרתי לא ילפי' מיני' חיוב בשיעור אכילה ופטור בפחות משיעור אכילה. ולפ"ז כאן באכילת תרומה דילפי רבנן בכזית מדכתיב כי יאכל קודש אין ללמוד אלא חדא מתרתי או לחיוב אם יש בו כזית אפי' אין בו ש"פ ואז אין למדי' לפטור ביש בו ש"פ ואין בו כזית או להיפך שאנו למדי' לפטור באין בו כזית אפי' יש בו ש"פ ואז אין לחייב באין בו ש"פ אפי' יש בו כזית אבל ללמוד שניהם א"א לחייב ביש בו כזית אפי' אין בו ש"פ ולפטור באין בו כזית אפי' יש בו ש"פ:

אך יש לחלק דהתם בגיד כתיב ע"כ לא יאכלו בנ"י דהיינו אכילה את גיד הנשה דהיינו ברי' וס"ל לר"י כיון דכתיב אכילה וברי' כונת התורה דבעי' שניהם שיהי' כזית ויהי' ברי' וברי' בלא כזית פטור וכזית בלא ברי' נמי פטור אי לאו דכתיב על כף הירך דחייב על כזית בלא ברי' אבל זה נשאר דעל ברי' בלא כזית פטור ורבנן ס"ל דכונת התורה דחייב על אכילה בלא ברי' ועל ברי' בלא אכילה אבל הכא דלא כתיב רק ואיש כי יאכל קודש ופי' אכילה בכזית שפיר ילפינן מיני' לחיוב ולפטור דחייב בכזית אפי' אין בו ש"פ ופטור בפחות מכזית אפי' יש בו ש"פ דהכל תלוי בשיעור כזית דגבי מעשה עברה לא כתיב ש"פ רק אכילה אלא דלאבא שאול האי ונתן דכתיב גבי עונש מיותר וגילה הכתוב דהכל תלוי בש"פ וכי יאכל הוא רק פרט למזיק אבל לרבנן דונתן אינו מיותר רק אתי לדבר הראוי להיות קודש שוב נשאר כי יאכל לשון אכילה כמו בכל איסורי' שבתורה וילפינן מיני' תרתי:

והנה המקשן שם בפסחים דפריך אי לית בי' ש"פ אפי' קרן נמי לא לישלם ואי אית בי' ש"פ חומש נמי לישלם ע"כ לא ס"ל כחילוק הנ"ל דכאן ילפינן תרתי מלשון אכילה דא"כ לא הוי פריך מידי כתי' הגמ' רק ס"ל דחדא הוא דילפי' לחיוב ביש בו כזית אפי' אין בו ש"פ אבל לא לפטור ביש בו ש"פ ואין בו כזית ומשו"ה פריך שפיר ואי דאית בי' ש"פ חומש נמי לישלם וס"ל לכ"מ דהמתרץ לא נד מסברת המקשן דלא ס"ל חילוק הנ"ל למילף תרתי אלא ס"ל נמי כסברת המקשן דחדא הוא דילפינן רק דמשני דהאי

חדא דילפי' הוא לפטור דאפי' יש בו ש"פ אם אין בו כזית אינו משלם חומש ולפ"ז א"א למילף דביש בו כזית ואין בו ש"פ לחיוב דהא חדא הוא דילפי' כנ"ל וא"כ תקשי לרמב"ם איך מיחייב לשלם אפי' יש בו כזית אם אין בו ש"פ:

אלא דהי' אפשר לומר דלא אימעיט פחות מש"פ אלא מחומש ולא מקרן וכונת רמב"ם דמשלם קרן באין בו ש"פ ויש בו כזית אבל ז"א דהרי הגמ' פריך שם אי דלית בי' ש"פ אפי' קרן נמי לא לישלם אלמא דהיכא דאין משלם חומש כדין אוכל תרומה בשוגג אפי' קרן נמי אינו משלם כדין כל ממון שאין בו ש"פ. וזה כונת כ"מ בקושיתו שהרי אמרו שם אי דלית בי' ש"פ קרן נמי לא לישלם ואהדר לי' לעולם דאית בי' ש"פ משמע דלד"ה כי לית בי' ש"פ קרן נמי לא לישלם וכו' כנ"ל וע"ז תי' ואפשר לומר דהאי קס"ד הוא פי' דלא ילפינן אלא חדא. אבל לפום קושטא דמילתא כיון דת"ק יליף מדכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה דהיינו תרומה ואכילה בכזית הרי תלה הכתוב הדבר בכזית ואפי' אינו ש"פ פי' דהתרצן משני דתרווייהו ילפי' מיני' לפטור ביש בו ש"פ ואין כזית ולחיוב ביש בו כזית ואפי' אין בו ש"פ וכחילוק הנ"ל וא"ש:

ובדרך פלפול נ"ל דבאמת יש להבין למאי דפסק הרמב"ם שם בפ"י דתרומות ה"ו כמ"ד פסחים ל"ב דלפי דמי' משלם ועי' כ"מ שם א"כ אמאי ביש בו כזית ואין בו ש"פ משלם הא כיון דאין בו ש"פ אינו בר דמי' וכדמקשי' התם למ"ד לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא ועי' תוס' קידושין נ"ו והארכתי בזה בסוגי' דתרומת חמץ. אבל הדבר פשוט דבאמת גם פחות מש"פ בר דמי' ואסור לגנוב ולגזול פחות מש"פ וכמ"ש הרמב"ם פ"א מגניבה וגזילה ה"ב אלא דאינו מחויב לשלם פחות מש"פ משום דפחות מש"פ מחל אינש וכמ"ש רש"י בע"ז ע"א ע"ב ד"ה ב"נ דגבי ישראל לאו ממונא הוא דמחלי עלי' ע"ש וכיון דתשלומי תרומה א"י למחול כדתנן פ"ו דתרומות מ"א אם רצה כהן למחול א"י למחול שוב גם פחות מש"פ הוי ממון ושפיר כתב הרמב"ם דחייב לשלם:

אמנם בטעמא דמילתא דתשלומי תרומה א"י למחול כתבו תוס' פסחים כ"ט ד"ה מאן וכתובות ל' ד"ה זר משום דתשלומי תרומה הוי לכפרה על עבירת וכל זר לא יאכל קודש וחייב לשלם דבר הראוי להיות קודש ועי' ברע"ב פ"ו דתרומות הנ"ל ומשו"ה א"י למחול ולפ"ז קשי' לי מאי פריך שם בפסחים ל"ב אי דלית בי' ש"פ קרן נמי לא לשלם הא קי"ל ח"ש אסור מה"ת כר"י וא"כ נהי דמיירי באין בו כזית מ"מ כיון דח"ש אסור מה"ת צריך לשלם משום כפרה ולפ"ז כיון דבעלמא פחות מש"פ הוי ממון אלא דאין הב"ד נזקקים לפחות מש"פ משום דישראל מחל וכאן כיון דהוא לכפרה א"י למחול ושפיר משלם ואי דא"כ חומש נמי לשלם ז"א דמיעטי' קרא דכי יאכל קודש ואכילה בכזית אבל קרן

משלם דלא מיעטי' קרא רק מחומש ולא מקרן כמו דאמרינן בכל איסורי' דלא מיעטי' רק ממלקות ולא מאיסור ועי' במל"מ פ"א מחמץ ה"ז. אך למאי דמסקו תוס' בכתובות הנ"ל דאין הכפרה תלוי רק בהפרשה ולא בנתינה לכהן והא דאין הכהן יכול למחול היינו רק שלא יפריש א"כ פריך שפיר אי דלית בי' ש"פ אמאי משלם ואי לכפרה די בהפרשה:

ולפ"ז ליתא למ"ש בטעם הרמב"ם וזה הי' קושי' כ"מ וע"ז תי' דודאי לפי הס"ד דביש בו ש"פ אפי' אין בו כזית חייב חומש הוי ס"ל דבש"פ דיש בו דין ממון תלוי הכפרה בתשלומין לכהן אבל באין בו ש"פ תלוי הכפרה בהפרשה אבל למאי דמסיק דאפי' יש בו ש"פ אינו מחויב בחומש רק בכזית א"כ הכל תלוי בכזית וכיון דביש בו ש"פ וכזית מסתבר דאין לו כפרה בהפרשה עכ"פ ביש לתרומה בעלי' דלא גרע מגזלן וכיון דמחויב לתת הקרן צריך לתת גם החומש וכיון דעכ"ח בש"פ הכפרה תלוי בתשלומין בפחות מש"פ נמי תלוי בתשלומין ולא בהפרשה וכיון דתשלומין משום כפרה שפיר חייב לישלם אפי' בפחות מש"פ אם יש בו כזית וכמש"ל. ואולי באמת אפי' אין בו כזית ואין בו ש"פ נמי מחויב לשלם הקרן כקושי' הנ"ל משום כפרה וח"ש אסור מה"ת ומחומש פטור דמיעטי' קרא וכנ"ל וא"ש:

וביישוב קושי' כ"מ הי' נ"ל סברא ישרה לחלק דבגמ' קאי בתרומה שיש לה בעלים דצריך לשלם הקרן לבעלים וכמ"ש הרמב"ם פ"י דתרומות הי"ז ובפחות מש"פ מחל אינש ולהכי פריך שפיר אי דלית בי' ש"פ אפי' קרן נמי לא לשלם אבל הרמב"ם קאי באם התרומה הוא של הקדש דל"ש מחילה דמאן מחל. והרי קייל דצירף המעילה לזמן מרובה וכמ"ש הרמב"ם פ"ה ממעילה ה"ד ולא אמרינן שחצי פרוטה שנהנה כבר נמחל אלא שגזה"כ שאינו משלם להקדש כל זמן שאין בו כשיעור פרוטה שפיר כתב הרמב"ם שצריך לשלם לכהנים שאין כאן בעלים ידועי' ועי' ירושלמי פ"ב דפסחים ה"ג. ויען כי הזמן קצר תנוח דעתו בזה. וכ"ט מאתו לא יבצר כנפשו ונפש ידידו הנאמן:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קפא

שיל"ת ב' אויפאלו ד' וירא תרנ"ח לפ"ק:

שוכ"ט לבני אהובי הרבני החריף ובקי גדול בתורה ועמל בתורה כמו"ה יודא צבי נ"י וכל מרבית ביתך לשלום יפקדו:

מכתבך קבלתי ושמחתי בשלומכם ותלי"ת גם מאתנו לא נעדר והנה הראה אותי בני אחיך הבחו' החי"ש מו"ה בן ציון נ"י את מכתבך הערוך אליו כאשר בקשת ממנו

ועברתי בין בתרי דבריך ויש בהם דברים ראוי' לאמרם אבל אין לי פנאי להשיב על כל פטפוטי דאו' ואבא היום רק להשיב על מה שעמדת בתוס' רפ"ק דפסחי' שכתבו ונזיר נמי איסורי' שרי לאחריני הא אדרבה כיון דשרי יש לגזור טפי וכן הק' בחת"ס בחי' ואתה הוספת מגמ' יומא י"ד התם כיון דיוה"כ הוא דכ"ע לא קא אכלי הוא נמי לא אתי למיכל הכא דכ"ע אכלי הוא נמי אתי למיכל וא"כ נזיר נמי דכוותי'. יפה הוספת דעת אבל מ"מ יש לחלק דדוקא התם דכ"ע אכלי באמת ובפרט אכילת קדשים שהוא מצוה ובתוך העזרה חיישי' דהוא נמי אתי למיכל אבל בנזיר יין רק שרי לאחריני אבל מ"מ אינם שותי' במזרקי יין ואוכלי' דוקא מה שאסור לנזיר לא גזרינן. ועוד דהתם גזרי' טפי משום דאכילת קדשי' מצוה וזמנו בהול דמה"ט מקרי טבד"מ בסוכה מ"ב ועי' פסחי' ע"ב:

וחת"ס תי' דדוקא חמץ כיון שיודע שאסור ולא חזי לשום אדם בעולם יחוס עליו ויבא למיכל אבל בנזיר דחזי לשאר בנ"א ואינו חס עליו לא אתי למיכל. ואתה תמהת עליו אטו ברשיעי עסקינן שיודע שאסור ויאכל חמץ בפסח במזיד. אם כך אמר ודאי הוא פלא גדול אבל אפשר אם ראיתי בפנים הייתי יכול ליישבו. אבל מה שהבאת מתוס' כתובות ל"א ע"ב ד"ה אי דלא עבדי' תקנתא דד"א לגנב ה"נ לא עבדי' תקנתא לרשיעי לא דמי כי עוכלא לדנא דשם לא עבדי' תקנתא להביא לידי אי' גניבה ועי' תוס' ע"ז ע"ב ד"ה ומאי אבל כאן לעשות לו תקנתא לאפרושי מאי' חמץ ודאי עבדי' תקנתא:

ומ"ש הלעיטהו לרשע וימות אינו כן דדוקא אם עושה באי' א' שייך הלעיטהו שא"צ להפרישו באותה שעה שלא יעשה עוד אי' אחר כיון דמ"מ רשע הוא באי' א' אבל להפרישו שלא יעשה אי' כלל ולא יהי' רשע ודאי אנו מצווין לעשות תקנה להפרישו. ועוד דהלעיטתו שייך רק באדם א' ולא בתקנה שהוא לכל ישראל וזה פשוט. ומ"ש דאם יחוס עליו ת"ל שיעבור אב"י כמ"ש הרע"ב ותוי"ט הוא טעות דהם כתבו כן אם טעם הבדיקה כדי שלא יעבור על ב"י אבל לתוס' דהטעם משום דילמא אתי למיכל לא חיישי' לזה דסגי כשמבטל בפיו ואין מחשבה מוציא מידי דיבור דוק ותשכח שהוא כן:

ומ"ש לתרץ עפ"י דברי מג"א סי' תרי"ב בהאי דיומא הנ"ל דאין הפי' שישכח ויאכל רק שיטעה בדין שיסבור כמו שמותר להקריב אונן ה"נ מותר לאכול אונן ה"נ יטעה כיון שחמץ בביתו ואינו עובר בב"י כיון שבטלו ה"נ מותר לאכלו וכראב"י פסחים כ"ט או ישכח שבטלו ועי"ז ישכח שהוא פסח ואתי למיכל וטעות זה יבוא לו ע"י שחמץ בביתו ומאי בעי גבי'. הא אסור בהנאה ולכל אדם אבל בנזיר שפיר בעי גבי' דשרי לאחריני ולא יבא לטעות. אין דמיונך עולה יפה דשם כיון דכהן הדיוט אסור גם להקריב אונן יטעה בדין כיון שהוא מותר להקריב מותר גם לאכול. ועוד דזהו מקרה שהוא או כהן הדיוט

אונן אבל כאן הוא וכל ישראל בכל שנה ושנה יהי' להם חמץ בביתם ע"י ביטול ואסור להם באכילה ובהנאה אי לא תקנו חכמים בדיקה ואין כאן לא טעות בדין ולא שכחה מחמת זה:

אבל לפענ"ד נראה דמעיקרא לא הק' תוס' רק מבב"ח וכה"כ וערלה שהם איה"נ ולא קשה להו מכל איסורי אכילה דיהי' צריך לבערם משום דילמא אתי למיכל די"ל דשאני התם משום הפסד ממונו שיצטרך למכרם לנכרי' בזול ועי' צל"ח רק באיה"נ דאין לו הפסד קשי' להו אמאי לא תיקנו חכמים ביעור ושוב הק' מנזיר אף דהוא רק אי' אכילה מ"מ כיון דמותר לכל ישראל חוץ ממנו יכול למכרו בשוי' ואין לו הפסד אמאי לא תיקנו ביעור ותי' דאי' שרי לאחריני וא"כ אין להפסיד לב"ב שלא ישתו יין ולבערו מן העולם וזה פשוט ואמת:

ועונ"ל לפמ"ש הר"ן אקושי' למה לא גזרי' במילה בשבת שמא יעבירנו ותי' דבשלמא תק"ש ולולב ומגילה דכ"ע חייבי' וטרודי' אבל במילה דלא טרוד רק האב ויזכירוהו שלא יעבור עי' רפ"ג דר"ה ולפ"ז כך סברת התוס' בשלמא בחמץ החשש דילמא אתי למיכל הוא אכ"ע שפיר גזרי' דילמא אתי א' למיכל ולא מידכרא חד אחברי' דטרוד לשמור עצמו אבל נזיר אי' שרי לאחריני ומידכרא לי' ולא חיישי' דילמא אתי למיכל:

ומ"ש על נוב"י קמא או"ח סי' כ' שכתב שכל הפוסקים זולת הרמב"ם לפי פי' ס"ל דאינו עובר בב"י עד הלילה וכן כ' בצל"ח פסחי' ר"פ א"ע דלהכי נקט בפסח משום דרש"י פי' עוברי' בב"י וזה דוקא בפסח ולא משש שעות ולמעלה דאישתמיטתי' מיני' דברי רש"י פסחים ד' ע"א ד"ה בין שכתב חמץ אינו אסור מה"ת בב"י ובאכילה אלא משש שעות וכו'. אין זה תימא כלל דהרי הנוב"י כ' שם דזה תלי' בפלוגתא דר"י ור"ש דלר"י דלפני זמנו בלאו עובר גם בב"י משש שעות ולר"ש דלפ"ז בלא כלום גם ב"י אינו עד הלילה וכל הפוסקי' פסקו כר"ש גם בלפ"ז לכן ליכא ב"י עד הלילה אבל הרמב"ם דפוסק בלפ"ז כר"י ורק בלאח"ז פוסק כר"ש לכן פוסק דגם ב"י הוא משש ולמעלה ע"ש וא"כ א"ש דבפסחים ד' קאמר בין לר"י בין לר"מ שפיר כתב רש"י דאיכא ב"י משש ולמעלה משום דלר"י כן הוא ומ"מ פי' שפיר מתני' דא"ע אליבא דהלכתא גם לרש"י דקי"ל כר"ש גם לפ"ז וליכא ב"י עד הלילה וא"כ אין ראי' מרש"י זו דס"ל דאיכא ב"י משעה ששית דרק אליבא דר"י פי' כן. ונורא תהלות. יעשה עמנו נסים ונפלאות, כנפשך ונפש אביך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קפב

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו ה' ויצא תרנ"ח לפ"ק:

קבלתי מכתבך וכו' ומה שפקפקת על תשובתי לך ראשון תחילה פקפקת עמ"ש בתוס' רפ"ק דפסחים שכתבו ונזיר איסורי שרי לאחריני עפ"י דברי ר"ן ר"ה כ"ט מתוך דבריך ניכר שלא עמדת יפה על סברתי דאני אומר סברת תוס' הוא דאם החשש הוא אכ"ע דילמא אתי למיכל אין לסמוך אהא דמדכרי לי' שמא יארע בכל העולם שיכשלו בנ"א ולא יהי' מי שיזכירם אבל אם החשש הוא רק על אדם א' שפיר סמכי' אהא שבני ביתו מדכרי לי' והוא כעין הא דאמרינן ב"ב קע"ב לנפילה דחד לא חיישי' לנפילה דרבים חיישי' וכן מצינו כעין סברא זו בכמה מקומות וכן אני מפרש דברי הר"ן דהכא שאני לפי שהכל טרודים בהם ולא מידכר חד אחברי' פי' לפי שהכל טרודי' והחשש שמא יעבירנו הוא אכ"ע חיישי' שמא בתוך רבים דלא מידכר חד אחברי' מה שאין כן במילה שאינו רק אדם א' שיש לחוש שמא יעבירנו סמכי' דמדכרי לי' ולא כמו שמפרשי' דלפי שטרודי' לא יזכירנו רק זה חידוש הר"ן אח"כ דק"ל מהזאה דג"כ החשש רק על אדם א' שמא יעבירנו וע"ז תי' כיון שטרודי' בפסחיהן לא מדכרי לי' ובזה תבין מעצמך כי סרו תלונתיך מעלי:

ומ"ש וכי כ"ע ידעו שהוא נזיר הרי א"צ לזה ידיעת כ"ע דהא צריכי' לתרץ רק אמאי א"צ לבער יין מביתו והרי בני ביתו יודעים שהוא נזיר ובידו להגיד להם ויזכרוהו וא"צ לזה ראיות וציונים. ומה שפקפת עמ"ש דשם ביומא י"ד דכ"ע אכלי והוא נמי אוכל וגם עוסק בבשר קדשי' שפיר חיישי' דלמא ישכח ויאכל קדשי' כל היום אבל בנזיר דכ"ע אינם אוכלים ושותים מה שאסור לנזיר ל"ש ה"ט מפסחים ח' דמשמע שהיו שותי' יין בכל סעודה. המשמעות הוא חלוש אבל גם לו יהי' כן ממנ"פ אם אוכלי' בשולחן א' מדכרי לי' ועי' או"ח סי' ער"ה ס"ב ואם יש לו שולחן בפ"ע לא יתנו לפניו יין ויהי' לו היכירא ועי' יו"ד סי' פ"ה:

ומה שהארכת עמ"ש דשם ביומא חיישינן טפי דילמא אתי למיכל משום דאכילת קדשים מצוה וזמנו בהול דק"ל למה גזרי' כלל בכה"ג שלא יקריב אונן דילמא אתי למיכל הא אפי' יאכל הוי טבד"מ ועשה מצוה וע"כ כמ"ש תוס' סוכה מ"ב כיון דלאו מצוה דרמי עלי' לא הוי טבד"מ דאינו בהול. היית בהול וטעית. חדא דכה"ג האוכל קדשים באנינות הוי טבד"מ ולא עשה מצוה רק עבירה דאנינות יום מה"ת כמבואר ברמב"ם פ"ב מביאת מקדש הז"ח ועי' זבחים צ"ט ופסחים צ"א והוריות י"ב ע"ב. ועוד דאפי' טבד"מ לא הוי

כיון שהיום לא הי' עליו מצוה כלל לאכול קדשים והוי כמו קדם ומל של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לדחות אצלו בפסחים ע"ב ע"ש וגם מ"ש דלא הוי טבד"מ משום דלאו מצוה דרמי' עלי' כמ"ש תוס' סוכה מ"ב טעית דתוס' לא כתבו רק דממתני' הי' אפשר לומר כן אבל באמת גם בכה"ג הוי טבד"א כדקאמר ר"ה התם אליבא דר"י והא קמ"ל בעולת העוף שנמצא בין אגפים וכו' דגם בכה"ג הוא ושפיר הוי דיחוי דמעיקרא. וממילא דטעית נמי במה שהקשית מה פריך ביומא שם מהא דכה"ג מקריב אונן ביו"כ דילמא בשאר ימות השנה גזרי' שמא אתי למיכל דלא יהי' טבד"מ כיון דלאו מצוה דרמי' עלי' אבל ביו"כ יהי' טבד"מ דהוי מצוה דרמי' עלי' דכל עבודות יו"כ אין כשרות אלא בו כדאמרי' ביומא ל"ב דהא גם בלא רמי' עלי' נמי הו' טבד"מ ואפי' רמי' עלי' נמי לא הוי טבד"מ כמ"ש מפסחים ע"ב הנ"ל ועוד מה ענין שמיטה אצל הר סיני וכי משום דכל עבודות היום אינם כשרות אלא בו רמי' עלי' לאכול כל בשר קדשי' מאותו היום לערב שלא יבואו לידי נותר:

ומה שפקפקת עמ"ש דהא ביומא שייך שפיר שיטעה בדין כיון שאינה הלכה שנתפשטה בכל המון בית ישראל בזמן קבוע בכל שנה ויראה שכהן הדיוט אינו מקריב ולא אוכל אונן יטעה כיון שהוא מקריב אונן מותר נמי לאכול אונן אבל בחמץ שפשט איסור אכילה אחר הביטול והיתר השהי' בכל ישראל וזמנו קבוע בכל שנה ל"ש שיטעה בדין כמו שמותר בשהי' אחר ביטול מותר נמי באכילה כראב"י. ועתה אני מוסיף והולך הרי גם זאת ידוע לו שאם חוזר מביטולו עובר גם בב"י וצריך לבערו דוקא דהא לאח"ז איסורו לא מהני ביטול ואיך יטעה שמותר לאכלו כמו שמותר בשהיי' הא גם בשהיי' אסור כה"ג כשחוזר מביטולו והרי כשאכלו הוא חוזר מביטולו והרי אפי' בחמץ של נכרי תמהו תוס' שם בפסחים כ"ט איך אפשר שלא יהי' שלו בשעת אכילה וכמדומה שכל התירוצים שנאמרו בזה מהאחרונים ע"ד פלפול ל"ש באוכל שלו שבטלו. ומ"ש דאי התם ביומא רק מקרה א"כ אמאי גזרו בה רבנן הא מילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן. תמהני עליך וכי אני אמרתי דמיתה לא שכיח והרי כל אדם מת וכך הוא דרך העולם שמתים אביו ואמו אחיו ואחותיו של כה"ג דקשישי מיני' בחייו והרי הוא אינן או שהוא אונן על אשתו דאמרי' בכתובות פ"ג מיתה שכיחא ועי' תוס' שם וכן בסוכה כ"ד אמרי' לר"מ מיתה שכיחא וכן בגיטין פ"ה אמרי' מיתה שכיחא ועי' בתוס' גיטין כ"ח חילוק בין לזמן מרובה לזמן מועט ובין שמא מת לשמא ימות וכל זה לזמן ידוע אבל לענין גזירת חכמים שהוא אכ"ע ובכל זמן ימי עולם ושמא ימות אין אנו צריכי' לכ"ז דהרי ודאי זהו סוף כל האדם רק אמרתי שהוא מקרה ואינו קביעות ועי' במג"א סי' תקנ"ו והרי מילה

ודאי שכיח אלא שאינו קבוע ולא חיישי' דלמא אתי למיסרך דכיון דאינו קביעות לא פשוט היתירו אצלו למיסרך בגדלותו וה"נ אינו פשוט לא היתירו ואיסורו דכ"ג מכהן הדיוט אצלו ואתי למטעי:

אבל בלאה"נ נ"ל דל"ש לומר מילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן אלא אם החשש שבעבורו גזרו לא שכיח אבל כאן אפי' לא הי' שכיח אנינות דכ"ג וכהן הדיוט מ"מ בכל פעם שהוא אונן הוא שכיח דיטעה בדין שפיר גזרו דהא לא גזרו רק בזמן שהוא אונן וכשהוא אונן שכיח שיטעה והבן זה:

ומ"ש על קושיתי בפסחים עפ"י תוס' שבת קל"א ד"ה ושווין מה פשוט ממזוזה על בדיקת חמץ הא מזוזה כל שעתא ושעתא מצוה בפ"ע וא"כ חיוב מזוזה שיש היום על השוכר לא הי' משכיר מעולם משא"כ בבדיקה שהשכיר לו בית שאינו בדוק בי"ד כבר הי' חיוב בדיקה זו על המשכיר וכתבת ע"ז ג' תי' ובכולם לא הועלת כלום על קושי' זו דו"ק ותשכח:

ומה שפקפת עמ"ש ליישב קושי' תוס' פסחים ה' ד"ה דהא דמשו"ה לא מקשי' השבתת שאור לאכילת חמץ לכרת משום דכ"מ שחייבי' על זדונו כרת חייבי' על שגגתו חטאת והרי הוקשו כל חטאות לע"ז דעביד מעשה כדאמרי' שבת קי"ג והשביתו עובר בשב וא"ת. וכתבת דקושי' תוס' הי' דנקיש רק לכרת ולא לחטאת כמו פסח ומילה אינו דיחוי כלל דאין היקש למחצה וא"כ ודאי לא איתקש לכרת דמה לאכילת חמץ שיש חטאת בשוגג משא"כ השבתת שאור:

ומ"ש על מ"ש ביישוב קושי' אחרונים [ע"ל סי' קמ"ז] בתוס' פסחים ו' ע"ב ד"ה ומזהיר על פ"ש דאע"ג דע"י שאלתם הוזקק לומר להם מ"מ לא הי' צריך להאריך אלא אל תעשו פסח ותו לא והקשו הא מאי דעצם שיש בו מוח נמי אסור בשבירה ילפי' מקרא דועצם לא תשברו בו דפ"ש כמבואר בפסחים פ"ה וא"כ שפיר הי' צריך להאריך כדי שידעו דין בפ"ר. ואמינא דפ' פ"ש נאמרה בשנה שניי' ליצ"מ ומהיכן ידעו דין זה בפ"מ וע"כ דנאמרה למשה בע"פ וא"כ לא הי' צריך להאריך בשביל זה וע"ז כתבת דפסח מצרים הי' בא בטומאה שעדיין לא הי' להם אפר פרה דפ"א במרה נצטוו עלי' ותנן בפסחים פ"ד השובר בטמא אינו לוקה ומסקי' שם דפסח הבא בטומאה כ"ע מודו דאין בו משום שבירת עצם וא"כ בפ"מ לא הי' צריך לצוות לו כלל ע"ז. הנה שכחת מקרא מפורש פ' בא דכתי' בפ"מ ועצם לא תשברו בו והי' בו משום שבירת עצם ומ"ש שהי' בו בטומאה שלא הי' להם אפר פרה הוא דבר שאין לו שחר שהרי הי' קודם מ"ת ועדיין לא נצטוו על טומאה בקדשים ולא על אפר פרה רק דיני ק"פ בלחוד:

ומה שפקפקת על תי' הב' שאמרתי דהא דבעי' קרא מיותר על עצם שיש בו מוח היינו רק משום הו"א דעדל"ת ולפי"ז י"ל דהא דעדל"ת הוא רק במצוה דרמי' עלי' דוקא וא"כ בפ"ר שרבי' נמנו על הפסח ומכ"ש למ"ד אין שוחטים את הפסח על היחיד עי' פסחים צ"א פשיטא דאסור לשבור עצם שיש בו מוח דכיון שאכל כזית פסח לאו מצוה דרמי' עלי' הוא ואין עדל"ת אבל בפ"ש דיחיד עושה והוי מצוה דרמי' עלי' והו"א עדל"ת צריך קרא. וע"ז פקפקת מסוכה כ"ה דלר"ע היו מישאל ואליצפן ובודאי נמנו על פסח א' דלאדם א' אין מאכלו פסח שלם ושוב מילתא דרמי' עלי'. הנה הבקיאות מסוכה אין בו צורך דשם יש פלוגתא מי היו אבל מקרא מלא הוא ויהי אנשים וכו' שהיו יותר מא' ומ"מ אין זה תמיה אם עשה כל יחיד פסח בפ"ע ומה תענה למ"ד שוחטי' הפסח על היחיד וכתב הרמב"ם פ"ב מק"פ ה"ב והוא שיהי' ראוי' לאכול את כולו. אלא דבפ"ר שפיר כתבתי לא מיבעי למ"ד אין שוחטי' על היחיד אלא אפי' למ"ד דשוחטי' על היחיד מ"מ כתב רמב"ם הנ"ל דמשתרלי' שלא ישחוט לכתחלה על היחיד שנ' יעשו אותו ועי' כ"מ שם אבל בפ"ש נהי דגם שם משתדלי' שלא ישחט לכתחלה על היחיד כמבואר ברש"י ותוס' פסחים צ"ה מ"מ כיון דפ"ש אפשר שאין כאן אלא יחיד ואז מצוה עלי' רמי' ועדל"ת צריך קרא דעצם שיש בו מוח נמי אסור בשבירת עצם. ומ"ש דאז לא הי' צריך לומר להם דין זה למעשה הוא שיבוש דודאי אי אין דורשי' ל' יום קודם ולא הי' אומר להם רק כדי להודיע הדין שהיו צריכי' לשעתו שפיר כתבתי דלא היו צריכי' לדין זה בפ"ר ושפיר ילפי' דמשו"ה הגיד להם פ' פ"ש משום שואלי' ודורשי' אבל כיון שהי' צריך להגיד להם פ' פ"ש משום שואלי' ודורשי' יפה כתבתי שהוצרך לומר דין דעצם שיש בו מוח אם יארע שלא יהי' אלא יחיד שצריך לעשות פ"ש דהוי מצוה דרמי' עלי' וגם מאותן אנשי' ששאלוהו אפשר שלא ישאר אלא יחיד והאחרי' ימותו עד פ"ש או יתטמאו גם אז ובטל פקפוקך:

ותו כתבת ליישב קושי' אחרונים הנ"ל דרשב"א בסוכה כ"ה תמה מה שהאנשי' הטמאים התרעמו לפני משה ואמרו למה נגרע וכו' וכי לא ידעו שטמא אסור בקדשי' וכו' ותי' בכלי יקר דטעו וסברו כמו דצבור עשו בטומאה ה"נ יחידי' עושי' בטומאה וקשי' לך מאין בא להם טעות זה וניחא לך דתוס' פסחים ס"ו הקשו דהתם ילפי' דפסח בא בטומאה מאיש איש ולקמן דף ע"ז ילפי' לי' מבמועדו וכתבת ליישב דאי מבמועדו הו"א דאפי' יחידי' עושי' בטומאה וצריך איש איש וכו' דיחיד אינו עושה בטומא' ואי מאיש איש לחוד י"ל עפ"י מה שהק' מהרש"א דף ע"ז ל"ל קרא דבמועדו גבי פסח הא הוא בכלל שאר קרבנות צבור דיליף התם מאלה תעשו לד' במועדיכם ותי' דפסח כיון דטמאי' עבדי פ"ש

לא מקרי זמנו קבוע והקשית דאכתי תקשי בפ"ש דס"ל לת"ק פסחים צ"ה דאינו דוחה טומאה ואמאי הא פ"ש זמנו קבוע וצ"ל מדכתי' במועדו גבי פסח וק' קושי' מהרש"א וע"כ כתי' מהרש"א ומוכח דמקרי אין זמנו קבוע וא"כ גם פ"ש אינו בא בטומאה וא"כ א"ש דאי מאיש איש הו"א דפ"ש בא בטומאה ולהכי צריך במועדו כדי שנדע מדאיצטריך במועדו דגם פ"ש אינו בא בטומאה. ולפ"ז קודם שנצטוו על פ"ש דל"ש תי' מהרש"א דהי' זמנו קבוע א"כ במועדו מיותר כקושי' מהרש"א וי"ל דאתי להורות דיחיד נמי עושה בטומאה ושפיר חשבו שיוכלו לעשות בטומאה כתי' כלי יקר, ומעתה כיון דפסח הבא בטומאה אין בו משום שבירת עצם כנ"ל א"כ לפי סברתם לא הי' צריך לומר להם דין שבירת עצם שיש בו מוח מותר כיון דמותר לשבור בפסח הבא בטומאה אבל אחר שנאמר לו דין פ"ש והוי אין זמנו וצריך במועדו דפסח בא בטומאה בצבור ושפיר י"ל דיחיד אינו עושה בטומאה רק בטהרה הי' צ"ל דין שבירת עצם שיש בו מוח:

אהובי בני אני תמה עליך כי מלבד הדיחויים הלימודיים גם חשבונך אינו מכוון לתרץ הקושי' ומה בכך דלפי סברתם לא הי' צ"ל דין שבירת עצם כיון שבאמת טעו. ועוד דהקושי' הי' דלעולם אין דורשי' ל' יום קודם אלא שהי' צ"ל פ' פ"ש כדי שידעו דין שבירת עצם שיש בו בפ"ר ועוד וכי להם לבדם צוה והרי לכל ישראל צוה פ' זו וגם לשהי' בדרך רחוקה:

אבל גם גוף הבנין הוא על יסוד רעוע ומה שתמהת על כלי יקר אינו תמוה כלל דהרי באמת אין הדבר תלוי בק"ץ רק בזמנו קבוע ואפי' דיחיד כדקתני בתמורה י"ד ועי' רמב"ם פי' המשנה שם וברע"ב ותוסיו"ט ורק בפסח גלי קרא דיחידי' טמאי נדחי' לפ"ש וא"כ קודם שנ' פ' פ"ש שפיר חשבו שמותרים לעשות בטומאה ויפה כתבת על קושי' תוס' דאע"ג דכת' במועדו צריך איש איש דיחידי נדחי' לפ"ש:

ומה שתמהת על תי' מהרש"א דפ"ש הוי זמנו קבוע דשוב אין לו תשלומי' ואמאי אינו דוחה טומאה לק"מ דהרי אמרו שם בפסחי' צ"ה ע"ב מ"ט דת"ק מפני טומאה דחיתיו יחזור ויעשה בטומאה ע"ש. ועוד דבאמת אין זמנו קבוע לא תלוי ביש לו תשלומי' או לא רק כיון שאין זמנו קבוע אפי' אין לו תשלומין שוב אינו דוחה טומאה עי' תוס' פסחים ע"ו ע"ב ד"ה ה"ג קמ"ל:

ומ"ש דלכן כתי' במועדו מיותר גב' פסח דבא בטומאה דקשי' קושי' מהרש"א וע"כ כתירוצו דלא מקרי זמנו קבוע. לא הועלת בזה כלום על קושיתך דאכתי דלמא רק פ"ר לא מקרי זמנו קבוע אבל פ"ש דאין לו תשלומין מקרי זמנו קבוע כקושיתך. ועוד דאם פ"ש מקרי אין זמנו קבוע אמאי דחי שבת:

ועוד הי' נ"ל דבר חדש דהמעיין ברש"י פסחים פ"ד יראה דהאי דבטמא אין בו משום שבירת עצם אפי' בבא בטומאת צבור היינו משום דטומאה דחוי' היא בצבור ולא הותרה והוי פסול ולפ"מ דמשמע מדברי רמב"ם פ"ד מביאת מקדש הט"ז הא דס"ד ילפי' מהאי דטמאי' יחידי' נדחי' לפ"ש וא"כ קודם שנ' פ' פ"ש הי' גם בפסח הבא בטומאה משום דהא הוי ס"ל דהותרה ולאו פסול הוא:

וקושי' מהרש"א הנ"ל תמוה בעיני חדא לפמ"ש תוס' יומא ו' ע"ב ד"ה אמר דכיון דלאו כל ישראל מייתי פסח א' בשותפות מהדרי' אטהרה א"כ י"ל דמשו"ה צריך במועדו גבי פסח ולא הוי בכלל כל ק"ץ משום דלאו כ"י מייתי לי' בשותפות ועוד דהא כל קרבנות צבור הבאים בטומאה אינן נאכלי' בטומאה חוץ מפסח שמתחילתו אינו בא אלא לאכילה כדקתני בפסחים ע"ו וע"ש ברש"י וא"כ משאר קרבנות צבור לא הוי ידעי' דפסח בא בטומאה דהו"א כיון שמתחילתו אינו בא אלא לאכילה אינו בא כלל בטומאה קמ"ל במועדו גבי פסח דבא בטומאה וע"כ אדעתי' למיכלי' שרי' רחמנא וצ"ע [ע"ל סי' שי"ז]:

ומ"ש דעדיין קושיתך על הנוב"י במקומה לר"מ הוא דבר בטל דרש"י נקט כן משום ר"י וה"פ בין לר"מ בין לר"י וכו' חמץ אינו אסור מה"ת בב"י לר"י ובאכילה בין לר"מ בין לר"י אלא משש שעות וכו' וכך הוא המדה ודרך הלימוד. ובזה יהי' שלום בחילך. חזק יאמץ בתורה ויראת שמים. וחן וכבוד יתן ד' לך. אורך ימים ושנות חיים כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם:

תשובה קפג

שיל"ת ב' אויפאלו ד' ויקרא תרנה"ל:

שוכ"ט לחתני אהובי הרב הגדול וכו' מו"ה יוסף צבי סופר נ"י רב בק"ק ה' שאמשאן:

אחרי הודיע משלומינו וכו' ואודות שאלתך באיש אשר כואב ברגלו ומתחיל' הי' גם בסכנה ורפואתו ששורה מלח בשפיריטוס ומניח על מכתו אם מותר לעשות רפואה זו בפסח כבר ראו עיניך ביו"ד סי' קנ"ה דמתרפאי' בכל איה"נ של תורה אפי' בחולה שאין בו סכנה שלכדה"נ:

אבל מ"ש שטוב יותר ליקח אונדעסטיללירטען שפיריטוס דאז ודאי הוי שלכדה"נ אינו כן ותהי' להיפך כמ"ש צל"ח פסחים כ"א דדוקא דבר שראוי לאכילה אז מקרי שאר הנאות שלכדה"נ כיון שיוכל ליהנות ממנו הנאה יותר חשובה דהיינו אכילה אבל אם עירב בו דבר מר עד שאינו ראוי לאכילה אז עומד לשאר הנאות ומקרי אכילה שלכדה"נ

כמ"ש רמב"ם בפ"ה מיסוה"ת ובפי"ד ממ"א הי"א אבל שאר הנאות מקרי כדרך הנאתו ע"ש וא"כ ה"נ מקרי יותר שלא כדה"נ שפיריטוס הראוי' לשתי' מאם אינו ראוי' לשתי': **אלא** דמ"מ נ"ל דז"א לפמ"ש המל"מ פי"ד מאבל דהיכי דאכילה והנאה מחד קרא נפקי היכי דנפסל מאכילת אדם ומותר באכילה מה"ת ממילא מותר גם בהנאה מה"ת וכיון שאין בו רק אי' דרבנן מותר להתרפאות אפי' כדרך הנאתן כמבואר בש"ך סי' קנ"ה סקט"ו ואפי' בחולה שאין בו סכנה:

אך דא עקא כיון שהשפיריטוס הי' ראוי מתחילה לשתי' צריך לבערו עד שיפסל מאכילת כלב כמבואר סי' תמ"ב ס"ט ועי' במג"א שם סק"א ואפשר דעובר על ב"י מה"ת אף שאינו ראוי לאכילה ועי' פר"ח סי' תס"ו וא"כ אסור לישראל להשהותו בביתו בפסח וא"כ אין תקנה רק ע"ד שכ' מג"א סי' תס"ו בשם כ"מ שימכרנו קודם פסח לעכו"ם והעכו"ם יטבול הסרמטוטי' באונדעסטיללירטען שפיריטוס שלו ויניח ע"ג מכתו:

אך במקו"ח שם שדי בי' נרגא כיון שהנכרי נתנו לו להפסידו לגמרי נעשה שלו אף שאינו מכווין להקנותו ע"ש. אבל לפענ"ד למ"ש ר"ן ורשב"א בנדרים ל"ד ע"ב וכן הוא בהלכות הרמב"ן ופי' נמ"י שם דאם אזמני' על הככר גם בשעת אכילה הוא של המזמין ולא של המזומן ע"ש כיון שאינו נותן לו רק ליתנו לתוך פיו א"כ ה"נ כיון שאין העכו"ם נותן לו רק להניחו ע"ג מכתו ואם רוצה ליטלו משם הדין עם העכו"ם ליקחו ממנו בחזקה א"כ גם בשעה שהוא ע"ג מכתו אינו שלו ואינו עובר אב"י ולק"מ. ואפשר לזה נתכווין פמג"ד שם שכ' כיון שאין מתכווין לקנותו רק לרפואה וכו' וא"כ שרי כנ"ל:

ואם אינו נבלע בסמרטוטי' שפיריטוס כשיעור יש לצרף שיטת גדולי אחרונים דלענין ב"י ח"ש מותר מה"ת ועי' דג"מ סי' תמ"ב ושג"א סי' פ"א וכיון שאינו ראוי לשתי' כלל אפי' מדרבנן אינו חייב לבער כמ"ש מג"א סי' תמ"ב סק"י ע"ש ויש לצרף גם דעת פנ"י דיי"ש זיע בעלמא הוא לכן נ"ל ע"ד פשוט להתיר לעשות כן מאונדעסטיללירטען שפיריטוס של עכו"ם והעכו"ם יעשה הרטי' בביתו ויניחו בעצמו ע"ג מכתו ולא יקנה לו רק לרפואה זו ובזה יצאנו מידי כל החששות, וד' ישמרנו ממשהו חמץ וישמחנו בשמחת יו"ט כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קפד

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק ויחי תרס"א לפ"ק:

יהי שלום בחילו להמופלג מלא פלג מו"ה וכו'. **מכתבו** הראשון וגם השני הגיעני וכדי לעורר קנאת סופרי' ירבה חכמה הנני להשיב ומה שהעיר על סתירת הצל"ח דבריש פסחים כתב דבע"פ אחר חצות עובר בעשה דתשביתו ושם דף ו' ד"ה משש כתב דאינו עובר בעשה דתשביתו עד שתחשך. לק"מ ואין כאן סתירה כלל דבדף ו' לא כתב אלא דאינו עובר בע"פ אחר חצות על עשה דתשביתו בכל רגע כמו שעובר בב"י ואם השבית רגע קודם שחשכה לא עבר על עשה זו אבל אם לא השבית עד שחשכה עבר על עשה זו לפי שלא השבית ביום י"ד אחר חצות המני' דמילה בשמיני דאם מל קודם שתחשך לא עבר על עשה דוביום השמיני אף שלא מל עד סוף היום אבל אם לא מל גם בסוף היום ודאי עבר עשה דוביום השמיני ומ"מ יפה כתב בריש פסחים דמשו"ה בחרו בבדיקה ולא בביטול לפי דביטול לא מהני אלא משום דבלאה"נ אינו ברשותו כיון שאסבה"נ וכמ"ש הר"ן ובע"פ אחר חצות דאכתי מותר בהנאה לר"ש לא מהני ביטול ואף דלדידי' אינו עובר בב"י עד הלילה מ"מ כיון דהביטול לא מהני ולא השביתו אפי' בסוף היום עבר על עשה דתשביתו עכ"פ פעם אחד וזה פשוט ואם אולי ימלא בדוחק משמעות הלשון דלא משמע כן אין לדקדק כ"כ בלשונות אחרונים:

וגם מ"ש בשם הגאון מבערזאן נ"י דנעלם מן הצל"ח דברי מג"א סי' תמ"ד סקי"א שכתב ועשה דתשביתו חמיר טפי שכל שעתי' עובר עליו ע"ש. לבבי לא כן ידמה דהצל"ח לא כתב דאינו עובר עשה של תשביתו בכל רגע רק בע"פ אחר חצות דאינו עובר עד שיעבור עליו היום ולא השבית אבל אחר שעבר עליו היום ולא השבית שוב עובר על עשה זו בכל רגע וכמ"ש מג"א ואל תתמה ע"ז כי מצינו כזאת ברפ"ק דר"ה דאינו עובר בבל תאחר עד שיעבור עליו ג' רגלי' וכיון שעברו עליו ג' רגלים בכל יום ויום עובר בב"ת. ומכ"ש כאן די"ל דמשהגיע לילה ועובר בכל רגע על ב"י עובר נמי על עשה דתשביתו בכל רגע ורגע ומ"ש מג"א דבכל שעהי' עובר בעשה דתשביתו היינו בפסח ואף דמפשטות הדברים שם נראה דאפי' יכול לחזור אחר המילה קודם הלילה ולבער נמי חוזר קודם המילה כדי לבער חמצו אף דאז אכתי אינו עובר בעשה דתשביתו כל רגע הא לא קשי' דכיון דמשכחת דעובר בעשה דתשביתו בכל רגע דהיינו בפסח עצמו שוב חמירא האי עשה דאפי' בי"ד דאינו עובר בכל רגע נמי דחי עשה אחריתא דקילא דלא משכחת בה שיהא עובר בכל רגע וכעין זה כתבו ראשונים בהאי דכתובות מ' דאי אמרה לא בעינא מי איכא לעשה כלל ומשו"ה אפי' כי אמרה בעינא נמי קילא עשה זו עי' ש"מ שם וכן בהאי דיבמות ה' שכן ישנו בשאלה ומשו"ה אפי' נדר ברבים וע"ד רבים דליתא בשאלה נמי קילא עשה זו משום דמשכחת לה בשאלה וה"נ כיון דעשה דתשביתו משכחת לה

שעובר בכל רגע בפסח שוב גם בי"ד דאינו עובר בכל רגע חמירא ודחי עשה אחרת דמילה. וזה מדוקדק בלשון מג"א שכתב ועשה דתשביתו חמיר טפי שכל שעתא עובר עליו והנך תיבות חמיר טפי הם למותר ולא הו"ל למימר אלא ועשה דתשביתו כל שעתא עובר עליו אלא כדכתיבנא דאפי' בזמן שאינו עובר בכל שעתא נמי חמיר משום דיש זמן שעובר בכל שעתא. משא"כ במילה לא משכחת שיהא עובר בעשה בכל שעתא דביום ח' אינו עובר על עשה דביום השמיני עד שיעבור היום ולא מל ואח"כ אין שום מצוה מיוחדת על האב למול כמ"ש מחה"ש שם רק שהוא מחויב למולו כמו שב"ד וכל ישראל מחויבי' ולאו מצוה דילי' הוא ולא רמי' עלי' יותר מעל כל ישראל ועי' תוס' סוכה מ"ב ד"ה מהו דתימא אבל מצוה דילי' של אב אינה אלא ביום ח' ובעשה זו א"א שיעבור בכל שעתא רק פ"א כשעבר יום ח' ולא מל ובזה מיושב מה שקיהה מחה"ש שם על המג"א. וא"כ אין סתירה כלל מדברי מג"א לדברי צל"ח:

ומה שביקש' לבאר לו התוספתא ספ"ק דחגיגה וזה תוארה היתר נדרים פירחים באויר וכו' הלכות שבת וחגיגות ומעילות כהררי' התלוי' בשערה מקרא מועט והלכות מרובות אין להם על מה שיסמכו מכאן הי' ר"י אומר צבתא בצבתא מתעבדת קמייתא מאי הוית הא לאו ברי' הות ופותר אין לה מה ענין זל"ז ועי' פסחים נ"ד. הגם כי אין דעתי נוחה כי צעירי ימים יבלו זמנם בחיפוש דברי' מפליאים והלא טוב יותר ללמוד גפ"ת ושאר דברים הצריכים ראשונים ופוסקים מ"מ לעשות חפצו אכתוב מה שנלפענ"ד בזה דהנה באמת הוא דבר חידוש שגופי תורה כשבת וחגיגות ומעילות אינם רק מקרא מועט ומהראוי הי' להאריך בהם ולבארם יפה בקרא מרובה. אבל כבר האיר עינינו בזה חת"ס בספרו תורת משה פ' ח"ש על מה שאחז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בני' כי תוה"ק היתה כתובה לפניו במרום באותיות קדושי' והקב"ה צירפם ועשה מהם ס"ת עי' רמב"ן בהקדמת בראשית ולכן תורתן של בנים והמצות שהענין בעצמותו קדוש רם ונשא וגבה מאוד די לו במלבוש קטן אות א' מאותיות הקדושים בס"ת אבל שיחתן של עבדי אבות שאין הענין קדוש כ"כ הלבישו באותיות קדושי' הרבה כדי להעלותם בקדושה ע"ש וא"כ שפיר גופי תורה הם מקרא מועט. ומצאתי און לזה דעיי' בס' מגן אבות לרשב"ץ באבות פ"ה משנה ו' שכ' וי"א אף צבת בצבת עשוי' שלא מחמת קבלה אמרו כן אלא ראי' נתן לדבריו שהרי הצבת בצבת עשוי והראשונה מי עשה בודאי מאילי' נעשית בי"ש וא"א בששה ימי בראשית שלא נזכר בריאותה ואח"כ א"א א"כ ברואה הי' בי"ש ביהש"מ וכו' ע"ש. ואכתי קשה אמאי לא נזכר בריאות ביהש"מ בתורה ולפי הנ"ל א"ש למ"ש אלשיך הקדוש בפ' וירא בפסוק והנה איל אחר כי כל מה שנברא ביהש"מ שהוא סמוך לשבת

חלה עליהם קדושה הגדולה מקדושת שבת והי' רם ונשא מכל יצורי עולם ע"ש באריכות ולכן לא הי' צריכי' להתלבש כלל באותיות התורה ולהכי לא נזכר בריאותם בתורה. ולפ"ז נדרש כמין חומר דלפי שאמר ה' שבת וכו' מקרא מועט דלפי גודל קדושתו די לו באות א' בתורה מכאן אר"י צבתא בצבתא וכו' וקמייתא ברי' הוית וע"כ נבראת ביהש"מ כרשב"ץ הנ"ל וקדושתה גדולה כאלשיך הנ"ל וא"צ להתלבש באותיות קדושי' של תורה ולכן לא נזכר בריאותה בתורה. והאל הקדוש יקדשנו במצותיו ויתן חלקנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו. כנפש החותם בברכת התורה ולומדי':

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קפה

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו א' שמיני תרס"ב לפ"ק:

מה שהק' בפסחים ה' אדר"ע דהוכיח דאך ביום הראשון תשביתו הוא בעיו"ט דאי ביו"ט כיון דאין ביעור חמץ אלא שריפה ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה ואסור ביו"ט דהא כתיב כל מלאכה לא יעשה בהם וקשי' לי' דילמא לעולם ביו"ט ושרי לשרוף משום עדל"ת ואי דיו"ט עול"ת הא לדעת הריב"א שלהי חולי' הל"ת נדחה מפני עשה רק דאין עשה נדחה מפני עשה ולפ"ז תקשי הא תוס' שם ד"ה דהא הקשו אמאי לא יליף כרת להשבתת שאור מדאיתקש לאכילת חמץ ותי' צל"ח דזה א"א דהא תשביתו הוא מעיו"ט וא"כ יהי' חמור השבתה מאכילה דבאכילה מיעטה תורה בהדי' דליכא כרת מעיו"ט ובהשבתה יהא חייב כרת מעיו"ט ע"ש ולפ"ז אי נימא דתשביתו הוא ביו"ט ל"ש פי' צל"ח ושפיר חייב כרת על השבתה וא"כ עשה דתשביתו שפיר דחי עשה דיו"ט כדאמרי' בפסחים נ"ט יבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת ועי' בתוס' שם ד"ה אתי. הרבה תשו' בדבר ואי בעינא לדחויי י"ל דר"ע ל"ל כלל הך היקישא דהשבתת שאור לאכילת חמץ והרי ר' יוסי יליף אח"כ דהוא מעיו"ט בהך היקישא וגם אביי לעיל ממק"א דהוא מעיו"ט הוצרך להאי היקישא אבל ר"ע דלא יליף מהנך ילפותות רק ילפותא אחרינא ואם קשי' על ילפותא דילי' מהך היקישא שפי' י"ל דלא ס"ל הך היקישא כלל ולק"מ דאטו גברא אגברא רמית:

אבל שינוי דחיקא לא משנינא אלא דנ"ל למ"ש הרמב"ם פ"א ממילה ה"ב וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מ"ע אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד ובהשגות אין בזה תבלי' וכי משום הת"ס פוטרי' אותו מן

השמים וכל יום עומד באי' כרת וכתב כ"מ דלדעת הרמב"ם אינו מתחייב כלל למות בקיצור שני' לפי שעדיין לא עבר על המצוה שהרי בידו למול עצמו עד שימות והוא ערל במזיד ואז יתחייב כרת לנפש כמבואר פ"ח מתשובה אי נמי ה"ק שאינו מת בקוצר שני' רק בבוא עתו למות ימות בקוצר ימי' והיינו כרת דיומי כמבואר שלהי מו"ק ודעת הראב"ד שמיום שגדל ולא מל הוא חייב למות בקוצר שני' אלא שאם מל נפטר מחיוב זה וזהו שכתב ובכל יום עומד באי' כרת וכו' ע"ש ולפ"ז נראה דאפי' איכא כרת בהשבתת שאור ואפי' למג"א סי' תמ"ד סקי"א דתשביתו כל שעתא עובר עליו מ"מ לרמב"ם ליכא כרת עד שיעבור הפסח ולא השבית אבל תוך הפסח ליכא כרת שהרי בידו להשבית החמץ ואפי' לראב"ד עכ"פ אם משבית תוך הפסח נפטר מחיוב כרת זה. ולפ"ז לחלק יצאנו דבפסחים נ"ט שפי' אמרי' דעשה דפסח שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה כיון דאם אינו עושה פסח מתחייב כרת מיד וא"י ליפטר עצמו מכרת זה לר' נתן בפסחים צ"ג דס"ל תיקוני לראשון לא מתקן לי' ואולי גם לרבי דס"ל שני רגל בפ"ע הוא אינו נפטר מכרת דראשון ועי' ברמב"ם פ"ה מק"פ לכן שפי' דחי עשה דהשלמה אבל כרת דהשבתה דאם אינו משבית ביו"ט אכתי ליכא חיוב כרת כלל לרמב"ם ולראב"ד עכ"פ יוכל ליפטר עצמו מכרת זה אם משבית למחר שוב אינו דוחה עשה דיו"ט וא"ש:

ומזה יש לי לדון על גוף תי' הצל"ח שכתב דאם יש כרת בהשבתה מעיו"ט יהי' חמור מאכילה דליכא כרת רק תוך הפסח הא אין כאן חומרא דאם משבית תוך הפסח לרמב"ם אין כאן כרת כלל על השבתה ולראב"ד נפטר מכרת דהשבתה ואדרבה אכילה חמור שאם אוכל תוך הפסח חייב כרת וא"א ליפטר ממנו ובהשבתה אפי' השבית רק ביום ו' של פסח או ביום ז' נפטר מכרת דהשבתה:

ושנית נ"ל דהרי לא מצינו בכל ל"ו כריתות חיוב כרת על עשה רק על ל"ת חוץ מפסח ומילה עי' ריש מס' כריתות ועי' תוס' שבועות ז' ד"ה ואחת שכתבו ואזהרה מוהבשר אשר יגע וכו' א"נ כרת לא בעי אזהרה מידי דהוי אפסח ומילה ומשמע דמעיקרא ס"ל דגם כרת בעי אזהרה ול"ת ורק פסח ומילה נאמר בהם חוץ ולפ"ז ודאי אי תשביתו היא מעיו"ט ואיתקש לאכילה דחייב כרת ע"כ בזה נמי איכא כרת על עשה כמו פסח ומילה כיון דבעיו"ט ליכא לאו דהא אינו עובר בב"י עד הלילה אבל אי תשביתו הוא ביו"ט הרי אז איכא גם לאו דב"י א"כ אפי' איתקש לאכילה דאית בי' כרת אמרי' דהיינו משום לאו שבו ולא משום העשה וא"כ עשה דתשביתו ל"ה עשה שיש בה כרת ואינו דוחה עשה דיו"ט ושפי' קאמר ר"ע דע"כ היא מעיו"ט ולק"מ:

ועוד בה שלישי' דהרי שנינו בריש כריתות על אלו חייבי' על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ופירש"י דמפיק לי' מע"ז וכו' מה ע"ז שחייבי' על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ועי' בתו"כ דפוס דעסויא דף ל"ג ע"ב וברמב"ם ריש ה' שגגות ועי' תוס' ב"ק מ' ד"ה כופר שכתבו ומסתמא כל חד מיניהו חייב חטאת התם כיון דכל חד מיחייבא אזדונו כרת מיחייב נמי אשגגתו חטאת ע"ש ובמכות י"ג ע"ב ילפי' דלא מיחייב חטאת אלא בשב וא"ת ולא בקום ועשה מדאיתקש כה"ת לע"ז ופירש"י מה ע"א כרת שלו על דבר שהוא שב וא"ת והוא עמד ועשאו אף כל שב וא"ת. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עושה אין קרבן ע"ש ועי' תוס' שבועות י"ז ע"ב ד"ה אבל. ולפ"ז יש ליישב קושי' רשב"א דמשו"ה לא ילפי' כרת להשבתת שאור מדאיתקש לאכילת חמץ דהא אפי' יהא בו כרת מ"מ לא יהא בשגגתו חטאת דהא בקו"ע היא והוא ישב ולא עשה ואנן ילפי' מע"ז דכל שחייבי' על זדונו כרת חייבים על שגגתו חטאת וכיון דבזה אין על שגגתו חטאת ע"כ אין בזדונו כרת ולכן לא מקשי' לענין כרת לאכילה. אך ז"א דאכתי תקשי קושי' רשב"א שיתחייב כרת בעמד ועשה ועבר על עשה דתשביתו כגון שחימץ בידים או קנה חמץ בשעה שמחויב בהשבתה וכמ"ש רמב"ם פ"א מחמץ ה"ג ובזה שפיר יש חיוב חטאת אם יש בו כרת וא"כ נילף שיתחייב כרת על אכילתו ואנו צריכי' בזה לתי' צל"ח דא"כ יהי' חמור מאכילה אבל בהשבתת חמץ שאין בו מעשה שפיר י"ל כתי' שלי א"כ גם אם תשביתו היא ביו"ט אין בו כרת ואינו דוחה עשה דיו"ט דתשביתו קאי גם על חמץ שלא חימץ ולא קנה דבזה ל"ה עשה דכרת ואינו דוחה עשה דיו"ט וע"כ תשביתו היא מעיו"ט וא"ש:

ועל רבעי' לו אשיב הנה זה פשוט דהוכחת ר"ע דתשביתו הוא מעיו"ט דאי ביו"ט איך שרי מלאכת הבערה הוא משום דלא ניחא לי' למימר חידוש הוא שחידשה תורה והתירה הבערת שריפת חמץ ביו"ט אלא אדרבה אמרי' שהוא מעיו"ט ומעתה נלפענ"ד דל"ש כאן עדל"ת כלל והוא עפמ"ש חי' רשב"א ברכות כ' דל"ש עדל"ת אלא בעשה דמשכחת לה לקיימה בלי עבירת ל"ת רק שעכשיו נזדמן שא"א לקיים העשה בלי עבירת הלאו בזה אמרי' עדל"ת אבל אם א"א לקיים המעשה בשום פעם בלי עבירת ל"ת זה לא מקרי עדל"ת שהל"ת דחוי' רק הותרה ועי' פנ"י שם ועי' תוס' יבמות ג' ע"ב ד"ה ל"ת וא"כ כאן אם תשביתו הוא ביו"ט, א"א כלל לקיים עשה דתשביתו ביו"ט בלי עבירת עשה ול"ת דיו"ט אין זה ענין כלל לעדל"ת רק דנימא הותרה וחידוש הוא שחידשה תורה והא לא אמרי' אלא אמרינן דהוא מעיו"ט והוא האמת:

וחמישיתו אוסיף עליו דהרי אמר רבא בשבת כ"ד ע"ב א"ק הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתי' מק"ו ופירש"י וממילא שמעי' מינה דמצוה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינו דוחה יו"ט ועי' פסחים ע"ו ע"ב ותוס' שם וה"נ מ"ע דתשביתו אין זמנה קבוע ביום א' דוקא רק זמנה כל ימי הפסח לא דחי' יו"ט ולק"מ. ובזה הנני חותם בחיים וברכה למשמרת שלום:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קפו

לחכם אחד מחכמי הזמן שליט"א:
אשר התעורר בגמ' פסחים ב' דפריך שפיר קאמר לי' ר"י לראב"י. ולדעת בעה"מ שהביא הטור סי' תמ"ג לר"ש מותר באכילת חמץ עד הלילה ואף איסור דרבנן אין כאן א"כ דילמא ראב"י כר"ש ס"ל וגם לענין אכילת חמץ לא מצינו יום שמקצתו אסור ומקצתו מותר ומה פריך שפיר קאמר לי' וכו' ע"כ. הנה בהשקפה ראשונה עלה בדעתי דלק"מ דהא עכ"פ מצינו יום שמקצתו מחויב בתשביתו ואסור להשהותו ומקצתו אינו מחויב ומותר להשהותו שוב מצאתי בצל"ח במקומו שעמד בקושי' ותי' כנ"ל:
אבל לפענ"ד המעיין בפני' בבעה"מ בסוגי' דפסחים ז' יראה להדי' שאסור גם לר"ש באכילה ובהנאה משש ולמעלה מדרבנן מיהת. וז"ל שם ואי אכל לי' מיכל משש שעות ולמעלה עד הערב אינו עובר באכילתו שאין לך השבתה גדולה מזו אבל לכתחילה וכו' ולא שרי' לי' לכתחילה למיכל ולא ליהנות בו אבל אם עבר וקידש חוששי' לקידושי' וכו' והביא ירושלמי דמבואר להדי' מודה ר"ש באיסור שהוא אסור איסורו מהו ריא איסורו מד"ת [וכדעת תוס' ורא"ש בפסחים כ"ח דתשביתו היינו שלכדה"נ ויש לי אריכות דברים בזה במפרש ירושלמי שם ובנוב"י תנינא שהשיג עליו ואכ"מ להאריך] ר"י ור"י תרווייהון אמרי איסורו מדבריהם עיי"ש מבואר דגם לדעת בעה"מ אליבא דר"ש אסור לכהפ"ח באכילה מדרבנן משש שעות ולמעלה וא"כ שפיר מצינו גם לדידי' יום שמקצתו מותר באכילה ומקצתו אסור ופריך שפיר ופלא בעיני על הגאון צל"ח שלא הרגיש בזה:
אלא דא"כ תיקשי על בעה"מ אמאי לא פסק לדרב גידל א"ר דאין חוששין לקידושין אפי' לר"ש ומה בין שש שעות לר"ש לשעה ששית לר"י דהוא ג"כ רק מדרבנן וכמו שהקשה רמב"ן במלחמותיו שם עיי"ש אבל לפענ"ד נראה לפמ"ש בחי' רשב"א קידושין נ"ח דיש דברי' שאסרו חכמים בהנאה ועשאוהו כשל תורה והפקיעו שם בעלי' ממנו ויש דברים אף שאסרו בהנאה מ"מ לא הפקיעו שם בעלי' מיני' עי"ש ולפ"ז בשלמא

לר"י דאחר שש שעות אסור מה"ת בהנאה ואפ"ה חייבי' רחמנא בעשה דתשביתו א"כ גם בשעה ששית דאסרו חכמים בהנאה משום שלא יטעה בין שש לשבע ג"כ הפקיעו ממנו שם בעלי' לגמרי כמו בשעה שביעית ולהכי אין חוששין לקידושי' ומ"מ לא ביטלו ממנו עי"ז שא"י לקיים מ"ע דתשביתו בחמץ שלו ועי' סי' תל"ד ס"ב בהג"ה דהרי גילתה תורה דבמה שמופקע החמץ ממנו ע"י איה"נ דחמץ אינו מופקע מידי חיוב תשביתו רק דמחויב בתשביתו מצד שהי' חמץ שלו קודם שבא איסור חמץ אבל לר"ש לדעת בעה"מ שמותר באכילה ובהנאה עד הלילה מה"ת רק חכמים אסרו לאכול וליהנות והיינו רק לכתחלה אבל לא הפקיעו ממנו לגמרי שם בעלי' ע"י הפקר ב"ד ולכן שפיר חוששין לקידושי' דכיון דלא חשו משום שמא יטעה בין שש לשבע דגם בשבע אינו אסור מה"ת לא הפקיעו שם בעלי' וגם לא רצו להפקיע לגמרי דא"כ יהי' בטל ממ"ע דתשביתו ונהי דגילתה תורה בתוך זמנו דמחויב בתשביתו אף דאבה"נ ואינו שלו היינו כד' לתקן לאו דב"י שהוא נל"ע אבל קודם זמנו דאינו עובר בב"י אינו מחויב בתשביתו אם אינו שלו ולכן לא הפקיעו שם בעלי' לגמרי וחוששין לקידושין:

ובזה מיושב מה שתמה בישועות יעקב סי' תמ"ג על רמ"א שם שכ' חמצו של עכו"ם אסור ליהנות ממנו ואמאי הא לדעת תוס' אינו אסור רק באכילה מה"ת ולדעת רז"ה מותר מה"ת אפי' באכילה ואפי' לשיטת הר"ן דאבה"נ מה"ת אינו רק משום מ"ע דתשביתו אבל בחמץ של נכרי דליכא תשביתו בשל אחרים למה אבה"נ. ולפימ"ש הרי אפי' לרז"ה דמותר באכילה מה"ת מ"מ אסור מדרבנן אפי' בהנאה מכ"ש לשאר פוסקים וא"כ חזינן דלאו משום מ"ע דתשביתו אסרו חכמים בהנאה וא"כ בשל נכרי נמי וא"ש:

ואמנם עוד נ"ל דבר חדש עפימ"ש תוס' שבת כ"ד ע"ב ד"ה לפי שהק' למה אין שורפין תרומה טמאה ביו"ט הא אפשר ליהנות ממנו בשעת שריפה ותי' דהא דמותר ליהנות בשעת שריפה היינו אם שורפו לשם מצוות ביעור אבל אסור ליהנות ולהדליק לצורך עצמו וכיון דמדליק רק לשם מצות ביעור אסור ביו"ט עיי"ש. ולפי"ז אני אומר דהא דס"ל לבעה"מ שמותר באכילת עד הלילה היינו אם אוכלו לשם מצות תשביתו אפי' כדרך אכילה אבל אם אוכלו לשם הנאה ולא לשם מצוות ביעור אסור מה"ת דלהכי אהני מה דאפקי' רחמנא בלשון תשביתו שאסור לאכלו שלא לשם מצות ביעור. ולפי"ז גם לר"ש לדעת בעה"מ שפיר מצינו יום שמקצתו אסור באכילת חמץ ומקצתו מותר מה"ת באוכל שלא לשם מצות ביעור ופריך שפיר ולק"מ. ולפ"ז יצמח דין חדש דגם לבעה"מ אינו מותר באכילה עד הלילה אלא לבעלי' שמקיימין בו מצות תשביתו אבל לאחרים אסור באכילה מה"ת ועי' נוב"י או"ח מהדו"ק סי' ט"ו וא"כ א"ש פסק רמ"א הנ"ל דחמץ של עכו"ם

אסור ליהנות בו כיון דבזה ליכא מצות תשביתו א"כ לכ"ע אסור מה"ת. ובזה יתיישבו עוד הרבה קושי' שנתקשו האחרונים על בעה"מ ותו לא מידי כעת. דברי ידידו הדו"ש: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קפז

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' לס' ויברך אותו שם תרס"ג לפ"ק

אלפי שלומים. מגבהי מרומים לחתן תמים, אהובי תלמידי הבחור כארזים גל אגוזים, חרוץ ושנון, וריח כלבנון. כמו"ה צבי הירש נ"י גראסמאן בק"ק ליסקא:

מכתבך מיום ג' ח"ש בא אלי בזמנו ובשורה טובה תדשן עטים כי נתקשרת בקשר חיתן הנעשה יפות וברוך ד' המוציא אסירים בקושרות כי חרות על הלוחות על תקרא חרות אלא חירות שמחתני בכפלים יתן ד' שיהא זוויגך עולה יפה ללמוד תורה בטהרה ותהי' לעטרת צבי ולצפירת תפארה. סימן טוב סימני' דאורייתא ומזל טוב כטל יזל בעזר שפרה לך וחבלים נפלו לך בנעימים. לאורך ימים עדי יבא משיחינו הולך תמים. ועתה באתי על ד"ת כי לא הרשנו עתי עטי עד היום:

בקידושין דף נ"ו הקשו תוס' ד"ה המקדש אמאי לא חשיב נמי חמץ בפסח ותי' פנ"י דבהני דחשוב רבותא קמ"ל דאפי' ש"פ להנות שלכדה"נ דמותר מ"מ א"מ מטעם שכתבו תוס' בתי' השני אבל חמץ בפסח א"י להנות שלכדה"נ דהא אסור להשהותו ועובר על ב"י וב"י ואין לו ביעור אלא שריפה ופשיטא שא"מ וכל העובר עליו ישתומם הא חשוב נמי כה"כ ובב"ח דאסורי' גם שלכדה"נ כדאמרי' בפסחי' כ"ה. וכתבת דמובא באחרוני' דאפי' באיסורי' דאסורי' שלכדה"נ מ"מ ח"ש שלכדה"נ מותר והסברת משום דבח"ש ליכא הנחת מיעיו רק הנאת גרונו ובשלכדה"נ ליכא הנאת גרונו לכן מותר וא"כ בכה"כ ובב"ח יכול ליהנות ח"ש שלכדה"נ והוא ש"פ ומ"מ א"מ מה"ט שכתבו תוס' אבל משא"כ בחמץ דלדעת הרבה אחרוני' גם בח"ש איכא אי' ב"י וחיוב תשביתו וא"י ליהנו' אפי' בח"ש שלכדה"נ שפיר לא קחשיב:

הנה דברי האחרוני' שכתבת לא שמיע לי ולא ס"ל ואחד אני יודע דעת ראבי' בטור או"ח סי' תרי"ב באוכלי' שאינן ראוי' דח"ש מותר עיי' בב"י שם ושם הסברא פשוטה כיון דח"ש אינו אסור רק משום דחזי לאיצטרופי למלקות וא"כ בשלכדה"נ אפי' לשיטות דאסור מה"ת מלקות ליכא וא"כ ח"ש לא חזי לאיצטרופי למלקות ולהכי מותר אבל בכה"כ ובב"ח דלוקי' שלכדה"נ וא"כ ח"ש חזי לאיצטרופי למלקות וודאי ח"ש אסור מה"ת אפי' שלכדה"נ:

ומה שהסברת דבח"ש ליכא הנאת מיעיו עינך הטעתך בגמ' חולי' ק"ג ע"ב באכל ח"ז והקיאו דשם הפי' דליכא הנאת מיעיו בכשיעור אבל איכא הנאת מיעיו בח"ש וכן מבואר שם ברש"י להדיא וגם מה דפשיטא לך דבשלכד"א ליכא הנאת גרונו מוכח משם להיפך דאר"י אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל ח"ז אחר חייב מ"ט הרי נהנה גרונו בכזית וכתב רש"י והא דר"א אר"י פליגא אדר' דימי וכו' חלקו מבחוץ פטור וכו' מבואר דרש"י ס"ל דכאן באמ"ה מיירי ועיי' מהרש"א שם והרי כל אכילת אמ"ה שהוא משהו בשר גידי' ועצמות והוא שלכדה"נ ועיי' פמ"ג בשפ"ד רסי' ס"ב ואפ"ה קאמר הרי נהנה גרונו בכזית:

ומאז אמרתי ביישוב דברי פני"י דלא לשוי' ח"ו כטועה בדבר משנה דאיירי בה דע"כ לא הוצרך לומר דאעפ"י דש"פ בשלכדה"נ א"מ אלא בהני איה"נ שהם מי הנקברי' דאפרן אסור אבל בכה"כ שהוא מן הנשרפי' דאפרן מותר כמבואר שלהי תמורה אעפ"י דאסור שלכדה"נ שפיר אשמעי' אע"ג דיכולה ליהנות באפרה ש"פ אפ"ה אינה מקודשת מטעם שכתבו תוס' דלא סמכה דעתה וכו'. וגבי בב"ח אף דהוא מן הנקברי' כמבואר סוף תמורה וכל הנקברי' אפרן אסור מ"מ נ"ל עפמ"ש דג"מ ביו"ד סי' קכ"ג עמ"ש בשו"ע שם סי"ד החרצנים והזגים של עכו"ם וכן שמרי יין שלהם תוך יב"ח אסורי' בהנאה וכתב ש"ך ס"ק כ"ו וז"ל וכתב ב"י בשם או"ח אם שורפן אפי' תוך יב"ח אפרן מותר עכ"ל והעתיקו ד"מ וצ"ע דהריב"ש סי' רצ"ה כתב דבסתם יינם קי"ל דאפרן אסור כמו עצי עכו"ם וכו' ותי' דג"מ דוודאי אם גוף הדבר אסור כולו באי' ע"ז כמו חטי' שלקחם בשכר יי"נ בע"ז דף ס"ב או יי"ש שנעשה מיי"נ כנדון דריב"ש גם אפרן אסור אבל שמרי יין השמרי' בעצמם אין בהם שום אי' רק משום לחלוחית יין שבהם ומשו"ה להרבה פוסקי' מותרי' אחר יב"ח שכבר כלה כל הלחלוחית ואפי' לר"ת דס"ל דאסור הטעם משום דסובר דלא כלה כל הלחלוחית אבל אם שרפם דודאי כלה כל הלחלוחית יין ונשאר רק אפר השמרי' שפיר אפרן מותר ע"ש ולפ"ז נ"ל גם בב"ח למ"ד אפשר לסוחטו מותר ואין אי' אלא כל זמן שבב"ח מעורבי' זע"ז וא"כ כששורפי' דכלה כל הלחלוחי' ואין בשר וחלב ולא טעמם מעורב זב"ז ועיי' ר"ן חולין קי"א שפיר אפרן מותר וא"כ סד"א דמקודשת באפרן וקמ"ל מתני' דאינה מקודשת אי משום דאפשר לסוחטו אסור וממילא דגם אפרו אסור אי משום דאפי' אפשר לסוחטו מותר ואפרו מות' אפ"ה אינה מקודשת מטעם שכתבו תוס' בתי' השני וא"ש:

ומ"ש ליישב בזה קושי' אחרוני' בהא דשאור בכזית וחמץ בככותבת דמאי נ"מ בזה הא לענין אכילה לכ"ע בכזית ולב"י אי לענין אי' הא ח"ש אסור מה"ת ואי לענין מלקות הא אין לוקי' על ב"י דהוי לאו הנל"ע או לאו שאין בו מעשה. וכתבת דנ"מ אם קידש אשה

בכזית חמץ בפסח דלב"ש הוי ח"ש ובח"ש ליכא עשה דתשביתו כמ"ש חכ"ץ ופמ"ג וא"כ ח"ש שלכדה"נ מותר וא"כ היא מקודשת ולב"ה דהוי כשיעור א"מ. ותמהני עליך והשמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך דהרי אפי' באי' שמותרי' שלכדה"נ קתני במתני' דא"מ ואיך תאמר שאם חמץ מותר שלכדה"נ מקודשת, אבל בל בלאה"נ כל ענין זה דחמץ אסור שלכדה"נ אינו לשון חכמים מרפא דאם אוכל או נהנה מחמץ שלכדה"נ לא עבר על לא יאכל חמץ רק ביטל מצות ביעור בשריפה ולכן כתב פנ"י שאינו יכול להנות גם שלכדה"נ וא"כ כיון דהקושי' הוא לשיטת הסוברי' דגם לענין ב"י ח"ש אסור מה"ת וא"כ א"י להשהותו ומ"ל אם א"י להשהותו משום אי' ב"י או א"י להשהותו משום ביטל מ"ע דתשביתו סוף סוף א"י להשהותו ולהנות ממנו שלכדה"נ וא"כ וודאי א"מ וזה הפשוט בדברי פנ"י. וגם לא מצאתי בחכ"ץ סי' פ"ו ולא בפמ"ג בפתיחה לה' פסח שכתבו דאי יש אי' ב"י בח"ש דליכא מצות תשביתו אלא אם לענין ב"י אין ח"ש אסור מה"ת גם מצות ביעור ליכא מה"ת בח"ש אבל הקושי' לשיטת הסוברי' דח"ש אסור מה"ת גם לענין ב"י, א"כ גם מצות ביעור איכא בח"ש ולא מ"ע רק מצוה בעלמא כמו דליכא לאו בח"ש רק אי' בעלמא כמ"ש תוס' שבועות כ"ג כן יש בזה מצוה בעלמא כמו שחקרו אחרוני' לענין אם אוכל חצי זית מצה ועיי' תשו' חיים שאל או"ח סי' ג' וד' ובזה יש נ"מ פשוטה למ"ש תוס' שבועות הנ"ל דשבועה חל על ח"ש דלב"ש חל שבועה שלא ישהה בביתו זית חמץ בפסח ולב"ה אינו חל:

ובימי בחרותי אמרתי דנ"מ למ"ש רש"י ביצה כ"ז דאין מבערי' קדשי' טמאי' ביו"ט אפי' ע"י אכילת כלבי' משום דרחמנא אחשבי' להבערתן ע"ש וא"כ אם האכיל כזית חמץ ביו"ט לכלבי' לב"ה דהוי כשיעור ועובר בב"י וכיון דב"י נל"ע דתשביתו רחמנא אחשבי' להבערתו ועבר על אי' מלאכת י"ט ולוקה אבל לב"ש דלא הוי רק ח"ש נהי דאסור מה"ת ומקיים מצות ביעור מ"מ כיון דליכא רק איסורא ומצוה בעלמא מסברא דחזי לאיצטרופי ל"ש רחמנא אחשבי' להבערתו ואין באכילת כלבי' חילול יו"ט ומה שקשה על רש"י מפסחי' ה' כבר תי' פנ"י שם ונוב"י קמא או"ח סי' ט"ו ולדברי פנ"י ותי' האחרון שבנוב"י שם יתכן מ"ש. ובזה נכוני' דברי תוס' ריש ביצה ד"ה שאור בכזית שכתבו ל"ש הכא מידי פי' במצעיתא אלא מייתי כאן תלת מילי גבי יו"ט דב"ה לחומרא וב"ש לקולא ולפמ"ש ה"פ דלהכי תני לה במצעיתא להורות דנ"מ מפלוגתיהו רק לענין אי' מלאכת יו"ט דב"ה לחומרא וב"ש לקולא וכמ"ש:

ומ"ש ליישב קושי' תוס' דהריטב"א הק' בערלה וכה"כ שהם מן הנשרפי' דאפרן מותר אמאי אינה מקודשת באפרן ותי' כיון דעכשיו לית בהו דין ממון אינה מקודשת דכי

שריף להו לבערינהו לאו דידי' הוא וכל הקודם זכה באפרן ולפ"ז בחמץ בפסח דהמצוה לשרוף הוא רק על הבעלי' כמו"ש נוב"י קמא או"ח סי' ט"ו א"כ שורפן אחר חייב לתת לו י' זהו' כמו בשור העומד להריגה ב"ק צ"א וא"כ האפר אינו הפקר ושפיר מקודשת באפרן. הנה דברי נוב"י תמוהי' דבהדי' אמרי' ב"ק צ"ח ע"ב גזל חמץ לפני המועד ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווין עליו לבערו. ואמנם גם לדברי נוב"י אין לזה שחר דאטו משום שיש לו זכות קדימה במצוה מקרי ממון שלו או שלה להיות מקודשת והרי מע"ש לר"מ דס"ל ממון גבוה אינה מקודשת כמבואר קידושי' נ"ג אע"ג דלענין הדין אוקמא רחמנא ברשותי' כדאמרי' ב"ק ס"ט ואי משום שאם אחר חוטף ממנה המצוה צריך לתת לה י' זהו' הרי לא חטף ולא נהנות כלום. וגם לדעת ראשוני' די' זהו' הוי קנסא ולסוברי' דגם בקנס דרבנן אמרי' מודה בקנס פטור ודאי אין זה דין ממון ועיי' שבועות ל"ג, וגם אפשר דא"י להקנות לה לענין זה עיי' גיטי' מ"ב בעבד שמכרו רבו לקנס, ואפי' הוא שלה לענין זה מ"מ כל זמן שאינה שורפו ואין בו דין ממון כי שריף לבערו הוי האפר הפקר כמ"ש הריטב"א. אבל מה לי להאריך הלא בהדי' אמרי' בפסחי, ז' דהמקדש מוי"ו שעות ולמעלה אפי' בחיטי' קורדנייתא א"ח לקידושי':

וכד הוינא טלי' כבר ארביסר אמרתי ליישב דעת רש"י בפסחי' כ"ט דלראב"י חמץ של אחרי' מותר באכילה אפי' תוך הפסח ותוס' שם הקשו ע"ז ואמינא דלמ"ש ר"ן בפירושיו לנדרי' ל"ד ע"ב ד"ה א"ל לא לאפוקי' דאי אזמני' עלי' כלומר לעולם אימא לך דאי יהיב לי' במתנה שרי' לי' וכי קא"ל עליך לאפוקי דאי אזמני' עלי' תיתסר לי' דהאי שעתא נמי ככרו הוא ע"ש מבואר דבאזמני' גם בשעת אכילה הוא של המזמין ולא של האוכל ושפיר משכחת שיהא חמץ של אחרי' מותר באכילה באזמני' עלי', ומעתה לפמ"ש הראשוני' בחולי' ד' ע"ב בהא דסברוה הא מני ר"י דאע"ג דראב"י הדר בי' אנן לא הדרי' בי' דלר"י מקשי' שאור דאכילה לשאור דראי' שפיר משכחת לה בחמץ בפסח שתהי' מקודשת באזמנה עלה ואפי' אי רק אחר' נכרי מותר משכחת לה באזמנה נכרי על חמצו והתקדשי לפלוני והישראל קודשת דמקודשת מדין עבד כנעני עיי' קידושי' ז' וריטב"א שם ולהכי לא חשיב חמץ בפסח משום דמשכחת אופן שתהי' מקודשת:

ומ"ש ליישב קושי' תוס' אמאי לא חשיב פגול נותר וטמא ומתחילה כתבת כיון דכ"ע מצווין לשרוף הוי האפר הפקר ופשיטא דאינה מקודשת א"כ תקשי אמאי חשיב כה"כ דאסור שלכדה"נ ואפרן הפקר דהא כה"כ אינו תלוי בבעלי' דילפי' לה מפן תקדש תוקד אש ועיי' ביו"ד סי' רצ"ו ס"ה, ולבסוף כתבת דלהכי לא חשיב להו משום דאפר הקדש לעולם אסור וא"כ פשיטא דא"מ וכל פלפולך שם בזה הוא בחנם ולא ראית מ"ש רש"י שם

בהדי' שלהי תמורה והנך דטעוני' שריפה בלא שום מעילה יצא אפרן לחולי' דקלישא קדושתיהו הואיל ונפסלו ע"ש:

ומ"ש עוד ליישב דהא קשי' על ריטב"א הנ"ל שכתב דהאפר הוי הפקר הא בחי' רשב"א סוכה ל"ה ד"ה ושל ערלה כתב דאתרוג של ערלה לכם קרי' בי' א"כ ס"ל דאיה"נ יש לו בעלי' וידוע דחי' רשב"א סוכה הוא מריטב"א מיוחס לרשב"א וא"כ סותר עצמו ונראה דקצו"ח סי' ת"ה ס"ג הק' לשיטת הסוברי' דאיה"נ יש לו בעלי' אמאי אמרי' בב"ק מ"ה שור הנסקל משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש ותי' נהי דיש לו בעלי' והוא שלו אבל אינו ברשותו ע"ש ובא"מ סי' כ"ח אות נ"ו וא"כ א"ש דברי ריטב"א דנהי דיש לו בעלי' אבל אינו ברשותו ומשו"ה אינה מקודשת אבל בחמץ דעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו שפיר י"ל דמקודשת ולהכי לא חשיב חמץ בפסח. הנה מלבד מש"ל דמבואר בגמ' דאם קדשה בחמץ אינה מקודשת עוד מבואר במקומו בפסחי' וי"ו דלבתר איסורא לא מצי לבטל לי' משום דאינו ברשותו רק ועשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו ופירש"י להתחייב עליהם וגם בא"מ שם האריך בזה גבי חמץ, ועוד דאפי' אינו ברשותו שאינו רשאי להנות ולמכור ועיי' תוס' חולי' ד' ד"ה מותר ואינו ברשותו לעשות בו מה שחפץ ולהכי מכרו אינו מכור הקדיש אינו מקודש וזהו גם בחמץ בפסח וא"י להקנות לה החמץ ואיך תהי' מקודשת. ועוד דאפי' אי איה"נ יש לו בעלי' היינו רק דלא יצא מרשות בעלי' הראשונים אבל מ"מ אין אדם יכול לזכות באיה"נ להכניס ברשותו וכעין זה מחלקי' תוס' פסחים ו' גבי בהמת ארנונא. זולת הרמב"ם דס"ל דקנה חמץ בפסח לוקה כתב הריב"ש דס"ל דיש קנין ג"כ באיה"נ ועי' באב"מ שם וגם זה צע"ג:

ובגוף סתירת הריטב"א נ"ל דלק"מ אלא כך הוא פשר דבר כמו דאמרי' בנדרים מ"ג לר"י דהפקר כמתנה עד דאתי לרשות זוכה אף דכל אדם יכול לזכות בו מ"מ כל כמה דלא זכה ביה לא יצא מרשות בעלי' ראשוני' וכן העלה נתה"מ בחו"מ סי' רס"ב דאף דבהפקר לא קי"ל כר"י אבל בייאוש נהי דכל אדם יכול לזכות בו מ"מ כל זמן שלא זכה בו שום אדם הרי הוא ברשות בעלי' הראשוני' כן ס"ל לריטב"א באיה"נ ודוק בלשונו דבקידושין נ"ו כתב לאו דידי' נינהו וכל הקודם זכה באפרן ובסוכה כתב דודאי כל מידי דהוי דידי' וברשותי' דלית בי' זכות לאחרים ולא זכה בו שום אדם אבל מ"מ הוא הפקירא דרחמנא שיכול כל אדם לזכות בו וא"ש:

ושוב כתבת למה דאי' בירושלמי דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת לפי שאינו דמיהן ופירשת משום דהוי מקח טעות ורמזת לעיי' מל"מ פ"ה מאישות ה"ז ולפי מה שהביא שעה"מ פ"א מחמץ סוף ה"א ופ"ה מאישות סוף ה"ב דבאי' נדר שהוא אסור רק לדידי'

ולא לאחריני הדמי' אסורים לדידי' א"כ י"ל דבחמץ למ"ד דהגל"מ כממון נמי תופס דמיו ואפי' מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ולהכי לא חשיב לי'. והנה הר"ן בחולין ד' כתב הך לפי שאינו דמיהן גבי חמץ וא"כ ליתא לדבריך ולפענ"ד הדין עמו ולאו משום מקח טעות אתאי' עלה כמ"ש המל"מ אלא לפי שאין למוכר בהם כלום וא"י למוכרן וכמ"ש הר"ן שם וכל אדם יכול ליטלו בלא רשותו והוא לקח המעות בחנם וגזל הוא אצלו או מתנה ואינו דמיהן כלל כי הוא הפקר וכמ"ש הריטב"א לענין אפר ואפי' נשאר אחה"פ כל אדם יכול לזכות בו כמו באפר אפי' לר"ש וכ"ש בתר דקניס דאפי' אחה"פ אסור בהנאה וא"כ ודאי גם בחמץ בפסח אינו תופס דמיו ומכרו וקידש בדמיו מקודשת. ובזה נדחה נמי הפי' הראשון שכתבת בתו' ע"ז ס"ב דאפי' יכולה להנות שלכדה"נ מ"מ אינו תופס דמיו ואינו דמיהן לפי שהי' יכול ליטלו גם בלא דמים ולשון מכרן וקידש בדמיהן היינו לפי מחשבת מוכר ולוקח הוי דמיהן אבל באמת אינו דמיהן. וגם הראי' מביצה ז' אין הדמיין עלה יפה דשם שניהם לאכילה אלא דפחיא יפות אבל שלכדה"נ ודאי הוי מקח טעות דבטלה דעתו אצל כל אדם:

ומ"ש באופן שני דברישא הי' אפשר לומר דמשו"ה אינה מקודשת אף שיכולה להנות שלכה"נ משום שהבעל אינו נותן כלום אבל מדקאמר מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ולשיטת רש"י בחולין אסורים למחליף מה"ת א"כ אינה נותן לה כלום ואפ"ה מקודשת ק' הא בגוף הערלה נמי יכולה להנות שלכדה"נ או באפרן. ואני אומר גם ברישא קשי' אהא גופא אמאי אינו נותן לה כלום הא גם הוא יכול להנות שלכדה"נ ובאפרן. ובשיטת רש"י בחולין יש לי אריכות דברים שלא יהי' סתירה מרש"י ע"ז נ"ד שכתב אבל איתהנויי מוניהו מדרבנן אסור דגם לרש"י גוף החליפי' אינן נתפסי' באי' רק מדרבנן אבל מחליף אסור להנות מחליפי' וצריך להוליך הנאת חליפי' לים המלח וא"כ במכרן וקידש בדמיהן גם הוא נותן לה אבל אין עת האסף פה:

והנה אהובי תלמידי שמתי עיני על כל דבריך ולא באתי לסתור דבריך כי נתת' שמחה בלבי שאתה שוקד על התורה ומצאת חן ושכל טוב אבל שמע תלמידי אהובי ימי בחורותיך עברו אל תעפיל לעלות להיות גדול בתורה בלי עמל ויגיעה רק בהבטה בעלמא בדברי אחרוני אחרונים וילקוטו תם כי הלקט מביא לידי שכחה ופוע"ה ולא יגעתי ומצאתי אל תאמין רק בתורה אתה עמל בגפ"ת וראשוני' וטוש"ע ונושאי כליהם ואחרונים המפורסמים והמקובלים במתונות ויישב הדעת תורה ודעת נוטה ואז תצליח את דרכיך ואז תשכיל ויהי' אלקים עמך. ויען כי מכתבי זה יבא לידך אחר יום חתונתך

תהי' החתימה מעין פתיחה יהא רעוא שזיווגך עולה יפה ובשעה מצלחת. ותשבע נחת. כנפשך ונפש רבך השמח בהצלחתך החותם בברכת חתנים באושר"ה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קפח

בעזה"י ב' אויפאלו עש"ק בחוקותי ל"ג בעומר תרמ"ג לפ"ק:
לידידי הרבני המופלג החכם השלם כמו"ה ישראל אונגאר נ"י בק"ק מונקאטש חתן הרופא פיקקלער דשם:
הנה ע"ד הקושי' שהק' אותי בשם מרן חת"ס ז"ל וזאת מה שעלה בדעתי בהשקפה ראשונה בהא דאמרי' חולי' ד' חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין והיינו משום חזקה דלא שביק היתירא ואכיל איסורא ואמאי נימא כאן נמצא כאן הי' כמו שחמץ זה נמצא כאן עתה כן הי' כאן בפסח וכדאמרי' כתובות ע"ה ע"ב. ולפענ"ד נראה לחלק בכמה פני':
א) עפמ"ש נקה"כ יו"ד סי' שצ"ח לדחות ראי' טו"ז מפסחים צ"א דבנפל עליו גל ומצאו מת דלא אמרי' אוקמא אחזקת חי עד השתא משום דאזלי' בתר חזקה דהשתא וכתב נקה"כ דל"ד דודאי אם אין לנו זמן ידוע עד אימת הי' בחזקה דמעיקרא ומתי התחיל חזקה דהשתא י"ל דאזלי' בתר חזקה דמעיקרא אבל כאן בנפל עליו גל יש סברא דפסקה חזקה דמעיקרא משעת נפילת הגל להכי מעמידי' אותו משעה זו בחזקה דהשתא עיי"ש וה"נ אני אומר דלא אמרי' כאן נמצא כאן הי' אלא אם אין סברא שנולד מקרה זה ברשות זה יותר מברשות האחר כגון במומין שאין סברא לתלות יותר ברשות האב מברשות הבעל להכי אמרי' כאן ברשות זה נמצאו כאן הי' אבל כאן דיש סברא דלא שביק היתירא וכו' ומחליף א"כ יש סברא לומר דאף דכאן נמצא מ"מ לא הי' כאן בפסח בזה לא אמרי' כלל כאן נמצא כאן הי' וא"ש:
ב) נ"ל דלא אמרי' כנוכ"ה אלא בדבר שנולד במקרה כגון מומי' או טריפות ואין אנו יודעים באיזה רשות נולד אמרי' דברשות שנמצא המקרה ברשות זה הי' אבל בדבר הנעשה בידי אדם במתכווין ל"ש לומר כנוכ"ה שהרי במתכווין עשה כן עתה ולא קודם ועי' תשו' צמח צדק סי' מ"ג:
ג) נ"ל דדוקא אם הספק נולד מחמת כאן נמצא כמו במומין וטריפות שהספק נולד לנו מחמת מומין וטריפות שמצא עתה ומכח זה אנו באי' לדון אם הי' כאן מעיקרא אז שפיר אמרינן כנוכ"ה ברשות זה אבל כאן אין אנו באי' לדון מחמת שנמצא עתה הוא אחה"פ

ואין זה ריעותא כלל ואלו הי' נמצא אצל ישראל כשר לא היינו דני' עליו כלל שהוא חמץ שעעה"פ רק משום שהם עוברי עבירה ומשהי' חמץ בפסח נימא כאן הי' בפסח וכאן נמצא עתה זה לא אמרינן וכאן נמצא כאן הי' אמרי' אבל כאן הי' כאן נמצא לא אמרינן. וקצת דוגמא לזה מה ששמעתי בשם הגאון מהר"מ בנעט לתרץ מ"ש בשו"ע או"ח סי' י"ב דאם נפסקו ב' ראשי' פסול שמא נפסק חוט א' והק' נימא על ראש א' כל דפריש מרובא פריש ותי' הנ"ל דלא מהני מרובא פריש רק להכשיר זה שפירש ולא להכשיר מה שנשאר במקומו וה"נ לא אמרי' כאן נמצא וכו' אלא אם אנו דני' מצד כאן נמצא אבל לא אמרי' כאן נמצא וכו' אם אנו דני' מצד כאן הי':

ד) ואפי' את"ל דכאן הי' כאן נמצא נמי אמרי' מ"מ נ"ל דהיינו דוקא אם הי' כאן בודאי אבל בחמצן של עוברי עבירה לא היינו יודעי' בודאי בפסח שיש להם חמץ רק משום שנמצא עתה נימא שהי' להם גם בפסח חמץ זה וכיון דביארנו דל"ש כאן לומר כאן נמצא וכאן הי' רק כאן הי' וכאן נמצא וכיון שאינו ודאי שהי' ל"ש לומר כאן הי' כאן נמצא דהרי הא דכאן הי' גרע מחזקה שלא נתבררה בשעתה דכתבו תוס' בחולין י"א דלא הוי חזקה דהתם נתברר עכ"פ עכשיו למפרע שהיתה כשירה בשעה שנולדה אבל כאן גם עתה לא נתברר בודאי שהי' לו חמץ בפסח וזה פשוט:

ה) נ"ל דדוקא על מקרה שנמצא בדבר ברשות א' אמרי' כאן נמצא המקרה ברשות זה כאן הי' המקרה ברשות זה בדבר זה אבל לומר על חפץ שהוא עתה ברשות זה שהי' מעולם ברשות זה ולא ברשות אחר זה לא שמענו דודאי שכיח מכירה ונתינה שחפץ יוצא מרשות לרשות ודוגמא לזה בשבת ח' דאין איסור רק הוצאה מרשות לרשות ולא הוצאת רשות עיי"ש ברש"י ד"ה רחבה:

ו) נ"ל לפמ"ש בחולין נ"א ד"ה המוציא שהקשו מנדה נ"ח בדקה עצמה וחלוקה והשאילתה לחברתה היא טהורה וחברתה תולה בה ומפרש ר"ש דלענין דינא תנן דלא מחייבה חברתה לכבס הבגד ואמאי לא אמרי' כאן נמצאו וכאן הי' וכו' ותי' דגבי חלוק לעולם הוא ברשות הראשונה בעלת חלוק שלא בא ליד השני' בתורת מכר אלא בתורת שאלה ולא שייך למימר ברשות שואלה נמצאת ולא ברשות בעלת חלוק עיי"ש וה"נ אני אומר כיון דקי"ל דחמץ אינו ברשותו של אדם רק לענין בל יראה עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו א"כ א"א לומר כאן נמצא ברשותו כאן הי' ברשות זה בפסח שהרי בפסח ודאי לא הי' ברשות זה דאינו ברשותו רק לענין בל יראה ועתה ל"ש ברשותו לענין ב"י כלל רק רשות גמור וא"ש נכון. ובזה הנני חותם בברכת התורה ולומדי':

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קפט

שיל"ת ב' אויפאלו יום א' נשא תרמ"ט לפ"ק:

ישא הרים שלום לתלמידי הרבני החו"ש וכו' מו"ה יודא ווייס נ"י בק"ק נייטרא:

מכתבך קבלתי וכו' ומה ששאלת איך לנהוג בסעודה שלישית בע"פ שחל להיות בשבת ועיניך שפיר חזו מ"ש רמ"א סוס"י רצ"א וסי' תמ"ד אלא שראית בביתי שאני נוהג גם לחלק סעודת שחרית לשנים ואמינא לך טעמא דידי ותחילה אשיב על מה שנתקשית בדברי רש"י פסחים י"ג ד"ה מזון שתי סעודות ופירש"י ולא שלש דכל ג' סעודות דשבת ערבית ושחרית ומנחה וע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה ותמהת למה צריך רש"י דע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה ת"ל שהוא חמץ ובין לר"מ ובין ר"י אסור אח"צ עכ"ד ולומר דכונת רש"י באמת דע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה משום איסור חמץ א"א לומר כן דאפי' לר"מ אסור מה' שעות ולמעלה אבל כבר עמד הפנ"י בזה. ולפענ"ד נראה דהנה תמיה לי טובא הרי הא דאסור לאכול ע"פ מן המנחה ולמעלה היינו מנחה קטנה וכמו שפי' רשב"ם שם וכן נראה מדברי רש"י שם בגמ' ד"ה מט' שעות שפי' היינו סמוך למנחה וכן מבואר באו"ח סי' תע"א והרי זמן סעודת שלישית הוא מזמן מנחה גדולה דהיינו משש ומחצה כמבואר באו"ח סי' רצ"א ס"ב וא"כ אי לאו משום איסור חמץ ואי אכילת מצה בע"פ כל היום הוי שרי לאכול פת בזמן סעודה שלישית דהיינו במנחה גדולה ואיך כתב רש"י דע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה ומצה עשירה באמת מותר לאכול אז ועי' תוס' ר"פ ע"פ ד"ה לא ובאו"ח רס"י תע"א ורס"י תמ"ד. ואנו אין לנו בזה אלא לומר דס"ל לרש"י דבאמת זמן סעודה שלישית אינו אלא מן המנחה קטנה ולמעלה ובאמת גם בתוס' ורא"ש ומרדכי בשבת קי"ח שמהם מקור דין זה דסעודה שלישית הוא דוקא במנחה אינו מבואר שהוא דוקא במנחה גדולה ואפשר דמנחה קטנה קאמרי אלא כלפי מה דס"ל לבה"ג שהביא הר"ן שם דא"צ להיות דוקא ערבית ושחרית ומנחה אלא יכול לחלק סעודת שחרית לשנים ע"ש או אולי אין לה קבע וכמ"ש בחי' ר"ן שם לענין סעודה ד' דר' חידקא ופוסקים הנ"ל פליגי דסעודה ג' צריך דוקא במנחה ס"ל לרבינו ב"י דאין לעשות פלוגתא רחוקה ולדידהו נמי סגי במנחה גדולה אבל מדברי רש"י הנ"ל מוכח בהדי' דבעי לאכול סעודה שלישית דוקא במנחה קטנה ותימא על מרן ב"י שלא הביא דברי רש"י אלו:

והנה לכאורה קשי' למה דמבואר בתוס' פסחים ק"א ד"ה ובקידושא דמה שלא הי' מקפיד על סעודת שבת שלא לאכול בלא נר משום שיוכלו לעשות למחר ג' סעודות וכן כתב האשר"י שם ומביא רמ"א רס"י רצ"א א"כ נראה דגם אם סעודה ג' צריך דוקא

במנחה מ"מ אם יודע שיאנס אז ולא יוכל לאכול סעודה ג' אוכל שתי סעודת קודם חצות דהרי סעודת ערבית לכ"ע זמנה בלילה ומ"מ יש לה תשלומי' ביום וא"כ ה"נ סעודה שלישית אף דזמנה במנחה מ"מ יש לה תשלומי' קודם הזמן ועי' מגילה ה' דיש שמקדימי' התשלומין קודם הזמן רק בהנך דלא מטי זמן חיוביהו מאחרי' או בט"ב משום דלא מקדימי' פורעניות וכאן מטי זמן חיוביהו דיום הוא שנתחייב בשלשה סעודות כנ"ל א"כ כיון שהוא אנוס וא"י לאכול סעודה שלישית אחר חצות אמאי לא יאכל ב' סעודת קודם חצות לתשלומין והי' לו לשייר מזון ג' סעודות ואף דיכול לקיים במצה עשירה כמבואר בסי' תמ"ד ועי' ברכי יוסף שם בשם רדב"ז מ"מ משום הפסד תרומה הי' ראוי' שיאכלנה בשחרית דגם זה מקרי אונס שלא להפסיד התרומה ועיי' מג"א סי' רע"ד וברכ"י סי' ער"ב:

אבל לפמ"ש א"ש כיון דעיקר זמנה לדעת רש"י במנחה קטנה א"כ אם אוכל קודם לזה הוי רק תשלומין ומבואר בריש חגיגה דהיכי דפטור בעיקר הזמן ל"ש תשלומין ולפ"ז בשלמא אם עיקר זמן סעודה שלישית במנחה גדולה דשפיר יוכל לקיים גם בע"פ בפת במצה עשירה ועיין בעט"ז סימן תמ"ד ובמגן אברהם סימן תע"א וא"כ יש חיוב עליו גם בע"פ לקיים סעודה ג' בפת דהיינו במצה עשירה ועכשיו משום הפסד תרומה יש לזה תשלומין קודם חצות אבל למ"ש בדעת רש"י דעיקר זמן סעודה ג' במנחה קטנה והרי אסור לאכול בע"פ אפי' מצה עשירה כמבואר סי' תע"א וא"כ ליכא חיובא כלל בעיקר הזמן בע"פ לקיים סעודה ג' בפת דהרי אסור לאכול שום פת בזמן סעודה כ' וכיון דפטור מפת בעיקר הזמן ל"ש תשלומין כלל ושפיר אינו משייר רק מזון ב' סעודות וא"ש ולפ"ז דברי רש"י נכונים. "ולא שלוש" פי' אף דאפי' לאכול שני סעודות שחרית וחדא לתשלומי סעודה ג' כקושי' הנ"ל מ"מ כיון דכל ג' סעודות דשבת ערבית שחרית ומנחה וע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה היינו מנחה קטנה כנ"ל אפי' מצה עשירה וא"כ אין חיוב בעיקר הזמן וממילא אין כאן תשלומין וא"ש. ולפי"ז למאי דפסק המחבר בסי' רצ"א דזמן סעודה ג' משש שעות ומחצה ולמעלה ואז יכול לקיימה בפת במצה עשירה שפיר צריך תשלומין ולאכול קודם חצות ב' סעודות כמוש"ל וכן אני רגיל לדרוש בפרקא שבשחרית יחלק סעודתו לשנים וגם לקיים סעודה ג' כמ"ש רמ"א בבשר ודגים וכן הוא בסדר דינים שלי לפסח:

אמנם בדברי רש"י נ"ל עוד דבר חדש למ"ש תוס' פסחים כ"ח ע"ב דגם לר"ש דלפני זמנו בלא כלום מ"מ אסור באכילה מה"ת משש ולמעלה מתשביתו ואך חלק ומשמע תשביתו שלכדה"נ דהיינו אכילה וכן כתב האשר"י שם ע"ש ולר"מ אסור עוד שעה קודם ולר"י שני

שעות משום דילמא טעה כמבואר כ"ז בפסחים י"ב ולפ"ז לר"ש כל איסור אכילה לפ"ז הוא משום דבאכילתו מבטל מ"ע דתשביתו וכן הביא פני יושע וצל"ח בכמה מקומות ומעתה נ"ל לשי' הסוברים דלא אמרינן ח"ש אסור מה"ת אלא באיסורי אכילה ולא בשאר איסורי א"כ כאן דאינו איסור אכילה רק משום ביטול מ"ע דתשביתו ומ"ע זו אינו בח"ש א"כ ח"ש מותר מה"ת ועיין אריכות דג"מ סי' תמ"ב אמנם הוא העלה שם דעכ"פ אסור מדרבנן אבל לפמ"ש השג"א סוס"י פ"א דל"ש חזל"א אלא היכי שע"י הצירוף יתחיל החיוב למפרע שגם ח"ש הראשון סייע לחיוב אבל לענין ב"י אפי' אם ישלים לכשיעור אין החיוב מתחיל אלא מכאן ולהבא ל"ש חזל"א ע"ש מתק סברתו א"כ נראה דאפי' אי' דרבנן ליכא דגם לר"ל דח"ש מותר מה"ת ואסור מדרבנן כמבואר ר"פ יו"כ נראה דהיינו מטעם חזל"א אלא דס"ל דהאי לאו סברא דאו' היא כמ"ש תוס' שבועות כ"ב ד"ה ואבע"א ואפי' לר"י צריך נמי קרא דכל חלב ור"ל ס"ל דקרא לכוי וח"ש אסמכתא רק דחכמים אסרו מה"ט שמא יבא לידי עבירה כשישלים השיעור וכעין שאמרו בנדה ס"ז אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שלא תבא לידי ספק אבל היכי שלא יבא לידי איסור למפרע ע"י צירוף ח"ש מותר אפי' גם מדרבנן וא"כ במ"ע דתשביתו ודאי דאינו מחויב בח"ש וכשישלם לכשיעור אז מתחיל חיוב מ"ע ול"ש חזל"א שפיר מותר לאכול ח"ש לר"ש אפי' מדרבנן ואדרבה כשאכלו ודאי לא יבא לידי ביטול מ"ע דתשביתו אפי' יהי' לו אח"כ עוד ח"ש לא יבא לידי מ"ע דתשביתו כיון דח"ש ראשון כבר אינו בעולם:

ולפ"ז לב"ש ריש מס' ביצה דחמץ בכותבת א"כ גם תשביתו בכותבת ואי ס"ל כר"ש בלפ"ז מותר לאכול כזית חמץ בע"פ דהוי רק חצי ביצה או שליש ביצה כמבואר בסי' תרי"ב וכותבת הוי קרוב לכביצה עיין יומא ע"ט ע"ב. ועיין בא"ר סי' תרצ"א שהעלה דיוצא בסעודה שלישית בכזית דלא כהמחבר ומג"א והוציא כן ממרדכי וב"ח ומלבושי יו"ט ע"ש ועיין ברכי יוסף שם. ולפ"ז לב"ש משום איסור חמץ הי' יכול לשייר כזית לסעודה שלישית ומשו"ה כתב רש"י טעם שהוא אליבא דכ"ע גם לב"ש דבע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה וא"ש. ובזה יבא שלום ינוח על ראשך. כנפשך ונפש רבך ידידך:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קצ

בעזהי"ת:

יומא טבא לרבנן הוא ידיד נפשי הרבני המופלג בחריפות ובקיאות כש"ת מו"ה שמעון נ"י ליכטענבערג אבן יקרה בקהלתנו ה' מאד יע"א:

זעקת עניים שמעתי על אודות המצות אשר נאפו אצל ר' איצק ווייס וכבר דברנו אתמול על צדדי קולא אשר בזה והנה בלילה רעיוני על משכבי סליקו לצדד להיתירא ועיין בסי' תמ"ז ס"ח גבי זיתים ובמג"א ומחה"ש שם והנה לפי דעת הע"ש שם דטעם האיסור בזיתים אף שרמ"א ביו"ד סי' צ"ו ס"ד מתיר בליורנש חתוכי' הוא משום דלענין חמץ בפסח שאני משום דעכ"פ משהו איכא גם אחר ב' ראשונות ובפסח גם משהו אסור ואמרינן דחוזר וניעור אפי' בטעם א"כ ה"ט שייך גם במצות אלו שנתבטל טעם המרדה בראשונים אבל כבר דחה זה מחה"ש שם:

אך למה שהעלה מג"א שם כש"ך ליתא להיתר זה. אמנם כבר הק' מג"א למה לא יצרפו כל הזיתים כמו בב' קדירות ביו"ד סי' קי"א ותי' עפ"י דברי הש"ך דבמין בשא"מ אינו מצטרף כל מה שנכנס בגדר הספק ולפ"ז כאן במצות אלו דהוי מב"מ י"ל דהכל מצטרף ובין הכל יש ס' נגד קליפת המרדה:

אולם למ"ש מג"א שם דזה דומה לחתיכת בשר שנפלה לכמה קדירות בזאח"ז שאין מצטרפין אין להתיר מכח זה אבל כבר תמה שם מחה"ש עליו ומה שתי' המחה"ש קשה בעיני דממנ"פ שלו ל"ש רק בחתיכה של אי' דאם לא הי' בראשונה ששים נגד הפליטה חענ"כ והי' על הראשונה שם איסור אבל חמץ קודם הפסח ליכא למימר שהי' על הראשונה שם איסור דעדיין היתר הוא ואין לומר דחמץ שמו עליו כמו דאמרי' לענין נ"ט בר נ"ט וכמ"ש מחה"ש שם בסוף דבריו על ענין אחר וז"א דהא לענין חענ"נ לא אמרינן חמץ שמו עליו וכמ"ש מג"א שם סקל"ח:

ועכ"פ לפי העולה שם מדבריו אין לומר דכל מצה ומצה אסר קליפת המרדה כדי קליפה רק או שלא פלט רק בראשונות כדי נתינת טעם בקליפת המצה או שפלט בכל אחד ואחד רק משהו ואם פלט רק משהו בכל א' ונתבטל קודם הפסח הרי קי"ל דבטעם בעלמא אינו חוזר וניעור וא"כ יש ס"ס שמא פלט רק משהו בכל א' וכולן מותרות ואת"ל שפלט כדי נתינת טעם בראשונות אמרינן על כאו"א שמא לא זו הוא ודמי לספק שמא לא זו היא ואת"ל זו היא שמא לא שהה שיעור מיל דמהני בחמץ קודם הפסח אף דהוי ספק א' בגופו וספק א' בתערובת כמ"ש מג"א והסכים עמו בפמ"ג:

ויען כי יש בזה צדדי קולא שדברנו אתמול דעתי נוטה להתיר בהפסד גדול כזה לעניים מרודי' אלו אותן שנאפו אחרי הצהריים אחרי שהכשירו התנור כי על קליפת התנור אינני רוצה להכניס עצמי בכל הספיקות הנ"ל ואם אין למעלתו להשיב על דברי אז דעתי

מוסכמת להתיר רק ימחול להשיב לי בכתב המוקדם האפשרי אם גם דעתו נוטה כן כי השואלים אצים. ידידו לנצח:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קצא

שיל"ת ב' אויפאלו יום א' לס' תזריע י"ד למבנ"י תרס"ג לפ"ק
שוכ"ט להרבני המופלג, מלא פלג, כמו"ה יצחק שמואל נ"י עהרמאן:
בדיאמא
מכתבו הגיעני תמול בש"ק והיום הנני להשיב ונפשו בשאלתו היות כי בעש"ק י"ג ניסן לקח שכן א' פושעי ישראל אשר חנותו פתוח בשבת ויו"ט וגם בפסח כולו חמץ ע"י שלוחו י"ד קילא קמח סולת נאמ. 0. ושילם מ"ד חצי מחירו וחצי השני נשאר חייב וביום ג' אחה"פ שלח לו בחזרה ד' קילא מקמח הנ"ל באמרו שא"צ עוד יותר ונקל הי' בעיניו להחזיר בשביל שלא שילם את הכל והוא מסתפק ושואל אם מותר לו ליהנות מאותו קמח שהחזיר לו ומקום ספיקו יען כתב בקאנטראק אשר מכר חמץ שלו דהיינו כל חמץ שהוא תחת שמו בכ"מ שהוא בעולם אולי גם קמח הזה בכלל:
הנה לפענ"ד הדבר פשוט דאפי' הי' מוכר בפירוש קמח זה לא מהני מידי דהרי קי"ל בחו"מ סי' קצ"ח דישראל מישראל משיכה קונה ולא מעות מתקנת חכמים וא"כ קנה זה הלוקה הקמח ורק דמים חייב לו ואיך יכול המוכר למכור דבר שאינו שלו. ואפי' אם נאמר, דקנין דרבנן לא מהני לענין דאו' היינו רק לחומרא ולא לקולא ועוד דז"א אלא דלא אמרי' קנין ב"ד קנין מה"ת למאן דיליף הפקר ב"ד הפקר משמיטה ואינו של הקונה מה"ת אבל עכ"פ הפקירם הפקר שאינו של המקנה וא"כ א"י למכור ולמאן דיליף מאלה הנחלות הוי אפי' קנין מה"ת והוא של הקונה מן התורה וודאי אין המקנה יכול למכור דשא"ש:
ועוד דלדעת חת"ס יו"ד סי' ש"י ושט"ז אליבא דרמב"ן אם מכניס דבר הנקנה לביתו הוי קנין מדאו' לא מטעם חצר ולא מטעם יד ולא מטעם שליחות ולא מצד משיכה אלא שכך הי' קנין עוד קודם מ"ת ע"ש:
ועוד דבישראל וודאי קונה מטעם חצר, ועוד דמנהג הסוחרי' וודאי כן הוא שקנה מזה שהכניסו לביתו והי' שם כמו ב' שבועות ולדעת חת"ס יו"ד סי' שי"ד הוי סיתומתא קנין מה"ת:

ועוד דקי"ל כר"י ב"מ מ"ח ע"ב דערבון כנגד כולו הוא קונה כמבואר בחו"מ סי' ק"ץ ס"י וברסי' כ"ד ואף דבמטלטלי' הוא רק לענין מי שפרע היינו לפי שהפקיעו חכמי' קנין מעות ותקנו דרק משיכה קונה וא"כ כאן בנותן מקצת דמים ולא עייל ונפיק אזוזי קונה מה"ת בכסף והרי משך וקנה גם מדרבנן וא"כ המוכר א"י למכור כלל הקמח שהי' אצל הלוקח:

ולפ"ז אסור ליהנות מקמח זה ואף לדעת נוב"י קמא או"ח סי' כ' דבגזל חמץ ועבר עליו הפסח כיון דאומרי' ביאה"נ הש"ל וא"כ אין כאן קנס לגזלן והנגזל לא עבר אב"י כיון שלא הי' בידו לבערו ול"ש לקנסו א"כ החמץ מותר בהנאה מ"מ כאן ליכא למימר כיון שללוקח לא יהי' קנס כי לא יפרע בעבורו והמוכר לא הי' בידו לבערו א"כ יהי' מותר בהנאה דשאני בהא דנוב"י דד"ת כך הוא שיכול לומר הש"ל אבל כאן ביררנו שהלוקח קנה הקמח והוא שלו ממש וא"כ אסור בהנאה לאחה"פ דר"ש קנסא קניס ומדינא א"י לפרוע חובו בזה אף דממרא רשותך פארי איפרע מ"מ א"י לפרוע באיה"נ ועיי' מג"א סי' ת"מ ובעט"ז שם ואולי גם בדיניהם א"י לפרוע בזה אלא שמעלתו אינו רוצה לבא עמו בדינא ודיינו בשביל דבר מעוט וודאי הקמח אסור בהנאה:

אלא דגוף הדבר אם הקמח הוא חמץ כלל שמעתי שעכשיו אין לותתי' כלל בכל ריחים גדולי' וא"כ אינו חמץ כלל ועיי' או"ח סי' תנ"ג ואפי' יש חשש רחוק מתערובת חמץ כ"ש אין בכך כלום ועיי' סוס"י תמ"ז ובמג"א שם וגם הוי סד"ר ולקולא וא"כ עכ"פ מותר למכרו לנכרי, ובזה הנני חותם בשלו' וברכה ידידו:

עמרם ת"ק בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קצב

שיל"ת ב' אויפאלו ד' בהר בחוקותי ל"ח למב"י הרנ"ט לפ"ק:

שוכ"ט להרבני המופלג כמו"ה יעקב גרינוואלד נ"י ש"ץ ומו"ץ בקהל יראי' דב' טשאבע:

שאל בשתים אודות האשה שיש לה מכה באותו מקום ואודות החמאה אשר ניתן בה קמח בעת התכו אותה ובמכירת חמץ לא הוזכרה בפירוש לא בשטר מכירה ולא בע"פ שמוכר לו חמאה ובאיזה שער רק סתם שמוכר לו כל החמץ ועתה עבר עליו הפסח אם אסורה משום חמץ שע"ע הפסח. הנה על דבר המכה אין המלאכה ליום או יומים וצריך עיון ומיתון אבל באחת עלתה לו דנ"ל להתיר החמאה. והגם דמכירה לא מהני ואפי' לדעת י"א שבחו"מ סי' רמ"א ס"ד שבין במכר ובין במתנה יכול להקנות דבר שאינו מסוים היינו דוקא במינו ידוע אבל באין מינו ידוע כמו כאן שלא ידע שמוכר לו חמאה

כלל ודאי דלא מהני מכירה ועיין סמ"ע שם סקי"ג וכמבואר בסי' ר"ט ס"ב דהאומר לחבירו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכו"כ וכו' אין כאן קנין וכו' שהרי א"י מה שיש בו וכו':

אבל כיון שהקמח עצמו אינו חמץ דהרי בשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק המבואר באו"ח סי' תנ"ג ס"ד וכתב טו"ז דלא מחזקי' אי' אפי' במקום שנהגו ללתות החטי' אימר לא לתת בדרך שנתחמץ ע"ש ועיין ח"י שם אות י"ז ואף דמג"א שם סק"ח החמיר ומכ"ש בסולת שכתב תה"ד שמחזיקי' אותו לחמץ גמור מ"מ בח"י אות ט"ז מיקל הרבה ועיין מ"ש שם אות כ"ד בשם תשו' נחלת שבעה ובמחה"ש סק"ח ופר"ח סי' תס"ז ס"ט בנידון דידי' כתב דאיכא ס"ס להתיר חדא אי לתתה או לא ואת"ל לתתה לא כל הבא במי' מחמיץ אלא שהחמיר בנידון דידי' דמוכחא מילתא שודאי לתתוה ע"ש ועיין בפר"ח ס"ב מ"מ השתא הכא שרובן אינן לותתי' החטי' להסולת ולקמח ועיין בח"א כלל קכ"ו אות ג' יש להקל לענין חמץ שעבר עליו הפסח דהוא רק משום קנסא עכ"פ למכור לגוי וכמ"ש הא"ר סי' תנ"ג אות י"ב ועיין אשל אברהם שם סק"ט ואם לא הי' בקמח כזית יש לצרף גם דעת הב"ח שהביא מג"א סי' תמ"ז סקמ"ב דסגי בפריון ע"ש אבל באכילה אסור דטעם חמץ קטעים ע"ש:

אלא דיש לעיין כיון שנוהגים לרחוץ החמאה במים א"כ הו"ל מי פירות עם מים וממהר להחמיץ כמבואר סי' תס"ב ס"ב א"כ נתחמץ הקמח כשנתן בתוך החמאה אבל כבר כתב מג"א סי' תס"ב סק"ח בחטה שנפל לשומן אווז רותח שהחמיר בשל"ה דאין להחמיר בהא דהא המי' שהודח בו כבר נתנגב ומכ"ש כשנתבשל אצל האש וכו' ע"ש שהאריך ושמנונית אינו מחמיץ דקי"ל דשום דבר אינו מחמיץ כי אם במים כמ"ש שם. וכן הוא ביו"ד סי' קט"ו ס"ג בחמאה של עכו"ם במקום שאין מנהג אם בשלה עד שהלכו צחצוחי חלב מותרת ע"ש וה"נ כיון שבישל החמאה אצל האש הלכו צחצוחי המים ואפי' אם נאמר דהתם טעמא כמ"ש טו"ז שגם מה שלא הלך בטל במיעוטו ה"נ כבר נתבטלו המים בחמאה קודם שנפל הקמח ומבואר בסי' תס"ב ס"ג דאם נתבטלו המים ביין קודם שלשו העיסה מותר ועיין מג"א שם ובהג"ה סק"ו:

סוף דבר אם אין חשש לתיתה בקמח החמאה מותרת אפי' באכילה וכגון שיודעים מאיזה ריחים הוא הקמח ובריחים ההיא אין לותתי' או שטחן בעה"ב חטי' בלי לתיתה אפי' יש חשש שאחרי' שוחני' שם תבוא' לתית' דהא יש הרבה ספיקות שמא לא לתתו גם אחרי' ואת"ל תבואה שאינ' לתתו שמאל' נתחמיץ ואת"ל נתחמץ שמא טחנו בה אח"כ הרבה פעמי' לתותה ואת"ל שלא טחנו בה אח"כ שמא יש ס' בתבואה שטחן

בעה"ב נגד הקמח שנתערב בו ובכה"ג מותר אחה"פ ומכ"ש במב"מ עיין סי' תמ"ז סי"א ומג"א ואחרונים שם. אבל אם יש חשש לתיתה בקמח גופא לא נ"ל להתיר החמאה באכילה אבל מותר למכרה לעגו"ם. ואם אין בקמח גופא חשש לתיתה יש עוד סניף להתירא דמסתמא נתנו שם הקמח בשעת רתיחה והוי כחליטה ואף שאין אנו סומכים ע"ז אפי' בדיעבד כמ"ש מג"א סי' תנ"ד ס"ד מ"מ סרף קצת מיהא הוי אלא דז"א דדוקא אם סלקוהו מיד מותר אבל כאן הקמח נשאר שם. ובזה שלום בכפלים כנפשו ונפש החותם בשלים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קצג

שיל"ת ב' אויפאלו ה' שמיני י"א למב"י תרנ"ו לפ"ק:

שוכ"ט לכבוד חתני הרב הגדול כמו"ה יוסף צבי נ"י סופר אבדק"ק ה' שאמשאן:

שאלתך עם הקאנטראקט בא אלי והנה לברר דבר זה צריך זמן ועיון רב. אך דל הקאנטראקט מכאן הרי קנתה הערלת בכסף וכבר כ' מג"א בסי' תמ"ח בשם מ"ב דאם קנה הנכרי בכסף לחוד או במשיכה לחוד מהני בדיעבד וכן פסק להלכה בחיי אדם שם וכן הסכמת האחרונים ואפי' בתוך הפסח לענין ב"י דאו' וכש"כ לאחה"פ לענין חמץ שע"ע הפסח דהוי דרבנן משום קנסא אלא כיון שלא שילמה כל דמי החמץ רק אדרויף צריך שישכור לה גם המקומות שהחמץ עליו כמ"ש מקו"ח סי' הנ"ל בחידושיו אות ח'. וא"ת כיון שהמוכר כתב בכת"י שמכר לאחר א"י למכור לה א"כ ממנ"פ הוי מכירה או ללוקח שכתב המוכר בכת"י בקאנטראקט או לאשתו ואלו לא היתה אשתו חותמת עצמה שהיא הלוקחת ודאי הי' מהני המכירה לבעלה כיון שהוא כת"י המוכר כמש"כ מקו"ח סי' ואות הנ"ל:

ולפענ"ד כיון שאפשר לחתוך חתימת הערלת הלוקחת וגם המעידה וישאר שטר מכירה דמהני עפ"י ד"ת לבעלה שכתב המוכר שמו בשטר בכת"י שפיר מהני השטר וחתימתם הוי רק כטיוטא בעלמא. ואף שהיא נתנה האנגאבע הלא לפי דבריהם בשליחות בעלה עשאה ולא מיבעי' לדעת מ"ב דנכרי לנכרי נעשה שליח ודאי קנה בעלה בשטר וכסף אלא אפי' לדעת מג"א דגם נכרי לנכרי אינו נעשה שליח מ"מ בשליחות הכסף לא בעי' שליחות דמעשה קוף בעלמא הוא דאפי' טלי כספך מעג"ק מהני. ואי שלא קנה בעלה השטר הרי הביאתו לביתו והניחתו שם באיזה מקום ולדעת חת"ס ביו"ד סי' שט"ז הוי

זה קנין גם בנכרי אפי' אין חצר קונה בנכרי ע"ש. אלא שא"א להחליט זה בחפזי או עכ"פ יש לסמוך או על המכירה לבעלה או על המכירה לערלת אשתו ממנ"פ:

ויש לצרף ג"כ דעת אחרונים שהביא שע"ת סי' תמ"ח דבאונס כה"ג דסבור שהוא מכירה גמורה וגם ביטל דל"ש בי' חשש הערמה וגם הרמב"ם והמחבר מודו דלא קנסוהו בכה"ג ע"ש:

ולענין היתר הנאה יש קצת סניף גם דעת בעה"ע שהביא הטור סי' תמ"ח דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אינו אסור בהנאה רק באכילה:

לכן נ"ל לפענ"ד מותר למכור החמץ הנזכר בקאנטריאקט מעט מעט לנכרים באופן דל"ש שמא ימכרנה לישראל דבזה יש לנו לצרף עוד דעת רמב"ן דאין אי' מכירה באיה"נ משום דאינו דמיהן והרמי' מותרי' גם למחליף עצמו [הגם שאני מסופק אם שייך סברת רמב"ן בדבר שאינו אסבה"נ מה"ת רק מדרבנן] אבל ישראל לא יהנה גופם מן הדברים שיש בהם חשש חמץ גמור. ובזה הנני חותם בברכה שלימה חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קצד

שיל"ת מאדע י"א ניסן הרל"א לפ"ק:

צבי תפארת ישראל וקדושו. רכבו ופרשו. הרב הגאון פאר מקדושים. חכם חרשים. נבון לחשים. משמח אלקים ואנשים. ציס"ע. טמיר ונעלם. עה"י כקש"ת מו"ה צבי שליט"א אבדק"ק ליסקא. יהי כבוד ד' חופף עליו כל הימים:

נתמלא ביתי כולה אורה במכתב קדשו מיום ה' פ' צו אשר הראני בו חיבה יתירה. ובמקום גדולתו שם ענותנתו לכבדני במנחתו הטהורה ג' מדות חטים שמורה. משעת קצירה. בלולה בחטים מאה"ק תובב"א. הנה אמלא פי תודות כי נתיקרתי בעיניו הקדושים במופלא באנשים אף כי אנכי חדל אישים. ומצלאין אנו למלכא עילאה בעד מלכא תיתאה כבוד קדשו שליט"א ד' יחזקהו דאמצהו לעבודתו תמה עבודת הקודש. וכנשר נעוריו יחדש:

ומה שנ"ל לפי קט שכלי. ובמעט מן המעט ידיעתי פחות כטיפה מן הים ברזא דחכמתא במשנה ספ"ק דברכות שבסדר הגדה לליל פסח אראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה עפמש"כ בזוה"ק פ' בשלח דס"א ע"ב דת"ח חלשי' יען דאכלי מזונא דנשמתא ולא דגופא. דמיתזני מחכמה עילאה ולכן מחמת חולשה נעשו זקני' מהר וזה והדרת פני זקן זה קנה חכמה דמיתזן מחכמה עילאה ולכן נעשה זקן וראוי' להדרו והנה יצ"מ הי' בבינה

עיין בסוף ספר הקדוש שפע טל והיא מדריגה למטה מחכמה ומי שמשיג בחכמה כ"ש בבינה וא"כ גם בינה אינו נעלם כלילה. אמנם על בן זומא אחז"ל חגיגה י"ד הציץ ונפגע. וזה אראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה. יען דמיתזן מחכמה ולכן ולא זכיתי שתיאמר יצ"מ בלילות. כי מי שמשיג בחכמה אין בינה נעלם ממנו כלילות. עד שדרשה בן זומא וכו' כל ימי חייך הלילות. כי קשה להשיג בבינה וכ"ש בחכמה וחכמים אומרים שנקרא חכמים על שם דמיתזני מחכמה דלא כבן זומא רק להביא לימות המשיח עיין שפע טל הנ"ל ואם שגיתי ד' הטוב יכפר בערי:

ויען הואלתי לדבר לפני גאון קדשו שליט"א נא לבל יהי' עליו למשא כבד אם אציע עוד שנים או שלשה גרגרים בראש העמיר בפסוק ותדבר אהרן ומרי' במשה וכו' ויאמרו הרק אך במשה דבר ד' הלא גם בנו דבר ולא פרשנו מד"א וישמע ד'. עיין בשפע טל שער דו פרצופים איך זיווג למעלה תלוי בזיווג למטה והנה יש זיווג חכמה ובינה שהוא למעלה ממדרגת נבואה שהוא בנצח והוד ויש זיווג יסוד במלכות שהוא למטה ממדרגת נבואה ולכן אמרו הלא גם בנו דבר ולא פרשנו מד"א שהוא למעלה ממדרגת נבואה אבל התורה העידה והאיש משה עניו מאוד וכו' והוא בחינת כתר שנקרא אין כמו"ש ר"ח שער ענוה והוא למעלה מחכמה ובינה ממדרגת זיווג ושפיר עשה שפי' מן האשה ואם שגיתי ד' הטוב יכפר:

דברי חכמים בנחת נשמעים כי בחכמה אין גלוי והשגה עדיין עד בינה והוא מהדברים הנתני' בחשאי. וזה חכם עדיף מנביא כי חכמה למעלה מנצח והוד שנ' ונביא לבב חכמה. שחכמה הוא בחינת מחשבה שהוא בלב:

במשנה אבות עג"ד העולם עומד. מלשון העלם כמו שדרשו חכז"ל גם העולם נתן בלבם והוא כ"ע שנעלם ואין בו השגה כלל. על התורה הוא חכמה נובלות חכמה של מעלה תורה ועל העבודה יראת ד' הוא בינה, ועל גמילות חסדים. הוא חסד ונצח. כי חסד משפיע בנצח והוא ג"ח לשון רבים וגם נצח לנצח אויבינו והוא חסד כלול בדין לכן הוא לשון רבים וגם נצח הוא נצחיות וגם ג"ח הוא נצחיות כמו שכ' במדרש גדולה ג"ח יותר מן הצדקה וכו' ועג"ד העולם קיים על הדין. הוא גבורה והוד. דין תורה ודין מלכות והוד מלכות כתיב ועל האמת, הוא תפארת מדת אמת. ועל השלום. הוא. יסוד ומלכות. שע"י יסוד תפארת משפיע במלכות ועושה שלום במרומיו וגם יסוד אות ברית שלום. ומלכות מקבלת מכולם ואין כלי מחזיק ברכה אלא שלום וד' הטוב יכפר בעד:

ומה שהעיר הד"ק ע"ד מג"א בסי' תמ"ח סק"ה דמהני מתנה עמ"ל לנכרי להנצל מאיסור ב"י מדינא א"כ בחולין דף ד' דאמרינן חמצן של עוברי עבירה מותר מיד מפני שהן

מחליפין ואמאי לא אמרינן דמותר מפני שבודאי נתן לנכרי במעמ"ל דאינו מפסיד בזה ולא שביק היתירא ואכיל איסורא נ"ל ליישב כ' דברי הד"ק הם בפי כדבש למתוק ואמינא בה תרי ותלת טעמי. חדא ע"פ דברי ריטב"א בקידושין דף ו' שכתב דמעמ"ל הקנאה גמורה היא וממון שלו וכשמחזירה לו הקנאה גמורה בעי כשאר הקנאת דעלמא ומסתברא שאם שיעבדו לבע"ח הרי הוא משועבד ומחזיר וגובה ממנו לאחר חזרה וכו' ע"ש. ומעתה לדעת מג"א דמהני מעמ"ל בחמץ ע"כ ס"ל שהוא קנין הגוף גמור עולמית וכריטב"א ואין לנותן בו כלום דהא ב"י עובר בכל דהוא קנין שיש לו בו מצד לא ימצא וא"כ יראו עוברי עבירה לתת לנכרי במעמ"ל שמא ישעבדם לב"ח שלו ויחזירנה ויחזור הבע"ח וגובה ממנו:

ושנית דבלא"ה צריך להבין למה אין מוכרין לנכרי קודם זמן איסורו וצ"ל משום דאז החמץ בזול ועיין באו"ח סי' תמ"ג וחוששין מפני הפסידה וא"כ ירא לתת לנכרי במעמ"ל אולי לא יקיים התנאי ויאכלנו ולא יחזיר ואי דא"כ בטלה המתנה למפרע הלא הגוי אינו חושש לאיסור גזל ומכ"ש על לא תחמוד ובאמת יפרע לו כמו שהי' שוה ע"פ בשעה ה' שהוא בזול ובזה אין חפצים העוברי עבירה מפני הפסד:

ושלישית י"ל דירא פן לא יקיים הנכרי התנאי ותהי' המתנה בטלה למפרע והוא למפרע חמץ של ישראל ואסור בהנאה ואינו ברשותו וזוכה בה הנכרי מן הפקר מדינא ולא ישלם לו כלל ויפסיד הכל:

ורביעי בקודש לפמ"ש בראש יוסף ופי' חמצן של עוברי עבירה דאי משכח חמץ בתר זמן איסורו אין חוששין לכך ומשהה אותו עד אחר פסח מפני הפסד ממון ע"ש. וא"כ אין כאן קושיא דבתר זמן איסורו א"י ליתנו במעמ"ל ואפילו לדעת צל"ח בסוגיא דבודק צריך שיבטל דאם מכרו או נתנו לעכו"ם בתר זמן איסורי אינו עובר בב"י מכאן ולהבא היינו משום דנכרי זוכה בו מן ההפקר אבל עכ"פ א"צ לקיים תנאי להחזיר וז"פ. ובזה הנני מחוי קידה מול כסא קדשו באהבה עזה עד עולם לא יכבה עבדו הנאמן:

עמרם בן מרים בק"ק הנ"ל:

תשובה קצה

שיל"ת ב' אויפאלו אור ליום ב' לסדר והי' ברכה תרמ"ג לפ"ק

את קולו שמעתי בקן קולמסו ולא באתי רק על ד"ת מ"ש ליישב הקושי' שבפנקס התשו' שלי מהצדיק עתיק מליסקא זי"ע [עיין תשו' הקודמת] עפ"י קושי' ח"י איך רשאי לתת לנכרי במתנה הא עובר על לא תחנם ותי' כיון דאסור בהנאה ואינו שוה כלום

ליכא משום לא תחנם ולפ"ז הני עוברי עברה שרוצי' להחזיק בחמץ ושווה להם אינו רשאי' לתנו לנכרי משום לא תחנם. מכותלי מכתבו ניכר שהורגש בחלישות דבריו כיון שבאמת אינו שווה אבל בלא"ה הוא שיבוש כיון שאינו נותן לנכרי לטובת הנכרי רק להנצל מהאיסור ב"י שוב ליכא משום לא תחנם וכמו"ש הראשונים בגיטי' ל"ח בהא דר"א דשחרר עבדו והשלימו לעשרה דאיסור לעולם בהם תעבודו הוא משום לתא דלא תחנם וכיון דאינו עושה לטובת העבד אלא משום מצוה דידיה ליכא לא תחנם:

ושנית הלא מ"מ טוב לו לתת לנכרי במעמ"ל שאינו עובר אלא פ"א על לא תחנם משישהה אותו בפסח ויעבור בכל רגע אב"י ועיי' מג"א סי' תמ"ד סקי"א וכן יומא פ"ג וזה נראה כונת רש"י חולי' ד"ד שכתב אפי"ה כל מה דמצי למעבד בהיתירא פורתא עביד ולכאו' תמוה כיון דסברוהו כר"י ובין אכילה ובין הנאה הוא בלאו אחה"פ ורש"י ע"כ ס"ל כשיטת רשב"א בנדרים דמכירה נמי הנאה היא ואסורה ולא כרמב"ן שהביא הר"ן שם שאינו דמיהן עיי' חת"ס יו"ד סי' ק"ל דאל"כ לא מקשי רש"י כלום דהשתא נמי מתהני מחמץ שעבר עליו הפסח וא"כ מה התירא פורתא יש יותר במכירה מבאכילה וצריך לדחוק דמ"מ הנאה קיל יותר אבל לפענ"ד הטעם משום דבמכירה נהנה בשעת מכירה ואינו עובר רק פ"א שמקבל החליפי' אבל אינו עובר אח"כ על כל כזית דהא חליפי איסה"נ מותרים משא"כ כשאוכל החמץ שעבר עליו הפסח עובר על כל כזית ושפיר עביד בהיתירא פורתא:

ומ"ש ליישב קושי' תוס' ע"ז כ' ע"א ד"ה ר"י שהקשו דלר"י דס"ל דברי' ככתבן ל"ל לא תחנם לאסור מתנת חנם ת"ל מהכא וכתב דאי מדברי' ככתבן הו"א דוקא מתנה לצמיתות אסור דומי' דנתינה לגר דכתיב תתננה ואכלה להכי איצטריך לא תחנם לאסור אפי' מתנה עמ"ל ידע כי אין שום הפרש בין ממנה עמ"ל ובין מתנה לצמיתות רק לענין מצוה דבעינן שיהי' גוף החפץ שלו אז יש חקירה אם במתנה עמ"ל הוי גוף החפץ שלו או במקדש בגוף החפץ ונותן עמ"ל אבל לענין הנאת המקבל שאסור להתנותו בחנם אפי' להשאיל לו אסור וכדתנן בנדרים לענין מודר הנאה עיי"ש דף מ"ב דהרי מהנהו בהנאת שימוש והנאה נשאר לו לצמיתות ואינה משיבה לבעלי' ומאי נ"מ אם חונן לגוי בקנין הגוף או בקנין פירות וז"ל תשו' הרא"ש כלל ל"ה סי' ב' וה"ה אם קדשה בטבעת שאולה לו ל' יום וא"ל התקדשי לי בהנאת שימוש אם יש בה ש"פ מקודשת אע"ג דאסיקנא בקידושי' עמ"ל אינו קידושי' טעמא דמילתא משום דדמי לחליפין דאורחי' למהדר אבל הכא כי מקדשי לאו במידי דהוי הדר אלא בהנאת שימושה הנשאר בידה ואין סופה

לחזור לעולם וכו' ומעתה כשנותן לנכר' מעמ"ל הנאה זו שנהנה עד החזרה אין חוזרת לעולם ומה היתר או איסור תלוי בזה שאין קנין הגוף לצמיתות ואין מקום לדבריו בזה:
ומ"ש ע"ד פלפול לא אפלפל בזה רק מה שהקשה לבסוף על מקנה קידושין דמתנה עמ"ל מותר ליתן ביו"ט דא"כ עדיין תקשי קושי' מג"א סוס"י י"ג מגמרא שבת קל"א דקאמר משום דבידו להפקירו ולא קאמר בידו ליתנן לעכו"ם או לקטן ומזה מוכיח דמתנה אסור ביו"ט ואי מעמ"ל מותר אכתי בידו לתנם במעמ"ל. הנה לא המקנה חידש דבר זה רק המג"א בסי' ש"ו סקט"ו וקשי' דידי' אדידי'. אבל באמת לק"מ גוף ראי' מג"א קשה להולמו דהול"ל בידו ליתנן במתנה דילמא לא יקבל ממנו ועדיפא קאמר בידו להפקירן דזה בידו ממש בלא עזר אדם אחר אלא דמשמע לי' כיון דאמרי' בעלמא דמתנה זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו בודאי ימצא מי שיקבל אבל אי מתנה אסור רק שיתן במעמ"ל אין הדבר בידו שיקיים התנאי ויחזיר והי' למפרע שלו וחייב בציצית ומזוזה ואין הדבר בידו לפטור עצמו וראוי' לדחות שבת:
וזאת שנית דלתת הטלית ובית במתנה לנכרי בלא"ה אין בידו דאסור ליתן לו מתנת חנם וממילא הי' מותר לקבוע מזוזה ולעשות ציצית בשבת ועיקר כונת מג"א שיכול ליתן במתנה לקטן. ובקטן ל"ש מעמ"ל כדאמרי' בסוכה מ"ו ע"ב לא ליקני איניש לולבי לינוקא וכו' מ"ט קטן קנוי קני אקנוי לא מקני ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו והק' אדרבה כיון שאינו יכול לקיים התנאי המעשה בטיל והוי לולב שלו ותי' דהוי כתנאי שא"א לקיימו דתנאי בטל ומעשה קיים עיי"ש ועכ"פ א"א לתת לקטן ע"מ להחזיר דא"י לקיים התנאי וא"כ או המעשה המתנה בטל או שהתנאי בטל והוי מתנה לחלוטין ואסור ביו"ט וא"ש. ובזה הנני חותם בדו"ש באהבה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה קצו

שיל"ת ב' אויפאלו יום א' ט' ניסן תרנ"ז:
שוכ"ט ושמחת יו"ט ושמירה ממשהו חמץ לידידי הרבני החריף ובקי כמו"ה שלמה נ"י קליין יושב בשבת תחכמוני ביישוב מ' קערעסטעש וכעת הגאבדש"ם:
מכתבו הגיעני בזמנו ומרוב טרדות נשכח ממני ולא ניתן לקרות עד היום נתעוררתי מחדש ע"י חתני הרב מטעלעגד נ"י וראיתי נפשו בשאלתו אודות איש א' שהוא מומר לכל אי' אפי' על אכילת חמץ בפסח ויש לו ריחים [דאמפכ-מיהלע] ויש לחוש שישראלי' יקנו ממנו קמח מיד אחה"פ ויכשלו ח"ו באי' חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אם

ישתדל עמו שימכור הכל לנכרי כנהוג אף שלא ימסור המפתח לקונה נכרי וגם הוא יעסוק בריחים בפסח כמו בכל השנה כאדם העושה בשלו, והביא דברי טו"ז סי' תמ"ח סק"ד ומג"א שם סק"ד דבלי מסירת מפתח ומכ"ש אם מסגירו בפני נכרי הקונה אסור לאחה"פ ודברי ח"י שם אות י"ד דמותר בדיעבד לאחה"פ, וגם הביא דברי בכור שור בפסחי' כ"א דגוף מכירת חמץ לא מהני אלא בצירוף הביטול דהוי הערמה בדרבנן אבל בלא ביטל הוי הערמה בדאו' דאסור ושהאחרוני' בס' מקו"ח וח"א בנ"א כלל קכ"ד שאלה ז' וחת"ס או"ח סי' ס"ב חולקי' עליו ואפי' אם האיש הזה יבטל ויאמר כל חמירא לא יבטל בלב שלם וכל ביטולו יהי' רק מעשה קוף בעלמא:

הנה מה שהביא דברי בכור שור הוא ענין ארוך ויש לו באחרוני' גם תני' דמסייע בית אפרים וכן בהקדמת ס' נטע שעשועי' מ"מ אינו ברור אצלי גם להאוסרי' הערמה בדאו' אם קנסותו לאסרו אחה"פ:

אבל בגוף המכירה כבר פקפק מחה"ש סי' תמ"ח הא אין דעת הגוי לקנות וניחא לי' עפ"י דברי נמ"י וש"מ ב"מ יו"ד דבקנין דאו' קונה אע"ג דלא ניחא לי' דליקני ורק בקנין ד"א דרבנן שייך בד"א לא ניחא לי' דלקני, וכבר מאז אמרתי דל"ד דדוקא היכי דרוצה לקנות רק שאינו רוצה לקנות בקנין זה אז אמרי' דוקא בקנין דרבנן מהני אבל בקנין דאו' קונה אבל היכי דאינו רוצה לקנות כלל שפיר י"ל דאפי' בקנין דאו' אינו קונה ושוב מצאתי כן באיזה מקום בחת"ס, [עיי' חת"ס יו"ד סי' שי"ג] אבל מדברי ש"מ שם לא משמע חילוק זה שהרי כתב דרשב"א חולק וס"ל דהפי' בקנין דאו' אינו קונה חדא דאינו קונה בע"כ ועוד דגרסי' ביבמות פר"ג עשאוה כעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קני ע"ש ואם איתא לחילוק הנ"ל מאי ראי' משם הא התם אינו רוצה לקנות כלל דבסבור שהן שלו ובכה"ג ר"ע מודה דאפי' בקנין דאו' אינו קונה אלא ודאי דלדיעה ראשונה בקנין דאו' אפי' אינו רוצה לקנות כלל קונה, אלא דמ"מ הרשב"א חולק ועדיין במחלוקת שנוי':

אמנם לפענ"ד נראה לפמ"ש נמ"י בבא בתרא דף מ"א בשם הראב"ד ורשב"א גיטין כ' דדוקא בעודר בנכסי גר וכסבור שלו הן דליכא דעת אחרת מקנה לא קנה כיון שהקונה לא כיון לקנות אבל בדעת אחרת מקנה קנה כיון שהמקנה מתכוין להקנות אעפ"י שקונה לא כיון לקנות ועיי' קצו"ח סי' רמ"ב וסי' ער"ה אות ד' ולפ"ז בחמץ כיון שישראל המוכר מתכווין להקנות משום אי' חמץ אעפ"י שגוי הלוקח אינו מכוין לקנות שפיר קנה הגוי ומהני, ומעתה בנ"ד שישראל המוכר אינו חושש כלל לאי' חמץ וגם הוא אינו מתכווין להקנות ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שמתעסק אח"כ כאדם העושה בשלו ודאי אין במכירה זו ממש.

וגם לסמוך על מ"ש ב"י סי' תל"א דמשו"ה מהני ביטול בלב כיון דחמץ אינו ברשותו של אדם וכו' ולכן בגילוי דעתא בעלמא דלא ניחא לי' דלהוי לי' זכותא בגוי' כלל סגי וכמ"ש מג"א סי' תמ"ח בשם מ"ב וכמ"ש מחה"ש שם אינו כלום דהרי מגלה דעתו דניחא לי' דלהוי לי' זכותא בגווי' שהרי מחזיקו כשלו אפי' בפסח ועיי' ברע"ב ותויו"ט רפ"ק דפסחי' דמשו"ה לא סגי בביטול בלב שמא ימלך על ביטלו ואתי מחשבה ומוציא מידי מחשבה ע"ש לכן אין במכירתו שום ממש לפענ"ד:

ומה"ט גם ביטול שלו לא מהני שהרי מגלה דעתו שאינו מבטלו וחפץ שיהי' לו זכותא בגווי' ומכ"ש לדעת המרדכי דהא דמהני הביטול היינו משום דודאי מבטלו בלב שלם כדי להפקיע אי' חמץ א"כ בזה שאינו חושש אפי' לאי' אכילת חמץ ודאי לא מהני ביטולו והרי אפי' בכשירי ישראל כתב הר"ן רפ"ק דפסחי' דמשו"ה הצריכו חכמי' בדיקה שמא לא יבטל בלב שלם, ואף שמבטלו בפיו מ"מ אם אין לבו עמו אינו כלום ועיי' מ"ש רבינו יונה ברכות י"ב דאפי' אי מצות א"צ כונה היינו בדבר שיש בו מעשה שהמעשה הוא במקום כונה אבל במצוה שתלוי' באמירה בלבד, ודאי צריך כונה שהאמירה הוא בלב וכשאינו מכוין באמירה ואינו עושה מעשה נמצא כמי שלא עשה שום דבר מהמצוה ע"ש וכ"ש בזה שעושה מעשה להיפך שמחזיק בחמץ כשלו ועיי' במג"א סי' תל"ד סק"ו שכ' דצריך דוקא שידע ענין הביטול שיודע שמפקיר חמצו וכו' ובעי' שיהא פיו ולבו שווין ע"ש וזה שאינו חושש לאי' חמץ ועושה מעשה להיפך ודאי אין פיו וליבו שווין ולא מהני הביטול:

ואפי' לדעת ח"י דגם בלי מסירת מפתח שרי בדיעבד נ"ל דהיינו דוקא אם שכח למסור המפתח או שלא ידע הדין דצריך מסירת מפתח או שאינו מוסרי' לו פן יגנוב וכדומה אבל אם אינו מוסרו בשביל שרוצה להתעסק בחמצו כמו בכל השנה מודה ח"י דאפי' בדיעבד אסור:

ומ"ש מעלתו עפ"י דברי הרמב"ם שמסביר הא דאמרי' ב"ב מ"ח וכמה דוכתא כופי' אותו עד שיאמר רוצה אני דאנו אומרים דבשעה שמקיים המצוה מחמת כפי' חשש יצרו והוא מרוצה באמת ה"נ אמרי' בשעה שמבטל באמת ובלב שלם מבטל ותשש יצרו באותו שעה וכן במכירה רק אח"כ חוזר לסורו. הנה בחת"ס אה"ע ח"ב סי' ל"ח השתמש בסברא זו דמה"ט כופי' את המומר לגרש ע"ש ולפענ"ד ז"א דז"ל הרמב"ם פ"ב מגירושין לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצונו וכו' ומבואר דוקא אם רוצה להיות מישראל ולעשות כל

המצות ולהתרחק מן העבירות הוא דאמרי' האי סברא וזה ל"ש במומר ודבריו צ"ע. ושוב מצאתי במהרי"ק שורש ס"ג הביאו ב"י סי' קל"ד ואשר דקדקת מלשון רבינו בענין כפיית המומרי' לגרש לפענ"ד יפה דקדקת ולכאורה אין תקנה לאשת מומר לפי דברי' ע"ש מבואר להדי' דלדעת הרמב"ם אדרבה אין כופי' מומר לגרש ונראה שכיון למ"ש אלא דאח"כ מטעם אפקעינהו אתי' עלה דכופי' ע"ש. ובאמת יש בזה שני דיעות ברמ"א אה"ע סי' קנ"ד והדיעה דס"ל כופין לא ס"ל כטעם הרמב"ם דפוסק כדיחו' הגמ' ב"ב מ"ח ודילמא שאני התם דמצוה לשמוע דברי חכמי' אלא ס"ל כמ"ש תוס' שם ד"ה אילימא דכל דבר שהוא מחויב לעשות הוי כמו מכר ואמרי' אגב אונסי' גמר ומקני ועיין לח"מ פ"ב מגירושי' וב"מ סי' קנ"ד. אלא דנ"ל דאם המומר אינו רוצה לדור עמה רק להוציאה ולפוטרה אלא שאינו רוצה לגרש מפני שענין הגירושין וד"ת הוא כחוכא בעיני' או שאינו רוצה להטריח בזה אז שפיר כופי' אותו לגרש גם לדעת הרמב"ם כיון שבתכלית הגירושי' הוא מרוצה לפוטרה רק שאינו רוצה במעשה הגירושין ואם עושה המעשה אפי' בכפי' הרי הוא רוצה באמת שתתגרש ואולי כן הוא כפיית רוב המומרי' שמתגרשים ע"י כפי' שהתעורר בחת"ס:

ומעתה בנ"ד שאינו רוצה לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ל"ש כלל סברת הרמב"ם ואפי' לפי הבנת חת"ס היינו דוקא היכי דשייך ג"כ אגב אונסי' גמר ומקני אבל כאן דל"ש אגב אונסי' שהרי אינו אונס ל"ש סברא זו כלל וכן משמע מלשון הרמב"ם וכיון שהוכה וכו'. ואפשר עוד דדוקא בהוכה תשש כח יצרו מחמת הכאות לכן אמרינן שעושה בלב שלם וכלשון הרמב"ם וכיון שהוכה עד שתשש יצרו אבל כאן שלא הוכה ויצרו במקומו עומד ודאי אינו עושה בלב שלם וז"ל ש"מ כתובות פ"ו ובכ"מ שאמרו מכין אותו עד שתצא נפשו ר"ל שאין שם שיעור ידוע אלא שיחלישו כח וכו' אבל בנ"ד כח תאותו ויצרו במקומו עומד אין לסמוך על סברא זו שבשעת מכירה וביטול עושה בלב שלם:

ועוד אפי' אי נימא דבשעת מכירה וביטול נחלש יצרו ועושה בלב שלם הלא מיד אח"כ חוזר לסורו תוכ"ד וחוזר בו וקי"ל נדרים פ"ז תכ"ד כדיבור דמי ובטלה המכירה והביטול ושאני גבי גט דאמרי' התם חוץ ממקדש ומגרש דא"י לחזור אפי' תכ"ד וגם בקרבן אפשר דהוי בכלל מקדש עיי' בראשוני' שם ותוס' קידושי' ז' ד"ה ונפשטו וכמדומה שנמצא גי' מקדש במקום מקדשי ובלאה"נ ל"ש שם חזרה תכ"ד כיון שעדיין האונס עליו ועיין מהרי"ק הנ"ל:

אבל מ"ש שבריחים של דאמפף אין טוחני' חטים לתותי' ואם אולי במקרה נזדמן שבני כפרים טחנו חטים לתותי' או איזה שאר חימוץ כבר נתבטל קודם פסח בס' דקמח בקמח מקרי לח בלח ואינו חוזר וניעור. בזה יפה כתב ואף שהדג"מ או"ח סי' ת"ל מפקפק בזה דקמח בקמח מקרי יבש ביבש מ"מ המעיין בש"ך שם יראה שגם הוא דעתו דמקרי לח בלח אלא שנר' דבתוס' יבמות ריש דף פ"ב לא משמע כן וכבר יישב שם את זה החוו"ד דהתם הפי' שאין כאן נו"ט ותופס בפשוט בחידושי' שם דמקרי לח בלח, אלא דמ"ש דכבר נתבטל קודם פסח ואינו חוזר וניעור א"צ לזה דאפי' נתערב בפסח בס' מותר לאחה"פ אפי' עבר ושהה במזיד כיון שאינו עובר מה"ת שרי אפילו לאכילה כמ"ש מג"א סי' תמ"ז סקמ"ג:

ולדעת הב"ח שהביא מג"א סי' תמ"ז סקמ"ב מותר אפילו לעכבו לכתחילה בס' קודם פסח כדי לשהותו וכן דעת הטור סי' תמ"ב. אלא שהמג"א רס"י תמ"ב הביא מתוס' רפ"ק דפסחים דכתבו דבנוקשה אע"ג דאינו אסור באכילה אלא מדרבנן מ"מ אסור לשהותו ג"כ מדרבנן אפי' לתי' הב' משום לא פלוג א"כ הה"נ בתערובת חמץ שאסור באכילה מדרבנן ע"ש, ולפענ"ד נראה לפמ"ש תוס' חולין ק' ד"ה בשקדם דבדבר שנאסר מחמת משהו אפי' לר"י דמב"מ מה"ת לא בטל לא אמרי' בי' חענ"נ ואינו אסור אלא משהו אי' שבו ע"ש א"כ לתי' שני שבתוס' הא דצריך לבער אפי' ביטל משום שהחמירה תורה לעבור בב"י וב"י דוקא בנוקשה בעיני' צריך לבער משום לא פלוג ולא בתערוב' חמץ שאינו אסור רק מחמ' משהו דהוי כמבוע' כמו בלוע בכלי' דהוי כמבוע' ומ"ש מג"א רס"י תנ"א ול"ד לחמץ שנתערב שאסור לשהותו דהתם נראה הוא אלא שאינו ניכר והוא בשם הראב"ן אפשר דזה בנתערב מב"מ בפחות מס' דחענ"נ אבל בס' דהוי רק אי' משהו אינו נראה מקרי וידעתי שימצא בפוסקים נגד זה אבל מ"מ בדעת הטור והביא י"ל כן:

ובזה נ"ל ליישב קושי' מג"א סי' תס"ז סקי"ג על הב"ח שכתב ואע"ג דאין החענ"נ מ"מ האי' אוסר במשהו ויש נפקותא בדבר וכו' חמץ תוך זמנו במשהו ולאח"ז בס' וכו' ופי' מג"א אם נתערב משהו חמץ בתבשיל תוך הפסח ושהה אותו עד אחה"פ ונתערב מאותו תבשיל בתבשיל אחר א"צ ס' אלא נגד המשהו והק' הא הב"ח כתב בסי' תמ"ז דדבר הנאסר במשהו ועבר עליו הפסח מותר בלא תערובת ע"ש. ולפמ"ש י"ל דס"ל לב"ח דאפי' אם אסור להשהותו מדרבנן והשהה אותו במזיד נמי אסור אחר הפסח ועיין במחה"ש סי' תמ"ז סקמ"ג אלא דס"ל דחמץ שאין אסור אלא ע"י משהו מותר לשהותו וכדעת הרמב"ם ולהכי מותר אחה"פ והא דמותר לשהותו היינו מטעם הנ"ל דהוי כמבוער משום דלא אמרינן באי' משהו חענ"נ אבל אי הוי אמרי' באי' משהו חענ"נ הי' אסור לשהותו כמו

נוקשה בעיני' והי' אסור אחה"פ ולפ"ז ה"ה חמץ תוך זמנו במשהו אלא דלפי דבאי' משהו אין חענ"נ ומותר לשהותו לכן אותו תערובת עצמו ולאח"ז בס' אם יש בו ס' נגד החמץ מותר ולק"מ:

ועונ"ל דהא איכא ס"ס שמא לא טחנו חטי' לתותי' כלל ואת"ל לתתו שמא לא נתחמצו ואת"ל נתחמצו שמא נתבטלו בס' ועיין סי' תנ"ג בטו"ז סק"ג ומג"א סק"ח ומחה"ש שם ועכ"פ יש לסמוך ע"ז לענין חמץ שע"ע הפסח שהוא מדרבנן משום קנסא:

אלא דלפ"ז אין צורך למכירתו וביטולו כלל בשביל הקונים ממנו קמח מיד אחה"פ ואפשר טוב יותר שלא ימכר כדי שלא יאמרו קמו רבנן במילתא דמהני מכירתו וביטולו ויסמכו ע"ז גם בחמץ גמור ועיין כעין זה בב"ש אה"ע סוס"י קס"ד סקי"ב ועיין ב"מ י"ט ע"א ומה שעושי' כן בעירות גדולות עם שורפי ומוכרי י"ש משום דא"א בע"א ומה דמצי למיעבד בהיתירא פורתא עבדי אבל בנ"ד נ"ל דשב וא"ת עדיף ומפני הרואי' יגיד להם שאין נכון לקנות ממנו קמח מיד אחה"פ ואם ימצא מי שלא ישמע לו אין קפידא בזה שהרי באמת מותר הוא כנ"ל:

תשובה קצז

עוד להרב הנ"ל

ומה שעוררני בלוחות שניות על דבר בעל ריחים שהוא חשוד למכירת וטחינת ואכילת חמץ בפסח לכן הרבה מדקדקי' שחוששי' אם יקנו ממנו קמח אחה"פ יכשלו ח"ו בחמץ של ישראל שעעה"פ לכן קונים ממנו הרבה קמח קודם פסח ומוכרי' אותו בע"פ לנכרי כשאר חמץ ומעלתו מפקפק א) דמשמע מלשון הפוסקים דבקושי התירו למכור חמץ על אופן הנהוג רק משום פסידא אבל מהיכי תיתי לקנות לכתחילה כדי למכור ב) דעת הפוסקים דכל תוקף המכירה מטעם ביטול וא"כ צריך להיות בלי הערמה וציין הרא"ש ר"פ כ"ש וב"י סי' תל"ג [וליתא שם] וכאן יש הערמה. ג) מה שמאריך מחה"ש סי' תמ"ח לפקפק על מכירת:

ויען כי אין הזמן מספיק להאריך בפלפול אני אומר בקיצור ודאי ירא שמים יוצא ידי שניהם ואינו קונה כדי למכור וגם אינו קונה מבעל ריחים כנ"ל אחה"פ אבל אם א"א לקיים שניהם הנח להם לישראל אם אינם נביאי' בני נביאי' הם ומוטב לקנות ולמכור משיכשלו בחמץ של ישראל שע"ע הפסח ודאי וכל הפקפוקי' שיש על המכירה כבר סלקו רבותינו הקדמונים ז"ל:

אבל מ"ש שהמכירה מטעם ביטול אין לו פי' לפענ"ד וגם הערמה ל"ש בזה כי הוא מקנה לגוי בלב שלם רק שמודיע לו שיקנה ממנו אחה"פ ועיין סי' תמ"ח ס"ב וטו"ז ומג"א שם: **ומה** שפקפק עוד משום רוצה בקיומו לפענ"ד ל"ש רוצה בקיומו בחמצו של גוי רק אם יהי' הנאה לישראל ע"י קיומו בפסח אבל אם בא לו הנאה אחה"פ ל"ש רוצה בקיומו וקצת ראי' מהאי דסי' תמ"ח ס"ב הנ"ל:

תשובה קצח

עוד להרב הנ"ל

ומה ששאל אם מותר ליקח חלב בפסח מעכו"ם הואיל ומאכילם חמץ הנה כבר ראה דברי מג"א סי' תמ"ה שאוסר זוז"ג בחמץ ומה שסותר עצמו דבסי' תמ"ז מתיר זוז"ג גבי חמץ לא מצאתי שם. גם הביא דברי ש"ך ופר"ח ופלתי ופמ"ג יו"ד סי' ס' ויעיין תשו' בית אפרים או"ח סי' ל"ה דעתו נוטה להתיר וכן בתשו' מהרי"א או"ח סי' קכ"ז ותשו' מהר"מ שיק או"ח סי' קי"ב:

ומה שתמה מעלתו הא זוז"ג אסור לכתחילה לק"מ דהיינו לעשות זוז"ג בידים אבל אם כבר נעשה זוז"ג ביד עכו"ם ליקח ממנו לכתחילה זה מקרי דיעבד כמבואר ביו"ד סי' קכ"ב ס"ו בהג"ה לענין סתם כלי עכו"ם אינו ב"י ע"ש ובזה א"ש נמי מה שהק' אפלתי הא שלכדה"נ אסור לכתחילה דכאן הוי כדיעבד. אבל רבו כמו רבו גם האוסרים ואין הזמן מסכים כעת לברר וללבן דבריהם ויש לחוש לדברי האוסרי' ובפרט באי' חמץ וכן ראיתי נוהגים לאיסור בכ"מ שהייתי במאדע ופת. ובזה ד' ישמרנו ממשהו חמץ. מכף מעול וחומץ כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קצט

שיל"ת אויפאלא בעשור לחודש ניסן תרמ"ג לפ"ק. **את** חג המצות. יחוג בדיצות. ידידי הרב המאוה"ג המפורסם. גן הדסים. חריף ובקי. אור הברקי כקש"ת מהו' חיים צבי ווינקלער ני' יושב בשבת תחכמוני ביישוב וואמושפערטש יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני בש"ק העבר יואל ה' וירום קרנו בכבוד ושינוי מקום יהי' גם שינוי מזל ומים מדליו יזל ואשר שאל במילי דפסחא אם מותר להסתפק בפסח מיין הנותן בחביות ישן ויש ספק שמא הי' בו פ"א יי"ש ודעתו נוטה להתיר משום שרובן של חביות אין משתמשין בהם יי"ש רק יין ומיעוטא דמיעוטא דמשתמשי' בהם יי"ש ואזלי' בתר

רוב ובפרט אם הוציאו היין קודם פסח. ולפי דעתי העניי' נראה דאסור מכמה טעמים כאשר אבאר:

(א) **הנה** דעת הרמב"ם פט"ו ממא"ס דהא דחמץ בפסח במשהו היינו משום דחמץ הוי דשיל"מ הובאו דבריו ברמ"א יו"ד סי' ק"ב וישי"ש פכ"ה סי' פ"ז הסכים שכן עיקר ומה שתמה עליו הרה"מ בפ"א מחו"מ דא"כ בע"פ אחר חצות נמי לא ליבטל מה"ט ועיי' בכ"מ שם מה שתי'. ולפענ"ד נראה פשוט דכבר העיר ביש"ש שם איך הוי דשיל"מ משום עד שתאכלנו וכו' הא המאכל יתקלקל עיי"ש. אבל הדבר פשוט כיון דבנתערב בימים אחרונים של פסח שלא יתקלקל המאכל ראוי שלא יתבטל משום דשיל"מ ואין כל המאכלי' וכל הזמנים שוין ואיזה גבול תתן לו לכן החמירו חכמים בכל ז' ימי פסח שלא יתבטל משום דשיל"מ. אבל לפני זמנו שודאי יתקלקל המאכל שפיר בטל ול"ה דשיל"מ ומכ"ש דא"ש טפי לפי"ד כ"מ בה' מא"ס שם שכ' דרמב"ם בא לתרץ אמאי לא חשבו ר"י ור"ל בע"ז ע"ג גם חמץ בפסח ותי' משום דהוי דשיל"מ א"כ י"ל דרמב"ם ס"ל באמת דל"ש ה"ט רק בנתערב בימים אחרונים אבל בימים ראשונים הא דלא בטל היינו מטעם כרת ולא בדילי מיני' כדעת רש"י ורא"ש אבל דשיל"מ ל"ה משום דהמאכל מתקלקל ודלא כיש"ש בדעת הרמב"ם ומשו"ה בע"פ בטיל ואפ"ה לא חשבי ר"י ור"ל חמץ בפסח כיון דבימים אחרונים עכ"פ לא בטל מטעם דשיל"מ ולא מצד חומרא:

ועוד נ"ל בהקדם מ"ש הרמב"ם פט"ו מה' מא"ס הי"ב דדשיל"מ שייך רק במב"מ ולא במבשא"מ ואל תתמה על חמץ בפסח שהתורה אמרה כל מחמצת לא תאכלו לפיכך החמירו בו ודבריו מחוסרי' ביאור למה החמירו בשא"מ משום דכתיב כל מחמצת וכבר הארכתי בביאור דבריו בחי'. וכעת נ"ל דרשי' בחומש פי' כל מחמצת לא תאכלו אזהרה לאכילת שאור ועי' ברא"ם שם דמחמצת משמע שמחמץ אחרים דהיינו שאור שמחמץ העיסה והוא ממכילתא ועיי' ב"י יו"ד סי' צ"ח בשם מ"כ דשאור ועיסה שני מינים הם ועיי' פר"ח וכו"פ שם ולפי"ז לא משכחת חומרא דדשיל"מ בשאור במב"מ דאין דבר בעולם שיהי' עמו מב"מ אלא בעיסה שלא נתחמצה והשאור מחמיצה כמ"ש בפלתי שם. ובזה בלא"ה לא בטל משום דלטעמא עבידא והוי מעמיד. ולכן עשו חומרא זו דדשיל"מ גם בא"מ כדי שיתקיים חומרא גם בשאור [וידעתי שסברא כזו נמצא באיזה מקום לרבותינו התוס' ונעלם ממנו מקומו כעת] דאם לא אפשר לעשות החומרא כמות שהוא במק"א מחמרי' גם במקום שאין חומרא זו במק"א וזה כוונת הרמב"ם דמחמרי' גם בשא"מ כיון דכתיב כל מחמצת לשאור ובזה א"א לקיים החומרא במב"מ ולפי"ז אפ"ל דרמב"ם ס"ל דהא דדשיל"מ לא בטל אינו מטעם עד שתאכלנו וכו' אלא מטעם שכ' הר"ן

בנדרים נ"ב משום דשוה באו"ה וכבר הקשה הר"ן בפסחים הא גם אחה"פ אסור משום קנס אך הרמב"ם במ"א שם ה"ט במתק לשונו דייק וכ' שאחה"פ יהי' כל התערובות מותרת עיי"ש והיינו בלא ביטול רק דע"י תערובות ליכא איסור כלל דלא קניס:

והנה לפ"ז קשה למש"כ תוס' מנחות כ"ב ד"ה ור"י דמשו"ה בפסחים כ"ב מב"מ בטל אף למ"ד בתר בטל אזלי' דמשקי' לכי מסרחי אין שם משקין עליהם ולא אפשר לתרומה שתעשה חולין ודוקא לענין טומאה אמרי' אפשר לנבלה שתעשה שחוטה משום דלכי מסרחה פרחה טומאתה שם כ"ג ולא לענין אכילה ושתיי' דהאיך נאמר שיהא מותר באכילה ושתיי' כשלא יהי' ראוי' לאכילה ושתיי' בשלמא לטמאות יכול גם כשאינו ראוי' לאכילה ואפ"ה אמרי' דנבלה שאינה ראוי לגר אינה קרוי' נבלה שפיר אמרי' דאפשר לבטל להיות כמבטל דפרחה טומאתה אבל במה שמותר באכילה כשאינה ראוי ל"ש אפשר לבטל להיות כמבטל ועיי' תוס' בכורות כ"ג ד"ה טומאה וד"ה אחת, ולפי"ז כיון דעולי' הוי לרבנן כמב"מ לר"י נראה ג"כ דהא דדשיל"מ לא בטל ה"ד אם יש לו מתירי' כשהוא ראוי' לאכילה אז מקרי שוה באו"ה. אבל כשאין לו מתירי' אלא כשלא יהי' ראוי לאכילה בשביל זה לא מקרי דשיל"מ דהרי אז אינו ראוי' לאכילה דהרי כל אי' שבתורה מותרי' כשאינו ראוי לאכילה דהוי שלכד"א ומותר מה"ת ואפ"ה בטלי' אפי' מדרבנן ולא מקר' דשיל"מ ואף שיש לחלק ולומר דהתם שאני דהר' דשיל"מ הוא מדרבנן ומדרבנן אין לו מתירי' דגם שלכד"א אסור מדרבנן מ"מ הלא לא אמרו רבנן דשלכד"א אסור מדרבנן אלא להחמיר ולא להקל וכמ"ש הר"ן בפסחים ל' לענין חמץ עיי"ש אעכ"ח דמה שיש לו מתירי' כשאינו ראוי' לאכילה לא מקרי דשיל"מ וא"כ תקשי בחמץ כיון דאין לו מתירי' בעין רק בתערובות הלא המאכל יתקלקל עד אחה"פ וא"כ אין לו מתירי' רק כשלא יהי' ראוי לאכילה ולא מקרי דשיל"מ כלל דאין לומר דמתקלקל רק קצת דא"כ אפי' ביום א' נמי מפליג טעם קצת ועיי' או"ח סי' תצ"ה וטור או"ח סי' תקנ"ב וטו"ז שם:

אך נראה דלק"מ דהרי אמרי' בביצה ז' דשאור אינו ראוי לאכילה ועיי' רש"י פסחים מ"ג סד"ה שיאור וא"כ בחמץ גם שלכד"א אסור ועיי' בצל"ח בסוגי' שם ולפי"ז נ"ל סברא ישרה דודאי אם גם עכשיו מותר שלכד"א וכשיהי' לו מתירי' יתקלקל ולא יהי' ראוי לאכילה ודאי לא מקרי דשיל"מ דהא לזה לא נאסר מעולם אבל אם עכשיו אסור אף שלכד"א ואח"כ יהי' לו מתירי' ואף שאז יתקלקל ולא יהיה ראוי' לאכילה מ"מ האיסור של עכשיו הוי דשיל"מ דעתה הוא אסור אפי' אם אינו ראוי' לאכילה ושפיר הוי דשיל"מ וכיון דבחמץ כתיב כל מחמצת לא תאכלו אזהרה לשאור כנזכר שפיר מקרי דשיל"מ [ובזה נכון יותר מש"ל בדברי רמב"ם דבחמץ החמירו בדשיל"מ אפי' במשא"מ משום

דכתיב כל מחמצת לענין שאור ובזה לא משכחת מינו משום דכל חומרא דדשיל"מ גבי חמץ אפי' במינו הוא רק מדכתיב כל מחמצת וכמו"ש] וכ"ז תוך זמנו אבל לפני זמנו דלא כתיב מחמצת ואסור מה"ת לרמב"ם מקרא דלא תאכל עליו חמץ כלומר על קרבן פסח כמו"ש בפ"א מחו"מ ה"ח ועיי' במ"מ וכ"מ שם ומותר שלכד"א שפיר בטל וכקושיין לאמת:

ואגב אזכיר מה שיש לי עיון קצת עפי"ז בתוס' פסחים כ"ח ד"ה ר"ש שכתבו דלר"ש אחר חצות אסור מה"ת דנ"ל מן תשביתו ומאך חלק ומשמע תשביתו שלכד"ה דהיינו אכילה וכו' ודילמא לעולם מותר באכילה והא דכתיב תשביתו שלכד"א היינו משום דקאי אשאור כדכתי' אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ובשאור הכל הוא שלכד"א שהרי אינו ראוי לאכילה וצע"ק:

והנה כי כן ואחר שבאנו לידי מדה זו הרי מבואר ברמ"א סי' ק"י ס"ח דדשיל"מ אין להתיר מכח ס"ס ובתשו' רשב"א סי' ת"א כ' דס"ס הוא כרוב ואפשר עדיף מרוב והובא בטו"ז שם סקט"ו וא"כ כיון דס"ס לא מהני בדשיל"מ ה"ה נמי דלא אזלי' בת"ר בדשיל"מ ומה לי להאריך בהוכחות הלא מפורש יוצא כן מפה קדוש יש"ש הביאו טו"ז או"ח סי' תקי"ג סק"ט ומג"א שם סקי"ג דלא שרי' דשיל"מ משום רוב עיי"ש וא"כ לרמב"ם דחמץ מקרי דשיל"מ פשיטא דלא שרי' בנידון דידן משום רוב חביות אין משתמשי' בהם יי"ש דהא בדשיל"מ לא אזלי' בת"ר:

אמנם בצל"ח ביצה י' האריך לסתור דעה זו ואני בעניי ראיתי שיש לה קיום ויכולה לעמוד בריוח ואפרש שיחתי הנה הביא שם דעת הר"ן דאפי' בדשיל"מ אזלי' בתר רוב. והנה ממ"ש שם דף ז' דאפי' בליכא זכר בהדה אי לא בדק מעיו"ט והשכים למחר ומצא ביצה מותרת משום דגם בספנא מארעא רובן יולדת ביום ומוכח דאפי' בדשיל"מ אזלי' בת"ר עיי"ש. הנה לנידון דידן אין ראי' משם דהר"ן כ' שם להדי' דאפי' בדשיל"מ בדרבנן אזלי' בתר רובא משמע אבל לא בדאו' אלא דגם נגד דברי יש"ש ליכא ראיה לפי"מ שהביא הש"ך סי' ק"י סקנ"ו בשם תשו' הרא"ש דדוקא ס"ס שע"י תערובות לא מהני בדשיל"מ משום דודאי יש כאן איסור ופן יכשל לכן מוטב לעשות בהיתר בדשיל"מ אבל אם יש ס"ס אם יש כאן איסור כלל אפי' בדשיל"מ נמי מהני ס"ס עיי"ש וא"כ ה"נ לענין רוב בשלמא בנידון היש"ש ודאי יש בעולם בצים שנולדו היום רק הנולדים מכבר הם רוב וא"כ ודאי יש כאן איסור ולהכי שפיר לא סמכי' ארוב בדשיל"מ אבל בנידון הר"ן שהביצה הוא מתרנגולת זו והרוב מעיד שנולדה מעיו"ט ואין כאן איסור כלל שפיר אזלי'

בתר רוב אפי' בדשיל"מ וא"כ בנ"ד דודאי יש בעולם חביות של יי"ש ושכר אף שהוא מיעוט לא אזלי' בתר רובא בדשיל"מ וזה פשוט:

אך ממ"ש שם דאיכא מאן דשרי ליקח בצים מן העכו"ם אפי' ביום א' של ר"ה ובשני יו"ט של גליות משום דרובן של בצים לאו ב"י נינהו ואזלי' בתר רובא וכו' וכן בס"פ אין צדי' דף כ"ט מסתפק בזה ע"ש מוכח שפיר נגד יש"ש ומ"מ אין זה ענין לנ"ד דהמעיין ביש"ש ומג"א שם יראה דרוב המוכרים אין מוכרים רק בצים שנולדו אתמול ומיעוטן מוכרים גם מה שנולדו היום אבל גם במיעוט זה יש רוב בצים. ממה שנולדו אתמול ואיכא תרי רובא רוב המוכרי' ורוב בצים לכן התיר הר"ן ועיי' מחה"ש סי' תקי"ג סקי"ג אבל בנ"ד דליכא אלא חד רובא י"ל דמודה הר"ן דלא מהני בדשיל"מ, אבל נ"ל דאין כאן מחלוקת כלל דהנה כתב בחוו"ד סי' ס"ג אות ב' דאם פירש ויודע מאיזה מקום פי' אזי אזלי' בת"ר המוכרים אף שלמיעוט מוכרים יש בשר יותר מלרוב מוכרים אבל אם א"י מאיזה מקום פי' אזלי' בתר רוב בשר עיי"ש באריכות ולפי"ז היש"ש ומג"א מיירי שיודע מאיזה מקום לקח הנכרי הבצים ואזלי' בתר רוב מוכרי' ולא בתר רוב בצי' ועיי' בלשון מג"א שכתב דרוב המוכרי' בצים וכו' וכיון דאיכא ודאי מיעוט מוכרים ביצים שנולדו היום לא אזלינן בתר רובא בדשיל"מ אבל הר"ן נקט דרוב בצים אינן ב"י משום דמיירי שא"י מאין לקח דלא אזלי' בתר מוכרים רק בתר ביצים. ובזה שפיר כתב הר"ן דמהני רוב אפילו בדשיל"מ והוא עפי"ד הרה"מ שהביא טו"ז סי' תל"ט שתי' דעת הרמב"ם דפסק בפ"ב מחו"מ דביש בית בדוק וס' אם נכנס העכבר עם חמץ צריך לבדוק ובשני בתי' וס' להי מינייהו נכנס א"צ לבדוק ותי' דבב' בתים ודאי איכא חד דא"צ לבדוק [ומה שהקשה עליו הט"ז כבר יישבתי במק"א] ועיי' סי' ק"י ס"ז דאוכל שנים שנים דודאי איכא חדא דהיתירא וס' אם יש כאן חד דאסור ועיי' מג"א תקי"ג שם דכשמוכרים הרבה ביצים ודאי הרוב מאותן ביצי' מהנולדי' מאתמול עי"ש וא"כ בנידון דהר"ן כיון דודאי איכא בהנך ביצי' רובא דהיתירא וספק אם יש כאן מיעוט מן הנולדים היום שפיר אזלי' בתר רובא אפי' בדשיל"מ אבל אם יש וודאי מיעוט כמו שיש ודאי רוב שפיר י"ל דבשיל"מ לא אזלי' בת"ר וכדע' מהרש"ל ומג"א כנלענ"ד נכון בס"ד:

אך עוד הק' צל"ח שם והפליא מיו"ד סוסי' ט"ז באו"ב שנתערב דמהני נכבשינהו דניידי עיי"ש אף דהוי דשיל"מ לשחטה למחר ועיין נוב"י תנינא יו"ד סי' ח' בהגהות הגאון בן המחבר. ופמ"ג סי' ט"ז במש"ז סקט"ז תי' דבאו"ב שאני דאמרי' איסורא ברובא איתא ובשפ"ד סי' ק"י סקל"ג מחלק בין רובא דאיתי' קמן לרובא דליתא קמן עיי"ש ולפענ"ד נראה דהנה בחת"ס אה"ע ח"א סי' ב' רמי דברי פנ"י אהדדי דבקידושי' ס"ג כ' דע"א נאמן

נגד הרוב לברר המיעוט מתוך הרוב ובפ"ק דכתובות הק' הר"ן עמ"ש הרמב"ם פ"ב מא"ב דע"א אינו נאמן לומר זה כהן כדי להאכילו תרומה דאו' הא ע"א נאמן באיסורי' ותי' פנ"י כיון דע"א אינו נאמן נגד חזקה כ"ש נגד רוב ורובא דעלמא לאו כהנים נינהו ע"ש:

ומאז אמרתי לחלק בתרי אנפי דודאי אם ע"א מעיר על כל הרוב ועל כל המיעוט ואומר שזה הוא הרוב וזהו המיעוט כמו בקידשתי את בתי בקידושין ס"ג בכה"ג ודאי נאמן דאינו רק מברר איזהו הרוב ואיזהו המיעוט. אבל אם מעיד רק על חלק א' שאנו מסתפקים בו אם הוא חלק מן הרוב או חלק מן המיעוט אז שייך כל דפריש מרובא פריש ואין ע"א נאמן נגד הרוב ועיי' ש"ך דיני ס"ס אות זי"ן וחוו"ד שם, הא חדא, ועוד אמרתי לחלק דודאי אם אנו יודעים סכום המיעוט כמו בקידשתי את בתי שאנו יודעים שלא קידשה יותר מא' אלא שאין אנו יודעין איזהו הוא המיעוט ואיזהו הרוב וע"א מעיד שזה הוא המיעוט שקדשה בזה שפיר נאמן לברר דאינו מגרע מן הרוב ואינו מוסיף על המיעוט אבל שם בכהן וכי אנו יודעים כמה כהנים וישראלים יש בעולם. אנן ידעינן רק שרובא דעלמא ישראלי' ומיעוטן כהנים ואם כן בלי העדאת הע"א היינו אומרים שאיש זה הבא לפנינו מרובא פריש והוא ישראל וממילא הרוב הוא גדול יותר עם איש א' והמיעוט הוא פחות יותר עם איש א' וע"י העדאת העד נתרבה המיעוט עם איש א' ונפחת הרוב עם איש א' ואם כן ע"א בא לגרע כח הרוב ולכן אינו נאמן והדברים עתיקים [ע"ל סי' ק"ה]:

ולפי חילוק זה האחרון נ"ל גם כאן דבר חדש דבשלמא בנידון יש"ש דאין אנו יודעים כמות המיעוט כמה ביצים הנולדים היום איכא בעלמא ואם כן אם אנו אומרים שביצים אלו הבאים לפנינו הם מהרוב הנולדים אתמול אנו מגרעים בשיעור זה שיעור המיעוט בזה אנו אומרים דלא אזלי' בדשיל"מ בת"ר ועד שתאכל באיסור תאכלנו בהיתר כמו גבי ביטול אבל באו"ב בסי' ט"ז שאנו יודעים שיעור המיעוט שהוא רק א' והלא א' באמת אסור לשחוט דהרי גם שנים אסור לשחוט שצריך לשער כפלים ככמות האיסור ואם כן אין אנו מגרעים שיעור המיעוט רק שעל א' אנו מבררים שאינו מהמיעוט רק מהרוב ואמרי' שאינו נכשל באיסור כלל בכה"ג שפיר אזלי' בת"ר אפי' בדשיל"מ ולפ"ז בנ"ד אם ניזול בת"ר אנו מגרעים שיעור המיעוט אין הולכין אחר הרוב בדשיל"מ:

ומה שנ"ל לתרץ עוד דודאי עיקר דשיל"מ שהחמירו חכמים דלא בטל דלא אזלינן בתר רובא כיון דאיתחזק איסורא ודאי וכמ"ש הר"ן אלא כיון שהחמירו גבי ביטול דלא אזלי' בת"ר החמירו גם כן לענין כל דפריש מר"פ דלא אזלינן בתר שום רוב בדשיל"מ ועיי' הפלא"ה ספ"ק דכתובות אבל בסי' ט"ז גבי או"ב דלענין שלא לבטל ברוב לא הוצרכו

לחומרת דשיל"מ דהרי לא משכחה איסור שחיטת או"ב אלא בבע"ח ובע"ח בלא"ה חשיבי ולא בטלו וכיון דלא משכחת גבי' דשיל"מ לענין ביטול שפיר הולכין בו אחר הרוב ולא החמירו גבי רוב אלא במקום ששייך חומרא לענין ביטול דזה העיקר. ועיי' במ"א וב' פ"ז דשקלי' דמע"ש בירושלים הוי דשיל"מ ואפ"ה אזלי' גבי' בת"ר. ולזה העירני חתני נר"י וא"ש לפי שני חילוקים שכתבתי דשם אין מגרעים כח המיעוט וגם א"צ חומרת דשיל"מ לענין ביטול דמטבע בלא"ה חשיבא ולא בטלה ומיהו בלאו הכי י"ל דשם ל"ש דשיל"מ משום דהוי אפוקי ממונא מרשות הדיוט לרשות גבוה וכמ"ש הר"ן בשם רמב"ן בקידושין ס"ו ע"ש:

אבל כ"ז לדעת הרמב"ם דחמץ מקרי דשיל"מ אבל לדעת המרדכי שהביא רמ"א סי' ק"ב לא מקרי כלל דשיל"מ משום דחוזר לאיסורו לשנה הבאה אמנם נראה דודאי למ"ש דעיקר חומרא דדשיל"מ לא הי' רק לענין ביטול ובמקום דליתא לענין ביטול ליתא לענין כל דפריש א"כ לשיטת המרדכי דחמץ ל"ה דשיל"מ ובטל גם לענין רוב אחר אין להחמיר משום דשיל"מ אבל לפמ"ש בתירוצינו הראשון י"ל דאע"ג דלענין ביטול ברוב ס"ל למרדכי דל"ה דשיל"מ מ"מ לענין רוב אחר כ כ"ע מודו דלא אזלינן בת"ר והוא דבאמת דברי המרדכי תמוהים ומה בכך שחוזר לאיסורו הא מ"מ י"ל עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בזמן ההיתר ונראה עפמ"ש תוס' חולין ה' ע"ב ד"ה צדיקי' דל"ש אין הקב"ה מביא תקלה אלא במידי דאכילה שאסור מחמת עצמו ולא באיסור אכילה התלוי בזמן ועיי' במג"א סי' רס"ט דאיסור התלוי בזמן מותר למיספי לקטן בידים ועיי' תוס' פסחים ק"ו ויו"ד סי' פ"א בהג"ה שם ס"ז וריטב"א קידושי' ע"ז כ' דאיסור התלוי בזמן הוי רק איסור גברא ולא איסור חפצא, ולפ"ז י"ל הא דהחמירו חכמי' בדשיל"מ שאינו בטל אף דמה"ת מותר לאכלו וכבר נהפך איסור להיות היתר היינו דוקא באיסור חפצא דאף שהתורה התירתו משום רוב מ"מ איסורא קאכיל ומוליד גנאי ופגם בנפש ומטמטם הלב ומשו"ה בטעם בעלמא דהוי כנאבד מן העולם באמת ל"ש בי' דשיל"מ וכמ"ש בהג"ה סי' ק"ב ס"ד אבל באיסור התלוי בזמן והוא רק איסור גברא ל"ש בי' דשיל"מ כיון שאין עצם הדבר מתועב רק הוא אסור לעשותו וכיון שהותר לעשותו משום ביטול לא החמירו בו חכמי' וכ"כ שעה"מ בפ"א מחומ"צ הלכה ה' בשם ס' ראש יוסף ונראה שכיון למ"ש ועיי' בתשו' חו"י סי' קל"ג שכתב דבאו"ב בסי' ט"ז ל"ש דשיל"מ כיון שאין האיסור בחפץ רק בגברא ע"ש דבריו כי נעמו:

ועיין תוס' קידושין כ"ט ד"ה אותו דלא מקרי מ"ע שהזמן גרמא אלא בבא מזמן לזמן בהפסק אבל אם מעת שהתחיל לא נפסק אף שאינו מתחיל עד זמן ידוע לא מקרי ז"ג

[ועיי' מחה"ש סי' תמ"ד סקי"א ויש לי בזה אריכות דברי' ואכ"מ] ולפ"ז נ"ל דגם איסור לא מקרי איסור התלוי בזמן אלא בבא מזמן לזמן אבל אם משעה שניתר הותר לעולם לא מקרי תלוי בזמן ומקרי איסור מחמת עצמו ולפ"ז י"ל דזה כונת המרדכי דחמץ לא מקרי דשיל"מ כיון שתלוי בזמן ואינו איסור חפצא רק אלו לא הי' חוזר לאיסורו לשנה הבאה לא הוי מקרי תלוי בזמן כלל כיון שאחר שהותר הותר עולמית ולכן כתב שחוזר לאיסורו לשנה הבאה והוי איסור שבא מזמן לזמן ושפיר לא אמרינן בי' דין דשיל"מ:

ובזה יש להצדיק דברי רבינו פרץ שבמרדכי פ"ק דביצה שכ' דחדש לא מקרי דשיל"מ כיון שחוזר לאיסורו לשנה הבאה אשר עמד עליו הפר"ח יו"ד סי' ק"ב הלא אותו התבואה אינו חוזר לאיסורו ולהנ"ל ניחא כיון שהאיסור בא מזמן לזמן הו' רק איסור גברא ואין בו דין דשיל"מ כמו גבי חמץ דבטל מה"ט כנ"ל ומה דק"ל ממוקצה ונולד מיושב במ"ש שעה"מ בשם ראש יוסף שם כיון שלא הי' לו שעת הכושר מעולם מקרי איסור מחמת עצמו ע"ש:

ולפ"ז י"ל דדוקא לענין ביטול ס"ל למרדכי דבאיסור גברא לא דיינינן דין דשיל"מ כיון דבטל הוא והוא היתר ודאי מה"ת ולכן אין בחמץ דין דשיל"מ אבל לענין כל דפריש מרובא פריש מודה המרדכי דגם חמץ שהוא איסור תלוי בזמן יש לו דין דשיל"מ כיון שרוב הוא רק ספק וכמ"ש ש"מ ב"מ וי"ו ועיי' הגהות מהרב"פ בש"ש ולא גרע מאיכא לברורי מברירינן:

ועפי"ד י"ל פרפרת נאה במה פליגו הרמב"ם ומרדכי לפמש"כ במק"א ליישב דעת הרמב"ם פ"א מחומ"צ ה"ז שכ' האוכל מחמץ עצמו בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנ' לא יאכל וכבר עמדו בזה נושאי כליו הלא בכה"ת כולה ח"ש אסור מה"ת. ולמה צריך לא יאכל ועוד דבה"ב מצריך לא יאכל לאיסור הנאה ואמרתי ליישב די"ל דל"ש ח"ש אסור מה"ת אלא באיסור חפצא ומשום הואיל וחזי לאצטרופי מוכח דיש על ח"ש גם כן שם איסור דאל"כ האיך בא עליו שם איסור בצירוף כזית והלא אין המל"א וכיון שיש על ח"ש שם איסור חפצא אסור מה"ת אבל בדבר שאינו רק איסור גברא ל"ש ח"ש אסור דאין על החפץ שם איסור וגברא רק שיעור שלם אסור לעשות או לאכול ולא ח"ש וכבר העיר בסברא זו בס' תוספות יוה"כ ביומא ע"ג ולפ"ז י"ל דחמץ שהוא איסור התלוי בזמן והו', רק איסור גברא ח"ש מותר בו מה"ת, אלא דז"א דודאי אי הוי כתיב לא תאכל חמץ והי' הקרא מדבר עם הגברא אז הי' איסור גברא אבל כיון דכתיב לא יאכל ומדבר מדבר הנאכל ולא מהאוכל שוב אף דתלוי בזמן מ"מ הוי איסור חפצא דרחמנא תלי איסורי' בחפץ וזה כונת הרמב"ם דח"ש אסור דכתיב לא יאכל והוי איסור חפצא וממילא ח"ש

אסור כמו בשאר איסורין אבל עיקר קרא צריך לאיה"נ ולק"מ עכ"ל בחי' ולפ"ז הרמב"ם לשיטתו דחמץ איסור חפצא כנ"ל ולהכי דנין בו דין דשיל"מ אבל למרדכי ס"ל כיון שתלוי בזמן הוי רק איסור גברא לכן אין בו דין דשיל"מ וא"ש:

(ב) **נ"ל** עפמ"ש דג"מ ביו"ד סי' ט"ו לחלק בין יבמה לבהמה אמאי בבהמה מחמרי' אפי' בדיעבד בנשחט תוך ז'י"ן ולא אזלינן בת"ר וולדות שאינן נפלי' משום דבבהמה ס' זה הוא בכל הבהמות אם מותר לשוחטם תוך זיין וכיון שהוא דבר ההווה בכל הבהמות החמירו חכמי' אפי' בדיעבד אבל ביבמה אינו דבר ההווה בכל הנשים לכן הקילו בדיעבד לסמוך על רוב וולדות שהם בני קיימא והעמים כן בדברי תוס' נדה מ"ד ע"ש וה"נ דכוותי' הוא מיעוט דשכיח חבית של יי"ש ושכר והוא דבר ההווה בכל החביות ואם נתיר חבית ישן שמסופקים בו אם הוא מיי"ש ונסמוך על הרוב נתיר כולם ויבא גם המיעוט בתוכם וישתמש גם בחבית של יי"ש בפסח. לכן מחמירין אפי' בדיעבד ואין סומכין על הרוב:

(ג) **נ"ל** כיון דלכתחילה, ודאי מחיוב לבדוק אם אין החבית של יי"ש דאין לעשות רוב בידים כמ"ש בתשו' מהרשד"ם יו"ד סי' קי"ג דאין לעשות ס"ס בידים או איסור דרבנן בידים ומכ"ש שהוא מיעוט המצוי ודאי מחיוב לשאול כמו בטריפת הריאה דכיון שעבר בידים אסור אפי' בדיעבד כמו במבטל איסור לכתחילה ועיי' בש"ך יו"ד סי' ט"ל סק"ו ובשערי תורה ח"ג כלל ב' פ"ו אות ל"ח:

(ד) **נ"ל** דאין זה רוב כלל כיון דתלוי במנהג המקומות ובמקום שיש הרבה סוחרי יי"ש ומיעוט סוחרי יין רוב החבית מיי"ש ולא מיין ורובא דתלי' במנהגא אפי' במקום שהוא רוב מצד המנהג לאו רוב גמור הוא כמ"ש ראשונים קידושין דף נ'. וחתני הרבלי החריף מו"ה גרשון נ"י אמר דאולי הוי רק ס' חסרון ידיעה דאולי יש בקי גם בזה"ז מי שיודע להבחין אם החביות הוא של יי"ש וכמו דלא מהני בזה ס"ס כיון שאינו ספק לכל העולם כן גם רוב לא מהני:

(ה) **לפמ"ש** הצ"צ סי' ל"ב לאסור לקנות קמח מן השוק אפי' רובן אינו לותתין רק מיעוטא משום דכל קבוע כמע"מ דמי ואפי' בפי' אסור שמא יקח מן הקבוע כיון שלקח אחר שנולד הספק ע"ש וה"נ דכוותי' ואין להאריך יותר:

ומה שהעיר מעלתו נ"י משום שהוציא מן החביות קודם הפסח. הנה אף שכ' מג"א סי' תמ"ז סק"ז דבטעם בעלמא לכ"ע אינו חוזר וניעור מ"מ אני חוכך בזה כיון שידוע שהרבה נותנים יי"ש בכיוון ליין כדי לחזקו ולאמצו ועיין במג"א תמ"ז סקכ"ה וסי' תנ"א סק"מ אולי הוי כדבר המעמיד והוי כאלו הוא בעיני' ועיין מג"א סי' תמ"ז סק"ט לכן לפענ"ד אין לו שום היתר בפסח. וד' יגן עלינו וכו' כנפשו היפה ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ר

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק תרסה"ל:

אלפי שלומים. מגבהי מרומים לכבוד ידינ"פ הרב הגאון המפורסים כגן הדסים. חריף ובקי. אור הברקי כש"ת מו"ה יודא ג"פ נ"י אבדק"ק ס' מיהאלי:

אחדשת"ה באהבה עתה באתי להשיב כיד ה' הטובה עלי במה שאין רצונו להורות בלי חוות דעתי העניה ע"ד חביות של עץ שיש ספק אם הי' בהם יין שהי' מעורב בשפיריטוס וזה יותר מיב"ח שלא נשתמש בהם שום דבר ולענין יי"נ מבואר סוס"י קל"ה דמהני יישון יב"ח כי קמבע"ל לענין חמץ בפסח. ובני אהו' הרבני החריף מו"ה בן ציון נ"י במכתבו אליו האריך בזה ושמחתי כי הוטבו דבריו בעיניו ואם חכם בני ישמח לבי גם אני. אלא שבני נ"י הביא מאו"ח סי' תנ"א סכ"א דחביות של חרס שנשתמש בהן שכר מותר בהגעלה או בעירוי ג' ימים מעל"ע ולא גרע יישון יב"ח מהגעלה לפי הטעם המבואר בסי' קל"ה שכבר נתיבש כל הלחלוחי'. ושוב דחה דבחביות של עץ דעת הב"ח וטו"ז ומג"א שאין להכשיר אף בשל שכר אע"ג דשכר ביין הוי נטלפ"ג דשפיריטוס הוי דבר חריף ונו"ט לשבח כמ"ש מג"א שם סוס"ק מ'. והנה מ"ש דלא יגרע יישון מהגעלה ועירוי מה ענין שמיטה אצל הר סיני הגעלה ועירוי מפליטין ויישון מכלה או פוגם במקומו. וממילא גם מה שדחה לפי דעת הב"ח ליתא דבהגעלת מביות של עץ הטעם משום שיש בהם גומות וגם א"א לנקר בין הנסרים שלא ישאר שם משהו זוהמא והוא חמץ גמור וישאר בעין כמ"ש מג"א סי' תנ"א סקט"ל וזה ל"ש ביישון דהא נתיבש כל הלחלוחית. ותמהני על ידידי רופ"מ שלא שת לבו לזאת:

ואמנם בגוף הדבר אי מהני יישון יב"ח דעת חכ"ץ בתשובה סי' ע"ה וסי' פ' דאפילו נשתמש בכלי חמץ בחמין מותר להשתמש בו בפסח אפילו בחמין ע"י יישון יב"ח מדינא רק לכתחילה אסור משום גזירה אבל בדיעבד ודאי מותר ע"ש ואפילו בישל בו דבר חריף והביא ראיה מיישון קנקנים בע"ז ל"ד וביו"ד סי' קל"ה. וכן מחרצנים וזגים ושמרים של יי"נ דאמרינן בע"ז ל"ד דמהני בהו יישון יב"ח ואם באיסור בעין מהני יישון כ"ש בבלוע בכלי אפי' נבלע בחמין ועיין ביו"ד סי' קכ"ג סי"ד וט"ו וט"ז ובתשו' פמ"א ח"א סי' כ"ג השיג דשאני חרצנים וזגים ושמרים דשליט בהו אוירא ומתיבש ביישון יב"ח עד שלא נשאר בו לחלוחי' כלל משא"כ בנבלע בדופני הכלי דלא שליט בי' אוירא אינו מתיבש ואפי' לאחר יישון יב"ח עדיין נשאר בי' לחלוחי' ע"ש. ולא ירדתי לסוף דעתו בזה

הוא חרצנים וזגים ושמרים אין איסורן מחמת עצמן אלא משום יין הנבלע בהם וכמ"ש הוא בסי' קכ"ד ד"ה ועתה ואין האויר שולט ביין רק בחרצנים וזגים ושמרים ואמרינן דעי"ז מתיבש היין הנבלע בהם וה"נ בנבלע בכלי נימא כיון דשליט אוירא בכלי מתיבש האיסור הנבלע בהם:

אבל לפענ"ד נראה לחלק בדרך אחר דבחרצנים וזגים ושמרים כיון שהוא בצונן אינו נבלע בפנימיות שלהם ולא בפנימיות הפסולת של שמרי' ואפי' מה שנבלע בכלי בצונן אינו נבלע אלא בנקבי הפארוס לכן ביישון יב"ח מתיבש ומותר אבל חמין ובישול מוליך הבליעה בכל חלקי הכלי ואין מקום ריק מבליעה וכל זמן שאין הכלי יבש עד שתפרך בצפורן כבחולי' מ"ו ובכורות ל"ז יש בה לחלוחי' וא"כ גם לחלוחי' הבליעה לא כלתה:

ושוב הקשה פמ"א מפסחים ל' דאמר רב קדירות בפסח ישברו ופירש"י רב לטעמי' דס"ל חמץ לאח"ז אסבה"נ כר"י ואית לי' במשהו וס"ל נטלפ"ג אסור ופריך ואמאי לישהינהו אחה"פ וליעבד בהו שלא במינן ומשני גזירה דילמא אתי למיעבד בהו במינן ואמאי לא פריך לא ישתמש בהו כלל ולישהנהו עד אחר יב"ח ואי משום דחיישינן לתקלה הא בכלי שנאסר ל"ח לתקלה דהא קנקנים של נכרים מותר ליישן יב"ח ועיין ע"ז ע"ה וביו"ד סי' קל"ח ס"ו ע"ש. ולפענ"ד נראה דיש לחלק דקנקנים של נכרים בדילי מיני' לכן ל"ח לתקלה אבל חמץ דלא בדילי מיני' חיישינן יותר לתקלה ועיין תוס' ריש פסחים ומשו"ה אסור לשהינהו יב"ח ועיין ביו"ד סי' נ"ז סח"י בהג"ה. ויותר נראה דבכלים של יי"נ כיון דיכול להכשירם גם באופן אחר כמבואר בגמ' ושו"ע שם ולא שכיח שישהנו באיסורו יב"ח לא גזרינן דילמא אתי' לידי תקלה אבל בכלים שאין להם שום תקנה רק יישון יב"ח וכ"ש בקדירות של חמץ שהוא בכל השנים ולכל ישראל שפיר חיישינן דאתי' בהו לידי תקלה ועיין באשר"י שלהי ע"ז מה שמחלק בין כלי שאב"י לתבשיל שנתבשל בה. ובזה מיושב ג"כ מה שהק' פמ"א מהא דמשני שלהי ע"ז הא כמ"ד נוטלפ"ג אסור והא כמ"ד נטלפ"ג מותר וכן בע"ז ל"ח ע"ב גבי הכוספן של נכרים משני הכי רומי' דברייתא ואמאי לא מוקי תרווייהו כמ"ד נטלפ"ג אסור והא דקתני אסור תוך יב"ח והא דקתני מותר אחר יב"ח. ולפמ"ש ניחא כיון דאסור ליישנן יב"ח לא שכיח להכי לא מוקי בהכי אלא דהא בורכא דהא התם כיון דיש להם תקנה בהדחה והגעלה וליבון שפיר ליישנן:

לכן נ"ל לחלק באופן אחר דדוקא בקנקני' של נכרים מותר ליישנן ולא חיישינן דאתי בהו לידי תקלה וישתמש בהם אף דאם משתמש בהם אפילו אחר מעל"ע אסור דהא יין אינו נוטלפ"ג ביין ואדרבה כל כמה שהוא מתישן הוי לשבח יותר כמבואר בה' יי"נ סי' קל"ז סוס"א ועיין בש"ך שם סק"ו מ"מ הא תשמישו בצונן ואינו אסור מה"ת אלא ע"י

כבוש מעל"ע ועיין בש"ך סי' קל"ה סקל"ג ולהכי לא חיישינן לתקלה דעד שיעבור מעל"ע יזכור ועיין תוס' חולין י"ד ד"ה מחתכי' אבל בכלי אי' למ"ד נטלפ"ג אסור שאם ישתמש בו אפי' בדיעבד אסור מה"ת תוך יב"ח אסור להשהותו דחיישי' לתקלה וכמ"ש האשר"י ריש חולין דדוקא אם רמא"ש מומחי' ואם שחט מותר בדיעבד אפי' לא בדקי' מותר לשחוט לכתחילה על סמך שיבדקנו אח"ש אבל אי לא אמרינן רמא"ש מומחי' אסור לשחוט לכתחילה על סמך שיבדקנו אח"ש דילמא אישתלי וכעין זה כתבו טו"ז וש"ך בכמה דוכתי ועיין בש"ך יו"ד סי' ח"י סק"ה אבל למ"ד נטלפ"ג מותר אף דלכתחילה אסור להשתמש בכלי שאב"י מ"מ כיון דבדיעבד התבשיל מותר שפיר שרי ליישנו ול"ח לתקלה ולפ"ז א"ש דבפסחים שם אליבא דרב דס"ל נטלפ"ג אסור ליכא למיפרך וליישנן יב"ח דאסור להשהותם משום תקלה דגם לאח"ז אסור מה"ת כר"י וגם שם בע"ז ליכא לאוקמי תרווייהו כמ"ד נטלפ"ג אסור והא דקתני מותר היינו לאחר יב"ח דכיון דנטלפ"ג אסור אינו רשאי ליישנן משום דחיישינן לתקלה וא"כ יישון לא שכיחא ולא מוקי לה בהכי:

ובחכ"ץ בעצמו הק' ממשנה ה' פ"ט דכלים חרסי' שנשתמש בהם משקי' טמאי' ונפלו לאויר התנור הוסק התנור טמא שסוף משקה לצאת וכן בגפת חדשה אבל בישינה טהור ש"מ דחרסי' בלועי' גריעי טפי מגפת וזגים דבגפת טהור לאחר יב"ח ובחרסי' גם לאחר יב"ח טמא ותי' דאף שיש בהם לחלוחי' משקה גם לאחר יב"ח ומשו"ה לענין טומאה הם בטומאתם מ"מ לענין אי' כיון שטעמם פג וריחם נמר הוי כעפרא ע"ש בסי' ע"ה ופמ"ג בשפ"ד סי' ק"ג סקי"ט תמה דמ"מ חזי' דגפת שהוא פסולת שהי' בהם שמן בעין מהני יישון יב"ח אלמא שאין בהם לחלוחי' כלל ובחרסי' יש ש"מ דבכלי שמור בתוכו א"כ אין ראי' מזגי' ודורדי'. ולפענ"ד לק"מ למה דאמרי' נדה ס"ב ע"ב יכול לצאת והקפיד עליו ד"ה טמא כי פליגי דיכול לצאת ולא הקפיד עליו וכו' ע"ש ולפ"ז י"ל דגם בגפת יש עדיין לחלוחי' כמו בחרסי' רק שטעמו פג וריחו נמר והוי כעפרא רק החילוק דבחרסים כיון דיכול לצאת ומקפיד עליו שיצא כדי שלא יפגום בתבשיל שיבשל בו עיין בר"ן שלהי ע"ז בישינה טמא אבל בגפת שהוא בעין אינו מקפיד עליו שיצא כיון דהוא כעפרא לכן בישינה טהור וא"ש:

אמנם אחרי כל אלה קשה לסמוך ע"ז שיהני יישון יב"ח דהרי כתב. בתשו' רשב"א סי' תקע"ה וזה פשוט דלא סגי יישון אלא בכלי יין והראי' מהאי פינכא אין ראי' חלוטה דאולי שלא ישתמש קודם מיהא ביין דוקא סברא שכלה הלחלוחי' ופמ"ג הנ"ל הבין בכונתו משום דמשקה יין קליש ע"ש ולפענ"ד נראה יותר שכוון למ"ש הר"ן בחולין

קי"א ד"ה סכין ששחט בה ואע"ג דאשכחן גבי יי"נ דכלי הבלוע ממנו בעי הדחה ואע"ג דצונן בצונן הוא מיי"נ ליכא למיגמר שהרי נשתנה דינו מכל אי' שבתורה שהרי החמירו במכניסו לקיום ובכ"ח שתחילת תשמישן באי' ובכלי הגת שלא להתירה אפי' בהדחה והכשירו של יי"נ ג"כ משונה משאר אי' שלא מצינו הכשר עירוי וניגוב ולא יישון יב"ח אלא ביי"נ בלבד ולפיכך אין ללמוד ממנו לשאר איסורי' ע"ש ולזה נתכוין גם הרשב"א אף שלשונו קצת לא משמע כן. וגם ראיתי מ"ש מתשו' חיים שאל בח"ב סי' ל"ח אות פ"ו שפלפל בזה ומשמע מדבריו שאינו מסכים להוראת חכ"ץ יען שתשו' רשב"א הנ"ל הוא כנגדו וכתב דלכתחילה גם חכ"ץ מודה דאסור אך בנידון דידי' הי' ספק אם נשתמש בו הגוי ואת"ל נשתמש בו שמא לא נשתמש בחמין ועוד דאורחא דמילתא דשולח דורן שולח חדשים ובצירוף היישון כתב דיש פתח להקל מ"מ לא מלאו לבו להקל וכתב ועדיין צריך יישוב:

ובני הרבני הנ"ל נ"י צידד להתיר דהואיל ומהני יישון לענין יי"נ בזה"ז וגם הקילו בו כמ"ש הר"ן א אישתרי נמי לענין חמץ דחמור והביא תני' דמסייע לי' מנשמת אדם בה' פסח סמוך לח"א כלל קכ"ה שאלה ט' שהעלה להתיר החלב מבהמה שאכלה חמץ הואיל ובחלב אישתרי אי' אמה"ח או אי' דם אישתרי נמי אי' חמץ וכהאי דיבמות ז' ע"ב הואיל והותר לצרעתו וכו' ואני תמה א"כ כששחט בהמה טריפה נמי נימא הואיל ואישתרי אי' אמה"ח בשחיטה בעודה מפרכסת אישתרי נמי טריפה אלא דזה שיבוש דוקא מצורע שנשאר בטומאתו לכל דברי' ועיין תוס' יבמות שם ד"ה ואמר עולא רק לענין שיהא מעייל ידיו לבהונות שרי' רחמנא אי' ביאה במקצת אמרי' לענין זה א אישתרי נמי לקריו וכן רובן טמאי מתים ונעשו זבים בזבחים ל"ב הרי דינם כטמאי מתים לכל דבר רק דאישתרי מכללם לעשות הפסח אמרי' הואיל והותרו לטומאתן הותרו לזיבתן אבל לא מפני שהותר אי' אחד מותר גם אי' אחר וכן ביבמות שם חא' אשת אח נשאר על שאר האחים ואפילו ליכא אלא אחד נשאר אי' אשת אח עליו אם חלץ לה רק לענין ייבום אישתרי אי' אשת אח ואי לאו דגלי קרא הו"א כיון דאישתרי אי' אשת אח אישתרי נמי אי' אחות אשה לענין יבום. ועוד דעד כאן לא אמרי' כיון דאישתרי אישתרי אלא כשהי' שעה שהי' מותר באי' דאישתרי קודם שבא אי' השני כדאמרי' ביבמות ח' תינח היכי דנשא מת ומת ואח"כ נשא חי דחזי' לי' ביני וביני וכו' ועיין רש"י זבחים ל"ב ד"ה הואיל והותרו לטומאתן וכו' אבל לא בהיתר שני איסורים הבאים כאחד. ועוד דרבא בזבחים שם לא ס"ל כלל האי סברא אלא אמרינן להאי אישתרי להא לא אישתראי רק בדחוי' אמרי' מ"ל חד דיחוי מ"ל שתי דחוית והגם שהרמב"ם פ"ו מק"פ ה"ה פסק האי דינא

דמצורע שחל ח' שלו בי"ד מ"מ כתב שם בטעמו של דבר משום דאי' הכנסה לע"נ הוא רק מדבריהם ואי משום מעייל ידיו לבהונות עיין פ"ג מביאת מקדש הח"י וכ"מ שם:
ועל הגהות מהרש"ש מגילה ג' שהביא אני תמה ביותר שר"ל דאם נפל אי' בקדירה בפסח ונתבטל בס' ואח"כ נפל לתוכה חמץ ויש ס' כנגדו דבטיל מטעם הואיל הנ"ל הא בזה לא אישתרי באי' הראשון מכלל אי' כלל דכך דינו מתחילה שאינו אוסר יותר מס' ולא אמרי' כיון דאישתרי וכו' אלא באישתרי מכלל איסור. ועוד דנראה דלא אמרי' האי הואיל אלא מחמירא לקילתא או עכ"פ בשני איסורין שווין אבל לא מקילתא לחמירתא הואיל ואישתרי אי' קל אישתרי נמי אי' חמור דחמץ ובזה נדחו נמי דברי בני נ"י דל"א הואיל הנ"ל לענין יישון ג"כ כמובן:
אבל מ"ש בני הרבני הנ"ל נ"י להתיר החביות עפ"ד הפליתי בסי' צ"ח גבי נשפך דמוקמי' החביות בחזקה דמעיקרא שלא הי' בהם חמץ כיון דלא אתרע חזקתן כלל יפה כוון. וגם מ"ש עפ"י דברי מג"א סי' תנ"א סק"מ גבי חביות של שכר דטעם החמץ בטיל בששים קודם הפסח כיון דהיתרא בלע א"צ לשער נגד כל החביות וביאר מחה"ש דיש חלק גדול ממים דהיתירא וא"כ א"צ ס' רק נגד דגן החמץ ויש במה שבכלי ס' כנגדו וה"נ בשפיריטוס שיש בו חלק גדול משאר דברים ומים וא"צ רק ס' נגד הדגן ויש במה שבכלי ס' נגדו. גם בזה יפה כתב וכ"כ חת"ס או"ח סי' ק"כ ע"ש. אבל לא הי' צריך לכך שהרי לפי לשון השאלה אין ספק כלל שמא נשתמש בהם יי"ש בעין רק יין המעורב בו יי"ש וא"כ ודאי יש בחביות ס' נגד היי"ש שנבלע בו. ומ"ש עוד דאין לומר דבפסח נעשה נבילה חדא דבצונן ל"ש חנ"נ כמ"ש ר"ן בסוגי' דטיפת חלב ועוד דבלח בלח לא אמרי' חענ"נ כמבואר ברמ"א סי' צ"ב ס"ד ולדעת טו"ז סקט"ו שם בלא בישול אפילו שלא במקום הפסד ולדעת הש"ך סקט"ו משמע אפי' בבישול בהפ"מ ועיין בחוו"ד שם. ואם כונתו בזה דאין לומר דבפסח נעשה הבלוע בחביות נבילה כשהי' ריקן א"כ יש עוד סניף להתיר היש מי שאומר שבשו"ע סי' צ"ח ס"ה דלגבי דבר הבלוע לא אמרינן חענ"נ וע"ש בש"ך סקי"ט ואם כונתו דבשעה שהי' בחביות יין המעורב בשפיריטוס בפסח נעשה כל היין נבלה, וא"כ איסו' בלע וצריך ס' נגד כל החביות ואין במה שבכלי ששים נגד כל הכלי. בזה ודאי יפה כתב ידידי פר"מ דאין נותנים שפיריטוס כ"כ ביין שלא יהי' ביין ס' נגד הדגן שבי"ש אלא שבפסח אוסר במשהו והרי קי"ל בסי' תמ"ז ס"ד דבלח בלח אם נתבטל קודם הפסח לא אמרינן חוזר וניעור. ואני מוסיף דאפי' להחולקי' וס"ל דחוזר וניעור מ"מ כיון דבטיל בס' ואינו אסור רק מחמת משהו הרי כתבו תוס' בחולין ק' ד"ה בשקדם דכל שלא נאסרה מחמת נו"ט רק בכ"ש לא אמרי' חענ"נ ע"ש

אלא שפר"מ העיר בצדק דיי"ש ביין הוי דבר המעמיד ואינו בטיל אפילו באלף ועיין במג"א סי' תמ"ב סק"ט ובח"י שם וגם אני חשבתי כן בהשקפה ראשונה וחזרתי דמ"מ יש לצדד להקל לפי הנחה שהנחנו דאין היי"ש כולו חמץ רק חציו וא"כ אולי הוי זוז"ג ומותר ועיין מג"א שם. ועוד נ"ל דבדבר המעמיד לא אמרינן חענ"נ לפמ"ש הר"ן בסוגיא דטיפת חלב דכל הדין דחענ"נ הוא משום לתא דבב"ח מה"ת ובמעמיד ל"ש בב"ח מה"ת דדרך בישול אסרה תורה. ובהכי מתישבת:

דעת הטור שתמהו אחרונים עליו עיין במחהש"ק סי' תמ"ב סק"ט דבה' פסח סי' תמ"ב משמע מדבריו דדבר המעמיד מה"ת לא בטיל וסותר עצמו דביו"ד סי' פ"ז משמע דס"ל דדבר המעמיד בטיל ככלאים. ולפמ"ש ניחא דבב"ח שאני דדרך בישול אסרה תורה ופירש"י בחולין ק"ח ואין לך כגון זו שלא יתן טעם ולכן ס"ל דאם אינו נו"ט אלא מעמיד בטיל ועיין בב"י וד"מ סי' פ"ז. ולפ"ז הדרן להנ"ל דא"צ רק ששים נגד דגן החמץ ונגד זה יש ששים ובטל דהיין שנותנים בו עכשיו אינו מעמיד. ואפילו אם הי' מעמיד הא האי דדבר המעמיד לא בטיל הוא רק דרבנן וכמ"ש מג"א הנ"ל בשם או"ה וכאן הוי רק ספק אם הי' בהם חמץ והוי סדר"ב ולקולא וכמ"ש מג"א סי' תס"ז סקי"ב דבאיסור משהו דרבנן אזלינן בספיקו לקולא ומכ"ש דלא מחזקינן איסור בדיעבד וכמ"ש שם סקי"א:

ואלו הגעילו החביות הי' נ"ל עוד דאף שכתב מג"א סי' תנ"א ססקט"ל בשם לבוש דחביות של יי"ש לא מהני הגעלה ובלבוש כתב שמחזיקי' בהם תמיד יי"ש שלנו שעושין משעורים ומחזיקין אותו בהם לקיום חוש טעמינו מרגיש וגם הריח וכו' ועיין טו"ז שם סקי"ז ועיין טו"ז סי' תמ"ב ומג"א סי' תמ"ז סקכ"ה מביאו לענין דלא מהני שאב"י וכתבו דהוא חזק וחריף טפי ולכן נ"ל דזה דוקא אם הי' יי"ש בעין בחביות שייך ה"ט אבל יי"ש שמערבין ביין מ"מ אין היין חזק וחריף טפי ומהני לי' לחביות הגעלה ועיין טו"ז סי' תנ"א סק"כ וסקכ"ז משמע מדבריו דמה שנוהגין שלא להגעיל כלי שהי' בו יי"ש הוא רק חומרא בעלמא מצד המנהג אבל מדינא אפילו לבית שאור וחרוסת מהני הגעלה אם אין חשש שנשאר משהו חמץ בעין וא"א ללבן ע"ש אך מג"א שם חולק ע"ש סקל"ג וסקמ"ב אבל עכ"פ ביי"ש המעורב ביין היין מבטל חריפותו כהאי דאי' ביו"ד סוס"י ע' דמים מבטלי' כח הציר אפי' אין בהם ס' נגד הציר ועיין בטו"ז סי' ס"ט סקמ"ו ועיין סי' ס"ט ס"ז וס"ח ה"נ היין מבטל כח היי"ש ומהני לי' הגעלה. אלא שבני נ"י כתב שלא הגעילו החביות ולא ידעתי למה לא הגעילו. ויש עוד סניף להתיר שהרי העלה מג"א סי' תמ"ז סקמ"ד דבנתערב אחה"פ א"צ ששים וסגי ברוב היתר דלא קנסו' אלא בעיני' וכן הסכים

ח"י שם או"ק מ"ט בהפ"מ והרי לא עירבו במזיד רק בטעות דאמרו מותר ואומר מותר שוגג הוא כמ"ש טו"ז סי' צ"ט סק"ט:

מכל הלין טעמי אני מסכים לדברי פר"מ להתיר היין לפסח בשתי' ובתנאי שאין שום חשש שנשתמש בחביות יי"ש בעין וגם אם הגעילו החביות קודם שנתנו בהם היין עכשיו מ"מ מהיות טוב לערות מהם היין קודם פסח וכמ"ש פר"מ ומכש"כ שלא הגעילו החביות שיש לעשות כן וכשמערה מן החביות יכול להגעיל החביות תחילה במים ואפר שקורי' לויג חזק ואח"כ להגעילו במים חמין כדרך שאר הגעלות חביות כמ"ש טו"ז סי' תנ"א סקכ"ז וחת"ס או"ח סי' ק"ך:

ולתשלום הענין אעורר במה שראיתי לבני הנ"ל נ"י שהתפלא על השואל שבחכ"ק הנ"ל שהביא מטו"ז סי' צ"ג דלא מהני יישון וכמו"ש במכתבו. הנה השואל הוא הפמ"א ח"א סי' כ"ג והרואה בפנים יראה שסיים והתם לא חילקו אם קנקנים ישינים יב"ח או יותר דלא פלוג וכונתו שישנים יב"ח ולא נשתמש בהם יב"ח כלל ומ"מ אין מוציא להם בלע אלמא שהבלוע שמור בתוכו אפי' ע"י יישון יב"ח בלי תשמיש וא"כ אין לתמוה כלל.

ובזה יבא שלום ינוח על ראשו כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רא

שיל"ת ב' אויפאלו ד' לס' מו"מ תרנז"ל:

יראה בנחמה. בעיר ד' שמה. ה"נ ידידי הרב המופלא. עושה פלא. מופלג בתורה. מעוטר בתפארה. כ"ש מו"ה אליעזר פריעד נ"י בק"ק ניגרעשד:

מכתבו הגיע עדי בזמנו ולא הי' פנאי להשיב וגם עתה אני נבוך אם להשיב או לא כי כמדומה אין משתמשין בקשר אחד וחלילה לי להיות אפי' גורם דגורם להחזיק במחלוקת רק בד"ת כתיב ענה אבל בתנאי קודם למעשה שלא יצמיח מדברי שום מחלוקה ואם לאו יהי' דברי בטלי' ומבוטלים ולא יעשו רושם כלל:

וזה שאלתו. איש א' קנה יורה הנקרא קעסטעל ישן עם הכובע אשר עליו זה יותר מששה שנים מאיש אחד אשר הלך אח"כ למדה"י והשלאנג קנה מאיש אחר ויודע בבירור שהשלאנג לא נשתמשו בה רק בייש"ש של פסח והיורה א"י אם קודם ששה שנים לא נשתמשו בייש"ש של חמץ אבל ששה שנים יודע בטח שלא נשתמשו בו חמץ ובשנה שעברה קודם פסח שנת תרנ"ו בישול ביורה הנ"ל יי"ש של פסח אחרי עשות להיורה שולים חדשי' וגם בשנה זו בישל בו יי"ש של פסח ולא עלתה על דעתו כלל לשאול מורה

הוראה אבל אח"כ נתעורר ושאל על הי"ש של שנה זו אם מותר לשתותו בפסח כי של אשתקד כבר כלה והוא הפס"מ כמו שבעים זהו"כ אם אינו כשר לפסח:

ותחילה צריך אני להקדים מהו הפס"מ. בתשו' נחלת שבעה סי' נ"ח פסק דלהפסיד שתות מן הקרן מקרי הפ"מ ובפ"ת יו"ד סי' ל"א אות ב' הביא דהכל לפי ראות עיני המורה ולפי מה שהוא אדם ע"ש אבל זה פשוט דלא מקרי הפ"מ אלא כשמפסיד מן הקרן אבל כשמפסיד מן הריוח וכמ"ש הש"ך ביו"ד סי' רמ"ב בקיצור הנהגות או"ה אות ג' לא מקרי הפ"מ אעפ"י שמפסיד כל הריוח כיון שאין מפסיד בקרן ע"ש:

והנה ראשית דבר כתב להתיר יי"ש של שנה זו משום דהיי"ש שבישל בהיורה אשתקד הוי כהגעלה ואע"ג שכתב רמ"א או"ח סי' תנ"ב ס"ה ואין מגעילין בשום משקה רק במים מ"מ הרי סיים שם מיהו בדיעבד מהני הגעלה בכל משקה. הנה זה דעת הרמב"ן הביאו הר"ן חולין בסוגי' דטיפת חלב דאין מגעילי' בשאר משקי' רק במים ע"ש ורשב"א בתשו' סי' תק"ג כתב על דברי השואל די"א שאין מגעלי' אלא במים ולא בשאר משקי' וכו' כן הי' אומר לנו הרמב"ן ז"ל וכו' עוד הי' אומר לנו ששאר משקי' מבליעי' ולא מפליטי' ולא מבליעי' וכו' ולפיכך מותר להגעיל אפי' כלי ב"י אעפ"י שאין במים ס' נגד כל הכלי ורשב"א הק' עליו א"כ בשר נבילה שנפל לתוך יורה רותחת עם מים ואין במים ס' לא תיאסר היורה וכף שניער בה לא תיאסר דהא אין המים מבליעי' והשיב שהשומן הוא שנבלע מעצמו בלי אמצעות המים והק' ע"ז א"כ גם כשמגעיל כלי ב"י ואין במים ס' נמי נימא כי נייח הדר בלע פליטת עצמו וכו'. ושוב הק' אי שאר משקי' מבליעי' ולא מפליטי' א"כ הא דתני' קנקנים של נכרים ויין של ישראל כנוס לתוכן אסור בשתי' ואמאי והלא לא פלט כלל מן היין שבתוכן וכו'. ותו דא"כ שאר משקי' מותר לבשלם בכלים אסורים שהרי אין מפליטין והא ודאי ליתא:

ואני בעניי נ"ל ליישב דעת הרמב"ן עפמ"ש הר"ן בחולין שם וכ"ת א"כ אפי' בקדירה של בשר נבילה יגעילו וא"א שהרי אוסר הוא את המותרת והאיך תעלה בה הגעלה לאסורות לאו קושי' הוא דהתם כיון שיש בה ציר ורוטב של בשר הרבה אין כח המים במקומו להפליט והציר והרוטב מבליעי' הן ע"ש ועיין בר"ן פכ"ה שכתב דלא שרי' נו"ט בנו"ט אלא בשל היתר כבב"ח דכיון דטעם שני אכתי היתירא הוא כיון דאקליש כולי האי לא חשיב למיסר אבל במידי דאיסורא כל היכי דאיכא טעמא כלל אוסר עד סוף כל העולם ע"ש ועיין ש"ך יו"ד סי' צ"ד סקכ"ב מבואר דטעם שני קלוש אלא דמשו"ה לא פקע שם איסור מיני'. ולפ"ז א"ש דכשנופל בשר נבילה לתוך יורה רותחת עם מים ואין במים ששים שיש במים טעם ראשון מן הנבילה אז אין כח המים במקומו להפליט וציר ורוטב

מבליעי' ושפיר אסורה הקדירה והכף אבל כשמגעיל כל' ב"י ואין במים ס' דליכא במים רק טעם שני האי' בכלי והכלי במים שהוא טעם קלוש אז כח המים במקומו ומפליט ואינו מבליע וא"ש:

ועל קושי' שני' נ"ל לפמ"ש טו"ז סי' צ"ג סק"ב עמ"ש הלבוש וב"ח סי' צ"ג דאפי' הי' שם מעל"ע אינו מבליע בכלי כיון שהוא ישן ושבע מלבלוע והביא ראי' ממ"ש בשם מרדכי הארוך על דין דר"י הלבן שמביא טו"ז שם מב"מ מ' בהפקיד שמן לחבירו אם היו קנקני' ישנים אין מוציא לו בלע ומוקי לה אביי אפי' בשאין מזופפי' כיון דטעון טעון ותו לא בלעי וכו' וע"ז כתב טו"ז דאין ראי' משם דודאי אם הוא שבע מלבלוע אין הכלי יכול לקבל לתוכו שום בלוע אלא שע"י בישל או כבושה מעל"ע ישן מפני חדש יוצא ונכנס בליעה חדשה ומן הבליעה הישינה פולט לחוץ וא"כ לענין או"ה שפיר לא מהני שבע מלבלוע דזה נכנס וזה יוצא אבל שם בב"מ שפיר אינו מנכה לו הבליעה דמה שבלע מן החדש עכ"ח יצא מן הישן כשניעור הזה כיון שהי' שבע מלבלוע וא"כ אין כאן ניכוי ע"ש באריכות. ולפ"ז ה"נ ה"פ דמים מפליטי' שהטבע המים הרותחי' להפליט הבלע מדופני הכלי בלי שיבליעו בתוכה דבר אשר ידחוק הבליעה הישנה לחוץ והיינו ולא מבליעי' וכעין שכתב החוו"ד ריש הל' מליחה שטבע המלח למשוך הדם אצלו ואינו תלוי ברתיחות המלח כלל ע"ש אבל שאר משקי' מבליעי' וע"י שמבליעי' החדש נדחק ונפלט הבליעה הישנה לחוץ ולא מפליטין כמים שמפליט הבליעה לחוץ בלי שיבליע מחדש. ולפ"ז שפיר קנקני' של נכרים שיין ישראל כנוס בתוכו אסור וכן אסור לבשל בכלים אסורי' שאר משקי' דנהי שאין מפליטי' מ"מ ע"י שהבליעה חדשה נכנסת שהרי מבליעי' הישנה נדחקת ויוצאת ואוסרת יין שבקנקני' ומשקי' שבקדירה אבל הגעלה לא מהני בהוא דמאן יימר שדחקו כל הבליעה לחוץ ונכנסה חדשה תחתי' ולא ידעי' כמה נפק מינה ולכן לא מהני הגעלה וא"ש:

ובהכי יש ליישב ג"כ מה שהק' שם הרשב"א בתשובה מהא דאמרי' בזבחים צ"ו ע"ב יכול אף תרומה ת"ל אותה פרט לתרומה ופרכי' ותרומה לא בעי מו"ש והתניא וכו' ואמר אביי לא צריכא אלא לדאמר מר במים ולא ביין במים ולא במזוג הא אפי' ביין ואפי' במזוג אלמא דלהוציא הבלע אפי' בתרומה סגי ביין ובמזוג ובקדשים גזה"כ הוא ע"ש. ובאמת הר"ן בסוגי' דטיפת חלב נשמר מקושי' זו וכתב דאביי הוא דאמרה ולענין מריקה ושטיפה דצונן אבל הגעלה בחמין אינו אלא במים או דס"ל דיין ומזוג מפליטין הן וחומר הוא בקדשים אבל שמן ושומן וחלב וכיוצא בהן ודאי מבליעי' ואין מפליטין

ומיהו רבא פליג שם אדאביי ומוקי לה במילתא אחריתי ולדידיה אפי' ביין ומזוג אין מגעילי' בתרומה ושאר איסור שבתורה ואצ"ל בשאר כל המשקי' ע"ש:

אבל לפמ"ש י"ל עפמ"ש הריטב"א שלהי ע"ז בהא דכל יום ויום נעשה גיעול לחבירו דאחר בישול חטאת הגעיל שפוד ואסכלא קודם שבישל שלמים ואף דבעי ליבון מ"מ כשבישל שלמים שוב לא הי' בו כדי נתינת טעם והק' א"כ מה פריך קא פליט נותר דחטאת דהאידנא בחטאת ושלמים דלמחר הא כיון דהגעילו קודם ליכא נו"ט ותי' דלא אמרו שאם אין בו בנו"ט שהוא מותר אלא לענין קדשים קלים וקדשים חמורים דשניהם היתר אלא שאין אכילתן שוה דקדשים חמורי' אין נאכלי' אלא לזכרי כהונה אבל לגבי אי' נותר וכיוצא בו שאין בו היתר לשום אדם אין לנו לבטל אי' כלל עד שיהי' לו הכשר גמור ככלי מדין וכו' ומכח זה דחה שם דברי האומרי' שאם בישל חלב בכלי מתכות ואח"כ בישל ירק שמותר לבשל אח"כ בשר בו ביום שכבר נגעלה בבישול הירק והירק הי' היתר משום נ"ט בנ"ט ולפמ"ש ז"א ודבריו צריכים ביאור קצת דבשלמא שפוד ואסכלא שתשמישן ע"י האור וצריכי' ליבון ואינו פולט כולו ע"י הגעלה שפיר אמרינן דלענין אי' נותר צריך הכשר גמור ככלי מדין אבל בבישול חלב שתשמישו ע"י חמין הרי נפלט כולו ע"י בישול המרק. אבל הדבר פשוט דכונתו דדוקא בדבר שאינו אסור לכל מהני הגעלה באופן שאם יבשל בו היתר יתבטל ולא אמרינן בזה אין מבטלי' אי' לכתחילה אבל בדבר האסור לכל לא מהני הגעלה כיון דאין מבטלי' אי' לכתחילה וה"נ בבישל ירק דליכא ס' נגד מה שבקדירה ולא שרי אלא מטעם נ"ט בנ"ט והרי הדר נבלע בקדירה ואסור לבשל בשר ולבטלו לכתחילה. ולפ"ז י"ל דודאי גם בשאר משקי' ע"י שנכנס בליעה החדשה שהרי מבליעין הן נדחקת ונפלטת הבליעה הישנה לחוץ אבל לא לגמרי וכשמבשל בה אח"כ אף שאין ששים במה שבקדירה נגד כל הקדירה מ"מ עכשיו יש בה ס' ובטל אלא דבחטאת כיון שנעשה נותר ואסור לכל אמרה תורה במים ולא ביין ולא במזוג משום דאין מבטלי' אי' לכתחילה מה"ת ואפי' אי הוי רק מדרבנן מ"מ לא ציותה תורה להגעיל באופן מה שיאסרו רבנן אח"כ ועיי' רשב"א חולין צ"ח ד"ה והתנן דגנאי הוא לבטל אי' לכתחילה אפי' אי אמרינן דמדרבנן הוא ע"ש אבל בתרומה כיון דאינו אסור לכל אדם שהרי מותרת לכהן ל"ש אין מבטלי' אי' לכתחילה כריטב"א הנ"ל ושפיר אפי' ביין אפי' במזוג אבל בשאר אי' שאסורי' לכל דאין מבטלי' אי' לכתחילה דגנאי וצריכי' הכשר גמור ככלי מדין שפיר כתב רמב"ן דאסור להגעיל בשאר משקי':

ולפי דברינו יש ליישב דברי הש"ך ביו"ד סי' צ"ה סקכ"א דהוכיח דאפר במים אינו פוגם מתוס' חולין ק' שהקשו איך הגעילו יורה גדולה ב"י הא אין במים ס' נגדו ונאסרו המים

דמה"ת חענ"נ עיי' פמ"ג שם וחוזרי' ונבלעי' ביורה ואפי' מגעילו שנית אוסרי' ע"ש ואי איתא דאפר פוגם הלא התורה לא באת ללמוד אלא להגעיל כל חד פדיני' ואי משום שהמים יאסרו הא איכא תקנתא דאפר ע"ש והק' פלתי אמאי לא תוכיח יותר ממה דאמרה תורה כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש דצריך ליבון לפי שאין הבלוע יוצא ע"י הגעלה ואמאי יגעילנו במים עם אפר ויפגום הבלוע ויכול אח"כ לצלות בו. ולפי האמור י"ל דפר"ח ופלתי שם הקשו למ"ש ב"י או"ח סי' תנ"ב בשם או"ח דמים עם אפר דינו כשאר משקי' א"כ מה הק' הש"ך יגעילנו במים עם אפר הא בזה לא מהני הגעלה ותי' דיגעילנו שתי פעמים תחילה במים עם אפר לפגמו ואח"כ במים אבל האמת יורה דרכו דמעיקרא לק"מ דתוס' לא ס"ל כשיטת רמב"ן דאל"כ לא הקשו כלום דהרי מים מפליטין ולא מבליעי' ויש להגעיל גם יורה גדולה וכמבואר בר"ן פכ"ה ותשו' רשב"א הנ"ל לשיטת רמב"ן והאו"ח לא כתב דלא מהני הגעלה במים עם אפר רק לשי' רמב"ן ועיי' א"ר סי' תנ"ב אות ח' ופמ"ג שם ושפיר הק' הש"ך דהאפר יפגום הבליעה שבתוכו וגם הנפלט בתוך המים וכשחוזרי' ונבלעי' אינם אסורי' אבל אקרא לק"מ דשפיר צריך ליבון כיון דגם שאר משקי' מפליטי' א"כ גם מים עם אפר מפליט ואפשר שאינו מבליע וא"כ בשלמא הש"ך הקשה שפיר שאם יפלוט ולא יבליע הרי טוב ואם יחזור ויבליע הרי יבליע רק טעם פגום אבל בדבר שצריך ליבון אם יפליט ולא יבליע הרי לא יפגמנו כלל ויחזור ויאסר כשיצלה בו וא"ש:

הרי העמדנו שיטת הרמב"ן אבל הרשב"א כתב בתשו' הנ"ל וסוף דבר לא מצא רבינו תשובה מספקת להעמיד לי דבריו אלו ע"ש וכבר קבע רמ"א בשו"ע סי' תנ"ב ואין מגעילין בשום משקה רק במים מיהו בדיעבד מהני הגעלה בכל משקה ופר"ח שם תמה הלא לדעת רמב"ן אפי' בדיעבד לא מהני הגעלה בשאר משקי' ולרשב"א אף לכתחילה נמי מגעילין בהן ע"ש. וסבור הייתי לומר עפ"י מה שהביא ח"י שם סקח"י בשם או"ה שאין להשתמש במי הגעלה של אי' לכתחילה אעפ"י שיש ס' נגד הכלי דהוי כמבטל אי' לכתחילה כיון שרוצה להשתמש במים ע"ש ולכן אין מגעילין בשאר משקי' לכתחילה משום הפסד ובזיון אוכלי' ועיי' באו"ח סי' קע"א ובני הרב הגדול מוה"ר יצחק יעקב נ"י השיב דאכתי מותר לכתחילה במשקי' סרוחי' דליכא הפסד ובזיון משקי' ואמרתי דתוס' כתבו במנחות כ"ב ד"ה מכאן דמשקי' לכי מסרחי אין שם משקי' עליהם ורמ"א מיירי במה שנקרא משקה. אלא דז"א דהתינח במגעיל כלי אי' או חמץ אח"ז איסורו אבל הלא בסי' זה מיירי ג"כ במגעיל כלי חמץ קודם זמן אי' כמ"ש ברס"י ע"ש וא"כ מותר להשתמש במי הגעלה וא"כ יהי' מותר להגעיל לכתחילה בשאר משקי'. לכן מחוורתא

כמ"ש הא"ר דלכתחילה חושש לדעת הרמב"ן וכבר מצאנו מקום יישוב לדבריו ויש לחוש עכ"פ לכתחילה:

ואמנם בנ"ד הוא בדיעבד ודאי מועיל הגעלה גם בשאר משקי' וכן הסכימו כל פוסקי' האחרונים ועיי' פמ"ג בא"א סי' תנ"ב סק"י שכתב והאי דיעבד יראה עכ"פ אם הגעילו והגיע פסח שא"א להגעיל משתמש לכתחילה. אבל דא עקא שהרי אין במה שבתוך הכלי ס' נגד הכלי וא"כ חזר ונבלע ואוסר:

אלא דבזה י"ל כמ"ש באות ד' עפמ"ש רמ"א או"ח סי' תנ"א סכ"א ובדיעבד אם נתנו בהם יין או דבש [פי' בחביות של חרס שנתנו בהם שכר שעורים] בלי הגעלה רק שהדיחו היטב תחילה מותר לשתות ממנו בפסח והוא מהמרדכי פכ"ש וכתב ג' טעמים ע"ז וטעם הראשון שטעם השכר בטל בס' קודם פסח ואינו חוזר וניעור בפסח ואין להחמיר לשער בכל החביות משום דלא ידעי' כמה נפק מיני' דשאני הכא דהיתירא בלע וכו' הביאו טו"ז ומג"א שם ובח"י תמה ע"ז כיון דלא ידעי' כמה נפק מיני' ניבעי' ס' נגד כולו כמו בבב"ח דהוי נמי היתירא בלע ותי' מחה"ש דשכר אינו כולו שעורים רק עיקרו מים דמה"ט מברכי' עליו שהכל כמבואר סי' ר"ד ואפי' הוי מחצה שעורים ומחצה מים איכא ס' נגד השעורים אלא דאי הוי אמרינן חענ"נ גם חלק המים הוי כנוף האי' וליכא ס' אבל הרי קי"ל ביו"ד סי' צ"ד ס"ו בהג"ה דבהיתר לא אמרי' חענ"נ ואפי' בחמץ דאסרי' נ"ט בנ"ט משום דשמו עליו כמ"ש מג"א סי' תמ"ז סקכ"ד מ"מ לא אמרי' בי' המנ"נ כמ"ש שם סקל"ח ושפיר איכא ס' ע"ש וה"נ ביי"ש של תבואה אינו כולו חמץ ויש בו מים ומינים אחרי' ואפי' הוי מחצה תבואה מ"מ יש בו ס' נגד החמץ וכמ"ש חת"ס או"ח סי' ק"ך ושפיר אהני לי' בישול ראשון דאשתקד כהגעלה בשאר משקי'. אבל עכ"פ אין כאן שני נותני טעמים של היתר רק טעם ראשון תלוי בד' וצריך לו והד' א"צ לטעם הראשון:

ואמנם בנ"ד אין אנו צריכי' לדברי מחה"ש וחת"ס לפמ"ש הש"ך סי' צ"ה סקכ"א לפרש דברי תוס' חולין ק' דלפירוש ר"א דלא אמרי' חענ"נ רק בב"ח ניחא מה שצותה תורה להגעיל כלי מדין ב"י והאיך יכשירו יורה גדולה והלא אין במים ס' כנגדו והמים נאסרי' וכו' ולפירושו ניחא כי לא נעשו המים כולו נבילה ומעט אי' הנפלט מן היורה וחוזר ונבלע בתוכו מגעילו שנית ואותו מעט אי' בטל בששים במים וכן כתב האשר"י פכ"ה סוס"י ל"ח וה"נ בבישול דאשתקד דאף אם אז לא הי' ס' נגד חמץ הבלוע ביורה מ"מ כיון דמגעילי' בכל המשקי' כמו במים א"כ נגד אותו מעט חמץ שנפלט ממנו וחזר ונבלע בתוכו שפיר הי' ס' בבישול דשנה זו ובטל כיון דבחמץ קודם אי' ל"ש חענ"נ כנ"ל,

והשתא יש לנו תרי צדדי' להתיר א' דגם אשתקד היה ס' כסברת מחה"ש וחת"ס הנ"ל ושנית דאפי' את"ל דבבישול הא' לא הי' ס' מ"מ בבישול השני ודאי הי' ס' וכמ"ש:

אבל מה שאני חוכך בזה דנהי דמהני הגעלה בשאר משקי' ומפליטי' כמים אבל באוכני' ודאי לא מהני הגעלה ואין מפליטי' והרי בהיורה מבשלי' השזופי' שהם אוכל עב וגס והוי כצלי קדר ובזה לא מהני הגעלה. וסבור הייתי לומר למאי דאמרי' שלהי ע"ז כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו וכבר נתקשה רשב"א בתוה"ב בדיני הכשר כלים וכי מי עדיף בישול דיום שני מהגעלה גמורה ואם הגעלה הו' ק"ל לר"ע האיך מכשירתו מה הי' תשו' רבא דכל יום נעשה גיעול לחבירו והלא לבון הוא צריך וכו' ותי' דה"ק דקדשים היתירא בלע וכיון שבישל בו קודם שיבא לידי נותר לכשיגיע זמנו להיות חל על מה שבלע שם נותר כבר נקלש ונחלש האי' כ"כ ע"י בישול זה עד שלא נשאר בו אלא בלע מועט ואין ראוי לחול שם נותר על דבר בלוע מועט כזה ע"ש ועיי' ב"י יו"ד סי' צ"ג והר' בשפוד ואסכלה לא בישול שני משקה רק אוכל בשר צלוי ואפ"ה אמרי' שמקליש ומחליש הבלוע שאינו חל עליו שם נותר אח"כ כיון דהיתירא בלע א"כ ה"נ בחמץ אפי' הוי אוכל מה שבשלו בו אשתקד מ"מ הקליש והחליש הבליעת חמץ עד שלא נשאר בו אלא בלע מועט ואינו ראוי לחול עליו שם אי' ולאסור הבישול השני. אך ז"א דהרי הרשב"א מדמה זאת התם לדגים שעלו בקערה שמותר לאכלן בחלב וכו' משום דהוי טעם קלוש ונו"ט בנו"ט ע"ש והרי בחמץ לא מהני נ"ט בנ"ט בנ"ט דהיתירא כיון דשמו עליו כמ"ש מג"א סי' תמ"ז סקכ"ד בשם רשב"א ור"ן וא"כ ל"ש נמי סברא זו דכל יום נעשה גיעול לחבירו ואין אני בקי בבישול היי"ש לכן אין לסמוך על הנ"ל רק אם מבשלי' הווידקע ביורה שהוא משקה צלול וי"ל דמהני בתורת הגעלה במשקי' אז יש צד להתיר מטעמים הנ"ל:

ושוב הביא סניף להתיר ממ"ש חכ"ץ סי' ע"ה להתיר כלי אי' ביישון יב"ח עכ"פ אם בישל בהם בדיעבד אפי' בלעו אי' בחמץ ע"ש והסכים עמו בסי' ט"ו מוהרנ"ך והביאו ראי' מיו"ד סי' קל"ה ס"ט ומיו"ד סי' קכ"ג סי"ד ובעל פ"מ סי' נ"ג הק' דא"כ אמאי אמר רב בפסחים ל' קדירות בפסח ישברו לישהינהו יב"ח דבכלים ל"ש תקנה דהא בייי"נ מישנן. ולפענ"ד לק"מ לפמ"ש תוס' ריש פסחים דבחמץ גזרי' טפי דילמא אתי למיכל מבשאר אי' הנאה משום דלא בדילי' מיני' וה"נ בייי"נ מישנן משום דלא הי' לו שעת הכושר ובדילי' מיני' אבל בחמץ לא בדילי' מיני' שייך תקלה גם בכלים. אלא דהא קשי' דהא כתבו תוס' שם ול"ד לערלה ובב"ח וכה"כ שאי' נוהג אי' עולם ומשעה שנאסרו אין היתר לאי' והרי רב ס"ל כר"י דחמץ לאחה"פ אסור מה"ת וא"כ נוהג אי' עולם ובדילי'

מיני' כמו בב"ח. הא ליתא דודאי אם אין להם היתר אחר יב"ח והוי אי' עולם בדילי' מיני' אבל כיון שיש להם היתר אחר יב"ח שפיר חיישי' לתקלה דכיון שלא יאסרו לעולם חיישי' משא"כ קנקנים דנכרים נהי שיש להם היתר אחר יב"ח מ"מ לא הי' להם שעת הכושר לישראל ובדילי' מיניהו ל"ש תקלה. ואדרבה יש ראי' מכאן דמותר לאחר יב"ח דאל"כ אמאי ישברו הא קי"ל ביו"ד סימן קכ"א ס"ה דאם הגעיל כלי הצריך ליבון מותר להשתמש בו צונן בדרך ארעאי וע"ש בש"ך סקי"א וה"נ ישתמש בו צונן קודם שכבר הם שלו אלא ודאי משום שהם מותרי' לאחר יב"ח וגם הי' להם שעת הכושר קודם פסח חיישי' לתקלה אבל בכלי אי' נהי דמותרי' לאחר יב"ח מ"מ לא הי' להם שעת הכושר בבליעה זו ככלי חמץ לא חיישי' לתקלה:

ובאור חדש פסחים שם הק' הלא פסקי' ביו"ד סי' ק"ב כלי שנאסר בבליעת אי' שנתערב ברוב כלים של היתר בטל ואין לו דין דשיל"מ ע"י הגעלה לפי שצריך להוציא עליו הוצאות וש"ך שם הביא בשם מהרש"ל הטעם משום דאין ההיתר בא ממילא מכח זמן ע"ש ולחכ"ץ הרי היתר בא ממילא לאחר יב"ח בלי הוצאות כמו בס' טריפה ע"ש. ולפענ"ד נראה למאי דאמרי' ב"מ מ' בהפקיד שמן לחבירו אם היו קנקני' ישינים אין מוציא לו בלע אפי' באין מזופפי' כיון דטעון טעון ותו לא בלעו ע"ש א"כ תקשי ל"ל הני טעמי דלעיל דע"י הגעלה לא מקרי דשיל"מ תיפוק לי' דמפסיד ע"י שמפליט הבלוע שיבלע מחדש מתבשיל שישתמש בו. אלא דזה שיבוש דכמה שיפלוט יבלע מחדש מן המי הגעלה ויהי' שבע מלבלוע ושוב לא יבלע מן התבשיל אבל ביישון יב"ח כיון שיתיבש כל לחלוחית שבו כמ"ש רשב"א גבי קנקני' של יי"נ שוב איכא פסידא שיבלע מחדש וכ"ת יבשל בהם מים תחילה וישבעו מבליעת המים ז"א דשוב אין היתר בא ממילא בלי פסידא והוצאות כמו הגעלה דאיכא הפסד עצים עיין פסחים ט"ו ע"ב ושפיר לא הוי דשיל"מ:

אמנם כבר הק' חכ"ץ לנפשי' בסי' ע"ה ממשנה ה' פ"ט דכלים חרסי' שנשתמש בהם משקי' טמאי' ונפלו לאויר התנור הוסק התנור טמא שסוף משקה לצאת וכן בגפת חדשה ופירשו הר"ש והרע"ב תוך יב"ח אבל בישנה טהור לאחר יב"ח דבסתמא יצא כל המשקה שבהן והוסיף הר"ש כדאשכחן גבי חרצני' וזגי' בע"ז ל"ד אלמא דבגפת שהוא בעין ליכא משקה לאחר יב"ח משום דשליט בי' אוירא ובכלים דלא שליט אוירא בבלוע לא מחלק בין ישינים לחדשי' דאפי' לאחר יב"ח משקי' יוצאים מהם. ובעל פמ"א הק' עליו מהא דכ"ח אינו יוצא מידי דפיו לעולם ותי' דודאי לא נתיבש לגמרי אלא דריחם פג וטעמם נמר ואין בהם טעם כלל ואין כאן יציאה מידי דפיו אלא שבתוך דופנו נפגם

טעמו ונעשה כעפרא בעלמא כמו ברי' שאין בה עצם דלאחר יב"ח שרי' אף שהיא לפנינו דכעפרא דארעא היא חשובה ע"ש. ולפ"ז ליתא לתירוצי הנ"ל דכיון שיש בו בלע רק שהוא כעפרא דארעא א"כ שבע מלבלוע ואין בלוע מחדש וליכא הפסד ושפיר תקשי דהוי דשיל"מ:

אבל קושי' זו בלא"ה לק"מ דממנ"פ אם הטעם בדשיל"מ דלא בטל משום עד שתאכלנו באי' תאכלנו בהיתר וכמ"ש רש"י ביצה ג' הא ל"ש כאן דהא יכול להשתמש תוך יב"ח ע"י ביטול וגם לאחר יב"ח ול"ש דשיל"מ אלא באם יאכלנו היום לא יאכלנו למחר וא"כ אינו מפסיד אם יאכלנו למחר ולא היום אבל כאן מפסיד תשמיש דתוך יב"ח וכמ"ש נוב"י סברא זו לענין טלטול מוקצה. ואם הטעם דדשיל"מ כמ"ש הר"ן בנדרים נ"ב דכיון שהוא ניתר לאח"ז הוי שווה באו"ה והוי כעולי' דאין מבטלי' זא"ז ע"ש נמי ל"ש כאן דהא לאחר יב"ח הוי כעפרא וכבר כתבו תוס' מנחות כ"ב ע"ב דמשקי' לכי מסרחי אין שם משקה עליהם ולא מקרי אפשר לבטל להיות כמבטל ע"ש וכ"ש כאן דמה שהי' אסור לא יותר לעולם ומה שנותר לא הי' אסור מעולם ולא הוי דשיל"מ:

וכשאני לעצמי הייתי אומר דמהך דכלים ל"ק כלל כמו שמחלק הר"ן בסוגי' דטיפת חלב לענין הגעלה במשקי' דאפי' אי יין ומזוג מפליטין הן אבל שמן ושומן וחלב וכיוצא בהם ודאי מבליעי' ולא מפליטי' ע"ש ועיין תוס' ע"ז ע"ה ד"ה דכיתנא שכתבו ושמא יש לחלק בין אי' שנדבק ובין אי' שאינו נדבק כ"כ וכו' ה"נ י"ל דהתם בכלים מיירי במשקי' כמו שמן ושומן וחלב דאלו אין מתייבשי' אפי' אחר יב"ח אבל שאר בליעות שפיר י"ל דמתיבשי' אחר יב"ח כמו יין בקנקני'. אמנם מדברי הר"ש שם משמע דאין חילוק שהרי כתב אהא דגפת ישנה לאחר יב"ח דסתמא יצא כל המשקה כדאשכחן גבי חרצני' וזגי' וכו' והרי גפת הוא פסולת של זיתים עיין ברמב"ם ור"ש ויש בו לחלוחי' שמן וא"כ מה ראי' מייתי מיין אשמן אע"כ ס"ל דאין חילוק:

וחזות קשה ראיתי בחכ"ץ שם סי' פ' שכ' ומה שהביא כת"ר דברי טו"ז סוס"י צ"ג אין ענין לכאן ומחלק דאף שכמות הבליעה הוא בכלי אבל האיכות הוא כעפרא בעלמא ע"ש שהאריך ופלא מה צריך לזה ואין כאן קושי' כלל וכ' מיירי שם בקנקנים ישינים שלא נשתמשו בהם יב"ח אדרבה התם מיירי בקנקנים ישינים ששמשו בהם הרבה ועדיין השתמשו בהם חד"ר והם שבעי' מלבלוע ואין לו ענין לכאן כל עיקר וס' פ"מ אינו פה לעיין בפנים וצ"ע:

אבל סיפא דמתני' דכלים הנ"ל קשי' לחכ"ץ דקתני ואם ידוע שיוצא מהן משקי' אפי' לאחר שלש שנים נטמא וכתב תוי"ט נראה בעיני דהיינו לאפוקי מהני תנאי דבתוספתא

דתני' התם אבא יוסי בן דושאי ור"י בן משולם אומר נגבה לאחר ל' יום לא נגבה לאחר ג' שנים וטעמיהו דלאחר ג"ש אעפ"י שלא נגבה לא חשיב שום משקה כלל וקמ"ל תנא דידן דכל שלא נגבה אפי' לאחר ג"ש חשוב משקה וא"כ באינו ידוע ע"כ הטעם משום דאמרי' שנתיבש ולא יצא משקה כלל וא"כ ומה בגפת דבסתמא אמרי' לאחר יב"ח דנתיבש ואין כאן משקה ומ"מ אם ידוע שיוציא מהן משקי' אמרי' דהו' משקה אפי' אחר ג' שנים כ"ש בכלים דאפי' אחר יב"ח אמרי' דסתמא יוצא משקי' ודאי אמרי' דהוי עסקה ולא הוי כעפרא דארעא דעלמא:

ותו קשי' לי הרי כתבו תוס' בע"ז ל"ד ד"ה דורדיא דהרבינו אפרים הי' אומר כי מסברא שמרי' שנתיבשו בתנור מועיל להם כמו המתנה דיב"ח ומתוך כך התיר פת של נכרי' שנחמץ בשמרי יין אשר נתיבשו בתנור ואפי' ר"ת שחולק עליו היינו משום דס"ל דמה שמתיר התלמוד דורדיא לאחר יב"ח היינו לאחר שנתמדו במים ע"ש אבל לאחר שנתמדו במים מודה לר"א דייבוש בתנור מועיל כמו יב"ח וכי יעלה על הדעת דכלים הבלועים מאי' יועיל להם ייבוש בתנור והלא הגעלה וליבון בעי וליבון הוא עד שיהא ניצוצות ניתזין מהם כמבואר סי' תנ"א ס"ד ואפי' בליבון שהוא במקום הגעלה נמי בעי' שקש נשרף עליו מבחוץ ע"ש ולא סגי בייבוש בתנור:

ועוד מה שהקשה הוא עצמו בסי' ע"ה דהרי לר"ת שמרי יין אסורי' אפי' לאחר יב"ח אם לא נתמדו תחילה במים והביא ראיות דלא מקרי דורדי' בלשון חכמים אלא לאחר שנתמדו אבל קודם שנתמדו שמרי' מקרי ומסתמא גם בחרצני' וזגי' כן הוא והכי פסקי' להלכה ביו"ד סי' קכ"ג סי"ד. אלא שכתב שהוא הקשה עליו מפ"ק דמגילה י"ב ע"ב דא"ל לאחשורש זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתיהו כחמרא דיתיב על דורדיי' דכתיב שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא על שמריו ולא הורק מכלי אל כלי וכו' הרי בפירוש דנקרא דורדיי' אף שעדיין לא נמשך היין מעל גביהן ושלא כדעת ר"ת. ולפענ"ד לק"מ דשפיר כתב ר"ת דלא מקרי דורדי' רק אחר שנתמדו ולית בהו תערובת יין אבל קודם שנתמדו ויש בהם תערובת יין נקראו שמרי' וכל זה אחר שנמשך היין ממנו ונשאר מעט יין מעורב בדורדי' נקרא שמרי' אבל כל זמן שלא נמשך היין מן הדורדי' הרי היין שמעורב בדורדי' הוא גוף אחד עם כל היין ונמצא היין יתיב על דורדי' דהיינו הפסולת ושפיר קרי לי' דורדי' וא"ש:

ובתשו' רשב"א סי' תקע"ה כתב בהדי' וזה פשוט עוד דלא סגי יישון אלא בכלי יין וראי' מהאי פינכא [בחולין קי"א ע"ב דתברי' ר' אמי] אין ראי' חלוטה דאולי כדי שלא ישתמש קודם [והא דלא חיישי' לזה בקנקנים של נכרי' י"ל כמ"ש חכ"ץ סוס"י ע"ה ע"ש] מיהו

ביין דוקא סברא שכלה הלחלוחית ע"ש הרי מחלק בהדי' בין יין דמהני יב"ח ולא בשאר הנבלעי':

ובספר מ"ח קמא סי' ל"ו הביא דברי ר"ן בחולין קי"א ע"ב ד"ה סכין ששחט בה שכתב בסה"ד אבל טעמו ולא ממשו הבלוע בסכין אפי' הדחה לא בעי ואע"ג דאשכחן גבי יי"נ וכו' מיי"נ ליכא למיגמר שהרי נשתנה דינו מכל אי' שבתורה שהרי החמירו וכו' והכשירו של יי"נ ג"כ משונה משאר איסורים שלא מצינו הכשר עירוי וניגוב ולא יישון יב"ח אלא ביי"נ בלבד ולפיכך אין ללמוד ממנו לשאר אי' הרי מבואר להדי' דלא מהני יישון יב"ח אלא ביי"נ ולא בשאר איסורי' ועיין ב"י סוס"י קכ"א בשם תשו' רשב"א דלא מהני יישון אלא בכלי היין:

אלא דיש חילוק בין סברת רשב"א לסברת הר"ן דרשב"א ס"ל דיש חילוק בין יין לשאר בליעות אבל אין חילוק בין האסורי' ואפי' אי היין אסור משום ערלה וכה"כ נמי דינא הכי דמהני יישון יב"ח. אבל מדברי הר"ן נראה דס"ל דאין חילוק בין יין לשאר בליעות וככ"ש הנ"ל אלא דיש חילוק בין האי' דדוקא באי' יי"נ מהני יישון אבל בשאר אי' לא מהני יישון ואם היין אסור משום ערלה וכה"כ נמי לא מהני יישון:

ושוב כתב להתיר משום דהיורה הי' אינו ב"י ונוטלפ"ג מותר קודם הפסח ואי שנאסר מחמת יי"ש דהו' דבר חריף ולא מהני אב"י דחורפי' מחלי' לי' לשבח מ"מ הרי כתב רמ"א ביו"ד סי' קכ"ב ס"ב דאם הי' האי' דבר חריף ואחר מעל"ע בשלו בו היתר שאינו חריף מותר דאין החריפות הראשון משוי לי' לשבח ואי משום שההיתר הוא ג"כ דבר חריף יי"ש ז"א דהא בתחילת הבישול לא הי' עוד דבר חריף והוי נוטלפ"ג ומותר ואח"כ כשנעשה יי"ש אינו חוזר וניעור וכמ"ש ח"י סי' תמ"ב סקמ"ב ליישב דעת או"ה מקושי' טו"ז ומג"א דס"ל לאו"ה דזיתים קודם שכבשן הוי דבר חריף ואח"כ שנכבשו ונתחמצו נמי הוי דבר חריף רק בתחילת הכבישה כשנותני' עליהם מים ועדיין לא נתחמצו לא הוי דבר חריף והוי נוטלפ"ג ומותר ואח"כ כשנתחמצו אינו חוזר וניעור. הנה לפי דעתי בתחילת בישול היי"ש כשנותני' השזופי' ביורה כבר נתחמצו הרבה מאוד והוי דבר חריף כמו זיתים לאחר שנכבשו ונתחמצו לח"י אליבא דאו"ה ומחלי' לי' לשבח ושוב אינו נפגם ואין שום היתר בזה:

ועוד דהא כתב טו"ז סי' תמ"ב סוסק"ד דביורה של יי"ש לא מהני מה שאינו ב"י דהוי דבר חריף וחזק ונו"ט לשבח במעד וכן הסכים מג"א סי' תמ"ז סקכ"ה ובסי' תנ"א סק"מ ע"ש ואחריהם נמשכו פוסקים אחרונים רק דפ"ת ביו"ד סי' קל"ז אות ב' הביא בשם תשו' פרח מטה אהרן דס"ל גם ביי"ש מהני אב"י וכן בתשו' שב יעקב היקל בזה ביי"ש

מסתם יינם וכן ביד אפרים שם בשם שבו"י. אבל לפענ"ד הדין עם הטו"ז ומג"א ולא מלבם הוציאו דבר זה רק דימו אותו ליי"נ ושם מבואר הדין בראשונים דלא מהני אב"י דל"ש אב"י אלא בתבשיל אבל לא בכלי היין דאדרבה כל שמתישני' נו"ט לשבח כמ"ש הש"ך יו"ד סי' קל"ז סק"י בשם הפוסקים ועיי' בריב"ש סי' תל"ג שכתב שהנסיון מעיד ע"ז והרי גם ביי"ש העיד הטו"ז סי' תמ"ב שנו"ט לשבח במעד כידוע והנסיון מעיד ע"ז. אלא דלפ"ז י"ל הא דמהני יישון יב"ח בכלי יי"נ היינו משום דאחר יב"ח הוי נוטלפ"ג ואצ"ל שהוא כעפרא בעלמא והא דמותר אפי' לכתחילה ולא גזרי' אחר יב"ח אטו תוך יב"ח כמו דגזרי' אב"י אטו ב"י היינו משום דהתם אם יהי' מותר להשתמש בו לכתחילה אחר מעל"ע לא בדיל מיני' ואתי' לידי תקלה תוך מעל"ע שהוא ב"י ועיי' באשר"י שלהי ע"ז שכתב דבתבשיל ליכא למיגזר דילמא אכיל בנתבשלה בב"י דלא שכיח לבשל בב"י הואיל ואיכא אי' לכתחילה אפי' אב"י ע"ש והיינו דמשו"ה בדיל מיניה אבל אם הי' מותר לכתחילה באב"י לא הי' בדיל ואפשר לבא לידי תקלה אבל בכלי יי"נ שכל יב"ח הוי נו"ט לשבח ואסור אפי' בדיעבד וכיון דאסור בדיעבד לזמן מרובה יב"ח בדיל מיניה טפי ולא אתי לידי תקלה ולהכי לא גזרי' אחר יב"ח אטו תוך יב"ח. ומעתה הא דיי"ש אינו נפגם אחר מעל"ע מהא דכלי גמרי' לה א"כ דיו לבא מן הדין להיות כנדון דאפי' אם שאר בליעתו אין מותרי' אחר יב"ח לכתחילה ונשאר באיסורו כמו תוך יב"ח אבל כלי יי"ש דאסור תוך יב"ח מותר אפי' לכתחילה אחר יב"ח אבל בדיעבד אם בישל בהם ודאי יש להתיר ממנ"פ אף שלבי נוקפי להתיר לכתחילה:

סיומא דפסקא:

היתירי' אלו מפוקפקי' מאוד ורק עיקר היסוד דחוזר להיתירא הראשון דיש ששים נגד בלוע חמץ חדא משום שיי"ש של חמץ נמי אינו כולו חמץ ועוד שבבישול שני יש ס' נגד מה שחזר ונבלע בבישול ראשון כיון דל"ש בי' חענ"נ ויש ג"כ סניפי' חלושי' להתיר. לכן אם בעל היי"ש הוא עשיר אינני מסכים להתיר לשתותו בפסח ובפרט שאני חוכך בזה אם אין לו דין מבטל אי' לכתחילה במזיד דאסור למכרו לישראל אחר שלא יהנה ממה שביטלו כמבואר בסי' צ"ט ס"ה וה"נ אסור למוכרו לשתותו בפסח כדי שלא יהנה מביטולו ואף דאומר מותר שוגג הוא וכמ"ש טו"ז סי' צ"ט סק"ט מ"מ היינו דוקא באינו יודע כלל מן האי' שהוא ע"ה כ"כ אבל כאן כ"ע ידעי מאי' חמץ וכי יהי' להם דבר באי' לשאול חכם י"ל דלא מקרי שוגג ועיי' תה"ד סי' רט"ז אלא דיש לדונו כשוכח דהוי שוגג וכמ"ש מג"א סי' שי"ח סק"ג בשם הרד"ך ומ"מ קלות דעת וקרוב למזיד הוא. אבל אם איש עני הוא נ"ל להתיר מטעמים הנ"ל אבל מכאן ולהבא אסור לבשל ביורה זה יי"ש

של פסח עד שיגעילנו כדינו תחילה במים עם אפר ואח"כ במים לחוד כמ"ש טו"ז סי' תנ"א סקכ"ז. ובזה יבא שלום וינוח באהליכם. ושלוה בארמנותיכם. ושאו ידיכם קודש. עדי יבנה המקדש. כנפשו ונפש ידידו:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רב

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' והסירותי מחלה תרנ"ג לפ"ק:
ברכות שמים, ושלום וברכה וחיים, לכבוד ידידי וחביבי הרב הגאון וכו' כש"ת מו"ה אליעזר נ"י דייטש האב"ד דק"ק האנשאוויטן:
יקרת מכתבו הגיעני בזמנו ואיחרתי להשיב כי הייתי מן המוקפי' טרדות בין יומי אילין וראיתי חידושי תורתו ליישב קושי' האחרונים שהביא או"ח בפסחים ל' ומהר"מ ברבי לשיטת תוס' וראשוני' ע"ז דף ס"ו ע"א דהיכי דמשהו אסור גם נוטל"פ אסור עיין תוס' וראשונים שם א"כ מה מסופק רבא בע"ז ס"ח אליבא דרב אי ס"ל נוטלפ"ג אסור במבשא"מ דדילמא ציותה תורה להגעיל משום מב"מ דבמשהו ולהכי נוטלפ"ג אסור. נהניתי בכללו כי הוא פלפולא חריפתא אבל בפרטות יש לפקפק מ"ש דהרא"ה בבדה"ב בית ד' ש"א ד"ה בענין הוכיח דבלוע שאב"י פגום לגמרי עד שאינו ראוי לגר דאל"כ איך מותר לבשל בכלי שאב"י אף דנוטלפ"ג בתבשיל הא אין מבטלי' איסור לכתחילה ובמשה"ב שם השיב דדוקא באי' בעין אין מבטלי' אבל בבלוע מבטלי' וכתב פמ"ג ביו"ד סי' צ"ט במשב"ז סקט"ו משום דהוי דשא"מ א"כ לרב דס"ל דשא"מ אסור אפי' בשבת כמבואר שבת כ"ב וכ"ש בשאר אי' עיין תוס' יומא ל"ה א"כ אי ס"ל נוטלפ"ג מותר ע"כ ס"ל כהרא"ה מכח קושי' רא"ה דלדידי' ל"ש תי' רשב"א ואני אומר דאין זה מוכרח דאדרבה ס"ל כשיטת רשב"א ושפיר יליף מנבלה דנוטלפ"ג מותר דמג"נ ליכא למילף איסור דאפי' אסרה תורה כלי שאב"י י"ל דציותה להגעיל משום דא"מ אי' לכתחילה כקושי' הרא"ה ולדידי' אצ"ל כלל לא אסרה תורה אלא קדירה ב"י:
ובאמת דק"ל לשיטת הרא"ה דא"כ מה משני בע"ז ס"ז קדירה ב"י נמי א"א דלא פגמה פורתא ומוכח דנוטלפ"ג אסור אפי' בפגם רבה ע"ש בתוס' ולשיטת הרא"ה דילמא פגם פורתא שראוי לגר צריך להגעיל משום א"מ אי' לכתחילה אבל פגם רבה שאינו ראוי לגר פקע איסורו ולשיטת רשב"א ניחא דהוי טעמי שכתב הר"ן דילפינן נוטלפ"ג מותר מנבלה שייך גם בפגם זוטא ואפ"ה אסרה תורה וזה שייך גם בפגם רבא אבל לשיטת הרא"ה צ"ע:

אבל האמת יורה דרכו דלפענ"ד אין כונת הרשב"א משום דשא"מ וגם הפמ"ג לא כתב דהוי דשא"מ אלא משום דאין כונתו לבטל וכן כתב הר"ן בע"ז ל"ג ואין הטעם משום דשא"מ מותר דא"כ תקשי דהוי פ"ר אבל כונתם אפי' אי דשא"מ אסור היינו דוקא במקום שהמעשה הוא אסור אבל כאן הרי מותר לערב אי' בהיתר להשליכו לכלבים ואין המעשה אסור כלל אלא המחשבה הוא האיסור שרוצה להתיר ואם אינו מכווין להתיר האי' אין כאן אי' מבטל איסור כלל ודומה למ"ש המ"מ פי"ב משבת ה"ב דבמכבה גחלת של מתכת ואינו מכווין לצירוף אין כאן מלאכה כלל ולמ"ש מג"א סי' של"ט סק"ב דהא דמותר להכות לכ"ג ביו"כ באצבע צרדה משום דכשאינו מכווין לשיר אינו שבות כלל ולא משום דשא"מ ועיין היטב במג"א סי' ש"א סקל"ה ורס"י של"ח וה"נ אם אינו מכווין לבטל אין כאן מבטל איסור כלל אפילו למ"ד דשא"מ אסור:

אמנם הרשב"א נראה דרוח אחרת עמו שכתב ולפיכך מותר כיון דפוגם תערובות ואי אתה אכלו לעולם אלא בפגמו ובתערובות. ונלפענ"ד כונתו דהא דאין מבטלין אי' לכתחילה הוא משום שלא יבא לאכול אי' בעין וכמו"ש הלבוש באו"ח סי' תרכ"ו ואפי' הוא מה"ת מצינו כזה לענין סחורה בדברי' האסורים דאסור מה"ת משום דילמא אתי למיכל עיין טו"ז יו"ד רס"י קי"ז והתינח אם אפשר לאכלו באי' אבל כאן שא"א לאכלו רק בהיתר בפגמו ובתערובות ל"ש א"מ אי' לכתחילה,

ועוד נ"ל דאפי' אי א"מ אי' הוא מה"ת נמי דוקא היכי דנהנה בביטול אבל אם נוטלפ"ג ואינו נהנה בביטול ואדרבה מיגרע גרעי כמו"ש הר"ן שפיר מבטלי' אי' לכתחילה ועיין טו"ז או"ח סי' תרכ"ו בשם ב"ח:

וגם מ"ש בשם מהר"מ ברבי דהא דאמרי' היכי דמשהו אסור גם נוטלפ"ג אסור היינו דוקא לרשב"א דהבלוע לא נפסלה לגר ורק מטעם ביטול אתאי' עלה אבל לרא"ה דהבלוע אינה ראוי לגר א"כ אף דמשהו לא בטל מ"מ נוטלפ"ג מותר משום דאינה ראוי לגר ופקע אי'. נראה לפענ"ד דזה דוקא לאביי דמב"מ אזלי' בתר טעמא אבל לרבא דאזיל בתר שמא ואם נתערב מב"מ בשמא ואינו שווה בטעמא אינו בטל אף דכאן הוי הטעם כאלו נאבד מן העולם ועיין בש"ך יו"ד סי' רצ"ט א"כ חזי' אף דהטעם נאבד אפ"ה לא פקע איסורו ואפי' במבשא"מ הי' לנו לומר מטעם זה דנוטלפ"ג אסור אלא דשם הממש בטל חד בתרי אבל במב"מ דאין הממש בטל שפיר אסור דמשום פגימת הטעם לא פקע איסורו ורק סרוחה מעיקרא מותר ולפי"ז לא הועיל כ"מ בתירוצי דהרי רבא הוא דמיספקא לי' אי נוטלפ"ג אסור:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' האחרונים הוא לפמ"ש רשב"א בחולין צ"ז ע"ב ד"ה אמר אביי דלרבא דאזיל בתר שמא הוי רוטב בשר עם בשר מבשא"מ ע"ש ועיין במקו"ח ס' תנ"א אות ג' דבמשתמש בדבר צלול סגי בהגעלה אפי' כולו אי' ובמשתמש דבר יבש הוא דבעי ליבון ודלא כתשו' מ"ע סי' צ"ו שהביא ש"ך סי' קכ"א סק"ח וא"כ שפיר יליף מג"נ דנוטלפ"ג אסור אפי' במבשא"מ דאין לומר דג"כ הוי משום מב"מ דהתינח הגעלה אבל אכתי למה ציותה תורה בליבון דהוא רק בנשתמש בו ביבש וא"כ לא נבלע בכלי רק רוטב ואם ישתמש בו אח"כ ביבש לא הוי מב"מ דרוטב בשר עם בשר הוי מבשא"מ ושפיר מיספקא לי' לרבא לשיטתו אליבא דרב. ובזה חותמין בשתים. באור פני מלך חיים. ורחם רחמתים. כנפשו ונפש ידידו הנאמן דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רג

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לס' וירא תר"ן לפ"ק:
שפע שלום וברכה לידידי הרבני החו"ש. וריח לו כלבנון. רוח דעת ויראת ד' כבוד מו"ה אברהם יצחק נ"י במאד:
מכתבו הנעים הגיעני שבוע העברה וכו' ומה דשדר לן חורפא ליישב קושי' מהר"מ ברבי על מכילתא פ' בא אקרא אני והנותר ממנו באש תשרופו עד בוקר ל"ל אלא בא הכתוב ליתן תחום לבוקרו של בוקר פי' שנעשה נותר בעה"ש וא"צ הנץ החמה והק' הנ"ל הא תוס' וראשונים שלהי ע"ז הק' למ"ד לינת לילה פוגמת איך נעשה נותר הא הוי נוטלפ"ג ומותר וכן הק' הרא"מ פ' צו ותי' דפגימה ונותר באי' כאחת ע"ש ואי נימא דאינו נעשה נותר עד הנץ החמה הדק"ל דפגימה קדים בעה"ש וע"כ דנותר בעה"ש וא"כ קרא ל"ל, ותי' מעלתו דבשואל ומשיב ח"א סי' רמ"ח הביא בשם לוית חן ליישב קושי' תוס' דהא קתני באבות פ"ה מ"ה ולא הסריח בשר הקודש מעולם אך מהרש"א בקידושין נ"ו ע"ב בתוס' ד"ה המקדש כ' דכשנעשה נותר פקע קדושתו ע"ש ושפיר נפגם והקשו שפיר והוצרכם לומר פגימה ונותר באי' כא' ומתורץ קושי' מהרמ"ב דאי אינו נותר עד הנץ החמה אינו נפגם ג"כ קודם מפני קדושתו עכ"ד:
נראי' דבריו ע"ד צחות אבל גוף דברי לוית חן לא מצאו חן בעיני חדא דכבר כ' תוס' ביומא כ"א ד"ה נבלעי' דקרא לא אניסא סמוך ע"ש וכ"כ רמב"ן בחומש פעמי' אין מספר שלא סמכו תורה דיני' על נס וא"כ איך כתבה תורה שנעשה נותר על נס שלא הסריח בשר הקודש. ועוד הרי כתב הר"ן בע"ז ס"ז דנוטלפ"ג ראוי לגר הוא אלא כיון שנפגם קצת

אינו נהנה מן האיסור וא"כ מה דמיון יש לנוטלפ"ג ולא הסריח דסרחון ודאי גנאי לבשר קודש אבל לא נפגם קצת ועיי' פסחים ל"ד וזבחים ע"ז דבלינת לילה הוי עיבור צורה וביטול טעם אפי' במאכל בעין ואפי' בבשר קודש דאין זה בכלל ולא הסריח ואין בזה גנאי לא נעשה בזה נס ואין לומר דלא הי' עיבור צורה רק משום דנעשה נותר דאדרבה מלשון רש"י פסחים משמע משום דהי' עיבור צורה נעשה נותר ועיי' בטו"ז או"ח סי' תקנ"ב משמע דאפי' בשלמים דנאכלי' לשני ימים ולילה א' הי' עיבור צורה בלינת לילה:

ועיין תויו"ט שפי' ולא הסריח בשר הקודש כשלא הי' לו פנאי להקטיר בלילה כל האברים שנתעכבו מבערב מעלין אותן בראשו של מזבח ועומדי' שם ב' או ג' ימים עד שיהי' פנוי להקטירן שאין לינה פוסלת בהן בראשו של מזבח ונעשה בהם נס ולא הי' מסריחי' כל זמן עכבתן ע"ש וא"כ אין ראי' שלא הסריח אלא בחלק גבוה שהוא מקטיר אבל בחלק הבעלים והכהנים שבשלו בכלי אפשר שלא נעשה כלל נס זה וא"כ ליתא לדברי לוית חן. ולדבריו צ"ל ג"כ דמעולם בא לרבות אפי' שלא בביהמ"ק רק בבמה ושילה ונוב וגבעון ומשכנן כמ"ש תויו"ט דאל"כ תקשי בהני איך נעשה ופשטות המשנה לא משמע כן רק בביהמ"ק הי' נס זה וקדושתו גרמה ועיי' בס' מגן אבות לתשב"ץ שם:

וגם דברי מהרש"א בקידושין צריכין עיון איך אפשר לומר דכשנעשה נותר פקע איסור קודש מיני' הא משנה שלימה שנינו כריתות י"ג יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ד' חטאות ואשם אחד טמא שאכל חלב והי' נותר מן המוקדשי' ביו"כ אלמא אע"ג דהוא נותר חייב אשם מעילות משום קודש ולא אמרי' דפקע שם קודש מיני' ועיין בתו"י שם דאף שאינו בר דמים מ"מ מועלין משום דהיא קדוה"ג לא פקעה קדושתי' והארכתי בזה בתשו' אחת [ע"ל סי' ש'] שוב מצאתי בפנ"י בקידושין שם שהרגיש קצת בזה. אמנם לפענ"ד נראה דלק"מ דהתם מיירי שאכל חלב שהוא נותר וחלב קרב לגבי מזבח ושפיר לא פקע קדושתי' דהא אם עלה לא ירד כמ"ש רש"י בכריתות כ"ג דמה"ט יש נותר שו"פ אף שהיא איסור הנאה אבל כאן בקידושין מיירי בחלק הכהני' או הבעלים דקאי לאכילה ולא להקרבה יפה כ' מהרש"א דבנותר פקעה קדושתי' וא"ש:

וביישוב קושי' מהרמ"ב נ"ל דהנה הר"ן שלהי ע"ז מיישב קושי' תוס' ורא"מ דהבליעה בעצמה בדופני הכלי אינה פגומה רק שפוגמת בתבשיל ושפיר נעשה נותר וצריך מו"ש ע"ש ונ"ל דגם התוס' ורא"מ ס"ל כן ואפ"ה מקשו שפיר לפמ"ש מג"א רס"י תנ"א בשם הראב"ן דהא דקדירות בפסח מותר להשהותן ואמאי הא עובר אב"י כמו בשאר חמץ שנתערב. ותי' דמה שבלוע בדופני הכלי הרי הוא כמבוער לפי שאינו נראה ומצוי ע"ש ועיין פ"ה דמע"ש משנה ו' וב"ה אומרי' היא כמבוער ופי' הרע"ב כיון דאין ממשן ניכר

ועיין תוס' פסחים נ"ב ד"ה הכובש דטעם הוי כמבוער ועיין נוב"י קמא יו"ד סי' כ"ו. והיינו דק"ל הא כ"ז שהוא בדופני כלי שהוא מושבח הרי הוא כמבוער ואינו נעשה נותר רק כשמבשל בה שנו"ט בתבשיל והרי אז הוא פגום ואיך נעשה נותר וע"ז תי' הרא"מ דפגימה ונותר באי' כאחת. ולפ"ז מיושב קושי' מהר"מ ברבי דאפי' אינו נעשה נותר עד הנץ החמה מ"מ אינו פגום מקודם דהבליעה בעצמה אינה פגומה רק שפוגם בתבשיל ואז הפגימה ונותר באי' כא' וא"ש. ובזה תנוח דעתו כנפשו ונפש ידידו החותם בברכה שלימה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רד

שיל"ת ב' אויפאלו ה' לסדר נשא מ"ג למב"י תרמ"ט לפ"ק:

בימי הספירה, ישרי עמך נהורנ, וחוסן ישועות, בחג השבועות, חתני אהובי וחביבי, הרב המאוה"ג חו"ב כמו"ה גרשון שטערן נ"י אבדק"ק מ' לודאש:

ידיך אתיני בזמנו ולא הרשני לבוא בעטך על עין משפט עד היום והנה עברתי בין בתרי דבריך וראיתי חיצי שכלך שנונים. וידיך אמונים. לעשות מלאכת שמים כוונים. בדברי אחרונים. וציצים ופרחים. ערבים כעולת מחים. ולבנות מגדלים פורחים. במשכנות מבטחים. ולב משמחים. אבל האמת אהוב יותר לכן אכתוב לך הנלפענ"ד להעמידך על האמת ואין כוונתי לבטל דבריך אך למען דעת. כי דברי הראשונים יקרים מפנינים. ובהם נהגה יומם ולילה והלואי נזכה להבין דבריהם הקדושים. נובעים ממעין היוצא מבית קודם הקדשים או אז יכנע לבבינו. להטות שכמינו. לסבול עול תורה ועבודה תמה בתורת ד' תמימה:

ראשית דבר כתבת ליישב דעת סמ"ג עשין ע"ח שכתב דדעת הר"א ממיץ דכל אי' שהם במשהו נטלפ"ג אסור וכתב וז"ל וראי' לך דאמרי' פכ"ש א"ר קדירות בפסח ישברו ואמאי לישהינהו עד לאח"פ וליעבד בהו שלא במינן ומשני גזירה דילמא אתי למיעבד בהו במינן פי' ובמינן א"ר דאסור וטעם זה שבקדרות פגום הוא לאחר יום ראשון ומה יש לחוש אי עביד בהו במינן אלא ש"מ נטלפ"ג אסור והאחרונים תמהו עליו אמאי הביא מקושי' ותי' הגמרא ולא מביא בפשיטות מדברי רב גופא דאמר קדרות בפסח ישברו ש"מ דנטלפ"ג. אסור עיין שעה"מ פ"ה מחמץ הכ"ה ובישי"ע רס"י תנ"א וכתבת דתוס' הקשו אמאי ישבר הא נטלפ"ג מותר ותי' דמותר רק בדיעבד אבל לכתחילה אסור דגזרי' שאב"י אטו ב"י ולפ"ז מרב גופא אינו מוכח דנטלפ"ג אסור באי' משהו לכן מוכיח הסמ"ג

ממאי דמשני גזירה דילמא אתי למיעבד בהו במינו ואי נימא דמינו גופא היא גזירה שאב"י אטו ב"י איך נגזר גזירה לגזירה שא"מ אטו מינו ומינו שאב"י אטו ב"י אע"כ דבאי' משהו נטלפ"ג אסור וא"כ מינו מדינא אסור ושפיר גזרי' שא"מ אטו מינו ושוב מצאת בשעה"מ שכתב כן עכ"ד:

ואנכי לא כן עמדי שיישבת דברי הסמ"ג ונשארו דברי תוס' בתימא דעכ"ח תוס' לא ס"ל כסמ"ג דבאי' משהו נטלפ"ג אסור דא"כ הו"ל לתרץ קושיתם כן ועיין תוס' ע"ז ד"ה מכלל וא"כ מה יענו לתי' הגמרא הא הוי גזלג"ז. ועוד ק"ל אמ"ש תוס' דגזרי' שאב"י אטו ב"י נהי דבעלמא גזר' הכי אבל הכא אח"פ לא משכחת ב"י ואי בבישל לחולה שיש בו סכנה בז' ש"פ או שאירע מקרה שנפל לו חמץ בקדרה ז"א דא"כ ודאי תקשי מה משני דילמא אתי למיעבד במינו הא לעיל לא גזר אח"פ שלא במינו אטו מינו כקושי' תוס' ותי' דהא לא שכיח שיתערב לו חמץ אבל הכא להתיר לבשל בהם איכא למיגזר ואי נימא דהגזירה הוא אטו ב"י כה"ג הנ"ל הא כאן נמי לא שכיח ואמאי גזרי' הגם דיש לחלק דכונת תוס' דכאן כיון דמבשל בהם תדיר זמן מרובה חיישי' יותר דילמא אתי למיעבד במינו מ"מ הוא דוחק כיון דעכ"פ לא שכיח אמאי ישברו כל הקדרות בפסח מה"ט שמא יארע כן בז' של פסח ואז יהי' למיגזר באותה מקרה אב"י אטו ב"י וחולה שיש בו סכנה ודאי ל"ש כמ"ש תוס' פסחים מ"ו סוף ע"ב. ואי הפי' דגזרי' שאב"י אטו ב"י ביום ראשון של פסח דאז הוי כל הקדרות ב"י וע"ז פריך ולישהינהו אחה"פ וליעבד בהו שלא במינן וא"כ אין לגזור אטו ביום ראשון ש"פ דהוי ב"י דאפי' בשא"מ הוי רק איסור דרבנן דגזר אטו מינו א"כ שפיר משני גזירה דילמא אתו למיעבד בהו במינו ביום של פסח דאסור מה"ת לרב ולא הועלת כלום בתירוצך על הסמ"ג:

אבל לפענ"ד הפי' כך ואקדים דק"ל אהא דפריך בע"ז ע"ו מכאן ואילך לישתרי הא הר"ן בע"ז דס"ז הק' האיך ילפי' נוטלפ"ג מותר מנבילה והא התם אינו ראוי לגר אבל נוטלפ"ג ראוי לגר. ותי' דהכי ילפי' כמו דהתם התירה תורה כיון שאינו נהנה מן האי' ה"נ כשנפגם קצת אינו נהנה מן האי' אלא מצטער עליו ולהכי שרי אבל בשם הרשב"א תי' כיון דממשו ברובו בטל ואין כאן אלא משום טעמו וכיון שפוגם אין כאן נו"ט ע"ש וא"כ מדין ביטול אתאי' עלה לשיטת רשב"א ומאי פריך מכאן ואילך לישתרי הא אין מבטלין אי' לכתחילה ולשיטת הר"ן בע"ז ל"ג דהיכא דאין כונתו לבטל כדי ליהנות ל"ש אין מבטלי' איסור לכתחילה ניחא דכאן אין מתכוין לבטל האיסור כדי ליהנות דהא פוגם רק כדי לבשל בקדירה אבל לשיטת דחולקי' עיין ב"י סי' קל"ז וביו"ד סי' קל"ז ובטו"ז שם סק"ד ובד"מ או"ח סי' תנ"ג תקשי. ונ"ל סברא ישרה דל"ש כאן אין מבטלי'

איסור לכתחילה משום דאם נאסר הקדירה לגמרי לבשל בה אפי' להשליך לכלבים א"כ כיון דבזה ליכא משום מבטל אי' לכתחילה שהרי אין אנו מבטלי' האיסור כלל ליהנות בו והקדירה כבר בלועה מאי' ומדינא מותר לבשל בה לכלבים אם אנו נאסר המותר הרי זה מקרי דיעבד ואם נאמר שמותר לבשל בה לכלבים הרי התבשיל שנתבשל בה מותר ואם נאסור אותו הרי הוא דיעבד ולא אמרו אלא שאין מבטלין אי' לכתחילה ואם עבר ובטלו במזיד אסור אבל היכי דל"ש אי' על לכתחילה לא אסרו חכמי' אם בטלו בדיעבד ולא דמי למאי דקי"ל בסי' צ"ט דאפי' להוסיף ולבטל אסור ולכמה פוסקים אפי' באי' דרבנן אסור להוסיף ולבטל ולא חיישי' להפסד ההיתר דשם אנו דנין על התערובות שאין בו כדי ביטול שהוא אסור באכילה ולמכרו או ליתנו. לעכו"ם ולהאכילו לפועליו מותר ואפשר בלא ביטול לכן אסור להוסיף ולבטל כיון שעכשיו גם ההיתר הוא אסור אבל הקדירה אין לדון עלי' אלא לבשל בה והרי לנכרים ולכלבי' שהיא מותרת לזה הרי אנו מפסידי' ההיתר וזה א"א להפסיד המותר דהוי כדיעבד וכיון דהיתר זה לבשל בה לנכרי' ולכלבי' א"א בלי ביטול א"כ אין לדון על הבישול לכתחילה אלא אם יהי' המאכל מותר אחר הבישול וזה הוי דיעבד הפוך בה ותראה שכן הוא ופריך שפיר מכאן ואילך תשתרי. אלא דלפ"ז דא"א דזה מקרי דיעבד תקשי אמאי דמשני גזירה קדירה שאב"י אטו קדירה ב"י אלמא דמשום האי גזירה שנתיר שאב"י יבא להתיר אפי' ב"י אסרי' אפי' דיעבד א"כ אמאי לא אסרי' נמי המאכל שבישלו בו בשאב"י שאם נתיר המאכל כשהוא שאב"י יבא להתיר גם כשבשלו בכלי ב"י ואי דהוי דיעבד הא גם דיעבד אסרי' מה"ט. ונראה דזה קושי' תוס' שם ויש לתת טעם מה ראו להתיר המאכל וליאסר הקדירה וקושי' זו אינה מובנת דמאי קושי' אם אסרו לבשל לכתחילה והתירו בדיעבד הלא אסרו גם לבטל אי' לכתחילה ואם ביטל בשוגג מותר ולפמ"ש א"ש:

ותי' לפי שהקדירה הי' בה איסור גמור תחילה אבל המאכל לא נבלע בו אי' מעולם וחילוק זה היא כהלכתא בלא טעמא מ"מ שייכא גזירה זו במאכל כמו בקדירה, ונ"ל דסברתם כך דאין אנו חוששים כלל שאם נתיר להם בשאב"י יטעו בדין ויאמרו שגם ב"י מותר דהא מ"ד דס"ל נוטלפ"ג מותר לא ס"ל דקדירה ב"י נמי א"א דלא פגמה פורתא ושפיר ידעו חילוק בין ב' לשאב"י אלא דהסברא הוא כך כמ"ש תוס' ריש פסחים דחמץ צריך לבער משום דילמא אתי למיכל מיני' ולא שאר איה"נ משום דלא בדילי מיני' יען שמותר כל השנה ואינו אסורה רק בפסח חיישי' שיבא לידי תקלה ויאכלנו בשוגג בלי מתכווין והקשו מבב"ח וכה"כ וערלה ובב"ח וכה"כ נמי היה לו שעת הכושר ולא בדילי מינייהו, ותי' שאיסורן נוהג אי' עולם משעה שנאסרו ובדילי דעתייהו מהם וה"נ כלי

שבלוע מאי' והיה לו שעת הכושר אם יהי' לו היתר אחר שאב"י ולא יאסר אלא ביומו לא בדיל דעתי' מיני' וחיישי' שמא יבשל בה ב"י ויאכל בבלי דעת ושוגג כמו גבי חמץ לכן אסרו לעולם אפי' שאב"י וכיון שאסורה אי' עולם בדיל דעתי' מינה ולא יכשל כמו גבי בב"ח וזה הפי' דגזרי' שאינה ב"י אטו ב"י ועיין מג"א סי' ת"ן סקי"ב בשם מע"ץ והא דשריא ברס"י תנ"א להשהות כלי חמץ במקום מוצנע ז"א דכבר כתבו רש"י ותוס' דבליעות חמץ בקדירה אינה אלא משהו וא"כ לדידן דמב"מ מה"ת ברובא בטל א"א להכשל באיסור דאורייתא רק בחומרא דמשהו דרבנן ולהכי שרי במקום מוצנע [ובזה יש פנים בהלכה לשיטת הסוברים דאם בלעו הרבה אסור להשהותן שהביא מג"א שם סק"א] וכ"ז בקדירה שהי' בה איסור גמור בתחילה בעוד שהיתה ב"י אפשר להכשל בה אבל המאכל לא נבלע איסור מעולם וא"א לבוא לידי תקלה במאכל זה ובמאכל אחר שיבשל ביומו א"א לבוא לידי תקלה שהרי בדיל מן הקדירה כיון שאסורה לעולם לכן לא אסרו המאכל רק הקדירה ונראים הדברי' שלזה נתכוין ר"י שבתוס' ד"ה ולישהינהו. ומעתה כך היא הצעה של שמועה דתוס' הק' אמאי ישברו אי ס"ל לרב נוטלפ"ג מותר ותי' דלכתחילה גזרי' אב"י אטו ב"י אם לא יהי' בדיל מיני' חיישי' שמא ישכח וישתמש גם ביום א' של פסח והצנעה לא מהני כנ"ל וע"ז פריך ולישהינהו וכו' וליעבד בהו שלא במינו וכיון דלא שרית לי' במינו אית לי' היכירא ובדיל מיני' ולא יכשל בב"י ובמינו וכדאמרי' בביצה ח"י מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י דליו זכור הוא ע"ש. ומשני גזירה דילמא אתי למיעבד בהו במינו כיון שהוא בעיני' כלי היתר ולא מקצה דעתיה מיני' וישכח בהא גופא דלא שרי לי' במינו ושאני התם בביצה דקודם שטריד בטבילה אינו שוכח וזכור הוא שלא התירו אלא ע"י דליו אבל כאן תמיד יש חשש שכחה וישכח גם בזה שלא התירו לו במינו וא"כ אין כאן גזלג"ז ואי ס"ל לרא"מ כתוס' גם מהא לא מוכח מידי:

ומה שנ"ל ביישוב לשון הסמ"ג דהנה האו"ח הביא קושי' מאי פריך ולשהינהו הא דילמא ס"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה ומשו"ה א"א להשהות עד אח"פ דצריך לבער הבלוע מן העולם כמ"ש הר"ן שלהי ע"ז לענין שריפת נותר דאסור לבשל בו אחר כ"ד שעות אע"ג דכבר נטלפ"ג מ"מ הבלוע לא נפגם וצריך לבער הבלוע מן העולם וה"נ גבי בליעת חמץ, ובס' הנ"ל תמה הא לרבנן נמי קשי' הא עכ"פ חייב בהשבתה וצריך להשבות הבלוע מן העולם. ולפענ"ד נראה דודאי אי השבתתו בכל דבר א"צ לבער החמץ מן העולם אלא שיבערו שלא יוכל שום אדם ליהנות ממנו עיי' פסחים כ"ח וא"כ כשהוא בלוע בכלי הרי הוא כמבוער אף שאינו שובר הכלי כמ"ש מג"א רס"י תנ"א בשם ראב"ן

דאינו נראה ומצוי ועיין מג"א סי' תל"ד סקי"ז אבל אם הוא שריפה דוקא נהי שכתב הר"ן בע"ז שראתה התורה שביעור הבלוע בכ"ח ע"י שבירה ובהגעלה בכלי מתכות הוא במקום שריפה היינו משום שעי"ז כבר כלה הבלוע מן העולם כמו בשריפה לפי שא"א לבא עוד בעולם וכ"ז אם שובר הכ"ח שא"י לבשל בו עוד אבל כל זמן שהוא שלם הלא אינו יוצא מידי דפיו וכל עת יכול לבשל בו ויבא הבלוע לעולם בנתינת טעם ואינו מבוער כמו בשריפה ושפיר צריך שבירה ומשו"ה לא הקשו רק אי אין ביעור חמץ אלא שריפה ועיי' תוס' זבחים צ"ו סד"ה אלא דכתבו חידוש הוא וכו' דעדיין טעם בחרס דצריך שיהיה בטל מן העולם ומ"מ נ"ל לחלק בתרי גוונא. חדא דדוקא בנותר דלא כתיב לא ימצא וחיוב לבערן אפי' כשאינו מצוי בידו רק שהוא אנוס שא"י לבערו הבלוע משריפה מ"מ צריך לבער כ"ח בשבירה וכלי מתכות בהגעלה אבל בחמץ דכתיב לא ימצא ובעי' מצוי בידך ועיי' פסחים כ"א תוס' ד"ה ואי וחמץ שנפלה עלי' מפולת ויש עליה גובה ג"ט אינו מחויב בביעור מה"ת אם נפל קודם זמן ביעור ולרש"י וכן הביטול רק מדרבנן כמבואר סי' תל"ד ס"ח ובמג"א שם וה"נ כיון שנבלע קודם זמן ביעור אינו מצוי בידו ואין עליו חיוב ביעור כלל וכמ"ש מג"א בשם ראב"ן הנ"ל, ועונ"ל לפמ"ש תוס' ע"ז ס"ה דבב"ח ל"ש היתר בהיתר לא בטל משום דדרך בישול אסרה תורה והביא ש"ך יו"ד סי' רצ"ט בשם עט"ז שפי' בו דהוי כנאבד מן העולם כיון שהוא מבשא"מ אבל מב"מ כתבו תוס' בע"ז ס"ו דאין הטעם בטל אפי' באלף כיון שהטעם שוה ע"ש ולפ"ז י"ל דודאי כל זמן שנבלע בכלי הוי כמבוער וכמ"ש מג"א שם בשם ראב"ן הנ"ל אלא דבנותר כיון שמבשל בו מינו עיי' תוס' זבחים צ"ו ד"ה ואם הרי כשנפלט בתבשיל הוא בעין ואינו כמבוער לכן אסור לבשל בו דכשמבשל בו צריך לבערו ואף דהוא נטלפ"ג מ"מ הרי הבליעה בעצמו אינה פגומה רק שפוגם בתבשיל ואפי' התבשיל ראוי לגר כמ"ש הר"ן רק שאינה נהנה וכר"ן שהבאתי לעיל ושפיר אסור לבשל בו משא"כ הכא שפיר פריך וליעבד שלא במינו דממנ"פ כל זמן שהוא בכלי הוא כמבוער וכשפולט בתבשיל הרי הוא כנאבד מן העולם ושפיר א"צ לבערו ואמאי ישברו. אך ז"א דא"כ אמאי צריך לתרץ גזירה דילמא אתי למיעבד בהו במינו ל"ל גזירה ודילמא הא אפי' ודאי לא יעבור במינו מ"מ כיון דאפשר לעבוד במינו ולהוציא בלועה שוב ל"ה כמבוער וכמש"ל אע"כ דס"ל כתי' הא' דכאן א"צ לבער כלל משום דאינו מצוי בידך והא דישברו היינו משום דאסור להשתמש בהם דנוטלפ"ג אסור באיסורי משהו. ולפ"ז דברי סמ"ג עולי' כהוגן דמהא דאור ישברו אינו מוכח דנוטלפ"ג אסור באיסור משהו די"ל דישברו משום דצריך לבער אבל מדמשני גזירה מוכח דאינו משום חיוב ביעור שפיר מוכח דנטלפ"ג אסור באי' משהו וזה שדייק

ומשני גזירה דילמא אתי למיעבד בהו במינן פי' ובמינן אמר רב דאסור דהאי פי' וכו' מיותר ולפמ"ש ניחא דמלשון גזירה ודילמא מוכח הפי' דדוקא ובמינן א"ר דאסור ואי משום חובת ביעור אפי' עביד שלא במינן ישברו משום דמצי למיעבד במינן וא"ש:

ושוב כתבת ליישב לשון הסמ"ג דתוס' הק' הא הוי נטלפ"ג ואמאי ישברו ותי' פלתי סי' צ"ד עפ"י הג"א בע"ז ע"ד שכתב אם בשלו בקדירה של בב"ח אסור באכילה אע"ג שאב"י דבאיה"נ אין לחלק בין בת יומא לשאב"י רק צריך להשליך דמי הקדירה לנהר ואז האוכל מותר ולפ"ז חמץ נמי אסבה"נ ונטלפ"ג אסור עד שנותן דמי פדיון ומי יתן תמיד דמי פדיון לבישול ומתחילה ודאי אסור בכך ע"ש וא"כ מהא דישברו לא מוכח כסמ"ג דילמא כהג"א אבל מהא דאמר דילמא אתי למיעבד במינו מוכח שפיר דריטב"א בע"ז ע"ג כתב בשם הראב"ד דהא דמב"מ לא בטיל היינו דוקא לענין אכילה אבל לענין הנאה בטל ע"ש וא"כ מה בכך אם יעשה במינו הא נטלפ"ג ואי דלענין הנאה לא מהני נטלפ"ג ז"א דלענין הנאה בטל הוא אע"כ מוכח דנטלפ"ג אסור באי' משהו אפי' באכילה ע"כ:

אהובי חתני. טעמו של האו"ז הוא אחת משלם. א) או דס"ל בכ"ח שא"א להוציא הבלוע חענ"נ וכמ"ש רמ"א סי' צ"ח ס"ה ומ"מ באיסור אכילה המאכל מותר באינו ב"י משום שהכלי נותן בו טעם לפגם אבל באיה"נ כיון שהכלי עצמו נעשה נבילה אסור להנות מן הכלי שהכלי עצמה אסבה"נ ואפי' באב"י שהבלוע בעצמו אינו פגום כמ"ש הר"ן ולכן צריך פדיון דמי הנאת הכלי וכן נראה שהבין פלתי סי' צ"ד הנ"ל. ב) או טעמו משום דס"ל דזה הוי רוצה בקיומו של איה"נ ע"י ד"א ואפי' דבר יבש אסור להשתמש בו וכמ"ש תוס' בע"ז ל"ב ד"ה והא ועיין היטב במג"א סי' ת"נ סקי"ב ובמחה"ש שם. ג) או שטעמו עפ"מ שהביא טו"ז יו"ד סי' צ"ג בשם ר"י הלבן דכלי שהוא שבע מלבלוע אינו בולע אח"כ וטו"ז חולק שפולט ממה שבלע כבר ובולע עכשיו ע"ש וא"כ נהי דבאב"י נטלפ"ג מ"מ באיה"נ אסור שהרי הבלועה אינה פגומה ונהנה מן הבלועה לא מן הנ"ט אלא שע"י הבליעה אין הכלי בולע כ"כ מן המאכל ומה שבולע פולט כנגדו ולכן צריך להשליך דמי הקדירה לנהר וא"כ לכל הג' טעמים אין האיסור משום נתינת טעם במאכל רק משום שאסור ליהנות מן הכלי עצמו או מן הבליעה. ולפ"ז ליתא למ"ש דמשהו חמץ שבקדירה בטל ומותר בהנאה דרש"י ותוס' לא כתבו רק שאין במאכל הנתבשל בה רק משהו אבל הבליעה בה כדי נו"ט מחמץ דאל"כ הרי נתבטל קודם פסח ואינו חוזר וניעור ומותר לבשל בה אפי' בפסח ואפי' במינו ומכ"ש בטעם בעלמא שהעלה מג"א סי' תמ"ז דלכ"ע אינו חוזר וניעור וכיון שהבליעה בקדירה אסורה אסור ליהנות ממנה לשיטת הג"א וא"כ מתי' הגמ' לא מוכח נגד הג"א אפי' לדעת ריטב"א אלא מקושי' הגמ' מוכח דלא כהג"א

דהא להג"א שלא במינו אסור משום שנהנה מהקדירה והבליעה ובזה אין צורך לדברי הריטב"א וגם הסמ"ג אינו מיושב דמבואר מדבריו דהוכחתו מתי' הגמ':

ושמא תאמר שאין טעמו של הג"א כנ"ל אלא מפני טעם שקיבל המאכל וסברתו עפ"מ שכתב מחה"ש סי' תמ"ב סקי"ד דאם אוכל דבר שאינו ראוי לאכילה נהי דלא מהני אחשבי' למיקרי אכילה אבל מהני לחשבו הנאה ע"ש ומשו"ה באי' אכילה נטלפ"ג מותר כמו אינו ראוי לגר אבל באיה"נ אכילתו אחשבי' להנאה ואסור. לא היא מלבד שאינו מקובל בסברא דל"ש כאן אחשבי' שהרי אוכל ההיתר וכמ"ש האחרונים בטעם רבינו יקיר דבתערובות ל"ש אחשבי' מה"ט ועוד שהר"ן בע"ז כתב להדי' שהאוכל אינו נהנה מן האי' אלא מצטער עליו ע"ש. אלא דמעיקרא דדינא פירכא שהרי כתב הר"ן בע"ז ע"ג בטעמו של הראב"ד דלענין הנאה לא אמרינן מב"מ לא בטל משום דמה"ת חד בתרי בטל היכי דליכא טעמא נהי דבאיכא טעמא אסור הנ"מ לענין אכילה דשייך בה טעמא אבל לענין הנאה דל"ש בה טעמא חד בתרי בטיל ע"ש. [ובמק"א הסברתי דבריו איך שייך טע"כ במב"מ..] וא"כ לפ"ד הראב"ד ודאי ליתא לדברי הג"א אם נאמר שהטעם הג"א משום דאכילתו אחשבי' להנאה שהרי לענין הנאה חד בתרי בטיל והרי בנטלפ"ג איכא חד בתרי כמ"ש הר"ן בע"ז ע"ג בשם הרשב"א וא"כ דבריך סתורי' מיני' ובי' דאם הסמ"ג לא הביא ראי' מהא דקאמר ישברו משום די"ל כהג"א א"כ גם מהתי' הגמ' אין ראי' די"ל כהג"א ואי דתקשי לשיטת הראב"ד הא אי נימא כהג"א ע"כ דעת הראב"ד ליתא. אבל א"א לומר כן כלל דטעמו משום טעם שקיבל המאכל שאינו בטל ופגם אינו מתיר באיה"נ דא"כ מה מועיל הולכת הנאה לים המלח הא כתב האשר"י בע"ז מ"ט דלענין ליהנות גופו מגוף האיסור שהוא בעין בלא ביטול לא מהני פדיון ע"ש:

ומה שנ"ל ליישב דעת הג"א לפי מה דמשמע מדברי מל"מ פי"ד מאבל הכ"א דאי ילפי' אכילה והנאה מחד קרא אז במקום שמותר באכילה כגון שנפסל מאוכל אדם מותר גם בהנאה אבל אי ילפי' משני כתובי' אז אפי' נפסל באוכל אדם דמותר באכילה נמי אסבה"נ ע"ש וס"ל להג"א דהבליעה גופא נפגמת עד שאינו ראוי לגר ולהכי נטלפ"ג מותר ודלא כר"ן הנ"ל והא דאינו נרגש טעם גרוע כזה במאכל היינו משום שהמאכל משביחו וביארתי זה במק"א מדברי הרא"ה בבדה"ב ולפ"ז בב"ח דאיכא תרי קראי לאכילה והנאה ב"פ לא תבשל א"כ הנאה אסורה אפי' נפסל מאוכל אדם שפיר כתב הג"א דאף שאב"י דמותר באכילה משום דנפסל מאוכל אדם מ"מ אסורה הבליעה בהנאה וממילא המאכל שנתבשל בקדירה צריך פדיון דמי הקדירה משום שנהנה מן הקדירה או הבליעה כג' טעמים הנ"ל אבל בחמץ ושאר איה"נ דאיה"נ מלא יאכל נפקא מודה הג"א דאם אינו ב"י

דנותן טלפ"ג ומותר באכילה משום דנפסל מאוכל אדם מותר גם בהנאה והקשו תוס' שפיר הא הוי נטלפ"ג. ובזה מיושב נמי מה שהקשו עליו האחרונים מע"ז ס"ז דיליף נטלפ"ג אסור מגיעולי מדין וק' דלמא ציותה תורה בהכשר משום שמא בישל איה"נ דבזה לא מהני אב"י שלא פדו דמי הקדירה ולפמ"ש ניחא דבשאר איה"נ מודה הג"א דנטלפ"ג מותר אי מותר באיסור אכילה ואי משום בב"ח כבר תי' הפלתי בסי' פ"ז דא"כ אמאי צריך ליבון הא בצלי אין איסור בב"ח ע"ש והרבה תי' נאמרו על זה וגם אני בעניי אמרתי ישוב ע"ז וא"ש:

ודברי ריטב"א בע"ז דע"ג הנ"ל צע"ג שהם סותרים מיני' ובי' דתחילה הביא ראי' דלענין הנאה מב"מ בטל דהא לקמן קתני אלו דברים אסורי' ואוסרי' בכל שהן ואוקימנא בגמ' בדאיכא תרתי איה"נ ודבר שבמנין הא לא"ה אין אוסרים תערובתן בהנאה וכו' והתם עכ"ח במב"מ דדבר שבמנין א"א להתערב בשא"מ שלא יהא ניכר אא"כ כימוח ואם נימוח אינו דבר שבמנין א"וו כדאמרן ואח"כ מיד הק' ממתני' דתרומות ותי' דל"ש מב"מ לא בטל אלא לח בלח אבל יבש ביבש חד בתרי בטל ע"ש והוא תמוה א"כ מה ראי' מייתי קודם לזה דלענין הנאה לא אמרי' מב"מ לא בטיל מהא דדבר שבמנין ואיה"נ קחשיב הא דבר שבמנין הוא תערובת יבש ביבש כמ"ש הוא עצמו קודם לזה וא"כ ל"ש שם מב"מ לא בטיל כלל והוא פלא לכאורה. ונ"ל דס"ל בטעם הראב"ד כמו שהבאתי לעיל בשם הר"ן דמה"ת חד בתרי בטיל רק היכי דאיכא טעמא מב"מ לא בטיל וזה שייך רק לענין אכילה דשייך בה טעמא אבל לענין הנאה דל"ש טעמא חד בתרי בטל ומה"ט נמי ביבש ביבש לא אמרי' מב"מ לא בטיל משום דל"ש בי' טעמא והביא שפיר ראי' מהא דאיה"נ ודבר שבמנין קחשיב דלענין הנאה לא אמרינן מב"מ לא בטיל מה אמרת התם הוי יבש ביבש ז"א דמ"ט יבש ביבש חד בתרי בטיל משום דל"ש בי' טעמא בהנאה נמי ל"ש טעמא וא"ש:

אבל מ"ש ליישב הקושי' על או"ז מהא דיליף נטלפ"ג אסור מגיעולי מדין ע"פ דברי ר"ן בע"ז ל"ג שהביא ראי' דהיכי דאין כונתו לבטל מותר לבטל איסור לכתחילה דא"כ האיך ציותה תורה להגעיל כלי מדין והרי מבטל הבלועה במ' הגעלה [ואין לומר שמגעיל בפחות מס' ואינו מבטל רק דל"א חענ"ן וליכא אח"כ במי הגעלה שחוזרי' לכלי כדי נ"ט עיי' תוס' חולין ק' ע"ב דא"כ הוי אח"כ מבטל אי' בתבשיל] וכתב ישוע"י יו"ד סי' קכ"ב דזה דוקא אם אין מבטלי' איסור דרבנן מותר אם אין כונתו לבטל משום דשא"מ ואי דהוי פס"ר מ"מ מדרבנן מותר כמבואר באו"ח סוס"י רנ"ג אבל באיה"נ אין מבטלין איסור מה"ת דהא נהנה במה שמבטל וא"כ אפי' שאין כונתו לבטל אסור משום דהוי

פס"ר בדאו' ולפ"ז מיושב הג"א דאי נימא דציותה תורה להגעיל משום איה"נ הדק"ל דהו"ל מבטל איסור לכתחילה עכ"ד:

אהובי חתני דברי ישוע"י תמוהים הר' הר"ן כתב שם בהדי' דאפי' אי אין מבטלין אי' מה"ת ג"כ מותר באין כונתו לבטל. וז"ל הר"ן. שאם לא תאמר כן [פי' שאם אין כונתו לבטל מותר] למי שסובר דאין מבטלין אי' לכתחילה מדאו' הוא ומוכח לה וכו' א"כ האיך הכשירה תורה כלי מדין בהגעלה וכו' אלא ודאי ל"א אין מבטלין אלא במתכוין לערב איסור בהיתר כדי ליהנות ממנו הרי להדי' דאפי' הוא מה"ת ג"כ מותר באין כונתו לבטל. ושמע לאזנך מה שאתה מוציא בפיך אי הר"ן קאי לשיטת דאין מבטלין אי' מאי קושי' מגיעולי מדין דציותה תורה להגעיל הא מה"ת מותר לבטל איסור. ומה דק"ל לישוע"י הא הוי פס"ר ליתא דהא כתב הר"ן דאין אי' אלא במתכווין לבטל כדי ליהנות ממנו ועיין בטו"ז או"ח סי' תרכ"ז סק"ב בשם ב"ח והרי כתב הר"ן פג"ה בסוגי' דריחא מילתא דלענין הנאה אע"ג דהוי פס"ר שרי' ע"ש ועוד כיון דהאי' שהוא מבטל הוא רק במקום שנהנה ואם אינו נהנה אין אי' בביטול וכתב הר"ן דאפי' אם נהנה אלא שאין מכוין ליהנות נמי מותר משום דשא"מ ועיי' היטב רשב"א שבת קל"ו ד"ה כי דלא אמרה לא תקוץ בהרת אלא השמר בנגע צרעת שלא יטהרנו וכו' כשקוצץ לשם מילה הו"ל דשא"מ אצל טהרה ע"ש וה"נ הרי כונתו לעשות מעשה הביטול אלא שאין כונתו כדי ליהנות והו"ל אצל הנאה דשא"מ והרי ז"א פ"ר דאפשר שלא יהנה ועיין ש"מ כתובות ו' ע"ב הן אמת דמ"ש דלענין הנאה גם פס"ר שרי ליתא דזה דוקא בשאר הנאות אבל בהנאות אכילה הרי כתב הר"ן שם דדשא"מ אסור אפי' בפס"ר דקי"ל מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה והכא אכילה הוא. אלא דא"כ א"א לומר כן דבאין כונתו לבטל מותר מטעם דשא"מ דהא בהנאות אכילה ל"ש דשא"מ כלל ומכ"ש לפ"מ שחידשתי דבאמת מנ"ל הא דאין מבטלין אי' מה"ת אם לא שנאמר שהוא סברא דאו'. אבל לפענ"ד נראה כיון דקי"ל דלא תאכל איה"נ משמע כר"א ופי' חו"י בתשובה דהפי' דאפי' גם אכילה אסרה תורה וכל הנאות לידי אכילות הן באות עיין חת"ס יו"ד סי' ק"ל אלא דכל הני דמותרי' בהנאה משום דאיכא קראי להתיר בהנאה עיין ר"פ כ"ש וא"כ התירה תורה ברם אכילה אבל לא מצינו שהתירה תורה גרם אלא אם האיסור גורם לאכול ד"א אבל לגרום לאכול האיסור גופא ע"י ביטול באי' קי קיימא ואסור לבטל דנהנה מן הביטול אכילות גופו של אי' א"כ ודאי קשה הא גבי הנאת אכילה ל"ש דשא"מ. אבל הפי' בדברי הר"ן הוא כן דודאי מותר לערב איסור בהיתר כשיעור ביטול כדי להשליכו לכלבים וכדומה ואין כאן מעשה אי' כלל אלא המחשבה הוא האיסור שחושב ליהנות בו ואם אינו מכוין כדי ליהנות מן האי'

אין כאן מעשה איסור כלל ואפי' לר"י דדשא"מ אסור היינו בעושה עכ"פ מעשה אי' אלא שאינו מתכוין אבל כאן ליכא מעשה אי' כלל וה"ז דומה לעע"ז מאהבה ויראה בסנהדרין ס"א דקי"ל כרבא דכל הוא רק משום דקבלי' באלוקי' במחשבתו וכיון דלא קבלי' לא עבד כלום ה"נ אם אינו מכוין לא עבד כלום וכמ"ש מ"מ פי"ב משבת גב' מכבה גחלת מתכות שאם אינו מכוין אינו מלאכה כלל ול"ש בי' פ"ר ועיין מג"א סי' של"ט ס"ג ובזה בטלו הרבה מפלפולי' שלך:

ומ"ש ליישב קושי' שעה"מ עמ"ש רש"י ועוד קי"ל נטלפ"ג מותר הרי מוכח דאפי' לר"י נמי לא ישברו א"כ למה אמר שמואל דרשינא לכו כר"ש הא שמואל ס"ל בע"ז ל"ו גבי זליפתן של כלי אוסרתן נטלפ"ג מותר וא"כ אפי' לר"י מותר. וכתבת דלשיטת או"ז ניחא דלר"י דאסבה"נ אחה"פ לא מהני נטלפ"ג דצריך להשליך דמי הקדירה ושני טעמים שכתב רש"י הם דברים אחדים הלא בעיניך תראה שרש"י כתב משני טעמים וכל לשון רש"י משמע שהם שני טעמים. אבל לפענ"ד נראה פשוט דלכאורה קשה מה מהני נטלפ"ג נגזר אטו שמא יבשל בו דבר חריף דמחלי' לי' לשבח כמו דגזרי' אינו מינו אטו מינו אבל זה שיבוש דגם דבר חריף מות' דליכא אלא משהו אלא דגזרי' שא"מ אטו מינו והרי במינו גופא מותר משום נטלפ"ג אלא דנגזר משום דבר חריף א"כ הוי גזלג"ז. ולפ"ז במינו גופא שפיר י"ל דסבר שמואל דאסור לר"י גזירה אטו דבר חריף ואף דלא גזר אפי' בזמנו שא"מ אטו מינו היינו כמ"ש תוס' דלא שכיח שיתערב לו חמץ אבל להתיר לבשל בהם א איכא למיגזר וא"כ משום נטלפ"ג הי' אסור במינו ואכתי יהיו צריכין לקנות קדרות חדשות ולהכי אמר דרשינא לכו כר"ש ומותר לגמרי אח"פ וא"צ כלל לקדירות חדשות. וגם בזה ניחא לשון סמ"ג דמדאמר רב ישברו אינו מוכח דנטלפ"ג אסור באי' משהו די"ל דגזרי' אטו דבר חריף אבל מדפריך וליעבד שלא במינו ומשני גזירה אטו מינו ל"ל משום דבר חריף דהוי גזלג"ז מוכח דנטלפ"ג אסור באיסור משהו וא"ש:

ומ"ש ליישב קושי' תוס' ד"ה דילמא הא לעיל לא גזר שא"מ אטו מינו עפ"י מה שהק' תוס' מאי פריך וליעבד שלא במינו הא אין מבטלין אי' לכתחילה. אמנם לדעת רשב"א ביו"ד סוס"י צ"ט דקדירה שרגיל להשתמש בה בשפע וא"א למשהו הנבלע בה לבא לידי נתינת טעם ל"ש בי' אין מבטלין אי' לכתחילה לק"מ קושי' תוס' אבל הישוע"י כתב דוקא לדידן דמב"מ ברובא בטל וא"א בשום פעם לבא לידי איסור אבל לשי' דס"ל מב"מ במשהו וא"כ יוכל לבא לידי איסור למב"מ גם בשא"מ אסור משום מבטל איסור לכתחיל' ע"ש והיינו דמשני גזיר' דילמ' אתי למיעבד בהו במינו ואז יבא לידי אי' וממילא גם בשא"מ אסור משום ביטול אי' הוא דבר שכל והנאני. אבל בגוף דברי ישוע"י לבבי

לא כן ידמה כבר התעורר פמ"ג בפתיחה לתערובות איך ילפי' ביטול ברוב שיהיה האי' ניתר מרוב דייני' דאמרי' דעת הרוב אמת ע"ש ולפענ"ד ענין ביטול הוא מענין עפר ובטלו תבן ובטלו סוכה ד' דבטל האי לגבי האי ועיין בחולין בפ' העור והרוטב דבשר בטל לגבי העור ואינו מטמא אלא לחד בחד מאן יימר שאי' בטל לגבי היתר דילמא היתר בטל לגבי איסור ובזה הסברתי דברי הש"ך בדיני ס"ס אות כ"א ומבואר יותר בסי' קי"א סק"ד דבתערובות חד בחד ל"ש סד"ר לקולא דכ"א דייני' לי' כגופו של אי' ע"ש והוא תימא דמ"מ ספק הוא ולפמ"ש ניחא כיון דיש הספק אם האי' בטל לגבי היתר או להיפך ומספק הוא אסור א"כ ממילא ההיתר נתבטל לגבי האיסור וגם הוא אסור כגופו של אי' ולפ"ז גם בנתערב מיעוט אי' ברוב היתר אי לאו דגלי קרא דאזלינן בת"ר לא הי' הרוב חשיב יותר ממיעוט ומאי חזית דמיעוט אי' בטל לגבי רוב היתר דילמא רוב היתר בטל לגבי מיעוט אי' והא ילפינן מקרא דאחרי רבים להטות דאזלי' בת"ר וה"נ כיון דידעינן מסברא דאחד בטל לגבי אידך אמרי' דמיעוט בטל ברוב וא"ש. ובזה ניחא דלשיטה קמייתא באו"ח סי' תרכ"ו ס"א תקשי קושי' הר"ן הא יכול להסיר האי' עיי' מחה"ש סוף סק"ג ולפמ"ש נכון דודאי בדבר אי' לא מהני בניכר מה שמבטלו במחשבתו לגבי היתר בלי מעשה כיון שאינו מעורב דאין יכול להתירו במחשבתו כמ"ש תוס' בשבת ע"ו ע"ב דאי סתם חלב לאכול ולשתות ולא לגבינה אפי' הי' מפרש בהדי' לגבינה הי' חייב אכדי גמיעה דזוטרא הואיל וסתמו לכך וכו' ולא מהני מחשבתו לפטרו אבל כאן הלא מבטל הענפי' לגבי סכך במעשה לא רק כדי להכשיר הסוכה כמו כל הני דב"ב ס"ה וס"ו שמבטלן לגבי בית או לגבי קרקע וכמו תלוש ולבסוף חברו בחולין ט"ז שפיר מהני הביטול אף שהוא ניכר וא"ש:

ובזה יובן מה שנראה מדברי תוס' שלהי מעילה דדבר חשוב אינו בטל מה"ת ועיין שאילת יעב"ץ ח"א סי' קנ"ח דבר נאה ומתקבל בזה, ולפמ"ש דד"ח או בע"ח אינו בטל לגבי חבירו וא"כ לא מהני בזה רוב כקושי' פמ"ג, ובזה מי מיישב מה שהאריך טו"ז שם סימן צ"ט דתינח דליכא למיגזר שמא יבא לידי נתינת טעם כיון שרגילי' להשתמש בשפע אבל הלא אין מבטלים איסור לכתחילה ותי' דאין כונתו לבטל וכן כתב פמ"ג שם במש"ז דלא כמו שנראה מדבריך שהם שני דברי' אבל כונת רשב"א ג"כ משום אין כונתו לבטל. אמנם לפמ"ש בלא"ה ניחא עפמ"ש הר"ן בע"ז הנ"ל דהיכי דל"ש טעמא דחד בתרי בטל וא"כ הקדירה שאינו בת אכילה והיא רוב להאי' האי' בטל לגבה אלא דאם אפשר לבוא לידי נ"ט ל"ש לומר דבטל לגבי קדירה דהא הוי ניכר האי' דלא בטיל וכמ"ש רשב"א חולין צ"ת אבל אם א"א לבא לידי נ"ט בשא"מ אף דמב"מ לא בטיל

מ"מ כבר נתבטל לגבי קדירה וכאן ל"ש ניכר האי' דהא שווין בטעמא ואם אין שווין בטעמא רק בשמא ג"כ אינו ניכר האי' דהא בטל בס' ויותר וא"כ ל"ש אין מבטלי' איסור דכבר בטל בקדירה ול"ק קושי' טו"ז ודברי ישוע"י ליתא. ובהכי מיושב קושי' הרא"ה בבדה"ב ב"ד ש"א דף ס"ט ע"ב אי בלע שבקדירה אינו פגום רק שפוגם בתבשיל ואם כן רק מצד ביטול ברוב מותר כמ"ש רשב"א שם איך אמרת קדירה שאב"י מותר מה"ת הא אין מבטלים אי' לכתחילה ולפמ"ש ניחא כיון דא"א לבוא לידי נ"ט של איסור כבר בטל הוא לגבי כלי ול"ש בי' ביטול איסור לכתחילה וא"ש:

אבל מ"ש לתרץ קושית פנ"י מאי פריך לרב אמאי ישברו נעב"ד להו הסקה ויתלבנו דילמא לא מועיל היסק רק שאין בו טעם אבל משהו נשאר ולהכי ישברו דמב"מ במשהו וקושי' ישוע"י לפרוך גם לשמואל יסיקם ויתלבנו וישתמש בהם בפסח. הנה מ"ש על קושי' ישוע"י נכון אבל היסוד אשר בנית לתרץ קושי' פנ"י דעדיין קשה לפי פירושך הנ"ל בגמ' הא אין כונתו לבטל אך באיה"נ דאסור לבטל מה"ת דשא"מ אסור דהוי פ"ר [וזה כבר דחיתי לעיל ולא איכפל הדברים] וע"ז פריך ויסיקם בע"פ קודם שש ויהי' חרכו קודם זמנו דמותר בהנאה ושוב מותר בשא"מ דאין כונתו לבטל וע"ז משני דכ"ח אינו יוצא מדי דפי' ואינו נחרך. לא נהירא לי כלל לומר דכ"ש הנשאר נחרך מן האש ולא נשרף דאם האור מושלת בכולו מהי תיתי יחרכנו ולא ישרפנו לגמרי וגם מה מהני דאין כ"ח יוצא מידי דפיו הא האור שורפו במקומו כמ"ש חו"י סי' תנ"א וא"צ להוציאו והשכל מחייב שודאי נחרך עכ"פ אבל צריך שיהי' נחרך עד שיפסל מאכילות כלב כמ"ש ר"ן ר"פ כ"ש ואפשר שאין האור פועל רק בכ"ח אלא בכבשונות או בהסקה מבפנים וידעתי שגם אתה ידעת שהם דברים בדוי':

ומה שנ"ל ביישוב קושי' פנ"י הוא משום דק"ל מאי קאמר גזירה דילמא אתי למיעבד בהו במינו למ"ש תוס' חולין ק' והטור בסי' צ"ב דאבר שנאסר מחמת איסור משהו אינו חוזר ואוסר במשהו אפי' במב"מ לר"י וא"כ כאן שחמץ שבקדירה הוא רק משהו כמ"ש רש"י ותוס' א"כ אינו חוזר ואוסר במשהו אפי' לר"י במב"מ ובשלמא לדעת טו"ז שם דדוקא בנאסר במשהו אמרינן כן דאין כח למשהו לצאת א"ש דכאן יש הרבה חמץ בקדירה כדי נתינת טעם בבלועה הרי נתבטל קודם האי' ואינו חוזר וניעור רק דבשעת הבישול ל"ש חענ"נ דהיינו התבשיל דחמץ קודם זמן איסורו לא אמרי' חענ"נ כמ"ש מג"א סי' תמ"ז סקל"ה ואח"כ כשבא הפסח י"ל דבלוע בקדירה לא אמרינן חענ"נ כשיטת רמב"ן וכמ"ש רמ"א סי' צ"ד ס"ב וש"ך שם סק"ו ועיין שפ"ר סי' צ"ח סקי"ח וא"כ אין כאן אי' רק החמץ ונהי שהוא הרבה עד שנ"ט בבליעת הקדירה אבל בתבשיל שמבשלי' בה אינו

נ"ט דל"ש למימר אין במה שבקדירה ס' נגד הקדירה כיון שאין כל הקדירה חמץ והוי רק משהו ואינו אוסר בשא"מ אבל במינו מיהו אסור כיון שבליעות הקדירה הוא בנ"ט יש לו כח לצאת. אבל לפי דעת נקה"כ שם דכל זמן שאין חענ"נ באי' הא' אינו אוסר באי' השני במשהו במב"מ משום דכח אחר של היתר מעורב בו אינו קרוי מב"מ קשי' כיון דכאן ע"כ אין חענ"נ כנ"ל דאל"כ אף בשא"מ איכא נ"ט דאין במה שבקדירה ס' נגד הכלי א"כ איכא כח אחר של היתר מעורב בו ולא משכחת מב"מ כלל. ונ"ל דא"ש לפי שיטת סמ"ג ורשב"א בבה"ב דבאי' משהו גם נטלפ"ג אסור ולפ"ז י"ל דבלוע בכלי שפיר חנ"נ וכשיטות החולקים על רמב"ן רק מ"מ בשא"מ מותר משום דהוי נטלפ"ג ומותר אבל במינו דמשהו אסור גם נטלפ"ג אסור ומ"מ ל"ש לומר דכח אחר של היתר מעורב בו כיון שהבלועה בעצמה אינה פגומה ואסורה כמ"ש הר"ן בע"ז ושפיר משכחת מב"מ ובזה נכון לשון הסמ"ג שהבאתי לעיל דערב דאמר ישברו אין ראי' די"ל חענ"נ ואפי' בשא"מ אסור ואי משום נטלפ"ג י"ל דס"ל כתי' תוס' דבאינו פוגם אלא מחמת ששהה בדופני הקדירה ודאי אסור אבל ממאי דפריך וליעבד שלא במינו ומשני גזירה דילמא אתי למיעבד שפיר מוכח כנ"ל. אבל הגמ' פריך שפיר יסיקנו ויתלבנו ואי שנשאר משהו כקושי' פנ"י ז"א דלטו"ז אין כח למשהו לצאת כלל ולש"ך אפי' כל משהו הבלועה הוא נבילה מ"מ יכול אחר ההיסק לבשל בה מים ולשופכם ואותן המים הבלועי' בקדירה לא נעשו נבילה שהרי אין במשהו בנ"ט וא"כ כח אחר של היתר מעורב בו ולא משכחת מב"מ והם מותרים לגמרי. מה אמרת גזירה שמא יבשל בו מינו קודם שיבשל בו מים ז"א דכבר הק' תוס' הא לעיל לא גזר ותי' דהכא לבשל בהם תדיר איכא למיגזר אבל משום פ"א לא גזרי' כדלא גזר לעיל וא"ש. וממילא דל"ק נמי קושי' ישוע"י אמאי לא פריך גם לשמואל די"ל כקושי' פנ"י דמשהו נשאר וא"כ עכ"פ א"י למיעבד במינו לכן נקט לישינהו לאח"פ ועביד בהו בין במינו בין שלא במינו אבל באמת בפסח יכול לעשות כנ"ל:

וביישוב קושי' תוס' הא אין מבטלי' אי' לכתחילה נ"ל סברא ישרה דהא דאין מבטלי' הטעם הוא משום דאפי' כבר נתבטל ואח"כ הוכר האי' תרי הוא אסור וא"כ עכשיו שניכר איך נבטלנו כמ"ש הנוב"י וחת"ס ובהוכר האי' אף שעד עכשיו הי' היתר ע"י הביטול דקי"ל כר"י במנחות נ"ד דאין דיחוי באי' אבל בחמץ שעבר עליו הפסח אם נתערב קודם הפסח ונתבטל ואח"כ הוכר האי' אח"פ מותר דלאו חמץ שעעה"פ הוא שהרי בפסח הי' היתר מחמת ביטול לכן שפיר מבטלי' אי' אפי' לכתחילה וא"ש:

ומ"ש ליישב קושי' הר' יוסף מקושי' תוס' ניתן להאמר אם לא מכח דחיות דלעיל. ואשר אנכי אחזה לי עפמ"ש ב"י סי' תרי"ב בשם ראבי' דבאוכלי' שאינם ראוי' אף דאסור

מה"ת מ"מ ח"ש מותר. בהם משום דלא חזל"א למלקות ע"ש וזה סברת הר' יוסף כיון דהוא נטלפ"ג והוי שלכד"א וכבר האריך פלתי בזה נהי דאסור מה"ת מ"מ משהו דהוי רק ח"ש מותר לגמרי אלא דהבליעה עצמה אינה פגומה ושפיר ח"ש אסור ולכן אסור במינו היכי דמשהו אסור גם נטלפ"ג אסור וכמ"ש מהרש"א בשבועות דמשהו נמי הוי שלכד"א ובחמץ אפשר יש מלקות בשלכד"א דלא גרע מנוקשה למ"ד בלאו אבל שלא במינו נעשה היתר גמור ועיין תוס' ע"ז ס"ו ד"ה מכלל ואשר"י שם אפי' אי נטלפ"ג אסור. ושפיר מבטלי' דדוקא אם ע"י רוב וביטול נעשה היתר אין מבטלין אבל לעשותו היתר בלי ביטול ברוב ל"ש אין מבטלין כמו דמותר לחרך אותו קודם זמנו שלא יאסר בהנאתו אח"ז וכן נמצא סברא זו בהרבה מקומות. וגם בזה יש ליישב לשון סמ"ג דמרב לא מוכח דבאי' משהו נטלפ"ג אסור דילמא הטעם משום אין מבטלין האי' דגם נטלפ"ג מטעם ביטול וכקושי' הרא"ה בבדה"ב הנ"ל אבל מקושי' ותי' הגמ' שפיר מוכח כהר' יוסף וכמ"ש וא"ש:

ומ"ש ליישב עוד שיטת הג"א הנ"ל עפ"מ שהק' רמב"ן פ' מטות אמאי ציותה תורה על גיעולי מדין ולא על גיעולי סיחון ועוג ותי' דסו"ע הי' מכלל כיבוש הארץ ואפי' קדלי דחזירי אישתרי להו וטו"א ר"ה י"ג הק' אהא דאמרינן התם ממחרת הפסח אכל מעיקרא לא אכל האיך אפשר דלא אכלו מעיקרא משום איסור חדש הא אפי' קדלי דחזירי אישתרי להו ותי' דדבר שיש לו היתר לאח"ז לא הותר להם ולפ"ז י"ל בבישול בכלי שאסבה"נ דצריך פדיון לא הותר בכלל קדלי דחזיר' דיש לו מתירין ע"י פדיון וא"כ אס"ד דציותה תורה להגעיל משום דבלעו הכלים איסה"נ הדק"ל אמאי לא ציותה כן גב' סו"ע כדי שלא יצרכו פדיון. לא ידענא איך מיושבי' בזה הקושי' על הג"א. אדרבה ק' טפי אס"ד כהג"א גבי סו"ע הי' מצוה להגעיל אע"כ מוכח מה"ת דלא כהג"א. ושנית דטו"א לא קאמר אלא ביש לו היתר לאחר זמן דממילא קאתי ולא ע"י פדיון דזה מוכח מדברי רמב"ן דא"כ בסו"ע נמי כיון דיש היתר ע"י הגעלה אינו מותר מכח קדלי דחזירי ועיין סי' ק"ב ס"ג ובש"ך שם. ושלישית הוא שיבוש דאם איה"נ בעין הותר להם מצד קדלי דחזירי איך יהי' הבליעה אסורה הא היתירא בלע ולא יהי' טעם חמור מן העיקר:

אבל מה שנלפענ"ד הוא כך דכבר הבאתי לעיל דברי הר"ן בע"ז ע"ג דסברת הראב"ד לענין הנאה במב"מ חד בתרי בטיל משום דלענין הנאה ל"ש טעמא. ואמנם החולקי' ס"ל כיון דלענין אכילה דשייך טעמא אינו בטל שוב אסור גם בהנאה אבל לומר היכי דמותר לענין אכילה דלא יתבטל לענין הנאה ולא גילתה תורה כלל דטעם אסור באכילה רק בהנאה זה כ"ע מודי' דליתא דלענין הנאה ל"ש טעמא והנה למ"ד נטלפ"ג אסור ג"ע לאו

חידוש וילפי' משם טע"כ כמבואר בסוגי' דפסחים מ"ד וכיון דאותו מ"ד ס"ל קדירה בת יומא נמי א"א דלא פגמה פורתא א"כ אי נימא דנטלפ"ג מותר לענין אכילה א"כ לא ידעי' כלל טע"כ בגיעולי מדין לענין אכילה דמיד שנבלע בקדירה פגמה פורתא ולא אמרה תורה בגיעולי מדין טע"כ רק לענין הנאה וזה א"א דהא על הנאה לחוד ל"ש טע"כ דלענין הנאה ל"ש טעמא וע"כ באכילה גילתה תורה דנטלפ"ג אסור וטע"כ ואינו בטיל משום דלענין אכילה שייך טעמא וממילא גם לענין הנאה אינו בטיל. אבל הג"א כתב שפיר למ"ד נטלפ"ג מותר דלא יליף טע"כ מגיעולי מדין דחידוש הוא או דס"ל דקדירה ב"י אינו פוגם אף דלענין אכילה נטלפ"ג מותר מנבילה מ"מ לענין הנאה אסור וא"ש:

ועונ"ל ע"ד הנ"ל עפמ"ש הר"ן בע"ז ס"ו אף דנטלפ"ג ראוי לגר ואיך ילפינן לה מנבילה ותי' כמו בנבילה כיון שאינו נהנה מן האי' מותר ה"נ כיון שאינו נהנה מן האי' אלא מצטער עליו שרי וכבר הבאתי לעיל דברי מחהש"ק סי' תמ"ב באוכל עפר דאכילתו מחשבי' הנאה ולא אכילה ופירושו כיון שאין זה דרך עיקר הנאות אכילה ועיין לשון תוס' יבמות ס"ו ע"ב ד"ה לא פי' עיקר הנאתה דהיינו אכילה מיחשב רק הנאה ולפ"ז כך הוא סברת הג"א אף דנטלפ"ג מותר היינו משום דאין זה עיקר הנאת אכילה וילפי' לה מנבילה דאף דאיהו אכל לה ואחשבי' מ"מ אין זה עיקר הנאות אכילה ומיחשב רק הנאה ה"נ בנטלפ"ג אף דראוי' לאכילה מ"מ כיון שאין זה עיקר הנאות אכילה מקרי רק הנאה ועיין פלתי סי' פ"ז אות ט"ו מ"ש דהוי שלכד"א והנאה ומעתה באיה"נ דאסרה תורה גם מה שאינו עיקר הנאה דהיינו אכילה ועיין מ"ש המ"מ פ"ח ממ"א דכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו ואפ"ה אסרה תורה גם נטלפ"ג אסור אלא דלכאורה תקשי הא גם באיה"נ אם נפסל מאוכל אדם מותר בהנאה ג"כ ולמה נטלפ"ג אסור וצריך לחלק בין פגם רבה כדהתם דבטל מיני' שם ובין פגם זוטא כנטלפ"ג וכ"ז למ"ד דנטלפ"ג מותר דמחלק בין פגם זוטא דקדירה בת יומא נמי א"א דלא פגמה פורתא וס"ל דאין חילוק עיין תוס' ע"ז ס"ז ע"ב ד"ה מכלל מודה הג"א דאין בין איסורי אכילה לאיה"נ ואם נטלפ"ג מותר גם באיה"נ מותר ואם אסור גם באיסור אכילה אסור ושפיר יליף מגיעולי מדין דנטלפ"ג אסור ולק"מ:

ועונ"ל דטעם הג"א הוא כיון דלמ"ד נטלפ"ג מותר ילפי' מנבילה מקרא דלגר אשר בשעריך תתננה דאתי להתיר נבילה בהנאה עיין פסחים ר"פ כ"ש ולמה כתבה תורה נטלפ"ג מותר דוקא גבי נבילה בקרא דכתי' היתר הנאה אלא ללמדנו דוקא במקום דמותר בהנאה נטלפ"ג מותר ולא באיה"נ אבל למ"ד נטלפ"ג אסור דלא יליף מנבילה דהתם

בסרוחה מעיקרא מודה הג"א דאין חילוק בין איה"נ לאי' אכילה ושפיר יליף מגיעולי מדין נטלפ"ג אסור:

ועונ"ל דמעיקרא לק"מ דהרואה במשנה קידושין נ"ו ע"ב יראה שאיה"נ הם ערלה. כה"כ. שור הנסקל. עגלה ערופה. ציפורי מצורע. שיער נזיר. פטר חמור. בב"ח. חשנב"ע. קדשי', חמץ בפסח. תרומה טמאה. ומכולם אין חשש שנאסרו הכלים מבליעתן דכולם לא שייכי אלא בישראל וגם קדשים לא הי' אז אף שנכרי' נודרי נונ"ד כישראל מ"מ היו עע"ז ועדיין לא נבנה המקדש ולא הי' חשש בזה ותרומה נמי ל"ש בהו אי משום דיש קנין לנכרי באי' להפקיע או משום דמירוח הנכרי פוטר עיין רש"י ותוס' קידושין מ"א ע"ב ומהרש"א שם נמצא לא הי' איה"נ שיאסרו הכלים בבליעתן רק ערלה וכה"כ ובב"ח ומבב"ח כבר כתבו האחרונים תירוצים שונים דא"א לומר שהכלים צריכי' הכשר בשביל בב"ח ולא נשאר חשש רק ערלה וכה"כ והרי בכל הכלים אנו הולכים אחר רוב תשמישן כמבואר בסי' תנ"א ואפשר דכל תבשילי' הנעשי' מערלה וכה"כ רובם נעשי' בכלי באמצעות משקי' אחרי' וא"כ אינם צריכי' ליבון רק הגעלה עיין מג"א סי' תנ"א סקכ"א ומחהש"ק שם וא"כ אי משום איה"נ הצריכה תורה הכשר אכתי תקשי תסגי בהגעלה ואמאי צריך ליבון אע"כ דנטלפ"ג אסור גם באי' אכילה ולק"מ. אבל אינני צריך לזה וגם עוד נמצא איה"נ תקרובות ע"ז. אך פשוט דרוב בשר הנמצא לאו תקרובות ע"ז ורוב פירות לאו ערלה וכה"כ נינהו ועיין רמב"ן בחומש פ' קדושי' בפסוק וערלתם ערלתו דפירות ערלה הם מעט וא"כ אפי' אם בשר ופירות בעין הי' מותר' להם בהנאה דאזלי' בת"ר ואפשר נמי דבטלי' ברובא וכיון דבעינא מותרי' איך אפשר שיהי' הכלים צריכים הכשר משום בליעתן ופליטתן וע"כ משום איסורי אכילה הקפידה תורה דשכיחי כגון אמה"ח ונבילה וכדומה להם ולק"מ:

וקו"שי' טו"א נ"ל דלק"מ דלפ"מ דאמרינן בחולין י"ז כי אישתרי שלל של כותי' דידהו לא אישתרי ודאי לק"מ דכאן לא הי' שלל של כותי' דהא אין חדש נוהג בשל נכרי' דהא קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי כדאמרי' התם ומזה למדו הרבה מן הקדמונים דאין חדש נוהג בשל נכרי' וכ"כ הוא עצמו שם מטעם אחר אלא דק"ל ללישנא קמא דחולין דלא מחלק בזה אבל לפענ"ד הדבר תמוה הלא הא דאישתרי להו קדלי דחזירי ילפי' התם מן ובתים מלאי' כ"ט והיינו שלל של כותי' וא"כ שלל דידהו מנ"ל ונראה עפ"י גמ' זבחים דף ל"ב רובן טמאי מתים ונעשים זבים הואיל והותרו לטומאתן הותר לזיבתן לאביי או לרבא הואיל לטומאתן הודחו לזיבתן נמי הודחו וה"נ הואיל דהותרו שלל דנכרי או דהודחו שלל דנכרי' עיין רמב"ן בחומש פ' ואתחנן ובתי' מלאי' כ"ט בשם

הרמב"ם אישתרי או הודחה נמי שלל דידהו. וכ"ז במקום דשייך נמי שלל דנכרי' ממילא שרי נמי דישראל כגון קדלי דחזירי אבל בחדש דליכא אי' בשל נכרי' וא"כ ל"ש כלל שלל דנכרי' ממילא של ישראל ודאי אסור אפי' ללישנא קמא וא"ש:

ושוב הבאת קושי' בשם הגאון המנוח מהר"מ א"ש אמאי אסורה קדירה שאב"י באיה"נ דהא הוי זוז"ג דשרי ללישנא קמא בפסחי' כ"ז ולפמ"ש לעיל בטעמו של הג"א משום דהוי רוצה בקיומו של איה"נ ע"י ד"א ואפי' דבר יבש צריך להוליך הנאה לים המלח לק"מ דהוי זוז"ג דמ"מ הוי רוצה בקיומו. ועוד כיון דאפי' דבר יבש אסור להשתמש בו א"כ אין העצים גורמי' כלל לגורם הכלי וכבר כתבו תוס' בע"ז מ"ח ע"ב ד"ה ורבנן דהיכי דאין גורמי' שווין ל"ש זוז"ג ע"ש. וכן לטעם ג' שכתבתי שנהנה מהבליעה של איה"נ שאין הכלי בולע כ"כ מן ההיתר ולזה אין עצים גורמי' כלל ודאי ל"ש זוז"ג כנ"ל. אך לפי' א' שהכלי נ"נ ואיה"נ כיון שהבלועה אינו פגום ואסור ליהנות מן הכלי קשי' דהוי זוז"ג דכלי ועצי' דהיתר גורמי' הבישול. אמנם נ"ל דבר חדש עיין תוס' חולין קט"ו ע"ב ד"ה ונאמר שכתבו דאי לאו קרא דלא תאכלנו הו"א דהנאת הגוף בלא אכילה אסר הכתוב ופי' מהרמ"ל דהו"א דאסור ליהנות מגוף הבב"ח בעין בלי שום כליון דומי' דלאו דלא יהי' קדש דהוא הנאת בעולה דנהנ' מן הגוף בעצמו ע"ש מבואר דיש סברא דיותר מותר ליהנות מאיה"נ כשמכלה אותו בשעת הנאה מכשהוא נשאר במין וכעין זה אמרי' ביצה ד' לענין דשיל"מ ואין מבטלי' אי' לכתחילה ועיי' חוו"ד דגם דשיל"מ טעמו משום אין מבטלי' אי' לכתחילה הנ"מ היכי דאיתא לאי' בעיני' הכא מיקלי קלי איסורא. ומעתה אני אומר נהי דזוז"ג הוא מטעם ביטול כמ"ש הר"ן בע"ז הנ"ל או מטעם אחר ואפי' במקום שמותר לבטל אי' לכתחילה ואפי' הי' זוז"ג מותר לכתחילה מ"מ היינו דוקא כשמבטל האי' ומכלהו בשעה שמבטלו או בשעה שעושה זוז"ג או עכ"פ בשעה שיהנ' מן הזוז"ג כבר יהי' האי' מכילה מן העולם אבל כלי זו האסורה בהנאה והוא נהנה ממנה בזוז"ג כשהיא בעין אז כ"ע מודי' דאסור אף דהוי זוז"ג:

ושוב הבאת קושי' ממהר"מ ברבי לרש"י פסחים ל' שכתב לרבא מב"מ לא בטל הלא רבא ס"ל בתמורה ה' ע"ב דאין מערבי' לקרנות וא"כ ליכא למילף מולקח מדם הפר ודם השעיר דמב"מ לא בטיל וא"כ מנ"ל דמב"מ במשהו ולפענ"ד לק"מ דאמרי' שם אלא לרבא הא ל"ל לימוד על בכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולי' שקרבי' לגבי מזבח וא"כ כמו דמקרא ולקח מדם הפר ילפי רבנן דעולי' אין מבטלי' זא"ז ור"י יליף מזה דמב"מ לא בטיל ומטעם שביאר הר"ן בנדרים נ"ב דרבנן אזלי בתר שיווי באו"ה ור"י אזיל בתר שיוו' בעצם ה"נ מקרא דדם לרבנן טעמי' משום עולי' ורבא דפסק כר"י יליף מיני' דמב"מ לא

בטיל דאזיל בתר שווי בעצם שוב עיינתי בפרמ"ג או"ח סי' תקי"ג במש"ז סק"ב ומצאתי שהרב עצמו עמד בזה ותמהני עליך שהפלגת שהוא קושי' חמורה ולק"מ מרני ובי':
ומ"מ לא אפטרנו בלי לוי' של תורה דעיין ש"ך חו"מ סי' כ"ה סקי"ט שהעלה להלכה כרמ"א שם דאפי' אין הרבים מסכימי' מטעם א' אלא כ"א יש לו טעם בפ"ע הואיל והם מסכימים לענין הדין מקרי רבים ואזלי בתריהו והיינו שהרבים לפנינו ומייתי לה מקרא דאמרי' בסנהדרין ל"ד בע' מיני' רב אסי מר"י אמרו שנים טעם א' משני מקראות מהו א"ל אין מונין אלא א' מנה"מ אר"א אמר קרא אחת דיבר אלקים שתים זו שמענו מקרא א' יוצא לכמה טעמים ואין טעם א' יוצא משני מקראות אלמא דאם אמרו שני טעמים בכל ענין אזלי' בתריהו וכו' ועוד דהא קאמר אביי מקרא א' יוצא לכמה טעמים ע"ש. ואומר אני הא דלא אמרי' כיון שאין הרוב מסכימים לטעם של כל א' יתבטל טעמו ברוב וכן לאידך כיון שאין הרוב מסכים לטעמו טעמו בטל ולא ניזל בתריהו הוא משום דכולם מסכימים לענין הדין הוי מב"מ ומב"מ לא בטיל ועיין כעין זה בתשו' יעב"ץ ח"א סי' קנ"ח שכתב לשיטות הסוברים דדבר חשוב מה"ת לא בטיל מדאמרי' באד"מ דבדנ"פ מתחילין מן הצד דכתי' לא תענה על ריב דרשי' קר' בי' לא תענה על רב אלמא אעפ"י שבכל מקום דעת היחיד בטלה נתנה תורה חשיבות לפעמים לדעת הגדול שאינה מקבלת הביטול ע"ש באריכות וה"נ אני אומר כיון דביטול ברוב ילפי' מסנהדרין ילפי' מיני' נמי דמב"מ לא בטיל וכנ"ל אלא דלפ"ז תקשי אמאי צריך ר"י קרא דדם הפר ולא יליף מכאן. ונ"ל דהנה אמרי' בסנהדרין ג' ע"ב דר' יאשי' ל"ל ב"ד נוטה דס"ל כר"י דאמר שבעים וכו' ופריך אימר דשמעת לי' לר"י בסנהדרין גדולה דכתיבי קראי בשאר סנהדרין מי שמעת לי' וכו' אמרינן מ"ט דר"י וסמכו שנים וכו' ואין ב"ד שקול מוסיפי' עליהם עוד אחד והק' בחי' הר"ן שם הא אע"ג דכתיבי קראי שבעים נימא נמי אין ב"ד שקול ומוסיפי' עליהם עוד א' כמו דאמרינן בשאר ב"ד. ונ"ל דהתם קאמרי' ור' יאשי' בשאר ב"ד נמי ל"ל ואלא האי לנטות מאי עביד לי' ומשני מוקי לה בדנ"פ ופריך אבל בדנ"מ לא אלא הא דתנן שנים אמרו זכאי וא' אומר חייב זכאי שנים אומרי' חייב וא' אומר זכאי חייב נימא דלא כר' יאשי' ופי' חי' הר"ן אא"ב דבעי' ב"ד נוטה ממילא ידעי' דאזלי' בת"ר דבשביל זה הצריכו ב"ד נוטה כדי שנלך אחה"ר אלא א"א דל"ל ב"ד טעה א"כ ג' גזה"כ א"כ אין לנו לילך אחה"ר אלא עד שיסכימו כולם בדין ע"ש ומשני אפי' תימא ר"י מייתי לה בק"ו מדיני נפשות ומה דנ"פ דחמירי א"ר זיל בת"ר דנ"מ לכ"ש והק' חי' הר"ן א"כ נימא דיו לבא מה"ד להיות כנדון ומה בדנ"פ בעי' שנים מחייבי' יותר על המזכי' ה"נ ניבעי שיהי' המכריעי' שנים וכ"ת מדנ"פ לזכות קמייתי לה שמכריעי' ע"פ אחד א"כ אזיל לי'

קו"ח דשאני התם דמשום קולא דספק נפשות מכריעי' ע"פ א' ותי' דודאי מדנ"פ לחובה הוא שלמדי' שהולכי' אחה"ר אלא שבדיני נפשות לחובה ע"פ ב' ולזכות ע"פ א' אבל בד"מ א"א לחלק בין זכות לחובה שמה שהוא זכות לזה הוא חוב לזה וכיון שלמדנו שנלך אחה"ר אין לנו לומר אלא שיהי' הרוב ע"פ א' ע"ש. ומעתה לפי מה שהעלה פמ"ג בפתיחה לתערובות חקירה ג' דהא דחד בתרי בטיל היינו משהו יותר כמ"ש בשמ"ק ביצה דף ג' ע"ב והוא מן הירושלמי פ"ד דתרומות מ"י א"כ לר' יאשי' א"א למילף ביטול ברוב באי' במשהו יותר מאחרי רבים להטות דהא בדנ"פ כתיב ומנ"ל ללמוד מדנ"פ לזכות שהוא עפ"י אחד ודי במשהו יותר דילמ' מדנ"פ לחובה ובעי' חד בתרי דוקא ובשלמא בדנ"מ אף כיון דלא בעי' ב"ד נוטה הו"א דבעי' כולם מסכימים מ"מ כיון דילפי' מקו"ח מדנ"מ א"א ללמוד מדנ"פ לחובה דהא בדנ"מ איכא זכות לא' ועיקר הדין הוא רק כדי לזכות הזכאי שלא יפסיד ממונו ולא כדי לחייב החייב אבל באי' א"א ללמוד דסגי במשהו יותר מדנ"פ לזכות דהא י"ל דמדנ"פ לחובה ילפי' וע"כ לר' יאשי' ביטול ברוב באי' מהל"מ כמ"ש רש"י בחולין י"ב ומעתה מיושב קושי' חי' הר"ן דר"י נמי מסתבר לי' כר' יאשי' דלא בעי' ב"ד נוטה ולהכי בסנהדרין גדולה ס"ל דלא בעי' ב"ד נוטה רק כדכתיבי קראי אלא דבשאר ב"ד הוכיח ע"כ דבעי' ב"ד נוטה כדי שנלך בת"ר ע"פ א' ולהכי ילפי' מיני' גם בביטול אי' דסגי במשהו יותר אבל אי נימא דלא בעי' ב"ד נוטה כר' יאשי' מנ"ל דסגי במשהו דס"ל דילפי' ביטול ברוב מסנהדרין ולא מהל"מ. אך כ"ז בתר דכתיב ולקח מדם הפר דמב"מ לא בטיל כמו בסנהדרין כנ"ל אבל אי ל"ה כתי' ולקח מדם הפר דמב"מ לא בטל כמו בסנהדרין הו"א דעכ"ח לא ילפי' מסנהדרין כמו לר' יאשי' דהא לר"י מסתבר לי' דלא בעי' ב"ד נוטה ולהכי איצטריך ולקח מדם הפר. אבל רבא להלכתא דקי"ל כת"ק דמתני' בסנהדרין דסנהדרין גדולה ע"א וכמ"ש ר"מ רפ"ה מסנהדרין דבעי' ב"ד נוטה א"כ בלא קרא דולקח נמי ילפי' ביטול ברוב במשהו מסנהדרין דד"מ דבעי' ב"ד נוטה כדי שנלך אחר רוב ב"א יותר ושפיר ידעי' מב"מ לא בטיל מסנהדרין כנ"ל ולא בעינן קרא דדם הפר ומיושב קושי' מהר"מ ברבי וא"ש:

ועל קושי' פמ"ג בס' גוו"ר כלל ס"ו ס"ו ד"ה ודע שהבאת שהק' למ"ש תוס' חולין קי"ב ותוס' זבחים צ"ו דמב"מ מה"ת ברובא בטל ואפי' בקדשים ומדרבנן בעי' ס' ובכלי מקדש אוקמא אד"ת ומשו"ה שרי לבשל שלמי' בקדירה שבשל חטאת ע"ש בסד"ה ואם טש א"כ תקשי למה הצריכה תורה מריקה ושטיפה ושבורה בנותר הא מה"ת ברובא בטל ואי משום אין מבטלי' אי' לכתחילה הוא רק מדרבנן וע"כ דהוא רק גזיה"כ וא"כ תימא על הרא"ש שלהי ע"ז שכתב דאי נטלפ"ג לא הוי אלא במל"ע א"ש כפשוטו דתורה הצריכה

להגעיל כלי מתכות ולשבור בכלי חרס משום נותר שבו שלא יפליט בתבשיל ע"ש אלמא דלאו גזיה"כ הוא ע"ש. ולפענ"ד לק"מ לפמ"ש ש"ך סי' רצ"ט דמינו בשא"מ אם נתבטל הו' כנאב' מן העולם אבל במב"מ כתבו תוס' בע"ז ס"ו דאין הטעם בטל אפי' באלף כיון שהטעם שוו' ע"ש ולפ"ז כ' הרא"ש דאם לא הוי נטלפ"ג אלא במל"ע א"כ נעשה נותר קודם שנטלפ"ג וחל עליו שפיר שם נותר וא"כ צריך ביעור מן העולם ושפיר הצריכ' תור' הגעלה בכלי מתכו' שהוא במין והוא מבשא"מ דהרי הוא כנאבד מן העולם והרי הוא מבוער ושבירה בכ"ח. שאז א"א שוב להוציא הבלוע ממנו וכיון שנבלע שם הרי הוא מבוער וכמ"ש מג"א רס"י תנ"א בשם ראב"ן אבל אם יבשל בו בלא הכשר ממנ"פ שא"מ יאסור דהא אין בכלי ס' נגד הבליעה ואי במינו הרי אף דמב"מ חד בתרי בטל ומותר מה"ת מ"מ כיון שהטעם שווה הרי אין טעמו בטל ואינו כמבוער מן העולם וא"כ הרי מבטל מצות ביעור נותר ונהי דמבטלים אי' לכתחילה אבל לבטל מצות ביעור נותר בידים אסור ועיי' א"מ בתשובה סי' ח"י:

ומה שהקשית למ"ש הרא"ש סוף ע"ז דגזיה"כ הוא בנותר דצריך מריקה ושטיפה דהא נטלפ"ג הוא א"כ איך יליף ר"י דביעור חמץ בשריפה מנותר הא מחידוש לא ילפי' כדאמרי' פסחים מ"ד דמה"ט לא ילפי רבנן טע"כ מג"ע משום דחידוש הוא דבכהת"כ נט"ל מותר והכא אסור. לק"מ דהתם מדין זה שהוא חידוש לא ילפי' והיינו דין טע"כ הוא חידוש בג"ע דנ"ט לאסור והא ודאי לא ילפי' מיני' דהא ילפי' מנבילה דמותר א"כ גם טע"כ בנ"ט לשבח לא ילפי' מינ' דדין טע"כ בג"ע הוא חידוש בכל אופן וא"כ אפשר דכולו חידוש אבל בשביל שנותר הוא חידוש בדבר אחר דטעון ביעור אף שנעשה נותר אחר שנפגם בשביל זה שפיר ילפי' מיני' דין אחר שאינו חידוש בנותר שהוא בשריפה ה"נ חמץ בשריפה ומה ענין שמיטה אצל הר סיני וד' אשר קרבנו לפני הר סיני, ישקני מיין רקחו עסיס רמוני. ויראני מתורתו נפלאות. ויעשה עמנו לטובה אות. כנפשך ונפש חמיך החותם בכל חותמי ברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רה

שיל"ת ב' אויפאלו אח"פ תרנ"ד לפ"ק:

ברכת שמים. ושלום וחיים. על ראש בני אהובי הרבני החריף ובקי מו"ה יודא צבי נ"י ולמחברתך כלתי כבתי החשובה המושלמת יקרה. צפירת תפארה מ' רבקה תי' לאוי"ט.

שמחתני במכתביך בהודיע משלומך ושלום אהלך זו אשתך תי' לאוי"ט אוהל בל יצען ובפרט עם כתב האחרון אשר בו הודעתני כי קבעת עתך לתורה ולתעודה יהי' ד' עמך ותצליח בכל דרכיך דרכי תורה ויראת ד' ואשבע נחת מכם. ואשר נועצת עמי על סדר לימודך דעתי שתלמוד שיעורי' חולין עם הראשונים ופוסקים להבין על בורי' ולא תבלה זמן הרבה לחדש חידושי' רק לפעמים ושיעור פשוט תלמוד מס' נדה ושו"ע ה' נדה או מס' שבת ושו"ע או"ח ה' שבת כי הלכתא רבתא לשבתא ומ"מ תלמוד בכל יום דף אחד בש"ע או"ח וגם מספרי מוסר ומדרש אל תנח ידך אז תשכיל בכל אשר תעשה:

ועתה אשיב על ד"ת מה שדקדקת בפסחים ל' דאמר שמואל וכו' ואי לא דרישנא לכו כר"ש אמאי לא אמר דרישנא לכו כר"ש דנוטלפ"ג מותר. הנה לפי פשוטו אין כאן קושי' דמשו"ה אמר דרישנא לכו כר"ש משום דשמואל כר"ש ס"ל רק דלא רצה לדרוש משום דאתרי' דרב הוי כדאמרי' התם בגמ' אבל לדרוש דנוטלפ"ג מותר לא הוי בידי' דאולי ס"ל דנוטלפ"ג אסור. אלא דקשי' שהרי תוס' בע"ז ל"ו ד"ה בשלמא הוכיחו דשמואל ס"ל נוטלפ"ג מותר אבל מ"מ לק"מ כמ"ש תוס' בפסחים שם דאפי' אי ס"ל לרב נוטלפ"ג מותר אפ"ה ישברו אי הלכה כר"י א"כ אפשר דשמואל נמי הכי ס"ל ואין היתר רק משום דהלכה כר"ש:

אמנם אכתי תקשי לשיטת רש"י דה"ט דרב משום דנוטלפ"ג אסור ולדידן דקי"ל מותר לא קי"ל כרב א"כ שמואל דס"ל נוטלפ"ג מותר לידרוש להו כן ונ"ל עפ"מ שדקדקת למה כתב רש"י וזה משעברו עליו ימי הפסח הופג טעמו בדופני הא לרש"י שלהי ע"ז לינת לילה פוגמת ולא ניחא לך דרש"י לרוחא דמילתא כתב כן, ולפענ"ד דרש"י רצה ליישב בזה דלא תקשי הא מ"מ לכתחילה אסור דגזרי' שאב"י אטו ב"י וכמ"ש תוס'. אבל הדבר נכון דתוס' כתבו בע"ז ס"ו בשם י"מ דהיכי דמשהו אסור גם נוטלפ"ג אסור ותוס' דחו דמשהו מב"מ הטעם מתחזק כיון דשווה בטעמא אבל לפגם הטעם בטל והק' בחמץ דגם שא"מ במשהו יאסור נוטלפ"ג ותי' כיון שהוא גזירה אטו מינו לא יהיה טפל חמור מן העיקר ע"ש ומ"מ הרמ"א סי' תמ"ז ס"י הביא יש מחמירים נוטלפ"ג בפסח ולא ס"ל חילוק זה וא"כ י"ל דגם רש"י ס"ל כן ואם כן נוטלפ"ג אסור בפסח אפי' בדיעבד אם נתבשל בתוכו ולפי"ז אין לגזור אחה"פ שאב"י אטו ב"י דאחה"פ לא שכיח ב"י אלא במקרה ועיי' תוס' ד"ה דילמא וע"כ דנגזור אטו ב"י ביום א' של פסח והא לא גזרינן כיון דביום א' של פסח אסרי' גם התבשיל אפי' בדיעבד ועיין באשר"י שלהי ע"ז כעין סברא זו. וזה כונת רש"י משעברו עליו ימי הפסח כבר הופג טעמו בדופני הכלי ולא משכחת ב"י דנגזור שאב"י אטו ב"י. וכ"ז לרב דס"ל בזמנו גם שא"מ במשהו ואם כן גם נוטלפ"ג

אסור בפסח אבל שמואל ס"ל דשא"מ אפי' בזמנו בנו"ט א"כ נוטלפ"ג מותר אפי' בפסח התבשיל בדיעבד וממילא דהקדירה אסורה דגזרי' שאב"י אטו ב"י ושפיר לא דריש להו דנוטלפ"ג מותר וא"ש:

ומ"ש ליישב עפ"י ירושלמ' ר"פ א"ע רשבר"י בשם רב קדירה שבישל בה חמירא לא יבשל בה מאותן המין אלא לאחה"פ וכו' והוא נגד גמ' דילן וניחא לך דירושלמי מיירי שנפגם קודם הפסח והוי סרוחה מעיקר' דאינו חל עליו שם אי' ובגמרין מיירי אחר שחל עליו שם אי' והארכת בזה. אינו נראה דאם אינו חל עליו שם אי' אפי' מינו לשתרי אפי' בפסח ויש לי אריכות דברים בפי' דברי ירושלמי. ועוד דבירושלמי קאמר ובלבד לאחר ג' תבשילי' ועיי' במפרש שם דס"ל דלאי' דרבנן מהני הגעלה ג"פ לכ"ח וכן הוא בירושלמי תרומות פי"א ואם כן אין טעמו משום דלא חל שם אי' על הפגם:

ומ"ש דרש"י ס"ל כשיטת רשב"א ור"ן דהבליעה בעצמותה אינ' פגום רק פוגמת בתבשיל הבא אחריו משא"כ בשהה בדופני הכלי כמה ימים נגד הבליעה נפגמת והארכת בזה אינני יודע מה נפ"מ בנ"ד אם הבליעה גופא נפגמת או פוגמת בתבשיל הבא אחריו ס"ס נוטלפ"ג הוא:

ומה שהבאת סתירת רש"י מפסחים לע"ז ס"ז שפי' א"א דלא פגמה פורתא בתבשיל הבא אחריו ובפסחים מ"ד פירש"י מטעם הכלי נפגמה הבליעה, לפענ"ד אין כונת רש"י בפסחים לומר שהבליעה בעצמותה פגום רק שנפגמ' ע"י הכלי בתבשיל הבא אחריו אבל כונת רש"י לומר דודאי בכלי חדשה אין כאן פגם בב"י רק בכלי ישנה גם ב"י פוגמה פורתא מטעם הנבלע בכלי מכבר שהוא אב"י ועיין בש"ך סי' ק"ג סקח"י מוכח דאפילו בשלו בה בתוך מעל"ע מ"מ הוי הבליעה הישנה פגום אחר מעל"ע ופגמה פורתא מה שנבלע בכלי מחמת הבליעה הישנה:

ומ"ש ליישב קו' או"ח על חכ"ץ סי' ע"ה וסי' פ' דמהני יישון יב"ח לכלי חמץ אם כן אמאי פסקינן בסי' ק"ב דכלי אי' בשני כלי' של היתר בטל ולא מקרי דשיל"מ משום דצריך הוצאות על הגעלה והא אכתי הוי דשיל"מ לישנו יב"ח עפ"י דברי באה"ט הנה דבריו דחוקי' בכוונת רמ"א אבל מ"ש ליישב עפ"י סברתי דאו"ב שנתערב ל"ש דשיל"מ ניתן להאמר אך חמיך הגנ"י דחה סברתי מס"ט ומנדרי' שהם דשיל"מ הנה מס"ט אינני נכנס בפלפול כי אין פי' להך דשיל"מ הזה וצ"ע רב אבל לא כיוונת יפה בסברתי שהיא כך דלא אמרי' דשיל"מ אא"כ הותר למה שנאסר והרי כמו שאסור או"ב כן אסור בנו ואותו וא"כ אם שחט בנה היום הרי לא נאסרה האם לשחוט מעולם אלא ביום שנשחט בנה והרי גם למחר אם ישחט בנה הב' תהיה אסורה לשחוט ואם תהי' מותרת אם לא ישחוט

בנה הרי לזה לא נאסרה מעולם ולכן לא הוי דשיל"מ וה"נ גבי כלים אינם נאסרים אלא משום בליעת אי' ולאחר יב"ח כבר נתיבש כל לחלוחי' וכלה ואבד א"כ לא הותר מה שנאסר שהרי אינו בעולם כלל ולא מקרי דשיל"מ. ואפי' נאמר שאינו כלה מן העולם כלל רק דהו' כעפרא מ"מ למ"ש תוס' מנחות כ"ב ע"ב והאי דפסחים ל"ק אף למ"ד בתר בטל אזלי' דמשקי' לכי מסרחי אין שם משקין עליהם ולא אפשר לתרומה שתעשה חולין ע"ש ושאני שם כ"ג דנבלה כי מסרחי נמי שם נבלה עלה כמ"ש תוס' שבועות כ"ד ד"ה אלא וה"נ כי נעשה עפרא אין זה מה שנאסר לא הותר מעולם ולא מקרי דשיל"מ:

ועוד נ"ל דלכאורה קשה ל"ל ה"ט דצריך להוציא הוצאות ת"ל כיון דעכשיו שבע מלבלוע אם כן כשיבשל בו לא יבלע הרבה משא"כ כשיפלוט בליעתו על ידי הגעלה יבלע הרבה ממה שיבשל בו אח"כ ואם כן יש לו הפסד ול"ש עד שתאכלנו וכו' אך זה שיבוש דתחת אשר יפלוט בליעתו יבלע מי הגעלה ועיי' טו"ז סי' צ"ג ולא יבלע הרבה מתבשיל שיבשל אח"כ והתינח בהגעל' אבל אם יישנו יב"ח שכל' כל לחלוחי' ויבלע הרבה מתבשיל שיבשל בו שפיר לא מקרי דשיל"מ [וע"ל סי' ר"א]:

אבל מה שצל"ע קצת למה דקי"ל בסי' צ"ח ס"ה דבכלי דמהני הגעלה לא אמרי' חענ"נ ועיי' ש"ך שם דבכלי חדש אפי' בכ"ח ל"ש חענ"נ אם כן בכלי איסור שנתערב בב' כלי היתר הוי רק תערובות הבליעות יבש ביבש דחד בתרי בטל ואיך נימא דהוי דשיל"מ דאפשר להגעילם והא אם יגעילם לא יאכל לא בליעת אי' ולא בליעת היתר אם לא שנאמר אילולי דצריך להוציא הוצאות ואין לו הפסד בזה הוי כמבטל אי' לכתחלה ועיי' חוו"ד שכתב דטעם דשיל"מ משום דהוי כמבטל אי' לכתחילה וא"ש:

ומ"ש במכתבך שנית בענין דלא דריש להו שמואל נוטלפ"ג מותר ניתן להאמר ואני כבר הארכתי במכתבי ולא אאריך עוד כ' אין הזמן מסכים. אבל מ"ש ליישב קו' או"ח דמ"פ ולישהינהו וכו' דילמא ס"ל כר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה ומשו"ה א"א להשהות הקדירות עד לאחה"פ דצריך לבער הבלוע מן העולם כמ"ש הר"ן לענין שריפת נותר וכו' ע"ש וכתבת דק"ל למ"ש תוס' דטעם חמץ בקדירה הוי רק משהו משום דאין רגילי' להשתמש הרבה ביחד א"כ ליבטול האי משהו בשאר הבליעה שיש בקדירה דקודם פסח בטיל בס' וא"כ שפיר מותר להשהות הקדירה אך הוא דמי יימר שיש בהבליעה ס' וא"כ לא נתבטל אבל תערובות חמץ מיהא הוי ותוס' רפ"ק כתבו דבתערובת חמץ ליכא ב"י וא"כ א"צ לבער הבליעה ומיושב קושי' או"ח. ובזה מיושב קושי' תוס' שהק' הא אין מבטלין אי' לכתחלה דז"א דרב אסר רק א"מ אטו מינו ואם כן רק מדרבנן אסור וכיון

שכבר נתערב בשאר בליעה שבקדירה הוי רק מוסיף ומבטל דמותר בדרבנן כמבואר ביו"ד סי' צ"ט:

ראשית דבר אינני יודע קושיתך דליבטל קודם פסח בס' ועל מה תיסוב הקושי' דלבשל בה בפסח וודאי אסור דהרי קי"ל בסי' תמ"ז דחוזר וניעור ואם שאר הבליעה הוא ג"כ מב"מ עם החמץ אינו בטל כלל דרב ס"ל מב"מ לא בטיל ואפי' קודם פסח ועובר אב"י בפסח ואם שאר הבליעות הוא מבשא"מ עם החמץ גם כן גזר רב שא"מ אטו מינו וחוזר וניעור ואסור מדרבנן בפסח וב"י וודאי ליכא ומתורץ קושי' או"ח אבל קושיתך א"י על מה תסוב, ומה שדחית דמאן יימר שיש בהבליעה ס' הוא אמת דאין כוונת רש"י ותוס' שבשאר הבליעה שבקדירה הוא משהו אלא שאם יבשלה בה א"מ יהיה ס' נגד החמץ אף שאין במה שבקדירה ס' נגד כל הקדירה מ"מ בחמץ יש ס' לפי שאין כל הבלועה חמץ רק מעט ונגד זה המעט יש ס' במה שמשתמש אח"כ בשא"מ:

אבל מ"ש דתערובות חמץ מיהו הוי ולשיטות תוס' אינו עובר בב"י אינו אמת דכבר כתב הטור סי' תמ"ב דהיכי דנרגש טעם חמץ לא מקרי תערובות חמץ ועוברים בב"י דטע"כ דאו' ולא מקרי תערובות חמץ אלא בדבר שנותנים בו רק לקיוהא בעלמא וכן כתב המג"א בסי' תמ"ב דאפילו להסוברים דטע"כ אי ליכא כבכא"פ לא לקי על אכילתו מ"מ עובר בב"י דהרי יש לו כזית חמץ בביתו כמ"ש הרמ"ך ע"ש. ומה"ט אני תמה על או"ח שתי' על קושי' הנ"ל שאין כאן בלוע אלא משהו כמ"ש רש"י ואין כאן מצות שריפה דז"א דבכלי גדול דיש בכל הבלוע כזית חמץ אם אינו בטל בס' בא"מ שפיר עובר בב"י כיון שיש לו כזית חמץ בביתו וכונת רש"י רק דבתבשיל שמבשל בהקדרה הוי חמץ רק משהו ויש ס' נגדו וכנ"ל:

ומ"ש ליישב קושי' התוס' הוא שיבוש דהרי רב ס"ל כר"י דחמץ לאחה"פ אסור מה"ת וא"כ נהי שכבר נתערב בשאר הבליע' שבקדירה מ"מ אסור להוסיף ולבטל על אי' דאו' רק למה שתי' תוס' דהכא ל"ש אין מבטלי' וכו' קאמר הגמ' דמ"מ אסור להשתמש בשא"מ דגזר אטו שמא ישתמש במינו ובמינו אפי' בדיעבד אסור דמב"מ לא בטל:

ומה שהארכת בכתוב השלישי ליישב דעת הסמ"ג הנה גוף קושי' פמ"א על חכ"ץ אמאי ישברו הא מהני יישון יב"ח לא הבנתי הא חיישי' דאתי' בהו לידי תקלה לזמן מרובה יב"ח והוא בכל אדם ובכל שנה. ומ"ש על קושי' או"ח ח דלמא ישברו משום ביעור חמץ כמו בנותר דלמ"ש תוס' פסחים דהחמירו חכמים לבער אף דמה"ת סגי בביטול הוא משום דילמא אתי למיכל וכיון דא"א למיכל רק ע"י בישול ל"ש שישכח כמ"ש תוס' חולין י"ד ד"ה מחתכי' בדבר שצריך מרא וחצינא. אף שנהניתי מזכרונך וחריצותך

מ"מ אינו אמת דהאי ישברו גם לפי פי' הפשוט אינו מ"ע שישבר אלא שאינו רשאי להינות ופי' ישברו שאין בהם תועלת והולכי' לשבירה ולאיבוד וא"כ קושי' א"ח במקומה דילמא הולכי' לשבירה ולאיבוד משום מצות ביעור דאו' דצריך ביטול עכ"פ וא"כ אסור להשתמש בהן אחה"פ דא"כ לא מהני הביטול משום הערמה כדאי' בירושלמי פכ"ש ה"ב ועיין במג"א סי' תל"ד סקי"ז ובאחרונים ועוד דקושיתו לר"י דאב"ח אלא שריפה ואולי לפי שיטתו לא סגי בביטול מה"ת וכבר הלכו בזה נימושות. ובזה נדחה גם תי' שני שכתבת כיון דרב ס"ל כר"י דחמץ לאחה"פ אסבה"נ א"כ איסורו אי' עולם וא"צ לבער כמו בב"ח וכמו"ש תוס' ריש פסחים דכל הקושי' הוא כיון דעכ"פ צריך ביטול מה"ת א"כ ע"כ הולכי' לשבירה ולאיבוד:

ומ"ש דלחכ"ץ דמהני יישון יב"ח א"כ חמץ אין איסורו אי' עולם לא כונת יפה דא"כ בב"ח וכל אי' נמי אינן אי' עולם דלח"ץ כולהו מהני בהו יישון יב"ח אלא כיון דבעינא הוא אסור לעולם מקרי אי' עולם. ועוד דהא דמותר לאחר יב"ח היינו משום דאז כבר נתיבש ואינו בעולם א"כ איסורו אי' עולם כל זמן שהוא בעולם. ואפי' אי נימא דגם אח"כ הוא בעולם אלא שפגום מאוד ולכן מותר ג"כ הוא כן בכל אי' ולא ניתר האי' והוא אי' עולם אלא שאין כאן אי' דזה מעולם לא נאסר דכ"ש אם הי' פגום כ"כ מעיקרא דאינו אסור דאפי' מאן דס"ל נוטלפ"ג אסור מודה בסרוחה מעיקרא:

ומ"ש ליישב קושי' הר"ן אמאי ישברו הא יכול להשתמש בהם צונן דאפשר רב ס"ל דאפי' צונן אסור להשתמ' משום רוצה בקיומו של איה"נ כשי' שבתוס' ע"ז ל"ב שתי תשובו' בדבר חדא דא"כ לא הי' צריך הגמ' לומ' דגזרי' שא"מ אטו מינו ות"ל דגם אינו מינו אסור משום רוצה בקיומו ועוד אפי' להני שיטות אין אסור רוצה בקיומו אם אין לו תועלת מאיה"נ רק בכה"כ וחמץ בפסח שמצוה לבערם ואסור לקיימם מה"ת אבל חמץ לאחה"פ דליכא ב"י ומותר לקיימו אין רוצה בקיומו אסור אא"כ איה"נ גורם לו הנאה אבל אם משתמש בצונן אין הבליע' גורם לו שום הנאה אינו אסור משום רוצה בקיומו ועיין במג"א סוסי' ת"נ והארכתי בזה במק"א:

ומה שהקשית על דברי הר"ן שהעלה דנוטלפ"ג מותר בחמץ אפי' בעינא והק' מפת שנתעפשה ונפסלה מאוכל אדם והכלב יכול לאכלה דמטמא טומאת אוכלי' ונשרפה עם הטמאה בפסח והא אינו ראוי' לגר ואינה קרוי' נבלה ותי' דהא דנשרפת ה"ט מפני שראוי לשחקה ולחמע בה עיסות אחרות והוא נגד סוגי' דע"ז ס"ח דמשני שאני עיסה הואיל וראוי לחמע בה כמה עיסות אחרות ואפ"ה ר"ש מתיר אלמא דלמ"ד נוטלפ"ג מותר לא מהני ה"ט דראוי' לחמע בה עיסות אחרות. לפענ"ד לק"מ דכך כונת הר"ן ודאי

אם אוכל פת שעיפשה ונפסלה מאוכל אדם פטור משום דאינו ראוי' לגר אבל א"א לומר דפקע מיני' אי' חמץ כמו נבלה שאינה ראוי' לגר אינה קרוי' נבלה דהא חזי לחמע בה עיסות אחרות והתם בע"ז רצה להוכיח דגם בפגום מעיקרא מחלוק' וס"ל לר"מ דאסור וע"ז דחה דלעול' ר"מ ס"ל בפגום מעיקרא מותר דאינה קרוי' נבלה ולא חל עלי' שום אי' ועיסה שאני דראוי לחמע בה כמה עיסות אחרות ושפיר חל עלי' שם אי' לענין לחמע עיסות אחרות שהוא לשבח ואעפ"י דכשאוכלה הוא פגום מ"מ הוי רק כשהשביח ולבסוף פגום דאסור לר"מ כיון שחל עליו שם אי' ור"ש מתיר משום דס"ל גם השביח ולבסוף פגם מותר אף דחל עליו שם אי' מ"מ השתא פגום הוא וה"נ מודה ר"ש דאסור לחמע בה עיסות אחרות שהרי לענין זה הוא לשבח וחל עליו שם אי' וכר"ן הנ"ל מ"מ כשאכלו מותר דהשתא הוא לפגם והוי כהשביח ולבסוף פגם. ועיין בריטב"א שם שכתב א"נ דשאני התם דלא חזי' למידי אבל הכא דחזי' לחמע בה לא חשיב לה ר"מ פגם והיינו דלא חשוב לה פגום מע מעיקרא דלא חל עליו שום אי' כיון דחל עליו שם אי' לענין לחמע בה עיסות אחרות והוי כהשביח ולבסוף פגום ור"ש מתיר דסוף סוף לגבי עיסה זו פגם הוא כשנתחמצה יותר מדאי ולא חזי' למילתא דאינה ראוי' לאכילה ע"ש והיינו דכשאוכלה פגום הוא ונהי דחל עלי' שם אי' לענין לחמע בה עיסות אחרות מ"מ לא עדיף מהשביח ולבסוף פגם דמותר לר"ש וכונתו למ"ש וא"ש:

ומה שהשבת על דבריי שהטור בסי' תמ"ז הביא דעת רש"י שפסק נוטלפ"ג מותר בפסח אינו תשו' דאני לא כתבתי רק דרש"י ס"ל כן אליבא דרב ומשו"ה לא גזרו אב"י אטו ב"י אבל לדינא לא פסק רש"י כן וכמו"ש הטור ובזה אומר שלום לך ושלום לעזרך מקודש ושלום לחמיך מחותני הגנ"י ולביתו כנפשכם ונפש אביך שוחר טובכם:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רו

שיל"ת ב' אויפאלו יום ד' לס' שלח לך תרסד"ל:

האלף לו שלומי'. מגבהי מרומי'. להאברך חרוץ ושנון. שמו ינון כמו"ה עקיבא נ"י בלויא בק"ק פאקש:

מכתביו הגיעו עדי בעתם אבל לא הי' שעת הכושר להשיב והנחתים מן הצד ולא מצאתי' ושבוע זו בא לידי מכתבו במילי דפסחא לכן אחר אחרון אני בא להשיב וכאשר ירשנו עתי ועטי אחזור על הראשונות. והנה עמד על דברת מקו"ח סי' תמ"ב אות ב' שתמה על דברי ר"ן פסחים ל' ומ"ה שהק' אהא דתני' פסחים מ"ה ע"ב הפת שעיפשה ונפסלה

מלאכול מלאדם והכלב יכול לאכלה מטמא טומאת אוכלי' בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח א"כ בחמץ דגם אינה ראוי' לגר אסור גם נוטלפ"ג יהי' אסור דהא נוטלפ"ג דשרי מנבילה שא"ר לגר ילפי' לה בע"ז ס"ח ומקו"ח תמה דהא חזי' דאפי' בכה"כ ובב"ח דאסירי אפילו שלא כד"א מותר נוטלפ"ג כדמוכח בע"ז ס"ח וכן ביי"נ אסור שלא כד"א ומותר נוטלפ"ג עכצ"ל דנוטל"ג מותר מטעם אחר דהא אפי' טעם לשבח הי' מותר אי לא הי' ק' דמשרת וכיון דטע"כ ממשרת וילפי' מזה לשאר איסורי' בק"ו וכיון דבנזיר גופא נוטלפ"ג מותר אמרי' דיו לבא מ"ה להיות כנדון ומשו"ה בכל איסורים נוטלפ"ג מותר אבל שלכד"א אסור בחמץ בפסח וכו' ע"ש:

ובכתבו התפלא דמפשטות לשון הגמ' בע"ז ס"ח משמע דעיקר טעם היתר נוטלפ"ג ג"כ מנבילה הראוי' לגר הוא דילפי' לה וכן מבואר שם בר"ן שלהי ע"ז ובטו"ז יו"ד רס"י ק"ג ועיין משב"ז שם סק"א. וזה אינו קושי' כלל על המקו"ח דודאי בנזיר ושאר כל אי' ילפי' נוטלפ"ג מותר מנבילה שא"ר לגר אלא דבאי' דאיסורים גם שלכד"א אף שאינו ראוי' לגר א"א למילף משם דנוטלפ"ג מותר ע"ז כ' מקו"ח דמ"מ כיון דלא ידעי' טע"כ רק מנזיר מדכתי' משרת ובנזיר ילפינן דנוטלפ"ג מותר מנבילה שא"ר לגר א"כ אמרי' דיו דאפי' באי' דאסור שלכד"א נמי נוטלפ"ג מותר ולק"מ:

ומה"ט הוי ק"ל לכאורה על מ"ש חוו"ד רס"י ק"ג להשיג על הפלתי סי' פ"ז אות ט"ו שחידש דבב"ח כיון שאסור גם שלכדה"נ ה"נ נוטלפ"ג אסור והשיג החוו"ד הא כלאי כרם נמי אסור שלכדה"נ ויי"נ נמי אסור שלכדה"נ לתו' פסחים כ"ו וע"ז י"ב ול"ב ואפ"ה מותר לא בהו ע"ש. ולפמ"ש אין זה השגה דבשלמא כה"כ ויי"נ אף דאסורים שלא כדה"נ מ"מ כיון דלא ידעי' בהו טע"כ רק ממשרת ובמשרת נוטלפ"ג משום דמותר שלכד"א גם בהו מותר משום דאמרי' דיו אבל בב"ח דבגופא ידעי' טע"כ וא"צ לילף ממשרת שפיר י"ל כיון דאסור שלא כדה"נ גם נוטלפ"ג אסור:

אמנם ז"א דכבר כ' הש"ך סי' צ"ד סקכ"ב דאף דבב"ח חענ"נ מה"ת היינו בתחילה כשנתבשל בשר היתר בחלב היתר ונעשה בב"ח אבל כשכבר נאסר משום בב"ח שוב לאסור ד"א הוי כשאר אי' ולא אמרי' בי' חענ"נ ע"ש וה"נ לענין טע"כ בבב"ח דא"צ למילף ממשרת היינו רק בתחילה להעשות בב"ח אבל כשכבר נאסר משום לאסור ד"א משום טע"כ הוי כשאר אי' וצריך לימוד ממשרת והרי להעשות בב"ח מתחילה כ' הפלתי דאם הוא נוטלפ"ג אינו נעשה בב"ח משום דדרך בישול אסרה תורה ורק אם כבר נאסר משום בב"ח חידוש דאוסר גם בנוטלפ"ג משום דאסור שלכדה"נ ואחר שנאסר שוב הוי כמו

שאר אי' דילפינן טע"כ ממשרת ושפיר השיג חוו"ד הא כה"כ ויי"נ נמי אסורי' שלכדה"נ ואפ"ה נוטלפ"ג מותר בהו:

נושוב התפלא דמקו"ח סותר עצמו עם מ"ש בחוו"ד רס"י ק"ג דנבילה שא"ר לגר ושלכדה"נ תרי עניני הם ומתרי קראי נפקא ושלכדה"נ היינו שאכלו חי או עירב בתוכה דבר מר או אכילה גסה ומקרא דלא יאכל נפקי כמבואר בפסחים כ"ו דבעי' שיאכל כדה"נ וכמ"ש הרמב"ם פי"ד מהמ"א וגוף האי' לא הותר ואם חזר ותקנו להאיסור כגון שבשלו או שנטל דבר מר מתוכו או שמיתק בדבר הממתק חזר לאיסורו דלא נתבטל שם חלב במה שהיא חי או במה שנתן לתוכו דבר מר רק כשאוכלו כך בלא תיקון אינו לוקה משום דאכלו שלכדה"נ ולהכי בב"ח וכה"כ וע"ז דלא כתי' בהו אכילה לקי אף בכה"ג אבל כשנסרח גוף האי' פרח שם האי' מכל וכל מקרא אחרינא דנבילה שא"ר לגר אינו קרוי נבילה ואפי' חזר ותקנו בדברי' המתבלי' שרי דכבר פרח האי' מיני' ונעשה כעפרא ואינו חוזר לאיסורו וכו' וא"כ יפה הק' הר"ן דבחמץ כיון דגם בנפסל מאכילת אדם עדיין לא פרח ממנו האי' א"כ גם נוטלפ"ג יאסור וכו' עיי"ש:

הנה אף שאין דעתי נוח להתישב ולדקדק כ"כ בדברי האחרונים ואנן כאצבע בקירא לסברא יש לנטות לכל צד ובמקו"ח כתב דקושי' הר"ן ל"ק די"ל שיש חילוק בין נפסל מאוכל אדם לנוטלפ"ג ובחוו"ד כתב דאין דין הפלתי מוכרח די"ל כנ"ל אך למען לא אשיב פניו ריקם ולהלהיב לבו לתורה אכתוב הנ"ל בזה:

הנה דעת מהר"מ חביב ביומא ע"ג דכל אי' שבתורה הוי אי' חפצא שכתב ליישב הא דהשמענו התנא דין ח"ש ביו"כ דסד"א דבשלמא בשאר אי' כגון חלב דהאי' הוא דהאוכל עצמו הוא אסור והוא אי' חפצא] לפיכך גם בח"ש אסור מה"ת אבל ביו"כ דהאוכל עצמו הוא מותר והאי' הוא אגברא ולא על חפצא, דחייב להתענות הו"א דח"ש מותר קמ"ל אבל דעת הריב"ש סי' צ צ"ח דכל איסור שבתורה הו' רק אי' גברא שאין לשון הכתוב נבלה וטריפה אסורה עליך שתהי' אי' חפצא אלא לא תאכל נבלה וטריפה שהוא אי' גברא על חפצא וכו' וכן דעת הר"ן בנדרים חיי' דיש נדר בתוך נדר ע"ש ד"ה הב"ע שכתב מכיון שנאסר עליו קאי עלי' בלא יחל דברו והאי' לאו אי' גברא הוא ככל ל"ת שבתורה עיין שם. ולפ"ז דהא דכתב החוו"ד בסי' ק"ג דאם נפסל מאוכל אדם לאו משום שלכדה"נ אתאי' עלה היינו משום דס"ל כדעת מהרמ"ח הנ"ל דכל אי' הו' אי' חפצא ואם אינו ראוי' פרח ופקע מינה אי' חפצא ואינה קרוי נבלה אבל על הר"ן לשיטתו הק' שפיר דהא ס"ל דכל אי' הוי רק אי' גברא ול"ש ה"ט דאינו קרוי נבלה וע"כ משום שלכדה"נ אתאי' עלה א"כ שפיר יש לחלק בין נפסל מאכילת אדם בעיני' ובין נוטלפ"ג במקו"ח שם וא"ש:

ואמנם גוף דברי חוו"ד תמוהי' דכבר הקשו ראשונים איך ילפינן נוטלפ"ג מותר מנבלה שאור לגר הא זה ראוי' לגר ותי' הר"ן כיון דנבלה שא"ר לגר מותר כיון שאינו נהנה ה"נ אי' בתערובת כל שנוטלפ"ג קצת הרי אינו נהנה מן האי' ומותר עיי"ש והרשב"א בתוה"ב ת' כיון דמצינו בנבלה בעין חילוק בין משובח ובין פגום אמרינן מסברא כיון דמה"ת חד בתרי בטל רק דילפי' ממשרת טע"כ לא ילפי' רק טעם משובח ולא טעם פגום קצת עיין פמ"ג רס"י ק"ג וכן כתב חוו"ד שם וא"כ התינח אם באינו ראוי' לגר הטעם משום שאינו נהנה דהוא שלכדה"נ שפי' ילפי' מיני' נוטלפ"ג מותר כמ"ש הר"ן שאינו נהנה מן האי' ולרשב"א כיון דבעין יש חילוק בין טעם משובח לטעם פגום ה"נ לענין טע"כ אבל אי נימא בש"ר לגר פקע שם נבלה ופרח האי' מיני' א"כ איך ילפי' מיני' נוטלפ"ג מותר הלא בנוטלפ"ג לא פרח האי' דהא בפגום ולבסוף השביח אסור וכמ"ש החוו"ד עצמו שם משום דאינו אלא פגם כ"ש וכשתקנו חוזר לאיסורו. לכן נר' דודאי הא דנוטלפ"ג מותר ידעי' מדמותר שלכדה"נ ולא תלי' כלל בהא דנבלה שא"ר לגר אלא כיון דלשלכדה"נ ונוטלפ"ג לא צריך קרא דנבלה שא"ר לגר דמלא יאכל נפקא ע"כ קרא דאינו ראוי' לגר אתי דפקע איסורו אפי' תקנו והשביחו וכמ"ש חוו"ד ובגמ' דע"ז ס"ח ה"פ ור"ש מ"ט דתני' וכו' שא"ר לגר אינו קרוי' נבלה ואפי' תקנו והשביחו אינו מתוקן וקשי' מנ"ל הא דילמא אתי קרא למשרי כ"ז שהוא פגום וע"כ משום דכל זמן שהוא פגום ל"צ קרא דהוי שלכדה"נ וא"כ גם נוטלפ"ג מותר ולפ"ז אין כאן סתירה כלל ושניהם צדקו יחדיו דודאי נבילה שא"ר לגר ושלכדה"נ תרי מילי נינהו וכמ"ש חוו"ד אלא דאפי' שא"ר לגר מותר אין ראי' שיהי' נוטלפ"ג מותר רק משום דשלכדה"נ מותר גם נוטלפ"ג מותר וא"כ שפיר הק' מקו"ח על הר"ן כיון דבכה"כ ויי"נ אסור שלכדה"נ ומ"מ נוטלפ"ג מותר ע"כ הטעם משום דבנזיר נוטלפ"ג מותר אמרי' דיו וא"כ גם בחמץ אע"ג דגם נפסל מאכילת אדם אסור מ"מ נוטלפ"ג מותר משום דמותר בנזיר אמרי' דיו וא"ש:

אבל מה שאני תמה על חוו"ד שכתב דבנפסל מאכילת אדם פרח שם נבלה מיני' ונעשה כעפרא הא ר"י ס"ל בבכורות כ"ג אחד טומאה חמור' ואחד טומאה קלה עד לכלב ועיין בתוס' שם ד"ה טומא' קלה וא"כ לדידי' גם בנפסל מאכילת אדם עדיין שם נבילה עלי' לענין טומאה ולא הוי כעפרא ואיך אפשר לומר לענין אי' דפרח שם נבילה מיני' והוי כעפרא. וע"ע תוס' שבועות כ"ד ד"ה אלא דהוכיח ר"ת דנבילה מסרחת נמי מקרי נבילה מדאיצטריך קרא למעוטי לר"ש בשלהי ע"ז ס"ח דדריש הראוי' לגר קרוי נבילה ור"מ מוקי לה בסרוחה מעיקרא ע"ש וא"כ מוכח דקרוי נבילה וע"כ אין היתר אלא מטעם דהוי שלכדה"נ. ולכן נ"ל כדברי חוו"ד ולא מטעמי' אלא דפלתי סי' פ"ז אות י"ג ד"ה וגם

הק' אמאי אי' בב"ח אינו חל על חלב ונבילה עיין חולין קי"ג הא הוי אי' מוסיף דנבילה וחלב מותרי' שלכד"א ובב"ח אסור אפי' שלכדה"נ ותי' דל"ש למימר דאי' בב"ח חל לענין שאסור לאכול שלכד"א דהא אין המניעה מאכילה מחמת האי' דהא בלא האי' נמי לא אכול לי' כך דהא אין זה דרך אכילה ע"ש. ואני עני עשיתי סמוכים לדבריו מהא דחולי' ק"ג דלמ"ד בהמה בחיי' לאו לאברי' עומדות אין אי' אבמה"ח חל מחיים עד שיפרוש האבר כיון דבלא אי' אמה"ח נמי לא אכיל אברי' אין האי' חל, ולפ"ז בסרוחה מעיקרא מחיים פשיטא דאין אי' נבילה חל כלל כשמתה דהא בלא אי' נבילה נמי לא אכיל לה דהא הוי שלכדה"נ רק באינה סרוחה מעיקרא וכבר חל עליו אי' נבילה הו"א דאף אם נפסלה מאכילת אדם אף דבלא האי' נמי לא אכיל לה, הו"א דלא פקע אי' נבילה שכבר חל עליו ולזה קרא לר"ש שא"ר לגר אינו קרוי נבילה כיון דגם בלא האי' נמי לא אכיל לה משום דהוי שלכדה"נ פקע איסור נבילה. וכ"ש דאתי שפיר טפי לדעת הר"ן וריב"ש הנ"ל דכל אי' הוי רק אי' גברא, דאין לומר שחל אי' על הגברא שאסור לאכול דהא הגברא בלאה"נ לא אכיל לה. ולפ"ז הטעם בנבילה שא"ר לגר הוי משום שלכדה"נ אלא דאין הטעם משום שלכדה"נ מותר דאפי' באי' שאסור שלכדה"נ נמי מותר משום דהאי' אינו חל או פקע משום דבלא האי' נמי לא אכיל. ובהכי מיושב קו' תוס' בכורות כ"ג ע"ב ד"ה ואידך שהקשו דהתם לענין טומאה צריך ר"י קרא לסרוחה מעיקרא מאכילת אדם שאינה מטמאה ובע"ז ס"ז מוקי ר' כהנא דר"י ס"ל כר"ש דנוטלפ"ג מותר ואמרינן התם לר"ש סרוחה מעיקרא ל"צ קרא. ולפמ"ש א"ש דלענין אי' נבילה סרוחה מעיקרא ל"צ קרא דודאי לא חל אי' נבלה כיון דבלא האי' נמי לא אכיל לה ול"צ קרא רק שפקע האיסור מה"ט אבל לענין טומאה דל"ש ה"ט שפיר צריך קרא גם לסרוחה מעיקרא ואולי נתכוונו תי' תוס' לזה אבל לשונם לא משמע כן ועיין פלתי סי' פ"ז אות ט"ו:

ובזה ניחא דברי הרמב"ם פי"ד ממ"א הי"א שנראה מדבריו שאוכל איסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם פטור משום דהוי שלכדה"נ ועמד פלתי בסי' ואות הנ"ל הא בגמ' דע"ז ס"ח אמרי' משום דנבילה שא"ר לגר איבה קרוי נבילה ע"ש ולפמ"ש א"ש דאין כונת הרמב"ם משום דשלכדה"נ מותר רק משום דהוי שלכדה"נ פקע איסור נבילה וזה ילפי' מן נבילה שא"ר לגר וא"כ דברי הגמ' ורמב"ם המה שפה אחת ודברים אחרי':

ואם נפשך לומר מה נ"מ אם נפסל מאוכל אדם מותר משום דשלכדה"נ מותר או דמותר משום דפקע אי' נבילה התשובה בזה כמ"ש החוו"ד דאם ההיתר משום דשלכדה"נ מותר אם תיבלו ותיקנו שיהיה ראוי' לאכיל' כדה"נ חייב עליו אבל אם ההיתר באינו ראוי

לגר משום דפקע אי' נבילה משום דבלא אי' נמי אינו עומד לאכילה אפי' תיבלו ותיקנו מותר. ולא מטעם שכתב החוו"ד דילפי' מקרא אלא נ"ל דהטעם:

הוא מהא דאמרינן במנחות נ"ד כי פליגי כגון שהי' בו כשיעור וצמק וחזר ותפח דמ"ס יש דיחוי באיסורא ומ"ס אין דיחוי באיסורא ואף דאנן קי"ל התם כמ"ד אין דיחוי באיסורא היינו דוקא בנפחת מכשיעור ור"י לשיטתו והכי קי"ל דח"ש אסור מן התורה משום דחזי לאצטרופי אבל בעלמא שפיר י"ל דכ"ע מודה דיש דיחוי באי' ועיי' ברא"ה בבדה"ב בית ד' שער ד' דפשיטא ליה דכל דבר שניתר מחמת שנפגם אינו חוזר להאיסור לעולם עי"ש והארכתי בזה בסוגי' דנפש ולפ"ז בנפסל מאוכל אדם דפקע אי' נבילה כנ"ל שוב אפי' תקנו שיהי' ראוי לאכיל' מותר משום כיון דאידחי אידחי. ולפמ"ש בחמץ כיון דקי"ל כר"ש דחמץ אחה"פ מותר ואם שהה חמץ זה עד פסח הבאה פשיטא דחוזר ונאסר דמה"ט שיטת המרדכי דחמץ לא מיקרי דשיל"מ הואיל וחוזר לאיסורו לשנה הבאה עיי' בהג"ה ס"ס ק"ב ועיי' פר"ח שם ולפ"ז בחמץ ל"ש דיחוי דאף שניתר חוזר לאיסורו. ובזה א"ש מה שהק' אמאי צריך הר"ן להקשות דנוטלפ"ג יהי' אסור בחמץ ואמאי לא הק' מ"ש חמץ מכל איסורי' דאם נפסלו מאוכל האדם פקע אי' ולפמ"ש א"ש דזה לק"מ דבשאר איסורים פקע אי' משום דיחוי אבל בחמץ ל"ש דיחוי אלא דק"ל משום דמשמע לי' דאפי' בעוד לא תיבלן ותיקנן נמי אסור אף דהוי שלכדה"נ וא"כ עכ"פ יהי' מותר משום שלכדה"נ אע"כ דגם שלכדה"נ אסור בחמץ אם כן גם נוטלפ"ג יהא אסור. איברא דסברא הנ"ל דבחמץ ל"ש דיחוי יש לדחות דמה שמותר כל השנה בין פסח לפסח לא מיקרי דיחוי כיון שהוא קודם זמן אי' ועיי' תוס' סוכה ל' לענין מהב"ע ועיי' תוס' יומא ס"ד ד"ה התם דלילה שאין זמן הקרבה לא חשיב דיחוי. ועוד דחמץ שמו עליו כמ"ש מג"א לענין נ"ט בנ"ט. ועוד דאי נימא דזה שמותר כל השנה חשיב דיחוי מנ"ל באמת שחוזר לאיסור ועדיין צ"ע:

אבל מה שנ"ל בזה הוא דלפמ"ש דנבילה שא"ר לגר אינו קרוי נבלה אין הפי' דבטל שם אוכל מיני' והוי כעפרא דהא כל זמן שראוי לכלב מקרי אוכל ועי' תוס' בכורות כ"ג ע"ב ד"ה אחת רק כיון דבלא האי' לא אכיל לי' אין האי' חל אם כן התינח לענין אכיל' אבל לענין ב"י ותשביתו ל"ש ה"ט ושפיר צריך ביעור וא"כ שפיר קתני בברייתא פסחים מ"ה ע"ב ונשרפת הטמאה בפסח ולפ"ז בשלמא מה שהוכיח הר"ן בריש פ"ב דפסחים דחורכו קודם זמנו היינו שא"ר לכלב דאי בראוי לכלב רק שנפסל מאוכל אדם הא אמרי' בפסחים מ"ה הפת שעיפשה צריכה ביעור וכו' ולא תקשי נהי דצריכה ביעור מ"מ לענין אכילה אינו חל מטעם הנ"ל וכיון דאינו חל לענין אכילה גם לענין הנאה

אינו חל כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה דכריתות י"ג בנקודה הנפלאה ועיי' פלתי סי' פ"ז אות י"ג וכ"ש כאן דאכילה והנאה מחד קרא נפקא ועיי' מל"מ פי"ד מאבל הכ"א וא"כ שפיר קתני ומותר בהנאתו דז"א כיון דצריך ביעור איך מותר בהנאתו הא צריך לבערו וביעור הוא שלכד"א והנאה ואפי' בשעת ביעורו. אבל מ"ש הר"ן בפסחי' ל' נוטלפ"ג מותר בפסח דמנבילה שא"ר לגר ילפי' לה וכיון דאפי' פגום בעיני' אינו אסור איך יאסור את תערובתו וכתב אח"ז וכ"ת א"כ איך אמרינן בפ' א"ע פת שנתעפשה ונפסלה מאוכל אדם והכלב יכול לאכלה וכו' ונשרפת עם הטמאה בפסח והא כיון שנפסל' מאוכל אדם אינה ראוי לגר ואינה קרו' נבילה אלא משמע מהכא דחמץ בפסח אפי' פגום אסור ע"ש ודאי קשי' מה ענין ביעור אצל אכילה ובריייתא לא קתני רק דצריכה ביעור אבל באכילה והנאה מותר משום דא"ר לגר ומטעם הנ"ל ושפיר נוטלפ"ג מותר וכן קשה על מה שהק' בפסחים מ"ה אמאי צריכה ביעור והא נבילה שא"ר לגר ל"ש נבילה ונוטלפ"ג שרי אפי' בחמץ בפסח ע"ש מה ענין ביעור אצל אכילה כנ"ל. ונ"ל דקשי' לי' לר"ן אי נימא דלענין ביעור מקרי חמץ אלא דלענין אכילה ליכא אי' חמץ ואינו חל ופקע משום דבלאו האי' נמי לא אכיל לי' אם כן לא עדיף מאאחע"א ואפ"ה חל בכולל ה"נ נימא מיגו דחל אי' חמץ לענין ביעור חל נמי לענין אכילה והנאה ושפיר תקשי אפי' פגום יהיה אסור אע"כ צ"ל להיפך כיון דחזי' דנוטלפ"ג שרי ע"כ אינו אסור בפגום באכילה והנאה ואם אינו אסור באכילה ובהנאה גם לענין ביעור לא מקרי חמץ משום דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ כדאמרי' בפסחים ה' ע"ש ואם כן אמאי צריכה ביעור. וע"ז תי' דלעולם לענין אכילה שרי כנ"ל ומ"מ צריך ביעור כקושיתינו הנ"ל ול"ש דאיתקש דבדבר שהוא מצד סברא לחלק ל"ש אין היקש למחצה כמ"ש פנ"י רפ"ק דקידושין ובקו"א אות א' וכ"ת א"כ נימא להיפך מיגו דחל איסור חמץ לענין ביעור חל נמי לענין אכילה ז"א דהכא שאני לענין ביעור מפני שראוי לחמע בה כמה עיסות אחרות והכי איתא בגמ' דהא שאור לא חזי לאכילה ואפ"ה אסרה רחמנא מה"ט וכו' וא"כ הו' כמו ב' שמות של אי' ולא אמרינן בי' כולל כמ"ש תוס' יבמות ל"ב ע"ב ד"ה אי' ע"ש. והתינח מה שמקשה מנוטלפ"ג אבל מ"ש חמץ מכל האי' לק"מ דמשו"ה חל בחמץ אעפ"י שא"ר לגר מיגו דחל לענין ביעור חל נמי לענין אכילה וכנ"ל:

ומה שהק' מתוס' פסחים כ"ח ע"א ד"ה ותנן דמשו"ה מודו רבנן דר"י בע"ז מ"ג דבחמץ ל"ש אף היא נעשה זבל ומגדל צמחי' משום דבחמץ כתיב לא יאכל ואינו אסור אלא כדרך הנאה וכה"ג לאו דרך הנאה היא ע"ש אלמא דליכא שום אי' תורה אפי' עשה דתשביתו דלא כמקו"ח ומכח זה רצה לומר דלתוס' ורא"ש לא ילפי' מתשביתו רק אי' אכילה

ולא אי' הנאה ועדיין ק"ל לדעת הר"ן פסחים ז' דאפי' לר"ש אסור בהנאה מה"ת משש שעו' ולמעל'. לא עיין יפה דז"ל תוס' פסחי' כ"ח ד"ה ר"ש ומשמע תשביתו שלכדה"נ דהיינו אכילה אבל להסיקו תחת תבשילו מותר לר"ש וכונתם בחמץ הראוי לאכילה הוי היסק תחת תבשילו שלכדה"נ ודרך הנאתן הוא אכילה וכמ"ש המ"מ פ"ח מה"א בדעת הרמב"ם דמשו"ה אם נהנה ולא אכיל אינה לוקה משום דכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאה אלא באכילה ועיין במל"מ פ"ה מדסו"ה ה"ח אבל ודאי גם הנאה כדרך הנאה אסור בחמץ בתשביתו שצריך להשבית שלכדה"נ ובנפסל מאוכל אדם אסור להאכילו לכלבי' גם לתוס' ורא"ש וגם אסור באכילה אפי' עירב בו דבר מר או אכילה גסה דמבטל בזה מ"מ דתשביתו דהנאה עכ"פ כיון דאחשבי' וכמ"ש מחה"ש סי' תמ"ב סקי"ד ע"ש והוא מ"ע להשביתו שלכדה"נ. מיהו כל זה כל זמן שלא קיים מצות תשביתו להשבית שלכדה"נ אבל אם מפרר וזורה לרוח אף שנעשה זבל ומגדל צמחי' שפיר כתבו תוס' דשרי כיון דהו' שלכדה"נ כבר קיים מצות תשביתו שלכדה"נ ושוב פקע האי' משום תשביתו ואין לך דבר שנעשית מצותו ומועלי' בו כמ"ש תוס' סוף תמורה דמה"ט נשרפי' אפרן מותר ועיין בטור סי' תמ"ה ובמקו"ח שם אלא דבע"ז אסור משום דלא כתיב בי' אכילה ואסור שלא כדה"נ אבל בחמץ כתי' אכילה ומותר שלכדה"נ ואין אי' שלכדה"נ רק משום תשביתו ובכה"ג שהשבית שלכדה"נ גם מצד תשביתו מותר וכמו"ש שפיר כתבו תוס' דלא חיישינן לאף הוא נעשה זבל וא"ש:

ומה שפקפק על הוכחת מקו"ח דחמץ שנפסל מאוכל אדם אסור באכילה מדאו' דאם אינו אסור רק מדרבנן מותר להשהותו לדעת הטור ופקפק דהטור לא כתב כן רק בנוקשה שאין עליו שם חמץ גמור מה"ת אבל בנפסל מאוכל אדם שעדיין שם חמץ עליו לענין ביעור והנאה ולענין אכילה פטור משום שלכדה"נ שפיר אסור להשהותו. לא הבין יפה דהוכחת מקו"ח הוא מדכתב צריך לבער דהיינו אפי' אחר שבטלו משום דילמא אתי למיכל והלא לדעת הטור אם אינו אסור באכילה רק מדרבנן מותר להשהותו דלא חיישינן דילמא אתי למיכל ואין פקפוקו כלום. ומה שפשוט בעיניו דנוקשה אין עליו שם חמץ הא בזה שני דיעות אם אינו חמץ גמור או שהוא חמץ רע וגם ראוי לאכילה קצת כמ"ש מג"א שם סי' תמ"ב:

ומה שפקפק על ראית מקו"ח מדברי מג"א שכתב דנוקשה היינו דמעולם לא הי' ראוי לאכילה דאי הוי חמץ גמור ראוי לאכילה אסורה עד שיפסל מלאכול לכלב אלמא דמדאורייתא אסור בנפסל מאכילת אדם וע"ז פקפק די"ל דמג"א קאי רק לענין ביעור ולא לענין אכילה והאריך קצת. פשוט דא"ז פקפוק כלל דמג"א קאי על מ"ש וחמץ נוקשה

היינו שאינו חמץ גמור וכו' ורש"י ור"ן פי' חמץ רע שאינו ראוי לאכילה וע"ז כתב מ"ש כנ"ל וא"כ מוכח דבנפסל מאכילת אדם אסור מדאו' באכילתו דאל"כ דילמא לעולם נוקשה הוא בהי' ראוי לאכילה ונתעפש ובזה ג"כ פליגי דלחד מ"ד שרי לגמרי מה"ת ולחד מ"ד מרבי' לי' מכל דאסור מה"ת בלאו באכילתו ועובר עליו בב"י אע"כ דבהי' ראוי פ"א לאכילה אסור מה"ת באכילתו בכרת וב"י כשאר חמץ ונוקשה היינו שלא הי' ראוי לאכילה מעולם ובזה פליגי בגמ' ואפי' מאן דאסור מה"ת הוא רק בלאו ולא בכרת והשו"ע פוסק כמ"ד דמותר מה"ת ואינו אסור רק מדרבנן וע"ז סובב והולך כל הפלפול של המג"א לפניו ולפני פניו וא"צ לפנים לרוב פשיטותו:

ומה שכ' דלפי תי' הר"ן דנפסל מאוכל אדם חייב בביעור משום דראוי לחמע בו עיסות אחרות ומסיים דהא שאור לא חזי לאכילה ואפ"ה אסרה רחמנא מה"ט עיי"ש א"כ ילפי' חמץ משאור דכמו בשאור חייב באכילתו אף דהוי שלכד"א והנאה ה"נ בחמץ שנפסל מאכילת אדם עובר בב"י וחייב מלקות וכרת על אכילתו והביא דברי פמ"ג בפתיחה להל' פסח פ"ב אות ב' דפשיטא לי' כן ע"ש באורך:

ואני אומר הגם שהרב אומר כן לדידי מיספקא לי טובא ולפענ"ד אין באכילת שאור לא כרת ולא מלקות למ"ד נוקשה דרבנן משום דהוי שלכד"א ואפי' למ"ד נוקשה דאו' היינו לפי שראוי לאכילה קצת אבל שאור אפשר שאינו ראוי לאכילה כלל ובזה מיספקא לי. ואנא מצא בכה"ת שאסר הכתוב שאור באכילה ולא מצאנו בכתוב שאסר שאור רק בלאו דב"י ועשה דתשביתו ואדרבה משמע מדברי הרמב"ם ריש ה' חו"מ שאין אי' באכילת שאור דכשמנה המצות שם כתב א) שלא לאכול חמץ ביום י"ד וכו' ב) להשבית שאור ביום י"ד ג) שלא לאכול חמץ כל ז' ד) שלא לאכול תערובת חמץ כל ז' ומדשביק לשאור גבי אכילה וכתב ליה גבי השבתה מוכח דבאכילה ליכא אי' בשאור לפי שהוא שלכד"א ואין אי' אכילה רק בחמץ וכן בה"א כתב כל האוכל כזית חמץ בפסח וכו' חייב כרת וכו' בשוגג חייב קרבן חטאת וכו' ולא הזכיר שאור ובה"ב כשכתב והמניח חמץ ברשותו בפסח אעפ"י שלא אכלו עובר בשני לאוין וכו' וסיים ואי' החמץ ואי' השאור שבו מחמיצי' אחד הוא אלמא דדוקא לענין ביעור שווה שאור לחמץ ולא לענין אכילה. וכן משמע מדברי הראב"ד שם שכתב דוקא לשיעוריהן אבל לענין ביעור ולענין אכילה יש הפרש ביניהם שהחמץ אם נפסל מאכילת כלב אינו זקוק לבערו והשאור אעפ"י שהוא נפסל זקוק לבערו לפי שהוא ראוי לשחקו ולחמע בו כמה עיסות וכו' ומדלא ביאר הפרש שיש בין חמץ לשאור רק לענין ביעור ולא ביאר הפרש לענין אכילה ש"מ לענין אכילה הפרש פשוט דחמץ אסור באכילה ושאור מותר דהוי שלכדה"נ ואכילה, והא

דקתני בברייתא פסחים מ"ה ע"ב בד"א במקומית לאכילה היינו לחמע בה עיסות אחרות לאפוקי שלא ייחדה לישיבה והרי להראב"ד וודאי הפי' כך דהא כתב דמיירי בפת שאור ונפסל מאכילת כלב ועיי' מ"מ שם וה"נ לדידן פי' מקומית לאכילה כן אבל שאור אינו עומד לאכיל' והוי שלכדה"נ ואין באכילתו לא כרת ולא מלקות רק שעובר בב"י:

וכן משמע ברש"י פסחים כ"ט ד"ה דיליף שאור דאכילה כלומר חמץ דלגבי לא יאכל משאור דראי' ומותר חמצו של נכרי אף באכילה אפי' בפסח מה"ת ומה בעי רש"י בהך כלומר חמץ אלא דהוי קשי' לי' מה קאמר אף שאור דאכילה שלך אי אתה אוכל וכו' והא בשאור ליכא אי' באכילה דהוי שלכד"א והנאתן לכן פירש"י כלומר חמץ דגבי לא יאכל. והא דאמרי' ביצה ז' לענין אכילה כ"ע לא פליגי ופירש"י ואפי' ב"ש מודה דחמץ חייב בכזית כשאור באכילתו הך באכילתו אחמץ קאי דשאור באכילתו בולא כלום דהוי שלכד"א והלשון הוא דחמץ חייב בכזית באכילתו כשאור באי' של שאור דהיינו ביעור והיינו לישנא קרא דפתח בשאור לא ימצא בבתיכם וסיים בחמץ כי כל אוכל חמץ לומר לך זהו שאור זהו חמץ דשיעור אכילת חמץ הוא כשיעור ב"י דשאור וכן מה דאמרי' בגמ' אחר כך מחלוקת לענין ביעור אבל לענין אכילה ד"ה זה וזה בכזית ה"פ זה אכילת חמץ וזה ביעור שאור בכזית:

ואמנם בש"מ שם משמע דגם באכילת שאור הוא בכרת שהק' ולב"ה ל"ל למימר פתח הכתוב בשאור הא בזה י"ל טעמא דב"ה משום דצריכי ותי' להביא כרת גם אשאור משום דכרת בחמץ כתיב והרי על ב"י ליכא כרת וע"כ באכילת שאור. אבל גם הא לא תברא דהא דשאור פטור על אכילתו היינו רק משום דהוי שלכדה"נ ולא משום דפקע אי' דהא ראוי לחמע עיסות אחרות וגם שם אי' עליו לענין ב"י ואם כן אם תיבלו ותיקנו דהוי דרך אכילה שפיר יש בו כרת וכמ"ש חוו"ד סי' ק"ג הנ"ל. ואפשר לומר עוד דס"ל לש"מ דעל ב"י דשאור באמת איכא כרת משום דאיתקש לאכילת חמץ רק על ב"י דחמץ ליכא כרת ועיי' בתוס' פסחים ה' סד"ה דהא מה שמקשה רשב"א ויש להאריך בזה:

וגם הא דאמרי' בע"ז ס"ח שאני עיסה הואיל וראוי לחמע בה כמה עיסות אחרות והתם לענין אכילת תרומה קאי אלמא דחייב על אכילת שאור מה"ט דראוי לחמע בה עיסות אחרות לק"מ דהתם ראוי לאכילה וראוי לגר קרי' בה אלא דהוי נוטלפ"ג ואינו נהנה באי' לר"ן או דלא גמרי' ממשרת לרשב"א בזה אמרי' דחימוץ יותר מדאי אעפ"י שפגם הוא לענין אכילה שבח הוא לענין חמוע עיסות אחרות ושפיר נהנה לר"ן ולרשב"א שפיר ילפינן ממשרת וכן פירש"י שם בהדי' ומבואר יותר בריטב"א שם אבל שאור בעיני' הוי שלכדה"נ ומותר באכילה מה"ת וכמ"ש:

ומה שתמהו פמ"ג ומקו"ח אי חמץ אסור שלכדה"נ אמאי לא קאמר בפסחים כ"ד הכל מודים בכה"כ וחמץ בפסח שלוקי' עליהם אפי' שלכדה"נ תמהני על תמיהתם הא מסיים שם בפסחים מ"ט משום דלא כתיב בהו אכילה ובחמץ אכילה כתיב בי' ואפי' אסור שלכדה"נ ע"כ טעמא אחרינא אית בי' יהי' מה שיהי' ולא משום דלא כתיב בי' אכילה וא"כ לא הי' יכול לכללו עם כה"כ. ואם תקשי למה נקט כלל כה"כ ולא נקט חמץ זה אינו קושי' דמה אולמא דחמץ מכה"כ ועוד דעדיף למינקט כה"כ מטעם דלא כתיב בי' אכילה דנלמד מיני' דגם בב"ח אסור שלכדה"נ משום דלא כתיב בי' אכילה:

ושוב הביא דברי פמ"ג בפתיחה לה' פסח פ"ב אות וי"ו שהביא ראי' דחמץ מותר שלכדה"נ מפסחים מ"ד דאמרי' הנח לכותח הבבלי וכו' אי בעיני' דקשריף ואכיל לי' בטלה דעתו אצל כל אדם והיינו דהו' שלכדה"א והתפלא עליו מתוס' נזיר ל"ו ע"ב ד"ה הכח שדחו פירש"י ופירשו דאי מיתרמי הכי מודה רבנן דחייב אלא דבהכי לא מיירי. ולפענ"ד נראה דגם תוס' מודו לרש"י דשלכדה"נ מותר בחמץ אלא דס"ל דלא מקרי שלכד"א אלא אם לא אכלי להו כך משום שהוא רע או שהוא הנאה מועטת ויכולים ליהנות ממנו בהנא' מרובה כמו חלב חי או עירב בה דבר מר וכדומה אבל כותח הבבלי טוב לגמוע בעיני' אלא שרגילות ומנהג בנ"א הוא לעשותו לטבל בו ועיי' רש"י פסחים פי' דהא כותח אינו עשוי לאכול אלא לטבל ובנזיר פירש"י שאין אדם רגיל לאכלו בעיני' לפי שהוא חריף ביותר וא"כ טוב הוא לשורפו בעיני' כמו לטבל בו ובפרט אם תאב לאכול דבר חריף גם שארי אינשי שורפי' אותו בעיני' אלא שאין הרגילות ומנהג כך ולהכי אמרינן בגמ' רק בטלה דעתו אצל כל אדם ועיין תוס' שבת צ"ב ע"ב ד"ה ואת"ל וס"ל לרש"י דמה"ט מקרי שלכד"א ומותר אבל תוס' ס"ל דמה"ט אכתי לא מקרי שלכד"א ואסור רק דבהכי לא מיירי אבל מודו לרש"י דשלכד"א מותר גם גבי חמץ. הנה חיבבתי דבריו להשיב על כל פרט ופרט כי שמחתי על ד"ת אשר עניים כאן ומבני עניים תצא תורה ועשירים במקומו. יהי חן ד' עמו. ויתהלך בתומו ויתמיד בלימודו. ויהי כזית הודו. ויברכו ד' בכל מאודו. כנפש החותם בברכת התורה ולומדי:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רז

שיל"ת ב' אויפאלו ד' חצא תרנ"ד לפ"ק:

כוח"ט לאהובי תלמידי הרבני הקצין מו"ה יודא נ"י ליעבערמאנן בס' קראסנא:

מכתבך קבלתי והקשית לשאול כי מה שאינו מן הדין רק חומרא ומילי דחסידות אין לדבר שיעור עד כמה אדם רוצה להחמיר ע"ע. ומ"מ בענין הכשר היורה שבשלו יי"ש של חמץ אשר הרב אמר שתעשה כמ"ש בחת"ס או"ח סי' ק"ך להגעיל תחילה במי אפר שקורין לויג ואח"כ במים ומדברי חת"ס נראה כאלו הוא המציא הוראה זו ולכן ציין דברי המחבר ביו"ד סי' צ"ה וחכ"ץ סי' ק"א וצ"צ סי' צ"א ויש שם בענין זה פלפול גדול. ותמהני שהרי הטו"ז עצמו שתמה שם בסי' צ"ה על המחבר פסק כן בסי' תנ"א סקכ"ז עמ"ש הלבוש שנוהגי' שלא להגעיל כלי שהי' בו יי"ש שאם בישל אותו במים עם אפר או שאר ענינים עד שנסתלק הריח לגמרי אין אח"כ אי' להגעילו. ואפשר נהי דס"ל להטו"ז דאפר אינו פוגם מ"מ ס"ל דיוכל להגעיל כנ"ל משום דכ' ביו"ד סי' קכ"ב ס"ג דאין החריפות הראשון משוי לי' לשבח וכבר הק' כן מג"א סי' תמ"ז סקכ"ה ותי' ואפשר דס"ל דיי"ש חריף טפי ע"ש וס"ל לטו"ז דלענין זה שפיר מהני מה שמגעילו תחילה במים ואפר שאינו משביח יותר משאר דברים ולכן מהני אח"כ אם מגעילו במים ודע דדוקא תחילה צריך להגעילו במים ואפר ואח"כ במים ולא להיפך:

וגם מ"ש חת"ס שם שומר נפשו ירחק משתיית יי"ש בפסח אולי מפני חששות אחרות ולא מחמת ענין הגעלה הנ"ל וגם מ"ש שה מהסרת הקני' והטלאי. יש חילוק בין קדם בליעה לטלאי ובין קדם טלאי לבליעה כמבואר באו"ח סי' תנ"א סי"ג:

ואחרי כל הדברים האלה נלפענ"ד שאותו יי"ש שנתערב בתוכו מהווידקע לא תמכור בתורת יי"ש משומר אבל מה שנתבשל במאשין אח"כ תוכל למכור בתורת משומר. ועיין שלהי ע"ז כל יום נעשה גיעול מחבירו ועיין טור וב"י סי' צ"ג וכן כאן בישול הראשון שאחר בישול התערובות נעשה גיעול ואף שאין לסמוך ע"ז כלל מ"מ צירוף לקולא הוי. ולצי"ש יותר אם אפשר שלא תבשל במאשין יי"ש ולא שום דבר מעל"ע ואח"כ להגעילה במי אפר ואח"כ במים אז ודאי הוא מן המשומד בלי פקפק כנלפענ"ד. [ע"ל סי' ר"א] ובזה יבא שלום כנפשך ונפש רבך החותם בברכת השנים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רח

שיל"ת ב' אויפאלו א' לס' שופטים תרנ"ג לפ"ק:

אלפי שלומים. מגבהי מרומים. לחתני אהובי הרב הגדול בתורה חריף ושנון. וריח לו כלבנון. כמו"ה חיים יוסף נ"י רב בק"ק מ' טעלעגד. ולנות ביתך בתי היקרה צפירת תפארה. מ' רחל תי' לאוי"ט ולנכדיי הנחמדי' זלאטא ובלומה תי' לאוי"ט:

אחדשה"ט אשר שאלת עצה ממני בענין עשיית יי"ש משזופין לפסח. הנה אני מבחוץ ואיני יודע עד היכן הדברים מגיעי' לחוש עליו והחכם עיניו בראשו ועשה כמו שעשה רבך ידידי הגאבדק"ק גרוו"ד שהוא מבפני' בענין זה שאל אותו ויגדך וכל מה שבכחך לעשות בהכשר יותר עשה אבל בחכמה ובמתון וטובים השנים מן האחד אם אפשר:

ומה שנוגע לדינא אודות החביות שקנו מכמה מקומות גם אני איניני יודע איך ניתן הכשר עליהם ואיניני חוקר ודורש בזה כיון שאפשר להכשירם אבל לא כמ"ש בלויג דהיינו מים ואפר דהרי מבואר ברמ"א סי' תנ"ב ס"ה דאין מגעילין בשום משקה וכ' מג"א שם סק"י וה"ה במים המעורבי' עם אפר שקורין לו"ג רק כמ"ש טו"ז סי' תנ"א סוסקכ"ז שתחילה יגעילו במים עם אפר עד שנפסל הריח לגמרי ואח"כ להגעילו במים לחוד ובפרט דטעם החמץ בטל בס' קודם פסח וכיון דהיתירא בלע א"צ לשער נגד כל החביות כמ"ש מג"א סי' תנ"א סק"מ ועיין מג"א תמ"ז סקכ"ה:

וגם מעיקר הדין אם אינו חשוד לאכול חמץ בפסח או להאכיל אחרים אף שחשוד לד"א רק לא לאותו דבר נאמן עליו כמבואר דיני' אלו ביו"ד סי' קי"ט ומה שנהגו מעולם ליקח הכשר נראה עפמ"ש תוס' ורא"ש בשבועות מ"ו בהאי דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקי' דהיינו דוקא באדם פרטי ידוע אבל יש גנבי בעולם ובזה שפיר יש לחוש ע"ש וה"נ כיון דיש חשודי' בעולם עכ"פ לכן נהגו ליקח כתב הכשר אבל הנותן הכשר שדן על איש פרטי ידוע סתם ישראל שאינו חשוד לאותו דבר אין לחשדו ועיין שם סי' קכ"ז סקי"ב אך יען בעוה"ר הדור פרוץ ומשום חימוד ממון יש לחושדם ועיין בנמ"י סנהדרין כ"ז גב' מומר אוכל נבלות לתיאבון דכיון דמשום ממון קא עביד דהא שכיח בכל מדהיתירא הו"ל רשע דחמס ופסול לעדות ע"ש ועיין בחו"מ סי' ל"ד סעיף ג' וסמ"ע סק"ה:

ובהכי מתישבת קושי' הש"ך סי' קכ"ז סקי"ב אהא דכ' רמ"א וכל פסולי עדות כשרי' לענין איסורי' ונרשם בשו"ע כן ותמה הש"ך דבר"ן פ' האומר בקידושין ס"ו כ' בהדי' דאין נאמנים. ולפענ"ד לק"מ דר"ן קאי על גזלן שהוא רשע דחמס משום חימוד ממון אינו נאמן דילמא יש לו איזה הנאה כמ"ש סמ"ע הנ"ל אבל רמ"א קאי בשאר פסולי עדות כגון אשה ועבד וקרוב דאלו שפיר נאמני' באי'. ומ"מ אין להחמיר בזה יותר מדי ובפרט עכשיו שהשפיריטוס ביוקר יותר משליוואויטץ ומבואר ביו"ד סי' ש"ג דבמקומות שהפשתן ביוקר מן הקנבוס יש לסמוך להתיר ועיין טו"ז סק"ד וש"ך סק"ג:

תשובה רט

עוד להנ"ל

ועל שאלתך השני' הנה ביו"ד סי' קי"ד ס"ו בהג"ה משמע דאין לחוש לשמרים אא"כ דרכן בכך ועיין מג"א סי' תמ"ז סקכ"ה וה"נ בשרית כזו אין דרכן בכך ועיין בש"ך סי' פ"ג דלא מחזקי' אי' עדיף מרוב:

וכיון שהגעיל החביות במים אף שלא הגעילו במים ואפר תחילה עכ"פ מה שחזר ונבלע בחביות הי"ש שבו מעט וקודם פסח שהוא היתר לא אמרי' חענ"נ כמ"ש מג"א סי' תמ"ז סקל"ח וא"כ יש בי"ש של פסח שנתן בו אח"כ ס' נגד הי"ש של חמץ אפי' ודאי הי' בו י"ש של חמץ:

ובלאה"נ כתב חת"ס או"ח סי' ק"ך עפ"י דברי מחה"ש סי' תנ"א סק"מ שאפי' י"ש של חמץ אינו כולו חמץ ויש בו גם מים ומינים אחרים וא"כ יש ס' במה שבכלי נגד חמץ הבלוע בכלי וא"כ אין כאן אלא ששש משהו וכבר כתב מג"א סי' תס"ז סקי"א דלענין אי' משהו דרבנן לא מחזקי' אי' בדיעבד לכן בהפ"מ יש לסמוך ע"ז שמותר לשתותו בפסח ומ"מ מהיות טוב לעדות אותו מחביות אלו קודם פסח לחביות אחרי' הכשרי' לפסח בלי פקפוק דהיינו שהכשרי' תחילה במים ואפר ואח"כ במים בלא אפר כמש"ל. והי' זה שלום מנאי חמיך דוש"ת באה"ר:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רי

שיל"ת ב' אויפאלו ג' תזריע תרס"ו לפ"ק. **י"ד** למנין, תצליח בכל ענין. בני אהובי הרבני החריף ובקי זך ונקי כמו"ה בן ציון נ"י אתה שלו' וביתך שלו' וכאל"ש:

אחרי הודיע משלומינו אודיעך כי קבלתי מכתבך ושמחתני בשלומכם כה יתן וכה יוסיף שנות חיים וברכה למשמרת שלום, ואודות השאלה בעצם הקוליות שנשבר אל ירך לבבך כי יפה הורית להתיר מטעמים שכתבת ועליו אין להוסיף רק לפלפולא בעלמא ואין הזמן מסכים. ומכ"ש שהכלים מותרים אחר מעל"ע ואין כאן בית מיחוש:

ואודות הכלי כסף דרשתי וחקרתי ואין עושי' הגלאנץ כלל בבורות עכשיו רק באיזה מין אבן ואפי' אם הוא בבורית הרי אין עושי' בחמין רק בצונן ואינו בולע וממשות אין כאן עיי' מג"א סימן תנ"א סקמ"ה וגם יש יישון יב"ח דמהני לחכ"ץ בתשו' הגם דלא קי"ל כן. וגם אין בבורית שום חשש חימוץ ולא גרע מפירות יבשים בסי' תס"ז ס"ח בהג"ה דאינו אלא חומרא במקום שנהגו. לכן נלפע"ד דא"צ הגעלה כלל רק לשפשף יפה הקתא במים עם קריידען ואין כאן בית מיחוש ופוק חזי מה עמא דבר מימים קדמונים אשר היו טובים ויראי ה' באמת:

ומה שעמדת על ב"י או"ח רס"י תמ"ב בישוב דעת הטור דהך תני' כוותי' הוא רק לסברת ר"מ דתערובות חמיר אבל לסברת ר"נ דנוקשה חמיר אין ראי' משום דתני' תערובות וכ"ש נוקשה וק"ל הא התוס' שם הק' כן על התני' כוותי' ותי' דאי כ"ש הוא הו"ל למתני לאשמעי' דלית בי' כרת. יש לדחות דס"ל לטור כיון דקתני אח"כ על חמץ דגן גמור עכוש כרת ממילא שמעינן דגם בנוקשה ליכא כרת ועיי' צל"ח ול"ל תי' וס' ואי משום קושי' תוס' כבר תי' ב"י דהך תני' כוותי' הוא רק לסברת ר"י דתערובות חמור ואין זה דרך כלל להקשות מסברא שכתבו לחד מ"ד על אידך מ"ד ופשוט:

והערה אשר כתבת דח"י בסי' תע"ג אות ט"ל כתב דסומא חייב בהגדה ומ"מ כשיגיע למצה זו או מרור זה לא יאמר זו או זה ובח"א כלל ק"ל חולק וכתב דכיון שצריך להגביה שפיר יכול לומר מצה זו ומרור זה ע"ש והפלאת דאישתמטתי' משנה שלימה סנהדרי' ע"א דקתני היה א' מהם גידם או חיגר או אילם או סומא אינו נעשה בן סו"מ שנ' ותפשו בו ולא גידמי' יאמרו ולא אילמין בנינו זה ולא סומי' מבואר להדי' דאף שהופשי' הבן בידם כדכתיב ותפסו דמיני' ממעטי' גידמי' מ"מ לא שייך לומר זה כיון שהן סומי' ע"ש וצע"ג, הנה אף תפסת מועט לא תפסת על הח"א דהרי מסקי' בפסחים קט"ז ע"ב דדוקא בבן סו"מ מדהו"ל למיכתב בנינו הוא וכתיב בנינו זה ש"מ פרט לסומא הוא דאתי אבל בלא יתורא או שינוי לשון לא ממעטינן סומי' מזה דגם סומא יכול לומר זה על מה שתופס בידו ויודע כי הוא זה ועיי' תשו' פרשת מרדכי אהע"ז סי' ח' וא"ש:

ועונ"ל דהרי שם בסנהדרי' ע"א אמרי' ש"מ בעי' קרא כדכתיב ומשני שאני הכא דכולה קרא יתירה הוא וכיון דרק מקרא יתירה שמעי' אם כן אין ללמוד נחה רק מי שאינו ראוי לקיים קרא כדכתיב שאינו ראוי' לבילה בילה מעכבת בו אבל אם ראוי לקיים קרא כדכתיב אע"פ שאינו מקיים שפיר נעשה בן סו"מ ועיי' רשב"ם ב"ב פ"א ע"ב וטו"ז או"ח סי' תרפ"ט ורב אשי משמע בסנהדרי' מ"ה דס"ל דלא בעי' קרא כדכתיב והלכה כבתרא' מאבי' ורבא ואילך ועיי' במבוא התלמוד בקיצור כללי הגמ' ד"ה אע"פ ועיין מלא הרועים ח"א אות ק' ואם כן נהי דממעטי' מותפסו ולא גידמי' היינו דוקא גידמי' שאינם ראוי' לתפוש אבל בראוי' לתפוש א"צ לתפוס וכיון שאינן תופשי' בו אין סומי' יכולים לומר בנינו זה אבל במצה ומרור שמגביה ותופס בידו שפיר י"ל כח"א שיכול לומר זו וזה וא"ש:

ומה שעמדת על דברת בעל חוו"ד בפי' הגדה שלו דא"י חובת מרור בתמכא שנמלל דמה יענה לדברי תוס' סוכה ל"ב ע"ב ד"ה האמת שכתב דהירדוף אינו כשר להדס משום דאינו דרכי נועם לפי שראשי עליו חדי' ועוקצי' את הידים וה"ט לא הומ"ל גבי מרור שיכול

לכתשו ולהסיר עוקציו ולאכול וכו' הרי מבואר דיוצא בכתוש. כבר עמד בזה בס' נשמת אדם כלל ק"ל ע"ש. ולפענ"ד לק"מ דהרי החוו"ד מכח שנשתנה טעמו מבריתו אתי עלה ואם כן בשלמא בתמכא דודאי כשהוא שלם וא ואינו נמלל יוצאי' מש"ה ס"ל דכשנמלל אינן יוצאי' בו לפי שנשתנה ממה שהי' מעיקרא אבל בהירדוף כתב תוס' שפיר דהקושי' הי' בפסחים ט"ל ואימא הירדוף דילמא כונת התורה הי' מרור הירדוף וליכא לשנוי דעכ"ח אין כונת התורה הירדוף משום שאינו דרכי נועם שעוקץ הידים דדילמא כונת התורה בהירדוף כתיש דהוי מרור ואם כן אין לומר שנשתנה על ידי כתישה שהרי זה עיקר מצות מרור הירדוף כתוש ולא נשתנה מעיקר מצות מרור כלל וזה פשוט וברור:

ובנ"א שם השיג עוד על ראית חו"ד מברכות ט"ל דקאמר הני גרגלידי דליפתא פרמינהו פרימא רבה בפה"א פרימא זוטא שהנ"ב וכתב רשב"א בחי' ד"ה קבע עולא לשבשת הטעם דסובר איפגם טעמא קצת ואי חשיב שינוי טעם לענין ברכה מכ"ש לענין מרור ואפי' למאן דפליג לענין ברכה היינו משום דאישתני לעילוי דנמתק טפי אבל לענין מרור כיון דמתיק טפי וודאי א"י ידי חובת מרור ע"ש וע"ז השיג בנ"א דרשב"א קאי בגרלידי שבישלם שהרי למד ממנו דכל מידי דמיפגם בשלקא מיגרע גרעי בברכתי' ע"ש אבל בחיין לא נפגם כלל בפרימא זוטא. וגם זה אינו השגה שהרי רש"י בברכות ט"ל ד"ה פרמי זוטרא פי' גריעותא היא ובשאכלו חי קאי ועיי' בטור סוס"י ר"ה יש בזה שתי דיעות אי מיירי בשאכלו חי או מבושל ע"ש וראית חוו"ד מדעת הסוברים דבשאכלו חי מיירי וכדעת רש"י וי"ל שגם רשב"א ס"ל כן רק דמייתי ראי' כמו דבפרמינהו פרימא זוטא מברך שהנ"ב משום דנשתנה לגריעותא ה"נ במיפגם על ידי ששלקו נמי מיגרע גרעי בברכתי' השאר חסר]:

תשובה ריא

בעהשי"ת

שיו"ט לאהו' תלמידי הרבני המופלג מהו"ר אהרן משה סג"ל נ"י. **אשר** שאלת בע"פ שחל להיות בשבת אם מחויבית לאפות מצות בע"ש אח"צ הנני להעתיק לך דבר א' מחידושי בסוגי' זו בפסחים דף מ"ט וז"ל הפנ"י הק' עמ"ש הבעה"מ שם דר"מ לטעמי' דס"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה וכיון שא"א לשרפן בשבת משו"ה מבערי' לפני השבת ושורפי' כמצותן וחכמים לטעמיהו דהשבתתו בכל דבר משו"ה מבערי' בזמנו בשבת והק' הנ"ל לא מיבעי לשיטת תוס' לעיל י"ב דר"י דוקא לאח"ז איסור ס"ל דבשריפה אבל בזמן ביעורו בשש מודה דהשבתתו בכל דבר וודאי ל"ש ה"ט אלא אפילו

לשיטת רש"י דלר"י דוקא בתחילת שש וכל שש דאכתי מה"ת שרי הוא לר"י בשריפה דוקא אבל לאח"ז אי' השבתתו בכ"ד מ"מ זה דוקא כשמבער ע"פ ממש שחל בחול שעה קודם זמן אי' אבל כשחל ע"פ בשבת גם אם מבער בע"ש בי"ג אינו בשריפה דוקא רק השבתתו בכל דבר ואם כן יכול לבערו בכל דבר גם בשבת ע"ש:

ונ"ל לפמ"ש פנ"י עצמו בפסחים דף י"ב בדעת רש"י עפ"י ה"ר שלמי וע"פ המכילתא דודאי מעיקרא דהוי יליף ר"י דחמץ בשריפה מק"ו דנותר שאינו בב"י וודאי עיקר סקו"ח היינו לאח"ז איסורו דומי' דנותר אבל אחר שהשיבו לו חכמים וחזר ר"י ודן דין אחר נותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה ולישנא דבל תותירו ל"ש אלא קודם זמן איסורו שלא יבא לידי נותר ה"נ בחמץ שלא יבא לידי ב"י ונהי דבנותר א"א לשרפו קודם זמן איסורו אם ידוע שלא ימצא אוכלי' מ"מ בחמץ ודאי עיקר מצות שריפתה קודם זמן איסורו כד' שיהיה מושבת בזמן איסורו ע"ש והנה תוס' מנחות נ"א ד"ה אפי הק' אהא דפריך שם צ"ה ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש ואין דוחות את השבת איפסלי' בלינה הא כלי שרת אין מקדשי' אלא בזמנן דהא לא כתיב תנור בקרא ותי' כיון דלא דחו שבת אם כן מאתמול נמי הוי זמנן ע"ש ולפ"ז ה"נ כיון דשריפת חמץ הוא קודם זמן איסורו שלא יבא לידי ב"י וכיון דאין שריפת חמץ דוחה שבת הוי זמנן מע"ש ובעי שריפה דוקא שלא יותיר לבא לידי ב"י:

ובזה יש ליישב קושי' הר"ן עמ"ש הרמב"ן במלחמות והר"ן גופא דכל היכי דאמרי' מבערים היינו בשיור מתוספתא י"ד שחל להיות בשבת מבערי' הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מע"ש דמשמע דאינו משייר חמץ רק אופה מצה ואוכל וכמ"ש בעה"מ, ולפמ"ש י"ל דהרי מבואר בטור או"ח סי' תנ"ח דמצות מצה צריך לאפות בע"פ אחר חצות היום משום דאיתקש לפסח ושחיטת הפסח הי' בי"ד אחר חצות ואם כן אם חל י"ד בשבת איך אופי' בע"ש בי"ג והא הוי שלא בזמן הפסח אמנם לתוס' מנחות הנ"ל א"ש דוודאי זמנם בשבת אלא כיון דאפיית מצה אינו דוחה שבת הוי ע"ש זמנם משא"כ פסח דדוחה שבת דכתיב במועדו אפי' בשבת לא הוי ע"ש זמנו:

ולפ"ז א"ש פי' התוספת דאמרינן בסנהדרי' דף פ"ו סתם משנה ר"מ סתם תוספתא ר"כ סתם סיפרא ר"י וכולהו סתימאי אליבא דר"ע ור"ע הא ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה כדאמרינן בפסחים ס' ולכן י"ד שחל להיות בשבת מבערי' הכל מלפני השבת משום דא"א לשרפן בשבת וכמ"ש בעה"מ וק' קו' פנ"י הנ"ל וצ"ל כתי' הנ"ל כיון דאינו דוחה שבת הוי ע"ש זמנם והראי' דע"ש זמנם דהא ואופה לו מצה פי' מצה של מצוה מע"ש מה"ט כיון דאינו דוחה שבת הוי מ"ש זמנם ע"כ מבואר דהחיוב לאפות מצה של מצוה

בע"ש דאז זמנו ולא יפה הם עושי' אותן שאופין ביום ה' קודם י"ד ופוק חזי מה עמא דבר שכל ישראל הכשרים אופי' בע"ש בי"ג לכן אל תטוש תורת אמך ואל תלך בדרך אתם רבך דושו"ט:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ריב

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק ויקרא תרנ"ה לפ"ק:
שוכ"ט ושמחת יו"ט לכבוד אהובי ידידי הרב הגאון הצדיק כמו"ה חיים צבי ווינקלער יושב בשבת תחכמוני בק"ק מארגרעטין ולפנים אבדק"ק ראצפערטא:
יקרת מכתבו הגיעני ומה שנועץ אם מותר לבשל בפסח רוססישמן טהעע לפי שראה בשע"ת שהביא בשם שבו"י דיש לחוש שנתבשל כבר בכלי חמץ ונתייבש וע"ז כ' פרו"מ כיון דאין דרך להשתמש חמץ הרבה בקדירה עיין תוס' פסחים ל' כבר נתבטל קודם פסח. ויש עוד סברא דנתיבש כמ"ש רמ"א יו"ד סי' פ"ז ס"י גבי עור הקיבה ועיין ש"ך סוס"י קי"ד לענין כרכום:
הנה כעת בחפזי לא מצאתי הדבר בשע"ת ולא בשבו"י אבל מ"ש סברא להתיר משום דנתיבש לא נ"ל כלל שהרי כתב רמ"א דבעי' שנתיבש כעץ ואין בו לחלוחית בשר וא"כ אם יש טעם חמץ נבלע באותו הטהעע לא נתיבש כעץ שלא ישאר בו שום לחלוחית שהרי עמד טעמו בו א"כ גם טעם חמץ שבו לא נתיבש לגמרי וכן נראה מדברי הש"ך שם בסי' קי"ד שכתב לא הי' נזהר אלא בכרכום שהוא לח וא"כ גם החוטי בשר יבש לא הי' יבשי' לגמרי וכו' ע"ש:
אבל מ"ש שאין בו חמץ אלא משהו ונתבטל קודם הפסח בזה ודא דבריו נכונים ובפרט שבכלי שמבשלי' טהעע ודאי אין דרך להשתמש חמץ הרבה ואפי' להסוברי' דגם בלח אמרי' חוזר וניעור מ"מ כבר כ' מג"א סי' תמ"ז סק"ז דבליכא בתוכו מעשות האי' רק טעם לכ"ע אינו חוזר וניעור. וגם יש לסמוך כיון שהוא קודם פסח דסתם כלים אב"י ולא מיבעי' לדעת מו"ז סי' תמ"ז סק"י גבי שומן מהותך דלא אמרינן סתם כלי' אב"י שם משום קנס דהי' לו ליזהר וזה ל"ש כאן אלא אפי' לדעת מג"א שם משום דלדעת הטור ל"ש ס"ס משום דחמץ אינו פוגם בשומן ע"ש נמי ל"ש כאן דאולי בטהעע פוגם ולדעת רשב"א גם שם הוי ס"ס ולדעת כ"ה דוקא במחבת לא אמרי' סתמא אב"י ולא בשאר כלים. וגם הוי נ"ט בנ"ט דהיתירא אלא דלא מהני בפתח משום דחמץ שמו עליו כמ"ש מג"א סקכ"ד מ"מ כיון דלענין חענ"נ לא אמרי' האי סברא דשמו וכמ"ש מג"א שם

סקט"ל ולא לענין מבטל אי' לכתחילה עיין מג"א סקמ"ה וסי' תס"ז סק"ד סניף להתיר מיהא הוי:

וגם מ"ש פר"מ משום דנתיבש אחר שנראה ונדחה חוזר ונראה שהרי הרב אומר כן המג"א סי' תמ"ז סקט"ז בשם הב"ח גבי בשר יבש ע"ש וכן כתב מג"א סי' תס"ז ס"ק י"א לענין כרכום. ועוד דודאי רוב הטהעע ומכ"ש הטוב ודאי לא נתבשל בתחילה ואף דיש דיעות דבדשיל"מ לא אזלינן בת"ר וחמץ יש דס"ל דהוי דשיל"מ מ"מ בספק משהו ודאי יש לצרף דגם בדשיל"מ אזלינן בת"ר או דחמץ לא הו' דשיל"מ. וא"כ אין לאסור הטהעע מדינא אבל מ"מ שומר נפשו ירחק מהיתרי' כאלו בפסח ולא עדיף מפירות יבישי' בסי' תס"ז ס"ח לכן למעשה אינני מסכים להתיר לבשל הטהעע לכתחילה בפסח:

תשובה ריג

עוד להרב הנ"ל

ונפשו היפה עוד לשאול הגיעו באחד שלא הי' לו ירק לכרפס [עיין מחה"ש סי' תע"ג סק"ד שעיקר המצוה בירק שאנו קורין צעללייר] לכן נטל מיד המרור שהי' סאלאט ובירך מיד על אכילת מרור לבד כמ"ש מג"א סי' תע"ה סק"י דמרור אינו ראוי לאכילה אלא שמעלתו תמה ע"ד מג"א מדברי רש"י פסחים ט"ל שכ' דאינו יוצאין במרור של טבל משום דהוי מהב"ע וכיון דמרור אינו ראוי לאכילה א"כ הוי שלכד"א דמותר ומאי עבירה איכא ואף דשלכדה"נ אסור מדרבנן עכ"פ וגם בעבירה דרבנן שייך מצהב"ע מ"מ מדברי מרדכי ר"פ כ"ש משמע דשלכד"א מותר אפי' לכתחילה ואיך יפרש משנה זו ועוד הק' דבפסחים קי"ד משמע דמברך בפה"א על מרור והרי אינו נהנה:

ובקושי' שנ' אני תמה עליו ה"ז דברי המג"א בעצמו אבל האמת עד לעצמו דהמג"א לא כתב כן רק קרין אבל בשאר מיני' מרור ניחא לי'. וא"כ ל"ק לי' מגמ' דבגמ' מיירי בשאר מיני' מרור ובהכי מתישבת גם קושי' הראשונה דהרי במתני' לא הזכיר דאינו יוצאין בטבל רק מדקתני יוצאי' בדמאי וכו' דייקי' מיני' דאינו יוצא בטבל מדנקט דיוצא בדמאי ובמעשר א' שנטלה תרומתו וא"כ י"ל דנקט הכי משום דבזה יוצאי' בכל ה' מיני מרור אבל בטבל נהי דיוצא בקר"ן אבל בשאר מיני מרור אינו יוצא:

ובר מן דין י"ל דהוי מצהב"ע לא משום אכילת טבל רק משום דמבטל מצות הפרשת תרומה ומעשרות דרבנן או משום גזל השבט ועיין תוס' פסחים ל"ח ד"ה אתי':

ובגוף הדבר נ"ל למ"ש צל"ח פסחים ב"ד דלא מקרי שלכדה"נ אלא אם אפשר להנות הנאה יותר חשובה אבל בעירב בו דבר מר שאינו ראוי לאכול מקרי שאר הנאת כדה"נ

ואכילה שלכדה"נ ע"ש באריכות. וא"כ אפשר בקרין דיש להנות ממנו הנאה יותר חשובה ע"י בישול א"כ כשאכלה חי הוי שלכד"א אבל בשאר מיני' מרור אפשר שאינם טובי' לא חי ולא מבושלי' וגם אינם ראוי' לשאר הנאות א"כ שפיר מקר' זה כדרך הנאתן: **ועונ"ל** דעיין בלח"מ פ"ה משבועות ד"ה שכתב לחלק דבנשבע שאוכל ואכל אוכלי' שאינם ראוי' קיים שבועתו דכיון שאוכלי' אחשבי' לאכילתו כדי לקיים שבועתו אבל בנשבע שלא אוכל ואכל אוכלי' שאינם ראוי פטור דודאי לא אחשבי' כדי שלא יעשה איסור ע"ש ועיין בר"ן ואשר"י פ"ג דשבועות ובזה יובן יותר מה שנסתפק המל"מ פ"ה מיסוה"ת דמצות עשה מקיים בשלכד"א. ומעתה מצות אכילת מרור ודאי מקיים שלכד"א ועיין שג"א סי' ק' דהרי כל מרור הוא שלכד"א דאין יוצאי' לא בכבושי' וכו' כמבואר סי' תע"ג וא"כ התורה והוא אחשבי' לאכילה ומגו דהו' אכילה לענין מצות מרור הוי נמי אכילה לענין אי' טבל דהרי עכ"ח אחשבי' כדי לקיים המצוה ועיין פלתי סי' ס"ה אות ב' ושפיר הו' מצהב"ע:

ועוד בה שלישית לפמ"ש הר"ן ביומא דע"ח דהני מיני' שאין בהם אי' נעילת הסנדל אין בהם משום אי' הוצאה ביוה"כ לפי שהמנעל אסור ודרכן של בנ"א לצאת באותן המיני' והוי כמשוי רק דרך לבישה להאי יומא ע"ש באריכות. וה"נ אני אומר כיון שאסור לאכול מרור מבושל דאינו יוצא בו וא"כ דרך כל ישראל לאכלה חי בליל פסח למצות מרור שפיר הוי לילה זו כדרך אכילתן ואסור משום טבל ושפיר הו' מצהב"מ וגם שפיר מברכין עליו בפה"א וא"ש. וד' ישמרנו ממשהו חמץ. מכף מעול וחומץ כנפשו היפה ונפש ידידו דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ריד

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו ג' תזריע תרנה"ל:

כתבו בא אלי בזמנו וכו' ומ"ש דבמרור לא כתי' אכילה כמ"ש האשר"י בפסחים קי"ד והו"ל כבב"ח וכה"כ דלוקי' שלכד"א ע ש. הנה באמת לא נזכר באשר"י דבמרור לא כתיב אכילה אלא שהשג"א סי' ק' הבין כן מדבריו מדכתב דמרור בעי כזית מדמברכין על אכילת מרור אלא דס"ל דיאכלוהו קאי רק על פסח ולא על מצה ומרור. אבל באמת אין זה כונתו רק כיון שהי' אפשר לפרש דיאכלוהו קאי רק על פסח ולא אמצה ומרור הביא הרא"ש ראי' מדמברכין אכילת מרור ולמה לא תיקנו הברכה בלשון אחר כגון על

מצות מרור וכמו שהק' שג"א שם עכ"ח דקי"ל לחכז"ל דיאכלותו קאי אכולהו אפסח מצה ומרור והא דכתי' יאכלוהו לשון יחיד היינו ללמד דלא בעי כריכה אלא אפי' זה בפ"ע וזה בפ"ע כדאמרינן בפסחים קט"ו ועיין רש"י שם ושג"א הנ"ל דבעי' כזית מרור דאיתקש לפסח וא"כ בעי נמי כדרך אכילתן כמו בפסח ועיין נזיר כ"ג בתוס' שם ד"ה פסח וחת"ס או"ח סי' ק"מ:

אבל גם לו יהיבנא דבמרור לא בעי' כדרך אכילתן היינו לענין קיום מצות אכילת מרור אבל לא הועיל בזה על קושי' דמרור של טבל ל"ה מצהב"ע כיון דהוא שלכד"א דלענין איסור טבל ודאי בעינן כדרך אכילתן דטבל אכילה כתיב בי'. ובזה הנני ידידו דוש"ת באהבה עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רטו

שיל"ת חוסט תענית אסתר תרמ"א לפ"ק:

להרבני הגדול בתורה ותיק וחסיד כמו"ה פנחס נפתלי ירושלמי נ"י סתו"מ פה העירה:

בדבר אשר שאל היות כי שומן אווז הוא ביוקר בשנה זו ורוצים לעשות שמן של פסח מגרעיני פרחים נקראו זאנענבלומען (נאפראפארגוי) ולנקר הריחים שעושים בו השמן כל השנה, והנה לפענ"ד אין בו שום איסור מדינא משום איסור קטניות דלטעם סמ"ק שהביא טו"ז סי' תנ"ג כיון שראויין לעשות מהן עיסה גרעיני' אלו אינם ראויי' לעשות מהם עיסה. וגם לטעם שהביא הח"י שם משום דדגן מעשה קדרה וקטניות מעשה קדרה וגם פעמים שעושים פת ל"ש בזה, וגם לטעם ת"ה משום דמידגן אינון ואתי להחליפן בדגן ל"ש בזה דאין צורתו כדגן כמ"ש טו"ז לענין פעלדקימעל. וגם אינו בכלל גזירת קטניות דאינו גדל בשרביטי' כקטניות. ואפילו הי' בכלל קטניות מ"מ פשוט דאפילו מה' מיני דגן היה מותר לעשות שמן אם היה אפשר באופן שלא יהי' בו חשש חימוץ ואם כן אם עושי' שמן מקטניות קודם פסח ל"ש כלל אתי להחליפו דאין עושין כלל שמן מה' מיני דגן והבו דלא לוסיף כמ"ש הח"י וגם לפי הטעם שמיני חיטי' מתערבי' בהם הוא חשש רחוק בזה שגדל בין הקוקרוץ. וגם מטעם זה נ"ל דאינו אלא לאכלם בפסח דאז הוא במשהו אבל בעושה שמן קודם פסח נתבטל בס' דבלח בלח אינו חוזר וניעור כמ"ש מג"א סי' תמ"ז גם הוא רק חשש בעלמא אם נתערב בו חיטים ושמא לא החמיצו:

ואפילו משתמש בו בפסח עם מים דהוי מי פירות עם מים דשמן לחוד וודאי אינו מחמיץ החטים אפילו אם נתערבו בתוכו מ"מ כיון שכבר נתבטל טעמי החטים בשמן אינו מתחמץ אח"כ גם עם מים ועיי' במג"א סי' תס"ב סק"י ובשע"ת סי' ת"ס:

אך מלשון רמ"א סי' תנ"ג שכתב וכן מותר להדליק מהשמני' הנעשי' בהם נראה דבאכילה אסורים. הגם דיש לדחות דרמ"א קאי רק אם נעשה סתם שלא לשם פסח וכן משמע קצת מדברי המג"א ודגומ"ר שם ובפרט מה שפלפל לענין שמן זית וודאי מיירי בלא נעשה לשם פסח דבנעשה לשם פסח וודאי אין איסור בשמן זית. מ"מ פשטא דלישנא דרמ"א משמע אפילו נעשה לשם פסח רק מחמת שהוא ממיני קטניות אינו מותר רק בהדלקה ולא באכילה, אבל מ"מ נראה דמותר בגרעיני' הנ"ל דאינו בכלל קטניות כלל זה הנלע"ד לדינא. ויען כי דבר חדש הוא ואין דעתי נוחה להתיר חדש בזה"ז נתיעצתי עם הגאון הקדוש מהרייט"ב שליט"א מסיגעט והסכים עמדי כמ"ש ובזה הנני חותם בברכת התורה ולומדי' ידידו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

[**א**"**ה** הנה זאת תשובת הגה"ק הנ"ל זי"ע בעצם כתי"ק אשר תח"י. **החיים** והשלום לכבוד אהו' ידי"נ הרב הגאון הגדול בענקים חריף ובקי חכו ממתקים החסיד המפו' מו"ה עמרם בלוהם נ"י אבד"ק חוסט:

מכתבו היקר הגיעני וכו' וע"ד אם לעשות שמן לפסח מגרעיני פרחים בעיקר הדבר הדין עמו כי אינם מין קטניות כלל אבל בכ"ז אין דעתי נוחה להתיר פן יאמרו ב"ד שרו משחא ויאכלו כל השמני' שמן זית ושמן העשוי מקטניות וזה אסור באכילה ויש לחוש דאתי לאחלופי עיי' רמ"א ודגול מרבבה לכן חלילה מעשות חדשות בארץ דברי אוהבו ידידו הדוש"ת וטובתו בלב ונפש חפיצה:

תשובה רטז

שיל"ת ב' אויפאלו מש"ק לס' תצוה תרס"ז לפ"ק:

יהי שלום בחילו. לאיש לפי מהללו. ידידי הרב הגאון חו"ב הוותיק מלא עתיק כש"ת מו"ה משה שמואל גלאזנער נ"י האבדק"ק קלויזענבורג:

אשר ניעץ עמי אודות שאיבת מים למצות מן הוואסערלייטוכג [מתאספי' תחילה ברעזערוואר] אשר יש מפקפקי' מחמת שאותן המים הבאי' מן הוואסערלייטונג מתאספי' תחילה ברעזפרוואר גדולה שלהם מחוץ לעיר ומי יודע מתי נעקרו ממקומן ולפי קצת מפרשי' בשיטת הרא"ם המובאי' בסי' תנ"ה כל שלא נעקרו ממקורם ביהש"מ אין להם תקנה אפי' לנו כמה לינות. אמנם לדעת פר"מ לא גרע אסיפת המים בפילטירברוננען שלהם משאר בורות. האמת אגיד כי אינני בקי היטב במעשה

הוואסערלייטונג וכליהם וגם מעלתו דחק עלי השעה והקיפוני טרדות רבות ולא הי' פנאי לעיין.

אבל לפום ריהטא נ"ל דעת המפקפקי' ולא מחמת ספק מתי נעקרו ממקומן אלא ודאי לא נעקרו רוב המים שברעזערוואר ממקורן ביהש"מ רק ביום או בלילה נעקרו. ומה דק"ל מ"ש פילטירברוננען שלהם משאר בורות לפענ"ד פשוט דבשאר בורות מתקרר המים ביום תחת הקרקע ובפילטיר באר אפשר בנין מפסיק בינו לקרקע ואינו מתקרר מה שנתחממו במקורו ועיין פמ"ג סי' תנ"ה ס"ב גבי סיסירנ"ה. ואולי לכשאפנה אשנה עוד פרק זה לכן לפי דעתי לא ישאבו מוואסערלייטונג. ובזה אמלא כפי קוצר. וכ"ט ממנו לא יבצר' כנפשו ונפש ידידו החותם בברכה ושמחת פורי':

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ריז

שיל"ת ב' אויפאלו ב' לס' ויקרא תרנ"ה לפ"ק:

שוכ"ט לכבוד התורני המופלג המושלם כמו"ה יצחק בלומענפעלד נ"י בק"ק ק' מאדאראש:

מכתבו הגיעני בזמנו ולא הייתי בקו הבריאה וגם עדו עלי טרדות רבות לכן איחרתי עד היום. ואודות שאלתו בענין הפלפלי' [פפעפפער] אשר ראה אזהרה שהוא חמץ גמור כי מזויף הוא אם צריך למוכרו לנכרי קודם הפסח עם שאר החמץ או הוא כשאר חמץ נוקשה הנעשה ל' יום קודם פסח ומותר אפי' למכרו בחנות בחוהמ"פ כיון דאינו נראה בעין ולא דמי לדבר המעמיד כי הקמח אינו מעמיד ואפי' יהי' מעמיד הוי זוז"ב ומותר או אפשר דבדבר חריף ובתבלי' ל"ש ביטול כלל אלו דבריו:

הנה בעיקר ענין עשיית הפפעפפער אינני בקי אם הוא כבר חמץ או אולי נעשה מקמח ומי פירות שאינו מחמיץ כמבואר באו"ח סי' תס"ב ואף שיש בו דבר חריף ג"כ אינו מחמיץ בלא מים כמבואר במג"א שם דאפי' מי פירות חמוצי' אינו מחמיץ דלא כש"ג שהביא שם ומ"מ המזהיר יפה הזהיר שלא ליתנו בתבשיל בפסח דכשיבא במים מחמיץ ומי פירות ומים ממהרי' להחמיץ כמבואר סי' הנ"ל וא"כ הוא מותר אפי' למכרו לעכו"ם בחוהמ"פ:

אבל אפשר שגמרו בקמח ומים וכבר הוא חמץ וא"כ אפי' הוי חמץ נוקשה אסור לקיימו בפסח כמבואר במג"א רס"י תמ"ב וצריך למכרו לעכו"ם קודם הפסח. ומ"ש דהוי כשאר נוקשה הנעשה ל' יום קודם פסח אני לא מצאתי בזה היתר שהיי' בסי' תמ"ב אלא

בנוקשה ע"י תערובות עיין מג"א סק"ב או אם אין צורת החמץ עומדת עיין בשו"ע שם ס"ג וטו"ז ומג"א שם וכאן צורת החמץ עומדת בעין והו' נוקשה בעיני' דאסור להשהותו: **ומ"ש** שהקמח אינו מעמיד ואפי' מעמיד הוי זוז"ג שגה בזה דמעמיד וגורם שייך רק באיסור שאינו בעין ונתבטל כגון מעמיד גבינה בעור קיבת נבילה או אפי' בכשירה ויש ששים נגד האי' דנתבטל רק שהוא מעמיד וגורם שייך זוז"ג אם יש גם מעמיד היתר וכמו שאור של תרומה ושל חולין שחימצו עיסה של חולין אבל בתערובת חד בחד ל"ש מעמיד וגורם וזוז"ג דהרי אינו גורס ומעמיד לבד אלא גופו של איסור וא"כ ברור דהוי נוקשה בעיני' וצריך למכרו קודם פסח:

ואני נבוך אי הוי חמץ נוקשה כלל ואולי הוא חמץ דגן גמור דלמ"ש מג"א סי' תמ"ב דנוקשה היינו שלא נעשה חמץ גמור א"כ אפשר שהקונסט-פפעפפער נעשה חמץ גמור לפ"מ שפירשו רש"י ור"ן דנוקשה היינו חמץ רע שאינו ראוי לאכילה מ"מ כתב מג"א דצריך שמעולם לא הי' ראוי לאכילה דאם הי' חמץ גמור ראוי' לאכילה אסור עד שיפסל מלאכול לכלב ע"ש וא"כ בפפעפפער זה נמי דילמא בתחילה הי' ראו' לאכילה ולא מקרי נוקשה כלל. ולפ"ז הדבר פשוט דאסור למכרו בחוהמ"פ וצריך למכרו לעכו"ם קודם פסח:

אך לפי כשרואין ביחד הקונסטפפמעפער עם הפפעפפטר אחר יש להבחין ולהכיר איזהו פלפלי' הגדול באילן ואיזהו פלפלי' שיש בהם חשש חימוץ אלא שיש חשש שמא מעורב גם בפלפלי' הכשרי' מן החמוצי' וקשה הדבר לבררם א' א' וא"כ צריך למוכרם קודם פסח שמא נשאר כזית חמץ בביתו עיין מג"א רס"י תמ"ב ואפי' ח"ש אפשר שהוא אסור מה"ת עיין דג"מ סי' תמ"ב ואפי' אי מותר מה"ת מ"מ מדרבנן אסור להשהותם וצריך למכרו קודם פסח כשאר חמץ וכ"ש מי שאינו מכיר ומבחין בין פלפלי' לפלפלי' כנ"ל ובזה הנני חותם בברכת שמחת יו"ט ידידו דו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ריח

שיל"ת ב' אויפאלו ב' נשא תרנ"ב לפ"ק:

חוסן ישיעות:

בחג השבועות. לבני אהובי רחימי ויקירי. הרב המאוה"ג וכו' מו"ה יצחק יעקב נ"י ולמחברת הקודש כלתי הצנועה והחשובה, עין טובה. מ' שרה ריזל תחי' ולבתכם נכרי ילד שעשועים תי' לאוי"ט:

מכתבך הערוך בד"ת קבלתי וכו' ועל דבר השאלה בכלי עץ שהי' בדוק ומנוקה להחזיק בה מים בפסח להסתפק ממנו לבישול ובע"פ מילאו אותו מים ע"י סינון וכאשר כלו המים הלכה משרתת נכרית עם בתולה ישראלית יותר מי"ב שנים אל הבאר ושפשה היטב הכלי ומלאה אותו מים והחזירה הכלי למקום הראשון ושם ראתה הבתולה הישראלית מודבק חטה בדופני הכלי ושפכו המים ונפשם בשאלתם על התבשילי' וכלי שבשלו במים של שאובה ראשונה ועל הכלי אם מותר להשתמש בה בפסח:

תשובה שאלת חכם תשובה שלימה. מ"ש להתיר התבשילי' משום ס"ס שמא עתה נפלה החטה ולא הי' כלל במים הראשוני' ואת"ל שהיו במים הראשונים שמא בשעה שלקחו ממנו לתבשילי' עדיין לא נתרככה ולא נתחמצה, יפה כתבת ומה שרצית לדחות מדברי מג"א סי' תס"ז סקמ"ז דכתב דספק שמא לא נתחמצה אינו נחשב לספק דהוי ספק בחסרון ידיעה אינו כלום דהרי בלא נתרככה פשיטא דאין שום חשש חימוץ כמ"ש טו"ז סק"י שם ומג"א סקט"ז וסקכ"ה בשם הב"ח והרי כאן הספק שמא לא נתרככה אז וספק לא נתרככה ל"ה ספק חסרון ידיעה ושפיר הוי ס"ס:

ועוד דאפי' ספק נתחמצה שפיר הוי ספק דבמחה"ש שם תמה על המג"א דנהי ספק לא נתחמץ הוי ספק חסרון ידיעה דהמבין ומכיר יודע אם נתחמץ או לא מ"מ הא אפי' ודאי נתחמצה עתה מ"מ יש ספק שמא נתחמצה עתה ולא קודם ותי' דנ"מ אם נמצא במצה אפוי' דל"ל שמא עתה נתחמצה רק שמא לא נתחמצה וזה הוי חסרון ידיעה ע"ש ואם כן בנ"ד אפילו עתה נתחמצה ודאי מ"מ יש ספק שמא בשעה שלקח להתבשילי' עדיין לא נתחמצה לא הוי ספק חסרון ידיעה כלל:

ושלישית לפמ"ש מחה"ש סי' תס"ז במג"א סקט"ז דהא דס"ס מחמת חסרון ידיעה לא מיחשב ס"ס היינו משום דאיכא לברורי מבררי וכיון שהוא א"י לברר אסור ע"ש ולפ"ז למ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות כ"ח דאף דס"ס לא מהני נגד חזקת איסור מ"מ בג' ספיקות מותר אם כן אפשר לענין איכא לברורי מבררי נמי דוקא בב' ספיקות אבל בג' ספיקות א"צ לברר ואינו מזיק חסרון ידיעה ובנ"ד נמי איכא ג' ספיקות שמא עתה נפלה ואת"ל שמא במים הראשונים שמא לא נתרככה ואת"ל נתרככה שמא לא נתחמצה ואם כן אינו מזיק חסרון ידיעה כלל. ובלאה"נ כבר כתב הש"ך בדיני ס"ס אות ל"ה דבמקום הפסד א"צ לברר ואם כן אינו מזיק חסרון ידיעה כלל ועיי' ש"ך יו"ד סי' נ"ג סקט"ו דמיקל בהפ"מ ס"ס בחסרון ידיעה:

וראי' לסברא שכתבתי לעיל דאם הספק אם נתחמצה אז ל"ש לומר דספק נתחמצה הוי חסרון ידיעה מתשו' רשב"א שהביא ב"י או"ח סי' תס"ז שכתב ואף אותן ערמות שראינו

שנפלו עליהם גשמי' תולי' להקל שמא לא נכנסו בהם מים אלא בשבלי' העליונים אבל לא בבטן הערימה וכו' ואת"ל שנכנסו שמא לא הספיקו להחמיץ שלא כל שבא במים מחמיץ וכו' הלכך הוי ס"ס ע"ש והרי ספק שמא לא החמיצו הוי ספק חסרון ידיעה אלא ודאי אם הספק שמא לא החמיץ הוא באופן שאין הבקי יכול לעמוד עליו וא"א לבררו לא חשיב ספק חסרון ידיעה:

ובסברא הנ"ל נ"ל ליישב גוף קושי' מג"א על הב"ח הא הוי ספק חסרון ידיעה דק"ל דכיון דהטעם בס' חסרון ידיעה לא מהני ס"ס משום איכא לברורי מבררי' והרי כתב מג"א סי' תל"ז סק"ד דהא דצריך לברר הוא דוקא בהי' לו חזקת איסור כמו ברוב מצא"ש מומחי' דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת אבל בלא הי' לו חזקת אי' מעולם א"צ לברר ע"ש ואם כן בהאי דיו"ד סי' נ"ג ס"ד בנמצא הגף שבורי' קודם שחיטה או אחר שחיטה וכן בסי' נ"ה בש"ך סק"ד אם נמצא הרגל שמוט וא"י אם קודם שחיטה או אחר שחיטה אמאי לא מהני ס"ס דחסרון ידיעה הא ליכא חזקת אי' וא"צ לברר, ונרא' כיון דספק אם ניקב הריאה או אם איעכול ניבי הוי ספק הנולד מחיים ובספק הנולד מחיים הו' כמו חזקת אי' כמבואר ביו"ד סי' נו"ן ועיי' ש"ך שם לכן צריך לברר והתינח שם אבל בחטה הנמצא במצה דלא הי' חזקת אי' מעולם וא"כ א"צ לברר אינו מזיק חסרון ידיעה כלל וא"ש:

אלא דק"ל על טעם הנ"ל למ"ש נוב"י קמא יו"ד סי' מ"ג דהיכי דא"א לברר רק ס' א' ועדיין ישאר השני רק שנאסר משום סדא"ו לחומרא א"צ לברר אם כן אמאי כתב הש"ך בסי' הנ"ל דאפי' רק ספק א' חסרון ידיעה לא מהני ס"ס ואמאי הא כאן א"צ לברר דאפי' יברר שניקבה הריאה או איעכול ניבי מ"מ ישאר ספק שמא לאחר שחיטה נשמט ותיאסר רק מספק ואם כן מה מזיק חסרון ידיעה וצ"ע:

אבל מ"ש לדעת חת"ס יו"ד קמ"ד דהיכי דהי' לו חזקת היתר רק דאיתיליד ריעותא לא בעי תנאי ס"ס וסמכי' על ס"ס גרוע לא נ"ל דהרי הבאת דברי מקו"ח דכאן ל"ש חזקה דמעיקרא כיון שהם ממקום למקום ע"ש אות י"א או כמ"ש פמ"ג דמחטה א' אינו בדוק ומה שתמה מקו"ח מה יענה בסיננו המים אינו קושי' דכונת פמ"ג שהכלי אינו בדוק מחטה א' בחורי' ובסדקי'. וגם מ"ש לפקפק על ס"ס הנ"ל מדברי מג"א סקח"י שכתב דבמקום א' מזמן לזמן לא מחזיקי' אי' אין לו הבנה דכונת מג"א הוא רק דבממקום למקום לא מחזיקי' אי' והוי במקום ראשון ודאי היתר אבל מזמן לזמן אינו ודאי היתר בזמן ראשון אבל ספק מיהו הוי לצרף לס"ס וכמ"ש מג"א סקכ"ג. וגם מ"ש כאן שהחזירו למקום הראשון ושם מצאו החטה נסתפק המקו"ח אם הוי כממקום למקום או כמזמן לזמן וא"כ ממנ"פ אי הו' כמזמן לזמן יש כאן חזקה דמעיקרא ואי הוי כממקום למקום

גם חזקה דהשתא אין כאן לא דקדקת יפה דנהי דלענין חזקה דהשתא הוי כמזמן לזמן אף שהפסיק מק"א בינתים מ"מ חזקה דמעיקרא אין כאן דגם בפ"א הי' ממקום למקום דהיינו ממקום נביעתן ששם הי' לו חזקת היתר כקושי' מקו"ח למקום ששמו אותו אחר השאיבה וז"פ:

ולפענ"ד נראה לפשוט ספיקו של מקו"ח באם החזירו למקום הראשון כיון שבינתים הי' במק"א מקרי ממקום למקום מעשנה טהרת פ"ו דקתני המסוכן ברה"י והוציאו בר"ה והחזירו לרה"י כשהוא ברה"י ספיקו טמא כשהוא בר"ה ספיקו טהור ר"ש אומר ר"ה מפסיקת וכ' שם הר"מ בפי' מאחר שאמרנו שאחר שנגע בו ברה"ר טהור לפי שהי' שם חזקת חי הנה מן הראוי שיהי' טהור אשר נגע בו לפני זה ברה"י כי איך יאמר כשהוא עתה ברה"ר חי ולפני זה כשהי' ברה"י הי' מת זה יהי' שקר וכו' ולשון התוספתא וכו' שא"י לומר מת הי' ברה"י וחי ברה"ר ע"ש ולפ"ז ה"נ אלו הי' מוצאי' החטה קודם לזה אצל הבאר היינו אומרי' שלא הי' במקום הראשון ועכשיו שהוחזר למקום הראשון נימא שהי' שם בפעם ראשון זה יהי' שקר אלא מק"א מפסקת. ואף שכ' הר"מ שם דאין הלכה כר"ש מ"מ כבר ביאר ש"ש ש"ד פ"א דר"ש לשי' דספק טומאה ברה"ר טהור ודאי וספק טומאה ברה"י רק ס' ולכן ודאי מכריע את הספק אבל ת"ק ס"ל כמו שברה"ר טהור ודאי ה"נ ברה"י טמא ודאי ולהכי אין הודאי מכריע את הודאי ע"ש ולפ"ז כאן אם הי' נמצא במק"א הי' מותר ודאי דבמקום הראשון מוקמי' לי' אחזקת היתר ואם נמצא אפי' בפ"א הא דמחזיקי' מזמן לזמן אינו אלא ספק דהא מצרפי' אותו לס"ס כמש"ל בשם מג"א סק"כ וא"כ הודאי מכריע את הספק אפי' לת"ק דר"ש. ולפ"ז בנ"ד הוי כממקום למקום והתבשילי' וגם הכלי' מותרי' מה"ט:

אלא שיש לי צ"ע בזה לפי"מ שנ"ל ליישב קושי' מקו"ח על מג"א סק"י אמאי לא מוקמי' בחזקת היתר לפמ"ש מג"א סי' ח' סקי"א דמשו"ה צריך לבדוק הציצית ולא מוקמי' להו אחזקה משום דעשוי' לפסוק כל שעה וכמ"ש ביו"ד סי' ר"א סוסעי' ה' ע"ש וה"נ אם אין משמרי' אותו עשוי' ליפול בו חטי' או שעורי' וכדומה לכן ל"ה חזקה ואף דישראל רגילי' לשמור יפה המים השמורי' כמ"ש הרא"ש הביא ב"י סי' תס"ז מ"מ הוי חזקה דתלי' במעשה ול"ה חזקה כמ"ש מג"א סי' ח' הנ"ל בשם הב"ח וכאן ל"ש דיחוי שדחה המג"א שם ולפ"ז אפי' ממקום למקום ל"ש כאן חזקה ואין כאן ודאי להכריע את הספק. אך הא בורכא דהא מ"מ הדין כן דממקום למקום מותר ודאי במקום הראשון ועכ"ח דכ"ז שלא נמצא ריעותא הוי חזקה טובה רק במזמן לזמן דאיתיליד ריעותא שלא שמרה כראוי לא מהני חזקה משום דתלי' במעשה וכנ"ל וא"ש:

ובזה נ"ל ליישב דעת הטור סי' תס"ז שכ' אם נמצא חטה בעיסה או במצה אפויי' וכו' עד לא חיישי' שמא היתה במים לפי שישראל רגילי' לשמור יפה המים השמורי' ותמה ב"י דמשמע אם הי' במים הי' נאסרות המצות שנילושו באותן המים ואח"כ כ' מעשה ונמצא חטה בקיעה בכלי של מים ובישלו באותן מים תבשיל וכן חטי' או חמץ גמור שנפל לבור כ' שהמים מותרי' יעיי' טו"ז סקי"ב. ולפמ"ש נראה דודאי עשוי ליפול בהן דבר וא"א ליזהר שלא יהי' מגולי' מעט אלא שישראל רגילי' לשמור יפה המים השמורים היינו שעיניהם ולבם שם תמיד כדרך שאמרו ב"מ פא"מ אדם עשוי למשמש כיסו כל שעה ואם נפל בו חטה וכדומה מיד רואי' אותו טרם יחמץ ולהכי אם לא הי' אפשר לתלות שנפל בעיסה או במצה אלא הי' במים הי' נאסרות המצות שנילושו בהם דהרי קמן שעסק במים ולא ראה החטה וא"כ לא שמר כראוי ויש לחוש ששהה במים והחמיץ וגם שהה שיעור כבושה ואסור המים או שאוסר בלח אפי' בלי שיעור כבישה בצונן בזמן מועט אבל במצא חטה בקועה בכלי של מים או בבור שפיר המים מותרי' לפי שישראל משמרי' המים ודאי ראה אותי מיד קודם שנאסר בצונן וא"ש:

ולפ"ז בנ"ד יש להתיר הכל התבשילי' וגם הכלי דאם הי' בה החטה מקודם היתה רואה אותה דישראל משמרי' מים השמורי' ודאי רק עתה נדבקה בדופני הכלי ובאמת מיד ראתה אותה ואף שנתרככה מ"מ אפשר שנתרככה במק"א ועכשיו נדבקה כך בדופני הכלי וכמ"ש מג"א סקט"ז ע"ש ול"ד לכרוב שנמצא בו חטה דשם אפשר שהי' חטה בחביות ולא ראה שהי' טמון בחורי' ובסדקי' וכדומה:

ומ"ש לאסור הכלי' תמהני הרי בכלי אין כח בצונן להבליע ועיין מג"א סי' תמ"ז סק"ט וסי' תס"ז סקי"ט דגבי משהו דרבנן לא מחמרינן בצונן ואי שמא נשרה מעל"ע הרי איכא ס"ס ספק שמא עתה נפל ואת"ל במים הראשונים שמא לא הי' כבוש מעל"ע וגם מדבריך משמע שהי' מודבק בדופני הכלי שלא בתוך המים וא"כ אפשר שלא הגיע המים לשם מעולם וא"כ ל"ש כלל כבוש כמ"ש מג"א סי' תמ"ז סקט"ז ול"ש כבוש רק בלח וגם אפי' להאוסרים בצונן בלי כבוש נמי הוא רק בלח כמ"ש מג"א סי' הנ"ל סק"ט:

ועוד דגם על הכלי שייך אין מחזיקי' אי' ממקום למקום ומה שהבאת דברי מקו"ח סי' תס"ז סק"ו וסקי"א דבכבר נמצא ריעותא בגופו מחזיקי' אי' ממל"מ וה"נ כאן בכלי שנמצא ריעותא בגופה. לפענ"ד אינו נראה דהא מביא ראי' מהא דכתבו תוס' כתובות ע"ז דחזקה דמעיקרא עדיף מכ"נ וכאן הי' והרי כתבו הראשוני' והאחרונים דהיכי דאיתיליד ריעותא בגופה לא מוקמי' אחזקה דמעיקרא קרא א"כ כ"ש דל"א כאן נמצא וכאן הי' אם איתיליד ריעותא בגופה. ולענ"ד למ"ש תוס' כתובות שם ד"ה רישא כ"נ וכ"ה ולא מצינו

למימר העמד רשות האב על חזקתו דהא איתרעי לי' שנמצא ברשותי' וכו' מבואר דכל ענין כ"נ וכ"ה הפי' הוא כך דמוקמי' כל דבר בחזקה דמעיקרא אך באיתיליד ריעותא בגופה לא מהני חזקה דמעיקרא וע"ז אמרי' כמו דאמרי' סכין איתרעי בהמה לא איתרעי ודוקא בגוף דאיתיליד ריעותא לא מוקמי' בחזקה דמעיקרא אבל בגוף דלא איתיליד הריעותא אזלי' בתר חזקה דמעיקרא אף שתלוי' זב"ז וכמ"ש הרשב"א במשה"ב דפ"ז גבי גבינות דאף דמטריפי' בהמה לפי שנמצא בה ריעותא מ"מ מתירי' הגבינות שלא נמצא ריעותא בגופם ה"נ אמרי' דוקא במקום דאיתיליד ריעותא לא מוקמי' אחזקה דמעיקרא אבל במקום ורשות שקודם לזה דבאותו מקום ואותו רשות לא איתילד ריעותא שפיר מוקמי' אחזקה דמעיקרא אפי' בדבר דאיתילד ריעותא בגופה כיון דלא איתילד במקום זה והכי ריהטא דכל הסוגי' דמומין שם ולפ"ז אין מקום לדבריו כלל:

ובהכי מיושב מה שתמה שם סק"ו על המג"א סקט"ז דאם נמצא חטה במצה שנשאר בידו כל המצות מאותה עיסה אסורים דמחזיקים מזמן לזמן ותמה דממנ"פ אם אין מחזיקי' ממקום למקום רק מזמן לזמן א"כ ע"כ בעיסה נפלה וא"כ כמו שהעיסה לא נתחמצה גם החטה לא נתחמצה ואם נימא שנפל במים א"כ אין חילוק בין נמצא בעיסה שבידו ובין נמצא בעיסה שנתן לאחרי' ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דכמו שמכשירי' הגבינות שלא נמצא ריעותא בגופן ומטריפי' הבהמה אף שתלוי' זב"ז ה"נ כאן בעיסה שבידו שבמקום זה איתיליד ריעותא בגופה לא מהני לי' חזקה דמעיקרא של המים אבל שאר העיסות שבמקומם לא אית איתיליד ריעותא מהני להו חזקה דמעיקר' של המים וא"ש:

ומ"ש דל"ש לאוקמא הכלי בחזקת היתר כמ"ש חוו"ד סי'... בשוחט שא"י ה"ש דכלים אסורים ול"ש לאוקמי בחזקת היתר דלא על הכלים אנו דנין רק על הטעם היוצא מן הכלי כשמבשלים בו דהא הטעם נרגש בתבשיל ודנין על הטעם אם הוא אסור והוי כחתיכת בשר שנפרש מבהמה ע"ש וה"נ דכוותי' אין דמיונך עולה יפה דשם ודאי נבלע מבשר שחיטתו בכלי אלא שאנו דנין אם הבשר הי' כשר או לאו שפיר' כ' חוו"ד דל"ש לומר משום חזקת היתר דכלי שהבלוע הוא היתר אבל כאן שאנו דנין אם בלעה הכלי מחמץ אם לא שפיר מוקמי' הכלי בחזקת היתר שלא בלעה חמץ. ומה גם שהחוו"ד מדייק דהא הטעם נרגש בתבשיל וכו' וא"כ אפשר אפי' בלי סברא הנ"ל דבאי' משהו שאין הטעם נרגש ומכ"ש שהוא רק דרבנן ולא אמרה חוו"ד כלל אבל חילוק הנ"ל הוא ודאי אמת. ובזה הנני חותם בברכה מאלקי המערכה כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת באהבה רבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ריט

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק טו"ב למב"י תרנ"ב לפ"ק:
לכבוד ידידי הרבני המופלג תו"ש. וריח לו כלבנון כמו"ה מנחם עהרמאנץ נ"י בשאהל:
על דבר שאלתו בנידון איש שקנה כ"ה חביות יין מנכדי ושילם לו כל המעות מחיר היין והיין נשאר במרתף הנכרי והנכרי קיבל עליו כל האחריות והיינות עושים בשפיריטוס כדי לחזקם ואין ביין ששים נגד השפיריטוס והאיש ההוא לא ידע שצריך למכור היין בפסח ובאחרון ש"פ עורר אותו צורב א' שצריך לעשות שאלה על אותו יין ונפשו בשאלתו מה דינו אם אסור בהנאה כדין חמץ שע"ע הפסח:
תשובה: הנה מ"ש בשם ס' אבני צדק או"ח סי' נ"א לאסור אפי' לשהותו כמו מעמיד אינו נ"ל דמעמיד ל"ה אא"כ הוית הדבר ע"י המעמיד ונעשה ע"י דבר חדש כשאור שמחמיץ העיסה וכקיבה שמקפיא הגבינה אבל בשביל שחזק יותר לא נקרא מעמיד ואף שמונע שלא יתקלקל דדוקא אם הויתו ע"י המעמיד מקרי מעמיד ולא בשביל שמונע הקלקול ועיין בר"ש פ"ה דמקוואות וברא"ש שם סי' י"א ונוב"י תנינא יו"ד סי' קל"ז כעין סברא זו אבל מה שפלפל בענין עביד לטעמי' יפה דיבר אבל בנ"ד אין נפ"מ מזה כיון שאין ס':
אמנם יפה אמר לו בני הרב ר' יצחק יעקב נ"י שהדין מפורש במקו"ח סי' תמ"ח סוסק"ה דאם נתן מעות על חמץ ועבר עליו הפסח כיון דהוא רק מדרבנן יש לסמוך על שיטות ר"ת דנכרי דוקא במשיכה קונה ולא מעות:
איברא דיש לעיין כיון שבדיניהם מעות קונות א"כ אי אזלי' בתר דיניהם הו"ל חמץ של ישראל שע"ע הפסח ואסבה"נ ואף שהמג"א סי' תמ"ח סק"ד הוכיח מרפ"ב דבכורות דלא אזלינן בתר דיניהם אבל בתשו' רשב"א המיוחסת לרמב"ן סי' רכ"ה הוכיח דאזלינן בתר דיניהם מדאמר ר"א בע"ז ע"א רמות רוחא הוא דנקטי להו ולא אמר דילמא דיניהם כך הוא אלא ודאי דאם דיניהם כך הוי ד"ת במשיכה בנכרי קונה ודחה ראית מג"א מהא דבכורות דידוע הי' להם שלא הי' דיניהם כך במקומם ע"ש וא"כ הו"ל חמץ של ישראל שע"ע הפסח ואסבה"נ:
אלא דלמ"ש רשב"א גיטין יו"ד דהא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא היינו שאין המוכר יכול לחזור בו עוד שכבר הופקעה ממנו השדה בדינא דמלכותא וכשיזכה בו הלה יזכה בשטר עצמו זיכה בה וכמו שאתה אומר בשטרי מכר דבזוזו קונה ע"ש מבואר דדיניהם מהני רק להפקיר מן המוכר ולא להכניס לרשות לוקח וא"כ בנ"ד אפי' לדעת רמב"ן הנ"ל אינו ברשות ישראל ולא הוי חמץ שע"ע הפסח ומותר והארכתי בזה בתשו' אחת:

ומה דק"ל כיון דישראל יכול ליטלו בכל עת שירצה נימא הואיל ואי בעי קני לי' והוי שלו ויעבור בב"י דל"ש תי' הר"ן הואיל דמחוסר ממון לא אמרינן הואיל דכאן אינו מחוסר ממון וגם ל"ש הסברא שכתבו אחרונים בדברי תוס' פסחים מ"ו ד"ה הואיל דלא. אמרינן הואיל ואי בע' קנה כיון דיד הכל שווין בה וכאן אין יד הכל שווין כיון דבדיניהם קנה וצריך הנכרי לתת לו היין לפענ"ד לק"מ דסברת תוס' שם דדוקא הואיל וא' בעי מיתשל עלי' אמרי' דהוי כשלו כיון דאם מיתשל עלי' הו' למפרע שלו לכן גם כשעדיין לא איתשיל הוי כשלו ועובר אבל אי בעי קנה ואי בעי פריק לא אמרי' דכי קונה ופריק אינו שלו רק מכאן ולהבא וה"נ אף שיכול ליטלו בכל שעה מ"מ לא יהי' שלו למפרע ואינו עובר:

ועוד למ"ש תוס' פסחים וי"ו ד"ה התם גבי בהמת ארנונא דאם מתחילה היה הבהמה של נכרי ואי בעי זוזי ולא משכח שקיל בהמה נפקא מרשותי' אבל כשהבהמה של ישראל ומצי מסלק לנכרי בזוזי לא נכנסה לרשותו ע"ש וה"נ דוקא דבר שהי' שלו לא נפקא מרשותו משום הואיל אבל דבר שלא היה שלו מעולם לא נכנס לרשותו מטעם הואיל אלא דתוס' פסחים שם ע"כ ל"ל האי סברא דא"כ מאי ראי' מייתי דלא אמרי' הואיל ואי בעי פריק דאטו נחשב חמץ של נכרי כשלו הואיל ואי בעי קני לי' הא חמץ של נכרי שאני שאינו נכנס לרשותו מטעם הואיל אבל הואיל ואי בע' פריק י"ל דלא נפקא מרשותי' מה"ט דהואיל, אבל קושי' זו תקשי' ג"כ על מה שפי' דלא אמרינן הואיל ואי בע' קנה משום דיד הכל שווין בו והר' באי בעי פריק אין יד הכל שווין דהא הבעלי' מוסף חומש ואחר אינו מוסף חומש וא"כ חזי' דאכתי נקרא שם בעלי' עליו ועכ"פ אין יד הכל שווין בו ויש לדחוק ולחלק וצ"ע. והי' בזה שלום מנאי ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רכ

שיל"ת ב' אויפאלו יע"א. **שוכ"ט** לבני אהובי הרב המאוה"ג חו"ב וכו' כמו"ה יצחק יעקב נ"י וכאל"ש:

יקרתך קבלתי וכו' ומ"ש על קושי' מקו"ח במג"א סי' תמ"ח סק"ד שהביא דעת מ"ב דבדיעבד מהני קנין אחד או כסף או משיכה כיון דחמץ אינו ברשותו רק דעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו בגילוי דעתא סגי כמ"ש הר"ן ריש פסחים לענין הפקר ותמה מקו"ח דר"ן קאי לענין אם עובר בב"י דתלי' אם הוא שלו או לאו אבל כאן לענין ביעור שתיקנו חכמים ניהו שיצא מרשותו בג"ד מ"מ כיון שהנכרי ל"ק לא יי"ח ביעור. וכתבת דפנ"י

הק' ל"ל קרא דיכול להפקיר סברא הוא דאדם יכול לעשות בשלו מה שירצה ותי' כיון שקניני האדם באו לו על ידי מעשה הו"א דלא אתי דיבור הפקר ומבטל מעשה ולהכי בעינן הפקר בפה ובפני ג' ולר"י עד דאתי לרשות זוכה. וכ"ז בשאר הפקר אבל חמץ דאינו ברשותו ופקע מעשה קנינו מהני הפקר מצד הסברא ולכן לא בעינן כל דיני הפקר זה סברת הר"ן לפי דעתך ואם כן האי נמי דבעי' בנכרי ב' קנינים כסף ומשיכה היינו לאלומי מילתא אבל בחמץ שכבר פקע מעשה קנינו סגי בקנין חלוש ונכנס לרשות נכרי ושפיר קיים מצות ביעור. לא נ"ל כלל וקושי' פנ"י לא מצאתי ולא הבנתי הא צריך קרא דא"י לחזור מן ההפקר ונהי דאדם יכול לעשות בשלו כל מה שירצה מ"מ הי' יכול לחזור מדיבורו לולי דגלי קרא. ומ"ש דלהכי בעי' כל דיני הפקר לאלומי מילתא הוא סברא כרסיות דמ"מ הוא רק דיבר רק דרחמנא גלי דדיבורו מהני והטעם דבעי' כל הני מבואר בראשונים שם בנדרים. ומ"ש דבחמץ כיון שאינו ברשותו מהני הפקר מצד הסברא לכן לא בעי' כל הני אינו מחוור דמ"מ במאי נתבטל מעשה קנינו וא"ת בכח שאסרה בהנאה א"כ לענין ב"י דאוקמא רחמנא ברשותו לא בטלה מעשה קניני ונשאר מעשה. ומ"ש דבחמץ הצריכו ב' קנינים דליהוי קנין חזק אין לו פי' דמספק צריך ב' קנינים שמא הא' אינו מועיל ואין כאן חיזוק דאין כאן רק קנין א' המועיל והשני לא כלום הוא.

אבל לפענ"ד בפשוט לק"מ דאם מכר בקנין א' דהוי גילוי דעת ויצא מרשותו שוב אינו עובר בב"י וליכא רק משום מצות ביעור דרבנן א"כ הו"ל סד"ר אם מעות או משיכה קונה בנכרי ולקולא ואין לומר דמספק לא קנה הנכרי דאוקי ממון בחזקתו וחזקת מרא קמא כיון דמרשות ישראל ודאי יצא שוב אין כאן לא חזקת ממון ולא חזקת מרא קמא. ומכ"ש למ"ש הר"ש פ"ב דמקוואות דאם ודאי יצא מחזקת טומאה דאו' וספק אם יצא גם מטומאה דרבנן ל"ש לומר אוקי בחזקת טומאה כיון דודאי אינו כמו שהי' ה"נ אין לומר שהי' בחזקת חיוב לבער כיון שהי' עליו חיוב ביעור מה"ת ומחיוב דאורייתא ודאי יצא שוב אין כאן חזקה גם לענין דרבנן והוי סד"ר ולקולא וא"ש:

ועונ"ל דיש להבין כיון דחיוב הביעור הוא רק משום דילמא אתי למיכל כמ"ש תוס' ריש פסחים והרי בחמץ של נכרי די בעושה מחיצה י' טפחים ולא חיישינן דילמא אתי למיכל כמבואר סי' ת"מ וא"כ כשביטל שהוא הפקר למה צריך ביעור כיון שאינו עובר בב"י ואי משום דילמא אתי למיכל יעשה לו מחיצה י' טפחים. אבל לק"מ דבזמן המשנה תקנו רק ביעור לחוד ולא ביטל והבודק צריך שיבטל בימי אמוראי' נתחדש כמ"ש צל"ח רפ"ק דפסחים ואם כן לא מהני מחיצה דאכתי עובר בב"י וצריך ביעור דוקא. אלא דאכתי קשי' לאחר שנתחדש הבודק צריך שיבטל בימי אמוראי' למה צריך ביעור לסגי במחיצה י"ט

אבל גם הא לק"מ דבאמת אם מבטל סגי בזה אלא שהוא ללא תועלת כיון שאסבה"נ לאח"פ אפי' בטלו וכדאיתא בירושלמי פ"ב דפסחים ה"ב הפקיר חמצו בי"ד וני' ומשום הערמה ועיי' טו"ז ומג"א סי' תל"ד ולכן הוא מבערו. אבל כאן כשמקנה לנכרי בקנין אחד דמשום גילוי דעת אינו עובר בב"י ומשום דילמא אתי למיכל סגי במחיצה יו"ד ואין מבערו כדי שיתן לו הנכרי מעות או שלא יתבענו ממנו ונהי דלמכרו לנכרי אחר אסור לפי שהוא איסור הנאה אבל למישקל דמי מהאי נכרי שרי מ"ט מקלי קלי שע"י נעשה הפקר והזיקו שהיה מוכרו לנכרי אחר בשני קניני' וכדומה וכדאמרי' בע"ז נ"ט ע"ב:

ומ"ש על דברת מג"א רס"י תמ"ב שהק' על הטור דס"ל דדבר שאינו אסור באכילה בפסח מה"ת מותר להשהותו וק' עליו ממתני' דשיאור ישרף והאוכלו פטור הרי אף דחמץ נוקשה אינו אסור רק מדרבנן אפ"ה ישרף ותי' מג"א דהאי שיאור מירי ביו"ט שא"א לאפותו דאסור באכילה מדרבנן ואם יניחנה כך תחמיץ גמור וכו' והפלאת כיון דמירי ביו"ט האיך שרי לשורפו וכבר עמד ע"ז בדג"מ שם. וכתבת לפמ"ש פנ"י פסחים בסוגי' דזוז"ג דלמ"ד יש שבח עצים בפת הוי כדבר המעמיד וכאלו הוא בעיני' והש"ך ביו"ר סי' פ"ז סק"ל כ' בדעת הטור דבאי' דרבנן דבר המעמיד בטל ועיין פמ"ג שם. ותוס' פסחים ה' ד"ה ואומר הק' אמאי אין שורפי' חמץ בי"ט הא יכול ליהנות מגחלתי ותי' כיון דמתחילת הבערה א"י ליהנות בתחילת ביערו היינו משום דיש שבח עצים בפת ותבשיל וא"כ בשיאור דרבנן דל"ש מעמיד מותר לשורפו ביו"ט דיכול ליהנות בתחילת ביערו. הנה אף שדבר שכל אמרת אבל אינו אמת דאין אנו צריכי' לסברת פנ"י דשבח עצים הוי כמעמיד אלא לענין זוז"ג דאף דבעלמא זוז"ג מותר מ"מ בשבח עצים אסור דהוי כמעמיד וכאלו הוא בעיני' ועדיף מגורם אבל בלי גורם אחר ודאי אסור אפי' בחמץ דאסבה"נ מדרבנן דנהי דאין בו דין מעמיד מ"מ הרי נהנה מאיסה"נ דרבנן. ואפי' עם שאר עצים אסור ליהנות אף דהוי זוז"ג דאסור לעשות זוז"ג לכתחילה:

ועוד דנ"ל הא דגחלתן ואפרן מותר היינו דוקא אם שרפו לשם מצות ביעור דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלי' בו כמ"ש תוס' סוף תמורה אבל אם שורפו כדי ליהנות בו דלא נעשית מצותו אפי' גחלתן ואפרן אסור ועיין תוס' בשבת דכ"ד ע"ב ד"ה לפי דשריפת תרומה טמאה אסור ביו"ט דא"י לומר ששורפו כדי ליהנות דא"כ אסור ליהנות בשעת ביעור וע"כ לשם מצות שריפה וזה אסור ביו"ט וזה סברת תוס' פסחים ג"כ דמתחילת ביעורו אסור ליהנות שאין השריפה רשאי להיות כדי ליהנות רק כדי לקיים מצות ביעור וזה אסור ביו"ט וא"כ אפי' אין שבח עצים בפת כלל והפת והתבשיל מותר מ"מ

אסור לשורפו ביו"ט דכדי ליהנות מבטל מצות ביעור וכדי לבער אסור ביו"ט וא"כ אפי' התבשיל מותר בשיאור מ"מ אסור לשורפו ביו"ט וליתא למה שכתבת:

וקושי' דג"מ לק"מ דכונת מג"א כיון דאסור באכילה מדרבנן אסור לאפותו ביו"ט ואם יניחו כך תחמיץ חמץ גמור ויהי' אסור להשהותו ותישרף ואין הפי' שתישרף ביו"ט רק הפי' סוף שיאור ביו"ט הוא שתישרף וזה פי' הפשוט בדברי מג"א ואין כאן קושי' כלל.

וד' ישלח לנו את אלי' הנביא במהרה בימינו. וירחם על שארית עמו. דבער הקוצים מן הכרם עד תומו. ויזרח ד' עלינו וכבודו יראה עלינו ובאור פני מלך עליו יאיר לנו. ברוב ברכות והצלחות הגוף והנפש כנפשך ונפש אביך הנאמן:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכא

שיל"ת ב' אויפאלו ג' צו תרנ"ב לפ"ק. **שוכ"ט** ושמחת יו"ט לידידי מחו' הרב המאוה"ג מו"ה יוסף ליב סופר נ"י אבדק"ק דערעטשקע

נפשו היפה בשאלתו הגיעני אודות יין הנעשה מצמוקי' שמקדשי' עליו כמבואר סי' ער"ב ס"ו אם מותר לעשות כן לשתות ממנו בפסח למצות ד' כוסות, הנה הדין פשוט באו"ח סי' תס"ז ס"ח ובמג"א סק"ז וסק"ח דמשקה הנעשה מהם קודם פסח מותר לשתותו בפסח דמעט חמץ בטל בס' קודם פסח ואינו חוזר וניעור עיי' סימן תמ"ז ס"ד ועכ"פ ע"י סינון עיי' מג"א תמ"ז סקי"ג ואפי' למ"ד חוזר וניעור הוי רק ס' משהו דשרי וכן פסק חיי אדם כלל קכ"ז אות כ' אלא שמעלתו חשש אם אין בזה משום מבטל אי' לכתחיל' ואף שהוא קודם פסח שעדיין היתר מ"מ לדעת דג"מ סוס"י תמ"ז בחמץ כיון דשמו עליו הוי מבטל אי' לכתחילה:

ולפענ"ד בלא"ה אין בזה משום מבטל אי' לכתחילה כיון דאין כוונתו לבטל וכמ"ש מג"א סוס"י תמ"ז ובפרט לפמ"ש האחרוני' דהיכא דאין כוונתו לבטל הוי דשא"מ ומותר אלא דהוי פ"ר והאריכו בזה לפי דרכם ואם כן כאן דליכא וודאי חמץ רק ס' וחששא בעלמא ולא הוי פ"ר כ"ע מודו דהיכי דאין כוונתו לבטל ל"ש בי' משום אין מבטלין אי' לכתחילה ועיי' בש"ך יו"ד סי' פ"ד סק"מ מבואר להדי' דהיכא דיש ספק אם יתערב שום אי' כלל וגם אינו מכווין לבטל לית בי' משום א"מ איסור לכתחילה ועיי' ש"ך סי' צ"ב סק"ח וסי' קט"ז סקכ"ח:

אלא דגוף דברי דג"מ תמוהי' דדוקא לענין נ"ט בנ"ט שייך ה"ט דחמץ שמו עליו דהא דנ"ט בנ"ט שרי היינו כמ"ש הר"ן כיון דהוא טעם קלוש כ"כ לא חשיב שיחול עליו שם

אי' חדש עיי' ש"ך סי' צ"ד ואם כן היינו דוקא בב"ח דשם אי' קשור בחפץ אבל בחמץ שם אי' הקשור בחפץ שהוא חמץ אינו שם אי' חדש כיון דשמו עליו רק שם אי' התלוי בזמן שהוא פסח הוא בא מחדש ובזה א"א לומר ששם פסח א"י לחול על טעם קלוש שהרי שם פסח וודאי חל על כל חמץ שבעולם וממילא חל נמי על האי טעם קלוש מיגו דחל על כל חמץ והוי כעין כולל אבל לענין א"מ אי' מה בכך דשמו עליו כיון דעכשיו היתר הוא הרי אין מבטלים אי' רק היתר. והרי גם לענין חענ"נ העלה מג"א סי' תמ"ז סקל"ח דקודם פסח כיון שעדיין היתר ל"ש בי' חענ"נ אף דשמו עליו עיי"ש:

וראי' לזה מדברי מרדכי שהביאו טו"ז ומג"א סי' תרכ"ו דמשו"ה מותר לבטל סכך מחובר בסכך כשר לכתחילה משום דקודם יו"ט אינו איסור עדיין ע"ש והרי גם התם הסכך פסול שמו עליו שהוא מחובר ומ"מ קודם יו"ט אין אסור לבטלו:

וטעמא נ"ל דהרי כתב טו"ז שם בשם הלבוש דהא דא"מ איסור לכתחילה הטעם משום שמא יבא להתיר כל האי' ע"ש וזה שייך דוקא אם מבטל בשעת אי' אבל אם מבטל בשעת היתר ל"ש שיבא להתיר כל האי' בעין שהרי בשעה זו אוכל גם חמץ בעין ול"ש למיגזר שמא יאכל גם חמץ בפסח ועוד כיון דלא שרית ליה לבטל בזמן איסורו רק קודם זמן אי' אית לי' היכירא ולא יבא להתיר כל האי' וכדאמרי' ביצה ח"י מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י דליו וכו' ועיי' בפי' למס' תמיד כ"ז ע"ב ד"ה אלא:

ושנית חשש על השמועה ששמע שהסוחרים נוהגים לזרוק על הצמוקי' טיפות טיפות יי"ש בקיץ שלא יתיבשו והביא דברי מג"א סי' תנ"א סק"מ דיי"ש הוא דבר חריף ומשביח וכן נראה שם דעת הפוסקי' האחרונים והראה מקום בשו"ת פנים מאירות סי' ע"ה שכתב דיי"ש פוגם היין, הנה ספר פ"מ אין אתי אבל לפ"מ שאני שופט מבחוץ אין דמיונו עולה יפה דמג"א שם וכן בסי' תמ"ז סקכ"ה קאי לענין דהוי נוטלפ"ג בכל דבר משום שהוא אב"י וע"ז כתב כיון דיי"ש הוי דבר חריף אינו פוגם דחורפי' מחלי' לי' לשבח אבל מ"מ אפשר כדעת פ"מ דאפי' יי"ש בעין פוגם ביין וכמ"ש מג"א סי' ר"ד סקט"ז דמים ביין נוטלפ"ג ועיי' טו"ז יו"ד סי' קי"ד סק"ד דה"ה שאר משקי' ובש"ך סי' קל"ד סקכ"א ולענין זה דפוגם במין א' דהיינו יין אינו מועיל מה שיי"ש הוא דבר חריף:

אבל לפענ"ד אפי' לדעת פמ"א דיי"ש פוגם ביין היינו דוקא בנפל ליין גמור אבל כאן שנזרק על הצמוקי' ואח"כ תוסס עם הצמוקי' ונעשה יין והכל גוף א' אז בוודאי אינו פוגם וכמ"ש מג"א ס' תס"ב סק"ו בשם מבי"ט דמה"ט יין צמוקי' אינו מחמיץ דהו' כמו מי גשמים שנשתנו בתוך הענבים ומה"ט נמי לא מקרי יין מזוג כדאמרי' ב"ב פ"ו ע"ש והכל נהפך להיות יין גם המים וה"נ היי"ש נהפך ליין ואין כאן פגם כלל:

אך גוף השמועה הוא שמועה רחוקה בעיני ובלתי ספק הסוחרים גדולים משירי' אותם במקום קר ולח שלא יתיבשו וגם הם הרבה ביחד כעיגולי דבילה ואינם מתיבשים ואם יש שזורקי' עליהם אפשר בחנות קטנה שיש רק מעט כמו ליטרא ושתים וכיון שאין זה מפורסם בלי ספק הוא רק מיעוט דל"ש שעושי' כן דאל"כ קלא הוי למילתא כיון שאין זה דברים שבצנעה להשביח מקחו וגם הם אין עושים רק בקיץ וא"כ רחוק הדבר שישאר מהם עד סמוך לפסח וגם אינו נרגש בהם לא טעם ולא ריח יי"ש ואם כן גם אם זרקו עליהם יי"ש הוא פחות מנו"ט ובטל בס' בצמוקי' עצמן וכ"ש שיש ס' עם המים שנותני' עליהם דקודם פסח לא אמרי' חענ"נ כנ"ל. דלפ"ז יש להתיר מטעם דאזלי' בתר רובא שאין בהם יי"ש ואפי' לוקח מן הקבוע שאינו ניכר מ"מ כיון דליכא וודאי מיעוט איסור ל"ש קבוע כמ"ש טו"ז או"ח סי' תר"ה ושפיר אזלינן בת"ר ומכ"ש דאחזוקי איסורא לא מחזקי' דעדיף מרוב דאפי' איכא לברורי א"צ לברר כמבואר ביו"ד סי' פ"ג ס"ה בהג"ה דאפי' בשאר דגים שדרך למולחם עם הטמאים אין להחמיר לפשפש ולבדוק אם ביניהם יש דגים טמאים משום דאחזוקי אי' לא מחזקי' ועיי' ש"ך שם סקי"א:

ואפי' הי' מע"מ מ"מ הוי ס"ס שמא אותן הצמוקי' לא בא עליהם יי"ש ואת"ל שזרקו עליהם יי"ש שמא יש ששים כנגדו ובפרט שאינו כולו חמץ שהרי יש בו גם מים ושאר דברים וכמ"ש מחה"ש סי' תנ"א סק"מ סברא זו לענין שכר שעורי' ע"ש והסכים כן בחת"ס או"ח סי' ק"ך גם לענין יי"ש. וא"כ קרוב הדבר שיש ששים כנגדו אפי' בצמוקי' לבדם ומכ"ש עם המים שנותנים עליהם ואף דא"י להתהפך מ"מ בכה"ג שאתה צריך להתחיל בספק הראשון שמא אין כאן אי' כלל לא בעי' יכול להתהפך כמ"ש ש"ך בדיני ס"ס בשם רמ"ע. לכן לפענ"ד אם עושי' יין זה קודם פסח ומסננו קודם פסח מותר לשתותו בפסח בלי שום פקפוק ובית מיחוש כלל והשתי' כדת של תורה אין אונס. וד' ישמרנו ממשהו חמץ. ומכף מעול וחומץ. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכב

שיל"ת ב' אויפאלו ב' פקודי תרמ"ט לפ"ק:

שוכ"ט לידידי הרבני המופלג הנגיד מו"ה יעקב מרדכי נ"י ראטה בק"ק פולדעש:

על דבר אשר שאל אם בליל פסח כששואלי' לאדם מה נשתנה אם צריך הנשאל לחזור ולומר מה נשתנה קודם שמשיב ואומר עבדים היינו ונסתייע מלשון גמ' פסחים קט"ו ע"ב וקט"ז ע"א דקאמר פטרתן מלומר מה נשתנה ולא קאמר מלישאל מה נשתנה אע"כ

דשאלה עדיין צריך ולא פטרו רק שאינו צריך לחזור ולומר מה נשתנה וכן מורה לשון רשב"ם שם ולשון הרמב"ם פ"ח מחמץ שכתב וכאן הבן שואל ואומר הקורא מה נשתנה ע"ש. וכבר מלתי אמורה דמלשון רשב"ם בדף קט"ו ד"ה פטרתנו וכו' שכתב דתני' לקמן חכם בנו שואלו ואם לאו שואל הוא לעצמו מה נשתנה וכיון ששאלו לנו מה נשתנה אין אנו צריכי' לומר מה נשתנה אלא להשיב על דבריו של בנו וכו' ופי' מעלתו מדכתב אלא להשיב על דבריו של בנו משמע שגם אחר שאלת אביו הי' בנו שואלו ולא הי' פטרו רק שלא יהא צריך לחזור ולאמרו ודאי אין ראי' דרשב"ם קאי לפרש הא שמביא דחכם בנו שואלו ואם לאו שואל הוא לעצמו אבל אם שאלו הבן כיון ששאלו לנו מה נשתנה א"צ לומר מ"נ אלא להשיב וכו' וממילא הכא דשאלו אביו פטרו ג"כ מלומר מה נשתנה:

וגם מדברי רשב"ם בדף קט"ז שכתב פתח ואמר לאחר שאילת הבן התחיל לומר עבדים היינו וכו' דמשמע שגם אחר שאמר ר"נ עבדא דמפיק וכו' הי' הבן שואל דאל"כ הו"ל לפרש לפי שאמר פטרתן מלומר מ"נ פתח ואמר מיד עבדי' היינו אמרתי דאינו ראי' דאפשר שהוא מעשה בפ"ע וקאי אדלעיל דפליגי רב ושמואל דרב ס"ל דמתחיל מתחילה עע"ז ושמואל ס"ל דמתחיל עבדי' היינו לזה אמר דר"נ פתח ואמר לאחר שאלת הבן עבדי' היינו:

אך בדברי הרמב"ם לא מצאתי מענה אבל יען ראיתי מפורש יוצא מפי רמ"א בסי' תע"ג בשם מהרי"ל וכשבנו או האשה שואלת א"צ לומר מה נשתנה אלא מתחיל עבדי' היינו רחוק בעיני שיחלוק מהרי"ל על הרמב"ם וגם בעין משפט מציין על פתח ואמר עבדים היינו טוש"ע שם ס"ז בהג"ה והוא הגהת רמ"א הנ"ל מבואר דלא כפי' מעלתו רק דלאחר שאלת הבן או האשה לבד נמי א"צ לחזור מ"נ רק פותח עבדי' היינו. לכן נ"ל דכונת הרמב"ם נמי כן הוא אלא לפי שיש אמירת מה נשתנה בשני אופנים אם יש בן הוא שואל ואם לאו שואל לעצמו והו"א דוקא אי איכא בן ששואל אז שואל אחר שעוקרי' השולחן ומוזגי' כוס שני לפי שרואה שינוי אבל אם שואל לעצמו אין מקומו דוקא שם לכן כתב וכאן הבן שואל אי איכא בן והקורא אומר אם הוא לבדו ואין אחר עמו ג"כ אומר כאן:

ובזה נדחה ג"כ משמעותו מרשב"ם קט"ז דאפי' קאי האי פתח ואמר אהא דר"נ דאמר פטרתן מלומר מ"נ מ"מ שייך שפיר לומר לאחר שאלת הבן לפי שעיקר המצוה של מה נשתנה הוא שישאל הבן נקרא אמירת מ"נ שאלת הבן אפי' אם אחר שואל ודייקא נמי דלא קאמר לאחר ששאל הבן שהוא פועל אלא לאחר שאילת הבן שהוא שם דבר:

אמנם מצאתי בד"מ סי' תע"ג שהביא דברי מהרי"ל הנ"ל בזה"ל עמ"ש הטור ואפי' ב' ת"ח הבקיאים בהלכות פסח שואלי' זה לזה מה נשתנה במהרי"ל אבל כשאשתו ובניו

שואלים אותו אין צ"ל מה נשתנה ומתחיל מידי עבדים היינו ע"ש מלשון זה משמע קצת דבשני ת"ח שואל אחד לחבירו וחוזר חבירו ושואל אותו וצריך לעיין בפנים במהרי"ל אך בספר מהרי"ל שלי חסר דף זה אבל עכ"פ ברור דכשאשתו ובניו שואלי' אותו א"צ לחזור ולומר מה נשתנה אלא מתחיל מיד עבדים היינו. ובזה אומר שלום. עד יכין כסאו כשמש ויהלום. וכימי צאתנו מא"מ יראינו נפלאות ויעשה עמנו לטובה אות. עד יחוש ישיעות הנבאות כנפשו ונפש ידידו דו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכג

שיל"ת ב' אויפאלו ג' שמיני ט"ו למב"י רנ"ת לפ"ק:

בימי הספירה. יהי' ד' לך לעזרה בני יקירי וחביבי הרב המאוה"ג וכי' כמו"ה יצחק יעקב נ"י בלוהם עם נאות ביתך כלתי החשובה א"ח מ' שרה ריזל שתחי' לאוי"ט בק"ק אבראהאם:

כתבך מקודם הפסח ואחר הפסח קבלתי ושמחתי בשלומכם אשר תלי"ת גם ממנו לא נעדר וכו' ומה שיצאת לסתור דינו של מחה"ש דשרשים דרשות מבטלין מרור דמצוה שכתב כן בסי' תע"ה במג"א סק"ה שכתב בשם פסקי מהרא"י ואפי' אכל הברי' שלם לא מקרי ברי' לצאת בפחות מכזית דהא אין יוצאי' בשרשי' ופי' מחה"ש וא"כ א"א לאכלו בשרשי' דאתי שרשי' דרשות ומבטלי' מרור דמצוה וכיון דצריך להסיר ממנו השרשי' תו לא מקרי ברי' כמ"ש סי' ר"י והק' למ"ש תוס' פסחים קט"ו ע"ב ד"ה ידי דכל שא' נותן טעם בחבירו ל"ש ביטול א"כ ה"נ במב"מ שאין טעמו משונה ל"ש ביטול מצוה. ואני בעניי אינני יודע אפי' לפי הבנתך בכונת התוס' מי הגיד לך שהקלחי' והשרשי' שווי' בטעמם אולי אינם שווין ושפיר שייך ביטול מצוה:

אבל לפענ"ד אין זה כונת התוס' דהא אנן קי"ל מב"מ חד בתרי בטל ומבשא"מ בטעמא טע"כ מה"ת ועיין סי' צ"ח וא"כ אדרבה בשווי' בטעמא שייך טפי ביטול מצוה מבשאינם שווי' בטעמא והרי בזבחים ע"ח אר"ל גבי פגול ונותר וטמא שבללן זב"ז ואכלן פטור דאין מבטלין זא"ז ושם מיירי במב"מ בשר בבשר וקאמר עלה בדע"ט ופליגא דר"א דס"ל מצות אין מבטלת זא"ז ואם איתא דהא דמצות מבטלת הוא דוקא באין שור' בטעמא אבל בשווין בטעמא אין מבטלת תקשי נהי דס"ל לר"ל דמבטלת מ"מ בשר בבשר דשוה בטעמא אין מבטלת ואמאי פטור. ודוחק לחלק לענין זה בין רשות דמבטל מצוה ובין אי' ומצות מבטלי' זא"ז. אבל אינני צריך לאריכות הזה ובהדי' מבואר שם ע"ח דאפי' אי

אי' מבטלי' זא"ז היינו דוקא במב"מ בטעמא אבל במבשא"מ בטעמא דהיינו עשה עיסה מחטי' ואורז ויש בו טעם דגן אדם יוצא י"ח בפסח ואפי' רשות אינו מבטל המצוה ותוס' שם ד"ה אלא הק' מפסחים קט"ו לא לכרוך אינש מצה ומרור בהדדי דאתי מרור דרבנן ומבטל מצה דאו' ואמאי הא מבשא"מ טע"כ מה"ת ותי' דהתם חוזק המרירות הוא מבטל טעם מצה אבל אורז לא מבטל טעם דגן ועוד דהתם כשאוכל כזית מצה אבל אם אוכל הרבה שרי ע"ש עכ"פ מבואר דבאינו שוה בטעמא יותר אינו מבטל מבשוה בטעמא:

אמנם כונת תוס' בפסחים קט"ו דל"ש ביטול אלא כשלועסו יחד דאז מבטל א' את חבירו משום שהם מעורבי' בלעיסה שייך בי' ביטול ואף דל"ש ביטול אלא ברוב מ"מ כאן אפי' שיעור שניהם שוה א"א שלא יהי' נבלל בלעיסה מיעוטו של זה ברובו של זה ובטל המיעוט ברוב וכמ"ש רש"י בזבחים הנ"ל אבל כשהם שלמים לא מיבעי' אם שיעורן שוה ודאי ל"ש ביטול ואין כאן רוב אלא חד בחד דאינו בטל אלא אפי' יהי' יותר מחבירו לא מבטל לי' משום דאינו מעורב דוק ותשכח שכן כונת התוס' ודברי מחה"ש נכוני':

אמנם מה שהכריחו למחה"ש לפרש כן היינו משום דקשי' לי' מה שהק' בחי' רעק"א שם האוכל עוף טמא אף באין כזית חייב משום ברי' אף דאין עצמות שלו בכלל אי' וה"נ אף דאין השרשי' בכלל המצוה אם אכלו שלם הוי ברי' ולהכי הוצרך לומר דאינו יכול לאכול השרשי' דמבטל המרור ע"ש. אבל לפענ"ד נראה סברא ישרה דבשלמא בעוף טמא דאמרה תורה לא תאכל עוף טמא בין גדול ובין קטן. ועיין תוס' חולין צ"ו ע"א ד"ה מאי טעמא וביו"ד סי' ק' והרי כך נקרא עוף טמא עם העצמות ואם יחלקו העצמות מן הבשר אין שמו עליו שפיר נקרא ברי' אף דאין עצמות בכלל אי' אם אוכלי' בפ"ע אבל כאן דאמרה תורה אכול מרור והרי לא נקרא מרור רק הקלחי' ולא השרשי' וא"כ לא אמרה התורה כלל אכול ברי' וא"כ אפי' אכלו עם השרשי' אינו ברי' שהרי השרשי' אין שמו עליהם מרור כלל:

ועוד נראה לחלק דדוקא בעצמות שהוא דבר שאינו ראוי' כלל לאכילה אין קפידא אם אינו בכלל האיסור דהא מה שאינו בכלל האיסור הוא רק מצד שאינו ראוי' לאכילה אבל אם אכלו שלם גם העצמות בכלל האיסור כמו באבמה"ח דאינו חייב אלא על משהו בשר גידי' ועצמות אבל שרשי' דראוי' לאכילה ואפ"ה אינם בכלל מצות אכילה שפיר אמרינן דאפי' אכלו שלם לא מקרי ברי' דהא אינו שלם שחסרו ממנו השרשי' שראוי' לאכילה דאינו יוצא בהם ועיין היטב במג"א סי' ר"י סק"ד ותבין:

ומה שהק' עוד שם בחי' רעק"א על דברי מחה"ש דבשלמא התם אמרינן דמעט מצה נכנס במרור רשות ובצר לי' שיעורא אבל הכא סוף סוף במשהו מרור שלא נתבטל בשרשי'

יוצא מדין ברי' כיון שאוכל כולו. היא תמיה ביותר שאם גם חלק מהקלח נתבטל א"כ לא אכל כל הקלח רק חצי' ואיך יהי' נקרא ברי' ואפי' לתוס' ורא"ש שהביא מג"א סי' ר"י דאם הביא לפניו שלם אפי' לא אכל גרעין הוי ברי' היינו דוקא בגרעין שאין דרכו לאכלה אבל בדבר שדרכו לאכול הגרעין אם לא אכלו מודה דל"ה ברי' כמ"ש מג"א שם מכ"ש כאן שלא אכל כל גוף המרור. ועוד נ"ל דתוס' ורא"ש מיירי רק באפשר לאכלו שלם אז מקרי ברי' בהובא לפניו שלם אף שלא אכל הגרעין אבל כאן דלא משכחת שיאכל מרור ברי' שלימה ודאי לא מהני מה שהובא לפניו שלם להיות לו דין ברי':

ומזה תבין דמ"ש לחלק דלא מקרי ברי' אלא לענין איסור אם אין בברי' שלימה שום דבר מותר או במצוה אם אין בברי' שלימה שום דבר שאין יוצאי' בו אבל כאן דיוצאי' במקצתו בקלחי' ואין יוצאי' במקצתו דהיינו בשרשי' לא מקרי ברי'. ליתא דקשי' מעוף טמא כנ"ל, אלא החילוק כמ"ש לעיל. אבל מה דקשי' לך על חילוקך דאמר שמואל בחולין צ"ו לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד ופירש"י אעפ"י שהגיד ארוך אינו נאסר אלא רק על הכף ואפ"ה מקרי גיד ברי' לק"מ דהתם במה שאסרה תורה דהיינו גיד שעל כף הירך אין בו דבר המותר וה"נ אלו אמרה תורה אכול קלחי' הי' מקרי ברי' דבמה שציותה תורה לאכול אין בו דבר שאינו יוצא בה אבל התורה אמרה אכול מרור וכל עשב מר קרוי' מרור כפירש"י בחומש ויש ה' מיני' שיוצאי' בהם חזרת ועולשי' תמכא וחרחבינא ומין שנקרא בשם העצם מרור ואין ספק שכזית מכל ה' מינים מצטרפי' כיון דשיעורן שוה א"כ אין כאן ברי' מצד הכתוב בתורה רק מצד שהוא ברי' שלימה כמו ענבה אחת לענין ברכה אחרונה ואם אין יוצאי' רק במקצתה אין כאן ברי' שלימה ולא מקרי ברי' ועייה"ט בכל המקומות שציינתי לעיל ותמצא שכן הוא. אביך הדו"ש באה"ר: עמרם הק' בלוהם:

תשובה רכד

שיל"ת ב' אויפאלו ד' במדבר תר"ן לפ"ק:

שוכ"ט לכבוד הרבני המופלג בתורה כמו"ה איציק אהרן נ"י:

מכתבו קבלתי וכו' ומה שתמה על תוספתא פ"ה דפסחים הביאו כ"מ פ"ב משגגות הי"ד חטאת יחיד ועולת יחיד ששחטן בשבת לשמן וזרק דמן שלא לשמן חייב שהורצו הבעלי' ותמה הא מבואר בריש זבחים ושם ד"ד דבחטאת בין שינוי קודש ובין שינוי בעלי' פוסל בד' עבודות ובשאר קרבנות עכ"פ לא עלו לבעלי' לשם חובה ואיך אמרה התוספתא שהורצו הבעלי'. ואי בזורק לשם חולין דכשר כדאמרי' בזבחים מ"ו ע"ב דאין

חולין מחללי' קדשים מ"מ הא אמרינן שם דאינו מרצה וכן פסק הרמב"ם פט"ו מפסולי המוקדשין. ועוד מה נתינת טעם הוא זה שחייב הואיל והורצו הבעלי':

אהובי נ"י. ענין טבד"מ הוא עמוק וצריכא עיונא רבה אשר א"א לי כעת מפני פיזור הנפש ומ"מ לא אשיב פניו ריקם ומ"ש מה נתינת טעם הוא לפי פשוטו אינו נתינת טעם רק הוא כאלו אמר חייב אפי' שהורצו הבעלי' דעשה מצוה מ"מ חייב כיון דשחיטה לא הי' לשם דבר המותר לא מקרי טבד"מ עיין פסחים ע"א ע"ב. ומה דקשי' לי' הא לא הורצו הבעלים אפי' בעולה אדרבה עיקר שינוי בעלים בשאר זבחים חוץ מפסח הוא בזריקה או שחישב בשאר ד' עבודות וזרק בשינוי בעלים עיין רש"י פסחים ס"א ע"א ד"ה אבל, י"ל לפמ"ש הצל"ח בפסחים ע"א ד"ה אמר יחזקאל דבעולה משכחת שינוי בעלים שעולה לשם חוב' כגון שזרק לשם מת או אינו יהודי ואינו מחוי' כפר' כמותו דכיון דאפי' במחויב כפרה כמותו הקרבן כשר רק שאינו עולה לבעלי' א"כ כי מיעוט רחמנ' עליו ולא על חבירו שמחוי' כפר' כמותו עכ"ח מלמד שאם אינו מחויב כפרה כמותו עלו אפי' לשם חובה ע"ש. וא"כ שפיר קאמר אפי' בעולת יחיד באופן הנ"ל שהורצו הבעלים מ"מ חייב. אלא דהא קשי' אם התוספתא בעי לאשמעי' רבותא דאפי' כשהורצו הבעלים מ"מ חייב אמאי נקטה וזרק דמן שלא לשמן הו"ל למינקט רבותא טפי אפי' בזרק דמן לשמן דודאי הורצו הבעלי' ועיין תוס' חולין מ' ד"ה חייב נמי חייב:

לכנ"ל לפמ"ש בתשו' [ע"ל סי' רנ"ה] ליישב קושי' שאג"א סי' ס"ד שהק' אהא דמבע"ל בביצה ל"ד בעוף הנדרס מהו לשחטה ביו"ט אמאי לא פשט ממתני' דביצה דכ"ה דשוחטי' מסוכנת ביו"ט אע"ג דצריכה פירכוס אחר שחיטה. וכתבתי ליישב בדבר חדש דבשבת צ"ז ע"ב אמרי' נתכווין לזרוק ד' וזרק ח' פטור אם לא אמר כל מקום שתרצה תנוח ומשום דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון דלא נתקיימה מחשבתו פטור ועיין תוס' בשבת דע"ב ע"ב ד"ה נתכווין ולפ"ז נ"ל ודאי בשוחט בהמה בריאה אעפ"י שנתנבלה בשחיטה מ"מ שפיר תיקון להוציא מידי אבמה"ח דאף דהוא נתכווין להוציא גם מידי נבילה ובזה לא נתקיימה מחשבתו אבל מ"מ הא נתכווין להוציא מידי אבמה"ח ג"כ וא"כ נתקיימה מחשבתו במקצת ודמי לנתכווין לזרוק ח' וזרק ד' בשבת צ"ז שם דחייב או לכתוב שם משמעון ע"ש אבל מסוכנת שרוצה לשחוט פן תמות הלא אין כונתו כלל לתקן אי' אבמה"ח דגם אם תמות לא יהי' אי' אבמה"ח רק נתכווין לתקן אי' נבילה וא"כ אם לא תפרכס והוי נבילה לא נתקיימה מחשבתו כלל אף שתיקן אי' אבמה"ח מ"מ לא נתכווין לזה ול"ה מלאכת מחשבת ומותר ממנ"פ אם תפרכס שפיר קשחיט דהוי אונ"פ ואם לא תפרכס הרי הוא נבילה ואינו מלאכת מחשבת ומותר עכ"פ מה"ת

ואפי' איכא אי' דרבנן מ"מ כיון שיש ספק אם תפרכס הו"ל ס' דרבנן ושרי משום הפסד ממונו וא"ש:

ולפ"ז יש לתמוה בהאי דפסחים ע"ג דקאמר שתיקן להוציא מידי אבמה"ח ופירש"י לב"נ וכ' הצל"ח משום דלמאי דקי"ל בהמה בחיי' לאו לאיברי' עומדת א"כ לא חל אי' אבמה"ח אלא בתולש אבר וא"כ לגבי ישראל לא משכחת אי' אבמה"ח כלל בחטאת דהא אי' קדשי' קדום ואין אי' אבמה"ח חל על קדשי' ולכן פירש"י שתיקן אי' אבמה"ח לב"נ ומאי שיש לדקדק בדבריו הא אבמה"ח הוי אי' מוסיף לב"נ עיין תוס' חולין ק"ב ד"ה ור"י ודק"ג ד"ה מ"ס כבר יישבתי במק"א ואין כאן מקומו ולפמ"ש תקשי נהי נמי דתיקן אי' אבמה"ח לב"נ מ"מ איהו לא נתכוין לתקן אי' אבמה"ח לא לישראל שהרי אי' אבמה"ח אינו חל ולא לב"נ שהרי אסור לישראל להאכיל קדשים לב"נ עכ"פ היכא דאסור לישראל עיין ש"ך יו"ד סי' ש"ו סק"ח וע"ש סי' ש"ז וא"כ נהי דתיקן להוציא מידי אבמה"ח לב"נ מ"מ כיון דלא לכך נתכוין ל"ה מלאכת מחשבת ואמאי חייב. אך ז"א דבשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז בשוגג וטעה בכל אלו אפשר נמי דטעו דשרי ליתן ממנו לב"נ ושפיר נתכוין להוציא מידי אבמה"ח לב"נ ושפיר מקרי תיקן וחיי' משום שבת. אבל בהאי דתוספתא קשי' כיון דזרק דמן שלא לשמן ונפסל הקרבן א"כ מאי תיקן וא' דתיקן להוציא מידי אבמה"ח לב"נ הא כיון דשחיט לשמן עכ"ח לא נתכוין להוציא מידי אבמה"ח לב"נ דקדשים כשרים ודאי אסור לתת לב"נ שהרי כתיב ואכלו אותם אשר כיפר בהם ונהי שעל הב"נ אין אי' ליקח ולאכול כמ"ש צל"ח אבל כיון שלישראל אסור לתת לו והוא שחט לשמן עכ"ח לא נתכוין לזה וא"כ ל"ה מלאכת מחשבת אמאי חייב. אך זה שיבוש דהרי בשעת שחיטה עדיין הי' ראוי לזרוק לשמן ולרצות על הבעלים ולהיות זבח כשר ושפיר תיקן בשעת שחיטה לישראל ומה שקלקל אח"כ שכבר נעשה המלאכה בזריקה אינו מוציאתו מידי עבירה שעבר. ולפ"ז א"ש פי' התוספתא חטאת יחיד ששחטן בשבת לשמן ואעפ"י. וזרק דמן שלא לשמן וא"כ נפסל הזבח ולא תיקן כלום ע"מ חייב. הואיל והורצו הבעלים פי' בשעת שחיטה הי' ראוי' להרצאה. וד' יאיר עינינו במאור תורתו ויצוה עלינו ברכתו. כנפשו ונפש ידידו הנאמן:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכה

בעזהי"ת ה' מאדע א"ח פסח תר"ל לפ"ק. ביאור דין מצה שנילושה במי פירות עם מים אם מותר לאכלו בערב פסח, וביאור סוגיא דמי פירות פסחים דף ל"ה והשייך לח:

הנה קיי"ל בש"ע או"ח סי' תע"א סעיף ב' דקודם שעה עשירית מותר לאכול מצה עשירה ובמג"א שם סק"ה הביא מהר"ל וב"ח דזה דוקא בנילושה במי פירות לבד אבל בנילושה במי פירות ומים יוצאין בה בשעת הדחק וראי' ממנחות ואם כן אסור לאכלו בע"פ יעיי"ש, [והנה מ"ש ראי' ממנחות צריך ביאור דנהי דכל המנחות הי' בהם שמן ונילושי' גם במים ומ"מ קרוי' מצות אף שני ושי' בשמן כיון שיש בהם גם מים. מ"מ הא מזה מוכח רק דקרוי לחם ומצה אבל אינו מוכח דקרוי לחם עוני דבמנחות לא כתיב לחם עוני ואכתי מנ"ל דיוצאין בזה בפסח דבעינן לחם עול':

וצ"ל דס"ל למהר"ל וב"ח הנ"ל דאי נימא דלחם עוני גלי דלא קרוי מצה לקיים מצות בערב תאכלו מצות רק אם הוא לחם עוני אבל מה שאינו לחם עוני אינו קרוי מצות אם כן גם גבי מנחות אינו קרוי מצה, ועכ"ח כיון דגבי מנחות קרוי מצות גם לענין מ"ע דאכילת מצה מקרי מצה רק דגילתה תורה גב' אכילת מצה דפסח עוד מצוה שצריך להיות לחם עוני ואם הוא מצה עשירה ביטל מצוה זו דלחם עוני אבל אכתי קיים מצוה דבערב תאכלו מצות וממילא דאסור לאכלה בע"פ. שוב מצאתי באלי' רבה אות ח' שהתעורר בזה ועיין פרמ"ג באשל אות ה'. ובא"ר הנ"ל כתב שבזה נסתלקו קושיות מג"א הנזכר. ואנכי בעניי לא אבין דמה שהקשה המג"א מפסחים דף ל"ח ודאי קשה מ"פ ות"ל דהוי מצה עשירה. כיון שיש בו גם מים אם כן אי משום מצה עשירה נהי דמצות לחם עוני לא קיים אבל מ"מ מצות מצה קיים ולהכי צריך בחלות תודה טעם אחר דאפילו מצות מצה לא קיים. ומה שהקשה המג"א עוד דאי נימא דבמי פירות ומים יוצא ידי מצה רק בלא מים אינו יוכא אם כן מאי רבותא דליל א' של פסח הא גם בשאר יו"ט צריך לאכול פת שמחויב בבהמ"ז, נמי אין לתרץ דרבותא דליל פסח דאינו מקיים במי פירות ומים מצות לחם עוני משא"כ ביו"ט דעלמא יוצא בזה דאכתי קשה הא אנן קיי"ל כר"ש לעיל דף כ"ח ע"ב דחמץ לפני זמנו מותר בהנאה ועיין ברא"ש שם ולדידי' לקובעו חובה בזה"ז לא ידעינן מקרא דלא תאכל עליו וכו' דכתיב ביה לחם עוני אלא מבערב תאכלו מצות כמבואר שם בגמרא ואם כן בזה"ז א"צ לקיים מצות לחם עוני וקשה על כל הפוסקים מה רבותא דליל פסח. אעכ"ח דלחם עוני בא לגלות דאינו מקיים מצות מצה כלל אלא בלחם עוני. וגם קושי' הג' ל"ל לחם עוני ת"ל דאינו בא לידי חימוץ הקשה שפיר כיון דאינו מקשה על ר"ע. דע"ז שפיר י"ל כתירוץ א"ר. אבל קושיתי יסובב על הרמב"ם פ"ו מחמץ דין ה' והמחבר בשו"ע סימן תס"ב ס"א שנתנו טעם במי פירות משום לחם עוני עיי"ש ואם הוא מצוה בפ"ע אינה נוהגת בזה"ז כנ"ל ועכ"ח דגלי קרא דלא מקרי מצה אלא לחם עוני וכמ"ש והק' המג"א שפיר, ועיין היטב בזה כי קצרתי]:

והנה המג"א חולק על הב"ח וסובר דאפילו מ' פירות עם מים נמי מקרי מצה עשירה דאלת"ה רק דוקא מי פירות לבד נקרא מצה עשירה אם כן ל"ל קרא לחם עוני פרט למצה שנילושה ביין ושמן ודבש לחודא בלא מים ת"ל דמי פירות לבד אין מחמיצין ופשיטא דאינו יוצא בהם משום מצה מן הקישא דמצה לחמץ שאינו יוצא בדבר שאינו בא לידי חימוץ. או"ו אפי' עם מים דבא לידי חימוץ אין יוצאין משום מצה עשירה עיי"ש. ובדג"מ שם הקשה ממ"ש המג"א עצמו בסי' חנ"ד ס"א שרצה להוכיח מדברי הרי"ף שפי' הברייתא בש"ס פסחים דף ל"ז דתניא יוצאין בפת הדראה דהיינו פת סובין והבין הר"ן כוונתו שהוא כולו סובין אם כן מוכח דאפילו סובין דגרע ממורסן לפרש"י מ"מ נעשה כולו חמץ לא רק קמח הנדבק בהם דאל"כ איך יוצאין י"ח מצה הא אין יוצאין בדבר שאינו בא לידי חימוץ כמבואר בסימן תנ"ג עיין בא"ר ומחה"ש שם ודחה מג"א דאפשר לומר כיון שהיא ממין הבא לידי חימוץ יוצאין בה י"ח מצה עיי"ש. ואם כן ה"נ שפיר אצטריך לחם עוני לעיסה שנילושה במ' פירות לבד אף שאינו בא לידי חימוץ מ"מ הוא ממין הבא לידי חימוץ ועיין במחה"ש ופמ"ג שהרגישו גם כן בזה ונדחקו עצמם. ועיין בהרה"מ ובלח"מ פ"ו מחמץ. ומה שנלענ"ד בדעת מג"א עפ"ד הר"ן נדרים דף נ"ב שהקשה לפ"מ שהוכיח מהמשנה מס' חלה פ"ו וירושלמי נדרים שם דל"ש דשיל"מ אלא במב"מ ולא במין בשא"מ אם כן בביצה דף ל"ז דתנן האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן ופריך שם בדף ל"ח וליבטלו מים ומלח לגבי עיסה ומשני ר"א משום דהוי דשיל"מ דאפילו באלף לא בטיל והא מים ומלח לגבי עיסה מין בשא"מ הוא, ותירץ כיון דעיסה לא מיתעבדא אלא בהו כמב"מ דמי וכ"כ תוס' בביצה דף ל"ט ד"ה משום פי' דודאי מים ומלח לגבי קמח הוי מין בשא"מ אבל עתה אינו קמח רק עיסה והוא דבר חדש שא"א להיות רק מקמח ומשקה ואם כן ב' הדברים קמח ומשקה נקראים עיסה והוי מב"מ והארכתי בזה במק"א [ועיין לקמן סימן רס"ה] ועיין ר"ן בסוגיין דפסחי' דף ל"ה שהקשה על רש"י דפי' כוסמין מין חטין לענין שתורמין מזה על זה הא תנן במס' תרומות דכל שהוא כלאים זב"ז אין תורמין מזה על זה ובריש מס' כלאים מוכח דחטין וכוסמין כלאים זב"ז וכו' לכן פי' דלענין חלה מיירי, וק"ל למה לענין תרומה מקרי ב' מינים ולענין חלה מין אחד, ותירץ משום דחיוב תרומה בא משעת מירוח שהוא דגן ואז אין דיגון הכוסמין דומה לשל חטין לכן הוי ב' מינים משא"כ חיוב חלה בא משעת גלגול העיסה ועיסותיהן דומות לכן הוי מין אחד עיי"ש. ולפ"ז אומר אני דודאי סגי במה שיש במינו חמץ אלא דאם הי' אפשר להיות חמץ ומצה מדגן וקמח בלי מים או משקה הי' סגי אם הקמח הוא ממין הבא לידי חמץ ומצה אבל הלא דגן וקמח

אינו מתחמץ בלי משקה וגם מצה לא ציוותה תורה לאכול מדגן וקמח רק לחם שהוא קמח נילוש במשקה ואם כן אנו צריכין לדון על העיסה ולאו דוקא על העיסה אלא על דגן או קמח עם משקה אם שניהם הם עכ"פ ממין הבא לידי חימוץ ואם המשקה הוא מי פירית שהוא מין שאינו בא לידי חימוץ אף שהדגן הוא ממין חמץ ומצה מ"מ הלא חלק באחר שהוא המשקה שאין לדון על חמץ ומצה זולתו אינו מין חמץ ומצה, ואם כן כתב המג"א שפיר דבנילוש במי פירות בלבד א"צ לקרא דלחם עוני אלא דבלא"ה אינו יי"ח מצה משום דמשקה שא"א מצה בלעדה אינה בא לידי חימוץ ואה"נ אם נילוש בתפוחי' למה דמבואר מירושלמי בסוגיין דמימיו מחמיצין ולא בגופו מ"מ אם נילוש בגופו מקרי מין הבא לידי חימוץ ועיין תוס' מנחות דף נ"ד ד"ה תפוח ומג"א סימן תס"ב בשם ש"ג:

ועיין ברמב"ן במלחמות בסוגיין דפסחים הנ"ל שכתב שהרי הביאו בגמרא דברי ריב"ל ללמד שאין יוצאין ביום א' במצה עשירה כדברי ר"ע ואי בלא מים תיפוק לי' משום כל שאינו בא לידי חימוץ אינו יוצא בו במצה והוא קושית מג"א וא"ת לשאר מינים נצרכה. פי' שאין במינו חמץ כתירץ דג"מ, הא ליתא כדאיתמר לעיל בדר"ל דברים שאין אדם יוצא בהו בפסח כגון מצה עשירה אין חייבין על חימוצה ואעפ"י שיש במינן חמץ ומצה פי' כמו דאמרינן לפי האמת דמקשינן מצה לחמץ דלא בעינן רק במינו חמץ ה"נ להאי ס"ד דמקשינן חמץ למצה נמי לא בעינן רק במינו מצה ואע"ג דאדחי הך סברא במסקנא לומר שיש שחייבין על חימוצו כרת ואין יוצאין משום שאינו קרוי' מצה אבל אין לך דבר שאינו בא לידי חמץ שיהי' יוצאין בו משום מצה דהא איתקש. פי' מצה הוקש לחמץ והא דאדחי הך סברא במסקנא היינו משום דלא מקשינן חמץ למצה כלל זה תוכ"ד בתוספות ביאור קצת משלנו, מזה נראה לכאורה דלא כמ"ש אלא דגם אם המשקה אינו בא לידי חימוץ אלא הדגן וקמח נמי מיקרי יש במינן חמץ ומצה דהרי בדר"ל אין המשקה יכול לבוא לידי מצה, אבל אחר התבונות ועיון אדרבה יש לכוין דברי הרמב"ן הנ"ל למ"ש בדעת מג"א וכונת הרמב"ן אי בלא מים הא אינו בא לידי חימוץ וא"ת לשאר מינים נצרכה שאין הדגן בא לידי חימוץ אבל אם רק המשקה אינו בא לידי חימוץ מקרי יש במינן חמץ א"כ קשי' מדר"ל דשם יש במין הדגן מצה ואלא מאי מוכח או דלא סגי ביש במינו חמץ ומצה או דבעינן דגם המשקה יהי' עכ"פ במינו חמץ ומצה וכמו שכתבתי ועכ"פ אין דברי הרמב"ן הנ"ל נגד דברינו, ופלא בעיני על גדולי האחרונים שפלפלו בזה ולא הביאו דברי הרמב"ן הנ"ל:

ובזה יש ליישב קושית שעה"מ פ"א מחמץ ה"א שהקשה ע"ד ש"ס חולין דף ק"כ דהתם עביד צריכותא למה כתבה תורה נפש לרבות השותה בחלב וחמץ ונבלת עוף טהור

וקאמר וצריכי דאי כתבה רחמנא חלב חמץ לא אתי' מיני' שכן לא היתה לה שעת הכושר וכו' ואמאי לא קאמר דאי כתיב חלב חמץ לא אתי' מיני' משום דמקשינן חמץ למצה וכקושי' דר"פ בסוגיין דפסחים דף ל"ה ע"א ע"ש דלפ"מ שכתבנו קשיא טובא מה פריך הגמרא שם אי טעמא דר"ל משום היקישא מהמחהו וגמעו בשלמא בדר"ל בעיסה שנילושה ביין וכו' דהמשקה הוא ממין שאינו בא לידי מצה ולמ"ש זה מקרי אין במינו חמץ ומצה שפיר אינו חייב על חמוצה כרת דמקשינן חמץ למצה דבעינן יש במינו מצה. משא"כ בהמחהו וגמעו שהמשקה והדגן גם שניהם היו ממין הבא לידי חמץ ומצה שהרי קודם שהמחהו הי' חמץ או מצה אף כי אחר שנמחה אינו יוצא בו י"ח מצה מ"מ שפיר חייב משום חמץ כיון שיש במינו מצה. ולא עוד אלא דלענ"ד דגם הדג"מ מודה למ"ש דאם המשקה אין מינו בא לידי חימוץ אף שהדגן או הקמח בא לידי חימוץ מקרי לא בא לידי חימוץ והא דהשיג על המג"א היינו משום דס"ל דאין סברא כלל לומר כיון שמינו בא לידי חימוץ אף שזה הדבר בעצמו אינו בא לידי חימוץ יצא בו י"ח מצה דאטו מינו נזכר בקרא, לא תאכל עליו חמץ כתיב מה שחייב עליו משום חמץ יוצא במצה אלא דכונת מג"א שם בסימן תנ"ד שרצה להוכיח דסובין שאינו מעורב בקמח נמי מחמיץ מדיוצאין בו במצה וע"ז דחה דנהי דכשהוא בלי קמח אינו בא לידי חימוץ מ"מ כשהוא מעורב עם הקמח דהיינו שלש עיסה מעורבת עם הסובין ומורסן שבא הסובין ומורסן שבה גופא מחמיצין ונגררין אחר הקמח וכמ"ש הרה"מ בפ"ו מחמץ דין ה' בשם ירושלמי ורמב"ן לענין עושה עיסה מחטין ואורז עיי"ש ועיין בב"י סי' תנ"ג והא דממעטין אורז ממצה משום שאינו בחמץ ולפי הירושלמי הרי ישנו בחמץ ע"י גרירה, היינו משום דלא קיי"ל כירושלמי באורז אלא ס"ל דאינו נגרר כלל ועיין במג"א סי' תנ"ג סק"ד ובמחה"ש שם וכשלש עיסה מעורבת עם סובין ומורסן שלה יי"ח מצה בכזית ממנה עם הסובין דהכל נקרא בא לידי חימוץ ועיין במג"א סימן תנ"ד סק"ב ובמחה"ש. וא"כ כיון דהסובין יכולין לבא לידי חימוץ כשהם בקמח שלה אף שבעיני' אינו בא לידי חימוץ מ"מ יוצא בה י"ח מצה וזה כונת מג"א שהוא ממין הבא לידי חימוץ. וא"כ השיג הדג"מ שפיר דאף דגם המשקה שנילוש בה צריך להיות ממין הבא לידי חימוץ מ"מ גם מי פירות הוא ממין הבא לידי חימוץ ע"י תערובות מים דהא מי פירות ומים לא די שמחמיץ אלא אפילו ממהר להחמיץ כמבואר בשו"ע סימן תס"ב ס"ב ועכ"ח משום גרירה דמים גוררין המי פירות לעשות חימוץ לא סרחון ומי פירות גוררין המים למהר להחמיץ [ועיין מה שאכתוב להלן בדעת הרא"ש לשיטת הרי"ף] וא"כ ודאי קשיא כנ"ל:

ונלענ"ד דתוס' בסוגיין דפסחים הנ"ל ד"ה ומי פירות כתב היינו להתחייב כרת כדאמרינן בהדיא אין חייבין על חימוצו כרת אבל לאו אית בי' דנוקשה הוי וא"כ תקשי למאי דס"ד דטעמא דר"ל משום היק היקישא א"כ אפילו איסור אין בו דהיקישא גבי לא תאכל כתיב לא גבי כרת וא"כ למה נקט ר"ל אין חייבין על חימוצה כרת ועיין בצל"ח שעמד בזה. ולפענ"ד נראה בזה דהנה תוס' לעיל דף כ"ח ד"ה ר"ש כתב דלר"ש נהי דאינו עובר בלאו בחמץ לפני זמנו מ"מ מודה דאסור באכילה משש שעות ולמעלה והביא ראיות לזה וכתב ונ"ל דנפקא לי' מתשביתו ומאך חלק ומשמע תשביתו שלכדה"נ דהיינו אכילה אבל להסיקו תחת תבשילו מותר לר"ש עיי"ש. ולפ"ז נ"ל דבר חדש דלס"ד דטעמא משום היקישא הא ס"ל דמי פירות מחמיצין חמץ גמור וא"כ נהי דלענין אכילה הקישו הכתוב למצה דכיון דאינו יוצא בו במצה אינו חייב באכילתו משום חמץ מ"מ עובר עליו בב"י ומחויב בתשביתו תו כיון דחמץ הוא ולהכי לא איתקש למצה וכיון דמחויב בתשביתו שוב אסור באכילה דתשביתו הוא שלכד"א כמ"ש תוס' ושפיר קאמר דרק כרת לית בי' אבל איסורא איכא:

אמנם לכאורה הא ליתא דהא אמרינן לעיל בפסחים דף ה' דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ ואכילת חמץ לאכילת מצה וכו' עיי"ש. וא"כ כיון דלית בי' משום אכילת חמץ לית בי' ג"כ לאו דב"י ומ"ע דתשביתו ועיין בתוס' שם ד"ה דהא וי"ל דלא א איתקש אלא לענין זה דמה שאינו נעשה חמץ שראוי להתחייב כרת באכילתו אינו עובר בב"י ואינו מחויב בתשביתו אבל זה חמץ גמור הוא שראוי להתחייב עליו כרת אלא דהתורה גזרה שאינו חייב עליו משום שאינו ראוי למצה א"כ ב"י ותשביתו שפיר אית בי' והיקישא דחמץ למצה נמי רק כך הוא דמה שאינו נעשה מצה אינו חייב משום חמץ אבל מה שנעשה מצה רק דאין יוצאין בו בפסח משום גזיה"כ ודאי חייב עליו כרת משום חמץ ותדע דכן הוא דאלת"ה א"כ בלחמי תודה שאינו יוצא בהם משום מצה משום שאינו ראוי לשבעה או אינו נאכל באנינות ובכל מושבות עיין פסחים דף ל"ח ע"ב וכי ס"ד לומר דלס"ד דטעמא משום היקישא אינו חייב האוכל חמץ של תודה בפסח משום חמץ כיון שאינו יוצא בהם במצה והלא בריתא שלימה שנינו בפסחים דף י"ג ע"ב וביצה דף י"ט ע"ב דאין מביאין תודה בחג המצות מפני חמץ שבה ולפי המסקנא דשם אפילו בי"ד אין מביאין. אעכ"ח כיון דבאמת מצה הוא אלא דמגזיה"כ אינו יוצא בו שוב אף דמקשינן חמץ למצה מ"מ חייב עליו משום חמץ א"כ ה"נ לענין ב"י ותשביתו אף דאיתקש לאכילת חמץ מ"מ כיון דחמץ רק שאינו חייב עליו מגזיה"כ שפיר אית בי' עשה ול"ת דהשבתה אלא דא"כ מעיקרא דדינא פירכא הלא גם מצה שנילושה במי

פירות מצה הוא אלא דאין יוצאין בה מגזיה"כ לחם עוני ולא מצה שנילושה במשקין עיין פסחים דף ל"ו וא"כ למה לא יתחייב עליו משום חמץ ויש לדחוק ולומר דלגזיה"כ דכתיב בהאי קרא דהיקישא גופא דהיינו לחם עוני שפיר איתקש. אבל היותר נראה דהשתא ס"ל דהא דאיצטריך לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין שמן ודבש היינו רק מ' פירות עם מים דמקרי פת ומצה דהרי מברכין עליו בהמ"ז כמ"ש מג"א אבל במי פירות לחוד אפילו בלא בלחם עוני נמי אין יוצאין בו דלא מקרי מצה כלל דלאו לחם הוא דהא אין מברכין עליו בהמ"ז עיין סימן קס"ח ס"ו וס"ז ובמג"א שם סקט"ז ובמג"א סי' תע"א סק"ה ור"ל מיירי במי פירות לבד ושפיר אינו חייב משום חמץ משום דאינו נעשה מצה כלל. אלא דאכתי קשיא הא מינו בא לידי שם מצה שכשירה בלי גזיה"כ דלחם עוני דהיינו במ' פירות עם מים שמחויב בבהמ"ז באוכל כזית ממנו אף שהמחצה הוא במי פירות כדמשמע מלשון הר"ן ומג"א שם ועכ"ח משום גדירה דכולו נקרא אז פת דאל"ה הי' צריך לאכול שיהי' עפ"י חשבון כזית ממה שנילוש במים עיין בתוס' פסחים דף ל"ח ד"ה אתי' וכבר כתבתי לעיל דזה נקרא יש במינו מצה וחמץ. ואלא מאי מוכח דלס"ד דס"ל טעמא משום היקישא לא סגי במה שיש במינו מצה אלא אם הוא גופא יכול להיות נקרא מצה וא"כ פריך שפיר מהמחהו וגמעו למה חייב משום חמץ כיון דאינו במצה דלאו לחם הוא כלל וגם שלכד"א. ואי דיש במינו מצה כקושי' הנ"ל הא השתא ס"ל עכ"ח דלא סגי בזה וכמ"ש ופריך שפיר. אבל למסקנא דטעמא משום מי פירות אין מחמיצין הדרינן לסברא חיצונה דלא בעינן רק יש במינו חמץ ומצה וא"כ אין סברא כלל למעט המחהו מחיוב חמץ מהיקישא דמצה שהרי יש במינו מצה ולא איצטריך נפש לרבוי' ושפיר לא עביד הגמרא האי צריסיתא ומיושב קושית שעה"מ הנ"ל וא"ש:

והנה עפ"ד הר"ן בסוגיין דפסחים דף ל"ה שהבאתי לעיל שכתב דהאי ברייתא דקתני כוסמין מין חטין עכ"ח לאו לענין חמץ ומצה מתני' לומר דהני מצטרפין ולא חטין ושעורין דהא במנחות ע"ה תני' דאם לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא יי"ח בפסח וכו' ע"ש. אלא לדעת רש"י לענין תרומה קאי ועיין מה שהשיב הר"ן ע"ז והעלה כדברי תוס' דלענין חלה מתני' עיי"ש אמרתי פרפרת על דקדוקו של הפנ"י וצל"ח ע"ד הש"ס פסחים דף ל"ה דקאמר הני אין אורז ודוחן לא וכו' ומדקדקי' למה לא הקשה כן אגופא דמתני' ונטר עד אחר שהביא הברייתא תנא כוסמין מין חטין וכו' ונלענ"ד דהנה לפ"ד הר"ן הנ"ל תקשי למה מביא כלל ברייתא זו כאן אמתני' דהכא דמיירי לענין מצה. והנלענ"ד בזה דהנה במיני מרור השנוי' לקמן במשנה דף ל"ט קי"ל בשו"ע או"ח סימן תע"ג ס"ה דיחזור אחר ראשון ראשון כסדר שהם שנוי' במשנה. ונראה

דה"נ המינים השנוי' במשנתינו שיוצאין בהם ידי מצה נמי מצוה מן המובחר לצאת ראשון ראשון כסדר שהם שנוי' במשנה ועיין ח"י סי' תנ"ג אות ב' והסדר נכון חטין מוקדם בכתוב לשעורין ועיין שו"ע או"ח סי' רי"א ס"ד ואח"כ שעורין שג"כ מוזכר בכתוב ואח"כ כוסמין שהוא מין חטין ואף שכוסמין מין חטין מ"מ שעורין קודמין שמפורש בכתוב משא"כ כוסמין שאינו מפורש בכתוב אף שהוא מין חטין מ"מ הוא מדרגה למטה משעורין ועיין במג"א סי' רי"א סק"ח דמעשה קדירה דשעורין וזית זית קודם דמוקדם בכתוב עדיף מברכת במ"מ ועיין במחה"ש שם וכן בסקי"ג כתב דשבולת שועל ושיפון דהוי רק מין שעורין זית קודם עיי"ש ואח"כ שיפון ושבולת שועל שהם מין שעורין. וא"כ א"ש שהביא ברייתא זו בכאן ליתן טעם על סדר המינים השנוי' במשנה דמשמע דצריך ליקח דוקא כסדר הזה וקאמר הטעם משום דכוסמין מין חמץ ושבולת שועל ושיפון מין שעורין. אמנם הר"ן במתני' הביא בשם ירושלמי ר"ש ב"נ שמע לה מן הדין קרא ושם חטה ושורה ושעורה נסמן וכוסמת גבולתו. חטה אלו חטין. שורה זו שבולת שועל ולמה נקרא שמה שורה שהוא עשוי' כשורה. שעורה זו שעורין. נסמן זה שיפון כוסמת זה כסמין. גבולתו עד כאן גבולו של לחם וכו' לפ"ז אם הסדר הוא בדוקא הי' צריך חטין שבולת שועל שעורין שיפון וכוסמין כסדר המקרא ולא כמו שסדורי' במשנה ועכ"ח דאין להקפיד על הסדר כלל במינים הכשרים למצות מצה וא"כ אין שייכות לברייתא זו כאן כלל. והנה לפי הירושלמי הנ"ל קשה מ"פ הגמרא אורז ודוחן לא מנ"ל והלא דרשינן מקרא עד כאן גבולתו של לחם וא"כ אורז ודוחן לא מקרי לחם ממדרש זה ובמצה לחם בעינן עיין בש"ס חולין דף ק"כ. אמנם למ"ש פריך שפיר דעכ"ח מדהביא ברייתא זו כאן רוצה ליתן טעם על סדר המינים השנוי' במשנה ומוכח דלא ס"ל לגמרא דידן כדרשת הירושלמי וא"כ מנה"מ דאורז ודוחן לא. ולפ"ז שפיר לא פריך אנופא דמתני' די"ל כדרשת ירושלמי וכקושיא הנ"ל אבל כיון שהקדים הברייתא פריך שפיר כנ"ל וא"ש:

ובישום קושית שעה"מ פ"א מחמץ ה"א הנ"ל נלענ"ד עוד ואקדים דבגמ' פסחים דף ל"ה בסוגיין אמר קרא לא תאכל עליו חמץ וכו' ועיין בצל"ח שהקשה למ"ש הרמב"ן במלחמות לקמן דף ל"ו להוכיח דהא דריב"ל דאמר יומא קמא לא תלישי לי בדובשא או בחלבא וכו' עכ"ח מיירי עם מים דאי בלא מים א"כ ל"ל לחם עוני דאינו יוצא במצה עשירה ת"ל דהא בעינן שימור דלישה ואפייה יצאה זו שא"צ שימור לפי שאינה באה לידי חימוץ ותני' לקמן ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה ולד"ה יצאה זו שאינה משתמרת כלל. וכיו"ב אמרו בירושלמי יכול יי"ח ברבוכה ת"ל ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור יצאה זו שא"צ שימור עיי"ש. ולפ"ז למה צריך בסוגיין

לומר דאינו יוצא באורז ודוחן משום היקישא דחמץ למצה ות"ל מושמרתם את המצות יצאה זו שא"צ שימור דאינה באה לידי חימוץ יעיי"ש. ולענ"ד נראה לפמ"ש המל"מ פ"ד מיסוה"ת ה"ה יש לחקור דכמו באיסורין אכלו שלכדה"נ אינו לוקה דלא מקרי אכילה ה"נ במ"ע דאמר רחמנא אכול פסח אכול מצה אם אכלו שלכד"א איי"ח דלא מקרי אכילה וכן מבואר להדיא בתוס' חולין דף ק"ך ד"ה לחם ע"ש, ולפ"ז נ"ל דגם אם הי' הדין דיי"ח מצה באורז ודוחן דלא בעינן מצה ממין הבא לידי חימוץ מ"מ באורז ודוחן שנתחמץ ועשה ממנו פת איי"ח מצה אף שאינו חמץ דהא אמרו בגמרא יצאה אלו שאינם באים לידי חימוץ אלא לידי סרחון וכיון שבא בחימוצו לידי סרחון א"כ הוי שלכד"א ואיי"ח מצה דאכילה כתיב בי'. ועיין בראב"ד פ"ה מחמץ דסובר דהוי חמץ מקשה אף דלא קיי"ל כן היינו דאינו חמץ אבל נוקשה הוי היינו מצה נוקשה ועיין רש"י פסחים דף מ"ג נוקשה בעיני' בלאו כגון שיאור דנוקשה הוא ואינו ראוי לאכילה. וכן שם בד"ה מאן תנא א"נ חמץ נוקשה רע וכו' ועיין רש"י חולין דף כ"ג ע"ב ד"ה חמץ הוא וכיון דאורז ודוחן שנתחמץ הוי נוקשה שאינו ראוי לאכילה אף דאין בו חימוץ מ"מ אינו יוצא בו י"ח מצה אפילו אם יוצא באורז משום דלא בעינן ממין הבא לידי חימוץ מ"מ הוי שלכד"א ואינו מקיים בזה מצות אכילת מצה. ולקמן דף ל"ח בתוס' ד"ה חלות תודה הוכיחו כפירש הקונטרס דמירי שלא הושחט הזבח עליהם ולא הוקדשו עדיין דאי הוקדשו ת"ל דאינו יוצא משום דלא הוי מצתכם. ועוד מדקאמר למכור בשוק יוצאין בהן עכ"ח מירי בלא הוקדשו עדיין. והא דקאמר דאינו יוצא בהן משום דבעי' מצת המשתמרת לשם מצוה יצאה זו שמשתמרת לשם זבח. פי' שמשמרה לשם זבח לכשיקדשנה. וק"ל א"כ איך קאמר ר"י שם דאינה מצה הראוי לזי"ן הא עדיין לא הוקדשו. וכן מ"פ שם ות"ל שאינה נאכלת באנינות או שאינה נאכלת בכל מושבות והא כיון שלא הוקדשו אכתי נאכלת באנינות ובכל מושבות. ותירץ דכולהו אקרא דושמרתם סמוך דבעי' שמירה לשם מצה הנאכלת לזי"ן ולשם מצה הנאכלת באנינית ובכל מושבות. והא דלא פריך שאינה משומרת לשם מצה שהיא מצתכם ולא לגבוה כיון דפסול מצתכם לא כתיב בהדיא לא שייך למיפרך הכי עיי"ש:

מבואר מזה עכ"פ דמצות בעי שמירה לשם כל הדינים האמורי' בה בהדיא. אבל אם אינה משתמרת לשם כך אף שבאמת הוא כדינה אינו יוצא בה וכיון דאכילה כתיב בה בהדיא שאינו יוצא בשלכד"א א"כ צריכה שימור לשם מצה הראוי לאכילה. וכיון דאורז ודוחן בא לידי סרחון אם נתחמץ שפיר בעי שימור שלא יבא לידי סרחון. ולפ"ז מיושב קושית הצל"ח הנ"ל דאי לאו היקישא רק מקרא דושמרתם שפיר הו"א דיוצאין באורז

ודוחן דאף דאינו בא לידי חימוץ מ"מ מחמיץ ובא לידי סרחון ושפיר הו' מצה דבעי שימור כנ"ל ולהכי צריך היקישא דכיון דאינו בא לידי חימוץ שיתחייב עליו משום חמץ ג"כ אין יוצאין בו חובת מצה משא"כ במצה עשירה שפיר כתב הרמב"ן דהוי מצה דלא בעי שימור משום דאינו בא לא לידי חימוץ ולא לידי סרחון כלל. [ועיין מה שאכתוב בזה לקמן ליישב דעת רש"י]:

ועיין במהרש"א לר"ש לעיל בפסחים דף כ"ח ע"ב דמוקי היקישא חמץ למצה בשעה שישנו בקום אכול מצה וכו' דחמץ לפני זמנו אינו עובר עליו ופריך שם ור"ש לקובעו חובה מנ"ל ומשני נפקא לי' מבערב תאכלו מצות מ"מ אכתי תקשי הא איצטריך היקישא להך דרשא דהכא בסוגיין. ונ"ל דבצל"ח דקדק למה הביא הש"ס קרא דפ' ראה ושביק קרא דפ' בא והוא היקישא שהביא לעיל בפסחים דף ה' ע"א כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות. ולפענ"ד נראה עפמ"ש בהשגות הראב"ד פ"ה מחמץ בספרי הרמב"ם אשר לפנינו עמ"ש הרמב"ם שם אבל הקטניות כגון אורז ודוחן וכו' אין בהם משום חמץ אלא אפילו לש קמח אורז וכו' עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ ה"ז מותר באכילה שאין זה חמץ אלא סרחון וכתב עליו הראב"ד אין דבר זה פשוט ולא הכל מודים לו דנהי דאינן עושין חמץ גמור ואין חייבין על חימוצו כרת אבל נוקשה מיהו הוי ואסור ודלא כהרה"מ שם בה"ב שסובר דאמי פירות קאי הראב"ד ועיין בח"י סי' תנ"ג ומה שהק' עליו הח"י שם מפסחים קי"ד דאמרינן מאי שני תבשילין אר"ה סילקא וארוזא ואר"א ש"מ מדר"ה לית דחייש להא דריב"נ וכו' ולדעת הראב"ד אכתי קשה אפילו לדידן הא עכ"פ נוקשה הוי. י"ל דלכאורה קשה האיך מוכח דלא כריב"נ הא גם לדידי' משכחת לה תבשיל אורז בשדי לי' לתוך רותחין עיין רש"י פסחים דף ל"ט ע"ב ד"ה אדמבשל ועיין במג"א סי' תנ"ד סק"ד ובמחה"ש שם ועיין מקו"ח סוס"י תס"ב. אבל לק"מ דהרי אמרינן בסוגיא ריב"נ אוסר באורז ודוחן מפני שקרוב להחמיץ ופרש"י בלשון א' לאכול ממנו תבשיל בפסח ודחה פי' הב' וא"כ הרי הב"נ אוסר בכל ענין תבשיל מאורז ודוחן אפילו באופן שמותר מה' מינים והרי גם מה' מינים אינו מותר אלא בשדי לי' ברותחין דאל"כ אדמבשל לי' מחמע וא"כ באורז ודוחן עכ"ח גם בכה"ג אסור משום דממהר להחמיץ ואולי החשש שמא יניחו המים מרתיחתן מעט ויחמוץ ועיין במחה"ש הנ"ל ואף דבלא"ה בבישול שהוא חם ממהר להחמיץ אפילו בה' מינים מ"מ אורז ודוחק ממהר להחמיץ. יותר [ומזה פלא בעיני עמ"ש הפנ"י בפסחים דף ט"ל לשיטת רש"י דמי דמי פירות לבד נמי מחמיץ א"כ מה חילוק יש בין משחא ומלחא למיא ומלחא ואין לומר דמיא ומלחא ממהר להחמיץ משא"כ משחא ומלחא דהא בבישול מיירי והכל ממהר להחמיץ

עיי"ש והרי כאן מבואר להדיא בדברי ריב"נ דאפילו בבישול יש חילוק בין דבר הממהר להחמיץ בעצמותו גם בלא בישול לדבר שאינו ממהר להחמיץ בעצמותו אלא ע"י בישול וצ"ע] וא"כ קאמר שפיר לית דחש לדריב"נ דלדידי' אסור לעשות תבשיל של אורז. אלא דאכתי קשיא איך קאמר לית דחש לריב"נ דאמר אורז מין דגן וכו' הלא אפילו אי אית לן בזה כריב"נ אכתי מותר לעשות תבשיל אורז כקושיא הנ"ל. אלא דקשיא מדין אחר של ריב"נ דאוסר באורז ודוחן וא"כ הו"ל לומר לית דחש לדריב"נ דס"ל שקרוב להחמיץ אבל בהאי דאורז מין דגן הוא אפשר דחיישינן לדריב"נ. ועכ"ח צ"ל דפשיטא לי' דאי ס"ל בהאי כריב"נ דחייבין על חימוצו כרת ודאי דאסור תבשיל מאורז כאידך דריב"נ ועיין בתוס' מנחות דף נ"ד ד"ה אין מחמיצין מ"ש ליישב שיטת רש"י מהאי דלא ליחרוך אינש תרתי שבולי וכו' דכיון דאינו רק נוקשה לא חיישינן חששא רחוקה דילמא נפקא מיא מהאי ובלע אידך רק אם הי' מחמיץ חמץ גמור שיש בו כרת עיי"ש. וא"כ א"ש לדעת הראב"ד דאורז הי' נוקשה שפיר יכול לעשות ממנו תבשיל דשדי לי' ברותחין כקושיא הנ"ל ולא חיישינן שמא יניחו המים מרתיחתן רק לריב"נ דהוי חמץ גמור שיש בו כרת אבל לדידן דלא הוי רק נוקשה לא חיישינן לזה:

והנה בפסחים דף מ"ג ילפינן נוקשה בעיני' בלאו מקרא דכל מחמצת לא תאכלו ע"ש בש"ס וראשונים, ולפ"ז א"ש דלא הביא מקרא זה דאיי"ח מצה באורז ודוחן דאדרבה מקרא זה' הוי יוצא באורז ודוחן דהא נוקשה הוא והרי הוא בכלל כל מחמצת ולהכי מייתי היקישא מקרא דלא תאכל עליו חמץ דמייר' בחמץ גמור למילף דמה שאינו נעשה חמץ גמור אינו יי"ח מצה ולהכי אינו יוצא באורז ודוחן ועיין תוס' שבועות דף כ"ג סוד"ה שכר מנזיר:

ועיין תוס' שבועות דף כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי' שהקשו אמאי לא אמרינן דמשו"ה ר"י לא אמר כר"ל משום דר"י ס"ל ח"ש אסור מה"ת וא"כ בח"ש נמי מושבע ועומד הוא. ותי' בתירץ הב' דהוי מצי לאוקמי בשלכדה"נ דאינו אסור רק מדרבנן כמו ח"ש לר"ל. והקשה מהרש"ל שם דא"כ תקשי אמאי פוטר ר"ש. ותי' משום דר"ש מחייב בכל איסורין בכ"ש א"כ הה"נ דמחייב בשלכדה"נ ע"ש. ודבריו מובנים עפ"ד הרמ"ה שהביא הריטב"א במכות י"ז אהא דאר"ש כ"ש למלקות ול"א כזית אלא לענין קרבן דה"ט דלענין מלקות כיון שאוכל במזיד אחשבי' לאכילת איסור כ"ש לאכילה. משא"כ לענין קרבן דהוא בשוגג ל"ש אחשבי' ע"ש באריכות. וה"נ לענין שלכדה"נ נמי אמרינן לר"ש כיון דאכיל לי' כך אחשבי' ועיין באשר"י שבועות כ"א ע"ב ועיין במג"א ומחה"ש סי' תמ"ב סקי"ד. וכבר הבאתי לעיל דברי רש"י בפסחים דף מ"ג ד"ה מאן תנא וסוד"ה שיאור דהא דצריכי'

ריבוי לנוקשה משום דאי לאו ריבוי הי' ראוי להתיר משום שהוא רע ואינו ראוי לאכילה. ולפ"ז לר"ש דס"ל כ"ש למכות ולדידי' גם שלכד"א חייב באוכל במזיד כמו בכד"א כנ"ל א"כ לדידי' ל"צ רבוי כלל לנוקשה רק חייב כרת באוכל במזיד כמו בשאר חמץ גמור ועיין פלתי סי' פ"ז אות ט"ו. ומעתה לר"ש כיון דנוקשה הוא כחמץ גמור א"כ נוקשה ג"כ הוא בכלל לא תאכל עליו חמץ. וא"כ גם מה שאינו ראוי לעשות רק נוקשה ג"כ יוצאין בו י"ח מצה גם אי ילפינן היקישא מלא תאכל עליו חמץ דהוא קרא דמייתי בשמעתין ועכ"ח אי ממעטין אורז ודוחן מהא היקישא דאינו יוצא בהן י"ח מצה עכ"ח צ"ל דאורז ודוחן אפילו נוקשה לא הוי וכיון דכן שפיר ילפינן לדידי' דאין יוצאין באורז ודוחן מקרא דכל מחמצת דפ' בא וכקושית הצל"ח ואייתר לי היקישא דלא תאכל עליו חמץ להיקישא דלעיל דף כ"ח ע"ב בשעה שישנו וכו' ומיושב קושית מהרש"א הנ"ל וא"ש:

ובזה נתיישב לי מה דקשיא לכאורה למה דהוי ס"ד דר"פ לקמן דטעמא דר"ל בעיסה שנילושה ביין שמן ודבש דאין חייבין על חימוצה כרת משום היקישא דלא תאכל עליו חמץ ומקשינן חמץ למצה דבמה שאיי"ח מצה אינו חייב עליו משום חמץ והלא מבואר לעיל דף כ"ח דאי מקשינן בהאי היקישא חמץ למצה שוב לא מקשינן בהאי היקישא מצה לחמץ דפריך שם ור"י שפיר קא"ל ר"ש ומשני ור"י א"ל ההוא לקובעו חובה אפילו בזה"ז הוא דאתא ופרש"י האי שבעת ימים תאכלו מצות לאו לאקושי איסור חמץ למצות אכילת מצה אתא אלא לאקושי אכילת מצה לאזהרת חמץ לקבוע אכילת מצה חובה לדורות כל זמן שהוא מוזהר על החמץ וכו' ואף דאין היקש למחצה מ"מ אי מקשינן מצה לחמץ לא מקשינן חמץ למצה. ועיי"ש בפנ"י וצל"ח ולפ"ז לס"ד דר"פ דה"ט דר"ל משום דמקשינן חמץ למצה א"כ שוב לא מקשינן מצה לחמץ בהאי היקישא וא"כ מנ"ל לדידי' דאינו יי"ח מצה באורז ודוחן. ולהנ"ל א"ש דהוי ס"ד דר"פ דר"ל ס"ל כר"ש דכ"ש למכות וא"כ גם שלכד"א הוא בלאו וכרת וא"כ הוי נוקשה כחמץ גמור כנ"ל וא"כ לא איצטריך כלל היקישא דלא תאכל עליו חמץ למעט אורז ודוחן ממצה דילפינן לי' מהיקישא דכל מחמצת דפ' בא. מה אמרת הלא אורז חמץ נוקשה הוי וליכא למעוטי' מכל מחמצת כנ"ל. ז"א דאי חמץ נוקשה גם מהיקישא דלא תאכל ליכא למעוטי' דהא נוקשה הוי כחמץ גמור וכנ"ל ועכ"ח אי איכא למעוטי אורז ודוחן ממצה אפילו נוקשה לא הוי ושוב שפיר ממעטין לי' מכל מחמצת ואייתר היקישא דלא תאכל לאקושי חמץ למצה דאינו חייב משום חמץ בעיסה שנילושה ביין וכו':

ומיושב ג"כ לפ"ז מה שיש להקשות לכאורה מ"פ ר"ה בדר"י מהמחהו וגמעו דחייב משום חמץ אף דאינו יוצא משום מצה הלא התם לא כתיב קרא במצה דאינו יוצא

בהמחהו וגמעו אלא דמצד הסברא אמרינן כן דאינו יוצא כיון דאינו אכלו רק שותיהו ומצד אותה הסברא בעצמה הי' ראוי' ג"כ לומר דאינו חייב משום חמץ כיון דאינו אכלו רק שותהו רק דגלי רחמנא נפש לרבות השותה דחייב משום חמץ וא"כ לא יהי' עדיף היקישא דחמץ למצה מהסברא דגבי חמץ גופא דאתי נפש לאפוקי מסברא זו ומכ"ש שהוא לאפוקי מהיקישא דחמץ למצה כיון דגם במצה אינו אלא מצד סברא זו דשייך גבי חמץ. ובלאה"נ ל"ש לומר היקישא בדין שהוא אצל דבר שאתה בא להקיש אליו רק מצד הסברא כמ"ש הפנ"י בכמה דוכתי' אבל גבי עיסה שנילושה במשקין דאינו יוצא משום מצה מגזיה"כ לחם עוני שפיר י"ל דמקשינן חמץ למצה במה דגלי בי' קרא ועיין פנ"י. ולפמש"ל א"ש דתוס' בחולין דף ק"ך ד"ה לרבות הקשה ל"ל קרא נפש לרבות השותה הא שתיי' בכלל אכילה כדרשינן בשבועות דף כ"ג וכו'. ותי' דהתם במילי דשתיי' כגון יין ושמן והכא במידי דבר אכילה דממחי להו ושתי להו. פי' וא"כ צריך ריבוי משום דהוי שלכד"א. ולפ"ז פריך שפיר דאי נימא דטעמא דר"ל משום היקישא תקשי הלא צריך היקישא לאורז ודוחן דאיי"ח מצה ומנ"ל לאקושי חמץ למצה וכ"ת דאורז וכו' הא ידעינן מכל מחמצת וכו' ז"א דאכתי תקשי דילמא אורז ודוחן נוקשה וליכא למילף מכל מחמצת רק מלא תאכל וכו' א"וו צ"ל דר"ל ס"ל כר"ש דכ"ש למכות ושלכד"א נמי חייב וא"כ אי נוקשה הוי גם מלא תאכל א"א למעט אורז ועכ"ח דאורז אפילו נוקשה לא הוי וא"כ שפיר ילפינן מכל מחמצת ואייתר היקישא דלא תאכל לדרשא דהכא בסוגיין וכיון דס"ל עכ"ח דשלכד"א א נמי חייב שוב מצד הסברא חייב בחמץ דשתיי' בכלל אכילה כקושית תוס' בחולין הנ"ל וגם יי"ח מצה ועכ"ח הא דאיי"ח מצה היינו מגזה"כ לחם עוני דבהמחהו לא מקרי לחם וכדאמרינן בחולין שם לחם עוני אמר רחמנא והאי לאו לחם עוני הוא עיי"ש. וא"כ פריך שפיר נקיש חמץ למצה כיון דבמצה הוא רק משום דגלי קרא אבל מצד הסברא חייב בחמץ ויוצא במצה וא"ש כמובן:

אבל אין ליישב קושי' הנ"ל ולומר דהכי פריך דאי נימא דמקשינן חמץ למצה א"כ כיון דגלי קרא נפש דחייב משום נקיש מצה לחמץ דיוצא גם משום מצה. ז"א דאדרבה השתא בס"ד דמקשינן חמץ למצה הא לא מקשינן מצה לחמץ וכמש"ל. וגם אין להשיב עמ"ש דהשתא ס"ד דר"ל ס"ל כר"ש דכ"ש למכות הא ר"ל ס"ל ביומא ע"ד ח"ש מותר מה"ת. ז"א די"ל דהא דח"ש מותר מה"ת היינו היכא דל"ש אחשבי' כגון ע"י תערובות וכמ"ש תוס' ע"ז דף ס"ח ד"ה מכלל בשם הר"י דבתערובות לא אמר ר"ש כ"ש למלקות יעיי"ש. וממילא מיושב קושית שעה"מ פ"א מחמץ הנ"ל דאמאי לא אמרינן בחולין דף ק"ך דאי כתיב חלב חמץ לא אתי' מיני' משום דמקשינן חמץ למצה וכו' ולפי הנ"ל א"ש דדוקא

לר"ל דס"ל האי היקישא פריך שפיר משום דעכ"ח ס"ל דלוקין בשלכד"א. אבל לפי האמת דקיי"ל דשלכד"א אינו רק איסורא בעלמא א"כ נוקשה אינו כחמץ גמור וס"ל דאורז ודוחן נוקשה הוי וליכא למעטינהו ממצה מקרא דכל מחמצת וא"כ צריך היקישא דלא תאכל וכו' לאקושי מצה לחמץ ולא מקשינן חמץ למצה ול"צ נפש למעט. וגם כיון דמצד הסברא אינו חייב בשותה משום חמץ וגם אינו יוצא משום מצה רק דנילף חיוב חמץ במה מצינו מחלב וכו' לא ס"ד למימר היקישא חמץ למצה כקושיין דאיצטריך נפש למעט וא"ש:

ועיין בסוגיין דף ל"ה ע"א מתני' דלא כריב"נ וכו' ותמה הפנ"י וצל"ח שם למה הביא כלל הך ברייתא דתני' ריב"נ אוסר באורז ודוחן כיון דמזה לא מוכח כלל דמתני' דלא כריב"נ דאפשר לומר דקרוב להחמיץ הוי ולא חמץ גמור ובאידך ברייתא מפורש להדיא דאדם יוצא בו י"ח מצה בפסח ע"ש. ונ"ל דהנה כבר הבאתי לעיל דעת הרמב"ן במלחמות דבמצה שאינו בא לידי חימוץ אינו יוצא דכמו דילפינן מושמרתם את המצות שאינו יוצא במצה שאינה משתמרת לשם מצה כ"ש דילפינן מיני' שאינו יוצא במצה שא"צ שימור כלל וכמו דממעטין מיני' רבוכה בירושלמי. והנה מה דאמרינן באורז ודוחן שאינו בא לידי חימוץ י"ל בשני פנים:

א') דודאי ממהר להחמיץ כה' מינים אלא דאין חימוצו חימוץ אלא סרחון. ב') י"ל בהיפך דאינו בא לידי חימוץ שאין בטבעו להחמיץ כלל אבל אם אירע שנתחמץ כגון אצל האש וכדומה הוי חימוצו חימוץ ולא סרחון וחייבין על חימוצו כרת. ועיין בלשון רש"י ד"ה אורז ודוחן. אין עושין חמץ ואם מחמיצין אותן מסריחין. נראה שהם ב' דברים. הא' שאין עושין חמץ ואין בטבעם להחמיץ ושנית שאם אירע שמחמיצין אותן הוא סרחון. דאם הוא חדא מילתא שאין עושין חמץ משום דחימוצים סרחון הי' לי' לרש"י לומר אין עושין חמץ שאם מחמיצין אותן מסריחין שאז הי' נתינת טעם דלהכי אין עושין חמץ יען שהוא סרחון אבל לשון ואם מחמיצין בוי"ו מורה באצבע שהם ב' דברים וכדברינו ומ"מ י"ל דאיי"ח מצה אף דאם מחמיצין אותה חייב עליו כרת וליכא למעוטי מהיקישא דלא תאכל עליו חמץ וכו' אפ"ה כיון שאין בטבעה להחמיץ שוב א"צ שימור וממעטין לה דא"י בה י"ח בפסח מושמרתם יצתה זו שא"צ שימור. ולפ"ז תקשי מה קאמר מתני' דלא כריב"נ דאמר אורז מין דגן וחייבין על חימוצו כרת דילמא נהי דלדידי' חייב כרת משום חמץ מודה דאינו יוצא במצה משום שא"צ שימור וכנ"ל. אך ז"א דהרי ריב"נ אוסר באורז ודוחן מפני שקרוב להחמיץ א"כ הרי אדרבה ס"ל שממהר חימוצו וכיון דס"ל דאין חימוצו סרחון דהא מחויב עלי' כרת וגם בטבעו למהר חימוץ א"כ שפיר צריך שימור

ויוצא בו במצה ועכ"ח מתני' דלא כריב"נ. ולפ"ז י"ל דהא דקתני בברייתא שני' ואדם יוצא בה י"ח בפסח לא בפירש אתמר דשמעינן לריב"נ הכי אלא מכללא אתמר דשמעינן לריב"נ דחייב על חימוצו כרת ושמעינן לי' נמי דאוסר באורז ודוחן מפני שקרוב להחמיץ וא"כ ודאי יוצא בה י"ח בפסח דהא אין כאן שום סברא שלא יצא ולהכי מעיקרא לא נקט אלא דאמר אורז מין דגן וחייבין על חימוצו כרת ולא סיים וי"ח בפסח לפי דלא שמעינן לי' כלל לריב"נ דאמר י"ח אלא מכללא דהני ב' דברים כנ"ל ולפ"ז שפיר צריך להביא ברייתא דאוסר באורז ודוחן ועיין בזה ותמצא דסוגיין עולה כהוגן וא"ש:

ובגמרא שם איתבי' ר"ה בדר"י וכו', והא הכא דאין אדם וכו' ומהרש"א ז"ל תמה דתקשי לי' הכי ממתני' דקתני אבל לא בטבל וכו' והא הכא דאי"ח ח מצה וחייבין על חימוצו כרת יע"ש ודבריו תמוהים אנא מוזכר דחייבין כרת עלי' דילמא באמת אין חייבין כרת משום היקישא לר"ל כמו בנילוש במשקין. ותירוצו עוד תמות ביותר שכתב דלר"ש קושטא הוא דאין חייבין עלי' כרת דאין אחע"א מ"מ תקשי לרבינא לקמן דף ל"ו דאף לרבנן דאחע"א נמי איי"ח מצה משום שאסור אף משום בל תאכל טבל ע"ש. ומכ"ש דתקשי למ"ש הר"ן במתני' דה"ט דאינו יוצא בטבל וכו' משום מצהב"ע ע"ש וכ"כ הרה"מ פ"ו מחמץ ה"ז בדעת הרמב"ם ועיין תוס' סוכה דף ל' סוד"ה משום ושם דף טי"ת ד"ה ההוא ובשג"א סי' צ"ו והא הכא דאינו יוצא במצה וחייב כרת. ונ"ל לפרש דבריו דקשיא לי' אמאי לא העמיד ר"ל דבריו אמתני' לומר דבטבל אין חייבין על חימצו כרת לפי שאינו במצה ולמה נקט מילתא בעיסה שנילושה ביין וכו' ועכ"ח דבטבל באמת ס"ל דחייב על חימוצו כרת ואי טעמי' דר"ל משום היקישא תקשי לי' אמאי יתחייב באמת וע"ז תי' משום דעכ"פ לר"ש הוא להיפך יען שאין בו חמץ לכן אינו יוצא משום עצה וא"כ לא הי' אפשר לר"ל למנקט בטבל דמשום שאין במצה אינו בחמץ דהא אדרבה משום שאינו בחמץ אינו במצה לר"ש ולהכי נקט לי' בעיסה שנילוש במשקין ואה"נ דלמ"ד נמי אחע"א אינו חייב בטבל כרת משום חמץ משום היקישא למצה דאינו יוצא משום מהב"ע או משום דאסור אף משום בל תאכל טבל אלא דנקט לי' בגוונא דשייך גם לר"ש וא"ש דלא פריך לי' ממתני' וא"ש:

והנה ברש"י בסוגיין ד"ה ביין ושמן כתב דלא נתן בה מים ובד"ה אין חייבין על חימוצו כרת דמי פירות אין מחמיצין כדלקמן עיי"ש. מבואר מדבריו להדיא דר"ל מיירי במי פירות לבד בל' מים ובתוס' שם דף ל"ה ע"ב ד"ה מי פירות היינו להתחייב כרת כדאמרי' בהדי' אין חייבין על חימוצו כרת אבל לאו אית בי' וכו' והקשה מהא דאמרינן לקמן דף מ' גבי חצבא דאבישונא דלרבא אפילו זקיפא נמי שרי משום דהוי מי פירות ואין

מחמיצין משמע דשרי לגמרי יעי"ש ובתוס' מנחות דף צ"ד ד"ה אין מחמיצין הוסיפו להקשות גם מהא דפליג רבא על אביי דאמר בפסחים דף מ' הנ"ל לא ליחריך אינש תרי שבולי בהדדי וכו' ואמר רבא מי פירות נינהו ואין מחמיצין, וכן מהא דשרי בפסחים דף ט"ל ע"ב ותיקא במשחא ומלחא אלמא דמי פירות לבד שרי לגמרי ואפילו איסורא לית בי'. ועוד הקשה ממנחות דף נ"ז דאמרינן אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ וכו' ופריך מנחת נסכים מי פירות הן ואין מחמיצין ומשני ר"ל אומר הי' ריוה"ב מנחת נסכים מגבלה במים וכשרה ואי נימא דמי פירות לחוד נמי הוי נוקשה אמאי צריך לשנויי דמגבלה במים הא אפילו במי פירות לחוד נמי י"ל דמרבינן מנחת נסכים לחימוץ דהא הוי נוקשה ונוקשה פסול למנחות כדמשמע במנחות דף נ"ג וכו' ומזה הוכיחו דמ' פירות לחוד אפילו נוקשה לא הוי ור"ל מיירי במי פירות עם מים וא"כ לפרש"י הנ"ל דר"ל מיירי במ' פירות לחוד הד"ק תוס' לדוכתא ונלע"ד דבשו"ע סי' תס"ב ס"ו כתב חטה שנמצאת בדבש או ביין וחומץ מותר ובלבד שלא נתערב בהם מים ובמג"א שם סק"ו הקשה מהא דכתב שם בשו"ע ס"ג דמותר ללוש ביין אעפ"י שא"א לו בלא טיפת מים שנופלת בשעת הבציר ואף לכתחילה רגילין ליתן מים בשעת הבציר כדי להתיר ניצוק ואעפי"כ אין לחוש להם הואיל וכבר נתבטלו המים ביין קודם שלשו העיסה ועיי"ש שדחק לתרץ ואח"כ הביא בשם כ"ח שתירץ דבס"ג מיירי שנתערב מים בעודו תירוש דכיון שחוסם אח"כ הוי כמו נתבטל ונשתנה טעם המים להיות יין כמו יין צמוקים דאין מחמיץ מה"ט כמ"ש המבי"ט ח"א סי' ער"ב דהוי כמו מ' גשמים שנשתנו בתוך הענבים ועיין במחה"ש שפי' דר"ל דהא על כל הענבי' במחובר יורדין עליהם גשמים ונבלעים תוך הענבים ותקשי דלכל יין יהי' דין מי פירות עם מים שממהר להחמיץ אעכ"ח שהמים גופא נשתנה בתוך הענבים ונהפך ליין עיי"ש ובבדה"ב בשם הרשב"ץ ועיין במג"א סי' רט"ז סק"ג ובח"י סי' תס"ז אות ט"ז תורף הדברים דקשה על כל מי פירות דאמרינן דאין מחמיצין נהי דמי פירות לחוד אינו מחמיץ הא עם מים ממהר להחמיץ והלא כל מי פירות מעורב עם מים שהרי ירדו עליהם גשמים במחובר וצ"ל דגם מי גשמים נהפך בהם מחובר למי פירות ועיין תשו' רשב"א שהביא ב"י בסי' תס"ז ועיין תשו' מעיל צדקה סי' ס"ט ועיין פ"ת יו"ד סי' פ"א אות זי"ן הביא בשם תשו' חב"י סי' ל"ח בפרה חולבת שיצא ממנו דם עם חלב ופסק לאסור משום דדם נעכר ונעשה חלב וכיון דיש דם בחלב או אדמימות מוכח דעדיין לא נשתנה הדם לגמרי לחלב ע"כ יש לאסור משום דם ממש והחמאה שנעשה מזה החלב ימכר לכותי באופן שאין לחוש שיחזור וימכור לישראל וכן הכלי ימכר עיי"ש, ולפ"ז י"ל דס"ל לרש"י דודאי מי פירות אין בטבען להתחמץ כלל לא

חימוץ ולא סרחון או שיש בטבען להתחמץ רק חימוץ שלהן הוא סרחון אבל יש להבחין בטעם או בריח או באופן אחר הבדל בין חימוץ שהוא הסרחון גמור לשאר חימוץ, וא"כ ודאי אין לחוש על מי פירות שמא המים שבאו על הפירות במחובר לא נשתנה למי פירות והוי מי פירות עם מים ויבא לידי חימוץ משום דמסתמא אמרינן דודאי נשתנו אבל אם אנו רואין שנתחמץ ומרגיש בהם חימוץ שאינו סרחון אז אמרינן דודאי המים שבאו עליהם במחובר לא נשתנו למי פירות והוי מי פירות עם מים דהוה חמץ נוקשה. ולפ"ז, א"ש דודאי גבי חצבא דאבישונא ותרי שיבולא ותיקא במשחא ומלחא שפיר שרי' משום מי פירות אין מחמיצין דלא חיישינן שמא המים לא נשתנו ומי פירות בלבד אין מחמיצין כלל אבל ר"ל מיירי בעיסה שנילושה ביין שמן ודבש ואנו רואים שהחמיץ שפיר קאמר אין חייבין לא חימוצה כרת אבל איסורא איכא כיון דאנו רואין שהחמיץ אמרינן דהמים שבו לא נשתנו והוי מי פירות עם מים דהוי חמץ נוקשה:

ובזה א"ש מה דקשה לכאורה לדעת הרמב"ם פ"ו מחמץ ה"ה דבמצה שנילושה במי פירות יי"ח בפסח רק בנילושה ביין ושמן וחלב אינו יוצא וכתב הרה"מ שם דטעמו מדאמרינן בגמרא פרט לעיסה שנילושה ביין שמן ודבש וסובר הרמב"ם דדוקא נקט יעיי"ש ועיין בבעה"מ ורמב"ן במלחמות בסוגיין ובריא"ז שסביב הרי"ף וא"כ תקשי למסקנא דה"ט דר"ל משום מי פירות אין מחמיצין וא"כ למה פרט ר"ל הכי תלת יין שמן ודבש ול"א סתמא שנילושה במ' פירות דהא לענין מי פירות אין מחמיצין כתב הרמב"ם פ"ה מחמץ דהכל בכלל מי פירות. ולפמ"ש דדוקא הני תלת מי פירות ודכותיהו שבא עליהם מים במחובר הוא דאמרינן כרת הוא דליכא הא איסורא איכא דחיישינן שמא המים לא נשתנו וכנ"ל משא"כ אותן מי פירות שלא בא עליהם מים לעולם אפילו איסורא ליכא:

ולפ"ז מיושב נמי דעכ"ח מוכח מדרבי' מנחת נסכים לחימוץ דמגבלה במים וכשרה דאי פסולה תקשי הא מי פירות לבד אין מחמיצין רק הא דאיכא איסורא לר"ל במי פירות לבד היינו משום דאמרינן שהמים שבו לא נשתנו א"כ כבר נפסלה המנחה קודם שנתחמצה משום מים שבו אי פסולה במגבלה במים ושוב אינו חייב משום חימוץ ועיין ברמב"ם פי"ב ממעה"ק הי"ט ולהכי אר"ל מגבלה במים וכשרה ואדרבה מדויק בזה למה לא אמר ר"ל הב"ע כשגיבלה במים ואומר הי' ריוה"ג מגבלה במים וכשרה דהרי בסתמא מגבלה בשמן דהא משו"ה ס"ל למקשן דפסולה במגבלה במים משום דשמנה מרובה וסתמא אינו נותן מים וכמ"ש התוס' ד"ה מ"כ, ולהנ"ל א"ש דלא חזר מסברת המקשן שגיבלה בשמן לחוד רק כיון שבאה לידי חימוץ איגלי בהתתי' שהמים שבשמן לא נשתנו ושפיר

בא לידי חימוץ אלא שבא לתרץ דלא תקשי שהיתה מנחה פסולה קודם החימוץ משום דגם מגבלה במים כשרה אבל ל"צ לאוקמי' כלל שגיבלה במים:

ובזה י"ל מה שהביא תוס' דרש"י נסתפק במי בצי' אי חשיב מי פירות או לא משום שאנו רואים שהעיסה נעשה עבה בהם יותר מבמים אבל ר"ת נהג היתר בדבר וכו' ולכאורה אין אנו יודעי' במה נסתפק רש"י ומה פשיטותא דר"ת וגם מאי שייטא למה שפלפלו בתוס' קודם לזה, ולהנ"ל א"ש די"ל דרש"י ור"ת אזלי לשיטתייהו דרש"י ס"ל דר"ל מיירי במי פירות לחוד וק' קושי' תוס' הנ"ל וצ"ל כנ"ל דאם רואי' חימוץ אנו תולי' שהמים לא נשתנו מברייתו והנה להבחין זה אם בא לידי חימוץ כדי שנאמר שהמים לא נשתנו י"ל בא' מב' פני' או דמי פירות אין העיסה נעשה עבה בשום אופן אפילו יניחנו כמה ימים ואם רואי' שנעשה עבה עכ"ח שיש חימוץ והמים לא נשתנו וא"כ במי בצי' דנעשה עבה עכ"ח לאו מי פירות הן אלא מי' דביעא בעלמא וי"ל ג"כ דגם במי פירות נעשה העיסה עבה אלא דהוא סרחון רק דיש להבחין בטעמו וריחו אם אינו רק סרחון מ' פירות לחוד אז יש בו גם חימוץ ואם מרגישי' בו גם חימוץ בטעמו אמרינן דמים לא נשתנו. ולפ"ז מי בצי' שר' אף דהעיסה נעשה עבה משום דאינו רק סרחון זה ספיקו דרש"י ז"ל אבל ר"ת לשיטתו שדחה פי' רש"י ועכ"ח לא ס"ל תי' הנ"ל משום דמסתמא אמרי' דמים שבמי פירות נשתנו מבריתו ובמה שנתפח אין להבחין שהוא חמץ דגם מי פירות מתפיחי' אלא שהיא סרחון וגם בטעם ס"ל דאין להבחין אם הוא סרחון לבד או יש בו גם חימוץ ועכ"פ עכ"ח ס"ל דגם מ"פ מתפיחי' דאל"כ ודאי יש להבחין ולמה דחה פירש"י ז"ל הא י"ל כנ"ל וא"כ אין ראי' כלל מהא דמי בצי' מתפיחי' שאינו מי פירות ולהכי פשיטא לי' לנהוג היתר בדבר:

ובתשו' נוב"י תנינא או"ח סי' נ"ז תמה ע"ד תוס' הנ"ל שכ' חמץ נוקשה פסול למנחה כדמשמע התם דף נ"ג דקאמר התם שיאור דר"י לר"י דפסול למנחות וכו' הלא שם במנחות נ"ג הסוגי' כך ואימא לא תאפה חמץ אלא שיאור ומפרש שם דהקושי' הוא בשיאור דר"י לר"י וכו' ומסיק שם מצה תהי' הכתוב קבעה חובה וא"כ אדרבה מוכח משם דשיאור דר"י לר"י לא מחויב עליו משום חמץ גבי מנחות דהא משו"ה פריך ואימא לא תאפה חמץ אלא שיאור דשיאור לאו היינו חמץ ומ"מ לאו מצה הוא ואימא דכשר למנחות דלא בעי מצה לעיכובא רק למצוה ולעיכובא אינו רק שלא יהי' חמץ ונהי דמסיק דמצה תהי' לעיכובא היינו דשיאור פסול למנחות משום שאינו מצה ובעי' מצה דוקא אף לעיכוב אבל אכתי אינו לעבור בלאו דלא תאפה או לא תעשה חמץ יעי"ש שמתוך

כך דחק להגיה דר"מ לר"מ ועיי' תשו' בית אפרים או"ח סי' מ' מש"כ ליישב הגי' ותל"י כיוונתי לדעתו הגדולה גם אני:

אמנם מה שנ"ל עוד בזה דהנה במנחות דף נ"ו ע"ב אר"א הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליו חייב עלי' כמעשה שבת ובתוס' שם ד"ה הניח כ' ואע"ג דכתיב בקרא לא תעשה ולא תאפה דמשמע מידי דעשיי' כגון לישה ועריכה ואפי' וקיטוף ה"נ לא תעשה קרי' בי' יעיין בתוס' שם ד"ה ומעשה שבת. ולפ"ז נ"ל דהה"ד במנחה שדינה להיות נלישה במ"פ אפי' רק למצוה ולא לעיכוב ואחד לשה במים והלך וישב לו ונתחמצה מאליו נמי חייב משום מחמץ לשי' התוס' דמי פירות לחוד אין מחמיצין ואלו הי' לשה כמצותה לא היתה מחמצת רק ע"י מים שנתן בה החמיצה א"כ לא תעשה חמץ קרי' בי' ומה לי שאור ומה לי מים כיון שנתן בה דבר הגורם חימוץ ודאי במנחה שדינה להיות נילושה במים אינו חייב על נתינת המים שהוא בדין. ומה שהניחה להחמיץ אח"כ הוא מאליו בלא עשיי' אבל אם נתינת המים הי' שלא כמצותו נתינת המים עשיי' מקרי כמו נתינת שאור וחייב עלי' משום מחמץ ועיין נוב"י קמא או"ח סי' כ"ב שהק' מנ"ל להאי תנא דסובר מנחת נסכי' מגבלה במים וכשרה דילמא באמת פסולה וכמו שהיתה סברא פשוטה למקשן דפסולה ומטעם שכ' תוס' שם ד"ה מ"נ וכו' ותי' דמהאי גופא נפ"ל מדאיתרבי מ"נ לחימוץ ממילא מוכח דמגבלה במים וכשרה דאל"כ לא משכחת לה חימוץ במי פירות לחוד וכ"כ בס' בה"ז שם ולדברינו הנ"ל אכתי קשי' מנ"ל לר"ל דמגבלה במים וכשרה ודילמא הא דאיתרבאי מ"נ לחימוץ לאו היינו משום דגילתה תורה בזה דכשרה במגבלה במים אלא דלעולם פסולה רק דלהנ"ל דאם פסולה במים א"כ כשמגבלה במים מחמצה כמו אלו נתן בה שאור וא"כ נהי דגם בלא החימוץ נפסלה משום גיבול המים מ"מ גילתה תורה דהא דאינו מחויב משום מחמץ בפסולה משום דדרשי' אשר תקריבו לד' כשרה ולא פסולה היינו כשנפסלה קודם שמחמצה אבל אם המחמץ והפסול באים כא' שפיר חייב משום מחמץ כדאשכחן בכמה דוכתי' דבאים כא' שאני עיי' שבת צ"ט ע"ב גבי עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדדי קאתי ועיין בשבת ד"ח תוס' ד"ה רחבה. וצ"ל דשפיר מוכח דמגבלה במים וכשרה דאי פסולה איך חייב במ"נ משום מחמץ נהי נמי דהמעשה שמביא החימוץ בא בפעם א' עם הפסול של גיבול במים מ"מ קודם שבא לידי חימוץ כבר נפסלה ואינו ראוי' להתחייב משום מחמץ דהא גם אחר שנפסלה מצי לאהדורי מעשיו הראשונים שלא יניחנו לבא לידי חימוץ. והנה זה תלי' בב' לישנא דהש"ס כתובות דל"א גבי זורק חץ דללישנא משום דא"א להנחה בלי עקירה דייניגן כאלו חיוב מיתה גם על העקירה ופטור על השיראי' משום קלבד"מ אף

במעביר עיי"ש א"כ ה"נ כיון דא"א לבוא לידי חימוץ בלי נתינת המים דיינינן להתחייב על שעת נתינת המים משום מחמץ ובא בפ"א עם הפסול אבל ללישנא ב' דוקא בזורק משום דא"א לאהדורי פטור משום קלבד"מ אבל במעביר משום דאפשר לאהדורי חייב דדיינינן כאלו חיוב ממון בא קודם חיוב מיתה ה"נ דיינינן כאלו הפסול בא קודם החימוץ ואין לחייבו משום מחמץ רק אי מגבלה במים כשרה וכמש"כ ועיין שבת דק"ב ותוס' שבועות די"ז ע"ב ד"ה אלמא וכו':

אלא דלפ"ז הדר תקשי איך משכחת בהניח שאור ע"ג עיסה ונתחמצה מאליו שיתחייב משום מחמץ אי נימא דאינו חייב משום מחמץ אלא כשהוא חמוץ גמור ולא בנוקשה והלא קודם שנעשה חמוץ גמור נעשה שיאור שהוא נוקשה ונוקשה אעפ"י שאינו חמוץ ואינו חייב משום מחמץ מ"מ פסול למנחה מדכתיב מצה תהי' וא"כ הלא בא לידי פסול קודם שבא לידי חיוב והדר תקשי איך יתחייב משום מחמץ. אעכ"ח דגם משום מחמץ חייב בנוקשה ואין הפסול קודם החיוב וא"כ הדר תקשי אי מי פירות לחוד הוי נוקשה ל"ל לר"ל למימר מגבלה במים וכו' בלא גיבול מים נמי משכחת מנחת נסכים לחימוץ דהוי חמץ נוקשה וזה כונת התוס' בלא גיבול מים נמי איצטריך שלא תאפה חמץ דהוי חמץ נוקשה. ואין לומר דבנוקשה אין חיוב משום מחמץ דהא חמץ נוקשה פסול למנחה וכו' שיאור דר"י לר"י דפסול למנחות ואי אינו חייב משום מחמץ עד שהוא חמץ גמור א"כ הפסול קודם החיוב ואיך משכחת שיתחייב משום מחמץ וא"ת מכיון שהתחלת החימוץ הוא קודם הפסול שפיר מחיוב משום מחמץ א"כ פשיטא תקשי דלא מוכח מגבלה במים וכשרה אלא דלעולם פסולה רק דבגיבול במים גופא הוא מחמץ וכקושיין הנ"ל וא"ש:

ועפי"ז נבון דברי הרא"ש בסוגיין התמוהי' שכ' ע"ד ר' אלפס והשתא לדבריו אפי' מ"פ עם מים אין מחמיצין וק' מההיא דלקמן דאמרי' ותיקא במים ומלחא אסירא במשחא ומלחא שרי אלמא מוכח דמ"פ עם מים מחמיצין וכן ההיא דמ"נ כדפרשתי לעיל ע"ש ודבריו תמוהי' דהרי הרי"ף חידש רק דמ"פ עם מים אינו ממהר להחמיץ יותר ממים לחודא אבל פשיטא דאם הניחו בלא עסק כשיעור חימוץ ודאי מחמיץ כמים לחודא וא"כ ל"ק כלל קושי' הרא"ש ועיין פני' דל"ו ורמב"ן במלחמות ועיין בש"ג. ובצל"ח הק' עוד לפי הבנת הרא"ש בדברי הרי"ף שאינו מחמיץ כלל תקשי לי' קושי' תוס' למה נקט ר"ל אין חייבי' על חימוצו כרת והלא אפי' אי' אין בו עיי"ש. ולענ"ד דברי הרא"ש נכוני' שגם הוא הבין בדעת הר הרי"ף דמ"פ עם מים אינו ממהר להחמיץ ומ"מ הק' שפיר והנה מהא דותיקא במי' ומילחא בפשיטות הק' שפיר למה צריך לאוקמי הא דתני שרי

במשחא ומילחא הא אפי' במי' ומילחא נמי שרי בלא שהה שיעור חימוץ כיון דאינו ממהר להחמיץ [ועיין באשר"י לקמן דט"ל גב' ותיקא שכ' לפי שי' ר"א וכו' דמי פירות אין מחמיצין אפי' יש בו מים צ"ל לפי דבריו הכא כיון דלית בה מים לחוד אלא משחא עם המים אין מחמיצין והנה לכאורה נראה דק"ל לר"א למה אסור במי' ומילחא הא מי פירות עם מים אינו מחמיץ אלא דא"כ אין פי' לתירוצו כמובן וצ"ל דבקושי' הי' סובר דמלח הוי מי פירות ובתירוצו חידש דמלח הוי מים ועיין בר"ן שם ובש"ג כאן וזה באמת תי' הגמ' הא במי' ומלחא שהוא הכל מים אסור הא במשחא ומלחא כיון שאין מים לחוד דהיינו אלא משחא עמו אינו מחמיץ כלל. אמנם למ"ש דגם הרא"ש הבין בדעת הרי"ף רק שאינו ממהר להחמיץ א"כ אין לפרש כן ונ"ל דק"ל כמו"ש לוקי תרויהו במי' ומלחא הא דשהה הא דלא שהה ואין לומר דניחא לי' לאוקמא תרווייהו בדשהה ז"א דבשלמה במי' ומילחא בלא שהה שפיר יש רבותא דאפי' מלח שהוא חריף אינו ממהר להחמיץ אבל במלחא ומשחא דהוא הכל מי פירות אין רבותא בשהה כלל וע"ז תי' דמלח הוי מים וניחא לי' לאוקמא תרווייהו בדשהה ומי' ומילחא אסור ומשחא ומילחא כיון דלית בה מים לחוד אלא משחא עם המים דהיינו המלח אין מחמיצין אפי' בשהה וטעמא כמו"ש הר"ן שם לפי שהוא מועט ונשתנה צורתה ואין בו כח עם השמן עיי"ש ויש להאריך בדבריו אלו וצ"ע]:

אמנם ביתר דבריו נ"ל דס"ל לרא"ש דודאי לא יחלוק הרי"ף על המציאות דמי פירות עם מים ממהר לבא לידי חימוץ והחוש יעיד ע"ז ואפילו מי פירות לחודיהו נתחמצי' יותר מהר ממים אלא דפלוגתא הוא בזה דהסוברי' דמ"פ עם מים ממהר להחמיץ ס"ל דמי פירות לחוד ממהרי' החימוץ אלא שהחימוץ שלהם הוא סרחון ומים אינו ממהר להחמיץ אבל חימוצו חימוץ וכשהם ביחד האחד גורר את חבירו כמו שהביא ב"י או"ח סי' תנ"ג בשם ירושלמי ורמב"ן גבי עושה עיסה מחטי' ואורז עיי"ש וא"כ מ"פ גורר המים למהר החימוץ והמים גורם המי פירות לעשות חימוץ לא סרחון לכן ס"ל דמ"פ עם מים ממהר להחמיץ והרי"ף דס"ל דאינו ממהר ג"כ אינו מכחיש דמ"פ עם מים ממהרי' החימוץ אלא דס"ל דאין האחד גורר את חבירו אלא האי לחודא קאי והאי לחודא קאי ומה שנתחמץ מהר הוא מחמת המ"פ לחוד ואינו אלא סרחון לא חימוץ ומה שנעשה חימוץ מחמת המים אינו ממהר יותר מבמים לחודא ולפי"ז גם הרי"ף מודה דמתחמץ מחמת המים אלא שאינו ממהר להחמיץ מחמת מי פירות דזה הוי רק סרחון לא חימוץ. וע"ז הק' שפיר מהא דמ"נ ואקדי' מה שנ"ל סברא ישרה דהנה רש"י פי' חמץ נוקשה רע שאינו ראוי' לאכילה וא"כ חזינן דמשום שהוא נוקשה אינו אסור משום חמץ אלא בלאו למ"ד

נוקשה בלאו מרבוי דקרא ולא בכרת ולחד מ"ד בלא כלום. ולפי"ז נ"ל דאם גיבול מנחה במי פירות וחמצה אף שאין זה חימוץ אלא סרחון למ"ד מ"פ לחוד אפי' חמץ נוקשה לא הוי מ"מ פסול למנחות של מצה משום שהוא רע ואינו ראוי' לאכילה ובמנחה כתי' מצות תאכל ונהי דחמץ נוקשה ל"ה אבל מצה נוקשה הוי ואינו יוצא בה בפסח אפי' בלי טעם דלחם עוני וכמו דאינו קרוי' מצה לענין פסח כמו כן אינו קרוי' מצה לענין מנחות כמוש"כ בתחילת דברינו בשם ב"ח ומהר"ל וא"ר וכעין דאמרי' נבלה שאינו ראוי' לגר אינו קרוי' נבלה. ולפי"ז הק' הרא"ש שפיר על הרי"ף מה משני מ"נ מגבלה במים וכשרה מ"מ כיון שיש בו גם מי פירות ולדברי הרי"ף אין א' גורר את חבירו א"כ קודם שפעל המים פעולתו שיעשה חימוץ כבר מיהרו מי פירות שבו להחמיץ חימוץ שהוא סרחון ונעשה מנחה פסולה קודם שבא לידי חימוץ ואכתי ק' איך חייב במ"נ משום מחמץ אבל מדר"ל לא קשי' דשפיר נקט אין חייבי' על חימוצו כרת משום שיש בו מי פירות שאין מחמיצי' רק מביאי' לידי סרחון והוא נוקשה דע שאינו ראוי' לאכילה אבל איסורא איכא מפני המים שבו שמחמיץ חימוץ גמור ועולי' דברי הרא"ש לנכון:

והרא"ש בסוגי' הוכיח ג"כ דמ"פ לחוד אפי' נוקשה לא הוי דאל"כ למה צריך ר"ל למימר מגבלה במים וכשרה והביא ראי' דחמץ נוקשה פסול למנחות כדמוכח ההיא דתפוח שריסקו ונתנו לתוך העיסה עיי"ש ודבריו אין להם ביאור. ונ"ל בכונתו דבמנחות נ"ד תני' אין מחמיצי' בתפוחי' משום ר"ח ב"ג אמרו מחמיצי' וכו' ופריך כמאן אזלה הא דתנן תפוח שרסקו וכו' לימא רחב"ג ולא רבנן וכו' וקשה מנ"ל למקשן דפלוגתייהו בהחמיץ מנחה של חמץ כגון לחמי תודה ושתי לחם דרבנן ס"ל דלא הוי חמץ ורחב"ג ס"ל דהוי חמץ ומתני' דתפוח רחב"ג ולא רבנן דילמא להיפך פלוגתייהו במנחה של מצה דרבנן ס"ל אין מחמיצי' בתפוחי' משום דמחמיץ ורחב"ג סובר דמחמיצי' משום דאינו חמץ ומתני' רבנן ולא רחב"ג אע"כ פשיטא לי' דליכא למ"ד דמנחה של מצה מותר להחמיץ בתפוחים שהוא נוקשה דנוקשה פסול למנחות וע"כ פלוגתייהו במנחה של חמץ ואם כן פריך שפיר נימא רחב"ג ולא רבנן דאי נמי לרבנן נוקשה הוי אין ליאסר בתפוח שפוגם יותר ממה שמשביח ועיין בר"ן. ע"ז בסוגי' דנוטלפ"ג וע"ז משני נהי דחמץ גמור לא הוי נוקשה מיהא הוי ואסור עכ"פ מדרבנן וצריכין עדיין להתישב בזה בתי' הגמ' וצ"ע:

ובתוס' ד"ה מי פירות הנ"ל הק' לרשב"א דחומץ האדומי וכו' ואמאי והא חומץ האדומי מפרש התם דרמו בי' שערי פי' משימי' השעורי' ביין כדי שיחמיץ היטב והא מי פירות אין מחמיצי' ואפי' וכו' והנה תיבת אלו [פי' משימי' השעור' ביין כדי שיחמיץ היטב] הם שפת יתר ח"ו ואין להם שייכות לחזק קושיתם. ונלע"ד דלכאורה קשה מה שהביא

מג"א רס"י תס"ב בשם ש"ג תפוחי' ורמוני' שהם חמוצים משקה היוצא מהם מחמיץ שכל משקה חמוץ מחמיץ עיי"ש ואם כן מה הק' תוס' מחומץ האדומי דילמא לעולם מי פירות אין מחמיצי' אבל חומץ שהוא משקה חמוץ שפיר מחמיץ אמנם הדבר נכון לפמש"כ בעה"מ בפסחים מ"ד אחר שביאר שם שיש חומר בהמל"א מבעע"כ כ' ואי אמרת והא ד' מיני מדינה דמתני' כולהו לטעמא עבידי ובגמ' פרכי' א"ה חמץ בפסח נמי נחשבי' שהמל"א וכו' ותי' שכל העירובי' השנוי' במשנה אעפ"י שהם עשוי' לטעם טעמם משתנה ע"י העירוב לטעם אחר שאין טעם האי' שהוא הדגן ניכר בעירוב אלא שהוא מסייעו ליתן טעם חדש וטעם זה שהוא מחדש בעירובו גרם לו להתבער בפסח ולעבור עליו באזהרה ואינו מתבטל ככל איסורים שבתורה לפי שהדגן הוא יסוד א' מיסודות המינים השנוי' במשנה אבל טעמו הראשון אינו ניכר בו ברוב הטעמי' וכו' עיי"ש ועיין בטור או"ח סי' תמ"ב ובב"י שם ועפי"ד בעה"מ הנ"ל מובנים יותר דבריהם הקדושים עיי"ש, היוצא לנו מזה דחומץ האדומי אין איסורו משום טע"כ דזה לא מקרי תערובות חמץ אם שייך בי' טע"כ רק דינו דבכה"ת לענין טע"כ ומ"מ אינו מתבטל ברוב לפי שהוא מסייע להוליד טעם חדש להיות חומץ ואם כן ממנ"פ על ידי הטעם שנותני' השעורים בחומץ אחר שכבר נעשה חימץ אינו נאסר גם אם השעורי' הם חמץ דממנ"פ אם יש בהם בנו"ט הוא טע"כ ואם אינו בנו"ט מתבטלים שעתה אינו מוליד טעם חדש ואין זה דין חמוץ גמור ע"י תערובות ועכ"ח אנו דנין רק על שהשעורי' גורמי' שהיין יעשה חומץ דזה הוא דין חמץ גמור ע"י תערובות ואז אין עדיין משקה חמוץ והק' תוס' שפיר הא מי פירות אין מחמיצי' ולכן דייקו בלישנא דרמו בי' שערי פי' משימין השעורי' ביין כדי שיתחמיץ היטב כוונתם דדין תערובות חמץ שייך רק משום זה שמסייע להוליד טעם חדש וא"כ עכ"ח אנו דנין על חימוץ השעורי' קודם שנעשה היין חומץ וכיון שאין המשקה חמץ ק' הא מי פירות אין מחמיצי' וא"כ עיקר קושי' תוס' בנוי' ע"ז דבלא"ה לק"מ די"ל כקושיא הנ"ל:

עיין בפנ"י שתמה מאוד על דברי הש"ס בפסחים דל"ו דפריך וסבר ד"ע עיסה שנילושה ביין שמן ודבש לא והתני' וכו' והק' הלא בההוא ברייתא לענין איסור משום חמץ מיירי דהא ר"ג תשרף קאמר וא"כ מאי ראי' הוא זו ממאי דס"ל לר"ע שאין בו חשש משום חמץ דס"ל ג"כ דיוצאין בו משום לחם עוני חיוב מצה בלילה ראשונה יעיי"ש שדחק בזה, ולענ"ד נראה אף שאמרתי ליישבו בכמה אופנים אבל זו המובחר שבהן בהקדם מה שנ"ל סברא אחת לשי' הסוברים דמ"פ עם מים ממהר להחמיץ א"כ כשלש עיסה בהם אינו יוצא בהם יד"ח מצה בלילה ראשונה אפילו בלי טעמא דלחם עוני עיין ברמב"ן

במלחמות ומג"א סי' תע"א סק"ה שהבאתי בתחלת דברי דהא כתיב ושמרתם את המצות דבעי שימור לשם מצה ואפי' לא נתחמצה אלא שלא שמרה לשם מצה אין יוצאין בה אם כן מכ"ש כשלא שמרה מחימוץ אלא אדרבה עשה פעולה להיפך שהעמידה במקום חם שגורם חימוץ אף שלא החמיץ מ"מ אין זה שימור וא"י בזה וה"נ אם נתן בה מ"פ עם מים שממהר להחמיץ אין זה שימור מחימוץ ואינה ראוי' לצאת בה אפילו לא נתחמצה וזה נכון בסברא לעני"ד:

ועפי"ז נ"ל לפרש הגמ' מנחות דנ"ג מנין לכל המנחות שנילושית בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו נלמדנה מפסח דכתיב ושמרתם את המצות א"ל בגופה כתיב מצה תהי' החי' ועיין פירש"י שם ועיין תשו' בית אפרים או"ח סי' מ' שהאריך בסוגיא דמנחות הנ"ל והוא תמוה אחר שא"ל נלמדה מפסח שבעי שימור מאי קא"ל בגופה כתיב והלא הוא גופא תקשי ל"ל קרא בגופה כיון דאפשר ללמוד מפסח, אמנם לדברינו שלמעלה אם לש מצה בפושרין שגורם חימוץ א"י יד"ח בפסח דלא קיים ושמרתם. וזה הי' קושי' הש"ס מנין לכל המנחות שנילושית בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו נלמדנה מפסח דכתי' ושמרתם ותפסל אם נילוש בפושרין דאין זה שימור א"ל בגופה כתיב החי' ועכ"ח גילה הכתוב דלא תהי' דומיא דפסח דאל"כ קרא בגופה ל"ל הא אפשר ללמוד מפסח והבן [ולא נעלם ממני דמדברי המפרשי' לא משמע קצת כן ולא כתבתי רק לעורר]:

ובזה מובנים דברי המהרש"א לקמן בפסחים דל"ח ע"ב ד"ה רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות שכתב ואין להקשות כיון דלא הי' בכמה חלות רק רביעית שמן עכ"ח גם מים הי' בו וא"כ הו"ל מ"פ עם מים דממהר יותר להחמיץ ואמאי יוצא בהם בפסח אם עשאן למכור ותי' שם ב' תי' עיין עליו ובתשו' בית אפרים סי' הנ"ל תמה עליו דמה לו להקשות איך יוצאי' בפסח ואמאי לא קשי' לי' איך כשר ללחמי תודה דבעי' מצה ע"ש, ולהנ"ל א"ש דלכאו' קשה מאי הק' לי' למהרש"א כלל כיון דמ"פ עם מים ממהר להחמיץ איך יוצאי' בו והלא קי"ל כחכמים דאם לש יאכל כמבואר בשו"ע או"ח סי' תס"ב ס"ב רק דיאפה מיד דאפשר לשמרה מחימוץ אבל הוא הדבר שדברנו דס"ל להמהרש"א ז"ל נהי דמותר באכילה דאפשר לשמרה מחימוץ אבל עכ"פ אין יוצאין בה דזה לא מקרי שימור אם לש באופן שממהר להחמיץ ולכן לא קשי' לי' רק איך יוצא יד"ח בפסח אבל לגבי לחמי תודה שפיר כשר כשלא החמיץ דהא אפשר שלא תחמיץ והתם לא בעי שימור כזה דאדרבה נילושות בפושרין וכנ"ל:

והנה מלשון הברייתא מבואר דבהא דאין לשין לכתחלה גם חכמים מודו ולא פליגי ר"ג וחכמים רק בלש בדיעבד דר"ג ס"ל א"א לשומרה מחימוץ וחכמים ס"ל דאפשר לשומרה.

ולפי"ז ק' לכאו' לחכמים למה אין לשון לכתחילה כיון דאפשר לשומרה מחימוץ וצריך לדחוק ולומר דמ"מ לכתחילה חיישי' דילמא לא יוכל לשומרה כראוי'. וגם לפי הנראה מדברי הרי"ף בא ר"ע להקל יותר מחכמים דמותר ללוש אפילו לכתחילה ולכאו' אינו מבואר יפה בדברי ר"ע שאמר ולשתי להם עיסה ביין שמן ודבש ולא אמרו לי דבר דילמא משום שכבר לש דס"ל כחכמי' דמותר בדיעבד ולכן ס"ל למקשן דה"פ דברייתא אין לשון עיסה בפסח ביש"ד היינו לצאת יד"ח כיון דממהר להחמיץ אין זה שימור כסברא הנ"ל ואם לש ס"ל לר"ג תישרף דא"א לשמרה וחכ"א תאכל דמותר באכילה דאפשר לשומרה ומ"מ פסולה לצאת יד"ח דעכ"פ אין כאן שימור וע"ז אמר ר"ע ולשתי להם ולא אמרו לי דבר רק יוצא בו יד"ח ועכ"ח דאינו ממהר להחמיץ כלל דאל"כ אין זה שימור וא"כ מוכח דיוצאי בו וקשי' דר"ע אדר"ע ומשני לי' דאין הפי' כדס"ל למקשן רק דמיירי ביו"ט שני ודחיק ומוקי אנפשי' בפי' הברייתא כדי שלא תקשי ר"ע אדר"ע וא"ש:

ועיין תשו' נוב"י קמא או"ח סי' כ"ה שהק' לשי' הפוסקים דמ"פ לבד אין מחמיצי' כלל א"כ בש"ס פסחים דל"ט ע"ב דקאמר מבושל אדמבשלי' מחמע לישני דמיירי שנתבשל במ"פ ואחר הבישול שוב אינו מחמיץ יעיי"ש. ומה שתי' הנוב"י דא"כ היינו חלוט וכמוש"כ רש"י דליכא לאוקמא בדשדי לי' לתוך רותחי' דא"כ היינו חלוט יש לפקפק דאפשר לומר בשלמא שדי' לי' לרותחי' היינו חלוט גופא והיא היא. דאי לאו שפקע החימוץ מיד דשדי לי' הדר תקשי אדמבשל מחמע וא"כ רק החליטה גורם ול"ל החלטה תרי זימני אבל באופן שהק' הנוב"י דנהי דמבושל ידעי' מחלוט אבל חלוט לא נדע ממבושל זה דהרי בבישול אנו בקיאי' ולא בחליטה ועיין מקו"ח סוס"י תס"ב ותבין סברא זו יעיי"ש:

אמנם הנלע"ד בזה דהנה מבואר בשו"ע או"ח סי' תס"א ס"ג בהג"ה שיש לזהר שלא ליקח המצה מן התנור קודם שנאפית כשיעור ולהחזירה כי תוכל לבא לידי חימוץ ואם הוציאה אוסר הטו"ז שם סק"א אפי' בדיעבד דע"י החמימות נתחמץ מיד. וא"כ יש לכאו' להבין גם כשהוא בתנור הלא לא נאפית מיד כשיעור ונימא שנתחמצה מחמת החמימות. ועכצ"ל כי כן טבע הענין כשהיא בתנור שעד מקום שכח האש והחום שולט היא נאפית ובמקום שאינו שולט אינו מתחמם להחמיץ משא"כ כשהוציאה. והנה באפוי' זה מוכרח דאל"כ לא משכחת אפיי' מצה. אמנם בבישול יש לכאורה סברא לומר אפילו בדשדי לי' לרותחי' מ"מ אינו מתבשל מיד כמאכל בן דרוסאי ויש חשש חימוץ בשעת הבישול וא"כ תקשי מש"כ רש"י ובדשדי לי' לתוך רותחי' ליכא לאוקמא דהא בהדי' קתני לה וחלוט וכו' דילמא אשמעי' שאינו מתחמץ בשעת הבישול קודם שנתבשל לגמרי כמו באפיה כל

זמן שמרתיח. אבל זה שיבוש דחלוט נמי דכוותי' הלא לא נחלט כולו ברגע כמימרא ואם פסק מליחלוט ודאי מחמיץ כמו באפיה אם הוציאה מתנור רק כל זמן שחולט והולך עד שנחלט כולו אינו מחמיץ כמו באפיה כל זמן שהוא בתנור וא"כ שפיר כ' רש"י דהיינו חלוט הארכתי קצת בדברי' פשוטי' שלא להניח מקום לטעות. ולפ"ז אומר אני דבס"ד ס"ל דהיינו פירושא דברייתא אלו דברים שאינן באים לידי חימוץ האפיי' והמבושל וחלוט דהיינו שבשעת בישול וחליטה אינן באי' לידי חימוץ כמו האפוי' בשעת אפיי' והיינו רבותא דברייתא. ומעתה אפשר לומר דמה דקי"ל שהנאפה והמבושל והחלוט שוב אינו בא אח"כ לידי חימוץ היינו למסקנא דהאפוי שבישלו קאמר שאינו מחמיץ אחר אפיי' אבל בס"ד ס"ל דשפיר מחמיץ אח"כ רק פי' הברייתא כנ"ל דאשמעי' דבשעת אפיי' ובישול אינו מחמיץ וא"כ פריך שפיר אדבשלי' מחמע ואי כשבשלו במי פירות א"כ אין רבותא דאינו מחמיץ בשעת הבישול דמ"פ אין מחמיצין ואי דאין מחמיץ אחר הבישול הא בס"ד ס"ל דאחר הבישול באמת מחמיץ והתרצן הוא דחדית לי' האפיי' שבישלו קאמר דאינו מחמיץ אחר אפיי' ובישול וא"ש:

ועיין בס' מקו"ח סי' תס"ב הנ"ל שהק' ע"ד תוס' במנחות דנ"ג ד"ה אי שיאור דר"מ שהק' דבפ' א"ע תני שיאור ישרף וכו' ותי' וי"ל דמדרבנן בעלמא הוא דאסור ומדשרי לי' לכלבו ש"מ מצה מעליתא הוא. ותמה המקו"ח דדבריהם תמוהי' הלא גם שיאור דר"י לר"י י"ל דאינו אסור רק מדרבנן דמנ"ל איסור מה"ת דנוקשה בלאו עכ"ח לית לי' דא"כ תקשי מדלקי עלי' וכו' כמו לר"מ וכיון דאינו רק מדרבנן תקשי מצה מעליתא הוא כמו בשיאור דר"מ לר"י יעי"ש ועיין תוס' פסחים מ"ג מאן תנא ומהרש"א ופנ"י שם. ונלע"ד דהנה אהא דשיאור מותר מה"ת יש לדון מב' פני' או שנאמר דשיאור לכל מר כדאית לי' כבר הגיע חימוצו לשיעור שיהי' נקרא חמץ והא דשרי מה"ת היינו משום שהוא רע ואינו ראוי' לאכילה וכמש"כ רש"י בפסחים והוי שלכד"א ועיין באחרונים שם. או שנאמר דמשו"ה שרי יען שלא הגיע עדיין לשיעור חימוץ וחימוץ כזה לא נקרא חמץ. וההבדל בין ב' אלו גלוי לכל דאם הטעם משום שלכד"א א"כ ל"ש לומר מצה מעליתא. אבל אם הטעם משום שלא הגיע לשיעור חימוץ שפיר י"ל מצה מעליתא. והנה בתוס' פסחים דכ"ב ד"ה ור"ש הק' תקשי לחזקי' מר"ש דס"ל דלא תאכלו איה"נ משמע מדאסר גיה"נ ותי' כיון דסבר דאין בגידין בנו"ט סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור דל"ש בי' אכילה ע"ש ועיין במחה"ש סי' תמ"ב סקי"ד. ולפי"ז אומר אני דמוכח דהא דשרי שיאור דר"מ לר"י מה"ת עכ"ח הטעם משום דזה אינו חימוץ כלל דאם תאמר דגם זה הוי חימוץ א"כ עכ"ח הא דשרי מה"ת היינו משום שהוא רע לאכילה וא"כ תקשי כשאסרהו חכמים

האיך יתכן שאסרוהו באכילה ומותר בהנאה הלא אכילה גופה נמי ל"ה רק הנאה כיון שאינו ראוי לאכילה א"וו דזה ראוי לאכילה אלא דשרי מה"ת משום שלא הגיע לחימוץ ואז שפיר החמירו חכמים לענין אכילה ולהנאה דקיל הניחו על ד"ת:

וזה שדייקו התוס' דמדרבנן בעלמא הוא דאסור ומדשרי לי' לכלבו דמותר בהנאה עכ"ח הא דמותר מה"ת לאו היינו משום רע אלא ש"מ מצה מעליתא, משא"כ שיאור דר"י לר"י דבאמת אסור בהנאה י"ל דבאמת הגיע לשיעור חימוץ למיהוי ברי' או ספיקא והא דשרי מה"ת הוא משום שלכד"א וחכמים אסרוהו באמת בין באכילה בין בהנאה וא"כ קאמר שפיר אלא דר"י לר"י וא"ש:

ובתשו' בית אפרים או"ח סי' מ' הנ"ל הק' ע"ד תוס' דמנחות דנ"ג ד"ה אלא דר"מ וכו' שכ' ושמא יש שום ייתור בתודה ובמנחות דחמץ נוקשה חשוב חמץ גבייהו יעי"ש והק' דדבריהם נפלאי' דאם כן מאי קאמר אלא דר"י לר"י דמהיכא תיתי נאמר דר"י לא דריש האי ייתורא דמנחות ותודה אע"ג דלא דריש ייתורא דגבי חמץ וגם מדקאמר מדלקי עלי' חמץ הוא משמע דמה"ט דלקי גבי חמץ הוא דחשוב חמץ למנחות ולא משום ייתורא דקרא גבי מנחות יע"ש ועיין מקו"ח סי' תס"ב. והנה ע"ד פשוטו י"ל דלק"מ דכוונת תוס' דיש שום ייתור להקיש מנחות לחמץ בפסח דמה דחשיב חמץ בפסח חשוב חמץ גם במנחות ולפי"ז קאמר לר"מ מדלקי עלי' משום חמץ בפסח חמץ הוא גם לענין מנחות אלא דר"י לר"י שאין חשוב חמץ בפסח וממילא ל"ה חמץ לענין מנחות וא"ש:

אבל מה שנלע"ד עוד בזה דהנה בס' בה"ז תמה עמש"כ תוס' הנ"ל אשמא יש ייתור דהא דרשי' במנחות דנ"ז אשר תקריבו לרבות מ"נ לחימוץ ונהי דאמרי' שם מגבלה במים וכשרה מ"מ הוי מי פירות עם מים דאינו רק נוקשה ואם כן מוכח דנוקשה חשיב חמץ גבי מנחות עיי"ש אמנם לדעת רש"י בפסחים דל"ה דמ"פ לחוד נמי הו' חמץ נוקשה נר' דמי פירות עם מים הוי חמץ גמור וכ"כ מהרש"א שם בתוס' ד"ה מ"פ דלא קשי' להו מחומץ האדומי רק לשיטתם דמ"פ לחוד אפי' נוקשה ל"ה ועם מים הוי נוקשה משא"כ לשי' רש"י דמי פירות לחוד נמי מחמיץ י"ל בחומץ האדומי דנותן שם מים הו' השעורים חמץ גמור עיי"ש ועיין פנ"י שם וא"כ לא מוכח מאשר תקריבו דנוקשה הוי חמץ במנחות די"ל דמ"נ כשמגבלה במים הו' חמץ גמור ואף שתוס' שם חלקו על רש"י מ"מ עיקר הוכחתם שם לחלוק על רש"י הוא מדצריך ר"ל לומר מגבלה במים וכשרה עיין באחרונים שם ובתוס' במנחות דנ"ד והוכחה זו בנוי' אדין דחמץ נוקשה פסול למנחות דהיינו שיאור דר"י לר"י כמבואר למעיין שם והוא מסקנא דהכא מצה לעיכוב משא"כ השתא בס"ד דלא ידעי' עדיין ממצה תהי' שפיר כתב תוס' ושמא יש שום ייתור דהיינו אשר תקריבו

כקושי' בה"ז אבל וודאי ייתור א"א לומר דהשתא י"ל כשיטת רש"י והוי במנחת נסכים חימוץ גמור:

והנה הרמב"ן במלחמות פסחים דל"ו הק' ל"ל לחם עוני דא"י יד"ח מצה בנילושה ביין שמן ודבש תי"ל עה מהיקשא דלעיל דכל שאינו בבל תאכל חמץ אינו בקום אכול מצה ועוד דבעי' ושמרתם את המצות וזו לא בע' שימור דאינו בא לכלל חמץ ותי' דבעי קרא דלחם עוני על מ"פ עם מים דבא לכלל חמץ דאי משום היקשא וקרא דושמרתם הי' יוצא ומשום מצה עשירה אינו יוצא ועיין מג"א סי' תע"א סק"ה שבריש דברינו, ולכאורה אכתי תקשי לשי' הסוברים דמ"פ עם מים ל"ה רק נוקשה ואם כן ל"ל לחם עוני ת"ל מהיקשא או דושמרתם דהא גם עם מים אינו בא לכלל חמץ רק לכלל חמץ נוקשה, אמנם זה שיבוש דהא נוקשה בלאו ושפיר מקרי בא לכלל חמץ אף דלא הוי רק נוקשה דגם נוקשה הוי חמץ ושפיר איצטריך לחם עוני. אמנם למ"ד נוקשה בעיני' בלא כלום ואפי' אי' תורה ליכא כמש"כ תוס' פסחים דמ"ג הדק"ל ל"ל לחם עונ' הא אפילו מ"פ עם מים אינו בא לכלל חמץ דל"ה רק נוקשה ועכ"ח מוכח למ"ד דנוקשה מותר מה"ת דמ"פ עם מים הוי חמץ גמור ושפיר אצטריך לחם עוני למי פירות עם מים דאינו יוצא משום מצה עשירה, ולפי"ז שפיר קאמר דר"מ לר"מ מדלקי עלי' חמץ הוא גם במנחות מייתורא דאשר תקריבו דלדידי' י"ל מ"פ עם מים הוי רק נוקשה אלא דר"י לר"י דלדידי' כיון דאינו אסור בפסח רק מדרבנן עכ"ח הו' מ"פ עם מים חמץ גמור מכח הוכחה דלעיל דאל"כ ל"ל לחם עוני וממילא לא מוכח מאשר תקריבו דנוקשה הוי חמץ במנחות וא"ש:

ובאופן אחר נ"ל על קושי' בית אפרים הנ"ל דהנה זה"ל התוס' שם בקושי' ותימא על דהכא והתם דילמא שאני לגבי פסח דמרבי' לי' מדכתי' כל מחמצת ומהתם לא ילפינן דהא לענין פסח נמי לא חשוב חמץ גמור להתחייב כרת ואדרבה נילף מחמץ גמור וכו' מבואר מדבריהם דל"ק להו שא"א למילף מנחות מחמץ במה מצינו אלא לפי שפסח גופו אין דין נוקשה כשאר חמץ לענין כרת, ואם כן לפי"ז להיפך אלו הי' לנו רבוי במנחות דנוקשה חשוב חמץ שפיר איכא למילף חמץ ממנחות דכמו דחשוב נוקשה חמץ במנחות ה"נ חשוב חמץ לענין חמץ בפסח ואם כן ר"י דס"ל דנוקשה בפסח אינו אסור מה"ת עכ"ח לית לי' רבוי במנחות דנוקשה חשוב חמץ דאי אית לי' רבוי במנחות הו"ל למילף בפסח ממנחות ללקות עלי' וא"כ כתב תוס' שפיר דלר"מ קאמר שפיר מדלקי עלי' בפסח י"ל חמץ הוא גם לענין מנחות דשמא יש שום ייתור אלא דר"י לר"י דלדידי' ודאי ליכא ייתור דא"כ בפסח אמאי אינו לוקה לילף במה מצינו ממנחות וא"ש:

ועפ"י דברינו אלה יש להצדיק צדיק דמעיקרא רבינו הגדול בעל נוב"י קמא או"ח סי' כ"ב שכתב דאי ס"ל מ"פ עם מים הוי נוקשה עכ"ח נוקשה דאו' ואי ס"ל נוקשה דרבנן עכ"ח מ"פ עם מים הוי חמץ גמור מדמרבינן מ"נ לחימוץ וק"ל מ"נ מ"פ הן ואין מחמיצי' ואר"ל מ"נ מגבלה במים וכשרה ואי נימא דמ"פ עם מים הוא רק נוקשה ונוקשה דרבנן אכתי תקשי איך מרבי' מ"נ לחימוץ נהי דמגבלה במים הוי רק מ"פ עם מים ואינו חמץ והביא דברי תוס' לקמן במנחות דנ"ד ד"ה אין מחמיצי' שכתב והא דדחיק רשב"ל לשנוי' מגבלה במים אע"ג דבלא מים נמי הוי חמץ נוקשה אצטריך לשנוי הכי משום ר"י כדאמר לעיל שיאור דר"י לר"י לא חשיב חמץ לענין מנחות וכו' אלמא דמה דהוי חמץ לענין פסח הוי נמי חמץ לענין מנחות עיי"ש באריכות. ובמקו"ח סי' תס"ב הרעיש עליו מתוס' דהכא דמבואר להדי' דחמץ בפסח ומנחות לא תלי' זה בזה דהרי אפי' לר"מ בעי' ריבוי מיוחד במנחות לכן השיא דברי תוס' מנחות נ"ד הנ"ל לענין אחר דדוקא לענין שיאור תלי' זה בזה ולא לענין שאר נוקשה עיי"ש באורך. ולדברינו הנ"ל לא מבעי' דליכא קושי' מתוס' דהכא אנוב"י אלא אפי' סייעתא נמי איכא דדוקא מנחות א"א למילף מחמץ אבל חמץ שפיר י"ל דילפי' ממנחות דמה דהוי חמץ במנחות הוי נמי חמץ לענין פסח וא"כ דברי נוב"י צדקו דכיון דמוכרח דמ"פ עם מים הוי חמץ במנחות עכ"ח הוי חמץ גם לענין פסח אי משום דהו' חמץ גמור או משום דנוקשה דאורייתא:

אמנם מה שפלא בעיני ע"ד הנוב"י הנ"ל שהביא מדברי תוס' דחמץ בפסח וחמץ במנחות תלי' חדא באידך ולא שת לבו לדברי רש"י בחולין דכ"ג ע"ב ד"ה חמץ הוא דכ' ואע"ג דכרת לא מחייבו משום דלאו חמץ הראוי' לאכילה הוא מיהו חמץ נוקשה מקרי מדקא מחייב עלי' מלקות ולענין נדר יצא ידי נדרו שהר' הביא חמץ מבואר דאפשר לומר דנוקשה ל"ה חמץ לענין פסח אף דהוי חמץ לענין מנחות משום לענין מנחות לאו באכילה תלי' מילתא משא"כ לענין פסח אף דהוי חמץ מ"מ אינו אסור מה"ת משום דהוי שלכד"א ועיין כעין סברא זו בפנ"י וצל"ח ר"פ א"ע לענין ב"י גבי נוקשה וצ"ע:

אמנם ממה שכתבתי לעיל יש ראי' ברורה לנוב"י דאי נוקשה דרבנן עכ"ח מ"פ עם מים הוי חמץ גמור ואי מ"פ עם מים הוי נוקשה עכ"ח נוקשה מה"ת דאל"כ תקשי ל"ל לחם עוני לעיסה שנילושה במ"פ ת"ל מהיקשא או מושמרתם כקושי' הרמב"ן הנ"ל ואין לומר כתי' רמב"ן דאיצטריך למ"פ עם מים דהא גם זה אינו בא לידי חימוץ מה"ת וא"ש

ובישוב קושי' ברכת הזבח הנ"ל נלע"ד עוד בהקדם מה שנ"ל סברא אחת דאם לש עיסה במ"פ לחוד לשי' רש"י דהוי נוקשה או במ"פ עם מים לשי' התוס' דהוי נוקשת אפי' למ"ד נוקשה דרבנן מ"מ אם נתחמץ הרבה עד שנעשה כשאור שראוי' לחמע בה עיסות

אחרות אסור מה"ת בפסח וטעמא דידי לפמש"כ רש"י דהא דצריך קרא לרבוי נוקשה ולמאן דלית לי' ריבוי' באמת מותר מה"ת היינו משום שהוא רע ואינו ראוי' לאכילה וא"כ התינח כל זמן שאינו ראוי' לחמע בה עיסות אחרות אבל כיון שנעשה שאור וראוי' לחמע בה עיסות אחרות שפיר אסור מה"ת אף שאינו ראוי' לאכילה דהא כל שאור שבעולם אינו ראוי' לאכילה כמבואר ביצה ד"ז ע"ב ואפ"ה אסרה רחמנא הואיל וראוי' לחמע בה עיסות אחרות עיין רש"י פסחים מ"ג הלכך נוקשה נמי אסור בהו ודמי להא דאמרינן בע"ז דס"ח ע"ב גבי עכברא בשיכרא הכא חידוש הוא דהא מימאס מאיס ואפ"ה אסרה רחמנא הלכך נוטלפ"ג כמי אסור. אבל לפי"ז ק"ל אמש"כ תוס' מנחות נ"ד ד"ה אין מחמיצין די"ל לעולם מ"פ לחוד נמי מחמיץ והוי נוקשה והא דצריך ר"ל לשנוי' מגבלה במים היינו לר"י דלדידי' נוקשה לא חשיב חמץ למנחות כמו בפסח כדאמר אלא שיאור דר"י לר"י והלא אכתי משכחת מנחת נסכי' לחימוץ בלא גיבול מים אי מ"פ לחוד הוי נוקשה וכגון שנעשה שאור ראוי' לחמע בה עיסות אחרות דאסור גם בפסח כנ"ל ולהכי חייב במנחות משום מחמץ. וזה הי' נאות מאוד בלשון הכתוב כל המנחה אשר תקריבו לד' לא תעשה חמץ כי כל שאור וכל דבש לא הקטירו וכו' והנה לשון כי כל שאור משמע שהוא נתינת טעם על מה שאמר בתחילה ואין לו מובן ועיין בפנים יפות. ולהנ"ל ה"פ דקרא כל המנחה אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ. אך קשה הלא הוא מי פירות ואינו רק נוקשה וא"כ אינו חייב משום מחמץ במנחות וצ"ל כנ"ל דחייב משום מחמץ כשנעשה שאור. אך התינח אם שייך בשאור משום מחמץ. לזה אמר דודאי שייך כי כל שאור וכו' לא תקטירו. אך לק"מ דהא אף לר"י דאינו חייב בחמץ נוקשה משום מחמץ במנחות מ"מ פסול נוקשה למנחות ממצה תהי' וא"כ א"א לומר דחייב במנחת נסכים משום מחמץ כשנעשה שאור דהא קודם שנעשה שאור כבר הי' חמץ נוקשה דפסול למנחות וא"כ כבר הי' מנחה פסולה קודם שבא לידי חיוב מחמץ ושוב אינו חייב משום מחמץ דהא אמרינן כשירה ולא פסולה. אבל כ"ז למסקנא דנוקשה מנחה פסולה ממצה תהי' אבל בס"ד דפריך ואימא לא תאפה אלא שיאור דר"י דאכתי לא ידעינן מנה תהי' לעיכובא שפיר כתב תוס' ושמא יש שום ייתור אבל אין לומר ודאי ייתור מאשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ די"ל כקושיא הנ"ל דלעולם בנוקשה לא מחייב משום מחמץ ומנחת נסכים משכחת לחימוץ כשנעשה שאור ואי דא"כ מעיקרא הו"ל מנחה פסולה הא השתא קיימי' דכל זמן שאינו חייב משום מחמץ גם פסולה לא הוי וא"ש:

והדרן לקמייתא דדברי מג"א בסי' תע"א שבריש דברינו הנ"ל פלא בעיני במה שהשיג על מהריל וב"ח לפמש"כ המג"א בעצמו בסי' תס"ב סק"ג דאם נתערב מים כ"ש במי

פירות בשעת לישה מחמיץ יעיי"ש סק"ו בשם כנה"ג וא"כ הלא ודאי לא עלה ע"ד הב"ח ומהר"ל דאם נתערב מים כ"ש בשעת לישה דלא מקרי מצה עשירה דהחוש יכחיש זה אלא בהרבה מים עם מי פירות וא"כ שפיר א איצטריך קרא דלחם עוני שאינו יוצא אם יש בו כ"ש מים עם מי פירות דאי משום שאינו בא לידי חימוץ יוצא בו דהא בא לידי חימוץ ומשום מצה עשירה אינו יוצא אבל בהרבה מים אפי' יש גם שמן הרבה שפיר י"ל דיוצא יד"ח ולא מקרי מצה עשירה כלל וצ"ע:

וברוך יוצר המאורות כי זכנו לבאר דין דמי פירות. וד' יחנני להבין ולהורות. הלכות ברורות. דעשה עמם לטובה אות. להבינו מתורתו נפלאות. עד יחוש ישועות הנבאות. בב"א:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכו

שיל"ת ב' אויפאלו ג' במדבר הרנ"ב לפ"ק:

ישאו הרם שלום. לאוצר בלום. ידייד הרבני החו"ש. וריח לו כלבנון. שמו ינון. כמו"ה חיים זלמן מאשקאוויטש בק"ק ה' באסארמעני:

שני כתביו באו אלי כ"א בזמנו ולא הי' אפשר להשיב על ראשון ראשון מפני כמה סבות שונות ותמול הגיעני האיגרת השנית ואמרתי להשיב על שניהם כא'. והנה במכתבו הראשון האריך מאוד ומפני טעמים הרבה לא אשיב רק על איזה פרטי' סמוך לגמרא וסברא:

מה שהאריך בדין מצה שריי' ומבושלת ור"ד תמה על המהרש"א בתוס' פסחים מ"א ד"ה עולא שכתב ונראה שהתוס' מפרשים הא דדחה התם דר"י מודה בשלקות היינו משום דשלקות הן בעין ואית בהו טעם ירק משא"כ במצה שהוא נימוח ולית כאן טעם מצה והשתא ה"נ גבי פסח הוא בעין. והוא תמוה דהא בברייתא תנא גבי מצה אבל לא במבושל אעפ"י שלא נימוח. גם אני בחידושיי לפסחים עמדתי ע"ז ושם בארה. אבל כעת נ"ל פשוט דרש"י פי' י"ח מצה ברקיק השרוי בתבשיל לאחר אפייתה אעפ"י שמחמסמס לחם הוא כ"ז שהוא קיים שלא נימוח לגמרי וכן במבושל ע"ש ועיין ברש"י חולין מ"ה ע"ב דאמרי' מסמסה כל שאינו יכול לעמוד ופירש"י מפני שנעשה צלול אבל לא כ"כ שיהי' נשפך כקיתון של מים וכו' וכן באשר"י פי' נתמסמס שנימוס כדונג מפני האש מבואר דנתמסמס היינו נימוח ועיין בלשון פמ"ג סי' ל"ב בש"ך סקי"ד וממילא מבואר מרש"י פסחים הנ"ל דלר"מ יוצאי' בשרוי ומבושל אעפ"י שנתמסמס דהיינו נימוח שאינו

יכול לעמוד אלא שלא נימוח לגמרי והיינו דקאמר ובמבושל שלא נימוח היינו שלא נימוח לגמרי והי' למים וע"ז קאמר ר"י אבל לא במבושל אעפ"י שלא נימוח והיינו שלא נימוח לגמרי אבל עכ"פ נתמסמס דהיינו נמי נימוח אלא שלא נימוח לגמרי וזה כונת מהרש"א משא"כ במצה שהוא נימוח היינו נתמסמס ולא נימוח לגמרי ולית כאן טעם מצה. וזה הפשוט והאמת בכונת מהרש"א:

ומ"ש בכונת התוס' ע"פ גמ' פסחים קי"ט ע"ב דקאמר לא מיבעי' אחר מצה דלא נפיש טעמייהו אבל לאחר פסח דנפיש טעמי' ולא מצי עבורי' ועיין מג"א סי' תס"א סק"ז וא"כ שפיר יש חילוק בין מצה כיון דקלוש טעמי' ליכא טעם מצה אבל בפסח דנפיש טעמי' א"כ שפיר טעם פסח והאריך בזה. אבל לפענ"ד נראה דהא ליתא דבאמת דברי מג"א סי' תס"א סק"ז הנ"ל צ"ע דכ' דבמצה שרוי ביין אינו יי"ח שמבטל טעם מצה ואף דפסח שרי להטביל במשקי' היינו משום דנפיש טעמי' והביא ראי' מגמ' פסחים קי"ט הנ"ל ע"ש והוא פלא דהרי אמרי' שם בגמ' דהוי ס"ד לומר כן דאחר פסח מותר לאכול משום דנפיש טעמי' ואינו מתבטל קמ"ל דאסור דאע"ג דנפיש טעמי' מתבטל. וא"כ איך שרי להטביל הפסח במשקי' ועכ"ח דדוקא טעם בעלמא שנשאר בפיו בלי קישור בממש מתבטל אבל לא כשאוכל טעמו בממשו וא"כ אין ראי' משם לאסור מצה שרוי ביין. אבל הדבר נכון דיש להבין אמאי דאמרי' בגמ' אבל אחר פסח דנפיש טעמי' ולא מצי לעבורי' הא תוס' בזבחים ע"ט ד"ה אלא הק' אהא דאמרינן בעשה עיסה מן החטי' ומן האורז אם יש בו טעם דגן אדם יי"ח בפסח מהא דאמרי' בפ' ע"פ לא לכרוך אינש מצה ומרור בהדדי דילמא אתי מרור דרבנן ומבטל מצה דאו דאורייתא ותי' דהתם כשאוכל כזית מצה דכי מבטל לי' מרור ליכא טעם כזית מצה אבל אם אוכל הרבה שרי ע"ש מבואר דאף דאינו מבטל כל טעמו מ"מ מחליש ומקליש טעמו קצת. ולפ"ז מה בכך דנפיש טעם פסח מ"מ כשאוכל אחר פסח אף שאינו מבטל טעמו אבל עכ"פ מחליש ומקליש טעמו והרי פסח כיון דנפיש טעמי' א"כ טעם פסח הוא בטעם גדול וא"כ אם נחלש ונקלש טעמו הרי אין כאן טעם פסח שהוא טעם גדול. אבל הדבר פשוט כיון דהא דאסור לאכול אח"כ הוא שלא לשכח טעם פסח ומצה וכמו שפי' רשב"ם שם א"כ סד"א דוקא במצה דלא נפישא טעמי' ומבטלו לגמרי שייך האי טעמא שישכח טעם מצה אבל בפסח דנפישא טעמי' ואינו מבטלו לגמרי ואף שנחלש ונקלש מ"מ מרגיש טעם פסח קצת ואינו שוכח טעמו שרי לאכול אחריו קמ"ל דאסור ומשום דצריך להרגיש טעם פסח לגמרי ועיין תוס' זבחים הנ"ל בתי' הראשון שכ' דהתם חוזק המרירות הוא דמבטל טעם מצה אבל אורז לא מבטל טעם דגן ע"ש. ולפ"ז אני אומר דכך הוא ראית וסברת מג"א כמו דחזי'

התם דמצה דלא נפיש טעמי' מבטל האכילה אח"כ לגמרי ובפסח דנפיש טעמי' אינו מבטל רק קצת ה"נ במטביל פסח במשקי' ופסח הוא הרוב כיון דנפיס טעמי' נשאר טעם פסח לגמרי ואדרבה מבטל קצת טעם המשקי' אבל במצה דלא נפיש טעמי' היין מבטל עכ"פ קצת טעם מצה ואולי לגמרי אף שמצה הרוב לכן אינו יוצא. ולפ"ז בנ"ד בצלאו ואח"כ בשלו כדרך בישול במים הרבה ודאי המים מבטלי' קצת טעם פסח והחוש והשכל מעידי' ע"ז ואף דנפישא טעמי' ואינו בטיל לגמרי ואכתי נרגש טעם פסח מ"מ כיון דפסח נפישא טעמי' ויש לו טעם גדול צריך להרגיש טעם גדול וכיון דע"י המים ובישול נחלש ונקלש טעם פסח הרי ליכא טעם פסח שהוא בנפישא טעמי' וכאן ע"י הבישול לא נפישא טעמי' וליתא לחילוקו:

אבל בלאה"נ אין מקום לדבריו ליישב קושי' מהרש"א שהרי קושי' מהרש"א הי' דהכא ליכא לדחויי' דטעם מצה בעי' דאימא נמי טעם פסח בעי' בצלי ובישול מבטל טעם צלי ולפ"ז אין זה ענין כלל להא דפסחים קי"ט דאמרי' פסח נפישא דהיינו טעם בשר נפיש מטעם לחם מצה וכמו דקי"ל ביו"ד סי' פ"ט דגבינה אחר בשר אסור לפי שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך אבל בשר אחר גבינה מותר לפי שאין הגבינה מושך טעם זמן ארוך אבל טעם צלי שבו לא נפיש מטעם מצה וכשם שטעם מצה נתבטל ע"י בישול ה"נ טעם צלי של פסח:

ומה שתמה על תר"י בברכות ל"ח שכתבו משום דבעי' טעם מצה וליכא תימא הוא זה הלשון שלא מצינו דבעי' טעם מצה אלא לחם עוני' ומפרשי' רבינו צרפית דבעי' טעם מצה ענייי' וליכא ונתקשה הא בפסחים קי"ט הנ"ל מבואר דבעי' טעם מצה. אין שום פי' לתמיהתו דהרי קושיתם הי' היכן מצינו בקרא דבעי' טעם מצה ואם יאמר דמצינו בפסחים קי"ט גם שם תקשי שלא מצינו דבעי' טעם מצה. אבל באמת שם ל"ק דהתם לא קאמר רק שצריך לשאר בפיו הטעם ממה שמחויב לאכול ואם יוצא במצה מבושלת ומשום דלא בעי' טעם מצה צריך שישאר טעם זה בפיו וזה תשו' שני' שלק"מ קושיתו משם. ג' לא הבין קושיתם דלא מצינו דבעי' טעם מצה והוא פלא הא כתי' בערב תאכלו מצות ומצה טעם מצה יש לה אבל קושיתם דמצה אינו אלא לחם שלא נתחמץ וגם אם מבושלת מרגיש שלא נתחמץ ומהו זה הטעם מצה דלא מצינו בשום מקום מאי טעם צריך להיות למצה וע"ז תי' דכתיב לחם עוני וא"כ ידעי' מהו טעם מצה דהיינו טעם מצה ענייי' ומבושלת אין לה טעם מצה ענייי' אלא טעם מצה עשירה:

ומה שרצה לפשוט ספיקו של המל"מ פ"ה מיסוה"ת אם יוצא במצוה שלכדה"נ ופשיט לי' מברכות ל"ח דבעי' טעם מצה גמור וכ"ש שאינו יוצא שלכדה"נ וכן מוכח מפסחי'

קי"ט הנה מפסחי' קי"ט כבר מילתא אמור' שאינו ראי' כלל דשם לא אמרי' אלא דצריך שישאר הטעם ממצה שמצא בה בפיו ואם יוצא במבושלת או שלכדה"נ צריך שישאר ממצה כזו טעם בפיו אבל גם מברכות אין ראי' וק"ו שלי פריכא הוא דכבר כ' מג"א סי' תע"ה סקי"א אהא דפסקי' שם בלע מצה יצא אבל לכתחילה צריך ללועסו דטעם בעי' רשב"ם והק' א"כ אפי' בדיעבד לא יצא כמ"ש סי' תס"א דלא יצא במבושל משום דליכא טעם מצה ותי' דשאני כשבישל ל"ה תורת מצה עלה והוי כאלו הוא מין אחר שאינה מצה אבל הכא איכא מצה רק שהוא אינה מרגישה בפיו לפיכך יצא ע"ש א"כ אינו מוכח מברכות דשאני התם דהוי כמין אחר אבל באיכא מצה כדינה רק הוא אוכל שלכדה"נ שפיר י"ל דיצא. ועיין בשג"א סי' ע"ה דיו"כ חייב שלכדה"נ ואפ"ה אם האוכל עצמו אינו ראוי' פטור דזה גרע טפי וכן בב"ח דחייב שלכדה"נ ומ"מ נוטלפ"ג מותר ע"ש:

ומ"ש לדחות הראיות שהביא בקובץ על הרמב"ם מהא דהק' תוס' נזיר כ"ג ד"ה פסח אהא דאמרי' התם דאוכל פסח אכילה גסה מצוה מיהא קעביד מיומא פ' דאמרי' אוכל אכילה גסה ביו"כ פטור דל"ש אכילה אלמא דאין חילוק בין עשה לל"ת דבתרווייהו שלכד"א ל"ש אכילה. וכן מיבמות מ' דפריך אשירי מנחות וכ"ת רצה לתיאבון אוכלה רצה אכילה גסה אוכלה אכילה גסה מי שמה אכילה והאר"ל האוכל אכילה גסה ביו"כ וכו' אלמא דגם במ"ע אינו יי"ח שלכדה"נ. ומעלתו דחה דשאני שירי מנחות שהם מתנות כהונה ואמרינן בחולין קל"ב ע"ב דאין נאכלות אלא צלי וכו' משום דכתיב למשחה לגדולה כדרך שהמלכי' אוכלי' וכן בפסח כ' רשב"ם פסחים קי"ט ע"ב ד"ה כגון ארדילאי שדינו לאכול בסוף על השובע וכן כל הקדשי' כדכתי' למשחה לגדולה כדרך שהמלכי' ע"ש ולהכי אינו יוצא שלכד"א אבל בשאר מ"ע שפיר י"ל דיוצא שלכד"א. ואני אומר ולטעמיך אמאי פריך הגמ' ואמאי הק' תוס' מיו"כ הא משם לק"מ דגבי ל"ת לא מקרי אכילה ובמ"ע מקרי אכילה ול"ק רק מדכתי' למשחה לגדולה והו"ל לגמ' ותוס' להקשות מזה וגם לשון הגמ' אכילה גסה מ' שמה אכילה לא משמע כדבריו דהו"ל למימר מי הוי כדרך שהמלכי' אוכלי' וכדומה:

אבל באמת לא ראה דברי המל"מ בפני' שנקט גם ק"פ ומסתפק בו אם יוצא שלכד"א ממה דק"ל הא לא הוי למשחה לגדולה לק"מ דכבר הק' תוס' בחולין קל"ב שם מזבחים צ' דאמרי' ובכולן רשאי הכהני' לשנות וכו' ותי' דודאי כמו שטוב לו יהנה יותר מצי אכיל להו אבל אדם שטוב לו צלי כשלוק ומבושל יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר ע"ש ביאור הדברי' דשלכד"א מותר באי' אף שערוב לו לאכול כך מ"מ בטלה דעתו אצל כל אדם כדאמרינן פסחים מ"ד אבל לענין למשחה לגדולה ל"א דבטלה דעתו ומעתה לפי

צד הספק של מל"מ דבמ"ע יוצא שלכד"א ול"א בטלה דעתו כ"ש משום למשחה לגדולה ודאי ל"א בטלה דעתו:

אבל לפענ"ד לדחות ראיתם דהרי העלה השג"א בסי' ע"ו דגבי יו"כ חייב שלכד"א ומשום דלא כתי' אכילה כדאמר אביי פסחים כ"ד ע"ב גבי כה"כ וק"ל א"כ האוכל אכילה גסה ביו"כ אמאי פטור ותי' דשאני התם דאמרי' פרט למזיק ופרש"י שאינו מבטל ממנו שום עינוי ע"י אכילה זו אלא מזיק הוא את האוכלי' ואת עצמו ע"ש והסברתי עפ"י גמ' יומא ע"ד ע"ב דמניעת אכילה ושתי' הוא אבידת נפש וא"כ אכילה ושתי' משיב נפש ועיין רש"י חולין ק"ך ד"ה לרבות ואם אוכל אכילה גסה אכתי איכא אבידת נפש ולא שמה אכילה אבל שלכד"א ליכא אבידת נפש ואכילה מקרי רק שהוא שלכד"א וא"כ אף דגם במ"ע יוצא שלכד"א מ"מ פריך שפיר דאכילה גסה ל"ה אכילה כלל אפי' במקום דשלכד"א חייב כמו ביו"כ וא"כ איך יוצא בזה בשירי מנחות ופסח. ואדרבה משמע קצת דגם במצוה יוצא שלכד"א מדלא פריך הגמ' והא הו' שלכד"א וכן תוס' לא הק' סתם דהוי שלכד"א אלא שאינה ראי' כ"כ דעדיפא להקשות מר"ל דאמר בהדי' דאכילה גסה פטור אבל בלא ר"ל אפשר לומר דאכילה גסה מקרי נמי כדרך אכילה:

תשובה רכז

עוד להנ"ל

ומה שעמד במכתבו השנית על דברי שעה"מ פ"ג מיו"ט ה"ט שתמה על רש"י ותוס' פסחים מ"ו שהק' יקרא לה שם ואח"כ תאפה מטעם הואיל ואב"מ עלה ומאי קשי' הא אין נשאלי' בשבת ויו"ט אלא לצורך שבת וי"ט בשלמא הא דאמרי' בגמ' דעובר אב"י משום הואיל ואב"מ עלה ניחא כיון דמה"ת נשאלי' עובר בב"י אף דמדרבנן אין נשאלי' והוא קרא תמה כיון דאסור לישאל מדרבנן לאו ממוני' הוא והוכיח מעלתו שכן דעת מג"א סי' תקנ"ו סק"י דאל"כ קשה עליו קושי' הצל"ח הא חמץ א"א להפריש מחמת אי' ראו' ואין מגביהין הוא רק אי' דרבנן:

ונ"ל ואקדי' במה שתמה עוד בהקדש תרומה וחלה אמאי חשיב כדידי' משום הואיל ואי בעי מיתשיל הא נדרי הקדש מצוה לקיימן ואין נשאלי' עליהם אלא מדוחק כמבואר סי' ר"ג והרי לענין דשיל"מ אמרינן בנדרים נ"ט ע"ב דתרומה לא מקרי דשיל"מ משום דאין מצוה לאיתשולי עלה ע"ש וה"נ מה"ט לא חשיב כדידי' מטעם הואיל. ולק"מ לפמ"ש טו"א באבני שוהם מגילה כ"ג דהא הקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל היינו דוקא הבעלי' שהממון שלהם והקדש הוא רק שם אי' דמה"ט יכולי' לישאל ולא מהני שאלה

לקנין ממון רק לשם אי' ולכן אף ששוה מנה יכולי' לחלל בש"פ דא"צ ליתן כלל שיווי הממון דהממון שלו רק לסלק שם אי' וזה די בפרוטה אבל אחרי' אם שאין הממון שלהם צריכין ליתן דוקא כל המנה ע"ש ולפ"ז מה בכך שאין נשאלי' אלא מדוחק הלא אין הממון שלהם בשביל שיכולי' לישאל אלא דמוכח מדיכולי' לישאל עכ"ח הממון עדיין שלהם דאל"כ מה מהני שאלה לקנין ממון וזה הואיל ואי בעי מיתשל עליהו מוכח דהוא דידי'. ובזה יובן היטב כונת הר"ן בסוגי' פסחים ל' שהק' בנכרי שהלוה לישראל על חמצו נימא הואיל ובידו לפדותו ותי' דחלה לא מיחסרא אלא דיבורא אבל הכא דמחסרא ממונו לא אמרינן הואיל ע"ש ולפמ"ש נכון כיון דמחוסר ממון אין ראי' שהממון שלו משום דבידו לפדותו דאדרבה אין הממון שלו והראי' שצריך ליתן ממון בעד הממון:

ומעתה לפ"ז יבא הכל על נכון ויתיישב ג"כ קושיתו הראשונה דיש להבין אפי' אי אין נשאלי' מה"ת בשבת מ"מ ממוני' הוא כנ"ל כיון דבדיבורא בעלמא שלו עכ"ח ממוני' הוא רק אי' הוא דהוי עלה וא"כ מה בכך שאין נשאלי' בשבת מ"מ הוא רק אי' שנשאר עליו אבל בשביל זה לא פקע קנין ממונו וצ"ל כמ"ש הר"ן בנדרים פ"ה דהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולי' אחרי' ליטול אותו בעכ"ח וא"י לעכב דכיון שאסורי' עליו פקע נמי קנין ממונו ע"ש:

וה"נ כיון שאינו נשאל מה"ת ואסור עליו בהנאה אף שלמחר יוכל לישאל מ"מ פקע קנין ממונו ליום הזה ואינו עובר בב"י אבל אם אין נשאלי' רק מדרבנן ל"ל שפקע קנין ממון בשבת ויו"ט ולמחר כשיוכל לישאל שוב הוי ממונו כמ"ש תוס' יבמות פ"ט ע"ב ד"ה שהפקר דמן הטמא על הטהור ל"ל דאפקוה מרשותי' בשעת הפרשה כיון דבתר הכי נמי שלו הוא ע"ש וממילא שפיר הוא ממונו כנ"ל אבל קושי' רש"י ותוס' הק' שפיר כיון דאין נשאלי' ביו"ט מדרבנן ולא יוכל לאכלו היום שוב הו' אפי' שלא לצורך י"ט ושפיר א"י לאפותו מטעם הואיל:

ומה שהוכיח מכח קושי' הצל"ח לפענ"ד קושי' הצל"ח לק"מ דבאמת דברי הב"ח סי' תק"ו תמוהי' שכ' דאסור לאפות כמו עיסה חצי' של עכו"ם משום דאפשר לחלק העיסה אלא דאיסורא הוא דרביע עלה דאין מגביהין חלה ביו"ט והלא מ"מ כשאיפה החלה הוא אופה לצורך ישראל שיאכל שאר הפת ובלא"ה א"א לו לאכול משום דא"י להפריש חלה משום אי' דרבנן דאין מגביהין וא"כ הוי האפייי' לצורך יו"ט ואמאי אסור והרי אפי' בהמת עכו"ם מותר לשחוט ביו"ט לצורך ישראל כמ"ש נוב"י קמא או"ח סי' כ"ט ועיסה חצי' של עכו"ם שאני שמרבה בשיעורי' בשביל הנכרי דהא יכול למיפלגא בלישה ואין צורך לישראל באפיית חלק הגוי והראי' דבהמה חצי' של נכרי מותר לשחוט משום

דא"א לכזית בשר בלא שחיטה ושחיטת חלק הגוי הוא לצורך ישראל. ונראה לפמ"ש הר"ן ביצה כ' דריבוי בשיעורא בטורח א' מותר ביו"ט כגון שצריך לשתי גרוגרות מותר לתלוש ג' בעוקץ א' אבל אם יש שנים בעוקץ א' אסור לתלוש שתים משני עוקצי' ע"ש וא"כ א"ש דבהמה חצי' של נכרי מותר לשחוט משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה ואף שגם חלק הנכרי נשחט מ"מ הוי כג' גרוגרות בעוקץ א' דמרבה בשיעורא מותר ביו"ט אבל עיסה כיון דאפשר למיפלגא בלישה הו' כשלש גרוגרות בג' עוקצי' דאסור ולכן בחלה נמי אף דהוא לצורך ישראל מ"מ הוי כשני גרוגרות בשני עוקצי' ואסור. וע"ז הק' מג"א שפיר דממתני' דכיצד מפרישין חלה מוכח דלא כב"ח דהתם ג"כ מותר להפרישה רק שעושה משום אי' חמץ וע"כ כיון שהוא לצורך ישראל ול"ה כג' גרוגרות בג' עוקצין שהא' שלא לצורך לגמרי רק כשתי גרוגרות בשני עוקצין ושרי וא"כ מ"ל אם הוא לצורך ישראל משום איסור דאו' או שהוא לצורך ישראל משום אי' דרבנן:

וכגוף קושי' רש"י ותוס' י"ל לפמ"ש הריב"ש בתשו' ליישב קושי' תוס' סוכה כ"ז שכתבו כיון דלכם ממעט שאולה ממעט נמי שותפי' והק' דגבי ציצית ממעט שאולה מכסותך ומרבי' שותפי' מבגדיהם ותי' ריב"ש דגבי ציצית חייב בציצית משום חלקו שהוא שלו משא"כ בסוכה אי שאול פסול אינו י"ח משום החלק שאינו שלו ועיין חי' חת"ס סוכה ל"ד ולפ"ז דמשום הואיל ואי בעי מיתשל עלה ל"ה ככולו שלו אלא כאלו הי' שותף בה והי' לו קצת קנין ועיין כעין זה בתשו' ב"א או"ח סי' ל"ו ולהכי לענין ב"י שפיר עובר מה"ט משום חלק שהוא שלו אבל לאפות אסור מה"ט בשביל חלק שאינו שלו וא"ש:

ומה שעמד על דברי מג"א סי' תרמ"ט שכ' אהא שכתב רמ"א והמורר הנאה מלולבו של חבירו או מלולבו של עצמו אינו יוצא בו ביום א' דלא הוי שלכם וכתב מג"א סק"י ואע"ג דא"ב מיתשיל עלה אסור ולא פי' מ"ט לא אמרי' הואיל ועיין מחה"ש שם. ולפענ"ד לדעת הר"ן בנדרים פ"ה דהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולי' אחרי' ליטול בעכ"ח ואפי' נשאל אח"כ על נדרו א"צ להחזיר דמשעה שאסרו ע"ע הפקירו והזוכה בה כזוכה מן הפקר ואעפ"י שאיסור שבו הלך ע"י שאלה קנין ממונו של זה לא פקע שאין שאלה בהפקר ע"ש א"כ ל"ש כאן הואיל דגם אם ישאל עליו אינו שלו וכ"ש שלא קנה של חבירו דאין קנין נתפס באיה"נ ואין נקנה לו למפרע ואתיין כהוגן דברי מג"א על הרמ"א אלא דדין זה נובע מתשו' רשב"א תשמ"ו ותשמ"ז והרי הרשב"א בחידושיו לנדרים חולק בזה על הר"ן וס"ל דצריכי' להחזיר דשאלה מהני למפרע גם לענין קנין ממון ולשיטתו ל"ש תי' הנ"ל:

לכן נ"ל לחדש סברא ישרה דדוקא חלה ותרומה והקדש שהוא שוה ממון גם לדידי' ויש בו דין ממון רק שנ' שאינו שלו משום שהוא של אחרים שפיר אמרי' הואיל כמש"ל

עפמ"ש טו"א דעדיין הוא בעל הממון ורק איסור הוא דרביע עלה כיון דיכול ליתשל עלה אבל באיה"נ שאינו שלו משום שאין בו דין ממון כדאמרינן בסוכה ל"ה וא"א להיות בעלים על דבר שאינו ממון לא מהני הואיל ואי בעי מיתשיל עלה כיון דמ"מ כ"ז שלא מיתשיל אינו ממון לדידי' וא"א להיות בעלי' על דבר שאינו ממון וכן מדויק לשון רשב"א בנדרים שם שכתב ואע"ג דאי בעי מיתשיל עלה השתא מיהא לאו ממוני' הוא פי' כיון דאינו ממון לגבי' דידי'. וזה שכ' מג"א ואע"ג דאי בע' מיתשיל עלה אסור ותמוה מהו לשון אסור הי"ל לומר אינו שלכם ולפמ"ש נכון שכתב אסור וכיון שאסבה"נ אינו ממון וא"א להיות בעלי' עליו וא"ש:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר למ"ש תוס' גיטין כ"ז ד"ה לאיזה דאפי' למאן דס"ל בעלמא יש ברירה מ"מ בכתיבת גט לשמה א"ב משום דוכתב לה לשמה משמע שיהי' מבורר בשעת כתיבה ע"ש. וה"נ אף דס"ל לרשב"א דאם נשאל הוי שלו למפרע מ"מ א"י בו משום דכתיב ולקחתם לכם בעי' שיהי' מבורר בשעת לקיחה שלו. והא דיוצא במעמ"ל אף דאם אינו מחזיר אינו שלו למפרע משום דשם עכשיו הוא לכם. אלא שאם ישאל יבורר שהי' לכם למפרע וכה"ג מחלקי' תוס' בפסחי' ו' ד"ה התם ועיין טו"ז או"ח סי' י"ד סק"ו. הנה קיימתי מוצא שפתי וטיילתי עמו ארוכות. ובזה הנני ברב ברכות. ברכת התורה וכ"ט כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכח

שיל"ת ב' אויפאלו י"ג ניסן תרנ"א לפ"ק:

יברכנו ד' וישמרנו ממשהו חמץ. ומכף מעול וחומץ. לידידי הרבני המופלג חו"ש. וריח לו כלבנון. ביראת ד' שמו ינון. כמו"ה אברהם יצחק גרינבערג נ"י:

מכתבו הגיעני לעת כזאת דטרידנא טובא לכן עת לקצר ומ"ש ליישב הרמב"ם בסוגי' דצלי קדר פסחים מ"א ניתן להאמר בדרך פלפול אבל מ"ש ליישב קושי' תוס' איך יליף שאר משקי' מק"ו הא אין מזהירין מה"ד ואי לאיסורא בלא"ה איכא עשה דכ"א צלי אש ותי' דנפ"מ בצלאו ואח"כ בשלו דליכא עשה דכ"א צלי אש דהא צלי אש הוא אבל משום ק"ו אסור דהא צלאו ואח"כ בשלו במים חייב כדאמרי' בגמ'. הנה אף שכ' שכיון בזה לישוע"י מ"מ לא נהירא לפענ"ד משום דאפי' אי צלאו ואח"כ בישלו פטור משום דאין בישול מבטל הצלי מ"מ היינו דוקא דלא מקרי מבושל רק גם צלי שהרי שם צלי לא בטל אבל זה ברור דנקרא גם מבושל דמה"ט יש בישול אחר צלי לענין שבת כמבואר

סי' שי"ח משום דיש בו גם טעם בישול עיין טו"ז שם אלא דיש בו גם טעם צלי ולהכי אינו חייב משום מבושל משום דאינו כולו מבשל אבל עשה דכ"א צלי אש ודאי אית בי' שפיר שלא יהי' רק צלי אש וכאן אף שהוא צלי אש מ"מ הוא מבושל ג"כ ואסור משום דבעי' רק צלי אש ולא שיהי' מבושל ג"כ:

וראי' לסברא זו מירושלמי שהביא תוס' פסחים ע"ה ד"ה וגרפו שהק' כשהפסח נצלה בתנור והגחלי' תחתי' הלא חום התנור ג"כ מבשלו והוי צלי מחמת ד"א ע"ש ומאי קושי' נהי דחום התנור מבשלו הלא הגחלי' ודאי מבשלי' והוי צלי אש אעכ"ח דהכא שאני משום דכתי' כ"א צלי אש ואינו רשאי להיות שום דבר אחר לא צלי מחמת ד"א ולא טעם בישול:

ועוד דממנ"פ אי צלאו ואח"כ בישלו חייב מצד הסברא דצלי מבושל הבישול מבטל הצלייי' א"כ פשיטא דלאו צלי אש הוא ול"ל ק"ו ואי גם לר"י ילפי' לי' מבשל מבושל וכמ"ש תוס' ד"ה אר"כ א"כ אכתי תקשי קושי' תוס' לפי הס"ד דאכתי לא ידע מהך דרשא דפריך ורבנן האי בשל מבושל מאי עבדי לי' ואמאי ל"ק לי' קושי' תוס'. ומה"ט ל"ק נמי מה שהק' אהא דפריך מאי ביניהו נימא דא"ב דלרבי לוק' ולרבנן אין לוקי' מק"ו דלפי הס"ד גם לרבנן לוקי' מריבוי דבשל מבושל רק דמצד הק"ו אינו אסור בצלי קדר וכמ"ש כ"מ:

מיהו לדעת הרמב"ם בסה"מ שורש ב' שכל מה שנלמד מריבוי אין לוקי' עלי' בלא"ה לק"מ דגם לרבי דיליף מבשל מבושל אין לוקי' ואף דצלאו ואח"כ בישלו דילפי' ג"כ מריבוי דבשל מבושל בלא"ה קשה למה קתני בברייתא דחייב ולוקי' היינו מטעם שכתבו התוס' דריבוי דקרא מגלה דבישול דקרא איירי אף בצלאו ואח"כ בישול ואם באנו לידי מידה זו אף בשאר משקי' דיליף מק"ו לוקי' דק"ו מגלה דקרא איירי גם בבישול בשאר משקי' וכמ"ש תוס' וממנ"פ קושי' לק"מ:

ומה שתמה על כ"מ שכ' דרמב"ם פוסק כרבנן הא הרמב"ם כ' בפירוש דשאר משקי' חייב משום שכ' ובשל מבושל. פשוט דכונת כ"מ דלמסקנא דמרבי' לרבנן צלאו ואח"כ בישלו ריבה הכל צלי קדר ושאר משקי' ולא קאמרי רבנן אלא דאי לאו קרא הוי ידעי' שאר משקי' מק"ו והכי משמע לשון הרמב"ם שכ' ובשל מבושל ריבה הכל:

ומה שתמה על רש"י דכ"א צלי אש אתי ללאו דהיינו אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש א"כ איך קאמר בברייתא שאין ת"ל כ"א צלי ופירש"י דהא כתיב לעיל מיני' צלי אש הא איצטריך ללאו. נ"ל לפמ"ש הרמב"ן בהשגות לס' המצות שורש ט' בטעם הדבר דללשון שני אפי' חדא לא לקי אף שכל הנכנסי' תחת לאו הזה מטעם א' ומשם א' נאסרי' לפי

שאינו מזכיר שם האיסור כענין בנבילה וכו' אל לא תאכלו כי אם צלי אש לא הזכיר שם הנאסרי' אבל שלל אותם במותר ע"ש. ולפ"ז נ"ל אפי' למאן דס"ל דלקי עלי' אף ששלל אותם במותר היינו משום שהוצרך לכתוב לשון זה כדי ללמד בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא אבל אי נימא דבשעה שאינו בקום אכול צלי נמי יש בבל תאכל נא וקרא איצטריך רק להלקות עליו אין ת"ל כי אם צלי אש ולשלול אותם במותר דבכה"ג לכ"ע אין לוקי' עליו כיון דליכא טעמא אמאי שלל אותם במותר ולא כ' שם הנאסרי' ולפ"ז שפיר קאמר הברייתא שאין ת"ל כי אם צלי אש ללאו ולשלול במותר אע"כ ללמד בשעה שישנו וכו' וא"ש:

ומה שתמה על ברייתא דקתני יכול אכל כזית נא מבעו"י יהא חייב ודין הוא וכו' הא אין מזהירין מה"ד ואין עונשי' מה"ד. פשוט דאין כונת הברייתא דילפינן לה בק"ו מבחוץ אלא דמכח הק"ו אמרינן דכש"כ דקראי מיירי נמי באכל כזית נא מבעו"י ועדיף ממה שכ' תוס' לעיל דהאי ק"ו אינו אלא דמגלה דבישול דקרא מיירי אף בשאר משקין וא"כ שפיר לוקין וא"ש. ויען נפישי מילי דפסחא אסתגר בזה. וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות. ויחוש ישועות הניבאות. כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכט

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו תרנ"א לפ"ק. **מכתבו** קבלתי וכו' ומה שפקפק עמ"ש לדחות דברי ישוע"י בסוגי' דצלי קדר שכתב דבצלאו ואח"כ בישלו ליכא עשה דכ"א צלי אש ולא צלי אש ומבושל ואם צלאו ואח"כ בשלו נהי דאין הבישול מבטל הצלייי' ונקרא עוד צלי אש מ"מ מקרי ג"כ מבושל כיון דלענין שבת יש בישול אחר צלייי' מטעם שכ' טו"ז סי' שי"ח כיון שיש לו טעם חדש ע"י בישול וע"ז פקפק מעלתו מדברי תוס' פסחים ע"ו ד"ה אלא שכ' דבנצלה כל צרכו תו לא מיפסל משום צלי מחמת ד"א. ואין זה קושי' כלל דבצלי מודינא כיון דגם לענין שבת אין צלי אחר צלי ולא הוי רק צלי אש אבל בבישול דיש בישול אחר צלי בשבת והוי נמי מבושל ל"ה רק צלי אש רק גם מבושל שפיר מיפסל ועיין רש"י פסחים מ"א ד"ה יכול בלשון שני דשוי' חרוכא. והא דכתבו תוס' בדע"ו דצלאו ואח"כ בישלו דאסור היינו דוקא במים משום ריבוי' דבשל מבושל וכו' היינו דוקא לענין דיהי' אסור משום מבושל צריך ריבוי דאל"כ אינו אסור משום

מבושל כיון דאין בישול מבטל הצלייי' והוי נמי צלי אש אבל משום כי אם צלי אש שפיר אסור צלאו ואח"כ בישלו כיון דהוי נמי מבושל וכמ"ש:

תו פקפק על דברי דא"כ מאי פריך הגמ' בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב דהא בשלו אלא צלאו ואח"כ בשלו אמאי ולפמ"ש שפיר אסור משום כ"א צלי אש ובשלמא לדעת מהרש"ל י"ל דפריך מלשון חייב דמשמע מלקות ומוכח דחייב משום בישול דאי משום כי אם צלי אש אינו חייב מלקות דאינו רק עשה אבל לדעת מהרש"א בסוגי' דשייך לשון חייב אף שאינו חייב מלקות קשי'. ולפענ"ד נראה דאפי' אי חייב פי' אסור כמהרש"א פריך שפיר כיון דכאן הי' בישול או קודם צלייי' או אח"כ ואפשר למטעי דחייב ואסור משום מבושל אם איתא דאינו אסור משום מבושל רק משום כ"א צלי אש הו"ל למתני בהדי' חייב משום צלי אש כדקאמר ר"ח לקמן לר"ח ברי' דר"נ אעכ"ח דבאמת חייב ואסור משום מבושל ופריך שפיר ובשלמא בברייתא דצלאו כ"צ שפיר נקט יהא חייב סתם דלפי' א' דרש"י דמיירי בבשלו אח"כ כונתו באמת שיהא חייב משום מבושל ולפי' שני דשוי' חרוכא ושוי' קלי אש ליכא למטעי דיהא חייב משום מבושל כיון דלא בשלו כלל וע"כ חייב משום כ"א צלי אש אי לוקין עליו חייב מלקות ואי אין לוקין עליו פי' חייב אסור או מכות מרדות כמהרש"א וכן בברייתא שניי' באכל חי ליתא למטעי דחייב משום מבושל וע"כ משום כ"א צלי אש וכן לר"ח בל"ק ליכא למטעי דמשום מבושל קאמר כיון דאמרי דלענין שבת פטור דלא מקרי בישול ע"כ חייב דקאמר משום כ"א צלי אש כדפי' רבא אבל הכא כיון דאיכא למטעי דמשום מבושל קאמר הו"ל לפרושי בהדי' דחייב משום כ"א צלי אש אלא עכ"ח דבאמת משום בישול קאמר ופריך שפיר:

שוב הק' במנחות מ"ה דקאמר נבילה וטריפה לא יאכלו הכהנים כהנים הוא דלא אכלי הא ישראל אכלי ומשני רבינא כהנים איצטריך לי' סד"א הואיל ואישתרי מליקה לגביהו תשתרי נמי נבילה קמ"ל. ותמה הא בחולין ק"כ אמרי' דמשו"ה צריך בחלב נפש לרבות השותה ולא ילפי' מחמץ ונבילה במה הצד משום דחלב הותר מכללו ופריך נבילה נמי אישתראי מליקה דחטאת העוף לכהנים ומשני כהנים משולחן גבוה קזכי ותקשי ל"ל נפש גבי חלב נילוף מחמץ ונבילה ורמז שכן הק' ג"כ בס' שלמי נדבה:

ונ"ל ואקדים דאני הקשיתי להיפוך דרש"י פי' משולחן גבוה קזכי והיתירא משום גבוה הוא אבל לגבי הדיוט לא אשכחן דהותר וא"כ מאי קאמר הואיל ואישתרי מליקה לגביהו וכו' הא לא הותר לגביהו כלל והיתירא משום גבוה הוא. עוד ק"ל דמשנה שלימה שנינו בזבחים ס"ו וכולן אין מטמאי' בבית הבליעה ופירש"י אעפ"י שנפסלו מליקתן מטהרי' מידי נבילה והרי כיון שנפסלו ל"ש משולחן גבוה קזכי והיתירא משום גבוה

דהא פסול לגבוה ואפ"ה הותר משום נבילה דאין מטמא בבית הבליעה וא"כ הדק"ל הא נבילה נמי הותר מכללו. ושלישים על כולו דשם משמע דמליקה דחטאת לישראל נמי אישתרי משום נבילה ואינו אסור לישראל משום דהוא קה"ק ואין נאכלי' אלא לזכרי כהונה כדקתני בזבחים נ"ג וכמ"ש רמב"ם פ"ג מה' מעה"ק ה"י וכן משמע ברמב"ם רפ"ז מפסוהמ"ק וא"כ מה קאמר רבינא הואיל ואישתרי מליקה לגביהו אישתרי נמי נבילה הא אי' נבילה אישתרי במליקה לכל ישראל ונימא דאישתרי להו נמי נבילה. ועוד איך קאמר בחולין הנ"ל כהנים משולחן גבוה קזכי התינח כהנים אבל ישראל מאי איכא למימר דאישתרי להו נמי איסור נבילה במליקה וא"כ נבילה הותר מכללו:

והנלפענ"ד בזה דיש להבין בשלמא הא דאמר בביצה כ"א כהנים משולחן גבוה קזכי א"ש בין לדעת שב יעקב דפי' לכם דהאונ"פ צריך שיהי' של ישראל אבל אם הוא של נכרי אעפ"י שהוא לצורך ישראל אסור וה"נ כיון שהוא של גבוה וכהנים משולחן גבוה זכי אעפ"י שהוא לצורך אכילת כהנים אסור בין לדעת נוב"י קמא או"ח סי' כ"ט דפי' לכם לצורך ישראל מותר אעפ"י שהוא של נכרי מ"מ כאן כיון דכהנים משולחן גבוה קזכי אין השחיטה בשביל צורך כהנים רק לצורך גבוה והם אין אוכלי' לצורכם רק לצורך גבוה שהוא מצוה ואכלו אותם וכו' ועיין באבני מילואי' תשו' ב' וכן בקידושין נ"ב כהנים משולחן גבוה קזכי והו' ממון גבוה ואינו שלהם לכן אינה מקודשת וזה עצמו בב"ק י"ב ע"ב וכן בעירוכין כ"ד כהנים משולחן גבוה קזכי ואינו חוזר לבעלי' רק נשאר לגבוה וכהנים מגבוה קזכי אבל כאן מה מהני דמשולחן גבוה קזכי מ"מ הרי אוכלי' נבילה:

לכן נ"ל עפמ"ש הש"ך סי' פ"א סקי"ג עמ"ש הרא"ש דמימי חלב אסורי' ואל תתמה שהרי מותר עם האוכל וכשפי' מן האוכל אסור דהכי אשכחן בדם האיברי' כשהוא מובלע בבשר מותר וכשפירש אסור ומחלק דהתם שפיר יכול לחול אי' דם כשפירש אבל הכא שהאי' משום אבמה"ח אינו חל בשעה שפירש מה"ת אינו יכול לחול אח"כ כשפי' מן האוכל שהרי אז אינו פורש מה"ח ולפ"ז אי' נבילה נמי צריך לחול בשעת מיתה [ורמב"ן בחומש כ' דנבילה הוא כמו נפילה דב' ופ"א מתחלפין בלשון ופי' נבילה נפילה שנופלת לארץ כשתמות] אבל אם אינו חל בשעת מיתה א"י לחול אח"כ שאח"כ אינו מיתה וא"כ א"ש כיון דמליקה אישתרי לגבוה וא"כ בשעת מיתה אינו חל עלי' אי' נבילה שוב אח"כ מותרת גם לכהנים דאח"כ אינו יכול לחול עלי' אי' נבילה וזה פי' כהנים משולחן גבוה קזכי והיתירא משום גבוה הוא. ולפ"ז מותרת גם לישראל מה"ט כיון דאין אי' נבילה חל בשעת מיתה משום דאישתרי לגבוה ואפי' נפסלו אין מטמאים כיון דאישתרי נבילה לגבוה שוב אינו חל אי' נבילה. אך התינח לבתר דידעי' דלא אישתרי נבילה לכהנים

מקרא דנבילה וטריפה לא יאכלו הכהנים אבל אי לאו קרא הו"א דאישתרי מליקה לגביהו דכהנים ואישתרי נמי נבילה ואז פשיטא דלישראל לא הותרה ול"ש כלל משולחן גבוה קזכי ושפיר קאמר רבינא סד"א וכו' היינו אי לאו קרא דיחזקאל ובחולי' שפיר קאמר משולחן גבוה קזכי לבתר דכתיב קרא וכנ"ל ואז לישראל נמי שרי ואפ"ה לא הותר מכללו שלא הותר אלא לגבוה וממילא אינו חל אי' נבילה אח"כ ומיושבי' כל ד' קושיות הנ"ל אשר הקשיתי וא"ש:

עוד אקדים מה ששמעתי להקשות לראב"י בפסחים כ"ט דיליף שאור דאכילה משאור דראיי' וחמץ של אחרים מותר באכילה ובהנאה תקשי בחולין ק"ך ל"ל נפש בחלב לרבות השותה נילף מחמץ ונבילה ואי דחלב הותר מכללו הא חמץ נמי הותר מכללו בשל אחרים. ולפענ"ד נראה לפי"מ דאמרינן בגמ' פסחים מ"ג ע"ב קאי באוכלי' מרבה אוכלי' קאי באוכלי' ומרבה נאכלי' בתמי' ע"ש ולפ"ז נ"ל סברא ישרה דהרי אנן מרבינן שותה אף שיש חסרון בנאכלי' כמ"ש בחי' הרשב"א שם שנשתנה מברייתו וע"ז קאמר שפיר דא"א למילף חלב מחמץ ונבילה שכן הותר מכללו בנאכלי' בחלב חיה והשתא אלו הי' מין חמץ שהותר בנאכלי' הי' מקרי גם חמץ הותר מכללו אבל אין שום חמץ מותר בנאכלי' אלא באוכלי' אם אוכל חמץ שאינו שלו ולא מקרי הותר מכללו לגבי נאכלי'. ומכ"ש דא"ש טפי למ"ש תוס' חולין קט"ו ע"ב ד"ה כה"כ דדוקא חלב מקרי הותר מכללו משום דכתי' כל חלב משמע אפי' דחיה והדר שרי דחיה זה חשיב הותר מכללו אבל בב"ח לא כתי' כל ולהכי אף שהותר בבהמה טמאה וטובא דאמר לעיל לא מקרי הותר מכללו ע"ש ולפ"ז נהי דבחמץ כתי' כל מחמצת לא תאכלו הלא האי כל קאי אנאכלי' ואלו הותר מקצת נאכלי' הוי הותר מכללו אבל בנאכלי' לא הותר כלל רק באוכלי' ובאוכלי' לא כתיב כל לא מקרי הותר מכללו וא"ש:

ולפ"ז תקשי מה פריך נבילה נמי אישתר' מליקה דחטאת העוף לכהנים והוי הותר מכללו הא למ"ש ז"א נהי דבנבילה נמי כתיב כל לא תאכלו כל נבילה מ"מ האי כל קאי אנאכלי' ולא אאוכלי' והלא בנאכלי' לא הותר כלל שום מין נבילה אלא באוכלי' דהיינו שהותר לכהנים וא"כ אין כאן הותר מכללו דבאוכלי' לא כתי' כל. אך זה שיבוש דהרי שאר נבילה אסור גם לכהנים מקרא דיחזקאל ומליקה דחטאת העוף מותר גם לישראל כנ"ל וא"כ יש מין נאכלי' שהותר ופריך שפיר דנבילה נמי הותר מכללו. וכ"ז לפי האמת דשאר נבילה אסור לכהנים מקרא דיחזקאל ומליקה מותר נמי לישראל משום נבילה כנ"ל אבל רבינא שפיר קאמר כהנים איצטריך לי' דאי לאו קרא סד"א הואיל ואישתרי מליקה לגביהו אישתרי נמי נבילה ואז מליקה לא שרי רק לכהנים ולא לישראל וא"כ

בנאכלי' לא הותר נבילה כלל רק באוכלי' ול"ק כלל קושי' הגמ' נבילה נמי אישתרי וכו' כי קושיין הנ"ל ותו לא צריך לתי' הגמ' ושפיר א"א למילף חלב מחמץ ונבילה משום דחלב חותר מכללו ושפיר צריך בחלב נפש לרבות השותה. וד' ישקינו מים מבור בית לחם. ושארית ישראל ירחם. וידשן בשמן ראשינו כוסינו רוי' ונהי כגפן פורי'. בעצה ותושי'. כנפשו ונפש ידידו דו"ש החותם בברכת התורה ולומדי':
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רל

שיל"ת חוסט ג' תצוה כתי"ת למאו"ר תרמ"א לפ"ק:
ברכת שלום ואמת. לכבוד גיסי ינ"פ ויקירי הרב הגאון הצדיק כקש"ת מו"ה משה נתן נטע נ"י כאור בהיר עכב"ב שיחי' ותי' לאוי"ט האבדק"ק טיסא פירעד יע"א:
איגרת הפאר"י השנית קבלתי לנכון בעתו ובזמנו וכו' ועתה באתי על ד"ת מה שהעיר גיסי נ"י על דברת הצל"ח פסחים ע"ה ע"ב שכ' לדעת הרמב"ם פ"ח מק"פ שנתן טעם בנטף מרוטבו וכו' משום דלאו בשר הוא ועד"ז כ' ג"כ בפי' המשנה וחידש הצל"ח שאם חזר למקומו ונבלע בבשרו חוזר להתירו שהרי לא נעשה בו שום פסול אלא כיון שלא הי' קשה אינו בכלל בשר ועכשיו שבה כבשרה וק"ל לפר"מ הלא פסקי' שרץ הנברא במים או בכלי וכו' ואם פי' משם אסור ואם אחר שפי' חזר למקומו הראשון אסור ולוקין עליו כמבואר ברמב"ם פ"ב ממ"א. והנה כמו כן הי' יכול להקשות מדם אברי' שלא פי' מותר ופי' אסור אפי' חוזר למקומו:
אבל מה שנלענ"ד עיין בחי' רשב"א בסוגי' דנפש דמשקין היוצאין מאיסורן מקרי נשתנה מברייתו ועיין במקו"ח סי' תס"ז וח"י לענין מוסק ורגלי דבורי' שבדבש ולפי"ז נ"ל בסברא דבשלמה בנטף מרוטבו שלא נולד שום מקרה לפסלו רק שנשתנה מברייתו שנעשה מאוכל משקה ועיין בראשונים ברכות גבי דבש תמרי' אם היוצא ע"י צלי ובישול הוי בכלל משקין היוצא מהן אך לטעם נשתנה ברייתו פשוט דהכל חד וכיון שחזר למקומו חזר לבריתו ושפיר חידש הצל"ח דשרי אבל שרץ שפי' לא נשתנה בעצמותו ממה שהי' ונאסר מחמת שפי' למקום דלאו רביתי' או מפני שראה אויר העולם או השריץ ע"ג קרקע עיין סי' פ"ד בש"ך וטו"ז וגם כשחזר לא נשתנה עצמותו ממה שהי' בחוץ שפיר לא מצינו פסול חוזר להכשירו וכן בדם אף די"ל האיסור מחמת שנשתנה דהרי פי' בפני' ממקום למקום שרי מ"מ כשחוזר אינו שב לקדמותו דמעיקרא הי' יוצא ע"י מליחה וכשפי' וחזר

ונבלע אינו יוצא ע"י מליחה כמבואר כ"ז בה' מליחה וא"כ נשאר בו שינוי מחמת שפי' ולכן עומד באיסורו:

שנית נ"ל דבאמת יש להפליא על טעם הרמב"ם דנהי דלא מקרי בשר מ"מ ואכלו את הבשר לא בא ללאו הבא מכלל עשה רק למצוה וא"כ נהי דרוטב לא מקרי בשר ואין מצוה באכילתו אבל איסורו מן"ל ולכן נ"ל דטעמו דכל מה שאין מצוה באכילתו ממילא אסור משום הקדש אבל בחזר למקומו ונקרא בשר הדרה למצותו ולענין זה ל"ש פסול חוזר לכשרותו וכיון שיש מצוה באכילה ממילא פקע איסורו אבל בשרץ ודם שחל עליו שם איסור ופסול מחמת פרישתו שפיר לא מצינו פסול חוזר להכשירו וזה שדייק הצל"ח שלא חל עליו שום פסול עיי"ש:

ויותר נ"ל ע"ד הנ"ל דז"ל הרמב"ם לפי שאינו בשר צלי ואם כהבנ' הפשוטה יען שאינו בשר האי צלי מיותר והו"ל למימר לפי שאינו בשר לכן נ"ל דמחמת שאינו בשר לא נאסר כקו' הנ"ל רק משום דברוטב ל"ש צלי רק בישול ועיין תוס' סנהדרין ד' ד"ה בשר בחלב אם טיגון מקרי בישול בב"ח וכתי' כי אם צלי אש ולכן כשחזר ונבלע שפיר שייך בי' צלי ושרי ומה שלא הי' צלי מקודם אינו מזיק דהרי כל הפסח לא הי' צלי קודם שנצלה ועיין תוס' פסחים סוגי' דהואיל סד"ה ואי אמרת וכו' וכ"ז ל"ש לענין שרץ ודם הנ"ל:

ועוד נ"ל דבנטף מרוטב וגם כשהי' בחוץ לא חל עליו שם פסול שאלו הי' נקפה ונתקשה הי' מותר להרמב"ם דאין האיסור רק משום שאיננו קשה לכן גם חזר למקומו מותר אבל בשרץ שאין היתר כל זמן שפי' לכן גם בחזר למקומו אינו חוזר להתירו וכן בדם אפי' הקפהו בחוץ נמי אסור כמבואר חולין קכ"א:

ורביעי בקודש נ"ל דהנה במש"כ הרמב"ם לפי שאינו בשר צלי יש לפרש בשני פנים או שהאי' מצד המאכל שנשתנה ונעשה משקה מבשר רוטב או דבאמת מצד המאכל אין כאן איסור שאין בו שום פסול אבל האיסור מצד אדם האוכל שצריך לאכול בשר צלי וזה אינו אלא שותה ועיין חת"ס יו"ד סי' קי"ד ולכן שם בפסח י"ל דאין האיסור מצד המאכל רק מצד האוכל ול"ש אין פסול חוזר להכשירו ולכן מותר כשחוזר ונבלע שהרי המאכל אוכל כדינו משא"כ בשרץ ודם שהאיסור על המאכל ודאי פסול חוזר להכשירו:

וחמישיתו אוסיף עליו דבשלמא בשרץ ודאי ל"ל דלא אסרה תורה רק כל זמן שהוא באויר עולם או שורץ על הארץ וא"כ לא משכחת איסור אכילתו כלל שהרי כשנתנו לתוך פיו אינו באויר העולם ואינו שורץ על הארץ ועכ"ח דכשהי' באויר העולם או שורץ על הארץ שוב נשאר איסורו לעולם ואפי' חוזר למקומו ואי דנימא דלא שרי התורה אלא במקום רביתי' אבל בפיו לאו היינו מקום רביתי' ואסור ועיין רש"י חולין ס"ז וש"ך וטו"ז

סי' פ"ד א"כ אז גם מתמרה לתמרה אסור כיון שאינו אמה עיין דף הנ"ל לכן שפיר גם כשחזרה למקומה אסור שהרי אינו שם מחמת רביתי' ושהוא אמו וגדל שם רק פנים חדשות בא לכאן כאלו בא השרץ מעלמא ושפיר אסור דגם במקום רביתי' לא שרי התורה רק משום שגדל שם וכיון שאינו שם מחמת רביתי' ושהוא אתו טעם האיסור שהי' עליו כשפי' גם עתה הוא עליו ואסור משא"כ בנידון הצ"לח שטעם איסור שהי' עליו בפירוש משום שאינו קשה כבר פסק כשנבלע בבשרה שנעשה קשה שפיר כתב צל"ח דמותר. ובזה יתענג על רוב טוב אין טוב אלא תורה וישום עין בקורת על דבריי כי כתבתי בהשקפה מעט מיעיר גיסו הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רלא

שיל"ת אור ליום ו' עש"ק יתרו תרמ"ב לפק"ק חוסט יע"א:

יהי ד' אלהינו עמנו. והשמחה במעונינו, אחי יקירי הרבני העדני העצני עסיס רמוני. חרוץ ושנון וריח לו כלבנון כמו"ה משת נ"י יהי כועס ד' עליכם גם ברוכים תהיו:

מכתבך היקר הגיעני ואשר העירות בדברי תוס' פסחים דף ה' ע"א ד"ה לא שתי' כיון דדיעבד אם שחט הפסח קודם תמיד כשר חשיב זמן שחיטה מחצות ואילך וקשה לך מדברי תוס' שם דף י"א ע"א ד"ה קוצרי' שכתבו אע"ג דתני' אם הביא כשר כיון דלכתחילה לא יביא חשבי' לי' ממקום שא"א מביא יפה הקשית. ומה שנ"ל בזה חדא כיון דבעומר ליכא מקום שאם הביא ממנו יפסל בדיעבד וכיון דמכח רומי' דקראי עכצ"ל דממקום שאי אתה מביא אתה קוצר מוכרחי' אנו לומר דמקום שפסול לכתחילה מקרי א"א מביא משא"כ בעלמא אם כשר בדיעבד ודאי מקרי זמן שחיטה ועיין כיו"ב בתוס' סוכה דף כ"ז ע"ב ד"ה כל ומהרש"ל ומהרש"א ומהרמ"ל שם:

ב) **נ"ל** לפמ"ש תוס' שם ד"ה זמן שחיטה אע"ג דאמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט וכו' מ"מ כיון דאשכחן דהזהיר על ההשבתה והזהיר שלא לשחוט הפסח על החמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על ההשבתה וא"כ ה"נ לענין זה סברא הוא דאפי' בזמן שחיטה דיעבד הזהיר על ההשבתה אבל שם ודאי לא הזהיר אלא על מקום שאתה מביא לכתחילה:

ג) **נ"ל** דיש לחלק בין היכא דפסולו מגופו לכתחילה ובין היכא דבא מחמת ד"א דבשלמא התם מקום שא"א מביא פסול לכתחילה מחמת עצמו ושפיר מותר לקצור אבל כאן זמן שחיטת פסח מצד עצמו כשר אפי' לכתחילה מיד אחר חצות שפיר מקרי זמן שחיטה

לפי שבא בפ"א עם שחיטת תמיד אלא שמחויב לשחוט התמיד קודם משום יאוחר דבר כדאמרי' פ' תמיד נשחט דנ"ט ע"א ואי ליכא תמיד מבוקר להקריב שוחט הפסח אפי' לכתחילה מיד אחר חצות שפיר מיקרי זמן שחיטה אלא דאי הוי אמרי' דאפי' בדיעבד אם שחטו קודם לתמיד השחיטה פסולה א"כ אם אין תמיד אין פסח כלל דקודם שחיטת תמיד אין שחיטת פסח מועיל והוי כפסולו בגופו ועיין ביומא דף ס"ב ע"ב גבי מחוסר הגרלה אבל כיון שחידשו תוס' דבדיעבד אם שחט פסח קודם לתמיד כשר שוב הוי אין פסולו בגופו ושפיר מיקרי זמן שחיטה כנ"ל ועיין שג"א סי' כ':

ד) **נ"ל** דבשלמא התם אין לנו שום איסור שלא לקצור קודם הבאת עומר רק מדכתיב עומר ראשית קצירך וכתבה התורה דמצוה הוא לקצור העומר בראשונה ומ' שקוצר קודם קצירת העומר עובר מצוה זו או הוא לאו הבא מכלל עשה שפיר אמרי' דהתורה לא צותה לקצור העומר תחילה רק ממקום שמצוה לכתחילה לקצור ממנו עומר דממקום שפסול לכתחילה אין מצוה לקצור עומר ממנו ואיך אפשר שהתורה אמרה בזה שיקצור העומר ממנו הלא לכתחילה לא יביא ממנו העומר כלל ועיין כיו"ב ברשב"ם ב"ב פ"א, ע"ב ד"ה כל אבל כאן דאמרינן דעכ"ח צותה תורה תשביתו קודם חצות כדי שלא יוכל שום ישראל לעבור על לא תשחט א"כ בשלמא אי אמרי' דאם שחטו קודם לתמיד פסול בדיעבד שפיר לא מיקרי זמן שחיטה דלא תשחט כתיב וקודם שחיטת תמיד אינו שחיטה כלל ואינו עובר בלא תשחט [ועיין צל"ח פסחים דע"ג ובתוס' תמורה דף ד' וירוש' פ' תמיד נשחט ה"ד] וזה הי' קושי' התוס' אבל כיון דתי' שאם שחטו קודם לתמיד השחיטה כשירה א"כ מיד אחר חצות אפשר לעבור בלא תשחט שוב שפיר אמרי' דתשביתו ודאי קודם חצות כדי שלא יוכל לעבור בלא תשחט כנלע"ד, וד' ירחיב גבולינו בתורה וביראת ה' ופרינו בארץ רחבת ידים בעושר וכבוד כנפשך ונפש אחיך הדוש"ת: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רלב

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' לס' וראיתם אתו תרס"ב לפ"ק:

מאשר שמינה לחמו. במלחמת של תורה. ערוכה ושמורה. מדבר בשפה ברורה. בסגל חבורה. מורג חרוץ ושנון:

וריח לו כלבנון. כבוד שארי הרב מו"ה אשר אנשיל נ"י יונגרייז רב דק"ק בדיאנדיאש:

מכתבך מן שבוע העברה הגיעני. ומ"ש בתוס' קידושין ל"ח ד"ה אקריב שכתבו בירושלמי מקשה יבא עשה דמצה וידחה ל"ת דחדש ותי' דאין עשה דקוה"ד דוחה ל"ת

שאחה"ד והק' מהרי"ט דביבמות ה' אמרי' דלא ילפי' עדל"ת דכרת מפסח ומילה שכן ישנן לפני הדיבור אלמא דעשה דקוה"ד מסתבר טפי דדחי ל"ת. וכתבת דאחרוני' הקשו הא באפשר לקיים שניהם אין עדל"ת וכאן אפשר לקיים שניהם באכילה שלכדה"נ דעשה מקיים ולאו אינו עובד ואמרת דקושי' ירושלמי ע"כ אינו לר"א דר"א שמיתי מתלמידי ב"ש וב"ש ל"ל עדל"ת דלא דריש סמוכי, למשרי כלאים בציצית כמ"ש רש"י מנחות מ' ע"א ועיין פנ"י ביצה ז' וא"כ קושי' ירושלמי רק לר"ע ולר"ע מיבעי' לן בשבועות כ"א אי ס"ל בכה"ת כר"ש דכ"ש למכות וכתב מהרש"א בשם אבן לב דאי כ"ש למכות גם שלכדה"נ אסור וא"כ אף דפשטי' התם דבכה"ת לא ס"ל כר"ש מ"מ קושי' ירושלמי הי' לצד איבעי' דבכה"ת כר"ש ס"ל וא"כ גם הל"ת עובר שלכדה"נ וא"א לקיים שניהם וצ"ל כתי' הירושלמי אבל ביבמות קאי לפי האמת דכרבנן ס"ל ול"ק קושי' ירושלמי כקושי' אחרונים וא"צ לתי' ירושלמי ומסברא אמרי' דעשה דקוה"ד דחי טפי:

ולפענ"ד קושי' מפרשי' לק"מ לפמ"ש לח"מ פ"ה משבועות ליישב דעת הרמב"ם דבהלכה ה' פסק בשבועה שלא אוכל ואכל אוכלי' שאינן ראוי' פטור דלא חשיבא אכילה ובשבועה שאוכל ואכל אוכלי' שא"ר פטור משום דחשיבא אכילה וכן בה"ו בשבועה שלא אכלתי ואכל אוכלי' שא"ר חייב דחשיבא אכילה והוא סתירה מיני' וביו' ותי' לח"מ דבשבועה שאוכל או לא אכלתי כיון דמקיים שבועתו באכילתו ובלא אכלתי עכ"פ לא עשה אי' באכילתו שפיר אמרי' דאחשבי' באכילתו אבל בשלא אוכל ואכל דעובר על שבועתו באכילתו אם אחשבי' לכן אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקי' ואמרי' דלא אחשבי' ולהכי לא חשיבא אכילה ע"ש ולפ"ז י"ל דה"ט דאף דשלכדה"נ מותר מה"ת מ"מ מקיים מ"ע דאכילה בשלא כדה"נ משום דבמקיים מ"ע אמרי' דאחשבי' אבל בעבירת ל"ת אמרי' דלא אחשבי' כסברת לח"מ וא"כ כאן גם אם יאכל מצה דחדש שלכדה"נ נמי יעבור הל"ת דהא אינו מקיים מ"ע דמצה אלא משום דאחשבי' וכיון דע"כ אחשבי' שוב עובר גם הל"ת וא"א לקיים שניהם ולק"מ:

אבל גם בלא מ"ש הפשוט הוא כך דל"ק קושי' אחרונים דאעפ"י דשלכדה"נ מותר מה"ת מ"מ כשמקיים באכילתו מ"ע מיגו דהוי אכילה לענין מ"ע הוי נמי אכילה לענין הל"ת ועיין סוכה ז' מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי דופן לענין שבת ועיין שבת צ"א ועיין בר"ן יומא ע"ח ע"ב. והנה בריטב"א מכות י"ז כתב אהא דרש"א כ"ש למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן פי' בה דגמרא גמיר לה ע"כ הי' לפי' זה דסתם אכילה שבתורה הוא בכ"ש ושיעורי' הלמ"מ דבעי' כזית הוא רק לענין קרבן ועיין רש"י שבועות כ"א ע"ב ד"ה ולא אמרו ומל"מ פ"א מחמץ ה"ג ושוב כתב הריטב"א והרמ"ה נתן טעם דלמלקות שהוא

במזיד אמרי' אחשבי' אבל קרבן שהוא בשוגג ל"ש אחשבי' ולפ"ז מ"ש מהרש"א בשם ר"י אבן לב דלר"ש דכ"ש למכות גם שלכדה"נ אסור היינו לטעם הר"מ דכ"ש למלקות הוא משום דאחשבי' א"כ בשלכדה"נ נמי שייך אחשבי' אבל אי אמרי' דכ"ש למכות הוא משום דסתם אכילה שבתורה הוא בכ"ש א"כ אין זה ענין כלל לענין שלכדה"נ שהרי כ"ש מקרי אכילה בלשון בנ"א כמ"ש רש"י שבועות כ"א ע"ב ד"ה סתם נמי חייב ובשלכדה"נ אין דרך בנ"א לאכלו ובטלה דעתו אצל כל אדם. ולפ"ז נדחה מ"ש דהא קושי' מפרשי' על ירושלמי ע"כ לא הי' אם הטעם משום אחשבי' דאז לק"מ כמ"ש אלא הקושי' הי' אם הוא מגזה"כ או הל"מ ואם כן הא לא אמרה מהר"י בן לב כלל דשלכדה"נ תלי' בכ"ש. ובזה אומר שלום וברכה ברכת התורה מנאי דודך דושו"ט:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רלג

שיל"ת ב' אויפאלו מ"ד למב"י תרמ"ג לפ"ק:
חיים וברכה למשמרת שלום לכבוד ידינ"פ הרב החו"ב. רבתי בדיעות. מור ואהלות וקציעות. כש"ת מו"ה אברהם צבי יונג נ"י:
אשר שאל בענין הנישואין בימי הספירה. הנה בכל המקומות שהייתי נוהגין לעשות נישואין בר"ח אייר ובל"ג בעומר וברי"ח סיון ונ"ל שהוא דלא כמנהג שכתב ב"י ולא כמנהג שכ' רמ"א רק ע"פ הדיעה הג' שהביא מג"א סי' תצ"ג סק"ה כשתסור ז' ימי הפסח ו' שבתות ב' ימים ר"ח אייר וא' ר"ח סיון נשארו ל"ג יום רק דמג"א כ' שם מדהשמיט רמ"א דיעה זו משמע דלא ס"ל הכי מ"מ נראה דהעולם תופסי' דיעה זו לעיקר שמתו בכל ימי העומר ולא פסק בל"ג בעומר רק בימים שאין אומרי' תחנון לא מתו ולכן אין נוהגי' איסור רק בימים שמתו ממש ועיין טו"ז שם ופמ"ג במש"ז שם. אלא דא"כ לפי דיעה זו אסור לעשות נישואי' בל"ג בעומר וצריך לידחק כמ"ש מג"א בשם הב"ח לדיעה ב' דבל"ג בעומר כיון שנוהג איסור במקצתו אמרי' מקצת היום ככולו וצ"ע. אבל עכ"פ אם אין נישואין בל"ג בעומר רק בר"ח אייר וברי"ח סיון אין כאן תרי קולי דסתרי אהדדי:
אמנם גם בלאה"נ כבר כ' חת"ס או"ח סי' קמ"ב דל"ה תרי קולי דסתרי אהדדי כיון דמי שנושא ביום זה אינו נושא ביום האחר וגם משום לא תתגודדו ליכא כמ"ש שם. אך פקפק שם שלא יהי' המסדר קידושין בשני החתונות וגם בני חופה לא יהי' בשתיהם:
אבל לפענ"ד נראה ליישב דבאמת מצד איסור ריבוי שמחה הי' מותר למ' שאין לו אשה ובנים לעשות נישואין ומ"ש הטור סימן תצ"ג הטעם משום שלא להרבות בשמחה היינו

במי שיש לו אשה ובנים אבל באין לו אשה ובנים אינו עושה רק משום דלא מסמני מילתא וכמ"ש מג"א סי' תקנ"א סק"ח לענין ר"ח אב ועיין בתשו' שבו"י ח"ב סי' ל"ה שמובא בבאה"ט סי' הנ"ל סק"ג וא"כ זה לא שייך רק על הנושא גופא אבל לא על המסדר קידושין ובני חופה. ובפרט לפי' שני פעמים שהביא הח"י סי' תצ"ג בשם ש"ל וריו"ו משום דלריב"נ משפט הרשעי' בגיהנם מפסח ועד עצרת ועוד שהם ימי דין על התבואה ע"ש סק"ג בודאי נראה שאין הטעם משום אבילות רק משום דלא מסמני מילתא:

ויש קצת צ"ע לטעם השני א"כ גם בימים שאין אומרי' תחנון נמי לא ישא דמשמע בש"ס ר"ה דט"ז דאפי' ביו"ט נידוני' על התבואה ופירות וא"כ מכ"ש בשאר ימים שאין אומרי' תחנון ובשלמא לטעם א' י"ל שבימים אלו אין הרשעים נידונים בגיהנם דמטעם זה אין אומרי' צ"ה בימים אלו כמבואר בכמה מקומות אבל לטעם ב' צ"ע:

כן נ"ל ליישב המנהג וכל מקום לפי מנהגו וכמ"ש ח"י סי' תצ"ג סק"ב ואין להחמיר בדינים אלו וכמ"ש ח"י שם ס"ק הנ"ל וסקי"א שם. ויש לי מקום עיון קצת למ"ש מג"א שם בשם הב"ח דבל"ג בעומר אמרי' מקצת היום ככולו והלא כתבו התוס' בנדה דע"ב דל"א מקצת היום ככולו אלא בסופו ולא בתחילתו ע"ש ומכ"ש באמצע שהרי הב"ח קאי לאותן שנוהגי' איסור קודם ל"ג בעומר ואחר ל"ג בעומר וצ"ע:

שבתי וראיתי כי גם לדעת הגאון ר' משולם ז"ל שהביא החת"ס ז"ל הנ"ל א"ש מנהגינו דדוקא אם עושי' נישואין בר"ח אייר ול"ג בעומר וג' ימי הגבלה הוי לדידי' תרתי דסתרי משום דלדעת המחבר אסור בר"ח אייר ולדעת רמ"א צריך לנהוג איסור ל"ג יום ואם לא ינהג אי' בנישואין בג' ימי הגבלה חסרו להו ל"ג יום אבל למנהגינו שאין עושי' נישואי' בג' ימי הגבלה רק בר"ח סיון גם אם עושין בר"ח אייר ול"ג בעומר אכתי פשו להו ל"ג יום לאיסור נישואין ועוד יותר שהרי גם עד ר"ח אייר אין עושין נישואין רק בר"ח אייר גופא א"ש מנהגינו לרמ"א ואין כאן תרי מילי דסתרי אהדדי כלל:

ואמנם גוף דברי הגאון ר"מ הנ"ל תמוהי' בעיני שהוא הבין שלפי מנהג של הרמ"א ס"ל כשיטת תוס' דתלמודי ר"ע מתו עד עצרת רק ביום שאין אומרי' תחנון לא מתו. וז"א דא"כ הי' אסור עד ר"ח אייר ולא הי' היתר רק בר"ח ולפי מנהג רמ"א מותר עד ר"ח אייר אבל מנהג רמ"א הוא עפ"י מדרש שמתו עד ט"ו יום קודם עצרת דהיינו ל"ג יום שלמים ול"ג בעומר אינו סימן שפסקו למות בו ביום אלא סימן על מנין הימים שמתו וכדעת המחבר רק להמחבר נוהגין איסור עד ל"ג בעומר ומשם ואילך מותר ולרמ"א נוהגין היתר עד ר"ח אייר ור"ח אייר בכלל ומשם ואילך נוהגין איסור עד שבועות ולשני המנהגי' נוהגין איסור ל"ג יום וכמו שביאר כ"ז הפמ"ג במש"ז סי' תצ"ג. וע"ז כתב רמ"א

שאם נוהג היתר עד ר"ח אייר ונוהג היתר אחר ל"ג בעומר הוי תרתי דסתרי אבל אם אינו נוהג היתר עד ר"ח אייר רק בר"ח אייר ול"ג בעומר אפי' נוהג ג"כ היתר מר"ח סיון ואילך גם בג' ימי הגבלה אכתי פשו להו ל"ג ימים שנוהג איסור נישואין ואין כאן תרתי דסתרי כלל:

ועיין באשל אברהם סי' הנ"ל סק"ה שכ' וצריך ליישב מנהגינו שנוהגין היתר מר"ח סיון ואילך לחשוב הל"ג ימים ע"ש ולא ידענא מה קשי' לי' שאם תטול ז' ימים של פסח וב' ימים ר"ח אייר ול"ג בעומר הרי עשרה ימים וה' ימים מסיון הרי ט"ו ימים טול ט"ו מן מ"ט הרי נשאר עדיין ל"ג יום ועוד יום יותר שהרי נשארו ל"ד יום וצ"ע. אבל לענ"ד נראה דחשבון מכוון דלכאורה קשה איך נוהג איסור ל"ג יום הא בצרו להו שבתות דבלא"ה אסור בנישואין דהוי כקונה קנין בשבת ועיין באו"ח סי' של"ט וא"כ איך עולה לתשלום הל"ג יום על תלמודי רע"ק. מיהו לק"מ לפמש"כ של"ה ריש מס' ר"ה בענין תענית מ' יום קודם יוהכ"פ דמה שחסר מר"ח אלול ואילך ימים שאין מתעני' בהם משלים קודם אלול ואם בימים שקודם אלול אירע לו יום שמחויב להתענות כגון ט' באב או ער"ח ויא"צ אין עולה לו לתשלומי' מ' יום אבל אם אירע לו באלול גופא עולה לו כיון שהם עצמם הימים המקודשים ע"ש וא"כ ה"נ השבתות שהם עד ט"ו יום קודם שבועות שהם בימים עצמם שמתו תלמידי רע"ק שפיר עולי' לו אף שאסורין בלא"ה אבל שבת שאחר ט"ו יום קודם עצרת שאינם רק לתשלום הל"ג יום אינו עולה כיון שאסור בלא"ה וא"כ ליכא רק ל"ג יום במכוון:

אך עדיין תקשי שהרי מט"ו יום קודם עצרת עד ר"ח סיון יש עשרה ימים ויש בו שני שבתות שאינם עולי' לפי סברא הנ"ל ובציר להו יום א' מן הל"ג יום ונ"ל דג"ז לק"מ דהרי לפמ"ש תקשי דיש יותר מל"ג יום דהרי גם ז' ימי הפסח אף דאפי' בחוה"מ אסור בתספורת ונישואין משום אין מערבין שמחה בשמחה או מטעמים אחרים דאמרי' במ"ק דף ח' ומכש"כ ביו"ט דאיכא נמי משום קונה קנין כנ"ל מ"מ לפמ"ש כיון שהם ימים עצמם שמתו תלמידי רע"ק עולי' אך ז"א כיון דמתו ברגל לא התחיל האבילות שלהם עד אחר הרגל כמבואר ביו"ד סי' שצ"ט ס"ב ושפיר אין עולי'. ולפ"ז כיון דמבואר שם דיו"ט שני האחרון עולה א"כ. כשתחשוב יו"ט אחרון של פסח ג"כ לימים הנ"ל ותטול שנ' שבתות שמט"ו יום קודם עצרת עד ר"ח סיון יהי' החשבון מכוון ל"ג יום בצמצום וא"ש:

כתבתי זה להגדיל תורה ולהאדירה אבל עכ"פ על המנהג להתיר בר"ח אייר ול"ג בעומר ור"ח סיון אין כאן פקפק וגמגום כלל לדעת רמ"א ומכ"ש לדיעה שלישית שהביא מג"א

שהבאנו לעיל ואין נדנוד רק על ר"ח אייר לדעת המחבר אבל בר"ח סיון מותר אליבא דכל הדיעות והנלענ"ד כתבתי. ובזה אומר שלום מנאי ידידו הדו"ש וכותב בחפזי: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רלד

עוד להנ"ל

ידים שניות מדברי סופרים קבלתי ואשר כ' לתרץ קושיתי על המג"א סי' תצ"ג סק"ה מתוס' נדה ע"ב וכ' מעלתו דתוס' לא כתבו כלל זה דלא אמרי' בתחילתו מקצת היום ככולו רק גבי זבה ואין ללמוד מזה למק"א והביא ראי' מנדה דהוא להיפך שהרי בתחילתו עולה ובסוף אינו עולה. הנה בגוף הדבר יפה כוון דמזבה אין ראי' די"ל דלהכי לא אמרי' בתחילתו מקצת היום ככולו משום ד' נקיים בעי' ויום שפוסקת בו אינו טהור וכמ"ש תוס' שם בנדה ע"ב ומבואר יותר בתוס' ר"ה יו"ד ד"ה שנים. אבל מה שהביא ראי' מנדה אינו ראי' דבנדה דין הוא שיהא יום ראשון מן החשבון דלמה יגרע מכל הטומאות שאין צריכי' נקיים וכמ"ש בתוס' נדה הנ"ל בסה"ד וכוונתם לפענ"ד דוקא בדבר התלוי בימים בלחודייהו בלי מקרה שנתחדש בהם אז לא אמרי' בתחילתו מקצת היום ככולו אבל בדבר שאינו תלוי בימים בלחוד רק שנדה טמאה מחמת מקרה שנתחדש שראתה דם שפיר אמרי' בתחילתו מקצת היום ככולו ושהרי גם באותו יום טמאה מעת שבא המקרה שראתה דם וגם בשאר הימים אינה טמאה רק מחמת אותו מקרה לכן לא אכפת לן במה שלא היתה טמאה ביום הראשון קודם שראתה כיון שאין היום לחודא גורם רק עם המקרה והרי אז עדיין לא הי' המקרה אבל ספירת נקיים תלוי בימים לחודא היינו בלי שיתחדש מקרה רק נקיים מידי דממילא וכן ימי ספירת העומר איסור נישואין ותספורת תלוי בימי' לחוד שפיר י"ל דל"א בתחילתו מקצת היום ככולו ועיין בתוס' ר"ה הנ"ל סד"ה שכתבו דשומרת יום כנגד יום אמרי' ביום הראיי' מקצת היום ככולו לפי שהוא סוף החשבון וע"כ דל"ש כאן סברת תוס' נדה ור"ה הנ"ל כיון שאינו יום טהור דא"כ מה מהני שהוא סוף החשבון ואפ"ה אי הוי תחילת חשבון לא הוי אמרי' מקצת יום ככולו אף דל"ש ה"ט שכתבו גבי זבה גדולה וא"כ אין לחלק בין להאי נידון דמג"א בלי שום טעם וסברא וא"כ דברי מג"א עדיין צ"ע:

אבל גם לפי דבריו קושיתי במקומה עומדת דהרי כתבו תוס' בפסחי' פ"א דאפי' אי אמרי' בתחילתו ובסופו מקצת היום ככולו מ"מ באמצע לא אמרי' מקצת היום ככולו

ובנידון של מג"א הרי הוא באמצע ואיך שייך לומר מקצת היום ככולו ולזה אין ראי' לסתור מנדה דבנדה הוא בתחילתו לא באמצע וכבר רמזתי זה במכתבי הקדום:

ומה שהביא ראי' מיו"ד סי' שצ"ג דאמרי' מקצת היום ככולו אף שהוא באמצע נ"ל דלא דמי דהתם דין ג' ימים ראשונים של שבעה ימי אבילות חלוקי' בדינם משאר שבעה ימי אבילות לענין דאסור לצאת מפתח ביתו כמו שחלוק דין השבעה מדין השלשי' וא"כ אף דגם אחר נ"י נוהג דין ז' ימי אבילות כמו בג' ימים הראשונים מ"מ לענין דין זה שמותר לצאת מפתח ביתו בתחילת יום ג' שפיר אמרי' מקצת היום ככולו שהרי לענין דין זה אינו באמצע החשבון אלא בסוף החשבון דלזה רק ג"י הם ימי החשבון:

ואשר הביא מנזיר ט"ו גבי הרני נזיר לכשיהי' לי בן ונזיר מאה יום וכו' דאמר רב בגמ' יום שבעי' עולה לכאן ולכאן דמקצת היום קודם שנולד עולה למנין המאה אף שהוא באמצע החשבון. נ"ל לחדש באמצע חשבון הימים שצריכי' להיות ביחד יום אחר יום בלי הפסק ימים בינתים כתבו תוס' שפיר דלא אמרי' באמצע מקצת היום ככולו דהוי כולהי כחד יומא אריכתא אבל התם שנזירות מאה ע"כ חלוק לשניהם בהפסק ימי נזירות של בנו וימי נזירות של בנו וימי נזירות מאה הם שני חשבונות וא"כ הרי אמרי' רק מקצת היום ככולו בסוף החשבון דהרי עתה הוא סוף החשבון של נזירות מאה שקודם נזירות בנו דהא עכשיו כלה חשבון נזירות מאה ומתחיל חשבון נזירות אחר של בנו וכן אמר נזירות בנו אמרינן מקצת יום ככולו בהתחלת חשבון של תשלום נזירות מאה ע"ש ברש"י והוא נמי מה"ט ולק"מ אתוס'. ובזה יש ליישב קצת קושיתי על המג"א דבנידון דידי' לדעת רמ"א א"צ להיות הל"ג ימים דוקא ביחד וכמו שהארכתי במכתבי הקדום שהרי נושאי' בר"ח אייר וסיון והחשבון מופסק לכן שפיר אמרי' גם באמצע מקצת היום ככולו דאמרי' עד ל"ג בעומר הוא חשבון של סך כך וכך ימים והיום כלה החשבון ואמרי' מקצת היום ככולו ולאחר ל"ג בעומר מתחיל חשבון חדש ואין שייכי' זל"ז כלל כיון דיכולי' להיות מופסקי' ובחרו סוף החשבון בל"ג בעומר דוקא משום סימן המיתה של תלמודי ר"ע שהי' ל"ג ימים:

ועוד הביא מפסחים נ"ה לענין קלוטה בג"י דאמרי' בתחילתו מקצת היום ככולו. נ"ל סברא ישרה דאין זה ענין כלל לנידון דידן דדוקא במקום שכתבה תורה שיעור ימים כך וכך שייך לדון אי מקצת היום ככולו אבל התם לא נזכרו ג' ימים כלל בתורה רק דבעינן קליטה קודם העומר ושיערו חכמים בבקיאותם בטבעיות באיזה שיעור מן הזמן נלקט אם הימים גורמים אף בלי שעות של ג"י או שעות גורמים אין לזה ענין אם מקצת היום ככולו או לא רק איך הוא טבע הקליטה ואף דנקט בגמ' לישנא דמקצת היום

ככולו מכל מקום כבר פרש"י שם לענין השרשה ע"ש ואין לזה ענין כלל למקצת היום ככולו דנידון דידן ועיין באו"ח סימן תרי"ז לענין ג' וז' דיולדות דלא בעינן מעת לעת ואין לזה ענין למקצת היום ככולו דנידון דידן כיון שתלוי בטבעיות ועיין ביו"ד הלכות נדה בדיני ווסתות ועיין שבת פ"ו לענין פליטת ש"ז פלוגתא דתנאי ויותר אין להאריך ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רלה

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק במדבר מ"ה למב"י תרנ"ה לפ"ק: שוכ"ט לידידי הרב המופלג. מלא פלג. זית רענן. למעלה חן ולמטה חנן. כמו"ה שלמה נ"י קליין יושב בשבת תחכמוני ביישוב מ' קערעסטעש הרב אבדש"ם:

מכתבו הגיעני בזמנו ולא יכולתי להשיב עד היום מפני טרדות שונות ונפשו לשאול הגיע אם במקום שאין אומרים יוצרות ופיוטים בשבתות שבימי הספירה אם י"ל אב הרחמים בשבת שמברכין בו ר"ח סיון או לא:

הנה באמת אין דעתי נוחה להשיב בדבר שאין לו יסוד ושורש בגמרא ופוסקים ומ"מ מפני כבודו לא אשיב פניו ריקם. הנה ברמ"א או"ח סוף סימן רפ"ד כתב שבימי הספירה אומרים אב הרחמים אפילו כשמברכין החודש וכן כתב הלבוש שם שאומרים אפילו כשמברכין החודש לפי שבלאו הכי הם קצת ימי אבל וכן הסכים א"ר ופמ"ג שם. ומה שנתלה מעלתו בדברי באר הגולה בשם רש"ל שכתב דשבת שמברכין ראש חודש אב אינו דומה לראש חודש סיון שאז אומר אב הרחמים על הגזירות שהזכיר ביוצר ומזה פשט דכשאין אומר יוצר אינו אומר אב הרחמים אינו כלום ד אב הרחמים אינו תלוי באמירת יוצר רק בגזירות שהיו אז וכמו שכתב הלבוש שהם קצת ימי אבל רק שמציין המקום אנא הוזכרו אותן הגזירות והראה מקום שהוזכרו ב יוצרות:

ומה שהביא ראיה לדבריו דהרי אבילות שבין המצרים חמירא מאבילות דימי הספירה ואפ"ה אומרים אלא על כרחך דתלוי באמירת יוצר אינו ראיה ועיין בספר שערי אפרים להגאון מוהרא"ז מרגליות בפתחי שערים שער יו"ד אות כ"ט ויראה שבימי הספירה היתה גזירת תתנ"ו ועל זה נתיסד היוצר ואז היו קהלות הרבה שמסרו נפשם על קדושת הש"י לכן אומרים אב הרחמים שנזכר בו על קהלות הקודש שמסרו נפשם על קדושת השם וזה לא שייך בין המצרים:

ועוד נראה לי דאינו ראיה דפתחי שערים שם אות כ"ח תמה למה שכתב ב"י סימן רפ"ד בשם שיבולי לקט נהגו להזכיר נשמות וכו' וכתב הר' בנימין לפי ששבת הוא יום מנוחה דוגמא של לעתיד לבוא ויום שגם המתים נוחין בו ואינם נידונין וראויה להזכירם למנוחה ולברכה ולהתפלל עליהם ואם כן מה בכך שמברכין החודש או שהוא יום שאין אומרים בו תחנון בימות החול. אבל הדבר פשוט דכיון שיש תוספות קדושה כדאי הוא להגן עליהם וא"צ לתפילה וכן משמע מדברי א"ר סימן רפ"ד אות י"ג ועיין זבחים צ"א דאמרינן אטו ר"ח למוספין דידיה אהני למוספי שבת לא אהני מבואר דמכח זה גם שבת מקודש יותר ועיין בדרכי משה סימן תקמ"ט בשם הג"ה מרדכי ראיתי בתוספתא דשבת שלפני אש חודש אב אין מברכין החודש שנאמר במספר ירחים אל יבא וליתא דאדרבה צריך לברך את ישראל באותו זמן מוכן לפורעניות ע"ש ויש ללמוד מזה דכל שהוא זמן שמחה יותר אין צריך לזה. ואם כן י"ל דבימי הספירה כיון שהם ימי אבל קצת כמ"ש הלבוש מגרע קצת התוספות קדושה של ימים שא"א תחנון או שמברכין החודש והוי רק כמו שאר שבת שהוא יום מנוחה שמתפללים עליהם אבל בימי המצרים שהאבלות חמור ואין יום מנוחה כל כך כשאר שבתות היתה ראויה שלא לומר גם בשאר שבתות אלא כדי שלא להראות בשבת אבילות בפרהסיא אומרים כמו בשאר שבתות אבל כשמברכין החודש שגם בשאר שבתות שמברכין החודש אין אומרים אב הרחמים ואין כאן אבילות בפרהסיא גם עכשיו אין אומרים:

ועוד דבשלמא אם היו מונעים מאמירת פיוטים מפני אבילות בשבת שייך לומר שגם אב הרחמים לא אומרים אבל אם מונעים מפני שאינן רוצים להפסיק בפיוטים בברכת ק"ש כמבואר באו"ח סימן ס"ח אם כן אין לו שייכות כלל לאמירת אב הרחמים. ואם מונעים מפני הטורח ודאי אין טעם שאל לומר אב הרחמים וכי מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהיה ריחו נודף עיין ברכות נ"א. כללו של דבר אין בענינים אלו הלכה ברורה וכל מקום שהלכה רופפת בידך הלוך אחר המנהג והמנהג הוא לומר אב הרחמים בימי הספירה אפילו בשבתות שמברכין בהם חודש אייר וחודש סיון כמ"ש שערי אפרים שער י' אות כ"ט. ואב הרחמים. ירחם עלינו בתשועת עולמים. וחוסן ישועות. בחג השבועות. יום מ"ת הקדושה כנפש ידידו דו"ש החותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רלו

שיל"ת ב' אויפאלו פ' בהעלותך תרנ"ב לפ"ק:

ישאו הרים שלום. לאוצר בלום. ידידי הרבני החו"ש. וריח לו כלבנון. שמו ינון. כמו"ה חיים זלמן מאשקאוויטש נ"י בק"ק ה' באסארמע נ"י:

מה ששאל בדין שכתב בשו"ע סימן תפ"ט סעיף ד' שאם יאמר היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה ע"ש דמשמע בלא ברכה צריך לחזור ולספור ולמה כיון שכבר יצא. הנה לפמ"ש ליישב קושית מג"א שם ס"ק י' שהקשה אמאי יצא הא לא כוון לצאת דלדעת ראשונים דמצוה אחת היא מהני הכונה שהיה לו ביום ראשון ויפה כוון ולפענ"ד ראיה לזה מיו"ד ריש סימן רע"ד דמה שאומר הסופר כשמתחיל לכתוב ספר זה אני כותב לשם קדושת ס"ת מספיק לכל הספר ע"ש יש לומר דהא דצריך לחזור ולספור עוד הפעם בלא ברכה הוא רק חומרא בעלמא משום שלא אמר כתיקונה וגם לא מנה שבועות וימים ואף דכתב מג"א ס"ק ד' דאם מנה ימים או שבועות לחוד יצא מכל מקום בכה"ג אפשר שחוזר ומונה בלא ברכה או אפשר שחוזר ומונה כדי לצאת דעת הפוסקים דכל יום מצוה בפני עצמו דאז לא מהני כונה ראשונה ודלא כמ"ש דגם לדידהו כונה ראשונה ונחית לדוחק גדול. ואינני יודע למה לו לדחוקי נפשיה הא בלא"ה ניחא דהרי פסק המחבר בסעיף ח' שאם שכח בא' הימים סופר אחר כך בלא ברכה משום דקי"ל כהני פוסקים דכולן מצוה אחת:

ולפענ"ד נראה עוד דאפילו אי מצות צריכות כונה אין הפירוש דאם עשה בלי כונה לא קיים המצוה כלל אלא עשה חצי מצוה דהיינו המעשה אלא שחיסר חצי המצוה דהיינו הכונה ולכן צריך לעשות עוד הפעם כדי לכוין בעשיית המצוה ולהכי לא אמרו מצוה בלא כונה לא יצא אלא מצות צריכות כונה פירוש מה שהוא מצוה בלא כונה צריך כונה והארכתי בזה במקומות אחרים וכמדומה שמצאתי כן אחר כך לאחד מגדולי האחרונים ועיין בית יוסף או"ח סימן תל"ב שהקשה למה אין מברכין בלשון על ביטול חמץ ותירץ משום דביטול הוא בלב ואין מברכין על דברים שבלב ע"ש. ולפי זה אתי שפיר דאף שלא כוון מכל מקום קיים המצוה בדיבור ואינו יכול לספור אחר כך בברכה דהא סופר רק משום כונה ואין מברכין על דברים שבלב ואתי שפיר. והארכתי בזה בתוס' פסחים קט"ו ד"ה מתקיף. ובזה הנני חותם בברכת התורה וכל טוב כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רלז

שיל"ת ב' אויפאלו ב' הדברים תרו"ן לפ"ק:

שוכן שמים יראנו בבנין ציון וירושלים. לידידי חתני תלמידי הרב המאוה"ג. מעוז ומגדל. כמו"ה גרשון שטערן נ"י אבדק"ק מ' לודאש:

מכתבך קבלתי וכו' והבאת קושיא בשם אמתחת בנימין אהא דבגמרא ראש השנה י"ג דקאמר עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו וכו' הא כתיב בסדר דברים ויהי בארבעים שנה וגו' אחרי הכותו את סיחון נמצא שהיו בא' בשבט בארץ סיחון ועוג והיו יכולים לזרוע תבואה וליקח ממנה להקרבת העומר דהתנן במנחות וזורעה קודם לפסח שבעים יום וארץ סיחון ועוג נמי מא"י הוא והתבואה כשר לעומר ודילמא נטלו התבואה עמהם. והנה באמת לפי לשון הקושיא שנטלו התבואה עמהם אינה קושיא כלל ולא מבעיא לאחרים בר"ה וי"ו ע"ב דכל חדשי השנה א' מלא וא' חסר ואין מעברים ואין מחסרים לצורך ע"ש ברש"י אם כן כיון דביו"ד לחודש עלו מן הירדן ככתוב בספר יושיע אם כן לא מלאו עדיין ע' יום מא' בשבט דהרי שבט ואדר רק נ"ט יום א' מלא וא' חסר ועשרה מניסן הרי ס"ט יום. ואפילו אי לא קי"ל כאחרים מכל מקום הרי לא זרעו אלא במקום שחנו והרי נסעו מהשטים בט' לחודש ניסן ויבואו עד הירדן וילינו שם טרם יעבורו ככתוב בספר יושיע ובט' לחודש אכתי לא מלאו ע' יום. אלא דיש להקשות דלמא הניחו שם או שלחו שם אנשים לקצור העומר בי"א לחודש דמלאו ע' יום. וגם בזה אני נבוך אם היה אפשר להם להגיע עם התבואה אל המחנה מפני מי הירדן ודרך רחוק עד זמן הקרבת העומר. והא דכתב רש"י בסנהדרין י"א ע"ב על ג' ארצות שמביא עומר מעבר הירדן היינו בשרויים על אדמתן ושלחו לשם זמן רב קודם פסח בכדי שילך ויבא. ובאמת שאני תמה למ"ד במנחות ע"ב נקצר שלא כמצותו פסול איך היה אפשר להביא עומר מעבר הירדן ולקצרו כמצותו בלילה וצ"ל דזה באמת למאי דקי"ל נקצר שלא כמצותו כשר כמ"ש הרמב"ם פ"ז מתרומות ומעשרות ואם כן שפיר פריך הגמ' בר"ה למאן דאמר נקצר שלא כמצותו פסול:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש לפי מה שהסביר רשב"ם בבא בתרא פ"א ע"ב הא דכל שאינה ראויה לבילה בילה מעכבת בו דאף שאין בילה אלא למצוה ואם לא בלל כשר מכל מקום לא ציותה תורה להביא אלא מנחה שראויה לקיים מצות בלילה אבל מנחה שאינה ראויה לקיים בה מצות בלילה לא ציותה להביא והוי כמביא מנחה מן הקטניות ע"ש והכי נמי כיון דאמרינן במנחות ס"ד דמצות העומר להביא מן הקרוב משום כרמל רך ומלא ע"ש ברש"י אף דזה רק למצוה ואינו מעכב ואם לא ביכר הקרוב לירושלים מביאים אותו מ"מ היינו דוקא בראוי להביא מן הקרוב אין הקרוב מעכב בו אבל עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ אם לא היה כשר מן הקרוב משום קצירכם

ולא קציר עכו"ם היה פסול גם מעבר הירדן דכיון שאינו ראוי לבילה ולכרמל כרמל מעכב בו ופסול גם מעבר הירדן ופריך שפיר מהיכן הקריבוהו:
שוב הבאת קושית מנחת חינוך סימן ט"ל על הב"ח בקו"א דסביא ליה אפילו מזלא לחודא אסור לעשות אם כן אסור לעשות מאזנים דמזל מאזנים משמש בחודש תשרי והרי מפורש בתורה מאזני צדק יהיה לך. ולענ"ד דגם הב"ח אינו אוסר אלא במתכווין לעשות דמות שמשים המשמשים במרום אבל בעושה מאזנים לשקול בו הוי דשא"מ ומותר. ועוד דאינו עושה ממש כדמות מאזנים שבמזלות רק משנה ומותר עיין בש"ך ושו"ע וטו"ז סימן קמ"א. חמיך דוש"ת וחותם בברכת בונה ירושלים:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רלח

שיל"ת ב' אויפאלו ב' מו"מ תרנ"ה לפ"ק:
יתנך ד' עליון. ותראה בבנין אפריון. אחי אהובי כנפשי. הרבני החריף ובקי וכו' כמו"ה משה נ"י בלוהם:
מכתבך קבלתי ושמחתי בשלומכם ואשר בדקת אותי בתרגום רות פ"א פסוק כ"ב ואינן אתו בית לחם במעלי יומא דפסחא ובההיא יומא שריאו בנ"י למיחצד ית עומרא דארמותא דהיה מן שעורים ופלא בעיניך הלא קצירת העומר היה בט"ז ולא בערב פסח. הנה גוף הקושיא אינה חמורה כל כך דהרי מסקינן במנחות ד' ע"ב דלמ"ד נקצר שלא כמצותו כשר לא דחי קצירת העומר שבת ע"ש ואם כן אפשר דתרגום ס"ל כהאי מאן דאמר והיה אז ערב פסח ביום ה' ויו"ט של פסח בע"ש וט"ז בשבת וכיון דלא דחי שבת ויו"ט דיו"ט לאו מצותו קצרו אותו בעיו"ט:
אלא דקשיא מנ"ל לתרגום זה ונראה לי דרש"י שם פירש בתחילת קציר שעורים בקצירת העומר הכתוב מדבר ופירש שפתי חכמים דק"ל דהו"ל למימר בתחילת קציר ומנ"מ אם קציר שעורים או חטים לכן פירש בקצירת העומר וכו' פירוש והעומר בא מן השעורים ע"ש. ואכתי קשיא מה נקפא מניה בזה ומה קמ"ל ונראה לי דאיתא במדרש רות פ"א פסוק ותצא מן המקום וכו' ותלכנה בדרך וכו' אר"י א"ר יוחנן עברו על שורת הדין והלכו ביום טוב פירוש שהלכו חוץ לתחום ועיין יפה עינים שם. ואמנם לפירוש רש"י בפסוק כ"א וד' ענה בי העיד עלי שהרשעתי לפניו וכן פירש התרגום שם ומן קדם ד' איסתהיד לי חובתי ואם כן התודה ועשה תשובה לא יתכן זה שעברה על איסור תחומין ובפרט

למה שפירש רש"י בפסוק ט"ז באשר תלכי אלך שאמרה לה נעמי אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת אמרה לה באשר תלכי אלך ע"ש:
אבל למה שכתבו פר"ח ופמ"ג או"ח סימן תצ"ד דלמ"ד תחומין בשבת דאורייתא מכל מקום ביום טוב אינו אלא מדרבנן ע"ש ואם כן אפשר דבזמן ההוא עדיין לא גזרו ומותרים לילך ביום טוב חוץ לתחום. והיינו דקמ"ל קרא והמה באו בית לחם בתחילת קציר שעורים בקצירת העומר הכתוב מדבר ואם כן על כרחך הלכו ביום טוב חוץ לתחום וקמ"ל דאין איסור תחומין ביום טוב. אבל התרגום שפירש ואינן אתו בית לחם במעלי יומא דפסחא משום דסבירא ליה כשיטת הפוסקים דביו"ט נמי תחומין דאורייתא והארכתי בזה בתשובה [ע"ל סי' קמ"ב] ועל כרחך באו בערב פסח וקשה דאם כן אינו בתחילת קציר שעורים בקצירת העומר ואם תאמר לאו דוקא אם כן מה קמ"ל קרא ותירץ ובההיא יומא שריאו בנ"י למיחצד ית עומרא דארמותא דהוה מן שעורים דהוי ט"ז בשבת וקצרו בע"פ וקמ"ל קרא דנקצר שלא כמצותו כשר ואינו דוחה שבת. ומדויק לשון ובההיא יומא דהו"ל ביומא דשריאין ישראל למיחצד אלא דבאמת מצותו לקצור ליל ט"ז אלא דבהאי יומא קצר בע"פ שלא כמצותו משום דהוי ט"ז בשבת ואתי שפיר. ונזכה ליום שכולו שבת ומנוחה. והיתה הרוחה. ברכה והצלחה. כנפשך ונפש אחיך הנאמן דוש"ת באהבה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רלט

בעזהי"ת ב' אויפאלו ערב שבועות תרמ"ג לפ"ק:
שוכ"ט לחתני אהובי הרב הגדול מו"ה גרשון שטערן נ"י:
עת לקצר כי המלאכה מרובה ואשר הקשית במנחות ס"ט דבעי ר"ז חטין שירדו בעבים מהו למאי אי למנחות אמאי לא אלא לשתי הלחם וכו' ופירש"י שירדו בעבים עם המטר כששתו העבים באוקינות בלעו ספינה מלאה חטין ותוס' פי' דע"י נס ירדו בעבים כי הני אטמהתא בסנהדרין נ"ט. וק"ל בין לרש"י ובין לתוס' איך כשר למנחות הא כיון שירד עם המטר יש בו חשש חימוץ כארבא דחיטי דטבעי בחישתא פסחים מ' ע"ב ואו"ח סימן תס"ז והבאת רא"ש פסחים פרק כל שעה סימן כ"ב בשם ספר רוקח סימן ר"ץ והא כל המנחות באות מצה כדקתני מנחות נ"ב ואי בלחמי תודה לא אקרי מנחה כדאמר אביי שם מ"ז ועיין תוס' נ"ב ד"ה כל. ולפענ"ד פשוט דלדעת תוס' י"ל שירדו בלא מטר. ומה שדקדקת דאם כן הוי ליה למימר חטים שירדו מן השמים הוא דקדוק קלוש. אבל גם לדעת רש"י י"ל שהיו החטים בספינה מכוסים מכל צד או הספינה גופא מקורה

ומכוסה מכל צד עד שאין יכול לבא עליהם מים ואין בהם חשש חימוץ וגם לתוס' י"ל שירדו באופן זה. וגם י"ל דמבע"ל אם זרעם וצמחו דליכא משום חימוץ ומכל מקום אפשר דלשתי לחם פסול דלא מקרי ממושבותיכם כיון שאין עיקרן ממושבותיכם וע"ש ע"א וצ"ע. וגם י"ל כדאמרינן בפסחים מ' גבי לא לחריך אינש וכו' דכל אגב מדלייהו לא מחמעי וע"ש בפרש"י ועיין באו"ח סימן תס"ו סעיף ו' קמח שנפל עליו דלף אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ ואם כן ליכא כאן חשש חימוץ וכל זה פשוט. ועיין בפסקי תוס' מנחות שם ובמחצית השקל סימן תס"ז סק"ה:

ומה שהארכת בסנהדרין נ"ט בענין אין דבר טמא יורד מן השמים וכתבת שלא להכשיל בנ"א אם ראית כן באחד מן הראשונים צריך אני לכוף אזני ולקבל באימה ואם הוא דבר הבדוי מן הלב לא נראה לי כיון דהכל רואים שיורד מן השמים אין כאן מכשול ויחושו לעצמם וראיה דלא כן הוא שהרי בעי התם ירדה לו דמות חמור מהוא ואין לומר הא אין דבר טמא יורד מן השמים והתם הכל רואים שהוא טמא ומאי מכשול איכא אבל הדבר פשוט דאין דבר טמא יורד מן השמים דליכא בשמים דבר טמא שהוא מאוס וזה ל"ש בחטים חמוצים. ועוד דכאן לא עסקינן שנתחמצו בשמים רק אחר שירדו מן השמים עם המטר ולא שייך כלל אין דבר טמא יורד מן השמים:

ואשר הבאת קושיא בשם מנחת כהן לפירוש תוס' שירדו בעבים על ידי נס א"כ הא אמרינן בתענית כ"ד דאסור ליהנות ממעשה נסים ולא הוי ממשקה ישראל מן המותר לישראל. וכתבת דהא דאסור ליהנות ממעשה נסים הוא רק מדת חסידות כנראה מדברי רש"י שם בתענית. יפה כתבת. אבל מה שכתבת דהא דבעינן ממשקה ישראל מותר לישראל היינו משום דדבר האסור לישראל יש בו משום הקריבהו נא לפחתיך והתינח בדבר שאסור לישראל משום גנאי אבל מעשה נסים שאסור לישראל משום חשיבות אין איסור לגבוה משום ממשקה ישראל. לא נ"ל דהרי מקרא דממשקה ישראל דרשינן בפסחים מ"ט דאין מביאים נסכים מן הטבל ע"ש וטבל אין איסורו מחמת גנאי רק אדרבה מחמת חשיבות דפתיך ביה תרומה ואף דאסור גם לכהנים הוא גם כן מחמת חשיבות כמו קדשים קודם שקרבו מתירים ומכל שכן מה שרצית לומר דממשקה ישראל והקריבהו נא לפחתיך הכל חד ויישבת בזה דעת רמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח שעמד עליו מהרש"ל בנוב"י ח"ב או"ח קל"ד שנתן טעם לטריפה שפסול למזבח משום הקריבהו וכו' ות"ל משום ממשקה ישראל ודאי קשה הא קרא דהקריבהו ודאי מילתא באנפי נפשיה כי הנביא קאי גם על עור ופסח וחולה שהוא מותר לישראל ועיין תוס' ע"ז דף ו' ד"ה תמי' ואם כן תקשי קרא דממשקה ישראל למה לי תיפוק ליה מהקריבהו:

ומה שהבאת ראיה לדבריך ממנחות ס"ט דשעורים שבגללי בהמה פסולים משום הקריבהו וכו' ות"ל משום דאסור לישראל משום בל תשקצו כביו"ד קט"ז ס"ו ועיין טו"ז שם שהוא מה"ת רק דאין לוקין על לאו שבכללות. אינה ראיה דזה מקרי מותר לישראל דנהי דלא חזי בפניו שלא בפניו מחזי חזי כדאמרינן בחולין ע"א ועיין תוס' מנחות שם ד"ה דבלע. ומה שרמזת מהסכמת האחרונים שגם באיסור דרבנן שייך ממשקה ישראל י"ל אפילו לפי הסכמתם אינו פסול גם לגבוה רק מדרבנן ולהכי קאמר במנחות משום הקריבהו דפסול מה"ט מה"ת:

והנלענ"ד ביישוב קושית מנחת כהן דהא דאסור ליהנות ממעשה ניסים היינו כשהנס נעשה לנו ובשבילינו כגונא דמירי בתענית שם ומכ"ש שהיה ע"י פעולת ר"י אבל בדבר שנעשה פלא בעולם דרך נס ולא לנו ולא ע"י תפילתנו מותר ליהנות ממעשה ניסים ובכהאי גוונא מירי במנחות שם ולא קשה מידי:

ואולי אפשר לומר דלא שייך ממשקה ישראל אלא בדבר שאיסור גופו גרם לו אבל מעשה ניסים אין איסור גופו גרם אלא איסור דבר אחר גרם לו לא שייך ממשקה ישראל כלל כדאמרינן פסחים מ"ח ואף דפריך התם ואי איסור מוקצה מן התורה מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר מכל מקום משמע דבאיסור דרבנן עכ"פ יש חילוק בין איסור גופו גרם לו ובין איסור ד"א גרם לו ומעשה ניסים ודאי ל"ה איסור תורה רק איסור דרבנן ועיין בכ"מ פ"ה מאיסורי מזבח ה"י על מ"ש רמב"ם ומביאים נסכים מן המוקצה ביום טוב הביא הך ברייתא מה טבל מיוחד שאיסור גופו גרם לו וכו' ואתי שפיר. ויען טרידנא בטרדא דמצוה יו"ט זמן מתן תורתינו הקדושה אקצר. חמיך הנאמן:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמ

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' ברית מלח עולם תרס"ו לפ"ק:

אלקי הרוחות. ישית חכמה בטוחות. וישביע שובע שמחות. ברוב ברכות והצלחות. לבני אהובי הרב המאוה"ג. מעוז ומגדל. חריף ובקי. זך ונקי. כש"ת מו"ה יודא צבי נ"י בלוהם אבדק"ק האנאשאוויטץ ולביתך נאוה. תהי' כגן רוה. אם הבנים. יתברכו משוכן מעונים:

מכתבך מן אור ליום ג' שלח קבלתי בזמנו ואני נותן הודאה שתלי"ת אתם בריאים והודעה והודאה כי תל"י גם מאתנו לא נעדר ויתר מיכן לא אאריך בפרטים בקול"י

ע"ע שאינם עשוים לנחת כי רבים המה ואין תועלת במסירת מודעה וכאשר יהי' לבשר בשורות טובות לא אמנע הרוב ממך:

ועתה באתי על ד"ת. הקשית על דברת צל"ח ביצה כ' ע"ב שנתקשה בדברי הרמב"ם פ"ב משגגות שכתב השוחט בשבת קרבן צבור שלא לשמו ה"ז חייב חטאת ויקטיר האימורי' לערב א"כ משמע דזורק הדם בשבת לכתחלה דאם אינו זורק הדם בשבת כבר נפסל ואיך יקטיר האימורי' לערב ובאיזה ק"ץ מיירי אי בחטאת הא חטאת שלא לשמה פסול לגמרי ואי בעולה איך כתב ויקטיר האימורי' לערב הא עולה כולה כליל ושוב לא משכחת ק"ץ רק שני כבשי עצרת שהם שלמי צבור וא"כ סותר דבריו שבפט"ו מפהמ"ק הי"ט בכבשי עצמן דשם פסק שאם שחטן שלא לשמן אם הי' שבת לא יזרוק ע"ש ובעיניך יפלא הרי הרמב"ם בפי' המשנה ריש זבחים כתב אמנם ק"ץ אין פוסלות אותן שחיטה שלא לשמן שכך אמרו וז"ל סכין מושכתן לכמות שהן וא"כ שפיר מצי מיירי בחטאות דבק"ץ חטאת אינו פסול שלא לשמו:

הנה בזה אעתיק לך סנסן א' מחידושיי בסוגי' דכבשי עצרת ועיין מהרש"א ביצה כ' כתב ג"כ כרמב"ם הנ"ל ובשעה"מ פט"ו מפסוהמ"ק ה"א הק' עליו ב' קושיות חמורות ע"ש וגם הבין שהרמב"ם מפרש פי' חדש בהא דסכין מושכתן למה שהן וזה לשוני שם ולענ"ד נראה דרוח אחרת עם מהרש"א ורמב"ם בפי' המשנה דאמרי' בשבועות י"א אין מקיצין בעולת העוף משום דמותרות לנדבת צבור אזלא ואין עולת העוף בצבור וע"ש ע"א פלוגתא דת"ק ור"א ור"י והכי קי"ל דלנדבת צבור אזלא ועיין ברמב"ם פט"ו מפסוהמ"ק ה"א דזבח שנזבח בשינוי קודש כגון עולה לשם שלמים לא עלתה לבעלי' לא משום עולה שהם חייבי' בה ולא משום שלמים וכיון שאינו נחשב לבעלי' למצוה כאלו הקריבו שלמים ע"כ נדבת צבור היא. ולפי"ז זה שייך רק בקרבן יחיד דמשכחת בי' שינוי בעלים אינו עולה לו גם בשביל שלמים אבל בצבור אם הקריבו עולה לשם שלמים בודאי עולה לצבור לשם שלמים דגם קרבן יחיד בשינוי קודש עולה לצבור ומכ"ש ק"ץ דבצבור לא משכחת שינוי בעלי'. ומעתה מ"ש הרמב"ם ומהרש"א לחלק בין קרבן יחיד לקרבן ציבור אין הכונה דבק"ץ עולה לצבור לשם קרבן שלא נשחט בשבילו אלא הוקדש בשבילו דודאי אינו עולה לקרבן שהוקדש אלא לקרבן שנשחט לשמו עולה לצבור משא"כ ביחיד אינו עולה לבעליו אפי' לקרבן שנשחט בשבילו והמעיין בלשון הרמב"ם ומהרש"א ימצא שכן הוא. ולפי"ז שפיר כתב מהרש"א כדאיתא התם דהא אמרינן בזבחים ד' דשינוי קודש ישנו בצבור אבל שינוי בעלי' ליתא בציבור וא"כ שפיר עולה לציבור אבל רק לקרבן שהושחט ולא לקרבן שהופרש. וממילא בכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן עולי'

לציבור לשם שלמים אבל לא לשם כבשי עצרת שהופרשו רק לשם שלמים שהושחטו וא"כ הוי ק"ץ שאין קבוע להם זמן ושפיר אינו דוחה שבת ומיושב קושי' א'. וגם קושי' ב' דשפיר אמרי' בזבחי' דשינוי קודש ישנו גם בצבור שאינו עולה לשם מה שהוקדש אבל מ"מ עולה לבעלי' לשם מה שנשחט ולזה אדרבה יש ראי' משם וכמו"ש וא"ש מ"ש רש"י במנחות מ"ח שנדחה מק"ץ היינו מק"ץ שקבוע לו זמן. וגם מ"ש רש"י בפסחים דרק סם שלמי נדבה עליהם אבל לא שלמי נדבת צבור וא"ש. ובזה א"ש מה שהביא הרמב"ם מהא דסכין מושכתן למה שהן דס"ל כפי' הערוך שהביא תוס' משבועות י"א ד"ה ואף דפי' סכין מושכתן למה שהן אם תמידי' אם מוספי' סכין מושכתן להיות כן וכו' אבל קודם שמשכו סכין אעפ"י שאמרו שהם תמידי' אם ירצו להקריב לשם זבח אחר רשאי' ע"ש וא"כ אמרי' שפיר בק"ץ שאם שחטן לשם זבח אחר ממה שהופרש שעולה לציבור לשם זבח זה שנשחט בשבילו וכמו"ש ולפי"ז שפיר הק' צל"ח דאי בחטאת הא חטאת שלא לשמה פסול לגמרי ואין כונתו פסול לגמרי מקרבן רק כונתו פסול לגמרי מחטאת שהופרש בשבילו רק קרבן כשר למה שנשחט בשבילו והוי נדבת צבור וקרבן שאין קבוע לה לה זמן ואינו דוחה שבת וא"כ לא יזרוק לכתחילה כמו"ש בפסוהמ"ק והגם כי הצל"ח רחוק דנחית לזה מ"מ הקושי' במקומה עומדת ואינו מתורץ במ"ש:

ומה שתמהת על צל"ח ביצה י"ט ע"ב שנסתפק אם יש מ"ע באכילת קדשים קלים וקשי' לך איך העלים עין מגמ' חולין י"ב פסח וקדשי' מא"ל ופירש"י דקדשי' היינו שלמים דכתי' ואכלו אותם אשר כופר בהם ומפורש יוצא דגם בשלמים שהם קדשי' קלים יש מ"ע באכילתו. שותא דידך לא ידענא הרי הוא עצמו כתב דתוס' זבחים צ"ז ע"ב ד"ה ניתי עשה ומשמע שגם בשלמים יש מ"ע באכילתו אלא שהביא דמדברי הרמב"ם פ"י ממעה"ק ה"א ומדבריו בראש הלכות מעה"ק משמע שאין מ"ע באכילת קדשי' קלים ויכול לפרש שם בחולי' וקדשי' על אכילת חטאת ואשם ואטו גברא אגברא קרמית ולא ס"ל כפירש"י דוקדשי' קאי אשלמים:

אבל באמת גם מדברי רש"י אין ראי' דיש מ"ע באכילת קדשי' קלים דמצינו גם שלמים שהם קדשי קדשים דהיינו שנ' כבשי עצרת שהם שלמי צבור והם ק"ק ועיין ברמב"ם פ"א ממעה"ק הי"ז שכתב ושני כבשי שלמים של עצרת נקראי' קדשי קדשים וע"ש ה"ד והא דנקט רש"י שלמים היינו משום דהך קרא ואכלו אותם אשר כופר בהם באיל שני דמילואי' כתי' שהם שלמים כמ"ש רש"י בחומש פ' תצוה פסוק כ"ב כי איל מילואים הוא שלמים וכו' מגיד הכתוב שהמילואי' שלמים וכו' ושלמים הללו ק"ק היו כמו"ש רש"י שם פסוק ל"א ועיין במזרחי שם פסוק ל"א ל"ב ל"ג ועוד שם ברש"י פסוק ל"ג

כי קודש הם קדשי קדשים ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים וז"ל רש"י במכות ח"י ולילקי נמי משום וזר לא יאכל כתי' במילואי' ומדכתי' כי קודש הם ונתן טעם לדבר לפי שהם קדשי קדשים להזהיר את הזר על כל קדשי קדשי' ועיין ברמב"ם פי"א ממעה"ק ה"ח זר שאכל כזית מבשר ק"ק וכו' לוקה שנ' ואכלו אותם אשר כופר בהם וכו' וזר לא יאכל וכו' מכל הנ"ל מבואר דהך מ"ע דואכלו אותם אשר כופר בהם כתי' במילואי' שהם שלמים ושלמים הללו של מילואים הם קדשי קדשים וא"כ אין ראי' שיש מ"ע באכילת שלמים שהם קדשים קלים ושפיר מסתפק הצל"ח אם יש מ"ע באכילת קדשים קלים:

ומה שנתקשית בפסחים מ"ז המבשל גה"נ בחלב ביו"ט לוקה ה' משום מבשל גיד ביו"ט וק"ל אמאי לוקה הא הוי מקלקל וכמו דלא תני שלוקה משום בישול החלב ביו"ט וע"כ משום דבבישול החלב הוי מקלקל שאסרה באכילה ובהנאה וה"נ גבי בישול הגיד דהא אתי' כמ"ד יש בגידי' בנו"ט וכמ"ש רש"י ד"ה לוקה ולדידי' אמרי' פסחים כ"ב דגה"נ מותר בהנאה וכשבשלו בחלב אסרו בהנאה והוי מקלקל ואפי' נימא דבב"ח אינו חל על אי' גיד משום איה"נ דאיה"נ לא הוי אי' מוסיף כמ"ש תוס' חולין ק"א ופיה"מ פ"ג דכריתות מ"מ הא חל בכולל ואסבה"נ וא"כ הוי מקלקל ומה שתי' חמיך ז"ל במגו דהוי בישול לענין בב"ח הוי נמי בישול לענין יו"ט שיהי' חייב עלי' וכדאמרינן בעלמא לענין יש בישול אחר בישול יפה דחית דעד כאן לא אמרינן התם אלא מגו דהוי בישול לענין בב"ח הוי בישול לענין שבת אף דלענין שבת לא הוי בישול משא"כ כאן דהוי בישול אלא דאמרינן דעל בישול כזה שמקלקל לא חייבי רחמנא ל"ל מגו דהוי בישול לענין בב"ח לא מקרי מקלקל לענין יו"ט ונראי' דבריך מדבריו:

וראשית דבר אודיעך דמ"ש דמשו"ה לא תני שלוקה משום בישול החלב ביו"ט הוא משום דהוי מקלקל אינו אמת אלא משום דאפי' הוי מתקן נמי אינו לוקה אלא א' משום בישול ביו"ט ואפי' מבשל שור גדול במ' סאה מים ביורה א' בהתראה א' וכמ"ש תוס' מכות כ' ע"ב ד"ה ל"צ דאם אוכל ב' זיתי חלב בב"א ובחדא התראה אינו חייב שתי מלקיות בשביל דהוי לי' התראה אכל חדא וחדא דכולא חדא אכילה הוא וה"נ כולה חד בישול הוא ומשויה נקט לה יותר על הגיד משום דהכי מיתני' לי' שפיר טפי לוקה משום מבשל גיד ביו"ט ולוקה משום אוכל גיד ולוקה משום מבשל בב"ח דלא מתני' מבשל חלב בבשר וגם תחילת דבריו כן הוא המבשל גיד בחלב:

ועתה אומר דלק"מ דלא הוי מקלקל כמו שוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז דלא הוי מקלקל משום דתיקן להוציא מידי אבמה"ח לב"נ כדאמרי' פסחים ע"ג ואף שקלקולו יתר על

תיקונו מ"מ בשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון שיש תיקון פורתא חשיב מלאכת מחשבת שלכך נתכוון כמ"ש תוס' חולין ח' ד"ה מותר לשחוט וה"נ תקן לב"נ שבשלו ואינו חי כמו כל מבשל ואף שאסרו בהנאה לישראל וקלקולו יתר על תיקונו שפיר לוקה ולא מקרי מקלקל. ולא עוד אלא דהכא תקנו נמי לישראל דהתם בפסחים ליכא תיקון רק שהוציאו מידי אמ"ה וכיון שאסרו עוד יותר משום שחוטי חוץ וע"ז אין כאן תיקון לישראל כלל רק לב"נ אבל כאן שהתיקון הוא שהי' חי ונעשה מבושל כמו כן מבשל הוא תיקון גם לישראל אלא דלישראל הוי קלקולו יתר על תיקונו ודאי שפיר לוקה:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דדוקא בשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז דהוי בשוגג מקרי מקלקל אי לאו דתיקן להוציא מידי אבמה"ח לב"נ אבל כאן דמיירי לענין מלקות ובמזיד לא מקרי מקלקל כלל דהא דמקלקל פטור היינו משום דאינו מלאכת מחשבת אבל כאן במזיד שבישל כד' לאכלו ואכלו באמת שפיר הוי מלאכת מחשבת ולא מקרי מקלקל כלל וכמו"ש תוס' ביצה י"ב דמה"ט שהי' בדעתו של זה לאכלו היינו צורך יו"ט וא"ש:

וכגון דא צריך למודעי שמכותלי דבריך ניכר שאתה חושב דעת תוס' חולין ק"א ופיה"מ כריתות לדברים אחדים ואינו כן דלפיה"מ כיון שאינו חל לענין אכילה גם לענין הנאה אינו חל עיין פלתי ביאור דבריו ולתוס' איה"נ שפיר חל אלא דלא מקרי מוסיף שיהא חל מכח זה גם לענין איסור אכילה משום בב"ח:

וגם מ"ש מ"מ חל בכולל לא ידענא מה כולל יש כאן ואי משום החלב א"כ תקשי לך בחולין קי"ג במבשל חלב בחלב אמאי אינו חל בכולל ע"ש. אבל לפענ"ד ל"ש בזה כולל דהרי בחולין ק"ח ע"ב בעי למימר לרב דגדי אסרה תורה ולא חלב ונהי דלא קיימא מסקנא הכי היינו דוקא היכי דגדי אסור חלב נמי אסור אבל היכי דגדי אינו אסור משום בב"ח חלב נמי אינו אסור ול"ל מיגו דחל אי' בב"ח על החלב חל נמי על גיד וחלב דכל כמה דאינו חל על גיד וחלב שהוא הגדי גם על החלב אינו חל. וד' ינחמנו מעצבון ידינו ושועתינו לא יאחר. ויבקע אורינו כשחר. כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמא

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' דעשי"ת תרמ"ט לפ"ק:

בדין חייב אדם לטהר עצמו ברגל. **המל"מ** סוף ה' טומאת אוכלי' נסתפק אם הא דאסור לטמאות עצמו ברגל הוא מן התורה או הוא רק דרבנן וכתב דמפשטות לשון הרמב"ם שם נראה שהוא איסור תורה אלא שאין לוקין עליו כיון שאינו פשטי' דקרא רק דרשינן

מייתורא אינו לוקה כמו נהנה מבב"ח ועיין כ"מ שם ושוב כתב שמצא ברמב"ן פ' שמיני בקרא דובנבלתם לא תגעו שכתב דמה שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל הוא מצוה מד"ס ואין בזה מה"ת עשה או ל"ת וכו' ע"ש:

ולפענ"ד אין כאן מחלוקת דגם רמב"ן מודה שאסור לטמאות עצמו בידים מה"ת ברגל מפני שהם נכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים וע"י טומאתו מבטל כמה מ"ע של חובת הרגל כעלי' וראי' וכדומה אבל אם הוא טמא שיהי' מחויב לטהר עצמו זה כתב רמב"ן שהוא רק מד"ס וכקושי' טו"א בר"ה ט"ז ע"ש וז"ל הרמב"ן ושמא המדרש שאמרו רבותינו ובנבלתם לא תגעו ברגל כלומר לא תגעו בו בשעה שאתם חפצים להיות טהורים כי טמאים הם ולא תעלו בהם לרגל אבל אין הנגיעה נמנעת בלאו שאין הנוגע בנבלה ברגל מן הלוקי' את המ' ומה שאמר חייב אדם לטהר עצמו ברגל מצוה מד"ס ואין בזה מה"ת עשה או ל"ת זולתי מצות העליי' עש"ה הרי במ"ש שאין הנגיעה נמנעת בלאו סיים שאין הנוגע בנבלה ברגל מן הלוקי' את המ' ובזה גם הרמב"ם מודה שאינו לוקה אבל לא כתב שאין בו לאו ועשה והוא מד"ס כי גם רמב"ן מודה שיש בו איסור תורה אבל במה שמחויב לטהר כתב שהוא מד"ס ואין מה"ת עשה או ל"ת ועיין במל"מ שכתב שדבריו צריכי' יישוב וגם הרמב"ם מודה בזה דחיוב לטהר הוא רק מדרבנן ורק לטמאות בידים ס"ל שהוא אי' תורה ולפי"ז בגמ' ה"פ חייב אדם לטהר עצמו ברגל מדרבנן שנ' ובנבלתם לא תגעו דמיני' ילפי' דאסור לטמאות עצמו בידים ברגל מה"ת ומשו"ה גזרו רבנן שמחויב אפי' לטהר עצמו ומיושב קושי' טו"א שאביא לקמן בעהי"ת:

ולפ"ז נ"ל כיון דרמב"ם יהיב טעמא שאסור לטמאות עצמו מפני שהם נכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים א"כ אי אפשר לומר דהאי ובנבלתם לא תגעו פירושו בעיו"ט דהא אפי' נוגע בעיו"ט בנבלה יוכל לטבול ולהעריב שמשו ולכנס ביו"ט למקדש ולאכול קדשי' אע"כ הפי' ביו"ט עצמו ואפי' נאמר דמ"מ בעיו"ט בסוף היום דליכא שהות לטבול ולהעריב שמשו אסור לטמאות עצמו ושפיר קאי על עיו"ט מ"מ נ"ל למ"ש הרשב"א בסוכה מ"ג דאף דלא גזרו במילה שמא יעבירנו משום דיום שמיני שלו ברור ודאי מ"מ בע"פ שחל בשבת גזרו בהזאה שמא יעבירנו אעפ"י שזמן הפסח ברור והוא מצוה של תורה כיון שבעודו עכשיו טמא אינו מחויב בפסח עד שיזה שפיר גזרו שאין אנו עוקרי' ממנו מצות פסח אלא גורמי' לו שלא יתחייב בו ע"ש וה"נ נ"ל דאין עליו אי' מה"ת לטמאות עצמו בידים אלא ביו"ט עצמו שכבר חל עליו המצוה לכנס במקדש ולאכל קדשים והוא עוקר ממנו המצוה בידים אבל בעיו"ט דאכתי לא מטי זמן חיובי שפיר מותר לטמאות עצמו בידים ולגרום לעצמו שלא יבא לידי חיוב:

ומעתה נ"ל גם הא דתקנו רבנן משום לתא דאורייתא שחייב לטהר עצמו ברגל אם טמא אינו חייב אלא ברגל עצמו ולא בערב הרגל ובזה א"ש מה שדקדק בטו"א אמאי נקט לטהר עצמו ברגל והא חייב לטהר עצמו בעיו"ט קודם הרגל ולפמ"ש נכון דבאמת אינו מחויב לטהר עצמו בעיו"ט אלא ברגל עצמו ומסוגי' דעלמא אין ראי' שמטהרי' וטובלי' עצמן בעיו"ט משום דאין נכון לטבול ביו"ט כמ"ש מג"א סי' שכ"ו סק"ח:

ואכתי פש גבן לברורי מה דמשמע מדברי הרא"ש סוף יומא דאף משחרב ביהמ"ק כל זמן שהי' אפר פרה הי' מחויב לטהר ברגל וכמ"ש ק"נ שם ואמאי כיון דכל הטעם הוא רק כמ"ש הרמב"ם משום שנכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים ושלא בזמן הבית ל"ש האי טעמא וכמ"ש בתשו' יד אלי' סי' ס"ח ולפמ"ש א"ש דנהי דאיסור תורה שלא לטמאות עצמו בידים ליכא שלא בזמן הבית מ"מ מצוה דרבנן לטהר עצמו ברגל הוי דבר שבמנין וצריך מנין אחר להתירו אפי' בטל הטעם כמ"ש תוס' סנהדרין נ"ט ד"ה לכל חייב אפי' שלא בזמן הבית משא"כ בליכא אפר פרה לטהר מטומאת מת ל"ש דבר שבענין דמעיקרא לא תקנו באינו יכול לטהר עצמו מטומאת מת ואפי' בזמן הבית וכמו"ש טו"ז יו"ד רסי' קט"ז לענין גילוי ע"ש:

ולפ"ז מיושב קושי' אחת שהקשני חתני אהו' הרב המאוה"ג העדני העצני מו"ה גרשון ני' האבדק"ק מ' לודאש שהק' לשיטת הרא"ש ביומא פ' יוה"כ סי' כ"ד וכפי ביאור קרבן נתנאל שם דבזמן התנאים ואמוראים שהי' להם אפר פרה הי' מחוייבים לטהר עצמם בעיו"כ מדין חייב אדם לטהר עצמו ברגל א"כ ה"ה בר"ה כמ"ש הרא"ש סוף מס' ד"ה בשם מר שר שלום גאון דגם ר"ה נקרא חג ומועד והאיך יפרנס מעשה שהובא בברכות דף ח"י בחסיד א' שהקניטתו אשתו בער"ה והלך ולן בביה"ק והלא אמרי' בתמורה ט"ז כל היכי דאמר מעשה בחסיד א' או ריב"ב או ר"י בר אילעי וא"כ אז הי' להם עדיין אפר פרה והאיך הלך ולן בביהק"ב הא חייב אדם לטהר עצמו ברגל וליזהר מכל טומאה מדכתי' ובנבלתם לא תגעו. והשבתי לו כי בגוף הקושי' כבר קדמוהו רבנן הכותב בעין יעקב בברכות שם אלא שהרחיב הדברים קצת אבל תמהני עליו מה הי' לו ללמוד ר"ה מיו"כ הלא קול הטור נשמע באו"ח סי' תר"ב שבר"ה לא הי' צריך להזהר לאכול בטהרה שפשיטא שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר עצמו ברגל ע"ש א"כ מבואר דגם בר"ה שייך דין זה. ובעיקר הקושי' לפענ"ד מעיקרא לק"מ דאפשר שלן בבית הקברות ולא נטמא כלל כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל וכדאמרי' בנזיר דף י"ז ודף מ"ג ע"ש וזה פשוט:

ולכאורה עלה בדעתי עוד דלק"מ דאפשר שכבר נטמא במת ער"ה וא"א לטהר עד ז' ימים וא"י לטהר עצמו ברגל ושפיר מותר לו ללון בביהק"ב או שהי' טמא כבר ולא הי' יכול

ליטהר ברגל שכלתה אפר הפרה ולא יכלו למצוא אז פרה אדומה וכמ"ש רש"י סנהדרין י"ב ד"ה מפני הטומאה ותוס' שם הקשו על רש"י דכל ימי בית ראשון עמד להם אפר פרה דמשה אבל האי חסיד ותנאי הנ"ל היו בימי בית שני גם תוס' מודו דאפשר דכלתה אפר פרה וגם בלאה"נ כתבו ושמא לא הי' להם הדבר מזומן ליטהר ע"ש. אלא דבזה לא הונח לי שהרי מבואר שם שעשה כן בשני ר"ה או שלשה וזה ודאי דוחק שאירע לו טומאת מת בג' ער"ה זאח"ז באופן שלא יוכל לטהר עצמו ברגל:

אבל לפמש"ל שפיר מיושב קושי' הכותב דהאי חסיד בברכות הלך לביה"ק בער"ה ולן שם ובער"ה שפיר מותר אפי' לטמאות עצמו בידים ומכ"ש שאינו מחויב לטהר עצמו. ואפי' אם נפשך להשיב על מה שחדשתי מ"מ לק"מ דעכ"פ זה ברור דקודם עיו"ט ודאי דאין עליו איסור לטמאות עצמו אפי' בידים ומכ"ש שאינו מחויב לטהר עצמו וא"כ בשנה ראשונה שפיר י"ל כמש"ל שכן אירע מקרה שכבר הי' טמא טומאת מת אלא שהי' קשה בשני שנים שאח"כ שזה דוחק שהי' המקרה מתמיד בג' ר"ה זאח"ז אמנם לפי הנ"ל ניחא כיון שבאלו שתי שנים הי' מתכווין ללון שם בליל ר"ה כדי לשמוע מה שהרוחות מספרות וידע זאת מקודם שפיר י"ל שטימא עצמו בטומאת מת קודם ער"ה ושפיר הי' יכול לעשות כן וכנ"ל:

אמנם דעת הב"ש בא"ע סי' נ"ה סק"י שהביא רש"י ביבמות דף כ"ט כתב ברגל אסורה ליטמא דחייב אדם לטהר עצמו ברגל משמע דגם בזה"ז איכא חיובא וכבר תפסו עליו בתש' יד אלי' סי' ס"ח וק"נ סוף יומא. ולפענ"ד נראה דבטו"א תמה על רש"י כיון דהטעם כמ"ש הרמב"ם משום שנכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים א"כ אשה דפטורה מראי' וחגיגה אינו מצווה. בהאי דובנבלת' לא תגעו ואי משום שלמי שמחה הא לאביי בר"ה ז' אשה בעלה משמחה וכתבו תוס' שם דאין חיוב עלי' כלל ע"ש. ולפענ"ד לק"מ עיין ר"ן נדרים ע"ג בהאי דכל הנודרות ע"ד בעלה הוא נודרות דאם נדרה ע"ד אחר א"י להפר וגם הבעל צריך להפר באותו לשון שקצבה לו תורה דגזה"כ הוא שהבעל מיפר אלא דאמרי' דמשו"ה גזרה תורה כן משום שירדה לסוף דעתה שנודרות על דעת בעלה ע"ש ועיין יומא ז' ונשא אהרן את עון הקדשי' וכי איזה עון הוא נושא וכו' הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בציבור ועיין פירש"י שם ומ"מ הוא נושא אפי' עון טומאה דיחיד אלא דמה"ת שהותרה טומאה בצבור מוקמי' לי' בטומאה ע"ש וה"נ ס"ל לרש"י דהאי ובנבלתם לא תגעו שאסור לטמאות עצמו בידים בנגיעת נבלה הוא גזה"כ אלא דקשה מ"ט מוקמי' האי גזה"כ ברגל דילמא בד"א שהכהנים מוזהרי' גם על טומאת נבלה ועיין פנ"י שם בר"ה וע"ז נתן הרמב"ם טעם דמוקמי' לי' ברגל מפני שנכוני' לכנס למקדש

ולאכול קדשים אבל כיון דמוקמי' לי' ברגל אפי' בטל האי טעמא מ"מ גזה"כ הוא שאסור לטמאות עצמו ברגל בידים ולפ"ז שפיר גם נשים באי' זה ומיושב קושי' טו"א. ולפי"ז לשיטות רש"י דאי' זה נוהג גם בנשים וכמ"ש משום דגזה"כ הוא א"כ שפיר נוהג אי' זה גם שלא בזמן הבית ואפי' ליכא אפר פרה משום דגזה"כ הוא דאסור לטמאות עצמו בידים ברגל ואף שכבר טמא טומאת מת מ"מ מוסיף טומאה על טומאתו בחיבורי' עיין נזיר מ"ב ותוס' שבועות ט"ז ד"ה נזיר וממיל' דגם מ"ע דרבנן שחייב לטהר עצמו שהוא אטו לתא דאיסו' דאו' הנ"ל הוא ג"כ אפי' בזה"ז דליכא אפר פרה [ואם נשים חייבות גם במ"ע דרבנן זו כיון שהם באי' תורה לטמאות בידים יש לעיין ועיין תוס' פסחים ק"ח ע"ב] וא"כ יפה עשה ב"ש שהביא דברי רש"י גם בזה"ז דלשיטת רש"י שנוהג בנשים ודאי נוהג גם בזה"ז וא"ש:

ודברי יד אלי' שכתב שאין מצוה זו נוהג אלא בזמן הבית תמוהי' דמה יענה לירושלמי שהביא הטור סי' תר"ב ופי' ראבי' בירושלמי כנ"ל והלא ר"ח ורב לא בזמן הבית היו. ועוד דבר"ה הי' ובר"ה ל"ש שהם נכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים דבר"ה אין מחוייבי' לעלות לרגל ועיין טו"א בר"ה שם ד"ה מכלל שהעלה ג"כ דבר"ה ל"ש האי דאדם חייב לטהר ברגל ע"ש והוא תמוה מירושלמי הנ"ל:

אמנם דברי האשר"י וק"נ נכונים דגם הם ס"ל כמו"ש דנוהג גם שלא בזמן הבית מגזה"כ וא"כ נוהג אפי' בר"ה ויו"כ אלא דבזה"ז כיון דליכא אפר פרה וא"י לטהר עצמו מטומאת מת ל"ש שיטהר עצמו ברגל ומ"מ אפשר דמודה הרא"ש דאסור לטמאות עצמו בידים ברגל במת עכ"פ משום דמוסיף טומאה על טומאתו משום דנוגע בטמא מת אינו טמא רק טומאת ערב ומי שנוגע בו בשעה שהוא נוגע במת טמא טומאת ז' כמבואר בנמ' נזיר ותוס' שבועות הנ"ל וזה אסור מגזה"כ וא"כ דברי ב"ש נכונים שהביא דברי רש"י גם בזה"ז ומ"ש דחייב אדם לטהר ברגל לישנא קלילא נקט שהרי הביא דברי רש"י שפי' כן במשנה ואז הי' אפר פרה והי' מחויב גם לטהר וזה ל"ש בזה"ז דליכא אפר פרה אבל גוף הדין דהיא אסורה לטמא לו שייך גם בזה"ז וכמ"ש:

וביישוב קושי' טו"א שרמזתי בתחילת דברייי שהק' בר"ה ט"ז מנ"ל מקרא דובנבלתם לא תגעו דחייב לטהר עצמו ברגל דילמא לא אמרת תורה אלא שאסור לטמאות עצמו בידים אבל אם נטמא כבר שמחוייב לטהר עצמו מנלן עיי"ש. ולדידי קשי' עוד יותר מהא דתני' בפסחים ס"ט ע"ב יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהי' טהור ושלא הי' בדרך רחוקה ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאי' מנין ת"ל והאיש ופירש"י ושאר הדומי' לו וכו' שראוי' ליתקן וכו' אלמא דראוי לתקן ואינו מתקן בעי קרא דוהאיש והכא נמי דכוותי'.

ובפשיטות נ"ל משום דתרי קראי כתיבי ובנבלתם לא תגעו חד בפ' שמיני וחד בפ' ראה ומהאי דפ' שמיני ילפי' דאסור לטמאות עצמו בידים ברגל ומקרא יתירא דפ' ראה אם אינו ענין לטמאות עצמו בידים דכבר שמעי' לה מקרא דפי שמיני הנהו ענין שמחויב לטהר עצמו ברגל וא"ש:

ובהכי ניחא מה שעמד המל"מ סוף ה' טומאת אוכלי' על רש"י בחומש שהביא הך דרשא דבונבלתם לא תגעו דמיירי ברגל בפ' ראה ולמה לא הביאה בפ' שמיני וכמו שהיא שנויי' בסו"כ ע"ש ועיינתי ברש"י בשני המקומות ובפ' שמיני הביא רש"י דרשא דתו"כ יכול יהיו ישראל מוזהרי' על מגע נבלה וכו' עד ומה ת"ל לא תגעו ברגל ותו לא ובחומש שלי כתוב בין שני חצאי עיגול וזהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל ובפ' ראה כתב רש"י ובנבלתם לא תגעו רבותינו פירשו ברגל שאדם חייב לטהר עצמו ברגל יכול וכו' ועיינתי בתו"כ ולא הוזכר כלל שחייב אדם לטהר עצמו ברגל אלא הא מה אני מקיים ובנבלתם לא תגעו ברגל ולפי"ז דברי רש"י בדקדוק עצום שבפ' שמיני הביא דרשת תו"כ דלא תיגעו ברגל אך מהאי אכתי לא שמעי' שמחויב לטהר עצמו ברגל אלא שאסור לטמאות עצמו בידים כקושי' טו"א אך מקרא דפ' ראה שמעי' דחייב לטהר עצמו ברגל וכמ"ש והיינו דרשא דר"י בר"ה והא דמייתי התם בר"ה תנ"ה וכו' מייתי רק סייעתא מברייתא דמוקמי' קרא דובנבלתם לא תנעו ברגל וכן משמע מלשון רש"י שם ובנבלתם לא תגעו וברגל מישתע' קרא כדמפרש ואזלי לקמי' בברייתא. וד' יזרוק עלינו מים טהורים. ויטהרנו בזה יום הכפורים ויזרח לנו אור לישרים. וקרנינו ירים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמב

שיל"ת ב' אויפאלו כאור בוקר עש"ק לס' ויקרא שמו זרח תרמ"ד לפ"ק:

יודא יעלה. במקום אחד תורה וגדולה כבוד ידי"נ מחותני. עסיס רמוני. הרב הגאון. אור יקרות וקשאון. חריף ובקי אור הברקי. כש"ת מו"ה יודא מודרין נ"י כאור בהיר בק"ק סיגעטה:

מכתבו קבלתי וכו' ועד"ת באתי למלאות מבוקשו לשים עיני על דבריו הנחמדים. מ"ש ליישב מכילתא תמוה בפ' בא הובא בילקוט שם מה ת"ל עד בוקר. מגיד שאינו נשרף אלא לאור ט"ז רי"א אינו צריך הה"א כל מלאכה לא יעשה בהם שריפה מעין מלאכה הוא ומת"ל עד הבוקר אלא שאם חל ט"ז להיות בשבת מגיד שאינו נשרף אלא לאור י"ז והוא פלא דאם ליו"ט ל"צ קרא כ"ש לשבת. ותי' פרו"מ דק"ל הא שפיר צריך קרא ליו"ט

דאי משום אין עדל"ת ועשה מ"מ לשיטת ריב"א הל"ת נדחה רק העשה נשאר ואין לוקין אבל השתא דגלי קרא דאין מ"ע דשריפת נותר כלל ביו"ט ישאר גם הלאו ולוקין אם שרפו ביו"ט. ותי' דבנוב"י הק' לריב"א כיון דנשאר עשה הוי מצהב"ע ולא קיים מצוה כלל וא"כ ממילא נשאר גם הלאו. ות' נוב"י דוקא לכתחילה לא דחי משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה אבל בדיעבד אמרי' להיפך מאי אולמא וליכא עבירה כלל ע"ש. ולפ"ז גבי שריפת נותר דהק' האשר"י דלשרי ביו"ט משום מתוך לרש"י דלא בעי' צורך היום קצת מה"ת. ותי' פר"ח עפמ"ש רש"י ביצה כ"ז דאפי' השלכה לכלבי' הוי מלאכה מחמת חשיבות המצוה וא"כ גם בשריפת נותר נהי גב' עצם המלאכה שייך מתוך מ"מ עדיין הוא מלאכה מחמה חשיבות המצוה ובזה ליכא מציאת באו"נ ול"ש מתוך. ולפ"ז חידש דגם בעבר ושרף כיון דהוי מלאכה רק מחמת חשיבות מצוה ואי נימא דלא עשה מצוה שוב לא עבר כלל לכן אמרי' דלא קיים מצוה ולא עבר כלל וא"כ בזה שפיר עובר גם בלאו דיו"ט כיון דעכ"פ העשה נשאר הוי מהב"ע מה אמרת דבדיעבד אמרינן מאי אולמא להיפך ז"א דכאן הוי כלכתחילה כיון דאי נימא שלא קיים מצוה לא עביד אי' כלל וא"כ פשיטא שאסור לשרוף נותר ביו"ט דהא אינו מקיים מצות נותר כלל. אבל בשבת דל"ש מתוך והאי' משום עצם השריפה וא"כ בעבר ושרף ליכא אי' כלל משום דאמרינן להיפך מה אולמא ושפיר צריך קרא דאינו בגדר מצוה כלל בשבת ואם עבר ושרף חייב על לאו ועשה דשבת זה תמצית דבריו בשינוי לשון:

וטרם אענה אני אומר שדבריו מגומגמי' במ"ש גבי יו"ט כיון דהוי כלכתחילה ול"ש מאי אולמא להיפך והוי מהב"ע ממילא נשאר גם הלאו מזה נראה שר"ל דגם אי לאו קרא דוהנותר נמי הוי לקי ומיושב קושיתו. וז"א לפי דבריו דודאי ל"ה לקי דהרי אמרינן שלא קיים מצות שריפות נותר כלל ולא עבר לא לאו ולא עשה דיו"ט כלל כיון דכל המלאכה הוא רק מחמת חשיבות המצוה. וגם מ"ש וא"כ שוב פשיטא דאסור לשרוף הנותר ביו"ט דהא אינו מקיים מצות נותר כלל. הנה פשוט דאין כונתו משום דעובר עשה ול"ת דיו"ט דאדרבה אינו עובר אלא כונתו דאסור לשרוף ביו"ט משום דמבטל מ"ע דשריפת נותר אבל איך מיושב בזה קושיתו הא אהאי דאסור לשרוף ביו"ט לכתחילה ל"ק לי' כלל דודאי אסור משום עשה דיו"ט גם לריב"א אלא דק"ל דילמא צריך קרא למלקות אם עבר ושרף וזה אינו מתורץ במ"ש. ואם כונתו דגם אי כתיב קרא דוהנותר אינו לוקה אם עבר ושרף משום דעל עצם השריפה אמרינן מתוך ומלאכה מצד חשיבות מצוה ליכא דהא אינו מצוה כלל ביו"ט א"כ אינו לא לדברי נוב"י ולא למה שחידש ודי לו בדברי פר"ח שגם אי כתיב קרא דוהנותר אינו לוקה משום מתוך. וחשיבות מצוה דע"ז ל"ש

מתוך ליכא. ואולי ע"ז הי' ק' לו נימא להיפך דצריך קרא דאם עבר ושרף נהי דל"ת דיו"ט ליכא דדחי לי' עשה דשריפת נותר מ"מ עבר עשה דיו"ט ולהכי צריך לדברי נוב"י ולמה שחידש דגם בלא קרא לא הי' עשה דיו"ט רק ביטול עשה דשריפת נותר משום דהוי מהב"ע וא"ש הכל אלא שלא נזהר בלשונו בסידר הדברים:

ובגוף הדבר שחידש שאם נאמר דלא קיים מצוה וליכא עבירה כלל אמרינן דלא עביד מצוה. מצינו חבר לר' יודא בחי' רמב"ן יבמות ק"ג שכתב דתקע בשופר של עולה לא יצא אי מלה"נ כיון שאם יצא נהנה ועביד אי' ואי לא יצא לא עביד ולא כלום ונמצא שלא נהנה אמרי' דלא יצא ע"ש. וכ"כ טו"א ר"ה כ"ח ומוסבר יותר בחת"ס חי' סוכה ל"א. ומ"ש פרו"מ דזה הוי כלכתחילה בזה הייתי שם בר מזלא וייישבתי בזה קושי' דברי ר"ש פסחים כ"ו שנתקשה אמאי אינו יוצא בשופר של עולה הא הוי זוז"ג רוח האדם המוציא קול ושופר עצמו זוז"ג מותר ע"ש שהאריך לחזק קושיתו. ולפמ"ש בשם רמב"ן לק"מ כיון דאפשר לתקן הוי כלכתחילה וזוז"ג אסור לכתחילה וא"ש. מיהו בלא"ה נ"ל דלק"מ דדוקא בגורם שאין גוף האי' בעין בשעת הנאה דאפי' בשאור של תרומה הרי בטל בס' רק שהוא מעמיד והו' גורם ואינו נהנה מגוף האי' רק גורם לו הנאה בזה אמרי' דכי איכא גם גורם היתר הו' זוז"ג ומותר אבל הכא לאו גורם מקרי אלא נהנה מגופו של שופר שהוא איה"נ מה מהני שנהנה גם מהיתר והנאה בא מאיסור והיתר יחד אולי מותר לסוך משמן של איה"נ שנתערב בשמן של היתר חד בחד ולק"מ:

ובכל זאת תמוה בעיני סברת מעלתו כאן דהרי הא דאמרי' לכתחילה אין עשה דוחה עשה משום מה אולמא. היינו משום דשב וא"ת עדיף ולכן בדיעבד אמרינן להיפך מה אולמא כיון דשוב גם העשה שקיים לא הוי קו"ע רק שב וא"ת וא"כ מה בכך שאפשר לתקן מ"מ כיון שהוא רק שב וא"ת אמרינן מאי אולמא להיפך כיון דשניהם בשב וא"ת מאי אולמא דהאי מהאי ועכ"פ מידי ספיקו לא נפקא. ועוד נלפענ"ד דבר חדש דדוקא במצוה המוטלת על האדם לעשותה שייך מהב"ע דלא קיים מצוה כי מי ביקש זאת מידו לעשות בעבירה אבל במצוה שהוא רק לנתוק לאוי ל"ש מהב"ע דנהי דאין לו תוספות שכר בקיומה מ"מ הלאו מנותק והרי כתבו הרבה ראשונים דל"ש מהב"ע רק בלולב ושופר שהוא לרצות ולא בסוכה וכדומה וא"כ גם לשיטת דס"ל בכל המצות שייך מהב"ע היינו רק במצוה חיובים שיש לו תוספות שיש בקיומה ואם היא בעבירה לא הוסיף זכות בקיומה אבל במצוה שהוא לנתק הלאו אף שהוא בעבירה ואין לו בה תוספות זכות מ"מ מונתקי' לאוי' ונפטר מעונשו ומכ"ש למ"ד בטלו ולא בטלו שביטל העשה הוא גמר הלאו דל"ש לומר אם קיים העשה בעבירה דהוי מהב"ע ומקרי ביטלו דהא לגבי גמר

עבירת לאו ודאי ל"ש מהב"ע ועיין ברמב"ם בס' המצות שורש ששי צ"ע בזה שם. וראי' לזה מהא דאמרינן במכות ט"ז דלא משכחת בגזל ומשכון בטלו כיון דחייב בתשלומין והלא משכחת לה ששילם לו בגזילה של אחר ואחר ייאוש ולמ"ד ייאוש כדי לא קנה דהנגזל קנה וכבר נפטר ממנו הגזלן וא"י שוב לקיים העשה ומ"מ המצוה לא קיים דהוי מהב"ע כמ"ש תוס' וראשונים במקדש אחר ייאוש אלא ודאי דבמ"ע שהוא לנתוקי לאוי ל"ש מהב"ע:

ועונ"ל לחדש דל"ש מהב"ע אלא במצוה שאחר המעשה לא נשאר מהמעשה שום דבר וחלפה ועברה כגון נטילת לולב ותק"ש וכדומה אבל בשריפת נותר ודומיהן שעיקר המצוה הוא שיהי' נשרף ואחר ששרפו נשאר מעשיהו שנשרף ואינינו בעולם בזה ל"ש מהב"ע כלל ואטו מ' שבא על אשתו נדה ונתעברה והולידה בנים לא קיים מצות פו"ר כיון שהוא מצהב"ע ועיין מ"ש טו"א בזה בר"ה כ"ח לענין מצ"כ ועיין יבמות כ"ב. ויש לי ראי' מהימנא מפסחים ע"ב דקאמר יבמתו נדה בעל פטור ובתר הכי קאמר מ"ש יבמתו דקעביד מצוה וכו' ואיך קעביד מצוה הא הוי מהב"ע דאפי' בשוגג נמי הו' מהב"ע. ועיין בלח"מ פ"ב משגגות ה"ב אלא ודאי כיון דעיקר המצוה לקנות אותה והרי קנאה ונשאר המצוה גם אחר העבירה ל"ש מהב"ע. אבל באשתי נדה אולי אם נתעברה וקיים פו"ר באמת לא מקרי מהב"ע ועביד מצוה אבל אם לא נתעברה וליכא רק מצית עונה הוי מהב"ע דלא נשאר כלום מן המצוה אחר ביאת העבירה והארכתי בזה במקומו. והא דאמרינן ביבמות כ' ואס"ד חייבי לאוין מה"ת לחליצה רמי' לייבום לא רמי' אם בעלו אמאי קני אינו משום מהב"ע דזה ל"ש בייבום כלל אלא כיון דגלי רחמנא דאין עדל"ת ממילא לא צותה תורה לייבם ואין הייבום מצוה כלל ולהכי אם בעלו לא קני והכי משמע מלשון הגמ' לייבום לא רמי'. ודברי נוב"י שם בהשמטות תמוהין:

ועלה בדעתי עוד דל"ש מהב"ע אלא במצות שבגופו שא"א לעשות ע"י אחרי' אבל במצוה שיכולים לקיים ע"י אחרים ושליחו ל"ש מהב"ע דהר' אם עושה ע"י שליח נמי קיים המצוה ואז ל"ש מהב"ע שהרי הוא לא עשה עבירה דאשלד"ע ולמצוה הוא שליחו ועיין במל"מ פ"ג מגניבה וקצו"ח סי' רצ"ב וא"כ אפי' עשה בעצמו בעבירה מ"מ כיון דהמצוה אינו בא ע"י העבירה ל"ש מהב"ע כמ"ש תוס' ר"פ לולב הגזול ועיין פנ"י שם. ובזה מיושב קושי' חתנו של נוב"י על הריב"א דבכיסוי דם שהוא מצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים ל"ש כלל מהב"ע ושפיר כתב הריב"א דהלאו נדחה וא"ש. ולפ"ז בשריפת נותר ל"ש מהב"ע כלל:

ומה שהביא בשם פר"ח ליישב קושי' הרא"ש משריפת נותר לא מצאתי שם אבל כ"כ מג"ש בביצה י"ב ע"ש. ותמהתי ע"ז בחידושי מדברי מג"א סי' תק"א סקי"ג שהק' אהא דהסביר שם בשו"ע דמותר להסיק בכלים שלימי' ביו"ט והא קי"ל בסי' שי"ד דיש סתירה גמורה בכלים וכו' מסיק בהם הא הו"ל סתירה ותי' כיון דסתירה והבערה באי' כא' והבערה גופא אם מלאכה הוא והותרה לצורך א"כ הה"נ סתירה שבהדה. ונהי דאסור לבקע כלים לצורך או"נ היינו משום דמלאכה בפ"ע הוא ע"ש. וא"כ ה"נ כיון דגוף השריפה שרי' משום מתוך ה"ה נמי מלאכת ביעור קדשי' משום חשיבות המצוה דאיכא בהדה אף דל"ש בי' מתוך מ"מ שרי כמו דשרי סתירה בהדי הבערה וצ"ע. ועוד דכבר כתב פר"י בפסחים ה' דקאמר ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה דדוקא אם עיקר ביעור הוא שריפה שייך לומר על ביעור אחר שהוא במקום שריפה דרחמנא אחשבי' והוי מלאכה מחמת חשיבות המצוה כמו שריפה אבל אי השבתתו בכל דבר ואינו במקום שריפה ל"ש לומר דמשום מצוה הוי כמלאכה. ועיין חת"ס או"ח סי' קנ"א וא"כ אם שריפה גופא מותר ביו"ט משום מתוך אי אפשר שיהי' הביעור משום חשיבות מצוה אסור. ובלאה"נ הלא חשיבות המצוה ע"כ אינו שם מלאכה בפ"ע דא"כ טפי להו מט"ל מלאכות וע"כ שהוא תולדה משאר אבות מלאכות ומסתברא שהוא תולדה דשריפה והבערה. ועיין בלשון רש"י ביצה כ"ז וכבר כתבו תוס' שבת דף צ"ה ד"ה והרודה דלמאן דאי"ל מתוך ואי"ל מותר לגבן ביו"ט מותר לבנות בית ביו"ט מה"ת כיון דמגבן תולדה דבונה ומשכחת שם בנין לצורך או"כ הותר גם בנין בית אף דבזה לא משכחת או"כ וא"כ ה"נ כאן דהוא תולדה דהבערה ובהבברת שייך לצורך או"נ א"כ כל שם מלאכת הבערה מותר אפי' שלא לצורך או"נ ואפי' ל"ש בי' או"נ כלל ודברי מג"ש ופר"ח צ"ע:

וביישוב קושי' הרא"ש נ"ל פשוט למ"ש רש"י בשבת ק"ו דכל מבעיר עצם לקדרתו הוי מקלקל ומה שמתקן לגבי קדירה הוי משאצל"ג אלא דלר"ש חייב משום דמקלקל בהבערה חייב ולר"י חייב משום דס"ל משאצל"ג חייב יע"ש בתוס' דתיקון מצוה אע"ג דחשיב מקלקל מ"מ חשיב צריך לגופה וגם כתבו דר"י ור"א אליבא דר"ש פליגי דלמר בעי ר"ש עכ"פ תיקון קצת ומילה והבערת ב"כ איכא תיקון קצת דהיינו תיקון מצוה. ולמר מקלקל גמור נמי חייב עש"ה ובמג"ש. ולפ"ז כשהתירה תורה הבערה לצורך או"נ לר"י אין לנו ראי' שהתירה גם שלא לצורך או"נ אלא הבערה שהוא משאצל"ג כמו באו"נ דהוי משאצל"ג ודכוותי' שלא לצורך או"נ בהבערה לבשל גיה"נ בחלב ביו"ט שם שפיר אמרי' מתוך דהא הבערה שאצל"ג היא רק לבשל גיה"כ אבל שריפת קדשים שהוא צורך מצוה דהוי משצל"ג לא משכחת כלל לצורך או"נ דשם הוי משאצל"ג ל"ש בי' מתוך

כלל. וכן לר"ש לא התירה התורה לצורך או"כ אלא מקלקל גמור דהא מה שהוא צורך בישול הוי משאצל"ג ופטור והבערה הוא מקלקל גמור ואמרי' בי' מתוך נמי כה"ג שהוא מקלקל גמור כמו בבישול גיה"נ הנ"ל שם אבל בשריפת קדשים דאיכא תיקון קצת לא משכחת כלל באו"נ דשם הו' מקלקל גמור ל"ש בי' מתוך וא"ש והא דאמרינן בפסחים דף ה' וש"מ דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו'. ולפמ"ש דילמא לעולם אמרינן מתוך ושאני התם דהוא שריפת מצוה ל"ש מתוך כמו בשריפת קדשים י"ל דאה"נ קאמר וש"מ דלא אמרי' בשריפת חמץ מתוך ומטעמא דכתיבנא. ויתישב בזה קושי' תוס' ביצה י"ב ד"ה השוחט אמאי לא קאמר ר"ע הוא דל"ל מתוך ולפמ"ש ניחא דלר"ע לא מוכח דל"ל מתוך בעלמא כלל אלא התם ל"ל מתוך וכמ"ש:

אבל מה שיש לי לפקפק על סוף דבריו שכתב דבשבת שפיר צריך קרא לומר דליכא מצוה כלל בשריפתו ואם עבר ושרפו חייב דבלי קרא הו"א דבעבר ושרפו כיון דהלאו נדחה ועל העשה אמרינן מאי אולמא להיפך ופטור דהא א"א לתקן דגם אם נאמר דל"ה מצוה ג"כ כבר עבר עבירה ובעיני יפלא לר"י דמקלקל בהבערה פטור וס"ל דתיקון מצוה חשיב תיקון גמור א"כ אי נימא דל"ה מצוה ל"ה תיקון והוי מקלקל ולא עבר עבירה א"כ ראוי לומר דל"ה מצוה בשבת כמו ביו"ט לדברי הה"ג נ"י. ואין לומר כיון דאסור בהנאה ועומד לשריפה לא חשיב הבערה מקלקל שהרי כתבו תוס' בשבת ק"ו ד"ה בחובל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהוי צריך לגופה כגון חובל ומבעיר באיה"נ שסבר שיוכל ליתן לכלבו ולבשל בו קדירה וכו' אלמא דאפי' מבעיר באיה"נ חשיב מקלקל ובשלמא לר"ש אף דנאמר דלא קיים מצוה מ"מ כיון שהוא סבר לקיים מצוה שפיר הוי צריכה לגופה וכתוס' הנ"ל ומקלקל בהבערה חייב אבל לר"י ודאי שייך האי סברא בשבת כמו ביו"ט.

ואשר אנכי אחזה לי ביישוב המכילתא הנ"ל דבמנחות ע"ב אמרינן כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבי' ואיברי' כשרי' כל הלילה ולא הי' ממתין להם עד שתחשך אלמא דחביבה מצוה בשעתה דחי שבת וא"כ איך קאמר ר"י דליו"ט ל"צ קרא משום דשריפה מעין מלאכה ומה בכך הא יו"ט הוא בשעתה שנתחייב הנותר בשריפה ודחי אפי' שבת ומכ"ש יו"ט אף שיכול לעשות גם אח"כ. וסבור הייתי לומר למאי דאמרינן התם אלא שאני התם שהרי דחתה שחיטה את השבת וכיון שניתן שבת לדחות אצל שחיטה נדחה נמי אצל הקטרה משום חביבה מצוה בשעתה. אבל בעומר דבשעת קצירה אכתי לא אדחי אין דוחין שבת משום חביבה מצוה בשעתה ע"ש ברש"י. ולפ"ז ה"נ בשריפת נותר הפסח לא ניתן יו"ט לדחות לגבי פסח ל"ש חביבה מצוה בשעתה ושפיר

לא צריך קרא ביו"ט. אלא דז"א דהא ר"י לשיטתו ס"ל בשבת קי"ד דחלבי חול קרבי' ביו"ט וא"כ שפיר אפשר דהקטיר אימורי הפסח ביו"ט וניתן יו"ט לדחות וא"כ בכה"ג הו"א דחביבה מצוה בשעתה דחי יו"ט וא"כ מותר לשרוף הנותר ביו"ט וצריך קרא דאסור. ואפי' לר"ע דחלבי חול אין קרבי' ביו"ט שפיר משכחת שכבר דחתה הקטרת אימורי פסח היו"ט בי"ד שחל להיות בשבת דחלבי שבת קרבי' ביו"ט והו"א דגם שריפת נותר מותר ביו"ט בכה"ג כנ"ל וצריך קרא דאסור. אך מעיקרא לק"מ דודאי חביבה מצוה בשעתה דוחה יו"ט אבל כ"ז אם ידעי' שיו"ט הו' שעתה. אך מכח האי סברא דמעין מלאכה הוא הו' אמרינן דאין יו"ט שעתה כלל עד אחר יו"ט ואז הוא שעתה וכמ"ש תוס' יבמות דע"ב ע"ב ד"ה שלא בזמנו ע"ש. כיון דלא משכחת בשום פעם שישרף בט"ו דתמיד ט"ו הוא יו"ט וכדאמרינן פסחים דף ה' דביום הראשון הוא עיו"ט ולא יו"ט משום דהבערה אב מלאכה ומה"ט אמרינן דכונת התורה ודאי לא הי' על יו"ט. ועיין תשו' בית אפרים או"ח סי' ה' וא"ש. אמנם התינח ביו"ט. אבל בשבת כיון דאם חל ט"ז בחול נשרף אור לט"ז וא"כ הוי אז שעתה שפיר הו"א דאפי' חל ט"ז בשבת נמי ישרף כקושי' הנ"ל משום דחביבה מצוה בשעתה דחי שבת ואפי' לא ניתן שבת לדחות וכס"ד במנחות שם ולהכי שפיר צריך קרא דאסור וא"ש:

ועונ"ל דיש להקשות למאי דאמרינן בירושלמי רפ"ב דשבת בפיסקא ולא בשמן שריפה אר"ח זאת אומרת שאסור להצית את האור במדורת קדשים והיא דליקה והולכת בשבת. והא תנינן ומאחיזי' וכו' אר"י בשבת כתי' לא תעשה כל מלאכה נעשית היא מאילי'. ברם הכא התורה אמרה אין שורפין את הקדשים ביו"ט ואצ"ל בשבת. מה חמית לומר כן. לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש השרופו אחר שני בקרים א' בוקרו של ט"ו ואח' בוקרו של ט"ז. וכתי' והנותר מבשר הזבח ביום השלשי באש ישרף. ועיין במפרש שם. ובתר הכי קאמר מעתה אין מדליקין בש"ש בלילה ע"ש שאין שורפין את הקדשים בלילה א"ר יוחנן ירדו לה בשיטת ר' ישמעאל כמה דר"י אמר תינוק שעבר זמנו נימול בין ביום בין בלילה כך עבר זמנה נשרפת בין ביום בין בלילה וכו' עמ"ש. נשמע מזה דלר' ישמעאל ילפי' מעד בוקר שאפי' לצית האור בחול ודולק והולך בשבת ויו"ט הו' מלאכה בשריפת קדשי' א"כ איך קאמר דביו"ט ל"צ קרא דבלא"ה ידעי' דאסור משום דשריפה מעין מלאכה היא הא אכתי צריך קרא דנעשית מאילי' נמי הוי מלאכה וכנ"ל. אך ז"א כיון דאינו נעשה נותר רק ביו"ט א"כ א"א שתהי' נעשית מאילי' ביו"ט דולק והולך אם לא שמדליקה בידים תחילה ופשיטא דאסור לשרוף ביו"ט בידים דהוי מלאכה וא"כ ביו"ט ל"צ קרא. אבל לא הונח לי בזה דאכתי איצטריך קרא דאם עבר והצית האור

בנותר שיש אי' ג"כ אח"כ במה שדליקה והולכת. ול"ש בזה כל דאי לא כתב רחמנא כדאמרינן ביבמות ע"ח. דהא הוי דאי לאיסורא כדאמרי' התם. ועוד יש לחלק. וכ"ת מאי נ"מ באי' זה הא אנוס הוא שא"י לכבותה בי"ט. ז"א דשפיר מותר לכבותה משום מתוך שהותר כיבוי לצורך או"כ כגון גריפת תנור או שלא תשרף הקדירה כמ"ש ראשונים ביצה כ"ב עיין באשר"י והותרה נמי שלא לצורך. והוי צורך היום קצת כדי שלא יעבור אי' שריפת נותר מאילי'. ואין לומר דאדרבה אי' שריפת נותר שרי משום מתוך והוי צורך היום קצת כדי שלא יצטרך לעבור אי' כיבוי. ז"א דבזה ל"ש מתוך שהותרה לצורך או"נ דלצורך או"נ אין זה מלאכה כלל דהא נעשית מאילי' רק בשריפת נותר הוי מלאכה. וא"כ ל"ש דהותרה באו"נ דבאו"כ אינו מלאכה. אבל בשריפת נותר דהוא מלאכה שלא באו"נ שפיר אסור. ועדיף מסברת פר"ח ומג"ש הנ"ל. ולפ"ז אם התרו בו כמה פעמים לכבות ולא כיבה חייב מלקות כמה פעמים על ל"ת דיו"ט אם שהה כדי לכבות ולהדליק למ"ד לאשאב"מ לוקין עליו כדאמר ר' אשי במכות כ"א גבי כלאים. ואפי' למ"ד לשאב"מ אין לוקי' נמי לקי כיון דתחילת הדלקה הי' ע"י מעשה וכמ"ש תוס' שבועות ט"ז ד"ה או גבי לבישת כלאים ע"ש וא"כ הדק"ל. לכן נ"ל לחדש דס"ל להמכילתא דאף לירושלמי הנ"ל דבשריפת נותר הוי מלאכה בנעשית מאילי' מ"מ היינו רק לענין ל"ת דיו"ט אבל עשה דיו"ט דהיינו שבתון לית בי' כיון דנעשית מאילי' והרי גופו שובת ואף שתחילת הבערה הי' במעשה. ולפ"ז כיון דהא דאין עשה דשריפת נותר דוחה יו"ט הוא משום דיו"ט עשה ול"ת כר"א וכיון דבכה"ג ליכא עשה רק ל"ת שפיר דחי לי' עשה דשריפת נותר וא"צ לכבות ולכן לא מוקמי' קרא בכה"ג. וזה שאמר ר"י. א"צ הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה וא"כ פשיטא דאינו רשאי להדליק ביו"ט בידים דאין עשה דוחה לתו"ע. ואי כקושי' הנ"ל לאסור בנעשית מאילי'. ע"ז השיב:

ושריפה. פי' מה שנשרף מאילי' אח"כ. מעין מלאכה הוא. פי' ולא מלאכה ממש דאין בזה עשה רק ל"ת כנ"ל וא"כ דחי לי' עשה דשריפת נותר וכמ"ש. ומיושב דקדוק הד"ג נ"י. אמאי קאמר מעין מלאכה וא"ש. והתינח ביו"ט דהוי ל"ת גרידא אבל בשבת דהוי ל"ת שיש בה כרת אין עשה דשריפת נותר דוחה ל"ת שיש בה כרת ושפיר איצטריך קרא שאם חל ט"ז להיות בשבת שאינו נשרף אלא לאור י"ז ואפי' עבר והדליקו בט"ו ביו"ט מחויב לכבותו כדי שלא יהא דולק והולך מאילי' בשבת ומותר לכבות ביו"ט משום מתוך ואפי' בעי' צורך היום קצת. וזה רק צורך שבת מ"מ מה"ת צרכי שבת נעשי' ביו"ט כדאמרי' פסחים מ"ו ע"ב ופירש"י ושבת ויו"ט חדא קדושה היא דתרווייהו שבת איקרי. וכי דמותר לבשל לבו ביום מותר לבשל למחר ע"ש וכיון דהוי צורך שבת מקרי

צורך היום ומותר לכבות ואם אינו מכבהו והולך ודולק בשבת חייב עליו בשוגג חטאת. ואף דבעי' דבחטאת בעי' מעשה דילפינן במכות י"ג ע"ב מע"ז, מ"מ כאן הי' תחילתו ע"י מעשה שפיר מקרי מעשה. ובמזיד בהתראה חייב סקילה מה"ט. ואפי' למה שחקר המל"מ פ"ג מביאת מקדש הכ"א דדוקא אם תחילתו הי' במעשה איסור הוא דלוקין אח"כ אבל אם הי' במעשה היתר ל"ה אח"כ כמעשה וא"כ כאן שהי' תחילת מעשה ביו"ט שהוא אי' מלקות לא מחשיב אח"כ כמעשה לענין מיתת ב"ד. מ"מ נ"מ אם התרו בו למלקות משום שבת דלמלקות שפיר הי' תחילתו במעשה אי' מלקות ושפיר לוקין משום לאו דשבת דהא ר"י אית לי' במכות י"ב לאו שניתן לאזהרות מב"ד לוקין עליו. ואפי' אם הדליק בשבת עצמו יש נ"מ במה שיש לאו וכרת בדולק והולך אף שהוא אנוס שאסור לכבותו בשבת. מ"מ לשיטת רש"י ורז"ה בשבועות י"ז ע"ב דאם בא עלי' בשעת ווסתה ואמרה לא נטמאתי דחייב שתים לאביי דמשמש מת בעריות חייב אפי' הי' מזיד על הפרישה משום דבשעת הכניסה שגג בשתיהן ול"ה ב' זיתי חלב בהעלם א' כיון שהי' לו ידיעה בינתים ע"ש. ועיין תוס' ומהרש"א ומלחמת שם. ועיין שבת ק"ב. וא"כ ה"נ אם הדליקה בשבת בשוגג שגג בשניהם על הדלקה ועל מה שדולק והולך אח"כ. ואף שאינו לכבותה אח"כ מ"מ כיון שיש לו ידיעה בינתים חייב חטאות על כל ידיעה וידיעה כיון שמתחילה שגג בכולם ושפיר צריך קרא לשבת בכה"ג וא"ש:

ומה שנ"ל עוד ביישוב דקדוק פרו"מ אמאי קאמר שריפה מעין מלאכה הוא ולא קאמר מלאכה הוא ואקדים מה שדקדקתי בפסחים ה' דקאמר ר"ע ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה. אמאי קרי לי' אב. מלאכה הא אמרינן בריש ב"ק אבות מכלל דאיכא תולדות. ומאי ניהו תולדה דהבערה ולא מצאתי זה מפורש בשום מקום. ולפמש"ל י"ל לשיטת רש"י דביעור אפי' באכילת בהמה מחשיב מלאכה משום חשיבות המצוה בדברי' שעיקר מצותן בשריפה. א"כ היינו תולדה דהבערה וא"ש. ושוב מצאתי ברמב"ם פי"ב משבת ה"א המחמם את הברזל כדי לצרפו במים ה"ז תולדות מבעיר וחייב וא"כ מצינו תולדה להבערה אבל הראב"ד שם השיג עליו דאינו תולדה דמבעיר רק תולדה דמבשל וא"כ לשיטתו אין לנו תולדה להבערה ואמאי קרי אב. והנ"ל בזה דבר חדש האב הוא הבערת אש בדברים העומדי' להסקה כגון עצים וקנים ותבן ובוערי' בעצמם בלי סייעת דבר אחר. אבל המצית אש באוכלין ומשקי' שאין עומדין להסקה ואינם בוערי' בעצמם בלי ד"א עיין במג"א תמ"ה דחמץ הוי זוז"ג שא"י לשרפו בלי עצים זה הוי תולדה דהבערה. ומעתה נ"ל דהאב שהוא הבערה כדרכו נקרא הבערה ואמרי' ב"ק ב' ע"ב וביער זו השן ואמרי' שם ג' שיש הנאה להיזקו ואמרינן שם ט"ז השן מועדת לאכול את הראוי לה אלמא

דלשון ביעור שייך בדבר שהוא כדרכו ונהנה ממנו הנאה הראוי. ועיין בקונקורדנציאס שורש ביער שביעור האש וביער השן הם שורש א' וא"כ ביעור באש שייך בדבר שעומד לאש ונקרא הבערה אבל תולדה דהבערה שהוא באוכלין ומשקין שאין זה דרך הנאתן לשרוף אותן ועיין פנ"י פסחים כ"ו ע"ב מקרי שריפה כ' כן נקרא אכילה שלא כדרכה כמו פסחים מ"ד אי בעיני' דקשריף ואכיל לי' ועיין תוס' נזיר ל"ו ע"ב ד"ה הנח ועיין ע"ז כ"ט כהן שדעתו יפה שורפה חי' ובתענית ב"ד אי שרף מר פינכא דדייסא ע"ש. ולפי קיל ערכי כמדומה שכן הוא בדיוק בתנ"ך וש"ס שעל הבערת עצים ותבן נקט לשון הבערה ובאוכלי' ומשקי' נקט לשון שריפה. ולפ"ז שריפה הוא תולדה דהבערה ושפיר קאמר ר"י ושריפה מעין מלאכה הוא לא שהוא עצמה אב מלאכה אלא מעין מלאכת הבערה ותולדה שלה ותמצית הדבר דהבערה שלכדה"נ מקרי שריפה וכדה"נ מקרי הבערה החזרתי זה מפני שבזה מיושב מה שהי' ק"ל לכאורה מהרבה מקומות והם דברים ארוכים וצריך באר רחובות ואין עת האסף פה ולפ"ז יש לחדש דהא דאמרי' שגם שריפה שלכדה"נ אסור היינו רק למ"ד הבערה לחלק יצאה והוא בכלל ל"ט אבות מלאכות א"כ הבערה כדה"נ הוי אב ושריפה שלכדה"נ תולדה אבל למ"ד ללאו יצאה ואין הבערה אב מלאכה באמת אינו אסור רק הבערה כדה"נ ולא שריפת אוכלין ומשקי' שהוא שלכדה"נ כגון שריפת בשר נותר וחמץ וא"כ מיושב מה שעמדו רש"י ותוס' בפסחי' ה' מנ"ל דס"ל לר"ע לחלק יצאה ע"ש מה שתי' ולמ"ש ניחא דאי ללאו יצאה לא הי' שריפת חמץ אסור כלל ביו"ט וזה שדייק ר"ע ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה וא"כ גם שריפה אסורה דהוי תולדה וד' יחזקנו ויאמצנו לתורה ולתעודה עמודי כסף וזהב כפודה. ויערב לפני הד"ג נ"י שיחתי כעולת מחים. וישים עליהם עיניו הבדולחים. וישיבנו תשובה שלימה. ויחוה לי דעתו הרמה. כנפש מחותנו ידידו ואוהבו בכל לב הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמג

שיל"ת ב' אויפאלו ה' יתרו תר"ן לפ"ק:
שלום וברכה. מאלקי המערכה. לכבוד ידידי אהובי דיין מצויין בהלכה. משנתו סדורה וערוכה. חו"ב כמו"ה יודא דייטש נ"י דומ"ץ בק"ק מישקאלץ.
הנה ברך לקחתי ברכת מז"ט וחלב חיתון ישביענו שובע שמחות וכו' וגם שמחנו בכל הטוב אין טוב אלא תורה מ"ש לפרש המכילתא הובא בילקוט פ' בא ר' ישמעאל אומר א"צ הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה בהם ושריפה מעין מלאכה הוא ומה ת"ל עד

הבוקר אלא שאם חל ט"ז להיות בשבת מגיד שאינו נשרף אלא לאור י"ז והק' מג"א בספרו זית רענן איך אפשר דליו"ט לא צריך קרא ולשבת דחמיר מיו"ט צריך קרא ע"ש. ומעלתו פי' דאין כונת המכילתא דהוי סד"א בחל ט"ז להיות בשבת שיהי' מותר לשורפו בשבת אלא דהו' סד"א דאז שורפין אותו ביו"ט כדי שלא לאחר שריפת נותר שני ימים משא"כ ביו"ט א"צ קרא דאין שורפין כיון דאין מאחרי' אלא יום אחד אלו תורף דבריו: **הנה** מלבד שהרואה בפנים במכילתא יראה שאינו סובל פי' זה שהרי ר' יונתן פל"ג שם על ר"י ואומר א"צ ומה במקום שכל אונ"פ דוחה יו"ט אין שריפת נותר דוחה יו"ט מקום שמקצת או"כ דוחה שבת אינו דין שלא תהא שריפת נותר דוחה את השבת וכו' מוכח דלר"י הי' צריך קרא שאין שריפת נותר דוחה שבת אבל גם גוף הסברא קשה שהרי פירש"י ביבמות ע"ב נותר בזמנו ביום שנעשה נותר וכו' שלא בזמנו ששהה שריפתו ע"ש וא"כ אדרבה איפכא מסתברא שיהי' דוחה יו"ט כדי שיהי' נשרף בזמנו ביום המעשה נותר אבל כיון שאינו דוחה יו"ט ואינו נשרף בזמנו רק שלא בזמנו מ"ל אם דוחין אותו יום א' או שני ימים כיון דסוף סוף הוא נשרף שלא בזמנו וליכא אלא משום זריזי' מקדימי' והאי ודאי אינו דוחה לא שבת ולא יו"ט. ואף שכתבו תוס' שם ד"ה שלא בזמנו כיון דא"א לשורפו ביו"ט בוקר שני הוא זמנו היינו לבתר דכתיב עד בוקר ליתן בוקר שני לשריפתו ע"ש בקושיתם אבל מכילתא קאי דא"צ לכתוב עד בוקר אז ודאי הוי שלא בזמנו כיון שאינו ביום שנעשה נותר וכפירש"י הנ"ל:

שוב כתב לפרש עפמ"ש בית מאיר לייישב קושי' פנ"י ל"ל אמירה לנכרי שבות ת"ל משום דיש שליחות לחומרא ותי' ב"מ כיון דקפידת התורה שיניח גופו של ישראל ל"ש שליחות דמ"מ גוף ישראל נח וכתב מעלתו דתינח בשבת אבל ביו"ט כתיב בפ' בא כל מלאכה לא יעשה בהם ופירש"י אפי' ע"י אחרים. ועיין רמב"ן שם מה שהק' על רש"י ולפי"ז ביו"ט ל"צ קרא דאסור לשרוף אפי' ע"י גוי אבל בשבת הו"א דמותר לשורפו ע"י גוי להכי צריך קרא עד בוקר דגם בשבת אסור לשורפו ע"י גוי. הנה לפי דבריו דביו"ט אסור ע"י נכרי מה"ת מקרא דלא יעשה משא"כ בשבת א"צ לא לקושי' פנ"י ולא לתי' ב"מ. אבל האמת אינו כן דלמאן דס"ל ביו"ט דאסור ע"י גו' מה"ת דהך לא יעשה דרשה גמורה גם בשבת הוא כן וכמבואר בלשון הסמ"ק שהביא ב"י סוס"י רמ"ד ועיין בלשון מכילתא שהביא רמב"ן שם. ועוד דלפ"ז דבשבת אינו אסור מה"ת ע"י גוי א"כ למה באמת אסרה תורה שריפת נותר בט"ז שחל בשבת ע"י גוי. ועיין חת"ס או"ח סי' פ"ד וח"ו סי' כ"ד דהא דיש שליחות לנכרי לחומרא הוא רק מדרבנן ועיין בש"מ ב"מ דע"א בשם ריטב"א נראה דהא דיש שליחות לגוי לחומרא הוא רק בריבית ולא בעלמא ע"ש:

מיהו הא יש ליישב עפ"י דברי ירושלמי שבת ר"פ ב"מ זאת אומרת שאסור לחצית את האור במדורת קדשים והוא דליקה והולכת בשבת וכו' דמבואר שם דאפי' המלאכה הנעשית מאיליו בשבת אסור בשריפת קדשים. אבל הא קשי' כיון דאין שליחות לנכרי לקולא ואפי' לחומרא אין שליחות רק מדרבנן ולריטב"א אין שליחות לנכרי אפי' לחומרא ואפי' מדרבנן רק בריבית כנ"ל א"כ ליכא שום הו"א דישרוף נותר ע"י נכרי בשבת דא"כ לא קיים ישראל מצות שריפת נותר אדרבה ביטול מ"ע זו ולא מינתק לאו דלא תותירו. והא דאמרינן במכות ט"ז אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת ולפמ"ש תקשי הא משכחת בטלו בנותר אם שרפו ע"י גו' ז"א דהתם ר"י הוא דקאמר לה ואיהו ס"ל לשאב"מ אין לוקין עליו ולא תותירו הוי לשאב"מ כמבואר כ"ז בסוגי' שם וא"כ לשיטתו לא משכחת מלקות בלא תותירו אפי' ביטל לעשה דשריפת נותר. ואפי' למה שצידד פמ"ג בספרו ג"וו כלל כ"ב דאפי' למ"ד לשאב"מ אין לוקין מ"מ בלהנל"מ למ"ד בטלו ולא בטלו אם ביטל העשה במעשה לוקין אף דלאו אין בו מעשה כיון שהלאו תלוי בביטל המשה ע"ש מ"מ בשורף ע"י נכרי כיון דאין שליחות כלל כנ"ל לא ביטל הוא העשה במעשה רק בשב וא"ת ואין כאן מלקות וא"ש:

ומה שנ"ל כעת לפרש דברי המכילתא הוא לפמ"ש בס' ב"א או"ח סי' ה' דהא דעדל"ת אף דל"ת חמירא מעשה היינו משום דבמקום עשה לא חלה הל"ת כלל והעמיס כן בדברי הליכות עולם ע"ש. ולפ"ז נ"ל סברא ישרה דהיינו דוקא אם הל"ת לא חלה עליו קודם שבא עליו חיוב העשה אז אמרי' דהל"ת אינו חלה במקום העשה כיון שהעשה חלה מקודם או אפי' באי' בב"א חיוב העשה קודם דרבוע אקרקפתא דגברא משא"כ הל"ת חלה רק בשעה שעובר. אבל אם הל"ת חלה עליו קודם שבא עליו חיוב העשה תו לא פקע ואין העשה דוחה אותה. ולפ"ז ביו"ט א"צ קרא דאין שורפין נותר כיון דל"ת דיו"ט חל עליו משקידש היום וחיוב עשה דשריפת נותר אינו בא עד עמוד השחר וא"כ הל"ת חלה עליו קודם שבא חיוב העשה ובכה"ג אין עדל"ת כנ"ל אבל בחל ט"ז להיות בשבת שכבר נעשה נותר מט"ו בשחרית וא"כ עשה של שריפת נותר ול"ת דשבת באי' כאחת שפיר הו"א דשורפין בשבת משום דעדל"ת כקושי' הגמ' בפסחים פ"ג ע"ב ולהכי צריך קרא מע בוקר שאינו נשרף אלא לאור י"ז וא"ש:

ויש להסביר יותר דהרי אמרינן במכות כ"א ע"ב חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט ופי' ריטב"א שם בין שעושה מלאכה אחת שיש בה כמה איסורים חלוק' ואפי' בשני התראות בין שעושה מלאכות הרבה בזאח"ז בהתראה אחת ע"ש וא"כ ביו"ט ליכא אלא לאו אחד על כל ט"ל מלאכות שאם עושה א' מהן עובר בלאו זה וכן אם עושה

כולם עובר רק בלאו זה וא"כ ל"ש לומר דבמקום עשה דשריפת נותר לא חל הלאו דהא באותו רגע חל עליו הלאו לענין שאר ל"ח מלאכות והם הכל לאו אחד והבערה הוא רק חלק מן הל"ת ולכן ל"ש ביו"ט עדל"ת לר"י אבל שאר תנאי ואמוראי פליגי ולא ס"ל דעדל"ת מטעם הנ"ל ולכן גם ביו"ט שייך עדל"ת אי לאו משום דיו"ט עול"ת או דס"ל חילוק מלאכות נמי ליו"ט אבל בשבת דיש חילוק מלאכות כמ"ש תוס' יבמות ו' ע"ב ד"ה או אינו לר"י וא"כ כ"א לאו בפ"ע והבערה נמי לאו בפ"ע שפיר סד"א דבמקום עשה דשריפת נותר אינו חל לאו דלא תבערו ועדל"ת ולהכי צריך קרא דלא דחי. ובזה מדוקדק מה דקאמר שריפה מעין מלאכה הוא ומה הלשון אומרת מעין מלאכה ולא קאמר מלאכה היא ולפמ"ש א"ש דקאמר הר' הוא אומר כל מלאכה לא יעשה בהם שריפה מעין מלאכה הוא פי' שהוא חלק מן מלאכה הנזכר בכתוב כיון דאין חילוק מלאכות ליו"ט וא"כ ל"צ קרא דל"ש בי' עדל"ת מטעם הנ"ל:

ושנית נ"ל לפמ"ש חי' רשב"א ברכות כ' ד"ה שב וא"ת דהיכי דא"א לקיים העשה כלל בלי עבירת הלאו ל"ש עדל"ת דאינו דחוי' רק הותרה אלא במקום שאפשר לקיים העשה בלי עבירת הלאו רק עכשיו נזדמן שצריך לעבור ל"ת בקיום העשה זה מקרי עדל"ת ע"ש. ולפ"ז ליו"ט ל"צ קרא דעד בוקר דאי נמי ל"ה כתיב עד בוקר רק והנותר באש תשרופו נמי הוי אמרינן דהאי באש תשרופו לאו היינו ביו"ט דא"כ לא משכחת קיום העשה בלי עבירת ל"ת דיו"ט וצריך לומר דשריפת נותר הותרה ביו"ט והא לא אמרינן כ"ז שאין הכרח לזה כדמוכח בפסחי' ה' דמוקמי' אך ביום הראשון תשביתו בעיו"ט ולא ביו"ט משום דהבערה אב מלאכה ולא אמרינן דהותרה שריפת חמץ ביו"ט. אבל בט"ז שחל בשבת שפיר הו"א דהאי באש תשרופו קאי אט"ז ושפיר יכול לקיים העשה בלי עבירת הלאו כשחל ט"ז בחול וממילא הו"א נמי כשחל בשבת מותר לשורפו משום דעדל"ת כקושי' הגמ' הנ"ל ואפי' יש בה כרת כמ"ש תוס' יבמות ו' ד"ה שכן להכי צריך קרא דאינו נשרף אלא לאחר י"ז:

ועוד בה שלשי' דרבא משני בפסחי' פ"ג ושבת כ"ד דמשו"ה אין שריפת נותר דחי ל"ת משום דילפי' מקרא לבדו ולא מילה שלא בזמנו ופירש"י דמיני' ילפי' דכל מצוה שאין זמנו קבוע אין דוחה שבת ויו"ט משום דאפשר לעשותה למחר וה"נ שריפת נותר ע"ש. ולכאורה תקשי הא מילה בזמנה דוחה שבת אף דאפשר לעשותה למחר מ"מ מצות ביום השמיני שוב לא יכול לקיים לעולם וכדי שלא יבטל מילה בזמנה דוחה שבת וא"כ הרי בנותר נמי אמרינן ביבמות ע"ב דנותר בזמנו אינו נשרף אלא ביום ופירש"י בזמנה ביום שנעשה נותר שלא בזמנו שורף בין ביום בין בלילה ע"ש וכיון דיש בנותר שני

זמנים חלוקי' כמו במילה בזמנו ושלא בזמנו אמאי לא דחי יו"ט הלא מצות שריפת נותר בזמנו ביום שנעשה נותר ביו"ט א"י לקיים למחר וא"כ לדחי יו"ט כמו מילה בזמנה. אך ז"א דתוס' שם ד"ה שלא בזמנה הק' הא דרשי' ליתן בוקר שני לשריפתו וכיון דשלא בזמנו הוא למה צריך להמתין עד הבוקר ישרפנו במויו"ט דכבר נעשה נותר מקודם. ותי' כיון דלא אפשר לשרפו ביו"ט קבע זמנו בבוקר שני ואז נקרא נותר בזמנו ע"ש. ולפ"ז אנן הכי קאמרי' בשלמא מילה בשמיני דאפשר בלי דחיית שבת ויו"ט וקבעה התורה זמנו בשמיני לכן שפיר כי מיקלע בשבת מילה בזמנו דוחה שבת אבל בשריפת נותר כיון דלא משכחת בלי דחיית יו"ט אמרי' דודאי לא קבעה התורה זמנו ביו"ט רק בט"ז וא"כ הוי שריפת נותר שלא בזמנה ואינו דוחה יו"ט. ומעתה שפיר קאמר ר"י דעל יו"ט ל"צ קרא משום דכתי' כל מלאכה לא יעשה בהם ושריפה מעין מלאכה וא"כ ודאי לא קבעה התורה זמנו ביו"ט כנ"ל אבל בט"ז שחל בשבת כיון דמשכחת בהיתר בחל בחול שפיר מקרי אז נותר בזמנו כמ"ש תוס' הנ"ל והו"א דידחי שבת כמו מילה בזמנה להכי איצטריך קרא דעד בוקר דלא דחי וא"ש. ובתשובה חזון הרביתי לפרש המכילתא [עיין תשובה הקודמת] אבל אכ"מ רק מה שעלה בדעתי לפי שעה. וד' יראני מתורתו נפלאות עד מלאה הארץ דעה. ויחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה. עד כי יבא שילה. כנפשו ונפש מחותנו ידידו דוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמד

שיל"ת ב' אויפאלו תר"ן לפ"ק:

בנימין ידיד ד' וידינ"פ הרב הגאון המפורסם. ריחו נודף כגן הדסים. חו"ב. משנתו צח ונקי. אור הברקי כקש"ת מוהר"ב וואלף נ"י ברייער אבדק"ק טאב:

אחדש"ת באהבה תשואת חן חן לו על ספרו שו"ת נחלת בנימין על חאו"ח דשדר לן למנה. יזכה להפיץ מעינותיו חוצה. ויהי' חשיב מקובל ומרוצה וכו' ובסימן צ"ח הביא פלפולא חריפתא טבא עמוק מני ים בסוגיא דשמן שריפה שבת דף כ"ד מרבו הגאון העצום האדיר מו"ה יצחק משה פעדלס זצ"ל ושם הקשה הגאון קושיא נפלאה ע"ד תוס' בשבת דכ"ד ע"ב ד"ה לפי וכו' שכתבו דשריפת תרומה טמאה אסור ביו"ט משום דעיקרו למצוה ולא לשם הנאה והוי כמו נדרים ונדבות יעיי"ש. והקשה הרי בנדרים ונדבות ליכא מלקות משום דלא הוי רק לאו הבא מכלל עשה לכם ולא לגבוה כמ"ש תוס' בביצה דף י"ב וא"כ בשריפת תרומה טמאה נמי ליכא רק לאו הבא מכלל עשה

וא"כ מה משני ר' אשי דיו"ט עול"ת הא אינו כאן רק להבמ"ע וכתב שמ"ק כתובות דף מ' בשם הרשב"א דעשה דוחה. ואין לומר דוקא בנדונ"ד אף דעיקרו לגבוה מ"מ גם לגבוה הי' ראוי' להתיר משום מתוך דהא איכא צורך היום קצת שלא יהי' שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן ואינו אסור רק משום לכם ולא לגבוה כמ"ש ביצה דף י"ב ולכן לא הו' רק להבמ"ע אבל בשריפת תרומה טמאה משום מצות שריפה ל"ש מתוך דהא אין זמנו דוקא היום וכמ"ש מג"א סימן המ"ו רק דנימא משום הנאתו הו' צורך היום קצת. וע"ז אמרינן מסברא כיון דעיקרו לשם מצות שריפה לא מקרי צורך היום כלל ואסור בלא קרא דלכם מסברא כיון דל"ש בי' מתוך ושפיר איכא עול"ת דהא כתב תוס' ביצה דף י"ב דאפילו לב"ש דלית לי' מתוך אינו לוקה רק בעולת נדבה ולא בשלמי נדבה כיון דאית בי' אכילת אדם אע"ג דעיקרו לגבוה אינו אסור רק מקרא דלכם וא"כ ה"נ בשריפת תרומה טמאה דכוותי' עכת"ק:

ונלפענ"ד ליישב בהקדם מ"ש ליישב קושית תוס' בסוגיין דכ"ג ד"ה גזירה וכו' שהקשו מאי פריך אביי אלא מעתה ביו"ט נשתרי והוא גופא מפיק לקמן דאין מדליקין בשמן שריפה מעולת שבת בשבתו ע"ש. ונ"ל דיש לדקדק בדברי הגמרא דמשני מ"ט קאמר מ"ט אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט והפירש הפשוט מ"ט קאמר דסיפא מפרש טעם דרישא דקתני ולא בשמן שריפה והקשה מ"ט ולא בשמן שריפה משום אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט וכו' וא"כ הכי הו"ל למימר מ"ט קאמר מ"ט לפי שאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט. ולכן נ"ל פירש אחר בגמרא דתוס' הנ"ל ד"ה לפי הקשה אמאי אין שורפין תרומה טמאה ביו"ט כיון שמותר ליהנות בשעת שריפה מ"ש משמן חולין ותירץ פנ"י עפי"ד רש"י ביצה דכ"ז גבי חלה שנטמאת דשריפת תרומה וקדשים לאו משום איסור מלאכת הבערה דעלמא אסרה רחמנא אלא דגזיה"כ הוא שאין קדשים טמאים מתבערין ביו"ט דרחמנא אחשבי' לביעורן מלאכה ואפילו לתתה לכלבו ביו"ט אסור וכיון דמצות ביעור שהוא מלאכה ל"ש לצורך אונ"פ ממילא ל"ש בי' מתוך וכבר קדמו בזה בספר מג"ש ביצה דף י"ב לזקינו ז"ל ליישב שיטת רש"י דלא תקשי קושית הרא"ש משריפת קדשים יע"ש. ויען כי דברי רש"י אלו צריכין ביאור אעתיק לשונו שכתב חלה שנטמאת אינו ראוי' לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ובהסקה או לתתה לכלבו ביו"ט אסור דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט ואפילו ע"י אכילת בהמה דקיי"ל שאין שורפין קדשים ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך הוא. דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הבערה לצורך הוא. דהדלקת נר ביו"ט צורך אכילה הוא ומותרת אפ"ה בשמן

שריפה לא והוא שמן תרומה שנטמאת דגזיה"כ הוא שאין קדשים טמאים מתבערין ביו"ט דרחמנא אחשבי' להבערתן דכתיב באש ישרף הלכך מלאכה הוא ע"ש. והוא תמוה מאוד דאיך מוכח מדכתיב באש ישרף דרחמנא אחשבי' לאכילת בהמה מלאכה ואפילו שריפת אש היתר אין לו במה אחשבי' רחמנא. אמנם הנלפענ"ד דבחידושי רמב"ן בשבת דכ"ד הנ"ל ד"ה מנה"מ כתב ואפשר שאף שריפת תרומה מ"ע של תורה ובכלל בקודש באש תשרף הוא. וכן נראה בירושלמי דהוא עשה דאורייתא וכן כתב חידושי הר"ן ד"ה ר' אשי וכו' בשם הרא"ה דאפשר דבשריפת תרומה איכא עשה דתיהוי בכלל מה דמיתמר בפסחים דף כ"ד בקודש ישרף כל שפסולו בקודש באש ישרף ע"ש. ובשלהי מסכת תמורה חשיב תרומה טמאה בהדי הנשרפין וקתני את שדרכו לשרוף ישרוף ואת שדרכו להקבר יקבר ופרש"י אוכלין ישרפו ומשקין יקברו עיי"ש וכיון דיש קדשים פסולין שיקברו אמאי אפקי' רחמנא בלשון באש ישרף אעכ"ח להורות דביעורן מן העולם איך שיהי' הוי כהבערת אש ואסורה בשבת ויו"ט כהבערת עצים וא"ש:

ובזה יובנו דבר' הירושלמי ר"פ במה מדליקין דגרסינן התם ולא בשמן שריפה אר"ח זאת אומרת שאסור להציל את האור במדורת קדשים והיא דליקה והולכת בשבת ופריך והא תנינן ומאחיזין וכו' ומשני אר"י בשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה נעשית היא מאיליה ברם הכא התורה אמרה אין שורפין את הקדשים ביו"ט ואינו צ"ל בשבת מה חמית לומר כן לא תותירו ממנו עד בוקר וכו' אחר שני בקרים א' בוקרו של ט"ו וא' בוקרו של ט"ז וכתיב והנותר מבשר הזבח ביום הג' באש ישרף עכ"ל ובשירי קרבן שם תמה אמאי מביא גם הפסוק השני ולהנ"ל נראה דמה שהקשה הירושלמי מה חמית לומר כן אין הפירש כמ"ש ק"ע דק"ל מנ"ל שאין שורפין קדשים ביו"ט אלא דק"ל נהי דאין שורפין קדשים ביו"ט היינו בעושה מעשה ביו"ט אבל בנעשית מאיליה מנ"ל. וע"ז משני כיון דרחמנא אחשבי' לביעורו דאסור אפילו ע"י אכילת בהמה כמ"ש רש"י מקרא דכתיב באש ישרף אע"ג דלאו מלאכה הוא כלל א"כ ה"נ אם מתבערין מאיליהן ביו"ט יש איסור זה. ודבר זה מתורת משה רבינו למדנו מרמב"ן בחידושיו שכתב ובודאי אפשר לומר דאבייי ס"ל שאלו הי' בו משום שריפת קדשים אף מעיו"ט אסור כיון שעיקר השריפה בשבת ובירושלמי נמי איכא ולא דמי להדלקת נר דחולין דהכא הביעור גופא חשיבא לי' מלאכה ע"ש. והני הא דאחשבי' רחמנא הביעור ע"י אכילת בהמה מלאכה ילפינן לה מדכתיב באש ישרף כמ"ש רש"י. וביארנו כיון דבמשקין ל"ש שריפה מכ"ח גלי קרא דביעורן הוי כמלאכה וממילא גם מחבפרין מאיליהן אסור. ולפ"ז מקרא קמא דמיירי בנותר מפסח שהוא אוכלין ושייך בי' שריפה אינו מוכח רק דשריפה שהוא מלאכה

אסור ביו"ט וממילא דאינו מוכח דנעשית מאילי' אסור ולהכי מייתי קרא שני באש ישרף דמיני' דרשינן בפסחים דף כ"ד הנ"ל דכל שפסולו בקודש באש ישרף ואפילו תרומה טמאה בכלל כמ"ש הרא"ה הנ"ל וא"כ גם משקין בכלל ומוכח דהביעור הוא מלאכה אעפ"י שאינו מלאכה בעצם וא"כ גם נעשית מאיליה אסור כנ"ל וא"ש:

ומעתה אומר אני דהא דמוקי לה ר"ח ביו"ט שחל להיות בע"ש היינו מקמי דמקשה לי' מסיפא אבל למסקנא בתר דמקשינן מסיפא הדר בי' ומוקי לי' בכל ע"ש אסור משום שדליקה והולכת בשבת וכדמוקי לה ר"ח בירושלמי. וה"פ מ"ט קאמר. פירש דרישא יהיב טעמא לסיפא מ"ט אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט. לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט הא קשה קושית תוס'. ולזה מתרץ ברישא וקתני דאפילו נעשית מאיליה אסור ועכ"ח משום דביעורן הוי מלאכה אעפ"י שאינו מלאכה דרחמנא אחשבי' להבערתן וא"כ ל"ק קושית תוס' כתירץ פני' הנ"ל ושפיר שייך למתני יו"ט הכא כיון דכולי' חד טעמא הוא ומיושב דקדוק הנ"ל:

ולפי"ז מיושב קושית תוס' הנ"ל דנהי דאביי יליף לקמן דאין מדליקין בשמן שריפה מקרא מ"מ פריך שפיר לרבה אלא מעתה ביו"ט לשתרי דעכ"ח ליכא למימר לרבה טמא דשריפת קדשים דא"כ לא הי' צ"ל בשבת משום שמא יטה אלא משום דגם נעשית מאיליה אסור כר"ח אלא ודאי דל"ל ה"ט דשריפת קדשים וא"כ ביו"ט לשתרי ועיין חידושי רמב"ן ורשב"א שבת שם וא"ש:

ואמנם קושית הפני' ע"ד תוס' ד"ה לפי הנ"ל שהקשו שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנות בשעת שריפה למה יאסר מ"ש משמן חולין שמותר לשרפו ולהדליקו להנאתו וכו' וע"ז הקשה הפני' לסברת רש"י ביצה דף כ"ז דשריפת תרומה וקדשים לאו משום מלאכת הבערה לחוד אסור אלא אפילו ליתן לכלבו אסור דגזה"כ הוא שאין מתבערי' ביו"ט דרחמנא אחשבי' להבערתן וזה ל"ש לצורך אונ"פ וא"כ ל"ש בי' מתוך יע"ש [ובחידושיי הארכתי ליישב קושית פני' הנ"ל] נ"ל ליישב עפמ"ש מו"ז או"ח סימן תק"א סק"א בדעת הר"ן דמדורה להתחמם ונר להאיר כיון שנהנה מהן עצמן הוי כאוכל נפש ואין ההיתר משום מתוך רק דהוי כאונ"פ עצמו ע"ש. ולפ"ז ההבדל פשוט דבשלמא גבי שריפת קדשים דאסור בהנאה כתב המג"ש שפיר דל"ש מתוך אפילו לשיטת רש"י דלא בעינן צורך היום קצת משום דאית בי' נמי איסור משום ביעור קדשים וזה ל"ש באונ"פ אבל בשריפת תרומה טמאה שמדליק ביו"ט להנאתו להאיר שהוא אונ"פ עצמו שפיר הקשה תוס' דלשתרי אף דאית בי' ג"כ איסור ביעור דלא משכחת באונ"פ מ"מ השתא הכא הוא לצורך אונ"פ ולשתרי והבן:

ומעתה מיושב ג"כ קושית הגאון מוהרימ"פ ז"ל דלפי האמור החילוק מבואר דבנדרים ונדבות אע"ג דעיקרו לגבוה מ"מ כיון דבאמת יש בו אכילת אדם והוי אונ"פ ממש לכן אינו אסור לב"ש רק מקרא דלכם ולא לגבוה אבל הדלקת נר אפילו בשמן חולין אי לא ס"ל כטו"ז הנ"ל לא שרי אלא מטעם מתוך וא"ש בשמן שריפה דהו' עיקר למצוה לא אמרינן בי' מתוך ושפיר יש בו עול"ת דיו"ט וא"ש ונכון:

ומה שנלענ"ד עוד בישוב קושית הגאון מוהרימ"פ ז"ל ואקדים גרגיר א' מחידושיי בסוגיא דשמן שריפה שבת דף כ"ג ע"ב ברש"י ד"ה בע"ש שכתב והוא צריך להדליקה מבעו"י נמצא שורף קדשים ביו"ט וכו' ושפת יתר הוא זה דכ"ש אם הי' מדליק ביהש"מ או בלילה דאסור משום שבת. ואמינא ליישב דהנה תוס' דף כ"ד ע"ב ד"ה לפי הקשה אמאי אין שורפין תרומה טמאה ביו"ט כיון דמותר ליהנות בשעת שריפה מ"ש משמן של חולין שמותר לשרפו ולהדליקו להנאתו וכו'. ולפענ"ד נראה דעיין חידושי הר"ן בסוגיין שכתב דרבא לא ס"ל טעמי' דר"ח משום דס"ל כקושית תוס' להאמת והקשה ע"ז ואע"ג דלגבי תרומה וחלה שנטמאו אמרינן לא יזיזם ממקומם מיירי בתרומה שאין דרכם לשריפה. והפירש הפשוט כגון משקין שא"א לשרוף וא"כ א"א ליהנות מהם בשעת ביעורן דהא יקברו כדתני בשלהי תמורה ולכן הווין מוקצה ולא יזיזם ממקומם. אבל זה דוחק דהרי חלה אינו משקה ואפשר לשורפה וליהנות ממנה בשעת שריפה לאפות ולבשל ואמאי לא יזיזנה ממקומה. ולכן נ"ל בכוונתו דס"ל דוקא דבר שדרך הנאתו בהדלקה ושריפה שייך לומר שמותר לשרפו ולהדליקו ביו"ט כיון שעושה להנאתו ולא מוכחא מילתא שעושה לשם מצות שריפה וא"כ אסור ביו"ט משום דלא הוי לצורך אדם ושפיר לא יזיזנה ממקומם. ולפ"ז גם בשמן של תרומה טמאה נהי דזה דרכו בהדלקה ושרי ביו"ט להנאתו כקושית תוס' מ"מ ביום אסור להדליקו כיון דביום ליכא דרך הנאתו להאיר וגם אסור להפסיד התרומה כמ"ש הרמב"ם פי"א ופי"ב מתרומת וא"כ עכ"ח מדליקו לשם מצות שריפה וזה אסור ביו"ט ועיין פנ"י וזה כונת רש"י ליישב קושית תוס' וכתב והוא צריך להדליקה מבעו"י דליכא הנאה ואסור להפסיד תרומה ועכ"ח משום מצות שריפה ולכן אסור ביו"ט דנמצא שורף קדשים ביו"ט ולא להנאתו וא"ש עכ"ל בחידושיי:

והנה בדף כ"ה ברש"י ד"ה ואין עושה כתב ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת הוא הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן נאסרין גם זו לא יצאה מן הכלל. ובחידושי הרמב"ן תמה דבשלמא אלו הי' הכתוב מפרש שאין שורפין קדשים הי' אפשר בדרך דילמא למימר שהכל בכלל אבל אם הכתוב מזכיר שלא לחלל יו"ט דמלאכה שא"צ האיך יהי' בכללה מלאכה הצריכה עיי"ש. ולפענ"ד נראה ליישב בהקדם לפרש דברי

רש"י שאני נבוך בכונתו דאם כונת רש"י להקשות על הדלקת נר בשמן של תרומה טמאה ביו"ט שהוא מלאכה המותרת משום דמותר ליהנות בשעת ביעורו א"כ מה תירץ רש"י דהבערת שאר קדשים שאין נהנין מהם נאסרין וכו' מה ענין תרומה אצל קדשים כקושית תוס' ד"ה לפי וכו' ואם כונתו דגזרינן תרומה אטו קדשים כמ"ש תוס' אין זה במשמעות לשונו. ועוד דהי' לו לפרש בקושיא ואע"ג דהדלקת הנר בתרומה טמאה מלאכה המותרת ולאו דוקא הדלקת הנר אלא גם כל שריפת תרומה טמאה ליהנות בשעת ביעורו כיון דאין חילוק בתרומה טמאה בין הדלקת נר לשריפה אחרת רק בין שמן תרומה טמאה לשמן קדשים טמא. ואם כונתו דגזרינן אטו תרומה שלא לצורך. גם זה אין הלשון סובלתו. וגם כבר כתב תוס' דלא גזרינן דשום אדם לא ישרפנו שלא לצורך כיון שיכול ליהנות ממנה:

וסבור הייתי לומר דקושית רש"י היתה בשמן טמא של קדשים גופא דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת דהא יכול ליהנות ממנה דקיי"ל קול מראה וריח אין בהם משום מעילה כדאמרינן בפסחים כ"ו וע"ז תירץ כיון דהבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן נאסרין דהא אסורין בהנאה והנאה מן הממש גם זו לא יצאה מן הכלל. אלא דגם ז"א ולא מבעי' למה דאמרינן בפסחים שם מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא הרי כבר כתב חידושי הר"ן לעיל כ"ג ד"ה ר"ח כיון שהחכמים אסרו ושוב לא חזי' וכיון דלא חזי' מהי טעמא דתיהוי לא יזיזנה ממקומה עיי"ש. וה"נ כיון דחכמים אסרו שוב הוי שלא לצורך הנאה ואסור. אלא אפילו למאי דמשמע מדברי ירושלמי שהביאו תוס' לעיל כ"א ד"ה חלב דאפילו לכתחילה מותר ליהנות ממראה עיי"ש. מ"מ כבר כתב הכפ"ת בר"ה כ"ח דהיינו דוקא במדליק לצורך הקדש אבל להדליק להנאתו אסור ע"ש. וא"כ ה"נ כיון דעכ"ח מעביר לצורך מצות שריפת קדשים ולא להנאתו אסור ועדיף ממ"ש תוס' ד"ה לפי וכו' דשם בשעת ביעורו מותר ליהנות ומותר להבעיר לשם מצות ביעור ולהנאתו אבל כאן אסור להבעיר להנאתו כלל דגם בשעת ביעורו אסור ליהנות אלא דאם מבעיר לשם מצות שריפה לחוד מותר ליהנות באורו לפי שאין הנאה מן הממש אבל אם מבעיר גם לצרכו מקרי הנאה מן הממש ואסור מה"ת:

לכן נ"ל דכונת רש"י להקשות דהדלקת נר בתרומה טמאה מלאכה המותרת הוא משום מתוך וע"ז תירץ הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהם. פירש שאר ביעור שאין נהנין מהם לאונ"פ דהא הביעור הוא מלאכה משום דרחמנא אחשבי' ובזה לא משכחת אונ"פ והם. נאסרין אף זו לא יצאה מן הכלל. ואסור משום הביעור כמ"ש מג"ש הנ"ל אף דיש בה גם מלאכת הבערה והותרה משום מתוך מ"מ לא אמרינן דהותרה נמי מה

דרחמנא אחשבי' לביעורו ודלא כסברת מג"א סימן תק"א סקי"ב יעיי"ש. ובזה מיושב נמי קושית רמב"ן הנ"ל כמובן אך הוא דוחק קצת בלשון רש"י ז"ל:

ולכן נ"ל עוד בכונת רש"י דהקושיא לא הי' דהדלקת כר מותר משום מתוך דע"ז הי' ניחא בתירץ מג"ש הנ"ל. אלא דס"ל דנר להאיר כיון שנהנה מהן עצמן הוי כאונ"פ וכמש"ל בשם טו"ז סימן תק"א בדעת הר"ן. ובזה ל"ש תירץ מג"ש כנ"ל. והיינו דכתב ואע"ג דהדלקת הנר ביו"ט מלאכה המותרת הוא אפילו בשמן שריפה. וע"ז תירץ הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן. פירש מהן עצמן ואף דראוין להסיק תחת תבשילו מ"מ אינן כאונ"פ ואין להתיר רק משום מתוך וכאן ל"ש מפוך כסברת מג"ש וא"כ נאסרין וכו' וא"ש:

ושלישים על כולו עפמ"ש חידושי הר"ן דכ"ג ד"ה ר"ח דרבא לא ס"ל כר"ח משום דס"ל דטעמא דאין שורפין קדשים ביו"ט היינו בקדשים גמורי' שאסבה"נ בשעת ביעורן אבל בתרומה כיון דמותרת בהנאה בשעת ביעורן אשתכח דצורך הדיוט הוא ומותר לשורפה ביו"ט וכו' והיינו כקושית תוס' ד"ה לפי ולא ס"ל כתירץ התוס' דאסור לשרפו לצורך הנאתו אלא דוקא אם שרפו לשם מצות שריפה לא הקפידה תורה שיהנה בשעת ביעורו רק כיון ששורפה ומבערה כדין אעפ"י ששורפה לצורך הנאתו מותר והקשה הר"ן שם ואע"ג דגבי תרומה וחלה שנטמאו אמרינן לא יזיזם ממקומו. ותירץ דמיירי בתרומה שאין דרכה בשריפה וביארנו לעיל בכונתו דדוקא שמן שדרכו בהדלקה ולא מוכחא מילתא שעושה לשם מצות שריפה שרי ביו"ט משום דעושה להנאתו אבל בשאר דברים שאין דרכן בהדלקה דמוכחא מילתא שעושה לשם מצות שריפה אסור ביו"ט. והיינו דק"ל לרש"י ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה היא בשמן שריפה כקושית תוס' ולא ס"ל כתירץ תוס' כמ"ש. ותירץ הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן בדרך זה לשורפם ואין דרכן בשריפה. נאסרין. כחידושי הר"ן הנ"ל. גם זו לא יצאה מן הכלל וא"ש:

ועתה הבא נבא ליישב קושית רמב"ן דהנה ביבמות דף ע"ב ע"ב יתיב ר"י וקדריש נותר בזמנו אינו נשרף אלא ביום שלא בזמנו נשרף בין ביום בין בלילה והקשה בתוס' הא דרשינן בשבת כ"ד ליתן בוקר שני לשריפתו כיון שלא בזמנו הוא למה צריך להמתין עד הבוקר ישרפנו במוצאי יו"ט דכבר נעשה נותר מקודם. ותירץ כיון דלא אפשר לשרפו ביו"ט קבע זמנו בבוקר שנ' פירש דאז הוי בוקר שני זמנו ועיין תוס' במנחות דף נ"א ד"ה אפי' וכו'. ולפ"ז כיון דתרומה טמאה הי' בכלל כל שפסולו בקודש באש ישרף כמ"ש חידושי הר"ן בשם הרא"ש וחידושי הרמב"ן ובקדשים טמאים וכן בשאר תרומה טמאה אסור לשרוף ביו"ט כיון שאין נהנין מהן אין זמן שריפתן ביו"ט ולא נאמר באש תשרופו

עליהן ביו"ט וא"כ אם שורפן ביו"ט מלבד איסור יו"ט לא קיים מצות שריפה כיון שאין ביו"ט זמן שריפה והוי כאלו שורפן בלילה דקיי"ל דבין בזמנו בין שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום כמ"ש הרמב"ם פי"ט מפסוהמ"ק ה"ה עיי"ש. וא"כ אף שמן שריפה שהי' מותר לשרוף ביו"ט לא יצא מן הכלל שאין זמן שריפתו ביו"ט ושפיר אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפ' שמבטל מצות שריפה כמו אלו שורפו בלילה וזה כונת רש"י גם זו לא יצאה מן הכלל וא"ש:

ומה שנלענ"ד בישוב קושיות רמב"ן דהנה תוס' ד"ה לפ' הקשה שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנות בשעת שריפה אמאי יאסר נימא מתוך שהותרה הבערה לצורך אונ"פ הותרה נמי שלא לצורך אונ"פ ואי דבעינן צורך היום קצת וכאן אין המצוה צורך היום דיכול לשרוף למחר מ"מ הוי צורך היום קצת להאיר. ותירץ כיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה א"כ אין הבערה זו לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה וכו' ולהכי לא דחי יו"ט מידי דהוי אנדרים ונדבות וכו'. והנה כפי הבנת הגאון מוהרי"מ פערלס ז"ל שהבאתי לעיל דודאי אמרינן מתוך וליכא עול"ת דיו"ט אלא דאסור משום לכם ולא לגבוה כמו בנדרים ונדבות. ואף דשרינן להוציא קטן ולולב וס"ת בביצה דף י"ב ולא אסרינן צורך מצוה משום לכם ולא לגבוה וכן בפסחים דף ה' אמרינן ש"מ דר"ע ל"ל מתוך אבל אי ס"ל מתוך הי' מותר לשרוף החמץ ביו"ט ולא ממעטינן לי' מלכם ולא לגבוה אלא דצורך מצוה לכם מקרי היינו משום דאמרינן מתוך שהותרה לצורך אונ"פ הותרה נמי שלא לצורך אונ"פ אלא לצורך אחר ומינה דכמו דלצורך אונ"פ לא הותרה אלא לצורך אונ"פ דיו"ט ולא לצורך אונ"פ דחול כמו אופה מיו"ט לחול ה"נ מה שהותרה שלא לצורך או"נ אלא לצורך אחר מטעם מתוך צריך שיהא צורך היום ולא לצורך מחר ולכן בקטן ולולב וס"ת וכן חמץ למאי דס"ד דביום ראשון היינו ביו"ט ודאי הוי צורך היום ומותר משום מתוך דצורך מצוה לכם מקרי. אבל אם צורך המצוה אינו צורך היום דאפשר לעשותה למחר אסור. ומעתה אם במצוה שאינה צורך היום יש גם צורך אחר שהוא צורך היום אמרינן כמו בנדרים ונדבות אף דהוא צורך אונ"פ ביו"ט והי' ראוי להתיר אפילו לב"ש דל"ל מתוך אסרה תורה משום לכם ולא לגבוה דכיון דאית בי' צורך גבוה שאסור ביו"ט משום שאין זמנו קבוע היום דאפשר להקריבו למחר בטל צורך הדיוט שהוא אונ"פ היום לגבי צורך גבוה ולא מקרי לכם דהיינו שיהי' צורך אונ"פ לכם היום ועיין תוס' ביצה כ"ז ד"ה ועל החלה. ה"נ בתרומה טמאה שבשריפתה יש צורך היום להאיר שהוא לכם היום וצורך מצות שריפה שאינה צורך היום בטל צורך הדיוט לגבי צורך מצוה וצורך מצוה אף דמקרי לכם אבל לא מקרי היום לכם דאפשר למחר

ואף דצורך הדיוט הוא צורך היום מ"מ כיון דבטל לגבי צורך מצוה ממעטינן לי' מלכם ולא למצוה וא"ש:

ולפ"ז למ"ש השמ"ק בכתובות דף מ' בשם הרשב"א דלאו הבא מכלל עשה לא עדיף מלאו גופא ונדחה מפני עשה תקשי מה משני ר"א דיו"ט עשה ול"ת ואין עדל"ת ועשה הא בשריפת תרומה טמאה ליכא אלא לאו הבא מכלל עשה דלכם ולא לגבוה ושפיר נדחה מפני עשה כמו שהקשה הגאון מוהרי"מ פערלס ז"ל. ונלענ"ד דהנה בתשובת בית אפרים או"ח סימן ה' הביא בשם הליכות עולם דהא דעדל"ת אף דל"ת חמור משום דגילתה תורה בכלאים בציצית דבמקום עשה לא נאמר הל"ת עיי"ש. ולפי"ז אי הוי אמרינן דאין עדל"ת הוי אמרינן להיפך דבמקום ל"ת לא נאמרה העשה. ולפ"ז כיון דבשאר קדשים ותרומה טמאה שאינה שמן דל"ש מתוך כמש"ל וא"כ הוי יו"ט עול"ת ולא נאמרה דבאש תשרופו במקום עול"ת דיו"ט ולכן גם זו דשמן שריפה לא יצאה מן הכלל דלא נאמרה העשה ביו"ט וממילא משום לכם ולא לגבוה ומיושב לנכון קושית הגאון הנ"ל וא"ש:

וממילא דמיושב נמי קושית הרמב"ן דהואיל ושאר קדשים שאין נהנין מהן אסורין ואין עדל"ת ועשה אף זו לא יצאה מן הכלל דליכא עשה ואסורה משום לכם ולא לגבוה. ובזה מיושב דקדוק למה העמיד רש"י דבריו כאן כל דברי ר"א ולא בתחילת הסוגיא ותירצו אחרונים משום דשם לק"מ כיון דאין עשה זו דוחה ל"ת לק"מ דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא כתירץ תוס' דאסורה משום לכם ולא לגבוה אבל על ר"א קשיא כיון דזה הוי רק לאו הבמכ"ע נימא דעשה דוחה אותו ותירץ כנ"ל וא"ש:

שוב נתיישבתי דלק"מ קושית מהרמ"פ דלשיטת התוס' דבעינן צורך היום דוקא רק שא"צ אונ"פ היום א"כ ביש צורך אונ"פ היום כמו בנדרים ונדבות ויש בהם ג"כ צורך גבוה שאינו קבוע היום בטל צורך הדיוט לגבי צורך גבוה ולא מקרי לכם ומשום צורך גבוה אסור כיון שאינו צורך גבוה היום וה"נ ביש צורך הדיוט היום שאינו אונ"פ דשרי משום מתוך אבל יש גם צורך מצוה שאינו קבוע היום לא מקרי לכם כיון דצורך הדיוט בטל גבי צורך מצוה ומשום צורך מצוה אין היתר כיון שאין זמנו קבוע היום והא דאין צורך מצוה שאין זמנו קבוע היום אסור למדו חזקי' ואבי' ורבא מקראי אבל ר"א משני דצורך מצוה אינו דוחה יו"ט משום דיו"ט הוי עול"ת וכיון שכן גם צורך היום שיש בהדלקת תרומה טמאה אסור משום לכם ולא לגבוה. ולפי"ז לק"מ קושי' הנ"ל דעשה דשריפת תרומה ידחה לאו הבמכ"ע דלכם דהא דאינו עשה ול"ת היינו רק משום צורך הדיוט דשרי משום מתוך אבל אי לאו משום צורך הדיוט משום מצוה שפיר הוי עול"ת

וכיון דמשום צורך מצוה אסור גם משום צורך הדיוט אין להתיר דבטל לגבי צורך מצוה משא"כ בקטן ולולב וס"ת דהוי צורך מצות היום המצוה גופא מותר משום מתוך:

ולהנ"ל דברי אתיין כפשוטן ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא. משום צורך הדיוט הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן נאסרין. היכי דליכא צורך הדיוט משום צורך מצוה נאסרין דיו"ט עול"ת. גם זו לא יצאה מן הכלל. משום דבטל צורך הדיוט לגבי צורך מצוה ואסור משום לכם ולא לגבוה. ובזה מיושב קושית הרא"ש בביצה י"ב לשיטת רש"י דאמרינן מתוך אפילו ליכא צורך היום כלל א"כ שריפת קדשים אמאי אסור נימא מתוך דז"א דנהי דשלא לצורך שרי משום מתוך אבל לצורך מצוה שאינה קבוע היום אסור אי מקראי דחזקי' ואביי ורבא אי משום דר"א דיו"ט עשה ול"ת:

ולפי האמור מיושב קושית פנ"י אמאי פרש"י בתחילת הסוגי' מנה"מ דהו"א דלישרי משום עדל"ת ולא פי' דלשרי משום מתוך. דז"א דאי אין היתר משום מצוה דעדל"ת ממילא אין היתר משום מתוך דלצורך מצוה אפילו איכא נמי צורך אונ"פ אסור משום לכם ולא לגבוה דבטל צורך הדיוט לגבי צורך גבוה. משא"כ בקטן ולולב וס"ת שזמנו קבוע היום א"כ ממנ"פ אם לא הי' אפשר לקיים המצוה בלי מלאכה א"כ התורה התירה מלאכה זו ביו"ט כמו הקרבת קרבנות שזמנן קבוע אלא שהחסרון משום דהי' אפשר לקיים מצוה זו בלי מלאכת הוצאה וא"כ אם הי' צריך הוצאה זו לצורך אונ"פ הי' מותר דל"ש לומר דבטל צורך הדיוט לגבי צורך מצוה כיון דאין עשיית המצוה צריך למלאכה זו אלא במקרה ושפיר שרי משום מתוך בין לרש"י ובין לתוס' דעכ"פ צורך היום קצת מקרי כיון שעתה צריך להוצאה זו לצורך מצוה אף דהי' אפשר בלא"ה. וכן בחמץ שפיר דייק בפסחים דלא ס"ל לר"ע מתוך דאי ס"ל מתוך שפיר י"ל דהמצוה לשרוף ביו"ט וא"כ אין איסור רק מצד לכם ולא למצוה ומה בכך אם התורה לא אסרה מצוה זו וכ"ש לתירץ שני שבתוס' שם דיוכל ליהנות מגחלתה לצורך אונ"פ ודאי אין חידוש אם התורה לא אסרה מצוה זו. ועוד כיון דאין איסור רק משום לכם ולא לגבוה איך קרי לה אב מלאכה ועיין רש"י ותוס' שם:

ובהכי מיושב קושית חידושי רמב"ן לאביי לפמ"ש תוס' דאדרשא דר"ע סמיך ואיהו ס"ל נדונ"ד אין קריבין ביו"ט והאי ילפינן מלכם ולא לגבוה א"כ לימא אביי לכם ולא לגבוה אלמא אין שורפין קדשים ביו"ט ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דשם בעולת שבת ביו"ט ועולת חול ביו"ט דהיינו חלבי שבת וחול שניתותרו ליכא צורך הדיוט כלל וילפינן מיני' דנונ"ד מצד צורך גבוה אין קרבין ביו"ט ואכתי לא ידעינן בשאר נדרים ונדבות דאיכא צורך הדיוט ואונ"פ דאסור להכי צריך לכם ולא לגבוה דצורך הדיוט בטל לגבי צורך גבוה

ואסור אפילו איכא צורך הדיוט אבל אי לאו דרשא דר"ע דנונ"ד אסורין מצד צורך גבוה אי אפשר לאסור מצד לכם ולא לגבוה דהו"א מצד צורך גבוה גופא שרי וא"ש:
ויש לי להאריך עוד בזה וגם בענינים אחרים שבספרו הנחמד אך אין הפנאי מסכים עמדי כי רבו טרדותי ועוד חזון למועד למלאות מבוקשו לשעשע בדברי תורתו הנעימים. וגם זאת המעט כתבתי למען כבודו היקר בעיני. ידידו ואוהבו הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמה

שיל"ת פאדע יום ה' ויצא תרל"ז לפ"ק:
שפע ברכה ושלום לאהובי מחותני הרב הגאון. נופך ספיר ויהלום אוצר בלום. כש"ת מו"ה יושיע ברוך ריניץ נ" האבדק"ק טשעטשעוויטיץ:
מה שהק' לדעת רש"י ביצה כ"ז ע"ב דביעור קדשים ותרומה טמאה ביו"ט ע"י אכילת בהמה חשיב מלאכה משום דרחמנא אחשבי' להבערתו עיי"ש א"כ בכריתות י"ג במשנה דיש אוכל אכילה אחת וחייב ד' חטאות אמאי לא חשיב ה' גם על מלאכת ביעור נותר באכילתו וע"ז כתב ידידי נ"י אולי על מלאכת ביעור ליכא חיוב חטאת:
הנה מלתא דמספקא לידידי נ"י פשיטא לדידי דליכא חטאת והנה דברי רש"י צריכי באר רחובות והארכתי בזה במק"א [עיין בתשו' הקודמת] אבל גם לפ"מ שהבינו גדולי אחרונים מג"ש ופנ"י ואו"ח כונת רש"י יען דשריפת קדשים פסולים נמי הי' ראוי להיות מותר ביו"ט אף דהוא שלא לצורך מ"מ הא אנן קימ"ל כב"ה דאמרינן מתוך ואפ"ה נתנה תורה בוקר שני לשריפתו כחזקי' בשבת כ"ד ע"כ דמצות הביעור גופא הוא מלאכה לא מצד מלאכת הבערה ובזה ל"ש מתוך דמצות הביעור א"א להיות לצורך אוכל נפש עיין במג"ש בסוגי' דמתוך וא"כ כיון דמצות ביעור הוא המלאכה ממילא גם לבער באכילת בהמה אסור והארכתי בזה הרבה ליישב קושי' אחרונים מפסחים ה' וכבר כתבו תוס' ביצה י"ב לענין נדרים ונדבות לב"ה דאין קרבי' ביו"ט מלכם ולא לגבוה דלא אהדרי' לאסורא קמא אין לוקין וה"נ מלאכת מצות ביעור לא אהדרי' לאיסורא ואין בו רק אי' עשה דוהנותר ממנו עד בוקר ליתן בוקר שני לשריפתו ואין בו לאו ביו"ט ולא כרת וחטאת בשבת וביו"כ ויעיין היטב לשון רש"י ביצה דגזירת הכתוב הוא שאין קדשים טמאי' מתבערי' ביו"ט וזה ל"ש רק על ילפותא דחזקי' בשבת שם כמבואר למעיין:
אבל בלאה"נ לק"מ שהרי תוס' בפסחים כ"ח ע"ב ד"ה ר"ש כתבו דלר"ש נמי חמץ משש ולמעלה אסור באכילה מה"ת ויליף מתשביתו ואך חלק דמשמע תשביתו שלכדה"נ

דהיינו אכילה מבואר מזה דהיכא דצותה התורה לבער ע"כ אין הכונה באכילה אלא אדרבה לאסור האכילה וע"כ אינו מקיים בזה מצות ביעור וא"כ לדעת בעה"מ בפסחים ז' דמקיים מצות ביעור באכילתו היינו דוקא לר"ש דחמץ לפני זמנו מותר באכילה א"כ אף אכילה הי' בכלל תשביתו ומקיים בזה מצות ביעור ואה"נ מודינא דאפי' אכל אז חמץ של טבל דעביד איסורא באכילתו מ"מ מצות תשביתו קיים למען דלא חש למה"ב כיון דאינו אסור משום אי' חמץ ואכילתו אבל לר"י דאסור לפ"ז או לר"ש תוך זמנו ודאי אינו מקיים תשביתו באכילתו שהרי אכילה עכ"ח לא הי' בכלל הביעור שצותה תורה בחמץ שהרי אסרה לאכול חמץ בזמן שמצווה על מצות ביעור וכמו דלר"י מצוה בשריפה דוקא ה"נ לרבנן דהשבתתו בכל דבר חוץ מאכילה דמיעטי קרא בהדי' שאסרו באכילה וזה פשוט לענ"ד ולפי"ז בנותר דאסרה תורה אכילתו בהדי' משום אי' נותר ודאי אכילתו לא הוי בכלל מצות ביעור נותר וכשאכלו לא די שלא קיים מצות ביעור אלא אדרבא ביטלו ועיין בנובי"ת או"ח סי' צ"א ושפיר לא חשיב חטאת דמלאכת ביעור נותר:

ויותר נ"ל דוקא בקדשים טמאים או תרומה טמאה אף דמצותו בשריפה ועיין ברמב"ם פי"ט מפהמ"ק ובכ"מ שם מ"מ מקיים מצות ביעור גם בשאר ביעורי' שעכ"פ הוא מבוער מן העולם עיין בספר החינוך פ' צו מקמ"ג וקמ"ו אבל בנותר דעבר על לאו דלא תותירו ממנו וניתק לעשה לא מינתק לאוי' אלא בשריפה ולא בביעור אחר וזה לשון הרא"ה בחינוך שם וכהן שעבר ולא שרף הנותר בטל עשה ועבר על לאו דלא תותירו וכו' ועיין במ"ל פי"ח מפסוהמ"ק ה"ט דאם אבד הנותר או אכלו ארי אין לנו עוד תקנה ללאו וא"כ מכ"ש כשאכלו אדם לא קיים מצוה ואדרבה ביטל עשה ועובר אבל תותירו ול"ש רחמנא אחשבי' הבערתי' למלאכה. ובזה אומר שלום ידידו מחותנו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמו

שיל"ת ב' אויפאלו יום ה' לס' במדבר תרמ"ח לפ"ק:

האל למושעות. בחג השבועות. יום מתן תורתינו הקדושה. ופארה עלינו חבושה לחתני אהובי וחביבי הרב המאוה"ג וה"ג וכו' כמו"ה גרשון שטערן נ"י אבדק"ק מ' לודאש:

יקרת מכתבך קבלתי בדברי תורה ומה דק"ל במשנה ג' פ"א דדמאי דקתני ושירי המנחות פטורי' מן הדמאי ופי' הרע"ב ול"ח שמא הביא ע"ה דבר שאינו מתוקן והקשית הא היא משנה שא"צ כיון דמקבלי' מנחות מע"ה פשיטא דלית בי' אי' דמאי דאל"כ איך קרב הקומץ ע"ג מזבח הא בעי' ממשקה ישראל מן המותר לישראל. ואפי' באי' דרבנן שייך

זה כדמשמע בפסחים מ"ח. הנה מאי דמשמע לך מסוגי' דפסחים דאפי' באי' דרבנן שייך מן המותר לישראל נראה מדקאמר יצא מוקצה שאין איסור גופו גרם לו אלא אי' ד"א גרם לו ופירש"י ד"א שבת ופריך וא"א אי' מוקצה דאו' וכו' וע"כ מוקצה דרבנן ודוקא משום דד"א גרם לו אבל כל שאי' גופו גרם לו אפי' בדרבנן שייך ממשקה ישראל:

ולפענ"ד אין ראי' משם ואקדים שתי הקדמות א' מ"ש כפ"ת ר"פ יו"כ ביומא דכל אי' התלוי' בזמן מקרי רק אי' גברא ולא אי' חפצא ע"ש אמנם כבר אמרתי מאז דזה שייך דוקא ביו"כ שכל אוכלי' ומשקי' שווין באי' א"כ אין האי' קשור בחפץ רק ביום זה הוי רק אי' גברא אבל חמץ בפסח כיון שכל האוכלים מותרי' ורק חמץ אסור א"כ האי' נקשר גם בחפץ אף שתלוי גם בזמן מ"מ מקרי אי' חפצא. הקדמה ב' כבר כתבתי במק"א שכל אי' דרבנן הוי רק אי' גברא ולא אי' חפצא והאוכל חלב דרבנן ונבלה דרבנן או מחלל שבת דרבנן עובר שם א' של אי' לא תסור ולא נעשה זה חלב ולא זה נבלה ולא זה טבל שיהי' איסור קשור בחפץ. ומעתה נתבונן בינה דל"ש ממשקה ישראל מן המותר לישראל רק באי' חפצא דמאיס לגבוה אבל אם אינו אי' חפצא אינו מאיס ורק הוא אי' גברא ואי' גברא ל"ש לגבי מזבח וזה פי' הברייתא מה טבל שאי' גופו גרם לו. שהוא אי' חפצא אף כל שאי' גופו גרם לו. שהוא אי' חפצא יצא אי' מוקצה שאין אי' גופו גרם לו. שאינו אי' חפצא רק אי' ד"א גרם לו ופירש"י שבת והוי אי' התלוי בזמן שהוא רק אי' גברא כמ"ש כפ"ת. אבל זה מפרש רש"י רק פשטא דברייתא אבל הגמ' פריך וא"א אי' מוקצה דאו' מ"ל אי' גופו מ"ל אי' ד"א היינו שבת הא כל האוכלי' מותרי' רק זה שאינו מוכן אסור א"כ האי' קשור בחפץ והוי אי' חפצא וכסברתינו הנ"ל אע"כ דמוקצה דרבנן וכל אי' דרבנן הוי רק אי' גברא ושפיר אין אי' גופו גרם לו שאינו אי' חפצא אפי' מונח על החפץ רק אי' ד"א גרם לו הגברא ול"ש בי' מן המותר לישראל וכנ"ל וממילא אדרבה משמע מכאן דבאי' דרבנן ל"ש כלל מן המותר לישראל כיון שאין אי' גופו גרם לו דלא הוי אי' חפצא וכמ"ש:

ומעתה נ"ל ברור דבאי' דרבנן ל"ש מן המותר והוא לפמ"ש בתשו' א' בחחו"מ להגאון מהר"מ פאנעט ז"ל בכונת תוס' ע"ז ס"ג ד"ה והא שכתבו דכיון דמעל מה"ת מי יפקיע מעילה ממעות הקדש ע"ש והוא עפמ"ש רש"י בנדה מ"ו ע"ב ד"ה איסורא דקטן לאו בר קבולי עלי' תקנתא דרבנן הוא ע"ש וזה סברת תוס' דוקא באתנן דהדיוט בר קבולי על' תקנתא דרבנן הוא לכן כיון שחכמים הפקיעו קנין מעות והפקר ב"ד אין כאן אי' אתנן אבל הקדש לאו בר קבולי תקנתא דרבנן הוא וכיון דמעל מה"ת אין חכמי' יכולי'

להפקיע מעילה עכ"ד שם בתשו' וה"נ הקדש לאו בר קבולי תקנתא דרבנן הוא ואין חכמים יכולי לאסור לגבוה למזבח ול"ש בי' מן המותר לישראל ולק"מ:
ובר מן דין אפי' נאמר דגם אי' דרבנן לא מקרי מן המותר לישראל מ"מ דמאי מן המותר לישראל קרי בי' שהרי בסוכה ל"ה אהא דאמרי' דיוצא באתרוג של דמאי משום דאי בעי מפקיר נכסי כתבו תוס' לא הוי צריך לה"ט אלא משום דיש בו היתר אכילה לעני כמו לישראל דנפק בשל תרומה דחזי לכהן וכו' ע"ש וה"נ שפיר מקרי מן המותר לישראל שהרי מאכילי' את העניים דמאי ואת האכסני' דמאי וא"ש. ובזה יבא שלום ינוח על ראשך. כנפשך. ונפש חמיך הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמז

עוד להרב הנ"ל
שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק נשא תרמ"ח לפ"ק:
בפני' דמעלי יומא דעצרתא קבלתי יקרת מכתבך ואחרי הודיע משלומינו אבא על דבריך בד"ת אשר מצאת חן ושכל טוב. ראשון לציון כתבת עמ"ש ליישב תמיהתך במשנה ג' פ"א דדמאי דבאי' דרבנן ל"ש מן המותר לישראל דגבוה לאו בר קבולי תקנתא דרבנן הוא והקשית א"כ אמאי נקט בברייתא דפסחים מ"ח רק מוקצה הא כל אי' דרבנן הדין כן. לק"מ חדא י"ל דהיא גופא בעי לאשמעי' דמוקצה רק דרבנן ודלא כמ"ד שם דמוקצה דאורייתא. ועוד למ"ש תו"י ביצה ג' ע"ב אבל לר"נ לא פריך דמוקצה חמירא והוי כעין דאו' ע"ש וא"כ רבותא אשמעי' דאפי' מן המוקצה נמי יביא וכ"ש משאר אי' דרבנן:
ומ"ש וכי האי' על המזבח רמי' הא על הכהן רמי' וראי' מסי' שמ"ג באו"ח דאפי' אי' דרבנן אסור למספי לקטן בידים והרי הקטן לאו בר קבולי תקנתא דרבנן. לא דמי דהתם גם באי' דאו' כיון דאין ב"ד מצווין להפרישו אין שום אי' על הקטן ואפ"ה כתבה תורה לא תאכלום לא תאכילום ורמי' האי' עלינו שמה שאסור לנו לאכול אסור לנו גם להאכיל לקטן לכן גם באי' דרבנן רמי איסורא על הגדול דאסור למספי לי' בידים אבל כאן אמת כי האי' רמי על הכהן להקריב מה שאסור להקריב לגבוה אבל כיון דגבוה לאו בר קבולי תקנתא דרבנן הוא ואינו אסור לגבוה שוב אין שום אי' על הכהן וזה פשוט:
ועל מ"ש דכל אי' דרבנן הוי רק אי' גברא הבאת ריטב"א עירובין ל' שכתב בטבל דרבנן דהוי אי' חפצא ג"כ אין ראי' דריטב"א כתב תחילה דכיון דאין מערבין בטבל טבול מדרבנן שמעי' שאסור להאכילו בידים לקטנים דאי לא חזי לקטנים וכו' וע"ז כתב

וא"ל דשאני טבל שהוא אי' חפצא וכו' וי"ל דכונתו כיון דטבל דאו' הוי אי' חפצא לכן אסרו חכמים להאכיל בידים לקטן אפי' טבל דרבנן אבל לעולם טבל דרבנן הו' רק אי' גברא ואפשר ג"כ בטבל כיון דיש כח ביד חכמים ורמי אגברא שמחויב להפריש ממילא הוי איסור חפצא כיון שמעורב בו מה שמחויב להפריש. ומ"ש מפלפולי אחרונים בל ידעתים:

ומה שהבאת ראי' דגם באי' דרבנן שייך ממשקה מתוס' זבחים דפ"ח ע"א אהא דקתני אין מביאי' מנחות וכו' מן המדומע ופירש"י מדומע דתרומה ותוס' פי' מעורב בערלה וכה"כ ע"ש והא מה"ת ברובא בטל וא"ל בתערובת חד בחד דהא זה הוי כגוף האי' וא"כ מאי קאמר עלה ואצ"ל מערלה וכו' וכן ג"כ בפסחים מ"ח מן המאתים ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור מכאן אמרו ערלה בטילה במאתים ע"ש. אינו ראי' דהיכי דגוף האי' אסור מה"ת והוא איסור חפצא רק דמה"ת בטל ברוב מצד גזה"כ שהוא נגד השכל וכמו שהעיר הפמ"ג בפתיחה לתערובות אלא שהמיעוט נגרר בתר הרוב כדי שלא יופסד הרוב ומ"מ שם אי' עלה דהרי לכמה פוסקים חוזר וניעור ובדשיל"מ אמרי' עד שתאכלו באיסור אלמא דשם אי' עלה רק דגזה"כ הוא דהמיעוט נגרר בתר הרוב וכיון דאסרוהו רבנן על הגברא שלא לאכלו ואמרו דלא בטיל ממילא נשאר עלי' אי' חפצא שהי' על האי' מה"ת ועיין ש"ך דיני ס"ס אות י"ט אבל באי' שעיקרו מדרבנן שפיר י"ל דהוי רק איסור גברא ומהאי טעמא נ"ל דדשיל"מ הוא במב"מ כיון דלא בטיל רק מצד גזה"כ שפיר שייך לומר שאוכלו באי' אבל במבשא"מ דמסברא בטיל דהוי כנאבד מן העולם ל"ש לומר דאוכל אי' ועיין כעין סברא זו בתוס' שבועות מ"ח ד"ה לכל וידעתי כי לא חדש הוא רק הוא דרך שהחזיקו בו רבים:

ועל התי' השני שכתבתי דדמאי מקרי מותר לישראל עפ"י תוס' סוכה ל"ה שהרי מאכילין לעניים דמאי השגת מרש"י זבחים פ"ח אהא דאין מביאי' מנחות ונסכי' וכו' מן המדומע ואעפ"י שמותר לכהנים דבעי' מותר לכל ישראל דכתי' ממשקה ישראל מן המותר לישראל והארכת בסברות דאפי' לשיטת תוס' שם דוקא בחזי לכהנים מקרי מן המותר לישראל אבל בחזי רק לקצת ישראל לא מקרי מותר לישראל. ולפענ"ד נראה אדרבה להיפך דוקא חזי לכהנים ולא לישראל ס"ל לרש"י דלא מקרי ממשקה ישראל דכהנים לאו בכלל לשון ישראל נינהו רק בכלל לשון בני ישראל ואפי' את"ל שהם גם בכלל לשון ישראל היינו בהדי שאר ישראלי' אבל לא כהנים לחודיהו והא דכתב רש"י לכל ישראל היינו לכל מין ישראל אבל בדמאי דחזי לעכו"ם ישראלי' גם רש"י מודה

דמקרי מן המותר לישראל. אבל בלאה"נ הא דמאי חזי לכל ישראל אם מפקיר נכסיו ושפיר מקרי מן המותר לישראל:

ומה שהקשית לשיטת תוס' דהיכי דשרי לקצת ישראל מקרי מן המותר לישראל אמאי לא פריך בפסחים אי מוקצה דאו' מיהכינו וכו' א"כ מוקצה מותר לנשים דהא מ"ע שהז"ג הוא והוי שפיר מן המותר וא"כ למ"ל ההיקש לטבל, שותא דידך לא ידענא אטו והכינו מ"ע הוא וכפי' הוא אי' עשה הארכתי במק"א דדוקא במ"ע שהז"ג נשים פטורות ולא באי' עשה אלא דמהרבה גדולי אחרונים לא משמע כן אבל כאן הרי בפירוש אמרו שם ואזהרתי' מהכא ל"ת כל מלאכה והוי ל"ת ונוהג בנשים אפי' הז"ג ועיין תוס' קידושין ל"ד דאפי' היכי דאיכא ל"ת ועשה שהז"ג ואין העשה נוהג בנשים מ"מ הל"ת נוהג ומכ"ש כאן דלפענ"ד ליכא עשה כלל אלא מקרא דוהכינו ילפי' דאם לא הכין עובר בל"ת כל מלאכה ומשו"ה צריך להכין כדי שלא יעבור בל"ת ושפיר נוהג בנשים וממילא נדחה ראיתך. חמיך הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רמח

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו ד' הדברים תרח"ם ציון לפ"ק:

היום נתתי אל לבי להשיב על דבריך ומה שתמהת על סברתי הלא גם באי' תורה לא רמי' איסורא על המזבח וכמו שהקשה ר"ח בחולין צ' מי כתי' לא יאכל המזבח וכו' ואהדר ר"ה ממשקה ישראל מן המותר לישראל הרי דגם באי' דאו' לא רמי' אי' על המזבח רק אי' רמי' על הכהן שמה שאסור לישראל אסור לו להקריב לגבי מזבח ולכן גם באי' דרבנן רמי' האי' עליו שלא להקריבו למזבח. עיניך הטעתך בזה ואינו נכנס באזנך שיהי' אי' רמי' על המזבח שהם עצים ואבנים אבל לא כמו שהוא נכתב הוא נקרא והכונה שהוא אסור לגבוה דהיינו כלפי מעלה. ואדרבה משם ראי' לדידי דדוקא משום דכתיב לא יאכל בנ"י ולא כתי' לא יאכל המזבח ס"ל לר"ח דשרי לגבוה אבל אי הוי כתי' לא יאכל המזבח הו' ניחא לר"ח דאפשר למיכתב הכי כביכול כאלו אמר לא יאכל גבוה ומה שאסור לגבוה אסורי' הכהני' להקריב אבל באי' דרבנן גבוה לאו בר קבולי תקנתא דרבנן הוא וממילא אין אי' על הכהנים. ובא וראה מה שאמרו במנחות פ' ר"ל אמר מפטם הקטורת יוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה ופריך מפטם גברא הוא ופירש"י ומאי מותר לגבוה איכא אלא פיטום הקטורת יוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה מבואר דמה שאסור על גברא

ל"ש בי' לא אי' ולא היתר לגבוה וה"נ אם יש אי' על הכהן להקריב זה לא מקרי אסור לגבוה רק צריך שיהי' אי' נתפס על החפץ לגבוה ואז יש אי' גברא על הכהן להקריב. ושם דף ו' אלא מליקה דחטאת העוף לכהנים כהנים משולחן גבוה קא זכו ופירש"י וגבי גבוה אשכחן בבע"מ בעופות היתר מכלל איסור וכו' ולדבריך דכל מה שאסור לגבוה היינו שאסור לכהנים להקריב אמאי צריך להאי דכהנים משולחן גבוה קזכו ת"ל דבע"מ הוא רק אי' לכהנים להקריב ומצינו בי' היתר מכלל אי' לכהנים בעוף אלא ודאי דבע"מ אסור לגבוה ומשום שאסור לגבוה אסור לכהן להקריב. וגם הלשון כהנים משולחן גבוה קזכו מוכח דכהנים וגבוה תרי מילי נינהו וא"כ אין תפיסתך כלום:

ושוב הבאת בשם לב ארי' שתמה מ"ט דר"ח וכי לא ס"ל ממשקה ישראל מן המותר לישראל. ותי' כיון דאין בגידין בנ"ט רק עץ והתורה אסרתו והכונה כמ"ש פלתי סי' ס"ח ושעה"מ פ"ח ממ"א דאחשבי' באכילתו ומשוי לי' אוכל וזה ל"ש לענין הקרבה למזבח וממילא ל"ש בי' ממשקה ישראל ע"ש. לא נהירא לי כלל דפלתי ושעה"מ לא כתבו כלל דאיהו אחשבי' באכילתו רק דרחמנא אחשבי' לאכילתו ובשעה"מ הביא דוגמא מרש"י ביצה כ"ז דרחמנא אחשבי' להבערתו וזה שייך נמי בהקרבה לגבי מזבח. ותדע לך דהרי כתבו האחרונים בטעם רבינו יקיר שכתב דבתערובות לא ס"ל לר"ש כ"ש למלקות משום דבתערובות ל"ש אחשבי' דמי יימר דאחשבי' לאי' דילמא להיתר והרי שם בחולין צ' בג"ה במחובר מיירי ואי מטעם דהוא אחשבי' באכילתו א"כ מותר לישראל הוא דהרי כשאכלו בתערובות כמו שמקריבו ל"ש אחשבי' בשביל שלא חלצו ומותר לישראל היא אע"כ כמ"ש דרחמנא אחשבי'. ועוד דגבי אכילת אדם דוקא צ"ל סברא דאחשבי' דבלא"ה כיון דגיד עץ בעלמא ל"ש בי' אכילת אדם אבל לגבי איסור הקרבה בלא"ה אסור אף דעץ בעלמא הוא ועיין זבחים מ"ה דעצים ולבונה וקטורת אין חייבים עליו משום טומאה משום שאין דרכו לאכול ומ"מ פשיטא דאסורי' להקרבה דלענין הקרבה ל"ש אי ראוי לאכילה או לא אלא דגבי גיד כיון דלא כתיב לא יאכל המזבח ואינו אסור להקרבה אלא משום דאינו מותר לישראל צריכי' אנו לטעם דאסור לישראל משום דאחשבי' אבל כיון דאסור לישראל יהי' מאיזה טעם שיהי' עכ"פ כיון דאינו מותר לישראל אסור גם להקרבה אף דל"ש אחשבי' כיון דלגבי הקרבה אין זה חסרון כלל מה דהוא עץ בעלמא שגם עץ אפשר שיהי' אסור להקרבה:

ומ"ש לתרץ עפ"י דברי חת"ס יו"ד סי' ס"ט שהעיר אמאי לא דרשי' גבי ג"ה בנ' ישראל ולא בנות ישראל ע"ש וא"כ י"ל דר"ח ס"ל באמת כן דג"ה מותר לנשי' ושפיר מקרי מן המותר ל לישראל כיון דחזי לקצת ישראל דנשים נמי בכלל ישראל וכמ"ש תוס' זבחים

פ"ח דלא בעי' מותר לכל ישראל. הנה דברי חת"ס שם הם רק לחדודי בעלמא דכבר כתב קרבן אהרן דהא דדרשי' בני ישראל ולא בנות ישראל גבי סמיכה היינו משום דבני ישראל מיותר שם וכן בני אהרן ולא בנות אהרן משום דמיותר אבל בעלמא דכתי' בנ"י לא דרשי' דאינו מיותר דצ"ל למי ידבר ע"ש פ' אמור ומכ"ש גבי גיד לא מיבעי' לר"י בחולין ק' דמבני יעקב נאסר ג"ה ודאי צריך לומר לא יאכלו בנ"י שלא נטעה דנאסר לכל ב"נ אלא אפי' לחכמים דס"ל מסיני נאמר אלא שנכתב במקומו מ"מ הא פירש"י על כן הוזהרו בנ"י אח"כ שלא יאכלו גיד וא"כ צ"ל בנ"י שלא נטעה שנאסר מיד ולרמב"ם בפיה"מ שם דגם לחכמים נאסר מעיקרא לבני יעקב אלא שאין אנו מקיימים מצד שנאסר ליעקב אלא מצד שנצטוו בסיני ע"ש נמי צריך בנ"י שלא נאמר איסור דמעיקרא הי' לכל ב"נ וכמ"ש לר"י:

וגם מה שהק' שם בחת"ס אמאי דרשי' בני אהרן ולא בנות אהרן ולא אמרי' השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ע"ש מלבד דלק"מ כיון דקרא יתירא הוא. כבר תי' בגו"א הובא בק"א שם דלא אמרי' כן אלא בלאו השווה בכל אבל בלאו שהוא רק בכהני' לא אמרינן הושוו כהנת לכהן ע"ש:

ומה שהבאת מתוס' בזבחים הנ"ל דתוס' לא פליגי ארש"י דבעי' מותר לכל ישראל ורק במדומע דתרומה ק"ל איך יחשב ממשקה ישראל כיון דשרי לכהנים וכונתם דוקא דבר שאסור לישראל משום גריעותא שבו אסור גם לגבוה אבל תרומה שאסור לזרים ומותר לכהנים הוא משום מעליותא וקדושה שבו שפיר שרי לגבוה אבל ג"ה גם אם שרי נשים שאינן מחויבות כ"כ במצות מ"מ כיון דאסור לכל אנשים הדיוטי' משום גריעותא שבו כ"ש דאסור לגבוה משום ממשקה ישראל:

וגם מ"ש דס"ל לר"ח כיון שנכתב הטעם בצדו על כן לא יאכלו בנ"י את ג"ה וכו' כי נגע בכף ירך יעקב וכו' וזה ל"ש רק לגבי אדם אבל מה ענין מזבח אצל יעקב ול"ש בזה מן המותר לישראל. הנה לא מיבעי' למ"ש אתה שאין שייך אי' לגבוה רק על הכהנים שאסורים להקריב ודאי אין ממש בזה דשפיר שייך הטעם גם לגבי מזבח דמשום שאירע דבר זה באב אסורי' הבנים בין לאכול בין להקריב הגיד אלא אפי' למ"ש אני דשייך איסור לגבי גבוה מ"מ מ' זוטר משום שאירע דבר זה בבחיר שבאבות נמאס בעיני המקום שיהי' ראוי' להקרבה:

אבל כבר ישב על מדוכה זו הריטב"א בחי' לחולין שם ותי' דהא דדרשי' ממשקה ישראל היינו דוקא לאיסורי' שהם בכל הקרבן אבל ג"ה שכל הקרבן הוא מן המותר לישראל רק שחלק זה אסור לישראל ל"ש ביה ממשקה ישראל מידי דהוי אחלב ודם ע"ש ולפענ"ד

נראה עוד לפמ"ש תוס' מנחות וי"ו ד"ה כתב אע"ג דהיכי שהיתה לו שעת הכושר לא ילפי' ממשקה ישראל אפ"ה מייתי לי' בכל דוכתא גבי נעבד משום דע"י תלתא קראי מסקי' דאין לחלק ע"ש ולפ"ז י"ל דר"ח שפיר ס"ל לחלק דהיכי דאינו פסול להקרבה אלא משום ממשקה ישראל באמת כשר היכי דהי' לו שעה"כ וגיד הרי הי' לו שעת הכושר קודם שנתקשה ומתלבן ונעשה גיד לשיטת ר"ת או קודם שמתקשה על הכף לשיטת רש"י וכמ"ש תוס' חולין צ' ע"א ד"ה אלמא דמה"ט איסור מוקדשי' קדים ע"ש וכיון דהי' לו שעה"כ ס"ל לר"ח דל"ש ביה ממשקה ישראל:

ומה שדחית עמ"ש דבאי' דרבנן ל"ש ממשקה ישראל ותוס' בזבחים פ"ח לא מיירי אלא היכי שגוף האי' מה"ת ורק מצד ביטול הוא מדרבנן דאפי' אחר הביטול נשאר שם אי' דהא קי"ל חוזר וניעור ודחית דהא דחוזר וניעור הוא רק דרבנן כמ"ש פלתי סוס"י צ"ט. הנה בזה אינני מכניס עצמי כעת ועיין תוס' חולין פ"ז ע"ב אבל הלא כתבתי גם כן דבדשיל"מ אמרינן עד שתאכלנו באי' וכונתו מדאמרי רבנן חוזר וניעור ובדשיל"מ עד שתאכלנו באי' ש"מ דאכתי שם אי' עלי' ועפ"י הסברא אין אי' מתבטל כמ"ש פמ"ג ורק מגזה"כ שהמיעוט נגרר בתר הרוב וכיון דמדרבנן לא בטיל נשאר אי' חפצא ושייך בי' ממשקה ישראל' ועכשיו אסברא לך טעמא דמילתא בשני פנים. חדא כיון דכבר תמה פמ"ג איך נלמד מאחרי רבים שמיעוט איסור בטל ברוב עיי' בפתיחה לתערובות ואנו אין לנו בזה אלא דאם נימא שאינו בטיל ע"כ יהי' הרוב נגרר אחר המיעוט ויאסר לכן אמרינן דאזלי' בת"ר והמיעוט נגרר אחר הרוב אבל כיון דאמרי רבנן שאינו בטיל וע"כ הרוב נגרר אחר המיעוט ממילא נהי שהרוב אינו אסור רק מדרבנן אבל המיעוט אי' שבו נשאר באיסורי מה"ת כיון שאין איסורו מה"ת מפסיד לרוב ושפיר הוא אי' חפצא ואסור משום ממשקה ישראל ועיי' בטו"ז סי' קי"א סק"ז וש"ך שם סקי"ד, ועונ"ל דבר חדש דכבר כתב הר"ן בנדרים ח"י דכל אי' חפצא אי' גברא נמי אית בהו ע"ש והוא מוכרח דאל"ה הי' הגברא מותר לאכול ולפ"ז נ"ל דאף דאמרינן ביטול ברוב מאחרי רבים להטות היינו רק דפקע אי' גברא לפי שגברא יכול לילך בת"ר אבל אי' חפצא לא פקע ולא נעשה מחזיר בשר שור ולא מדם שעיר דם הפר ולא מתרומה חולין רק כיון דליכא אי' גברא ממילא יכול לאכול אבל כיון דמדרבנן לא בטיל ממילא אי' חפצא עליו מה"ת כנ"ל ושפיר אסור לגבוה משום ממשקה ישראל אבל היכי דגוף האי' מדרבנן דלא הוי רק אי' גברא שפיר י"ל דל"ש בי' ממשקה ישראל וכמ"ש:

ומה שהבאת סיוע למ"ש דכאן עיקר האי' בשל תורה רק שנתבטל וכיון דמדרבנן לא בטיל שוב הו"ל כדאו' וכתבת שכעין זה כתב שעה"מ פ"ג מגירושין סוף הלכה ג'. הנה

סברא זו מוזכרה בפוסקי' פעמים אין מספר וא"צ סיוע מדברי שעה"מ. ומה דק"ל א"כ בכ"מ שאינו בטיל מדרבנן נימא דספיקו לחומרא כמ"ש שעה"מ לענין ברירה והלא פסקי' בסי' צ"ח במב"מ ונשפך וס' אם ששים דמותר משום סד"ר לקולא. הנה אי בעינא אמינא דכך התנו שיהיה ספיקו לקולא כמ"ש הרמב"ן ה"ט בכל סד"ר. אבל אינני צריך לזה ויש לחלק דאם אמרו רבנן שאינו בטל מצד דבר שתלוי באי' הבטל כגון שהוא דבר חשוב או דשיל"מ אמרי' כיון שאינו בטל הוי כשל תורה אבל מב"מ בלח הא דבעי' ששים אינו מחמת דבר שתלוי באי' הבטל אלא שגזרו עליו איסור חדש אטו אינו מינו בזה שפיר הו"ל רק כשאר סד"ר ולקולא. ועוד דוקא היכי דאמרו דאינו בטל כלל אפי' באלף אז אמרי' דהו"ל כאלו הוא בעיני' ועיי' מג"א סי' תמ"ב סק"ט אבל כאן בטל הוא בס' רק ברוב אינו בטל מדרבנן ועכ"פ לא הו"ל כאלו הוא בעינא ודינו כשאר אי' דרבנן דספיקו לקולא:

אבל בגוף הדבר לא כיוונת יפה מדברי שעה"מ דהתם שאני כיון דעיקר האי' מה"ת ורק מצד הביטול הוא דרבנן וביטול הוא רק כשאינו ניכר אבל בניכר ל"ש ביטול ואם כן אי נימא בי' ברירה הוי ניכר האי' ושוב ל"ש בי' ביטול ואם כן הביטול וברירה הוי תרתי דסתרי ולכן לא אמרי' אפי' בדרבנן. ועוד דהא דאמרינן בדרבנן יש ברירה היינו משום דאין ברירה הוי רק ספק או משום דמיספקא לן אי קי"ל יש ברירה או אין ברירה וספד"ר לקולא וזה ל"ש אם הוא דרבנן מצד הביטול דאם כן בכ"מ דבטיל מה"ת ואינו בטיל מדרבנן נתיר כ"א משום סד"ר לקולא וע"כ ה"ט משום היכי דאיקבע איסורא לא אמרינן סד"ר לקולא או משום דכולן בכלל הספק א"א לאסור זה ולהתיר זה משום סד"ר לקולא וכדמוכח כ"ז ביו"ד סי' ק"י ואם כן ה"נ דכוותי' ל"ש לומר ברירה משום סד"ר לקולא:

ועמ"ש ליישב קושיתך במ"ג פ"א דמאי שכתבתי דדמאי מקרי מן המותר לישראל הואיל ואי בעי מפקיר נכסי כמו בסוכה ל"ה גבי אתרוג. ותמהת שנעלם ממנ' תוס' פסחים ל"ה ע"ב ד"ה יוצאי שנסתפקו אם הא דיוצאי' במצה של דמאי הוא דוקא דיעבד כיון דעדיין לא הפקיר נכסיו או אפי' לכתחילה כיון דשרי לעני ואכילת מצה הו' אכילת עניות ע"ש אם כן לענין להקריב דמאי לכתחילה משום הואיל ואי בעי מפקיר ודאי לא כיון דעדיין לא הפקיר והארכת בזה בדברים. הנה אם לדחות אפשר לומר דכיון שע"ה כבר הביא והקדיש גם להקריב לכתחילה מקרי דיעבד שלא יבואו קדשים לידי פסול. אבל נשתבשת מאוד בכונת התוס' ואמאי לא קשי' מדוע לא נסתפקו בסוכה ל"ה גבי אתרוג של דמאי אם יוצאים דוקא בדיעבד. אבל האמת יורה דרכו דוקא בהאי דפסחים שעשיר אוכל מצה של דמאי שאסורה לו מדרבנן כ"ז שלא הפקיר נכסיו כיון שהוא

עשיר בזה נסתפקו התוס' אולי דוקא דיעבד יוצא ולא מקרי מה"ב אבל לכתחילה אסור לאכול אבל בהאי דסוכה שאינו אוכל האתרוג רק דבעי' חזי לאכילה בזה אין ספק כלל דיוצא אפי' לכתחילה כיון דאי בעי מפקיר נכסי או משום דחזי לעניים כמ"ש תוס' שם מקרי יש בו היתר אכילה וה"נ לענין הקרבת דמאי שבאמת אינו אוכלו רק דבעי' חזי לאכילת ישראל שפיר מקרי מותר לישראל כיון דאי בעי מפקיר נכסי וחזי לי' השתא נמי מקרי חזי ומן המותר לישראל קרי' בי' ומותר להקריב אפי' לכתחילה:

ומ"ש על דבריי דאם מוקצה דאו' נוהג גם בנשים שהרי אמרו בפסחים ואזהרתי' מהכא ל"ת כל מלאכה ול"ת נוהג בנשים וע"ז כתבת דודאי במי שמחויב בעשה דוהכינו יש לאו אבל נשים דליתניהו בעשה דוהכינו ממילא ליכא לאו ואטו לשיטת רש"י בחומש פ' משפטים ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לעשות כל מ"ע באזהרה יהי' נשים מחויבי' בכל מ"ע שהזיג מכח ל"ת שבה. ידעתי בני ידעתי וה"נ יש להקשות לשיטת רשב"א בר"ה דכל המבטל מ"ע עובר על בל תגרע א"כ יהי' נשים מחויבות בכל מ"ע שהזי"ג מכח לאו דבל תגרע אע"כ דמי שפטור מעשה ליכא גבי' לאו. אבל דע בני אף שהרב אומר כן שנשים פטורות מעשה דוהכינו מ"מ אני כתבתי דוהכינו אינו מ"ע רק אי' עשה דסעודת שבת שאינה מוכנת מיום חול אסורה ואפי' מוכנת מיום חול בידי שמים מותרת ועיין היטב ברש"י ביצה ב' ובש"מ שם וממילא כיון דהכנת סעודת שבת חשיבא שצריך שתהי' מיום חול חשיבא הכנה זו מלאכה ועובר על ל"ת כל מלאכה. ולפ"ז כתבתי לא מיבעי' לשיטתי דדוקא מ"ע שהזי"ג נשים פטורות אבל אי' עשה שהזי"ג ישנו גם בנשים ודאי גם אי' זה נוהג בנשים אלא אפי' לדעת הרבה אחרונים שנראה דגם אי' עשה שהזי"ג אינו נוהג בנשים היינו דוקא במקום שיש קו"ע או שב וא"ת לאדם אבל כאן דאפי' הכנה ביד"ש מיום חול מותר והכנה בי"ש ביו"ט או בשבת אסורה אין זה אלא אי' חפץ שהוא מוקצה ואי' רביעא עלי' בשבת ויו"ט ודאי דנוהג אי' חפץ זה בנשים כמו באנשים ולית דין צריך בושש וא"כ אין התחלה לפקפוקך. וד' יזכנו ליום שכולו שבת ומנוחה. ונסו יגון ואנחה. וצום החמישי יהי' לששון ולשמחה. והיתה הרווחה. וברכה והצלחה. כנפשך ונפש חותנך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמט

שיל"ת

שוכ"ט לכבוד אהובי ידידי הרב הגאון הצדיק כמו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק מארגרעטען ומלפנים אבדק"ק ראצפערט:

יקרתו הגיעני מה שנתקשה ברש"י ביצה כ"ו שכתב הטעם דאין רואין מומין ביו"ט משום דהוי כדן את הדין וק"ל מ"ש מהפרת נדרים דמתירי' בשבת דלא מיחזי כדן דין כדאמרי' בנדרים ע"ז משום דמותר בקרובי' ובלילה ומעומד וא"כ ראיית מומין לא מצינו ישיבה וביום וא"כ לא מיתחזי כדין. ולפענ"ד נראה לחלק דבשלמא נדרים אין כאן רק אי' גרידא ולא אפוקי ממונא מרשות לרשות ואף שכתב הר"ן בשבועות ל"ו דנדרי' הוי אי' דאית בי' ממונא משום דאסר חפצא עלי' ע"ש מ"מ לאו אפוקי ממונא הוא וגם לא מיתחזי לאינשי כממונא וא"כ לא מיתחזי כדן את הדין רק משום דבעי ג' שהרי שם בנדרי' כשמתיר יחיד מומחה לא ס"ד כלל דהוי כדן את הדין רק בג' הדיוטות משום דבעי' ג' מתחזי כדין לכן שפיר אמרי' כיון דאפי' מעומד ואפי' בקרובי' ואפי' בלילה לא מיתחזי כדין. אבל בראיית מומין אפי' ביחיד מומחה מתחזי כדין משום דהוי אפוקי ממונא מרשות גבוה לרשות הדיוט ועיין בר"ן קידושין ס"ו בשם רמב"ן שכ' דמע"ש נמי אפוקי ממונא הוא שהוא מוציא ממון מרשות הדיוט לרשות גבוה ע"ש וה"נ מתחזי לאינשי כמוציא ממון מרשות גבוה לרשות הדיוט ולא מיבעי בקדשי קדשים דודאי הו' ממון גבוה ועיין תוס' ב"ק ע"ו ד"ה והשתא ועיין פ"ק דמעילה אלא אפי' בקדשים קלים כמו בכור ושלמים למ"ד קדשים קלים ממון בעלי' מ"מ כיון דאם קרב האימורי' לגבוה ומועלי' בהם משום דמקרי קדשי ד' כמבואר כ"ז במס' מעילה א"כ ע"י המעילה יוצאי' האימורי' מרשות גבוה לרשות הדיוט שפיר מיתחזי לאינשי כדן את הדין משום דהוי אפוקי ממונא ושפיר אסור ביו"ט ולא מיחשב זה להיכר מה דמהני מעומד ובקרובי' ובלילה לפי שאינו בכל פעם כן ועוד דאולי בעי כ"ז נמי מה"ט משום דמיתחזי כדן את הדין ויש להאריך בזה גבי בכור ואין הזמן מסכים. ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רנ

עוד להרב הנ"ל נ"י

מה שכתב על תירוצי דבכור הוי כמוציא מרשות גבוה דרש"י כתב במשנה ביצה כ"ה בכור בזה"ז, ובזה"ז אינו ברשות גבוה דהא אסור להקריבו. אינו תשובה כלל כיון דבזמן המקדש לא היו רואין מימין ביו"ט משום דמוציא מרשות גבוה והוי כדן את הדין גם

בזה"ז אין רואין משום דבמהרה יבנה ביהמ"ק ויאמרו אישתקד וכו' כדאמרינן ביצה ה' ע"ב:
ועוד דרש"י כתב ב' טעמים א' משום דנראה כמתקן וב' משום דהוי כדן את הדין וא"כ י"ל דבזמן הבית ל"ש באמת הטעם דנראה כמתקן כיון דמעיקרא הוי חזי להקרבה רק להדיוט הוי קלקול יותר על תקונו רק בזה"ז דכ"ז שהוא תם אינו ראוי לשום דבר מחזי כמתקן ולכן כתב רש"י שני טעמים טעם דמתקן שייך בזה"ז ולא בזמן הבית וטעם דהוי כדן את הדין שייך בזמן הבית דמוציא מרשות גבוה ולא בזה"ז. ומ"ש רש"י בכור בזה"ז אינו נשחט בלא מום וכו' הוא כדי לתרץ למה כתבה המשנה הלכתא למשיחא לכן כתב רש"י דגם בזה"ז שייך האי דינא יעיין בלשון רש"י ויראה שכן הוא. ידידו הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רנא

ברכות לראש יוסף ה"ה אהובי הבחור המופלג בהפלגת חכמי' חתן המים. חו"ש. וריח לו כלבנון. המיועד להיות חתני מו"ה יוסף צבי סופר נ"י בפעסט הבירה:
צבי הוא לקול הארשו"ת ארשת שפתיו לא מנע ונכבדות מדובר בי אין כבוד אלא תורה מ"ש בדברי רמב"ם פ"ב מיו"ט ה"ד שכתב בהמת חולין שנפלה מן הגג ועמדה מעל"ע והרי היא צריכה בדיקה שוחטין אותה ביו"ט ותבדק אפשר שתמצא כשירה ותאכל וכתב הה"מ בעיא פ' המביא דף ל"ד ולא איפשטא ויש מי שפסק להחמיר ורבינו פסק להקל וכו' ע"כ והוקשה לו ממ"ש פ"ה מברכות ה"א דבנשים יש ספק אם חייבות בברכת המזון מה"ת לפיכך אין מוציאין את הגדולים י"ח וכתב הכ"מ שם הטעם כיון דהוא בעיא דלא איפשטא בברכות כ' ע"ב ע"ש ומ"ש התם דפסק לחומרא וכאן פסק לקולא. וכן תמה על הטור באו"ח סי' תצ"ח אמאי פסק בבעיא דלא איפשטא שם ביצה ל"ד לקולא וד"מ שם הביאו מג"א סקט"ז כתב הטעם משום דמוקמי' לי' אחזקתו הראשונה דהי' לה חזקת כשרות וע"ז הקשה אם כן מאי קמבע"ל כלל פשיטא דמותר לשחטן ביו"ט משום חזקת כשרות. וכתב לתרץ כ"ז. דחוו"ד בריש הלכות שחיטה הקשה אמאי שוחט בשבת שחיטתו כשירה נימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעבוד אעל"מ [ומ"ש דשאני התם שאין איסור בגוף מעשה השחיטה רק יומא הוא דקא גרים כבר קדמו בסברא זו טו"ז חו"מ סי' ר"ח על קונה קנין בשבת ע"ש]. ותי' דלא אמרי' לא מהני אלא במקום שמתקני' האי' במה דלא מהני כגון במוציא ש"ר שגירש דאם נאמר דלא מהני ואין גיטו גט (זה שלא בדקדוק. דודאי גיטו גט דאיתקש גירושין למיתה כמ"ש תוס' תמורה ה'

ד"ה מיתיבי אלא שמחייב להחזיר ע"ש גבי אונס שגירש] נתקיים מה שאמרה תורה לא יוכל לשלחה וניתקן האיסור וכן בכל הנך דמייתי התם משא"כ בשוחט בשבת דהאי' רק משום נטילת נשמה ואפי' נימא דלא מהני ואין שחיטתו שחיטה איסור דנטילת נשמה דעבד עביד בזה לא אמרי' כלל דלא מהני ע"ש וכבר קדמו בסברא זו מהרי"ט בתשו' סי' ס"ט ולפ"ז בגמ' קאי הא האיבעי' בעוף ובזה אם ימצא טריפה אין כאן תיקון איסור אמ"ה כיון דאמ"ה בעוף אינו בב"נ וממילא כיון דלאו לאיברי' עומדת אינו חל בטריפה לגבי ישראל דאין כאן איסור מוסיף רק מתקן בשחיטתו אי' שאינו זבוח דשייך גם בעוף כמ"ש פמ"ג בפתיחה וע"ז שפיר י"ל דאם נמצא טריפה ושחט באיסור אעל"מ ולא תיקון איסור שאינו זבוח והו"ל מקלקל וניתקן איסור מלאכת יו"ט ושפיר אמרינן דלא מהני. ולפ"ז ל"ש לומר דמותר לשחוט משום דמוקמי' בחזקת כשרות דהרי אם ימצא טריפה לא תהני השחיטה ואם כן הוי ס' בשחיטה וא"כ אדרבה אמרינן בחזקת אי' עומדת ואסור לשחוט ביו"ט ואי דאם לא תיהני השחיטה הו"ל מקלקל ופטור מ"מ הוא פטור אבל אסור ולכן אסור לשחטה ביו"ט. אבל הרמב"ם מיירי בבהמה דשייך איסור אמ"ה לב"נ וממילא אפי' ימצא טריפה הי' חל נמי לגבי ישראל משום מוסיף וממילא אפי' נימא עביד לא מהני מ"מ לא ניתקן איסור מלאכת יו"ט דהא בנטילת נשמה ניתקן אי' אמ"ה וממילא אמרינן דמהני כתי' חוו"ד ואם כן אין כאן ס' בשחיטה רק ס' טריפות ושפיר מותר לשחוט משום חזקת כשרות כמ"ש ד"מ. ולפ"ז גם דברי טור נכונים אף דקאי בעוף מ"מ בגמ' לא מבע"ל רק למ"ד לאו לאיברי' עומדת וליכא אי' אמ"ה בעוף לא לב"נ ולא לישראל אבל הטור י"ל דפוסק למ"ד לאיברי' עומדת ואם כן יש אי' אמ"ה בעוף לישראל וא"ש דמותר לשחוט כמו בבהמה לרמב"ם וכנ"ל ויישוב בזה גם דקדוק לשון הגמ' מי מחזקי' ריעותא ביו"ט דהאי ביו"ט מיותר אלו תוכן דבריו בתוספת ביאור קצת:

ואם אמנם הוא דבר שכל מ"מ אינו אמת דלדבריו בעוף לשיטת הרמב"ם ל"ש תי' החוו"ד ושפיר אמרינן בי' אעל"מ ואם כן אמאי קתני סתמא השוחט בשבת וכו' שחיטתו כשרה דמשמע אפי' בעוף ולא אישתמיט שום א' מהפוסקי' לומר דבעוף שחיטתו פסולה משום אעל"מ ומה הועיל חוו"ד בתירוצו. ועוד אמאי לענין איסור שאינו זבוח לא ניחא ליה בתי' חוו"ד משום דאי נימא לא מהני אכתי יש עליו איסור שאינו זבוח ולא תיקן כלום והו"ל מקלקל וניתקן האיסור של מלאכת שבת ויו"ט ובאמ"ה ניחא לי' משום דאף אי נימא דלא מהני שחיטתו מ"מ מתה היא ופקע איסור אמ"ה דלא גרע מאלו מתה מאילי' ושפיר תיקון ואם כן א"א לתקן איסור שבת ולהכי אמרינן דמהני. ז"א דאם כן א"צ חוו"ד לסברתו כלל אלא כמ"ש תוספות בתמורה דף ד' גבי צורם אוזן בכור דל"ש בי' אעל"מ

דלא גרע מאלו נפל בו מום מעצמו דשרי ע"ש ודוקא בדבר דלא מהני אם נעשה ממילא רק על ידי מעשה אדם שייך אי עביד לא מהני ואם כן בשוחט כיון דגם אם מתה מאילי' פקע איסור אמ"ה ל"ש בזה אעל"מ ול"ל טעמא דא"א לתקן האיסור. מיהו בזה י"ל כיון דאם מתה מאילי' הוי נבלה אם כן נימא דלא מהני והוי נבלה ולהכי הוצרך לתרץ דגם אם הוי נבלה לא ניתקן איסור שבת דעכ"פ תיקן להוציא מידי אמ"ה להכי אמרינן דמהני אבל קמייתא קשי':

ועוד דגם זה ליתא דהרי כתבו תוספת בשבת דף ק"ו דמשו"ה מקרי שוחט בשבת מתקן משום דבשבת הקלקול בא לו התיקן שמוציאה מידי אמ"ה אבל אם התיקון בא אחר הקלקול חשיב מקלקל ע"ש ומעתה גם לענין איסור אמ"ה אפשר לתקן איסור שבת במה דלא מהני דאי מהני השחיטה פקע איסור אמ"ה כששחט שיעור שחיטה אף שעדיין מפרכסת והוי מתקן דתיקון בשעת הקלקול ואי נאמר דלא מהני לא פקע איסור אמ"ה עד שמתה ועיין בחולין ל"ג והוי תיקון אחר הקלקול וחשיב מקלקל ושפיר ניתקן אי' מלאכת שבת והדק"ל נימא אעל"מ וליתא כלל לתי' חוו"ד. ועוד דאם כן תקשי גם למ"ד אי עביד מהני דע"כ לא ס"ל עביד מהני אלא היכי דא"א לתקן שלא יהי' עבירה למפרע אבל היכי דאפשר לתקן במה דאמרינן לא מהני שלא יהי' עבירה למפרע לכ"ע אמרינן דלא מהני וכמ"ש חי' רמב"ן ורשב"א יבמות ק"ג וטו"א ר"ה כ"ח ומבואר יותר בחת"ס חי' סוכה ל"א וה"נ אי אמרינן לא מהני והוי מקלקל. ניתקן דליכא עבירה למפרע ותקשי לכ"ע נימא אעל"מ ולא תי' חוו"ד כלום:

אבל האמת יורה דרכו דבכל הני דמיירי התם בתמורה אפשר לתקן העבירה במה דאמרינן לא מהני כגון תורם מרעה על היפה וממין על שאינו מינו דאם אמרינן דלא מהני הרי לא תרם ולא עשה עבירה או מקדים תרומה לביכורי' אי לא מהני הרי לא עשה עבירה שאין כאן תרומה או אלמנה לכ"ג אי לא מהני קידושין הרי לא עשה עבירה. או מקדיש בע"מ אי לא מהני ואינו הקדש הרי לא עשה עבירה וכן כולם כן הוא. אך כ"ז שיבוש דאם עשה באופן שמצד כל דיניו והלכותיו הי' מהני רק דלא מהני משום שעשה בעבירה ואנן אמרינן דלא מהני בזה לא ניתקן העבירה למפרע וכמו שאמר רבא התם והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא וכך ניתן העבירה מתחילתה לעבור אע"ג דלא מהני ודוקא בחלצה בסנדל של ע"ז או תקע בשופר של ע"ז שייך ה"ט דניתקן העבירה למפרע דלא אמרה תורה לא תחלוץ בסנדל של ע"ז או לא תתקע בשופר של ע"ז אלא לא ידבק בידך מאומה שאסור ליהנות ואנן אמרי' כיון דמצות ליהנות ניתנו אסור לחלוץ ולתקוע ואי אמרי' דלא מהני הרי לא נהנה ונעקרה עבירה למפרע דלא עבר אמימרא

דרחמנא כלל כיון שלא נאמרה העבירה מעיקרא ותחילתה ע"ז וכמ"ש חת"ס בחי' סוכה הנ"ל וה"נ כיון ששחט כדינא שחיטה כשירה דהוי תיקון רק מצד דאנן נימא אעל"מ ושחיטה פסולה והוי מקלקל ואין כאן עבירת מלאכת שבת זה שיבוש כיון דרק מצד עביד לא מהני ניתקן האיסור לא ניתקן העבירה למפרע כיון דעבר אמימרא דרחמנא ומתחייב בנפשו כיון שכן עיקר מלאכת שחיטה שיהי' קלקול ע"י עביד לא מהני ולא פטרה תורה מקלקל אלא במקלקל מצד אעל"מ ולכן העבירה שעשה ודאי אי אפשר לתקן דעבר אמימרא דרחמנא בכל עביד לא מהני. ומ"ש מהרי"ט דבכ"מ דאמרי' לא מהני אפשר לתקן האיסור כוונתו דאפשר לתקן שלא נשאר זכר ורושם ממעשה העבירה כגון תורם מרעה על היפה ומין על שא"מ ומקדים תרומה לביכורים אם אמרי' לא מהני ואינו תרומה לא נשאר זכר ורושם מן מעשה עבירה וכן מש"ר ואונס שגירש אי לא מהני ואינו גט לא נשאר זכר ממעשה עבירה אבל בשוחט בשבת אפי' נימא דלא מהני ושחיטה פסולה מ"מ נשאר רושם מן מעשה עבירה נטילת נשמה דבהמה בכה"ג לא אמרי' דלא מהני דאי אמרי' לא מהני בטלו מעשיו מעיקרא והוי כמו אלו לא עשה כלל אבל כאן א"א לתקן שיהי' כאלו לא עשה כלל דאם לא שחט לא הי' נטילת נשמה ועכשיו עכ"ח יש נטילת נשמה. ושנית דלא אמרינן לא מהני אלא במקום שאפשר לתקן ולבטל המעשה העבירה שעשה עכ"פ מכאן ולהבא אבל כאן א"א לתקן ולבטל מעשיו של נטילת נשמה רק שיש לבטל מחשבתו ותכנית מעשיו התיקון שנתכוין לו ועיי' בכ"מ פ"א משבת ה"ז בזה לא אמרינן דלא מהני. ועוד בה שלישי' דשם הי' תכלית האיסור התכלית הנצמח מן המעשה שלא יוקדם תרומה לביכורים ושלא יהי' תרומה ממין על שא"מ ושלא תהי' אשת אונס ומש"ר מגורשת וכשאנו אומרים לא מהני נתקיים רצון התורה מכאן ולהבא אבל כאן הכי תכלית האיסור הוא שלא יהי' ניטלת הנשמה מן הבהמה שלא תהי' ראוי' לאכילה הלא תכלית האיסור הי' רק שהגברא לא יטול הנשמה והרי זה א"א לתקן שהוא כבר נטל ועבר עבירה אפי' לא מהני כנ"ל ובמה שנאמר דשחיטה פסולה לא נתקיים ולא יתקיים רצון התורה שהוא כבר עבר על רצון הבורא וזה שהבהמה תהי' אסורה אינו רצון התורה כלל. הארכתי קצת בזה יען רבים לא הבינו כן ובנו מגדלי' פורחים באויר. ולפ"ז מבואר דגם בעוף לשיטת הרמב"ם דנמצא טריפה דל"ש תיקון אמ"ה רק תיקון עשה דאינו זבוח או איסור נבילה ג"כ ל"ש בזה עביד לא מהני ושחיטתו כשירה לכל הסברות הנ"ל וממילא ליתא לכל מ"ש ונפל היסוד נפל הבנין:

ועוד נ"ל דפלתי סי' ס"ב אות ה' הסביר דאי בהמה בחיי' לאברים עומדת אם כן לולי האיסור שאסרה תורה היינו אוכלי' אותה איברי' רק איסור תורה מונע אותנו מזה שפיר

אמרינן דחל איסור אמ"ה קודם שנפרש אך למ"ד לאו לאברי' עומדת גם בלי איסור תורה אינה עומדת לאכלה אברי' אברי' ע"ש ומעתה גם בעוף טריפה דל"ש בשחיטה תיקון איסור אמ"ה למ"ד לאו לאברי' עומדת דאין כאן איסור אמ"ה לא לנכרי ולא לישראל כנ"ל מ"מ מתקן הוא אצל ב"נ דכל זמן שלא נשחטה לא היתה ראוי' לאכילה אף שמותרת מ"מ לאו לאברי' עומדת לאכלה כך ועכשיו ששחטה ראוי לאכילה ותיקון זה א"א לבטל במה דאמרינן לא מהני ושוב אמרינן דמהני וליתא למ"ש ביישוב דברי הרמב"ם. ובזה מיושב קושי' פלתי רס"י ס"ב בהא דאמרי' פסחים ע"ג תיקון שמוציאו מידי אמ"ה לב"נ והלא בחולין מ' מוקמי' להאי ברייתא בחטאת עוף ולשיטת רמב"ם ליכא איסור אמ"ה לב"נ בעוף ואמאי תיקן ולפמ"ש א"ש דרמב"ם אינו מפרש כפירש"י שאינו נהרג עליו אלא דהאי מ"ד דמוקי לי' בחטאת ס"ל דלאו לאברי' עומדת, ואם כן מחיים אינה ראוי' לאכילה דאמ"ה אינו עומד לאכילה ושפיר תיקן שמוציאו מידי אמ"ה שיהי' ראוי' לאכילה וכנ"ל:

ומה שנתקשה בסתירת פסקי הרמב"ם. לק"מ לפמ"ש מ"מ ריש הל' יו"ט דדעת הרמב"ם כשיטת רש"י דשרי משום מתוך אפי' ליכא צורך היום כלל מה"ת ורק מדרבנן אסור וא"כ אפי' שחטה ונמצא טריפה אין כאן רק איסור דרבנן ולכן פסק האיבעי' דלא איפשטא לקולא דסד"ר לקולא משא"כ שם בברכות להוציא גדול שמחויב בבהמ"ז מה"ת הוי ספק בשל תורה פסק לחומרא דאינן מוציאות מספק דשמא נשים אינן מחוייבות בבהמ"ז מה"ת וסד"א הוא לחומרא ואפשר שגם הטור ס"ל כשיטת הנ"ל ומשו"ה פסק גם הוא האיבעי' לקולא והפוסקי' שפוסקים האיבעי' לחומרא היינו משום דס"ל כשיטת התוס' דהיכי דליכא צורך היום כלל אסור מה"ת והוי ספק דאורייתא ולחומרא וכמ"ש הר"ן שם להדי' דמשו"ה פוסק האיבעי' לחומרא משום דהוי ספק דאורייתא ע"ש ולשיטתו אזיל דס"ל כשיטת התוס' עיין בדבריו ביצה י"ב. וא"ש דקדוק לשון הגמ'. מי מחזקים ריעותו' ביו"ט דוקא דהוי רק איסור דרבנן דמה"ת שייך משום מתוך אבל לענין אם נאבד בלא בדיקה פשיטא דאסור ומחזקי' ריעותא משום דהוי ספק דאורייתא ואפשר אפי' לשיטת הפוסקים דבעי' מה"ת צורך היום קצת מ"מ ספק זה שמא תהי כשירה מקרי צורך קצת והא גופא קמבע"ל אם מחזקי' ריעותא ולא מקרי אפי' צורך קצת או לא מחזקי' ריעותא ומקרי הספק צורך קצת, וא"ש נמי לישנא דביו"ט דלענין בדיקה ודאי אסור מספק אבל לענין יו"ט מבעי' לי' אי מחזקי' ריעותא ולא מקרי ספק זה צורך קצת ואסור מה"ת וכיון דלא איפשטא הוי ספיקא דדינא בשל תורה ואזלי' לחומרא:

אלא דקשי' לי לשיטת רש"י ורמב"ם הנ"ל דאפי' בליכא צורך היום כלל אינו אסור רק מדרבנן אם כן לא קמבעי' לי' כלל הא הוי רק ספק טריפה ויש ספק אם הוא צורך היום קצת ואם כן הו' ספק דרבנן ולקולא. אמנם למ"ש ראשונים בכמה דוכתי דהיכי דספק נולד בדאורייתא אפי' נתגלגל אח"כ הספק בדרבנן נמי אזלינן לחומרא א"ש דה"נ כיון דהספק נולד בדאורייתא לענין טריפה ואזלינן לחומרא שאם נאבד בלא בדיקה אסורה אם כן אף שלענין יו"ט הוי סד"ר נמי אזלינן לחומרא. ובזה מדוקדק מאוד לשון הגמ' מי מחזקי' ריעותא שמחזקי' לענין איסור טריפה בדאורייתא גם ביו"ט לגבי סד"ר וא"ש. אמנם לפ"ז תקשי להיפך פשיטא דמחזקי' לריעותא כמו בכ"מ דאם נולד הספק בדאורייתא דאזלינן לחומרא גם בדרבנן. ונ"ל דלק"מ דכאן באמת הי' ראוי להתיר בלא בדיקה משום דמוקמי' בחזקת כשרות כמ"ש ד"מ אלא דאפ"ה מחמירינן דאם נאבד בלא בדיקה אסורה, וא"כ א"ש דודאי בכל מקום סדא"ו לחומרא הדאורייתא מכריע גם סד"ר לחומרא אף דבעלמא סד"ר לקולא. אבל כאן דגם לענין דאורייתא הי' ראוי למיזל לקולא משום חזקת כשרות אלא דמחמרינן הבו דלא לוסיף עלה שהדאורייתא יכריע עוד ספיקא דרבנן לענין יו"ט נמי לחומרא ועיין כעין סברא זו בשב שמעתתא ש"ד פ"ד. והיינו דקמבעיל מי מחזקי' ריעותא ביו"ט כיון דאזלינן לחומרא לענין דאורייתא אזלינן נמי לחומרא לענין דרבנן גבי יו"ט או לא כיון דלענין דאורייתא נמי הי' ראוי' להעמידה בחזקת כשרות אינו מכריע סד"ר לחומרא כנ"ל, וכיון דלא איפשטא פסקינן לקולא דהוי ספק באיסור דרבנן דכיון דאית לי' חזקת כשרות אין הסדא"ו מכריע סד"ר לחומרא וכצד של האיבעי' לקונא וזה כונת ד"מ דוקא כאן דאיכא חזקת כשרות מיבעי' לי' כנ"ל ופסקי' לקולא אבל בעגל שנולד ביו"ט אסור לשחטו דבזה ליכא למיבעי' כלל כיון דליכא חזקת כשרות פשיטא כיון דלענין איסור אכילה שהוא מה"ת אזלינן לחומרא גם לענין איסור שחיטה ביו"ט שהוא דרבנן משום מתוך גם כן אזלינן לחומרא, ומיושב מה דק"ל על ד"מ דאם כן מאי קמיבעי"ל כלל דאין כונת ד"מ דמשום חזקת כשרות פסקי' האיבעי' לקולא אלא דמשום חזקת כשרות קמיבעי' לי' ופסקי' לקולא כצד האיבעי' דמהני חזקת כשרות, ובזה א"ש מה דקשי' לכאורה האיך אפשר לפסוק האיבעי' לקולא משום חזקת כשרות הא בספיקא דדינא לא אזלינן בתר חזקה. ולפמ"ש ניחא דודאי מה דפסקי' איבעי' לקולא אינו משום חזקת כשרות רק משום סד"ר לקולא רק דהאיבעי' הי' רק משום חזקת כשרות אבל היכי דליכא חזקת כשרות ליכא למיבעי' כלל וא"ש. ויש לי להאריך עוד אבל אני נחפז לדרכי לנסוע היום על חתונה שבגליל ועל שבת קודש אי"ה דעתי לנסוע

לבקר כבוד חתני הרב הגדול נ"י לכן תהי' שביתת קולמסי בזה וד' ישפות שלום לו כנפש המיועד להיות חותנו אוהבו בכל לב וחותם בברכת אהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רנב

שיל"ת ב' אויפאלו ב' בהעלותך תרס"ד לפ"ק:
יברכך ד' בממון. ותהי מלא תורה ומצות כרמון, בני אהובי הרבני החו"ב מו"ה בן ציון נ"י בלוהם:
מכתבך בך קבלתי ושמחתי בשלומכם וכו' ועל ד"ת מה שעמדת על רש"י ביצה ו' ע"א ד"ה הטריפה בנה אסור אם נמצא בתוכה דעובר ירך אמו הוא הואיל ובשחיטת אמו אתה בא לאכלו וכי נולד ביו"ט ל"ל הואיל ומוכן אגב אמו ואפ"ה בשחיטת עצמו מותר לשחטו ולאכלו דלא אשכחן מאן דאסר. וק"ל הא לחד איקומתא חולין נ"ח פליגי ר"א בולד טריפה כשעברה ולבסוף נטרפה ולר"א עובר ירך אמו והולד טריפה והאיך כתב רש"י בפשיטות דליכא מאן דאסר ז"א קושי' כלל דכונת רש"י דלא אשכחן מאן דאסר כשנולד ביו"ט מן אותן המתירים בחול והכי קי"ל דר"א שמותי הוא כמ"ש תוס' בחולין שם:
ומה שעמדת על פי' ר"ח שבש"ס ווילנא ביצה ח' ע"ב שכתב ודחי' ודאי אפי' עבד כתישה שרי מ"ט אתי עשה דושמחת בחגיך ודחי את ל"ת כל מלאכה ודלא כרש"י שכתב עשה דכיסוי הדם ופלא בעיניך מדוע נאיד מפירש"י. ועוד כי בשביל שאינו מכסה הוא מונע משמחת יום טוב ועוד דעכ"פ איכא גם כן עשה דכיסוי ולשיטת הסוברים דב' עשה דוחה עול"ת אם כן מה פריך הגמ' יו"ט עול"ת. ולפענ"ד דגם הוא ס"ל דעשה דכיסוי דוחה ל"ת דכתישה וזה מבואר בלשונו שפי' אח"כ אבל הכא בעידנא דעקר לאו דל"ת כל מלאכה וכתישה היא מלאכה בעצמה לא מיקיים עשה דכיסוי אבל עשה דשמחת יו"ט אינו דוחה ל"ת דכתישה שגם אם אינו מכסה אינו מניעה משמחת יו"ט אלא דהוי ק"ל אמאי דחי עשה דכיסוי ל"ת דכתישה הא כתב תוס' בעירובין ק' ע"א דהיכי דעשה בא על ידי פשיעה לא אמרינן עדל"ת וה"נ בא על ידי פשיעה ששחט כיון שידע שאין לו עפר תיחוח וע"ז תי' דהכא ליכא פשיעה דאתי עשה דושמחת בחגיך ודחי את ל"ת כל מלאכה על ידי עשה דכיסוי ומיושב הכל:
ומ"ש ליישב דעת הרא"ש בסוגי' דליבון רעפי' ביצה ל"ד ניתן להאמר. אמנם מה שפשוט אצלך דלרא"ש אין חילוק בין כלי מלא או ריקן וע"כ ס"ל דבישני' ל"ש חיסום דאל"כ

האיך מבשלין כלל אינו מוכרח דאפשר דרא"ש ס"ל דבחדשים שייך חיסום אפי' במלאי' אבל בישני' לא שייך חיסום במלאים ולהכי מותר לבשל בישני' ביו"ט. אבל בריקני' אפי' בישנים שייך חיסום ושפיר י"ל דהני תרתי לישני' לא פליגי דצריך לבודקו הוא בחדשים וחיסום הוא בישנים ריקני' כליבון רעפי':

וגם מה שהק' על הרמב"ם דישני' שייך נמי חיסום אם כן איך אופי' ומבשלין ביו"ט י"ל לפמ"ש פנ"י בשבת מ"א בדעת הרמב"ם דלא אמרינן דשא"מ מותר רק במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכווין אבל באינו ניכר אפי' דשא"מ אסור. ולפ"ז א"ש דאין מלבני' אפי' רעפין ישנים ואפילו לצלות בהם אעפ"י דהוי דשא"מ משום דאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מתכווין לחיסום בשעת הליבון אבל שפיר אופין ומבשלים ביו"ט משום דהוי דשא"מ לחיסום ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו מכווין לחיסום דאלו הי' מכווין לחיסום היה עושה זאת בריקני' דנחסמו טפי וא"ש. אביך הדוש"ת באהבה: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רנג

בעה"י ויהי בשלם סוכו. מאדון העולם ונסיבו. הוא אהובי תלמידי הרבני החריף ושנון. וריחו לו כלבנון. כמו"ה ליפמאן נ"י העללער בטאראסא:

נועם מכתבך קבלתי ואשר הקשית בש"ס ביצה ח' ע"ב דאמרינן אלא אמר רבא אפר כירה דעתו לוודאי ואין דעתו לספק ע"ש וע"ז ק"ל הא ודאי אם הזמין אפר כיכה מעיו"ט לכסות בו דם כוי לא מבעי' דמותר לכסות אלא אפי' מחויב לכסות דהא רבא לא חייש משום התרת חלבו וגם הי' דעתו על הספק ואם כן תקשי למה לא אמרו חכמים שגם כוי מחויב לכסות ביו"ט כמו שאר חי' וממילא לא יהי' כוי ספק לענין כסוי ויהי' דעתו עליו כמו אשאר חי'. לפענ"ד לק"מ דלכתחלה ודאי אין שוחטי' כוי ביו"ט כדי לכסות משום דהוא ספק אם חייב בכיסוי ואם פטור הוי הכיסוי טירחא דלא צריך וכדמסקי' התם למ"ד גזירה משום התרת חלבו ביו"ט אי מיספקא מי א"ל רבנן זיל טרח וכסי אלא בדיעבד אם שחט שפיר הי' מותר לכסות משום טירחא כיון דהוי סדא"ו שמחויב לכסות רק דלרבר"י אסור לכסות משום גזירה של התרת חלבו שיטעו העולם כיון דשרי ליה טירחא ביו"ט ודאי חי' הוא ורבא ל"ל האי גזירה שיתירו חלבו אבל מ"מ אסור לשחוט כוי לכתחילה על דעת שיכסה משום שמא הוא טירחא דל"צ וגם ע"ד שלא יכסה אינו רשאי לשחוט דשמא חייב בכיסוי ומבטל מצות כיסוי אלא דאם שחט בדיעבד הי' מותר ומחויב לכסות והוי שרי' אי' טרחא ביו"ט משום שמא הוא חי' ומחויב בכיסוי רק משו"ה

אין מכסין את דמו משום דאפר כירה מוכן לוודאי ואינו מוכן לספק כיון דספק אסור לשחוט לכתחילה משום טרחא דלא צריכא ביו"ט ואפשר אפי' איזמני' בפירוש מעיו"ט נמי לא מהני דבטלה הכנתו והוי מוקצה מחמת אי' דרבנן שאסור לשחוט לכתחילה אבל עכ"פ בסתמא ודאי אינו מוכן לספק כיון דלכתחלה אסור לשחוט ספק והא ודאי לא תיקשי דהי' להם לחכמים להתיר לשחוט כוי לכתחלה ביו"ט דמהי תיתי יתירו אי' טרחא ביו"ט ועיין היטב בסוגיא בראשונים ואחרונים ותראה שכן היא האמת. ובזה הנני חותם בברכת התורה רבך דו"ש וטובך:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רנד

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' לסדר כעת יאמר ליעקב תמה"ר ישועה לפ"ק:

שוכ"ט לאהובי תלמידי הרבני המופלג כמו"ה יעקב צבי קליין נ"י ביישוב אגארד:

מכתבך עם ברכת מז"ט קבלתי וד' ידים קרנינו ומזונינו במהרה ואשר שאלת בא' שנחלה פתאום ביו"ט של שבועות העבר ולעת נכנס הרופא לבקרו והגיד כ' הוא חולה שאין בו סכנה רק צוה לשחוט בן עוף ולעשות לו מטעמים מן הבשר לא יאכל רק מעט מזעיר והי' לך וויכוח עם צורבא מרבנן כי הוא אמר שאסור לשחוט ביו"ט אלא צריך לכזית דוקא כדאמרי' בפסחי' מ"ו גבי מסוכנת ובביצה כ"א גבי בהמה חצי' של נכרי וחצי' של ישראל א"א לכזית בשר בלא שחיטה ומשמע כזית דוקא ואתה אמרת הלא פסקי' באו"ח סי' ר"י דאפי' על פחות מכזית צריך לברך לפניה משום דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה וכמ"ש תוס' ברכות ט"ל ד"ה בצר אלמא דמקרי הנאה בפחות מכזית ובשביל הנאה מותר לעשות מלאכה ביו"ט. ועוד הבאת דברי תוס' ביצה י"א ע"ב שכתבו שמערימי' ואוכלי' מעט מתרנגולת כמו הכבד והנסיון מעיד שכ"פ אין בכל הכבד כזית. ועוד מביצה וי"ו באפרוח שנולד ביו"ט דפליגי רב ושמואל אי אסרי' משום מוקצה אבל אי לאו משום אי' מוקצה לכ"ע מותר לשחטו ביו"ט אף שאין בכל אפרוח כזית בשר וכשנגדך דחה דשם חזי לאכול הכל ביחד עם העצמות משום דרכיך עכ"ד:

הנה כדי לעשות לך קורת רוח אפלפל תחילה קצת בדבריכם ואח"כ אשיב כיד ד' הטובה עלי מה שנ"ל לדינא, ומה שהביא הא' מרבנן מהא דא"א לכזית בשר בלא שחיטה הי' אפשר לומר לפמ"ש הר"ן בפסחים ל' בטעמי' דחמץ בפסח במשהו משום דהוי דשיל"מ ואף דגם אחה"פ אסור מדרבנן דר"ש קנסא קניס מ"מ לא בא להקל עליו אלא להחמיר עליו ע"ש, ולפ"ז לרשב"ל דח"ש מותר מה"ת אסור מה"ת לשחוט ביו"ט בשביל ח"ש

דהא יכול לנחור ע"י נכרי ולאכול ח"ש דאין בו איסור מה"ת וא"כ אף דחכמי' אסרו ח"ש מ"מ לא באו להקל רק להחמיר וא"כ משו"ה נקט בגמ' א"א לכזית בשר בלא שחיטה כדי שיהי' ניחא גם לר"ל אבל לדידן דקי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת שפיר מותר לשחוט גם בשביל ח"ש:

אמנם זה שיבוש מכמה טעמי'. חדא כיון דאוכל נפש ביו"ט הותרה ולא הודחה וכמ"ש הר"ן ביצה י"ז וא"כ אי' ח"ש מקרי אונ"פ מותר מה"ת לשחוט בעבורו ואפי' לר"ל אף דאפשר בהיתר לנחור ע"י נכרי כמבואר ביומא וי"ו דאי טומאה הותרה אפי' אפשר בטהורי' עבדי' בטמאים ע"ש. ועוד דבשלמא בנידון דר"ן הנ"ל כיון דהא דאסור אחה"פ אינו אלא משום קנסא שפיר לא אמרו להקל שלא יהי' חוטא נשכר ואדרבה קנסה לי' אבל כאן כיון דמ"מ ח"ש אסור מדרבנן והוא אינו רוצה לעבור אי' דרבנן שפיר הוי השחיטה לצורך או"נ אי ח"ש מקרי או"נ ועיי' פמ"ג בפתיחה להל' יו"ט אות י"ט. ושלישית נ"ל לפמ"ש פמ"ג בפתיחה להל' שחיטה שורש ב' דאף לפמ"ש תוס' שבועות דף כ"ב ודף כ"ג ע"ב דאף לר"י דח"ש אסור מה"ת מ"מ חל עלי' שבועה דאינו אפי' אי' עשה מ"מ באי' דאינו זבוח אין שבועה חל על ח"ש דגם בח"ש איכא אי' עשה ע"ש בטעמי' דמילתא א"כ מה"ט נמי אפי' לר"ל דח"ש מותר מה"ת מ"מ באי' אינו זבוח מודה ר"ל דח"ש אסור מה"ת וא"כ גם לר"ל א"א אפי' לחצי זית בשר בלא שחיטה משום אי' דאינו זבוח:

אלא דכבר הקשו עליו מהא דמוקי ר"ל בשבועות כ"ב מתני' שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וכו' במפרש ח"ש וכו' והלא אפי' בח"ש אינו חל על נבלה משום דאית בי' איסור עשה דשאינו זבוח, אבל לפענ"ד נראה דלק"מ דהרי ר"ל ס"ל בנזיר כ"ט אין שחיטה לעוף מה"ת ומ"מ כתבו תוס' בחולין כ' דנחירה בסימני' מיהא בעי ומתה מאילי' אסור משום נבלה וא"כ משכחת לה בנבילות עוף טהור דליכא משום אי' שאינו זבוח רק משום איסור נבילה ושפיר חל על ח"ש דמותר מה"ת ונמדומה שכבר נזכר זה באחרוני' אלא שהוא דוחק דהאי ואכל נבילות מיירי דוקא בנבלות עוף ולא בנבלות בהמה, ועוד דא"כ אמאי לא קאמר דמשו"ה ר"י לא קאמר כר"ל משום דס"ל יש שחיטה לעוף מה"ת לכן נ"ל דבר חדש דאפי' למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת מ"מ איסור דאינו זבוח ליכא רק גבי בהמה דוזבחת מבקרך כתי' אבל בעוף ילפי' שחיטה מה"ת בחולין כ"ח מן כאשר צוותיך מלמד שנצטווה משה בע"פ וכו' ועל רוב א' בעוף וכו' והיינו רק לסלק אי' אמ"ה או נבלה עיי' תוס' שבועות כ"ג ד"ה האוכל אבל עשה דוזבחת אין בו וכיון דליכא אי' דאינו זבוח אין אי' עשה בח"ש ושפיר הי' יכול ר"י לומר כר"ל. ובזה מיושב מה שהק' פמ"ג שם על

דברי עצמו מיו"ד סי' רל"ח ס"ד דשבועה שלא אוכל ח"ש נבלה חלה השבועה ואיך חל על אי' עשה דאינו זבוח. ולפמ"ש א"ש כיון דחל על ח"ש נבלה דעוף דלית בי' משום אי' דאינו זבוח חל נמי בכולל על ח"ש נבלת בהמה אף דאית בי' איסור עשה דאינו זבוח. ומעתה נ"ל לחדש עוד דאפי' לר"ל נמי חל בכה"ג בכולל דאף דלית לי' כולל באי' הבא ע"י עצמו היינו דוקא לפי מה דקיימא שם סיפא במפרש שלא אוכל שחיטות ונבילות דפלגי' דיבורו שלא אוכל שחיטות קיים ומה שאמר ונבילות בטל ואינו חל דיבורו ועיי' תוס' רי"ד קידושין דף נ"ו מ"ש לענין כל שאינו בזאח"ז אפי' בב"א אינו, אבל באומר שבועה שלא אוכל ח"ש נבלו' כיון דדיבורו קיים לענין ח"ש נבילות עוף חל נמי אח"כ על נבלת בהמה בכולל וכמו שמחלק רשב"א בתשובה סי' אלף רל"ז הובא בד"מ חו"מ סי' ל"ד וסמ"ע שם דוקא באשתך זנתה עמי פ"ד לפי שאפשר לסלק תיבת עמי אבל באני זניתי עם אשתך לא פלגי' דיבורו דאם תסלק תיבת זניתי לא נשאר בעדותו שום טעם ע"ש דאין מחלקים הכונה וה"נ דכוותי' ולק"מ. ואל תשיבנו אם כן למסקנא דמוקמינן בשלא אוכל סתם נמי נבילות בכלל ולפי דברינו בכה"ג גם ר"ל מודה דאמרי' כולל אפי' באי' הבא על ידי עצמו ואם כן ר"ל מ"ט לא אמר כר"י. דז"א דלמסקנא י"ל דס"ל לר"ל דל"ה נבלה בכלל שלא אוכל סתם אלא במפרש שלא אוכל ח"ש נבלה הו' בכלל גם נבלת בהמה ועיי' בתוס' שם ד"ה אלא כעין סברא זו וא"ש:

ועל רבעי' לו אשיב לפמ"ש במק"א [ע"ל סי' קל"ט] עפ"י דברי תוס' יומא פ"א ע"א ד"ה כל וגמ' חולין ק"ח ע"ב דאף לר"י דח"ש אסור מה"ת היינו דוקא בח"ש הבא משיעור שלם אבל אין אי' חל מתחילה על ח"ש. אם כן למ"ש תוס' חולין ק"ב ע"ב ד"ה שאין דאפי' למ"ד בהמה בחיי' לאיברי' עומדת מ"מ לאו לחתיכת בשר עומדת אם כן אין אי' בשר מה"ח חל עד שחתכו מן הבהמה ואם כן אם חותך רק ח"ש אין אי' חל מתחילה על ח"ש. ולפ"ז גם לדידן דקי"ל כר"י נמי א"צ לשחוט בשביל חצי כזית בשר רק יכול לחתוך על ידי נכרי ואם כן אסור לשחוט ביו"ט בשביל, ח"ז בשר אם לא מחמת הני ג' טעמים שכתבתי והני טעמים שייכי גם לר"ל כנ"ל ואפ"ה נקט בגמ' א"א לכזית בשר בלא שחיטה דמשמע כזית דוקא ואם כן ה"ה לדידן דקי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת וגם ח"ש צריך שחיטה, מ"מ ביו"ט אסור לשחוט רק בשביל אכילת כזית דוקא. מיהו זה יש לדחות דכיון דלאו לחתיכת בשר עומדת אם כן אין לומר דאסור לשחוט ביו"ט בשביל ח"ש דיכול לחתוך ח"ש בשר מן הבהמה בחיי' על ידי נכרי כיון דלאו להכי עומדת אבל שאר ג' טעמים שכתבתי נכוני':

ומה שהבאת מסי' ר"י דח"ש מקרי הנאה. נ"ל סברא ישרה לחלק דהרי מבואר בסי' רי"ז ס"ג דמוגמר שמגמרי' בו את הכלים אין מברכין עליו לפ' שלא נעשה להריח בעצמו של מוגמר אלא כדי ליתן ריח בכלים ע"ש. מבואר דאם הי' נעשה להריח בעצמו של מוגמר היה מברכין עליו וכן המריח בכלים שהם מוגמרי' אינו מברך לפי שהוא ריח שאין לו עיקר אבל בלא"ה הי' מברכין עליו משום דהוי הנאה ומ"מ מבואר בכתובות ז' דאסור לעשות מוגמר ביו"ט משום דאינו דבר השוה לכל נפש. ולפ"ז גם בח"ש י"ל נהי דמברך עליו ומחשיב הנאה היינו כיון דאיהו אכיל לי' אחשבי' להנאה ושפיר צריך לברך כיון שהוא נהנה. ועיי' חכ"צ סי' פ"ו דטעמא דח"ש אסור מה"ת הוא משום דאחשבי' ועיי' מג"א סי' תמ"ה סקי"ד ומחה"ש שם אבל מ"מ לא מחשיב זה הנאה שיהיה מותר לשחוט בשביל זה ביו"ט דאינה הנא' שווה לכל נפש ובזה נדחה נמי מה שיש להביא ראי' מירושלמי פ"ה דתרומת דקאמר דמודה ר"ל באיה"נ דח"ש אסור מה"ת ופירשו בו האחרונים משום דח"ש הנאה מיהא הוי. ולפמ"ש אין זה ראיה דנהי דהוי הנאה לדידי' משום דאחשבי' אבל אינה הנאה שווה לכל נפש שיהי' מותר לשחוט בשבילו ביו"ט:

ועוד יש לחלק לפמ"ש הר"ן ביצה ל"א דמדורה להתחמם כנגדה הוי כאו"נ ע"ש ועיי' מג"א סי' תק"א וטו"ז שם סק"ג ועיי' מחה"ש רס"י תקי"ח הבין בטעמו של ר"ן משום דהנאת חימום הוי הנאת כל הגוף ולכן הוי כאו"נ ואם כן מבואר דאו"נ הוי דוקא הנאת כל הגוף ואם כן י"ל נהי דעל ח"ש צריך לברך משום דמקרי הנאה מ"מ ל"ה הנאת כל הגוף דליהוי מקרי או"נ שיהיה מותר לשחוט בשבילו ביו"ט ומ"מ מברכין ע"ז דהרי מברכין על הריח אעפ"י שאין בו הנאת הגוף כלל רק הנאת נשמה כדאמרי' ברכות מ"ג ע"ש:

ומ"ש דבשביל הנאה מותר לעשות מלאכה ביו"ט לא היא דאינו מותר בשביל שום הנאה רק בשביל או"נ רק למאן דאי"ל מתוך גם שאר הנאות מקרי צורך קצת אבל בלי טעם מתוך לא שרי בשביל שום הנאה רק בשביל או"נ ולא ביארת דבריך ויבואר לפנינו בעזה"י:

ומה שהבאת מדברי תוס' ביצה י"א לא נזהרת בלשונם שלא כתבו ואוכלי' מעט מן התרנגול כמו הכבד רק כתבו ואוכלין מעט מן התרנגול ואוכלין הכבד ואפשר לפרש שאוכלין שניהם. אם אין בכבד כזית משלימי' מן התרנגול מעט ואם יש בכבד כזית אוכלין רק הכבד לבד וטעם שאוכלין הכבד מפני שנוח להם להכינו וכדומה:

ומ"ש מאפרוח שנולד ביו"ט ביצה וי"ו נמי אינו ראי' דמי הגיד לך דמיירי בעוף קטן כתרנגולת ובר אוזא דילמא בעוף גדול שיש הרבה זיתי' בשר אפי' ביום שנולד כמו בר

יוכני ביומא פ' וסוכה ה' ועיי' בכורות נ"ז ועוד יש לדחות דפלוגתא דרב ושמואל שם אי הוי מוקצה אינו לענין אי מותר לשחוט ביו"ט דלכ"ע אסור משום שאין בו כזית רק פלוגתיהו לענין טלטול דאי מוקצה הוא אסור בטלטול:

ושנית נ"ל לפ"מ שהביא תוס' ברכות ט"ל ד"ה בצר בשם ירושלמי דאף דאין מברכין ברכה אחרונה אלא בכזית מ"מ בפרידה א' של ענב מברכין ברכה אחרונה משום ברי' ועיי' באו"ח סי' ר"י ואמרינן בחולין צ"ו ודף ק' דגיד מקרי ברי' ואמרי' נמי שם ק"ג ע"ב דצפור טהורה בחי' הוי ברי' ולא במיתתה אבל צפור טמא גם במיתתה הוי ברי' ועיי' חולין קי"ט ומג"א סי' ר"י סק"ג דקטנית א' מקרי ברי' ועיי' דיני ברי' ביו"ד סי' ק' מיהו כל חילוקי דינים המבוארים שם היינו לענין מלקות ולענין ביטול באיסורי' אבל לענין שאר דברים כל שהוא ברי' שלימה כענב א' או פרידה של רמון א' לענין ברכה או קטנית א' לענין יד ושומר לאוכל לענין טומאה בחולין הנ"ל חשיב ברי' פחות מכזית כמו כזית ואם כן ה"נ אף דאסור לשחוט ביו"ט בשביל פחות מכזית מ"מ בשביל כבר שלם או אפרוח שלם מותר לשחוט דחשיב כמו ברי' ואם כן אין מכל הנ"ל ראי' דמותר לשחוט ביו"ט בשביל ח"ש:

ומה שדחה האי מרבנן דבאפרוח גם העצמות מצטרפין לכזית. הנה מצינו חילוק כזה בגידין שסופו להקשות בחולין ע"ז ושם דף קכ"א שיש עצמות שמטמאי' טומאת אוכלין וכן שם קכ"ב בעור הראש של עגל הרך ועיי' פסחי' דף פ"ד, ומ"מ לא מצינו בשום מקום שיהי' עצמות ראוי לאכילה אפי' בעוף הדק שבדקי' יעיי' לשון תוס' פסחי' הנ"ל ד"ה גידין משמע דעצמות בשום אופן אינו ראוי לאכילה וליתא לדחייתו:

אמנם כל זה לסלסל ולפלפל בפלפולא דאורייתא. אבל האמת יורה דרכו דריהטא דלישנא של כל הרשאשונ' ופוסקי' בביצה י"ז גבי' ממלאה אשה כל הקדירה בשר ובטוש"ע סי' תק"ג ובב"י שם וכן בביצה כ"א גבי בהמה חצי' של נכרי וכו' ובטוש"ע סי' תצ"ח סי"א וכן בביצה כ"ה גבי מסוכנת וטוש"ע סי' תצ"ח ס"ו משמע דבעי' כזית דחשיב והוי או"נ דמותר לעשות בשבילו ביו"ט אבל פחות מכזית לא חשיב או"נ ואסור לעשות מלאכה בשבילו ביו"ט וכדאמרי' בשבועות כ"ז אי שייר כזית חשיב לאיתשולי עלי' ואי לא לא חשיב לאיתשולי עלי' וע"ש בתוס' ד"ה אם ובמסוכנת משנה שלימה שנינו לא ישחוט אא"כ יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי וכן היא בטוש"ע ושם אי אפשר לפרש פי' אחר רק כזית דוקא ואי ליכא שהות לאכול כזית אעפ"י שיש שהות לאכול פחות מכזית אסור לשחוט וע"ז אמרי' בפסחי' מ"ו משום הפסד ממונו גמור בלבו

לאכול כזית וא"א לכזית בשר בלא שחיטה אלמא דוקא משום כזית שרי ולא בפחות מכזית. אבל מ"מ נ"ל להתיר לשחוט בנדון דידן מתרי ותלת טעמי:

א) **לפי"מ** שהעלה מג"א רס"י תקי"ח דבבישול נמי אמרי' מתוך וכפשטות הסוגי' ביצה י"ב וכתב מחה"ש שם דה"ה באפיי' ושחיטה דברי' הנעשי' באוכל עצמן לתקנו רק דבעי' צורך היום קצת לרש"י שם מדרבנן ולתוס' מה"ת וא"כ פשיטא דאפי' צריך רק לח"ז בשר נמי מותר לשחוט דהוי עכ"פ צורך היום קצת ועכ"פ הנאה מקרי כנ"ל והרי ברס"י תקי"ח פסק רמ"א דמותר להוציא מפתח של תיבתו דהא דמתירא שלא יגנובו ויצטער ע"ז מקרי צורך היום קצת וכן טיול מקרי צורך היום קצת ע"ש בתוס' ד"ה דילמא ומכ"ש בצריך לאכול חצי זית דמקרי צורך היום קצת והא דבעי' בסי' תק"ג כזית דוקא, היינו משום דשאר כל הקדירה אין בה צורך היום כלל. ול"ש בי' מתוך דהא בעי' עכ"פ צורך היום קצת לתוס' מה"ת ולרש"י עכ"פ מדרבנן ולא שרי' שאר התבשיל אלא מחמת חתיכת זו שאוכל דהוי חדא טרחא או שניתקן חתיכה זו ביותר ע"ש בטור וב"י ולהכי דוקא כזית דחשוב מועיל להתיר השאר ולא חצי' זית דלא חשוב ובטיל לגבי השאר עיי' פסחי' מ"ח וחולין קכ"ד וכן בהמה חצי' של נכרי ל"ש מתוך על החצי של נכרי דהא דרשי' שם לכם ולא לנכרי' ומיעטי' קרא בהדי' דלא אמרי' בזה מתוך ועיי' פנ"י שם בתוס' ד"ה עיסה ותוס' ביצה י"ב ד"ה השוחט ולא שרי' חלק הנכרי רק משום חלק ישראל לכן בעי' בחלק ישראל כזית דוקא שהוא חשיב וצורך או"נ גמור ולא סגי בחצי זית שהוא רק צורך קצת ולא שרי גם חלק ישראל רק מטעם מתוך וטעם מתוך אינו מועיל לחלק הנכרי דהא גלי קרא דלשל נכרי' לא מהני מתוך. וה"נ במסוכנת נ"ל סברא ישרה דל"ש מתוך אא"כ יש שהות לאכול כזית דוקא דלא אמרי' מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אלא באם אפשר לו לעשות לצורך אז מותר נמי לעשות שלא לצורך אבל אם א"א לו לעשות לצורך כלל אסור שלא לצורך ועיי' מ"ש מג"ש ביצה י"ב ליישב קושי' תוס' על רש"י מאופה מיו"ט לחול ולפ"ז באין שהות ביום לאכול כזית רק ח"ז דלא מקרי צורך גמור רק צורך קצת א"כ א"א לו לעשות ולשחוט לצורך גמור וממילא ל"ש מתוך ואסור לשחוט שלא לצורך אפי' באיכא צורך קצת דהיינו ח"ז ומשו"ה בעי' גמר בלבו לאכול כזית דוקא משום הפסד ממונו ואז יכול לעשות לצורך ומתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך והפסד ממונו מקרי צורך קצת כמו במפתח תיבתו הנ"ל או משום הואיל ושרי אי' דרבנן משום הפסד ממון. אבל בנ"ד כיון דאפשר לשחוט לצורך כזית מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אלא דבעי' צורך קצת וא"כ אפי' אינו צריך רק לח"ז נמי מקרי צורך היום קצת ושפיר מותר לשחוט בשביל זה:

ובמ"ש נתיישב מה שהק' פמ"ג בפתיחה להל' יו"ט אות ח' אי אמרי' בשחיטה ובישול וכל מלאכת או"נ מתוך א"כ בשוחט מסוכנת לת"ק נמי בעי' שיש שהות לאכול כזית אעפ"י שאינו אוכל מטעם הואיל ולמה לי שהות ת"ל משום מתוך דהא מפתח של כלי' וממון חשיב צורך היום שלא יגנוב ממונו כמ"ש באו"ח סי' תקי"ח ה"ה מסוכנת הפסד ממון הו' צורך קצת ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דאי ליכא שהות כיון דא"א לשחוט לצורך או"נ ל"ש מתוך כלל וא"ש:

עוד הק' שם מהא דמיבע"ל ביצה ל"ד עוף שנדרס ברגלים אם מותר לשוחטה ביו"ט ולא איפשטא. ומאי קמיבעי' לי' כלל אפי' יהי' טריפה ושלא לצורך הא מותר לשחוט משום מתוך. ואי דבעי' צורך קצת הא ספק זה שמא יהי' כשר לאכול לי' ביו"ט הוי צורך היום קצת ולפמ"ש גם זה לק"מ רק צריך להוסיף קצת דלא אמרי' מתוך אלא אם יכול לעשות מלאכה זו לצורך או"נ אבל כאן דאם הי' טריפה א"י לשחוט עוף זה לצורך או"נ וממילא לא שרי משום מתוך כלל. אבל בשוחט עולת נדבה בביצה י"ב שפיר אמרי' מתוך דאפשר לשחוט בהמה זו לצורך או"נ דאי בעי מתשיל על הקדישו והוי חולין ויכול לשוחטו לצורך או"נ וא"ש:

ב') **נ"ל** דאפי' אי לא אמרי' מתוך רק בהוצאה והבערה עיי' ברמב"ם פ"א מהל' יו"ט ומ"מ שם מ"מ מותר לשחוט אם צריך לאכול חצי זית והא דבעי' בסי' תק"ג כזית דוקא היינו משום דאפשר למפלגא ולא יבשל יותר ממה שצריך ובהמה חצי' של נכרי משום דאין רשות בידו לאכול או זה או זה ועיי' תוס' ביצה כ"א ד"ה עיסה. ובמסוכנת כיון דבאמת א"צ לאכול ואינו רוצה לשחוט רק משום הפסד ממונו והוא רק דרך הערמה וחצי זית כיון שאינו דרך אכילה וכמ"ש מהרש"ל בשבועות כ"ג בתוס' ד"ה דמוקי וא"כ אם שוחט רק בשביל ח"ז הוי הערמה דמוכחת עיי' תב"ש בחי' לפסחי' דף כ"א. אבל בשחיטת בהמה שלו והוא צריך באמת לאכול ח"ז מותר לשחוט כיון דא"א גם לחצי זית בלא שחיטה ורשות בידו לאכול איזה ח"ז שירצה והוא צריך באמת לאכול אותו חצי זית בלא הערמה. וחילא דילי מדברי פמ"ג בפתיחה לה"ש שהבאתי לעיל שכתב דגם בח"ש יש אי' עשה דאינו זבוח משום דכתי' וזבחת ולא כתי' בי' אכילה ואי דכתי' וזבחת ואכלת האי ואכלת אכילת רשות הוא ודוקא היכי דכתיב אכילה בלשון מניעה מאי' או בציווי מ"ע הוי בכזית משא"כ באכילת רשות ע"ש. ונראה דס"ל כדעת הרא"ם שהביא מל"מ פ"א מחמץ ה"ז דסתם אכילה הוא בכ"ש רק דאתי הל"מ ואגמרי' דאכילת אי' או מ"ע היא בכזית ולפ"ז באכילת רשות נשאר במשמעותי' דאכילה בכ"ש. ולפ"ז במלאכת

יו"ט דכתי' אך אשר יאכל לכל נפש וכו' והיינו אכילת רשות שפיר מקרי אכילה אפי' בכ"ש ומותר לעשות מלאכה בשביל ח"ז שרוצה לאכול באמת:

ועוד שהרי כתב הרמב"ם בפ"א מחמץ ה"ז האוכל מן החמץ עצמו בפסח כ"ש ה"ז מה"ת שנ' לא יאכל ועיי' בכ"מ שם וה"נ כתי' אך אשר יאכל לכל נפש א"כ גם בשביל כ"ש שצריך לאכול מותר לו לעשות מלאכה:

ומצאתי און לי בפמ"ג בפתיחה להל' יו"ט אות וי"ו שכתב שם שיש נ"מ במה שחקר אם הא דמלאכת או"נ מותר ביו"ט הוא משום שאינו כלל בכלל מלאכת עבודה או שהוא בכלל הלאו רק שהותרה מקרא דאך אשר יאכל וכו' שבישל ח"ז אי' ואכלו דלר"ל דח"ש מדרבנן אינו לוקה על בישולו ולר"י דח"ש אסור מה"ת לוקה על בישולו כיון שהוא בכלל הלאו ולא התירה התורה רק מה שמותר לאכול ע"ש באריכות עכ"פ מבואר דאפי' בישל ח"ז מותר לר"ל כיון דהיתר הוא:

ג') **נ"ל** כ' לפי לשון השאלה שצוה הרופא לשחוט בן עוף ולעשות לו מטעמי' ומן הבשר לא יאכל רק מיעוט מזעיר נראה שעשו לו מן העוף מרק או רוטב ומזה אכל יותר מכזית רק מן הבשר עצמו לא אכל רק כזית וכיון שהי' צריך לבן עוף לכזית ויותר כדי לעשות מרק ורוטב כזית א"כ לא גרע הבשר ממכשירי או"נ שלא הי' אפשר לעשותם מאתמול דשרי לעשות ביו"ט כמבואר ברס"י תצ"ה ועיי' ברמב"ם פ"א מיו"ט ה"ח שכתב וכן מכשירי אוכל נפש שיש בהם חסרון אם נעשה מבערב עושי' ביו"ט כגון שחיקת תבלי' וכיוצא בהם הרי שקורא לתבלי' מכשירי או"נ וה"נ הבשר למרק או רוטב הוי מכשירו עכ"פ ועיי' מ"מ שם הלכה ה' ובלח"מ פ"ג הי"ב ופ"ד ה"א להראב"ד בפ"ד הי"ב שכ' דאפי' לחכמי דר"י דס"ל בביצה כ"ח וכמה דוכתי דאפי' מכשירי' שא"א לעשותן מעיו"ט נמי אסור לעשות ביו"ט מ"מ תבלי' ומלח שהם מכשירי' שנכנסי' באוכל עצמו מותר זה כדרכו וזה ע"י שינוי וזה טעם לביקוע עצים שמותר ע"י שינוי ע"ש וע"י במג"א וטו"ז סי' תק"א סק"ג בשם הר"ן במדורה להתחמם שנינו מהמכשירי' עצמם שרי טפי ופשיטא דבמלח ופלפלי' ותבלין אין בהם כזית בכא"פ ואי נימא דבעי' כזית מהמכשירי' שנכנסי' באוכל פשיטא דבעי' דוקא בכבכא"פ וליכא. אע"כ כיון דאיכא כזית באוכל גופא אף דליכא כזית בכא"פ במכשירי' הנכנסי' תוך האוכל מ"מ מותר לעשות מלאכה במכשירי' הנ"ל לדוך ולשחוק ומכ"ש בעוף דאיכא כבא"פ במרק או ברוטב שמותר לשחוט העוף כדי לאכול כזית מרק או רוטב. סיומא דפסקא בנידון שאלתינו שפיר מותר לשחוט לו בן עוף לעשות לו מרק או רוטב אעפ"י שאינו אוכל מן הבשר עצמו רק חצי זית. והי' זה שלום מנאי רבך הדושו"ט:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רנה

שיל"ת ב' אויפאלו ד' כי ברוך הוא ותרם כראם קרנו לפ"ק:
רוב שלום. לאוצר בלום. אהובי חתני הרב המאוה"ג כמו"ה גרשון נ"י שטערן אבדק"ק מ' לודאש:
מכתבך קבלתי בזמנו עם בנ' ח"ת ילידי שכלך והיה לי כביש"ת האר"ש מאפס הפנאי והיום יצאתי והיום באתי להשיב לך על מה שפלפלת בסוגי' דביצה ל"ד דבעי בעוף הנדרס מהו לשוחטה ביו"ט ובשו"ע או"ח סי' תצ"ח ס"ח פסקי' האיבעי' לקולא וכתב פר"ח הטעם משום דמה"ת מותר לשוחטה אפי' הוא טריפה מטעם מתוך והוי סד"ר ולקולא ובהכי ניחא לך דש"א סי' ס"ד תמה אמאי לא פשיט בביצה הנ"ל ממתני' דביצה כ"ה דשוחט מסוכנת ביו"ט אע"ג דצריכה פרכוס אח"ש ותי' דהתם לא מיירי במסוכנת שצריכה פרכוס אח"ש ופמ"ג יו"ד סי' ט"ו בשפ"ד סק"ג תמה דבאו"ח סי' תצ"ח משמע דמותר לשחוט אפי' במסוכנת הצריכה פרכוס וניחא לך דלמה דפסקי' האיבעי' לקולא משום דאין כאן סד"א דמה"ת אמרינן מתוך אם כן גם במסוכנת מותר אפי' צריכה פרכוס מה"ט. אלא דק"ל למ"ש ישוע"י או"ח סי' תקכ"ז בדעת מהרש"ל דאוסר לשחוט מיו"ט לשבת ע"י ע"ת דטעמו משום דע"ת לא מהני רק על ידי הואיל כמ"ש טו"ז שם סק"א בשם הר"ן וכיון דשחיטה אפי' ליו"ט עצמו לא שרי אלא מטעם מתוך דהא יש חשש שמא ימצא טריפה אם כן אפשר דהואיל ומתוך ביחד לא אמרי' כמ"ש תוס' פסחים מ"ו דל"א תרי הואיל רק ע"ז פקפקת דבשחיטה ליו"ט עצמו א"צ מתוך דסמכינן ארובא אבל גבי מסוכנת דאיתרע רובא וע"כ שרי משום מתוך כנ"ל קשי' אמאי שרי' בסי' תצ"ח ביש שהות לאכול כזית מבעו"י אפילו לא גמר בלבו לאכול משום הא בזה צריכים למתוך והואיל ביחד והא לא אמרינן וע"ז יישבת דבמסוכנת התירו משום הפסד ממונו כמ"ש הפנ"י:
אהובי חתני הגם כי אינני נכנס ברצון לפלפול כזה מ"מ לאהבתך אעוררך באיזה דברים מן המאוחר אל המוקדם. מ"ש דבמסוכנת שרי משום הפסד ממון נעלם ממך סוגיא דפסחים מ"ו דמבואר בהדי' דמשום הפסד ממון לא שרי' איסור דאורייתא רק משום דאמרינן הואיל ושרי מה"ת שרי' איסור דרבנן משום הפסד ממון או אי לא אמרינן הואיל שרי משום הפסד ממון גמר בלבו לאכול כזית ע"ש. ואם כן לפי קושיתך בלא גמר בלבו לאכול כזית והואיל ומתוך ביחד לא אמרינן הוי אי' מה"ת ולא. שרי' משום הפסד ממון:

אבל באמת אינני מוצא מקום לקושיתך אם על השו"ע סי' תצ"ח וב"י הלא הם מתירים לשחוט מיו"ט לשבת וכמ"ש המג"א סי' תקכ"ז סקכ"א ואם כן ס"ל דאמרינן הואיל ומתוך ביחד ואם קושיתך על מהרש"ל מש"ס דפסחים מ"ו דלמאן דאי"ל הואיל שרי אפילו לא גמר בלבו לאכול כזית או על דברי רש"ל עצמו ביש"ש פ"ג דביצה דין י"ב שכתב כן הלא אפשר לומר כמ"ש טו"א דלא מיירי כלל במסוכנת הצריך פרכוס ואין אנו צריכים למתוך רק ליישב דעת השו"ע בסי' תצ"ח כמ"ש פמ"ג:

אמנם כן לו יהיבנא דצריכי' להואיל ומתוך ביחד מ"מ נ"ל דלק"מ דבפסחים ל"ח בעי' לן אי אמרינן תרי הואיל וכתב שם רש"י וא"ת בחלת מעשר גופא נמי הרי הואיל איכא הואיל ואי לא קרא עני' שם והואיל ואי מטמא פריק לה וכו' הכא לא קרי' הואיל דבר שיש בידו לעשות לגרום לה טומאה מיד ופריק ע"ש. ומעתה תוס' כתבו שפיר דלא אמרינן תרי הואיל הואיל ואי בעי מיתשיל דזה אין בידו שמא לא מזדקק לי' חכם וכן ישוע"י כתב שפיר הואיל ואי מקלעי לי' אורחים דזה אין בידו לא אמרינן ביחד עם מתוך אבל במסוכנת דאמרינן הואיל ואי בעי למיכל מצי אכול שהוא הואיל שבידו לגמור בדעתו לאכול כזית שפיר אמרינן הואיל ומתוך ביחד כמו דאמרינן בכה"ג תרי הואיל וכרש"י הנ"ל וא"ש:

ומה שפקפקת על ישוע"י דבשחיטה ליו"ט עצמו א"צ משום מתוך רק דסמכינן ארובא הנה הס' ישוע"י אין לי לעיין בו אבל כמדומה שקאי לפמ"ש מהרש"ל ביש"ש פ"ד דביצה דין י"ט בשם הג"א דבמקום שטריפות מצויין כמו כשרות אסור לשחוט הביאו מג"א סי' תצ"ח סקט"ו ובזה"ז דמחמת חומרת האחרונים בטריפות הריאה יש פלגא שאנו מטריפי' ואינן ראוי' לאכילה ואם כן אסור לשחוט רק משום מתוך והוי סד"ר וכמ"ש שאגת ארי' סי' ס"ד. אבל מה שיש לפקפק בדבריו דאם טעמו משום מתוך כמ"ש ישועי' אם כן אמאי התיר מהרש"ל באומר בהדי' לשחוט כמ"ש מג"א בשמו סי' תקכ"ז סקכ"א. אבל אין משיבין את הארי בלי בדיקת פנים בספרו:

ומ"ש לתרץ קושי' פמ"ג דלמאי דפסקינן לקולא בעוף הנדרס ה"ה במסוכנת דלא הוי סד"א משום מתוך לא נ"ל דבאמת קשה לשיטת תוס' ורוב הפוסקים דהיכי דליכא צורך היום קצת לא אמרינן מתוך מה"ת אם כן אם יהי' טריפה ליכא צורך היום כלל והו' סד"א ואמאי אזלינן לקולא. אך כבר כתבו אחרונים דס' זה שמא יהי' כשר ויאכלנו שהרי לכך שוחט מקרי צורך היום קצת וכ"ז בעוף הנדרס אבל במסוכנת בלא גמר בלבו לאכול כזית אם כן אין כאן צורך היום כלל ואין כאן היתר משום מתוך ושוב הוי סד"א דלא שריא משום הפסד ממונו:

אבל גוף דברי פר"ח תמוהים בעיני דבאס"ז ביצה י"ב הק' וא"ת אם כן דלמאן דאית ליה מתוך הותר כל דבר ואעפ"י שאין בו צורך כלל לכם ולא לנכרי' דאמר רחמנא היכי משכחת לה ותי' דאעפ"י שהתורה התירה שלא לצורך כלל אפ"ה אסרה לצורך נכרי' וא"צ לתת טעם בדבר הואיל וגלי בי' קרא וגזה"כ הוא ע"ש ועיי' בתוס' ד"ה השוחט ולפ"ז איך אפשר לומר בעוף הנדרס אפילו יהי' טריפה מותר לשחוט מה"ת משום מתוך הא כיון דלא חזי לישראל רק לנכרי' אסור מה"ת משום לכם ולא לנכרי'. ואולי שרי משום דהוי דשא"מ ומותר דהא אינו מתכוין לשחוט לנכרי' רק שמא יהיה כשר לישראל. אמנם לכאורה הוי פ"ר דאם הוא טריפה ודאי יהי' לנכרי' ולא לישראל ושוב סד"א. אבל גם הא ליתא דהא הוי פ"ר דלא ניחא ליה ולא אכפת ליה שבשביל הגוי לא היה שוחט היום. ולפ"ז במסוכנת דירא פן תמות יש לדון דאם לא תפרכס אינו ראוי' רק לנכרי' ול"ש מתוך משום לכם ולא לנכרי' ואי דהוי דשא"מ הא הוי פ"ר ובזה אפשר דניחא ליה דעינינו רואות שגם הגוים מקפידים שלא לאכול המתה מאילי' רק נתנבלה בידי אדם ואם כן הוא גם כן נדחה מ"ש וצ"ע:

ואחרון חביב מה שהקשית לר"ע דחייש למיעוטא בספ"ק דמכות אם כן איך מותר לשחוט שום בהמה ביו"ט שמא תמצא טריפה וא"ל דסמכינן ארובא דהא חייש למיעוטא ואי דמה"ת מותר משום מתוך והוי סד"ר הא ר"ע ל"ל מתוך בפסחים ה' וכ"ת אה"נ דלר"ע אסור לשחוט הא בריש ביצה משמע דלכ"ע מותר לשחוט ביו"ט. והוצרכת לזה ול"ק לך ממה דמתיר ר"ע להדיא בביצה כ"ה לשחוט אפי' מסוכנת דשאני התם משום הפסד ממונו התירו ואזלת לשיטתך וכבר דחיתי זה לעיל. אבל לפענ"ד לק"מ דגם מאן דחייש למיעוטא היכי דאפשר אבל היכי דלא אפשר לא חייש כדאמרינן בחולין י"ב ואם כן לענין שחיטה ביו"ט דאי אפשר לשחוט ביו"ט בלי סמיכה על הרוב שפיר לא חיישינן למיעוטא. מה אמרת אפשר לשחוט מאתמול זה לא מקרי אפשר דדוקא בקטן וקטנה שאין מצות חליצה או ייבום רק פ"א ואותו פעולה אפשר להעשות כשיגדילו בלי סמיכה על הרוב אז חיישי' למיעוטא אבל כאן אותו פעולה של שחיטת יו"ט א"א להעשות בלי סמיכה על הרוב דאותו שחיטה ששוחט היום אינו שוחט אתמול דיכול לשחוט אתמול והיום לא מקרי אפשר במה ששוחט עיו"ט ואיני שוחט ביו"ט וכמ"ש צל"ח דלענין טלטול ל"ש דשיל"מ משום דיכול לטלטל היום ומחר וכבר כתובה מסברא זו בכת"י זקני הגאון הקדוש מאוה"ג זצ"ל מוהר"ע חסידא בהגהת תשו' יד אלי' סי' צ"א [עיי' לעיל סוף תשו' י"ח]:

ועונ"ל דדוקא בעוף הנדרס דלא סמכינן ארוב לענין טריפות וצריך בדיקה מיבע"ל בגמ' אי מחזקי' ריעותא גם לענין יו"ט אבל בכל בהמות כיון דע"כ אנו סומכים על הרוב זה דרוב בהמות כשרות בפסח וקדשים ולא חיישינן שמא במקום נקב קשחיט אם כן כבר החזקנו רוב זה במקום דלא אפשר ושוב סמכינן עליה אפילו היכי דאפשר ולא חיישינן למיעוטא וכמ"ש הפלאה ספ"ק דכתובות דאף דאין הולכין בממון בת"ר מ"מ רוב שהחזקנו לענין אי' מהני אח"כ גם בממון וה"נ דכוותי' ושפיר מותר לשחוט ביו"ט דסמכי' ארובא כיון שהחזקנו לענין איסור נבילה וטריפה דלא אפשר ולא חיישינן קן למיעוט משא"כ בקטן וקטנה שלא החזקנו הרוב לשום דבר דלא אפשר שפיר חיישינן למיעוט כיון דאפשר וא"ש. ולדעתי הפי' בגמ' חולין אלא היכי דאפשר אפשר היכי דלא אפשר לא אפשר וכיון דפסח וקדשים ע"כ סמוך ארובא והחזקנו אותו רוב שוב לא חייש למיעוט ואכיל נמי בישרא והה"נ דאפילו לר"מ א"צ לבדוק אחר ח"י טריפות כיון דהחזקנו רוב בהמות כשרות שוב לא חיישינן למיעוט. ולסברא שכתבתי בסמוך דהא שלא יהיה הפעולה נעשית לא מקרי אפשר א"כ שלא ישחוט ולא יאכל בשר נמי לא מקרי אפשר ואם כן ע"כ ה"פ. אלא היכי דאפשר ואכיל נמי בישרא. שוב מצאתי כזה בחי' רשב"א חולין דף ט' ע"ש ד"ה ואפי':

ושלישים על כולו נ"ל לפ"מ שחידש בתשו' אבני מילואי' סי' ב' דבעושה מלאכה ביו"ט לנכרי נמי ליכא רק לאו הבא מכלל עשה דהא כתיב התירא בקרא בהדיא אך אשר יאכל לכל נפש ואפי' נפש נכרי בכלל וכדכתי' נפש אדם אלא משום דכתיב לכם ולא לנכרי' ואם כן למאי דאהדרי' אהדרי' ואינו אלא בעשה אפי' לב"ש דלית להו מתוך ע"ש בד"ה ואינו. ולפ"ז לשיטת הסוברים דעשה דחי ללאו הבא מכלל עשה אם כן הה"נ דספק עשה דוחה לספק לאו הבא מכלל עשה וכבר האריכו בזה אחרונים ומעתה אפי' ספק טריפה מה"ת שיש לה בדיקה היה מותר לשחוט ביו"ט דאפי' יהיה טריפה אינו רק להמכ"ע לכם ולא לנכרים וכיון שהוא ספק אתי ספק עשה דושמחת יו"ט שהוא מה"ת כמ"ש הרמב"ם פ"ו מיו"ט ועיי' רשב"א שבת קל"ג ד"ה לבדו. דשמא יהיה כשירה ויקיים עשה דשמחת יו"ט ודחי לי'. אלא אפילו לשיטת הסוברים דאין עשה דוחה להבמכ"ע דהוי עשה מ"מ הלא הטעם משום מה אולמא האי עשה מהאי עשה ואם כן בכל בהמות שפיר מותר לשחוט ביו"ט דעשה דשמחת יו"ט הוא מכח רוב ולהבמכ"ע דלכם ולא לנכרי' הוא מכח מיעוט ואפי' מאן דחייש למיעוט מ"מ רוב עדיף ממיעוט ושפיר אלים עשה דשמחת יו"ט ודחי ליה ושפיר מותר לשחוט לכ"ע וא"ש:

אבל באמת מעיקרא לק"מ דר"ע ס"ל בביצה כ"א ע"ב אפי' נפש בהמה במשמע ומותר לשחוט לכלבים ולכם להוציא נכרי' וא"כ שפיר מותר לשחוט ביו"ט אם יהיה כשר יאכל לישראל ואם ימצא טריפה ישליכנו לכלבים דמותר לשחוט לכלבים ור"ע לשיטתו לק"מ:
ובגוף קושי' שאג"א מהא דמסוכנת סבור הייתי לומר למ"ש הש"ך ביו"ד רס"י י"ז דמשו"ה בלא פרכסה הוי נבילה דכל שלא פרכסה בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם שחיטה ע"ש ולפ"ז מותר לשחוט ממנ"פ אם תפרכס הרי הוא לצורך אונ"פ ואם לא תפרכס דהוי נבילה הרי ליכא מלאכה מה"ת דלא תיקן כלום דהרי אסורה משום נבלה ואי דתיקן להוציא מידי אמ"ה לב"נ הלא היה נשמתה נטולה ממנה קודם שחיטה ול"ש בה אי' אמ"ה בשעה ששחט ואם כן לא תיקן כלום. אלא דהדרנא בי דנהי שנשמתה נטולה ממנה קודם שחיטה מ"מ היתה עדיין מפרכסת ומפרכסת אסורה משום אמ"ה רק בשחיטה ומפרכסת מותרת לישראל משום דבשחיטה תליא מילתא ש וממילא מותרת לב"נ משום מי איכא מידי אבל כאן קודם שחיטה היתה אסורה במפרכסת בין לישראל בין לב"נ ושפיר תיקן בשחיטתו שהוציא מידי אמ"ה לב"נ. אבל מ"מ נ"ל דלק"מ דהרי קי"ל כשמואל בשבת ע"ה דשוחט חייב משום נטילת נשמה ואם כן באינה מפרכסת כיון שכבר נטולה נשמתה ממנה קודם שחיטה אם כן לא עשה מלאכת נטילת נשמה כלל ואין כאן איסור ושפיר יכול לשחוט ממנ"פ אי תפרכס הוי מלאכת או"נ ושרי ואי לא תפרכס אם כן אין כאן מלאכה כלל וא"ש:
אך גם בזה יש לפקפק כנ"ל דאם עדיין היתה מפרכסת קודם שחיטה הרי אמרינן בחולין קכ"א דמפרכסת הרי היא כח' לכל דברי' ועיי' תוס' חולין ב' ד"ה ובמוקדשי' ותוס' חולין פ"ד ד"ה בעי' וא"כ שפיר איכא נטילת נשמה. אבל אחר העיון נ"ל לקיים מ"ש דודאי אם היתה קודם שחיטה מפרכסת שהיא כחי' לכל דברי' היה מועיל לה שחיטה דקי"ל כר"י בחולין קכ"א הנ"ל דלאו מתה הוא ודלא כחזקי' דאמר יצתה מכלל חי' ולכלל מתה לא באת דלדידיה שפיר לא מהני שחיטה לחצי חיות אבל לר"י לא יצאה מכלל חי' כלל ואם כן שפיר היה מהני בה שחיטה אע"כ דאמרינן שכבר נטולה נשמתה ממנה קודם שחיטה ומה שהיתה מפרכסת לא היה אלא כזנב הלטאה שמפרכסת כדתנן במשנה וי"ו פ"א דאהלות גבי הותזו ראשיהן ואם כן היתה מטמאה טומאת נבילות עוד קודם שחיטה וממילא לא הי' בה משום אמ"ה ולא תיקן כלום וגם אין בו משום מלאכת נ"נ וא"ש כל מ"ש:
ואמנם לדעת טו"ז שם שכתב ה"ז נבלה דקי"ל לרבנן דזו נטילה נשמתה קודם גמר שחיטה לא שייכי תירוצי' הנ"ל כיון דקודם שחיטה היה בה חיות שפיר תיקן בשחיטתו

שמתה וליכא אי' אמ"ה וגם עשה מלאכת נטילת נשמה. אבל נלפענ"ד לחדש דבר דאמרי' בשבת צ"ז ע"ב נתכווין לזרוק ד' וזרוק ח' פטור אם לא אמר כ"מ שתרצה תנוח ומשום דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון דלא נתקיימת מחשבתו פטור ועיי' בתוס' שבת רע"ב ע"ב ד"ה נתכווין ולפ"ז נ"ל ודאי בשוחט בהמה בריאה אע"פ שנתנבלה בשחיטה מ"מ שפיר תיקן להוציא מידי אמ"ה דאף דאיהו נתכווין להוציא מידי נבלה גם כן לא נתקיימה מחשבתו אבל נתכווין להוציא גם מידי אמ"ה ובזה נתקיימה מחשבתו במקצת ודמי לנתכוין לזרוק ח' וזרק ד' בשבת צ"ז שם דחייב או לכתב שם משמעון ע"ש אבל מסוכנת שרוצה שירא פן תמות הלא אין כוונתו לתקן אי' אמ"ה דגם אם תמות לא יהיה אי' אמ"ה רק נתכווין לתקן איסור נבלה וכיון שלא פרכסה והוי נבלה לא נתקיימה מחשבתו אף שתיקן איסור אמ"ה מ"מ לא נתכווין לזה ולא הוי מלאכת מחשבת ומותר ואפילו נאמר דאסור מדרבנן מ"מ ס' איסור דרבנן שפיר התירו משום הפסד ממונו ושפיר מותר לשחוט ממנ"פ אי תפרכס שפיר קשחיט דהוי מלאכת או"נ ואי לא תפרכס הרי היא נבלה ול"ה מלאכת מחשבת ומותר עכ"פ מה"ת וכיון שיש ס' אם תפרכס אי לא הו"ל סד"ר ושרי משום הפסד ממונו וא"ש נכון. והחונן לאדם דעת. יחננו דעה בינה והשכל ויראנו מתורתו נפלאות. בתורת אמת ויעשה עמנו לטובה אות ללמוד וללמד לשמור ולעשות תורתו הקדושה לשמה. מתוך הרוחה. וברכה והצלחה. כנפש חמיך הדוש"ת וחותם בברכה שלימה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רנו

עוד לרב הנ"ל
שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' מסעי תרמ"ו לפ"ק:
מכתבך מיום ה' שבוע העברה קבלתי ותשובתך בצד. ועל דבר קושיתך לר"ע איך שוחטין ביו"ט הא ל"ל מתוך וחייש למיעוט ושמא ימצא טריפה כתבתי דלר"ע מותר לשחוט גם לצורך כלבים כמבואר ביצה כ"א. וק"ל א"כ בביצה כ"ה דאמר ר"ע אפי' כזית חי מבית טביחתה והלא לר"ע אפי' בלא"ה מותר לשחוט לצורך כלבי' וא"ל דאה"נ ה"פ אפי' יש שהות שיאכלו כלבים כזית חי מבית טביחתה דא"כ אמאי קאמר בגמ' שם והאנן תנן מתני' כדר"ה וכו' הא ר"ע מיירי לכלבים אע"כ משום דמוכן לאדם אינו מוכן לכלבים ואסור ליתן לכלבים משום מוקצה ודוקא בטריפות ידוע מבעו"י דלא חזי לאדם ומוכן לכלבים מותר לשחוט לר"ע לצורך כלבים עכ"ד. והנה קושיתך אינו מיושב בזה

דנהי דלר"ע אסור לשחוט לכלבי' ביו"ט משום מוקצה מ"מ אינו רק אי' דרבנן ואם כן שרי במסוכנת משום הפסד ממונו ואכתי תקשי איך מוכח ממתני' כר"ה. ועוד דודאי אין איסור על הכלבים לאכול מוקצה וכמ"ש מהרש"א חולין גבי מעשה דר"פ בן יאיר אלא ע"כ כונתך דאסור לטלטל מוקצה כדי להאכילו לכלבים וזה שיבוש דהרי כתבו תוס' ביצה ח' ד"ה אר"י דמוקצה אינו אסור לטלטל ביו"ט בשביל או"נ ושמחת יו"ט ע"ש דלא עדיף ממלאכה גמורה דשרי לצורך או"נ וכיון דלר"ע שרי מלאכה גמורה לצורך כלבים ה"נ שרי טלטול מוקצה וא"כ הדק"ל:

וגם מה שדחית במכתבך השנית עפ"י רמב"ן במלחמות ביצה כ"א דלר"ע דאך אשר יאכל לכל נפש אפי' נפש בהמה במשמע מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים שהר' עוננ' הן לאו"נ ע"ש יפה דחית. אבל מעיקרא לק"מ דודאי בהמה בריאה מותר לשחוט לר"ע ממנ"פ אם תהיה כשירה שפיר קשחיט לאדם ואם תהיה טריפה שפיר קשחיט לכלבים. אבל במסוכנת שרוצה לשחוט שירא פן תמות ולא תהי' ראוי' לאדם רק לכלבים אסור לשחוט בשביל כלבים דהוי מלאכה שלא לצורך כלל דבלא"ה תהיה ראוי לכלבים גם אם תמות מאילי'. ולא מיבעיא לדעת בעה"מ שם ביצה כ"א כיון דאפשר לכלבים בעיסה אסור לאפות להם ודאי גם כאן אסור לשחוט בשביל כלבים אלא אפי' לדעת רמב"ן במלחמות ור"ן שם דמותר לאפות להם כיון דאפי' נפש בהמה במשמע כל מה דשרי' לאדם איכא למשרי לבהמה שהרי בתיבה אחת הוציאן הכתוב מ"מ הרי סיים רמב"ן שם והרי דרכן בפת יותר מן העיסה אלמא דוקא בכה"ג הוא דשרי כיון דעכ"פ יש צורך לכלבים באפיי' ובישול שהוא טוב יותר אלא דאפשר לאכלן חי אבל בליכא צורך כלל במלאכה ודאי אסור דאפי' לאדם אסור בליכא צורך היום כלל וכן בשחיטה אף שאפשר להורגו על ידי עכו"ם לכלבים מ"מ עכ"פ יש צורך לכלבים למלאכת נ"נ אלא שאפשר שנוטלה עכו"ם וכיון שיש צורך למלאכה לצורך נפש בהמה הותר לישראל לעשות אבל באין צורך למלאכה כלל ודאי אסור וכמ"ש וזה ישר בסברא:

ועונ"ל דהוא שיבוש דודאי אם הכלבים צריכי' לכל הבהמה מותר לשחטה לצורך כלבי' אבל במסוכנת דאין שהות רק לאכול כזית אפי' לאדם אינו מותר לשחטה רק משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה כדאמרי' פסחים מ"ו אבל לכלבים אסור שא"צ שחיטה ויכול לחתוך להם ממנה כזית בשר בלי שחיטה וא"כ אסור לשחוט משום דמרבי בשיעור כדאמרינן במנחות ס"ד ונהי דמה"ת שרי ביו"ט כמ"ש הר"ן ביצה י"ז משום דאו"נ הותרה מ"מ מדרבנן אסור לשחוט ואף דמשום הפסד ממון התירו אי' דרבנן מ"מ אפשר דתרי איסורי דרבנן לא התירו דגם אם נותן באמת לכלבים כזית איכא אי' דרבנן

כנ"ל וכאן אינו נותן להם כלל רק דשרי משום הואיל והוי נמי אי' כולי האי לא שרי' משום הפסד ממונו. ולפי' סברא זו ליתא לדחיי קמייתא שכתבתי לעיל. ועוד דלר"ע דל"ל מתוך אפשר דאו"נ לא הותרה רק הודחה ור"ן הנ"ל לא כתב אלא למאי דקי"ל מתוך וא"כ לר"ע אסור לשחוט לכלבים בשביל כזית בשר מה"ת רק בשביל ישראל שרי משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה:

ומה שכתבתי לתרץ דאתי ס' עשה דשמחת יו"ט ודחי ס' דלהבמכ"ע לכם ולא לנכרים ופקפקת דתוס' פסחים פ"ד ד"ה ולא הביאו שיטת ר"ח דאו"נ דוחה ל"ת דיו"ט ככל עדל"ת וכבר הרעישו הא או"נ הותרה והראי' דהא אמרי' מתוך וניחא לך דכאן אזלי' אליבא דר"ע דל"ל מתוך. ואני אומר אפי' למאן דאית לי' מתוך דליתא לדר"ח מ"מ נהי דאו"נ הותרה מ"מ היכי דל"ש מתוך כגון אם יהי' טריפה דאסור משום לכם ולא לנכרי איכא משום עשה דוחה להבמכ"ע וכי בשביל שהותרה פקע מיני' דין עדל"ת ודבריי נכוני' אליבא דכ"ע:

ומה שתמהת על הר"ח מה יענה לר"א דסובר יו"ט עול"ת אינני יודע ומה תענה אתה למילה שלא בזמנה דדחי צרעת אף דצרעת עשה ול"ת ומילה בזמנה דדחי שבת אף שהוא עול"ת שיש בה כרת עיין שבת קל"ב אלא דאין למדין מזה בעלמא משום דעשה דמילה חמורה שנכרתו עלי' י"ג בריתות וה"נ אעשה דשמחת יו"ט איכא למיפרך מה להאי שכן נוהגת גם בנשים עיין חגיגה דף ו' ובר"ה ו' ע"ב ורמב"ם פי"ד ממעה"ק הי"ד ופ"א מחגיגה ואולי מקרי מצוה דרבים דצריך להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים כמ"ש רמב"ם פ"ו מיו"ט הח"י ע"ש:

אבל באמת אינני רואה שום הוכחה בתוס' שם דהא דאו"נ הותר ביו"ט היינו מטעם עדל"ת אלא דאיהו נמי ס"ל הותרה והוי סד"א דנילף מיני' מילה שלא בזמנה דנכרתו עלי' י"ג בריתות דודאי הותרה בשבת משו"ה צריך קרא לבדו ולא מילה שלא בזמנה ומ"ש תוס' ומה או"נ שלא נכרתו עלי' י"ג בריתות דוחה יו"ט היינו אפי' למאן דל"ל מתוך וא"כ או"נ נמי מצוה היא וא"כ ל"ל ומה או"נ שאינה מצוה מ"מ אמרינן ומה או"נ שלא נכרתו עלי' י"ג בריתות ועיין רשב"א שבת קל"ג ד"ה לבדו ואולי ראית כן באיזה אחרון שפי' כן כדי שיהי' חידודו עולה יפה הודיעני אי' מקומו:

ואשר השבתי עמ"ש דמסוכנת שרי לשחוט משום הפסד ממונו הא בפסחים מבואר דאי' דאו' לא שרי' משום הפסד ממונו כתבת שתלונתי גם על פנ"י ביצה ל"ד שכתב כן אבל חת"ס יו"ד סי' כ' מסביר דברי פנ"י וא"ש הכל. הנה הסברת חת"ס רחוק בעיני אבל דברי פנ"י פשוטי' דמה"ת שרי משום מתוך וכמ"ש פר"ח וליכא רק אי' דרבנן ושרי

משום הפסד ממון אבל לדידך דקשי' דהואיל ומתוך ביחד לא אמרי' מה"ת שפיר כתבתי דלא שרי' אי' דאורייתא משום הפסד ממון:

ומ"ש על מה שהארכתי בענין מקלקל כבר קדמנו חת"ס שם הנה לשני תי' ראשוני' אין זכר למו שם רק לתי' הג' נמצא שמץ מנהו אבל דברי חת"ס אינן מחוורי' [וגם מ"ש חת"ס שם דהוי מקלקל בשחיטתו משום הפסד עור אינו נראה כיון דבגוף ועצם מלאכת נטילת נשמה אינו מקלקל רק מצד אחר לא מקרי מקלקל וכן מוכח מרש"י ב"ק ל"ד ע"ב ד"ה בצריך לכלבו דאם חיובו משום צובע ל"ש מקלקל כיון דבמלאכת צבועה ליכא קלקול] דגם אם לא תפרכס הרי תיקן שיצאה זמן מה קודם מאי' אמ"ה ובלי שחיטה ל"ה מתה עדיין והיתה אסורה משום אמ"ה ולכן הבאתי אני גמ' דשבת כיון דלא נתכוין להוציא מידי אמ"ה לא נתקיימה מחשבתו ושרי והבן. ואל תחשוב שכל הניגוני' הם ניגון א' רק הפוך בה ותעמיק בהם אז תבין כי דברי נכוני' תל"י. חמיך הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רנז

שיל"ת ב' אויפאלו ב' פקודי תרמ"ו לפ"ק:

ישאו הרים שלום לידידי הנגיד הרבני החו"ש. שמו ינון כמו"ה יעקב מרדכי נ"י ראטה בק"ק פאלדעש:

יקרת מכתבו הגיעני ביום ה' שבוע העברה לעת ערב ויען כי אני טרוד מאוד בימים אלו לא הי' פנאי להשיב. רק בש"ק פניתי מעט לעיין בדבריו ולהשיב מפני הכבוד כאשר יחוננני החונן לאדם דעת:

נפשו היפה בשאלתו למה שהעלה בכת"ס או"ח סי' ס"ז דאסור להדליק רייבהאלצעל ביו"ט ע"י חיכוך בכותל או באפר חם או בברזל חם מלובן כמו בשפארהערד ע"ש. ונסתפק מעלתו אם מותר להדליק בפעטראלעאום לאמפע בחום אויר השלהבת והאריך בפלפולו ויבואר לפנינו בעזהי"ת:

פתח דברי' יאירו במ"ש כת"ס שם להביא ראי' לדעת הרמב"ם פ"ד מיו"ט שכ' אין מוציאי' את האש וכו' שלא הותר ביו"ט אלא להבעיר מאש מצוי. אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב ע"ש. והביא ראי' לדבריו מירושלמי פ"א דמגילה על מתני' אין בין יו"ט לשבת וז"ל. תני בשם ר"י אף מכשירי או"נ התירו מה ביניהון ר"ח אמר לחדד ראשו של שפוד ביניהון. ר"ה ברי' דר"א הוציא אש מאבני' ביניהון הרי

מפורש דהוצאת אש מאבנים הוא משום מלאכה והוא מכשירי או"נ ותלי' בפלוגתא דר"י ורבנן גבי מכשירי' וכרמב"ם ומכח זה תמה על הראב"ד בהשגות שם:
והנה לא הי' צריך להביא ממרחק לחמו ירושלמי דמגילה כי הירושלמי הזה איתא ג"כ בביצה פ' משילין על מתני' דשם ל"ו והוא בירושלמי דף י"א ע"א וכבר הביא הירושלמי הזה בס' בינה לעתים פ"ד מיו"ט:
אבל לפענ"ד אינו ראי' דזה סיום ירושלמי. תני ר"י בר פזי דברזילה הוא הדבר [ופי' המפרש. בתמי' וכי זהו הדבר דפליגי בי' חכמי' ור"י] מהו הוא הדבר [פי' המפרש. על איזה מן האמוראי' הוא מתמי'] לחדד ראשו של שפוד הוא הדבר או להוציא אש מן האבנים הוא הדבר. לית לך אלא כהדא וכו' [ופי' המפרש. ומשני לית לך וכו' כלומר על שניהם הוא מתמי' דאף ר"י אינו מתיר מלאכה גמורה. ואין לך לומר דא"ב אלא הך מתני' עכ"ל. פי' מתני' דאין משחיזי' וכו' שמביא שם בירושלמי] הרי להדי' דבמסקנא לא קאי ירושלמי בהך אקומתא דהוציא אש מאבני' ביניהון. אלא שהמפרש פי' הטעם דמשו"ה נאוד מזה משום דהוי מלאכה גמורה. ובזה אין ר"י מתיר במכשרו. אבל אין פירושו מוכרח וי"ל להיפך דמשו"ה ק"ל דאין לומר הוציא אש מאבני' ביניהון משום דזה אינו בגדר מלאכה כלל ואפי' מדרבנן רק אסור כביצה שנולדה ביו"ט משום מוקצה ונולד ופי' הראב"ד וא"כ אין לו ענין כלל למחלוקת ר"י ורבנן וא"כ אין מדברי ירושלמי סתירה לראב"ד ולא ראי' לרמב"ם רק המפרש בעל קרבן העדה פי' לפי שיטת הרמב"ם:
ועונ"ל דאינו ראי' דהכי אמרי' בפסחים מ"ז ע"ב אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה ומוקצה דאורייתא הוא וכו' ואזהרתי' מהכא מלא תעשה כל מלאכה וכו' אלא דהתם דחי לי' דמוקצה לאו דאורייתא אבל עכ"פ אי מוקצה דאו' עובר המבשל בעצי מוקצה ביו"ט בלאו דל"ת כל מלאכה. ולפ"ז ה"נ מי שמוציא אש מן האבנים דהוי נולד נמי אית ב' משום מלאכה אלא דלצורך או"נ שרי מה"ת ועיין מג"א סי' תצ"ח סקל"א וסי' תק"ט סקט"ו דאסור להשתמש ולבשל בעצי מוקצה היינו מדרבנן. אמנם אי הוצאת אש מן האבנים מקרי רק מכשירין א"כ באנו למחלוקת ר"י ורבנן אי מכשירי או"נ שרי ביו"ט ומעתה י"ל דגם ירושלמי ס"ל דהוצאת אש מאבנים הוא רק משום נולד רק מוקצה דאורייתא וכס"ד דפסחים הנ"ל ושפיר הוי מלאכה מה"ת וכיון דל"ה רק מכשירי' שפיר קאמר ירושלמי דתלי' בפלוגתא דר"י ורבנן. אבל לדידן דמוקצה ונולד דרבנן אין ראי' לרמב"ם ולא קושי' לראב"ד ועיי' פמ"ג בפתיחה להל' יו"ט אות ט"ז ואות כ"ג:
ומה שנתקשה שם עוד לדעת הרמב"ם דהוי כמכשירין שאפשר לעשותם מעיו"ט איך תלה ירושלמי זה בפלוגתא דר"י ורבנן הא במכשירין שאפשר לעשותם מעיו"ט מודה ר"י

דאסור כמבואר ביצה כ"ח. כבר קדמו בקושי' זו בינה לעתים רפ"ד מהל' יו"ט ולפענ"ד נראה ליישב לפמ"ש המ"מ פ"א מיו"ט ה"ד דהבערה כיון שאינו באו"נ עצמו הוי רק כמכשירי או"נ והי' ראוי להיות אסור ביו"ט אלא משום דכתי' לא תבערו וכו' ביום השבת והוא מיותר לכן דרשי' בשבת הוא דאסור אבל ביו"ט שרי ועיין בשעה"מ שם ד"ה ומעתה. ולפ"ז תקשי לר"י דכל מכשירי או"נ שא"א לעשותם מעיו"ט שר' ביו"ט א"כ ל"ל קרא ביום השבת למשרי הבערה ביו"ט הא הבערה א"א לעשות מעיו"ט כמ"ש טו"ז רס"י תק"ב וא"כ נהי דהוי מכשירין מותר ביו"ט ול"ל ביום השבת יתירא אך לק"מ דלר"י באמת איצטריך קרא דביום השבת דמותר להמציא אש ולהוציא מן האבנים ביו"ט דזה הוי מכשירין שאפשר לעשות מעיו"ט כמ"ש הרמב"ם והי' אסור ביו"ט ואשמעי' קרא דביום השבת דשרי ביו"ט. וכ"ז לר"י דמכשירין שא"א לעשות מעיו"ט מותר ביו"ט. אבל לרבנן דאפי' א"א לעשותן מעיו"ט אסור ביו"ט וכ"נ דעת הרמב"ם פ"א ופ"ד מיו"ט ועיין בפמג"ד בפתיחה אות כ"ד א"כ צריך קרא דביום השבה להבערה גופא שא"א לעשות מעיו"ט אבל להמציא אש מן האבנים דאפשר מעיו"ט שפיר כתב הרמב"ם דאסור. אבל הירושלמי שפיר תלה זה בפלוגתא דר"י ורבנן דלר"י שרי אף דאפשר לעשות מעיו"ט מקרא דביום השבת וכנ"ל וא"ש:

מיהו בלאה"נ לא ידענא מה קושי' הלא סכין שנפגמה ביו"ט ושפוד שנרצם חשיב בביצה כ"ח א"א לעשות מעיו"ט אף דשפוד וסכין אפשר לעשות מעיו"ט מ"מ כיון שבאמת עשה מעיו"ט וע"י סיבה נתקלקל ביו"ט מקרי א"א לעשות מעיו"ט אם כן גם בהוצאת אש מן האבנים אף דכתב רמב"ם שאפשר להמציא אש מעיו"ט מ"מ משכחת שבאמת המציא אש והכין מעיו"ט ועל ידי סיבה נכבה ביו"ט ואם כן מקרי א"א לעשות מעיו"ט ובכה"ג מיירי ירושלמי דקאמר הוציא אש מן האבנים ביניהון:

ושוב הביא שם ראי' דאין מוציאין את האור הוא מלאכה מה"ת מדתני שם תחילה פלוגתא דר"א וחכמים בנוטל אדם קיסם והדר תני אין מוציאין את האור ובמשנה שלאחריו תני אר"א משמע דבהך דינא דאין מוציאין את האור מודה ר"א ואמאי הא ר"א ס"ל בשבת קל"ז ע"ב דאפי' מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט נמי מותר ביו"ט אע"כ דמלאכה דאורייתא הוא ור"א לא התיר מכשירין שאפשר לעשות מעיו"ט אלא במלאכה דרבנן כמ"ש תוס' בשבת שם כבר קדמו פנ"י במקומו בקושי' זו לר"א והעלה דלא כוותי' ע"ש. אבל לפענ"ד לק"מ דר"א נמי לא התיר מכשירין אלא לצורך או"נ ושפיר ס"ל הך דאין מוציאי' את האור שלא לצורך או"נ ואי דנימא מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ז"א דלא אמרינן מתוך אלא באו"נ גופא אבל במכשירי' לא אמרינן מתוך

וכמ"ש פנ"י ספ"ב דביצה ע"ש. ותיתי לי דקיימתי מסברא דנפשאי. ופמ"ג בפתיחה להי' יו"ט פ"ב אות ב' מיאן בסברא זו דמנלן לחלק בכך. אבל לפענ"ד הדבר פשוט לפמ"ש מג"ש בביצה י"ב בטעמא דאמרינן מתוך משום דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש ונקט קרא המלאכה ולא כתיב אך אוכל לכל נפש יעשה לכם ש"מ דכונת התורה להתיר המלאכה לגמרי אפי' בלא אכיל' ע"ש. ולפ"ז התינח באו"נ גופא דילפינן מאשר יאכל אבל מכשירין דילפינן בביצה כ"ח מלכם לכל צרכיכם וצרכיכם דוקא שיהיה באמת צורך או"נ ולא אמרינן מתוך וא"ש:

ועוד נ"ל דבר חדש דהרי לדידן גם מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט אסורים ביו"ט ואם כן אין חילוק בין אפשר מעיו"ט לא"א מעיו"ט רק מדרבנן יש חילוק באו"נ עצמו ולא במכשירין. ועיי' ברמב"ם פ"א מיו"ט הלכה ה' ובמ"מ שם ואפ"ה התירה תורה הבערה ביו"ט בפי' מקרא דביום השבת אף דהוי רק מכשירין וא"כ הו"ל למימר דגם להמציא אש מותר ביו"ט אף דאפשר מעיו"ט דמנ"ל לחלק בזה. והרי לר"י צריך קרא לחלק בזה הוא ולכם כדאמרינן בביצה כ"ח ולדידן דליכא קרא מנ"ל לחלק. אך נכון לפמ"ש לח"מ רפ"ד מיו"ט ומבואר יותר במחה"ש רס"י תק"ב דבמוציא אש מן האבנים אינו נהנה מאותו אש עצמו שהוציא אלא שמבערים בהם עצים אחרים ונהנה ומבשל בהם ע"ש. ואם כן א"ש נהי דבהבערה התירה תורה מכשירין מ"מ להמציא אש הוא רק מכשירי מכשירין שהוא מבעיר עצים אחרים והבערת עצים אחרים הם גם כן רק מכשירין ומכשירי מכשירין לא התירה תורה אלא שאם לא היה אפשר מעיו"ט ע"כ כיון דהתירה תורה הבערה התירה נמי להמציא אש אף שהוא מכשירי וכשיריו. אבל כיון דאפשר מעיו"ט ואינו מוכח שהתירה תורה שוב אמרינן דוקא מכשירי' התירה תורה ולא מכשירי מכשירין ואין הטעם דלהמציא אש אסור משום דאפשר מעיו"ט דלדידן אין חילוק בזה כנ"ל אלא משום דהוי מכשירי מכשירין. אלא דצריך הרמב"ם לזה שהרי אפשר להמציא אותה מבערב כדי שלא יהיה הוכחה דגם מכשירי מכשירין התירה וכנ"ל וכמ"ש טו"ז רס"י תק"ב. ומעתה כמו לדידן דמכשירין אסורים ומ"מ בהבערה גם לדידן התירה תורה מכשירין ומ"מ אמרינן דמכשירי מכשירין אסורים דהיינו להמציא אש ה"נ לר"א אף דכל מכשירין אפי' אפשר מעיו"ט מותרים מ"מ מכשירי מכשירין אסורין כמו להמציא אש ואם כן שפיר מודה ר"א בהא דאין מוציאין את האור ולק"מ:

ובהכי מיושב נמי מה שהק' שם דלר"א יהיה ליבון רעפי' מותר אף דצריך לחסמן מ"מ הוי מכשירי או"נ ומותר לר"א אפילו אפשר מעיו"ט גם בזה העיר פנ"י שם במשנה ל"ד ובזה ל"ש תירוצי הראשון דהא קתני בהדי' לצלות בהן. אבל לפמ"ש בתי' השני

א"ש דהו"ל מכשירי מכשירין וגם ר"א מודה דאסור דהבערה גופא מכשירין ולא הותרה אלא לצורך או"נ ולא לצורך מכשירין אלא דאי לאו דצריך לחסמן הרי אין הבערה אלא לתכלית הצלי' והוי מכשירי או"נ אבל כיון דצריך לחסמן א"כ הבערה לתכלית הרעפי' אסורה לר"א משום דהוי מכשירי מכשירין ומכ"ש לשיטת רש"י ותוס' דוקא בריקני' שייך חיסום ואם כן כשמחמסן עדיין אין שם או"נ והוי רק מכשירי מכשירין ואסור גם לר"א ובזה ליתא לכל פלפולו שם גם לשיטת רשב"א:

ובר מן דין נ"ל לחלק בסברא ישרה דלא שרי מכשירי' אלא בצריך למלאכה לצורך או"נ כגון תיקון שפוד וסכין וגריפת תנור בביצה כ"ח שצריך למלאכה להכשיר לאו"נ אבל מלאכת חיסום א"צ לצלי' ואו"נ אלא לצורך הכלים בעצמן אפי' מכשירי או"נ לא מקרי ואסור לכ"ע ולק"מ:

ובמ"ש מיושב קושי' טו"ז רס"י תק"ב שהק' לדעת הרמב"ם יהא מותר להוציא אור כדי לחמם בו דלחמם הוי או"נ ולא מכשירין כיון שנהנה מגופו כמ"ש הר"ן ע"ש ולפמ"ש כיון שאינו מתחמם באותו אור עצמו שמוציא רק באש שמדליק ממנו כמ"ש לח"מ ומחה"ש אם כן האור שמוציא הוי רק מכשירין ואסור אם אפשר מעיו"ט ויש לעיין בזה לפמש"ל:

אבל מ"ש כת"ס שם ליישב קושי' טו"ז ע"פ דברי לח"מ ומחה"ש. דדוקא במוציא אור כדי לבשל ל"ש ביה נולד כיון שאינו נהנה מגוף הנולד ולכן צריך הרמב"ם לחדש משום דאסור להמציא אש משום מכשירין דאפשר מעיו"ט אבל במוציא אור כדי לחמם דנהנה מגוף הנולד מודה הרמב"ם דאסור משום נולד ע"ש באריכות. והוא תמוה דהרי הם מחלקים בין מבשל בשברי כלים למבשל באור שמוציא מן האבנים ואם כן גם מבשל באור של שברי כלים מקרי נהנה מגוף הנולד הנאת הבישול רק באור שמוציא מאבנים לא מקרי נהנה מגוף הנולד כיון שמבשל רק באש שהודלק באור זה ואם כן גם כשמחמם אצל אש שהודלק מאור זה אינו נהנה מגוף הנולד ונתחלף לו בין נהנה גופו לנהנה מגוף הנולד:

ומה שהביא ראי' לדבריו דאי לחמם שרי אם כן כדי לבשל נמי לשרי משום מתוך והאריך ברחוקי'. הנה מלבד דאין זה ראי' לסברתו דלחמם אסור משום נולד רק לגוף כדין דלחמם אסור וזה ס"ל גם לטו"ז אלא דלפמ"ש דבמכשירי' לא אמרי' מתוך גם לגוף הדין אין ראי' דהא להוציא אש הוי רק מכשירי' לדעת הרמב"ם וא"כ ל"ש ביה מתוך ואפשר דלחמם שרי ואפ"ה אסור כדי לבשל:

וביותר תמוה מה שמשיג שם על הטו"ז מלשון הרשב"א בעבוה"ק דיני אפיי' ושחיטה סי' וי"ו שכתב אין מוציאי' את האור וכו' מפני שהוא מוליד ואפשר לו מעיו"ט וכל

שאפשר לו מעיו"ט ואינו או"נ אסור ואפי' מכשירי האוכל הרי מפורש דמטעם מכשירי הוא והרה"מ כתב דרשב"א פי' כרמב"ם ע"ש:

ואני תמה הלא אנן קי"ל דאפי' מכשירי' שא"א לעשות מעיו"ט אסור ביו"ט וכן פסק הרמב"ם וכמש"ל ואם כן למה צריך הרמב"ם ורשב"א לטעם הואיל ואפשר לעשות מעיו"ט הא אפי' א"א מעיו"ט נמי מכשירי' אסורי' אלא ודאי כדעת הטו"ז דהוא או"נ גופא אלא דהתורה לא התירה או"נ אלא אם הוא כבר בעולם ולא להמציא שיהי' בעולם. רק כדי שלא תקשי הא לא משכחת היתר או"נ בלי הולדת אש. וע"ז תי' רמב"ם ורשב"א שאפשר להולידו מעיו"ט. ומה שסיים רשב"א ואפי' מכשירה האוכל אינו אלא לראי'. כמו דיש חילוק לר"י דמתיר גם מכשירי או"נ בין אפשר מעיו"ט ובין א"א ה"נ יש לחלק לדידן בהבערה בין להוליד אור שאפשר מעיו"ט ובין שאר הבערה שא"א מעיו"ט. ולפי מה שנבאר לפנינו אי"ה דגם בשאר הבערה ביו"ט הו' מוליד ולא שרי רק מטעם דא"א מעיו"ט ודאי נכון כוונה זו בסיום דברי רשב"א ודלא כמ"ש כת"ס. אך לפמש"ל דהבערה גופא הוי רק מכשירין והתורה התירה ולהמציא אור הוי מכשירי מכשירין שפיר י"ל כונת רשב"א ורמב"ם משום מכשירין ומ"מ ל"ק קושיתינו עיי' לעיל וא"ש:

אמנם כ"ז לפלפולא ולהתלמד במק"א אבל בגוף הדין אין נ"מ מזה ולא חידש בה כת"ס דבר רק הלכה מרוחת בישראל וכן ראיתי ממוריי ורבותיי וגדולי ישראל שאסרו להדליק רייבהאלצעל ע"י חיכוך בכותל או באפר חם. רק מ"ש כת"ס לאסור להדליק גם בברזל חם מלובן. נ"ל דאם הוא מלובן עד שיהיה ניצוצות ניתזי' ממנו תליא במחלוקת הרמב"ם וראב"ד רפי"ב משבת דלדעת הרמב"ם המחמם את הברזל כדי לצרפו במים ה"ז תולדת מבעיר ואם כן ברזל מלובן הו' כמו שאר אש ואם כן אם מדליק בו אינו ממציא ומוליד האור ושרי אבל לדעת הראב"ד שם דאינו חייב משום מבעיר רק משום מכה בפטיש וא"כ אינו אש ואסור משום דמוליד ועיי' פסחים דף ע"ה:

ועתה נבא על סדר דבריו מה שפקפק בגוף הדין דאפילו לחכך בכותל יהי' מותר בצינדהאלציל דשאני מוציא אור מעצי' ואבנים שלא היה נמצא האש בהם רק בכח ואם כן מוליד דבר חדש אבל כאן הפאספאר הוא אש בוער בעצמו רק על ידי חכמת הכעמיע נתערב עם שאר סממני' שלא יבער בלי חיכוך וא"כ אינו מוליד דבר חדש רק מסיר המונע ודמי לדינו של מהרי"ל שהביא רמ"א סי' תק"ב דמותר לכסות האש בכלי או בעפר מוכן אם אינו מכבהו ופשיטא דמותר להסיר הכלי או האפר מן האש ולהדליק אצלו. אהובי, לא דמי כי עוכלא לדנא דהתם בדיני של מהרי"ל האש מפקד פקיד בכלי או באפר והוי כמונח בקופסא ואינו מוליד דבר חדש אבל הפאספאר אף שדולק בעצמו

מ"מ כשנתערב עם שאר סממנים מבלע בלועי בהם ואינו בוער ונעשה גוף חדש שיש בו יסוד אש שאינו בוער עד שהוא מוציא האור על ידי חיכוך ואם כן כשמוציא מוליד דבר חדש. ואטו באבנים ועצים אם לא היה בהם יסוד אש היה אפשר להוציא אש מהם ולא, אש קל להבראות ברי' חדשה אלא דשם יסוד אש נתערב בשאר יסודות בידי שמים וכאן הפאספאר שהוא יסוד אש מעורב עם שאר יסודות בידי אדם והוי מוליד דבר חדש כשמוציאו ועיי' פסחי' מ"ג ע"ב דאי משקי' מפקד פקידי בענבים אינן מיטמאי' כשנטמאו הענבי' דהוי כמונח בקופסא ואי משקי' מבלע בלועי טמאים דהוי גוף אחד עש"ה ברש"י ותבין:

ושמא תאמר דלא מקרי מוליד אלא כשמעורב מתחילת ברייתו ולא היה לאש מעולם הוי' בפ"ע אבל כאן שהי' לפאספאר שהוא אש בוער הוי' בפ"ע קודם שנתערב אף שאח"כ נתערב ומוציאי' ע"י חיכוך לא מקרי מוליד דבר חדש. לא הוא. דהרי אמרינן בעירובין מ"ה דאי מי' בעיבא מבלע בלועי כ"ש דהו"ל נולד ואסור אלמא אע"ג דהיה למים הוי' בפ"ע בים אוקינוס קודם שנבלעו בעבי' מ"מ כשנבלעו אח"כ בעבי' ויצאו הו"ל נולד ואסור וה"נ דכוותי':

ולהסביר הדבר יותר עיי' בתשו' תשב"ץ ח"ב סי' ד' מ"ש לחלק בין פרידה שתבעה שמרביעי' עלי' מינה ובין חוט השתי שנתערב בבגד קנבוס שאסור לחברו עם צמר. לפי שפרידה אף שמורכבת מסוס וחמור ל"ש לומר דאתי צד סוס ומשתמש בצד חמור כמו בחצי עבד וחצי ב"ח לפי שההרכבה הוא חיבור מזגיי ונעשה ברי' חדשה שאין בו שום טבע מטבע הנפרדי' שהורכב מהם אבל פשתן עם הקנבוס אינו אלא הרכבה שכוניית ושמו הראשון עליו לכן אסור עם הצמר ע"ש באריכות ועיין תוס' חגיגה ב' ע"ב ד"ה לישא וה"נ האש עם האפר או הכלי הוי רק חיבור שכונייי וכשמוציאו אינו מוליד דבר חדש אבל הפאספאר עם שאר סממני' הוא חיבור מזגיי ולכן כשמוציאו שפיר הוי מוליד דבר חדש:

ומה שרצה לומר דעכ"פ אצל חום אויר שלהבת הלאמפע מותר להדליק דהא אצל אש גופא נמי קשה איך מותר להדליק הא מוליד אש חדש ועכצ"ל דאצל האש הוי רק מוסיף אש וא"כ אצל לאמפע נמי מותר אפי' מדליק אצל חום רחוק משלהבת אם הוא פחות מג' טפחים משום דאמרינן לבוד זה תורף דבריו. ואני אומר דגוף דבריו ליתא דהא דמותר להדליק אצל האש ע"כ אין הטעם משום דהוי רק מוסיף אש שהרי כתב מג"א סי' תקי"א סקי"א דבגד שמריח כבר מ"מ אסור ליתן עליו בשמים שיריח יותר. ולא דמי להא דאמרי' בביצה כ"ג מוללו ומריח בו וקוטמו ומריח בו משום דריחא מיהא איתא ואוסיפו

הוא דקמוסיף ריחא. דשאני התם שהריח הוא שם רק שמוסיפו במללותו שיצא הריח משא"כ בבגד דמ"מ מוסיף ריח חדש ע"ש וא"כ ה"נ באש מ"מ מוסיף אש חדש ואמאי מותר לכן נ"ל טעמא דאצל האש מותר כיון שהתירה תורה או"נ וא"א בלי אש וא"כ ע"כ התירה תורה להבעיר אצל האש וכמ"ש טו"ז רס"י תק"ב. ואפי' אין אי' להוציא אש. אלא מדרבנן כשיטת הראב"ד פ"ד מיו"ט ורע"ב במשנה ביצה ל"ג. מ"מ דבר שהתירה התורה בפי' להבעיר ביו"ט מייתורא דביום השבת כמש"ל אין כח ביד חכמים לאסרו כמ"ש טו"ז בכמה דוכתי. אלא להמציא לגמרי אש חדש אסור משום דאפשר מעיו"ט אבל שלא להוסיף א"א מעיו"ט ולכן שרי. ומכ"ש דא"ש טפי למש"ל כיון שאינו משתמש באור המוציא רק מבעיר ממנו עצים אחרים הוי מכשירי מכשירי' אבל כשמוסיף עצים על האש ומבשל בהם הוי רק מכשירין ושרי. אלא דלפ"ז הי' אסור להדליק צינדהאצעל כדי להבעיר עצים אחרים דהוי רק מכשירי מכשירין וצ"ל משום דא"א מעיו"ט אפי' מכשירי מכשירין שרי. ועכ"פ הא דמותר להוסיף אש הוא משום דא"א מעיו"ט אבל להדליק בלאמפע רחוק משלהבת דאפשר בלא"ה שידליק אצל שלהבת אסור משום דמוליד אש חדש וכנ"ל וצ"ע:

אלא דיש לחלק בסברא דשאני בנידון דמג"א שאין הריח החדש שניתוסף בא מכח הראשון לכן נקרא מוליד דבר חדש. אבל במוסיף עצים ואש דאש חדש בא מכח אש הראשון שהבעירו לכן לא נקרא מוליד דבר חדש ושרי וליתא למ"ש וזה ברור ואמת:

אבל מ"ש דהוי רק מוסיף אש משום לבוד. נ"ל לחלק בכמה גווני חדא דלא אמרינן לבוד אלא במקום דצריך רק חיבור שכוניי אבל בהוספת אש בעי' בשעה שמוליד האש חיבור מזגיי שיהי' גוף א' עם האש הישן בשעה שמדליק ואז נקרא מוסיף ולא מוליד אבל ע"י לבוד ליכא חיבור מזגיי שיהי' כגוף א' ואסור. ושנית דל"ש לבוד אלא בדבר דבעי חיבור רק מצד דיני התורה ובזה הי' הל"מ דסגי בחיבור ע"י לבוד. אבל מה שצריך להיות מחובר בטבע ל"ש לבוד דאטו משום דהל"מ הוא דאמרי' לבוד ונשתנה הטבע והוי מחובר. וכי מחיצה העשוי' ע"י לבוד לא תשבע עין לראות באויר שביניהם משום דד"ת הוא דהוי כמחובר ע"י לבוד. ויותר מזה נ"ל במ"ש טור או"ח סוס"י תרל"ב דלא אמרינן לבוד להחמיר דה"ט. דהל"מ לא הי' רק דמחיצה שהצריכה תורה לא הצריכה אלא מחיצה ע"י לבוד. אבל להחמיר ולומר דהוי מחיצה ע"י לבוד לא אמרי' כיון שבאמת אינו מחובר ומכ"ש במקום דבעי' חיבור טבעיי דאין חיבור ע"י לבוד מקרי חיבור וכנ"ל. ויש לי מקום עיון בטור הנ"ל מגמ' שבת פ' ודף ק' דמשמע בפחות מג"ט סמוך לארץ

חייב משום הוצאת שבח אפי' למאן דלית לי' קלוטה משום לבוד אלמא דאמרי' לבוד גם להחמיר וצ"ע [ע"ל סי' קל"א]:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דל"ש דין לבוד רק גבי מחיצות וכדאמרינן בסוכה ה' מחיצן הל"מ ומסיק שם ד"ו ע"ב כי אתאי הלכתא לגוד ולבוד וכו' אלמא דלבוד בכלל מחיצן הוא ובזה אמרי' לבוד אבל לענין שאר דברים ל"ש דין לבוד כלל. והא דאמרי' בכל דוכתי דפחות מג"ט סמוך לקרקע הוי כמונח לאו מטעם לבוד אתאי עלה אלא משום דהוי כארעא סמיכתא דהא אין הקרקע שווה בכל המקומות וכמדומה שראיתי כן באיזה מקום ברש"י טעם זה או בא' מן הראשונים וכעת אינני יודע מקומו [עיין בחידושי הר"ן שבת דצ"ז ד"ה ולפי] עיין בשבת דף ז', ועיין בשבת ח' דעת רש"י ובעה"מ דאפי' בכלי שאין רחב ד' על ד' אמרי' בי' לבוד אבל בדבר שהמחיצות עשויות להניח דבר בתוכו כמו כוורת ל"ש בי' לבוד ושיטת תוס' דוקא במחיצה גבוה ז' ומשהו בלא שוליים ורחב ד' אמרי' לבוד אבל בלא"ה הוי כשאר חפצים ולא אמרינן לבוד. ודעת רמב"ן במלחמות דלא אמרינן לבוד לשווי רשות דבר שהוא כלי דלא מצינו בתלמוד לבוד וגיד בכלים אלא הטעם בכוורת דכשמגיע פחות מג' סמוך לארץ נעשית כמונחת וכו' הביאם מג"א סי' תק"ב סוף סק"ט ע"ש. ומעתה לדעת תוס' ורמב"ן פשיטא דל"ש בנידון דידן דין לבוד אלא אפי' לדעת רש"י ובעה"מ נמי נראה כנ"ל. דנהי דבכל דבר אמרי' לבוד היינו רק לענין לשווי' מחיצה ולא לשאר דברים. לכל הלין טעמי נראה פשוט דאסור להדליק צינדהאלץ בחום שלהבת הלאמפע רק אצל האש ממש:

ומה שנתקשה על הרב המגיד פ"ג מיו"ט הי"א שכתב על מ"ש הרמב"ם אין מלבני' את האבנים לצלות וכו' מפני שמחסמן ולא הזכיר חדשים דוקא דס"ל דאפי' ישני' אסור מפני שמחסמן בכל שעה שמלבנן ולפי שאמרו מפני שצריך לבדקן אמר מפני שצריך לחסמן אי נמי דהק' מפני שצריך ללבנן כ"כ עד שיתחסמו ע"ש. והק' מעלתו הא הרמב"ם בפיה"מ ביצה ל"ד כתב להדי' דדוקא חדשים אסורי' משום חיסום ולא ישני' ע"ש בלשונו הזהב והאריך בקושי' זו, ולפענ"ד נראה ליישב דיש לתמוה אמאי אין מלבני' את הרעפי' לצלות בהם מפני שצריך לחסמן ומה בכך הא הוא אינו מכווין לחסמן רק לצלות בהם והוי דשא"מ וקי"ל כר"ש דדשא"מ מותר. אך לק"מ דתוס' ד"ה ואין הק' אהא דקאמר ואם בשביל לאפות ה"ז מותר הא אמר לעיל אסור לחסמן אעפ"י שהוא נמי כדי לצלות עליהם ותי' דשאני בין רעפי' לתנור דתנור כיון שהוא עושה ע"י משקי' שאני דאינו ודאי חוסמן ע"ש וא"כ מבואר דברעפין ודאי חוסמן וא"כ הוי פ"ר ומודה ר"ש בפ"ר דדשא"מ אסור. ועיין תוס' כתובות ו' ד"ה האי שיטת הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' מותר לר"ש ואפי'

לדעת ר"י שם דאסור לכתחילה מ"מ משום מצוה מותר אפי' לכתחילה ועיין תוס' שבת ע"ה ד"ה טפי דלא ניחא לי' היינו דלא אכפת לי' ולפ"ז י"ל דודאי גם בישני' שייך חיסום ואפי' ודאי מחסמן ודלא כמ"ש בתשו' חו"י סי' מ"ד דבישנים הוי' רק ספק חיסום ועיין בס' בל"ע פ"ג מיו"ט הי"א. והא דמחלק בגמ' בין חדשים לישני' היינו משום דבישנים מותר משום דהוי דשא"מ ואי דהוי פ"ר מ"מ הוי פ"ר דלא ניחא לי' ולא אכפת לי' שכבר נתחזקו ונתחסמו כל צרכן ומותר עכ"פ פ משום מצוה דשמחת יו"ט. ועיין ברמב"ם פ"ג מיו"ט ה"ו. אבל בחדשי' דניחא בחיסומן הוי פ"ר דניחא לי' ואסור. ומדויק בזה לשון הגמ' דקאמר מפני שצריך לחוסמן ולא קאמר מפני שחוסמן משום דעיקר האיסור הוא רק מפני שצריך לחסמן והוי פ"ר דניחא לי' וא"ש. אמנם מבואר בתוס' כתובות הנ"ל שכתבו ואע"ג דהוי פ"ר דלא ניחא לי' אסור לכתחילה לר"ש כמו במלאכה שאצל"ג וכו' דפ"ר דלא ניחא לי' ולא אכפת לי' הוי מלאכה שאצל"ג וכן נראה מדברי תוס' שבת הנ"ל ד"ה טפי ועיין שבת ק"ג ברש"י ותוס' ד"ה בארעא מבואר כן להדיא ולפ"ז לר"י דמחייב במשאצל"ג אסור אפי' בישני' אף דהוי פ"ר דלא ניחא לי' כנ"ל. ובזה מיושב השגת הראב"ד בפ"ט משבת ה"ד בהאי דא' נתן את האור שכתב הרמב"ם שם הא בגמ' מוקי לה בקדירה חדשה דוקא ע"ש. ולפמ"ש ניחא דבגמ' מוקי לה הכי דתיתי אף כר"ש דמשאצל"ג פטור עלי' אבל הרמב"ם דפסק בפ"א משבת ה"ז כר"י דמשאצל"ג חייב עלי' שפיר לא חילק בין חדשים לישנים דלר"י אפי' ישני' חייב עליהם וא"ש. והנה מבואר בביצה ל"ג דלר"א בקוטם לכלי חייב חטאת ובקוטם להריח פטור אבל אסור אף דע"כ משוי אותו כלי מ"מ הוי דשא"מ ומותר ואף דהוי פ"ר מ"מ הוי פ"ר דלא ניחא לי' ולא אכפת לי' ועיין כפ"ת סוכה ל"ג ע"ב וא"כ מבואר דלר"א משאצל"ג פטור עלי' כר"ש רק דאסור לכתחילה וא"כ במקום מצוה שרי כנ"ל ולפ"ז לר"א אינו אסור ליבון רעפי' אלא בחדשי' ולא בישנים אם מלבן לצלות וכמש"ל. ומעתה א"ש דמשמע לי' לרמב"ם דבהך דאין מלבנים את הרעפי' גם ר"א מודה וכמ"ש כת"ס ולר"א עכ"ח לא מתוקמא אלא בחדשי'. וז"ל הרמב"ם בפיה"מ אין מוציאי' את האור וכו' ועוד אמר ר"א וכו' דמזה משמע דבאין מוציאי' את האור ואין מלבני' את הרעפי' מודה ר"א וע"ז כתב רעפי' לבני' שרופי' בכבשן ואינו אוסר ללבן הרעפי' אלא החדשי' וכו' וכונתו ואינו אוסר. כלומר ר"א דלס"ל כר"י במשאצל"ג אינו אוסר אלא בחדשי' דאל"כ הי' לו לכתוב ואינו אסור ושפיר מחלק בפיה"מ בין חדשי' לישנים לר"א אבל הרמב"ם לשיטתו דפסק כר"י במשאצל"ג שפיר כתב הרה"מ דלא חילק בחיבורו בין חדשי' לישנים דגם ישנים אסורי' משום חיסום וא"ש. ובזה יבא על נכון מ"ש הרה"מ. ולפי שאמרו מפני שצריך לבדקן אמרו

מפני שצריך לחסמן. דק"ל כיון דלרמב"ם אפי' ישנים אסורי' דלא ניחא לי' בחיסומן וכר"י אמאי קאמר סתמא דתלמודא מפני שצריך לחסמן דמשמע דאסור משום דניחא לי' וכמש"ל ואמאי לא קאמר מפני שחוסמן. וע"ז תי' כיון שאמר לשון צריך גבי לבדקן אמר נמי לשון צריך גבי לחסמן וא"ש הכל בס"ד:

ומידי דברי ראיתי לעורר דבמש"ל דפ"ר דלא ניחא לי' הוי משאצל"ג נתיישב מה שעמד בספר כפ"ת סוכה הנ"ל ד"ה והא. איך אמרינן דמודה ר"ש בפ"ר הא משאצל"ג היא דפוטר ר"ש. ולפמ"ש ניחא דדוקא פ"ר דלא ניחא לי' מקרי אצל"ג אבל פ"ר דניחא לי' מודה דחייב ול"ד למשאצל"ג. מיהו בלאה"נ לק"מ דבשאר איסורין חוץ משבת ל"ש כלל היתר דאצל"ג כמ"ש חי' רשב"א בשבת קל"ג. ולענין שבת כתבו תוס' יומא ל"ה דגם לר"י דשא"מ מותר מה"ת דלא הוי מלאכת מחשבת ואינו אסור רק מדרבנן ולר"ש מותר אפי' מדרבנן וא"כ שפיר מודה לר"י בפ"ר בשאר אי' דאסור מה"ת דשם אין היתר משום אצל"ג ובשבת דאסור עכ"פ מדרבנן דמשאצל"ג גם לר"ש פטור אבל אסור ויש לעיין:

ומה שנתקשה בדברי הרא"ש שהק' אהא דקתני ואם בשביל לאפות מותר הא כיון דחדשי' הם מצריכי' עדיין חיסום א"כ בלא הפגת צונן אפי' היסק ראשון אסור כדאמר לעיל ברעפי' חדשי' מפני שצריך לחסמן. ותי' דתנור אינו נגמר בהסקה עד שיפיגנו בצונן. וק"ל מה בכך דלא נגמר מ"מ ע"י ההיסק נתחזק אפי' נתקרר מעצמו כמו ברעפי' חדשי'. ולק"מ דהרי כתב הרא"ש שם דבחיסום איכא חיוב חטאת משום מכה בפטיש ומכה בפטיש היינו שהוי עושה דבר שהוא גמר מלאכה ה"ז תולדות מכה בפטיש וכמ"ש הרמב"ם פ"י משבת הט"ז ועיין בלשון הראב"ד רפי"ב אבל הוא מכה בפטיש שגומר את חסימו וכו' וא"כ אינו גומר חסומו בהיסק עד שיפיגנו בצונן אין כאן מכה בפטיש ואין אסור אעפ"י שמתחזק וא"ש:

ומה שתמה על קושי' הרא"ש דילמא ברייתא מיירי שהוסק מעיו"ט. ג"כ לק"מ דהיא גופא קשי' הלא ההיסק הוא קודם הפגם בצונן ואם כן אמאי קתני ברייתא דין דאין מפיגי' אותו בצונן כדי לחסמן ובהיסק מעיו"ט ואמאי לא קתני דין ההיסק שהוא קודם דאין מסיקי' אותו ביו"ט כדי לחסמן ואין לומר משום דלא מתני' ליה שפיר ואם בשביל לאפות ה"ז מותר דהיסק ודאי חוסמן ורק במשקי' מותר דאינו ודאי חוסמן כמ"ש תוס'. ז"א דודאי ברעפי' היסק ודאי חוסמן אבל תנור דבאמת בעי גם הפגה בצונן גם היסק אינו ודאי חוסמן ומותר כדי לאפות וא"ש:

ומה שהוכיח דברייתא דאין אופי' בפורני חדשה שמא תפחת מיירי בהוסק מעיו"ט דאל"כ ס"ל משום שמחסם הפורנא והכי משמע לישנא דקתני תחילה אמסיקי' ואופי'

בפורנא והדר תני ואין אופי' בפורנא חדשה ושבק לאו מסיקי'. הוא שיבוש דבפורנא כיון שהוא גדול והיסקו רב וגדול ויש לחוש שעל ידי היסק הגדול תפחת וכמ"ש הב"ח סי' תק"ז אות ט' בכונת תוס' אם כן אי אפשר לומר דודאי חוסמן דהרי אדרבה חיישינן שמא תפחת וא"כ מותר להסיק בשביל לאפות משום אי' חיסום כמ"ש תוס' גבי משקי' דמותר מה"ט משום דאינו ודאי חוסמן אי' ההיסק ביו"ט תלוי רק באין אופי' ולכן תני רק אין אופין ולעולם דלא מיירי בהוסק מעיו"ט ולהכי לא ניחא לי' לאשר"י לוקמי גם ברייתא קמייתא בהוסק מעיו"ט מלבד שכבר יישבתי בסמוך. ומה שהביא מדברי מג"א רס"י תק"ז שכתב תנורים שלנו ודאי אסור להסיק היסק א' ביו"ט משום חיסום ופורנא היינו תנורא שלנו כלשון המחבר ואם כן עכ"ח ברייתא דפורנא מיירי בהיסק מעיו"ט. לא עיין יפה. דמחבר מפרש דפורני היינו תנורי' שלנו שהם גדולים ופיהם בצדם ומ"מ הוא עשוי כקדירה של חרס מגוף א' ובזה שייך שמא תפחת ול"ש חיסום כמ"ש וגם אין נגמרים בהיסק לדעת הרא"ש עד שיפיגנו בצונן ומג"א קאי על תנורים שלנו שמחוברים מן הרבה חתיכות או לבני ע"י ט"ט ובזה שייך בהיסק ראשון חיסום שהטיט המחבר מתיבש ומתחזק כמבואר בדברי מג"א ועיי' מחה"ש שם ואין זה ענין כלל לפורנא:

ובזה נסתלק גם כן מה שתמה על הב"ח ברס"י תק"ז שכ' דלרמב"ם דחשש שמא תפחת ותפסיד הלחם וימנע משמחת יו"ט אסור לאפות אפי' הוסק מעיו"ט דגם אחר ההיסק יש לחוש שמא תפחת משא"כ לרש"י אם הוסק מעיו"ט מותר לאפות דאחר ההיסק אין חשש שמא תפחת רק בשעת ההיסק ע"ש וק"ל הא ברייתא איירי עכ"ח בהוסק מאתמול דביו"ט אסור משום חיסום ואפ"ה אסור לאפות. ולפמ"ש ז"א דברייתא שפיר מיירי בהוסק ביו"ט ולית ביה משום חיסום וכמ"ש. מיהו בלאה"נ אין זה קושי' דב"ח לא כתב אלא אם גמר ההיסק היה מעיו"ט שוב ל"ש שמא תפחת ומותר לאפות ביו"ט אבל אם הצית האור מעיו"ט והולך ודולק ביו"ט אסור ללוש ולעשות עיסה כדי לאפות משום טרחא שלא לצורך שמא יפחת התנור מחמת ההיסק הגדול כשיבער היטב אבל משום חיסום גם בכה"ג שרי הואיל והצית האור מעיו"ט והולך ומתחסם ממילא כמו שמותר לשפות קדירה אצל האש בע"ש סמוך לחשיכה והולכת ומתבשלת בשבת ועיי' בזה בנמ"י ב"ק כ"ג גבי אשו משום חיצו ותבין:

וגם מה שהשיג על בעל ישועות יעקב סי' תק"ז שהק' לדעת הב"ח לשיטת רש"י מנ"ל לחלק בין פורנא גדולה ותנור קטן דבתנור קטן אין חוששין שמא תפחת דילמא ברייתא מיירי שכבר הוסק מעיו"ט ותי' דתוס' הק' איך מותר בשביל לאפות הא לעיל אסרינן חיסום אפי' כדי לצלות ותי' דע"י משקי' אינו ודאי חוסמן ושרי ואי נימא דבתנור קטן

נמי שייך שמא תפחת אם כן קודם הפגה בצונן אסור לאפות בו כיון שאינו מחוסם יש חשש שמא תפחת ולאחר הפגה בצונן מותר לאפות בו אף שאינו חוסמן ודאי ואם כן עכ"פ ודאי מתקן מנא ואמאי מותר א"וו בתנור קטן לא חיישינן שמא תפחת. וע"ז השיג דילמא באמת אינו מותר להפיגו אלא בהוסק מעיו"ט ואז בלי הפגת צונן לא חיישינן לשמא תפחת שכבר נתחסם ע"י היסק ראשון. אינו השגה כלל דכבר כתב הרא"ש דתנור אינו נתחסם בלי הפגה בצונן ואם יש חשש שמא תפחת חיישי' לי' כ"ז שלא נתחסם ובשביל שהוא הק' על הרא"ש לא נדחו דברי הרא"ש וכל קושי' יש לה תי' וכבר יישבנות שפיר וגם ממקומו הוא מוכרע דהתני ואין מפיגי' אותן בצונן כדי לחסמן אלמא דחסימת תנור ע"י הפגת צונן ולא ע"י היסק:

ומה שתמה על ישועיי שכתב בסי' תק"ח דמותר ללבן רעפי' ישני' לצורך או"נ כיון דלרמב"ם גם בישנים שייך ליבון וחיסום א"כ הוי מכשירים שא"א לעשות מעיו"ט שהוא נגד דברי הרה"מ. לק"מ דהוא כתב כן לדעת רמ"א בסי' תק"ט ס"א דפסק כר"י דמכשירין שא"א לעשות מעיו"ט מותר ביו"ט והרה"מ כתב כן לדעת הרמב"ם דפסק כרבנן דאפי' מכשירין שא"א לעשות מעיו"ט אסור ביו"ט וזה פשוט. וגם כונת מג"א בסי' תק"ז סקי"א הוא כן דהיכי דליכא חיסום ודאי יש לסמוך על טעם המרדכי דמותר משום דהוי מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט ופסק כר"י אבל ליבון אבנים הוי חיסום ודאי אין לסמוך ע"ז כיון שרי"ף ורמב"ם פסקו כרבנן דאפי' מכשירין שא"א לעשות מעיו"ט נמי אסורים ביו"ט. וא"ש. והנה ס' ישוע"י על הלכות יו"ט אין בידי לעיין בו וגם אין דרכי לפלפל להקשות ולפרק בדברי אחרונים אך לכבודו ולהראות חיבה שמתי עיני עליו והיה עוד להאריך הרבה אך טרידנא טובא לכן תהי' בזה שביתת קולמסי בדברי שלום ע"ע כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רנח

שיל"ת ב' אויפאלו ד' פקודי. **ד**' קרנו ירים. וישמח בשמחת פורים. ידידי הרב המופלג בתורה. מעוטר בתפארה חריף ושנון שמו ינון. כמוהר"ש נ"י האבדק"ק וו"ב:

מכתבו קבלתי בזמנו אבל לא הי' אפשר להשיב מפני הכבד כמשא כבד כבדו עלי ענינים שונים והיום אני משיב מפני הכבוד. מה שנתקשה לדעת הר"ן ר"פ אין צדי' ביצה כ"ד דהא דאמרינן בשבת קל"ד דאסור לגבן ביו"ט משום דאפשר מעיו"ט היינו מדרבנן דמה"ת אין חילוק באו"נ גופא בין אפשר לעשות מעיו"ט או לא ע"ש אם כן תקשי הא

דאמרינן בשבועות ט"ו ע"ב דא"א לקדש העזרה בשתי לחם וקאמר נבניי' ביו"ט ונקדשי' ביו"ט אין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט ואמאי הא מגבן חייב משום בונה כדאמרינן שבת צ"ה וכן פסק הרמב"ם פ"י משבת הי"ג אם כן מותר לבנות ביו"ט משום מתוך שהותרה לבנות לצורך או"נ דהיינו מגבן הותרה נמי שלא לצורך [עיין חת"ס חאו"ח ק"נ ואמרי אש או" סימן מ"א ועיין לקמן סי' רנ"ט]:

ובשלמא לשיטת הסוברים דמדאורייתא בעי' צורך היום קצת מ"מ כבר כתב מג"א סי' תמ"ו סק"ג דהיינו לס"ד דתשביתו היינו ביו"ט אבל לפי המסקנא דתשביתו היינו מעיו"ט נהי דהוי צורך קצת אבל אינו צורך היום דאפשר למחר אם כן ה"נ לא הוי צורך היום קצת ואסור וכן משמע בתוס' שבת כ"ד דד"א לפי דצורך מצוה לא הוי צורך קצת אבל למ"ש תוס' כתובות ז' ד"ה מתוך דצורך מצוה הוי צורך קצת קשי'. וכ"ש דקשי' דהר"ן כתב כן בדעת רש"י ורש"י ס"ל דמה"ת לא בעי' כלל צורך היום קצת עיי' ביצה י"ב:

וטרם אענה אני אומר דבשתים לא עלתה לו חדא מה שהבין שיש בתוס' שני דיעות חלוקות בזה אי צורך מצוה הו' צורך קצת ולא כן הוא דבתוס' אין בזה שני דיעות אלא ס"ל דצורך מצוה הוי צורך קצת ועיי' תוס' ביצה י"ב רק לענין ביעור חמץ כתב מג"א דדוקא לפי הס"ד דס"ל דתשביתו הוא ביו"ט הוי מצוה צורך היום אבל למסקנא דתשביתו הוא מעיו"ט נהי דמקרי צורך קצת אבל אינו צורך היום דאפשר למחר ותוס' בכתובות ס"ל דהוי צורך היום כיון דמדרבנן צריך לבערו אפי' ביטל דילמא אתי למיכל משום דלא בדילי מיני' ואם כן הוי חובת וצורך היום ומכ"ש בלא ביטל דהוי צורך היום שלא יעבור בכל רגע על ב"י אבל שריפת קדשים דבדילי מיניה מצוה לשורפה אבל יכול לשורפו בכל עת שירצה ולאו דוקא ביומי' ולכן ס"ל בשבת כ"ד דלא הוי צורך היום רק הכ"מ פ"ג מחמץ ה"ח ס"ל דצורך מצוה לא הוי צורך קצת כיון שאין הנאה לגוף ע"ש:

וזאת שנית מה דפשיטא ליה דבנין ביהמ"ק לא הוי צורך היום גם הא ליתא כיון דא"א לקדש העזרה במנחת חמץ כלחמי תודה רק בשתי לחם בעצרת וזה א"א אלא כשבוני, קצת ביו"ט א"כ הוי צורך היום דא"א רק היום ושפיר הרי מצות צורך היום קצת:

אבל גוף הקושי' לק"מ דכעין זה הק' פנ"י בביצה י"ב על הרמב"ם דפסק פ"י משבת הי"ג דמגבן חייב משום בונה ופסק פ"א מיו"ט ה"ב דבונה ביו"ט לוקה ואמאי נימא מתוך וכו' ותי' שני תירוצי' חדא דלא אמרינן מתוך אלא דוקא אותה מלאכה גופא דשייך באו"נ מותר לעשות אותה אף שלא לצורך אבל בונה בנין שאינו מין או"נ ל"ש מתוך ע"ש ועיי' ש"מ כתובות ז' ועוד תי' דהא דמגבן חייב משום בונה היינו דוקא במגבן לאוצר לייבש ולהצניע לימים רבים דהוי כבנין והא דמותר לגבן ביו"ט היינו לאכול בו ביום ובזה ל"ש

בנין כלל ולא גרוע מבונה ע"מ לסתור דפטור ולפ"ז לא מצינו כלל שהותר בנין לצורך או"נ ע"ש:

ולפענ"ד נראה עוד סברא ישרה דלא אמרינן מתוך אלא אם האב מלאכה הוא באו"נ אמרינן מתוך שהותרה לצורך ואין כאן אב לא הוי כלל בכלל לא תעשה כל מלאכה ועיי' ש"מ כתובות ז' וממילא אין כאן תולדה והותרה נמי אפי' במין שאינו לצורך או"נ כמו שחיטה ואפיי' ובישול אבל אם האב אינו באוכל נפש כמו בנין והוי בכלל לא תעשה כל מלאכה רק התולדה דידיה הוא באו"נ כמו מגבן כמ"ש רמב"ם פ"י משבת הי"ג דמגבן תולדה דבונה נהי דתולדה מותר ביו"ט לצורך או"נ אבל ל"ש בזה מתוך שהותרה התולדה לצורך או"נ הותר גם האב שלא לצורך או"נ כי אפשר לאב גם בלא תולדה זו:

אמנם תוס' בשבת צ"ח ד"ה הרודה לית להו כל הני תי' הנ"ל שהרי הקשו שיהא מותר לבנות ביתו ביו"ט דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הו' משום בונה הותר נמי שלא לצורך ובלבד שיהא צורך היום לאכול בתוכו שלא יכנו שרב ושמש ותי' דאסור מדרבנן וכו' ולדעתם ודאי קשי' גמ' דשבועות ומ"ש דלא הוי צורך היום קצת כבר דחיתי לעיל בדיחוי דמעיקרא. אבל לפענ"ד בלאה"נ לק"מ דרש"י בשבועות שם פי' אין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט כדאמרי' ביבמות פ"ק יכול יהא בנין ביהמ"ק דוחה שבת ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ד' כולכם חייבים בכבודי אתם והמקדש חייבים בכבודי שהזהרתי על השבת וימים טובים נמי שבתות איקרי א"כ גלי רחמנא להדיא דאין בנין ביהמ"ק ביו"ט. ובזה ניחא דלכאורה מ"ש רש"י ויו"ט נמי שבתות איקרי הוא שפת יתר דבלאה"נ כיון דגלי רחמנא שאינו דוחה שבת משום כולכם חייבים בכבודי פשיטא דגם יו"ט אינו דוחה דביו"ט נמי שייך ה"ט ולפמ"ש א"ש דנהי דכולכם חייבים בכבודי מ"מ י"ל דביו"ט אין כאן משום כבוד ד' כלל דלא הזהיר ביו"ט דשרי משום מתוך כקושי' הנ"ל לכן תי' רש"י ויו"ט נמי שבתות איקרי וגלי קרא בהדי' דאין בנין ביהמ"ק ביו"ט:

וגם לפמ"ש ש"מ ביצה י"ב שהק' א"כ דלמאן דס"ל מתוך הותר כל דבר ואעפ"י שאין בו צורך כלל לכם ולא לנכרי' דאמר רחמנא היכי משכחת לה ותי' דאעפ"י שהתירה תורה שלא לצורך כלל אפ"ה אסרה לצורך נכרי' וא"צ לתת טעם בדבר הואיל וגלי בי' קרא וגזה"כ הוא ומה"ט אסר מאן דאי"ל הואיל ע"ש ועיין פסחים מ"ז ועיין שעה"מ פ"א מיו"ט ד"ה ואולם א"כ ה"נ בבנין ביהמ"ק דדרשי' לכם ולא לגבוה אסור עכ"פ בעשה אף דשייך מתוך ועיין תוס' ביצה י"ב ד"ה השוחט. ומ"ש דדוקא קרבנות שהם אכילת מזבח

מקרי לגבוה ולא בנין ביהמ"ק דהוי רק מצוה בעלמא כמו שריפת קדשי'. איברא ודאי לגבוה מקרי ומקרא מלא הוא ועשו לי מקדש וכו':

ומ"ש כיון דעדיין לא נתקדש בכל אלו דחשיב בסוגי' דשבועות שם ואכתי אינו של גבוה. ז"א ולא מיבעי' לדעת נוב"י קמא או"ח סי' כ"ט דאפי' בהמה של נכרי' מותר לשחוט לצורך ישראל שצריך לבשר דאין הפי' לכם משלכם אלא לצורככם ע"ש וא"כ ה"נ להיפך ולא לגבוה אפי' אינו של גבוה אלא שהיא לצורך גבוה נמי והרי בנין ביהמ"ק גם קודם שנתקדש ואינו של גבוה עכ"פ הוא לצורך גבוה אלא אפי' לדעת שב יעקב הובא בתשו' א"מ סי' ב' דאם הבהמה של נכרי' אסור לשחוט ביו"ט אפי' לצורך ישראל ולפ"ז י"ל ה"נ להיפך אם בשעת בנין אכתי אינו של גבוה אין אי' משום לכם ולא לגבוה מ"מ אטו ביהמ"ק קודם שנתקדש בכל אלו אינו נקרא של גבוה והרי אפי' חמץ של הקדש נקרא של גבוה בפסחים כ"ט אלא כל זמן שלא נתקדש בכל אלו אינו קדוש קדוה"ג להתחייב עליו משום ביאת מקדש בטומאה כמבואר במשנה דשבועות י"ד אבל של גבוה מקרי משעה שהקדישו אף דהוי רק קדושת דמים ושפיר אסור משום לכם ולא לגבוה וא"ש ומחמת רוב טרדות אקצר. וכ"ט ממנו לא יבצר. כנפשו ונפש ידידו החותם בשלום וברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רנט

שיל"ת ב' אויפאלו תרנ"א לפ"ק:

אלקים יחנך בני יקירי וחביבי ויחנך למעלה. והיית סגולה הרב המאוה"ג חו"ב כמו"ה יצחק יעקב נ"י בלוהם עם נות ביתך כלתי הצנועה והחשובה תי' לאוי"ט עם בתך הילדה תי':

שמחתני במכתבך אשר הגיע לידי ביום ה' ובדברי תורה כתיב ענה והנני להשיב כיד ד' הטובה עלי:

כתבת ליישב קושי' אמרי אש או"ח סימן מ"א אהא דאמרינן שבועות י"ד ע"ב נבני ביו"ט ונקדשי' ביו"ט אין בנין מקדש דוחה יו"ט הא תוס' בשבת צ"ה ד"ה והרודה הקשו כיון דמותר לגבן ביו"ט מה"ת אפילו באפשר וכו' א"כ נפל ביתו ביו"ט יהא מותר לבערו ביו"ט דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הו' משום בונה הותר נמ' שלא לצורך וכו' ותי' דאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול ע"ש וא"כ מה"ת אפשר לבנות ביהמ"ק ביו"ט ולקדשו שתי לחם ע"ש. וכתבת למ"ש מ"מ פ"ח משבת ה"ז דשיטת הרבה ראשונים דחכמים בשבת

שם אכולהי פליגי וס"ל דמגבן אינו בונה ואינו אסור בשבת רק מדרבנן. ועיין במ"מ פ"י הי"ג ולפ"ז תקשי מה הק' תוס' דמותר בנין ביו"ט משום מתוך דהא לא משכחת בנין באו"נ כלל דהא מגבן אינו בונה וצ"ל דקושי' תוס' לר"א דס"ל מגבן חייב משום בונה ולפ"ז לדידן דקי"ל כחכמים ל"ש כלל בבנין מתוך שפיר קאמר בשבועות אין בנין מקדש דוחה יו"ט. ובהכי ניחא נמי מה שמקשי' על תוס' שבת הנ"ל מביצה ל"ב ע"ב דקאמר אלא מעתה בנה איצטבא ביו"ט דלא עביד אהלא ה"נ דשרי ומשני התם בנין קבע אסרה תורה וכו' אלמא דבנין ביו"ט מה"ת אסור (ויש לדחות דמיירי היכי דל"ש מתוך כגון דליכא אפי' צורך חיוב קצת דאסור מה"ת כמ"ש תוס' ביצה י"ב ד"ה ה"ג או בבונה סמוך לחשיכה כמ"ש תוס' שבת הנ"ל או דכונת הגמ' בנין קבע אסרה תורה בשבת ומדרבנן אסור ביו"ט אבל כ"ז דוחק) ולפמ"ש א"ש דלדידן דקי"ל כחכמים שפיר אסור מה"ת גם ביו"ט דל"ש כלל מתוך בבנין. ובזה א"ש בכתובות דף ז' דאר"פ משמי' דרבא ביו"ט שרי בשבת אסור א"ל מה דעתך מתוך שהותרה חבורה לצורך וכו' דילמא בשבת אסור משום דלפתח הוא צריך ואסור משום בונה כמ"ש רש"י שם ה' וביו"ט שרי משום מתוך שהותרה בנין לצורך אעכ"ח כנ"ל דבבנין ל"ש מתוך לדידן דקי"ל כחכמים דר"א:

הנה מ"ש דקושי' התוס' לר"א לא נהירא לי דהא ר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש דל"ל מתוך אעכ"ח דתוס' ס"ל כשיטת ראשונים שהביא מ"מ שם דחכמים לא נחלקו אלא מהמכבד ואילוך אבל במגבן מודו דחייב בשבת משום בונה ואי"ל מתוך ולהכי נימא כל בנין מותר ביו"ט משום מתוך ואסקי' דבאמת אינו אסור ביו"ט רק מדרבנן ובזה נפל כל בנינך והדק"ל:

ובתשובת אמרי אש שם תי' עפ"מ דאמרינן בשבת ע"ה דכל מידי דהוי גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש והמצדד את האבן פסק הרמב"ם בפ"י הח"י דחייב משום מכה בפטיש ועיין במ"מ שם הט"ז בשם ר"ח דמצדד האבן להשוותו לאחרי' חייב משום מכה בפטיש וזה פשוט דבמגבן ל"ש משום מכה בפטיש דל"ש בי' גמר מלאכה ואלו הי' שייך הי' הגמ' מפרש כן וא"כ מה הק' תוס' דלשרי בנין משום מתוך הא אכתי אסור משום מכה בפטיש דל"ש מתוך ועכ"ח קושי' תוס' בבנין היכא דליכא משום מכה בפטיש שאינו גמר מלאכה לישתרי אבל בנין מקדש הי' צריך גמר מלאכה דאפי' אמה כלי' עורב מעכב הקידוש שפיר אסור ביו"ט משום מכה בפטיש דל"ש בי' מתוך ובחת"ס או"ח סי' ק"ן תי' דבנין מקדש הי' בטיט וסיד וא"כ חייב משום ממרח ועושה כמה מלאכות דאורייתא ועיין שבת ע"ד ע"ב האי דעביד חביתא וכו' תנורא וכו' חלתא וכו' ובזה ל"ש מתוך דמלאכות אלו ל"ש במגבן ע"ש. ותיתי לי שתלי"ת בהשקפה ראשונה

כוונתי מדעתי לדבריהם הקדושים. אמנם אחר התבוננת לאו מתרצתא היא דעיין בשו"ע או"ח סי' תק"א שכתב אבל מסיקין בכלים שלמים וכו' והק' מג"א סקי"ג הא קי"ל בסי' שי"ד דיש סתירה גמורה בכלים וא"כ איך רשאי להסיק בהם הא הו"ל סותר. ותי' כיון דסתירה והבערה באי' כאחד והבערה גופא אב מלאכה היא והותרה לצורך א"כ ה"ה סתירה שבהדה ונהי דאסור לבקע כלי לצורך או"נ היינו משום דמלאכה בפ"ע היא ע"ש ולפ"ז ה"נ כיון דבהדי שאר מלאכות עושה כא' גם מלאכת בונה שהוא אב מלאכה והותרה משום מתוך ה"ה שאר מלאכות שבהדה נמי הותרו והדק"ל אמאי אין בנין מקדש דוחה יו"ט:

ומ"ש ליישב דעת הרמב"ם בפ"א ה"ב שפסק דבונה ביו"ט לוקה והרי פסק בפ"י משבת הי"ג דמגבן חייב משום בונה וא"כ נימא מתוך שהותרה בנין לצורך או"נ הותרה נמי שלא לצורך שעמד עליו פנ"י ביצה י"ב וכתבת דדוקא אם האב הותר לצורך או"נ הותרה נמי שלא לצורך אבל בונה לא משכחת באו"נ רק התולדה דהיינו מגבן לא אמרינן מתוך שהותרה התולדה לצורך או"נ הותר גם האב שלא לצורך. [ועיין בתשו' סי' רנ"ח ד"ה ולפענ"ד] . בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני כי סברא ישרה ונכונה היא. אלא דק"ל עלה מהא דפריך בריש בבא קמא ולר"א דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי אב ואמאי קרי לי' תולדה ועיין בתוס' ד"ה ולר"א לימא דא"ב הא דאם האב הוא באו"נ הותרה נמי ביו"ט שלא לצורך אבל אם התולדה הותרה לצורך או"נ לא הותר האב שלא לצורך. ולפמ"ש דר"א שמותי מתלמידי ב"ש כמ"ש תוס' נדה זי"ן ע"ב ד"ה שמותי בשם ירושלמי וא"כ ל"ל מתוך ניחא דלא מצי לשנויי הכי אבל הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה כתב שריב"ז קיבל מהלל ור"א הגדול קיבל מריב"ז נראה דלא הי' מתלמידי ב"ש ופי' ר"א שמותי כפירש"י בנדה שם שברכוהו בהזהב נ"ט א"כ א"א לומר דהרמב"ם ס"ל כסברתך דא"כ הו"ל לשנויי בב"ק שם כנ"ל [ע"ל סי' ט']:

והנ"ל בזה דכבר כתב פ' בביצה י"ב ליישב דעת הרמב"ם דדוקא אותה מלאכה גופא דשייכא באו"נ מותר גם שלא לצורך או"נ כמו שחיטה ואפיי' אבל בנין נהי דמגבן מותר אפי' שלא לצורך או"נ משום דהאי מלאכת בונה גופא הותרה לצורך או"נ אבל שאר בנין דל"ש באו"נ כלל ל"ש לומר בו מתוך ע"ש ותלי"ת קיימתי מסברא דנפשאי אלא שהפנ"י הוכיח שם דהאי סברא ליתא ע"ש. ועדיין אני אומר סברא ישרה דיש תרי גווני בונה האחד אם מחבר חלקים קטנים אבן לאבן או תוקע עץ בעץ עד שנתאחד עיי' ברמב"ם פ"י משבת הי"ג ועיי' בס' מגן אבות במלאכת הבונה והשני אם עושה מחיצה או אוהל קבע ה"ז תולדות בונה וחייב ועיי' במג"א סי' שט"ו סק"ג והנה מגבן הוא ממין בנין הראשון

שמחבר חלקים קטנים והי' לאחד אבל שיגבן כדי לעשות אוהל לא משכחת כלל באו"נ. ומעתה אני אומר דודאי כל מין בנין הראשון שמחבר חלקים קטנים מותר בכל מין בנין אפי' בדבר שאינו או"נ והוא שלא לצורך מתוך שהותרה לצורך או"נ במגבן אבל מין בנין השני שעושה אוהל קבע אפי' מדבר א' דלא הותרה במגבן ולא משכחת כלל באו"נ בזה ל"ש כלל מתוך, ולפ"ז בבנין ביהמ"ק דאיכא משום בונה ממון השני דעושה אוהל ומחיצה ובזה ל"ש מתוך שפיר קאמר בשבועות דאין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט וכן האי דכתובות שעושה פתח להכניס ולהוציא הוא ממין בנין השני דל"ש באו"נ ול"ש בי' מתוך ולהכי הוצרך לומר מתוך שהותרה חבורה לצורך וגם דברי הרמב"ם נכונים שכתב וכל העושה בא' מהן מלאכה שאינה לצורך אכילה כיון שבנה וכו' היינו בבנין דלא משכחת לצורך אכילה כגון שעושה אוהל וע"ז סיים ואם עשה בעדים והתראה לוקה מה"ת:

ובזה י"ל בסוגי' דביצה ל"ב שהבאת דאר"נ אבנים של בית הכסא מותר לצדדן ביו"ט ופריך מאין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדירה ומשני שאני התם משום דקעביד. אהלא ופריך אלא מעתה בנה איצטבא ביו"ט דלא עביד אהלא ה"נ דשרי א"ל התם בנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה תורה וגזר רבנן על בנין עראי משום בנין קבע והכא משום כבודו לא גזרו בי' רבנן. ויש לדקדק לפי המובן הפשוט דלמה דמשני שאני התם דקעביד אהלא דהיכי דלא עביד אהלא אינו בונה כלל א"כ אפי' בנה איצטבא בשבת שרי ואמאי מדייק המקשן בנה איצטבא ביו"ט הו"ל למימר בנה איצטבא סתם. ועוד דלמאי דמשני התם בנין קבע אסרה נאיד מתי' הא' וס"ל דאפי' היכי דלא עביד אהלא אסור והו"ל למימר אלא. ועוד דקאמר התם בנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה תורה וכו' הלא התם דאסור לא צריך לטעמא דבנין עראי לא אסרה תורה דכ"ש אם גם בנין עראי אסרה תורה דאסור אלא הוא תי' אדהכא משום שהוא רק מדרבנן משום כבודו לא גזרו וא"כ הכי הו"ל למימר בנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה ורבנן הוא דגזור וכו' והא משום כבודו לא גזרו ולפמ"ש כך הוא הצעה של שמועה דמשני שאני התם דקעביד אהלא ובבנין של אוהל ל"ש מתוך כנ"ל ולכן אסור אבל הכא דאינו בנין של אוהל שרי משום מתוך דמגבן אבל בשבת פשיטא לי' דאסור אפי' לא עביד אהלא הוי בנין דבשבת ל"ש מתוך ולהכי פריך דוקא מבנה איצטבא ביו"ט דבבונה כזה שייך מתוך ולכן לא קאמר אלא בהאי דאין מקיפין שתי חביות ושאר התי' דקעביד אהלא ול"ש מתוך רק הפי' התם בבנה איצטבא ביו"ט דשייך מתוך וא"כ ודאי אם גם בנין עראי שאינו להתקיים אסרה תורה וא"כ משכחת בנין לצורך או"נ ביו"ט דמגבן הוי שרי משום מתוך אבל בנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה תורה וא"כ לא משכחת בנין באו"נ

לצורך יו"ט במגבן דאם מגבן לצורך יו"ט א"כ אינו להתקיים והוי רק בנין עראי ואינו אסור מהות ול"ש מתוך ועיי' פנ"י בביצה י"ב שכתב כעין זה וא"כ שפיר גזרו רבנן על בנין עראי משום בנין קבע אלא תקשי בביה"כ אף דלא עביד אהלא ויתסר מדרבנן אף דהוי בנין עראי כיון דל"ש בבונה מתוך כלל ומשו"ה הוצרך לומר והכא משום כבודו לא גזרי בי' רבנן וממילא לפי פי' זה קושיתך משם לק"מ:

ועוד דנ"ל לקיים סברת פנ"י הנ"ל בדעת הרמב"ם דדוקא אותה מלאכה גופא דשייך באו"נ הותרה נמי שלא לצורך כמו שחיטה ואפיי' אבל בנין אחר דל"ש באו"נ אסור אף דהותר בנין במגבן לצורך או"נ וממילא ל"ק כל הקושיות הנ"ל. ועיי' ש"מ כתובות זי"ן דשחיטה הותרה אפי' שלא לצורך כלל כיון דעיקר שחיטה עשוי' ורגילה לצורך או"נ אבל שאר חבורה כגון האי דבעילה שם לא תותרה משום מתוך אלא לצורך הנאה ע"ש וזה סיוע לחילוק הנ"ל ומה שהק' פנ"י ע"ז מהא דפסק הרמב"ם פ"ח משבת ה"ז דחובל חייב משום מפרק וא"כ הא דאינו חייב בשחיטה משום מפרק כדמוכח בחולין מ"א ובשבת ע"ה היינו משום דא"צ לדם והוי לגבי מפרק מקלקל ומשאצל"ג וא"כ בקדשים דצריך לדם לזריקה שפיר חייב משום מפרק וא"כ אמאי מוקי ברייתא דשוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה כב"ש הא אפי' כב"ה אתי' וחייב משום מפרק דבזה ל"ש מתוך דהוא תולדה דדישה ודישה לא הותרה לצורך או"נ דהוא קודם לישה כמבואר בירושלמי וע"כ צ"ל דמה"ת גם קודם לישה הותרה או משום דחובל דחייב משום מפרק הוא תולדה דדש ועיי' תוס' שבת ע"ג ע"ב ד"ה מפרק והותרה ביו"ט לצורך הותרה נמי מפרק דשחיטה שלא לצורך אלמא דאמרינן מתוך מדישה וחובל לשחיטה ע"ש. ולפענ"ד לק"מ מכמה פנים חדא לפמ"ש תוס' שבת ע"ג ד"ה וצריך דהא דאמרינן כבשי' שסחטן לגופן מותר למימהן חייב חטאת הא דשרי לגופן אינו מטעם משאצל"ג דא"כ פטור אבל אסור אלא לפי שאין דרך דישה בכך ע"ש וה"נ כיון דמפרק תולדה דדש אינו מלאכה אלא אם מפרק האוכל לאכילה מן הקליפה ועיי' במגן אבות במלאכת דש דאפי' נוטל הקליפה מן האוכל אינו דישה אלא במפרק האוכל מן הקליפה ולפ"ז בשחיטת קדשים ס"ל לרמב"ם כיון דאינו מפרק הדם לאכילה רק לזריקה הוי כמו סחטן לגופן דאין דרך דישה בכך ומשו"ה קאמר בשבת ק"ו חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו. והוא תמוה דכמו דאמר מבעיר בצריך לאפרו ולא פי' לאיזה צורך הו"ל למימר נמי חובל בצריך לדמן ומאי נפ"מ לאיזה צורך הא אפשר דצריך לזבל עיי' פסחים כ"ב ונמכרי' לגנים לזבל ועיי' גיטין נ"ז ז' שנים בצרו או"ה כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל אלא הוא הדבר אשר דברנו דבחובל דחייב משום מפרק לדעת הרמב"ם צריך דוקא שמפרק לאכילת

כלבו דהוי אוכל אבל לזבל לא מקרי מפרק דאין דרך מפרק בכך, והא דאמרינן בכתובות ה' דאי דם חבורי מיחבר ולדם הוא צריך אסור אע"ג דאין צריך הדם לאכילה רק שלא יתלכלך פעם אחרת או לראות שהיא בתולה כמ"ש תוס' שם היינו משום דהתם באדם איירי ובחובל באדם פסק הרמב"ם פ"ח משבת ה"ת דחייב בנתכוין להזיק מפני נחת רוחו שהרי נתקררה דעתו ושככה חמתו והוי כמתקן ואע"פ שאינו צריך לדם וע"כ אינו משום מפרק דא"כ ודאי הי' פטור דגרע מסחטן לגופן רק משום נטילת נשמה שהדם הוא נפש ושם בכתובות שלא שככה חמתו כי לא עשה בחמתו לכן דוקא אי לדם צריך הוי מתקן אבל אי להנאת עצמו צריך אינו מתקן ופטור אבל בשחיטת בהמת קדשים ל"ש מפרק משום דא"צ הדם לאכילה רק לזריקה ואינו דומה לדש. ויש להוסיף עוד דהרי דם אינו אוכל כמ"ש הר"ן במשנה חולין ע"ד דמשו"ה דם שליל לא הותר מכל הבהמה תאכלו לפי שאינו אוכל רק משקה ודם קדשים אינו משקה לענין הכשר כדאמרי' פסחים כ"ב דם שאינו נשפך כמים אינו מכשיר וא"כ אינו לא אוכל ולא משקה ע"ד שאמרו בתוספתא שהביא תוס' שבועות כ"ב ד"ה והא דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה וא"כ אין כאן מפרק תולדה דדישה שהוא להוציא או משקה או אוכל מקליפתן וזה אינו מוציא לא אוכל ולא משקה.

ושנית נ"ל דתוס' שבת כ"ד ע"ב ד"ה לפי הקשו אמאי נדרי' ונדבות אין קרבין ביו"ט לחד מ"ד בביצה י"ט הא יש בהם אכילת אדם והוי לצורך או"נ ותי' משום דעיקרו לצורך גבוה ועיין נוב"י קמא או"ח סימן כ"ט. ונ"ל בכוונתם דאם רוצה לשחוט לצורך הדיוט א"צ להקדישו וישחטנו בעודו חולין אע"כ עיקרו לגבוה. ולפ"ז נ"ל דלר"י חולין ט"ז דבמדבר נאסר להם בשר תאוה ולא היו יכולין לאכול רק בשר שלמים אז באמת נו"נ קרבים ביו"ט דהוי עיקרו לאכילת אדם שא"י לאכול באופן אחר וכיון דבשחיטת קדשים יש בו משום מפרק:

לדעת פנ"י אם כן מצינו איסור מפרק שהותר לצורך יו"ט בשחיטה גופא במדבר ושוב אמרינן כיון שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך או"נ ואינו חייב משום מפרק למאן דאי"ל מתוך ולהכי מוקי לה כב"ש דל"ל מתוך דאי כב"ה דס"ל מתוך אם כן לא אתי' כר"י אבל לעולם דלא אמרינן מתוך אלא כשהותרה לצורך או"נ באותה מלאכה דוקא ובזה י"ל קושי' תוס' שם ד"ה השוחט אמאי לא קאמר ר"ע הוא דל"ל מתוך ולפמ"ש ניחא דלא קאמר הכי משום דכר"ע אתי' אפי' אית לי' מתוך דלוקה משום מפרק כקושי' פנ"י דל"ל כתי' הנ"ל דהא ר"ע ס"ל בחולין הנ"ל דבשר תאוה לא איתסר להו כלל:

ושלישית נ"ל דהרי תוס' בשבת ק"ו ד"ה חוץ הקשו איך חייב בשוחט הא מקלקל הוא ותי' אע"ג דלגבי שוחט בסכין של ע"ז חשיב מקלקל כיון דקלקולו יתר על תיקונו לא חשיב נהנה אבל לגבי שבת מודה דחייב ולא חשיב מקלקל ובחולין ח' ביארו יותר דבשבת כיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה כיון שיש תיקון פורתא חשיב מלאכת מחשבת שלכך נתכוין אעפ"י שקלקולו יתר על תיקונו ע"ש. והתינח מלאכת נטילת נשמה מתקן מידי אבמה"ח ולרב בשבת ע"ה דחייב נמי משום מלאכת מתקן פורתא דליתווס בית השחיטה דמא כדאמרינן בשבת שם אבל מלאכת מפרק שהמפרק המשקה מגידולה אינו מתקן מידי אלא שיהי' לו דם לזריקה וס"ל לרמב"ם דתיקון מצוה לא חשיב תיקון אפי' לר"י בשבת ק"ו דפסק רמב"ם כוותי' בפ"א משבת ה"ז דמשאצל"ג חייב עלי' ומקלקל פטור אפילו בחובל ומבעיר וכמ"ש שם בהי"ז דלא כשיטת התוס' וחי' רמב"ן שם דלר"י תיקון מצוה חשיב תיקון אלא כשיטת רשב"א שם דאפילו לר"י תיקון מצוה לא חשיב תיקון והא דקאמר מ"ל לתקן מילה מ"ל לתקן כלי מ"ל לבשל פתילה מ"ל סממנים שתיקון מילה הוא שמתקנו לתרומה ולקדשים ולאכילת פסחים ותיקון פתילה שמתקן האבר שמצרפו ובשאר מיתות ב"ד שמתבערי' מתוך העדה והו"ל כהוצאת כזית מן המת וכו' דחשיב תיקון הרחקת הטומאה סילוק המין ע"ש ואי שמתקן שהקרבן כשר וא"צ להביא קרבן אחר הא בעולת נדבה איירי דהיינו הרי זו שא"צ להביא אחרת ואי שקשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורן היה מבקש כמ"ש רש"י גיטין דנ"ג זה רק תיקון מצוה ולא חשיב תיקון ומכ"ש לדעת ר"ת שבתוס' שבת ק"ו שם דבעי' התיקון בשעת הקלקול ודאי י"ל אפי' אי תיקון מצוה חשיב תיקון היינו כשעושה מצוה בשעת הקלקול ועם מלאכת הקלקול כמו במילה שבשעה שמל עשה מצוה ובהבערת בת כהן בשעת נטילת נשמה עושה מצוה ועם החבורה ונ"נ שמקלקל אבל במפרק שמוציא דם לזריקה בשעה שמפרק ושוחט ועושה הקלקול עדיין אינו עושה שום מצוה וגם עדיין צריך קבלת הדם כדינו שיהיה כשר לזריקה שפיר הוי מקלקל ופטור ולק"מ קושי' פנ"י: **ועל** רבעים נ"ל דכבר תמהו האחרונים אהא דאמרינן בביצה כ' למ"ד נונ"ד אין קרבים ביו"ט עבר ושחט וכו' הא הוי מהב"ע והקרבן פסול עיי' חי' רמב"ן גיטי' נ"ה וגם אני עמדתי בזה זה יותר מעשרי' שנים ותלי"ת העלתי תירוצי' רבי' נכונים וישרי' [ע"ל סי' שמ"ז שמ"ח ושמ"ט] ובס' יריעו' שלמה סי' י"א אות ה' כתב בזה תי' שונים ובסי' כ"ח אות טי"ת תי' עפ"י ירושלמי פ' האורג הובא בטור יו"ד סי' ש"מ ועיי' ש"ך שם סקמ"ב שכתב במצה גזולה תמן היא גופא עבירה ברם הכא בקורע בשבת הוא עשה עבירה ע"ש וגם הא קשי' נימא אעל"מ ונאמרו בזה תי' עיי' בחו"מ סי' ר"ח ובאחרונים שם וכבר התירוצי'

מבדרין בעלמא ואמנם כבר מבואר בחי' רמב"ן ורשב"א יבמות ק"ג דהא דחלצה בסנדל של ע"ז חליצתה כשרה היינו משום דמצות לאו להינות אבל אי להינות ניתנו חליצתה פסולה משום דודאי אי אמרה תורת לא תחלוץ בסנדל של ע"ז דאז אפי' נימא דחליצה פסולה ואעל"מ מ"מ א"א לתקן העבירה ולקי משום דעבר אמימרא דרחמנא כדס"ל למ"ד בתמורה ה ד' אעל"מ בזה איכא למ"ד דבאמת עביד מהני אבל התורה לא אמרה שלא תהנה מע"ז ואי נימא דחליצה פסולה הרי לא נהנה ולא עבר אמימרא דרחמנא כלל וניתקן העבירה בזה לכ"ע לא מהני ולא עביד איסורא ולא לקי ע"ש ועיי' היטב סברא זו בטו"א ר"ה כ"ח וחי' חת"ס סוכה ל"א. ומעתה אני אומר דלב"ה דס"ל מתוך ושוחט עולת נדבה ביו"ט מותר משום נטילת נשמה ומשום צובע וליכא אלא משום מפרק כיון דאם א"צ לדם זריקה אינו מלאכת מפרק כלל אלא משום דצריך לזריקה אם כן אמרינן דעל"מ משום דהוי מהב"ע והקרבן פסול וממילא א"צ לדם זריקה ולא עבר אמימרא דרחמנא כלל דניתקן העבירה דהא לא אמרה תורה לא תשחוט רק לא תפרק והרי לא פירק ואם כן אינו לוקה משום מפרק רק דהקרבן פסול ואין אמר השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה אע"כ ב"ש הוא דל"ל מתוך ושפיר לוקה משום מלאכת נ"נ או צובע דא"א לתקן העבירה שהרי עבר אמימרא דרחמנא שנטל נשמה וצבע ולק"מ קושי' פנ"י:

וחמישיתו אוסיף עליו דודאי מלאכת מפרק בשחיטה שהוא באו"נ אלא דלא משכחת בשחיטה לצורך או"נ שפיר אמרי' מתוך שהותרה מלאכת מפרק באו"נ לצורך או"נ בחולב הותרה נמי באו"נ שא"א לצורך או"נ שהרי שחיטה באו"נ הוא בעולת נדבה שבהמה או"נ הוא אלא שאינה לצורך או"נ רק לגבוה אבל שנאמר מתוך שהותרה בנין במגבן שהוא באו"נ לצורך או"נ הותרה נמי שלא לצורך או"נ בבנין אבנים ועץ וכדומה שאינו או"נ הא לא אמרי' ועוד דמשכחת, מלאכת מפרק בשחיטה שהוא או"נ גמור בשלמי נדבה שיש בו אכילת אדם אלא שאין עיקרו לצורך אכילת אדם רק לצורך גבוה ושפיר שייך בי' מתוך כנ"ל ועיי' במ"מ פ"א מיו"ט ה"ד שכתב ופירש מלאכה שהיא שלא לצורך אכילה נתבאר בדברי רבינו שכולל כל מלאכה שאינו נעשית באכילה ושתיי' וא"כ הי' מן הדין שיהיו הבערה והוצאה נאסרי' כמו כתיבה וארגה וכו' וסיים עוד אבל שאר מלאכות שאינן לצורך אכילה כגון הכתיבה וההריסה והאריגה והבנין אפי' עשאן לאכילה לוקה ושאר המלאכות שהן באכילה כגון שחיטה ואפיי' אפי' עשאן שלא לאוכלן אינו לוקה ע"ש מבואר מדבריו שיש חילוק בין אם עושה המלאכה בדבר שהוא או"נ דהיינו אוכלי' ומשקי' וכמו"ש שם לעיל בסמוך והבערה אעפ"י שאינו באוכלי' ומשקי' וכו' ובין עשה המלאכה בדבר שאינו אוכלי' ומשקי' וזה סיוע לחילוק שכתבתי:

ומדבריו למדתי עוד שיש חילוק בין אם עיקר ושורש המלאכה אינה בדבר שהוא או"נ ולא לצורך או"נ כמו כתיבה וארִיגה ובנין אלא שבמקרה יש אופן שהוא באו"נ ולצורך או"נ ובין אם עיקר ושורש המלאכה הוא באו"נ ולצורך או"נ רק שבמקרה יש אופן שאינו לצורך או"נ ועיי' במחה"ש סי' רע"ה סק"ה ועיי' ש"מ כתובות ז' שכתב לחלק בין חבורה דשחיטה דעיקרה עשוי' ורגילה לצורך או"נ ובין שאר חבורה שאינה לצורך או"נ ובזה מיושבי' דברי רמב"ם הנ"ל דאע"ג דפסק דמגבן חייב משום בונה מ"מ פסק דבונה ביו"ט לוקה ולא אמרי' מתוך משום דמלאכת בונה אין עיקרה במגבן שהוא באו"נ ולצורך או"נ ולכן לא אמרי' בזה מתוך משום דעיקר המלאכה אינו באו"נ ולצורך או"נ ולא אמרי' מתוך אלא במלאכה שעיקרה באו"נ ולצורך או"נ וא"ש:

ובהנ"ל מתישב קושי' תוס' אמאי לא קאמר ר"ע היא דל"ל מתוך משום די"ל דר"ע דוקא בהבערה שאין עיקרה באו"נ רק בעצים וכדומה אף כששורף החמץ הוא באו"נ מ"מ אין עיקרה באו"נ ועוד דגם כששורף החמץ אין המלאכה באו"נ דכששימש מעשה עץ שימש כדאמרי' בחולין קכ"ט אבל בעושה מלאכה באו"נ כמו בשוחט עולת נדבה כמוש"ל רק שאינו לצורך או"נ שפיר אית לי' מתוך ולהכי קאמר ב"ש היא דגם בהוצאה אע"פ שהיא באו"נ רק שאינה לצורך או"נ לא אמרי' מתוך ולהכי גם בשוחט עולת נדבה לא אמרי' מתוך ולוקה:

ובמק"א כתבתי ליישב קושי' תוס' דהרי לפי המבואר בסוגי' דשבת ק"ו הוי מלאכת הבערה או מלשאצל"ג רק דלר"י חייב במשאצ"ל ולר"ש דפוטר במשאצ"ל הוי הבערה מקלקל אלא דמקלקל בהבערה חייב ולפי"ז י"ל דדוקא בהבערה ל"ל לר"ע מתוך דאם עושה הבערה לצורך או"נ הרי הוא משאצ"ל עיי' ברש"י שבת דף ק"ו והא דחייב בשבת לר"ש היינו משום דמקלקל בהבערה חייב ולר"י משום דמשאצ"ל חייב וא"כ כשהותר ביו"ט לצורך או"נ לא הותר רק משאצ"ל לר"י ומקלקל לר"ש וא"כ אין ראי' שהותר גם שלא לצורך או"נ דהיינו שריפת חמץ ביו"ט דהוי המלאכה צריכה לגופה דהא תיקון מצוה נהי דלא חשיב מתקן לר"י מ"מ צריכה לגופה מקרי כמבואר בראשונים שם בשבת ולר"ש נהי דהותרה מקלקל בהבערה ביו"ט מ"מ בשריפת חמץ דאסור בהנאה ומחויב לשרפו אין כאן קלקול שפיר י"ל דחייב ואף דכתבו תוס' בשבת שם ד"ה בחובל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהוי צריכה לגופה כגון בחובל ומבעיר באיה"נ שסבר שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדירה וכו' דאלמא אפי' מבעיר באיה"נ חשיב מקלקל י"ל דהיינו דוקא במבעיר לבשל ולא לקיים בו מצות שריפה דאז באמת לא קיים מצות שריפה ואז אפשר דגם בנשרפי' אפרן אסור כיון דלא נעשית מצותו או במבעיר עם הנקברי' דאפרו

אסור עיי' תוס' סוף תמורה אז הוי מקלקל אפי' באיה"נ ומכ"ש בנשרפי' דביטל מצות שריפה אבל חמץ לר"ע דהוא מן הנשרפי' ואפרו מותר וכיון דאסבה"נ וא"י להיות בעיני' וכששרפו מקיים מצות שריפה ויוכל להנות באפרו שפיר לא הוי מקלקל ולכן לא אמרי' מתוך שהותרה לצורך או"נ דאז הוי מקלקל או משאצ"ל הותרה נמי שלא לצורך או"נ רק לקיים שריפה דאז הוי מתקן וצריכה לגופא דחמיר אבל בעלמא שפיר י"ל דס"ל לר"ע מתוך ולהכי לא קאמר ר"ע היא רק ב"ש היא וא"ש:

ועיי' מהרש"א בשבת שם שכתב דמשו"ה נקטי תוס' לבשל ממקום שסבר ליהנות מאפרו משום דבנשרפי' באמת אפרן מותר אבל לבשל אסור והוי שפיר מקלקל ע"ש ולפמ"ש באמת אם שרף כדי לבשל אסור ליהנות מאפרו ואז הוי מקלקל גם בנשרפי' ומכ"ש בנקברי' אבל בשורף כדי לקיים מצות שריפה ולהנות באפרן באמת לא הוי מקלקל כלל באיה"נ לר"ע:

אבל קושטא דמילתא קאמינא שאני תמה על הגאוני' שבתשו' אמרי אש שהקשו לתוס' שבת הנ"ל דבנין ביהמ"ק מותר ביו"ט הלא תוס' ביצה י"ב הקשו והא אפי' ב"ה מודה דלוקה דס"ל לקמן נדונ"ד אין קרבין ביו"ט ואמאי מוקי לה אליבא דב"ש ותי' דמהיכי אית לי' דנו"נ אין קרבין ביו"ט מלכם ולא לגבוה ואם כן הוי לאו הבא מכלל עשה דאין לוקין עליו, ע"ש ואם כן נהי דבנין מותר ביו"ט מה"ת משום מתוך אבל בנין ביהמ"ק אסור משום לכם ולא לגבוה ושפיר קאמר אין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט ולק"מ חדא ועוד קאמינא דרש"י כתב שם בשבועות אין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט כדאמרינן ביבמות יכול יהא בנין ביהמ"ק דוחה שבת ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ד' כולכם חייבים בכבודי אתם והמקדש חייבים בכבודי שהזהרתי על השבת ויו"ט נמי שבתותי אקרי ע"ש ונראה כוונתו משום דכתיב שבתותי לשון רבים גם יו"ט בכלל דנמי אקרי שבת ואם כן גלי קרא בהדיא דאין בנין ביהמ"ק ביו"ט ובטלו כל הקושיות וא"ש:

ומ"ש ליישב קושי' פני' שהקשה הא ברייתא דהשוחט עולת נדבה אתי' נמי כב"ה דס"ל מתוך רק דחייב משום מפרק ומשום מפרק ל"ש מתוך כנ"ל ע"ד פלפול טבא חדא פלפלא חריפתא אך יסוד הסברא אשר בנית דהיכי דאין העבירה אלא ע"י המצוה ל"ש מהב"ע מודינא די"ל סברא זו היכי דעבירה בא רק על ידי מעשה המצוה וא"א לתקן העבירה על ידי שנאמר שלא יי"ח מצוה אבל באוכל מצה של טבל שלכד"א לפי דבריך אם נאמר שלא יצא א"כ ניתקן העבירה של אכילת טבל דהוי שלכד"א כיון דלא הוי אכילה לענין מצוה ול"ש מיגו דהוי אכילה לענין מצוה הוי נמי אכילה לענין אי' וכן בשוחט עולת

נדבה אם נאמר דהקרבן פסול אם כן אין כאן לאו דמפרק בזה אדרבה לכ"ע אמרינן דהוי מהב"ע ופסול וכמוש"ל:

ומה שהבאת קושי' בשם הגהות כסא דהרסנא שבתשו' בשמים ראש שהק' לשיטת ריב"א שבתוס' חולין קמ"א דאף דאין עדל"ת ועשה מ"מ הל"ת נדחה ולא עבר רק עשה ואינו לוקה וא"כ שוחט עולת נדבה ביו"ט אמאי לוקה אפי' ל"ל מתוך מ"מ ליתי עשה דהקרבת קרבן וידחה ל"ת דיו"ט ואי דיו"ט עשה ול"ת מ"מ הל"ת נדחה וליכא אלא עשה ואמאי לוקה. ואנא גברא חזינא תיובתא לא חזינא הרי כתבו תוס' פסחים פ"ד ד"ה ולא דר' לא פליג אדרבא וס"ל נמי דמצוה שאין זמנו קבוע היום אינו דוחה יו"ט ע"ש. ועוד לא ידענו מה עשה יש בהקרבת הקרבן רק באקדשי' קודם הרגל איכא עשה דובאת שמה והבאת שמה ברגל אבל באקדשי' ברגל ליכא עשה אפי' עבר כל הרגל ועד שיבא רגל אחר ועיי' תוס' ר"ה וי"ו ע"ב ד"ה שנה ושם ז' ע"ב ד"ה והרי ואם כן משכחת שפיר דלוקה באקדשי' ברגל דליכא עשה דליתי ולידחי ל"ת. ואולי משו"ה לא נקט השוחט ביו"ט עולת נדבה לוקה משום דהאי לישנא משמע אפי' אקדשי' קודם הרגל ואז באמת אינו לוקה כקושי' הנ"ל ולהכי תני השוחט עולת נדבה ביו"ט שגם הנדבה היה ביו"ט דאז שפיר לוקה כתי' הנ"ל:

ומה שנ"ל עוד בזה דכבר נתחבטו מג"ש ופנ"י מנא הא מילתא דאמר רבנן מתוך שהותרה לצורך או"נ הותרה נמי שלא לצורך ועיי' ש"מ כתובות ז' שעמד בזה ותי' משום דכתיב לכם ומשמע לכל צרכיכם מותר בדבר שהוא יאכל לכל נפש. ולפענ"ד נראה למ"ש האשר"י ביומא פ"ג בשם ר"מ דאו"נ ביו"ט הותרה ולא הודחה ומשו"ה שוחטי' ביו"ט אף דאיכא עשה ול"ת באי' מלאכה ומאכל נבלה אין בה אלא לאו או נאמר לנכרי לנחור עופות דליכא רק אי' דרבנן דאין שחיטה לעוף מה"ת אלא כיון דהתורה התירה לנו או"נ ביו"ט הוי לדידן כל או"נ ביו"ט כמו בחול ע"ש. וזה מוכרח דא"ל דלצורך או"נ מותר מטעם דבאו"נ מ"ע דשמחת יו"ט דוחה אי' יו"ט דהא יו"ט עשה ול"ת הוא ואין עדל"ת ועשה אע"כ דהותרה. ועוד דהא קי"ל באו"ח בסי' תצ"ה כר"י בביצה כ"ח ע"ב דס"ל דמכשירי או"נ שא"א לעשות מעיו"ט מותר לעשותן ביו"ט ובאפשר לעשות מעיו"ט אסור ביו"ט וטעמי' מפורש התם מדכתיב הוא ולא מכשיריו וכתיב לכם לכל צרכיכם כאן באפשר לעשותן מעיו"ט כאן בא"א לעשותן מעיו"ט ואם כן מוכח דאו"נ מותר אפי' באפשר מעיו"ט ואי רק הודחה אמאי מותר באפשר לעשות מעיו"ט אע"כ הותרה והרי הוא לגבי או"נ כחול אם כן כיון דלאו משום צורך או"נ ושמחת יו"ט נדחה אלא הותרה

באו"נ על כן מלאכה זו באו"נ היתר הוא ומ"ל באו"נ אם הוא לצורך או"נ או שלא לצורך או"נ כיון דמלאכה זו ע"כ הותרה וא"ש:

ובהכי יש ליישב קושי' מהרש"א בכתובות ז' בתוס' סד"ה מתוך אמאי לא התירו נמי בתחומי' מתוך שהותרה לצורך או"נ הותרה נמי שלא לצורך או"נ ע"ש ולפמ"ש ניחא דבשלמא שאר מלאכות דאיכא עשה ול"ת ביו"ט ול"ל הודחה רק הותרה שפיר אמרי' מתוך כנ"ל אבל תחומין דאפי' לר"ע בסוטה כ"ז דתחומי דאו' אינו אלא לאו כדאמרינן בעירובין י"ז ע"ב ועיי' חת"ס או"ח סי' קמ"ט שפיר י"ל דלצורך או"נ עשה דשמחת יו"ט דוחה ל"ת דתחומי' ולא הותרה כלל ואם כן שלא לצורך או"נ דליכא עשה לדחות ל"ת אסור ול"ש מתוך. ועיי' תוס' ביצה י"ב שהקשו בשוחט עולת נדבה ביו"ט לב"ה דס"ל מתוך אמאי אינו לוקה הא כיון דכתיב לכם ולא לגבוה נימא דאהדרי' לאיסורא קמא ותי' דאו"נ הותר דכתיב אשר יאכל וכו' וה"ה בנו"נ מתוך שהותרה וכו' ואם כן אשכחנא דהותרו בהדיא לא אמרינן אהדרי' לאי' קמא וכו' והתינח אי הותרה אבל מה הי' קושי' כסא דהרסנא דנימא עדל"ת ז"א כיון דלא הותרו בהדי' וכתיב לכם ולא לגבוה שוב אמרינן דתורה גילתה דכאן אין עדל"ת ושוב אהדרי' לאיסורא קמא ושפיר לוקה וא"ש:

ושוב כתבת לתרץ קושי' פני' הנ"ל דביצה ל' אמרינן אין נוטלים עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ופריך בגמ' הא קסתר אהלא והק' פני' מה בכך הא מקלקל הוא ותי' דמקלקל פטור אבל אסור והק' דאכתי קשה הא הוי תרי דרבנן דהא הוי נמי משאצ"ל והוי כמו חופר גומא וא"צ אלא לעפרא דשרי לעיל ח' משום שמחת יו"ט אפי' לכתחילה ע"ש וכתבת ליישב דמחה"ש רס"י רע"ח הק' למ"ש כ"מ דהפרש בין פס"ר למלשאצ"ל דפ"ר אינו מכווין כלל למלאכה אבל משאצ"ל מכווין למלאכה רק לא לתכליתה אם כן אמאי פסק הטור דפ"ר חייב ובמשאצ"ל פטור וכן ס"ל לר"ש איפכא מסתברא ותי' דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אם כן משאצ"ל דמתכווין למלאכה ולא לתכליתה מחשבתו מיציאה מכלל מלאכה אבל בפ"ר דלא נתכווין כלל לא הוציאה מחשבתו מכלל מלאכה ע"ש ולפי"ז התינח בשבת דכתיב מלאכת מחשבת אבל ביו"ט דלא כתיב מלאכת מחשבת גם משאצ"ל חייב כקושי' מחה"ש ואם כן לא הוי אלא חד דרבנן ושפיר אסור. ולפי"ז שוחט עו"נ גם במלאכת מפרק שייך מתוך דגם בחולי' שייך משום מפרק בי"ט אע"ג דא"צ לדם דהא ביו"ט שייך במשאצ"ל. הנה מ"ש ליישב קושי' פני' ביצה ל' אינו מיושב דאם כן אמאי שרי' בביצה ח' חופר גומא וא"צ לעפרא משום שמחת יו"ט דהוי תרי דרבנן מקלקל ומשאצ"ל הא ביו"ט משאצ"ל חייב עלי'. ומ"ש ליישב קושי' פני' דלמא לוקה משום מפרק דל"ש מתוך משום דבחולי' נמי איכא משום מפרק ביו"ט

אע"ג דא"צ לדם דיו"ט גם משאצ"ל חייב נמי ליתא כיון דא"צ לדם אין כאן מלאכת מפרק כלל כמוש"ל מתוס' שבת ע"ג ד"ה וצריך שאין דרך דישה בכך:

ובגוף הדבר שכתבת דביו"ט גם משאצ"ל חייב עלי' א"א לומר כן דא"כ מה תענה למשנה שלימה במגילה ז' אין בין יו"ט לשבת אלא או"נ בלבד ודייק מינה בגמ' הא לענין מכשירי או"נ שוין מתני' דלא כר"י ואם איתא לדבריך הא איכא משאצ"ל דפטור בשבת וחייב ביו"ט ועיין רמב"ם פ"א מיו"ט כל מלאכה שחייבים עלי' בשבת אם עשה אותו ביו"ט וכו' לוקה משמע הא כל שפטור בשבת כ"ש שפטור ביו"ט וכן לשון השו"ע רסי' תצ"ה כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ביו"ט כו ועלה בדעתי להצדיק דבריך עפמ"ש פנ"י בשבת מ"ו בתוס' ד"ה דכל דהא דפוטר ר"ש בשבת משאצ"ל היינו מסקילה וכרת וחטאת משום דמלאכת מחשבת במשכן כתי' וקרא דכל העושה בו מלאכה יומת נסמכה למלאכת המשכן אבל מ"מ איכא לאו דלא תעשה כל מלאכה שנאמרה בסיני קודם מלאכת המשכן וכו' ע"ש באריכות וא"כ גם בשבת מלשאצ"ל אסור מה"ת בלאו ול"ק קושית הנ"ל אבל כבר דחי לה פנ"י שם ויפה דחה לה ע"ש ועוד גמר' ערוכה בביצה ח"י אמר רבא מי איכא מידי דבשבת שרי וביו"כ אסור וכ"ש דליכא מידי דבשבת שרי וביו"ט אסור וא"כ ליתא למ"ש:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' מחה"ש הוא לפמ"ש תוס' שבועות כ"ה ד"ה גמר דהיכי דדברים שבלב סותרי' למה שבפה אז דברים שבלב אינן דברים אבל אם אינם סותרי' אז דברים שבלב הוויין דברים ע"ש ולפי"ז בפ"ר כיון דדברים שבלבו סותרי' מעשיו כיון דודאי עושה מלאכה דהוי פ"ר לכן דברים שבלב אינם דברי' וחייב אבל במשאצ"ל שאין דברים שבלב סותרי' מעשיו דאפשר שעושה לתכלית מה שבלב שפיר הוויין דברים שאינו עושה לתכליתה ולכן פטור. או כלך לדרך זה דעיין ברע"ב ותויו"ט רפ"ק דפסחים דמשו"ה צריך בדיקה ולא סגי בביטול שמא ימצא גלוסקא יפיפי' וימלך על ביטולו ומחשבה מבטלת מחשבה ועיין בקידושין נ"ט דמחשבה אינו מוציא מידי מעשה אבל מוציא מידי מחשבה רק במחשבה דטומאה אינו מוציא משום דכי מעשה דמי דרחמנא קרי' מעשה ע"ש ולפי"ז בפ"ר שייך חייב דלא ניתי מחשבה שאינו מכווין ומוציא מידי מעשה אבל משאצ"ל דהוי רק מחשבה אם מכווין לתכליתה אתי מחשבה שאינו מכווין לתכליתה ומוציא מידי מחשבה ולכן פטור וא"ש. וה' יאיר עינינו בתורתו ויטע בלבינו אהבתו ויראתו כנפשך ונפש אביך הנאמן הדו"ש וטובך באהבה כל הימים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רס

שיל"ת ב' אויפאלו א' נשא א"ח שבועות תרס"א לפ"ק
אלפי שלומים. מגבהי מרומים. לכבוד אהובי מחו' הרב החריף ובקי. חכם חרש. שוקד על דלתי בית המדרש. הנגיד כמו"ה משה שמואל נ"י שטערן:
מכתבו היקר בברכת מז"ט הגיע עדי ביו"ט הקדוש זמן מתן תוה"ק וכו' וע"ד היישוב על תמיהת רע"א בתוס' ביצה כ"א ע"ב ד"ה לא יחם שהקשו מאיזה טעם שרו ב"ש ואפי' ראוי' הא ל"ל מתוך וע"ז תמה הנ"ל הא הכא שרי מטעם הואיל. הנה לפמ"ש בעל חוו"ד בספרו נחלת יעקב בסוגי' דמתוך דפלוגתא דר"ח ורבה בהואיל הוא רק אליבא דב"ה דס"ל מתוך רק דבעי' צורך היום קצת וס"ל לרבה דע"י הואיל מקרי צורך היום קצת ור"ח ל"ל האי סברא פשוט דלק"מ דלב"ש דל"ל מתוך ל"ש הואיל כלל:
אבל מה שתי' מעלתו עפ"י כת"ס או"ח סי' ע"ח שכתב הגם שכתבו תוס' פסחים מ"ו דהיכי דאפשר בלא הואיל לא סמכי' על הואיל מ"מ היכי דשייך מתוך אלא דליכא צורך קצת וע"י הואיל מקרי צורך קצת סמכי' על הואיל אפי' לכתחילה ולפ"ז לא סגי כאן בטעם דהואיל לכתחילה רק משום דשייך מתוך כמ"ש כ"ס והקשו תוס' שפיר דב"ש ל"ל מתוך. לפענ"ד אין לו מובן כלל דתוס' לא כתבו רק היכי דאפשר בלא הואיל לא סמכי' על הואיל וכאן א"א בלי הואיל שהרי צריך לרחוץ רגליו וא"א בלי הואיל ושפי' סמכי' על הואיל, וגם גוף דברי כ"ס אינם מובני' דודאי אם אפשר בלי הואיל דהיינו שיהי' לצורך או"נ ודאי אפי' שייך מתוך וע"י הואיל הוי צורך קצת מ"מ אם צריך לאכלו ביו"ט ויהי' צורך או"נ ממש ודאי עדיף טפי ומהיכי תיתי לסמוך על הואיל ובהמה מסוכנת דמותר לשחוט משום הואיל ה"ט נמי משום דא"א בלי הואיל משום דא"צ לאכול אא"כ יאנס עצמו יע"ש ברש"י פסחים מ"ו וכן דעת רמב"ם פ"א מיו"ט הי"ב ועיין במ"מ שם שכתב אבל בריאה לא ישחטנה אא"כ צריך לאכול ממנה כזית והיינו דאם א"צ לאכול אעפ"י שיכול לאנס עצמו ולאכול מ"מ אסור דהא אפשר בלא הואיל שלא ישחוט ולכן אינני יודע כלל לפתור מ"ש על הרמב"ם:
ושוב הראני בני הבחו' החו"ש כ"ה בן ציון נ"י ברשב"א שבת דף ט"ל שהוכיח דב"ש בביצה הנ"ל בשהוחמו לשתות מיירי והביא ראי' לדבר וכתב ועוד דב"ש ל"ל מתוך וכו' וכ"ש דלית להו הואיל ע"ש וא"כ לק"מ קושי' רע"א:
ולהסביר קצת איך תלוי זב"ז אפשר לומר דפלוגתא דב"ש וב"ה במתוך הוא דב"ה ס"ל דאו"נ הותר ביו"ט. וכמ"ש ר"ן ביצה י"ז ושייך מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אבל ב"ש ס"ל דאו"נ הוי רק דחוי' משום שמחת יו"ט וכמו שנראה קצת מר"מ

שבאשר"י יומא פ"ג ול"ש מתוך וא"כ כ"ש דלא אמר' הואיל אלו הי' עשה דשמחת יו"ט הוי דחי השתא נמי דליכא עשה לידחי. והא דהקשו תוס' פסחים מ"ה ד"ה הואיל א"כ ביטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה אף דשבת רק דחוי' אצל פ"נ כמ"ש מ"מ פ"ב משבת ובדחוי' לא אמרי' הואיל אפשר דקושי' תוס' רק לר"י דס"ל ביומא ז' בטומאה הותרה בציבור ולדידי' שבת נמי הותרה בפ"נ. והא דפריך בפסחים מ"ז וא"א הואיל אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור אף דכיסוי דם הוא רק משום עשה דל"ת ובדחוי' ל"ש הואיל אפשר דס"ל דאפי' בחרישה שייך מתוך אלא דבעי' צורך היום וא"א הואיל הוי צורך היום קצת משום דחזי לכיסוי דם ציפור וצ"ע הרבה בזה ואכ"מ:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושי' רע"א דתוס' מנחות ס"ד ד"ה להעלות דגים והעלה דגים ותינוק רבא אמר חייב כתבו ל"ד לאופה מיו"ט לחול דפ' א"ע מ"ו דפטרי' מטעם הואיל ומקלעי לי' אורחי' ונימא ה"נ הואיל ופטר לי' אתינוק פטר נמי אדגים דהתם הוא דאפייתו חזי' לצורך יו"ט אבל הכא צידת דגים לא חזי' בשבת ומבלי האריך בדקדוקי' נ"ל בכונת תוס' דהא קאמר טעמא דרבא משום זיל בתר מחשבתו וס"ל הא דאמרי' הואיל היינו משום דאי מקלעי לי' אורחי' חזי' לי' וא"כ המעשה לא הוי מעשה אי' רק מחשבתו הי' לאי' שאפה לחול ואמחשבה לא מיחייבים לי' ועיין ברש"י גיטין נ"ג ד"ה וחידוש וה"נ כיון דאמעשיו לא מיחייב כיון שהעלה תינוק ליפטר נמי אדגי' אף שהי' מחשבתו לאיסור וע"ז תי' דהתם אפייתו חזי' לצורך יו"ט ואין אי' במעשה רק במחשבה לצורך חול ושפיר פטור אבל הכא צידת דגי' לא חזי' בשבת והוי מחשבתו באי' וגם עשה מעשה שהוא אי' רק שיהי' פטור על מעשה אי' משום שהעלה תינוק והי' מותר משום פ"נ לכן אמרינן כיון שמחשבתו הי' לאי' ועשה מעשה אי' חייב כיון שנתקיימה מחשבתו במעשה משא"כ באופה מיו"ט לחול נתקיימה מחשבתו בשב וא"ת. ולפ"ז ה"נ במיחם חמין לרגליו אפי' ראוי' לשתי' דהפי' שבאמת ירחץ רגליו בהם אח"כ ל"ש הואיל כיון שמחשבתו הי' לאי' לרחוץ רגליו וגם מקיים מחשבתו במעשה שרוחץ רגליו וע"כ אין היתר רק מטעם מתוך והק' תוס' שפיר הא ב"ש ל"ל מתוך ואפי' בלי דברי תוס' הנ"ל יש לחלק כאן כך. ומאפס הפנאי אקצר וכ"ט מאתו לא יבצר. כנפשו היפה ונפש ידידו מחו' הדוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רסא

שיל"ת ב' אויפאלו אור ליום ד' ויחי תר"ן לפ"ק:
שלומים מרובים. כטל וכרבובים. לתלמידי אהובי הרבני המופלג. בחריפות ובקיאות. גמר וסבר. מלוא דבר. כמו"ה שלמה גראסמאן נרו יאיר. כאור בהיר:
נועם מכתבך מריש ירחא דלא הגיעני בזמנו אך יש לי כעת טרדות רבות ולולי שמעתי כי אתה מתרעם שכתבת לי פעם ולא השיבותיך לא הייתי משיב עתה אך למען תניח דעתך לקחתי מעט פנאי לשום עין על דבריך להשיב אך בקצרה:
ומה שתמהת על הר"ן בנדרים נ"ב דכ' להוכיח ממתני' דשם דקתני שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנו"ט אסור ומשמע הא אין בו בנו"ט מותר ואמאי הא נדרים דשיל"מ הוא משום דמצוה לא לאיתשולי עלה ודשיל"מ אפי' באלף לא בטיל אעכ"ח דל"ש דשיל"מ אלא במינו ומתני' בנתערב בשא"מ ול"ש דשיל"מ והקשית כיון דנתבטל מה מצוה איכא לאיתשולי עלה. ולפענ"ד נראה דיותר קשה הא כיון דנתבטל א"י לאיתשולי עלה דהא הוי כאכלה כולה דאין נשאלי' עלי' כדאמרי' פ"ג דשבועות ואם תאמר דמיירי באומר בשר זה עלי ולא נתערב כולו רק מקצתו דשפיר יכול לישאל על אותו שלא נתערב וממילא הותר גם אותו שנתערב א"כ מצוה נמי איכא למיתשל על אותו שהוא בעין עדיין ושפיר הוי דשיל"מ ולק"מ:
אבל האמת הוא לפמ"ש במק"א ליישב דעת תה"ד שברמ"א או"ח תרע"ג שכ' דנ"ח שנתערב ברוב אינו בטל משום דהוי דבר שבמנין אע"ג דמוכרי' נרות במשקל מ"מ הני נרות דמצות נ"ח הוי דבר שבמנין והביא ראי' מתוס' חולין ק' שכתבו דחתיכת חטאת טמאה שנתערבה בק' טהורות בטילה ולא מקרי חהר"ל הואיל ואינם ראוי' אלא לכהנים ורגילי' לאכול זע"ז בלא החזקת טובה ואע"ג דחתיכה כזו בעלמא ראיי' להתכבד מ"מ כיון דגבי קדשים אינה רל"ה בטילה אף דהוא לקולא מכש"כ לחומרא דאמרי' אף דבעלמא נרות אינם דבר שבמנין מ"מ כיון דלענין נ"ח הוי דבר שבמנין אינו בטל וטו"ז שם תמה עליו הא כתבו תוס' שם בחטאת שנתערב בחולין דאינו בטל משום דלאחר שנתבטל יהי' ראוי' להתכבד וא"כ ה"נ בנ"ח כיון דאחר הביטול לא יהי' דבר שבמנין דהא נרות של חול אינם דבר שבמנין נימא דבטל ע"ש ואמינא דלק"מ דהתם כתבו תוס' שפיר דאינו בטל משום דאי נימא דבטל יהי' ראוי' להתכבד ואינו בטל ואף דאי נימא דאינו בטל אינה ראוי' להתכבד ראוי' להיות בטל מ"מ כיון דאיכא למימר הכ' ואיכא למימר הכי אזלי' לחומרא ומכש"כ דהביטול סותר עצמו שעושה אותו רל"ה

ואינו בטל אבל בנ"ח אמרי' כיון דקודם הביטול הוי דבר שבמנין אינו בטל וכיון שאינו בטל ממילא נשאר דבר שבמנין ובדין אינו בטל ושוב ראיתי כן בחת"ס. ומעתה גם כאן לענין דשיל"מ. אני אומר שאנו דנין איך הוא קודם הביטול והלא קודם הביטול הוא דש דשיל"מ דמצוה לאיתשולי עלה ויכול לאיתשל עלה וממילא אינו בטל וכיון שאינו בטל הרי מצוה לאיתשולי עלה ויכול לאיתשולי עלה ונשאר דשיל"מ ובדין אינו בטל ומכש"כ לדעת הר"ן שם דהא דדשיל"מ אינו בטל היינו משום דהוי כהיתר בהיתר ודאי שייך ה"ט כיון דקודם שנתערב מצוה לאיתשולי עלה הוי כנתערב היתר בהיתר דאינו בטל וכיון דאינו בטל עדיין מצוה למיתשל עלה והוי היתר בהיתר ואין בו דין ביטול והק' ר"ן שפיר והוכיח דמבשא"מ ל"ש דשיל"מ:

וממילא מ"ש ליישב בזה דעת הרמב"ם פט"ו ממ"א שכ' יראה לי שאפי' דשיל"מ אם נתערב באינו מינו בטל והראב"ד השיג על זה ממשנה שלימה וכונתו על משנה נדרים הנ"ל כדיוקא של הר"ן וכמו"ש כ"ע ואמרת לפי דבריך א"ש דממתני' לא מוכח מידי כקושיתך לאמת וכיון שקושיתך ליתא שפיר הק' הראב"ד. אבל לפענ"ד נראה ביישוב דברי הרמב"ם דזה פשוט דמה דאמרי' דדשיל"מ הוא רק במינו ולא בשא"מ דאזלי' בזה בתר שמא דקי"ל כרבא בפ' בתרא דע"ז דאזלי' בתר שמא ולא בתר טעמא ועיין רמ"א סי' צ"ח ואריכות ש"ך שם ולפ"ז ממתני' דנדרים הו"א דמיירי במבשא"מ דאינו שווה בטעמא ולהכי ל"ש בי' דשיל"מ דהוי כנאבד מן העולם וכמו"ש ראשוני' דמה"ט ל"ש בבב"ח היתר בהיתר לא בטל ועיין בש"ך יו"ד ס' רצ"ב אבל בשווה בטעמא דלא הו' כנאבד מן העולם רק אדרבה אחד מחזיק חבירו כמו"ש ראשונים ופנ"י אלא דאינו שווה בשמא הו"א דשייך דשיל"מ ולהכי כ' הרמב"ם יראה לי דאפי' נתערב באינו מינו בשמא נמי בטל:

ומ"ש ליישב קושי' פלתי סי' ק"ב אהא דפריך ביצה ג' אלא לר' יוסף ור' יצחק וכו' סד"ר הוא וכל סי"ר לקולא איך לא ידע המקשן המשנה דלקמן כ"ד דספק מוכן אסור אף דהוי רק דרבנן ועוד אמאי לא פריך אסיפא ואם נתערבה באלף כולן אסורות אמאי אינו בטל כיון דהוי דשיל"מ דהא אכתי לא ידע מזה אבל משום סד"ר לא קשה דהא איקבע איסורא אלא משום דהא בהא תלי' דאי דשיל"מ אינו בטל גם סד"ר לחומרא כמו"ש מ"מ פ"א מיו"ט ה"ב. וגם קושי תו"ס אמאי ל"פ גם לר"נ דס"ל איסור ביצה שנולדה ביו"ט משום מוקצה. טבא חדא פלפלא חריפתא אך היסוד אשר בנית עליו למ"ש הש"ך ביו"ד סי' צ"ב סק"ח דהיכי דליכא איסור ברור מבטלי' איסור לכתחלה א"כ בס' איסור דאורייתא אין מבטלי' משום דיש כאן ודאי ספק איסור אבל בס' דרבנן אף דאסור משום דשיל"מ

מ"מ מבטלי' לכתחלה דאין כאן איסור ברור לא נ"ל דש"ך לא כתב רק אם הספק הוא אם יש כאן כלל דבר האוסר שאנו מבטלי' וא"כ יש ספק אם הוא מבטל איסור וכיון דאין מבטלי' איסור דרבנן ספיקו לקולא אבל אם יש כאן ודאי דבר שאסור בעיני' ורק משום ביטול אנו רוצים להתיר וא"כ ודאי אנו מבטלי' איסור כיון דבעיני' אסור בזה מודה הש"ך אפי' בס' איסור דרבנן דאסור בעיני' משום דשיל"מ דאין מבטלי' לכתחלה ועיין נוב"י קמא יו"ד כ"ו ד"ה עכ"פ ועיין ש"ך סי' קט"ו סקכ"ח ואי משום דהוי תרי דרבנן משום חומרא דשיל"מ היינו דברי הפלתי:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' ראשונה הוא פשוט לפמ"ש הרב המגיד פ"ב מיו"ט ה"ו בשם הרשב"א שכיון שמוקצה ונולד מדבריהם הולכין בספיקן להקל ולא אמרו אסור אלא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה כגון ספק כיצור ביו"ט ספק ניצוד בעיו"ט אבל שאר ספיקות מותרי' והוא הק' עליו וחולק ע"ז ע"ש ועכ"פ י"ל דהמקשן ס"ל כשיטת רשב"א ושפיר ידע המשנה דלקמן כ"ד אלא דהתם בספק ניצוד ביו"ט או מעיו"ט מיירי ולהכי ספיקא אסורה משום שקרוב ליגע בשל תורה אבל בביצה ס' נולדה ביו"ט ס' בעיו"ט שפיר פריך דס"ל סד"ר לקולא:

ועוד נ"ל עפמ"ש המרדכי רפ"ג דביצה דספק תחומי' דרבנן להקל ואע"ג דדשיל"מ הוא לא דמי לביצה דהתם כי מוקמת לה אחזקתה הרי לא נולדה וכן בספק צדה חזקתה שלא ניצוד משא"כ בספק תחומי' ע"ש וכבר כתב ט"ז יו"ד שצ"ז דהא דאזלי' בתר חזקה דמעיקרא נגד חזקה דהשתא היינו דוקא במקום דאין החזקה דמעיקרא עומד להשתנות בודאי אבל היכי דעומד להשתנות בודאי אזלי' בתר חזקה דהשתא ואמרי' מדהשתא אישתני מעיקרא נמי אישתני ע"ש באריכות ולפ"ז ס"ל למקשן דשאני בהאי דביצה כ"ד דספק מוכן אסור משום דמוקמי' אחזקתה שלא ניצוד מעיו"ט ואף דהשתא ניצוד חזקה דמעיקרא עדיף דהא הני דגי' שניצוד לא הוי קיימי להיות ניצודי' ודאי אבל בביצה דעומד ודאי להיות נולד א"כ אדרבה אזלי' בתר חזקה דהשתא מדהשתא נולד מעיקרא נמי נולד מעיו"ט ושפי' פריך נימא סד"ר לקולא:

ועוד נ"ל דלכאורה יש להקשות אהא דקאמר לרבה דאמר משום הכנה הוי סד"א הא פירש"י בדף ב' משום דסעודות שבת ויו"ט אחשבי' רחמנא דבעי הזמנה א"כ נראה דדוקא באכילה אסור מה"ת לרבה ולא בטלטול ועיין שמק"ב ריש ביצה בשם רש"י דל"ש מוקצה מה"ת אלא בדבר הראוי לאכילה אלא דאפי' נימא דשייך מה"ת אפי' בדבר שאינו ראוי לאכילה מ"מ אינו מה"ת אלא באכילה והנאה ולא בטלטול ועיין מג"א סי' תקפ"ו סקכ"ד וא"כ בהאי ברייתא דמיירי לענין טלטול איך קאמר דהוי ספק דאורייתא. וצ"ל

כיון דיש לדון גם לענין אכילה ולענין זה הוי סדא"ו ולחומרא ממילא גם לענין טלטול אזלינן לחומרא ועיין במג"א סי' קפ"ד סק"ז ובזה מדויק לשון הגמ' דקאמר הוי ס' דאו' וכל ס' דאו' לחומרא דהוא שפת יתר דהי' די לומר הו"ל סד"א ולחומרא ולהנ"ל ה"פ הוי סדא"ו פי' יש כאן גם ספק תורה לענין אכילה ואף דלענין טלטול הוי רק דרבנן מ"מ כיון וכל סדא"ו לחומרא ומחזקי' שנולדה ביו"ט א"כ גם לענין טלטול אזלי' לחומרא. אלא דהא תקשי למאי דמסיק דמשו"ה ספיקא לחומרא משום דהוי דשיל"מ הא לענין טלטול מיירי וכבר כ' צל"ח בפסחים וביצה דלענין טלטול ל"ש דשיל"מ משום דיכול לטלטלה היום ומחר ע"ש וצ"ל נמי כיון דלענין אכילה אזלי' בספיקא לחומרא דהא לענין אכילה הוי דשיל"מ ממילא לענין טלטול נמי אזלינן לחומרא. אך אי אמרי' דטעם דשיל"מ אינו בטל הוא משום דהוי כמבטל אי' לכתחלה א"כ הא דסד"ר אסור בדשיל"מ היינו נמי משום דדמי לספק דרבנן בידים דאסור כמו"ש פר"ח סי' ק"י א"כ יש לחלק דבשלמא אי אסרי' אכילה משום סד"א לחומרא אז מחזקי' שנולדה ביו"ט לכן גם טלטול דרבנן אסור דאל"כ הוי תרתי דסתרי אבל אי אסרינן אכילה משום דשיל"מ דהוי כעושה סד"ר בידים א"כ אין אנו מחזקי' הספק לחומרא שנולדה ביו"ט רק שאין להכניס עצמו לכתחילה בספק וא"כ לענין טלטול של היום שכבר הוא בספק והוי כדיעבד הי' לנו להתיר. וצ"ל דס"ל דהא דדשיל"מ אינו מכח גזירה דאין מבטלי' אי' לכתחלה ואין עושי' איסור דרבנן בידים אלא הוא גזירה בפ"ע שגזרו חכמים שלא יתבטל ודלא נימא ספיקא לקולא משום טעמא דעד שתאכלנה באיסור תאכלנה בהיתר וכיון דאמרו דספיקא לחומרא שפיר מחזקי' לענין אכילה שנולדה ביו"ט וממילא גם הטלטול אסור. וראי' לזה שהרי לשיטת המחבר סי' צ"ט באיסור דרבנן מותר להוסיף ולבטל ולא אמרי' דהוי כמבטל לכתחלה וכ"ש בדשיל"מ שכבר נתערב בשיעור ביטול דלא אמרי' דהוי כמבטל לכתחלה וזה שחידש רב אשי הוי דשיל"מ וכל דשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל אף דמותר להוסיף ולבטל וע"כ אין הטעם משום דהוי כמבטל איסור לכתחלה אלא גזירה בפ"ע וא"כ שפיר אמרי' כיון דלענין אכילה ספיקא לחומרא משום דשיל"מ ה"נ לענין טלטול ומיושב דקדוק אחרונים דהמקשן הק' על ספיקא והוא משיב על הביטול והו"ל למימר דשיל"מ אפי' בדרבנן ספיקא אסור ולמ"ש א"ש. ולפ"ז י"ל דשפיר ידע המקשן מתני' בדף כ"ד דספק מוכן אסור משום דשיל"מ אבל הוי ס"ל דוקא לענין אכילה משום דהוי כעושה סד"ר בידים וזה ל"ש הכא לענין טלטול כנ"ל והיינו דקאמר בקפילא הוי סד"ר וכל סד"ר לקולא פי' אפי' בדשיל"מ אלא משום דהוי כעושה סד"ר בידים אסור בדשיל"מ ואם כן

אף דלענין אכילה לחומרא מ"מ לענין טלטול לקולא וכמוש"ל וע"ז תי' רב אשי דהוא גזירה בפ"ע וכנ"ל ושפיר גם לענין טלטול לחומרא:

ובהכי מתישבת גם קושי' שני' דלא פריך אסיפא ואם נתערבה וכו' משום דהתם ידע טעמא דדשיל"מ דהוי כמבטל אי' לכתחלה וכיון דאינו בטל לענין אכילה אינו בטל לענין טלטול אבל אספיקא שפיר קשי' לית כנ"ל דבשעה שמטלטל אינו עושה ספק דרבנן בידים משא"כ לענין ביטול ל"ש לחלק כשמטלטל אינו מבטל איסור לכתחלה דכיון דלענין אכילה אינו בטל מה"ת והוי כבעיני' גם לטלטל:

ועוד נ"ל ביישוב קושי' שני' דהא האי דדשיל"מ לא בטיל יש בו שני טעמים (א) מ"ש רש"י עד שתאכלנה באיסור תאכלנו בהיתר (ב) כמ"ש ר"ן בנדרים נ"ב כמו דלר"י מב"מ לא בטיל ה"נ לדידן היתר בהיתר לא בטיל ודשיל"מ דומה להיתר בהיתר ומה שחסר שהוא אסור עתה משלים שיווי העצם ע"ש והנפ"מ בין שני הטעמים הנ"ל דטעמו של רש"י שייך גם בסד"ר עד שתאכלנה בסד"ר תאכלנה בהיתר אבל טעמו של הר"ן ל"ש לענין סד"ר דמה ענין היתר בהיתר לזה וא"כ באמת גם בדשיל"מ סד"ר לקולא ושנית למאי דאמרינן חולי' צ"ט ע"ב והאר"י מב"מ לא בטל ומשני שאני ציר דזיעא בעלמא הוא ופי' ואינו אסור מה"ת ובאי' דרבנן מב"מ נמי בטל ע"ש וכיון דהיתר בהיתר לדידן הוי כמב"מ לר"י כמ"ש ר"ן בנדרים שם אם כן כמו דלר"י באיסור מב"מ בטל ה"נ לדידן לגבי איסור דרבנן היתר בהיתר בטל וא"כ בדרבנן דשיל"מ בטל אבל לטעם רש"י גם בדרבנן שייך עד שתאכלנה באיסור תאכלנו בהיתר ולא בטל. ולפ"ז א"ש המקשן ס"ל דטעם דשיל"מ משום היתר בהיתר וס"ל דלר"י אפילו מדרבנן מב"מ לא בטיל וכדעת המקשן בחולי' שם וה"נ היתר בהיתר לדידן ולהכי לא קשה לי' אסיפא ואם נתערבה משום דידע דדשיל"מ לא בטיל מטעם הר"ן אבל אס' ק"ל שפיר סד"ר לקולא דבזה ל"ש טעם הר"ן משום דשיל"מ וע"ז משנ' ר"א כל דשיל"מ אפילו בדרבנן לא בטיל אף דבדרבנן מב"מ והיתר בהיתר בטל וע"כ אין טעם דשיל"מ משום היתר בהיתר אלא משום עד שתאכלנו וזה שייך נמי בסד"ר ומיושב דקדוק אחרונים הנ"ל אהא דר"א וא"ש:

ובזה יש ליישב קו' אחרונים עמ"ש ש"מ ב"מ נ"ג ד"ה ואם איתא בשם ריטב"א שדחה ראית ר"ת שכתב דבלא חזקי' לא הוי מע"ש דשיל"מ הואיל ויכול להעלותו לירושלים משום דיש טורח בדבר והביא ראי' מהא דאמרינן בע"ז ע"ג דטבל במשהו משום כהיתירו כך איסורו ות"ל משום דשיל"מ אלא משום דיש טורח בדבר כמ"ש שם ל"ת דשיל"מ וריטב"א דחה דלהכי נקט טעם דכהיתירו כך איסורו כי היכי דתיתי אפי' כרבנן דר"ש בשביעית פ"ז מ"ז וס"ל דשיל"מ בטל עיי' נדרים נ"ח והקשו האחרונים הא רבנן דר"ש

לחומרא פליגי וס"ל דבמ"ב אפילו בלא דשיל"מ נמי לא בטיל ור"ש ס"ל בעלמא בטל רק בדשיל"מ אינו בטל אבל בהא דדשיל"מ אינו בטל לא פליגי רבנן עלי' ולדברינו י"ל לפמ"ש רש"י ור"ן בנדרים דהא דאר"ש אף הם לא אמרו אלא לביעור שצריך לאכול התערובות קודם הביעור דכיון שאפשר לאוכלו הוי כדשיל"מ אבל לאכילת אם נתערבו לאחר הביעור שאם יהי אסורי' תערובתן לא שרי באכילה בין במינן בין שלא במינן בנו"ט ע"ש ולכאורה ק' לשיטות הסוברים בסי' ק"ב דחמץ בפסח לא מקרי דשיל"מ משום דחוזר לאיסורו לשנה הבאה כ"ש שביעית קודם הביעור דלא מקרי דשיל"מ דהרי משעה שיאסר אחר הביעור לא יהי' לו שוב היתר לעולם. לכן נר' דשיטות הפוסקים דחמץ לא מקרי דש דשיל"מ היינו משום דס"ל דטעם דשיל"מ הוא מצד היתר בהיתר כר"ן הנ"ל ואם חוזר לאיסורו לא מקרי היתר בהיתר ובאמת מהאי טעמא גם שביעית לא מקרי דשיל"מ אך ר"ש ס"ל דשביעית מקרי דשיל"מ מטעמו של רש"י דעד שתאכלנה באיסור תאכלנה בהיתר ולכן ס"ל לרבנן דר"ש דשביעית ל"ה דשיל"מ אף שיוכל לאכלו קודם ביעור בהיתר משום דלא ס"ל ה"ט דעד שתאכלנה כמו שאמרו והלא שביעית אין לה מתירין ור"ש דלא ס"ל כטעם הר"ן דהרי ס"ל מב"מ לא בטיל ואם כן עולי' שפיר מבטלי' זא"ז ואם כן גם היתר בהיתר בטל כמבואר ר"ן נדרים נ"ב ושפיר כתב הריטב"א דרבנן דר"ש ל"ל דשיל"מ דהרי ע"כ ל"ל לא כטעם רש"י דאם כן אמאי ס"ל דשביעית לא הוי דשיל"מ ולא כטעם הר"ן דהא ס"ל מב"מ לא בטל וא"ש:

אבל הרמב"ן במלחמות בפסחים ל' כתב על דברי הרי"ף דפסק חמץ בזמנו בין במינו בין בשא"מ במשהו דטעמי' משום דהוי דשיל"מ אחר הפסח וגזר בזמנו בשא"מ אטו מינו כרב אע"ג דקניס ר"ש לא קנס להקל עליו ור"י דאמר שם כ"ט דאפי' בזמנו במינו בנו"ט ס"ל דשיל"מ בטל כרבנן דריש נדרים נ"ח ע"א וכן בע"ז ע"ג אר"ש דטבל במשהו משום כהיתירו כך איסורו ולא אמר משום דשיל"מ אע"כ ר"י ל"ל האי דדשיל"מ ע"ש וגם ע"ז קשה קושי' הנ"ל שהקשו על הריטב"א מיהו בזה י"ל כנ"ל אבל הא קשי' דבביצה ד' משני ר"א לעולם ספק יו"ט ספק חול הוי דשיל"מ וכל דשיל"מ אפי' באלף לא בטיל והתם לתרץ דר' יוחנן קאי עיי' תו"מ פ' וישב. ונ"ל דס"ל לרמב"ן דבדשיל"מ יש ב' טעמים הנ"ל ובחמץ וודאי ל"ש טעם רש"י עד שתאכלנה באיסור תאכלנה בהיתר כיון דאינו יכול לאכלה בהיתר דהא קניס ר"ש ואי שלא קניס להקל מ"מ ל"ש שיכול לאכלה בהיתר אלא דס"ל לרמב"ן דמ"מ אינו בטל משום טעם הר"ן דהוי היתר בהיתר מה"ת ואי דקניס ר"ש לא קניס להקל וע"ז כ' דר"י לא ס"ל ה"ט דלא יתבטל משום היתר בהיתר דס"ל כרבנן דר"ש בנדרי' דלית להו ה"ט דאל"כ לא הוי מקשי לר"ש והרי שביעית דאין לה מתירי'

דהרי לר"ש דס"ל מב"מ בטיל וא"כ עולי' אין מבטלי' זא"ז שפיר הוי דשיל"מ כיון דקודם הביעור עדיין היתר הוא ואף דכשיאסר יאסר לעולם מ"מ עכשיו היתר הוא ובאמת גם חמץ הוי דשיל"מ אף שחוזר לאיסורו לשנה הבאה לדעת רמב"ן וזה דלא כמוש"ל אבל לעולם ס"ל לר"י דדשיל"מ אינו בטל מטעם עד שתאכלנה באיסור תאכלנה בהיתר והא דס"ל לרבנן התם דשביעית לא הוי דשיל"מ משום עד שתאכלנה היינו משום דלמאי שיאסר לא יהא מותר לעולם ולמה שהותרה לא נאסר מעולם ועיי' יבמות פ"א. ולפ"ז שפיר משני ר"א אליבא דר"י משום דהוי דשיל"מ דהיכי דשייך עד שתאכלנה מודה רמב"ן דס"ל לר"י דש דשיל"מ וכ"ש דא"ש טפי למש"ל דהיינו דחדית ר' אשי דטעם דשיל"מ הוא משום עד שתאכלנה. אבל בטבל שפיר צריך לטעם דכהיתירו כך איסורו משום דשם ל"ש עד שתאכלנה באיסור תאכלנה בהיתר ע"י שיפרוש תרומה דאם מפריש מיני' ובי' הרי מפסיד ההיתר ואם ממק"א ממנ"פ אם מפריש מטבל דאו' הרי מפריש מן החיוב על הפטור שהרי התערובות פטור מה"ת ואם יפריש מטבל דרבנן הרי מפריש מן הפטור על החיוב שהרי טבל שנתערב חייב מה"ת ואי משום דמה"ת בטל א"כ שוב אתה צריך לסמוך על הביטול ול"ש תאכלנה בהיתר בלי ביטול ודברי פי' הרא"ש שם בנדרי' שיכול לעשר עליו מעציץ שאינו נקוב צ"ע. והא דר"ש חשיב טבל דשיל"מ היינו מטעם דהוי היתר בהיתר ואזלי' בתר קודם הביטול דיכול להפריש עליו מיני' ובי' או ממק"א כמו"ש בפתח דברינו וא"כ קודם הביטול שפיר הוי דשיל"מ ולא בטל אבל ר"י דל"ל האי טעמא דהיתר בהיתר כנ"ל שפיר צ"ל משום כהיתירו כך איסורו:

ומידי דברי האירו נגד עיני דבר' הרי"ף פג"ה שכתב אע"ג דקי"ל ריחא לאו מילתא מ"מ פת שאפאה עם הצלי בתנור אסור למיכלא בכותחא חדא דלוי נמי לא שרי אלא בדיעבד ולא שרי לכתחילה וכיון דאפשר למיכלא בלא כותח הוי כלכתחילה ועוד דהוי דשיל"מ ע"ש בפנים והק' הר"ן א"כ איך מתירי' נ"ט בר נ"ט דהיתירא הא מצי למיכלא בהיתירא ע"ש ולפענ"ד נראה דס"ל להרי"ף דטעמא דדשיל"מ לא בטיל היינו משום. עד שתאכלנה באיסור וכו' הוי כמבטל איסור לכתחילה כמו"ש חוו"ד ומעתה נ"ל סברא ישרה דלא אמרי' דשיל"מ לא בטיל אלא היכי דמשכחת איסור לכתחילה כמו גבי ריח דודאי אסור לבשל חלב עם הצלי בתנור לכתחלה משום אין מבטלי' אי' לכתחילה דריחא משהו עבדי לי' ולהכי בפת שאפאה עם הצלי לשיטות הרי"ף דהוי דשיל"מ נמי אסור בכותחא דהוי כאלו נתן הכותחא עם הצלי בתנור לכתחלה דאסור אבל בנ"ט בנ"ט דהיתירא לא משכחת בי' איסור ביטול נ"ט בנ"ט לכתחילה שהרי אם יערב טעמים ראשוני' של בשר וחלב לא יהי' נ"ט בנ"ט דהיתר רק דאיסור וא"כ לא משכחת בי' איסור ביטול

איסור לכתחילה וממילא גם בדשיל"מ שרי דל"ש לומר דהוי כמבטל לכתחילה כיון דלא משכחת לה מבטל לכתחילה ובלא"ה קושט' הר"ן תמוה בעיני דמי יימר בנ"ט בנ"ט עד שתאכלנה באיסור דילמא היתר גמור הוא ולא מטעם ביטול ולא מטעם ספק אתאי' עלה אלא דעל טעם קלוש כזה אינו חל שם איסור חדש לא מה"ת ולא מדרבנן] ואל תשיבני דא"כ הרי כבר כתב הרי"ף מקודם כיון דאפשר למיכלא בלא כותח הו' כלכתחילה דז"א דתחילה קאמר דאפי' לוי אוסר ריחא לכתחילה והדר קאמר דאפי' אם לוי מתיר גם לכתחלה מ"מ אנן דלא קי"ל כרב הוא רק משום דאיהו לשיטתו דמב"מ לא בטל ואנן קי"ל דבטל חד בתרי אבל בהאי מיהו קי"ל כוותי' דריחא משהו עבדי לי' וממילא אסור לכתחילה משום אין מבטלי' איסור לכתחלה וממילא דגם דשיל"מ אסור משום דהוי כמבטל איסור לכתחלה וא"ש:

ובזה מיושב ג"ב מה שהק' חת"ס בתו"מ פ' וישב מספ"ק דכלאים צמר גמלי' ורחלים שטרפו זע"ז שאם הרוב מגמלי' מותר להביא פשתן לשם ואמאי הא אפשר למטוי במינו אע"כ כה"ג לא מקרי דשיל"מ ולפמ"ש ז"א דהתם נמי לא משכחת איסור ביטול איסור לכתחלה, דהא אפי' חוט א' של צמר רחלים אפי' בבגד גדול של פשתן אפי' בדיעבד אסור משום כלאי' וא"א לומר משום דשיל"מ הוי כמבטל לכתחלה. וכן מה שהק' דבשו"ע סוס"י צ"ז פסק כרי"ף לאסור פת שאפאה עם הצלי א"כ ה"נ טפה א' של חלב שנפלה לתוך טיפה גדולה תיאסר לאכלה עם בשר ולא משמע כן בפוסקי'. ולפי האמור י"ל עפמ"ש במק"א לפי דברי ר"ן בחולי' דמבשא"מ שנתערב חד בתרי ביבש דבטל הוא מותר להוסיף עליו עד ס' ולבשלו ואין כאן משום מבטל איסור לכתחלה כיון דעכשיו היתר הוא שרי שלא להניחו לעשות איסור ע"ש ספג"ה בשם הרא"ה וה"נ מותר לתת טיפת חלב על חתיכת בשר שיש בה ס' נגד הטפה ואין בו לא משום בישול בב"ח דהא לא נעשה בב"ח ולא משום מבטל איסור לכתחלה כיון דעכשיו היתר הוא ואינו מניחו להיעשות איסור ויש לעיין בזה. אבל אם כנים דברי א"כ לא משכחת בזה איסור דאין מבטלי' איסור לכתחלה שהרי מותר ליתן טפה של חלב גם בתוך הבשר וא"כ אין לאסור דשיל"מ משום דהוי כמבטל איסור לכתחלה משום דלא משכחת בי' איסור ביטול איסור לכתחלה:

וגם מה שהק' סתירה שו"ע מסי' צ"ז הנ"ל להא דכ' רמ"א סי' ק"ב ס"ד וכן אם אין איסור מחמת עצמו בטל ולכן חתיכה שלא מולחה תוך ג"י אעפ"י שי"א דמקרי דשיל"מ הואיל ומותרת לצלי אפ"ה בטלה דאין איסורה אלא מחמת דם הבלוע בה וכתב הש"ך סקי"א כלומר והעיקר אינו כן דלא מקרי דשיל"מ הואיל ולצלי לא נאסר מעולם והוא

דלא כשיטת הרי"ף וא"כ פסקי שו"ע סותרי' זא"ז נמי לק"מ לפמ"ש דכאן מודה הרי"ף דלא מקרי דשיל"מ משום דלא משכחת לי' איסור ביטול איסור לכתחלה דאם מבשלה בעיני' אפי' בדיעבד אסור כדמשמע סי' ס"ט סעי' י"ב דדוקא אם בישלו לאחר צלי מותר בדיעבד אבל בלא צלי אפי' בדיעבד אסור וזה וודאי אינו עולה על הדעת שאם מותר לבשלם מטעם ביטול הוי כאלו מעורבה לכתחלה כדי לבשלה כיון דאפשר בצלי ז"א דהא כיון דמותרת בצלי ומותר לערבה כדי לצלותה רק אם כונתו כדי לבשלה אסור והרי גם עתה באמת אין כונתו כדי לבשל החתיכות האסורות רק בשביל המותרת ושפיר ל"ש בזה דשיל"מ אפי' לשיטת הרי"ף וא"ש:

מיהו בלא"ה הנ' שני קושי' אחרונות לק"מ דהא דפסק לאסור פת שאפאה עם הצלי אינו מטעם דשיל"מ אלא מטעם ראשון שכתב הרי"ף דלוי מודה דריחא אסור לכתחילה וכן משמע מדברי הש"ך סי' צ"ז סק"ד ע"ש. ומה שתמוה בעיני הש"ך סי' ק"ב סק"י הכל תפסו על רמ"א בזה כיון דדשיל"מ הוא מ"ל בלוע או לא סוף סוף יש היתר לאיסורה ע"ש שהאריך ובעיני יפלא הא דשיל"מ אינו אלא במינו ולא בשא"מ כמבואר שם ריש הסי' וכיון שאין איסורו אלא מחמת דם הנבלע בו הו"ל מבשא"מ דלענין דשיל"מ אזלי' בתר שמא ודם ובשר וודאי אינם שווי' בשמא ועיי' תוס' חולי'. ק"ח ע"ב ד"ה אמאי דהוי מב"מ עם האיסור ולא עם הנאסר וצ"ע:

וביישוב קושי' תו"י הנ"ל יש לי דבר חדש עיי' במג"א סי' תצ"ז סק"ג בשם מרדכי שמצינו כמה ספיקות דרבנן לחומרא לכן אין לדמות זל"ז ע"ש, ולפענ"ד נראה דהא דסד"ר לקולא היינו היכי דאסרו חכמים שחשו שמא יבא לידי איסור תורה כגון פירות הנושרי' שמא יעלה ויתלוש ומשקי' שזבו שמא יסחוט וא"כ האיסור גופא משום ספיקא הוא שמא עי"כ יבא לידי איסור תורה לכן היכי דהוי ספק פירות הנושרי' או ס' משקי' שזבו מותר משום דהוי כעין ס"ס שמא לא שרו ולא זבו ביו"ט ואת"ל נשרו וזבו ביו"ט שמא מ"מ לא יעלה ויתלוש ולא ישחוט וס"ס מותר גם בשל תורה ולהכי סד"ר לקולא אבל מוקצה לאו משום ספק שמא יבא לידי אי' תורה ולהכי גם ס' דרבנן לחומרא כיון דאי' משום וודאי וזה צריך עיון וחיפוש גדול אבל מ"מ אפי' ימצא סתירה נגד זה מ"מ א"ש דלא פריך לר"נ משום דר"נ יכול לתרץ כן וא"ש:

ומ"ש לתת טעם אמאי בדשיל"מ סד"ר לחומרא משום דרמב"ן הק' הא בכל אי' דרבנן איכא לא תסור שהוא מה"ת ואמאי ספיקו לקולא וחי' מגילת אסתר שכך התנו חכמים בתחילת הגזירה שאין אוסרי' הספק וא"כ י"ל דבדשיל"מ לא התנו והוי כמו סדא"ו לא הועלת כלום בזה דהא גופא טעמא בע' אמאי לא התנו בדשיל"מ מ"ש משאר איסו'

דרבנן דס' לקולא שהתנו וע"כ משום הכי לא התנו משום עד שתאכלנה באי' תאכלנה בהיתר ושוב א"צ לסברתך דבלא"ה אין ספק שיש ביד חכמים לאסור הספק שהרי יש כח בידם לאסור המותר:

ומשנ"ל בזה הוא לפמ"ש שמ"ק כתובות כ"ב ע"ב ד"ה באשם תלוי בשם תלמידי ר"י דהאוכל חתיכה אחת משתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן אפי' במזיד מביא אשם תלוי ע"ש וחת"ס חו"מ סי' כ"ט כתב זה מדנפשי' ולא ראה דברי ש"ע [ע"ל סי' א'] והוסיף דאם נודע לו אח"כ שהי' וודאי חלב מביא חטאת אלמא דספק איסור במזיד כשוגג משווה לי'. ולפ"ז א"ש דגם דסדא"ו לחומרא דגם שוגג צריך כפרה ונענש עליו ומה"ט פסקי' בחו"מ סי' רל"ד דמוכר דבר שאיסור אכילתו מה"ת ואכלו לוקח מוכר מחזיר לי' הדמים עיי' סמ"ע שם סק"ד אבל סד"ר לקולא משום דהוי כשוגג ושוגג באי' דרבנן אין כאן עונש וא"צ כפרה כלל כמו שהוכיח נתיבות שם מהאי דעירובין מ"ז ולהכי א"צ להחזיר הדמים ע"ש ומעתה בדשיל"מ אין הספק כשוגג אלא כמזיד משום שיכול לעשות בהיתר ועושה בספק איסור ולהכי גם סד"ר לחומרא:

והנה הבאתי סמוכין לסברת נתה"מ הנ"ל דבאיסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה כלל מהא דרפ"ק דעירובין דקתני מבוי שהוא גבוה למעלה מכ' אמה ימעט ופריך מ"ש דגבי סוכה תני פסולה וגבי מבוי תני תקנתא. ומשני סוכה דאורייתא תני פסולה מבוי דרבנן תני תקנתא. ופי' בתוס' משום דלשון ימעט משמע חומרא בעלמא ואתי למטעי ולומר דדוקא לכתחילה אבל בדיעבד שפיר דמי. אבל במבוי דרבנן אין לחוש ע"ש. ועכ"ח הטעם כסברת הנתיבות הנ"ל משום דבדרבנן אפי' יטעה ויטלטל במבוי שהוא גבוה למעלה מכ' אין כאן איסור וא"צ כפרה:

ועפ"ז אמרתי לחידוד התלמידים לחבר מס' עירובין תחילתו לסופו. דהנה שלהי עירובין איתא רש"א כ"מ שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך שלא התירו לך אלא משום שבות. ובגמרא ר"ש היכא קאי וכו' עד דאמר ת"ק קושרה וא"ל ר"ש מונבה. עניבה דלא אתי לידי חיוב חטאת שרי ליה רבנן קשירה דאתי לידי חיוב חטאת לא שרי לי' רבנן וכתבו תוס' והכי קא"ל ר"ש לת"ק אעפ"י שמיקל אני במחשיך חוץ לתחום מחמיר אני בנימת הכנור דהתם לאו קולא הוא אלא משלך נתנו לך. וגם כאן לא נתנו לך אלא משלך דהיינו עניבה דהוי דבר המותר ע"ש ויש להבין איך הוי עניבה דבר המותר הא דוקא בעושה ב' עניבות זעג"ז הוי דבר המותר אבל אם עושה קשר למטה מן העניבה אסור כמבואר בטו"ז סי' שי"ז סק"ז ובמג"א שם סקט"ו בשם המרדכי ועיין ברבינו יונתן כאן דעניבה הוי לפי שבות במדינה. [אולי כוונתו משום דבנימת הכנור א"א לענוב אלא בקשר למטה מן

העניבה. או אפשר דאפילו אם עניבה אחרת מותר לכתחילה כמ"ש רמב"ם פ"י משבת דין ה' ועיין שבת קי"ג. מ"מ עניבת נימת הכנור הוי שבות משום דמתקן מנא]:
ונראה דהרי מבואר שם בטו"ז ומג"א דדוקא אם עושה לקיימא אסור אבל באינו עושה לקיימא מותר וכאן מיירי באינו עושה לקיימא שיתיר הקשר בו ביום אלא דבקשירה חיישינן שמא שביק לה זמן מרובה ויהיה קשר של קיימא כמ"ש רבינו יונתן ע"ש אבל בעניבה אפילו שביק לה זמן מרובה והוי של קיימא בשוגג מה בכך הא איסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה כלל והי' היתר גמור כמ"ש נתה"מ הנ"ל ושפיר כתבו התוס' דהוי דבר המותר. ושפיר מקושר סופו לתחילתו וק"ל [ועיי' עוד לקמן סימן שט"ו] וד' ישלח לנו במהרה משיחו הולך תמים. ונבלה ימינו בטוב ובנעימים. ונזכה לכווין הלכה לאמיתה של תורה ויוציאנו מאפילה לאורה. כנפשך ונפש רבך ידידך הדוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רסב

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק ויצא תרנ"ה לפ"ק:
שלום וברכה וחיים. מאלקי השמים. לבני אהובי הרבני החו"ב מו"ה יודא צבי נ"י ולנות ביתך כלתי החשובה מנב"ת מ' רבקה חי' לאוי"ט:
מכתבך קבלתי בש"ק העבר וכו' ומה שפקפקת עמ"ש [עיי' השו' הקודמת ד"ה ויישוב וכו'] דמשו' סד"ר לקולא כיון שהוא רק מכח גזירה שמא יבא לידי אי' דאורייתא הוי כמו ס"ס אבל במוקצה גם סד"ר לקולא דלא הוי משום גזירה שמא יבא לידי אי' דאורייתא ותמהת מתוס' שבת דף ט"ל ע"א ד"ה מפני שכתבו דמשום דכל אי' דרבנן הם גזירה אטו דאורייתא נקט האי לישנא וכתבו כן על אי' מוקצה ע"ש אלמא דגם מוקצה גזירה שמא יבוא לידי אי' דאורייתא הנה לדעת הרמב"ם פכ"ד משבת הי"ב אין איסור מוקצה כלל משום גזירה שלא יבא לידי אי' דאורייתא וז"ל ומפני מה נגעו באי' זה אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהי' הלוכך בשבת כהלוכך בחול וכו' ק"ו שלא יהי' טלטול בשבת כטלטול בחול שלא יהיה כיום חול בעיניו ויכול להגביה וכו' ונמצא שבת ובטל הטעם שנאמר בתורה למען ינוח ע"ש. ואם לשיטתו ודאי דבריי נכוני' ועיי' במ"מ שם דאעפ"י שתחילת איסור מוקצה בטלטול מפני הגדר הוצאה אבל בימי נחמי' בן חכלי' נתבטל טעם זה ולא נתבטל האיסור מפני הטעמים שכתב הרמב"ם אלא אפי' לדעת הראב"ד שם דאי' טלטול מוקצה גדר להוצאה מ"מ דבריי נכונים דגם אני לא אמרתי דהוי כעין ס"ס אלא אם הגזירה היתה שמא על ידי שדבר זה מותר יבא לידי אי' דאורייתא ואם

כן הוא ספק שמא גם אם הוא מותר לא יבא לידי אי' דאו' אבל במוקצה אין היתר טלטול מוקצה גורם שיבא לידי הוצאה אלא שחשו חכמים שאדם אפשר לבא לידי הוצאה יעשו גדר ואסרו טלטול מוקצה כדי שיהי בטוח ודאי שלא יבא לידי הוצאה ואם כן אין לומר בזה ספק שמא גם אם יטלטל המוקצה לא יבא לידי הוצאה שהרי ספק זה עשאו כודאי ודמי למ"ש מ"מ פ"ב מחמץ ה"י כיון שבדיקת חמץ תחילתה על הספק החמירו בספיקו וכו' פי' כיון שהתקנה היה כדי שודאי לא יהיה חמץ בביתו וה"נ הגזירה היה כדי שודאי לא יוציא הפוך בי' כי הוא סברא ישרה,. ועתה אני אומר שדברי תוס' דייקי כוותי' דמה להם להזכיר כל אי' דרבנן לא היה להם לומר אלא כיון דעיקר אי' מוקצה הוא גזירה אטו דאו' רק משום דכל אי' דרבנן הם גזירה אטו דאו' נקט האי לישנא וא"ש. ובזה הנני אביך דו"ש וטובך כל הימים:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רסג

שיל"ת ב' אויפאלו א' בהעלותך תרס"ג לפ"ק:
שוכ"ט לידידי הרב המופלג. מלא עתיק החו"ש. איש לבית אבות דאורייתא כש"ת מו"ה שלום נ"י יונג הרב דק"ק וועראצ'ן:
מכתבו הנעים מלאי' ד"ת הגיעני בזמנו ולא הרשני עתי ועטי להשיב לפלפולא בעלמא וכעת לקחתי מועד להשיב מפני הכבוד אבל בקוצר ולא על כל פרט ופרט. ומה שכתב ליישב קושי' תוס' ביצה ח"י ד"ה נגזור שהקשו לפרוך נגזור שמא יעבירנו ד"א ברה"ר להשיקן ותי' כ"מ דיש להקשות איך גזרי' כלל שמא יעבירנו כיון דצריך לטבילת כלים שיש בו שיעור מקוה א"כ מסתמא הבור עמוק י' ורחב ד' והוי רה"י לעצמו וא"כ לא יעלה על דעתו כלל לעבור ולהוציא כליו דרך רה"ר להטביל בבור שהוא רה"י דקא מעייל מרה"ר לרה"י ואיך יטעה להעביר ד"א ברה"ר ותי' דאמרי' בשבת ה' אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתן וא"כ גם כלי' לאו היינו הנחתן ושפי' ילך להטביל וחיישי' שמא יעבירנו ד"א ברה"ר אבל בהשקה דהוי מים ע"ג מים דא"א שלא יצאו מעט מים מן הכלי לתוך הבור דהוי הנחתן לא ילך להשיק כלל בשבת ברה"ר ול"ש שמא יעבירנו:
הרבה תשובות בדבר חדא מה דפשיטא לי' שאם הבור שמבטבילי' בו עמוק י' ורחב ד' הוי רה"י מספקא לי טובא ונהי דקי"ל באו"ח סי' שמ"ה סי"א דגומא ברה"ר אם היא עמוקה י' ורחבה ד' הוי רה"י וכתב מג"א שם סק"י ואפי' הוא מלאה מים מ"מ הא כתב שם וה"ה דברי' שאדם מסתכל ורואה בתוכו ונראי' המחיצות אבל מלאה פירות אינן

רה"י דאין המחיצות ניכרות וכו' ולפ"ז במים עכורים בטיט שאין המחיצות ניכרות לא הוי רה"י רק כרמלית וכן כתב הרמב"ם פי"ד מה' שבת הכ"ד רקק מים שהוא עובר ברה"ר אם יש בעומקו י' או יתר הרי הוא ככרמלית כשאר הימים והוא שיש ברוחבו ד"ט או יותר וכו' ועיין א"ר סי' שמ"ה אות כ' ופמ"ג שם בא"א אות י"א והרי קי"ל באו"ח סי' ק"ס ס"ט דמים אם הם עכורי' מחמת טיט שנתערב בהם אם הכלב יכול לשתות מהם כשרי' בין לנט"י בין למקוה והרי מבואר ביו"ד רס"י ר' דאשה הטובלת יכולה לברך לאחר שתכנס עד צוארה במים ואם הם צלולי' עוכרתן ברגלי' ומברכת אלמא דבמים מכורי' שאין ערותה נראה יכולה לטבול וכן הוא באו"ח סי' ע"ד ס"ב דבמים עכורי' אין איבריו נראי' בהם וה"ה דאין המחיצות נראי' וא"כ ל"ה רה"י. וכן הוא ביו"ד סי' ר"א סל"ב מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט כך שהפרה שותה ושותה ממנו אם המי' צפי' ע"ג הטיט יכולי' לטבול אפי' בטיט וכו' ע"ש ובמקום הטיט ודאי אין המחיצות נראות ומסתברא שצריכו' להיות נראי' עמוק י' ורחב ד' ובלא"ה ל"ה רה"י ואפ"ה יכולי' להטביל ולהשיק במי' שצפי' ע"ג:

וגם מ"ש כיון דצרי' לטבילת כלים לבור שיש בו שיעור מי מקוה א"כ מסתמא הוי הבור עמוק י' ורחב ד' אינו כן דהא רביעית סגי מה"ת לטבילת כלים אם כל גופן עולה בהם בב"א וכדאמרי' בפסחים י"ז ע"ב רביעית דחזי להטביל בהם מחטי' וצינורות ועיין ב"י רס"י ר"א ואפי' בתר דבטלוה רביעית דמקוה כדאמרי' בנזיר ל"ח מ"מ כ"ש מעין לא בטלו וכמו"ש תוס' פסחים הנ"ל וב"י הנ"ל ובארות שלנו דין מעין יש לו כמבואר לכל מעיין בדיני מקוואות ומטהרי' כלים ברביעית וא"כ שפי' משכחת בור דהיינו באר ברה"ר לטבילת כלי' שאינו גבוה י' ורחב ד':

וזאת שנית הלא גזירה דשמא יעבירנו הוא שיטול הכלי בידו לטובלו ברה"י ואח"כ כשלא ימצא מקוה כשירה מתוך שהוא בהול למצותו ח וילך לטובלו ברה"ר ויעבירנו ד"א ברה"ר וכמ"ש פנ"י ועיין בש"מ שהק' מה קאמר התינח בור ברה"ר הא ברה"ר מדינא אסור מה"ת ותי' בשם הריטב"א תינח כשהבור שהוא מטביל כלי' כל השנה הוא ברה"ר דבהא איכא למיגזר אפי' להטביל בבור שבחצירו אבל אם הבור בחצירו וליכא בור ברה"ר מא"ל וכו' ע"ש נמי משמע דהחשש שמא ירצה לטבול בבור בחצירו ומתוך בהילו' ישכח וילך לטבול בבור שברה"ר שרגיל בו כל השנה ויעבירנו ד"א וא"כ אין התחלה לדבריו כלל כמבואר לכל מבין:

ובלאה"נ הפשוט דחשש שמא יעבירנו הוא ע"י שישכח שהוא שבת או שהמלאכה אסור ובשניהם יש שפיר חשש שילך להטביל בבור שברה"ר אף שהבור הוא רה"י.

ובימי חרפי נתקשתי בדברי תוס' שהק' אמאי לא קאמר שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר ותי' שיש הכירא בפתח ובגיפופי החצר ויש להתבונן אם החשש הוא שישכח שהוא שבת או שהמלאכה זו אסורה מה היכר יש לו בפתח ובגיפופי החצר שיזכור שהוא שבת ושהמלאכה אסורה וע"כ דס"ל לתוס' דזה אין חשש כלל שישכח שהוא שבת או שהמלאכה אסורה רק שהחשש הוא שירצה להעביר פחות פחות מד"א ומתוך בהילות יעבור ד"א ויסבור שעדיין אינו ד"א ולפ"ז ק"ל למ"ש תוס' שבת י"א ד"ה שמא ישכח ויצא אליבא דרבא דאמר לא גזרי' גזלג"ז אין לפרש שמא ישכח המחט דאפי' יצא ליכא אי' דאו' כדאמרי' פ"ב דב"ק הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה אלא שמא ישכח את המחט להצניעו עד שיהי' שבת ולבסוף כשיזכור את המחט ישכח שהוא שבת ויצא ע"ש מבואר דאם הוא סבור שאינו עושה מלאכה אעפ"י שבאמת עושה מלאכה ליכא אי' דאו' משום דל"ה מלאכת מחשבת והוי רק מתעסק בעלמא ועיין תוס' שבועות י"ט ד"ה פרט למתעסק וע"כ ה"נ אם הוא סבור שאינו ד"א ואינו עושה מלאכה אעפ"י שהוא ד"א ליכא איסו' דאו' דהוי רק מתעסק בעלמא וא"כ לרבא דלא גזיר גזלג"ז אמאי גזרי' כלל שמא יעבירנו וצ"ע:

וכעת אשכחנא פתרי בחי' רשב"א לביצה ח"י שכ' והא דלא קאמר גזירה שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר משום דמרשות לרשות דאיכא מחיצות לא שכיח דמשתלי ונ"ל כוונתו לפמ"ש תוס' חולי' י"ד דלא חיישי' שמא יתלוש אלא בפירות האילן שהם קלי' להשיר וכן במשקה שמא יסחוט שקל לסחוט אבל בדבר דבעי מרא וחצינא לא וכו' משום דבתוך כך יהא נזכר ועיי' תוס' שם ע"ב ד"ה מודה וה"נ לעולם חשש הוא שמא ישכח שהוא שבת או שהמלאבה אסורה אלא דבהעברת ד"א ברה"ר שהוא קל להעביר ואינו אלא פסיעה אחת מתוך ד"א חוץ לד"א ואינו שוהה רק רגע כמימרא חיישינן שמא ישכח אבל מרה"י לרה"ר כיון דאיכא מחיצות ובתוך המחיצות מותר להעביר אפי' כמה אמות ואיכא פתח וגיפופי בעוד שהולך ברה"י ופותח הדלת בתוך כך יהא נזכר שהוא שבת ושהמלאכה אסורה ולא שכיח דמישתלי וא"ש:

ועל ארבעה לו אשיב למ"ש תוס' עירובין ל"ג ד"ה והא דהמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר אינו חייב כיון דלא עשה עקירה או הנחה ברה"ר ואינו חייב עד שיעבירנו ד"א ברה"ר וכן היא בריטב"א שם דכי אמרי' בשבת בפ' הזורק שהמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב היינו לר"ע דס"ל מהלך כעומד דמי אבל לרבנן פטור וכן כ' רשב"א להדי' בשבת צ"ז ד"ה ובמאי ע"ש וא"כ אפי' הוי הבור ברה"ר רה"י כיון דמסתמא כליו הם ברה"י יכול

להעבירם להטבילם בבור שהוא רה"י דהוי מרה"י לרה"י דרך רה"ר דמותר כיון שאינו עושה לא עקירה ולא הנחה ברה"ר:

ומ"ש דבהשקה כיון שמשיק מימיו ע"ג מי הבור ודאי יוצא מעט מים מן הכלי והיינו הנחתן יש להשיב דנהי דיוצא מעט מים מ"מ הר' אינו חייב משום הוצאה אלא בכשיעור כדי לשוף בהם את הקילור כדקתני בשבת ע"ז ע"ב וכן פסק הרמב"ם פח"י משבת ה"ב ואינו מוכח שיצא כשיעור ושפיר יש חשש שיצא להשיק בשבת ויעבירנו ד"א ברה"ר:

וזאת שנית דהא אינו מתכווין שיצא מים מכלי לבור ודשא"מ מותר ואי דהוי פ"ר ז"א דכיון שיש רק שום מציאות בעולם שלא יצאו המים לא הוי פ"ר וכמ"ש שיטה מקובצת בכתובות ו' והוא בספרו דף ל"ג ע"ב והלכך ה"ק לא כהללו בבליים שאין יודעי' בענין הטי' אלא דע לך שיש הטי' וכיון שכן לאו פ"ר הוא שאפשר שתזדמן להם הטי' ע"ש והבין דאפי' מי שאינו בקי בהטי' ומתכווין לבעול בעילה גמורה ועפ"י הרוב מוציא דם מ"מ כיון דאפשר להזדמן הטי' שוב אינו פ"ר וה"נ דכוותי'. ועוד אפי' הוי פ"ר מ"מ הא לא ניחא לי' ביציאת המים והוי פ"ר דלא ניחא לי' דשרי לדעת הערוך שבתוס' שם ד"ה האי:

ועד השלישי אני בא דנהי דכשיוצא מן המים שבכלי למים שבבור הוי הנחה ברה"י מ"מ עקירה לא הוי במים רק בכלי ושוב אין כאן איסו' תורה לא בכלי ולא במים דבכלי עביד עקירה בלא הנחה ובמים עביד הנחה בלא עקירה:

ומה שכתב והאריך עוד באופן השנ' עפ"י דברי מהרש"ל הנה אין פנאי להאריך רק אכתוב כונת מהרש"ל לפענ"ד ומתוכו ימצא תשובה לדבריו והוא עפ"י מ"ש תוס' בשבת מ"ג ד"ה בעודן שהקשו ר' יוסף דמפרש מהני משום דאסור לבטל כלי מהיכנו לא אתי' מתני' כר"ש דלדידי' לא מבטל כלי מהיכנו כיון דשרי לאחר שכבה כי היכי דלא חשבי' הכא כפיית הסל ביטול כל' משום דשרי אחר שירדו ותי' דלא דכי דהכא ודאי לא חשיב ביטול כלי כי מיד שבאו על הסל בידו להפריחם ולהבריחם משם ע"ש ועיין בהרה"מ פכ"ג משבת הי"ד דמ"ש הרמב"ם בה"ט אין מגביהי' תרומות ומעשרות בשבת מפני שנראה כמתקן דבר שלא הי' מתוקן שהוא מפני אי' מכה בפטיש וזה כונת מהרש"ל אעפ"י דהשתא אכתי לא אסיק אדעתי' טעמא דמתקן כלי היינו שלא רצה לפרש דמשום תיקון כלי לחוד אסור להטבילה דהא כיון דבידו להטביל וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ואינו בטל מתורת כלי וממילא כשמטבילו ליכא גמר כלי שיהי אסור משום מכה בפטיש שהוא בכלל גמר מלאכה ועיין ברש"י שבת ע"ג ד"ה מכה בפטיש אבל בתר דאסרו הטבילה משום שמא יעבירנו וכיון דאין בידו ליטבול בטל היום מתורת כלי אז

אפי' היכי דליכא חשש שמא יעבירנו מאחר דאין עיקר הטבילה לכלי לחוד אלא אגב מים אפ"ה אסור משום מתקן כלי שהרי שאר כלים טמאים אינם ראוי' לכלום שהרי אסורי' לטבול משום שמא יעבירנו וא"כ הכלי בטל מתורת כלי וע"י הטבילה אגב המים ניטהר וראוי לתשמיש הוי כמתקן כלי מה שלא הי' כלי ואסור משום מכה בפטיש ולפ"ז אין מקום לדבריו עם דברי מהרש"ל:

ומה שהביא בתוך דבריו דברי מג"א סי' תק"א סקט"ז דבין יו"ט לשבת לא טעי אינשי ורצה ללמוד משם דלא גזרינן יו"ט אטו שבת. הדבר פשוט דדוקא התם לענין פתילות שכבו בשבת דאסור להדליקן ביו"ט. שאחריו ביום א' משום הכנה דאין שבת מכין ליו"ט לא גזרינן יו"ט דעלמא אם כבו בו ביום שלא לחזור ולהדליקן באותו יום דבין יו"ט לשבת לא טעי אינשי והכל יודעים דאין שבת מכין ליו"ט ויו"ט מכינה לעצמה משא"כ בביצה אין יודעי' להבחין דמאתמול גמרי לה ועיין מחה"ש שם ומהרש"א ביצה ד' בתוס' ד"ה אלא אבל בעלמא וודאי גזרינן יו"ט אטו שבת:

ומ"ש ליישב קושי', שג"א סימן נ"ו על הרא"ש דשני קושי' סתרי אהדדי שהק' למה האריך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלים האידנא ועוד לפי הטעמי' שכתב יותר להטביל כלים חדשים ביו"ט הא חדא מתורצת בחברתה דמשו"ה הביא כדי להתיר טבילת כלים חדשים ביו"ט יפה כ'. אבל באמת מעיקרא לק"מ דאם כן לא הי' לו להביא המשנה כלל ולא לפרשה ומהיכי תיתי לאסור טכ"ח ואי ממתני' דשבת ל"ד דקתני ואין מטבילי' את הכלים שהביא הרי"ף בהלכותיו שם א"כ וודאי תקשי כיון דטבילת כלים ל"ש האידנא וע"כ לא הביא הרי"ף רק לענין טכ"ח ואם כן סותר עצמו דשם פסק דאסור לטבול ולפי הטעמי' שכתב כאן מותר לטבול. אלא דסתירה זו מיושב במ"ש המ"מ פ"ד מיו"ט דח"י דאפי' מאן דל"ל בטבילת טמאים טעמא דמתקן כלי היינו משום דקודם טבילה נמי היה הכלי ראוי להשתמש בו בטומאה לטמא ולמי שאינו אוכל חולי' בטהרה ומשו"ה לא חשיב תיקון ובוה"ט לכ"ע ל"ה תיקון אבל כלים חדשים הנקחים מן העכו"ם אפי' לפוסקי' דטבילתן הוא רק מדרבנן כיון דקודם טבילה לא חזי' כלום וודאי טבילתן מחזי כמתקן כלי ואסורה לכ"ע ע"ש. אבל עכ"פ הי' טוב יותר אם לא היה מפרשא שלא יהיה דבריו נראים כסותרים להאי דשבת והדברים מראים שזה כוונת הרא"ש דאל"כ מה זה שהק' ועוד לפי הטעמי' שכתב מותר להטביל כ"ח ביו"ט ומאי קושי' אה"נ דמותר אלא דקשי' מהא דשבת וזה מדויק בדברי הרא"ש דתחילה הק' למה האריך בחנם ועוד את"ל דנ"מ לענין טכ"ח אם כן ע"כ תכלית כונתו משום דלפי טעמי' שכתב מותר להטביל כ"ח ולא ס"ל כסברת מ"מ הנ"ל ואם כן קשי' האי דשבת. ובזה

תנוח דעתו כי אין פנאי להאריך יעץ אני טרוד מאוד והיה זה שלום וברכה חיים עד העולם כנפשו ונפש החותם בברכת התורה ולומדיה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רסד

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק חולדות תרנ"א לפ"ק:
שוכ"ט לידידי הרבני החרוץ ושנון. וריח לו כלבנון. כמו"ה יצחק ג גינצלער נ"י איש לבית אבות דאורייתא ביאנקאטץ:
תמול לעת ערב קבלתי מכתבו מיום ב' שבוע זו ולא ידעתי מדוע אחרי פעמי הבידואר והיום נתתי עיני בו וראיתיו שאל בשתים בדרבנן ובדאורייתא והנני להשיב על דבר הרבנן לולא שכבר נתנו עיניהם וכו':
ומה שתמה על דברי פנ"י ביצה י"ז בפירש"י ד"ה מיו"ט לחבירו אם נזכר ביו"ט ראשון וחלו שני ימים טובים וכו' שכתב נראה מפירושו מבואר שמפרש מילתא דרב בתחומי' נמי לענין יו"ט הסמוך לשבת דומי' דע"ת ודלא כמו"ש מהרש"א ומהרמ"ל בשיטת התוס' ובעיניו יפלא הרי גם הם פירשו מ"ש תוס' ד"ה מ"ט ויש שם ספק שמא חול הוא לגמרי וכו' דהכוונה כיון שמתנה בשני הימים על שבת ע"כ הכנה נעשה ביום שהוא חול לגמרי ולא הוי אף ספק הכנה כמו ביו"ט ושבת ולא שיפרשו דהתנאי היה מיו"ט ראשון על יו"ט שני. ואנכי הרואה כי לשון מהרש"א ודאי דייקי כהבנת פנ"י שכתב פי' הכא דמיירי במניח מיו"ט לחבירו על הספק וממנ"פ העירוב מונח ביום שהוא חול לגמרי ול"ש כאן הכנה אבל בהאי דעירובי' דמיירי במניח מיו"ט לשבת וספק הוא שמא הוא קודש שייך שפיר הכנה ע"כ והרי כתב בפירוש דמיירי במניח מיו"ט לחבירו ולא במתנה בשני הימים לשבת והממנ"פ הוא דאם הראשון יו"ט אם כן א"צ עירוב כלל על יו"ט שני דהא הוא חול ואם השני יו"ט דאז צריך עירוב א"כ היום חול ומניח העירוב ביום שהוא חול לגמרי ואינני יודע מה עלה על לבו להוציא דברי מהרש"א מפשוטן. אבל לשון מהרמ"ל שכתב דהכא הוא מתנה ביום ראשון אם היום חול יהא עירוב ואם היום קודש אין בדברי כלום וכן למחר דהשתא ממנ"פ עירובו עירוב דהא חד יום חול וא' קודש משמע יותר כדבריו ולא כהבנת פנ"י ומ"מ אינו רחוק לפרש דמ"ש וכן למחר אין פירושו שלמחר מתנה כמו היום אלא שגם הוא מפרש כהבנת פנ"י שמניח מיו"ט לחבירו וביום א' צריך להתנות שאם היום אין בדברי כלום משום אי' לערב ביו"ט אלא דשרי ממנ"פ אם היום יו"ט אינו עירוב כלל דהא למחר חול ואם היום חול שפיר קא מערב וע"ז קאי וכן למחר

דלמחר שרי לילך למקום שעירב גם כן מכח ממנ"פ אי חול היום מותר ואי היום קודש מהני העירוב של אתמול וכהבנת פנ"י דמיירי במערב מיו"ט לחבירו ועכ"פ להמהרש"א ודאי הי' כן פי' דברי תוס' כנ"ל:

ומה שתמה על תי' א' הא ע"כ מוכח כתי' שני שבתוס' ביצה שם דלמקני שביתה הוא רק משום הכנה דאי משום קנין או מתקן הלא מ"ד עירובין תבשילי' הוא ורבא הא ס"ל תחילת היום קונה עירובי' כמ"ש עירובי' ל"ו ע"א ד"ה מאי שנא. ונ"ל דהנה נסתפקתי בהא דקונה קנין בשבת דאסור אם הקנה לו בחול שיחול הקנין בשבת אם מותר או אסור שוב הראני כי כבר נסתפק בזה בתשו' רעק"א כתבים סי' קנ"ט ואין לי פנאי לעיין בו ויש לפשוט מהא דמג"א סי' ש"ו סקי"ד דהקשה איך מקנין אתרוג ביו"ט ראשון של חג הא אסור ליתן מתנה לחבירו ותי' כיון דאינו מתנה גמורה אלא ע"מ להחזיר שרי ע"ש ולפ"ז תקשי בסוכה מ"ב ע"ב שאומר כל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה ע"ש שהוא מתנה גמורה לעולם הדק"ל הא אסור ליתן מתנה ביו"ט וע"כ כיון שמקנה מעיו"ט אף שהקנין חל ביו"ט שרי וכן בדין שהרי פירש"י ביצה ל"ז דמו"מ אסור מן המקרא דכתי' ממוצא חפצך ודבר דבר וזה שייך רק בשעה שמקנה ולא בשעת חלות הקנין שאז ליכא משום ודבר דבר שהרי אינו עושה כלום ומכ"ש לטעם שני שכ' רש"י שם דמו"מ אסור משום דאתי לידי כתיבת שטר מכירה ועיין מג"א הנ"ל נראה שתופס טעם זה עיקר דל"ש שמא יכתוב אלא בשעת הקנאה ולא בשעת חלות הקנין ולפ"ז ממילא כל הני שמוציא מרשות לרשות דאסורי' משום דדמי למקח וממכר כמו"ש רש"י שם וכגון מתנה נמי אינו אסור אלא אם הקנאה הוא בשבת ויו"ט ולא אם מקנה בחול וחלות הקנין הוא בשבת או ביו"ט. ולפ"ז ה"נ להיפך אם הקנאה הוא בשבת ויו"ט וחלות הקנין בחול נמי אסור דשייך ודבר דבר ושמא יכתוב ועיין רס"י ש"ו ומעתה גם אי ס"ל לרבא תחילת היום קונה עירוב שפיר י"ל דמקני שביתה בשבתא אסור משום קנין דאף דחלות הקנין הוא בתחילת יום הבא מ"מ כשמערב ביו"ט או בשבת הוא אז שעת הקנאה וזה עיקר אי' הקנין בשבת וא"ש:

ומה שהתפלא בתוס' עירובי' ל"ח ע"ב ד"ה כמאן כריב"נ שהקשו והא ריב"נ לא אמר אלא בישן חוץ לתחום אבל תוך התחום הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר ע"ש וכ' שלא מצא גילוי לדין שריב"נ סובר חפצי הפקר קוני' שביתה רק בישן חוץ לתחום. יעיין בעירובין שם דף מ"ז ע"ב בתוס' ד"ה חרם שהעלו כן דלריב"נ דחפצי הפקר קוני' שביתה במקומן כשהן בתוך תחום העיר קוני' שביתת העיר אעפ"י שאין דעת האדם קונה וכו' ושם הוכיחו זה מן הש"ס וע"ש בתוס' ד"ה והכלי' וא"כ ישן נמי דהו' כחפצי הפקר כמבואר

שם דף מ"ה אי ישן בתוך התחום קונה שביתת העיר. ובזה יהי' ה' עמכם. לבחור בטוב. ויהי' כגן רטוב. כנפש הדו"ש וטובו:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הק"ל:

תשובה רסה

ב"ה
ישאו הרים שלום לבן יקיר לי הרב המאוה"ג כמו"ה יצחק יעקב בלוהם ב"י רב דקהל יראי' בנס"מ:
מכתבך קבלתי וכו' ומה שעמדת על דברי תוספות שבת סי' שצ"ז שהק' בהא דביצה ל"ז בשנים שלקחו חביות או בהמה בשותפות וחלקו ביו"ט למ"ד יש ברירה מותר כ"א להוליך כרגליו ואמאי הא א"א לצמצם וא"כ מעורב בחלקו קצת מחלק חבירו ודשיל"מ אפי' באלף לא בטיל. וע"ז תמהת הא כיון דיש ברירה א"כ הוברר הדבר למפרע שגם זה המקצת הי' שלו ביהש"מ וקנה שביתה כרגליו. יפה כיונת בגוף הסברא וגם בספר הנ"ל ס"ל סברא זו. אבל לק"מ על דבריו כי המעיין שם יראה דק"ל כיון דבטורח גדול אפשר לצמצם בידי אדם א"כ מתחילה כשקנו בשותפות הי' אדעתא לטרוח ולצמצם ולחלוק בשווה בחול ולא שיטול א' חלק יותר גדול וכשחלקו ביו"ט אסור לצמצם משום מדה ומשקל ונטל א' חלק יותר גדול וא"כ ל"ש ברירה שהוברר הדבר שזה חלקו מתחילה דהרי מתחילה לא הי' עומד שיטול א' חלק יותר גדול רק שיטרחו ויצמצו ויטלו בשוה ויחלקו בחול ודומה למ"ש תוס' בכמה דוכתי דבשני מינים ל"ש ברירה כיון דמתחילה לא הי' עומד שיטול שותף זה מין א' והשני מן אחר רק לחלוק בשני המי' וע"ז תי' דמשו"ה פרש"י שלקחו ע"מ לחלוק ביי"ט א"כ מערב יו"ט קנוהו אדעתא דהכי שלא יצמצמו ויטול א' חלק יותר ושפיר שייך גם בזה ברירה וכסברתך וא"כ אין תמיהתך כלום:
אבל מה שיש לפקפק למה צריך לטעם דדשיל"מ לא בטיל תיפוק לי' משום דהיתר בא לעולם עי"ת לא בטיל כמ"ש המרדכי שלהי חולין לענין יבמה שרקקה דם וכמ"ש האחרונים פלתי ונוב"י בכונתו דהיכי דהמבטל בא לעולם עי"ת אינו בטיל וה"נ קודם שחלקו הי' אסור להוליכו רק כרגלי שניהם כמבואר בסימן שצ"ז ס"י וא"כ אחר שחלקו המבטל בא לעולם ע"י תערובות ואינו בטיל ועוד דזה דומה לטומאת משא בבכורות כ"ג דל"ש ביטול משום דנושא את כולו וה"נ מוליך את כולו ול"ש ביטול וצ"ע:
ומ"ש ליישב דעת הרמב"ם פ"ב מיו"ט ה"ט דפסק כחכמים דר"א בביצה ל"ד דצריך שירשום וה"ט משום דאין ברירה והק' ב"י סוס"י תקי"ח הא הרמב"ם פסק סוף הל'

עירובין דבדרבנן יש ברירה ויישבת עפמ"ש גיטין כ"ז דבאיזה שארצה אגרש אפי' למאן דאי"ל ברירה פסול משום דכתיב וכתב לה לשמה שיהי' מבורר בשעת כתיבה דאף דנתברר אח"כ מ"מ כיון דבשעת כתיבה לא הי' מבורר א"א לומר שכיון לה וה"נ אף שהיום רוצה לאכול דבר זה ואמרינן ברירה למפרע מ"מ הוא לא ידע אתמול מזה ואינו מוכן ורמב"ם ס"ל דמוקצה מטעם הכנה בפ"א מיו"ט הי"ט הנאני ויפה כיוונת. ולפענ"ד הי' נראה פשוט כיון דהא דאמרינן בדרבנן יש ברירה היינו משום סד"ר לקולא וכבר כתב הש"ך בסי' ק"י דבאיתחזק או איקבע איסורא גם סד"ר הוא לחומרא ולפ"ז בהאי דביצה ל"ד הי' לו חזקת אי' שאינו מוכן ועיין בתוס' שם ד"ה ואומר דמיירי דאקצי בידים וכיון שיש ספק אם זה הוברר למפרע שהוא מוכן אוקמא אחזקת שאינו מוכן ואפי' לפמ"ש במק"א דל"ש בזה חזקה יש לחלק בין לומר מצד חזקה שהוברר ובין לומר מצד חזקה שלא הוברר אפי' בדרבנן וכ"ש שא"צ לומר אוקמא אחזקה רק דבזה ל"א ספק לקולא אבל בלא"ה הלא עכ"פ יש א' שאינו מוכן ואיקבע איסורא וא"כ לא אמרינן סד"ר לקולא אבל בה' עירובין שם לאדם שדנין עליו לא איתחזק ולא איקבע איסורא שפיר אמרינן בדרבנן יש ברירה דסד"ר לקולא וא"ש:

ומה שהבאת קושי' בשם ר"ש חריף למ"ש תוס' ביצה ט"ל ור"ן נדרים נ"ב דמים ומלח לגבי עיסה הו' מב"מ כיון דעיסה לא מיתעבדא אלא בהו ע"ש. א"כ אמאי אמרי' בע"ז ע"ג דמים ביין הו' מבשא"מ הא אמר רבא ב"ב צ"ו ע"ב כל חמרא דלא דארי על חד תלת מי' לאו חמרא הוא וא"כ צריך היין למים והוי מב"מ. גם אני שמעתי' קושי' בשם בנו הגאון מו"ה שלמה זלמן חריף ז"ל זה שנים רבות. יפה השבת אהובי בנ' דשם א"א להיות עיסה בלי מים ומלח אבל כאן יין הוא בלא מים רק לשתות א"א בלי מים. ומ"מ אינו טעות ופשוט כ"כ דהרי פלוגתא דתנאי הוא בברכות כ' ע"ב ולר"א כל זמן שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו בפה"ג ונוטלי' ממנו לידים ופירש"י דהוי רק מי פירות ועיין בתוס' שם ולדידי' ודאי קושי' היא אלא דאנן קי"ל כחכמים דמברכין עליו בפה"ג ואין נוטלין ממנו לידים ועיין בב"י או"ח סי' קע"א ובשו"ע סי' ק"ס סי"ב וטו"ז שם וא"כ גם בלא מים יין הוא בשמא ובטעמא ושפיר הוי מבשא"מ עם מים. ואפי' לר"א דבלי מים לח מקרי יין כלל מ"מ יש חילוק דעיסה א"א לשום עיסה בעולם להיות בלי מים או שאר משקה לכן הו' מב"מ אבל יין נהי דיינות של א"י בזמניהם היו חזקי' שהיו צריכי' ג"ח מים ובלא"ה לאו יין הוא מ"מ היו גם יינות במדינות שלא היו חזקי' כ"כ ועיין באו"ח סי' קפ"ג דאפי' לבהמ"ז א"צ מזיגה וא"כ אפשר ליין בלי מים ומשו"ה לא נקרא מב"מ וא"ש:

ואני אמרתי מאז דלק"מ דבאמת דברי תוס' ור"ן צריכי' הסבר שכתבו דבשביל שעיסה צריכה למים ומלח מקרי מב"מ ומה בכך הלא המים ומלח א"צ לקמח וליהוי מבשא"מ. אך נ"ל לפמ"ש הבעה"מ ר"פ אלו עוברין דד' מיני מדינה ל"ש בהו טע"כ לפי שאין טעם הדגן נרגש בעירוב אלא ע"י כמה מיני' שמערב ביחד נולד טעם חדש ומשו"ה נמי ל"ש בי' ביטול לפי שכל המיני' מסייעי' לחדש זה הטעם החדש ע"ש באריכות. וזה כונת תוס' ור"ן אלו היו נותני' מים ומלח טעם בקמח הי' נקרא מבשא"מ אבל אינו נשאר לא שם ולא טעם קמח ולא שם וטעם מלח ומים רק עי"ת קמח ומים נולד דבר חדש בשמא וטעמא וג' מינים אלו מסייעי' לחדש מהם עיסה ולכן נקרא מב"מ בין בשמא בין בטעמא וזה ברור ואמת בכונתם. ולפ"ז מים ביין דהמים אין צריכי' ליין ותערובתם אין מחדש דבר חדש לא בשמא ולא בטעמא רק נרגש טעם מים ביין ונרגש טעם יין וגם שמו עליו כמקדם יין מזוג במים מהי תיתי יהי' מב"מ בשביל שצריך זל"ז וא"ש. ובזה יבא שלום ינוח על ראשך כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק ה"ל:

תשובה רסו

ב"ה ב' אויפאלו ד' הדברים תרנ"ב לפ"ק:

לחתני הרב המאוה"ג מו"ה גרשון שטערן נ"י רב בק"ק מ' לודאש:

מה שהקשית עמ"ש תוס' עירובין דף ס"ט ע"א ד"ה כאן בכותיים שרגילי' הם ליזהר לפי שיראים מחכמים כדאשכחן וכו' א"כ בע"ז כ"א דפריך כותי אימר עביד בה מלאכה בחול של מועד וכן גבי שדה אמרינן וכותי זה עושה בו מלאכה בחוש"מ הרי חזינן בהדי' דחיישינן שכותים עושין מלאכה בחוש"מ בפרהסי' ואינם יראים מחכמים. והנה הפשוט בזמן שיד חכמים הי' תקיפה עליהם היו מתיראי' מהם. אבל בע"ז מיירי בזמן שיד כותיים תקיפה על עצמם ואין מתיראי' מהם. או אפשר דקודם שגזרו עליהם להיות כנכרים גמורים הי' מתיראי' מהם שלא יחזיקן אותם כנכרים גמורי' אבל אחר שגזרו עליהם להיות כנכרים גמורי' כדאמרינן חולין ו' שוב לא הי' להם ממה לירא ובהכי מיירי שם בע"ז:

אבל מה שנ"ל יותר נכון דאין הפי' וכותי זה עושה בו מלאכה בחוש"מ שיעשה מלאכה בגופו ובידים ממש אלא שיניח לעשות בו מלאכה ע"י נכרים וכיון שנקראת על שם ישראל לא ירגוש בו חכמים אדרבה יחשבו שישראל עושה בו מלאכה ע"י שכירי יום שהרי מה"ט אסרו מפני מ"ע ולהכי אינו מתירא הכותי כלל. ובהכי מיושב מה שעמד

הריטב"א שם אהא דמשני חדא ועוד קאמר וכו' ותמה הריטב"א מ"מ שבק תנא לפ"ע דאורייתא ונקט אידך טעמא בהדי' דהוי מפני מ"ע בעלמא וכו'. ולפמ"ש א"ש דאי לאו דנקראת על שמו גם לפ"ע ליכא דמתיראי' מן החכמים כקושי' הנ"ל וא"כ האי מפני שנקראת ע"ש אתרווייהו קאי על לפ"ע ועל מ"ע והיינו חדא ועוד קאמר וא"ש. והי' זה שלום מנאי חמיך הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רסז

בעזה"י
שוכ"ט לאהובי תלמידי הרבני המופלג החו"ש כעו"ה יודא קארמיאל נ"י בק"ק טערצאל:
אשר שאלת אם יש לסמוך על מה שהביא בני יששכר מאמר חדשי תמוז מ"א אות י"ז בשם ספר עיקרי דיני' דאם נשאר לו בשר מסעודת שבת מותר לאכלו בט' ימים של חודש אב אפי' בחול הנני להעתיק לך מ"ש על גליון שו"ע או"ח סי' תקנ"א ע"ד מג"א שם סקל"א שהביא ובהג"מ כתב מהרא"ק הניח לבניו הקטנים לאכול בשר בערב ת"ב שחל בשבת אח"צ עכ"ל משמע דס"ל דלגדולי' אסור ולקטנים מותר והא דכתב בשבת משום דמעשה הי' בשבת שנשאר להם מסעודה שחרית כנ"ל וז"ל שם. ואף שנשאר מסעודת שחרית לא אמרי' הואיל ואישתרי אישתרי כמו באיברי בשר נחירה בחולין י"ז ועיין באשר"י שם וזה דלא כברכי יוסף סי' תקנ"א אות ו' והחילוק ביארתי במק"א ועיין נוב"י תנינא יו"ד סי' נ' ומהרמ"ש או"ח סי' רפ"ו ומ"ח ח"ר סי' נ"ה ואו"ח ח"ג סי' מ"א עכ"ל שם ומבואר שאסור מה שנשאר משבת לימי החול:
ולמען שתבין החילוק בין כ"ד לדברי הרא"ש צריך אני להודיעך מ"ש בתשו' א' להגאבדק"ק טשעטשעוויטץ נ"י בחיו"ד ה' שחיטה ביישוב קושי' תוס' נדה מ"ו ע"ב ד"ה כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים שהק' וא"ת ואמאי לא מוקי כגון שאכל הוא בעצמו לכשהגדיל וכו' ונ"ל דרא"ש חולין י"ז כתב דנפ"מ בעי דר"י לענין איברי בשר נחירה גם לדידן כגון לאדם שאסור עצמו באחד מן המינין מזמן ידוע ואילך וכשיגיע הזמן הי' לו מאותו המין שהי' אוכל והולך עד שהגיע הזמן אם מותר לאכול מה שנתותר בידו ע"ש ולפי"ז הי' נ"ל נפ"מ אחרת לענין אותו ענין גופא אם ניתותרו איברי בשר נחירה מזמן קטנותא דכשהי' קטן הי' מותר בהן אם מותר לאוכלם כשהגדיל דג"כ איכא למימר כיון דאישתרא אישתראי אך ז"א דהא כתב טבי"ת יו"ד סי' ס"ד דדוקא במה שלא נאסר לשום אדם עד אותו זמן אמרי' כיון דאישתראי אישתראי אבל במה שאסור לאחרים

אף שהי' מותר לאדם זה ל"ש כיון דאישתראי אישתראי ע"ש ממילא בקטן שפיר אסור איברי בשר נחירה כשהגדיל כיון דלאחרים אסור ולפי"ז מיושב קושי' תוס' דכל זמן דלא ידעי' דאסור לאחרים ליכא לאוקמא כגון שאכל הוא בעצמו לכשהגדיל דכיון דאינו אסור לאחרים לעצמו נמי מותר כיון דאמרי' כיון דאישתראי אישתראי לכן מוקי לה כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים ואז גם לעצמו אסור כשהגדיל וא"ש:

וע"ז השיב לי הגנ"י דאיך אפרנס רישא דברייתא לענין זדון שבועה דאחרים פטורים כמו"ש תוס' שם ואחר הרבה תשובות שכתבתי לו ע"ז השבתי לו דאפי' נימא דשבועה לא משכחת רק באיסור גברא ולא באיסור חפצא כשאר תירוצי' שבתוס' שבועות כ"ד ד"ה משא"כ ולא משכחת לה באחרים וכסברת התוס' בנדה בקושיתם נמי לק"מ דנ"ל דל"ש סברת כיון דאישתרי אישתרי רק באיסור חפצא כיון שלא הי' חל שם איסור על החפץ עד הזמן לא חייל ג"כ מכאן ולהבא אבל באיסור גברא כשבועה ל"ש כלל כיון דאישתרי וא"כ בזדון שבועה ל"ש כלל סברא כיון דאשתרי אבל בהקדש דהוא איסור חפצא שפיר י"ל כמו"ש ע"כ ולפי"ז כאן נמי אין האיסור על החפץ דאין הבשר אסור רק האיסור על הגברא שאסור לאכלו ל"ש כלל לומר כיון דאישתרי אישתרי והרא"ש קאי באדם שאסר עצמו אחד מן המיני' דהיינו בקונם שפיר שייך לומר כיון דאישתרי. ובזה יבא שלום ינוח על ראשך כנפשך ונפש רבך הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רסח

שיל"ת אויפאלו א' לסדר בא תרמ"ג לפ"ק:

רב ברכות. והצלחות לידינ"פ הרב הגדול. מעוז ומגדול. השם חכמה בטוחות. חריף ובקי. כעמר נקי כש"ת מה"ו ישעי' זילבערשטיין נ"י בק"ק וואיטצען יע"א:

יקרת מכתבו בשאלת חכם הגיעני בעש"ק העבר והנה יש לי אריכות דברים בענין זה והזמן קצר כי בקש תשו' קודם יום ג' הבע"ל לכן נקיטנא נפשאי בקצרה ואי"ה עוד אבוא בארוכה ואשיב גם על מכתבו הקדום בסוגיא דחוץ כי עד הנה היה לי יסורים שיש בהם דיטול תורה בעוה"ר. ואמת כי אינני יודע מה מצא בי כי דפק על דלתי הלא עמו הכרתי והפלתי מר אביו ידידי הרב הגאון נ"י אבל רצונו של אדם זהו כבודו ואשיב כיד ה' הטובה עלי מה שנלפענ"ד:

וזה תוכן שאלתו במי שמתה אמו בר"ח שבט והקבורה היתה ביום שלאחריו ובשנה ראשונה הי' היאצ"ט ביום שאחר ר"ח לפי המנהג כדעת מ"ב שהביא הטו"ז וש"ך יו"ד סי'

ת"ב מיום הקבור' ולא כדעתם שם והתענה ביום היאצ"ט ונפשו בשאלתו כיון שבשאר השנים שאח"כ היאצ"ט הוא בר"ח אם מחויב לתתענות מצד קבלתו והאריך בפלפול רב:

תשובה: לפענ"ד נראה לפי"מ שמבואר בש"ך יו"ד סי' רט"ו סק"ד וסק"ט דאפילו במקום שחל נדר התענית על ר"ח מ"מ מצוה להתיר לו והתענית בר"ח עבירה היא בידו אם כן נהי דאם מקבל עליו בלשון נדר לצום בר"ח או בזמן ידוע ופגע בו ר"ח חל הנדר ולא אמרינן דלא היתה כוונתו על ר"ח אבל בהך דינא של סי' רי"ד דהתחיל לנהוג פ"א צריך לנהוג כן לעולם כיון שדין זה אינו בדבר רשות אלא בדבר שהוא משום סייג וגדר ופרישות כמבואר שם אם כן הנהגתו פעם אחת אינו קבלה לנהוג כן לעולם אלא לעשות פרישות לעולם ולא לעשות דבר עבירה לעולם כי הנהגה אינה קבלה ונדר רק למצוה אבל לעבירה אין הנהגתו קבלה ונדר ולא מיבעי אם אם מה שנהג פ"א היה בהיתר ולא בביטול מצוה ודאי אינו מועיל אח"כ בביטול מצוה כנידון דידן אלא אפילו אם בפ"א התענה יאצ"ט בר"ח נמי לא הוי קבלה לנהוג כן לעולם. ואף דאפי' לדעת טו"ז בסי' רמ"ט דחולק על רש"ל שאם השלים פ"א בחול א"צ להשלי' בע"ש מ"מ מודה דאם נהג פ"א להשלים בע"ש חייב אח"כ להשלים גם בע"ש כמ"ש בפ"ת סי' ת"ב אות ח' בשם תשו' נ"ש ועיי"ש אות ד' מ"מ היינו דוקא שם אף שמצוה יותר שאינו מתענה אבל אם מתענה אין עבירה בידו דהא קי"ל בעירובי' מ"א מתענה ומשלים ועי' ב"י סי' רמ"ט אבל בר"ח דאסור להתענות ולשיטת הרמב"ם הוא מה"ת וודאי דאין כאן לא נדר ולא קבלה כלל כנ"ל:

ומה"ט פלא בעיני על קושי' טו"ז בסי' רמ"ט שהקשה מ"ש שבת גופא מהשלמת ע"ש והלא בשבת אסור תענית מה"ת משא"כ שב"ש קי"ל מתענה ומשלים. ובזה יובן היטב כונת מהרש"ל בתשו' סי' א דבשלמא בשבת אין כאן קבלה ונדר כיון שאינו סייג ופרישות רק עבירה אבל ע"ש עכ"פ מהני קבלה דצריך להתענות אלא שאנו דנין אם הי' הנדר להשלים בע"ש וע"ז כתב דאפי' מי שמקבל סתם שיתענה ע"ש מחויב להשלים א"כ כש"כ כאן כיון דעכ"פ הוי קבלה ונדר שיתענה בע"ש צריך להשלים ומכש"כ בזה דהוי כאלו פירש שישלים:

ומה שהאריך מעלתו לפי דברי מהרש"ל דאם התענה פ"א בחול משלים גם בע"ש ה"נ דכוותי' יש לחלק בלא"ה דשם הוא רק מקרה שהשלים בע"ש דלאו בכל פעם יהי' היאצ"ט בע"ש אבל בנידון דידן אכל עמם היאצ"ט בר"ח ומעקרא ד"ת לעולם בזה ודאי לא כיון להתענות בר"ח וסברא זו איתא בש"ך סי' רט"ו סקי"א עיי"ש:

ומה שחקר אם להתענות ביום שאחר ר"ח הנה כן דעת מהרי"ק בסי' ל"א ורש"ל סי' ט' חולק ולפענ"ד למאי דקיי"ל סי' תקס"ח דאם שכח ואכל בתענית של יום מיתת אביו משלים תעניתו וא"צ להתענות יום אחר כיון שהוא יום ידוע לו משמע כדעת מהרש"ל דאין לו תשלומין ואין לומר דשאני בנידון דידן כיון שיום שלאחריו הוא יום קבורה דהרי בשאר שנים אין ליום קבורה ענין בזה אפי' לדעת מ"ב ולדעת טו"ז וש"ך אפי' בשנה ראשונה נמי ובהגהות יד שאול סי' ת"ב הביא בקיאות מסוטה י"ב דיום הקבורה הוי כיום המיתה וכבר קדמו בראי' זו בתה"ד סי' רצ"ג ודחי לה:

וגם נ"ל דאף מהרי"ק לא אמרה אלא באירע יאצ"ט בשבת כיון שעכ"פ הנדר חל עליו לצום כשהיא בחול ורק בשבת אינו יכול להתענות מפני כבוד שבת דאז הוי יום שלאחרי' תשלומין של תענית ביום המיתה אבל כשהיא תמיד בר"ח ואינו מחויב להתענות ביום המיתה בשום פעם ואין הנדר חל כלל אין כאן תשלומין ועיין חגיגה כולם תשלומין דראשון וכיון שפטור בראשון פטור בשני דאין כאן תשלומי' כיון שלא הי' חייב כלל לכן לפענ"ד א"צ להתענות כלל לא בר"ח ולא ביום שלאחרי' רק יאכלו ענווים וישבעו שובע שמחות וישביע מעלתו עצמו בדברי תורה. ונפש אמו בצרור החיים תהי' צרורה. ותחזינה עינינו בשכלול היכל אולם והבירה. כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רסט

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לס' לתרומת הקדשים לא תאכל תרס"ב לפ"ק:

שוכ"ט לאהובי תלמידי הרבני החריף ובקי מו"ה פ' בק"ק פ':

מכתבך קבלתי וכו' ואשיב על שאלתך שקבלת עליך להתענות בה"ב ויש שוטים או קלים ופוחזי' האומרי' כי הוא חסרון מבפנים שאינך מתקן המאכלי'. הנה על הקבלה ידעת מאחז"ל הרגיל בנדרים וכו' אבל אחר שקבלת לא תישאל עליו ובפרט שהוא נדר לדבר מצוה ועל גוף התענית ודאי אם התענית אינו מזיק לך ואין בו ביטול תורה מי שמקיים מנהג הכתוב בשולחן הערוך. יהי' מקורו ברוך. כי מנהגי' אלו נובעי' ממעין היוצא מבית קדשי הקדשים ואם מפני תיקון המאכלים זה נאמר לקדושים אשר בשמים המה ולא לקדושים אשר בארץ נטבעי' בטיט היון ובמצולי' יום חמדת הימים והבלי הזמן אשר קלקולתם יתר על תיקונם והמבשלת מתקן המאכלי' לאותן אנשים לא האוכל ומלי' כרסי' זוני' בושא לכן תקיים קבלתך כנ"ל ותלך לבטח דרכיך וד' יהי' עמך ויצליחך בדרך תלך:

ומקרא אני דורש בפ' אמור דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחלל את שם קדשי אשר הם מקדישים לי אני ה' ונראה הכוונה עפ"מ שאחכז"ל תענית י"א כל היושב בתענית נקרא חוטא ועמדו תוס' שם דבמקום אחר קראו היושב בתענית קדוש ונ"ל פשר דבר עפ"מ דאמרי' חולין פ"ד כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך למדה תורה ד"א שלא יאכל אדם בשר וכו' כי כל המון בית ישראל אשר אכלו למעדנים להנאת עצמן ולהשביע מטוב הארץ ואוכלי' ושותי' להשמן גופם ולהרבות בשרם וכבר אחכז"ל מלי' כריסי' וכו' כי עי"כ מרעה אל רעה יצאו וכמו"ש הטור או"ח סי' תכ"ט שהם ימי משתה ושמחה ושמא מתוך כך באו לידי עבירה ע"ש [וע"ל סי' קמ"ו] ודאי נתקדשו יותר בעינוי ותענית כדי להכניעם לבל יבעטו בד' ועיין שלה"ק בדרך חיים ותוכחת מוסר ועיין חוה"ב שער הפרישה פ"ה שכ' ואח"כ תתנהג בתענית וכו' אפי' יום אחד בשבוע וכל אשר תוכל להטביע נפשך שלא להרגיש על ענין המאכל והמשתה כדי ליסרה עשה ע"ש אבל למי שתורתו אומנתו לשמה לשם גירוסי' ולשם קידושי' לעשות נחת רוח ליוצרו ואוכל ושותה להיות כוחו וחילו לאורייתא ולעבוד את ד' באמת ובתמים נקרא קדוש כשמעדן את גופו אם כונתו לרפואה ולא למזון כמ"ש הרמב"ם פ"ג מדיעות אלא ישים אל לבו שיאכל וישתה כדי להברות גופו בלבד ועיין חוה"ב הנ"ל שכ' ושים כונתך בו לרפואה יותר מלמזון ואיש כזה אם מסגף עצמו בתעניתים נקרא חוטא וכאשר אחכז"ל שם בתענית האי בר בי רב דיתיב בתעניתא ליכול כלבא לשירתא. והנה כהנים משיחי ה' שלוחא דרחמנא אשר עליהם נאמר ואכל אשר כופר בהם כהנים אוכלים ובעלי' מתכפרי' בודאי א"צ לנהוג אופן הקדושה אשר נוהג בכל בית ישראל וזה דבר אל אהרן ואל בניו קדושי ה' וינזרו שיפרשו מקדשי בני ישראל מה שהוא קדושה אצל הפשוטי' ואעפ"כ ולא יחללו את שם קדשי יען אשר הם מה שעושי' לעצמן ג"כ מקדישי' לי יש בו קדושה כיון אני ה' שכוונתם לש"ש. ולא תבוש מפני ב"א המלעיגי' עליך בעבודת ה' ועכ"פ לא תתקוטט עמהם כמ"ש רמ"א ומג"א סי' א' וברכת ה' על ראשך כנפשך רבך: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה ער

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לסדר והרבך מאבותיך תרס"ד לפ"ק:
ברכת השנים. משוכן מעונים. לרב בשנים. וברוחו פי שונים. המופלג ושנון. מהו"ר עקיבא נ"י בלויא בבאלדווא:

מכתבו קבלתי בעתו אבל לא הרשני עתי ועטי להשיב עד היום והגיע נפשו לשאול את דעתי אם יש לאחד חזקה לתקוע שופר בביהכ"נ ביום א' דר"ה ולאיש אחר יש חזקה לתקוע ביום ב' דר"ה ביו"ט של ר"ה שחל בשבת יום א' מי נדחה מפני מי ביום ב' של ר"ה:
תשובה בירושלמי פ"ב דחגיגה ה"ד הא ב"ה אומרי' יום טבוח שלה לאחר השבת עורות של מי ופי' ק"ע עורות של עולות שמקריבי' ביום טבוח למי מן המשמורות הם דאם הקריבום ביו"ט פשיטא שהם כל המשמורות בשווה כדתנן סוף סוכה ר' טבי בשם ר' יאשי' איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל רי"א של כל המשמורות ופי' ק"ע שהרי של כולן היו ובשביל שנדחה הקרבן לא נדחה זכותן רשב"ל אמר של אותו משמר ופי' ק"ע שזמנו בשבת זו ע"ש ולפ"ז בנ"ד לר"י הזכות שתוקע תמיד ביום א' ולרשב"ל הזכות לתוקע ביום ב' והרי אמר רבא ביבמות ל"ו הלכתא כוותי' דר"ל בהני תלת וכו' אבל בעלמא ר"י ור"ל הלכה כר"י וא"כ בנ"ד דלאו מהני תלת הלכה כר"י ומי שיש לו זכות לתקוע ביום א' הוא זוכה לתקוע ביום שני אם חל יום א' בשבת.
ואמנם אני נבוך אולי האי כללא דרבא הוא רק בפלוגתא דר"י ור"ל בבבלי ולא בפלוגתתם בגמ' דירושלמי ועיין תוס' פסחי' ל"ז ע"ב ד"ה דכ"ע ור"ן שם וע"ז ו' ועיין חגיגה ז' ורמב"ם פ"ב מחגיגה ה"ו ולח"מ שם דהך כללא אינו בכ"מ וא"כ אפשר דגם בגמ' ירושלמי ליתא להאי כללא:
וגם נ"ל לחלק דהירושלמי מיירי בזמן שמקדשי' עפ"י הראי' ולא ס"ל כאחרים שבר"ה ו' ע"ב דאין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד וא"כ אפשר שבזמן חייהם דכולהו משמורת לא חלה עצרת בשבת שיהי' יום טבוח לאחר השבת וא"כ כבר זכו כל המשמורות בקרבנות ששוחטי' ברגל בשביל הרגל ולהכי אם אירע עפ"י מקרה שחל עצרת בשבת ויום טבוח לאחר שבת ס"ל לר"י שהוא של כל המשמורות ולא פקע זכותן בשביל שנדחה הקרבן אבל עכשיו שמקדשי' עפ"י חשבון ועיין ברמב"ם פ"ה מקידוש החודש וא"כ מעיקרא כשנכנס התוקע לחזקתו לתקוע ביום א' אדעתא דהכי נכנס שיהי' ודאי בשנים יו"ט של ר"ה בשבת שאין תוקעי' בו א"כ מעיקרא לא חזי לי' תקיעות דר"ה שנה זו ולתוקע ביום ב' קאי וכדאמרינן ב"ק ק"י ע"ב או דילמא כיון דלא חזי לי' מעיקרא [למשמרת דיהויריב] לידעי' קאי ע"ש:
והרמב"ם השמיט לגמרי דין זה שבירושלמי הנ"ל וכבר עמד עליו המל"מ פ"ד מכלי מקדש הלכה ה' ותי' בשירי קרבן דרמב"ם מפרש הא דקאמר בסמוך ואת אמר יום טבוח וכו' דקושי' סתמא דש"ס פריך אר' טבי דאת הוא דאמרת בחלה לאחר השבת פליגי ר"י ור"ל בעורות דליתא דהא ר"י הוא דאמר עצרת יש לו תשלומי' כל ז' ומעולם לא נדחה

הקרבן וכיון דגמ' בבלי סובר דעצרת יש לו תשלומין כל שבעה וכ"פ הרמב"ם תו אין מקום לפלוגתא זו ואין צורך להזכירו ע"ש וא"כ עכ"פ אי לאו האי קושיא הוי ניחא לי' דפליגי ר"י ור"ל בהאי סברא ואתיין שפיר דברינו הנ"ל:

אלא דקשי' לי ע"ז התינח למ"ד בחגיגה ט' כולן תשלומין זה לזה שפיר כ' ומעולם לא נדחה הקרבן שכל יום חיוב בפ"ע עיין רש"י שם ודף ב' ואפי' לא חזי בראשון חזי בשני אבל למ"ד שם כולן תשלומין דראשון וכן פסק רמב"ם פ"ב מחגיגה הלכה ה' ומאן דלא חזי בראשון לא חזי בשני נהי דל"ד לחיגר או סומא ביום ראשון מטעם שכתבו תוס' חולין מ' ד"ה חייב לענין ראוי' להתקבל בפנים דאו"ב בחוץ פטור משום מחוסר זמן אבל שבת לאו מחוסר זמן דאין זה אלא משום דאין עשה דקרבן יחיד דוחה ל"ת דשבת ע"ש וה"נ שבת לא מקרי לא חזי בראשון משום דאין זה רק מטעם דעולת ראוי' אינה דוחה שבת מ"מ כיון דאחר השבת אינו חיוב בפני עצמו רק החיוב בשבת ואחר השבת הוא רק לתשלומי שבת א"כ שפיר נדחה הקרבן מזמן חיובו ועיין תוס' בשבת קל"א ד"ה ושווין:

אבל לענ"ד נראה דביומא ס"ב וס"ד במפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ואח"כ נמצא הא' והרי שניהן עומדי' איזה מהן שירצה יקריב ר' יוסי אומר מצוה בראשון ואם הי' השני מובחר ממנו יביאנו וא"כ י"ל דהך פלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי הוא רק אליבא דר"י דמצוה בראשון או במובחר אבל לחכמים דאיזה מהן שירצה יקריב ה"נ ביום טבוח אחר השבת מ' שירצה יקריב ול"ש האי פלוגתא כלל וא"כ הרמב"ם דפסק פ"ד מקרבן פסח כחכמים שפיר השמיט דין זה ולפי"ז בנ"ד נמי איזה שירצה הקהל יתקע ביום ב' ועיין בתשו' פמ"א ח"ב סי' קכ"ו ומ"ש שם שאם האחד צדיק יותר ותוקע יותר יפה מצוה בו כמו אם הי' הב' מובחר לא משמע כן בגמ' וברמב"ם:

ומ"ש פמ"א דנ"ד תלי' בהך דא דאו"ח סי' תרמ"ב בחל יום א' דסוכות בשבת שאין אומרי' מעריבי' אם אומרי' ביום ב' מעריבים דיום א' כמנהגינו או כמנהג פוזנא דאומרי' של יום ב' ומג"א כ' דבסוכה נ"ה משמע דהשני נדחה. לבבי לא כן ידמה לפי מה שראיתי בפמ"ג סי' תרמ"ב שכ' לבד ליל א' וב' דפסח דאומרי' בליל השייך ללילה ב' משום בכור לספירה ע"ש מזה למדתי דבשאר יו"ט גם שניהם שייכים לשני לילות או ימים וכן הוא במערבית דסוכות בשניהם מדבר מסוכה וד' מינים וא"כ הוא גופא קשי' מ"ט קבעו פיוט זה ביום ראשון ופיוט זה ביום שני כיון דשני פיוטי' שייכי' לשני כמו לראשון יאמרו איזהו שירצו ואין לומר אותו פיוט שהי' טוב ויפה בעיניהם יותר קבעו בראשון דהא אמרי' במגילה כ"א ע"ב ראשון שקרא ד' משובח שני שקרא ד' משובח שלישי שקרא ד'

משובח מקופות ומנורה ומעלי' בקודש ע"ש וא"כ אין חשיבות מעלה בקבעוהו בראשון מבקבעוהו אמצעי או אחרון:

אבל פשר דבר נראה לפענ"ד שפיוט שאנו אומרי' ביום ראשון חברו בזמן מוקדם מחיבור פיוט שאנו אומרי' ביום שני והי' אומרי' אותו גם במקום שנוהגי' יו"ט רק יום אחד וממילא גם במקום שנוהגים בשני יו"ט של גליות הי' אומרי' אותו ביום א' כדי שיהי' אמירתו שווה בכל ישראל ואפשר אמרוהו גם ביום ב' ולאח"ז חיבור א' עוד פיוט ואמרו אותו במקום שנוהגי' שני ימים יו"ט ביום שני והראשון לא זז ממקומו לאמרו ביום ראשון וא"כ כשחל יום ראשון בשבת שאין אומרי' מערבית נהגו לומר מערבית דראשון בשני כיון שהוא מוקדם בזמן וגם במעלה שאומרי' אותו אפי' במקום דאין נוהגי' יו"ט רק יום א' וגם דקודם שנתחבר מערבית ליום שני אמרוהו גם בשני וטעם מנהג פוזנא פשוט הואיל דמערבית דראשון נדחה אידחי והשני במקומו עומדת אבל בהאי דסוכה נ"ה המעיין ברש"י שם יראה דלכל השירי מוספין יש שייכות יותר מן שיר המוסף האחרון ולכן דחו האחרון. ועוד שאל"כ ידלגו כשחל יום א' בשבת באמצע ולא ניחא להו בדילוג ועוד שידלגו בכל פעם שיר אחר לפי שיהא חל שבת ביום ב' או ג' או ד' לכן השוו מדתן לומר שירי המוספי' בסדר א' בכל השנים ולא אמרו האחרון אבל במערבית שפיר י"ל כמנהג פוזנא ודלא כמג"א וה"נ לענין תק"ש חזקת יום ראשון אידחי ומי שיש לו חזקה ביום שני יתקע:

ועוד נ"ל דראשונים הקשו אמאי לא גזרינן במילה בשבת שמא יעבירנו כמו בשופר ולולב ותי' משום דבמילה הוי ודאי שמיני לא דחי משום שמא יעבירנו אבל בשופר ולולב דאין בקיאים בקביעא דירחא הוי רק ספק מצוה דחי' ליה משום שמא יעבירנו ועיי' מג"א סי' תקפ"ח סק"ד ולפי"ז מ' שיש לו חזקה לתקוע ביום א' דר"ה כל עצמו שאינו תוקע כשחל בשבת הוא משום שמא יו"ט הא' אינו יו"ט וא"כ גם בחול כשתוקעי' יש ספק זה שמא אינו יו"ט ואין כאן מצוה ולית ליה חזקה במצוה כלל ואת"ל שיום הראשון הוא יו"ט אם כן השני הוא חול ול"ש חזקה לתקוע תקיעה שאינו של יו"ט אבל מי שיש לו חזקה לתקוע ביום ב' מהני חזקתו שמא היום יו"ט לכן נלפענ"ד דחזקה של בעל יו"ט א' נדחה ומי שיש לו חזקה ביום ב' נשאר בחזקתו והוא יתקע. וכשמוע קול שופר. יכתב לחיים בספר. וחבלו יפול בנעימים. בברכת השנים. כנפשו ונפש החותם בברכה שלימה. שוב מצאתי שכבר נשאל בזה בס' פרשת מרדכי או"ח סי' כ"ג והנלענ"ד כתבתי ועיי' בשע"ת או"ח סי' תקפ"א סק"ג עש"ה]:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רעא

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' לסדר נצבים וילך הרמת קרן ישראל לפ"ק. **שנת** ברכה גאולה וישועה לכבוד מעלת ידידיי האהובים. נכבדים ויקרים. נגידים וחשובים שבק"ק פ' נרם יאיר. כאור בהיר. ובראשם מורם ורבם ידינ"פ הרב המאוה"ג וכו' פ' נ"י:

על דבר אשר באתם בשאלת פי באיש אחד שכבדו אותו הקהל בתפילת ימים נוראים ונמצא עליו פסול אם יכול לכבד אחר במקומו עיין בשע"ת או"ח סימן תקפ"א בשם תשו' שבו"י. ודעת מע"כ הרב נ"י דאינו יכול לכבד אחר תחתיו ע"פ המבואר בשו"ע סימן תקפ"א בהג"ה ס"א דכל ישראל כשרים להתפלל רק שיהיה מרוצה לקהל. אבל אם מתפלל בחזקה אין עונין אחריו אמן וכתב דהטעם משום דהא דש"ץ מוציא העם בתפילתו הוא מטעם שליחות כמבואר ברכות דף ל"ד ע"ב במתני' שם המתפלל וטעה וכו' ואין אדם יכול להעשות שליח בעכ"ח של משלח ואם כן ממילא אינו יכול לכבד לאחר משום כל מילתא דאיהי לא מצי עביד שליח לא מצי משוי' ועיין ב"ק דף ק"י וספר ים התלמוד שם עכ"ד:

ואני אומר הדין דין אמת מחמת כמה טעמים אבל לא מטעם דמע"כ [כאשר אבאר להלן אי"ה] א) נ"ל דאפילו לא נמצא עליו פסול א"י להעמיד אחר במקומו אם הטעם דש"ץ מוציא מכח שליחות דאף דקי"ל שליח עושה שליח היינו דוקא בדבר שאין קפידא על גוף השליח רק על מעשה השליחות אבל בש"ץ שיש קפידא על גוף השליח שיהיה בו המדות המבואר' באו"ח סי' נ"ג וסי' תקפ"א ויש קפידא למשלחי' דהיינו הצבור בגוף השליח מ' הוא ודאי אין שליח עושה שליח אפילו איהי מצי עביד ועיין בגיטין כ"ט דבכתיבה אין שליח עושה שליח משום בזיון דבעל. ב) ממנ"פ אם הקהל מרוצים עם אותו שמינה תחתיו הרי הוא שלוחם ושפיר יוכל להוציאם ואם הקהל מוחי' הלא בכ"מ אין שליח עושה שליח אם המשלח מוחה וכדאמרינן בגיטין שם ע"ב כולהי מכח בעל קאתי וכיון שגם שליח השני הוא שלוחו של משלח אינו נעשה שלוחו בעכ"ח והרי אפי' שליח הראשון יכול לבטל ולחזור בו אלא דבש"ץ צ"ע בזה כיון דכבר זכה במצוה ועיי' או"ח סי' נ"ג וביו"ד סי' רס"ד אבל להעמיד אחר במקומו ודאי לא זכה בזה נגד רצון הצבור. ג) הרי הביא מג"א סי' נ"ג סק"כ חבל נביאי' דבכל המינוים אפילו יחיד יכול למחות ואפי' במרבי"ץ תורה דל"ש שליחות ומכ"ש דאין מ' שנתמנה למרבי"ץ תורה וכדומה יכול למנות אחר תחתיו בלי רצון הצבור ועיי' ברכות נ"ה אין ממני' פרנס על הצבור אא"כ נמלכים בציבור וכו' וש"ץ נמי מינוי הוא כמבואר סי' נ"ג ואם כן אפי' ל"ש בזה תורת שליחות מ"מ אינו יכול למנות אחר במקומו בלי המלכה עם הצבור תחילה.

אלא דמטעם שליחות אין נ"מ בזה עכשיו שכולם בקיאים וכ"א מתפלל בעצמו ואין הש"ץ מוציאם בתפילתו והוא רק לומר קדיש וקדושה ופיוטים וכמ"ש מג"א שם ועיי' ברכי יוסף רס"י קכ"ד:

אבל מ"ש מע"כ הרב נ"י משום דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי אני אומר ולטעמו אם כן איך ש"ץ שממני' הצבור מוציאו וכן איך מוציא כל הפסולים להיות ש"ץ הא כלמילתא דאינהו לא מצי עבדי שליח לא מצי משוי'. אך הדבר ברור דדוקא אם המשלח אינו יכול לעשות המעשה שעליה עושה שליח בזה אמרינן מה דאיהו לא מצי עביד שליח לא לא משוי אבל כאן המשלח יכול לעשות המעשה שעלי' עושה שליח דהיינו להתפלל בעצמו והוא בתורת אותו דבר רק א"י להעשות שליח להוציא אחרים בזה שפיר יכול לעשות שליח אחר להוציא אחרים כמו בחלה שליח ראשון דעושה שליח שני אף דאיהי לא מצי עביד השתא השליחות עיין גיטין כ"ט ונזיר די"ב. וראיה לזה מגיטין דכ"ד דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם שוי שליח להולכה וקבלי את גיטך מיניה ע"ש. אלמא אע"ג דאיהי לא מצית למיהוי השתא שליח להולכה מ"מ יכולה לעשות שליח הולכה אחר. ויש לחלק קצת ועיי' באשר"י גיטין סימן כ"ז ובשאר ראשונים שם וצ"ע ועיין כעין סברא זו בנוב"י תנינא אה"ע סימן קי"א:

ואמנם בגוף הדבר מה דפשיטא ליה דמה שהשליח ציבור מוציא רבים י"ח הוא מטעם שליחות אף שהרב אומר כן במג"א סי' נ"ג סק"כ דמשו"ה יחיד יכול למחות בש"ץ משום דהא דש"ץ מוציא רבים י"ח הוא מצד שליחות ואין נעשה שלוחו בעכ"ח ע"ש מ"מ לפעוט כמוני הדבר צריך תלמוד וכבר תמה עליו הפמ"ג באשל אברהם שם אם כן ברב וכדומה אמאי יחיד יכול למחות ע"ש. ואני תמה עוד הלא מבואר שם בשו"ע דאם הסכים עליו מתחילה א"י למחות ולדברי מג"א תקשי כיון שעתה חוזר בו והלא כל משלח יכול לבטל השליחות כמבואר בריש השולח ואם כן אינו נעשה שלוחו בע"כ ואיך יכול להוציאו ועוד דאם כן אמאי אם אין ליחיד טעם הגון עפ"י טובי העיר א"י למחות וכמ"ש רמ"א שם בשם מהרי"ו הא אינו נעשה שלוחו בע"כ וא"י להוציאו ושם סעי' כ"ה כתב רמ"א דש"ץ שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקי' אעפ"י שאין קול בנו ערב כקולו אם ממלא מקומו בשאר דברים בנו קודם לכל אדם ואין הצבור יכולים למחות בידו ע"ש ותקשי איך נעשה שלוחם בע"כ ואיך יכול להוציאם. ועוד ק"ל בר"ה ל"ד ע"ב א"ל לר"ג לדבריך דש"ץ מוציא את הרבים י"ח למה צבור מתפללים ומאי קושי' הא אמרי' בריש האיש מקדש מצוה בו יותר מבשלוחו וכיון דש"ץ אינו מוציאם רק מכח שליחות שפיר מתפללים כדי שיעשו המצוה בעצמם:

אבל האמת יורה דרכו דל"ש בזה שליחות כלל למ"ש תוס' רי"ד בקידושין מ"ב דבמצות שבגוף ל"ש שליחות והסביר הקצוה"ח בסי' קפ"ב דוקא אם הוא עושה מעשה בד"א שהוא הנפעל אמרינן מה שנפעל על ידי שליח הוי כנפעל על ידי משלח אבל אם המשלח צריך להיות הנפעל שיונחו התפילין ע"י או שיהיה גופו מסובב בסוכה אין הנפעל בשליח כאלו נפעל במשלח ובסי' שפ"ב הסביר דוקא במעשה שפעולתה נשאר אחר המעשה כגט וקידושין ותרומה שהאשה מקודשת או מגורשת והתרומה קדושה שייך שליחות אבל במעשה שאין שום פעולה נצמח ממנה אחר המעשה רק בשעת מעשה ל"ש שליחות ע"ש. וה"נ אם הוא מחויב לדבר התפילה בפיו לא נעשה מעשה בד"א וגם ליכא פעולה נמשכת אחר הדיבור הוי כמצות שבגוף ול"ש שליחות ועיין בכפית ר"ה דף כ"ט בתק"ש דאם התקיעה ג"כ מצוה על האדם עצמו אין אחר יכול להוציאו בתקיעתו משום שליחות משום דהו' כמצות שבגוף כמו שא"י לעשות שליח שישמע תק"ש בעבורו עיי"ש שהאריך:

ומתחילה עלה בדעתי דבאמת הא דש"ץ מוציא רבים י"ח אינו נוגע לענין שליחות כלל אלא שכך היתה מצות תפילה מעיקרא דבצבור א' מתפלל בעד כולם וכמ"ש תת"ס ח"ו בסוכה מ"א דבעי קרא שיהי' לקיחה לכאו"א אף דהוי מצוה שבגוף ואין א' יכול להוציא חבירו בתורת שליחות וכמו שעמד בזה בכפ"ת שם מ"מ הו"א דעיקר המצוה כך הוא מתחילה שהב"ד יקחו ד' מינים בשביל כל ישראל כמו בספירת יובל ולהכי בעי קרא ע"ש וה"נ דכוותי'. ולזה נתכוין ג"כ כפ"ת בר"ה הנ"ל די"ל דלעולם ג"כ התקיעה מצוה רק מדכתיב יום תרועה יהי' משמע שכל ישראל יוצאי' בתרועה א' וכו' ע"ש והיינו שעיקר המצוה מתחילה כך הוא שרק א' מכל ישראל צריך לתקוע רק השמיעה מצוה על כאו"א ואינו מוציא בתקיעתו בתורת שליחות כלל:

אלא שראיתי לאחד קדוש מדבר מהרי"ק שורש ל' הביאו ב"י סי' נ"ג שהתפילה היא של הקהל והיא במקום קרבן צבור דהיינו התמידי' שהיו באי' משל צבור ואין ראוי שיהי' אדם שלוחם להקריב קרבנם שלא מדעתם ורצונם ומטעם זה פסק רבינו שמחה דאפי' יחיד יכול לעכב את החזנות ולומר איני חפץ שפלוני יהי' חזון אם לא שכבר הסכים עליו מתחילה ע"ש והרי מפורש יוצא מדבריו דמטעם שליחות נגעו בה וכדברי מג"א הנ"ל:

לכן נ"ל דהענין הוא כמ"ש תוס' יומא י"ט ד"ה מ' דאע"ג דהתם פשיטא לי' לר"ה בדר"י דכהני שלוחי דרחמנא משום מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ושליח מצי משוי מ"מ שפיר מיבע"ל בנדרים ל"ה אם הוי נמי שלוחי דידן או הוי רק שלוחי דרחמנא ע"ש. וכונתם די"ל אף דודאי הוי שלוחי דרחמנא מ"מ רחמנא שוי' שלוחי' לדידן או רחמנא

שוי' שלוחי' דרחמנא והארכתי בזה במק"א. וה"נ ש"ץ בתפילה שהוא במקום קרבן כמ"ש מהרי"ק הנ"ל רחמנא או חכמים שויוהו שליח דידן להוציא אותנו בתפילה ועיין כפ"ת ר"ה כ"ט אהא דאר"ה דחצי' עבד וחב"ח לעצמו מוציא שכתב ג"כ אף דהוא אינו מוציא עצמו מ"מ שליח יכול להוציאו דלאו מדין שליחות גמור אתאי' עלה אלא כמו כהני שלוחי דרחמנא ע"ש אלא דבכהנים כתבו תוס' ביומא שם דאפי' הוי נמי שלוחי דידן מ"מ כיון דעיקרם שלוחי דרחמנא אי אמר בעל הקרבן לא בעינא דליקרבי' כהן שבמשמר א"י לעכב ע"ש וכ"ז בכהן שאינו נעשה כהן בבחירתינו בו רק הוא לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וד' בחר בזרעו של אהרן אבל בש"ץ נהי דאם כבר הוא ש"ץ רחמנא שוי' שלוחינו אבל רחמנא לא בירר מי יהי' הש"ץ והבירה בידינו לבחור ולמנות מי שנרצה וזה דמי לכה"ג שכתבו תוס' ביומא י"ב ע"ב ד"ה כהן בשם ירושלמי דמתמנה בפה ומסתלק בפה ומ"מ אם נתמנה ע"כ הוא שלוחא דרחמנא להקריב קרבנות דאל"כ מי איכא מידי וכו' וכדר"ה ברי' דר"י הנ"ל ואין בעל הקרבן יכול לעכב עליו מלהקריב וה"נ ש"ץ כיון שאם יתמנה לש"ץ יהי' ע"כ שליח להוציא אותנו בתפילה דהוא שליח דרחמנא או דחכמים לכן אפי' יחיד יכול לעכב שלא יתמנה לש"ץ. ולפ"ז א"ש הכל דהא דבמצות שבגוף א"י לעשות שליח היינו האדם עצמו אבל רחמנא שפיר שוי' שליח אפי' במצות שבגוף. ומהרי"ק כתב שפיר שאין ראוי שיהי' שליח להקריב קרבנם שלא מדעתם ורצונם ור"ש ס"ל דאפי' א' יכול למחות היינו בתחילת המינוי שלא ימנו אותו כיון שאח"כ יהי' שלוחו בע"כ אבל אם הסכים פ"א עליו א"י לחזור מן המינוי והוי ככה"ג דהוא שלוחא דרחמנא ושפיר יכול להוציאו בע"כ ומה"ט אם אין לו טעם הגון עפ"י טובי עיר א"י לעכב בעיקר המינוי וכיון דמהני המינוי מוציאו בע"כ וכן בהזקין וממנה בנו כיון שא"י לעכב בעיקר המינוי מדינא ממילא שפיר מוציאם בע"כ. וניחא נמי מה שהקשו למה צבור מתפללי' דל"ש מצוה בו יותר מבשלוחו אלא במשוי איהו שליח בחרקאי אבל ש"ץ שליחא דרחמנא ל"ש מצוה בו כנלענ"ד ברור ואמת. ולפ"ז אין לדון כאן כלל מצד כל מילתא דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי דזה שייך רק אם איהו משוי שליח דידי' אבל כאן ש"ץ שליחא דרחמנא יכול רחמנא לשוי' שליח דידן אף דאנן לא מצינו למיעבד וכדאמרינן ברישׁ האיש מקדש מנין שזכין לאדם שלא בפניו שנ' נשיא א' ואף דזכי' מטעם שליחות וקטנים לאו בני שליחות נינהו מ"מ כיון דרחמנא שוי' שליח לזכות לאדם אף דאיהו לא מצי עביד כמו קטן מ"מ שפיר הוי שלוחא דרחמנא ועיין בראשונים שם:

ולפמ"ש יש ליישב קושי' כפ"ת בר"ה ל"ד ע"ב בתוס' ד"ה כך שכתבו מכאן פסק בה"ג וכו' בקו' משמע לקמן וכו' ולפי' זה מ"ל דבצבור אם שמעו יוצאי' ע"ש והק' הנ"ל הא בה"ג קאי בכל השנה ובזה לא קי"ל כר"ג רק בר"ה ויו"כ ואם תאמר לפי' זה לא פליגי ר"ג ורבנן אלא בלא שמעו משני ובהא פסקינן כר"ג בר"ה ויו"כ וכרבנן בכל השנה אבל בשמעו גם רבנן מודו דיוצאי' בתפילת הש"ץ א"כ מה הקשו רבנן לר"ג לדבריך למה צבור מתפללי' ליקשו לנפשיהו אמאי מתפללי' הא יוצאי' בשמיעה מהש"ץ ע"ש ונ"ל דלכאורה קשה למ"ש תוס' בסוכה ל"ח ע"ב ד"ה שמע דאף דילפינן שם מקרא דשומע כעונה מ"מ עונה עדיף ומצוה מן המובחר ע"ש א"כ מה הקשו רבנן לר"ג למה צבור מתפללים הא נהי דיוצאים בתפילת הש"ץ מ"מ עונה עדיף. אמנם לפמ"ש הא ליתא דהא לר"ג יוצאי' לפי' זה אע"ג דלא שמעו וע"כ אינו משום שלוחי דידן דבמצוה שבגוף ל"ש שליחות רק או כמ"ש דתחילת המצוה כך הי' דש"ץ יתפלל בעד כל הצבור או דרחמנא שוי' שלוחא דידן ככהנים וא"כ אין עדיפות כלל במה שמתפלל בעצמו ושפיר הקשו למה צבור מתפללים. וכ"ז לר"ג אבל לרבנן שפיר י"ל דבשמעו מש"ץ מודו דיוצאי' י"ח משום דשומע כעונה ול"ק למה צבור מתפללי' משום דעונה עדיף וכקו' הנ"ל:

ועונ"ל דהרי אמרינן שם בגמ' לא פטור ר"ג אלא עם שבשדות דאניסי במלאכה אבל דעיר לא, ולפ"ז לפי' הנ"ל פלוגתא דר"ג ורבנן בלא שמעו מש"ץ אבל בשמעו גם רבנן מודו דיוצאי' בתפילת הש"ץ בגונא דפלוגתיהו בעם שבשדות דאניסי וא"י להסדיר תפילתן אבל בדעיר אינם מודי' אפי' שמעו מש"ץ וא"כ ל"ק למה צבור מתפללי' דהרי עם שבעיר א"י אפי' בשמיעה מש"ץ אבל לר"ג דעם שבשדות יוצאי' אפי' לא שמעו א"כ עם שבעיר אף דא"י בלי שמיעה מ"מ אם שמעו מש"ץ יוצאי' לדידי' וכמ"ש הרי"ף שם שפיר הקשו למה צבור מתפללי' וא"ש וזה נראה דעת הטור אשר עמד עליהם בכפ"ת שם דסוס"י קכ"ד כתב מי ששכח וכו' וישמע מש"ץ וכו' אע"ג דאמרינן בפ"ב דר"ה דש"ץ אינו פוטר אלא האנוסי' שא"י לבא לביה"כ שאני הכא שכבר התפלל וכו' ומדלא תי' שאני דאינן שומעי' מש"ץ מוכח דס"ל כפי' השני שבתוס' דפלוגתא דר"ג ורבנן הוא בשמעו מש"ץ ובסי' תקצ"א כתב דש"ץ מוציא בר"ה למי שהוא אנוס וא"י לבא לביהכ"נ וא"כ דברי הטור סתרי אהדדי ע"ש מה שתי' והוא תמוה שהרי גם בסי' קכ"ד כתב האנוסי' שא"י לבא לביה"כ ולא כתב האנוסי' שא"י להסדיר תפילתם מבואר דגם כאן ס"ל דפלוגתיהו בלא שמעו ולפמ"ש א"ש דגם על הטור ק' קושי' כפ"ת הנ"ל דהוא קאי בכל השנה ובזה קי"ל כרבנן דאין הש"ץ מוציא ומה מהני שישמע מש"ץ אך לק"מ כתי' הנ"ל דרבנן לא פליגי אלא בלא שמעו אבל בשמעו מודו וע"ז ק"ל הא אמרינן לר"ג דש"ץ אינו פוטר אלא

האנוסי' שא"י לבא לביה"כ וא"כ דוקא בהני מודו רבנן בשמעו אבל באינם אנוסי' אינם מודי' אפי' בשמעו וכנ"ל. ותי' שאני הכא שכבר התפלל אבל לר"ג מודה הטור דמוציא אפי' בלא שמעו וכיון דבר"ה ויו"כ קי"ל כר"ג שפיר כתב בסי' תקצ"א דאנוסי' יוצאי אפי' לא שמעו כלל מש"ץ ואין כאן סתירה:

והרמב"ם פ"ח מתפילה ה"ט פסק דש"ץ מוציא את השומעי' ועוני' אמן אבל רק שאינו בקי ולא את הבקי ובה"י פסק דבר"ה ויו"כ של יובל מוציא גם את הבקי וחמה לח"מ וכ"מ שם למה לא חילק דאינו מוציא רק עם שבשדה ולא דעיר וכדאמרינן בגמ'. ולפענ"ד נראה למ"ש הרמב"ם שם הטעם משום שהם ברכות ארוכות ואין רוב היודעי' אותן יכולי' לכווין דעתם כש"ץ וכו' ע"ש. ולפ"ז תקשי למה לר"ג אינו מוציא רק עם שבשדות משום דאניסי אבל דעיר לא הא דעיר נמי אניסי שאין יכולי' לכווין דעתם אלא דז"א דר"ג דלא מחלק בין ר"ה ויו"כ של יובל ובין כל השנה ע"כ לית לי' האי טעמא דמפני שהן ארוכות א"י לכווין דעתם ושפיר עם שבעיר אינו מוציאן אפי' בר"ה אבל להלכתא דקי"ל בכל השנה כרבנן רק בר"ה ויו"כ כר"ג מפני שהן ארוכות וא"י לכווין דעתם א"כ שפיר עם שבעיר אניסי כמו עם שבשדות ויוצאי' בתפילת ש"ץ וא"ש. ועיין בכ"מ שתי' דהא דמחלק בגמ' בין עם שבשדות לדעיר היינו דוקא בכל השנה ולא בר"ה ויו"כ. ולפמ"ש יש טעם נכון בדבר דבר"ה ויו"כ הני דעיר אניסי כמו עם שבשדות בכל השנה וכמ"ש הרמב"ם:

ולפי דברי כ"מ יש ליישב מה שנתקשה בכפ"ת מאי הקשו למה צבור מתפללי' הא מסקי' דלא פוטר ר"ג אלא עם שבשדות אבל דעיר לא ולפי' שני שבתוס' היינו אפי' שמעו מש"ץ וא"כ עם שבעיר שפיר צריכי' להתפלל. ולהנ"ל א"ש דמג"א סי' קכ"ד סק"ג הק' לכלבו דש"ץ נמי צריך להתפלל בלחש וא"י להתפלל מיד בקו"ר אלא מתוך הדחק א"כ מאי ק"ל למה צבור מתפללי' הי' לו לש"ץ להתפלל מיד בקו"ר ולהוציאם הא מחויב להתפלל בלחש. ותי' א"ר שם דודאי מכל השנה ל"ק להו כקושי' מג"א רק מר"ה ויו"כ דמותר להתפלל בקול רם כמבואר בסי' ק"א ע"ש. ולפ"ז לדברי כ"מ דבר"ה ויו"כ אין חילוק בין עם שבעיר לעם שבשדה שפיר ק"ל למה צבור מתפללי' ולק"מ:

ומה שנ"ל עוד ליישב דעת הרמב"ם משום דבאמת ק"ל לפי' שני שבתוס' ואשר"י דפלוגתתם הוא בשמעו מש"ץ וכן פי' כ"מ בדעת הרמב"ם א"כ הא דפוטר ר"ג בעם שבשדות משום דאניסי במלאכה הפי' שאינם יכולי' להסדיר תפילתם ועיין בלח"מ שם א"כ אמאי פוטרם ר"ג בכל השנה והא קי"ל בסי' ק' דבכל השנה א"צ להסדיר תפילתו רק בשל פרקי' דהיינו ר"ה ויו"כ ומועדות ובר"ח יש שני דיעות עיין בב"י שם ומכ"ש

דקשה טפי לדעת כ"מ דהאי חילוק בין עם דשדות לדעיר ליתא כלל בר"ה ויו"כ. ודוחק לומר דבאמת לא פוטר ר"ג אלא בשל מועדות ור"ה ויו"כ אי לא ס"ל ככ"מ דהא כל הסוגי' משמע דבברכות דכל השנה נמי פוטר ר"ג. לכן נ"ל דהא ר"א אמר התם לעולם יסדיר אדם תפילתו ואח"כ יתפלל וע"ז אר"א דמסתברא מילתי' בשל פרקי' אבל דכל השנה לא אבל רבין משום ר"ש חסידא אפשר דס"ל דר"א בכל השנה קאמר דצריך לסדר. ועיין א"ר הנ"ל שביקש לצדד דלר"ג באמת כל השנה צריך לסדר ע"ש ומשו"ה שפיר מחלק בין עם שבשדות לדעיר אבל למאי דקי"ל כר' אבא דבכל השנה א"צ לסדר ע"כ ליתא לדר"ש חסידא כקושי' הנ"ל ושפיר לא הביא הרמב"ם חילוק זה וא"ש:

ויש לי קצת תימא על א"ר הנ"ל שכתב דמה שהקשו רבנן למה צבור מתפללי' קאי רק אר"ה ויו"כ והלא כתב הר"ן דמה שהק' ר"ג למה ש"ץ יורד לפני התיבה קאי רק אכל השנה דבר"ה ויו"כ צריך לירד כדי שיתקעו על סדר הברכות שלא אמרו אלא בצבור ע"ש ואם כן רחוק הוא דרבנן קאי דוקא אר"ה ויו"כ ור"ג קאי דוקא אכל השנה וצ"ע:

ועוד יש לי עיון קצת אי פלוגתא דר"ג ורבנן קאי בשמעו מש"ץ אם כן לדעת הרי"ץ גיאת שהביא הטור סי' תקצ"ד דהא דאמרינן סופר מברך ובור יוצא היינו דוקא בבהמ"ז וכל המצות שנהגו להשמיען אפילו ליחיד משא"כ בתפילה שלא נתקנה אלא בלחש ע"ש אם כן מ"ט לא אמרינן בגמ' דמשו"ה בכל השנה אין הש"ץ מוציא את הבקי משום דתפילה צריך להיות בלחש ולא עדיף הש"ץ מאלו הוא עצמו מתפלל בקו"ר ועיי' מג"א וא"ר סי' קכ"ד סק"ג רק לאינו בקי מוציא משום דא"א בענין אחר אבל בר"ה ויו"כ דמותר להתפלל בקו"ר כמבוא' בסי' ק"א שפיר מוציא אפילו הבקי. ואולי לפמ"ש הב"י סי' הנ"ל בשם פסקי תוס' דמשו"ה משמיעי' קול בר"ה ויו"כ לפי שאין רגילין בהם והם ברכות ארוכות ומטעות ולכן משמיעי' קול כדי שיוכלו לכוין יותר וילמדו זל"ז ואם כן אפשר היינו דאמרו בגמ' משום דאשוי ברכות ומתפללי' בקו"ר ולכן שפיר מוציא גם את הבקי וצ"ע:

ובטור סי' תקצ"א הביא בשם בהע"ט דש"ץ אינו מוציא אלא לשאינו בקי אבל בקי צריך להתפלל בעצמו אפילו בר"ה ותמה ב"י שהוא נגד הגמ' דהלכה כר"ג בר"ה ע"ש. ולפענ"ד דס"ל דיש שני מצות בתפילה. הדיבור והשמיעה ועיי' באו"ח סי' ק"א וכפ"ת ר"ה כ"ט ד"ה חש"ו. ולפי"ז בשומע תפילה מש"ץ מסתברא דיוצא מצות שמיעה דהרי שמע אמנם מצות הדיבור לא יצא דל"ש כאן שומע כעונה מטעם שכתב הר"ן בשם ירושלמי ולא מסתברא בתפילה שיהא כ"א מבקש רחמים על עצמו ע"ש ופליגי רבנן ור"ג דלרבנן ש"ץ יורד לפני התיבה רק להוציא שאינו בקי מצות שמיעה אבל מצות דיבור באמת

אינו מוציאו אבל לבקי אפילו יד' שמיעה אינו מוציאו כיון דאפשר לו להתפלל בעצמו ויהיה הדיבור והשמיעה כא' ור"ג ס"ל דאינו בקי יוצא גם חיוב הדיבור דבצבור עשאוהו כברכות של חובה שאעפ"י שיצא מוציא ולהכי מוציא גם הבקי לגמרי וכמ"ש הר"ן דכיון שהוא מוציא את שאינו בקי הא עבדי' ליה לתפילה כברכות של חובה שאפי' יצא מוציא וכיון שכן בדין הוא שיוציא אף את הבקי ע"ש. וע"ז א"ל ר"ג בברייתא כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי. והיינו אודו לי מיהת שכשם שמוציא לדבריכם שאינו בן מצות שמיעה כך מוציא את הבקי עכ"פ מצות שמיעה ובזה הודו חכמים לר"ג בר"ה ויו"כ דמוציא את הבקי מצות שמיעה ולא מצות דיבור ושפיר כתב בהע"ט דבקי צריך להתפלל בעצמו כדי לקיים מצות תפילה גם בדיבור וא"ש:

ומה שהביא מעלתו ראי' מב"ק ק"י דקאמר סד"א כי חס רחמנא עליה דכה"ג לקרובי הוא אבל לשוי' שליח לא מצי משוי' קמ"ל אינו ראי' כלל דשם הפי' עפמ"ש הרמב"ם פ"ב מאבל ה"ו כמה חמורה מצות אבילות שהרי נדחה לו הטומאה מפני קרוביו כדי שיתעסק עמהם ויתאבל עליהם שנ' כ' אם לשארו הקרוב אליו וכו' ועיי' בכ"מ ריש הל' אבל ולפ"ז על כה"ג חס רחמנא שלא ינהג אבילות רק יטרד בקודש ועיין רמב"ן פ' שמיני ופ' אמור ובחינוך שם וכ"ז אם הוא מקריב בעצמו אז הוא שוכח אבלו אבל אם משוי שליח אם כן הוא עדיין טרוד באבלו אם כן לא התירה לו תורה כלל וזה דומה למ"ש בית מאיר אה"ע סי' ה' דלענין מלאכת שבת ל"ש יש שליחות לנכרי לחומרא כיון דעכ"פ גופו של ישראל שובת וה"נ גופו מ"מ מתאבל ובזה לא התירה לו תורה להקריב אונן וא"י לעשות שליח וזה פשוט:

ובזה אמרתי דבר אמתי לפענ"ד ליישב דברי תו"כ פ' אמור דאיתא שם יאמר לאמו ומה ת"ל לאביו וכו' אלו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע אביו חזקה מנין ת"ל ולאביו ובק"א שם מביא שבתשו' רשב"א תמה ע"ז הא מטמא ממנ"פ אם אביו הוא שפיר מטמא ואי לאו אביו הוא הרי הוא ממזר ואינו מוזהר על הטומאה ע"ש. ולדברי הרמב"ם הנ"ל דטומאה הותרה רק משום מצות אבילות וביאר הדבר יותר הרא"ה בחינוך ר"פ אמור כאשר כתב טעם בטומאת המת ואי' הכהנים לטמאות למת כתב ראוי באמת למשרתי הש"י להתרחק ממנו זולתי בקרובים שהותר להם כ' אחיהם בשרם הוא וכל דרכי הסורה דרכי נועם ונתיבותיה שלום ולא רצתה לצערם כ"כ כ' יחם לבבם על הקרוב המת שלא יוכלו להתקרב תוך האוהל אשר הוא בתוכו ולשפוך את רוחם ולהשביע נפשם בבכי עליו ע"ש מבואר שהותר להם הטומאה כד' שינהגו אבילות ויקל צערם הגדול ולפ"ז אני אומר סברא ישרה דכבר כתב ש"מ דרוב אינו רק ספק אלא דתורה

החשיב ספק זה כודאי אם כן כ"ז מה שנוגע לד"ת אבל בענין חום הלב על קרובו המת ודאי לא יחם לבבו על אביו שהוא ספק דילמא לאו אבוהי ואף דלענין ד"ת אזלינן בתר רוב מ"מ לדידי' ספק הוא כמו על אמו שהוא אמו בודאי ואם כן שפיר הו"א דלאמו הותרה טומאת כהנים מטעם הרא"ה הנ"ל אבל לאביו כיון שאין נפשו עגומה כ"כ כיון שהוא מסופק אם הוא אביו לא הותרה כיון שאצלינו עפ"י ד"ת הוא כהן וודאי ואינו ממזר דהא לד"ת אזלינן בתר רוב אף שהוא מסופק ולהכי צריך לאביו וא"ש:

ומידי עברי בסוגי' זו נ"ל לתרץ קושי' תוס' דהכא קאמר אכילה גסה לאו כלום הוא ובנזיר כ"ג גבי פסח אמרינן נהי דמצוה מן המובחר לא הוי מצוה מיהא הו'. ולענ"ד למה דאמרינן בחולין קל"ב ע"ב דמתנות כהונה אינן נאכלות אלא צלי ובחרדל משום דכתיב למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין ע"ש א"כ דוקא גבי מתנות כהונה כאן שפיר קאמר דאכילה גסה לאו כלום הוא משום דלא הוי למשחה לגדולה אבל גבי פסח דלא כתיב למשחה שפיר הוי מצוה ועיין במל"מ פ"ד מיסוה"ת בשלדכ"א אם מקיי' אכילה לענין מצוה. ובזה מיושב קושי' תוס' מנחות ע"ח ד"ה חטא שהק' יזרוק כדי לאוכלן חי דכה"ג תנן פ' שתי הלחם דף צ"ט ולפמ"ש ניחא כיון דחי הוי שלכד"א עיין פסחים כ"ד ע"ב בתוס' ד"ה פרט א"כ לא הוי למשחה לגדולה ואין בזה קיום מצוה ולא מקרי כדי שתזכה והא דבדף צ"ט הבבליים היו אוכלין אותו חי היינו כדי שלא יבא לידי נותר:

ומה שצל"ע בסוגי' דרש"י כתב ועבודתה ועורה לאנשי משמר דכיון דלא חזי לאכילה לא מצי משו' שליח לאכילה והלא אפי' חזי לאכילה א"י לעשות שליח לאכילה כמו שא"י לעשות שליח לאכול מצה עבורו כמ"ש תוס' רי"ד הנ"ל. שוב מצאתי בהגהות מהרצ"ח שהתעורר בזה וגם התעורר מתוס' סוכה מ"א דאכילת קדשים אינה מצוה דרמי' על כהן פרטי ע"ש. אבל לק"מ דודאי אם כהן העובד חזי לאכילה וזוכה במ"כ מותר ליתנם אח"כ לכל כהן שירצה וא"כ כי נמי משוי שליח לעבוד בשבילו והוי כאלו עבד הוא זוכה לו השליח בעבודתו במ"כ וממילא יכול השליח לאכלם ברצון המשלח אבל כיון דלא חזי לאכילה לא מצי משוי שליח לאכילה היינו שהשליח יזכה לו בעבודתו במתנות לאכילה כדי שיאכלום השליח ואין הכונה שעושה שליח לאכול בעבורו אלא שעושה שליח לזכות במתנות לאכילה ע"י עבודתו וא"ש:

וד"ת משיכה קונה ובעיוני בזה נמשכו הדברים למה שאינו נוגע לענין דיני דנ"ד אבל סוף דבר הכל נשמע שאין רשות אם זה שכבדו הקהל אינו ראוי' לש"ץ לכבד אחר תחתיו אם אין הקהל מרוצה. ומי ששמו שלום ישים עליכם ברכה ושלום ואל תפנו אל דברי

ריבות. ותפילתכם יעלה לפני בוחן לבבות. להכתב ולהחתם עם שאר ישראל בספרן של צדיקים. לחיים טובים דשנים ורעננים. עדי נעלה לציון ברננים. ידידכם אוהבכם: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רעב

שיל"ת ב' אויפאלו ד' לס' והי' ברכה ותר"ם כראם קרני לפ"ק:

שוכ"ט לבני אהובי ורחימי הרב המאוה"ג כמו"ה יצחק יעקב נ"י אב"ד דק"י בנס"מ:

אחשדה"ט מכתבך הערוך בד"ת קבלתי ע"כ ולא הי' ל' פנאי להשיב י וכו' ומ"ש ליישב סתירת המחבר דבאו"ח סי' תקפ"ו ס"ה כתב דהמודר הנאה משופר אדם אחר תוקע בו וזה יוצא י"ח ומשמע דהוא עצמו אסור לתקוע בו וכדעת הכלבו משום דיש בנ"א שנהנים בתקיעתם ועיין תוס' ר"ה כ"ו ד"ה חוטא וביו"ד סי' דכ"א סי"ג פסק דהוא עצמו מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה וכבר עמדו בזה טו"ז וש"ך שם ועיין מג"א סי' הנ"ל. וכתבת עפ"י שעה"מ הל' שופר דהנאת הגוף בטילה לגבי הנאת מצות דאו' אבל לא לגבי הנאת מצוה דרבנן ולכן בה' ר"ה שהוא עיקר דין שופר כתב דאדם אחר תוקע בו וזה י"ח אפי' חובת תקיעה דרבנן משא"כ הוא עצמו אסור לתקוע בו תקיעות דרבנן אבל ביו"ד דהוא עיקר דין נדרים כתב מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה היינו תקיעה דאו'. יפה כתבת. אבל מ"ש ליישב דקדוקך עמ"ש המחבר אבל אם אמר קונם לתקיעתו עלי אסור לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה הא גם במודר הנאה הוא עצמו אסור לתקוע בו אינו דקדוק כלל דפשוט דאדלעיל קאי דאפי' אחר אסור לתקוע לו בו אפי' תקיעה של מצוה דאף דמללה"נ מ"מ אסור על עצמו גם בלי הנאה כמו קונם אבן זה לזרוק אותו לים ועיין בר"ן נדרים ט"ז גבי ישיבת סוכה עלי וטו"ז או"ח סי' הנ"ל סק"ה:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש עיין תוס' כתובות ל"ד ד"ה ס"ל דלא חשיב ממון אלא כשהוא ממון ראוי לכל העולם. אבל שור הנסקל אינו ראוי אלא לזה השומר שיפטר עצמו לא חשיב ממון ועיין בר"ן חולין בשם רמב"ן דאין איסור מכירה באיה"נ אלא דאינו דמיהן כיון שאינו ממון לבעלים ולשאר ישראל אף דלנכרי הוי ממון מ"מ אינו דמיהן ואין לאיה"נ בעלים ועיין חת"ס יו"ד סי' ק"ל. ולפ"ז נ"ל דאם אוסר אדם בהנאה שופר שלו על חבירו שפיר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה אפילו הוא עצמו דהרי מללה"נ ואף דיש בנ"א שנהנים בתקיעתם וככל בו ותוס' ר"ה הנ"ל. מ"מ בשלמא גוף שמיעת התקיעה לצאת י"ח או אפילו לשיר שהוא קשור בעצם וגוף השופר הוא קנין של בעליו וממונו ונכסיו ואדם יכול לאסור נכסיו על חבירו אבל האי הנאה שיש לאדם כשתוקע

בעצמו אינו דבר הקשור בעצם וגוף השופר ואינו הנאה לכל העולם וגם לבעלים עצמם אם א"י לתקוע או אפילו יכולים לתקוע ואינם מתנאי' בתקיעתם אם כן לענין זה לא חשיב ממון וקנין שלו ואין אדם אוסר נכסי חבירו על חבירו וא"כ א"י לאסור הנאה זו על חבירו. כלל ועיין סוכה ל"ז הדס דלריחא קאי כי אקצי' מריחא אקצי' דלענין זה הוא קנין שלו לאסרו בזה אתרוג דקאי לאכילה מאכילה אקצי' ולא מריחא דלענין זה אינו ממון שלו לאסרו והא דאוסר הכלבו שהמודר בעצמו יתקע בו היינו באוסר הוא בעצמו עליו הנאת השופר דהוא עצמו ודאי יכול לאסור ע"ע גם הנאה זו דאדם אוסר נכסי חבירו על עצמו. ובזה י"ל דברי הרמב"ם פ"א משופר ה"ג שכ' וכן שופר של עולה לא יתקע בו ואם תקע יצא שאין בקול דין מעילה וא"ת והלא נהנה בשמיעת הקול מללה"נ ועיין בלח"מ שם ובכפ"ת ר"ה כ"ח מה שנתקשו בו. ולפמ"ש א"ש דתחילה אמר דמצד מה שהוא נהנה בתקיעת עצמו דע"ז ל"ש מללה"נ אין אי' שאין בקול דין מעילה דמעילה הוא מכח קנין ממון של הקדש ודלא כש"ש ש"ו פ"ד שהוא מצד אי' הקדש ולא מצד ממון והארכתי בזה במק"א וכיון דלענין זה ל"ש קנין ממון כנ"ל לכן אין בו דין מעילה וא"ש שלא כתב אין בו מעילה אלא דין מעילה וע"ז הק' הא נהנה בשמיעת הקול דבזה שפיר יש בו דין מעילה ותי' מללה"נ ומיושבי' כל הקושי' דוק ותשכח. והנה המחבר נקט המודר הנאה משופר ולא הנודר הנאה משופר ויש לפרש בו שני פירושי' או שהוא מודר משופר של חבירו שחבירו אסור שופרו עליו בקונם והוא מודר מפי אחרי' או י"ל שהוא מודר כבר מפי עצמו. ומעתה הוא דבר הלמד מענינו שם בה' נדרים מיירי קודם לזה במודר מחבירו ולכן גם בזה הפי' שמודר מחבירו בשופר שלו ולכן כתב שפיר דמותר לתקוע בו אפי' הוא עצמו תקיעה של מצוה דמה שמתנאה בתקיעת עצמו אין חבירו יכול לאסור עליו כנ"ל אבל כאן כתב אח"כ אבל אם אמר קונם לתקיעתו עלי ומיירי במודר מפי עצמו מכבר דיכול לאסור ע"ע גם מה שמתנאה בתקיעת עצמו שפיר כתב דאחר תוקע לו דוקא ולא הוא עצמו וכשיטת הכלבו וא"ש:

ולפי סגנון הנ"ל י"ל עוד בדרך פלפול דהנה דעת הרמב"ם פ"י מנדרים הי"ב דהמדיר את חבירו בהנאתו ומהנה אותו המדיר לוקה דלא יחל דברו אדיבור קאי ולא אדבר וכן כתב המחבר יו"ד סי' ר"כ סכ"ג ור"ן בנדרים ט"ו הקשה עליו מנדרים ל"ה ונדה מ"ו ע"ש. ואף שאינני כדאי מ"מ נ"ל להצדיק הצדיק דמעיקרא הרמב"ם ז"ל דס"ל דודאי אי' בל יחל הוא רק במדיר ולא במודר אבל אי' מעילה אי יש מעילה בקונמות אינו על המדיר דהא לא אסירא עליה כדאמרינן בנדרים ל"ה אלא על המודר ולכן אמרינן בנדה כפי שהשוה הכתוב הקטן כגדול לזדון שבועה ולאיסור בל יחל דאסור ליספי ליה בידים לכן בהקדיש

הוא ואכלו אחרים לוקי' משום לאו דמעילה ולק"מ. ועיי' חי' רשב"א נדרים ט"ז הק' באומר ישיבת סוכה עלי ליתי עשה דסוכה ולידחי ל"ת דלא יחל דברו ותי' דנדרים עשה ול"ת הם עשה ככל היוצא מפיו יעשה ול"ת דלא יחל דברו ע"ש. ולפ"ז במדירו חבירו דליכא על המודר אלא לאו דמעילה שפיר אמרינן עדל"ת. ועיי' באחרוני' שהקשו בהאי דר"ה כ"ח בשופר של עולה ושל שלמים וכן בלולב הגזול נמי נימא עדל"ת ואני אמרתי מאז דבל"ת שהוא מצד שהוא ממון של אחר כמו לולב של חבירו ועולה ושלמים שהוא של הקדש ואפילו בקרבן דידיה דאמרינן ב"ק ע"ז מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן מ"מ כתבו תוס' שם דמקרי שינוי רשות דהוא גם כן של הקדש רק דלא דמי למכירה ע"ש בזה לא אמרינן עדל"ת שוב מצאתי בתשו' יד אלי' סימן כ"ג שהעיר בזה. ולפ"ז בקונמות אפילו יש מעילה בקונמות מ"מ כיון דעושה מדעת חבירו דאל"כ בלא"ה יש בו משום גזל וע"כ באופן דליכא משום גזל שפיר אמרינן עדל"ת. ולפ"ז ביו"ד דמיירי שחבירו מדירו שפיר מותר לתקוע אפילו הוא עצמו אי ליכא אחר דא"א לקיים שניהם משום עדל"ת אבל באו"ח דמיירי שהוא עצמו נדר ואיכא עול"ת הוא עצמו אסור לתקוע אפילו ליכא אחר משום דאין עשה דוחה לתו"ע וכתי' רשב"א הנ"ל:

אבל מה שרצית לפשוט דאם עבר ותקע בו הוא עצמו אינו יי"ח משום מהב"ע מר"ח כ"ח דלמ"ד מלה"נ אפילו בד בדיעבד לא יצא בתקע בשופר של עולה או של שלמים. אינו ראיה לפמ"ש טו"א שם ובחי' חת"ס פ' לולב הגזול משום דשם אי אמרינן לא יצא לא עביד איסור כלל דהא לא נהנה [ואפילו תקע הוא עצמו דמתנאה בתקיעתו. כבר כתבתי לעיל דאין בזה דין מעילה] ומשו"ה אמרינן דלא יצא כדי לתקן האיסור אבל כאן אפילו לא יצא מ"מ לא ניתקן האיסור שנהנה ומתנאה בתקיעתו בעצמו שפיר י"ל דעביד מהני וי"ח וכבר כתב הדר הוא סבראתו בחי' רמב"ן ורשב"א יבמות ק"ג והארכתי בזה במק"א ואכ"מ:

ומה שפקפקת על סברת טו"א בר"ה כ"ח שכתב דמשו"ה בתקע בשופר של עולה ושלמים לא יצא כיון דאם אינו יוצא ניתקן האיסור דלא נהנה. וקשיא לך הא עכ"פ נהנה בשעת תקיעה במה שהוא טועה וחושב שיוצא בזה. דע בני אהובי כ' שמחה והנאה זו שחשב שיוכל ליהנות מאיה"נ אם באמת אינו נהנה לא מקרי נהנה מאיה"נ כלל. וראיה ממ"ש תוס' שבת ק"ו ד"ה בחובל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהוי צריכה לגופה כגון חובל ומבעיר באיה"נ שסבר שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדירה וכו' אלמא דלא חשיב הנאה מה שהוא סבור שיכול ליהנות אם באמת אינו נהנה דאל"כ אמאי מקרי מקלקל גמור. וטעמא דמילתא דלא נאסר ליהנות מאיה"נ רק הנאת הגוף או הנאת משתרשי

כמו מכירה ומתנה ואכילת בהמתו ופועליו אבל זה הוא רק הנאת הנפש אינו אסור באיה"נ ועיי' רש"י סוכה ל"א ד"ה ואם נטל. וראיה לדבר ממ"ש המג"א סי' שמ"ג סק"ג דאם התינוק קצת חולה מותר לומר לעכו"ם להאכילם איסור וכן נוהגים בפסח שמצווים לעכו"ם לישא התינוק לביתו ולהשקותו חמץ ע"ש והרי ודאי שמח ויש לו הנאה במה שהתינוק שותה חמץ ואי נימא דזה מקרי הנאה באיה"נ הרי האב עובר איסור תורה שנהנה מחמץ בפסח ואיך מותר בליכא סכנה לתינוק אע"כ דזה לא מקרי הנאה כלל וכמ"ש. והיינו טעמא דמ"ד מללה"נ וכמ"ש רש"י הנ"ל ובחי' חת"ס סוכה ל"א ד"ה ואם נטל לא עמד בזה ולכן הק' מה שהקשה. ולק"מ וגם מ"ד ליהנות ניתנו מודה בזה רק טעמו משום דכבר הקשו ראשונים למ"ד מללה"נ הא יש לו שכר מצוה בעוה"ז ובעוה"ב ותי' דזה הוי רק גרם הנאה אבל מ"ד ליהנות ניתנו ס"ל דגם גרם הנאה אסור כמו מכירה דהוא רק גרם הנאה ועיי' חת"ס יו"ד סי' ק"ל באורך, ולפ"ז אם אמרינן דאינו יוצא ואינו מקבל שכר אא"כ תוקע פ"א בשופר אחר אף שבשעת תקיעה סבור שיי"ח לא מקרי הנאה ושפיר כתב טו"א שניתקן האיסור:

תשובה רעג

עוד להנ"ל נ"י

ומ"ש בדברי אגדה הם דברים נעימים וגם מ"ש ליישב הדקדוק בגמ' ר"ה כ"ט אלא אמר רבא מדאורייתא משרי שרי ורבנן הוא דגזור ביה וכו' דהנך תיבות מדאו' משרי שרי הוא שפת יתר הוא דבר חכמה ושכל טוב. אך מ"ש בתוך הדברים ליישב קושי' אחרונים אמאי גזרינן שמא יעבירנו וכו' הא קי"ל כר"י שבת קל"ז דמבד"מ ועשה מצוה פטור וייישבת דבזה שהולך אצל בקי ללמוד ליכא קיום עשיית מצוה עדיין דהא המתעסק בתק"ש להתלמד אינו יי"ח כמבואר סי' תקפ"ט ס"ח. יש לפקפק כיון דמ"מ אחר הלימוד יתקע לשם מצוה ויי"ח מקרי עביד מצוה ועוד דאכתי תקשי לר"י בסוכה מ"ב ולר"ל בפסחים ע"ב דס"ל דטבד"מ אפילו לא עשה מצוה פטור:

ולי נראה ליישב קושי' אחרונים עפמ"ש לפרש דברי תוי"ט רפ"ק דשבת ומצאתיו אח"כ בכח"ס או"ח מ"ח שכתב דל"א טבד"מ פטור אלא כשניתן שבת לדחות כמו בתינוקות ולולב והוא תמוה הא מצות לולב גופא אין בו דיחוי שבת ומכשירי' אינו דוחה שבת ופירשתי כן. דהא דבעי' ניתן שבת לדחות ה"ט דעל ידי שעושה מלאכה שאסורה בשבת רק דמצוה דוחה אותה בא לטעות שישכח שהיום שבת ואם כן מצוה גרם לו השוגג ולכן פטור ואם כן בלולב נמי כיון דיש איסור טלטול בשבת ויו"ט כמבואר בסוכה מ"ב

רק בלולב מצוה שרי שפיר יבא לידי טעות שישכח שהיום שבת אף דטלטול רק איסור דרבנן מ"מ יכול לבא עי"ז לשכחת שבת ושפיר הוי טבד"מ ולפי זה לא מקרי טבד"מ אלא אם שכח שהיום שבת וכמ"ש רש"י במשנה סוכה מ"א אבל בשגגת מלאכה ששכח שאסור להעביר ד"א ברה"ר או כסבור על ד"א שהוא רק ג' אמות שטעות זה לא בא לו מחמת דיחוי אי' טלטול שוב לא מקרי טבד"מ ושפיר גזרינן שמא יעבירנו בכה"ג:

וביישוב דקדוק הנ"ל אמאי קאמר מדאורייתא משרי שרי נ"ל דעיי' כת"ס או"ח ק"ד שדקדק בר"ה כ"ט דמעיקרא רמי קראי אהדדי כתוב א' אומר יום תרועה וכתוב א' אומר זכרון תרועה ומשני כאן בחול כאן בשבת ודחי זה ומסיק מדאו' משרי שרי ורבנן הוא דגזור ואם כן מה יענה לרומי' דקראי. ונ"ל דהנה האחרוני' הקשו איך גזרינן שמא יעבירנו הא הוי טבד"מ כנ"ל. והנה במגילה ל"ק דהוי רק דרבנן ובמצוה דרבנן ל"א טבד"מ פטור כמ"ש מג"א מסוכה מ"ב ע"א ועיי' כפ"ת שם וגם בלולב לק"מ דהרי פריך בסוכה הא מדאגבהי' נפיק ביה ומשני בהפכו או הוציאו בכלי ואם כן שפיר גזרינן שמא יעבירנו דרך גדילתו בלא כלי ואם כן מדאגבהי' נפק ביה ולא הוי טבד"מ ואף שכתבו תוס' שם דקושי' הגמ' אינו אלא אי מצות אין צריכות כונה אבל אי מצ"כ אינו יי"ח מדאגבהי' מ"ע כבר כתב פנ"י שם דאינו דוקא אלא אפילו אי מצ"כ היינו דוקא בלא תכווין לצאת כלל אינו יי"ח אבל במוציא לולב בר"ה דכונתו לצאת בו אח"כ יוצא בו לכ"ע מדאגבהי' ע"ש ואם כן שפיר גזרינן שמא יעבירנו דל"ה טבד"מ כנ"ל אך בשופר קשיא. ונ"ל דתוס' שם הק' מאי פריך הא לאו מלאכה היא דאיצטריך קרא למעוטי אדרבה אי מלאכה היא ל"צ קרא דמלא תעשה כל מלאכה נפקא ומשום דלאו מלאכה היא צריך קרא. ולפענ"ד נראה דבאמת ק"ל מה פריך הא לאו מלאכה היא דאיצטריך קרא למעוטי דילמא קרא לא אתי לאסור תק"ש בשבת אלא דרומי' דקרא הכי מיתרצא כאן בחול מחויב לתקוע כאן בשבת גלי קרא זכרון תרועה דאינו מחויב לתקוע רק די בזכרון פסוקי תרועה אבל לעולם דמותר לתקוע גם בשבת. ומה"ט תקשי מאי פריך במקדש היכי תקעי' שוב מצאתי שכבר התעורר כעין זה מהר"מ חביב [ועיי' לקמן סי' רפ"ה]. אך ז"א דאם כן כ"ש דקשה ממנ"פ אי מיעטי' קרא דליכא מצוה כלל בתק"ש בשבת במקדש אמאי תקפי' בשלמא אי אמרינן דאיכא חיוב מצוה גם בשבת אלא דאסור בשבת י"ל במקדש כיון דמותר לתקוע בחצוצרות על הקרבן דמקרא מלא הוא וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וכיון דשרי ביו"ט שרי נמי בשבת דהתם ליכא קרא לאסור בשבת ועוד כיון דהוא צורך קרבן כמו דקרבן דחי שבת ה"נ תקיעה על הקרבן ולכן האי נמ' שר' אבל אי ליכא מצוה כלל אמאי תוקעי' במקדש ואי לא מיעטי' קרא רק דאינו מחויב

בשבת ואינו עובר בעשה אם לא תקע אבל מצוה דרשות מיהא איכא כמו מצות ומשו"ה תוקעי' במקדש אם כן במדינה נמי נתקע. ולפ"ז אני אומר דה"פ בגמ' אי מדאו' היא דאסור בשבת במקדש היכי תקעי' ועוד אפילו את"ל דאף דגלי קרא דאסור בשבת מ"מ במקדש שר' משום דהותרה תקיעה על הקרבן מ"מ תקשי במקדש היכי תקעינן והוא לחזק קושי' ראשונה ועיי' תוס' יומא ב' ד"ה הנ"מ הא לאו מלאכה היא פי' הא לא גלי קרא דזכרון תרועה כלל דזה אסור משום מלאכה בשבת דאיצטריך קרא למעוטי פי' דהא איצטריך קרא למעט מחיוב תק"ש בשבת וכנ"ל ואם כן ודאי קשה במקדש היכי תקעינן וכמ"ש. וע"ז משני אלא אמר רבא מדאו' משרי שרי. פי' דלא אתי קרא כלל לאסור תק"ש בשבת ורומי' דקראי מיתרצא דאין חיוב לתקוע בשבת. ומתורץ דקדוק כת"ס ואי דאם כן במקדש היכי תקעינן משום דמצוה דרשות מיהא איכא וא' דא"כ במדינה אמאי אין תוקעי'. ורבנן הוא דגזור בי' וכו' משום דבחול הכל חייבי' ואין הכל בקיאי' ויסברו דבשבת נמי חיובא איכא אם יתקעו בשבת ויהיה בהול על המצוה ושמא יעבירנו וכו'. ולפ"ז ל"ק הא הוי טבד"מ דל"א טבד"מ פטור אלא במצוה חיובית דרמי' עליה אבל כאן דל"ה רק מצוה דרשות לא אמרינן טבד"מ פטור ועיין סוכה מ"ב בתוס' ד"ה מהו דתימא ואחרונים שם. ומעתה שפיר הוצרך לומר מדאו' משרי שרי ורומי' דקרא דחיובא ליכא ומשו"ה שפיר גזרינן שמא יעבירנו אבל אי הו' חיובא בשבת ל"ש למיגזר שמא יעבירנו משום דהוי טבד"מ וכקושי' אחרונים:

ומה שהקשית על טו"ז או"ח סי' תקפ"ח שתי' קושי' מזרחי אמאי לא גזרו בתק"ש ביו"ט נמי שמא יתקן כלי שיר. ותי' דקול השופר לא ניתן לשיר אלא לתקיעה של מצוה ע"ש. וק"ל מר"ה כ"ז דאמרינן סבר ר"פ ב"ש למיעבד עובדא כמהני' שיהי' שני חצוצרות מן הצדדים א"ל רבא לא אמרו אלא במקדש וכו' והא חצוצרות ניתן לשיר ותקשי לר"פ ב"ש הא גזרינן שמא יעבירנו. ולפענ"ד למה דקי"ל באו"ח סי' ער"ה בהא דאין קורי' לאור הנר בשבת שמא יטה דשנים מיתרי' לקרות ביחד שאם יבא הא' להטות יזכירנו השני ועיין במג"א סק"ה שמישב קושי' מהרי"ל דדוקא במצוה התירו בכה"ג וא"כ ה"נ כיון דהוי ג' אנשים שנים בחצוצרות וא' בשופר לא גזרי' במצוה שמא יתקן כלי שיר דחבירו יזכרנו ואף דאסרי' התם בשני ענינים ולי"א בשני ספרים אפי' בענין א' מ"מ הכא כיון דחצוצרות ושופר מצוה א' הם ושייכו להדדי הוי כענין א' בספר א' ומזרחי לא הק' אלא לפי האמת דאמר רבא לא אמרו אלא במקדש וא"כ במדינה דרק א' תוקע בשופר נגזר שמא יתקן כלי ואתי שפיר:

ועוד נ"ל דבאמת דברי טו"ז תמוהי' דנהי דלא ניתן לשיר ואינו בכלל גזירת תקיעה בכלי שיר מ"מ כאן גופא נגזור משום שמא יתקן השופר למצוה כמו דגזרינן שמא יעבירנו משום בהילות המצוה. לכן נ"ל כונה אחרת בדבריו דודאי ל"ש לומר משום בהילות וטרדות מצוה או טרדות תקיעות ישכח לגמרי שהיום שבת או יו"ט או שמלאכה זו אסורה דמה ענין זה לזה אלא חיישינן לשכחה לפי שעה שמתוך טרדות לבו לא ישים על לב שהיום שבת או יו"ט או שמלאכה זו אסורה ועיין בר"ן שבועות ר"פ שבועות העדות ותבין. ולפ"ז אין חשש אלא שמא ישכח שהיום שבת או יו"ט אבל אם יזכור שהוא שבת או יו"ט אין חשש שלא ישים על לב איסור מלאכה דכיון שיודע שהוא שבת או יו"ט הרי יודע שצריך לשים כל לב איזה מלאכה אסורה ועיין תוס' שבת דף ע' ע"ב ד"ה א"ל שכתבו דשגגת שבת עיקר וכו' וביארתים במק"א ולפ"ז ל"ש כלל בתק"ש שמא יתקן כלי שיר דכיון שתוקע בשופר עכ"ח יזכור שהוא יו"ט של ר"ה ושוב ליכא חשש כלל שיתקן כלי שיר וכנ"ל וכמו דאמרי' בפסחים די"א הוא מחזיר עליו לשרפו מיכל אכיל מיני' אלא דאם הי' קול השופר ניתן לשיר לא הי' לו היכר בתקיעתו שהיום ר"ה דגם בפ"א תוקע לשיר אבל כיון דלא ניתן רק לתקיעה של מצוה שפיר אית לי' היכירא ולתקן כלי שיר אסור גם ביו"ט אבל שמא יעבירנו גזרינן שפיר דזה אינו אסור ביו"ט רק בשבת ושמא לא ישים על לב שהיום שבת וזה כונת טו"ז וא"ש. ומעתה גם שם בחצוצרות כיון דאיכא נמי שופר ואית לי' היכירא שהיום ר"ה ולא ישכח שהוא יו"ט שוב ליכא חשש שמא יתקן כלי שיר וא"ש. וד' יאיר עינינו בתורתו ויטע בלבינו אהבתו ויראתו. עדי יתקע בשופר גדול. ושם נשיר שיר חדש. כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת וחותם בברכת התורה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רעד

עוד להנ"ל

ב"ה ב' אויפאלו יום ד' לס' חיי שרה ותר"ם כראם קרני לפ"ק. **חשתי** ולא התמהתי להשיב לך וכו' ומה שפקפקת עמ"ש ליישב דעת טו"ז או"ח תקפ"ח [עיין תשובה הקודמת] דכונתו דתק"ש אינו בכלל גזירת שאר כלי שיר משום דלא ניתן לשיר. אבל אכתי הי' ראוי לגזור בזה גופא שמא מחמת בהילות המצוה ישכח ויתקנו כמו דגזרינן שמא יעבירנו מה"ט רק דמחמת בהילות המצוה אין חשש שמא ישכח אי' המלאכה רק שלא ישים אל לבו שהיום שבת וכמ"ש בטעמא, דמילתא וא"כ ביו"ט ל"ש שישכח

שהוא יו"ט כיון שלא ניתן לשיר רק לתקיעה של מצוה יזכור שהוא ר"ה כמו דאמרי' הוא עצמו מחזיר עליו לשורפו וכו' וע"ז פקפקת דהתם כל השריפה בשביל שלא יאכל שפיר יזכור אבל כאן איך יזכור במה שלוקח שופר בידו הלא אפשר דלוקחו לאיזה צורך אחר לא לתקיעה של מצוה ולא לשיר. שתי תשובות בדבר חדא דשמא ישכח ויתקנו ל"ש אלא בשעה שתוקע וא"י לתקוע בו כהוגן וא"כ הרי הוא זכור לטוב שלקחו לתקיעה של מצוה ולא לצורך ד"א ולא לשיר. ועוד דהא כונתו לתקנו לתקיעה ואיך ישכח שלקחו לתקיעה לא לשאר צורך וכיון שלקחו לתקוע ע"כ לתקיעה של מצוה לא לשיר דלא ניתן לשיר וא"כ לא ישכח שהוא יו"ט ושנית כיון דאינו בכלל גזירת שאר כלי שיר רק דנגזור משום בהילות המצוה יתקנו וא"כ כיון שהוא בהול לקיים מצות תק"ש בר"ה ע"כ לא ישכח שהיום יו"ט של ר"ה. אביך הנאמן הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ערה

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' והיה ברכה ותרם כראם קרני לפ"ק

לתורני אחד נ"י:

אשר ידידי נ"י מתרעם על החזנים כבר האריך בגנותם די והותר הגאון בכור שור במס' תענית דט"ז והגאון ר"א פלעקלעש זצ"ל בספרו הנחמד מילי דשמיא דיבור ו' מאמר י"ד ומה לנו להוסיף על דבריהם הקדושים בכמה דורות אחריהם אשר התורה והיראה ירדה עשר מעלות אחורנית והדור פרוץ במילואו ואת יראי החטא ימאסו ואינם שומעין להישר והטוב ואת הישר בעיניהם עושים וד' ירחם:

ואשר אמר עם הספר כי עושים איסור שנוטלים שכר שבת. יפה השיב לו הרב נ"י כי הדבר מבואר להיתר בשם הר"ש מובא בטו"ז או"ח סי' תקפ"ה סק"ז דאין איסור על החזנים ששוכרים אותם להתפלל בשבת דהא נותנים מהשכר לקיום המצוה להתפלל ומה שהקשה הטו"ז מהא דשוכר לשמור את הפרה תינוק שמביא הטור גם כן יפה השיב לו הרב נ"י לחלק דהתם רק הכשר מצוה משא"כ להתפלל הוי מצוה גופא ואעפ"כ צריך קצת נועם ותבלין:

ולענ"ד נראה לחלק בתרי גווני. א) לפי מה דאמרינן כריתות י"ד שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביו"כ בכך ע"ש. מבואר דלעשות מלאכה ביו"כ בשביל מצות יו"כ יש היתר יותר מלעשות מלאכה בשבת בשביל מצות יו"כ ועיין ר"ן בסוגיא דכבתה. וה"נ ליטול שכר שבת ויו"ט בשביל מצות שבת ויו"ט גופא ס"ל לר"ש דשרי אבל ליטול שכר שבת

בשביל שאר מצוה שמירת פרה ותינוק אסור. ב) נ"ל דאיסור שכר שבת הוא רק משום דמיחזי כעובדא דחול שהרי אינו עושה שום איסור בדבר שנוטל שכר בעבורה. ולפ"ז ס"ל לר"ש דל"ש איסור זה אלא בדבר שנוטל שכר בעבורו גם בחול דהיינו שהוא שייך גם בחול אבל להתפלל בשבת דזה ל"ש בחול לא מחזי כעובדא דחול ושרי שכר שבת דל"ש אלא בשבת משא"כ דבר הרשות שייך גם בחול אבל שכר מצוה דשייכא בחול כמו בשבת כמו שמירת פרה ותינוק אף דהוא דבר מצוה מ"מ אסור שכר שבת וא"ש. ומאפס הפנאי תנוח דעתו בזה המעט ידידו הדו"ש:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רעו

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' לס' והיה ברכה תרס"ג לפ"ק:

מגבהי מרומים. ישפות שלומים. לכבוד ידידי הרב הגאון הגדול ליהודים המפורסים בכל אפסים ואיים רחוקים סיני ועוקר הרים. כקש"ת מו"ה יצחק שעעלקיש נ"י אב"ד ור"מ דק"ק לעמבערג יע"א:

אחדש"ת וכו' הנה העתק לי ת"ח א' קושי' משמי' דהדגנ"י מילי במילי ככתבו וכלשונו ממש במג"א סי' תקפ"ו סק"ה דס"ל אפילו ע"ז שיש לה בעלי' ונתכווין ישראל לזכות בה שוב אין לה ביטול דמשום חיוב אחריות מחשב כשלו עיי"ש אם כן מה פריך בע"ז ע"א רישא מקח טעות סיפא לאו מקח טעות הא קיי"ל בחו"מ סי' רל"ב סעיף כ"א וסכ"ב דבכל מקח טעות הלוקח מחויב באחריות גניבה ואבידה וכתב ש"מ ב"מ דף מ"ב ע"ב הטעם בשם ריטב"א כיון דחייב הלוקח לתת סחורתו ומוכר ולוקח נמי יכול לעכבו עד שיתן לו המוכר דמיו הרי נעשה הלוקח שומר עליו וכאותה שאמר שכל האומני' ש"ש עיי"ש ולפי"ז בשלמא רישא דלא נתן ול"ש דתפיס ליה אזוזי ואין כאן חיוב אחריות לא הוו ע"ז של ישראל משו"ה יחזיר אבל סיפא דנתן מעות מחויב לוקח באחריות והוי כשלו משו"ה יוליך לים המלח. ואין לומר דאין לו הנאה במה דתפיס ליה אזוזי דהרי יצטרך להוליך הנאה לים המלח דז"א דאם לא יאסר ולא יצטרך להוליך הנאה לים המלח שוב הו"ל הנאה כמ"ש תוס' ב"מ ל' לענין פ"א בעלה עלי' זכר עיי"ש עכ"ד:

הנה בגמר דבריו אדם נתפס ותחילה אקדים דהאי ואין לומר הוא שלא בדקדוק במכ"ת דהד"ג נ"י דאין כאן הולכת הנאה לים המלח רק הע"ז גופא מוליך לים המלח וגם הלשון דאם לא יאסר הלא גם ע"ז של עכו"ם אסורה ועומדת כ"ז שלא ביטלה אבל הכוונה כך דאין לומר שאין לו הנאה במה דתפיס ליה אזוזי שאם כן יהיה כע"ז של ישראל משום

חיוב אחריות ואין לו ביטול ויצטרך להוליכה לים המלח דז"א דאם לא יתפס לה אזוזי ולא יהיה מחויב באחריות הרי הוא ע"ז של גוי ויש לה ביטול ויכול לכוף תינוק ושרי לבטלה ותהיה מותרת ושפיר יתפס לה אזוזי עיי' באחרונים סוכה ל"ב ולפי"ז אין לו דמיון כלל דהתם שפיר אמרי' כיון דאם לא תיפסל יהיה ניחא ליה בעליית זכר משו"ה פסולה וה"נ אלו היינו יכולים לומר שאם אינו מחויב באחריות ויש לה ביטול ממילא מחויב באחריות ודאי הייתי אומר כן כמו התם אבל הלא גם אם יש לה ביטול אינו מחויב באחריות ממילא אלא משום דתפיס לה אזוזי והלא אם תפס לה אזוזי מחויב באחריות ואין לה ביטול ואין לו ריוח במה דתפיס לה אזוזי וכיון שכן א"י לתפיס לה אזוזי וממילא כיון דאינו תפיס אזוזי אין כאן חיוב אחריות אפילו יש לה ביטול ושפיר יש לה ביטול יהפוך בה ויהפוך בה הדגנ"י ויראה כי כנים הדברים ואמיתיים:

ועוד נ"ל סברא ישרה דהא דאמרינן התם כיון דהפסול קשור בהכשר והכשר קשור בפסול דפסול היינו משום ספק וספק תורה לחומרא אבל כאן אפילו ע"ז שזכה בה ישראל זכייה גמורה אם לא עבדה ישראל יש לה ביטול מן התורה רק מדרבנן אין לה ביטול כמבואר בב"י יו"ד סי' קמ"ו בשם סמ"ג ע"ש בטו"ז סק"ג א"כ סד"ר לקולא ויש לה ביטול בכה"ג וכעין סברא זו כתב פמ"ג בפתיחה כוללות לאו"ח ח"א לענין גז"ש והיקישא לקולא ולחומרא לחומרא מקשי' עיי"ש אות י' ואות י"ד [וע"ל תחילת סי' רס"א]:

אבל בלאה"נ האי וא"ל הוא דיחוי דמעיקרא דאפילו אין לו ביטול ואין שוה כלום ללוקח הישראל דיצטרך להוליכו לים המלח מ"מ כיון דלנכרי המוכר שוה דהוא מותר ליהנות מע"ז ואינו ב"נ מצווה רק שלא לעבוד ע"ז ואפי' אסור ליהנות מ"מ כיון שהגוי מ"מ נהנה אם כן שפיר שייך דתפיס ליה אזוזי שעי"ז דוחק המוכר להחזיר לו המעות וכמ"ש תוס' כתובות פ"ה ד"ה אית והך איתתא לא היתה חוששת אלא לקנות מלוגא דשטרי בלא החוב וכו' אלא דעי"כ היתה יכולה לדחוק היורשים שיפרעו היורשים מה שהיה חייב לה במה שלא תחזיר מלוגא דשטרא והוי כמו משכן יע"ש וה"נ דכוותי':

ובני הרב הגדול מהו' יצחק יעקב נ"י תי' קושייתו דמר דמג"א לא כתב רק ברוצה לזכות בגזלנותא הוי כשלו ואין לו ביטול אבל כאן אינו רוצה לזכות ואדרבה חוזר בו משום מקח טעות לא הוי כשלו משום חיוב אחריות ושפיר יש לו ביטול ויפה תי' אמנם מחוסר ביאור דהא מג"א מייתי ראיה מחמץ ושם אינו רוצה לזכות בו ואבארם בעזה"י עפ"י דברי חת"ס ח"ו בסוכה ל"א ד"ה באשרה דמשה דהק' על מג"א שהביא ראיה מחמץ דמשום חיוב אחריות הוי כשלו הא הוא ראיה לסתור דהא בחמץ בע' קרא לא ימצא דמשום קבלת אחריות הוי כשלו ומוכח דבעלמא לא הוי כשלו משום אחריות ותי' משום דק'

מנ"ל לרבות בחמץ מלא ימצא קבלת אחריות דנפקד שהוא ברשות המפקיד להקדישו דילמא רק חיוב אמריות דגזלן שיצא מרשות הנגזל שא"י להקדישו אע"כ משום דחיוב אחריות דגזלן ידעינן בלא קרא דהוי כשלו' וע"כ קרא אתי לחיוב אחריות דנפקד ואם כן שפיר הביא מג"א דמשום חיוב אחריות דגזלן מיחשב בכ"מ כשלו ומה"ט חידש בשואל שלא מדעת אף דהוי כגזלן להתחייב באחריות טפי משואל במתה מחמת מלאכה או שאלה בבעלי' מ"מ כיון שהבעלים יכולים להקדישו שוב יש לו ביטול ומדחה בזה השגות דג"מ שם רק בחיוב אחריות דגזלן כתב מג"א שאין לו ביטול עי"ש ואם כן מיושב קושי' הנ"ל דה"נ כיון שהוא מקח טעות והלוקח חוזר בו ורוצה ליתנו למוכר כשיתן לו מעותיו יכול המוכר להקדישו ועיי' באלפסי ב"מ ז' ואם כן אינו ע"ז של ישראל משום חיוב אחריות ושפיר יש לו ביטול וא"ש:

הן אמת שקושי' חת"ס לפענ"ד לק"מ דכבר כתבתי לעיל דגם ע"ז שזכה בה ישראל ולא עבדה יש לה ביטול מה"ת רק מדרבנן אין לה ביטול ל גזירה אטו ע"ז של ישראל שעבדה ישראל משום דמחליף וכמ"ש ב"י סי' קמ"ו ומה"ט כתב טו"ז שם סק"ג דאפי' זכה בה ישראל ולא באה לידו יש לה ביטול דלא מיחלף ע"ש וא"כ אם לא מצינו בשום מקום דמשום קבלת אחריות מיחשב כשלו לא הי' שייך בזה מיחלף ושפיר הי' לו ביטול אבל כיון דמצינו גבי חמץ דמשום קבלת אחריות מיחשב כשלו מקרא דלא ימצא אף דבעלמא אין הדין כן מ"מ שפיר מיחלף בע"ז של ישראל ושפיר אין לו ביטול ומשו"ה כתב מג"א לשון וכן מצינו גבי חמץ ולא כתב וראי' מחמץ משום דבאמת אינו ראי' כקושי' חת"ס אלא מדמצינו כן שפיר יש טעם ליגזר משום דמיחלף:

ובגוף קושי' פרו"מ נ"י נ"ל ליישב ואמינא תרי ותלת טעמי חדא שהרי סיים ש"מ שם בשם הריטב"א הנ"ל אלא דהכא דיו שיהי' כשו"ח כיון דהוו כאן מקח טעות עיי"ש מבואר אף דקיי"ל בס' רל"ב דבמקח טעות הוי הלוקח ש"ש וחייב בגניבה ואבידה מ"מ זהו רק משאר טעמים המבוארי' בב"ח ובנתיבות שם אבל להאי טעמא דתפיס לי' אזוזי אינו רק שו"ח והרי קי"ל כדיעה א' באו"ח סי' ת"מ דאפי' בחמץ אינו עובר אלא באחריות גניבה ואבידה ולא באחריות פשיעה וכיון דמג"א מחמץ יליף לה א"כ גם הא דמחשב כשלו שאין לו ביטול נמי רק ביש עליו אחריות ש"ש גניבה ואבידה אבל במקח טעות להאי טעמא דתפיס לי' אזוזי דאינו רק שו"ח ולא מיחייב אלא בפשיעה שפיר לא מחשב כשלו ויש לו ביטול וא"כ לק"מ:

ובזה א"ש מה שתמה נתיבות שם בסי' רל"ב מתוס' ב"מ פ' ע"ב ד"ה דקא שכתבו דמלוה על המשכון לא הוי ש"ש מטעם דתפיס לי' אזוזי כיון דאינו מרויח במה שהלוה ממה

שלא הי' מלוה ולא הי' לו משכון וה"נ אינו מרויח במה דתפיס מלוקח כלל עיי"ש ולפמ"ש נכון דתוס' לא כתבו אלא דלא הוי ש"ש מה"ט וריטב"א לא כתב אלא דהוי מה"ט שו"ח וא"ש:

ושנית נ"ל דלק"מ דהא דאמרינן בסי' רל"ב דבמקח טעות הוי לוקח ש"ש משום דתפיס לי' אזוזי היינו במוכר ישראל אבל כאן דמיירי במוכר עכו"ם דאין בו דין שומרי' כמבואר חו"מ סי' ש"א א"כ אין כאן חיוב אחריות כלל במקח טעות ומג"א לא כתב אלא בגזל מגוי דדין גזל שייך נמי בגוי וא"ש:

אבל קושי' הד"ג נ"י במחכ"ת מעיקרא ליתא דרש"י בע"ז פי' יחזיר דלא קני' ולא מיחייב לבערה עיי"ש ולפי"ז הדבר ברור דאף דכתב מג"א דמשום חיוב אחריות מיחשב כשלו ואין לה ביטול מ"מ גוף החפץ של בעלים הוא כיון דהוא מקח טעות ויכול להחזירו וליקח מעותיו ואין בזה משום חליפי איה"נ דשלו הוא מחזיר לו ונוטל מעותיו ואפי' בגזלן קי"ל בחו"מ סי' שס"ג דהגוזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך אף דכי ליתא בעינא צריך לשלם ולא מקרי נהנה מאיסור הנאה אף דגזלן מחויב באחריות אונסי' אפי' יש לו בו קצת קנין שאין הבעלים יכולי' להקדישו ומכ"ש כאן דאין לו בה קנין כלל דהוא מ"ט ואינו מחויב רק בגניבה ואבידה ולא באונסי' ועיין מג"א סי' ת"מ דאפי' בא העכו"ם בפסח מותר להניח לו ליטלו דאומרי' באיה"נ הרי שלך לפניך ב"ק צ"ח עיי"ש ועיין ע"ז נ"ט ע"ב וחי' חת"ס שם ולק"מ. והי' לי לפלפל ולסלסל עוד בדבריו הנעימים אך הזמן בוגד ב' לכן אקצר באמרים. ואומר שלום וברכה. מאלוקי המערכה.

ידידו הנאמן הדוש"ת באהבה רבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רעז

שיל"ת ב' אויפאלו צום גדלי' תרנ"ז לפ"ק:

ברכת ד' מלא וגדוש. ביום הקדוש. וגמר חתימה טובה. בנחת ושובה. לכבוד ידידי וחביבי הרב הגדול בתורה. מעוטר בתפארה. כמו"ה משה שמואל שטערן נ"י ויהל בק"ק סערענטש:

היום קבלתי ברכתו ברכת השנים. ואל ירע בעיניו כי לא כתבתי לו דברי ניחומי' כי אין דרכי בכך מכמה טעמים. וגם ברכת מז"ט על אשר קבלו אותו לכהן תחת אביו כי יותר נוח בעיני מעמדו מלהיות אב"ד בזמן הזה. ואולי גם הוא מקיים דברי חכמים ושנא אם הרבנות. וד' הטוב ישפיע לו כל טוב לבלות שנותיו בטוב ובנעימים ויחדיו יהי' תמים.

עושר וכבוד התורה. יגדיל תורה ויאדירה. עדי יבנה בית הבחירה. ובעבודת ביהמ"ק נשמח. ומתחתיו יצמח. כנפשו ונפש ידידו הנאמן דוש"ת באהבה:

והנה הביא לנו מעט צרי בד"ת ליישב דקדוק תוי"ט פ"ד דר"ה מ"ח דקתני שופר של ר"ה אין מעבירי' עליו את התחום וכו' וכתב תוי"ט והה"נ לולב וכדמוכח במשנה י"ג פ"ג דסוכה והא דלא תני לכל הני דמתני' דהכא גבי לולב אע"ג דלפי הסדר קדם סוכה לר"ה. וכתב כ"ת. דבגמ' אמרי' מ"ט שופר עשה הוא ויו"ט עול"ת ואין עשה דוחה לתו"ע וכתב הר"ן דקושטא דמילתא קאמר אבל א"צ לזה דא"נ הוי יו"ט ל"ת לחודא נמי לא דחי משום דל"ה בעידנא אמנם מג"א סי' תמ"ו הביא בשם ש"ל דר"ת תי' דעשה דרבים דוחה אפי' ל"ה בעידנא וכתב מג"א דחמץ לא מקרי עשה דרבים רק דוקא שופר שהיחיד מוצא רבים יי"ח. ולפ"ז שופר הו' רבותא טפי דלא דחי אע"ג דלא בעי' בעידנא משום דיו"ט הוי עול"ת וכ"ש לולב דל"ה עשה דרבים דלא דחי משום דלא הוי בעידנא יפה אמר:

אלא דלפענ"ד גם המג"א לא אתי לאפוקי רק עשה דהשביתו גבי חמץ והסברא לחלק דאם רבים מקיימי' תעשה והל"ת אינו עובר רק יחיד העשה חמיר ודוחה הל"ת אף דאינו בעידנא וכדאמרינן בברכות מ"ז מצוה דרבים שאני אבל עשה דתשביתו נהי דהוי עשה דרבים שהכל מחוייבי' בה אבל א"א לקיימה רק א' ולהכי בעי' בעידנא אבל לולב נהי דבעי' לקיחה לכ"א מ"מ רבים מקיימי המצוה ע"י שא' עובר הל"ת דהא אלף אנשים יכולי' לצאת בלולב א' ע"י שא' נותן לחבירו במתנה ע"מ להחזיר ושפיר דחי ל"ת שא' עובר אפי' אינו בעידנא. ועיין מג"א סי' תרפ"ז סק"ג דאפי' כ"א לומד בפ"ע מקרי ת"ת דרבים הואיל ומבטל כ"א ואין לומר דשאני התם שלומדי' בפ"א משא"כ לולב נוטלין בזאח"ז דהא התם אין קורי' המגילה בפ"א ואפ"ה מקרי ביטול ת"ת דרבים:

ומה שנ"ל ביישוב דקדוק תוי"ט עפמ"ש ריטב"א בסוכה מ"ג דמשו"ת לא גזרו בלולב שמא יעבירנו משום דמילה עצמה מלאכה גמורה ודוחה שבת לכן דוחה ג"כ גזירת שמא יעבירנו ע"ש. ויתר מיכן אמרי' בזבחים ל"ב לרבא טמאי מתים ונעשו זבים הואיל והודחו לטומאתן הודחו לזיבתן דמ"ל חד דיחוי מ"ל תרי דחיות אבל מצורע הותרה הוא להא אישתרי להא לא אישתרי ע"ש ועיין מנחות ע"ב דאמרינן שהרי כבר דחתה שחיטה את השבת. ולפ"ז בשופר דתקיעה אסור בשבת ויו"ט משום שמא יתקן כלי שיר אלא דעשה דשופר דוחה שבות דתקיעה בר"ה דיו"ט שפיר הו"א מ"ל חד דחוי' מ"ל תרי דחוי' ותשרי גם שאר שבותי' בשביל תק"ש ושפיר הוי רבותא דאינו דוחה. אבל בלולב דאין כאן אלא טלטול בעלמא כדאמרינן סוכה מ"ב ואי' טלטול הוא משום הוצאה כמו דאמרינן בשבת קכ"ד ע"ב וכן כתב הראב"ד ספכ"ד מה' שבת ואפי' ללח"מ שם שנתן

טעמי' אחרי' כתב המ"מ שם דעיקר תחילת הגזירה הי' משום הוצאה ע"ש. ולפ"ז למאי דקי"ל כב"ה דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך לא הי' ראוי' לאסור טלטול כלל ביו"ט וכמו שהק' תוס' ביצה י"ב לדעת רש"י אלא כיון דעיקר הוצאה אסורה ביו"ט אסרו חכמים בדבר שאינו צורך יו"ט כלל וכמ"ש תוס' שם. ולפ"ז היכי דאיכא צורך מצוה לא הי' בכלל הגזירה כלל ומותר לגמרי וכן כתב להדי' הריטב"א בסוכה מ"ב ע"ב הא ודאי לא אסרו חכמים כלל טלטול בדבר של מצוה קבועה של תורה וכו' ואין לולב שהוא ראו' מה"ת ומצותו קבועה ליום זה בכלל אי' זה כלל ע"ש וא"כ הותרה ואמרינן להא אישתרי ולהא לא אישתרי וליכא רבותא כלל דאינו דוחה שאר שבותי' דכ"ש הוא משופר וא"ש:

ומ"ש על תי' תוי"ט דבר"ה הוי רבותא טפי דאינו אלא יום א' משא"כ בלולב דצ"ל דמתני' במקדש איירי דלולב כל ז', אין לזה פי' דאכתי תקשי אמאי לא קתני דין זה גבי לולב בגבולי' או בזה"ז ועוד דמתני' פ"ג דסוכה מי"ג שציין תוי"ט לא איירי במקדש דקתני מוליכי' לולביהן לביה"כ. ועוד דבמקדש באמת שרי דאין שבות במקדש דמשמע מסקנת הגמ' בעירובין ק"ג דשבות דמקדש במדינה נמי התירו. אבל לפענ"ד אדרבה כונת תוי"ט רק במדינה ואחר תקנה ריב"ז שיהא ניטל כל שבעה זכר למקדש אלא דבלולב אין רבותא כ"כ דאין דוחה שבות אפי' ביום א' כיון דאיתא בשאר יומי לא תשתכח תורת לולב אבל בשופר אם לא ידחה ולא יתקע הו"א דחיישי' שמא ישתכח תורת שופר וכמ"ש תוי"ט משנה ג' קמ"ל דאפ"ה לא דחי וא"ש:

ועל מה דפשיטא לי' דלולב לא הוי מצוה דרבים. י"ל עוד למה דאמרינן יומא נ"א דפסח כיון דאתי בכנופי' מקרי קרבן צבור ודחי שבת וטומאה ועיין תוס' יומא ו' ע"ב ד"ה אמר וה"נ בלולב דאתי בכנופי' כדקתני סוכה מ"א מוליכי' לולביהן לביהכ"נ אפשר דמקרי מצוה דרבים:

ומה שהק' לדעת רשב"א דהא דעשה דפו"ר לא דחי ל"ת דנדר גבי קונם שאני משמשך משום דאפשר באשה אחרת א"כ איך אמרינן במכות ט"ז דמשכחת בטלו באונס בנדרה ע"ד רבים נימא אתי עשה דולו תהי' לאשה וידחה ל"ת דנדר דשם ל"ש תי' רשב"א דאינו מקיים העשה דולו תהי' לאשה אלא בזו והאריך בזה. זכרונו כתב לו דסברא זו כתב רשב"א על מה שהקשה בהנאת תשמישך עלי אמאי אסורה עליו הא איכא מצות פו"ר ומללה"נ וע"ז תי' דאפשר באחרת אבל על קושי' דנימא עדל"ת תי' דנדר הוי עשה ול"ת ככל היוצא מפיו יעשה עשה ולא יחל ל"ת עיין רשב"א נדרים ט"ז ותי' זה שייך גם באונס ולק"מ ושלום תנין ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רעח

שיל"ת ב' אויפאלו שנת ותר"ם כראם קרני לפ"ק:
יחדש ד' עלינו שנה טובה. בנחת ושובה. עד זקנה ושיבה. אהובי מחו' הרב הגאון הגדול כמו"ה זוסמאן סופר נ"י האבדק"ק האלאש יגמור ד' החתימה לטובה בעדו ובעד כל ב"ב ד' עליהם יחי':
יקרתו הגיעני וכו' ומה שהתפלא בר"ה ל"ב דקאמר מ"ט שופר עשה הוא ויו"ט עשה ול"ת ואין עדל"ת ועשה הא כל מילי דרבנן הוי רק מלא תסור ואיך יצויר שיש עשה ג"כ. הנה לפענ"ד אפשר לחדש עפ"י מ"ש הרמב"ם בסה"מ שורש א' וז"ל כי כל מה שצוונו חכמים לעשותו וכל מה שהזהרנו ממנו כבר ציווה מרע"ה בסיני שיצונו לעשותו והוא אמרו עפ"י התורה אשר יוריך וגו' והזהירנו ית"ש מעבור דבר מכל מה שתקנו אותו או גזרו ואמר לא תסור וגו' מזה יש ללמוד דבעשה דרבנן איכא עשה של תורה ככל התורה אשר יוריך ובל"ת דרבנן איכא ל"ת של תורה לא תסור וא"כ יו"ט דהוי עול"ת דרבנן איכא נמי עשה ול"ת של תורה ושפיר דחי עשה דשופר וא"ש:
אבל אינני צריך לכל זה רק נהי נמי דנאמר דגם בעשה דרבנן ליכא רק משום לא תסור מ"מ ז"א רק מה"ת ליכא רק לאו אבל מ"מ מדרבנן הוא עול"ת דרבנן וחכמי' עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וכיון דלא דחי מלאכה דאורייתא אף שבות דדבריהם לא ידחה כמ"ש הר"ן שם ובאמת אם עבר ותקע נהי דעבר על עשה ול"ת דרבנן מ"מ מה"ת לא עבר רק לאו דלא תסור ותדע שהוא כן דהרי לדעת רמב"ן בהשגות לס' המצות גם לא תסור רק אסמכתא וליכא איסור תורה כלל אם עובר על איסור דרבנן ואפ"ה אמרינן דיו"ט עשה ול"ת והיינו עול"ת דרבנן ומאי דק' לדעתי מי נתן כח לחכמים לתקן מ"ע ול"ת הארכתי בתשו' אחת עפ"י דברי חי' ר"ן סנהדרין פ"ט ע"ש. ובזה ניחא מה דקשי' לכאורה לדעת ריב"א דהא דאין עדל"ת ועשה היינו דל"ת דחי שפיר רק העשה אינו דוחה משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ועיין סוף נוב"י קמא א"כ בעשה ול"ת דרבנן הו"ל לדחות דל"ש מאי אולמא דודאי עשה דאו' אולמא טובא. ולפמ"ש ניחא דכך אמרו חכמים שלא ידחה ויש להם כח לזה מלא תסור וא"ש:
ומעין הרהורי דיומא יש לי מקום עיון ביומא י"ט דקאמר לימא תיהוי תיובתא דר"ה ברי' דר"י וכו' והלא תוס' שם הק' בנדרים ל"ה דמבע"ל אי כהנים שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא ואמאי לא פשטי' לי' מדר"ה ברי' דר"י ותי' דהתם מבע"ל אי הוי שלוחי דרחמנא דוקא ולא שלוחי דידן כלל או הוי נמי שלוחי דידן ע"ש. ולפ"ז לק"מ לר"ה דשפיר קא"ל אתה שלוחינו דהא גם אי הוי שלוחי דרחמנא מ"מ הוי נמי שלוחי דידן. ומכ"ש לפמ"ש

להסביר כונת תוס' דר"ה לא הוכיח רק שאין אנו צריכי' לעשות אותם שלוחי' כיון דאנן לא מצינן למיעבד שליח לא מצינן משוי ע"כ שלוחי דרחמנא שוי' אותם שלוחי' אבל אכתי איכא למיבעי' אי רחמנא שוי' אותם שלוחי' דרחמנא או רחמנא שוי' אות' שלוחי' דידן כמ"ש ראשונים רפ"ב דקידושין גבי זכי' מטעם שליחות דתורה עשאו שליח לזכות ע"ש וא"כ כל מעשה השליחות הוא לדידן רק דרחמנא שוי' שליח דידן ודאי שייך לומר ואתה שלוחינו וקשי' כנ"ל. ועלה בדעתי דלכאורה למה אמרו לו כלל ואתה שלוחינו אבל כבר הק' הגאון מו"ה בונם גינס זצ"ל מה מהני השבועה שהשביעהו הא לפי דעת צדוקי שצריך ליתן הקטורת מבחוץ הוי השבועה ליתנו מבפנים לבטל את המצוה ואינו חל אפי' בכולל לדעת בעה"מ פ"ג דשבועות. והי' ניחא לי כיון שהוא שלוחם וליתן מבחוץ אינם עושים אותו לשליח א"כ גם אם יתן מבחוץ אינו עושה מצוה כיון שאינו שלוחם וכיון שעכ"פ מבטל את המצוה שוב השבועה חל ושפיר סמכו עליו ולכן הקדימו ואתם שלוחינו. אך כ"ז אם שלוחי' דידן שאנו עושי' אותם שלוחינו וכיון שאין אנו חפצי' בשליחותו ליתן הקטורת מבחוץ אינו שליח ואינו עושה מצוה אבל לר"ה ברי' דר"י דהוי שליח דרחמנא כתבו תוס' שם שאין הבעלים יכולי' לעכב על כהן שבמשמר שלא יקריב א"כ לפי דעת צדוקי דצריך ליתן מבחוץ ורחמנא שוי' שליח ע"ז אין בכך כלום אם אנו אין מסכימי' בשליחותו ע"ד וקושי' הגאון הנ"ל במקומו וצריך תי' אחר וא"כ ק' למה א"ל ואתה שלוחינו ופריך שפיר תיובתא לר"ה ברי' דר"י וא"ש:

וראיתי בחת"ס או"ח סי' קע"ו שתי' קושי' מו"ה בונם גינס הנ"ל דמשו"ה א"ל ואתה שלוחינו משום דכה"ג מתמנה בפה ומסתליק בפה כמ"ש תוס' יומא י"ב וצדוקי' מודים שאין עבודת יוה"כ כשירה רק בכ"ג ומתני' עמו שאם ישנה דבר אינו שלוחם פי' אינו כה"ג נמצא העבודה פסולה ע"ש שהאריך בזה. ולפענ"ד דבריו תמוהי' בתרתי חדא. דא"כ מאי פריך הגמ' אדר"ה ברי' דר"י נהי דאם הוא כה"ג הוי שלוחו דרחמנא להקריב קרבנות ולא שליח דידן מ"מ הא דיהי' כה"ג אינו שלוחו דרחמנא רק שליח דידן ושפיר א"ל אתה שלוחינו לדעת חת"ס. ועוד הא לפי מסקנת הגמ' הכי קא"ל משביעי' אנו עליך על דעתינו ועל דעת ב"ד ועיין רש"י שם א"כ לא התנו עמו כלום שלא יהי' שלוחם אם ישנה והדק"ל:

וביישוב קושי' הנ"ל נ"ל דנהי דנשבע לבטל את המצוה אין השבועה חל ולא הוי שבועת ביטוי אבל שבועת שוא מיהא הוי כדאמרינן שבועות כ"ח ע"א ולוקה עלי' משום שוא ושפיר סמכי' על השבועה שאינו צדוקי דאם הוא צדוקי הוי נשבע לבטל את המצוה והוי שבועת שוא ודאי לא הי' נשבע שבועת שוא ואדרבה שבועת שוא דבשעה שנשבע

יצתה לשקר מפיו חמור משבועות ביטוי דלהבא עיין בחו"מ סי' ל"ד ס"ה וא"ש. וביום הכיפורי'. ד' קרנינו ומזלינו ירום. עד עמוד הכהן על האורים. ובית בנו בראש הרים. וכהן עומד ומקריב פרים ושעירים. ובעבודת ביהמ"ק נשמח כולנו. ואיום יוציא לצדק דינינו, וחנינו ויברכנו יאר פניו אתנו. ידידו החותם בברכת השנים דשנים ורעננים: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רעט

עוד להגאון הנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לס' ואתחנן תרנ"ג לפ"ק:

יקרת מכתבו האיר מול עבר פני בעתו ובזמנו לקרוא אותי בקריאה של חיבה לחתונת בנו הנחמד מו"ה יודא נ"י אשר היתה למז"ט ביום ד' חוקת וכבדנו גם בד"ת:

ועל דבר קושיתו בתוס' שבועות מ"ד ע"ב ד"ה ור"י שהקשו אהא דאמרי' בר"ה כ"ח המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעת של מצוה והמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה ואמאי הא מתהני לר"י דחשיב לי' בהכי כש"ש ומעלתו תמה על תמיהתם הא אמרי' בפסחים כ"ה ע"ב דלא אפשר ולא קמיכווין כ"ע לא פליגי דשרי והרי כאן לא אפשר דהא צריך לתקוע ולטבול ואינו מכוין להנאת פרוטה דר"י ושרי ואי דהוי פ"ר הא' כתב הר"ן פג"ה דבהנאה פ"ר מותר. ולפענ"ד נראה דהגם דקי"ל דאפי' מללה"נ ויוצא בשופר ולולב של ע"ז מ"מ לכתחלה אי איכא לולב ושופר אחר אסור ליטול של איה"נ מ"מ באיסור נדר כיון דמללה"נ ויוצא בה בדיעבד ואין הנדר חל על דבר מצוה א"כ לא הי' בכלל הנדר ומותר ליטלו אפי' לכתחלה אפי' איכא אחר וכן משמע קצת בתוס' ר"ה כ"ח ד"ה המודר ולפי"ז שפיר י"ל דמיירי הכא באיכא הכא שופר אחר לתקוע לו וכן במודר מן המעיין שנדר רק ממעין ידוע ואיכא מעין אחר לטבול בו ואפ"ה שרי ושפיר הק' תוס' הא מתהני פרוטה דר"י ול"ל דהוי לא אפשר ולא קמכוין דהא אפשר הוא שיתקע לו ויטבל במעין אחר. אלא דהיא גופא קשי' מנ"ל לתוס' להקשות דילמא מיירי בליכא אחר והוי לא אפשר ולא קמכוין ונ"ל דתוס' הוכיחו זה דע"כ מיירי באיכא אחר דאל"כ מה קמ"ל רבא דמותר משום מללה"נ ת"ל דעדל"ת כמו בכל דוכתי':

אך זה ליתא דהרי רשב"א בנדרים הקשה בדף ט"ז אמאי באומר קונם ישיבת סוכה עלי אסור לישב בסוכה וליתי עשה דסוכה ולידחי ל"ת דלא יחל דברו ותי' דנדרים עשה ול"ת הוא עשה ככל היוצא מפיו יעשה ול"ת לא יחל דברו ע"ש וא"כ ל"ש במודר הנאה כלל עדל"ת והדק"ל. אמנם נ"ל דכ"ז בנודר עצמו אבל במודר מחבירו שחבירו אסור בהנאה

בזה שייך שפיר עדל"ת שהרי דעת הרמב"ם במדיר את חבירו ומהנהו המדיר עובר בלא יחל דברו ולא המודר שהוא לא נדר והר"ן בנדרים ט"ו דחה דאע"ג דכתיב לא יחל דברו לאו אדיבור קאי אלא אדבר קאמר ע"ש. וא"כ התינח לענין הל"ת אבל עשה דכל היוצא מפיו יעשה ודאי ליכא במודר והוי ל"ת לחוד ועדל"ת ולפי"ז י"ל דמשמע להו לתוס' מדנקט המודר הנאה מחבירו והמודר הנאה משופר וממעיין ולא נקט הנודר הנאה דפי' הוא שחבירו הדירו הנאה מעצמו ומשופר וממעיינו ובזה ליכא אלא ל"ת ואי דליכא אחר פשיטא דעדל"ת אעכ"ח דאיכא אחר ושפיר הק' הא מיתהני פרוטה דר"י דהא הוי אפשר וא"ש:

ובזה י"ל פרפרת נאה דדברי תוס' נפלאים שהקשו מן המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע ומן המודר הנאה מן המעין ודילגו המודר הנאה משופר והמודר הנאה מחבירו מותר להזות שהוא באמצע ולפמ"ש י"ל דתוס' עירובין דף ק' הק' למ"ד מתן ד' שנתערב במתן א' ינתן במתן א' שלא יעבור על בל תוסיף אמאי לא אתי עשה דמתן ד' ודחי ל"ת דב"ת ותי' מהר"מ חאגיז בתשו' שתי לחם סי' מ"ד דאין עדל"ת אלא אם בדבר עצמו שחוטא הוא מקיים המצוה אבל כאן העשה הוא במתן ד' והל"ת במתן א' ע"ש ולפי"ז במודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה ל"ל עדל"ת דהא כתב ב"י סי' תקפ"ו בשם הכלבו דיש בנ"א נהני' כשהן עצמן תוקעי' וא"כ הל"ת הוא במה שהוא תוקע והמצוה הוא בשמיעת קול שופר ואינו מקיים העשה בדבר שעובר הל"ת וכן בהזאה אמרי' ביומא ח' דאיכא מ"ד טבילה בזמנו מצוה והזאה בזמנו לאו מצוה ועיין תוס' שם וא"כ במודר מן המעין דהוי טבילה בזמנו שפיר י"ל עדל"ת אבל בהזאה דהזאה בזמנו לאו מצוה ל"ש עדל"ת ולפ"ז א"ש דמשופר והזאה ל"ק להו די"ל דמיירי בליכא אחר והוי לא אפשר ולא קמכוין כקושיתו לאמת אבל ממודר הנאה מחבירו ומן המעין שפיר קשי' להו דע"כ מיירי באיכא אחר דאל"כ פשיטא עדל"ת וא"כ הוי אפשר:

אבל באמת אני תמה על תמיהתו שהרי תוס' הק' גם מן מודר הנאה מן המעין והרי שם אמרי' דאסור לטבול בימות החמה משום דאיכא הנאת הגוף ומתהני בהדי מצוה ואמאי והא אינו מכוין ופ"ר מותר בהנאה אעכ"ח דרבא ל"ל האי סברא והק' תוס' שפיר ואמת כפי הנראה מתוס' פסחים כ"ה ד"ה לא אפשר ל"ל סברת הר"ן שכתבו דבכל הסוגי' מיירי דליכא פ"ר ע"ש והק' תוס' לשיטתייהו שפיר. אבל אינני יודע למה צריך לדברי הר"ן הא בל"ז פרוטה דר"י לא הוי פ"ר דשמא לא יבא עני באותה שעה. ואולי לזה י"ל כיון דס"ל לר"י שומר אבידה הוי ש"ש אף שלא בא עני כל זמן שמירה חייב בגניבה ואבידה וע"כ משום דספק זה שמא יבא עני ויפגור מליתן לו שוה פרוטה לכן הוי ש"ש

וא"כ הוי פ"ר דפרוטה זו שספק זה שווה ודאי מיתהני שהי' נותן פרוטה לא' לפטרו מנתינה לעני אם יבא ולכן דייקי תוס' וכתבו והא מתהני לר"י דחשיב לי' בהכי ש"ש ולא כתבו הא מיתהני פרוטה דר"י:

ומה שנ"ל עוד ליישב קושיתו דבאמת כבר עמד טו"א שם על דברי הר"ן דבהנאה מותר דשא"מ אף דהוי פ"ר אמאי אסור לטבול במעין בימות החמה ע"ש ולפענ"ד נראה להסביר סברת הר"ן דכ"מ פ"א משבת הביא מ"כ דהפרש בין משאצל"ג לדשא"מ בפ"ר הוא בדשא"מ אינו מכוין למעשה המלאכה אלא שנעשית בהכרח אבל משאצ"ל מכוין לגוף המלאכה ולא לתכליתה ע"ש ועיין רשב"א שבת קל"ג שהק' אמאן דמתני' לה אדר' יאשי' אמאי קרי לה דשא"מ הא מתכוין לקציצה אלא שאינו מכוין לטהר אלא למול ואין זה דשא"מ אלא משאצ"ל דאסור בשאר אי' חוץ משבת ותי' דלא אמרה תורה בפירוש שלא תקוץ אלא השמר שלא יטהרנו אלא בהוראת כהן וא"כ גם כאן אינו אסור לקוץ רק משום התכלית שמטהר בקציצתו ואם אינו מכוין לתכלית הקציצה לטהרו הוי דשא"מ ע"ש וזה סברת הר"ן כיון דתורה לא אסרה לבישת כלאים אלא לתכליתו להנאת חימום ואם אינו מכוין לתכליתו הוי דשא"מ ושרי וא"כ בשלמא בשאר דבר שא"מ שהמעשה בעצמותה אסור לא בשביל התכלית שפיר אסור פ"ר דאף שחותך ראש הבהמה בשביל תינוק לשחק בו ל"ל דאינו מתכוין לנטילת נשמה כיון דהוי פ"ר ודאי מכוין למעשה נטילת נשמה ולא הוי כמתעסק בעלמא אבל כאן נהי דהוי פ"ר שודאי ינצל מחמה וגשמים מ"מ כיון שעשה המעשה לתכלית אחר אין כאן פ"ר שמכוין ודאי להנאת חימום להנצל מחמה וגשמים וכיון שאינו אסור מצד תכליתה ואין כאן פ"ר שודאי מכוין לתכליתה לכן שרי וכן בבת תיהא כיון דאין איסור להריח רק מצד תכליתה שיהנה מן הריח וכיון דמריח כד' לבדוק היין נהי דהוי פס"ר דודאי יהנה אבל אינו פ"ר שמכוין ליהנות לכן שרי שפיר. ולפ"ז התינח בשאר איה"נ אבל בנדר כיון דאם אמר קונם זריקת צרור עלי נמי אסור אעפ"י שאין לו הנאה כלל כמו"ש ר"ן נדרים ט"ז ע"ב וכן במעין ושופר וחבירו אם אוסר טבילתו ותקיעתו ומעשיו עליו אפי' בלי הנאה אסור רק כיון שנדר רק הנאה מותר בדבר שאינו הנאה אבל מ"מ כל זמן שהוא הנאה אף שאין מכוין לה אסור ועובר בלא יחל דברו שהרי החליף דיבורו ואין בכלל דיבורו שהוא מודר הנאה שיכוין להנאה ועיין פנ"י שבועות כ"א ע"ב ולהכי שפיר נודר הנאה מן המעין אסור לטבול בימות החמה ומיושב קושי' טד"א וגם תוס' שבועות הק' שפיר ולפענ"ד הוא סברא נכונה וקצרתי קצת:

ובהכי מתישבת קושי' אחרונים אמאי לא הק' תוס' בשופר של עולה וע"ז הא מיתהני פרוטה דר"י וישיע"ק הק' דבשופר של עולה ל"ש תי' תוס' שיכול לכוין מקום שלא יבא עני שם דהא הוא בשוגג ולפמ"ש לק"מ דדוקא בנודר הנאה קשה קושי' תוס' אבל בשאר איסורי שפיר י"ל כקושי' טו"א דהוי דשא"מ ופ"ר אינו אסור בהנאה כסברת הר"ן וא"ש:

וראיתי באחרונים שהק' לשיטת רשב"א נדרים ט"ו דמיתהני בהדי מצוה שרי א"כ לא הקשו תוס' כלום. ולפענ"ד נראה עפמ"ש שעה"מ הל' לולב ליישב הא דמודר מן המעיין אסור לטבול בימות החמה דמיתהני בהדי מצוה לא שרי אלא בהנאת הגוף שהוא בשעת עשיית המצוה אבל במודר הנאה מן המעיין נהנה אחר עשיית המלצה ע"ש ושעה"מ הבין שהם שפה אחת ודברים אחדים עם דברי רשב"א שהביא קודם לזה דהתם מיד כשהזה וטבל עברה המצוה וא' משהי בתר הכי נמצא נהנה גופו שלא במקום מצוה ע"ש ולפענ"ד לא כן ידמה אלא דסברת הרשב"א והמאירי הוא דוקא בהנאת תשמיש שמאחר התשמיש אינו נשאר מהנאת תשמיש כלל ואין הנאה אלא בשעת עשיית המצוה אז מותר מיתהני בהדי מצוה אבל טובל במעין בימות החמה נשאר הנאתן גם לאחר שעלה מן המים שהוקר עצמו בזה אסור כיון שנהנה אחר עשיית המצוה. ולפי"ז שפיר י"ל דגם התוס' ס"ל כרשב"א בהנאת גוף התשמיש ומ"מ הקשו שפיר דמיתהני פרוטה דר"י דהנאת משתרשי של פרוטה נשאר לו גם אחר עשיית המצוה ובזה מיתהני בהדי מצוה אסור וא"ש:

וביישוב קושי' תוס' נ"ל לפמ"ש שעה"מ שם ליישב הא דעירובין ל"א דמתהני בהדי מצוה אינו אוסר אלא בהנאת הגוף מדבר שאסור עליו כמו תק"ש ותשמיש משא"כ בהאי דעירובין שאין הנאת הגוף מדבר האסור בעצמו דהיינו ביה"ק רק שביה"ק גורם לו שיהנה גופו מבית המשתה בכה"ג מתהני גופו בהדי מצוה שרי לכ"ע ע"ש ועיין חידושי רמב"ן ע"ז ר"פ השוכר דכל הנאת משתרשי הוי רק גרם הנאה ואפי' מכירה ועיין חת"ס יו"ד סי' ק"ל ועיין רשב"א סוכה מ' ורש"י פסחים כ"א ע"ב שכל הנאות לידי אכילה הן באות ולפי"ז אף דמתהני בהדי מצוה פרוטה דר"י הוי רק הנאות משתרשי ואינו נהנה הנאות הגוף מדבר שאסור עליו רק גורם לו שיהנה הנאות הגוף ע"י פרוטה דמשתרשי לי' ובכה"ג הנאת הגוף בהדי מצוה שרי וא"ש:

ועוד נ"ל ליישב קושי' טו"א לפלפולא עפמ"ש האחרונים בשיטת הרז"ה דבמצוה דרבנן מיתהני בהדי מצוה אסור עיין שעה"מ ולפ"ז מעין דאפי' אדם מטהר בכ"ש מה"ת אם כל גופו עולה בהן עיין ב"י יו"ד רסי' ר"א רק מדרבנן צריך מ' סאה ע"ש ומסברא נראה דטובל בימות החמה במעין נהנה טפי אם המים מרובים מ' סאה מאם הם מועטי' רק שכל

גופו עולה בהם ועיין שבועות ח"י דתוספת הנאה אסורה שהי' לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה ולפי"ז מודר הנאה ממעין אסור לטבול בימות החמה דממנ"פ אי ליכא מ' סאה אסור לטבול מדרבנן ואי איכא מ' סאה הרי יש לו הנאות הגוף מרובה וזה רק מצוה דרבנן ומתהני בהדי מצוה אסור אבל במצוה דאו' שפיר י"ל דמתהני בהדי מצוה שרי. ויען אני נחפז לדרכי אסתגר בזה ואי"ה פ"א אשתעשע עמו בארוכה. ומאת ה' ישא ברכה כנפשו ונפש אוהבו מחותנו הדבק באהבתו ודוש"ת:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רפ

שיל"ת ב' אויפאלו ה' בראשית תרנ"ד לפ"ק:
שוכ"ט לתלמידי אהובי הרבני המופלג ושנון. וריח לו כלבנון. כמו"ה דוד טייטעלבוים נ"י ביישוב ערדא בענע:
מכתבך הנעים הגיע עדי בזמנו ורוב טרדותי' בימים האלו דמצוה ודרשות לא הרשני להשיב עד היום והגם כי קשה עלי להשיב על מעשה חידודי' מ"מ לאהבתך פניתי מעט לשעשע עמך על מה שהקשית בר"ה כ"ח דאר"י בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא למ"ש הרמב"ן ורשב"א ביבמות ק"ג גבי סנדל של ע"ז לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה דדעת קצת ראשונים דלכתחלה לא תחלוץ משום שנהנית שמותרת להנשא ובדיעבד חליצתה כשירה נהי דעבדא איסורא חליצתה לא מיפסלא והקשו הרמב"ן ורשב"א מר"ה כ"ח דמוכח דאי מלה"נ לא יצא כיון שאם יצא נהנה ועביד איסורא ואי לא יצא לא עשה ולא כלום ונמצא שלא נהנה אמרי' דלא יצא וה"נ הו"ל למימר דחליצתה פסולה כדי שלא תהנה ולא תעבור ע"ש והרי כתבו תוס' ר"ה כ"ט ד"ה רדיית הפת דבתקיעה עה שלא לשם מצוה יש איסור שבות וכן פסק רמ"א באו"ח סי' תקצ"ו דלא כטו"ז שם ועיין מג"א שם סק"ב א"כ אמאי אמרי' דלא יצא כד' שלא יהי' עבריין אשבות דתקיעה. וזה שיבוש דעדיף טפי למימר דלא יצא ועבר אי' דרבנן משנאמר דיצא ועבר על אי' דאורייתא:
ובהכי ניחא מה דהוי ק"ל למ"ש חכ"ץ סי' א' דחליצתה לאו מצוה חיובית הוא ואין כופין עלי' אלא משום לתא דידה וגם כונת חליצה אינה כונת מצוה אפי' אי מצות צריכות כונה רק כונת הקנאה ע"ש באריכות א"כ מה ראי' מייתי רמב"ן ורשב"א מהא דר"ה להך דחליצה דילמא שאני בהך דר"ה דתק"ש היא מצוה חיובית ולא יצא משום דהוי מהב"ע וכ"ש בשופר שהוא להעלות זכרוניהם של ישראל לאביהם שבשמים כמו"ש

תוס' ר"ה כ"כ ד"ה אבל ועיין בריטב"א סוכה ט' דבלולב שבא לרצות אמרי' בי' טפי דפסול משום מהב"ע וכ"ש שופר שהוא להעלות זכרוניהם וכו' ואמרי' בר"ה כ"ו כיון דלזכרון קאתי כבפני דמי ואמרי' בי' אין קטיגור נעשה סניגור ולהכי א"י במהב"ע אבל בחליצה שאינה מצוה חיובי' ולא בעי' כונת מצוה נהי כיון דהוא בעבירה לא קיים מצוה מ"מ חליצה כשירה הוא תשתרי לעלמא וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות דבמצוה שאינה חיובית ולא בעי כונת מצוה ל"ש מהב"ע. ולפי האמור א"ש למ"ש תוס' סוכה ט' ד"ה האי דטעמא דמהב"ע לאו דאו' אלא מדרבנן א"כ מהיכי תיתי נימא כאן דלא יצא ועבר על שבות דרבנן כיון דמה"ת יצא מוטב דנימא שיצא וא"צ לתקוע עוד הפעם שלא יעבור על שבות דרבנן אע"כ דמה"ת לא יצא כיון שאפשר לתקן האיסור ולא יצא ולא נהנה ומוטב שיעבור שבות דרבנן משיעבור איסור תורה א"כ גם בחליצה אמרי' הכי:

אך מה שהוספת להקשות למ"ש אחרונים דסוגי' קאי ביש לו שופר אחר דאל"כ עדל"ת והרי אמרי' בר"ה ל"ב אין עולין באילן וכו' בשביל שופר של ר"ה משום דאין עשה דשופר דוחה ל"ת ועשה דדבריהם וע"ש בר"ן א"כ אכתי תקשי נימא דיצא ואי דא"כ עביד אי' בהנאתן נימא עדל"ת ואי משום דאיכא שופר אחר מ"מ כיון דאי נימא דלא יצא בתקיעה ראשונה הרי עבר על שבות שהוא עול"ת דרבנן מוטב דנימא שיצא. הוא דבר שאין לו שחר ואין דעתי נוחה בפלפולי' כאלו דכיון דאיכא שופר אחר ואפשר לקיים שניהם אין עדל"ת ועבר איסור תורה אי נימא דיצא ומוטב דנימא דלא יצא ועבר עשה ול"ת דרבנן ואף דמוטב לבטל עשה של תורה מלעבור עשה ול"ת דרבנן היינו משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב וא"ת והעמידו דבריהם במקום עשה אבל לא לעבור על ל"ת של איה"נ. ועוד דהא דאין עדל"ת ועשה דרבנן היינו בקו"ע לעבור עול"ת דרבנן אבל כאן כבר עברו ודאי מוטב לעבור עול"ת דרבנן מלעבור ל"ת של תורה מה אמרת הרי עובר בקו"ע כשתוקע בשופר אחר זה שיבוש שהרי כשתוקע בשופר אחר תוקע לשם מצוה ואין עובר שום שבות רק שעבר למפרע ע"י דאמרינן דלא יצא וזה הוי שב וא"ת ואפי' אינו תוקע אח"כ בשופר אחר רק דאמרינן דלא יצא בתקיעה ראשונה עבר למפרע על עול"ת דרבנן ועיין גיטין נ"ה גבי חטאת גזולה ורשב"א שם. ויש לכל מ"ש ראיות ועוד יש תשובות הרבה ונלאתי לכותבם לרוב פשיטותם להולך בדרך לימוד הישר ואמיתי:

ולפי שיטתך לא הועלת כלום בתי' עפ"י נתה"מ סי' רל"ד דאוכל אי' דרבנן בשוגג אינו נענש וא"צ כפרה ולפי"ז כאן בדיעבד אינו עובר כלל שבות דרבנן דהא כאן הוי כעובר לכתחלה במזיד שהרי אי נימא דיצא לא עביד איסור דרבנן כלל ואם נימא דלא יצא הרי עובר עכשיו למפרע עול"ת דרבנן לכתחלה ובמזיד ע"' דאמרי' דלא יצא וכמוש"כ רמב"ן

דע"י דאמרינן דיצא עובר עכשיו למפרע איסור תורה ועיין גיטין פ"ג דאם גירשה ע"מ שלא תינשאי לפלוני וניסת לאחר דאם אח"כ תינשא לפלוני עברה למפרע על אי' א"א דודאי אסורה לינשא לפלוני שעל ידי כן עוברת אי' אשת איש וה"נ כאן כן הוא:

אבל גוף דברי נתיבות תמוהי' מדברי חי' הר"ן סנהדרין פ"ד ע"ב שכתב דבאי' לאו דשא"מ מותר משום דא"צ כפרה בשוגג ובאי' סקילה דשא"מ אסור משום כפרה על השוגג וכתב דשגגת לאו מותר מפני שלא מצינו שענש הכתוב כלל, ואפשר שאפי' ביד"ש אינו חייב וכו' וא"כ אפי' בלאו של תורה ליכא עונש כלל על השוגג ואפ"ה אם מכר לו אי' לאו ואכלו מחזיר הדמים ולפי סברתו מ"ל איסור לאו או מ"ל איסור דרבנן. ובאמת בירושלמי שהביא הר"ש פ"ו דתרומות מ"ג לא מצינו הך דנפשו של אדם חותה באכילת איסור רק בטבל ותרומה שהוא במיתה בי"ש ויש עונש בי"ש בשוגג ובתרומה צריך כפרה על השוגג לשלם חומש ולדעת תוס' כתובות ל' ע"ב גם תשלומי קרן הוא לכפרה ע"ש:

ואמנם בגוף הדבר שהרעישו האחרונים דנימא עדל"ת נראה לפענ"ד דלק"מ דלא אמרינן עדל"ת אלא בשלו אבל אין עדל"ת דלא תגזול דלא חייבה אותו תורה לקיים מצוה בממון של אחרים ועיין תשו' יד אלי' סי' כ"ג ולפי"ז בהקדש לא מיבעי אם הוא עולה ושלמים של אחר ודאי ל"ש עדל"ת בממון של אחרים ושל הקדש אלא אפי' הוא קרבן שלו דאמרי' ב"ק ע"ו מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן מ"מ הרי כתבו תוס' שם דמקרי שינוי רשות והוא של הקדש אלא דקני' לקרבן ומקרי תורא דראובן ול"ד למכרו להדיוט וכיון דאסור להשתמש בו משום שהוא ממון של הקדש ל"ש למימר בי' עדל"ת. ויש ליישב בזה קושי' תוס' שם ד"ה אר"י שהקשו מ"ש משלמי' דלא יצא משום דמצות ליהנות ניתנו ולפמ"ש א"ש דמיירי באין לו שופר אחר ולהכי בע"ז יצא משום עדל"ת אבל בשלמים שהוא ממון של הקדש ל"ש עדל"ת כנ"ל:

הן אמת דגם בע"ז י"ל דל"ש בי' עדל"ת לפמ"ש בס' שושנת העמקים כלל ב' דכמו דאמרינן לענין להנל"ע לא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי ה"נ לענין עדל"ת לא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי שהן לאוי' כפולי' במצוה א' ע"ש והרי כתב הלח"מ ריש פי"א ממ"א דבע"ז עצמה יש תרי לאוין א' לא ידבק בידך מאומה מן החרם והשני ולא תביא תועבה אל ביתיך רק בתקרובות וייי"נ ליכא אלא לאו א' וא"כ י"ל דמיירי בשופר של ע"ז עצמה שנעבד ול"ש עדל"ת משום דלא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי וא"ש:

מיהו בעיקר קושייתך נ"ל דלק"מ דהא דתקיעה ביו"ט הוא שבות היינו משום שמא יתקן כלי שיר וכ"ז בתוקע תקיעה דרשות שייך שישכח שהוא יו"ט ויתקן כלי שיר דאם לא ישכח יו"ט ל"ש לומר שמלאכה זו אסורה דכיון שזוכר יו"ט נותן אל לבו שלא ישכח

מלאכה ועיי' תוס' שבת ע' ע"ב ד"ה א"ל דשגגת שבת עיקר דעיקר המצוה הוא משום שבת והיינו כנ"ל דאם זוכר שבת הוי כל מלאכה שגגה בפני עצמה דהו"ל ליתן אל לבו ועיי' ברמב"ם הלכות שגגות חילוק בין שוגג לאונס אבל אם שגג שבת שוב אין לו ליתן לב איזה מלאכה אסורה. ועיי' ברש"י סוכה מ"ב פי' גם כן ושכח שהוא שבת והיינו מטעם הנ"ל דאם אינו שוכח שבת אינו שוכח מלאכה מחמת טרדא דנותן אל לבו שלא ישכח אבל בתוקע לשם מצות שופר אף שבאמת א"י בו מ"מ כיון שהוא תוקע לשם מצות שופר של ר"ה הרי זכור הוא שהוא ר"ה ול"ש כלל שמא יתקן כלי שיר ולא עבר שבות כלל אף אי נימא דלא יצא וא"ש:

ויתר הדברים אשר הבאת בשם מהרמ"ש כבר הלכו בו נימושות ואין הזמן מסכים באחרוני אחרונים. ושוכן מעונים. יברכך בברכת כהנים. כנפשך ונפש רבך ידידך הדו"ש באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רפא

שיל"ת מאדע יום א' פנחס תר"מ לפ"ק:

בין המצרים. יזרח אור לישרים ה"ה ידידי הרבני הוותיק מלא עתיק. חו"ש. וריח לו כלבנון. כמו"ה אברהם ראפאפורט הכהן נ"י ביישוב מיטשקע:

יקרת מכתבו הגיעני בזמנו ומחמת ענינים שונים לא היה בידי להשיב עד היום. ואשר שאל אודות בנו הבחור הנחמד נ"י לא אוכל למלאות שאלתו לפי שעה ומזונא לאו בזכותא תלי אלא במזלא ואי"ה כאשר יהיה בידי להטיב עמו לא אמנע הטוב:

ועתה באתי עד"ת מ"ש ליישב קושי' תוס' נזיר דכ"ג ד"ה פסח ע"פ דברי המל"מ פ"ה מיסוה"ת דגם דגם אף דבל"ת אינו לוקין שלכדה"נ מ"מ במ"ע י"ל דקיים בשלכדה"נ ואכילה גסה דומה לשלכדה"נ ולהכי מצות אכילת פסח שפיר קיים באכילה גסה. אבל ביוה"כ פטור דנהי דביטול מ"ע דועניתם מ"מ על עשה ליכא כרת רק בפסח ומילה. ולפמ"ש מעלתו הטעם במ"ע משום מללה"נ בלא"ה לא שייך טעם זה רק בקיום מ"ע ולא בביטול מ"ע זה תכ"ד בתוספות ביאור קצת משלי ויפה כתב. אמנם גם התוס' חולין דף ק"ך ד"ה לחם עוני מבואר להדי' דס"ל גם אליבא דר"ל לא קיים מ"ע בשלכדה"נ דאל"כ לא הוי מקשה מידי דהוי מצי למימר אכילה כתיב ביה דשם הקושי' על ר"ל ולכ"ל קיים מ"ע בשלכדה"נ והומחה הוי רק שלכדה"נ כנראה מדברי תוס' שם ד"ה לרבות בתירוצו ועיין חי' רשב"א שם:

אבל מה שנתן טעם דבמ"ע יוצא בשלכדה"נ או באכילה גסה משום דמללה"נ לא נראה לי. דרש"י בסוכה דל"א פירש ללה"נ כלומר אין קיום מצות הנאת הגוף אלא עבודת עבד לרבו ע"ש יוצא מבואר דרק הנאת קיום המצוה לא נחשב הנאה דאין זה הנאת הגוף רק הנפש ולא אסרת תורה באיה"נ רק הנאת הגוף שהוא הנאה שוה לכל נפש אפילו לנכרי ולא הנאת הנשמה שהוא הנאה רק לנפש הישראלי בזמן חיוב המצוה ולא לשאר בנ"א ולא בזמן שאינו מחוייב בעשיית המצוה. ויש לכווין גם כן כך ברש"י ר"ה דכ"ח. ובחידושי חת"ס שם הקשה דנהי דהקב"ה לא נתן המצוה ליהנות אבל עבד הישראלי יפה לו שעה אחת בתשובה ומעש"ט בעוה"ז וכו'. ולפמ"ש לק"מ דגם הנאה שישראל נהנה אינו הנאת הגוף אלא הנאת נשמה ותענוג רוחניי ולא אסרה תורה:

ולפ"ז הדבר ברור בסברא דהיכי דהמצוה הוא שיהנה גופו ודאי אסור לקיים המצוה באיה"נ הגע בעצמך וכי מותר לאכול בשבת איה"נ או איסור אכילה משום דמללה"נ. ואף לשיטת הסוברי' דבמצו' דרבנן ליהנות ניתנה מ"מ לדעת הר"ן פ"ב דסוכה כזית פת בשבת וי"ט הוא מה"ת. או באכילת עיו"כ דהוא מה"ת עיין פמ"ג או"ח סי' תר"ד וכי מותר לאכול איסור משום מללה"נ. אלא כיון שזה גופא מצוה שיהנה גופו ל"ש בזה מללה"נ. אם כן ה"נ במצוה דכתיב בה אכילה פירושו אכילה הוא כדרך אכילה והנאה כמ"ש המל"מ שם אם כן מצות אכילת מצה הוא שיהנה גופו ממצה ול"ש כלל תללה"נ. ומכ"ש למ"ש הרמב"ם בסה"מ דלר"א לא תאכלו איסור הנאה נמי משמע משום דפירש לא תאכלו הוא הנאה ולר"א כל הנאות בכלל האיסור כמו הנאת אכילה אם כן ודאי פי' תאכלו מצות הוא שתהנה מאכילת מצה ול"ש בזה מצוה ללה"נ:

ומה שהביא ראי' מבלע מצה יצא. ראי' זו אינני מכיר דשם שפיר נהנה גרונו מכזית וגם מיעי'. ומ' הגיד לו כי בלועה הוי שלכד"א רק במרור בעינן שירגיש טעם מרור בפי' זכר למרירות אבל במצה בליעה מקרי אכילה וכמ"ש הטו"ז סי' תע"ה וגם אם בלע כזית איסור חייב וזה פשוט:

ויעיין בנמ"י נדרים ט"ז שכתב והרי זה כשופר של עולה שמותר לתקוע בו משום דמללה"נ דמסתמא לא אסור הכתוב הקדש אלא כדה"נ. מבואר מדבריו כעין דברינו לעיל. אלא שהוסיף דהנאת מצוה מקרי שלכדה"נ. ונ"ל שהוא מטעם שכתבתי שאינו הנאה אצל כל אדם ובכל הזמנים רק לישראל בשעת חיוב המצוה. ועכ"פ מבואר מדבריו דהא דמללה"נ הוא מטעם דשלכדה"נ מותר. ואם כן איך יאמר מעלתו להיפוך דמשו"ה יוצא מצוה בשלכדה"נ משום מללה"נ ותלה תניא בדלא תני' ויש להאריך בזה

גם כן במחלוקת הר"ן והרשב"א נדרים הנ"ל אם מתהני הנאת הגוף בהדי מצוה האם שייך מצוה ללה"נ יע"ש:

ובגוף סברת מל"מ הנ"ל נ"ל עפמ"ש האשר"י בשבועות דף כ"ב בשם הר"ח דבנשבע שיאכל ואכיל עפר קיים שבועתו דכיון שאכלה כדי לקיים שבועתו אחשבי' ומקרי אכילה אבל בנשבע שלא יאכל ואכיל עפר פטור דלי" אחשבי' כדי לעבור על שבועתו יע"ש. [ועיין בלח"מ פ"ה מהל' שבועות ה"ה] וה"נ בשלכד"א דמותר באיסורין דל"ש אחשבי' כדי לעבור על ד"ת. אבל במצוה שפיר נסתפק המל"מ דכיון שאכלו כדי לקיים המצוה י"ל דאחשבי' לאכילה ויוצא בו י"ח:

ולפ"ז י"ל דהיינו טעמא דר"י בנזיר כ"ג שם דקרי לי' רשע משום כיון דאכלו לשם אכילה גסה ולא לשם מצוה לצאת בו ידי אכילת פסחים שוב אכילה גסה לא מקרי אכילה גם גבי מצוה דל"ש אחשבי' וממילא לא קיים מצות אכילת פסח כלל ובדיוק נקט לשם אכילה גסה ולא נקט אכילה גסה משום דאם אכלו לשם פסח אפילו אכלו אכילה גסה י"ח גבי מצוה וכצד זה של מל"מ וכנ"ל רק משום דאכלו לשם אכילה גסה ולא לשם פסח משו"ה לא יצא בו:

ועיין בספר אוהל דוד על מס' שבועות דף כ"א שחידש אף דבכ"ש ע"י תערובת ל"ש אחשבי' אבל בערבו בידים כגון ששרה פתו ביין שייך אחשבי'. ולפ"ז נ"ל דהכא כיון שצלו מתחילה לשם פסח כדין פסח בכל הלכותיו א"כ גם אח"כ כשאכלו מסתמא על דעת הראשונה עושה לצאת י"ח א"כ אחשבי' גם אכילה גסה לאכילה כיון שאכלו כדי לצאת בו י"ח וסתמא לשמה קאי שלא יקרא רשע ודוקא מפסח זה דאינו נאכל אלא למנוייו. ועיין תוס' זבחים דף א' ע"ב לענין סתם אשה לאו לגירושין קיימא. ולכן ס"ל לר"ל דיוצא גם באכילה גסה ולהכי קאמר נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהו קעביד. והלשון תמוה דהו"ל לומר פסח מיהא קאכיל. ולהנ"ל א"ש דאכילה גסה באמת לא הי' מקרי אכילה כיון שלא אכלו לצאת בו ל"ש אחשבי'. אלא כיון דפסח מיהו קעביד א"כ סתמא לשמה קאי ועל דעת ראשונה אוכל ושייך שפיר אחשבי' ועיין שמ"ק שם. ובזה הנני דו"ש ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רפב

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' עשי"ת תרס"ג לפ"ק:

שוכן רומה. יגמור בעדו החתימה לטובה, ברה כחמה. וביום הכיפורים. יפקד בדבר ישועה ורחמים גמורים. תנחהו תומת ישרים. וימצא מאה שערים. כבוד ידידי מחותני. עסיס רימוני. הרב הגדול בתורה מעוטר בתפארה מו"ה משה שמואל שטערן נ"י ויזהיר ככוכבים. וזרעו במים רבים:

שורת דודים. קולו מחמדי' ושפתותיו שושנים. בברכת השנים. לחיים טובים ארוכים ומתוקני'. מעמקי לב נובעי' ונכוני'. שפרו עלי כמעין גנים. וכמים פנים אל פנים. אתן לו מעין ברכותיו. יחדש ד' עלינו שנה טובה בנחת ושובה. וברכה מרובה. כנפשו ונפש החותם באהבה וחיבה. מצפה לישועה. ומלאה הארץ דעה:

ועתה באתי על ד"ת אשר אמר עם הספר על דברת בעל טורי אבן באבני מילואים ר"ה כ"ח שדייק מדברי רשב"א ר"ה י"ז ד"ה למה שכתב וה"ה לבל תגרע לצורך כגון יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אע"ג דאמרה תורה תקעו גזרו שלא לתקוע וכל זה לצורך וכו' ומשמע מדבריו דאם אינו תוקע בר"ה שחל בחול או שלא עשה א' משאר מ"ע מלבד שעובר בעשה עובר נמי בלאו דבל תגרע וא"כ למ"ד לאשב"מ לוקי' עליו ילקו על כל ביטול מ"ע דהא יש בביטולה לאו דבת"ג וזה לא שמענו ע"ש. ותי' ידידי נ"י כי' דדוקא אם כל ישראל אינם עושי' מצוה אחת כמו תק"ש בר"ה שחל להיות בשבת עוברי' בבל תגרע ולכן הוצרך רשב"א לומר דליכא בת"ג משום שהוא לצורך אבל ביחיד שמבטל מ"ע ליכא בל תגרע כיון שאחרי' מקיימי' אותה והביא דברי מהר"ל מפראג אהא דאחכז"ל שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו דה"ט דנהי דדוד עבר מה שעבר אבל לא ביטל המצוה לגמרי ואחרי' קיימות אבל שאול שביטל מצות המלך נתבטלה המצוה לגמרי לכן עלתה לו והאריך קצת בזה לפרש דברי המדרש:

כבר הגיד לי דבר זה בשמו תלמידי הרבני מו"ה חיים נ"י ראטה והוטב בעיני אך כעת נ"ל שאינו מעלה ארוכה שהרי גם בשופר לא נתבטלה המצוה לגמרי דהא במקדש היו תוקעי' ומשחרב ביהמ"ק התקין ר"י בן זכאי' שיהו תוקעי' בכ"מ שיש בו ב"ד עיין ר"ה כ"ט ודף ל':

אבל לפענ"ד לק"מ דהרי אמרי' ביבמות ז' אטו עדל"ת לאו ל"ת חמיר מיני' וכו' ופירש"י שהרי לוקי' עליו ומבואר דאין לוקין על עשה משום דקיל וא"כ לא יהי' לאו דבל תגרע דאתי מחמת עשה חמיר מעשה גופא וקילי לאוי' ולהכ' אין לוקין עליו אפי' למ"ד לאו שאב"מ לוקין עליו. ועיין רש"י בחומש פ' ראה פ' י"ג פסוק א' שכתב תשמרו לעשות ליתן ל"ת על עשה האמורי' בפרשה שכל השמר לשון ל"ת הוא אלא שאין לוקין על השמר של עשה והוא פלא הרי אמרינן ביומא פ"א השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה.

וכבר טען הרמב"ן פ' משפטים בפסוק וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו דפירש"י לעשות כל מ"ע באזהרה שכל שמירה שבתורה אזהרה הוא במקום לאו וכ' הרמב"ן ולפי דבריו יצטרך הרב לומר שיהי' לאו שבכללות שאל"כ הי' לוקי' על כל עשה ועשה שבתורה אבל בזה הלאו שיכלול דברי' רבים ולא יזכיר שם העבירה כלל הכל מודי' שאין לוקין בו [ובזה ג"כ מיושב קושי' בעל טו"א הנ"ל] אבל כבר אמרו השמר דעשה עשה וא"כ לא הוסיף בכאן אלא עשה וכו' ע"ש. ולפמ"ש כונת רש"י דמה שאמרו השמר דעשה עשה היינו דהשמר שהיא לאו על ביטול עשה הוא רק כעשה שאין לוקין עליו דלא עדיף מעשה גופא הבא מחמתו וא"ש הכל בס"ד:

ועוד נ"ל דהא קי"ל מצות צריכות כונה וא"כ באינו מכוין לצאת ג"כ ביטל מ"ע ועכ"פ בהיפך כונה שמכוין שלא לצאת ודאי ביטל מ"ע אפי' למ"ד מצות אצ"כ ולרשב"א הנ"ל עבר גם על לאו דבל תגרע ובזה ודאי אין לוקין על מחשבה אפי' למ"ד לאו שאב"מ לוקין עליו ועיין רש"י גיטין נ"ג ד"ה וחידוש והא דאמרי' בזבחים כ"ט ע"ב מנין למחשב בקדשי' שהוא לוקה וכו' למ"ד לשאב"מ לוקין עליו הך מחשב היינו דיבור עיין תוס' ב"מ מ"ג ע"ב ד"ה החושב ותוס' יו"ט שם ולפ"ז למ"ש הרא"ה בחינוך פ' בהר מצוה דש"מ בסופו שכל לאו שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה אעפ"י שנעשה בו שום מעשה אין לחייבו מלקות עליו דלשאב"מ מקרי וכו' ע"ש ה"נ י"ל כאן דלאו שאפשר לעבור במחשבה אעפ"י שעובר בפועל לכ"ע אין לוקין עליו אפי' למ"ד לאו שאב"מ לוקין עליו:

ושלישים על כולו נ"ל סברא ישרה דאפי' למ"ד לשאב"מ לוקין עליו ל היינו דוקא אם העבירה ניכרת ונשאר איזה רושם ממנה ורישומה ניכר כגון המותיר בטהור שניכר שיש כאן נותר או בב"י שרישומה ניכר שיש כאן חמץ או בשבועה שאוכל ולא אכל שהככר שנשבע עליו בעין או שעובר אפי' אין רישומו ניכר אבל בביטול מ"ע שאין כאן שום מעשה או דיבור רק יושב ובטל וליכא שום רושם ניכר מן העבירה רק שלילה והעדר בזה לכ"ע אין לוקין דהא דלשאב"מ לוקי' ילפי' במכות ד' ממוש"ר ועדי' זוממי' במה הצד ובעי' דומי' דהתם וא"ש. ומעין פתיחה סמוך לחתימה חיים וברכה למשמרת שלום כנפשו ונפש ידידו מחו' דושו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רפג

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' לס' ויניקהו דבש מסלע עשי"ת תרס"ל:

כששונה בין החוכים לישועה. ביום תרועה. הריחו בריח חן שפותיו בברכת השנים. לבושים שנה עם עידנים. בברכת שלום ואמת. יוצאי' מן הלב וזאת הברכה אשר ברכני ידידי נ"י יקום ד' אם דברו ויצו ד' גם אתו את הברכה חיים עד העולם. ויראה בשכלול היכל ואולם. יראה זרע יאריך ימים. ללין בין החכמים. יברכהו ד' משמי ארץ. וירכיבהו על במתי ארץ. ויהי ביתו כבית פרץ. כנפשו ונפש תדרשנו לטובה. בנחת ושובה:

ועתה באתי בשביל מה שהעיר על דברת פר"ח בילקוט"ו או"ח סי' ר"ד שכתב עמ"ש ב"י שם בשם אוה"מ שכל אכילה שע"י אונס אע"ג דלא סגי דלא מתהני ל"ש לברך עלי' והרי הוא כדין אשה שנאנסה דאעפ"י שסופה ברצון חשבי' לי' אונס ופסקוהו רמ"א שם בשו"ע וכתב ע"ז פר"ח ואינו מחוור בעינ' דבפ' ראוהו ב"ד גבי אי כפאוהו פרסיים אמרי' דיצא אלמא דחשבי' לה אכילה וכיון דכן ודאי צריך לברך וכו' והוקשה למעלתו דאדרבה משם ראי' לדברי אוה"מ דהרי פריך שם ארבא דאמר זאת אומרת התוקע לשיר יצא פשיטא היינו הך ומשני מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל ופירש"י ונהנה מאכילתו הלכך לאו מתעסק הוא שהרי אף לענין חיוב חטאת אמרי' המתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה אבל הכא זכרון תרועה כתי' וכו' קמ"ל פי' דקמ"ל דמוכח מכאן דתוקע לשיר יצא דמצות א"צ כונה ואין הטעם בכפאו ואכל מצה דיצא משום דנהנה באכילה באונס לא מקרי נהנה אלא דיוצא משום דמאצ"כ והוא כדברי אוה"מ באכילה באונס לא מקרי הנאה וא"צ לברך:

ואני תמה על תמיהתו הלא האוה"מ עצמו כ' אע"ג דלא סגי דלא מתהני והרי ודאי נהנה אלא כיון שבע"כ נהנה א"צ לברך וא"כ התם נמי נימא כיון שבע"כ נהנה לא יצא ומה בכך דמצות א"צ כונה מ"מ כיון שבע"כ נהנה לא מקרי נהנה וכיון דלא מקרי נהנה לא חשיב אכילה והרי אפי' באוכל שלכד"א וה"נ מסיק המל"מ פ"ה מיסוה"ת דאינו יוצא ידי חובת מצות אכילה אעפ"י שהוא נהנה כיון שאינו דרך הנאה לכ"ע בטלה דעתו מכ"ש בזה דלא חשיב הנאה אפי' לגבי דידי'. והרי דברי פר"ח שפתיו ברור מיללו דמוכח משם דחשיבא אכילה דאי לא חשיב אכילה איך יוצא ידי אכילת מצה וכיון דחשיב אכילה ודאי צריך לברך וסיים ואפי' למאן דפליג התם היינו משום דמצ"כ הא לאו הכי אכילה חשבי' לה וא"כ מה קושי' הא א"א לפרש קמ"ל דלא חשיבא אכילה דא"כ איך יי"ח אכילה:

אבל פי' הסוגי' דר"ה כ"ח נלפע"ד עפ"מ שאני רגיל להסביר הא דאמרינן בכריתות י"ט ע"ב מתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה עפמ"ש מקו"ח סי' תל"א ליישב דברי מג"א סי' תל"ד סק"ה דאם לא ביטל החמץ עובר עליו בב"י אעפ"י שלא ידע מידי דהוי אמי

שאכל חלב בשוגג ע"ש והקשו עליו כיון שלא ידע שיש חמץ בביתו הרי אינו מכווין להשהות חמץ ודשא"מ מותר ותי' מקו"ח דדוקא בדבר שאסרה תורה לעשות מעשה אמרי' דשא"מ מותר משום דבעושה בלא מתכווין הוי כאילו נעשה ממילא ואין הוא העושה אבל בדבר שאסרה תורה בלי מעשה כמו בב"י דאם יש לו חמץ ממילא נמי עובר אסור דשא"מ ע"ש. ולפ"ז בעריות דאסרה תורה גם על הלשי' דלא עבדי מעשה כדאמרינן סנהדרי' ע"ד אסתר קרקע עולם היתה רק דהנאת ביאה אסרה תורה כדאמרי' ב"ק ל"ב הנאה לתרווייהו אית להו מעשה הוא דקעביד וגם הוא חייב על הנאת ביאה כדאמרי' שבועות ח"י שהי' לו לפרוש שהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה והנאה אין בו מעשה דמה"ט כ' הרא"ה בס' החינוך דאין לוקין על הנאה משום דהוי לאו שאב"מ א"כ גם דשא"מ אסור. וכן במאכלות אסורות כ' הרמב"ם בסה"מ מל"ת קפ"ז שלא יקשה למה מנה אי' אכילת בב"ח ובישולו שתי מצות ולמה לא מנה אי' הנאת בב"ח מצוה בפ"ע כי אי' הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפ"ע מפני שהוא ואכילה ענין א' כי האכילה מין ממיני הנאה והכונה שלא יהנה בו לא באכילה ולא בזולתו מן ההנאות והוא אמרו כ"מ שנ' לא תאכלו לא יאכל א' אי' אכילה וא' איה"נ במשמע וכו' מבואר ג"כ דאין האי' משום מעשה האכילה רק משום הנאת אכילה והנאה אין בו מעשה וא"כ גם דשא"מ אסור. והיינו דאמרי' מתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה שהחיוב הוא על הנאה וא"כ נהי דאין מתכווין והוי כאלו בא ממילא ג"כ חייב משום דנהנה:

ולפ"ז באכילה שהוא מ"ע אי אמרי' דאין המצוה במעשה האכילה רק בהנאת אכילה א"כ אפי' אוכל בלא מתכווין נמי יוצא דנהי דלא הוי כאלו עשה הוא רק כאלו נעשה ממילא נמי יוצא דהא נהנה אבל א"א לומר כן דא"כ אין מצוה באכילה אלא לפי שהוא מין ממיני הנאות ואם כן בשאר הנאות נמי יי"ח כמ"ש בסה"מ הנ"ל דמה"ט לא תאכל איסור הנאה נמי משמע וה"ה תאכל נמי הנאה משמע וזה וודאי אינו דאינו יוצא ידי חובתו בשאר הנאות רק דוקא באכילה. וע"כ אנו צריכים לחלק דהיכ' דכתבה תורה לא תאכל הכונה שלא יהיה שום חלק אכילה לא מעשה אכילה ולא הנאות אכילה אפי' בלי מעשה ואפי' תחב לו חבירו בבית הבליעה במקום דא"א לאהדורי ברצונו נמי חייב כמ"ש תוס' כתובות ל' ע"ב ד"ה ואי ולהכי מתעסק בחלבי' ועריות חייב כנ"ל אבל היכי דכתבה תורה תאכל חייב בכל צדדי אכילה הן במעשה אכילה והן בהנאות אכילה ולפ"ז אי מצ"כ אינו יוצא באינו מתכווין דלא הוי כאלו עשה הוא מעשה אכילה ואם אוכל שלכדה"נ אינו יוצא משום דאין לו הנאת אכילה והיינו דאמרי' בגמרא מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל ונהנה באכילתו והו"א דהמצוה הוא בהנאת אכילה

גרידא כמו בל"ת ול"ש דשא"מ קמ"ל דבמ"ע בעי' נמי מעשה אכילה ושייך ביה דשא"מ ואי מצ"כ אינו יוצא בכפאוהו אע"כ ש"מ מאצ"כ והתוקע לשיר יצא אבל עכ"פ הנאת אכילה נמי בעי' במ"ע אלא דלא סגי בלי מעשה אכילה ושפיר הוכיח פר"ח דבכפאוהו לאכול צריך לברך דמקרי נהנה דאל"כ איך יוצא בכפאו ואכל מצה נהי דמאצ"כ והוי מעשה אכילה מ"מ הא ליכא הנאת אכילה וא"ש:

מיהו לפענ"ד קושי' פר"ח לק"מ שהרי הרא"ה למד דין זה מדין אשה שתחילתה באונס וסופה ברצון והתם בין שתחילת ביאה היה באונס שבא עליה בע"כ ובין באונס שאמר להרגה אם לא תיבעל לו בתחילת ביאה אין לה הנאה כיון שאינה נבעלת ברצון יש לה צער כדאמרינן בכתובות ט"ל וברוצה להרוג אותה בלא"ה היא אנוסה גם על הנאה משום וחי בהם כיון שאינה מחויבת למסור נפש כמ"ש תוס' סנהדרין ע"ד וכמה דוכתי ובסוף ביאה שיש לה הנאה היא אנוסה על הנאה כדאמרינן בכתובות נ"א ע"ב משום דיצר אלבשי' ופירש"י וגם זה אונס וכו' וה"נ באנסוהו לאכול דהיינו שתחב לו חבירו בבית הבליעה במקום דא"א לאהדורי אעפ"י שנהנה החיך א"צ לברך דהנאה גופא היא באונס דלא סגי שלא יהנה וכן אם אמרו להרוג אותו אם לא יאכל שהוא מחויב לאכול משום וחי בהם ואם כן הוא אונס על הנאה זו א"צ לברך אבל אם חבטו אותו פרסיים כדי לאכול והי' בידו לסבול החבטה ושלא לאכול רק הוא בירר לו יותר לאכול מלסבול הכאות אם כן אינו אנוס על הנאתו מודה הרא"ה דצריך לברך דבאשה כה"ג אם חבטו אותה הכאות שיש להם קצבה כדי שתיבעל והיא ביררה להבעל כדי שלא יחבטו אותה ודאי מקרי רצון ולא אונס ובהכי מיירי האי דר"ה כ"ח שכפאוהו פרסיים ולק"מ ובהכי מיושב נמי סתירת השו"ע מסי' ר"ד לסי' תע"ה שעמד עליו מג"א סי' ר"ד סק"כ כמובן ואף שברמ"א לא נזכר מהא דאשה שתחילתה באונס וכו' מ"מ כיון שציין ב"י בשם אוה"מ והרא"ה סמך עמ"ש שם והיינו דוקא דומיא דהאי וכמ"ש. ושלום תנין:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רפד

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' דעשי"ת תרמ"ט לפ"ק:

יגמור ד' החתימה לטובה. בהצלחה והרוחה. לאחי אהובי הרבני החו"ש כמו"ה משה נ"י בלוהם:

מה שהערת בפיוט שחרית דיום א' של ר"ה המתחיל נעלה בדין על לשון בשופר אפתנו הא כתב טו"ז סוף הלכות תפילה דאין לומר ומתפתה בתחנוני' משום דכתב הרמב"ן

בפ' משפטים בפסוק כי יפתה דפיתוי הוה על דברי שקר [וכבר העיר כן בס' כרם שלמה או"ח סי' קכ"ז] אין זה חידוש שהרי רש"י שם לא פי' כן רק פי' יפתה מדבר על לבו עד ששומעות לו תרגומו ארי ישדל שרול בלשון ארמי כפיתוי בלשון עברי ורמב"ן שם השיג וחולק על רש"י עיי' בפני' ברמב"ן וא"כ אין פלא אם הפייטן הזה ס"ל כרש"י:

אבל לפענ"ד גם לרמב"ן ניחא דהרואה שם ברמב"ן בפנים שכתב ובעבור כי פיתוי הבתולות בענינים רבים פעם בדברים פעם בממון פעם בשקר שיטעה אותה פעם באמת שרצונו לישא אותה וכו' עיי"ש מבואר דשייך לשון פיתוי גם באמת ופירושו שהמפתה מטה רצון הנפתה לחפצו בין באמת ובין בשקר. ובהכי ניחא מה שהקשה שם בספר פנים יפות על הרמב"ן הלא איכא מ"ד בקידושין מ"ו דמוקי לקרא בפיתוי לשם קידושין ואם הוא בשקר הו"ל קידושי' טעות ואינם כלום ע"ש. ולפי הנ"ל לק"מ דרמב"ן לא כתב רק דנקט קרא לשון מפתה יען שלשון זה כולל גם פיתוי בשקר כדרך המפתים הבתולות אבל מ"מ האי מ"ד מוקי לה בפיתוה באמת כיון דהלשון כולל גם פיתוי באמת. ומ"מ כתב טו"ז שפיר דאין לומר ומתפתה בתחנונים דאם כן משמע שמתפתה גם בשקר וז"א לגבי המקום אבל הפייטן שכתב בשופר אפתנו הרי כתב במה מפתה אותו במצות שופר וא"כ מפרש שמפתה אותו באמת ואין בכך כלום:

ואולי לפי הנ"ל יש לחלק עוד דדוקא אם נקט הלשון על המתפתה הקפיד הטו"ז לפי שיש במשמעות הלשון גם בשקר ונראה כאלו אמר שהמקום מתפתה בין באמת בין בשקר אבל הפייטן נקט הלשון על המפתה אין קפידא אם משמע שהוא מפתה בין באמת בין בשקר דמ"מ המקום אינו מתפתה אלא באמת כיון דמשמע גם פיתוי באמת:

ועיין פמ"ג שם במש"ז שהק' הא מצינו במקרא פיתוי הסתה ירמי' כ' ז' מ"מ עפ"י הרוב הוא נמהרות וסכלות וכדומה ואם כן ודאי ניחא מש"ל כיון דמפורש במה מפתה אותו בשופר, א"כ מפורש שהוא מהמיעוט שאינו נמהרות וסכלות. ועוד תי' דבתפילה ראוי לומר לשון מבורר טפי ופתה לפעמים על דברי שקר לכן טוב לומר ומתפייס ויהיה ארמית ע"ש. ולפ"ז פיוט הזה שאינו לשון תפילה רק דרך שבח והודאה ותדע דהא קי"ל באו"ח סי' קי"ב לא ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות והאי פיוט בג' ראשונות הוא ואף דמתפללי' זכרינו לחיים כבר כתב הטור או"ח סי' תקפ"ב בשם רב האי משום דהוי צרכי רבים אבל בשופר אפתנו שלשון יחיד הוא אם איתא דהוי תפילה אין לאמרו בג' ראשונות ועכ"ח דהוי הלל והודאה לכן אין קפידא אם אומר אפתנו לשון שאינו מבורר:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר פי' חדש בתיבת אפתנו דלא כמ"ש בפי' המחזור שפירושו אפייסנו וקאי על הקב"ה. ולפענ"ד לפ' מה שראיתי בקונקורדאנסיא בשורש פתה

שפירושו גם כן לשון הסרה י"ל שגם כאן פירושו הסרה וקאי על הדין שבשופר יסור הדין ממנו ולכן אין קפידא אם אומר לשון שאינו מבורר או אפשר שהוא מבורר כיון דקאי על הדין א"א לפרשו רק לשון הסרה ולא בשאר לשונות של פתה אבל בהאי דטו"ז דקאי על המקום ב"ה שפיר צ"ל לשון מבורר. ומתפייס בתחנונים יברכנו בברכת השנים. דשנים ורעננים. ויחהמנו בספר החיים מתוקנים. כנפשך ונפש אחיך הנאמן החותם בברכה שלימה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רפה

שיל"ת ב' אויפאלו ג' בראשית סתר"ה לפ"ק:

יברך ד' חילו לאורייתא. ויתנהו לעילא מן כל ברכתא. לאהובי ידינ"פ הגדול ועמל בתורה. מעוטר בתפארה. בדרכו הישרה. כמו"ה משה שמואל נ"י שטערן:

מכתבו הנעים בברכת השנים קבלתי בזמנו וכל המברך מתברך ממעמקי לבבי אבל ענינים שונים היו באוחרי מבוא בתשובה עד היום בנעימים. והנה הביא לנו חומרא מתניתא אשר הראה אותו ידידי הרב הגאון אבדק"ק מאד מהרמל"וו נ"י והוא ירושלמי פ"ד דר"ה ה"א על מתני' דיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעי' אבל לא במדינה ומקשה בירושלמי אין ד"ת הוא אף בגבולי' ידחה אין לית הוא ד"ת אף במקדש לא ידחה ופי' ק"ע דסברי תק"ש מלאכה הוא ומשני כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה הא כיצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהוא בשבת זכרון תרועה מזכירי' אבל לא תוקעי' ופריך מעתה אף במקדש לא ידחה ומשני תנא באחד לחודש ועיין בק"ע פירושו ופריך מעתה אפי' במקום שהן יודעי' שהוא בא' לחודש ידחה ומשני תני רשב"י והקרבתם במקום שהקרבנות קריבים וכו' והוא פלא כיון דמה"ת אין תוקעי' בשבת א"כ איך תיקן ריב"ז לתקוע כל מקום שיש בו ב"ד הא אין ב"ד מתני' לעקור דבר מה"ת בקו"ע כמבואר ביבמות פ"ט וכיון שהתורה אסרה לתקוע בשבת איך תיקן ריב"ז לתקוע לעקור דבר מה"ת בקו"ע:

הנה בק"ע שם בד"ה אמר לן פי' על שני מקראות אלו סמכו חכמים לאסור בגבולי' והתירא דמקדש מפרש בסמוך מדבריו למדנו שאף לירושלמי אינו אסור מה"ת רק מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ולק"מ:

ויש ראי' לזה מן הירושלמי גופא דפריך מעתה אפי' במקום שהן יודעי' שהוא בא' לחודש ידחה וכונתו למה שהקשו ראשונים אמאי לא גזרו במילה בשבת שמא יעבירנו ותי' קצת

לפי שבמילה הוא ודאי שמיני אין דוחי' מצות מילה משום גזירה דשמא יעבירנו אבל בשופר ולולב הוא ספק אם היום יו"ט דוחי ספק מצוה משום גזירה דשמא יעבירנו וא"כ פריך הירושלמי שפיר נימא במקום שיודעי' שהוא באחד לחודש והוא ודאי מצוה ידחה אבל אי נימא דאסור מה"ת לתקוע בשבת וגזה"כ הוא אין פי' כלל לקושית הירושלמי:

ועיי' בק"ע שם ד"ה בא' לחודש כתב שבסוף קס"ד דהק' בא' לחודש יהי' לכם שבתון אבל לגבוה אינו שבתון דהא לפניו גלוי אימתי הוא יום ראשון וה"ה דידעי' אימתי הוא ר"ה תוקעי' אפי' בשבת והנה הך לגבוה אינו שבתון אין לו ביאור ונ"ל עפ"י דברי צל"ח ר"ה כ"ט שהק' על ב"ד של מעלה איך דני' ביו"ט של ר"ה הא לדידהו בין לרש"י ובין לר"ת אסור דהא בדידהו שייך שמא יכתוב דברים המזכי' ודברים המחייבי' וגם איכא דעדיף מינייהו דהא איכא קוב"ה ע"ש אבל לפי הנ"ל לק"מ דהא לפניהם גלוי שהוא יום ראשון אין דוחי' הדין משום גזירה שמא יכתוב כיון דודאי הוא יום הדין וזה לכם שבתון ואין תוקעין בשופר משום גזירה דשמא יעבירנו כיון דהוא ספק מצוה אבל לגבוה אינו שבתון ודן בו כיון דלדידי' הוא ודאי וה"ה במקדש כמ"ש ק"ע ופריך מעתה בכל מקום שיודעי' שהוא ר"ה יהיו תוקעי' ואנן תנן שלא היו תוקעי' במדינה אפי' במקום שיודעי' ע"ש וכל זה סיוע דגם הירושלמי ס"ל דהא דאין תוקעי' בשבת הוא רק משום שבות דשמא יעבירנו או שמא יתקן כלי שיר ולכן יש חילוק בין יודעים שהוא ודאי ר"ה ובין הוא ספק ר"ה וקראי אסמכתא בעלמא נינהו:

וזאת שנית אפי' הוא דאורייתא גמור להירושלמי שאסור לתקוע בשבת מ"מ אינו אלא כמו מלאכת חוה"מ לשיטות הסוברים דחוה"מ אסור במלאכה מה"ת דהכתוב מסרו לחכמים לומר איזה מלאכה אסורה ואיזהו מותרת ואיזה יום אסור ואיזה יום מותר כדאמרינן חגיגה ח"י ע"א ועיין בר"ן ריש מו"ק וב"י או"ח סי' תק"ל וה"נ ס"ל לירושלמי דמסק הכתוב לחכמים לומר באיזה יום מותר לתקוע ובאיזה יום אסור ובאיזה מקום אסור ובאיזה מקום מותר ושפיר התקין ריב"ז לתקוע בכל מקום שיש בו ב"ד ולק"מ:

ועוד בה שלישי' דהרי מסקינן שם ביבמות צ' ע"ב מיגדר מלתא שאני דלמיגדר מילתא יכולי' חכמים לעקור ד"ת אפי' בקו"ע ועיין חי' רמב"ן שם ורשב"א שם דלאו דוקא לפי שעה אלא אף לדורות יכולי' לעקור בקו"ע משום מיגדר מילתא ולא אמרו לפי שעה אלא להוציא נביא שאמר חזר בו הקב"ה ממצוה פלונית ומבטלה לעולם שאין שומעי' לו ע"ש ועיין בתויו"ט פ"ד דר"ה מ"ג שכתב דה"ט דלא הוצרכו לתקן בלולב שידחה שבת כמו בשופר דשופר כי אתי בשבת ולא יתקע חיישי' לי' שתשכח תורת שופר אבל לולב כי אתי בשבת איתא בשאר יומ' ע"ש וא"כ הוי למיגדר מילתא שלא תשתכח תורת שופר

ועיין בלשון רשב"א יבמות צ' דכל תקנות חכמים לפי צורך שעה הם משום גדר דבר ואולי היו מזלזלי' עי"כ במצות שופר ושפיר יכולי' לעקור דבר מה"ת אפי' בקו"ע אמנם לא יתכן תי' זה לדעת ר"ח ורש"י שם עיין חי' רשב"א שם:

ועל רבעים לו אשיב סברא ישרה דלכאורה תקשי נהי דתק"ש מלאכה היא אמאי לא דחי שבת ניתי עשה דתק"ש ונדחי ל"ת וצ"ל משום דשבת הוי עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה וא"כ לא מיבעי לדעת ריב"א שלהי חולין ופסחים מ"ו דהל"ת דוחה וליכא לאו ומלקות רק העשה אינו דוחה וכבר כתב נובי"ק בסופו דמ"מ אם עבר ודחה ל"ה מהב"ע משום דהא דאין עשה דוחה עשה הוא רק משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה וא"כ כשעבר ודחה אמרינן להיפוך מה אולמא וא"כ ליכא איסור כלל ע"ש ולפ"ז א"ש נהי דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקו"ע היינו באם עושה עביד איסור בידים אבל כאן אם עובר ותוקע אין כאן אי' כלל דעשה דוחה ל"ת ומשום העשה אמרינן מה אולמא להיפוך בזה שפיר יש כח לעקור דבר מה"ת אפי' בקו"ע. אלא אפי' לדעת תוס' קידושין ל"ד סוד"ה מעקה וסייעתם דהיכי דאיכא עשה ול"ת הלאו אלים ולא דחי לי' עשה מ"מ נ"ל דאפי' לדעת הירושלמי דתק"ש מלאכה הוא מה"ת מ"מ אינו מט"ל מלאכות ותולדותיהן רק משום שהוא חכמה ומעשה אומן ויש בו טורח יש בו עשה דשבתון כמ"ש רמב"ן בחומש פ' אמור בפסוק יהי' לכם שבתון ע"ש באריכות ועיין במהר"מ חביב בס' יום תרועה רפ"ד דר"ה ד"ה תני דבי ר"י וא"כ ליכא בתק"ש רק אי' עשה ואם עבר ותקע אמרינן מה אולמא להיפוך וליכא שום אי' ושוב י"ל כמו"ש:

ובהכי מתישבת קושי' טו"א שהק' לר' לוי דתק"ש מלאכה היא הא תנן לקמן ל"ב שופר של ר"ה אין מעבירי' עליו את התחום וכו' ומפרש בגמ' משום דשופר עשה ויו"ט עשה ול"ת הא לר"ל כיון דתק"ש עצמה מלאכה היא בע"כ גלי קרא דמצות שופר דוחה לעשה ול"ת דיו"ט מדאמר רחמנא יום תרועה יהי' לכם ומה שתי' דהא דגלי קרא היינו משום דהוי בעידנא עשה ול"ת דיו"ט מיקיים עשה דתק"ש אבל בהאי דלקמן לא הו' בעידנא הוא תמוה דהרי שיבולי לקט מביא מג"א סי' תמ"ד הק' שם אמאי צריך להאי טעמא דיו"ט עשה ול"ת ת"ל דלא הוי בעידנא ותי' דשופר עשה דרבים לא בעי' בעידנא. אבל לפמ"ש א"ש דלא גלי קרא דעשה דשופר דחי יו"ט אלא מלאכת תקיעה דהוא רק עשה וגלי קרא דלא אמרינן מאי אולמא אבל לקמן דהוי עול"ת דרבנן שפיר י"ל דלא דחי:

ומידי דברי אכתוב מה שנ"ל ליישב עפ"י ירושלמי הנ"ל קושי' פמ"ג או"ח סי' תקפ"ח על מהרמ"פ שכתב דמשו"ה לא אסרו תק"ש בשבת משום שמא יתקן כלי שיר דהאי גזירה שייך נמי ביו"ט אבל גזירה דשמא יעבירנו לא שייך רק בשבת ושפיר גזרו והק' פמ"ג

א"כ לב"ש דלית להו מתוך ומעביר ד"א ביו"ט בר"ה אסור כשבת איך שייך למגזר בשבת הא אם כן הגזירה גם ביו"ט ע"ש. ולפי דברי ירושלמי י"ל לפמ"ש הריטב"א בסוכה מ"ג דלהכי לא גזרו במילה שמא יעבירנו כיון שהמילה עצמה מלאכה היא והתורה התירה לחלל שבת משום מצות מילה האיך יגזרו בה חכמים משום גזירה דמלאכה אחריתי ע"ש ולפ"ז י"ל דב"ש ס"ל כשיטת ירושלמי דתק"ש מלאכה היא והתורה התירה ביו"ט אם כן ליכא למיגזר בה שמא יעבירנו:

אמנם בשבת אין ראי' דהתירה התורה מדהתירה ביו"ט די"ל שאני יו"ט דר"ה דהכשירו בכך כדאמרינן בכריתות י"ד שאני שעיר המשתלח דהכשירו דיו"כ בכך ומעתה אפי' נאמר דגם בשבת מותר לתקוע מה"ת משום דאתי עשה דשופר ודחי ל"ת דשבת כריב"א הנ"ל ואי דאינו דוחה עשה דשבת הא זה הוא רק משום מאי אולמא ואפשר דעשה דשופר שהוא להעלות זכרונם של ישראל לאביהם שבשמים עדיף ודחי עשה דשבת ועיין בחולין קמ"א ופסחים נ"ט ועיין תוס' שבת ד' ד"ה ואלא או משום דשופר הוי מצות דרבים שהיחיד מוציא הרבים י"ח ועשה דשבת ל"ה מצוה דרבים כמו"ש מג"א סי' תמ"ו מ"מ כיון שלא התירו התורה בפירוש שפיר גזרו חכמים שלא לתקוע בשבת משום גזירה שמא יעבירנו ד"א ברה"ר וא"ש.

וחמישיתו אוסיף עליו דהר"ן רפ"ד דסוכה הק' מ"ש דבתר חרבן התקין ריב"ז שיהיו תוקעים בכל מקום שיש בו ב"ד ולא תקנו כן בלולב ותי' משום דשופר אפשר ליחיד לתקוע ע"י כולן הלכך במקום ב"ד ליכא למיחש משא"כ בלולב דלכל מסור הלכך אפי' במקום ב"ד איכא למיחש בי' משום גזירה דרבה ע"ש ועיין תוס' גיטין מ"א ע"ב סוד"ה כופין שהקשה בחצי' שפחה וחצי' ב"ח דכופין את רבה ועשאה ב"ח בגיטין ל"ח משום דנהגו בה מנהג הפקר והא התם פשעו ואין אומרי' לאדם חטא בשביל שיזכה חבריך והרי המשחרר עבדו עובר בעשה ותי' בתי' הב' דמצוה דרבים שאני וכן כתבו תוס' בשבת ד' וכמה דוכתי ושופר הרי הוא מצוה דרבים. כנ"ל ושפיר התקין ריב"ז שיהיו תוקעים בכ"מ שיש בו ב"ד דהיינו שיהא אחד תוקע ע"י כולם ואף דתקיעה מלאכה הוא מ"מ לא עביד איסור רק התוקע וכל השומעי' יצאו ולא עבדי איסור ואומרי' לאדם חטא בשביל שיזכה חבריך במצוה דרבים משא"כ במקום הקרבה דתורה התירה אפי' כל יחיד ויחיד הי' מותר לתקוע ואף דאמרי' בר"ה ל' לא שמע אינש קל אוני' מקל תקיעתא דיחידאי הירושלמי לא ס"ל כן ואפי' תאמר דדוקא באי' קל אומרי' לאדם חטא ולא באי' מלאכה דתק"ש בשבת מ"מ בכה"ג יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אפי' בקו"ע:

ובזה יש ליישב קושי' לח"מ פ"ב משופר ה"ו עמ"ש הרמב"ם שהביא כ"מ אעפ"י שהתקיעה שבות ומן הדין הי' שתוקעי' יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם והק' לח"מ הא כ' בפ"א ה"ד שם שופר של ר"ה אין מחללי' עליו יו"ט ואפי' בדבר שהוא משום שבות וכו' מפני שתק"ש מ"ע ויו"ט עול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ולפמ"ש לק"מ דבפ"א מיירי ביחיד אבל כאן בתק"ש של כל ישראל הלא הל"ת דוחה כדעת ריב"א רק העשה אינו דוחה משום מה אולמא וכיון דתק"ש הוי עשה דרבים ויו"ט אינו עשה דרבי' שפיר הי' מן הדין שיבא עשה דרבים וידחה עשה דיו"ט שאינה עשה דרבים ובפרט שאינו תוקע רק א' וכל השומעי' יוצאי' ושפיר אומרי' לאדם חטא חטא קל דשבות כדי שלא יבוא כל ישראל ליד חטא חמור לבטל תק"ש שהוא מה"ת ולק"מ. וקושי' השני' פשוט דלק"מ דכך היתה גזירת חכמים מעיקרא לבטל המצוה כדי שלא יבא ע"י בהילות המצוה לידי איסור סקילה:

ושישיתם את האהובה דמהר"מ חביב ביום תרועה הק' מה יענה ר' לוי לקושיות הללו דרבא ותי' דר' לוי אפשר שיאמר דכונתו הוא דה"ק קרא בשבת אין אתם חייבים לתקוע אלא אם תרצו שלא לתקוע תאמרו פסוקי' מלכיות זכרונות ושופרות במקום התקיעה משא"כ בחול דאתם חייבים לתקוע דוקא ע"ש ולפי"ז נראה כיון דגם בירושלמי הוא ר' לוי דס"ל ברומי' דקראי כמ"ש מהר"מ חביב אלא כיון דס"ל לירושלמי דחק"ש מלאכה הוא' ממילא אסור לתקוע בשבת כיון דיש להם תקנה באמירת מז"ש. ולפי"ז א"ש דריב"ז התקין לתקוע בכ"מ שיש ב"ד ולא הי' עוקר דבר מה"ת בקו"ע אלא בשב ואל תעשה שלא לומר פסוקי מלכיות זכרונות שופרות ולזה יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב וא"ת וממילא כיון שאין אומרים הפסוקים מחוייבי' לתקוע מה"ת אפי' בשבת כמו ביו"ט ושפיר מותרי' לתקוע וזה שאמרו בירושלמי מזכירי' אבל לא תוקעי' אבל כיון שתיקן שאין מזכירי' שפיר תוקעי'. וכה"ג פירשתי בהאי דיבמות צ' והא הכא דמדאו' ארצויי מרצה וכו' ואמרי רבנן לא הורצה וקא הדר מעייל חולין לעזרה אריב"ח מאי לא הורצה דקאמר להתיר בשר באכילה אבל בעלים נתכפרו בו ופריך סוף סוף קו קמיתעקרא אכילת בשר וכתי' ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים א"ל שב וא"ת שאני דה"פ דחכמים לא אמרו שהבעלים לא יתכפרו ויביא קרבן אחר בקו"ע אלא בשב וא"ת שלא יאכלו הכהנים הבשר וממילא לא נתכפרו בעלים וצריכים להביא קרבן אחר מה"ת וא"ש:

וכ"מ כתב לתרץ הירושלמי עפ"י דברי תוס' יבמות פ"ט ע"ב ד"ה כיון שכתבו ונראה לר"י דמשום דירית לה ל"ה מ"מ אלא משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בדבר

הדומה דכיון דלא ירתי לה דומה למ"מ והבין בכונתם שצריך להיות לו דמיון לדין תורה ולכן אינינו יודע מה דמיון יש למקום שיש בו ב"ד למקדש שהוא מקום שהקרבנות קרבי'. אבל באמת אין זה כונת תוס' שהרי כתבו כדפי' לעיל והיינו דף פ"ח ע"א ד"ה מתוך ושם כתבו ואין זה עקירת דבר מה"ת כיון שדומה הדבר הגון להאמין כמו שאפרש לקמן בפרקי' שבדבר שיש קצת טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר מה"ת ובתוס' נזיר מ"ג ע"ב כתבו בזה"ל במקום שיש פני' וטעם בדבר ודאי לכ"ע יש כח לעקור ובע"ז י"ג ד"ה אמר אביי זה לשונם דודאי שיש בידם לעקור היכי דנראה טעם קצת לעקור כדמוכח פ' האשה רבה פ"ט גבי משיאי' האשה עפ"י ע"א ולכן הי' צריך ידידי נ"י למצוא טעם למה עקרו כאן דבר מה"ת:

ושוב כתב לתרץ עפ"י דברי תוס' ברכות כ' דאף דכבוד הבריות אינו דוחה ד"ת בקו"ע מ"מ כהן ונזיר מטמאי' למ"מ בכהן לפי שאינו שווה בכל ובנזיר משום דישנו בשאלה וה"נ כיון שמותר במקדש הוי כמו אינו שווה בכל ויכולי' לעקור אפי' בקו"ע והאריך בזה לתרץ קושי' הפלאה. ואני בעניי אינני מכניס עצמי לתגר זה כי הוא מפרק לה והוא מותיב לה מדפריך ביבמות פ"ט מכהן שנשא קטנה דמטמא לה ומאי קושי' דילמא בכהן שאינו שווה בכל יש כח בידם לעקור ולא בעלמא א"וו דתוס' לא כתבו כן רק לענין כבוד הבריות ולא לענין יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ח:

ומזה תמה נמי על ס' קול ארי' הנדפס מחדש באות ק' שכתב לתרץ קושי' רמ"ט על הר"ן שלהי נדרים שהק' דכיון דמדינא מיתסרא אבעלה כמשנה ראשונה איך התירו במשנה אחרונה משום שלא תהא נותנת עיני' באחר וכי איסור שבה להיכן הלך ויש מתרצי' דיש כח ביד חכמים לבטל דבר מה"ת אפי' בקו"ע משום מיגדר מילתא והר"ן הק' דאינם יכולי' לעקור אלא בשב וא"ת אבל בקו"ע אין יכולי' רק לפי שעה ולא לדורות ולכן תי' דאפקעינהו רבנן לקידושין מעיקרא והק' רמ"ט א"כ תפקיע עצמה מבעלה שתאמר טמא"ל ונימא אפקעינהו ואח"כ תאמר נטולה אני מן היהודים ותי' בס' הנ"ל עפי"ד תוס' ברכות הנ"ל דכאן דיש כח ביד חכמים לעקור הקידושין הוי כמו נזיר שישנו בשאלה וא"כ אין החכמים מפקיעי' כלל רק יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת באי' כזה שהוא קל וכ"מ תמה דא"כ באי' כהונה שאינו שווה בכל יש כח ביד חכמים לעקור בקו"ע א"כ מה פריך ביבמות מכהן שמטמא לאשתו קטנה והא אינו שוה בכל ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת. וזה יש לדחות דע"כ לא כתבו תוס' אלא לבתר דמסיק שב וא"ת שאני בזה כתבו דאם אינו שוה בכל או שישנו בשאלה היא קיל כמו שב וא"ת ואפי' בקו"ע יכולי' לעקור אבל ביבמות פריך קודם דמסיק שב וא"ת שאני והוי ס"ל דגם

בשב וא"ת א"י לעקור ואין חילוק בין קו"ע לשב וא"ת ולפי סברא זו אין חילוק ג"כ בין איתא בשאלה ובין ליתא בשאלה או בין שוה בכל לאינו שוה בכל ופריך שפיר:

אבל גוף דברי ס' הנ"ל מרפסן איגרא שכ' כיון שיש כח ביד חכמים לעקור הקידושין הוי איסור קל כמו נזיר שישנו בשאלה א"כ איסור א"א הוי אי' קל כיון דחכמים יכולי' לעקור הקידושי' ע"י אפקעינהו ואף שבזה כבר קדמו נובי"ק או"ח סי' ל"ה ע"ש וס' הנ"ל מוסיף וא"כ גם בלי הפקעת קידושין יכולי' לעקור דבר מה"ת ולהתיר א"א לעלמא ועל דברי נוב"י אנו מצטערי' והוא בא להוסיף עליהם דגם בלי הפקעת קידושין יכולי' לעקור דבר מה"ת ולהתיר א"א לעלמא ישתקע הדבר ולא יאמר לדרוש בפרקא ומכ"ש שלא ניתן לכתוב ובפרט בימים ההם בדור אחרון אשר אחרון משובח ובגמ' וראשונים אין מוציאי' טעם זקנים ועי"ז ישימו מעקשים למישור ואת כל הישרה יעקשו:

ואם כן הוא למה צריך הר"ן להאריך ה"נ הכא כל שאמרה לבעלה טמא"ל אפקעינהו רבנן לקידוש' מעיקרא ונמצא שבשעה שנאנסה פנוי' היתה ומשו"ה שרי' לבעלה וכו' ל"ל כאן הפקעת קידושין הא די במה דאמרינן בעלמא דמשכחת אפקעינהו וממילא הוי איסור קל ויכולים חכמים לעקור בקו"ע. ועוד אמאי כ' הר"ן דבאומרת נאנסתי מנתין וממזר אינו מותרת לבעלה והרי יכולי' ממזרים ליטהר כדקתני קידושין ס"ט ופסקוהו להלכה באה"ע סי' ד' סעי' כ' וא"כ הוי אי' קל ויש כח ביד חכמים לעקור בקו"ע ודוחק לומר דמשום דעצמו א"י לטהר רק זרעו לא מקרי אי' קל דהרי יש ממזר מא"א שגם הוא עצמו יכול ליטהר ע"י אפקעינהו. ועוד א"כ מה הקשו תוס' גיטין ל"ג ד"ה ואפקעינהו א"כ יחפה על בת אחותו הא כיון דאפשר באפקעינהו והוי כמו ישנו בשאלה אין צורך להפקעות קידושין כלל רק כח ביד חכמים למשרי א"א לעלמא בקו"ע:

אמנם האמת יורה דרכו דיש כח ביד חכמים לעקור בדבר שאינו דומה דבשלמא ישנו בשאלה הוי איסור קל שהרי ניתר האיסור ונעקר מעיקרא עפ"י דבורו של חכם או ג' הדיוטות שאומרי' מותר לך ואם אומרים בלשון אחר מופר לך אינו מותר כדאמרינן בנדרים ע"ח זה הדבר בעל מיפר ואין חכם מיפר עיי"ש ועיין בספר אלי' רבא להגרא"וו במס' נגעים פ"ב מ"ה שכ' כל הלכות שבתורה אדם מורה לעצמו חוץ מג' אלו נגעים ונדרים ובכורות שתלוי' במאמר פה וכו' נדרים שיאמר החכם מותר ולהכי הוא איסור קל שהחכם יכול להתיר האסור במאמר פיו אבל אפקעינהו לקידושין הסביר בש"מ כתובות ג' כיון שאומר כדת משה וישראל הרי הוא כמו שהתנה בקידושין ע"מ שירצו חכמים ולא ימחו אלו הקידושין וכו' ע"ש וכיון שאין חכמים רוצים הרי נתבטל התנאי

ובטלו הקידושי' כמו בכל מקדש על תנאי שאם נתבטל התנאי נתבטלו הקידושי' ואין בזה שום קלות איסור וא"כ אין חכמים יכולים לעקור עי"ז דבר מה"ת בקו"ע:
ועוד דבשלמא איתא בשאלה בסיני נאמר א"כ איסורא דאיתא בשאלה הוי אי' קל אבל אפקעינהו לקידושין לא נאמר והוי אי' חמור וע"י שתקנו אח"כ לומר כדת משה וישראל ומקדש אדעתי' דרבנן ויכולי' להפקיע הקידושין לא נעשה מאי' חמור אי' קל וכל זה פשוט לכל ישר הילך:
וגם מה שהעידו בשם תוס' ברכות אינו מכוון דתוס' לא כתבו דבנזיר כבוד הבריות דוחה בקו"ע משום דישנו בשאלה ובכהן משום שאינו שוה בכל שהרי צריך קרא ע"ז שמיטמאי' למ"מ מלאמו ומלאחיו כדדריש בספרי הביאו רש"י ברכות י"ט ובגמ' נזיר מ"ח ע"ב אלא שהתוס' הק' ולילף מיני' בעלמא דכבוד הבריות דוחה ל"ת שבתורה אפי' בקו"ע ותי' דיש פרכא מה לנזיר שישנו בשאלה ומה לכהן שאינו שוה בכל וא"כ אין ללמוד מהם בליתא בשאלה ושוה בכל אבל ללמוד משם לענין עקירת דבר מה"ת בישנו או באינו שוה בכל אין לנו דשאני התם דגלי קרא ולא מסברא עד שאנו מדמי' הנידוני' זה לזה:
ומ"ש ליישב קושי' הפלאה בכתובות אהא דפריך ביבמות כ' באלמנה לכה"ג אלא מן האירוסי' ל"ת גרידא הוא ליתי עשה ולידחי ל"ת הא גבי דידה נמי איכא ל"ת ועשה דייבום ליכא עלי' ותי' עפי"ד חת"ס סוף נדרי' דאם הוא אינו מוזהר גם היא אינו מוזהרת וה"נ כיון דהוא מותר בה משום עדל"ת גם היא מוזהרת. יפה כתב אבל איניני יודע למה תלה הדבר בחת"ס והוא מבואר שם בחי' רשב"א שלהי נדרים ומ"מ יש לפקפק דשם בנדרים כיון דהוא אינו מוזהר כלל דהא איצטריך להאמינה גם היא אינה מוזהרת אבל כאן גם הוא מוזהר עלי' וביאה שני' אסורה כדאמרי' שם ביבמות כ' ע"ב גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שני' ורק משום עדל"ת אתאי' עלה ודחוי' פירש"י ביומא ו' ע"ב בקושי הותרה ולא היתר גמור א"כ אפשר דהיא מוזהרת עלי' וצ"ע. ובזה אתן החותמת. וד' ינחנו בדרך אמת. ויאיר עינינו בתורת אמת. וחיי עולם. עדי ישכלל הכל ואולם. כנפש ידידו החותם בברכה שלימה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רפו

עוד להנ"ל:
שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' עשי"ת תרנ"ט לפ"ק:

מכתבו היקר קבלתי להניח ברכה אל ביתי ברכת השנים, וכל המברך יתברך מאלקי אמן. בכל עת ובכל זמן. ברכת הבית ברובה וירבה ישיבה, על התורה ועל העבודה במלוא כף נחת ישבע מבנים. יראה זרע בירך ד' יאריך ימים בטוב ובנעימים, כנפשו ונפש תדרשנו לטובה החותם בגמר חתימה טובה:

ואשר הביא לנו מעט צרי על דברי הרמב"ם פ"ב משופר ה"ו הנה בסוגי' זו כבר הלכו נימושות וגם אני תלי"ת חזון הרביתי ומיגמר בעתיקא קשה ולא באתי רק לפלפל ולסלסל בדבריו הנעימים מפני כבודו ההוא אמר עמ"ש הרמב"ם יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעי' בשופר בכ"מ אע"פ שהתקיעה משום שבות ומן הדין הי' שתוקעי' יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם ולמה אין תוקעי' גזירה שמא יטלנו בידו ויוליכנו וכו' והדבר מתמיה כל העובר מה צורך לכל האריכות הזה אעפ"י וכו' ולא כתב בפשיטות דאין תוקעי' גזירה שמא יטלנו וכו' וכתב ידידי נ"י דריטב"א הק' אמאי לא גזרו במילה בשבת שמא יעבירנו ותי' כיון דמילה גופא מלאכה הוא ודחאה תורה לחלל שבת משום מצות מילה ואיך יגזרו חכמים משום גזירת הוצאה היא גופא לא דחי' מילה וגזירה דמלאכה אחריתא ידחה לה משא"כ שופר ולולב ולכן כד' לתרץ הקושי' ממילה הקדי' הרמב"ם דשופר הוי רק שבות והנה לשון אעפ"י אינו נכון והי' לו לומר בנו"ט שהתקיעה רק משום שבות וכו' ועוד למה לא כתב כן גבי לולב ועוד דאפי' הוי דאו' רק שאין בה סקילה וכרת וחטאת כתחומי' ולאו דמחמר ומצוה דוחה אי' זה שייך לגזור שמא יעבירנו שהוא אי' סקילה וכרת ויבא לידי חיוב חטאת והכי דייק לשון הריטב"א שכתב המילה עצמה מלאכה גמורה ועכ"פ עיקר התי' הוא לפי שמילה עצמה מלאכה גמורה וזה העיקר חסר מן הספר שאין רמז ברמב"ם מזה ועוד דהנך תיבות משא"כ שופר ולולב שאינו אלא משום שבות הוסיף משה מדעתו ואינו כן אלא אפי' הוי שופר ולולב מלאכה גמורה נמי שפיר גזרו שמא יעבירנו דהיכן מצינו שהתורה דחאה מלאכה זו בשבת מפני מצות שופר הרי לא מצינו שדחאה רק יו"ט שהיא אי' לאו ועשה ולא שבת שיש בו כרת והרי מצינו לענין עדל"ת חילוק בין לאו שיש בו כרת ללאו שא"ב כרת וא"כ א"צ הרמב"ם לתת טעם מפני שתקיעה רק שבות:

ובפרט לפ"מ דמשמע לכאורה דסברת הריטב"א הוא כעין סברת טו"ז והרבה מן הקדמוני' דדבר שהתירה התורה בפירוש ומכ"ש אם התורה אמרה שהוא מצוה אין כח ביד חכמי' לאסור וה"נ במילה שהתירה התורה בפירוש מלאכה גמורה וגם כתבה שהוא מצוה אין כח ביד חכמי' לאסור מילה בשבת משום שמא יבא לידי מלאכת הוצאה וא"כ

וודאי דל"ש לומר כן במצות תק"ש אפי' הוי תקיעה מלאכה גמורה והתירה תורה ביו"ט שאין כח ביד חכמי' לאסור בשבת:

אלא דא"א לומר כן בכונת הריטב"א דנהי דהתירה תורה מלאכה גמורה במילה עצמה מ"מ אם א"א לו לקיים מצות מילה בשבת בלי מלאכת הוצאה נדחה המילה לדידן דלא קי"ל כר"א דמכשירי מילה דוחי' שבת וא"כ אמאי אין כח ביד חכמי' לאסור מילה בשבת משום שמא יבא לידי מלאכת הוצאה הא מלאכת הוצאה שהוא מכשירי מילה באיסורו עומד:

לכן נ"ל כונה אחרת בדבריו דכבר הקשו תוס' חדשי' רפ"ד דסוכה והרבה אחרוני' אמאי גזרי' כלל שמא יעבירנו הא אפי' יעבירנו הו"ל טבד"מ ופטור כמו בשני תינוקות בשבת קל"ז אך י"ל דהא דטבד"מ פטור היינו דוקא היכי שנתנה שבת לדחות אצלו כדאמרי' פסחי' ע"ב ועיי' בתוס' שם ד"ה לר"י שכתבו דל"ד לתינוקות דהתם וודאי חייב כשמל של אחר השבת בשבת לפי שלא עשה מצוה וגם לא נתנה שבת לדחות אצל אותו תינוק אבל פסח ששינה לדבר המותר פטור כיון שניתן שבת לדחות אצל אותו פסח אם הי' שחטו לשמו ע"ש ולפ"ז בשופר ולולב דלא ניתן שבת לדחות אצלם ל"ש טבד"מ ואף דבעביד מצוה משמע מתוס' הנ"ל דלא בעי' ניתן שבת לדחות אצלו היינו רק דלא בעי' ניתן לדחות לגבי גוף זה אבל עכ"פ בעי' ניתן לדחות בעולם ועיי' פסחי' שם ע"ב ואולי חיישי' נמי שמא לא ימצא בקי ויהי' לא עביד מצוה ושפי' גזרי' שמא יעבירנו ולפ"ז שפיר כתב הריטב"א דבמילה כיון שהתירה התורה מלאכה גמורה וא"כ ניתן שבת לדחות שוב לא גזרי' שמא יעבירנו דהא הוי טבד"מ:

אבל לא הוכח לי בזה שהרי בהדי' קתני במתני' דסוכה מ"א דאם הוציא הלולב בשבת פטור דהוי טבד"מ ובגמ' שם מ"ב אמרי' דהוי עביד מצוה עיי' בתוס' יו"ט רפ"ק דשבת ד"ה פשט שהק' אמאי בעה"ב חייב הא הוי טבד"מ צדקה ותי' דלא ניתנה שבת לדחות אצל מצות צדקה כלל משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות הרי דגם לולב ניתן שבת לדחות וליתא למ"ש בכונת הריטב"א:

אמנם באמת דברי תוס' יום טוב תמוהי' דמה ניתן שבת לדחות שייך בלולב וכבר התפלאו עליו כל האחרונים [וע"ל סי' רע"ג ולקמן שמ"ט ושע"א] ובפשוט נ"ל עפמ"ש הרמב"ם פ"ה משגגות ה"ו הבא על אשתו שלא בשעת ווסתה וראתה דם בשעת תשמיש הרי אלו מפטורי' מקרבן חטאת מפני שזה כאונס הוא ולא שוגג שהשוגג הי' לו לבדוק ולדקדק ואלו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות לא הי' בא לידי שגגה ולפי שלא טרח בדו"ח ואח"כ יעשה צריך כפרה אבל זה מה לו לעשות וכו' מבואר מזה דחייב קרבן בשוגג

היא לפי שפנה לבו לדברי' אחרי' ולא שם לב לבדוק ולדקדק שלא יבא לידי שגגה ולפ"ז יובן דה"ט דטבד"מ פטור דהרי הוא מחויב במצוה וע"י שפנה לבו ומחשבתו למצוה לא נתן לבדוק ולדקדק שלא יבא לידי שגגה והרי יש לו רשות ואפי' חיובא איכא לפנות לבו ומחשבתו למצוה והוי כמו אנוס ופטור והיינו דקתני בסוכה מפני שהוציאו ברשות ופירש"י ברשות מצוה שהי' טרוד במצות ומחשב ועסוק וממהר לעשותה ומתוך כך טעה ושכח שהוא שבת וכו' והיינו שהי' לו רשות לדחות ממחשבתו לבדוק ולדקדק בענין שבת ולפנות מחשבתו למצות לולב. ולפ"ז דוקא התם בתינוקות שהי' א' של שבת ובשבילו ניתן שבת לדחות והי' לו רשות להטריד מחשבתו במצוה ועי"ז שכח שבת והוי כמו אנוס ופטור וה"נ בלולב אף דאין כאן שום מלאכה ואין בו דיחוי שבת אבל מותר ומצוה ליטלו וניתן לדחות שבת ממחשבתו ולפנות למצות לולב ועי"ז בא השגגה הוי טבד"מ ופטור אבל בפשט היוני את ידו דלא ניתן שבת לדחות מפני מצות צדקה שידחה מצות צדקה אי' הוצאה מרה"י לר"ה ולא חל עלי' מצות צדקה כלל להוציא ולתת לעני א"כ לא הי' לו לפנות מחשבתו ממצות שבת ולהטריד עצמו במצות צדקה רק הי' לו לבדוק ולדקדק אם מחויב במצות צדקה כלל מפני חיוב שבת והוי רק שוגג ולכן חייב וזה כונת תוס' יו"ט דלא ניתנה שבת לדחות אצל מצות צדקה כלל לא במעשה ולא במחשבה משא"כ בלולב ומילה שניתן לדחות במילה בין במעשה ובין במחשבה ובלולב אין דיחוי במעשה רק כיון שהמעשה מותר ומצוה ניתן שבת לדחות במחשבתו והוי כאונס ופטור:

וכעת נ"ל עוד דיש לעורר דמעביר לולב ושופר ד"א בר"ה או מוציא מרה"י לר"ה או במל של ע"ש בשבת יהי' מותר משום עדל"ת אך זה שיבוש דהא אין עשה דוחה לתו"ע ובשופר ולולב איכא עוד טעם דלא הוי בעידנא ולפ"ז בעבר ועשה אפי' לדעת תוס' קידושי' ל"ד סד"ה מעקה דעשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא דחי לי' עשה ודלא כריב"א שבתוס' חולי' קמ"א מ"מ כיון דהל"ת הוי דחי אלא משום דפתיך בי' עשה חלי' ולא דחי לי' שוב אינו חייב קרבן כיון דלא מצינו חיוב קרבן בעבירת עשה ה"נ ליכא חיוב קרבן כיון דפתיך בי' עשה וה"ט דטבד"מ ועשה מצוה פטור. ואי משום דלא הו' בעידנא נ"ל עפ"מ שראיתי בא' מקדמונים דלהכי אמרינן דאין עשה דל"ת אלא אם בעידנא דמיעקר לאו מיקיים עשה דאל"כ יש לחוש שמא יעבור הלאו ולא יקיים העשה אח"כ. ובזה הסברתי לנכון מה שהביא מג"א סי' תמ"ו בשם שיבולי לקט דעשה דרבי' דוחה ל"ת אע"ג דלא הו' בעידנא משום דברבי' יהי' ודאי אנשים ם שיקיימו העשה וכמו דאיתא באו"ח סי' תקס"ה ס"ג דיחיד אינו אומר ענינו בשחרית שמא יאחזנה בולמוס ונמצא

שקרן בתפילתו אבל ש"ץ אומר גם בתפילת שחרית כשהוא מתפלל בקו"ר שא"א שלא יתענו קצת מהקהל. ולפ"ז שפיר טבד"מ ועשה מצוה פטור דכיון דכבר קיים המצוה שפיר אמרינן עדל"ת אעפ"י שלא הי' בעידנא. ומעתה שפיר כתב תוס' יו"ט דבמילה ולולב ניתן שבת לדחות היינו דעדל"ת רק דלכתחילה אינו רשאי משום דאין עדל"ת ועשה משום דאינו בעידנא אבל בטעה ועביד בדיעבד פטור מחטאת מה"ט שכתבתי אבל לגבי מצות צדקה לא ניתנה שבת לדחות כלל דהרי אפשר לקיים שניהם ולתת לעני בלי חילול שבת ול"ש עדל"ת כלל ולהכי אפי' בדיעבד חייב קרבן וא"ש ועיין בירושלמי שלהי פ"ג דסוכה הלכה י"א ויש להאריך שם במ"ש:

ולפי דברינו דטבד"מ פטור רק משום דפתיך בי' עשה א"כ אינו פטור רק מקרבן אבל אי' דאו' עביד ושפיר גזרינן שמא יעבירנו ומיושב קושי' תוס' חדשים ואחרונים:

וביישוב דברי ריטב"א הנ"ל נראה כמ"ש תוס' רפ"ק דפסחים דשאני חמץ שהחמירה בו תורה לעבור בב"י וב"י החמירו חכמים לבדוק ולבערו וכו' ה"נ כיון שהחמירו תורה במילה לדחות שבת במלאכה גמורה החמירו נמי חכמים דלא ליגזור בי' שמא יעבירנו:

ובמ"ש דטבד"מ פטור רק מקרבן אבל אי' דאו' איכא נ"ל ליישב קושי' מהרמ"פ שהביא מג"א סי' תקפ"ח סק"ד ל"ל טעמא דשמא יעבירנו בשופר ת"ל דתקיעה שבות נמי גזירה שמא יתקן כלי שיר וא"כ דאסור משום האי גזירה והעמידו דבריהם במקום עשה ונ"ל דעיין חי' רמב"ן שבת ד' שהק' אהא דפריך התם וכי אומרי' לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך הא אמר' פסחים נ"ט דכהן עובר על עשה דהשלמה ומקריב קרבן מחוסר כיפורי' בע"פ כד' שלא יבא חבירו לידי אי' כרת ותי' דשאני הדביק פת בתנור בשוגג דלאו אי' הוא שאפשר לו להתכפר בחטאת ואין רדייתה אלא זכות לו שיפטר מקרבן ע"ש מבואר מדבריו דהיכי דיכול להתכפר בקרבן ליכא אי' אבל שוגג שא"י להתכפר בקרבן נשאר האי' עליו. ולפ"ז אני אומר דמשום שמא יעבירנו שפיר בטלה התקיעה דהא אם מעביר פטור מקרבן דהוי טבד"מ דהא בהילות המצוה גרמה לו להעביר ונשאר האי' עליו אבל אם מתקן כלי שיר אינו נובד"מ דלאו המצוה גרמה לו דהא בכל שבת ויו"ט דליכא מצוה נמי חיישינן שמא יתקן כלי שיר והתקיעה גופא גם בלי בהילות מצוה גורם לו לתקן כלי שיר וא"כ חייב קרבן ומתכפר בו ולאו אי' הוא לכן לא בטלו תק"ש בשביל זה ולא העמידו דבריהם במקום עשה וא"ש:

אבל מהרמ"פ תי' דמשום שמא יתקן כלי שיר שייך נמי ביו"ט וא"כ לא יתקעו לעולם ונמצא שיעקרו מ"ע מה"ת ולכן לא גזרו גזירה זו בתק"ש אבל גזירה שמא יעבירנו ל"ש אלא בשבת ושפיר גזרו ע"ש במג"א. והן הן דברי הרמב"ם יו"ט של ר"ה שחל להיות

בשבת אין תוקעי' בשופר בכ"מ אעפ"י שהתקיעה משום שבות דהיינו שמא יתקן כלי שיר ומן הדין הי' שתוקעי' יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם דהא מה"ט ביו"ט נמי אין תוקעי' ורחמנא אמר תקעו וא"א שיעקרו ויבטלו מ"ע מה"ת לגמרי ומיושב קושי' לח"מ הא יו"ט עשה ול"ת ושופר שהוא מ"ע אינו דוחה עשה ול"ת דרבנן דיו"ט וכמ"ש הרמב"ם פ"א משופר ה"ד דהכא שעוקרי' מ"ע מה"ת לגמרי ולמה אין תוקעי' גזירה שמא יטלנו בידו וכו' ויעבירנו ד"א בר"ה וכו' דזה ל"ש רק בשבת ולא ביו"ט ושפיר צריך לאריכות זה כר ' ליישב קושי' מהר"מ פאדוה וא"ש:

ובגליון שו"ע כתבתי ע"ד מהרמ"פ הנ"ל שהביא דא"כ לא יתקעו לעולם דגם ביו"ט שייך שמא יתקן וז"ל פי' וא"כ א"א לגזור בשבת ולא ביו"ט ועיין יבמות קי"ד שבת דאי' סקילה גזרו בה רבנן יו"ט דאי' לאו לא גזרו בה רבנן וצ"ע ולפמ"ש תוס' שם ד"ה שבת דהאי ברייתא פליגא אברייתא דר' מרינוס כתובות ס' וכן כתבו תוס' בכתובות ד"ה גונח ואמרי' בכתובות דהלכה כר' מרינוס יש ליישב דהוא באמת מה"ט דס"ל כסברת מהרמ"פ דכאן עכ"ל:

ומ"ש עוד בפי' הרמב"ם כיון דתק"ש אסור משום שבות ויתירו לו משום מצוה יבא ע"ז לידי טעות דמותר להוציאו ד"א בר"ה ולהכי גזרו שמא יעבירנו. תמהני תינח שופר אבל הרי אמרינן בגמ' וה"ט דלולב ומה טעות יש לו בלולב אלא שכתב גם בלולב יטעה לפי שהתירו לו אי' טלטול. אבל לפענ"ד ז"א דהרי כבר הקשה כפ"ת שם הא מוכח בסוכה מ' דלולב הנאתו וביעירו שוה דעיקר הנאתו לכבד את הבית והרי כתב הרמב"ם פכ"ו משבת ה"ב דמכבדו' של תמרה וכו' הן כלי שמלאכתו להיתר שהרי מותר לכבד בשבת ע"ש וא"כ אמאי אסור לטלטלו ותי' האחרונים דהכא כיון שהקצהו למצותו אסור לכבד בו הבית משום ביזוי מצוה או משום הוקצה למצותו ושפיר אסור בטלטול ומשום דחזי למצוה אכתי שייך בי' אי' מוקצה כמ"ש תוס' שם. ולפ"ז עכ"פ בכל השנה מותר לטלטלו ואיך ידע ע"ה שהתירו לו אי' טלטול משום מצוה שיטעה שמותר להעביר ד"א בר"ה משום מצוה הא א"י מאי' טלטול לולב כלל כיון שמותר לטלטלו כל השנה וגם עכשיו ואי בת"ח הא לא יטעה בדין, מיהו לולא דבריהם הייתי אומר דאסור לטלטלו משום ערבה דאינו ראוי לכיבוד הבית וכל השנה אסור בטלטול אבל הדס מותר בטלטול כל השנה דלריחא קאי כדאמרינן בסוכה ל"ז ואפשר דגם ערבה ראוי לכבד הבית והוי מלאכתו להיתר וצ"ע:

וריטב"א בסוכה תי' דמשו"ה לא גזרו במילה משום דהוא ודאי יום ח' אבל בשופר ולולב אינו ודאי יו"ט ולהכי דחי' לי' משום שמא יעבירנו ומקשי' משבת קל"ו דפריך לרשב"ג

הא לא שהה ספיקא הוי מימהל היכי מהלי לי' ומשני מלי אותו ממנ"פ וכו' ולריטב"א קשי' כיון דהוי רק ס' מצוה נגזר שמא יעבירנו וחת"ס תי' עפ"י תוס' נדה מ"ד ע"ב ד"ה דקי"ל לרשב"ג נפלי הוי רק מיעוט דשכיח ודבר ההוה ולכך החמירו חכמים וא"כ מה"ת ודאי מצוה הוא ולא גזרי' שמא יעבירנו וכת"ס סי' נ"ח הק' דאכתי מה פריך מהא דס' בן ז' ס' בן ח' אין מחללי' עליו את השבת נימהלי' ממנ"פ הא התם ודאי הוי ספק מצוה וגזרינן שמא יעבירנו ותי' ידידי דס' בן ז' ס' בן ח' הוי רק מיעוט ולחוש שמאותו מיעוט ישכח א' ויוציא להא לא חיישי' ולהכי קאמר רבה הכל חייבי' וכו' משום דבכל העולם אפשר שישכח א' ויוציא. ואני אומר אפי' אם כנים דבריו בשופר ולולב ומגילה ומילה מ"מ מה יענה להא דפסחים ס"ט דגזרו בהזאה שמא יעבירנו והלא הוא רק מיעוט טמא מת שחל ז' שלו בע"פ שחל בשבת וניחוש עוד שמאותו מיעוט ימצא א' שיעביר ד"א בר"ה וכ"ש דתוס' הק' שם ואמאי חיישינן להכי הלא נושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא את הידים ותי' דמעביר בכלי אבני' ובכלי גללי' דלא מקבלי טומאה וא"כ הוי מיעוט יותר ומ"מ גזרו וה"נ לגזור בס' בן ז' ס' בן ח' דבכל העולם שכיחי טובא. ולפענ"ד גם ר"ה וסוכות ופורים בשבת הוא מיעוט ובפרט בזמן שמקדשי' עפ"י ראי' הי' רק חלק א' מז' ימים ואפ"ה גזרו ואפשר דגזרו בפ"א בכל המצות דשייך שמא יעבירנו שלא יהי' נעשי' בשבת וזה שפיר שכיח פעם בשופר בשבת פעם בלולב בשבת ופעם במגילה בשבת ופעם בהזאה בשבת וא"כ גם בס' בן ח' שייך גזירה זה דהוא בכלל כל ס' מצוה דשייך בי' שמא יעבירנו שלא יהי' נעשה בשבת. ובהכי ניחא לשון הגמ' דקאמר וה"ט דלולב וה"ט דמגילה שהוא ללא צורך אלא שבא ליישב האיך גזרו במילתא דלא שכיח ותי' וה"ט דלולב ומגילה שגזרו כנ"ל בין הכל שכיח:

ואם נפשו לומר דשאני גבי הזאה דבלא"ה אסור משום שבות רק שהי' ראוי להתיר משום מ"ע דפסח והעמידו דבריהם משום שמא יעבירנו אף שהוא מיעוט משא"כ לגזור מתחילה משום ס' בן ח' דהוי מיעוט ולא גזרי'. אף אני אומר בשופר ולולב דהוי רק מיעוט בשבת ולא היינו גוזרי' משום שמא יעבירנו אלא כיון דבלא"ה תקיעה וטלטול לולב שבות אלא שהי' ראוי להתיר משום מצוה והעמידו דבריהם במקום עשה משום שמא יעבירנו וצדקו דברי רמב"ם הנ"ל באריכתו ודברי תוס' רפ"ג דסוכה ד"ה אינהו דידעי וכו' דמשמע דבאמת בתקיעה הטעם משום שבות עיין מג"א סוסי' תפק"ח:

אבל קושי' כת"ס בלא"ה לק"מ דאי הוי תני ס' בן ז' ס' בן ח' אין מלי' אותו בשבת הי' אפשר לומר כי קושי' אבל קתני אין מחללי' עליו את השבת והמקשן הוי ס"ל דהמילה

גופא הוא חילול שבת וע"ז פריך מה חילול שבת יש במילה גופא נימהלי' ממנ"פ ומה שייטא לגזירה דשמא יעבירנו לכאן:

ועל קושי' העולם רגיל אני לומר דלכאורה ל"ק כלל במילה נגזור שמא יעבירנו דא"כ עקרת לגמרי ביום אפי' בשבת וכמ"ש טו"ז סי' תפק"ח אלא דק"ל לראשונים הא יש לקיים קרא בקי"ל דכלו לו חדשיו כדאמרינן בנדה מ"ד אבל בלא קי"ל דכלו לו חדשיו רק דנימהלי' אותו ממנ"פ נגזור שמא יעבירנו וע"ז תי' כיון דמוהלי' אותו ממנ"פ א"כ גם ע"ז אמרה תורה וביום אפי' בשבת והוי ודאי מצוה כיון שהיום ח' ודאי ולא גזרינן שמא יעבירנו לדחות מצוה ודאי. וד' יעביר ממשלת זדון ויאיר עינינו בתורתו כנפש ידידו: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רפז

שיל"ת ב' אויפאלו יע"א:

שוכ"ט לידידי מחו' הרב הגדול. מעוז ומגדול. מעוטר בתפארה כמו"ה יוסף ליב נ"י סופר אבדק"ק דערעטשקע. וכעת הגאב"ד דפאקש:

מכתבו קבלתי וכו' ומה שנתקשה לדעת מל"מ פ"ו מסוכה דחצי' עבד וחצי' ב"ח חייב בכל מ"ע שהזי"ג והרי מבואר בסימן תקפ"ט ס"ה דאפילו עצמו אינו מוציא בתק"ש לפי שצריך לשמוע מבר חיובא וכיון דצד עבדות ג"כ תוקע ואינו בר חיובא אין צד חירות יוצא בשמיעתו ממנו ואמאי לא מצינו מפורש שאינו יוצא בק"ש של עצמו רק אחרים צריכין להוציא וניחא לי' כיון דפסקינן בסימן ס"ב דאם לא השמיע לאזנו יצא א"כ המצוה הקריאה ולא השמיעה ושפיר יוצא בקריאת עצמו דאתי צד חירות ומפיק צד חירות. אך ק"ל ממגילה דפסק רמ"א סימן תפ"ט דאף עצמו אינו מוציא ושם עיקר המצוה. הקריאה ויש להקשות יותר לשיטת הסוברים דאפילו עבדים שאינם משוחררים חייבין בקריאת מגילה כיון דגם נשים חייבין ועיין ב"י רס"י תרפ"ח א"כ חצי' עבד וחצי' ב"ח כולו בר חיובא ואמאי אינו מוציא את עצמו:

ושוב מצאתי בב"י שכתב באמת דהא דאינו מוציא את עצמו היינו רק לשיטת הסוברי' דאפי' אם נשים חייבות במ"מ היינו משום שגם הם היו באותו הנס שנעשה הנס ע"י אשה אבל עבדים פטורי' משום דהוי מ"ע שהזי"ג אבל להסוברי' דכיון דאשה חייבות לפי שהיו באותו הנס פי' בסכנה דלהשמיד עבדים נמי חייבים שגם הם היו בסכנה באמת מוציא את עצמו ע"ש. מיהו לפענ"ד נראה דזה דוקא לדעת המחבר דפסק כהפוסקים דנשים חייבות גם בקריאה אבל לדעת רמ"א שפוסק כבה"ג דנשים אינם חייבות בקריאה

רק בשמיעה ולהכי מברכות לשמוע מגילה א"כ גם עבדי' אינם חייבים בקריאה רק בשמיעה וא"כ צד עבדות אינו חייב בקריאה וצד חירות חייב בקריאה שפיר לא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות והיינו שכתב מג"א סק"ט עצמו אינו מוציא היינו למ"ד דנשים אין מוציאות אנשים ועיין מחה"ש שם. והא דכ' מג"א סק"ה דנשים אינם מוציאות אנשים הוא רק מפני כבוד ציבור ע"ש היינו רק לדעת המחבר דס"ל דנשים חייבות בקריאה אבל לדעת רמ"א דנשים אינם חייבות בקריאה רק בשמיעה מדינא אין מוציאות אנשים. אבל עדיין אינו מיושב מ"ש מק"ש כיון דקורא בעצמו הרי צד חירות יוצא בקריאתו דלא בעי שמיעה דנימא שהשמיעה באה ג"כ מדיבור צד עבדות שאינו בר חיוב קריאה וצד עבדות דבעי שמיעה ודאי יוצא במה ששומע בין מצד עבדות שהני נשים מוציאות נשים בין מצד חירות שהרי אנשים ודאי מוציאות נשים:

אבל מעיקרא לק"מ דגם במגילה אינו יוצא בקריאה בלי שמיעה דהרי המחבר פסק כרמב"ם דחרש המדבר ואינו שומע אינו מוציא בקריאתו משום דלאו בר חיובא הוא לפי שאינו שומע וכתב הב"י הטעם אף דקי"ל כר' יודא מ"מ מגילה שאני דאם אינו משמיע לאזנו ליכא פרסומי ניסא וסוגי' דמגילה י"ט אינה להלכה רק לשקלא וטרי' עיין מחה"ש ורמ"א לא השיג עליו ויהי' היישוב מה שיהי' עכ"פ המחבר ורמ"א פסקו כן וס"ל דמגילה בעי גם שמיעה וא"כ צד חירות צריך שישמע ממי שהוא בר חיוב קריאה ושמיעה וכאן בא השמיעה מצד עבדות שאינו בר חיוב קריאה לכן גם עצמו אינו מוציא ולק"מ:

ולפענ"ד נראה עוד דלכ"ע מחיוב בשמיעה אלא דהמקשן במגילה י"ט ס"ל דלר"י שני מצות חלוקות הן הקריאה והשמיעה ואפי' חרש שאינו שומע חייב בקריאה עכ"פ וכן נשים במגילה אעפ"י שאין חייבי' בקריאה חייבי' בשמיעה ולהכי ס"ל לר"י דק"ש ולא השמיע לאזנו יצא ידי קריאה אבל ידי שמיעה לא יצא רק שאין לו תקנה דבעי' שמיעה בשעת קריאה ועיין רשב"א חולין י"ב ולדידי' חרש יכול לקרות דחייב בקריאה ומוציא אחרי' משום שליחות עיין כפ"ת ר"ה כ"ח ועל שמיעה דל"ש שליחות דהוא מידי דממילא עיין פי' הרא"ש נדרים ע"ב הרי הוא שומע ור' יוסי ס"ל דקריי' ושמיעה מצוה א' היא ומי שלא שמע א"י אפי' ידי קריי' וא"כ חרש שאינו בשמיעה אינו בר חיוב קריי' ולכן אינו מוציא בקרייתו. ועיין רשב"ם ב"ב פ"א ע"ב שהסביר הא דאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו הוא משום דכתיב קרא מצות בילה עכ"פ לכתחילה א"כ לא ציותה תורה רק במנחה שיהי' אפשר לקיים בה מצות בילה אבל באינו ראוי לבילה לא ציותה תורה ולהכי פסול אפי' דיעבד ע"ש ולפ"ז כל הנ"ל א"ש רק לס"ד דלא יליף ר"י שמיעה למצוה מקרא אבל למסקנא דיליף מקרא שמע ישראל השמע לאזנך וכו' דבעי' עכ"פ שמיעה

למצוה א"כ מי שאינו ראו' לשמיעה לא ציותה תורה בקריי' ולהכי חרש פטור גם מקריי' ולכן השומע ממנו לא יצא וא"ש פסק הרמב"ם ומחבר והוא קרוב למ"ש טו"ז. ולפ"ז שפיר לא אתי צד עבדות שאינו מחויב רק בשמיעה להוציא צד חירות שמחויב בקריי' ושמיעה כמו בשופר:

ואמנם אינני צריך לכל זה רק מה דפסק רמ"א דאפי' עצמו אינו מוציא היינו לכתחילה ומשום דלכתחילה ודאי מצוה בשמיעה ולא אתי צד עבדות ומפיק לי'. וכ"ת א"כ אמאי לא אישתמיט בשום מקום לומר דלכתחילה צריך לשמוע ק"ש מפי אחרים. נ"ל לחדש דבר דמעיקרא לק"מ דרמב"ם פ"ח מעבדי' הח"י כתבו אסור לאדם ללמוד לעבדו תורה ונראה שהוא נובע ממ"ש פ"י ממלכי' ה"ט דעכו"ם שעסק בתורה ח"מ ויליף לה בסנהדרין נ"ט מדכתיב לנו מורשה ולא להם וזה שייך נמי גבי עבד ואעפ"י שחייב במצות שאשה חייבת מ"מ מה"ת גם אשה פטורה. ולפ"ז ק"ש שהוא לימוד תורה אסור לעבד לקרות ועיין שג"א סי' א' וממילא דאפי' חצי' עבד וחצי' ב"ח אעפ"י שחייב בכל מצות כישראל לדעת המ"מ מ"מ מק"ש פטור משום דצד עבדות אסור לקרות ק"ש. ואל תשיבני ליתי עשה דצד חירות ולדחי ל"ת דצד עבדות דנ"ל סברא ישרה דלא אמרינן עדל"ת אלא אם אותו הצד שעובר הל"ת מקיים העשה אבל כאן צד עבדות עובר ל"ת וצד חירות מקיים העשה לא אמרינן עדל"ת. וכעין זה כתב בתשו' שתי לחם סי' מ"ד ליישב קושי' תוס' בעירובין ק' ליתי עשה דמתן ד' ולדחי ל"ת דבל תוסיף ותי' בס' הנ"ל דלא אמרינן עדל"ת אלא אם באותו דבר עצמו שחוטא הוא מקיים עשה כמו מילה בצרעת וסדין בציצית ואשת אח אבל כאן העשה הוא בדם השלמי' שהוא במתן ד' והל"ת דבל תוסיף הוא בדם העולה שהוא במתן א' ע"ש וה"נ כאן כמ"ש ומשו"ה לא הוזכר דין זה לגבי ק"ש. והי' זה שלום וברכה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רפח

שיל"ת ב' אויפאלו ה' לס' השקיפה ממעון קדשך תר"ס לפ"ק

כשמוע קול שופר, תכתב ותחתם לחיים בספר. אהובי תלמידי הרבני החריף ובקי וכו' כמו"ה שאול נ"י ר"ב בק"ק מאקעווע:

מכתבך קבלתי בזמנו וכו' ומה שעמדת על דברי תוס' ר"ה ט' ד"ה כ"מ שנאמר בו שבות שכתבו ואתא לרבות שביעית שהוא נגד דברי תוס' דלעיל ד"ה ור"י שכתבו דלשביעית ל"צ קרא דילפי' מהלכה, הנה הפי' הפשוט בתוס' ואתא לרבות שביעית לא קאי אקרא

דקרא אתא לרבות שביעית דהרי קרא איצטריך לרבות יו"ט אלא קאי אתנא דברייתא דתני הא כיצד כ"מ שיש בו שבות מוסיפי' מחול על הקודש דהתנא אתא לרבות בזה שביעית אבל באמת בשביעית אינו מקרא רק מהלכה ואין כאן סתירה:

וראיתי סיום ברייתא זו בתו"כ בזה"ל הא כל שבות שאתה שובת אתה מוסיף לה מחול על הקודש בין מלפני' ובין מלאחרי' ופי' קרבן אהרן לרבות שביעית דנאמר בו בחריש ובקציר תשבות ע"ש והרי לר"י האי בחריש ובקציר מיירי בשבת כמ"ש רש"י ר"ה ט' ולר"ע דמיירי בשביעית התם יליף תוספת שביעית וע"כ אין הפי' דקרא דועניתם אתי לרבות שביעית רק התנא אתי לרבות שביעית דילפי' תוס' דידי' מקרא אחרינא וה"נ דכוותי' התנא אתי לרבות שביעית דידעי' תוס' דידי' מהלכה:

אבל בלאה"נ אפי' אי כונת תוס' דקרא אתי לרבות שביעית נמי לק"מ דהרי בד"ה פי' קושיתם דמהלכה לא ידעי' רק תוס' שלפניו מדאיצטריך למשרי ילדה ל' יום קודם ר"ה ש"מ דזקינה אסורה ופריך מנ"ל תוס' לאחריו וגם בתי' השני לא נחלקו ע"ז רק מתרצי' ברוחה יותר וא"כ שפיר כתבו תוס' דאתי לרבות שביעית והיינו לאחריו. וגם לתי' הב' דפריך מנ"ל תוס' בשבת ויו"ט דאין למידי' מהלכה נמי כתבו שפיר דמקרא דשבתכם דמרבי' יו"ט מרבי' נמי שביעית ול"ק ל"ל קרא הא ידעי' מהלכה דהא צריכי' קרא ליו"ט וכ"ת כיון דמרבי' גם שביעית מקרא דשבתכם הלכתא ל"ל ז"א דהא הלכתא היא למשרי ילדה ואדרבה כיון דזקינה אסורה מקרא דשבתכם איצטריך הלכתא למשרי ילדה וכ"ז פשוט ומבואר. ובזה הנני חותם בברכת השנים רבך:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רפט

שיל"ת ב' אויפאלא יום ה' לסדר שופטים תרמ"ז לפ"ק:

יצו ד' אתך את הברכה ברכת השנים. בחיים טובים ארוכים ומתוקנים. לבני אהובי יקירי הרב המאוה"ג חריף ובקי. כעמר נקי. כש"ת מו"ה יצחק יעקב נ"י בלוהם רב דקהל יראים בנס"מ:

שמחתני בדבריך הטובים אין טוב אלא תורה ועל דבר הרמ"א או"ח סי' תר"ב והוא ממהרי"ל הלכות עשי"ת דאין משביעי' אדם בב"ד עד אחר יו"כ וכתב טו"ז שם הטעם שחוששי' ביותר להביא עונש שבועה לעולם ותמה רב א' הא קתני במתני' דיומא ח"י ע"ב דהשביעו את הכ"ג בעיו"כ שלא ישנה דבר ע"ש וציינת לעיין במג"א סוסי' תכ"ט שכתב מ"כ ליתן חרם בביה"כ לאיזה צורך גדול מותר בניסן אף אם תאמר שאסור בתשרי

משום שתלוי' בדין, הנה מה שציינת מג"א הנ"ל עיי' חת"ס חו"מ סי' ע"ז שאין זה ענין לדברי מהרי"ל דמהרי"ל מיירי רק בעשי"ת עד אחר יו"כ והאי מ"כ מיירי מכל חודש תשרי לפי שכל החודש נתונים בדין קצת אפי' אחר סוכות והו' סד"א דהטעם משום שהוא כמו יו"ט ואין נותני' חרם בשבת ויו"ט וא"כ ינהגו כן גם בניסן קמ"ל יעיי"ש:

אבל גוף הקושי' לק"מ מכמה טעמים חדא דהרואה במהרי"ל בפנים שכתב וגם אם אדם חייב שבועה בב"ד לחבירו ממתין עד אחר ימי הנוראים להשביעו אז ע"ש נראה דוקא משום דאפשר להמתין עד אחר יו"כ לכן צריך להמתין אבל אם אי אפשר להמתין משביעו גם בעשי"ת והרי שם בכה"ג אי אפשר להמתין עד אחר יו"כ לכן שפיר משביעי' אותו:

ושנית דאפי' נאמר דגם אם אי אפשר להשביעו אח"כ אין משביעי' אותו בעשי"ת מ"מ זה דוקא בעניני ממון ושאני ממון דאיתיהיב למחילה וצריך לוותר משלו כדי שלא ישבע בימים אלו ועיי' חת"ס חו"מ סי' צ' אבל כאן הרי נשבע לדבר מצוה וכפרת כל ישראל תלוי בו וא"א לוותר משביעין אותו גם בימים אלו ומכש"כ דבלא זה נמי נשבעין לקיים את המצוה כדאמרי' בנדרי' ח' ועיי' בר"ן שם דדבר הגון נמי הוא:

ושלישית יש לחלק דדוקא בשבועה דלשעבר שבשעה שיצאה מפיו יצתה לשקר בזה נמנעים בימים אלו אבל בשבועה דלהבא אין נמנעים כלל וכמ"ש הרבה פוסקי' בחו"מ סי' ל"ד לענין פסול עדות לחלק בין שבועה דלשעבר לשבועה דלהבא:

ואין להאריך בזה בלא"ה כי גוף הדברים של מהרי"ל ורמ"א אינו אלא חומרא ומנהג שהנהיגו בדורות אחרונים ולא מדינא ולא נהגו במנהג זה בזמן המשנה וגמרא ומכש"כ בזמן שביהמ"ק קיים. ועוד דלפי הנראה מדברי פמ"ג שם באו"ח אם רוצה הבע"ד לישבע בימים אלו מניחין אותו לישבע רק שאין כח בתובע לכופו ע"ז ולהעמידו בסכנת הדין וכן משמע מלשון מהרי"ל הנ"ל דעל התובע קאי שא"י לכופו לשבע אז וא"כ לק"מ מכה"ג שהי' מרוצה לשבע:

אבל מ"ש ליישב קושי' הנ"ל עפ"מ שסק' הגאון מו"ה בונם איגר זצ"ל בתשו' חת"ס או"ח סי' קע"ו מה מהני שבועת כה"ג הא לפי דעת הצדוקי' הוי נשבע לבטל את המצוה ואין השבועה חל וע"ז כתבת דק' ל"ל שבועה כלל הא אם יעשה כדעתו המושבשת הוי שינוי בשליחות ולא עשה כלום וניחא לך כיון שהוא רק שליח להקטיר קטורת א"כ לפי דעתו אם עושה כדעת הצדוקי' אין כאן שינוי בשליחות לכן אומרי' לו על דעתינו שאם ישנה מדעתינו יהי' שינוי בשליחות ומיושב קושי' הגאון הנ"ל דבאמת אין השבועה חל רק

דמרויחי' שיהי' שינוי בשליחות אם יעשה כדעתו ולא יוכל לעשות כן וממילא לק"מ קושי' הנ"ל דאין כאן עונש שבועה כלל כיון שאינה חלה כלל:

הגם שכתבת כן לחדודי, מ"מ לא נ"ל כלל אפי' לחדודי חדא דכיון דאין השבועה חל וודאי יש עונש שבועה שמוציא ש"ש לבטלה בחנם והרי בתמורה ג' ע"ב פריך דאפי' בשבועת אמת ליל‍קי ומשני בהדי' כתי' שבועת ד' תהי' בין שניהם ופריך ואימא הנ"מ לפייס את חבירו פי' כשחבירו משביעו אבל מלקי ליל‍קי שנשבע מעצמו שבועות ביטוי ע"ש בהג"ה ובחת"ס חו"מ סי' צ' הנ"ל עמד בזה ומשני הא כתי' ובשמו תשבע ע"ש וכ"ז כשנשבע ויש תכלית בשבועתו אבל בחנם ודאי איסורא איכא ואולי אפי' מילקא נמי לקי ועיי' רשי' בחומש פ' יתרו בפסוק לא תשא וכו' לשוא ובמזרחי שם, ועוד דאם אין התכלית בשבועה זו רק להתנות שלא יהי' שלוחינו אא"כ יעשה כדעתינו שבועה זו למה הלא תנאי זה אפשר להתנות בלי שבועה. וגם מה שהקשית דהוי שינוי בשליחות נ"ל דזה שייך דוקא בעושה שליח מרצונו אמרי' דאדעתא דהכי לא שוי' שליח אבל כאן התורה חייבה אותנו בע"כ לעשות שליח לכ"ג להקטיר קטורת ולפי דעת הצדוקי' אנו מחוייבי' לעשות אותו שליח לתקן מבחוץ ולהכניס בפנים וא"כ ל"ש לומר דאדעתי' דהכי לא שוינהו שליח דהרי אנו מחויבי' לעשות אותו שליח אדעתא דהכי. ומה"ט לא הועלת כלום במ"ש שאנו אמרי' לו בפירוש שהוא שליח רק על דעתינו כיון שלפי דעתו אנו טועים ואנו מחויבי' לעשות אותו שליח לפי דעתו. ועוד הרי כתבו תוס' ביומא שם ור"ן בנדרים ל"ה דכהנים שלוחי דרחמנא וודאי נינהו וכדר"ה בדר"י משום מי איכא מידי ובנדרי' דל"ה מבע"ל רק אם הוי גם שלוחי דידן קצת וכתבו תוס' שם דאפי' אי שלוחי דידן נמי נינהו מ"מ כיון דעיקרם שלוחי דרחמנא לאו כל כמיני' דליעכב שלא יקריבו קרבנו כהנים שבאותו משמר ע"ש וא"כ ה"נ לפי דעת צדוקי' דרחמנא שוי' שליח לתקן בחוץ ולהכניס בפנים אפי' הוא גם שלוחא דידן אין אנו יכולי' לעכב על ידו שלא יקריב הקטורת באופן זה שהוא לדעתו המשובשת כדת של תורה:

אמנם מ"ש ליישב קושי' הנ"ל למ"ש בכור שור שבועות ל"ח אהא דאמרי' ובשבועה נפרעי' ממנו ומכל העולם כולה והק' הנ"ל מה איום הוא זה שנפרעים מכל העולם ותי' למ"ש ב"י בשם התוס' חו"מ סי' פ"ז ד"ה ואם אמר הרני נשבע אהא דאמרי' בגמ' שבועת ד' תהי' בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם דה"פ אם נשבע לשקר עונש שבועה על הנשבע ואם נשבע באמת העונש על המשביעו בחנם ומשמע דכל דין עונש שבועה על המשביעו בחנם ולפי"ז היינו האיום שלא יאמר הנשבע הרי אני נשבע באמת ואין עלי עונש רק על המשביעו והלעיטהו לרשע וימות לכן אומרי' לו שהעונש על כל העולם

וגם הוא בכלל ולכן אסור אפי' לישבע באמת כמבואר באו"ח סי' קנ"ו ולפ"ז חדשת דכל זה במשביעו בטענת ברי אבל במשביעו על טענת ספק כשבועת השותפי' אין אי' אם נשבע באמת כיון שאין התובע משביעו בחנם ומעתה י"ל דהא דאין משביעין באלו הימים היינו משום דממנ"פ מביא עונש שבועה אם נשבע לשקר מצד הנשבע ואם נשבע באמת מצד המשביע אבל בכה"ג שמשביעי' אותו מפני ספק וחשד בעלמא אם נשבע באמת ליכא עונש שבועה בעולם שפיר משביעין אותו:

הנה אף שלפום ריהטא נראים דבריך נכוני' ושנונים מ"מ אינו אמת דאי נימא דאם משביעו מספק אין עונש שבועה. על המשביעו א"כ אמאי אם נשבע באמת עונש שבועה על המשביע הא אפשר שלהמשביע הוא ספק וטוען ברי כדי להשביעו לפי שאין נשבעים על טענת שמא וא"כ אין עונש שבועה על המשביע ומ"מ הנשבע נשבע באמת ואין עונש גם על הנשבע ומכש"כ למ"ש תוס' גיטין ל"ה ד"ה לא דבהאי דר"כ ור"א מר משתבע דהכי אמר רב ומר משתבע דהכי אמר רב אף דחד מינייהו וודאי בשיקרא משתבע מ"מ ליכא שום עונש שבועה כלל דהוי שבועת אונסי' ולפי דעתו קושטא קא מישתבע א"כ אפשר דשניהם צדקו יחדיו המשביע והנשבע דמשביע חושב בדעתו בברי שחייב לו ועיי' קצו"ח סי' כ"ח אות ח' ואינו משביעו בחנם ואפי' הי' נשבע אין עליו עונש שבועה ומכש"כ במשביע והנשבע ג"כ נשבע באמת לפי דעתו ברי לו שאינו חייב והוי שבועת אונסי' ואין כאן עונש שבועה כלל וא"כ דברי ב"י בשם תוס' תמוהי' גם בלי סברתך:

לכן נ"ל דכונת תוס' הוא כך דאם נשבע לשקר עונש שבועה על הנשבע ועל המשביעו ממנ"פ איכא עונש שבועה אפי' הוא חושב ברי שחייב לו דאם הנשבע מסופק ואפ"ה ישבע הרי גורם להביא עונש שבועה לעולם ועיי' בתשו' מוצל מאש סי' מ"ה הא עובר המשביע על לפ"ע וצריך לבזבז כל ממונו שלא יעבור על ל"ת כמבואר ביו"ד סי' קנ"ז ותי' כיון דעכ"פ גזלן הוא הלעיטהו לרשע ע"ש [ועיי' ב"ש חיו"ד ה' שחיטה] אבל מ"מ מביא עונש שבועה לעולם וא' חושב הנתבע בדעתו שנשבע באמת א"כ ודאי ישבע ומשביעו בחנם כי מה תועלת מגיע לו בשבועתו וא"ש. ולפ"ז ה"ט שייך נמי במשביעו מספק ממנ"פ משביעו בחנם אם הנשבע מסופק וישבע לשקר ודאי יש עונש שבועה ואם יחשוב בדעתו שנשבע באמת ואין עליו עונש שבועת שקר הרי משביעו בחנם כנ"ל:

ומה"ט נ"ל הא דנמנעים אפי' משבועת אמת עיין חת"ס חו"מ צ' מה שהאריך ולהנ"ל ניחא דאפשר ניהי שהוא חושב ברי שהוא כדבריו ונשבע באמת מ"מ אפשר שטועה והוא באמת אינו כן ומתחלל שם ואף שכתבו תוס' הנ"ל דהוי שבועות אונסי' ואין בזה

עונש כלל היינו דוקא בדר"כ ור"א שנשבעו כדי לידע אמיתות הדין האיך אמר רב אבל בעניני ממון לא הוי אונס גמו' דהי' לו לפש' עצמו דהא אפי' על המשביע כתב סמ"ע ס' פ"ז סקס"א דעבירה הוא בידו משום שהי' לו לפשר ומכ"ש על הנשבע שהי' לו לפשר מטעם הנ"ל:

ועוד דהרי אמרינן בשבועות ל"ח דבעון שבועה נפרעי' מכל העולם ומסקי' שם דאפי' אין בידם למחות וא"כ הרי אנוסי' הם ואפ"ה יש עונש א"וו דתוס' לא כתבו דבשבועות אונסי' ליכא עונש אלא דליכא עונש חמור כמו נשבע לשקר עצמו אבל מ"מ איכא עונש קל כמו כל העולם דנידון בדין הקל כדאמרי' בשבועות שם ושאני בהאי דר"כ ור"א דטעו בדבר מצוה להעמיד ד"ת כנ"ל:

ובהכי מיושב קושי' בכור שור מה איום הוא זה שנפרעי' מכל העולם ולפמ"ש א"ש שמפחידי' אותו שלא ישבע אפי' סבור לישבע באמת דהוי שבועת אונסי' מ"מ אם הוא שקר נפרעי' ממנו עכ"פ כמו שנפרעי' מכל העולם. מיהו בלאה"נ לק"מ קושי' בכ"ש דהאיום הוא כיון דנפרעים מכל העולם א"כ מה בין דידי' לכ"ע אע"כ איהו בדין דידי' דחמור מאוד וכ"ע בדין ק"ל עיי' בשבועות שם וא"כ היינו האיום שלא יהי' נידון בדין חמור וקשה:

ומ"ש ליישב בזה קושי' תומים סוסי' צ"ו על רמ"א דאין משביעי' אשה מעוברת עד שתלד הא ילפי' גלגול שבועה מסוטה ובסוטה אין ממתינים עד שתלד כמ"ש רמב"ם פ"ב מסוטה ה"ז ותוס' סוטה כ"ו ע"א. גם בחת"ס חו"מ סי' ע"ז האריך בזה איניני יודע למה הוצרכת כל הקדמות ואריכות הזה הלא פשוט דגם שבועות אמת הוא עבירה כמבואר באו"ח סי' קנ"ו יהי' מאיזה טעם שיהי' וכבר כתבו תוס' כתובות פ"ג דרוב פעמים מסתכנת בלידה והשטן מקטרג בשעת הסכנה לכן אין משביעי' אותה כמו שאין משביעין בעשי"ת אבל בסוטה ממנ"פ אם נטמאה ונשבעת לשקר הלעיטהו לרשע ואם נשבעת באמת לא תאונה אלי' רעה רק אדרבה יולדת בריוח ושפיר משקי' ומשביעי' אותה:

ומ"ש ליישב קושי' רב"א הנ"ל דאם הוא צדוקי ולפי דעתו הוי נשבע לבטל את המצוה לא ישבע כלל דהוי שבועת שוא גם אני כתבתי כן בתשו' אחת [עיין לעיל תשו' רע"ח] אמנם כן עכשיו נתישבתי דהא ליתא דבלא"ה קשה אמאי חושדי' אותו ולא מוקמי' לי' אחזקתו דרוב ישראל בחזקת כשרות שאינם צדוקי' אך לק"מ דהרי קי"ל שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן וא"כ אין אנו חושדי' אותו שמא כבר נעשה צדוקי דמוקמי' לי' בחזקת כשרות אך חיישינן שמא יעשה צדוקי עד למחר בשעת עבודת הקטורת

ויתהפך למינות דשמא ימות חיישינן ולפי"ז הדק"ל דבשעת שבועה שפיר ישבע דהא אינו צדוקי ולא הוי נשבע לבטל את המצוה גם לפי דעתו ואינו שבועת שוא ועד למחר יהי' צדוקי ולפי דעתו יהי' נשבע לבטל את המצוה ולא חלה השבועה למפרע ויעשה כמו שלבו חפץ ואי דא"כ הוי שבועת שוא מאי אית לי' למיעבד הלא כבר נשבע ועוד דנ"ל דאפי' איסור שבועת שוא לא הוי עלי' לפי דעתו כיון דבשעת שבועה חשב שהמצוה כך כמצוות עלינו לא הוי האדם בשבועה וא"כ מה הועלנו בשבועה זו:

אבל לפענ"ד נראה סברא ישרה הנה זה פשוט דקטורת יו"כ הוא קרבן צבור ובא משל צבור ואם ב"ד וכל ישראל ירצו לבטל מצוה ולא יתנו לכהן קטורת להקריב משל צבור ואפי' ירצה הוא להביא משלו ולמסרו לצבור ואינם רוצים לזכות בו בודאי לא נקרא הוא מבטל מצות קטורת ועיין מל"מ פ"ד דשקלים ה"ג ד"ה והנה דלאו מצוה דילי' אלא של צבור ואם מקריב לא עשה מצוה ולא כלום רק עביד' איסורא שחילל יו"כ ולפ"ז שפיר משביעי' אותו שלא יקריב קטורת לתקן מבחוץ ולהכניס בפני' דכיון שב"ד וכל ישראל אינם רוצים להקטיר קטורת בכה"ג אף שלפי דעתו המשובשת כך הוא המצוה מ"מ אין הוא מבטל את המצוה רק ב"ד וכל ישראל מבטלי' המצוה כיון דלאו מצוה דילי' הוא אלא שלהם ול"ש נשבע לבטל את המצוה אלא במצוה דילי' שבידו לקיימה ולבטלה אבל במצוה של צבור ל"ש נשבע לבטל את המצוה אם אינם רוצים לקיימה בשום אופן וא"ש דאמרו לי' אנו שלוחי ב"ד ואתה שלוחינו ושליח ב"ד וכו' ולאו מצוה דילך הוא ושפיר משביעי' וכו':

תשובה רצ

עוד להנ"ל

מ"ש על קושי' עט"צ ברמב"ם פ"ב מעביו"כ דמלבנין עששיות לכ"ג וביו"כ מטילי' למים משום דאין שבות במקדש והא טבילה ראשונה הי' בחול כמו"ש רמב"ם שם דטבילה ראשונה באמת לא הטילו עששיות כמו"ש ביד מלאכי גם למ"ש שעה"מ שם דאף דשבות במקדש לא התיר במדינה אפי' בירושלים מ"מ בהר הבית הותר וגם טבילה ראשונה הי' בהר הבית בשער המים סמוך ללשכת פרהדרי' יפה כתבת:

ומ"ש בשמי ליישב הקושי' בתענית י"ד דקאמר שופרות בשבת מי שרי ולמ"ש ריטב"א דבמילה בשבת לא גזרינן שמא יעבירנו משום דגם המצוה ודאי שהוא שמיני ודאי ול"ש דלא בקיאי בקביעא דירחא כמו בלולב וה"נ שופרות על כל צרה שלא תבוא הוא ודאי ול"ש שמא יעבירנו ומה קאמר שופרות בשבת מי איכא ואמינא דאין הפי' שופרות

בשבת מי איכא אינו משום איסור מלאכה שמא יעבירנו אלא משום עונג שבת אסור להריץ בשבת על כל צרה שלא תבא תיתי לי שאני עומד בדיבורי ונכון הוא:

והקושי' שהבאת בכתובות ה' אלא מעתה יו"כ שחל להיות בשני בשבת ידחה גזירה שמא ישחוט בן עוף ומה פריך למ"ד טבד"מ אפי' לא עשה מצוה פטור א"כ כיון דאכילת עיו"כ הוא מצוה מה"ת אם ישחוט בן עוף ליכא אי' דאו' דהוי טבד"מ ולהכי לא גזרי'. לק"מ מתרי טעמי חדא דנהי דמצוה לאכול בעיו"כ אבל אין מצוה לשחוט ואפי' שחוט כשר וא"כ אינו טרוד בד"מ ולא הוי טבד"מ:

ועוד דלא מקרי טבד"מ אלא אם עושה מעשה שעשה בה עבירה אותו מעשה גופא הי' דבר מצוה כגון בתינוקת בשבת קל"ז שמל של ע"ש בשבת והי' טרוד בשל שבת דאותו מעשה מילה גופא הי' מצוה בשל שבת או נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי שאכלה הי' מצוה בצלי או בהוציאו לולב לר"ה מפני שהוציא ברשות מצוה שהי' מצוה עליו ליטול הלולב בשבת והי' טרוד ברשות מצוה אבל כאן לא הי' לו רשות להיות טרוד בשבת בשחיטת בן עוף לא הוי טבד"מ. וגם בעט סופר יפה כתב שאין מצוה לאכול בשר דוקא. כ"ז כתבתי בחפזי וד' ימהר ויחוש ישועה לנו בגוף ונפש. ומצאנו נופש. כנפש אביך הנאמן המצפה לישועה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רצא

שיל"ת מאדע יום ב' עשי"ת תרל"ו לפ"ק:

ייטיב לו ה' הכתיבה והחתימה ידיד נפשי אהובי הרב הגאון חריף ובקי כש"ת מו"ה ישעי' נ"י בייערן אבדק"ק שאראש פאטאק והגליל יהי נועם ה' עליו:

נועם מכתבו קבלתי וידידי נ"י הרעיש מדוע אין מברכין על מצות אכילת ערב יו"כ לדעת מג"א דדרש ועיניתם הוא מה"ת ע"כ הנה במ"ש שהוא מה"ת לא ידעתי כונתו בזה הלא גם אם הוא אסמכתא מדבריהם נמי בעי טעמא כי ודאי דדבריהם בעי ברוכי עיין שבת כ"ג ולענ"ד אמינא בה תרי ותלת טעמי:

א) **לפמ"ש** המג"א בסי' ק"ו סק"ד בשם אבודרה"ם טעם דאין מברכי' על התפלה מפני שאין לה קבע ופי' פמג"ד או"ח בפתיחה לה' תפלה הכונה יען דאמרי' הלואי שיתפלל אדם כל היום והנה משמע מלשון שו"ע ריש סי' תר"ד מצוה לאכול בעיו"כ ולהרבות בסעודה דריבוי הסעודה הוא מצוה ועיין בטור וב"י שבריבוי אכילה מראה שמקובל יו"כ עליו ויען שא"א לכבדו במאכל ומשתה כשאר יו"ט מכבדו ביום שלפניו נראה מזה

שאם אוכל כמה פעמים ביום לכבוד היום עושה מצוה ועיין רש"י ר"ה ט' ע"א ד"ה כל האוכל ושותה שכ' כל דמפיש באכילה ושתיי' טפי עדיף ע"ש והגם שכתב מג"א שאם אכל פ"א יצא ידי חובתו מ"מ אם אוכל יותר מצוה קעביד כמו בתפלה שיוצא מה"ת בפעם אחד ומדרבנן בב"פ ולדידן בג"פ עיין רמב"ם הלכות תפלה ומ"מ אם מתפלל כל היום מצוה קעביד ומה"ט נקרא אין לה קבע ואין מברכי' וה"נ אין קבע למצות אכילה ולכן אין מברכי':

ב) **לפי** מה שפרש"י דהכי קאמר קרא הכינו עצמיכם בתשעה לצורך עינוי של מחר עיין רש"י יומא פ"א ע"ב וטור וטו"ז כדי שלא יזיק לו התענית של מחר ומה"ט הי' נ"ל דמי שיודע שלא יתענה ביו"כ מחמת סכנה וכדומה באמת אין שום מצוה לאכול בעיו"כ:

ובזה יובן דלא אישתמיט בשום פוסק לכתוב דאם אין לו לאכול בעיו"כ רק דברים אסורים דאתי עשה דאכילת עיו"כ ודחי ל"ת כמו שהאריכו הראשונים במצה של טבל. ולהנ"ל ניחא יען דאכילת עיו"כ אינה רק הכנה והכשר ליו"כ לא מקרי בעידנא ולא דחי ולא מיבעי לדעת הראשונים בנמ"י ב"מ ל"א דהכשר מצוה אפי' א"א לעשות המצוה בלא"ה לא מקרי בעידנא ודאי לא מקרי בעידנא אלא אפי' לדעת ראשונים שם דמקרי בעידנא היינו משום דא"א בשום אופן לעשות גוף המצוה בלי הכשר זה אבל כאן עכ"פ אפשר לקיים תענית יו"כ גם בלי אכילה דעיו"כ ודאי לא מקרי בעידנא ועוד שאין ההכשר מעין המצוה גופא דזה במניעת אכילה וההכשר להיפך באכילה:

ולפ"ז כיון דקי"ל בסי' תקס"ה ס"ג דאין היחיד אומר ענינו בשחרית שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו וכו' ה"נ כיון דאפשר שיאחזנו בולמוס ביו"כ ולא יוכל להתענות א"כ אין האכילה בערב יו"כ מצוה לכן מספק לא יברך:

ועל שלישים נ"ל לפמ"ש טו"ז או"ח סי' קס"ז סקי"ז ליישב מ"ש המחבר אפי' בשבת שהוא חייב לאכול פת לא יברך לו חבירו ברכת המוציא אם אינו אוכל וכו' והק' טו"ז מ"ש מברכת המוציא דמצה וברכת היין דקידוש דיכול להוציאו משום דהוא ברכת המצוה ולא ברכת הנהנין וה"נ מצוה היא ותי' דדוקא במצה ויין קידוש שיש עכשיו שינוי מאכילה ושתי' דרשות מקרי ברכת המצוה משא"כ באכילת שבת דפת הוא עיקר אכילתו אין שייך בזה אכילת מצוה דגם בחול הוא אוכל פת. ויש להסביר לפמ"ש ב"י באו"ח סי' תל"ב דה"ט דלא מברכי' על ביטול חמץ משום דביטול הוי בלב ואין מברכי' על דברים שבלב ע"ש ולכן כיון שהמעשה אכילה לא נשתנה מאכילת רשות אין כאן דברים שבלב שאוכל לשם מצות אכילת שבת ועל דברים שבלב אין מברכי' ומשו"ה הוי רק ברכת הנהנין וא"י להוציא חבירו בברכתו אם הוא אינו אוכל ולפ"ז א"ש גם במצות

אכילת עיו"פ דלא נשתנה אכילתו מאכילת שאר ימים והוי רק דברים שבלב ולהכי אין מברכי' עליו וא"ש. ומאפס הפנאי מחמת ימים הקדושים הבאים לקראתינו אסתגר בזה והנקדש בצדקה יברכנו בברכת השנים. דשנים ורעננים:

ידידו הנאמן הדוש"ת באהבה רבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רצב

שיל"ת ב' אויפאלו ד' בהר בחוקותי ט"ל למב"י תרמז"ל:

ברכת שמים מעל לחתני אהובי הרב המאוה"ג מו"ה גרשון שטערן נ"י רב בק"ק מאראש לודאש:

יקרתך הגיעני ומה שהערת על קושי' ירושלמי שהביא הטור או"ח סי' פ"ח דגרסינן התם גבי יוה"כ אסור בתשמה"מ השתא ברחיצה אסור בתשמיש לא כ"ש וכו'. וכתבת שהוא פלא הא צריך למתני דאסור בתשה"מ לאסור על האשה ולגבי אשה הנבעלת ל"ש טבילה לקרי לבד במשמשת שראתה דם נדה כמ"ש הר"מ פ"ד מה' תפילה והפוסקים. ופשוט דגם נשים מצווין בה' עינויים כדמוכח במשנה ר"פ יוה"כ. ואין לתרץ אשה קרקע עולם דמ"מ הנאה יש לה וזה האיסור ביוה"כ. הנה טעית בזה טעות גדול אשר אינו ראוי לך דאשה הפולטת ש"ז תוך ג"י או המשמשת צריכה טבילה כבעל קרי אם היא טהורה מנדה וזיבה. אלא דאם ראתה דם שהיא טמאה גם לאחר טבילה מחמת נדה הו"א שא"צ טבילה לפליטת ש"ז ותשמיש. ואשמעינן הרמב"ם רבותא דאפילו בכה"ג צריכה טבילה והוא משנה ערוכה בברכות כ"ו וע"ש בפירש"י:

אבל בלא"ה ג"כ אינה קושיא דאם ה' עינויים מה"ת ודאי ל"ק קושי' ירושלמי דצריך למתני תשה"מ שאסור מה"ת וטבילת בעלי קריין אינה רק תקנת עזרא. רק הקושי' הי' אי שאר עינויים חוץ מאכילה ושתייה רק אסור מדרבנן וא"כ פשיטא שגם היא אסורה לשמש אפילו אינה צריכה טבילה משום לתא דידי' שלא תכשילהו ועוברת משום לפ"ע אפילו באיסור דרבנן כמ"ש תוס' בע"ז כ"ב ע"ש. ולדעת הרבה אחרונים המכשיל חבירו באיסור דרבנן עובר מה"ת על לפ"ע עיי' תשו' פנ"י סי' ט' ותשו' ב"א או"ח סי' ל"ו [ועיי' ב"ש חיו"ד ה' ריבית להגאון מהר"מ פערלס]:

ועוד דהפירש בקושי' ירושלמי אינו כמו שחשבת דהשתא רחיצה אסור א"כ ודאי אסור בתשה"מ כיון שלא יוכל להתפלל אלא הקושי' כיון שאסרו רחיצה מכ"ש שאסרו תשה"מ משום עינוי דאי נימא דתשמיש מותר דלית בי' משום עינוי א"כ לא היו אוסרין

רחיצה כיון שלא יהי' יוכל להתפלל. אלא ודאי מדאסרו רחיצה ודאי אסרו גם תשמיש משום עינוי וא"כ גם באשה אסור אפילו אינה צריכה טבילה ויכולה להתפלל דמדאסרו רחיצה באיש שמעינן דתשמיש אסור:

וגם מ"ש שאין לתרץ אשה קרקע עולם. דע כי לא עלה ולא יעלה זה על דעת מי שיש בו ריח תורה לומר שאשה מותרת להבעל באיסור משום קרקע עולם ובגמרא לא אמרו כן רק לענין שא"צ למסור נפש. ועיין תוס' כתובות דף ג' ע"ב ד"ה ולידרוש וכ"ז פשוט. ובזה תנוח דעתך כנפשך ונפש חמיך הדוש"ת:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רצג

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק וירא תרנ"ח לפ"ק:

אלפי שלומים. מגבהי מרומים. לכבוד ידידי אהובי הרב הגאון הוותיק. מלא עתיק. הצדיק כקש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י בק"ק מארגרעטין:

יקרת מכתביו הגיעני וסיבות רבות מנעוני מלהשיב עד היום ורק עתה באתי על ד"ת מ"ש להסביר דברי הש"ס בכריתות ח"י דקאמר כי קא מכפר יו"כ על כולי שיעורי' על פלגא דשיעורי' לא מכפר וכבר התפלא ע"ז מל"מ סוף פ"ג משגגות והסביר מעלתו דאין יו"כ מכפר על ח"ש דהוא אי' קל כמ"ש תוס' שבועות כ"ד ע"ב וש"ך יו"ד סי' רל"ט כמו דאין קרבן מכפר על לאו דנבילה. שתי תשובות בדבר חדא דשם בכריתות אליבא דרבי קיימי' ורבי ס"ל ביומא פ"ה על כל עבירות שבתורה וכו' יו"כ מכפר ומשמע דאפי' על אי' קל כמו ח"ש נמי מכפר. ועוד דהוא גופא קשי' השתא על אי' חמור מכפר על אי' קל לא כ"ש כדפריך ביומא שם השתא על ל"ת מכפרת על עשה מיבעי' והכי אמרי' בזבחי' ז' חטאת מכפרת על חייבי עשה מקו"ח על חייבי כריתות מכפרת על חייבי' עשה לא כ"ש וזהו תמי' של מל"מ וא"כ לא העלה מרפא לקושי' זו בתירוצו. ועוד דמנלי' דאין קרבן מכפר על א' קלי' כנבלה הלא מסקי' התם בזבחי' דחטאת מכפר על חייבי עשה מקופי' ולא מקיבעא מהאי ק"ו ודילמא על ל"ת ושאר אי' קלי' נמי מכפר מקופי' וה"נ יו"כ והיינו במזיד ולא אתרו בי' דאי במזיד ואתרו בי' בר מלקות הוא ואי בשוגג א"צ כפרה כלל בשגגת לאו כמ"ש חי' הר"ן בסנהדרי' פ"ד ע"ש:

ואחרון משובח לכאורה מ"ש עפ"י דברי פמ"ג יו"ד סי' ס"ה דפי' חזי לאיצטרופי היינו כבכדא"פ ומשו"ה אסרה תורה ח"ש שמא ישכח ויאכל מעט מעט ויבא לידי מלקות וכרת ע"ש ופי' מעלתו דח"ש אין שום אי' רק דאם אוכל כשיעור הוי אי' למפרע וא"כ אין

יו"כ מכפר על ח"ש דאכתי לא עשה שום אי' כלל. ואני תמה דמ"מ כשהשלי' השיעור ואיגלאי מילתא למפרע שעשה אי' בח"ש ליכפר יו"כ ג"כ למפרע ואיך מצטרף עם ח"ש שאחר יו"כ לחייבו כקושי' הגמ' בכריתות שם. ועוד דמ"מ כיון שאסרה תורה ח"ש משום שמא ישכח ויאכל כשיעור אפי' אינו אוכל אח"כ כשיעור עביד אי' דאורייתא דאטו אם אסרה תורה סחורה בדברי' האסורי' באכילה משום דילמא אתי למיכל עיי' טו"ז יו"ד רס"י קי"ז נימא דאם עשה סחורה בדברי' האסורי' ולא אכיל לא עביד איסורא, וראיתי שכ"ת הרגיש בזה ורצה לתקן ביישוב קושי' תוס' שבועות כ"ד וכתב דח"ש בפ"ע אינו מושבע עליו שיהי' אי' חפצא אבל לא תיקן בזה כלום שהרי כתב ריב"ש בתשו' סי' צ"ח דכל אי' שבתורה אינם אי' חפצא רק אי' גברא חוץ מנדר שהוא אי' חפצא ע"ש ומ"מ לא חייל שבועה על אי' דשבועה וודאי רק אי' גברא א"כ שפיר הקשו תוס' איך חל אי' גברא דשבועה על אי' גברא דח"ש כמו דאינו חל על שיעור שלם דהוי נמי רק אי' גברא:

אבל בלאה"נ תיוהא קא חזינא הכא דהרי קושי' הגמ' בכריתו' שם הי' ממעילה דאכל או נהנה היום חצי ש"פ ואכל או נהנה חצי ש"פ למחר ואפילו אחר ג' שנים מצטרף מדכתי' תמעול מעל ריבה ואמאי והא כיפר עלי' יוה"כ וע"ז משני דעל פלגא דשיעורא לא מכפר והרי במעילה ל"ל כמו באכילה דח"ש אינו אכילה כלל דהרי כתבו תוס' בע"ז ע"א ע"ב סד"ה ואי דפחות מש"פ גם ממון הנכרי לא נתרבה שהרי לא קנאה משמע דבישראל שקנאה מקרי נתרבה ממונו ועכ"פ הנאה מקרי ואפי' אי לא קנה גזילה כמ"ש תוס' שם בקושי' אבל בהקדש בשוגג מתחלל ויוצא לחולי' קנאו ונתרבה ממונו וא"כ הח"ש אסור בפ"ע ואמאי לא מכפר עלי' יו"כ ועכ"פ אין לו ענין לדברי פמ"ג:

אבל לפענ"ד נראה להסביר כיון דח"ש אינו אסור אלא משום דחזי לאיצטרופי עוד לכשיעור לחיוב ואי נימא דיו"כ מכפר על ח"ש הרי שוב לא חזי לאיצטרופי ואינו אסור כלל ולא עביד אי' וממילא אין כאן על מה לכפר וא"כ הכפרה תלוי במה שאינו מכפר ואם אינו מכפר חזי לאיצטרופי וראוי לכפר ואזלי' לחומרא דאינו מכפר ועיי' כעין זה בתוס' ב"מ ל' ד"ה אף. (ועיין סברא זו ביותר ביאור לעיל סי' ע"ח וסי' קס"ח מ"ש בזה]:

ומה שתי' בזה אמאי לא אמרי' דב' אמות אסור מה"ת להעביר בשבת ותי' דשם אם העביר ב' אמות והניח או עמד לפוש שוב אינו מצטרף לחיוב ולהכי ח"ש מותר מה"ת יפה כתב. אבל לדעת פמ"ג לא הונח בזה שהרי לדעתו ח"ש אסור מה"ת משום שמא ישכח ויאכל כשיעור בכא"פ וה"ט שייך נמי לאסור ב' אמות בר"ה שמא ישכח ויעביר ד"א בר"ה דהא באמת אסור מדרבנן פחות פחות מד"א והרל להיות אסור מה"ת ויש לי בזה אריכות דברי' ואין הזמן מסכים [ע"ל ס' קל"ט]:

אבל בפשיטות י"ל דל"ש ח"ש אסור מה"ת רק באיסורי אכילה עיי' דג"מ או"ח סי' תמ"ב במג"א סק"י עפמ"ש מל"מ פ"א מחמץ דמשו"ה ח"ש אסור מה"ת משום דסתם אכילה בכ"ש רק דאתי הילכתא ואוקמי אכזית אבל לא מפקי' קרא ממשמעותי' לגמרי והוי כ"ש עכ"פ אי' דאורייתא וה"ט ל"ש רק היכי דכתי' לא תאכל וא"ש:

ומה שהק' מגזל דפסק הרמב"ם פ"א מגזילה ה"ב ואסור לגזול כ"ש ד"ת וכו' והתם ל"ש צירוף דפחות מש"פ מחיל כדאמרי' בסנהדרי' נ"ז והוא מפרק לה שפיר משום דצערי' דשעתא מיהא אית לי' כדאמרי' בסנהדרי' שם. אלא דאכתי תקשי בגניבה נמי כתב רמב"ם פ"א מגניבה אסור לגנוב כ"ש ד"ת וכו' והתם ל"ש צערי' דשעתי' דהא לא ידע ודוחק לומר דצערי' בשעתי' כשנודע לו דדוקא גזלן שנוטל בחזקה שייך כן ונ"ל דמה שסיים הרמב"ם שם בהלכה זו אשאר דברי' שכתב שם שלא ירגיל עצמו בכך אכ"ש נמי קאי וזה שייך רק בגניבה אבל בגזילה ל"ש שירגיל דהא הנגזל לא יניח להרגיל וצריך לה"ט דצערי' בשעתי' קאי וא"ש:

אבל המ"מ כתב שם ודין שווה פחות מפרוטה בממון כדין ח"ש באי' ולפמ"ש אין לו ענין זל"ז כל דבאי' הוא משום חזי לאיצטרופי ובממון טעמי' אית בי'. ולכן נ"ל לפמ"ש הש"ך סי' שמ"ח וסי' שנ"ט בדעת הרמב"ם דגזל עכו"ם אסור מה"ת ובעכו"ם שפיר גם פחות מש"פ אסור מה"ת משום חזי לאיצטרופי דעכו"ם לאו בר מחילה הוא כדאמרי' סנהדרי' נ"ז שם וממילא גם של ישראל אסור מה"ת דעכו"ם אסור מישראל לא כ"ש ועיי' פסחי' ל"א ע"ב:

ומ"ש דבזה מיושב דגבי אבידה קי"ל דפחות מש"פ אינו מחויב להחזיר עיי' סי' רנ"ט ורס"ב וק' מ"ש מגזל וניחא לי' דבאבידה לא צערי' וצירוף ל"ש דפחות מש"פ מחיל אינש. אני תמה א"כ ל"ל קרא אשר תאבד או ומצאתה פרט לאבידה שאין בה ש"פ הא מסברא ידעי' דאינו חייב להחזיר ואמת דתוס' שם כתבו ב"מ כ"ז דס"ד דחייב מכלל כל אחיך ולהכי צריך קרא. אבל אכתי תקשי דאם אינו ש"פ בשעת אבידה והוקרה בשעה מציאה נמי אינו חייב להחזיר כמבואר רס"י רס"ב ושם ל"ש טעמא דמחילה דהא ש"פ בשעת מציאה. אבל האמת יורה דרכו דל"ק כלל מ"ש מגזל דהא דא"צ להחזיר היינו שאינו מחויב לטרוח ולהחזיר ואין כאן עשה דהשב תשיבם ול"ת דלא תוכל להתעלם וממילא כיון דאין כאן חיוב השבה מיאשי בעלי' מיני' ואפי' נטלה א"צ להחזיר ויש לעיי' קצת בזה ברש"י שם ד"ה דאתי לידי':

ומ"ש ליתן טעם עמ"ש תוס' בכתובות מ"ו דאין רבית פחות מש"פ משום דל"ש צערי' בשעתי' דהא מדעתי' יהיב לי' וח"ש אינו אוסר אלא משום צירוף ובזה ל"ש צירוף משום

דפחות מש"פ מחיל. אינו נכון לפענ"ד שהרי דעת הרבה ראשוני' דברבית לא מהני מחילה שכל רבית שבעולם הוא מחילה אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו ואפי' לדעת הרמב"ם פ"ד ממלוה דמהני מחילה היינו מאחר שאמר המלוה להחזיר לו וידע הלוה שעשה אי' ויש לו ליטלו הימנו אם רצה למחול מוחל וכו' ע"ש הי"ג ובאשר"י ר"פ א"נ אבל כל זמן שלא עשה כן מודה הרמב"ם דלא מהני מחילתו ושפי' שייך בי' חזי לאיצטרופי וח"ש אסור מה"ת. ותוס' בכתובות שם לא כתבו כלל דאין אי' רבית בפחות מש"פ רק דאין בו לאו כמו שאין בו לאו בגזל ואונאה אבל מ"מ אית בי' אי' דח"ש כמו בגזל וגניבה וכל אי' דוק ותשכח שכן הוא וד' יפרוס עלינו סוכת שלומו כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רצד

שיל"ת ב' אויפאלו מוש"ק לס' ויצא בסת"ר לפ"ק:

מכתביו באו אלי והגם כי דחק עלי להשיב בשבוע העברה אבל היית' עמוס הטרדות אשר מנעוני מהשיב והיום חשתי ולא התמהמהתי להשיב אודות האי צורבא מרבנן אשר המאור שבו החזירו למוטב וכמה פעמים אשר יצרו תקפו וחיבק את אשתו בימי נדתה על בגדי' באשר ידע שאין בזה רק אי' דרבנן רק הי' נזהר שלא יגע בבשרה ממש אך כעת למד במס' שבת י"ג ונתעורר לעשות תשובה:

הנה מה דפשיטא לי' שאם אינו נוגע בבשרה ממש הוא רק אי' דרבנן אינייני יודע מנלי' הא הן אמת דבפתחי תשובה סי' קצ"ה אות י"ז הביא בשם ספר מקור חיים שכתב שראה מורים שהורו בנדון כזה להניח בגד דק על הדפק ואז מותר לבעלה למשמש הדפק על אותו בגד המפסיק אבל אין מזה ראי' דשם אינו עושה דרך תאוה וחיבה אבל בעושה דרך תאוה וחיבה אפי' אינו נוגע בבשרה רק בגדי' מפסיקי' שפיר י"ל דאסור מה"ת:

וגם מה דפשיטא לי' מהאי דשבת י"ג דאפי' על בגדי' הוי אי' דאו' אינייני יודע מהו הרי שם אמרה וישן עמו בקירוב בשר ואי משום דאמר שם בגמ' כי אתא ר' אמר מטה חדא הוי ופירש"י רחבה ולא קירוב בשר הוי וסבר דשרי הכי במערבא אמרי אריב"י סינר מפסיק בינו לבינה אלמא דאפי' אינו נוגע בבשרה נמי אכתי מנלי' דאסור מה"ת ואי משום דאמר אלי' ברוך המקום שהרגו הלא אמרינן בברכות ד' ע"ב ובעירובין כ"א ע"ב וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ובעירובין הגי' על דברי סופרים:

אבל ז"ל הרמב"ם בסה"מ מל"ת מצוה שנ"ג הזהיר מהקריב אל אחד מהעריות האלו ואפי' בלא חיבוק ונשיקה והדומה להם מן הפעולות הזרות והוא אמרו באזהרה מזה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כאלו יאמר לא תקריבו שום קירוב יבא לגלות ערוה ולשון ספרי לא תקרבו לגלות ערוה אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרב ת"ל ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב אין לי אלא נדה שהוא בבל תקרב ובל תגלה מנין לכל העריות שהן בבל תקרבו ובל תגלו ת"ל לא תקרבו לגלות ומלשון זה משמע שכל קריבה אסור מה"ת ואפי' בלי חיבוק ומכ"ש חיבוק בבגדי'. וכן מוכח נמי ממעשה דהאי תלמוד בשבת הנ"ל דבין לר"ד ובין לריב"י לא הי' קירוב בשר ואפ"ה אמר אלי' שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב ולרמב"ם דרשה גמורה ולאו גמור הוא:

ורמב"ן בהשגות שם הביא וראיתי לרב בחיבורו הגדול שכתב בס' המדע בלאו הזה שלא לקרב לעריות בדברי' המביאי' לידי גילוי ערוה כגון חיבוק ונישוק ורמיזה וקפיצה שנ' לא תקרבו לגלות ערוה מפ' השמוע' למדו שזו אזהרה לקריבה המביאה לידי גילוי ערוה והוסיף גם רמיזה וקפיצה שיהיו בכלל הלאו הזה וא"כ אף עליהם הוא לוקה הגיעתהו ברייתא אחרת שהיא שנוי' באבות דר"ן ועשו סייג לתורה ועשה סייג לדבריך כדרך שעשה הקב"ה סייג לדבריו וכו' איזהו סייג שעשתה תורה לדברי' שנ' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב יכול יחבקנה וישקנה וידבר עמה דברים בטלי' ת"ל לא תקרב ומזה הוסיף הרב רמיזה וקפיצה וכו' ובאותה ברייתא שנו עוד יכול תישן עמה בבגדי' על המטה ת"ל לא תקרב וכו' מבואר דלדעת הרמב"ם אפי' בלי קירוב בשר נמי לוקה מה"ת וכ"ש כשמחבקה בבגדי':

אמנם ברמב"ם שלפנינו פכ"א מא"ב ליתא להך רמיזה וקפיצה בה"א רק ז"ל כל הבא על ערוה מן העריות דרך איברי' או שחיבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה מה"ת שנ' לא תעשו מכל חוקות התועבות ונאמר לא תקרבו לגלות ערוה כלומר לא תקרבו לדברי' המביאי' לידי גילוי ערוה ובה"ב כתב ואסור לאדם לקרוץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו וכו' ועיי' במ"מ שם שהביא לשון הספרא הנ"ל מבואר שגם בנדה הדין כך. אלא דמלשון זה משמע דדוקא בקירוב בשר לוקה מה"ת ולא במחבק בבגדי':

אבל הב"ש באה"ע סי' כ' כתב עמ"ש המחבר הבא על אחת מן העריות דרך אברי' או שחבק ונשק ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה וחשוב על העריות היינו או נהנה בקירוב בשר בה מבואר דבחיבוק ונשק לוקה אפי' בבגדי' בלא קירוב בשר:

ונ"ל דעתו דהרי הש"ך בסי' קנ"ז וסוסי' קצ"ה כתב דגם לרמב"ם ליכא אי' דאו' ומלקות אלא כשעושה דרך חיבה ותאוה אבל הב"ש רסי' הנ"ל הביא רמב"ן וכתב בתשו' אפי' אם אינו עושה דרך חיבה ס"ל לרמב"ם מדאו' אסור ע"ש ולפ"ז י"ל דס"ל לב"ש דודאי חיבוק ונישוק בהפסק בגדי' אינו לוקה מה"ת אלא בעושה דרך חיבה ותאוה אבל בקירוב בשר אפי' אינו עושה דרך חיבה ותאוה אלא דממילא נהנה אח"כ בקירוב בשר נמי לוקה מה"ת ומשום דבעריות ואביזריהו הנאה חשיבא מעשה וכדאמרי' ב"ק ל"ב הנאה לתרווייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד וכתבו תוס' ומיהו לענין חטאת ולענין מלקות חייבת דרחמנא אחשבי' להנאה מעשה ע"ש:

אך רמב"ן בהשגותיו על סה"מ פליג וס"ל דקרא דלא תקרב פירושו ביאה ולענין קריבה דג"ע הוא רק אסמכתא בעלמא ומ"מ לא החליט דשאר קריבות דרך חיבה הוא רק מדרבנן רק ז"ל וכיון שלא עשו כן נבין מהם כי אצלם זה האיסור מדרבנן או יהי' מה"ת דכל דמתהני מאיסורא אסורה כענין בח"ש ע"ש. וכיון שהטור והמחבר באה"ע סי' כ' קבעו להלכה כדעת הרמב"ם רק שחמ"ח שם הביא דבס' זהר הרקיע הסכים עם הרמב"ן אבל בס' מגילת אסתר על סה"מ הסכים עם הרמב"ם וכבר כתבתי שגם לדעת הרמב"ן אפשר שהוא אי' דאו' וודאי צריך תשובה כדי שיהי' לו כפרה וישוב אל ד' וירחמהו:

והנה עיקר התשובה הוא החרטה על העבר ועזיבת החטא להבא ווידוי דברי' כמו"ש חו"ה שער התשובה פ"ד וברמב"ם פ"א מה' תשובה וכ"ש שאיש הזה יכול לקיים באותה אשה באותו פרק באותו מקום עיי' ברמב"ם פ"ב מה' תשובה אבל מ"מ פטור בלא כלום אי אפשר ומצינו בנביאים שאמרו שובו עדי בצום ועיי' בשל"ה ה' תשובה דף רל"ב ונוב"י קמא או"ח סי' ל"ה ובספר ראשית חכמה שער התשובה פ"ז הביא בשם ס' המדות שכל דבריו נראה דברי קבלה ואם חבק או נשק אשתו נדה יתענה מ' יום ומשמע אפי' אינם רצופי' מדכתב קודם לזה בבא על אשתו נדה דבעי רצופי' וכאן לא כתב רצופי' וגם שאר סיגופי' שכתב קודם לזה ולא כתבם כאן א"צ. אך כל זה בעבר פ"א אבל זה עבר פעמים אין מספר פסק בשל"ה דף צ"ט ודף רכ"ג דבמזיד אפי' חטא באשה אחת צריך להתענות ולסגף עצמו כל כך פעמים כמו שחטא כמה פעמים ע"ש. [ובתשו' מהר"מ ב"ב בסופו בדרכי התשו' כתב אם נשק וחבק את אשתו בנדותה או חיכוך אברי על בשרו יתענה ויתודה כמה פעמים ע"ש:

אמנם בס' קנה חכמה הביאו נוב"י או"ח סי' ל"ה כתב שדי אם יעשה התענות וסיגופי' ג"פ ונוב"י שם דחה דבריו ע"ש. אך בתשו' חוט השני סי' מ"ז הביא ששמע מחכם א' שראה בס' רוקח שאין מחמירי' לעשות סדר התשו' רק פ"א שלא לנעול דלת בפני השבים

ושכן נראה ממהרי"ו סי' י"ב והוא פוסק דא"צ רק שני פעמים מהא דאמרי' כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר וא"כ עיקר החטא בשני פעמים הראשוני' ואח"כ דומה קצת לשוגג ע"ש:

ולכאורה דבריו תמוהי' נהי דמפעם שלישי ואילך נידון כשוגג והו' כאלו אכל כמה זיתי חלב בהעלם א' דאינו חייב אלא א' מ"מ שני פעמים הראשונים שהיו במזיד ולא בהעלם חלוקי' ממה שעבר מפעם ג' ואילך שדומה לשוגג ולבעי סדר תשובה עכ"פ ג"פ אך באמת לק"מ ומדייק בלשונו שכתב ואינו ראוי להחמיר עליו על כל שאר פעמים כמו על השני פעמים הראשונים אבל צריך כפרה גם על שוגג פעם אחת עכ"פ:

אך מ"מ יש לי לדון בנידון דידן לפ"מ שהעלה טו"ז סי' צ"ט סק"ט דאומר מותר וטועה בדין שוגג הוא ולפמ"ש בחי' הר"ן סנהדרי' פ"ד דמשו"ה באיסור לאו דשא"מ מותר מפני דשגגת לאו מותר שלא מצינו שענש הכתוב כלל ואפשר דאפי' בדיני שמים אינו מתחייב וכו' ע"ש וא"כ בנ"ד שהי' אומר מותר מה"ת ואפי' לדעת הרמב"ם אינו רק לאו בעלמא ונהי דאונס לא הוי כיון שידע שהוא אי' דרבנן וכמ"ש נוב"י לענין ווסתות שרמז עליו אבל שוגג מיהא הוי וא"כ אפשר שא"צ תענית כלל. אבל ז"א דהא קי"ל מתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה עיי' כריתות י"ט וגם דשא"מ אסור עיי' חי' ר"ן הנ"ל וא"כ גם שוגג צריך כפרה וה"נ צריך כפרה שהרי נהנה:

ובדברי נוב"י קמא או"ח סימן ל"ה הנ"ל אמרתי לקשר סוף מס' מכות לתחילתו והוא דקתני במתני' כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כשלקה הרי הוא כאחיך דברי רחב"ג. וקשיא לי א"כ חייבי מיתות ב"ד נמי ליפטרו דכיון שלקה הרי הוא כאחיך. ונ"ל דלעיל י"ג ע"ב תני' רע"א חייבו כריתות ישנו בכלל מלקות מ' שאם עשו תשובה ב"ד שלמעלה מוחלין להם ואין כאן משום שתי רשעיות חייבי מיתות ב"ד אינן בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה אין ב"ד שלמטה מוחלין להם ואיכא משום שתי רשעיות ע"ש ברש"י. ולפ"ז חייבי כריתות דהוי בכלל מלקות מ' שייך שלקה ונלקה ופטור מכרת אבל חייבו מיתות ב"ד דאינן בכלל מלקות מ' אין זה בגדר מלקות כלל רק הכאה כא' האדם ול"ש בזה נקלה ועיין מל"מ פי"ז מסנהדרין ה"ז:

אך ק"ל דרמב"ם בפיה"מ כתב כבר הקדמנו כ' המלקות עם התשובה יכפר הכרת ותקשי אם עשה תשובה בלא"ה ב"ד שלמעלה מוחלין לו ולמה לי מלקות, ונ"ל דביומא פ"ו אמרינן עבר על כריתות ומיתות ב"ד ועשה תשובה. תשובה ויוה"כ תולין וייסורין ממרקין וכו'. ולפ"ז א"ש דבלא מלקות נהי דב"ד של מעלה מוחלין לו מ"מ צריך ייסורין למרק אבל כשלקה שוב א"צ ייסורין למרק:

אלא דלפ"ז יש לדון בדבר החדש דבנוב"י קמא או"ח סימן ל"ה הנ"ל הקשה בכל חייבי מיתות ב"ד אמאי אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להם כיון שעשה תשובה וסר עונו וחטאתו תכופר וכתיב ונקי וצדיק אל תהרוג והוכיח מזה דעיקר התשובה הוא עזיבת החטא ווידוי דברים וחרטה וא"כ אם תיהני תשובה יתבטלו כל עונשי ב"ד שכ"א יאמר חטאתי והנני שב והתורה אמרה למען ישמעו ויראו ואם יועיל תשובה ליכא ישמעו וייראו שכ"א יעשה כנ"ל. אבל אם נאמר שתשובת המשקל הוא עיקר התשובה א"כ ודאי נאמר למשה מסיני לכל עון משקל תשובתה א"כ אמאי לא יועיל תשובה להציל ממיתת ב"ד ומ"מ לא יתבטלו עונשי ב"ד וישמעו ויראו דהרי הוא דבר שאפשר לעמוד על בירור הדברים אם עשה תשובה המשקל ע"ש. ולפי הנ"ל דתשובה בלא ייסורין אינו מכפר שפיר י"ל דבעינן תשובה המשקל ואם עשה כן באמת ב"ד שלמטה מוחלין לו. והא דאמרינן שאם עשה תשובה אין ב"ד שלמטה מוחלין לו היינו רק אם עשה תשובה רק בעזיבת החטא ווידוי דברים וחרטה כיון שזה דבר שא"א לעמוד עליו אבל אם עשה תשובה המשקל מוחלין לו ומ"מ אינו בכלל מלקות מ' דמלקות ותשובה המשקל הוי שתי רשעיות ומלקות קיל מתשובה המשקל של מחויבי מיתת ב"ד אבל חייבי כריתות שאם עשה תשובה בלב ב"ד של מעלה מוחלין ותשובה המשקל או ייסורין בי"ש שצריך אח"כ קיל ממלקות לכן ישנו בכלל מלקות מ':

אלא דאכתי קשיא הא יתבטלו כל מיתות ב"ד משום דהוי התראת ספק דהא בשעת התראה ספק שמא יעשה תשובה. וכבר התעורר בזה בנוב"י שם. אך לפענ"ד לק"מ לפמ"ש תוס' מכות דט"ו ע"ב ד"ה במאי קמיפלגי דמוקמי' לי' אחזקה שלעולם יעמוד כמו שהוא עכשיו וה"נ מוקמי' לי' אחזקה שהוא עכשיו ולא יעשה תשובה וע"ש:

אבל דברי תוס' תמוהים הא אמרינן בגיטין כ"ח שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן ולא אזלינן בתר חזקה להבא. ונראה דדוקא היכי דודאי ישתנה החזקה להבא לא אזלינן בתר חזקה. אבל היכי דאפשר שלא ישתנה כלל לעולם שפיר אזלינן בתר חזקה גם להבא. ועיין טו"ז יו"ד סימן של"ז ע"ש:

אלא דלפ"ז תקשי בכתובות ל"ג אמרינן דעדים זוממין ממונא משלמי מילקי לא לקי משום דלאו ב' התראה נינהו אמר רבא תדע נתרי בהו אימת נתרי בהו מעיקרא אמרי אישתליין. נתרי בהו בשעת מעשה פרשי ולא מסהדי. נתרי בהו לבסוף מאי דהוי הו'. והקשה תומים סימן צ"ב למ"ש רשב"א בתשובה באחד שהעידו עליו שעבר על השבועה וטוען שוגג הייתי אינו נאמן להכשיר עצמו למסור לו שבועה שא"כ אין לך חשוד אפילו בשבועת העדות דיכול לטעון שכחתי סבור שכן הי' ע"ש אלמא דאינו נאמן ששכח והיכי

אמרינן כאן אמרי אשתליין. ואמרתי לחלק שם בנידון דרשב"א שיהי' נאמן שכח לשעבר אוקמי' אחזקה שלא שכח דהוי כמו שמא מת ועיין ביו"ד סימן א' ס"א ובטו"ז סק"ו. אבל כאן שפיר חיישינן שמא ישתלי להבא והוי כמו שמא ימות דלא מוקמי' אחזקה להבא. אבל לפמ"ש דאם לא ודאי שישתנה אמרינן חזקה גם להבא הדק"ל דהא גם אינו ודאי שישכחו פ"א וא"כ שפיר הוי בני התראה ואין לומר דבלא"ה מתקיף לה אביי ונתרי בהו תוכ"ד. דז"א דלכאורה קשיא מה נתרי בהו תוכ"ד שיחזרו בהם ואם לא יחזרו ילקו הא הוי לאשב"מ ואין לוקין עליו. וצ"ל דפריך למ"ד לוקין עליו ולפ"ז למאי דקי"ל אין לוקין עליו לק"מ:

וגם אהא דמתקיף לה ר' אחא ברי' דר' איקא ונתרי בהו מעיקרא ונרמז בהו רמוזי ופירש"י ובלשון רך שלא יקפידו ג"כ קשה הא אמרינן בסנהדרין פ"א ע"ב התרו בו ושתק וכו' אלמא דבעינן שיתיר עצמו למלקות ויאמר ע"מ כן אני עושה ועיין כ"מ פי"ב מסנהדרין ה"ב וברמב"ם שם פח"י הלכה ה' וכיון שכן מה תועלת יש ברמיזה ושתיקתו הלא בזה לא התיר עצמו למלקות בשעת מעשה וצ"ל דפריך לריב"י דס"ל חבר א"צ התראה. וא"כ לדידן דלא קי"ל כוותי' שפיר לאו בני התראה נינהו. אבל לפמ"ש דלא מצי אמרי אישתליין ודאי קשה הא בני התראה נינהו. אלא מוכרחים לומר דלא בעי התראה כדאמר אביי אח"כ מי איכא מידי דאינהו בעי למיקטל בלא התראה ואינהו בעי התראה וכו':

אך בגמרא פריך עלה אלא מעתה בן גרושה ובן חלוצה דלא מכאשר זמם איתרבי ליבעי התראה. ומשני אמר קרא משפט אחד יהי' לכם משפט השווה לכולכם ע"ש. וקשיא לי דתוס' בסנהדרין ב' ע"ב ד"ה דברי הקשו למ"ד שנים שדנו דיניהם דין אמאי לא ילפינן דבעינן ג' מקרא דמשפט אחד כמו דילפינן מיני' דו"ח. ותירצו דמשפט אחד הוא רק להשוות דיני ממונות לד"נ ולא להשוות ד"מ אהדדי וא"כ לדידי' תקשי הא פירש"י משפט השווה וכיון דרוב זוממין לאו בני התראה נינהו הני נמי לא בעי התראה ואמאי הא משפט אחד לא כתיב רק להשוות דיני ממונות לדיני נפשות. לכן נ"ל דתוס' ריש מכות הקשו איך נעשה בן גרושה כיון שעדים אינם נעשין בן גרושה הוי עדות שאאי"ל. ותירצו דמיקיים כאשר זמם במלקות. והקשו ע"ז מסנהדרין מ"א. ותירצו כיון שלא כיוונו רק לעשותו בן גרושה וכו' דליכא כי אם לאו בעלמא שפיר מיקיים כאשר זמם במלקות ע"ש. וכיון דגם זה מכאשר זמם שפיר לא בעי התראה וא"ש:

ולפ"ז יובן המשך. כל חייבי כריתות שלקו וכו' ומוכח דהיכי דאפשר שלא ישתנה לעולם אמרינן חזקה להבא וא"כ א"א לומר דהא דעדים זוממין א"צ התראה משום אשתליין ועכ"ח כדאביי וקשה מבן גרושה. וא"ל כתירץ הגמרא משפט אחד דאכתי תקשי למ"ד

שנים שדנו דיניהם דין וע"כ דמקיים כאשר זמם במלקות וא"כ א"ש כיצד העדים וכו' מעידים אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה וכו' ול"ק ק קושי' תוס' כתירץ תוס' דמקיים כאשר זמם במלקות וא"ש:

סוף דבר הכל נשמע יען הדור חלוש וגם שלא תנעול דלת בפני השבים יתענה מ' יום דהיינו בכל שבוע יום א' או ב' ימים כפי כחו עד תשלום מ' יום ויתוודה ווידוי דברים בכל יום על עונו בחרטה גמורה לקיים וחטאתי נגדי תמיד ויתפלל לד' המרבה לסלוח על סליחה וכפרה ויאמר יום תהלים בכל יום וגם ילמוד דף גמ' לכה"פ ותורה אגוני ומצלי ואם רגיל ללמוד דף א' ילמוד שני דפי' גם ילמוד בכל יום שעה או חצי בספרי מוסר חו"ה חוץ משער היחוד או של"ה בשער האותיות וה' תשובה ושב ורפא לו על העבר והבא לטהר מסייעי' לו וישמרהו ד' מן החטא גם להבא ותהי' תשובתו מקובל ומרוצה לפני הרוצה בתשובה. ובזה יבא שלום ינוח באהלו ויתענג על רב טוב כנפשו ונפש דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רצה

שיל"ת אויפאלו א' ויקרא תרס"א לפ"ק:

שוכ"ט ושמחת יו"ט לאהובי בני הרב המאוה"ג וותיק. מלא עתיק. כמו"ה יודא צבי נ"י אבדק"ק האנשאוויטץ:

מכתבך קבלתי וד' ישלח ר"ש לבתך בת ציון זלאטא בת רבקה רפה"נ ורפה"ג בתושח"י וגם להילד שמחה בן גיטל ואודות לסדר תשובה לאשה שהתינוק הי' חולה והי' ישן עם אמו ולמחר מצאוהו מת ר"ל חפשתי במהרי"ל ומהרלב"ח ומהרי"ט שציין מג"א סי' תר"ג ולא מצאתי רק במ"ב סי' כ"ו שציין מג"א ואולי אין לך ס' זה לכן אעתיק מ"ש שם לא מילי במילי שתתענה מ' יום רצופי' מלבד שבת ויו"ט תשלים במקומן ימים אחרים סמוך למ' יום אלו ובימי תענית לא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תישן על כרים וכסתות ולאחר מ' יום תתענה שנה שלימה של שס"ה ימים בו"ה חוץ מימים שאין אומרי' בהם תחנון וגם בתענית בו"ה לא תאכל בשר ולא תשתה יין בלילה שלפני התענית ושלאחר התענית וכל השנה לא תתקשט בכסף וזהב ואפי' בשבת ויו"ט ותרחיק עצמה מכל מיני שמחות וממזמוטי חתן כלה ותתודה בכל ימי התענית בל"א ותבקש מחילה מהש"י וטוב שתתענה כל ימי' פ"א בחודש כגון ער"ח גם כל שנה ושנה תשב בתענית ביום שאירע בו המעשה אמנם בימי עיבור והנקה לא תתענה כלל וחייבת להשלים אח"כ

מה שחסרה ותתקבל על עצמה שכל ימי' תזהר מאוד שלא תשכב ובנה אצלה אלו תוכן דבריו שם ומעתה בין תבין אשר לפניך שאם אינה יכולה לקיים ככתוב עכ"פ תקיים מה שאפשר לה ואולי אפשר להם עכ"פ לפדות התענתים בשיעור הנ"ל אבל טוב לפדות כל יום בפני עצמו כדי לקיים וחטאתי נגדי תמיד לא בפ"א וכבר ראית מ"ש אבני צדק סי' ע"ה ויעשו מה שבכחה לעשות ומ"ש לפלפל בזה הפלפולי' בענינים אלו ראוי' לרבני קשושאי ורק יען הקב"ה חדאי בפלפולא. ולמי שבא על נדה ב"פ הנה התשובה מבואר ברמ"א יו"ד סוסי' קפ"ה ושיעור פדיון התענית באו"ח סי' של"ו ע"ש במג"א:

והקושי' על ירושלמי שהביא בתוס' רע"א יומא פ"ח מ"א דפריך ברחיצה הוא דאסור בתשמיש המטה לא כש"כ כבר הק' כן קול סופר שם אך לשונו מגומגם קצת וכן הק' בק"ע על ירושלמי ויש לדחות דלא רצה לאוקמא בכה"ג משום דישראל קדושים הם ואין משמשי' מטותיהן ביום ותל"מ. וד' יעשה עמנו חסד ונסים ונפלאות. עדי יחיש ישועות הניבאות. וישמרנו מכף מעול וחומץ. וממשהו חמץ. כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רצו

שיל"ת ב' אויפאלו א' לס' והי' ברכה תר"ן לפ"ק:

לכבוד תלמידי אהובי הרב המאוה"ג פ' בק"ק פ' יע"א:

מה ששאלת באחד שבעל בעונה הסמוך לווסת ומצא דם בעד שלו וקשה עליו התענית כמה צריך ליתן לצדקה לפי המטבע שלנו:

תשובה עיין בחת"ס יו"ד סי' רפ"ט שם מבואר דעשרים צוואנציגער הם ה' סלעים וכל סלע ד' דינרין א"כ צוואנציגער הוא דינר וא"כ חטאת בדנקא הוא חלק שישית מצוואנציגער והישן הי' 35 צ"ל של עכשיו וא"כ חלק ששית מזה הוא ששה צ"ל נכה ששית צ"ל אלא דכבר כתב מג"א סוס"י של"ד דעכשיו אין נמצא לקנות כבש בזול כ"כ לכן צריך ליתן כפי שקוני' הפחות שבכבשי' באותו הזמן והוא לפענ"ד כפי מה שקונים שה כבשים שהוא בן ט' וי' ימים שאז כבר ראוי להקרבה] אמנם לענין התענית דמבואר ביו"ד סוס"י קפ"ה שיתענה מ' יום לפי המבואר בסי' של"ד דבמקום חטאת נותן ח"י פרוטים ובשביל תענית יום א' י"ב פריטים ולפי הנ"ל דח"י פרוטים הם ו' צ"ל של עכשיו א"כ י"ב פרוטים הם ד' צ"ל:

הנה כי כן יתן לצדקה במקום חטאת כפי מה שקונים פחות שבכבשי' כנ"ל והתענית של מ' יום יפדה כל יום בד' צ"ל וכן בשביל אשתו יתן כנ"ל דהא גם היא שוגגת בזה ופשוט דאם הוא עשיר צריך ליתן לפי עושרו וכמו"ש מג"א סי' תקס"ח סקי"ב וסר עונם וחטאתם תכופר. ומ"מ נ"ל שלא יתנו על כל המ' יום בפ"א רק בכל יום ויום יתנו הוא והיא כל אחד ד' צ"ל לצדקה לקיים וחטאתי נגדי תמיד ויזהרו מכאן ולהבא שלא יבואו חו"ש לידי כך וד' הטוב יכפר. ותיטב לד' משור פר. ובזה הנני חותם בברכה שלימה.
רבך דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רצז

שיל"ת ב' אויפאלו יע"א:
שכו"ט להרבני המופלא ומופלג. מלא פלג. מו"ה שלמה גליק נ"י:
מכתבו קבלתי וכו' ומה שתמה על רש"י בשבת קי"ד ד"ה אלא לאו לקניבת ירק דשבתון דכתיב גבי יו"כ אינו לעשה דמלאכה אלא לעשה דעינוי א"כ תקשו ביומא ס"ו ע"ב דדרשי' עתי ואפי' בשבת ואמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליו"כ דאל"כ ל"ל קרא להתיר משא בשבת הרי כשחל בחול נמי כשבת דמי ולרש"י הנ"ל אפי' אי עירוב ביו"כ צריך קרא להתיר בשבת דבשלמא ביו"כ בחול דליכא עשה אלא לאו שפיר עשה דשילוח דוחה ל"ת דהוצאה אבל שבת עשה ול"ת עשה דשבתון אין עשה דוחה ל"ת ועשה. ולפענ"ד נר' לפמ"ש תוס' פסחים מ"ז וחולין קמ"א דהא דאין עדל"ת ועשה היינו דהל"ת ודאי דחי רק העשה אינו דוחה משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ועיין בסוף נוב"י קמא בהשמטות ועיין מג"א סי' תמיד דלא מקרי עשה דרבי' אלא אם היחיד מוציא רבי' ידי חובתן ע"ש ולפ"ז עשה דשילוח שעיר המשתלח שהוא בשביל כל ישראל הוי עשה דרבי' ועשה דשבת אינו עשה דרבי' ול"ש מאי אולמא כדאמרינן בברכות מ"ז ע"ב עשה דרבי' שאני א"כ גם בשבת שפיר דחי עשה דמשתלח עשה ול"ת דשבת:
ועוד נ"ל דרש"י בשבת קי"ד הנ"ל כתב דמידי דלאו מלאכה קאי עלי' בעשה דשבתון שבות וכונתו למ"ש רמב"ן בחומש פ' אמור בפסוק יהי' לכם שבתון והנה הוזהרו על המלאכות בשבת בלאו ועונש כרת ומיתה והטרחי' והעמל בעשה הזה [דשבתון] וביו"ט המלאכה בלאו והטורח בעשה ע"ש ולפ"ז יש להבין בכותב שתי אותיות או תופר שתי תפירות שאינו טורח ועמל או במוציא מרשות לרשות שאינו טורח ועמל ועיין תוס'

ריש שבת ושבועות דמלאכה גרועה היא מה עשה דשבתון יש בזה וצ"ל כיון שהתורה קראו מלאכה וענש עליו כרת ומיתת ב"ד ממילא לא שבת ועובר גם עשה דשבתון. ולפ"ז נ"ל במקום דהותר הלאו דשבת תו ליכא בכה"ג עשה דשבתון כלל כיון שאינו טורח ועמל רק אי אמרינן שבת דחוי' ומלאכה היא אלא שנדחה מפני עשה שפיר שייך גם עשה דשבתון אבל אי הותרה א"כ אין כאן מלאכה כלל מה"ת ממילא גם עשה דשבתון ליכא ולפמ"ש בתשו' אחת [ע"ל סוס"' נ"ב] עפ"י דברי רשב"א ברכות כ' דהיכי דא"א לקיים העשה בשום פעם בלי עבירת הלאו הוי הותרה ולא הודחה א"כ אי עירוב והוצאה ליו"כ א"א לקיים בשום פעם שילוח שעיר המשתלח בלא עבירת הוצאה אפי' אינו חולה ואכ"מ להאריך א"כ הוצאה הותרה ביו"כ וא"כ הל"ת הותרה גם בשבת וממילא ליכא עשה דשבתון כלל כנ"ל ושפיר הוכיח דאין עירוב והוצאה ליו"כ דאל"כ א"צ קרא להתיר בשבת:

ועד השלישי אני בא דז"ל רש"י בשבת שם ובשאר יו"כ שרי לעגמת נפש ואע"ג דכתיב בי' נמי שבתון שבות לאו מלאכה הוא אלא מכל דבר המעכבת מלהתענות מדסמכי' לועניתם ונ"ל כונתו לפמ"ש מג"א סוס"י תקנ"ד דאי' מלאכה בט"ב משום עינוי הוא ועיין במחה"ש שם הפי' או דגוף ביטול ממלאכה הוא עינוי או דע"י עשיית מלאכה מסיח דעתו ואינו מרגיש שהוא מעונה בעינויים שהוא מחויב ולזה נתכוין רש"י גם כאן דודאי שבתון פירושו שבות ממלאכה ומ"מ לאו ממלאכה הוא שיהי' עשה בשביל המלאכה בעצם והטורח והעמל אלא מכל דבר המעכבות מלהתענות מדסמכי' לועניתם פי' דהמלאכה אסורה משום שמעכבת מהעינוי כנ"ל ולהכי שרי קניבת ירק אעפ"י שאסור מה"ת משום עגמת נפש שמתקן ואינו אוכל והרי קרוב לעינוי כפירש"י שם וא"כ אינו מעכב מן העינוי אבל בשבת שאי' המלאכה בעשה הוא מצד המלאכה בעצמותה לא שרי' משום עגמת נפש וא"כ גם ביו"כ הוי מלאכה ל"ת ועשה דשבתון אלא דהעשה הוא משום שמעכב מן העינוי וכיון דיו"כ הוי עשה ול"ת כמו שבת שפיר הוכיח רפרם דאין עירוב והוצאה ליו"כ. ובזה הנני חותם בברכת התורה יתמיד בלימודו. ויהי' כזית הודו: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה רצח

בעזהי"ת

שוכ"ט לאהובי מחותני הרב הגדול בתורה. מעוטר בתפארה. כמו"ה פישל סופר נ"י אבדק"ק שארוואר:

הנני לעשות רצונו בזה אשר נפשו איותה לדעת לשמוע ממנו לקח טוב ע"ד הקושי' ששמע בשמי ע"ד הריטב"א ביומא דס"ו שהק' וא"ת ולגבי שעיר דיוה"כ מאי מלאכת הוצאה איכא וי"ל דמעביר ד"א ברה"ר מהוצאה גמור לה וכו' ע"ש והנה על תירוצו נפלאתי בתשו' [ע"ל סוס"י נ"ב] הא אמרי' ביומא ד"ו דאי טומאה דחוי' מהדרי' אטהורי' ע"ש וה"נ כיון דהוי רק דחוי' ויכול להרכיבו על כתיפו פחות פחות מד"א אמאי שרי בד"א ויותר והנחתי בצ"ע ע"ש:

אמנם קושיתו תמוה ביותר כיון דעזרה והר הבית מוקף ד' מחיצות הוי רה"י גמור לכ"ע כמבואר סי' שמ"ה ס"ב והא דאמרי' בפסחי' י"ט דעזרה רה"ר הוא היינו לענין ס"ט ברה"ר משום דלאו מקום סתירה וכן פירש"י שם עזרה רה"ר לטומאה אבל לענין הוצאה שבת וודאי הוי רה"י וא"כ כשמרכיבו על כתיפו מבית שלוחו שהוא למזרח העזרה לצפון המזבח עיי' יומא ל"ז ע"א ושם מ"א ע"ב כנגד בית שילחו פירש"י כנגד שער שהוציא בו ועיי' ברמב"ם פ"ג מעיוה"כ וא"כ שעיר המשתלח הוא בעזרה שהוא רה"י וכשמרכיבו משם למדבר שהוא רה"ר הרי מוציא מרה"י לרה"ר ועיי' שבת וי"ו דעכ"פ בזמן שהיו ישראל שרוי' במדבר הי' רה"ר ועיי' ברמב"ם פי"ד משבת ובמ"מ וכ"מ שם דגם עכשיו מדבר הוא רה"ר ושפיר איכא מלאכת הוצאה גם בלי מעביר ד"א ברה"ר. ועוד שהרי הריטב"א גופא ע"כ ס"ל דמדבר רה"ר הוא דאל"כ מה מעביר ד"א ברה"ר איכא הלא ירושלים אינה רה"ר דהא דלתותי' נעולות בלילה כדאמרי' בעירובי' וי"ו ודף ק"א:

ואי משום דירושלים הוי כרמלית כמבואר בעירובי' ק"א ואף דקי"ל בסי' שמ"ו ס"א דמוציא מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור חייב וכש"כ דרך כרמלית והוא גמרא ערוכה שבת וי"ו המוציא מחנות לפלטי' דרך סטיו חייב מ"מ היינו דוקא באינו עומד לפוש במקום פטור אבל בעומד לפוש הוי כהנחה וא"כ עשה עקירה ברה"י והנחה במקום פטור ועקירה במקום פטור והנחה ברה"ר כדאמרי' בשבת ה' ע"ב תוך ד"א עמד לפוש פטור דהנחת גופו כהנחת חפץ ועקירת גופו כעקירת חפץ ע"ש ועיי' ברמב"ם פי"ג משבת ה"ח ה"ט וה"י וא"כ ה"נ הי' יכול לעמוד לפוש בירושלים דהוי כהנחה או להניח המשתלח ואין כאן עקירה מרה"י והנחה ברה"ר רק הנחה ראשונה ועקירה שניי' בכרמלית ועיי' מג"א סי' ש"ן סק"ב ומחה"ש שם בשם אשר"י עירובין צ"ט דמשו"ה עומד ברה"י ושותה ברה"ר פטור כיון שהוא במקום א' ופיו במקום א' הוי פיו מקום פטור וכיון שאחר שעקר ברה"י קודם שנח בבטנו שהוא רה"י נח בפיו שהוא מקום פטור ולכן פטור משא"כ במשתין ורק כיון שהוא ופיו במק"א לא הוי פיו מקום פטור והא דמבעי' לי' התם בהוא

ברה"י ופי אמה ברה"ר היינו משום דאין מי רגלים נחים באמה כלל אלא מתגלגלי' ויוצאי' ע"ש ולהכי קשי' לי' לריטב"א מה מלאכת הוצאה יש בשעיר המשתלח:

מ"מ ז"א דכבר כתב כ"מ רפי"ד דשבת דהא דהוי כרמלית אלא משום דכיון דדיירי בה רבים הו"ל חצר של רבים שלא ערבו שאסור לטלטל מתוכה לבתים ומבתים לתוכה כשם שאסור לטלטל מכרמלית לבתים ומבתים לכרמלית אבל לכל שאר דברים הוי רה"י גמור ע"ש וא"כ המוציא מירושלים לרה"ר או מכניס מרה"ר לתוכה חייב כמו קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דזורק לתוכה מרה"ר חייב כדאמרי' בעירובי' ס"ז אף דאין מטלטלי' בו אלא בד"א ועיי' טו"ז או"ח סי' שמ"ו סק"ג וא"כ אם עושה הנחה בירושלים ואח"כ עוקר משם נמי הו' עקירה ברה"י דהיינו בירושלים שהוא רה"י והנחה ברה"ר במדבר ושפיר איכא מלאכת הוצאה מרה"י לרה"ר. ועוד דהא לאחר שנפרצו בה פרצות הוי ירושלים רה"ר כדאמרי' בעירובי' ק"א וא"כ אם עמד לפוש בירושלים הוי זה גופא מעזרה לירושלים הוצאה מרה"י לרה"ר וצריך קרא עתי אפי' בשבת דשרי וצ"ע וע"כ קושיתי כעת:

ונתתי אל לבי ליישב קצת שהרי מבואר ברמב"ם פ"ז מביאת מקדש הי"ב דחולה פסול להקרבה והוא ממשנה בכורות מ"א ושיעור החולה כשהוא רועד מפני חולי וכשלון כחו כמ"ש הרמב"ם שם והוא מגמ' חולין כ"ד עיי' כ"מ שם ולפ"ז תקשי איך קאמר ביומא ס"ו עתי ואפי' בשבת למאי הלכתא לומר שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו הא אם הוא פסול להקריב לשל שם והרי אמרי' בחולין י"א ע"א אין גורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם וא"כ כיון דחולה אינו ראוי לשם פסול גם לשעיר המשתלח. ונ"ל דרמב"ם פ"ה מעבודת יוה"כ הח"י כתב הי' טריפה השעיר המשתלח פסול שנאמר יעמד חי והק' לח"מ הא בגמ' חולין הנ"ל אמרי' דטריפה פסול גב' משתלח משום דאין גורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם ותי' מל"מ דאיצטריך קרא דיעמד חי להיכי דנטרף אחר הגרלה וכה"ג אמרי' ביומא ס"ג דאיצטריך קרא למעט בעל מום ומחוסר זמן משעיר המשתלח ע"ש ולפ"ז בחולה דליכא קרא שפיר י"ל בחלה אחר שהגריל דכשר ושפיר אמרי' עתי אפי' בשבת שאם חלה מרכיבו על כתיפו. ועיי' בשו"ע או"ח סי' ש"ח ס"מ דכל בהמה חי' ועוף מדדים אותם בחצר דהיינו שאוחז בצוארן ובצדדי' ומוליכן וכו' וכתב מג"א סקס"ז אבל ברה"ר אסור דגזרי' שמא יגביהם ויתחייב דגבי בהמה לא אמרי' חי נושא את עצמו ע"ש אלמא דמה"ת מדדה אותו בר"ה אע"פ דכשנושאם חייב לרבנן דס"ל דגבי בהמה לא אמרי' חי נושא את עצמו מ"מ מותר לדדות אותם מה"ת רק מדרבנן אסור שמא יגביהם וכו' והיינו דק"ל לריטב"א נהי דבחלה גם לר"נ אין החי נושא את

עצמו מ"מ מותר לדדות אותו מה"ת ברה"ר אפי' יותר מד"א וההי"נ מרה"י לרה"ר וא"כ כיון שבשעת הגרלה ע"כ הי' בריא כנ"ל א"כ וודאי לא שכיח שבין הגרלה לשילוח יחלה כ"כ שלא יוכל לדדות אותו אפי' פסיעה א' מרה"י לרה"ר ועיי' תוס' מ"ו וחולין ט"ו ע"ב וא"כ אפי' לפמש"ל דכל ירושלים הוי רה"י מ"מ הרי יכול להורידו מעל כתיפו כשיגיע לקצה ירושלים פסיעה א' קודם רה"ר ולהניחו בארץ או שיעמוד שם לפוש ואח"כ ידדה אותו מרה"י לרה"ר ושפיר קשה לגבי שעיר דיו"כ מאי מלאכת הוצאה איכא הא יכול לעשות כנ"ל וע"ז תי' דמעביר ד"א בר"ה מהוצאה גמור לה וכו' וברה"ר ע"כ מרכיבו על כתיפו דכיון שחלה א"א לדדות אותו דרך רחוק כ"כ עד המדבר שמגיע לצוק וא"ש:

אמנם כן לדעת לח"מ דטריפה פסול במשתלח אפי' נטרף אחר הגרלה מה"ט דאין הגורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם א"כ גם חלה אחר הגרלה פסול מה"ט ואפי' לדעת מל"מ דנטרף אחר הגרלה צריך קרא דיעמד חי מ"מ למ"ש תוס' בע"ז וי"ו ד"ה אלא שהקשו למ"ד טריפה חי' איך ילפי' מכל החי למעוטי טריפה ותי' דנפרש לקרא הכי מכל החי שיהי' כולו בריא וזריז ולא חולה וטריפה אע"ג דהוא חי מ"מ אינה בריאה אלא חולה כל ימי' ומתמעט והולכת וכו' מבואר דמחי ממעטי' חולה וא"כ מיעמד חי נמי ממעטי' חלה אחר הגרלה כמו דממעטי' מיני' נטרפה אחר הגרלה:

ועוד דביומא ס"ג עביד צריכותא דצריך קרא במשתלח דפסול בע"מ ומחוסר זמן ולדעת המל"מ כ"ז באחר הגרלה ובמחוסר זמן היינו שנשחטה אמו אחר הגרלה דבע"מ ממחוסר זמן לא ילפי' דשאני התם דלא מטי זמני' ומחוסר זמן מבע"מ לא ילפי' משום דבע"מ מאיס וא"כ השתא דכתיבי תרווייהו ילפי' חולה מבינייהו במה הצד. ועוד דתוס' כתבו בע"ז וי"ו ד"ה תמים דבע"מ מגונה יותר מטריפה דכתי' גבי בע"מ לגבוה הקריבהו נא לפחתך הירצך וכו' והרי האי הקריבהו נא וכו' קאי נמי אחולה דכתי' בהאי קרא גופא דבע"מ מלאכי ב' וכי תגשון עור וכו' וכי תגשו פסח וחולה וכו' הקריבהו נא לפחתיך וא"כ שפיר ילפי' מבע"מ דל"ל דשאני בע"מ דמאיס דהא חולה נמי מאיס כמו בע"מ:

ועוד כמו דדרשי' בסוכה ל' מדכתי' והבאתם את הגזול ואת הפסח ואת החולה גזול דומי' דפסח ה"נ דרשי' חולה דומי' דפסח וא"כ כמו שבע"מ פסול במשתלח בהומם לאחר הגרלה ה"נ חולה שחלה אחר הגרלה פסול במשתלח:

ולפ"ז למ"ד בשבועות י' לב ב"ד מתנה עליהם אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהן ופירש"י לב ב"ד מתנה עליהם בשעת לקיחה דלא ליקדשו קדוה"ג אלא הצריכי' לשנה וכל מידי דצבור נותני' ב"ד לב ומעתה אם חלה המשתלח אחר הגרלה דפסול כנ"ל פקע קדוה"ג משום לב ב"ד מתנה שלא יהי' קדוש קדוה"ג רק קדושת דמים והא דאמרי' ביומא

ס"ב והשני ירעה עד שיסתאב ולא אמרי' שנפדה תמים משום לב ב"ד מתנה היינו משום דהאי ר"ש היא דל"ל לב ב"ד מתנה כדאמרי' בשבועות י"א ע"ב כמ"ש רש"י ורשב"א וריטב"א שם ע"א דהאי ר"ש היא ואף שגם הרמב"ם פ"ה מעביו"כ ה"ט פסק דירעה ע"ש ואיהו פסק סוף ה' שקלים דלב ב"ד מתנה היינו משום דהוא פ' בפ"ג מעיו"כ ה"ג כר' נחמי' ביומא ס' דהגרלה מעכבא ועיי' יומא ט"ל ע"ב וא"כ אי נימא לב ב"ד מתנה שהשני לא יהי' קדוש קדוה"ג רק קדושת דמים א"כ לא אהני הגרלה אבל לר"י דס"ל ביומא ס' דהגרלה לא מעכבא שפיר י"ל דלב ב"ד מתנה שאם יפסל המשלח לאחר הגרלה יהי' לדמיו ואין כאן קדוה"ג כלל ועיי' במנחות ס"ו דר"ע דמחייב הנותר מן העומר בחלה ובמעשרות ה"ט לפי שלא ניתנו המעות אלא לצורך להן ולא הוי מירוח הקדש כלל:

ומעתה למאי דאמרי' בבכורות כ"ה דדוקא קדשי מזבח אסורי' בגיזה ועבודה אבל קדשי בדק הבית אין אסורי' בגיזה ועבודה רק מדרבנן וכן פסק הרמב"ם פ"א ממעילה ה"ז וה"ט א"כ אם חלה המשתלח דאינו רק קדושת דמים כנ"ל מותר בגיזה ועבודה ולפ"ז יתפרש כמין חומר שאלו את ר"א חלה מהו שירכיבהו על כתיפו אמר להם יכול הוא להרכיב אני ואתם משום דס"ל דאפי' חלה אחר הגרלה פסול והו' רק קדושת דמים כנ"ל ומותר בגיזה ועבודה ולכן מותרי' לרכוב עליו אני ואתם וא"כ אין כאן שאלה כלל אם מותר להרכיבו על כתיפו כיון דהוא פסול וא"ש:

ואין להקשות למאי דקי"ל סמיכה בכל כחו בעי' כדאמרי' בחגיגה ט"ז וכן פסק הרמב"ם פ"ג ממעה"ק הי"ג ופ"א מחגיגה ה"ט והרי אמרי' בחגיגה שם דאי סמיכה בכל כחו בעי' הוי עבודה בקדשי' דקאמר ואס"ד סמיכה בכל כחו בעי' משום נחת רוח דנשים עבדי' עבודה בקדשים ע"ש והרי בשעיר המשתלח הי' סמיכה כדכתי' קרא באחרי מות וסמך אהרן וכו' וכן כתב הרמב"ם ספ"ד מעיו"כ וא"כ הותרה עבודה בקדשים גב' משתלח ותקשו לאביי בזבחי' ל"ב דאמרי' הואיל ואישתרי אישתרי א"כ בלא חלה עבודה נמי שרי עבודה במשתלח בשלמא לרבא בזבחי' שם ל"ק דהותרה אמרי' להאי אשתראי ולהאי לא אישתראי וסמיכה הותרה ולא הודחה כמ"ש טו"א בחגיגה שם דל"ל דחוי' דאין עדל"ת שבמקדש הגם שאין זה מוכרח דהאי ל"ת אינו במקדש רק גם בגבולין לא תעבוד בבכור שורך והארכתי בזה במק"א ואכ"מ] [ע"ל סי' ט"ו] אבל לאביי קשי', אך ז"א דלא אמרי' הואיל ואישתרי להאי אישתרי להאי אלא בפ"א בשעה ורגע דאישתרי להאי אישתרי נמי להאי אבל לא משום דאישתרי עבודה בסמיכה אישתרי לרכוב עליו פעם אחרת או אפי' בשעה שסומך כיון שהוא מעשה אחרת ולק"מ:

ועוד נ"ל בישוב קושיתי הנ"ל דתוס' שבת צ"ד ד"ה שהחי הקשו אמאי פטור דאי משום שהחי מיקל עצמו והלא אפי' במשא קל יותר חייב ואי משום דשנים שעשאוהו פטורי' הא הוי זה יכול תה אינו יכול שאין הנשא יכול לישא עצמו בלי הנושא והנושא יש בו כח לנושאו אפי' הי' מת ותי' דממשכן גמרי' שלא הי' נושאי' דבר חי שהתחשי' והאילים היו הולכי' ברגליהם והחלזון מ"ד הי' פוצעי' אותו טרם ימות דכל כמה דאית בי' נשמה טפי ניחא לי' כי היכי דליציל צבעים ע"ש וק"ל א"כ אמאי אמרי' התם דמודה ר' נתן בכפות וכן ביומא ס"ו קאמר אפ"ת ר"נ חלה שאני ואמאי כיון דממשכן גמרי' ובמשכן לא היו נושאי' דבר, חי א"כ דבר חי לישתרי אפי' בכפות ואפי' בחלה ונ"ל דפנ"י הק' על תי' תוס' דהא בכמה אבות מלאכות מצינו דאע"ג שלא הי' מאותו המין כלל דכוותי' במשכן אפ"ה כל תולדה דדמי' לגמרי לאבות מסברא שפיר הוי בכלל חיובא כמו האב בעצמו ונראה דסברת התוס' הוא כך דכאן אינו דומה התולדה שנושא חי לאב שהי' במשכן משום דהאב לא הי' מיקל עצמו והתולדה שנושא חי מיקל עצמו ואף שגם במשא קל יותר חייב מ"מ אין התולדה דומה לאב או משום דבאב שהי' במשכן לא הי' שנים שעשאוהו ובתולדה שנושא החי שנים שעשאוהו ואף דבכה"ג דזה יכול וזה אינו יכול בעלמא יכול חייב מ"מ הכא פטור דלא דמי לאב שהאב הוא יחיד שעשאה והתולדה הוא שנים שעשאוהו ושפיר גמרי' ממשכן שלא הי' נושאי' דבר חי ולפ"ז א"ש בכפות וחלה דאינו מיקל לעצמו ואינו שנים שעשאוהו שפיר חייב כמו באב אף שלא הי' ממין זה במשכן כקושי' פנ"י וכן בהמה חי' ועוף לרבנן דמשרבטי נפשיהו וא"ש:

אמנם פנ"י שם תי' עפמ"ש תוס' ריש שבת ד"ה פשט שהקשו אמאי קרי להוצאה דעני ודבעה"ב שנים מ"ל עני מ"ל עשיר ותי' משום דהוצאה מלאכה גרועה היא דמ"ל מוציא מרה"י לרה"ר מ"ל מוציא מרה"י לרה"י ולהכי לא הוי גמרי' הוצאה דעני מבעה"ב ולא דבעה"ב מעני וכו' וכן בכל תולדות דאבות מלאכות לא חיישי' שיהא במשכן אלא אבות לבד ובתולדות דהוצאה בעי' שיהא במשכן וכו' ע"ש ולהכי לענין הוצאה כיון שלא הי' נושאי' דבר ח' במשכן שפיר פטור עלי' אף דדמי מסברא ע"ש ולפ"ז הדק"ל דגם בחלה וכפות לפטור לר"נ כיון שלא נשאו חי במשכן, ונראה דבאמת ר"י דאמר בשבת שם דמודה ר"נ בכפות לא ס"ל דהוצאה מלאכה גרועה היא אלא ס"ל כתי' תוס' בשבועות ב' ד"ה יציאות דמשו"ה צריך למתני הוצאה דעני ודבעה"ב משום דהו"א דלא הוי דרך הוצאה אלא כשעומד ברה"י ונטל פירות ויצא לרה"ר אבל כה"ג דגופו ברה"י וידו ברה"ר או איפכא לאו דרך הוצאה היא וכה"ג אמרי' בשבת ג' ידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"ר ואיצטריך למתני תרווייהו דאי תנא חדא לא הוי שמעי' אידך ע"ש:

ולפ"ז אי אמרי' דהוצאה מלאכה גרועה היא באמת אינו מודה ר"נ בכפות וא"כ אינו מודה גם בחלה ולפ"ז ק"ל מה קאמר ביומא שם חלה שאני הא הריטב"א הק' אדרפרם דאמר זאת אומרת אין עירוב והוצאה ליו"כ והא ביו"כ כתי' לא תעשה כל מלאכה ותי' דהוצאה לאו ממלאכה נפקא אפי' בשבת אלא מדכתי' ויכלא העם מהביא או מאל יצא איש אל יוציא ע"ש והיינו משום דהוצאה מלאכה גרועה היא לא נפקא ממלאכה וכיון דהאי תנא דברייתא ע"כ ס"ל דהוצאה מלאכה גרועה היא א"כ אינו מודה ר"נ בחלה ואיך קאמר אפ"ת ר"נ חלה שאני, ונ"ל דתוס' בר"ה כ"ט ד"ה שמא הק' על רש"י דפי' בסוכה מ"ג הא דלא נקט שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר משום דלא פסיקא לי' דאם הגביהו ע"מ להצניע ונמלך והוציאו פטור וקשי' דגבי העברת ד"א נמי לא מחייב אא"כ הגביהו ע"מ להעבירו ד"א ותי' בס' יום תרועה דבד"א ברה"ר חייב אפי' לא הי' עקירה משעה ראשונה לכך דדוקא במוציא מרה"י לרה"ר דילפי' ממשכן ומהני קראי שכתב ריטב"א הנ"ל בעי' עקירה משעה ראשונה לכך כמו שהי' שם אבל ד"א ברה"ר דאמרי' בשבת צ"ו דהלכתא גמירי לה לא בעי' עקידה משעה ראשונה לכך כמו שהי' במשכן ע"ש ולפי"ז ה"נ במעביר ד"א ברה"ר נשיאות החי שפיר מודה ר"נ בחלה דחייב כיון דלאו ממשכן גמרי' לה רק הלכתא גמירי לה וא"ש:

אלא דלפי"ז תקשי להיפך מנלן בנושא את החי דד"א ברה"ר בבריא דפטור לר"נ כיון דד"א לאו ממשכן גמרי' ול"ש תי' תוס' א"כ הדרא קושי' תוס' בשבת צ"ד הנ"ל לדוכתי למה פטור. ונ"ל דבאמת יש להבין מה הקשו תוס' דאין לומר דפטור משום דהוי שנים שעשאוהו הא הוי זה יכול וזה אינו יכול שאין הנישא יכול לישא את עצמו בלא הנושא וכו' ומה בכך שא"י לישא את עצמו מ"מ יכול להוציא את עצמו מרה"י לרה"ר ולהעביר עצמו ד"א ברה"ר ע"י שילך ברגליו ושפיר הוי זה יכול וזה יכול לפטור ונראה דקושי' תוס' אזיל לשיטתייהו בדף צ"ג ד"ה אמר מר שכתבו נראה לר"י דהאי א"י היינו אפי' בעל כח הרבה אלא שהוא נושא הקורה בענין זה בכה"ג שאלמלא אחר לא הי' יכול לנושאה לבדו כגון באצבע או תופשו בענין זה שא"י לנושאה לבדו דמה לנו כח כיון דהשתא מיהא א"י לנושאה ע"ש וא"כ ה"נ אעפ"י שיכול לילך ברגליו מרה"י לרה"ר או ד"א ברה"ר כיון שאינו חולה מ"מ כיון שבענין זה שהוא עושה עכשיו שאינו הולך ברגליו רק נושא עצמו ביחד עם הנישא אין הוא יכול לישא את עצמו והנושאו יש בו כח לישא אותו אפי' הוא מת מקרי זה יכול וזה אינו יכול והקשו שפיר:

אמנם בחי' רמב"ן ורשב"א לעיל צ"ג הביאו בשם ר"מ בר' יוסף שפי' הי מינייהו מחייב אותו שיכול שהוא עושה עיקר המעשה או אותו שא"י שעושה בכל כחו ומחייבי' לי'

ומדמי' לי' לזה א"י וזה א"י והיכול לפטו' מדמי' לי' לזה יכול וזה יכול ע"ש ונהי דרמב"ן ורשב"א דוחי' להאי פירושא מצד אחר מ"מ במאי דמוכח להאי פירושא דא"י אין הפי' כמ"ש התוס' שיכול הוא אלא שעושה בכה"ג שא"י באצבע או תופשו בענין זה שא"י לנושאה לבדו דא"כ אין סברא לחייבו משום שעושה בכל כחו שהרי אינו עושה בכל כחו ועיין ברשב"א שם דהסברא משום דכשיכול לעשות כולה ואינו עושה רק מקצתה קרי' בי' בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה אבל כשא"י הרי עשה כל מה שיכול לעשות והעושה את כולה קרי' בי' משא"כ אם יכול לעשות את כולה בענין אחר אלא שעושה בכה"ג שא"י לעשות ודאי קרי' בי' העושה כולה ולא העושה מקצתה וא"כ להאי פירושא ע"כ לא מקרי א"י אלא בא"י בשום אופן לעשות המלאכה לבדו ובזה לא נחלקו עליו הרמב"ן והרשב"א א"כ לק"מ קושי' תוס' כנ"ל וא"כ בנושא את החי ד"א ברה"ר אף דלא גמרי' ממשכן וחייב בחלה וכפות שאינו נושא את עצמו אבל בנושא את עצמו שפיר פטור דהוי כשנים שעשאוהו דזה יכול וזה יכול דהא יכול לילך ברגליו אף שבענין זה שהוא עכשיו א"י וכ"ז בד"א בר"ה אבל במוציא מרה"י לרה"ר דילפי' ממשכן שפיר פטור אפי' בחולה וכפות משום דממשכן לא נשאו את החי וכיון דהוצאה מלאכה גרועה אינו חייב אלא כשהוא לגמרי כמו שהי' במשכן וכנ"ל. וזה הי' קושי' הריטב"א מאי מלאכת הוצאה איכא לגבי שעיר דיו"כ דהא בחי ל"ש הוצאה מרה"י לרה"ר אפי' בחולה דאינו נושא את עצמו דגמרינן ממשכן כיון דמלאכה גרועה היא וע"ז תי' דמעביר ד"א ברה"ר מהוצאה גמיר לה ובזה כיון דהלכתא גמירי לה שפיר חייב בחולה דאינו נושא את עצמו ורק היכי דנושא את עצמו פטור משום שנים שעשאוהו ולא משום דילפינן ממשכן וכנ"ל:

ובזה יובן דריטב"א העמיד דבריו על רפרם והקשה תחילה אמאי אין עירוב והוצאה ליו"כ והא ביו"כ כתיב לא תעשה כל מלאכה ותי' דהוצאה לאו ממלאכה וכו' ואח"כ הקשה לגבי שעיר דיו"כ מאי מלאכת הוצאה איכא והוא שלא כסדר דקושי' זו הי' צריך להקשות מקודם אמאי לומר שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו אבל לפמ"ש א"ש דמעיקרא לק"מ דודאי איכא מלאכת הוצאה שמוציא מרה"י לרה"ר כקושיתינו אבל לבתר דתי' על רפרם דמשו"ה אין עירוב והוצאה ליו"כ משום דהוצאה לאו ממלאכה נפקא והיינו משום דמלאכה גרועה היא הק' שפיר דא"כ בחי אפי' חולה ליכא אי' הוצאה מרה"י לרה"ר וא"ש:

ועיי' בראשונים שבת קנ"ג שנתקשו אהא דפריך והא מחמר אמאי לא פריך בפשיטות משום שביתת בהמה עיין חי' רמב"ן ורשב"א שם ועיין ר"ן ע"ז ט"ו ופנ"י בשבת נ"א בתוס'

ד"ה במה בהמה תי' משום דהוצאה אפי' באדם מלאכה גרועה היא ואינו בכלל ל"ת כל מלאכה אלא דילפי' לה באפי' נפשה מלא יצא או מויעבירו קול וא"כ בבהמה אינו אסור רק מדרבנן ע"ש ולהכי פריך והרי מחמר. ומעתה כיון דאין בהוצאת בהמה איסור מה"ת מוכח דהוצאה מלאכה גרועה וא"כ פטור במוציא חי אפי' חולה מרה"י לרה"ר וליכא אלא משום ד"א ברה"ר בחלה השעיר ומרכיבו על כתיפו בשבת וכבר העירותי לעיל כיון דבאינו חולה אין כאן אי' ד"א ברה"ר כלל לר"נ ואפי' לרבנן הא א"צ להרכיבו כלל א"כ הוי רק דחוי' אפי' אי יש עירוב והוצאה ליו"כ וא"כ כיון שאפשר בפחות פחות מד"א אמאי שרי באמת ד"א ברה"ר וע"כ דהאי ברייתא עתי אפי' בשבת אתי כר"י ביומא ז' דס"ל טומאה הותרה ושבת נמי הותרה כמ"ש כ"מ רפ"ב משבת ואמרי' בפסחים ע"ז דליכא תנא דס"ל טומאה הותרה אלא ר"י ע"ש:

ולפ"ז י"ל דשאלו את ר"א חלה מהו שירכיבהו על כתפו א"ל יכול הוא להרכיב אני ואתם ולית בי' משום שביתת בהמה אפי' בכפותי' וחולים דל"ש חי נושא את עצמו משום דהוצאה מלאכה גרועה וא"כ אין אי' במוציא חי מרה"י לרה"ר אפי' בחולה וליכא בשעיר חולה ביו"כ בשבת אלא משום ד"א ברה"ר והרי עפ"י רוב בריא וחזק הי' השעיר להרכיב אותי ואתכם וא"כ בחלה נמי אינו רק דחוי' וכיון דאפשר בפחות מד"א אסור בד"א ושפי' השיב להם תשוב' שלימ' ברמזי חכמ' וא"ש:

והשתא דאתית להכי י"ל בפשיטות לפמש"ל דקושי' ריטב"א הי' מה מלאכת הוצאה איכא בשעיר יו"כ משום דאפי' חלה מ"מ האי פסיעה א' מרה"י לרה"ר יכול להוציאו ברגליו בלי הרכבה על כתיפו ותי' דאיכא משום ד"א ברה"ר וע"ז קשה כיון דדחוי' אמאי מותר ד"א ברה"ר כיון דאפשר בפחות מד"א והיינו דהשיב להם ר"א יכול הוא להרכיב אני ואתם שהוא בריא עפ"י רוב וא"כ הוי רק דחוי' וכמ"ש בסמוך:

ועוד י"ל בפשיטות שהם שאלו חלה מהו שירכבהו על כתיפו ולא הזכירו כלל ביו"כ שחל בשבת אלא ביו"כ שחל בחול שאלו והשיב להם יכול הוא להרכיב אני ואתם משום דל"ש שביתת בהמה בזה אפי' אי יש שביתת בהמה ביו"ט ועיין שו"ע או"ח סי' רמ"ו ס"ג בהג"ה ומג"א סקי"ב משום דאין עירוב והוצאה ליו"כ וא"כ מותר להרכיבו על כתיפו:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דבאמת יש להבין דהא בהוצאת שבת חייב אפי' אינו נושא המשא עליו אלא מגררו בארץ כדתני' בתוספתא דב"ק פ"ט עיין כתובות ל"א ושבת צ"א וסנהדרין ע"ב הי' מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהר' איסור שבת ואיסור גניבה באי' כאחד ועיין בשו"ע או"ח סי' ש"ח סכ"א האשה מדדה אה בנה אפי' ברה"ר ובלבד שלא תגררהו וכתב מג"א סקע"א בשם הר"ן מפני שנושאת ועיין ברמב"ם פי"ג

משבת הי"א וא"כ כשמוליך בהמה בארץ לרבנן דר"נ בשבת צ"ד אמאי אינו חייב משום הוצאה כיון שהוא מוליכה ומוציאה מרה"י לרה"ר אך זה שיבוש דהא כיון דבהמה יכולה לילך בעצמה הוי כמו זה יכול וזה יכול ועשאוהו שנים דפטורים כמ"ש רמב"ם פ"א משבת הט"ו ועיין תוס' שבת צ"ד ד"ה שהחי והא דמדדה את בנה אם מגביה רגלו אחת ומניח השני' על הארץ אפשר נמי משום דיכול לילך בעצמו והוי זה יכול וזה יכול או אפשר משום דשם אין אמו עוקרתו ומניחתו כלל אלא הוא עוקר ומניח רגליו והוא משמרתו ואוחזתו רק שלא יפול וא"כ אין היא עושה מלאכת עקירה והנחה כלל או אפשר משום דהתם לא הוי עקירה כלל כיון שאינו עוקר כולו בפ"א מעל גבי הארץ ודמי להא דאמרי' שבת ח' ע"ב האי זירזא דקני רמא וזקפי' רמא וזקפי' לא מחייב עד דעקר לי' וכן פסק הרמב"ם פי"ג משבת הי"א וזה נראה דעת בעה"מ שהביא מג"א ס"ק הנ"ל דאפי' בתינוק שנוטל א' ומניח א' אם נישאו חייב דל"ש בי' חי נושא את עצמה רק משום צערא דתינוק לא גזרו שמא תגביהם ע"ש בבעה"מ רפכ"א דשבת וע"כ הא דמותר במדדה אותו היינו מפני שחמו אינו עושה עקירה והנחה כלל רק התינוק או מפני שאין כאן עקירה כלל כיון שתמיד הוא נשען על רגלו אחת וכן משמע מלשון השו"ע אבל בבהמה שמוליכה בחזקה ובמרוצה שפיר י"ל דהמוליך עושה בה עקירה והנחה כמו אם מגרר חפץ דהמגלגל עוקר הוא כמ"ש רמב"ם בפי"ג הנ"ל ועיין חי' רמב"ן שבת קנ"ג ד"ה והלא מחמר ואינו פטור רק מטעם הנ"ל דהוי כמו זה יכול וזה יכול דפטור וכנ"ל:

ועיין חי' רמב"ן שבת ע"ג שתמה אמאי לא חשיב ד"א ברה"ר בהדי אבות מלאכות ותי' משום דתולדה דמוציא הוא דכל ד"א של אדם רשותו הוא וכשמוציא חוץ לד"א שלו מוציא מקרי וכו' ע"ש ולפי"ז יש לחדש דבמוליך בהמה ד"א ברה"ר באמת חייב דל"ש לפטרו מטעם הנ"ל דהוי זה יכול וזה יכול דהא כתב רשב"א בשבת צ"ג ע"א דהא דזה יכול וזה יכול פטור הוא משום דכ"א עושה מלאכה וראוי' לעשות כולה וכשלא עשאה כולה התורה פטרתו אבל כאן נהי דבאדם ד"א שלו רשותו הוא אבל בבהמה ל"ש לומר רשותה היא ול"ש בבהמה כלל מלאכת מעביר ד"א ברה"ר וא"כ הבהמה א"י כלל לעשות מלאכה זו להעביר ד"א ברה"ר והו"ל זה יכול וזה א"י דיכול חייב:

ובהכי ניחא מה שהקשו ראשונים בשבת קנ"ג דפריך והלא מחמר ואמאי לא פריך משום שביתת בהמה ע"ש ולפמ"ש א"ש דהתם מיירי בד"א ברה"ר וזה ל"ש בבהמה דבהמה אין ד"א שלה רשותה ול"ש שביתת בהמה ולהכי פריך והלא מחמר שד"א של בהמה הם ג"כ ד"א של האדם המחמר והם רשותו ושפיר הוי מוציא וחייב משום מחמר וכן בע"ז ט"ו מיירי מד"א ברה"ר ול"ש שביתת בהמה רק מחמר וא"ש:

ולפי"ז יש ליישב קושיתי הנ"ל על קושי' הריטב"א דבאמת קשה איך מוכח מדכתיב עתי אפי' בשבת דאין עירוב והוצאה ליו"כ דאי יש עו"ה ליו"כ ל"ל קרא להתיר משוי בשבת הא כשחל בחול נמי כשבת דמי כמו שפירש"י וריטב"א שם הא בחל יו"כ בחול נמי צריך קרא דבחלה מרכיבו על כתיפו דהא באינו חולה ליכא מלאכת הוצאה וא"כ לא מצינו שהותרה הוצאה ביו"כ בשילוח שעיר המשתלח אפי' אי יש עירוב והוצאה ליו"כ וא"כ צריך קרא אפי' ביו"כ דבחלה מרכיבו על כתיפו ואי משום דאמאי נקט התנא אפי' בשבת ולא נקט יו"כ י"ל דאשגירת לישנא נקט כדנקט בעלמא במועדו אפי' בטומאה במועדו אפי' בשבת א"כ לרבותא דאפי' בשבת דזדונו בסקילה וחמיר מותר אע"כ דאי עירוב והוצאה ליו"כ ל"צ קרא דכל יו"כ אפי' אינו חולה ע"כ הותרה מלאכת הוצאה בהולכת המשתלח גופא אעפ"י שאינו נושאו וע"ז הק' ריטב"א לגבי שעיר יו"כ מאי מלאכת הוצאה איכא בהולכתו דאי כקושיתינו הנ"ל דמוליך נמי הוי כמגרר ומגלגל מ"מ הוצאה מרה"י לרה"ר מותר דהוי זה יכול וזה יכול וע"ז תי' דמעביר ד"א ברה"ר מהוצאה גמיר לה וא"כ אי עירוב והוצאה ליו"כ שפיר חייב בהולכת ד"א ברה"ר וא"כ מצינו שהותרה הוצאה ביו"כ וה"ה בשבת ול"ל עתי אפי' בשבת אע"כ דאין עירוב והוצאה ליו"כ וא"ש:

ועוד נ"ל דיש להבין איך מוכח דאין עו"ה ליו"כ מדאיצטריך עתי אפי' בשבת הא ליו"כ גופא צריך קרא דבחלה מרכיבו על כתיפו דבאינו חולה ליכא מלאכת הוצאה ולא מצינו שהותרה הוצאה ביו"כ בשילוח המשתלח. אך ז"א דא"כ תקשי מנלי' לתנא דברייתא באמת דאפי' בשבת מותר דילמא עתי אתי ליו"כ דבחלה מרכיבו על כתיפו אבל בשבת לא ושאני יו"כ דהכשירו דיו"כ בכך כדאמרינן בכריתות י"ד והיינו נהי דמצות יו"כ דוחה אי' יו"כ היינו משום דהכל בשביל יו"כ ומב"מ אינו בטל אבל אי' שבת אין מצות יו"כ דוחה דנראה כמבטלות זא"ז כמ"ש הר"ן ר"פ ב"מ בריש ה' חנוכה דאע"כ דליו"כ א"צ קרא משום דאין עו"ה ליו"כ וע"כ עתי אפי' בשבת:

אמנם אכתי תקשי דילמא לעולם יש עו"ה ליו"כ וקרא אתי באמת ליו"כ ואי דא"כ שבת מכלי' דילמא שאני יו"כ דהכשירו בכך ז"א כיון דבבריא ליכא אי' הוצאה רק באירע שהוא חולה א"כ הוי רק דחוי' כמ"ש בתשובה [ע"ל סי' נ"ב] עפמ"ש רשב"א ברכות כ' וא"כ כשחל בשבת נמי שפיר מרכיבו על כתיפו דמ"ל חד דחוי' מ"ל שני דחויות כדאמר רבא בזבחי' ל"ב. אבל אחר העיון ז"א דכבר כתבתי לעיל דדוקא אם שני דחיות הם בשעה וברגע אחת אז אמרינן מ"ל חד דחוי' מ"ל תרי דחויות אבל בשביל שנדחה דחוי' אחת עכשיו לא דחי' דחוי' אחרת בזמן אחר ושפיר מוכח דאין עו"ה ליו"כ דאי יש עו"ה

דילמא קרא ליו"כ דהכשירו בכך ואכתי שבת מנ"ל דדחי אפי' בזמן שאין דיחוי יו"כ. וע"ז הק' ריטב"א ולגבי שעיר דיו"כ מאי מלאכת הוצאה איכא פי' בשבת שאינו ביו"כ הא כשמוציא מרה"י לרה"ר איכא נמי ברגע זו דחויות יו"כ אי יש עירוב והוצאה ליו"כ ומ"ל חד דחוי' ומ"ל שני דחייות ותי' דמעביר ד"א ברה"ר מהוצאה גמיר לה וכו' וזה אינו רק בשבת ולא ביו"כ ולא ביו"ט כמ"ש בס' בינה לעתים פ"א מיו"ט משום דבשבת הלכתא גמירי לה ולא ילפי' מיני' יו"כ ויו"ט ע"ש וא"כ בשעה שמעביר ד"א ברה"ר אינו דוחה יו"כ אפי' אי יש עירוב והוצאה ביו"כ ול"ל מ"ל חד דחוי' מ"ל שתי דחויות וא"כ מנ"ל דדחי שבת להרכיבו על כתיפו ד"א בשבת דילמא קרא ליו"כ דמותר להוציא מרה"י לרה"ר אע"כ דיו"כ ל"צ קרא דאין עו"ה ליו"כ וא"ש ובכת"ס או"ח סי' ע"ז לא עמד בזה:

ובהכי מיושב קושי' תוס' ד"ה אמר שהקשו אמאי לא קאמר דרפרם בדותא הוא דשאני שעיר המשתלח דהכשירו ביו"כ בכך כדאמר בכריתות י"ד ולפמ"ש לק"מ דאדרבה הוכחת רפרם הי' מה"ט די"ל שאני יו"כ דהכשירו ביו"כ בכך אי יש עו"ה ליו"כ וא"כ שבת מנ"ל וכמ"ש:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושי' תוס' דבאמת בכל יו"כ אפי' לא הי' חולה השעיר הי' מרכיבו על כתיפו אלא דלר"נ אין אי' בבריא אפי' יש עו"ה ליו"כ משום דחי נושא א"ע אבל לרבנן דס"ל דבבהמה לא אמרי' חי נושא א"ע וכמ"ש הרמב"ם פח"י משבת הט"ז בכל יו"כ יש איסור אי יש עו"ה ליו"כ ולפ"ז דבכריתות קאי לרבנן וקאמר רפרם דזאת אומרת אין עו"ה ליו"כ דאי יש עו"ה ל"ל עתי אפי' בשבת הא כיון דדחי יו"כ ה"ה לשבת שפיר דחי שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביו"כ בכך כיון דעובר אי' הוצאה לרבנן בכל יו"כ א"כ הותרה ואמרי' להא אישתרי להא לא אישתרי כרבא זבחי' ל"ב וא"כ הו"א דבשבת אסור להכי איצטריך עתי אפי' בשבת ושפיר דרפרם בדותא אבל ביומא דאמרי' אפ"ת ר"נ חלה שאני א"כ ביו"כ כשהי' בריא אפי' הרכיבו על כתיפו אין אי' אפי' יש עו"ה ליו"כ וא"כ אם מותר כשחלה אי יש עו"ה ליו"כ הוי רק הודחה וא"כ אמאי נקט תנא דברייתא שבת ולא נקט יו"כ אע"כ דאין עו"ה ליו"כ וא"כ אין לדחות שאני יו"כ דהכשירו בכך דהא גם ביו"כ אין הכשירו בכך כשהוא בריא דלר"נ חי נושא את עצמו אפי' בבהמה:

ובזה י"ל דשאלו לר"א חלה מתו שירכיבחו על כתיפו ולא הזכירו שבת רק כשחל יו"כ בחול ור"א ס"ל כרבנן דבבהמה לא אמרי' חי נושא א"ע וא"כ כיון דבכל יו"כ הרכיבהו על כתיפו ע"כ הותרה ביו"כ והשיב להם יכול הוא להרכיב אני ואתם היינו אפי' כשהי' בריא שיכול להרכיב אני ואתם נמי הרכיבהו על כתיפו אף שיש בו אי' הוצאה וא"כ בחלה נמי ושפיר השיב להם על שאלתם:

ועוד נ"ל ביישוב קושי' תוס' דק"ל מאי פריך ביומא עתי אפי' בשבת למאי הלכתא הא אמרי' ביומא מ"א קושרי' לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו וכן כתב רמב"ם פ"ג מעיו"כ וכתב שהיא משקל שתי סלעים ע"ש ואמרי' בשבת קנ"ג המחמר אחר בהמתו בשבת דהיינו מנהיג חמור טעונה בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה מ"ט אמר רבא דא"ק לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך וכו' וא"כ שפיר צריך עתי אפי' בשבת להתיר מלאכת מחמר וכיון שהשעיר נושא משוי משקל שני סלעים א"כ הבהמה עושה מלאכת הוצאה והוי מחמר כיון שמוליכה. ואין לומר כיון דדחי בזה יו"כ ה"ה לשבת וקרא למה לי ז"א כיון דהוא בכל יו"כ והותרה א"כ י"ל שאני יו"כ דהכשירו בכך כדאמר בכריתות ולהאי אישתרי להאי לא אישתרי ושפיר צריך קרא עתי אפי' בשבת אך לק"מ דהרי לא קי"ל כרמב"ח שם דמחמר חייב חטאת וסקילה אלא כר"י דאמר שם דף קנ"ד המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום וכו' ואינו רק איסור דאו' בעלמא וא"כ ל"ל דעתי אפי' בשבת אתי למשרי מחמר בשבת דא"כ מאי רבותא דשבת כיון שהוא רק אי' בעלמא בשלמא אי לענין חלה להרכיבו על כתיפו י"ל דאף דאשתרי ביו"כ דהכשירו בכך שהוא אי' כרת מ"מ שבת דהוא אי' סקילה לא אישתרי משא"כ מחמר דהוא רק אי' בעלמא מ"ל אם אסור משום יו"כ לחוד או אסור משום יו"כ ומשום שבת ועיי' בנזיר מ"ח ע"ב מ"ל כה"ג לחודא מ"ל כ"ג ונזיר ופריך שפיר למאי הלכתא והוצרך לומר שאם חלה מרכיבו על כתיפו:

ולפ"ז י"ל דסוגי' דכריתות ס"ל כרמב"ח דמחמר חייב חטאת וסקילה וע"ז קאמר עתי אפי' בשבת דהא לא נזכר שם שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו ואמר רפרם זאת אומרת אין עו"ה ליו"כ ול"ש מחמר ביו"כ כיון דאין עו"ה אפי' באדם עצמו דאל"כ ל"ל קרא בשבת כיון דדחי יו"כ ה"ה לשבת כפירש"י וע"ז שפיר קאמר שאני שעיר המשתלח דהכשירו של יו"כ בכך וכיון שהוא בכל יו"כ הרי הותרה ובשבת לא אישתרי וא"כ דרפרם בדותא אבל ביומא דקאי להלכתא דמחמר פטור מכלום ועתי אפי' בשבת שאם חלה מרכיבו על כתיפו א"כ כיון שאינו בכל יו"כ הו' רק דחוי' א"כ אפי' קרא ליו"כ מ"מ שבת נמי מותר דמ"ל חד דחוי' מ"ל תרי דחוי' וא"כ אמאי קאמר עתה אפי' בשבת ולא קאמר ביו"כ אלא ודאי אין עו"ה ליו"כ וע"ז ל"ש למדחי שאני יו"כ דהכשירו בכך וא"כ שפיר דרפרם אינו בדותא. ולפ"ז י"ל תשו' ר"א דעיי' רמב"ם רפ"כ משבת דמחמר אחר בהמתו בשבת והי' עלי' משוי פטור ובחי' רמב"ן שבת קנ"ג פי' בכונתו דליכא במחמר רק אי' דשביתת בהמה דלא כמו שהבין הרה"מ שם שיש לאו מיוחד במחמר רק שאין לוקין עליו לפי שהלאו ניתן לאזהרת מיתת ב"ד בחרישה וכיוצא בה ע"ש וזה שהשיב על

שאלתם חולה מהו להרכיבו על כתיפו דדילמא עתי להתיר מחמר בשבת והשיב יכול הוא להרכיב אני ואתם ולית בי' משום מחמר אפי' באדם כפות וחולה דמחמר אינו רק משום שביתת בהמה וכבר פסק רמ"א בסי' רמ"ו דאין שביתת בהמה ביו"ט וה"ה ליו"כ וא"כ ביו"כ יכול להרכיב אנ' ואתם ושפיר צריך עתי להתיר מחמר בשבת ואינו מוכח דחלה מרכיבו על כתיפו ואסור:

ומה שהק' בחי' רמב"ן שם על הרמב"ם אמאי בחורש עם הבהמה חייב סקילה וחטאת ובמחמר פטור שהרי החורש בבהמות אתה ובהמתך הוא כמחמר שהחרישה בכח הבהמה הוא נעשה ותי' שהחורש בבהמה הוא נותן עלי' עול והוא כובש אותה תח"י וברשותו הוא עומדת כל המלאכה ע"ש האדם הוא בו הוא תלוי ואין הבהמה אלא ככלי ביד אומן ואינו דומה למחמר שבהמה היא הולכת לנפשה אלא שיש לה התעוררות מעט מן המחמר ע"ש. ולפענ"ד נראה עפ"מ שאמרו בירושלמי שבת פ"ז סוף ה"ב דפריך ולמה תנינן הושטה עמהון וכו' ריב"ל בשם ר' יתר עליהון הושטה ולמה לא תניתוה עמהון שכל המלאכות בא' וזו בשנים וכו' ונ"ל כונתו עפמ"ש בעה"מ ר"פ האורג ק"ו שכל ט"ל מלאכות שהיו כנגדן במשכן כולן הי' בהם צורך לגופן חוץ מן הזורה והבורר שהוא זורה המוץ מן הגורן ובורר הצרורות מן הכרי וזהו עיקר מלאכתן לדחות המוץ והצרורות וכן חייב עליהם ועל כל תולדה שלהם אבל שאר המלאכות ועיקר הוא לצורך גופו ומש"ה לר"ש אף דמשאצל"ג פטור מ"מ בזורה ובורר שעיקר המלאכה הוא כן חייב שזה מטבע מלאכה זו ע"ש באריכות וה"נ אף שבכל המלאכות שנים שעשאוהו פטורים אבל בהושטה שעיקר מטבע המלאכה הוא ע"י שנים חייב ולפ"ז א"ש דבשלמא בחרישה וכיוצא בו שעיקר מלאכת החרישה הוא כך האדם בשותפות הבהמה וטבע המלאכה הוא כן שפיר חייב סקילה וחטאת משום מלאכת עצמו כמ"ש מ"מ רפ"כ משבת אבל בהוצאה עיקר מלאכת הוצאה הוא שאדם עצמו מוציא בלי שותפות הבהמה לכן במחמר שהוא בשותפות הבהמה הוי כשנים שעשאוהו ופטור משום מלאכת עצמו ואין כאן רק משום שביתת הבהמה ולכן פטור וא"ש:

ובפשיטות נ"ל ליישב קושיתי הנ"ל על הריטב"א דלפי העולה מסוגי' דשבת ק"ו תיקון מצוה לא חשיב תיקון גמור בין לר"י בין לר"ש ע"ש ועיי' תוס' שבת צ"ד ד"ה ר"ש דבמקלקלי' לא מקרי צריכה לגופה אלא צריך לגופו ולגופה דהיינו ע"מ לתקן תיקון יותר טוב ולפי"ז הוצאת שעיר המשתלח לא הי' רק לצורך מצוה אבל מקלקל הי' דכל נ"נ הוי קלקול אלא דמתקן להוציא מידי אבמה"ח ומ"מ לר"ש אינו חייב אלא משום דמקלקל בחבורה חייב וא"כ לגבי הוצאה לא מקרי הוצאה לצורך תיקון כיון דליכא תיקון יותר

טוב ושפיר הק' ריטב"א מה מלאכת הוצאה איכא לגבי שעיר יו"כ הא אינו הוצאה לצורך תיקון ותי' דאיכא משום מעביר ד"א ברה"ר והא דמקלקל פטור או משאצ"ל היינו משום דכל מלאכת שבת ממשכן גמרי' והתם מלאכת מחשבת כתי' ועיי' תוס' שבת ע"ה ד"ה מתעסק וד"ה טפי אבל ד"א בר"ה דהלכתא גמירי ולא ממשכן גמר לא בעי' מלאכת מחשבת ושפיר חייב בשעיר המשתלח אף שאינו מתקן אי לאו דכתי' עתי' ואפי' בשבת: **אלה** הדברים אשר חנני החונן לאדם דעת והוא יחננו דעה בינה והשכל להבינו נפלאות מתורתינו ללמוד וללמד לשמור ולעשות מתוך הרוחה והרחבת הדעת ידידו החותם בברוך:

עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רצט

שוכ"ט לכבוד ידידי אהובי הרב הגאון חו"ב כש"ת מו"ה יושיע ברוך נ"י ריינינ האבדק"ק טשעטשעוויטז:

אחדש"ת וכו' מה שדחה דברי חת"ס או"ח סי' קכ"ז שהביא ירושלמי פ"ח דתרומת דאפי' לר"י בחולין ק"ג ע"ב דחייב בכל האיסורין בהנאת גרונו מ"מ ביו"כ אינו חייב אלא בהנאת מיעיו מדברי תוס' עירובין כ' ד"ה לא שהוכיחו דבהוציא בפיו ובלע דחייב משום דבליעתן זו הנחתן חייב מיד בשעת בליעה דחשיב כמונח אע"ג דאינם נחי' עד שיגיע למיעיו משום דמבטלי אגב גופו. והביא ראי' ממתני' דכריתות י"ג דאר"מ אף אם הי' שבת והוציאו בפיו חייב והשתא האיך חשיב הוצאה בהדי' הא בעידנא דמיחייב עליהו דהיינו בשעת הנאת גרון אכתי לא מיחייב אהוצאה עד שיניחו במעיו אע"כ דאהוצאה נמי מיחייב משעת בליעה ע"ש. ואי נימא דביו"כ בעי' הנאת מיעיו הא חשיב התם נמי יו"כ ושפיר אתי הוצאה בב"א עם יו"כ. ונ"ל דבאמת יש להבין לפ"ז על יו"כ גופא איך אמר יש אוכל אכילה א' וחייב עלי' ד' חטאות וכו' וחשיב יו"כ הא על שאר אי' חייב בהנאת גרונו וביו"כ אינו חייב עד שבא למיעיו וא"כ אינו אכילה אחת. אך ז"א דהרי בלא"ה אמרינן התם דבשני זיתים לא קמיירי ופריך והקתני יו"כ וביו"כ בכותבות הוא דמחייב וכותבות אית בי' שני זיתים ומשני כגון דאכל כולי' בחלבה או כגון דמלי' בתמרי והוקשה לרש"י א"כ אין חיוב דיו"כ ושאר אי' באי' בב"א דביו"כ אינו חייב עד שיעור כותבות ובאינך חייב בכזית לכן פירש"י דאכילת חלב חייב ג' חטאות ואשם וגורם נמי להשלמת אכילת כותבות וכו' ואי תימא לוקי' כגון שהעלה זית של כולי' למזבח דהוי חלב פגול וכולי' נותר ותי' דא"כ לא מהני נותר אזית דחלב ואנן בעי' דליהוי חד אכולהי

דאכילה קתני דהיינו כזית ע"ש ולפ"ז א"ש דלפי מה דמשמע בסוגי' דחולין ק"ג לר"י חייב בהנאת גרונו לחוד בלי הנאת מיעיו ולר"ל בעי' נמי הנאת מיעיו אבל הנאת גרונו נמי בעי' דמשמע דגם ר"ל ס"ל הא דאמרינן בפסחים קט"ו כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא הגם שיש לחלק דהתם משום דהוי שלכד"א ועיי' באו"ח סי' תע"ה וא"כ א"ש דנהי דחייב באחריני בהנאת גרונו ואיו"כ לא מיחייב אלא בהנאת מיעיו מ"מ הנאת גרונו דאחריני גרם נמי לחיוב דיו"כ ועיי' כת"ס או"ח קי"א והתינח לענין יו"כ אבל לענין הוצאה הק' תוס' שפיר דאי נימא דלא מיחייב בהוצאה בשעת הנאת גרונו א"כ לא גרם הנאת גרונו לאי' הוצאה כלל ואיך קתני דבאכילה אחת חייב גם משום הוצאה וא"ש:

ועוד נ"ל ואקדים דברי ריטב"א בקידושין ע"ז שכתב ויש שפירשו דמשו"ה פטור מיו"כ ולא חייל אחתיכה זו שנתנבלה ביו"כ באי' ב"א משום דאי' נבלה קדים בה לאי' יו"כ ולא הוי אי' ב"א דנבלה שיעורה בכזית ויו"כ שיעורה בככותבת ולא נראה דאנו לא לחיובא לאוכל אתאי' אלא לדון באי' האיך חלי' וחתיכה שיש בה כותבות הרי קדים וחייל בי' אי' יו"כ כשם שחל אי' נבלה על כזית שבו ואין א' מהם קודם לחבירו ע"ש. ובמק"א כתבתי עפ"י גמ' זבחים ל"א ח"ז חוץ לזמנו ח"ז חוץ למקומו וח"ז חוץ לזמנו אמר רבא ויקוץ כישן פגול ורב המנונא אמר עירוב מחשבות הוי אמר רבא מנא אמינא לה דתנן כביצה אוכל ראשון וכביצה אוכל שני שבללן זב"ז ראשון פי' ועושה מגעו שני דהא איכא שיעור ראשון חלקו זה שני וזה שני הא חזר ועירבן ראשון הוי ממאי מדקתני סיפא נפל זה בעצמו וזה בעצמו על ככר של תרומה פסלוה פי' כיון דלא הוי בפ"א על הככר שיעור ראשון נפלו שניהם כא' עשאוה שני' ור' המנונא אמר התם איכא שיעורא הכא ליכא שיעורא ופירש רש"י התם איכא שיעורא דמעיקרא שיעור שלם הוי ונחלק הלכך כשחזר וערבו שמן חזר עלי' אבל הכא מעיקרא ח"ז פיגול וח"ז פסול לא נקרא שם פגול עלי' כי אם שם פסול הלכך כי הדר אתי ח"ז דזמן לא פקע שם פסול למיחל שם פגול. ותוס' הקשו דא"כ הו"ל למימר הוי בי' שיעורא ול"ה בי' שיעורא ולכן פירות איכא שיעורא שיש בשני כשיעור לכן מניח לראשון להפרד מעליו והלך לו להתחבר אצל ראשון אחר הכא ליכא שיעורא מן הפסול ואינו מניח לפגול להפרד מעליו ע"ש. ולפ"ז נראה דזה סברת יש מי שאומר דהא דכותבת ביו"כ מצטרף בכא"פ היינו משום דבפחות מכותבת ליכא שיעורא ואינו מניח כותבת השני להפרד מעליו ולכן מצטרף וחייב אבל כאן כיון דכשאוכל כזית נבלה אית בי' שיעורא משום נבלה ומניח זית שני להפרד מעליו ואינו מצטרף להתחייב משום יו"כ ולהכי פטור משום יו"כ. אלא דלפ"ז תקשי בהאי דיש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ד' חטאות וכו' איך חייב משום יו"כ

הא ביו"כ אינו חייב רק בכותבות שהם שני זיתים ומכיון שאכל כזית א' כבר נתחייב משום אינך ג' אי' ואיך יצטרף כזית ראשון לשני כיון שמניחו להפרד מעליו וע"כ צריך לחלק דוקא התם דאיכא בשני כשיעור ויכול להתחבר עם ח"ש שני אחר מניח הראשון להפרד מעליו וגם הראשון נפרד מעליו כיון שיכול להתחבר עם ח"ש ראשון אחר אבל כאן נהי שזית ראשון מניח זית שני להפרד מעליו כיון שא"צ לו אבל זית שני אינו מניח לראשון להפרד מעליו כיון שצריך לו ולכן שפיר חייב משום יו"כ וא"כ ליתא למ"ש ביישוב קושי' ריטב"א:

אמנם מה דק"ל למ"ש הרמב"ם פ"ד משגגות העושה עבירות הרבה בהעלם א' חייב חטאת על כאו"א וכו' וכן אם עושה מעשה א' שהוא חייב עליו משום שמות הרבה חייב על כל שם ושם והוא שיהי' איסורן כולן באי' כא' או איסור מוסיף או איסור כולל כיצד השוחט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לע"ז חייב ג' חטאות וכו' שהרי שלשה איסורין באי' כאחת וכו' ונראה מדבריו מדכתב שהרי ג' איסורי' באים כא' ותיפוק לי' דשבת נגד שחוטי חוץ הוי כולל שכולל גם בהמות חולין וכן ע"ז ושחוטי חוץ וע"ז הוי כולל נגד שבת שאסורי' גם בחול וכן שבת ושחוטי חוץ הו' כולל נגד ע"ז שאסור אפי' שלא לשם ע"ז אע"כ דבכה"ג שבמעשה א' עושה ג' עבירות ועבירה אחת קדמה לחברתה שוב אינו חייב על השני' משום אאחע"א ול"ש בזה כולל ומוסיף לפי שכבר נתחייב משום עבירה א' בחצי המעשה ושוב א"א לצרף חצי מעשה הראשונה לחצי השני' להתחייב משום עבירה השני' ועיין ברמב"ם פ"ד משבועות ה"י וכ"מ שם ועיין שעה"מ פי"ז מאי' ביאה וא"מ תשובה ט"ו וא"כ תקשי איך חייב באוכל אכילה א' ד' חטאות כיון דמיד כשאכל כזית חייב משום ג' אי' איך יתחייב אח"כ כשאכל כזית שני משום כותבות דיו"כ בצירוף זית ראשון. ונראה משום דנהי דאאחע"א היינו לענין עונש אבל לענין איסורא בעלמא חייל כדאמרינן ביבמות ל"ב נפ"מ לקברו בין רשעים גמורי' וא"כ כשאכל כזית ראשון יש כאן גם אי' יו"כ והרי בכל ח"ש יש רק איסור ומצטרף אח"כ לח"ש שני בכא"פ וה"נ מצטרף זית ראשון לזית שני לכותבות כיון שהי' אי' יו"כ חל בב"א עם שאר לאוי' אבל בהאי דרמב"ם הנ"ל אכתי ליכא שום איסור מאי' השני בשעה שכבר חייב על איסור הראשון. ולפ"ז א"ש דבהוצאה הקשו תוס' שפיר כיון דליכא הנחה עד שבא למיעיו א"כ בשעת הנאת גרונו אכתי ליכא שום איסור הוצאה וכיון שחייב בהנאת גרונו משום שאר אי' חוץ מיו"כ שוב אין איסור הוצאה חל אבל יו"כ כיון דאיכא איסור נמי בהנאת גרונו שפיר מצטרף להנאת מיעיו אף שחייב קודם משום שאר איסורי' ואכתי צריך בירור:

וכבוד מחותני הרב הגאון מוהרזא"ס נ"י אבדק"ק פאקש עוררני בימים אלו והזכירני נשכחות שהקשיתי תחת אחד השיחים שיחה נאה בד"ת על דברי חת"ס הנ"ל דמה יענה לגמרא כריתות ז' ושבועות י"ג דקאמר דמשכחת כרת דיומא לרבי דאכל אומצא וחנקתי' ומית והרי לא הי' עדיין הנאה במיעיו ע"כ אבל לפענ"ד הנה לפי לישנא דגמ' בכריתות דילמא בהדי דקאכל נהמא חנקתי' אומצא ומית וכו' ודאי לק"מ דהפי' בשעה שבא נהמא במיעיו מיד חנקתי' אומצא בגרונו ושפיר הוי הנאת מיעיו וגם בשבועות י"ל כן דאכל אומצא ומיד כשבא בכותבת במיעיו חנקי' חתיכת אומצא אחרת בגרונו אלא דבשבועות הלשון קצת לא משמע כן:

לכן נ"ל דרמב"ם כ' בסה"מ מל"ת קפ"ז שלא יקשה למה מנה איסור אכילת בב"ח ובישלו ב' מצות ולמה לא מנה איסור הנאת בב"ח מצוה בפ"ע ותי' כי איה"נ אין ראוי' למנותו מצוה בפ"ע מפני שהוא ואכילה ענין א' כי האכילה מין ממינו הנאה ומה שאמרה תורה בדבר שלא יאכל אותו דבר הוא רק דמיון מדמיונו הנאה והכונה שלא יהנה בו לא באכילה ולא בזולתו מן ההנאות והוא אמרו כ"מ שנאמר לא תאכלו לא יאכל א' אי' אכילה וא' אי' הנאה במשמע ע"ש ולפ"ז לחזקי' דלא תאכלו לא משמע איה"נ י"ל דלא אסרה תורה אכילה משום הנאת אכילה רק מעשה אכילה אסרה תורה אעפ"י שלא נהנה ולר"ל דהנאה במיעיו בעי' אם אכל כזית ובא במיעיו אע"פ שהקיאו מיד חייב כיון שעשה מעשה אכילה במיעיו:

וראי' לזה מהא דבעי ר"א מר' אסי בחולין ק"ג אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכלו מהו ופריך מה קמבע"ל אי הוי עיכול וכו' ותיבעי לי' כזית אלא אי בתר גרונו אזלי' אי בתר מיעיו אזלי' ואי נימא דלר"ל אם בא במיעיו והקיאו מיד פטור אכתי תיקשי ותיבעי לי' כזית אלא וודאי דלר"ל כה"ג חייב דאף דליכא הנאת מיעיו מ"מ איכא מעשה אכילה במיעיו:

והא דפטור בשלכד"א ושלכדה"נ בפסחים כ"ד מלבד די"ל דהתם ר"א לשיטתו דלא תאכלו איה"נ משמע והנאת אכילה הוא דאסור אבל זה דוחק דהלכה פסוקה הוא לכ"ע דשלכד"א פטור אלא דמעיקרא לק"מ דשלכד"א לא הוי מעשה אכילה כלל כיון דלא אכלה אינשי הכי ובטלה דעתו אצל כל אדם. ולפי"ז יש לומר דמיד שבלעו עד מקום דא"א לאהדורי אפי' ע"י הדחק ודאי יבא לתוך מיעיו כבר נגמרה מעשה אכילה אעפ"י שלא נהנה מיעיו עדיין ואם שם חנקתי' אומצא שפיר חייב כרת אעפ"י דמית קודם שבא לתוך מיעיו ולא נהנה מיעיו עדיין כיון דאיכא שיעור אכילה במיעיו ויש להאריך בזה בסוגי' דכתובות ל' בשיטת רש"י ותוס':

ובני הבחור החרוץ מו"ה יודא צבי נ"י רצה לתרץ קושיתו דמר דיש להבין מה הקשו התוס' דילמא באמת ס"ל לר"מ כר"ל דבכל אי' בעי' הנאת מיעיו וניחא לי' דלענין הוצאת שבת בעי' שיניח קצת וכל זמן שלא בא לקיבה אינו נח דהא בושט הולך הוא למטה והנאת מיעיו הוא מיד שנכנס לושט והק' תוס' שפיר והוכיחו דבליעתן הוא הנחתן אף שעדיין לא נח כמו כותב שתי אותיות כשהוא מהלך דכתיבתן זו הנחתן. ולפענ"ד ז"א דמה שהקשה דילמא ר"מ ס"ל כר"ל אינו קושי' דא"כ איך יחלוק ר"י על ר"מ וכ"ת דת"ק דלא חשיב הוצאה ס"ל כר"י א"כ פליגי ר"י ור"ל בפלוגתא דתנאי וזה לא מצינו ואדרבה בכ"מ פריך הש"ס לימא כתנאי. וגם מה שאמר דמיד שבא מגרון לושט הוי הנאת מיעיו ליתא דסימני' אינן בכלל בני מעיים לא לינפל ולא ליחמר ולא בדרוסה והנאת מיעיו היינו שהוא שבע ע"י שמונח בבני מעים, ועוד אפי' לו יהיבנא לי' כמ"ש מ"מ אינו מתורץ דברי חת"ס אלא לר"ל דאז בא חיוב יו"כ וחיוב דאינך בב"א כשבא לושט אבל לר"י אכתי תקשה הא הנאת גרונו קודם להנאת מיעיו ואיך חשיב יו"כ דבעי הנאת מיעיו בהדי אינך דלא בעי רק הנאת גרונו שהוא קודם:

אבל לפענ"ד בפשיטות ביישוב קושיתו דהדבר פשוט דקושי' תוס' הי' לר"י דקי"ל כוותי' וא"כ חיובי דהנך בשעת בליעה בהנאת גרונו וחיוב הוצאה אינו עד שתנוח במיעיו ואיך חשיב להו בהדי הנך אע"כ משום דבליעתן הוי הנחתן והא דחשיב בהדייהו יו"כ היינו משום דחת"ס לא כ' אלא דביו"כ מודה ר"י דבעי נמי הנאת מיעיו אבל הנאת גרונו נמי בעי' ואפי' למ"ש שג"א דביו"כ כיון דלא כתיב אכילה חייב גם שלכד"א מ"מ הנאת גרונו בעי' שלכד"א אבל כרכו בסיב ובלעו שלא נגע בגרון פטור לר"י דליכא יתובי דעתא בהנחת מיעיו לחוד בלי הנאת גרון ומעתה שפיר חשיב יו"כ בהדי אינך דמחייבי בהנאת גרון כיון דהנאת גרון גורם נמי לחיוב יו"כ אבל על הוצאה הקשו תוס' שפיר דחיובי דאינך הוא בהנאת והנחה במיעיו אין שייך לו כלל והוצאה החיוב על הנחה במיעיו ואין הנחת גרון שייך לזה כלל וא"כ איך חשיב הוצאה בהדי הנך:

ואפי' תאמר דלא בעי' ביו"כ הנאת גרונו כלל נמי לק"מ דעיין תוס' כריתות י"ד ע"א ד"ה אם הי' שבת והוציאו שהקשו מה שייך זה לענין אכילה ותי' משום דבליעתן הוא הנחתן ע"ש וזה הי' קושי' תוס' גם בעירובין הנ"ל גם בשבת י"א ד"ה לא כיון דחיובא דהנך הוא בשעת בליעה וחיוב הוצאה אינו עד שתנוח במיעיו איך חשיב להו בהדי הנך כיון שאין להם שום שיווי ודמיון דאין חיובם בא בב"א והנך משום אכילה וזה משום הוצאה אעכ"ח דבליעתן זו הנחתן וא"כ יש שיווי ודמיון ביניהם שחיובם בא כאחד אף דהנך משום אכילה וזה משום הוצאה אבל מיו"כ ל"ק כלל אף דחיוב דהנך קדים מ"מ

שווים הם דחיובם משום אכילה. וכ"ת אכתי מה הק' תוס' דילמא הוי הוצאה משום שחיובו בא כא' עם יו"כ ז"א דלא שבק תלתא ונקט משום חדא שאין שייך להנך רק במקצת דחיוב כולם משום אכילה וא"ש. והי' לי להאריך אבל מאפס הפנאי מחמת ימים הקדושים הבאי' לקראתינו אסתגר בזה והנקדש בצדקה יברכנו בברכת השנים. דשנים ורעננים כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ש

בעזהי"ת
ברכות שמים מעל לכבוד מחו' ידינ"פ הרב הגאון כמו"ה אליעזר זוסמן סופר נ"י האבדק"ק האללאש והגלילות וכל מרבית ביתו לשלום יפקדו:
היום נפניתי מעט להשיבו בד"ת על מה שנתקשה בדברי תו"י כריתות י"ג שהק' אהא דיש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ד' חטאות ואשם א' איך חייב אשם מעילה אנותר הא לא שווה מידי ואמרי' בפסחים כ"ט האוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל ותי' דהתם בקדושת דמים דלא נחית עלי' קדוה"ג וכשנאסר בהנאה אינו שוה פרוטה ולא נהנה מן ההקדש שוה פרוטה ע"ש וק"ל משבועות כ"ג דפריך אהאי מתני' והרי הקדש ומשני הא בעי שוה פרוטה והא בקדוה"ג לא בעי' שוה פרוטה כמ"ש תו"י. זה לי עשרים שנה נתקשיתי בזה ואז אמרתי מסברא דהא דאמרינן דבקדוה"ג יש מעילה אפי' לא שווי' מידי היינו דוקא באית בי' כזית אבל אי לית בי' כזית ולא שוה פרוטה אין בו מעילה ואפי' בקדושת דמי' נמי נ"ל דיש בו תרי גוני מעילה או באית בי' שוה פרוטה אפי' לית בי' כזית או אפי' לית בי' שוה פרוטה רק דאית בי' כזית מועלי' בו ואפי' אם נאמר דבשאר הנאות בעי' דוקא שוה פרוטה אבל כזית בלא שוה פרוטה אין מעילה ומ"מ באכילת הקדש ודאי יש מעילה בכזית אפי' אין בו שוה פרוטה כך הי' נ"ל מסברא. ואחר זמ"ר מצאתי לו פנים מסבירות בהלכה דתוס' פסחים ל"ג ד"ה אף הק' דהתם משמע דמאן דיליף חטא חטא מתרומה ס"ל דמעילה בכזית כמו תרומה והלא כולהו אית להו האי גז"ש דבמעילה ח"י ילפי' מעילה מתרומה למילי טובא ורבנן לא פליגי ארבי רק לענין מיתה משום דכתי' בו ולא במעילה וא"כ מ"ט דרבנן דאמרי ל"א שוה פרוטה אלא לענין מעילה אבל בתרומה עד שיהא בו כזית והניחו בקושי' אבל מג"ש שם תי' כיון דילפי' במעילה ח"י מתמעול מעל שיש מעילה אפי' במידי דלאו אכילה ובזה הוי השיעור שוה פרוטה א"כ ה"ה במידי דאכילה דמקשי' אכילה לממון. ועוד דודאי אי לא הוי ידעי'

מעילה בהקדש רק מתרומה הוי בעי' כזית דוקא אבל כאן אדרבה אי לאו גז"ש הו"א דיש מעילה בין באכילה בין בהנאה בין פגם בלא נהנה בין נהנה בלא פגם וילפי' רק מתרומה למעט פגם לחוד או הנאה לחוד ואי לאו ריבוי דתמעל מעל הוי ממעטי' נמי כל הנאות ממעילה רק באכילה לחוד אבל השתא דכתי' תמעל מעל לא ממעטי' שאר הנאות ממעילה ולא ממעטי' נמי פחות מכזית דאדרבה מקשי' אכילה לממון דאפי' בפחות מכזית מועלי' באית בי' שוה פרוטה ע"ש ועיין היטב שם ברש"י ד"ה וחכ"א ותוד"ה ומינה ופנ"י וצל"ח שם. ולפ"ז התינח דלא ילפינן מתרומה דבעי' דוקא כזית ולא סגי בשוה פרוטה אבל לענין זה דאית בי' כזית ולית בי' שוה פרוטה שפיר ילפי' מעילה מגז"ש מתרומה דמועלי' באכילה עכ"פ וא"ש:

ועיין בס' ש"ש שמעת' וי"ו פ"ד שהוכיח מתוס' מעילה כ"א דאין מעילה בהקדש מצד תורת ממון אלא משום תורת איסור שיש בו והאריך בזה [וע"ל סי' א' ראי' לזה] ומדברי תו"י אלו יש ראי' ברורה לדבריו דעכ"פ בקדוה"ג אף שאינו שוה כלום יש בו מעילה. ולפמ"ש דכזית מועל אפי' בקדו"ד ואפי' אין בו שוה פרוטה א"כ גם בקדו"ד אינו משום תורת ממון רק משום תורת איסור. אלא דהי' מקום לחלק. דוקא בכזית הוא מדין איסור ולא מדין ממון ודוקא באכילה אבל בפחות מכזית ושוה פרוטה או אפי' בכזית ושאר הנאות חוץ מאכילה באמת הוי משום תורת ממון:

אמנם גוף ראי' ש"ש מתוס' מעילה כ"א ע"ב ד"ה פרוטה שהק' וליבטיל האי פרוטה של הקדש שנפלה וכו' [והנה מדיוק לשון התוס' האי פרוטה של הקדש שנפלה ולא ק"ל נמי מפרוטה בכיס זה. הקדש מבואר דבדבר שאיסור בא בתערובת דשייך ברירה ויוכל להיות האיסור איזה שירצה לברר ל"ש דין ביטול ברוב] ומה קושי' הא אמרי' בביצה ל"ח דממונא לא בטיל ואף דאמרי' שם דאיסור תחומין בטיל היינו משום דהוא איסור בפ"ע ואינו תלוי באיסור גזל משא"כ הכא ע"ש. ולפענ"ד נר' סברא ישרה דאין זה ראי' לא מיבעי' אי ס"ל דבנתערב לו קב חטין בתשעה קבין של חבירו נהי דממונא לא בטיל מ"מ רק דמים הוא חייב לו וא"צ לתת לו קב מאותו חטים דוקא ודאי לק"מ דאף דהוא חייב לשלם להקדש מ"מ בכיס זה אין בו מעילה אלא אפי' אי אמרינן דצריך לתת לו דוקא קב מאותו חטים וה"נ צריך לתת פרוטה להקדש מכיס זה מ"מ למה שהעלה הוא עצמו בקצו"ח סי' ר"י דבנכסי הקדש שבא להם ע"י קנין אין מעילה דבעי' מקדשי בני ישראל ע"ש באריכות א"כ כיון דאיסור בטיל ורק משום קנין ממון יען שנתבטל בכיס זה פרוטה של הקדש קנה הקדש פרוטה בכיס זה א"כ אינו הקדש ע"י דיבור של בר ישראל רק ע"י קנין ואין בו מעילה:

והא דאמרינן בפסחים כ"ט האוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל משום דלא שווי' מידי אף דאית בי' כזית נ"ל דהוא עפמ"ש קצו"ח סי' שנ"ג לבאר דברי תוס' קידושין כ"ט ד"ה משכו במאתים דבהקדש דמים כיון שגזבר יכול למכרו ויוצא לחולי' ואין בו קדושה רק הדמי' שיש להקדש בו וכיון דליכא רוחא להקדש לא חל בו קדושה ודין הקדש כלל וא"כ ה"נ סוף הקדש כתחילת הקדש אם אינו בר דמים ולא שווה מידי פקעה קדושתו ולכן אין בו מעילה ואפי' אכל כזית דלא משל הקדש אכל. וכ"ז בקדו"ד שהקדושה רק מצד השווי' אבל בקדוה"ג דלא פקעה בכדי ואפי' אינו בר דמי' דמלבד הדמי' יש בו קדוה"ג שפיר מועיל באוכל כזית ואפי' לא שווי' מידי והוא איה"נ משום דעכ"פ הקדש הוא וה"ה ה"נ בקדו"ד אם שווי' מידי ושם הקדש עליו אף שאינו שוה פרוטת. וזה שדייק התו"י התם בקדו"ד דלא נחית עליו קדוה"ג וכשנאסר בהנאה אינו שוה פרוטה ולא נהנה מן ההקדש דהנך תיבות ולא נהנה מן ההקדש אין להם ביאור ולפמ"ש נכון שלא נהנה מן הקדש דאינו הקדש כלל:

ומעתה לפ"מ שבארנו דוקא באיכא כזית מועל באין בו שוה פרוטה אבל בליכא כזית אינו מועל תקשי מה פריך התם בשבועות והרי הקדש דחיילא אפחות מכשיעור ופי' רש"י אשם מעילות במעל שוה פרוטה אפי' פחות מכזית והרי במשנה דיש אוכל אכילה אחת דעלה קאי והא נותר לא שוה מידי שפיר בעי' כזית. אלא דז"א דהא שבועה נמי מצי למיתני בנשבע רק על כשיעור אלא כיון דאיכא שם שבועה בעלמא דחייל פחות מכשיעור במפרש כפרש"י לא קתני א"כ הקדש נמי נהי דהכא בעי' כזית מ"מ כיון דאיכא שם מעילה בעלמא בפחות מכזית ואיכא שוה פרוטה אמאי קתני וע"ז שפיר משני דהיכי דליכא כזית הא בעי' שוה פרוטה והיינו שיעורי' ולק"מ:

ובהכי א"ש מה שדקדקו האחרוני' האיך קתני יש אוכל אכילה א' וחייב עלי' ד' חטאות ואשם א' הא אשם מעילות אינו תלוי בשיעור אכילה ולפמ"ש דהכא בעי' כזית דוקא להתחייב אשם מעילות ודוקא באכילה א"כ שפיר תלוי באכילה ושיעור אכילה דוקא:

אלא דאי קשי' הא קשי' דתוס' פסחים כ"ט ד"ה רנבה"ק הק' למאן דמוקי האי דהאוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל כר' נחוני' דפטר משום קלב"מ הא בשבת דף צ' מוכח דקלבד"מ לא פטר מקרבן ותי' דהכא שאני כיון דפטור מקרן וחומש פטור נמי מקרבן שאין אשם מעילות בא אלא כשיש קרן וחומש עיי"ש וא"כ תקשי הכא בנותר דלא שוי' מידי וליכא קרן וחומש ואיך אפשר להתחייב אשם מעילות ועיין פסחים ל"ב:

ולשי' רש"י בכריתות כ"ג ד"ה בגסה שאכל הרבה ואע"ג דאיה"נ הוא כשאר כל הקדשי' האסורי' בהנאה שמועלי' בהם דהאי נמי חזי לגבוה שאם עלה לא ירד ע"ש מבואר שתי'

דגם שוי' פרוטה ומשו"ה מועלי' בו וא"כ א"ש דה"נ איכא קרן וחומש דהא שוי' פרוטה דאם עלה לא ירד אבל לתו"י הנ"ל קשי':

והנה מדברי רש"י אלו נר' דלא כש"ש הנ"ל דמעילה בהקדש אינו מצד דין ממון שבו אלא מצד תורת איסו' דא"כ לא הוי צ"ל שהוא שוה פרוטה כיון דאם עלה לא ירד אלא כתו"י כיון דקדוה"ג הוא ולא פקע שם הקדש מיני' שפיר מועלי' משום דין איסור שבו. אלא דבתשו' חת"ס או"ח סי' ק"פ הק' ע"ז דהא כ' רש"י בחולי' ד' דאם חליפי חמץ מותרי' למחליף א"כ מצינו דמים לחמץ בפסח וכו' והתוס' הק' ע"ז הא כיון דלכתחילה אסור למכור לאו בר דמים הוא וה"נ כיון דלכתחילה אסור להקריבו אינו שוה כלום ותי' דגם רש"י ס"ל כתו"י דבקדשי מזבח לא בעי' שוה פרוטה ומועלי' בכזית אע"פ שאינו שוה פרוטה אלא דאם הי' הדין עלה ירד פקע מיני' שם קדשי מזבח ולכן כ' רש"י דחזי לגבוה שאם עלה לא ירד וא"כ אכתי שם קדשי מזבח עליו ע"ש וא"כ הדק"ל גם לשיטת רש"י:

לכן נ"ל לחדש דתוס' כתובות ל"ד ד"ה ס"ל הק' ואמאי לא קאמר דר"מ לטעמי' דדאין דינא דגרמי וכו' ותי' משום דאיכא למימר דע"כ ל"ק ר"מ אלא בשורף שטרותיו של חבירו או מקדש תבואות חבירו שהוא ממון הראוי לכל העולם אבל שור הנסקל אינו ראוי אלא לזה שומר שיפטור עצמו ע"ש ולפ"ז כל קדשי מזבח אין בהם תורת ממון דהרי אינו ראוי לשום אדם דקי"ל המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום עיי' במל"מ פט"ז ממעשה הקרבנות ה"ז ואפ"ה חייבה רחמנא קרן וחומש כשמעל בשוגג וע"כ תשלומי הקדש בקדוה"ג אינו מה שגזל הקדש אלא לכפרה א"כ גם בנותר דלא שווי' מידי נמי משלם קרן וחומש ושפיר חייב אשם מעילות. ותדע דהא כשמועל בקרבן של עצמו דלא גזל מידי דהא אמרי' ב"ק ע"ו מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן ועיי' בבטהמ"א ב"ק קי"ד דאפי' שינוי רשות לא מקרי דלא כרמב"ן במלחמות שם ותוס' ב"ק ע"ו ואפ"ה משלם קרן וחומש ועכ"ח דהוי לכפרה. ומכח רש"י זו הוכיח תוס' כתובות ל' ע"ב ד"ה זר דתשלומי תרומה הם לכפרה דאפי' אוכל תרומת עצמו דלא גזל מידי משלם כפרה לעצמו ע"ש. והא דכתבו תוס' שם אבל קרן וחומש של הקדש אינו משום כפרה אלא משלם ממון שגזל הקדש היינו בקדושת דמי' כמו אוכל חמץ של הקדש במועד דע"ז קאי התוס' שם וזה שפיר הוי ממון למכור וראוי לכל העולם אפי' בהקדש שלו שפיר משלם קרן וחומש בתורת ממון דלאו שלו אלא של הקדש כדאמרי' ב"ק הנ"ל גנב והקדיש חייב בד' וה' דהוי כמכרו להדיוט והיינו בקדשי בדה"ב דלא מקרי על שם בעלי' כמ"ש תוס' שם ד"ה והשתא אבל בקדוה"ג שפיר י"ל כנ"ל דגם תשלומי קרן וחומש דהקדש הוי

רק משום כפרה ושפיר איכא קרן וחומש אפי' לא שווי' מידי כמו באוכל תרומת חמץ בפסח למ"ד לפי מידה משלם בפסחי' ל"ב וא"ש:

ולפי האמור מיושב קושי' קצו"ח רסי' כ"ח דק"ל מה מוסיף ר"מ אף אם הי' שבת והוציאו בפיו הא א"כ בציר לי' אשם מעילות דהא חייב מיתת ב"ד דאפי' ר"מ דלוקה ומשלם אית לי' מת ומשלם ל"ל ואף שהוא שוגג הרי גם חייבי מיתות שוגגי' פטורי' מתשלומי' וכיון דפטור מקרן וחומש משום קלבד"מ פטור נמי מקרבן אשם מעילות כמ"ש תוס' פסחי' הנ"ל דכ"ט ע"ש, [ועיי' צל"ח פסחי' הנ"ל] ולפמ"ש א"ש דדוקא באוכל חמץ של הקגש במועד שהוא קדושת דמים ותשלומי' דידי' משום שגזל ממון הקדש קלבד"מ פטרו מתשלומי קרן וחומש לר' נחוני' כמ"ש תוס' כתובות הנ"ל אבל כאן ביש אוכל אכילה א' דהוא קדשי מזבח ותשלומי קרן וחומש לכפרה אין קלבד"מ פטרו כמ"ש תוס' כתובות הנ"ל ופסחי' כ"ט גבי תרומה כיון דהתשלומי' לכפרה אין קלבד"מ פטרו ושפיר גם בשבת יש אשם מעילות וא"ש:

ומעתה דברי רש"י בכריתות כ"ג נדרשי' כמין חומר שכ' ואע"ג דאיה"נ הוא כשאר כל הקדשי' שאסורי' בהנאה שמועלי' בהם דהאי נמי חזי לגבוה שאם עלה לא ירד ועיי' בהגהו' הגמו"ה וואלף באסקאוויטץ זי"ע שהגיה ואע"ג דנותר הוא מ"מ איה"נ הוא כשאר וכו' והנה קו' רש"י היתה ואע"ג דאיה"נ או ואע"ג דנותר הוא ופסול להקרבה וא"כ לא שווי' מידי כקושי' תו"י וע"ז תי' רש"י דהאי נמי חזי לגבוה שאם עלה לא ירד ושפיר שוה פרוטה או לדעת חת"ס אף שאינו שוה פרוטה משום שאסור להקריבו לכתחילה מ"מ בקדוה"ג לא בעי' שוה פרוטה וכיון שאם עלה לא ירד עדיין שם קדשי מזבח עליו ולא בעי' שוה פרוטה רק כזית וא"כ הנך תיבות כשאר כל הקדשי' שאסורי' בהנאה שמועלי' בהם הם שפת יתר ח"ו וגם אין להם ביאור כלל ולפמ"ש א"ש דק"ל לרש"י הא תי' זה אינו מספיק חדא דלא שווי' מידי ול"ש קרן וחומש וכיון דאין קרן וחומש אין מעילה משא"כ בשאר קדוה"ג. יש קרן וחומש כפי מה ששווה להקריבו אבל כאן דלכתחילה אסור להקריבו אינו שווה כלום כקו' חת"ס ועוד דהא גופא מנלן דבקדוה"ג לא בעי' שוה פרוטה רק כזית דילמא שוה פרוטה בעי' כמו בקדושת דמ' ושאר קדשי מזבח דבעי' שוה פרוטה להקריבו משא"כ כנ"ל וע"ז תי' רש"י שהוא רק כשאר כל הקדשי' האסורי' בהנאה ואינם ממון לכל העולם כמש"ל ואין בהם דין ממון ואפ"ה הדין שמועלי' בהם. ועכ"ח אינו משום תורת ממון רק משום תורת איסור ותשלומי' לכפרה כמש"ל וא"כ א"ש דהאי נמי חזי לגבוה שאם עלה לא ירד ואכתי שם קדש' מזבח עליו ושפיר יש בו מעילה כנ"ל:

ולפ"ז יצא לנו טעם חדש דבקדשי מזבח בעי' כזית דוקא כיון דמצד דין ממון אין בו מעילה רק מצד דין איסור וכ"ז כל זמן דשם קדשי מזבח עליו שראוי להקריבו או עכ"פ אם עלה לא ירד וכיון דקי"ל כרבא במנחות נ"ח דאין הקטורה פחות מכזית וכמ"ש הרמב"ם פי"ג ממעה"ק הי"ד א"כ בפחות מכזית נהי דאם עלה לא ירד מ"מ אין שם הקטרה עליו ופקע שם קדשי מזבח מינה וממילא אין בו מעילה ומטעם חזי לאיצטרופי עם עוד חצי זית להקטיר ל"ל דהוי שם קדשי מזבח עלה מטעמי' שכתבו אחרוני' דל"ש ח"ש אסור מה"ת רק באיסו' אכילה. וא"כ וודאי א"ש מש"ל דקוש' הגמ' והרי הקדש לא קאי אנותר דבנותר שפיר לא חיילא מעילה בפחות מכשיעור דהא כזית בעי' וכמ"ש:

ובדברינו אלו יש ליישב קו' תוס' פסחים ל"ג ד"ה אף מעילה שהבאנו לעיל דבאמת קדשי מזבח ילפי רבנן מתרומה דמעילה בכזית דתרומה נמי קדוה"ג הוא והא דאמרי רבנן לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה היינו בקדו"ד דלית בי' קדוה"ג ול"ש בי' שיעור כזית רק שיעור בדמי' דהיינו שוה פרוטה וא"ש:

ומדברי תוס' כתובות ל' הנ"ל שכ' אבל קרן וחומש של הקדש אינו משום כפרה אלא משלם ממון שגזל הקדש וכו' מבואר דלא כש"ש שהבאתי לעיל דמעילה בהקדש אינו מצד תורת ממון שבו רק מתורת איסור והרי תוס' כתבו להדי' דגם חומש משלם משום שגזל הקדש והוא דין ממון וגזל ודוחק לחלק בין חומש לקרבן מעילה. ועוד דש"ש כ' שאין לדון כלל על ממון הקדש מצד דין ממון אלא מצד דין איסור וא"כ גם תשלומי קרן הוא רק לכפרה ותוס' כתבו להדי' דאין התשלומין לכפרה וכן מוכח ג"כ מתוס' פסחים הנ"ל דקלבד"מ פטרו מקרן וחומש ומוכח דזה אינו לכפרה רק מצד דין ממון וצ"ע. אלא שיש לחלק כמש"ל דבקדושת דמי' אנו דנין מצד תורת ממון שבו אבל בקדוה"ג אין דנין מצד ממון רק מצד תורת איסור שבו:

אמנם קשי' לי בגווי' דא"כ בקדו"ד נמי נימא דתשלומי הקדש הוא רק לכפרה דהא קי"ל דאפי' אם הזיק הקדש בידים פטור מלשלם אפי' קרן מה"ת וכמ"ש תוס' גיטי' מ"ט ד"ה שור וב"ק וי"ו ע"ב וא"כ עכ"ח הא דמשלם אינו משום דחסרו לממון הקדש אלא לכפרה וא"כ אמאי יפטיר משום קלבד"מ בשלמא הא דפטור בחמץ של הקדש משום דאינו בר דמים ניחא וכמש"ל משום דפקע שם הקדש מיני' אבל למאן דמוקי האי דהאוכל חמץ של הקדש במועד כרנבה"ק ומשום דקלבד"מ קשי'. ועוד דא"כ אמאי תלוי מעילה בשוה פרוטה הול"ל דתלוי בכזית כיון דלאו מדין ממון אתאי' עלה. מיהו בזה י"ל כמש"ל בשם מג"ש כיון דאיכא מעילה במידי דלאו אכילה ל"ש לתלות בכזית אבל קמייתא קשי'. ונ"ל לפמ"ש תוס' כתובות ל' ע"ב ד"ה לא צריכא שכ' כגון דמעיקרא לא הוי בה כ"א שוה

פרוטה או מעט יותר ועתה שנתקלקלה קצת אינו שוה פרוטה ואפי' אי זה נהנה וזה לא חסר פטור מ"מ כיון דשווין כ"ש אז מיחייב בכל וכו' מבואר דמדין ממון הדיוט נמי חייב לשלם מה שנהנה ומרבה לעצמו אף דלא חסרה לחבירו אלא פחות משו"פ דאין חיוב מצד דחסרא לחבירו אלא כיון שיש חסרון לחבירו בכ"ש חייב במה שנהנה ועיי' תוס' ע"ז ע"א ע"ב ד"ה ואי. ולפ"ז ה"נ בהקדש דמים שפיר חייב לשלם מתורת ממון אף דמזיק הקדש פטור מ"מ כיון דחסרה להקדש חייב לשלם במה שנהנה הקרן כדין גזל הדיוט ולא לכפרה ושפיר אמרי' בי' קלבד"מ וא"ש:

אלא דלפ"ז ליתא למ"ש לעיל וי"ל דגם בקדוה"ג משום דין ממון חייב לשלם ואף דאינו ממון הראוי לכל העולם זה שייך רק לפטור במזיק דבהכי מיירי תוס' בכתובות ל"ד הנ"ל אבל בנהנה מן ההקדש כיון דלהקדש הי' ראוי להקריב אף דאין לו דין ממון לא גרע מפחות משו"פ דג"כ אין לו דין ממון ואפ"ה כיון דחסרה לחבירו מחויב לשלם כל מה שנהנה ה"נ בהקדש כיון דעכ"פ חסרי' להקדש צריך לשלם כל מה שנהנה מדין ממון הדיוט ולא לכפרה. ולפ"ז מיושב קו' חת"ס דשפיר כ' רש"י כיון שאם עלה לא ירד אף דלכתחילה אסור להקריבו מ"מ לא גרע מפחות משו"פ וחסרי' להקדש וצריך לשלם בכל מה שנהנה ושפיר מעל משא"כ בחולי' הק' תוס' שפיר כיון דלכתחילה אסור למכור אף שהחליפי' מותרי' בדיעבד מ"מ אין הנאה זו שוה פרוטה ואינו בר דמי'. ועכ"פ מיושב מה שהקשיתי לעיל לתו"י כיון דלא שווי' מידי ואין קרן וחומש אין מעילה דשפיר איכא קרן וחומש לשלם מה שנהנה אף דלא שווי' מידי מ"מ הוא צריך לשלם מה שנהנה יהי' מאיזה טעם שיהי' וא"ש:

ועונ"ל סברא ישרה לחלק דשם בחולי' הא דאסור למכור לכתחילה הוא משום דהוי איה"נ שפיר כתבו תוס' דאף דחליפו מותרי' בדיעבד מ"מ כיון דלכתחילה אסור למכור לאו בר דמים הוא אבל כאן בנותר הא דאסור להקריבו לכתחילה אינו משום איה"נ שבו חדא דל"ש איסור הנאה לגבוה וכי גבוה נצטווה במצות או שייך גבי' הנאת הגוף בפגישת גוף בגוף וקול מראה וריח אינו אסור מה"ת באיה"נ עיי' במ"מ פ"א משופר ה"ג ועיי' ברמב"ם פ"ה מאי' מזבח ה"ט שכ' אין מביאי' נסכי' ומנחות לא מן הטבל וכו' ואצ"ל מערלה וכה"כ משום שהוא מהב"ע וכו' ולא מפני שהוא אסור בהנאה לגבוה וגבוה אסור ליהנות אלמא דל"ש איה"נ לגבי' גבוה ועוד דנותר אינו אסור בהנאה כלל מצד שהוא נותר רק באכילה כדאמרי' בפסחי' כ"ד לא יאכל כי קודש הוא כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו אבל בהנאה לא. רק אסור בהנאה כשאר קדשי' משום שהוא ממון גבוה וזה אינו גורם שלא ימעל אלא אדרבה שימעול משום דאסור

ליהנות מממון גבוה אלא שהתורה פסלתו להעלותו לכתחילה והו"א דאינו שוב ממון גבוה ומותר ליהנות בו וע"ז תי' רש"י כיון דאם עלה לא ירד וכו' עדיין ממון גבוה הוא וא"כ אסור בהנאה ומועלי' בו ולק"מ:

ובזה יהי' כפתור ופרח לשון רש"י שם שעמדנו עלה לעיל ואע"ג דנותר הוא כהגהות הגאון מהרוו"ב ז"ל פי' ואסור להקריבו לכתחיל' וא"כ אינו ממון גבוה ומותר בהנאה ואיך מועלי' בו ותי' מ"מ איה"נ הוא כשאר כל הקדשי' האסורי' בהנאה שמועלי' בהם משום שאסור ליהנות מממון גבוה האי נמי הוי ממון גבוה ואסור להנות ממנו דהאי נמי חזי לו בזה שאם עלה לא ירד. ועכ"ח ממון גבוה הוא דאם אינו ממון גבוה וודאי הי' אפי' עלה ירד. והא דהו' באמת ממון גבוה אף דפסול לכתחילה להקרבה היינו משום דקדוה"ג הוי ממון גבוה אע"פ שאינו שוה כלום ואין זה קו' תו"י כלל. אבל תו"י הק' נהי דהוי ממון גבוה מ"מ לא שוה מידי והרי בעי' שו"פ וע"ז תי' דבקדוה"ג לא בעי' שוה פרוטה וא"ש:

ובר מן דין נמי לק"מ דשם הק' רש"י דאם חליפי איה"נ מותרי' למחליף א"כ מצינו דמי' לחמץ בפסח ולשור הנסקל שאם רצה מכרו לנכרי ותנן האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומי' ומדמי עצי' וכו' וע"ז שפיר הק' תוס' כיון דלכתחילה אסור למכרו אף שהחליפי' מותרי' בדיעבד מ"מ פטור האוכלו דלא הזיקו כלום ולא חסרי' דגם אם הי' נשאר בידו הי' אסור למכרו וכך רצון התורה שלא יהנה ממנו וא"כ למה ישלם אם מנע הנאתו כרצון התורה אבל כאן נהי שלא היזק ולא חיסר להקדש כלום כיון דאסור להקריבו לכתחילה מ"מ כיון שאם עלה לא ירד יש בעצמותו שוה פרוטה ושפיר מעל משום שנהנה מן ההקדש דאינו החיוב בשביל שהזיק וחיסר להקדש דמזיק הקדש פטור רק בשביל שנהנה מן ההקדש דבר שהוא שוה פרוטה:

ועוד יש לחלק דהתם כיון שמגוף הדבר א"י להנות רק מחליפיו וכיון שלכתחילה אסור למכור אף שהדמים מותרי' שאינו תופס דמיו מ"מ כיון דלדיעה זו שפיר הוי מכירה והוי דמיהם דלא כרמב"ן דס"ל שאינו דמיהן ול"ה מכירה ועיי' היטב בחת"ס יו"ד סי' ק"ל שביאר זה וא"כ כבר עבדה לאיסורא כמו אלו הי' אוכל חמץ בפסח וכי נימא דבשביל זה הוי בר דמי' כיון שיכול לאכול ולהנות באיסו' וא"א למיהדר עובדא שאפי' מחזיר המעות או מטילו לים אינו מתקן בזה האיסו' שכבר נהנה בשעת מכירה אבל כאן אם עלה לא ירד אף שאפשר לתקן האיסו' עכ"פ מכאן ולהבא להורירו מ"מ מותר להניחו שם לכתחילה וא"צ להורידו שפיר הוי בר דמי' מה"ת ואפשר לומר עוד במה שנחלקו הרמב"ן והרשב"א דרמב"ן בחי' ע"ז ר"פ השוכר את הפועל ס"ל דאין איסו' במכירת

איה"נ לפי שאינו דמיהן וגזל הוא בידו והא דילפי' היתר הנאה בנבלה מאו מכור היינו מדקרי לי' תורה מכירה ואי אסור בהנאה לא מקרי מכירה כלל דאין הוא בעליו והרשב"א בנדרי ס"ל מדילפי' היתר הנאה בנבלה מאו מכור ש"מ דבאיה"נ אסור למכור אבל עכ"פ כיון דגלי קרא דאסור למכור שוב אין לו שום זכות באיה"נ וממילא אינו בעליו ול"ה דמיהן וא"כ שפיר הק' התוס' כיון דלכתחילה אסור למכור דלאו בר דמים הוא דהא אין לבעלי' שום זכות בהם וממילא אינו בעליו וחליפי' גזל בידו ואינו דמיהן אף שהחליפי' מותרי' בדיעבד אבל בנותר נהי נמי דלכתחילה אסור להקריבו מ"מ כיון שאם עלה לא ירד הרי יש להקדש זכות בגופו שפיר מקרי של גבוה ובר דמים:

ועוד דהתם הרי זכות זה ליהנות מחליפיו יש לכל העולם כמו לבעלי' ואין לבעלי' שום יפוי כח כיון דאסו' למכרו לכתחילה שפיר כ' התוס' דלא מקרי בר דמי' אבל בנותר כיון שיש לגבוה זכות בו והנאה שאם עלה לא ירד אף דלכתחילה אסור להקריבה מ"מ כיון שאחרי' א"י להנות ממנו כלל שפיר מקרי גבוה בעליו והוי בר דמי' מכח זה וא"ש:

ובגוף קושי' תו"י הנ"ל נ"ל סברא ישרה דדוקא באוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל משום דאיה"נ בא לו ממקום אחר מצד שהוא חמץ בפסח שפיר אמרי' דפקע שם הקדש מיני' ולכן אינו מועיל אבל בנותר אף דלא שווי' מידי והוא איה"נ מ"מ הלא לא משכחת איה"נ דנותר רק בהקדש א"כ ל"ל דפקע שם הקדש מכח איה"נ זה רק אדרבה מחזיק כח הקדש ולכן שפיר מועל ונכון:

וע"ד קושי' הראשונה משבועות כתבתי בחידושי דאף דחידש תו"י דבקדוה"ג אפי' לא שווי' מידי נמי מועל היינו רק דלא בעי' שיהא שוה פרוטה באמת אבל עכ"פ בעי' שיהי' שיעור שהי' שוה פרוטה אם הי' בר דמי' דלאו שו"פ גמור אלא שיעור שו"פ א"כ שפיר משני הא בעי' שו"פ. ואולי לזה נתכוין רש"י שפי' הא בעי' שו"פ והיינו שיעורו כלומר דלא בעי' שו"פ באמת אלא שיעורו של שו"פ וא"ש:

אבל לפענ"ד מחוורתא דאף דבקדוה"ג לא בעי' שיהי' חפץ של הקדש שנהנה ממנו שו"פ אבל הנאתו שנהנה מן הקודש שהוא קדוה"ג צריך להיות שו"פ ואף דקי"ל במעילה ח"י דבעי' פגם ונהנה בדבר ששייך בו פגם ע"ש בתוד"ה יכול מ"מ אפשר דבאיה"נ דלא שווי' מידי מקרי ל"ש בו פגים וחייב בנהנה שו"פ אף דלא פגים בשו"פ. ועוד והוא העיקר לענ"ד דפגים ונהנה אינו פי' שיפגם ויחסר להקדש רק הפי' שיהי' הנאה של כילוי דילפי' מתרומה שאינו אסור אלא בהנאה של כילוי וה"נ בהקדש בדבר ששייך הנאה של כילוי אינו מועיל אלא בנהנה הנאה של כילוי וזה מקרי פוגם ונהנה ומי שפגם נהנה ובדבר שפוגם נהנה ופגימתו והנאתו כאחד וא"כ באכילת נותר שהוא הנאה של כילוי שפיר

מקרי פגום ונהנה וכיון שנהנה בשו"פ דהיינו שהנאתו שו"פ שפיר מועיל. ולפ"ז אתי' תי' הגמ' כפשוטו הא בעי' שו"פ דבעי' שתהא הנאתו שו"פ וא"ש:

הארכתי בחומר בקודש. וד' ישלח עזרתו מקודש. וכנשר נעורינו יחדש. עדי יבנה המקדש. ושם נשיר שיר חדש. כנפשו ונפש מחותנו ידידו ואוהבו הנאמן הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שא

להגאון הנ"ל נר"ו:

אשר כתב שבכמה דברי' כונתי לדברי גדולי אחרונים שמח לבי בזה אבל אין דרכי לעיין בהם ובמשנתם כי אין לי פנאי ועל הראשונים אני מצטער כי הם חיינו ואורך ימינו ומה שהשיג עמ"ש ליישב קו' ש"ש ש"ו פ"ד בתוס' מעילה כ"א איננו יודע שום השגה כי אני אמרתי דלעולם מעילה בהקדש מצד תורת ממון אבל בעי' דוקא ממון שבא מחמת קדושת פה של בר ישראל וא"כ אף דממונא לא בטיל היינו דלא בטיל שלא יהי' בו איסור גזל של ממון הקדש כמו דלא בטיל בממון הדיוט שלא יהי' בו איסור גזל אבל לענין איסור תחומין אמרי' בביצה שם דבטיל אף דאי' תחומי' תלוי בממון מ"מ כיון דאינו תלוי באיסור גזל רק הוא איסור בפ"ע שפיר בטיל כמ"ש ש"ש בעצמו שם וה"נ נהי דאיסור מעילה תלוי בממון מ"מ כיון שאינו תלוי באיסור גזל לבד דהא מה שהקדש זוכה מהפקר נמי אית בי' איסור גזל הקדש ואפ"ה אינו מועיל רק אם הקדישו ישראל בפיו ואיסור זה התלוי בממון שפיר בטיל כמו איסור תחומין ולא נשאר רק איסור גזל ממון הקדש ובזה אין מעילה רק בממון הקדש שנתן להם בר ישראל בקדושת פיו לכן אינני יודע מה השיג ע"ז דבממון הדיוט שפיר איכא למימר נהי דממון לא בטיל יכול לשלם הזיקו אבל בהקדש מועיל אפי' משלם ממקום אחר. ודאי כן הוא אם הוא הקדש שיש בו דין מעילה אבל כאן לפמ"ש הוא הקדש שאין בו דין מעילה דתנאי שבו תלוי המעילה בממון שפיר שייך בי' ביטול וא"ש. יהי ד' אלקינו עמנו ויברכינו בברכה המשולשת כנפשו ונפש מחותנו ידידו ואוהבו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שב

שיל"ת ב' אויפאלו אור ליום עש"ק לס' וישלח תרמ"ו לפ"ק:

שוכ"ט לידידי מחו' הרב הגדול בתורה. מדבר בשפה ברורה כמו"ה יוסף ליב נ"י רב דק"ק דערעטשקע:

זה איזה שבועות קבלתי מכתבו ויען כי אינו נחוץ לדינא רק פלפלת כ"ש וגם אני טרוד לכן אחרתי עד הנה והנני להשיבו ע"ד אשר התעורר ברש"י שבועות כ"ד שפי' במשנה דיש אוכל אכילה אחת. זית א' וק"ל הא חייל נמי יו"כ ויו"כ שיעורו בככותבות שהוא יותר מכזית. וגם לר"מ דאמר אף אם הי' שבת והוציאו בפיו קשי' הא שיעור הוצאת שבת אינו בכזית רק בגרוגרות. וניחא לי' דמיגו דהוי כזית שיעור לענין חלב נותר וטמא הוי נמי שיעור לענין יו"כ וכתב זכר לדבר שיטת המרדכי שעשה קשר תפילין בשבת אף שאינו קשר של קיימא מ"מ כיון דחשיב קשר לענין תפילין חשיב נמי קשר לענין שבת:

הנה בענין זה דשיעור הוצאות שבת בכגרוגרות ושיעור אכילה בכזית שהוא פחות מכגרוגרות לכמה שיטות. וסברא זו דמיגו דהוי שיעור לענין אכילה חשיב נמי שיעור לענין הוצאה כבר האריכו האחרונים ועיין ישוע"י או"ח סי' ש"א. אבל מ"ש זכר לדבר משיטת המרדכי אין זכר למו במרדכי ואדרבה המרדכי בה' תפילין מביא ג"כ שיטת ר"ת דא"נ לעשות קשר של תפילין בכל יום דאי כרבינו אלי' שצריך לעשות בכל יום א"כ לא הוי קשר של קיימא ובעירובין צ"ז משמע דאסור לקשור קשר של תפילין בשבת ע"ש ולא דחה דשאני התם כיון דחשיב קשר לענין תפילין חשיב נמי לענין שבת ש"מ דלית לי' האי סברא רק בספר ישוע"י סי' כ"ה חידש סברא זו ליישב דעת רבינו אליהו ע"ש. אך לפענ"ד שם אין צורך לסברא דמיגו דהוי קשר לגבי תפילין הוי נמי קשר לענין שבת אלא דלגבי שבת גופא הוי קשר דדוקא שאר קשרים דלא חזי למילתיהו להיות נקרא קשר אלא בקשר של קיימא בעינן דוקא קשר של קיימא אבל קשר של תפילין דחזי למילתא למצוה בקשר שאינו של קיימא שפיר מקרי קשר גם לענין שבת. וכמו שמצינו חילוק זה לענין שיעור הוצאות שבת בפ' כלל גדול ופ' המוציא דכל חד שיעורי' לפי מה דחזי למילתי' תבן כמלוא פי פרה וכו' שבת ע"ו ושם ע"ב יין כדי מזיגת הכוס וכו' ושם ע"ח חבל וכו' ועיין חי' רשב"א שם צ"א ד"ה בהא וה"נ בשאר דברים איכות הקשר בשל קיימא ובתפילין איכות הקשר שיהי' כשר למצוה וא"ש:

ואמנם בגוף הערתו הנה זהו קושי' הגמרא בכריתות י"ד אהא דקאמר בשני זיתים לא קמיירי פריך ולא והקתני יו"כ וביו"כ כותבות הוא דמחייב וכותבות אית בי' שני זיתים. ומשני ר"ז כגון שאכל כוליא בחלבא. ור"פ משני דמלייה בתמרא ופירש"י שם דודאי אכילה אחת פירושו זית אחד דהוא שיעור אכילה ומ"מ קתני שפיר דעל זית אחד יש ד' חטאות אף דלחיוב חטאת דיו"כ צריך עוד זית כדי שיהי' ככותבות מ"מ הלא חיוב

חטאת זה צריך גם לזית הא' שמחויב בשבילו שאר ג' חטאות והוא מועיל נמי לחטאת הד' אבל כזית פגול לא קתני דחייב ה' חטאות דא"כ לא הו' משום שיעור אכילה א' דהא כזית שחייב עליו ג' חטאות או ד' לא אהני לחיוב חטאת החמישי דפגול כלום דכזית דפגול לא צריך לצירופו וא"כ שיעור אכילה א' לא גרם לחיוב חטאת החמישי כלום ולהכי לא קתני לה ע"ש שזה כונת רש"י בהסבר קצת:

ובזה יובן מ"ש רש"י שם כותבות אית בה ב' זיתים דכך בית הבליעה מחזיק. והוא פלא מאי בעי רש"י בזה ומאי ענינו לשינוי קמא ואין לו מקום רק בשינוי דר' אדא. ולפמ"ש א"ש דעל מה דמשני בב' זיתים לא קמיירי פריך מ"ט לא מיירי בב' זיתים ע"כ משום דקתני אכילה אחת והיינו זית אחד שיעור אכילה של תורה והא יו"כ דבכותבות וכותבות אית בי' ב' זיתים. וע"כ פי' אכילה אחת אינו שיעור אכילה של תורה דהיינו כזית רק אוכל הנאכל בב"א דהיינו שני זיתים. וע"ז פירש"י דכך בית הבליעה מחזיק וא"כ יכול למתני' ה' חטאות באכילה אחת שאכל גם כזית פגול. וע"ז משני דלעולם אכילה א' פירושו זית אחד שיעור אכילה של תורה רק כגון דאכל כוליא בחלבא או דמלייה בתמרי ושיעור זית א' הועיל לד' חטאות וכנ"ל. אך ר' אדא לא ניחא לי' בהני שינוי ותני ה' חטאות דאכל גם כזית פגול ופירש אכילה א' אוכל הנאכל בב"א דהיינו שני זיתים לא שיעור אכילה של תורה דהוא זית אחד:

ומעתה מ"ש רש"י בשבועות כ"ד ובשבת ק"ב אכילה אחת זית אחד כונתו לשינוי קמא דבגמרא כריתות הנ"ל ולאפוקי מדר"א דפי' אכילה אחת אוכל הנאכל בב"א דהיינו ב' זיתים וממילא בטלו קושיות שלו. דאף דביו"כ צריך כותבות ובהוצאת שבת כגרוגרות מ"מ א"ש אכילה אחת זית א' דהא האי זית א' אהני גם לחיוב דיו"כ ולחיוב הוצאת שבת וכנ"ל. ומה שהכריח רש"י לזה לפרש כשינוי קמא יבואר לקמן אי"ה בעזהי"ת:

מיהו בלאה"נ נ"ל דל"ש כאן מיגו דהוי כזית שיעור לענין שאר איסורין הוי נמי שיעור לענין יו"כ כדאמרינן בשבת צ"א מדמצטרף לענין טומאה מחייב נמי לענין שבת יע"ש בתוס' וראשונים. דהתם שיעורי' בחשיבותא תלי' מילתא וכיון דחשיב לענין טומאה חשיב נמי לענין שבת אבל יו"כ דביתובי דעתי' תלי' מילתא וקי"ל לרבנן דבציר מכותבות לא מיתבא דעתי' עיין יומא ע"ט וא"כ מה בכך דהוי שיעור חשיב לענין שאר איסורים מ"מ לא מיתבא דעתי' בהאי שיעורא ופטור ביו"כ. ובהכי ניחא מאי דפריך בכריתות והא קתני יו"כ וביו"כ כותבות הוא דמחייב וכותבות אית בי' שני זיתים. ומאי קושי' נימא מיגו דהוי שיעור לענין שאר איסורין הוי נמי שיעור לענין יו"כ כדאמרינן שבת צ"א הנ"ל. משום דביו"כ ל"ש ה"ט כמ"ש:

ומה שהעיר אמאי בשבת ק"ב ובשבועות כ"ד פירש"י אכילה אחת זית א' ולא פירש כן ביבמות ל"ד וכריתות הנ"ל. נ"ל עפמש"ל דכונת רש"י הוא כשינוי קמא דגמ' בכריתות ודלא כר' אדא. והנה בחי' הר"ן שם בשבת הקשה מאי ראי' מייתי מר"מ דמחשבתו משווי לי' מקום הא רבנן פליגי עליו. ותירץ דרבנן נמי מודו לי' בהא דמחייב על הוצאת שבת דמחשבתו משווי לי' מקום אלא דלא חשבינן לי' משום שאינו מן השם ע"ש. וק"ל הא בחי' הר"ן שם פי' דחייב ד' חטאות משום חלב ומשום טומאת הגוף ומשום אכילת קודש ומשום יו"כ אבל משום נותר לא דהא אין בנותר חיוב חטאת שהרי אין באכילתו מזיד לא מיתה ולא כרת ולפ"ז קשי' לי אמאי נקט נותר. ונ"ל דתו"י בכריתות שם הק' אמאי חייב קרבן מעילה בנותר הא אינו ראוי להקרבה ולא שווי' מידי ואמרינן בפסחים כ"ט האוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל ותי' דהתם בקדושת דמים דלא נחית עליו קדוה"ג וכשנאסר בהנאה אינו שו"פ ולא נהנה מן ההקדש שו"פ אבל בקדוה"ג שפיר מעל אף דלא שווי' מידי ע"ש. ולפ"ז אף דנקט נותר לרבותא נקט אע"ג דלא שווי' מידי מ"מ מעל וכתי' תו"י וא"ש:

אלא דלפ"ז תקשי הא קצו"ח סי' כ"ח הק' איך קאמר ר"מ אף אם הי' שבת והוציאו בפיו הא א"כ חסרי לי' אשם מעילות דהא חייבי מיתות שוגגין פטורי' מתשלומי' ופטור מקרן וחומש וכיון דאין קרן וחומש אין מעילה כמ"ש תוס' פסחים כ"ט ד"ה ר' נחוניא היא [ועיי' בצל"ח פסחי' הנ"ל ובכיו"ב לעיל סי' א']. ותי' דקלב"מ חייב לצי"ש וא"כ לצי"ש שפיר איכא קרן וחומש וכיון דקיי"ל, חייבי חטאות ואשמות אין ממשכני' וא"כ כל חיוב קרבן מעילה הוא רק לצי"ש וכיון דלצי"ש גם כאן חייב שפיר לא חסרי לי' אשם מעילות ובפסחים שם מיירי בהזיד בחמץ וכיון דעבדי' לי' החומרא אפילו חיוב לצי"ש ליכא בקרן וחומש ושפיר כתבו תוס' דאם אין קרן וחומש אין מעילה ע"ש באריכות. ולפ"ז ק"ל מאי השיבו חכמים לר"מ לא מן השם הוא זה הא נותר נמי אינו מן השם ואפ"ה קתני לי' לרבותא דאפ"ה חייב אשם מעילות דסד"א כקושי קצו"ח קמ"ל כתירוצו וע"כ דרבנן אכולה מילתא פליגי דאינו חייב משום שבת דמחשבתו לא משוי' לי' מקום וא"כ הדק"ל מאי ראי' מייתי מר"מ הא רבנן פליגי עליו. אמנם לק"מ דקושי' קצו"ח בלא"ה לק"מ דהא חיוב מעילה שהוא בשו"פ או בכזית כמו שביארתי באורך בתשובה אחת קדום לחיוב שבת שהוא בכגרוגרות וכיון דחיוב ממון קדים פשיטא דחייב כדאמרינן בכתובת ל' ע"ב וא"כ שפיר קא"ל רבנן דאינו מן השם אבל לעולם מודו דבמחשבתו משוי' לי' מקום וא"ש.

אמנם כ"ז ניחא לשינוי קמא י"ל שלא בלע גרוגרות בב"א אלא בזאח"ז בכדא"פ ושפיר חיוב ממון קדום. אבל לר' אדא ע"כ צ"ל שבלעו בב"א כדאמרינן בכריתות שם בחדא אכילה מיירי בשתי אכילות לא קמיירי וא"כ אין חיוב ממון וק' כנ"ל וע"כ דרבנן לית להו מחשבתו משוי' לי' מקום ותקשי קושי' חי' הר"ן מאי ראי' מייתי מר"מ לכן שיכל לשונו אכילה אחת זית א' והיינו כשינוי קמא ושפיר י"ל כתי' חי' הר"ן הנ"ל וא"ש:

וכן בשבועות א"ש דהא פריך התם ואם איתא דאמרינן איסור כולל באיסור הבא מעצמו על עצמו משכחת לה חמש כגון דאמר שבועה שלא אוכל תמרי' וחלב וכו' הא כתב ריטב"א בקידושין ע"ז דמשו"ה לא חל יו"כ אנבילה אפילו בנתנבלה ביו"כ משום דאי' נבילה קדים שהוא בכזית ויו"כ בככותבות ע"ש. [ומזה יש ראי' דביו"כ לא אמרינן מיגו דהוי שיעור לענין שאר איסורין הוי נמי שיעור לענין יו"כ דא"כ כאן נמי נימא הכי והוי אי' בב"א אע"כ דביו"כ דבעינן יתובי דעתי' ל"ש זה כמש"ל] ולפ"ז אפילו לא אמרינן כולל בכה"ג נמי תקשי הא משכחת לה חמש חטאות בשבועה שלא אוכל ח"ש חלב דשפיר חל כדאמרינן שם כ"ב דאיסור שבועה קדים לשאר איסור דהא אכתי לא ידע דלא קתני אלא מילתא דחיילא דוקא בכשיעור. ואין לומר דאכילה אחת קתני שחיובו דוקא בשיעור אכילה דהא קתני אשם מעילות דהוא בשו"פ לא בכזית וכדאמרינן שם הרי בעי' שו"פ. ומה דקשיא ע"ז מתו"י הנ"ל כבר יישבתי במק"א ואכ"מ. [ע"ל סי' ש'] אמנם לק"מ דמתני' לאו לרבוי חטאת קאתי רק אשמעינן רבותא בכל חד דאמרינן כולל או מוסיף ודהוי כולל או מוסיף ופריך שפיר למ"ד דאמרינן כולל באיסור ע"י עצמו על עצמו ליתני נמי שבועה בנשבע על כזית חלב בכולל לאשמעינן רבותא דגם בכה"ג אמרינן כולל אבל למ"ד דלא אמרינן כולל בכה"ג לק"מ דבנשבע על ח"ש חלב אין שום רבותא דחייב חטאת גם על השבועה ולהכי לא קתני לי' וא"ש:

אמנם כ"ז לשינוי קמא דכריתות אבל לר' אדא דתני ה' חטאות ודאכיל כזית פגול א"כ בזה אין שום רבותא דחייב חטאת ואפ"ה קתני לי' לאפושי בחטאות וא"כ גם למאן דל"ל כולל באיסור הבא מעצמו על עצמו נמי תקשי וליחשוב נמי שבועה שלא אוכל ח"ש חלב כנ"ל אף דלית בי' רבותא. ולכן לתרץ זה פירש"י אכילה אחת זית א' כשינוי קמא וא"ש כנ"ל:

אבל ביבמו' דאין נ"מ בפי' הסוגי' בין שינוי קמא לשינויי דר' אדא לא פירש"י כלום ומכ"ש במקומו בכריתות דאיכא תרי שינויי ודאי לא יכול רש"י לפרש כחד שינויי והנה נכון. ודרכינו לפני ד' יכון. עדי בראש הרים בית ד' יהי' נכון. כנפשו ונפש מחותנו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה שג

שיל"ת ב' אויפאלא ב' שופטים תרנ"ב לפ"ק. **כצאת** השנה. יפרח כשושנה. ידידי הרבני המופלג. מלא פלג חרוץ ושנון וריח לו כלבנון. כמו"ה חיים זלמן נ"י מאשקאוויטש בק"ק ח' בוסערמין כעת דומ"ץ בק"ק טאקאי:

ידיו שנויות מדברי סופרים באו עדי וכו' ועל דבר הפלתי סי' ק"י שהביא ראי' לדעת הרמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא ממה שהקשו אמאי לא עבד' יו"כ תרי יומי כמו שאר יו"ט ותי' משום סכנה והוא מירושלמי פ"ק דחלה עיי' ב"י או"ח סוסי' תרכ"ד והק' פלתי דאכתי תקשי לר"ל דח"ש מותר מה"ת יאכל פחות מכשיעור בכא"פ ויקיים תענית דאו' ולא יהי' סכנה אע"כ דספק מותר מה"ת ולא עביד רק איסור דרבנן וגם בח"ש איכא איסור דרבנן וא"כ יצא שכרו בהפסדו ומדר"ל נשמע לר"י ע"ש וע"ז תמה ממ"ש הרמב"ם ספ"ג משופר שני עיירות באחת יודע בודאי שיש שם מי שיברך להן ט' ברכות ואין שם תוקע ובשני' ספק יש שם תוקע ספק אין שם תוקע הולך לשניי' שהתקיעה מד"ת והברכות מדברי סופרים ועיי' או"ח סי' תקצ"ה אלמא דספק דאו' שהוא מדרבנן חמיר משאר וודאי דרבנן וא"כ ספיקא דיומא שהוא מדרבנן לחומרא חמור מח"ש שהוא דרבנן. וכן כתב מל"מ פ"ח ממ"א הח"י דבודאי איסור דרבנן רשאי לעשות סחורה ובס' אי' תורה אסור לעשות סחורה דל"ד איסורי' דרבנן שעיקר אי' מדרבנן לספק אי' תורה ע"ש:

והנה בפשיטות לק"מ דט' ברכות אין להם עיקר מה"ת וכן המל"מ מיירי באי' דרבנן שאין להם עיקר מה"ת וזה קיל מסדא"ו שאסור מדרבנן אבל ח"ש יש לו עיקר מה"ת בכשיעור י"ל דחמור כספיקא דאו' וחילוק זה מצינו בראשונים ופוסקי' פעמים אין מספר ועיי' בש"ך דיני ס"ס אות י"ז:

אבל בלא"ה יש לחלק בסברא ישרה דהתם מחויב וודאי בתקיעה מה"ת ובברכות רק מדרבנן אלא הס' הוא אם יוכל לקיים מצוה של תורה אבל אם ילך למקום שמברכי' יבטל וודאי מצוה דאו' שהוא מחוייב מה"ת בזה אמרי' מוטב שיבטל וודאי מצוה דרבנן משיבטל וודאי מצוה של תורה אף שאינו וודאי שיוכל לקיים מצוה של תורה אבל אם יש ספק אם הוא מחויב במצוה של תורה דאינו מחויב רק מדרבנן להרבה אחרוני' י"ל דלא עדיף מודאי מצוה דרבנן:

וכן מהאי דמל"מ יש לחלק דס"ל דאי' סחורה בדברים אסורים מדאו' אסור מה"ת עיי' טו"ז סי' קי"ז וא"כ ספק אי' תורה גם לענין סחורה הוא ספק א' תורה וא"כ מדרבנן

לחומרא ככל ספק אי' תורה אבל בדבר שאסרו חכמים אף שהוא וודאי אי' דרבנן מ"מ לא גזרו רק באכילה אבל בסחורה מעיקרא דדינא לא גזרו כלל אבל לעולם י"ל דודאי אי' דרבנן חמור כספק אי' דאו' והדברים ישרים למוצאי דעת:

אך לפענ"ד דברי פלתי תמוהים חדא דגם לר"י דח"ש אסור מה"ת נמי קשי' אמאי מותר בכשיעור מפני הסכנה יאכל פחות מכשיעור בכא"פ כמו דפסקי' באו"ח סי' תרי"ח ס"ז בחולה שמאכילי' אותו מפני הסכנה. וגם תירוצו תמוה מ"ש דספק מותר מה"ת הא איקבע איסורא דחד יומא וודאי יו"כ ובאיקבע אי' מודה רמב"ם דמה"ת לחומרא כמ"ש מהרי"ט. ועוד דיו"כ בכרת ובס' כרת מודה רמב"ם דמה"ת לחומרא כמ"ש כ"מ פ"ט מה' טו"מ הי"ב:

ועוד דממנ"פ אם יאכל בשני ימים הרי אכל וודאי ביו"כ ועבר אי' תורה ואם לא יאכל בשניהם רק ח"ש בכא"פ לא עבר רק איסור דרבנן ואמאי לא יעשה כן ולא הועיל בתירוצו כלום ואם יתענה בראשון ובשני יאכל ח"ש לא יצא שכרו בהפסידו דאם אוכל בשני כשיעור עובר אדרבנן דספק דאו' מדרבנן לחומרא ואם אוכל ח"ש הוי תרי דרבנן ועיי' מג"א סי' תרפ"ט סק"ד:

ועוד דבאמת מספק התענו ביום א' כדמשמע בר"ה כ"א ע"א ומטעם דרוב פעמים אין אלול מעובר כדאמרי' בר"ה י"ט ע"ב וביצה וי"ו ע"א מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר אלא דקושי' הגמי"י וירושלמי הי' כיון דמ"מ אפשר דאיתרמי שיעברו אלול ועיי' תוס' ביצה שם ד"ה מימות ויתברר שאכלו ביו"כ וכמעשה שהי' בר"ה כ"א א"כ הי' להם לצום גם בשני הימים ותי' מפני הסכנה אבל עכ"פ ביום ב' אפי' לשיטת הסוברי' דסדאו' מה"ת לחומרא ואין כאן איסור תורה דזיל בת"ר שאינו מעובר ואין כאן ראי' לרמב"ם כלל. ועוד יש לעורר הרבה ולקצר אני צריך מאפס הפנאי ודי' יהי' עמו. ויתהלך בתומו. עדי ירום קרן עמו כנפשו ונפש ידידו החותם בברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה דש

שיל"ת ב' אויפאלו ד' בלק תרנ"ב לפ"ק:

שוכ"ט להמופלא ומופלג. מלא פלג. מו"ה יושע פאללאק נ"י:

מכתבך קבלתי ומה שהקשית לתוס' יומא ע"ד דלהכי צריך ר"י טעמא דח"ש אסור מה"ת משום חזי לאצטרופי דאי מקרא דכל חלב הו"א דעיקר קרא לכוי איצטריך וח"ש מדרבנן ואסמכוהו אקרא אבל השתא דקאמר טעמא דחזי לאיצטרופי סברא הוא מה"ט דדרשא

גמורה היא לח"ש א"כ מה פריך ר"י לר"ל מברייתא דכל חלב כיון דר"ל ל"ל סברת חזי לאיצטרופי א"כ אינו מוכח דדרשא דכל חלב הוא דרשא גמורה לח"ש. זה אינו קושי' דזה באמת תי' הגמר' מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כיון דל"ל סברת חזל"א אמרי' דקרא אסמכתא בעלמא וכן פי' בס' תוס' יו"כ שם דק"ל אם מדרבנן האי כל למאי אתי למאי דהוי ס"ל דל"צ קרא לכוי משום דלא איצטריך קרא למעוטי ספיקא כצ"ל פי' קושיתו ותי' דאמרינן בפסחים מ"ג דר"א הוא דדריש כל ופליגי רבנן עליו אך כבר כתבו תוס' שם ובמנחות נ"ו ע"ב ד"ה להביא דהיכי דמסתבר גם רבנן דרשו כל ולהכי פריך ר"י לר"ל משום דמיסתבר למידרש כל משום חזל"א ור"ל ס"ל דלא מסתבר דל"ל סברת חל"א ולהכי משני קרא אסמכתא בעלמא וה"נ לתוס' הפי' כן:

ועוד נ"ל דר"ל נמי אית לי' סברת חזל"א ומה"ט ח"ש אסור מדרבנן אבל מה"ת מותר כמו"ש תוס' שבועות כ"ב ע"ב ד"ה אבע"א דיש דברים שאין הסברא פשוטה כ"כ וצריך הפסוק להשמיענו הסברא ע"ש וכיון דלר"ל ליכא קרא לח"ש לא מהני סברת חזי לאיצטרופי רק מדרבנן ולא מה"ת שאין הסברא פשוטה כ"כ שיהי' סברא דאו' ועיין תוס' כתובות ט' ולפי"ז פריך שפיר כיון דע"כ גם ר"ל ס"ל סברת חזל"א דהא מה"ט אסור מדרבנן א"כ נימא דדרשא דכל חלב הוא דרשא גמורה לח"ש ומשני דקרא אסמכתא בעלמא דאיצטריך לכוי כדמסיק או דלא דרשי' כל וליכא קרא להשמיענו הסברא ואינו אסור מחמת סברא זו רק מדרבנן:

ומ"ש דר"י ור"ל בח"ש אי אסור מה"ת או מדרבנן לשיטתייהו בחולין ק"ג אי חייב אהנאת גרונו או הנאת מיעיו הוא קנין שאינו שלך ודבר זה כתוב בס' שיבת ציון למהרש"ל ושמעתי' מיבדרי' בעלמא ובמק"א הארכתי בזה [עיין לעיל סימן קל"ט]:

ומ"ש ליישב דברי רש"י בחולין צ"ח ד"ה לא תזלזל וכו' שכתב וח"ש מנין ת"ל כל חלב וכו' שעמדו בו האחרונים וכבר הלכו נימושות על דרך שכתבת ויהי' לך אשר לך. רק מ"ש בתוך דבריך דפמ"ג בפתיחה לבב"ח נסתפק אם בהנאה נמי שייך ח"ש אסור מה"ת משום דחל"א דהפי' כפשוטו דראוי' להצטרף עם ח"ז אחר ויהי' שיעור שלם או דילמא הפי' משום דחל"א אם יאכל עוד ח"ז בכא"פ יהא חייב ובהנאה ל"ש זה דבכא"פ לא נאמרה רק לענין אכילה ואם הפי' כפשוטו גם ע"י תערובות אסור אבל אם הפי' שראוי עוד לצרף בכא"פ א"כ ח"ש בתערובות אינו ראוי' לצירוף ולכן מותר הנה הגם שכבר השתמשו בזה אחרונים הוא דבר שאין לו שחר ואמאי לא חזי לאיצטרופי ולא מיבע' אם נתערב ח"ש בפחות מד' ביצים של היתר שהוא שיעור א"פ או פחות מג' ביצים לרמב"ם שזה שיעור א"פ עיין באו"ח סי' תרי"ב ודאי חל"א שיאכל כל התערובות הזה

ויאכל עוד ח"ש בעין בכא"פ ויתחייב. אלא אפי' נתערב בתלתין פלגא דזיתא כמו בחולין צ"ח שהוא יותר מכא"פ נמי חל"א אם אוכל מתערובות הזה פחות מכזית משיעור פרס ויכול להשלים באיסור בכעין באכ"פ ואמאי יהי' מותר מה"ת לאיצטרופי עוד למלקות אם יאכל עוד אי' בעין בכא"פ ואין לומר התינח אם אכל מהתערובות פחות מפרס אבל אם אכל פרס ועדיין הוא ח"ש הוא מותר כיון דשוב לא חל"א זה חוכא דאם אכל מן האי' שיעור מועט יהי' אסור ואם אכל יותר יהי' נעשה היתר כיון דהפחות ח"ש אסור מה"ת כ"ש המרובה אלא שאינו חייב כמו שהוא הדין בח"ש ועוד דאז אין הטעם דלא חל"א מפני שהוא בתערובות אלא מפני ששהה יותר מכא"פ ואפי' אכל אי' בעין לא חזל"א בכה"ג:

ותדע לך דאל"כ גם בנתערב שיעור שלם ביותר מכא"פ נימא דמותר מה"ת כיון דלא חל"א א"וו כיון דחל"א להשלים עם עוד ח"ש איסור בעין שפיר מקרי חל"א ואסור מה"ת וכנ"ל:

ועוד דהא אי ח"ש עי"ת מותר מה"ת אפי' בתערובות חד בחד מותר ועיין בחת"ס יו"ד סי' פ"ה דמוכח כן דאל"כ תקשי קושי' השואל שם איך הוכיח הר"ש מחולין צ"ח דח"ש עי"ת אסור דילמא הא דקאמר ועוד האר"י ח"ש אסור מה"ת היינו כשהוא בעין ולכן אין לזלזל בו דהא בכשיעור נמי אם נתערב ביותר מכא"פ לא הוי רק ח"ש ואפ"ה בעי' ששים אע"כ משום דבכשיעור עכ"פ משכחת לה תערובות באי' בפחות מכא"פ אבל בח"ש לא משכחת תערובות באי' כלל אפי' חד בחד אי' ח"ש בתערובות מותר וא"כ שפיר זלזל בו ומאי קאמר ועוד האר"י ח"ש אסור מה"ת ומזה הוכיח הר"ש דח"ש עי"ת אסור מה"ת ע"ש ותלי"ת כיוונתי להקושי' והתי' ועכ"פ מבואר דאי ח"ש עי"ת מותר מה"ת אפי' חד בחד נמי מותר והתם ודאי חל"א כבא"פ אם יאכל עוד ח"ש בעין או מתערובות חד בחד בכבא"פ ואפ"ה מותר:

ויותר נכון לומר לפמ"ש חכ"ץ סי' פ"ו דח"ש אסור מה"ת היינו דוקא באחשבי' ולכן עי"ת מותר דל"ש אחשבי' כמו"ש אחרוני' ביישוב דברי רבינו יקר שבתוס' ע"ז דר"ש מודה עי"ת דל"א כ"ש למכות משום דעי"ת ל"ש אחשבי' ובמק"א הארכתי בדברי חכ"ץ [עיין לעיל סימן קס"ז]:

אבל לפענ"ד נראה פשוט לשיטות הסוברים דח"ש בתערובות חד בחד מותר הוא משום דס"ל נהי דח"ש אסור מה"ת משום חל"א היינו מחמת הנאכל שיש עליו שם אי' אבל מ"מ ראוי' להיות מותר מחמת האוכל דלא אסרה תורה אלא אכילה ואכילה בכזית ועיין חת"ס יו"ד סי' קי"ד אלא דאפ"ה אסור דס"ל כשיטת הרא"ם שבמל"מ פ"א מחמץ ה"ז דסתם אכילה בכ"ש רק לעונש אתי הלכתא ואוקמא אכזית ע"ש ונ"ל כונתו כמו"ש רש"י

בשבועות כ"א ע"ב דבלשון בנ"א נקרא אכילה בכ"ש ע"ש רק תורה גילה מהלמ"מ דאין עונש אלא באכילת כזית אבל לאי' אין כאן שיעור אלא כסתם אכילה שנקרא בלשון בנ"א. ולפי"ז בלשון בנ"א הכל מקרי אכילה כמה שאוכל שאם אוכל כ"ש זה נקרא אכילה ואם אוכל כזית זה נקרא אכילה ואם אוכל ק' זיתים זה נקרא אכילה ואתי הלכתא אפיקתי' לקולא דאם אוכל פחות מכזית אינו אכילה להתחייב ואם אוכל ק' זיתים והתרו בו כאו"א חייב ק' מלקיות ולכן לאיסורא גם כ"ש אסור דלא אתי הלכתא ואפקי' לקרא ממשמעותי' לגמרי שאם רוצה לאכול גם כ"ש גם זה אסור אבל במ"ע שחייבה התורה לאכול נהי דלולי הלכתא הו"א שאם אינו רוצה לאכול רק כ"ש לא חייבה אותו התורה לאכול יותר אבל אם אתי הלכתא לומר שחייבה אותו תורה לאכול כזית אין זה הפקעת קרא ממשמעותי' לגמרי דמחויב לאכול כזית כדי שלא יהי' הכ"ש אכילה ומיושב קושי' המל"מ שם על הרא"ם ולפי"ז באוכל ח"ש בתערובות הרי האי' והיתר ביחד הוא שיעור אכילה שהרי כך היתה אכילתו ולא איסור לבד ולכן ח"ש מותר מה"ת לא מצד הנאכל רק מצד האוכל. אלא דזה א"א דאי נימא דח"ש אסור משום דלענין איסור נשאר במשמעותי' ל"ל קרא דכל חלב לאסור ח"ש אע"כ דסתם אכילה בכזית ואתי קרא לאסור ח"ש וא"כ גם ח"ש בתערובות אסור וזה כונת רש"י כיון דמכאן מוכח דח"ש בתערובות אסור כמו שהוכיח הר"ש לכן כתב רש"י דזה משום דילפי' ח"ש מכל חלב מוכח דהא דח"ש אסור אינו משום דסתם אכילה בכ"ש שיהי' מותר עי"ת אלא מכל חלב ולכן גם עי"ת אסור. ויען כי אין זמן לפלפל בפלפלת כ"ש אקצר ויהי' ד' עמך ללמוד בהתמדה. ולהיות איש מדה. ביראת ד' כנפש החותם בברכת התורה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שה

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' וישב תרנ"א לפ"ק:
חיים וברכה למשמרת שלום. לאוצר בלום. ידידי הרב הגדול המופלג בתורה. מעוטר בתפארה. תפארת חכמים כ"ש מו"ה שלום נ"י רב בק"ק וו"ב:
מכתבו בא אלי בעתו מה שהאריך בדין טבילה בזמנה מצוה תחילת דברי פיהו בדברי הרמב"ם פי"א מפרה ה"ב שכתב מי שהוזה עליו בשלישי ולא הוזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים טובל בכל עת שירצה אחר הז' בין ביום בין בלילה שמזין עליו ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה וכו' והשיג עליו הראב"ד וכ"מ שהוא נגד גמרא קידושין ס"ב דיליף מן והזה הטהור וכו' דהיכי דעביד בג' ובח' דלא מהני ותי' כ"מ דגירסת הרמב"ם

בקידושין הי' סד"א וכו' וא' עביד בד' ובח' אימא ש"ד קמ"ל דלאו ש"ד דהזאה בזמנה מצוה וכיון דאנן קי"ל כר"י ביומא ח' דהזאה בזמנה לאו מצוה ליתא לסוגי' דקידושין ולכן פסק הרמב"ם כפסיקתא דיליף מן וחטאו וכו' דלא בעינן שביעי סמוך לשלישי אלא ח' וט' וי' נמי סגי ע"ש והקשה לפי"ז איך פסק הרמב"ם פ"ג משביתת עשור דכל חייבי טבילות טובלי' בין ביו"כ בין בט"ב וה"ט משום דטבילה בזמנה מצוה והוא מגמרא תענית י"ג וכת"ק שם כמו"ש מ"מ שם הא תוס' ביומא ח' ד"ה מקשי' הקשו אמאי פשוט להו טפי דטבילה בזמנה מצוה מהזאה ותי' משום דכתי' והזה הטהור על הטמא ביום הג' וביום הז' וחטאו ביום הז' וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב וע"כ הא דהדר כתי' וחטאו ביום הז' לאו משום הזאה כתי' דהא כתי' כבר ואי משום לאשמעונין הזאה בזמנה מצוה להדר נמי הזאה דג' כדהדר הזאה דז' אעכ"ח משום ורחץ איצטריך לאשמעינן דתיכף להזאה טבילה וש"מ דטבילה בזמנה מצוה ע"ש ולרמב"ם דצריך וחטאו דהזאה כשירה אפילו אין ז' סמוך לג' מנ"ל כלל דטבילה מצוה. וא"ל כמו"ש רש"י בשבת קכ"א ד"ה טבילה בזמנה מצוה דכתי' והי' לפנות ערב ירחץ במים דהא בפ"א ממקוואות כתב הרמב"ם דבעל קרי טובל והולך כל היום כולה מתחילת הלילה שנ' והי' לפנות ערב ירחץ וכו' וא"כ איצטריך קרא להכי ומנ"ל למילף מיני' טבילה בזמנה מצוה:

וטרם אענה אני אומר דשפיר י"ל כהאי וא"ל דלרמב"ם טבילה בזמנה מצוה מקרא דוהי' לפנות ערב דבאמת מ"ש הרמב"ם דקרא והי' לפנות ערב ירחץ במים מלמד שטובל והולך מתחילת הלילה עד הערב שמש אינו מובן איך ילפינן מכאן שטובל בתחילת הלילה וראיתי בפני' יפות עה"ת פ' תצא שכתב נראה דדייק מדכתי' לפנות ערב ולא כתי' בפנות ערב משמע משעת מקרה הלילה עד פנות ערב הוא זמן טבילה ע"ש ולפענ"ד עפמ"ש רש"י נזיר ס"ו ד"ה מ"ד דדייק מלפנות ערב דמשמע ב' ערבים לפנות הוי ערב משמע כדכתי' כי הנה היום והאי דכתי' ערב היינו נמי ערב אחרינא והוי משמע דכתי' בי' מערב ועד ערב וכו' ועיין בתויו"ט פ"ב דזבים מ"ג עכ"פ מבואר דפי' לפנות ערב לרש"י היינו מערב ועד ערב וכן ס"ל לרמב"ם ושפיר יליף מיני' שטובל והולך מתחילת הלילה עד הערב שמש. ומעתה לק"מ דתרתי ש"מ דמגופא דקרא והי' לפנות ערב מוכח דטבילה בזמנה מצוה מדצותה תורה לטבול קודם הערב שמש ומדשני קרא בדיבורי' וכתי' לפנות ערב ולא בפנות ערב כמו"ש פנים יפות או מדמשמע ב' ערבים כמו"ש עפ"י פירש"י שמעי' שטובל והולך מתחילת הלילה וכו':

ואדרבה לפי האמור מוכח שפיר טבילה בזמנה מצוה כיון שיכול לטבול מתחילת הלילה כמו"ש הרמב"ם א"כ למה הקפידה תורה על טבילתו קודם הערב שמש הא גם

קודם לזה יכול לטבול אעכ"ח משום דקודם לזה אף שיכול לטבול מ"מ לא יהי' טהור בלא הערב שמש א"כ אינו מצוה לטבול רק רשות אבל בהערב שמש שהיא עת טהרתו מצוה לטבול משום דטבילה בזמנה מצוה. וזה לשון המזרחי בפסוק הנ"ל עמ"ש רש"י סמוך להערב שמש יטבול שאינו טהור בלא הערב שמש ע"כ פירש"י וכתב המזרחי פי' הא דכתב קרא והי' לפנות ערב לא דוקא אלא דה"נ כל היום שטובל והולך כל היום אלא הא דכתב קרא לפנות ערב מפני שאינו טהור בלא הערב שמש ואין תועלת בטבילה שטבל ביום כל עוד שלא הגיע הערב שמשו ומפני שבהגיע שמשו הוא עת טהרתו כתב קרא והי' לפנות ערב ירחץ במים שיטבול סמוך להערב שמש שהוא עת טהרתו וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"א מה' מקוואות שהבעל קרי טובל והולך כל היום כולו מן תחילת הלילה שני והי' לפנות ערב ירחץ במים מלמד שטובל והולך מתחילת הלילה עד הערב שמש ע"ש ולפי פשוטו הביא ראי' לסתור דנהי שיש ראי' מרמב"ם למ"ש הוא דיכול לטבול כל היום מ"מ בפי' הקרא הוא סתירה לפירש"י דרש"י פי' הקרא סמוך להערב שמשו יטבול ורמב"ם פי' הקרא שטובל והולך מתחילת הלילה. ולפי האמור צדקו יחדיו דודאי פשטי' דקרא הוא כרש"י סמוך להערב שמשו יטבול והיינו שאז מצוה לטבול משום טבילה בזמנה מצוה וע"ז כתב רש"י דאף דיכול לטבול מתחילת הלילה מ"מ אינו מצוה משום שאינו טהור בלא הערב שמש וכמו"ש מזרחי וכמוש"ל ושפיר הביא ראי' מרמב"ם דס"ל כרש"י שיכול לטבול מקודם מהאי קרא גופא מדיוקא שכ' פנים יפות או מדיוקא שכתבתי לעיל וא"כ ע"כ מה שאסרה תורה שיטבול סמוך להערב שמש הטעם כמו"ש רש"י לפי שאינו טהור בלא הערב שמש וא"כ אינו מצוה לטבול מקודם כנ"ל אבל בסמוך להערב שמש מצוה לטבול וא"ש:

ולפי האמור יש ליישב תמיהת תויו"ט פ"ב דזבים שתמה עמ"ש תוס' בנזיר ס"ו דפליגי התם תנאי בשכבת זרע של זב דס"ל לת"ק דמטמא במשא כל מעל"ע ור' יוסי אומר יומו ואמרי' בגמרא מ"ד מעל"ע דייק מלפנות ערב ואידך דייק מקרה לילה ופריך ומ"ד מלפנות ערב הכתי' מקרה לילה א"ל אורחא דקרי וכו' וכתבו תוס' שם ד"ה במאי ונראה לומר דאידך דריש לפנות ערב כדדרשי' בספרי דקרי פוטר זיבה של אחרים כל מעל"ע ע"ש והק' תויו"ט הנ"ל ד"ה רי"א הא ר"י ס"ל שם מ"ג דאינו פוטר אלא יומו ע"ש. ולפמ"ש ניחא דלר' יוסי דס"ל ביומא ח' דטבילה בזמנה מצוה י"ל דדריש לפנות ערב דטובל מתחילת הלילה ואפ"ה כתבה תורה שיטבול סמוך להערב שמש וע"כ משום דטבילה בזמנה מצוה וכמוש"ל וא"כ ר' יוסי לשיטתו ל"ק כלל קושי' תוס' ואליבי' לא כתבו דדרש דפוטר כל מעל"ע דהא ס"ל בהדי' דאינו פוטר אלא יומו וכקושי' תוסיו"ט אלא דק"ל

למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה וע"כ ס"ל דהא דאמרה תורה שיטבול סמוך להערב שמש היינו משום דקודם לזה לא עלתה לו טבילה וא"כ ע"כ לא דריש לפנות ערב שטובל מתחילת הלילה ואי ס"ל בהא כר"י דש"ז של זב אינו מטמא במשא אלא יומא תקשי האי לפנות ערב מאי דריש בי' ותי' דאי בהא ס"ל כר"י פליג על אידך דר"י דמ"ג דזבי' ודריש לי' לדרשא דספרי דפוטר זיבה של אחרים כל מעל"ע ואפילו אם הוא דוחק קצת ליישב קושי' תוסיו"ט עכ"פ ארווחנא דקושי' תוס' לר' יוסי מיושב שפיר נכון:

אבל אינני צריך לזה די"ל הא דטבילה בזמנה מצוה הוא מסברא בלא קרא דהרי אמרינן בביצה ח"י לר' ביבי דאין מטבילין כלים ביו"ט הוא משום גזירה שמא ישהה ואתי' בהו לידי תקלה להשתמש בהם תרומה וכן כתב הרמב"ם פ"ד מיו"ט הי"ז וכתבו תוס' שם אבל אדם אינו משהה עצמו מלטבול ועוד ל"ש למיחש לתקלה כ"כ ועיין פסחים כ' ויומא ס"ו דסקלה עצמה תנאי היא ולפ"ז לתי' א' שבתוס' דגם באדם שייך תקלה אם משהה עצמו מלטבול אלא דלא חיישינן שמא ישהה לפי שאינו משהה עצמו מלטבול וודאי י"ל דטעמא דמ"ד טבילה בזמנה מצוה משום דס"ל כמ"ד דחיישינן לתקלה וצריך לטבול בזמנה כדי שלא יבא לידי תקלה אלא אפילו לתי' שני נמי י"ל כן דלא כתבו רק דליכא למיחש לידי תקלה כל כך שנזור שמא ישהה אבל עכ"פ אם משהה שייך תקלה גם באדם. אלא דאפ"ה מקשי תוס' שפיר ביומא ח' דאי מה"ט טבילה בזמנה מצוה א"כ הזאה בזמנה נמי מצוה מה"ט ואמאי פשוט להו טפי דטבילה בזמנה מצוה מהזאה ועוד דלשון מקשינן הזאה לטבילה משמע דטבילה יליף מקרא דאי מסברא הנ"ל ל"ש מקשי' הזאה לטבילה וע"ז תי' משום דכתי' והזה וכו' וע"כ לא אשמעינן דהזאה בזמנה מצוה דא"כ ליהדר. נמי הזאה דג' אע"כ משום ורחץ איצטריך דתיכף להזאה טבילה וש"מ דטבילה בזמנה מצוה ולהכי פשיטא לי' טבילה טפי מהזאה. אבל לרמב"ם שפיר י"ל אף דצריך וחטאו לדרשא דספרי מ"מ פסק שפיר כל חייבי טבילות טובלין בין ביו"כ בין בט"ב משום טבילה בזמנה מצוה כסברא הנ"ל דלא ליתי לידי תקלה וא"ש. אלא דז"א דא"כ תקשי הזאה בזמנה נמי ליהוי מצוה מה"ט וכ"ת ה"נ ז"א דהא הרמב"ם פסק פ"א מעיו"כ ה"ד דאין מזין עליו אלא בג' וז' וכן בפ"ב מפרה ה"ד כתב דמזין עליו בכל יום הוא רק מעלה יתירא והיינו כרחסה"כ ביומא ח' דהזאה בזמנה לאו מצוה. אך זה שיבוש דאי הזאה בזמנה מצוה רק מטעם הנ"ל דלא ליתי לידי תקלה א"כ התינח היכי דיוכל לטהר עי"ז מקודם אבל בכהן השורף את הפרה או כ"ג ביו"כ דהוא מסופק שמא נטמא במת וא"י אימתי דסוף כל סוף א"י לטהר עד אחר ז' שפיר הזאה בזמנה לאו מצוה וא"ש:

ויותר נ"ל דבאמת יש להבין על תי' תוס' דמשו"ה לא מהדר הזאה דג' כד' לאשמעינן דמשום ורחץ איצטריך לאשמעינן דטבילה בזמנה מצוה תקשי למ"ד מקשי' הזאה לטבילה אמאי לא מהדר נמי הזאה דג' לאשמעינן דהזאה בזמנה מצוה ונקיש טבילה להזאה ונדע נמי דטבילה בזמנה מצוה וצ"ל דהכי עדיף לי' דמרויח שא"צ לכתוב ביום השלישי ולפ"ז י"ל דמ"ד לא מקשינן הזאה לטבילה ל"ל ה"ט אלא ס"ל מדלא מהדר הזאה דג' ונקיש טבילה להזאה גלי קרא דהזאה בזמנה לאו מצוה ולא מקשי' הזאה לטבילה ובהכי מיושב קושי' טו"א מגילה כ' דאמרינן ולא טובלין ולא מזין דכתיב והזה וכו' ביום השביעי ואיתקש טבילה להזאה ולפירש"י קאי אטבילת גברא וא"כ אמאי לא מקשי' ביומא ח' הזאה לטבילה כמו דמקשי' טבילה להזאה לענין דבעי' ביום ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דשאני הכא דגלי קרא דהזאה בזמנה לאו מצוה כנ"ל ולא מקשי'. ולפ"ז א"ש גם לרמב"ם דס"ל הזאה בזמנה לאו מצוה משום דגלי קרא וחטאו וכו' דהזאה הוא גם בח' ט' וי' ומ"מ פסק דטבילה בזמנה מצוה משום חשש תקלה כנ"ל ובהזאה גלי קרא דלא חיישינן לתקלה והזאה אינו אלא בטמא מת אבל טבילה דשייך בכל הטמאים שפיר חיישינן לתקלה ומשו"ה טבילה בזמנה מצוה:

ועוד נ"ל ביישוב קושי' טו"א ואקדים דבתשו' רדב"ז סי' נ"ז הק' אמאי מברכי' על ספירת העומר ואין מברכי' על ספירת זב וזבה ותי' כיון דספירת ז' נקיים אינה מצוה הכרחי' שאם לא להזקק לבעלה וליכנס למקדש ולאכול קדשים אלא להשאר טמאה הרשות בידה לפיכך אינה מברכת על ספירתה והק' החק יעקב סי' תפ"ט אות ז' דא"כ איך מברכת על טבילתה וכן על השחיטה וכה"ג הרבה ברכות אלא כיון דעכ"פ כשרצתה לטבול לבעלה צריכה לספור ולטבול אמאי לא מברכת עלי' ותו דלמ"ד טבילה בזמנה מצוה מא"ל ע"ש. ולפענ"ד נראה דבפסחים ס"ט ע"ב תני' יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהי' טהור ושלא הי' בדרך רחוקה ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מנין ת"ל והאיש ע"ש מבואר דאי לאו קרא דוהאיש הוי אמינא אף דאם הוא טהור ואינו עושה פסח מחויב כרת מ"מ אם הוא טמא אף שאפשר לו לטהר ולעשות פסח מ"מ אם אינו מטהר עצמו ואינו עושה פסח אינו מחויב כרת ועיין רשב"א סוכה מ"ב דמשו"ה גזרו בהזאה שמא יעבירנו אף שזמן הפסח ברור והוא מצוה של תורה כיון שבעודו עכשיו טמא אינו מחויב בפסח עד שיזה לפיכך גזרו בהזאתו וכו' ומעתה י"ל אף דטבילה בזמנה מצוה היינו דוקא אם כבר ספרה. והגיע זמן טבילה הוא מצוה לטבול אבל קודם שספרה אין מצוה עלי' לספור כדי שיגיע זמן טבילה ויהא מצוה עלי' לטבול ושפיר אינה מברכת על הספירה ומיושב קושי' השני':

וביישוב קושי' ראשונה נראה עפ"מ דאמרי' מנחות מ"ב כל מצוה דעשייתה גמר מצוה כגון מילה וכו' צריך לברך וכל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה כגון תפילין א"צ לברך ע"ש וס"ל לרדב"ז דהסברא הוא משום דאינו מחויב להניח אותן תפילין דוקא ואם אינו מניח לא הי' בעשייתן שום מצוה ולהכי א"צ לברך על עשייתן ולפ"ז וודאי בשחיטה וטבילה כיון שרוצה לאכול או לטהר הוי שחיטה וטבילה גמר מצוה שפיר צריך לברך אבל בספירת נקיים שאינו גמר מצוה א"צ לברך אלא שאם הי' הכרח שתספור ותטבול שפיר הוי גמר מצוה אבל כיון דאפילו תספור אין הכרח שתטבול למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה ואפילו למ"ד מצוה מ"ע אפי' התחילה לספור אין הכרח שתגמור ספירתה כמוש"ל וא"כ לא הוי גמר מצוה שהרי הרשות בידה שלא לגמור ספירתה וא"כ כשלא תגמור אין בהתחלת ספירה שום מצוה ולא הו' גמר מצוה ולכן אין מברכין ועיין תוס' כתובות ע"ב ד"ה וספרה לה וכו'. ועיין ר"ה כ"ו סד"ה של יעל וסוד"ה ר"י דהיכי דאיכא סברא לחלק לא אמרינן אין היקש למחצה ופנ"י קידושין מ"ג ע"ב כתב זה מסברא דנפשי' וכן הר"ש מקינין בס' הכריתות בית שני אות י"א לענין אין גז"ש למחצה ע"ש ולפ"ז א"ש דאף דלענין ביום דהוא גזה"כ מקשינן טבילה להזאה מ"מ לענין הזאה בזמנה מצוה לא מקשי' הזאה לטבילה דשאני טבילה שהוא גמר מצוה וטהרה לכן הוא מצוה אבל הזאה שאינו גמר טהרה רק הכשר לטבילה שפיר אינה מצוה וכיון דיש סברא לחלק לא מקשי' ואתי שפיר:

ועוד נ"ל ביישוב קושיתו דהנה בפסיקתא וספרי שהביא כ"מ יליף דהזאה כשרה בח' ט' וי' מן וחטאו אבל בילקוט חוקת בשם ספרי זוטא איתא הוא יתחטא בו ביום השלישי יכול סמוך למיתה אמרת שוב ביום השלישי אם למד שלישי שהוא סמוך למיתה כבר למד הא מה אני מקיים שלישי אפילו רחוק מן המיתה יכול הזאת שלישי תהא רחוקה מן המיתה אבל הזאת שביעי תהא סמוכה לשלישי אמרת שוב בשביעי אם למד שביעי שהוא סמוך לשלישי כבר למד הא מה אני מקיים שביעי אפילו רחוק מן השלישי וכו' מבואר דלא מן וחטאו יליף דהתם לא כתיב שלישי רק שביעי אלא יליף לי' אן והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי ונראה הטעם כי הפסיקתא וספרי ס"ל כר"מ דיומא דהזאה בזמנה מצוה וכסוגי' דקידושין דיליף מן והזה הטהור דהזאה בזמנה מצוה וכמו"ש כ"מ ולהכי איצטריך למילף דח' ט' וי' כשר להזאה מוחטאו אבל בספרי זוטא שבילקוט ס"ל כר"י דהזאה בזמנה לאו מצוה. ושפיר יכול למילף ח' ט' י' דכשר להזאה מקרא דוהזה הטהור וכו' כנ"ל וכיון דרמב"ם פסק כר"י דהזאה בזמנה לאו מצוה כנ"ל שפיר ילפינן ח' ט' וי' מקרא דוהזה כספרי זוטא שבילקוט ואייתר לי' וחטאו משום

ורחץ לאשמעינן דתיכף להזאה טבילה וש"מ הזאה בזמנה מצוה כתי' תוס' ושפיר פסק דטבילה בזמנה מצוה:

וראי' לזה שהרי לשיטת הרמב"ם אם מזה בשביעי צריך להקדים הזאה לטבילה ויליף לי' בספר' מדכתיב וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וכו' ולשון ספרי שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא ת"ל וחטאו ואח"כ וכבס בגדיו כמו"ש הרמב"ם בפי' המשנה סוף מס' פרה ואם מזה אחר יום ז' טובל בין לפני הזאה ובין לאחר הזאה ואי נימא דרמב"ם ס"ל כפסיקתא וספרי דמוחטאו ביום הז' ילפינן ח' ט' וי' א"כ וחטאו ביום הז' מיירי מהזאה שלא בזמנה ובהא אמרינן ואח"כ וכבס א"כ הו"ל למימר להיפך דבהזאה שלא בזמנה בעינן דוקא הזאה קודם טבילה אבל בזמנו יכול לטבול קודם הזאה אעכ"ח דרמב"ם ס"ל כספרי זוטא דח' ט' י' ילפינן מן והזה הטהור כנ"ל אבל וחטאו מיירי מהזאה בזמנו בשביעי ובזה בעי' הזאה קודם טבילה וא"ש:

ועוד נ"ל דלדעת הרמב"ם מוכח דטבילה בזמנה מצוה דאל"כ ל"ל היקישא דמגילה כ' איתקש טבילה להזאה דאינו אלא ביום תיפוק לי' דבלילה שלפניו א"א לטבול דהא בעינן קדמה הזאה לטבילה ואי בלילה שלאחריו באמת מותר לטבול בלילה ועיין תוס' מגילה כ' ד"ה ולא טובלין אעכ"ח דלהכי איתקש להזאה דצריך להיות ביום דוקא משום טבילה בזמנה מצוה. ובהכי מיושב קושי' טו"א אמאי לא ילפינן נמי טבילה שלא בזמנה דבעי' דוקא ביום כמו הזאה שלא בזמנו דבעי' דוקא ביום ולפמ"ש ניחא דרמב"ם ס"ל דלא איתקש דבעי' דוקא ביום אלא משום טבילה בזמנה מצוה ולכן שלא בזמנה דיכול לטבול קודם הזאה שפיר יכול לקיים טבילה בזמנה גם בלילה לא מקשי' הזאה לטבילה וא"ש:

אבל קושטא קאמינא דמעיקרא לק"מ לפי המבואר ברמב"ם בפי' המשנה סוף פרה דספרי יליף ח' ט' וי' מדכתי' וחטאו מ"מ ע"ש וא"כ הי' די אם כתי' והזה הטהור וכו' וביום הז' וחטאו וכבס בגדיו והוי שמעי' כל הדרשות למה לי דכתי' וחטאו ביום השביעי אעכ"ח דלהכי כתי' ביום הז' משום ורחץ לאשמעינן דטבילה בזמנה מצוה וכמו"ש תוס' יומא ח' ולק"מ קושיתו לרמב"ם:

אבל מה שתי' מעלתו דמוכח טבילה בזמנה מצוה דאל"כ ל"ל קרא להזאה שלא בזמנה ת"ל דגם טבילה שלא בזמנה הוא כזמנה. לא נ"ל דבהזאה הו"א דאינה כשירה אלא בזמנה בשלישי ובז' אבל ח' ט' י' דרחוק מג' אינה כשירה אף דטבילה כשירה שלא בזמנה מ"מ הו"א מדכתיב ביום הג' וביום הז' שלא יהא הפסק בין יום הזאה ראשון לשני' יותר מג' ימים וכדס"ל לר"ש וראב"ד באמת להכי צריך קרא דכשירה וא"כ אינו מוכח דטבילה בזמנה מצוה. וגם מ"ש ליישב קושי' טו"א כיון דאיתרבי מוחטאו הזאה שלא

בזמנה ומוכח דטבילה בזמנו מצוה א"כ דוקא טבילה בזמנה איתקש להזאה ולא שלא בזמנה אינו נראה דנהי דטבילה בזמנה מצוה לכתחלה מ"מ כיון דכשירה בדיעבד שלא בזמנה א"כ מה דכתיב ורחץ במים וטהר הוא אפילו שלא בזמנה ותקשי נקיש להזאה דבעינן דוקא ביום:

ומה שיש לי לדקדק בדברי רבינו שמשון שהביא כ"מ שפי' שספרי דמרבה ח' אם הזה בד' וט' אם הזה בה' וי' אם הזה בששי וכתב והאי דספרי דריש לי' מוחטאו וכו' ובקידושין דריש לי' מביום הג' וביום השביעי וכו' ואין לו מובן דאדרבה בקידושין דרשי' לפסול ג' וח' מביום הג' וביום הז' ובספרי דרשי' להכשיר ד' וח' ובדוחק י"ל כיון דיש קרא בקידושין לפסול ג' וח' ומדאיצטריך קרא לפסול ג' וח' ש"מ דד' וח' כשר. וגם התי' אינו מובן שכ' סוגי' דקידושין כרחב"ג דאייתר לי' חד קרא ובריייתא דספרי כר"מ וכו' והוא פלא דהא פריך התם בשלמא לר"מ היינו דכתיב הוא יתחטא וכו' ואם לא יתחטא וכו' אלא לרחב"ג ל"ל ומשני סד"א מצות הזאה בג' ובז' והיכי דעבד בחד מינייהו עבד קמ"ל ופירש"י דרישא דקרא לאו בלישנא דתנאה כתי' דלא כתי' אם יתחטא בו למשמע מיני' הא אם לא יתחטא לא יטהר אלא הוא יתחטא בו ואי"ל לשון ציווי בעלמא הוא ע"ש וא"כ איצטריך ואם לא יתחטא לרחב"ג כמו לר"מ ושוב פריך והזה הטהור ל"ל ומשני סד"א וכו' היכי דעבד בג' ובח' וכו' אימא שפיר דמי קמ"ל וא"כ האי דרשא הוא לר"מ כמו לרחב"ג דהאי קרא מיותר לר"מ כמו לרחב"ג ואיך כתב כיון דברייתא דספרי כר"מ ל"ל האי דרשא דקידושין ואולי י"ל דס"ל דלא כפירש"י אלא דודאי לרחב"ג מקרא דהוא יתחטא מכלל הן אתה שומע לאו אלא דהכי משני דאי משום מכלל הן אתה שומע לאו הו"א דוקא אם לא הזה כלל אינו טהור אבל בעבד בחד מינייהו טהור דכתי' ג' וז' היינו למצוה ולא לעכב להכי צריך ואם לא יתחטא דבעי' ג' וז' לעכב וממילא אייתר והזה הטהור דג' וח' לא מהני אבל לר"מ דל"ל מכלל הן אתה שומע לאו איצטריך ואם לא יתחטא דאם לא הזה כלל טמא ואכתי הו"א דהא דבעי' תרווייהו ג' וז' הוא רק למצוה אבל אי עבד בחד מינייהו טהור וצריך קרא דוהזה הטהור לעכב שאם לא הזה אלא בחד טמא וממילא אין לנו קרא דהזה דג' וח' לא מהני ואיצטריך דרשא דספרי הנ"ל וא"ש:

וגם דברי כ"מ תמוהים שהק' למה הונח רבינו גמרא ארוכה ותפס כברייתות ותי' שגרסי' בהאי דקידושין סד"א וכו' אי עבד בד' ובח' אימא שפיר דמי קמ"ל ולענין הזאה בזמנו מיפרשא כפירש"י וא"כ בזה מיושב קושיתו דשם קאמר רק קמ"ל דהזאה בזמנו מצוה אבל לעולם דהזאה אפילו בג' וח' או ט' ואפילו י' כברייתא ולמה הביא עוד הך ובפ"ק דיומא. וכ"ש דקשה טפי מ"ש וסוגי' דקידושין אתי' כר"מ דאמר הזאה בזמנה מצוה

וכו' הא כר"מ נמי לא אתי' דטעמא דר"מ מפרש ביומא ח' משום דס"ל מקשי' הזאה לטבילה ובקידושין יליף הזאה בזמנה מצוה מן והזה הטהור וכו' וצ"ע ואין הזמן מסכים להאריך יותר לכן אסתגר בזה וד' יטה לנו כנהר שלום וברכה חיים עד העולם כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שו

שיל"ת ב' אויפאלו לס' ובחרת בחיים תר"ס לפ"ק. **שוכ"ט** וכוח"ט. וברכת הבית ברובה. לאהובי תלמידי הרבני המופלג ושנון. שמו ינון כמו"ה חיים נ"י ראטה בק"ק שערענטש: **כתבך** בד"ת בא עדי יום אתמול והגם כי עמוס הטרדות אנוכי בעתים הללו חשתי ולא התמהמתי להשיב לך למען רבות חשקך בתורה ואבא מן המאוחר אל המוקדם. מ"ש ליישב קושי' שעה"מ פי"ד ממ"א בשם פר"ד על דעת הראב"ד שהביא ביומא פ"ג דמשו"ה שוחטי' לחולה שיש בו סכנה בשבת ואין מאכילי' אותו נבלה אע"ג דשבת חמורה שהוא בסקילה ונבילה רק לאו בעלמא מ"מ איכא חומרא אחריתי בנבילה שהאוכלה עובר בלאו על כל כזית וכזית אבל לענין שבת אינו עובר אלא בשעת שחיטה ומשו"ה הרבה לאו דנבילה לא מיקרי אי' קל לגבי חד לאו דשבת ע"ש והק' הנ"ל מהא דנזיר מ"ז ע"א גבי כהן ונזיר שהיו מהלכי' בדרך ומצאו מת מצוה וחכ"א יטמא נזיר שאינו קדושת עולם ואל יטמא כהן שהיא קדושת עולם וכן פסק הרמב"ם פ"י מנזירות הי"ג ולר"ן הקשו נהי דקדושת כהן חמורה אבל אינו עובר עליו רק לאו א' כשמטמא עצמו ונזיר עובר ד' לאוי' כמ"ש רמב"ם פ"ה מנזירות הכ"א ע"ש. וכתבת לחלק דבהאי דר"ן שעובר הרבה פעמים לאו דנבלה בזאח"ז אמרי' דנבילה חמור אבל בהאי דנזיר שעובר ד' לאוין בב"א זה לא מקרי חמור. הנה חילוק זה תי' שעה"מ שם במקומו אלא דלא נהירא לי' תירץ זה: **ואני** בעניי לא ידענא אמאי הא בהדי' אמרי' בנזיר מ"ח כיון דשרי חד לאו גבי מ"מ מ"ל חד מ"ל תרי לאוי' ועיי' זבחי' ל"ב הואיל והותרה לטומאתן הותרה לזיבתן או מ"ל חד דחי' מ"ל תרי דחיות ועיי' יבמות ז' ע"ב וכל זה אם היא בב"א אמרי' הואיל ואישתרי אישתרי וא"כ ה"נ אין חומר בד' לאוי' בב"א מבלאו א' וכיון דאישתרי לאו א' מחמת קולתי אישתרי כולהי אבל כשעובר הרבה לאוי' בזאח"ז דל"ש הואיל ואישתראי וכמ"ש תוס' שבת צ"א ד"ה כגון לענין מיגו דהוי שיעור לטומאה הוי שיעור לשבת דל"ש ה"ט בזאח"ז ע"ש שפיר הוי ריבוי לאוי' חומרא. ובזה יובן דר"ן כתב דעובר בכל זית וזית שבה כדאמרי' גבי נזיר שהיו שותה יין וא"ל אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כאו"א

והוא פלא מה ראי' צריך לזה שיש לאו בכל כזית ולהנ"ל א"ש דתוס' כתבו במכות ה' ד"ה ל"צ דאם אדם אכל ב' זיתי חלב בב"א בחדא התראה אינו לוקה אלא חדא אע"ג דהתראה על כל זית שאוכל ואפ"ה בנזיר שהוא בזאח"ז לוקה עכאו"א אלמא דעובר שני לאוי' בב"א קיל מעובר שני לאוי' בזאח"ז:

ועוד נ"ל סברא ישרה לחלק עפמ"ש הר"ן בשבת קל"ז בשם רז"ה ורשב"א דהיכי דנשפכו חמימו קודם המילה תדחה מילה כיון דאם נמול נצטרך אח"כ לחלל שבת משום פ"נ ע"ש באריכות וה"נ שפיר שוחטי' לו בשבת כיון דאם לא נישחוט נצטרך להאכילו נבלות כמה פעמים וכל זה בחולה שאיסורי' דחוי' הם אצל פ"נ ועיי' כ"מ רפ"ב משבת ובר"ן ביצה י"ז א"כ טוב לדחות אי' חמור דשבת פ"א מלדחות אי' נבילה כמה פעמים משום פ"נ אבל כהן ונזיר במת מצוה הותרה טומאה כמ"ש רש"י ברכות כ' ועיי' תוס' ופנ"י שם בזה שפיר אמרי' דעושי' יותר הקל כמה פעמים מלעשות החמור אפי' פ"א כיון דהקל הותר לגמרי. [ועיין לעיל סי' קי"ב]:

ומה שהקשית על א"מ סי' ח"י שתי' קושי' פר"ד שהק' אמאי לא נפרש תרומה מטבל ונבטלה ברוב אח"כ ברוב חולי' הנשארי' ואין כאן לא אי' טבל ולא אי' תרומה מה"ת ותי' א"מ דכשמבטל תרומה בחולי' הרי נהפך אי' להיתר ונעשה מתרומה חולי' והו"ל מאבד תרומה בידים דאסור מה"ת כדכתי' ושמרתם את משמרת תרומותי ועיי' ברמב"ם רפי"ב מתרומות ע"ש וק"ל הא דתנן פ"ט דתרומות מ"ד גידולי תרומה תרומה משום גזירה שמא ישהה תרומה טמאה לזרוע כ"ה בירושלמי ולא מטעם קנס ול"ל ה"ט הא עביד אי' דאו' לדעת א"מ ואמאי לא נתפרש דאסור לזרוע מטעם הנ"ל. ואין לדבריך פי' כלל דנהי דאסור לזרוע מה"ת מ"מ אם עבר וזרעה אין הגידולי' אסורי' רק משום גזירה שמא ישהה. אבל הקושי' הוא אהא דאמרי' בשבת י"ז גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהי לה גבי' ואתי לידי תקלה דמה חשש היא שישהנה לזרוע והרי אסור לזרוע מה"ת:

וגם זה לק"מ דהא תרומה טמאה אסורה באכילה ובהנאה רק בשעת שריפה מותר ליהנות ממנה כמבואר בשבת כ"ה ושריפה לאו דוקא ה"ה שאר ביעור עיי' תוס' ומותר לאבדה עכ"פ מה"ת ואפי' מדרבנן מותר לזורעה ושפיר גזרי' דילמא משהה לה לזורעה ואתי לידי תקלה ועיי' פסחי' בסוגי' דר"ח סגה"כ ותבין יותר:

אלא אי קשי' הא קשי' למה דאמרי' בשבת שם מעיקרא גזירה משום תרומה טהורה ביד ישראל ופירש"י ועינו צרה ליתנה לכהן וזורעה לבטלה מתורת תרומה ואיך נחוש לזה הא אסור לזורעה מה"ת. אבל גם ז"א דהיינו דמתרץ אי חשידו להכי אפרושי נמי לא

לפרשי מהני תרומה וכי משום שחשוד לזרוע תרומה חשוד על הטבל אלא מכאן ראי' לא"מ וא"כ זריעת תרומה אסור מה"ת וכיון דחשוד לזה חשוד נמי אטבל:

אמנם כ"ז לגי' שלפנינו אלא אמר רבא ישראל כיון דאפשר למעבד חטה א' כדשמואל וכו' אבל גי' רש"י אפרושי נמי לפרשי כיון דאפשר למיעבד וכו'. וא"ש למ"ש ריטב"א בקידושי' דיש בתרומה ב' מצות חדא להפריש תרומה לתקן אי' טבל ושנית מצות נתינה לכהן ולזה לא סגי בחטה א' רק צרי' כדי נתינה ע"ש וא"כ אם עביד כדשמואל אינו מבטל רק מצות נתינה לכהן אבל אינו מפסיד תרומה ואם זורעה הרי מבטל מצות נתינה וגם עובר אי' דאו' שמפסיד תרומה בידים וכיון דלא עביד כדשמואל לבטל מצות נתינה כ"ש דלא עביד תרי אי' לבטל מצות נתינה וגם לבטל תרומה בידים:

ומה ששאלת מה עמדי במ"ש הרא"ש א"נ שא"א שלא יהא קטן א' בסוף העולם הנה הפי' הפשוט שא"א שלא יהא בעולם תינוק לימול בזמנו וכמ"ש חת"ס או"ח סי' ע"ט. רק כיון שבא לידי אימא בי' מילתא עיי' ש"מ כתובות ז' לענין מתוך דאמרי' מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך שכל חבורה שהוא מין שחיטה כשוחט עולת נדבה הותרה אפי' שלא לצורך הנאת הגוף אבל מין חבורה אחרת כגון בעילה לא הותרה אלא לצורך הנאת הגוף ע"ש וכעין זה אני אומר בכאן דאם ניתן שבת לדחות במלאכת חבורה יש היתר יותר לשחוט שהוא ג"כ מלאכת חבורה מאלו ניתן שבת לדחות במין מלאכה אחרת. אבל יש ג"כ סברא לומר דיותר מועיל מה שניתן שבת לדחות באיזה מלאכה אחרת בחולה ממאי שניתן לדחות בסוף העולם אפי' באותו מין מלאכה והיינו דנקט הרא"ש תרתי שניתן שבת לדחות בהבערה ובישול וכו' שהוא מין מלאכה אחרת אבל יש לו מעלה שניתן לדחות גבי חולה זה א"נ א"א שלא יהי' קטן א' בסוף העולם וניתן לדחות באותו מין מלאכה וא"ש:

ועוד נ"ל פי' אחר בדברי הרא"ש והוא דלפי' הנ"ל אין לשון קטן מדוקדק ואורחא דמילתא לומר תינוק למול כמו בשבת קל"ז מי שהי' לו שתי תינוקות א' למול וכו' אבל נ"ל דאם יש קטן היודע לשחוט דשחיטתו כשירה עכ"פ באחרי' רואי' אותו ופשיטא דמניחי' הקטן לשחוט בשביל החולה ואין מאכילי' אותו נבילה לא מיבעי לשיטת הסוברי' דאפי' ספי לי' בידים אינו אסור מה"ת אלא בהני תלתא דילפי' מקרא ביבמות קי"ד וודאי יהבי לי' לשחוט אלא אפי' לדעת הסוברי' דספי לי' בידי' אסור מה"ת בכל אי' דילפי' במה הצד מהני תלת עיי' כ"ז באו"ח סי' שמ"ג וביו"ד סי' שע"ג מ"מ אין זה אי' שבת רק לאו דלא תאכלום לא תאכילום בשבת כמו בכל אי' ועיי' ש"מ ב"מ י' ע"ב לענין לפ"ע ופשיטא שהוא אי' קל יותר לספי לקטן אי' בידים מאכילת נבילה לגדול ובפרט למ"ש הרמב"ם

דכל דאתי' מריבוי' ודרשה אין לוקי' עליו ועל אכילת נבילה לוקי' דודאי נבילה חמור ומניחי' הקטן לשחוט ואין מאכילי' אותו נבילה. ולפ"ז כבר ניתן שבת לדחות ולא נבילה ולהכי גם כי ליכא קטן שוחט גדול ואין מאכילי' אותו נבילה וזה כונת הרא"ש א"נ א"א שלא יהי' קטן א' בסוף העולם והוא מותר לשחוט לחולה שלא נאכילנו נבילה כנ"ל וא"כ ניתן שבת לדחות בשחיטה עצמה ולהכי שוחטי' לו אפי' גדול ואין מאכילי' אותו נבילה וא"ש. ובזה תנוח דעתך בספר חיים טובים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שז

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק נח תרמ"ג לפ"ק:

רוב שלום עד בלי ירח. יציץ ציץ ויהי' פורח. מחותני האהוב ידינ"פ הרב הגאון הגדול צדיק כביר כקש"ת מו"ה זוסמאן סופר נ"י האבדק"ק האלאש יע"א וכל מרבית ביתו לשלום יפקדו:

יקרת מכתבו מי"ב תשרי הגיעני בזמנו ולא יכולתי להשיב כי הייתי מדוכא ביסורים קשים וגם היום יש לי יסורים גדולים בעוה"ר וד' ירפא לכל מכאובינו במהרה. ומ"מ לקחתי מעט פנאי להשיב כאשר יתן ד' בפי:

מ"ש מחותני נ"י על קושי' חמורה של נוב"י קמא או"ח סי' ל"ו על מתני' יומא דפ"ג מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפילו דברים טמאים הלא למ"ד אאחע"א אפילו בכולל אין יו"כ חל על דברים טמאים וא"כ דברים טהורים רבותא טפי לא מיבעי טמאים דליכא אלא איסור לאו ודאי נותנים אלא אפילו טהורים דאיסור כרת דיו"כ נמי נותנים לו. ותירץ עפ"י ספר דברי אמת דף פ"ו שמחדש עפ"י רש"י חולין ק"ו דבחזיר וכל דברים טמאים יש בו לאו ועשה. ופסק טבל וחזיר טבל קל שהוא רק איסור לאו אחד אף דחמיר שהוא במיתה וחזיר יש בו לאו ועשה וריבוי איסורין חמור וא"כ דברים טמאים שהוא ריבוי איסורין רבותא יותר מיו"כ שהוא רק איסור אחד אף דחמור שהוא בכרת. הנה ספר הנ"ל אין אתי ולא ידעתי כונתו מה איסור עשה יש בדברים טמאים אולי יכול מחותני נ"י להעתיק דבריו ע"י עושה רצונו. ובספר ראש יוסף שם בחולין ראיתי שפירש דבחזיר ודברים טמאים איכא תרי איסורין היינו נבלה וטמא ואף דאאחע"א אולי האי מ"ד ס"ל דאחע"א. או דמ"מ חמיר דעבר תרי איסורין וכדאמרינן יבמות ל"ב נ"מ לקברו בין ב' רשעים. ואם הפי' על דרך זה אין קושי' נוב"י מתורץ בדברי מחותני דהרי שני איסורין יש בדברים טמאים ג"כ אי אאחע"א. ואם באנו לומר דמ"מ מקרי זה ריבוי איסורים וחמור

מיו"כ שיש בו כרת א"כ שוב אין אנו צריכין לדבר זה שיש בטמאים שני איסורים רק כיון דבדברים טמאים יש איסור טמא ואיסור יו"כ אף דאאחע"א מ"מ הוי ריבוי איסורים וחמיר מטהורים דלית בי' רק איסור יו"כ אף דאית בי' כרת:

ואמנם מה שפסק בספר הנ"ל מכח דין הנ"ל דחזיר חמור מטבל דבחזיר יש לאו ועשה ובטבל ליכא רק לאו. לא נ"ל ובהדי' כתב הרא"ה בחינוך מצוה תק"ז דמי שאינו מוציא תרומה וכו' ביטל עשה זו וכו' ועונשו גדול מאוד שאוכל טבלים וא"כ מי שאוכל טבל עובר על עול"ת ועיין תוס' שבועות דף ג' דבנשבע על הככר לאוכלו חרקו לים בשעת זריקתו מבטל שבועתו וה"נ בשעת אכילה מבטל גם עשה דהפרשת תרומה ומעשרות וא"כ טבל חמיר מחזיר:

אלא דלפ"ז קשי' לי א"כ בטבל ותרומה לת"ק אמאי מאכילין אותו טבל הא בטבל יש ריבוי איסורין לאו ועשה כנ"ל ובתרומה ליכא אלא לאו. ואולי כיון שהתרומה לא תעמוד בקדושתה אחר שיפרישנה ליתנה לכהן שיאכלנה רק יאכלנה החולה ישראל אין כאן מ"ע בהפרשה רק לתקן איסור טבל לכן תרומה חמור ועיין טו"ז יו"ד סימן א' סקי"ז:

ועכ"פ ארוחנא בזה ליישב לפרש התוספתא שעמד עלי' בשו"מ תליתאי סי' תל"ג דקתני טבל ונבלה. נבלה. נבלה ותרומה תרומה והקשה הא תרומה במיתה ונבלה בלאו ע"ש וכבר העיר בזה חותני הרב הג' בתשו' מהרי"א או"ח סי' קפ"ה עפ"י תוס' שבועות כ"ג ד"ה האוכל דבנבלה איכא גם עשה דאינו זבוח ועיין ראש יוסף חולין ק"ו ולהכי בטבל ונבלה דגם בטבל איכא לאו ועשה כנ"ל טבל חמור שהוא במיתה ומשו"ה נבלה. אבל תרומה שאין בה כי אם לאו לחוד אף שהוא במיתה מ"מ נבלה שיש בה ריבוי איסורים לאו ועשה חמיר מתרומה ומשו"ה מאכילין אותו תרומה ואתי שפיר:

ובגוף קושי' נוב"י הנ"ל נ"ל דלק"מ דאי נימא דאיסור כרת אין נותנים לחולה רק איסור לאו א"כ גם דברים טמאים אסור לתת לו ביו"כ דנהי דאין יו"כ חל על איסור טמא מ"מ לגבי חולה דפקע מיני' איסור טמא ואפילו אי לא אמרינן בשאר איסורין חוץ משבת הותרה בפ"נ עיין שו"מ תליתאי תל"ג הנ"ל מ"מ מצד הנדחה אין כאן איסור טמא ושוב אתי איסור יו"כ דהוא איסור כרת וחייל ואי אסור ליתן לו איסור כרת דיו"כ גם דברים טמאים אסור ליתן לו ביו"כ וכדאמרינן בעלמא פקע איסור אשת אח וחייל וא"כ שוב אין רבותא בטהורים מבטמאים ביו"כ וא"ש:

אבל עוד נ"ל עפמ"ש הרה"מ פי"ד ממ"א הט"ז בכונת הרמב"ם דאף בעוברה שהריחה נותני' לה תחילה כוש ברוטב מ"מ באחזו בולמוס מאכילין אותו מיד השומן בעצמו לפי שאין חולי זה סובל מיתון ע"ש. והביא ראי' מלשון המשנה דקתני מאכילין אותו

אפילו דברים טמאים והא כיון דביו"כ מיירי הוי סגי ליתני מאכילין אותו סתם אלא להכי תני אפילו דברים טמאים לומר דמיד מאכילין אותו דברים הטמאים בעצמם ולא רוטב שלהם ע"ש. וא"כ רבותא זו ל"ש רק בדברים טמאים אבל בטהורים לענין איסור יו"כ ל"ש כלל רבותא זו דמ"ל רוטב ומ"ל בשר וא"כ שפיר תני אפילו דברים טמאים ולא מצי למתני רבותא בטהורים ולק"מ:

ועוד הי' נ"ל לדון בדבר חדש. הנה ביו"כ שיעורו בכותבות משום דלא כתיב אכילה רק אשר לא תעונה ותלוי ביתובי דעתי' ושיעורו חז"ל דבשיעור כותבות מיתבי דעתי' כ"ע טובא ועוג מלך הבשן פורתא כדאמרינן לעיל דף פ' אבל מי שאין דעתו מתישבת אפילו פורתא אין איסור אפילו בכמה כותבות רק למ"ד ח"ש אסור מה"ת ולר"ל מדרבנן. וא"כ י"ל דאף דקי"ל לחכמז"ל דבכותבות אפילו עוג מיתבי דעתו פורתא היינו באדם ברי אבל מי שאחזו בולמוס מחמת רעבון כל זמן שלא יאורו עיניו הרי חזינן דלא מיתבי דעתי' ועדיין הוא מעונה אפילו אכל כמה כותבות אין כאן איסור רק משום ח"ש. והערני קצת לזה לשון הרה"מ שהבאתי לעיל שכתב דלא אמרו תוחבין וכו' אלא בעוברה וכו' שאין לנו אומד ביישוב דעתה פעמים מתיישב ברוטב וכו' מזה נראה דאין כאן יתובי דעתי' עד שיאורו עיניו. וא"כ אין רבותא בטהורים משום כרת דיו"כ דעד שיאורו עיניו אין כאן איסור כרת דליכא יתובי דעתא ואין כאן רק ח"ש ושפיר קתני רבותא אפילו דברים טמאים שאוכל כשיעור ואיכא לאו ומכ"ש דברים טהורים דמשום יו"כ ליכא אלא איסורי בעלמא דח"ש. ובזה א"ש נמי מה שדקדק הרה"מ וכפ"ש כיון דביו"כ קאי למה לא קתני מאכילין אותו סתם. דמשום דמאכילין אותו סתם אין חידוש דהוי רק איסור בעלמא דח"ש:

ודרך צחות אמרתי עפ"י המבואר ביו"ד סי' פ"א דאוכל דברים אסורים מוליד לו טבע רע ומזיק לו בזקנותו אעפ"י שאינו עובר באכילתו כגון קטן וכדרשת חז"ל ונטמאתם בם ונטמטם בם ורמב"ן בחומש האריך בזה בכמה מקומות. ונראה דזה ל"ש אלא בדבר שאסור בעצמותו איסור חפצא אבל באיסור התלוי רק בזמן ל"ש זה וכמ"ש תוס' בכמה דוכתי לחלק בזה לענין שאין הקב"ה מביא תקלה על ידם. והנה לר"ש בן מנסי' יומא פ"ה ילפינן דפ"נ דוחה שבת מושמרו וכו' חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה והו"א דזה שייך רק באיסור תלוי' בזמן כגון שבת אבל אוכל דברים טמאים אפילו בהיתר שגורם לו אדרבה לחטוא אח"כ אין מאכילין אותו דל"ש סברא כדי שישמור שבתות הרבה כי אדרבה עי"ז יש לחוש שיחלל שבתות הרבה קמ"ל דאפ"ה שרי ומאכילין אותו אפילו דברי' טמאי'. ומיושב קושי' נוב"י. ואולי גם דקדוק פר"מ למה לא נקט חלב ודם

דדברים טמאים ושקצים ורמשים מולידין גנאי יותר בנפש. עיין רמב"ן אחרי גבי דם ומ"ש בטעם עופות טמאי':

ומידי עברי בתשו' נוב"י הנ"ל ראיתי דבר שהוא חידש בעיני הק' בברייתא דפלוגתא דרבי וראב"ש בהא דגוזזין לו כרשין אם יעשה או לא הלא יכול להכניס כרשין הללו דרך גגות ומותר לאכול אכילת עראי אפילו מדרבנן ומה שאוכל משום רפואה ודאי לא מקרי קבע. ותי' כיון דמיירי בשבת שבת קובעת למעשר. ואינני מבין הלא פירש"י ביצה ל"ד דשבת קובעת משום דאכילת שבת חשובה ועראי שלה קבע ע"ש. וא"כ כ"ז כשאוכל לכבוד שבת. אבל כשאוכל לרפואה כיון דפשיטא לי' דאפילו הוא קובע עליו אינו קבע כיון שהוא רק לרפואה כ"ש ששבת אינו קובע כיון שהוא רק לרפואה ואינה חשובה והלא אין היום בעצמותו קובע רק מחמת חשיבת סעודה שבאותו יום. ופשוט בעיני שחולה שצריך לאכול ביו"כ ודאי אין יו"כ קובע מצד היום בעצמו כיון שאין הסעודה חשובה באותו יום וכדאמרינן להדי' ביצה שם הטעם דשבת קובעת משום דכתיב וקראת לשבת עונג:

ופר"ד דרוש י"ט תמה על הר"ן בשמעתין דכתב הטעם דשוחטין לחולה בשבת ואין מאכילין אותו נבילה משום דאיסור נבלה עובר עליו כמה פעמים ושוחט בשבת אף שהוא איסור סקילה מ"מ אין עובר רק פ"א א"כ בטבל ותרומה דפליגי איזהו חמור ת"ל דטבל חמור שעובר בכל כזית משא"כ בתרומה שאינו עובר רק פ"א. ולפענ"ד נראה לחלק, בסברא עפ"י דברי הראב"ד שהביא הרא"ש בשמעתין שדחה דעת האומרי' דמוטב להאכילו נבלה שהוא בלאו ולא ישחוט שהוא בסקילה ודחה כיון דבלא"ה ניתן שבת כבר לדחות בשאר מלאכות דחינן נמי במלאכת שחיטה. ולפ"ז י"ל דמצד חומרא שצריך לעבור איסור א' כמה פעמים לא עבדינן איסור חמור רק עבדינן הקל וממילא כיון שנותן הקל לדחות שוב נדחה גם כמה פעמים אלא דבשבת נגד נבלה שפיר כתב בר"ן דנבלה חמור משום דעובר כמה פעמים דל"ל כיון שכבר ניתן איסור נבלה לדחות מפני חומר איסור שבת שוב דחינן אפילו כמה פעמים דהרי גם בשבת יש קולא בו שכבר ניתן לדחות בשאר מלאכות משא"כ בתרומה וטבל למ"ד דתרומה חמירא שפיר דחי איסור טבל מקמי תרומה וכגון שניתן איסור טבל לדחות שוב אין חומרא במה שצריכין לדחות אותו כמה פעמים. ולפ"ז אולי יש לפרש התוספתא שהבאתי לעיל דקתני טבל ונבלה נבלה. נבלה ותרומה תרומה והקשה בשו"מ הנ"ל הא תרומה במיתה ונבלה בלאו וי"ל דתוספתא לא ס"ל סברא שלי הנ"ל וה"פ טבל ונבלה נבלה בא"י לתרום הטבל כגון שאין הבעלים כאן וטבל חמור שהוא במיתה. ובכמות האיסור שווין נבלה ותרומה היינו

שיכול לתרום הטבל תרומה דבתרומה אינו עובר רק בכזית אחד ובנבלה כמה פעמים וכקושי' פר"ד הנ"ל:

וראיתי שם בשו"מ דבר מתמיה שכתב ליישב קושי' נוב"י על הרמב"ם שכתב טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה שהטבל במיתה. והק' נוב"י הא להרמב"ם אין שום תרומה ומעשר בזה"ז מה"ת וא"כ אינו במיתה. ותי' עפ"י שיטת רמב"ם דכל איסור דרבנן הוא מן התורה מלא תסור והא דספק לקולא משום דחכמים מחלו שלא ישוו לדברי תורה אבל בזמה"ז דליכא תרומה דאורייתא שוב הוי כדברי תורה ועיין במל"מ פ"ז מתרומות והוא פלא דנהי דאיסור דרבנן הוי כד"ת אבל רק שם איסור לא תסור והוא שווה בכל איסור דרבנן בין בעריות בין בשבת בין במ"א אבל לא איסור טבל שהוא במיתה. ואכתי תקשי איך נתן הרמב"ם טעם שהטבל במיתה הלא אין כאן רק איסור לא תסור וצ"ע:

ומה דקשי' לפר"ד יפרוש תרומה ויחזור ויבטלנה באותו חולין גופא ואפילו אי אין מבטלין איסור הוא מה"ת אינו רק איסורי בעלמא ואפילו לאו ליכא. ואני מסתפק הנה הגם שמבואר בנוב"י תנינא יו"ד ר"א דמצות הפרשת תרומה ומצות נתינה לכהן הם שני מצות מ"מ מבואר בפסחים דל"ג במפריש חמץ תרומה בלא הי' לה שעת הכושר כגון שנתחמצה במחובר אינה קדושה ולחד מ"ד הטעם משום דכתיב תתן לו ולא לאורו ולנוב"י הוא פלא הלא מצות הפרשה לסלק איסור טבל לחוד ומצות נתינה לכהן לחוד וא"כ נהי דכתיב לו ולא לאורו ולא הי' שעת הכושר לקיים מצות נתינה מ"מ תהי' קדושה לסלק איסור טבל וע"כ צריך לחלק דתבואה שלא הי' ראוי' מעולם לקיים בה מצות נתינה שוב אין בה חיוב הפרש תרומה אפילו לסלק איסור טבל דאינו לאסור משום טבל לעולם כיון שאינה ראוי' לקיים בה מצות נתינה. ויש להאריך בזה. לכן אני מסתפק בתרומה שמפריש עדד שיבנולנה. ומכדש ע"ד שיבטלנה ומכ"ש ע"ד שיבטלנה בחולין שהופרשו ממנה אי הוי תרומה כלל כיון שבשעת הפרשה אינו מפריש ע"ד שתהי' אסורה לזרים ואפילו נאמר דבכה"ג הוי תרומה היינו כיון שתלוי רק בדעתו אבל באיכא חולה שיש בו סכנה ומפריש רק כדי לבטלה ולהאכילה לו נראה מסברא דלא מהני הפרשה כלל וא"ש:

ומ"ש מחותני נ"י ליישב קושי' אחרונים למ"ד תרומה וטבל טבל הא טבל חמור דאסור בהנאה של כילוי מה"ת ותרומה מותר בהנאה של כילוי עיין מל"מ פ"ב דתרומות הי"ד. ותירץ עפ"י דברי שערי אפרים המובא במל"מ שם דמותר להדליק נר חנוכה בשמן של טבל דמללה"נ ואין מצוה יותר מוחי בהם ומותר למסוכן לאכול מהם דהיינו מן הטבל ואין זה הנאה של כילוי. שתי תשובות בדבר. חדא דהא לא הי' קשה מעולם שאם המסוכן

אוכל טבל עושה שני אסורים איסור אכילה ואיסור הנאה של כילוי. הגע בעצמך וכי מי שאוכל איסור הנאה עושה ב' איסורים של אכילה ושל הנאה. זה לא עלה ע"ד אדם מעולם כי אכילה הוא מין ממיני הנאה של כילוי וכמו שביאר הרמב"ם בסה"מ [מל"ת קפ"ז]. רק באיסורי אכילה לא אסרה התורה רק הנאת אכילה ולא שאר הנאות ובאיה"נ אסרה גם שאר הנאות ומ"מ באכילה רק איסור א' הנאת אכילה וכן בטבל דלא אסרה תורה כל הנאות רק הנאות של כילוי נאסרה כמו הנאות כילוי דאכילה א"כ באכילת טבל לא ניתוסף איסור חדש מצד זה. אלא דקושי' הי' שטבל הוא איסור חמור משום דאסור לבריא הנאה של כילוי בלא אכילה משא"כ בתרומה וע"ז ל"ש כלל תירוצו כמובן:

ושנית איך שייך לומר דאין בזה הנאה של כילוי דמללה"נ והרי יש מצוה דוחי בהם. והרי ע"ז אנו דנין אם יכול לקיים וחי בהם בטבל שיש בו שני איסורים איסור אכילה ואיסור הנאה של כילוי וחמור מתרומה שאין בו רק איסור אכילה הוצרך לקיים וחי בהם בתרומה דקיל ואסור בטבל דחמור. ועיין בשו"מ רביעאה סי' מ"ב דהוא בעונש אם הציל עצמו בחמור וא"כ איך נימא דאין איסור הנאה של כילוי בטבל משום דמקיים וחי בהם ומללה"נ זהו מערכה על הדרוש אדרבה אמרינן מצד דאסור בהנאה של כילוי חמור ואין מצוה לקיים בזה וחי בהם אלא אפילו איסורי איכא:

ולפענ"ד נראה כיון דאיה"נ של כילוי בטבל ילפינן מקרא את משמרת תרומותי א"כ עיקר האיסור הוא בכילוי משום דמבטל מ"ע דהפרשת תרומה והא דאינו אסור בכילוי רק בהנאה של כילוי משום דאם אינו רוצה ליהנות אין כאן מצוה בהפרשה כלל וכמ"ש רש"י גיטין ל"ז ע"ב ד"ה מדאורייתא וא"כ לפמש"ל ד"ה אלא דהיכא דאין התרומה נשארת בקדושתה אין מצוה להפריש כלל ואין בהפרשה רק תיקון איסור טבל א"כ אין בטבל זה איסור כלל מצד הנאה של כילוי ולק"מ:

אמנם לפמ"ש במק"א ליישב דעת טו"ז יו"ד סי' א' סקי"ז שכתב דעיקר הברכה גבי תרומה על מצות הפרשת תרומה ולא על תיקן איסור טבל שהרי מצות הפרשה חל עליו. אפילו אינו רוצה לאכול מן התבואה עדיין והקשו האחרונים עליו מרש"י גיטין הנ"ל וכתבתי דכונת רש"י רק אם בשעה שנגמרה מלאכתן למעשר אינו רוצה למוכרן או לאוכלן אז אינו מחויב לתרום ולעשר אבל אם גמר מלאכתן כדי לאוכלן ונתחייבו בתרומה שוב מצוה עליו להפריש אפילו אינו רוצה לאכול עדיין וזה שדייק הטו"ז אפילו אינו רוצה לאכול עדיין אבל בשעה שנגמרה מלאכתן חישב עליהם לאכלן אז מצות הפרשה עלי' מיד ודבר זה למדתי מרא"ה בחינוך מצוה שצ"ה. ועיין רמב"ם פ"ב ממעשר ה"א מבואר כן להדי' וא"ש. וא"כ יש לדון בזה כיון דמיירי שכבר נגמרה מלאכתן מעיו"ט

וכמ"ש נוב"י א"כ כבר חל עלי' מצות הפרשה וכטו"ז הנ"ל ושוב אסור בהנאה של כילוי ויש לדחות וצ"ע. ולא ישים עיניו לטובה על דברי. כי כתבתוה בלי עיון כלל. ובזה הוא שלום וביתו שלום כנפשו ונפש מחותנו ידידו נאמנו החותם באהבה רבה ודוש"ת: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שח

שיל"ת ב' אויפאלא ג' ח"ש תרנ"ה לפ"ק:

חיים וברכה למשמרת. לגפן אדרת. חריף ובקי. כמו"ה יודא הלוי ני' במונקאטש יע"א: **נועם** מכתבו ממולאים בחריפות ובקיאות הגיעו עדי בעתו אבל מחמת ענינים שונים אשתיהו אשתהי עד היום להשיב ועמו הסליחה אם לא שתו עדיו עליו כראוי לו כי איניני מכירו רק מכותלי מכתבו ניכר כי בר אוריין ובר אבהן הוא והנני כמשיב ידי על פלפלא חריפתא שלו כפי אשר יחנני החונן לאדם דעת אבל איניני יודע מה מצא בי כי דלק אחרי ואין דרכי לקשור חבל בחבל נימא בנימא ולבנות מגדול הפורח באויר רק אכתוב הנלפענ"ד שכך הוא דרכה של תורה:

ראשית דבר נסתפק למה דקיי"ל יומא פ"ג דחולה שיש בו סכנה מאכילי' אותו הקל הקל תחילה אם יש לפנינו כזית חלב וכזית פיגול דחלב הוא אי' כרת לבד ופגול אי נימא כדעת הפוסקי' דגם בקדשים הפסולים מע"ג המזבח עדיין המה בקדושתם ומקרי קדשי ד' ומועלים בהם ודלא כדעת מהרש"א בקידושי' ב"ח וא"כ יש בו כרת משום פיגול וגם לאו דוכל זר לא יאכל קודש מי נימא דפגול חמור הואיל דאית בי' תרתי או דילמא כיון דאיתא בשאלה כמו דמשמע מתוס' כריתות י"ג ע"ב דדוקא שנשחטו ונזרקו דמם כהלכתן ליתא בשאלה אבל נפסלו בשחיטה או בזריקה שפיר מהני שאלה וכמבואר קצת במל"מ פי"א ממעה"ק וכיון דאיתא בשאלה מקרי קל לגבי חלב כדאמרי' ביבמות ד' לענין עדל"ת דכל שישנו בשאלה מקרי קל ע"ש:

הנה מה דמשמע לי' מדברי תוס' דאם נתפגלו בשחיטה או בזריקה איתי' בשאלה אני תמה עליו מיני' ובי' שהרי התוס' הקשו אמאי לא חשיב ה' כגון נשבע שלא יאכלנה ואכלה ותי' מידי דאיתי' בשאלה לא קתני והקשו א"כ איך תני מוקדשי' הא איתי' בשאלה מ"מ השתא שנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן ליתא בשאלה ואי נימא דאם נתפגל בשחיטה או בזריקה איתי' בשאלה א"כ מה פריך בגמר' ונתני ה' חטאות ונוקמא כגון דאכל כזית פיגול ושקיל וטרי לשנויי והא פיגול איתי' בשאלה ומידי דאיתי' בשאלה לא קתני אע"כ דגם אם נתפגל ליתא בשאלה. ותוס' לא כתבו שנשחטו ונזרקו דמן בכשרות

דאפי' לא נשחטו ונזרקו דמן בכשרות רק בפיגול נמי ליתא בשאלה אלא כתבו שהי' כהלכתן ובפגול נמי בעי' שחיטה וזריקה כהלכתן כדאמרי' בזבחים כ"ח ע"ב כהרצאת כשר כך הרצאת פסול ועיי' רש"י ותוס' מעילה ג' ע"ב:

ומה שהביא מדברי מל"מ פי"א ממעה"ק הוא כהאי עורבא דמביא נורא לקיני' דהרי המל"מ שם נסתפק למ"ש רשב"ם ב"ב ק"כ שאם שחט בחוץ ונתחייב כרת דמהני שאלה לפוטרו מכרת אי גם בשחט בהכשר ואכל קודם זריקה דלוקה אי מהני שאלה לפוטרו ממלקות ופשוט לי' מתוס' כריתות הנ"ל דדוקא נשחט ונזרק דמם כהלכה לא מהני שאלה וסיים אבל קודם זריקה מהני שאלה אפי' בהכשר כמו בשוחטה בחוץ אבל לאחר זריקה שוב לא מהני שאלה אפי' נשחט ונזרק בפסול:

ויש לי עוד ראי' לזה שהרי כתב הרמב"ם פח"י מפסוהמ"ק ה"ג כל קרבן שהוא פסול וכו' כל האוכל ממנו כזית במזיד לוקה שנ' לא תאכל כל תועבה ושם בה"ז גבי פיגול אבל אם אכל מן המתיר עצמו אינו חייב כרת אלא לוקה כאוכל פסוהמ"ק שאין בהם פגול ע"ש ואי נימא דישנו בשאלה תקשי הא כתב הרמב"ם פ"ה משבועות ה"ב דכל שאין לאו שבו מפורש בתורה אין לוקי' בהת"ס והרי לאו זה וודאי מקרי אינו מפורש בתורה שאינו מפורש לא תאכל פגול או לא תאכל פסוהמ"ק והלא הת"ס הוא שמא ישאלו הבעלים על הקדישן וא"ל דמוקמי' אחזקה שלא ישאלו כמ"ש תוס' מכות ט"ו וגיטי' ל"ג דהא וודאי ישאל כיון דקרבן פסול הוא ואסור בהנאה וצריך להביא קרבן אחר כדי שלא יפסיד קרבן זה ויוכל לאכלו וליהנות ממנו ועיי' במהרש"א גיטין שם שהק' כגון זה בנזיר שוודאי ישאל כדי שלא ילקה ותי' שאין החכם נשאלה לו אם עבר במתכווין ע"ש וזה ל"ש כאן שהרי אכלו אחר והבעלי' נשאלי' כדי שלא יפסידו:

ובטו"ז או"ח סי' תרי"ט הק' כעין זה דבטל כל חייבי שחוטי חוץ ע"י שאלה ותי' דבעי פתח ושמא לא ימצא פתח ע"ש וכ"ז לענין דאינו בטל לגמרי אבל הת"ס מיהו הוי שמא ימצא פתח ואיך לוקי' אע"כ דגם אם נפסל או נתפגל בשחיטה או בזריקה לא מהני שאלה אחר שחיטה וזריקה:

ודברי טו"ז הואיל ואתי לידן נימא בי' מלתא שאני תמה על תמיהתו הא משכחת חיוב כרת בשחטו אחר בחוץ לא הבעלים דשפיר חייב כרת אם הבעלים אין נשאלי' ועיי' לח"מ ספ"ה מנדרים דבאוסר פירותיו על חבירו לא מקרי דשיל"מ כיון שהנאסר א"י לישאל רק האוסר ע"ש והכא מה איכפת להו לבעלי' לישאל עליו הרי זה ששחט בחוץ צריך לשלם להם ויש לדחוק בכמה אנפי' וצ"ע:

וגם מ"ש אי נימא כדעת הפוסקי' דגם בקדשים הפוסלים מע"ג המזבח עדיין המה בקדושתם ומקרי עוד קדשי ה' ומועלים בהם דלא כמהרש"א קידושי' נ"ח. הנה הא דבקדשים פסולי' יש בהם מעילה מבואר במשנה כריתות י"ג יש אוכל אכילה אחת שהוא נותר ואפ"ה חייב אשם מעילות ועיי' תוס' שם ורש"י כריתות כ"ג ד"ה בגסה כיון שאם עלה לא ירד אלא דגבי נותר אפשר דהוי שחיטה וזריקה בהכשר אבל הדבר מבואר במעילה ג' דזריקת פגול אינו מוציא מידי מעילה בקה"ק ואינו מביא לידי מעילה בקדשי קלי' וכן פסק הרמב"ם פ"ג ממעילה ה"ג וא"כ הרי מעלתו לא נסתפק באימורי קדשים קלי' וחלב דנימא שפגול חמור לפי שיש בו גם לאו דמעילה שהרי בלא"ה חמור שיש בו לאו דחלב ולאו דפגול וגם לפמ"ש אין בהם מעילה אם הם פגול שאינו מביא לידי מעילה ואין להסתפק רק בבשר קדשי קדשים והרי מבואר שלא יצא מידי מעילה ומעלתו לא דק בלישנא דאדרבה בכשרים יצאו מידי מעילה ורק בפסולים מועלי' דלא יצאו מידי מעילה. ומה שציין דלא כמהרש"א קידושין נ"ח אינו ענין לכאן דתוס' ומהרש"א שם קאי בשחוטי חוץ ובזה נסתפק מהרש"א אם הו' כקדשים שמתו דיצאו מידי מעילה ד"ת כדאמרי' במעילה ב' ופי' תוס' שם דכיון שהלכו לאיבוד לא אקרו קדשי ה' ואפשר דבזה אפי' אם עלו ירדו דזה מקרי אין פסולו בקודש דגם אם שוחט חולין בחוץ שוב אינו ראוי להקרבה ועיי' תוס' נדה מ"א ד"ה שהי' שאפי' נפסל אחר שהוקדש מ"מ כיון שהוא פסול שיכול להיות גם קודש שהוקדש מקרי אין פסולו בקודש ואם עלה ירד וא"כ שחוטי חוץ הולכי' לאיבוד ולא מקרי קדשי ד' ואין בהם מעילה או נימא דאין שחיטה דומה למיתה וכמו בהשחיטה בפנים אינו מוציא מידי מעילה בלא זריקה ה"נ בחוץ אינו מוציא מידי מעילה ולא אמרי' כמאן דחנקינהו דמי עיי' רפ"ק דמעילה אבל בשאר פסולי' וודאי אינו מוציא מידי מעילה וכדאמרי' ריש מעילה דלאו כמאן דחנקינהו דמי ומכ"ש בהני דאם עלו לא ירדו שפסולן בקודש עיי' רש"י כריתות כ"ג הנ"ל ובגמ' פ"ק דמעילה:

ובכל זאת אני אומר דהא דאם יש לאו דמעילה בפגול במחלוקת הוא שנויי' דלדעת רש"י בשבועות כ"ג ע"ב ד"ה דזדונו לאו דאזהרת מעילה הוא מגז"ש דחטא חטא מתרומה א"כ כיון דאית בי' מעילה וקרינא בי' וחטאה בשגגה מקדשי ד' ושייך בי' גז"ש דחטא חטא לאו נמי אית בי' אבל למה שהוכיחו תוס' שם מכריתות ד' דלאו דזרות לא הוי מגז"ש דתרומה רק מוזר לא יאכל כי קודש הם וזה הוא דוקא היכי דחזי לכהנים אבל היכי דלא חזי לכהנים אין בו לאו זה כדאמרי' במכות ח"י והא דאמרי' בכריתות ד' האוכל חלב המוקדשים לוקה ב' משום וזר לא יאכל כי קודש הם אף דחלב לא חזי לכהנים היינו משום דקרי' בהאי קרבן ואכלו אותם אשר כופר בהם דהיינו בשר א"כ בפיגול דלא קרי'

בהאי קרבן כלל ואכלו אותם וכו' ולא חז' לכהנים שוב אין בו לאו דזרות ומעילה כלל ואין מקום לספיקו כלל:

ואין להקשות כיון דאין בו איסור זרות במזיד אמאי יש בו מעילה בשוגג ר"ל דהא דמועל בשוגג אינו מחמת אי' הקדש רק מחמת שהוא ממון הקדש דאם עלה לא ירד. ומה שהק' ש"ש ש"ו פ"ד דאי מעילה הוא משום ממון הקדש א"כ מה הקשו תוס' סוף מעילה בנפלה פרוטה של הקדש בתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש דס"ל לר"מ כיון שהוציא את הראשונה מעל וחד"א עד שיוציא את כל הכיס והקשו התוס' דליבטל ברובא ומאי קושי' הא אמרינן ביצה ל"ח דממונא לא בטיל אע"כ דבמעילה אין אנו דנין משום תורת ממון רק מתורת אי' שבו ע"ש. ולפענ"ד לק"מ דנהי דאמרי' ממונא לא בטיל היינו דוקא השוי' שצריך לשלם לו מביתו שוי' ממון שלו שנתערב אבל החפץ בטיל ואין לבעל המועט חלק ושותפות בתערובות וכן משמע מרש"י ביצה שם שכתב ומתני' נמי לא קאמרי' דלפקע רוב ממונא אצל חברתה להפסיד אלא איסור תחומין שיש לה בה הוא דקשי' לן דלבטל ע"ש ואי נימא דגם החפץ לא בטל ויש לה חלק ושותפות בתערובות הדק"ל דא"א לבטל ולהיות כרגלי בעלת העיסה שהרי יש למשאלת שותפות בה ובשותפות ודאי אסור שהרי אביי משני התם דמשו"ה אסור התם במתני' גזירה שמא תעשה עיסה בשותפות אע"כ דהחפץ בטל ואין לבעל המועט חלק ושותפות בתוך התערובות רק שבעל הרוב מחויב לשלם לו מביתו. ולפ"ז בהקדש נמי שפיר הקשו תוס' נהי דממונא לא בטל היינו רק שצריך לשלם להקדש מכיסו אבל כיון דגוף פרוטה זו בטלה אמאי מעל וא"ש:

אלא דראי' הנ"ל יש לדחות דהתם ל"ש כלל אם אין החפץ בטל שיהי' למשאלת חלק בגוף העיסה דהך שאלה דהתם הלואה הוא דלא הדרא בעינא ועיין טו"ז או"ח סי' תנ"ד ופריך שפיר דאי' תחומין לבטל. אבל מ"מ אני אומר דוקא דומי' דהתם דל"ש לדון על ביטול החפץ כלל רק על השוי' כיון דהלואה הוא בזה אמרי' דממונא לא בטיל אבל לענין החפץ שפיר אמרינן דגם ממונא בטל וכנ"ל:

ושוב הביא תוספתא מי שאחזו בולמוס מאכילי' אותו הקל קל כיצד טבל ושביעית מאכילי' אותו שביעית טבל ונבלה נבלה ותרומה תרומה תרומה ושביעית שביעית וכו' והוא תמוה הרי בירושלמי מקשה אמאי נבלה ותרומה תרומה הא תרומה מיתה בי"ש ונבילה רק בלאו ומשני מאליהן קבלו המעשרות פי' דמיירי בתרומה דרבנן אבל בתוספתא אי אפשר לשנויי דהא קתני טבל ונבילה נבילה ואי תרומה דרבנן טבל נמי דרבנן ואמאי אין מאכילין אותו טבל דרבנן שהוא קל מנבילה דאו' אע"כ בטבל

דאו' מיירי וא"כ תרומה נמי דאורייתא והדק"ל דתרומה חמורה מנבלה שהוא במיתה בי"ש ובגוף התוספתא כבר התעורר חותני הגז"ל בשו"ת מהר"י אסאד או"ח סי' קפ"ה ושם הובא ג"כ ירושלמי הנ"ל ומעלתו הלך בדרך רחוקה וחדל לעשות הפתח בהבנת התוספתא כפשטא [עיין בתשו' הקודמת]:

ולפענ"ד נראה לפמ"ש במק"א בכונת ר"מ שהביא האשר"י שם ביומא דמשו"ה שוחטי' בשבת לחולה אף שהיא איסור סקילה ואין מאכילי' אותו נבלה שהוא רק בלאו לפי דשבת הותרה בפקנ"פ כמו או"נ ביו"ט דהא האיסור תלוי רק בזמן וכל ישראל מותרים לעשות מלאכה זו לצורך אותו חולה שהוא פקנ"פ ושפיר שייך לומר הותרה אבל נבלה שהאי' קשור בחפץ גם בשעה שאוכל החולה הנבלה הוא אסורה לכל ישראל ל"ש לומר בה הותרה שהרי כזית זה גופא שהחולה אוכל אסור הוא לאחריני וא"כ אינו היתר רק דחוי' אבל השחיטה בשבת בשעה שזה שוחט לחולה כל ישראל הי' מותרי' בשחיטה זו שפיר י"ל הותרה ולהכי שוחטי' דהותרה ואין מאכילי' נבלה דהוא רק דחוי' ועיין רש"י יומא ו' ע"ב דדחוי' בקושי התירן. ולפי"ז אני אומר דהתינח אי' שהוא אסור לכל ישראל אבל תרומה דהותרה לכהנים ואפי' מצוה איכא והיתר גמור הוא להם ועיין תוס' מנחות מ"ה ד"ה הואיל בזה שפיר י"ל דהותרה אצל פקנ"פ מה תימא א"א לומר שהוא היתר שהרי אסור לאחריני ולא מצינו אסור לזה ומותר לזה ועיין נוביי"ק או"ח סי' ט"ו ועיין גיטין פ"ג היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה דהא בתרומה שפיר מצינו אסור לזה ומותר לזה דחזי' לכהנים והיינו דקאמרי' בגמ' אבל בתרומה חזי' לכהנים וא"כ הותרה אצל פקנ"פ לכן אמרה תוספתא דתרומה ונבלה תרומה משום דתרומה הותרה ונבלה רק דחוי' משא"כ טבל שאסור לכל והוי רק דחוי' כמו נבלה שפיר מאכילי' אותו נבלה שהוא בלאו ולא טבל שהוא במיתה וא"ש:

וגם לפי מה שהבין מחה"ש סי' שכ"ח סק"ט בכונת הר"מ דמשו"ה שוחטין בשבת ואין מאכילים נבלה משום שהמאכל עצמו אסור וארי' רביע עלה ומוליד גנאי בנפש כמו"ש רמ"א יו"ד סי' פ"א דאפי' מינקת ישראל לא תאכל דברים אסורים או התינוק בעצמו אף שהוא היתר גמור כמ"ש ש"ך שם סקכ"ה מ"מ מזיק לתינוק בזקנותו אבל אי' שבת דתלוי' בזמן אינו מוליד גנאי אפי' עושה באי' כמ"ש תוס' חולין דף ה' ד"ה צדיקי' ועיין במרדכי פראד"מ וכ"ש אם עושה בדרך היתר ולפ"ז בתרומה דחזי' לכהנים אינו אסור לישראל מחמת פחיתותו רק אדרבה מחמת קדושתו ואינו מוליד גנאי בנפש אם עושה בהיתר ולכן מאכילי' אותו תרומה ולא נבלה ולק"מ:

ושוב הק' אמאי לא אמרי' בגמ' דתרומה קיל מטבל הואיל ותרומה ישנו בשאלה כדאמרי' יבמות ה' לענין עדל"ת וניחא לי' דאם ישאל הדרי' לטבלא ויהי' אסור משום טבל ובזה האריך. וסברא זו כבר שמעתי מחכמי פולין נ"י אבל כאן לא נ"ל דא"כ חומרא דתרומה הוא רק מחמת טבל שאם ישאל הדרא לטבלא וא"כ שפיר תהא קילא מטבל מה"ט דישנו בשאלה וכמ"ש תוס' קידושי' ל"ח ד"ה וה"ה דטבל אע"ג דאינו בשאלה מ"מ כיון דאיסורו אינו אלא מחמת תרומה ומעשר פי' משום דטביל לתרומה ומעשר לא חמירי מינייהו ע"ש וה"נ כיון דתרומה קיל מטבל דישנו בשאלה רק דדל קילותא מחמת טבל א"כ לגבי טבל שפיר הוי קל מטבל:

אבל לפענ"ד נראה דבר חדש דכ"מ שמוזכר שאלה בתרומה היינו שנשאל ומצא פתח וחרטה על שהפריש זה לתרומה אבל אם נשאל על שהפריש תרומה כלל לא מהני שאלה כלל דהרי מחויב הוא להפריש ולא בדעתו וברצונו תלי' מילתא ועיין טו"ז יו"ד סי' א' סקי"ז ורש"י גיטין מ"ז. ובמחנה אפרים ה' צדקה סי' ה' הביא דעת הרמב"ם דנדרי הקדש אין ניתרים בחרטה רק בפתח והק' דא"כ איך ס"ד בנדרי' לומר דתרומה הוי דשיל"מ הואיל ובידו לישאל ודילמא לא ימצא פתח ותי' כיון שמחויב לתרום אחרת ואינו נשאל רק על זו שפיר ניתר בחרטה ע"ש ובזה דברי יותר מובנים ולפי"ז ל"ש לומר דתרומה קיל הואיל וישנו בשאלה די"ל דמיירי בתרומה ביד כהן דליתא בשאלה לדעת האשר"י בנדרים נ"ט או שמת המפריש והיינו לפמ"ש הפר"ד בפי' הגמ' דלא כשיטת רש"י ואי משום דגוף אי' תרומה איתי' בשאלה הוי אי' קיל ז"א דגוף אי' תרומה ליתא בשאלה לפמ"ש שהרי מחויב להפריש ולשיטת רש"י פשיטא שאין מקום לקושי' זו אמאי מאכילי' אותו טבל נפריש תרומה ונאכילו תרומה שהוא אי' קל שהרי יכול להחזירו לטבלו שאם יהי' הדין דנפריש תרומה ומאכילי' אותו תרומה ולא טבל א"כ אסור לישאל עליו ואין נשאל כלל משום פקנ"פ ולק"מ:

ומה שפלפל בענין אאחע"א אין דעתי נוחה בזה דהא אפי' אי אאתע"א היינו לענין עונשי' אבל מ"מ הוי חמור כמו שני אי' כדאמרי' ביבמות ל"ב נפ"מ לקברו בין רשעים גמורים וגם זה ברור בעיני דאפי' יכול לאכול אי' קל ואכול חמור שאין בו עונש מלקות כמו מה שמחויב למסור נפשו יהרג ולא יעבור שאם עבר ולא נהרג שאינו חייב משום ע"ז וג"ע ושפ"ד רק עובר על עשה דונקדשתי ועל ל"ת דולא תחללו כמ"ש הרמב"ם פ"ה מיסוה"ת ה"ד וה"נ אף שאכל החמור אין בו מלקות רק שהוא לאו שיש בו מלקות והרי גם אם אחע"א ג"כ הוא לאו שיש בו מלקות וגם שני אי' יש בו וא"כ אין נפ"מ בנ"ד מענין אחע"א כלל ושנית דהרי כתבו תוס' ביבמות שם ל"ג ע"ב ד"ה אמר דאף אם הכולל קיל מצד א'

מאי' הראשון אם חמור בדבר אחד ממנו שפיר חל בכולל ע"ש וכמדומה שבזה נסתר כל בנינו:

ושוב הביא לנו דברי תשב"ץ ח"ג סי' ל"ח שכתב וז"ל מיהא אפי' בנבלה מבושלת הי' אפשר לומר דל"ד לטבל משום שזה האיסור עומד לתקן ואינו חסר אלא תיקון ואלו הי' חול הי' חוזר היתר ע"י תיקון ומפני פקנ"פ התירתו תורה כאלו הי' מתוקן שהרי הוא כאלו אינו חייב לתקנו כדגן עכו"ם שתורה פטרתו מפני פקנ"פ וכשאכלו החולה אוכל היתר אבל זאת הנבלה א"א לה להיות שחוטה כל עוד שהוא ראוי' למאכל אדם דמאי דאמרי' במנחות כ"ג אפשר לנבלה שתעשה שחוטה היינו לכשתסרח ולא תהי' ראוי' לגר והתורה לא אסרה אלא נבלה הראוי' לגר אבל בעודה ראוי' לגר אין לה תיקון לא בחול ולא בשבת והרי הוא כאלו אינה לפנינו כלל דארי' דאיסורא רביע עלה הלכך נשחט לו מה שבפנינו כאלו לא הי' לפנינו אלא תרנגולת זאת החי' וז"ש הראב"ד ז"ל שאי' שבת עומד בפנינו ולא אי' נבלה אבל בטבל אין אי' שבת עומד בפנינו כיון שלא הצריכתו התורה תיקון ע"ש והבינו אחרונים דתשב"ץ סובר דטבל קיל מנבלה הואיל ואפשר לתקוני וק"ל א"כ אמאי טבל ונבלה נבלה הא טבל קל מנבלה והי' לנו להאכילו טבל ולא נבלה. ואני תמה עליהם דא"כ ל"ל כל האריכות הזה הו"ל למימר בקיצור דל"ד לטבל דאפשר לתקוני' אבל נבלה א"א לתקוני'. ועוד תשב"ץ כתנאי אמרי' לשמעתי' דבן תימא ס"ל תרומה ולא טבל ל"ל האי סברא דטבל אפשר לתקוני' וקיל מתרומה וכ"ת אית לי' רק דסבר דסברא תרומה חזי' לכהנים עדיפא לי' א"כ אפשר לומר דדוקא בטבל ותרומה ששניהן שווין במיתה בי"ש מהני ה"ט דטבל אפשר לתקוני אבל בטבל ונבלה לא מהני ה"ט דטבל אפשר לתקוני ונבלה א"א לתקוני דחומרא דטבל שהוא במיתה ונבלה רק בלאו עדיפא לי' ותשב"ץ לא קאמר רק דאי' טבל טבל דרבנן נגד אי' חילול שבת לתקנו שהוא שבות קיל מאי' נבלה דאו' נגד אי' לשחוט בשבת ומאי קשי' להו על תשב"ץ:

ועלה בדעתי דכונת תשב"ץ כיון דטבל אפשר לשוב היתר ע"י שיפרוש עליו ממק"א א"כ אם הותר מפני פקנ"פ הוי הותרה ולא הודחה וכן משמעות לשונו והרי הוא כאלו אינו חייב לתקנו כדגן עכו"ם שהתורה פטרתו מפני פקנ"פ וכשאוכלו החולה אוכל היתר וכיון דהותרה כמו שבת שוב מאכילין אותו לטבל ולא נחלל שבת בתיקונו שהוא חמור יותר אי' שבת מאי' טבל אבל נבלה רק הודחה ושבת הותרה לכן שוחטי' אף דשבת חמור ואין מאכילי' אותו נבלה אף דקיל כיון שהוא רק הודחה ואם כן הוא ק"ל שפיר דבטבל ונבלה מאכילו טבל שהוא הותרה ולא נבלה שהוא רק הודחה. ועוד דא"כ ודאי

תקשי בטבל ותרומה נהי די"ל כמש"ל דמשום דחזי לכהנים הוי הותרה מ"מ במאי פליגי דזה סבר טבל חמור וזה ס"ל תרומה חמור הא שניהם הותרה ושניהם מיתה בי"ש וכ"ת דבהא פליגי דמ"ס דמשום חזי' לכהנים מקרי הותרה ומשום אפשר לתקוני' לא מקרי הותרה ומ"ס להיפך א"כ כתנאי אמרה לשמעתי' וגם לשון תשב"ץ לא משמע כן דמה הלשון אומרת אין לה תיקון לא בחול ולא בשבת וגם הלשון והרי הוא כאלו אינה לפנינו כלל אין לו הבנה לפי"ז. וגם מה שסיים שאי' שבת עומד בפנינו וגם הוא תופס טעם הראב"ד לא טעם הר"מ ויתר דקדוקים בלשונו ואין צורך לכתבם:

אבל האמת יורה דרכו דסברת התשב"ץ הוא כך על מה שהעלה לדינא דנותני' לו טבל דרבנן ולא מתקני' בשבת וכיון דאנו עושי' כך כששניהן שווין אי' דרבנן ה"נ צריך לעשות כן בשניהן אי' דאו' ואמאי כתב הראב"ד דשוחטי' ואין נותני' לו נבלה אפי' יש לנו נבלה מבושלת וע"ז מחלק בחילוקא דרבנן וסברא ישרה דבשלמא נבלה אין לה תיקון גם בחול וא"כ בחול לא היינו נותני' לו נבלה רק היינו שוחטי' לו לכן גם בשבת אנו חושבי' הנבלה כאלו אינה וא"כ אי' שבת עומד בפני פקנ"פ ולכן דוחי' את השבת ושוחטי' לו אבל בטבל בחול היינו נותנים לו טבל זה רק שהיינו מתקני' אותו וגם עתה בשבת אנו צריכי' ליתן לו טבל רק שאנו דנין אם נתנוהו לו כמות שהוא בטבלו או נתקנו ונתרום התרומה ול"ש כלל לומר דהוי כמו שאינו שהרי אותו אנו מבקשי' ליתן לו וא"כ מה עומד בפני פקנ"פ אי' טבל לא אי' תיקון ולכן דוחי' אי' טבל ונותני' לו בלי תיקון הפוך בה והפוך בה והי' כל מבקש האמת יראה שזהו סברת וכונת התשב"ץ וא"כ אין מקום כלל לקושיתם אמאי טבל ונבלה מאכילי' אותו נבלה דשם כיון דאיסור נבלה עומד בפני פקנ"פ כמו איסור טבל נותנים נבלה שהוא בלאו בלבד וקיל מטבל שהיא במיתה בי"ש:

ושוב פלפל הרבה בדברי רש"י יבמות פ"ו שכתב מה תרומה טובלת שכל זמן שלא הופרשה חייבים מיתה על אכילתו של טבל דהא מיתה כתי' בי' ותוס' שם העתיק לשון הקו' דהא תרומה מיתה כתיבה בי' ותוס' הקשו הא מעשר ראשון נמי כתיבה בי' תרומת מעשר [וזה יש ליישב דחיוב תרומת מעשר אינו בא עד שהפריש מעשר ראשון אינו טבול כלל לתרומת מעשר והוי כאלו לא נגמרה מלאכתו לתרומת מעשר ועל המעשר גופא ליכא מיתה לכן הו"א דאינו טובלת למיתה וצ"ע] ועוד אי מטעם זה לא ליתסר טבל לכהן כיון דתרומה שרי' לי' לכן פירשו דטבל במיתה כדילפי' בסנהדרין פ"ג ע"ש והבין דלשיטת רש"י הא דטבל במיתה אינו מחמת אי' טבל רק משום שמעורב בו תרומה והמיתה על התרומה המעורב בו. והביא קושי' אחרונים למה דקי"ל ביו"ד סי' ק"ב דאפי' בנולד האי' בתערובות שייך ביטול וכיון דחטה אחת פוטרת הכרי ליבטל

התרומה בחולין. חוכא הוא זו דהיכא דאפשר לסלק האי' הוי כניכר האי' ול"ש ביטול וכאן יכול לסלק האי' ולהפריש תרומה. ועוד דל"ש ביטול אלא אם האי' מסוים לעצמו והיתר מסוים לעצמו רק שנולד בתערובות אבל אין בידו לעשות מה שירצה אי' ומה שירצה היתר רק האי' הוא אי' והיתר הוא היתר אבל בטבל אין האי' מסוים לעצמו ולא בהיתר ויכול להפריש איזה שירצה ויכול לעשות איזה שירצה אי' ואיזה שירצה היתר בזה ל"ש ביטול:

ולדידי קשי' לשיטת רש"י דברי ריטב"א במכות י"ט שהוכיח דלא אמרי' במתנות שאינן ניכרי' במקומן מתנות שלא הרמו כמי שהורמו רק לחומרא ולא לקולא דא"כ אין אדם מתחייב לעולם משום טבל ע"ש ולשיטת רש"י אין זה הוכחה דהא בלאה"נ אינו חייב מיתה על טבל אלא משום תרומה המעורב בה:

ועלה בדעתי לומר דודאי אי לא הוי ילפי' מעשר ראשון דטובל מתרומה הייתי אומר דטבול לתרומה במיתה משום תרומה דפתיך בי' אבל לבתר דילפי' מעשר ראשון מתרומה דאף מעשר ראשון טובל ופירש"י ואע"ג דבדידי' ליכא מיתה חייבי' מיתה על הטבל שלא הופרש מעשר ראשון ממנו וא"כ בזה ל"ל דחיוב מיתה על הטבל משום מעשר ראשון דפתיך בי' וע"כ דטבלו הוא אי' בעצמותו וחייב מיתה על כזית ממנו והדר ילפי' טבול לתרומה מטבול למעשר ראשון שאי' טבל הוא בעצמותו לא רק מפני התרומה המעורב בו ועיין כעין זה בתוס' שבועות ט"ל ד"ה מה כלים ע"ש:

אבל מה לנו לפלפול של הבל ולעייל פילא בקופא דמחטא הרי א"א לומר כלל דחייב מיתה על הטבל משום תרומה שבו דהא לית בי' כזית בכא"פ דאפי' כדי לקיים מצות נתינה כמ"ש תוס' רי"ד ספ"ב דקידושין אינו מחויב יותר אפי' מדרבנן ואפי' בעין יפה אלא א' ממ' וכזית בכא"פ אינו אלא מ"ח לדעת הרמב"ם דכזית הוא חצי ביצה ופרס הוא ד' ביצים ולשיטות דכזית הוא שליש ביצה הוא א' מי"ב וא"כ אם מעורב א' ממ' ליכא כזית בכא"פ. ועוד דאיך אפשר לומר שחייב רק משום תרומה שבו הלא משנה שלימה שנינו מכות י"ג כמה יאכל מן הטבל דהא חייב רש"א כ"ש וחכ"א כזית. מיהו בזה יש לדחות דהאי לענין מלקות מיתני' דחייב על הטבל בעצמותו אבל במיקה בטבל ליכא רק משום תרומה המעורב בו. והרי אפי' בטבל של מעשר עני אמרי' במכות ט"ז ע"ב דלוקה אם אכלו וכן פסק הרמב"ם פ"י ממ"א ה"כ ע"ש:

אבל הדרך הישר הוא דדעת רש"י כמו"ש הרמב"ם פ"י ממ"א הי"ט הטבל כיצד כל אוכל שהוא להפריש ממנו תרומה ומעשרות קודם שיפריש ממנו נקרא' טבל ואסור לאכול ממנו שנ' ולא יחללו את קדשי בנ"י את אשר ירימו לד' כלומר לא ינהגו בו מנהג

חולין ועדיין קדשים שעתידים להתרים לא הורמו והאוכל כזית מן הטבל קודם שיפריש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה בי"ש שנ' ולא יחללו את קדשי בנ"י וכו' והשיאו אותם עון אשמה. ה' כ' אבל האוכל מדבר שניטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר ועדיין לא הופרש ממנו מעשרות ואפי' לא נשאר בו אלא מעשר עני ה"ז לוקה משום אוכל טבל ואין בו מיתה שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר בלבד ובהשגות א"א סברא הוא זו והוא יפה בעיני דכתי' בהנך קראי קודש ובכ"מ הביא שבעל מ"ע תמה עליו איך תלה בסברא דבר שהוא גמ' ערוכה ותי' שממ"ש כאן בגמ' לא נשמע אלא שהוא חייב על טבל שהורם ממנו תרומה ותרומת מעשר אבל חיוב זה אם יהי' חיוב מיתה או לאו לא שמענו ואעפ"י שאמר רב דטבל הטבול למעשר עני לוקה הי' אפשר לומר דח"מ אם לא לקה ואיצטריך לאשמועי' דאינו חייב מיתה משום דקראי דכתי' בהו חייב קודש כתי' בהו ע"ש העתקתי דברים ככתבן ללמוד מזה דודאי כל טבל הוא אי' בעצמותו ולוקה על כזית ממנו ואפי' בטבול למעשר עני אלא דבטבול לתרומה גדולה. שהלאו הוא מדכתיב ולא יחללו את קדשי בנ"י אשר ירימו לד' בעתיד לתרום הכתוב מדבר כדאמרינן בסנהדרין פ"ג א"כ אסרה תורה הטבל בשביל דעדיין פתיך בי' הקודש הוי כאלו קודש א"כ דינו כקודש שהוא התרומה שהוא במיתה וס"ל לרמב"ם הה"נ בתרומת מעשר דכתי' בי' ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן שדינו כתרומה גדולה נמי הוי טבלו במיתה [ומ"מ אפשר דדוקא כשכבר הפריש מעשר ראשון אבל קודם שהפריש מעשר ראשון לא וכמוש"ל] אבל בטבול למעשר עני שאין איסורו מצד דפתיך בי' קודש שעתיד להתרים שהרי אינו קודש כלל אין חיוב מיתה בטבלו:

ובהכי מיושב קושי' כ"מ שם הא מע"ש נמי אקרי קודש חדא דעל מע"ש גופא אינו חייב מיתה רק לאו וכמ"ש הרמב"ם פ"ק ממע"ש הלכה ה' חיוב מיתה במעשר מ"מ לאו דטבלו אינו מחמתו משום שעתיד לתרום כדכתי' בתרומה אשר ירימו בעתיד לתרום רק מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך כמו דאמרי' במכות י"ז ע"ב ומשו"ה אף דאקרי קודש אין טבלו אלא בלאו:

ואפי' למאי דילפי' בסנהדרין פ"ג טבל במיתה מגז"ש חילול חילול מתרומה מ"מ אנו צריכי' לסברא הנ"ל כיון דאשכחן דטבול לתרומה במיתה אמאי לא נילוף נמי דטבול למעשר שני ולמעשר עני דהוא ג"כ בלאו במה מצינו שיש בו גם חיוב מיתה ולהכי אנו צריכי' לחלק עפ"י סברא הנ"ל דא"א למילף זה מזה וזהו ג"כ סברת הר"ן בנדרים פ"ד ע"ב שהביא במכתבו ואל ישיאו אותו דקדוקים קלים להטות דברי הר"ן מפשוטו:

וזה הי' דעת רש"י דתרומה טובלת וחייב מיתה על הטבל כיון שאסור מצד שעתיד לתרום ותרומה מיתה כתיבה בי' אבל מעשר לא חמיר טבלו מיני' גופא רק דילפי' מה תרומה טובלת אף מעשר ראשון נמי טובל אבל אי' וחיוב מיתה דטבל גם רש"י ס"ל דהוא אי' וחיוב בעצמותו על כזית ממנו ולא בשביל תרומה המעורב בו הס כי לא להזכיר וריהטא דכולא תלמודא לא משמע הכי והחדש אסור מה"ת בכ"מ:

ובזה יש ליישב קצת קושי' תוס' על רש"י דמעשר ראשון נמי כתיב בי' תרומת מעשר מלבד מש"ל דנהי דתרומת מעשר במיתה מ"מ לא כתיב בי' אשר ירימו וקודש שנ' דאסרה תורה הטבל משום הקודש שעתיד לתרום וכל זמן נתרם לא ינהגו בו מנהג חולין רק הוי כולו קודש וגם מן ונחשב לכם תרומתכם י"ל דדוקא תרומתו איתקש לתרומה גדולה ולא טבלו ולהכי צריכים למילף במה מצינו מה תרומה טובלת אף מעשר ראשון טובלת. וגם מה שהקשו דלא ליתסר טבל לכהן כיון דתרומה שרי' לי' לק"מ דהא אפי' טבול למעשר עני אסור לכהן בלאו דלא תוכל וכו' וכ"ש דטבול לתרומה אסור לכהן מולא תחללו את קדשי בנ"י וכיון דעכ"פ אסור לכהן אף דתרומה שרי' שוב אמרי' גם לענין מיתה דטבל בישראל שהוא ג"כ בכהנים ודון מינה מתרומה דיש חיוב מיתה בטבול לתרומה ואוקי באתרי' דטבל שאסור לכהן חיוב מיתה נמי אית בי' אפי' לכהן וכל אלו דברים קרובי' לפשוטו:

וממילא בהתרועע היסוד נפל הבנין שכל דבריו בנוים על זה דלרש"י אין טבל אסור רק מחמת תרומה המעורב בו ואין כאן אי' טבל בעולם רק אי' תרומה והוא רק כמדומה לכן אינינו מכיר עצמו בפלפלת כ"ש. ורק את זה ראיתי שהביא תו"כ פ' אמור פ"ו ה"ז יכול תהא מפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ת"ל ונתן לכהן את הקודש מתנתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ואין הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש דברי ר"מ ראבר"ש אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ופי' קרבן אהרן דקאי על תחילת הפרשת תרומה דלר"מ מתנתו מקדשתו ולראב"ש הפרשתו מקדשתו ועיי"ש בר"ש פ"ו דתרומות הביא ירושלמי דפליגי בזה רבי וראב"ש והמל"מ רפ"י מתרומות התפלא ע"ז כ' מעולם לא שמענו חילוק בתרומה אם נתנה לכהן או לא ולכן פי' הוא דקאי על תשלומי תרומה:

ואני בעניי אינני רואה פלאים בדברי ק"א דיש להבין למ"ש תוס' בפסחים כ"ט דאע"ג דמוכח בשבת צ"ג דמקרבן שבא לכפרה אין קלב"מ פוטר מ"מ גבי מעילה פוטר דאם אין קרן וחומש אין מעילה ע"ש וא"כ הה"נ אם אין קרן אין חומש ואין מעילה א"כ איך אפשר לחייב חומש על אכילת תרומה לאחר הפרשה קודם שנתנו לכהן והא קיל

דהמזיק מתנות כהונה פטור משום דהוי ממון שאין לו תובעי' וא"כ אין קרן ואם אין קרן אין חומש. אך ז"א דהרי כתבו תוס' כתובות ל' ע"ב דשאני שוגג דתרומה משום דתשלומי' דידי' כפרה ולא ממונא כדאמרינן במס' תרומות פ"ו דאם רצה הכהן למחול א"י למחול משום דלא הוי ממון אלא כפרה ואפי' אוכל תרומת עצמו דלא גזל מידי משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן והיינו שצריך להפריש חולין כנגד שיעור התרומה והם נעשים תרומה ומוכרן לכל כהן שירצה והדמים שלו וזה אפי' קנה תרומה מכהן או ירש תרומה מאבי אמו כהן וע"כ לא פליגי ר"י ור"ל פסחים פ"ב ה"ג אלא בגוזל תרומה מאבי אמו כהן ואח"כ מת דר"י ס"ל משלם לשבט ור"ל ס"ל משלם לעצמו אבל באכל אחר שכבר קנה או ירש כ"ע מודו דמשלם קרן לעצמו וחומש לכהן כדאמר התם בירושלמי מידה ר"ל לר"י בחומש שהוא משלם לשבט עיי"ש וכ"ש אחר הפרשה קודם שנתנו לכהן דאם אכלו שמחויב לשלם קרן לעצמו לכפרה כנ"ל וא"כ שפיר איכא קרן וממילא דשפיר יש חומש:

אמנם בתוס' גיטין מ"ט הקשו הא מזיק הקדש דפטור ילפי' ממזיק תרומה ואמאי במזיק הקדש פטור גם מקרן והרי במזיק תרומה חייב בקרן דמזיק ממון כהן הוא ותי' דהא דמשלם בתרומה לאו מהאי קרא מפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל חבירו ומזיקו וכן כתבו ב"ק ז' דאי לאו קרא דרעהו ולא של הקדש לא הוי דרשי' כי יאכל פרט למזיק אלא למעט חומש לחודא ואע"ג דכי יאכל פרט למזיק בתרומה כתי' ושם חייב מזיק קרן דממון דכהן הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרינא דהוי גוזל חבירו ומזיקו ע"ש ואי נימא דגם אוכל תרומה של עצמו מחויב לשלם קרן לעצמו לכפרה א"כ שפיר גם בתרומה ממעטי' קרן מכי יאכל פרט למזיק שאינו משלם קרן לעצמו א"וו ס"ל לתוס' דקרן דתרומה אינו משלם לכפרה רק ממונא דכהן הוא והא דאין הכהן יכול למחול היינו לאחר שכבר הפריש דגזה"כ הוא דתשלומי תרומה תרומה א"כ מה תיהני שוב מחילתו. ולפ"ז קודם שנתנו לכהן רק לאחר הפרשתו דליכא קרן ליכא חומש ושפיר אין הפרשתו מקדשתו לזה ולענין קושי' תוס' שם בכתובות הנ"ל עיין ר"ש רפ"ז דתרומות. וא"כ אין תימא אם פליגי הני תנאי בסברא זו אם תשלומי קרן דתרומה הוא לכפרה או רק ממונא דכהן דאם בא לכפרה הפרשתו מקדשתו ואם הוא ממונא דכהן מתנתו מקדשתו כנ"ל:

ולפי האמור נדרש כמין חומר יכול תהא הפרשתו מקדשתו ת"ל ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדשו וכו' וק"א נדחק בפירושו ולפמ"ש א"ש דאי נימא דהפרשתו מקדשתו א"כ משלם קרן לעצמו ואמאי כתי' ונתן לכהן וכו' אע"כ דמתנתו מקדשתו ושפיר צריך

ליתן לכהן הקרן וגם החומש כל הקודש, ויען כי כבר ארכו הדברים ואין הזמן מספיק אסתגר בזה וד' אלקי' אמת. ינחנו בדרך אמת. ויאיר עינינו בתורתו תורת אמת. ובזה אתן החותמת. בדברי שלום ואמת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שט

שיל"ת ב' אויפאלו תרח"ם לפ"ק:
שוכ"ט לחתני אהובי וחביבי הרב המאוה"ג כמו"ה גרשון שטערן נ"י אבדק"ק מ' לודאש:
מכתבך קבלתי וכו' והבאת לנו מעט צרי ליישב קושי' כפ"ת ביומא פ"ה שהקשה מנ"ל דוחי בהם נאמר שישראל יחלל שבת בעבור פ"נ חבירו דילמא רק לו נאמר שהוא עצמו יכול לחלל שבת במקום סכנת עצמו אבל לא חבירו. וכתבת ליישב עפ"י דברי הרע"ב ותוי"ט פ"ד דפאה מ"א מוריד ומחלק שכתב דכתיב תעזוב אותם אותם שאין בהם סכנה אתה עוזב לפניהם וכתב תויו"ט שהוא ירושלמי והכי דריש דאותם מיעוטא הוא ומסתברא להוציא את אלו שיש בהם סכנה ע"ש וה"נ יש לדרוש אשר יעשה אותם האדם אותם שאין סכנה בעשייתם אתה עושה ואי אתה עושה אותם שיש סכנה בעשייתם א"כ כבר נשמע דלחולה עצמו מותר לחלל שבת מאותם ועכ"ח וחי בהם אתי לאתויי אחרים דמותרים לחלל שבת בעבורו. ולא נהירא לי כלל ואני אומר ולטעמך הלא התם ממעטי' מאותם שא"צ לעזוב בשביל סכנת אחרים והיינו העניים א"כ ה"נ נמעט מאותם שא"צ לעשות המצות בשביל סכנת אחרים ול"ל וחי בהם. ועוד בשלמא התם סברא הוא למעט אלו שיש בהם סכנה שהרי הכל לטובת העניים ואם יסתכנו בלקיטתם יצא שכרם בהפסדם אבל כאן אין סברא כלל שיבטל המצות בשביל סכנה ועיין תוס' סנהדרין ע"ד ע"ב ד"ה ב"נ שהקשו והא וחי בהם בישראל כתיב ואפי' ישראל הי' מחויב למסור עצמו אפי' בצנעה אי לאו דכתיב וחי בהם. ותי' דדילמא לא איצטריך וחי בהם אלא כי היכי דלא נילף שאר מצות מרוצח ונערה המאורסה דאפי' בצנעה יהרג ואל יעבור ע"ש וא"כ לא מיבעי' לס"ד דתוס' בקושיתם דאי לאו וחי בהם הי' מסברא דמחויב למסור נפש אפי' בצנעה וכן פירש"י שם ע"א יעבור ואל יהרג וחי בהם ולא שימות ודאי אין למעט מאותם אותם שיש בהם סכנה אלא אפי' לתי' התוס' דס"ד למילף מרוצח ונערה המאורסה דצריך למסור נפש מ"מ אין למעט מאותם דאדרבה הו"א מיעוטא דאותם קאי על וחי בהם דדוקא במצות קלות כגון עשה ול"ת בזה אמרינן וחי בהם ולא שימות בהם אבל בחמורות ככריתות ומיתת ב"ד נילף מרוצח שיהרג ואל יעבור. ועוד והוא העיקר

דהתם קאי אותם על לא תכלה פאת שדך שהוא שדה לבן ועל וכרמך לא תעולל ודרשינן אותם שדה וכרם שאין בהם סכנה ולא אלו שיש בהם סכנה אבל כאן דקאי אותם על את חוקותי ואת משפטי אין כאן רמז על שאין בו סכנה כלל ואיך נמעט אלו שיש בהם סכנה ומ"ש תוס' יו"ט ומסתבר להוציא אלו שיש בהם סכנה כונתו דמנ"ל שצריך להיות דומה לשדה וכרם בהא דאין בו סכנה דילמא בד"א ע"ז כתב שהסברא הוא כן. ועוד דהתם אותם מיותר למיעוטא אבל כאן אולי אינו מיותר כלל:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' כפ"ת ואקדים מה שתמהת על צל"ח ברכות ר"פ כ"מ בד"ה לפניו וד"ה ואמנם שכ' על דברת פנ"י שכתב דכיון דמסיק סברא הוא ממילא הוא מה"ת דהא אמרינן בכמה דוכתי הא ל"ל קרא סברא הוא אלמא דסברא דאורייתא הוא וכתב עלה דז"א רק בדין מן הדיני' אבל לא שיהי' מצוה דאורייתא מה שהוא מצד הסברא ע"ש ותמהת הלא הא דאמרינן יומא פ"ה מוטב שיחלל שבת א' ואל יחלל שבתות הרבה כתב בהגהת מהרי"פ דמבואר בירושלמי שהוא רק סברא בעלמא ואפ"ה הוי מצוה אמת כי בירושלמי איכא חד מ"ד שאמר כן מסברא ולא אסמכוה כלל אקרא דושמרו אבל בגמ' דידן נראה דיליף כן מקרא דושמרו ולא מסברא לחודא ועיין בכפ"ת שפי' דרשא זו וכונת רש"י ותמצא נועם. אבל גם אי סברא היא נ"ל דלק"מ דהרי אמרינן בסנהדרין ע"ג מנין לרואה את חבירו שטובע בנהר וכו' שחייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם ריעיך ואמרינן נמי התם אבידת גופו מנין ת"ל והשבותו לו ועיין בטור וב"י יו"ד סי' קנ"ח וקנ"ט וטו"ז רס"י קנ"ט. ולפ"ז ודאי בלי סברא דמוטב שיחלל שבת אחת וכו' הו"א דאין פ"נ דוחה שבת ואסור לחלל שבת בשביל פ"נ אבל כיון דאיכא סברא דמותר לחלל שבת משום פ"נ דלזה מהני גם סברא מה"ת ממילא הוי מצוה מקרא דוהשבותו לו ומקרא דלא תעמוד וחי אחיך עמך וגם על חולה עצמו יש מצוה כיון דמותר מקרא דושמרתם לנפשותיכם וקרא דאך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ועיין ב"ה ביו"ד סי' קנ"ז ולק"מ:

ולפ"ז ק"ל למה לי כלל קרא דפ"נ דוחה שבת תיפוק לי' משום דאתי עשה דהשבת אבידת גופו ודחי ל"ת דשבת ובשלמא לשיטת תוס' ביבמות ו' ד"ה שכן דס"ל דבשום מקום אין עדל"ת שיש בה כרת א"ש דל"ת דשבת יש בה כרת אבל לשיטת רש"י שם ד"ה אלא לעולם דאם א"א לקיים העשה בלי עקירת הלאו שפיר דחי אפי' ל"ת שיש בה כרת תקשי כנ"ל דשפיר דחי משום עדל"ת. ובמק"א הבאתי סמוכי' לשיטת רש"י מירושלמי פ"ג דסוכה חברי' אמרי' דברי ר' יוסי ובהוציא לולב לר"ה בשבת שפטור מחטאת שמ"ע דוחה למל"ת ע"ש והירושלמי צריך באר רחובות וביארתים במקומו עכ"פ נשמע דס"ל דעדל"ת שיש בה כרת. ואין לומר משום דשבת הוי עול"ת ואין עשה דוחה לתו"ע דהא

לשיטת ריב"א בחולין קמ"א אין הטעם משום דאלים ובאמת הל"ת דוחה רק העשה אינו דוחה והא דאינו דוחה העשה היינו משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ולהכי צריך קרא בחולין קמ"א דעשה דמצורע לא דחי עשה דשלוח הקן דסד"א דדחי משום דעשה דמצורע עדיף משום גדול השלום ע"ש וא"כ ה"נ עשה דהשבת אבידת גופו עדיף מעשה דשבת שהרי שפיכות דמים יהרג ואל יעבור ובשבת יעבור ואל יהרג כדאמרינן בסנהדרין ע"ד וא"כ עשה דפ"נ שפיר דחי גם עשה דשבת. ואין לומר דהתם לאו משום דש"ד עדיף משבת רק מטעם מאי חזית דדמא דידך סומק טפי וכו' כדאמרינן בסנהדרין שם וביומא פ"ב ז"א דהרי אמרינן בירושלמי פ"ח דתרומות ומביאו ב"י יו"ד סי' קנ"ז סיעת בנ"א וכו' ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרגהו ואם לאו נהרוג את כולכם כולם נהרגי' ואל ימסרו נפש א' מישראל ואם ייחדו א' פליגי ר"י ור"ל לר"י מותר למסרו אעפ"י שאינו חייב מיתה ולר"ל דוקא בחייב מיתה כשבע בן בכרי ע"ש וכבר תמה רמ"ך וכ"מ פ"ה מיסוה"ת הא כאן ל"ש סברת מה חזית והעלה כ"מ דקבלה היתה בידם דש"ד יהרג ואל יעבור אלא שנתנו טעם מסברא ע"ש. ואני שמעתי בשם הגאון המנוח מו"ה אברהם שאג זצ"ל דתחילה אנו למדי' נערה מרוצח דיהרג ואל יעבור ורוצח גופא מנ"ל סברא הוא משום מאי חזית כדאמרינן יומא פ"ב ע"ש והדר מקשי' רוצח לנערה המאורסה דאפי' היכי דל"ש מאי חזית מ"מ יהרג ואל יעבור וא"ש. ועשיתי סמוכי' לדבריו מתוס' שבועות ל"ח ד"ה מה דודאי מכסף ילפינן דבעי' שיהא בכלי ש"פ וכו' והדר מקשי' כסף לכלים להצריך כסף יותר מפרוטה דמה כלים דלאו כל דהוא אלא כלי חשוב אף כסף לאו כל דהוא אלא כסף חשוב דהיינו מעה וכו' ע"ש וה"נ דכותי'. ועכ"פ מבואר מזה דגם גבי ש"ד אינו מסברא דמה חזית דוקא בין לפי הנ"ל בין לדברי כ"מ רק משום חומרא דש"ד והדק"ל כנ"ל. לכן נ"ל יישוב אחר דהא אמרינן בכתובות דף מ' אבל הכא אי אמרה לא בעינא מי איתי' לעשה כלל ל"ש עדל"ת וה"נ כיון דהעשה הוא רק מן והשבותו לו א"כ כמו בהשבת אבידה דממון אי אמר בעל אבידה לא בעינא ליתא לעשה דהשבת אבידה [ועיין תוס' שבועות כ"ט ע"ב ד"ה אבל שפי' הא דמשני בברכות י"ט אי' מממונא לא ילפי' משום דשאני ממון דאתיהיב למחילה אלמא דאם בעל אבידה מוחל אין המוצא מחויב בהשבת אבידה] שהרי אפי' אחר ייאוש אין מצוה להשיב ה"נ באבידת גופו אי אמר לא בעינא ליכא עשה כלל וא"כ ל"ש עדל"ת. אך כ"ז אם ליכא קרא דוחי בהם אבל כיון דכתיב וחי בהם דבחולה עצמו פ"נ דוחה שבת וא"כ מחויב להציל עצמו ואינו רשאי למסור נפש לא מיבעי' לדעת הרמב"ם וחבל ראשונים שהביא הש"ך רס"י קנ"ז אלא אפי' לדעת המחבר שם היינו דוקא אם עכו"ם מתכוין להעבירו על ד"ת אבל בלא"ה א"י

לומר לא בעינא ושוב שפיר ידעי' גם באחר דפ"נ דוחה שבת משום עדל"ת כקושיתינו הנ"ל וא"ש:

ובפשוט נ"ל לפי הגמ' דסנהדרין הנ"ל דה"פ דקרא אם נזדמן לך שתי מצות דסתרי אהדדי מ"ע דוהשבותו ול"ת דלא תעמוד עם מ"ע ול"ת דשבת והם סתרי אהדדי שאם יקיים הא' יבטל השני גילתה התורה ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם יעשה אותו מ"ע ול"ת אשר חי בהם. ולא שימות בהם. ולא אותו מ"ע ול"ת שיש בהם מות וא"כ כמו דגילתה תורה בחולה עצמו דמ"ע ול"ת דחיים עדיף ודחי עול"ת שיש בהם מיתה ה"נ באחריני עשה ול"ת שיש בו חיים עדיף ודחי עשה ול"ת דשבת וא"ש:

מיהו בלאה"נ שותא דכפ"ת לא ידענא. ודאי אלו הי' וחי בהם רשות שמותר לחלל שבת במקום פ"נ ולא מצוה הי' אפשר לומר דוקא לחולה עצמו מותר ולא לאחריני וכעין זה כתב מל"מ פ"ח מחובל ה"י דאף דאמרינן ביכול להציל בא' מאיבריו והציל בנפשו נהרג עליו עיין סנהדרין ע"ד ורמב"ם פ"א מרוצח מ"מ זה דוקא באחר אבל נרדף עצמו אפילו יכול להציל בא' מאיבריו אינו מדקדק בזה. אבל כיון דוחי בהם הוא מצוה מה"ת לא יהי' כל בר ישראל מחויב במצוה זו ולק"מ. ועוד לפמ"ש נוב"י קמא או"ח סי' ט"ו דלא מצינו שיהי' מלאכה לא' ולא לשני א"כ י"ל דר"י א"ש דילף מוחי בהם ס"ל שבת הותרה ולא דחוי ועיין תשו' רשב"א שהביא ב"י סי' שכ"ח וכיון דלא אסרה תורה מלאכה כלל לגבי פ"נ א"א לומר דלחולה עצמו לא הוי מלאכה ולגבי אחריני הוי מלאכה וא"ש וצ"ע:

אחרי כותבי נפל מילתא בלבאי ליישב קושי' כפ"ת הנ"ל דס"ל לשמואל דלחולה עצמו א"צ קרא דמסברא מותר מוטב שיחלל שבת א' וכו' וע"כ קרא דוחי בהם אתי דאחרי' יכולין ומחויבין לחלל שבת בשביל החולה:

ובזה אמרתי דרך דרוש אגדה וזאת התורה אשר שם משה לפני בנ"י עץ חיים היא למחזיקי' בה. פ"נ דוחה כה"ת. ותומכי' מאושר. שהוא מצוה לחלל שבת משום סכנה. ולכן. דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. גם אחר מותר לחלל שבת כתי' הנ"ל שהוא מצוה. ושנית. אורך ימים בימינה. לעושים לשמה. ובשמאלה עושר וכבוד. לעושי' שלא לשמה ועושה לשמה הוא מאהבה ושלא לשמה מיראה וכתב רמב"ן דמה"ט עדל"ת [עיין פ' יתרו] לפי שעשה מאהבה ול"ת מיראה וכיון דעדל"ת שפיר גם אחר מותר לחלל שבת כתי' ראשון הנ"ל. ושלישית יען חולה עצמו ל"צ קרא דמוטב לחלל שבת א' וכו' וזה ד' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. שיקיים שבתות הרבה וע"כ וחי בהם שאחרי' מותרי' לחלל שבת בעבורו. וד' יצילנו מכל נגע ומחלה. ונהי' לו סגולה. ויתן לנו רוח ששון וצהלה. ויגביה קרנינו למעלה. כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שי

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת עש"ק נשא תרמ"ח לפ"ק:

מה שדחית יישובי על קושי' כפ"ת יומא פ"ה דא"ל דוחי בהם הוא רק לחולם עצמו די"ל דס"ל לשמואל טומאה הותרה וכן שבת הותרה וא"כ לא מצינו שיהי' מלאכה לזה ולא לזה כמ"ש נוב"י קמא סי' ט"ו וע"ז דחית דא"כ איך קאמר רבא דשמואל לית לי' פרכא הא רבא גופא ס"ל בזבחים ל"ב ע"ב טומאה דחוי' וא"כ גם שבת דחוי' ואיכא פרכא כקושי' כפ"ת. הנה מהא דרבא ודאי אין כאן דחוי' מעיקרא דכבר כתבו תוס' יומא ו' ע"ב ד"ה אמר דדוקא גבי פסח ס"ל לרבא טומאה דחוי' אבל בעלמא ס"ל טומאה הותרה ע"ש וא"כ גם גבי שבת הותרה ושפיר קאמר דל"ל פרכא. אבל גם למ"ש תוס' שם ובזבחים הנ"ל דזאת אומרת קאמר ולי' לא ס"ל ובכ"מ ס"ל טומאה דחוי' היא מ"מ דבריי שרירן וקיימי' דודאי לפי האמת דכל אדם מותר לחלל שבת בשביל פ"נ חבירו שפיר י"ל דשבת דחוי' היא אבל אי נימא דלא שרי לחלל שבת בשביל פ"נ רק החולה עצמו ולא אחר שוב ל"ל שבת דחוי' דהרי אם דחוי' הפי' דפ"נ והצלת נפשות דוחה אי' שבת וא"כ מ"ל הוא עצמו ומ"ל אחר פ"נ והצלת נפשות של זה דוחה שבת וע"כ צ"ל דלחולה עצמו הותרה איסור שבת כדי להציל נפשו ולאחר לא הותרה וכמ"ש המל"מ שהבאתי דאף דאחר אינו רשאי להציל הנרדף בנפשו של רודף אם יכול להציל בא' מאיבריו מ"מ הנרדף עצמו מותר להציל עצמו בנפשו של רודף אפי' יכול להציל בא' מאיבריו. וע"ז כתבתי כיון דיש מלאכות אשר מצד הסברא לא הי' נקראי' מלאכה כלל כמו תופר בו תפירות או בישול ואפייי לצרכו והבערת אש ועיין אריכות רמב"ן בחומש פ' אמור בפסוק כל מלאכת עבודה וכו' רק דגזה"כ הוא שנקרא מלאכה וחייב עלי' בשבת וא"כ אם הותרה לחולה עצמו בשביל פ"נ פקע מיני' שם מלאכה ואין סברא שיהי' מלאכה לזה ולא לזה וע"כ לכל אדם הותרה וא"כ ממנ"פ בין הודחה ובין הותרה ל"ל כקושי' כפ"ת וא"ש:

ועל מ"ש ליישב דלחולה עצמו לא צריך קרא דפקוח נפש דוחה שבת מסברא דמוטב שיחלל שבת א' וכו' דחית דאי מסברא אשכחן ודאי ספק מנ"ל כדאמרינן בגמ' וצריך וחי בהם דאפי' בספק מותר לחלל שבת. ולפענ"ד דבאמת הדבר תמוה מאי פריך אהא דמוטב שיחלל שבת א' וכו' אשכחן ודאי ספק מנ"ל הלא כל ההיתר הוא רק כדי שישמר שבתות הרבה והרי קי"ל שמא ימות חיישי' ועכ"פ לזמן מרובה ועיין תוס' יומא ב' ד"ה

וחכ"א וא"כ בכ"מ הוא ספק אם ישמר שבתות הרבה שהרי על שבתות הרבה הוא יותר מז' ימים והוא זמן מרובה ואפשר ימות קודם שישמר שבתות הרבה ואפ"ה אמרה תורה חלל שבת א' כדי שיהי' אפשר לשמור שבתות הרבה וא"כ מוכח דגם ספק דוחה שבת א'. וצ"ל כמ"ש בכפ"ת דכדי שישמור שבתות הרבה לאו דוקא אלא כדי שישמור מצות הרבה דהא אפי' לחיי שעה מחללין את השבת ע"ש ודלא כחת"ס יו"ד סי' רמ"ה וא"כ שפיר הוי ודאי דאפי' בחיי שעה שהוא חי מקיים מצות הרבה כמ"ש כפ"ת שם ומצות התלויות בלב יוכל אדם לקיים תמיד עיין חוה"ב וספר חרדי'. ובזה יובן ביומא דף פ"ד דקאמר מהו דתימא וכו' כי היכי דלא ניחול עלי' תרי שבתא קמ"ל ע"ש. דסד"א כיון דמחללין תרי שבתא א"כ ע"כ צריך לשמור אח"כ ג' שבתות כדי שישמר שבתות הרבה יותר ממה שחילל וזה זמן מרובה ל' יום משבת הראשון וניחוש כמיתה והוי רק ספק קמ"ל כנ"ל וכמ"ש כפ"ת. ולפ"ז נ"ל דהיינו דוקא אי ילפינן האי מקרא דושמרו וילפינן דגם אחרים מותרים לחלל שבת בעבורו אז מותרי' גם בשביל שיעשה שאר מצות אבל לפמ"ש דס"ל לשמואל דחולה עצמו מותר לחלל שבת כדי שישמור שבתות הרבה מסברא אבל אחרי' י"ל דאינן רשאי' לחלל שבת בעבורו כדי שישמור שבתות הרבה דאין אומרי' לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך אפי' היכא דלא פשע עיין שבת ד' בתוס' ודאי אין סברא שיחלל שבת בשביל שאר מצות רק כדי שישמור שבתות הרבה ועיין ר"ן סוגי' דכבתה דלהדליק נ"ח מנר חנוכה ליכא משום ביזוי ואכחושי מצוה אבל שאר נר מצוה מנ"ח אסור ע"ש וכיון דהסברא הוא רק שיחלל שבת בשביל שמירת שבתות וזה הוא רק ספק כקושי' הנ"ל וע"כ דהסברא הוא דאפי' על הספק מחללי' שבת א"כ ל"ל פרכא ושפיר ל"צ קרא על החולה עצמו שמותר לחלל שבת אפי' בס' וע"כ וחי בהם אתי דאפי' אחרים מותרי' לחלל שבת בעבורו וא"ש. אבל אינני צריך לכל זה רק בפשיטות י"ל דדוקא אי ילפי' מקרא דושמרו אבל מסברא אין פ"נ דוחה שבת שפיר פרכי' דילמא לא גילתה תורה רק בודאי ולא בספק אבל אי אמרינן מסברא מוטב שיחלל שבת א' שפיר י"ל דשייך האי סברא אפי' בספק ולחולה עצמו ול"צ קרא דוחי בהם רק לאחרי':

ומה שדחית הא צריך קרא לחולה עצמו דמצוה לחלל שבת דאי מסברא אינו מצוה כמ"ש הצל"ח כבר כתבתי דאם ידעי' מסברא דמותר לחלל שבת ממילא הוא מצוה משום ושמרתם לנפשותיכם. ומה שכתבת לפקפק דילמא כמו כן מצוה לשמור שבת מחללו אין לא פי' כלל שהרי הסברא הוא שמותר לחלל שבת בשביל פ"נ וממילא יש מצוה בהצלת נפש אבל אין סברא שמותר לאבד נפש כדי לשמור שבת ואיך נאמר שיהי' מצוה לשמור שבת ועי"ז יאבד נפש א' מישראל. ועוד דמעיקרא דדינא קושיתך לק"מ

דצל"ח שפיר חידש דאם לא ידעי' גוף הדין רק מסברא אינו מצוה דאל"כ למה נצטוו על כל מצות שכליות אבל כאן דאמרינן מוטב שיחלל שבת א' וכו' הרי אמרי' מסברא דמוטב שיעשה מצוה זו של שמירת שבתות הרבה משיעשה מצוה זו של שמירת שבת זה ואיך נאמר כיון שמצד הסברא מצוה זו של שמירת שבתות הרבה עדיף אינו מצוה ואטו אי אמרי' מצד הסברא דאין מעבירי' על המצות עדיף מן מצוה מן המובחר אינו רק רשות ולא מצוה והלא על זה גופא הוא הסברא שכן הוא המצוה וה"נ דכותי':

ומ"ש לחדש לפמ"ש מהרש"א בח"א ב"ב קי"ט והוא בעין יעקב סי' קצ"ו השני ד"ה בפ' הזורק למ"ד מקושש לש"ש נתכוין לא עבר כלל על חילול שבת כיון שלא הי' צריך למלאכה זו אלא לידע באיזה מיתה נהרג הו"ל משאצל"ג כמו חופר גומא ע"ש וה"נ כיון שמחלל שבת כדי שישמור שבתות הרבה הו"ל משאצל"ג והארכת בזה הרבה. לא כיוונת יפה בזה ועיין תוס' שבת צ"ד ד"ה ר"ש שכתבו דמשאצל"ג קרי כשעושה מלאכה וא"צ לאותו צורך כעין שהי' צריכי' לה במשכן אלא לענין אחר כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף אי' המלאכה ושורשו ע"ש ועיין בכ"מ פ"א משבת ה"ד ומעתה מהרש"א כתב שפיר דמקושש הוי משאצל"ג כי לא נתכוין כלל לצורך אותו תכלית שהיו צריכי' לה במשכן רק לצורך תכלית לידע באיזה מיתה אבל העושה מלאכה בשבת לצורך פ"נ הרי הוא עושה המלאכה לצורך אותו תכלית שהיו צריכי' לה במשכן אלא שצריך לצורך שהי' במשכן לא לתענוג רק להצלת נפשות בזה שפיר הוי מלאכה הצריכה לגופה דמה נ"מ אם צריך לצורך תכלית שהי' במשכן לתענוג או להציל נפש. ועוד דאפי' צריך גם לצורך אחר שלא הי' במשכן ולצורך שהי' במשכן ג"כ מקרי צריכה לגופה כמו חופר גומא וצריך לעפרה ולגומא דלא אמרו בגמ' דהוי משאצל"ג אלא בחופר גומא וא"צ אלא לעפרה ולא לגומא אז הוי משאצל"ג אבל בצריך לשניהם צריכה לגופה מקרי וה"נ צריך מלאכה זו לצורך שהי' במשכן ולצורך קיום נפש לשמור שבתות הרבה הוי משצל"ג. ועוד דא"צ לה רק לצורך שהי' במשכן אלא שבשבת הי' נמנע מחמת אי' שבת רק כיון שיש בו הצלת נפש עושה גם בשבת אבל צורך המלאכה בחול אינו אלא לצורך שהי' במשכן והלכות שבת כהררי' התלוי' בשערה וצריך לדקדק בהם היטב הדק:

וגם מה שהקשית ושאלת את שלום ירושלים על ירושלמי ביצה פ' משילין ותשו' חו"י סי' קפ"ג שכתבו כל שאינו צריך למלאכה רק להציל ממות נפשו הוי משאצל"ג ע"ש והקשית כיון דמצוה להציל את עצמו הוי צריכה לגופה כדאמרינן בירושלמי פ"ט דשבת ה"ו מודה ר"ש באיה"נ כיון דמצוה לבערן חשיב מלאכה הצריכה לגופה. הנה בתשו' חו"י חפשתי בסי' קפ"ב וקפ"ג ואינו מדבר מזה כלל רק כעין זה לענין חיבוק ונישוק

ערוה כדי להציל עצמו מנכרי' אין כאן אי' תורה כיון שאינו עושה דרך חיבה ותאוה ע"ש וכבר קדמו בסברא זו הש"ך ביו"ד סי' קנ"ז סק"י ובסוס"י קצ"ה אבל בשלום ירושלים מדבר מזה והנה הוא רומז שם לדברי כפ"ת בסוכה ל"ג בשיטת רש"י ולשיטתו לק"מ דכל שעושה המלאכה כדי לדחות היזק מעליו מקרי משאצל"ג כי ברצונו לא הי' בעולם המזיק שיהי' צריך למלאכה ע"ש באריכות ומשו"ה דן בנין השאנצין למלאכה שאצל"ג יען שהוא רק כדי לדחות הנזק מעליו חיצי האויב וברצונו לא הי' האויב המזיק בעולם וא"כ אין לזה ענין להאי דירושלמי פ"ט דשבת דשם אינו מבעיר כדי לדחות הנזק מעליו רק כדי לקיים מצות ביעור וניחא לי' שהוא בעולם כדי לקיים מצוה אבל שם בבנין השאנצין אף שמציל ממות נפשו עושה מ"מ ברצונו לא הי' בעולם סכנת נפשות שיהי' צריך לעשות מצוה זו להציל עצמו וכ"ז ברור למבין קצת ענינים אלו. ואמנם בראש יוסף על מס' שבת דף ע"ב חידש סברא זו דאם נכרי מאנס אותו לעשות מלאכה בשבת דהוי משאצל"ג כיון שאינו עושה לתכלית אותו צורך שהי' במשכן רק להנצל מן המיתה וע"ז תקשי כיון דמצוה להציל עצמו הוי צריכה לגופה כמו בירושלמי פ"ט דשבת הנ"ל אבל החילוק ברור דשם בירושלמי עצם המלאכה שהוא הבערה הוא מצוה שפיר מקרי מלאכה הצריכה לגופה שגוף המלאכה הוא ועיין תוס' שבת צ"ד הנ"ל דבמקלקלי צריך לגופו ולגופה וכאן משום מצוה הוי צריך לגופו ולגופה אבל במציל עצמו מן המיתה של אונס נכרי ע"י מלאכת שבת נהי שמקיים מצות וחי בהם אבל עצם המלאכה אינו מצוה שהרי אין קיום חיותו תלוי בעצם המלאכה ושורשה רק במקרה שהאנס תלה חיותו בזה שפיר כתב ראש יוסף דהוי משאצל"ג וא"ש:

ומה שהקשית על הצל"ח ברכות הנ"ל דמסברא לא הוי מצוה א"כ בסנהדרין ע"ד דקאמר ורוצח גופא מנ"ל סברא הוא מאי חזית דדמא דידך סומק טפי וכו' ולדברי הצל"ח אכתי תקשי דמנ"ל דמצוה שיהרג ואל יעבור דילמא רק רשות. לפענ"ד לק"מ דהרי מבואר שם בתוס' ד"ה בן נח דאי לאו קרא דוחי בהם הו"א בכל המצות שמחויב למסור נפש אפי' בצנעה אלא מדכתיב וחי בהם דרשינן שאין מחויב למסור נפש ואף שתוס' תי' דדילמא לא איצטריך וחי בהם אלא כי היכי דלא נלמד שאר מצות מרוצח וכו' היינו בדרך דילמא שבזה עצמו נסתפק בעל האיבעי' אם כקו' תוס' או כתי' אבל למאי דמסקי' דאין ב"נ מצווה על קידוש השם וע"ש בתוס' ד"ה ואם וכמ"ש הרמב"ם פ"י ממלכי' ה"ב שפיר י"ל דבאמת הוא מה"ט דס"ל כסברת תוס' בקושי' וע"ז שפיר קאמר דהתינח בשאר מצות אבל ברוצח סברא הוא מה חזית דדמא דידך סומק טפי ולקיים בך וחי בהם דילמא דמא דהאי גברא סומק טפי ונקיים בו וחי בהם וכיון דלא מהני כאן וחי בהם ממילא מחויב

למסור נפש כאלו לא כתיב וחי בהם והדר שפיר ילפינן כולהו מרוצח דג"ע נמי מחויב ומצווה למסור נפש וא"ש. ובזה הי' אפשר ליישב קושי' רמ"ך וכ"מ פ"ה מיסוה"ת ה"ה בתנו לנו א' מכם ונהרגהו ואם לאו נהרוג כולכם יהרגו כולם ואל ימסרו נפש א' וכו' והקשו הא כאן ל"ש סברת מאי חזית. ולפמ"ש ניחא דאי לאו וחי בהם הו"א יהרג ואל יעבור רק משום וחי בהם הו"א גם ברציחה יעבור ואל יהרג וע"ז אמרי' דל"ש כאן וחי בהם דמה חזית לקיים בזה דילמא בזה וע"כ וחי' בהם לא קאי ארציחה וא"כ פשיטא בכל אופן יהרג ואל יעבור וא"ש נכון. הנה שמתי עין על כל דבריך. למען רוות צמאונך. וד' ירונו מדשן ביתו ונחל עדניו. כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שיא

עוד להרב הנ"ל:
שיל"ת ב' אויפאלו ד' הדברים תרח"ם ציון לפ"ק:
היום נתתי אל לבי להשיב על דבריך ומה שהארכת לתרץ קושיתי אהא דאמרי' יומא פ"ה כולהי נמי אשכחן ודאי ספק מנ"ל הא למאן דיליף מושמרו פ"נ דוחה רק כדי שישמור שבתות הרבה והא לזמן מרוב' חיישי' למיתה ושמא לא ישמור שבתות הרבה ומוכח דאפי' בספק מחללין וכתבת לפמ"ש בס' שעה"מ פ"ד מסוכה ויע"ד ח"ב דז' ימים מקרי זמן מועט ולכן נראה לך דדוקא שלשים יום מקרי זמן מרובה ועיי' בפי' הרא"ש לנדרים ג' ע"ב ובמחה"ש סי' תקס"ח סקי"ג וא"כ לק"מ דהא משכחת שבתות הרבה תוך ל' יום. ובזה הצלת המחבר באו"ח סי' תקנ"א סי"ז מהשגת הטו"ז שם. דע שקושיתי אינה מתורצת כלל דנהי דלא חיישי' למיתה בזמן מיעוט היינו משום דכ"ע בחזקת בריאים קיימי וכמ"ש פנ"י בגיטין כ"ח אבל כאן בחולה שיש בו סכנה כבר כתבו תוס' חולין ט"ו ע"ב ד"ה כגון שאפי' הבריא רגילות הוא שחוזר לחוליו ע"ש פשיטא דאפי' בזמן מיעוט חיישינן למיתה ואפי' אי לא חיישי' למיתה דיומא מ"מ חיישינן גם קודם שלשים יום וא"כ מוכח דגם ספק פ"נ דוחה שבת:
אבל גוף ראיות שעה"מ מהא דסוכה כ"ג נ"ל דאינה ראי' כלל והוא דק"ל אהא דפריך התם ומי אמר אביי ר"מ חייש למיתה והתנן הלוקח יין וכו' ומאי פריך דילמא לבקיעת הנוד דחד יומא לא חייש אבל שמא תמות הבהמה בז' ימי סוכות חייש אע"כ דז' ימים מקרי זמן מועט יע"ש שהאריך, ולפענ"ד נראה דבאמת הסוגי' שם תמוה דמדמי מיתת אדם לבקיעת הנוד דאם זה שכיח ג"ז שכיח וזה אינו מתקבל על הדעת דאין שום שיווי

ודמיון ביניהם, וגם מה דמדמי מיתת בהמה למיתת אדם הוא תמוה שהרי כתבו תוס' בחולין מ"ב בשם ר"ת שאין לדמות בענין טריפות אדם לבהמה דאדם אית לי' מזלא וה"נ לענין מיתה ועיי' ב"ק ב' ע"ב ברש"י ד"ה אדם אית לי' מזלא, אבל האמת יורה דרכו דאביי ס"ל בגיטין כ"ח דלא שאני לן בין שמא מת לשמא ימות רק מוקמי' לי' אחזקת חי דאמרי' חזקה גם להבא ומ"מ כתבו תוס' שם ד"ה הא וביבמות ח"י ד"ה דילמא דלזמן מרובה חייש למיתה ע"ש ועיי' בפנ"י גיטין שם שנתחבט בדבריהם מה שיעור תתן איזה מקרי לאלתר ואיזה מקרי זמן מרובה ועוד איך מדמה הגמ' שמא ימות לאלתר לשמא מת לזמן מרובה, אך לפענ"ד כוונתם דעל זמן קצוב אפי' כמה שנים מוקמי' לי' על חזקת חי אפי' להבא זולת אם הוא זמן מרובה מאוד שאין דרך אדם א' מאלף לחיות כ"כ ועיי' תשו' חכ"ץ סי' מ"א אבל בהאי דיבמות ח"י דילמא אדמיבם חד מיית אידך שהוא זמן שאינו קצוב זה מקרי זמן מרובה דעל זמן שאינו קצוב ל"ש לומר חזקת חי על להבא שהרי לא יחי' לעולם ולק"מ מה שהק' פנ"י, ומשו"ה שם בסוכה דקאי אליבא דאביי שפיר מדמי בקיעת הנוד ומיתת בהמה למיתת אדם דכמו דמוקמי' אדם בחזקת חי על להבא כן מוקמי' בהמה בחזקת חי על להבא וכן נוד בחזקת שלם על להבא ולדידי' ודאי אין לחלק בין חד יומא לז' ימים הכל מקרי זמן מועט דכיון שהוא זמן קצוב מוקמי' אחזקתי' אפי' להבא ואפי' שלשים יום מקרי זמן מועט דמוקמי' אחזקתי' כיון שהוא זמן קצוב והרא"ש הנ"ל בנדרים שכתב דשלשים יום ודאי מקרי זמן מרובה וחיישי' למיתה היינו אליבא דרבא דהוא מרא דשמעתא התם ואפי' בפחות משלשים יום נמי חיישי' וכמו שיבואר לקמן אי"ה, אבל לרבא דס"ל בגיטין שם שמא מת לא חיישי' שמא ימות חיישינן דלא מוקמי' על חזקת חי להבא צריכין אנו ליתן גבול אהא דלא חיישי' למיתה לזמן מועט ולזמן מרובה חוששין כמ"ש תוס' רפ"ק דיומא וכמה דוכתי וגם מ"ט לא חיישי' למיתה לזמן מועט כיון דליכא חזקת חי על להבא, ונ"ל דהוא עפ"י מה דאמרינן במו"ק דף כ"ח מת פתאום זו היא מיתה חטופה חלה יום א' ומת זו היא דחופה וכו' שני ימים ומת זו היא מיתה דחוי' ג' נערה ד' נזיפה ה' זו היא מיתת כל אדם ע"ש ולפ"ז באדם בריא לא חיישי' שימות קודם ה' ימים דלא שכיח שימות אדם במיתות הנ"ל אבל אחר ה' ימים נקרא זמן מרובה שמא ח"ו יחלה היום וימות אחר ה' ימים כמיתת כל אדם ולהכי שם ביומא ס"ל לת"ק דאין מתקיני' לו אשה אחרת דאם עדיין לא חלתה ד' ימים לא חיישי' שתמות ביו"כ דזה לא שכיח ועיי' רמב"ם בפיה"מ שם שכתב שהמיתה בפתע פתאום אינה נמצאת אלא לעתים רחוקים אבל ביותר מה' ימים ודאי נקרא זמן מרובה וחיישי' ומעתה קושיתי קמה וגם נצבה להוכיח כפי' כפ"ת:

ובזה דחיתי פרפרת נאה אשר עלה בדעתי דרך עיוני בגמ' גיטין כ"ח דמשני שאני התם שהרי אסרה עליו שעה א' קודם מיתתו מתקיף לה ר"פ ממאי דאיהו מיית ברישא דילמא איהי מייתא ברישא ועיי' בלשון רש"י שם ובספר טיב גיטין עמד במאי פליגי התרצן עם המקשן ע"ש. ואמרתי דבתשו' חכ"ץ סי' ק"ו הק' אמאי פסק הרמב"ם פ"ט דתרומות בה"ז גיטך שעה אחת סמוך למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד אלמא חיישי' למיתה לאלתר ובה' עבודת יו"כ פסק דלא כר"י דס"ל אף אשה אחרת מתקיני' לו אלמא דלא חיישי' למיתה דיומא ע"ש. ונ"ל עפמ"ש דג"מ ביו"ד סי' ט"ו דבשחט בהמה תוך ז' מעל"ע אסורה אפי' בדיעבד ולא אזלי' בת"ר שאינן נפלי' משום דהס' הוא בכל בהמות וא"כ יאכל גם מיעוט נפלים אבל בייבום שהוא רק מקרה שפיר אזלי' בדיעבד בת"ר ע"ש וה"נ אני אומר אם לא ניחוש למיתה הלא תאכל ודאי באיסור גם שעה קודם שימות ולכן חיישי' למיתה ואסורה מיד משא"כ בהך דיו"כ אולי לא יזדמן לעולם שתמות אשת כ"ג ביו"כ וא"ש פסקי רמב"ם ושוב מצאתי בשעה"מ שתי' כעין זה, אך הא בורכא דאפי' לא ניחוש למיית ותהי' מותרת בתרומה מ"מ אפשר שלא תבא לידי איסור ודאי וכגון דאיהי מייתא ברישא והיינו דמשני שאני התם שהרי אסרה עליו שעה אחת קודם מיתתו וא"כ אי לא ניחוש למיתה ודאי תבא לידי אי' וכסברא הנ"ל וע"ז פריך דילמא איהי מייתא ברישא וכדיחו' הנ"ל. אמנם לפמ"ש הא ליתא דבל"ז נמי לא תבא ודאי לידי אי' דבאמת לא שכיח שימות בלי שיחלה ה' ימים קודם ואם יחלה ד' ימים תפסוק ביום החמישי מלאכול בתרומה. ועכ"פ מה שהשגת על הטו"ז אינו נכון דהרי אם שום אדם לא יברך שהחיינו בין המצרים ודאי יארע א' שימות בין המצרים אפי' בלי שיחלה מקודם שהרי עכ"פ מיעוט יש שמתים פתאום ויפסיד הברכה ולכן כל אדם מותר לברך שהחיינו וכמ"ש הטו"ז:

ולפי האמור לעיל דהא דמיתה לא שכיח היינו דלא שכיח שימות פתאום בלי שיחלה ה' ימים מקודם יש ליישב פסקי הרמב"ם הנ"ל דסתרי אהדדי עפמ"ש רש"י בסוכה כ"ג ד"ה ה"ז גיטיך ירא שלא ימות פתאום או בעיר אחרת ותיזקק אשתו לחליצה ונותן לה גט וכו' ע"ש ומעתה א"ש דבה' עבודת יו"כ לא פסק כר"י דמיתה ביומא ל"ש אבל בה' תרומות בהאי דה"ז גיטיך שעה לפני מיתתי כיון שכל עצמו אינו נותן גט רק משום שחוששין למיתה פתאום שוב אסורה בתרומה מיד מחשש מיתה פתאום והוי כעין שוי' אנפשי' חד"א כיון שהוא והיא חוששין למיתה פתאום וא"ש:

ובזה מיושב נמי הא דהק' חכ"ץ סי' מ"א מהאי דנדרים ס"ח דפריך והא מיתה נולד הוא הא כיון דלזמן מרובה מיתה שכיח לאו נולד הוא. אך לפמ"ש דהא דשכיח לזמן מרובה

היינו אם יחלה קודם ה' ימים וכיון דהוי מחוסר חולי קודם מיתה ה' ימים שפיר הו"ל מיתה נולד וכעין שכתבו תוס' ב"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל העומד כיון דמחוסר קבלת דם בין שחיטה לזריקה ל"ש כל העומד לזרוק ע"ש ועיין חת"ס יו"ד קצ"ה:

ומה שתמהת על מ"ש לחלק דבאיה"נ מקרי צל"ג משום שחפץ שיהי' בעולם כדי לקיים המצוה אבל בהצלת נפשות מפני האויב ברצונו לא הי' האויב בעולם והוי משאצל"ג לדעת רש"י והקשית א"כ מה פריך בירושלמי פ"י דשבת הלכה ה' אהא דר"ש פוטר בהוציא את המת והא מודה ר"ש באיה"נ הא במת אעפ"י שעושה מצוה בביעורו מ"מ ברצונו לא הי' מת בעולם שיהי' צריך לעשות מצוה זו לבערו. לק"מ דשיטת רש"י בשבת ע"ה ד"ה טפי ניחא לי' דמידי דלא אכפת לי' אם מיתרמי מודה ר"ש דחייב בפ"ר ולא מקר' משאצל"ג רק במידי דניחא לי' שלא יהי' אז מקרי משאצל"ג ועיין בתוס' שם ולפ"ז בהצלת נפשות הי' ניחא לי' יותר שלא יהי' סכנה כלל ושפיר הוי משאצל"ג אבל במת הוי רק לא אכפת לי' ומקרי צריכה לגופה וא"ש. אבל אפי' לשיטת תוס' שם דלא אכפת לי' מקרי משאצל"ג מ"מ במת אפשר דניחא לי' שמת כגון שמת מורישו דמבואר בשו"ע או"ח סי' רכ"ג דמברך שהחיינו ואם יש עוד יורשין עמו מברך הטוב והמטיב ע"ש:

ומה שהקשית עוד על קושי' ירושלמי הנ"ל בשלמא בע"ז מצוה לבערו מפני איה"נ שבו שנ' ולא ידבק בידך וגם בשבת מחויב להוציאה משום ולא יביא תועבה כדאמרינן בע"ז כ"ה אבל במת אטו מצוה לבער משום איה"נ שבו רק משום כפרה או בזיונו כמבואר בסנהדרין מ"ו וא"כ אצל"ג בו ביום דמ"ע דקבורה לא רמי עלי' בשבת ובהוצאה מרשותו אינו מקיים שום מצוה הנה גוף סברא זו וחילוק זה כתב בחת"ס על קושי' רע"א אהא דנוטלי' שכר על קבורת מתים אבל אין ענינה לכאן דמאי נ"מ אם צריך לבער משום איה"נ או שצריך לבער משום כפרה ובזיוני. ומ"ש דגם בשבת מוטל עליו להוציאה משום לא תביא תועבה התינח ע"ז עצמה אבל מה תענה למשמשי ותקרובת ע"ז ושאר איה"נ דג"כ מודה בה ר"ש. ומ"ש דקבורה לא רמי עלי' בשבת ה"נ ביעור ע"ז לא רמי עלי' בשבת שהוא או שריפה או שוחק וזירה לרוח ובהוצאה מן הבית לא קיים מצות ביעור ע"ז ואפי' להוציא לא רמי עלי' באי' הוצאה מרשות לרשות. ומ"ש דאצל"ג בו ביום הוא שיבוש אטו אינו חייב על מלאכת שבת אלא אם מתקן וצריך לו בשבת גם אם מתקנה וצריך לו לשנה הבאה מקרי מלאכת מחשבת וחייב עלי' וכל זה פשוט וברור ולכן לא הראיתי מקום לכל זה:

אבל גוף הענין אינו כמו שחשבת ובירושלמי פ"ט דשבת ה"ו דקאמר מודי ר"ש באיה"נ פי' קרבן העדה שהוא רוצה בביעורן שלא יכשל בהם ע"ש וא"כ הוצאן צל"ג שלא יהי'

בביתו כדי שלא יבא בהם לידי תקלה ואף דלחד יומא לא חיישי' דילמא אתי' בהו לידי תקלה היינו שלא חייבוהו חכמים לבערו משום דאתי' בהו לידי תקלה והוא אומר שיזהר שלא יבא לידי תקלה אבל מ"מ ניחא לי' בהוצאתו שלא יהי' צריך ליזהר והוי צל"ג ועיין חת"ס אה"ע ח"ב סי' א' ופריך ירושלמי שפיר דאף במת דג"כ אסור בהנאה נימא כן ולק"מ. וד' יזכנו ליום שכולו שבת ומנוחה. ונסו יגון ואנחה. וצום החמישי יהי' לששון ולשמחה. והיתה הרוחה. וברכה והצלחה. כנפשך ונפש חותנך הדוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שיב

ב"ה ה' מאדע יע"א:
ודוד בא עד הראש ללחום מלחמת ד' והמקום יהי' בעזרו. ה"ה הרב הגאון הגדול. מעוז ומגדל. הצדיק המפורסם. כגן הדסים. ערוגת הבושם כקש"ת מו"ה דוד דייטש נ"י אב"ד ור"מ דק"ק ב' דיראמוט תצ"ו:
מכ"ק הגיע לידי בזמנו ואשר קרא גם אותי הצעיר להצטרף בצרופי דרבנן לאסור איסור על הסעמינאר אף כי מכיר אני ערכי פחות שבעירוכי' מ"מ לעשות רצון צדיק הד"ג נ"י הנני. והנה לוטה פה:
אחינו בני ישראל. שומרי דת יקותיאל. תורה צוה לנו משה מורשה. טהורה היא וגם פירושה. תורה שבע"פ קדוש בכל מיני קדושה. אבן הראשה. לאום משולשה. בגולה כבושה. מחזיקים במנהגי אבותינו ורבותינו הקדושים באמונה. בכל מקומות מושבותם בכל עבר ופנה. יהי נועם ד' עליכם. קודש שאו ידיכם וד' עמנו ועמכם:
מלפנים בישראל בוועד נתוועדו בשנת תרכ"ט בעיר אפען יותר ממאתים רבנים ובהם רוב גאוני ארץ אונגארן וקדושי עליון. אשר רבים מהם כעת בצרור החיים את ד' ובוועד ההוא נדברו יראי ד' הרבנים הנזכרים בישיבות שיש בהם סמוכי' מן התורה והדבר יצא מפי המלך מלכו של עולם ע"י עבדיו נאמני ביתו אשר רוח ד' דבר בם ומילתו על לשונם בהסכמת בני האסיפה רובם ככולם. כי יש סדר למשנה בלימוד הישיבות מקובל מפי סופרים וספרים להיות שונה הלכות תורת ד' תמימה. ברה כחמה. בלי תערובות חכמה. משאר חכמות חיצוניות. ומשנה לא זזה ממקומה לא ישתנה מאשר הי' מאז ומקדם. אצל רבותינו הקדושים אשר הכל מיד ד' עליהם השכיל:
וגם התלמידים אשר ישמשו בישיבה יהי' תשמישי מצוה ותשמישי קדושה וראשית ביכורי לימודם יביאו בית ד' ומור"ה לא יעלו על ראשם להיות במחשבה תחילה. להיות

רב ומורה וראש בקהלה. ואלישע בן אבי'. שלמדו אביו תורה. ובהחיל"ו כבוד אומר כולו יוכיח כדאיתא בחגיגה ט"ו ע"א בתוס' ד"ה שובו בשם ירושלמי פוק חזי מה עלתה בו נהפך לאחר כדאיתא התם:

ופה אחד ענו ואמרו כי בנין בית תלמוד ות"ל מע"ד הנקרא סעמינאר הן ותולדותיהן כיוצא בהם שאמרם שהוא ישיבות המערבים קול סופר וד"א ונופת תטופנה שפתי זרה בטהרת הקודש ומעיל צדקה הוא סתירת לימוד התורה. ונתיבת בית היראה והירוס חומת הדת והוא לפח ולמוקש ומכשול עון לעם בני ישראל תמימי דרך ההולכי' בתורת ד' חו"ש לכן קימו וקבלו הרבנים עליהם ועל כל המקשיבים לקול דבריהם שאם חו"ש יגברו אויבי ד' מחבלי כרם ד' צבאות מפירי תורה וחוקקי און משיגי גבול אשר גבלו הראשונים ויקימו כושל בית ספר ושבר סעמינאר לאסור איסור בי"ת אח"ז כדאי' במ"ר פ' שמיני פי"א אות ז' ויהי בימי אחז בן יותם מה צרה היתה וכו' משל למלך שמסר את בנו לפדגוג והי' הפדגוג שונא אותו אמר אם אני הורג אותו עכשיו נמצאתי מחייב ראשי למלך אלא הריני מושך את ינקתו ממנו והוא מת מאיליו כך אמר אחז אם אין גדיים אין תיישים אם אין תיישים אין צאן אם אין צאן אין רועה אם אין רועה אין עולם כך אמר אחז אם אין קטנים אין תלמידים אם אין תלמידים אין חכמים אם אין חכמים אין תורה אם אין תורה אין בתי כנסיות ובתי מדרשות אם אין בכ"נ ובמ"ד אין הקב"ה משרה שכינתו בעולם מה עשה עמד ונעל בכ"נ ובמ"ד הה"ד צור תעודה חתום תורה בלמודי ע"כ וכן יהי' בית און זה למוקש בני ישראל לכן יחול עליו גם איסור כולל המורים ותלמידיהם אשר יהי' ידם עמהם במעל הזה ויורו הלכה לתלמידי' או בשאר חכמות בבית הזה אשר לא נקרא שם ד' עליו כי המורים שם הן בתורה הן בשאר חכמות מורים חצים נגד לימוד התורה והתלמידים ירעו עד שיסתאבו לעבור על כל איסורים שבתורה בקל וחומר איסורי כרת ואיסורי סקילה ויפלו ברשת היצה"ר כדגים שנאחזים במצודה לכפור ביסודי התורה ויסודי האמונה ר"ל:

ועתה ישראל מאמינים בני מאמינים בני אל חי הלא ידעתם הלא שמעתם כי מעת גלה ישראל מעל אדמת הקודש אולי לא היתה להם אסיפה גדולה כזו אשר יקרא מלוא הרועים ואין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין כדאיתא בגיטין ל"ו ע"ב ורמב"ם פ"ב ממרים ועיין מג"א סי' תר"ץ סקכ"ב ולא נמצא כזה בדורינו בעוה"ר דור יתום כי כמה גאונים וקדושים נפקדו מן הצאן מן המאתים בעו"ה מאז ועד עתה אשר אין חליפות למום ולא הניחו כמותן וגם אנחנו חתומי מטה שומרי דת ציון המצוינת. היא הנותנת חיזוק לדבריהם שאינם צריכין חיזוק הם מסכימים ואנו

מסכימים ומעריפי' טל אמרותינו באיסור מוסיף כל מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם ודתו מגיע אופ"ל גדול ליהודים בית תלמוד כזה אשר הוא בית אופל שרואין בו את הנגעים בית מנוגע שהוחלט להוציא אל מחוץ למחנה ישראל:

לכן המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע באזהרת ראשית לאסור איסור בבית אב ליתן את בנו אל בית הצע"ר. ללמוד בסעמינאר. מקום אשר אסורי המלך עשירי"ם שם והוא בכלל כל בואי' לא ישובון וכמו כן אסור לכל קהלה נאה. אשר בשם שומרי הדת [ארטד] נקראה להקים מורה הוראה. שום רב או תלמיד לומדי הרעי"ם בסעמינאר וליטע אשירה. לעטרו בתפארה. או לשרת בקודש לטבוח טבח והכן ושאר תשמישי מצוה וקדושה. וגם אם לעיני בשר. יתראה ככשר. והולך ישר. בדרכי התורה והיראה. ויסמכו ידיהם עליו רבנים הנפתים בפתוי קטנה ודבר גדול דבר דבר מממון שבקי בהוראה. אין נקי כיון שאין פרקו נאה. כי עבודת הקודש בכז"ב ישאו. ורבים חללי' יפילו חו"ש:

והקהלה אשר תלך אחר ההבל ויהבלו למנות אחד מן המינויין שבישראל איש מגידולי אר"ס הסעמינאר אחת דתה ככל קהילות נעאלאגען שמאכלם ומשקיהם אסורי' למקהלות עם ד' שומרי הדת המחזיקים בה' ובתורתו:

ולמען יהיו הדברים למשמרת לדורות עלה בהסכמה להדפיס הרבה מקול עלות הברית הזאת וכל איש ירא ד' יאגדם באגודה אחת בספר ומהיות טוב לספחם באחד מד' חלקי שלחן ערוך. ויהי' מקורו ברוך ונפשינו לד' נותן התורה. יחזור העטרה. ויטה לב בנ"י לעבדו באמת ובתמים שכם אחד ויקבל האמת ממי שאמרו ואל ישעו בדברי שקר ויקיים בנו מקרא שכתוב אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף גם ד' יתן הטוב וארשינ"ו תתן יבולה. עד יבנה עיר ד' על תלה ושבו בנים לגבולם:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שיג

שיל"ת מאדע תשרי אור לארבעה עשר שנת קו"ל מבש"ר לפ"ק:

ויהי בשלום סוכו, מאדון העולם ונסיכו. ומעונות בציון. בנוה אפריון ה"ה ידיד נפש אשר ידיו לו רב. ומלמד ידו לקרב. קרבת אלוקים. ואת בריתו יקום, את יצחק דוב. מוכתר בכתר שם טוב. הרב הגאון המפורסים כגן הדסים. כש"ת מו"ה יצחק דוב נ"י כאור בהיר. אבדק"ק ווירצבורג במדינת אשכנז:

שמועה שמענו ותרגז בטנינו הוקדרנו שמה החזיקתנו על שבר בת עמי בארץ אשכנז כי נחלקה התיומת נתפרדה החבילה חבל נביאים מתנבאים בסגנון אחד. והי' התו"ם להם

לאות לבלתי נתון המשחית לבא אל בתיהם המה שני גדולי חכמי אשכנ"ז רועים נאמנים אשר באורם ראו אור בית יעקב ותחת כנפיהם חסיו בית ישראל במקומותם למשבותם בארצותם ארצות אשכנז ובאברתם יסוכו על עם ד' שלא יעלה עליהם הפורץ פורצי גדר תורתינו הקדושה ומנהיג ישראל הנלוזים במעגלותם מסטינים ומדיחים בהפרידם בני אדם אלו מעל גבול ישראל ומגבול נחלת עם ד' יגרעו ובתבונות כפיהם ינחו עדרי צאן קדשים ואמרו הבדלה בחונן הדעת ויצאו לעזרת ד' בגבורים ללחום מלחמת ד' נגד המחריבים ומהרסים:

אבל עתה אחינו המסו את לבבינו וקול שועת בת עמי מארץ מרחקים כי גדול כים שברם ובארזים נפלה שלהבת המחלוקה וראשי העם אשר אמרנו בצלם יחיו דגן שמים ויפרחו כגפן שארית בית ישראל באשכנז המה קרעו בקרע שאינו מתאחה ח"ו. ויריבו רועים בשושנים עם רועה יצחק. אלו אומרי' קידו"ש נ"ר הבדל"ה תחת אשר קנ"ה לאלקיו וסדר הבדלות מונים. ואלו מאריכים באחד לאמור התאחדו ולא יתפרדו כל פועלי און. ואלה עניי הצאן נבוכים. לדעת מה יעשו ישראל איזה דרך ישכון אור. ואיזה אבן יהי' לראש פנה:

לכן אשא אל שמים ידי ונשא לבבינו אל כפים ואליו אשים דברתי ויהיו ידיי אמונה. למען תורה הקדושה ממדבר מתנה. מול הד"ג ני' להשיב חרב המחלוקת אל נדנה ויחזור ויודה לדברות הראשונות ומזקנים יתבונן כבר נמנו וגמרו חכמי ישראל גדולי חקרי לב האמתיים וגם כבוד מעלתו ני' הי' אחד מן המנויים ופסקו לאיסור שהדבקים בד' אלוקים אמת יתאחדו עם כופרים ומינים אשר אינם מודים ביסודי התורה וקבלת חכז"ל כי הבאים עמם בברית חותמת ירעו וישחיתו בהר הקודש וימירו את כבודם בלא יועיל גאראנטיען וערבות כי לא קבלו ישראל ערבות על הנסתרות וערב"ך ערב"א צריך והאי ערב"א מביא נורא לקוני' ואש הוא עד אבדון תאכל:

והגם כי נעלם מאתנו והוא תמה אשר יצא לדון בדבר חדש לומר כזה רע"ה וקדש נגד מדב"ר קדימו"ת שהיו מדברותיו נאוה קודש. אולי הוא הוראת שעה ואין בפרט מה שבכלל אבל החכם עיניו בראשו כי ללמד על הכלל כולו יצא כי יבואו אנשים בני בל"י עו"ל תורה ויערכו משפטים אתנו לפני שופטי ארץ ושרי מדינה לאמור אחות לנו בבית המלך מלכי רבנן ומלכא כ"י שר"י מה דאסר יאמרו אסר לן בני יונה ושרי לן ערב"א להתאחד ע"י גאראנטיעץ והוא באחד ומה ישיבנו:

לכן בכל לב ובכל נפש נחלה פניו ישא ידיו קודש ויקדש שם שמים ברבים ומודעה יהי' דבריו כ' אחרי אשר אהבת השלום הטהו כמו רגע מן האמת ומהלכות פסוקות מגדולי

ישראל אשר גם פר"מ בתוכם שלא לתת יד להתאחד עם המינים אמת מארץ תצמח ויתקן בריח"ת המינים כאשר יברח איש מפני הארי וקהל"ם כבוג"ד יפל"ו וכתורה יעשה אחרי רבים להטות כמו"ש הרמב"ם פ"ח מסנהדרי' ה"א בי"ד שנחלקו מקצתם אומרי' זכאי ומקצתם אומרי' חייב הולכין אחר הרוב וזו מצות עשה של תורה שנאמר אחרי רבים להטות ע"ש מבואר שהוא מ"ע ועיי' ס' דברי ריבות [שהביא ש"ך חו"מ כמה פעמים] שמתירי' נדר שהוא עד"ר כדי לילך אחר הרוב שמצוה ללילך אחר הרוב. ותורה דכתיב בה אמת. וחותמו של הקב"ה אמת, יעמוד לו לראות באור האמת. ובבנין ירושלים עיר האמת ועליו ועל כל ישראל המחזיקים בתורת ה' שלום:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שיד

שיל"ת חוסט יום ג' מקץ תרמ"ב לפ"ק:
ביומי חנוכה. שלום וברכה. למטיבי לכת. כאלה וכאלון אשר בשלכת. עומדים על משמרת דרך עץ החיים. מן הרמתים ומלמדי' ידם לקרב קרבת אלוקים. המה ראשי ומנהלי חיק לישראל מחזיקי הדת בעיר לבוב יע"א יהי נועם ד' עליהם ויברך חילם ופועל ידם תרצה עדי עד. ואשורם לא ימעד:
את קולם שמעתי מתהלך בקן קולמוסם קול שועת בת עמי מארץ מרחקים בקול אומר קרא קראו בחזקה כי קמו זדים וידם פרשו צרים על כל מחמדינו וחפצים לעשות סעמינאר. כבר נזרקה מפי חבורה קדושה בהתאסף ראשי עם ד' גאוני וגדולי ישראל קרוב למאתים הנוטרים את פרי עץ החיים תוה"ק ורבים הם מקדושים אשר בארץ החיים המה בעיר אפען בשנת תרכ"ט ועלה בהסכמה כי הסעמינאר הוא בנין נערים המנוערים מן המצות סתירת חומת אש דת והירוס מבצרי בת יהודים והוא אבן נגף וצור מכשול לתורה ויראה וסומא נער כשמו כל ההולכי' בו בחושך ידמו וכעורים ימששו באפלה ועד נצח לא יראו אור תורה וניעור וריק אין בהם מי יראה רק מים הזידונים ממינות ואפיקורסת כאשר נראה לעינים במדילתינו ובשאר מדינות מה עשו גידולי הסעמינאר אין בהם ריח תורה ואבדה האמונה. מיפה כלבנה:
וגם אומרי' לע"ה אבי אתה ולעו"ן אתה ילדתנו וקולם מתהלך במחנה העברים לרוח היום כי מותר לשנות קצת מדברי השו"ע לפי רוח העת והזמן על זה ידוו כל הדווים וכל השומע תצלנה שתי אזניו דמוע תדמע עין הרואה מכתבי עמל כאלה ועפעפינו יזלו מים דבר שאבותינו ואבות אבותינו קימו וקבלו באהבה ובמורא להלכה ולמעשה דברי

השולחן ערוך. אשר מקורו ברוך. מגמרא וראשונים אשר היו לנו לעינים וקבל את תורה שבע"פ איש מפי איש עד מרע"ה וזה כמה מאות שנים אשר נוהג כצאן יוסף הוא רבינו בית יוסף זי"ע ועכ"י ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א זי"ע ועכ"י באין פוצה פה ומצפצף כל בית ישראל נשען עליהם יבואו פריצים ויחללהו ושועלים קטנים יחבלו כרם ד' צבאות שומו שמים על זאת אוי לאזנים שכך שומעות אוי לעינים שכך רואות:

והב"י ביו"ד סוסי' רי"ד הביא בשם הריב"ש שכתב בשם הרמב"ן במשפט החרם שכל קבלת הרבים עולה עליהם ועל זרעם וקבלת האבות מחויבים הבנים לשמור והביא ראי' מעובדא דבני ביישן עיי"ש. ופמג"ד בפתיחה לאו"ח בסדר הנהגות שואל עם נשאל אות וי"ו כתב דספק שמא אין הלכה כרמ"א רק כמחבר אין מצרף אפי' לס"ס כיון שכבר קבלנו עלינו לפסוק כרמ"א:

ועיי' רמב"ן בחומש פ' שלח בפסוק וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות ודחכז"ל על שגגת ע"ז שהוא שקולה ככל המצות וכתב רמב"ן וכפי משמעו הוא קרבן משומד לכל התורה בשוגג כגון שהולך ונדבק וכו' ויהי' כל זה בשוגג כגון שיהי' ביחיד בתינוק שנשבה לבין הגוים ובקהל כגון שיחשבו שכבר עבר זמן התורה ולא היתה לדורות עולם וכו' הנה מבואר כי האומרי' שמותר לשנות התורה לפי העת נקראים משומדים לכהת"כ והמה כעע"ז ומעתה אלו השונים באיולתם ומשנים ושונים הלכות בכל יום לפי רוח הזמן מובטח להם שאינם בני עוה"ב:

אבל כבר נתקיים מאמר חכז"ל סוף סוטה בעיקבא דמשיחא חוצפא יסגי וכו' נערים פני זקנים ילבינו וצעירים ירקדו להסיג גבול אשר גבלו רבותינו גאוני ארץ אדירי התורה וארזי לבנון קדושי עליון וזקני ת"ח לאלפים ורבבות מעת אשר האיר המזרח מהשולחן הטהור אשר לפני ד' הוא השו"ע וקבלו אותו עליהם כיתד שלא תמוט וכל הנוטה מדבריהם כחוט השערה נופל ברשת עבריין ואותן קלי דעת ריקים ופוחזים רוצים לשלוח יד במשיח ד' לשנות את תומו חו"ש לא יעשה כן בישראל:

ויש להמליץ עליהם הקטן יהי' לאלף והצעיר לגוי עצום היינו שקטני ארץ וצעירי תורה ירהבו נגד אלפים ת"ח וגוי עצום ויאמרו אני ד' בעתה שהתורה אפשר לשנות לפי העת אז אחישנה בודאי קרוב יום אידם ושנת גאולי באה כי עת חפץ תחת השמים ולא מעל השמים התורה הקדושה שהוא מעל השמים אינה תחת העת:

וענפיהם ענפי ראש ולענה למנות ראשי חדשים המתחדשים והמטהרים אל הגנות לגנות ולבזות עטרת תפארת השו"ע לנתוש ולנתוץ ויאבלו חיל וחומת הדת ערי ערו

עד היסוד בה אנשים אשר מחללי' שבתות ומינים ואפיקורסים ממנים לראשי ומנהיגי קהלה קדושה:

הלא כה דבר ד' ביד עבדו משה הוא הרמב"ם בפ"א מה' מלכים ה"ז וכל מי שאין בו יראת שמים אעפ"י שחכמתו מרובה אין ממני' אותו למינוי ממינוי' שבישראל. ועיין בשו"ע יו"ד סי' רמ"ג ס"ג ותלמיד חכם המזלזל במצות ואין בו יראת שמים הרי הוא כקל שבצבור ע"ש ומכש"כ אותן רשעי ארץ אשר מצח איש שונ"ה הי' לו ויש לדאוג כי הערים יהרוסו וכל חלקה טובה ישליכו איש אבנו אבן נגף ומלאוה דרדרי' וקוצים כל הבוחר בהם ובמשנית"ם הרי הוא כנוטע אשרה ומעמיד מצבה כמאמר חכז"ל סנהדרין ז' ע"ב כל המעמיד דיין שאינו הגון כאלו נוטע אשרה בישראל וכו' והובא להלכה בחו"מ סי' ח' וחו"ש יפלו על ידם במהמורות בל יקימו וגורם תקלה לו ולזרעו אחריו ואחכז"ל סנהדרין נ"ה ומה אילנות שאין אוכלי' וכו' אמרה תורה השחת שרוף וכלה הואיל ובא לאדם תקלה ע"י המתעה את חברו מדרכי חיים לדרכי מיתה על אחת כמה וכמה:

וגם אותן אשר ישכנו לבטח בביתם ואומרי' שלום יהי' לנו ומה לי בעניני קהלה לא טוב עושי' בעמם הלא כה אמרו חכז"ל שבת נ"ד כל מי שיכול למחות באנשי ביתו ולא מוחה נתפס על אנשי ביתו באנשי עירו נתפס על אנשי עירו ורמב"ן פ' כי תבא הביא ירושלמי ארור אשר לא יקום זה ב"ד של מטה והאריך שם וכל מי שיש בידו להקים ואינו מקים הוא בכלל זה ח"ו.

לכן עם ד' חזקו והתחזקו בעד עמינו ובעד תורתינו הקדושה ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק לנער הרשעים מן הארץ ותגביהו למעלה ראש קרן הצדיקים ויש להמליץ היו צרי' לראש יען אויבי' שלו שאויבי ד' ורשעי ארץ עושי' שלום כדי להפיק זממם והיו לאחדים אך אם גם המחזיקים בתוה"ק שבכתב ובע"פ יתאחדו ולא יתפרדו ושמו להם ראש אחד אשר ישמור משמרת הקודש להעמיד הדת על תלה יהי' ד' עמהם. ועוז לעמו יתן. ויברך אותם בשלום תרוממנה קרטת צדיק אכי"ר. ידידכם מוקירם ומכבדם המשתתף בצערם מצפה להרמת קרן התורה וקרן עמו ישראל בקרן משיחו ולגאולה קרובה בעגלא ובזמן קריב:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שטו

שיל"ת ב' אויפאלו יום א' לסדר כתית למאור תרנ"ז לפ"ק:

ישא ברכה. מאלוקי המערכה. ידינ"פ הרב הגאון. אור יקרת וקפאון. יעקב איש טעם זקנים יקח. ועל שפתותיו יוסיף לקח. ושאול באחת. מלאו כף נחת. ושם האחד אליש"ר. מתניו אמונה אזר. כקש"ת מו"ה יעקב שאול אלישר ראש הרבנים בעה"ק ירושלים תובב"א וסביבותי':

הן דורשי' תחילות בשלמא דמר ניהו רבא דעמא קדישא בקרתא קדישא ואחרי כן אמלא דברי. את קולו שמענו מתהלך בק"ן קולמוסו לרוח היום קול חוצב להבות ע"ת במכתב גלוי פותח בשלום ואגוד"ה על ארש"ו יסד. לאגוד ג' מינים יחד. והכתות במדינתינו כת"א דמיקל"א מקול"י כתוב"ה תורה שבכתב ומקולי בית שמ"ע אוזן ששמעה על הר סיני תורה שבע"פ מכוני' נעלאגען וכת נקראה בשם שטאטוסקווא וכת הישנים ואלה שמות בני ישראל ארטד. להתאחד בשפה אחת ודברים אחדים:

אמת כי כל אשר בתוכו יתמ"ה רבות שבעה לה נפשינו שברון לב ועצבון רוח באיגרת שלום ומכתב גלוי אשר אמר עם הספר בחס"ר שיש בו דין חלוקה לשלוש כתות במדינתינו גד אגד לאגוד ג' מינים יחד ופותח וחותם בשלום ואחדות יען בזה נתן יד לפושעי' הרוצים לעקור שרשי האמונה ולהרוס חומת אש דת ומנהגי ישראל בשאט נפשם כי יאמרו אחות לנו בבית מלכי רבנן ותלו באילן גדול:

אבל נפלאת בעינינו מה ראה על ככה הלא את מי אין כמו אלה לדעת את שלום יר"א של"ם אך מקרא מלא דיבר הכתוב אין שלום אמר ד' לרשעים ויתפרדו כל פועלי און ואחכז"ל פיזור לרשעים נאה להם ונאה לעולם ואחד הי' אברהם אבינו ע"ה אמר לבן אחיו הפרד נא מעלי.

ולכן קמו ונתעודדו חכמי הדור שלפנינו ברוב מנין ורוב בנין גדולי עולם גאוני ארץ צדיקים וחסידים אנשי מעשה גודרי גדר ועומדי' בפרץ להציל עדרי צאן קדשים מזאיבי טרף מחבלי כרם ד' צבאות ועטו קנאת ד' להפרד מהם ומהמונם והוא חלוקה דרבנן במושב זקנים ובסוד חכמים ונבונים ולולא זאת כמעט פסקה תורה ויראה והאמונה חו"ש עין ראה ותעידה:

ועתה דבר שנצטערו עליו אותן הצדיקים וחסידי עליון מוסדי ארץ זי"ע ומסרו נפשם עבור זה לא יאומן כי יסופר התלאות והיגיעות אשר מצאתם עד כי השיגו אורחת חיים להחזיק בעץ החיים תוה"ק ויו"ט עשו להם כאשר השיגו רשיון מן הממשלה וקיום מן מלכינו מלך אדיר וחסיד קיר"ה וירכיבו אותם על הפריד"ה עינינו ראו ולא זר והוא שעמדה לנו שהותיר לנו ד' שריד שרידים אשר ד' קורא:

ועתה ידו פרש ש"ר על כל מחמדינו ליחד את אשר הפרידו רבותינו וחכמינו הקדושים נמ"ע כל הג' כתות ותחת שלשה רגזה הארץ לא האמינו כל מלכי רבנן כי יבא ש"ר ואוה"ב בשור"ה ירושלים להרהר אחריהם את אשר כבר עשוהו:

ונפשינו יודעת מאוד שאלו הי' גלוי לפניו מעמד ומצב היהודים במדינתינו והי' לו ידיעה בתחילה וידיעה בסוף ידיעות הטומאה באחדות ושלום עם כתות מהרסי דת תוה"ק וידיעות הקודש בחלוקה מהם ולולא הפירוד חו"ש פסקה תורה ויראה ממדינתינו לא הי' מוציא מתחת ידו דבר מסוכ"ן כזה רק אין חכמים כבעל נסיון ונכנס בהעלם תומ"ת ישרים והעלם קודש:

לכן נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי יאחז צדיק דרכו להודיע בשער בת רבים דברים שאמרתי טעות הן בידי ושגגה יצאה מלפני באשר לא ידעתי מעמד ומצב היהודים הנאמנים עם ד' ותוה"ק בארץ הגר וכל דבריי בטלין ומבוטלי' לא שרירן ולא קיימין ומודים דרבנן היינו שבחוהו ויתקדש ש"ש על ידו. ויהי' כזית הודו. וכל העם המאמינים בד' ובתוה"ק רואים את הקולות. בהדרת קידש. ויענו אחריו מקודש מקודש. עדי ישלח ד' עזרו מקודש. ויבנה המקדש. היכל ואולם. וחיים וברכה עד העולם. כנפשו היקרה. בארץ הצבי צפירת תפארה. ונפש המחכה לקץ הימין במהרה. ודוש"ת באהבה גמורה. עד יהפוך אל עמים שפה ברורה:

ומרגלא בפומי לומר אף כי השלום אחד מעמודי העולם ות"ח מרבים שלום. אבל אין מוסיפין בשלום להתחבר עם רשעי ארץ. אשר פרצו פרץ. ובאו פרוצים וחללו את תוה"ק הנמסר לנו מסיני הרי הוא עובר בבל תוסיף. וכמו כן אחז"ל לענין לימוד הלכה ופלפול התורה בקידושין דף למ"ד ע"ב דדרשינן כי ידברו את אויבים בשער אפילו אב ובנו ורב ותלמידו שעוסקים בתורה בשער אחד נעשו אויבים זא"ז וכו'. ובזה נלע"ד לחדודי לאוקמי בחזקת קשרות לקשר מס' עירובין סופו לתחילתו אשר סיימתי תל"י באותן הימים בלימוד התלמידים. וכי הוא זה:

במשנה שלהי עירובין רש"א כ"מ שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך שלא התירו אלא משום שבות. והנה ק"ל לכאורה לדעת הרמב"ם בסה"מ שורש ראשון דכל מילי דרבנן הוי בעשה דעפ"י התורה אשר יורוך ול"ת דלא תסור אמאי התירו משום שבות הא שבות נמי דאורייתא הוא וכעין שהקשה רמב"ן על הרמב"ם אמאי אמרינן סד"ר לקולא הא כל דרבנן הוא דאורייתא משום ל"ת דלא תסור. אמנם תירץ שתירצו ע"ז שכך הותנו חכמים מעיקרא להקל בספיקן להבדיל בין דאורייתא לדרבנן יספיק ג"כ כאן שמתחילה הותנו להפריש בין דבר שהוא מדבריהם לדאורייתא ובזה יש לפרש הא דקאמר הש"ס סוכה

דאורייתא תני פסולה מבוי דרבנן תני תקנתא כדי להפריש בין דאורייתא לדרבנן. וזה הקישור לסופו דבריש המסכתא תנ' תקנתא מה"ט וא"כ א"ש סוף המס' שלא התירו לך אלא משום שבות שהוא ג"כ מה"ט:

אך הא גופא קשיא למה הוצרכו להפריש בין דאורייתא לדרבנן ונ"ל עפמ"ש הרמב"ם ספ"ב מממרים דאם החכמים אוסרין דבר שהוא מותר מה"ת ויאמר שהוא בכלל מה שאסרה תורה כגון שיאמר דבשר עוף הוא בכלל גדי ה"ז עובר בבל תוסיף אבל אם אומר בשר עוף מותר מה"ת ואנו נאסור אותו ונודיע לעם שהוא גזירה אז ליכא בל תוסיף. ולפ"ז א"ש שהוצרכו להפריש בין דאורייתא לרבנן כדי להודיע שהוא רק דרבנן דאל"כ עוברין על בל תוסיף:

ובריש המוצא תפילין קתני מכניסן זוג זוג ואמרינן בגמ' זוג אחד אין טפי לא וכו' ומסקינן הכא דבחול נמי זוג א' אין טפי לא לענין הצלה נמי זוג א' אין טפי לא. ומבואר שם הטעם דטפי לא משום בל תוסיף:

ועיין בירושלמי עירובין פ"ג ה"ב אר"י מפני מה מערבין בחצרות מפני דרכי שלום. ועיין מהרש"א שלהי עירובין ושם המסכתא עירובין ע"ש העירוב ושלום. ועיין קידושין ל' ע"ב הנ"ל דדרשינן כי ידברו את אויבים בשער אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקים בתורה בשער א' נעשין אויבים זא"ז וכו' שמתוך כך מתברר הלכה לאמיתה וא"כ על השלום שמרומז במס' עירובין אין להוסיף שלא יהו נעשין אויבים בשער או להתחבר עם רשעים ועובר בבל תוסיף שמתו"כ אין מתברר הלכה ל[ש לאמיתה ופן צדיקים ילכדו ברשתם:

והיינו דקאמר שלא התירו אלא משום שבות. וק' הא שבות נמי דאורייתא כקושי' הנ"ל. ותירץ. הדרן עלך המוצא תפילין. שחוזר למוצא תפילין דזוג א' אין טפי לא משום בל תוסיף וא"כ צריכין לעשות הפרש בין דאורייתא לדרבנן שלא יהי' בל תוסיף כתירץ הנ"ל. ולפ"ז וסליקא לה מס' עירובין שמרמז על השלום סליק דגם בזה עובר על בל תוסיף. רק צריך כי ידברו את אויבים בשער כדרשת חז"ל הנ"ל וא"ש. [ועיין בתשו' חאו"ח סי' רס"א] ושלום תנין:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

נכד להגה"ק מאוה"ג מו"ה עמרם חסודא זצוק"ל מ"כ בצפת הבירה:

תשובה שטז

שיל"ת ב' אויפאלו א' אמור תרנ"ז לפ"ק:

בימי הספירה. תופע עליו נהרה. ידידי הרב תמאוה"ג. מעוז ומגדול. כש"ת מו"ה יעקב צבי נ"י קאלטמאן אבדק"ק ווירטעש ואגפי':

מכתבו עם שני העתקות הלוטי' בו קבלתי בעש"ק העבר וכבר כתבתי לו דעתי לדינא ויותר מזה ידי מסולקת ממני מטעמים אשר לבי לפומי לא גלאי וגם מראשית כזאת הודעתיו כ' מצוה לשמוע דברי חכמים שלא לומר דבר שלא נשמע והלא בעיניו יראה ובלבבו יבין שאין בידו למחות בדור היתום הזה שאין נושאין פנים לתורה רק הולכי' בדרכי לבם ומראה עיניהם ועושים מה שלבם חפץ והי' כעם ככהן לכן המשכיל בעת ההוא ידום וכבר עשה מה שבכחו להפרישם מאכילת איסורי' ואם לא יחושו לעצמם וסומכי' על דברי המיקל באופ"ל מה יש לו לעשות עוד אין הקולר תלוי בצוארו:

ועיין בש"ך יו"ד סי' קנ"א סק"ו שכתב משא"כ בעכו"ם וישראל מומר שאינו חייב להפרישו וכתב דג"מ שם אבל נראה לענ"ד כונת הש"ך דאף בישראל אין מצווין להפרישו כי אם כשעובר בשוגג ויש בידי איש אחר להפרישו חייב להפרישו וכמו בקאו"נ שהקטן שוגג הוא וכו' אבל בישראל דרוצה לעבור במזיד על איזה עבירה אפי' אינו מומר גמור אין ישראל אחר מצווה להפרישו לדעת הש"ך ומומר דנקט הש"ך הוא משום דהפוסקים במומר דברו ומומר מסתמא מזיד ועוד דכל עובר עבירה במזיד יקרא מומר לאותו דבר ע"ש ובאמת זה כמה תמהתי על דבריהם מהא דאמרי' ב"ק כ"ח מנין לנרצע שכלו לו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת וחבל ועשה בו חבורה שהוא פטור ת"ל לא תקחו כופר לשוב ומסיק רנבי"א בעבד שרבו מסר לו שפחה כנענית עד האידנא היתירא והשתא איסורא ופירש"י ורשאי להלקותו ולהפרישו ע"ש ולדג"מ אמאי הלא אינו מצווה להפרישו אמנם נ"ל לחלק קצת דהכא מיירי כשעובר האיסור בחפץ של בעה"ב שהשפחה קנין כספו של בעה"ב והוא אינו מחויב להניח חפץ שלו לעבור איסורי' ולכן יכול להפרישו אבל כשעובר האיסור בחפץ של עבריין עצמו אז באמת אינו מצווה להפרישו:

ודרכי לפרש דברי המד' בג' דברים ניתנה התורה באש ובמים ובמדבר כי בתחלה צריך לילך בהתלהבות גדול נגד עוברי עבירה להפרישם מאי' והיינו באש שדבריו יהי' בוערים כאש ואם רואה שאין דבריו יועילו צריך לנסות להשפיל עצמו בדברים רכים לשבור מלתעות רשעים והיינו במים שהולכי' ממקום גבוה למקום נמוך ואם גם זה לא יועיל אז במדבר יניח אותם הפקר כמדבר:

לכן לא ישמיע קול עלה ויסיר כעס מלבו ויהי' מן הנעלבי' ואינן עולבי' ישכים ויעריב לביהמ"ד כי הוא חיינו ואורך ימינו וד' הטוב בעיניו יעשה וישוב שופטינו כבראשונה. ונעלה לציון ברנה. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שיז

שיל"ת ב' אויפאלו תע"א שנת תמה"ר ישועה לפ"ק:
להגאון הגדול ליהודים המפורסים, בכל אפסים סוע"ה וכו' כקש"ת מו"ה יעקב ווידענפעלד נ"י אבדק"ק הירועלוב במדינת גאליציען:
א) **פגשתי** את שש בשעשעי' תורתו והנה גאון יעקב שליט"א הק' קושי' קשה כברזל בש"ס יומא דף ז' ע"ב בסוגי' דציץ מרצה דאמר ר"ש כה"ג ביוה"כ שאין עודהו על מצחו ומרצה. דמאי קאמר ר"ש כה"ג ביוה"כ יוכיח וכו' ופי' תוס' שם ד"ה מכלל דאם נטמא הקרבן בידו אפילו אם יש אחרת טהורה אין אומרי' לו הבא אחרת ע"ש. והרי בעבודת פנים ליכא רק פר ושעיר ור"ש גופא איתי לי' בתוספתא דפרים ושעירים הנשרפין אינן מטמאין טומאת אוכלין עיין תוס' ב"ק דע"ז ע"א וא"כ לדידי' לא משכחת לה טומאה כלל בפר ושעיר של יוה"כ ואי תימא דמשכחת טומאה בהאימורי' גם לר"ש דאכילת מזבח שמה אכילה כמש"כ תוס' מנחות דק"א ע"א ד"ה פגול. ז"א דהא בפסחים דף כ' גבי מחט שנמצא בבשר קודש פריך האי בשר דאתכשר במאי הא דם קדשים אינו מכשיר ומסיק כגון שהעבירוהו בנהר ועדיין משקה טופח עליו ופי' תוס' שם דע"י העור הוכשר הבשר דכ"ע מודה דיש שומר להכשר והתינח אם הבשר מקבל טומאה י"ל שהוכשר ע"י העור אבל כאן שהבשר אינו מקבל טומאה ועל האימורי' ל"ש לומר דעור הוי שומר לאימורי' ואי דנימא דבשר נעשה יד לאימורי'. ז"א דבחולין דקכ"ח בע' המשתחוה לחצי דלעת אסרה מהו שתעשה יד לחברתה ופירש"י ותוס' דהאיבעי' לר"ש דס"ל אוכל שאין אתה יכול להאכילה לאחרי' אינו קרוי' אוכל מהו שתעשה יד דידי' ול"ד לשאר ידות שאין מקבלי' טומאה דל"ה אוכל בעצם ושפיר הוי יד משא"כ כאן דהוא אוכל בעצם רק שאינו קרוי' אוכל משום שאין אתה יכול להאכילו לאחרי' ל"ה יד ע"ש וה"נ הבשר הוא אוכל רק שאינו מקבל הכשר משום שאין אתה יכול להאכילו לאחרי' ל"ה יד להכשר האימורי' עכתו"ק הנפלאה הראוי' להד"ג נ"י:
והנה בהשקפה ראשונה רציתי לומר לדעת הראב"ד פ"א מטו"א ה"ד דס"ל דאף דאין מכשירי' לקבל טומאה רק ז' משקין ולא שאר משקין מ"מ הם עצמם מקבלי' טומאה ע"ש

וא"כ ה"נ אף דילפינן בפסחים דט"ז ודף כ' דדם קדשי' אינו מכשיר היינו דוקא שאינו מכשיר אוכלין לטומאה אבל דם קדשים עצמם שפיר מקבל טומאה והרי בשמעתי' דיומא דם שנטמא בשוגג הורצה וכו' וכן על מה הציץ מרצה על הדם ועל החלב שנטמא מבואר דדם קדשים מקבל טומאה וא"כ שפיר משכחת טומאה בפר ושעיר של יוה"כ בדם הפר והשעיר עצמה שמזה בפנים ולק"מ:

אמנם עדיין קשי' לדעת הרמב"ם שם דכל משקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה א"כ דם קדשים שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה ג"כ והדק"ל והני ברייתות שהבאתי לעיל דמצינו טומאה בדם י"ל דעכ"ח רק מדרבנן ומה דאמר ר"ש כה"ג ביוה"כ יוכיח קאי מה"ת:

ולכן לולי דמסתפינא הי' נ"ל לחדש דבר דהנה תוס' בפסחי' די"ז ע"ב ד"ה אבל הק' אדרבה בדם י"ל טפי אפי' בכלים דדם קדשים לא איתקש למים כדאמרינן לעיל שאינו נשפך כמים אינו מכשיר ותי' דהכי פירושו אבל דם היכא דמטמא כגון דם חולין או בע"מ או זבח שנפסל לא יע"ש. ולפ"ז גם להרמב"ם דם קדשים מקבל טומאה מה"ת כיון שהזבח נפסל עי"כ ונשפך כמים וא"כ פסולו וטמאתו באי' כאחד וא"כ גם להרמב"ם משכחת טומאה בפנים בדם הפר ודם השעיר וא"ש:

אמנם אכתי לא הונח לי בזה דהא תוס' הק' מה בכך דאין הציץ מרצה הא טומאה דחוי' עכ"פ ותי' דאפי' איכא אחרת אינו מביא אחרת כנ"ל וא"כ שפיר י"ל דדם קדשים אינו מקבל טומאה ומה תאמר דפסולו וטומאתו באי' כא' ז"א דהא אם אין אומרי' הבא אחרת הדם כשר משום דטומאה דחוי' וממילא אינו נשפך כמים ואינו מקבל טומאה כלל ומותר לגמרי ועדיין קושי' הד"ג נ"י במקומה עומדת וצ"ע:

ולכן נלענ"ד דשם בפסחים ד"כ פריך אלא דאתכשר בחיבת הקודש אימור דמהני לי' חיבת הקודש לאפסולי גופא ולא למימני' בי' ראשון ושני ע"ש וא"כ הכא דסגי באפסולי גופא להביא אחרת שפיר משכחת טומאת קודש בפנים ע"י חיבת הקודש דמכשיר. אמנם ז"א דהא הכא מדאורייתא מיירי וחיבת הקודש הוא רק דרבנן לר' יוסף בחולין דל"ו ע"ב אמנם י"ל דר"ש ס"ל דחיבת הקודש דאורייתא כר"ל בחולין שם ושפיר פריך כה"ג ביוה"כ יוכיח וא"ש:

ואם כנים אנחנו בזה מה מאוד מיושב דברי הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"ח דפסק אין הציץ על מצחו אינו מרצה ופסק שם טומאה דחוי' בצבור א"כ תקשי קושי' הש"ס שהק' ר"ש לר"י כה"ג ביוה"כ יוכיח ובמש"כ הכ"מ שם בשם הר"י קורקוס יע"ש. ולהנ"ל א"ש דהרמב"ם דפסק פ"י מטו"א הי"ז דחיבת הקודש דרבנן וא"כ לא משכחת כלל טומאה

בפר ושעיר בעבודת פנים ול"ק כלל כה"ג ביו"כ יוכיח וכקושי' פרו"מ נ"י ופסק שפיר דאינו על מצחו אינו מרצה אעפ"י שפסק דטומאה דחוי' בצבור וא"ש:

אמנם אי משום הא לא אריא דקושי' הד"ג מעיקרא ליתא שהרי הקטורת הי' מן העבודות בבגדי לבן בפנים כמבואר ברמב"ם פ"ב מעבודת יו"כ והרי הקטורת מקבל טומאה דדרשי' בחולין שם והבשר לרבות עצים ולבונה וכן פסק הרמב"ם פ"ח מטו"א ה"ט וא"כ שפיר משכחת טומאה בעבודת פנים דקטורת וקאמר שפיר כה"ג ביוה"כ יוכיח. ועוד דלדעת הרמב"ם בלא"ה קושיתו לק"מ שהרי הוא כ' בפ"ד מביאת מקדש ה"ז וכן הציץ מרצה וכו' אבל אינו מרצה וכו' ולא על טומאת אדם שנטמא בטומאה ידיעה אא"כ היתה הטומאה הדחוי' בצבור שהציץ מרצה עלי'. יוצא מבואר מדבריו דס"ל דטומאה הדחוי' בצבור הציץ מרצה גם על טומאת הגוף ועיין שעה"מ שם וכ"כ לח"מ פ"א מפסוהמ"ק הל"ד ע"ש וא"כ שפיר משכחת טומאה בעבודת פנים טומאת גברא דבעי ריצוי ציץ לרמב"ם כיון דטומאה דחוי' וא"ש:

ב) **ומעתה** במסילה נעלה ליישב בזה קושי' השג"א סי' ל"ח ע"ד תוס' בסוגיין ד"ו ע"ב ד"ה א"ר תחליפא וכו' שהק' דהכא ס"ל לרבא טומאה הותרה בצבור ובזבחי' ל"ג ס"ל טומאה דחוי' בצבור ותי' דבזבחי' לענין פסח איירי ואין לומר נהי דפסח כיון דאתי בכנופי' חשוב כקרבן צבור ודוחה את השבת ואת הטומאה מ"מ כיון דלאו כל ישראל מייתי חד פסח בשותפות מהדרי' אטהורי' אפי' למ"ד היתר הוא בק"צ גמור הבא בשותפות וכן משמע לקמן בסמוך באילו של אהרן אע"ג דזמנו קבועה לי' ודחי את השבת ואת הטומאה כק"צ מ"מ כיון דקרבן יחיד מהדרי' אטהורי' לכ"ע ע"ש. והק' השג"א א"כ בסנהדרין י"ב דקתני אין מעברין את השנה מפני הטומאה רי"א מעברין וכו' ופריך למימרא דסבר ר"י טומאה דחוי' הוא בצבור והתני' וכו' הנח לכה"ג ביוה"כ שטומאה הותרה בצבור ומאי קושי' נהי דבשאר קרבן צבור ס"ל הותרה מ"מ בפסח רק דחוי' כמ"ש התוס' הנ"ל וכן הק' השעה"מ פ"ד מה' ביאת מקדש. [הן אמת דלזה אפשר לומר דקשי' לי' אינימא דאפי' לר"י דס"ל טומאה הותרה גבי פסח דחוי' א"כ מ"ט דת"ק דס"ל אין מעברין כלל דת"ק לית לי' האי סברא וס"ל דאפי' גבי פסח הותרה דהא אמרינן בפסחי' ע"ז דליכא תנא דשמעית לי' דאמר טומאה הותרה בצבור אלא ר"י וכ"ש דליכא תנא דמיקל טפי מר"י דס"ל אפי' גבי פסח הותרה אלא דקשי' לפי המסקנא דמסיק חסורי מחסרא וה"ק אין מעברין את השנה מפני הטומאה ואם עיברהו מעוברת ר"א אינו מעוברת משום דס"ל הותרה בצבור ואמאי אין מעברין הא גבי פסח מודה דהוי רק דחוי' ועיי' שג"א שם]:

ועוד הק' השג"א הא כתבו תוס' ד"ה כיון דמה"ת אפי' בקרבן יחיד שקבוע זמנו כגון אילו של אהרן נמי טומאה הותרה אלא מדרבנן מהדרי' אטהרה וא"כ עדיין הקושי' במקומה עומדת איך קאמר רבא בזבחי' דל"ב מצורע דהתירא הוא להא אישתרי ולהא לא אישתרי טומאה דחוי' הוא מ"ל חד דחוי' מ"ל שני דחוי' הא מה"ת היתר הוא וכי משום דרבנן אמרו גבי פסח דחוי' לחומרא נימא להקל להתיר איסור כרת של טומאת זיבה הואיל ואדחי לטומאת מת והלא לטומאת מת אשתרי מה"ת ולא אמרינן הואיל ע"ש:

ולהנ"ל א"ש דהנה הא דבעי ריצוי ציץ למ"ד טומאה דחוי' נלענ"ד משום דיש בזה לדון על שני דברים. האחד שיש לאו לעבוד בטומאה וחייב מיתה בי"ד ש כמ"ש הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"א. ושנית שקרבן פסול כמ"ש שם בה"ו. ומעתה נהי שעבירת הטומאה דחוי' מפני מצות הקרבת הקרבן מ"מ הלא הקרבן פסול ולהכי צריך ריצוי ציץ כד' להכשיר הקרבן וזה טעם הרמב"ם דבעי ריצוי ציץ על טומאת הגוף בטומאה דחוי'. אמנם דעת רש"י בשמעתי' ד"ה בין בצבור דטומאת הגוף דחוי' שלא ע"י ציץ וכן דעת תוס' בפסחי' דע"ז ע"א ד"ה אלא וכ"כ רש"י ותוס' במנחות דט"ו ונ"ל טעמם משום דס"ל דאין קרבן פסול אם עובד בטומאה אלא משום שעבד העבירה אבל היכא שטומאה דחוי' ולא עבד בעבירה ממילא הקרבן כשר אך כ"ז בטומאת הגוף אבל בטומאת בשר ועולי' דהקרבן פסול בעצם לא בשביל שעבד בעבירה שפיר צריך ריצוי ציץ אפי' בטומאה דחוי' וכמ"ש תוס' במנחות דט"ו ד"ה והכא ע"ש:

ומעתה יש לדון למ"ד טומאה דחוי' בצבור שבקושי הותרה משני פני' א' שבקושי הותרה לעשות העבירה עבודה בטומאה. והשנית שבקושי הותרה שיהי' הקרבן כשר להרמב"ם משום טומאת הגוף עצמה ולרש"י ותוס' משום טומאת הקרבן. ובזה יובן הא דאר"ח לקמן מ"ו ע"ב שבת הותרה וכו' טומאה דחוי' היינו משום דס"ל שאינו ניתר בקושי משום העבירה גם בטומאה רק שהותר בקושי משום הכשר הקרבן ולכן בטומאה דחוי' אבל בשבת דל"ש משום הכשר הקרבן עיי' תוס' חולין דף מ' סוד"ה חייב דבשבת ל"ה מחוסר זמן ולהכי שבת הותרה:

ג) **ועפי"ז** יש ליישב ג"כ קושי' מהר"מ ברבי בסוגיין שהק' דמ"פ הש"ס נפרישהו מטומאת מת בשלמא טומאת ביתו אם נטמא אין לו תקנה לעבוד עבודה אבל טומאת מת אף אם יהי' טמא מ"מ מותר לעשות עבודה דהא עכ"פ דחוי' הוא בצבור ולמה יהי' מחויב להפרישו מספק ע"ש. ולפענ"ד דזה תלי' בשני שיטות שהביא הר"ן בשבת דקל"ד אי אישתפיך חמימי דבתר מילה מקמי' מילה דדעת הרז"ה והרשב"א דדחי המילה דאם יצטרך אח"כ לחלל שבת משום פנ"פ ושבת דחוי' הוא כמ"ש רמב"ם רפ"ב משבת ורמב"ן

ס"ל דמלין אותו ואע"ג שנצטרך אח"כ לדחות את השבת דבתר הכי פ"נ הוא דדחי לי' ע"ש ועיי' בש"ך יו"ד סי' רס"ו סק"ו. ולפ"ז לדעת רשב"א ורז"ה ודאי מחויבי' להפרישו כדי שלא נצטרך אח"כ לדחות את הטומאה אלא אפי' לדעת הרמב"ן נמי י"ל דדוקא התם משום מצות מילה כמ"ש שם שאין למצוה אלא שעתה ואין דוחין את המילה ע"ש אבל כאן כיון שאין הפסד מצוה בהפרשה מטומאת מת מודה הרמב"ן דצריך להפרישו כד' שלא נצטרך לדחות את הטומאה. אלא דק"ל כיון דבאמת הוא חשש רחוק שימות מת עליו בפתע פתאום אלא דפריך כיון דהאי דהמצא אשתו ספק נדה נמי חשש רחוק וחיישי' לה משום מעלה דעבודת יו"כ ה"נ ניחוש לזה וע"ז שפיר הק' כיון דאם יהי' מצות עבודת יו"כ דחי לי' לטומאה א"צ לחייש לחשש רחוק משא"כ בטומאת ביתו אין לו תקנה חיישי' גם לחשש רחוק אבל בהאי דשבת ודאי יצטרך לדחות שבת. אמנם להנ"ל א"ש דנהי דמשום עבירת עבודה בטומאה ל"ה חיישי' לחשש רחוק כיון שעכ"פ דחוי' אבל מחשש הכשר קרבן שלא תהי' עבודה תמה וכשירה לכתחילה רק דחוי' ניחוש גם לחשש רחוק ונפרשנו ופריך שפיר:

ועיין ברכות דמ"ז ע"ב דפריך והא מהב"ע הוא ומשני מצוה דרבים שאני ופירש"י להוציא רבים ידי חובתן לקדושה ועיי' מג"א סי' תמ"ו סק"ב. ולפ"ז אומר אני סברא ישרה דהא דמחלקי' התוס' בין קרבן פסח לשאר קרבן צבור דבשאר קרבן צבור הבא בשותפת כל ישראל הותרה ובפסח שכל יחיד מביא הוא רק דחוי' הוא רק מצד עבירת עבודה בטומאה דמה שכל ישראל מביאי' בשותפות הוי מצוה דרבי' כמו להוציא רבים י"ח ואין כאן מצהב"ע והותרה אבל פסח שכל יחידי' מביאי' לבדם לא מקרי מצוה דרבי' כמ"ש מג"א הנ"ל דתשביתו לא מקרי מצוה דרבים אף שכל ישראל מחויבי' להשבית החמץ ה"נ כיון שאין מביאי' פסח בשותפות כל ישראל ל"ה מצוה דרבים והוי מצהב"ע ואינו רק הודחה ולא הותרה אבל מצד הכשר קרבן בטומאה אין לחלק כלל וכמו שהותרה וכשר לכתחילה בקרבן צבור הבא בשותפות דקביע לי' זמן הכי נמי הותרה בקרבן יחיד דקביע לי' זמן מן התורה. והנה ידוע דברי הרשב"א בברכות דף כ' שכ' דהיכא דלא משכחת המצוה בלי עבירת הלאו מקרי הותרה ואם משכחת בלי עבירת הלאו רק עכשיו נזדמן שצריך לעבור הלאו הוי רק הודחה ע"ש ועיי' בכ"מ רפ"ב משבת דאי טומאה הותרה שבת נמי הותרה ואי טומאה דחוי' שבת נמי דחוי' ע"ש ועיי' בכ"מ פ"ד מביאת מקדש ה"ד דכרת חמור מן מיתה ביד"ש ועיי' מג"א סי' תר"ז ס"ג סדר הווידוי. ולפ"ז באילו של אהרן כיון דלא משכחת בלי מלאכת יו"כ א"כ יו"כ הותרה מצד עבירת מלאכה ביו"כ ואף שהוא בכרת כ"ש דטומאה שהיא רק מיתה ביד"ש דהותרה מצד עבירת עבודה

בטומאה ואף שהוא קרבן יחיד ומצד הכשר קרבן כבר כתבנו שגם בקרבן יחיד הותרה למ"ד הותרה. לכן שפיר כ' תוס' דלא מהדרי' אטהרה רק מדרבנן אבל בפסח שפיר י"ל לסברת התוס' דבין שבת ובין טומאה רק דחוי' מה"ת כיון שאינו בא בשותפות הוי רק כקרבן יחיד ולא מצד הכשר קרבן רק מצד אי' שבת ואי' עבודה בטומאה ושפיר קאמר רבא בזבחים מ"ל חד דיחוי ומ"ל שני דחיות. אבל שם בסנהדרין קאמר שפיר דכיון דס"ל לר"י טומאה הותרה בצבור א"כ אפי' בפסח דהוי כקרבן יחיד לית בי' משום לתא דהכשר קרבן כנ"ל רק משום אי' עבודה בטומאה וכיון דאין מעברין השנה אלא לצורך שפיר אין מעברין ואם עיברוה אינו מעוברת כקושי' מהר"מ ברבי שבתחילת אות זה וכשי' רמב"ן הנ"ל דאין למצוה. אלא שעתה ואין מעברין ואי דיצטרך אח"כ לעבוד בטומאה מצות פסח הוא דדחי לה וגם אי טומאה דחוי' בפסח מצד העבירה לא איכפת לן והכא דק"ל אין מפרישין כ"ג מט"מ אי טומאה דחוי' היינו רק מצד הכשר הקרבן וא"ש:

ד) **ועפי"ז** באנו למקום ישוב ליישב קושי' התוס' לקמן ד"ז ע"ב ד"ה מכלל שכ' וכיון דאיכא תרתי ריצוי ציץ וקרבן צבור לא מייתי אחריתי אפי' אי טומאה דחוי'. והק' ע"ז והאמר לעיל גבי הי' מקריב מנחת פרים מאי לאו דחג אלמא למ"ד טומאה דחוי' היא אומר לו הבא אחרת תחתי' אפי' בקרבן צבור גמור ע"ש. ולהנ"ל י"ל דס"ל לר"ש דודאי מצד עבירת עבודה בטומאה בקרבנות יו"כ טומאה הותרה כיון דהותרה מלאכת יו"כ כנ"ל דהוא בכרת כ"ש דהותרה עבודה בטומאת עולי' ואפי' בטומאת הגוף שאינו אלא מיתה ביד"ש אלא דמ"מ הוי רק דחוי' משום הכשר קרבן בטומאה וכיון דאיכא ריצוי ציץ על הכשר הקרבן לא מהדרי' אטהרה אבל במנחת פרי' דחג נהי דלא משכחת לה בלי מלאכת יו"ט והותרה לאו דיו"ט מ"מ אי' הקרבה בטומאה חמור ולא הותר רק דחוי' ולהכי אף דאיכא ריצוי ציץ להכשר הקרבן מ"מ זה ל"מ לעבירת הקרבה בטומאה ולכן אומרי' הבא אחרת ומהדרי' אטהרה. ובזה מיושב ג"כ מה שדקדק שעה"מ פ"ד מביאת מקדש ה"ח על קושי' התוס' הנ"ל אמאי ק"ל במנחת פרים ולא הקשו על ברייתא הקודמת הי' עומד ומקריב מנחת העומר דלהמקשן הוי ניחא לי' אי טומאה דחוי' אף דלא אסיק אדעתי' טעמא כיון דאיכא שירים לאכילה ע"ש ולהנ"ל א"ש דמנחת העומר אף שדוחה שבת מ"מ היא רק דחוי' דרוב פעמים הוא בחול בט"ו בניסן וא"כ גם טומאה רק דחוי' מצד עבירת עבודה בטומאה לכן מביאי' אחרת אף דציץ מרצה על הכשר הקרבן מ"מ משום עבירת עבודה בטומאה מהדרי' אטהרה אבל במנחת פרי' ק"ל כיון דלאו ועשה דיו"ט הותרה דלא משכחת בלא מלאכת יו"ט עבירת עבודה בטומאה נמי הותרה וק"ל שפיר ומ"מ יש ליישב כנ"ל:

אמנם קושי' שעה"מ גם בלא"ה לק"מ דהתם במנחת עומר י"ל דס"ל כר"י בפסחי' דע"ז ע"ב דאם אין שירים אין קומץ וס"ל כר' יוסי שם דע"ח דאין הציץ מרצה על אכילות וא"כ ליתא ריצוי ציץ רק טומאה דחוי' ושפיר מביאי' אחרת משא"כ מנחת פרים שכולה כליל וליכא שירים שפיר ציץ מרצה על העולי' ועיי' ברמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"ז שפיר ק"ל הא איכא תרתי ריצוי ציץ וטומאה דחוי' אמאי מביאי' אחרת וא"ש:

ועפ"י דברינו שלמעלה מיושב קושי' מהר"מ ברבי בסוגיין שהק' דר"מ ס"ל בסוכה כ"ד דמיתה שכיחא וביומא ח' ס"ל טומאה דחוי' א"כ תקשי לדידי' קושי' הש"ס נפרישהו מטומאת מת דליכא לשנוי' לא טומאה הותרה ולא טומאת מת לא שכיח ע"ש. הנה לפי פשוטו לק"מ דאף דמיתה שכיח מ"מ טומאת מת לא שכיח שימות מת עליו פתאום שלא יוכל להנצל מן הטומאה עיי' בריטב"א. אמנם להנ"ל יש ליישב על נכון דאף דס"ל טומאה דחוי' אינו משום הכשר הקרבן אלא משום עבירת עבודה בטומאה ולהכי אין מפרישין אותו כקושי' מהר"מ ברבי דלעיל תחילת אות ג' וקושי' הגמ' לא הי' נפרישהו רק משום דדחוי' משום הכשר הקרבן כנ"ל אבל אי ליכא משום הכשר קרבן אין מפרישין אותו כקושי' מהר"מ ברבי להאמת וכנ"ל:

ה) **ובזה** נלע"ד פרפרת נאה בפסחי' ע"ז ע"ב דפריך חדא דפסולה דיעבד משמע ועוד חמשה דברים באי' בטומאה לכתחילה משמע. ומשני אלא ל"ק כאן ביחיד כאן בצבור ופירש"י ביחיד לכתחילה פסולה ואם זרק הורצה וכו' והק' המהרש"א דאכתי לא תי' פירכא דפסולה בדיעבד משמע ע"ש. ונ"ל דבס' גט פשוט סי' קכ"ז סק"ו כ' לתרץ תשו' הרא"ש דפסק בגט מוקדם לא תפסו בה קדושי שני. והק' עליו הא מוקדם פסול רק מדרבנן ותי' דאם כתבו גם מוקדם בידיעת הבעל פסול רק מדרבנן אבל אם כתבו גט מוקדם שלא בידיעת הבעל כיון שהוא ציווה לכתוב גט כשר והם כתבו גט שפסולו מדרבנן בטל השליחות והגט פסול מה"ת ע"ש. ולפ"ז קשי' לי מה פריך חדא דפסולה דיעבד משמע הא בנדרים דל"ה בעי אי כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא ולא איפשטי' ע"ש וכ' תוס' ושאר ראשוני' אף דבקידושין דכ"ג ויומא דף י"ט פשוט דשד"ר נינהו דאס"ד ש"ד מי איכא מידי דאיהו ל"מ עביד ושליח מצי משוי' מ"מ בעי אף דודאי שד"ר נינהו אי ש"ד נמי נינהו ובריטב"א יומא י"ט הביא בשם תוס' דבנדרי' בקרבנות של כהן מבע"ל דאיהו מצי עביד ע"ש ולפ"ז מאי קושי' דילמא הא דקתני פסולה אפי' בדיעבד היינו בזרק בפסול שלא בידיעת הבעלי' וכיון דפסול לכתחילה בטל השליחות כיון דש"ד נמי נינהו ולכן פסול אפי' בדיעבד וניהו שכ' תוס' יומא י"ט ד"ה מי דא"נ ש"ד נמי נינהו מ"מ כיון דשד"ר ודאי נינהו אי אמר לא בעינא דלקרבי' כהן שבאותו

משמר לאו כל כמיני' לעכב ע"י ע"ש היינו רק אם מקריב בהכשר אבל מה שפסול לכתחילה לא. ועיין נדרים דל"ו דיכול לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והא דאמרי' דכשר בדיעבד ופסול לכתחילה היינו בידיעת הבעלי' דל"ש שבטל השליחות. וכ"ש דק' לדעת הריטב"א דילמא הא דפסולה בדיעבד במקריב קרבן של כהן אחר דשלוחי' דידי' הוא ושלא בידיעתו בטל השליחות והא דכשר בדיעבד בקרבן של ישראל דשלוחי דרחמנא הוא. אמנם י"ל דס"ל דהא דפסול לכתחילה אינו משום הכשר הקרבן דא"כ פסול אפי' בדיעבד רק משום עבירת הכהן וא"כ מה איכפת לי' לבעלי' בעבירת הכהן דנימא שאם הקריב שלא בידיעתו פסולה אפי' דיעבד:

אמנם באמת ז"א דלכאורה קשי' לפמש"ל מה פריך ועוד ה' דברי' באי' בטומאה לכתחילה משמע ומאי קושי' דילמא הא דטומאה דחוי' אינו משום הכשר הקרבן רק משום עבירת הקרבה בטומאה וזה שייך רק בקרבן יחיד דקביע לי' זמן או בק"פ כנ"ל אבל מתני' בקרבן צבור הבא בשותפת דהוא מצוה דרבים שפיר הותרה כמש"ל ולהכי באי' לכתחילה. אך התינח אם דחוי' מחמת עבירת הקרבת בטומאה אבל אי דחוי' מחמת הכשר הקרבן א"כ אין חילוק בין קרבן יחיד לקרבן צבור הבא בשותפת כנ"ל וא"כ עכ"ח ס"ל דהפסול לכתחילה הוא משום הכשר קרבן ופריך שפיר. וא"כ הדק"ל אהא דפריך פסולה דיעבד משמע. אך ז"א דבאמת הכל קושי' אחת ופריך ממנ"פ אי הא דפסול לכתחילה משום עבירת הכהן ק' דפסולה לא לכתחילה משמע אלא דיעבד. ואי אמרת דאינו משום עבירת הכהן רק משום הכשר הקרבן דאז ל"ק פסולה דיעבד משמע כקושי' הנ"ל אבל א"כ תקשי ועוד ה' דברי' באי' בטומאה לכתחילה משמע דמשום הכשר קרבן אין חילוק בין קרבן יחיד לקרבן צבור הבא בשותפות וא"ת דיש חילוק ע"כ הוא משום עבירת הכהן שוב קשה פסולה דיעבד משמע דל"ל כקושי' הנ"ל וקשי' ממנ"פ וא"ש. וע"ז משני ל"ק הא ביחיד והא בצבור ולרש"י משום דטומאה הותרה בצבור ואין כאן לא משום עבירת המקריב בטומאה ולא משום הכשר קרבן ובקרבן יחיד דלא קביע לי' זמן לכתחילה פסול ובדיעבד כשר משום הכשר קרבן ולתוס' בצבור משום דציץ מרצה על אכילות וביחיד לכתחילה לא יזרוק מדרבנן ומשום הכשר קרבן וא"כ ל"ק דפסולה דיעבד משמע דמשום הכשר קרבן שפיר י"ל כקושי' הנ"ל להאמת וא"ש:

ו) **ובתוס'** שם בפסחים דע"ז ד"ה דלא הק' דבשמעתי' משמע דלמ"ד טומאה דחוי' אינו דחוי' אלא ע"י ריצוי ציץ ואמאי הא טומאה דגברא דדחוי' בצבור אעפ"י שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף כדתנן בפרקי' ד"פ יעיי"ש. ולפענ"ד דרש"י שם נשמר מזה שכ' נטמאו בעליו טומאת הגוף במת אין הציץ מרצה וחייב לעשות פסח שני דהא בשעת

זריקה לאו בר מיעבד פסח הוא דרחמנא דחי' ע"ש מבואר הטעם דהא דאין הציץ מרצה על טומאת היינו משום דכשנטמא הגוף אינו בר חיוב קרבן כלל ונהי דציץ מרצה על טומאה אפי' הוא טומאת הגוף אבל אינו מרצה על מי שאינו בר חיוב קרבן פסח לעשותו כבר חיובא אבל בטומאה דחוי' בצבור שהוא בר חיוב קרבן שהרי אמרה תורה דדחוי' בצבור שפיר ציץ מרצה אפי' על טומאת הגוף ואתי שפיר:

ז) **ומה** שנלענ"ד עוד ליישב קושי' מהר"מ ברבי שבתחילת אות ג' הנ"ל דבהקדמת ספר בשמים ראש העיר ע"ד הש"ס בסוגיין ביומא דף ו' דקאמר ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישוהו מטומאת מת וכי כעורה הוא זו טומאת ביתו הלא גם עי"ז מעוכב מלעבוד עבודה והו"ל למיפרך הפרישהו נמי מטומאת מת ע"ש. ולפענ"ד נראה דלכאורה קשי' לי למאי דאמרי' בזבחים דל"ב רובן ט"מ ונעשו זבי' הואיל והותרה לטומאתן הותרה לזיבתן ע"ש א"כ אמאי מפרישין אותו מטומאת ביתו הא איכא ס"ס שמא לא תמצא אשתו ספק נדה כלל ואת"ל תמצא ספק נדה שמא יתטמא מקודם טומאת מת וט"מ דחוי' או הותרה והואיל והותר לט"מ הותר נמי לטומאת ביתו. ונ"ל דזה הי' באמת קושי' הגמ' ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישוהו מט"מ דבלא הפרשה מט"מ א"צ הפרשה מטומאת ביתו כקושי' הנ"ל, אמנם קושיתי לק"מ דהא רבא ס"ל התם דדוקא אם דחוי' אמרי' מ"ל חד דיחוייי מ"ל ב' דחיות אבל אי טומאה הותרה אמרינן להא אשתרי להא לא אשתרי ולק"מ וזה משני רבא זאת אומרת טומאת המת הותרה הוא בצבור וא"כ גם אם יטמא תחילה ט"מ יפסל לעבודה משום טומאת ביתו ושפיר מפרישין אותו מביתו אף שאין מפרישין אותו מט"מ. וממילא מיושב בזה קושי' מהר"מ ברבי הנ"ל שהק' מ"פ ועד שאתה מפרישו וכו' בשלמא טומאת ביתו אין לו תקנה לעבוד עבודה משו"ה מפרישו. אבל ט"מ אפי' יהי' טמא מותר לעבוד דהא עכ"פ טומאה דחוי' בצבור אינו מחויב להפריש מספק ע"ש ועיין בריטב"א ד"ה זאת אומרת ובשעה"מ פ"ד מביאת מקדש הי"ד. ולהנ"ל א"ש דאי טומאה דחוי' שפיר קשי' דבלא הפרשה מטומאת מת א"צ הפרשה מטומאת ביתו וכקושי' הנ"ל וא"ש:

ח) **והנה** ברמב"ם פ"א מעבודת יוה"כ כ' דמפרישי' כה"ג שמא תמצא אשתו נדה ותמהו האחרוני' אמאי לא נקט לישנא דש"ס שמא בא על אשתו ותמצא ספק נדה. והן אמת שכדברי הרמב"ם הוא לשון ירושלמי יומא ד"ב ע"ב פי' בן בתירא שמא יבא על אשת נדה וכו'. אבל הא גופא טעמא בעי וגם למה שביק הרמב"ם ש"ס דילן ונקט כירושלמי. ונלענ"ד דהנה תוס' בנדה דט"ו סד"ה אמר רב הק' אמאי קאמר שמא תמצא אשתו ספק נדה לימא ודאי נדה אם תבדוק שיעור ווסת סמוך לבעילה ותי' דהא לא שכיחא ובהגהות

מהר"ץ חיות ז"ל פי' דל"ש שתמהר הבדיקה כ"כ ע"ש. ואני תמה דבלא"ה תמוה לי אמאי לא הק' תוס' דנימא ודאי נדה שתפרוס נדה תחתיו בשעת בעילה וכהאי דשבועות די"ג הי' משמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי וכו' והכי אמרינן באמת בירושלמי יומא הנ"ל וצ"ל דבזה ידעו תוס' גם בקושי' דלא שכיח שתדע בשעת תשמיש שפרסה נדה דאפי' ארגשה אימר הרגשת שמוש הוא כדאמרינן בנדה דנ"ז ע"ב. ולפ"ז אחר תשמיש בשיעור ווסת שפיר אפשר שתדע שפרסה נדה גם בלא בדיקה וא"כ מה בכך דלא שכיח שתמהר הבדיקה כ"כ:

ולכן נ"ל בכונת תוס' עפמ"ש חת"ס יו"ד סי' ק"ס דהא דקי"ל נר' חנינא בן אנטיגנוס ספ"ק דנדה דאשה שאין לה ווסת משמשת בשני עדים עיי' ש"ך סי' קפ"ו היינו משום דאעפ"י דאשה זו עלולה לראות בכל רגע מ"מ בשעת תשמיש לא חיישי' שתראה כי התשמיש גורם עצירת הדם רק קודם תשמיש חיישינן שתראה מחמת חימוד ולאחר תשמיש מחמת חימום ע"ש. וא"כ שפיר כ' תוס' דלא שכיח שתבדוק בשיעור ווסת ותמצא דם דא"כ ראתה ודאי בשעת תשמיש והא ל"ש שתראה בשעת תשמיש דתשמיש גורם עצירת הדם וכנ"ל:

אלא דלפ"ז תקשי להיפך אמאי חיישי' שמא תמצא אשתו ספק נדה דהיינו שתמצא דם על הסדין שקנחה בו אחר תשמיש באחר זמן לרבנן ובאחר אחר לרע"ק משום דמספקי' שמא הי' דם בשעת ביאה והלא קודם תשמיש בדקה עצמה ולא מצאה דם וא"כ ל"ה קודם תשמיש וא"כ אף שמצאה אחר תשמיש מ"מ נימא דודאי אחר תשמיש ראתה מחמת חימום ובשעת ביאה ודאי לא הי' דם דהרי התשמיש גורם עצירת הדם. איברא דקושי' זו תקשי אמתני' דנדה גופא אמאי בנמצא על שלה לאח"ז טמאי' מספק וכו' ואמאי לא נימא דודאי רק לאחר תשמיש ראתה דבשעת התשמיש הדם נעצר:

ונלענ"ד לפ"מ שהאריך החוו"ד רס"י קפ"ו דהא דמשמשת בשני עדים היינו רק קינוח ולא בדיקת חורי' וסדקי' וא"כ אפשר אף דקנחה עצמה קודם תשמיש ולא מצאה דם בעד מ"מ אפשר שהי' דם קודם תשמיש וחורין וסדקין העמידוהו דהם מעמידי' את הדם כמ"ש רשב"א ולהכי בנמצא לאח"ז שפיר טמאי' מספק ובאחר אחר מטמאה מעל"ע ולרע"ק גם מטמאה את בועלה משום שמא הי' דם קודם תשמיש וחורי' וסדקי' העמידוהו. אלא דבהא דטמאי' בספק אכתי צ"ע דהרי מבואר בריש נדה דאפי' לב"ה הא דאמרי' אימר כותלי בית הרחם העמידוהו היינו דוקא לקדשי' ולתרומה ואפי' לר"ע דס"ל דמטמאת את בועלה היינו רק מדרבנן ע"ש ד"ו אבל להיות טמאי' מספק מה"ת לא שמענו דנימא כותלי בית הרחם העמידוהו וצ"ל דמ"מ כיון שמצאה דם בכדי שתרד

מן המטה ותדיח פני' חיישי' מה"ת שמא הי' דם קודם תשמיש ולא אמרינן אם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אתי כיון דליכא חזקת טהרה דאפשר מחמת חימוד ראה ואדרבה יש ריעותא גדולה שמצאה דם סמוך לתשמיש ובשעת תשמיש לא ראתה כנ"ל ועכ"ח קודם תשמיש ועיי' חוו"ד הנ"ל וחורי' וסדקי' העמידוהו זמן קצר:

ואמנם מדברי הרמב"ם פ"ה משגגות ה"ו מבואר דמפרש להאי מתני' דנדה באשה שיש לה ווסת ובא עלי' סמוך לווסתה ע"ש ועיי' ברמב"ם פ"ד מאיסורי ביאה הי"ד ט"ו וט"ז. ונ"ל דהיינו מחמת קושי' הנ"ל דאי באין לה ווסת א"כ לא חיישי' על ראי' בשעת תשמיש אלא שמא הי' דם קודם תשמיש כנ"ל ואמאי מודה רבנן לרע"ק בחד אחר דמטמאה את בועלה כיון דס"ל דטומאת מעל"ע אינו מטמא בועלה דל"א כותלי בית הרחם העמידיהו רק לתרומה וקדשי' ולא ניחא לי' בתי' הנ"ל דזה דוחק ולכן פי' דמיירי ביש לה ווסת ושימש סמוך לווסתה ובזה שפיר מודה רבנן בחד אחר לספק על שעת תשמיש דבזה שפיר חשו על ראיי' בשעת תשמיש שהרי מה"ט אסור לשמש בעונה הסמוך לווסתה שמא תראה בשעת תשמיש:

אלא דלפ"ז תקשי למה מפרישין כה"ג מביתו ממנ"פ דאשה שיש לה ווסת וישמש שלא בשעת ווסתה ודאי אין חשש שתראה בשעת תשמיש או אח"כ ואפי' תמצא דם אחר תשמיש לא תטמא בועלה מעל"ע אפי' לר"ע דהא ביש לה ווסת די' שעתה ואי בעונה הסמוך לווסתה תקשי קושי' הש"ס אטו ברשיעי עסקינן ואי דאין לה ווסת האיך קאמר דמודה רבנן בחד אחר הא רבנן אינם מודים רק ביש לה ווסת ושימש סמוך לווסתה. ולכן נלענ"ד דודאי למאי דס"ד דמתני' כר"ע הוי ס"ל דמתני' דנדה מיירי דאין לה ווסת ורבנן אינם מודים אפי' בחד אחר והא דצריך כה"ג פרישה היינו משום שמא תמצא ספק נדה שתמצא דם אחר תשמיש ותטמא בועלה למפרע טומאת מעל"ע אבל על שעת תשמיש לא חיישי' דלא שכיח שתשמיש עוצר הדם כנ"ל. אבל למאי דמסיק דמודה רבנן בחד אחר עכ"ח מתני' דנדה ביש לה ווסת ופרישה דכה"ג עכ"ח הוא משום אשה שאין לה ווסת וא"כ ע"כ דמפרישין אותו משום שמא תראה בשעת תשמיש אף דלא שכיח וא"כ אצ"ל משום שמא תמצא אשתו ספק נדה רק שמא תמצא ודאי נדה ולפ"ז א"ש דש"ס אזלת לפי הס"ד שפיר קאמר ספק נדה אבל הרמב"ם דקאי למסקנא שפיר נקט ודאי נדה וא"ש:

ט) **ועפ"ז** אפשר אתנו להצדיק דברי המהרש"א בסוגיין ד"ה כמאן שהק' אמאי לא תני הכא שמא תמצא אשתו ודאי נדה בנמצא על שלה אותיום דלכ"ע טמאה ודאי. ובהגהות הגאון מהרוו"ב ז"ל העיר עלי' שנעלם ממנו דברי תוס' נדה הנ"ל. ולהנ"ל נכון דקושי'

תוס' הי' על הגמ' אמאי לא קאמר והגיה בברייתא שמא יבא על אשתו ותמצא ודאי נדה וע"ז תי' שפיר דהא לא שכיח לכן קאמר ספק נדה וכר"ע אבל לפי המסקנא דע"כ חיישי' נמי שמא תראה בשעת תשמיש ואיכא חשש ודאי נדה ודלא כתי' תוס' שפיר הק' מהרש"א אמאי לא תני נמי בברייתא ודאי נדה ומשו"ה נקטו תוס' לשון לא קאמר ומהרש"א נקט לשון לא תני וא"ש:

אמנם ע"ד פשוטו י"ל דקושי' התוס' הי' אמאי לא קאמר באמת ודאי נדה ותי' משום דלא שכיח אבל קושי' מהרש"א הי' על מאי דקאמר כמאן כרע"ק אדדחיק למוקמי כר"ע יותר הו"ל לאוקמא ככ"ע ושמא תמצא ודאי נדה אף דלא שכיח:

ויותר נראה דקושי' תוס' הי' על מרא דשמעתין דהוא ר"ח וריח ס"ל בפסחים ע"ט טומאה דחוי' הוא בצבור וא"כ ע"כ לשנויי מתני' כרבינא לקמן טומאת מת לא שכיח טומאת ביתו שכיחא וא"כ לא מפרישי' לי' בשביל מילתא דלא שכיח ושפיר תי' תוס' דהא לא שכיח וא"כ גם משום טומאת ביתו לא מפרישין לי' אבל קושי' מהרש"א הי' לרבא דמשני טומאה הותרה בצבור אבל אי היתה דחוי' הי' מפרישין אותו גם מטומאת מת אף דלא שכיח וא"כ אינו מיושב בתי' התוס' והק' שפיר אמאי לא תני בברייתא לדידי' שמא תמצא ודאי נדה וא"ש:

י) **והנה** תמוהי' דברי רש"י בסוגיין ד"ו ע"ב ד"ה הותרה וכו' שכ' כדכתי' איש נדחה ואין צבור נדחי' וביו"כ כולי' קרבן צבור ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע וקרבנו תלוי' בו עכ"ל. והנך תיבות וקרבנו תלוי' בו אין להם ביאור ועיין בהגהות הגאון מהר"ץ חיות ז"ל ועיין בריטב"א הביא לשון רש"י וקרבן צבור תלוי' בו ועוד יש בלשון רש"י הנ"ל דקדוקי' הרבה. ונלענ"ד דהנה בש"ס תמורה די"ד קתני יש בקרבן צבור מה שאין בקרבן יחיד שקרבנו' הצבור דוחין את השבת ואת הטומאה וקרבנות היחיד אינן דוחות וכו' אר"מ והלא חביתי כה"ג ופר של יוהכ"פ קרבנות היחיד הן וכו' אלא שזמנו קבוע. וכ' הרמב"ם בפיה"מ והטעם שנתן ר"מ הוא טעם אמיתי ושגור ואין חולק ע"ז ע"ש ודבריו צריכין ביאור הלא ת"ק תלה הדבר אם קרבן צבור או קרבן יחיד ואיך כתב הרמב"ם ואין חולק ע"ז:

ונ"ל עפמ"ש התוי"ט שם נראה מדבריו דגם ת"ק ס"ל הכי בחביתי כה"ג ופר יוה"כ אלא דלא נחית לטעמא כדנחית ר"מ וא"כ בעיקר הדין אין פלוגת' ולכן תמה על הרע"ב שכתב והלכה כר"מ דל"ש לפסוק הלכה לענין הטעם. ובתוס' חדשים שם כ' דנ"מ פסח שני לר"מ דוחה את הטומאה כיון דקביע לי' זמן ואין לו תשלומין וכדאיתא בש"ס יומא דף נ' בברייתא דחשיב ר"מ פסח בהדי חביתי כה"ג ופר יוה"כ ומוקי לי' שם דנ"א בפסח

שני ורמב"ם בפ"י מק"פ הט"ו פסק דפסח שני דוחה שבת ואינו דוחה טומאה וכסתם מתני' דפסחים דצ"ה ולכן כ' הרע"ב דהלכה כר"מ דפסח שני דוחה טומאה ע"ש. ודבריו תמוהים. חדא כיון דכאן במשנה לא הוזכר כלל פסח שני איך שייך לפסוק הלכה כר"מ לענין פ"ש שלא נזכר כאן כלל. ואין לומר דהא דפ"ש דוחה טומאה תלי' בהאי טעמא דר"מ שפיר שייך לפסוק הלכה כוותי' ז"א דאפי' לטעמא דר"מ שזמנו קבוע נמי יש פלוגתא בזה בש"ס יומא דנ"א ובפסחים הנ"ל אי פסח שני דוחה טומאה דת"ק ס"ל דאינו דוחה דמפני דחיתו ויעשה בטומאה ומ"ד דס"ל דוחה יליף מקרא דככל חוקת הפסח וכו'. והרי הרמב"ם שכ' שאין חולק על טעמו דר"מ פסק בהאי דפ"ש דלא כר"מ ביומא דף נ' וא"כ במש"כ הרע"ב והלכה כר"מ לא פסקי' עדיין כלל דין דפ"ש דוחה טומאה וכאידך דר"מ בברייתא יומא דף נ' והד"ק איך שייך לפסוק הלכה על הטעם. ועוד דאי מכח טעמו דר"מ פסח שני דוחה טומאה ומכח טעם דת"ק אינו דוחה א"כ איך כ' הרמב"ם ואין חולק ע"ז. ואי דת"ק בפ"ש נמי מודה לר"מ דדוחה אלא דלא נחית לטעמא כדנחית ר"מ וכמ"ש תוי"ט הנ"ל לענין חביתי כה"ג ופר יוה"כ א"כ שוב הד"ק איך שייך לפסוק הלכה לענין הטעם:

לכנ"ל בסגנון שכ' תוספות חדשים הנ"ל דודאי ת"ק נמי ס"ל דתלי' בזמנו קבוע אלא דבפ"ש ס"ל אף דזמנו קבוע ודוחה שבת אינו דוחה טומאה כיון שמפני דחיתו כנ"ל ולהכי לא נקט טעמי' דר"מ משום דיש קרבן יחיד שקבוע לו זמן ואינו דוחה טומאה דהיינו פ"ש אבל בקרבנות צבור פסיקא לי' דכל קרבנות צבור הקבועי' להם זמן דוחה שבת וטומאה ור"מ דנקט ה"ט היינו משום דפסיקא לי' גם בקרבן יחיד הקבוע לי' זמן דדוחה שבת וטומאה והיינו גם פ"ש וא"כ שפיר כ' הרמב"ם דאין חולק על טעמו של ר"מ אלא דת"ק נקט קרבנות צבור מטעם הנ"ל ופסק כת"ק שפ"ש אינו דוחה טומאה והרע"ב פוסק שדוחה כתב שפיר והלכה כר"מ וא"ש הכל על נכון:

איברא דק"ל ע"ז ואי נימא דפ"ש מקרי קבוע לו זמן מפני שא"א לעשות אח"כ וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"ט שכ' דבאין זמנו קבוע אינו דוחה שבת וטומאה שאם לא יקרב היום יקרב למחר ולמחרת מחר. וק' מהא דפסחים דע"ו דקאמר כיון דאית לי' תשלומין ז' לא דחי' שבת וכו' ואמאי הא בנאנס ולא הי' יכול להקריב עד יום ז' והוא בשבת ואם לא יקריב היום שוב לא יקריב א"כ הו"ל זמנו קבוע ולידחי שבת אעכ"ח דלא מקרי זמנו קבוע אלא בקבוע לו זמן אחד דוקא וא"כ גם פ"ש לא מקרי זמנו קבוע כיון שיש לו שני זמנים. הן אמת כי תוס' שם לא גרסי כיון דאית לי' תשלומין דאין הטעם תלוי' בזה ע"ש אבל לפירש"י קשה. אמנם באמת לק"מ דהרי קי"ל כרבי בפסחים דצ"ג

שני רגל בפ"ע ואינו תשלומי' דראשון וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מק"פ ושפיר מקרי קבוע זימני' דאין לו אלא זמן אחד וא"ש:

אמנם מדברי תוס' פסחים דף ע' ע"ב ד"ה הא נראה דס"ל דת"ק ור"מ דתמורה פליגי דלת"ק דוקא קרבנות צבור דוחין שבת וטומאה ולא קרבן יחיד אפי' קביע לי' זמנה ולר"מ גם קרבן יחיד דוחה אם זמנו קבוע. ולפענ"ד י"ל דפלוגתייהו תלוי במ"ש תוס' בפסחים דס"ו ד"ה מה דתנאי הוא דמר יליף דתמיד דוחה שבת מעולת שבת בשבתו על עולת התמיד ופסח דוחה טומאה מאיש נדחה ואין צבור נדחים והדר ילפינן פסח מתמיד דדחי שבת ותמיד מפסח דדוחה טומאה בגז"ש דמועדו מועדו ומר יליף בכולם דדוחה שבת וטומאה ממשמעות דמועדו ע"ש. ולפ"ז ת"ק דיליף דחיית טומאה מאיש נדחה וכו' ודחיית שבת מתמיד ותמיד הוי קרבן צבור וכן פסח הבא בטומאה היינו אם רוב צבור טמאים ולכן תולה הדבר בקרבן צבור אבל ר"מ יליף ממשמעות דמועדו ולכן תולה בקביע לי זמן. ולכאורה נראה לפי דבריהם פליג ת"ק אדר"מ בחביתי כה"ג ופר יוה"כ דאינו דוחה שבת וטומאה. אמנם נראה דלדינא לא פליגי דהרי סברת המקשן הי' ביומא דף נ' דפר יוה"כ הוי קרבן צבור והטעם מבואר בריטב"א יומא ד"ו לפי שרוב עבודות התלויות בקרבן השעיר של צבור תלוי בפר ע"ש ובחביתי כה"ג כתב הריטב"א ביומא דף נ' דחשיב קרבן צבור כיון שקרבין בתוך התמיד כדאיתא בפרקין דלעיל. ועוד דאמרינן בפ' התכלת כה"ג שמת ולא מינו אחר תחתיו מביאין חביתין משל צבור ע"ש ולפי תי' הראשון אפשר דמודה הת"ק גם באילו של אהרן דדוחה שבת וטומאה דמקרי קרבן צבור לפי שקרב עם קרבן מוסף העם ואיל העם שהם קרבן צבור וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל' עבודת יו"כ ה"ב אבל לתי' השני נראה דת"ק ס"ל דאילו של אהרן אינו דוחה שבת וטומאה לפי שאינו בא בשום פעם משל צבור:

אמנם מה דקשי' לדעת הרמב"ם הנ"ל אמאי אמרינן בכל דוכתי טומאה הותרה או הודחה בצבור הא אינו תלוי' בצבור כלל אלא בזמנו קבוע ואפילו קרבן יחיד והו"ל למימר טומאה הותרה או הודחה בזמנו קבוע. ובשלמא לשיטת תוס' א"ש דאתי' כת"ק דתמורה דדוקא קרבן צבור דחי שבת וטומאה וכל הני דדחי בשל יחיד מקרי נמי קרבן צבור מטעם הנ"ל ואפילו פסח שני למ"ד דוחה טומאה שייך הותרה בצבור משום דדוקא אי עבדי צבור בראשון יחיד עושה בשני אבל אי לא עבדי צבור בראשון אין יחיד עושה בשני וכדאמרינן בפסחים ס"ט ע"ב אבל לדעת הרמב"ם דאינו תלוי כלל בקרבן צבור קשי'. ודוחק לומר דנקט כן בכל דוכתי לאפוקי פסח שני דאינו דוחה טומאה וכנ"ל. ועוד בפסחים ע"ז דאמר מאן תנא דשמעת לי' דאמר טומאה הותרה בצבור אלא ר"י והרי

ר"י ס"ל דגם פסח שני דוחה טומאה. אך הא בורכא דאין הפי' הותרה בצבור בקרבן צבור אלא דפי' בצבור אם רוב הצבור טמאים או רוב הכהנים טמאים אז מקריבין גם קרבן יחיד שזמנו קבוע בטומאה והרי כתב הרמב"ם שם בפיה"מ בתמורה והוא שיהי' רוב הכהנים טמאים הרי הם מקריבין את הקרבנות בטומאה ע"ש:

אלא דלפ"ז תקשי א"כ אמאי אין מפרישין כה"ג מטומאת מת משום דטומאה הותרה בצבור הא אין רוב הכהנים טמאים וא"כ בשלמא קרבן צבור טומאה הותרה בקרבן צבור אבל קרבן שלו נהי דקביע לי' זמן מ"מ אין כאן טומאה בצבור שהוא לבדו טמא. אמנם זה שיבוש כיון דאין אחר רשאי להקריב קרבנו רק הוא ועיין בכ"מ פ"א מעבודת יוה"כ ה"ב בשם ריטב"א דדוקא עבודת היום ממש אינו כשר אלא בכה"ג אבל תמידין ומוספין כשרין בכהן הדיוט רק מצוה בכה"ג ולכמה שיטת הכל פסול בכהן הדיוט וכיון שהוא טמא הוי ככל הכהנים טמאים וטומאה הותרה בצבור:

ועתה בא וראה דע"פ דברינו דברי רש"י מזוקקים שבעתים הותרה הוא בצבור כדכתיב איש נדחה ואין צבור נדחים דאפילו ילפינן משם דאז בעינן קרבן צבור דוקא כמש"ל בשיטת התוס' מ"מ הותרה כיון דהא וביוה"כ כולי' קרבן צבור ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע דהלכה כר"מ וכמ"ש הרע"ב דתלוי בזמנו קבוע דילפינן מן במועדו וכנ"ל ואי דא"כ איך שייך בצבור אלא משום דבעינן רוב הכהנים טמאים והרי כאן אין רוב הכהנים טמאים. לזה תי' כנ"ל וקרבנו תלוי בו. וכיון שהוא טמא הוי ככל הכהנים טמאים ושפיר מקרי טומאה הותרה בצבור וא"ש:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דלא מקרי קרבן יחיד אלא קרבן שיש יחידים הרבה שמביאין אותו קרבן אבל פר של יוה"כ וחביתי כה"ג וכן אילו של אהרן שאינו מחויב בזה הקרבן בשום פעם רק הכה"ג הוא מקרי צבור לענין דכל המחויב בקרבן זה טמא ולכן ס"ל לת"ק בתמורה דדוקא קרבנות צבור דוחין שבת וטומאה ולא קרבן יחיד ול"ק להו מפר יוה"כ וחביתי כה"ג משום דס"ל דגם זה הוא קרבן צבור משום שאין יחיד אחד מביאו או משום שהכה"ג הוא כה"ג של כל הצבור והוא מביא קרבן זה בתורת כה"ג. ופסח שני ס"ל באמת כת"ק דר"י פסחים דף צ"ה דאין דוחה את הטומאה ולפ"ז הא דאמרינן בכל דוכתי דתלוי בזמנו קבוע היינו משום דליכא קרבן יחיד שיהא זמנו קבוע אלא בכה"ג וזה מקרי קרבן צבור מטעמים הנ"ל ופר העלם דבר ושעירי עיז מקרי לדידהו קרבן יחיד כיון שגם יחידים מביאין קרבן על שגגת עבירה זו אף שהוא מין בהמה אחרת:

ובזה מובנים היטב דברי הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"י שכתב כל קרבנות הצבור זמנם קבוע לפיכך דוחין את השבת ואת טומאת המת. והכ"מ שם תמה הא פר העלם דבר ושעירי ע"ז אין זמנם קבוע ע"ש. ולהנ"ל א"ש דמה שאין זמנו קבוע מקרי קרבן יחיד לפי שיחיד מביא דוגמתו וא"ש:

וזה כוונת רש"י ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע וקרבנו תלוי בו. ואין אחר מחויב בקרבן כיוצא בזה והרי הוא כל הצבור ושפיר דוחה טומאת. או וקרבנו תלוי בו. שהוא כה"ג והוא כה"ג של כל הצבור ושפיר מקרי קרבן צבור ודוחה את הטומאה וא"ש:

ובדברי הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"י הנ"ל נ"ל בפשיטות בכוונתו לפ"מ שפסק הוא ז"ל בפי"ב משגגות ה"א כר"י בהוריות דף ד' דבפר העלם דבר ושעירי ע"ז י"ב שבטים מביאין י"ב קרבנות א"כ י"ל דכונת הרמב"ם כל קרבנות צבור היינו דוקא מה שכל ישראל מביאין קרבן אחד וכל אלו זמנם קבוע אבל שעירי ע"ז ופר העלם דבר שאין זמנם קבוע אין כל ישראל מביאין קרבן אחד ואינו בכלל כל קרבנות צבור ואתי שפיר:

יא) **ועוד** אמינא בכוונת הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"י שבסוף אות הקדום בהקדם ליישב קושי' תוס' פסחים דע"ו ע"ב ד"ה ה"ג קמ"ל כיון דלא דחי' שבת לא דחי טומאה ולא גרס כיון דאית לה תשלומין שאין הטעם תלוי בכך דלעיל דף ע' ילפינן דלא דחי שבת מוחגותם. ועוד פסח נמי אית לי' תשלומין בשני ודחי טומאה. ועוד חגיגת ט"ו איכא למ"ד בפרקין דף פ' דל"ל תשלומין בטומאת בעלים שאם נטמאו בעלים ביום ט"ו ולא חזו ביום קביעת חובתיהם כה"ג ל"ל תשלומין ע"ש. אמנם רש"י גריס לי' וקשי' קושית התוס'. ואחר אחרון אני בא ליישב קושי' שלישית שבתוס' הנ"ל. דנלענ"ד סברא ישרה דודאי אי אמרינן דלא דחי שבת וטומאה ומיקלע יום ראשון בשבת או בטומאה דלא חזי ביום קביעות חובתי' שוב אין לו תשלומין וא"כ ראוי' לומר שידחה שבת וטומאה אבל אי נימא שידחה שבת וטומאה הרי חזי ביום קביעות חובתי' ויש לו תשלומין וראוי' לומר שאינו דוחה וא"כ האיסור קשור בהיתר וההיתר קשור באיסור ואזלינן לחומרא וכעין זה כתב תוס' ב"מ דף ל' ע"א ד"ה אף הגם כיון דבעלה עליה זכר פסולה לא ניחא לי' בעלי' וראוי' להיות כשרה מ"מ כיון דאם תהי' כשרה ניחא לי' וראוי' להיות פסולה אזלינן לחומרא ופסולה ע"ש:

וקושי' ב' צריכה ביאור דהא דפסח אית לי' תשלומין בשני היינו ביחיד והא דדחי טומאה היינו בצבור והרי בצבור אין לו תשלומין בשני עיין פסחים דף פ'. וי"ל דקושי' תוס' לרבא דס"ל בפסחים דף ע"ט דנטמאו כלי שרת בטומאת שרץ דבשר הוא דמטמא

לי' לגברא לא מטמא לי' מ"מ טמאים נמי עבדי ועיין בשעה"מ פ"ד מביאת מקדש ואי ס"ל כרב אדא בר אהבה שם דף פ' דיש תשלומין לפסח הבא בטומאה ע"ש וא"כ הני טמאים יחידים הי' יכולין לעשות פסח שני ואפ"ה דחי טומאה. אבל מ"מ לק"מ דהא קי"ל כרבי בפסחים צ"ג דשני רגל בפ"ע וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מק"פ ה"ח ואינו תשלומין דראשון כלל:

אך לקושי' ראשונה נלענ"ד דיש להבין אהא דקאמר ומדשבת לא דחי' טומאה הלא שבת וטומאה אינן תלוי' זה בזה דהא איכא למ"ד ביומא נ"א ופסחים צ"ה דפסח שני דוחה שבת ואינו דוחה טומאה אלמא דאין תלוי' זב"ז. ואין לומר דודאי טפי מסתבר לדחות שבת מלדחות טומאה ולכן פסח שני אף דדחי שבת לא דחי טומאה אבל חגיגת ט"ו כיון דלא דחי שבת כ"ש דלא דחי טומאה דהא כתב בספר צאן קדשים בתוס' מנחות דף נ' ע"ב ד"ה תעשה דאף אי שבת דחוי' מ"מ טומאה הותרה ודלא ככ"מ רפ"ב מהל' שבת. ולהכי צריך תרי קראי על שבת וטומאה דאי ליכא אלא חד קרא הוי מוקמינן לי' לדחיית טומאה ולא לדחיית שבת וא"כ איך מוכח מדלא דחי' שבת דטומאה נמי לא דחי'. ועוד דהא בפסח מצריכינן תרי קראי בשבת וטומאה דשבת ילפינן מבמועדו ואפילו בשבת וטומאה ילפינן מאיש נדחה אלמא דשבת וטומאה אינן תלוי' זה בזה. אמנם בזה י"ל לפמ"ש תוס' במנחות הנ"ל אהא דאמרינן תעשה אפילו בשבת תעשה אפילו בטומאה הא דמפקת הכא מחד קרא שבת וטומאה פי' דלא הוי לי' לברייתא למינקט רק חדא וממילא ידעינן אידך היינו משום דגלי רחמנא גבי פסח דדרשינן מבמועדו אפילו בשבת ואיצטריך קרא אחרינא איש נדחה ואין צבור נדחים וא"כ ס"ד אמינא אי נקט חדא דאידך אינו דוחה ולהכי נקט ברייתא תרווייהו. [ועיין בצאן קדשים שם שמחק תיבת היינו משום דגלי קרא והגיה אחר תיבת וטומאה וגבי פסח דרשינן וכו' ואין צורך כנ"ל]. וע"ז קשי' לי' לתוס' דבאמת מנלן כאן תרווייהו מחד קרא ותי' ונראה דהי מינייהו מפקת דשקולין הם ולא דמי לפסח ע"ש:

ויש בזה ג' פירושי'. הא' מה שפי' הצאן קדשים דפסח כיון דטומאה הותרה בצבור ושבת דחוי' א' לא כתיב אלא חד קרא הוי מוקמינן על טומאה ולא על שבת כנ"ל משא"כ בחביתי כה"ג שהוא קרבן יחיד ואף שדוחה טומאה כיון דקביע לי' זמן כדאמרינן תמורה די"ד ויומא ד"נ מ"מ אינו אלא דחוי' כמו שבת ומה"ת אינו אלא דחו' כדעת תוספות ישינים שהביא השעה"מ פ"ר מביאת מקדש סוף הי"ד דלא כדעת תוס' יומא דף ז' ר"ה כיון דמה"ת הותרה רק מדרבנן דחוי' ע"ש וא"כ שפיר ילפינן שבת וטומאה מחד קרא:

ובזה יש להבין דעת הרע"ב משנה א' פ"ב דתמורה שהבאתי בתחילת אות יו"ד שכתב והלכה כר"מ שעמד עליו תוי"ט שכתב והרמב"ם כתב והטעם שנתן ר"מ הוא טעם אמיתי ושגור ואין חולק ע"ז ועכ"ח נראה מדבריו דת"ק נמי הכי ס"ל בחביתי כה"ג ופר יוה"כ אלא דלא נחית לטעמא כדנחית ר"מ וא"כ בעיקרא דדינא אין בין ר"מ לת"ק ולא כלום ולפיכך לא דק הרב במ"ש הלכה כר"מ כיון דלענין הדין תרווייהו שורין ומה שייך לפסוק הלכה לענין הטעם יע"ש. ולפמ"ש י"ל דת"ק ס"ל טומאה הותרה בצבור דקביע לי' זמן אבל באין קביע לי' זמן אפילו בקרבן צבור כגון פר העלם דבר ושעירי ע"ז אינן אפילו דחוי' כדאמרינן ביומא ז' ודף נ' אבל בקרבן יחיד דקביע לי' זמנה דוחה שבת וטומאה אבל אינו רק דחוי' מה"ת ולא הותרה. ולכן נקט ת"ק קרבן צבור משום שיש מעליותא לקרבנות צבור דשבת וטומאה הותרה. ור"מ פליג דאין מעלה לקרבנות צבור דהא ס"ל טומאה דחוי' בצבור כדאמרינן ביומא דף ח' וכיון דגם בקרבן יחיד דקביע לי' זמן טומאה דחוי' א"כ אינו תלוי בצבור כלל רק הכל תלוי בזמנו קבוע וא"כ שפיר כתב הרמב"ם והטעם שנתן ר"מ הוא טעם אמיתי ושגור ואין חולק ע"ז דגם ת"ק מודה דבעינן קביע לי' זימנא. אלא דמ"מ פליגי דת"ק דנקט קרבנות צבור ס"ל טומאה הותרה בצבור ור"מ ס"ל דגם בצבור רק טומאה דחוי' ושפיר כתב הרע"ב והלכה כר"מ דטומאה דחוי' בצבור וכמ"ש גם הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש. וזה נראה גם דעת תוס' פסחים דף ע' ד"ה הא שכתב נקט קרבן צבור משום דאיכא תנא דתלי' בהכי בפרק יש בקרבנות דתנן יש בקרבנות צבור וכו' נראה דס"ל דת"ק ור"מ פליגי והיינו כמ"ש:

ובספר מנחת כהן שם פי' דשאני פסח דהו"א כיון שיחיד נדחה לפסח שני גם צבור נדחים ולא ידחו טומאה להכי צריך קרא יתירא דדחי גם טומאה אבל בעלמא שבת וטומאה שקולין. עוד פי' דשאני פסח דנאכל בטומאה הו"א דלא יבא בטומאה ואוכל בטומאה לכן צריך קרא דדחי טומאה ע"ש. ולפי' זה האחרון א"ש דדוקא גבי פסח צריך קרא בפ"ע לטומאה אבל בעלמא שבת וטומאה שקולין ושפיר אמרינן מדלא דחי' שבת לא דחי' נמי טומאה. אבל לדעת צאן קדשים ודאי קשי' כנ"ל כיון דיותר מסתבר לדחות טומאה משבת א"כ מה ראי' הוא מדלא דחי שבת דאינו דוחה טומאה דילמא טומאה דהוי הותרה דחי דהא חגיגה נמי קרבן צבור היא כדאמרינן בפסחים דף ע' וביומא דנ"א. וגם לפי' ראשון של ספר מנחת כהן הנ"ל קשי' בשלמא שבת לא דחי' דאית לי' תשלומין אבל טומאה אם נטמא ביום ראשון דפסח הרי טמא כל ז' ואין לו תשלומין ועיין צל"ח:

לכנלענ"ד לפמ"ש תוס' פסחים דף ע' ע"ב ד"ה מ"ט לכך נראה לר"י עיקר דהכא איירי בחגיגת ט"ו כדמוכח דמיירי קרא דוחגותם אותו וא"ש דלא כייל בהוציאו לו אלא דבר

שקבוע לו זמן יום אחד ולא יותר אבל חגיגת ט"ו לא חשיב כ"כ זמן קבוע כיון שיש לה תשלומין כל ז' ומ"מ פריך שפיר הא ודאי קרבן צבור הוא דאף חגיגת ט"ו חשיבה זמנה קבוע כדאמרינן פ"ב דביצה דף כ' א"ל ב"ה אף זו קבוע לה זמן דתנן עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ע"ש. ולפ"ז א"ש שהמקשה דפריך הא ודאי קרבן צבור הוא הוי ס"ל כיון דאם עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו מקרי זמנו קבוע וע"ז משני אמר קרא וחגותם וכו' אלא מכאן לחגיגה שאינו דוחה שבת וילפינן מזה כיון דזמנו קבוע יותר מיום אחד לא מקרי זמנו קבוע ואינו דוחה שבת. ולפ"ז שפיר קאמר קמ"ל כיון דאית לי' תשלומין כל ז' לא דחי' שבת פי' קמ"ל דהא דגלי קרא דלא דחי שבת היינו משום דאית לי' תשלומין כל ז' ולא מקרי זמנו קביע כיון שזמנו יותר מיום אחד וא"כ שפיר אמרינן ומדשבת לא דחי' מה"ט לא דחי' טומאה נמי מה"ט דלא מקרי זמנו קבוע ובאין זמנו קבוע פשיטא דלא דחי' טומאה ושפיר ילפינן טומאה משבת כיון דגלי קרא דלא מקרי זמנו קבוע ולפ"ז מיושב ע"נ קושי' התוס' דשפיר גרסי' כיון דאית לה תשלומין והיינו הך דילפינן מוחגותם כיון דיש לה תשלומין לא מקרי זמנו קבוע. ובזה מיושב גם קושי' ג' של התוס' הנ"ל דנהי שאם נטמאו בעלי' ביום ט"ו ולא חזי ביום קביעת חובותי' כה"ג אין לה תשלומין מ"מ כיון שאם אינם טמאים ביום א' יש לה תשלומין שוב לא מקרי זמנו קבוע ואינו דוחה שבת וטומאה וא"ש:

ומעתה לפ"ז אין הדבר תלוי כלל אם יש לו עוד תקנתא אלא אפילו אין לו שוב תקנתא כגון שחל יום אחרון בשבת מ"מ אינו דוחה שבת משום דלא מקרי זמנו קבוע והכי אמרינן להדי' בפסחים דף ע' פעמים שאי אתה מוצא אלא ששה כגון שחל יו"ט ראשון של חג בשבת ופירש"י דמטי נמי שמיני עצרת בשבת דאין כאן אלא ששה ע"ש. ובזה א"ש ג"כ מה שהערותי לעיל על קושי' שניה דהתוס' הא מאי דפסח אין לו תשלומין בשני היינו ביחיד והא דדחי טומאה הוא בצבור. ולהנ"ל י"ל דקושי' התוס' הי' מפסח שני דס"ל לר"י בפסחים דצ"ה ויומא דנ"א דדוחה טומאה וזהו ביחיד אע"ג דאית לי' תשלומין ביחיד וא"כ אין זמנו קבוע שהרי יש לו שתי זמניות בראשון ובשני ואף דבפסח שני שוב לית לי' תקנתא מ"מ לא מקרי זמנו קבוע ואף דאין ראי' מחל יו"ט אחרון בשבת דשם הי' אפשר לעשותו מע"ש משא"כ בפ"ש שלא הי' אפשר לעשותו מקודם מ"מ כיון דזמנו קבוע יותר מיום א' לא מקרי זמנו קבוע כמו בנטמא ביום א' של פסח דג"כ ל"ל תקנתא ואפ"ה לא דחי טומאה משום דלא מקרי זמנו קבוע לפי שזמנו יותר מיום אחד. ובהנ"ל מיושב כיון שפסח שני רגל בפ"ע שפיר אין זמנו קבוע רק יום אחד:

ועיין בתוס' חדשים פ"ב דתמורה שכתב ליישב קושי' תוס' יו"ט הנ"ל דיש נ"מ פסח שני לר"מ דוחה את הטומאה וכן איתא בפי' ביומא דף נ' ע"א בברייתא קאמר ר"מ גם פסח בכלל ומוקי לה בגמ' דנ"א בפסח שני. אבל הרמב"ם סוף הל' קרבן פסח לא פסק בפסח כן רק דפ"ש אינו בא בטומאה משום דסתם משנה בפסחים דצ"ה דלא כוותי' רק שבת דוחה ולא טומאה ע"ש. ועדיין צריך ביאור איך מרומז בדברי ת"ק שחולק ע"ז [עיין באות יו"ד מה שהארכתי בזה] ונראה דר"מ ס"ל דתלוי בזמנו קבוע אפילו יש לו כמה זמנים ואינו קבוע על יום אחד דוקא כמו פסח שני רק דהגיע זמן האחרון דשוב ל"ל תקנתא ואין לו תשלומין נמי דוחה שבת וטומאה אבל ת"ק נקט קרבנות צבור דאלו אין זמנם קבוע רק יום א' זה מקרי זמנו קבוע לדחות שבת וטומאה אבל פסח שני שאין זמנו קבוע ביום א' דוקא כמו קרבנות צבור אף דל"ל תקנתא ותשלומין מ"מ אינו דוחה שבת וטומאה משא"כ בחביתי כה"ג ופר יוה"כ דאין זמנו קבוע רק יום א' מודה לר"מ דדוחה שבת וטומאה ולכך כתב הרמב"ם דטעם שנתן ר"מ אמיתי ואין חולק וא"ש:

והיוצא לנו ממה שכתבנו דיש ג' מיני קרבנות. יש שאין להם זמן כלל ואפילו בקרבנות צבור כגון פר העלם דבר ושעירי ע"ז. ויש שיש להם זמן כגון פסח שזמנו בט"ו בניסן וט"ו באייר אבל אינו קבוע הזמן ליום אחד דוקא או חגיגת ט"ו שיש לו זמן שאם עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו אבל אין זמנו קבוע יום א' דיש לו תשלומין כל ז' ויש שזמנו קבוע ביום א' דוקא וזה נקרא זמנו קבוע. וכיון דרמב"ם פסק דפסח שני אינו דוחה טומאה א"כ לא סגי ביש לו זמן רק בעינן זמן קבוע דוקא. ולפ"ז בקרבן יחיד מצינו שיש לו זמן ואין קבוע כגון פסח וחגיגה אבל בקרבנות צבור לא משכחת שיש להם זמן ואינו קבוע אלא פר העלם דבר ושעירי ע"ז אין להם זמן כלל ומביאין מתי שירצו ואותן שיש להם זמן זמנם קבוע יום אחד דוקא ושפיר דוחין שבת וטומאה. וזה כונת הרמב"ם שבתחילת אות זה וסוף אות הקדום שכ' כל קרבנות צבור זמנם קבוע אותן שיש להם זמן זמנם קבוע על יום אחד דוקא לפיכך דוחין את השבת ואת טומאת המת ול"ק קושי' הכ"מ ודו"ק כי עמוק הוא:

יב) **הדרן** לקמייתא מה שנלע"ד עוד ליישב דברי רש"י ד"ה הותרה הוא כדכתיב איש נדחה וכו' שבתחילת אות יו"ד. דהנה יש להעיר על לשון הש"ס ביומא ד"ו ע"ב שקאמר ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת מת אמאי לא פריך בפשיטות הפרישהו נמי מטומאת מת ולמה לו הך הקדמה עד שאתה מפרישו מטומאת ביתו [ועיין אות ז'] ונלענ"ד דהנה הריטב"א הק' מאי משני הש"ס ביומא שם זאת אומרת טומאת המת הותרה הוא בצבור אכתי הפרישהו משום אילו של אהרן דאמרינן לקמן אע"ג

דקביע לי' זמן כיון דיחיד הוא מהדרינן אטהרה. ותי' דהתם שלא לעשותו בטומאה ממש וכו' אבל לענין דלא נטרח למיעבד הפרשה דין קרבן צבור יש לו ע"ש וכונתו נראה דהא דמהדרי' אטהרה היינו מדרבנן כמ"ש תוס' ביומא דף ז' ע"א ד"ה כיון ובשביל זה לא עבדינן פרישה ובתוס' פירשו אע"ג דאילו קרבן יחיד משום אילו בלבד לא רצו להפרישו דהא פר קרבן צבור הוא כי רוב עבודות התליות בקרבן השעיר של צבור תלוי בו ע"ש. והדבר צריך הסבר אמאי לא רצו להפרישו משום אילו בלבד:

ונלענ"ד דהנה תוס' ביומא דף ב' ד"ה וחכ"א הק' דהכא חיישינן למיתה דתרתי ותלת וביבמות דכ"ו משמע דלמיתה דחד חיישינן לתרי לא חיישינן. ותי' דהכא משום דכפרת כל ישראל תלוי בזה חיישינן אפילו לתרתי ותלת לזמן מיעוט הלכך ליכא למיעבד תקנתא להאי חששא. והק' א"כ כי פריך בש"ס די"ג גבי טומאה דשכיח טפי ממיתה אמאי לא חיישינן לתרי ותלת אמאי לא משני דטומאה חששא בעלמא הוא ולא הי' צריך להפריש אחר תחתיו כי מסתמא ימצאו הרבה כהנים שיהי' ראוי' לעבודה אלא מעלה בעלמא הלכך סגי בחד ותי' דבלא"ה משני שפיר ע"ש. ובמהרש"א שם תמה א"כ גבי מתקינן לו אשה אחרת נמי ל"ה רק חששא בעלמא כיון דנמצאו הרבה כהנים שיש להם נשים וראוי' לעבודה וכו' ע"ש. ותי' הפנ"י דודאי האי שיעבוד הכה"ג האמיתי ביוה"כ הוא מעלה גדולה לא חששא בעלמא כיון שכפרת כל ישראל תלוי בו. ולפ"ז בשלמא באשה אחרת שפיר אמרינן דניחוש גם לתרי ותלת כדי שיעבוד הכה"ג האמיתי ומה בכך שנמצאו כהנים אחרים הלא אנו רוצין לתקן שיעבוד הכה"ג האמיתי ואין לדבר סוף אבל גבי טומאה דמתקינן כהן אחר אינו כדי שיעבוד הכה"ג האמיתי שהרי כיון שנמצא פסול בכה"ג לא יעבוד שוב הכה"ג האמיתי והוא רק חששא בעלמא שמא לא ימצא כהן בלי פסול לכן סגי בחד דודאי נמצאו כהנים ראוי' לעבודה ע"ש:

ולפ"ז יש לי ספק למ"ד טומאה דחוי' הוא בצבור אם נטמא כה"ג בטומאת מת אם הוא עובד עבודת יוהכ"פ ול"ש בזה דמהדרינן אטהרה לעבוד כהן אחר או אותו שמתקיני' משום שהוא כה"ג אמיתי טומאה הודחה או דילמא מהדרינן אטהרה עדיף ועובד כהן אחר עבודת היום. ומעתה לפ"ז להאי צד דאמרינן שכה"ג עובד וטומאה הודחה בשביל כה"ג האמיתי פירכת הש"ס כך הוא ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו כד' שיעבוד כה"ג האמיתי הפרישהו מטומאת מת כדי שלא יעבוד כה"ג האמיתי בטומאה דחוי' שבקושי נדחית ושפיר נמי בזה מה שנטר בקושי' זו עד השתא דהרי אמרינן לעיל שמא תמצא אשתו ספק נדה. והמהרש"א תמה אמאי לא קאמר ודאי נדה [עיין באות ט' מ"ש בזה] והפנ"י תי' דמשום ודאי נדה אין חשש כ"כ אם לא יעבוד כה"ג האמיתי כיון שודאי

אינו ראוי לעבודה אבל בספק נדה חמור טפי אם לא יעבוד כה"ג האמיתי משום ספק רק כהן שלא נמשח ולא נתרבה ע"ש. וא"כ מוכח שזה אין חשש כ"כ אם אין הכה"ג האמיתי עובד ומ"מ אתה חושש ומכ"ש שראוי לחוש שלא יעבוד בטומאה דחוי' וא"כ שפיר הוצרך להך הקדמה ועד שאתה מפרישו מביתו. אבל לצד השני דאם טומאה דחוי' באמת אין כה"ג עובד אם נטמא במת קושי' הגמ' ועד שאתה מפרישו מטומא' ביתו כדי שיעבו' כה"ג אמיתי הפרישהו מטומא' מת דטומאה דחוי' ואין יכול כה"ג האמיתי לעבוד ונפרישהו כדי שיעבוד כה"ג האמיתי ומיושב ג"כ דקדוק הנ"ל ומשני טומאה הותרה בצבור ושפיר יעבוד כה"ג האמיתי אף אם הוא טמא מת. ומעתה לפ"ז מובן שפיר סברת הריטב"א דמשום אילו בלבד אף דמהדרי' אטהרה א"צ פרישה כיון דאין כפרת כל ישראל תלוי בכך לא איכפת אם לא יעבוד כה"ג אמיתי רק נהדר על כהן אחר כיון דבקרבן יחיד מהדרי' אטהרה מה"ת. אבל לפי' ראשון דקושי' הש"ס הי' שנפרישהו כדי שלא יעבוד בטומאה דחוי' ומשני דהותרה. צ"ל כתי' הא' דהריטב"א דהא דמהדרי' אטהרה בקרבן יחיד הוא רק מדרבנן ובשביל זה לא עבדינן פרישה:

אמנם לפענ"ד נראה ביישוב קושי' הריטב"א לפי פי' השני לפמ"ש הרמב"ם ריש ה' עבודת יו"כ דפרו של אהרן ואילו שניהם משלו ע"ש. והרי גלי רחמנא בפרו של אהרן ושחט את פר החטאת אשר לו דבעינן שחיטה בבעלים ועיין מנחות די"ט וא"כ כ"ש בזריקה דעיקר כפרה בעינן בעלי' עיין בש"ס שם וא"כ לפ"ז גם אם יטמא כה"ג במת יעבוד הוא עבודת פר ואיל דהא א"א למיהדר אטהרה כיון שבא משלו בעינן עבודה בבעלים. וזה כונת רש"י דס"ל כפי' השנ' ומשני הותרה הוא בצבור וכתב רש"י וביוהכ"פ כולי' קרבן צבור הוא. ויעבוד כה"ג האמיתי דהא הותרה. ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע. אלא דאכתי לא הונח בזה כיון דרק דוחה ולא הותרה מהדרינן אטהרה ולא יעבוד כה"ג האמיתי. לזה תי' רש"י וקרבנו תלוי בו. פי' כיון שהוא קרבנו משלו תלוי בו ובעינן בבעלי' וא"א למיהדר אטהרה ושפיר יעבוד כה"ג האמיתי וא"ש:

ומזה נראה שגם שיטת רש"י דדוקא בקרבנות צבור טומאה הותרה אבל בקרבן יחיד אינו רק דחוי' מה"ת כמ"ש לעיל באותיות הקודמות דאי נימא רק מדרבנן דחוי' פשיטא דגם אם אין קרבנו תלוי בו ל"ה שקלינן העבודה מכה"ג האמיתי ולומר שיעבוד כהן אחר ול"ה עבדינן פרישה בשביל זה:

יג) **עוד** יש לעמוד בדברי רש"י אלו הנ"ל שכתב הותרה הוא בצבור כדכתיב איש נדחה ואין צבור נדחין. ולכאורה מה בעי רש"י בזה והרי בפסחים דע"ז ילפינן מבמועדו אפילו בשבת ואפילו בטומאה. וכ"ש דקשה לפ"מ שאני מבאר דברי הרמב"ם פ"ד מביאת

מקדש הט"ז שלשונו הזהב מקשה שכתב ומנין שטומאת מת דחוי' בצבור וכו' והביא דקרא דאיש נדחה ואין צבור נדחין ע"ש במתק לשונו וסיים וה"ה לכל קרבן שקבוע לו זמן כפסח וכו'. ויש לדקדק. חדא הלא כתב שם מקודם דגם שבת דחוי' ואמאי לא הביא קרא על שבת ויותר הי' ראוי להביא קרא דבמועדו דמיני' ילפינן גם שבת. ועוד שנית כיון שכתב דאינו תלוי בקרבן צבור רק בקביעות זמן ואפילו בקרבן יחיד אמאי הביא האי קרא דמיירי בצבור ויליף מיני' קרבן יחיד ויותר טוב הקרא דבמועדו דמיני' משמע דתלוי בקביעות זמן. ושלישית אמאי לא כתב האי ומנין מיד לעיל אחר הלכה טי"ת והלכה יו"ד שכתב שם שדוחה שבת וטומאה. ואין לומר ליישב ב' דקדוקים האחרונים הנ"ל דכונת הרמב"ם רק לומר שדוקא טומאת מת נדחה ולא שאר טומאות דז"א דהא ילפינן זה בפסחים דס"ז מדכתיב לנפש ואין זה במשמעות לשון הטהור של הרמב"ם כלל רוח ורמיזא לדרוש זה. ולכן אמינא דכוונת הרמב"ם רק להביא ראי' שטומאה דחוי' ולא הותרה וזה מוכח מדדרשינן איש נדחה ואין צבור נדחים אלא יעשו בטומאה משמע דוקא משום דא"א למיהדר אטהרה דאין צבור עושין פסח שני כלל לכן עושין בטומאה אבל אם הי' אפשר בפסח שני לא הי' עושין בטומאה והי' מהדרינן אטהרה כמו ביחיד אף דקבוע לי' זמן מ"מ כיון שאפשר בפסח שני מהדרינן אטהרה ועושה פסח שני ומוכח דדחוי' וזה אינו מוכח מבמועדו ולכן לא הביא הרמב"ם קרא דבמועדו ונטר עד כאן שהקדים הדינים דמהדרי' אטהרה וא"ש. ולפ"ז ודאי יקשה דמהאי קרא משמע יותר דהודחה ולא הו"ל לרש"י להביא האי קרא על הותרה:

ולכן נלענ"ד בכוונת רש"י דלכאורה יש להבין במאי פליגי דחד מ"ד ס"ל טומאה דחוי' וחד מ"ד ס"ל טומאה הותרה מנ"ל. דהנה בתוס' פסחים דס"ו ד"ה מה הק' דבשמעתין יליף דתמיד דוחה שבת מקרא דעולת שבת בשבתו על עולת התמיד מכלל דתמיד קריבה בשבת וכן הא דפסח דחי טומאה ילפינן מאיש נדחה וכו' ובתמיד ילפינן מגז"ש דמועדו מועדו ולקמן דע"ז דרש ממשמעות דמועדו דדחי שבת וטומאה בין בתמיד בין בפסח. ותי' דתנאי הוא ע"ש. והנה כבר הבאתי לעיל אות ג' דברי הרשב"א ברכות דף כ' דהיכי דא"א בשום פעם לקיים המצוה בלי דחיית ל"ת מקרי הותרה אבל אם אפשר לקיים המצוה בשום פעם בלי עבירת הל"ת רק עכשיו נזדמן שא"א לקיים בלי עבירת ל"ת מקרי דחוי' ע"ש. ומעתה אי ילפינן דתמיד דוחה שבת מעל עולת התמיד עכ"ח שבת הותרה דהא א"א בשום פעם להקריב תמיד דשבת בלי דחיית שבת וממילא כיון דילפינן פסח מתמיד בגז"ש דמועדו גם בפסח שבת הותרה וכיון דבהאי גז"ש עצמה ילפינן תמיד מפסח דדוחה טומאה כמו פסח דדחי טומאה מאיש נדחה ממילא גם טומאה הותרה

כמו שבת ולכן ס"ל להאי מ"ד טומאה הותרה משום דס"ל דילפינן כסוגיא דפסחים ס"ו הנ"ל. אבל למ"ד דס"ל טומאה דחוי' יליף שבת וטומאה מקרא דבמועדו כתנא דפסחים דע"ז וא"כ אפשר לקיים המצוה בלי דחיית שבת אי מיקלע בחול וא"כ גם אם מיקלע בשבת דדחי שבת הוי רק דחוי' וכ"ש טומאה דודאי אפשר בלי דחיית טומאה הוי רק דחוי'. ולפ"ז מאן דס"ל טומאה הותרה עכ"ח יליף דחיית טומאה מאיש נדחה וגז"ש דמועדו ולהכי פירש"י טומאה הותרה כדכתיב איש נדחה וכו' וא"ש:

וגם עפ"ז יאיר בינה בתמורה י"ד שהבאתי לעיל באותיות הקודמי' כמה פעמים דנקט תנא קמא קרבנות צבור דוחין שבת וטומאה והלא לפמ"ש הרמב"ם בפיה"מ שם אין חולק על טעמו של ר"מ דתלוי בזמנו קבוע ואפילו בקרבן יחיד דוחה טומאה. ולהנ"ל א"ש דת"ק ס"ל טומאה הותרה ויליף שבת מקרא על עולת תמיד שהוא קרבן צבור וטומאה מאיש נדחה ואין צבור נדחין והדר ילפינן שבת בפסח וטומאה בתמיד מגז"ש דמועדו ואף דאלו זמנם קבוע ולא ילפינן דדחי שבת וטומאה אלא בזמנם קבוע מ"מ כיון דאלו קרבנות צבור הם נקט קרבנות צבור להורות דמקרבנות צבור יליף כדי שנדע דטומאה הותרה אבל ר"מ יליף משמעות דמועדו שלא יעבור הזמן לכן נקט אלא שזמנם קבוע וס"ל דחיי' בצבור כדאמרינן ביומא דף חי"ת וא"ש:

יד) **והנה** פלאי גם דברי רש"י ביומא שם דף זי"ן ריש ע"א ד"ה כל טומאת מת וכו' דכתיב איש וכו' אבל זבין וכו' לא הותרה ובועל נדה כנדה עכ"ל. וכוונתו ליישב דלא תקשי אם טומאה הותרה אמאי מפרישין אותו מביתו ותי' דהא הוי כטומאה היוצאה מגופו ולא הותרה. וזה פלא מדוע לא פירש"י כן מיד לעיל בדף וי"ו ע"ב כדמשני רבא זאת אומרת טומאה הותרה. ונלענ"ד דהנה כבר העירותי לעיל באות זי"ן אמאי מפרישין אותו מביתו הא איכא ס"ס שמא לא תמצא אשתו ספק נדה כלל ואת"ל תמצא ספק נדה שמא יתטמא מקודם טומאת מת והואיל ואשתרי לטומאתן אישתרי לזיבתן כדאמר אביי בזבחים דל"ב. אמנם רבא לשיטתו שפיר קאמר טומאה הותרה בצבור ולא אמרינן הואיל ואישתרי רק הואיל והודחה אבל לאביי קשי'. אלא דלישנא קמא דעכ"פ אי איכא טהורין באותו בית אב טהורין עבדי טמאי' לא עבדי נהי דלא מפרישין אותו מטומאת מת בשביל זה דאם יטמא לא יקרהו עון בשביל זה אבל לא שזה יגרום היתר שלא יפרישהו מביתו אבל ללישנא ב' דאפילו איכא טהורים באותו בית אב עבד' נמי טמאים דהיתר גמור הוא קשי'. ולפ"מ דמשמע בתוס' מנחות דט"ו ד"ה ר"י שהק' אהא דאר"י אפילו שבט אחד טמא וכל השבטים טהורין יעשו בטומאה לפי שאין קרבן צבור חלוק דל"ל ה"ט תיפוק לי' דר"י ס"ל טומאה הותרה בצבור. ותי' דפסח צריך לה"ט

משום שיש בו אכילה ע"ש א"כ משמע דבלא טעמא דאין קרב, צבור חלוק נמי שאר שבטים עבדי בטומאה אי לאו דאית בי' אכילה ועכ"ח דטומאה הותרה בצבור אפילו לטמאות לכתחילה ואין איסור טומאה בצבור כלל אי טומאה הותרה בצבור וא"כ ודאי קשי' הא אפשר לטמאות הכה"ג בטומאת מת שאין הנזיר מגלח עליו דאין הכהן מוזהר עליו כדאמרינן פ"ד דשמחות ועיין תוס' ברכות די"ט ד"ה מדלגין או בחרב שנטמא במת עיין ביו"ד סי' שס"ט והואיל ואישתרי לטומאתן אישתרי לזיבתן. אמנם ללישנא קמא לא קשה די"ל דתוס' מנחות הנ"ל לא כתב כן רק ללישנא ב' דכל טומאת מת בצבור רחמנא שריה:

אמנם ז"א דנהי דאמרינן הואיל ואשתרי אישתרי מ"מ מצד האי סברא לאו היתר גמור הוא רק דחוי' ושפיר מפרישין אותו מביתו כדי שלא יעבוד בטומאה דחוי'. וזה כונת רש"י אבל זבין וכו' לא הותרה אפילו היכא דשייך הואיל ואשתרי אשתרי רק דחוי' כדי ליישב קושי' הנ"ל בתי' הנ"ל וא"כ לא הוצרך לזה רק בלישנא ב' לר"נ או ס"ל כאביי וא"ש:

ובגמרא שם אר"ש מנא אמינא לה וכו' עד וקתני מיהת אומר ומביאין אחרת תחתי'. יש לי קושי' קצת ממ"ש רש"י במנחות דע"ב אם יש אחרת אפילו במחובר מביאין אחרת תחתי' וקוצרין וטוחנין אותה ביום שלא יאמרו מותר להקריב מנחה טמאה אפי' ביחיד א"כ איך מוכיח מזה דטומאה דחוי' דילמא לעולם הותרה והא דמביאין אחרת היינו כדי שלא יאמרו מותר להקריב מנחה טמאה אפילו ביחיד. ונ"ל דודאי אם דחוי' ואם יש אחרת נקצרת כמצוותה בתלוש מביאין אחרת מדינא א"כ יש שיווי ודמיון למנחת יחיד עם מנחת צבור דבשניהם יש חסרון בטומאה שפיר גזרו רבנן דאפילו אין אחרת בתלוש רק במחובר יביאו אחרת שלא יאמרו מותר להקריב מנחה טמאה אפילו ביחיד כיון שגם בצבור פועלת בטומאת יטעו בין יחיד לצבור אבל אי טומאה הותרה בצבור ואפילו יש אחרת בתלוש אין מביאין אחרת וא"כ אין דמיון למנחת צבור עם מנחת עומר אז ליכא למטעי כלל ועיין בטו"ז ריש הל' יי"נ כעין סברא זו:

טו) **והנה** שם בש"ס יומא דף ז' ע"א מיתבי דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה. ומשני כי תני' האי ביחיד והוא פלא ודקארי לה מה קארי לה הא בהדי' תני' בהאי ברייתא בזבחים מ"ה ובמנחות כ"ה בד"א ביחיד אבל בצבור בין בשוגג בין במזיד הורצה. ונראה דהמקשן ס"ל דמיירי בקרבן יחיד שקבוע לו זמן דלמ"ד הותרה גם בזה מה"ת הותרה רק מדרבנן דחוי' ולהכי קשי' לי. כיון דמה"ת מותר לזרוק לכתחילה רק מדרבנן אסור אמאי בדיעבד לא הורצה אבל אי דחוי' ניחא שפיר כיון דמה"ת אסור לזרוק

לכתחילה אמרו רבנן דאפילו בדיעבד לא הורצה אף דמה"ת הורצה ע"י ציץ אבל בצבור הורצה אפילו במזיד לא קנסוהו רבנן. ומשני כי תני' האי דיחיד שאין קבוע לו זמן:

ועפ"ז תבין דברי תוס' שם ד"ה דם שכתב אבל הכא דבשר לא אטמי הו"ל למשרי אפילו באכילה כיון דמיקל כולי האי. דאין לומר טומאה דעולין ודגברי הוא. והוא פלא הלא אם היתר היא ודאי מותר באכילה כיון דבשר לא אטמ' והדם מותר לזרוק אפילו לכתחילה דהא בקרבן צבור לא מהדרינן אטהרה כלל וגם קושיתם השני' תמוה דלפרוך למ"ד דחוי' כמו למ"ד הותרה הרי לא דמי דלמ"ד דחוי' קנסוהו רבנן כיון דאסור לזרוק שלא יהני מעשיו אבל למ"ד הותרה אמאי קנסוהו הא מותר לזרוק לכתחילה. אך לפמ"ש דגם המקשן ס"ל דמיירי בקרבן יחיד אלא שקבוע לו זמן דגם למ"ד הותרה מהדרינן אטהרה וא"כ אסור לזרוק לכתחילה ואפ"ה נימא במזיד הורצה א"כ למ"ד דחוי' נמי לפרוך הכי. ולכן דייקי בלשונם כמו למ"ד היתר הוא והוצרכו לתרץ כיון דמיקל כולי האי וכו' ולכן אע"ג דאסור לזרוק לכתחילה גם למ"ד הותרה מ"מ נימא דאפי' במזיד זרק הורצה. אבל למ"ד דחוי' כיון דמחמיר וכו' סברא הוא שיש להחמיר וכו'. אלא דאכתי תקשי מה קמדמית מ"ד הותרה למ"ד דחוי' הא אי דחוי' אסור לזרוק מה"ת לכן קנסוהו רבנן ואפילו בדיעבד אבל הותרה דאינו אסור לזרוק רק מדרבנן כמ"ש תוס' שם לעיל מיני' ד"ה כיון דמה"ת הותרה לגמרי אפילו ביחיד אי קביע לי' זמן לכן פריך שפיר אמאי קנסוהו בדיעבד. אך נכון לפמ"ש תוס' בסוגיין דף ז' סוף ע"ב ד"ה מכלל דהיכא דאיכא ריצוי ציץ וטומאה דחוי' לא מהדרינן אטהרה מה"ת וא"כ גם בקרבן יחיד דקביע לי' זמן דמה"ת דחוי' ואיכא נמי ריצוי ציץ לא מהדרינן אטהרה מה"ת וא"כ אינו אסור לזרוק מה"ת כמו למ"ד הותרה ושפיר מדמי להו תוס' להדדי וא"ש:

ועוד נלענ"ד דתוס' הוצרכו לזה למ"ד במנחות כ"ה דזריקתן בין בשוגג בין במזיד הורצה טומאתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה ע"ש. וא"כ לענין טומאתו אין חילוק בין מ"ד הודחה ובין מ"ד הותרה אסור לטמאותו במזיד ואפילו מה"ת. ועיין ש"מ מנחות דט"ו וכ' מותר לטמאות הטהור בידים ע"ש וכיון דקנסינן לי' שלא לאכול הבשר משום שהי' מזיד בטומאתו מה חילוק יש בין למ"ד הותרה ובין למ"ד הורצה ולהכי הוצרכו לומר דלמ"ד הותרה כיון דמיקל כולי האי וכו' הו"ל להקל גם בזה למשרי אפילו באכילה אבל למ"ד דחוי' כיון דמחמיר כולי האי וכו' סברא הוא שיש להחמיר בבשר וא"ש:

ואכתי לא הונח לי בזה במאי דמשני כי תני' האי דיחיד דלהנ"ל דמשני דמיירי ביחיד שאין קבוע לו זמן עיקר חסר מן הספר דהרי גם המקשן ידע דמיירי בדיחיד אלא שאין חסרון בזה כיון דמיירי בקבוע לו זמן ומשני לי' דמיירי בלא קביע לי' זמן ומזה לא נזכר

שום רמז בתירוצו ויש לדחוק. לכן נלענ"ד דבר חדש דכבר הערתי לעיל באות יו"ד כיון דהכל תלוי בקביעת זמן וגם קרבן יחיד בקביע זמנו דוחה טומאה וקרבן צבור בלא קביע זמנו אינו דוחה א"כ מה זה דאמרינן בכ"מ טומאה הותרה או הודחה בצבור הו"ל למימר הותרה או הודחה בקביע לי' זימני'. ונלענ"ד עפמ"ש הרמב"ם בפיה"מ תמורה י"ד שהבאתי כ"פ באותיות הקודמי' שכתב וכן כל מה שיש לו זמן קבוע אין חייב עליו באחריות והוא דוחה את השבת ואת הטומאה והוא שיהי' רוב הכהנים טמאים והרי הם מקריבין את הקרבנות בטומאה כמו שביארנו בשביעי בפסחים וטעם שנתן ר"מ הוא טעם אמיתי ושגור ואין חולק ע"ז ע"ש ועיין בפיה"מ פסחים דע"ז שכתב וכמו כן כל מה שיש לו זמן קבוע יבא בטומאה כשנטמא רוב הקהל או רוב הכהנים וכו' ועיין ברמב"ם פ"ד מביאת מקדש הי"ב. ולפ"ז תקשי מה פריך מהאי דדם שנטמא ומהאי דעל מה הציץ מרצה למאן דאמר הותרה הא התם לא מיירי ברוב צבור או רוב כהנים טמאים ול"ש כלל לא הותרה ולא הודחה רק ריצוי ציץ. אבל זה שיבוש דהא דבעינן רוב צבור או רוב כהנים טמאים היינו דוקא לענין טומאת הגוף ולא לענין טומאת דם ובשר וחלב. ולפ"ז נ"ל דלת"ק דתמורה י"ד דתלה הדבר בקרבנות צבור ס"ל דבטומאת דם וחלב ובשר אם הצבור והכהנים טהורים אף דקביע לי' זמן לא הותרה ולא הודחה אלא בקרבן צבור דוקא אבל בקרבן יחיד אף דקביע לי' זמן לא הודחה ולא הותרה ולכן שפיר אמרינן בכל דוכתי טומאה הותרה או הודחה בצבור דבטומאת הגוף בעינן דוקא רוב צבור או רוב כהנים טמאים ובטומאת עולים ואכילת בעינן באמת דוקא קרבן צבור ולא קרבן יחיד דקביע לי' זמן. והיינו פלוגתא דת"ק ור"מ שם דלת"ק אף דבעינן קביע לי' זמן מ"מ תלוי גם בקרבן צבור כנ"ל ולר"מ הכל תלוי בקביע לי' זימנא ולא בצבור כלל. ומ"ש הרמב"ם והטעם שנתן ר"מ הוא טעם אמיתי ושגור ואין חולק ע"ז היינו משום דת"ק נמי בעי קביע לי' זימנא אפילו בקרבן צבור גמור. ואפשר שזה דעת הרע"ב שכתב והלכה כר"מ שהבאנו לעיל בתחילת אות יו"ד והיינו דמשני כי תנא האי דיחיד. פי' אפילו בקביע לי' זמן וכת"ק דתמורה דתלוי בצבור דוקא ואם אין הצבור והכהנים טמאים לא הותרה ולא הודחה טומאת עולים ואכילות אלא בקרבן צבור וליכא רק ריצוי ציץ ולהכי במזיד לא הורצה וא"ש:

אלא דלפ"ז ק"ל כ' משני על הא דעל מה הציץ מרצה א"ל ר"נ כי קתני הציץ מרצה אדיחיד וכתב הריטב"א וקס"ד דאדיחיד ממש קאמר ופרכינן דהא בין ביחיד בין בצבור קתני ופרקינן דומי' דיחיד קאמרינן בהני דלא קבוע להו זמן. ולהנ"ל הא ביחיד אפילו קביע לי' זמן נמי צריך ריצוי ציץ בטומאת דם ובשר וחלב אפילו למ"ד הותרה וא"כ בין

בצבור נמי אפילו בקביע לי' זמן וא"כ לא משנ' מידי וצ"ל דר"נ באמת מוקי לה כר"מ וא"כ ביחיד דקביע לי' זמן לא בעינן ריצוי ציץ וא"כ יחיד מיירי בלא קביע לי' זמני' וצבור נמי דומי' דיחיד ושפיר בעי ריצוי ציץ. ולפ"ז לפ"מ דקי"ל כת"ק כריהטא דתלמודא בכל דוכתי' טומאה הותרה בצבור וגם מדשנה דברי ת"ק בסתם לית לן למימר כתי' הגמרא ועכ"ח האי ברייתא כמ"ד טומאה הודחה בצבור. ולפ"ז מיושב קושי' מהרש"א בסוגיין שהקשה על מ"ש תוס' יבמות דף צ' ד"ה בין דהאי ברייתא כמ"ד טומאה דחוי' בצבור דלמ"ד הותרה בצבור לא בעי ציץ לרצוי ותמה המהרש"א הא הכא משני לה שפיר ע"ש. ולהנ"ל א"ש דלשנוי' דהכא אתי' דוקא כר"מ אבל למאי דקי"ל כת"ק כתב תוס' שפיר דאתי' דוקא כמ"ד טומאה דחוי' בצבור וכנ"ל וא"ש:

טז) **וביישוב** קושי' המהרש"א הנ"ל שבסוף אות הקודם נ"ל עוד. דהנה בפסחים דף פ' תנן בפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא הציץ מרצה ופירש"י שהוא טמא הדם או הבשר והקשה בתוס' ד"ה נזרק הרי דנטמא בשר אפילו למ"ד ציץ מרצה על אכילות אינו מרצה שיהי' מותר לאכול הבשר רק לענין דמקרי יש בשר ומהני זריקת הדם לפטור מפסח שני וכר"ן בפסחים דע"ח ע"ב דאכילת פסחים לא מעכבא ולא בעינן רק גברא דחזי לאכילה וא"כ האיך דייק בגמרא הא נודע ואח"כ נזרק לא מרצה הא כיון דלא נודע אינו מרצה רק לפטרו מפסח שני א"כ הא דנודע אינו מרצה היינו שחייב בפ"ש ואמאי הא האי דאינו מרצה הוא רק מדרבנן דאי מה"ת בלא נודע אמאי מרצה ואיך חייבוהו רבנן בפסח שני כיון דמה"ת פטור הוי חולין בעזרה וכו'. ונראה לריב"א דלא מיירי מתני' אלא בטומאת דם וא"כ אי ציץ מרצה הבשר מותר לאכילה וע"ז דייק בגמרא ונודע ואח"כ נזרק אינו מרצה להתיר הבשר באכילה אבל מ"מ פטור מלעשות פסח שני. והקשה המהרש"א א"כ מאי פריך מהאי דציץ מרצה בין בשוגג בין במזיד אימא התם מיירי דמרצה במזיד ופטור מקרבן אחר כיון דמה"ת פטור לא חייבוהו חכמים דהוי חולין בעזרה אבל מתני' דהכא דנודע אינו מרצה היינו להתיר בשר באכילה ומדרבנן ע"ש. הנה גוף קושי' המהרש"א. נ"ל דלק"מ דודאי לפירש"י דמתני' מיירי גם בנטמא בשר ובזה אין הציץ מרצה שיהי' הבשר מותר באכילה וא"כ תקשי איך מרצה אפילו לפטור מפסח שני הא אכילת פסחים מעכבא ועכ"ח מתני' אתי' כר"נ אבל לריב"א דמתני' לא מיירי רק בטומאת דם ולא בטומאת בשר א"כ מתני' שפיר אתי' כרבנן דאכילת פסחים מעכבא וכמ"ש הרמב"ם פ"ד מקרבן פסח ה"ב ועיין לח"מ שם וא"כ א"א לומר דהא דנודע ואח"כ נזרק לא מרצה היינו להתיר בשר באכילה ומדרבנן דא"כ כיון דאין הבשר ראוי' לאכילה בשעת זריקה שוב אינו מרצה כלל וחייב בפסח שני וכיון דמה"ת מותר

באכילה ופטור מפסח שני לא חייבוהו חכמים בפסח שני דדוקא ביבמות דף צ' שפיר אמרינן לא הורצה להתיר בשר באכילה לפי שאין אכילת בשר מעכבא והו' שב וא"ת אבל כאן דאכילת בשר מעכבא אם יפטור מפסח שני הוי תרתי דסתרי ואם יתחייב הרי הוי קו"ע ובזה לא קנסוהו רבנן כמו דלא קנסוהו במזיד שיביא קרבן אחר בברייתא דעל מה הציץ מרצה ופריך שפיר:

ובשעה"מ פ"ד מביאת מקדש ה"ו תמה ע"ד מהרש"א הנ"ל אמאי הקשה לפי' ריב"א דוקא הא קושי' זו לכל הפירושי' אהא דפריך במנחות כ"ה ברייתא דדם שנטמא אברייתא דעל מה הציץ מרצה דאמאי לא משני הכי שהרי ביבמות דף צ' מוקי לברייתא דדם שנטמא לא הורצה להתיר בשר באכילה אבל בעלי' נתכפרו והא דאמרינן בברייתא דע"מ הציץ מרצה דבמזיד הורצה היינו שא"צ להביא קרבן אחר ע"ש. הגם דלענ"ד קושי' שעה"מ לק"מ דשם במנחות פריך שפיר לר"ח ביבמות פ"ט דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אפילו בקו"ע ולדידי' הך ברייתא דדם שנטמא במזיד לא הורצה היינו שמחויב להביא קרבן אחר דלדידי' אין חילוק בין קו"ע. לשב וא"ת וא"כ אין לחלק בין הפרקי' דלא הורצה להתיר בשר באכילה והורצה שא"צ קרבן אחר דהוי תרתי דסתרי. והרי הוא באמת פריך שם ביבמות לאידך מ"ד מהנהו ברייתות אבל על הריב"א דפי' כאן לפי האמת דיש חילוק בין להתיר בשר לאכילה אינו מרצה דהוי שב וא"ת ובין להתחייב בפסח שני דהוי קו"ע וכר"נ בר אושיעא ביבמות שם שפיר הקשה אדונינו המהרש"א וא"ש:

אך השעה"מ תי' קושיתו הנ"ל דלא ניחא לי' לאוקמא בהכי משום דקתני בין בשוגג בין במזיד ובשוגג מרצה גם להתיר בשר באכילה ואיך נימא דבמזיד דאינו מתיר בשר לאכילה רק שפטור מקרבן אחר א"כ לא הוי מזיד דומי' דשוגג ולהכי משני דקאי אטומאה או אזריקה לכל חד כדאית לי' וא"כ גם במזיד מרצה אפילו על אכילת בשר ע"ש. ולפ"ז לכאורה יש להבין איך מוקי הך דבין בצבור בהנך דלא קביע להם זמן דומי' דיחיד כמ"ש הריטב"א הא קרבנות צבור שאין קבוע להם זמן ליכא רק פר העלם דבר ושעירי ע"ז עיין יומא דף נו"ן וחגיגה דחשיב התם אינו קרבן צבור רק חשיב לה קרבן צבור הואיל ובא בכנופי' כדאמרינן שם דנ"א ועיין בכ"מ פ"ד מביאת מקדש ה"י ואלו הן מן הפרים הנשרפין ושעירים הנשרפין כמבואר פ"א ממעה"ק הי"ז וא"כ אין בהם אכילה כלל וא"כ לא דמי צבור לדיחיד דביחיד מרצה גם להתיר בשר לאכילה ובצבור לא משכחת כלל להתיר בשר לאכילה וצ"ל דמ"ד טומאה הותרה בצבור ס"ל כר"מ דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אפילו בקו"ע ודקתני בברייתא דדם שנטמא במזיד

לא הורצה היינו להביא קרבן אחר וא"כ לא מיירי כלל מן להתיר בשר באכילה דאם לא הורצה להתיר בשר באכילה צריך להביא קרבן אחר ואין זה חלוק מזה ומשני שפיר בהנך דלא קביע להם זמן אבל ביבמות שם דקאי אליבא דמ"ד דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקו"ע ומה לא הורצה להתיר בשר באכילה ליכא לשנוי' הכי כקושי' הנ"ל והוצרכו תוס' לומר דאתי' כמ"ד טומאה דחוי' בצבור ואתי שפיר:

ועד השלישי אני בא ביישוב קושי' מהרש"א הנ"ל דהנה בש"ס זבחים דל"ה אמרינן ושווין שאם חישב באכילת פרים ובשריפתן לא עשה ולא כלום וכן פסק הרמב"ם פי"ד מהל' פסוהמ"ק ה"ח דאין פגול בפרים ושעירים הנשרפין לפי שהוא דבר שאינו ראוי' לא לאכילה ולא להקטרה ע"ש ועיין ברמב"ם פ"ב ממעילה ה"ד שכתב וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין מועלין בהן משעת הקדישן עד שישרפו ותגמר שריפתן בבית הדשן ויתוך הבשר וכו' ע"ש. ולפ"ז קשי' לי דתוס' הקשה לר"א דאמר יש דם אעפ"י שאין בשר ל"ל ריצוי ציץ על הבשר ותי' דבעי ריצוי ציץ לאקבעינהו בפגול ולאפקעינהו מידי מעילה כדאמרינן בפסחים דע"ח ע"ש. ולפ"ז איך אפשר לאוקמי בצבור ובהנך דלא קביע להו זמן הא אלו הם פר העלם דבר ושעירי ע"ז והם מן הפרים ושעירים הנשרפין כנ"ל וא"כ ל"ל ריצוי ציץ על הבשר שנטמא הא יש דם אעפ"י שאין בשר ואי לאקבעינהו בפגול הא ל"ש בהו ואי לאפקעינהו מידי מעילה הא לא נפקי מידי מעילה עד שישרפו כנ"ל וצ"ל דבאמת מ"ד טומאה הותרה בצבור דמוקי לה הכי מוקי לה כר"י דאמר אם אין בשר אין דם ובעינן ריצוי ציץ וכמו שפרש"י בפסחים דט"ז. ולפ"ז תוס' ביבמות שם ד"ה ועל דכתב דאתי' כר"א ונ"מ למקבעינהו בפגול ולאפקעינהו מידי מעילה וא"כ ליכא למוקמי בהנך דלא קביע להם זמן כקושיתי הנ"ל לזה כתב דמ"מ אתי' כר"א וכמ"ד טומאה דחוי' בצבור ולא מיירי כלל בהנך דלא קביע להם זמן רק בהנך דזמנם קבוע ושפיר בעינן ריצוי ציץ למקבעינהו בפגול ולאפקעינהו מידי מעילה וא"ש:

יז) **ורביעי** בקודש מה שנלענ"ד ליישב קושי' מהרש"א הנ"ל שבאותיות הקודמי' דהנה בזבחים דע"ג ע"ב אמר רבא השתא דאמרו רבנן לא נקריב אי נקריב לא מרצי ופירש"י דאידחי לי' מדרבנן. נ"ל דמדאורייתא בשעת קביעותא לא חזי עד דניידי וגזרו בי' רבנן משום קביעותא והו"ל דחוי' מה"ת ומתני' אפילו הוכרו לבסוף אסורין הואיל ונדחה שוב אינו חוזר. [ובמק"א פירשתי דבשעת קביעות מה"ת לא חזי ונדחו מה"ת. אך הרי כל שבידו ל"ה דיחוי והכא בידו דנכבשינהו דניידי. אבל כיון דגם אחר דניידי גזרו רבנן דלא נקריב לכתחילה משום קביעותא שוב לא מקרי בידו והוי דיחוי מה"ת. ור' א"ל דהאי אינו דין מה"ת כמע"מ אא"כ ניכר האיסור כל שהן ושוב אינו חוזר ונראה ואעפ"י

שהכשרים שבהן ראוין להקרבה הואיל ונדחה מלהקריב לכתחילה מחמת הפסולין המעורבין בהם נדחו לגמרי דהו"ל כפסולין ע"ש ובטו"א באבני שוהם ר"ה דכ"ח נתקשה דאי נימא דאם נדחה לכתחילה מדרבנן פסול אפילו בדיעבד כרבי של רש"י א"כ איך קאמר רבא התם אחד זה ואחד זה יצא דמללה"נ ומשמע דמודה דלכתחילה לא יתקע א"כ איך יוצא בדיעבד הא נדחה ע"ש. ואפשר לומר דודאי אי פסול לכתחילה ומדרבנן ל"ה דיחוי לפסול בדיעבד ושאני האי דזבחים כיון דפסולין לכתחילה מחמת הפסולין המעורבין בהם לכן נדחו לגמרי דהוי כפסולין. והכי דייקא לשון רש"י ז"ל אלא שאין טעם וסברא לזה. ולכן נראה כהבנת טו"א הנ"ל דאם פסול לכתחילה מדרבנן הוי דיחוי ופסול אפילו בדיעבד. ומה דקשי' לי' מהך דר"ה לק"מ למאי דמסקינן בסוכה דף ל"ג ע"ב דדיחוי מעיקרא תפשוט מינה דל"ה דיחוי נראה ונדחה וכו' לא תפשוט מינה ועיין בר"ן ורשב"א שם וא"כ שם בר"ה הוי דיחוי מעיקרא קודם יו"ט ול"ה דיחוי אבל בזבחים הוי נראה ונדחה שהרי הפסולין נתערבו בהן אחר שהוקדשו וכדמשמע הלשון כל הזבחים שנתערבו בהן וכו' שכבר הי' זבחים לכן שפיר הוי דיחוי' ועוד לפמ"ש פנ"י שם בסוכה ל"ג דאפילו אי יש דיחוי אצל מצות אינו אלא מדרבנן ודוקא בקדשים ילפינן ביומא דס"ד מכי משחתם בהם מום בם דיש דיחוי מה"ת וחולין מקדשים לא ילפינן ומצוה לגבי קדשים כחולין וא"כ אפילו סלקא בתיקו אי יש דיחוי אצל מצות הוי סד"ר ולקולא ולכן בר"ה שפיר יי"ח בדיעבד. אבל בזבחים אפילו הוי דיחוי מעיקרא והוי ספק אי הוי דיחוי מ"מ הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא ויש לעיין בזה ואכ"מ:

ולפ"ז קשי' לי' מה פריך הש"ס ביבמות שם ד"צ והא הכא דמדאורייתא ארצוי מרצה וכו' ואמרו רבנן לא הורצה וקא הדר מעייל חולין לעזרה ומאי קושי' הא כיון דאמור רבנן לא הורצה הרי הוי נראה ונדחה ופסול. מה"ת כיון דמדרבנן אסור לזרוק לכתחילה הוי דיחוי ופסול מה"ת אפילו בדיעבד ושפיר מביא קרבן אחר ול"ה חולין בעזרה כלל. אמנם ז"א דא"כ תקשי בשוגג אמאי הורצה הא הוי דיחוי ועכ"ח כפי' ראשון של רש"י דמשום דפסול לכתחילה מדרבנן ל"ה דיחוי לפסול בדיעבד או כתירוצי הראשון שכתבתי לעיל דשאני בהאי דזבחים דהוי כפסולין או דברייתא כחנן המצרי ביומא דס"ג דס"ל אפילו שחוטין אין נדחין וא"כ שפיר פריך:

אלא דאכתי קשי' לר' שילה דמשני במנחות דכ"ה זריקתו בין בשוגג בין במזיד הורצה טומאתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה ע"ש. וא"כ למ"ש תוס' בפסחים דע"ח ד"ה הא דאי ציץ מרצה על אכילות מותר לזרוק מה"ת אפילו לכתחילה רק מדרבנן אסור לזרוק לכתחילה וא"כ בדם שנטמא נמי כיון דציץ מרצה מותר לזרוק לכתחילה מה"ת

רק מדרבנן אסור לזרוק לכתחילה וא"כ י"ל דרבנן לא אסרו לזרוק רק אם טומאתו הי' במזיד ולהכי במזיד לא הורצה דהוי דיחוי ול"ה חולין בעזרה כנ"ל ובשוגג הורצה דמותר לזרוק אפילו מדרבנן לכתחילה כיון שטומאתו הי' בשוגג לא קנסינן לי'. ונראה דקושי' הי' לרבינא במנחות שם טומאתו בין בשוגג בין במזיד הורצה, זריקתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה ופריך שפיר אי נימא דזריקתו במזיד לא הורצה מה"ת כיון דאמר רבנן לא יזרוק הוי דיחוי ליפסל בדיעבד מה"ת א"כ בזרק בשוגג אמאי הורצה וכמ"ש:

ועיין בתוס' ד"ה שנטמא דלמר נראה לו להחמיר יותר בנטמא במזיד משום דאתחלתא דפסולא היא ועוד דלא נתכוין לעשות מצוה וכו' ולמר מסתבר לי' יותר להחמיר בזריקה משום דדבר מגונה ביותר להקריב לגבוה דבר שאינו טהור ע"ש. ונ"ל סברא ישרה דהא דמחמרינן בזריקה במזיד משום שהוא דבר מגונה להקריב דבר שאינו טהור לגבוה שייך דוקא אם טומאה דחוי' בצבור וצריך ציץ לרצוי אז ודאי דבר מגונה להקריב דבר טמא אבל אם טומאה הותרה בצבור א"כ כיון דבצבור היתר גמור היא שוב לא שייך לומר שהוא דבר מגונה להקריב דבר טמא כיון שמצאנו שא"צ למיהדר אטהרה כלל. ולפ"ז א"ש דשם לפי קושי' הש"ס ביבמות עכ"ח ס"ל דזריקתו דמזיד לא הורצה כנ"ל שפיר כתב תוס' כמ"ד דחוי הוא בצבור דלמ"ד הותרה בצבור לא בעי ציץ לרצוי וא"כ אין מגונה להקריב שאינו טהור לגבוה וא"כ י"ל זריקתו בין בשוגג בין במזיד הורצה וטומאתו במזיד לא הורצה וא"כ לא פריך מידי אעכ"ח דס"ל דאתי' כמ"ד הודחה ולמ"ד הותרה דמוקי' לי' בהנך דלא קביע לי' זמן באמת לא קשה קושי' הש"ס ביבמות רק ר"ח הוא דפריך ואיהו לשיטתו ס"ל בפסחים דע"ט טומאה דחוי' בצבור ע"ש וא"ש:

ח"י) **ועודנה** פש גבן לבאר ולפרש דברי רש"י ביומא דף זי"ן ע"א הנ"ל ד"ה בין בצבור וכו' דדבריו מגומגמים וכפולים ע"ש. ונ"ל לפרש. וזה"ל רש"י ז"ל ומדבעי ציץ לרצויי ש"מ לאו היתר הוא. וא"כ תקשי ומה בין יחיד לצבור כיון שטומאה דחוי ומהדרינן אטהרה וגם ביחיד הורצת בדיעבד משום ציץ וא"כ שווים הם ולמה אמרו בכ"מ טומאה הודחה בצבור. ותי' דבטומאת בשר באמת אין נ"מ אלא בטומאת הגוף. שהיחיד אין טומאת הגוף נדחית אצלו שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף ושל צבור נדחית טומאת הגוף אצלם ולא ע"י ציץ דאי ע"י ציץ גם ביחיד היתה נדחית ושוב אין חילוק בין יחיד לצבור ואמאי אמרינן טומאה הודחה בצבור. אך שמא תאמר דעכ"ח מוכח טומאה הותרה בצבור דאל"כ מה בין יחיד לצבור וכ' תימא טומאת הגוף איכא בינייהו. ז"א דהא ציץ מרצה נמי אטומאת הגוף וא"כ טומאת הגוף בצבור נמי משום ריצוי הציץ וא"כ ביחיד נמי מרצה אפילו על טומאת הגוף והא דבטומאת הגוף עבודה מחוללת כמ"ש הרמב"ם

פ"ד מביאת מקדש ה"ו היינו באינו על מצחו לר"י או בנשבר הציץ לכ"ע. וא"כ תקשי אי טומאה דחוי מה בין יחיד לצבור אעכ"ח הותרה. זה שיבוש דאם תאמר מה שטומאת הגוף נדחית בצבור הוא ע"י ריצוי ציץ כ"ש דמוכח דטומאה דחוי ולא הותרה ואף דתקשי לך מה בין יחיד לצבור. וזה שסיים רש"י מיהו שמעינן מינה בין אם תאמר כתי' הנ"ל בין אם לא תאמר כן ותקשי לך כנ"ל מוכח מינה עכ"פ. מדבעית טומאת בשר ועולים בצבור ציץ לרצוי ש"מ טומאת הגוף שנדחית אצלם בקושי נדחה וכו' וא"ש:

י"ט) וכיון שהגיענו עד כה בעזהי' נחזור למקום שבאנו משם מה שנלענ"ד עוד ליישב ב' הקושיות של השג"א בסי' ל"ח ע"ד תי' השני שבתוס' יומא דף וי"ו ע"ב ד"ה א"ר תחליפא וכו' שהבאנו לעיל בתחילת אות ב' יע"ש. דנלענ"ד סברא ישרה דודאי באילו של אהרן דזמנו קבוע טומאה הותרה וכר"מ בתמורה די"ד וכמ"ש הרמב"ם והרע"ב שם אשר הבאנו לעיל כ"פ ולא מהדרינן אטהרה רק מדרבנן כמ"ש תוס' ביומא דף זי"ן ע"א ד"ה כיון אשר ג"כ הבאנו לעיל כ"פ רק בפסח סברת תוס' כך הוא כיון דלאו כל ישראל מייתו פסח אחד בשותפת כמו דלא מקרי קרבן צבור גמור כמו כן לא מקרי קבוע זמנו גמור שהרי יחידים עושים בפ"ע ויחיד נדחה לפסח שני ולהכי הוי בזה מה"ת דחוי' ולא הותרה. ומה שהביאו ראי' מאילו של אהרן אינו אלא דכמו דאמרינן התם אע"ג דמה"ת שווה לקרבן צבור והותרה מ"מ מדרבנן דחוי' והלא אם מה"ת הותרה א"כ לא מצינו טומאה כלל דחוי' ואיך אמרו רבנן מידי דליכא כוותי' באורייתא אעכ"ח דמצינו דכוותי' באורייתא גבי פסח שהוא מה"ת דחוי' ולא הותרה. והסברא כך הוא דודאי אם רוב הצבור טמאים ולא יעשו בראשון לא יעשו בשני כמבואר לקמן בפסחים דף פ' ומצד זה נקרא זמנו קבוע וגם קרבן צבור שהרי רוב הצבור לא יעשו פסח ולכן באמת מותרים לעשות בטומאה אבל כשעושין הרי כל יחיד עושה לעצמו ולא כל הצבור בשותפות ואם אנו דנין על כל יחיד בפ"ע הרי הוא קרבן יחיד וגם אין זמנו קבוע שהרי איש נדחה לפסח שני והוא קרבן צבור וזמנו קבוע וקרבן יחיד ואין זמנו קבוע מצד זה לכן טומאה דחוי' אצלו עכ"פ כקרבן צבור דקבוע זמנו ולא הותרה כקרבן יחיד שאין זמנו קבוע. ולפ"ז שפיר קאמר רבא בזבחים טומאה דחוי' הוא מ"ל חד דחוי מ"ל שני דחוי' כיון דבפסח מה"ת רק דחוי' ולא הותרה:

אמנם כ"ז לדידן דקי"ל פסח שני אינו דוחה את הטומאה וכמ"ש הרמב"ם פ"י מק"פ הט"ו וא"כ מקרי פסח ראשון לא קבוע לי' זמן גמור משום דיחיד נדחה לפסח שני ואינו עושה בטומאה אבל ר"י ס"ל בפסחים דצ"ה דפסח שני נמי דוחה את הטומאה א"כ גם ביחיד פסח דוחה טומאה ושפיר מקרי קביע לי' זמן אפילו ביחיד רק שקבועים לו שני

זמנים ואטו מוסף ר"מ דקביע לי' י"ב זמנים לא מקרי קבוע לי' זמן. הגם שיש לחלק דהתם עושה בכל הי"ב זמנים והכא אינו עושה רק באחד מהשני זמנים. מ"מ כיון דהשני זמנים דוחים שפיר מקרי שניהם קבועים וא"כ לדידי' גם פסח הותרה ושפיר ס"ל דאם עיברו השנה מפני הטומאה אינו מעוברת ולק"מ:

או כלך לדרך זה דר"י לשיטתו דס"ל בפסחים דף פ' אפילו שבט אחד טמא וכל השבטים טהורים יעשו בטומאה לפי שאין קרבן צבור חלוק ע"ש. לכן שפיר גם פסח אף דלאו כל ישראל מייתו בשותפות מקרי קרבן צבור גמור לפי שאין חלוק והותרה. וא"ש דשם בסנהדרין אליבא דר"י אבל אנן קי"ל כחכמים במנחות די"ד הטמא בטומאתו והטהור יאכל כמ"ש הרמב"ם פ"י מה' תו"מ הי"ז ופ"י מפסוהמ"ק הי"ג דלית לי' האי סברא שאין קרבן צבור חלוק רק בעינן רוב ישראל טמאים כמבואר ברמב"ם פ"ז מה' ק"פ ועיין ש"מ מנחות שם שפיר כתב תוס' דפסח לאו קרבן צבור גמור הוא. ובזה מיושב קושי' תוס' מנחות דט"ו ד"ה ר"י שהקשה כיון דס"ל לר"י טומאה הותרה ל"ל טעמא דאין קרבן צבור חלוק יע"ש. ובזה א"ש דאי לאו ה"ט לא מקרי פסח קרבן צבור גמור:

כ) **ועוד** נ"ל דהא דכתב תוס' דפסח כיון דלאו כל ישראל מייתו חד פסח בשותפות לאו קרבן צבור גמור הוא ולכן מהדרינן אטהרה היינו למאי דקי"ל אכילת פסחים מעכבא וכמ"ש הלח"מ בדעת הרמב"ם פ"ד מק"פ וא"כ א"א דמייתי כל ישראל בשותפות פסח אחד דליכא כזית לכל חד וכמ"ש רש"י פסחים דע"ח ע"ב ד"ה יוצאין לכן ל"ה פסח קרבן צבור גמור אבל לר"נ או ר' יונתן דאכילת פסחים לא מעכבא וכל ישראל יוצאין בפסח אחד וא"כ אפשר דמייתו כל ישראל בשותפות פסח אחד מודה תוס' דפסח קרבן צבור גמור ועיין קידושין דמ"ב דמ"ד דס"ל שכל ישראל יוצאין בפסח אחד מושחטו ויליף שליחות בקדשים מויקחו להם איש שה לבית אבות ואיש זוכה ולא קטן זוכה מאיש לפי אכלו ס"ל אין שוחטין את הפסח על היחיד והיינו כר"י בפסחים דצ"א וא"כ לר"י דס"ל אין שוחטין הפסח על היחיד אייתר קרא דושחטו לכדר' יונתן שכל ישראל יוצאין בפסח אחד ושפיר הוי פסח קרבן צבור והותרה. ולכן אם עיברוהו אינו מעוברת. ובזה יש ליישב נמי קושי' שעה"מ פ"ד מביאת מקדש ה"י שהקשה לפמ"ש תוס' מנחות דט"ו דר"י אצטריך לטעמא דאין קרבן צבור חלוק בפסח משום דאית בי' אכילה ע"ש. ולהנ"ל א"ש דכיון דאית לי' לר"י אכילת פסחים לא מעכבא ליכא למימר דמשום אכילה יהי' רק דחוי' אלא שתוס' כתב שפיר דאי לאו טעמא דאין קרבן צבור חלוק לא הי' טהורים עושים בטומאה משום דאית בי' אכילה דנהי דאכילת פסחים לא מעכבא אבל מצוה עכ"פ איכא כדמוכח בפסחים דע"ח אבל בסנהדרין פריך שפיר כיון דס"ל לר"י הותרה

בצבור אמאי מעברין ואי משום דבפסח איכא אכילה הא אכילת פסחים לא מעכבא וא"צ לעבר בשביל זה וא"ש:

ובזה יהי' מיושב מה שעמד עוד השג"א בתשובה הנ"ל בהא דסנהדרין דבשלמא ר"י דס"ל דאם עיברוה אינה מעוברת ה"ט משום דס"ל טומאה הותרה בצבור והעיבור שלא לצורך ור"ש ס"ל מעברין ה"ט משום דס"ל טומאה דחוי היא בצבור אבל ת"ק דס"ל אין מעברין ואם עיברהו מעוברת קשי' אי ס"ל הותרה למה מעוברת ואי דחוי אמאי אין מעברין ע"ש. ולהנ"ל א"ש די"ל דת"ק נמי ס"ל אכילת פסחים לא מעכבא ולהכי אין מעברין דהוי קרבן צבור וטומאה הותרה כנ"ל ואף דאית בי' אכילה כיון דלא מעכבא ומ"מ אם עיברוה מעוברת משום דעכ"פ אכילתו מצוה ושאר קרבן צבור אינו נאכל בטומאה ור"י ס"ל אף דמצוה באכילה כיון דלא מעכבא טומאה הותרה בהקרבה ועיין מה שאבאר בזה להלן באות כ"ו ובשביל אכילה דלא מעכבא אפילו עיברוה אינה מעוברת:

ועוד י"ל לפמ"ש תוס' בסוגיין דיומא דף ז' ע"ב ד"ה מכלל דהיכא דאיכא טומאה דחוי וריצויי ציץ לא מהדרינן אטהרה וא"צ להביא אחרת ע"ש. ולפ"ז י"ל לת"ק דאכילת פסחים לא מעכבא ולגבי אכילה הוי רק דחוי וס"ל כר"א בפסחים דע"ח וכמ"ד במנחות דט"ו דציץ מרצה על אכילות וכיון דאיכא טומאה דחוי וריצוי ציץ לא מהדרינן אטהרה ואין מעברין ומ"מ כיון דריצוי ציץ לא מהני לכתחילה רק בדיעבד וכמ"ש רש"י בפסחים דל"ד ע"ב ד"ה אי אמרת וכמו שהוכיח בשעה"מ שם סוף הל' ז' מפסחים דע"ז ע"ב בסופו לכן אם עיברוה מעוברת וא"ש:

מיהו בשעה"מ שם העלה מכח קושי' זו דסנהדרין דהא דכתב תוס' דאפילו למ"ד הותרה בפסח רק דחוי' משום דאין כל ישראל מביאין בשותפות או משום דאית בי' אכילה היינו רק מדרבנן אבל מה"ת באמת הותרה. והקשה ע"ז מש"ס פסחים דע"ט דאר"ח דנטמא סכין בטומאת שרץ טהורין עבדי טמאים לא עבדי דס"ל טומאה דחוי ורבא אמר אפילו טמאים עבדי דכתיב והבשר אשר יגע וכו' ואי מה"ת הותרה גם גבי פסח ל"ל קרא דוהבשר וכו'. ולפענ"ד נראה דהנה תוס' שם ד"ה או כתב אעפ"י שיכולין ליזהר שלא יגעו בבשר כיון דאשתרי טומאת אימורים אשתרי נמי טומאת בשר כדאמר בפסחים דצ"ו כל היכא דאשתרי טומאת בשר אשתרי טומאת אימורים משמע שהם שווין ע"ש. ובגליון הש"ס שם תמה על קושי' התוס' הא אין החסרון מצד טומאת בשר שהוא בלאו רק משום טומאת גברא שהוא בכרת ואפילו זר שוחט מ"מ בזריקה מתעביד בטומאת הגוף דבכרת ע"ש. ונ"ל דכונת תוס' דהרי חזינן אפילו חמשה דברים הבאים בטומאה אינן נאכלין בטומאה אפילו למ"ד טומאה הותרה א"כ בפסח נמי אף דנאכל בטומאה הוי רק דחוי'

מה"ת וא"כ מהדרינן אטהרה ושפיר קשי' לי' להתוס' דהו"ל למיהדר אטהרה שלא יגעו בבשר שלא יהי' נאכל בטומאה אף שנזרק בטומאת הגוף. ותי' כיון דאשתרי טומאת אימורים אשתרי נמי טומאת בשר וגם אכילה הותרה וא"ש:

אמנם באמת עיין בפסחים דצ"ו דלא ילפינן מקרא רק היכא דליתא לטומאת בשר ליתא לטומאת אימורי' כיון דטומאת אימורי' איתרבאי רק מטומאת בשר ולא להיפך ע"ש. ולפ"ז י"ל דרבא לית לי' כסברת התוס' וא"כ בפסח דאית בי' אכילה הוי רק הודחה וממילא כיון דקי"ל כר"י אם אין בשר אין דם ומכ"ש בפסח דאמרינן נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם כדקתני במתני' דפסחים דע"ח ע"ב כיון דעיקרו לאכילה וקי"ל נמי דאין הציץ מרצה על אכילות א"כ מה"ת הוי רק דחוי לכן צריך קרא דוהבשר דהיכא דליכא טומאת בשר ליכא נמי טומאת הגוף ומינה ילפינן דאפילו בפסח דאיכא אכילה נמי טומאה הותרה ואינו דחוי' אלא מדרבנן אבל אי לאו האי קרא הו"א דמה"ת רק דחוי' ולק"מ:

ובזה מיושב מה שהקשה השעה"מ עוד שם אמאי טמאים עבד' אי משום קרא דוהבשר היינו מה"ת אבל מדרבנן מהדרינן אטהרה. ומה שתי' הוא כיון דמה"ת הותרה וחייבי' בפסח ראשון לא החמירו חכמים לבטלם ממ"ע דאורייתא, לא הועיל בזה דהא הפי' טמאים נמי עבדו כהנים הטמאים בטומאת הגוף ואי לא עבדי נמי לא מבטלי מפסח ראשון בעלים טמאים ע"י כהנים טהורים וא"כ מדרבנן ניהדר אטהרה. ולהנ"ל א"ש די"ל דרבא ס"ל כסברת הטו"ז דשגור בפי כל דאם ההיתר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאסור וה"נ כיון שמפורש בקרא דוהבשר דהותרה אין כח ביד חכמים לומר דמהדרינן אטהרה וא"ש:

כא) **ועתה** נפן למקום הראשון במה שהתחלנו בו באות א' להעלות מזור ותרופה לדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל פ"ד מביאת מקדש ה"ח דפסק אין הציץ על מצחו אינו מרצה ופסק שם טומאה דחוי בצבור וא"כ תקשי קושי' הש"ס יומא שהקשה לר"ש כה"ג ביוה"כ יוכיח וכמ"ש הכ"מ שם בשם הר"י קורקוס דרמב"ם הי' סובר כקושי' הד"ג נ"י להאמת ולא קשה כלל כה"ג ביוה"כ יוכיח. אבל לא העליתי ארוכה ומרפא בזה כי קושי' הד"ג נ"י מעיקרא ליתא כמו שביארתי שם יעש"ה באות א' ועדיין קושי' על הרמב"ם הנ"ל בתוקפה. ונלענ"ד ליישב דברי הרמב"ם הנ"ל באופן אחר דהנה האו"ח בפסחים דע"ז ד"ה הנח הקשה למ"ש כ"מ רפ"ב משבת דאם טומאה דחוי שבת נמי דחוי ואי טומאה הותרה שבת נמי הותרה ע"ש א"כ תקשי דתוס' ביומא דף ז' ד"ה מכלל הקשה מה פריך ר"ש כה"ג ביוה"כ יוכיח דילמא היכא דליכא ציץ ואי אפשר אמרינן טומאה דחוי כמו

בטומאת גברא. ותי' דהכי פריך דאם נטמא הקרבן בידו אין אומרים לו הבא אחרת תחתי' ע"ש. ומה הועילו בתירוצם דילמא משו"ה אין אומרים לו להביא אחרת דאם טומאה דחוי' שבת נמי דחוי ויו"כ נמי דחוי ואם יביא קרבן אחר הרי יעשה מלאכה ביו"כ ומה לי טומאה דחוי או מלאכת יו"כ דחוי ומוטב שיקריב קרבן הראשון ע"ש. והנה לפמ"ש לעיל באות ב' דטומאה דחוי נמי מצד הכשר הקרבן ודאי לק"מ די"ל אף אי טומאה דחוי מ"מ יוה"כ הותרה דבזה לא שייך משום הכשר קרבן ומשום עבירה דהקרבה בטומאה באמת גם טומאה הותרה כמו דהותרה עבירת מלאכ' יוה"כ. אלא דהכ"מ עכ"ח לית לי' האי סברי' שהרי תלאתן זב"ז:

אמנם יש ליישב לפי"ד הרשב"א ברכות דף כ' שהבאתי לעיל באות ג' יע"ש וא"כ י"ל דבשלמא יוה"כ דאי אפשר להקרבת קרבנות יוה"כ בלי מלאכת יו"כ שפיר הותרה אבל לטומאה דאפשר להקריב בלי טומאה רק עכשיו אירע טומאה הוי רק דחוי. וסברא שכתבתי לעיל שם כיון דיוה"כ הותרה טומאה דקיל כ"ש דהותרה לא ס"ל די"ל שאני יוה"כ דהכשירו של יוה"כ בכך כדאמרינן בכריתות די"ד ע"ש. ובתשו' א' [ע"ל סי' קי"ז ובי"ש חיו"ד ה' מילה להגאון מוהזא"ס ז"ל] עשיתי סמוכין לדברי רשב"א הנ"ל מהא דיליף ר"ש בשבת דק"ו דמקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך רחמנא למשרי מילה בשבת ע"ש והקשה בספר ישוע"י חאו"ח סי' ש"ך אות ח' דילמא איצטריך קרא למילה בצרעת כבשבת דקל"ג דאז הוי מתקן ואיצטריך קרא למשרינן בשבת ע"ש. ואמינא ע"פ רשב"א הנ"ל דאי מקלקל בחבורה חייב וא"א לקיים קרא דוביום השמיני ימול אפילו בשבת רק ע"י דחיית שבת אז שבת הותרה אצל מילה אבל אי מקלקל בחבורה פטור ולא הוי מתקן אלא באיכא צרעת א"כ ממילא יש לקיים וביום אפילו בשבת בלי דחיית שבת בדליכא צרעת ממילא גם באיכא צרעת דאיכא דחיית שבת לא הו' אלא דחוי. ועיין חידושי רמב"ן שבת דקל"ג דלליישנא בתרא דדרשינן לעשות אבל אתה עושה בסיב שעל רגלו א"כ אפילו לדבר הרשות מותר דאינו מתכווין אפילו בפסיק רישא ועכ"ח הא דכתיב בשר אעפ"י שיש שם בהרת יקוץ היינו אפילו במתכווין ואומר לקוץ בהרת בנו מתכוין מותר למול ע"ש וכיון שכן עכ"ח מילה בצרעת לא הודחה אלא הותרה וכיון דבחד קרא כתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו א"א לומר דמקלקל בחבורה פטור וימול דקאי או ביום הודחה ולא הותרה ואותו ימול עצמו דקאי על בשר הותרה ולא הודחה דאטו בסכינא חריפא פסקינן לקרא דלגבי שבת נפרש ימול הודחה ולגבי צרעת הותרה. א"וו דשבת ג"כ הותרה ושפיר מוכח דמקלקל בחבורה חייב ע"ש:

ולפ"ז ר"ש לשיטתו מוכח כסברת רשב"א הנ"ל ופריך שפיר כה"ג ביוה"כ יוכיח. אבל הרמב"ם דפסק פ"א משבת ה"ז דמלאכה שאצל"ג חייב ובהלכה י"ז שם פסק דמקלקל בחבורה פטור ומילה מתקן הוא כדס"ל לר"י בשבת דק"ו אלא דמצד התיקון הו' אצל"ג ולרמב"ם אין זה חסרון דמלאכה שאצל"ג חייב וחובל אינו חייב אלא בצריך לדם כמ"ש הרמב"ם שם פ"ח ה"ז א"כ אינה מוכרחת סברת הרשב"א הנ"ל וי"ל דס"ל דלא כרשב"א והד"ק או"ח הנ"ל לדוכתי' וא"כ ל"ק קושי' הש"ס כה"ג ביו"כ יוכיח ושפיר פסק הרמב"ם באינו על מצחו אינו מרצה וטומאה דחוי וא"ש:

כב) **עוד** כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות ביאת מקדש וכן הציץ מרצה על טומאת דברים הקרבין שנאמר וכו' אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלין וכו'. ובתוי"ט משנה ז' פ"ז דפסחים תמה עליו דהכא משמע דאפילו בדיעבד אינו מרצה על הנאכלין ובפ"א מה' פסוהמ"ק ה"ד פסק דאם זרק הורצה. וכן בפ"ד מה' ק"פ ה"ב פי' בשר הפסח שנטמא אעפ"י שהאימורין טהורים לא יזרוק את הדם שאין הפסח בא אלא לאכילה ואם זרק לא הורצה ואם לא נודע לו עד שנזרק הדם הורצה שהציץ מרצה על שגגת הבשר שנטמא ואינו מרצה על הזדון ע"ש מבואר דס"ל דמרצה על אכילות וא"כ פסקי הרמב"ם סותרן זא"ז ע"ש. והנה מה שהקשה התוי"ט מפ"א דפסוהמ"ק לא ידענא מה דקשי' לי' דהנה זה"ל הרמב"ם שם כל הזבחים של יחיד בין שנטמא בשר והחלב קיים בין שנטמא חלב והבשר קיים זורק את הדם. נטמאו שניהם לא יזרוק ואם זרק הורצה שהציץ מרצה על הטומאה ע"ש. וא"כ י"ל דלעולם אינו מרצה על אכילות אלא על העולים וא"כ מרצה על החלב והוי כאלו החלב קיים ולכן הורצה אעפ"י שאין בשר ועיין רש"י פסחים דע"ז ע"ב ד"ה ולא על העולים דהיינו חלב דאי מרצי א' מינייהו אמאי פסול ע"ש אבל לעולם אי נשרף החלב ונטמא הבשר אפילו זרק לא הורצה משום דאין ציץ מרצה על הנאכלין ולק"מ:

ומה שהקשה התוי"ט מפ"ד מק"פ כבר קדמו הלח"מ שם במקומו בקושי' זו ומוסיף עוד בקושי' דהא הך מתני' כר"נ דאכילת פסחים לא מעכבא דאי מעכבא אפילו ציץ מרצה על אכילות אינו אלא לפטור מפסח שני ולא לאכול הבשר וא"כ אין כאן בשר בשעת זריקה וכמ"ש תוס' פסחים דע"ח ע"ב ורבינו פסק דמעכבא וא"כ איך הורצה. ואין לומר דהרמב"ם ס"ל דמרצה על אכילות אפילו לאכול הבשר דא"כ מה פריך בפסחים דע"ח לרב דאמר אם זרק הורצה הא בעינן אכילה. לישני דרב ס"ל דמרצי על אכילות אפילו לאכול הבשר. ונלע"ד דעוד הקשה הלח"מ דא"כ מה פריך בפסחים דע"ח ע"א ולטעמך ר"א דאמר ציץ מרצה על אכילות כיון דאמר דם אעפ"י שאין בשר ציץ מרצה

על אכילות למאי הלכתא. ומאי קושי' הא מהר ציץ להתיר בשר באכילה ע"ש. ונ"ל לחלק דבשמעתין דיומא אמרינן הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בצבור ע"ש א"כ ציץ מרצה על מה שהותרה מכללה בצבור והרי כל קרבנות צבור הבאים בטומאה אין נאכלין בטומאה וא"כ אכילה לא הותרה מכללה לכן אפילו ציץ מרצה על אכילות אינו מרצה שיהי' הבשר מותר לאכול אבל פסח הבא בטומאה נאכל ג"כ בטומאה והותרה מכללה באכילה לכן גם הציץ מרצה שיהי' מותר לאכול:

ובזה מיושב גם מה שהקשה שם בלח"מ עוד דכאן כתב הרמב"ם שאין הציץ מרצה על הזדון ובפ"א מפסוהמ"ק הנ"ל כתב ואם זרק הורצה שהציץ מרצה על הטומאה משמע אפילו זרק במזיד מרצה. ולהנ"ל א"ש דהנה ביבמות דף צ' רמי ברייתא דדם שנטמא במזיד לא הורצה אברייתא דעל מה הציץ מרצה וכו' דקאמר גם במזיד הורצה ומסיק דהורצה שא"צ להביא קרבן אחר דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקו"ע והא דקאמר לא הורצה היינו להתיר בשר באכילה משום דהוי שב ואי"ת ע"ש. ולפ"ז מ"ש הרמב"ם בפסוהמ"ק דאפילו במזיד הורצה היינו שא"צ להביא קרבן אחר אבל לא להתיר בשר באכילה ואכילת בשר לא מיעכבא. אבל בפסח דאכילת פסחים מיעכבא כיון דבמזיד לא הורצה להתיר בשר באכילה ממילא לא הורצה כלל וחייב אפילו בפסח שני ואי דא"כ הוי קו"ע. ז"א דחכמים העמידו דבריהם בשב ואי"ת שאסור לאכול הבשר וממילא מה"ת חייב בפסח שני וא"ש:

ולפ"ז פריך שפיר ארב דבמתני' קתני אינו זורק הדם ועלה קאמר רב אם זרק הורצה והיינו אפילו במזיד וא"כ אינו מעכב הבשר באכילה וא"כ קשה והא בעינן אכילה. ומעתה לפ"ז ל"ק קושית תוי"ט ולח"מ הנ"ל דבשאר קרבנות פסק הרמב"ם שפיר דאין הציץ מרצה על דברים הנאכלין אבל בפסח כיון דנאכל בטומאה שפיר מרצה גם על אכילות וא"ש:

כג) **ועוד** נלע"ד לפמ"ש בפי' רבינו חננאל בפסחים דע"ח אית לן למימר כיון דסוגיא דשמעתין ס"ד ציץ מרצה על אכילות אמאי תנו הני חמשה דברים דתנינן במתני' אין נאכלין אית לן למימר הא דאמרינן ציץ מרצה על אכילות לאו להתירן להאכל בטומאה הוא דתנו אלא לדברים אחרים כגון הא דתנינן במנחות ט"ו נטמאת אחת מן החלות וכו' ר"י אומר שניהם ישרפו וחכ"א הטמא בטומאתו והטהור יאכל ואמר ר"פ עלה בציץ מרצה על אכילות פליגי רבנן סברו כיון דאלו נאכל והציץ מרצה עליהון כטהורין חשבינן להו הלכך אותו שלא נטמאו אינן נפסלין בטומאות אלא הטהורין נאכלין והטמאין נשרפין וסוגיא דשמעתין נמי אהאי אורחא אית לן לאסוקי ע"ש מבואר מדבריו דאף

דאין הציץ מרצה על אכילות להתיר הבשר לאכול מ"מ למ"ד ציץ מרצה על אכילות אם אכלו הציץ מרצה עליו על עבירה שעשה שאכל בלאו דטומאת בשר ולהכי מקרי יש בשר דאם זרק הדם הורצה:

ולפ"ז נ"ל לחלק דבשאר קרבנות אין כאן חיוב מצוה על הגברא שיחזור אחר בשר קדשים לאכול אלא אם יש בשר. מצוה עליו לאכול אבל אי ליכא בשר אין עליו מצוה ואפילו יש בשר לאו מצוה דרמי' עליו הוא שיאכלם אחר עיין תוס' סוכה דמ"ב ד"ה מהו דתימא וא"כ כיון דלכתחילה אין הציץ מרצה להתיר לאכול בשר שנטמא א"כ אין כאן בשר קדשים ואין עליו מצוה לאכלו אדרבה אסור לאכלו כמ"ש רש"י בפסחים דט"ז ע"ב ומנחות ט"ו וא"כ א"נ דכשאכלו בשוגג מרצה על הלאו שעבר מ"מ לא קיים מצוה באכילתו שהרי לא הי' עליו חיוב מצוה כלל וכיון שא"א לקיים מצות אכילת בשר ע"י הציץ שפיר פסק הרמב"ם דאין הציץ מרצה על אכילות דנימא שאם זרק הדם בשוגג הורצה דמקרי אין בשר כיון שא"א לקיים בו מצות אכילת בשר בשעת זריקה אבל בפסח שהוא חיוב על הגברא לחזור ולאכול פסח אלא כיון שהבשר טמא ארי' הוא דרביע עלי' שאינו יכול לאכול אבל אם אכל בשוגג כיון דציץ מרצה על העבירה ממילא קיים מצוה המוטלת עליו שפיר מקרי יש בשר והורצה בריצוי ציץ גם על אכילות ומיושב קושית תוי"ט וקושיא א' דלח"מ הנ"ל וא"ש:

ולפי"ז תבין החילוק שבין שוגג למזיד דבשוגג שלא נודע לו שנטמא בשעת זריקה א"כ נהי דאכילות פסחים מעכבא היינו דבעינן שיהי' ראוי לאכילה בשעת זריקה אבל אם בשעת זריקה הי' טהור ואחר זריקה נטמא ודאי פטור מפסח שני אף שאינו יכול לאכול הבשר ואין אכילה מעכבא עיין ברמב"ם פ"ד מק"פ ה"ג וכיון שבשעת זריקה לא נודע לו שהוא טמא הרי הי' ראוי לאכילה בשעת זריקה שאם הי' נשאר בשגגתו והי' אכלו הי' הציץ מרצה על העבירה והי' מקיים מצות אכילת פסח. ומיושב מה שהקשה הלח"מ הא הרמב"ם פסק אכילת פסחים מעכבא. דז"א אלא אם אינו ראוי לאכילה בשעת זריקה אבל כאן הרי ראוי לאכילה בשעת זריקה. וכל זה בשוגג שלא נודע לו בשעת זריקה אבל בזדון שנודע לו בשעת זריקה הרי אינו ראוי לאכילה בשעת זריקה דאין הציץ מרצה שיהי' הבשר מותר לאכול ואכילת פסחים מעכבא לכן לא הורצה:

ובזה מיושב מה שהקשה מפ"א דפסוהמ"ק דמשמע דגם במזיד הורצה. לא מיבעי' לפי הבנתו דשם הטעם משום דציץ מרצה על אכילות אף שהבשר אסור באכילה ודאי א"ש דשם שפיר מרצה גם במזיד כיון דאכילת בשר לא מעכבא אבל כאן דאכילת בשר מעכבא וכיון דבמזיד הבשר אסור באכילה בשעת זריקה כנ"ל שפיר אינו מרצה. אלא אפילו

למ"ש אני דלרמב"ם בעלמא אין הציץ מרצה על אכילות. שם הטעם משום דמרצה על עולים והוי יש חלב והרי הציץ מרצה על העולים שמותר להקטיר לכתחילה מה"ת ורק מדרבנן אסור עיין תוס' פסחים דע"ח ד"ה הא ולכן גם במזיד הורצה. אבל על רב פריך שפיר הא בעינן אכילה כיון דמיירי במזיד כנ"ל. וגם לר"א פריך שפיר ציץ מרצה על אכילות למאי הלכתא דאין לומר שאם אכל בשוגג מרצה על העבירה דמה נ"מ בזה אם יש לו עונש ביד"ש לדידן אעכ"ח דלדידי' קיים גם מצוה ודינו כמו ראוי לאכילה שהדם מרצה למקבעינהו בפגול ולאפקעינהו מידי מעילה וא"ש:

אמנם באמת אינני יודע לשיטתיהו דלא נחתו למ"ש מאי קשי' להו דמ"ש הרמב"ם וכן הציץ מרצה על טומאת דברים הקרבין היינו אם הדברים הקרבין נטמאו כגון דם ואימורין מ"מ זורקין הדם ומקטירין אימורין. אבל אינו מרצה על טומאת דברים הנאכלין להתירם באכילה אבל מ"מ מרצה על אכילות לחשבם בטהורין ומקרי יש בשר לענין שתועיל זריקת הדם וצ"ע:

אבל בשעה"מ שם תי' דברי הרמב"ם הנ"ל דמ"ש בפ"ד מביאת מקדש דאינו מרצה על טומאות הנאכלין היינו לכתחילה שלא יזרוק מיהו אם זרק הורצה ע"ש. ומ"ש שם לפני זה שחזר בו ממ"ש פי"א מפסוהמ"ק אינני יודע פי' הדבר שהרי שם בהי"ט כתב קומץ מנחה שנטמא והקטירו הציץ מרצה שנאמר ונשא אהרן וכו' הרי לא מיירי מאכילות רק מעולין ובה"כ כתב קמץ את המנחה ואח"כ נטמאו שירי' כולן או נשרפו וכו' או נאבדו לא יקטיר הקומץ ואם הקטיר הורצה וכו' ושם אין הטעם משום דציץ מרצה על אכילות דה"ט ל"ש בנשרפו או נאבדו ועכ"ח הוא כר"י בפסחים דע"ח דס"ל דאפילו באבוד ושרוף בדיעבד אפילו אם אין בשר יש דם ופסק כר"י דנימוקו עמו. וכ"מ שם כתב שהוא תוספתא בפ"ד דמנחות ואינני יודע אמאי הביא ממרחק לחמו והרי הוא סוגיא ערוכה בפסחים הנ"ל:

אך הקשה השעה"מ שם לנפשי' אי נימא דבדיעבד מרצה גם על אכילות ומ"ש הרמב"ם שאינו מרצה על הנאכלין היינו לכתחילה א"כ הא דקאמר שמרצה על הקרבין היינו אפילו לכתחילה וא"כ בנטמאו אימורין ובשר הו"ל למימר דיזרק אפילו לכתחילה דכיון שהציץ מרצה על העולין הו"ל כנטמא בשר וחלב קיים כדאמרינן בפסחים דע"ז אבל נטמאו תרווייהו לא אלמא קסבר ר"י אין הציץ מרצה לא על העולין וכו' ואמאי כתב הרמב"ם פ"א מפסוהמ"ק ה"ד שאם נטמאו שניהם לא יזרוק ואם זרק הורצה ע"ש. ונלע"ד דהנה הקשה עוד השעה"מ עמ"ש הרמב"ם בהלכות פסוהמ"ק שם דאימורין או אברי

עולה שנטמאו והקטירן הציץ מרצה דמשמע אבל לכתחילה לא ואמאי הא מרצה על הקרבין אפילו לכתחילה יע"ש:

ונלע"ד עיין באשר"י פ"ק דחולין בשם הגאונים דאם רוב מצויין אצל שחיטה מומחין ומותר בדיעבד בלי בדיקה מוסרין לו לשחוט לכתחילה ע"מ שיבדקנו אח"כ אבל אם אין רוב מצויין אצל שחיטה מומחין ואסור בדיעבד בלא בדיקה אסור לשחוט ע"מ שיבדקנו אח"כ דילמא משתלי ע"ש. ועיין ר"ן ע"ז דס"ב דלר"י שוחק וזורה לרוח ולא גזרינן דילמא מזבל משום דאפילו מזבל מותר בדיעבד משום זוז"ג. ועיין תוס' פסחים דע"ח ד"ה הא דאי ציץ מרצה על אכילות הא דלא יזרוק לכתחילה היינו הי"מ מדרבנן ע"ש. ולפ"ז אני אומר דודאי אם דבר הקרב גופא נטמא מה"ת לא יקריב לכתחילה דדבר מגונה הוא להקריב דבר טמא לגבוה כמ"ש תוס' יומא דף ז' ד"ה שנטמא והיינו אם נטמאו דם או אימורין גופייהו ועיין תוס' מעילה דף ו' ע"ב ד"ה שלא כתקונה אלא בדיעבד אם הקריב הורצה ומשו"ה באימורין ואברי עולה שנטמאו לא יקטיר לכתחילה, ומ"ש הרמב"ם שמרצה על דברים הקרבין אפילו לכתחילה היינו בנאבד בבשר וחלב קיים ונטמא החלב מרצה על החלב שיזרוק הדם לכתחילה כיון שאינו מקריב הדבר טמא עצמו אינו מגונה אבל נאבד החלב ובשר קיים ונטמא אינו זורק לכתחילה והטעם לחלק לפי שבטומאת בשר אין הציץ מרצה להתיר בשר באכילה ואפילו בדיעבד כמ"ש רש"י ותוס' מנחות ט"ו ורש"י פסחים דט"ז ואפילו לפי' ר"ח הנ"ל שאם אכל בשוגג הציץ מרצה היינו לכפר על שגגת עבירתו אבל לא להתיר הבשר ולכן גזרו רבנן שלא יזרוק לכתחילה דאתי למטעי כיון שהציץ מרצה על אכילות דמותר לזרוק הדם יטעה שמרצה ג"כ על אכילות להתיר בשר באכילה והרי אכילת הבשר אפילו בדיעבד אסור אבל בנטמאו אימורין זורק לכתחילה וליכא למגזר שמא יטעה דמותר להקטיר האימורין שהרי באמת אם הקטיר הציץ מרצה וכשרין וכסברת האשר"י בשם הגאונים חולין הנ"ל:

ולפ"ז הא תינח בנאבד הבשר ונטמאו האימורין אבל בנטמאו שניהם ואיתניהו בעינהו שפיר אינו זורק לכתחילה דילמא אתי למטעי שאינו זורק רק משום האימורין רק גם משום הבשר דציץ מרצה על אכילות ויבא לאכול הבשר אבל שם בפסחים דמיירי אם מרצה בדיעבד קאמר שפיר דאם נטמאו שניהם אם ציץ מרצה על העולין אפילו אינו מרצה על אכילות הורצה משום דהוי כחלב קיים דאכתי לא נחית לחלק בין לכתחילה ודיעבד עד דמשני לי' כך על קושי' זו. ועוד כיון דאינו מרצה על אכילות כלל זורק אפילו לכתחילה דלא אתי למטעי וא"ש:

אמנם מה שהביא השעה"מ שם ראי' דאפילו ציץ מרצה על אכילות אינו מתיר הבשר לאכילות ממנחות דט"ו נטמא אחת מן החלות וכו' וחכ"א הטמא בטומאתו והטהור יאכל וא"פ בציץ מרצה על אכילות קמיפלגי דרבנן סברי ציץ מרצה על אכילות וכו' ואפ"ה אמרו הטמא בטומאתו ע"ש. ולענ"ד אין מזה ראי' שהרי בנטמא אחד מן הבזיכין קאמר ר"י שם שניהם יעשו בטומאה לפי שאין קרבן צבור חולק ע"ש בפירש"י וא"כ י"ל דציץ מרצה על אכילות אפילו לאכול הטמא והו"א דאפילו הטהור נאכל בטומאה לפי שאין קרבן צבור חלוק ולענין זה אמרי רבנן הטמא בטומאתו והטהור יאכל כלומר בטהרה דלית לי' ה"ט דאין קרבן צבור חלוק:

ולפ"ז הי' אפשר ליישב מה שהקשה השעה"מ עוד שם על מ"ש רש"י בפחים דט"ז דברייתא דעל מה הציץ מרצה אתי' כר"י ותוס' כתבו דאתי' אפילו כר"א ונ"מ למקבעינהו בפגול ולאפקעינהו מידי מעילה והקשה לרש"י במנחות דמשני ר"ח רומי' דשני ברייתות אהדדי הא ר"א והא רבנן ופריך אימור דשמעת לי' לר"א דמרצה ציץ על אכילות דלא קניס מי שמעת לי' אמאי לא פריך הא ר"א ס"ל דם אעפ"י שאין בשר ול"ל ציץ לרצוי. ונלע"ד עפ"מ שהקשה השעה"מ עוד שם אמאי לא משני שם במנחות דהאי דדם שנטמא במזיד לא הורצה היינו להתיר בשר באכילה כדאמרינן ביבמות דף צ' והא דאמרינן בברייתא דע"מ הציץ מרצה דאפילו במזיד הורצה היינו דפטור מקרבן אחר ע"ש. ולע"ד אפשר לומר לפמ"ש תוס' בביצה דף כ' ד"ה מאי דהא דהקטרת אימורין לא מעכבו אכילת בשר ה"מ היכא דליתניהו שנטמאו או שנאבדו אבל היכא דאיתניהו מעכבו ע"ש. ולפ"ז י"ל אף דס"ל לר"א יש דם אעפ"י שאין בשר היינו דוקא בליתניהו לבשר שנטמא או נאבד אבל היכא דאיתניהו לבשר ומותר באכילה מה"ת אף דאסור מדרבנן ס"ל דמעכב ואין הדם מרצה אלא דביבמות ס"ל כיון דמדרבנן בשר לא מתאכל הוי כאלו נשרף או נאבד וכמ"ש תוס' פסחים דנ"ט ע"ב ד"ה עשאום דברייתא דעל מה הציץ מרצה על הדם ועל החלב צ"ל הואיל ומדרבנן לא מרצה הוי כאלו אבדו האימורין אבל המקשה במנחות הנ"ל לא ס"ל האי סברא ופריך שפיר. ושוב מצאתי בתוס' פסחים שם שהקשה בהאי דיבמות כיון דבשר אינו נאכל איך בעלים מתכפרין. ותי' דהיכא דחזי לאכילה מה"ת מתכפרין והכי בעי למימר דכל כמה דלא חזי כהנים לאכילת בשר אפילו מה"ת לא מתכפרו בעלים והקשה א"כ נטמא בשר האיך זורק את הדם הא אין לבשר שעת היתר לכהנים. ותי' דכל זמן דחזי בשר לאכילה לא מתכפרו בעלים עד שיאכלו כהנים אבל אם נטמא אח"כ או יצא או נעשה נותר מתכפרי בעלים ע"ש, אמנם למ"ד ציץ מרצה

על אכילות אי נימא דמרצה ג"כ שיהי' בשר מותר באכילה לק"מ קושי' התוס' מנטמא בבשר:

ולפ"ז המקשה במנחות דלא ניחא לי' למימר מאי לא הורצה להתיר בשר באכילה אבל בעלים מתכפרין כקושי' שעה"מ משום דס"ל באיתניהו לבשר מעכב זריקת דם כנ"ל אף דפסול מדרבנן לא הוי כליתניהו תקשי לי' מנטמא הבשר כקושי' תוס' ולא ניחא לי' לחלק בין אסור באכילה מה"ת ובין אסור באכילה מדרבנן כתי' תוס' הראשון אעכ"ח בנטמא הבשר הטעם משום דציץ מרצה על אכילות גם להתיר בשר באכילה וע"ז משני הא ר"א והא רבנן וא"כ ל"ק והא ר"א ס"ל דם אעפ"י שאין בשר ולמה לי ציץ לרצוי דז"א דבאיכא בשר ונטמא אכילת בשר מעכבא וצריך ציץ לרצוי להתיר בשר באכילה כדי שיהי' הדם מרצה וא"ש:

כד) **תו** הקשה השעה"מ עמ"ש רש"י בפסחים דט"ז ד"ה ועל הדם אלא לר"י איצטריך דאמר אין בשר אין דם וקאמר הכא הנ"מ כשיצא בשר חוץ למחיצתו דאין הציץ מרצה על היוצא וכו' הא בפסחים דל"ד מבואר דלר"י זריקה מועלת ליוצא ודיעבד הורצה רק לכתחילה לא יזרוק וע"ש ברש"י ותוס'. ואין לומר דכונת רש"י דלכתחילה לא יזרוק ביוצא דא"כ משמע דבנטמא זורק לכתחילה משום ריצוי וז"א דהא כתב רש"י שם דל"ד דאין ציץ מרצה לכתחילה ובהדי' אמרינן בפסחים דע"ח לר"י דבנטמאו שניהם לא יזרוק וה"נ בנטמאו שניהם מיירי דאם חלב לא נטמא רק בשר זורק לכתחילה בלי ריצוי ציץ ע"ש. ולפענ"ד אפשר לחלק דהנה רש"י במעילה דף ה' ע"ב גבי פלוגתא דר"א ור"ע אי זריקה מועלת ליוצא להוציא ולהביא למעילה וממעילה ולמקבעינהו בפגול פי' שיצא לפני זריקת דמים ואח"כ נכנס ושוב נזרק הדם ע"ש. מבואר מדבריו דדוקא בחזר ונכנס ס"ל לר"א דזריקה מועלת ליוצא יען שהיא רק פסול מחיצות ולא פסול בגופו כדאמרינן ספ"ק דמנחות וכמו שפירש"י פסחים דל"ד אבל כל זמן שהוא בחוץ מודה ר"ע דאין זריקה מועלת ליוצא דאין זריקה מועלת למה שהוא בחוץ. וא"כ לק"מ דמ"ש בדל"ד ביוצא דד דדיעבד הורצה היינו בחזר ונכנס בשעת זריקה ומ"ש רש"י בדט"ו דביוצא אפילו בדיעבד לא הורצה היינו כשהיא עדיין בחוץ בשעת זריקה ואיש:

ועוד י"ל דאף דגם ביוצא בדיעבד הורצה מ"מ בנטמא מרצה שיזרוק לכתחילה ואף דבנטמאו שניהם ס"ל לר"י דלא יזרוק לכתחילה מ"מ הא מסקינן התם כאן ביחיד כאן בצבור דבצבור אפילו לכתחילה ופירשו תוס' שם דציץ מרצה על אכילות מה"ת אפילו לכתחילה וביחיד לכתחילה לא יזרוק מדרבנן ובצבור לא גזרו ע"ש. והכא בין ביחיד בין בצבור קתני ואפילו למ"ד הותרה בצבור דמוקי האי בין בצבור בהני דלא קביע להם

זמן מ"מ בצבור לא גזרו וא"כ בצבור דציץ מרצה על הטומאה אפילו לזרוק לכתחילה ע"ז כתב רש"י דאינו כן ביוצא. ואפילו למ"ש רש"י שם ומתני' בצבור באי' לכתחילה דטומאת צבור הוא בהיתר והבינו תוס' שם דכונתו טומאה הותרה בצבור ולדידי' האי בין בצבור מיירי בהני דלא קביע להם זמן דל"ש ה"ט מ"מ י"ל דס"ל לרש"י דדוקא ביחיד כיון דלא מצינו בשום מקום דטומאה הותרה ועכ"פ מדרבנן דחוי' אפילו בקביע להם זמן דמהדרינן אטהורים גזרו נמי בריצוי ציץ לכתחילה כמו שגזרו בטומאה הותרה אבל בצבור שלא גזרו בטומאה הותרה ליהדר אטהורים לא גזרו נמי בריצוי ציץ לכתחילה ואי ביחיד דקביע זמן מה"ת רק דחוי וכדעת תוס' ישנים שהביא השעה"מ סוף הלכה יו"ד נמי י"ל כיון דביחיד לא מצאנו בשום מקום דטומאה הותרה מה"ת לכתחילה לכן גזרו גם בריצוי ציץ לכתחילה. אבל בצבור דמצינו טומאה הותרה לכתחילה בהני דקביע להם זמן גם בהני דלא קביע להם זמן דבעינן ריצוי ציץ נמי לא גזרו לכתחילה וא"ש:

אבל לפענ"ד כונת רש"י אינו כן שהרי לא כתב דטומאת צבור הוא היתר אלא בהיתר וכונתו דהא דביחיד לא יזרוק לכתחילה הוא מה"ת ושיש עבירה לזרוק בטומאה ולזה לא מהני אלא שאם זרק מהני ציץ להכשר הקרבן אבל בקרבן צבור אפילו אי טומאה דחוי' אין כאן עבירה להקריב בטומאה והוא בהיתר שהרי אמרה תורה שדוחה אי' טומאה ואפילו טומאת הגוף שהוא בכרת כ"ש טומאת הקרבן שאינו בכרת אלא בטומאת בשר בעינן ריצוי ציץ כמ"ש תוס' מנחות דט"ו ד"ה והכא ועיין תוס' דע"ז ד"ה דלא והיינו משום הכשר הקרבן וכיון דציץ מרצה על אכילות ואיכא הכשר קרבן שוב זורק לכתחילה דאין כאן עבירה והוא בהיתר. ובזה מיושב קושי' תוס' שם על רש"י דהו"ל למימר אלא קסבר ר"י טומאה הותרה בצבור ועוד דמה"ט דטומאה הותרה בצבור אתי' נמי כר' יוסי ע"ש. ולהנ"ל אינו מטעם הותרה אלא שפיר ס"ל דחוי'. ולפ"ז למ"ד דחוי שפיר מיירי האי דבין בצבור אפילו בהני דקביע להם זמן וזורק אפילו לכתחילה ושפיר כתב רש"י שאינו כן ביוצא כנ"ל וא"ש:

כה) **ושוב** הקשה השעה"מ לדעת תוס' דריצוי ציץ דקתני אבשר שנטמא היינו למקבעינהו בפגול ולאפקעינהו מידי מעילה א"כ מה פריך ואס"ד טומאה היתר הוא בצבור ל"ל לרצוי. הא בעי ציץ למקבעינהו בפגול וכו' דמשום טומאה דהותרה בצבור לא מיקבע בפגול ואינו יוצא מידי מעילה דהא לאכילה לא אמרינן הותרה רק דחוי' כדאר"נ מודינא היכי דאיכא שירים לאכילה ע"ש. ואני תמה על תמיהתו הא קתני על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא וא"כ נהי דבבשר כיון דלאכילה רק דחוי' צריך ריצוי ציץ כקושיתו מ"מ בדם וחלב דודא' הותרה תקשי. ל"ל ציץ לרצוי.

ואולי קושיתו דנימא דהאי בין בצבור קאי רק אבשר דשייך גם בצבור והקשה שמרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב וכו' בין ביחיד במה דשייך בי' דהיינו כל הג' ובין בצבור במה דשייך בהו דהיינו בשר:

אמנם מ"מ נ"ל לתרץ דהנה במעילה דף וי"ו ע"ב אר"י כי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא שיצא מקצתו אבל יצא כולו לא ופי' תוס' ד"ה כי דמגו דמהני זריקה להאי דגוואי מהני נמי להא דבראי ועיין בתוס' מנחות די"ב ד"ה וחכ"א דאף דלענין הרצאה זריקה מועלת ליוצא לר"י אפילו ביצא כולו בדיעבד מ"מ למקבעינהו בפגול ולאפקעינהו מידי מעילה לא מהני אלא ביצא מקצתו אבל ביוצא כולו לא ע"ש. ולפ"ז נ"ל דהא דאמרינן בפסחים דע"ח דציץ מרצה על אכילות לר"א למקבעינהו בפגול ולאפקעינהו מידי מעילה היינו דוקא אם גם דם או האברים טמאים דמגו דמהני ריצוי ציץ לדם או אימורין מהני נמי לבשר לענין פגול או מעילה או אפשר דאע"ג דלר"א יש דם אעפ"י שאין בשר היינו דוקא בנאבד דליתני' אבל בנטמא דאיתניהו מעכב ועיין מ"ש לעיל סוף אות כ"ג ובתוס' פסחים דנ"ט שם. אלא דז"א דנטמא בשר הוי כליתני' כמ"ש תוס' שם דנ"ט אבל אי ציץ מרצה על אכילות הוי כליתני' לבשר וא"כ הא דיש דם בנטמא הבשר היינו משום ריצוי ציץ דכיון דציץ מרצה הוי כאיתניהו דמעכבי ובעינן ריצוי ציץ ומגו דמרצי להכשיר זריקת דם להכשר הקרבן מהני נמי למקבעינהו בפגול ולהוציא ממעילה אבל הגמרא פריך שפיר הציץ מרצה על אכילות למאי הלכתא שאין נ"מ לדינא בזה דהא אי אמרת לא מרצי הרי אין בשר ואיהו ס"ל יש דם אעפ"י שאין בשר. ומשני דנ"מ דאי משום יש דם אעפ"י שאין בשר לא הוי מיקבע בפגול ויוצא ממעילה אבל אי משום ציץ מרצה על אכילות מיקבע בפגול ויוצא ממעילה. וכ"ז אי טומאה דחוי בצבור אבל אי טומאה הותרה ול"צ ציץ לרצוי לא אדם ולא על אימורין ולא על הבשר שיהי' זריקה כשירה אינו מרצה נמי על הבשר למיקבע בפגול והוציא מידי מעילה כיון דלא שייך מגו וא"ש:

אלא דלפ"ז תקשי האיך מוקי האי דבאין בצבור בהני דלא קביע להם זמן הא אלו הן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין ואין בהם בשר לאכילה כלל וא"כ איך שייך שהציץ מרצה על הבשר. בשלמא על החלב שייך גם בהם שהרי מקטיר האימורין כמ"ש הרמב"ם פ"ה ממעה"ק הח"י ועיין רמב"ם ספ"ד מעבודת יו"כ אבל הבשר קשיא הא לר"א יש דם אעפ"י שאין בשר. ואין לומר כנ"ל דבאיתניהו מעכב וכיון דציץ מרצה בעינן ריצוי ציץ דז"א. דלא מצינו דרק ציץ מרצה על העולין ועל האכילות אבל בשר זה אינו לא עולין ולא אכילות ואין הציץ מרצה עליהם והוי כליתניהו ויש דם אעפ"י שאין בשר, בשלמא לר"י מרצה על הדם שהוא עולין שירצה אעפ"י שאין בשר אבל לר"א קשיא.

אמנם באמת ז"א דלמ"ד הותרה דמוקי לי' בהני דלא קביע להם זמן מוקי לה כר"י. ולפ"ז יש ליישב קושי' מהרש"א שהבאתי לעיל סוף אות ט"ו שהקשה עמ"ש תוס' ביבמות דף צ' בין בצבור כמ"ד טומאה דחוי בצבור דלמ"ד הותרה לא בעי ציץ. והקשה מהרש"א דהא ביומא משני לה שפיר למ"ד הותרה. ולהנ"ל ז"א אלא לר"י אבל לפמ"ש תוס' דאתי כר"א ומרצה ליקבע בפגול ולהוציא ממעילה ליכא לשנוי כתי' הגמרא משום קושיין. וצ"ל דהוא כמ"ד דחוי'. ובזה מיושב קושי' שעה"מ הנ"ל על רש"י דרש"י פי' דאתי כר"י ואתי גם כמ"ד הותרה אבל במנחות לא פריך האיך אתי כר"א די"ל דאתי כר"א וכמ"ד דחוי' ושפיר מרצה למיקבעינהו בפגול ולאפקעינהו מידי מעילה וא"ש:

כו) **ושם** בהלכות ביאת מקדש ה"י הקשה השעה"מ על מה שהקשה תוס' בסוגיין דיומא דף וי"ו ד"ה ר' תחליפא דהכא ס"ל לרבא טומאה הותרה בצבור ובזבחים דל"ג קאמר מכלל דתרווייהו ס"ל פי' אביי ורבא טומאה דחוי היא בצבור ע"ש. ומה קושי' הא אר"נ מודינא היכי דאיכא שירים לאכילה ולכן בפסח דאיכא שירים לאכילה הו' רק דחוי' וכי תימא דוקא היכי דאיכא שירים לאכילה ואינו נאכל בטומאה מהדרינן אטהרה שיהי' השירים נאכלין אבל קרבן פסח דנאכל בטומאה לא מהדרינן אטהרה אף דאיכא שירים לאכילה. ז"א דהרי כתב תוס' במנחות דט"ו ד"ה רי"א אע"ג דר"י ס"ל טומאה הותרה בצבור מ"מ אצטריך לי' טעמא דאין קרבן צבור חלוק בפסח כיון דיש בי' אכילה אלמא דגם בפסח כיון דאיכא שירים לאכילה מהדרינן אטהרה והדק"ל ע"ש שהאריך בזה. ולפענ"ד לק"מ דהא דאמרינן היכא דאיכא שירים לאכילה מהדרינן אטהרה היינו כדי שיהי' שירים נאכלין דלזה לא מהני הותרה בצבור דמ"מ אינו נאכל בטומאה וכן בפסח אף דנאכל בטומאה מ"מ אכילתו בטומאה לא הותרה רק דחוי ומהדרינן אטהרה כדי לאכול בטהרה ושפיר כתבו תוס' מנחות דהא דאר"י אפילו שבט אחד טמא וכולן טהורין יעשו גם הטהורין בטומאה הוא רק משום אין קרבן צבור חלוק אבל משום טומאה הותרה בצבור לא הי' טהורין עושי' בטומאה דא"כ יאכלו ג"כ בטומאה ואכילה בטומאה לא הותרה רק דחוי'. אבל מ"מ בין בפסח בין בשאר קרבן צבור דאיכא שירים לאכילה כל הקרבתו הותרה ולא דחוי' וא"כ לרבא דס"ל דלא אמרינן הואיל ואשתרי להא אשתרי נמי להא אי הוי ס"ל טומאה הותרה בצבור לא הי' רובן טמאי מתים ונעשו זבין עושים פסח דנהי דלענין אכילה דחוי ומה לי חד דחוי ומ"ל שני דחוית מ"מ בהקרבה דהותרה ל"ש זה וא"י זבין להקריב אעכ"ח דס"ל לרבא טומאה דחוי' בכ"מ וא"כ גם לענין הקרבה דחוי ושפיר הקשה דרבא אדרבא וא"ש:

ואלא אי קשי' הא קשי' מנלן דאביי אית לי' טומאה דחוי דילמא ס"ל דהותרה והא דקאמר טומאה דחוי היא להא אדחאי להא לא אדחאי היינו דוקא גבי פסח דאיכא שירים לאכילה ולענין אכילה דחוי הוא וכיון דלזבין לא אדחאי ואינו יכול לאכול פסח לכן אין עושים פסח כלל דאפילו לר"נ בעינן גברא דחזי לאכילה כדאמרינן פסחים דע"ח ומכ"ש דקשה טפי למ"ש רש"י שם ונ"מ למיהוי למ"ד בפ"ק דיומא דאמר הותרה הוא בצבור יחיד במקום רבים והלא מאביי לא מוכח מידי וצ"ע. אם לא שיש לדחוק ולומר דלישנא דאביי הכ' משמע טומאה דחוי' הוא שבכל מקום דחוי' ואף שאין הכרח כ"כ מ"מ כיון שאין הכרח להיפך הוי ר"נ יחיד במקום רבים ר"ש ורבא ומסתמא גם אביי ס"ל כרבים כיון דלישני' הכי משמע. ובזה מיושב מה שעמד השעה"מ שם ע"ד תוס' מנחות דט"ו ד"ה ור"י שהקשה אע"ג דר"י ס"ל בכיצד צולין דע"ז טומאה הותרה בצבור ולא מיבעי' ציץ לרצוי ע"כ. ומאי קושיא הא בלחה"פ כיון דאית בי' אכילה אינו רק דחוי' כמ"ש אהאי דקרבן פסח ע"ש. ולהנ"ל א"ש דבקרבן פסח תירצו שפיר כנ"ל דלענין היתר אכילה בטומאה הוי דחוי ומ"מ לענין הקרבה הותרה וא"כ בלחה"פ כמו לרבנן דציץ מרצה על אכילות אין הטמא מותר באכילה כמ"ש תוס' ד"ה רבנן ומ"מ מרצה דליהוי כטהור להתיר הטהור באכילה ה"נ אי טומאה הותרה נהי שאינו מתיר הטמא באכילה מ"מ ליהני לטהור שיהי' נאכל. וע"ז תי' דהא דהיתר הוא בצבור לא מהני להאי טמא למשרי' באכילה הה"נ דלא מהני למשוי' כטהור. פי' להתיר הטהור דטומאה הותרה בצבור אין הפי' דמשוי' לי' כטהור אלא שהותר בטומאה אלא שאם הי' מתיר הטמא באכילה ממילא הי' גם הטהור מותר אבל וכיון דלענין היתר אכילה לא מהני ולא הוי כריצוי ציץ דמשוי' לי' כטהורין. ולמ"ד מרצה מהני לטהור ולא מהני לטמא:

ובזה תבין מ"ש ברכת הזבח שם בתוס' ד"ה רי"א אמאי שכתב כיון דיש בו אכילה ור"ל דנאכל אפילו בטומאה משא"כ בשאר קרבן צבור דאינו נאכל בטומאה אפילו הקריבין בטומאה ובשעה"מ תמה עליו הא בשמעתין בקרבנות צבור שאינו נאכלין בטומאה נמי אמר מודינא היכא דאיכא שירים לאכילה ע"ש. ולהנ"ל א"ש דכוונת ברכת הזבח לחלק בסברא שכתבתי דבשאר קרבן צבור שאינו נאכלין בטומאה מהדרינן אטהרה בשביל שיהי' נאכל כדאמרינן בשמעתין אבל מ"מ כל הקרבה בטומאה הותרה כנ"ל אבל בפסח כיון דנאכל בטומאה משום דעיקרו בא לאכילה כמ"ש רש"י בפסחים דע"ו וקי"ל דאכילת פסחים מעכבא ובעינן שיהי' ראוי' לאכילה בשעת זריקה לכן כל הקרבתו בטומאה רק דחוי' ולא הותרה ודלא כמ"ש בתחילת אות זה בדברי תוס' וקושיתם ביומא וא"ש.

כז) **שוב** הקשה בשעה"מ לתי' תוס' דרבא ס"ל טומאה הותרה בצבור א"כ מה קאמר ביומא דף חי"ת ע"ב כה"ג ביוה"כ דלא בדידן תלי' מילתא וכו' ופירש"י ד"ה וכל אימת דמתרמי ואע"ג דלא הוי רביעי שלו בשבת ונמצאת הזאה בטלה ב' ימים וכו' ואי נימא דלרבא טומאה הותרה א"כ כה"ג ביוה"כ א"צ הזאה כלל וכדאמרינן לעיל אי סבר ר' יוסי הותר הוא בצבור הזאה כלל למה לי ע"ש. ונ"ל דתוס' ד"ה אי סבר הקשה דילמא צריך הזאה משום אילו של אהרן הקרב ביו"כ כיון דיחיד הוא מהדרינן אטהרה. ולכאורה פלא דא"כ תקשי ניבעי הזאה כל זי"ן כר"מ. ולכן נלענ"ד דודאי משום דטומאה דחוי' סגי בהזאה ג' וזי"ן אלא כיון דמשום טומאה דחוי' אנו חוששין שמא נטמא במת צריך הזאה כל זי"ן משום טבילה בזמנה מצוה ומקשינן הזאה לטבילה שלא יהי' נראין כסותרין זא"ז דלענין יוה"כ אתה חושש שמא נטמא במת ולענין טבילה בזמנה והזאה בזמנה אין אתה חושש אבל י"ל ג"כ כיון דטומאה דחוי' חיישינן לזה מדינא אבל לענין הזאה בזמנה דקיל לא חיישינן לזה ואף דסותרין זא"ז אבל אי ס"ל לר"י טומאה הותרה בצבור ולא מחמרינן בה אלא למעלה בעלמא פריך שפיר ל"ל הזאה כלל כיון שאין אתה מצריך הזאה כל זי"ן משום הזאה בזמנה ומחזי כתרתי דסתרי יותר טוב בלא הזאה כלל כיון דאינו רק מעלה נחוש יותר לתרתי דסתרי ולא נחוש למעלה זו. ולכן הקשה תוס' שפיר דילמא בעי הזאה משום אילו של אהרן. כיון דיחיד הוא מהדרינן אטהרה וס"ל כקושי' דמה"ת מהדרינן אטהרה דמה"ת דחוי' וא"כ מדינא בעי הזאה ג' וזי"ן כיון דטומאה דחוי' אבל כל זי"ן לא בעינן משום הזאה בזמנה דקיל. ותי' דגם אילו של אהרן מה"ת הותרה ורק מדרבנן מהדרינן אטהרה ואם בחששא בעלמא נצריך הזאה ג' וזי"ן ולא יותר הוי כתרתי דסתרי לכן מוטב דלא ניבעי הזאה כלל ופריך שפיר. וכ"ז לר"י דלא בעי הזאה רק ג' וזי"ן אבל רבא דס"ל באמת דבעי הזאה כל זי"ן גם משום הזאה דבזמנה וליכא תרתי דסתרי אפילו טומאה הותרה שפיר בעינן הזאה משום אילו של אהרן כקושי' התוס' אף דלא מהדרינן אטהרה רק מדרבנן וא"ש:

עוד הקשה בשעה"מ עמ"ש תוס' ביומא דף נו"ן ע"א ד"ה מ"מ דפר של כה"ג אי דשותפין הוא מהדרינן אטהרה א"כ מאי קאמר ר"י הנח לכה"ג ביוה"כ דטומאה הותרה בצבור אכתי תקשי בפרו של כה"ג שעבודתו בבגדי לבן כמ"ש הרמב"ם פ"ד מהל' עבודת יו"כ ואינו על מצחו ומרצה בשלמא אילו של כה"ג אף דמהדרינן אטהרה לא קשי' שעבודתו בבגדי זהב כמ"ש הרמב"ם בפ' הנ"ל והציץ על מצחו אבל מפרו של כה"ג קשיא. רק בתוס' מדפוס ישן מצא שתי' על אילו של אהרן כנ"ל. ועל פרו של אהרן תי' כיון דעבודות התליות בשעיר שהי' משל צבור הי' תלויות בפר א"כ הואיל דהותר בשל שעיר הותר

נמי בפר ע"כ. אבל התוס' הנ"ל דס"ל דאי של שותפין מהדרינן אטהרה חולקין ע"ז קשיא ע"ש. ולדידי לק"מ דהרי כתב תוס' יומא דף זי"ן ד"ה כיון דגם בקרבן ייד דקבוע לי' זמן מה"ת הותרה ורק מדרבנן גזרו דמהדרינן אטהרה וא"כ מה שכתבו שם דא' דשותפין מהדרינן אטהרה היינו מדרבנן אבל מה"ת הותרה וא"כ שפיר השיב ר"י דאין להוכיח מכה"ג ביו"כ דאינו על מצחו ומרצה דהתם טומאה הותרה בצבור מה"ת אפילו בפרו ואילו של כה"ג וא"כ אין ראי' מה"ת דאינו על מצחו מרצה. ותוס' שהביא ל"ק להו רק משום דס"ל בקרבן יחיד מהדרינן אטהרה מה"ת ולק"מ:

כח) **ובספר** או"ח פסחים דע"ז ד"ה סברוה הביא דברי צאן קדשים שכתב בתוס' מנחות דף נו"ן ע"ב ד"ה תיעשה דתנא דברייתא דלעיל אית לי' נמי דרשא דאיש איש דפסח דוחה טומאה והיינו דטומאה הותרה בצבור טפי מסתבר אי כתיב חד קרא על דיחוי טומאה לחוד ע"ש והקשה עליו דא"כ איך קאמר דליכא תנא דשמעת לי' טומאה הותרה בצבור אלא ר"י הא תנא דברייתא דסליק מיני' והוא רבי בתו"כ ס"ל ג"כ טומאה הותרה. ועוד דאשתמיט מיני' דברי תוס' יומא דף ו' ע"ב שכתב דאפילו למ"ד הותרה מ"מ בפסח שאין כל ישראל מביאין בשותפות הוי רק דחוי' ע"ש. ואני תמה עוד דהרי גמרא מפורשת להיפך ביומא מ"ו ע"ב שבת דהותרה הוא בצבור סופו נמי דחי טומאה דדחוי' היא בצבור תחילתו דעיקר כפרה דחי סופו דלאו עיקר כפרה לא דחי הרי מפורש אדרבה להיפך דשבת הותרה וטומאה דחוי'. לכן נ"ל דכונתו עמ"ש תוס' ביומא ד"ה מכלל דאי טומאה דחוי' ואיכא נמי ריצוי ציץ לא מהדרינן אטהרה וס"ל כשיטת הרמב"ם שהבאתי לעיל באות ב' דאי טומאה דחוי מרצה ציץ נמי על טומאת הגוף ולהכי דטומאה הותרה ואי ליכא אלא חד קרא מסתבר טפי לאוקמא על דיחוי טומאה לחוד ומיושבים קושי' או"ח [והספר או"ח אין אתי כעת לעיין בפנים] אבל מה שהקשיתי עדיין צ"ע דשם מבואר דשבת הותרה וצ"ע:

ובזה תבין דברי כ"מ רפ"ב משבת דכתב דמשמע בגמרא כמו דפליגי לענין טומאה אי דחוי או הותרה ה"נ פליגי לענין שבת גבי פ"נ אי דחוי' או הותרה והוא פלא אמאי נקט שבת לענין פ"נ ולא לענין קרבן צבור. ולהנ"ל א"ש דלענין קרבן צבור הרי חזינן דאיכא מ"ד דשבת הותרה וטומאה דחוי' וגם י"ל טומאה הותרה משום דאיכא נמי ריצוי ציץ וכנ"ל ושבת דחוי' בלבד ולהכי נקט לה גבי פ"נ דאי טומאה הותרה בלא ריצוי ציץ שבת נמי הותרה בפ"נ ואי טומאה דחוי בלא ריצוי ציץ שבת נמי דחוי' בפ"נ ובספר אור חדש הנ"ל הקשה מדברי כסף משנה הלזה על דברי ספר צאן קדשים הנ"ל דהבין דכ"מ מיירי בשבת לענין קרבן צבור ובמכ"ת לא דק דכ"מ מיירי משבת לענין פ"נ:

ופה תעמוד הנוצה. ותשואת חן להד"ג נ"י כי ע"י התעוררת קושיתו אשר מפז ופנינים יקרה ומשובצה. חנני גדול העצה. לבאר שמעתתא דציץ מרצה. מקצה אל קצה. ויהי' לפניו חשוב ומקובל ומרוצה. ויערבו בעיניו הבדולחים. כעולת מחים. וד' מחכמתו עלינו יערה. לחדש חידושים לאמיתה של תורה. ולבאר כל חמורה. ונזכה לבנין בית הבחירה. כחפץ נפשו הטהורה. ונפש אוהבו וידידו הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שיח

שיל"ת חוסט יום א' ואתחנן תרמ"ב לפ"ק:
בין המצרים. יזרח אור לישרים. יראה בית בנוי בראש ההרים. וקרן עמו ירים. תהלה לכל חסידיו ה"ה ידידי ורב חביבי הרבני החריף ובקי. זך ונקי. מוכתר בנימוסים גן הדסים. כש"ת מו"ה מרדכי לאוו נ"י. כאור בהיר בק"ק פעטראוועסעל יצ"ו:
שבוע העברה קבלתי מכתבו הנעים עם ברכת מז"ט ליום חתונת בני הרבני החריף מו"ה יצחק יעקב נ"י. וברך לו אשיבנה בברכת התורה. ואשר העיר על דברי מעין חכמה להגאון ר' נח צבי ז"ל פ' אחרי דף ע' אות מ"א שהקשה על דברי תוס' שבועות דף ז' ע"ב ד"ה לטומאה שכתבו הכא לא קאמר ונ"מ להיכי דלא עביד פנימי כדקאמר לעיל דפנימי קרב ברישא ואי ליכא אלא חד יעשהו פנימי ולא חיצון. והקשה הוא ז"ל הא מבואר במנחות כ"ז דשני שעירים מעכבין זא"ז וא"כ אם אין לו אלא חד לא מצי מייתי פנימי בלא הגרלה ולמה לא יקרבוהו לשעיר הנעשה בחוץ. והדק"ל דהו"ל למימר נ"מ היכא דלא עביד פנימי וכגון שאין לו אלא אחד. וחידש שם באריכות דהגרלה לא מעכבא אלא בפנימי אבל במשתלח אין הגרלה מעכב והיכי דליכא אלא חד עושהו למשתלח ולא לחיצון אף בלי הגרלה. ופר"מ תמה עליו הא תוס' כתבו דאי ליכא אלא חד יעשהו פנימי ולא חיצון ולא כתבו דיעשה משתלח, ולפענ"ד כונתו פשוטה דאין כונת התוס' דאי לית לי' אלא חד שאין כאן רק שעיר אחד לגמרי רק דבאמת איכא תרי אלא דליכא אלא חד מהנהו דאיירינן ועסקינן בהו דהיינו חיצון ופנימי וליכא אלא חד או לחיצון או לפנימי חוץ מחד דאיכא למשתלח אז יעשהו פנימי דקריב ברישא. אלא דע"ז קשיא אכתי לימא ונ"מ להיכי דליכא באמת אלא חד שעיר דאז אי אפשר לעשות פנימי בלי הגרלה. ועוד ת"ל דבלאה"נ עושהו פנימי דאז מרויח שעושה גם משתלח משא"כ אם יעשה הא' חיצון לא יוכל לעשות גם משתלח בלי הגרלה. לזה תירץ המעין חכמה דאי ליכא אלא חד עושהו משתלח ולא חיצון, אלא דבזה לא סגי דאכתי נימא נ"מ היכי דאיכא חד חוץ

מהמשתלח דאז עושה משתלח בלי הגדלה והשני לחיצון. וע"ז תירץ תוס' דהא ליתא דאי ליכא אלא חד או לחיצון או לפנימי עושהו פנימי משום דקרב ברישא יעש"ה וימצא כי זה המכוון בדבריו.

עוד תמה פר"מ מגמרא יומא ס"ג ותמורה ו' דפריך למ"ל קרא דמשתלח פסול מחוסר זמן ובעל מום ת"ל הא אין גורל קובע אלא בראוי לשם. ולדברי המעין חכמה הא משכחת לה היכא דליכא אלא חד דעושה משתלח בלי גורל. ולפענ"ד גם זה לא קשה מידי דגם מעין חכמה מודה דמשתלח מצוה בהגרלה דהרי חד אשר עלה במשתלח כתיב רק דחידש דלמ"ד מעכבא. במשתלח לא מעכבא. והנה קי"ל כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו והסביר רשב"ם ב"ב פ"א ע"ב דכל דבר שצותה תורה למצוה ולא לעיכובא כגון בילה או קריי' בבכורים אם אינו ראוי לעשות בו מצוה זו מעכב דצריך לעשות באופן שיוכל לעשות בו מצוה זו. וה"נ נהי דהגרלה לא מעכבא במשתלח אבל עכ"פ צריך שיהי' ראוי לעשות בו מצות הגרלה ואם אינו ראוי מעכב. וא"כ פריך שפיר במחוסר זמן ובעל מום כיון דאינו ראוי להגרלה פסול אפילו בליכא אלא חד ואינו מגדיל:

ועוד נ"ל דבר חדש דאם מביא משתלח בלי הגרלה אינו נקבע למשתלח בקריאת שם עד שמתודה או עד שעת שילוח ומנא אמינא לה מתוס' שבועות דף י"א ע"ב ד"ה ואף שכתבו בשם הערוך דפי' גבי קרבנות צבור סכין מושכתן למה שהם. דטרם מושכן לסכין אין לומר איזה מוסף ואיזה תמיד אלא תלוים ועומדים בתנאי לב ב"ד דאעפ"י שאמרו שהם תמידין אם ירצו לשנותם לשם זבח אחר רשאי' לפי שבזמן שמשך זה סכין לשחוט תמיד הרי הוא תמיד ואם למוסף מוסף ע"ש. מבואר דקרבנות צבור אינם נקבעים בפה ובשם. וכן נראה מדברי רש"י יומא דף מ' ד"ה במקום שלא קידש הגורל וד"ה קידש השם דנקט רק קיני זבים וזבות ויולדות שהם קרבנות יחיד ונקבעים בקריאת שם וגם שם דוקא בשעת לקיחה. אבל אם לא קראו הבעלים שם בשעת לקיחה לא מהני קריאת שם אח"כ ותלוי רק בעשיית כהן. אבל בקרבנות צבור הכל תלוי בעשיית כהן וקודם עשיית כהן יכול לשנות. רק בשני שעירי יוה"כ גילה קרא ועשהו חטאת שהגורל קובע. אבל אי ליכא אלא חד למשתלח אין כאן קביעות עד שעת עשייה. והנה שעיר המשתלח הוא מתרומת הלשכה והי' קדוש יען שנקנה ממעות הקדש וא"כ לא שייך בי' לאו שלא יקדישנו עד שעה שנקבע למשתלח ע"י גורל. וא"כ בליכא אלא חד דאינו מגריל ואינו נקבע ל"ש בי' שלא יקדישנו והתם ילפינן במשתלח יקדישנו ג"כ דהרי מעיקרא כתיב

קרבן דדרשינן מיני' שלא יקדישנו ואח"כ לד' לרבות משתלח ועכ"ח בנקבע ע"י גורל ופריך שפיר דהא א"א לקבעו בגורל כיון שאינו ראוי לד' וא"ש:

ויותר נ"ל ביישוב תמיהת פר"מ דהא דילפינן מלה' לרבות שעיר משתלח היינו דוקא היכא דאיכא שנים להגדיל עליהם והוא ראוי לה' אלא שאינו מיוחד לה' אבל היכא דליכא אלא חד ואינו ראוי לד' אלא למשתלח ליכא למילף מלר' כל דלה' דאסור המשתלח במחוסר זמן ובעל מום שהרי אינו לד' כלל רק לעזאזל וכיון דלא ילפינן אלא בדאיכא שנים ומגריל פריך שפיר והא אין גורל קובע וכו' ואף דמוקמינן שם כר"ש דהגרלה אינו מעכב היינו כשהגריל בתחילה והשני הוא תחת הראשון שהגריל עליו עם של ה' אבל בליכא של ה' כלל לא ילפינן מלה' כלל כנ"ל:

ובגוף קושי' מעין חכמה נ"ל דכבר עמד בספר דברי ר"ש ביומא אהא דילפינן במנחות כ"ז שני שעירי יוהכ"פ מעכבין זא"ז מדכתיב חוקה והא חוקה לא נאמרה רק על דבר הנעשה בפנים ונדחק בזה. ולפענ"ד נראה דהא דמעכבין זא"ז היינו אחר שכבר הוזקקו זה לזה ע"י הגרלה וכעין דאמרינן במנחות דמ"ו דבין למ"ד כבשי' אין מעכבין הלחם ובין למ"ד לחם אין מעכב הכבשים מ"מ הכל מודים שאם הוזקקו זה לזה מעכבו אהדדי. ועיין תוס' יומא מ' סד"ה ואזדו וכו'. וא"כ אף דלא קאי חוקה רק אפנימי מ"מ כיון שהוקבעו כאחת אם מת האחד גם השני ידחה אבל אם ליכא אלא חד ולא הגריל שפיר י"ל דאין מעכביו זא"ז ויכול להקריב פנימי בלא משתלח. ומה שהקשה הא אי אפשר בלא הגרלה לר"י דהגרלה מעכבא. נ"ל דהא דהגרלה מעכבא היינו היכא דאיכא שנים כיון שאין השם קובעו לד' כדילפינן מועשהו חטאת. הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת. וכל זמן שלא נקבע בחטאת פסול. אבל אי ליכא אלא חד והדין הוא דעושהו פנימי שפיר נקבע לחטאת בל' גורל ועיין תוס' זבחים דף ב' ד"ה סתם ושפיר כתב התוס' דאי ליכא אלא חד עושהו פנימי. ובהכי ניחא נמי מה שהשמיט הרמב"ם הך דינא דשני שעירי יוהכ"פ מעכבין זא"ז שעמד בזה בספר מעין חכמה. ולפמ"ש א"ש כיון דהך דינא הוא רק אם נקבעו ביחד ע"י גורל אין אחד כשר בלא חבירו. אמנם לרב ביומא ס"ד דס"ל שני שבזוג ראשון יקרב. שני שבזוג שני ירעה דאין בעלי חיים נדחין ורבא אמר שם דדייקא מתני' כותי' דרב. ועכ"ח מתני' דהקומץ אתי' כמ"ד ב"ח נדחין וכיון דרמב"ם פסק בפ"ה מעבודת יו"כ הט"ו כרב שפיר לא הביא האי דינא דשני שעירי יוה"כ מעכבין זא"ז:

ופר"מ כתב ליישב קושי' מעין חכמה משום דסוגי' קאי אמתני' דר"י ס"ל דמה פנימי אין מכפר אלא על אחת כן החיצון ולזה מודה רק פליג דרגלים ור"ח אין כפרתן שווה ור"מ מוסיף דחיצון ור"ח כפרתן שווה אבל פנימי כ"ע מודו דאינו מכפר אלא אדידי'. וא"כ על

פנימי קאי קושי' גמ' לכ"ע וכן על החיצון לר"י ור"ש והרי ר"ש ס"ל יומא מ' הגרלה אין מעכבת. יפה כיוון אבל לא הי' צריך לכל האריכות רק דגמרא בעי לומר נ"מ גם למ"ד הגרלה אין מעכבת. ואולי משום דקימ"ל מעכבת הוצרך לומר ר"ש לשיטתו אבל מ"ש דעל החיצון הי' הקושי' רק לר"י ור"ש לא דק דגם על החיצון קאי הקושי' לכ"ע וגם לר"מ דר"מ מודה שאין החיצון תולה תליית הפנימי וכל שעירים כפרתן שווה דקאמר היינו כל שעירי מוספין וכמו שפירש"י שם במשנה יע"ש:

וליישב דברי הרמב"ם שהשמיט מתני' דשני שעירים מעכבין זא"ז נלענ"ד בהקדם ליישב קושי' דברי ר"ש שהבאנו הא חוקה לא כתיב רק על דבר הנעשה בפנים דלכאורה קשה למאי דאמרינן ביומא ס ע"ב לענין קטורת שחפנה קודם שחיטתו של פר וכו' צורך פנים כפנים דמי א"כ למה צריך ביומא מ' קרא לר"י דהגרלה מעכבא יען שנעשה בחוץ הא הוא לצורך פנים. אך לק"מ מתרי טעמי חדא דצריך קרא דאפילו לענין משתלח הגרלה מעכב ודלא כמעין חכמה, ועוד דדוקא מה שמעכב לצורך פנים כגון חפינת קטורת סדרו מעכב גם אם עושה מבחוץ אבל אי הגרלה אינו מעכב לצורך פנים אף שהוא צורך פנים אינו מעכב. אמנם כ"ז קודם דידעינן משני פעמים אשר עלה ומועשהו חטאת דהגרלה מעכב בפנימי אבל בתר דידעינן דהגרלה מעכב בפנימי שוב אף אם נאמר כדעת מעין חכמה דליכא למילף מהני קראי דמעכב במשתלח מ"מ שוב הוי משתלח צורך פנימי והגרלה מעכב בו אף דנעשה מבחוץ מדכתיב חוקה ומיושב קושי' הגאון דברי ר"ש ז"ל.

ולפ"ז הפי' שני שעירים מעכבין זא"ז דא"א לעשות אפילו אחד בלא הגרלה וכיון שפסק הרמב"ם פ"ג מעבודת יו"כ ה"ג דהגרלה מעכבת ובפ"ה ה"ב פסק דצורך פנים כפנים שוב א"צ להביא הך דשני שעירים מעכבין זא"ז ועיין ברמב"ם פיה"מ מנחות שם שני שעירי יוה"כ הן שעיר המשתלח וחבירו וכבר נתבאר זה ביומא. והנה גוף דין זה לא נזכר ביומא אלא כונתו דכבר נתבאר ביומא לענין מה מעכבים וכיון שהביא הדינים לענין מה מעכבים לכן אך למותר דבר שפתים להביא הך משנה וכמבואר:

וראיתי למעלתו דברים תמוהים בכאן מ"ש כיון דרמב"ם פסק כר"ש דלכפר קאי על כפרת דברים וא"כ אע"ג דפסק הגרלה מעכב אבל במת משתלח לא ישפך הדם כמבואר ביומא דס"ה דדוקא לר"י דדריש לכפר אכפרת דמים דאמר עד מתי צריך לעמוד חי עד שעת מתן דמים אבל לא לר"ש. ויישוב בזה מה שלא הביא הרמב"ם דין דמה משתלח ישפך הדם. שותא דפר"מ לא ידענא דלשיטת רש"י שם דואזדו לטעמייהו היינו לענין אי וידוי מעכב א"כ לא נזכר שם כלל דלר"ש לא ישפך הדם במת משתלח אלא ודאי ישפך ומשום דנדחה במיתת חבירו ושחוטים לכ"ע נדחים רק חנן המצרי ס"ל אפילו דם

בכוס מביא חבירו ומזדווג לו ולא קי"ל כוותי'. וע"כ לא מצרכי' קרא דיעמד חי דישפך הדם אלא לר"י דס"ל וידוי אינו מעכב במשתלח. וקשה קושי' הגמרא יומא דף ס"ה הא איתעבד מצוותי'. ועיין בפירש"י שם. ולהכי צריך קרא דיעמד חי. אבל לר"ש דווידוי מעכב ל"ק כלל קושי' הגמרא. דלא איתעבד מצוותי' עדיין ונדחה הדם דשחוטים נדחים וא"כ ודאי ישפך הדם. ולשיטת תוס' שם ביומא מ' דלר"ש לא ימות המשתלח אם נשפך הדם מ"מ אינו מוכרח דאם מת המשתלח לא ישפך הדם די"ל ב"ח אינן נדחין אבל שחוטין נדחין. אבל אפילו יהיבנא לי' דלהתוס' לר"ש מת המשתלח אינו נשפך הדם. מ"מ הא כתבו תוס' דטעמא דר"ש משום דס"ל הגרלה לא מעכבא. אבל לרמב"ם דפסק הגרלה מעכב ודאי נשפך. והא דלא הביא הרמב"ם דין זה משום דלא איצטריך דפשיטא הוא כמ"ש כיון דפסק וידוי מעכב ולא איתעבד מצוותי' ושחוטין נדחין ודאי ישפך ולא נצרכה דין זה אלא לר"י דוידוי אינו מעכב וכבר איתעביד לי' מצוותי' והו"א דשוב א"צ למשתלח כלל קמ"ל דאפי"ה ישפך מקרא דיעמד חי וזה פשוט:

ומכ"ש מ"ש פר"מ ביישוב דעת הרמב"ם שהשמיט מתני' דמעכבין זא"ז משום דס"ל כדעת התוס' דאי ליכא אלא חד עושין פנימי. והוא דבר אשר אין לו שחר. שהרי גם מעלתו לא כתב אלא תוס' כתבו כן משום דקושי' הגמרא הי' לר"ש דס"ל הגרלה לא מעכבא. אבל הרמב"ם דפסק מעכבא אין עושין פנימי בלא הגרלה ולדעת מעיין חכמה עושין משתלח בלי הגרלה וזה תירץ במעין חכמה יע"ש:

ומדי עברי בין בתרי דבריו ראיתי בספר דברי ר"ש יומא שם שהקשה אהא דפריך ביומא ס"ה מת המשתלח אמאי ישפך הדם הא איתעבד לי' מצוותי'. ופירש"י דשילוח אינו מעכב. א"כ לפמ"ש הש"ך סי' רס"ב דאם נימול תוך ח' כשר וח' אינו אלא למצוה אינו דוחה שבת וכדאמרינן מנחות ע"ב ואס"ד נקצר שלא כמצוותו כשר אמאי דחי שבת א"כ ה"נ כיון דשילוח אינו אלא למצוה אמאי אמרינן עתי ואפילו בשבת. ובהשקפה ראשונה אמרתי למאי דמסקינן בכריתות י"ד דעירוב והוצאה ליו"כ אלא דאפ"ה לא הוי ילפינן שבת מינה משום דהכשרו של יוה"כ בכך לכן צריך עתי ואפילו בשבת. אבל השתא דכתיב עתי ל"ק כלל שאינו אלא למצוה אמאי דחי דדוקא התם שאפשר לקיים מצוה זו בלא דחיי' אם חל בחול אינו דוחה שבת אבל כאן שא"א לקיים מצוה זו אלא בדחיית יו"כ שפיר דוחה גם שבת:

עוד נ"ל סברא לחלק יצאת דשם במילה במעשה אחת מקיים ב' מצות אם מל בח' והיינו שעיקר המצוה הוא שיהי' התינוק נימול ופרט המצוה הוא שימול בח'. ועיין בספר המצות לרמב"ם ובריש ה' מילה מנה רק מ"ע אחת. לכן שפיר אמרינן דאי נימול תוך ח'

כשר יכול לקיים עיקר מצוה בלא חילול שבת אף שאם הי' עושה בשבת עושה במעשה זו עוד מצוה של שמיני שאינו מעכב בעיקר המילה אינו דוחה שבת. וכן בעומר אין הקצירה מצוה בפ"ע אף שהיא מעשה בפ"ע שהרי אם אינו מקריב העומר אין בקצירה מצוה כלל רק הקצירה הכשר להקרבה ועיקר המצוה הקרבת העומר. ועיין בספר החינוך לרא"ה ז"ל מצוה ר"ב. לכן כיון שיכול לעשות עיקר המצוה בלי חילול שבת של קצירה אין מצות קצירה שאינו מעכב בעיקר מצות הקרבת העומר דוחה שבת. אבל בשעיר המשתלח יש ג' מעשי מצוות שאין א' קשור בחבירו הגרלה וידוי ושילוח וכ"א מצוה בפ"ע שגם אם לא הגריל מצוה להתודות ולשלוח למ"ד הגרלה לא מיעכבא ולדעת מעין חכמה במשתלח לכ"ע לא מעכבא וכן אם לא התודה לר"י מ"מ מצוה בשילוח ואם אינו משלח לא עשה ממעשה מצות שילוח כלום שפיר דוחה שבת אעפ"י שמצות שילוח אינו מעכב בכפרה מ"מ ביטל מצוה זו לגמרי:

ואחר העיון נ"ל לחלק עוד דבמילה אם נימול תוך ח' כשר שפיר לא דחי שבת רק מלו בתוך ח' וכשיגיע שבת אינו חל עליו מצוה כלל וכן בעומר נ"ל דאם נקצר שלא כמצוותו כשר אם קצר מע"ש אין עליו מצוה כלל לקצור בליל שבת דהרי כתיב ראשית קצירכם שיהא העומר ראשית הנקצרים ואסור לקצור קודם העומר ועיין במזרחי פ' אמור בפסוק ראשית קצירכם. וא"כ אם יניח מה שקצר מע"ש ויקצור בליל ט"ז לצורך העומר יהי' עבירה למפרע מה שקצר קודם העומר לכן אמרינן דאם נקצר שלא כמצוותו כשר נקצרי' מע"ש ולא יחול עליו מצות קצירה בשבת ולא דחי שבת. אבל מצוות שילוח שעיר המשתלח שעכ"פ חל עליו בשבת אף שאינו אלא למצוה מ"מ דחי שבת ודו"ק:

ומה שהביא פר"מ קושי' האחרונים על דברי פמ"ג סי' ט"ו שכתב והנך ז' ימים בעינן מעל"ע דוקא. א"כ מה פריך ביומא דס"ג הא אין הגורל קובע אלא בראוי לשם הא משכחת שהביא שעיר אחד בן ח' יום ובחצות למשל יכלו לו ז' מעל"ע ומגריל בשחרית דשפיר הגורל קובע דהא אם יעלה על שעיר זה גורל לשם ימתין עד אחר חצות ואשמעינן קרא דאסור והגאון מהר"ש גאנצפריעד בספרו העלה שלמה תי' דאנן בעינן שבשעת הגרלה יהי' ראוי לקדשו לה' כי בשעת הגורל קורא לו שם ואומר לה' חטאת ומחוסר זמן אין מקדשין. ופר"מ פקפק ע"ז דכ"ע אית להו דרשה דר' אפוטריקי לילה לקדושה יום להרצאה ופמ"ג מודה דלענין הפרשה מותר אפילו בליל ח' ואפילו לא כלו לו ז' מעל"ע וציין לתוס' זבחים י"ב ד"ה לילה אין מחוסר זמן וד"ה יום להרצאה ותוס' מנחות ה' ד"ה אלא אר"פ:

ולפענ"ד דברי מהר"ש ג"פ נכונים דלשון פמ"ג שכתב והנך ז' ימים בעי מעל"ע דוקא משמע דקאי אז' לקדושה דבזה כתיב שבעת ימים יהי' תחת אמו אבל להרצאה ז' לאו זמנו הוא רק ח' והני ודאי לא בעינן מעל"ע. ומר' אפוטריקי אין ראי' דמיירי היכא דשלמו ז' מעל"ע בלילה דאז מיד בתחילת היום להרצאה ואז לילה לקדושה אבל במקום שגם ביום אינו להרצאה עד חצות אין לילה לקדושה ואפילו ביום א"י להקדישו קודם ששלמו זי"ן מעל"ע:

וראי' לזה מדברי תוס' יומא דס"ד ד"ה התם שהקשה למ"ד ב"ח ניחין ודיחוי מעיקרא הוי דיחוי איך אמרינן לילה לקדושה יום להרצאה הא הוי דיחו' מעיקרא. ותי' בחד תי' דדוקא היכי דהוא זמן הקרבה ורק קרבן זה אינו ראוי להקרבה הוי דיחוי אבל לילה לא חזי להקרבת שום קרבן ואין הפסול בקרבן זה ל"ה דיחוי. [ואמת כי צע"ק מתוס' זבחים י"ב ד"ה יום להרצאה דבכל הקרבנות אם נשחטו בלילה עלו לא ירדו ובליל ח' עלה ירד א"כ ל"ד אהדדי] וא"כ אם ביום אינו ראוי להקרבה עד חצות ששלמו ז' מעל"ע ודאי הוי דיחוי דהא שאר קרבנות ראוית להקרבה וממילא אין כאן יום להרצאה ולא לילה לקדושה וממילא ממ"ד ב"ח נדחין נשמע סברא זו גם למ"ד אין נדחין ודיחוי מעיקרא ל"ה דיחוי. ובזה הי' נכון לשון הגמרא ורש"י שם והא אין גורל קובע אלא בראוי ופרש"י אין הגורל קובע לשם אלא את הראוי לשם וכו'. ומדוע לא נקט אין הגורל קובע לעזאזל אלא בראוי לשם וכלשון הגמרא חולין י"א. אלא דרש"י בא לשלול קושי' הנ"ל דאין הגורל קובע לשם אלא בראוי בשעת הגורל לשם וכדברי מהר"ש הנ"ל:

ונ"ל לחדש עוד דאף אי אמרינן כדעת מעלתו שיוכל להקדיש קודם ששלמו ז' מעל"ע מיד שנכנס יום ח' מ"מ כאן דבעינן שיהי' הגורל קובע שלא יוכל לשנותו לקרבן אחר בעינן דוקא שלא יהי' מחוסר זמן להרצאה אפילו לבו ביום ואם אינו ראוי בשעת הגורל אינו קובעו ויכול לשנותו ולא עשה ולא כלום וכמו דאמרינן למ"ד אדם מקנה ומקדיש דשלב"ל דקודם שבא לעולם יכול לחזור בו ה"נ דגם דאם מקדיש אינו יכול לחזור בו קודם זמן הרצאה כיון דהוא הקדיש מיד קדושת הגוף אבל לענין קביעות גורל שלא יוכל לשנותו לא מהני קודם שראוי להרצאה ומיושב קושי' הנ"ל:

אבל לפענ"ד כל הקושי' היא שיבוש דהרי לא מרבינן משתלח שאסור להקדיש מחוסר זמן יותר ממה שאסור להקדיש מחוסר הזמן השעיר לה' ושאר קרבנות וא"כ פריך שפיר ממנ"פ מחוסר זמן שראוי להקדיש לה' מותר להקדיש גם למשתלח ועכ"ח במחוסר זמן שאינו ראוי להקדיש לה' א"כ למ"ל קרא מיוחד שאינו ראוי להקדיש למשתלח ת"ל כיון שאינו ראוי לשם אינו ראוי גם למשתלח דהא אין הגורל קובע אלא בראוי לשם:

ועוד נ"ל דהנה הרמב"ם פ"א ממעה"ק הי"ד כתב כ"מ שנאמר וכו' שעיר עזים בן שתים כל שנים הוא נקרא שעיר ובכ"מ שם הגיה שעיר עזים בן שנה שעיר בן שתים. ועיין מל"מ שם מה שתמה עליו. ובעיני יפלא הלא מקרא מלא דיבר הכתוב בשני שעירי יו"כ יקח שני שעירי עזים ואח"כ כתב פעמים ושלש ולקח את שני השעירים וכו' ונתן אהרן על שני השעירים השעיר אשר עלה עליו וגו' והשעיר אשר עלה עליו וגו' אלמא דאין חילוק בין שעיר עזים לשעיר לחודא דאל"כ הו"ל לדקדק בלשון ולא לשנות משעיר עזים לשעיר סתם. אמנם לק"מ דהרי קי"ל בעירוכין ח"י שנה האמורה בקדשים מעל"ע ולא שנת עולם וא"כ אפשר שבעיו"כ כשקנה אותם היו בתוך שנתם. ועיין תוס' ישנים יומא ס"ב כי מותר ללקחם תוך שנה ולכן קראם שעירי עזים אבל בשעת הגורל הוצרכו להיות בני שתי שנים לכן קראם שעירים ולא שעירי עזים וא"ש. וראי' לזה מרמב"ם פ"ה מעבודת יו"כ הי"ז שכתב במשתלח וכן אם נעשה מחוסר זמן נפסל כגון שנשחטה אמו לחולה ביו"כ שדחייתו לעזאזל הוא שחיטתו ולמה לא נקט מחוסר זמן כגון שלא שלמו לו ז'. אלא דז"א בכל שעיר כלל שהוא בן שתים וכמ"ש. ולפ"ז אין התחלה לקושי' הנ"ל דהא א"י להביא כלל לשני שעירי יו"כ בן ח' ימים רק שיהי' יותר משנה:

ואמנם דעת רש"י ביומא ס"ה ע"ב ד"ה אלא גזרה מבואר להדי' דשעיר יו"כ הוא דוקא תוך שנתו והוציא כן מתו"כ ול"ש תי' הנ"ל. ועוד דאפילו לדעת הרמב"ם אכתי קשיא נימא דנעשה בן שתי שנים בחצות היום דהא קי"ל שעות מונין לקדשים וכמ"ש הרמב"ם בפ"א ממעה"ק הי"ג אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא:

ומה שתמה פר"מ על מרכבת המשנה שתי' דמשו"ה לא הביא הרמב"ם הא דליל ח'. נכנס לדיר להתעשר משום דפסק בפ"ג ממחוסרי כפרה דלילה מחוסר זמן. וכתב פר"מ שהוסיף דבפ"ה שם ה"ג פסק כר"פ במנחות ה' אלא דכל אלו מיירי לענין הקרבה אבל לענין להקדיש לילה לאו מחוסר זמן. ולפענ"ד נראה דסברת תוס' במנחות ה' דלענין הפרשה לא מקרי לילה מחוסר זמן שנימא בי' דהוי דיחוי מעיקרא כיון שאין החסרון בגוף אותו קרבן אלא בהזמן וכן במצורע שמפריש חטאתו קודם שהקריב אשם ל"ש דיחוי כיון שאין החסרון בגוף חטאת זה. וכן בפסח קודם חצות אין חסרון בקרבן זה רק בזמן ול"ש דיחוי אבל לענין הקרבה כיון שמקריב שלא בזמן חיובו אינו כלום וכמו שתוקע שופר ונוטל לולב בלילה דאינו נפטר מחיובו. ובזה נדחה מה שדימה מעלתו קודם ששלמו ז' מעל"ע לדעת פמ"ג למחוסר זמן. דקודם ז' מעל"ע החסרון בגוף הקרבן הזה לא בהזמן ואין הטעם משום דזמן ממילא קאתי:

ולפ"ז לענין מעשר בהמה נהי נמי דלילה לקדושה היינו שיכול להקדיש ואין בו משום דיחוי רק דבאמת היינו אומרי' מה שאינו ראוי להקרבה אינו מחויב לעשר כלל אלא דילפינן מקרא דלא יבקר בבכורות נ"ז דמחויב במעשר. אבל מחוסר זמן דאינו ראוי להקרבה דלא יליף מלא יבקר אינו מחויב במעשר בהמה וממילא אינו נכנס לדיר להתעשר דאכתי לא מטי זמן חיובא ומפריש מפטור על החיוב וזה מבואר ברמב"ם פ"ו מבכורות הי"ד שנתן טעם שכל אלו פטורין מן המעשר אלא דבי ר"י בזבחים י"ב ס"ל דגם לענין זה לילה לא מחוסר זמן ומקרי מטי זמן חיובא ולדידי' גם זב שראה ג' ראיות בליל ח' מחויב שני קרבנות דמקרי מטי זמן חיובם של קרבן ראשון דגם לענין זה לילה לא מחוסר זמן. אבל הרמב"ם דפסק פ"ג ממחו"כ ה"ד ופ"ו דנזירות הט"ז כחזקי' בכריתות ח' דאינו מביא רק קרבן אחד ומשום דלענין דליהוי בר חיובא מקרי לילה מחוסר זמן שפיר לא הביא הא דליל ח' נכנס לדיר להתעשר וא"ש. ויש להאריך בזה בסוגיא דזבחים הנ"ל ואין הזמן מסכים ובזה הנני ידידו ואוהבו הדורש שלום תורתו:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה שיט

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק שופטים תרנ"ד לפ"ק:
ברכות שמים, ושנות חיים, לכבוד ידידי הרב הגדול, מעוז ומגדל, חריף ובקי כמו"ה אברהם צבי נ"י יונג:
כתבו במושכלו הגיעני תמול ומה שהקשה ביומא ס' ע"ב דאמר רבא הלכך כ"ג ביו"כ וכו' בתלתא בתשרי בע' לאפרושי וכל אימת דמתרמי בתלתא בתשרי מפרשי' לי' ותמוה בעיניו הא אם חל ר"ה יום ג' מפרישי' אותו ביום ה' בשבת וא"כ הוי יום ג' בשבת ואז אין מזין עליו משום דהזאה שבות וא"כ בטלה הזאה לגמרי דשביעי בלא שלישי אינה הזאה כלל כמ"ש רש"י ד"ה אלא רביעי'. ולפענ"ד נראה דשפיר מזין עליו ביום ה' בשבת שהוא ראשון לפרישתו שמא שלישי וכן ביום ו' שהוא שני לפרישה שמא שלישי כדאמרי' שם בגמ' ובשבת שהוא ג' לפרישה אין מזין עליו משום שהוא שבות וביום א' אין מזין שהוא ד' לפרישה ולא בג' ולא בז' איכא לספוקי כדאמרי' בגמ' וביום ב' בשבת שהוא חמישי לפרישה מזין עליו שפיר שמא שביעי מיום ה' שהי' ראשון לפרישה ושמא הי' שלישי ועכשיו שביעי וכן ביום ג' שהוא ששי לפרישה שמא שביעי דיום ו' שהי' שני לפרישה הי' שלישי והיום שביעי וביום ד' שהוא ז' לפרישה אין מזין עליו כיון דלא הזו עליו בשבת א"כ הוי היום ח' מהזאת שני לפרישה וזה לא מהני כמו"ש תוס' ד"ה מקשי'

בסופו וגם א"צ הזאה כיון שהזו עליו בששי לפרישה הוי הוא ז' אם הזאת ו' בשבת שהי' שני לפרישה הוי שלישי לטומאתו ואם איתרמי פרישתו ביום ה' בטלה הזאה ג"י ואין מזין עליו אלא ד"י כנ"ל וא"ש:

ושוב כתב ביומא י"ד ונדה ט' פליגי רבנן ור"ע רבנן סוברי' המזה טהור ומי שמזין עליו ג"כ טהור וקרא דכתיב ומזה מי נדה יכבס בגדיו היינו נושא ור"ע סובר המזין עליו טהור והמזה טמא והיינו דאמר שלמה אחכמה וכו' ומזה הק' על הריב"ש דכתב דשני חזקות עדיפא מרוב הא לר"ע מוכח מפ"א דרוב עדיף משני חזקות דהא כאן יש שני חזקות העמד טמא על חזקתו דהיינו המזין עליו וחזקת טהרה של המזה ואפ"ה אזלינן בת"ר שאינו טריפה:

ראשית דבר האמת אגיד כי לא מצאתי זה לא ביומא י"ד ולא בנדה ט' דר"ע סובר דהמזה טמא רק דס"ל טהור שנפלה עליו הזאה טמא ולפי"ז כיון שאינו במעשה א' שא"א זה בלא זה מזה בלא כזה א"צ להקשות מכאן ולר"ע אלא מכל העוסקי' עם הפרה מתחילה ועד סוף שמטמאים בגדים וכמו שפסק גם הרמב"ם פ"ה מפרה ומי שמזין עליו טהור והרי איכא שני חזקות חזקת טהרה של המתעסקי' וחזקת טומאה של מי שמזין עליו:

אבל לפענ"ד נראה דיש להבין עמ"ש תוס' בחולין י"א דגבי פ"א יש חזקה נגד הרוב דאמרי' העמד טמא על חזקתו והרי כתב הריטב"א בעירובין ל"ו ד"ה רבא דאזלינן בתר דבר שהספק בא ממנו ולא בתר דבר הנגרר ממנו ועיין טו"ז סי' א' סק"ו וה"נ הספק בא מן הפרה שמא היא טריפה והטמא הוא רק הנגרר וא"כ חזקת טמא אינו כלום ושפיר אזלי' בת"ר ומנ"ל דרובא עדיף מחזקה היכי דאיכא חזקה נגד הרוב בדבר שהספק בא ממנו. לכן נ"ל דה"ט כיון שתכלית מצות פ"א הי' רק לטהר טמאים א"כ אין לדון על פ"א אם טריפה או כשירה רק לענין לסלק חזקת טומאה ולהכי הוי כמו דיש חזקה בדבר שהספק בא ממנו וריטב"א לא כתב אלא באם יש לדון על הדבר שהספק בא ממנו גם בלי הנגרר והנגרר רק עפ"י מקרה אז לא אזלי' בתר הנגרר אבל כאן לא מקרי נגרר כיון שאין לדון רק לענין זה והתינח לענין חזקת טומאה אבל לענין חזקת טהרה של המתעסקי' או של טהור שנפל עליו הזאה שאין תכלית עשיית הפרה לזה לטמא אותן רק לטהר טמאים שפיר הוי רק נגרר ולא אזלינן בתר חזקתו רק בתר דבר שנולד בו הספק ולא הוי בפ"א הרוב רק נגד חזקה אחד משא"כ בנידון דריב"ש הוי שני חזקות בדבר שנולד בו הספק אם בעלה חי או מת ואיכא חזקת חי דבעל וחזקת א"א דידה:

ועוד נ"ל דהא דחטאת קרי' רחמנא דטריפה פסולה היינו לענין תכלית מצות הפרה לטהר טמאים וע"כ דאזלי' בת"ר אבל לטמא המתעסקי' או טהור שנפל עליו הזאה א"צ

לרוב כלל כך גזרה התורה שכל פרה הראוי' לטהר טמאים מטמא טהורים והרי כל פרה ראוי' לטהר טמאים משום דרוב עדיף מחזקה א' וממילא מטמא טהורים מכח ודאי ול"ש כלל חזקת טהרה כיון שהוא מכח ודאי ולא מכח ספק והא כעין סברת חת"ס בהשיגו על נוב"י וא"ש:

ושלישית נ"ל עפ"י כלל שכיילו האחרונים דכל רוב שכבר הוחזקנו אותו מהני גם בממון אף דאין הולכין בממון בת"ר וכמ"ש הרמב"ם לענין איסור בע"א יוחזק וה"נ קודם שמזין על הטמא יש לנו לדון על המתעסקי' אם הם טמאים ואנו מטמאים אותן משום דרוב עדיף מן חזקה א' חזקת טהרה וכיון שהחזקנו הרוב נגד חזקה א' אם אח"כ בא עוד חזקה חזקת טומאה רובא עדיף ולא מצרפי' חזקת טהרה הקודם כיון שכבר החזקנו הרוב נגדה משא"כ בהאי דריב"ש שני החזקות הם בפ"א נגד הרוב שפיר י"ל דשני חזקות עדיפי מרוב וא"ש:

ועל רביעית אשיבנה דכבר ביארו הקדמונים שיש שני מיני חזקה חזקה המברר' את הספק כמו חזקת פנוי' וחזקת א"א דמוקמי' אחזקה שלא נשתנה שלא נתקדשה ולא נתגרשה ויש חזקה דמעיקרא שאינה מבררת הספק כגון אם זרק גט או קידושי' ספק קרוב לו ספק קרוב לה דל"ל דבשביל חזקת פנויי' או חזקת א"א נפל קרוב לו ומ"מ מניחין הדבר כמו שהי' מקדם מספק בחזקת פנוי' וחזקת א"א ועיין רמב"ם בפי' המשנה נזיר ס"ג. ולפי"ז חזקת טומאה וחזקת טהרה שניהם אינם חזקה המבררת את הספק שהפרה טריפה רק שמניחי' אותן בחזקת מה שהי' ומשני חזקות כאלו רוב עדיף אבל בהאי דריב"ש דחזקת חי הוא חזקה המבררת את הספק נהי דחזקת א"א אין מברר הספק שעדיין חי מ"מ י"ל שמצטרף עם חזקת חי המברר הספק ועדיף מרוב והם דברים מבוארים בעניני חזקות וא"ש:

וחמישיתו אוסיף עליו בסברא דדוקא בהאי דריב"ש דאיכא שני חזקות כנגד הרוב כשאנו דנין על אדם אחד אמרינן דב' חזקות עדיפי מרוב אבל חזקת טומאה של הטמא וחזקת טהרה של המתעסקי' או של טהור שנפל עליו הזאה הם בשני בנ"א ובכל אחד שאנו דנין עליו ליכא רק חזקה א' או חזקת טומאה או חזקת טהרה אין מצטרפי' ושפיר רוב עדיף מחזקה אחת ואפי' בבאו לישאל בב"א כתבו תוס' בפסחים דאינן טמאים רק מדרבנן דמדאו' אפי' בב"א טהורים ע"ש לפי שאנו דנין על כל אחד בפ"ע וה"נ דכותי' ודבריו נכונים. עיין בי"ש חיו"ד ה' שחיטה להרבני מהר"י אבעלעס מפעסט] ובזה תנוח דעתו הרמה. וייטיב ד' לנו הכתיבה והחתימה. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שכ

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' לס' ויברך את יוסף תמה"ר לפ"ק:
שוכן מעונים. יוסיף לו כח ורב עונים. ויברכהו בברכת כהנים. לכבוד אהובי מחותני מו"ר הרב הגאון הגדול המפורסי'. גן הדסים. ראש בשמים. צדיק תמים. כקש"ת מו"ה חיים סופר נ"י האבדקה"י בודאפעסט הבירה וכל מרבית ביתו לשלום יפקרו:
ידים אהובות ותחילת מדברי סופרי' תמול הגיעני וכו' ואעורר בד"ת אשר חידש בסוגי' דדיחוי ביומא ד' ס"ד ע"א דלרב דדרשי' בהם בעיניהו הוא דלא מרצו הא ע"י תערובות מרצו בבעלי מומין שנתערבו חיים בכשרי' דגם בע"מ מרצו ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר עכ"ד. ואני תמה הלא אין מום פוסל רק בגלוי כמבואר בבכורות דף ל"ט וכן פסק הרמב"ם פ"ז מביאת מקדש הי"א ועיין כ"מ שם וא"כ איך אפשר שיתערב בע"מ מחיים אי מום שבגלוי הא ידע לי' ולישקלי' ואי לא ידע לי' אינו מים כדמקשי' זבחים ד' ע"ד ע"ב גבי טריפה שנתערב אי דידע לי' נשקלי' אי דלא ידע מנא ידע:
ואפשר הי' לחדש למש"כ תוס' בכורות ל"ח ע"ב לחד תי' דבמום שאינו עובר מאליו רק ע"י רפואה מקרי מום קבוע ובכור נשחט עליו במדינה ע"ש א"כ אף דגילתה תורה מום בם הוא דלא ירצו הא עבר מומם ירצו היינו מחיים ואינו ניכר דבעיני' פסול וע"י תערובות מרצו. אך ברי"ט אלגאזי העלה דאם עבר מומו ע"י רפואה חוזר לקדושתו ודלא כמש"כ וא"כ לדבריו צ"ע והארכתי בזה במק"א וכאן לא באתי רק לעורר:
והד"ג השיב על השגתי דמשכחת בע"מ חי שנתערב בפיו בלום ורגלו מבולמות דמחמת גופו ובריתיו הוי מום ומחמת הרוח אינו מום כמ"ש הרמב"ם פ"ז מביאת מקדש. ולפענ"ד זו קשה מן הראשונה דלפי' שני שברש"י בבכורות ל"ט ע"ב גם מחמת הרוח הוי מום עובר וא"כ כל זמן שלא נתרפא גם זה פסול ה"ז שמחמת בריתו שלא נתרפא ניכר ולפי' ראשון שברש"י שם הוי משוני' זה מזה באיכותן ותמונתן וניכר הוא מבחוץ וא"א להתערב. ודרך כלל אני אומר דכל שאפשר להתערב ויש דוגמתו שאינו מום גם זה אינו מום דכיון שאינו ניכר מבחוץ ל"ה מום שבגלוי ואינו מום ליפסל דאינו דומי' דעור ופסח דמהכי ילפי' כמ"ש כ"מ פ"ז מביאת מקדש הי"א בשם תוספתא וצ"ע:
אחר זמן מצאתי בתוס' ב"ק ד' צ"ח ד"ה מתוך דא"צ שיהי' הקלקול בגלוי אלא שהאבר שיש בו קלקול יהי' בגלוי ע"ש והתם מיירי בעבד שיוצא בכ"ד ראשי איברי' ואפשר דגם לענין מומ' בהמה לקרבן הוא כן וצ"ע:

תשובה שכא

עוד להגאון הנ"ל:

גם על מה שחידש הד"ג נ"י בבהמה של שני שותפין שהקדיש חצי' וחזר ולקחה שיכול להקדיש מחדש חציו הראשונה ואין לומר דחצי' הראשונה הוא של הקדש וא"י להקדיש דשא"ש כיון דהוא רק קדוה"ג הוי שלו דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן כדאמרי' בב"ק דף ע"ו ע"ש עכ"ד. יש לי קצת צ"ע דהרי כ' תוס' שם דוקא לענין דלא הוי כמכירה אמרי' האי סברא דהשתא נמי תורא דראובן משום דבמכירה יצא לגמרי מרשותו וכאן לא יצא לגמרי מרשותו אבל מ"מ מקרי שינוי רשות כיון דהוא גם ברשות הקדש ומבואר יותר ברמב"ן במלחמות בב"ק דף קי"ד וא"כ איך יכול להקדיש מחדש כיון דאינו ברשותו לא עדיף מנגזל שאינו יכול להקדיש משום דאינו ברשותו:

ולריב"ש סי' שנ"ט דקדוה"ג יכול להקדיש אף דאינו ברשותו א"ש דכאן מקדיש קדוה"ג גם בפעם שני' אך כבר גמגמו בזה האחרוני' אלא אפי' לשי' בעה"מ בב"ק שם דגזלן אינו יכול להקדיש קדשי מזבח אפי' לאחר יאוש דל"ה שינוי רשות מה"ט דהשתא נמי תורא דראובן עיי"ש מ"מ נ"ל דהיינו משום דס"ל דאף בשינוי רשות נמי בעי' שיצא לגמרי מרשות הראשון דוקא ובלא"ה לא מקרי שינוי רשות אבל אה"נ דמודה דלאו לגמרי מקרי תורא דראובן שיהא יכול להקדיש עוד הפעם. וגדולה מזו כ' תוס' בחולין דף מ' ד"ה א"ה דלרבנן דלא ס"ל קדשים קלים ממון בעלים לא חשוב שום זבח שלו אפי' לאסרו ומכ"ש להקדיש דהא יותר יכול לאסור מלהקדיש והראי' דלאסור איכא מ"ד דס"ל אדם אוסר דשא"ש ולהקדיש דשא"ש ליכא למ"ד. ואף דבחטאת מסקי' התם לר"נ כיון דקני' לי' לכפרה כדידי' דמי' ועיי' בתוס' שם מ"מ ר"י בבהמה של שני שותפי' ע"כ לא מיירי בחטאת דהרי אמר ותמורתה כיוצא בה ופי' רש"י דאינה קריבה דמכח קדושה דחוי' קאתי ואי בחטאת בלא"ה תמורת חטאת הוא מה' חטאות המתות כדקתני בתמורה דף כ"א עיי"ש:

אבל נ"ל להצדיק דבריו אף דאינו ברשותו מ"מ יכול להקדיש כמו שהנגזל אף שאינו יכול למכור וליתן במתנה ולהקדיש מ"מ יכול להקנותו להגזלן גופא שהוא ברשותו ה"נ יכול להקדישו אף שאינו ברשותו כיון שנותנו להקדש והרי הי' עד עתה ג"כ ברשות הקדש ושפיר יכול להקדיש שנית אמנם לכאורה יש לחלק דבגזלן מהני הקנאת הנגזל מטעם מחילה דכבר קני' לי' משעת גזילה וא"צ קנין חדש ועיין תוס' ב"ק דף ס"ט ד"ה כל שצדדו בזה וכבר האריכו בזה האחרונים אבל כאן שצריך הקדש חדש אינו יכול להקדיש כיון שאינו ברשותו. אמנם יתכן דבריו למש"כ ב"ש סי' כ"ח ס"ק ט"ז דבריצוי

שניהם הגזלן והנגזל יכולי' להקדיש וה"נ כיון שהקדש שהוא ברשותם מרוצי' להקדש חדש שפיר יכול להקדיש. אבל עדיין יש לחלק דשאני בנידון הב"ש שכל א' מקנה הזכות והקנין שיש לו בו הנגזל קנין שלו והגזלן קנין רשות אבל כאן הוא של הקדש וכיון שאינו ברשותו אין בו כח להקדיש וצ"ע:

ומה שהתפלא הד"ג נ"י על הרמב"ן במלחמות הנ"ל איך אפשר אי יאוש לא קני דהוי הקדש משום שינוי השם ושינוי רשות הלא ע"ז אנו דנין איך יש לי כח לחדש שינוי שם ושינוי רשות ולהקדיש עכ"ד. כבר נתקשה בזה בחי' רשב"א בגיטין דף נ"ה ותי' כיון דשינוי שם או שינוי רשות קני הקדישו וקנייתו באים כאחד עיי"ש ואין קושי' מזה על מש"כ קצו"ח סי' ר' דדוקא בגט ושחרור דהוי בעכ"ח אמרי' גיטו וידו או גיטו וחצרו באים כאחד ולא במתנה עיי"ש דכונתו שם במקום דבעי' מעשה קנין מצד המקבל ל"ש מתנתו וחצרו באים כא' אבל בגט ושחרור דהוי בעכ"ח לא בעי' קנין מצד המקבל רק מצד הנותן ובזה אמרי' דבאים כא' וא"כ גם בהקדש לא בעי' קנין מצד המקבל רק מצד הנותן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט שפיר אמרי' קניינו והקדישו באים כא' והארכתי בזה במק"א בהסבר הדברים:

אבל לפענ"ד בלא"ה לק"מ לפמש"כ הרמב"ן במלחמות ב"ק דף קי"ד שם דודאי קודם יאוש לא מהני שי' שם דגזלן בל' מעשה משום דבעלי' מעכבי' ואין אדם קורא שם לדבר שאינו ואין זה שינוי שם כלל אבל אחר יאוש כיון שיצא מרשות בעלי' אף דאיהו לא קני מ"מ מהני שינוי שם שלו וממילא קני' לי' ביאוש ושינוי שם דאחר יאוש כמו שאחר יכול לזכות בו ואין הנגזל יכול לתבוע ממנו ועיין תוס' ב"ק דף ס"ט ד"ה כל שלקטו כמו כן הי' ראוי שהגזלן יוכל לזכות בו אלא דלמ"ד יאוש כדי לא קני הטעם משום דכבר חל מצות והשיב לא פקעה מיני' אחר יאוש אבל עכ"פ מהני שינוי שם ושינו רשות דידי' כיון שנשתנה ול"ה כעין שגזל פקע והשיב והוי שלו ומהני הקדישו או אפשר משו"ה הגזלן לא קני ביאוש אפי' עושה קנין אח"כ משום דכבר קני לי' משעת גזילה אלא דמ"ע של והשיב עליו ומה מהני קנין על קנין וכמש"כ האשר"י ב"מ ר"פ איזה נשך לענין מחילת ריבית אבל שינוי שם ורשות שלו שפיר מהני והוי הקדש ומה דדרשי' מה ביתו שלו וברשותו היינו קודם יאוש וכדאמר ר"י גזל ולא נתיאשו הבעלי' וכו'. והנני בזה מחותנו הדוש"ת באהבה רבה ועזה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שכב

עוד להגאון הנ"ל:

מה שכ' הד"ג נ"י להצדיק דבריו שכ' בבהמה של שני שותפי' שהקדיש חצי' וחזר ולקחה שיוכל להקדיש מחדש חציו הראשונה דאין לומר א"א מקדיש דשא"ש דכבר הוא של הקדש דבקדוה"ג מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן והשגתי עליו מדברי תוס' ורמב"ן דס"ל דגם בקדוה"ג מקרי שינוי רשות וכ"כ הרשב"א בחי' גיטין ד' נ"ה ויושב פר"מ עפ"י ירושלמי שקלי' פ"ד ה"ד ר' חזקי' בשם ר"י קדשי בה"ב שפדאן תמימי' יצאו לחולין אין תימר לא יצאו לחולין האיך קדשי מזבח חלין על קדשי בה"ב ופי' רי"ט אלגאזי ד' ס"ו בספרו ד"ה וראיתי שא"א לקדושת מזבח לחול על קדושת בדה"ב ולכן המקדיש תמימי' לבדה"ב א"א שיעשו קדושת המזחבח אלא בפדיון שיצאו לחולין ואח"כ מחויב מה"ת להקדישם למזבח ולכן הטלת מום קודם שמקדישם למזבח אינו אסור רק מדרבנן ע"ש ולפ"ז חידש הד"ג נ"י דאף קדוה"ג אינו שלו להקדיש מחדש לרמב"ן ותוס' ורשב"א הנ"ל מ"מ בבהמה של שני שותפי' שלא מהני הקדישו רק למכרה ולהביא בדמי חצי' עולה נשאר הוא לבעלי' לגמרי שלא נכנס לרשות הקדש קנין בעצם וגוף הבהמה שהרי צריך למכרה וגם אין לבדה"ב כלום ממנה ושפיר יכול להקדיש מחדש עכ"ד:

ולפענ"ד כיון דנחית על חצי' קדושת דמים נחתא נמי עלי' קדוה"ג כדאמרי' בתמורה י"א וי"ט וכמה דוכתי ואינו נמכר בלא מום ולא גרע ממקדיש אבר שאין הנשמה תלוי' בו דתמכר דוקא לצרכי עולות עיין בגמ' שם ורמב"ם פט"ו ממעה"ק ה"ב וא"כ כשהוממה ומכרה נתפס קדושת עולה על חלקו בדמי' וכשקונה בהמה להקריב בעבור הדמים הוא נתפסת בקדושת עולה וא"צ לקרות לה שם עולה וא"כ ממילא יש חלק וקנין לגבוה בה כמו בכל קדוה"ג לשיטת הנ"ל דמקרי שינוי רשות כיון שיש להקדש זכות בה להקריבה וה"נ בזה יש זכות להקדש שנקרא עליו שם עולה וחליפי' יהי' עולה וקרב לגבי מזבח ולכן לא ירדתי לסוף דעתו בזה ואמאי נשאר הוא בעלי' לגמרי:

אבל מה שהביא מירושלמי הנ"ל פותר אין לי דהא דאין קדשי מזבח חלין על קדשי בדה"ב אין הטעם משום שהוא אינו יכול להקדיש לפי שאינו בעליו דהרי כשפדאן הם שלו והוא בעליו לגמרי ובירושלמי שם לא מיירי כלל דאם לא יצאו לחולין פדאן חוזר וקדשות והרי הם של הקדש דודאי אינם של הקדש רק שלו רק מיירי שם אם אחר שפדאן תמימי' אם מותרי' בגיזה ועבודה וחלב ע"ש קודם לזה בק"ע ומהר"א אלא הטעם כמש"כ מהר"א שם האיך קדשי מזבח חלין על קדשי בדה"ב דתנן ימכרו לצרכי עולות

ואי אפי' לאחר פדיונן אינן יוצאי' לחולין ואכתי קדושת בדה"ב עליהם האיך קדשי מזבח יחול עליהם לאחר המכירה והא תנן בתמורה א' קדשי מזבח וא' קדשי בדה"ב אין משני' אותם מקדושה לקדושה וכו' ושם בתמורה ל"ב הטעם משום שנאמר בבכור לא יקדיש איש אותו שלא יעשנו עולה או שלמי' והה"ד לשאר הקדשי' שאין משנין אותם מקדושה לקדושה וכמש"כ הרמב"ם פ"ד מתמורה הי"א ועיין בראב"ד שם ולפי"ז אין לו ענין כלל לנידון דידן דגם במקדיש מחדש לשם עולה שהוקדש מתחילה אינו משנה מקדושה לקדושה אלא משום דאינו בעליו אתאי' עלה כיון שהוא קודם פדיון ונידון ירושלמי מיירי אחר פדיון לכן לא ידעתי מה הביא מירושלמי הזה זה מה שיש לי לעורר בדבריו הנעימים בהשקפה ראשונה. ופר"מ ישים עיניו עליהם לטובה. ונושע בנחת ושיבה. כנפשו הטהורה. ונפש מחותכו אוהבו ומוקירו ודושת"ה:
עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שכג

שיל"ת ב' אויפאלו ב' לס' כתוב זאת זכרון בספר תרס"ה לפ"ק:
אורך ימים. בטוב ובנעימים. לכבוד אהובי ידידי הרב הגאון וכו' כש"ת מו"ה אליעזר דייטש נ"י האבדקה"ל יראים באניהאד:
בשבת קודש העבר קבלתי מכתבו היקר משבוע העברה ובו כתב לאמור להצדיק דבריו הראשונים אשר הציע לפני בגיטין נ"ד דקאמר כה"ג ביו"כ יוכיח דכי אמר פגול מהימן וכו' ותמה פנ"י מנלן דמהימן ותי' דמוכח כן דאל"כ כ' אמר פגול היכי נעבד הא כל עבודות יו"כ אין כשרים אלא בו והוא יודע שפיגל בפנים ותו לא מציא למיעבד שאר עבודות שצריכי' להיות על הסדר ואי נימא להביא פר ושעיר אחר אין הצבור שומעי' לו דלא מהימן וא"כ איך אמרה תורה וכל אדם לא יהי' באוה"מ דהוי מילתא דאתי' לידי תקלה אע"כ דמהימן ואמר כ"מ דמשו"ה לא ניחא לתוס' שם בתי' פנ"י דתוס' ס"ל דאם הדין הוא דאינו נאמן ממילא הקרבן כשר לכל ישראל וא"כ אפי' הכהן יודע בנפשו שפיגל מותר להזות הדם ולהקריב כיון שהוא קרבן כשר לכל ישראל. ואני פקפקתי כיון שכ"ג יודע שהוא פגול איך רשאי להזות:
ועתה כתב מעלתו עפ"י ריטב"א שלהי נדרים דב"ד מתני' לעקור דבר מה"ת משום מיגדר מילתא וה"נ אם אינו נאמן יכולין חכמים לתקן שיוכל להזות דלא נימא שויא אנפשי' חד"א דאין לך מיגדר מילתא גדול מזה שכל כפרת ישראל תלוי' בו הנה מקום אתי לפלפל הרבה בזה אבל איניני נכנס לשום פלפול כי אם תמהני עליו הפנ"י כ' דמקרא

מוכח דנאמן מה"ת ודחה מעלתו דלא מוכח מקרא לפי שחכמים יכולין לתקן אבל מ"מ הקרא לא תיקן ומוכח דנאמן:

ומ"ש עוד שמצא דוגמא לזה ברשב"א שלהי נדרים שהקשה למשנה אחרונה דאומרת טמא"ל אינה נאמנות כיון שהוא יודעת בעצמה שזינתה אין מאכילין לאדם דבר האסור לו דהא גם היא מוזהרת והי' דהיא אינה מוזהרת אלא הוא מוזהר וכיון שהוא אינה מוזהר כיון שאינה נאמנת עליו גם היא מותרת בו [ומה שהוסיף מעלתו ואפי' בתרומה מותרת אע"ג שיודעת שהיא זונה ונפסלה גם בתרומה תמהני שהרי אדרבה מכח זה שהיא מותרת בתרומה דחה רשב"א תי' זה וכ' תי' אחר ועיין בריטב"א שסביב הל' הרי"ף כ' ג"כ כתי' של רשב"א השני]:

ואם לדוגמא מצינו עוד דוגמא כזו בש"מ כתובות ט' ד"ה ומי אר"א הא לא קשי' ה"ק אין האשה נאסרת על בעלה בספק ממעשה שהי' דלא הי' קינוי וסתירה ולא אסרוה על דוד ואלו היתה אסורה על אורי' אף על דוד אסורה דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל אלמא אינה נאסרת בספק דאע"ג דלגבי דוד לא הי' ספק אלא ודאי אלו נודע לאורי' כמו שנודע לדוד היתה אסורה עליו מ"מ אין איסורו של בועל תלי' אלא באיסורו של בעל וכיון שאפי' הודה דוד בב"ד שבא עלי' לא היתה נאסרת על אורי' ד"ת דאין דבר שבערוה פחות מב' א"כ אף לדוד לא נאסרה בידיעתו שלו שאין הדבר תלוי' בו אלא בבעל וכו' ע"ש:

אבל אין הדמיון עולה יפה דשם בנדרים הוא לפי מה דאמרי' ביבמות פ"ד דלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים רק מדכתי' לא יקחו יתירה או מדכתי' יקחו לשון רבים או דקרינן יקיחו וכעין שכתבו תוס' חגיגה י"ד ע"ב ד"ה בתולה דרשי' מלמד שהאשה מוזהרת ע"י האיש ולכן קאמר רבא שם כל היכא דאיהו מוזהר היא מוזהרת וכל היכא דהוא לא מוזהר היא לא מזדהרא וכיון דלא יקחו קאי אזכרים ואיסור דידה תלוי' באיסור דידי' והכי משמע לישנא שהאשה מוזהרת ע"י האיש ולא אמר שהאשה מוזהרת כאיש שפיר כתב רשב"א דאם אין איסור עליו מפני שא"צ להאמינה גם עלי' אין אי' אעפ"י שיודעת האמת שזינתה ועיין חי' חת"ס בנדרי' שם ועיי' נזיר נ"ז:

וכן בהאי דש"מ דונטמאה קאי רק לבעל ומדכתי' תרי זימני מוקמי' חד לבועל ועיין סוטה כ"ו ע"ב ושם כ"ז ע"ב כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל וע"ש כ"ח וא"כ איסור דבועל באי' דבעל תלי' וכמ"ש ש"מ הנ"ל וא"כ היכא שהבעל א"צ להאמין ואינה אסורה לו מותרת גם לבועל אף שיודע האמת שבא עלי' אבל כאן מי תלה איסורו של כהן בבעלי

הקרבן שאם הם א"צ להביא קרבן אחר מפני שאינם מאמינים לו שהוא פיגול יהי' הכהן מותר להזות ולהקריב קרבן שהוא יודע בודאי שהוא פגול:

וגם יש לחלק בסברא דבהאי דש"מ דאי אפשר זנות דא"א בלי בעל ובועל שפיר י"ל דאיסור הבועל תלויי' בבעל וכן בהאי דרשב"א א"א שכשרות תנשאי לפסולים בלי איש ואשה שפיר י"ל דאיסור דנבעלת תלוי' באיסור דבועל אבל כאן הרי אפשר איסור דכהן להזות ולהקריב פגול באופן שאין נפ"מ לבעלי' כלל אם הקרבן עולה לרצון שלא יצטרכו להביא קרבן אחר כגון בעולת נדבת צבור שמביאין מן המותרות לקיץ המזבח עיי' שבועות י"ב וא"כ בזה ודאי הכהן אסור להזות ולהקריב כשפיגל וא"כ אין לומר שאי' הכהן להזות ולהקריב פגול תלוי במה שהבעלים צריכי' להביא קרבן אחר:

ועוד לפי מה שהשריש פנ"י בקידושי' ס"ה דאפי' במקום שאין ע"א נאמן מ"מ עשה הדבר ספק וא"כ אי נימא דאין ע"א נאמן שפיגל עכ"פ עשאו ספק פגול וא"כ אין הצבור יכולי' להביא קרבן משום שמא אינו פגול והוי חולין בעזרה אבל אין הקרבן כשר שמא אמת כדברי הכ"ג שהוא פיגול וא"כ הוא שיודע בודאי שהוא פגול א"י לעבוד שאר עבודות כמ"ש פנ"י אע"כ דמהימן ושפיר כ' פנ"י:

ועוד לו יהיבנא כדבריו דהקרבן כשר לצבור וממילא הכהן יכול להזות אף שיודע שהוא פגול מ"מ שפיר כ' פנ"י דהרי סיים וא"כ איך אמרה תורה וכל אדם לא יהי' באוה"מ דהוי מילתא דאתי' לידי תקלה וא"כ גם אם הדין הוא כדבריו מ"מ תקלה הוא ואיך יהי' זה מצוה וכל אדם וכו' וכמ"ש ראשונים בהא דלא אמרה תורה שלח לתקלה אף דמה"ת מבטלי' איסור לכתחלה מ"מ לא יתכן שיהא זה מצוה דעכ"פ תקלה היא וגם בלא דעת נפש לא טוב וה"נ דכותי' ועיין בירושלמי שלהי נדרים דאף למ"א דא"נ מ"מ בעל נפש יחוש לעצמו וה"נ אף דאין ע"א נאמן מ"מ כיון דהיכא דאפשר בעל נפש יחוש לעצמו תקלה מיהא הוי:

ועונ"ל עפ"י ירושלמי פ"ז דגיטין ה"ו ופ"ג דקידושין פ"ב רי"א אונסא כמאן דלא עביד ועיי' ש"ך חו"מ סי' כ"א סק"ג ואה"ע רסי' ל"ח ולפי"ז בנידון רשב"א וש"מ הנ"ל כיון דמה"ד א"צ להאמין הוי כמו אונס בד"ת ואונסא כמאן דלא עביד עבירה אמרי' ומה"ט כ' מהר"מ א"ש בתשו' פמ"א דאם אכל מבהמה ואח"כ נמצאת טריפה דא"צ כפרה דלא מקרי שוגג אלא אונס עפ"י ד"ת אבל כאן נהי דהוי אונסים משום שא"צ להאמינו עפ"י ד"ת מ"מ אונסא כמאן דעביד מצוה לא אמרינן ואף דאמרי' בקידושין מ' אפי' חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה ע"ש מ"מ כבר כתבתי

בתשובה אחת הרבה חילוקי' בזה [ע"ל סי' ו' ולקמן סי' שנ"ה] ולכל החילוקי' שכתבתי ל"ש כאן האי דחישב אדם ואכ"מ להאריך בזה:

ועוד תינח בשעיר הפנימי י"ל כמ"ש מעלתו אבל בפרים של כ"ג שבא משלו והוא יודע שפיגול והקרבן פסול ודאי א"י להזות ולעבוד עבודתו ועיין סדר העבודה ברמב"ם פ"ד מעבודת יו"כ וממילא גם בשעיר הפנימי שאין הצבור מאמינים לו א"י לעשות העבודה כסדר דסדרן מעכב וכמ"ש הרמב"ם רפ"ה מעבודת יו"כ ומכש"כ למ"ד ביומא נ"ז ע"ב מערבי' לקרנות וכן פסק הרמב"ם פ"ד מעיו"כ דא"י להזות מדם הפר ואף שהוא קרבן כשר לצבור משום דם השעיר המעורב בו שהוא משל כ"ג ואין לצבור שייכות בו והכהן יודע שהוא פגול ושפיר כ' פנ"י ודייק בלשונו וכל העבודות נפסלו שצריכי' להיות על הסדר:

ובזה תסתיים שמעתתא דרש"י פי' בפר ושעיר שלפנייי ולפנים והק' ראב"ן דהא הפר בא משלו וא"כ י"ל דמשו"ה נאמן לפי שמפסיד הפר ותי' דעיקר הקושי' משעיר ותמהו ראשונים הא רש"י פי' פר ושעיר ולפמ"ש א"ש דמשעיר לחוד ליכא הוכחה די"ל כמ"ש מעלתו אבל בפר ל"ל הכי כמ"ש וממילא גם בשעיר ל"ל הכי וכמו"ש בסמוך ושפיר מוכח דנאמן. ויען אני טרוד מאוד לכן אקצר וכ"ט ממנו לא יבצר כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שכד

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' לס' וזאת הברכה תר"ן לפ"ק:

יגמור ד' בעדכם החתימה לטובה. בנחת ושיבה. חתני אהובי הרב המאוה"ג ג חריף ובקי כמו"ה גרשון נ"י שטערן אבדק"ק מ' לודאש:

היום נתתי אל לבי לעיין במה שעוררתנו על דברת פמג"ד יו"ד סוס"י ה' אמאי נאמן כהן לומר שפיגל הא אאמע"ר ואפי' בשני עדים אין נאמנים לעשות עצמם רשעי' אפי' ע"י מיגו ועיי' בנוב"י תנינא אה"ע סי' כ"ג ד"ה ומה דפשיטא לי' אף שא"נ לגבי עצמו מ"מ נאמן להפריש אחרי' מאי' ותי' כיון דקיי"ל כהנים שלוחי דרחמנא נינהו א"כ פגול הוא לא יחשב לו מיותר עיי' נדרים ל"ו וע"כ להורות דנאמני' הם מ"מ עכ"ד. והקשית א"כ איך ילפי' בגיטי' נ"ד דע"א נאמן באיסורין מכה"ג ביו"כ דכי אמר פיגול הוא מהימן הא ע"כ לאו בתורת נאמנות הוא הא אפי' שני עדים אין נאמנים בכה"ג בעלמא רק גזה"כ הוא וכיון דחידוש הוא לא ילפי' מיני' בעלמא:

ולפענ"ד נראה ליישב דבאמת היא חידוש מי נתן רשות לפמג"ד לדרוש דרשה חדשה אשר לא נזכר בתלמוד בשום מקום ואין כאן משמעות דורשי' כלל. אמנם נ"ל דכונתו כך דהנה יש ליישב קושיתו עפמ"ש ש"ש ש"ז פ"ה דהא דאמע"ר היינו דוקא באומר שעבר עבירה שנפסל עי"ז לעדות ולשבועה אבל באומר שעבר עבירה שאינו נפסל עי"ז לעדות ולשבועה שפיר אמע"ר ע"ש. וכן משמע ברש"י כתובות ח"י ד"ה אאמע"ר שכתב אינו נאמן לפסול עצמו וכו' משמע דוקא לפסול עצמו אינו נאמן אבל אם אינו נעשה פסול שפיר נאמן. ולפ"ז נ"ל דבר חדש לפמ"ש תוס' ב"מ ה' ע"ב דגזלן לא פסול לשבועה אלא מדרבנן ולעדות הוא דפסול מה"ת משום אל תשת רשע עד ע"ש א"כ באשה ל"ש אאמע"ר כלל מה"ת שהרי לעדות בלא"ה פסולה הוא ולשבועה גם מחמת רשעתה אינו מה"ת [אח"ז רב כתב לי סברא זו בני הבחור החו"ש מו"ה משה נחום נ"י משמי' דנפשי' ותירץ בזה קושי' ב"ש אה"ע סי' קט"ו סק"ג ע"ש ויש לפקפק]. ובזה מיושב קושי' שעה"מ פ"ט מאישות הט"ו ד"ה הן אמת שהק' בהא דשלהי נדרים האומרת טמאה אני לך נאמנות למ"ר ואמאי הא אאמע"ר. ולפמ"ש לק"מ דבאשה ל"ש אאמע"ר כלל ושפיר נאמנות. והנה מבואר בחו"מ רס"י ל"ד דבעובר עבירה שאין בה מלקות אינו נפסל לעדות אא"כ יש בה חימוד ממון וכגון לאו שאין בו מעשה עיי' תומי' שם אות ב' ומעתה כיון דפגול הוא במחשבה וכמו"ש המל"מ בדעת הרמב"ם רפי"ג מפסוהמ"ק וכן הרא"ה בחינוך להדיא ואפי' לר"י דלאו שאין בו מעשה לוקי' עליו מ"מ כיון דהוא במחשבה אין לוקי' וכמו"ש בהגהת מל"מ שם דאטו מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי ע"ש וא"כ אינו נפסל לעדות וממילא ל"ש בי' אאמע"ר כלל ולק"מ:

אמנם כבר הביא מל"מ שם חבל נביאי' ראשונים דס"ל דפגול הוי דוקא בהוצאה בפה וקרי לה מחשבה לפי שאין בה מעשה ע"ש. ולפי"ז שפיר לוקי' עליו דעקימת שפתיו הו' מעשה היכא דבדיבורי' איתעביד מעשה כמו"ש תוס' ב"מ צ' ע"ב ד"ה ר"י וה"נ בדיבורי' עביד מעשה שנפסל הקרבן. וכ"כ פנ"י בגיטין שם ונפסל לעדות ושפיר הק' פמג"ד הא אאמע"ר. וע"ז תי' כיון דבאמת כהני' שלוחי דרחמנא לא איצטריך קרא שיכול לפגל דאין הבעלי' יכולי' לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כקושי' הגמ' בנדרים ל"ו א"כ פגול הוא לא יחשב לו מיותר למימרא דפגול הוא במחשבה וכיון דהוא במחשבה אין לוקין ואינו נפסל ול"ש אאמע"ר וזה לומר דנאמני' הם מ"מ וכמוש"ל ולפ"ז אין כאן חידוש כלל במה שנאמן ושפיר ילפי' מיני' דע"א נאמן באיסורי' ולק"מ:

ובהכי מיושב קושי' פנ"י לרמב"ם ורא"ה דפגול הוא במחשבה א"כ אמאי ילפי' ע"א נאמן באי' מכ"ג ביו"כ דוקא ואמאי לא ילפי' מכל פגול דנאמן שפיגל במחשבה ומנא ידעי'

ע"ש. ולפמ"ש ניחא דמודה רמב"ם ורא"ה דאי כהני' שלוחי דידן דאז קשה קושי' הגמ' נדרים אמאי פיגולן פיגול לימא לי' שלוחי שוויתך לתקוני ולא לעוותי וצ"ל כדמשני שאני פגול דא"ק לא יחשב לו מ"מ וא"כ אינו מיותר שפיר אמרי' דפגול דוקא בפה ולדיבור קרי מחשבה אבל למאי דקיי"ל דשלוחי דרחמנא נינהו וא"כ לא יחשב לו מיותר להורות דפגול הוא גם במחשבה כנ"ל ולהכי פסקו דפגול הוא במחשבה אבל הגמ' בעי למילף ע"א נאמן באיסורין אפי' אי כהנים שלוחי דידן ואז פגיל דוקא בפה וליכא למילף משאר פגול ולהכי איצטריך למילף מכהן גדול ביו"כ וא"ש:

אבל מ"ש לתרץ דכל פיגול ליכא למילף דס"ל שנאמן מתוך שנאמן שצריך לשלם לבעלים נאמן נמי לפסול הקרבן כמו גב' ס"ת דאמרי' מתוך שנאמן להפסיד שכרו וכו' אבל מכ"ג ביו"כ שפיר יליף משעיר הפנימי דבא משל ציבור והיינו מתרומת הלשכה ומזיק הקדש פטור ול"ש מתוך עכ"ד ואף שרש"י כתב בפר ושעיר שלפני ולפנים צ"ל דפר לאו דוקא שהרי הפר בא משלו וי"ל דנאמן כיון שמפסיד הפר רק עיקר הקושי' משעיר וכמו"ש הראב"ן הובא בס' טיב גיטין ועיי' פני' שם נ"ה ע"א ד"ה תכן. [עיין סוס"י הקדום] לא נ"ל מתרי טעמא חדא דהא הוי לי' היזק שאינו ניכר וקי"ל ל"ש היזק ומזידין חייבי' רק מפני תיקון עולם וא"כ ל"ל דבשאר פיגול המניתו תורה משום דצריך לשלם לבעלי' שהרי א"צ לשלם מה"ת. ועוד דכבר כתב בחידושי ר"ן דהא דנאמן משום מתוך היינו דוקא באיסור דע"א נאמן אלא דבאשכחי' ולא א"ל או שהוציאה מתח"י כמו בס"ת יש סברא שלא להאמינו כיון דלא א"ל בפ"א לזה מהני סברת מתוך להאמינו אבל בממון דבעי' שני עדים אפי' היכא דשייך מתוך אין ע"א נאמן ע"ש ולפ"ז גם משאר פגול שפיר מוכח דע"א נאמן באי' דאל"כ לא מהני סברת מתוך כלל:

אלא דלכאורה דברי ראב"ן הנ"ל הם נגד דברי חידושי הר"ן אבל לפענ"ד אינו כן דהרי באמת דברי ראב"ן תמוהי' דכבר כתבו הקדמונים אף דילפי' ע"א נאמן באי' להתיר משחיטה ותרומה ונקור כמו"ש רש"י רפ"ק דגיטין או מנדה כמו"ש תוס' שם מ"מ צריך קרא דנאמן לאי' משום דהוי כמו אפוקי ממונא ולפ"ז בפר שלו פשיטא דמהימן אף דהוי כמו אפוקי ממונא דהרי הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ואמאי צריך לטעם מתוך ולכן נראה דה"נ קאמר הראב"ן כיון שמפסיד הפר פי' שרק הוא בעצמו מפסיד שפיר נאמן אבל לא להפסיד לאחריני ולא מטעם מתוך אתי עלה ולפ"ז שפיר י"ל דגם הראב"ן מודה לדברי חי' ר"ן הנ"ל וא"כ נסתרו דבריך:

מיהו לפענ"ד קושי' פמג"ד ושעה"מ הנ"ל לק"מ מכמה טעמי' חדא לפי המבואר בראשוני' במכות ז' בסוגי' דאילעא וטובי' הא דגבי עדי' לא פלגי' דיבורא היינו משום

עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כמו בנמצא א' מהם קרוב או פסול דכל העדות בטלה רק בבע"ד פלגי' דיבורא משום שאינו בגדר עד ל"ש עדות שבטלה מקצתה ע"ש באשר"י וריטב"א ורז"ה ומלחמות ומבואר שם דאפי' בדיבור אחד גופא מהימן לגבי האי ולא לגבי האי אי לאו משום עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ועיי' נוב"י קמא אה"ע ע"ב סתירת היתר הב' ד"ה והנה ומעתה כ"ז היכא דבעי' שני עדים דבעי דיני עדות אבל באי' דע"א נאמן וגם קרוב או פסול נאמן ולא בעי' דיני עדות ול"ש עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה שפיר אמרי' נהי דאאמע"ר ולא מהימן ליפסל עצמו מ"מ נאמן לענין איסור שיהא הקרבן פסול והאשה תיאסר על בעלה ולק"מ:

ועוד נ"ל דודאי אי אמר שפיגל בשוגג ל"ש אאמע"ר שהרי שוגג הי' ואין זה ענין למאי דתנן התם מזידי' חייבי' דהתם הפי' שהיו מזידי' על ההיזק שידעו שהקרבן פסול אבל מ"מ אפשר שהם שוגגי' באי' ואומרי' שמותר לפגל ועיי' זבחי' כ"ט ולפ"ז אפי' אמר שפיגל במזיד פלגי' דיבורא ונאמן שפיגל אבל לא במזיד רק בשוגג ועיי' תוס' סנהדרין ט' ד"ה ואאמע"ר ולק"מ. אם לא שנאמר דק"ל למ"ד ב"ב קל"א למ"ד דבחד גופא לא אמרי' פלגי' דיבורא עיי' תוס' סנהדרי' שם אבל לפענ"ד לולי דברי תוס' הייתי אומר דלא מקרי חד גופא אלא אם על הגוף שמעיד עליו מאמיני' לו חצי עדות לגבי גוף זה וחצי אין מאמיני' לו כגון באומר גרשתי את אשתי למפרע שמעיד על האשה שמגורשת למפרע ואינו מאמיני' רק שהוא מגורשת מיכאן ולהבא ולא למפרע אבל בסנהדרין שם אי פלגי' דיבורי' שנרבע ולא לרצונו רק לאונסו הלא העדות שאנו מאמיני' לו היא על הרובע ועל גוף זה מאמיני' לו כל העדות ועל הנרבע שאנו מאמיני' לו שנרבע ולא לרצונו ופלגי' דיבורא הלא אין אנו מאמיני' לו שום עדות על גוף הנרבע שהרי נרבע לאונסו אין שום נפ"מ לדינא לגבי נרבע רק לגבי רובע זה לא מקרי חד גופא וכן נראה מדברי רוב ראשונים בסוגי' זו ועיי' מהרש"ל כתובות ח"י בתוס' ד"ה ואאמע"ר ולפמ"ש אין דבריו מוכרחי'. ולפ"ז ה"נ כיון שלגבי הקרבן אנו מקבלי' כל עדותו שפיגל והוא פסול ומה שאנו פלגי' לגבי עצמו שפיגל ולא במזיד רק בשוגג כיון שאין נפ"מ לדינא לגבי עצמו במה שמאמיני' לו שפיגל בשוגג לא מקרי בחד גופא ושפיר י"ל כתי' הנ"ל:

ועוד נ"ל ליישב קושי' פמג"ד לפמ"ש תוס' כריתות י"ב אהא דאמרי' מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי והא אאמע"ר ותי' דהא דאאמע"ר היינו ליפסל לנפשי' לא מהימן אבל אי אמר מזיד אכלתי חלב מהימן דאומר מתכווין לטובה שאינו רוצה להביא חולי' בעזרה ע"ש ועיין קידושי' ס"ו ותוס' ב"מ ג' ע"ב ולפ"ז ה"נ ל"ש אאמע"ר דאומר לטובה מתכווין שלא יתבטל ממ"ע דהבאת קרבנו וכ"ש כ"ג ביו"כ שכל כפרת ישראל תלוי' בזה ודאי

יכול לומר לטובה מתכווין ועושה תשובה וכש"כ קודם הקרבה שאינו רוצה להקריב קרבן פסול וכ"ש כ"ג ביו"כ שמקריב אח"כ קרבן אחר ואי לאו דקיי"ל שהראשון פסול חולי' בעזרה לא הוי מעייל בשני כדאמרי' שם בקידושי' וכ"ש שמחלל יו"כ בחנם ולק"מ:

ומה שצ"ע אצלי למ"ש הנתיבות סי' ל"א דהא דע"א אינו נאמן בממון לאו משום דחשדי' לי' למשקר אלא שאומר בדדמי ע"ש באריכות א"כ איך ילפי' מכ"ג ביו"כ דנאמן שפיגל ע"א נאמן באיסו' דלמא שאני התם שהעיד על עצמו שפיגל וגם א"א באחר שכל עבודת היום אינה כשירה אלא בו והוא בע"ד ל"ש בדדמי אבל בעלמא אינו נאמן משום דגם באיסור אומר בדדמי וצ"ע כעת:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושי' פמג"ד ואקדי' דתוס' יו"ט ספ"ג דב"מ ד"ה החושב עמד על סתירת תוס' דבב"מ מ"ג ע"ב ד"ה החושב פשיטא להו דמחשבת פיגול הוי בדיבור ולא בלב ובחולי' ט"ל ד"ה אלא מיספקא להו דפיגול הוי במחשבה ע"ש. ונ"ל דבספרי פ' שופטי' דריש לא תזבח לה' אלוקיך וכו' כל דבר רע מנין לקדשי' ששחטן חוץ לזמנם וחוץ למקומם שהוא עובר בל"ת ת"ל כל דבר דבר שתלוי בדיבור ורש"י בחומש הביא דרש זה ופי' הרא"מ שבפ' ויקרא ובפ' קדושי' נכתב עונש האוכלי' אותן שנתפגלו ע"י דיבור רע אבל המחשב עליהם לא נכתב כלום לפיכך נכתב פה אזהרה למחשב שיהי' עובר בל"ת וכו' ועיי' בשפתי חכמים שם בביאור יותר. ומעתה נ"ל דס"ל לתוס' דודאי לענין ליפסל הזבח י"ל דנפסל במחשבה בלא דיבור דהתם לא יחשב כתי' ולא דבר אבל לענין שיהי' המפגל עובר בל"ת דכתי' דבר הוא דוקא בדיבור ולא במחשבה ולכן שם בב"מ דקאי אמאי דקתני החושב לשלוח יד בפקדון בש"א חייב דקאי אחיוב גברא כתבו הך מחשבה הוי דיבור כדיליף מעל כל דבר וכן מחשבת פגול. פי' לחייב המפגל נמי הוי בדיבור ולא בלב וכו' ויתר דברי תוס' יבוארו לפנינו בעזהי"ת אבל בחולי' דפריך אלא זביחה דע"ז דמיתסר היכי משכחת לה כתבו שפיר אי חשיב פגול אף במחשבה בלא דיבור היינו ליפסל הזבח א"כ משכחת זביחת ע"ז דמיתסרא בדיבור וכו' ואין כאן סתירה כלל בזה ולק"מ:

ותמהני על הרא"מ שכתב והא דקאמר ע"י דיבור רע לאו דוקא אלא אפי' ע"י מחשבה רעה כדנפקא לן מלא יחשב ע"ש מנ"ל הא דילמא כמו"ש דלא יחשב הוא ליפסל הזבח אבל עבירות המפגל הוא דוקא בדיבור. ואולי ס"ל כמו"ש בחינוך סוף מצוה קמ"ד דאזהרת מפגל הוא סניף מלאו דמטיל מום בקדשים ע"ש וא"כ עיקר עבירות המפגל משום שפסלו וכיון שנפסל במחשבה עובר נמי במחשבה אבל דעת תוס' י"ל שאינו כן רק כמו"ש ולק"מ. ומ"ש תוס' כדמוכח פ"ב דזבחי' ל' ופ"ק דמנחות כ' ופ' תמיד נשחט

ס"ג ופ' הנזקי' נ"ד היינו דסוגיות אלו מוכיחות דאפי' אינו נפסל במחשבה אבל יש לדחות ראי' אלו ומשו"ה נסתפקו בחולי' הנ"ל וכן בזבחי' ד' ע"ב ד"ה מחשבה ובתוס' בכורות נ"ט ד"ה במחשבה פשיטא להו גם בשליחות יד דהוי רק במחשבה ע"ש אבל עכ"פ ראי' מזה דלענין עבירות המפגל ודאי בעי' דיבור דוקא ומשו"ה יש להסתפק דניליף מיני' נמי לענין ליפסל דבעי' דיבור דוקא אבל אם גם במפגל א"צ דיבור דוקא דדבר פירושו מחשבה מהיכא תיתי דניבעי' דיבור ליפסל הא לא יחשב כתי' אע"כ דלענין לעבור המפגל פשיטא דבעי' דיבור ולכן יש לספק דגם לענין ליפסל בעי' דיבור והני סוגיות דמביא תוס' קאי אי אמרינן דגם ליפסל בעי דיבור ומ"מ גם לגמר' לא פשיטא להו דבעי דיבור דוקא. והנה מה דהביאו מגיטין נ"ד היינו מדאמרי' ודילמא דשמענא דפיגל ודאי י"ל כנ"ל דלא פשיטא לי' דצריך בפה אלא דקאמר דאין ללמוד מזה ע"א נאמן באיסורי' דדלמא צריך בפה ושמענא דפוגל וגם בהאי דפסחים ע"ש בתוס' ד"ה ר"מ שמדקדק ר"י משם דצריך לפגל בפה ג"כ הוא רק בדרך שי"ל כן דאפשר הוא במחשבה ולא ס"ל כאוקמתא שם רק דקסברי אחרי' אינה לשחיטה אלא לבסוף וכדקס"ד מעיקרא ומה שהביאו מזבחים ל' ומנחות כ' מייתי שם לפום רהיטא ואינני יודע כונת ראייתם משם ואין הזמן מסכי' לעיין יותר:

ובזה יש ליישב קושי' הגהת מל"מ פי"ג מפסוהמ"ק לרמב"ם דפגול במחשבה א"כ בזבחי' כ"ט דאמרי' המחשב בקדשים לוקה שנאמר לא יחשב להזהיר הכהנים על כך ואם איתא דפיגול במחשבה מלקות היכי משכחת לה וכו'. ולפמ"ש י"ל דלכאורה יש לדקדק אמאי לא יליף לי' מדרשת ספרי הנ"ל לא תזבח לה' אלקיך כל דבר רע. אבל האמת יורה דרכו עפמ"ש תורת חיים ב"מ הנ"ל לשיטות תוס' דהחושב לשלוח יד היינו דיבור אמאי נקט חושב ותי' דבדיבור לחוד אם אינו באמת במחשבתו לשלוח יד גם לב"ש אינו חייב אלא בעי' פיו ולבו שווין [ותיתי לי שהייתי בר מזלי' בסברא זו] ומעתה שני הדרשות צריכין זל"ז דאי מדרשא דספרי הו"א דסגי בדיבור בלא מחשבה ואי מדרשא דקרי בי' לא יחשב הו"א דסגי במחשבה בלא דיבור קמ"ל דבעי' תרווייהו דיבור ומחשבה וכן בזבחים שם קמ"ל דאינו לוקה בדיבור אלא במחשב ג"כ. ולפ"ז א"ש דרמב"ם ס"ל כנ"ל דליפסל הזבח סגי במחשבה לחוד אבל עבירת המפגל בעי גם דיבור מדרשת הספרי ושפיר משכחת בי' מלקות. ולפ"ז באומר שפיגל במחשבה לחוד הזבח פסול ונאמן דאינו משים עצמו רשע כלל בזה ומיושב קושי' פמג"ד על נכון וא"ש. ויען אני טרוד מאוד תהי' בזה שביתת קולמסי וד' יחדש עלינו שנה טובה ומבורכת כאלה וכאלון אשר בשלכת. מצבת בם ויציבנו לעולם עד ישוכלל הכיל ואולם כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שכה

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו א' לס' והי' ברכה תר"ן לפ"ק:

שבוע העברה הייתי בט"פ לטובת האלמנה ויתומים וביום ה' לעת ערב שבתי לביתי לשלום והיום ראיתי דבריך ומה שדעתך לומר דסברת הש"ש דוקא בעבירה חמורה אאמע"ר אבל בקלה מע"ר המעיין שם יראה שאינו כן רק דוקא אם נפסל לעדות אאמע"ר משום שאינו נאמן ליפסל עצמו ולהוציא עצמו מחזקת כשרות לעדות ולא אאריך בזה כי כבר רמזתי וביארתי במכתבי במה שיש בו די:

וגם מ"ש דגם באשה שייך שנפסלה לעדות ע"י עבירה דכל פסולי עדות כשרי' לעדות אשה חוץ מן הפסולים מחמת עבירה עיי' אה"ע סי' י"ז וב"ש שם סקי"ב בעת כותבי נשמרתי מזה וכתבתי באשה ל"ש אאמע"ר מה"ת והרי גם לעדות אשה שמת בעלה אינה כשירה רק מדרבנן דהא מה"ת בעינן שנים דהוי דבר שבערוה ולהעיד על סוטה שנטמאה בסתירה שלא תשתה אפשר דאפי' פסולי' מחמת עבירה מהני משום דרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה עיין רש"י ר"ה כ"ב ועיי' ש"ך יו"ד קכ"ז סק"כ. ומה שתמהת על קושי' שעה"מ קושיתו היא אמאי לא פריך אי באשת ישראל אי ברצון הא אאמע"ר ע"ש:

ומה שפקפקת עמ"ש ליישב קושי' פמג"ד דנהי דאינו נאמן ליפסול עצמו מ"מ נאמן לאסור וליפסל הקרבן דלענין איסור דלא צריך שני עדים לא בעינן דיני עדות ול"ש עדות שבטלה מקצתה וכו' וכתבת דקושי' פמ"ג הי' איך מוכח מכ"ג ביו"כ דע"א נאמן באיסורין הא התם באמת אינו נאמן משום אאמע"ר. אני אומר ולטעמך בלא"ה ק' מנ"ל משם דע"א נאמן דילמא באמת כ"ג ביו"כ אינו נאמן וכמו שהק' פנ"י שם וע"כ כתי' פנ"י דאי ס"ד דאינו נאמן איך אמרה תורה וכל אדם לא יהי' באוהל מועד הא אתי' לידי תקלה ע"ש וע"כ דנאמן ע"א באיסורין אלא דפמ"ג הק' אמאי נאמן הא אאמע"ר וע"ז תי' עלה כהוגן כיון דע"א נאמן ל"ש אאמע"ר:

ומ"ש על יישוב קושיתך שקשה להעמיס כן בדברי אחרון צדקת בדבריך אבל יען גוף הענין נכון כתבתיו לחדודי כדי ליישב דעת פמג"ד. אבל ביישוב הקושי' לאמת אקדי' מ"ש מוהרח"ש בתשובה בכמה מקומות מצינו משום עגונא אקולי בה רבנן יותר מבממון ובכמה מקומות אמרי' להיפך משום חומרא דא"א אחמרי' רבנן יותר מבממון ותי' דהכא דאיכא לספוקי באמיתת הענין מחמרי' בא"א יותר אבל בדברי' שהם גזה"כ

מקלי' משום עגונא. וה"נ אני אומר הלא לא הצריכה תורה דיני עדות אלא לעונש ממון או מיתת ב"ד ועריות דגמרי' דבר דבר מממון עיי' רש"י חולי' י' אבל באי' אין לנו לימוד ע"ז וא"צ דיני עדות רק שנדע אמיתות הדבר אם הוא אסור או מותר וא"כ מה שאנו דנין אם ע"א נאמן באיסורי' היינו אם יש לסמוך על נאמנותו שאומר שהיא מותר או אסור או אין לסמוך שמא משקר אבל אין לדין דילמא צריכי' באי' ג"כ דיני עדות דמדאיצטריך רחמנא לכתוב גז"ש דדבר דבר ללמד דבדבר שבערוה צריך דיני עדות ש"מ דבשאר איסורי' אינו צריך דיני עדות:

ובהכי ניחא לי קושי' חמורה דכבר נתחבטו ראשוני' מהיכן ילפי' דע"א נאמן באי' עיי' רש"י ותוס' וראשוני' ריש גיטין ור"פ, האשה רבה ואמאי לא ילפי' מדאיצטריך רחמנא למיכתב גז"ש דדבר דבר מממון דאין דשב"ע פחות משנים ש"מ שאר איסורי' א"צ שנים ולפמ"ש ניחא די"ל ע"א נאמן גם באיסור דחשדי' לי' למשקר ובעי' שנים לאמיתות הדבר וגז"ש איצטריך דבדשב"ע בעי' כל דיני עדות כמו בממון ומדאיצטריך גז"ש ש"מ באיסור לא בעי' דיני עדות אפי' אי בעי' שנים וא"ש.

ומעתה ודאי על קושי' פמג"ד איך נאמן שפיגל במזיד הא אאמע"ר דזה רק מחוקי תורה שאינו נאמן לפסול עצמו נגד החזקה ולא משום דחשדי' לי' למשקר ומספקי' באמיתות הדבר שפיר תי' כיון דלא יחשב קרא יתירא ע"כ להזהיר הכהנים ע"ז כדאמרינן בזבחים כ"ט וא"כ ע"כ מיירי קרא במזיד וגלי קרא דנאמן אבל כ"ז אי ע"א נאמן באיסורין דאינו חשוד למשקר אבל אי ע"א אינו נאמן דחשדי' לי' למשקר ל"ש לומר דגזה"כ היא שיהי' נאמן אף שמשקר ושפיר ילפינן מיני' דע"א נאמן באיסורין ואינו משקר וא"ש:

ובהדי שותא נ"ל פרפרת נאה שם אהא דקאמר שורת הדין אינו נאמן מה זה לשון שורת הדין הו"ל אינו נאמן. ונ"ל עפמ"ש הרמב"ם פ"ח מנזקי ממון הי"ג אין הנזקין משתלמים וכו' אלא בראי' ברורה וכו' שלא תאמר הואיל ואין מצוין בארוות הסוסים וברפת הבקר וכו' אלא העבדים והרועים וכיוצא בהם אם העידו שבהמה זו הזיקה את זו שומעי' להם וכו' הביאו הסמ"ע סי' ת"ח ועיי' חו"מ סוס"י ל"ה וסמ"ע שם מבואר מזה דהיכא דאין מצויין עדים כשרים יש סברא להאמין לפסולים ועיין חי' רמב"ן ריש גיטין שכתב דא"א ללמוד ע"א נאמן באיסורין מנדה לפי שא"א שתביא עדים לפסיקת זיבתה ונדתה ולספירתה ולטבילתה לפיכך האמינתה תורה ואין למדין ממנה לשאר עדיות כלל שאין דנין אפשר לשא"א ע"ש. ומה"ט נ"ל דלא ניחא להו לראשונים לומר דילפי' ע"א נאמן באיסור דאל"ה אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם סומך על ב"ב וכמו"ש רש"י ביבמות פ"ח משום דאין דנין אפשר משא"א ורש"י ס"ל כמ"ד דנין ועיי' סוכה נ' ע"ב

ויבמות מ"ו ומנחות י"ט ופ"ב פלוגתא בזה. ועכ"פ נ"ל הא דבעלים נאמנים על שלהם הוא מה"ט דא"א להעמיד עדים על כך וזה כוונת הרא"ש שכתב דכל שבידו נאמן משום דהוי כבעלים היינו כיון שהיא בידו א"א להעמיד עדים על כך ואין עדים מצוין בכל עת לכן נאמן כמו שאוכל משל חבירו וסומך על ב"ב לפי שאין עדים אחרים מצוין וכדברי הרמב"ם הנ"ל ולרבא אפי' הוציא מתח"י וא"ל בפ"א שמצאו נאמן כיון שאמר שנעשה כשהי' בידו כיון שא"א בענין אחר אבל אי לא א"ל בפ"א אינו נאמן דהרי אפשר להגיד לו בפ"א. ולפ"ז מ"ש הש"ך רס"י קכ"ז סק"א באומר לחבירו על יין מבושל שלו שנתנסך קודם הבישול אינו נאמן אפי' הוא בידו כיון דל"ל מיגו ע"ש ומשמע דלטעם הא' דבידו נאמן משום בעלי' שפיר נאמן. ולפמ"ש ז"א דגם משום בעלים אינו נאמן כיון דבשעה שאפשר להתנסך לא הי' בידו ואפשר לידע זאת בלי עדותו שוב הוי כע"א דעלמא וצ"ע. וזה שאמר שורת הדין אינו נאמן פי' אפילו הוא בידו רק משום שאין עדים מצויין ע"כ מאמינים לו משום דלא אפשר אבל באשכחי' ולא א"ל בפ"א דאפשר כנ"ל שוב אינו נאמן מדינא וע"ז א"ל מה אעשה שהתורה האמינתו אפי' היכא דאפשר דאל"כ למה אמרה תורה וכל אדם לא יהי' באוהל מועד שיהי' לא אפשר ועיי' פנ"י ודו"ק:

ומה שנתקשית בזבחים כ"ט דדריש ר"א אותו בזבח מדבר ולא בכהן משמע דאל"ה הו"א דלא היינו שכהן המקריבו לא יחשב עוד בכהונה ויפסל מלכהן וכמו שפירש"י שם כ"ח סוף ע"ב והלא ר"א גופי' ס"ל זבחים מ"ז דהמקריב קאי גם על הבעלים ויליף מיני' זה מחשב וזה עובד א"כ ע"כ לא יחשב קאי אזבח ולא אמקריב דעל הבעלים שהם ישראלים ל"ש לומר לא יחשב בכהונה וא"ל דלא יחשב לעדות ויפסל לעדות דמה"ת יהי' פגול חמור מכל לאו שאין בו מעשה דאינו נפסל לעדות. ועוד דאפי' כהן אין סברא לפוסלו במחשבת הבעלים דהכהן לא חטא כלום וטובי' חטא וזיגוד מנגיד. לק"מ דאי לא כתוב אותו דמדבר בזבח ולא בכהן הו"א דהמקריב קאי על כהן המקריב כדאמרי' בזבחים כ"ט או אינו אומר המקריב אלא זה כהן המקריב וכו' ולא הוי דרשינן כלל דבעלים בכלל מקריב אלא השתא דכתיב אותו דקאי אזבח שפיר דריש המקריב דגם בעלים בכלל מקריב וא"ש:

ועוד דבדף כ"ט הוא סתם ר"א שבש"ס שהוא ר"א הגדול בעל פלוגתא דר"י ובדף מ"ז הוא ר"א בר' יוסי ועיי' בהקדמת הרמב"ם ליד החזקה. וגם מ"ש דהא דפגול הוא במחשבה תלי' בפלוגתא דר"א ובן עזאי שם דלר"א לא יחשב פירוש לשון חשיבות פגול דוקא דיבור כדדרשינן מכל דבר רע ולב"ע דדריש לא יחשב לשון מחשבה פגול גם במחשבה ויישבת בזה קושי' תוס' חולין ט"ל. לא נ"ל מה"ט דתוס' לא כתבו אלא דלר"א אי לאו

אותו הו"א דקאי אכהן ולא יחשב לשון חשיבות אבל השתא דמרבי' דמיעטי' קרא דלא קאי אכהן רק אזבח אין פי' לא יחשב לשון חשיבות רק לשון מחשבה ואי לב"ע פגול במחשבה גם לר"א כן הוא דו"ק ותשכח שכן כונת תוס':

ומה דפשיטא לך שאין פגול חמור משאר לאשב"מ אינו מוכרח לפמ"ש חי' רשב"א גיטין נ"ג ד"ה הוא מותיב וא"ת מ"ש מפגול דהוי במחשבה נמי אע"ג דלא עביד מעשה ותי' דשאני התם דבשעה שמפגל עושה מעשה ששוחט וכו' ומשו"ה חייב בתשלומי' וה"נ י"ל לענין חיוב מלקות וממילא דנפסל לעדות ואפי' אם האמת אינו כן כדמוכח בזבחי' כ"ט ע"א דמוקי להא דמחשב בקדשים לוקה כר"י דלשאב"מ לוקין מ"מ יש לטעות כן:

ומ"מ לא תקשי מסוגי' זו על רשב"א הנ"ל דשאני בהאי דרשב"א דאמרינן כיון שחישב מחשבת פיגול לא הי' לו לשחוט וא"כ הפסידו במעשה השחיטה וחייב לשלם אבל לענין מלקות עבירות הלאו הוא המחשבה וצריך להתרות בו משום לא יחשב או משום לא תזבח כל דבר רע וא"כ בעבירות הלאו אין בו מעשה ועיי' רש"י מכות ט"ו ע"ב ד"ה ור"ל ולהכי מוקי לה כר"י וזה פשוט:

ומה שחקרת דהא אם פגול הוי במחשבה תלי' אי הרהור כדיבור דמי דהא ילפינן מלא תזבח כל דבר רע אזהרה למפגל ע"י דיבור ועיי' שג"א סי' ו'. לפענ"ד נראה דל"ש הרהור כדיבור דמי אלא היכא דבדיבורא לא איתעביד מעשה רק יוצא מצותו או עובר עבירה בדיבורו אבל היכא דבדיבורי' איתעביד מעשה כגון בפגול שנפסל הזבח או בע"ז שנאסרת הבהמה עיי' תמורה ג' ע"ב לא תתני מימר דבדיבורו עשה מעשה בזה לא אמרי' כלל הרהור כדיבור דמי שבהרהורו יתעביד מעשה וזה ברור:

וראי' לזה שהרי בתרומה מצרכי' קרא בבכורות נ"ח ונחשב לכם תרומתכם דניטלת במחשבה ועיי"ש ברש"י ריש דף נ"ט ותוס' חולין י"ג ע"א ותוס' קידושין כ"ט ע"ב ד"ה מידי וכן בהקדש מצרכי' קרא בשבועות כ"ה ע"ב כל נדיב לב דהוי במחשבה ותקשי למ"ד הרהור כדיבור דמי ל"ל קרא אלא ודאי כיון דבדיבורי' איתעבד מעשה דהוי תרומה או הקדש ל"ש בי' הרהור כדיבור דמי וכן בחמץ שני קרא בדיבורי' וכתב תשביתו ללמד דמהני ביטול בלב ועיי' ב"ח סי' תל"א אות ב' משום דבדיבורי' איתעבד מעשה שהחמץ נתבטל על ידי זה לכל מר כדאית לי' לא שייך בי' הרהור כדיבור דמי ודו"ק.

ומה שהקשית על נתיבות סי' ל"א דהא דע"א אינו נאמן היינו משום דאומר בדדמי א"כ איך מוכח ע"א נאמן באיסורין מכ"ג ביו"כ דשם מעיד ע"ע ול"ש בדדמי. נ"ל דהא דחייש הנתיבות דע"א אינו חשוד למשקר היינו לבתר דילפי' ע"א נאמן באיסורין ע"כ שגם ע"א אינו משקר אבל כל כמה דלא ידעינן ע"א נאמן באיסורין הו"א דע"א חשוד לשקר והיינו

דילפי' מכ"ג ביו"כ דע"א נאמן ואינו חשוד לשקר ואי דא"כ מנ"ל דע"א נאמן בעלמא דילמא אומר בדדמי נ"ל דל"ש בדדמי אלא אם מעיד על מעשה חדש שנעשה אולי לא דקדק איך נעשה אבל בחתיכה ס' חלב ס' שומן ל"ש בדדמי ושפיר נאמן ואף דבהאי דגיטין מיירי באומר נטמאו טהרותיך ביום פלוני מ"מ כיון שמעיד שנטמאו בזמן שהיו בידו דאז הוי מילתא דרמי עלי' לזכור ל"ש בדדמי רק כיון דלא א"ל בפ"א דאשכחי' יש חשש משקר וע"ז הביא שפיר מכ"ג שהתורה האמינו ולא חיישי' למשקר וממילא היכא דליכא חשש בדדמי נאמן. ובזה י"ל דבאמת היכא דאיתחזק איסור או היתר איך ע"א נאמן באיסורין משום דשם צריך להעיד שנעשה מעשה חדש וחיישינן שאומר בדדמי ולא דקדק איך נעשה המעשה ודברי נתיבות עולין כהוגן ויש להאריך בזה הרבה בסוגי' זו:

ומה שנתקשית על הפנ"י שכתב דאביי ס"ל דלאסור לא מהימן משום די"ל לצעורי קמכווין א"כ מה ראי' מכה"ג ביו"כ דהשעיר של צבור בא מתרומת הלשכה ול"ש לצעורי אם יביא עוד א' מתרומת הלשכת. לק"מ דלצעורי אינו דוקא בהפסד ממון אלא גם אם מצער אדם בטרחא יתירא או מחסרו מצוה ואם שעיר הפנימי נתפגל ונפסל צריך להביא שנים אחרים ולהגריל עליהם וא"כ שעיר א' או שני שבזוג ראשון או שני שבזוג שני ירעה עד שיסתאב עיי' במשנה יומא ס"ב ויש טורח בזה לגזבר הקדש ושפיר שייך לצעורי לגזבר קמכווין:

ולפענ"ד נראה עוד למאי דקי"ל כרב שם ס"ד דשני שבזוג ראשון יקרב דבע"ח ח אין נדחין וכר"י דמצוה בראשון וה"ה דשני שבזוג ראשון משתלח אם נפסל הפנימי ומביא שנים אחרים והפנימי מקריב מזוג השני דזה לא מקרי לקיחתן כא' כיון שאותן שנים שנעשו בהם עבודת היום לא הי' לקיחתן כא' ועיי' תו"י שם וא"כ ציער הציבור שלא קיימו מצות לקיחתן כא' וחיסרו מצוה זו ושייך שפיר לצעורי קמכווין:

ומה דקשי' לך הא דקאמר והיכן האמינתו אמאי לא יליף מהא דאשה נאמנת לומר שפירסה נדה אע"ג דהיא נגד חזקת היתר לבעלה וא"ל דהתם א"א בלא"ה דא"כ איך יליף מכ"ג ביו"כ הא התם ג"כ א"א בלא"ה. כבר כתבתי לעיל דכ"ג ביו"כ מקרי אפשר דלא הי' לו לתורה לכתוב וכל אדם לא יהי' באוה"מ ומהא גופא דכתבה התורה כן ש"מ דע"א נחמן. ועוד מנ"ל דנאמנות דילמא באמת אינו מוזהר עלי' אלא כשפירסה נדה עמו במטה וראה דם שותת ורוב דמים באי' בהרגשה ועיי' חי' רמב"ן ריש גיטין וחת"ס יו"ד סי' קמ"ז:

אבל אינני צריך לכ"ז אלא דהתם ליכא חזקת היתר דאינה בחזקת שלא תראה לעולם וכמו"ש תוס' ריש גיטין דליכא חזקת איסור דאינה בחזקת שתהא רואה לעולם ה"נ להיפוך אינה בחזקת שלא תראה לעולם ואדרבה אמרינן בריש נדה מועדת ועלולה לכך לא אמרינן אוקמא אחזקתה ע"ש אלא דהתם קיימי' לענין טומאה למפרע והוא רק מדרבנן כמו"ש תוס' שם א"ל מה"ת מוקמי' לה אחזקה שלא ראתה עד עתה אבל לענין שלא תהא נאמנות צ"ל דמוקמי' לה אחזקה שלא תראה לעולם והא ודאי ליתא כנ"ל ושפיר נאמנות ואדרבה עיי' בש"ך סקכ"ב בסי' קפ"ז דבשעת ווסתה אפילו יודעת שבא מן המכה אינה תולה בה משום וכ' לא תטמא לעול'. ועוד דהתם נאמנות לגבי עצמו שהיא נדה ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו ואי משום דמשתעבדא לבעלה ז"א דבעת נדתה לא משעבדא לי' ומעיקרא אדעתא דהכי כנסה שבעת נדתה לא תשמשנו ורובא דרובא רואות נדה וא"כ אינה רק מבררת שעתה הי' הזמן דלא משעבדא לי' ואפי' בדשב"ע נאמן ע"מ לברר כמו"ש הר"ן בקידושין ס"ג. ועוד דמתחלה אדעתא דהכי נכנס שלא תשעבד לו כשתאמר ראיתי נדה ולא משתעבדא לי' כלל כיון שנאמנת לגבי עצמה וא"ש. ובזה הנני חותם בברכה שלימה. חמיך דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שכו

עוד להרב הנ"ל
שיל"ת ב' אויפאלו ה' חיי שרה תר"ן לפ"ק:
מכתבך קבלתי הא במילי דשמיא והא במילי דעלמא ותחילת דינו של אדם עד"ת מ"ש לדחות הראי' שהבאתי דהיכא דדיבור הוא כמעשה שבדיבורו איתעבד מעשה לא אמרי' הרהור כדיבור מדאיצטריך גבי הקדש קרא דכל נדרב לב דמהני גמר בלבו ות"ל משום דהרהור כדיבור דמי וכתבת דשאני התם דכתיב מוצא שפתיך תשמור והו"א דהרהור לאו כדיבור דמי דבכ"מ דכתיב מוצא שפתיך או לבטא בשפתים כ"ע מודה דלא מהני מחשבה שבלב. אינני יודע מנ"ל הא והלא בק"ש דכתיב ודברת בם ואפ"ה אמרינן בברכות כ' למ"ד הרהור כדיבור דמי ובשבת ק"ן פריך אהא דדריש ודבר דבר דיבור אסור הרהור מותר מר"י דאמר בכ"מ מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומשני ש"ה דכתי' והי' מחניך קדוש וליכא ואמאי לא משני משום דכתיב דבר בעי' דיבור דוקא אעכ"ח נהי דכתיב דיבור מ"מ כיון דהרהור כדיבור דמי שפיר דמי וא"כ ה"נ היכא דכתיב בשפתים דהיינו דיבור מ"מ אי הרהור כדיבור דמי שפיר דמ' ואין לומר דבשפתים משמע למעט

הרהור ולא דבר ודברת שהרי התם פריך ה"נ כתיב ולא יראה בך ערות דבר ומשני האי מבע"ל לכדר"י וכו' אלמא דמדבר ממעטי' הרהור כמו משפתים וא"כ ה"ה מודברת ואפ"ה אי הרהור כדיבור דמי מהני הרהור וא"כ ה"ה דכתיב בשפתים דבעי' דיבור נמי אמרינן דאי הרהור כדיבור דמהני הרהור ולפ"ז תקשי ל"ל קרא בהקדש דמהני בלב וע"כ משום דהיכא דמדיבורי' איתעבד מעשה ל"ש הרהור כדיבור. ואין לחלק ולומר דשאני בהא דודברת בם ודבר דבר דאיצטריך לגופא ונהי דמשמעותא דיבור מ"מ לא ממעטי' מיני' הרהור אי כדיבור דמי אבל בהאי דמוצא שפתיך הוי ממעטי' מיני' הרהור אפילו אי בעלמא כדיבור דמי ולא ממשמעותי' אלא משום דמיותר או מדשני קרא בלשני' הא ליתא הא דרשי' בר"ה ו' ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך וזה א"א רק בדיבור ולא בהרהור ועיי' בהגהת מל"מ פי"ג מפסוהמ"ק וע"כ צריך לכתוב מוצא שפתיך דיבור דוקא אלא דגמרא שבועות כ"ה קאמר דמ"מ לא כתיב רק דיבור א"כ אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין כיון דעכ"פ לא כתיב קרא רק דיבור וע"ז שפיר הקשיתי הא ידעי' גמר בלבו מסברא דהרהור כדיבור דמי. ואי מפרקי' דשמואל גופא שם שמיע לך דבשפתים ממעט הרהור דהא גם שם לבטא בשפתים איצטריך לגופא לגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין כדמשמע התם אברייתא והיינו שפיו ולבו סותרים זא"ז ואכתי איך ידעינן למעט גמר בלבו ואינו מוציא בשפתיו דלא מהני אעכ"ח דהיכא דכתיב בשפתים ממשמעותי' ממעטי' הרהור ז"א חדא דדלמא שמואל גם בעלמא ס"ל הרהור לאו כדיבור דמי ועוד אפי' ס"ל בעלמא כדיבור דמי מ"מ כאן לאו כדיבור דמי כסברתי כיון דבדיבורי' איתעבד מעשה לא אמרינן בי' כדיבור וכמעשה דמי ואדרבה אי הוי משכחי' בעלמא דשמואל ס"ל כדיבור דמי הי' מוכח גם מדשמואל כסברתי וא"כ דיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי וראי' שלי מדאיצטריך קרא גבי הקדש א"ש:

הן אמת שראיתי בתוס' ר"י החסיד על ברכות שכתב דהא דבק"ש הרהור כדיבור דמי אע"ג דכתיב ודברת בם היינו מדכתיב על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים ע"ש ולפ"ז גם בהקדש צריך קרא דכל נדיב לב דהרהור כדיבור דמי אלא דלדבריו כל דבריך אינם כלום דהא דפגול במחשבה תלי' בפלוגתא אי הרהור כדיבור דמי אע"ג דגם בפגול כתיב דבר ולא יחשב מ"מ כיון דתלי' בדרשא דקראי' א"כ אין ראי' דמ"ד דדריש קרא דק"ש להכ"ד דדריש נמי קרא דפגול לזה וכל דבריך אינם אלא לשיטות רבינו יונה ושאר פוסקים דלא ס"ל טעמא גב' ק"ש מקרא דעל לבבך רק מסברא שהרי ר"י שם הכריע להלכה זהלכ"ד דמי מהא דשבת ק"ן הנ"ל ע"ש ולדברי ר"י החסיד אין ראי משם כמו"ש הוא עצמו להדי' ולשיטות רבינו יונה ופוסקים ראי' שלי שפיר כנ"ל ואין להאריך בזה.

מיהו הא לא קשי' לשיטות ר"י החסיד מאי פריך בשבת שם ה"נ כתיב ולא יראה בך ערות דבר ומאי קושי' הא כתיב נמי והי' מחניך קדוש ולכן שפיר הרהור כדיבור אבל גבי שבת לא כתיב אלא ודבר דבר לכן הרהור לאו כדיבור דהא גבי ק"ש נמי מצרכי' על לבבך דהכ"ד דמי דז"א דוהי' מחניך קדוש אינו מרבה כלל הרהור אלא דאינו ממעט הרהור וכמו"ש רש"י שם והי' מחניך קדוש ולא כתיב בי' דבר ע"ש:

ומה שעלה מורה על ראשך שכתב ליישב דברי מהרי"ט בתשובה סי' קכ"ז דכתב שא"י להקדיש ע"י שליח משום דהוי מילי ומילי לא מימסרן לשליח ותרומה שאני דמחשבת תרומה חשיבא מעשה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם ובמח"א הל' שלוחין תמה עליו הא גבי הקדש נמי חשיב מחשבה כמעש' מדכתיב כלנדיב לב וכמו"ש תוס' שבועות כ"ה תוי' מורך הגאון מוהרא"י ז"ל אבדק"ק ב"ס בתרומה אי לא דכתיב ונחשב הו"א דאסור לאכול עד שיפריש לגמרי במעשה וא"כ כיון דגלי קרא נחשב ממילא המחשבה חשיבא כמעשה הפרשה אבל גבי הקדש אפי' לא כתיב כל נדיב לב ליכא מעשה רק דיבור בעלמא וא"כ אף דגלי קרא כל נדיב לב הוי רק כדיבור ושפיר הוי רק מילי. ולפ"ז אזדא לה ראי' שלי די"ל אפי' היכא דבדיבורי' איתעבד מעשה אפ"ה הרהור כדיבור והא דצריך בתרומה ונחשב משום דאי לא כתי' ונחשב הו"א דבעי' הפרשה במעשה ולא מהני במחשבה דנהי דהרהור כדיבור דמי אבל אין הרהור כמעשה עכ"ד:

ואני אומר ולטעמך איך אמרי' בשבועות שם משום דהוי תרומה וקדשים שני כתובים הבאים כאחד והלא תרומה א"א למילף מקדשים דבקדשים לא גלי קרא רק דמחשבה הוי כדיבור ואיך נדע בתרומה דמחשבה הוי כמעשה ואפי' למ"ש תוס' שם דאף דא"א למילף תרומה מקדשים מ"מ כיון דאפשר ללמוד קדשים מתרומה שפיר הוי שני כתובים מ"מ לפי דבריך גם קדשים מתרומה א"א למילף דהא תרומה חידוש הוא דבעלמא מחשבה ודאי לא הוי כמעשה וכאן בתרומה הוי מחשבה כמעשה וא"כ לא הוי שני כתובים כלל. ועוד דעד כאן לא קשי' להו לתוס' אלא משום דתרומה חול הוא אצל קדשים ואמאי לא מקשי עדיפא מינה כנ"ל. ונראה דרש"י נשמר מקושי' תוס' ופי' דתרומה היינו תרומת מלאכת המשכן שהוא ג"כ קדשים ולפירושו א"ש ג"כ מאי דמסיק למ"ד מלמדים חולין מקדשים לא גמרינן ולפי' תוס' צ"ל דתרומה אף דהוי חול נגד קדשים מ"מ לגבי חולין מקרי קדשים דתרומה נמי איקרי קודש כדכתיב ונתן לכהן את הקודש וכן בכל קודש לא תגע דרשי' ביבמות ע"ה לרבות את התרומה ועיי' מכות י"ד ותוס' שבועות ו' ד"ה ואימא והכי משמע לישנא דגמרא ורש"י קידושין מ"א מה להנך שכן ישנן חול אצל קדשים ופירש"י אפי' תרומה חול הוא אצלו וכ"כ עוד להדי' ד"ה ותיתי מהנך מה לגירושין שכן

ישנן חול אצל תרומה ע"ש. ועוד אפשר דס"ל לרש"י דמתרומה א"א למילף כלל דשאני תרומה שהוא מחויב להפריש ולהכי מהני במחשבה אבל לחדש אי' במחשבתו הו"א דמחשבה לאו כלום הוא דאפילו בדיבור אמרינן בר"ה ו' אימא דיבורי' לאו כלום הוא ומכש"כ למ"ש תוס' פסחים ל"ח ד"ה אתי' דטבל לא מקרי שלו לגמרי לפי שיש בו חלק כהן ולוי א"כ אינו רק מברר חלק התרומה ולהכי מהני במחשבה אבל לא לחדש איסור חדש במחשבתו וצ"ע:

ובגוף הסברא שהבאת כבר קדמוהו רבנן המ"מ פי"ג משכירות ה"ב שכתב דמשו"ה חסמה בקול לוקה לדעת הרמב"ם כיון שישנו במעשה גמור אף החסימה בקול הוא כמעשה ע"ש ועיין במל"מ פ"ד ממלוה ה"ו והוא גמרא מפורשת בקידושין נ"ט שאני מחשבה דטומאה דכי מעשה דמי וכדר"פ דר"פ רמי כתיב כי יתן וקרי' כי יותן הא כיצד כי יותן דומי' דכי יתן מה יתן דניחא לי' אף יותן דניחא לי' ופי' הריטב"א ואנן דייקי' השתא דכיון דביותן דלא עביד מעשה כיון דניחא לי' מכשיר כאלו יתן הוא אלמא מחשבה חשיבא כנתינה שהוא מעשה ע"ש. אבל מ"ש דאי לאו דכתיב ונחשב בתרומה הו"א דאסור עד דמפריש בידים במחכ"ת אישתמיטתי' דברי תוס' בגיטין ל"א ד"ה במחשבה שכתבו ולענין לאכול בלא הפרשה אין קפידא לכ"ע אפי' בכל המעשרות דלא כתיב בהו ונחשב דשרי בכ"מ אעפ"י שעתה אינו מפריש כלום וכו' ע"ש אלמא דאפי' לא כתיב ונחשב נמי סגי בדיבור עכ"פ וא"כ דבריו דחוי' וראי' שלי במקומה עומדת דהיכא דבדיבורו איתעבד מעשה לא אמרי' הכ"ד דמי דאל"כ ל"ל קרא דונחשב גבי תרומה:

ועיין בחת"ס יו"ד סי' שכ"א שרצה לומר אע"ג דהפרשת תרומה סגי במחשבה ולכה"פ בדיבור מ"מ עיקר מצוה הוא ההפרשה וההרמה והדיבור זה יהי' תרומה טפל לעיקר המצוה כמו האמירה ה"ז גיטך גבי נתינת הגט וכו' עיי"ש. ולפענ"ד דבריו תמוהים דל"ד כי עוכלא לדנא דגבי נתינת הגט אם יאמר לה ה"ז גיטך ואינו נותנו לה אינה מגורשת כלל ואפילו נוטלתו לא מהני משום דבעינן ונתן וטלי גיטך מעג"ק פסול ואם נותנו בידה ולא אמר כלום כשר מה"ת לדעת הרבה פוסקים וכן קבע להלכה באה"ע רס"י קל"ו ועיין ב"ש שם לכן שפיר חשיב מעשה אבל בתרומה הוא להיפוך אם הרים ולא אמר ולא חישב כלום שיהי' תרומה לא מהני מידי ואם אמר או חישב שיהי' תרומה בצפונו או בדרומו מותר לאכול מצד אחר ואפשר אינו צריך להפריש כלל דזה שירי' ניכרים עיין רש"י עירובין ל"ז ע"ב ד"ה ראשית ששירי' ניכרים ואוכל והולך עד שמגיע לתרומה ושפיר אפשר דהוי רק מילי ועיי' במהרי"ט בחידושי קידושין נ"ח דכל שנשתתפו דיבור ומעשה כא' הו"ל מעשה אלימא וכו' אבל בתרומה דסגי בדיבור או מחשבה לחוד לא

מקרי מעשה אבל בגט אפילו לשיטות הפוסקים דאם אינו אומר ה"ז גיטך פסול מה"ת מ"מ כיון דאמירת ה"ז גיטך לא מהני בלי מעשה נתינה נשתתפו דיבור ומעשה כאחד שפיר חשיב מעשה לכן דבריו צ"ע לפענ"ד:

ומה שדחית ראי' שלי מדצריך קרא תשביתו בחמץ דמהני ביטול בלב ות"ל משום דהכ"ד דמי אע"כ משום דבדיבורי' איתעבד מעשה לא מהני הכ"ד ודחית דאי לא כתיב תשביתו הו"א דצריך דוקא בידים. לפענ"ד דוקא תשביתו פירושו בלב כמו"ש רש"י פסחים ד' ע"ב ד"ה בביטול והשבתה דלב הוי השבתה ע"ש אבל לשון ביטול פירושו בפה וא"כ הו"ל למכתב תבטלו אף דפירושו בפה מ"מ הוי ידעינן דסגי בלב משום הכ"ד ומדאפקי' בלשון תשביתו דסגי בלב משום הכ"ד דמי ועיין פר"ח או"ח רס"י תל"א שכתב מדלא כתיב תבטלו שמעינן דמהני בדיקה עיי"ש מוכח דיותר ראוי לכתוב תבטלו מתשביתו וכ"ת א"כ צריך למכתב תשביתו דמהני בדיקה ז"א דא"נ כתיב תבטלו הוי שמעינן בדיקה מלישנא דמבתיכם כמו"ש פר"ח שם ולזה כוונתי מתחילה:

וביישוב קושי' מח"א על מהרי"ט נ"ל עפמ"ש המרדכי בגיטין ס"פ האומר וממורי הכהן קבלתי כל היכא שאין הדבר נגמר עפ"י השליח חשיב מילי ולא מימסר לשליח אבל קבלת הגט זהו גמר הדבר אבל הכתיבה שאמר לעדים חשיב מילי משום דאין הדבר נגמר עד נתינת הגט ואע"ג דהם שלוחים על הכל מ"מ שליחות הכתיבה מילי נינהו וכו' ע"ש ומעתה תרומה שפיר מהני ע"י שליח ולא חשיב מילי לפי שהמעשה נגמר ע"י שהוא תרומה והשירים חולין ואף דאכתי מחוסר מצות נתינה לכהן זו מצוה אחריתא הוא שהרי אם הבעלים כהנים צריכי' להפריש כדי להתיר איסור טבל ומחזיקי' לעצמם ואין כאן מצות נתינה כלל ועיין תוס' כתובות ל' ע"ב ושפיר מקרי מחשבת תרומה מעשה אבל בהקדש דמיירי מהרי"ט שאומר לחבירו צא והקדש שור א' משוורי' דאין המעשה נגמר ע"י השליח דאכתי מחוסר הקרבה עיין חולין קל"ט ור"ה ו' דאפריש ולא אקדיש עובר בבית ועיין טו"א שם שפיר כתב מהרי"ט דהוי רק מילי וכן בהקדש לעניים דמיירי מהרי"ט שם אין המעשה נגמר עפ"י השליח דאכתי מחסר מסירה ליד הגבאי או נתינה לעניים שפיר כתב שם מהרי"ט דהוי רק מילי ולא מימסרן לשליח וא"ש:

ומה"ט נמי כתב רמב"ן ב"ב קכ"ו ע"ב דא"י לעשות שליח לקבל נזירות עבורו וכן כתב תוס' נזיר י"א ע"א משום דאין המעשה נגמר עפ"י השליח שהרי הבעלים צריכין לנהוג נזירות והוי רק מילי וכן הא דכתב הר"ן בפסחים ו' דלא מהני ביטול ע"י שליח משום דהוא בתורת הפקר והפקר ע"י שליח לא מהני ע"ש ועיי' בב"י או"ח סוס"י תל"ד הוא נמי מה"ט כיון דאין הדבר נגמר עפ"י השליח ולא מיבעי לר"י דס"ל בנדרים מ"ג דהפקר

עד דאתי לרשות זוכה ודאי לא הוי גמר מעשה אלא אפילו לרבנן דמיד הוי הפקר מ"מ היינו רק מה"ת אבל מדרבנן יכול לחזור בו עד ג' ימים כמבואר בסוגי' שם והכי פסקינן בחו"מ סי' ער"ג ס"ט ועיין בש"ך ביו"ד סי' רכ"א סקנ"ג א"כ אינו גמר הדבר עפ"י שליח שהרי עדיין יכולי' הבעלים לחזור בהם לכן הוי מילי וכן בנדר אין כאן גמר מעשה רק בקיום הבעלים נדרם עיין בב"י סוס"י תל"ד הוי מילי וא"ש:

ובהכי ניחא מה שהק' מח"א שם ונוב"י ח"ב יו"ד סי' קמ"ז מנזיר י"ב ע"ב דיכול לעשות שליח להפר נדרי אשתו ועיי' נדרים ע"ב והא הוי מילי. ותוס' רעק"א גיטין פ"ד אות ל"ד הק' איך יכול לבטל גט ע"י שליח הא הוי מילי ובתפארת ישראל במשנה גיטין פ"ו הק' ל"ל קרא דאינו חייב קרבן שבועות עדות ע"י שליח ת"ל דהוי מילי ועוד מנדרים ח' ע"ב גבי בעל אי נעשה שליח לחרטת אשתו הא הוי מילי. והאחרונים הקשו מסנהדרין קי"א דדרשינן יצאו הם ולא שליחם ל"ל קרא הא מדיחי' הוי רק מילי. ולפמ"ש לק"מ דהפרה וביטול גט ע"י שליח הוי גמר מעשה וכן בשבה"ע וחרטת אשתו הוי גמר מעשה וכן מדיחי' שעע"ז עפ"י הוי גמר מעשה ולא מקרי מילי וא"ש:

אך אכתי קשי' מה שהק' מח"א שם מהא דתמורה י' דבעי רמב"ח מקדיש עושה תמורה או מתכפר עושה תמורה אמר רבא א"כ מצינו צבור ושותפי' עושין תמורה כגון דשוי שליח לאקדושי ע"ש א"כ חזינן דאפשר להקדיש ע"י שליח. והגאון ר' בונם איגר בתשובת חת"ס יו"ד שכ"א הק' מנדרים ל"ו דמוכח דמדעת בעלים יכול להיות שליח להפריש בשבילו חטאת ופסח עיי"ש מה שהאריך. והנה מהא דתמורה ופסח אפשר לומר דאיירי דאית לי שותפות בגווי' שהרי הוא ג"כ א' מן הצבור וכן בפסח פי' הרא"ש שם שימנה חבירו על פסחו ע"ש ומשו"ה אפילו במילי מהני שליחות כדאמרינן בקידושין מ"ב ודילמא שאני התם דאית לי' שותפות בגווי' אבל בחטאת חלב ל"ש שותפות ועיי' תוס' ב"ק מ' ד"ה כופר:

אבל לפמ"ש נ"ל דבר"ה ו' אמרינן דאיכא תרי קראי לענין לעבור בבל תאחר חד דאמר ולא אפריש וחד דאפריש ולא אקריב ומבואר שם דבהרי זו לא משכחת אמר ולא אפריש רק בהרי עלי או בקרבן חובה חטאות ואשמות עולות ושלמים ע"ש ועיין ברמב"ם פ"ח ממתנות עניי' כתב דבצדקה עובר מיד בב"ת משום דעניים מצויין הם והוא מגמרא ר"ה דף הנ"ל ואם אין שם עניים מפריש ומניח עד שימצא עניים וכן פסק המחבר ביו"ד סי' רנ"ז ס"ג בלי חולק וא"כ נראה דה"פ בקרבנות אפי' יש אונס שא"י להקריב מ"מ מחויב להפריש כמו בצדקה הנ"ל. ולפ"ז א"ש דמהרי"ט לא כתב כן אלא בעושה שליח להקדיש מה שלא הי' מחייב מקודם ועושה שליח לומר ה"ז עולה ואז אין הפרשה גמר

מעשה שתכליתה הוא הקרבה והרי מחוסר הקרבה לכן הוי מילי וא"א ע"י שליח אבל בחטאת חלב שהוא קרבן חובה וכן האי דתמורה מיירי בקרבן צבור ומסתמא הוא קרבן חובה ועיין ברמב"ם פ"א ממעה"ק ופ"ב ופי"ב ופי"ד משמע שאין הציבור נודרי' נדבה וא"כ הפרשה הוא מצוה אעפ"י שא"י להקריב כנ"ל וכיון שהפרשה מצוה בפ"ע הוי גמר מעשה ושפיר יכול לעשות שליח וא"ש:

ומפסח בלא"ה לק"מ כיון דאסור לאכול שלא למנוי"ו א"כ במה שמונה אותו על פסחו מתירו לאכול ממנו שפיר הוי גמר מעשה על ידי שליח ולא הוי שליח ואתי שפיר וקצרתי מאפס הפנאי:

ושוב נתישבתי דמהאי דפסח לק"מ ואין לו ענין כלל המקדיש ע"י שליח אלא שממנה את חבירו על פסח שלו שהקדיש כדי שלא יהי' שלא מנויו ומזכה לו חלק בפסחו ועיין פסחים צ' בממנה זוכה על פסחו ועיין קידושין מ"ב דומי' דשכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים ואינו שליח להקדיש כלל רק לזכות לו שהיא מעשה ולא מילי והגמרא פריך דאפי' עושה כן בלא דעתו להוי למנויו ומשני לה שפיר אבל עושה כן מדעת שפיר הוי למנויו אבל להקדיש לו פסח ע"י שליחות י"ל דלא מהני משום דהוי מילי. וכן הא דפריך אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על חבירו הפי' משלו ולא משל חבירו דומי' דשכן אדם מביא על אשתו שוטה ומסיק דלא מהני שלא מדעת דזימנין דלא ניחא לי' דליכפר במידי דלאו דידי' כדאמרי' בערכין כ"א אבל מדעת שמודיע את המתכפר עיין רש"י בערכין שפיר מהני ולא מתורת שליחות רק הוא יכול להפריש חטאת בשביל חבירו מדידי' אבל להפריש משל חבירו בתורת שליחות ודאי לא מהני משום דהוי מילי. אך קושי' מח"א מהאי דתמורה קשי' ומ"ש בהג"ה שם דהאי דתמורה מיירי שהקדיש השליח משלו לא נ"ל דא"כ אינו מדין שליחות כנ"ל ואיך אמרו שם בגמרא כגון דשוי שליח לאקדושי:

ומה שנ"ל בזה הוא דתוס' בקידושין נ"ט ע"ב ד"ה מידי הקשו אמאי לא פריך ר"ל לר"י מהא דתרומה דקאמר אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ומשמע הא אם משתרם ביטל הוי תרומה אעפ"י שתרם השליח במחשבה אלמא לא אתי דיבור ומבטל דיבור ותי' דמחשבה דתרומה הי' יודע דכמעשה דמי דכתי' ונחשב לכם והוי כאלו תרם בידים ואפי' אינו מוציא מידי תרומה דהיינו אפי' תרם בעה"ב אח"כ כראוי אחר מחשבת השליח אבל גבי טומאה אין המחשבה מטמאתו אבל מביאתו לידי תורת קבלת טומאה ואותה הבאה יכולה להתבטל דהכל מודים דע"י המעשה מתבטלת א"כ תתבטל ע"י מחשבה ע"ש. ובחי' מהרי"ט שם הק' לקשי' ר"ל לנפשי' דהא מודה דאתי דיבור ומבטל

דיבור כגט ותרומה רק בקידושין ס"ל דנתינת מעות ליד אשה כמעשה דמי ותי' והסביר סברת תוס' דר"ל ידע דכל שהמחשבה מועלת כמעשה חשיבה מעשה אלא דמחשבת כלים לא הועילה להם לאלתר אלא לאחר שיגע בהם שרץ והרי אפשר להתבטל קודם שיגע בה שרץ ע"י מעשה כמו"ש תוס' וא"כ בשלמא לר"ל דחשיב נתינת מעות ליד אשה אעפ"י שלא הועילה עכשיו וגם אפשר להתבטל ע"י קידושי' אחר בתוך שלשים אלא שמועילי' אחר זמן שלא תהי' צריכה קידושין אחרים חשיבה מעשה שפיר חשיב גם מחשבה דטומאה מעשה אבל לר"י שאעפ"י שעשה מעשה כל דלא אהני מיד ואפשר להתבטל ע"י קידושי אחר לא חשיב לי' מעשה כ"ש מחשבת כלים ע"ש. ועיין בש"ך חו"מ סי' רנ"ה סק"ה בשם ראשונים דהא דיש שאלה בהקדש היינו מקמי דאתי ליד גזבר דהוי רק דיבור ואתי דיבור ומבטל דיבור אבל בהר דאתי ליד גזבר דקנהו הקדש במשיכה לא מהני שאלה דלא אתי דיבור ומבטל מעשה ע"ש. ועיין תוס' חולין כ"ב ע"ב ד"ה והביא שהק' כיון דממנ"פ הא' פסול איך יכול להקריב ותי' כיון שהביאן ליד כהן יצא ידי נדרו מאחר דמ"מ הא' מהן ראוי להקריב עיי"ש ועיי' בס' טהרות הקודש ריש זבחים שהראה מקור לזה מסוגי' דמעילה י"ט דמוציא מעות הקדש ולקח מהן קיני זבים וזבות ויולדות כיון שהוציא מעל ופירש"י כיון שהביאו לעזרה יי"ח ידי אחריות ומעל דבר' ר"ש רי"א עד שיזרוק הדם והסביר שם דברי ריש איך יי"ח בהבאה לעזרה הא אין כפרה אלא בדם ותי' דבאמת אין חטאו מכופר אלא שקיים מ"ע שיש עליו להביא קרבן ע"ש באריכות ולפ"ז פשיטא לר"ש כיון דמשהביאו לעזרה נפטר מאחריות וכבר קנאו הקדש שוב א"י לישאל עליו:

ולפענ"ד גם חטאו מכופר כמו דאמרינן בגיטין נ"ח בחטאת גזולה שלא נודעה לרבים ועיין רש"י וחי' רשב"א שם ויבמות צ' דרבנן עקרו מצות אכילת בשר בשב וא"ת ומ"מ בעלים מתכפרים וא"כ מה התם דאנוס בתקנתא דרבנן חטאו מכופר ועיי' תוס' שבת ד' ד"ה קודם מכ"ש אם אנוס בד"ת שפטור מאחריות כיון שהביא לעזרה שחטאו מכופר אם מת או נאבד הקרבן אלא באיתניהו הכפרה תלוי בדם. ומ"ש תוס' כריתות י"ג ע"ב ד"ה ארבע מ"מ השתא שנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן ליתא בשאלה היינו אפילו אליבא דר"י אבל לר"ש מיד שהביאן לעזרה ליתא בשאלה דקני' הקדש כמו בקדשי בדה"ב כשבאו ליד גזבר ומ"ש רשב"ם ב"ב ק"ך ע"ב דאפי' לאחר שחיטה ישנו בשאלה היינו דוקא בשחטו בחוץ עיי"ש ועיין טו"ז יו"ד סי' שכ"ג ואו"ח סי' תרי"ט. ועיין פי' הרא"ש נדרים נ"ט דס"ל לר"א ממיץ דגם תרומה ביד כהן מצי ישראל לישאל עלי':

ומעתה סברת מהרי"ט נכונה דעושה שליח להקדיש הוי רק מילי כיון דאין דיבורו מועיל עכשיו רק לאח"ז שיתנה לגזבר או שיביאהו לעזרה וגם אפשר להתבטל ע"י שאלה משא"כ אחר שעשה מעשה ונותנו לגזבר או הביאו לעזרה א"א להתבטל ע"י שאלה א"כ אין הדיבור פועל כמעשה דמעשה ליתא בשאלה ודיבור איתא בשאלה לכן לא חשיב מעשה רק מילי ולא מימסרן לשליח אבל בתרומה דהדיבור מועיל כמו המעשה אף דאפשר להתבטל ע"י שאלה מ"מ גם בעשה מעשה ונתנה לכהן נמי מהני שאלה וא"כ המחשבה מהני ומועיל כמו מעשה שפיר מיקרי המחשבה ודיבור מעשה ולא הוי מילי ושפיר מימסרן לשליח ואפי' לשיטות הסוברים דתרומה ביד כהן אינה בשאלה מ"מ כבר כתבתי לעיל דנתינה לכהן הוא מצוה בפ"ע עכ"פ אם מפריש בידים נמי איתא בשאלה וא"כ המחשבה והדיבור מועילין כמעשה הרמה אבל בהקדש אם מקדיש ואינו נותן לגזבר ואינו מביאו בעזרה לא עשה ולא כלום כי אין בו תכלית אחר רק לתתו לגזבר ולהביאו בעזרה וכיון שאם מקדיש במעשה ליתא בשאלה ודיבור ובמחשבה איתא בשאלה ואפשר להתבטל לא הוי כמעשה רק מילי וא"א ע"י שליח. והיינו נמי טעמא דנזירות לפי שלא הועיל דיבורו עכשיו עד שינהוג נזירות ואפשר להתבטל ע"י שאלה ואחר שנהג נזירות א"א לישאל דאכלה כולה אין נשאלי' עיין שבועות כ"ז וכן נדר כן ולכן הוי מילי וכן ביטול חמץ דהוא מטעם הפקר והפקר הוא כנדר כמו"ש רמב"ם פ"ב מנדרים הי"ד וכן הוא בטוש"ע חו"מ סי' ער"ג ועיין קצו"ח שם ומהני בי' שאלה ואפשר להתבטל לכן הוי מילי. ובהכי מיושבי' כל הקושי' שהבאתי לעיל על מהרי"ט דבכל המקומות כיון דאהני דיבורי' וא"א להתבטל כמעשה שפיר מיקרי מעשה ומהני ע"י שליח וא"ש:

ולפ"ז לר"י דס"ל במעילה הנ"ל עד שיזרוק הדם יכול לישאל על קדוה"ג אפי' הביאו לעזרה רק אחר שנשחט ונזרק הדם כדינו אינה בשאלה כמו"ש תוס' כריתות א"כ שוב גם בהקדש הוי מחשבה ודיבור כמעשה ואי משום דאיתא בשאלה הא במעשה הבאה לעזרה נמי איתא בשאלה והוי כמו תרומה דלא הוי מילי וא"כ הא דנדרים ל"ו דפריך יביא אדם חטאת חלב על חבירו שכן אדם מביא קרבן על אשתו כר' יודא ור"י לשיטתו שפיר לא הוי מקדיש קדוה"ג מילי ולהכי שפיר מדעת יכול להיות שליח להקדיש אבל מהרי"ט כתב שפיר אליבא דר"ש ופסק כוותי' דלא כרמב"ם פ"ו ממעילה הי"ב דפוסק כר"י וא"ש:

אלא דלכאורה קשי' הא חכם עוקר נדר מעיקרא א"כ מה דאפשר להתבטל ע"י שאלה לא מקרי אפשר למעשה או לדיבור להתבטל אלא שלא הי' כאן הקדש מעולם ושאני

בהך דכלים שכתבו תוס' קידושין שע"י מעשה נתבטל מהם תורת קבלת טומאה מכאן ולהבא שפיר מקרי אפשר להתבטל אבל כאן אם חל פ"א א"א להתבטל ונראה עפמ"ש הר"ן בנדרים כ"ז בשם הרמב"ן דהא דנדר שהותר מקצתו הותר כולו היינו דוקא בניתר ע"י פתח דמשוי לי' נדר טעות אבל ניתר בחרטה אין כל הנדר ניתר רק מה שמתחרט בו בלבד ע"ש מבואר דבניתר בחרטה שפיר הי' נדר אלא שנתבטל אח"כ ועיין ש"ש שמעתתא וי"ו פ"ג ומ"מ עוקרו למפרע כמו זבה שסותרת למפרע ועיין זבחים כ"ט ושפיר מקרי אפשר להתבטל והוי רק מילי. אלא דאכתי קשי' הא לדעת הרמב"ם פ"ז מערכין הי"ז נדרי הקדש אין ניתרי' אלא בפתח ולא בחרטה ובמחנה אפרים הל' צדקה סי' ח' הסביר עפמ"ש רמב"ם סוף הלכות נדרים דנדרי הקדש מצוה לקיימן ולא לישאל עליהם אלא מדוחק ע"ש וכיון דהקדש אינו נשאל עליו אלא בפתח דמשוי לי נדר טעות א"כ לא הי' מעשה מעולם רק בטעות ועיין בלשון רשב"ם ב"ב ק"ך וא"כ לא מקרי אפשר להתבטל והדק"ל. אך המח"א שם הק' א"כ איך ס"ד בנדרים נ"ט דתרומה הו' דשיל"מ משום דמצי לאיתשולי עלה הא שמא לא ימצא פתח ובחרטה אינה ניתרת ותי' כיון שאינו רוצה להפקיע המצוה שדעתו לחזור ולתרום שפיר ניתר בחרטה ע"ש ולפ"ז בהקדש נמי כשאומר הרי עלי והפרישׁ לנדרו או שהפריש קרבן חובה ורוצה לישאל שפיר ניתר בחרטה כיון שאינו רוצה להפקיע המצוה רק להפריש אחר במקומו ושפיר מקרי אפשר להתבטל והוי מילי ולא מימסרו לשליח. ולפ"ז באומר ה"ז עולה דאם נשאל עלי' אינה נותן אחרת במקומה אינה ניתר בחרטה רק בפתח ולא מקרי אפשר להתבטל ושוב הוי מחשבה ודיבור כמעשה ושפיר מימסרן לשליח וא"כ האי דתמורה א"ש כגון דשוי שליח לומר ה"ז עולה דבכה"ג לא הוי מילי ושפיר משוי' שליח וא"ש:

ובזה י"ל פרפרת נאה בתוס' שבועות כ"ה ד"ה משום שכתבו גבי קדשים כתי' שהביאו בעזרה כל נדיב לב עולות והאי שהביאו הוא שפת יתר. ולפמ"ש א"ש דכבר הקשיתי ל"ל קרא ת"ל דהרהור כדיבור דמי ותרצתי כיון דבהקדש ע"י דיבורי' איתעבד מעשה הוי כמעשה כדאמרינן בתמורה ג' לא תיתני מימר דבדיבורי' איתעבד מעשה לא אמרינן הרהור כמעשה ולפי האמור יש להשיב דהא מבואר בנזיר ל"א דאפי' לב"ה תמורה בטעות הוי תמורה וא"כ אין שאלה בתמורה שהא בהא תלי' כמבואר ב"ב ק"ך ובכמה דוכתי לכן במימר שפיר חשיב דיבור כמעשה אבל תחילת הקדש דישנו בשאלה הוי רק מילי והדק"ל ל"ל קרא ת"ל דהכ"ד דמי. אך ז"א דהתם הביאו הקרבנות בעזרה והקריבים מיד כמבואר בדה"י שם וא"כ הוי ה"ז ואינו ניתר בפתח ושפיר מקרי מעשה ול"ש הכ"ד ושפיר צריך קרא וזה שכתבו תוס' גבי קדשים כתי' שהביאו בעזרה דשפיר הוי מעשה

ולהכי צריך קרא כל נדיב לב עולות. ובהכי א"ש מה שהקשיתי לעיל איך הוי שני כתובים הא תרומה מקדשים לא ילפינן דשאני קדשים דמחשבה הוי רק כדיבור אבל בתרומה דילהוי כמעשה מנ"ל וקדשים מתרומה לא ילפי' דתרומה חידוש דהרהור הוי כמעשה אבל לפמ"ש ניחא דגם בקדשים מיירי היכי דמחשבה הוי כמעשה ולכן העמידו תוס' דבריהם אהא משום דהוי שני כתובים כדי ליישב קושי' זו:

ועוד נ"ל ליישב קושי' מהרב"א מהאי דחטאת חלב ופסח בנדרים ל"ו דלכאורה קשי' לפמ"ש ריב"ש סי' שנ"ט דהא דאין אדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו היינו דוקא בקדושת דמים דמוציא מרשות לרשות והוי כמכרו להדיוט כדאמרינן ב"ק ע"ו אבל בקדושה"ג שפיר יכול להקדיש דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן ואינו רק מניח עליו שם איסור וזה יכול אף שאינו ברשותו דאיש כי יקדיש ביתו מה ביתו ברשותו בקדושת דמים כתי' ולהכי מהני הקדש לוה אף דאינו ברשותו ועיין קצו"ח סי' קי"ז ולפ"ז תקשי אמאי אין אדם יכול להקדיש קדוה"ג בהמות חבירו והא אינו רק קורא עליו שם איסור. אך זה שיבוש דהא אאדשא"ש בדיבור ובמחשבה. אבל הא קשי' הא כתב רמב"ן במלחמות ב"ק קי"ד דשינוי השם במחשבה לא מהני קודם ייאוש משום דבעלים מעכבים אבל לאחר ייאוש דליכא בעלים מעכבים שפיר מהני ע"ש וא"כ היכא דניחא לי' לבעלים שפיר יכול להקדיש קדושת הגוף אעפ"י שאינו שלו ועיין ע"ז נ"ג ע"ב מדפלחו ישראל לעגל גלי דעתי' דניחא בע"ז כי אתי נכרי שליחותא דידהו עבדי ול"ש אין אדם אוסר דשא"ש וא"כ איך כתב מהרי"ט דבעושה שליח להקדיש לא הוי הקדש נהי דלא הוי שליח משום דמילי לא מימסרן לשליח מ"מ כיון דבעלים גלי דעתיהו דניחא להו בהקדש וכיון דאין הבעלים מעכבים שפיר יכול להקדיש קדוה"ג אעפ"י שאינו שלו דאם אין בעלים מעכבים אאדשא"ש. אך גם הא לא קשי' כמו"ש הר"ן בגיטין ר"פ האומר בשם ירושלמי הרי שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה ע"ש ועיי' חת"ס אה"ע ח"א סי' ד' הסבר נאה בשם הגאון מו"ה יצחק משה פערלס זצ"ל דכשהוא שליח בעי' ביטול בפה ואוקמא אחזקה שלא ביטלה אבל כאן שמא באותו רגע שקיבל שליח הגט חזרה בה במחשבתה ולא הי' נימא לה ע"ש ולפ"ז א"ש דשם בע"ז ברגע דפלחו ישראל לע"ז הי' ניחא להו ונאסרו כולם ברגע זו אבל כאן שמא ברגע שהקדיש השליח חזר בו במחשבתו ולא ניחא לי' בהקדש כי חוב הוא לו שמפסיד ממונו וכיון דאין בו דין שליח א"צ ביטול בפה ושפיר כתב מהרי"ט דלא מהני אלא אי קשי' הא קשי' למ"ש תוס' ב"מ כ"ב ד"ה אם דגבי תרומה כיון דחזינן בי' דניחא לי' השתא אמרינן נמי דניחא

לי' מעיקרא משום מצוה א"כ ה"נ אי ניחא לי' אח"כ בהקדש נימא מעיקרא נמי ניחא לי' משום מצוה ועיין קצו"ח סי' רס"ב:

ונ"ל לחלק דוקא גבי תרומה שהוא צריך עכ"פ להפריש תרומה וליכא אלא הפסד מועט שתרם מן היפות שפיר אמרינן מדהשתא ניחא לי' מעיקרא נמי ניחא לי' משום מצוה וכ"ש שהוא מצוה מחויבת אבל בהקדש דאיכא הפסד ממון הרבה כל החפץ וגם אינו מצוה חיובית לא אמרי' מדהשתא ניחא לי' מעיקרא נמי ניחא לי' משום מצוה וכה"ג מחלק מג"א סוס"י י"ד לענין ניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממוני' ע"ש ושפיר כתב מהרי"ט דלא מהני הקדש. וכ"ז בהקדש שהוא נדבה אבל התם בנדרים בחטאת ופסח שהוא קרבן חובה דמי לתרומה הנ"ל דהוי הפסד מועט שפיר אמרינן דניחא לי' ויכול להקדיש מדעת בעלים אעפ"י שאינו שלו ולא מדין שליחות רק דיכול להקדיש קדוה"ג גם אם אינו שלו אם אין הבעלים מעכבים וניחא להו כנ"ל ועיין מנחות דף ס"ד ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחלה ושחוט וא"ש:

מ"ש לתרץ קושיתי אמאי לא ילפינן דע"א נאמן באיסור דאי אינו נאמן הלא מסברא א"נ וא"כ ל"ל גז"ש דדבר דבר דאין דשב"ע פחות משנים אלא מדאיצטריך גז"ש ש"מ דבשאר איסור נאמן וכתבת דאי מהאי הו"א דוקא בלא איתחזק איסור והיתר אבל באיתחזק הו"א דילפי' שאר איסור מדשב"ע וציינת דברי מהרמ"ל ריש גיטין בתוס' ד"ה הו' דשב"ע. הרבה יש להשיב ואינני רוצה להכניס עצמי בזה בפלפול אבל גוף תירוצך שקר הא ע"א באמת אינו נאמן באיסור באיתחזק רק בלא איתחזק והילפותא מפגול אסקי' בקשי' ואכתי קושי' במקומה על הראשונים דטרחו מנ"ל דע"א נאמן באי' בלא איתחזק הא מוכח דנאמן בלא איתחזק דאי אפילו בלא איתחזק אינו נאמן ל"ל קרא בדשב"ע דא"נ אעכ"ח דבעלמא נאמן ויש לי הרבה תירוצים ע"ז ואין עת האסף פה. וד' הטוב. יריק לנו שפע כל טוב. לא יחסר קורטוב. כנפש חמיך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שכז

שיל"ת ב' אויפאלו מוש"ק לסדר ובירך את עמך ישראל תרמ"ז לפ"ק:

במוצאי מנוחה. ברכה והצלחה. לידידי הרבני החרוץ ושנון. וריח לו כלבנון כמו"ה אהרן מרדכי נ"י גאלדפינגער בגליל מארגרעטין:

כתבו בא אלי בעש"ק העבר סמוך להכנסת כלה וחשתי ולא התמהמהתי להשיב על דבר קושיתו מאי פריך בשבת כ"א על רמב"ח מהא דמבלאי מכנסי כהנים ומהימניהם וכו'

דילמא ס"ל לרמב"ח כראב"ש ביומא י"ב דאבנטו של כה"ג לא זהו אבנטו של כהן הדיוט דאבנט של כהן הדיוט הי' של בוץ ולא הי' בו צמר וא"כ אין כאן פסול פתילות כלל:

הנה התי' הפשוט הוא כיון דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ורבי ס"ל התם ביומא דהי' של צמר לא בעי' לאוקמא לרמב"ח דלא כהלכתא. וגם יש לדחות כיון דסתמא קתני מבלאי מכנסי כהנים ומהימניהם משמע אפי' דכ"ג ואבנטו של כ"ג וודאי הי' של צמר כדכתי' ואת האבנט שש משזר ותכלת וכו' וכמו שפירש"י בשבת ע"ש. אלא דז"א דהרי פסק הרמב"ם פ"ח מכלי מקדש הלכה ה' ובגדי כ"ג שבלו גונזי' אותן ע"ש בכ"מ ובמל"מ:

אבל באמת דברי הרמב"ם תמוהים בעיני שהוא נגד ירושלמי פ"ה דסוכה ה"ג דאיתא שם תני מבלאי מכנסי כ"ג הי' מדליקי' את הנרות שבפנים ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקי' את הנרות שבחוץ מבואר שלא היו גונזי' אותם ואין לדחות דרמב"ם קאי רק על אבנט של כ"ג שהי' בו צמר ולא הי' ראוי' לפתילות דא"כ תקשי אבנטו של כהן הדיוט נמי טעון גניזה דהא אינו ראוי' לפתילות דהא הרמב"ם פסק שם כרבי דאבנטו של כ"ג הוא אבנטו של כהן הדיוט כמ"ש כ"מ. ואולי י"ל דלעולם רמב"ם קאי רק על אבנט דכ"ג אלא בשלמא בבגדי כ"ג שהיו עושי' פתילות למנורה אבנט פסול משום שיש בו צמר וטעון גניזה אבל אבנטו של כהן הדיוט שהיו עושי' פתילות לשמחת בית השואבה וכשר גם בשל צמר כדמסיק בשבת שם שפיר אינו טעון גניזה אבל לישנא דרמב"ם לא משמע הכי דקאי רק על אבנט דכ"ג של כל השנה וצ"ע:

ומה שנ"ל ביישוב קושיתו דתוס' בסוכה נ"א ד"ה מבלאי הקשו תימא דלא חשיב נמי כתונת שגם הוא היתה של שש ע"ש ודבריהם תמוהים מה בעו בזה שגם הוא היתה של שש הא למסקנא דשבת הי' מותר בשמחת בית השואבה אפי' בשל צמר דהרי קושי' הגמ' ה' למ"ד דאבנט של צמר וע"ז משני דשמחת בית השואבה שאני ונ"ל דבחי' רשב"א שם בשבת הק' מאי פריך מבלאי מכנסי כהנים והלא יש בו פשתן דשש כיתנא והו"ל כרך דבר שמדליקי' בו ע"ג דבר שאין מדליקי' בו ואע"ג דבשבת אסור היינו משום גזירה דילמא אתי לאדלוקי בעיניהו אבל במקדש ליכא למיגזר ותי' דפשתן שבהם דבר מועט הוא שאין בהם אלא רביע פשתן וג"ח תכלת וארגמן ותולעת שני ודבר מועט של פשתן כזה בטל הוא לגבי שאר המינים כאלו אין בו כלל ע"ש ודבריו צריכין ביאור דלמה הק' דבמקדש קדש ליכא למיגזר תיפוק לי' דהוא עצמו כתב נעיל דדוקא בדבר שהוא ראוי' להדליק בפ"ע אלא שהאור מסכסכת בהן ועשוי' לכבות מהרה גזרי' עי"ת אטו בעינייהו אבל דבר שאינו ראוי' להדליק בפ"ע ל"ש למגזר דהא אינו דולק בפ"ע ע"ש וא"כ בצמר דאמרי' שם לעיל דמכוויץ כוויץ ואינו דולק בפ"ע ל"ש למיגזר כלל אפי' בגבולין. ונראה

דרשב"א רצה להקשות אפי' לתנא דברייתא דהוסיפו עליהם של צמר וס"ל דדולק בפ"ע אלא שאין מושכין השמן יפה וכמ"ש בתוס' שם בדף הקדום ד"ה ותנא:

ולפ"ז י"ל דכ"ז לפי קושית רשב"א היינו צריכי' לומר דמאי דהוסיפו בברייתא של צמר היינו משום שדולק בפ"ע דל"ל דהוסיפו שפסול עי"ת פתילות כשרות דהא מדינא הו' ס"ל דכשר אפי' אם המיעוט פתילה כשירה וגזירה ל"ש אם אינו דולק בפ"ע אבל באמת זה דוחק שיחלקו תנא דמתני' ותנא דברייתא במציאות אם דולק בפ"ע ובפרט דעינינו רואות דצמר כווין ושיער מיחרך לכך נראה דלפי תי' רשב"א דאם הרוב מדבר שאינו דולק בפ"ע והמיעוט פתילה יפה בטל המיעוט לגבי רוב ופסול מדינא א"כ י"ל דתנא דברייתא לא פליג אמתני' דצמר ושיער אינו דולק בפ"ע רק דהוסיפו בברייתא צמר ושיער עי"ת פשתן מועט שיוכל לדלוק ע"י הפשתן אלא שהאור מסכסכת בהן לפי שהצמר רוב ופסול מדינא לא משום גזירה כמ"ש רשב"א ותנא דמתני' לא חשיב רק מה שדולק בעיניהו ולא מה שדולק עי"ת:

ובזה יובן דברי רש"י שם ד"ה כרך דבר וכו' שסיים כגון פסול פתילות דמתני' והוא פלא אמאי לא ניחא לי' לרש"י דהאיבעי' קאי נמי אפסול פתילות דברייתא דהא לחנא דברייתא דולק בפ"ע. ולפמ"ש א"ש דס"ל לרש"י דלפי האמת תנא דברייתא נמי ס"ל דצמר ושיער אין דולקי' בפ"ע אלא דהוסיפו דפסול מדינא עי"ת מיעוט פתילה כשרה וכנ"ל וא"כ ליכא למיבעי' רק על פסול פתילות דמתני' שדולקי' בעיניהו אבל בפסול פתילות דברייתא ליכא למיבעי' דהא אין דולקי' בעיניהו וכמ"ש הרשב"א הנ"ל ואף דאכתי איכא למיבעי' אי גזרי' ברוב פתילה כשירה אטו מיעוט פתילה כשירה דפסול מדינא אפשר דבהא פשיטא דגזרי' רוב אטו מיעוט ולא מיספקא לי' רק אי גזרי' דילמא אתי לאדלוקי בעיניהו ועוד דעכ"פ בעל איבעי' נקט לישנא דילמא אתי לאדלוקי בעיניהו ע"כ לא קאי על פסול פתילות דברייתא דבהו ל"ש בעינייהו רק על פסול פתילות דמתני'. ולפ"ז י"ל דתוס' בסוכה בעו לאפוקי רק שלא הי' כולו צמר דבכולו צמר שפיר לא חשיב לי' דהא אינו דולק כלל אפי' לתנא דברייתא וע"כ צריכי' לומר דהי' בו שש ונקטו האמת שגם הוא היתה של שש היינו כולו שש:

ובתויו"ט שם תמה אמאי לא הקשו תוס' נמי ממצנפת ע"ש ובעיני יפלא שלא שת לבו לדברי כ"מ פ"ח מכלי מקדש הנ"ל שכתב ומצנפת צריך טעם למה השמיט רבינו מצנפת ותי' בתי' השני משום דמצנפת דקות ביותר ולא חזו לפתילות ע"ש וא"כ לא רחוק הוא שגם תוס' ס"ל כן ומשו"ה לא קשי' להו אמאי לא חשיב נמי מצנפת והוא פשוט:

וביישוב קושי' תוס' הנ"ל עלה בדעתי לפמ"ש הרמב"ם שם ה"י דמכנסי כהנים הדיוטי' שבלו ואבנטיהם היו עושי' מהן פתילות ומדליקי' בהם במקדש בשמחת בית השואבה וכתנות כהנים הדיוטי' שבלו היו עושי' מהן פתילות למנורת תמיד וכתב כ"מ ודייק רבינו כתנות כהנים למעט אבנט דאין עושי' מהם פתילות למנורת תמיד משום דאית בי' עמרא ואין להדליק בהם למנורת תמיד ומכנסים תנן דבשמחת בית השואבה מדליקי' בהם ולא נשאר לפתילת התמיד כ"א כתנות ע"ש, אמנם הוא גופא טעמא בעי למה בחרו כתנות למכורה ומכנסים לשמחת בית השואבה ואפשר לומר עפ"י ירושלמי הנ"ל דמבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקי' נרות שבפנים ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין נרות שמבחוץ ופי' ק"ע דמכנסי כ"ג היו מפשתן יפה ונאה לכך היו מדליקין המנורה מהם ע"ש:

ולפענ"ד הי' אפשר לומר דבגדי כ"ג נשתמש בהם קדושה חמורה יותר דכ"ג קדוש יותר מכהן הדיוט לפיכך עשו פתילות לקדושה חמורה דמעלין בקודש ולשני הפירושי' אפשר לומר כיון דמכנסים היו לכסות בשר ערוה ועיי' טו"ז או"ח סי' קל"ב שם גבי מי רגלים ועיי' רש"י בחומש פ' ויקהל בפסוק במראות הצובאות ורמב"ן שם על כומז לכן הי' כתנות בגד חשוב יותר והי' מפשתן יפה ונאה יותר ממכנסים לכן לקחו כתנות למנורה ומכנסים לשמחת בית השואבה. ועכ"פ מבואר דכתנות לקחו למנורה ולא לשמחת בית השואבה יהי' מאיזה טעם שיהי' לכן לא חשיב כתנות בשמחת ביה השואבה ומיושב קושי' תוס':

אמנם לפענ"ד נראה עוד ליישב קושי' תוס' דתוס' בשבת הנ"ל ד"ה שמחת הקשו האיך שרי להדליק בהם הא לאו צורך קרבן הוא ואמרי' בגדי כהונה שבלו מועלים בהם וא"ל משום דלב ב"ד מתנה דמה צורך יש להתנות בזה ותי' כיון דלכבוד הקרבן הי' עושי' צורך קרבן חשיב לי' ע"ש ועיי' במל"מ בה' הנ"ל ה"ו דפי' משום דלכבוד הקרבן היו עושי' שייך שפיר לב ב"ד מתנה וא"כ א"ש דבמכנסים אשמועי' רבותא דמותר להדליק בהם לשמחת בית השואבה דהו"א דאסור כקושי' תוס' קמ"ל כתי' תוס' ובהימניהם נמי אשמועי' רבותא דמותר להדליק בהם אע"ג דהם של צמר וכדמשני בשבת שמחת בית השואבה שאני ולפי דעת המקשן בשבת שם אשמועי' דלא כדרשא אבל בכתונת ליכא תו שום רבותא להכי לא חשיב לי' וא"ש:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דזה פי' דברי תוס' בסוכה תימא דלא חשיב נמי כתונת ובזה נגמרה הקושי' וע"ז תירצו דמשו"ה לא חשיב לי' לפי שגם היא היתה של שש כמו מכנסים וא"כ אין בו שום רבותא ובזה מיושב מה שהקשיתי לעיל על דברי תוס' אלו.

אך כ"ז למ"ד אבנטו של כ"ג זהו אבנטו של כהן הדיוט אבל לראב"ש דאבנט כהן הדיוט הי' של בוץ א"כ גם בהימניהם אין שום רבותא והדק"ל אמאי לא חשיב נמי כתונת אע"כ מתני' רבי הוא ופריך שפיר לרמב"ח:

ועוד נ"ל עפי"מ דאיתא בירושלמי שם א"ר שמואל ברב יצחק כתי' להעלות נר תמיד שיערו לומר אין לך דבר עושה שלהבת אלא פשתן בלבד ופי' המפרש לכן לקחו פתילות של פשתן ולא של צמר גפן אע"ג שהוא נאה הימנו מפני שהפשתן מעלה להב יותר וכתי' להעלות נר תמיד ע"ש ולפי"ז קשי' לי מנ"ל לרמב"ח דפתילות שהם פסולות בשבת פסולות למקדש משום שנאמר להעלות נר תמיד שתהא שלהבת עולה מאילי' ולא שתהא עולה ע"י ד"א הא איצטריך קרא להאי דרשא דירושלמי הנ"ל:

אך נ"ל דבאמת קשה על ירושלמי הנ"ל ל"ל קרא להכי שעושי' פתילות מבגדי כהונה שבלו תיפוק לי' דאמרי' בברכות ט"ל ושבת קי"ז ע"ב בריפתא דעירובא מברכי' עלי' המוציא וכו' אמרי' הואיל ואיתעביד בי' מצוה חדא נעביד בי' מצוה אחריתי ועיי' באו"ח סי' שצ"ד בהג"ה וסי' תרס"ד בהג"ה ס"ט ומשו"ה שפיר הדליקו בשמחת בית השואבה מבלאי מכנסי כהונה ולא בצמר גפן שהוא נאה הואיל ואיתעביד בי' מצוה שלבשו כהן בעבודה נעביד בי' מצוה אחריתי וצ"ע לכאורה:

איברא יש לחלק בתרי גווני חדא דוקא אם לא נשתנה הדבר מכמות שהי' בשעה שעשה בו מצוה ראשונה אז אמרי' הואיל ואיתעביד בי' מצוה חדא וכו' אבל כאן אין עושי' בו מצוה שני' לעשות פתילות עד שכבר נשתנה מכמות שהי' בשעת מצוה ראשונה ואינו ראוי' עוד למצוה ראשונה עיי' ברמב"ם הנ"ל הלכה ה' ל"ש לומר הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה וכו' דהא כמות שהוא לא איתעביד בי' מצוה ולכן צריך קרא:

ושנית י"ל דלא עבדי' בי' מצוה אחריתי אלא אם אינו גרוע מד"א וגם שם בעירוב אם יש לו פת נקי' יותר מן העירוב אינו מבצע עליו וכאן כיון שצמר גפן עדיף ונאה מפשתן לא הוי ידעי' דנעביד בי' מצוה אחריתי ולהכי צריך קרא:

אמנם כ"ז אי ילפי' נרות דשמחת בית השואבה מן נרות דמנורה אבל למאי דמשני רמב"ח בשבת שמחת בית השואבה שאני דלא ילפי' מקרא דמנורה א"כ תקשי למה עשו מבגדי כהונה פתילות לשמחת בית השואבה ולא בצמר גפן כקושי' ירושלמי ואי מקרא דירושלמי הא האי במנורה כתי' ולרמב"ח לא ילפי' מיני' וע"כ מסברא כיון דאיתעביד בה חדא מצוה נעביד בה מצו' אחריתי וא"כ מוכח דלא כחילוק הנ"ל וממיל' דגם במנורה לא צריך קרא דירושלמי רק מסברא הנ"ל עבדי' פתילות מבלאי בגדי כהונה ואייתר קרא להעלות נר תמיד לדרשא דרמב"ח וא"ש:

ולפ"ז התינח לבתר דמשני שמחת בית השואבה שאני אבל המקשן דלא ידע מזה פריך שפיר מבלאי מכנסי כהנים אפי' לראב"ש דאבנט כהן הדיוט הי' של בוץ דמ"מ קשה אמאי עבדי' בפשתן ולא בצמר גפן ואי משום דאיתעבד בי' חדא מצוה ס"ל כחילוק הנ"ל וע"כ מקרא דירושלמי להעלות נר תמיד וא"כ איצטריך קרא להכי ומנ"ל לרמב"ח דרשא שלו כקושי' הנ"ל רק כיון דאנן קי"ל כרבי פירש"י הקושי' על גוף הדין אליבא דרבי אבל המקשן פריך שפיר גם אליבא דראב"ש וכמ"ש וקושיתו לק"מ. וד' יאיר עינינו בתורתו להעלות נר תמיד. וכביר ונאור. באורו נראה אור כנפש ידידו החותם בכתיבה וחתימה טובה דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שכח

שיל"ת מאדע יום ג' לס' וצויתי את ברכתי לכם תר"ם לפ"ק:

אלף שלומים. מגבהי מרומים. לחותני אהובי ידידי הרבני החו"ב בחכמה פותח שערים. ובדעת ימלא חדרים. מתהלך בתומו. כשמן תורק שמו. כמו"ה חיים יוסף דוב כהנא נ"י עם חותנתי הצנועה מנב"ת מ' זלאטא תי' לאוי"ט:

מה שנתקשה חותני נ"י בש"ס שבועות י"ז דפריך טמא ששימש היכי משכחת לה אי דלא שהה היכי עביד עבודה. וקשיא לי' דבזבחים ר"פ ב"ש ס"ל לב"ש וב"ה דכל הניתני' במזבח החצון אם נתן מתנה אחת כיפר והוא בודאי שיעור קטן מכדי השתחוי' שהוא כמימרא דהאי פסוקי וכל בנ"י וכו' וי"ו מן ויכרעו וכו' והוא עבודה גמורה וגמר עבודה ול"ל לאביי לשנוי שהופך בצינורא. הנה בגוף הקושיא אינני מסכים עמו אף שהוא כהן בעבודתו. ומי יודע אם מתנה הוא שיעור מכדי השתחוי' אם לא נתנו חכז"ל דבריהם לשיעורין אמנם גם לדעת חותני נ"י ל"ל לתרץ ואמינא תרתי ותלתא טעמי:

א) דהרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"ד פסק דטבול יום שעביד עבודתו פסולה וחייב מיתה ביד"ש והראב"ד בהשגת כתב כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת וכמ"ש הרמב"ם נמי בפ"ג מהלכה הנ"ל הי"ד היכי משכחת לה טבול יום ששימש במיתה האיכא נמי כרת בשביל ביאת מקדש ואינו מוצא אותן אלא בבמה אי נמי שעשה בית יד ארוכה לצינורא והיפך באברים מבחוץ ע"ש. ולהכי משני אביי בהופך בצינורא. דבזה ניחא נמי דלא תקשי טבול יום ששימש בטומאה היכי משכחת לה. דבזה ליכא למימר כקושי' חותני נ"י שהרי טבול יום הוא חוץ למקדש וכיון דעכ"ח צריך לתרץ כן אטבול יום נקט נמי כן גב' טמא וא"ש:

ב) נ"ל כמו דאמרינן בעלמא כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת ה"נ אף דנתן מתנה אחת כיפר היינו אם ראוי ליתן ד' מתנות כמצותו. אבל כאן גם בלי איסור טמא ששימש אינו ראוי ליתן ד' מתנות משום איסור שהי' במקדש וכיון שאינו ראוי לבילה מעכבת בו ולא כיפר גם בלא איסור שימש בטומאה וממילא אין כאן איסור שימש בטומאה כלל דאינו עבודה וא"ש:

ג) נ"ל כיון דטמא ששימש עבודתו מחוללת וכמו שפסק הרמב"ם פ"ד ה"א מביאת מקדש וא"כ לא אהני מעשיו ואיך מחויב מיתה בידי"ש אלא משום דעבר אמימרא דרחמנא וכך ע"ז חייבי התורה. ולפ"ז נ"ל דבר חדש דודאי אם עשה עבודה כמצותה כגון שנתן ד' מתנות חייב אף דלא מהני מעשיו. אבל בנתן מתנה אחת שאינו כמצותו אלא דבדיעבד כיפר. והתינח בכהן טהור אבל בטמא ששימש דלא כיפר דהרי עבודתו מחוללת וכיון שלא עשה כמצותו אינו עבודה כלל ולא מקרי שימש בטומאה ופטור משום דלא אהני מעשיו:

ד) נראה לי ע"ד הנ"ל כיון דעבודתו מחוללת אבל הקרבן אינו נפסל בכך וא"כ א"צ כהן טהור ליתן מחדש ד' מתנות כמצותו וממילא הוי המתנה ראשונה שנתן הטמא כאלו הוא מום כיון שניתנו ד' מתנות חוץ ממתנה זו כמצותו ואין כאן שימש בטומאה. והמעיין ימצא לכל הסברת הנ"ל דמיונות וראיות אך אין הזמן מסכים עמי לברר ולהאריך וד' שנותיו יאריך. בטוב ובנעימים כנפשו. ונפש חתנו כבנו החותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שכט

שיל"ת ב' אויפאלו ג' שמיני תרמ"ט לפ"ק. **הנני** נוטה כנהר שלום, לנופך ספיר ויהלום, אוצר בלום, ידידי הרב הגדול בתורה, נזר תפארה, עושה נפלאות, בחריפות ובקיאות, כש"ת מו"ה אברהם צבי יונג נ"י פה העירה:

באיגרת הפורים. בחכמה פותח שערים. ונתקשה בתוס' זבחים צ"ג ע"א שהקשו אהא דאר"א התם מי חטאת שנטמאו מטהרי' וכו' א"כ למה גזרו שלא יעביר אדם מי חטאת ואפר חטאת בנהר ובספינה וכו' כדאי' ביבמות קט"ז ע"ב ותי' דהתם קודם קידוש והכא לאחר קידוש והתפלא שהוא נגד משנה ערוכה פ"ט דפרה מ"ו מי חטאת לא יעבירם בנהר וכו' אבל עובר וכו' ובמים שאינם מקודשי' הרי מפורש יוצא דלא גזרו רק לאחר קידוש ולא קודם קידוש ותהי' להיפוך מדברי תוס' הנ"ל אלו תוכן דבריו. ולפענ"ד נראה

ואקדים דטו"א בחגיגה כ"ג תמה על דברי תוס' הנ"ל מה יש לחלק לענין טומאה בין קודם קידוש ובין לאחר קידוש וכו' ע"ש:

ואני בעניי הכינותי את לבי להסביר דבריהם דתוס' יומא מ"ח ד"ה מדפסיל וכו' דאפר חטאת אין לו שום טומאה מה"ת ואי משום חיבת קודש הא ל"ש בה משנעשית אפר כדמשמע במנחות נ"א ע"ב ועל פרה שלא יהי' מועלי' באפרה ע"ש ולפי דבריהם צ"ל דהא דתנן פי"א דפרה מ"ו כל הטעון ביאת מים וכו' מטמא את מי חטאת ואת אפר חטאת וכו' שמשם הוציא הרשב"א בתשו' ל"ב דאפר חטאת מקבל טומאה היינו רק מדרבנן אבל מה"ת אינו מקבל טומאה ובטו"א הנ"ל דחה ראיות תוס' ממנחות הנ"ל דדוקא לענין מעילה מיעטא רחמנא בהדי' היא בה מועלי' באפרה אין מועלי' אבל לכל מילי דינו כחטאת ע"ש. ועיי' תוס' מנחות שם ד"ה ואין שהקשו ל"ל קרא למעוטי אפר ממעילה תיפוק לי' דאפר הקדש מותר כדאמרי' סוף תמורה וכו' ותי' דשאני הכא דכל מצותה לשריפה עומד ועוד נראה דטעם דהתם משום דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלי' בו אבל הכא אכתי לא איתעביד ע"ש. ולפ"ז נ"ל לחדש דודאי האפר קודם קידוש דאכתי לא איתעביד מצותו עדיין שם חיבת קידש עלי' ומקבל טומאה מה"ת דחיבת קודש מכשירתה גם ר"א מודה דאינו מטהר ומשו"ה גזרו קודם קידוש שלא יעביר אפר חטאת בנהר שאם יטמא מה"ת אינו מטהר אבל לאחר קידוש שכבר נעשה מצות הפרה ומה שהגברא צריך לקבל הזאה הוא מצוה אחרת על הגברא ועיי' ברמב"ם ריש הלכות פרה שכתב יש בכללן שתי מצות עשה וזהו פרטן א') דין פרה אדומה ב') דין טומאת מי נדה וטהרתן ע"ש אבל טהרת הגברא הוא מילתא באפי נפשי' וא"כ כבר איתעביד כל מצות הפרה ופקע מיני' שם חיבת הקודש ואינו מכשיר לקבל טומאה וא"כ מה"ת אינו מקבל טומאה רק מדרבנן אפשר דמקבל טומאה ולהכי מטהרי' לר"א וכן לתי' א' שבתוס' דכל מצותה לשריפה עומד שייך רק על האפר קודם קידוש אחר שריפה אינו עומד דוקא לקידוש כדאמרי' שם דקא עבדי' מיני' למכתן כיון דמיעטי' רחמנא ממעילה וא"כ שוב אין בו חיבת הקודש ואינו מקבל טומאה מה"ת ושפיר כתבו התוס' לחלק בין קודם קידוש ובין לאחר קידוש ולק"מ דאחר קידוש ל"ש ב' תירוצי תוס' הנ"ל וא"כ לענין מעילה א"צ למיעטה דהיא רק מסברא פקע מיני' שם הקדש ול"ש חיבת הקודש כמו"ש תוס' ביומא הנ"ל דכאן ל"ש דחיית טו"א כיון דלאו ממיעוטא דהיא ממעטי' לי' וניחא סברת תוס' כנ"ל וא"ש:

ומכאן יש תשובה למ"ש חת"ס יו"ד סוסי' קס"ז לדחות דברי נוב"י דאף דפ"א יש שני חזקות נגד הרוב מ"מ אזלי' בת"ר ודחה חת"ס כיון דלא ידעי' פסול טריפה בפ"א רק

מדכתי' חטאת היא שדינה כחטאת וכיון דבחטאת כשר דשם ליכא אלא חד חזקה נגד הרוב ממילא כשר נמי לפ"א אף דאיכא שני חזקות ע"ש והרי כאן דלא ידעי' מעילה בפ"א רק מדכתי' חטאת היא ואף דקדשי בה"ב הוא מ"מ אין מועל אחר מועל אלא מדכתי' חטאת הוא כמו"ש תוס' מנחות שם ד"ה חטאת ומ"מ אי לאו מיעוטא דהיא הו"א דיש מועל אחר מועל באפר פרה מטעמי' שכתבו תוס' אף דבחטאת גופא אפר מותר וצ"ע:

אמנם גוף דברי טו"א שכתב דוקא לענין מעילה מיעטו קרא בהדי' מדכתי' היא אבל לענין שאר מילי דינו כחטאת תמוהי' בעינ' וכי קרא דחטאת היא אתי למעילה הלא משם ילפי' דטריפות פוסל בפרה כדאמרי' בחולי' י"ב וכן מומי' ושאר דברי' הפוסלי' בקרבנות פסולי' בזה ומדקרי' רחמנא חטאת וכמו"ש רמב"ם פ"א מפרה ה"ז ועיי' כ"מ שם ה"ט וע"ז קאי מיעוטא דהיא דהא דקרי' דרחמנא חטאת לומר שדינה כחטאת אף שהיא קדשי בה"ב היינו רק היא גופא ולא אפרה וא"כ שפיר כתב תוס' ביומא דבאפר ל"ש חיבת קודש:

ומה שהביא שם ראי' נגד דברי תוס' יומא הנ"ל ממנחות ק"ב דפריך לר"ש דאמר כל העומד לזרוק כזרוק דמי ה"נ כל העומד לשרוף כשרוף דמי פרה ונותר אמאי מטמאי' טומאת אוכלי' עפרא בעלמא היא ומשני חיבת הקודש מכשרתן ומשמע דפרה מטמא מה"ת והביא שכן כתב בתשוב' רשב"א סי' ל"ב ע"ש. דמי להאי עורבא דמביא נורא לקיני' דאדרבה הרשב"א שם מוכיח מגמ' זו דאפר פרה אינו מטמא טומאת אוכלי' וז"ל אחר שהביא גמר' הנ"ל אלמא פשיטא להו דפרה אינו מטמא טומאת אוכלי' לאחר שריפתה דאפי' קודם שריפתה הוי ק"ל היכי מטמאה טומאת אוכלי' משום כל העומד לשרוף כשרוף דמי ובהא הוא דמהני חיבת הקודש דאע"ג דכל העומד לשרוף כשרוף דמ' הכא משום חיבת הקודש לא אמרי' ע"ש הרי מפורש יוצא מדברי רשב"א דלא מהני חיבת הקודש אלא דלא נימא עומד לשרוף כשרוף אבל האפר אינו מקבל טומאה משום חיבת הקודש וכדברי תוס' יומא הנ"ל וכן משמע מלשון תוס' ב"ק ע"ז ד"ה פרה שכתבו אע"ג דהוי מהני כל העומד לשרוף על האוכל כגון נותר ופרה לחשוב כעפרא אי לאו דמכשיר להו חיבת הקודש ע"ש משמע דלא מהני חיבת הקודש רק דלא נימא כל העומד לשרוף אבל לא לקבל טומאה אחר שנעשה אפר:

ולכן הנכון דהא דאמרי רבנן דמי חטאת שנטמאו אין מטהרי' ועי' רש"י חגיגה כ"ג ד"ה כזית מת תחוב והאהילו עליו ונטמאו הוא עפ"מ דתנן פרה פ"י מ"ג קלל של חטאת שנגע בשרץ טהור נתנו על גביו ר"א מטהר וחכמי' מטמאי' ופירשו הר"מ ור"ש ורע"ב

שם אע"ג דכ"ח אינו מקבל טומאה מגבו מ"מ מדכתי' במקום טהור אין זה מקום טהור ע"ש ועיי' ברמב"ם פי"ד מפרה ה"א וה"ג מבואר דאפר חטאת שאינו במקום טהור נפסל מגזה"כ ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור ולפי דעתי העני' הוא רק לאפסולי גופא ולא למימני בי' ראשון ושני עיי' מנחות ק"ב ע"ב כיון דהיא רק גזה"כ ובעלמא לא מצינו שיהי' אפר מקבל טומאה וכן כתב גם טו"א בסוף דבריו. ומעתה כיון דהא דאפר חטאת נפסל בקבלת טומאה הוא גזה"כ נ"ל כמו דקי"ל לענין מי חטאת שנעשו בהם מלאכה דפסולי' דיש חילוק דוקא קודם קידוש אבל אם נעשו בהם מלאכה לאחר קידוש שרי' כמבואר בכמה דוכתי וברמב"ם פ"ח מפרה ה"נ לענין פסול אפר יען שאינו במקום טהור אינו פסול רק קודם קידוש אבל לא לאחר קידוש דאין לך בו אלא חידושי וא"כ נכון סברת תוס' זבחים הנ"ל לחלק בין קודם קידוש לאחר קידוש ולק"מ קושיא טו"א וא"ש:

ותימה בעיני על רשב"א בתשובה שם שתמה על השואל שכתב היכא מצינו באפר ועפר שיקבלו טומאה וכו' ותמה הרשב"א וכי אפר פרה אינו מקבל טומאה והלא מקרא מלא דיבר הכתוב ואסף איש טהור את אפר הפרה וכו' ולפמ"ש שפיר כתב השואל דלא מצינו אפר ועפר שיקבלו טומאת אוכלי' לממני בי' ראשון ושני והא דבעי' איש טהור היינו רק מגזה"כ לאפסולי גופא מהזאה כמו דבעי' מקום טהור מגזה"כ וכמוש"ל:

עוד תמה טו"א שם על דברי תוס' הא האי עובדא דמת תחוב בקרקע של ספינה במי חטאת נמי הוי וגם גזר על מי חטאת נמי שלא ישאו בספינה מהאי עובדא דנטמאו ש"מ דמי חטאת שאחר קידוש כשנטמאו נמי אין מטהרי'. ולפענ"ד לק"מ דתוס' לא הק' אלא אם מי חטאת שנטמאו מטהרי' בין נטמאו קודם קידוש בין נטמאו לאחר קידוש א"כ למה גזרו כלל הא אפי' נטמאו מטהר' אבל כיון דבנטמא האפר קודם קידוש אינו מטהר ושפיר גזרו שלא יעביר אפר חטאת בנהר וכיון דבאותה מעשה הי' מי חטאת ואפר חטאת גזרו על שניהם שלא יעבירם בנהר אף דבמי חטאת ל"ש שום חשש גזרו הא אטו הא וכ"ש לר' חנני' בן עקיבא דבעי דוקא כמעשה שהי' וא"ש:

ועתה נחזור לקושיתו עיי' רע"ב פ"י דפרה מ"ה שכתב ובידו כלי ריקן דלא בעי' והניח במקום טהור אלא באפר הפרה ובמים המקודשי' ע"י האפר והר"מ שם הוסיף שאנחנו לא נצריך מקום טהור אלא לאפר הפרה כמו שביאר הפסוק או למים מקודשים לסיבת האפר אשר בה ע"ש מבואר דבמי חטאת אפי' לאחר קידוש אין בהם דיני מי חטאת רק מצד האפר אשר בו. ולפ"ז מה שמחלקי' תוס' בין קודם קידוש לאחר קידוש היינו באפר חטאת דנטמאו קודם קידוש אין מטהרי' ולהכי גזרו שלא יעבירו בנהר אבל לאחר

קידוש מטהרי' ומ"מ גזרו גם על מי חטאת שלא יעבירם בנהר אטו אפר חטאת כמש"ל לסיבת אפר שבה אבל על המים קודם נתינת האפר לא גזרו כלל ולא מיבעי' לחנני' דבעי' כמעשה שהי' ודאי לא גזרו דשם לא היה מים לחוד אלא אפי' לרבנן דלא בעי' כמעשה שהי' מים כיון דגם לאחר קידוש אין במים דין חטאת רק מצד האפר שבו וכמו"ש הרמב"ם הנ"ל א"כ קודם נתינת האפר לתוכה לא גזרו כלל והיינו מתני' דפ"ט דמקוואות מ"ו ובמים שאינם מקודשי' דהיינו המים קודם קידוש לא גזרו כלל שאסור להעבירם אבל באפר עיקר הגזירה משום קודם קידוש דאינן מטהרי' אבל לאחר קידוש מטהרי' וכמו"ש תוס' ומ"מ גזרו שאסור להעבירם בנהר אטו נטמא האפר קודם קידוש וכמוש"ל ומיושב קושי' מעלתו וא"ש:

עוד האריך בטו"א שם עמ"ש תוס' בחגיגה דהא דמי חטאת שנטמאו מטהרי' היינו בשאר טומאות אבל בטומאת מת נפסלו ואמאי הא כמו דיליף ר"א נטמאו בשאר טומאות דמטהרי' שהרי נדה מזין עלי' א"כ כ"ש דיש למילף דנטמאו במת מטהרי' דהא טמא מת מזין עליו ובשלמא לאביי א"א למילף בטומאת מת טומאה קדומה מטומאה שבאותו שעה דהא טומאה שבאותו שעה הכשירו בכך אבל לרבא דר"א סבר הזאה צריכה שיעור ומצטרפי' להזאה קשי' דל"ש הכשירו בכך דהא אפשר להזות כשיעור בב"א ע"ש. אמנם לענ"ד כל דבריו בנוי' עמ"ש רש"י שלא מצינו בתורה שהוזקקה לטבול לנדתה תחלה ולקבל הזאה וטהרה אבל הרמב"ם פי"א מפרה ה"ג כתב כל הטמאי' מקבלי' הזאה וכו' שנאמר והזה הטהור על הטמא ביום השלישי הא למדת שהזי' מועלת לו אעפ"י שהוא טמא והוא מספרי זוטא כמו"ש כ"מ שם וא"כ דוקא מנדה דאיכא קרא ילפי' דמי חטאת שנטמאו בשאר טומאות מטהרי' אבל מטומאת מת ליכא למילף דלמא באמת לא מהני הזאה אלא כשמזה כשיעור בב"א אבל כשהיא גם נדה שפיר מצטרפי' להזאות הואיל ומטהרי' לטומאת נדה מטהרי' נמי לטומאת מת וכמו דאמרי' בזבחים ל"ב הואיל ואישתרי לטומאתן אשתרי נמי לזיבתן וא"ש. ויש לי עוד בזה אריכות דברים. ומחמת טרדא אקצר באמרים. ור' יזרוק עלינו מים טהורים. וקרנינו ירום. כנפש ידידו דוש"ת: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה של

שיל"ת ב' אויפאלו:

ישאו הרים שלום. לאוצר בלום. ידידי הרבני החרוץ ושנון. וריח לו כלבנון. שמו ינון. כמו"ה חיים זלמן נ"י מאשקאוויטש בק"ק ה' בוסערמין וכעת דיין מצויין בק"ק טאקאי:

מכתבו קבלתי והנני להשיבו במה שנסתפק פמ"ג או"ח סי' תרכ"ח בטו"ז סק"ג באין לו סוכה אחרת כ"א באילן או ע"ג בהמה אי עולין ביו"ט וכו' וכ' וקצת ראי' מחי' רשב"א פ' הישן סוכה כ"ג שכ' וזו אינה ראוי' לז' רצופי' שהשבת בא לעולם בתוך ז' ובהמה אינה ראוי' לשבת ע"ש ומה צריך לזה הא בלא"ה הא ביו"ט אין עולין אלא משמע דמשכחת לה דעולין ביו"ט ע"ש והקובץ ברמב"ם פ"ד מסוכה דחה ראיתו דמשכחת לה אם כבר עלה מעיו"ט דאפשר דאין מחייבין אותו לירד ותמה מעלתו עליו הא בשבת נמי י"ל כן אם עלה מע"ש עוד הק' דהא דאין מחייבי' אותו ע"כ הפי' מעיו"ט דאי בי"ט מבואר בעירובי' ק' ורמב"ם פכ"א משבת ה"ט דמותר לירד אם עלה מעיו"ט ול"ש לשון מחייבי' וא"כ אמאי אין מחייבי' אותו לירד הא מבואר בסוגי' דיש איסור בישיבת אילן כמו בעליי' וירידה. ונ"ל ליישב דלכאו' קשה אמאי לא נימא דאתי עשה דסוכה ודחי אי' דאין עולין באילן ואי' דאין משתמש' בבע"ח אך ז"א דיו"ט עשה ול"ת ואין עדל"ת ועשה דרבנן כדאמרי' בר"ה ל"ב ועוד דלא הוי בעידנא דמיעקר לאו מיקיים עשה כמו"ש הר"ן שם בר"ה אלא דלדעת שיבולי לקט שופר הוי עשה דרבים ולא בעי' בעידנא והתינח שופר שהיחיד מוציא רבים י"ח כמ"ש מג"א סי' תמ"ו אבל סוכה שאין היחיד מוציא רבים י"ח שפיר בעי' בעידנא ועיי' בתוס' חולין קמ"א דעת ריב"א דאף דאין עדל"ת ועשה מ"מ הל"ת דחי רק העשה נשאר דאין עשה דוחה עשה משום מה אולמא דהאי עשה מהאי עשה וא"כ שב ואל תעשה עדיף והתינח לעלות אבל אם כבר עלה מעיו"ט אף שהישיבה אסור מ"מ הוא בשב ואל תעשה שאינו יורד שפיר אמרי' דעשה דסוכה דוחה עשה דיו"ט דמה אולמא דהאי עשה מהאי עשה ושב ואל תעשה עדיף וא"צ לירד וגם שפיר הו' בעידנא דבשעת ישיבה מקיים מצות ישיבת סוכה ומיושב קושי' שנייי'. והתינח ביו"ט אבל בשבת דבאי' דאו' הוי עשה שיש בו כרת ואמרי' בפסחים נ"ט יבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת וא"כ ל"ש בזה מה אולמא וממילא ה"ה בעשה דרבנן בשבת נמי לא אמרי' מה אולמא דעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה ועיי' ביבמות ו' שאני לאוי דשבת דחמירי וא"כ שפיר צריך לירד והוי אינו ראוי' לז' וא"ש:

והשתא דאתית להכי בפשיטות טפי י"ל דמשום יו"ט שפיר הוי ראוי' לז' משום דאם עבר ועלה יי"ח וכמו"ש רש"י בסוכה דף כ"ב ע"ב ד"ה כשרה אלא דפמ"ג שם הק' דהוי מהב"ע ולפמ"ש דעשה דסוכה דחי ל"ת רק העשה אינו דוחה משום מה אולמא א"כ כשעבר ועלה לא הוי מהב"ע דאמרי' להיפוך מה אולמא כמו"ש בסוף נובי"ק וגם משום דלא הוי בעידנא לא הו' מהב"ע דכבר כתבו הקדמונים דהא דבעי' בעידנא היינו משום

דחיישי' שמא יאנוס ולא יתקיים העשה אבל כיון שכבר קיים לא הו' מהב"ע וכ"ז ביו"ט אבל בשבת דל"ש מה אולמא להיפוך כנ"ל שפיר הוי מהב"ע כקושי' פמג"ד ואם עבר ועלה לא יצא והוי סוכה שאינו ראוי' לז' וא"ש:

אבל נ"ל דשנים ביחד מותרי' לעלות דבאו"ח סי' ער"ה פסקי' דשנים ביחד מותרי' לקרות לאור הנר דהשני יזכירנו והביא מג"א סק"ה בשם מהרי"ל שהק' א"כ יהיו שנים מותרי' לרכוב בשבת ע"ג בהמה דאם בא לחתוך זמורה יזכירנו האחר ותי' מג"א דוקא בקריאה שהוא מצוה התירו ולא במילי דרשות עוד תי' דהתם גזרי' שמא יחתוך זמורה קודם שישב על הסוס כדי להנהיגו וכו' ע"ש ולפי"ז בעושה סוכה ע"ג בהמה או בראש האילן דהוי מצוה לעלות לסוכה שנים מותרי' לעלות לתי' הא' וגם תי' השני ל"ש כיון שאינו רוצה להנהיגה רק לכנס לסוכה אין חשש שיחתוך זמורה קודם שיכנס וכ"ש באילן דאין חשש שמא יתלוש רק כשהוא באילן וא"כ שנים מותרי' לכנס בסוכה:

ובזה מיושב מה שהק' סתירת הרמב"ם שבפ"ד מסוכה ה"ו פסק כר"מ דסוכה בראש האילן וע"ג בהמה כשר דאזלי' בתר דאו' ופ"י דשבועות ה"א פסק כראב"י בשבועות ל"א דפסולי עדות דרבנן פטורי' משבועות העדות אף דמדאורייתא מיחזי חזי ואזיל בתר דרבנן. ולפמ"ש ס"ל לרמב"ם דהוי סוכה ראוי' לז' כיון דמדאו' מיחזי חזי ורבנן הוא דגזרו ובשנים ליכא גזירה אבל לעולם בעלמא אזלי' בתר דרבנן וא"ש:

ועוד נראה לפענ"ד דלק"מ דרשב"א שבועות שם הק' נהי דמשחק בקובי' כשר מה"ת מ"מ כיון דרבנן פסלוהו ואם יעיד לא יתחייב זה ממון בעדותו אמאי חייב בק"ש העדות והלא לא חייבתו תורה אלא במפסיד לתובע ממון בכפירתו ותי' דס"ל לר"פ דפסולי עדות דרבנן אעפ"י שאין מוציאין ממון בעדותן מהני עדותן דאי תפס אפי' בעדים לא מפקי' מיני' עוד תי' דאפשר אלו העיד זה שמא הי' הנתבע מתבייש בפניו שא"י להעיז פניו בפני עד זה וכיון דמה"ת כשר והוא גורם לממון חייב דדהגל"מ כממון דמי ע"ש ולפי"ז הרמב"ם ס"ל דפסולי עדות דרבנן תפס מפקי' מיני' ואפי' אי לא מפקי' מיני' הוי רק דהגל"מ דאינו ודאי שיוכל לתפוס ופסק פ"י משבועות ה"ז דהגל"מ לאו כממון דמי ולהכי אף דבעלמא אזלי' בתר דאו' הכא פטור מק"ש משום דאינו מפסידו ממון בכפירתו כקושי' רשב"א ול"ל כתי' רשב"א דהא פסק דגורם לממון לאו כממון דמי וא"ש:

ומ"ש שדברי תוס' ריש סוכה ד"ה כי שהקשו כיון דלא חיישי' אלא שיהא ראוי' לעשותה עראי אע"פ שעשה אותה קבע א"כ אמאי אמרי' בתענית ב' שהגשמים סימן קללה בחג והלא יכול לקבוע הנסרי' במסמרי' שלא ירדו גשמים בסוכה ואפי' את"ל דאסור משום גזירת תקרה וכו' מ"מ כיון דלא אסור אלא מדרבנן ל"ש לומר שהגשמים סימן קללה ע"ש

שהוא כר"מ דסוכה כ"ג דעושה סיכתו ע"ג בהמה ואילן כשר אף דבעי' סוכה ראוי' לז' הא נמי מדאו' מיחזי חזי ורבנן הוא דגזרו בה ע"ש. לא כוון יפה דטעמא דר"י בסוכה כ"ג כיון דמדרבנן אסור לכנס בה בשבת ויו"ט וא"י לכנס בה מפני איסור דרבנן שפיר אינו ראוי' לשבעה דלא גרע מאלו א"י לכנס בה מפני ייתושי' ופרעושי' יום אחד דהוי אינו ראוי' לשבעה אבל שם בתוס' ריש סוכה וכי יש איסור לכנס אם הנסרי' קבועי' במסמרי' אלא שמדרבנן אינו יי"ח סוכה בזה משום גזירת תקרה ואם ירדו גשמים שפיר יכול לישב בה ויוצא יד' חובת סוכה מה"ת שפיר הק' תוס' מה סימן קללה יש בזה שא"ל אינו חפץ בשימושך כדאמרינן סוכה כ"ח ורש"י תענית שם הא שפיר חפץ השי"ת בשימושו שמקיים מצות סוכה דאורייתא. ובזה הנני בברכת התורה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת: עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שלא

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לס' נח תרנ"ו לפ"ק:

שוכ"ט לחתני תלמידי הרב המאוה"ג חריף ובקי כמוה"ר גרשון נ"י שטערן אבדק"ק מ' לודאש:

אחרי הודיע משלומינו הנני למבוקשך הבאת קושי' בשם אוהל דוד בסוכה דף ז' ע"א דפריך א"ה ליתני יתירה סוכה דעלמא אסורה דשבת וכו' דילמא הך ברייתא אתי' כר"א דמצריך סוכה הראוי' לשבעה וממילא גם שבת שבתוך החג לא סגי בלחי כיון דלא מהני בשאר ימים. ולפענ"ד נראה לחדש דבר דהא דבעי' סוכה הראוי' לז' ילפי' בסוכה כ"ז ע"ב מדכתי' חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים עשה סוכה הראוי' לשבעה וא"כ דוקא מחמת מה שעשה אינו ראוי' לז' פסולה אבל אם אינו ראוי' לז' מחמת מה שלא עשה ג' דפנות כהלכתן אינו פסולה כלל ותדע דאטו נימא דכשעשה מחיצה א' פסולה משום שאינה סוכה הראוי' לז' וא"כ גם כשעושה אח"כ מחיצות האחרות תיפסל משום תעשה ולא מן העשויי' בפסול וכן בציצית נימא בכה"ג שאם אינו עושה הד' ציצית בפ"א תיפסל משום תעשה ולא מן העשויי' אלא ודאי דל"ש זה אלא אם הפסול מחמת מה שנעשה אבל לא אם הפסול מחמת שלא נעשה דהא תעשה כתי' ולפי"ז בשבת שבתוך החג שפיר כשר בלחי מגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה ואף דאינו ראוי' לז' מ"מ מה שאינו ראוי' לז' אינו מחמת מה שעושי' אלא מחמת מה שאינו עשוי' שאין דופן השלישי טפח ושפיר כשר ולק"מ:

ועוד נ"ל דמעיקרא לק"מ דמה בכך שאינו ראוי' לז' אלא כיון דאינו ראוי' לז' אינו כשר לדופן סוכה והלא בלאה"נ אינו כשר לדופן סוכה לפי שאינו רחב טפח אלא דאמרי' מיגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה וה"נ לענין דופן שאינו ראוי' לז' נהי דבשאר ימות החג פסולה לדופן סוכה ואינו דופן מ"מ בסוכה דשבת כשירה דמיגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה וזה נראה לפענ"ד אמת ונכון:

אבל מ"ש ליישב עפ"ד הרא"ש סוכה ט' שכתב והאי דאסירי עצי סוכה היינו דוקא הסכך אבל עצי הדפנות משרי שרי דכל מה דדרשי' מחג הסוכות היינו דוקא בסכך כדלקמן דף י"א גבי פסולת גורן ויקב וכו' ע"ש א"כ ה"נ בסוכה הראוי' לשבעה דילפי' מחג הסוכות תעשה לך שבעת ימים א"צ להיות ראוי' לז' כ"א הסכך ולא הדפנות וכו'. הוא נגד הגמ' ערוכה בסוכה כ"ג דבעי למימר מתני' ר"מ הוא דתני' העושה סוכתו על גבי בהמה ר"מ מכשיר ור"י פוסל מ"ט דר"י א"ק חג הסוכות וכו' וכו' שאינה ראוי' לז' לא שמה סוכה וכו' ועיי' בתוס' שם ד"ה ע"ג בהמה דמיירי שהעמיד סוכה על ד' קונדיסן וסמך עליהן הסכך והכניס שם הבהמה ועשה עלי' קרקעיתא ומחיצותי' עד לסכך דלא חזי' לשבעה דאין עולין ע"ג בהמה ביו"ט ע"ש אלמא אע"ג דהסכך ראוי' לשבעה כיון שאין הדפנות ראוי' לשבעה פסול:

אלא דהדבר נכון דהרי דעת הלבוש וטו"ז סוסי' תרל"ה דאם עושה הסכך קודם לדפנות אפי' בדיעבד פסול וכן הסכים בא"ר וא"כ אם הדפנות אינם ראוי' לשבעה הן מצד שאין בהם כשיעור הן מצד שאין עולי' להם ביו"ט ממילא גם הסכך אינו ראוי לשבעה דאפי' יעשה דפנות אחרות הרי הקדים הסכך לדפנות ופסול אבל הרא"ש כתב שפיר דדפנות כשרים אם אינן מפסולת גורן ויקב ורק בסכך פסול וכיון דדפנות כשרים ממילא גם הסכך כשר אם הוא מפסולת גורן ויקב אבל לענין דפנות שאינם ראוי' לשבעה ל"ש לומר דביום שראוי' יהי' הסוכה כשר כיון דעכ"פ יהי' זמן שאין הדפנות ראוי' ופסולי' וממילא יהי' אז גם הסכך פסול ואם אין הסכך ראוי' לז' שפיר הסוכה פסולה אפי' ביום שדפנות ראוי' כיון שאין הסכך ראוי' לז' כנ"ל ובסכך שפיר בעי' ראוי' לז':

שוב הקשית קושי' נאה על רבינו ישעי' שבאשר"י סוכה מ"א שהק' מה חילוק יש בין מעמ"ל לשאול בשניהם הוא שלו עד שיטלנו ושניהם אין הגוף קנוי' לו ותי' דמעמ"ל אינו חייב באונסי' דלהכי יהבי ניהלי' במתנה מיהו כי איתי' בעיני' מיחייב לאהדורי לי' וכיון דאינו חייב באונסי' קרינא בי' לכם אבל שאול שחייב באונסי' לא קרי' בי' לכם ע"ש ולפמ"ש קצו"ח סי' ע"ב אות ל"ד דשואל ספר מחבירו פטור מאונסין דה"ט דשואל חייב באונסי' משום שכל הנאה שלו אבל מללה"נ ע"ש א"כ בלולב ואתרוג שאול פטור

מאונסי' משום דמללה"נ וכיון דפטור מאונסי' אמאי לא קרי' בי' לכם. ולפענ"ד נראה סברא אחת לפמ"ש התוס' שבועות מ"ד סד"ה שומר דאם מחויב בגניבה ואבידה מצד בע"ח קונה משכון עובר בחמץ כיון שחיוב גניבה ואבידה הוא מצד קנינו שהוא שלו אעפ"י שאינו חייב באונסי' אבל מצד קבלת שמירה אינו עובר אא"כ מחייב באונסי' ע"ש וה"נ אני אומר להיפוך דבמעמ"ל פטור מאונסי' מצד קנינו שהוא שלו אלא דאם איתא בעיני' התנה שצריך להחזיר לו אבל אם נאנס פטור דשל המקבל נאנס שפיר מקרי לכם אבל שאול הא דפטור מאונס אינו מצד קנינו דנימא שלו נאנס אלא משום דאין כל הנאה שלו דמללה"נ אינו מקבל עליו שמירת אונסי' ועיי' תוס' כתובות נ"ו סד"ה ה"ז שפיר לא מקרי לכם משום פטור אונסין דהא הפטור אונסין הוא חסרון קנין שאין לו בה הנאה הפוך בה והפוך בה ותראה שכן הוא ויש לי בזה אריכות דברים ואכ"מ. וה' יפרוס עלינו את סוכת שלומו כנפשך ונפש חמיך הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שלב

שיל"ת ב' אויפאלא עש"ק נח ששון לפ"ק:

ישגה כארז בלבנון. ואחריתו יהי' מנון. כבוד מחותני אהובי הרב הגאון המפואר ענף עץ אבות כש"ת מו"ה ישעי' ני' עהרענפעלד אבדק"ק ש פאטיק יע"א:

על דבר אשר שאל במי שעשה סוכתו קצת תחת הגג שבולט חוץ לחומת ביתו והסכך כשר לא הי' רחב ז"ט אך ארכו הי' יותר מז"ט ודעתו להכשירה כדעת הב"ח סי' תרל"ד. הנה הטו"ז ומג"א שם חולקי' עליו ופוסלי' אם אין ברחבה ז"ט אפי' ארוכה הרבה וכן הסכים א"ר ופמ"ג שם וכן הוא בתשו' חכ"ץ סי' קמ"ב ואף הב"ח שמכשיר לא אמרה למעשה רק להלכה אבל כתב שלמעשה יש להחמיר ועיי' ברכי יוסף שם:

ויש להביא ראי' לזה שהרי לרבי דבעי שיעור סוכה ד"א על ד"א בעי' דוקא ד"א בריבוע ולא סגי ברחבה ב"א אפי' ארוכה הרבה כדמוכח בסוכה ח' דמשו"ה בעי' בסוכה העשוי' ככבשן שיהי' בהקיפה כדי לישב בה כ"ד בנ"א כדי שיוכל לרבע בה ד"א על ד"א ע"ש ולא סגי שיהי' בעיגול כ"כ רצועות כמו שיש בד"א על ד"א וה"נ לדידן דבעי' ז"ט על ז"ט נמי בעי' במרובע דוקא שיהי' רחבה ז"ט דוקא אבל אם אינה רחבה כ"כ אפי' ארוכה הרבה פסולה. ויש לחלק דוקא אם השיעור ד"א שהוא שיעורי' הל"מ בלי טעם אז בעי' דוקא ד"א על ד"א אבל אם השיעור ז"ט על ז"ט שהוא כדי שיחזיק ראשו ורובו ושולחנו אז אפי' אינו רחב כ"כ רק שמחזיק ראשו ורובו ושולחנו באורך נמי כשר ועיי' כעין סברא

זו ברשב"א שבת צ"א ד"ה בהא לחלק בין שיעורי שבת לשיעורי שאר אי' והרי בגמ' לא הוזכר כלל ז"ט על ז"ט רק מחזקת ראשו ורובו ושולחנו שוב ראיתי שהטו"ז עצמו כתב ראי' זו ומ"מ יש לחלק כנ"ל:

אמנם דעת פנ"י בסוכה ג' נוטה לדעת הב"ח שמכשיר אלא שאינני מבין מ"ש בתוך דבריו דמדר"ה א"ר נשמע לר"ח א"כ כמו"ש הטו"ז בעצמו והדבר ברור דלר"ה דביותר מד"א כשירה ע"כ כל היכא שהוא יותר באורך או ברוחב ד"ה כשירה דהא תלי' טעמא בצל סוכה וא"כ כיון שהוא ארוכה טובא ואין רחבה אלא ד"א או אפכא תו לא סגי לי' בצל דפנות וצריך לצל סוכה וכו' וא"כ לר' חנין נמי וכו' והוא תמוה בעיני דהרי רש"י פי' לעיל למעלה מכ' אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות שהצללי' מגיעי' זה לזה מתוך גובהן של דפנות וא"צ סכך והיינו בשני דפנות שהם זו כנגד זו וכן משמע ברשב"א שם וא"כ אפי' ארוכה טובא ואין רחבה אלא ד"א שפיר איכא בכל האורך צל דפנות. וכ"ש למאי דמסקי' הכא דל דפנות ליכא צל סוכה דהפסול הוא משום דאם הסכך גבוה מכ' ליכא צל סכך וע"ז אר"ה דאם הסכך רחב מד"א אפי' למעלה מכ' איכא צל סכך ואפי' ארוכה מאה אמה הלא בכל שיעור אורך הסכך רחב ד"א אבל אם אינו רחב מד"א אפי' ארוך הרבה דל דפנות ליכא צל סכך והיינו אם נוטל כל הדפנות וצריך דוקא ארוך ורחב מד"א ואז איכא צל סכך וצ"ע:

ומ"מ לדינא מי יקל ראש נגד טו"ז ומג"א וא"ר ופמ"ג וחכ"ץ אלא דיש לי לדון בנ"ד לפמ"ש מג"א שם דלדידן שאנו יושבי' זקופי' הוי סגי בוי"ו על ז' אלא דמ"מ בעי' ז' על ז' דבבציר מזה לאו דירה הוא כלל כמ"ש הר"ן ולפ"ז י"ל דבנ"ד דעם מה שתחת הגג הוי יותר מז"ט שפיר דירה הוא ולכן אם יש במה שמסוכך בסכך כשר רחב וי"ו על ז' אורך יצא ידי חובתו:

אלא דבאמת זה אינו כיון דפחות מז' על ז' לאו דירה הוא והתורה אמרה תשבו כעין תדורו א"כ נתנה תורה שיעור סיכה שתהא גדולה כ"כ שתהא ראוי' לדירה וא"כ אפי' ראוי' לדירה בצירוף מה שאינה כשר לסוכה נמי פסולה כיון שאין בסוכה שיעור הראוי' לדירה ועיי' תוס' סוכה ב' ד"ה כי ע"ש ומצינו סברות כזה בכמה דוכתי. אלא שמג"א שם הוסיף דאפי' בסוכה גדולה שיש קרן א' משוך לפנים שאין בו ז' על ז' אע"פ שמצד הכשר סוכה הי' כשר כמו פסל היוצא מן הסוכה בסי' תרל"א ס"ז מ"מ כיון שהמקום צר לו לשבת שם אסור לישב שם כיון שאינו ראוי לדירה אבל אפי' ראוי' לדירה אם אין בסוכה הכשירה שיעור שראוי לדירה ודאי פסולה. וד' הטוב בעיניו יעשה להרים קרנינו באמת ובתמים. בטוב ובנעימים כנפשו היפה ונפש מחותנו דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שלג

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק ויצא תרמ"ג לפ"ק. **שוכ"ט** לאהובי תלמידי החרוץ ושנון. שמו ינון כש"ת מו"ה אברהם סג"ל לאווי חתן הגאב"ד דק"ק ליסקא:

מכתבך בד"ת קבלתי בזמנו וכו' מה דקשי' לך בסוכה ה' ועירובין ד' דפריך שיעורי' דאורייתא נינהו וכו' מדר' חנין והאיכא נמי שיעורי' שאינם נרמזין במקרא זה ודילמא הלמ"ס הי' על אלו השיעורי' כבר עמד בזה הגהת מהרצ"ח בסוכה הנ"ל והנ"ל ליישב קצת עפמ"ש הנ"ל בהגהות יומא פ' אהא דקאמר התם ששינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורי' הלא שיעורי' הלמ"ס ותי' דהלכה לא הי' רק שיש שיעורי' בכותבות ובכזית ובכעדשה ובכביצה ונמסר לחכמים להוציא מדעתם וסברתם מה משערי' בכזית ומה בכותבות וכדומה עי"ש וכיון שכן הלא אפשר שלא נאמרו שיעורי' כלל הלמ"ס רק חכמים הוציאו הכל מסברתם והארכתי בזה במק"א [ע"ל סי' ע"ח וסי' קס"ה] ולפ"ז דאורייתא הוא כדאמרינן בעלמא הא ל"ל קרא סברא הוא. ולפ"ז י"ל דה"פ בגמ' שיעורי' דאורייתא נינהו דאר"ח כל המקרא הזה לשיעירי' נאמר וק' הא לא נאמר איזהו הוא שיעור ליו"כ ואיזהו לאכילת איסור ואיזהו לבית המנוגע וע"כ שחכמים הוציאו זאת מסברתם והכתוב אינו מדבר רק משבחה של א"י שאפי' בד"ת צריך לשער בפירותי' וכפירש"י שם וא"כ מנ"ל דשיעורי' הלמ"ס גם מה שאינו נרמז במקרא זה דילמא חכמים הוציאו הכל מסברתם ובקיאותם בחכמות ובטבעיות והכל דאורייתא כיון דסברא הוא וע"ז משני ותסברא שיעורי' מי כתיבי עיין רש"י שם אלא שאתה אומר שחכמי' הוציאו מסברא ונרמז בקרא וא"כ אני אומר דאינו סברא כלל אלא הלכתא נינהו שיעורי' דכל חד בהדי' ודלא כמהרצ"ח הנ"ל וקרא אסמכתא בעלמא וא"ש:

ואשר דקדקת בדברי רש"י שרוב שיעורי' בכזיתים פי' לענין איסור נבלה ודם וחלב וכו' ולא פי' גם שיעורי' דמצוה לענין מצה ומרור וכדומה הנה כזה יש לדקדק גם ברש"י סוכה ועירובין שם אהא דשיעורי' הלמ"ס ע"ש. אבל לפענ"ד דס"ל לרש"י דסתם אכילה בכזית ודלא כדעת הרא"ם שהביא מ"ל פ"א מחמץ ה"ד רק כשיטת מ"ל שם ולפ"ז א"צ לא הלמ"ס ולא קרא דר' חנין דהשיעור בכזית הן באכילת איסור והן באכילת מצוה דאכילה כתיב בהו ואכילה הוא בכזית רק דצריך הלכתא או קרא דר"ח לאפוקי מדר"ש דס"ל כ"ש למכות וטעמי' דר"ש כתב הריטב"א במכות משום דאחשבי' ואחשבי' ל"ש רק באיסורי' להחמיר על עצמו אבל לא במ"ע להקל על עצמו וכמו"ש תוס' שבת דע"ו ע"ב

ד"ה המוליא כעין סברא זו ולהכי נקט רש"י שיעורי שיעורי הלמ"ס וקרא דר"ח רק לענין שיעורי איסור אבל לענין מ"ע א"צ לא קרא ולא הלכתא דהוא בכזית דשפיר ידעי' מלשון אכילה וא"ש. ובזה יבא שלום יניח על ראשך כנפשך ונפש רבך דו"ש ושלו' חותנך ידידי הגנ"י: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שלד

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק וישלח תמה"ר ישועה לפ"ק:

שלומים מרובים. כטל וכרביבים. לידידי הרבני המופלג חרוץ ושנון. וריח לו כלבנון. הערני העצני כמו"ה משה שמואל שטערן נ"י בק"ק סערענטש יע"א:

יקרת מכתבו עם מכתב תעודה אשר הי' לוטה בו הגיע אלי וכו' ועתה באתי על דברת מעלתו ביישוב סתירת תוס' אשר עמד השואל ושאל בנוב"י תנינא או"ח קי"ב עמ"ש תוס' קידושין ל"א ע"א ד"ה דלא מפקידנא להוכיח וינשי' מברכות אם עושין מעשהז"ג מסומא דמברך אפי' לר"י דפטור מכל המצות וע"כ דס"ל דסומא אפילו מדרבנן פטור דאל"כ אין ראי' מסומא לנשים לבב"ק פ"ז ד"ה וכן כתבו דסומא חייב במצות מדרבנן אפילו לר"י דאי פטרת לי' מכל המצות אפילו מדרבנן א"כ הו"ל כמו נכרי שאינו נוהג בתורת ישראל כלל ע"ש ותי' מעלתו עפי"מ דקשי' לי' דילמא סומא פטור אפי' מדרבנן ואפ"ה אינו כנכרי דיכול לקיים כל המצות כמו נשים דקיי"ל נשים סומכות רשות וניחא לי' דתוס' קאי לר"י דס"ל בעירובין צ"ו דאין בנות ישראל סומכות ולפ"ז לדידן דקיי"ל בהא כר' יוסי דנשים סומכות רשות ומעתה אי הלכה כר"י דסומא פטור ממצות אפי' מדרבנן פטור ושפיר הביאו תוס' בקידושין ראי' מסומא לנשים והאריך קצת בזה:

ואני אומר אם קושיתו על תוס' ב"ק הנ"ל לא הועיל כלום בתירוצו דאפי' לר"י דנשים אין רשאי' לסמוך מ"מ יכול סומא לנהוג בדת ישראל שלא יראה כנכרי דהרי לשיטת התוס' בעירובין צ"ו ד"ה מיכל דוקא במצוה שיש בה נדנוד איסור אם אינו מצוה אסור' נשים לקיים לר"י כמו סמוכה דאפילו בהקפת יד מיחזי כעבודה בקדשי' ותק"ש משום שהוא מלאכה מדרבנן ועליי' לרגל משום דמחזי כחולין בעזרה או משום ראיי' פנים בעזרה שלא לצורך ותפילין משום דצריכי' גוף נקי ע"ש וא"כ גם לר' יהוד' תקשי למה חייבו חכמי' סומא במצות שלא יראה כנכרי הא יוכל לקיים שאר מצות שאין בהם נדנוד איסור וגם לר"י הוא רשות. ואפשר אפילו מצות שיש בהם נדנוד איסור רשות לסומא לעשות אפילו לר"י דבשלמא נשים אסורות דמצוות על ל"ת אבל סומא לדעת מקנה בקידושין שם ונוב"י בסי' הנ"ל אפילו מל"ת פטור ודלא כפמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ח

חלק ג' אות כ"ט וא"כ שפיר רשאי לעשות ואין לומר דאכתי מה שמרויח בעשיית מ"ע פוגם בנדנוד איסור וכמ"ש המקנה בקידושין ז"א דמרויח שלא יהי' נראה כנכרי ודוקא בקיום ל"ת בשוא"ת שפיר כתב שם בנובי' שאינו נראה בזה כישראל אבל בעבירת ל"ת בקו"ע נראה כנכרי ז"א דכיון דישראל המחויב במצות עושה כזה לא נראה בזה כנכר' אלא אדרבה כישראל:

אך דבאמת כיון שיכול לקיים שאר מצות שאין בהם נדנוד איסור ואינו נראה כנכרי שוב שפיר י"ל דאינו רשאי לקיים מצות שיש בהם נדנוד איסור דמה מרויח וכנ"ל כיון דבלא"ה אינו נראה כנכרי אבל אם אולי הי' בכל מ"ע נדנוד איסור שפיר הי' יכול סומא לקיים כנ"ל אף דנשים אסורות לר"י וליתא לתירוצו

וגם לדעת רש"י בעירובין שם דהא דבנות ישראל אינן סומכות היינו משום בל תוסיף נמי נראה לא מיבעי' לדעת מקנה ונוב"י הנ"ל דסומא אפילו מל"ת פטור ודאי יש רשות לסומא לקיים מ"ע אף דנשים אסורות לר"י לקיים מ"ע שהזג"ג משום בל תוסיף היינו משום שהם מוזהרות בל"ת אבל סומא שאינו מוזהר גם בל"ת וליכא עלי' לאו דבל תוסיף רשאי לקיים מ"ע שלא יראה כנכרי. אלא אפילו לדעת פמ"ג דגם סומא מוזהר בל"ת מ"מ נ"ל סברא ישרה דדוקא באשה שחייבת במ"ע שאין הז"ג אם מקיימת מ"ע שהזג"ג איכא בל תוסיף שמוספת מצוה על מצוה אבל בסומא שפטור מכל מ"ע לא שייך בל תוסיף דאם אין כאן עיקר אין כאן תוספת ועיין ר"ה כ"ח ע"ב בריטב"א וטו"א וכפ"ת ופנ"י ויבין:

ומה שנתקשו תוס' שם על שיטת רש"י מהא דסוכה ב' דהילני המלכה היתה יושבת בסוכה וז' בני נ"ל לפמ"ש רמ"א בהג"ה או"ח סי' תרל"ט ס"ב דמה שנוהגין עכשיו להקל בשינה בסוכה היינו משום דמצות סוכה איש ואשתו איש וביתו כדרך שהוא דר כל השנה ואם אין לו סוכה מיוחדת שיוכל לישן שם עם אשתו פטור ועיין סוכה כ"ח ומג"א שם סק"ח דאף דהוא פטורה מן הסוכה מ"מ צריכה לישב שם בשביל בעל ועיין תוס' ר"ה ו' ע"ב ד"ה אשה ובש"מ נזיר כ"ט הקשה למה ישבו הבניו בסוכה הא אשה אינה מחויבת לחנך את בנה ותי' דשמא הי' להם אב עי"ש וכיון שהי' לה בעל שוב שפיר יושבת בסוכה משום הבעל ולא שייך בל תוסיף וא"ש:

ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש כלבו סי' ע"ג דמשו"ה אשה פטורה ממ"ע שהזג"ג כי אלו היתה טרודה לעשות מצוה בזמנה הי' הבעל בלא עזר בזמני' ההם וכו' וא"כ אשה שאין לה בעל י"ל דאף מן הדין פטורה מ"מ ליכא בל תוסיף עכ"פ כיון דל"ש טעם הנ"ל ואם יש לה בעל יושבת בשביל בעל כמ"ש וליכא בל תוסיף:

ובדבריו יובן יותר גמ' דסוכה כ"ח דמשני אביי סד"א תשבו כעין תדירו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו קמ"ל ולכאורה קשי' איך הו"א מתשבו כעין תדורו דליחייבו נשים בסוכה הא לפי האמת נשים פטורות מהלכתא ואפ"ה ס"ל תשבו כעין תדורו בשביל הבעל. ולכלבו ניחא דהרי הא דפטורה ממ"ע שהז"ג היינו משום שלא יהי' הבעל בלי עזר וכאן משום תשבו כעין תדורו אדרבה אם תהי' מחוייבת יהי' לו עזר יותר וס"ד דליחייבי קמ"ל דפטורה מהל"מ כמבואר שם:

ובזה יש לתת טעם למה סומא חייב במצות מדרבנן ולא אשה במ"ע שהז"ג משום דבנשים לא רצו חכמים להפקיע שיעבוד הבעל ולפ"ז נסתר מחמתו דברי מעלתו שכ' דלר"י כיון דנשים אין רשאי' לקיים מ"ע שהז"ג גם סומא אין רשאי לקיים מצות דשאני נשים שאין רשאי' מפני שמפקיעים שיעבודו של בעל:

אמנם תוס' לא ניחא להו בזה דס"ל דהילני לא הי' לה בעל ודלא כשמ"ק וסברת הכלבו ג"כ לית להו משום דלא דרשי' טעמא דקרא ותי' דמשום בנים היתה יושבת ובטו"א ר"ה ל"ג ד"ה הא התפלא אטו משום בני' עוברת הוא על ב"ת ולפמ"ש נכון דכיון דבני' הי' חייבי' גם בדידה ליכא ב"ת גבי סוכה אם יושבת בשביל בנים משום דתשבו כעין תדורו כתי' וא"ש:

אבל הדבר פשוט דקושיתו לק"מ דודאי במה שהדין הוא שהרשות לסומא לקיים כל מצות שבתורה עדיין אינו נראה כישראל אם באמת אינו מקיים ונראה כנכרי וגדולה מזו כתב הנוב"י סי' הנ"ל דאפילו בקיום ל"ת בשוא"ת עדיין נראה כנכרי ואינו נראה כישראל אלא אם מקיים בפועל וכיון דמה"ת אינו מחויב במצות רק רשות א"כ אותן סומי' שלא יקיימו המצות יהי' נראי' כנכרי' דאינו נוהג בתורת ישראל כלל ולכן אמרו חכמי' שכל סומא מחויב לעשות כל המצות ואינו רשות וכיון דמחויב מדרבנן יכול לברך:

ועוד נ"ל דכבר נתחבט מג"א סי' ל"ב סק"ח בהא דאמרי' בירושלמי פ"ק דשבת הלכה ב' בפיסקא ולא לאכול דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט והלא בכמה דברי' אנו מחמירי' על עצמינו ול"א דנקרא הדיוט ע"ש. ואמרתי מאז לחלק בדבר שהוא מחויב בעיקר המצוה והוא מוסיף חומרא על חומרא לפרוש מאלף שערי היתר שלא יבא לשער א' של איסור ודאי קדוש יאמר לו ולא הדיוט והוא מ"ע מה"ת לעשות כן יקדש עצמך במותר לך ועיין רמב"ן בפרשת קדושים אבל בדבר שהוא פטור ממנה לגמרי כגון שרטוט דתפילין בסי' ל"ב שם אם עושה מצד חומרא או מפסיק לתפלה שבירושלמי הנ"ל או חתן שקורא ק"ש אם עושהו נקרא הדיוט דהוי כמו שמקיים מצות סוכה בפסח:

ומעתה י"ל דה"ט דר"י דס"ל דאין נשי' סומכות וה"ה דאין עושי' כל מ"ע שהז"ג משום דפטירי' לגמרי ואם עושי' נקראי' הדיוט והנה פשוט דאע"ג דאמרי' בסנהדרין נ"ח דגוי ששבת ח"מ וכן גו' העוסק בתורה ע"ש מ"מ סומא אף לר"י דפטור מכל המצות מ"מ אינו כנכרי שיהא אסור לשמור שבת ולעסוק בתורה דהרי ישראל הוא:

ולפ"ז נ"ל לחדש סברא ישרה דדוקא בנשי' שהם חייבות במ"ע רק במשהז"ג פטורות אנו דנין על מצות פרטיות אם הוא פטורה לגמרי ממצוה זו ועושית נקראת הדיוט אבל סומא שפטור מכל המצות ואנו צריכין לדון על כלל מצות כולם אם עושה אינו נקרא הדיוט דכיון שהוא בתורת ישראל שאינו חייב מיתה על שמירת שבת ועסק התורה רשאי לקדש עצמו ולקיים כל מצות ישראל, ולפ"ז י"ל דזה סברת התוס' ב"ק דאשה כיון שיש מצות הרבה דחייבת בהו וא"כ אם עושית משהז"ג נקראת הדיוט כנ"ל לכן לא חייבוהו חכמים אבל סומא כיון דאם עושה מצוה קעביד מה"ת ואינו נקרא הדיוט שפיר חייבוהו חכמים וזה שכתבו דאי פטרית לי' מכל המצות ואפי' מדרבנן. ומשום שתאמר דגם הוא נקרא הדיוט. א"כ הו"ל כמו נכרי שאינו נוהג בתורת ישראל כלל ויהי' ח"מ על שבת ותורה והא ודאי ליתא. ולפ"ז לק"מ קושי' מעלתו כיון דיכול לקיים המצוה אינו נראה כנכרי. דאין כוונת התוס' דמשו"ה חייבוהו חכמים שלא יראה כנכרי רק כונת התוס' כיון דאינו כנכרי ואינו נקרא הדיוט אם מקיים לכך שפיר חייבוהו חכמי' משא"כ באשה וכמ"ש:

אמנם כ"ז לר"י אבל לר' יוסי דס"ל נשים סומכות רשות עכ"ח לא ס"ל כנ"ל רק דאפילו פטור לגמרי מן הדבר ועושהו נמי לא מיקרי הדיוט וס"ל כמ"ש הריטב"א בקידושין ל"א דלא נקרא הדיוט אלא בעושה דבר שכל ישראל פטורי' ממנה אבל בדבר שאחרי' חייבי' אף שהוא פטור ועושהו לא נקרא הדיוט ע"ש וא"כ ל"ש סברא הנ"ל לחלק בין אשה לסומא ואמרי' כמו שאשה פטורה מדרבנן ג"כ במצות שהז"ג כן סומא ג"כ פטור אפילו מדרבנן:

ולפ"ז א"ש סתירת התוס' דבב"ק קאי אליבא דר"י שפיר מחלקי' בין סומא לאשה וכנ"ל אבל בקידושין קאי אליבא דהילכתא דקיי"ל כר' יוסי דנשים סומכות רשות שפיר ס"ל כמו דנשי' אין חייבות מדרבנן במשהז"ג כן סומא אינו חייב מדרבנן במצות ושפיר מביאו ראי' מדסומא מברך ה"נ נשים במשהז"ג וא"ש:

ומה שנ"ל עוד ביישוב סתירת התוס' עפי"מ שהשריש לן הטו"ז בכמה מקומות דבדבר המפורש בתורה להיתר אין החכמים יכולין לאסור ולפ"ז יש לחדש דודאי במצות דאורייתא אין חכמים יכולי' לחייב סומא כיון דתורה פטרה אותו בפירוש לר' יודא דכל

שאינו במשפטי' אינו במצות וחוקים כדאמרי' ב"ק פ"ז אבל במצות דרבנן דע"ז לא קאי היקישא ועיין תוס' שבועות י"א ד"ה אשם אי קאי קרא אהלכתא. בזה שפיר י"ל דחייבו רבנן סומא כמו שאר ישראל. ולפ"ז א"ש דתוס' בב"ק מיירי מפריסת שמע שהוא רק מדרבנן וכמ"ש תוס' שם ולהכי כתבו שפיר דגם סומא חייב מדרבנן אבל בקידושין הוכיחו שפיר ממצות דאורייתא שא"א לחייב סומא אפילו מדרבנן ואפ"ה ע"כ מברך דאל"כ יהא מפסיד כל הברכות ממצות דאורייתא א"כ נשים נמי מברכות על מ"ע שהז"ג:

ועוררני חתני הרב הגדול מו"ה גרשון נ"י די"ל בזה מה שמקשי' על טו"ז הנ"ל מתוס' יומא י"ג ע"ב ד"ה הי' שכתבו דאף דכהן גדול מה"ת מקריב אונן מ"מ מדרבנן אסור והרי היתר מפורש מה"ת ומן המקדש לא יצא ועיין רמב"ן שמיני בפסוק ראשיכם אל תפרעו. ולפמ"ש י"ל עפמ"ש תוס' ר"ה ל"ג ועירובין צ"ו דסומא לר"י חייב במצות מדרבנן ומשו"ה יכול לברך ואינו מפסיד הברכות א"כ ס"ל דאפילו במצות דאורייתא מחויב מדרבנן וע"כ ר"י לית לי' סברת טו"ז ותוס' ביומא שם קאי אליבא דר"י אבל לדידן דלא קיי"ל כר"י שפיר י"ל כסברת טו"ז זה תורף דבריו בתוס' נופך קצת:

מיהו לפענ"ד בלא"ה ל"ק משום דדברי טו"ז אינם אמורי' אלא בעוקר ד"ת לגמרי אבל אם עדיין נשאר ד"ת במקצת שפיר יכולין חכמים לבטל במקצת כמו תק"ש בשבת משום דעדיין נשאר ד"ת בר"ה שחל להיות בחול כמבואר בדבריו בהל' ר"ה. ולפ"ז כיון דמסקי' התם ביומא דכה"ג ביו"כ מקריב אונן אפילו מדרבנן א"כ מתקיימי' ד"ת במקצת שפיר יכולין חכמים לאסור אפילו בדבר שהיתה מפורש בו בתורה:

ועוד נ"ל דבר חדש לפמ"ש מג"א סי' תרי"ב סק"ו דהא דכה"ג לר"י אינו מקריב אונן דילמא אתי למיכל אין הפי' יען שיהי' טרוד משתלי ואתי למיכל אלא דחיישי' שיטעה בדין כמו שמותר להקריב אונן כן מותר לאכול אונן ע"ש. [ע"ל סי' קפ"א וקפ"ב] ולפ"ז י"ל דע"כ לא חידש הטו"ז דבדבר שהיתר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאסור אלא בדבר שאסרו חכמים משום שמא ישכח כמו בשמא יתקן כלי שיר או שמא יעבירנו או איסור סחורה בחלב דילמא אתי למיכל דהחשש דמחמת טרדא ישכח וכיון שהתורה גילתה בפירוש שלא חשה לזה גם חכמים אין להם לחוש ולגזור דהא שכחה מתוך טרדא הי' שייך גם בזמן מ"ת שהוא בטבע בנ"א אבל היכא שגזירת חכמים הוא משום שמא יטעה בדין י"ל דגם בדבר המפורש בתורה ג"כ יכולי' לאסור דהא דלא חשה התורה היינו משום דאז הי' הכל בקיאי' ולא הי' חשש טעות בדין אבל אח"כ נשתנה הדבר ונתקלקלו הדורות ואינן בני תורה שפיר יש לחוש שיטעו בדין וא"ש:

ושלישית נ"ל ביישוב סתירת התוס' דבאמת ק"ל למאי דהוי ס"ל לר' יוסף מעיקרא דגדול אינו מצווה ועושה ממצוה ועושה א"כ איך אנו מברכי' כלל על המצות וצונו הלא במה שצונו גרועי גרעי' לשמירת המצות ואיך שייך לברך ולהלל ע"ז אם הי' טוב יותר שלא ציונו:

ועלה בדעתי דנהי דגדול אינו מצווה ועושה היינו רק סומא אליבא דר"י או נשים במ"ע שהז"ג דכיון דציוה הקב"ה מצות לאנשים פקחים יודעי' גם סומי' ונשי' כדת מה לעשות אבל אם לא הי' הקב"ה מצווה כלל א"כ לא היו יודעי' כלל מה לעשות ושפיר מברכי' וצונו שע"י הציווי יודע מה הוא מצוה ומה יעשה. וגם האינו מצווה יכול לברך ע"ז דע"י ציווי המצוה יודע גם הוא כדת מה לעשות:

אבל לא הונח לי בזה דמצאתי בשמ"ק ב"ק פ"ז גדול המצווה ועושה מפרש ר"ת דוקא בדברי' שאם לא נכתבו ראוי' להכתב כגון ז' מצות דב"נ ע"ש ומה דק' ע"ז יבואר להלן אי"ה. מבואר דהא דס"ל לר"י מעיקרא גדול אינו מצווה ועושה היינו במצות שאם לא נכתבו ראוי' להכתב ובזה שפיר היו יודעי' בלי ציווי וא"כ אין בציווי רק הפסד ואיך מברכי' ע"ז וצונו. והי' אפשר לומר דודאי לפי המסקנא בכל מצות עדיף מצווה ועושה וכונת ר"ת רק דמזה מוכח דגדול מצווה ועושה מדציותה תורה גם במצות שהיינו יודעי' מעצמינו ע"כ משום דמצווה ועושה עדיף. ומעיקרא שמח ר"י משום דס"ל במצות שאין יודעי' מעצמם אינו מצווה עדיף. ובזה שפיר י"ל דמברכי' וצונו משום דבלא ציווי לא היינו יודעי' שהוא מצוה וכנ"ל אבל אין לשונו סובל פי' זה:

ומכ"ש דקשה טפי לשיטת הגאון שהביא ש"מ שם דהא דגדול מצווה ועושה היינו לפ' שאין לו ליכנס באומנות שאינו שלו ונראה כאלו יורד לאומנות חבירו ע"ש א"כ זה שייך רק בסומא ונשים דכיון שציוה תורה לאנשי' פקחים ולא להם. היינו כיורד לאומנות חבירו אבל אם לא הי' ציווי כלל ל"ש סברא זו דיורד לאומנות חבירו וא"כ נשאר הסברא דגדול אינו מצווה ועושה ותקשי אפילו למסקנא איך מברכי' וצונו כיון שהוא גריעותא. מיהו בזה י"ל דלא ס"ל כר"ת הנ"ל ולמסקנא בכל המצות גדול מצווה ועושה ובס"ד דר"י בכל המצות גדול אינו מצווה ושפיר י"ל כמ"ש דמברכי' וצונו משום דבלא ציווי לא היינו יודעי' כלל שהוא מצוה אבל לר"ת קשי' כנ"ל:

ונ"ל עפ"י דברי הריטב"א בקידושין שהבאתי לעיל דבדבר שאין מצוה לשום אדם הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט אבל בדבר שהוא מצוה לאחרים אף שהוא פטור מן הדבר ועושהו לא נקרא הדיוט ואדרבה מצוה עביד ע"ש ולפ"ז א"ש דגם מעיקרא דס"ל לר"י דא"מ ועושה עדיף היינו רק בסומא או בנשים במשהז"ג שהוא מצוה לאחרים ואינן

נקראי' הדיוט אבל אם לא היתה התורה מצווה כלל ולא הי' מצוה לשום אדם הי' פטור מן הדבר ועושהו שנקרא הדיוט וגרע אינו מצווה ועושה וא"כ שפיר מברכי' וצונו:
ולפ"ז שפיר מיושב מה שהנשים מברכות וצונו במשהז"ג אף דפטורות משום דאם לא הי' הקב"ה מצווה לאנשים הי' נקראי' הדיוט בעשייתן וע"י הציווי' לאנשים יכולות לעשות המצוה וא"ש:
ומעתה לק"מ דגם תוס' בקידושי' יכולי' לסבור דסומא מחויב במצות מדרבנן ואפ"ה שפיר מביאו ראי' דנשים מברכות על משהז"ג דשייך וצונו מטעם הנ"ל דאל"ה איך שמח ר"י והלא מפסיד כל הברכות כולן ואין כונתם להקשות שמפסיד הברכות משום שהי' סומא דבזה ודאי י"ל כיון דמחויב מדרבנן רשאי לברך אבל כוונתם לקושייתנו הנ"ל אמאי דשמח כיון דעדיף אינו מצווה מפסיד הברכות דא"י לומר וצונו שהוא לגריעותא וע"כ משום דבלי ציווי נקרא הדיוט כיון ששום אדם אינו מחויב וכיון דבכל אדם ברכת וצונו הוא רק על שציווה לאחרים ולא על שצווה לו א"כ גם נשים מברכות ע"ז וכמש"ל ודוק בדבריהם שלא הזכירו כלל סומא שם בקידושין ולפמ"ש א"ש דלאו מסומא הוכיחו אלא מדשמח במה שאינו מצווה ועושה גדול וא"ש:
איברא דברי ר"ת הנ"ל תמוהי' דא"כ איך אמר ר' יוסף השתא דשמויתא להא דאר"ח גדול מצווה ועושה וכו' הא מה דגדול מצווה ועושה הוא רק במצות שראוי' להכתב אבל בשאר מצות אכתי נשאר כמו בהו"א דר"י דא"מ עדיף וא"כ אי סומא מחייב במצות מרויח באותן שראוי' להכתב ומפסיד בשאר מצות ואי אינו חייב מרויח בשאר מצות ומפסיד באותן שראוי' להכתב וא"כ מה שמח אי אין הלכה כר"י וצ"ע:
ונ"ל דהנה הריטב"א בקידושין הקשה למה אמר מ"ד לי אין הלכה כר"י הא פשיטא דאין הלכה כמותו דרבנן פליגי עלי' והלכה כרבים ועוד דסתם מתני' דהחובל דלא כוותי' ולי יש דקדוק אמאי נקט מ"ד אין הלכה כר"י ולא קאמר מ"ד הלכה כרבנן. ונלע"ד דלכאורה קשה למ"ש תוס' שם בקידושין ובע"ז דף ג' דמש"ה גדול מצווה ועושה משום דיצרו תוקפו כיון שאין לו פת בסלו א"כ מה שמח ר"י אם סומא חייב במצות והלא סומא אפילו מצווה ועושה אין יצרו תוקפו וכמו שפרש"י בחומש פ' ויצא בפסוק והנה ה' נצב עליו וא"כ שוב אינו מצווה עדיף והי' ראי' מזה לטעם השני שהביא בעין יעקב במס' ע"ז דף הנ"ל בשם התוס' משום דמצווה ועושה יש לו שכר על הקבלה ועל עשיי' משא"כ א"מ ועושה אין לו אלא שכר עשי' וזה שייך גם בסומא:
והנה לטעם הראשון מסתבר דהלכה כר"י דסומא פטור ממצות כיון דאינו מרויח במה שהוא מצווה ועושה דמ"מ אין יצרו תוקפו ועיי' בריטב"א קידושין ל"א שהמצות אינן

להנאת האל ית' המצווה אלא לזכותינו ע"ש אבל לטעם השני אדרבה מסתבר דאין הלכה כר"י דלמה יגרע סומא שלא יקבל שכר גם על הקבלה ואטו לאו ישראל הוא עיי' מגילה דף ב' ע"ב:

ולפ"ז א"ש דודאי ידע ר"י דהלכה כרבי' וכסתם משנה דב"ק אלא דבזה עדיין לא שמח אף דגדול מצווה ועושה מ"מ אפשר דהוא מטעם יצרו תוקפו וזה לא שייך בסומא כנ"ל ולכן אמר מ"ד לי אין הלכה כר"י בלי טעמא דרבים פליגי עלי' אלא אפי' יחיד פליג עלי' ומשום דלא מסתבר טעמי' דר"י ואז ע"כ טעמא דגדול מצווה ועושה משום שכר קבלה ושמיעה וזה שייך גם בסומא ואז עבידנא יומא טבא לרבנן:

ולפ"ז מיושב גם קושי' הנ"ל לר"ת דודאי אם גדול מצווה ועושה משום יצרו תוקפו הוא רק בדברי שראוי' להכתב דאז אם אינו מצווה אין יצרו תוקפו כיון שהוא מצוה שכלית אבל בחוקיית גם אינו מצווה יצרו תוקפו שהרי או"ה ושטן משובי' עליהם כמ"ש רש"י בחומש אבל אם הטעם משום שכר קבלה ועשיי' מודה ר"ת דגדול מצווה ועושה בכל המצות וכיון דמ"ד אין הלכה כר"י עכ"ח כטעם השני ס"ל וכנ"ל שפיר עביד יו"ט לרבנן:

ובזה נכון קושי' המקנה שם בקידושין דמה הקשה תוס' אמאי שמח ר"י הא מפסיד הברכות אי הלכה כר"י. הא משמע דר' יוסף הי' מסופק אי הלכה כר"י או לא שהרי אמר אח"כ מ"ד אין הלכה כר"י עבידנא יו"ט לרבנן וא"כ אם אינו מצווה אינו מברך. גם קודם שאמרו לו דהלכה כר"י לא הי' מברך משום ס' לא תשא וא"כ שפיר הי' שמח אם אומרי' דהלכה כר"י בבירור דלא מפקידנא ועבידנא ואינו מפסיד בברכות כלום ע"ש ולפמ"ש לעיל ביישוב סתירת תוס' לק"מ דלאו מדשמח על שהלכה כר"י הי' ראי' התוס' אלא מדס"ל גדול א"מ ועושה מפסיד כל הברכות אצל כל אנשים וכמש"ל באריכות א"כ אין נ"מ במה שהי' מסופק אי הלכה כר"י או לא. מיהו גם לדברינו אלו א"ש דודאי כל זמן שלא אמרו לו הלכה כר' יודא הי' פשיטא לי' דהלכה כרבנן דרבי' נינהו וסתם משנה כוותי' והי' מברך והוכיחו תוס' שפיר והא דאמר אח"כ מ"ד לי אין הלכה כר"י היינו בלי הך טעמא דהלכה כרבי' רק משום דלא מסתבר טעמי' וכנ"ל וא"ש:

אבל מה שתי' מעלתו לשיטתו דמעיקרא הי' מברך ממנ"פ דאי סומא חייב במצות שפיר מברך ואי הלכה כר"י דפטור הלא לשיטת ר"י דנשי' אין סומכות סומא חייב מדרבנן ושפיר מברך משא"כ אם יאמרו דהלכה כר"י דסומא פטור מפסיד הברכות דבזה קי"ל כר' יוסי דנשי' סומכות רשות ופטור סומא אפי' מדרבנן עכ"ד והוא סותר עצמו תכ"ד דא"כ מעיקרא נמי לא הי' יכול לברך שמא הלכה כר"י דסומא פטור ממצות וכיון דקיי"ל

כר' יוסי דנשים סומכות רשות א"כ אפילו מדרבנן פטור כמו דפטור מדרבנן מה"ט אי ודאי הלכה כר"י כן פטור מה"ט אי מסופק שמא הלכה כר"י:

ואמנם באמת כל התירוצי' שכתבתי לעיל ביישוב סתירת התוס' אינם שווים לי שהרי תוס' בעירובין צ"ו ד"ה דילמא ובר"ה ל"ג ד"ה הא דחו בעצמם ראי' זו מסומא לנשים משום דסומא חייב מדרבנן ואשה אפילו מדרבנן אינה חייבת עיי"ש עד שאני תמה על אב ובנו שראו את החידוש בנוב"י הנ"ל דאפי' אי סומא חייב מדרבנן מ"מ הוכיחו תוס' שפיר דאם סומא מברך אשה נמי מברכת במשהז"ג וכמו שהאריך שם ומה יענו להשוות הדיעות עם דברי תוס' בעירובין ור"ה הנ"ל שכתבו להדי' להיפך. וגם על תי' השני שבנוב"י שם שכתב דר"י עכ"ח ס"ל דסומא אפילו מדרבנן פטור דאל"כ אמאי שמח הא עכ"פ מדרבנן מחויב הוא ג"כ פלא שהרי כתב תוס' בעירובין ור"ה הנ"ל דאפילו אי חייב מדרבנן מ"מ שמח כיון דמה"ת לא מקפיד ועביד ע"ש וצ"ע. רק התי' שכתבתי דתוס' לא כתבו דחייב מדרבנן אלא לר"י דנשים אין סומכות אבל לר' יוסי דנשים סומכות רשות גם סומא אין מחויב מדרבנן א"ש דגם בר"ה ועירובין קאי התוס' אליבא דר' יהודא:

ומה שהתפלא בנוב"י שם עמ"ש תוס' בר"ה ועירובין דסומא כיון שמחויב מדרבנן יכול לברך וצונו משום לא תסור והלא כיון שאינו במצות וחוקים גם על בל תסור אינו מוזהר. נלפע"ד דתוס' סברו כדעת רמב"ן בהשגות על ס' המצות שורש א' דבכל מילי דרבנן ליכא לאו דלא תסור אפילו בבר חיובא רק אסמכינהו על לאו דלא תסור ומ"מ יש רשות לחכמים לגזור ולתקן כמ"ש רמב"ן שם לפי שהורשו מאתו ית' מפי הקבלה לתקן ולסדר ע"ש מבואר דזה הוא הל"מ מפי הקבלה שיש רשות לחכמים לגזור ולתקן ואסמכוהו אקרא דלא תסור או שאל אביך ויגדך וא"כ גם בסומא שפיר יכולין לחייבו במצות מדרבנן ורשאי לברך משום אסמכתא דלאו דלא תסור דהיקש דכל שאינו בדיני' אינו במצות וחוקי' לא קאי אהלכתא שיש להם רשות לגזור ולתקן:

ועוד כתב שם שהדברי' שהם מוסיפים במצות התורה כעין פי' התורה הוא שאלו הי' דעתם כן היינו חייבי' להאמין אותם וכו' וכעין זה כ' בחידושי ר"ן בסנהדרין פ"ט שאחר שהכתוב מסרן לחכמים בקבלת התורה ובפירושי' כמו כן יש לשמוע להם במה שהם מתקני' לעשות סייג לתורה ע"ש וביאור דבריהם נ"ל כיון דאינו יודע שדבר זה מותר מה"ת אלא עפ"י חכמים וכיון דעלייהו קסמיך ע"כ צריך לסמוך עליהם במה שאסרו הם וכדאמרי' שבת ל"א לאו עלי דידי קא סמכת דע"פ נמי סמוך עלי. ולפ"ז בסומא נמי כיון דאינו יודע דסומא פטור מן המצות אלא בסמיכה על דברי חכמים בהיקש מצות וחוקים לדיני' צריך נמי לסמוך עליהם אם מחייבי' אותו במצות וא"ש:

ולתשלום הענין במ"ש תוס' בעירובין ור"ה הנ"ל דנשים מברכות על משהז"ג דמיכל בת שאול מסתמא היתה מברכת עמד בכפ"ת ר"ה ל"ג מנ"ל דהיתה מברכת. ונלע"ד לפמ"ש המרדכי פ"ד דסוכה אהא דאמרינן התם מ"ז מיתב יתבינן ברוכי לא מברכי' פי' ראבי' כיון דאיכא היכירא דלא מברך כאשר עשה כל שבעה לא הוי כמוסיף אבל לישן בסוכה אסור משום דמחזי כמוסיף ע"ש ולפ"ז למ"ש תוס' שם בעירובין ד"ה מיכל ליישב שיטת רש"י דאי הוי מ"ע שהז"ג יש בו משום בל תוסיף א"כ בס"ד הוי סבר דהיתה מברכת דאל"כ ליכא בל תוסיף כיון דאיכא הכירא שאינה מברכת א"כ גם למאי דדחי דילמא ס"ל כר"י נשים סומכות רשות. נמי סתמא היתה מברכת דמהא לא נאיד הש"ס:

ולשיטת תוס' שם דליכא בזה ב"ת נ"ל דהנה אפילו למ"ד מצות א"צ כונה יש לחדש דה"ד במי שמחויב במצוה דאז סתמא לשמה אבל אשה במ"ע שהז"ג שאינה מחויבת רק רשות ודאי צריך כונה ובלא כונה לא עשתה ולא כלום דסתמא לאו לשמה וכדאמרי' רפ"ק דזבחים זבחי' סתמא לשמן אשה סתמא לאו לגירושין ופי' תוס' שם כיון שאינו מחויב לגרשה והנה בנוב"י קמא יו"ד צ"ג התעורר השואל דצריך לומר בפה דוקא שעושה לשם מצוה כמו בגט והנוב"י שם כתב דלא לימא לשמה שמא יאמר שלא לשמה עוד כתב דבמצוה שיש ברכה לפני' הוי ע"י הברכה כאומר לשמה עיי"ש באריכות. ולפ"ז למאי דס"ד דהוי מ"ע שהז"ג ודאי לא היתה אומרת בפה לשמה שמא תאמר שלא לשמה והרי הוא מחויבת בתפילי' וא"כ למסקנא נמי דהוי זמן גרמא ורק דנשים סומכות רשות מסתמא נמי מיירי שלא אמרה בפי' לשמה וכיון שכן אם אינה מברכת הוי סתמא שלא לשמה ולא עשתה ולא כלום אלא ודאי דהיתה מברכת והברכה משוי לי' לשמה ועשתה מצות רשות וא"ש:

עוד רגע אדבר במה שכבר הבאתי לעיל חקירת אחרוני' אם סומא פטור גם ממצות ל"ת נ"ל ראי' מירושלמי פ"ב דסוטה סוף הלכה ו' דאיתא שם ונעלם מעיני אישה פרט לסומא שאין לו עינים הוא סומא פי' אין לי אלא הוא סומא שאינו מקנא ומשקה היא סומא פי' מנין שאינו מקנא ומשקה מתניתא דר' יודן פוטרו מכל מצות האמורות בתורה עיי"ש ואם איתא דהיקישא דמצות וחוקים למשפטים אינו אלא לפטר סומא מעשה ולא ממצות ל"ת ושאר דיני תורה א"כ מנ"ל דלר"י אין סומית שותת אע"כ דסומא גם מל"ת פטור וזה לכאורה ראי' שאין עלי' תשובה:

וחתני הרב הגדול מוהרג"ש נ"י הק' נהי דסומא פטור גם מל"ת מ"מ תקשי לדעת מהרי"ק שהביא רמ"א באה"ע סי' קע"ח ס"ג דאפי' סבורה שמותר לזנות הוי כמזידה ואסורה לבעלה ישראל ומשום דלא כתי' ומעלה מעל בד' רק ומעלה מעל באישה וכל שהוא

מתכונת למעול בו אסורה עיי"ש בב"ש וה"נ בהוא סומא מ"מ הרי מתכונת למעול בו. ונימיתי לו דלק"מ דאי סומא פטור אפילו מל"ת ואינו במצות וחוקים כלל א"כ כל דיני וחוקי התורה לא נאמרו על סומא וגם חק זה דאם מעלה מעל באישה אסורה עליו לא נאמר בסומא ושפיר אינה שותית אבל אי חייב בל"ת גם דיני סוטה נאמרו בסומית ואינה פטורה רק מעשה ודאי תקשי כנ"ל אפילו בלי דעת מהרי"ק דהרי עבדה איסורה ומכ"ש דתקשי לדעת מהרי"ק אלא דגם מל"ת פטורה וא"ש:

מיהו בלאה"נ יש לחלק דאף המהרי"ק לא אמרה אלא אם באמת עבדה איסורא רק שהיא לא נתכונה לאיסור רק למעול באישה אבל אם באמת לא עבדה איסור כמו בסומית אם פטורה מל"ת אף שנתכונה למעול באישה אינה אסורה אפילו למהרי"ק ועיין מנחות ס"ד וצ"ע:

וחד מרבנן אמר ליישב קושי' חתני נ"י דאף למהרי"ק שאסורה אפילו אינה מכונת לאי' מ"מ אינה שותית אלא בעבדה איסורא ומכונת לאי' ולא ביאר טעמו של דבר אבל לפענ"ד יש בו טעם זקני' דבדיקת המים הוא דרך עונש על העבירה וכיון דלא מכונת לאי' אין המים בודקי' אותה ולכן אינה שותית. ויפה כיון שכן כתב הרמב"ם פ"ב מסוטה ה"ד קטנה שהשיאה אבי' שזינתה ברצון נאסרה על בעלה לפיכך מקני' לה לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה עיי"ש מבואר דיש חילוק בין לאסרה על בעלה ובין להשקות אותה מי סוטה וה"נ דכותי'. אלא שחתני נ"י השיב א"כ למה צריך הרמב"ם בה"ג להביא קרא דאין משקי' קטנה מדכתי' אשה פרט לקטנה ות"ל דאינה בת עונשי' ועניתי ואמרתי הרי אמרי' בסוטה כ"ז כשם שהמים בודקי' אותה כך בודקי' אותו והו"א דגם קטנה משקי' דנהי שהמים לא יבדקו אותה שאינה בת עונשי' מ"מ יבדקו את הבועל קמ"ל קרא דאין משקי' שאם המים אין בודקי' אותה גם אותו אינם בודקי' כלל וא"ש:

ועלה בדעתי לדחות ראי' הנ"ל דהרי מבואר ברמב"ם ר"פ הנ"ל דאם הוא אינה רוצה לשתות אין משקי' אותה בע"כ אלא תצא בלא כתובה ומבואר בב"ק פ"ז לר"י אף אם סומא אינו פטור מכל המצות מ"מ אינו במשפטים וא"כ היא סומית שפיר אינה שותית ואפ"ה נוטלת כתובה אפילו חייבת בל"ת משום שאינה במשפטים וכתובה דיני ממונות ומשפטים היא. אמנם נתישבתי דהא ליתא דהרי הפי' אינה שותית אפילו בעלה רוצה להשקותה והיא רוצית לשתות כדי לטהר אותה לבעלה אם לא יבדקוה המים מ"מ אינה שותית ועיין ברמב"ם שם ה"ב וא"כ ל"ש כלל למשפטים וע"כ משום דכל חוקי תורה לא נאמרו על סומא ושפיר מוכח כנ"ל דגם מל"ת פטור וגם לשון ירושלמי דמביא דר"י

פוטרו מכל מצות האמורות בתורה ולא מביא הך דר"י פוטרו מכל דיני' שבתורה דאיתא שם בב"ק דף הנ"ל לא משמע כן:

וראיתי במראה פנים שם על הירושלמי שכתב ברייתא דר"י בבבלי החובל דפ"ז וכן קאמר שם דלר"י סומא פטור אפילו ממצות ל"ת וגרע מאשה דאמרי' שם וכן הי' ר"י פוטרו מכל דיני' שבתורה וכו' ודבריו תמוהי' איך מוכח משם דפטור מל"ת הרי שם מיירי שאינו בדיני' ומשפטי' של ממון וגם אם כדבריו למה לא הביא ירושלמי ברייתא זו. לכן נ"ל לחדש דבר דאפילו אי סומא מחויב במל"ת מ"מ סומית פטורה ג"כ מן מל"ת דהרי בקידושין ל"ה ילפי' דנשים חייבות במל"ת מדכתי' איש או אשה וכו' השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשי' שבתורה או לכל דיני' שבתורה או לכל מיתות שבתורה ע"ש וכיון דסומא לר"י אפילו מחויב במל"ת מ"מ פטור מכל עונשי' ודיני' ומיתות כמבואר ב"ק שם א"כ ל"ש השווה אשה לאיש לכל עונשי' ודיני' ומיתות וממילא פטורה גם מן מל"ת. וזה כונת המראה פני' דלא ס"ל כמש"ל דכל חוקת התורה לא נאמרו בסומא והוי ק"ל דילמא לא פטר ר"י רק ממ"ע ולא מל"ת ואמאי אינה שותית וע"ז הביא דעכ"פ אשה סומית פטורה גם מל"ת מדאמרי' שם דר"י פוטר סומא מכל הדיני' וממילא פטורה מל"ת וכמ"ש. אך לשונו לא משמע כן שנתכוין לזה אלא גם לאיש סומא מביא שפטור מל"ת מדכתב וגרע מאשה וכו' דבריו צריכי' תלמוד. וגם אם נתכוין למ"ש מ"מ ע"כ לא ס"ל כמש"ל. דכל דיני תורה בטלי' בסומא רק דסומית פטורה מל"ת וא"כ הדק"ל לשיטת מהרי"ק הא מעלה באישה וצ"ל כשני תירוצים אחרונים שכתבנו לעיל:

ואם כנים דברי א"ש מה דאמרינן בכל דוכתי עיין חולין צ"ו דאלת"ה האיך סומא מותר באשתו ויותר הי' לו לומר איך סומית מותרת בבעלה דהכל פסולי' אצלה חוץ מבעלה משא"כ בדידי' אף אם אינו אשתו מ"מ לאו כל אשה באי' א"א אצלו וכבר עמדו בזה אחרוני' ולפמ"ש א"ש משום דבעי להקשות אפי' לר"י וא"כ בסומית אין שום איסור עלי' אבל סומא מוזהר בל"ת וא"ש:

וגאון אחד השיב דאפילו לר"י דסומא פטור מכל המצות מ"מ לא גרע מב"נ דג"כ נצטווה על א"א וכמו"ש רמב"ם פ"ט ממלכים. ואני אומר ג' תשובות בדבר חדא לדעת ר"ת שבש"מ שהבאתי לעיל הא דגדול מצווה ועושה היינו בז' מצות ב"נ ואפ"ה הי' ר' יוסף שמח במאן דא"ל אין הלכה כר"י מוכח דאי הלכה כר"י אפילו במצות ב"נ הו' אינו מצווה ועושה וזה פשוט ושנית דאפילו בישראל לא הי' איסור עלי' משום דלא קעבדה מעשה רק דגלי קרא ונכרתו הנפשות העושות דהנאה מחשיב מעשה עיין ב"ק דף ל"ב

ותוס' שם ד"ה איהו והתינח בישראל אבל בב"נ דלא גלי קרא אין על האשה שום איסור משום דלא קעבדה מעשה רק עליו והכי דייק לישנא דרמב"ם פ"ט ממלכים עיי"ש:
ושלישית נ"ל דבר חדש לפמ"ש הרמב"ם שם ומאימתי תהי' אשת חבירו כגרושה שלנו מש משיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה עיי"ש ה"ח ועיין גיטין פ"ט ע"ב א"א שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת כדר' המנונא וכו' אלמא דבזה שמקבלת קידושין הו' כאמירה שאינה עוד תחת בעלה ולפ"ז אני אומר דאין ב"נ חייב על אשת חבירו אלא אם בועלה באונס והיא רוצית לישאר אצל בעלה וגם בעלה רוצה בה אבל אם מזנית ברצון במה שנבעלת לאחרים הוי כאלו יוצאה מרשותו ופקעה להיות א"א ואין אי' אפי' על הבועל ומכ"ש עלי' וא"כ אם סומית פטורה מכל מצות ישראל מצד מצות ב"נ אין עלי' איסור כיון דלא משכחת האי דינא בב"נ וא"ש.
ושוב עלה בדעתי ליישב סתירת תוס' ב"ק עם קידושי' הנ"ל דהנה מצאתי בתה"ד סי' ק"א שהביא טו"ז באו"ח סי' תרע"ז באכסנאי שהוא נשוי ורוצה להדליק בברכה חוץ לביתו דרשאי וכו' וגדול א' חולק דכיון שפטור נקרא הדיוט אם יעשה ותה"ד דחה כיון דמצינו בגמ' מהדרי' ומהדרי' מן המהדרי' אין זה כמוסיף על התלמוד ע"ש ולמדתי ממנו לתרץ קושי' מג"א הנ"ל דבדבר שלא מצינו חומרא בגמ' שהחמירו חכמי' ועשו גדר וסייג לכ"ע אז פטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט אבל במקום שמצינו שהחמירו חכמים ועשו גדר וסייג לכל העולם כ"א יכול להחמיר על עצמו כפי רצונו ולא מקרא הדיוט. ולפ"ז א"ש דאף דסומא חייב מדרבנן ולא נשים מ"מ כיון שכבר מצינו שחכמים החמירו על מי שאינו חייב במצות מה"ת שיהי' חייב שוב אם הנשים מחמירי' על עצמם לא מיקרי הדיוטות ויכולי' לברך ושפיר הביא תוס' בקידושין ראי' מסומא לנשים וא"ש. וד' יקדשינו במצותיו. ויאיר עינינו במאור תורתו. אורך ימים בימינה. עדי יקומם עדת מי מנה. כנפשו ונפש ידידו החותם בברכה שלימה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שלה

שיל"ת ב' אויפאלו:
שוכ"ט להמופלג. מלא פלג. השנון. וריח לו כלבנון. כמו"ה שמואל נ"י במ' לאפאש:
מכתבו הגיעני בזמן שהייתי מוטרד מאוד ושבוע העברה הייתי בדרך רחוק ובדרך ראיתי דבריו והיום שבתי לביתי והנני להשיבו בקוצר אומר כדי להלהיב לבו לתורה ולתעודה. ע"ד ח"ת ביושב קושי' פנ"י סוכה כ"ז שתמה על הא דאר"א י"ד סעודות חייב אדם לאכול

בסוכה וכו' הא ט"ו סעודות דלא משכחת ז' ימים בלא שבת ובשבת חייב בג' סעודות וכ' מעלתו דיש לדקדק למה קאמר ר"א י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה א' ביום וא' בלילה מדוע הקדים א' ביום הא הלילה קודמת וה"ל למימר אחת בלילה בראשונה. א"וו דאינו חשוב לילה הראשונה וקאמר י"ד סעודות חוץ מלילה הראשונה ושפיר הוי י"ד סעודות עם סעודות שבת דחייב בשלש סעודות עכת"ד. ולפענ"ד אי משום דקדוקו הנ"ל לא ארי' דפשוט דלהכי נקט יום תחילה לפמש"כ תוס' שם ד"ה תשבו דבירושלמי יליף בגז"ש נאמר כאן תשבו ונאמר להלן ופתח אוה"מ תשבו יומם ולילה וכו' מה ישיבה שנאמרה להלן עשה בה הלילות כימים אף ישיבה האמורה כאן עשה בה לילות כימים ועיין פנ"י שם דעיקר דרשא הוא מזה ולהכי נקט יום תחילה כלשון הקרא יומם ולילה ועוד דנראה מלשון הירושלמי דל"צ גז"ש רק על הלילות אבל ביום פשוט דצריך לאכול בסוכה כדכתי' בסוכות תשבו שבעת ימים וא"כ נקט הפשוט קודם כמו"ש תוס' ריש פ' במה מדליקין ע"ש:

ועיקר קושי' פנ"י הנ"ל הא ט"ו בהדי סעודות שלישית דשבת נ"ל דלק"מ דהרי לר"א אם לא אכל סעודה אחת מהני י"ד צריך להשלים אבל סעודה שלישית שאינו מחויב בה מצד תשבו כעין תדורו או מצד גז"ש דירושלמי הנ"ל רק מצד חיוב סעודות שבת נהי שאינו רשאי לאכול חוץ לסוכה אבל אם לא אכל סעודה שלישית כלל או אוכל חוץ לסוכה א"צ להשלים וגם אין לה תשלומין כלל:

ועוד נפ"מ כמו"ש הר"ן שם על קושי' ל"ל גז"ש ט"ו ט"ו מחג המצות ת"ל דמחיוב לאכול פת ביו"ט ומחיוב לאכול בסוכה ותי' דאלו מדין יו"ט יכול לאכול כביצה עראי חוץ לסוכה אבל מגז"ש חייב לאכול שיעור המחיוב לאכול בסוכה א"נ בשאר יומי אם ירדו גשמים אינו מחיוב לאכול בסוכה אבל בלילה ראשונה אפי' ירדו גשמים מחיוב לאכול בסוכה ע"ש והיינו לרבנן והני נ"מ הוא ג"כ לר"א דאי משום סעודה שלישית יכול לאכול כביצה עראי חוץ לסוכה ואלו הני י"ד סעודות צריך לאכול דוקא שיעור המחיוב בסוכה ואפילו להחולקים שם בר"ן דגם משום חיוב סוכה סגי בכזית היינו משום דגמרי' לי' חיוב לילה הראשונה מחג המצות מה התם סגי בכזית אף הכא נמי סגי בכזית אבל י"ד סעודות לר"א דלאו מחג המצות גמרי' שפיר בעי גם לדידהו שיעור המחויב בסוכה. וגם אם ירדו גשמים פטור לאכול סעודה שלישית בסוכה משא"כ הני י"ד סעודות לר"א אפי' ירדו גשמים חיוב לאכול בסוכה כמו במילואי' יומם ולילה וזה פשוט:

וגם לפמ"ש במק"א ליישב קושי' ר"ן הנ"ל דאי משום דין יו"ט שאסור לאכול פת חוץ לסוכה אם אכל בסוכה אפילו בלי כונה למצות סוכה או אפי' בהיפוך כונה מ"מ יצא ידי

סעודות י"ט ולא עבר על מצות סוכה כיון שלא אכל חוץ לסוכה אבל משום מצות סוכה אם אכל בסוכה בלא כונה אינו יי"ח למ"ד מצות צריכות כונה ואפילו למ"ד מצות אי"צ כונה מ"מ אינו יי"ח בהיפך כונה והאי נפ"מ הוא ג"כ כאן דמשום סעודה שלישית יוצא אפילו בלי כונה למצות סוכה ואפי' בהיפוך כונה אבל הני י"ד סעודות צריך כונה דוקא ועכ"פ אינו יוצא בהיפוך כונה. ושוכן מעונה. יתן לנו אבר כיונה. ויחנינו דעה ובינה. מפיו דעת ותבונה. כנפש החותם בברכת התורה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שלו

שיל"ת מחרת יוה"כ תרנ"ה לפ"ק:
ברכת החג לתלמידי אהובי הרבני המופלג בתורה חו"ש מו"ה מענדל קאהן נ"י:
היום קבלתי מכתבך והנני עט ממהר להשיב בקצרה בנידון סוכתך דע כי לפענ"ד דוקא אם אין הסוכה ראוי לשום אדם לישן שם אז הסוכה פסולה ואיי"ח גם באכילה אבל אם הוא ראוי' לכל אדם רק לאחד אינו ראוי לישן שם גם זה יי"ח אכילה. ובזה מיושב הרמ"א בסי' תרט"ל ס"ב שכתב ולי נראה משום דמצות סוכה איש וביתו כדרך שהוא דר כל השנה ובמקום שלא יכול לישן עם אשתו שאין לו סוכה מיוחדת פטור והק' טו"ז ומג"א מסי' תר"מ ס"ד בהג"ה דאם עשה סוכה במקום שא"י לישן שם אף ידי אכילה לא יצא וא"כ אם אין לו סוכה מיוחדת לא יצא כלל. ועוד הק' מג"א דבסוכה כ"ז ע"ב אמרי' כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראוי' לישב בסוכה א' ע"ש ולפענ"ד נראה לחלק כמו"ש דשם בסי' תר"מ אין הסוכה ראוי לשום אדם לישן שם לכן הסוכה פסולה ואיי"ח גם באכילה אבל כאן הסוכה כשירה לפנוי שאין לו אשה שיוכל לישן שם וא"כ כשירה לכל אדם אפי' מי שיש לו אשה לצאת בה באכילה:
וראי' לזה מהא דאמר רבה בריש סוכה דסוכה גבוה למעלה מכ' פסולה מדכתי' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וכו' עד כ' אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מכ' אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא ופירש"י שאינו רואה את הסכך וכו' וקשי' אדם גדול כענקים ליתכשר גם גבוה מכ' ואדם ננס ליפסל גם למטה מכ'. ונראה שבחי' ריטב"א שם הרגיש בזה ולכן כתב משום דלא שלטה בה עינא פי' דלא מעייני אינשי למעלה מכ' הכונה דלא מעייני במה שהוא למעלה מכ' לקרקע אבל לפירש"י קשה כנ"ל אע"כ דמה שהוא סוכה כשירה לשאר בנ"א כשר גם לננס ופסולה לענק כיון שפסולה לרוב בנ"א:

ובזה מקרא אני דורש בסוכות תשבו שבעת ימים ומזה אמרי' בסוכה כ"ח תשבו כעין תדורו ומ"מ כל האזרח בישראל ישבו בסוכות שכל ישראל ראוי' לישב בסוכה אחת וק' הא לא הוי תשבו כעין תדורו שא"י לישן שם ואף ידי אכילה איי"ח ועכ"ח כחילוק הנ"ל שראוי לפנוי לישן שם וא"כ סוכה גבוה מכ' פסולה אפי' לענק וזה למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וכנ"ל וא"ש ומחמת טירדת החג אקצר והנני חותם בברכה שלימה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שלז

ב"ה ב' אויפאלו יום ד' לס' וישלח תרח"ם לפ"ק:

אלף שלומים. מגבהי מרומים. לבני אהובי הרב המאוה"ג חו"ב כמו"ה יצחק יעקב נ"י בלוהם רב דקה"י בנס"מ וכאל"ש:

כתבך לנכון הגיעני ולא הרשני עתי ועטי להשיב לך עד היום על דבר מה שעמדת על שיטת רבינו פרץ שהביא ב"י באו"ח סי' תר"מ דהא דמצטער פטור מן הסוכה דוקא מלישן אבל לאכול לא מדאמרינן סוכה כ"ו רבא שרא לר' אחא למגני חוץ לסוכה משום בקי ולא קאמר למיכל ע"ש. א"כ מה פריך בע"ז ג' והא אמר רבא מצטער פטור מן הסוכה דילמא הם היו מבעטי' בסוכתם ויוצאי' גם באכילה ודוחק לחלק בין צער גדול לצער קטן. הנה גוף הקושי' אינו נ"ל דלא הוזכר בגמ' רק שכאו"א מבעט בסוכתו ויוצא ולא הוזכר שאכלו חוץ לסוכה ודילמא לא אכלו כלל רק היציאה גופא הי' ביעוט וע"ז פריך שפיר. ועוד דלפמ"ש הב"י שם בטעמא דמילתא ושמא היינו משום דאכילה אינו אלא לפי שעה נראה דה"ט משום דהוא רק לפי שעה ליכא צער כ"כ כמו בשינה וא"כ אין דוחק לחלק בין צער גדול לצער קטן והרי מבואר בסי' תר"מ בהג"ה ס"ד דאם צר לו בפישוט ידים ורגלים מ"מ חייב לישן בסוכה הרי דיש חילוק בין צער גדול לקטן דבעינן דבר שדרך בנ"א להצטער בו ע"ש:

אמנם שינוי' דחיקא לא משנינן לכן נ"ל דרמ"א בסי' תרט"ל ס"ז כתב וכשיוצא מן הסוכה מכח גשמים אל יבעט ויצא אלא יצא כמכנע כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו ע"ש. ומעתה נ"ל דזה טעם ר"פ דאכילה שאינה אלא לפי שעה צריך להיות בסוכה דאל"כ נראה כמבעט ושמח שנפטר מן הסוכה אבל כשעושה מה שאפשר לאכול בסוכה מראה שצר לו שא"י לישב בסוכה והוא נכנע וא"כ כל זה לפי המסקנא דמסיק בעוטי מי מבעטי אבל לדעת המקשן דלא ידע מזה וס"ל דאין פשע במה ששמח ומבעט על שנפטר מן הסוכה מודה ר"פ דאם מצטער פטור אפילו מאכילה ופריך שפיר:

ועוד נראה לי יותר נכון דהרי קי"ל בסי' תר"מ דאם עשה הסוכה בתחילה במקום שמצטער בא' מן הדברים המחויבים בסוכה אינו יוצא באותה סוכה אפילו בדברים שאינו מצטער בהם דלא הוי כעין דירה וכו' ע"ש. ונראה דלזה גם ר"פ מודה ואיהו לא מיירי אלא בבא לו הצער במקרה. ולפ"ז י"ל דקושי' הגמ' בע"ז קאי אהא דמשני משום דישראל נמי זמנין דמשכו להו תקופת תמוז עד חגא והוי להו צערא וע"ז פריך והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה וכיון שזה אינו במקרה א"כ עושי' הסוכה בתחילה במקום שא"י לישן וא"י אפילו באכילה ואיך אומרת דאפ"ה יושבי' בסוכה ומשני נהי דפטורי ואינן יושבי' בעוטי מי מבעטי וא"ש:

תשובה שלח

עוד להנ"ל

ומה שעמדת על פמ"ג או"ח סי' תרל"ז במש"ז סק"ד שכתב דפסול גזול שייך אף בדפנות מרש"י סוכה ל"א שכתב האי סבתא וכו' דגזלו ממנה עבדי ר"ג עצים וסככו בהם משמע דבדפנות ליכא משום פסול גזול. ולפענ"ד נראה דבלא"ה דברי פמ"ג תמוהים דהרי אמרינן בסוכה י"ב וכולן כשרים לדפנות ופרש"י דכל סוכה הכתוב סכך משמע דדופן לא אקרי סוכה וכו' הלכך סוכות תעשה באספך מגרנך אסככה הוא דקאי ע"ש ועיין טו"ז רס"י תר"ל וכיון דמהאי קרא גופא נפקא לן בסוכה ט' למעוטי גזולה בסוכה איך אפשר לומר דפסול בדפנות. אבל הדבר פשוט דכונת פמ"ג דפסול משום מהב"ע וזה שייך גם בדפנות כמו בכל המצות ועיין תוס' סוכה ל' ד"ה שינוי שהקשו ואע"ג דשינוי החוזר לברייתו קני מדרבנן מ"מ לא נפיק בלולב ביו"ט ראשון כיון דמה"ת לא קני והקשו מהאי סבתא גבי סוכה דנפיק אע"ג דלא קני אלא מטעם מריש. ותי' התם משום תקנת השבים. ונ"ל להסביר דאף דשינוי החוזר לבריתו קני מדרבנן מ"מ כיון דמה"ת לא קני אם מחזיר מצוה קעביד לכן לא מקרי שלכם מה"ת ואינו יוצא אבל אם הוא מפני תקנת השבים אם מחזיר אין מקבלין מהם ואם מקבל אין רוח חכמים נוחה הימנו כדרך שאמר ב"ק צ"ד ע"ב. לכן שפיר מקרי לכם. ויש להטעים יותר לפמ"ש בא"מ סי' כ"ח דכל קנין דרבנן והפקר ב"ד אינו מפקיע רק איסור גזל אבל מ"מ לא מקרי שלו ולכם. והוא דוגמת סברת ס' יראים דאף דגזל נכרי מותר מ"מ לא מקרי לכם. אבל אם הוא מפני תקנת השבים והמקבלו אין רוח חכמים נוחה הימנו א"כ ע"כ מקנה לו לגמרי ומקרי לכם כיון דמצוה לשמוע דברי חכמים גמר ומקני ועיין ב"ב סוגי' דתלויה וזבין:

ובזה יובנו דברי התוס' ב"ק ס"ז ד"ה אמר עולא שכתבו דאי קני לי' בתקנתא דרבנן שוב ליכא משום מהב"ע ע"ש משום דע"י קנין דרבנן פקע איסור גזל כמ"ש א"מ. והנה לעיל אר"נ מחלוקת בשתוקף וכו' ופליגי אי קרקע נגזלת אבל גזל עצים וסיכך בהן ד"ה אין לו אלא דמי עצים ופרש"י משום דקנינהו בשינוי מעשה ושינוי שם. ועוד משום תקנת השבים וכו' ודאמרינן בסוכה כ"ז דמודו רבנן בגזולה וכו' היינו בגוזל סוכה העשוי' בראש העגלה וכו' דל"ש תקנת השבים ותוס' ד"ה אבל השיגו דאין צורך לזה דשם קאי מה"ת וגזל עצים וסיכך נמי הוי גזולה מה"ת דשינוי החוזר לא קני רק מדרבנן ואפילו מדרבנן נמי משכחת בגווני אחריני כמ"ש תוס' שם עכ"פ מבואר דרבנן מודו לדרשא דר"א לך למעוטי גזולה ודלא כמ"ש תוס' ב"ק ס"ז הנ"ל דסוכה לא בעי משלכם ע"ש:

ולפ"ז יתפרש סוגי' דהאי סבתא כמין חומר דאתאי לקמי' דר"נ וא"ל ר"ג וכולהי רבנן דבי ר"ג בסוכה גזולה הוי יתבי. ולא תבעה העצים כלל כי ידעה דקנו מדרבנן בשינוי מעשה ושינוי שם החוזר אלא דצוחה נהי דמשום מהב"ע ליכא כיון דקני מדרבנן אבל מ"מ לא מקרי לך וכיון דאינם יוצאין בסוכה זו אפשר יחזירו לה העצים עצמם. ולא אשגח בה ר"נ. והיא סברה הא דלא אשגח בה היינו משום דס"ל דאי ליכא איסור גזל בקנין דרבנן שוב מקרי נמי לכם ודלא כסברת אב"מ וס' יראים דאף דליכא איסור גזל מ"מ לא מקרי לכם לכן רצתה להוכיח כסברא זו. והנה בגיטין ל"ח אמרינן מהם תקנו וכו' ולא הם קוני' זא"ז דנכרי לא קני נכרי לגופו ע"ש. וא"כ תקשי איך הי' אפשר להיות לאברהם אבינו עבדי' וע"כ משום דהי' לו דין ישראל ואפ"ה הי' נזהר מגזל כמ"ש רש"י בחומש על מגמלי אדוניו. וכן גבי ויריבו רועי אברהם וכו' וק' אמאי הא גזל נכרי מותר וע"כ משום דמ"מ לא מקרי לכם וה"נ בקנין דרבנן. ולכן א"ל איתתא דהוי לי' לאבוה תלה מאה ותמני סרי עבדי צוחת קמיכו ולא אשגחיתו בה דמזה מוכח כנ"ל. ועיין באחרונים שעמדו בזה מאי בעית בזה ולהנ"ל ניחא. אבל באמת טעמי' דר"נ הי' משום תקנת מריש ותקנת השבים ושפיר מקרי לכם כנ"ל משום דאפילו מחזירין לה אינה רשאי לקבל כנ"ל. ולפ"ז בשלמא אם היתה רשאי לקבל לא מקרי' פעיתא אפילו קנו בקנין דרבנן כיון דא"י בסוכה אפשר יחזירו גוף העצים אבל כיון דמשום תקנת השבים אינה רשאי לקבל א"כ היא מתעברת על ריב לא לה. ולכן א"ל ר"נ פעיתא היא דא. ועיין באחרונים שעמדו גם בזה ולמ"ש ניחא. ולכן סיים ואין לה אלא דמי עצים בלבד והאי בלבד מיותר. אלא דכונתו שאין לה אלא דמי עצים בלבד. ואפילו רוצי' להחזיר גוף העצים אין לה לקבל והכל ניחא בס"ד:

ולפ"ז כל הנ"ל שייך בסכך דפסולו גם משום לך אבל גבי דפנות כיון דליכא פסול רק משום מהב"ע כמש"ל לא שייך כל האי שקיל וטרי' דהא כיון דשינוי החוזר קנו מדרבנן תו ליכא משום מהב"ט ולכן פירש"י וסככו בהם ודברי פמ"ג נכונים:

והנה אף שהארכתי קצת בפלפול מ"מ ביישוב דברי פמ"ג א"צ לפלפול זה רק דריהטא דסוגי' הוא משום פסול לך למעוטי גזולה דלזה לא מהני קנין דרבנן רק אם הוא מפני תקנת השבים אבל לענין מהב"ע גם היא ידעה דמהני קנין דרבנן ושינוי החוזר כמ"ש תוס' ב"ק הנ"ל ובדפנות ל"ש פסול לך רק מהב"ע ומשו"ה פרש"י דהמעשה הי' כי וסככו בהן וא"ש. וד' יהי' עמנו וירחיב לנו ופרינו בארץ. ויברכנו משמי ערץ כנפשך ונפש אביך המאוה לך כ"ט ודוש"ת.

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שלט

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק וירא תרנ"ז לפ"ק. **ישאו** הרים שלום. לאוצר בלום. ידידי הרב המאה"ג זקן שקנה חכמה. ויראתו קדומה. ברה כחמה. כקש"ת מו"ה חיים צבי נ"י ווינקלער בק"ק מארגרעטין ולפנים אבדק"ק ראצפערט:

מכתבו הגיעני ועל דבר ברכת הסוכה דקי"ל באו"ח סי' תרמ"ג סוכה ואח"כ זמן וכתב בסוכה נ"ו דחיובא דיומא עדיף מן תדיר וכן פסק הרמב"ם פ"ו מסוכה הי"ב ותמה הלא בזבחים צ"א מבעי' לן תדיר ומקודש איזה מהן קודם ולא איפשטא ופסק הרמב"ם פ"ט מתו"מ דיעשה כמו שירצה א"כ גם כאן הו"ל למימר איזה שירצה יברך קודם ודברים אלו נראי' כסותרי' זא"ז. ולפענ"ד טעמא דחיובא יומא אינו משום דמקודש טפי אלא משום דחביבה מצוה בשעתה דהא זמן אינו זמנו עכשיו דהרי עיקר זמנו בשעת עשייתה כדאמרי' בסוכה מ"ו רק אם לא בירך בשעת עשייה מברך בשעת כניסה וכמו שפרש"י שם נ"ו וברכת סוכה זמנה עכשיו חיובא דיומא ודמי להא דפסק בשו"ע או"ח סי' רפ"ו ס"ד בהיו לפניו שתי תפלות א' של מנחה וא' של מוספי' דצריך להתפלל של מנחה תחילה משום דזו זמנה עכשיו וחובת שעתה עדיף ממעלת תדיר וכמ"ש טו"ז סי' ק"ח סק"י ע"ש וא"כ עדיף ג"כ ממעלת מקודש ולכן שפיר מברך סוכה ואח"כ זמן:

ועוד כמו"ש מ"מ שם כיון שנכנס לסוכה כבר התחיל במצוה ואעפ"כ הוא עובר לעשייתן לפי שכל שעה הוא קודמת לשעה אחרת וכל היום נמשך מצותה ע"ש ודמי להא דאמרי' בזבחים שם הב"ע כגון דקדים שחטי' לתמיד ברישא ועיי' שג"א סי' י"ז:

ועוד כמו דאמרי' בזבחים שם אטו שבת לתפלת מוספי' אהני לתפלת מנחה לא אהני וע"ש בתוס' ד"ה ת"ש ה"נ היום לזמן נמי אהני והוי מקודש כמו חיובא דיומא וע"כ חיובא דיומא הוי רק משום חביבה מצוה בשעתה כמש"ל וגם למאי דאמרי' בזבחי' שם מצוי קאמרת תדיר קמבע"ל מצוי לא קמבע"ל ה"נ זמן לא הוי תדיר רק מצוי' ולהכי פסקי' דחיובא דיומא עדיף אבל בתדיר גמור ומקודש פסקי' דיעשה כמו שירצה:

ומה שנ"ל עוד בזה עפמ"ש בחידושי ליישב קושי' דג"מ או"ח סי' כ"ה דכתב המחבר אחר שלבש טלית מצויץ יניח תפילין שמעלי' בקודש והק' דג"מ הא אדרבה כל המקודש מחבירו קודם את חבירו כמבואר במשנה זבחים פ"ט ואמרתי סברא ישרה דל"ש כל המקודש בלא אם מעשה המצוה שהוא עושה יש בו ריבוי קדושה כמו בזריקת דם חטאת שהוא מרצה ובאיברי עולה שהוא כליל ודם חטאת לאשם משום שניתן על ד' קרנות ועל היסוד ואשם לתודה משום שהוא קדשי קדשי' והמוציא אימרי קדשים קלים אפי' לפני זריקת דמים אינו נפסל ובקדשי קדשים נפסל עיי' רמב"ם בפי' המשנה שם אבל הנחת תפילין אין המצוה והמעשה מקודשת יותר מלבישת ציצית רק שהחפץ שעושה בו המצוה מקודש יותר בתפילי' מבציצית ל"ש בי' מקודש מחבירו רק מעלי' בקודש ע"כ ולפי"ז י"ל דהא דמספקא לי' אי מקודש עדיף או תדיר עדיף היינו משום דמסופק אי סברא הנ"ל במקודש אלים יותר מתדיר שיש לתדיר גם סיוע דמעלי' בקודש או לא ולכן פסק הרמב"ם דכמו שירצה יעשה אבל שם בסוכה אפי' אמרי' דחיובא דיומא לא עדיף ממקודש מ"מ כיון דאין לתדיר סיוע ממעלה של מעלי' בקודש פשיטא לי' דחיובא דיומא עדיף מתדיר ולהכי פסק דחיובא דיומא עדיף ושפיר איכא טעמא רבה דסוכה ואח"כ זמן. והמקדש ישראל והזמנים, יוסף לנו כח ורב אונים. לעסוק בתורה הקדושה. אשר לנו מורשה. כנפשו ונפש ידידו הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שמ

שיל"ת מחרת יוה"כ תר"ן לפ"ק:

שיו"ט לאהובי תלמידי הב' החו"ש כה' שלמה מאנהיים נ"י בק"ק דערעטשקע:

אודות שעוררת אותי על מה שהרעיש בס' מנ"ח דאיך אנו יוצאי' ביוט"ר של חג בערבה שבלולב הא כל ד' מיני' שבלולב בעי' לכם ושני בדי ערבה אינם שו"פ במדינות אלו ולדעת רש"י בסוכה כ"ז ע"ב אם אינו שו"פ לא מקרי לכם [וספר הנ"ל אינו תח"י ולא נמצא במקומינו] ולפענ"ד רש"י קאי התם אהא דאמרי' אבל יי"ח בסוכתו של חבירו

דכתי' כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראוי' לישב בסוכה אחת ופירש"י דמשמע סוכה א' לכל ישראל שישבו בה זאח"ז ואי אפשר שיהי' לכולן דלא מטי שו"פ לכל חד אלא ע"י שאלה ונ"ל כונת רש"י דודאי גם פחות מש"פ מקרי לכם דהרי כתב הרמב"ם פ"א מגרבה ה"ב אסור לגנוב כ"ש דין תורה ועיי' מ"מ שם וכן פ"א מגזילה כתב ואסור לגזול כ"ש דין תורה אלא דאי בעינן בסוכה לכם הרי עכ"פ בעי' שיהי' הכשר סוכה שלו וזה א"א אלא כמו"ש הר"ן בנדרים מ"ה ע"ב דהוי כמו חצר שאין בו דין חלוקה ואמרי' בי' ברירה שבשעה שכל אחד משתמש בו הוברר הדבר שבשעה זו הוי כולו שלו ובמה יקנה חלק חבירו שיהי' שלו בשעה שמשתמש בו עכ"ח בחלקו שיש לו בשותפות דקרקע נקנה בכסף ובשוה כסף והרי מבואר בחו"מ סי' ק"ץ בסמ"ע סק"א דפחות משוה פרוטה אינו חשוב לקנות בו ע"ש וכיון דלא מטי שו"פ לכל חד א"א לקנות בו חלק חבירו בשעה שמשתמש בו וא"כ א"א לצאת בו אלא ע"י שאלה. רבך דו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שמא

שיל"ת ב' אויפאלו יום ב' לס' נח תרמ"ג לפ"ק:

לכבוד חתני הרבני החריף וכו' מו"ה גרשון שטערן נ"י בקיק מאדע:

מכתבך היקר קבלתי וכו' וע"ד שאלתך בנדון הספק שבספר ברכי יוסף או"ח סי' תרמ"ח סק"ד מחכמי דורו באתרוג הכמוש שיש בו כביצה מצומצם ובודאי בימים עוד עד ימים האחרונים של החג יבצר לי' שיעורא אם נפיק בי' יד"ח אתרוג בימים הראשונים של חג בעת שיש בו עדיין שיעורא. והנה יש מן החכמים הי' רוצים לדמות דין זה למש"כ רמ"א סי' תרכ"ט סעי' י"ב דסכך שעתיד להתיבש דיינינן לי' כאלו יבש כבר ואינו יוצא בו אפילו בימים שיש בו עדיין כשיעור. ויש דוחין דשאני סוכה דלא מפסקי לילות מימים והו' חדא מצוה הנמשכת אבל אתרוג דמפסקי וכו' כל יומא ויומא מצוה בפ"ע ולכן יוצא בו בימים שיש בו עדיין השיעור וכדאמרינן סברא זו בש"ס ביצה ד"ל גבי הפריש ו' אתרוגים וכו' ועיין שו"ע או"ח סי' תרס"ה יעיי"ש ולדעתך זר הדמיון מאתרוג לסוכה דבסוכה אסור כשנתיבש לבסוף משום דבעינן סוכה הראוי' לשבעה משא"כ באתרוג דאינו מה"ט והדר ספיקו הוי מה דינו באתרוג באופן הנ"ל עכ"ד:

תשובה. הן אמת כי הפרמ"ג באשל בסי' תרכ"ט הנ"ל סקי"ב כ' כן דטעם הפסול משום דלא הוי' סוכה ראוי' לז' אמנם דבריו צריכין ביאור דהרי הוא בעצמו כ' במשבצות שם

ס"ק י"ד דדוקא אם עתידי' להתייבש ולעשות אויר פסול גם מקודם שנתייבש אבל אם רק עתיד להתייבש עד שיהי' חמתה מרובה מצלתה כשר קודם שנתייבש ואמאי יהי' כשר הא אינו סוכה הראוי' לז' א"וו צ"ל דדוקא אם דבר אחר שאינו מדיני סוכה גורם לה שאינו ראוי' לז' כגון עושה סוכה ע"ג בהמה בסוכה כ"ג שאינו ראוי' לז' מצד אי' יו"ט או בעתיד להתייבש עד שלא ישאר סכך כלל אז מקרי שאינו ראוי' לז' אבל אם הסכך ראוי' לז' רק מצד דין סוכה שיפסל אח"כ אינו ראוי' לז' שפיר מקרי שראוי' לז' וכל זמן שלא נפסל בכשרותו קיימא. ולפי"ז בנ"ד באתרוג אפי' הי' בעי בי' שיהי' ראוי' לז' מ"מ לא הי' מזיק מה שיתקטן תוך שבעה מכביצה ויפסל מלצאת בו מצד דין פסול אתרוג דבעי' כביצה:

אמנם בדברי חי' רשב"א בסוכה י"ג ע"ב מבואר להדי' דלא כפמ"ג שהביא תחילה דהטעם בעתיד להתיבש דסכך פסול מהשתא מדרבנן שמא יסמוך עלי' לכשיתיבש ויהי' חמתה מרובה עיין בפמ"ג או שלא יוכל לעשות סוכה וכן אינו חוצץ בפני הטומאה מדרבנן גזירה אטו אחר שיתייבש אבל מביא את הטומאה בעודן לחי' הוי כאיתניהו ואח"כ הביא גי' דגם אין מביאין את הטומאה דמה"ת הוי כליתניהו כיון דלאו בני קיימי נינהו לז' ימים מהשתא חשיבי כליתניהו והנה לענין טומאה ל"ש משום ראוי' לז' ואפי"ה חשיבי כלתניהו וא"כ ה"ה לענין אתרוג מעכשיו חשוב כאלו נתקטן וא"כ אין תמיהתך תמי' עד שאני תמה להיפך על דעת היש דוחין הנ"ל משום דבאתרוג כל יומא מצוה בפ"ע ומה בכך ומי עדיף מלענין טומאה דחשוב כליתניהו ועיין ברמב"ם פ"ה מסוכה ה"ג ובמ"מ וכ"מ שם. אבל נראה דספיקו של ברכי יוסף הוא רק לדעת הסוברים דפסול סכך שעתיד להתיבש הוא מדרבנן וכמו"ש הלבוש וכן הסכים בחי' רשב"א הנ"ל ומשום שמא יכשל בה גם כשתפסל וזה שייך גם גבי אתרוג כשיתקטן וע"ז שפיר כתבו החולקים דבסוכה דלא מפסקי לילות מימים וחיובה תדיר חיישי' להנ"ל אבל אתרוג דמפסקי לילות מימים לא חיישי' בשביל שלקחו אתמול שהי' בו כשיעור יקחנו גם היום שאין בו כשיעור:

אך הא גופא טעמא בעי מדוע לא יפסול באמת מה"ת מטעם סוכה שאינו ראוי' לכל שבעה. ונ"ל סברא ישרא דלא מקרי סוכה שאינו ראוי' לז' אלא אם כמות שהיא עתה אינו ראוי' לז' כמו בסיכך ע"ג בהמה דאין עולין ביו"ט משום שבות אבל אם כמות שהוא עתה ראוי' לז' אלא שתתקלקל בתוך ז' ותפסול זו אינה פסולה כל זמן שלא נעשה בה הפסול משום שאינו ראוי' לז' דהרי כמו שהיא עכשיו ראוי' לכל ז' אלא שתשתנה ולא

תהי' ראוי' אבל כמות שהיא ראוי' היא ולכן אינה פסולה רק מדרבנן. או משום דחשיב מעכשיו כליתניהו ואתי שפיר:

ועוד נ"ל דגם לדעת פמ"ג דטעם בסכך שעתיד להתייבש תוך ז' הוא משום שאינו ראוי' לז' ג"כ לק"מ דהרי גם במצה דרשינן פסחי' ל"ח שבעת ימים מצות תאכלו דבעינן מצה הנאכלת לז'. דלשון שבעת הוא נסמך וכפירש"י כמה פעמים שטיינא"ה של ימים בלע"ז דהיינו שהם נחשבים כחד וזה כונת הדוחי' שבברכי יוסף כיון דבאתרוג מפסקי לילות מימים ל"ש דנחשבו כחד וכיומא אריכתא ולכן ל"ל בי' דבעינן ראוי' לז' אבל בלא סברת הדוחי' הנה גם בד' מינים כתיב ושמחת לפני ד' אלוקיכם שבעת ימים ודרשינן מיני' דבעי' ד' מיני' ראוי' לז' ונהי דהאי כתיב במקדש מ"מ כבר כתבו תוס' וראשונים ר"פ לולב הגזול דמה שהיא בעיקר הלקיחה בעינן בגבולין דומי' דמקדש וא"ש:

ועיין פמ"ג סי' תרכ"ט שעמד דבעושה סוכתו ע"ג בהמה נראה דכ"ע אית להו הך דרשה דסוכה הראוי' לז' בגמ' סוכה כ"ג ובהא פסקינן כרבנן בסוכה כ"ז דעושים סוכה בחוה"מ ולא בעינן סוכה לז' וכתב דהא והא איתא ולא ביאר דבריו מה חילוק יש ביניהם. ולפענ"ד נרא' דלא בעינן דוקא שיהי' ראוי' לז' ימי החג של עכשיו אלא שיהי' לז' של חג אפילו פעם אחרת ולכן בעושה סוכה בחוה"מ נהי דאינו ראוי' לז' ימי החג של עכשיו אבל ראוי' הוא לז' ימי החג לשנה הבאה ואפי' אינה יכולה לעמוד עד שנה הבאה מ"מ אם הי' עושה סוכה בעצמו לשנה הבאה היתה ראוי' לז' אבל בעושה סוכה ע"ג בהמה בשום סוכות אינה ראוי' לז' דהרי לז' ימי החג א"א בלא יו"ט ושבת לכן מקרי סוכה שאינו ראוי' לז'. ובהכי מיושב מה שעמדו אחרוני' על קושי' ירושלמי שבתוס' קידושין ל"ח. שהק' למה לא אכלו מצה מן החדש וליתי עשה ולידחי ל"ת והא אינה מצה ראוי' לז' שהרי אחר שאכל כזית אסורה משום חדש ולפמ"ש לק"מ דהרי ראוי' לז' לשנה הבאה שהעומר של עכשיו מתירה ובהכי סגי להיות מצה ראוי' לז':

ומ"ש דאע"ג דפליג ר"מ אדר"י בסוכה כ"ג דלא בעינן ראוי' לז' היינו דוקא בקרקעית ודפנות הסוכה ולא בסכך והארכת בזה נעלם ממך הגמרא במקומו דקאמר טעמא דר"מ משום דמה"ת מחזי חזי ורבנן הוא דגזרו לכן מקרי ראוי' לז' אבל גם הוא ס"ל כר"י רדבמים ראוי' לז':

ומה שהקשית באמת לא יפסל בעשה סוכה ע"ג בהמה דפי' סוכה הוא סכך ולא בעינן רק סכך ראוי' לז' ולא דפנות והבאת דברי כפ"ת בסוכה ל"א נ"ל לחדש דבר דוקא בפסול בגוף הסכך כגון שאול וגזול או שצריך להיות מפסולת גורן ויקב ז"א רק בסכך ולא בדפנות וקרקעית הסוכה דמ"מ הסכך הוא סכך לדפנות וקרקע כיון שאין פסול זה מזיק

בהם. אבל אם הקרקע והדפנות אינם ראוים לשבעה ממילא גם הסכך שהוא סכך לדפנות אלו ג"כ אינה ראוי' לשבעה כמו בעשה סוכה ע"ג בהמה שאסור לכנס בה ביו"ט א"כ גם הסכך אינו ראוי' ליו"ט והוי הסכך סכך שאינה ראוי' לז' ואף שמצד עצמו הוא ראוי' רק ד"א גורם לו שאינו ראוי' דהיינו קרקע ודפנות מ"מ אין הסכך ראוי' לז' ופסול וא"ש:

ומה שהפלאת על הדיעות המכשירי' באתרוג שהוא כביצה מצומצם מסוכה ל"ו באתרוג שנימוח וקיימי סמפונא כיון דשליט אוירא בי' סרוחי מסרחא אלמא כיון דסופו לפסול תוך ז' מעתה הוא פסול ולא אמרינן כיון דכל יומא מצוה בפ"ע אינו פסול אלא בשעתו. נ"ל דבר חדש דהתם הלא קלקול סמפונא וחדרי הזרע בא מחמת שהאתרוג נימוח ושליט בי' אוירא וא"כ כבר מעתה התחיל הריעותא של קלקול סמפונא וחשבי' לי' כאלו כבר נתקלקלו ופסול. ואפילו אירע שנימוח ביום ז' של חג דודאי לא יתקלקלו שוב סמפונא בחג והוא ראוי' לז' ימי החג מ"מ פסול כיון שעתיד להתקלקל אפילו אחר החג כמקולקל מעכשיו דמי כיון שמחמת קילקול שיש בו עכשיו יתקלקל יותר וא"כ מה בכך דכל יומא מצוה בפ"ע לא יהי' ימים אחרונים של סוכות אלא כמו אחר החג שאין בו מצוה כלל ג"כ פסול. אבל באתרוג שאין בו רק כביצה מצומצם עדיין אין בו שום ריעותא שמחמתה יתקטן וכל האתרוגים גם הגדולים מתקטנים באיזה ימים וא"כ אין לומר בו דהוי כאלו נתקטן מעכשיו דהרי אין בו שום ריעותא שמחמתה יתקטן ואם הוא כביצה מצומצם ביום ז' של חג ובודאי לא יתקטן עד אחר החג לית דין ולית דיין שהוא כשר ובזה לא נסתפקו מעולם רק אם יתקטן בימים אחרוני' של חג ומשום שאינו ראוי' לז':

סוף דבר דגם באתרוג בעינן שיהי' ראוי' לז'. או מדרבנן דגם בסכך שעתיד להתיבש הוא רק מדרבנן וא"כ שפיר כתבו היש דוחי' שבברכי יוסף הנ"ל באתרוג כיון דמפסקי לילות מימים ול"ה כיומא אריכתא ל"ש בי' דרשא דשבעת ימים דבעי' שיהי' ראוי' לז' וגם ל"ש שיטעה ויצא בו כשיתקטן והכל כמו"ש לעיל:

ומה שהערת על דברת פנ"י בסוכה ל"ו דק"ל למה קמדמי אתרוג לטריפות הלא בטריפות בחיותא תלי' מילתא וזה ל"ש באתרוג ותי' דהני סימני טריפות דמייתי גבי אתרוג היינו משום דלענין טריפות הוי כנקוב ופסוק וקרוע וא"כ גבי אתרוג נמי פסול משום דהוי כחסר. ועל זה תמהת דאכתי מה דבעי למימר גב' אתרוג כל העומד לסריח כמוסרח אין זה ענין לטריפות דאמרינן כל העומד לנקוב כנקב משום דהתם תלי' בחיות וכיון דעומד לנקוב אינו חי' ולכן טריפה אבל באתרוג כיון דאכתי אינו מוסרח הוי לקיחה תמה:

ולי נראה דהנה אם עומד לנקוב אינו חי' י"ב חודש או למ"ד טריפה חי' עכ"פ מתנונה והולכת כמו"ש תוס' בכמה דוכתי א"כ תקשי למה לי טעמא משום דעומד לנקוב תי"ל

משום דבריעותא זו אינו חי' וכל שאין כמוהו חי' טריפה אלא דאדרבה על זה קשי' א"כ יש יותר מי"ח טריפות ולתרץ זה כתבו רש"י בריש פרק א"ט דהני כולהו בכלל נקובי או חסירה פסוקה וקרועה נינהו ואי נימא דכל העומד לנקוב לחסר אינו כנקוב וחסר עכשיו הדר תקשי דהוי יותר מי"ח טריפות וע"כ דהוי כאלו נקוב וחסר עכשיו א"ב ה"ה לענין אתרוג הוי כנקוב וחסר עכשיו ופסול וא"ש. והי' זה שלום וברכה מחותנך המברכך בברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה שמב

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו סדר והי' ברכה תרמ"ג לפ"ק. **מכתבך** שנית קבלתי וכו'. מ"ש על קושי' תוס' סוכה ט' ל"ל קרא דעצי סוכה אסורים כל ז' ת"ל משום אתקצאי למצותו וכתבת דנ"מ לסוכה שאולה דמשום אתקצאי למצותו ליכא דאין אאדשא"ש וצריך קרא לאסור. הנה קושי' מתוס' בדותא היא ולא נמצא שם. ואמנם על התירוץ שתי תשובות בדבר. חדא דבמקום דלא בעי' מחשבה רק מעשה אדם אוסר דשא"ש וכמ"ש תוס' יבמות פ"ג ע"ב וכיון דעצי סוכה נאסרים עד שישב בה וכמו"ש רמ"א באו"ח סי' תרל"ח וא"כ לא מיבעי למ"ד מצות אין צריכות כוונה ואין כאן אלא מעשה שישב בה וודאי יכול לאסור אפילו אינו שלו אלא אפילו למ"ד צריך כוונה ג"כ יכול לאסור דדוקא בשוחט לע"ז וכדומה שהבעלי' מעכבים בכוונתם שאינם רוצים שיהי' לע"ז אינו יכול לאסור אבל כאן וכי הבעלים מעכבים שלא יתכוין לשם מצוה ומה להם ולו כיון שעכ"פ יושב בה ושפיר יכול לאסור:

וזאת שנית הלא אמרינן בע"ז נ"ג ע"ב מדפלחו ישראל לעגל גלי דעתי' דניחא להו בע"ז וכ' אתא נכרי שליחותא עבד ויכולין לאסור דבר שאינו שלו. וא"כ לא מיבעי אם השאיל לו לסוכות מצוה ודאי ניחא להו לבעלים ויכול לאסור אלא אפילו השאיל לו סתם לכל צרכו נמי אמרינן ניחא לי' לאינש למעבד מצוה בממונו ושליחותא דבעלים עביד ושפיר יכול לאסור:

ומה שכתבת ליישב קושי' תוס' שם ל"ל לך למיעטא גזולה ת"ל משום מהב"ע וכתבת דנ"מ ליפסל ביתר מכדי הכשר דמשום מהב"ע ליכא דאין צריך עבירה למצוה וכמו"ש התוס' ר"פ לולב הגזול ומשום לך איכא וכמו"ש תוס' שם לענין עצי סוכה דצריך קרא לאסור היותר מכדי הכשר סוכה ולענ"ד דוקא שם דלא כתיב דרך ציווי רק חג הסוכות

שבעת ימים לד'. שייך לומר דאפי' מה שעושה יותר מכדי הכשר נאסר אבל כאן דכתיב דרך ציווי תעשה לך לא קאי לך רק על מה שמצוה לעשות אבל על מה שאינו מצוה לא קאי לך לפסול גזול:

אבל יותר נ"ל אם יתן הגזול שהוא יותר מכדי הכשר סוכה משם בוודאי תהי סוכה כשירה וא"כ בעודו שם אין לפסול דדל הגזול מהכא איכא הכשר סוכה וכדאמרינן בעלמא דל סכך פסול מהכא אכתי צלתה מרובה בכשר עיין מג"א סי' תרכ"ו אבל שם גילתה תורה שכל מה שהוא רוצה להקצות למצוה חל עליו שם שמים ואסור כל שבעה. ולא דמי כי עוכלא לדנא:

ומה שתמהת ע"מ שכתב בכרם שלמה ע"ד מג"א סי' שכ"ג סקי"ד דאסור לבטל איסור בשבת וביו"ט דאין לך תיקן גדול מזה וק"ל הא גם בחול אין מבטלין איסור ותי' דקיי"ל ביו"ד סי' קי"א סי"ז דשתי קדירות של אדם א' מצטרפת לבטלה ואיסור כזה מותר לבטל בחול. ובשבת אסור. וכתבת דדבריו אין להם שחר דלכתחלה אסור אפילו בחול וביו"ד לא מיירי אלא בנפל בדיעבד ובכהאי גוונא גם בשבת מותר. לא עיינת ברמ"א שם דאף דשתי קדירות מצטרפת לבטל מ"מ אין לאכלו אלא לאחר שיערבנו יחד דאז כבר נתבטל האיסור וע"ז קאמר דמשום מבטל איסור מותר לערב שתי קדירות יחד כיון שהאיסור כבר נתבטל ע"י צירוף אבל בשבת ויו"ט אסור לערבם יחד כיון דאסור לאכלם קודם העירוב הוי העירוב תיקן:

ומ"ש דנ"מ לענין עירוב סכך פסול בסכך כשר דכתב מג"א סי' תרכ"ז בשם הב"ח דמותר לבטל לכתחלה משום דמללה"נ אבל בשבת אסור משום מתקן אינו נכון דבזה בלא"ה אסור אפי' ביו"ט בעלמא שאינו מתקן סוכה משום בונה עיין או"ח סי' שי"ג שי"ד ושט"ו:

ולי נראה דנ"מ בדין המבואר בסי' ק"ט ס"ב ביבש ביבש דנתבטל חד בתרי אם רוצה לבשלן יחד ואין בהם ס'. מותר להרבות עליהם עד שיעור ששים ולבשלן ואין בו משום מבטל איסור אבל בשבת ויו"ט אסור משום דהוי מתקן וא"ש. וד' יצליח דרכך כנפשך ונפש חותנך דו"ש באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שמג

שיל"ת ב' אויפאלו מחרת יוה"כ תרנ"ד לפ"ק:

שובע שמחות. בחג הסוכות. ורב ברכות והצלחות. מאלוקי המערכות. לכבוד אהובי ידידי הרב המאור הגדול. מעוז ומגדל. בתורה ובמעשים. נבון לחשים. כש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק מארגערעטין ולפנים אבדק"ק ראצפערט: **יקרת** מכתבו הגיע עדי שלשום והיום חשתי ולא התמהמהתי להשיב אולי יהי' לו לקורת רוח אודות שפתח ג' אתרוגים ומצא שנים שלא הי' להם הסימן שכתב מג"א סי' תרמ"ח ס"ק כ"ג וטו"ז סי' תרמ"ט סוף סק"ג והשלישי הי' לו ג' סימנים דהיינו קליפה עבה והגרעין עומד ובליטות ורצונו לשמוע מה דעתי בזה:

תשובה הנה בחת"ס או"ח סי' קפ"ג העלה דאם יש סימן א' שאינו מורכב כגון שיש לו בליטות וסי' א' שהוא מורכב כגון שאינו שקוע אוקי סימן להדי סימן ופסול כמו ב"מ כ"ח סימנים וסימנים יניח ואם יש להם שני סימנים שמבחוץ שוב אין לחוש שמא אין להם סימנים שמבפנים ואפי' יש מבפנים סימן מורכב כשר כיון שיש שני סימנים שהם כשרים ע"ש. ובעיני יפלא הא יש שני סימנים מבפנים קליפה עבה וגרעין עומדי' וא"כ אם הקליפה קצרה וגרעין שוכבי' יש שני סימני מורכב להדי שני סימני שאינו מורכב ואוקי תרי להדי תרי ופסול וגם מ"ש דתרי סימנים עדיף מחד משום דאוקי סימן להדי סימן ונשאר עוד סימן אחד כשר וסומכי' שהוא כשר קשה בעינ' כיון שאינן מורכבי' יש להם כל הד' סימנים וזה הואיל וחסר סימן אחד איתרע לי' וכדאמרי' כתובות ט"ז רוב נשים בתולות ניסת ורוב הניסת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא:

אבל לפענ"ד אין לזה ענין כלל להני סימנים דב"מ כ"ח כמ"ש חי' ר"ן חולין ע"ט ד"ה סימנים דאו' דסימני אבידה שאני דיש לחוש דילמא מיחזי חזי אי נמי כסומא בארובה [וי"ל נמי סימן שהוא במקרה דילמא איתרמי סימן כסימן] אבל שם סימני' אלו קאמרינן שהם דאו' ועיקר לסמוך עליהם בענין זה וגמרא גמירי לה דומי' דמאי דאמרינן בא"ט גבי סימני ביצים סימנים לאו דאו' ע"ש ועיי' תוס' חולין שם ס"ד דוקא סימני ביצים לאו דאו' אבל סימני קרבי דגים דאו' ע"ש וה"נ י"ל דסימני אתרוג שאינו מורכב דאו' דקמו רבנן במילתא דאם יש לו סימן זה ודאי אינו מורכב. ותדע שהרי בתשו' מהר"ם אלשי"ך סי' ק"י ותשו' הב"ח סי' קל"ה פוסלי' המורכבים מה"ת ואפ"ה סומכי' שם על הסימנים ועיי' תשו' מהרמא"י סי' קט"ז:

אלא שאני מסתפק אי בעי' דוקא כל הד' סימנים להכשירן או סגי באחד מהן וכדאמרי' חולין ס"ב עוף הבא בסימן אחד טהור ואמנם הא ודאי פשיטא דאם יש לו שני סימנים שבחוץ דכשר משום דאמרי' דודאי יש לו גם סימנים שבפנים דאל"כ הרי אי אפשר

למיקם על סימנים שבפנים שאם יפתח אותו אינו כשר לצאת בו ביו"ט ראשון ובשלמא בשאר ימים דחסר כשר אפשר לבדוק גם בפנים אבל ביו"ט ראשון דחסר ונסדק פסול א"א לבדוק בפנים וע"כ דסמכי' על שני סימנים שבחוץ שודאי יש לו גם שני סימנים שבפנים. ויש לדחות דצריך לבדוק תרי ותלת מינייהו מכל תיבה גם בפנים ואם יש בהם גם שני סימנים שבפנים סומכי' על האחרים בשני סימנים שמבחוץ ועיי' בש"ך יו"ד סי' פ"ג סק"ו בשם מהרל"ח לא מצא בהם סימנים שמבפנים גם האחרים פסולים אעפ"י שיש להם שני סימנים שמבחוץ. וכן נראה דבעי' דוקא כל הד' סימנים ואז נ"מ בסימני' שבפנים כנ"ל דאי נימא דסגי בסימן אחד למה הוזכרו סימנים שמבפנים כלל ממנ"פ אי יש לו סימן אחד בחוץ כשר ואי אין לו אפי' סימן אחד בחוץ הא אותו אתרוג שרוצה לצאת בו א"א לבדוק בפנים ואי שבודק איזה אתרוגי' מתיבה זאת ומצא סי' א' בפנים ועי"ז כשרים האחרים שלא נבדקו קשה הדבר לאמרו כיון שיש בהם ריעותא שאין להם אפי' סימן אחד בחוץ. וגם זה יש לדחות דנ"מ בסימנים שבפנים בשאר ימים דחסר ונסדק כשר אם אין לו סימנים שמבחוץ יכול לבדוק בפנים ואם ימצא סימן אחד כשר:

אבל מסברא נראה דבעי' דוקא כל הד' סימנים כמו בערבה בסי' תרמ"ז דבעי' דוקא כל שלשה סימנים של ערבה ואם לאו פסול ע"ש הגם שיש לחלק דסימני ערבה נזכרו בגמ' סוכה ל"ד וסימני מורכב אינו אלא המצאת פוסקי' אחרונים:

והנה המג"א סי' תרמ"ח סוף ס"ק כ"ג פוסל המורכב משום דלא מיקרי אתרוג כלל וציין לעיי' בתוס' סוכה ריש דף ל"ג ועיי' מחה"ש שם דאף דבקרא לא כתי' אתרוג והדר מ"מ כך הי' הלמ"מ שצריך אתרוג והדר דוקא ע"ש. ולפענ"ד באתרוג א"צ לכל זה רק כמ"ש רמב"ן בחומש פ' אמור דאילן הנקרא בלשון ארמית אתרוג נקרא בלה"ק הדר ופי' אחד להם ועיי' רשב"א סוכה ל"ה והמורכב לא נקרא בלה"ק הדר כמו שלא נקרא בלשון ארמית אתרוג ותימא על המג"א ומחה"ש שלא הביאו דברי רמב"ן ורשב"א אלו:

ופר"מ נתקשה מזבחים ע"ז דם שנתערב במים או ביין דכשר לזריקה ולא אמרי' דלא מיקרי דם ומ"ש מאתרוג המורכב. ולק"מ דהרי שם בעי' שיהא בו מראית דם וכתבו תוס' דבעי' מראית דם גמור ולא רק חזותא בעלמא ולא נעשה דיהה אפי' ושפיר הוי דם דהמים בטל בדם ולכן כשר לזריקה אבל כאן המראה וריח והטעם נשתנו מכח עץ המורכב בו כמ"ש הסמ"ע בתשו' ב"ח סי' קל"ה שפיר כתב מג"א דלא מיקרי אתרוג:

ועוד לפמ"ש תוס' חגיגה ב' ד"ה הקנתם לחלק דחצי' עבד וחצי' ב"ח אסור בשפחה חצי' שפחה וחצי' ב"ח ופרידה שתבעה אין מרביעין עלי' לא סוס ולא חמור משום דבכלאים אתרי מינים קפיד קרא והאי פרידה מין חדש הוא ומותר עם מינו אבל כאן אתשמיש צד

חירות בצד עבדות קפיד רחמנא ולהכי אסור ע"ש מבואר דמורכב נקרא מין חדש ועיי' בעה"מ פסחי' מ"ד דבד' מיני מדינה ל"ש טע"כ משום שנעשה מין חדש משא"כ בטע"כ שנתערב מבשא"מ אין כאן מין חדש רק שני הטעמים נרגשים ע"ש ולפי"ז החילוק מבואר דאתרוג המורכב הו' מין חדש ולא נקרא אתרוג אבל דם שנתערב במים לא הוי מין חדש שפיר נקרא דם ועיי' תשו' תשב"ץ ח"ש סי' ד' חילוק בין חיבור שכוניי וחיבור מזגיי ודברי מג"א נכונים:

ובהכי מיושב נמי מה שהקשה ממנחות כ"ג תבלה בקצח ובשומשין כשירה דמצה היא אף שנתערב כשר דשאני התם שלא נעשה מין חדש אבל באתרוג המורכב נשתנה מזגו וטבעו ונעשה מין חדש ולא מיקרי אתרוג פסול:

ועוד בלאה"נ לק"מ דשם אוכל כ"כ עד שהוא שיעור כזית ממצה מלבד התבלין וע"ש בתוס' סד"ה אלא אבל כאן כיון שחצי' מין אחר לאו אתרוג מקרי ופסול משום דאתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג וכמ"ש הר"ן בסוכה ל"ו ע"ב דאף דאתרוג חסר כשר בשאר הימים מ"מ בעי' נשתייר רובו דשמו עליו דאתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג ע"ש וה"נ דכוותי':

ומה שהקשה אם הי' האילן אתרוג והרכיבו בו ייחור של לימונע למה לא יהי' כשר והא בטלה ברובא ועיי' במשנה פ"ט דכלאים גבי צמר שנתערב בצמר גמלים וא"כ איכא ס"ס שמא אינו מורכב ואת"ל מורכב שמא ייחור לימונע באילן אתרוג ובטל ברוב. ולפענ"ד ל"ש כאן ביטול ברוב דלא אמרי' ביטול ברוב אלא דחשבי' המיעוט כאלו אינו אבל כאן אם תחשוב המיעוט כאלו אינו א"כ אין כאן אלא רוב אתרוג ופסול ביו"ט ראשון משום חסר. ועוד דלא אמרי' ביטול ברוב אלא לעשות ישנו אינו ולא לעשות אינו ישנו מה שאינו אתרוג יהי' ע"י ביטול אתרוג ועיי' פמ"ג בפתיחה לתערובות דאין היתר נעשה איסור ע"י ביטול ברוב:

ושלישית והוא העיקר לפענ"ד דכיון דאתרוג המורכב חלוק בד' סימנים מן שאינו מורכב א"כ הרי הרכבת הלימונע ניכר בו ובניכר האיסור ל"ש ביטול וכמ"ש רשב"א בחולין צ"ח לענין טע"כ כיון שהטעם נרגש הוי כניכר האי' וכש"כ כאן שהממשות נרגש:

ועוד לפמ"ש המרדכי גבי יבמה שרקקה דם דהיכא דגם המבטל עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובות ל"ש ביטול וה"נ בפירי האתרוג המבטל עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובות ול"ש ביטול ואי שייחור הלימונע יתבטל באילן האתרוג ז"א דשם ייחור הלימונע ניכר ואינו בטל:

ושוב הק' אפי' מרכיב ייחור של אתרוג באילן לימונע שכן נראה מלשון שבו"י או"ח סי' ל"ו הו"ל זוז"ג דמותר כמ"ש הר"ן ע"ז מ"ט וגבי זוז"ג אין נ"מ אם גורם הא' הוא הרוב והביא ראי' מולד טריפה דכשר לקרבן משום זוז"ג כמבואר בתמורה ל"א ומשום זוז"ג אף דהאם הוא העיקר דעובר ירך אמו וכל גידולו מן האם ואף דאיכא פלוגתא אי חוששין לזרע האב היינו לענין או"ב וקמיפלגי בקראי כמבואר ר"פ או"ב והא דכלאים אסור לגבוה כדאי' ב"ק ע"ז ולא אמרי' דמותר משום זוז"ג היינו משום דהוי היתר בהיתר והרי אסרי' רחמנא אבל לימונע באתרוג הוי אי' בהיתר שפיר הוי זוז"ג ומותר ועיי' תוס' חולין נ"ח:

הנה גוף הסברא דאין חילוק בזוז"ג איזה גורם היא העיקר לא כן מבואר בטו"ז יו"ד סי' קמ"ב סק"ד שכתב דבגינתא דאיזדבל בזבל ע"ז וכן בזריעה שתחת אשירה משו"ה מותר משום דגורם אי' אינו גורם אלא שבח והגורם היתר הוא העיקר ולכן מותר אפי' בע"ז ע"ש וא"כ ה"נ להיפוך אם הגורם איסור הוא הרוב ועיקר אסור אפי' בשאר אי' הגם שיש לחלק דהתם אפשר בלי גורם אי' וכאן א"א בלי גורם היתר ע"ש מ"מ לא מסתבר לחלק ומכ"ש למ"ש הר"ן שם בע"ז דזוז"ג מטעם ביטול אתאי' עלה וודאי אם הגורם אי' הוא הרוב אסור. ומה שהביא ראי' מולד טריפה אינה ראי' לפמ"ש התוס' שם בתמורה ד"ה אבל דאף דר"א ס"ל דזוז"ג אסור היינו דוקא בדבר שאסור גם להדיוט אבל בדבר שאינה אסור רק לגבוה לבד י"ל דס"ל זוז"ג מותר ע"כ וה"נ י"ל סברא זו דאף דבדבר שאינו אסור אלא לגבוה זוז"ג מותר אפי' גורם האי' רוב אבל בדבר שאסור גם להדיוט אם הגורם אי' הוא הרוב אסור גם למ"ד זוז"ג מותר ולומר דפסול למצוה הוי כפסול לגבוה ולא כאסור להדיוט עיי' בשו"ת הנדפסים בסוף ספר נחלת יעקב שהוכיח דלא כן הוא:

ואם נאמר דזוז"ג הוא מטעם ביטול כמ"ש הר"ן בע"ז מ"ט בלא"ה יש ליישב בתירוצים שכתבתי לעיל חוץ מן התירוץ שכתבתי לעיל עפי' המרדכי דלפי דבריו בכל זוז"ג ל"ש ביטול וא"כ א"א לומר כדברי הר"ן:

ועוד נ"ל דבר חדש דל"ש כאן ביטול ולא זוז"ג דבלבוש רסי' תרמ"ח כתב פרי עץ הדר דחכז"ל מדכתיב פרי עץ הדר ולא כתיב פרי הדר פירושו הדר בעצו היינו שעומד באילן משנה לשנה זה אתרוג ע"ש ולפי"ז אף אנו נאמר מדכתי' עץ הדר דבעי' שיהי' העץ הדר דהיינו אתרוג כמ"ש בפתח דברינו בשם רמב"ן ורשב"א ואם הוא מורכב לא נקרא העץ עץ אתרוג ופסול האתרוג דגדל בו ובעץ ל"ש ביטול שהרי ניכר האיסור וכמש"ל וגם ל"ש זוז"ג דלאו גורם הוא אלא גופו של איסור.

ועוד בה שלישית לפמ"ש תוס' בע"ז מ"ח ד"ה ורבנן דהיכא דאין הגורמי' שווין לכ"ע זוז"ג אסור והרי כאן אין הגורמין שווין שייחור האתרוג גורם להיות בו כח האתרוג ואילן לימונע גורם שיהי' בו כח לימונע ואפי' לדעת הרמב"ם פ"ח מע"ז דאפי' אין הגורמים שווין זוז"ג מותר ועיי' אב"מ בתשו' סי' ז' מ"מ כאן שהגורמים פועלים פעולת הפכיות וניכר פעולת גורם האיסור בסימני מורכב המבוארים בטו"ז ומג"א כ"ע מודו דזוז"ג אסור וא"ש:

ועפ"ז נראה דאפי' יש בו רק סימן אחד של מורכב פסול דהוי ניכר האיסור ואינו בטל וגם ניכר בו גורם האי' שהוא היפך מפעולת גורם ההיתר ופסול:

ובלבוש סי' תרמ"ט פוסל אתרוג המורכב מה"ת משום שנעבדה בו עבירה ההרכבה ואע"פ שהרכיבו גו' האיכא למ"ד בפד"מ דאפי' ב"נ מצווה על הרכבת אילן [ועיי' תשו' ב"א או"ח נ"ו ועיי' ש"ך יו"ד סי' רצ"ז וכ"מ פ"א מכלאים ומל"מ שם ועיי' ברמב"ם פ"י ממלכים ופנ"י בפסק חדש] וכיון דנעבדה בו עבירה אע"ג דמותר באכילה אמאיס לגבוה דומי' דבהמת כלאים דאע"ג שמותר באכילה אסורה לקרבן מטעם דנעבדה בה עבירה אמאיסה לגבוה ה"נ הכא ע"ש. וטו"ז שם סק"ג הק' א"כ מה אהני רבא גבי אוונכרי כ' גזזו עכו"ם הא סוף סוף עביד הגוי עבירה דב"נ מצוה על הגזל ואמאיס לגבוה. ולפענ"ד נראה לפמ"ש תוס' חולין קט"ו סד"ה חורש דבב"ח אסור משום לא תאכל כל תועבה משום דהבישול ניכר והתועבה ניכרת אבל מעשה שבת אינו אסור מלא תאכל כל תועבה לפי שאין התועבה ניכרת שאינו ניכר שנעשה בשבת ע"ש וה"נ אני אומר בשלמא באוונכרי אינו ניכר שנעשה בו עבירה של גזל ולכן כיון שהעבירה כבר עברה אינו אסור משום שנעבדה בו עבירה אבל באתרוג המורכב העבירה ניכרת שהוא מורכב בד' סימנים שפיר אסור משום שנעבדה בו עבירה. ובהכי מיושב נמי מה שהק' מג"א בסוסי' תרמ"ח דא"כ עז של כלאים יפסל קרנו לשופר ולפמ"ש ניחא דבשופר של כלאים אינו ניכר שנעבדה בו עבירה ולכן כשר:

ושוב הק' טו"ז מסי' י"א המשתחוה לפשתן נטוע כשר לציצית שהרי נשתנה כ"ש כאן שאין לך שינוי גדול מזה שאחר שנעשה ההרכבה נתגדל האתרוג ונעשה ברי' חדשה. ולפענ"ד יש לחלק דשאני גבי ציצית שאין העבירה גורם השינוי ואין העבירה ניכר בהשינוי שהשתחוה להפשתן ולכן כשר משא"כ באתרוג שהעבירה גרם השינוי והעבירה ניכרת בהשינוי שפיר כ' הלבוש דפסול. וגם בזה מיושב קושי' מג"א משופר של כלאים דהתם השופר נשתנה אחר העבירה ואין עבירת ההרכבה גורם שינוי השופר מכמות שהי' בחיי הבהמה כמו עצים ושיפן דחשיב שינוי ב"ק צ"ג:

ושוב הקשה ל"ל קרא ב"ק ע"ח או כבש פרט לכלאים דפסול להקרבה ת"ל דהו"ל מהב"ע לפי דבריו וכן הקשה מג"א סי' תרמ"ח. וגם זה לק"מ דנעבדה בו עבירה ומהב"ע שני דברים הם ושם אפי' הרכיבן אדם ונעבדה בו עבירה מ"מ אינו ניכר שנעבדה בו עבירה שהרי אפשר שמעצמו בא על שאינו מיני ויצא כלאים מביניהם ועיי' ברמב"ם פ"ט מכלאים אבל באתרוג א"א שנרכב ממילא שהרי אינו בע"ח רק ע"י אדם והוא ניכר שנעבדה בו עבירה לכן פסול באתרוג ובכלאים צריך קרא דפסול להקרבה וממילא דמיושב נמי קושי' מג"א משופר של כלאים דבכלאי בהמה אינו ניכר שבא בעבירה ע"י אדם דאפשר שבא מאליו וכנ"ל:

אבל יותר נראה דבאמת דברי הלבוש תמוהים שכתב דומי' דבהמת כלאים וכו' הלא בהמת כלאים ממעטי' מקרא ומי הגיד לו לדרוש טעמא דקרא משום שנעבדה בו עבירה למילף מיני' אתרוג המורכב הרי לא קי"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא. לכן נ"ל דכוונתו כיון דממעטי' מקרא בהמת כלאים אפי' לא נעבדה בה עבירה רק מאליו וק' מנ"ל דילמא לא אתי קרא למעט כלאים רק בנעבדה בה עבירה אבל לא נעבדה בה עבירה רק מאליו אינו פסול כלל להקרבה אע"כ דאם נעבדה בה עבירה א"צ קרא למיפסל דמסברא פסול וכי איצטריך קרא בכלאים ממילא ולא נעבדה בה עבירה וא"כ ה"ה אתרוג דבנעבדה בו עבירה דפסול מסברא וא"כ ועפמ"ש אני תמה על תשו' מהר"מ אלשיך סי' ק"י שכתב דאם מרכיב ייחור אתרוג באילן לימונע אין אתרוג כלל דבטל ענף האתרוג לגבי לימונע וכאלו כולו לימונע וכו' מהא דאמרי' בסוטה מ"ג ילדה שסבכה בזקנה בטלה ילדה בזקנה ואין בה דין ערלה ע"ש ומה דמיון יש זה לזה הרי ילדה שסבכה בזקנה י"ל דמיירי במב"מ ואינו ניכר האי' דהיינו הילדה כלל ועיי' מהרש"א שם דילדה בזקנה כיון דמינה הוא בטל לגבה משא"כ אילן בירק כיון דלאו בת מינה היא לא בטל לגבה ע"ש ואפי' נימא דאילן באילן אפי' מבשא"מ בטלה ילדה בזקנה היינו משום דגם בזה אינו ניכר האי' שסבך ילדה בזקינה דהרי יש אילן שמוציא ב' מיני פירות כמו צלף עיי' ברכות ל"ו ועיי' ב"א או"ח סי' נ"ו ואפי' תאמר כיון שבמינים אלו אין אילן אחד מוציא שני מינים כאלו הוי כניכר שהבריך בה אילן אחד מ"מ התם לענין אי' ערלה ורבעי קיימי' ואינו ניכר שהוא תוך ג' שנים להרכבתו ושפיר בטל שם אי' מיני' לגבי זקנה ועיי' ר"ן נדרי' נ"ב אבל באתרוג מורכב הרי כתב הוא בעצמו שם דאם הרכיב יחור לימונע באילן אתרוג דוודאי פסול לפי שאינו מוציא רק לימונע וכמ"ש רש"י בסוטה הנ"ל מרכיב שנוקב האילן ונוטל מן הרך שבענפ' האילן ותוחב לתוכו ועושה ענף בתוך הנקב ונושא ממין האילן שנטל

ממנו ע"ש וא"כ ייחור האתרוג שהורכב באילן לימונע נושא פירות אתרוג וניכר שהוא אתרוג וכיון שניכר שהוא אתרוג ל"ש לומר דבטל לגבי לימונע וצ"ע:

ויותר תמוה בעיני מה שהביא שם ראי' לדבריו מדברי הר"ן ר"ה ט' שהק' דמסוגי' דהתם מוכח דשייך ערלה בהברכה והרכבה ואלו בספרי תני' ונטעתם כל עץ מאכל פרט למבריך ומרכיב ותי' בהברכה שאינה יונקת מאביה חייב בערלה ובספרי מיירי ביונקת מאבי' ומרכיב אמרכיב נמי לא קשי' דבמרכיב באילן הנטוע למאכל לא נהגא ערלה בהרכבה דקי"ל ילדה שסיבכה בזקנה בטלה וכו' ואפי' ילדה בילדה נמי לכי משי שליש לילדה ראשונה שני נמי שרי' והכי מוכח התם והא דהכא בשנטעם לראשונה לסייג ולקורות לפי שאין בראשונה משום ערלה כלל ומשו"ה אין זו בטלה לגבה ומשכחת לה נמי בהרכיב בתוך אילן סרק וכו' הרי בפירוש שנתבטל הייחור לגבי אילן וה"נ בטל ענף אתרוג לגבי אילן לימונע וכאלו כולו לימונע ע"ש. והנה מה דלא מתרץ מרכיב אמרכיב כמו שמתרץ מבריך אמבריך לחלק בין יונק מאביו לאינו יונק מאביו ועיי' ברמב"ם פ"א מערלה משנה ה' והיינו משום דמרכיב שאינו נפסק מאביו לא שכיח כמ"ש בתשו' מהר"מ אלשיך הנ"ל ליישב סוגי' הש"ס בסוטה מ"ג לדעת הרמב"ם ע"ש ה"נ י"ל בר"ן:

אבל הא תמוה מאוד מה סברא יש בזה לפי שאין בראשונה משום ערלה כלל לכן לא בטלה לגבה דהא זקינה פשיטא דנפקא מדין ערלה ואפ"ה בטלה בה וכן תמה בתשו' ב"א ועוד דבגמ' סוטה מ"ג אמרינן דבהרכיב באילן הנטוע לסייג ולקורות לא בטיל משום:

דבת מיהדר הוא ע"ש ולמה נתן ר"ן טעם אחר ממה שאמרו בגמ' עיי' בתשו' בית אפרים שם ובתשו' אלשיך הנ"ל. ואם נפשך לומר שהר"ן כיון ג"כ למה שאמרו בגמ' הנ"ל מלבד שהלשון מוקשה שכתב לפי שאין בראשונה משום ערלה כלל דהו"ל לומר לפי שהראשונה בת מיהדר הוא עוד יותר תקשי מ"ש ומשכחת לה נמי בשהרכיב בתוך אילן סרק דשם ל"ש דבת מיהדר הוא להיות נמלך עליו לאכילה ותהי' חייבת בערלה דהא אילן סרק, מיהו אפשר לומר דבזה בלא"ה לא בטלה כמו"ש בתשו' ב"א שם דהא דילדה בטילה בזקנה הוא דוקא במינו ולא בשא"מ וא"כ אילן מאכל באילן סרק הוי בשא"מ ולא בטלה אבל ז"א דהרי הוכיח בתשו' ב"א שם סי' נ"ז דיש גם אילני סרק. שהן מין אילן מאכל ע"ש וא"כ גם באילן סרק אפשר דבטלה דהוי מב"מ:

לכן נ"ל בכוונת הר"ן דס"ל דסברת הגמ' הוא כך דילדה בזקנה בטלה דאי מימלך עלה לאו בת מ מיהדר הוא ואין בה חסרון מתנאים המחייבי' בערלה שלא יהי' החסרון הזה בילדה ויהי' ניכר הבדל והפרש תנאי המחוייב בערלה בין ילדה לזקנה אלא מי שיודע שזו ילדה וזו זקנה לכן בטלה לגבי זקנה אבל ילדה בילדה הנטוע לסייג ולקורות לא

בטלה דאי מימלך עלה בת מיהדר הוא אין הטעם משום שאפשר לחייב עוד עיקר האילן בערלה אם יחשוב עליו לאכילה אלא הטעם משום דחסר בעיקר האילן תנאי המחייב בערלה דהיינו שיחשוב עליו לאכילה ובייחור המורכב יש תנאי זה שהוא לאכלה א"כ האיסור ניכר בהבדלו והפרשו מן ההיתר לכן אינו בטל והיינו שכתב הר"ן לפי שאין בראשונה משום ערלה כלל אין הכוונה שאין בה משום איסור ערלה אלא הכוונה שאין בה משום תנאי המחייב בערלה ובשני' יש בה תנאי המחייב בערלה לכן אינו בטל דהוי כניכר האיסור וא"כ דברי הר"ן עולין בקנה א' עם דברי הגמ' דסוטה, ולפ"ז כ"ש במרכיב באילן סרק דוודאי ניכר ונראה לעינים שבעיקר האילן חסר תנאי המחייב בערלה ובייחור יש תנאי זה שמוציא פירות וודאי אינו בטל ולכן הוסיף הר"ן דאפי' את"ל שאין הפי' בגמ' כנ"ל ומשום דנטוע לסייג ולקורות לא מיקרי ניכר כ"כ הייחור האסור נגד ההיתר רק שם הטעם כפירש"י מ"מ משכחת לה נמי בשהרכיב בתוך אילן סרק דבזה וודאי מקרי ניכר האיסור ולא בטיל וכנ"ל וא"ש:

ולפ"ז אדרבה לא מיבעי' דליכא סייעתא מדברי הר"ן אלא תיובתא נמי איכא דמוכח מדברי הר"ן דהיכי דניכר לא בטיל וכש"כ כאן דייחוד האתרוג ניכר שמוציא פירות כאילן שנוטל ממנו דודאי לא בטיל:

אכן נראה לפענ"ד ליישב עפ"י הירושלמי שהביא הר"ן שם עכו"ם שהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן יש בה משום ערלה מאימתי מונין לה משעת נטיעתו ע"ש פי' משעת נטיעת אילן סרק ולא משעת הרכבה והוא פלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי פ"ק דערלה הביאו ב"א ונחלת יעקב הנ"ל וקי"ל כר"י לגבי ר"ל דמונין משעת נטיעה והסבירו בטעמו של דבר כמו דאם נטע אילן והוציא מאליו ענף חדש לאחר שני שנים מנטיעה אין בפירות ייחור זה איסור ערלה לאחר ג' שנים מנטיעת עיקר האילן ה"נ אם הוציא ענף זה ע"י הרכבת אדם נמי הוי כעלה מאליו ומונין משעת נטיעה והיינו הך דילדה בזקנה בטלה ואפי' ילדה בילדה אחר ג' שנים לילדה ראשונה שני' נמי שרי' שכתב הר"ן שם משום שייתוד המורכב הו' כעלה מאליו מגוף האילן:

ועשיתי סמוכי' לזה ממ"ש תוס' חולין ט"ז ד"ה לענין דאף דתלוש ולבסוף חברו לענין ע"ז הוי כתלוש מ"מ אילן המושרש בארץ חשוב כמחובר מעיקרו וכאלו עלה מאליו מן הקרקע ע"ש ועיי' תוס' ע"ז מ"ה ע"ב ד"ה והכא ושם מ"ח ד"ה גדעו וה"נ כיון שהייחור מושרש באילן הוי כהוציא ייחור מאליו ומונין שני ערלה משעת נטיעה ואף דהאילן אינו מחויב בערלה היינו משום שחסר בו תנאי המחייב בערלה אבל בייחור המורכב שיש בו תנאי המחייב בערלה שפיר חייב וכמוש"ל דאפי' עלה מאליו באילן סרק ייחוד

העושה פירות לאכלה נמי הי' חייב בערלה ומונין משעת נטיעת האילן. ולפי"ז לפמש"ל דבאתרוג כיון דכתי' פרי עץ הדר ולא כתי' פרי הדר בעי' דוקא:

שהעץ יהי' אתרוג ואם אירע בדרך פלא שעץ תפוח הוציא אתרוג כשר כדינו נמי פסול משום שאינו מעץ אתרוג שפיר כתב האלשיך דאם הרכיב ייחור אתרוג באילן לימונע דפסול משום שאינו אתרוג כלל פי' האילן אינו אילן אתרוג כלל כמו ילדה דבטלה בזקינה והוי כאלו עלה מעצמו ענף בזקינה ה"נ הוי כאלו עלה מאליו ייחור אתרוג באילן לימונע דמקרי עץ לימוני ולא עץ הדר אתרוג ופסול ומיושב הכל בעזהי"ת ויש עוד להאריך הרבה בזה ואין הזמן מסכים כעת:

והטו"ז באו"ח סי' תרמ"ט כתב דמורכב פסול מטעם חסר שחלק של מין אחר הוי כמאן דליתא וא"כ מה שנשאר מחלק האתרוג הוי כחסר וא"כ ביו"ט ראשון וודאי פסול אלא אפי' בשאר ימים נמי פסול שמא הרוב ממין האחר ולא נשאר מאתרוג כשיעור ע"ש ועיי' בר"ן סוכה ל"ו דאי ליכא רוב אתרוג לא מקרי אתרוג רק חתיכת אתרוג. ופר"מ נתקשה דזה לא מקרי חסר כיון דבכל משהו ומשהו יש בו גם חלק אתרוג וגם אין החסרון ניכר מבחוץ. ולפענ"ד אין זה תימא דאלו הי' פסול חסר משום הדר שפיר הוי אמרי' דאם אין החסרון ניכר הוי הדר אבל באמת פסול חסר ביו"ט ראשון הוא משום דאינו לקיחה תמה עיי' תוס' סוכה כ"ט ע"ב ד"ה בעי' ובשאר ימים אם אין האתרוג רוב משום דלא מקרי אתרוג כמ"ש הר"ן או משום שאין בו כשיעור כמ"ש הטו"ז א"כ מה בכך שאין החסרון ניכר מ"מ אינו לקיחה תמה ואינו נקרא אתרוג ואין בו כשיעור ושפיר פסול משום חסר:

ושוב מצאתי בתשו' אלשיך סוס"י ק"י שפוסל ג"כ אתרוג המורכב מטעם חסר והביא ראי' מב"ב קל"ז דאחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו אחד מהן אם א"י לאכלו לא יצא א"כ ומה התם משום דאינו כולו לכם פסול כש"כ אם אינו כולו אתרוג עי"ש. ולפענ"ד אין ראי' משם דהתם אין הטעם משום שאינו שלו הוי כחסר אלא דאפי' נימא דבשעת לקיחה מבורר דאז בשעה זו כולו שלו וא"כ אין כאן משום חסר כלל מ"מ פסול משום דאינו מיוחד שלו כמ"ש תוס' סוכה מ"א ד"ה אלא ולענ"ד כיונו למאי דאמרי' ב"ק צ' דבעי' כספו המיוחד לו ולהכי לא יצא אבל לעולם אפי' אינו כולו אתרוג לא מקרי חסר כיון דאין החסרון ניכר אבל מ"מ סברא הנ"ל אמת דכאן פסול משום חסר:

אבל נ"ל להביא ראי' מתוס' פסחי' ל"ח ד"ה אתי' דאתרוג של טבל לא חשוב שלו כיון שצריך ליתן ממנו לכהן וללוי ובעי' שיהי' כל האתרוג שלו ע"ש והתם ל"ל משום דאינו כספו המיוחד לו דהא גם חלק הכהן מיוחד לו שיכול ליתנו לאיזה כהן שירצה אע"כ משום דהחלק שאינו שלו הוי כחסר. ואין לחלק דשאני התם כיון דאם יפריש ממנו

תרומת ומעשר יהי' חסר וכל העומד לחסור כחסר דמי אבל חלק שאינו מין אתרוג אין סופו לינטל וא"א להפרידו לא הוי כחסר דהא גם שם יכול להפריש עליו ממק"א ואינו עומד לחסור כלל וע"כ משום דעכ"פ יש לכהן חלק בכל משהו מקרי חסר שאינו לקיחה תמה או אינו כשיעור וה"ט שייך נמי באתרוג המורכב ודברי טו"ז נכונים. ועיי' תמורה י"א ע"ב והא קמייתא בהמה מחוסרת אבר אלמא דאעפ"י שאין החסרון ניכר מ"מ נקרא חסר אלא דמ"מ לענין דיהא נחשב מום לא מקרי חסרון כיון שאין החסרון נראה וניכר כלל דאפי' חסרון מבפנים לא מקרי מום כמ"ש רמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח הי"א ואינו פסול רק מדכתי' תמימים ועיי' בכורות ט"ל ע"א ע"ש ולכן פירש"י שם מחוסר שהרי אותו האבר אינו שלו וכו':

ובזה תנוח נפשו הרמה. ויען הפסקוני טרדות רבות אחרתי עד כה. וד' ישלח ברכה והצלחה. והיתה הרוחה. וימצא מנוחה. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שמד

שיל"ת עש"ק נח ששון לפ"ק ב' אויפאלו:

להרבני החרוץ מו"ה משה כהן נ"י:

על דבר קושי' ים התלמוד ב"ק ס"ו ע"ב אהא דאמרי' קרבנו ולא הגזול והק' ל"ל קרא הא תוס' בחולין ה' הק' ל"ל קרא דאינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו ת"ל דהוי זבח רשעי' תועבה ותי' דאיצטריך למעט היכא דחזר בתשובה אח"כ ע"ש ולפ"ז כאן תקשי ל"ל קרבנו ת"ל משום זבח רשעי' תועבה וא"ל שחזר בתשובה אח"כ כיון שלא השיב הגזילה בעינא ע"ש והשיב ע"ז דל"ש זר"ת אלא אם הוא רשע לאותה עבירה שמביא עלי' הקרבן אבל אם הוא רשע לד"א ולא לחלב ל"ש זר"ת אם מביא קרבן על חלב וה"נ בשביל שהוא רשע על גזל ל"ש זר"ת בקרבן שמביא על עבירה אחרת והביא ראי' מדברי מהרמ"ל שם לסברא זו ויש שרצו לדחות ומפני יראת האריכות לא אכניס עצמי בזה כיון שגוף הסברא כבר כתב המל"מ פ"ג משגגות שהק' אמאי קבעי תוס' קושיתם אהא דאינו שב מידיעתו ולא על דברי ת"ק ותי' דלפי המסקנא דלת"ק מומר לאכול חלב אינו מביא קרבן על הדם שפיר איצטריך קרא ע"ז דמשום זר"ת ליכא כיון שאינו רשע לדם ע"ש וכ"כ בס' ראש יוסף שם:

אלא דמ"מ קושי' ים התלמוד אינו מיושב בזה דכ"ש אם הוא רשע בהבאת הקרבן גופא שהוא גזול ודאי הוי זבח רשעים תועבה דדוקא אם רשע לד"א והביא קרבן על חלב לא

מקרי זר"ת כיון דמומר לד"א לא הוי מומר לכה"ת א"כ לגבי חלב צדיק הוא אבל בקרבן גזול נהי דהוי צדיק לגבי חלב מ"מ לגבי זבח רשע הוא וגזלן שפיר הוי זר"ת ושפיל לסיפי' דקרא משלי כ"א אף כי בזימה יביאנו ופירש"י וכ"ש כשהוא מביאו להרשיעו ובעצה רעה כגון קרבנות בלעם ובלק שלא היו מביאי' אלא לקלל את ישראל ע"ש וכ"ש כשהבאת קרבן גופא הוא בעבירה ורשעות ועצת חטאי' שהוא גזול דהוי זר"ת ועיי' בס' מ"ח מצוה שס"ד אם בלאו שאין בו מלקות דלא מקרי רשע לענין פסול עדות אי הוי זר"ת: **אבל** לפענ"ד נראה ליישב דודאי לפי הס"ד דממעטי' מקרבנו גזל חולי' והקדישו לאחר ייאוש לק"מ דהא קני' לי' בייאוש ושינוי שם או שינוי רשות כמ"ש תוס' שם ד"ה ש"מ ואפ"ה מעטי' קרא מקרבנו ולא הגזול וא"כ ל"ש בי' זר"ת דהא בשעת הקרבה כבר קני' לי' וא"צ להחזיר בעיני' ושפיר י"ל דעשה תשו' והחזיר הדמי' וליכא משום זר"ת כמ"ש המל"מ פ"ג משגגות דל"ש זר"ת אלא אם הוא רשע בשעת הקרבה ולהכי איצטריך לפסלו מקרא דקרבנו ולא הגזול. ולפי המסקנא דמוקי לה בגזל קרבן דחברי' דכבר כתבו תוס' שם ד"ה דגזל דליכא לאוקמ' בחטאת דאפי' הוא עצמו אם הפריש חטאת על חלב שאכל אתמול אינו מתכפר בו על חלב שאכל היום ואי בעולה ושלמים הא אמרי' פסחי' פ"ט המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום וא"א לאוקמא אלא בפסח שיכול למנות אחרי' עמו על פסחו ולמוכרו ואף דקרא בעולה כתי' מוקמי' לי' בפסח באם אין ענין ואין לומר שבא הכתוב לפסלו הקרבן אפי' שחטו לשם בעלי' ולעולם מיירי בחטאת או עולה ושלמים דהא אמרי' לקמן ע"ו גב' גנב שאם שחט תמימי' לפניו לשם בעלי' חזרה קרן לבעלי' ולפי"ז שפיר צריך קרא דקרבנו בגזל פסח דחברי' וגם הגזלן מנה עליו ושחטו לשם הבעלי' ולשם עצמו דאין הגזלן יוצא בו דאי משום זבח רשעי' הרי שחטו לשם צדיקי' דהיינו הבעלי' ולשם רשעים וכשר כמו שחטו למנויו ושלא למנויו למולי' ולערלי' לטמאי' ולטהורים בפסחים ס"א אבל משום קרבנו ולא הגזול אין הגזלן יי"ח בו וא"ש. ובזה תנוח דעתו כנפש החותם באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שמה

שיל"ת ב' אדפאלו יום ג' עשי"ת תרנ"ו לפ"ק:

בימי התשובה. ישבע נחת ושובה. וינוב בטובה. אהובי ידידי הרבני החרוץ הנגיד מו"ה יקותיאל ווייס נ"י בט' פירעד.

היום קבלתי מכתבו שנית וכו' ובד"ת כתי' ענה ומ"ש לדון בדבר חדש לפמ"ש רבינו ירוחם אהא דאמרי' בקידושי' מ"ט ע"ב דהמקדש את האשה ע"מ שאני צדיק אפי' רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו וכתב רי"ו הביאו ב"י אה"ע סי' ל"ח וי"מ שאם הוא רשע לבריות כגון גזלן וכיוצא בו אינו יכול להיות צדיק עד שישיב את הגזילה וי"מ כיון שהרהר להשיב הרי הוא צדיק ע"ש ולפ"ז חידש דבגוזל לולב או סוכה לקיים מצוה ודאי גמר בלבו להשיב את הגזילה והוי כמו שהשיב ואין כאן מהב"ע כלל. ובזה מיישב קושי' תוס' סוכה ט' ל"ל קרא לפסול סוכה גזולה ת"ל משום מהב"ע וכן קושי' תוס' שם ל' ל"ל לכם להוציא את הגזול. וקושי' טו"א בא"מ ר"ה כ"ח על הרז"ה דפסק כרשב"נ דבמצוה דרבנן ל"ש מהב"ע א"כ מה נ"מ במ"ש ר"ה דבמצוה דרבנן מלה"נ הא במצוה דרבנן אין לחוש משום מהב"ע ותי' כ"מ דדוקא בגזול פסק רז"ה דל"ש מהב"ע כסברא הנ"ל אבל בשופר של עולה ושלמים שייך שפיר מהב"ע בתקיעות דרבנן כמו בתעניות משום דמצוה דרבנן ליהנות ניתנו. וכן תי' דעת הרמב"ם דפסק פ"ח מלולב דגזול אינו פסול ביו"ט שני ולא חיישינן למהב"ע וגבי קרבנות פסק פ"ה מאי' מזבח ה"ט דחיישינן למהב"ע ולפמ"ש ניחא דבקרבנות ל"ש חזרה שפיר חיישי' למהב"ע:

ידידי תמהני עליו שלא שמר לשונו שכתב ה"ז מקודשת שודאי עשה תשובה ואינו כן דבגמ' איתא רק שמא עשה תשובה ומטעם זה כתב הרא"ש שם דהוי רק ספק מקודשת והכי פסקי' באה"ע סי' ל"ח סל"א וא"כ אין לומר כאן דיוצא מספק. ואין לומר לפמ"ש ב"ש שם סקנ"ה דאם אומר שהרהר בתשובה נאמן וכ"ש כאן אם אומר שהרהר להשיב נאמן דאדם נאמן על עצמו ואין לו דבר עם אחרים דא"כ אם הוא אומר שלא הרהר בדעתו לשוב ולהחזירו ודאי נאמן ולא יצא משום דהוי מהב"ע ול"ד למ"ש ב"ש שם בע"מ שהוא רשע דאינו נאמן משום דאאמע"ר חדא דהא כתב רש"י בכתובו' ח"י ע"ב דהא דאאמע"ר הוא משום שאינו נאמן לפסול עצמו מחזקתו וכאן אדרבה הוא בחזקת גזלן ודאי נאמן שלא הי' בדעתו להשיב. ועוד דכבר כתבו תוס' ב"מ ג' וכריתות י"ב דמשו"ה נאמן לומר לא אכלתי בשוגג אלא מזיד ולא אמרי' דאאמע"ר דהא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין בעזרה וה"נ עושה תשובה ורוצה לקיים מצות סוכה ולולב ודאי נאמן ושייך שפיר בי' מהב"ע:

אבל מעיקרא דינא פרכא דרי"ו לא קאמר אלא במקדש ע"מ שאני צדיק שמא ברגע שקידש הרהר בתשובה והרהר בדעתו להחזיר והא דלא החזירו היינו משום שלא הספיק להחזירו ברגע זו אבל בודאי אם הספיק להחזירו ולא החזירו לא אמרי' שמא עשה תשובה והרהר בלבו להחזירו וכדאמרי' ב"ק צ"ד ע"ב אי עשה תשו' מאי בעי גבי'

איבעי לי' לאהדורי ומשני שלא הספיק לחזור עד שמת ומכ"ש דלא אמרי' בשעה שגוזל שדעתו להחזירו דא"כ למה גוזל וכ"ת לקיים מצות סוכה ולולב וכי היכן נצטוה לגזול כדי לקיים מצוה ושפיר הוי מהב"ע:

ועוד דדוקא אם גזל מעיקרא להחזיקו כשלו ואח"כ קידש ע"מ שאני צדיק בזה כתב ר"ו דהוי ספק קידושי' שמא הרהר בדעתו להחזירו ולקיים מ"ע והשיב את הגזילה והוי צדיק אבל כאן ממנ"פ אם גזל מעיקרא להחזיקו כשלו לעולם ואח"כ כשנטלו לצאת בו נימא דדעתו הי' להחזיר הא ודאי ליתא דאוקמא אחזקה דמעיקרא שאינו רוצה להחזיר וכמ"ש תוס' מכות ט"ו ע"ב ד"ה במאי דמה"ט לא הוי כל לאו הנל"ע התר"ס למ"ד קיימו ולא קיימו משום דאוקמא אחזקה שלא יקיים העשה ע"ש ואם גזל מעיקרא רק כדי לצאת בו ולהחזירו אח"כ נמי הוי מהב"ע דהא אמרי' ב"מ ס"א ע"ב לא תגנוב ע"מ למיקט לא תגנוב ע"מ לשלם תשלומי כפל ולשון הרמב"ם פ"א מגניבה ואסור לגנוב דרך שחוק או לגנוב ע"מ להחזיר וכו' ועיי' סמ"ע סי' שמ"ח סק"ב שכתב אבל המחבר דכתב אח"ז כדי לצערו נ"ל דמ"ש ע"מ להחזיר ר"ל שלקחו לצרכו ולהחזירה בעיני' אח"כ ע"ש וא"כ אין מקום כלל לסברתו:

אבל אני תמה מה מקשי' על הרמב"ם ומי סני להו לומר דביו"ט שני שהוא מצוה דרבנן לא חיישינן למהב"ע וכמ"ש תוס' לריב"נ אבל בקרבנות שהוא מצוה דאו' שפיר פסול משום מהב"ע וגם על קושי' טו"א אני תמה דנהי דרז"ה פסק במצוה דרבנן לא חיישי' על מהב"ע היינו דוקא בגזל דגם אי אמרי' דלא יצא לא ניתקן אי' גזל אבל בתוקע בשופר של עולה ושלמים ובתעניות שהוא דרבנן אי אמרי' דלא יצא ניתקן האי' דלא נהנה שפיר לא יצא במצוה דרבנן כיון דבמצוה דרבנן ליהנות ניתנו וכמ"ש הוא עצמו סברא זו בר"ה כ"ח:

ומה שתפס על טעם המלך בה' לולב שכתב דש"א סי' צ"ח שכתב דטעמא דר"י בר"ה כ"ח משום מהב"ע אישתמיטתי' תוס' גיטין נ"ה שכתבו דר"י ל"ל כלל מהב"ע ותפס עליו שהוא לא ראה מ"ש בטו"א ר"ה כ"ח דהיכא דאי אמרי' לא יצא ניתקן האי' כ"ע ס"ל דלא יצא משום מהב"ע אפי' תפסת מועט לא תפסת ולא עיין בפנים דש"א סי' צ"ח רוצה להביא ראי' מהא דר"י בר"ה כ"ח דגם בסוכה גזולה ולולב חיישי' למהב"ע וע"ז הק' טעם המלך מתוס' הנ"ל דר"י ל"ל מהב"ע וע"כ שם בר"ה כ"ח הטעם משום דאפשר לתקן האי' וא"כ אין ראי' משם לסוכה גזולה ולולב הגזול דאיי"ח משום מהב"ע דהתם אפי' נימא דלא יצא לא ניתקן אי' גזל בכך וכן כתב טעם המלך שם להדיא. והמלך המשפט

יצדקנו במשפט וצדקה. ויחדש עלינו שנה טובה ומתוקה. כנפשו ונפש ידידו החותם בברכת השנים:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שמו

שיל"ת ב' אויפאלו תרנ"ח לפ"ק:
אלפי שלומים. מגבהי מרומים. לכבוד ידידי אהובי הרב הגאון הצדיק כקש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י בק"ק מארגרעטין:
יקרת מכתביו הגיעני וכו' מה שתמה בברכות מ"ז דפריך אר"א מהב"ע היא והא כתב חי' ריטב"א סוכה ט' ע"א דשמואל ל"ל מהב"ע וא"כ דילמא גם ר"א ס"ל כן. ותו התפלא עמ"ש רש"י בסוכה ל' דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה בעבירה מה חידש רש"י בזה. ולפענ"ד דודאי מקרא אינו מוכח דאם הביא קרבן גזול שהוא פסול אלא שאסור להביא קרבן גזול ומ"מ אפשר שאם הביא כשר ועיין חי' רמב"ן גיטין נ"ה אלא דסברא דאו' הוא כיון דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה בעבירה דאם הביא פסול והארכתי הרבה בזה במקומו דזהו סברת רמב"ן בליקוטיו בפסחים שכתב דל"ש במצה של טבל משום מהב"ע כיון דבידו לתקנו דדוקא אם א"א לעשות מצוה בחפץ זה רק בעבירה והתורה אסרה להביא מצוה בעבירה אז חפץ זה פסול למצוה ואי ואי"ח אפילו בדיעבד אבל בטבל שאפשר לעשות מצוה בחפץ זה שלא בעבירה שבידו לתקנו אין החפץ פסול למצוה ואפילו הוא עשה בעבירה שאסור לעשות כן מ"מ כיון שאין החפץ נפסל יוצא בדיעבד ועוד חזון הרביתי בזה וא"כ דברי רש"י מבוארים. ולפ"ז י"ל דמ"ש הריטב"א דשמואל ל"ל מהב"ע היינו שאין החפץ נפסל בכך למצוה ואם עבר ועשה יי"ח אבל מ"מ דאסור לעשות מהב"ע מה"ת ופריך שפיר אר"א איך שחרר עבדו מצוה הבא בעבירה הוא:
ומה שהק' בסוכה כ"ט דפריך אלא יו"ט שני אמאי לא וכי לא ידע המקשה משנה שלימה בפסחים ל"ה דאין יוצאין במצה של טבל ופי' רש"י ור"ן משום דהוי מהב"ע. ואני תמה עליו הא במתני' י"ל ר"ש היא דאאחע"א ואין איסורו משום בל תאכל חמץ ומשו"ה אי"ח מצה כדאמרינן שם בגמרא ל"ו ודברי הר"ן צריכין יישוב ורש"י לא פי' רק בגמ' דפריך פשיטא ומוקי לה בטבל טבול מדרבנן ע"ז פירש"י דא"י משום מהב"ע וגם כונת הר"ן כן לפי מסקנת הגמ' אבל ממתני' לק"מ:
אבל נ"ל עוד סברא ישרה לחלק דשם בטבל לא נעשית העבירה רק ע"י המצוה שאם לא אכל מצה לא היתה העבירה נעשית בזה שפיר ידע המקשן דא"י במהב"ע אבל בלולב

הגזול ודאי אם גזל לולב רק לצאת בו ידע דהו' מהב"ע אבל אם הוא גזל לולב כדי להחזיקו לעצמו ואפילו אינו עושה בו מצוה נמי נעשית העבירה א"כ מה הפסד יש במה שעושה בו מצוה בזה לא ידע דהוי מהב"ע עד שחידש לו התרצן מוהבאתם את הגזול. ולהכי נקט במתני' לולב הגזול ולא הגזול לולב דאפילו הוא גזול ובא נמי יש בו משום מהב"ע: **ומה** שהק' בסוכה ט' דרשינן חג הסוכות תעשה לך למעוטי גזולה וגבי ציצית ועשו להם משלהם למעוטי גזולה ל"ל תרי קראי נכתוב חד ונילף אידך מיני'. נ"ל עפמ"ש פנ"י בסוכה ל' אהא דביו"ט מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול דכיון דיוצא בשאול א"כ אין צורך לעבירה לעשות המצוה דגם אם אינו מכווין לקנות ולהחזיק לעצמו נמי יוצא ואפילו שואל שלא מדעת נמי לא כקושי' דג"מ סי' תקפ"ו דשואל שלא מדעת גזלן הוי חדא כיון ששואל רק לצאת בו מצות ללה"נ ולא הו' שואל דשואל כל הנאה שלו ועיין קצו"ח סי' ע"ב אות ל"ד ותבין. ועוד כיון דמדאגבהי נפק בי' וכי אסור ליטול ד' מינים של חבירו בידו כרגע אתמהה. רק ביו"ט ראשון כיון שאינו יוצא בשאול רק דנימא כיון שגזלן יש לו קצת קנין בגזילה שמכווין לגזלו ולקנותו יוצא בו שייך מהב"ע כיון שהמצוה בא ע"י עבירה ע"ש בתוס' ביאור קצת. ועיין במג"א סי' י"א סקי"א דאינו יוצא בחוטי' שאולי' דהדרי בעיניהו אם לא במעמ"ל ולפ"ז סוכה מציצית לא ילפינן דבציצית שפיר פסול גזולה משום מהב"ע כיון דאינו יוצא בשאולי' המצוה בא ע"י עבירה אבל בסוכה דיוצא בשאולה כדאמרי' בסוכה כ"ז מכל האזרח הו"א מתוך שיוצא בשאולה יוצא נמי בגזולה ול"ש מהב"ע ולכן צריך לך בסוכה:

ועוד אפשר לפמ"ש ריטב"א בסוכה ט' דא"א למילף מהב"ע בסוכה מלולב וקרבן שהם באי' לרצות משא"כ סוכה ע"ש ה"נ אפשר דלא ילפינן סוכה מציצית לפי ששקולה מצות ציצית כנגד כל המצות לכן פסול בה מהב"ע דמה"ט כתב ב"י סי' כ"ה דציצית קודם לתפילין ע"ש, וציצית מסוכה נמי לא ילפינן דנ"ל כיון דילפינן מן ועשו להם משלהם למעוטי גזולה אם הי' גזולי' בשעת עשי' אעפ"י שאח"כ קנה אותם מן הנגזל בדמים ברצונו וא"כ בשעת לבישה שאז הוא מצות ציצית דהרי קי"ל ציצית חובת גברא ולא חובת מנא וכלי קופסא פטורי' מן ציצית ואז אינם גזולי' ואין כאן שום מהב"ע מ"מ פסולים משום תעשה ולא מן העשוי' בפסול אבל אי הוי ילפינן מסוכה הי' כשר בכה"ג וא"ש. ובזה תנוח דעתו. וד' יפרוס עלינו סוכת שלומו. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שמז

שיל"ת עש"ק לך תרל"ט לפ"ק:

אור עולם. מגלה צפון ונעלם. אדמ"ו הרב הגאון האדיר בש"ס ופוסקים. האדם הגדול בענקים. כקש"ת מו"ה מאיר פערלס נ"י האב"ד בעיר קראל יע"א:

רבות שבעה לה נפשי עונג וגם שמחה בבוא דבריו הנעימים המשמחים לב ועינים מאירים. וראשית דבריו כתב ליישב מה שהקשיתי ל"ל קרא לפסול אתנן לקרבן ת"ל משום מהב"ע. לפי מה דמבואר בחולין פ' דאין לוקין על לאו דלא לרצון יהי' משום דהוי ניתק ק לעשה וא"כ משום מהב"ע לא הי' מלקות באתנן וצריך קרא למלקות וכמ"ש הרמב"ם פ"ג מאיסורי מזבח. אך אכתי קשיא לשיטת תוס' שם דעקר הכתוב לאו דמחוסר זמן לעשה וא"כ בשאר פסולי' לוקין. אמנם לדעת לח"מ אין לוקין על כולם משום דהו' לאו שבכללות וא"כ לק"מ ואני בעניי אכתי קשי' לי לרבא דדריש ב"ק ס"ז קרבנו ולא הגזול וא"כ אית לי' מהב"ע ואיהו ס"ל דלוקין על לאו שבכללות וא"כ בכולהו יש מלקות ותקשי ל"ל קרא באתנן. ועוד דאמאי אמרינן גם לב"ה קשי' דילמא הם למעט שינויהם ממלקות וגם לרבות שינויהם לאיסורא כדאמרינן בכמה דוכתי:

וגם יש לחקור למאן דיליף מהב"ע מגזול דומי' דפסח א"כ מהב"ע הו' דינו כבעל מום ובבעל מום שפיר יש כמה מלקות בהקרבתו כמ"ש רמב"ם פ"א מאיסורי מזבח וא"כ משום מהב"ע נמי איכא מלקות אף דבשאר פסולי' אין לוקין. וכן נראה מדברי חי' רמב"ן גיטין נ"ה דאי פסול לאחר ייאוש אי ייאוש לא קני מקרא דקרבנו הו"ל כמו שנשחטו שלא לשם בעלים דכשר אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אבל כי משוי לי' לפסח דינו שאם עלה ירד משום מהב"ע ע"ש. מוכח דמהב"ע שווה לגמרי לבע"מ וא"כ איכא נמי מלקות:

ובהכי ניחא לי מ"ש הרמב"ם פ"ה מאי' מזבח ה"ט. אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל וכו' ואצ"ל מערלה וכה"כ מפני שהוא מהב"ע. ולכאורה תמוה מה תוספות איסור יש במהב"ע יותר ממאי דבעינן מן המותר לישראל. ולפמ"ש א"ש דבשביל איסור לישראל אין בו מלקות כמו בכל הפסולי' ומשום מהב"ע מלקות נמי איכא:

ולולי דברי רמב"ן הי' נ"ל דאם הוא רק משום מהב"ע נמי אין הקרבן פסול אלא כיון שהוא בעבירה הוא לא קיים מצוה ואינו עולה לבעלים לרצון אבל הקרבן כשר דלא לגמרי מדמי' לי' לפסח ועיין תוס' ב"ק ס"ז ע"ב ד"ה אף ורשב"א שם וסוגי' דגיטין נ"ה דמוכח דהקרבן פסול מה"ת למ"ד ייאוש כדי לא קני היינו בחטאת דפסול שלא לשם בעלים. וזה נראה דעת הרמב"ם פ"ה מאי' מזבח ה"ז הגונב או הגוזל והקריב הקרבן פסול

והקב"ה שונאו וכו' ואצ"ל שאינו מתקבל. והיינו קודם ייאוש הקרבן פסול דהוי חולין בעזרה. ואם נתיאשו הבעלים הקרבן כשר. ואף דפסק פ"ה מגניבה דייאוש כדי לא קני. מ"מ כאן הוי ייאוש ושינוי שם או שינוי רשות וקני רק דהוי מהב"ע ולכן הקרבן כשר רק דאינו מתקבל לבעלים וכנ"ל וע"ז אמר. – ואפילו הי' חטאת – דאם אינו עולה לבעלים משום מהב"ע ממילא פסול מ"מ כשר מדרבנן משום – שהכהנים אוכלין את בשרה ושייך שלא יהי' כהנים עצבי'. – ומפני תקנת המזבח וכו' – שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות אינו מכפר בנודעה לרבים ולא חשו לשלא יהי' הכהנים עצבי'. ובזה מסולקי' קושי' הראב"ד וכ"מ שם. ולפ"ז לק"מ קושי' שלי דצריך קרא באתנן דהקרבן פסול כמבואר ברמב"ם פ"ד מאי' מזבח משא"כ משום מהב"ע אין הקרבן פסול:

ובזה מיושב ג"כ מה שנתקשה הדגנ"י בהא דביצה כ' בעבר ושחט הא הוי מהב"ע והקרבן פסול. ולפמ"ש ז"א דמשום מהב"ע אין הקרבן נפסל אלא שהוא לא קיים מצוה. וכן בהא דפסחים ע"א בשאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח דפוטר ר"י משום טבד"מ ועשה מצוה א"ש כיון דמשום מהב"ע אין הקרבן פסול שפיר מקרי עביד מצוה דהא אפילו בא על יבמתו נדה מקרי עביד מצוה אף דודאי הוא לא קיים מצוה דהוי מהב"ע מ"מ כיון דאהני מעשיו וקנאה מקרי עביד מצוה ועיין בלח"מ פ"ב משגגות:

ושוב כתב עמ"ש דלשיטות הסוברים דלאחרי' לא הוי מהב"ע א"ש אבל לפוסקי' דס"ל דגם לאחרים הוי מהב"ע קשי' לפי מה שביאר ענין מהב"ע דאם נטל אתרוג גזול כיון דאם לא גזל לא הי' לו אתרוג חשבינן כאלו לא גזל ולא נטל וה"נ בנ"ד אם לא נבעלת לו לא קנתה השה חשבינן לי' כאלו לא נעשה עבירה של ביאה ולא קנתה השה וממילא פסול להקרבה דאינה שלה. ולפ"ז אם מכרה השה לבועל הוא יכול להקריב משום מהב"ע אפילו לסוברים דגם לאחרים הוי מהב"ע ממנ"פ אם חושבי' הבעילה הרי הוא שלה ואם אין חושבי' הרי הוא שלו. ואני תמה על הסבר זה הרי תוס' וראשונים הקשו בסוכה ט' ל"ל לך בסוכה למעוטי גזולה ת"ל משום מהב"ע ואי נימא דמצד מהב"ע חשיב רק כאלו לא גזל מה בכך הא יוצא גם בסוכת חבירו דיוצאין בשאולה. וכן לולב הגזול ביו"ט ש' דכשר בשאול ופסול בגזול משום מהב"ע. ומה בכך דחשיב כאלו לא גזל:

ומה שחידש הדגנ"י דלא אמרינן מהב"ע אלא במצוה המוטלת עליו כגון אתרוג דאי אמרינן דלא יצא צריך אתרוג אחר לצאת בו והוא לחובת בעל העבירה. וכן בקרבן שהוא מחויב כגון חטאת ואשם או שאמר הרי עלי שצריך להביא קרבן אחר. אבל בקרבן נדבה בהרי זו אם הקרבן פסול אינו מחויב להביא קרבן אחר א"כ אם פוסלי' הקרבן הוי חובה להקדש ולא לדידי' ל"ש מהב"ע וא"כ צריך קרא באתנן דפסול לקרבן נדבה. והנה אני

מצאתי ראי' מפורשת נגד סברתו בתוס' ב"ב דף כ"ו דאמר עולא אילן הסמוך למיצר בתוך שש עשרה אמה גזלן הוא ואין מביאין ממנו ביכורי'. ופי' ר"ח משום דאין מביאין גזל ע"ג המזבח שנאמר אני ד' שונא גזל בעולה וכתיב והבאתם את הגזול וכו' והרי כאן לא יביא ביכורי' אחרים תחתיהם דלא רמי' עלי' להביא רק מאלו ואפי"ה אית בי' משום מהב"ע:

ואולי יש לחלק דשאני הכא שברצונו לא הי' מביא רק דרחמנא חייבי' ורחמנא לא חייבי' היכא שצריך להביא דוקא מן הגזל ובזה שייך קרא דשונא גזל בעולה משא"כ בקרבן נדבה הוא קיבל על עצמו. ואפשר דמשו"ה איצטריך תרי קראי בסוכה ל' והבאתם את הגזול ושונא גזל בעולה. אך שוב מצאתי בש"ס תמורה י"ג ע"ב עולת נדבה נמי כיון דקבלי' עלי' עבדה תמורה הי' והוי כמו דבר הבא בחובה ע"ש:

ועוד מטיבותא דמו"ר קאמינא הא מקרא מלא הוא לא תביא אתנן וכו' לכל נדר ונדר היינו הרי עלי דמחויב באחריות וא"כ ת"ל משום מהב"ע ודוחק לאוקמא דוקא באומר הרי עלי עולה ע"מ שאיני חייב באחריותה כדאמרינן בר"ה וי"ו דלמאי נ"מ כתבה תורה לכל נדר ונצרך לאוקמא בכה"ג דוקא. ואין לומר דגם בנדר ל"ש מהב"ע דאינה חיובית ואין הפסול לחובתו דהא יכול לישאל על נדרו. ודלא כמ"ש הד"ג דגם נדר הוי כחטאת ואשם. ושפיר כתיב לכל נדר. דזה א"א למען דיליף מהב"ע מקרבנו ולא הגזול דייאוש לא קני ופסול משום מהב"ע וכמ"ש תוס' ב"ק והא האי קרא בנונ"ד כתיב כמו בחולין דף וי"ו וברש"י שם וע"כ דבנדרים שייך עכ"פ מהב"ע וא"כ קשי' ל"ל קרא דאתנן פסול לכל נדר:

ועוד מ"ש הד"ג דבקרבן נדבה אינו לחובתו כיון שאינו מחויב להביא קרבן אחר תמוה דהלא חזינן דכהן שמפגל אפילו קרבן נדבה במזיד חייב לשלם וע"כ אינו משלם להקדש דמזיק הקדש פטור רק משלם לבעלים וכמ"ש רש"י גיטין נ"ג וא"נ נדבה היא קשה בעינו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורן הי' מבקש ע"ש. וא"כ ודאי הוא לחובתו אם הקרבן נפסל:

ומה שהתפלא בביצה דף כ' בעבר ושחט נונ"ד ביו"ט הא הוי מהב"ע והקרבן פסול. לפענ"ד לא אמרינן מהב"ע רק לענין דלא קיים המצוה אבל להוסיף לו חטא על פשע שיהי' עובר עוד עבירה בשביל שעבר עבירה אחת לא אמרינן דל"ש הלעיטהו לרשע כיון דלמצוה נתכוין וכ"ש אם הי' שוגג וא"כ בעבר ושחט אי נימא שהקרבן נפסל יהי' עוד עבירה נוספות שהביא קדשים לבית הפסול בזה לא אמרינן כלל דין מהב"ע

משא"כ בקרבן גזול כבר הי' פסול משום גזול קודם שעשה המצוה ואינו מביא קדשים לבית הפסול:

ועוד נ"ל לחלק דודאי משום מהב"ע אין הקרבן נפסל אלא שהמצוה אינה מצוה ולפ"ז קרבן גזול אפילו לרמב"ן הנ"ל דפסול לגמרי משום מהב"ע היינו משום דכל מצוה שעושה שחיטה וקבלה וזריקה והקטרה הכל הוא בעבירה שהוא גזול ואף דכבר קני' בשחיטה בשינוי מעשה מ"מ הא לר"ת קיימי' דגם אחר הקנין מקרי מהב"ע. ואפילו למ"ש מהרש"א סוכה דאחר שני קנינים לא הוי מהב"ע היינו אם השני קנינים הם קודם המצוה אבל כאן שהוא אחר ההקדש שפיר הוי מהב"ע. וכיון שכל העבודות הם בגזול ובעבירה ואינם מצוה משום מהב"ע שפיר הוי דומי' דפסח דפסול לגמרי אבל בעבר ושחט נדונ"ד ביו"ט נהי שהשחיטה הי' בעבירה ואינה מצוה מ"מ אין הקרבן נפסל ושאר עבודת שהם בהיתר שפיר כשרים. ובזה א"ש נמי מה שהק' בפסחים ע"א גבי טבד"מ:

ומה שחקר אם בעבירת עשה שייך מהב"ע. לפענ"ד למ"ש בהך דענביו מרובי' מעליו אם מיעטן ביו"ט כשר ולא הוי מהב"ע משום דהעבירה כבר עברה בשעת עשיית המצוה. א"כ ממקומו הוא מוכרע דהא בלולב הגזול ג"כ עבירת לא תגזול כבר עברה בשעת נטילה ואין כאן רק ביטל מ"ע דוהשיב את הגזילה ומ"מ מקרי מהב"ע:

וגם על מה שתמה הדגנ"י למ"ש רשב"א נדרים ט"ו דאם אפשר לקיים המצוה בהיתר וקיימה באיסור ל"ש מללה"נ א"כ סוגי' דר"ה כ"ח ע"כ מיירי באין לו שופר אחר וא"כ נימא עדל"ת. ולפענ"ד נראה דבר חדש דאינו מחויב כלל לקיים מ"ע אלא בגופו ובממונו אבל בממון של אחר או של הקדש אינו מחויב לקיים כלל וממילא ל"ש בזה עדל"ת דאין כאן חיוב עשה כלל. ועיין ב"ק קי"ז ע"ב דאפילו מציל חיי עצמו או חיי חבירו בממון של חבירו חייב לשלם אף דמחויב לקיים עשה של וחי בהם ול"ת של לא תעמוד על דם ריעיך ואין לך דבר שעומד בפני פ"נ מ"מ אינו מחויב להציל בממון חבירו דאל"כ אמאי חייב. ועוד אולי הרשב"א לא קאמר אלא במיתהני בהדי מצוה דאז אם אי אפשר באחר שרי אבל באפשר באחר אסור אבל היכא דליכא הנאת הגוף בהדי מצוה מודה רשב"א דאפילו אפשר באחר שייך מללה"נ ושפיר מיירי בר"ה אפילו איכא שופר אחר. ובזה מיושב גם קושי' השני' בשופר של ע"ז:

ומה שתי' על קושי' זו דאין עדל"ת שבמקדש. פלא בעיני וכ' מעילה ל"ת שבמקדש הוא הלא גם בקדושת דמים יש מעילה ואין עדל"ת שבמקדש ילפינן מועצם לא תשברו בו בזבחים צ"ז שהוא בקרבנות דוקא. ועוד לדעת מהרי"ק שורש קל"ט וטו"א ר"ה כ"ח הכל תלוי אם העשה הוא עשה שבמקדש וכאן העשה הוא עשה שחוץ למקדש. ויש לדחות

דמהרי"ק לא קאמר אלא דגם עשה שבמקדש לא דחי ל"ת אפילו חוץ למקדש אבל אה"נ מודה דעשה שחוץ למקדש לא דחי ל"ת שבמקדש:

אבל מה שהביא מחולין פ"ד ע"ב דרש רב עינא השוחט לחולה בשבת חייב לכסות ומשמע הא בעבר ושחט אינו חייב לכסות משום מהב"ע אף דהוא לזכותו דהא אינו חייב לכסות עוד דודאי אינו מחויב לשחוט עוף אחר לקיים מצות כיסו' ואפ"ה אמרינן בי' מהב"ע וה"ה בקרבן הבא בנדבה. אינני מבין דבריו. חדא מ"ש דמשמע מדיוקא דבעבר ושחט אינו חייב לכסות הא בהדי' מוקמי' התם ברייתא דאינו חייב לכסות בעבר ושחט. וגם מ"ש שהוא לזכותו דאינו מחויב לכסות עוד. אני מסופק נהי דודאי אינו מחויב לגלותו ולכסותו דלא גרע מכסהו הרוח דפטור מלכסות אבל עכ"פ בחזר ונתגלה חייב לכסות אי אין דיחוי אצל מצות עיין סוכה ל"ג:

אבל גוף דבריו תמוהים דשם לא איירי בעבר וכיסה בעבירה אי קיים מצות כיסוי רק בשוחט לחולה כיון דניתן שבת לדחות גם מצות כיסוי דחי שבת ומותר לכסות ואין כאן עבירה וממילא חייב לכסות אבל בעבר ושחט כיון שלא ניתן שבח לדחות אין מצות כיסוי דוחה שבת ופטור מלכסות ומה מהב"ע שייך בזה. וזה ודאי דאין לומר דמשו"ה פטור מכיסוי בעבר ושחט משום דמצות כיסוי בא ע"י עבירה של שחיטה ואינה מצוה דהוי מהב"ע. דז"א דוקא אם קיום מצוה בא ע"י עבירה מקרי מהב"ע אבל לא אם חיוב מצוה בא ע"י עבירה. והרי ביבמות דף כ' איצטריך קרא בחייבי לאוין דחולצת ולא מתיבמת ולא אמרינן דהוי מהב"ע שהרי חיוב המצוה בא ע"י עבירה בנישואי המת אע"כ דזה לא מקרי כלל מצוה הבא בעבירה:

ולכאורה יש סתירה לזה מלשון ר"י האחרון שבש"ג ר"פ ג' שאכלו שכתב אבל דבר האסור באכילה אין ראוי לברך עליו ולזמן עליו לפי שהוא מהב"ע והרי התם חיוב המצוה בעבירה ולא קיום המצוה ועיין ברש"י ר"פ הנ"ל ובכ"מ ומגדל עוז פ"א מברכות הי"ט. אבל אחר העיון הא ליתא דהרי קי"ל בסי' קפ"ד דאחר שנתעכל המזון שוב א"י לברך בהמ"ז וא"כ גם קיום המצוה הוא בעבירה ע"י הנאת מיעיו מאכילת איסור שעדיין לא נתעכל. ובהכי ניחא דלא תקשי הא עבירה כבר עברה וא"ש:

ומה שהביא הד"ג מלשון ריא"ז הנ"ל דאפילו פטור מכל וכל שייך מהב"ע. יש לדחות דלענין ברכה שאני לפי שמזכיר ש"ש וכמ"ש תוס' וראשונים בכמה דוכתי דמה"ט בגזל אפילו אחר שקנאו אין לברך עליו:

ומה שיצא לדון בדבר חדש וכתב דבר"ה כ"ח מבואר דגם בשוגג שייך מהב"ע וחידש דזה דוקא בשגג וטעה על דבר שאסור לכ"ע ואומר מותר דאז הוי כאלו עשה קוף ואין

כאן מצוה ובהכי מיירי בהאי דר"ה אבל בשגג ושחט בשבת וסבור שהוא חול או שהי' שלמים וסבור שהוא פסח שלפי מחשבתו באמת מותר לכ"ע בזה לא בטלו מעשיו ולא הוי מהב"ע ובהכי מיירי בפסחים דף ע"א ומשו"ה מקרי עשה מצוה. והוציא חילוק זה מתוס' יומא כ"ט ד"ה כמי שסדרו קוף וז"ל דהתם נתכוין לקדש שכסבור הי' שהוא יום דומי' דמתני' שעלה מאור הלבנה וכו' אבל הכא כיון דבכוונה עשה וידע שסידרו שלא כמצותו נעשה כמי שסידרו קוף וציין ג"כ תוס' כריתות י"ט ע"ב ד"ה דהאי. הנה הבין בכוונת תוס' דהאי דסידר אחר השבת מיירי ג"כ שכיוון לקדש רק שטעה שהיום זמנו לקדש ובזה אינו קדוש אפילו לפסול ובטלו מעשיו. אבל אין זה כוונת התוס' רק כונת התוס' דהתם הי' שוגג וחשב שעשה כמצותו וא"כ נתכוין לקדש לכן כלי שרת מקדשין שלא בזמנו ליפסל אבל כאן עשה בכוונה ובמזיד וידע שסידרו שלא כמצותו וא"כ לא נתכוין לקדש לכן אינו קדוש וא"כ אין ראי' לחלק בין השגגות. והד"ג השמיט תיבת בכוונה דמזה מוכח להדי' כמ"ש:

וגם כונת תוס' כריתות הנ"ל אינו כמ"ש הד"ג אבל כוונתם דשוגג לא מקרי רק אם כוונתו לעשות מעשה שעשה רק שחשב שהיום חול או מלאכה זו מותרת או שנתכוין לאכול חתיכה זו וחשב שהוא שומן והיתה חלב דגם שומן נקרא חלב עיין תוס' שבועות כ"ג ד"ה שלא א"כ נתכוין לעשות מעשה שעשה באמת רק שחשב על איסור שהוא היתר אבל חתיכת תלוש וחתיכת מחובר הם שני מעשים דחתיכת תלוש הוי חתיכה בעלמא וחתיכת מחובר הוי תלושה שעוקר דבר מגידולו וא"כ לא נתכוין לעשות מעשה שעשה לכן מקרי מתעסק וז"ל בכה"ת כולה כשאומר מותר הוא בשוגג בדבר שידוע לנו שהוא איסור. אבל עכ"פ נתכוין למעשה שעשה. אבל הכא מתכוין לדבר פי' למעשה. שהוא היתר לכ"ע אם הי' כפי מה שהוא סבור. רק שעשה מעשה אחרת שלא נתכוין לה. ולכך פטור משום דהוי מתעסק ע"ש:

אבל נ"ל סמך לחילוק זה מהא דס"ל דרבא במכות ט' דאומר מותר קרוב למזיד וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מרוצח וא"כ י"ל דוקא בשוגג כזה שהוא קרוב למזיד הוי מהב"ע אבל בשוגג גמור לא הוי מהב"ע וא"ש נכון:

מיהו בלאה"נ אין ראי' מהא דר"ה דאמרינן בשוגג מהב"ע דשאני התם דאי אומרי' דלא יצא ניתקן האיסור שלא נהנה כלל וכמ"ש הראשונים ביבמות ק"ג גבי חלצה בסנדל של ע"ז ע"ש בחי' רמב"ן ורשב"א:

אך גוף דבריו תמוהים דאיך אפשר לומר דהאי דר"ה מיירי בשוגג דאומר מותר הרי אמרינן שם עולה דבת מעילה היא וכו' וגם אימת מעל לבתר דתקע ואי ביודע שהיא

של הקדש רק אומר מותר אין כאן מעילה ואינו מתחלל רק בסבור שהוא של חולין וכן נראה מלשון רמב"ם פ"ו דמעילה הי"א שכתב המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חולין וכו' וכן בפ"ז ה"א ונתנו לשליח להוציאו בתורת חולין וכו' ע"ש:

ומה שתי' דמשו"ה ל"ש באתנן מהב"ע דלא הוי מהב"ע רק אם נעשה העבירה בגוף הדבר שעשה בו המצוה אבל הכא העבירה היא הבעילה ובטלה לא נעשה שום איסור והביא ראי' מהא דיוצא בשופר הגזול דאין גזל בקול ומה בכך הא הקול בא מדבר הגזול אע"כ משום דבקול לא נעשה עבירה ל"ש בי' משום מהב"ע גם אני תל"י עמדתי על סברא זו אבל לא ישרה בעיני מטעם דגם בגזל לא נעשה עבירה בגוף הלולב או הקרבן רק שהקנין הי' בעבירה וה"נ הרי קנין הטלה הי' בעבירה בשביל הביאה שהוא המעות קנתה הטלה בשעת ביאה כדמוכח סוגי' דע"ז ס"ג דאם אין הקנין בשעת ביאה אינו אתנן ואם אינו נבעלת לו לא קנתה השה בשום פנים וכמ"ש חוו"ד סי' קס"א אות ה' א"כ קנין הטלה הי' בעבירה ושפיר הוי מהב"ע ולא דמי להא דאמרינן ב"מ דף ס"ה האי דמסיק ד' זוזי דרביתא בחברי' ויהיב לי' גלימא בגווייהו. ד' מפקי' מיני'. גלימא לא מפקי' מיני'. דהתם הפסיקה הי' במעות משא"כ כאן שהפסיקה הי' בגוף הטלה ואפילו למ"ש חוו"ד סי' קס"א אות י' דאפילו הי' הפסיקה בגלימא ג"כ לא מפקי' מיני' הגלימא כבר יהיב טעמא שם משום דמלוה קונה רבית בקנין גמור ואין מוציאין ממנו רק לקיים עשה דוחי אחיך עמך אהדר לי' כי היכי דנחי' לכן סגי בחזרת דמים ועדיף מגזלן אחר שקנה בייאוש ושינוי שם או בשינוי מעשה אבל כאן שקנין הטלה הי' בשעת ביאה בשביל הביאה ואם אינה נבעלת לו אינה קונית שפיר הוי מהב"ע כמו בגזילה וכ"ש לר"ת דגם אחר שקנה הגזילה בייאוש הוי מהב"ע. וקצת משמע כן ב"ק צ"ד דקאמר ע"כ לא קאמרי ב"ש אלא לגבוה משום דמאיס ואי נימא דהוי כאלו לא נעשה מעשה העבירה בגוף הטלה מאי מיאוס שייך כאן אע"כ כיון שהקנין הי' באיסור הוי כאלו נעשה העבירה בגוף הטלה:

והראי' שהביא מהא דאין גזל בקול תמהני הלא כבר ביאר הרמב"ם בפ"א משופר הטעם שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אעפ"י שלא נגע בו ולא הגביהו השומע יצא וכתב המ"מ אעפ"י שהתוקע נגע בו מ"מ אין השומע נוגע בו וכו' ולפיכך גם התוקע בו יוצא ע"ש. ולפ"ז אף שהקול בא מדבר הגזול מ"מ אין המצוה בא ע"י עבירה שאין העבירה שהוא גזול צריך להמצוה ומשו"ה ל"ש מהב"ע כסברת תוס' ר"פ לולב הגזול אבל כאן צריך העבירה למצוה דא"י להקדיש רק מה שהוא שלה והרי קנתה את הטלה בעבירה כנ"ל שפיר הוי מהב"ע. ויש להסביר יותר דבשופר הגזול אין המצוה בא ע"י העבירה שגם אם לא הי' גזלו רק שהי' לקחו לתקוע בו הי' אפשר לצאת בו. וכ"ת הלא גם

שואל שלא מדעת הוי גזלן. ז"א דיש לחדש דשואל שלא מדעת לא הוי גזלן אלא בשאלו להשתמש בו תשמיש שהוא בנגיעת גופו אבל ברוצה לשמש תשמיש שא"צ לנגיעת גופו אינו גזלן כלל דאין גזל בקול וא"ש. ובזה נסתלקה השגת דג"מ בסי' תקפ"ו על דברת מג"א שם סק"ה ע"ש:

וגם הראי' שמביא מדברי מחבר סי' הנ"ל שפסק בס"ה דמודר הנאה משופר אדם אחר תוקע בו משום דתוקע נהנה בתקיעתו וא"כ בס"ג בשופר של ע"ז אמאי יוצא בדיעבד הא איכא הנאת הגוף והוי מהב"ע ול"ל דאחר תוקע הא גם האחר עביד איסור אע"כ כיון דבקול לא נעשה עבירה אע"ג דבא מעבירה לא הוי מהב"ע ובס"ה אינו אוסר רק לכתחילה. הרבה תשובות בדבר. חדא דשם אין המצוה בא ע"י עבירה שהרי אפשר לו שלא להתנאות בקול תקיעתו והוי כעשה עבירה אחרת בשע' המצו' וכמ"ש בתשו' אב"מ סי' כ"א. ושני' הלא גם למ"ד מללה"נ מ"מ אסור לכתחילה להרבה שיטות ובדיעבד לא הוי מהב"ע וא"כ גם במתהני בהדי מצוה י"ל דס"ל להמחבר דאינו רק לכתחילה אבל בדיעבד לא הוי מהב"ע. ושלישית י"ל כמ"ש רשב"א בנדרים ט"ו דמתהני בהדי מצוה אינו אסור רק באפשר באחר. ולפ"ז בסעיף ה' מיירי דאיכא אדם אחר לכן הוא עצמו אסור לתקוע אבל בס"ג דהאיסור על שופר זה מיירי דליכא שופר אחר ואז מתהני בהדי מצוה שרי וליכא מהב"ע:

ואולי יש לחדש דלא מקרי מהב"ע אלא אם העבירה א"א להעשות מבלי שתהי' ודאי סיוע לקיום המצוה כגון לולב הגזול שע"י שגזלו העבירה מסייע למצוה בע"כ שיהי' לו לולב לצאת בו אבל באתנן העבירה הוא הביאה ואפשר לעשות עבירה לבעול אותה מבלי שיתן לה אתנן וכיון שאפשר לעבירה בלי מצוה לא הוי מהב"ע. ואפשר לפרש בזה לשון ירושלמי שהביא הרא"ש פכ"ש סי' י"ח ר' אמר אין עבירה מצוה רי"א אין מצוה עבירה דפי' אין מצוה עבירה שאם עבירה גורמת המצוה בע"כ אז דוקא הוי מהב"ע וכנ"ל:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושיתי דאמרינן בב"ק ע' אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו אע"ג דכי תבעה לי' קמן בדינא לא אמרינן קום הב לה מ"מ כי יהיב לה הוי אתנן ולפ"ז משום מהב"ע ליכא כה"ג כיון דלא קנתה הטלה עדיין ע"י העבירה ואי בעי לא יהיב לה דאינו מחויב רק לצי"ש ואינה קונה הטלה רק משום דיהיב אח"כ וא"כ אין המצוה בא ע"י עבירה ול"ש מהב"ע אבל משום איסור אתנן איכא כנ"ל. ובהכי א"ש קושי' תוס' שם דמנ"ל דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו. ולפמ"ש א"ש דלא צריך קרא רק בכה"ד דבלא"ה ת"ל משום מהב"ע כקושי' הנ"ל:

ומ"ש עוד ליישב קושיתי דנ"מ בא' שקידש אשה על תנאי וקודם שקיימה התנאי בא עלי' איש אחר ונתן לה אתנן ואח"כ קיימה התנאי והוי א"א למפרע והוי אתנן דדוקא אם הטלה אינו מבורר בשעת ביאה כתבו תוס' דאינו אתנן אפילו למאן דאית לי' ברירה אבל כאן הטלה מבורר רק האיסור אינו מבורר שפיר הוי אתנן. אבל משום מהב"ע ליכא דגם אם לא היתה מקיימה התנאי ולא הי' עבירה ג"כ האתנן שלה. ולפענ"ד דוקא בלולב של אשירה ושל עיה"נ דאין העבירה מסייעת כלל לעשיית המצוה וכן בהוציא מצה לרה"ר שבירושלמי פי"ג דשבת ה"ג שאין הוצאה מסייעת כלל לצאת י"ח מצה בזה שפיר כתבו תוס' וירושלמי דלא הוי מהב"ע אבל כאן נהי שהי' הטלה שלה גם אם לא קיימה התנאי ובלא עבירה מ"מ עכשיו שקיימה התנאי הוברר שקנתה אותו בעבירה והעבירה מסייעת למצוה שפיר הוי מהב"ע כמו גזול ביו"ט שני דאף שהי' אפשר לו לעשות המצוה בלי עבירה ע"י שאלה מ"מ עכשיו שעשה ע"י גזילה והמצוה מסייעת לעבירה הוי מהב"ע לר"י ר"פ לולב הגזול ואפילו לרשב"ג אינו יוצא רק משום דבמצוה דרבנן ל"ש מהב"ע כמ"ש תוס' שם בסוכה אבל במצוה דאורייתא כה"ג שפיר הוי, מהב"ע כיון שעכשיו עבירה מסייעת למצוה ועיין פנ"י שם. הארכתי קצת במה שיש לפלפל ולסלסל בדבריו הנעימים. באהבת תמים. והד"ג אבי החכמים. ישים על דברי עיניו הבדולחים. ויערב עלי כעונת מחים. כנפש הכורע בברוך:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שמח

עוד להגאון הנ"ל נר"ו
שיל"ת אור ליום ג' ז' דחנוכה:
כצאת השמש בגבורתו. הופיע עלי וזרח אור תורתו. בהלו נרו עלי ראשי בידים שניות מדברי סופרים באהבה וחיבה יתירה ותלאות רבות סגרו בעדי מליהנות מזיו חכמתו פה מפיק מרגליות עד היום. ואבא היום על העיון להציע לפניו מה שיש לי לדון בדבריו הנעימים למען אשמע דברי פי חכם חן ואוסיף לקח:
ראשית דבר כתב הדגנ"י דאף אי לוקין על מהב"ע כמו בבע"מ מ"מ זה דוקא בבהמה דמום פוסל בה אבל בעוף דאין תמות בעופות ה"ה דמהב"ע אינו פוסל ללקות עליו דא"א למילף מגזול דומי' דפסח רק מקרבנו ולא הגזול וא"כ נ"מ באתנן עוף דמשום אתנן לוקין ומשום מהב"ע אין לוקין. ולי אני יש לדון בזה חדא דמהב"ע איתקש לפסח דבהמה וכמו פסח דבהמה לוקין ה"נ מהב"ע בכ"מ אפילו בעוף וכעין זה כתב רשב"א בקידושין

ס"ד דאף דילפינן דבר שבערוה מממון ובממון מהני הודאת בע"ד מ"מ בדשב"ע לא מהני דדשב"ע איתקש לממון שיש בו הכחשה. וה"נ אני אומר דמהב"ע איתקש לבע"מ דבהמה ולא לבע"מ דעוף ולכן גם בעוף לוקין על מהב"ע. ועוד הא מחוסר אבר פסול גם בעוף וא"כ היינו בע"מ דידי' דלוקין עליו וה"נ מהב"ע איתקש למום דפוסל בעוף דהיינו מחוסר אבר ועיין בלשון הרמב"ם פ"ג מאיסורי מזבח שכתב דאין מום פוסל בעוף בד"א במומין קטנים וכו' משמע דמחוסר אבר נמי מום מקרי אלא שהוא מום גדול:

ועוד דגוף התי' אינו מספיק רק למאי שהקשתי ל"ל קרא באתנן אבל אכתי תקשי הא דאמרינן בתמורה כ"ט זונה ולא זונה דאם היא נתנה אתנן לבועל כשר להקרבה וכן פסק הרמב"ם פ"ד מאיסורי מזבח ואמאי כשר הא הוי מהב"ע. ועוד הא דאמרינן בפסחים דף צ' לכל נדר פרט לנדור וכו' בממנה זונה על פסחו ואמאי כשר כיון שחלק א' מהמנויים פסול משום מהב"ע. ובזה אינו מספיק ג"כ מה שתי' הד"ג דנ"מ דמשום מהב"ע אינו פסול להבועל דהרי בהני גוני כשר גם למקבל האתנן. וגם מה שתי' דבמצות רשות וקרבן נדבה ל"ש מהב"ע אינו מספיק דהרי פסח קרבן חובה הוא:

ועל מ"ש בדעת הרמב"ם דפוסל ערלה וכה"כ לנסכים משום מהב"ע ולא משום ממשקה ישראל דנ"מ לענין מלקות השיב דע"כ הרמב"ם לא ס"ל כרמב"ן דמהב"ע שווה לבע"מ דבבע"מ שקדם מומו להקדישו אין קדוה"ג חלה עליו אפילו לענין גיזה ועבודה כמבואר בבכורות י"ד ובחולין ק"ל וברמב"ם פ"א ממעילה ה"ט וא"כ ה"ה מהב"ע והרי הרמב"ם כתב שם דקדוה"ג חלה על הנסכים. ואני בעניותי אינני יודע אנא מוזכר שם ברמב"ם דקדשי קדוה"ג דילמא רק קדושת דמים כמו בע"מ והרי זה לשון הרמב"ם שם ואם הביא לא נתקדשו להיותן ראוי' לקרבן אבל נתקדשו להפסל ויהי' כקדשים שנפסלו וא"כ אפשר דלא קדשי רק קדושת דמים. וכ"ת א' קדושת דמים מאי למימרא. ז"א דהרי דין זה נובע מתוספתא ספ"ח דמנחות ושם מטעם כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אתי עלה דילפינן במנחות פ"ג מחטאת דכתיב אשר לו ולא משל מעשר ועיין בטו"א חגיגה ח' דזה דוקא למ"ד מע"ש ממון גבוה ואפילו למ"ש רש"י חולין דף כ"ב דגם למ"ד ממון הדיוט דרשינן מאשר לו יתירה מ"מ הילפותא הוא משום דאינו שלו גמור שיש בו צד גבוה וכמ"ש הרמב"ם ספט"ז ממעה"ק שאין הנסכים באי' לעולם אלא מן החולין לפי שנאמר בהן והקריב המקריב את קרבנו עד שיהי' משלו ולא יהי' בהם צד לגבוה כלל ע"ש. וא"כ הו"א דא"י להקדיש כלל כיון דאית בי' צד לגבוה קמ"ל דיכול להקדיש כיון דעיקר שלו ועיקר הרבותא ברמב"ם משום טבל ומדומע וגם בערלה. וכה"כ הו"א

כיון דאיסורי הנאה נינהו לא מחשב כשלו ואינו יכול להקדיש קמ"ל דהקדש חל עליהם אבל לעולם דלא הו' רק קדושת דמים ועיין בכ"מ ולפ"מ שם:

ועוד פלא בעיני דלענין מה קדשי קדוה"ג דבשלמא ברובע ונרבע וכדומה שייך לומר דחל עליהם קדוה"ג שאין נפדי' בלא מום ולענין גיזה ועבודה אפילו אחר שנפדו ועיין ברמב"ם פ"ג מאיסורי מזבח ה"י אבל מנחות ונסכים קודם שקדשו בכלי יש להם פדיון כדאיתא במנחות ק' ע"ב ופרש"י משום דלא קדשי קדוה"ג רק קדושת דמים וכן פסק הרמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח ואף דפסקי' דטהורי' אין נפדי' מ"מ כיון דשמאי' נפדי' אפילו נטמאו אחר הקדשן מכ"ש הכא דפסולי' קודם הקדש דאפילו עוף שאין לו פדיון בנפסל אחר הקדש כדאמרינן התם מ"מ בלא חזי להקרבה בשעת הקדש יש לו פדיון כמ"ש רש"י בכריתות כ"ח דלא חל עליו קדושת מזבח ומכ"ש כאן במנחות ונסכים שאפילו נטמאו אחר הקדש יש להם פדיון ודאי דכשפסולין בשעת הקדש שיש להם פדיון ואינם רק קדושת דמים וכן פרש"י בשבועות דף יו"ד דמנחות מועלין בהם משהוקדשו דקדושת דמים בת מעילה וא"כ אין כאן קדוה"ג. ואי כונתו דאחר שהוקדשו בכלי הוי קדוה"ג ולא ליקרב רק ליפסל כדאמרינן במנחות ז' ועיין זבחים פ"ז וברמב"ם פ"ג מפסוהמ"ק הח"י והי"ט מ"מ נראה דכל זה היכי דפסולו בקודש לדעת רש"י אחר שהוקדש ולתוס' אחר שנתקדש בכלי עיין זבחים ס"ח ודף פ"ד אבל בפסול שהוא קודם שהוקדש אין המזבח וכלי שרת מקדשין כלל קדוה"ג כמבואר בזבחים פ"ד ואף דהתם קאי לענין אם עלה לא ירד מ"מ פשוט דגם לענין ליפסל אינו מקדש רק בראוי לו עכ"פ אבל בפסול שקודם הקדש דלא הי' ראוי' למזבח וכ"ש מעולם ודאי אינו מקדש אפילו ליפסל ולכן דברי הד"ג נפלאים ממני בזה. ואמת כי לשון הרמב"ם אבל נתקדשו להפסל ויהיו כקדשים שנפסלו משמע קצת דקדשי קדוה"ג ליפסל אבל מ"מ אני נבוך בזה כנ"ל וגם אינו מזכיר ואם נתקדשו בכלי נתקדשו להפסל וקודם שנתקדשו בכלי ודאי אין כאן קדוה"ג:

ואמנם כ"ז להבין דעת קדושים מר ניהו רבי אבל בלא"ה ליתא למ"ש שהרי פסק הרמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח ה"ג דבמנחות ונסכים אפילו בבע"מ אינו לוקה והוא מגמ' מנחות פ"ז דקאי בתיקו וא"כ גם במהב"ע אין לוקין עליהם ואפילו למש"ל דבעוף לוקין על מהב"ע היינו משום דשם אין מום פוסל כלל ומהב"ע פסול לכן למום דבהמה מדמינן לה אבל במנחות ונסכים דמום פוסל מדכתיב תמימי' במנחות פ"ז ואפ"ה אינו לוקה א"כ מהב"ע דידי' לבע"מ דידי' מדמינן לה ואינו לוקה ולא לבע"מ דבהמה וצ"ע. ואולי מ"מ נ"מ לענין מכות מרדות דלוקין בבע"מ במנחות ונסכים וא"כ ת"ה במהב"ע אבל משום ממשקה ישראל אפילו מכות מרדות ליכא. ובזה יש לקיים דבריי במקצת:

ועל דבר הקושי' מכל הזבחים שנזבחו לשם פסח דפטור לר"י מחטאת משום טבד"מ ועשה מצוה והא הוי מהב"ע. הנה הרע"ב רפ"ק דשבת כתב דלהכי נקט הוצאה בלשון עני ועשיר דאגב אורחי' קמ"ל דמהב"ע אסורה וחייבין עלי' וכתב התוי"ט ואפילו לר"י דפי"ט דמכלתין משנה ד' ולר"י דסוכה פ"ג מי"ד דהלכתא כוותיהו דלא ניתנה שבת לדחות אצל מצות צדקה כלל משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות וכו' [והנה מ"ש גבי לולב דניתן שבת לדחות אינני מובן ואולי יש בידו להורני כוונתו] ועכ"פ כשאני לעצמי למדתי מזה דאף אי אמרינן בשוגג נמי הוי מהב"ע כדמוכח בר"ה כ"ח הגם דלפענ"ד לא מוכח משם דשאני התם דאפשר לתקן האיסור. אך לו יהיבנא דאפילו א"א לתקן האיסור מ"מ הוי מהב"ע גם בשוגג אבל היינו דוקא היכי דאינו טבד"מ ואינו טרוד טרדא דמצוה כמו התם בר"ה דלגבי שופר של הקדש לא הי' טרוד ודמי להאי דסוכה מ"ב שהביאו מלשכה שאינן מבוקרין ע"ש אבל בשוגג שטבד"מ וטריד טרדא דמצוה אי עביד מצוה כיון ששגג ברשות מצוה באמת לא מקרי מהב"ע ועביד מצוה ושפיר פוטר ר"י מחטאת ולדעת תוי"ט דבעינן נמי ניתן שבת לדחות ודאי לק"מ דהתם כיון שניתן שבת לדחות לגבי פסח בכה"ג לא מקרי מהב"ע בשוגג משא"כ שם בר"ה לא ניתן איסור מעילה לדחות לגבי שופר:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש למ"ש בחידושי רמב"ן לשבת ד' אהא דפריך וכי אומרין לאדם חטא וכו' והקשו מהאי דעירובין דאמרינן חטא כדי דלא לעביד ע"ה איסורא רבא. ותי' דשאני הדביק פת בתנור בשוגג דלאו איסור הוא שאפשר להתכפר בחטאת ואין רדייתה אלא זכות לו שיפטר מקרבן ע"ש. מבואר דהיכי דמתכפר בחטאת אין כאן איסור כלל. ולפ"ז יש לחדש דהיכי דעשה מהב"ע בשוגג שחייב עלי' חטאת ומביא חטאת שפיר קיים מצוה ולא הוי מהב"ע דאין כאן עבירה כלל. [והאי דירושלמי בקורע בשבת והוציא מצה לר"ה בשבת מיירי במזיד והאי דר"ה כ"ח בשלמים לאו בת מעילה ואינו מתכפר בקרבן ובעולה נהי דבת מעילה היינו התוקע דעביד מעשה מביא קרבן אבל השומע אינו מביא קרבן דאין מעילה בקול רק איסור בעלמא וע"ש בכפ"ת ומשו"ה הו' מהב"ע גם בשוגג] ולפ"ז בזבחים שנזבחו לשם פסח אי נימא שחייב חטאת הרי לא הוי מהב"ע והוי טבד"מ ועשה מצוה דפטור מחטאת ואף דאי נימא דפטור הרי הו' מהב"ע והוי לא עשה מצוה וחייב חטאת כיון דאיכא למימר הכי והכי פטור מחטאת ואין להביא חולין בעזרה וכעין סברא זו כתבו תוס' ב"מ ל' בהא דעלה עלי' זכר פסולה אף כיון דפסולה לא ניחא לי' וכשירה מ"מ כיון דאם תהי' כשירה ניחא לי' פסולה ע"ש וה"נ דכוותי':

[ועיין כעין סברא זו בתוס' חולין דף ק' ד"ה שאני לענין חהר"ל]:
ומה שתי' הד"ג נ"י דבכל פסולי מזבח כמו רובע ונרבע וטריפה ונעבד צריכי תרי קראי לנולד פסול קודם הקדש ולנולד אחר הקדש כמבואר נדה מ"א ותמורה כ"ט א"כ במהב"ע אינו פסול רק קודם הקדש ולא במהב"ע שהוא אחר הקדש:
ואיני מבין דודאי מאן דיליף מהב"ע מקרבנו י"ל כן אבל מאן דיליף מגזול דומי' דפסח ובע"מ פסול גם אם נעשה המום אחר הקדש א"כ כל הפסולי' הכתובי' בבע"מ כאלו כתובי' גבי מהב"ע ופסול גם אחר הקדש וכן כתבו תוס' בשבועות זי"ן כיון דאיתקש חיצון לפנימי הוי כמאן דכתיב אחת בגופי' דחיצון. וכן משמע במנחות כ"ז דקאמר שני שעירי יו"כ מעכבין זא"ז מדכתיב חוקה וק' הא קי"ל כר"י ביומא ס' דחוקה לא כתיב אלא על דברים הנעשי' בבגדי לבן מבפנים וא"כ תינח פנימי מעכב חיצון אבל חיצון פנימי אמאי הא בי' לא כתיב חוקה אע"כ כיון דאיתקש חיצון לפנימי הוי כמאן דכתיב חוקה בגופי' דחיצון:
אבל מ"ש הד"ג דעדיין ק' ממל של ע"ש בשבת. לפענ"ד שם א"נ הו' מהב"ע ולא קיים איהו מצוה מ"מ כיון דלא בעי' רק דעביד מצוה כל דהוא כמ"ש רש"י במשנה פסחים דף ע"א ה"נ עביד מצוה כל דהוא שהתינוק נימול עכ"פ ועיין בש"ך סי' רס"ב ושאג"א סי' נ"ב:
ומ"ש הד"ג נ"י על מה שדחיתי התי' דצריך קרא דאתנן לקרבן נדבה דל"ש מהב"ע והקשתי הא לכל נדר כתיב. ותי' דבנדר נמי איכא איסור אתנן רק דלנדר ל"צ קרא דבלא"ה פסול משום מהב"ע ונ"מ לנדבה ואי תקשי הו"ל למכתב לכל נדבה ג"ז ל"ק דאיצטריך ולכל נדר ולא נדור כמבואר בפסחים צ': ואני עני לא ירדתי לסוף דעתו בזה הא אי נמי הוי כתיב לכל נדבה נמי הו' דרשינן ולא נדוב למעט ממנה זונה על פסחו ואכתי לא הוי צריך למכתב לכל נדר:
ושוב כתב הד"ג ליישב שיטת ראשונים דאם כבר עברה העבירה ל"ש מהב"ע והקשו עליהם מירושלמי סו"פ האורג בהוציא מצה לרה"ר וכן מן גירסת הגאונים דאתרוג של אשירה פסול משום מהב"ע ותי' דבגזל ונתיאשו בעלים אי ייאוש כדי קנה לא נשאר בחפץ רושם מן העבירה דאף שמחויב דמים מ"מ אין שיעבוד על מטלטלין רק על גופו אבל באתרוג של אשירה עדיין רושם עבירה ניכר בחפץ שהרי הוא אסור בהנאה. וכן בהוציא מצה לרה"ר עבירה שעבר כבר אפשר לעבור עוד אם יכניס מה שהוציא דהכנסה תולדה דהוצאה. [בזה אין דבריו מובנים לי היטב] ועפ"ז דחה ראי' שלי דגם בעבירת עשה שייך מהב"ע דאל"כ איך הוי גזול מהב"ע הא עבירת לא תגזול כבר עברה ולא

נשאר רק עשה דוהשיב. ולהנ"ל ראי' זו ליתא דבגזילה רושם עבירת לא תגזול עדיין ניכר לפ"מ שהביא ב"י בחו"מ סוס"י צ"ו בשם סה"ת דאם יש עדים שמעות הלואה עצמן עדיין בעין או דאתי מחמתן קיים. המלוה נפרע מעבד ואשה ומזה שפט הב"ח אם יש ללוה נושי' הרבה ומא' מהם לקח סחורה בהקפה אם הסחורה בעין אין לאחרים חלק בהם ועיין טו"ז שם. א"כ ה"נ אפילו יש לגזלן נושי' הרבה מ"מ הנגזל קודם להפרע מן החפץ שגזל א"כ עדיין רושם הגזילה קיים ע"כ פסול משום מהב"ע אף לאחר שעבר אלו דבריו המתוקים מדבש. אבל אינני יודע מי הצריכו לדברי סה"ת וב"ח הלא קודם ייאוש קיימינן ופשיטא דצריך להחזיר גוף החפץ לכ"ע דוהשיב הגזילה אשר גזל כתיב. ועוד די"ל לעולם במ"ע ל"ש מהב"ע ושאני הכא דעשה דוהשיב הוא רושם מלאו דלא תגזול וא"כ הלאו לא עבר עדיין לגמרי ומשו"ה הוי מהב"ע:

אמנם אני התלמיד חידשתי כן ליישב דעת ר"ת דס"ל אפילו אי ייאוש קנה מ"מ הוי מהב"ע. והקשו עליו מהא דסוכה ל"ג עבר ולקטן כשר לחכמים ואמאי הא הוי מהב"ע אע"כ דבעבירה עוברת ל"ש מהב"ע. ואמרתי עפ"י סה"ת הנ"ל דס"ל לר"ת דאף אי ייאוש קנה ודמים הוא חייב לו מ"מ הנגזל קודם לגבות מהגזילה מנושים אחרים וא"כ עדיין רושם עבירה ניכרת ולהכי חשיב מהב"ע אבל בעבר ולקטן שאין רושם עבירה ניכר כלל מודה ר"ת דל"ש מהב"ע:

אך נ"ל דזה דוקא אם קני' בייאוש אבל אם קני' בשינוי מעשה ושינוי שם כיון דמחשב כדבר אחר דאפילו גזל אתנן מותר מה"ט א"כ אין לנגזל זכות יותר בו משאר נושי' וא"כ אין רושם עבירה ניכר ולא הו' מהב"ע. ובזה מיושב קושי' מהרש"א בסוכה ל' ע"ב על מ"ש רש"י וא"נ קני מהב"ע הוי והק' הנ"ל דא"כ מאי ולקנינהו בשינוי מעשה ולקנוה בשינוי שם הא מ"מ הוי מהב"ע ולפמ"ש א"ש דוקא בקונה בייאוש הוי מהב"ע ולא בקונה בשינוי שם ושינוי מעשה:

ובזה אפשר לומר מה שהעלה ב"י בסי' שנ"ג בשם הראב"ד דאע"ג דייאוש ושינוי רשות קנה דמים מיהו בעי לאהדורי וכו' ותפסו עליו שבחידושי רשב"א ב"ק קי"ד העתיק בדמים בעי לאהדורי. ולפענ"ד שהב"י מפרש בדמים בעי לאהדורי לא בשביל המעות שנותן נגזל ללוקח אלא ה"פ בדמים שחייב לוקח לנגזל בעי לאהדורי גוף החפץ אם אינו נותן לו דמיו כי יש לו קנין ושיעבוד בחפץ זה אף דאין שיעבוד על מטלטלין לשאר נושי' וזה ג"כ הפי' דמים בע' לאהדורי וכל זמן שאינו מחזיר דמים נוטל החפץ. ובהכי א"ש מה שתמהו אחרונים דלפי גירסת ב"י מה הק' רשב"א מן אוונכרי הא נהי דצריך להחזיר הדמים מ"מ כיון דגוף החפץ שלו שפיר מקרי לכם. ולמ"ש ניחא עפ"י מ"ש תוס' פסחים

ו' ד"ה התם דמקבל נכסי צאן ברזל מן הנכרים כיון שמתחילה היתה הבהמה של נכרי וכיון דאי בעי זוזי ולא משכח שקיל בהמה לא נפקי' מרשותי' ע"ש. וה"נ כיון שמתחילה היתה של נגזל ודמים בעי לאהדורי ואי לא משכח דמי שקיל גזילה א"כ לא נפיק מרשות נגזל ושפיר הק' רשב"א איך יוצא בו לוקח הא לא הוי לכם:

וביישוב קושי' הנ"ל מעבר ולקטן נ"ל לחלק עוד דדוקא אם הוית המצוה הוא בעבירה מקרי מהב"ע אבל בעבר ולקטן הוית ההדס אינו בעבירה רק מניעת והעדר הפסול הוא בעבירה שביטל הפסול ולקט הענבים בעבירה לא מקרי מהב"ע. וכעין זה כתב הרא"ש בה' מקוואות סי' י"א דאם מעמיד הזחילה בדבר המקבל טומאה לא מפסיל משום הויתו ע"י טהרה בעינן כיון שרק מונע הפסול ע"י טומאה שפיר מקרי הויתו ע"י טהרה:

ועל דבר הקושי' מירושלמי פי"ג דשבת ה"ג בהוצאת מצה לרה"ר הי' נ"ל פשוט לפמ"ש תוס' כריתות י"ד אהא אף אם הי' שבת והוציאו בפיו וא"ת מה שייך זה לענין אכילה. ותי' דה"פ והוציאו בפיו שהניחו בפיו ברה"י והוציאו ברה"ר מחייב משום הוצאה דבליעתו היא הנחתו וכו' ובכה"ג מיירי ירושלמי וא"כ עבירת הוצאה הוא בשעת קיום המצוה ולהכי הוצרך לשנויי דאין המצוה בא ע"י עבירה וא"ש. ולא ישים עיניו הבדולחים על דברי ויכבדינו בקרוב בתשובתו הרמתה. ויאיר עיני בתורתו של ר' מאיר נ"י:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שמט

עוד להגאון הנ"ל נר"ו

שיל"ת יום ה' חקת התורה:

ידיו גלילי זהב מלאים זיו ומפקים נוגה האירו עיני והבריקו בזמנו. ויען יש לי לדון ולפלפל בדבריו. אמרתי ארוצה עד הד"ג ואציע לפניו. למען ישמחנו עוד בדבש ונופת צוף אמריו. ואשתה בצמא את דבריו:

ועתה אבא על סדר דבריו מ"ש על מה שהקשיתי אהא דאמרינן בפסחים צ' לכל נדר פרט לנדור וכו' בממנה זונה על פסחו ואמאי כשר הא הוי מהב"ע ובזה לא שייכי תירוצי דהד"ג דבעוף ל"ש מהב"ע ובנדבה ל"ש מהב"ע. ותי' דלגבי נותן אתנן ל"ש מהב"ע דהא פסח בהמה וקרבן חובה וכשר לאחרים לא לנותן וע"כ כתב דמשכחת שממנה א' על פסחו ואומר אני ממנה אותך על פסחי שתלין שפחתך אצל עבדי דבעלמא אתנן הוא ובהקדש אין איסור אתנן חל וא"ת אכתי הוי מהב"ע משום דעובר על לפ"ע. ז"א דישראל העובר במזיד ליכא לפ"ע כמ"ש ש"ך ודג"מ יו"ד סי' קנ"א ועוד בגוני אחריני באומרת תן

טלה זה לפלוני ואבעל לך דהוי אתנן מדין ערב והמקבל לא ידע ולא עביד כלום. ואני תמה מלבד שלשון הגמ' בממנה זונה על פסחו לא משמע הכי אבל הלא קושיתי הי' לשיטת הסוברי' דגם לאחרים הוי מהב"ע וא"כ גם בכה"ג הוי מהב"ע. ואולי יאמר דוקא אם שייך מהב"ע לעובר העבירה אז לאחרים נמי הוי מהב"ע אבל היכא דל"ש מהב"ע לעושה עבירה רק לאחרים בזה כ"ע מודים דלאסרים לא הוי מהב"ע אבל דוחק הוא לחדש כן:

ועוד דאכתי תקשי לשמעון בן טרפון שבועות דקאמר אזהרה לעוקב אחר הנואף מנין שנאמר לא תנאף לא תנאוף א"כ במלין שפחתו אצל עבדו של חבירו המקבל האתנן גופא עובר עבירה של לא תנאף ולא משום לפ"ע:

ועוד דבלא"ה עובר עבירה משום לפ"ע ומה שהביא מדברי הש"ך ודג"מ הם לא כתבו רק במקום דל"ש לפ"ע שיכולי' לקנות במק"א ולא הוי כמו תרי עברי דנהרא וליכא רק משום מסייע ידי ע"ע ובזה כתבו דאם הוא שוגג מחויבי' להפרישו כמו קטן או"נ ובמזיד אין מצווין להפרישו אבל ליספי לי' בידים במקום דהוי כתרי עברי דנהרא ודאי עובר משום לפ"ע אפילו בגדול העובר במזיד. וראי' לזה מתוס' ב"מ דף יו"ד ע"ב שהקשו בכהן דאמר לישראל קדש לי אשה גרושה אע"ג דעובר משום לפ"ע וכו' ומאי קושי' הא התם מיירי במזיד דאם המשלח שוגג ל"ש לומר כיון דשליח לאו בר חיובא מיחייב שולחו דהא אין שם חיוב קרבן. וגם מ"ש תוס' ב"ק ע"ט ד"ה נתנו באם השליח שוגג יש שלד"ע דלא כמ"ש ריטב"א בקידושין מ"ב דבשליח שוגג ודאי אשלד"ע דהוי שליחות בטעות אבל אם המשלח שוגג י"ל דמודו דאין שלד"ע משום שליחות בטעות וע"כ במשלח מזיד מיירי וא"כ ל"ש לפ"ע כלל אע"כ דשייך לפ"ע אפילו בישראל גדול העובר במזיד:

ועוד למ"ש בתשו' בית אפרים או"ח סי' ל"ו דאפילו בלא קאי בתרי עברי דנהרא דליכא משום לפ"ע היינו באינו מאכילו בידים אבל במאכילו בידים איכא משום לפ"ע אפילו בכה"ג. ובתשו' א' הראיתי פנים לזה מרמב"ם ספ"י ממעשר ע"ש. [עיי' בי"ש חיו"ד הל' שחיטה] וה"נ אפילו נאמר דבעובר במזיד ליכא משום לפ"ע אבל במאכילו בידים ודאי איכא משום לפ"ע ועיין רמב"ן בחומש פ' בראשית בפסוק האשה אשר נתת עמדי שכ' מכאן יש ללמוד עונש למחטיאו אדם בדבר כאשר למדוני רבותינו בפסוק ולפ"ע לא תתן מכשול ע"ש והלא התם אדה"ר והוה מזידין הי' ומ"מ אית בי' משום לפ"ע. ועיין רמב"ן פ' מטות בפסוק ונשא את עונה משמע קצת דוקא בהיא שוגגת מקרי הבעל גורם התקלה ולא במזידה ע"ש אלא דמשם אין ראי' דמיירי בלוקחת בעצמה ועוברת על נדרה וה"נ בתלין שפחתך אצל עבדי הוי כמאכילו בידים ושפיר איכא משום לפ"ע:

ועוד למדתי מדברי רמב"ם הנ"ל שכתב ואם הי' הדמאי של רופא אפילו לתוך ידו לא יתן ע"ש לחלק דדוקא אם אינו נותן משלו ליכא משום לפ"ע אבל בנותן משלו אפילו לישראל העובר במזיד נמי איכא משום לפ"ע. וראי' לזה מב"ק כ"ח בנרצע שכלו ימיו דארנב"י בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית עד האידנא היתירא והשתא איסורא ופרש"י ורשאי להלקותו ולהפרישו. ולדעת הש"ך ודג"מ תקשי הא ישראל גדול העובר במזיד אין מצווין להפרישו אע"כ דמשלו מצווה אפילו להפרישו כנ"ל ומכ"ש דאם מכשילו בידים דעובר על לפ"ע [ע"ל סי' שט"ז]:

וגם מ"ש באופן השני כיון דהמקבל לא ידע לא הוי מצוה הב"ע. לא ידענא הלא גם בשוגג שייך מהב"ע וכמ"ש הד"ג נ"י ג"כ במכתבו הקדום וזה פשוט:

ומה שתמה מנ"ל מהב"ע בשאר עבירות חוץ מגזל הא בקרא כתיב קרבנו ולא הגזול או גזול דומי' דפסח ומנ"ל דטעמי' דקרא משום מהב"ע תא קי"ל כר"י בב"מ קט"ו דלא דריש טעמי' דקרא ודילמא גזול גזה"כ הוא כמו פסח ושאר פסולי' ורובע ונרבע יוכיח שאין אנו דורשין טעמי' דקרא משום עבירה שנעשה בהם לפסול שאר בהמות שנעשה בהם עבירה. ולפענ"ד למ"ש תוס' בשבועות כ"א ד"ה אבע"א שהק' כיון דאיכא סברא ל"ל קרא. ותי' דיש דברים שאין הסברא פשוטה כ"כ וצריך הפסוק להשמיענו הסברא ע"ש. ולפ"ז נ"ל דבאמת מהב"ע פסול מצד הסברא אלא שאין הסברא פשוטה כ"כ אבל כיון דמצינו דאוסר הכתוב גזול חזינן דסברא מעליותא הוא לפסול מהב"ע. וכן משמע הלשון בסוכה דקאמר משום דהו"ל מהב"ע שנאמר והבאתם את הגזול ופרש"י דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה בעבירה ולהכי פסלינן מסברא כיון דאשכחן קרא וכנ"ל. ובהכי ניחא נמי מה דק"ל מנ"ל מהב"ע בשאר מצות דילמא רק בקרבן פסלה רחמנא וכמ"ש תוס' בסוכה דף ט' לאמת דבשאר מצות מהב"ע רק מדרבנן ולמ"ש ניחא כיון דאשכחן בקרא דאוסר להביא מהב"ע חזינן דסברא מעלי' היא ופסלינן בכל המצות מצד הסברא:

ושוב חידש מכח קושי' הנ"ל דבאמת בכל העבירות הוי מהב"ע רק מדרבנן רק בגזילה הוי מה"ת והביא ראי' מתמורה כ' ע"ב דאמרינן אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה וכתבו תוס' שם ד"ה ואין דבעולה ושלמים דלאו לכפרה אתיין קריבה וכן מקדיש נקבה לפסחו בתמורה י"ט דהוא עצמו קרב שלמים ואמאי הא הוי מהב"ע כמ"ש תוס' תמורה ז' ד"ה אפילו דמקדיש נקבה לעולה לוקה וה"ה לפסח דמ"ש. אע"כ דאין פסול דאורייתא במהב"ע רק בגזל דמהיכא תיתי נילף מגזל נילף מתמורה. ובעיני יפלא הלא בתמורה ל"ש מהב"ע לשיטת הסוברי' דאם כבר עברה העבירה ל"ש מהב"ע וה"נ כבר עברה שהמיר ואפילו נאמר כיון שנשאר רושם מן העבירה. שהרי התמורה קדושה. לא מקרי

עבירה עוברת כיון דהעבירה ניכרת וכמ"ש תוס' חולין קט"ו לענין תועבה ניכרת מ"מ צ"ע הלא חד לאו ניתקן במה שניתק לעשה והשני הלא סופג מ' וכיון שלקה הרי הוא כאחיך ועיין תוס' ומהרש"א ריש חולין וא"כ אין כאן עבירה כלל. אבל יותר תמוה הא אין המצוה בא ע"י עבירה שהרי הי' יכול להקדיש בהמה זו בלי שיאמר ה"ז תמורת זו רק יאמר הרי זו לחטאת וא"כ לא הוי מהב"ע וכמ"ש תוס' בסוכה. אם לא שיאמר דדוקא לפי האמת דמהב"ע בשאר עבירות הוא רק מדרבנן חלקו תוס' כן אבל אם הי' מהב"ע מה"ת באמת אין חילוק כלל ודוחק]. ותדע דאם הי' שייך בתמורה מהב"ע א"כ בעולה ושלמים אמאי קריבה נהי דמה"ת ל"ש בשאר עבירות מהב"ע אבל עכ"פ מדרבנן פסול אע"כ דל"ש שם מהב"ע מטעם הנ"ל רק מסברא אמרינן התם דאין מתכפר בדבר הבא בעבירה אף דל"ש מהב"ע ומשו"ה באמת לא הוזכר שם לשון מהב"ע וכמ"ש תוס' גיטין נ"ה וכמה דוכתי דלענין ברכה חמיר טפי לפי שמזכיר ש"ש וזה דוקא לענין כפרה ולא ליפסל הקרבן. ומה"ט ג"כ אינו ברור בעיני מ"ש נילף מתמורה וכי יש קרא בתמורה דלא חיישינן למהב"ע והלא הכל רק מסברא. וגם מ"ש דאין חילוק בין מקדיש נקבה לפסח ובין מקדיש נקבה לעולה לדעתי הקלושה שב' ושני דבעולה כיון דתמכר והיא גופה אינה קריבה בזוי' מילתא כדאמרינן תמורה דף ז' שם אבל בפסח כיון דהיא גופה קריבה שלמי' לא בזוי' מילתא ואינו לוקה:

ולפי האמור הי' אפשר ליישב מה שנתקשה בחי' רשב"א גיטין כ"ה אהא דאמר עולא ד"ת בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת ומ"ט אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהיו כהנים עצבי' והק' רש"י איך ב"ד מתני' לעקור דבר מה"ת. ותי' שב וא"ת שאני והק' רשב"א הא הוי קו"ע שאוכלי' הכהנים חולין שנב"ע ומקטירי' אימורין של חולין ע"ג מזבח ע"ש. ולהנ"ל י"ל דגם לעולא דס"ל ייאוש כדי ל"ק מ"מ ל"ש בי' מהב"ע כיון שקונה ע"י ייאוש ושינוי שם או שינוי רשות ודמים בעלמא הוא חייב לו וכמ"ש בחי' רמב"ן שם אליבא דר"י אלא דמשו"ה אינה מכפרת משום דאין אדם מתכפר על חטא בדבר הבא בעבירה אלא דאי ייאוש כדי קני אין הקדש בא בעבירה כלל אבל כיון דייאוש כדי לא קי הקדש בא בעבירה וא"כ בעולה ושלמים הוי כשר כה"ג רק בחטאת אינה מכפרת וא"כ הקרבן כשר אלא דבחטאת כיון דאינה מכפרת ממילא פסול אבל כיון דבשב וא"ת יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת ואמרו שא"צ להביא חטאת אחרת וממילא מתכפר בזו וכיון שמתכפר הקרבן כשר דאין כאן כלל משום מהב"ע וליכא חשנב"ע ולק"מ:

ומ"ש הדגנ"י ליישב קושי' מהרש"א סוכה ל' אהא דהק' תוס' ל"ל קרא דא"י במצה של טבל ת"ל משום מהב"ע. והק' מהרש"א הא כתבו תוס' לעיל דף ט' דמהב"ע אינו רק

מדרבנן. ותי' הדגנ"י דהיכא דאם נאמר דלא יצא לא נעשה עבירה כלל בזה מה"ת אמרינן דמהב"ע לא יצא וכיון דטבל אסור בהנאה של כילוי א"כ כשאוכל מצה של טבל אי נימא דיצא יש בו תוספות הנאה שיי"ח למ"ד מלה"נ מלבד הנאת גוף אכילה ובתוספות הנאה יש איסור כדאמרינן בשבועות י"ז למ"ד משמש מת בעריות חייב לא תפרוש בהנאה מרובה ואי נימא דלא יצא לא עביד איסור זה דהנאת מצוה ושפיר הוי מהב"ע מה"ת. והנה תי' זה יתכן לשיטת תוס' בשבת כ"ו ד"ה אין ובפסחים ל"ד ד"ה מחמי דהנאה של כילוי אסור מה"ת אבל לדעת הרמב"ם פי"א מתרומות ור"ש סוף מס' תרומות בשם הר"מ ב"א דאינו אסור רק מדרבנן אינו מועיל תי' זה דשפיר צריך קרא דאינו יוצא במצה של טבל דמה"ת אין כאן מהב"ע:

אבל בגוף הדבר אני תמה דודאי בשאר איסור הנאה שייך לומר דתוספות הנאה ג"כ אסור אבל כאן דאינו אסור רק בהנאה של כילוי מה איסור יש בתוספות הנאה כיון דגם אם אינו יוצא ואין לו תוספות הנאה ג"כ הוא מכילה ועומד וא"כ אין בתוספות הנאה הנאה של כילוי ואינו אסור בטבל וגדולה מזו פסק הרמב"ם פי"א מה' תרומות הט"ז והח"י דמותר לישראל להדליק שמן שריפה אם נעשי' צרכי כהן וצרכי ישראל כא' ע"ש. וה"ט כנ"ל כיון שמכלה אותו לצורך כהן שמותר בהנאה של כילוי אף שגם ישראל נהנה מ"מ לא נקרא הנאה של כילוי ודין זה הוא מתוספתא כמ"ש כ"מ שם:

ועוד דאמרינן כריתות דף זי"ן כהן שסך בשמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש משום דמחוללת ועומדת וה"נ כיון שאכלה הר' מחוללת ועומדת וא"כ אין איסור כלל בהנאת המצוה ואפילו למ"ש תו"י בכתובות ל' דוקא התם שנגמרה כל הנאתה הוי מחוללת ועומדת אבל בלעיסה שלא נגמרה כל הנאתו לא הוי מחוללת ועומדת ע"ש. מ"מ זה דוקא בלעיסה שלא נגמרה כל הנאה שהתרומה עומד לה אבל הנאת מצוה אינה הנאה שתרומה עומד לה ודאי כיון שאכלה מקרי נגמרה כל הנאתה. ואין לחלק בין טבל לתרומה דהנאת כילוי של תרומה וטבל מחד קרא נפקי כמבואר בתוס' שבת דף כ"ו ד"ה אין ותוס' יבמות ס"ו ד"ה לא ע"ש וא"כ אין איסור בתוס' הנאה של מצוה:

הן אמת דיש לחלק דדוקא אם עיקר הנאה של כילוי הי' בהיתר לכהן אז אין איסור בתוספות הנאה לישראל אבל אם גם עיקר הנאה של כילוי הי' באיסור כמו באוכל מצה של טבל אז יש איסור גם בתוס' הנאה וכעין זה מחלק המל"מ סוף פ"ג מביאת מקדש דאם תחילת ביאתו למקדש הי' באיסור אפילו בשוגג מקרי השהי' אח"כ מעשה אבל אם תחילת כניסתו הי' בהיתר לא מיחשב השהי' כמעשה וכן משמע קצת ברש"י כריתות שם ד"ה כהן שסך שכתב אלמא כיון דבטלה בהיתירא בטלה ע"ש אבל תוס'

ישנים ביומא פ"א ד"ה זר כתב להדי' דאפילו נתחללה באיסור נמי מותרת אח"כ משום דמחוללת ועומדת ע"ש ולפ"ז הדבר צריך תלמוד אצלי:

אך לפענ"ד נראה ליישב קושי' מהרש"א בסברא ישרה. דוקא היכא דהעבירה היתה נעשית גם בלי עשיית המצוה כגון בלולב הגזול עבירת הגזל הי' נעשה גם מבלי שנטל הלולב לצאת בו או בסוכה גזולה שכתבו תוס' דמהב"ע הוי רק מדרבנן גם אם אינו יושב בה לשם מצות סוכה עבירת הגזל נעשית אז מהב"ע רק מדרבנן ומה"ת יי"ח. אבל במצה של טבל בלי עשיית המצוה של אכילת מצה לא היתה עבירת אכילה נעשית בזה לכ"ע מהב"ע מה"ת דכיון דבזה אין עדל"ת לא ציותה תורה שיאכל מצה של טבל אדרבה אסרה עליו לאכול ואיך נאמר שקיים מצוה כיון שהתורה ציותה שלא יאכל כדי שלא יאכל טבל אבל בגזל ל"ש לומר כן שציותה תורה שלא יקח לולב הגזול כדי שלא יגזול שהרי גם בלא עשיית המצוה גוזל ומה הפסד יש בקיום המצוה ואתי שפיר:

ומ"ש בפי' דברי תוי"ט רפ"ק דשבת דמשו"ה בלולב טבד"מ פטור משום דניתן שבת לדחות דהכונה דס"ל כשיטת הריב"א חולין קמ"א דהל"ת נדחה ונשאר רק עשה ותוס' ביומא פ"ה ד"ה חוץ כתבו דלרבי ליכא חיוב קרבן בעשה שיש בו כרת רק בל"ת ולפ"ז בהוציא לולב בשבת לצאת מ"ע דלולב דוחה ל"ת דשבת ונשאר רק עשה שיש בו כרת ולהכי פטור מחטאת משא"כ בצדקה אי אומר העני לא בעינא מי איכא לעשה כלל. והביא ירושלמי פ"ג דסוכה חברי' אמרי' דברי ר"י שמ"ע דוח' למל"ת א"ל ר"י לא מן הדא אלא מן הד' דא"ר אילי' ותני' כך הי' המנהג בירושלים אדם הולך לביהכ"נ ולולבו בידו וכו' מבואר דחברי' ס"ל דעדל"ת וגם מה שאמרו אח"כ לא מן הדא מודה דעשה דלולב דוחה ל"ת דשבת רק דבא לחדש דאפילו כבר קיים מ"ע דלולב מ"מ פטור מהא דר' אילא דהוי טבד"מ ועשה מצוה כיון דניתן שבת לדחות וכדעת תוי"ט:

תיתי לי שבגוף הדבר כיוונתי לדעתו הגדולה שכונת תוי"ט לשיטת ריב"א. אך דלא הונח לי בזה דלרבי בעשה שיש בה כרת אין בו קרבן דאכתי תקשי א"כ איך ס"ד בגמ' דשבת ד' דמתני' ר"ע היא הא משמע בתוס' יומא שם דר"ע ס"ל כרבנן דגם בעשה שיש בה כרת חייב קרבן וא"כ ע"כ לא צריך שיהי' ניתן שבת לדחות דא"כ בלולב אמאי פטור וא"כ תקשי הא הוי טבד"מ גם בצדקה אם לא שנאמר דהוי ס"ל דר"ע פליג באמת אהא דר"י. לכן פירשתי למ"ש בתשו' נוב"י דהא דעשה לא נדחה היינו משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה אבל בעבר ועשה אמרינן להיפך מאי אולמא ואפילו עשה לא עבר וא"כ גם לרבנן ליכא חיוב קרבן. אבל גם בזה לא הונח לי דכיון דעשה דשבת יש בו

כרת ותוס' כתבו בזבחים ל"ג ע"ב ד"ה לענין דעשה דכרת דוחה אפילו עשה ול"ת גרידא א"כ עשה דכרת אלים טובא ול"ש מאי אולמא ועיין בשושנת העמקים כ"ח:

אך לפענ"ד אפשר לומר דכרת דכתיב בשבת אינו כלל על עשה דשבתון רק על ל"ת דשבת ובמקום דהל"ת נדחה ליכא כרת כלל ואין כאן חיוב חטאת. וראיתי בחת"ס יו"ד סי' רנ"א דפשיטא לי' דאיכא כרת על עשה דשבתון אף אם הל"ת דשבת נדחה. ונראה דפשיטא לי' נמי דאיכא חיוב חטאת בשוגג דדוקא בדבר שהוא עשה לחודא ליכא חטאת לרבי וליכא כרת רק בפסח ומילה אבל היכא דאיכא לאו ועשה אז גם אם הלאו נדחה איכא כרת וחטאת על העשה והביא ראי' מהוריות ח' ע"ב דקתני אבל חייבין על עשה ול"ת שבנדה וע"ש ברש"י מבואר דחייבין כרת וחטאת קבוע על עשה שבנדה עכ"ד. ובמחכ"ת דבריו תמוהי' דהרי קתני התם איזהו מ"ע שבנדה פרוש מן הנדה ופרש"י כלומר בסמוך לוסתה כדי שלא תהא רואה בשעת תשמיש דכתיב והזרתם וכו' וזה ברור דאם בעל סמוך לווסתה ולא ראתה בשעת תשמיש דאין כאן לא כרת ולא חטאת ואין ב"ד חייבין פר בהוראה ולא משכחת כרת וחטאת אלא בראתה בשעת תשמיש ואז הכרת וחטאת הוא על לאו דנדה לא על בעילה סמוך לווסתה שהוא עשה וזה גורם רק דלא הוי אנוס אכניסה כדאמרינן בשבועות י"ז. וגם גוף הדבר תימה אצלי איך חייבין ב"ד פר בהוראה אם הורו דמותר לבעול סמוך לווסתה הא אם לא ראתה בשעת תשמיש אין בו כרת וקרבן בשוגג ועוד קשה לי דבשבועות תנן מ"ע שבנדה הי' משמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי ופירש מיד חייב ואמרינן בגמ' י"ח ע"ב דהעשה הוא ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא עליו ולמה לא פרש"י כן בהוריות דזו הוא מ"ע שבנדה פרוש מן הנדה באבר מת והעשה כנ"ל. וגם מזה אין ראי' לחת"ס הנ"ל דפי' באבר חי לאו נמי איכא כדאמרינן בשבועות שם לא תקרב נמי לא תפרוש הוא ומשו"ה איכא כרת וחטאת אבל לא בעשה גרידא אפילו יש ל"ת באיסור זה במק"א כיון דהשתא ליכא ל"ת:

וגם מ"ש הדגנ"י דבצדקה ל"ש עדל"ת משום דאי אמר העני לא בעינא ליתא לעשה כלל לא נח דעתי בזה לפי תו"י בכתובות מ' משום דעלה דידה ליכא עשה ולאו איכא ולכן אסורה היא לעבור על ל"ת וזה ל"ש כאן בעני דלא עביד מידי וגם לתי' ראשון שם בתוס' דבכיבוד אב מיד שצוה האב הוי עשה לעשות מצוה ה"נ מיד שפשט העני את ידו מצוה לתת לו צדקה ול"ש, אי אמר לא בעינא אלא לפי' הר"ן דהעשה קליש מה"ט ואינה דוחה ל"ת ולכן הי' נ"ל יותר לפרש דבצדקה ל"ש עדל"ת משום דאפשר לקיים שניהם בזה עוקר וזה מניח ולא שיעשה בעה"ב עקירה. והנחה:

אך בגוף הדבר יש לי פקפוק למה שהעלו תוס' ביבמות ו' ד"ה שכן דבשום מקום אין עדל"ת שיש בו כרת א"כ איך דוחה עשה דלולב ל"ת דשבת שיש בה כרת. אבל יתכן לשיטת רש"י שם ד"ה אלא לעולם דאם א"א לקיים העשה בלי עבירת הלאו שפיר דחי אפילו ל"ת שיש בו כרת ומן ירושלמי הנ"ל יש ראי' לשיטת רש"י:

אלא אי קשי' לי הא קשי' לי מאי פריך בסוכה מ"ב על ר"ה מאי קמ"ל דטבד"מ פטור היינו הך ופרש"י פשיטא דממתני' שמעינן לה. ומאי קושי' הא ממתני' לא שמעינן טבד"מ פטור כלל רק משום דעשה דלולב דוחה ל"ת דשבת ועל שגגת עשה דשבת ליכא חיוב קרבן משא"כ בהא דר"ה דאכיל עולת העוף ל"ש עדל"ת דבעולת העוף ליכא מצוה באכילתה רק ל"ת. אלא ודאי דל"ש במתני' עדל"ת כלל דהרי אפשר לקיים שניהם ויכול לקיים מ"ע דלולב בלי הוצאה לר"ה ואדרבה פרכי' שם בגמ' מדאגבהי' נפק בי' ומשני בשהפכו או שהוציאו בכלי והי' אפשר שלא להפכו ושלא יטלנו בכלי וע"כ הוא משום טבד"מ והכי משמע לישנא דמתני' מפני שהוציאו ברשות ואי משום דעל עשה אין חיוב קרבן עכ"פ לא הי' ברשות:

לכן נ"ל לפרש דברי ירושלמי דרמב"ם פ"ה משגגות ה"ו כתב החילוק בין אונס לשוגג שהשוגג הי' לו לבדוק ולדקדק ואלו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות לא הי' בא לידי שגגה ולפי שלא טרח. בדרישה, ובחקירה ואח"כ יעשה צריך כפרה אבל זה מה לו לעשות וכו' אין זה אלא אונס ע"ש. והנה לפי המבואר בסוגי' דטבד"מ הא דטבד"מ פטור היינו משום דלבו טרוד וממהר לעשות המצוה ומתוך טרדתו אינו מדקדק שלא יעשה איסור עיין רש"י שבת קל"ז ד"ה ה"ג וברש"י פסחים ע"ב ורמב"ם פ"ב משגגות ה"ח שכתב הואיל וזמנו בהול אינו מדקדק. ולפ"ז מבואר החילוק בין טבד"מ לטעה בדבר הרשות דבדבר הרשות לא הי' לו להטריד עצמו כ"כ עד שישכח לעבור באיסור כרת אבל בדבר מצוה הי' מחויב לעסוק במצוה והרשות נתינה וחובה להטריד עצמו בה וכיון שמתוך כך שכח הרי הוא אנוס וזה הפי' מפני שהוציא ברשות מצוה שכיון שהוא מצוה הי' לו רשות להטריד עצמו. ומעתה אני אומר דכ"ז אם הדין עדל"ת דעשה עדיף מל"ת ה"נ דוחה מחשבת במ"ע המחשבה במל"ת ושפיר הי' מחשבתו טרוד במ"ע דלולב ולא הי' מחשבתו לדקדק על ל"ת דשבת ופטור אבל אי אין עדל"ת אינו להסיר מחשבתו לדקדק שלא יעבור בל"ת כדי שיחשוב על מ"ע ושוב שוגג חייב. וא"כ גם כונת ירושלמי דברי ר"י שמ"ע דוחה למל"ת ליתן טעם אמאי טבד"מ פטור ולעולם פטורי' משום טבד"מ ואפילו אפשר לקיים שניהם ולק"מ:

וזה הפי' ניתן שבת לדחות אפילו לגבי תינוק אחר מ"מ הי' לו רשות להטריד מחשבתו בקיום המצוה ומתוך כך לא דקדק שלא לעבור איסור במילת האחר ולכן פטור עיין רש"י שבת קל"ז וא"כ דברי תוי"ט דלגבי לולב ניתן שבת לדחות בשביל ל"ת שבו כנ"ל. ואי שאכתי הי' לו לדקדק בשביל מ"ע דשבת. ז"א דבשביל שאינו מדקדק על עשה אין כאן חיוב קרבן אבל בצדקה לא ניתן שבת לדחות מטעמי' הנ"ל ומלבד זה לאו מצוה דרמי' עלי' הוא ואפשר ע"י אחרים עיין תוס' סוכה מ"ב סד"ה מהו דתימא וגם אין זמנו בהול היום אין לו רשות, להטריד עצמו במחשבת מצות צדקה ולשכוח איסור הוצאה דשבת וא"ש:

ועוד הי' נ"ל דבאיסור הוצאה ליכא עשה דשבתון כלל בשבת רק לאו. דתוס' בריש שבת ושבועות כתבו דהוצאה מלאכה גרועה ולהכי צריך תרי קראי לעני ולעשיר וצריך נמי דתולדה הוי במשכן ע"ש א"כ השתא נמי דאיכא תרי קראי שהוא בלאו מ"מ עשה לית בי' משום דמלאכה גרועי הוא וכיון דעדל"ת שפיר ניתן איסור הוצאה דשבת לדחות מפני מ"ע דלולב והכל כמש"ל אפילו לרבנן דרבי דאיכא חיוב קרבן אפילו במ"ע שיש בה כרת משום דכאן ליכא עשה כלל:

ומה שדחה פירושי בירושלמי פי"ג דשבת ה"ג בהוציא מצה לרה"ר בהוציא בפיו דמצוה ועבירה באי' כא' משום דק"ל הא שיעור הוצאת שבת בכגרוגרות שהוא יותר מכזית דמצות אכילת מצה וא"כ אין המצוה באה ע"י עבירה שבכזית אין איסור הוצאה והי' יכול לקיים המצוה בכזית שאין בהוצאתו עבירה וע"כ משום דגם בשיעורו שבת ח"ש אסור מה"ת ואמרינן בשבת פ' הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא אות א' וכתב פטור מ"ט דבעידנא דאפקא לבתרייתא חסר לי' לשיעורא דקמייתא ומעתה בהוציא כזית מצה ואח"כ אכלה שפיר ח"ש אסור מה"ת כיון דחזי לאיצטרופי אבל אם נימא דהוציא בפיו ואכלה אף אם יוציא עוד ח"ש פטור משום דהראשון אינו בעין ולא חזל"א וח"ש מותר ואין כאן מהב"ע כקושי' הנ"ל וא"כ ע"כ לא מיירי בענין זה. הרבה תשובות בדבר. חדא דאם הוציא בפיו ובליעתו זו הנחתו חייב על הוצאת שבת. ג"כ בכזית מיגו דהוי שיעור לענין מצות אכילת מצה הוי נמי שיעור לענין הוצאת שבת דהא בהדדי קאתיין וכדאמרינן בשבת דצ"א וע"ש בתוס' ד"ה דאי ועיין תוס' עירובין כ' ע"א ד"ה לא יעמוד. ועוד נ"ל דמעיקרא לק"מ כיון דשיעור הוצאה אינו שווה בכל הדברים אלא לפי חשיבותן ודרך הצורך בהן כמבואר בשבת פ' המוציא ופ' אר"ע וא"כ במוציא כזית מצה לצאת בו אפשר דמדינא סגי בשיעור זה כיון שדרך להוציאו ולהצניעה כיון שהוא שיעור חשוב לצאת יי"ח מצה. ושלישית, דח"ש נמי אסור מה"ת דחזל"א להוציא עוד ח"ש בפיו

ולבלוע והי' כל השיעור ביחד בעיני' במיעיו דבהניחה לא אמרינן דהוי כמו שקלטה כלב רק בהגביה כדאמרינן שם בשבת פ'. ובזה הנני חותם בברכת התורה כנפשו ונפש המשתוקק למדברותיו נאוה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שנ

שיל"ת ב' אויפאלו תרמ"ד לפ"ק:
שוכ"ט לידידי וידיד ד' כבוד הרב הגאון. אור יקרות וקפאון. סוע"ה. מאיר לארץ ולדרים. כקש"ת מו"ה חיים צבי מאנהיימער נ"י האבדק"ק אונגוואר.
אחדש"ת הנה הראני בני הרב וכו' מו"ה יצחק יעקב נ"י מכ"ק הערוך אליו ופקידתו שמרה רוחו להראות לי ולדינא שנינו לדבר אחד כיוונו ועל מה שהקשה הד"ג נ"י על הא דאמרינן בסוכה דכ"ט דלולב הגזול פסול ביו"ט ראשון משום דכתיב לכם משלכם. ואמאי נימא דהנגזל ודאי מקנה להגזלן כדי שלא יאמר לו אחר החג הרי שלך לפניך דהא הוי היזק שא"נ כמו גזל חמץ ועעה"פ דא"ל הרי שלך לפניך מה"ט כמבואר בב"ק דס"ו. נלענ"ד דלק"מ במחכ"ת מתרי ותלת טעמא. חדא דזה מקנה וזה אינו רוצה לקנות כדאמרינן ב"ק דס"ו הנ"ל האי זה מתיאש וזה אינו רוצה לקנות. ועוד דעל איזה אופן יקנה לו להגזלן אם בחנם הרי א"צ לשלם לו אח"כ כלום. ואם בשויו וכי יכול לחייב הגזלן בדמי שוויו בלי ידיעתו. וראי' לזה מגמרא ב"ק ק"ה בגזל ג' אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על שתים אם החזיר לו שתים חייב להחזיר לו אחרת וכו' ואמאי לא נאמר ג"כ דכשהוזלו הקנה לו הנגזל הג' אגודות כדי שלא יוכל לומר לו הרי שלך לפניך ויהא צריך לשלם לו ג' פרוטות כמו שהיו שווין בשעת הגזילה אעכ"ח אף דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה מ"מ לא נתחייב בשעת הגזילה בדמי הגזילה אלא אם לא יחזירה בעיני' אבל כשמחזירה בעיני' רק שהוזלה אינו חייב בדמים כיון שבגוף הגזילה לא נעשה שום שינוי והוי כעין שגזל ואם הנגזל רוצה להקנות לו כדי שיתחייב בדמים א"י לחייבו בלי ידיעתו ורצונו וא"ש:
ועוד נ"ל דעיין תשו' חכ"ץ סי' ק"ך בראובן שקנה אתרוג הדר בדמים יקרים ובא שמעון ואבדו ממנו קודם או תוך ימי החג דפסק בתשו' מהר"מ מינץ סימן קי"ג דא"צ לשלם רק דמי אתרוג שאינו הדר שיוצא בו י"ח מצות אתרוג. והביא ראי' מב"ק דע"ח ע"ב דהאומר הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנבו פוטר גנב נפשי' בכבש. והחכ"ץ השיב עליו דהתם שאני שא"י למכרו דמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום כדאמרינן

פסחים פ"ט ע"ב. אבל באתרוג הדר דמיו לו שיכול למכרו צריך לשלם לו כפי שוויו ע"ש. ולפענ"ד נראה אפילו לדעת החכ"ץ דשיווי האתרוג אינו אלא כמו ששוה לאכילה עובר לסוחר אפילו לנכרי אבל מה ששוה הרבה למצוה זה לא מקרי גופו ממון דמללה"נ ועיין בהגהות מל"מ פ"ה מאישות שהעיר עמ"ש המל"מ שם דהמקדש באיה"נ אינה מקודשת לפי שאסור לו ליהנות מאיה"נ הא מצוה קעביד ומללה"נ. ועיין תשו' אב"מ סי' כ"א אלמא דשיווי למצוה אינו ממון אף שנותני' בעבורו ממון מ"מ אינו גופו ממון אלא גורם והמזיקו חייב לשלם משום דיני דגרמי כמו בשורף שט"ח של חבירו בסימן שפ"ו ועיין ש"ך שם סקי"א. ולפ"ז לפ"מ שהעלה הש"ך שם סק"א דדיני דגרמי רק מדרבנן א"כ מה"ת אינו חייב לשלם לו בעד האתרוג אפילו ליתא בעיני' רק כמו ששוה לאכילה וא"כ אינו מקנה לו כלל ושפיר לא מקרי לכם וזה דבר חדש וצ"ע לדינא:

ובני הרב הנ"ל נ"י תירץ קושי' הד"ג נ"י דאתרוג הוי היזק ניכר דכ"ע יודעין שאינו שוה אחר החג כמו קודם החג למצוה ודמי לפסלתו מלכות ב"ק צ"ז דא"י לומר הרי שלך לפניך משום דהפחת ניכר לכל משא"כ בחמץ. ולא כיוון יפה דאמרינן ב"ק שם דתרומה ונטמאת לא מינכר היזיקא ופסלתו מלכות מינכר היזיקא ופירש"י שאין צורה זו דומה לצורה של כל היוצאים עכשיו וכשגזלה הימנו הי' כל צורות המדינות שוות לה ע"ש. וה"ט ל"ש בלולב ואתרוג אחר החג וגנובי גנבא למה לי הרי לולב ואתרוג אחר החג הוי רק כהוזל ובהדי' מדמי בב"ק דק"ה הוזל לגזל חמץ ועה"פ גבי גזל ג' אגודות ע"ש:

וגם מה שתירץ בני הנ"ל נ"י דאתרוג הוי היזק ניכר ע"י משמוש היד ח' ימים. לאו כלום הוא דמה יענה ללולב. ועוד הא לדין דאורייתא איירינן ויאמר לו הרי שלך לפניך מ"ד אחר יו"ט ראשון ובשביל שנטלו פ"א אין היזיקו ניכר גם באתרוג:

ומה שתירץ עפ"י חמיו מחו' הגאון נ"י בספר המקנה ח"ר כלל ט"ז פרט ח' שאין הגזלן יכול להקנות לנגזל. אנכי לא כן עמדי רק דודאי יכול להקנות והארכתי בזה במק"א ואכ"מ:

ובקושי' האחרונים על קושי' תוס' סוכה דף ל' שהקשו ל"ל קרא דאינו יוצא במצה של טבל ת"ל דהוי מהב"ע. ותמהו לדעת מל"מ פ"ד מיסוה"ת דבמ"ע יוצא שלכד"א וא"כ צריך קרא דאינו יוצא באכל מצה של טבל שלכד"א דמשום מהב"ע ליכא דאין אסור מה"ת שלכד"א וצריך היקישא דאינו יוצא י"ח. הנה לא ידעתי מה דקשי' להו. חדא למ"ש מהרש"ל בשבועות כ"ג דלר"ש דס"ל כ"ש למכות ה"נ לוקין בשלכד"א א"כ האי קרא בפסחים ל"ה דאינו יי"ח במצה של טבל מוקי הך ברייתא התם כר"ש דס"ל אאחע"א. ועוד לפמ"ש מג"א סי' תכ"ה אהא דפסקינן בלע מצה יצא אבל לכתחילה צריך ללעסו

דטעם מצה בעינן. רשב"ם. והקשה המג"א א"כ אפילו בדיעבד לא יצא כמ"ש סי' תס"א ס"ד דלא יצא במבושל משום דליכא טעם מצה. ותירץ דשאני התם כשבישל ל"ה תורת מצה עלי' והוי כאלו אכל מין אחר שאינו מצה אבל הכא איכא מצה רק שהוא אינו מרגישה בפיו לפיכך יצא ע"ש. וה"נ מצה שא"י לצאת בה כדי אכילה משום מהב"ע רק לאכלה שלכד"א הוי כאוכל מין אחר שאינו מצה:

ועוד נ"ל דא"ש טפי לפמ"ש במק"א ליישב קושי' מג"א כיון דלכתחילה ולמצוה צריך ללעסו שירגיש טעם מצה נהי דדיעבד יצא בבלע מ"מ כבר הסביר רשב"ם ב"ב פ"א הא דאמרינן כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו היינו משום דתורה לא כתבה בלילה רק למצוה ולא לעכב אבל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו מכיון שציוותה תורה למצוה בלילה עכ"ח צריך להביא באופן שיהי' ראוי' לקיים בו מצוה זו ע"ש ולהכי במצה מבושלת שאינה ראוי לבילה להרגיש בה טעם כמו שהוא למצוה אפילו בדיעבד לא יצא. אבל בלע מצה ראוי לבילה שפיר יצא בדיעבד. וה"נ כיון שכתבה תורה לשון אכילה במצה דהיינו כדרך אכילה אפילו אמרינן דיוצא שלכד"א מ"מ לכתחילה למצוה ודאי בעינן כדרך אכילה דלא לחנם כתבה תורה לשון אכילה וא"כ במצה של טבל דאינו יוצא כדרך אכילה משום מהב"ע א"כ אינה ראוי לבילה ובילה מעכבת בה דאינו יוצא גם שלכד"א:

הן אמת שגוף קושי' מג"א תמוה אצלי דודאי גם בבלע מצה מרגיש טעם מצה בגרונו דאם אינו מרגיש טעם מצה בגרונו אינו יי"ח כדאמרינן בפסחים דף קט"ו דכרכו בסיב לא יצא אלא דבמרור בעינן דוקא שירגיש טעם מרור בפיו ובמצה לא בעינן שירגיש בפיו אבל במצה מבושלת שגם בגרונו אינו מרגיש טעם מצה שפיר אינו יוצא אפילו בדיעבד:

ועוד שקושיתם מעיקרא ליתא שהרי בברייתא בפסחים קתני ת"ל לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום ב"ת חמץ אלא משום בל תאכל טבל. ואי בשאכלו שלכד"א אינו אסור לא משום טבל ולא משום חמץ אעכ"ח דבכד"א מיירי הברייתא והקשה תוס' שפיר ת"ל משום מהב"ע. ועוד דיחוי מעיקרא הוא דאי שאכל מצה שלכד"א מה ארי' דנקט דאינו יוצא במצה של טבל אפילו במצה כשירה אינו יוצא דהא אינו אסור משום בל תאכל חמץ ואפילו אם בשאר מ"ע יוצא שלכד"א במצה אינו יוצא לפי שאינו בבל תאכל חמץ. ודברי תורת חיים בחולין דף ק"ך שכתב דאפילו במצה יוצא שלכד"א תמוהים:

וגם מה שתירצו האחרונים הנ"ל על קושיתם דמגו דהוי אכילה לענין מצוה הוי נמי אכילה לענין איסור. יש לדון עליהם למ"ש תו"ה בחולין דק"ך הנ"ל דמשו"ה במ"ע יוצא

שלכד"א משום דמללה"נ ע"ש. ולפ"ז למ"ש הרמב"ם בסה"מ מל"ת קפ"ז דהא דאמרינן כ"מ שנאמר לא תאכל לא תאכלו איה"נ נמי במשמע הוא משום דלא אסרה תורה משום מעשה האכילה אלא משום הנאת אכילה כי האכילה מין ממיני הנאות ע"ש. ולפ"ז במ"ע לדעת תו"ח דלאו להנאה ניתנו א"כ קיים מ"ע במעשה אכילה ולא בהנאת אכילה א"כ איך אפשר לומר מגו דהוי אכילה לענין מצוה הוי נמי אכילה לענין איסור. ז"א דלענין מצוה דלא בעינן הנאת אכילה רק מעשה האכילה ומעשה אכילה הו' נמי שלכד"א. אבל באיסור דאינו עובר במעשה אכילה אלא בהנאת אכילה ושפיר אינו עובר שלכד"א דנהי דאיכא מעשה אכילה מ"מ הנאת אכילה ליכא:

וגם לא יתכנו דבריהם לפמ"ש בתשו' [ע"ל סי' רפ"א] הטעם לחלק בין מ"ע לל"ת עפ"ד הרא"ש בשבועות כ"ב שכתב לחלק דבשבועה שאוכל ואכל עפר פטור דקיים שבועותו כיון דאכלו כדי לקיים שבועתו אחשבי' ושמה אכילה אבל בשבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור כיון דבשעת שבועה לא הי' עפר בכלל איסור ושבועה מה בכך דאחשבי' אח"כ מ"מ הא לא נאסר מעולם משא"כ בשבועה שאוכל א"צ לאכול רק ד"א ומקיים שבועתו בשעה שאוכל והרי אז אחשבי'. [ועיין בלח"מ פ"ה מהל' שבועות ה"ה]. וה"נ במ"ע שמחויב לאכול ובשעה שאוכל שלכד"א אוכל כדי לקיים מצותו והרי אז אחשבי' לאכילה שפיר מקיים מצותו בזה שהרי לא יחדה התורה איזה כזית יאכל אבל במל"ת שאסרה תורה שלא יאכל שום כזית איסור ל"ה בכלל האיסור שלא יאכל רק כדרך אכילה אבל שלכד"א לא אסרה תורה וא"כ מה בכך דאחשבי' בשעה שאוכל מ"מ הלא לא נאסר מה"ת מעולם והיא סברא ישרה תל"י. ולפ"ז גם כאן אין לומר מגו דהוי אכילה לענין מ"ע הוי נמי אכילה לענין איסור כיון דאחשבי'. דז"א דנהי דאחשבי' מ"מ לא נאסר מעולם דהא כי נמי אינו מקיים מ"ע נמי אחשבי' ואפ"ה שר' משום דלא נאסר מעולם ה"נ כי מקיים מ"ע שרי מה"ט גופא דלא נאסר מעולם:

ומה שנלע"ד ביישוב קושי' התוס' במצה של טבל הנ"ל עפמ"ש הלבוש או"ח סימן תרכ"ו ליישב הקושי' איך רשאי להשפיל הענפים למטה ולבטלם הא אין מבטלין איסור לכתחילה. ותירץ דהא דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא מטעם דגזרינן שמא יבא להתיר כל האיסור אבל הכא במצוה ל"ש זה כיון דלמצוה קמכוין לא יעשה המצוה בעבירה עיין טו"ז שם סק"ב והיינו משום דבשעה שהתגבר שכלו על יצרו והולך לעשות רצון קונו ודאי אין יצרו תקפו לעשות עבירה. ומצוה בעידנא דעסיק בה אגוני ומצלי. ועיין סברא מתוקה בחת"ס אה"ע ח"ב סי' ל"ח אמ"ש תוס' גיטין ל"ד ע"ב ד"ה והוא דאתחזק חלילה להזכיר שם נכרי בתורת משה וישראל. ותמה אטו גט קדושה יש בו

וכיון דע"י שם נכרי ידעינן מי הוא המגרש אמאי לא יכתבהו בגט. ותירץ דרוב מומרין מגרשין ע"י כפיי' שיאמר רוצה אני והסביר הרמב"ם ספ"ב מהל' גירושין דאנו תולין שמחמת כפיי' נכפף יצרו וחוזר למקורו שרוצה בדת יהודית עכ"פ באותה שעה ואם הוא חפץ גם באותה שעה בשם נכרי ניכר שגם בזו השעה אינו חפץ בדת יהודית ולא מועיל הגט ע"ש. ולפ"ז אני אומר דהיינו טעמא דמהב"ע אינו יוצא משום דאפילו אי מצות אצ"כ מ"מ בהיפך כונה אינו יוצא וא"כ כיון דבשעה שעושה המצוה ודאי אין יצרו תוקפו לעשות עבירה עכ"ח כשעושה מהב"ע מדעושה עבירה עכ"ח אין כוונתו למצוה והוי כהיפך כונה. ומעתה במצה דקי"ל בסימן תע"ה דכפאו ואכל מצה יצא משום דבמידי דאכילה הוי כמתעסק בחלבים ועריות דחייב שכן נהנה לכן אפילו אי הו' מהב"ע דעכ"ח אינו מכוין למצוה נמי יוצא כיון שנהנה וא"ש ונכון. ובזה אתן קנצי למילין ואחתום בברכה לראש צדיק ידידו הדוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה שנא

ב"ה ב' אויפאלו יום ג' לס' נח תרמ"ג לפ"ק:
רוב ברכות והצלחות. ישביע ד' נפשו בצחצחות. מחו' אהובי הרב המופלג בתורה מעוטר בתפארה. מורג חו"ש. זית רענן מבני אילי תרשישים. בנש"ק. כמו"ה פישל סופר נ"י רב דקה"י בנס"מ יע"א:
כתבו בא אלי בזמנו ולא הרשני טרדות' להיות עט ממהר להשיב עד היום על דבר שאלתו באחד שבא לביהכ"נ ביו"ט א' של סוכות בשעה שאמרו הקהל הלל ונטל הלולב ואמר הלל עם הקהל ועשה הנענועים ואחר שגמרו את הלל ראה אותו שאומר יה"ר שקודם נטילת לולב ושאל אותו מה זאת והשיב כי הי' סבר שבלא אמירת יה"ר אינו יי"ח. ונסתפק אם צריך לברך ובתר דאיבעי' לי' הדר פשוט לי' דביו"ט ראשון שהוא מה"ת ודאי צריך לברך דהא קי"ל באו"ח סי' ס' ס"ד דמצות צריכות כונה לצאת בעשיית אותה מצוה. אלא אפילו בשאר ימי החג דהוי רק מדרבנן וכתב מג"א סי' הנ"ל סק"ג בשם הרדב"ז דבמצוה דרבנן אצ"כ מ"מ באופן הנ"ל הוי כמו היפך כונה ואיי"ח וצריך לברך. ורצונו לשמוע דעתי בזה.
תשובה: הנה בתוס' פסחים ז' ע"ב ד"ה בעידנא הקשו כיון דנפיק האיך יברך והלא צריך לברך עובר לעשייתן. ותירץ אע"ג דנפיק אכתי עוסק במצוה שצריך לנענע בקריאת הלל ע"ש. ולפ"ז הי' אפשר לומר דגם בנידון דידן אכתי מקרי עוסק במצוה וצריך לברך. אך

באמת ז"א דשאני התם דעיקר מצותו בשעת ההלל כמבואר באו"ח סי' תרנ"ב ושפיר מקרי עדיין עוסק במצוה וצריך לברך אבל אם כבר נטל בשעת ההלל שוב א"צ ליטלו כלל ולא מקרי עוסק במצוה וא"צ לברך:

ולפ"ז אין לנו לדון רק משום חסרון כונה ומ"ש כיון שחשב שאיי"ח בלי יה"ר הוי כהיפך כונה ודאי ליתא. וראי' מתוס' סוכה מ"ב ד"ה אמר שכתבו מדאצטריך לשנויי הכי משמע דס"ל מצות אצ"כ דהא קא' אמוציא לר"ה והתם ל"ש מתכווין לצאת כל כמה דלא בירך ועוד דמיירי דהולך אצל בקי ללמוד ותימא דבסוף ראוהו ב"ד דאמר רבא מצות אצ"כ וקא מותיב לי' אביי טובא ונדחקו לתרץ ושמא אביי קיבלה מרבא ע"ש. וא' נימא דכשהוא טועה שאיי"ח בלי יה"ר הוי כהיפך כונה א"כ גם כשהוא טועה וחושב שאינו יוצא בלי נענועים נמי הו' כהיפך כונה וא"כ לא הועילו תוס' בתירוצם כלום דנהי דאביי קיבלה מרבא דמצות אצ"כ מ"מ בהיפך כונה איי"ח והרי כאן כיון שהולך אצל בקי ללמוד וחושב שאינו יוצא בלא זה ועיין כפ"ת שם הוי כהיפך כונה ואינו יוצא ואכתי תקשי מאי פריך מדאגבהי' נפק בי' אע"כ דזה לא מקרי היפך כונה רק אינו מתכווין ואי מצות אצ"כ יוצא בו ואדרבה אפשר לומר דאפילו למ"ד מצ"כ מ"מ בכה"ג שאם הי' יודע שיוצא בזה הי' מתכווין לצאת רק שטעה וחשב שאיי"ח כ"ע מודי' דיצא ודוקא אם הי' יכול לכווין ולא כיוון איי"ח למ"ד מצ"כ ועיין כעין זה בס' יום תרועה ר"ה כ"ח ד"ה אמר רבא לענין סבור שהוא חמץ ונהי דהאמת אינו כן אלא דגם זה מקרי אינו מתכווין אבל לומר דאפילו למ"ד מצות אצ"כ איי"ח משום דהוי היפך כונה אין שום הו"א שבעולם:

ועוד ראי' מהא דפסחים ז' הנ"ל דמשני שאני התם דמשעה דאגבהי' נפק בי' והרי התם קתני נטלו לצאת בו ומשמע שהוא סבור שאינו יוצא באותה נטילה רק אחר שיברך וכדומה וא"כ הוי היפך כונה ואינו יוצא אפילו למ"ד מצות אצ"כ. אך לזה אפשר לומר דהיינו דפריך א"ה לצאת. יצא בו מיבעי' לי' ומשני אה"נ דהוא ידע דיצא בו ולא דסבור שאיי"ח בנטילה זו ונטלו לצאת אח"כ. אבל תוס' שם ד"ה לצאת כתבו לצאת משמע שלא יצא עדיין באותה נטילה ומשכחת לה כשהפכו וכו' או שנטלו שלא לצאת בו באותה נטילה וע"ז תקשי למה הוצרכו לכך ולא פירשו כפשוטו כיון שנטלו לצאת א"כ חשב שאיי"ח בנטילה זו והוי היפך כונה וא"כ א"י לכ"ע אע"כ דזה לא מקרי היפך כונה:

ועוד יש קצת ראי' מהא דפסקינן בסי' תפ"ט ס"ד דאם שאלו חבירו ביהש"מ כמה ימי הספירה והשיב היום כך וכך א"י לחזור ולמנות בברכה ואמאי והרי הוא חושב שאיי"ח בזה והוי היפך כונה אע"כ דזה לא מקרי היפך כונה:

ומעתה ביו"ט שני פשיטא שא"י לחזור ולברך וליטול לולב אלא אלא אפילו ביו"ט ראשון נמי נ"ל דא"צ לחזור ולברך אף דבמצוה דאורייתא צ"כ והוא עפמ"ש פנ"י בסוכה מ"ב ליישב קושי' תוס' ד"ה אמר דדוקא בלא נתכוין כלל לשם מצוה כמו בתוקע לשיר אינו יוצא אי מצ"כ אבל כאן נהי דלא נתכוין לצאת בו מיד אלא להוליכו לביהכ"נ לברך עליו שם היינו לפי שטעה באיסור שבת שמותר לצאת בו דרך ר"ה אבל מ"מ עיקר הליכתי לשם מצוה ואלו הי' נזכר מאיסור שבת הי' דעתו לצאת בו לאלתר שפיר יוצא מדאגבהי' אפילו למ"ד מצ"כ ע"ש. וא"כ ה"נ אלו הי' יודע שיוצא בלי יה"ר הי' נתכוין לצאת בו לאלתר וגם נטלו לשם מצוה לצאת בו אח"כ א"כ שפיר יצא בו אפילו במצוה דאורייתא דמצות צ"כ. ולא עוד אלא אפילו לדעת התוס' דע"כ לא ס"ל האי סברא מ"מ היינו דוקא התם שחשב שעכשיו אינו מקיים כלל מצות לולב אבל בנידון דידן שנטלו לומר הלל עם הצבור ולעשות הנענועים הרי נטלו לשם מצות לולב אפילו לפי טעותו שאין זה עיקר מצותו וצריך לומר דוקא יה"ר קודם נטילתו ולברך אח"כ מ"מ ידע שגם זה ממצות לולב לומר עמו הלל ולעשות הנענועים אלא שטעה שלא די בזה וצריך לעשות עוד לגמור המצוה עכ"פ נתכוין לעשות חלק ממצות לולב בזה גם התוס' מודים דהוי כונה ויוצא בו כיון דבאמת זהו עיקר מצותו וא"צ לחזור וליטול עוד ולברך ואם מברך הוי ברכה לבטלה כן נלענ"ד לדינא:

וראיתי מעשה ונזכרתי הלכה שע"י שהנהיגו לומר יה"ר חושבי' שזה עיקר המצוה ואם נוטל בהלל שזה עיקר המצוה כמבואר בשו"ע תרנ"ב לא יצא וצריך לחזור וליטול ולברך ובאי' לידי ברכה לבטלה מזה נתעוררתי לומר פי' חדש בגמ' זבחים ב' דאמרינן אתנו ב"ד דלא לימא לשמו דילמא אתי למימר שלא לשמו ע"ש. והמובן הפשוט שיטעה לומר במקום לשמו שלא לשמו ולכן הקשו בתוס' שם ד"ה אתנו אמאי קאמר בגיטין ג' גבי בפ"נ לשמה דילמא אתי למגזיי' ואמאי לא קאמר דילמא אתי למימר שלא לשמה ע"ש. ולפי האמור נ"ל דה"פ דאם יאמר לשמה יטעה דכן הוא עיקר המצוה וסתמא פסול וזה דילמא אתי למימר על סתמא שהוא שלא לשמה ויפסל הזבח בחנם ויביא קדשים כשרים לבית הפסול ע"ד שאמרו בשבת י"ד התחילו לומר לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין וזה לא שייך בהאי דגיטין כלל אבל להא לא חיישינן שישנה בלשון לומר תחת לשמו שלא לשמו ומיושב קושי' תוס' ועיין נוב"י קמא יו"ד סי' צ"ג:

ומידי דברי נ"ל ליישב גם קושי' תוס' שם ד"ה קיימו ב"ד ואתנו שהקשו למה לו להאריך כל זה הא בהדי' אמר סתמא כשר, ולפענ"ד אפשר לומר נהי דסתמא כשר היינו בדיעבד דליכא קרא לעיכובא אבל למצוה צריך דוקא לשמה בהדי' ולא סתמא ועיין בראשונים

ר"ה כ"ח דאפילו למ"ד מצות אצ"כ היינו רק דיוצא בדיעבד אבל לכתחילה צריך כונה. ועיין בס' גט פשוט סי' קכ"ז בישוב דעת הרא"ש בתשו' דאשה שנתגרשה בגט מוקדם לא תפסי בה קידושין אף דמוקדם פסול רק דרבנן מ"מ כיון דכתיבת הגט בעי שליחות אמרינן דלא עשאו שליח לעשות באופן שפסול לכתחילה וממילא בטל השליחות ופסול מה"ת ע"ש. וכבר העלה פנ"י בקידושין ר"פ האיש מקדש דשחיטת קדשים בעי שליחות. ולפ"ז מהא דקתני בהדי' סתמא כשר הי' אפשר לומר דוקא כששחטו הבעלי' בעצמם דאף דלכתחילה ולמצוה צריך בהדי' לשמה מ"מ בדיעבד סתמא כשר אבל בעשה שליח לשחוט הו"א כיון דלכתחילה ולמצוה בעי דלימא לשמה בהדי' א"כ לא עשאו שליח לשחוט סתמא ואם שחט סתמא בטל השליחות ופסול אפי' בדיעבד ולכן האריך ואמר ואס"ד סתמא פסול אפילו ע"י שליח קיימי ב"ד ומתנו מידי דמפסיל בי' וא"ש. והא דבאמת לא מפסיל סתמא ע"י שליח. י"ל או משום דלא בעי' סתמא אפילו למצוה לכתחילה או משום דאף דשחיטת קדשים בעי שליחות היינו שמצוה על הבעלים לשחוט ואם שחט אחר בלי שליחות הפסידו הבעלים מצוה זו אבל אין הזבח נפסל בשביל זה. וד' יראני נפלאות מתורתו. וינחנו ויאיר לנו בעמוד אשו. לדון דין אמת לאמיתו. כנפשו ונפש מחו' ידידו:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שנב

שיל"ת ב' אויפאל ג' פנחס תרמז"ל:
בין המצרים ד' קרנך ירים. בני אהובי הרב ההאוה"ג מוהרייב"ב נ"י:
יקרת מכתבך לנכון הגיעני וכו' ומה שהבאת קושי' בשם הגאון מוהר"ש חריף אי ד' מיני' שבלולב מעכבין זא"ז אמאי קי"ל דלולב של ע"ז אם נטל לא יצא הא הוי זוז"ג ומותר. והשבת לשי' הר"ן בע"ז דזוז"ג מטעם ביטול א"כ אי נימא דנתבטל שוב ליכא רק ג' מיני'. ואינו נראה בעיני דהרי אנן קי"ל דמב"מ בטיל ועולי' אין מבטלין זא"ז כרבנן דר"י במנחות כ"ב ולדידהו אין הפי' שהעצם בטל רק דשם איסור בטל ולהכי בעולין דשווין ומב"מ בשם עולי' דא"א לבטל שם עולי' כיון דגם המבטל עולי' אינו בטל עיין באריכות הר"ן נדרים נ"ב ומה"ט נמי קי"ל כהלל בפסחים קט"ו דאין מצות מבטלות זא"ז ועיין זבחים ע"ט לענין איסורי' מבטלי' זא"ז ובטור וב"י יו"ד סוס"י צ"ח. ולפ"ז לענין איסור שפיר י"ל דאיסור ע"ז של לולב בטל בשאר מיני' של היתר משום זוז"ג ופקע שם

איסור ע"ז מיני' אבל העצם לא בטיל ולענין מצוה שפיר יש ד' מיני' דלענין מצוה אין מצות מבטלות זא"ז:

אבל האמת יורה דרכו דלא מקרי זוז"ג אלא באינו נהנה מגופו של איסור כגון שנטע אגוז של ערלת שאגוז כבר אינו בעולם אלא שגרם הנאה או שהסיק ואפה בעצי איסור בשו"ע יו"ד קמ"ב אי אין שבח עצים בפת וכי נהנה הוא מן העצים והלא כבר אינם בעולם אלא שגורמין הנאה או במחמץ בשאור של תרומה ושל חולין דבאמת כבר נתבטל בס' רק שהוא מעמיד ולא בטל ומעמיד הוא רק גורם בזה שייך זוז"ג מותר אבל כאן וכי לולב של אשירה גורם הוא והרי הוא בעין ונהנה מן האיסור אי מלה"נ ואיך שייך בזה זוז"ג מותר והרי זה דומה כמי שאוכל חתיכת נבלה עם היתר ביחד שנאמר דמותר משום דהוי זוז"ג וזה לא עלה על דעת אדם מעולם וה"נ דכוותי':

ועוד נ"ל לפמ"ש רמב"ן ורשב"א ביבמות ק"ג דחלצה בסנדל של ע"ז חליצה כש כשירה משום דמלה"נ אבל אי ליהנות ניתנו היתה פסולה אפילו דיעבד כיון דאי אמרינן כשירה נהנה ועביד איסורא אבל אי אמרינן פסולה לא נהנה ולא עביד איסורא הוי אמרינן דחליצה פסולה דהוי כמו לכתחילה ע"ש. וכיון דזוז"ג אסור לכתחילה ושפיר אמרינן דלא יצא ואין כאן איסור כלל ואין אנו עושי' זוז"ג לכתחילה. וכעת די בזה כי אני טרוד מאוד אביך הדו"ש באה"ר:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שנג

שיל"ת ב' אויפאלו ג' בין כסא לעשור תרנ"ט לפ"ק:

ברכת ד' מלא וגדוש. ביום הקדוש. וגמר חתימה טובה. בנחת ושובה. לבני אהובי הרבני החריף ובקי וכו' מו"ה יודא צבי נ"י עם זוגתך כלתי החשובה מ' רבקה תי' לאוי"ט ובתך היקרה נכדי מרים הינדל תי' לאוי"ט:

מכתבך בברכת השנים קבלתי וברכות אביך יגברו יחדש ד' עליך שנה טובה ומתוקה חיים וברכה ושלום ופרנסה טובה כנפשך ונפש אביך הנאמן המעתיר בעדך. ומה שהקשית בסוגי' דשמ"י דפריך אמאי טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת א"ר גזירה שמא יטלנו בידו וכו' ויעבירנו ד"א ברה"ר ל"ל לרבה בלולב הטעם משום שמא יעבירנו הא איהו ס"ל בפסחים מ"ז דמוקצה דאו' ואזהרתי' מל"ת כל מלאכה ולרש"י ביצה דף ב' ע"ב ד"ה לטעמי קיימי מסקנא הכי וא"כ ת"ל דמשום טלטול גופא אסור מה"ת ואי משום עדל"ת די"ל דאין במוקצה עשה דתשבות ושבתון מ"מ אין עדל"ת שיש בו כרת. הנה זה

יש לדחות נהי דלרבה יש במוקצה לאו דל"ת כל מלאכה אבל סקילה וכרת דשבת ליכא רק בט"ל מלאכות שהיו במשכן ועיי' פני' שבת מ"ו ע"ב בתוס' ד"ה דכל היכא שכתב דמשאצל"ג לר"ש יש בו לאו דל"ת כל מלאכה רק דאין בו סקילה וחטאת משום דבמשכן כתי' מלאכת מחשבת ע"ש וה"נ אני אומר במוקצה כנ"ל:

וזאת שנית נהי דמוקצה דאו' היינו באכילה ובהנאה אבל לא בטלטול ובהכי א"ש קושי' ש"מ ריש ביצה שהק' על רש"י שכתב דמאן דאי"ל מוקצה יליף מוהכינו וה"מ במידי דחזי למיכל וכו' אבל מוקצה דאי' טלטול דלאו בר אכילה אינו מה"ת והק' ע"ז דהא רבה בעצי מוקצה אמרה ולק"מ דנהי דאמרה בעצי מוקצה היינו ליהנות בהם או להכין בהם מאכל אבל לא בטלטול ולק"מ. וגם לדעת החולקים שם היינו לס"ד בפסחים שם גם אי' טלטול מה"ת אבל למסקנא רק איסו' אכילת מוקצה מה"ת ולא אי' טלטול ע"ש בש"מ:

אבל מעיקרא לק"מ דהרי אי מוקצה בטלטול מה"ת הוא גם ביו"ט שהרי שם בפסחים וביצה על יו"ט אמרה רבה וכיון דתורה ציוה ליטול לולב ביו"ט או של חג הרי הותרה טלטול ושרי גם בשבת ולהכי צריך לטעמא דשמא יעבירנו דל"ש רק בשבת ולא ביו"ט וא"ש:

ומ"ש ליישב קושי' העולם לבן עזאי דמהלך כעומד ולא משכחת ד"א בר"ה אלא בקופץ כמ"ש תוס' שבת ה' ד"ה בשלמא אמאי גזרי' כלל שמא יעבירנו הא זה לא שכיח שיקפוץ וכתבת דרש"י כתב דמשו"ה נקט מרה"י לר"ה משום דמפנה חפצים מזויות לזוית ונמלך עליהן להוציאן פטור והרי כתבו תוס' בשבת שם דלב"ע חייב בזה וא"כ לב"ע שפיר גזרי' שמא יוציאנו מרשות יחיד לר"ה הוא נכון לפענ"ד:

אלא שאני נבוך בדין זה אם חייב לב"ע כשהולך מרה"י לר"ה אף שבתו"י בשבת שם פשיטא לי' דחייב מיד כשנכנס לר"ה מ"מ אני מסתפק בזה דנהי דס"ל לב"ע מהלך כעומד היינו משום דתמיד רגלו א' עומד בארץ והוי כעומד בשתי רגליו ועיי' שבת קכ"ח ע"ב גבי אשה מדדה את בנה ובאו"ח סי' ש"ח סמ"א וא"כ כשרגלו א' בר"ה עדיין רגלו השני ברה"י והוי כעומד ברה"י וברה"ה ולא הוי עקירה מרה"י לגמרי ולא הנחה בר"ה לגמרי ואפי' כשמוציא אח"כ גם רגלו השני פטור כמו בזירזא דקני רמא וזקפי' רמא וזקפי' בשבת ח' ע"ב ע"ש. ואם כנים דברי ולמ"ש תוס' בשבת ה' דד"א בר"ה הלכתא גמירי לה וגם לב"ע ל"ש בזה מהלך כעומד א"ש מה דנקט ד"א ברה"ר ולא מרה"י לר"ה לפי שרוצה לומר טעם גם לבן עזאי וא"ש:

ומה שהקשית לרש"י ור"ן ותוס' ר"ה כ"ט דמקדש היינו ביהמ"ק ולא ירושלים וא"כ אין נוטלי' לולב שבעה קודם תקנת ריב"ז משחרב ביהמ"ק איך גזרו כלל שמא יעבירנו ד"א

בר"ה הא בירושלים אינן טרודי' ומידכרי לי' כמ"ש הר"ן בר"ה שם דמשו"ה לא גזרו במילה וע"כ דעזרה גופא הוי רה"ר גם לענין שבת דלא כדמשמע מרש"י פסחים י"ט ע"ב ד"ה עזרה וגזרי' שמא יעבירנו שם ד"א וא"כ מה הק' רש"י אמאי לא נקט מרה"י לר"ה כיון דהוא בעזרה שהוא רה"ר ליכא חשש שיוציאנו מרה"י לר"ה רק ברה"ר גופא יעביר ד"א. הנה הא דעזרה הוי רה"ר לענין שבת ודאי אינו דהרי מוקף ד' מחיצות ואפי' ירושלים הוי רה"י מה"ת כיון דדלתותי' ננעלות בלילה אע"ג דס' רבוא בוקעי' בה בכל יום ורחב ט"ז אמה כדאמרי' בעירובי' ו' ע"ב ועיי' רש"י שם ותוס' וכ"ש עזרה והוי רק כמו חצר שרבים נכנסי' לה בזו ויוצאי' לה בזו דהוי ר"ה לטומאה ורה"י לשבת בעירובי' ח' ע"ש. ומאי דק"ל הא בירושלים אינן טרודי' ומידכרי לי' ז"א דגם ירושלים רה"י ולא מידכרי לי' והחשש שמא ילך אצל בקי חוץ לירושלים ויוציאנו מרה"י לר"ה אך דגם שם ק' הא מידכרי לי' ועוד דגם בירושלים מדכרי דהא עכ"פ כדמלית היא כדאמרי' בעירובין ק"א ואסור מדרבנן להעביר ד"א. אבל מעיקרא דדינא פרכא שהרי כולם טרודי' לכנס למקדש וליטול ולא מדכרי ושפי' חיישי' שמא יעבירנו ד"א בר"ה או מרה"י לרה"ר: **ומ"ש** על קושי' פנ"י אמאי לא גזרי' נמי במצה שמא יעבירנו ד"א בר"ה ללמוד הברכות ולא יאכל מצה בפסח שחל להיות בשבת וכתבת דשיעור הוצאות אוכלי' בשבת הוא כגרוגרת ואכילת מצה סגי בכזית וא"כ לא יבא לידי אי' סקילה משא"כ בלולב ושופר ומגילה ודאי יש שיעור ואי דנימא דמצוה מחשיב לה לשיעור זה צ"ע. ולפענ"ד אפי' אי לא אמרי' מיגו דהוי שיעור לענין אכילת מצה הוי נמי שיעור לד"א מ"מ לענין הוצאות אוכלי' בשבת דאין שיעורן הל"מ אלא לפי חשיבותן וצורכן כמבוא' פ' כ"ג ופ' המוציא ועיי' שבת צ"א גבי הוציא כגרוגרות לאכילה ונמלך לזריעה פשיטא דאם הוציא כזית מצה כדי לקיים מצות אכילת מצה דחייב ועיי' מג"א סי' תרל"ט סק"ט כיון דדרך בנ"א להצניע בשביל זה:

וראי' לזה מירושלמי פי"ג דשבת ה"ג דאיתא התם כך אני אומר הוציא מצה מרה"י לרה"ר אי"ח בפסח וכו' משום מהב"ע ואי נימא דאינו חייב עד שיוציא כגרוגרות א"כ אין כאן מהב"ע כלל ואפי' הוציא כגרוגרות שהרי א"צ עבירה למצוה ואין המצוה בא ע"י העבירה כמו"ש תוס' סוכה ל' ואי משום דח"ש אסור מה"ת הא להרבה אחרוני' אין זה רק באי' אכילה ואפי' אי גם באי' שבת אמרי' ח"ש אסור מה"ת תואיל וחזי לאיצטרופי מ"מ בהוציא חצי גרוגרות ל"ש זה דאם יוציא עוד חצי גרוגרות כבר ליתא לח"ג קמא ודאי פטור דהא לא עשה עקירה והנחה בדבר חשוב ואם איתי' עדיין הרי חייב משום דנעשית מחשבתו בכשיעור וכמ"ש שג"א לענין ב"י וא"כ ליכא מהב"ע ועיי' שבת פ' וב"ב נ"ה

אעכ"ח דבמוציא כזית מצה למצוה חייב וכנ"ל. ועוד דע"ז גופא יש לגזור שיוציא יותר מכגרוגרות וילך אצל הבקי ללמוד כמה שיעור אכילת מצה:

ולפי ענ"ד נראה פשוט דבאמה יש לתמוה מהי' תיתי יעביר הלולב ד"א כדי ללמוד הברכות הא יוכל ללמוד הברכות בלא הלולב בידו וצ"ל א' משתים או משום שבלאה"נ הולך תמיד ולולבו בידו כמנהגן של אנשי ירושלים בסוכה מ"א וכן פסק הרמב"ם וחיישי' שמא ישכח וילך ללמוד הברכות ולולבו בידו ויעבירנו ד"א וא"כ זה ל"ש במצה, או די"ל דחיישי' שמא יטלנו בסוף היום ויהי' בהול ועד שילך ללמוד הברכות ויחזור ויעבור הזמן ושמא יעבירנו וזה ל"ש במצה דהא צריך לאכול קודם חצות עיי' סי' תע"ז וזהו אחר הסעודה על השובע וברכת אכילת מצה הוא קודם הסעודה עיי' ברמב"ם פ"ח ממצה וא"כ ילך ללמוד הברכות בלי מצה בידו וליכא חשש שמא יעבירנו

ועוד נ"ל דהך גזירה דשמא יעבירנו בשופר ולולב הי' עוד בזמן המקדש כמבואר בר"ה כ"ט וסוכה מ"ב וכן במגילה כדמשמע בריש מגילה וא"כ שפיר לא גזרו אז במצה דהא כל ישראל עשו פסח והי' בירושלים ואכילת פסח שהוא מאוחר למצה הי' צריך להיות בירושלים וירושלים דלתותי' נעולות בלילה ולא הוי רה"ר וליכא משום שמא יעבירנו ד"א בר"ה ומשום מיעוט דפטורי' מפסח לא גזרו רק בדבר שהכל חייבי':

ומה שעמדת אהא דתנן בשבת י"א ולא יקרא לאור הנר ואמרי' בדף י"ב משום שמא יטה ומה בכך אם יטה הא הוי טבד"מ ופטור בשלמא על ר"י בן אלישע בדף י"ב ע"ב שכתב על פנקסו שיביא חטאת שמינה ל"ק כיון שכבר אסרו חכמים שוב לא עשה ברשות וכמ"ש נוב"י גב' עונה הסמוך לווסתה וצל"ח בסוגי' דהבודק צריך שיבטל אבל על גוף התקנה קשי' וכעין שעמדו אחרוני' על גזירת שמא יעבירנו. ונ"ל דלמאי דמסיק בשבת י"ב דאין פולי' ואין קורי' תרווייהו משום שמא יטה א"כ כיון דגזרו שאין פולין דמילתא דבעי עיונא חיישי' שמא יטה שוב לא הוי בקריאה טבד"מ דכל הטעם דטבד"מ פטור משום דהוי כאונס ולא כשוגג וכאן הו"ל לאסוקי דעתי' שמא יטה כיון דבעי עיונא כמו מפלה כליו ושוב הו"ל רק שוגג וחייב חטאת ושפיר גזרו גם דאין קורי':

ואפשר ליישב בזה גם קושי' אחרוני' גבי שמא יעבירנו הא הוי טבד"מ והוא דבשופר הרי התקיעה אסור משום שמא יתקן כלי שיר דבזה ל"ש טבד"מ כיון דאסור גם בדבר הרשות וכן בלולב אסור משום טלטול וטלטול משום הוצאה כדאמרי' בשבת קכ"ד ע"ב אלא שהי' ראוי' להתיר דיבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם כמ"ש הרמב"ם פ"ב משופר ה"ו אלא שגזרו משום שמא יעבירנו דכיון דכבר יש. בזה שבות כל השנה אלא שנתיר עכשיו בשביל מ"ע של תורה א"כ שוב הו"ל לאסוקי דעתי' שיוכל לבא עי"ז

לידי חילול שבת וישים על לב כן לא ישכח שהוא שבת ואיזה מלאכה אסורה וממילא לא הוי אונס רק שוגג וחייב אם במעביר ד"א בר"ה ולא מקרי טבד"מ:

ובזה נכונים דברי רמב"ם שם בפ"ב משופר דבשמא יעבירנו לחוד לא סגי דק' הא הוי טבד"מ לכן הקדים דתקיעה אסור משום שבות אלא שהי' ראוי' להתיר כנ"ל רק דא"כ שפיר גזרו שמא יעבירנו:

ועוד נ"ל לפמ"ש תוסיו"ט רפ"ק דשבת ד"ה פשט שהק' אמאי בעה"ב חייב הא הוי טבד"מ צדקה ותי' דלא ניתן שבת לדחות אצל מצות צדקה כלל משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות ע"ש וכבר נתחבטו אחרונים בדבריו, מאי ניתן לדחות איכא בדבריו אבל לפענ"ד כונתו פשוטה דדוקא במצוה שקבוע לה זמן דבזה ניתן שבת לדחות בכ"מ ואלו היו צריכי' לדחיות שבת במצות לולב גופא הי' ניתן לדחות אלא דא"צ לזה בלולב ולר"א דמכשירי מצוה נמי דוחי' שבת גם מכשירי לולב דוחי' שבת דדרשי' ביום ואפי' בשבת בסוכה מ"ג ולהכי טבד"מ פטור משא"כ מצות צדקה שאין קבוע לה זמן ולא ניתן שבת לדחות אפי' היו צריכי' לחלל שבת בשביל מצות צדקה דבשום מקום מצוה שאינה קבוע לה זמן אינה דוחה בשבת כ"ד ע"ב לכן טבד"מ חייב ולפי"ז א"ש דגם קריאה בספר הוא מצוה שאין קבוע לה זמן ולא ניתן שבת לדחות ול"ש בזה טבד"מ פטור ושפיר גזרו [ע"ל סי' שמ"ט]:

ובזה מיושב נמי הא דהקשו אחרונים אהא דשמא יעבירנו הא הוי טבד"מ ולפי הנ"ל א"ש דהרי כתב הרשב"א בסוכה מ"ג דמשו"ה במילה לא גזרו שמא יעבירנו משום דהוא שמיני ודאי משא"כ בשופר ולולב שאינו ברור מה"ת ע"ש וכיון שהוא רק ס' מה"ת לא ניתן שבת לדחות בשביל ספק מצות לולב ושוב לא אמרי' בי' טבד"מ פטור ושפיר גזרו שמא יעבירנו:

והשתא דאתית להכי י"ל דזה באמת סברת הרשב"א דבמילה שהוא ודאי יום ח' ניתן שבת לדחות לא גזרו שמא יעבירנו משום דהוי טבד"מ אבל לולב ושופר דהוי ס' ולא ניתן שבת לדחות לא הוי טבד"מ ולכן גזרי' ולפי"ז מיושב קושי' אחרוני' שמקשי' על הרשב"א הנ"ל משבת קל"ו דקאמר מלי' אותו ממנ"פ וכו' דאכתי תקשי נגזור שמא יעבירנו ולפמ"ש א"ש דכאן אף דהוא ספק ניתן שבת לדחות דהא מלי' אותו ממנ"פ ושוב הוי טבד"מ דפטור ולא גזרי' שמא יעבירנו ובזה יגמור ד' בעדינו החתימה לטובה כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שנד

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' אדפאלו יום ה' לס' ויצא תרנ"ט לפ"ק. **אחרי** הודיע משלומינו וכו' מה שהקשית על מה שצדדתי לומר דלבן עזאי המוציא מרה"י לרה"ר כשהוא מהלך פטור מגמ' שבת צ"א ע"ב דפריך האי אסקופה מאי אילימא אסקופה רה"ר פטור הא קא מפיק מרה"י לרה"ר וכו' עד מתני' דלא כב"ע ואמאי לא מוקי לה כב"ע ובאסקופה רה"ר ומ"מ פטור כנ"ל:

ודחית דמשמע אפי' עומד במקומו והוציא נמי פטור ובזה גם לב"ע חייב אפי' לפי דבריי יפה דחית. אבל בלא"ה משם לק"מ דל"ל באסקופה רה"ר וכב"ע דא"כ אתי' דוקא כב"ע דקי"ל מהלך לאו כעומד ולכן מוקי לה באסקופה כרמלית ואתי' כהלכתא ודלא כב"ע:

שוב הקשית למה דאיתא בירושלמי שבת דף א' ע"ב דר' יוסי נמי ס"ל כב"ע דמהלך כעומד ומ"מ אמר בסוכה מ"א יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרה"ר פטור מפני שהוציאו ברשות ול"ל ה"ט תפ"ל דלשיטתו המוציא מרה"י לרה"ר פטור לפמ"ש אלא ודאי דגם לבן עזאי חייב מוציא מרה"י לר"ה כשהוא מהלך. יר יתיר אמאי לא ניחא לך גם כאן דצריך ה"ט דהוציא ברשות כדי לפטרו אפי' הוציא כשאינו מהלך כגון שהוציא כשעמד במקומו ברה"י או ברה"ר:

ועוד נראה דיש לדקדק דקתני והוציא את הלולב לרה"ר ולא קתני מרה"י לרה"ר שכן דרך הלשון בכ"מ אלא דר"י לא מיירי מהוצאה מרה"י לרה"ר דבזה בלאה"נ פטור מטעם שכתבתי רק מהעברת ד"א ברה"ר וכמ"ש הרמב"ם פ"ב משגגות ה"י המוציא את הלולב וכו' והעבירו ד"א ברה"ר ולכן צריך לה"ט דהוציא ברשות ואל תתמה על הלשון והוציא את הלולב לרה"ר דכבר כתבו ראשונים דד"א ברה"ר נמי הוי כמוציא מרה"י לרה"ר דד"א הם מקומו של אדם ועיי' תוס' שבת דף ד' ע"א ד"ה והא וחי' חת"ס רפ"ק דשבת ובהכי ניחא דנקט הרמב"ם והעבירו ד"א ברה"ר אע"ג דלדידן דלא ס"ל כב"ע משכחת האי דינא במוציא מרה"י לרה"ר מ"מ כיון דר"י מרא דהאי דינא ע"כ מיירי בהעברת ד"א ברה"ר כנ"ל ונקט גם הרמב"ם כן:

ובהכי מיושב נמי קושי' רמ"ט מה פריך בסוכה מ"ב והא מדאגבי' נפק בי' הא כיון דבעקירה הוי טבד"מ פטור כמו מפנה חפצי' וכו' ולפמ"ש דע"כ מיירי מהעברת ד"א ברה"ר א"ש דכבר כתב. כפ"ת בר"ה כ"ט ע"ב בשיטת רש"י דגבי העברת ד"א ברה"ר דהלכתא גמירי לה לא בעי עקירה משעה ראשונה לכך ע"ש וא"כ פריך שפיר והא מדאגבהי' נפק בי' ויש להאריך בזה הרבה ואכ"מ:

אבל מ"ש על קושי' רמ"ט עפמ"ש תוס' שבת ה' ע"ב דלמ"ד מהלך כעומד מפנה חפצים וכו' ונמלך עליהם והוציאן חייב וכיון דר"י ס"ל מהלך כעומד פריך שפיר. אינו נכון דודאי גם לדידי' בעי עקירה לשם הוצאה אלא דבמפנה חפצי' אינו חייב על עקירה ראשונה רק משום דמהלך כעומד חייב על פסיעה אחרונה מרה"י לרה"ר דהוי עקירת גופו ע"ד להוציא וא"כ ק' מ"פ והא מדאגבי' וכו' הא משכחת שהוציא בלא הילוך אחר הגבהה כגון שעמד בחוץ והוציא בלי הילוך או שעמד בפני' והוציא בלי הילוך או שהגביהו דרך הליכן בפסיעה אחרונה מרה"י לרה"ר דפטור על העקירה משום טבד"מ וממילא פטור גם על הנחה אף שכבר יצא בו:

ויש להביא ראי' לסברתי מהא דהקשה תוס' ריש שבועות אמאי לא חשיב הוצאה שלישית שעמד ברה"י ונטל פירות ויצא לרה"ר ולפי סברתי ניחא דלא חשיב רק הוצאה דחייב אליבא דכ"ע אבל הך הוצאה שלישית אינו חייב למ"ד מהלך כעומד לא קחשיב:

אלא דיפה הקשית מהא דכתובות ל"א דפריך אהא דתנן הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי אי' סקילה ואמאי ה"נ נימא הגבהה צורך הוצאה היא ומסיק ומוקי לה כבן עזאי דאמר מהלך כעומד דמי ולסברתי הא לב"ע ליכא אי' סקילה כלל כשמוציא מרה"י לרה"ר במהלך ודוחק בעיניך לפרש גם כאן שעומד במקומו והוציא לרה"ר. ואיניני יודע למה הוא כאן דוחק יותר אבל אני אפרש חדא דקאמר קודם שיבא לידי אי' סקילה משמע דפסיקא לי' שודאי יבא לידי אי' סקילה אם ילך ויוציא לחוץ ולפי הנ"ל אפשר שילך ויוציא לחוץ ולא יבא לידי אי' סקילה דלב"ע ליכא אי' סקילה אלא בעומד במקומו ומוציא לחוץ ומי יימר שעשה כך ויבא לידי אי' סקילה ונהי דמיירי שעשה כך הו"ל למימר קודם שיבא לידי אי' סקילה אע"כ דגם כשילך ויוציא לחוץ כשהוא מהלך נמי יש אי' סקילה גם לב"ע ודלא כמו"ש. ועוד דכבר דקדק בש"מ שם דלשון הברייתא סתימה דאינו מזכיר מלאכת שבת כלל ואיסורו ותי' כיון דקתני שבת ממילא משתמע שהגביהו ברשות בעלים והוציאוהו לרה"ר ע"ש והתינח אם יש אי' הוצאה מרה"י לרה"ר כשהוא מהלך שפיר משתמע ממילא שכן דרך הגונב שנוטל ומגביה החפץ ויוצא והולך לו אבל אי נימא דבמהלך ליכא אי' רק בעומד במקומו והוציאו לחוץ אין דרך הגונב כך ואיך משתמע ממילא שעשה כן והדק"ל דהו"ל להזכיר מלאכת שבת ואיסורו. וכן פירש"י להדי' שם ד"ה מהלך וחיוב מיתה בפסיעה בברייתא קא אתי' לי':

לכן הדרנא בי ואומר דתוס' שם ד"ה מהלך כתבו ומעביר ד"א דחייב בר"ה הלכתא גמירי לה וכו' ולא ילפי' מינה דהתם מקום חיובא הוא אבל ב"ע מיירי במהלך מחנות לפלטיא

דרך סטיו שהוא מקום פטור ע"ש מבואר דדוקא במקום פטור ס"ל מהלך כעומד ולא במקום חיובא ולפי"ז ה"נ אם מוציא מרה"י לרה"ר כשהוא מהלך דהוי נמי מקום חיובא לא אמרי' מהלך כעומד ושפיר חייב. ובהכי ניחא מ"ש תוס' האי ולא ילפי' מינה כאן ולא כתבו כן בשבת ה' ד"ה בשלמא דגם שם כתבו הא דמעביר ד"א ברה"ר הלכתא גמירי לה משום דכאן ק"ל לב"ע מרה"י לר"ה נמי ליכא אי' כשהוא מהלך כסברתי הקדומה ותקשי כנ"ל לכן כתבו הך ולא ילפי' מיני' ושפיר חייב מרה"י לר"ה כשהוא מהלך וכמ"ש:

אלא דכ"ז לשיטת התוס' אבל להירושלמי דס"ל אפי' במקום חיובא אמרי' מהלך כעומד ולא משכחת ד"א בר"ה לב"ע אלא בקופץ עדיין נשאר סברתי דגם במוציא מרה"י לר"ה כשהוא מהלך פטור ושפיר דחיתי במכתבי הקדום מ"ש לתרץ הירושלמי דמשני בקופץ איך גזרי' שמא יעבירנו ויקפוץ וכתבת דלדידי' שפיר גזרי' שמא יוציא מרה"י לרה"ר וז"א דהירושלמי לשיטתו גם מרה"י לר"ה פטור לב"ע כשמהלך. וגם שפיר כתבתי דנקט ד"א בר"ה משום ב"ע דהא כל כמה דלא ידעי' לב"ע דד' אמות ברה"ר חייב אפי' באינו קופץ משום דהיא מקום חיובא גם מרה"י לרה"ר פטור כשהוא מהלך ורק מד"א ברה"ר ילפי' דחייב לבן עזאי ושפיר עדיף למינקט ד"א ברה"ר וא"ש:

ומ"ש לתרץ קושי' העולם על ריטב"א סוכה מ"ג דכתב דמשו"ה לא גזרי' במילה בשבת שמא יעבירנו משום דמילה יום ח' שלו ברור וכו' והקשו עליו משבת קל"ו דקאמר הא לא שהה ספיקא הוי מימהל היכי מהלינן ומשני מלי' אותו ממנ"פ וכו' הא אכת' תקשי כיון דספיקא הוא נגזור שמא יעבירנו ניתן להאמר ואיניני מכניס עצמי בפלפולא:

ומה שנ"ל בזה ע"ד פלפול דיש להקשות מה פריך מימהל היכי מהלי' הא כיון דאמרה תורה וביום השמינ' ימול ואפי' בשבת הרי המצוה היתה למול האי ספיקא בשבת ושפיר מהלי' ואי משום דאפשר לאוקמי קרא בידעי' שכלו לו חדשיו כדאמרי' בנדה מ"ד או בנגמרו שערו וצפרניו כדאמרי' ביבמות פ' ז"א דהא דרשי' בשבת קל"ה ערלתו ודאי דוחה שבת ולא ס' וכו' ערלתו ודאי דוחה שבת ולא נולד ביהמ"ש דוחה שבת וכו' והק' תוס' שם ל"ל קרא ע"ז מהיכי תיתי יהי' ספק או נולד ביהש"מ דוחה ומכח זה העלו דהכל אסמכתא בעלמא ועיקר קרא לאנדרוגינוס ע"ש ודילמא רשב"ג ס"ל דדרשה גמורה היא לנולד ביהמ"ש וק' קושי' תוס' ל"ל קרא ע"ז אלא עכ"ח מדאיצטריך קרא ש"מ דאפי' לא ידעי' שכלו לו חדשיו ולא נגמרו שערו וצפרניו כתבה תורה וביום השמיני ימול ואפי' בשבת ואף דספיקא הוי עשה הכתו' ס' כודאי וא"כ שפיר סד"א דגם נולד ביהש"מ נימול בשבת ואף דאיכא ס"ס עיי' פנים יפות פ' תזריע מ"מ כיון דעשאה תורה ס' כודאי גם ס"ס אינו מועיל כמו בס' טומאה עיי' פסחי' י' סד"ה ס' על ועיי' טו"ז או"ח סי' תל"ט

סק"ב וא"כ כיון דעל הס' אמרה תורה שהוא מצוה ודאית למול בשבת שפיר מהלי' ומאי פריך ונ"ל דיש להבין לפמ"ש מחה"ש סי' תמ"ד סקי"א דאם עבר יום ח' שוב אין מצוה על האב למולו משום דהא דיש חיוב על האב ילפי' בקידושי' כ"ט מן וימל אברהם וכו' בן שמונת ימים ע"ש ומה שדחה שם דמשמע מלשון רמ"א יו"ד רס"א ומתוס' קידושי' דיש מצות עשה דאו' על האב ועל הב"ד גם אחר ח' אינו דחי' כלל דודאי גם אחר ח' יש מצוה על האב ועל הב"ד ועל כל ישראל למולו אבל מה שהאב מיוחד במצוה זו אינו אלא ביום ואם מלו אח"כ נהי דקיים המצוה אבל מצוה מיוחדת דאב לא קיים והוי רק כמו ישראל אחר והארכתי בזה במק"א ולפי"ז תקשי נהי דכתבה תורה וביום אפי' בשבת דילמא דוקא האב מותר למול בשבת משום דמצות האב הוי מצוה שקבוע לה זמן והוי מצוה עוברת אבל אחרי' בליכא אב ולא עבדי שלוחותי' אסורי' למול בשבת דאפשר למול למחר והוי מצוה שאין קבוע לה זמן ואינה עוברת דיש לה תשלומי' ועיי' תוס' פסחי' ע"ו ע"ב ד"ה ה"ג קמ"ל ועיי' רמב"ם פ"א ממילה:

אך ז"א דמהאי גופא דקבע התורה הזמן לאב בשמיני אפי' בשבת מוכח דאפי' אחר מותר למול בשמיני בשבת דאל"כ לא היתה התורה קובע זמן לאב בח' ואפי' בשבת אבל כיון דכבר התירה תורה מילה בשבת כשהיא וודאי אפי' לאחרים וקבעה מצות האב בשמיני אפי' בשבת שוב אף שכתבה התורה לימול גם בס' שפיר י"ל דזה דוקא באב משום שהוא מצוה עוברת וקבוע לה זמן אבל אחרים אסורי' למול בשבת בס' מילה ולהכי איצטריך ערלתו ודאי ולא שנולד ביהש"מ דאפי' האב אינו רשאי למול בשבת היכי דנולד ביהש"מ ופריך שפיר מימהל היכי מהלינן על אחרים והכי דייק לישנא וא"ש:

ומעתה אני אומר דיש להקשות מאי קושי' דנגזור במילה בשבת שמא יעבירנו דילמא דוקא בשופר ולולב ומגילה שהוא מצוה עוברות וזמנו בהול דאם לא עכשיו אימתי כדאמרי' פסחי' ע"ב הוא דגזרי' שמא יעבירנו אבל במילה אין זמנו בהול דיכול למול למחר ולהכי לא גזר' אך ז"א דקושי' הי' על האב דמצותו רק בשמיני והוי זמנו בהול נגזור וכיון דאין חיוב על האב גם אחרי' לא ימולו וע"ז תי' כיון דהוי וודאי ח' לא גזרו וכיון דביארנו דגם בלא שהה דספיקא הו' הוי לגבי אב מצוה וודאי וקושי' הגמ' לא הי' רק על אחרים משני שפיר מהלי' ממנ"פ ולק"מ דנגזור שמ"י דלגבי אחרי' לא גזרו כקושיתינו הנ"ל ולגבי אב א"ש תי' הריטב"א דהוי וודאי:

ושנית על דרך הנ"ל לפמ"ש תוס' סוכה מ"ב ד"ה מהו דלולב הוי מצוה דרמי' עלי' דלא סגי לי' דלא שקיל דא"א ע"י אחרים לכן מסתבר טפי דטבד"מ פטור מבחטאת דאפשר שיאכלנה אחרי' ע"ש ולפ"ז תקשי דלמא דוקא בשופר ולולב דהוא מצוה דרמי' עלי'

וא"א ע"י אחרים יש לחוש מתוך בהילות המצוה שמא יעבירנו אבל מילה לאו מצוה דרמי' עלי' דאפשר ע"י אחרים אינו בהול ולא גזרי' שמא יעבירנו וצ"ל נמי דקושי' הי' על האב דהוא מצוה דרמי' עלי' ואף שיכול לעשות שליח מ"מ בזה גופא טרוד ובהול וע"ז תי' דמילה הוי וודאי וא"כ לק"מ משבת הנ"ל כמש"ל:

אבל לפענ"ד קושי' מעיקרא לק"מ דאין הפי' בריטב"א דבלולב הוי ס' אם מקיים היום מצוה אלא הפי' דהוי ס' שלא יקיים המצוה למחר ולכן שפיר גזרו שמא יעבירנו שלא יטול היום רק למחר כיון דבגזירה זו אכתי אפשר שיקיים המצוה וכן בשופר אבל במילה כיון שהוא ח' ברור ואם לא ימול היום ודאי לא יקיים מצות מילה בח' לא גזרו ושם בשבת דמהלי' ממנ"פ נהי דס' הוי מ"מ אם לא ימולו אותו בשבת וודאי לא יקיימו מילה בח' שפיר לא גזרי' שמא יעבירנו וא"ש:

ומה שפקפקת עמ"ש ליישב קושי' השואל בחת"ס יו"ד סי' רנ"א דלמ"ד מילה בנכרי כשר במל של ע"ש בשבת שפיר חייב חטאת לר"א כיון דלאחר יום ח' ליכא מצוה מיוחדת על האב כמ"ש מחהש"ק סי' תמ"ד סקי"א א"כ הי' יכול לעשות ע"י נכרי וע"ז תמהת הא הקושי' קאי לר"א בשבת קל"ג דמשו"ה אינו דוחה שבת וי"ט משום דאינו דוחה ל"ת ועשה ולדידי טעמא אחריני איכא משום דיכול לעשותו ע"י נכרי אינו תמי' כלל דצריך לטעמא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דלא דחי אפי' ליכא נכרי שיודע למול וכמו דאמרי' שם דף הנ"ל דליכא אחר, אבל הך דינא דר"א מחייב טבד"מ שפיר אמרתי דמשכחת לה באיכא נכרי וא"ש:

וד' ירחם עלינו ויחוש וימהר ישועה וימלא משאלות לבינו לטובה ועת לחננה כי בא מועד. ואשורינו לא ימעד. לעולם ועד כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת באהבה ומיחל לחסדי אבות ובנים משוכן מעונים. החותם בברכת כהנים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שנה

שיל"ת ב' אויפאלו ב' אמור כ"ג למב"י סת"ר לפ"ק:

בימי הספירה. ישרי' עמי' נהורא. ה"ה ידידי הרבני החרוץ ושנון. וריח לו כלבנון. שמו ינון. מו"ה מרדכי אליעזר נ"י עהרענגרובער בק"ק איללאק חתן הגאב"ד דשם:

נועם מכתבו הגיע עדי בעתו והנני להשיב כאשר יתן ד' בפי ויחנני החונן לאדם דעת. נפשו בשאלתו באיש כפרי אחד קנה ד' מינים לעצמו וביום א' של סוכות לאחר שיצא בהם שלחו ע"י עכו"ם לכפר אחר לחבירו במתנה ע"מ להחזיר בו ביום וזה שנשלח

האתרוג אליו לא שלחו לו בחזרה רק עיכב האתרוג לעצמו עד אחר חג הסוכות ועתה בא בעל האתרוג ותובע שכר ברכה ושכר מצוה שהפסידו ומעלתו האריך בפלפול וסברא לפטרו מיו"ד זהובים:

תשובה. כבר כתב הטור ביו"ד סי' כ"ח שאין גובין אותו בזמן הזה וכן כתב המחבר בחו"מ סוס"י שפ"ב אלא שיש לדון למ"ש המחבר שם אבל אם תפס לא מפקינן מיני' אם גם בנ"ד יהא הדין כך דתפס לא מפקינן מי'. והנה תוס' חולין דפ"ז ד"ה או הקשו דהו"ל למימר או נו"ן זהובים דהא איכא ברכת בורא פה"ג שלאחר בהמ"ז. ותי' מה שתי'. והש"ך בחו"מ סי' שפ"ב הקשה על תי' תוס' והביא בשם ספר מישרים דברכת בורא פה"ג אינה מן המנין כי הוא ברכת הנהנין ע"ש. ובמכתבו תמה ע"ז כיון דקי"ל באו"ח סי' קפ"ב דבהמ"ז טעונה כוס וקיי"ל בסי' ק"ץ דהמברך צריך שיטעום א"כ הו"ל ברכת המצוה:

ולק"מ דהרי קי"ל סי' ק"ץ הנ"ל ס"ד אם המברך אינו רוצה לטעום יטעים א' מהמסובין כשיעור וכו' וכיון דברצונו תלי' מילתא שפיר הו"ל ברכת הנהנין ולא ברכת המצוה. וראי' לדבר דזה לא מקרי ברכת המצוה מדלא בעי בר"ה כ"ט רק בברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש אם יכול להוציא אחרים אעפ"י שהוא אינו נהנה ולא בעי הכי גם בברכת היין דכוס של אחר בהמ"ז ש"מ דבזה פשיטא לי' דאינו מוציא משום דהוי ברכת הנהנין ועיין באו"ח סוס"י קס"ז וטו"ז ומג"א שם:

ובש"ך שם תי' לפמ"ש ישש"ש ב"ק צ"א סי' ס' דהא דחייב יו"ד זהובים אינו אלא במצוה דאורייתא ולא במצוה דרבנן וא"כ הטוב והמטיב ביבנה תקנוה ואינו אלא מדרבנן וא"כ עם ברכת פה"ג ליכא אלא ד' ע"ש. ובמכתבו תמה הא ברכת בורא פה"ג נמי אינו אלא מדרבנן. ולכן פי' דש"ך קאי על ברכה אחרונה שעל היין מדנקטי תוס' בקושי' בורא פה"ג וש"ך נקט בתירוצו רק פה"ג וברכת מעין ג' הוא מה"ת להרבה פוסקי' עיין בטור וב"י סי' ר"ט וסי' דפ"ק וכיון דבהמ"ז טעונה כוס וצריך לשתות עכ"פ מלוא לוגמיו והוא יותר מכזית ופחות מרביעית ומספק צריך לשתות רביעית כמבואר סי' ק"ץ ס"ג ושפיר יש ד' ברכות של תורה ג' של בהמ"ז וא' ברכה מעין ג' אחר כוס של בהמ"ז. הנה מלבד שלשון הש"ך לא משמע דקאי אברכה אחרונה רק על הראשונה דאיירי בה עד השתא וכ"ש שלשון הר"ץ שהביא הש"ך שמצא כדבריו לא משמע כן דהא כתב ברכת היין ופירושו בכ"מ ברכה שלפני היין והברכה שלאחריו נקרא מעין ג'. אף גם זאת שהמחבר בסי' ר"ט סותם דרק בהמ"ז הוא דאורייתא ולא מעין שלש ועיין טו"ז שם. אלא אפילו לו יהיבנא כל זה מ"מ לא הפסידו מצוה דאורייתא דנהי דברכת המזון טעונה כוס והמברך צריך שיטעום מ"מ דוקא בהמ"ז מה"ת אבל הא דטעונה כוס ומברך צריך שיטעום אינו

אלא מדרבנן. וראי' לדבר שהרי מקור דין זה הוא מפסחים ק"ז דת"ר אין מקדשין אלא על היין ואין מברכין אלא על היין כמ"ש ב"י סי' קפ"ב והרי בקידוש כתבו תוס' בשבועות כ' ע"ב ד"ה נשים דאע"ג דקידוש מה"ת אבל על היין הוי רק מדרבנן ואפילו אם על היין נמי מה"ת הא דצריך שיטעום ודאי הוי רק מדרבנן ע"ש. וא"כ ה"נ בבהמ"ז:

אבל לפענ"ד דעת רש"י מסכים גם לשני סברות הנ"ל דבורא פה"ג הו' ברכת נהנין והטוב ומטיב הוי דרבנן ופטור עליהן מיו"ד זהובים דרש"י בחולין פ"ז כתב ארבעים זהובים שכר ד' ברכות שענה אחריהם אמן ובמעדני יו"ט תמה מה דתלי רש"י בעניית אמן שאין לו ביאור כלל. וסבור הייתי לומר דקשי' לרש"י הא ד' ברכות דבהמ"ז הם חמשה דהא ברכת הזן פותח בברוך וחותם בברוך והו"ל למימר נו"ן זהובים. אך ז"א דכולה ברכה אחת ואין עלי' רק יו"ד זהובים והראי' דעל הפתיחה אינה עונה אמן כיון שעדיין אינה ברכה שלימה עד החתימה וזה רמז רש"י במתק לשונו ד' ברכות שעונה אחריהם אמן אבל יש עוד ברכה א' דהיינו פתיחת הזן שאינה. עונה אחריו אמן ועלי' אינה חייב ביו"ד זהובים:

ועוד נ"ל דש"ך בחו"מ סימן שפ"ב ססק"ד הקשה איך משכחת שאם חוטף מחבירו ברכת הזימון שיתחייב במ' זהובים הא ברכת הזימון מברך בהמ"ז בקול רם ויכול הנחטף לענות אמן וגדול העונה אמן יותר מן המברך דמה"ט פטר ר"ת למי שחטף מצות מילה ממי שכיבד לו אבי הבן. ואפילו אם החוטף עשה שלא כדין ובירך בנחת שלא הי' יכול לענות אמן מ"מ בכה"ג צריך הנחטף לברך בעצמו בהמ"ז כיון שאין חבירו מוציאו וא"כ הרי יש לו המ' זהובים שלו. ותי' דאין לאדם שכר ברכה יו"ד זהובים אלא על ברכה שמברך בפני אחרים אבל אם מברך בינו לבין עצמו אין לו שכר יו"ד זהובים. וס"ל לרש"י הטעם במברך בפני אחרים מפני שעונין אחריו אמן כמבואר בסי' קכ"ד ס"ו שמחויב לענות אמן על כל ברכה ששימט והיינו דכתב רש"י ד' ברכות שענה אחריהם אמן לאפיקי מברך בינו לבין עצמו דליכא עניית אמן אין כאן שכר יו"ד זהובים:

אבל יותר מחוור בעיני דכבר הקשה בש"ך הנ"ל דלשון שאמר רבי להאי מינא כוס של ברכה אתה שותה לא משמע שהמין יברך דא"כ הו"ל למימר בהמ"ז אתה מברך וכן משמע להדי' בתוס' שם שכתבו שתי' לא שייכא לשכר ברכה אלא הי' רוצה לסלקו מבהמ"ז לפי שהי' צדוקי ועיין מה שפי' הש"ך בכונתם דמסתמא רבי לא הי' נותן למין לברך על סעודתו אלא ודאי הכי א"ל כוס של ברכה אתה שותה עמנו או מ' זהובים אתה נוטל היינו שכר ברכות שעונה המין אמן. ולפענ"ד אין הלשון מתוקן יפה אלא הכונה דשתי' ל"ש לשכר ברכה ורבי לא גילה למין כלל שכר ברכה אלא לפי שהי' רוצה

לסלקו מבהמ"ז א"ל רק כוס של ברכה אתה שותה היינו רק השתיי' או מ' זהובים אתה נוטל בשביל השתיי' וכ"ז דוחק. לכן ס"ל לרש"י דשאלת רבי' הי' אם רוצה לברך בהמ"ז ולשתות בעצמו כוס של ברכה דהמברך צריך שיטעום ואז אין לו רק ל' זהובים בשביל ג' ברכות דבהמ"ז דטוב ומטיב הוא דרבנן וברכת היין שלאחר בהמ"ז הוא ברכת הנהנין וכנ"ל או מ' זהובים אתה נוטל היינו שאחר יברך והוא יענה אמן ואז יש לו מ' זהובים שכר ד' ברכות שענה אחריהם אמן אבל לא שיתן לו מ' זהובים כלל רק יש שכר ד' אמנים מ' זהובים דהא עונה אמן גם אחר ברכת היין של כוס ברכת המזון. ואין להשיב הא יש ה' אמנים דהא גם אחר ברכת הטוב ומטיב עונה אמן וכמ"ש ח"א כלל מ"ז אות א'. ז"א דאמן שאחר ברכת בונה ירושלים אינו מרויח במה שאחר מברך דהא גם המברך עצמו עונה אמן בבונה ירושלים אחר ברכתו כמבואר רס"י פק"ח וא"ש:

וכן מבואר מדברי תוס' ורא"ש חולין פ"ז שכתבו דא' שעמד לקרוא בתורה במקום חבירו פטור וכו' משום דכולם חייבי' בקה"ת ואפילו עמד במקום כהן דהא דדרשינן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך אסמכתא היא ע"ש ותקשי ומה בכך שהיא אסמכתא הא גם במצוה דרבנן חייב יו"ד זהובים אע"כ דס"ל כיש"ש וש"ך דבמצוה דרבנן אינו ביו"ד זהובים:

ומה שהקשה מג"א סי' ר"א סק"ד דבגיטין נ"ט אמרינן בהדי' דאורייתא היא ורמב"ם מנאה במנין המצות סי' ל"ב וכו'. לק"מ דהמעיין ברמב"ם בסה"מ ופ"ד מכלי מקדש יראה דזהו מצות עשה דאורייתא על ישראל לקדש ולכבד את הכהן לברך ראשון אבל אין זה מצוה על הכהן לברך ראשון ואינו מחויב לנהוג כבוד בעצמו רק כ"ג כמ"ש רמב"ם פ"ה מכלי מקדש ה"ב ולא כהן הדיוט ואולי כיון דא"י למחול על כבודו לדעת רמב"ם במנין המצות הנ"ל דלא כדעת המרדכי בגיטין שם דיכול למחול אפשר דיש על הכהן מצוה דרבנן לברך ראשון וע"ז כתבו תוס' ורא"ש דהוא רק אסמכתא שיהא מצוה על הכהן אבל על הישראל מודו דאיכא מ"ע דאורייתא לקרוא לכהן ראשון ואם עמד לקרות בתורה במקום כהן עבר הישראל מ"ע דאורייתא דילי' אבל מן הכהן לא חטף מצוה דאורייתא של הכהן רק מצוה דרבנן ופטור מיו"ד זהובים. ובזה יומתק לשון הרא"ש שכתב אס אסמכתא בעלמא הוא כדין ליטול מנה יפה ראשון דא"י לגבות בב"ד. משום דמצוה דישראל היא להניח לכהן ליטול מנה יפה ראשון אבל על הכהן אין שום חיוב ליטול מנה יפה עד שיהא יכול לגבות בב"ד ולאו מצוה דכהן הוא מה"ת:

אמנם בקצו"ח סי' שפ"ב תמה חדא דא"כ אמאי משלם בשביל בפה"ג הא כל הברכות אינו אלא מדרבנן חוץ מבהמ"ז וברכת התורה לדעת קצת פוסקים. ושנית דאין כאן שום

סברא לחלק בין מצוה דאורייתא לדרבנן. ולפענ"ד נראה ואקדים קושי' חת"ס אמאי צריך לשלם י' זהובים הא אמרינן בקידושין מ' אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה. נמצא זה שחטף ממנו המצוה לאו מידי חסרי'. וגם במכתבו עמד בזה ועיין שבו"י ח"ב סי' י':

ומתחילה עלה בדעתי לפמ"ש חי' רמב"ן לגיטין בהשמטות אהא דאמרינן בע"ז כ"ז וכותי לא ימול ישראל מפני שמל לשם הר גריזים דברי ר"י א"ל ר' יוסי וכי היכן מצינו מילה מה"ת לשמה וכו' והקשה רמב"ן נהי דלא מצינו מילה לשמה מ"מ לשם הר גריזים אפשר דפסול. ותי' דוקא במצוה דבעי לשמה ומחשבה פועל על המצוה אז גם לשם הר גריזים פועל המחשבה לפסול המצוה אבל כיון דלא מצינו מילה לשמה ואין למחשבה צורך ותועלת במצוה גם במחשבה רעה אינו פועל בה לפוסלה ע"ש. וה"נ אני אומר הא דחישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה דהוי כאלו עשה היינו דוקא במצוה דבעי כונה כיון דיש למחשבה מבוא ותועלת במצוה א"כ גם חישב לעשות פועלת המחשבה על המצוה דהוי כאלו עשאה. אבל במצוה דלא בעי כונה כיון שאין למחשבה בה תועלת לא הוי חישב לעשותה כאלו עשה. ולפ"ז בכיסוי דם שתכלית המצוה להיות הדם מכוסה ואפילו כיסהו רוח פטור מלכסות א"כ גם כשמכסה בלא כונה קיים מצות כיסוי דלא גרע מנתכסה ממילא ועיין תוס' תמורה ד' לענין צורם אוזן בכור ועיין תוס' סוכה ל"ב ד"ה באשירה. והא דכסהו רוח ונתגלה חייב לכסות וכסהו ונתגלה פטור מלכסות היינו משום דגלי קרא שא"צ לכסות רק פ"א ובכסהו הרוח לא עשה הוא מעשה כיסוי אפילו פ"א וכן בשור המועד להריגה ואילן העומד לקציצה שתכלית המצוה לבערו שלא יזיק לרבים ואפילו מת ממילא או נקצץ מאליו או ע"י נכרי נתקיים תכלית המצוה וא"כ מצוה זו לא בעי כונה כנ"ל דלא גרע מאלו נעשה ממילא וכיון דאין למחשבה מבוא ותועלת במצות אלו שוב אין המחשבה פועל בה דחישב לעשות יהי' כאלו עשאה:

אלא דלפ"ז למ"ש מג"א סי' ס' סק"ג בשם רדב"ז דבמצוה דאורייתא צריך כונה אבל מצוה דרבנן א"צ כונה יהי' הדין להיפך מראשונים הנ"ל דבמצוה דאורייתא א"צ לשלם יו"ד זהובים כיון דחישב הוי כעשאה ובמצוה דרבנן דל"ה חישב כעשאה צריך לשלם יו"ד זהובים:

לכן נ"ל לתרץ באופן אחר דהרי קיי"ל בחו"מ סי' שס"ג ס"ה דתוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה אם היא עשוי' לשכר וירד לה בתורת שכירות לא בתורת גזל הואיל וירד שלא ברשות אם רצה הבעל ליטול שכרה נוטל ואם רצה ליטול פחתה נוטל והוא מגמ' ב"ק צ"ז. וה"נ אף דליכא פחת דנאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה

מ"מ שכרה נוטל י' זהובים מחבירו מה שמשתכר במצוה שחטף ממנו דהר' קיימא לאגרא:

ובזה יובן היטב דברי טו"ז סי' כ"ח סק"ח דס"ל אם החוטף לא עשה מצוה רק שהזיק הנחטף א"צ לשלם י' זהובים ופותר אין לו אמאי לא ישלם מה שהפסידו. ולפמ"ש א"ש דבשביל הפסד א"צ לשלם כיון דנאנס ולא עשאה הו' כאלו עשה רק דמשלם מה שנהנה ומשתכר וכיון שלא עשה מצוה ואינו נהנה ומשתכר פטור:

אלא דמלשון רש"י חולין פ"ז ד"ה ליתן לו לא משמע כן שפי' מפני שהפסידו שכר משמע דבשביל שחסרי' שכר מצוה הוא דמשלם וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ז מחובל הי"ג שכתב שהרי הפקיען מלעשות מצוה וע"ש הי"ד:

אבל גם הא לא תברא דהרי אמרינן ב"ק כ' ע"ב דאפילו אי זה נהנה וזה לא חסר פטור מ"מ משום דא"ל אתה גרמת לי היקיפא יתירה מיחייב בכל הנאה או משום שחרוריתא דאשייתא מחייב לכ"ע בכל ועיין תוס' כתובות ל' ע"ב ד"ה ל"צ וה"נ כיון שהפסידו והפקיעו מלעשות המצוה אף שלא הפסידו שכרו מ"מ צריך לשלם כל הנאתו:

ואין להקשות מדברי ר"ת שבאשר"י חולין פ"ז שפטר המוהל שחטף מצות מילה מחבירו שכבדו אבי הבן משום דענה אמן וגדול העונה אמן יותר מן המברך. הא ניהו דלא חסר לחבירו מ"מ ישלם בעד הנאתו כיון דעכ"פ גרם לו שאין ממהרין ליפרע לעונה אמן כמו למברך כדאמרינן ברכות נ"ג ע"ב. דז"א כיון שאם הי' חבירו מל הי' הוא עונה אמן וכיון דגדול העונה וכו' א"כ לא נהנה כלום ושפיר פטור:

ויותר נ"ל דהנה בישש"ש פ' כ"ה סי' י"ג כתב וסוד י' זהובים הוא ע"ד כונת אלף עולות שהעלה שלמה ע"ש. ולפי פשוטו נ"ל לפרש דעיין בתשו' חוות יאיר סי' א' השגה י' דיש לפרש י' זהובים י' דינרי כסף ועיין קידושין י"ב דינר כסף שש מעה כסף מעה שני פונדיון פונדיון שני איסרין נמצא בדינר כסף כ"ד איסרין ועיין בתוס' שבועות מ"ד ע"ב ד"ה התקבלת דהכרע הוא א' מכ"ה נמצא דינר כסף עם הכרע כ"ה איסר ובאיסר ח' פרוטות כמבואר בקידושין הנ"ל נמצא בדינר כסף עם הכרע ב' מאות פרוטות ועיין ברמב"ם פ"א מחגיגה ה"ב דעולת ראי' אין לה שיעור מה"ת וכן כתב רש"י ריש חגיגה אבל עכ"פ צריך להיות שו"פ כמ"ש רש"י בגיטין י"ב ע"ב ד"ה בפחות שכתב דלא חייל הקדש אפחות משו"פ ועיין תוס' שם אבל בתוס' שבועות כ"ב ד"ה אבל משמע דאפילו קדוה"ג אינו בפחות משו"פ וא"כ בדינר א' של כסף יכול להקריב ב' מאות עולות. ולפ"ז אלף עולות עולי' חמשה זהובים כסף. ואמרינן בשבת דף ל' ובמכות דף י' א"ל כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום א' שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך

להקריב לפני ע"ג המזבח מבואר דשכר מצוה הוא יותר מאלף עולות שהקריב שלמה ועיין תוס' יומא פ' ע"ב ד"ה וחצי שכתבו וכיון דאפיקתי' מכביצה אוקמא אשני ביצים וה"נ כיון דאפיקת' מאלף עולות ולא פי' כמה אוקמא על אלפיים שהם עשרה דינרי כסף לפי חשבון הנ"ל:

ואמנם אף שבאנו לחשבון מ"מ גוף הדבר צריך טעם אמאי נקנסי' או נתקן לשלם כלל וגברא למצוה קמכוין ואנן ניקום וניתייבי' לשלם ועיין רא"ש ב"ק צ"א. אבל הדבר מבואר בש"מ ב"ק צ"א שהטעם הוא כדי המצות חביבות על בעליהן ע"ש. ולפ"ז לק"מ קושי' חת"ס הא הוי כאלו עשאה דמ"מ צריך לשלם כדי להראות שכר מצוה שהוא כפלים כאלף עולות כדי שיהיו מצות חביבות על בעליהם. ולפ"ז מיושב גם קושי' קצו"ח דדוקא במצוה דאורייתא חששו שיהי' מצות חביבות על בעליהן כיון דלאו ליהנות ניתנו אלא לעול על צואריהם ניתנו כמ"ש רש"י בר"ה כ"ח אבל במצות דרבנן שכתב בעה"מ שם דליהנות ניתנו א"צ כלל לעשות תקנה בשביל שיהיו מצות חביבות על בעליהם:

ומעתה בשתים עלתה לנו בנ"ד דפטור מי' זהובים ואפילו תפס מפקינן מיני' חדא כיון שהעמדנו הדבר על מכונו דבמצוה דרבנן פטור כדעת יש"ש וש"ך. וזאת שנית דדוקא במצוה שאם עשאה אחר הוא פטור ממנה שייך שיהי' מצות חביבות על בעליהן ולא יתרשל לעשותה. אבל במצוה דחיובא רמי' על גופו לעשותה וגם אם עשאה אחר עדיין חיובא רמי' עלי' ל"ש כלל כדי שיהיו מצות חביבות על בעליהן ופטור מי' זהובים וכיון דאתרוג בשאר ימים רק מדרבנן וגם אם חבירו קיים המצוה עדיין הוא מחויב לעשותה ל"ש שיהיו מצות חביבות וכו' שפיר פטור מי' זהובים:

וגם מה שהקשה קצו"ח דכל הברכות הויין רק מדרבנן מיושב לפי הנ"ל דנהי דחיוב ברכה הוא רק מדרבנן מ"מ אם מברך מקיים מצוה דאורייתא אלא שמה"ת אינו מחויב לברך והוי רק מצוה דרשות ועיין ברמב"ם ריש הלכות תפלה ושפיר שייך בי' שיהיו ברכות חביבות:

ובזה יובן היטב מ"ש תוס' ב"ק צ"א ד"ה וחייבו דאע"ג דעל מצוה לחוד משלם י' זהובים וגם על ברכה לחוד מ"מ בהאי דר"ג חולין פ"ז שכר מצות כיסוי וברכה לא הי' כי אם י' זהובים ופי' הש"ך סי' שפ"ב סק"ג דכיון דא"א לברכת בלא מצוה אינו משלם על המצוה וכ"ז מחוסר תבלין. ולפמ"ש ניחא דכיון דא"א לברכה בלא מצוה א"כ כיון שמשלם י' זהובים בעד הברכה ויהי' הברכה חביבה עליו ממילא יהי' גם המצוה חביבה כיון דא"א לברכה בלא מצוה:

ובזה יש ליישב דעת מהרש"ל ב"ק פ' החובל סי' ס' דס"ל דלא כר"ת גבי' מילה דאף דבשביל הברכה א"צ לשלם דגדול העונה אמן אבל בשביל מצות מילה גופה צריך לשלם כמו בב"ק צ"א דצריך לשלם בשביל המצוה. וש"ך סי' שפ"ב תמה עליו הא מ"מ כיון שענה אמן יש לו שכר י' זהובים ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דהא דשכר מצוה וברכה א' הוא. הוא מטעם הנ"ל אבל במקום דליכא שכר ברכה משום דענה אמן א"כ לא יהי' המצוה גופה עליו חביבה שפיר צריך לשלם י' זהובים שכר מצוה כדי שיהא המצוה חביבה עליו:

אבל מ"ש במכתבו לפטרו עפ"י דברי טו"ז דהיכי דההחוטף לא עשה מצוה א"צ לשלם וכאן לא עשה מצוה לדעת רמ"א בסי' תרמ"ט דיש פוסלי' בגזול כל ז' ימים והכי נהוג. ואפילו לדעת המחבר דכשר בשאר ימים מ"מ כבר הקשה מג"א סקט"ו דסותר עצמו דבס"א כתב אבל לאחרים כשר בשאר ימים ומשמע דלגזלן עצמו אפילו בשאר ימים אינו כשר ומה שמחלק מג"א בין לכתחילה לדיעבד אינו נראה לו. לכן לחלק יצא דאם אתרוג זה כבר הי' גזול ביו"ט ראשון ואז הי' פסול אז פסול לגזלן אח"כ אפילו בשאר ימים דאם נכשירו הו"ל זלזול וכמ"ש מג"א סי' קפ"ד סק"ז באם נסתפק אם בירך בהמ"ז דצריך לחזור ולברך כיון שהוא מה"ת דצ"ל גם ברכה ד' דלא לזלזולי בה ובהכי מיירי בס"א. אבל אם לא הי' גזול עד יו"ט שני שהוא דרבנן כשר אפילו לגזלן עצמו. ולפ"ז בנ"ד ששלח לו האתרוג במעמ"ל ביו"ט ראשון ולא החזירו נמצא דביו"ט א' גזל הי' בידו ולא יצא א"כ גם בשאר ימים לא יצא ולא עביד מצוה ופטור מי' זהובים:

הרבה תשובות בדבר. חדא דאין הנדון דומה לראי' דדוקא אם הספק הוא גם בדאורייתא ואזלינן לחומרא בבהמ"ז דצריך לחזור ולברך וא"כ כבר החזקנו שלא בירך עדיין א"כ אם לא יחזור ברכה דאיכא זלזול ועיין ברכות כ"א ואו"ח סי' ס"ז וכמ"ש הפוסקים לענין ס"ס דאם לא נודעו ב' הספיקות ביחד לא הוי ס"ס משום דכבר החזקנו ספק ראשון והוי כודאי איסור עיין טו"ז סי' ק"י סקי"ד ובמחה"ש סי' תל"ט משא"כ כאן מה זלזול יש אם אמרינן דבדאורייתא פסול מהב"ע ולא בדרבנן אדרבה כמה דברים הקילו בדרבנן כדי שיהא היכר בין דבריהם לשל תורה ועיין מג"א סוס"י תקפ"ו ולדברי' גם חסר ביו"ט ראשון פסול אח"כ לכל ז' ולא משמע כן בפוסקי' וגם לשון המחבר בס"ה שכתב ביו"ט הראשון בלבד אבל בשאר ימים הכל כשר. והאי בלבד שפת יתר. אלא להורות דאפילו אם פסול בראשון אינו פסול רק לראשון בלבד ולא לשאר ימים והוא היפך מדבריו. ועוד בשלמא אם הי' פסול ביו"ט ראשון רק משום מהב"ע שייך לומר כיון שנפסל בראשון פסול גם בשאר ימים מה"ט. אבל כיון שפסול בראשון משום שאינו לכם ופסול זה ל"ש בשאר

ימים דכשר בשאול מה זלזול יש ומה חילוק יש בין גזול בראשון נמי ובין תחילת גזילה בשאר ימים הא פסול מהב"ע אינו מתחיל רק בשני. ועוד דא"כ אמאי כשר לאחרים אח"כ בשאר ימים נימא דהוי זלזול כיון שהי' פסול בראשון גם לאחרי'. ועוד דאפילו הי' פסול בראשון משום מהב"ע לחוד מ"מ הוא פסול שחוזר להכשירו אם נותן לו הנגזל במתנה או במכירה וא"כ אין הפסול של יום ראשון מיחייב הפסול של ימים אחרים רק כל יום הוא פסול בפ"ע ואמאי יפסול בשביל שהי' פסול בראשון אתמהה. ועוד דלדעת שעה"מ אם כבר עברה העבירה ל"ש מהב"ע וא"כ תקשי בגזול נמי הא עברה עבירת לא תגזול וצ"ל דאכתי דאיכא עבירה שעובר בכל רגע על מ"ע והשיב וא"כ אין הפסול של מהב"ע בשאר הימים מחמת פסול מהב"ע דראשון רק פסול בפ"ע בשביל שאינו מקיים עכשיו והשיב. ועוד דלפמ"ש תוס' בסוכה דל"ש מהב"ע אלא אם המצוה בא ע"י העבירה אבל אם אינה בא ע"י העבירה ליכא משום מהב"ע. וא"כ במעמ"ל ולא החזירו אף דגזל הוא אצלו למפרע מ"מ ליכא משום מהב"ע דהא אין המצוה בא ע"י העבירה דהא הי' יכול להחזירו ולצאת בו קודם חזרה. ולפ"ז בנ"ד ביום ראשון ליכא מהב"ע דהא הי' יכול להחזירו וא"כ אין לפסלו בשאר ימים משום מהב"ע משום שהי' פסול בראשון דהא בראשון לא הי' פסול משום מהב"ע כלל:

אלא אפילו לדעת רמ"א דגם בשאר ימים שייך מהב"ע מ"מ לא דמי להאי דטו"ז יו"ד סי' כ"ח דשם אם החוטף לא קיים מצות כיסוי הוי רק ככיסהו הרוח שפטר את הנחטף ממצות כיסוי והוי כאלו התך כנף מטלית של כנפות שפטר אותו ממצות ציצית והוי רק כמניעת ריוח ולהכי פטור אבל כאן באתרוג גם אם החוטף לא קיים מצוה מ"מ חיובא רמי' על הנחטף לקיים מצות לולב והוא בטלו ממצותו והפסידו שכר מצוה שפיר י"ל דחייב לשלם י' זהובים:

ומה שנ"ל ב ביישוב סתירת המחבר הנ"ל עפמ"ש במק"א לת"ח גדול א' [ע"ל סי' שמ"ו] אשר הקשני בסוכה כ"ט דפריך אלא יו"ט שני אמאי. וכי לא ידע המקשה משנה שלימה בפסחים ל"ה דאין יוצאין במצה של טבל ופירש"י ור"ן משום דהוי מהב"ע. ודחיתיו די"ל דמתני' ר"ש היא דאאחע"א ואין איסורו משום בל תאכל חמץ ומשו"ה איי"ח מצה כדאמרינן שם בגמרא דף ל"ו. אבל עוד אמרתי סברא ישרה דשם בטבל לא נעשית העבירה רק ע"י המצוה שאם לא הי' אוכל זו לא הי' העבירה נעשית ובזה ידע המקשה דא"י במהב"ע אבל בלולב הגזול ודאי אם גוזל לולב כדי לצאת בו ידע דהוי מהב"ע אבל אם גזל לולב כדי להחזיקו לעצמו ואפילו אינו עושה בו המצוה נמי נעשית העבירה א"כ אין הפסד במה שמקיים בו מצוה בזה לא ידע דשייך בו מהב"ע עד שחידש לו התרצן

מהבאתם את הגזול. ולהכי נקט במתני' לולב הגזול ולא הגוזל לולב לאשמעינן דאפילו הוא גזול ועומד נמי יש בו משום מהב"ע עכ"ד. ולפ"ז י"ל דהא דפוסל גנוב וגזל לגנב ולגזלן עצמו אפילו אפילו בשאר ימים בסעיף א' מיירי בגוזל כד' לצאת ולולא המצוה לא הי' עבירה נעשית ובזה אפילו במצוה דרבנן פסול משום מהב"ע. אבל בס"ה מיירי שהי' גזול מכבר וגם בלי המצוה הי' העבירה נעשית אז כשר בשאר ימים אפילו לגזלן עצמו וא"ש:

ומ"ש עוד לפטרו משום דקשיא הא אין הנחטף מפסיד שכר מצוה דנאנס ולא עשאה הוי כאלו עשה. וניחא לי' כיון דכבר הי' החיוב עליו לעשות המצוה קודם שחטף חבירו המצוה ולא הי' מן הזריזין והתרשל לאו אונס גמור הוא ולא הוי כאלו עשה. אבל בנ"ד שלא התרשל כלל ומה הו"ל למיעבד שפיר הוי כאלו עשאה ולא הפסידו כלום א"צ לשלם י' זהובים. אינו נראה לי דא"כ מצינו חוטא נשכר דבשביל שהתרשל צריך לשלם לו י' זהובים. ובגוף הקושי' נ"ל עוד דבגמרא דריש לי' הא דנאנס ולא עשאה מקרא ולחושבי שמו וא"כ דוקא אם חישב לעשות מצוה לשמה בלי שום עירוב מחשבות אחרות הוי כאלו עשאה אבל אם עבר עליו רגע אחת שלא חישב לעשותה או חישב גם בפני' אחרת שוב אתי מחשבה ומבטל מחשבה ועיין ברע"ב ותוי"ט רפ"ק דפסחים ולא הוי כאלו עשאה דבעשאה לא אתי מחשבה ומבטל מעשה עיין קידושין נ"ט ושפיר הפסידו שכר מעשה המצוה:

ובר מן דין נ"ל עוד דלא אמרינן חישב לעשות מצוה ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה אלא אם לא עשה אחר אותו מצוה אבל אם עשה אחר אותו מצוה לא חשיב כאלו עשאה הוא דא"א לזכות שטרא לבי תרי שיהי' כאלו עשאוהו גם שניהם ועיין חולין כ"ח ע"ב תרי רובא בחד מנא ליכא. וא"כ זה שעשה במעשה עדיף ושפיר משלם י' זהובים. ומה נעמו בזה דברי טו"ז סי' כ"ח דהיכי דלא עביד החוטף מצוה א"צ לשלם י' זהובים משום דאז הוי נחטף כנאנס והוי כאלו עשאה ולא הפסידו כלום:

ולולי דברי טו"ז הי' נ"ל כונה אחרת בטור במ"ש שמצות כיסוי הוא כשאר מ"ע שכל ישראל חייבין בהם אלא שהשוחט קודם לכל אדם הלכך אם קדמו אחר וכיסה חייב ליתן לו י' זהובים וכו' ודקדק טו"ז מאי לשון הלכך. ולפענ"ד נראה דדוקא בכיסוי ומילה והריגת שור וקציצת האילן בב"ק צ"א שהמצוה לאו עלי' דידי' לחוד רמי' רק על כל ישראל ובכיסוי ילפינן מקרא חולין פ"ז מדכתיב ואומר לבני ישראל ובמילה ילפינן בקידושין כ"ט מהמול לכם כל זכר ובשור ואילן סברא הוא דהכל מצווין עליו לבער המזיק או הע"ז הא דבעלי' קודמי' לכל דבר אינו לעול על צוארם רק זכות הוא להם

שהתורה זיכה להם ונתן להם קדימה במצוה זו לכן החוטף מהם צריך לשלם י' זהובים אבל שאר מצות דחיובא רמי' עלי' ולאו ליהנות ניתנו אלא לעול על צואריהם נהי דבאמת זכות הוא לו אבל לא נתנו לזכות רק לעול לכן המפקיע אותו מן המצוה וחוטף ממנו ומונעו מלעשות א"צ לשלם י' זהובים. ולפ"ז שפיר כתב הטור הלכך כיון שכל ישראל חייבי' בהם אלא שהשוחט קודם לכל אדם א"כ לא ניתן לעול על צוארו רק לזכות ולהכי אם קדמו אחר וכיסה צריך לשלם י' זהובים. ולפ"ז בנ"ד דנטילת לולב מצוה דרמי' עלי' הוא ולעול על צוארו ניתן לדעת הר"ן בר"ה כ"ח שחולק על בעה"מ וס"ל דגם מצות דרבנן לאו ליהנות ניתנו אפילו בשאר ימי החג אין כאן חיוב תשלומי י' זהובים כלל ואפילו תפס מפקינן מיני':

ועוד נ"ל ביישוב דברי הטור ולייישב גם תחילת דברי הטור שכתב שחט ולא כיסה וראהו אחר חייב לכסות שמצות כיסוי הוא כשאר מ"ע שכל ישראל חייבי' בהם אלא שהשוחט קודם לכל אדם. והקשה טו"ז למה הוצרך ליתן טעם נוסף על לימוד מהפסוק שאמרו בגמ'. ונ"ל ואקדים דברי הרא"ש בחולין פ"ז שכתב ובלא הנך טעמי דר"ת נ"ל ליפטר המוהל דאעפ"י שאמר האב למוהל אחר למול את בנו לא זכה באותו מצוה לחייב אחר אם קדם ועשאה. ולא דמי לכיסוי דאמרה תורה ושפך וכיסה מי ששפך יכסה וכן האב שחייב למול את בנו ורצה למולו וקדם אחר חייב אבל אם אין האב רוצה למולו כל ישראל חייבי' למולו ובדיבור שאמר האב למוהל לא זכה במצוה לחייב לאחר אם קדמו ע"ש. ומזה למד הש"ך ביו"ד סי' שפ"ב סק"ד שאם האב מוהל אינו רשאי ליתן את בנו לאחר למוהלו וחייב הוא בעצמו למוהלו דומי' דכיסוי דמי ששפך הוא יכסה ע"ש. ובתבו"ש סי' כ"ח אות י"ד תמה איך מוכח מדברי הרא"ש שא"י לעשות שליח ושלוחו של אדם כמותו. ותי' קצו"ח סי' שפ"ב דשפיר מוכח מדברי הרא"ש שא"י לעשות שליח דאי נימא בזה שלוחו כמותו א"כ זה האחר שחטף ומל ואינו שליח האב ביטל את האב ממצותו והי' בדין לשלם י' זהובים לאב אע"כ דס"ל דלא מהני בזה שליחות ע"ש. אבל עדיין תקשי גם על הרא"ש אמאי לא מהני שליחות הא קי"ל בכה"ת שליחו של אדם כמותו וכמו שהק' בד"מ יו"ד סי' רס"ד על האו"ז ע"ש ועוד הק' תבו"ש מגמרא שבת קל"ג דפריך ואי איכא אחר ליעביד אחר אלמא דיכול האב לעשות שליח למול דאל"כ לא הוי חשיב אפשר לעשות שניהם ע"י אחר דהא האב אינו מקיים מצותו ע"י אחר. ולפענ"ד נראה דהרי קי"ל בחו"מ סי' ק"ה דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אפילו עשאו שליח ע"ש. ומשום דלא גילתה תורה שליחות אלא אם בשליחות זה אינו חב לאחרים ומעתה זה רמז הרא"ש בלשונו שכל זמן שהאב רוצה למול בעצמו אין כאן

מצוה על אחרים כלל אבל אם האב אינו רוצה למולו כל ישראל חייבין למולו וא"כ אין האב יכול לעשות שליח למול משום דהוי חב לאחרים כמו מגביה מציאה לחבירו וזה שסיים ובדיבור שאמר האב למוהל לא זכה במצוה פי' האב דאינו נעשה שלוחו לפי שחב לאחרים כנ"ל לחייב לאחר אם קדמו. ולפ"ז א"ש דשם בשבת קל"ג האב רוצה למול בעצמו אלא שאין אנו מניחי' אותו כדי לקיים שניהם העשה ולא תעשה א"כ אין כאן חיוב על אחרים ואינו חב להם שפיר יכול לעשות שליח ומעתה דברי הטור עולי' כהוגן שחט ולא כיסה וראהו אחר חייב לכסות מקרא קאמרו בגמרא אלא שלא תקשי ודילמא עשה שליח לכסות ושליח כמותו וא"כ חוטף המצוה מהשוחט גופא דאם יכסה שלוחו הוי כאלו כיסה השוחט עצמו וזה האחר אינו שלוחו. לזה תי' שמצות כיסוי הוא כשאר מ"ע שכל ישראל חייבי' אלא שהשוחט קודם לכל אדם וכיון שהוא אינו מכסה בעצמו א"י לעשות שליח משום דהוי חב לאחרים וכנ"ל ולכן אם לא כיסה וראהו אחר שפיר חייב לכסות:

ועתה נבא לסיום דברי הטור ואקדים דברי תוס' שבת קל"א שכתבו ולה"ט דפרישית דמסוכה יליף צ"ל דציצית אם עבר זמנה בטלה דאל"ה איכא למיפרך מה לסוכה שכן אם עבר זמנה בטלה דמסתברא דמילה אם עבר זמנה לא בטלה שאותה מילה עצמה שהוא מיחייב בשמיני הוא עושה בתשיעי שאם מל בח' לא הי' חוזר ומל בט' אבל סוכה ציצית ומזוזה בכל יומא מיחייב בהם אפילו קיימם היום חייב לקיימם למחר הלכך כשעבר היום ולא עשאם מצות היום לא יקיים עוד לעולם ע"ש. הבאתי דבריהם הקדושים הגם שאינם מתאימים עם ענינינו יען מהם לקחתי ונתעוררתי בסברא זו דל"ש לשלם י' זהובים בעד חטיפת מצוה אלא במצוה שאם יעשנה אחד לא יעשנה חבירו כמו כיסוי ומילה והריגת שור וקציצת אילן ובהמ"ז והמצוה על כל ישראל או בבהמ"ז על ג' או על עשרה ויותר שיעשה א' מהם מצוה זו וא' מהם יש לו קדימה במצוה זו ובא חבירו וחטף ממנו המצוה אז צריך לשלם י' זהובים לפי שביטל חבירו ממצותו והוא עשה אותה מצוה שזכה בה חבירו אבל במצוה שכאו"א מישראל מחויב לעשותה כמו תפילין והוא חטף תפילין של חבירו והניחו ומנע את חבירו מלהניחם א"ל לשלם י' זהובים דהא הוא לא עשה מצוה של חבירו אלא מצוה דילי' והוי כאלו מנע חבירו מלהניח תפילין והוא לא הניחם דא"צ לשלם בשביל היזיקו דתשלומי' אלו הם קנסא או תקנה כמ"ש ש"מ ב"ק צ"א ולא תקנו אלא בפגם ונהנה משל חבירו כעין מעילה בהקדש במעילה י"ח ולא במזיק דמזיק הקדש דפטור כדאמרינן שם י"ט. ואולי לזה נתכוונו תוס' חולין פ"ז ד"ה וחייבו במ"ש וא' שעמד במקום חבירו לקרוא בתורה פטור וכו' משום

דכולם חייבי' בקריאת התורה וא"כ מצוה דילי' עביד ולא של חבירו ולא נהנה בה שפגם עיין מעילה שם והוי רק כמזיק בעלמא ופטור כמזיק הקדש. והיינו שכתב הלכך כיון שהוא מ"ע שכל ישראל חייבי' בה. שא' מהם יעשה אותה מצוה ואם א' עושה אין חבירו יכול לעשות. אלא שהשוחט קודם. משו"ה אם קדמו אחר וכיסה חייב ליתן לו י' זהובים שכר ברכה שביטל ממנו דבזה הוי פגם ונהנה ומי שפגם נהנה ובדבר שפגם בו נהנה ופגימתו והנאתו כא':

ובזה ניחא מ"ש רבינו ירוחם שהביא הש"ך דברכת בפה"ג אינה מן המנין משום שהיא ברכת הנהנין כאו"א שנהנה צריך לברך וא"כ אם החוטף בהמ"ז מברך בפה"ג מצוה דילי' עביד ולא של חבירו ולא נהנה בדבר שפגם בו רק מזיק לו ופטור:

ובהכי יש ליישב קושי' הש"ך דלמה א"ל רבי להאי מינא כוס של ברכה אתה שותה ולא א"ל בהמ"ז אתה מברך. ולפמ"ש ניחא דתוס' הק' הא הוי נו"ן זהובים דהא איכא ברכת בפה"ג שלאחר בהמ"ז ותי' רי"ו במישרים דאינה מן המנין לפי שהוא ברכת הנהנין ואם אינה שותה ונהנה אינו מברך עיי' או"ח סי' ק"ץ וכ"א כשנהנה מברך וכנ"ל. ולפ"ז כיון דא"ל למינא או מ' זהובים אתה נוטל ותקשי למין קושי' תוס' הא נו"ן הויין עם בפה"ג לזה תי' לו כוס של ברכה מה שאתה מברך על הכוס בפה"ג כמ"ש ש"ך סי' שפ"ב סק"ג הוא משום אתה שותה והוי ברכת הנהנין כנ"ל ואינה מן המנין ולכן רק או מ' זהובים אתה נוטל וא"ש. ולפ"ז בנ"ד שכ"א מחויב בנטילת לולב מצוה דידי' עביד ולא פגם במה שנהנה וגם אין הנאתו ופגימתו כא' דהא אחר שיצא הוא ונהנה הי' יכול לשלחו לחבירו לצאת בו ולא פגם עד שעבר היום ולא החזירו א"כ הוי רק מזיק ופטור:

ועוד אחת אדרוש ליישב קושי' קצו"ח הנ"ל מ"ש מצוה דאורייתא מדרבנן. ועוד הא כל הברכות דרבנן חוץ מבהמ"ז וברכת התורה ונ"ל לפמ"ש האחרונים דכל איסור דרבנן אינו איסור חפצא דאין כחם יפה לעשות מהיתר איסור והוי רק איסור גברא מלא תסור או מעפ"י התורה אשר יורוך. ולפ"ז ה"נ במצוה א"א להם לעשות מרשות מצוה רק להטיל חיוב על גברא. ולפ"ז בחוטף מצוה דאורייתא נהי שאין חיוב עליו לעשות מצוה זו שהרי חבירו קודם מ"מ כיון שהוא מצוה בעצמותו שיהי' הדם מכוסה והתינוק נימול והשור נהרג והאילן נקצץ ונעשית המצוה על ידו דהא המצוה כשירה ונהנה שכר מצוה וכ"ש שכר ברכה דכיון שהוא עושה המצוה ע"כ צריך לברך דאפילו שליח העושה בשביל המשלח צריך לברך דגם הוא עושה מצוה כמ"ש מג"א סי' תל"ב סק"ו ולהכי חייב לשלם י' זהובים. אבל במצוה דרבנן שאינה מצוה בעצמותה אלא חיוב גברא וכיון שהוא אינו מחויב דחבירו קודם לא עשה מצוה כלל ואינו נהנה ופטור מי' זהובים אבל שכר

ברכה נהי דחיוב הברכות מדרבנן מ"מ ברכה ושבח והודאה לשם הוא מצוה בעצמותה ואולי מצוה מה"ת כמש"ל אלא שאינו מחויב ועכ"פ כי עביד מצוה עביד שפיר חייבי' זהובים שכר ברכה וא"ש:

הנה הארכתי קצת בשיעשועי' דאורייתא יען ארכו הימים אשר לא השבתיו. וד' יאריך ימינו ושנותינו בטוב ובנעימים. עדי ישלח משיחו הולך תמים. ויראנו מתורתו נפלאות. עדי יחיש ישועות הניבאות. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שנו

שיל"ת ב' אויפאלו ד' עשי"ת תרמ"ג לפ"ק:

בימי התשובה. ישבע נחת ושובה. עד זקנה ושיבה. כבוד ידינ"פ וחביבי הרב הגאון איר יקרות וקפאון. צדיק כביר כשית מו"ה ישראל אפרים פישל נ"י סופר האבדק"ק נאנאש יע"א:

ידיו גלילי זהב ממולאים ברכת ד' וברכת מז"ט כאשר באתי לחון את פני העיר הזאת הגיעני. וברך לקחתי וברך אשיבנה יחדש ה' עלינו שנה טובה בעניני גוף ונפש וכו'. ואשר העיר בצדק לר"א בסוכה כ"ז דאינו יוצא בסוכה שאולה דלא מקרי לך ולדברי אבני מילואים סי' כ"ח סקי"ג דאם צריך להחזיר לא הוי רק כשאול א"כ לא משכחת סוכה אלא חד בר חד עד יב"נ אם לא שלקח קרקע מנכרי עכ"ל. והנה למצוא סוכה שאינה שאולה משכחת לה באינה עשוי בקרקע רק בראש העגלה או בראש הספינה ועיין תוס' סוכה דל"א אלא אפילו בקרקע נמי משכחת לה בקונה בית בבתי ערי חומה דאינה חוזר ביובל וכמבואר ברמב"ם פי"ב משמיטה:

ואמנם בלא"ה נ"ל לפימ"ש רש"י בריש כל הגט דמחזירין זל"ז ביובל משום מצות יובל והדר שקלי כדמעיקרא וכ"כ הרמב"ם פי"א משמיטה ה"כ ועיין כ"מ שם ובפנ"י גיטין מ"ח, א"כ שפיר מקרי לך ולא דמי' לשאול שחוזר לבעליו הראשונים ונשאר אצלם אבל כאן כיון ששב אליו אחר היובל שפיר יש לו בו קנין הגוף ואינו כשאול ויוצא בו. ולשיטות רש"י בגיטין מ"ז ע"ב ד"ה טבל דאי אין ברירה כל חטה חצי' טבל וחצי' חולין א"כ אחים שחלקו דמחזירין ביובל הוי כשותפין וכאלו לא חלקו ועיין בתוס' שם מה שהק' על רש"י ובשג"א סי' צ' השיב עליהם עיי"ש. ועכ"פ בסוכה דיוצאין בשל שותפין אפי' לר"א וכמ"ש במהרש"א ומהר"ם מלובלין בתוס' סוכה כ"ז ע"ש וכן העלה ריב"ש

בתשובה סי' שמ"ז א"כ שפיר כל הסוכות יוצאי' בהם אפילו באינו חב"ח לפי שהם של שותפין ולא שאולים:

ועוד נ"ל דהנה העיר בכפ"ת סוכה ל"א מנ"ל דאם הקרקע או הדפנות גזולים דפסולים בסוכה הא ילפינן מקרא חג הסוכות תעשה לך וסוכה היינו סכך וא"כ אין לנו פסול גזול אלא בסכך ולא בקרקע הסוכה. ולפענ"ד לק"מ לפמ"ש הריטב"א סוכה ט' ליישב קושי' תוס' ל"ל לך בסוכה ת"ל משום מהב"ע ותי' משום דבלולב פסול רחמנא שאול וגזול ובסוכה הכשירה שאול מכל האזרח הו"א דשרי גם גזולה דל"ש בזה מהב"ע כיון שאינו בא לרצות קמ"ל לך דאפילו באינו בא לרצות נמי שייך מהב"ע וא"כ א"ש דגם בקרקע גזולה פסול משום מהב"ע וכ"ז לרבנן דמכשרי שאולה ופסלי גזולה אבל לר"א דפוסל אף שאולה מגזה"כ דלך שפיר אמרינן כקושי' כפ"ת דליכא פסול שאול אלא בסכך ולא בקרקע ובסכך ל"ש חזרה ביובל ולק"מ. ויש לי להאריך על סגנון זה בכמה אנפין ואקצר:

והנה דברי כפ"ת הנ"ל הואיל ואתי' לידינו אימא בה מילתא שהוא חקר למה יפסל מסכך ברה"ר משום גזולה לר"א דילמא לא פסיל קרא גזולה אלא דמסכך דחג הסוכות תעשה לך כתי' וסוכה היינו סכך עיי"ש ולענ"ד נר' דמסכך ברה"ר אין הגזילה דוקא בהקרקע אלא הגזל הוא גם אויר רה"ר מקום הנחת הסכך ושפיר גם הסכך הוא גזול אמנם לפמש"כ בחידושיי לסוגי' דסוכה גזולה סוכה דף ל"א להסביר דברי המהרמ"ל שתי' קושי' האחרונים ע"ד תוס' לעיל ד"ה משום למה לא הק' תוס' אמאי איצטריך לך בסוכה להוציא גזולה ת"ל משום מהב"ע ותי' דסוכה שאני דלא עביד מצוה בידים בגופה יעיי"ש ואמרתי בהסבר דבריו עפי"ד הרמב"ם פ"א משופר שכ' אין גזל בקול ופי' כ"מ דבשופר כיון שיוצא בלי פגישת ונגיעת גוף בגוף ל"ש בי' גזל אבל לולב ומצה דצריך פגישת ונגיעת גוף בגוף שפיר שייך בי' גזל וה"נ סוכה דל"צ פגישת הגוף בגוף ל"ש בי' מהב"ע דא"צ עבירת הגזל למצוה שהרי המצוה הוא בלי פגישת גוף בגוף ובמה שעושה המצוה ל"ש בי' עבירת גזל כלל והוי כמו שהי' חפץ אחר גזול אצלו וכמש"כ חי' ריטב"א בסוגי' דסוכה גזילה וזה שפיר אפילו קודם שתי' התוס' דצריך שהמצוה בא ע"י עבירה ולהכי איצטריך קרא דמ"מ אם הסוכה גזולה אצלו אינו יוצא ועפי"ז ישבתי בחידושיי שם קושי' כפ"ת שהק' למה נקט ר"נ בשתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו ולמה לא נקט שנכנס לסוכות חבירו בעכ"ח וישב בצדו או שנכנס לסוכות חבירו שלא מדעתו שחבירו לא הי' שם [וחוץ לענינינו אולי בנכנס לסוכות חבירו שלא מדעתו גם לר"א יוצא דאמרינן ניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממונו ודאי נותן לו במעמ"ל ולא הוי שאולה ולא גזולה אמנם לדעת טו"ז בה' ציצית סי' י"ד דבלולב ואתרוג לא אמרינן

סברא זו יען דגילה תורה לכם להוציא את השאול א"כ ה"נ לר"א גילה קרא לך להוציא שאול ול"ש סברא זו אמנם באמת דברי הטו"ז צריכין תבלי' וכתבתי במק"א כיון דאינו מקנה לו רק לצאת בו וכדאמרינן ב"ב דף קל"ז אי לא למיפק בי' למה יהבי' נהלי' וכיון דמצות ללה"נ לא מקרי לכם מצד זה וא"כ בסוכה דיש הנאה בישיבתה מלבד המצוה ל"ש סברת הטו"ז ושפיר י"ל כנ"ל. אך יש לעיין למש"כ הראשונים דמעמ"ל מקרי קנין הגוף ול"ה כשואל וכמתנה לזמן יען כשמחזירו צריך להקנות להנותן קנין ואם אין מקנה לו אין כאן חזרה והוי כגזל ביד המקבל וא"כ בקרקע אם אינו נגזלת לפי"ז אם אינו מקנה ומחזיר לו והוא כגזל ביד המקבל הדרא ממילא וברשותא דנותן קאי וא"כ גם מעמ"ל ל"ה קנין הגוף וליתא לתי' הנ"ל אמנם ר"א ס"ל נגזלת וא"ש:]

והנה בס' יום תרועה ר"ה דף כ"ח חידש דהא אמרינן קול מראה וריח אין בו משום מעילה היינו בשומע קול כלי שיר שבמקדש ונהנה בשמיעתו אבל אם לקח כלי שיר שבמקדש ותקע בו דעביד מעשה ונהנה בתקיעתו מעל עיי"ש והיינו אף שיוכל ליהנות בלא פגישת גוף בגוף ואף שנגע ופגש גוף בגוף מ"מ הנאה לא הי' מפגישת גוף מ"מ כיון שהי' פגישת ונגיעת גוף בגוף מעל. ולפי"ז ל"ק קושי' כפ"ת דבנכנס לסוכתו של חבירו וישב בה דאין כאן פגישת גוף בגוף לא מקרי סוכה גזולה כלל אבל כשתקף את חבירו והוציאו מסוכתו אף שהגזל הוא דבר שאין בו ממש מ"מ כיון שהי' ע"י פגישת גוף בגוף שפיר מקרי סוכה גזולה עכ"ד בחידושיי. וא"כ לפי"ז מש"כ דגם הסכך הוא גזול כיון דגם מקום האויר הוי גזול אינו דעל אויר רה"ר ל"ש גזל דהא הוא דבר שאין בו ממש והוא כמו קול שאין בו פגישת גוף בגוף אמנם להנ"ל א"ש כיון שגזל האויר ע"י דבר שיש בו ממש דהיינו הקרקע שפיר שייך בו גזל אם שייך גזל על הקרקע דהיינו אי קרקע נגזלת:

ובזה א"ש ג"כ מה שמדקדק הכפ"ת בסוגי' למה תני והמסכך ברה"ר כלל. ולהנ"ל א"ש דמשו"ה תני המסכך ברה"ר ללמד על סוכה גזולה דמיירי בתוקף את חבירו וגוזל ע"י פגישת גוף בגוף ולא בנכנס לסוכות חבירו ויושב בצדו בעכ"ח או שנכנס שלא בידיעתו דומי' דמסכך ברה"ר וכנ"ל ואתי שפיר:

ומה שנ"ל עוד ליישב קושי' ידידי נ"י לולי דמיסתפינא הייתי אומר דבר חדש דבאמת קשה קצת מנ"ל למידרש מלכם גבי אתרוג ולך גבי סוכה למעוטי שאול אף שיש לו בו קנין פירות ושימוש לזמן כיון דאין לו בו קנין הגוף עולמית והלא גבי חמץ אפילו קבלת אחריות מיקרי לך ודילמא ה"נ כוונת התורה רק שיהא קנין השימוש לכם למעוטי גזול ולא למעוטי שאול ועיין תשובת הרא"ש כלל ל"ה והנ"ל בזה עפימ"ש ראשונים

בהא דאר"ה ביקע בו קנאו דל"ש קנין משיכה והגבהה אלא במקנה לו הגוף דאז עושה במשיכה והגבהה קנין בגוף דבר הנקנה אבל בשאלה שאינו מקנה לו הגוף רק התשמיש לא מהני קנין בגוף הדבר דהיינו משיכה כיון שאינו מקנה לו הגוף רק השימוש צריך לעשותו קנין בגוף השימוש שישמש בו דהיינו ביקוע עיי"ש ולפי"ז א"ש באתרוג דהשימוש הוא רק לצאת בו ואם אינו יוצא עדיין לא שימש בו ולא קנאו וכדאמרי' ב"ב קל"ז הנ"ל אי לא נפיק בי' למאי יהבי' נהלי' וא"כ אפילו קנין שימוש אין לו ולא מקרי כלל לכם וא"א לצאת בו רק שנאמר יציאת י"ח וקנינו באין כא' וזה לא אמרינן כמ"ש הש"ך חו"מ סי' ר"ב סק"ג ועיין בקצוה"ח סי' ר' ושפיר ממעטי' שאול מלכם. ולפי"ז גבי סוכה לא ממעטי' שאול לר"א מלכם אלא בשאול לו סוכה רק לצאת בו אבל בשאול לו לשאר תשמיש וקנאו בשאר תשמישי' קודם שישב לצאת בה ומכ"ש בשכירות דשכירות קרקע נקנה בכסף שפיר יוצא בה אף דאין לו בה קנין הגוף רק קנין פירות אפילו לר"א דא"י בשאולה ולק"מ קושיתו וידעתי שיש לפקפק ע"ז מסוגי' ל"א וצ"ע:

מיהו כד עיינתי בריטב"א קידושין שם ומבואר דל"ש בשאלה שום קנין מה"ת ואפילו קנין הגוף לפירות אינו אלא בקרקע שהפירות יוצאי' מגופה ולא בכלי לתשמיש שאין התשמיש יוצא מגופה של כלי ואפילו אי נימא דיכול להקנות כלי לתשמיש היינו במקנה גופא לתשמישו ולא בשאול דלא מקני גופה לתשמישו והא דקני בבקוע אינו מדינא אלא מתקנתא ע"ש נמצא מזה סתירה קצת לדברינו. אבל עכ"פ למדנו מדברי ריטב"א הנ"ל דבשאלה אין שום קנין נתפס מה"ת ולהכי ממעטינן סוכה שאולה לר"א דאינו לך אבל באחין שחלקו דכ"א קונה חלקו עכ"פ גופו לפירותיו עד היובל ומהני הקנין שפיר י"ל דמיקרי לך גם לר"א ויוצא בו י"ח סוכה וא"ש. ויען כי עדיין אין סדר למשנתי פה ולא עיינתי רק מעט מזעיר ולכן אקצר ואחתום בברכת גמר חתימה טובה כנפשו ונפש ידידו הנאמן:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה שנז

שיל"ת ב' אויפאלו ג' נח תרס"ו לפ"ק:

ישאו הרים שלום. לאוצר בלום בני אהובי הרב המאו' הגדול מעוז ומגדל. חריף ובקי. כעמר נקי. איש חמודות במעלות ומדות. כש"ת מו"ה יודא צבי נ"י בלוהם אבדק"ק האנאשאוויטץ:

אחרי הודיע משלומינו ושלום בתך נכדתי מרים הינדל תי' ועל כן נקוה גם מכם כל הימים אשיבך בד"ת ומה שעמדת על דברי ש"מ ב"ב קל"ז שכתב והא דמסקי' עלה אנא מיפק כ"ע לא פליגי דנפיק בה מכרה או אוכלה באנו למחלוקת רבי ורשב"ג אע"ג דנפיק בה ראשון דהיינו פירות דיהיב לי' באתרוג זה אפ"ה קסבר רבי שאין כאן קנין הגוף אע"ג דליכא קנין הגוף קרינא בי' לכם כיון שאינו משועבד לשני כמה שהוא ברשות הראשון ולא דמי לאתרוג של שני שותפי' שהם שותפי' בו יחד ולשאול נמי לא דמי שהרי במתנה נתנו לו ולא בשאלה ע"ש והבנת מדבריו דס"ל דאפי' לרבי דס"ל גם באחריך ק"פ לאו כקה"ג דמי מ"מ באתרוג שפיר נפיק אפי' בקנין פירות דק"פ נמי מקרי לכם ולפי"ז הקשית מ"פ בקידושי' ו' ע"ב ועוד הא רבא הוא דאמר מעמ"ל שמה מתנה דאמר רבא הילך אתרוג זה דילמא ס"ל לרבא דמעמ"ל לא הוי רק ק"פ ואפ"ה באתרוג שפיר יצא דקנין פירות מקרי נמי לכם משא"כ בכל הני דקאמר לא קנה ואינה מקודשת ואין בנו פדוי' היינו משום דמעמ"ל לא הוי רק ק"פ וק"פ לאו כקה"ג דמי ורק לענין אתרוג מקרי ק"פ לכם כמו לרבי באחריך כנ"ל:

אבל לפענ"ד נראה לפרש דברי ש"מ עפמ"ש תוס' ב"ב דף נ' ע"א ד"ה קסבר שכתבו דהתם סברא הוא שלא יועיל ק"פ להיות כקה"ג אלא לענין שלא יצא בשן ועין לאשה אבל לענין שיצא לאיש לא דלא אלים להפקיע קנין פירותיו את קנין גוף האשה שיצאו לו לחירות מבואר מדבריהם דודאי יש סברא לומר דקנין פירות הוי כקה"ג רק כיון דקנין הגוף הוא של אדם אחר לא אלים קנין פירות להפקיע קנין הגוף ולפ"ז באתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני דפקע קה"ג של הנותן והאי אחריך ג"כ אין לו עדיין קה"ג כל כמה שהוא ברשות הראשון אף שגם הראשון אין לו בו קנין הגוף רק קנין פירות שפיר קרי' בי' לכם והיינו שכתב ול"ד לאתרוג של שני שותפי' שהם שותפי' בו ביחד ויש גם לאחר בו קנין משו"ה לא מקרי לכם ולשאול נמי ל"ד שהרי במתנה נתנו לו ולא בשאלה דבשאלה קנין הגוף למשאיל לכן קנין פירות דשואל לא מקרי לכם אבל כאן במתנה נתנו וליכא קה"ג גבי נותן ולא גבי אחריך ולכן ק"פ דמקבל מתנה ראשון נקרא לכם. ולפ"ז במעמ"ל אי לא הוי רק ק"פ נשאר קה"ג אצל הנותן לא מקרי ק"פ לכם ואיי"ח בו וא"ש:

אמנם מעיקרא דדינא פרכא מ"ש משא"כ בכל הני דקאמר ל"ק וא"מ ואין בנו פדוי היינו משום דמעמ"ל לא הוי רק ק"פ וק"פ לאו כקה"ג ואטו אם קונה בשביל פירות או מקדש בשביל פירות או פודה בנו בשביל פירות והפירות שווין ש"פ במכר וקידושי' או שווין ה' סלעים בפה"ב אינו קונה או אינה מקודשת או אין בנו פדוי' הא ודאי מהני מכרו וקידושי' ופדה"ב והרי אף אם מקדשה בהנאת מחילת מלוה היא מקודשת כמ"ש תוס'

קידושי' ו' ד"ה דארוח או בע"מ שאדבר עליך לשלטון בקידושי' ס"ג וא"כ מה בכך שאינו רק ק"פ מ"מ יקנה והיא תתקדש והבן יהי' פדוי:

ועוד דאפשר ס"ל לש"מ דמתנה עמ"ל צריך המקבל להקנות לנותן כשמחזירו וכמ"ש הרא"ש בסוכה מ"א וא"כ קנה המקבל קנין הגוף ועיי' באבני מילואי' סי' כ"ח אות נ"ג:

ומ"ש ליישב קושי' קצו"ח סי' קמ"א על הרא"ש סוכה מ"א הנ"ל שכתב במעמ"ל דאחר שיצא בו צריך לחזור וליתנו לו במתנה בשעת חזרה אבל אם אמר לו יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי כבתחילה לא יצא בו דהוי כמו שאול ע"ש והק' קצו"ח מהא דב"ב קל"ז אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני נטלו ראשון ויצא בו וכו' אלא הכא אי מיפק לא נפיק בה למאי יהבי' ניהלי' אלא מיפק דכ"ע לא פליגי דנפיק בה מכרה או אכלה באנו למחלוקת וכו' ומבואר דגבי אתרוג לרשב"ג ודאי נפיק בי' כיון דס"ל דנתן לראשון הגוף א"כ שלו לגמרי ואע"ג דאמר אחריך לפלוני לא הוי כמו שאול משום דשאול אין בזמן השאלה אלא לפירות אבל אחריך לפלוני הוי הגוף לראשון וא"כ מ"ל אחריך לפלוני או אחריך לעצמי הרי אע"ג שאין לו בו אלא קנין הגוף לשעה מ"מ מקרי קה"ג ויצא בו. וכתבת ליישב דבלא"ה תקשי הא למ"ד ק"פ כקה"ג דמ' וזה הוי רק לשעה אלמא דמהני קה"ג לשעה וצ"ל דלהאי מ"ד מודה הרא"ש דמהני קה"ג לשעה אבל לדידן דקי"ל כמ"ד לאו כקה"ג דמי כתב הרא"ש דלא מהני קנין הגוף לשעה והוא עפמ"ש חי' רמב"ן ב"ב קל"ו אהא דאמרי' אחריך שאני דה"ט דאמרי' קנין פירות לאו כקה"ג משום דלא אלים קנין פירות דהאי להפקיע קה"ג דאידך אבל באחריך שהנותן סילק עצמו מקה"ג ואחריך לא זכה בו עדיין שפיר הוי ק"פ כקה"ג ע"ש וזה ג"כ כונת הרא"ש דקנין הגוף לשעה לא אלים להפקיע קה"ג דאידך וכ"ז למ"ד לאו כקה"ג דמי אבל למ"ד כקה"ג דמי שפיר יכול להפקיע ולפ"ז באחריך דאינו מפקיע קה"ג מאחר כמ"ש רמב"ן שפיר מודה הרא"ש דמהני קנין הגוף לשעה:

ואינני יודע למה לך כל האריכות הזה וגם שותא דידך לא ידענא דלמ"ד קנין פירות כקה"ג מהני קה"ג לשעה והרא"ש ס"ל דלא מהני קנין הגוף לשעה וכ"ז אינו אלא דרא"ש ס"ל דקנין לשעה הוי רק קנין פירות ולא קנין הגוף ולר' סגי בק"פ כמו בקנין הגוף ומהני קנין לשעה אף דהוי רק קנין פירות ולר"ל ק"פ לאו כקה"ג ולא סגי בק"פ וקושי' קצו"ח מיושב בדברי רמב"ן בפשיטות דבאחריך כיון דאין לשום אדם בו קה"ג מודה ר"ל דק"פ כקנין הגוף וכ"ז פשוט:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' קצו"ח דודאי יפה כתב הרא"ש דבאומר יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהי' שלי כבתחילה בלי שום קנין חדש אינו יוצא דהא אין הגוף של המקבל

דאי נימא שהגוף של המקבל באותו שעה א"כ איך יחזור לנותן אחר שעה זו בלי שום קנין נימא כיון דפסקה פסקה וכמ"ש הר"ן גיטי' פ"ג דמהא שמעי' שהנותן קרקע לחבירו גוף ופירות יום א' שזכה מקבל בקרקע לעולם וכו' ועיי' באבני מילואי' סי' כ"ח סוף אות נ"ג וע"כ לא הקנה לו הגוף אפי' לשעה ולהכי אינו יוצא אבל באחריך לפלוני שפיר י"ל שנתן לראשון גוף ופירות לשעה ושפיר יוצא בו וכ"ת במאי קנה אחריך אח"כ ז"א דהראשון זכה בשבילו על לאחר שיצא בו כמו שיכול לזכות בשבילו על לאחר ל' יום אמנם באחריך לעצמי א"א לומר שהמקבל זוכה בשבילו על לאחר שיצא בו דהא הנותן גופא אינו יכול לזכות בו עכשיו דאין אחד יכול להיות קונה ומקנה ועיי' בחו"מ סי' קפ"ה סעיף ב' ובר"ן פ' אלמנה ניזונת וכיון דאיהו לא מצי עביד שליחו לא מצי עביד וע"כ אינו נותן לו גופו ומשו"ה אינו יוצא וא"ש:

ובהכי מיושב נמי מה שהק' מאתרוג של שותפי' דיוצאי' בו משום ברירה אע"ג דלאחר שעה הוא של שותפי' א"כ מוכח דכל שיש לו קנין הגוף לשעה מקרי שלו לענין אתרוג. ולפמ"ש ניחא דודאי קה"ג לשעה מהני אלא דס"ל לרא"ש דכל שהוא לשעה אינו קנין הגוף רק ק"פ דאי גופו קנוי לשעה איך יחזור לראשון נימא כיון דפסקה פסקה כר"ן הנ"ל אבל באתרוג השותפי' דבתחילת הקני' קנה כ"א קנין הגוף על שעה שיתברר שפיר יש לכ"א קה"ג בשעה שמשתמש בו ושפיר יי"ח:

אבל מ"ש עפ"י תוס' ב"ב נ' ע"ב דהיכי דהי' שלו ואח"כ מכרו ושייר לעצמו קנין פירות כגון מוכר עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום לכ"ע ק"פ כקה"ג ולפ"ז באתרוג השותפי' כיון דיש לו חלק בגוף מהני נמי קנין פירות וכו' לא נ"ל כלל דהא לא הי' שעה שיהי' הגוף שלו לפי הבנתך ואי משום שיש לו חלק המגיע לו בגוף ז"א דהא בעי' שיהי' כל האתרוג שלו כמו"ש תוס' פסחי' ל"ח ד"ה אתי':

ועוד דנ"ל סברת תוס' ב"ב הנ"ל באחד משני פנים האחד לפמ"ש דא"א שיהי' קנין הגוף לשעה דא"כ במה יחזיר אחר הזמן לראשון אבל במוכר עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום שפיר י"ל שיש למוכר קה"ג לשעה ומ"מ שפיר קנה השני לאחר ל' יום כמו במוכר על לאחר ל' יום. ושנית לפי דברי רמב"ן ב"ב הנ"ל משום דכאן אכתי לא קנה לוקח קנין הגוף וכיון דקנין פירות דמוכר אינו מפקיע קה"ג דלוקח שפיר הוי קנין פירות כקנין הגוף. ולפי דברי רמב"ן לק"מ קושי' קצו"ח בפשיטות דבאתרוג של שותפי' אינו מפקיע קה"ג של חבירו דהא אין הגוף קנוי לחבירו רק בשעה שמשתמש וא"כ שפיר קנין פירות כקנין הגוף ויוצא בו:

ומ"ש על קושי' נתיבות סי' רמ"א שהק' בשור זה נתון לך במתנה עמ"ל הקדישו והחזירו ה"ז קדוש ומוחזר ולרא"ש דצריך להקנות לנותן כשמחזיר איך יכול להקנות דשא"ש וכתבת דמטעם הואיל ואי בעי מיתשיל עלה הוי כשלו והבאת דברי תוס' פסחים מ"ו ד"ה הואיל ותי' ל"ש כאן וגם קושי' יריעות שלמה סי' ס"א. אין פנאי להאריך אבל דבר ברור דמשום הואיל אינו שלו לגמרי אלא שיש בו קצת קנין כמו גזל ולא נתיאשו הבעלי' שיש לנגזל קנין שלו ולגזלן קנין רשות ולהכי לענין חמץ עובר בב"י משום צד קנין שיש לו בו מטעם הואיל אבל להקנות אינו יכול משום שאינו לגמרי שלו ובזה מיושב קושי' יר"ש דבאתרוג אי"ח משום דבעי' שלו כולו וכאן רק מקצת שלו באיכות ואי"ח משום צד שאינו שלו ועי' היטב בתשו' בית אפרים או"ח סוסי' ל"ו ותבין היטב ותל"י כיוונתי לדבריו:

ולכאורה עלה בדעתי דקדוה"ג שפיר יכול להקנות מטעמא דאמרי' ב"ק ע"ו מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן אלא דז"א דבהדי' אמרי' פסחים פ"ט ע"ב דמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום וכן פסק הרמב"ם פ"ד ממעילה ה"ח ואין זה חידוש דכבר כתבו תוס' ב"ק שם דאע"ג דהשתא נמי תורא דראובן מ"מ מקרי שינוי רשות ע"ש ויש לי בזה צ"ע הרבה ואכ"מ;

אמנם נ"ל לפמ"ש הר"ן בע"ז אהא דאמרי' בע"ז מ"ב דילמא מגבה לה והדר מבטל לה וק"ל לר"ן הא אין קנין באיה"נ וכי מגבה לה לא קנאה ותי' כיון דקודם דמגבה לה יש לה ביטול כיון דאינה ע"ז של ישראל שפיר יכול לקנות והוי ע"ז של ישראל ואין לה ביטול ע"ש וה"נ אני אומר כיון דאם אינו מחזיר בטלה מתנה למפרע והוי גזל בידו ואין ההקדש כלום דאין גזלן יכול להקדיש א"כ שפיר יכול להקנות לנותן וקיים תנאו ואיגלאי מילתא למפרע שהי' של המקבל בשעת הקדש והוי קדוש ומוחזר וא"ש:

אבל קושטא קאמינא דגוף הקושי' לא ידענא מהו הרי דין זה דקדוש ומוחזר הוא רק באומר ע"מ שתחזירהו ולא אמר לי דבאמר לי מידי דחזי לי קאמר וכן הוא בחו"מ סי' רמ"א ס"ז וע"כ לא קאמר הרא"ש דבעי מקבל להקנות לנותן אלא באומר ע"מ שתחזירהו לי אבל באומר ותחזירהו בלא לי שפיר מקיים תנאו גם בלא הקנאה ושפיר קדוש ומוחזר:

וקושי' יריעות שלמה מחולי' קל"ח נלפענ"ד לפמש"ל בשם הר"ן דאם מקנה גוף ופירות על יום א' אמרי' כיון דפסקה פסקה אלא באומר ע"מ ע"כ צריך להחזיר לו דאל"כ ביטל התנאי ובטלה המתנה אבל שם בחולין הי' לזמן בלא תנאי ובאמת קנה ישראל קה"ג ב לשלושים יום וממילא פקע קנין הגוי לעולם ויכול הישראל לזכות בו מהפקר אלא דמזה לא מיירי התם אבל באתרוג של ישראל חבירו שפיר כתב הרא"ש דצריך להקנות

לו מחדש דאל"כ לא קיים התנאי וקה"ג לשעה א"א דבמה יחזור אח"כ לנותן הא כיון דפסקה פסקה וכמש"ל:

ומה שהקשית על חי' רמב"ן ב"ב קל"ו שכתב דאף דלר"י ק"פ כקה"ג דמי מ"מ ברא נמי אית לי' קה"ג א"כ איך אמרי' בגיטי' מ"ח דמתניתא מסייע לי' לר"ל הלא לר"י נמי א"ש דבכור נוטל פי שנים דנהי דלוקח שיש קנין פירות הוי כקה"ג מ"מ גם לאביו המוכר נמי אית קה"ג והוי מוחזק ולא ראוי. הנה חי' רמב"ן על ב"ב אין לי אבל אינני יודע מה קושי' כיון דיש לשניהם קנין הגוף א"כ אותו קה"ג שיש ללוקח הו' ראוי' וגם אותו קנין הגוף שיש לאב לא מקרי מוחזק כיון שיש גם ללוקח קה"ג. וכ"ז כתבתי בחפזי להניח דעתך וד' יניח לנו מכל דברי' המטרידים לעסוק בתורתו ועבודתו לשמה. עדי יבנה יגיר ד' שמה כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שנח

שיל"ת חוסט ג' שלח תרמ"א לפ"ק:

שלום וברכה מאלקי המערכה. לכבוד ידידי הרב הגדול מורג חרוץ ושנון. שמו ינון כבוד מו"ה דוב בער נ"י אבדק"ק בארלאד במדינת רומעניען:

מכתבו קבלתי ואשר ביקש לתת עינא פקיחא על בנו הבחו' המשכיל יצחק משה נ"י לקרבו לתורה וכו' וע"ד תורה באתי מה שהעיר דדברי תוס' סתראי נינהו דבסוכה דל"ה ד"ה לפי כתבו להקשות דאתרוג של תרומה טמאה יופסל משום דכתיתי מכתת שיעורי' כיון דמצותה בשריפה יע"ש. והרי בסוטה דכ"ה ד"ה לאו כתב דל"א מכתת שיעורי' אלא באיה"נ וא"כ תרומה טמאה דמותר ליהנות מענה בשעת שריפה כדאמרינן בשבת דכ"ה ואינו איה"נ ול"ש מכתת שיעורי' וציין ע"ד תשו' מהר"מ שיק או"ח סי' י"ד יע"ש וכ' דתוס' סוטה קאי לב"ה דס"ל שטר העומד לגבות לאו כגבוי וק' מ"ט נימא הכא עומד לשרוף כשרוף וע"כ צ"ל משום דהוא ג"כ איה"נ אבל בסוכה קאי לר' אסי כדמסיק שם תסתיים וכו' ור"א ס"ל בגיטין דל"ז דשטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט משום כל העומד לגבות כגבוי דמי ושפיר אמרינן כל העומד לשרוף כשרוף ומכתת שיעורי' אפילו אינו איה"נ עכ"ד:

הנה אף שהוא דבר שכלי' ושמעתי כן בשם או"ח בספר כתנית אור עה"ת להגאון מהר"מ א"ש זצ"ל מ"מ לענ"ד הוא רק לחדודי בעלמא אבל האמת אינו כן דאדרבה בגיטין שם מוכח דלא ס"ל כב"ש דהרי השיב לר"י אף דתני' בברייתא כוותי' דאינו משמט מ"מ לא

רצה לסמוך ע"ז דדילמא ברייתא כב"ש אבל לב"ה אפשר דמשמט ואין ראי' מברייתא לדידי' דאפי' לב"ה אינו משמע וא"כ מוכח דלא ס"ל כב"ש דא"כ נהי דברייתא כב"ש מ"מ הלא ס"ל דהלכה כב"ש:

וגם בגוף הדבר שכתב דמ"ד דס"ל כגבוי דמי ס"ל נמי כשרוף דמי. נ"ל סברא ישוה דלא דמי. דמ"ד דס"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי אפילו באינו איה"נ ה"ט כיון דמצוה לשרפו אף דמחוסר מעשה הו"ל כאלו בא ממילא וכדאמרינן בנדרים דנ"ט דמה"ט מקרי נדרים דשיל"מ אף דבעינן היתר חכם בא ממילא כיון דמצוה לאיתשולי עלה הוי כאלו בא ממילא. [והש"ך ביו"ד סי' ק"ב בהקשותו על המהרש"ל בסק"ח לא שת לבו לזאת] והוי כאלו כבר נעשה, אבל שטר העומד לגבות כגבוי דמי אינו מטעם זה דהוי כאלו כבר נעשה מעשה הגוביינא אלא הטעם כיון דהנכסי' משועבדי' למלוה יש לו קנין וזכות יותר בנכסיו מן המלוה ולהכי אין משמט עיין רש"י סוטה דכ"ה וגיטין דל"ז ד"ה אינו משמט וכתובות דפ"א ועיין קצוה"ח סי' פ"ג אות ה' דדוקא בשטר דגובה ממשעבדי הוי כגבוי. ואי מטעם דהוי כאלו כבר נעשה הא בעינן שיהי' מעשה מצוה וכמ"ש תוס' הנ"ל. ואי דהכא נמי אפילו מצוה איכא פריעת בע"ח א"כ בשטר דאינו גובה ממשעבדי נמי יע"ש בשם רמב"ן דלענין כמה דברים גם לב"ה הוי כגבוי וא"כ אף דר' אסי ס"ל כגבוי דמי מ"מ אינו מוכח דס"ל ג"כ דכשרוף דמי:

וגם מ"ש דבסוטה קאי תוס' לב"ה דס"ל לאו כגבוי דמי ולכן צ"ל דהא הוי כשרוף היינו משום שהיא איה"נ נמי ליתא. דע"ז תי' תוס' שם סגי דל"א כשרוף דמי אלא היכא דאיכא מצוה משא"כ כגבוי דמי ל"א דנהי דפריעת בע"ח מצוה מ"מ אין מצוה להגבותו קרקע ומצי לסלק לי' בזוזי ומה"ט ס"ל לרבא פסחים דל"א למפרע הוא גובה:

אבל מה שנלע"ד בדרך סגנון הנ"ל דתוס' בסוטה כתב להדי' דאפילו רבנן מודו משום דאיה"נ הוא והיינו רבנן דר"ש דלא ס"ל כל העומד לזרוק כזרוק וכל העומד לפדות כפדוי ולשרוף כשרוף ואע"ג דהוי מצוה מ"מ הוי כמחוסר מעשה א"כ א"א לומר דמכתת שיעורא משום דמצוה בשריפה הוי כשרוף ועכ"ח דל"א כן אלא באיה"נ אבל בסוכה קאי למאי דקיי"ל כר"ש דמצוה ל"ה מחוסר מעשה ונדרים הוי דשיל"מ וכנ"ל שפיר כתב דאתרוג של תרומה טמאה מכתת שיעורא משום דמצותו בשריפה אע"ג דל"ה איה"נ וא"ש:

ומה שאנכי אחזה עוד בזה לפמ"ש במג"א סי' תמ"ה סק"ה דחמץ א"א להדליק לבדו אם לא ע"י עצים וא"כ הוי זוז"ג ומותר רק בחמץ אסור משום דהוי במשהו והנאה כ"ש מיהו הוי ע"ש. ולפ"ז נ"ל דבר חדש דודאי בשמן של תרומה טמאה יפה כתב שער אפרים דל"א

בי' כתותי מכתת שיעורא אף דבמצותו בשריפה ועומד לשרוף כיון שאינו איה"נ וכמ"ש תוס' סוטה דיכול ליהנות ממנו בשעת ביעורו הנאה שאסור ליהנות מאיה"נ אבל אתרוג של תרומה טמאה אינו יכול להדליק בעצמו רק עם עצים וכמ"ש מג"א בחמץ הנ"ל וא"כ אף דיכול ליהנות ממנו בשעת ביעירו מ"מ אינו נהנה רק הנאה המותר גם באיה"נ דהא גם אם הי' אסור בהנאה הי' מותר ליהנות ממנו ע"י עצים דהא הוי זוז"ג ומותר וכיון שאינו יכול ליהנות ממנו יותר מאיה"נ שפיר כתב תוס' כיון דמצותו בשריפה מכתת ש שיעורא דל"ה אלא כעפרא דארעא דעלמא וכמ"ש תוס' בסוטה באיה"נ העומדין לשריפה. ע"ש. ה"נ כיון דעומד לשרוף ולא יהנה ממנו יותר מאי ה"נ מכתת שיעורא כאיה"נ. ואף דזוז"ג אסור לכתחילה באיה"נ וכאן בשעת ביעורו מותר אפילו לכתחילה נ"ל דכאן אפילו הי' איה"נ מותר לכתחילה דלהבעיר אתרוג הוי שלכדה"נ ומותר. ועיין פנ"י פסחים דכ"ו ואף דגם שלכדה"נ אסור לכתחילה מ"מ זוז"ג בשלכדה"נ מותר לכתחילה ועיין תוס' בפסחים דף ל' ד"ה ולשהינהו ועיין ב"י או"ח סי' תרי"ב ד"ה אבל וא"ש:

ועוד נלענ"ד סברא ישרה ואסברה טעמא דמילתא דתוס' בסוטה הנ"ל מ"ט ל"א כל העומד לשרוף כשרוף דמי רק באיה"נ והוא דל"א כתותי מכתת שיעורא משום דעומד לשרוף כשרוף אלא אם בכל רגע ורגע עומד לשרוף וגם עכשיו לכן הוי כשרוף. אבל בדבר שאינו איה"נ ויכול ליהנות בשעת ות שריפה א"כ אינו עומד לשרוף בכל רגע רק בשעה שרוצה ליהנות ממנו בשעת ביעורו לכן לא הוי כשרוף ולא מכתת שיעורא. אבל באתרוג שאינו יכול ליהנות ממנו בשעת ביעורו בלא עצים בשביל הנאה מועטת כזו לא משהה לי' ובכל רגע עומד לשרוף ושפיר הוי כשרוף אף דאינו א איה"נ אלא דיש לעיין למ"ש תוס' יבמות דס"ו ע"ב ד"ה לא דתרומה טמאה מותרת בהנאה שאינו של כילוי וא"כ אתרוג של תרומה טמאה מותר להריח בו וא"כ אינו עומד לשרוף דישהנו להריח בו. ויש לדחות כדאמרינן בסוכה דל"ז ע"ב אתרוג דלאכילה קאי כי אקציי' מאכילה אקציי' ע"ש ואין זה דרך הנאתו ולא משהה לי' בשביל זה וא"ש:

אבל יותר נ"ל עפ"מ דאמרינן ב"ק דצ"ח ע"ב גזל חמץ לפני הפסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווין עליו לבערו ע"ש. ולפ"ז ודאי שמן של תרומה טמאה אינו עומד לשריפה בכל רגע דהא מצי משהי עד שיכול ליהנות ממנו בשעת ביעורו והתורה נתנה לו רשות לזה לזה דכתיב לך שלך תהי' להסיקו תחת תבשילך ואין אחר רשאי לשרפן וגם יכול לומר אנא בעינא למיעבד האי מצוה כדאמרינן ב"ק דצ"א ע"ב. אבל אי משהי

לאתרוג בשביל להריח בו ואינו רוצה לשרפן גם אחר יכול לשרפו כיון דמצותו בשריפה ושפיר אמרינן בי' דכשרוף דמי ומכתת שיעורא וא"ש:

והשתא דאתית להכי אמינא עדיפא מכולהי דדוקא באיה"נ אמרינן כל העומד לשרוף כיון דאיה"נ אין לו בעלים מותר גם לאחרים לשרפו אם לא משום חטיפת מצוה לכן עומד לשרוף בכל רגע והוי כשרוף. אבל בתרומה טמאה דיכול ליהנות בשעת ביעורו ואמר רחמנא שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ותיא בעלים שלו ומי שנטלו הוי גזלן והשורפן מזיק חבירו וא"כ אין אחר רשאי לשרפו ולא אקרי עומד לשריפה ואינו כשרוף ולא מכתת שיעורא. אבל אתרוג שאינו יכול ליהנות ממנו בשעת ביעורו רק הנאה המותרת גם באיה"נ לא מיחשב מכח זה שלו ובעלי' דהרי גם באיה"נ יכול ליהנות הנאה ואפ"ה לא מקרי בעלים וא"כ גם אחרים רשאי' לשרפו ושפיר כתותי מכתת שיעורי' כיון דמצותו בשריפה וא"ש. ויען כ' הטרדא מרובה הרבה יותר מאשר אוכל שאת לכן אקצר. וכ"ט ממנו לא יבצר. ידידו הדו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שנט

בעהי"ת

שוכ"ט לכבוד ידידי הרבני המופלא ומופלג. חרוץ ושנון. כמו"ה משה שאלאמאן נ"י ביישוב ב' מאדאראש:

מכתבו קבלתי וכו' ואשר שאל דשותא דעלמא דנשים חייבות בנ"ח ופטורים מאמירת הלל ולדעתו כלפי לאיי דיתחייבו באמירת הלל ויהי' פטורים מנ"ח עפ"י דברי רש"י בשבת דכ"ג דאריב"ל נשים חייבות בנ"ח לפי שאף הן הי' באותו נס ופירש"י שגזרו היווני' על כל בתולות הניסת להבעל לטפסר תחילה וע"י אשה נעשה הנס. והרי בחנוכה הי' ב' נסים אחד נצחון המלחמה ושנית נס בשמן ועל נס הנצחון אנו אומרי' הלל כמש"כ רש"י פסחים דקי"ז ע"א ד"ה ועל ובשביל נס השמן מדליקי' נ"ח וא"כ בהלל ראוי' לחייבי כיון שאף הן הי' בנס זה של נצחון ולא ליחייבי בנ"ח דאין להם שייכות בנס זה. [ומה שדקדק על לשון אף דמשמע שהן טפילות ולפירש"י הנ"ל הן העיקר על דקדוק זה כבר עמדו תוס' בפסחים דק"ח ע"ב ד"ה היו ותוס' במגילה ד"ה ע"א ד"ה שאף]:

ואשוב מה שנלפענ"ד בזה הנה מ"ש דהלל הוא משום נצחון הוא תמוה דא"כ הי' די לומר הלל יום א' ביום הנצחון שהי' ביום כ"ד או למחרתו ביום כ"ה שהי' יום מנוח ולהרמב"ם שהי' הנצחון ביום כ"ה עיין פר"ח רס"י תר"ע הי' לנו לומר הלל ביום כ"ה

שהוא יום הנצחון או ביום כ"ו שהוא יום מנוח ולמה תקנו הלל ח' ימים וע"כ משום נס הנרות:

אבל מה לי להאריך בהוכחות הלא מפורש יוצא מפי חז"ל שבת כ"א ע"ב נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודאה הרי שעל נס השמן קבעו ההלל:

ומה שהביא מרש"י פסחים קי"ז אנא מצא ברש"י שם דהלל הוא משום נצחון מלחמה דילמא משום נס השמן ונראה שדחקו לומר כן מדקרי לי' התם צרה וגאולה ואי משום נס השמן מאי צרה וגאולה איכא והא ליתא דדי לצרה שלא יכלו לקיים מצות הדלקת המנורה והגאולה שיכלו לקיים וצרת וגאולת הנפש הוא גדול מצרת וגאולת הגוף דהא אחז"ל גדול המחטיא את האדם יותר מן ההורגו. והרי אפילו אם ההלל הוא בשביל הנצחון נמי לא הי' שם צרת וגאולת הגוף רק צרת וגאולת הנפש דחנוכה לא הי' סכנת נפשות רק העברת דת כמו"ש לבוש וטו"ז באו"ח סי' תר"ע סק"ז וא"כ שפיר י"ל דהלל הוא על צרות מניעת הדלקת מנורה וגאולה מצרה זו בנס השמן:

ועוד אפילו נימא דהתם בפסחים בשביל נצחון מלחמה קאי מ"מ הרי שם י"ל שמה שתקנו לומר הלל לכשנגאלי' מן הצרה היינו רק אז בשעת הגאולה ולא לדורות אבל מה שקבעו לדורות י"ל שהוא משום נס השמן כמבואר בגמ' שבת הנ"ל.

ויש קצת ראיה לזה מגמרא דמגילה דף ז' דשלחה אסתר לחכמים קבעוני לדורות ופרש"י ליו"ט ולקריי' ולא רצו עד ששלחה להם כבר כתובה אני וכו' ואי נימא דהאי דפסחים לדורות מיירי הרי כתב רמב"ן בהשגותיו לספר המצות שורש א' בד"ה והפליאה דהך נביאים שביניהם דפסחים קי"ז ירמוז לדור שיצא ממצרים למשה אהרן ומרים וכו' ובמגילה דף י"ד אמרינן א"ה הלל נמי ומשני ר"נ קרייתה זו הלילא וא"כ מה בקשה לקבוע אותה לדורות הלא כבר קבועה ועומדת מימי משה ומה השיבו חכמים קנאה את מעוררת וכו' הלא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אפילו יש טעם בדבר כמבואר בכמה דוכתי' ועיין רפ"ק דמגילה ומאירי שם אלא ודאי דנביאים אלו לא תקנו אלא בשעה שנגאלים ולא לדורות והיא בקשה קבעוני לדורות:

וגם מה דפשיטא לי' דבנס של שמן לא שייכי נשים כלל. לא כן הוא דא"כ תקשי גם לדעת תוס' פסחים דף ק"ח ומגילה דף ד' שאף הן היו באותו הנס בפורי' בספק דלהשמיד ובפסח בשיעבוד פרעה ובחנוכה שהגזירה היתה מאוד עליהם מ"מ מה ענין יש לזה לנ"ח שהוא בשביל נס שהי' בשמן. אבל האמת יורה דרכו דרמב"ם פ"א מבית הבחירה הי"ב כתב והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר

וכו'. מבואר דנשים חייבות בבנין המקדש. ובמנין המצות שלו מ"ע כ' כתב הנה נתבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפ"ע וכבר ביארנו שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשולחן והמזבח וזולתם כולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש וכו'. מבואר דמנורה הוא חלק ממצות בנין מקדש וכיון דנשים חייבות בבנין המקדש הרי חייבין להיות להם מנורה וכיון שתכלית צורך המנורה הי' להעלות נר תמיד וכמ"ש רש"י בחומש פ' אמור זו פ' מצות הנרות ופ' ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה וכן משמע ואתה סופך לצוות את בנ"י על כך. מבואר שרק זה תכלית המנורה כדי שיהיו מדליקין בה וכיון דנשים מחוייבות בעשיית מנורה ממילא מחוייבות ג"כ שתהי' דולקת וא"כ שפיר שייכות נשים בנר של שמן להדלקת מנורה כאנשים וא"כ לשיטת תוס' ודאי א"ש שהיו באותו נס ולשיטת רש"י יבואר בסמוך מה שחנני ד' בזה:

והנה ביומא ג' מבואר דבין לר' יאשי' ובין לר' יונתן היכי דכתי' ויקחו אליך משל צבור ובשמן למנורה כתי' בפ' תצוה ובפ' אמור ויקחו אליך וא"כ שמן למנורה בא משל צבור ואמנם מה שלא מצאתי מבואר לא במשנה פ"ד דשקלי' ולא ברמב"ם פ"ד משקלי' כשחשב שם כל הדברי' הבאים משל צבור ממה הם באים אם מתרומת הלשכה או שגבו בתחילה מצבור או מקדשי בדק הבית או ממותר הלשכה ומותר הנסכי' לא חשבו שם שמן של מנורה אם בא מתרומת הלשכה אם לאו ומלשון הרע"ב פ"ד דשקלי' שכתב וכל קרבנות הצבור לאתויי קטורת וכן כתבו מפרשי ירושלמי שם מהר"א וקרבן העדה משמע קצת דשמן למנורה אינו בא מתרומת הלשכה מדלא כתבו ג"כ לאתויי שמן למנורה ועיין רמב"ם בפי' המשנה פ"ד דשקלי' מ"ה אבל אין מזה ראי' גמורה די"ל משום דקתני וכל קרבנות הצבור ושמן למנורה אינו קרבן ועיין במנחות פ"ג ע"ב דפרש"י כל הקרבנות היינו מנחות ותוס' שם כתבו דקאי גם אזבחים ואמאי לא פירשו ג"כ דקאי על שמן למנורה אע"כ דזה אינו בכלל קרבנות ועיין פנ"י שבת כ"א ע"ב:

ועיין ברמב"ם פ"א משקלי' ה"ז דנשים פטורים ממחצית השקל וא"כ אין לנשים חלק בתרומת הלשכה שהרי מעות הלשכה הוא ממחה"ש כמבואר פ"ב שם אבל המג"א סי' תרצ"ד סק"ג הביא בשם הגמ"י דנשים וילדים חייבי' וכתב עליו ולא ידעתי מנ"ל ובאמת מוכח כן בירושלמי פ"א דשקלי' הלכה ג' דדייק אהא דתנן התם דאין ממשכני' לא נשים ועבדים וקטנים הא לתבוע תובעי' וכיון דתובעי' ודאי חייבי' ועיין בשירי קרבן שם ומעתה אם שמן למנורה אינו בא מתרומת הלשכה פשיטא דנשים חייבות בדליקת המנורה כאנשים כמש"ל ובאמת גם מהם גבו מעות לשמן המנורה וגם אם בא מתרומות הלשכה א"כ לדעת הגמ"י דנשים חייבות בשקלים וא"כ שמן למנורה בא ודאי

גם משלהם א"כ יותר פשיטא דחייבות אלא אפילו לדעת הרמב"ם דאינו בא משלהם מ"מ י"ל דחייבות ותורמי' עליהם כמו דתורמי' על האבוד עיין ב"מ נ"ח וכתובות ק"ח:
וחתני הרב הגדול מוהרג"ש נ"י ובני הרב הגדול מוהרי"י נ"י הק' איך אפשר שיהיו נשים חייבות בבנין מקדש הא פסק הרמב"ם פ"א מבית הבחירה הי"ב דאין בוני' את המקדש בלילה וא"כ הו"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורות. ועניתי ואמרתי דמעשה הבנין הוא רק הכשר מצוה כמו עשיית סוכה תפילין וציצית והמצוה הוא רק שיהי' לנו בית המקדש ומקדש של עתיד יהי' בנוי בידי שמים וחז"ל דרשו הוקם המשכן שהוקם מאיליו כמ"ש רש"י בחומש סוף פ' פקודי וכן מנורה שהוא מכלל בנין המקדש כמש"ל בשם סה"מ דרשו ג"כ תיעשה מאילי' וכן משמע לשון הרמב"ם ר"פ הנ"ל שכ' מ"ע לעשות בית לד' מוכן להיות מקריבי' בו הקרבנות וכו'. נראה שאין המצוה לבנות רק להיות לנו מקדש בנוי מוכן להקריב בו רק דגילתה תורה וביום הקים את המשכן ביום מקימי' ולא בלילה שהוא פסול או איסור אם בונין בלילה וזה שיהי' לנו מקדש בנוי הוא בין ביום בין בלילה ואינו מ"ע שהז"ג ושפיר נשים חייבות בה ולק"מ:
ועוד אפילו הי' גם מעשה הבני' בידי אדם דוקא מצוה מפורשת נמי נ"ל דלא הוי מ"ע שהז"ג לפמ"ש הרמב"ם בסה"מ שורש י"ב שאין ראוי למנות חלקי המצוה מצוה בפ"ע וכתב שם כמו ועשו לי מקדש שזה מצוה אחת וכו' והוא שיהי' לנו בית מוכן יבואו אליו ויחנו בו ובו תהי' ההקרבה וכו' ואח"כ בא לתאר חלקיו איך יעשה ואין ראוי שימנה כל מה שאמר בו ועשיית מצוה בפ"ע עיי"ש ועיין בשורש ז' שאין ראוי למנות דקדוקי מצוה למצוה בפ"ע מבואר מדבריו שעיקר המצוה הוא שיהי' לנו מקדש בנוי מוכן עפ"י תואר הזה שצותה התורה ושאר הדברים והמצות הם רק חלקי ופרטי מצוה זו ולפ"ז נ"ל דבר חדש דהא דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג היינו אם עיקר המצוה הוא מ"ע שהז"ג אבל אם עיקר המצוה הוא מ"ע שאין הז"ג ונשים חייבות בה ממילא חייבות ג"כ בכל חלקי המצוה ופרטי' ודקדוקי' אעפ"י שהן מ"ע שהז"ג דכיון דחייבות בעיקר המצוה צריכי' לעשות אותה כדינה וכמצותה וא"כ אפילו הי' מעשה הבני' מצוה מפורשת והוא מ"ע שהז"ג מ"מ כיון שאין זה אלא חלק מעיקר המצוה שיהי' לבו מקדש בנו' ומוכן וזה מ"ע שאין הז"ג ונשים חייבות בה ממילא חייבות ג"כ בחלקי המצוה אף שהם מ"ע שהז"ג וכמ"ש. ושוב כתב לחתני נ"י גאון זקן אחד קרוב לדבריי ושמחתי שכוונתי לדעת זקנים:
ואפילו נאמר דגם אם עיקר המצוה אין הז"ג וחלקי המצוה הז"ג נשים פטורות מחלק המצוה שהוא מ"ע שהז"ג מ"מ לא נפטרו בשביל זה מעיקר המצוה שהוא מ"ע שאין הז"ג וא"כ אפילו נאמר שגם הבנין מצוה ונשים פטורות ממעשה הבנין מ"מ שפיר כתב

הרמב"ם שחייבות לבנות ולסעד בעצמם ובממונם משום עיקר המצוה שיהי' מקדש בנוי וא"ש:

וכן אני אומר במנורה שאין המצוה על ישראל להדליק אותה אלא כהן שנאמר יערוך אותה אהרן ובניו וכמ"ש הרמב"ם פ"ג מתמידי' ומוספי' ה"י ואין הכהן עושה זה בשליחותינו דהא קי"ל כהנים שלוחי דרחמנא נינהו כדאמר ר"ה ברי' דר"י בקידושין כ"ג ע"ב ועיין יומא י"ט וברן נדרים ל"ה ע"ב וע"כ המצוה על ישראל רק שתהי' דולקת וז"א מ"ע שהז"ג שהרי שיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכים כדאיתא במנחות פ"ט ודרשינן שם תן לה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר ושיעור זה צריך ליתן אפילו בלילות הקצרים ועיין ברמב"ם פ"ג מתו"מ הי"א ופירש"י בשבת כ"ב ד"ה כמדת ואם ידליק ביום בלילות הקצרים ידליק ועיין רש"י זבחים י"א ע"ב שכתב ובתמוז וניסן ותשרי אם הדליק שליש היום לא איכפת לן ועיין קרבן אהרן פ' אמור ומחה"ש סי' תרע"ב סק"ג בשם תוס' יו"ט פ"ט דמנחות משנה ג' וא"כ אינו מ"ע שהז"ג ופשיטא דנשים חייבות. ומכ"ש לפמ"ש הכלבו סי' ע"ג דמשו"ה אשה פטורה ממ"ע שהז"ג כי אלו היתה טרודה לעשות מצוה בזמנה הי' הבעל בלא עזר בזמנים ההם וכו' א"כ במצוה זו שתהי' המנורה דליקה ועומדת אפילו הי' הז"ג מ"מ ל"ש טעם זה דבהא אינה טרוד ודאי חייבת ושפיר שייכי נשים בנס של שמן למנורה ומשו"ה חייבות בנ"ח:

ומה שנ"ל ליישב לדעת רש"י דכבר הקשו הקדמוני' אמאי מדליקי' ח' ימים והלא ביום ראשון לא הי' נס שהרי הי' להדליק יום אחד ותי' פר"ח סי' תר"ע דלילה הראשונה מדליקי' משום נצחון המלחמה ושאר ז' לילות מדליקי' מפני נס השמן והביא ראי' מדברי רמב"ם דמוכח מדבריו שהנצחון הי' ביום כ"ה וא"כ בלילה שלפניו אכתי לא הי' להם שמן להדליק ואין מדליקי' בליל כ"ה אע"ג שמדליקי' מפני הנצחון שהי' ביום כ"ה ומדליקי' בלילה שלפניו כמו בשאר הלילות שמדליקי' מפני נס השמן ע"ש. ולפ"ז בנר של לילה הראשונה גם נשים חייבות שהוא משום נצחון ובנצחון הם היו העיקר ולכן חייבום חכמים בכולם וא"כ א"ש גם לשון אף הם היו באותו נס דהא הם רק טפל בנס של לילה אחת:

אלא דיש לעיין הא הנצחון לא הי' נס מפורסם וכמ"ש ט"ז סי' תר"ע ונ"ח הוא משום פרסומי ניסא והתינח על נס שמן שהי' נס מפורסם צריך להודות בפרסום אבל איך ידליק לילה א' משום פרסומי ניסא דנצחון שלא הי' נס מפורסם. ונ"ל דס"ל לפר"ח דבאמת גוף חיוב הדלקה הוא על הנס ועל החסד אף שלא הי' מפורסם אך הא דבעינן על פתח ביתו מבחוץ לפרסומי ניסא הוא משום שהי' נס מפורסם וא"כ א"ש שמדליק גם בשביל נצחון

אף שלא הי' נס גלוי וכיון שמחויב להדליק מדליק מבחוץ כשאר ז' ימים. וראי' לזה שהרי בשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודיו וע"כ דיש מצוה להדליק נ"ח אף בלי פרסום: **ובזה** י"ל פרפרת נאה בשבת כ"א דקאמר מאי חנוכה ומדקדקים איך שייך זה להקודם דסידרו ר"א באמצע דיני חנוכה והו"ל לסדרו ברישא או בסופו. ולפמ"ש א"ש דפר"ח פי' חנוכה חנו כ"ה יום שלם דנצחון הי' בכ"ד ולפ"ז תקשי לרמב"ם דס"ל שהי' בכ"ה למה נקרא חנוכה. ונ"ל דבאמת קשה אם נצחון הי' בכ"ד וא"כ מדליקי' בליל כ"ה משום שגם בליל ראשון נעשה נס כמו"ש ב"י וט"ז דאין לומר משום נצחון שהרי הי' בכ"ד וא"כ למה אמר לשנה אחרת קבעום ועשאום יו"ט ואמאי לא קבעום מיד בשנה זו ולרמב"ם ניחא דבשנה זו לא היו יכולים לקבוע כ"ה שהרי בו הי' המלחמה והנצחון ולפ"ז א"ש שנקרא חנוכה יען שנקבע בשנה אחרת כשאכו כ"ה יום שלם. וזה המשך כיון דתני בברייתא ראשונה דמדליק ח' יום וק' הא נס שמן הי' רק ז' ימים וצ"ל כפר"ח דיום ראשון משום נצחון וע"ז קשה הא אינו נס מפורסם והביא ברייתא שני' ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו וע"כ דיש מצות נ"ח בלי פרסום וכתי' הנ"ל וע"ז פריך מאי חנוכה בשלמה אי הי' מדליק רק ז' הי' אפשר לומר שהנצחון הי' בכ"ד וחנו כ"ה יום שלם אבל כיון דמדליק שמונה ע"כ נצחון הי' בכ"ה וק' מאי חנוכה הלא לא חנו כ"ה יום שלם וע"ז תי' דת"ר וכו' עד לשנה אחרת קבעום וכו' ואז חנו כ"ה יום שלם וכתי' הנ"ל.

אבל מה שצ"ע על תי' פר"ח דמה ענין להדליק נ"ח על נצחון המלחמה ונראה משום דע"י נצחון המלחמה היו יכולים לקיים מצות הדלקת המנורה וכלשון הגמרא וכשגזרה מלכות בית חשמונאי ונצחום וכו' וא"כ שפיר מדליקי' בלילה ראשונה על נס נצחון מלחמה כיון דעי"ז בא נס הנרות וא"ש. ולפ"ז מיושב קושיתו גם בלי דברי הפר"ח דשפיר שייכי נשים בנס הנרות כיון שע"י אשה הי' עיקר הנס בנצחון ועי"ז הי' נס השמן וניחא נמי לשון שאף הגם שהיו הן עיקר בנס הנצחון מ"מ בנס השמן היו רק גורמין וטפלין וא"ש:

וביישוב קושי' התוס' על רש"י שהנס נעשה ע"י נשים למה קאמר לשון אף נ"ל סברא ישרה דגם אם נעשה נס לאנשים ונשים וחכמים תיקנו מ"ע לזכר הנס לא חייבו נשים בכך אם הוא מ"ע שהזמ"ג שבשביל נס שנעשה לנשים אין מחייבין אותן במ"ע שהזמ"ג ובפרט לטעם כלבו הנ"ל ואי משום נס שנעשה לאנשים הרי בשביל זה אנשים מחויבים ואין לנשים חלק בזה אבל אם גם לאנשים נעשה הנס בשביל נשים או ע"י נשים ויש לנשים חלק בנס האנשים אשר מחויבים האנשים במ"ע שהזמ"ג בשביל זה אז גם הנשים מחוייבות במ"ע זו אף שהזמ"ג כיון שע"י בא החיוב לאנשים וא"כ כיון שהנס נעשה

לאנשים ורק כיון שנעשה לאנשים ע"י ובשביל נשים הנשים מחוייבות שייך שפיר לומר אף הן היו באותו נס שהרי בנס של אנשים הם רק טפלים שהרי עיקר הנס לאנשים ונשים רק טפלים שנעשה לאנשים ע"י ובשבילם וא"ש:

ומה דק"ל דליחייבו נשים בהלל כיון שאף הן היו באותו נס של נצחון יעיין בתוס' סוכה ל"ח ע"א ד"ה מי. דמהלל דסוכה ועצרת פטורים לפי שאינו אמור על הנס ובהלל דליל פסח חייבין. לפי שאמור על הנס ואף הן היו באותו נס ולשיטתם אפשר דגם בהלל דחנוכה חייבין מה"ט אך מדאמרינן בגמ' דחייבות בנ"ח ולא אשתמיט בשום דוכתי דחייבות ג"כ בהלל משמע דמהלל פטורים ונ"ל עפימ"ש רמב"ן בהשגותיו לסה"מ שורש א' ד"ה והפליאה. דגוף המצוה שיאמרו הלל ושירה על כל צרה שלא תבא לשיגאלו הוא מה"ת הל"מ או שהוא בכלל השמחה שנצטוינו בה וביום שמחתכם וכו' רק הנוסח שיאמרו הלל ושירה דוקא בנוסח זה הוא דרבנן יעיי"ש שהאריך. ועיין תוס' פסחים דף ק"ח ע"ב ד"ה. היו הקשו אמאי אין נשים חייבות בסוכה הא אף הן היו באותו נס כי בסוכות הושבתי ותי' דדוקא במ"ע שהז"ג דרבנן תקנו לנשים משום שאף הן היו באותו נס כגון ד' כוסות אבל במ"ע שהז"ג דאורייתא לא ע"ש ולפ"ז א"ש דוקא נ"ח שהוא מ"ע דרבנן נשים חייבות משום שאף הן היו באותו נס אבל הלל שהוא מ"ע מה"ת רק שהנוסח הוא דרבנן כמ"ש הרמב"ן שפיר נשים פטורים דבמ"ע דאורייתא ל"מ מה שאף הן היו באותו נס אבל הלל דליל פסח מצד שהוא מ"ע מה"ת באמת נשים פטורים אבל כיון שחייבות בד' כוסות שהוא מ"ע דרבנן ומסתמא לא תקנו ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל והגדה כמ"ש תוס' שם בסוכה והלל טפל לד' כוסות מדרבנן שפיר נשים חייבות בהלל משא"כ בחנוכה לא תיקנו רבנן הלל כלל רק הנוסח למי שמחויב מה"ת דהיינו אנשים אבל לנשים שפטורות מה"ת לא תקנו חכמים כלל ומשו"ה פטורות וא"ש:

ואמנם לפ"ז תקשי שהרמב"ן כתב כן ליישב דעת בה"ג שמנה נ"ח ומקרא מגילה בכלל תרי"ג מצות וא"כ גם מקרא מגילה כן הוא שגוף המצוה מה"ת ורק נוסח המגילה מדרבנן ואמאי אמר ריב"ל במגילה ד' נשים חייבות במ"מ שאף הן היו באותו נס הא ה"ט ל"ש במצוה דאורייתא. ונ"ל דבמגילה יש שתי מצות הא' הוא מה"ת במקום הלל כדאמרינן במגילה י"ד קרייתא זו הילולא ובזה יוצא גם אם קראה על פה וגם הי' יוצא בקורא את ההלל כמ"ש מאירי שם שאם הוא במקום שאין לו מגילה יקרא הלל. והשני הוא מ"ע דרבנן קריאת מגילה דוקא ואם קראה על פה לא יצא כדאמרינן שם י"ז רק כיון שתיקנו חכמים מצות קריאת מגילה משום פרסומי ניסא ממילא יוצא בזה גם ידי חובת מצוה דאוריי' של הלל כיון דמה"ת יוצא בכל נוסח רק במק"א דתקנו חכמים נוסח ההלל שאני

אבל כאן לא תקנו נוסח ההלל כיון שעכ"פ צריך לקרות המגילה מדרבנן אפילו יאמר הלל ממילא אינו אומר הלל כלל רק קריאתה זו הילולא. ולפ"ז איש דודאי מצד מ"ע דאורייתא שיש במגילה דקריאתה זו הילולא נשים פטורות הגם שאף הן היו באותו נס ומ"מ מיחייבי מה"ט בקריאת מגילה מצד מצוה דרבנן שיש בקריאתה וא"ש:

ובהכי מיושב קושי' מג"א סי' תרפ"ט סק"ה אמאי במגילה אע"ג דנשים חייבות במ"מ אפ"ה י"א שאינם מוציאות אנשים ובנ"ח כ"ע מודים דיכולות להוציא גם אנשים ע"ש. ולפי האמור ניחא דודאי בין במגילה בין בנ"ח יכולות נשים להוציא אנשים חיוב מצוה דרבנן כין שגם נשים חייבות מדרבנן אלא במגילה קריאתה זו הילולא ויוצאי' האנשים בזה גם ידי חובת מצוה דאורייתא של קריאת הלל ומזה נשים פטורות ולכן אין מוציאות אנשים דכל הפטור מן הדבר אינו מוציא אחרים י"ח וא"ש. ובזה יבא שלום וינוח על ראשו כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שס

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק ויגש תמה"ר ישועה לפ"ק:

האלף לך שלומים. מגבהי מרומים. בני חביבי הרב הגדול. מעוז ומגדל. כמו"ה יצחק יעקב נ"י בלוהם רב דקה"י בנס"מ:

מכתבך קבלתי וכו' ובד"ת כתיב ענה והנה באת במה דקי"ל בשו"ע או"ח סי' תרע"א ס"ח דחצר שיש לו ב' פתחים מב' רוחות צריכין להדליק נ"ח בשתיהן מפני החשד ופסק הרמ"א שם דאם מדליק בשני פתחים אינו מברך רק באחד מהם ובשני מדליק בלא ברכה והוא מדברי הר"ן שבת דכ"ג שכ' כיון דאינו מדליק בשני רק משום חשדא א"צ לברך רק אחד פתחא ע"ש. ובפר"ח יו"ד סי' י"ג סק"ה תמה עליו מדין המבואר בשו"ע שם בשחט בהמה ומצא בן ט' חי ומפריס ע"ג קרקע דטעון שחיטה מדרבנן מפני הרואי' והוא מש"ס חולין דע"ה ע"ב והביא תשו' רשב"א סי' תקכ"ה דצריך לברך על השחיטה והרי ג"ז דטעון שחיטה אינו אלא משום חשד ומפני הרואי' ואמאי יהי' צריך לברך ותירצת וקצרת קצת במובן וכמדומה שכוונתך דשם בשחיטה תקנת חכמים כן הי' שאסור בלא שחיטה יהי' הטעם מה שיהי' על מצוה של דבריהם צריך לברך כדאמרינן בשבת דף הנ"ל אבל הא דחצר שיש לו שני פתחים אינו מעיקר תקנת חכמים שתקנו להדליק נר חנוכה רק ר"ה הוא שחידש כן מסברא דנפשי' נהי דקי"ל כסברתו אבל אין מברכין עליו ואם זה כונתך ישמח לבך כי כיוונת לדברי תבו"ש סי' י"ג אות ט' והאריך

בזה. ואני מוסיף טעם לשבח דהרי קי"ל כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו ואפילו בטיל הטעם ועיין ש"מ כתובות דף ג' וא"כ לא אכפת לן בטעם דגם אם הטעם משום חשד אפ"ה כיון דאפילו בטל הטעם צריך לקיים מצות חכמים וצריך לברך:

אבל אני תמה על פר"ח מה ענין זה לזה הלא פרש"י בחולין דף ע"ה ד"ה הפריס דטעון שחיטה מדרבנן דאתי לאחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה וכן פירש הרא"ש והר"ן שם ורשב"א כתב אדאביי שם וע"י שיתמהו על קליטתו יזכר שהוא בן פקועה ולא אתי לאחלופי ואפילו רבנן דמצרכו שחיטה לבן פקועה שהפריס ע"ג קרקע משום מראית העין הכא מודו וכו' נראה ג"כ דס"ל דצריך שחיטה משום דאתי לאחלופי והא דכתב משום מראית עין הפי' דודאי על האיש גופא אין חשש שיסבור שבהמה גמורה מותרת בלא שחיטה דהוא יודע שהוא בן פקועה אבל משום מראית העין דהיינו הרואים לא ידעו שהוא בן פקועה יטעו שמותר לאכול בלא שחיטה והוא ככל גזירת חכמים שגזרו הא אטו הא עציץ שאינו נקוב אטו נקוב וכדומה ומשו"ה שפיר צריך לברך כמו בכל מצוה דרבנן. אבל בחצר של שני פתחים אין חשש שיטעו העולם שא"צ להדליק נ"ח אלא החשש שיחשדוהו מדבהאי פתחא לא אדליק בהאי פתחא נמי לא אדליק ולא קיים מצות נ"ח וא"כ אינו מדליק אלא לאפוקי נפשי' מחשדא ובזה כתב הר"ן דא"צ לברך. ואולי לזה נתכוין הפלתי שם סי' י"ג בתירץ הראשון:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דאף דצריך להדליק בשני פתחים מ"מ הא דקי"ל בסימן תרע"ה ס"ג דהדליקה חש"ו לא עשה כלום היינו רק בפתח א' אבל בפתח שני שאינו אלא משום חשדא אין הדלקה ולא הנחה עושה מצוה רק שיהי' דלוק ועומד כדי שלא יחשדוהו א"כ גם חש"ו מדליק דשוב ליכא חשדא. ואפילו אם נאמר דגם בהאי איכא חשדא לרואה אותן מדליקין וכן הדליק בפנים והוציא לחוץ איכא חשדא דהרואה אומר לצרכו אדלקי'. מ"מ היינו דוקא לרואה אותן בשעה שמדליקין אבל עכ"פ אם היתה דלוקה ועומדת שם מבעו"י ודאי א"צ לכבות ולחזור ולהדליק ועיין סי' תרע"ה ס"א דבזה ליכא חשדא כלל שכ"א יסבור שהדליק בשעת חיוב ובדלוקה ועומדת בשום מקום א"צ להדליק באמת מפני הרואים רק מדינא וכאן בפתח שני שמדינא א"צ שפיר כשר דלוקה ועומדת וכן משמע לשון הגמ' ורמב"ם דקאמר צריכה ב' נרות ולא קאמר חייב להדליק בשתיהן אלא משמע דבאמת א"צ להדליק בשתיהן רק החצר צריך שני נרות ובפתח א' אפילו דלוק ועומד סגי. וטוש"ע דכתבו צריך להדליק בשתיהן אשגירת לישנא הוא כיון דאחת צריך להדליק דוקא ובשנית אי ליכא דלוקה ועומדת נמי צריך להדליק. ואולי נקטו כן לאשמעינן דאי ליכא דליקה ועומדת צריך הוא דוקא להדליק

ולא סגי בהדלקת חש"ו או הדליקה בפנים דאכתי איכא חשדא כנ"ל אבל דלוקה ועומדת ודאי סגי כיון דליכא חשדא וא"כ אין עליו חיוב גברא כלל ואיך יברך להדליק נ"ח וזה כונת הר"ן כיון דהוא רק מפני חשד ויוכל לצאת מידי חשדא בלי הדלקה לכן אינו מברך אבל בשחיטת בן פקועה שא"א לצאת מידי חשדא בלי מעשה השחיטה וחיוב גברא עליו לשחוט שפיר מברך אף אם הוא רק מפני חשדא:

ולפי מ"ש חכ"ץ סי' צ"א ליישב קושי' ב"י סי' תרע"א שהביא מג"א שם סקי"ב דבחצר של שני פתחים יטעו העולם דמשום פרסומי ניסא צריך להדליק משום מצוה בשניהם אף שעיקר הדלקה גם לפי טעותם רק בא' ולכן יאמרו מדבהאי לא אדליק למצוה באידך נמי לא אדליק ולא קיים עיקר מצות נ"ח אבל בביה"כ א"א למיעל בשני פתחים לכן שם אם יש פתח אחר לא חשדינן לי' ולכן צריך הגמ' כאן ראי' דחיישינן לחשדא כיון דההחשד בא ע"י טעות שחושבין שהוא מצוה להדליק בשני פתחים ע"ש. ג"כ לק"מ קושי' פר"ח דודאי אם מחויב במצוה משום חשד שאינו בטעות צריך לברך שהוא מצוה והייתם נקיים מד' ומישראל כדאמרינן פ"ג דשקלים מ"ב אבל כאן בחצר שיש לו שני פתחים שאין כאן חשד אלא מן הטועים לכן א"צ לברך כיון שההחשד גופא הוא בטעות:

ואילולי דברי חכ"ץ הייתי אומר להיפך כיון דלא חשדי לי' אלא משום דבהאי פתחא לא אדליק ולא עשה פרסומי לכל הצדדי'. ולענ"ד אינו רק טעות העולם שמצוה להדליק בשני פתחים אבל הוא מצוה באמת פרסומי ניסא בשני פתחים אלא שאינו מצוה חיובית אלא בחד פתח דההחיוב הוא מצד עיקר המצוה זכר לנס וצריך לעשות משום מצוה שיהי' גם פרסומי ניסא או אולי גם פרסומי ניסא בחד פתח הוא חיוב אבל כיון דאיכא פרסום תוספות הפרסום בפתח שני הוא רק למצוה המובחר ועי"כ חשדי לי' דגם באידך פתחא לא אדליק ולא עביד פרסומי ניסא והדליק רק בפנים וקיים עיקר מצות נ"ח לזכר הנס אבל שלא קיים כלל מצות נ"ח לא חשדי לי' כלל וכדמשמע לשון הגמ' בשבת בהך פתחא נמי לא אדליק וא"כ א"ש דשם בביהכ"נ אף דלא עייל בהאי פתחא ולא קיים מצוה מן המובחר מ"מ לא חשדי לי' שלא קיים המצוה כלל:

ולפ"ז מיושב קושי' פר"ח דודאי עיקר ברכת נ"ח ניתקן על גוף הדלקה אפילו מניחו על שולחנו ולא על פרסומי ניסא שהוא בפתח ביתו מבחוץ ופשוט דבדלוקה ועומדת אף דאיכא פרסומי ניסא כמש"ל מ"מ אינו מברך כיון דאינו מקיים עיקר מצות הדלקה. והא דאמרינן הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום משום דההדלקה במקומה בעי' אינו משום דלא עשה מצוה כלל בלי פרסומי ניסא מבחוץ אלא משום דצריך להדליקה במקום שתדלק כשיעור ולא שידליק במקום א' ויניחה במק"א ואפילו בחוץ. ותדע דלא

אמרינן הדלקה בחוץ בעי' אלא הדלקה במקומה בעי'. ולמסקנא משום דהרואה אומר לצרכו אדלקי' י"ל דלא עשה כלום במה שהוציאה לחוץ דאכתי ליכא פרסומי ניסא כיון דהרואה אומר לצרכו אדלקי' ודלא כפר"ח סי' תרע"ה שהפי' משום חשד ע"ש ועיין טו"ז שם סק"ב. ולפ"ז א"ש דבשחיטה כיון דהחשד הוא שאוכל בהמה גמורה בלא שחיטה וא"כ הוא דבר שצריך ברכה אם הוא כמו שחושדין אותו לכן אם שוחט מפני החשד ג"כ צריך לברך. אבל כאן שהחשד הוא על דבר שאם הוא כמו שחושדין אותו שלא עשה פרסומי ניסא ג"כ א"צ ברכה כגון אם הדליק בפני' ואח"כ הדליק בחוץ משום פרסומי ניסא א"צ לברך על הדלקה בחוץ אם דולק גם בפנים ולא ביטל הדלקת פנים לכן גם אם עושה משום חשד זה נמי א"צ לברך:

ובאמת שיש לי מקום עיון דרש"י פי' חצר שיש לו שני פתחים שהוא של שני בנ"א ובס"ד החשד הוא שיסברו שהבית חלוק מבפנים והוא שני בתים ויאמרו שא' אינו מקיים מצות נ"ח וע"ז פריך אי חשדא דעלמא אפילו ברוח א' נמי יחשבו שחלוק מבפנים ואי לא חיישינן לחשדא דעלמא רק על חשדא דבני מתא אפילו בשתי רוחות נמי ידעו דאינו חלוק מבפנים אבל אם הוא של אדם א' באמת ליכא שום הו"א שיטעו שהוא של שני בנ"א. ומשני דלא חיישינן רק לחשדא דבני מתא ולא שיטעו שהבית חלוק מבפנים אלא שיאמרו מדבהאי פתחא לא אדליק בהאי פתחא נמי לא אדליק ולדעת רמ"א גם בס"ד מיירי שהוא באמת של אדם א' אלא שהעולם יטעו שהבית חלוק ומכח זה יטעו שהוא של שני בנ"א וא' לא הדליק ופריך אי חשדא דעלמא גם מרוח א' יטעו שהוא חלוק ושל שני בנ"א ואי דמתא אפילו משני רוחות נמי יודעין שאינו חלוק כ' יודעין איכות הבנין וממילא לא יטעו שהוא של שני בנ"א. וע"ז משנ' דבאמת לא יטעו שהוא חלוק ושל שני בנ"א רק שיאמרו על אדם א' מדבהאי פתחא וכו' ומשו"ה לרמ"א אם באמת חלוק אפילו מרוח א' בעי שתי נרות דע"י שהוא חלוק יטעו שהוא של שני בנ"א דאפילו בני מתא טועים בזה וא"י אם הוא של א' או של שני בנ"א אם הוא חלוק משא"כ לרש"י אפילו הוא חלוק אינם טועים בני מתא אם הוא של א' לומר שהוא של שנים אפילו בס"ד ומכ"ש למסקנא רק בס"ד ס"ל דאם הוא באמת של שני בנ"א אפשר שיטעו בני מתא שהבית חלוק ולמסקנא אפילו בזה אינם טועים ועיין כל זה במג"א סי' תרע"א ובמחה"ש שם ותבין:

והנה הגם דמדברי רש"י נראה לכאורה דאם שני בנ"א דרים בחדר א' א"צ להדליק רק נר א' דאל"כ לשיטת רש"י דמיירי שהוא באמת של שני בנ"א לפי הס"ד א"כ ל"ל הטעם מפני החשד שיטעו שהבית חלוק ת"ל אפילו אינו חלוק ומדינא צריכין ב' נרות. בשלמא

לרמ"א הוא באמת של א' רק ע"י שיטעו שהבית חלוק יטעו ג"כ שהוא של שנים אבל לרש"י תקשי וע"כ דאם אינו חלוק אפילו הוא של שני בנ"א סגי בנר א' מדינא. אבל באמת ז"א דודאי שני בנ"א הדרים בחדר א' צריכין נר לכ"א מדינא. והא דסגי בנר איש וביתו היינו רק בב' הסמוכ' על שולחנו ועיין ס' תרע"ז ס"א בהג"ה וטו"ז ומג"א שם דווקא אכסנאי משתתף בפרוטה אבל שני בנ"א נכרים שדרים ביחד בחדר א' כ"א צריך נר בפ"ע אלא דמדינא כיון שאין הבית חלוק אף שיש לו שני פתחים סגי כשמדליקין ב' נרות בפתח א' אבל משום חשדא צריכין להדליק בשני פתחים דאם ידליק ב' נרות בפתח א' יטעו יען שיש שני פתחים שהבית חלוק והא' לא הדליק כיון שאין נ"ח בפתחו והא דיש שני נרות בפתח א' יתלו שהא' הוא מן המהדרין שעושין נר לכ"א:

ולפ"ז קשה לי דילמא במסקנא דוקא כשהוא של שני בנ"א דאז שניהם צריכין להדליק כנ"ל ואפילו אם מדינא סגי בא' מ"מ משום מהדרין צריך נר לכ"א ועיין ברמ"א סי' תרע"א שכ"א צריך ליתן נרותיו במקום מיוחד כדי שיהי' היכר כמה נרות מדליקין ומשו"ה שפיר יש מקום לחשדא אם ידליקו ב' נרות בפתח א' שיאמרו אם איתא ששניהם הדליקו נ"ח הלא כ"א צריך מקום מיוחד ואמאי לא הדליק א' בפתח זה כדי שיהי' פרסומי ניסא בשני רוחות אלא ודאי א' לא הדליק כלל ולא קיים מצות נ"ח או אפילו צריכין ב' נרות רק משום מהדרין נמי יאמרו מדאינם מן המהדרין שא"כ הי' לא' להדליק בפתח זו כנ"ל גם עיקר מצות נ"ח לא קיימו אפילו א' מהם וכ"ז בשתי רוחות. אבל מרוח א' אם רואי' שני נרות בפתח א' ל"ש חשד זה. אבל כשהוא באמת של אדם א' מנלן שיש חשד כלל דמה סברא היא זו כיון דלא אדליק בהאי פתחא בהך פתחא נמי לא אדליק הא בהאי לא אדליק משום דלא צריך וכמו שתמה החכ"ץ הנ"ל באמת ומלשון הרמב"ם וטוש"ע ושאר פוסקים משמע דאפילו הוא של אדם א' נמי מחויב להדליק בשניהם וצ"ע:

ונראה דהני פוסקי' ס"ל באמת כדעת רמ"ח הנ"ל שגם בס"ד מיירי באמת שהוא של אדם א' אלא מכח שהעולם יסברו שהוא חלוק יטעו שהוא של שני בנ"א אבל לדעת רש"י באמת גם למסקנא א"צ להדליק בשני פתחים אלא כשהוא של שני בנ"א אבל כשהוא רק של אדם אחד באמת א"צ להדליק בשני פתחים כקושי' הנ"ל. ולשיטתו מיושב קושי' ב"י מביה"כ דאמרי' דאמרי בפתחא אחרינא עייל דודאי התם דאין כאן מקום לחשד דמה נ"מ אי עייל בהאי פתחא או בהאי מהי תיתי יחשדוהו אדרבה יאמרו בפתחא אחרינא עייל אבל כאן שכ"א צריך להדליק בפ"ע מדינא ועכ"פ משום מהדרין וכיון שכ"א צריך מקום מיוחד מן הראוי שכ"א ידליק בפתח אחר כדי שיהי' פרסומי ניסא משתי רוחות ולכן שפיר יש מקום לחשוד מדבהאי פתחא לא אדליק בהך נמי לאו אדליק וכנ"ל:

ולפ"ז מיושב קושי' פר"ח די"ל דגם הר"ן ס"ל כשיטת רש"י וא"כ בשלמא כאן אם הדליקו שניהם בפתח א' ולא בשני לא יהי' החשד רק על א' מהם שלא הדליק וא"י איזה הוא וגם בפתח השני א"צ להדליק רק א' דשוב ליכא חשדא לכן א"צ לברך כיון שאין החשד מיוחד עליו אולי על השני וגם איזהו מהם שמדליק הוא רק ספק מחויב ואין מברכין על ספק דדבריהם כדאמרינן שבת כ"ג ואפילו תאמר שהחיוב מוטל על שניהם שידליקו ביחד מ"מ כ"א אינו עושה רק פלגא דמצוה לכן אין מברכין אבל בשחיטה דהחשד מיוחד עליו ומצוה דילי' לשחוט אף שהוא רק משום חשד מ"מ שפיר צריך לברך וא"ש:

ומה שנ"ל עוד סברא ישרה ביישוב קושי' פר"ח דהנה בשבת קמ"ו אמרינן כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור וכתב הרא"ש דהיינו דוקא באיסור תורה אבל באיסור דרבנן לא החמירו בחד"ח ועיין טו"ז או"ח סוס"י רמ"ג. ולפ"ז בהך דחצר שיש לה שני פתחים דאין כאן חשד אלא בדרבנן באמת אינו מחויב בחדרי חדרים דהיינו במקום שאין כאן חשד ועיין באו"ח סי' רמ"ד בהג"ה ואפילו אם דר בין העכו"ם יש לחוש לאורחים הבאים שם או לב"ב שיחשדוהו מבואר דמשום מראית העין דנכרים לא חיישינן. ולפ"ז בחצר של שני פתחים אם דר בין העכו"ם באמת א"צ רק נר א' דמשום חשדא דבני מתא ליכא כיון דעכו"ם הם ואי משום אורחים הלא כאן מסקינן דלא חיישינן לחשדא דעלמא ובני ביתו הלא רואים דאדליק בחד פתחא. ולפ"ז א"ש דשם בשחיטה הוא איסור תורה ואפילו בח"ח אסור בלי שחיטה וא"כ הוי חובת גברא לשחוט עכ"פ ושפיר מברך כמו על כל מצות דרבנן ומאי נ"מ מאיזה טעם תקנו חכמים אם משום מה"ע או מטעם אחר אבל בנ"ח דרבנן אם הטעם משום חשד ומה"ע א"כ במקום דליכא חשדא ומה"ע א"צ להדליק כנ"ל דאינו בח"ח וא"כ אין המצוה חובת גברא בכל מקום ובכל זמן רק משום חשד ובכל פעם שעושה אינו רק לאפוקי נפשי' מחשד דהשתא וע"ז כתב הר"ן שפיר דאין מברכין וא"ש:

ומה שהערת ע"ד הר"ן הנ"ל דלמה צריך לטעמא שהוא מפני חשד לכן אין מברכין על פתח שני ת"ל דיוצא בברכה א' על שניהם דמ"ש מהא דקי"ל באו"ח סי' תל"ב דבברכה א' יכול לבדוק כמה בתים ע"ש. ונ"ל דעיין באו"ח סי' ר"ו ס"ה דאין מברכין על.. אוכל ומשקה עד שהוא מונח לפניו ואם בירך על מה שלפניו והביאו לו עוד מאותו המין נפטר בברכה ראשונה אם הי' דעתו על כל מה שיביאו לו ועיין באריכות מג"א שם חילוקי דיני' וביו"ד סי' י"ט ועיין שבת ק"ד כתב אות א' בטברי' וא' בציפורי חייב כתיבה הוא אלא שמחוסר קריבה ואינו כמחוסר מעשה. אבל כתב ב' אותיות על שני כותלי בית ועל שני דפי פנקס ואין נהגין זע"ז פטור לפי שא"י לקרבן אלא ע"י קציצה הוי מחוסר מעשה ע"ש.

ולפ"ז ק"ל איך בודק בברכה אחת כמה בתים הא אינם לפניו ובשלמא בשאר דברים מהני אם בירך על שלפניו לפטור גם מה שאינו לפניו כיון דאין מחוסר אלא קריבה אבל בתים א"א להביא לפניו כלל ואפילו אפשר מחוסר קציצה אמאי יכול להוציא בברכתו מה שאינו לפניו. ונ"ל סברא ישרה דוקא באכילה ושחיטה שאוכל ושוחט במקומו מקרי מונחי' לפניו רק אם הביאו אצלו אבל בדיקת חמץ גם הבית שבירך עליו אינו בודק כשעומד במקומו רק הולך ממקום למקום לבדוק לכן מקרי כל הבתים מונחים לפניו אם הבתים מוכנים שיוכל לילך שמה ולבדוק. ולפ"ז התינח שם אבל בנ"ח דעומד במקומו ומדליק לא מקרי לפניו אלא מה שהוא לפניו במקום שעומד אבל פתח שברוח אחרת אינו לפניו והוא מחוסר מעשה קציצה. לא רק קריבה ולכן אינו נפטר בברכתו:

ועוד אני אומר כיון דמרוח אחת א"צ להדליק בשניהם א"כ כשמקרב אותם אין כאן לא מצוה ולא ברכה רק ריחוק מקום גורם מצוה וברכה א"כ א"א שריחוק מקום יגרום שיפטר בברכה אחת ואדרבה ריחוק מקום גורם שאינו נפטר בברכה א' וקירוב מקום גורם שיפטר בברכה אחת שבזה הוי כמונחים לפניו וא"ש. ותמהני על הפלתי בסי' י"ג שתי' בזה קושי' פר"ח דבחצר שיש לו שני פתחים ה"ט שמברך על א' ופוטר השני ע"ש והלא א"כ לא הי' צריך הר"ן לטעם כיון שאינו מדליק אלא משום חשד והלא אפילו צריך להדליק מדינא נמי הדין כן שא' פוטר את חבירו וצ"ע:

ועוד נ"ל לפמ"ש מג"א סי' ר"ו סוסק"ז מיהו דוקא מיני פירות אבל שתה שכר והביאו לו דגים אע"ג שהוא ברכה א' צריך לברך כיון שהוא מין אחר ועיין עוד שם שכתב ואף למש"ל בשם המרדכי דלא מהני קביעות דידן על היין לפירות מ"מ בדבר שהברכות שוות מודה אבל ביין נהי דבפה"ג פוטר שאר משקי' מ"מ אין ברכתם שווה ועיין מחה"ש שם. וה"נ הנרות של שני פתחים הם שני מיני' והא' הוא לזכר הנס והשני לקיים מצות והייתם נקיים אף שברכתם שווה אין א' פוטר חבירו כיון שהם שני מינים:

ובזה מיושב גם גוף קושי' פר"ח דודאי שפיר קאמר הר"ן כיון דאינו רק מפני חשד אינו מברך דאיך יברך להדליק נ"ח והלא ז"א מצות נ"ח שהוא לזכר הנס ופרסומי ניסא ונר זה מדליק כדי לקיים מצות והייתם נקיים ועל מצוה זו שכולל כל מ"ע ול"ת שבתורה לא תקנו חכמים ברכה וכ"ש דל"ש בה ברכת להדליק נ"ח אבל גבי שחיטה אין זו מצוה חיובית רק אם רוצה לאכול מצוה לשחוט כדי לסלק איסור אבמה"ח ואינו זבוח וחכמים אסרו לאכול גם בן פקועה בלי שחיטה משום חשד א"כ ל"ש לומר שציוו חכמים לשחוט משום חשד דהא אינו מחויב לשחוט כלל אלא שאסרו לאכול בלא שחיטה ואם רוצה לאכול מצוה עליו לשחוט כדי לסלק מעצמו איסור והייתם נקיים ומ"ל אם שוחט כדי

לסלק איסור אמ"ה ואינו זבוח או שוחט כדי לסלק מעליו איסור והייתם נקיים סוף סוף אם רוצה לאכול צריך לשחוט ואין שחיטה בלשון הקודש אלא הכרת הסימנים וכמ"ש הרמב"ן בנימוקי חומש פ' ראה בפסוק וזבחת וכו' ע"ש ושפיר מברך על השחיטה אף שהוא משום חשד והדברים ישרים למוצאי דעת:

ושלישית נ"ל עפמ"ש בתשו' אחת [ע"ל סי' קל"ט] ליישב קושי' מג"א סי' ח' סקט"ז על תשו' הר"ח דאפילו פשט בגד הראשון קודם שלבש השני א"צ לחזור ולברך ואמאי בסי"ד אם פשט טליתו אפילו הי' דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו. וכתבתי לחלק עפ"י דברי הר"ן בנדרים דף ל' ד"ה ואשה נמי וכו' ע"ש והוא דבפשט הראשון קודם הי' אפשר ללבוש השני קודם שפשט הראשון ולבישה זו שעושה אח"כ הי' יכול לעשות גם קודם שפשט הא' ואפילו בשעה שלבש הראשון הי' יכול ללבוש זה תחת זה ושפיר קאי הברכה על לבישה זו לכן א"צ לחזור ולברך אבל בלובש אותו טלית עצמו שנית אחר שפשטו לא הי' יכול ללבוש לבישה זו השני' עד אחר לבישה הראשונה ופשוטתה לכן לא קאי הברכה ע"ז וצריך לחזור ולברך. וה"נ אני אומר הרי אינו יכול לקיים להדליק בפתח שני מפני החשד עד שידליק תחילה בפתח אחד משום עיקר חיובא דאותו שמדליק ראשון הוא משום עיקר חיובא ולא משום והייתם נקיים לכן אין א' פוטר חבירו וא"ש:

ומ"ש בקישור שני ר' תנחום שבת כ"ב ניתן לכתוב ולא ניתן לקרות וכפי מה שהבנתי אמרתי לדבק טוב והנני כותב לך מה שנתחדש לי בזה. הנה מה שאמר פסולה כסוכה וכמבוי הוא שפת יתר וכי ממשל משלים הוא. ונ"ל מזה ראי' לדעת רבינו יואל שבטור סי' תרע"א דאם מדליק בפנים דאיכא דפנות אפילו למעלה מכ' כשר כמו גבי סוכה ודלא כדעת הטור שם שמחלק בכך ע"ש ובטו"ז ואף דגבי מבוי ל"ש זה דבצד שמניח הקורה אין שם דופן מ"מ נקט מבוי משום דנ"ח דרבנן כמבוי וסוכה מה"ת. אבל ק"ל הרי כתב הריטב"א רפ"ק דעירובין דימעט דמבוי אינו דוקא שישפיל וכפרש"י שם רק ה"ה אם מגביה קרקע המבוי נמי כשר וכמבואר בירושלמי וכן בסוכה קי"ל בסי' תרל"ג ס"ה דאם מיעטה מלמטה שהגביה הקרקע כשירה ולא הוי תעשה ולא מן העשוי' כיון שאין הפסול בסכך עצמו רק בגובה. ובנ"ח פשוט דאם הגביה הקרקע מלמטה לא מהני דהא קי"ל הדלקה עושה מצוה וכיון שהדליק בפסול צריך לכבות ולחזור ולהדליק ואיך אמר פסולה כסוכה וכמבוי הא פסולה יותר מסוכה ומבוי. אך ז"א דהפסול כל זמן ן שהוא בו אינו יותר מסוכה ומבוי רק התיקון אינו דומה לסוכה ומבוי. ומיושב קושי'

תוס' אמאי לא אמר ימעט משום דר"ל כסוכה וכמבוי לאשמעינן דינו של רבינו יואל לא הי' יכול לומר ימעט דהמיעוט אינו דומה לסוכה ומבוי כקושי' הנ"ל וא"ש:

אך זה תלי' דנמ"י ב"ק כ"ג הק' למ"ד אשו משום חציו כאלו בידיו הבעירו א"כ איך שרי' ע"ש עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת וכו'. ותי' שאין הפי' אשו משום חיציו דחשבינן לי' דמיכן ולהבא כאלו עשה גם אח"כ אלא אדרבה אמרינן בשעה שיוצא חוץ מתח"י נעשה הכל וכמאן דאגמרי' בידים בהאי שעתא דמי ע"ש באריכות. ולפ"ז לתי' נמ"י דהוי כמאן דאגמרי' בתחילה ודאי לא מהני בנ"ח אם מגביה הקרקע מלמטה דהרי בשעה שהדליק נגמר הכל ואז הי' בפסול וא"כ כל הדלקה בפסול. אבל למאי דס"ל לנמ"י בקושי' דהוי כמדליק גם להבא ואח"כ א"כ כל זמן שהנ"ח דולק והולך הרי הוא כאלו מדליק אז וא"כ אם הגביה הקרקע מלמטה נמי כשר אם יש בו שמן כשיעור אחר הגבהה והדק"ל נימא ימעט. ומדברי תוס' שבועות ט"ז ד"ה או שכתבו דלר' אם לובש כלאים וא"ל אל תלבש אל תלבש אפילו לא פשט ולבש רק שהה כדי לפשוט וללבוש חייב על כאו"א אפילו למ"ד לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו כיון דתחילת הלבישה ע"י מעשה חשיב השהיי' כמעשה נראה דס"ל כסברת נמ"י בקושי' דחשבינן כאלו עשה מעשה אח"כ:

אמנם נ"ל לחלק דתוס' קאי היכא דתחילת מעשה הי' בחיוב ולכן כל מה ששהה אח"כ דיינינן לי' כאלו עשה בתחילה. אבל נמ"י קאי שתחילת מעשה הי' בפטור בט"ש ואי דיינינן לי' כאלו אז נגמר הכל פטור. וה"נ כיון שתחילת הדלקה הי' בפסול למעלה מכ' אי דיינינן לי' כאלו אז נגמר הכל הרי כל הדלקה בפסול:

ויש להביא ראי' לזה מהא דדריש ר' תנחום והבור ריק אין בו מים. ממשמע שנאמר והבור ריק א"י שאין בו מים. אלא מה ת"ל אין בו מים. מים אין בו אבל נחשי' ועקרבי' יש בו והוא פלא מאי אתי קרא לאשמעינן בזה דהי' בו נחשי' ועקרבים. ונ"ל דרמב"ן בחומש פ' וישב בפסוק אל תשפכו דם כתב בתוך דבריו לימד אותם שאין עונש הגורם כעונש השופך דם בידיו ע"ש. ועיין ברמב"ם פ"ג מרוצח ה"ט דהדוחף חבירו לתוך המים וכו' אם אינו יכול לעלות משם חייב מיתת ב"ד דהוי כהרגו בידיו ובה"י פסק דאם שיסה בו כלב או נחש פטור ממיתת ב"ד וחייב עונש בי"ש דהוי רק גורם ע"ש. ולפ"ז היינו דאתי קרא לאשמעינן מים אין בו שיהי' כהרגו בידים. אבל נחשים ועקרבים יש בו והוי רק גורם וללמד יצא דאין דין הגורם כדין ההורג בידים. ועיין סנהדרין דף ע"ז דהחילוק הוא אם בשעה שעשה הוא מעשה הי' ההורג מזומן והתחיל המיתה מיד מקרי הורג בידים וחייב מיתת ב"ד אבל אם בשעה שעשה הוא מעשה עדיין לא הי' ההורג מזומן

ולא התחיל המיתה מיד פטור ממיתת ב"ד ואינו חייב רק בי"ש ע"ש ברש"י ותוס'. ולפ"ז התינח אי ס"ל כתי' נמ"י הנ"ל א"כ בשעה שבאו נחשים ועקרבי' כבר הם אינם עושים מעשה השלכה לבור ועיין רמב"ן בפ' הנ"ל א"כ הוי רק גורמי' אבל אם נאמר כקושי' נמ"י וכתוס' שבועות הנ"ל ודלא כחילוק שכתבתי א"כ הוי כעושי' מעשה השלכה גם אח"כ בשעה שבאו הנחשים ועקרבים כיון שהוא מושלך ועומד מחמת השלכתה א"כ אין להם דין גורם רק כהרגו בידים ותקשי כנ"ל מאי אתי קרא לאשמעינן. אלא ודאי מוכח כתי' נמ"י וכחילוק שכתבתי. ולפ"ז א"ש דלא נקט ימעט וכמש"ל ושפיר שייכי תרי ר' תנחום להדדי דמשום דדריש והבור ריק וכו' ומוכח כתי' נמ"י וכחילוק הנ"ל לכן אמר לעיל פסולה כסוכה וכמבוי ולא אמר ימעט וא"ש:

וד' יפליא חסדו עמנו. וימלא משאלותינו. במדה טובה ישופה ורחמים. עד עמוד הכהן על האורים והתומים. כנפשך ונפש אביך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שסא

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק ויגש תרמ"ו לפ"ק:

שלום וברכה. ואורה ושמחה. ביומי דחנוכה. לנפתלי אילה שלוחה. מחותני הרב הגאון המפורסם. כגן הדסים. ראש בשמי' צדיק תמים כקש"ת מו"ה נפתלי סופר נ"י אבדק"ק פ"ח והגליל:

מכתב פר"מ מחותני נ"י הגיעני וכו' ועד"ת באתי על מה שכתב לפמ"ש תוס' בשבת דף כ"ה דשריפת תרומה טמאה הוא מה"ת וא"כ בשבת דף כ"א דס"ל לרב דפתילות ושמנים שאין מדליקין בשבת מדליקין בהן בחנוכה וא"כ שמן שריפה נמי בכלל ולמה לא אמרינן כל דבר שבחובה אינו באה אלא מן החולין וא"כ בלא"ה צריך לשרפו. וניחא לי' דבנ"ח אין המצוה ביעור מן העולם רק הדלקה עושה מצוה ואם כבתה אין זקוק לה. הנה במחכ"ת אינני יודע איך מתורץ קושיתו בזה. ועוד דודאי המצוה שתדלק כולה ואינו רשאי לכבותה ואפילו כבתה במזיד זקוק לה כדמשמע מלשון שו"ע או"ח סימן תרע"ג ס"ב ואדרבה אי הדלקה עושה מצוה צריך שיתן שמן כשיעור קודם הדלקה כמבואר סימן תרע"ה לכן תירץ זה לא נהירא במחכת"ה:

אמנם לענ"ד גם גוף הקושיא אין לה מקום לא מיבעי' למאן דיליף במנחות דף פ"ב ע"א מפסח להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח מה פסח דבר שבחובה וכו'. וא"כ ל"ש האי דינא כלל רק בדבר הבא מן הצאן ובקר ועיין תוס' שם ד"ה להקיש תימא תינח

זבחים עופות ומנחות ולחמי תודה מנ"ל וכו' והניחו בתימא יע"ש. אלא אפילו למאן דיליף התם דפ"ג מחטאת והכי אמרינן בזבחים דף צ"ח מ"מ לא ילפינן מיני' רק קרבנות ולא שאר מצות וכן מורה הלשון בה"ז בתוס' הנ"ל שכתבו ולמאן דיליף בגמרא מחטאת ניחא וכתב עלה בה"ז ר"ל דכל הקרבנות מקיש לקמן לחטאת לענין זה ע"ש:

ואף אם נימא דילפינן כל המצות מקרבנות מ"מ בחטאת גופא ילפינן התם מאשר לו משלו ולא משל מעשר ועיין בטו"א חגיגה דף חי"ת דזה דוקא למ"ד מע"ש ממון גבוה ולא שלו הוא אבל למ"ד ממון הדיוט שפיר בא ממעות מעשר ואפילו למ"ש רש"י חולין דכ"ב דאפילו למ"ד מעשר ממון הדיוט הוא נמי ממעטינן מאשר לו יתירא מ"מ כיון דמאשר לו ממעטינן הפירש הוא דלענין זה לא מיחשב כשלו וא"כ לפ"ז אין לו ענין כלל לנ"ח בש"ש;

ואי דקשיא לי' הא נ"ח בעי' משלו כמבואר סימן תרע"ז וש"ש אסור בהנאה ואיה"נ אין לו בעלים לשיטת כמה ראשונים וא"כ ל"צ להאי דבר שבחובה וכו'. אמנם גם זה לק"מ דהרי כתבו תוס' בשבת דף כ"ו ע"א ד"ה אין דאינו אסור אלא בהנאה של כילוי אבל בשאר הנאות מותר וא"כ שפיר מקרי שלו ומותר להדליק בו:

ועפ"ז אמרתי זה ימים כבירים לחידוד הלכה אהא דאמרינן בשבת כ"א ע"ב אמרוה רבנן קמי' דאביי משמי' דר' ירמי' ולא קיבלה כי אתי רבין אמרוה רבנן קמי' דאביי משמי' דר"י וקיבלה. ועמדו בזה האחרונים מ"ט משמי' דר' ירמי' לא קיבלה ומשמי' דר"י קבלה. ונ"ל דלכאורה קשה כנ"ל אמאי מדליקין בש"ש הא אסור בהנאה ואינו שלו ואמנם למאן דיליף בשבת כ"ה דבשעת ביעורו מותר ליהנות ממנו מדכתיב לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך הרי גילתה התורה דמקרי שלך ולק"מ. אבל ר"י יליף שם דמותר ליהנות בשעת ביעורו מקרא ולא ביערתי ממנו בטמא שפיר י"ל דמכח זה לא מחשיב כשלו כמו דלא מחשיב שלו מצד שיכול ליהנות מאפרו וכמ"ש ריטב"א בקידושין נ"ו וצ"ל כתירץ הנ"ל דמחשיב שלו משום דמותר בהנאה שאינה של כילוי, ולפ"ז א"ש דמשמי' דר' ירמי' לא קיבלה משום דק"ל ש"ש כקושיא הנ"ל וס"ל דטעמי' דר' ירמי' משום דיליף מלך כנ"ל לכן מחשיב שלו ואיהו ס"ל כר"י דיליף מן ולא ביערתי ולא מחשיב שלו. אבל משמי' דר"י קיבלה כיון דלא יליף מלך רק מולא ביערתי ע"כ טעמי' משום דמותר בהנאה שאינו של כילוי ושפיר קבלה וא"ש:

וכעת עלה בדעתי על דקדוק האחרונים הנ"ל אמאי משמי' דר' ירמי' לא קיבלה ומשמי' דר' יוחנן קבלה ע"ד חידוד. דהנה הטו"ז סימן תרע"ב הקשה לשיטת מהרי"א דאם נתן השמן בנר סתם אז הוקצה למצותו אפילו היתר מכשיעור אמאי לא נימא דחזי לי' תפיס

לי' דלא חזי לי' לא תפיס כדאמרינן בסנהדרין דף מ"ח גבי מותר המת וכו' לאביי דס"ל הזמנה מילתא וה"נ לרבא נימא כן בעשה מעשה לגוף הקדושה. ונראה דיש להקשות בהא דסנהדרין איך אפשר לומר דלא חזי לי' לא תפיס לי' הא מעיקרא לא הי' מבורר איזהו יהא צריך להוציא למת והרי קיי"ל בדאורייתא אין ברירה ולמ"ד אין ברירה אפילו בדרבנן אין ברירה כדמוכח בכמה דוכתי וא"כ איך מותר המותר בהנאה ויש ליישב דרשב"א בתשובה ח"ג סימן צ"א הקשה אהא דב"ב ק"ז חצי שדה אני מוכר לך יד בעל השטר על התחתונה אבל מ"מ עכ"פ קנה חצי שדה ואמאי הלא הברירה ביד המוכר לברר מה שהוא רוצה וא"כ אין ברירה לומר הוברר הדבר למפרע שזו החצי הקנה לו. ותירץ דוקא בדבר שאם לא נאמר ברירה למפרע יתבטל לגמרי לא אמרינן ברירה אבל כאן אם הי' מתנה שיחול הקנין לאחר שיברר לו החצי הוי מהני אלא דלא הי' חל רק אחר הבירור בזה אמרינן ברירה גם למפרע ע"ש, ולפ"ז שם בסנהדרין קאי אליבא דאביי דס"ל בנדרים כ"ט דגם קדושת הגוף פקעה בכדי וא"כ אם הי' מתנה שתפקע הקדושה אחר שיוציא ממנו למת מה דחזי לי' הוי מהני אלא דלא הוי פקעה רק מכאן ולהבא שפיר אמרינן ברירה למפרע. וכל זה אביי לשיטתו אבל אנן קיי"ל כרבא בנדרים שם דקדוה"ג לא פקעה בכדי וא"כ א"א בלא ברירה למפרע ובזה אמרינן אין ברירה שפיר כתב מהרי"א דאפילו יתר מכשיעור נמי אסור משום דאין ברירה:

והנה רשב"א בתשובה הקשה לשיטת הרי"ף דאחר שדלק כשיעור מותר להשתמש לאורה אמאי מדליקין בפתילות ושמנים שאסרו חכמים להדליק בשבת נר חנוכה בשבת ניחוש שמא יטה לאחר שדלק כשיעור. ותירץ דבשבת באמת אינו נותן שמן רק כשיעור באומד ואף שא"א לצמצם הלא גם זמן איסור תשמישו א"א לצמצם עיין בב"י רס"י תרע"ג ועיין בר"ן נדרים כ"ט הנ"ל דמשמע מירושלמי דר' יוחנן ס"ל כאביי דקדוה"ג פקעה בכדי ולהכי לכשיקצצו אין צריכין פדיון ע"ש. ולפ"ז א"ש כשאמרוה קמי' דאביי משמי' דר' ירמי' דמדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת משום דאסור להשתמש לאורה והוי ק"ל קושית רשב"א הנ"ל והי' סבור דה"ט משום דלא ס"ל כשיטת הרי"ף רק כשיטת מהרי"א הנ"ל דגם יתר מכשיעור אסור משום דאין ברירה דקדוה"ג לא פקעה בכדי כנ"ל ומשו"ה לא קיבלה דאיהו לשיטתו ס"ל דפקעה בכדי. אבל כשאמרוה משמי' דר' יוחנן דס"ל כוותי' דקדוה"ג פקעה בכדי ואפ"ה מותר בחנוכה בשבת משום דאסור להשתמש לאורה וע"כ אין הטעם משום דיתר מכשיעור נמי אסור דהא אמרינן דלא חזי לי' לא תפיס לי' רק דהיתר הוא כתירץ רשב"א הנ"ל דאינו נותן שמן בשבת יותר

מן השיעור באומד ולהכי קיבלה וא"ש. ובזה יבא רב ברכות לראש צדיק ידידו מחותנו אוהבו הנאמן הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שסב

שיל"ת ב' אויפאלו ב' וארא תר"ס לפ"ק:
שוכ"ט להמופלג בתורה. מדבר בשפה ברורה. ושמו שם תפארה. כבוד מו"ה יחיאל מיכל זאממער נ"י:
כתבו במושכלו בא אלי ומה שהק' בשבת כ"ב דקאמר מאי הוי עלה וכו' ופשיט דהדלקה עושה מצוה מדמברכי' להדליק נ"ח ולפ"מ דמשמע מדברי המחבר סי' תרע"ג דאי הדלקה עושה מצוה כבתה אין זקוק לה אבל אי הנחה עושה מצוה זקוק לה א"כ כיון דאליבא דרב קיימי' אמאי לא פשיט מרב גופא דס"ל לעיל כ"א דכבתה אין זקוק לה וא"כ ע"כ דהדלקה עושה מצוה. הנה בפשיטות אין כאן קושי' דמהא דרב יש לדחות דלא תלי' זב"ז כקושי' טו"ז סי' תרע"ג ולהכי ניחא לי' למיפשט מהא דמברכי' להדליק נ"ח:
אבל נ"ל עוד עפ"מ דיש ליישב קושי' טו"ז הנ"ל למה דאמרי' במנחות מ"ב ע"ב כל דעשייתה גמר מצותה אע"ג דכשר בנכרי בישראל מברכי' עליו וכל שאין עשייתה גמר מצותה אע"ג דפסול בנכרי בישראל אין מברכי' עליו וא"כ מדמברכי' להדליק נ"ח ש"מ שהדלקה גמר מצותה וא"כ ע"כ כבתה א"ז לה דאי זקוק לה ל"ה הדלקה גמר מצותה ול"ה מברכי' וא"כ שפיר כתב המחבר דאי הדלקה עושה מצוה א"ז לה היינו לבתר דפשטי' דהדלקה עושה מצוה מדמברכי' אבל בלא"ה מהא דס"ל אין זקוק לה ליכא למיפשט דאין כאן שום הכרח דתלי' זה בזה:
ונראה עוד דהנה בהדלקת נ"ח יש ב' חיובים חיוב גופו להדליק נ"ח אפי' כשהוא יחידי במדבר וחיוב ביתו דהיינו לפרסומי ניסא ועיי' במג"א סי' תרע"ו סק"ב וי"ל דלמ"ד הדלקה עושה מצוה העיקר הוא חיוב גופו וחיוב ביתו ופרסומ' ניסא הוא רק שיירי מצוה ולכן כבתה אין זקוק לה אבל למ"ד הנחה עושה מצוה העיקר הוא חיוב ביתו ופרסומי ניסא וחיוב גופו הוא רק טפל ולכן שפיר י"ל דכבתה זקוק לה שיהי' פרסומי ניסא עד שתכלה רגל מן השוק ומיושב קושי' טו"ז. אבל מ"מ י"ל דאפי' הנחה עושה מצוה כבתה אין זקוק לה כיון שכבר הי' פרסומי ניסא ולפ"ז המחבר כתב שפיר דאי הדלקה עושה מצוה ודאי כבתה אין זקוק לה אבל אי הנחה עושה מצוה י"ל דזקוק לה וי"ל דא"ז לה וכנ"ל ולכן א"א למיפשט מהא דס"ל כבתה א"ז לה דהדלקה עושה מצוה וא"ש:

וביאור דברי הרי"ף נ"ל שכתב א"ר וכו' מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת מדקאמר מדליקין בהם בחנוכה בשבת ש"מ אסור להשתמש לאורה וכו' ותו מדמדליקין בהם בחנוכה בשבת מכלל דאי כבי' לא מזדקיק לה ש"מ כבתה אין זקוק לה. והקשו עליו הא מדמדליקין בחול נמי ש"מ כבתה אין זקוק לה. ובחי' רמב"ן הקשה עוד הא משבת אין ראי' דבחול כבתה אין זקוק לה דהא בשבת לכ"ע אין זקוק לה דהא א"א להזקק לה. ונ"ל בשנדקדק כפל לשון מכלל דאי כבי' לא מזדקק לה ש"מ כבתה אין זקוק לה ונראה דהטור סי' תרע"ג כ' דמדליקין בשמנים ופתילות הפסולים להדליק לנר שבת לנ"ח בשבת דלא חיישי' שמא תכבה ויחזור וידליקנה שאף בחול אם כבתה קודם שעבר זמנה א"צ לחזור ולהדליק וכו' והק' בחידושי חת"ס א"כ מנלי' דטעמא דר"ה בשבת משום דמותר להשתמש לאורה ושמא יטה דילמא בשבת אסור שמא תכבה ויחזור וידליקנה. ולפענ"ד נראה דהר"ן כתב שנשאל הרשב"א אם לאחר שהדליק בא לתקנה וכבה אותה בשוגג אם לחזור ולהדליק ואם מברך פעם שנית והשיב שאינו חייב להדליקה דהו"ל ככבתה שאינו זקוק לה דהדלקה עושה מצוה וכבר הדליקה ואם בא להדליקה אינו מברך עלי' דמצות הדלקה כבר עבדה ע"ש. ולפ"ז יש לחקור למ"ד כבתה זקוק לה אם הפי' שהדלקה ראשונה בטלה לגמרי וצריך הוא בעצמו להדליק מחדש בברכה ולא סגי בהדלקת חש"ו וגם צריך להיות דולק מחדש כשיעור חצי שעה או דילמא א"צ להדליק מחדש ולא לברך וגם אם מדליק ע"י חש"ו סגי וגם מה שדלק קודם שכבתה מצטרף לשיעור חצי שעה דאינו רק מתקן הנר הראשון ומריהטא דמפרשים ראשונים ופוסקים משמע כדרך השני:

ולפ"ז מיושב קושי' חת"ס דודאי אם הי' צריך להדליק מחדש הי' בהול על מצותו כיון דזמנו בהול עד שתכלה רגל מן השוק ויש חשש בשבת שמא תכבה ויחזור וידליקנה אבל כיון דאפילו למ"ד כבתה זקוק לה אם כבתה קודם שעבר זמנה א"צ לחזור ולהדליק כנ"ל אפילו בחול רק לתקן הדלקה ראשונה ואינו בהול כ"כ ממילא לא חיישי' בשבת שמא תכבה ויחזור וידליקנה זה כונת הטור. וא"כ שפיר שמעי' דה"ט דר"ה בשבת משום דמותר להשתמש לאורה דאפילו כבתה זקוק לה היינו לתקן ולא לחזור ולהדליק וא"כ אין חשש שיחזור וידליקנו וא"ש:

ובזה יבא כמין חומר לשון רש"י זקוק לה לתקנה פי' לתקן הדלקה ראשונה ולא להדליק מחדש דאי הי' צריך להדליק מחדש כדינו ודאי לא הי' חשש שיפשע ויבטל מצות נ"ח אבל כיון שא"צ רק לתקן ורואה שלא בטלה מצותו הראשונה יש חשש דילמא פשע ולא מתקן כיון שכבר קיים עיקר מצוה הלכך צריך לכתחילה לעשות יפה דילמא פשע ולא

מתקן לה. ואפשר זה כונת רש"י במ"ש כבתה נ"ח שהוא שפת יתר דהא בהכי מיירי אלא דכונת רש"י דלא תימא דאם כבתה בטל ממנו שם נ"ח אלא דאפי' כבתה נמי הוא נ"ח. ולפ"ז מיושב דעת הרי"ף דמהא דמדליקין בחול אינו מוכח דכבתה אינו זקוק דאפשר אדרבה צריך להדליק מחדש וא"כ אין חשש דילמא פשע ולא ידליק ויבטל מצות נ"ח כנ"ל אבל מדמדליקין בהם בחנוכה בשבת מכלל דאי כבי' לא מיזדקיק לה להדליק מחדש דאל"כ ניחוש דילמא כבי' ויחזור וידליקנה כקושי' חת"ס וע"כ אי כבתה זקוק לה היינו רק לתקנה וא"כ איך רשאי להדליק בחול ניחוש דילמא פשע ולא יתקן וא"כ ש"מ מדמדליקין בחול כבתה אין זקוק לה ומיושב קושית הרמב"ן וגם כפל לשון וא"ש.
ובזה הנני חותם בברכת התורה ולומדיה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שסג

שיל"ת ב' אויפאלו. **להרבני** המופלג. מלא פלג. מוהרא"פ נ"י. **מכתבו** קבלתי וכו'. ומ"ש ליישב קושי' קרבן נתנאל על האשר"י בשבת כ"ב שכתב דמהא דפסקי' לעיל דאסור להשתמש לאורה הו"א דוקא תשמיש קבוע דהרואה אומר לשם תשמיש זה הדליקה ולא לשם מצוה אבל תשמיש עראי מותר ואשמעי' ר' אסי דאף תשמיש עראי וכו' אסור והק' ק"נ דלמ"ש מג"א רס"י רס"ד דאם הדליק בשבת בפתילות ושמני' דאסור להדליק דאסור להשתמש לאורו אפילו תשמיש שא"צ עיון שמא יטה א"כ כבר שמעי' מהא דא"ר לעיל פו"ש שא"ח אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת משום דאסור להשתמש לאורה ואי תשמיש עראי מותר בנ"ח איך מותר להדליק בשבת הא בתשמיש עראי נמי שייך שמא יטה. פשוט דלק"מ דמג"א לא כתב דבתשמיש שא"צ עיון נמי שייך שמא יטה בפו"ש פסולי' אלא בהדליק בהם נר שבת דליכא נר אחר בביתו אבל אם יש נר יפה בביתו ויכול להשתמש לאורו תשמיש עראי ודאי לא חיישי' אם דולק עוד נר פסול שמא יטה בשביל תשמיש עראי שהרי אינו משתמש כלל בנר פסול וא"כ הו"א דהאי דרב מיירי באיכא נר כשר של שבת וליכא חשש שיטה נ"ח בשביל תשמיש עראי:
ומ"ש לתרץ עפ"י קושי' העולם לדעת הגהת מרדכי פ"ק דשבת סוס"י רנ"ב דאם יש נר א' כשר בבית מותר להשתמש לאור נרות הפסולי' בכל החדרי' אפילו במרתף וכמ"ש רמ"א סי' רס"ד א"כ ר"ה דאמר אין מדליקין בהם בין בחול ובין בשבת ע"כ מיירי שיש לו גם שמן כשר דאל"כ אמאי לא ידליק בחול משום שמא יפשע וכיון דיש לו שמן כשר

נהי דאין לו יותר רק לנר א' מ"מ מדליקו לנר שבת דנר שבת קודם לנר חנוכה כמ"ש בסי' תרע"ח וכיון דאיכא כשר אמאי לא ידליק נ"ח בפסול בשבת משום שמא יטה. ותי' דאי אמרינן מותר להשתמש לאורה א"צ נר אחר לשבת אבל אי אסור להשתמש לאורה צריך נר אחר לשבת וא"כ שפיר הו"א דתשמיש עראי מותר ומ"מ אין חשש שמא יטה כיון דיש נר א' כשר. הנה דבריו בטלי' דעל קושי' העולם אינו מתרץ כלום כיון דיש לו שמן יפה לנר א' הרי ידליק זה לנר שבת ויכול להדליק אח"כ נ"ח בפסול ול"ש שמא יטה לריב"ן אפילו מותר להשתמש לאורה תשמיש קבוע. ואם אין לו שמן כשר, לא הועיל כלום בתי' דאי אסור להשתמש לאורה ע"כ צריך נר אחר לשבת הא אין לו ומה יעשה וא"כ איך דליק נ"ח בפסול שמא יטה לתשמיש עראי:

ועוד מ"ש דאם מותר להשתמש לאורה א"צ נר אחר לשבת זה שקר דהרי בזמן הש"ס הי' מדליקין נ"ח מבחוץ וצריך נ"א לשבת בפנים משום שלום בית ומג"א סי' תרע"ח לא כ' רק דאם אין לו רק נר א' מדליקו בפנים לנ"ח ואיכא גם שלום בית ואף דנ"ח צריך מבחוץ מ"מ כיון דאין לו רק נר א' הוי כשעת הסכנה אבל ביש לו ודאי צריך נר שבת אף דמדליק נ"ח כיון דנ"ח מדליק מבחוץ. וגם מ"ש דאם אסור להשתמש לאורה צריך נ"א לשבת אפי' אי תשמיש עראי מותר בנ"ח מבואר להיפך במג"א סי' תרע"ג סק"ב שהרי הוכיח מהא דנ"ש קודם לנ"ח דאפי' תשמיש עראי אסור בנ"ח דאל"כ יקנה נ"ח וידליקנו בביתו ויהי' גם שלום בית ע"ש ומבואר דאי תשמיש עראי מותר יכול לעשות כן דאיכא שלום בית אם יכול לשמש תשמיש עראי:

וקושי' העולם נ"ל דלק"מ דהא דאמרינן נ"ש קודם היינו רק באין לו רק נר א' אבל אם יש לו שמן כשר לנר א' ושמן פסול לשאר נרות אז ודאי אי אסור להשתמש לאורה מדליק הכשר לשבת ושוב מותר להדליק הפסול לנ"ח בשבת אם אין לו שמן כשר לדעת הגהת מרדכי הנ"ל אבל אם מותר להשתמש לאורה מדליק הכשר לנ"ח והפסול לנר שבת וכיון דאיכא נר א' כשר דמותר להשתמש לאורה שוב אין חשש לדעתו בנר שבת שמא יטה משא"כ אי אסור להשתמש לאורה כיון דליכא בנ"ח נר כשר שמותר להשתמש בו שוב שייך בנ"ש בשמן פסול שמא יטה ולכן מדליקו לנר שבת ונ"ח בפסול ולק"מ והבן כי קצרתי:

ומה ששאל אם א' שלח לחבירו משלוח מנות שני אתרוגים דצריך להיות ב' מנות ואינם שווים לאכילה כמו ג' ביצים [דכך שיעורו כמ"ש בשע"ת סי' תרצ"ד] אם יצא יי"ח אינה שאלה כלל דבשלוח דבר מאכל אם הוא גדול כשיעור ג' ביצים יי"ח מ"ל אתרוגי' או

תפוחים ואינו מסופק שם רק אם שולח לו מעות אבל בדבר מאכל לא איכפת לן בשוי'.
ובזה הנני חותם בברכת התורה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה שסד

שיל"ת ב' אויפאלו ב' ויחי תרסא"ל. **שלומים** מרובים. כטל וכרביבים. לידידי הרבני החרוץ ושנון. וריח לו כלבנון. הוותיק. מלא עתיק. כמו"ה יצחק צבי נ"י לעבאוויטש:
נועם מכתבו מחנוכה העבר בא אלי בעתו אבל טרדות שונות מנעוני מלהשיב ועתה ראשית מלאכתי להשיב לו מפני הכבוד ואהבה הדוחקת אות בשורה הגם כי אין להאריך בענינים אלו אשר כבר הלכו בו נימושות אבל רק בקיצור:
ועל דבר מה שנסתפק ידידי נ"י לדעת המחבר באו"ח סי' תרע"ד דמדליקין מנר לנר בלא אמצעי אבל באמצעות נר של חול אסור משום ביזוי מצוה. אם הדליק נר אחד דחנוכה עם השמש כנהוג והוא נר של חול ואח"כ כבה השמש ושכח והדליקו מן נר חנוכה אם רשאי שיהי' השמש אחד מן נרות חנוכה דמצוה כדי שלא יהי' ביזוי מצוה והאריך הרבה. נראה לפענ"ד ואקדים דבר אחד ואח"כ אבא על סדר דבריו. המחבר בסי' תרע"ה כתב ומ"מ צריך שידליקנה במקום הנחתה שאם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא יצא שהרואה אומר לצרכו הוא מדליקה והק' הב"ח הא בגמ' אמרי' הטעם דהדלקה במקומה בעי' כיון שהדלקה עושה מצוה וא"כ מה צריך לטעם זה עיין מג"א סק"ג:
ומה שנ"ל בזה הוא דמג"א סק"ב כתב שידליקנה במקום הנחתה דיניחנה שם חצי שעה ד"מ ועיין בב"י די"א שבנרות ביהכ"נ מותר להדליקן במקום א' ולהניחן במק"א. ויש להבין מנ"ל הא דילמא דוקא מדליק מבפנים בזמן הש"ס שהי' החיוב להדליק מבחוץ או מדליק למעלה מכ' אמה מקרי הדלקה שלא במקומה כיון שבאותו מקום אינו יוצא י"ח בנ"ח כלל אבל במדליק במקום שיוצא י"ח בנ"ח ומטלטלו שם ממקום למקום שגם במקום השני יכול לצאת י"ח במצות נ"ח מנלן דמקרי הדלקה שלא במקומה דיהא צריך להדליק דוקא במקום שיניחנה חצי שעה. אבל הדבר פשוט דהרי אמרי' בגמ' דאפי' למ"ד הנחה עושה מצוה מ"מ הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום משום דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה ועיי' ברש"י ד"ה לצרכו להשתמש וליכא היכר ניסא וה"נ אם מטלטלה ממקום למקום בחוץ או בפנים לדידן הרואה אומר לצרכו להשתמש אדלקה וליכא היכר ניסא וע"כ צריך להדליקה במקום שיניחנה חצי שעה:

ועיין בטו"ז שדקדק בלשון הגמ' דקאמר ה"נ הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה דמשמע דבקמייתא מסתבר טפי לומר לצרכו הוא דאדלקה מבהא דהדליקה בפנים ואמאי ונדחק בזה. והאמת יורה דרכו דלק"מ דבהאי דהי' תפוס נ"ח פי' רש"י בידו משהדליקה עד שכבתה ובזה אם הרואה אומר לצרכו הוא דנקט לי' אין כאן היכר ניסא כלל ולכן אינו יוצא י"ח אפילו למ"ד הדלקה עושה מצוה אבל הדליקה בפנים והוציאה לחוץ והניחה שם במקום חיוב ודלק כשיעור הרי איכא היכר ניסא למ"ד הנחה עושה מצוה אלא דהרואה בשעה שמוציאו יאמר לצרכו אדלקה ולדידי' ליכא היכר ניסא ואפ"ה לא עשה ולא כלום. ולפ"ז מהאי דתפוס אין ראי' שצריך להדליק במקום שיניחנה חצי שעה דשאני התם דליכא היכר ניסא כלל וכמו"ש אבל מדליק במקום שלא יניחנה חצי שעה ומטלטלה למקום אחר ומניחו שם חצי שעה דאין חשש רק משום הרואה בשעת הטלטול שפיר י"ל דיוצא י"ח אבל מהא דמדליק בפנים והוציאה לחוץ דג"כ אין חשש רק משום הרואה בשעת הוצאה ואפ"ה לא יצא א"כ שפיר יש ראי' דצריך להדליק במקום שיניחנה חצי שעה דאי מטלטלו ממקום למקום הרואה בשעת הטלטול יאמר לצרכו הוא דאדליקה. והיינו שכתב המחבר ומ"מ צריך שידליקנה במקום הנחתה דיניחנה שם חצי שעה ולא שידליקנה במקום אחד ויטלטלה ויניחנה במקום אחר משום הרואה בשעת הטלטול והביא ראי' ע"ז שאם הדליקה בפנים והוציאה לא יצא אפילו למ"ד הנחה עושה מצוה משום שהרואה אומר לצרכו הוא דמדליקה וחיישי' משום הרואה בשעת הוצאה ה"נ משום הרואה בשעת הטלטול ולק"מ קושי' הב"ח:

ובמ"ש עמדתי על לשון הגמ' הי' תפוס נ"ח ועומד וכתב רש"י ועומד לאו דוקא אלא כן לשון הש"ס. ולפמ"ש י"ל דדוקא נקט ועומד לרבותא דאם הולך ממקום למקום אפילו בחוץ ותפוס נ"ח בידו ודאי הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה ואינו יי"ח אלא אפילו עומד במקום אחד נמי א"י אי משום דהנחה עושה מצוה אי אפילו הדלקה עושה מצוה מ"מ בתפוס בידו אומר לצרכו להשתמש בו אדלקי' וכמו"ש טו"ז שכן דרך בנ"א:

ומעתה זכינו לדין דאין השמש עולה במקום נ"ח כיון דלא הדליקו במקום שיניחנה שם חצי שעה:

ולפ"ז מה שהק' האיך משכחת דמדליקין מנר לנר דהיינו הנר שאינו דולק מנר הדולק הא לא הוי הדלקה במקומה. ולפמ"ש כיון דהיא במקום חיובא שפיר הוי הדלקה במקומה ורק משום דהרואה אומר לצרכו אדלקי' וליכא היכר ניסא צריך להדליק במקום שיניחנה שם ח"ש ולהכי אין השמש עולם לנ"ח אבל במדליק מנר לנר אין הרואה אומר לצרכו אדלקי' כיון דאסור להדליק מנ"ח נר חול משום ביזוי מצוה לא יחשדוהו וגם כיון שרואה

הנרות מסודרים כמה שצריכי' ללילה זו ונוטל אחד מן השורה ומדליקו בנר שאצלו ומניחו תיכף אצלו לא יאמר לצרכו אדלקי' ושפיר הוי במקום הנחתו. ואם הי' אפשר לומר דגם שייך דלא הוי הדלקה במקום שיניחנה ח"ש דחיתו מעיקרא לא הו' דיחוי מ"ש שנוטל נר הדולק ממקומו ומדליק את שאינו דולק דא"כ לא הי' הדלקת נר הדולק במקומה שיניחנו ח"ש כיון שמטלטלו ממקום למקום:

ומה שהביא מדברי רש"י ד"ה והא הכא שכתב ולא הי' יכול לנתק נר המערבי מן המנורה להדליק בו האחרים וכו' מוכח דנר הדולק נוטל ממקומו ומדליק שאינו דולק. אינו ראי' דשם לפי הס"ד כל הששה נרות הי' מדליק מנר מערבי עצמו וא"כ למה יטריח לסלק כל ששה נרות ולהביא אצל נר מערבי להדליק ממנו אפילו לא הוי קביע עיין תוס' שם מוטב שיסלק נר מערבי לחוד ממקומו וידליק בו כל הנרות אבל למה דמשני בפתילות אריכות ופי' רש"י ומדליק ממנה הסמוכה לה והשאר זו מזו שפיר י"ל שמטה את שאינה דולקת לדולקת ומדליקה ממנה. וגם בזה לק"מ קושיתו האיך משכחת מדליקין מנר לנר הא לא הוי הדלקה במקומה דשפיר משכחת לה בפתילות ארוכות והוי שפיר הדלקה במקומה:

ומ"ש מדברי טו"ז סי' תרע"ה סק"ג שדייק מדברי רש"י שכתב ואחזו בידו משהדליקה עד שכבתה משמע דאם אחזו בידו קצת זמן ואח"כ מניחה כשהיא דולקת יצא וכן י"ל לשון הטוש"ע בזה שכתב ואחזו בידו דהיינו כל זמן מצותו עיי"ש וה"נ בשמש כנ"ד נמי יוצא דלא בעי' הדלקה במקומו. לפענ"ד דברי טו"ז תמוהי' דרש"י הוכרח לפרש כן לפי הס"ד דטעמא משום דהנחה עושה מצוה וע"כ הא דאינו יוצא הוא באחזו בידו כל זמן מצותו דאי בהניחו אח"כ במקומו וודאי יוצא דהא הנחה עושה מצוה אבל למ"ד הדלקה עושה מצוה שפיר י"ל דאפילו אחזו בידו בשעת הדלקה נמי אינו יוצא י"ח משום דבעי' הדלקה במקום הנחתו דוקא. ועוד דלפמ"ש זה מקרי הדלקה במקומו אלא דבעי' הדלקה במקום שיניחנו חצי שעה דאל"כ הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה וליכא היכר ניסא. ולפ"ז י"ל דלפי הס"ד גם למ"ד הדלקה עושה מצוה אפילו אם אוחזו בידו בשעת הדלקה ואח"כ מניחו במקום שיניחנה ח"ש נמי יוצא דאיכא היכר ניסא ולא אכפת לן במי שרואה בשעת הדלקה אבל לפי מה דמסיק דהדליקה בפנים והוציאה לחוץ אינו יוצא י"ח אפילו למ"ד הנחה עושה מצוה משום דהרואה בשעת הוצאה אומר לצרכו היא דאדלקה ה"נ למ"ד הדלקה עושה מצוה איי"ח אם אחזו בידו בשעת הדלקה אף שאח"כ מניחו במקום שיניחנו חצי שעה משום הרואה בשעה שאחזו בידו אומר לצרכו הוא דאדלקה:

ומ"ש די"ל דמשו"ה אין השמש עולה למנין הנרות דכיון דהדלקה עושה מצוה צריך כוונת מצוה בשעת הדלקה ובשמש לא הי' כונת מצוה בשעת הדלקה ודימה זה למדליק למעלה מכ' ולהדליקה בפנים או הדליקה חש"ו וכתב אח"כ לחלק בסברות ועפ"י דברי ר"ן פ' בתרא דר"ה דמחלק בין תוקע לשיר ובין מכוון למצוה לחנך את התינוקות דמינה מחריב בה דלאו בת מינה לא מחריב בה כדאמרי' בזבחים דף ג'. ויען כי לפענ"ד אין הדמיון ולא החילוקים עולי' יפה לא אפלפל בזה. אבל א"צ למדיונות אלא אי אמרי' בזה מצ"כ כיון דלא כיון בשעת עשיית המצוה דהיינו הדלקה אינו יוצא י"ח. אמנם כבר הביא המג"א סי' ס' בשם רדב"ז דבמצוה דרבנן מאצ"כ והדלקת נ"ח מצוה דרבנן היא וא"צ כונה ולומר דזה מקרי היפך כונה קשה בעיני ויש להאריך בזה עפ"י דברי הרמב"ם בסה"מ שורש א' ורמב"ן שם בהשגות ועפ"י חת"ס דלעשות זכר לנס הוא מה"ת רק מה יהי' הזכר הוא דרבנן אבל אין הזמן מסכים:

ומ"ש ליישב קושי' תוס' שבת דכ"ג ד"ה מכבה שהקשו אמאי מכבה וחוזר ומדליק בהגבהה סגי כיון דהנחה עושה מצוה דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חש"ו. ותי' עפ"י ר"ן הנ"ל דבהדליקה חש"ו כיון דהנחה עושה מצוה אין בהדלקה מצוה כלל והוי כנר של חול לכן מהני הנחה לשם נ"ח אבל דלוקה מע"ש שהדליקה לשם מצות נ"ח מחריב בה שלא תעלה למצות נ"ח דמו"ש ולכן צריך לכבותה ולהדליקה מחדש. הנה מ"ש דהדליקה חש"ו הוי כנר של חול אי הנחה עושה מצוה לא נ"ל דגם אי הנחה עושה מצוה מ"מ צריך שיהי' דולק שם וא"כ כשמדליקו עשה מעשה לגוף המצוה ובזה הזמנה מילתא עיין באו"ח סי' מ"ב וקטן יש לו מעשה כמבואר בחולין די"ב ע"ב וא"כ הוי נ"ח ואסור בהנאה אחרת עיין בסי' תרע"ו ס"ד:

ומ"ש דהדליקה מע"ש גרע מהדליק חש"ו אין לזה טעם כיון דהנחה עושה מצוה ולא הדלקה א"כ אין המצוה במה שהדליק ע"ש רק בהנחה דע"ש וא"כ תיסגי במה שמגביה ומניחה דבהגבהה מבטל מצוה דע"ש והדלקה לא מעלה ולא מוריד. ועוד הא דמינה מחריב בה היינו בחטאת לשם עולה אבל כאן הכל מצוה אחת דנ"ח וכמ"ש הר"ן בסוגיין לענין מדליקין מנר לנר דנר מצוה אחרת אין מדליקין רק נ"ח מנ"ח משום דהוא מצוה חדא ע"ש. מיהו בזה י"ל דדוקא נרות של לילה אחת) מקרי חדא מצוה אבל נ"ח של ע"ש ונ"ח של מו"ש כיון דמפסקי לילות מימים כל יומא מצוה באפי נפשי' הוא. אלא דלמאי דקיי"ל בסי' תרע"ב דאחר שדלק כשיעור מותר לכבותה ולהשתמש לאורה א"כ אחר שדלק כשיעור כבר בטלה מצותו והו' כנר של חול מה שהוא יותר מכשיעור עיי' טו"ז שם וא"כ אין מקום לדבריו כלל:

אמנם לפענ"ד נראה ליישב קושי' טו"ז שם בסי' תרע"ב על מהרי"א שהביא ב"י שם דכשנתן השמש בנר בסתם אז הוקצה למצותו גם יתר מכשיעור וצריך לעשות מדורה בפ"ע. והק' טו"ז מסנהדרי' ד' מ"ח דאמרי' למ"ד הזמנה מילתא דחזי לי' תפיס לי' ודלא חזי לי' לא תפיס לי' וה"נ לרבא בעשה מעשה לגוף הקדושה נימא דחזי לי' תפיס לי' ודלא חזי לי' לא תפיס לי' ע"ש. ולפענ"ד נראה לפמ"ש הנמ"י ב"ק כ"ב גבי אשו משום חציו דמשו"ה המדליק נר בע"ש והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת מותר משום דהוי כאגמרי' בידים בהאי עידנא דלית בי' איסור ע"ש במתק דבריו. ולפ"ז נראה דאף דאמרי' גם בעושה מעשה לגוף הקדושה דלא חזי לי' לא תפיס לי' היינו דוקא באינו עושה מעשה זו בכולו אבל כאן כשהדליק השמן הוי כאלו הדליק כל השמן בהדלקה ועשה מעשה בכולו לגוף הקדושה ולהכי כולו אסור:

ובזה נכון דעת מהרש"ל שהביאו טו"ז ומג"א שם דאסור להשתמש לאורה אבל לכבותה שרי דנחזי אנן למשל בהדביק פת בתנור בשבת חייב משום אופה ואם רדה אותו קודם שנאפה פטור עיי' בשבת דף ד' ותקשי אם הניחה עד שתיאפה אמאי חייב הא אחר הדיבוק אינו עושה כלום וצ"ל נמי כנמ"י הנ"ל דבשעה שהדביק הוי כאגמרי' בידים ומ"מ אביטל מעשה ראשונה ורדה אותו קודם שתיאפה פטור וה"נ כל זמן שדולק מחמת הדלקה ראשונה הוי כאלו עשה מעשה בכולו לגוף הקדושה כסברת נמ"י ואסור להשתמש לאורה אבל מותר לכבותה ולבטל מעשה הראשונה כמו ברודה פת וישים הדברים אל לבו כי קצרתי ולפ"ז מיושב קושי' תוס' דאם אינו מכבה הוי כאלו נשרף כל השמן מע"ש בהדלקתו ואסור להשתמש לאורה מחמת מצות נ"ח דע"ש ואינו יוצא י"ח מצות נ"ח דהיום דהוא מצוה בפ"ע ומינה מחריב בה דלא בטלה מצותו דע"ש דמחמתה אסור להשתמש לאורה והו' כאלו כולו דלוק מע"ש ולכן מכבה ומבטל מעשה הראשונה וחוזר ומדליק אפילו למ"ד הנחה עושה מצוה וא"ש:

ומה שהק' על טו"ז סי' תרע"ד שכתב על תה"ד שהביא שם דאם יש לחוש בקינסא שמא תכבה א"כ מנר לנר נמי יש חשש זה שמא תכבה ואיכא ביזוי מצוה ע"ש באריכות. ותמה מעלתו דמנר לנר אף אם תכבה קיים מצוה דהא קיי"ל כבתה אינו זקוק לה כבר העיר ב"י בכזה בסי' תרע"ה. ובהשקפה ראשונה הי' נ"ל דיש לחוש שמא תכבה קודם שתאחוז האור ברוב הפתילה דאז ודאי לא קיים מצות הדלקה ואיכא ביזוי מצוה. או די"ל דאפילו כבתה אין זקוק לה מ"מ אם כבתה תוך כ"ד של הדלקה ליכא היכר כלל ודאי זקוק לה דהוי כלא הדליק כלל ולשון השו"ע סי' תרע"ג כבתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה משמע אבל כבתה מיד שהדליק ודאי זקוק לה ואולי זה כונת רש"י שפי'

כבתה נ"ח ומאי בעי רש"י בהך נ"ח הרי בזה מיירי אלא דכונתו אחר שכבר ניכר שהוא נ"ח בזה יש פלוגתא אי כבתה זקוק לה אבל כבתה מיד שהדליק דלא הי' שהות להיות נ"ח ודאי זקוק לה. עוד עלה בדעתי דהחשש הוא שמא יכבה מחמת הטלטול והוי כמו העמידה במקום הרוח וכבתה דזקוק לה כמו"ש המג"א סי' תרע"ג סקי"ב בשם ש"ג. והשתא דאתית להכא ודאי לק"מ ולא דייק בדברי טו"ז שכתב ודאי אם יכבנה הרוח יחזור וידליקנה וכיון דהחשש בקינסא הוא רק שמא יכבנה הרוח א"כ גם מנר לנר איכא חשש זה דאם יכבנה הרוח כבתה זקוק לה כנ"ל ובלא רוח גם בקינסא ליכא חשש כלל שמא יכבה וא"ש:

ומה שתמה על תה"ד מדברי רש"י שפי' שמא לא יכוין במשקלותיו שמא לא ימצאם טובים או ימצאם יתירים ויחוס עליהם ופי' כונת רש"י שיש שני צדדים שיבא לידי ביזוי מצוה ולהכי חיישי' אבל לחוש בקינסא שמא יכבה דהוא ספק השקול לא חיישי'. אבל לפענ"ד אין זה כונת רש"י רק כונת רש"י דאפילו דינרי זהב קטנים שניכר שודאי אינם יתירים אסור לשקול שמא יהיו חסרים ואפילו גדולים שודאי אינם חסרים אסור לשקול שמא יהיו יתרים ויחוס עליהם וא"כ מחמת ספק השקול אסור ושפיר למד תה"ד דינו מזה אבל שתי חששות ל"ש אלא בבינונים וא"ש. ובזה אומר שלום וברכה ברכת התורה ופרנסה טובה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שסה

שיל"ת ב' אויפאלו ה' לס' ואברהם היו יהי' לגוי גדול תרנ"ב לפ"ק. **רב** שלום וברכה. מאלקי המערכה. לכבוד ידידי הרב המאור הגדול. מעוז ומגדל. הותיק. מלא עתיק כש"ת מו"ה אברהם פראגער נ"י ראב"ד בק"ק טאפאלטשאני:

אחדש"ת וכו' ע"ד אשר נכנס לבית הספק אם חל יום ב' דחנוכה בשבת ואין לו רק ג' נרות לפי"מ דקי"ל באו"ח סי' תרע"ח דנר שבת קודם לנר חנוכה משום שלום בית האיך הדין אם מוטב להדליק ב' נרות לשבת א' כנגד זכור וא' כנגד שמור כמ"ש המחבר או"ח סי' רס"ג ולבטל מצות מהדרין מן המהדרין דחנוכה או מהדרין דחנוכה עדיף וידליק ב' לחנוכה וא' לשבת. וכבר העיר אותי בזה בני חביבי הרב הגדול מו"ה יצחק יעקב נ"י. ובתר דבעי' הדר פשטי' מפרמ"ג שם סק"א דמהדרין עדיף ונותן טעם לשבח דמהדרין נזכר בגמ' וב' נרות דשבת לא נזכר בגמ' ואדרבה אמרינן בשבת כ"ג הרגיל בנר וכו'

משמע רק נר א' וכן שם כ"ה ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת משמע רק נר א' רק הוא מדברי הטור סי' רס"ג ולכן מהדרין עדיף:

הנה אף שמדברי הטור סי' רס"ג הוא מ"מ הם נובעי' ממדרש תנחומא וכמ"ש ב"י שם בשם הכלבו. ומ"מ מה שמוזכר בגמ' עדיף ועיין מג"א סי' תר"ץ סקכ"ב. וב"ב ק"ל. ועיין מבוא התלמוד למהר"ש הנגיד סד"ה סתם משנה. ועיין תוי"ט ברכות פ"ה מ"ד ד"ה ואם. ותשו' נוב"י תנינא יו"ד סי' קס"א וחת"ס או"ח סי' ל"ו וק"ג. אבל מה שהביא בני נ"י משבת כ"ג הרגיל בנר משמע רק נר א' הוא ראי' לסתור דשם פרש"י דקאי אנר שבת ונר חנוכה ע"ש. וא"כ גם נ"ח הוא רק א'. ועוד כיון דגבי נ"ח נזכר בגמ' מהדרין מוכח דשייך לומר על נרות הרבה ג"כ נר וא"כ גם מ"ש משבת דף כ"ה ג"כ אינו ראי':

אבל לענ"ד נראה להביא ראי' דקפידה בב' נרות שבת משום זכור ושמור אינו קפידה כ"כ מדברי ד"מ רס"י רס"ג שהביא בשם מהרי"ל דאם שכחה פ"א להדליק צריכה להוסיף כל ימי' על נר של מצוה שהיתה רגילה להדליק עד עתה וכו' וכתב עליו ד"מ דכל המוסיף על הנרות גורע ומפסיד הכונה של זכור ושמור אבל הנשים נוהגות כדברי מהרי"ל אלמא דאין קפידה כ"כ בהך דזכור ושמור. מיהו יש לדחות דכשמוסיף יש בכלל מאתים מנה ואין חסרון במעשה רק שמפסיד הכונה ויכול להוסיף על דבר המכון וכמ"ש ד"מ שם בשם מרדכי ואשר"י אבל לפחות אינו רשאי וכמ"ש שם בהג"ה ובלבד שלא יפחות ע"ש:

ומדברי מג"א סי' רס"ג סק"ט משמע דב' נרות דשבת עדיפי ממהדרין דנ"ח דכתב אהא דפסק שם בשו"ע דנר שבת קודם לנ"ח משום שלום בית ולכן אם יש לו נר א' סגי ויקנה אח"כ לקידוש או לנ"ח ומ"מ גם בחנוכה בנר א' סגי ומוכח דאם יש לו נר א' לחנוכה שוב ירבה בנרות שבת אף דמבטל מהדרין דחנוכה. ונ"ל דטעמו לאו משום זכור ושמור לחוד. דמה"ט ודאי מהדרין המוזכר בגמ' עדיף רק הטעם עפמ"ש המחבר שם ס"ח דאם כמה בעה"ב אוכלי' במק"א י"א שכ"א מברך על מנורה שלו וכתב מג"א סק"ט דכל מה דניתוסף אורה יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זוית וכו' וכיון דאית בי' הידור שלום בית שוב אמרינן כמו דעיקר שלום בית עדיף מעיקר נ"ח כן הידור דשלום בית עדיף מהידור דנ"ח:

ואל תשיבני א"כ אין שיעור לדבר וא"כ בכל שבת חנוכה לא יהי' מן המהדרין בנ"ח כי מה שמוסיף על נר א' מוטב להוסיף על נר שבת. ז"א די"ל השיעור בנר שנים או ז' או עשרה כמ"ש מג"א סי' רס"ג סק"ב בשם של"ה. ועוד והוא העיקר דהשיעור הוא כמו שרגיל להדליק בכל שבת והוא מחויב בזה מטעם נדר כמבואר ביו"ד סי' רי"ד כיון דאיכא בהוספת נרות הידור מצוה ובפיך זו צדקה אלא דאם מהדרין דנ"ח עדיף י"ל

דאדעתא דהכי לא קיבל עלי' ועיין ביו"ד סי' רט"ו ואו"ח סי' תק"ע וטו"ז או"ח סי' ת"ר אבל כיון דהידור דשלום בית עדיף ממהדרין דחנוכה שפיר קיבל עלי' אדעתא דהכי ואם יש נ"ח א' עדיף להדליק השאר לשבת כמו שרגיל משיהי' ממהדרין דנ"ח משום שלום בית:

ויש לי להביא ראי' לזה ממ"ש הרמב"ם סוף ה' חנוכה הי"ד היו לפניו נר ביתו ונ"ח או נר ביתו וקידוש היום נר ביתו קודם. והק' אלי' רבה סי' תרע"ח כיון דכבר כתב בהי"ג דנר חנוכה קודם לקדוש היום וא"כ כ"ש דנר ביתו דקודם לנ"ח שהוא קודם לקדוש היום ואמאי צריך לכתוב דנר ביתו קודם לקדוש. ותי' דקמ"ל דנר שבת עדיף רק מנ"ח לחוד או מקדוש היום לחוד אבל אם יכול לקנות בדמי נר ביתו קדוש ונ"ח עדיף לקנות נ"ח וקדוש דהוא תרתי מצוה מנר ביתו לחוד דהוא חדא מצוה יע"ש. והוא תמוה דאיך אפשר שיוכל לקנות בדמי נר ביתו נ"ח וקידוש הא הנ"ח יכול להיות נר ביתו וידליקנו לשם נר ביתו ולא לשם נ"ח כיון דנר ביתו עדיף ויהי' לו ג"כ תרתי מצוה נר ביתו וקידוש. דהא נ"ח נמי צריך לידלק אפילו בשבת חצי שעה בלילה ועיין טו"ז סי' תרע"ג סק"ט ועיין בנשמת אדם הל' חנוכה אות ד':

לכן נ"ל דמיירי בהידור של נר שבת שהוא רגיל להדליק הרבה נרות וכתב תחילה בנ"ח והיינו אפילו מהדרין קודם לקידוש היום על היין כיון דמצי לקדושי אריפתא כמ"ש הרמב"ם פכ"ט משבת ה"ט אף דעיקר מצותו על היין ועיין בראש פ' ערבי פסחים סי' י"ז וטושו"ע או"ח סי' ער"ב. ואח"כ כתב דנר ביתו קודם לנ"ח והיינו עיקר נר שבת מעיקר נ"ח שהוא נר א' ומהדרין דנר שבת ממהדרין דנ"ח וגם מהדרין דנר שבת עדיף מקידוש היום על היין וקמ"ל דאם בעד דמי הנרות שהוא רגיל להדליק בשבת יותר מא' דזה אפשר שהוא דמים יותר ממה שצריך לנ"ח דאפשר שהוא רגיל בנרות הרבה בשבת ואם יכול לקנות בדמים אלו יין לקידוש היום ונרות לחנוכה להיות מן המהדרין עדיף טפי לעשות תרתי מצוה מחדא וא"ש. ולפ"ז מבואר דנר שבת שהוא רגיל קודם למהדרין דנ"ח:

אמנם מדברי ר"ת שבאשר"י פ' ע"פ סי' י"ז הנ"ל יש להוכיח להיפוך דר"ת הביא ראי' דאין מקדשין על הפת דאל"כ מה בעי בשבת כ"ג נ"ח וקידוש היום איזו מהן עדיף פשיטא דנר עדיף דמצי לקדש אריפתא. ואי דהאיבעי' בקידוש אפת אי קודם לנר. ז"א דפת ודאי קדים לכל ועיין מג"א סי' רס"ג סק"ד ומדבריו שם משמע דהרא"ש קאי אנר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום בית ל"ל משום שלום בית ת"ל משום דיכול לקדש אפת אבל מנ"ח ל"ק כלל די"ל משום דקידוש היום תדיר על היין עדיף מנ"ח אף דיכול

לקדש על הפת ועיין בגמ' שם ועיין בחילופי גירסאות באשר"י. והרא"ש דחה ראיתו דנהי דמקדשי' על הפת מ"מ סד"א כיון דעיקר מצותו על היין ידחה נר ביתו ע"ש ואי נימא דנר שבת אפילו הנוסף על נר אחד קודם לקידוש היום אל היין א"כ מה הקשה ר"ת פשיטא דנר ביתו קודם דהא יכול לקדש אפת נהי דלא ניחא לי' בתי' הרא"ש דהו"א כיון דעיקר מצותו על היין יהי' עדיף מנר ביתו דכיון דעכ"פ קידוש היום מקיים בפת ונר ביתו לא יקיים מצוה כלל מ"מ זה ניחא על נר א' אבל דילמא הגמ' קאי על נר ביתו שהוא נוסף על נר א' ושפיר הו"א כיון דקדוש היום עיקר מצותו על היין לא יודחה מפני נר ביתו הנוסף על נר א' שג"כ רק מצוה מן המובחר כקידוש על היין דהא יוצא בנר א' קמ"ל דאפ"ה עדיף מקידוש היום משום שלום ביתו אע"כ דבזה באמת קידוש היום עדיף:

והנה בטור או"ח סי' תרע"ח כתב יש לו של שבת ואין לו לקנות של חנוכה ויין לקידוש יקנה נרות ולא יין ולשון יקנה נרות לשון רבים משמע דגם מהדרין דנ"ח קודם לקידוש היום על היין דאל"כ הו"ל למימר יקנה נר והן אמת שמג"א שם סק"ג כתב היינו נר א'. והמותר ליין קידוש אבל לשון הטור לא משמע כן. וצריך לומר לדעתו דס"ל דטור לאו אנרות דמהדרין קאי אלא אנרות דכמה לילות נר א' בכל לילה קאי. אבל בא"ר שם מסתפק אם נ"ח דלמחר דחי לקדוש היום על היין דהיום וא"כ אם לא דחי ע"כ הטור אנרות מהדרין קאי דעדיף מקדוש וכיון דהוכחתי דקדוש עדיף מנרות דשבת הנוספי' על א' כ"ש דמהדרין דחנוכה דעדיף אפילו מקדוש דעדיף מהידור דנר דשבת ועיין תשו' חכ"ץ סי' ק"ו העלה להלכה דבשני מצות מוטב לעשות היום מצוה קטנה מלעשות למחר מצוה גדולה וא"כ נפשט ספיקו של הא"ר דקדוש דהיום עדיף מנ"ח דלמחר וא"כ ראי' הנ"ל קמה וגם נצבה:

הנה הראיתי פנים לכל צד. ולדינא נ"ל כמ"ש מג"א סי' רס"ג הנ"ל דאם רגיל להדליק נר שבת ידליק כמו שרגיל ולבטל מצות מהדרין דנ"ח. ובזה אחתום בברכת התורה ולומדיה ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שסו

שיל"ת ב' אויפאלו ב' דחנוכה תרנ"א לפ"ק:

ביומי דחנוכה. שלום. וברכה. לראש יוסף. חתני אהובי הרב המופלג. צבי תמיד ורגיג. ידיו רב לו במלחמתה של תורה. משנתו ערוכה ושמורה. חריף פיפיות. בתורה ותושיות. כמו"ה יוסף צבי סופר נ"י:

מכתבך הגיעני וכו' ומה שהארכת על דברת טו"ז סי' הרפ"א שכתב דמבדילין קודם הדלקת נ"ח דל"ש אפוקי יומא מאחרינן דכשמברך להדליק נ"ח ממילא פורק מעליו קדושת שבת בברכה זו ע"ש. אומר בקוצר דפי' אפוקי יומא מאחרינן הוא רק אף דבשאר מצוה זריזין מקדימין דבזה מראה חביבות המצוה כדאמרינן בפסחים דף ק"ה מ"מ בהבדלה ל"ש לומר זריזין מקדימין דאדרבה אם מקבל תוספת שבת זמן יותר ארוך ומבדיל אח"כ מראה יותר חביבות שבת לכן מאחרין מצוה זו לכל המצות דבזה מראה בחביבות המצוה באיחורה ולכן אף שכבר הבדיל בתפילה ועשה מלאכה ואף שיכול להבדיל מפלג המנחה ואסור במלאכה אח"כ כמבואר בטור שו"ע סי' רצ"ג ועיין סי' רס"ג בהג"ה וטו"ז ומג"א שם אם אחר יכול לעשות לו מלאכה כל זמן שהוא מקבל עליו עוד קדושת שבת מ"מ כך מטבע של מצוה זו שכבודה באיחור לא בהקדמה לפי שכל כמה שמאחר להתפלל ולהבדיל בתפילה הוא חביבה שבת יותר לכן גם כשהבדיל בתפילה ועשה מלאכה מ"מ כשמוצא עילה לאחרה משאר מצות מאחרין לה כמו"ש רשב"ם פסחים דף ק"ה כיון שכבוד מצוה זו באיחור ולא בהקדמה וע"ז כתב טו"ז דל"ש שחביבות מצוה זו מראה במאחרה לשאר מצות אלא במאחרה למצוה שאפשר לעשותה בעוד קדושת שבת עליו באיסור עשיית מלאכה אבל במצוה שא"א לעשותה בעוד קדושת שבת עליו באיסור עשיית מלאכה בתוספת שבת ל"ש שכבודה באיחורה למצוה זו כיון שבמצוה האחרת כהדלקת נ"ח כבר פורק מעליו עול של שבת ותוספת שבת באיסור עשיית מלאכה. וא"כ הדרינן לכללא דבהקדמה מראה חביבות יותר ומקדימין הבדלה. זה סברת טו"ז ובזה נסתלקו כל פקפוקך הפוך בה דכולה בה ותראה שכן הוא:

אבל מה שכתבת שהוא מצוה אחרונה של שבת ואם מקדימה מראה דשבת עליו כטונא אינו מחוור כלל דאדרבה במה שממהר לעשות מצוה אחרונה דשבת מראה יותר חביבות למצות שבת כמו דאמרינן בכל המצות זריזין מקדימין ובזה מראה חביבות המצוה אלא עכ"ח דמעלות האיחור משום:

שבזה מראה חביבות למצות השביתה וזה כבוד שבת במה שמאחרין ללות המלך כי קשה עליו פרידתו וחפצו לעכב עוד המלך אצלו וא"ש:

ויען הזמן קצר לא אאריך בראיות. חמיך הדו"ש באהבה וחותם בברכת ישועה ורחמים: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה שסז

בעה"י

שוכ"ט לאהובי מחותני הרב הגאון הגדול כש"ת מו"ה זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק פאקש:

אשר יצא לדון בדבר חדש באחד שמסופק אם קרא המגילה צריך לחזור ולקרות אף דקריאת מגילה דרבנן כמבואר סי' תרפ"ז ומג"א תרפ"ט סק"ד, מ"מ לא אמרי' בזה סד"ר לקולא עפ"י דברי המל"מ פ"ד דבכורות שלהי ה"א דלא אמרי' סד"ר לקולא אלא היכא דנעשה שום דבר המתירו ואין אנו יודעי' אם נעשה בזמן המתירו או אם נעשה כשיעור המתירו אבל אם אנו מסתפקי' אעיקרא דדינא אם נעשה לו דבר המתירו בכה"ג לא אזלינן לקולא ע"ש ולכן בספק קרא המגילה כיון דהספק הוא אם נעשה דבר המתיר לא אמרי' סד"ר לקולא:

ובהשקפה ראשונה הי' נ"ל דשאני בהאי דמל"מ דהוי כשתי חתיכות דהרי יש כאן ודאי איסור דרבנן שאסור להכניס ולהוציא לחצר או לצאת חוץ לתחום בעירובי' ל"ה שהוא ודאי חתיכות איסור ויש כאן גם חתיכת היתר ודאי שבעירוב מותר להוציא וספק אם מוציא בהיתר או באיסור והוי איקבע איסורו וגם בסד"ר לחומרא כמו"ש הש"ך בדיני ס"ס אות כ' אבל בספק קרא המגילה או לא הוי רק חתיכה אחת שפיר אמרי' ספיקא דרבנן לקולא:

אבל הדרנא ב' דהא כאן נמי איכא חזקת חיוב שהי' חייב לקרות ואוקמא אחזקה שלא נפטר מחיובו וא"כ ודאי מקרי איקבע איסורו ואפי' בדרבנן לחומרא ועיי' פמ"ג בש"ך הנ"ל וחו"ד שם:

וגוף סברת מל"מ לא חדש הוא שהרי הרב אומר כן במשמרת הבית לענין רוב מצויין אצל שחיטה מומחי' דל"ש חזקת איסור אלא אם מסופק אם נעשה מעשה לסלק האיסור אבל אם ודאי נעשה מעשה לסלק האיסור אלא דהספק אם נעשה מעשה כהוגן ל"ש חזקה ולא אמרי' סמל"ח:

אמנם כבר הארכתי בתשו' אחת [ע"ל סימן ל"ז] בכונת המל"מ ומסקנתי עפמ"ש הרשב"א בחולין י' ע"ב דאף אי סדאו' מה"ת לחומרא היינו דוקא בספק שהוא בתולדה אבל בס' שצד האיסור בא במקרה אפי' ליתא חזקת היתר אזלי' לקולא ולפי"ז הה"נ בספק דרבנן דאזלי' לקולא היינו דוקא בספק בתולדה אבל בס' שצד ההיתר בא במקרה וע"י מעשה הנחת עירוב אזלי' לחומרא. ולפי"ז אני אומר הרי אמרי' נדרים נ"ט דנדרים מקרי דשיל"מ הואיל ואי בעי מיתשל עלה ואף דלא מקרי דשיל"מ אלא אם ההיתר בא ממילא מ"מ כיון דקונמות מצוה לאיתשולי עלה הוי כהיתר בא ממילא ודברי הש"ך סי'

ק"ב סק"ח צ"ע ולפ"ז בספק קרא ק"ש או בספק קרא המגילה כיון דהוא מצוה חיובית הוי כצד היתר שקרא בה ממילא ושפיר אמרי' בי' סד"ר לקולא אפי' לדעת מל"מ ובזה מיושבי' כל קושי' החוו"ד בסי' ק"י בש"ך בדיני ס"ס אות כ' הנ"ל. ויעין המלאכה מרובה והזמן קצר. אמלא כפי קוצר. וכ"ט ממנו לא יבצר. ידידו הנאמן באהבתו מחותנו: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שסח

שיל"ת ב' אויפאלו ד' תשא תרמה"ל. **שוכ"ט** לאהובי תלמידי החרוץ ושנון תמים למעלות כמו"ה שאול נ"י ר"ב בק"ק טערצאל.

מכתביך באו אלי וכו' ומד"ת באתי על דברת טו"ז בסי' תרפ"ז שהק' על הר"ן דס"ל דאין עבודה נדחה לגמרי מפני מ"מ הא סמכו מזה שמבטלין ת"ת ובת"ת הלימוד של עכשיו בטל לגמרי וכתבת דבתשו' ב"א הק' דאיך שייך דמבטלין ת"ת מפני מ"מ הא קריאת מגילה נמי תורה היא וניחא לך מה שמניח לימוד זה ללמוד ד"א בזיון מצוה כמ"ש תוס' דבשביל שמניחין זמן עבודה נקרא ביטול וא"כ מיושב קושי' טו"ז דגם עכשיו אין הלימוד בטל לגמרי דגם מ"מ הוא ת"ת אלא דק"ל מאי פריך הגמרא מיושע דילמא ביטול תורה לגמרי חמיר מביטול עבודה לגמרי אבל לאחר זמן עבודה חמיר משינוי ללימוד אחר עכ"ד:

ולפענ"ד נראה דלכאורה קשי' לי למ"ש תוס' דביטול עבודה היינו רק שמאחרין אותה א"כ הא דקרי לי' ביטול היינו ע"כ משום דעבודה תדיר ממגילה ותדיר קודם וא"כ איך ילפינן מזה דמבטלין ת"ת ומפסיקין באמצע לימוד הא מיבעי' לי' בזבחים צ"א בקדים ושחיט שאינו תדיר אי נימא כיון דשחטי' מקריב לי' וכן פסק הרמב"ם פ"ט מתו"מ ה"ג וא"כ מה שהתחיל במצוה עדיף מתדיר ולפ"ז אף דמאחרין עבודה דתדיר מ"מ ת"ת שכבר התחיל אין מאחרין ואין מפסיקין ואי דנאמר דמגילה ועבודה זמנם בא כא' ול"ש אין מעבירין על המצות משא"כ ת"ת ומגילה כיון דמעלות השחר זמן חיוב מגילה שייך בי' אין מעבירין על המצות שהוא מה"ת כדאמרינן ביומא ל"ג ועיין תוס' שם וחביבה מצוה בשעתה עיין מנחות ע"ב משא"כ ת"ת אין זמנה קבוע וא"כ שפיר ילפינן מדמקדמי' מגילה לעבודה אף דל"ש אין מעבירין על המצות מכ"ש ת"ת דשייך נמי אין מעבירין ז"א דמוכח במנחות מ"ט דאי תדיר עדיף ממקודש מקדמי' תמידי' דלמחר למוספין דיומי' אף דמעביר על המצות עיי"ש וא"כ תדיר עדיף ממעביר על המצות אפילו יש לו גם מעלות מקודש ואפ"ה התחיל במצוה עדיף מתדיר מכ"ש דעדיף מאין מעבירין על המצות ועוד

כיון דהתחיל בת"ת שייך בת"ת נמי אין מעבירין על המצות דהא אפילו רק באו לידו תפילין קודם לציצית מבואר באו"ח סי' כ"ה דמניחם תחילה משום דאין מעבירין על המצות מכ"ש כאן שכבר התחיל בלימוד ועיין שג"א סי' כ"ח וסי' ס"ב:

אמנם לק"מ כיון דס"ל דעבודה חמיר ועדיף מת"ת א"כ הו"ל עבודה תדיר ומקודש ובת"ת ל"ש לא תדיר ולא מקודש דהרי מגילה ג"כ הוא ת"ת ואין בת"ת רק מה שכבר התחיל ונהי דזה עדיף מתדיר אבל לא מתדיר ומקודש וכיון דפרסומי ניסא דמגילה עדיף מתדיר ומקודש דעבודה כ"ש דעדיף מן התחיל דת"ת. ולפ"ז פריך שפיר מיושע דת"ת עדיף מעבודה וא"כ עבודה אינה מקודש רק תדיר וא"כ איך מוכח דמבטלין ת"ת ומפסיקין הא הד"ק הנ"ל לדוכתי' וא"ש:

אבל גוף הדבר שכתבת דכשמניח לימוד זה והולך ועוסק בלימוד אחר הו' ביזוי מצוה לא נהירא לי דודאי אם מניחו והולך לעסוק במצוה אחרת שייך בזיון אבל בלימוד אחר ליכא ביזוי מצוה כיון דהוא אותה מצוה עצמה וכמ"ש הר"ן בסוגי' דכבתה דאף דלהדליק נר אחר של מצוה מנ"ח הוי ביזוי מצוה מ"מ נ"ח מנ"ח כיון שהוא אותה מצוה עצמה אף שאין נר השני רק משום מהדרין מ"מ לא הו' ביזוי מצוה עיי"ש ועיין תשו' חכ"צ סי' ק"ו דאין מעבירין מצוה קלה בשביל לעשות חמורה אבל אותה מצוה עצמה מעבירין בשביל לעשות אותה אח"כ מן המובחר וה"נ דכותי' מפסיקין אותה לימוד בשביל לימוד מגילה שהוא מן המובחר מצות קריאה ופרסומי ניסא:

ואמנם גוף קושי' ב"א לפענ"ד לק"מ דפשיטא למה שצידד שג"א סי' א' דחייב אדם מה"ת לקרות ב"פ ביום פרשה בתורה אלא דהא דצריך להיות ק"ש דוקא הוא דרבנן עיי"ש דאם קרא פרשה במגילה לא יי"ח אפילו מה"ת דאיך יהי' מצות התורה על מה שנעשה אח"כ ימים רבים אחר מ"ת ועיין ברמב"ם בס' המצות שורש א' ועיין ברמב"ם פ"י מכלאים ה"ד וה"נ מצות לימוד התורה שהוא מצוה דאורייתא כדאמרי' קידושין כ"ט ודף ל' ועיין רמב"ם וטוש"ע בה' ת"ת ודאי אינו מקיים בקריאת המגילה ואף דאנו לומדי' כל הלכות של מצות דרבנן היינו משום שאנו חייבין לקיים כל מצות דרבנן לרמב"ם מלא תסור ולרמב"ן כיון דנתנה להם תורה רשות לדון בי"ג מדות ולפרש תורה שבכתב נתנה להם רשות גם בזה כמ"ש חי' הר"ן בסנהדרין לכן אנו מחויבין ג"כ ללמוד הלכותי' כדי לידע לקיים המצוה כתקנה אבל מצות לימוד תורה אינו מקיים בזה ושפיר נקרא מבטלין ת"ת דבקריאת מגילה אינו מקיים מצות ת"ת:

ועוד נ"ל דמבואר ביו"ד סי' רמ"ו דהזמן שלומד בכל יום צריך להשליש שליש בתורה שליש במשנה ושליש בתלמוד ושליש בתורה היינו תורה שבכתב והם כ"ד ספרי קודש

תנ"ך עיי"ש וא"כ כשכבר למד שליש הזמן תורה שבכתב ולומד עכשיו משנה או תלמוד ומבטל כדי לקרות מגילה שהוא תורה שבכתב הר' מבטל מת"ת משנה ותלמוד שמוטל עליו ולק"מ:

ועוד לפי המבואר שם ס"ד דעיקר תכלית הלימוד כדי שידע דיני התורה לשמור ולעשות ועיין יו"ד סי' ע"ר ואחז"ל כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה בפ' חטאת כאלו הקריב חטאת עיין מנחות ק"י א"כ אפשר שכל לימוד הוא מצוה בפ"ע כאלו מקיים אותה מצוה ושפיר נקרא מבטל אם מבטל הלימוד שעוסק בה וקורה מגילה שהוא מצוה אחרת:

ובלאה"נ לק"מ דהרי מבטל בהילוך שהולך לקרות מגילה בעשרה וכמ"ש הוא עצמו שם אלא דק"ל הא מגילה בזמנה ביחיד כדאמרינן במגילה ה' וז"א דמ"מ הרי מצוה לחזור אחר עשרה כמבואר בשו"ע סי' תר"ץ סי"ח והרי להדי' כתבו תוס' במגילה ג' ד"ה מבטלין דמשו"ה מבטלין ומאחרין עבודה משום דטוב לקרות עם הצבור משום דהוי טפי פרסומי ניסא ולק"מ:

וקושי' טו"ז נ"ל דלק"מ דבשבת י"א אמרינן כגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפילה והק' בעה"מ שם מי גרע מאכילה ושאר דבר הרשות דבהתחיל בהיתר אין מפסיקין ותי' ח"י סי' תל"א דחיוב לימוד תורה הוא תמיד וכל פעם שעושה מצוה הוא מבטל מתורה וגם אם יקרא ק"ש ויתפלל אח"כ יבטל מזמן ת"ת ואם לא יבטל ת"ת לעשות מצוה לא יעשה מצוה לעולם ועיין מג"א סי' תרפ"ז סק"ג ומחה"ש שם וא"כ מה נ"מ אם פוסק עכשיו מת"ת או שיפסוק אח"כ משא"כ אכילה שיש לה סוף אינו פוסק וקורא ק"ש ומתפלל אחר גמר אכילתו עיי"ש. ולפ"ז ל"ק קושי' טו"ז דגם הא דמבטלין ת"ת אינו אלא לענין לאחר ת"ת של עכשיו דמה נ"מ אם יבטל עכשיו ולא ילמוד כל זמן קריאת המגילה או יבטל אח"כ ולא ילמוד בעת קריאתה ואין נ"מ רק לענין קדימה וא"ש. ובזה שלום לך ולמוד בהתמדה ותרגיל עצמך בדרך ישר בלימוד אז תצליח ואז תשכיל כחפץ נפש רבך אוהבך:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שסט

שיל"ת ה' מאדע יום ד' שמיני תרל"ו לפ"ק:

המאיר לארץ ולדרים. יזריח אור לישרים. לידידי הרבני החרוץ ושנון. וריח לו כלבנון. חורפי' מחלי' לשבח. דודאים נתנו ריח. מוכתר בנימוסין. שלשלת היוחסין. כמו"ה מאיר א"ש נ"י כאור בהיר:

נועם מכתבו הגיע לידי אודות וכו' ולא יכולתי להשיב עד היום מפני כבוד הרגל וכבוד הבריות שדחו לא תעשה שבטורין ועתה הנני להשיבו על אשר תלי תניא בדתני' בח"ת בענין גדול כבוד הבריות מגילה ג'. ואקדים תחילה מה שיש לי לדון על דברי הצל"ח בברכות שהביא מעלתו ואח"כ אדון על דבריו:

הנה שם בברכות כ' אהא דפריך ונגמר מדדחי מת מצוה פסח ומילה שאפילו מצוה דאורייתא נדחית מפני כבוד הבריות הקשה הצל"ח דילמא שאני פסח ומילה שיכול לקיים אח"כ פסח שני ומילה דכל זמן וכמו שפרש"י בזבחים ק' ד"ה דילמא. ולענ"ד נראה דממילה לק"מ ואקדים דברי מג"א סימן תמ"ד סקי"א אהא דפסקינן שם בשו"ע דמי שהולך למול את בנו בי"ד ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם אינו יכול לחזור לביתו ולבער ולשוב למצותו מבטלו בלבו. וכתב מג"א דבמקום מצוה אוקמוה אד"ת אבל אם הוא אחר שעה ששית דאינו ברשותו לבטל יחזור מיד ויבער משום דהאי עשה והאי עשה ועשה דתשביתו חמיר טפי שכל שעתא עובר עליו משא"כ במילה ואינך. ונתחבט במחה"ש שם הא גם במילה כל שעתא עובר וכמ"ש מג"א סימן רמ"ט סק"ה. וחידש דאחר ח' אין האב מחוייב למהלו רק מדרבנן דהא דילפינן בקידושין דף כ"ט דאב חייב למול את בנו הוא מדכתיב וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים וא"כ אין חיוב על האב מה"ת רק ביום ח'. אלא שהביא שעומד לנגדו דברי תוס' קידושין שם ד"ה אותו ודברי ד"מ ורמ"א ביו"ד סימן רס"א בשם הכלבו דמשמע דהוי עשה דאורייתא על אב וב"ד ע"ש. ולי נראה לקיים דבריו דהנה במילה יש ג' מצות:

א') שיהי' הבן נימול וזה מהני אפילו ע"י נכרי לחד מ"ד ועיין בחת"ס יו"ד סימן רצ"ו.

ב') יש מצוה על האב למהלו וכל זמן שאב רוצה לימול אין מצוה על שום אדם למהלו רק אם האב אינו רוצה אז מצוה על הב"ד וכן משמע מלשון הגמרא שם בקידושין היכי דלא מהלי' אב מחייבים ב"ד למימהלי' ועיין בלשון הטור ושו"ע סימן רס"א ולהכי כתב הרמב"ם דאין מוהלין בנו של אדם שלא מדעתו ועיין בחו"מ סימן שפ"ב לענין אם חטף ממנו המצוה ועיין אריכות הש"ך שם אם יכול לעשות שליח ובד"מ יו"ד סימן רס"ד ותבו"ש סימן כ"ח מכל זה נגלה דמצוה דאב הוא ואין לאחר עמו. ג') אם אין האב מהלו מצוה על הב"ד וכל ישראל למהלו מדכתיב המול לכם כל זכר עיין קידושין שם. ולפ"ז נ"ל דהא דיש מצוה מיוחדת על האב מה"ת למול את בנו הוא דוקא ביום ח' ואז מקיים

קרא כדכתיב וימל אברהם וכו' בן שמונת ימים אבל אחר ח' כבר ביטל האב מצוה זו ואין לה תשלומין והרי הוא כשאר כל אדם שמחויב למהלו מה"ת מקרא דהמול לכם וכו' אבל שיהי' מצוה מיוחדת על האב יותר משאר כל אדם אינו אלא מדרבנן כמ"ש מחה"ש. ולפ"ז שפיר כתב מג"א דתשביתו כל שעתא עובר עליו. משא"כ מילה אינו עובר רק ביום ח' על מצוה דילי' שהוא מצוה דאב אבל אתר ח' שוב אין עליו מצות האב מה"ת רק מדרבנן ומה"ת הוא ככל אדם ותשביתו כל שעתא מצוה דילי' הוא של בעל החמץ ועובר עליו בכל שעה ועיין ב"ק דף צ"ח ע"ב וברש"י ד"ה במועד. ומעתה פריך שפיר בברכות דנגמר מדדחי מת מצוה ומילה דהרי קתני ולמול את בנו שהוא מצות האב ביום ח' ולזה אין תשלומין דמשעבר יום שמיני ולא מהלי' כבר ביטל מצותו כנ"ל ואפ"ה מ"מ דוחה אותו אעפ"י שאין לו תשלומין א"כ נילף מיני' דכה"ב דוחה ל"ת לגמרי אף שאין לו תשלומין:

וגם מפסח אני תמה עליו הלא פסח ראשון דוחה שבת דדרשינן במועדו אפילו בשבת עיין פסחים דף ע"ז וא"כ חזינן דאפילו שבת דחמורה לא דחי פסח ראשון משום שיש לו תשלומין בשני דעכ"פ ביטל מצות במועדו ואפ"ה מת מצוה דוחה מצות הפסח במועדו וא"כ מת מצוה חמיר משבת א"כ נגמר מיני' דכבוד הבריות דוחה נמי שאר מצות. וגם במילה שייך סברא זו שהרי גם מילה דוחה שבת ואינה נדחית מפניה שיוכל לעשותה אח"כ. ועיין בסנהדרין ל"ה דבעי' למילף שיהי' מת מצוה דוחה שבת ומה עבודה שדוחה שבת נדחה מפני מת מצוה שבת לא כ"ש. והתם נמי קשיא בשלמא עבודת פסח נדחה מפני מת מצוה שיש לו תשלומין בפסח שני אבל שבת לא יהי' לו תשלומין י"ל דאינו נדחה. ועכצ"ל כנ"ל דגם זה בכלל הקושיא. ומה עבודה של פסח שדוחה שבת אף שיש לו תשלומין בשני ואפ"ה נדחה מפני מת מצוה כ"ש שבת שיהי'. נדחה מפני מת מצוה. ובחידושי הר"ן שם עבודה דוחה שבת פירש לעבודת צבור וכו' ואע"ג דעבודת פסח הוי קרבן יחיד. עבודת צבור מקרי כיון שדוחה שבת כתמידין ומוספין. הרי שלך לפניך כיון דפסח ראשון דחי שבת תו ל"ל דמשו"ה נדחה מפני מת מצוה יען שיש לו תשלומין בשני דאכתי ביטל מצות במועדו דאלים לדחות שבת ומצות במועדו אינו ניתקן בפסח שני לשום מ"ד ואפ"ה נדחה מפני מת מצוה אף שאינו נדחה מפני שבת ומוכח דמת מצוה עדיף משבת א"כ נילף מיני' דגדול כבוד הבריות שדוחה מצוה דאורייתא ג"כ.

וסבור הייתי לומר הלא למ"ד פסח שני רגל בפ"ע ל"ק. וגם למ"ד תשלומין דראשון הוא אבל הקוני' לא מתקן לי' ג"כ ל"ק דפריך שפיר מדדחי מת מצוה פסח ראשון שהוא עונש כרת ולית לי' תקנתא בפסח שני מוכח דגדול כבוד הבריות. אלא דלמ"ד בפסחים

דף צ"ג שני תקנתא דראשון הוא קשיא לצל"ח. ולדעתי י"ל דלהאי מ"ד אינו תשלומין דראשון אלא תקנתא דראשון על דרך שכתב רש"י במכות ט"ו ע"ב בלאו הניתק לעשה למ"ד קיימו ולא קיימו דהלאו נגמר מיד והו"ל התראת ודאי והעשה ניתן להיות תחת המלקות וכשיבא לב"ד או יקיים העשה או ילקה. וה"נ כן מיד שלא עשה פ"ר במזיד נגמר ביטל העשה כרת ופסח שני ניתן תחת הכרת או יכרת או יעשה פסח שני וכיון שעשיית פסח שני אינו במקום מצות פסח ראשון אלא במקום כרת ועונש של ראשון א"כ ביטול מצות פסח ראשון אינו לו תשלומין ואפ"ה נדחה מפני מת מצוה א"כ פסח שני נגמר מיני':

אלא דלא נהירא לי דמן הסברא נראה בלאו הנל"ע למ"ד קיימו ולא קיימו אפילו נאנס אח"כ ולא קיים העשה יהא חייב מלקות ואונסא כמאן דעביד לא אמרינן והרי כבר עבר הלאו במזיד וצריך ללקות או לקיים העשה וכיון שלא קיים העשה תחת המלקות נהי שהי' באונס מ"מ מלקות במקומו. וכן משמע קצת בתוס' מכות דף ט"ז ד"ה אי דקטלה ועיין בספר המצות בל"ת רי"ד וא"כ אי נימא דמיד שלא עשה פסח ראשון נגמר ביטל העשה ועשיית פסח שני הוא רק במקום עונש כרת א"כ גם אם נאנס ולא עשה פסח שני ג"כ מחויב כרת והא ליתא שהרי בפירוש אמרו שם בפסחים דלמ"ד תקנתא דראשון הזיד בראשון ושגג בשני פטור מכרת ע"ש ומ"מ צ"ע בזה:

וגם אני תמה על תמיהתו מי הגיד לו דברייתא מיירי שהולך לשחוט את פסחו בראשון דאית לי' תקנתא בשני הלא דומי' דלמול את בנו קתני שאין כאן מצוה רק עליו. וה"נ פסח מיירי נמי במי שלא עשה בראשון והולך לשחוט את פסחו בשני דשוב לית לי' תקנתא ואפ"ה נדחה מפני מת מצוה וש"מ דגדול כבוד הבריות:

ומה שהביא הצל"ח מרש"י בזבחים דף ק' ד"ה דילמא דלהכי דחי עשה דלה יטמא עשה דפסח אפילו אחר חצות אף שיש בו כרת משום דיש לו תשלומין בשני. נ"ל דאין ראיה דז"ל רש"י שם דקסבר לה יטמא מצוה ואין לה תשלומין הלכך מטמאינן לי' וממילא אזיל לי' כרת דה"ל טמא ופסח יש לו תשלומין בשני וכן לשון התוס' שם והוסיפו ולא דמי לעשה דהשלמה דאתי עשה דפסח ודחי לי' וכו' ע"ש. ויש לדקדק א) הנך תיבות הלכך מטמאינן לי' וממילא אזיל לי' כרת דהו"ל טמא. הם שפת יתר והא די באמרו דלה יטמא אין לו תשלומין ופסח יש לו תשלומין. ב) וגם החילוק בין עשה דהשלמה לההיא דהכא אינו מבואר יפה:

לכן נ"ל בכונת דבריהם ואקדים חקירה אחת אשר נסתפקתי אם הא דחייב כרת אם לא עשה פסח הוא דוקא אם הי' טהור כל זמן עשייה דהיינו בי"ד אחר חצות והזיד ולא

עשה. אבל אם טימא עצמו במזיד בטומאה רשות בע"פ אחר חצות. אינו מחויב כרת אף שעי"ז מבטל במזיד מצות פסח. דהתירה לא אמרה אלא והאיש אשר הוא טהור וכו' וחדל לעשות פסח ונכרתה אבל לא אמרה שאינו רשאי לטמאות עצמו כדי לפטור מעשיית פסח וכעין שכתב המרדכי הביאו ב"י באו"ח סימן י"ג דאם נפסק לאחד חוט של טלית בשבת מותר ללבשו ואינו עובר בעשה דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית ומותר ללבשו וגם אינו עובר כיון שהוא אנוס שאינו יכול להטיל ציצית בשבת. או דילמא אפילו אם טימא עצמו במזיד מחויב כרת משים שיבטל מצות פסח בידים ודומה כאלו הפסיק ציציותיו בידים בשבת דודאי חשיב שביטל מצות ציצית. ולכאורה נראה מדברי תוס' פסחים דף צ"ג ד"ה אלא שכתבו ואין לומר דס"ד שחייב כרת על מה שהרחיק עצמו דא"כ מה פריך למה נאמר טמא דאי בעי למיעבד לא שבקינן לי' הא שפיר קאמר דנאמר לפוטרו מכרת דס"ד דליחייב על מה שטימא עצמו ע"ש. ומבואר מדבריהם דרק סד"א דליחייב אבל באמת וקושטא דמילתא שאינו מחויב על שטימא עצמו:

אמנם הא ליתא שהרי פסק הרמב"ם פ"ה מק"פ ה"ד דאפילו טמא שהי' יכול לטהר בפסח ראשון שלא טבל אלא ישב בטומאתו עד שעבר זמן הקרבן חייב כרת אם לא עשה בשני והוא מגמרא מפורשת פסחים דף ס"ט וא"כ ק"ו הדברים ומה זה שהי' בשב וא"ת אלא כיון שהי' יכול לטהר עצמו לעשות פסח ולא תיקן מחייב כרת כ"ש טהור שהי' מתוקן וטימא עצמו במזיד דודאי חייב כרת וע"כ צריך לחלק ולומר דהא דמשמע מתוס' דאינו חייב כרת אם טימא עצמו היינו דוקא אם טימא עצמו קודם דמטי זמן חיובא של עשיית הפסח אבל בתר דמטי זמן חיובא דהיינו בע"פ אחר חצות אם טימא עצמו מחויב כרת ואפילו הי' טמא והי' בידו ליטהר עצמו ולא עשה נמי מחייב כרת:

ומזה קשה לי עמ"ש הריטב"א בסוכה דף מ"ג דמשו"ה לא גזרו במילה בשבת שמא יעבירנו וכו' משום דהוא מצוה דאורייתא והוא ודאי שמיני ללידתו משא"כ בשופר ולולב שאינו ברור מה"ת ומגילה דרבנן והזאה אעפ"י שהוא מה"ת לעשות פסח וזמנו ברור מ"מ כיון שבעודו עכשיו טמא אינו מחויב בפסח עד שיזה לפיכך גזרו בהזאתו משום דרבה שאין אנו עוקרים עכשיו ממנו מצות פסחו אלא גורמים לו שלא יתחייב בו ולפי הנ"ל הוא פלא הלא מחויב ליטהר עצמו ולעשות פסח ואם נשאר בטומאתו מחויב כרת ועיין ברש"י פסחים דף ס"ט ד"ה ערל וא"כ אנו עוקרים מצותו וחיובו ממנו שמחויב להזות ומחויב כרת על שאינו מזה ומה בין זה שמחויב להזות ומחויב כרת אם אינו מזה למילה שמחויב למול ויש חיוב כרת בגדול שאינו מל עצמו וצ"ע:

ועדיין יש לעיין בחקירה הנ"ל לפמ"ש תוס' בשבועות ד' ג' ד"ה אבל שהקשו מנ"ל דטעמא דלא לקי משום דאין בו מעשה דילמא טעמא משום התראת ספק שהרי יש לו שהות לאכול עוד הלילה. ותירץ דמשמע לי' דפטור אפילו נשבע על הככר לאכלו וזרקו לים והותרו בו בשעת זריקה וכתבו ומיהו הא נמי הוי הת"ס למ"ד בטלו ולא בטלו דחשיב הת"ס אפילו שיבר כנפי' וכו'. וביאור דבריהם לפענ"ד כיון שיש לו שהות לאכל כל היום א"כ עבירת הלאו אינו עד רגע אחרונה של היום וא"כ כמו דאמרינן דלמ"ד בטלו ולא בטלו לא משכחת התראת ודאי משום דבשעת עבירת הלאו הוא הת"ס והגם דמתרין בו גם בשעת ביטל העשה לא מהני דהתראה בשעת עבירת הלאו בעינן עיין רש"י מכות דף ט"ו ד"ה וכל. ה"נ מה שמתרין בו בשעת זריקה לים לא מהני דאז אכתי לא הגיע זמן עבירת הלאו רק שיודע שודאי יעבור על הלאו כשיגיע זמנו דהא זרקו לים אבל עכ"פ עתה לא הגיע עוד זמן עבירת הלאו עד לאורתא וכשיגיע הזמן לא מהני התראה דהא אנוס הוא. ועיין בהגהות הגאון רעק"א עמד על דברי תוס' אלו. ולפי"ז יש לחלק ולומר דודאי אין חיוב כרת מתחיל על מי שאינו עושה פסח עד רגע אחרונה של סוף זמן עשייתו. וא"כ בשלמא כשיכול להטהר וישב בטומאה עד סוף הזמן שפיר מחויב כרת יען שלא טיהר עצמו לעשות פסח בסוף זמן עשייתו שגם בסוף הזמן לא הי' אנוס בזה ובמזיד לא עשה פסח. אבל אם מטמא עצמו אחר חצות ביום י"ד בטומאה שלא יוכל ליטהר היום אין כאן כרת הגם דכשטימא א"ע ברור שלא יעשה פסח היום מ"מ לא עדיף מזרקו לים הנ"ל דעכשיו אינו עדיין זמן ביטול העשה וכשיגיע זמן ביטול העשה כבר אנוס הוא שהוא טמא ואין כאן חיוב כרת:

אמנם דאפילו אם נאמר כן מ"מ נהי דכרת ליכא אפילו אם טימא עצמו בטומאת הרשות מיהו הא פשיטא לי דאסור לטמאות עצמו בטומאת הרשות ולהפקיע א"ע ממצות פסח ועיין פסחים דף מ"ח ע"ב חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מפקע לה מחלה ומכ"ש הכא נהי דחיוב כרת אין כאן עד זמן רגע אחרונה אבל מ"מ חיוב קיום המצוה כבר חל עליו בי"ד אחר חצות מיד. ולפי"ז נהי דאין כאן חיוב כרת אם טימא עצמו כנ"ל אבל עכ"פ אינו רשאי לטמא עצמו לכתחילה ולהפקיע עצמו מחויב מצוה דכבר רמי' עליו. אבל כל זה בטומאת הרשות אבל בטומאת מצוה ודאי מותר לטמאות עצמו לכתחילה דמאי אולמא האי עשה דפסח מהאי עשה דטומאה בשלמא אם הי' חייב כרת על ביטל מ"ע דפסח כשמטמא עצמו בטומאת הרשות ודאי הי' אסור לטמאות עצמו אפילו בטומאת מצוה דהוי אמרינן יבא עשה דפסח שיש בה כרת וידחה עשה דטומאה שאין בה כרת

עיין פסחים דף נ"ט אבל כאן דאפילו בטומאת הרשות אין בה כרת ממילא לא עדיף עשה דפסח משאר עשה ומותר לטמא עצמו בטומאת מצוה:

ועדיין אני אומר נהי דמותר לטמאות עצמו בטומאת מצוה אבל עכ"פ מצוה ליכא לטמאות עצמו והברירה בידו שלא לטמא עצמו ולקיים מ"ע דפסח ואמרינן נמי מאי אולמא האי עשה דטומאת מצוה מהאי עשה דפסח. אמנם הא ליתא דכיון דמותר לטמא עצמו אף מצוה נמי איכא דהא מצות טומאת קרובים לית לי' תשלומין ופסח אית לי' תשלומין בשני ומוטב לקיים שניהם עכשיו מ"ע דטומאת קרובים ומ"ע דפסח שני משא"כ אם יקיים מ"ע דפסח ראשון ידחה מצות טומאת קרובים לגמרי. וזה כונת רש"י ותוס' בזבחים דף ק' הנ"ל. דקסבר לה יטמא מצוה ואין לה תשלומין הלכך מטמאינן לי' וממילא אזיל לי' כרת דהו"ל טמא וזהו אפילו בטומאת הרשות אזיל לי' כרת כנ"ל וממילא במצוה של טומאת קרובים שרי לכתחילה, וממילא לענין פסח אפילו מצוה נמי איכא לטמא עצמו כיון דלמ"ע דטומאה אין תשלומין ופסח יש לו תשלומין בשני. ולפ"ז מבואר שפיר החילוק בין עשה דהשלמה דאתי פסח ודחי לי' משום דאתי עשה דפסח שיש בה כרת ודחי עשה דהשלמה שאין בה כרת משא"כ כאן דאפילו בטומאת הרשות ליכא כרת על ביטול עשה דפסח שפיר אתי עשה דטומאת קרובים שאין לו תשלומין ודחי עשה דפסח שיש לו תשלומין:

ובהכי ניחא מאי דקשה על דברי רש"י ותוס' זבחים הנ"ל דמשו"ה נדחה עשה דפסח לפי שיש לה תשלומין הלא אנן קיי"ל כרבי בפסחים צ"ג דשני רגל בפ"ע הוא ולא תשלומין דראשון וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מק"פ. ואפילו את"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו. מ"מ הלא גם לר"נ תיקונו לראשון לא מיתקן לי' עיין בגמרא שם ובכ"מ הק"פ הנ"ל. ומה בכך שפסח שני תשלומין דראשון כיון דלא מיתקן לי' למה יודחה. ולמ"ש א"ש כיון דעכ"פ כרת ליכא אפילו בטומאת רשות וממילא בטומאת מצוה הי' הברירה בידו לקיים איזה מצוה שירצה וכיון שאם יעשה פסח ראשון לא עלתה בידו רק מצוה אחת ואם יעשה מצות טומאת קרובים יעלה בידו שתי מצות עשה דטומאת קרובים וא"ע דפ"ש מוטב לקיים שניהם:

אמנם יש להוכיח דלא כמ"ש ומתיבנא תיובתא כלפי דסנאי' דרש"י ותוס' דהלא דרשינן ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה בהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו א"כ מוכח דטומאת קרובים א"נ דוחה פסח ולפי סברא הנ"ל תקשי מדוע לא ידחה טומאת קרובים עשה דפסח. אלא ודאי מוכח דלא כמ"ש רק אי מטמא א"ע בטומאת רשות בע"פ אחר חצות באמת מחויב כרת ולהכי שפיר דחי עשה דפסח

עשה דטומאת קרובים אף שיש לו תשלומין בשני משום דאתי עשה שיש בה כרת ודחי עשה שאין בה כרת וכמו שדוחה עשה דפסח עשה דהשלמה מה"ט אף שיש לו תשלומין. ואפילו למ"ד שני תקנתא דראשון הוא ואם עושה פסח שני אינו מחויב כרת על הראשון מ"מ הוי הראשון עשה שיש בה כרת שהרי עיקר הכרת על הראשון והראי' דבשגג בראשון והזיד בשני פטור להאי מ"ד כדאמרינן בפסחים צ"ג ואי עיקר הכרת על השני אמאי פטור הא בשני מזיד הי' והוא גמר העבירה שא"א לתקן עוד. בשלמא אם עיקר הכרת על הראשון מ"מ ניחא דהזיד בראשון ושגג בשני דפטור משום דכשלא עשה הראשון במזיד הי' בידו עוד לתקן. אבל אם עיקר על השני והזיד בשני אף ששגג בראשון הא צריך להיות חייב ועיין שבועות כ"ז ברש"י ותוס' אע"כ דעיקר הכרת על הראשון ולהכי בשגג בראשון אין כאן חיוב כרת כלל. ואפילו מילה מקרי עשה שיש בה כרת אף דגבי אב לא משכחת כרת רק בגדול שאינו מל עצמו מ"מ מקרי גם לגבי אב מ"ע שיש בה כרת ועיין ברש"י ותוס' ברכות כ' ומכ"ש פסח ראשון דמקרי עשה שיש בה כרת גם למ"ד שני תקנתא דראשון ושפיר דחי מצות טומאת קרובים כמו דדחי עשה דהשלמה וקשה לרש"י ותוס' שם בזבחים:

אך זה חוכא דהרי רש"י ותוס' פירשו כן למאי דבעי למימר שם בזבחים דהאי ברייתא דולאחותו אתי' כר"י דטומאת קרובים רשות. ולר"ע דס"ל מצוה באמת טומאת קרובים דוחה פסח וכטעמים שכתבנו. אבל למסקנא דמסיק שם לא ס"ד וכ' והאי ברייתא דולאחותו ר"ע הוא דס"ל טומאת קרובי' מצוה ואפ"ה נדחי' מפני פסח כמו שנדחה עשה דהשלמה משום שפסח עשה דכרת וע"כ דלפי האמת יש כרת במטמא עצמו בטומאת רשות. וא"כ סברא דיש לפסח תשלומין בשני אינו מעלה ומוריד כלל וכמש"ל ואפ"ה מ"מ דוחה פסח א"כ פריך שפיר ונגמר מיני' ומיושב קושית הצל"ח דבזה לא חידשו רש"י ותוס' סברא דתשלומין כלל:

ומה שנ"ל עוד בכונת רש"י דזבחים הנ"ל הוא די"ל כי לא מלבו הוציא רש"י סברא זו אלא הוא גמרא ערוכה בשבת קל"א ע"ב דקאמר דליכא למילף דמכשירי מילה דוחין שבת משופר ולולב וסוכה דמה להנך שכן אם עבר זמנה בטלה ופירש תוס' שם בע"א דמילה אם עבר זמנה לא בטלה שאותה מילה עצמה שהוא מחויב בשמיני הוא עושה בתשיעי שאם מל בשמיני לא הי' חוזר ומל בתשיעי. אבל סוכה ציצית ומזוזה בכל יומא מיחייב בהם אפילו קיימם היום חייב לקיים למחר הלכך כשעבר היום ולא עשאם מצות היום לא יקיים עוד לעולם ע"ש. מבואר סברא זו דמצוה שאין לה תשלומין יש יותר בכחה לדחות ממצוה שיש לה תשלומין כגון מילה ודכותי'. אבל לדעתי סברא זו הוא סתירה

לדברי מג"א סימן תמ"ד שהבאתי לעיל שכתב דתשביתו כל שעתי' ושעתי' עובר עליו דכל רגע בעמוד והשבית קאי. ולפמ"ש גם במילה ביום ח' כן הוא דכל שעתא עובר עליו דבעמוד והמול קאי אלא שאחר ח' פקע מצוה מיוחדת של אב. ולדברי תוס' הנ"ל ל"ש כלל לומר שעובר מצות תשביתו בכל שעתי' שהרי אם משבית פ"א שוב אינו משבית פעם שני' וא"כ אותה השבתה שהוא מיחייב בע"פ מחצות ואילך הוא עושה אח"כ וא"כ אין זה אלא ביטול מצות תשביתו פ"א. וכן מילה ביום ח' עצמו לפמ"ש לעיל אינו אלא ביטול מצוה פ"א ולא בכל רגע שהרי אותה מילה שהוא בשחרית הוא בערבית דאם מל בשחרית אינו יכול למול בערבית וא"כ הכל רק ביטול מצוה פ"א וא"כ מאי רבותא דתשביתו ממילה [ע"ל סי' ק"ע וקפ"ד]:

אכן י"ל דס"ל למג"א דודאי אי לא הוי כתיב קרא דמכשירי מילה לר"א או מילה עצמה לדידן דוחה שבת לא הוי יכול למילף משופר ולולב וסוכה דהוי אמרינן סברא זו דשופר ולולב מקרי בטלה מצותו. אבל מילה כיון שא"א למול אלא פ"א ומה שמחויב קודם עושה אח"כ לא מקרי בטלה מצותו. אבל לבתר דגלי לן קרא דמילה בזמנה דוחה שבת שוב אמרינן דהטעם באמת משום דזה מקרי בטלה מצותו דכל שעתא עובר על מצות עשה כשאינו מל ובכל רגע הוא מחויב למול ואם אינו מל ביטל מצות עשה של רגע זו ולא אמרינן דהחיוב למול שלאח"כ הוא רק תשלומין של התחלת החיוב דא"כ מ' שהי' חרש ושוטה בתחילת יום ח' דפטור מכל המצות לא הוי חייב למול אח"כ כיון דהכל תשלומין של התחלת יום ח' ועיין חגיגה דף ב' ובאשר"י סוף מו"ק ובטו"ז יו"ד סימן שצ"ו והא ודאי ליתא. אלא ודאי כל יומא וכל שעתא חיוב בפ"ע. ולכן אם עבר יום ח' ולא מל ביטל מצות היום והחיוב של מחר אינו מחמת חיוב של אתמול אלא חיוב בפ"ע ולהכי מילה בזמנה דוחה שבת משום דבטלה מצותו והא דשלא בזמנה לא דחי אף שמבטל מצות היום הוא מטעמים דאמרינן בפראד"מ שבת דף קל"ז ע"ש. וה"נ תשביתו כל שעתא חיוב בפ"ע ולא תשלומין דשעה ראשונה וכל שעה שאינו משבית ביטל מצות תשביתו של שעה זו ושפיר כתב מג"א דתשביתו כל שעתי' עובר על מצוה דילי' ומילה אינו עובר על מצוה דילי' רק ביום ח' וכמוש"ל:

ולפ"ז נ"ל דה"נ במצות טומאת מת מצוה או טומאת קרובים אם יושב ואינו קובר כל שעתא עובר עליו דכל שעתא בעמוד וקבור קאי וכל שעתא מצוה בפ"ע ואינו תשלומין דשעה ראשונה משא"כ מצות פסח אפילו אם נימא דטהור שיושב בע"פ אחר חצות ובטל מעשיית הפסח כל שעתי' עובר עליו דאינו תשלומין של שעה ראשונה אלא כל שעתא מצוה בפ"ע. אבל אם מטמא עצמו אחר חצות נהי שבמה שטימא עצמו עבר באיסור

כרת אבל אח"כ שוב אינו עובר כיון שא"א לתקן וא"כ אם יטמא לקרובים יעבור על מצות פסח פ"א ואם לא יטמא ויעשה הפסח יעבור על מצות טומאת קרובים כל שעתא וא"כ מצות טומאת קרובים חמור מפסח כמ"ש מג"א הנ"ל דתשביתו חמור ממילה ועיין בר"ן יומא סוגיא דקל קל. וגם י"ל דפסח כיון דחזינן דיש לו תשלומין בשני שוב אמרינן דבראשון נמי לאו כל שעתא מצוה בפ"ע רק החיוב חל בחצות י"ד ואח"כ כל שעתא הוא רק תשלומין של שעה ראשונה וא"כ מצות פסח אינו מבטל אלא פ"א משא"כ מ"ע דטומאת קרובים עובר בכל שעתא. וזה שכתב רש"י. דקסבר לה יטמא מצוה ואין לה תשלומין רק כל שעתא מצוה בפ"ע ועובר בכל שעה הלכך מטמאינן לי' וממילא אזיל כרת ואינו עובר אח"כ בכל שעתא דהו"ל טמא רק בשעה שטימא עצמו הלכך מצות טומאת קרובים עדיפא דעובר בכל שעה, ואח"כ כתב רש"י טעם ב' שכתבנו ופסח יש לו תשלומין בשני ולפיכך אמרינן דגם בראשון אינו עובר בכל שעתא רק בשעה ראשונה ואח"כ כל שעתא תשלומין דראשון:

ולפ"ז לק"מ מה דדחי פסח עשה דהשלמה דהא עשה דהשלמה ודאי אינו עובר רק פ"א ושפיר דחי לי' מ"ע דפסח דחמיר שהוא בכרת. אלא דלפ"ז צ"ע למה באמת טומאת קרובים אינו דוחה פסח מטעם הנ"ל. אמנם לק"מ דהרי לא קי"ל כמ"ד תשלומין דראשון. וצ"ל רק דהא דאינו עובר רק פ"א משום דאחר שטימא עצמו שוב אנוס הוא וא"כ הקולא הוא רק משום שמטמא עצמו וזה הוא קו"ע ולהכי עדיף שיהי' בשב וא"ת ולא יטמא לקרובים משיטמא עצמו בקו"ע ויבטל ממצות פסח שהוא בכרת ועדיף מטומאת קרובים. ואי דאינו מבטל רק פ"א הלא זהו רק מחמת קו"ע שלו שמטמא בידים ועדיף להיות בשב וא"ת וכמו שמסקינן שב וא"ת שאני:

ולפי"ז מיושב קושית הצל"ח בתרתי על סגנון הנ"ל דרש"י לא כתב סברתו רק בס"ד דפסחים דברייתא דמלאחותו הוא כר"י ואז שפיר י"ל דלר"ע טומאת קרובים דוחה פסח מטעמי' שכתב רש"י אבל לפי המסקנא דאתי כר"ע ע"כ מדטומאת קרובים לא דחי פסח מוכח דלא קיי"ל כמ"ד תשלומין דראשון. וגם סברא ראשונה שכתב רש"י ליתא משום דהוי קו"ע וע"כ הא דמת מצוה דוחה היינו משום גדול כבוד הבריות ופריך שפיר ונגמר מיני'. ושנית י"ל דהמקשן בזבחים לא ס"ל לחלק בין קו"ע לשב וא"ת ושפיר כתב רש"י סברתו. אבל למאי דמסקינן הכא שב וא"ת שאני וידעינן לחלק בין קו"ע לשב וא"ת שוב ליתא לסברת רש"י וכמו"ש לכן לא משני לחלק בין מוציא כלאים לפסח כחילוק רש"י דקושטא משני לי' שב וא"ת שאני וממילא ליתא לחילוק הנ"ל:

ולולי דברי רש"י הא אפשר לומר דהא דמשני שב וא"ת שאני אין הפירש דביטול מצות פסח הוא בשב וא"ת אלא דה"פ דכבוד של מת מצוה ביטולו בשב וא"ת וכל זמן שיושב ואינו קובר כל שעתא עובר עליו לכן דוחה מ"ע דפסח שאינו עובר עליו אלא פ"א בשעה שמטמא עצמו ואח"כ אנוס הוא וכסברתינו הנ"ל. משא"כ במוציא כלאים בבגדו שפיר פושטו אפילו בשוק דלא עדיף כבוד הבריות שאינו עובר בקו"ע אלא פ"א בשעה שפושטו ואח"כ הוא בשב וא"ת במה שהולך ערום אלא דאפ"ה מחשב מעשה מפני שהי' תחילתן ע"י מעשה הפשוטה ועיין בשג"א בדיני ציצית סימן ל"ב ובתוס' שבועות דף ט"ז ד"ה או ע"ש למידחי ל"ת דכלאים שעובר ג"כ בכל שעתא בקו"ע כיון שבא מחמת לבישה ראשונה שהי' ע"י מעשה חשיב הכל כקו"ע. ובזה יש ליישב קושית תוס' בשבועות דף כ"ט ע"ב ד"ה אבל איסורא וכו' שהקשה הא שם שב וא"ת הוא שלא ילך להעיד. ובסוה"ד הקשה אמאי לא משני בברכות על קושיא דפריך מוהתעלמת פעמים שאתה מתעלם וכו' שב וא"ת שאני כמו דמשני אקושיא בברייתא דהי' הולך לשחוט את פסחו. ולפמ"ש א"ש די"ל דגם שב וא"ת אינו נדחה בדאורייתא משום כבוד הבריות. והא דמת מצוה דוחה פסח ומילה אינו משום דביטל מ"ע דפסח ומילה הוא בשב וא"ת וקיל להיות נדחה אלא משום דביטל מצות קבורת מת מצוה הוא בשב וא"ת וא"כ עובר עליו בכל שעתא ומצות עשה דפסח אינו עובר רק פ"א כשטימא עצמו וכמש"ל. וכן במילה רק ביום שמיני עובר וכמו"ש בתחילת דברינו ע"פ דברי מחה"ש משא"כ בהשבת אבידה ביטול כבוד הבריות הוא בקו"ע ואינו עובר רק עד שמגיע לביתו ועשה ול"ת דהשבת אבידה עובר בכל שעתא ושעתא כל זמן שיכול להשיב ואינו משיב ואין קץ עד כמה הוא עובר בכל שעתא. ומכ"ש בעדות דודאי אינו עובר עשה דכבוד הבריות רק פ"א ואיסור א"א לעלמא אין סוף לאיסורו בכל פעם שתהא נבעלת והבן:

ובזה יש ליישב דעת הרמב"ם פ"י מכלאים הכ"ט שעמד עליו השג"א בסימן נ"ח שכתב הרואה כלאים של תורה וכו' שאין כבוד הבריות דוחה איסור ל"ת המפורש בתורה ולמה נדחה בהשבת אבידה מפני שהוא לאו של ממון ולמה נדחה בטומאת מת הואיל ופרע הכתוב ולאחותו מפי השמועה למדו ולאחותו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה וכו' ובשג"א תמה עליו. א) אמאי לא קאמר דהשבת אבידה משום דהוי שב וא"ת. ב) מ"ש ולמה נדחה בטומאת מת מאי ק"ל אי על טומאת נזיר וכ"ג א"כ מאי קאמר הואיל ופרט הכתוב ולאחותו הו"ל למימר לאביו ולאמו דמזה גמרינן נזיר וכ"ג ולא מלאחותו ואי ק"ל מהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו הו"ל לתרץ שאני התם דהוי שוא"ת כדמשני הגמרא. ג) מאי תירץ דפרט ולאחותו אכתי תקשי קושית הגמרא. ונגמר מיני' ד)

אמאי לא תירץ גם בהשבת אבידה הואיל ופרט והתעלמת ע"ש. ולפמ"ש מיושב קושיא ראשונה כמו"ש דבהשבת אבידה אינו מתורץ בתירץ הגמרא שוא"ת שאני:

אמנם ליישב גם שאר הקושית אקדים דברי רש"י בברכות דף כ' ד"ה שב שהקשה וטומאה גופה שהותרה לכהן ולנזיר ליטמא למת מצוה דמיעקר בידים מפני כבוד הבריות דלאו שוא"ת הוא ה"ט דלא גמרינן מיני' דהתם לאו כבוד הבריות דחי ל"ת דידה דמעיקרא כשנכתב ל"ת דטומאה לא על מת מצוה נכתב כשם שלא נכתב על הקרובים אבל השבת אבידה ופסח לכל ישראל נאמר וכו' ותוס' ורשב"א תמהו עליו א"כ בכל עשה דול"ת נימא הכי דהתם הלאו ואיך קרי לי' דחי' ע"ש. ונ"ל דעיין ביו"ד סימן קנ"ז דפסקינן להלכה דאדם צריך לבזבז כל ממונו ולא יעבור על מצות ל"ת והוא דעת הר"ן והרשב"א וראב"ד וריב"ש סימן שפ"ח אבל במ"ע אפילו במצוה עוברת אין צריך לבזבז יותר מחומש כמ"ש הש"ך סק"ג ועיין בפ"ת שם אות ה' וביו"ד סוף סימן של"ד ובאו"ח סימן תרנ"ו ובמג"א שם סק"ז ובב"י משמע דא"צ לבזבז כלל ונסתפקתי במקום דעדל"ת ואם יבזבז על זה ממון רב יכול לקיים שניהם אם מחויב לבזבז. ומסברא נ"ל דכיון דהא דעדל"ת אינו מטעם הותרה אלא דיחוי' וכיון דהעשה יקיים על כל פנים שהרי דוחה ל"ת וא"כ בזבוז ממון הוא רק בשביל שלא יהא צריך לעבור על ל"ת בודאי צריך ליתן כל הונו כדי שלא יעבור על ל"ת וזה ברור לדעתי. והנה מבואר ברשב"א יבמות פ"ט ד"ה ה"נ דכהן אצל מת מצוה כשאין אחרים רוצים לקבור אלא בשכר שאינו מחויב לשכור קוברים כדי שלא יטמא אלא מטמא הוא ואינו צריך לשכור ע"ש והובא להלכה בד"מ סימן שע"ד ביו"ד ובהג"ה שם ס"ג בשם נמ"י וריטב"א ומזה נראה ברור דטומאת כהנים הותרה אצל מת מצוה ולא דחוי' דאי דחוי' הי' צריך לבזבז כל ממונו ולשכור קוברים כדי שלא יעבור על ל"ת דטומאה וא"כ דברי רש"י ברורים בטעמם דהתם ע"כ לאו כבוד הבריות דחי ל"ת דטומאה דא"כ הי' צריך לשכור קוברים אלא שלא נכתב ל"ת דטומאה כלל לענין מת מצוה משא"כ בפסח אפשר דבאמת צריך לשכור בכדי שיעור שחייב לבזבז על מ"ע כדי שיקיים שניהם וכן בהשבת אבידה מחויב לשכור כדי להשיב וישאר בכבודו בכדי שלא יהא שלו מרובה משל חבירו ועיין בש"מ ב"מ דצ"ל וכן בעדל"ת כנ"ל ולא הותרה אלא דחוי' מכבוד הבריות ופריך שפיר נגמר מיני' דכבוד הבריות דוחה ל"ת דאורייתא:

ולפ"ז נ"ל פירש חדש בגמרא דעיין רמב"ן בנימוקי חומש פ' שמיני בפסוק ראשיכם אל תפרעו ופ' אמור בפסוק ומן המקדש לא יצא והיוצא מדבריו שם דאם פי' מן המקדש לא יצא רשות בכה"ג מוכח שהוא מצוה בשאר אנשים לצאת אבל אם הפי' שהי' איסור

בכה"ג אינו מוכח רק שהוא רשות בכהן הדיוט אבל לא מצוה ע"ש. ולפ"ז אני אומר ודאי אי הוי כתיב קרא בלשון קו"ע שיטמא למת מצוה בהולך לשחוט את פסחו ולמול בנו שפיר הי' אפשר לומר דמצות קבורת מת מצוה דוחה עבודה ומילה או אי הוי כתיב רשות ולאחותו אינו צריך לטמאתו בהולך לשחוט פסחו ולמול בנו הוי דיחוי' מיני' אבל מצוה לטמאתו למת מצוה אבל כיון דכתיב איסור ולאחותו לא יטמא שאינו רשאי לטמאות לקרובים מפני פסח ומילה ודייקינן מיני' רק רשות דלמת מצוה מותר לטמאות אבל לא מצוה וכגון אפילו היכא דליכא מצוה כגון שמוציא קוברים בשכר דודאי מותר לו לשכור קוברים ולעשות פסח וגילתה התורה שאינו מחויב לשכור אלא יטמא עצמו ופטור מפסח דבמקום מת מצוה אינו מחויב בפסח ומילה ולא נכתב כלל משום פסח ומילה וא"כ שוב ליכא למילף מיני' דכבוד הבריות דוחה ל"ת דשאני הכי דהמצוה לא נכתב כלל בכה"ג וכמו שתירץ רש"י על טומאת גופי' של כהן ונזיר. וזהו פירש דברי הגמרא שב וא"ת שאני כיון דטומאת מת מצוה במקום פסח ומילה לא נכתבה בלשון קו"ע רק בלשון שוא"ת דטומאת קרובים שוב ליכא למילף דכבוד הבריות דוחה וכמ"ש: **ונ"ל** שהרמב"ם פירש כן דברי הגמרא וזה שכתב ולמה נדחה בטומאת מת הואיל ופרט הכתוב ולאחותו. והי' די בזה. אמנם הוסיף בתוספות מרובה מפי השמועה למדו לאחותו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. וכיון שהלימוד הוא רק מדכתיב איסור באחותו מוכח רק היתר ולא מצוה במת מצוה וא"כ לא מוכח דכבוד הבריות דוחה וכמ"ש והוא ממש תירץ הגמרא. ולפ"ז לק"מ קושיות שאג"א דודאי קאי על פסח ומילה דגמרינן מלאחותו ומתרץ תירץ הגמרא ממש כנ"ל ולא קשה קושיא הא' וב' דס"ל גם שב וא"ת אינו נדחה. וגם ל"ק קושיא שלישית ונגמר מיני' דהכא לא משום דחי' כנ"ל. וקושיא ד' ל"ק דאיכא למימר גבי אבידה משום דכתיב והתעלמת. דא"כ תקשי ונגמר מיני':

ועתה נבא על דבריו הנה דבריו בנוי' על דברי הצל"ח וכבר כתבתי לעיל מה שיש לי להשיב על דברי הצל"ח אבל גם לפי דברי הצל"ח תמוה בעיני מה שתירץ על קושית תוס' בב"מ ל"א ד"ה אלא דפסח ומילה יש לו תשלומין לכן נדחה מכבוד הבריות משא"כ השבת אבידה אין לו תשלומין שמא יטלנה אדם או יאבד. וכי גב' פסח ומילה בטוח שיוכל לקיים ושמא ימות חיישינן או שאר מקריים ופסח שמא יהא טמא גם בפסח שני ובמילה ודאי שמא ימהלנו אחר בזמנו שהרי אם לא מהלו האב בזמנו מחויבי' ב"ד למהלו ובודאי יעשו כן ומצוה קעבדי והוא חשש יותר מבהשבת אבידה. וחשבתי לתרץ דבריו דכונתו לדברי תוס' שבועות כ"ט ד"ה אבל וכו' דמיירי כגון שרוצה אחר ליטול וא"כ בהשבת אבידה בודאי לא יהי' לו תשלומין אבל בפסח ומילה אפשר שיהא לו

תשלומין. אלא דא"כ ל"צ לתירוצו רק כתירץ תוס' דא"כ הוי השבת אבידה קע כיון דאחר עושה איסור ע"י ופסח ומילה הוא שב וא"ת אם לא שנדחק דמיירי בכה"ג ומ"מ הו' שוא"ת כדעת הרא"ש בפ"ט מנדה שהביא השג"א שם וצריכין לתירוצו. אמנם נ"ל לקיים דבריו מטעם דבהשבת אבידה אין לו תשלומין שהרי גם למחר וליומא אוחרא ג"כ יהי' זקן ואינו לפי כבודו ויודחה המצוה לגמרי ממנו ולהכי צריך דאפ"ה דחי'. אבל מ"מ הא ליתא דאכתי תקשי קושית התוס' למ"ד פס"ש לאו תשלומין דראשון והכי פסקינן עיין רמב"ם פ"ה מק"פ. אמנם מ"ש לפי דעתי ליישב קושית שג"א דאע"ג דמ"מ דוחה פסח ומילה לא הוי ידעינן דדחי מגילה לגמרי ושאני פסח ומילה דיש להם תשלומין משא"כ מהשבת אבידה מוכח דלגמרי דחי דהשבה נמי נדחה לגמרי יפה כתב. אלא שיש לפקפק כמוש"ל:

אבל מ"ש ליישב קושית מהרש"א ושג"א דמדדחי כבוד הבריות לאו דלא תסור לא הוי ידעינן דדחי מגילה לגמרי דמה אולמא מפסח ומילה. אין לו הבנה הלא אלים ואלים שדוחה לאו דלא תסור אפילו בדבר שאין לו תשלומין ועיין רש"י ברכות י"ט ע"ב ד"ה כל מילי דרבנן וכו' שחשיב כגון לטלטל בשבת אבנים של בית הכסא לקנוח או מי שנפסקה ציצית טליתו בכרמלית וכו' מה תשלומין יש לו בעברו על איסור דרבנן ואפ"ה נדחה מכבוד הבריות ושפיר הוי ידעינן דדחי מגילה לגמרי. ושנית דאכתי אינו מיושב דאיך יליף מאבידה דמת מצוה דוחה מגילה הא איסורא ממונא לא ילפינן כדמשני בברכות ולזה נתכוין המהרש"א במגילה שם בקושיתנו אלא שלשונו מגומגם שלא הביא אלא תחילת דברי הגמרא דשאני התם דכתיב והתעלמת. וגם דברי מהרש"א שם נפלאים בעיני שכתב וה"נ בעי למילף דגדול כבוד הבריות מהך דמייתי' בשמעתין הרי שהי' הולך לשחוט פסחו ודחי' לה נמי התם שאני התם רכתיב ולאחותו. והלא ע"ז עדיין קשה קושית הגמרא ונגמר מיני' ואי כתירץ הגמרא שם שוא"ת שאני הלא מגילה נמי שוא"ת הוא וצע"ג ולפמ"ש בפירושם דשב וא"ת א"ש:

ומה שנ"ל בזה ליישב קושי' הנ"ל כי הוא זה הנה קושית השג"א שהקשה כמו שא"י לפשוט דמת מצוה דוחה מגילה מדדחי פסח ומילה ה"נ א"י לפשוט ממה שדוחה השבת אבידה, ולפי האמור לק"מ דהרי פסח ומילה ילפינן מדכתיב ולאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא למת מצוה וביארתי בדעת הרמב"ם דאפילו במקום שמוציא לשכור קוברים נמי רשאי לטמאות דהותרה ולא הודחה וא"כ שפיר י"ל דמגילה משום פרסומי ניסא לא הותרה וכיון דלא הותרה אפילו הודחה אפשר לומר דאינה נדחית מפני כבוד הבריות

באינו מוצא לשכור קוברים אבל בהשבת אבידה דלא הותרה וכמש"ל רק נדחה מכבוד הבריות ושפיר מייתי דגם מגילה נדחית:

ובזה מיושב נמי קושית תוס' ב"מ ל' ע"ב ד"ה אלא שהק' אמאי צריך קרא לזקן ואינו לפי כבודו ת"ל מולאחותו דכבוד הבריות דוחה פסח ומילה. ולדברינו ניחא דשאני מת מצוה דלגבי מת מצוה הותרה פסח ומילה כנ"ל משא"כ זקן ואינו לפי כבודו לא הוי ידעינן דדחי השבת אבידה שהודחה ולא הותרה כנ"ל:

אמנם קושית מהרש"א אמאי לא פרש"י כפשוטו דכבוד הבריות דוחה לאו דלא תסור ומגילה נמי לאו דלא תסור הוא שהוא מצוה דרבנן. נ"ל עפמ"ש בחת"ס או"ח סימן קס"א ליישב הא דקיי"ל באו"ח סימן תרפ"ח דבספק מוקפת חומה צריך לקרות מגילה בשני ימים וקשיא אמאי הא הוי ספיקא דרבנן ולקולא וכתב מרן ז"ל עפ"י דברי בה"ג ורמב"ן בספר המצות שורש א' דקריאת הלל על נס דאורייתא הוא וביאורו שם הרמב"ן באורך בד"ה והפליאה וכיון דאמרינן בפ"ק דמגילה השתא מעבדות לחרות אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כ"ש וק"ו דאורייתא הוא א"כ חיוב הלל בפורים מה"ת וקריאתה זו הלולא ולהכי אזלינן בספיקו לחומרא ור"ן ס"ל דהלל ג"כ אינו רק מדרבנן עיי"ש ועיין רמב"ן שורש הנ"ל דז"א מלא תסור רק דשאל אביך וכו' ולפ"ז א"ש דנהי דנוסח המגילה הוא דרבנן מ"מ כשאינו קורא כלל עובר אדאורייתא ועיין במאירי פ"ק דמגילה דסובר דאם אין לו מגילה קורא הלל ועיין חת"ס או"ח סימן קצ"ב. ולהכי לא הוי ידעינן מדדחי כבוד הבריות לאו דלא תסור דדחי נמי למגילה שהוא מה"ת ולהכי מייתי רש"י מוהתעלמת דדחי אפילו מצוה דאורייתא משא"כ הר"ן דס"ל הלל דרבנן שפיר כתב מדדחי לא תסור דחי נמי מגילה והבן:

אמנם על מה שתמה הגאון בעל שג"א האיך ילפינן איסורא מממונא נ"ל ואקדים דהפנ"י ברכות שם הקשה איך קאמר דלא ילפינן איסורא מממונא הא בב"מ כ"ז אמרינן דאם סימנים דאורייתא בהשבת אבידה מהדרינן גט אשה בסימנים א"כ חזינן דילפינן איסורא מממונא ולענ"ד נראה עפמ"ש בש"מ ב"מ דף ל' אהא דפריך אפילו כהן והוא בביה"ק ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא ונ"ל דה"פ משום דכיון דאפילו בעל אבידה כהן אינו רשאי להטמא בה האיך יטמא זה בשבילה והרי אם באו בעלים ואמרו לא בעינן לה ליתא לעשה כלל הלכך לא דחינן מ"ע משום מצוה שבממון שאם הפקיר בעליו ממונו פטור מאותה מצוה שהרי חייב הוא לומר כן כדי שלא יטמא כהן ושניהם חייבים בכבודו של מקום והתורה אמרה להחזיר אבידה ולכבד אביו בממונו ולא לעבור על המצות ודמיא להיא דגרסינן בכתובות גמרא שותה בעציצו אימר דאמרינן דאתי עשה

ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומא לעשה אבל הכא אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה כלל כלומר הואיל ואפשר לה לבטלו אעפ"י שאמרה בעינא ליה אין שומעין לה ששניהם חייבים בכבודו של מקום ולא גלי רחמנא בכי האי עשה דנדחי וכ"ש הוא בדבר שבממון דכל בשלו אינו רשאי בשל חבירו נמי אינו רשאי וכו' עיי"ש. ועיין עוד שם בש"מ ד"ה זקן פירש רבינו זקן ואינו לפי כבודו מפני חכמתו ומפני כבוד תורתו דחי לה אבל זקן או נכבד דעלמא לא חשיב אינו לפי כבודו אלא או יטפל בה או יתן דמים ע"כ. ולפ"ז מיושב קושית הפנ"י דודאי בעלמא ילפינן איסורא מממונא דממון נמי הוא איסור גזל אבל הכא אין למדין איסורא מממונא כסברת ש"מ הנ"ל דכיון דבעל אבידה נמי מחויב במצות כבוד מחויב להפקיר ממונו ולומר לא בעינא שאף הוא מחויב בכבוד הזקן ולהכי אפילו אמר בעינא אין שומעין לו אבל באיסורא אפשר דאינו נדחה משום כבוד הבריות וא"ש. ועיין רש"י ברכות דמשו"ה כבוד הבריות דוחה לאו דלא תסור משום דרבנן אחלוה ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות ע"ש. ולהנ"ל א"ש דזה ידעינן מזקן ואינו לפי כבודו כמו שם מחויב למחול על ממונו משום כבוד הבריות כן מחוייבין רבנן למחול על יקרייהו משום כבוד הבריות ולפיכך הביא רש"י שפיר דמגילה נדחה מכבוד הבריות מקרא דוהתעלמת ויליף שפיר לענין זה איסורא מממונא וממילא מיושב קושית מהרש"א אמאי לא פרש"י לדכבוד הבריות דוחה לאו דלא תסור. דהוא גופא מוהתעלמת ידעינן. ומיושב נמי קושית שג"א דמדדחי מת מצוה פסח ומילה לא הוי ידעו דדוחה מגילה דהו"א דהעמידו דבריהם משום פרסומי ניסא אף במקום כבוד הבריות כמו דהעמידו דבריהם במקום כרת בפסחים צ"ב אבל מוהתעלמת מייתי שפיר ראיה לסברא זו דאחלוה ליקרייהו כנ"ל:

ומה דקשה לי בדברי שמ"ק הנ"ל דסובר דזקן ואינו לפי כבודו מיירי בכבוד התורה א"כ האיך פריך בברכות מוהתעלמת דכבוד הבריות ידחה איסור תורה דילמא שאני דעשה דכבוד התורה עדיף. ובמגילה נמי אמרינן כבוד תורה קאמרת כבוד תורה דיחיד חמור ודחי מקרא מגילה עיי"ש בתוס' ד"ה כ"ש חנוכה ופורים ואפ"ה במת מצוה מספקא לי' לרבא אי דחי מגילה ולא פשט לי' מהא דנדחה מפני כבוד התורה ש"מ דכבוד תורה חמור אפילו מן מת מצוה וא"כ מאי פריך מזקן ואינו לפי כבודו דילמא משום עשה דכבוד תורה עדיף. ונראה מזה ראיה לדעת הרמב"ם ור"ן שהובא שם בשמ"ק דאפילו שאר זקן עכובד נעי מקרי אינו לפי כבודו אף שאין כבוד תורה ופריך שפיר וצ"ע:

אך לפמש"ל דמגילה הוא מה"ת ול"ש אחלוה רבנן ליקרייהו והדק"ל מה מייתי רש"י מוהתעלמת הא שם ממונא ואתיהיב למחילה כנ"ל לכן נ"ל ע"פ הנ"ל באופן אחר ואקדים

ליישב קושית תוס' ב"מ ל' ע"ב ד"ה אלא שהקשה ל"ל קרא לזקן ואינו לפי כבודו ת"ל מולאחותו דכבוד הבריות דוחה מילה ופסח עיי"ש. ואמינא עפ"י דברי שמ"ק שהבאתי לעיל. והנה כתובות י"ז וקידושין ל"ב ובכמה דוכתי דנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול והובא להלכה ביו"ד סימן רמ"ב סי"ד ועיין מהרש"א בח"א שם ובתוס' שבועות כ"ט משום דתורה דיליה מצ' מחול ליקרי' ועיין בחידושי הר"ן סנהדרין דף מ"ו ע"ב אהא דמבעי' לן התם אי קבורה משום בזיונו או משום כפרה למאי נ"מ אי אמר לא בעינא דליקבורו להההוא גברא וכו' והקשה הר"ן אמאי לא קאמר לאפוקי מהיורשים ותירץ דממ"נ מפקינן מנייהו דאי משום כפרה ודאי מפקינן מנייהו ואי משום בזיונה נמי מפקינן דבזיונה לאו בזיונו דחיי לחוד אלא אף בזיונה דמת איכא עיי"ש. ובשבת דף ל' דרשינן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מתורה ומצות. והשתא י"ל דאי לא הוי כתיב והתעלמת הו"א דוקא כבוד הבריות של מת מצוה דוחה פסח ומילה משום כבוד הבריות של מת שפטור מן המצות ואינו מחויב למחול על כבודו משום כבוד המקום ולהכי דחי כבוד דידי' פסח ומילה אבל בזקן ואינו לפי כבודו דיכול למחול על כבודו הו"א שמחויב למחול על כבודו משום כבוד המקום ולהשיב אבידה שגם הוא חייב בכבוד המקום קמ"ל והתעלמת שאינו מחויב להשיב. ועיין בחו"מ סימן רס"ג פלוגתת הרמב"ם והרא"ש אם רוצה להשיב אם רשאי דלהרמב"ם מותר למחול על כבודו ולהשיב ומצוה נמי איכא ולהרא"ש אסור להחזיר ועיין בסמ"ע וא"כ להרא"ש כ"ש דלק"מ קושית תוס' דאיצטריך קרא דאסור להשיב ולמחול על כבודו:

אלא דלפ"ז תקשי מה משני בברכות איסורא מממונא לא ילפינן כקושית פנ"י הא חזינן דילפינן ואי כתירצנו הנ"ל משום דבעל אבידה מצי למחול על ממונו ומחויב למחול. נימא איפכא הלא גם הזקן מצי מחול ויהא מחויב למחול משום מצות השבת אבידה. וע"כ דאם בשניהם מצי מחול כבוד הבריות עדיף והה"נ היכא דבשניהם לא מצי מחול או א"צ למחול כמו במת מצוה הנ"ל נמי כבוד הבריות עדיף. ולכאורה עלה בדעתי דאפי"ה משני שפיר אהא דמוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק דשאני הכא בהשבת אבידה דהמצוה שנדחה אתיהיב למחילה כמו כבוד הבריות של זקן לכן דחי משא"כ במוצא כלאים דכבוד הבריות ניתן למחול ואיסור כלאים לא אתיהיב למחילה לכן לא דחי. אלא דז"א דא"כ מולאחותו נמי לא פריך מידי דשאני מת מצוה שא"צ למחול על כבודו כנ"ל ולהכי דחי פסח ומילה אף דלא אתיהיב למחול משא"כ במוצא כלאים דלא ניתן למחול וכבוד הבריות דידי' ניתן למחול ועכצ"ל דגם במוצא כלאים כבוד הבריות דידי' אסור למחול אי לאו משום איסור כלאים דאמרינן ביבמות ס"ג ע"ב שאין לך משוקץ ומתועב

לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום ועיין בתוס' ב"מ הנ"ל ד"ה אלא פריך שפיר וא"כ הדק"ל דגם מוהתעלמת לא משני מידי:

לכן נ"ל דודאי מעיקרא קודם שהביא ברייתא דולאחותו הוי ס"ל כר"ח בקידושין ל"ב דהרב שמחול על כבודו אינו מחול ומשני שפיר דלא ילפינן איסורא ממונא דאתיהיב למחילה וכבוד הבריות דזקן אינו נמחל להכי כבוד הבריות עדיף משא"כ במוצא כלאים דשניהם לא ניתנו למחול. אבל בתר דמייתי מולאחותו דכבוד הבריות דוחה פסח ומילה אף שלא ניתנו למחול קשה קושית תוס' ב"מ למה לי והתעלמת דהא נמי שוא"ת הוא וע"כ כתירצנו הנ"ל דהו"א כיון דזקן יוכל למחול על כבודו וכדקיי"ל להלכה לא עדיף כבוד הבריות דידי' קמ"ל דדחי שוב באמת ליכא לשנוי דלא ילפינן איסורא ממונא. אלא אמרינן כמו אם שניהם ניתנו למחילה כבוד הבריות עדיף הה"נ אם שניהם לא ניתנו למחילה נמי כבוד הבריות עדיף וצריך לשנוי נמי אוהתעלמת שוא"ת שאני:

ובזה מיושב קושית תוס' בשבועות כ"ט ד"ה אבל איסורא שהקשה הא הכא שוא"ת הוא ובברכות מוכח דבשב וא"ת כבוד הבריות דוחה איסור דאורייתא עיי"ש. ולפי האמור א"ש דהא דכבוד הבריות דוחה איסור תורה בשוא"ת היינו דוקא במקום ניתנו למחילה או שניהם לא אתיהבו למחילה. אבל שם בשבועות דכבוד הבריות ניתן למחילה ועיין בתוס' שם ד"ה עשה ואיסור א"א לא ניתן למחילה אז אפילו בשוא"ת אין כבוד הבריות דוחה איסור תורה ואדרבה צריך למחול על כבודו מפני כבוד המקום:

אלא דלפי"ז תקשי קושית תוס' שם באו"ד מאי פריך בסנהדרין ח"י גבי כ"ג מעיד מוהתעלמת דילמא הא דמעיד היינו באיסורא ואי כתירץ תוס' דא"כ אפילו מלך נמי וכו'. ז"א דדילמא שאני מלך דאם מחל על כבודו אינו מחול ולהכי כיון דשניהם לא ניתנו למחול כבוד הבריות דוחה איסור תורה בשוא"ת. אבל כ"ג אפשר ניתן כבודו למחילה ועיין בטו"ז או"ח סימן קכ"ח סקל"ט ובספר המצות מצוה ל"ב ולהכי באיסור תורה לא דחי אפילו בשוא"ת ושאני והתעלמת דשניהם ניתנו למחילה והארכתי בזה במק"א אם כ"ג יכול למחול על כבודו וצ"ע אבל עיין תוס' סנהדרין שם ד"ה מעיד תירץ באופן אחר ואין סתירה לדברינו הנ"ל:

ומעתה הדרן לקמייתא דאפילו אי מגילה דאורייתא הביא רש"י שפיר קרא דוהתעלמת ואין לומר איסורא מממונא לא ילפינן לפי הנ"ל דהכ' מדמה כמו בוהתעלמת דשניהם ניתנו למחול ואפי"ה כבוד הבריות עדיף לדחות בשוא"ת הה"נ במת מצוה ומגילה דשניהם לא ניתנו למחול נמי דחי כבוד הבריות מגילה בשוא"ת. אלא דבזה לא סגי דנהי דהוא מה"ת לומר שירה אבל הא דצריך לקרות המגילה דוקא ודאי הוא מדרבנן

ולהכי מספקא דילמא משום פרסומי ניסא העמידו דבריהם אפילו במקום כבוד הבריות דלא ניתן למחול ולהכי אין ראיה מדדחי מת מצוה פסח ומילה וכמש"ל ומשו"ה מייתי קרא דוהתעלמת דאיצטריך לרבויי זקן ואינו לפ' כבודו דאל"ה לא הו' ילפינן מדדחי מת מצוה פסח ומילה דס"ד דזקן צריך למחול על כבודו וא"כ נהי נמי דגלי קרא דא"צ למחול היינו משום דאדרבה בעל האבידה צריך למחול על ממונו שגם הוא מחויב בכבוד הזקן אבל במקום כבוד הבריות ודאי מחלו חכמים ליקרייהו ומכ"ש במת מצוה דלא אתיהיב למחילה וכמש"ל וכ"ז מוהתעלמת ולהכי מייתי האי קרא דתרתי ש"מ:

ובהנ"ל יש ליישב דעת הרא"ש פ"ט דנדה בהל' כלאי בגדים שפירש הירושלמי דאפילו רואה חבירו לבוש כלאים דאורייתא והלבוש אינו יודע א"צ להגיד לו בשוק דמשום כבוד הבריות ישתוק ולא יפרישנו משוגג עיי"ש באריכות והשג"א בסימן נ"ח הקיפו בכמה קושית. והנה מה שהקשה מגמרא ורש"י מגילה הנ"ל לפמ"ש לק"מ כמבואר למבין אך מה שהקשה עליו מגמרא מנחות ל"ז דמר רב אשי איפסיק קרנא דחוטיה ולא א"ל רבינא עד דמטי לביתא א"ל מהתם איפסוק א"ל א' אמרת מהתם שדיתיה ומשמע שהקפיד על שלא אמר לי' ולדעת הרא"ש א"צ להגיד וללישנא ב' מהתם א"ל וקשה אפילו לס"ד דרבינא דמחויב למישדיי' אי ידע אבל הוא אינו מחויב להגיד לו עיי"ש. ולפענ"ד לק"מ דעיין רש"י מנחות ד"ה מהתם דלית הלכתא כר"י אלא כת"ק וכיון דחסרו אין זה מצוה והוי כמשוי משמע דהטלית הוא המשוי ולא הציצית מדלא כתב כמו לעיל ד"ה דר"ה דהו"ל הציצית משוי ומירי שלא הי' לו תכלת דאז בטלו ציצית לגבי טלית עיין רש"י שבת קל"ט ע"ב ד"ה חשיבו ובמהר"ם לובלין שם ופמ"ג או"ח סימן י"ג במש"ז וא"כ נראה דודאי אי הוי שדי' מר בר ר"א נמי לא הוי נשאר ערום אלא שהי' לבשו לשם מצות ציצית כמו טליתות שלנו דא"כ כי נמי לית בי' ציצית ואינו מצוה נמי לא הוי כמשוי אם מלביש עצמו שלא ילך ערום. ולפ"ז י"ל דהרא"ש לא חידש אלא דומיא דמוציא כלאים בבגדו דהולך ערום משוקץ ומתועב למקום כגמרא יבמות הנ"ל אלא שאם הלבוש יודע מוטב שיעבור איסור זה מלעבור על איסור כלאים בקו"ע אבל אם הלבוש א"י מוטב שהרואה ישתוק ויעבור איסור כלאים בשוגג בקו"ע ע"י שתיקתו משיגיד לו ויהא הוא בקו"ע שיגיד לו ויעבור איסור דהולך ערום במזיד וזה שדייק הרא"ש ולא יפרישנו משוגג אבל בהאי דמר בר ר"א דאפילו אי הוי שדי לי' לא הי' הולך ערום ולא הי' עושה שום איסור אי הוי ודאי מודה הרא"ש דמחויב להפרישו גם משוגג דאל"כ עושה איסור ע"י ועיין בדג"מ יו"ד סימן קנ"א בש"ך סק"ה. ואין להקשות א"כ מה פריך התם מגדול כבוד הבריות הא כיון שלא הי' נשאר ערום יכול למחול על כבודו ושפיר הקפיד על שלא

אמר לי' התם ללישנא קמא. וללישנא בתרא נמי מאי קא"ל מאי דעתיך למשדייהו וכו' דילמא ס"ד דרבינא שיעשה לפנים משוה"ד וימחול על כבודו, ז"א דלדעת הרא"ש כיון שאינו מחויב למחול אפשר אסור למחול ולזלזל בכבודו ולשיטתו א"ש עיין חו"מ סימן רס"ג הנ"ל:

ולפ"ז גם מה שהביא מתוס' שבועות ל' ומרמב"ן בתה"א. שע"כ אינו סובר כתירץ הא' בתוס' שבועות אלא כתירץ הב' דהא דאמרינן התם אבל באיסורא אין חכמה היינו כיון שחבירו עושה איסור ע"י מקרי קו"ע מוכח דחולקים על הרא"ש. ולפמ"ש אין זה ראיה דהתם אם יעיד יפרוש מאיסור ואם לא יעיד אפשר שהאשה מזידה ולהכי נדחה כבוד הבריות דידי' שלא יעשה חבירו איסור בקו"ע. אבל בנידון דרא"ש חמור איסור הולך ערום במזיד מאיסור כלאים בשוגג וגם כשיגיד עושה חבירו איסור ע"י קו"ע שלו ממש וכשישתוק עכ"פ הוא בשוא"ת ומלבד זה אין ראיה מרמב"ן דנהי דלא ס"ל כתירץ הראשון של התוס' שם מ"מ אולי אינו סובר נמי כתירץ השני אלא דגם בעושה חבירו איסור ע"י שתיקתו מקרי שוא"ת וס"ל כתירצנו לעיל על קושית תוס':

אמנם יותר נ"ל ליישב דעת הרא"ש מקושי' הנ"ל עפ"מ דאמרינן בסנהדרין פ"ד ע"ב מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח לי בועתא דילמא חביל והו"ל שגגת איסור ופריך א"ה אחר נמי ומשני אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק והסביר בחידושי הר"ן שם דבשלמא שגגת חנק שחייב הכתוב עונש על השוגג בחייבי מיתת ב"ד במקום אחר באותו שזדונו כרת א"כ חזינן דגם העובר בשוגג על איסור מיתה עביד איסורא משא"כ שגגת לאו מותר מפני שלא מצינו שענוש הכתוב כלל ואפשר דאפילו ביד"ש אינו מתחייב וכו' זה תכ"ד בתוספות ביאור וכן ראיתי שהאחרונים הבינו דבריו כן. ומעתה דברי הרא"ש נכונים דוקא בכלאים חידש הרא"ש שא"צ לפרוש חבירו משוגג ואין לומר כיון שחבירו עושה איסור ע"י הוי קו"ע כיון דחבירו שוגג לא קעביד איסורא כלל באיסור לאו. אבל בההיא דמנחות ללישנא קמא דמיירי בר"ה וללישנא בתרא למאי דס"ד דמיירי בר"ח דהוי שגגת כרת ובשוגג חייב חטאת ודאי מודה הרא"ש דחייב להגיד לו דכיון שחבירו עושה איסור ע"י הוי כקו"ע. וכן בהאי דשבועות דמיירי נמי להפריש מאיסור א"א כמ"ש כרש"י ותוס' והוא ג"כ שגגת כרת מודה הרא"ש דכשחבירו עושה איסור ע"י הוי כקו"ע ואינו נדחה מפני כבוד הבריות ולפ"ז בטלו מחלוקת. זה מה שעלה ברעיוני בראשית המחשבה בעברו דרך עיוני בין בתרי דבריו ושמתי עיני עליהם להראות חיבתי לכבוד עצמו ולכבוד אבותיו הקדושים זי"ע. ובזה אחתום בברכה מרובה ודו"ש ושלום מר חותנו ידידי הגאון נ"י ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שע

שיל"ת ב' אויפאלו ט"ז אדר שני תרמ"ג לפ"ק. **בשיתסר** ושיבסר. יומתקו המים כפירות גינוסר. וכ"ט לא תחסר. לאהובי הרבני החריף ובקי וכו' כש"ת מה"ו אברהם צבי יונג נ"י פה העירה:

מכתבו הגיעני ומחמת טרדותי העצומי' וכו' מה שהקשה במגילה דף ב' ע"ב דפריך הגמ' על רבא ואימא פרזים בארביסר ומוקפים בארביסר ובחמיסר כדכתיב להיות עושים וכו' ומשני אי הוי כתיב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת וכו' והעיר מעלתו נ"י הרי בב"מ דף צ"ה וצ"ו איתא בהדיא דרבא סובר כר"י דלא צריך או לחלק וא"כ מה קאמר רבא הכא אי הו' כתיב ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת ומחוייבים לעשות בכל שני ימים הלא וי"ו הוא מחלקת והאריך בזה. הנני מעתיק לו מה שכתוב אצלי בחידושי שם ובזה ימצא מענה לקושיתו:

וז"ל בגמ' אתי את ופסק. בחת"ס חאו"ח סי' קצ"ד הביא קושי' א"כ ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם נמי נימא ידיהם לחוד ורגליהם לחוד דאתי את ופסק ובגמ' זבחים דף י"ט פשיט להיפך דבעי' בב"א ופי' רש"י דמשמע הכי מלשון הקרא ותי' דבקרא תנינא ערבינהו דלא כתיב את. והיא פלא דקרא תנינא בגשתם אל המזבח כתיב. ודילמא בזה באמת בעי' בב"א אבל בבואם אל אוהל מועד שהוא קרא קמא דכתיב את ופסק לא בעי' בב"א. אבל באמת לק"מ דרש"י שם פי' דבקרא קמא דכתיב את הדר ערבינהו דכתיב ירחצו מים ומשמע פעם אחת:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושי' הנ"ל דלכאורה קשה כיון דאתי את ופסק נימא דלא בעי' אלא או קידוש ידים או קידוש רגלים אי בעי' האי ואי בעי' האי. אך ז"א דאין סברא שיתן רחמנא ברירה ביד האדם אי בעי' ליעבד האי מצוה ואי בע' ליעבד האי ולא מצינו חידוש זה בכל התורה כולה. לבד במצות חליצה ויבום וזו מצוה דלא רמי' עלי' דגברא אלא אי מיתרמי לי'. וכיוצא בו שמעתי בשם הגאון אמיתי מהו' יוסף שאול זצ"ל אבדק"ק לבוב יצ"ו שהקשה למ"ד דלא בעי או לחלק א"כ בזרוע ולחיים והקיבה נמי נימא לחלק או זה או זה ותי' דבמצוה לא אמרי' כן וכמדומה שכיוון למש"כ. והא דפריך כאן מוקפין אי בעי' בארביסר אי בעי' בחמיסר היינו שיהי' משך זמן מצוה זו שני ימים וט"ו תשלומין די"ד. ולפ"ז א"ש דהתם כיון דבעכ"ח צריך לקדש ידים וגם רגלים והוא מצוה אחת לא אמרי' דאתי את ופסק שיעשה מצוה אחת לחצאין ועכ"ח דאת לדרשא אחרת. אבל הכא

אפילו נימא דמוקפין בט"ו וי"ד אינו מצוה אחת רק כל יום מצוה בפ"ע וכדאיתא בביצה דף ל' אתרוג כיון דמפסקי לילות מימים וכו' והכא אף דמחויב בלילה מ"מ יום גופא מפסיק בין קריאה לקריאה כיון שאינו תמידית שפיר אמרי' דאתי את ופסק שאין קורין רק ביום אחד ועיי' טו"א ד"ה ואימא:

ולקושית הגאון הנזכר נלענ"ד עוד דאפילו לר"י דלא צריך או לחלק ה"ד כגון במקלל אביו ואמו דאי הוי כתיב איש אשר יקלל את אביו ואיש אשר יקלל את אמו וודאי הי' חייב על כ"א בפ"ע השתא נמי אמרי' דהאי וי"ו דואת אמו המחברת אינו מוסב על את אביו אלא על איש אשר יקלל שלפני פניו והוי כמאן דכתיב איש אשר יקלל את אמו ולא צריך או לחלק. אבל במתנות כהונה אי נמי הוי כתיב ונתן לכהן הזרוע ונתן לכהן הלחיים ונתן לכהן הקיבה נמי הוי אמרי' דבעי ליתן שלשתן שפיר צריך או לחלק אי ל"ה צריך ליתן כולם דאי נמי מוסב על ונתן לכהן והוי כמאן דכתיב ונתן לכהן בכ"א מ"מ צריך לתת כולם ולא סגי באחד מהם והבן עכ"ל בחידושי:

ואשר כתב מעלתו ליישב שיטת הרז"ה דמההיא מעשה דשחטי' רבה לר"ז בטל דין דחייב אינש לבסומי וכו' והקשו עליו א"כ לשנה כי אמר לי' רבה לר"ז נעביד וכו' מה השיב לו לאו בכל שעתא וכו' הלא כבר נתבטל דין דחייב אדם וכו' וכתב מעלתו נ"י דר"ז הוא שחידש דין זה דגם במצוה לא נסמוך על הנס דלאו כל שעתא ושעתא מיתרחיש ניסא אבל לולי ר"ז הו"א שומר מצוה לא ידע דבר רע ושרי לבסומי וא"ש דברי רז"ה דפח"ח. וגם בזה הנני מעתיק לו מה שכתבתי בחידושי:

וז"ל בגמ' ריש מגילה אבל בזה"ז אין קורין אותה אלא בזמנה והקשה הטו"א הא אמרי' לקמן דף ה' אעפ"י שאמרו מקדימין מותרין בהספד ותענית וא"כ מוכחא דיום הקריאה לאו פורים הוא ואינני יודע למה הוצרך לכך תיפוק לי' כיון שביום פורים אסור בהספד ותענית ניכר שאז פורים ובזה נדחה פלפולו שפלפל אח"כ עיי"ש. אבל לענ"ד לק"מ דזה ל"ה היכר דאין לו מה להספיד ואין רוצה להתענות ומה היכר יש לו דמותר בהספד ומה היכר יש לו בפורים דאסור בתענית כדאמרי' ביבמות דף י"ג ע"ב אמרי מלאכה הוא דלית לי'. אמנם עוד הקשה הא אמרי' לקמן דף ה' שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה וא"כ אית לי' היכרא. ונ"ל למאי דאמרי' לקמן דף ה' שמחה מלמד שאסור בהספד משתה מלמד שאסור בתענית א"כ שוב י"ל כנ"ל דזה לא חשוב היכר כיון שאינו בהוי' אלא בהעדר. אך אם חייב אדם לבסומי בפוריא כדלקמן דף ז' שפיר קשה כנ"ל, ועכצ"ל דהפי' הואיל ומסתכלין וכו' היינו משום דעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ועיי' ברא"ש והנה רבה ס"ל לקמן דף ד' דטעמא דמגילה בשבת לא קרינן משום שמא יעבירנו ולא ס"ל

דטעמא משום דעיניהם של עניים וכו' וא"כ עכ"ח פי' הואיל ומסתכלין היינו משום דאתו למיטעי וקשה קושי' טו"א ועכ"ח כתי' שכתבנו ומוכח עכ"ח דאינו חייב לבסומי ואינו שומר מצוה ולכן אירע לרבה דוקא דשחטי' לר"ז לשיטתו דאינו מצוה אבל אנן קיי"ל כר"י דעיניהם של עניים וכו' וזה פי' הואיל ומסתכלין. אבל לשיטעו בני הכפרים לא חיישי' משום דחייב לבסומי ואית לי' היכרא ושפיר פסקו הפוסקים דחייב לבסומי מהא דקם רבה שחטי' לר"ז וא"ש:

וקושי' טו"א ממשלוח מנות י"ל דגם זה אינו היכר דגם בשאר ימים שולחין מנות ושרי לשלוח מנות משא"כ לבסומי לא יתכן בכל ימות השנה דאפילו בפורי' יש הרבה מרבוותא שחככו בדבר רק משום מצוה התירו שפיר חשוב היכרא מכ"ל בחידושי ואין להאריך יותר ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שעא

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלו ב' ויקהל תרמה"ל. **היום** יצאתי והיום באתי בטורים. להשיב על איגרת הפורים. אשר כתב ליישב קושי' תוס' במגילה ד' ל"ל לר' יוסף טעמא דאין קורין המגילה בשבת מפני שעיניהם של עניים וכו' הא ע"כ צריך לטעם דשמא יעבירנו בשופר ולולב וכתב פר"מ משום דכבר הקשו אחרונים אמאי גזרינן כלל שמא יעבירנו הא אפילו יעבירנו ליכא חיוב חטאת דהוי טועה בדבר מצוה כיון דזמנו בהול ועיין תוס' שבת י"א ד"ה שמא ותירוץ בס' טעה"מ ה' שופר לפמ"ש הר"ן במגילה ובסוכה מ"ג ובחי' רשב"א שם דהא דגזרינן היינו משום דלא בקיאי בקביעא דירחא והוי רק ספק אם קיים מצוה עיי"ש א"כ שפיר גזרינן דהא טבד"מ ולא עשה מצוה חייב וה"נ ספק שמא אינו יו"ט ולא עשה מצוה עיי"ש וכ"ז בשופר ולולב אבל במגילה דאין קורין רק בספק י"ד ס' י"ג לפרזים או בס' י"ד ס' ט"ו למוקפין ולא ביום שלאח"כ משום ספיקא דיומא כמ"ש המרדכי רפ"ק דמגילה וא"כ אפילו הוא יום שקודם עיקר הזמן נמי עשה מצוה כמ"ש טו"ז סי' תרפ"ח ול"ש שמא יעבירנו כקושי' הנ"ל לכן צריך ר"י טעם אחר משום עיניהם של עניים:

ואם כנים דברים אלו הי' אפשר ליישב בזה מה שמקשי' על רשב"א סוכה הנ"ל שכתב דמשו"ה לא גזרו במילה בשבת משום שמא יעבירנו משום דגם המצוה הוא ודאי היום עיי"ש א"כ בשבת קל"ו דקאמר מלי' אותו ממנ"פ וכו' דהוי רק ס' מצוה תקשי נגזור שמא יעבירנו. ולהנ"ל י"ל דלכאורה תקשי אמאי גזרינן שמא יעבירנו הא הו' טבד"מ

ואי דשמא אינו יו"ט ולא עשה מצוה הא א"כ הוי משאצל"ג ופטור ואפילו לר"י דמחייב כבר כתבו אחרונים דהיינו דוקא אם צריך לה רק שלא לצורך שהי' במשכן אבל אם א"צ לה כלל לכ"ע פטור. אך ז"א דהרי אמרינן בגמרא שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו וכו' וא"כ אפילו היום אינו יו"ט מ"מ הוי צריכה לגופה דהרי למד ואם אינו צריך לה היום צריך לה למחר וליומא אוחרא. ואמנם עיין בר"ן ר"ה ומאירי מגילה כשהקשו אמאי לא גזרינן במילה שמא יעביר תינוק או איזמל ד"א בר"ה לא כתבו שילך אצל בקי ללמוד והטעם פשוט דבמילה כיון שהולך אצל בקי לא ילמוד רק הבקי ימול אותו וגם אסור לימול תחילה בשבת וא"כ ע"כ המל כבר הוא בקי ול"ש שיעבירנו כדי ללמוד רק כדי למולו אבל בשופר ולולב שהכל חייבין ילך ללמוד כדי שיבא לביתו ויוציא רבים י"ח ובלולב כדי ללמדם הנענועים או הברכה. ולפ"ז א"ש דבלולב ושופר שפיר גזרו שמא יעבירנו משום שהוא ספק מצוה ול"ש טבד"מ כנ"ל והמלאכה הוא ודאי דל"ש משאצל"ג כמ"ש אבל במילה אפילו הוא ספק לא גזרינן שמא יעבירנו דממנ"פ אי חי הוא שפיר קא מהיל והוי טבד"מ ואי לא מחתך בבשר הוא והוי ההעברה שלא לצורך כלל דהא לא מל ולא למד לימול וא"כ ג"כ אין איסור. ובזה ניחא הא דהקדים הכל חייבין בתק"ש וכו' ועיין במאירי שעמד ע"ז ולפמ"ש א"ש משום דהכל חייבין ילך ללמוד דוקא ולא שיתקע לו הבקי וא"כ אפילו אינו יו"ט נמי הו' צריכה לגופה ול"ק דהו' טבד"מ כתי' הנ"ל ולהכי גזרינן ועיין ברמב"ם פ"ב משופר שכתב ויוליכנו למי שיתקע לו דהוא פסק כר"י דמשאצל"ג חייב עלי' ומשו"ה לא בעינן שילך ללמוד:

וכשאני לעצמי אני אומר דכבר הביא המג"א סי' תקפ"ח בשם מהרמ"פ שהק' למה לי טעמא דשמא יעבירנו ת"ל דתקיעה שבות משום שמא יתקן כלי שיר והעמידו דבריהם במקום עשה ותי' דא"כ יהי' אסור לתקוע גם ביו"ט דשייך נמי גזירה זו ויעקרו מ"ע מה"ת לגמרי ואם יאסרו מטעם זה בשבת ולא ביו"ט יהיו דברי חכמים כחוכא אבל שמא יעבירנו ל"ש אלא בשבת והנה ככל החזיון הזה הוא גם בלולב דתקשי ג"כ ל"ל גזירה דשמא יעבירנו ת"ל משום איסור טלטול מוקצה ועיין סוכה מ"ב ותוס' שם וצ"ל כתי' מהרמ"פ הנ"ל. ולפ"ז א"ש דבאמת בשופר ולולב הטעם משום שהוא שבות בשופר שמא יתקן כלי שיר ובלולב איסור טלטול ובזה ל"ק הא הוי טבד"מ דהא הגזירה לא הי' בדבר מצוה לחוד אלא בדבר הרשות ודבר מצוה נמי בכלל הגזירה והעמידו דבריהם במקום עשה אלא אי לאו חשש דשמא יעבירנו ע"כ לא היו מעמידי' דבריהם משום יו"ט דלא הי' סברא לחלק בין יו"ט לשבת אבל כיון דיש סברא לחלק בין יו"ט לשבת משום שמא יעבירנו אף דמשו"ה לא הי' ראוי לגזור משום דהוי טבד"מ וליכא חיוב חטאת

מ"מ איסורא קעביד ויש טעם לחלק בין יו"ט לשבת שוב העמידו דבריהם במקום עשה משום שבות שיש בתק"ש ולולב דבזה ל"ש טבד"מ כנ"ל:

ובזה א"ש דברי תוס' סוכה מ"ג ד"ה אינהו דידעי וכו' שכתבו דשאני לולב שאינו אלא טלטול בעלמא וכיון דאשתרי במקדש לא החמירו במדינה אבל בתק"ש איכא מעשה חכמה ואחמור בה טפי עיי"ש ועמד עליהם המג"א סי' תקפ"ח דמשמע שהטעם משום שבות והלא בגמרא אמרו משום שמא יעבירנו ולפמ"ש ניחא דבאמת הטעם משום שבות אלא דאי לאו משום שמא יעבירנו לחלק בין יו"ט לשבת לא היו יכולין להעמיד דבריהם משום יו"ט אבל כיון דאיכא טעם דשמא יעבירנו לחלק בין יו"ט לשבת שוב העמידו דבריהם ואסור משום שבות ולא משום שמא יעבירנו כלל דהוי טבד"מ וא"ש:

ומה נעמו בזה דברי הרמב"ם פ"ב מה' שופר ה"ו שכתב אעפ"י שהתקיעה משום שבות ומן הדין הי' שתוקעין יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם ולמה אין תוקעי' גזירה שמא יטלנו וכו' ויעבירנו ד"א ברה"ר וכו' ויבא איסור סקילה וכו' ודבריו נפלאים למה הקדים הך אעפ"י וכו' הו"ל למימר ולמה אין תוקעין גזירה וכו' וגם מ"ש ויבא איסור סקילה אמאי לא כתב ויבא לידי חיוב חטאת דהרי עושה בשוגג וכן הלשון בכ"מ ועיין בלח"מ שם שהק' איך הי' מן הדין שידחה הא יו"ט עשה ול"ת כמ"ש הוא עצמו בפ"א משופר ה"ד ועוד הק' א"כ אי' דשמא יעבירנו נמי ידחה אמנם לפמ"ש לשון זהב לשונו דודאי אין העשה דוחה ל"ת ועשה דיו"ט אלא דשבות דשמא יתקן כלי שיר הי' מן הדין שידחה דזה שייך גם ביו"ט וא"כ עקרת לעשה לגמרי ולהכי צריך לטעם דשמא יעבירנו לחלק בין שבת ליו"ט וכיון דאינו עוקר לגמרי שוב לא דחי עשה ול"ת דיו"ט וממילא אסור משום שבות דשמא יתקן כלי שיר דע"ז ל"ש טבד"מ כנ"ל אבל משום שמא יעבירנו אין לאסור דהוי טבד"מ ולא יבא לכלל חיוב חטאת ומשו"ה כתב רק ויבא איסור סקילה וזה מספיק לחלק בין שבת ליו"ט אבל לא שתהי' עיקר הגזירה בשביל זה ולכן הקדים שהתקיעה שבות משום שמא יתקן כלי שיר אלא שהי' מן הדין שידחה כיון דא"כ עקרת למ"ע לגמרי ולמה אין תוקעין משום דשייך שמא יעבירנו לחלק בין שבת ליו"ט ממילא נשאר השבות דשמא יתקן כלי שיר וא"ש:

אך כל זה בשופר ולולב אבל במגילה דליכא רק משום שמא יעבירנו תקשי אמאי גזרינן הא הוי טבד"מ ולא אתי לכלל חטאת לכן נ"ל דרש"י פי' בהא דר"י מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה לקבל מתנות האביונים וא"א בשבת. ונראה דהא דא"א בשבת היינו משום דמתנות לאביונים הוי מעות וכמ"ש מג"א סי' תרצ"ה סקט"ו ואסור בשבת משום טלטול מוקצה ועיין בתוס' שם ובטו"א מה שהאריך בדבריהם. ולולי

דבריהם הקדושים אני אומר לפי הנ"ל פי' חדש דבאמת משום טעמא דעיניהם של עניים וכו' לא היינו דוחין מקרא מגילה בזמנה והיינו מתירין גם מתנות לאביונים בזמנה בשבת דליכא רק שבות דטלטול מוקצה ועיין תוס' סוכה הנ"ל דהוא שבות קל והי' עשה דקריאת מגילה ומתנות לאביונים דוחין שבות הנ"ל אלא כיון דהי' מותר מתנות לאביונים אנו חוששין מפני שעיניהם של עניים נשואות למ"מ לקבל מתנות לאביונים ועי"כ יהי' העניים בהולים למקרא מגילה ויעבירנו ד"א בר"ה ולא משום בהילות המצוה וא"כ לא יהי' טבד"מ ויבא לידי חיוב חטאת ולכן אסור משום שמא יעבירנו וטעמי דרבה ור"י מישך שייכי להדדי וא"ש:

ואמנם בגוף הדבר אי שייך גבי מגילה טבד"מ כיון דהוא רק דרבנן מוכח לכאורה בגמרא סוכה מ"ב דבמצוה דרבנן ל"ש טבד"מ דפריך התם הא מדאגבהי' נפיק בי' ומאי קושי' הא אכתי טרוד בדבר מצוה דרבנן לעשות הנענועים ושפיר פטור משום טבד"מ אע"כ משום טרדא במצוה דרבנן לא מקרי טבד"מ לפטרו. ויש לדחות דאף דבשביל שאר מצוה דרבנן לא מקרי טבד"מ מ"מ מקרא מגילה דהוא דברי קבלה חמיר כד"ת כמ"ש ב"י סי' תקנ"ד מקרי טבד"מ דמה"ט כתב טו"ז סי' תרפ"ז דמ"מ דוחה מצוה דאורייתא לגמרי:

אבל בעיקר הקושי' אני חוכך לפמ"ש כפ"ת בסוכה מ"ב דר"ת הוכיח מדברי ר"י דאפילו לא עבד מצוה פטור דמי לא עסקינן דהוציא את הלולב ללכת אצל בקי ולא מצא את הבקי ונמצא דטעה בד"מ ולא עשה מצוה דכיון דלא מצא בקי לא נטל הלולב כהלכתו ולא יי"ח עיי"ש וא"כ שפיר גזרינן שמא יעבירנו ד"א ולא ימצא בקי ולא יעשה מצוה ושפיר חייב חטאת ולק"מ. ואין להקשות אם לא מצא בקי הו"ל מלשאצל"ג ופטור דכבר כתבו תוס' שבת ק"ו ד"ה בחובל דחובל ומבעיר באיה"נ שסבר שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדרה מקרי צריכה לגופה אף דבאמת א"י לבשל ולתת לכלבו מ"מ כיון שהוא חשב שיכול מקרי מלאכת מחשבת וה"נ דכותי' בשלמא לעיל כתבתי דאם היום אינו יו"ט הוי משאצל"ג כיון שהוא יודע שהוא ספק יו"ט ס' חול לכן אם הוא חול גם לפי מחשבתו הוי משאצל"ג וא"ש:

אלא דעדיין תקשי לר"ה אליבא דר"י דטבד"מ ולא עשה מצוה נמי פטור אמאי גזרינן שמא יעבירנו ובזה לא יועיל תי' מעלתו משום דהוא ס' אינו יו"ט הוי טבד"מ ולא עשה מצוה וכמ"ש טעה"מ דהא לר"י אפילו לא עשה מצוה נמי פטור. אבל האמת יורה דרכו נ"ל סברא ישרה דלא מקרי טבד"מ אלא אם הי' יודע שהיום שבת והוא מוציא מרה"י לרה"ר או מעביר ד"א ברה"ר ושזה אסור בשבת רק שטעה דמצות לולב דוחה אי' זה שמותר להוציא כדי לילך אצל הבקי ללמוד אז מקרי טועה בדבר מצוה שטעה

שמצוה לעשות עבירה זו ופטור לר"י משום שהוציא ברשות מצוה אבל אם ידע שמצות לולב ושופר אינם דוחין שבת שילך אצל הבקי ללמוד רק ששגג וטעה שאינו שבת או שמלאכת הוצאה מותר או שלא ידע שמוציא מרה"י לרה"ר ושהוא ד"א ברה"ר לא מקרי טבד"מ וחייב חטאת ושפיר גזרינן שמא יעבירנו ויטעה וישגוג בכה"ג דלא הוי טועה בדבר מצוה וא"ש:

אך לכאורה דברי רש"י בסוכה מ"א הם נגד זה דפי' בד"ה שהוציאו ברשות ומתוך כך טעה ושכח שהוא שבת עיי"ש. אבל אחר העיון נ"ל דלק"מ ואסברא טעמא דמילתא דחילוק הנ"ל דתוס' בשבת ע' ע"ב ד"ה א"ל הקשו משבועות י"ט ודף כ"ו ותי' דהא דמהדר לי' הכא לפטרו משום דקסבר שגגת שבת עיקר דעיקר המצוה הוא משום שבת עיי"ש ביאור דבריהם דהרי אנוס פטור מחטאת רק שוגג חייב דהי' לו להשים על לב ולא ישגוג ועיין בר"ן ר"פ שבועות העדות דעדים שנשבעו אין אנו יודעי' לך עדות והם שוגגי' לגמרי כסבורים הם שא"י לו עדות הוי שבועת שקר כיון שאלו היו שמים על לב היו יודעי' רק דהתם פטורים דשוגג גמור פטור משום דאינו אדם בשבועה וכדר"כ ור"א עיי"ש היטב אבל בעלמא חייב שוגג משום דהי' לו להשיב על לב ולפ"ז אם הי' לו שגגת שבת ששכח שהוא שבת שוב לא הי' לו להשים על לב כלל איזה מלאכה אסורה דהא בחול אין נ"מ מזה ולכן חייב רק א' על שגגת שבת ולא עכאו"א משום שגגת מלאכה ולפ"ז בשלמא אם טועה דמשום מצוה זו מותר לעשות ומחויב לעשות א"כ א"א לו להכשל ע"י שלא שם על לב בדבר הרשות דהא ידע כל האי' רק שטעה שמצוה דוחה מקרי טבד"מ ופטור על שלא שם על לב אבל אם שכח שבת או מלאכה הרי יוכל להכשל גם בדבר הרשות ואם אתה פטרו יפטר גם אם הוציא שאר דברים כל זמן שטרוד בנטילת לולב שהרי מחמת בהילת מצוה לא שם על לב והא לא אמרינן ומשו"ה לא מקרי טבד"מ וחייב גם על הוצאת לולב. ומעתה כל זה בלא עשה מצוה כגון דלא מצא בקי כנ"ל אבל בעשה מצוה פטור גם בשכח מלאכה או שבת ע"י בהילת מצוה דאין לומר דא"כ יפטר גם בהוצאת רשות כיון דע"י בהילת המצוה בא לו שלא שם על לב ז"א דבהוצאת רשות לא עשה מצוה וחייב ולפ"ז א"ש דמתני' מיירי בעשה מצוה ולהכי פטור גם בשגגת שבת אבל הא גזרינן שפיר שמא יעבירנו בשגגת שבת או שגגת מלאכה ולא יעשה מצוה כנ"ל ובזה שפיר חייב כמש"ל:

ובהכי ניחא מה שעמד כפ"ת בסוכה שם אמאי נקט ר"ה לאשמעינן דטבד"מ פטור לר"י אפילו בלא עשה מצוה בעולת העוף שנמצא בין אגפי' ואמאי לא העמיד דיני על מתני' ולימא הא דר"י אפילו לא עבד מצוה כגון שלא מצא בקי וכו' עיי"ש ולפמ"ש א"ש

דמתני' מירי נמי בשגגת שבת ומלאכה ובזה בעינן דוקא עשה מצוה אבל בהאי דעולת העוף וכסבר חטאת העוף דהטעות הי' על העבירה שהוא דבר מצוה בזה לא בעינן עשה מצוה וא"ש:

ובזה אפשר לפרש דברי תוס' יו"ט רפ"ק דשבת ד"ה פשט שכתב ואפילו לר"י דפי"ט דמכלתי' ולר' יוסי דסוכה פ"ג מי"ד דהלכתא כותיהו דלא ניתנה שבת לדחות אצל מצות צדקה כלל משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות וכו' וכבר נתחבטו האחרונים בהבנתו מאי ניתנה שבת לדחות גבי לולב. ולפמ"ש נראה בכוונתו דבמילה ולולב הי' הטעות שניתן לדחות ומשו"ה מקרי טבד"מ לר"י בעשה מצוה ולר' יוסי אפי' לא עשה מצוה אבל כאן לא הי' הטעות דניתן שבת לדחות אצל מצות צדקה כלל רק הי' שגגת שבת או שגגת מלאכה לכן לא מקרי טבד"מ ואף דבעשה מצוה גם בכה"ג פטור לר"י כנ"ל מ"מ זה רק אם בעבירה עשה גם מצוה אבל כאן בעבירת הוצאה לא עשה מצוה דהרי הי' יכול לתת לעני בלי עבירת הוצאה עכ"פ בזה עוקר וזה מניח דליכא איסור תורה וא"כ לא מקרי עשה מצוה אבל בלולב בעבירת הוצאה עשה מצוה שלמד הנענועים או הברכה. ומה שהביא ראי' משבת קל"ז היינו רק כי היכי דהתם משום דליכא בהילות מצוה אמרינן דהי' לו להשים על לב וחייב אף דטבד"מ ה"נ בשגגת שבת ומלאכה חייב אף שטועה ע"י בהילות מצוה מ"מ הי' לו להשים על לב שלא ישכח בדבר שאפשר להכשל גם בדבר הרשות כנ"ל ואינו גזיה"כ לפטרו והיכי דאיכא סברא לחייבו משום דהי' לו להשים על לב באמת חייב וא"ש [ועיין לעיל סימן שמ"ה] וד' יגדלנו וינשאנו כל ימי עולם. ונראה בשכלול היכל ואולם. כנפשו ונפש הדו"ש וטובתו כל הימים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שעב

בעזה"י פת מאדע יע"א א' לסדר ופניהם איש אל אחיו שנת ברכו"ת לפ"ק:

בין גאולה לגאולה. ריוח ששון וצהלה. בתואר אדם המעלה. ועל ראשו גולה. ה"ה כבוד חותני אהובי כנפשי הרבני הגדול בתורה. וביראה טהורה. חריף ובקי. שכלו זך ונקי כש"ת מו"ה יוסף דוב כהנא נ"י:

מפתח שפתי מוסרים מוסרות אהבה וחיבה וכו' ועתה באתי ע"ד תורה בדין עושין סעודת פורים בשבת דפסק המחבר בשו"ע או"ח סימן תרפ"ח כירושלמי דאין עושין והרלב"ח חולק ע"ש. וראשית דברי חותני נ"י להעיר במגילת אסתר בפסוק ע"כ היהודים הפרזים וכו' כתיב עושים שמחה ומשתה ויו"ט ומשלוח מנות איש לרעהו ולא כתיב

ומתנות לאביונים ובפסוק כימים אשר נחו כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות וכו' ומתנות לאביונים ומע"ה כתב מה שכתב דפחחש"י:

ומה שנ"ל בזה הנה מעולם תמהתי מנא הא מילתא דאמר רב במגילה ז' חייב אדם לבסומי בפורי' וכו' והיכי רמיזא במגילת אסתר ועיין מגילה ד"ב ואי משום דכתיב משתה הלא אמרו במגילה ה' ע"ב משתה מלמד שאסור בתענית משמע שאסור רק להתענות ולא שמחויב לבסומי ועיין בר"ן במגילה ד"ו שכתב בתוך דבריו משתה מלמד שאסור בתענית והיינו עיקר חיובי' דסעודה יתירה דאמרינן חייב אינש לבסומי בפורי' אפשר דאמרינן דמדרבנן בעלמא הוא ולאו מעיקר חיובי' הוא עיי"ש:

אמנם לענ"ד נראה דהנה באמת קשי' ל' למה לי קרא שמחה שאסור בהספד משתה שאסור בתענית הלא כיון דכתיב ויו"ט ממילא ידעינן שאסור בהספד ותענית כמו יו"ט ועיין בפסחים דס"ח ובאו"ח תקס"ט וסי' פר"ח ובמג"א סי' תר"ד ובשלמא לענין הספד אפשר לומר דאיצטריך קרא דלא נאמר כקושי' תוס' ד"ה שאסורי' בשם רש"י מי נתן כח לימי מגילת אסתר לדחות אבילות ועיין באו"ח סי' תרצ"ו אבל בתענית קשי' ודוחק לומר דבא לאסור ת"ח בפורים דמותר ביו"ט דהא באמת פסק רמ"א דמותר להתענית ת"ח בפורים ועיין מג"א סי' תר"ד:

אך למאי דאמרינן חייב לבסומי בפוריא לק"מ דהא ביו"ט אינו חייב לבסומי אף שאסור להתענות ושפיר איצטריך משתה לומר דחייב לבסומי וא"כ מוכח מזה דחייב לבסומי והא דאמר ר"י רק משתה מלמד שאסור בתענית ולא נקט רבותא טפי חיוב בסומי היינו משום דר' יוסף אמר בפסחים ס"ח הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם משום דימי משתה ושמחה כתיב ונקט מילתי' אליבא דכ"ע גם לר"א דמותר להתענות ביו"ט ולדידי' לא מוכח ממשתה רק שאסור בתענית אבל לדידן דקי"ל כר' יושע שפיר מוכח ממשתה חיוב בסומי כקושי' הנ"ל:

אמנם לפ"ז הי' אפשר לומר דמותר לעשות סעודות פורים בשבת דהא טעמא דאין עושין סעודות פורים בשבת הוא משום דאין סעודות פורים. נכרת עיין מג"א סס"י תרצ"ו ואם חייב לבסומי בפורי' הרי שפיר נכרת דהא בשבת אינו מחויב לבסומי ועיין חת"ס או"ח סי' קצ"ו ואף דבירושלמי דריש לה מקרא לעשות אותם ימי וכו' את ששמחתו תלוי' בב"ד יצא זה ששמחתו תלוי' בידי שמים מ"מ היא גופא טעמא בעי למה תקנו סעודת פורים בשבת וע"כ מטעם הנ"ל שאין סעודת פורים ניכרת ולפי"ז למאן דאית לי' חייב לבסומי דניכרת שפיר ע"כ לית לי' דרשה דירושלמי ושפיר עושין סעודות פורים בשבת ולהירושלמי ע"כ לית לי' הא דחייב לבסומי. ובזה א"ש פסק השו"ע סי' תרפ"ח דפסק

כירושלמי דאין עושין סעודת פורים בשבת ורלב"ח בתשו' חלק ע"ז משום דקשי' לי' במגילה ל' בי"ד שחל בע"ש דאמר שמואל דקורין פ' זכור למחר כיון דאיכא מוקפי' דעבדי בט"ו עשי' וזכירה בהדדי וכו' וע"כ ר"ל דמוקפי' עבד' סעודה בשבת דמגילה בשבת לא קרי' והוא דלא כירושלמי עיי"ש במג"א ומחה"ש ועיין נוב"י מהדו"ק חלק או"ח בסופו:

ולפמ"ש א"ש דכבר כתב ר' אפרים הובא בבעה"מ מגילה ז' דמהאי עובדא דקם רבה שחטי' לר' זירא אידחי מהלכה האי דחייב לבסומי עיי"ש ולפ"ז א"ש דהתם במגילה ל' בפלוגתא דרב ושמואל דהוי קודם האי עובדא הוי ס"ל כרב דחייב לבסומי וגם שמואל השיב לרב אפילו דס"ל חייב לבסומי וכו' וע"כ לית לן דרשה דירושלמי ועושין סעודת פורים בשבת דהוי זכירה ועשי' בהדדי עכ"פ למוקפי' אבל השו"ע קאי לפסק הלכה דאידחי הך חייב לבסומי שפיר אית לן דרשה דירושלמי דאין עושין סעודה של פורים בשבת:

אמנם לפ"ז הדק"ל למה לי משתה שאסור בתענית ת"ל מיו"ט וע"כ משתה לבסומי ונהי דאמרינן יו"ט לא קבילו עלייהו דאח"כ לא כתיב יו"ט וי"ל דמשתה דכתיב אח"כ היינו רק איסור תענית ולא לבסומי אבל מ"מ מאן לימא לן דהדרי מבסומי דמעיקרא וצ"ל דבאמת מכח דרשת ירושלמי מלעשות מוכח כמו דיו"ט לא קיבלו עלייהו כן נמי בסומי לא קבילו עלייהו ועיין בבעה"מ ריש מגילה מבואר שם שתכלית מתנות לאביונים הוא כדי שיהי' להם לסעודת ושמחת פורים ולפ"ז אם עושין הסעודה בשבת משלוח מנות שהוא דבר המתוקן לסעודה כמבואר בשו"ע שפיר יכול להיות בשבת אבל מתנות לאביונים אי אפשר בשבת שהרי אינו יכול להכין צרכי סעודה בשבת ועיין בס' ברכי יוסף בהל' מגילה. ולפ"ז א"ש דמעיקרא כתיב יו"ט וע"כ משתה לבסומי ועשית סעודה בשבת כנ"ל שפיר לא כתיב מתנות לאביונים שהרי אז מתנות לאביונים אינו ביום המשתה אבל אח"כ דלא כתיב יו"ט וכתיב לעשות כדרשת ירושלמי דאין עושין סעודה בשבת והקדמת קריאה לא הי' אז והי' נותנים מתנות לאביונים ביום המשתה וסעודה ביום א' שפיר כתיב ומתנות לאביונים:

ובדברינו אלה נ"ל ליישב במגילה ז' דאמרינן אסתר ברוה"ק נאמרה ר"י אמר מהכא וימי פורים האלה לא יעברו וכו' רנב"י אמר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם וכבר עמדו בתוס' שם דאיך מוכח יותר מסיפא דקרא ממאי דמוכח מרישא. אמנם נ"ל דלכאורה קשי' דילמא לא יעברו אתי דאין לאחר סעודת פורים יותר מי"ד לפרזים וט"ו למוקפי' כמו דדרשינן בריש מגילה ולא יעבור לענין קריאת המגילה ועיין בר"ן מגילה ד"ה ונוב"י

קמא חאו"ח בסופו. אך לירושלמי הנ"ל דדרשינן מלעשות אותם וכו' דאין עושין סעודה בשבת ע"כ כי מקלע פורים בשבת מאחרי' וא"כ א"א לומר דלא יעברו כנ"ל. אבל באמת הא ליתא דהא אפשר כי מקלע פורים בשבת מקדי' הסעודה מע"ש ועיין פנ"י ד"ה ונוב"י הנ"ל ולעולם ולא יעברו דאין מאחרי' כנ"ל ובשלמא לדעת ר"ת שהובא ברא"ש ריש מגילה די"ג זמן קהלה וכו' היינו שמתאספי' לאסתר תענית וכבר הי' זה בימי מרדכי ואסתר י"ל בדוחק דלהקדי' הסעודה מע"ש א"א שהרי הוא יום התענית ולהרחיק ב' ימים קודם זמנו אינו ניכר שהוא לשם סעודת פורים שהרי להירושלמי אינו מחויב לבסומי אבל לשאר פירושי' שם ודאי קשי':

אך הא ליתא דעיין פנ"י ד"ד ע"ב דגזירת שמא יעבירנו ועיניהם של עניים לא הי' בימי מרדכי ואסתר וכן משמע מלשון רש"י דף ה' ע"ש זמנם וא"כ קראו את המגילה בזמנה בשבת וא"כ א"א לעשות הסעודה מע"ש דלא תקדים עשי' לזכירה ועיין רש"י ד"ב ד"ה אשכחן וד"ה זכירה דעשי' הוא משתה ושמחה וזכירה קריאת המגילה ועיין בגמרא ד"ל ואפילו לשמואל דס"ל מכיון דאיכא מוקפי' דעבדו בחמיסר לא מיקרי עשי' קודם לזכירה עיין היטב בגמ' ד"ל וא"כ אפשר כי חל י"ד בשבת מקדימין הסעודה מע"ש ואפ"ה לא מיקרי עשי' קודם לזכירה כיון דעשי' המוקפי' הוא אח"כ מ"מ אם פורים של מוקפי' חל בשבת ע"כ אנו מאחרי' הסעודה ולא מקדימי' מע"ש דלא תקדים עשי' לזכירה דכאן אין שום עשי' אח"כ אם מקדימי' וא"כ הה"נ בפרזים מאחרי' וע"כ לא יעברו לא אתי להנ"ל:

אלא דאכתי קשי' דילמא לא יעברו אתי דאין מאחרי' אלא מקדימי' אם חל בשבת ואי דא"כ קדמה עשי' לזכירה דילמא באמת גילה קרא שגם הזכירה מקדימי' מע"ש. אמנם הא ליתא דא"כ ל"ל ולא יעבור שאין מאחרי' קריאת המגילה ת"ל כיון שאין מאחרי' הסעודה ע"כ אין מאחרי' הקריאה דא"כ תקדם עשי' לזכירה. אבל מצאתי בירושלמי על קושי' הגמ' ואימא ט"ו וט"ז ר' אבוהו בשם ר"א לא יעבור ולא יעברו פי' כיון דכתיב ולא יעבור לגופא א"כ ולא יעברו מיותר שאין לאחר והדק"ל כמובן. אך י"ל דר' יוסף ס"ל כריב"נ בשם שמואל שם בירושלמי דנילף מדהו"ל למכתב לא יעבור וכתיב ולא יעבור ושפיר י"ל כתי' הנ"ל ומוכח דברוה"ק נאמר. אבל רנב"י ס"ל כר"א וא"כ לא מוכח מולא יעברו דברוה"ק נאמר כקושי' הנ"ל ולכן צריך לומר מסיפא דקרא וזכרם לא יסוף מזרעם:

ומה שהעיר חותני נ"י מדוע באמת יו"ט לא קבילו עלייהו אכתוב מה שאמרתי ליישב קושי' תוס' מגילה ד"ז ד"ה לכולהו שהקשו הא לשמואל נמי איכא פרכא דבפר"ע שבת דפ"ח בעי רבא גופא הך קרא לדרשה אחרינא קיימו מה שקבלו כבר. ונ"ל דהנה לכאורה קשי' לי' דתוס' בר"ה דכ"ח ודפ"ז הקשו איך תוקעי' כשהן עומדי' וכשהן יושבין הא עבר

על בל תוסיף ואפילו לאו זמני' כיון דמכוין לשם מצוה עובר וכו' ותי' דבעשיית מצוה ב"פ אינו עובר משום בל תוסיף עיי"ש באריכות ועיין בחי' רשב"א דט"ז מה שתי' בזה ולפ"ז קשי' לי איך רצו מרדכי ואסתר בתחילה לקבוע פורים ליו"ט הא כיון שיעשוהו יו"ט ככל משפטו וחוקתו לשם מצוה הרי עוברין על בל תוסיף אפילו שלא בזמנו ומוסיף יום על ימים שפיר הוי בל תוסיף כדמשמע הסוגי' שם בר"ה גב' ישן בשמיני בסוכה ועיין בס' ברכי יוסף סי' תרפ"ח ובס' שלום ירושלים מגילה ד'. ולכאורה יש ליישב דאפילו אי יו"ט קבילו עלייהו היינו רק ביום ולא בלילה דימי משתה ושמחה ויו"ט כתיב וכדאמרינן מה"ט סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח ועיין חת"ס סי' קצ"ה ולפ"ז כיון דלא דמי ליו"ט דאורייתא שהוא גם בלילה ליכא בל תוסיף אבל כבר הוכיח בטורי אבן מן הירושלמי דאי תקנו יו"ט הי' אסור גם בלילה וקשה קושי' הנ"ל:

לכן נ"ל עפי"מ דאמרינן שם פר"ע ויתיצבו בתחתי' ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית ואמרינן שם מכאן מודעה רבה לאורייתא שיכולי' לומר אנוסים היינו ולפ"ז י"ל דמרדכי ואסתר חשבו שעדיין לא קבלו ישראל את התורה בלב שלם רק באונס ומודעה רבה וממילא ליכא בל תוסיף כלל לכן רצו לקבוע גם יו"ט אמנם היהודים ידעו בעצמם כי קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר כדרשת רבא בפר"ע וא"כ איכא בל תוסיף ביו"ט ומשו"ה יו"ט לא קבילו עלייהו. וזה מדויק בלשון הגמ' אמר שמואל וכו' שנ' קיימו וקבלו קיימו למעלה אבל רק מה שקבלו למטה אבל יו"ט שלא קבלו אף שמרדכי ואסתר רצו לקבוע לא קיימו. וביאר רבא שם בשבת הטעם יען שבאמת קיימו מה שקבלו כבר וא"כ מן הדין לא קיבלו יו"ט וא"כ מדקיימו למעלה רק מה שקבלו למטה מוכח דקיימו מה שקבלו כבר והכל חד ושפיר קאמר רבא דשמואל לית לי' פרכא. ועת לקצר כי אני טרוד מאוד והנני חותם בברכת שלום ואמת כנפשו הטהורה ונפש חתנו כבנו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שעג

שיל"ת פורים תרמ"ד לפ"ק:

על דברת המאירי במגילה י"ד לר"נ דאמר קריאתה זו הלולא אי לית לי' מגילה קורא הלל בפורים ע"ש. ועמד עליו בספר ברכי יוסף סימן תרצ"ג ס"ד אמאי לא חשו לו הפוסקים ע"ש. ולפענ"ד נראה ליישב ואקדים במה שעמדו תוס' מגילה דף ז' אהא דאמרינן התם אסתר ברוה"ק נאמרה מדכתיב וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים רנב"י אומר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם ומה הוסיף רנב"י. ונ"ל דבאמת יש לתמוה איך מוכח

מהני קראי דברוה"ק נאמרה משום שידעו העתיד ומאן יימר שאין אלו אלא דברי נביאות דילמא קאמר שיקיימו ימי הפורים לעולם ועיין טו"א שם. אך לק"מ דנהי דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אבל עכ"פ אם גדולים בחכמה ובמנין יכולין לבטל. וא"כ איך אמרו כותבי המגילה וימי הפורים לא יעברו וזכרם לא יסוף מזרעם שמא יעמוד בעתיד ב"ד אחר גדול מהם בחכמה ובמנין ויבטלו ימי הפורים. אע"כ דברוה"ק נאמרה ואין יכולין לבטל או שידעו ברוה"ק שלא יעמוד ב"ד שיבטל:

אבל אכתי קשה לי למאי דאמרינן מגילה י"ד אהא דהוסיפו מקרא מגילה מאי דרוש אר"ח בר אבין אריב"ק ומה מעבדות לחרות אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כ"ש ע"ש. וכתב חת"ס או"ח סימן קס"א ור"ח [ועיי' עוד בחת"ס יו"ד סי' רל"ג] שהוא ק"ו דאורייתא ועיין רמב"ם ורמב"ן בספר המצות שורש א' וכיון דהוא דאורייתא שפיר כתבו גם בלי רוה"ק שלא יעברו וזכרם לא יסוף אך ז"א דהתינח מקרא מגילה איכא ק"ו אבל שאר חובת היום משתה ושמחה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים דליכא ק"ו רק אשירה מנ"ל דלא יבטלו שאינו אלא מדרבנן וא"כ איך כתבו וימי הפורים לא יעברו אע"כ דברוה"ק נאמרה. אבל עדיין קשה דילמא וימי הפורים לא יעברו קאי רק על מקרא מגילה לזה אמר רנב"י מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם וזכירה היינו קריאת מגילה וא"כ מקרא מגילה דהוא מה"ת בהדיא כתיב וע"כ וימי הפורים אשאר חובת היום קאי ומוכח דברוה"ק נאמרה כנ"ל ותרווייהו צריכי:

ועל פי גמרא דמגילה י"ד הנ"ל נ"ל עוד בסגנון אחר דבאמת ק"ל מאי ק"ו הוא זה הא אמרינן בעירובין י"ג ע"ב נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא וא"כ דילמא מעבדות לחרות אמרינן שירה אבל ממיתה לחיים לא אמרינן שירה דנוח לו שלא נברא. ויש ליישב דודאי נוח לו שלא נברא אבל כיון שנברא ודאי נבחר החיים ממות ושפיר איכא ק"ו. אך כל זה לדידהו גופא אבל זרעם שלא נבראו עדיין ודאי טוב שלא נברא וליכא ק"ו והשתא א"ש דס"ל לרנב"י דמרישא דקרא ולא יעברו אינו מוכח דברוה"ק נאמרה כקושיא הנ"ל שמא מכח ק"ו לכן הביא סיפא דקרא וזכרם לא יסוף מזרעם דבזרעם ל"ש ק"ו וזה כנ"ל ושפיר מוכח דברוה"ק נאמרה:

ויותר נ"ל דתוס' בעירובין שם הקשה מהא דע"ז ה' בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא הם לא חטאו אנו אבו לא באנו לעולם. ותירץ דהכא איירי בסתם בני אדם אבל צדיק אשריו ואשרי דורו ע"ש. ולפ"ז כיון דבימי מרדכי ואסתר קימו מה שקבלו כבר וקבלו תורה ברצון שפיר טוב להם שנבראו ושפיר איכא ק"ו ומיושב קושית תוס' על דרך הנ"ל. ולפי משמעות הסוגיא שם דף י"ד נראה דלא פריך א"ה הלל נמי נימא אינו אלא אי

ילפינן מקרא מגילה מק"ו הנ"ל אבל אי לאו מק"ו רק מדרבנן לא קשה כלל הלל נמי נימא וא"כ לפי הנ"ל ליתא לק"ו אלא בדור צדיקים ואז שפיר כתב מאירי דאי לית לי' מגילה קורא את ההלל אבל אנן בזה"ז דאין אדם יודע אם הוא צדיק גמור ליתא לק"ו ושפיר לא חשו הפוסקים לקרות הלל (אי לית לי' מגילה וא"ש:

ומה שנתקשה השואל בתשובת חת"ס או"ח קצ"ב עוד לדברי המאירי מהא דמגילה ח"י שכתב ר"מ מגילה מלבו ולמה לא קרא הלל במקום מגילה. לפענ"ד פשוט לק"מ דלא קאמר בגמרא אלא דבקריאת מגילה יוצא נמי ידי חובת הלל דקריאתה זו הלולא אבל בהלל ודאי אינו יוצא ידי חובת קריאת מגילה ולהכי כתב ר"מ מגילה מלבו לצאת נמי יי"ח מקרא מגילה. והכי משמע לישנא דגמרא שם דף י"ד דפריך א"ה הלל נמי נימא משמע דק"ל שנקרא המגילה וגם הלל אבל לא קשה לי' דנימא הלל ולא מגילה וא"כ נהי דהמתרץ השיב קריאתה זו הלולא דבמגילה יוצא נמי ידי הלל אבל לא נד מסברת המקשן דבהלל אינו יוצא ידי מקרא מגילה וא"ש:

ואיידי דאיירי אעתיק לו מגליון טור שלי סימן תרפ"ב מ"ש על דברי חת"ס או"ח סימן ר"ח הנ"ל וז"ל שם. עיין חת"ס או"ח סימן ר"ח דפורים וחנוכה וכל ימי מג"ת לעשות זכר לנס ממות לחיים הוא דאורייתא ממש מק"ו כדאיתא פ"ק דמגילה אבל איכות וכמות הזכר מה יהי' הוא רק מדרבנן יע"ש וק"ל דהא הב"י כתב דמשו"ה אם לא אמר על הנסים בחנוכה ופורים אין מחזירין אותו משום דלאו דאורייתא נינהו ע"ב ולהנ"ל גם חנוכה ופורים דאורייתא ואמאי אין מחזירין. ואין לומר דהאי לומר מעין המאורע לאו דאורייתא דהא זה גם בר"ח ושבת לאו דאורייתא. ואולי י"ל לפי' התוספתא כל יום שאין בו מוסף וכו' וא"כ הפי' היכא שהמוסף מה"ת גם בהוספה דרבנן בתפילה מחזירין אבל היכי שאין מוסף מה"ת גם הוספה דרבנן אין מחזירין. ועוד י"ל למ"ש טו"ז או"ח סימן תר"ע סק"ג דפורים הי' עיקר הנס בהצלת נפשות והנאת הגוף וא"כ עיקר הזכר מה"ת במשתה ושמחה ובחנוכה בהדלקת נרות ולא בהוספת תפלה ולכן אין מחזירין אבל בשבת ור"ח דהוא מה"ת בקרבן ותפלה במקום קרבן שפיר מחזירין. ובזה מיושב קושית מג"א סימן תרצ"ה סק"ט על של"ה ורש"ל דאם שכח על הנסים בבהמ"ז מחזירין משום דלא סגי דלא אכיל והקשה מג"א מי עדיף מתפילה. ולפמ"ש שפיר עדיף דתפילה לפורים לאו דאורייתא אבל אכילת פורים מה"ת. ועוד נלפענ"ד לחלק דתפלה אינו חובה מחמת פורים ולהכי אין מחזירין אותה אבל סעודה דבא חובה מחמת פורים שפיר מחזירין אותו ועיין בשבת כ"ד ע"א. ובזה הנני דו"ש עם ברכת שמחת פורים ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שעד

בעזהי"ת:

להרבני המופלג מהו' אברהם ישי מאנדל נ"י בק"ק אלמאשד יע"א:

אחדשה"ט וכו' ואשר שאל פירש בדברי מג"א סימן תר"ץ ס"ק כ"ב מ"ש בשם מהרא"ם בביאורי סמ"ג שכתב והמנהג הבנוי על פי הפסיקתא או ספרים חיצונים אמרי' מנהג עוקר הלכה מה פירוש של ספרים חיצונים ידע ידידי נ"י כי בזמן הגמ' הי' נקרא המשנה תלמוד וע"ז אמרו ב"ב דף ק"ל אין למדין הלכה מפי תלמוד ועכשיו נקרא הגמ' שלנו תלמוד וע"ז אמרו בירושלמי דחגיגה אין למדין לא מפי הלכות ולא מפי התוספתא ולא מן האגדות אלא מן התלמוד ר"ל הויות דאמוראים ועיין כ"ז במבוא התלמוד למהר"ש הנגיד:

והנה להורות דין והלכה למעשה הוא רק על פי תלמוד בבלי שלנו וכל מקום שהזוהר ובעלי הקבלה חולקי' עם הגמ' הלך אחר הגמ' עיין במג"א סי' כ"ה סק"כ ואפילו במקום שהירושלמי חולק אגמ' דילן פסקינן כגמ' דילן כמבואר בראשונים ועיקרה נסדרה להורות הלכה למעשה. ומן התוספתא ג"כ למדין הלכה במקום שאין סתירה נגדה מן התלמוד כיון שעיקרה להלכה אבל מן המדרשים יש עיון גדול אם למדין מהם פסקי הלכות אפילו במקום שאין סתירה מן הגמ' כיון שלא נסדרו להלכה עיין תוס' יו"ט ברכות פ"ה מ"ד בד"ה ואם ועיין נוב"י תנינא יו"ד סי' קס"א:

ומעתה כל הספרים הקדושים שהם חוץ מן התלמוד נקראים בשם ספרים חיצונים דהיינו מס' סופרים ופסיקתא וזוהר ועיין בחת"ס חאו"ח ח סי' ל"ו מבואר כן להדי' ועיין עוד שם סי' ק"ג ולשון ספרים חיצונים פי' ספרים שהם חוץ מן התלמוד. ועתה השאילו הלשון לקרוא כן ספרי מירוס להבדיל בין הקודש לחול ופי' ספרים שהם חוץ מספרי קודש:

ובסתירת המחבר סימן תרפ"ט ס"ב שהעיר המג"א סק"ד דהכא במגילה פסק שאין קטן מוציא ובסימן תרע"ה גבי נ"ח פסק דמוציא ע"ש. אעתיק לו מ"ש בגליון מג"א שלי וז"ל שם. נלפענ"ד דבחולין י"ב אמרינן דקטן אין לו מחשבה אבל מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מהני דקיימא עולה בדרום ואתיה לצפון ושחטי' והרי קיי"ל דצריך לכוין שומע ומשמיע ולהכי במגילה אין מוציא דאין לו מחשבה להוציא השומע אבל בנ"ח שלוקח שמן מבעה"ב ומדליק על פתח ביתו מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שמכווין להוציא שפיר מוציא דאתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן:

ועונ"ל דשאני מגילה דהוי דאורייתא מק"ו דאמרינן במגילה י"ד השתא מעבדות לחרות אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כ"ש אלא דמה"ת הוי סגי בהלל ואתי דרבנן ותיקנו מגילה ועיין מאירי שם אין לו מגילה קורא הלל [וע"ל סי' שע"ג] ועיין בסה"מ שורש א' ובהשגות רמב"ן שם ובחת"ס או"ח סימן קס"א ור"ח [עיין תשובה הקודמת] ולהכי כשאינו אומר שירה אחריתא רק קריאתה זו הוא הלולא אין הקטן מוציא דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא יתא אבל בחנוכה שהוא דרבנן שפיר אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן וא"ש:

ושלישית נ"ל לפמ"ש פנ"י בגיטין דף ס"ד ע"ב דמילתא דאיתא בדנפשי' גם קטן נעשה שליח ע"ש. ולפ"ז בנ"ח שהוא מעשה הדלקה או הנחה ושייך בי' שליחות א"כ גם קטן יכול להוציא מדין שליחות דנעשה שלוחו דהא איתי' בדנפשי' ואף דהוי תרי דרבנן מ"מ מקרי בתורת אותו דבר כמו דאשה נעשה שליח הולכה ואיש שליח קבלה אף דאשה אינה בנתינת גט ואיש אינו בקבלת גט מ"מ מקרי בתורת אותו דבר. אבל קריאת מגילה שהוא מצוה שבגוף דל"ש בי' שליחות וצריך שישמע דוקא מבר חיובא שפיר אמרינן דאינו יוצא בקריאת קטן שחיובו הוא תרי דרבנן ולא מקרי לגבי גדול שחיובו חד דרבנן בר חיובא ונכון. עכ"ל שם:

תשובה שעה

עוד להנ"ל

וע"ד אשר שאל שהתווכח עם א' מלומדי למד שאמר כיון שכתוב במגילה משתה וי"ט וא"כ פורי' נמי יו"ט הוא וחייב לאכול ב' סעודות כמו ביו"ט ומעלתו השיב דיו"ט לא קבילו עלייהו. והנה גם שניהם לא ראו מ"ש רמ"א בשו"ע רס"י תרצ"ה דבסעודה אחת יוצאין יע"ש. אלא שדברי הרמ"א הנ"ל צל"ע קצת לפמ"ש ליישב קושי' מג"א סי' הנ"ל סק"ט שהקשה דלא מצינו שחייב לאכול פת בפורים ומצי למיפטר נפשי' בשאר מיני מטעמים וכתבתי ליישב דאמרינן במגילה דף ה' ע"ב הספד ותענית קבלו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב משתה ושמחה וי"ט ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואלו יו"ט לא כתיב ע"ש. והרי מבואר בסי' תקכ"ט דביו"ט חייב באכילת פת ועיין ר"ן סוכה פ"ב וא"כ מעיקרא כשרצה לקבוע יו"ט הי' מחויב לאכול פת אלא שהוסיפו משתה ושמחה דמחויב אפילו לבסומי כמ"ש במק"א [עיי"ל סי' שע"ב] ונהי דמלאכה לא קבילו עלייהו דאח"כ לא כתיב יו"ט אבל מה ששייך למשתה ושמחה גם יו"ט קבילו עלייהו ושפיר יש חיוב לאכול פת בפורים וא"ש. וא"כ דברי רמ"א הנ"ל צ"ע

אמאי יהי' יוצאין בסעודה אחת ואמאי לא בעינן שתי סעודת כמו ביו"ט. אמנם באמת הא ליתא דגם ביו"ט חיוב הב' סעודת הוא א' בלילה וא' ביום והכא ימי משתה ושמחה כתיב וממעטינן לילות כדמצינו בכמה דוכתי ומעיקרא לא רצו לקבוע יו"ט רק ביוכ וא"ש וכל העם יוצאי' ביד רמ"א. ידידו הדו"ש וחותם בשמחת פורים:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שעו

שיל"ת פורים תרמ"ד לפ"ק:
ברכות אביך גברו על ברכת הורים:
בימי הפורים. ד' קרנך ירים. בנחלה בלי מצרים. ותאיר לארץ ולדרים. בדברי תורה עינים מאירים. סלסלה ותרוממיך ותושיבך בין נגידים ועשירים. סגני ארץ וחורים. אהובי בני הרבני החו"ב כמו"ה יצחק יעקב נ"י בלוהם:
קראתי את המגילה וקריאתה זו הלולך בקושיא נאה במגילה ח"י דפריך וממאי דהאי זכירה קריאה הוא דילמא עיונא בעלמא והקשית לרשב"א ברכות ט"ו ד"ה ור"י דהיכי דצריך לה"ק ודאי לא אמרינן הרהור כדבור דמ' דבהרהור ל"ש לשון עייי"ש. ולפוסקים דבעי בכתיבת מגילה כתב אשורי' משום דכתיב ככתבם וכלשונם א"כ איך אפשר לומר עיונא בעלמא כיון דבעי לה"ק ל"ש הרהור כדבור דמי. ולפענ"ד נראה כמ"ש תוס' רפ"ק דגיטין בכתיבת הגט לא בעי שליחות דדוקא במקום שהציווי על הבעלים וצריך לומר שליח כבעלי' בעי' בר שליחות אבל כאן מעולם לא הי' ציווי על הבעלים רק על סופר ועדים וא"צ שיהי' שליח כמותו ע"ש. וה"נ אני אומר דל"ש לומר הרהור לאו כדבור אלא במקום דבעי דיבור וצריך שיהי' ההרהור כדיבור אבל במקום דלא בעי דיבור כלל רק הרהור ל"ש הרהור לאו כדיבור דאי נמי לאו כדיבור הלא לא בעי דיבור וכאן הא הי' קושית הגמרא דלא בעי דיבור כלל רק עיונא בעלמא פריך שפיר:
וכעין זה אמרתי במה שהקשו האחרונים לסוברים דכתב אינו כדיבור א"כ ל"ל קרא מפיהם ולא מפי כתבם ת"ל דכתב אינו כדיבור ולפמ"ש א"ש ודאי במקום דבעי דיבור כתב אינו כדיבור אבל כאן אי לא הוי כתיב מפיהם הו"א דלא בעי דיבור כלל:
מיהו בלאה"נ לק"מ דאפילו לפוסקים דבעי במגילה כתב אשורית דוקא משום ככתבם וכלשונם היינו דוקא למי שמבין בלה"ק אבל למי שמבין רק לע"ז ודאי קורין אותה ללועזי' בלע"ז ולכל הפחות לע"ז יוני לכל כשר ואפילו בעי דוקא כתב אשורית מ"מ אם קורין אותה ללועזי' בלע"ז ע"כ הלשון הוא לע"ז דאל"כ הוי קראה על פה דלא יצא וכיון

דכשר גם בלשונות אחרים שפיר י"ל עיונא בעלמא והרהור כדבור וככתבם וכלשונם היינו דוקא במי שמבין לה"ק עיין בראשונים מגילה י"ז ודף ח' ע"ב ותבין:

ועוד נ"ל דהרי הוכחת הראשונים שאם כתובה בלה"ק צריך שיקראנה נמי בלה"ק דאל"כ הוי קורא על פה וכל זה אי בעי' זכירה בפה דוקא דשייך בי' לשון הקודש אבל למאי דפריך הגמרא ודילמא עיונא בעלמא בהרהור א"כ ל"ש בקריאתה לה"ק כמ"ש רשב"א דבהרהור ל"ש לשון רק בכתיבה שייך לה"ק וא"כ נהי דכתיבה בעי' אשורית. דוקא מ"מ הקריאה יכול להיות בכל לשון ואפילו בעיונא בעלמא ואף דאינו יוצא בקריאה בע"פ אבל כיון דסגי בעיונא בעלמא אפילו היא כתובה אשורית ומעיין מתוך הכתב אין בזה משום קורא על פה דבעיונא ל"ש לשון וא"ש:

ויומא קא גרים. לקצר באמרים. רק למען לא יעברו ימי הפורים. בלי תורה. וליהודים היתה אורה אל ד' ויאיר לנו. והכל מודים בפורים. דבעי נמי לכם. לכל צרכיכם. ימלא ד' משאלותיכם. כנפשך ונפש אביך הנאמן החותם בברכת התורה. מתוך הרוחה והצלחה ועיני רואות:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה שעז

בעזהי"ת מאדע תרכ"ה לפ"ק:

צפרא טבא וש"פ לשמעון הצדיק אהובי י"נ הרב הגדול הותיק כקש"ת מו"ה שמעון ל"ב נ"י אבן יקר המתנוסס בקהלתינו פה:

הנה מע"ה השיג עלי דעיקר חסר מדברי רב באם איקלע בשבת מתי זמן קריאה ודבריו תמוהי' שהרי אני לא אמרתי דרב אתי לאשמעינן אימת זמן קריאה אלא דבס"ד הי' ס"ל דהי' פשוט לרב דזמן קריאה היא ביום הכניסה משום פרסומי ניסא טפי לקרות כאחד עם הכפרים ואשמעינן דאפ"ה הוי כזמנם דלא בעי עשרה וכן משמע קצת מדברי רש"י שכתב רק שתקנו להם חכמי ישראל וכו' להקדים משום דרבה ולא כתב להקדים לע"ש. וגם מעלתו בתי' שכתב דע"כ אתי לאשמעינן בכה"ג שאין קורין רק יחידים שלא בזמנם דאי הכל קורין פשיטא ע"כ מוכרח למ"ש דאי אתי לאשמעינן בכפרים שמקדי' או ביוצא לדרך ולא יהי' לו מגילה בי"ד שא"צ עשרה כשקורא א"כ ודאי העיקר חסר ולא מיירי מזה כלל ואיך יתכן דבדין זה דקאמר בחל י"ד בשבת והכל קורין בע"ש אין שום חידוש ולא ראי' לכפרים שמקדימין שקורין ביחיד. רק משום דתקשי לן פשיטא נימא אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לכפרים הו"ל למינקט דינו בכפרים שמקדי' דשם הוי חידוש משא"כ

למ"ש אדרבה זה חידוש יותר מבכפרים שמקדי' דשם עכ"פ כל בני הכפרי' קורין ביום הכניסה ואיכא קצת פירסום נס. משא"כ בחל בשבת אם הכל קורים ביום הכניסה רק יחידים קורי' בע"ש ליכא כלל פירסום נס ואפ"ה לא בעי' יו"ד. וע"כ גם מעלתו צריך להודות דאשמעי' ביחידי' קורי' בע"ש בכה"ג שכתבתי אני בחל בשבת יכולים קורי' ביום ה' כרבי:

ובלא"ה נמי דבריו תמוהי' דהרי שפיר אשמעי' דע"ש זמנם לכל דבר דהיינו נמי לענין שעושין הסעודה בע"ש וכמ"ש הפנ"י אלא דמ"מ הוכיח הגמ' שפיר דממילא גם לענין שא"צ עשרה הוי שלא בזמנם כזמנם ואפ"ה תקשי קושי' דמאי ראי' מזה לבני כפרים כיון שכאן הכל קורי' וגם עושי' אז הסעודה סגי ביחיד אבל לא בבני כפרים. ויעיין רש"י במגילת אסתר פי' משפחה ומשפחה מתאספי' יחד ואוכלי' ושותי' יחד וכו' ושמעתי להקשות בשם הגאון מו"ה יעקבקא לאנדא א"כ איך ילפי' בגמ' מזה להבי' משפחת כהונה ולוי' שמבטלי' מבודתן וכו' וכעת מצאתי קושי' בחת"ס או"ח סי' קצ"ו. ולענ"ד לק"מ למ"ש תוס' במגילה ג' דהא דמבטלין עבודתן היינו כדי לקרות מגילה בצבור ויעיין בר"ן דכן הוא אפילו לרב דבזמנה ביחיד דמ"מ עכ"פ מצוה בעשרה. ולפ"ז כיון דמקשינן זכירה לעשי' א"כ ממילא כיון דילפינן שמבטלין עבודתן וע"כ כדי לקרות בעשרה ממילא ידעינן שגם בעשי' מתאספים יחד או להיפך כיון דידעינן בעשי' שמתאספים יחד ממילא ידעינן שמבטלין עבודתן משום פרסומי ניסא. אלא דלפ"ז למ"ש הר"ן במגילה דדוקא בזמנה איתקש זכירה לעשי' ולא שלא בזמנו עיי"ש א"כ הי' מהראוי' להיפך דבזמנו בעי יו"ד בזכירה כמו בקריאה. ושלא בזמנו לא בעי יו"ד ותקשי לרבי ואולי סובר רב כמ"ד בירושלמי פ"ק דמגילה דמשפחה ומשפחה אלו הכפרים ויליף מיני' דיש להם זמן אחרת לקריאת מגילה ודוקא בזה דהוא שלא בזמנו בעי משפחה ומשפחה שמתאספים יחד הן לקריאה הן לעשי' אבל בזמנה לא בעי יו"ד ויש לי אריכות דברי' לפלפל בזה אך עת לקצר:

ועוד אני תמה על מעלתו דמה פשיטות היא דע"ש קורי' אפילו ביחיד משום דהכל קורי' אז. הלא הוא גופא צריך לאשמעי' דהכל קורי' אז דע"ש זמנם מתקנות חכמים שאחר כנה"ג ואל"ה הו"א דכיון דא"י לקרות בזמנם משום דרבה קורא כ"א בעת שירצה בי"א בי"ב ובי"ג בזמנים שתקנו בימי מרדכי ואסתר דומי' דזמנים וממילא דאין קורי' ביחיד ועיין בראשונים דמרדכי וסייעתו לא תקנו כלל זמנם הללו משום כפרים אלא משום אונס שא"י לקרות בזמנו ועיין בחת"ס או"ח קצ"ג ותלי"ת זה שנים רבות כונתי לדבריו הקדושים שם:

והא דבאמת תקנו חכמים שיקראו דוקא בע"ש נ"ל עפ"י מ"ש הרי"ף אהא דבזה"ז הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה דהיינו משום דעיניהם של עניים נשיאות למקרא מגילה וכו' ופי' בעה"מ שם שאם יתנו להם בעת הקריאה יוציאו המעות ביומי' ולא יהי' להם מעות לשמחת פורים ואם לא יתנו להם עד י"ד אזלו עניים לדוכתא אחרינא ויתבטלו הנך דקרי השתא ממצות פורים יעיי"ש ואף דשם לא קי"ל כן היינו משום דמ"מ כיון דקולא היא לבני כפרים לקרות אז הקילו עליהם משום שמספיקי' אבל כאן דל"ש טעם הנ"ל להקל קבעו באמת יום אחד הסמוך יותר לפורים שהוא ע"ש משום עיניהם של עניים:

ובהכי נ"ל ליישב קושי' התוס' מגילה ד' ד"ה ור"י הא ע"כ ר"י אית לי' טעמא דשמא יעבירנו וכו' ולמה צריך כאן טעמא דעיניהם של עניים. ולפמ"ש א"ש לפמ"ש הר"ן בר"ה דמשו"ה לא גזרו במילה שמא יעבירנו לפי שאין הכל טרודי' כמו בשופר ולולב וכן משמע לשון הגמ' הכל חייבי' בתקיעת שופר וכו' ועיין צל"ח פסחים דף ס"ט ולפ"ז קשי' למה אסרו חכמים כלל לקרות מגילה בשבת הו"ל לתקן רק שאינו מחויב לקרוא בי"ד כשחל בשבת אלא יכולי' לקרות מי"א ואילך כל זמן שירצה ועיין טו"ז או"ח סי' תרפ"ח סק"ד וא"כ רבים יקדימו לקרות ולא יהי' הכל טרודים בשבת וממילא מי שירצה יוכל לקרוא גם בשבת דל"ש כלל שמא יעבירנו ולהכי אמר ר"י דמפני עיניהם של עניים הוצרכו לתקן ע"ש דוקא וכנ"ל:

ומה שהק' מעלתו על תי' הגמ' דאשמעינן דלא כרבי הא אכתי תקשי לשון ע"ש זמנם משמע דהוא זמן שקבעו אנשי כנה"ג פלא בעיני למה דלק אחרי התרצן ולא הק' על המקשן דקאמר אלא לאו הכי קאמר שלא בזמנם כזמנם וכו' דאכתי תקשי לשון זמנים הא אינו הזמן שתקנו אנשי כנה"ג אבל באמת לק"מ לא על המקשן ולא על התרצן וכמו"ש רש"י ז"ל דלהכי נקט האי לישנא דתשמע מינה וכו' ולא משום שהוא הזמן שתקנו אנשי כנה"ג. וכן בתרצן להכי נקט לשון זה דתשמע דלא כרבי ואי נקט רק מקדימי' לע"ש לא הו' שמעי' דלא כרבי אלא דהו"א דגם לרבי אם רוצים יכולי' לקרות בע"ש ולא ביום הכניסה. ואל יתמה ע"ז שהרי בירושלמי הק' באמת על מתניתן דאמרינן חל י"ד בשבת כפרים ועירות גדולות מקדימי' וכו' הא יאמרו ראינו כפרים ועיירות קורי' כאחת וז"ל ירושלמי בעון קומי ר' זעירא איתא חמי חל להיות בכרכין בשבת קורין בע"ש חל להיות לעיירות בשבת ידחו ליום הכניסה א"ר לא מפני כבוד כרכים שלא יהו אומרים ראינו כרכים ועיירות קורי' כאחת פי' בכפרים מעתה לא ידחו ליום הכניסה שלא יהו אומרים ראינו בכפרים ועיירות קורין כאחת מעתה חל להיות בב' חל להיות בה' חל להיות בשבת

פי' כיון דכשחל י"ד בב' וה' ע"כ קוראי' ר"א להכי גם כשחל בשבת לא חיישינן לכבוד עיירות יע"ש עכ"פ מבואר מדברי ירושלמי אלו דיש סברא דמוטב כשנדחין העיירות שלא יקראו ביום כניסה. ובלא"ה נמי נ"ל דודאי לרבי דאמר שנדחין ליום כניסה לא תקנו חכמים כלל זמן זה רק תקנו שלא יקראו בשבת וממילא נדחין ליום כניסה אבל למה דמשני לאפוקי מרבי ותקנו חכמים זמן קבוע בע"ש שייך שפיר לשון ע"ש זמנם כיון שחכמים תקנו להם זמן קבוע זה בדוקא. ובמש"ל מן הירושלמי אינו נראה ג"כ מ"ש בתירוצו דמשו"ה לרבי עיירות נדחין ליום כניסה כדי שיקראו ביום א' עם הכפרים ולהירושלמי אדרבה לא מעליותו הוא לקרות ביום א' עם הכפרים רק אדרבה גריעותא היא ולענ"ד משו"ה לרבי אין קורין בע"ש דא"כ יהי' טרודים במקרא מגילה וסעודת פורים ולא יוכלו לטרוח לכבוד שבת וכמ"ש הרא"ש ריש מגילה טעם אהא דמקדימי' תענית אסתר ליום ה' כשחל פורים ביום א' ולא עבדי לי' בע"ש עיי"ש. ובזה אחתום בברכה ידידו.

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל.

תשובה שעח

שיל"ת ב' אויפאלו פורים רנ"ת לפ"ק:

לכבוד הרב המובהק החו"ב כ"ש מו"ה א"צ נ"י:

ע"ד קושי' פר"ח רס"י תרצ"ד אהא דאמרינן מגילה דף ז' תני ר"י ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד ומתנות לאביונים שתי מנות לשני בנ"א דאימא ב' מתנות לכל אביון דהיינו ב' שהם ד' כד כדאמרינן יומא ל"ז ע"א על שני השעירים גורלות יכול יתן שנים ע"ז ושנים ע"ז ע"ש. ותירץ מעלתו דשאני הכא מדשני קרא בדיבורא דמעיקרא כתיב במנות לשון יחיד והדר כתיב לאביונים לשון רבים:

ולפענ"ד ז"א דאפילו צריך ליתן לכל אביון שתי מתנות מ"מ הוצרך לשנות משום דבמנות סגי אם שולח לאדם אחד ומתנות צריך ליתן לכה"פ לשני אביונים:

ולע"ד נראה בזה לפמ"ש מג"א סי' תרצ"ה סקט"ו דבמתנות לאביונים ל"ש ספק קידושין משום דהוי מעות וליכא למיחש לסבלונות ע"ש. ומעתה אפילו נותן לו חפצים עיקר המצוה בשווי' ועיין שבועות ל"ח אי שווה קאמר אי דוקא. ועיין מ"ש בתשו' [חאו"ח סימן ס"ג] ולפ"ז דוקא במנות שצריך דוקא בשר או מיני אוכלין והמצוה בהחפץ אם הם שתי חתיכות בשר הוי שתי מנות אבל במתנות לאביונים שהמצוה בשוי' אפילו נותן לו אלף חפצים הוי רק מתנה אחת ול"ש שתי מתנות כלל:

ובני הבחור החו"ש מו"ה יודא צבי נ"י השיב הא אפשר לתת לו בשני פעמים והוי שתי מתנות. והשבתי דלתת שני פעמים לא כתיב בקרא ולא מיבעי לשיטת רש"י ביומא דסד"א לתת השתי גורלות בב"א על כל אחד מן השעירים ודאי אין הו"א לתת שתי פעמים אלא אפילו לדעת תוס' שם דהו"א לתת שני גורלות בזאח"ז היינו משום דכתיב ונתן וקאי שני גורלות על ונתן שיעשה המעשה ב"פ אבל כאן דלא כתיב ונתן רק מתנות לאביונים מהי תיתי לומר שצריך לתת ב"פ כיון דאפשר לומר ב' מתנות לב' אביונים ואפילו הוי כתיב ונתן מ"מ אינו קאי על מעשה נתינה דודאי אפילו נוטל העני מע"ג קרקע קיים המצוה רק על הקנאת מעות ואפילו נותן בשני פעמים הוי רק מתנה אחת כיון שמחויב לתת שני מתנות מ"ל נתנו בב"א או בזאח"ז ועיין תוס' פסחים ל"ב ד"ה ואין ותוס' גיטין כ' ד"ה דילמא אבל בשעירים קאי ונתן על מעשה הנתינה שפיר ס"ד דבעי לתת גורלות ב"פ דזאח"ז ובזה תנוח דעתו דברי הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שעט

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק פקודי תר"ס לפ"ק:

ישלח ה' עזרו מקודש. בזה ראש החודש. לכבוד ידידי חביבי הרבני החריף ובקי. זך ונקי. מחו' מו"ה משה שמואל שטערן נ"י:

מכתבו הנעים מיום ב' שבוע זו הגיעני בזמנו. ובד"ת כתיב ענה מ"ש ליישב קושי' תוס' מגילה ד' כיון דר"י עכ"ח אי"ל טעמא דשמא יעבירנו בשופר ולולב ל"ל במגילה טעמא דעיניהן של עניים נשואות לממ"ג עפ"ד הר"ן שכתב דבני הכפרי' שמקדימי' לקרות גם מתנות לאביוני' מקדימי' וע"ז אר"י למילתי' והגמ' קבעה למילתא דר"י אהא דלא קרי' בשבת דגם מה"ט לא קרי' בשבת. ומצאתי סמוכי' לו דכעין זה כתבו תוס' שבועות ה' ע"ב ד"ה רבא ע"ש אבל מ"מ כאן לא נ"ל לומר כן דא"כ לא צריכי' לדר"י שהרי ברייתא היא תנ"ה שם במגילה ד' ושם מפורש כדברי הר"ן:

ומה שדורש מקרא מגילה בזה דמעיקרא לא כתי' מתנות לאביונים וכי אהדרי' קרא כתי' גם מתנות לאביונים אין משיבים על הדרוש רק אודיעהו מה ששמעתי בזה דבר נאה ומתקבל מחותני הרב הגדול חו"ב המנוח מו"ה חיד"ה כהנא זצ"ל מקראסנא דהרי כתב מג"א סי' תרצ"ה סקט"ו דמתנות לאביונים הוי מעות ולהכי מעיקרא דכתי' יו"ט לא כתי' מתנות לאביונים דהוי מעות ואסור ביו"ט משום מוקצה אבל לבסוף דלא כתי' יו"ט דלא קבילו עליהו כדאמרי' מגילה ה' ע"ב שפיר כתי' מתנות לאביונים:

וכשאני לעצמי נ"ל עוד לחדש דבר דאף דבכל מצוה דרבנן כופי' אותו לקיים עיי' ש"ך יו"ד סי' רט"ל סק"כ מ"מ על מצות מתנות לאביונים אין כופי' דהא אמרי' חולי' ק"י ע"ב כל מ"ע שמתן שכרה בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרי' עלי' ופירש"י דלכך פירש מתן שכרה לומר אם לא תקיימה זהו עונשו שלא תיטל שכר זה והק' בתוס' א"כ אמאי כופי' על הצדקה ותי' משום דאיכא לאו דלא תקפוץ ולא תאמץ ע"ש. וכבר התעוררו אחרוני' דמתנות לאביוני' הוא בכלל מצות צדקה אלא דמצד מצו' צדק' א"צ דוקא שתי מתנו' לשני אביוני' וגם אם כבר נתן כשיעור המבואר ביו"ד סי' רמ"ט אינו מחויב יותר ועכ"פ אל יבזבז יותר מחומש כמבואר שם בהג"ה אבל מצד מתנות לאביונים צריך ליתן ולפ"ז בנותן מתנות לאביונים בפורים ודאי מקיים מצות צדקה אפי' כבר נתן כשיעור ועיי' ביו"ד סי' רמ"ח ס"ז ויש לו שכר צדקה אבל לאו דלא תאמץ ולא תקפוץ ליכא כיון דכבר נתן כשיעור וא"כ אין כופי' ע"ז דזה עונשו שאינו נוטל שכר זה. ועיי' תוס' שבת פ"ח ד"ה שכפה ואעפ"י שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהי' חוזרי' כשיראו האש הגדולה שיצאה נשמתן ע"ש ואמרי' שם מכאן מודעה רבה לאורייתא ופרש"י שקבלוה באונס אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש וכו' ולפ"ז מרדכי וב"ד חשבו שלא חזרו בהם ואין טוענין טענת אונס וא"כ מחויבי' מה"ת לשמוע לתקנותיהם כמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' ממרים וכופי' ע"ז ולהכי לא כתי' רק דברי' שב"ד יכול לכופם לקיים ולא מתנות לאביונים שאין כופי' כנ"ל. אבל לבסוף לא כתיב יו"ט משום דמלאכה לא קבילו עליהו וקשה הא עברו על מ"ע עפ"י התורה אשר יורוך ול"ת דלא תסור וע"כ שטענו טענת אונס רק הדר קבלוה ומלאכה לא קבלו וכיון דתלי' בקבלתם קבלו נמי מתנות לאביונים: **ובזה** מיושב גם קושי' תוס' במגילה ז' דאסתר ברוה"ק נאמרה שנ' קיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה דהיינו מתנות לאביונים ולא מלאכה ואמאי קיימו זאת למעלה משום דעד עכשיו הי' להם טענת אונס רק עכשיו קיימו מה שקבלו כבר ולהכי לא עברו על מ"ע ול"ת הנ"ל אם קבלו מה שרצו ולא קבלו מה שלא רצו. ובזה הנה בריתי אתו החיים והשלום ושמחת פורים עדי יבנה המקדש בראש הרים כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שפ

שיל"ת ב' אויפאלו י"א אדר שני תרמ"ג לפ"ק:

שוכ"ט ושמחת פורים. וה' קרנך ומזלך ירים. אהובי תלמידי הרבני החרוץ ושנון. מו"ה משה דייטש נ"י ביישוב מאנאק יע"א:

שמחתני בפעלך כי ראיתי מתוך מכתבך וכו' והנה על דבר אשר נסתפקת לדעת רמ"א סי' תרצ"ה דאשה חייבת במשלוח מנות רק איש לא ישלח לאשה משום ספק קידושין האיך הדין באשה ששלחה לאיש אם יצאה או לא. וכתבת דזה תלי' בשני טעמים שיש במשלוח מנות. לטעם תה"ד כדי שיהי' לחבירו בריווח יצאה. אבל לטעם מנות הלוי משום חיבה וריעות לא יצאה. הנה ספק זה יצא לך ממה שלא דקדקת בדבריך וכתבת דלא ממעטינן אלא איש לאשה משום ספק קידושין. וז"א דאי משום ספק קידושין אתאי' עלה לא ממעטינן אשה כלל מדכתיב איש וגם איש כששלח לאשה יצא רק שצריך ליזהר לכתחילה שיקיים מצוה זו באיש ולא באשה. וממילא יובן דלא תלי' בב' טעמים הנ"ל שהם על עיקר קיום מצות שילוח מנות שהם בין באיש לאשה ובין באשה לאיש:

ואמנם יש לחקור לענין ליזהר לכתחילה במשלוח מנות אשה לאיש. ונראה דלמ"ש מג"א סקט"ו דאין חשש שמא קדשה עכשיו רק משום חשש שיאמרו שהוא סבלונות וחוששין לקידושין מכבר ולהכי במתנות לאביונים שהוא מעות וליכא חשש סבלונות שרי א"כ ה"נ משלוח מנות אשה לאיש דליכא חשש סבלונות שרי. אבל למ"ש ברכי יוסף שם דהחילוק משום דמתנות לאביונים כל הפושט יד מחויב ליתן לו וא"כ אם מקדשה בזה אינה מקודשת. אבל מנות א"צ לשלוח רק לאחד ואפשר לו לקיים באחר ואם נותן לה לשם קידושין מקודשת לכן יש לחוש לספק קידושין שמקדשה עכשיו בזה. א"כ גם אם אשה שולחת לאיש יש לחוש לספק קידושין כגון באדם חשוב שמקודשת בקבלתו כדאמרינן בקידושין דף ז' ע"א ע"ש.

ומה דקשיא לי' למג"א ז"ל איך אפשר שיקדשה עכשיו הא צריך שיאמר בפני שני עדים הרי את מקודשת לי. י"ל דמשכחת שהיו עסוקין מתחילה באותו ענין דאפילו נתן לה בשתיקה מקודשת כמבואר באה"ע סי' כ"ז ס"א. וא' דהוי בלא עדים הלא לדעת הטור בשם סמ"ג באה"ע סי' מ"ב מקדש בע"א חוששין לקידושין וקבעו רמ"א שם ס"ב להלכה יע"ש. ולפ"ז י"ל מילתא דעדיפא מתרווייהו לחלק בין משלוח מנות למתנות לאביונים דמ"מ עיקר מצות משלוח מנות לשלוח ע"י אחרים וכדכתיב ומשלוח מנות. ושפיר יש לחוש שישלח ע"י עד כשר ויהי' ספק קידושין מצד מקדש בע"א וכנ"ל. משא"כ מתנות לאביונים שמצוה לתת לו בצנעה ועיין ביו"ד סי' רמ"ט אין לחוש על ספק קידושין:

ועוד נ"ל למה דמבואר באה"ע סי' כ"ז ס"ג דאם אמר לאשה שנותן לה בשביל אהבה וחיבה חוששין לקידושין וכו' לכן במנות ששולח לאהבה וחיבה לטעם מנות הלוי יש לחוש לספק קידושין משא"כ במתנות לאביונים:

והנה מריש הוה קשה לי למה הוצרכו לכ"ז הא קיי"ל ביו"ד סי' שע"ח ס"ב דאשה אין אנשים מברין אותה רק נשים והוא ממס' שמחות וכתב ב"י שם הטעם משום הרגל עבירה ע"ש. וא"כ ה"נ שייך האי טעמא וכ"ש הוא משם דהיא אבילה ואין שייך כ"כ הרגל עבירה ועיין כתובות דף ד' ע"ב. שוב התבוננתי די"ל כיון דמשלוח מנות הוי ע"י אחרים ועיין ד"מ סי' תרצ"ה ל"ש הרגל עבירה וא"ש:

ובגוף הדין של רמ"א דאשה חייבת במשלוח מנות תמה פר"ח מנין לו זה הלא איש כתיב ולא אשה. ובספר קרבן נתנאל תמה עליו דהלא הן מחוייבות בזה כמו שחייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו נס ע"ש. ולפענ"ד נראה לפמ"ש תוס' מגילה דף ד' ד"ה שאף הן וכו' דמטעם זה לא מחייבין אלא מדרבנן ולהכי צריך היקישא גבי מצה שחייבות מה"ת ע"ש. א"כ ה"נ במגילה ומ"מ אין חייבין מדברי קבלה שהם כד"ת ועיין טו"ז סי' תרפ"ז רק מדרבנן. וא"כ כיון דכתיב איש לרעהו ילפינן דצריך לשלוח למי שמחויב במצוה זו כמותו. וא"כ אם איש שמחויב מדברי קבלה שולח לאשה שאינה במצוה זו אלא מדרבנן אינו יוצא בזה ולא צריך לזה טעמא משום שלא יבואו לידי ספק קידושין. ושפיר תמה פר"ח על רמ"א שכתב ואשה חייבת במשלוח מנות כאיש דמשמע שמחוייבת מדברי קבלה כאיש ומנין לו כן הא איש כתיב. וגם למה צריך לטעם דספק קידושין:

ואפילו לתירץ שני שבתוס' הנ"ל דסברא שאף הן היו באותו נס הוא סברא דאורייתא מ"מ כבר כתב התוס' שם ד"ה נשים דנשים אינן יכולין להוציאו אנשים ועיין באו"ח סי' תרפ"ט דאם אשה קוראה לעצמה מברכת לשמוע מגילה דאינה חייבת בקריאה [ופלא על המג"א בסק"ז שכתב דס"ל כמ"ד שאין מוציאות אנשים והלא בסק"ה כתב הטעם דאין מוציאות אנשים מפני כבוד צבור אבל י"ל דחייבות בקריאה כמו אנשים] ועכ"פ מבואר מזה דגם במגילה אין עליהם חיוב כמו באיש וא"כ הה"נ בשאר מצוות היום וממילא י"ל דאיש לאשה מדינא אינו יוצא במשלוח מנות ושפיר תמה פר"ח:

ואמנם ליישב נ"ל בהקדם מש"כ עוד שם בהג"ה דאם שולח מנות לרעהו ואינו רוצה לקבלה או מוחל לא יצא וגם בזה תמה פר"ח מנלי'. וברכי יוסף הביא שתמהו עליו דהוא עצמו פסק ביו"ד סי' ס"א סקמ"ג דאם הכהן מחל לו המתנות יצא ותי' דהכא טעמא כמ"ש תה"ד סי' קי"א כדי שיהי' לכ"א די וסיפוק לקיים הסעודה וא"כ במעמ"ל לא יצא

ולכן גם במחלם לו לא יצא אבל במתנות כהונה דמעמ"ל שמה מתנה ה"נ אם מחלם יצא ע"ש. ולפ"ז לרמ"א דס"ל אם:

מוחל יצא עכ"ח ס"ל כטעם מנות הלוי הנ"ל וכמ"ש בחת"ס סימן קצ"ו וא"כ גם במעמ"ל יצא. ויש לומר דלהכי כתיב ומשלוח מנות ולא כתיב. נתינת מנות ללמד דין זה דיוצא אעפ"י שחבירו מוחל או במעמ"ל. ועיין רשב"א גיטין דף כ' דגם למסקנא אמרינן אשה לא ידעה לאקנויי במעמ"ל אם אינה נותנת במתנה גמורה ועיין חת"ס אהע"ז ח"א סימן פ"ו וא"כ י"ל דלהכי איש משום דכתיב ומשלוח מנות דסגי במעמ"ל ובאשה לא סגי בזה אבל באמת גם אשה חייבת וא"ש:

ואמנם באמת שיטת הרשב"א בטילה ברוב הפוסקים החולקים עליו וגם בעיקר הדבר יש לעיין דאפילו אי נימא דבמוחל לו יצא. מ"מ במעמ"ל לא יצא דהרי מנות צריך להיות מיני מאכל או משקה וא"כ אם הוא עמ"ל למאי יהבי' ניהלה וכדאמרינן ב"ב דף קל"ז לענין אתרוג אי מיפק לא נפיק למאי יהבי' ניהלי'. משא"כ במוחל לו הוא הי' רוצה ליתנו מכל וכל אלא שמוחל לו ואפשר לומר דיהבי' ניהלי' שגם הוא יכול לקיים בו מצות משלוח מנות ג"כ במעמ"ל ועיין תוס' ב"מ פ"ב ד"ה אימור. אבל יותר נראה דהא דאמרינן דצריך לשלוח מיני מאכל או משקה דוקא היינו רק לתה"ד דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהי' לחבירו לקיים מצות שמחת פורים. אבל לטעם מנות הלו' כדי להראות חיבה וריעות יוצא גם במיני בגדים ותכשיטין וכ"מ לשון תה"ד שם סימן קי"א ושפיר יוצא במעמ"ל דהרי ראוי להתקשט בו עד שיחזירו ואתי שפיר:

אלא דלפ"ז תקשי לרמ"א סימן הנ"ל ס"ד דכתב המחבר דצריך לשלוח שתי מנות בשר או של מיני אוכלין ולא הגיה ע"ז כלום ומשמע. דגם הוא ס"ל כן. ואמאי הא כיון דלדידי' אין הטעם משום צורכי סעודה רק משום חיבה וריעות וא"כ ליסגי גם בשאר דברים וצ"ע לכאורה. אבל באמת לק"מ דכבר כתב בתה"ד דלשון מנות ל"ש אלא במיני אוכל או משקה ולא מצינו בשום מקום דמקרי מנות אלא מידי דמיכלי ומישתי ע"ש:

ולפ"ז נ"ל דבר חדש דהרי אמרינן בפסחים ק"ט אנשים בראוי להם ביין ונשים בראוי להם בבבל בבגדי צבעונים ובא"י בבגדי פשתן מגוהצים ועיין תוס' ר"ה ו' ע"ב ד"ה אשה וקידושין ל"ד ע"ב ד"ה אשה דיש חילוק בין זה"ז ובין בזמן שביהמ"ק קיים דאז אין שמחה אלא בבשר אפילו לאשה. וא"כ שפיר י"ל דאשה חייבת במשלוח מנות כאיש רק בזמן שביהמ"ק קיים שגם שמחה שלהם בבשר אז מחוייבין במיני אוכל כאנשים אבל בזה"ז דאנשים בראוי להם ביין גם נשים בראוי להם בבגדי צבעונים ובגדי פשתן המגוהצים שזה שמחת פורים שלהם וכיון דבימי מרדכי ואסתר לא הי' ביהמ"ק קיים

כמבואר במגילה י"א ע"ב ולא היו הנשים מחוייבות במנות שהוא מין מאכל ומשקה רק בבגדים בין לטעם תה"ד להשלים חסרון חבירו כדי לקיים מצות שמחה ובין לטעם מנות הלוי משום חיבה וריעות. וכאן כתיב מנות דהוא מידי דמיכלי ומישתי כמ"ש תה"ד הנ"ל לכן כתיב איש דוקא אבל באמת בגוף המצוה גם אשה חייבת וא"ש היטב פסק הרמ"א בס"ד:

וע"ד סתירת פר"ח הנ"ל נ"ל דהנה מ"ש רמ"א דאם אין מקבלו או מוחל לו דיצא הפירש הוא קודם שקנה אותו המקבל דאי לאחר שבא לידו וקנאו אמר אי אפשי בה הוי הפקר כדאמרינן כריתות כ"ד ועיין בחו"מ סימן רמ"ה ס"י ופשיטא דיוצא המשלח ומה לו במה שהמקבל הפקיר אלא דמיירי שאינו זוכה בו כלל ואינו רוצה לקבלם וע"ז שפיר תמה פר"ח מנלי' דיוצא בזה. אבל מתנות כהונה שהוא של השבט ואם אינו נותנו ה"ה גזל השבט רק שיש לבעלים בו טובה"נ שיכול ליתנו למי שירצה וכיון שנותנו לכהן זה שוב כל הכהנים מסולקים ממנו והרי הוא ממילא של כהן זה בלי קנין רק משלחן גבוה קזכי מה שזיכה לו תורה [ועיין בנמ"י ב"מ י"א ומחה"ש סימן תמ"ח] ואם אינו חפץ בהם ה"ה הפקר והנותן לו יכול לזכות בהם מתורת הפקר שפיר כתב פר"ח דקיים בזה מצות נתינה דמ"ל אם הכהן הפקירם אח"כ ועיין בתורת גיטין במסכת גיטין דע"ה ובקונטרס מים חיים לפר"ח ז"ל סימן ה' וא"ש:

ואשר אנכי אחזה עוד ביישוב פסק הרמ"א מקושית פר"ח ז"ל. דהנה ראיתי בברכי יוסף סימן תרצ"ה אות ו' פשיטא לי' דאם שלח מנות ונגנבו או נאבדו חייב לשלוח אחרות ע"ש. ולפענ"ד ודאי צדקו דבריו לטעם תה"ד ומנות הלוי הנ"ל דבזה לא הראה עדיין חיבה וגם אין לחבירו ריוח בסעודה. אבל מצאתי לזקני הגאון מהר"ל מפראג בספרו אור חדש על מגילת אסתר עוד טעם על מצות משלוח מנות להראות שהוא בשלימות גדול עד שיכול להשפיע מטובו גם לאחרים ע"ש. ולפ"ז י"ל דכיון ששלח והרא' שלימותו אף שנאבד מ"מ כבר קיים בזה מצות משלוח מנות. אמנם כ"ז אם כבר זכה בו חבירו ואין יכול הנותן לחזור אבל אם עדיין יכול לחזור והוא ברשו' הנותן א"כ עדיין לא הראה שלימותו בפועל אם נאבד ודאי לא קיים מצות משלוח מנות. מיהו באמת אנן קיי"ל זכין לאדם שלא בפניו וכבר זכה המקבל ועיין חידושי רשב"א קידושין דף כ"ג דבמתנה דלית ביה צד חובה משום ושונא מתנת יחי' יש לצדד דאפילו אומר המקבל שאינו חפץ בזה זוכה לו בע"כ. והכא במשלוח מנות נראה דאין בו משום שונא מתנות כיון שהנותן עושה לטובתו ודמי' להא דר' זירא בחולין דף מ"ד כי הוי מזמנו לי' הוי אזיל אמר אתייקורי דמתייקר בי וא"כ ודאי זכה בו המקבל. וא"כ אפילו נאבד קיים משלוח

מנות. ונ"ל דמשו"ה כתיב ומשלוח מנות דקיים המצוה בשילוח אע"ג דלא אתי ליד מקבל ואפילו נאבד:

אמנם כ"ז אם השליח אינו חב לאחרים במה שזוכה לו אבל אם חב לאחרים קיי"ל דמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו משום דהוי תופס לבע"ח וכו' ועיין תוס' גיטין מ"ז ע"ב ד"ה ולביתך מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו אע"ג דמה"ת אין לבעל פירות, מ"מ דרך נשים שנותנות פירות לבעליהן ועיין ברמב"ן בחומש פ' משפטים וא"כ אשה השולחת מנות נהי דמקרי סיפוק בידה לעשות קודם תקנות חכמים כמ"ש ברכי יוסף סימן הנ"ל. מ"מ חובה הוא לבעל דאם לא היתה שולחת היתה נותנת להבעל אלא שהוא רשאית לעשות לו חוב זה. אבל ע"י שליח לא זכה המקבל עד שיגיע לידו ולא בנאבד משום דהוי תופס לבע"ח וכו' וא"כ א"ש כיון דכתיב ומשלוח מנות דדי בשילוח וכנ"ל להכי כתיב איש דוקא משום דבאשה לא סגי בזה עד שיגיע ליד המקבל וכמ"ש וא"ש קושית פר"ח לרמ"א ז"ל:

וראיתי בתשובות מהרי"א או"ח סימן ר"י שדקדק מ"ט מעיקרא כתיב על כן היהודים הפרזים וכו' שמחה ומשתה ויו"ט ומשלוח מנות ולא כתיב ומתנות לאביונים ואח"כ כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומ"מ ומתנות לאביונים ולא כתיב יו"ט. ולפמ"ש א"ש דז"ל מהר"ל מפראג בספרו ועוד נ"ל מפני שדיבר אחריו ויו"ט לכך אמר ימי שמחה ומשתה כי כ"א הוא יותר כי כאשר האדם שמח הוא בשלימות וכו' וכאשר יש לו משתה הוא יותר בשלימות וכו' וכאשר יש לו יו"ט:

הוא יותר בשלימות ולכך הוסיף לומר ומשלוח מנות כי כאשר האדם בשלימות לגמרי הוא ג"כ משפיע לאחרים מטובו וכו' ושוב בפסוק והחורש כתב אבל מתנות לאביונים הוא ענין אחר שנותן ומשפיע לעני בשביל שהעני צריך לו ואם יש שלימות לנותן הלא יש חסרון למקבל שהוא העני ע"ש. ולפ"ז מעיקרא שחשבו לעשות יו"ט שהוא שלימות לגמרי לא עשו מתנות לאביונים שהוא חסרון למקבל רק משלוח מנות להשפיע מטובו לאחרים וקבלו משלוח מנות מטעם שלימות כנ"ל. אבל אח"כ דיו"ט לא קבילי עלייהו דאינו שלימות גמור וכרבא במגילה י"ד אכתי עבדי אחשורוש אנן וזה הי' בקבלה לדורות שפיר תקנו מתנות לאביונים שמורה על חסרון שלימות ומשלוח מנות באמת אינו מטעם הנ"ל רק מטעם מתנות לאביונים להשלים חסרון חבירו וכטעם תה"ד וא"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש מג"א סקט"ו דמתנות לאביונים הוי מעות ועיין תוס' יומא פ' ע"ב ד"ה וחצי שכתבו דגזירה דשני בצים לפסול גויה גזירה קדמונית הוי קודם י"ח דבר תדע דהוי ס"ד הכא דהיא דאורייתא ע"ש. וה"נ י"ל דאיסור מוקצה גזירה קדמיניות הוי תדע

דהא רבה ס"ל בפסחים מ"ז ע"ב דהוא מה"ת ועיין תו"י ביצה ג' ע"ב וא"כ א"ש דמעיקרא כתיב יו"ט לכן לא כתוב מתנות לאביונים דהוא מעות ואסור משום טלטול מוקצה אבל אח"כ דיו"ט לא קבילי עלייהו שפיר תקנו מתנות לאביונים כנ"ל נכון:

ומה שכתבת להוכיח כטעם מנות הלוי עפ"י דברי ק"נ שדחה ראית מהרלנ"ח שהביא ראי' מגמרא מגילה ל' דבחל פורים בשבת עושין הסעודה בשבת דלא כירושלמי שמאחרין עד אחר השבת מדאמרינן שם בי"ד שחל בע"ש קורין זכור בשבת שלאחריו כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר זכירה ועשיי' בהדדי קאתיין אלמא דאין מאחרין אחר שבת ודחה ק"נ דודאי הסעודה מאחרין משום דאין סעודת פורים ניכרת בשבת אבל משלוח מנות הוא בשבת ולכן קאמר דעשיי' וזכירה בהדדי קאתיין דמשלוח מנות מקרי עשיי' וכתבת דזה שייך רק אם הטעם משום חיבה וריעות אבל אי הטעם משום הסעודה א"כ גם שילוח מנות מאחרין אחר השבת כמו הסעודה. לענ"ד ז"א לפמ"ש המאירי בריש מגילה עמ"ש בזה"ז הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ופירשו רבי הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה וכן פירש הרי"ף. וקשה א"כ איך תלוי בזה"ז. ותירץ המאירי בזמן שביהמ"ק קיים והשני' כתקנן בלא יוקר ובצורת לא הי' העניות מצוי בהם כ"כ אבל עכשיו שהעניות מצוי' וכו' אין קורין אלא בזמנה וא"ת שיתנו מעות פורים ביום קריאה וכו' יש לחוש מתוך העוני המצוי בזה"ז שיהיו מוציאין אותן ונמצאו עצבים ביום הפורים ע"ש. מבואר דדוקא מחמת עוני המצוי בזה"ז חיישינן שלא ישאר לפורים אבל בזמן המקדש אפילו מתנות לאביונים יכולין ליתן קודם יום הסעודה. ומכ"ש משלוח מנות אפילו לטעם תה"ד שהוא לצורך סעודה נותנו בשבת שהוא עיקר זמן מצותו אף דמאחרין הסעודה עד א' בשבת מ"מ המקבל יניחנו עד א' בשבת דהא משלוח מנות מקיים גם בעשיר ול"ש שהעניות מצוי':

אבל לי נראה ראי' דטעם משום חיבה מדברי הר"ן במגילה דף ז' דפירש מחלפי סעודתייהו להדדי לא הי' לאחד מהן כדי ש שיוכל לשלוח לחבירו ולהשאיר לעצמו ולפיכך היו שולחין כ"א סעודתם זל"ז כדי לאכול סעודת פורים ולקיים מצות משלוח מנות ע"ש. ואי נימא טעמא דמשלוח מנות כדי שיהי' בהרחבה למקבל א"כ כאן לא הי' ריוח לשום אחד מהם כיון דמחלפי והאיך קיימו משלוח מנות אלא ודאי דהטעם משום חיבה והא איכא:

ואמנם גם לדעת רש"י שם שפירש זה סועד עם זה בפורים של שנה זו ובשני' סועד חבירו עמו ע"ש. מ"מ כבר הקשה ב"י א"כ לא קיימו מצות משלוח מנות וא"ת שבאמת קיימו מה אתי לאשמעינן. ותי' בד"מ שקיים משלוח מנות במה שחבירו אכל עמו ואשמעינן

דלא בעי שילוח דוקא. ופר"ח כתב שהאחד שלח סעודתו לחבירו וקיים בזה משלוח מנות כדינו ואשמעינן אף שאח"כ אכל עמו מה ששלח אפ"ה קיים משלוח מנות. ובאחרונים ראיתי שכללו שניהם יחד שהאחד שלח סעודתו לחבירו וקיים משלוח מנות כפר"ח וכבר הי' של חבירו וכשחזר ואכל עמו קיים חבירו משלוח מנות כד"מ דלא בעי שילוח דוקא. וא"כ לפ"ז ג"כ לא הי' לשום אחד הרוחה לדעת רש"י והאיך קיימו משלוח מנות לדעת תה"ד ועכ"ח דהוא רק משום חיבה וריעות:

ולאידך גיסא נ"ל ראיה לטעם תה"ד דהנה מ"ו הגאון תמה בכת"ס או"ח סימן קל"ט אהא דאמרינן במגילה ז' שלח לי' קיימת בנו רבינו משלוח מנות ומתנות לאביונים וכתב בטו"א דמשמע דיוצא ידי שניהם והקשה הוא ז"ל האיך קיים שתיהם הא אין עושין מצות חבילות חבילות. אמנם כ"ז אם משלוח מנות הוא משום חיבה וריעות ומתנות לאביונים הוא כדי שיהי' לו במה לשמוח בפורים שפיר הוי חבילות חבילות אבל אם טעם משלוח מנות כתה"ד והוא ג"כ משום צורך סעודה א"כ הוי שניהם מטעם אחד ל"ש חבילות חבילות כדאמרינן בפסחים ק"ב הבדלה וקידוש חדא מילתא הוא וע"ש בפרש"י ורשב"ם וא"כ מוכח כטעם תה"ד:

אבל לפענ"ד אין מזה ראיה חדא דבאמת הוכיח טו"א שם מירושלמי דאינו יוצא ידי שניהם וגם בגמרא הפירש רק ביוצא בא' איזהו שירצה ועוד דגוף קושית כת"ס לק"מ דאין עושין מצות חבילות חבילות הוא רק לכתחילה אבל בדיעבד אם אמר קידוש ובהמ"ז על כוס אחד ודאי יצא. וה"נ שפיר יצא בדיעבד ידי שניהם. ועוד נ"ל סברא ישרה לחלק יצאת דל"ש אין עושין מצות חבילות חבילות אלא היכא דתלוי ברצונו שלא לעשות חבילות כגון שלא לומר בהמ"ז וקידוש על כוס אחד ולא יהי' נעשה על כוס זה רק מצוה אחת. או שלא להשקות רק סוטה אחת ולטהר מצורע אחד ולרצוע עבד אחד ולערוף עגלה אחת ועיין בסוטה דף ח'. ואז לא יהי' נעשה רק מצוה אתת. אבל כאן גם אם שולח מנות לעני הוא מקיים משלוח מנות וא"כ כיון שיכול לשלוח מנות לעני והוא שולח לו כיון שהוא עני ממילא נתקיים בזה גם מתנות לאביונים ואין זה תלוי ברצונו שלא יהי' נעשה אלא מצוה אחת ל"ש בזה חבילות חבילות. וזה שדייק בגמרא שם קיימת בנו רבינו וכו' כלומר שבו מקויימים שניהם ממילא ואין בו משום חבילות חבילות והבן:

ואמנם מדברי ספר אור חדש הנ"ל שכתב ומפני שישראל עם א' ראוי שיהא בהן עם א' ויהי' להם חיבור וריעות גמור לכן יש להם להחיות אביונים מצד שהוא אחיו והם עם א' כדכתיב אצל מצות הצדקה אחיך כי מפני שהם אחינו יש לתת צדקה וכו'. מבואר

דאהבה וריעות הוא מפני שהוא אחינו ואנו ממלאי' חסרונו. וא"כ י"ל דלא פליגי תנ"ד ומנות הלוי ותרי טעמי מישך שייכי אהדדי ועולין בקנה אחד דמשום חיבה וריעות אנו שולחין מנות כדי שיהי' לו סעודת פורים ברווח ולמלאות חסרונו והכל חד. ולפ"ז יש להשיב הרבה על מ"ש לעיל וגם על דברי חת"ס הנ"ל וצ"ע:

סיומא דפסקא:

א) נראה כפסק הרמ"א דאשה חייבת במשלוח מנות ובדיעבד יוצא גם אם אשה שולחת לאיש או להיפך:

ב) דאיש השולח לאיש או אשה השולחת לאיש צריך דוקא מין מאכל ולא בגדים ואיש השולח לאשה או אשה לאשה. בזה"ז מיני בגדים ותכשיטין עדיפי. אבל בזמן שביהמ"ק קיים גם לנשים צריך לשלוח מיני מאכל דוקא דאין שמחה אלא בבשר:

ג) וכ"ז בדיעבד אבל לכתחילה לא ישלח לא אשה לאיש ולא איש לאשה משום ספק קידושין. והיינו דוקא לחילוק שכתב ברכי יוסף בין מנות למתנות או לטעמא דידן שכתבנו לעיל. אבל לדעת מג"א דוקא איש לאשה אסור אבל אשה לאיש מותר. ואולי גם למג"א יש לחוש אם תשלח אשה לאיש. ישלח גם איש לאשה ויבואו לידי ספק קידושין ולכן הכל אסור. אלה דברי רבך הדוש"ת וחותם בברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה שפא

שיל"ת ב' אויפאלו א' ויקהל שיבסר רנ"ת לפ"ק:

שוכ"ט לידידי מחותני הרב הגדול המופלג. מלא פלג. כש"ת

מו"ה יוסף ליב סופר נ"י אב"ד דק"ק דערעטשקע:

מכתבו קבלתי ביום משתה ושמחה והיום קבלתי ילקוט אל אליעזר על תהלים ויבואו שוריי בתודה ויען אני טרוד מאוד אבא בקיצור על ד"ת. ומה שרצה לפשוט מה שנסתפק באר היטב סי' תרצ"ה אם שולח מתנות לאביונים או משלוח מנות קודם פורים והגיעו ליד המקבל בפורים אם יי"ח. ממ"ש מג"א רס"י תקצ"ד בשם המאור דלא יתן להם קודם פורים דלמא אכלי להו קודם פורים משמע דבלא"ה יצא ראי' זו כתובה בס' נחלת בנימין שציין מעלתו. אבל לא נהירא לי דבעה"מ קאי על עיקר תקנה שתקנו בזה"ז שישראל מיוסרים בדקדוקי עניית משלוח מנות ומתנות לאביונים דוקא ביום השמחה משום דילמא אכלי להו קודם פורים וכיון שהחיוב הוא דוקא ביום השמחה א"כ אפשר אפילו היכי דל"ש דילמא אכלי לי' נמי אינו יוצא י"ח אם אינו עושה המצוה ביום השמחה.

אבל הס' של באה"ט אינו מובן לי וכי צריך בזה נתינה מיד ליד כמו בגט אשה וטני מעג"ק פסול הלא כל זמן שלא בא ליד העני הוא שלו ואם הגיע ליד העני בפורים הרי הוא נותן לו בפורים וכן במשלוח מנות אעפ"י שיוצא אם אין חבירו רוצה לקבל מ"מ הרי הוא הראה לו חיבה וריעות בפורים בזמן חיובא:

ומ"ש על דברי מג"א סי' תרפ"ח סק"ה דבכרך שהוא ספק מוקף חומה נוהגי' במתנות לאביונים בשניהם צ"ל דחיישינן דילמא אכלי להו ביום ראשון דאל"כ אם נותן ביום א' יוצא ממנ"פ דחק עצמו בחנם דהרי צריך לתת להם כדי שיהי' להם לסעודות פורים ועיין מאירי בספרו דף ד' ד"ה ויש מפרשים וכמו שהוא צריך לקיים סעודות פורים בשני הימים מספק כן העניים מחויבים בזה בשני הימים מספק וצריך לתת להם מתנות בשני הימים:

ומה שחקר אם תלמוד שולח לרבו כיון דכתיב איש לרעהו הוא תמוה א"כ בנזקי' דכתיב שור רעהו נמעט שור של רבו כמו דממעטין של הקדש ושל נכרי והא ודאי ליתא דרבו רעהו במצות כמו אחיו במצות. ומה שהביא מרמ"א יו"ד רמ"ד ליתא שם רק בסי' רמ"ב די"א דאין לתלמוד לשאול בשלום רבו כלל דכתי' ראוני נערי ונחבאו וה"ה לשלוח מנות הנה דין זה נובע מרבינו יונה שהביא ב"י שם שכתב הנותן שלום לרבו ר"ל שמקדים לו שלום ואין לתלמיד להקדים לו שום דיבור מרוב המורא וכן אמרו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו וא"כ אין ענין לכאן דשם הטעם משום דחכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה. ומה שהביא ראי' מגמרא מגילה ז' ר"י נשיאה שלח לר' אושעי' וכו' קיימת בנו רבינו משלוח מנות איש לרעהו ויש גורסין הדר שלח לי' איהו הרי מפורש ששלחו לרבם אינו ראי' דהרי כל הכבוד המבואר בסי' רמ"ב הוא רק ברבו מובהק כמו"ש בשו"ע סעיף ל' ואולי ר"י נשיאה לא הי' רבו מובהק רק משום שהי' נשיא קראו רבינו או שהי' רבו שאינו מובהק שוב מצאתי בתשו' מהרי"א או"ח סי' ר"ד של דברי השואל ולפענ"ד נר' כמ"ש:

והקושי' שהביא בשם הגהות לבו"ש רס"י תקצ"ב למה לא תקנו ם ברכה על מצות משלוח מנות בשלמא מתנות לאביונים תי' רשב"א בתשו' סי' ח"י על צדקה לא תקנו ברכה שמא לא יקבל העני אבל משלוח מנות דכתב רמ"א דיוצא אף אם לא יקבל קשה אמאי לא תקנו ברכה. ולפענ"ד אף דא"צ לקבל מ"מ צריך שיגיע לידו וידע שהוא שלח לו וא"כ גם כאן שייך תי' רשב"א שא"י לברך בשעה ששלוח דילמא יאבד בדרך ולא יגיע לידו כלל או יפשע השליח כי עיקר המצוה הוא לשלוח ע"י אחרים ואפילו עכו"ם כדכתי' ומשלוח מנות כמו"ש חת"ס ואפילו יוצא בנותן מיד ליד מ"מ עיקר המצוה לא

ניתקן כך ושפיר לא תקנו ברכה ועיין תוס' כתובות ע"ב דמשו"ה זבה אינה מברכת על ספירתה שמא תראה ותסתור ע"ש ועיין באבודרהם שער ג' ד"ה צריך אני תשובת הר' יוסף בן פלאט. אך עדיין תקשי מ"ט לא תקנו ברכה על סעודות פורים והנה ראיתי קושי' לבו"ש הנ"ל בהגהת מוהר"ץ חיות על מגילה והוא רצה לרפאותה על נקלה כמו דאמרינן דשהחיינו דמגילה פוטר גם משלוח מנות ה"נ ברכת מי שעשה נסים פוטר הסעודה ומ"מ מברכה דרק מכח הנס נתחייבו במצות אלו עיי"ש. ובמחכ"ת הלא גם קריאת מגילה הוא מכח הנס ומ"מ על מ"מ נוסף על ברכת שעשה נסים וה"נ הו"ל לברך לאכול סעודות פורים ולשלוח מנות מלבד על הנסים:

והנלפענ"ד בזה עפמ"ש ליישב מה שהקשני הרב הגאון המנוח מו"ה ישעי' בייערן זצ"ל שהי' אבדק"ק פאטאק עיין לעיל סימן רצ"א] אמאי אין מברכי' על מצות אכילת עיו"כ ואמרתי הרבה תירוצים דזה שייך לעניני דיו"כ אבל עוד אמרתי לפמ"ש טו"ז או"ח סי' קס"ז סקי"ז אמאי בברכת המוציא של מצה וברכת יין של קידוש יכול להוציא אחרים אעפ"י שהוא אינו אוכל ושותה דהוי ברכת המצוה ולא ברכת הנהנין ובברכת המוציא של שבת א"י להוציא אחרים אם היא אינו אוכל דמקרי ברכת הנהנין ולא ברכת מצוה ותי' דוקא אם יש שינוי באכילת מצוה מאכילת רשות דצריך להיות מצה משומרת דוקא וכן בקידוש שאומר עליו קידוש היום אז מקרי ברכת מצוה אבל בפת של שבת דעיקר אכילתו הוא פת אין שייך בזה אכילת מצוה דגם בחול אוכל פת ואין בזה שום שינוי בין אכילת מצוה לאכילת רשות לכן מקרי ברכת הנהנין עיי"ש. ותירוץ זה שייך גם על סעודות פורים וזה פשוט. ומעתה גם משלוח מנות שדרך לשלוח בכל שבת ויו"ט ואז הוא רשות וא"כ בפורים שהוא מצוה אבל עכ"פ אין שום שינוי בין משלוח מנות דרשות למשלוח מנות דמצוה ולהכי ל"ש לתקן בו ברכה וא"ש. ולזה נתכוין מג"א רס"י תרצ"ב דלא יברך שהחיינו על משלוח מנות וסעודה דזהו דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת ויו"ט דהא לא כלל ברכה עליהם עיי"ש והיינו משום דאין שינוי בין רשות למצוה ולחנם תמה על דברי מג"א ודברי פי חכם חן. וישק שפתים. ואלוקי השמים. יריק עלינו ברכה עד בלי דים כנפשו ונפש מחותנו ונתותכו וידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תושלב"ע

מפתח בית שערים

סימן א' ביאר משנה אבות דר"נ פ"ל רמ"א כל העובר עבירה אחת מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה בודאי:

שם. פלפול נחמד בדברי חת"ס חו"מ סי' כ"ט במי שאכל במזיד ס' חלב ס' שומן אי חייב אשם תלוי:

ב ביאור דברי הרמב"ם פ"ד מפסוהמ"ק הכ"ב שכתב אשם תלוי בא מן הקטנים או מן הגדולים והוא נגד מקרא מפורש:

ג קושיא בגמ' נזיר כ"ט תאמר בנקבה [חטאת העוף הבא על הספק] ששני איסורין איסור נבילה וחולין בעזרה. והא איכא ג' דנבלה מטמא בביה"ב וחייב כרת משום ביאת מקדש. ותי' הרבה ע"ז:

ד ביאור דברי הרמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח ה"א דסולת שהתליעה פסול משום תמים ות"ל משום ממשקה לישראל. וגם ביאור דברי הרמב"ם שם הי"א דבהתליעה רוב חטה אחת ה"ז ספק:

ה בענין הנ"ל:

ו ביאור דברי שו"ע או"ח סי' ח' דקודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים כדי שלא יברך ברכה לבטלה:

ביאור דברי מהר"מ מרט"ב דהא דלרבא צו"פ פוטרי' בין במינן בין שלא במינן היינו דוקא יחדיו:

ח יישוב לקושית ברית אברהם איך ילפינן עדל"ת מכלאים בציצית דילמא בציצית ה"ט משום דמללה"נ וכלאים אינו אסור אלא היכא דאיכא הנאת לבישה

ט פלפול גדול בהא דאמרינן בכ"ד לר"א עדל"ת והא ר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש וב"ש ל"ל עדל"ת כמבואר ברש"י מנחות מ' ע"א:

י ביאור גמ' מנחות מ' ע"ב בהטיל למוטלת:

שם. יישוב לקושית מהרש"ל כתובות ד' ובועל בעילת מצוה ופירש הא אונן פטור וכו' וביאור אי בעילה הוי הכנה למצוה או גופה מצוה:

י"א בדין אם בעשה דפשיעה ל"א עדל"ת ופלפול נחמד בכמה ענינים בענין עדל"ת:

י"ב קצת פלפול בענין עדל"ת באפשר לקיי"ש ואין עדל"ת שבמקדש:

י"ג עוד בענין אין עדל"ת שבמקדש ובשאר כללי עדל"ת:

י"ד בדין דצריך לעשות ב' נקבים בכנפי הטלית:

שם. ביאור דברי תוס' מנחות ל"ח ע"ב ד"ה לא נצרכה:

ט"ו בדין אין עדל"ת באפשר לקיי"ש. ופלפול גדול בדין כלאים בבגדי כהונה:

שם. פלפול ישר ונחמד ע"ד חת"ס יו"ד סי' ס"ט בענינים הנ"ל ויישוב על קושיא שהק' ממתני' דכהנים שפיגלו גיטין נ"ג:

ט"ז קושיא ופירוקא בגמ' מנחות כ"ח ארבעתן ארבע מצות א"כ איך ילפינן מכלאים בציצית עדל"ת:

שם. יישוב לקושית שג"א סי' ל"ב ע"ד תוס' יבמות צ' דכלאים בציצית ל"ה בעידנא וא"כ איך ילפינן מיני' עדל"ת:

י"ז במי ששכח ולא עשה הכריכות בציצית ונודע לו בשבת אם יתעטף בלי הכריכות או יעשה הכריכות בשבת:

י"ח בדין חש"ו לכתיבת סת"ם. ובתחילת התשו' בדברי כת"ס או"ח סי' ז' דמי שאינו בלבישת כלאים אינו בעשיית ציצית:

י"ט אם מותר להפסיק בין תפילין של יד לתפילין של ראש למנות חמץ על ברכת תפילין שבירך אחר לעצמו שיש מחלוקת הפוסקי' בזה:

כ בדין אם התפלל ערבית מבעו"י עד שלא הניח תפילין דאין לו להניחם אח"כ:

כ"א תפילין שנכתבו בקולמס של עוף טמא אם כשרים:

כ"ב ע"ד ספק של פרמ"ג בס"ת שנכתב על עור של איה"נ אם כשר משום דמללה"נ או פסול משום דכתיב כתבו לכם ואיה"נ ל"ה לכם:

כ"ג בדין שכתב טו"ז דאם הניח תפילין של ראש קודם של יד דא"צ להסיר של ראש לחזור ולהניחם כסדרן ופמ"ג חולק:

כ"ד אם הניח תפילין ש"י וכשבא להניח של ראש קודם שהניח על ראשו הפסיק בדיבור אם אמרינן בזה קלוטה כמי שהונחה דמי'. פלפול נחמד וישר בזה:

כ"ה בדין מן המותר בפיך:

שם. להצדיק עצמו מהשגות השואל על סי' כ"א וכ"ב:

כ"ו בענין הנ"ל:

כ"ז בתפילין מעור א' שעור הבתים דק מאוד ובחודן נטשטש עור הבית וניקב רק הקלף שנותני' הסופרים בתוך הבית לחזק מחזיקם אם יש לפסול תפילין כאלו אם נקב דק כזה בבתים או צריכין דוקא נקרע:

שם. ע"ד מ"ש הגה"ק מצאנז ז"ל בהשו' דברי חיים סי' ג' וה' דדברי הב"ח בסי' ל"ג הם נגד תשו' פנ"י סי' יו"ד דס"ל דנקרע מבחוץ פסול. שכונה אחרת בדברי הב"ח:

שם. השגות גדולות ע"ד תשו' מהר"מ שיק או"ח סי' כ"א שכ' דעור הפנימי בטל לגבי עור החיצון ולא מקרי ב' עורות וכו' וביתר דבריו שם:

כ"ח תפילין אם הם גדולים יותר מד' אצבעות אם פסולי' להניחם:

כ"ט אם מותר לשנות הבתים מתפילין דרש"י לתפילין של ר"ת:

ל אם לברך שהחיינו כשמניח בפעם ראשון תפילין דר"ת:

ל"א יישוב לקושי' פמ"ג בהא דקטן פסול לכתוב תפילין משום דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה אמאי לא דרשינן נמי וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו:

ל"ב על דברת מג"א סי' תצ"ד לענין ברכת התורה אם ניעור כל הלילה דצריך לברך דמתחילה לא הי' דעתו לפטור רק ליום ולילה:

ל"ג בענין המכונה חדשה פאנאגראף שמנגן נגוני' גם מנשים אם מותר לשמוע משום קול באשה ערוה:

ל"ד ביאור דברי טו"ז סי' ע"ד סוס"ק ד' וכמה ענינים במס' ברכות בגמ' דכ"א. ברש"י דל"ג ד"ה תם וכו' ובתוס' דל"ז ע"ב ד"ה חביצא ונעוץ סוף המס' לתחילתו:

ל"ה יישוב ע"ד גמ' רפ"ק דברכות וכ"ת מכי ערבא שמשא לילה הוא ואינהו דקדמי ומחשכי וכו' וק' הא אין בנין ביהמ"ק בלילה:

שם. חידוש דין עפ"י פנים יפות פ' קרח דהא דבעמוד השחר הוי יום הוא הל"מ א"כ בב"נ לא מקרי יום אלא מהנץ החמה עד שקיעת החמה וא"כ ב"נ ששבת מהנץ החמה עד הנץ החמה אעפ"י שעשה מלאכה ביום א' קודם הנץ החמה אחר שעלה עמוד השחר חייב מיתה דשבת יום ולילה ואם שובת לילה ויום כשבת שלנו ג"כ חייב ודלא כמ"ש האחרונים דאינו חייב בזה דבב"נ הלילה הולך אחר היום:

ל"ו בדין שכתב הב"ח דמי שאינו חרש וסותם את אזניו אע"ג דאינו שומע מוציא אחרים י"ח:

ל"ז בספק קרא ק"ש אמרינן סד"ר לקולא אפילו לדעת מל"מ דבספק אם נעשה דבר המתירו לא אזלינן בסד"ר לקולא:

ל"ח ביאור דברי מהרש"א ברכות ה' ד"ה אלא לענין כי מטי זמן ק"ש מותר ללמוד. וחיבור מס' ברכות תחילתו לסופו:

ל"ט בענין כמה השיעור מע"ה עד הנץ החמה:

מ אם יכולין לעשות תקנה שלא להתפלל פסד"ז בביהכ"נ בקול רם מאחר שהקול מעורר הכונה:

מ"א ב' אבלים המתפללי' במקום אחד וא' ירד לפני התיבה אם מותר להשני אחר תפילת ח"י לילך משם עם עשרה אנשים למקום אחר ולומר אשרי ובל"צ ולומר אח"כ קדיש:

שם. אם בא לביהכ"נ בשעה שמתחילין קדישא דסדרא אם בכה"ג יכול האבל לירד לפני התיבה ולומר קדישא דסדרא ואח"כ ק"ש אעפ"י שלא התפלל תפילת ח"י:

מ"ב ביאור דברי רש"י ברכות ד"ו שכתב עשרה קדמה שכינה ואתי' קודם שיהי' כל העשרה וק' הא אמרינן בשעה שהקב"ה בא בביהכ"נ ולא מצא שם עשרה מיד הוא כועס:
מ"ג באחד ששכח יאצ"ט ואח"כ נזכר אם האבל יכול לעכב עליו שלא יאמר אפילו קדיש א' אחר שעבר היאצ"ט:
מ"ד ביאור דברי רמב"ן קידושין ס"ו דבנמצא ודאי חלל עבודתו פסולה אפילו למפרע רק בנמצא ס' חלל עבודתו כשירה למפרע משום דמעמידין אותו בחזקתו אלא דמכאן ולהבא נפסל שאין מכשירין ספיקות לכתחילה דק' עליו מסוגיא דמכות די"א דלר"י מתה כהונה וכו':
מ"ה ביאור ירושלמי נזיר פ"ז ה"א שכתב דעשה דנשיאת כפים אינו דוחה ל"ת דטומאת כהנים ובמראה פנים שם כתב הטעם משום דטומאה הוי עול"ת:
מ"ו במקום שמוכרי' המצות אם רשאי מי שקונה אותם לקרות ישראל ראשון ולא כהן:
מ"ז באחד שעושה ברית מילה אם מותר לטלטלו לשם ס"ת ולהתפלל ולקרות או לא:
מ"ח אם מותר לטלטל ס"ת מחדר המיוחד לביהכ"נ לחדר אחר שמתפללי' שם בחורף מפני הצנה ולקרות בו כשבית התבשיל מפסיק בין חדרים אלו:
מ"ט קהל שהניחו לכתוב ס"ת חדש וכבר מונח באה"ק בביהכ"נ אם מותר להוציאו לבית אחר כדי להוליכו אח"כ בביהכ"נ בקול המון חוגג לכבוד חינוך ס"ת:
נ אם לא קראו פ' השבוע בב' וה' בשחרית אם מותר לקרות אותה בערב במנחה:
נ"א ב' בעה"ב קנו ס"ת ומסרו לקהל לקרות והמנהג למכור המצות בשבתות ויו"ט ובשמחת תורה באו שני בעה"ב אלו ואמרו שהס"ת שלהם ע"כ הם מכבדי' את החתנים למי שרוצי' אם יש להם זכות ע"ז:
נ"ב ביאור דין בני אדם החבושי' בביה"א אין מביאין אצלם ס"ת אפילו בר"ה ויו"כ שבשו"ע או"ח ח סי' קל"ה:
שם. פלפול עצום בסוגיא דעירוב והוצאה ליוה"כ יומא דס"ו:
שם. הערה בענין אין עושין מצות ח"ח ע"ד תוס' חולין דל"ב ד"ה נשחטה וכו':
נ"ג ליישב מנהגינו דביום שקוראי' בב' ס"ת מוציאי' שניהם בב"א שהוא נגד ירושלמי ומס' סופרי':
שם. אם בב' מצות דרבנן שייך אין עושי' מצות ח"ח. וגם אם עשה מצות חבילות אם יצא בדיעבד:
נ"ד ביאור גמ' מגילה כ"ד דבעי קטן פוחח מהו שיקרא בתורה ופרש"י דקטן אינו מוזהר משום ולא יראה בך ערות דבר וק' כיון שאין אדם קורא בתורה עד שאומרי' לו קרא א"כ הו"ל ספי בידים דאסור לכ"ע:

נ"ה ביהכ"נ שהיו המקומות לצפון ולדרום פניהם כלפי הבימה אם מותר לשנות ולעשות כל המקומות פניהם פונה קדים:

נ"ו אם מותר להעמיד תנור ברזל בביהכ"נ להסיק בה בחורף:

נ"ז ביהכ"נ שצריכין להרחיב העזרת נשים אם אין חשש לעשות ב' גזוזטראות (גאלאריען) מב' צדי ביהכ"נ דרום וצפון:

נ"ח אם סתירת ביהכ"נ מותר לצורך בנין עזרת נשים;

נ"ט אבן יפה שחקק עליו פרט השנה שנבנה הביה"כ הי' קבוע בכותל מערבי של ביהכ"נ שנכנסי' שם ועתה הי' ביהכ"נ לשריפת אש נטלו אותו אבן וקבעוהו בכותל מזרחי שהוא אחורי ביהכ"נ במקום שנפנים אם אין לחוש בזה על הא דירושלמי דקרש שזכה להיות בצפון ינתן לצפון. ובסוף התשו' הערה קטנה בענין מלשאצל"ג:

ס בעיר שנשרף ביה"כ ורוצי' לבנות חדשה במק"א וליטול האבנים מן הישנה ולבנות בחדשה אם מחויבי' לדקדק לבנות האבנים שהי' בישנה לצד צפק גם בחדשה לצד צפון ושל דרום בדרום משום ירושלמי הנ"ל:

ס"א אם מותר לקבץ נדבות גם מן העכו"ם לצורך בנין ביהכ"נ:

ס"ב בג' כפרים כזה

שבכל כפר הי' דרים ג' או ד' בעה"ב והמנין הי' באמצע הדרך ב' שמותר לילך בשבת בלי עירוב וכעת נתרבו הבעה"ב

בא' ורוצי' לבנות ביהכ"נ ומקוה ובני

ב' מרוצים אבל בני

ג' טוענים כי רחוק מהם הדרך וא"י לילך בלי עירוב ועי"כ ברוב שבתות השנה לא ילכו למנין ורוצי' שבני

א' יבנו ביהכ"נ בכפר

ב' ועוד טענות הדין עם מי:

ס"ג בדין העמדה והערכה בשבועות י"ד פלפול נחמד וישר:

שם. ביאור דברי תוס' מעילה דט"ו ד"ה ואפילו:

ס"ד ע"ד הספק באומר רגלה של זו עולה דפשטה קדושה בכולה אם יש מעילה בכל הבהמה לדעת הרמב"ן דבהקדש ע"י זכיי' ליכא מעילה:

שם. ע"ד ש"ס פסחים דס"ו פסח בשבת היכי מצי להקדיש והתנן אין מקדישי' וכו' וק' הא יכול להקדיש מע"ש ע"מ שיחול בשבת:

ס"ה ע"ד טו"ז או"ח סי' קנ"ה בדבר שאינו ראוי לקדושה גדולה עדיף יותר להשתמש בקדושה קלה מלגונזה:

ס"ו ביאור גמ' ע"ז דס"ב בנתן לה ואח"כ בא עלי' ליחול איסור אתנן למפרע:
ס"ז תוכחת מוסר בדבר ביהכ"נ שאין לה תמונת ביהכ"נ ישראל:
ס"ח ביאור גמ' תענית ז' כל אדם שיש לו עז פנים מותר לקרותו רשע:
ס"ט ביאור הגמי"י פ"ו מדיעות דמ"ע של ואהבת לריעך כמוך הוא דוקא בריעך שהוא בתורה ומצות אבל רשע אינו מקבל תוכחה מצוה לשנאותו:
ע ביאור רש"י סנהדרין מ"ד שפי' רוח פסקנית שהוא גבריאל והגר"א חולק:
ע"א בענין היכא דכתיב השמר פן אם הוא שני לאווין או חד לאו שיש בזה סוגיות חלוקות:
שם. בהא דכל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אני אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה:
ע"ב ביאור דברי ר"ש במ"ה פ"א דמכשירין במ"ש על תוספתא דזב וטמא מת שהי' מהלכין וכו' יצאו מכולו הרי אלו מוכשרי':
ע"ג ע"ד תוס' פסחים י"ז ד"ה רביעי בקודש שכ' מיהו אין נעשה אב הטומאה היינו דוקא לטמא אדם וכלים אבל לאוכלין ולמשקין נעשה אב הטומאה. וביאור פיה"מ לרמב"ם בסוגיא דרחסגה"כ:
ע"ד בחלות שאפו לש"ק ללחם משנה ומשחם בביצה שהי' בה טיפת דם ונאפו כך במשיחה זו כיצד יעשו ואם יוצאי' בו ללח"מ:
ע"ה יין דפוטר שאר משקין אם הוא דוקא כשהוא בעצמו מברך על היין או אם יוצאין בברכת אחרים נמי פוטר שאר משקין וגם אם היין פוטר או ברכת היין פוטר שאר משקין:
ע"ו ביאור דברי מג"א סי' קפ"ט דמומר אינו בן ברית ולאו בר שליחות:
ע"ז אם באכילת רשות אפילו פחות מכזית מקרי אכילה כמבואר בפמ"ג בפתיחה להל' שחיטה:
ע"ח במי שאכל פירות או מיני תרגימא בשר ובצים עד קרוב לשביעה ואח"כ אכל מעט פת ושבע ממנו אם חייב בבהמ"ז מה"ת כיון שהוא שבע או לא כיון שאינו שבע מהפת: שם. במי שאכל בעיו"כ סמוך לחשיכה חצי כותבות או יותר ומיד כשקידש היום אכל השאר עד ככותבות אם חייב כרת במזיד ובשוגג חטאת כיון דהי' יתובי דעתי' ביוה"כ או כיון דלא אכל השיעור ביוה"כ אינו חייב. ופלפול עצום וחריף בסוגיא דכותבות הגסה יומא דע"ט:
ע"ט קונסטוויין הנעשה ע"י תערובות כמה מינים איזה ברכה מברכין עליו בפה"ג או שהכל. וגם אם מחויבי' להודיע להקונה שהוא קונסטוויין שלא יברך ברכה שאינו ראוי':

פ בא' שעשה תמד מחרצנים שלא נעצרו בקורה ואמר שברור לו שאם הי' מעצרם הי' יוצא מהם ק' מדות יין ונתן עליהם שני מאות מדות מים אם לברך על התמר בפה"ג:
פ"א ע"ד תוס' ברכות י"ב ד"ה לא דאף דמצות אצ"כ אבל היכא דנתכווין לברך על היין ונמצא שכר לא מהני:
שם. ע"ד אחרונים בעבר איסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה:
שם. ע"ד הרמב"ם שפי' דאף אם הבית עגול או בעל ה' זויות או ארכו יתר על רחבו אם יש לרבע ד"א על ד"א חייב במזוזה:
פ"ב בדין מצוה שאינו תדירה ומצוי' בכל עת מברכי' שהחיינו דדמי' למצוה שהוא מזמן לזמן:
פ"ג בספק ברכה אם מותר לומר בריך רחמנא מרא מלכא דעלמא אם לית בי' משום ברכה לבטלה:
פ"ד ביאור דברי תוס' ברכות כ"ו ד"ה טעה דתפ"ע רשות היינו לגבי מצוה אחרת שסותר דבריהם בשבת ד"ט ע"ב ד"ה למ"ד. וקיצור סוף מס' ברכות לתחילתו:
פ"ה במי שעומד בג' ראשונות של תפ"ע בעו"י ובא אחר והתחיל לומר תפילת ח"י דמנחה בקול רם אם לענות עמו קדושה:
פ"ו בארגז של ספרים שיש לו דלתים אם במה שסוגר הדלתים מקרי כלי בתוך כלי או צריך עוד פריסת טלית:
פ"ז אודות השטרי מכירות כדי לעבוד עבודתם בשבת:
פ"ח ישראל ששכר ריחים מעכו"ם ויש לו מיהלנער שלוקח סך מה מכל מדה ואם נשבר איזה דבר בריחים מחויב המיהלנער לתקנו וישראל יתן שכר הפועלים אם צריך להם אם יש היתר לתקן הריחים בשבת:
שם. בישראל שיש לי ווירטסהו"ז ובשבת מוכר העכו"ם שנוטל ריוח מכל מדה סך מה אם מותר ליתן משקה גם בשבת:
פ"ט בדין לעשות מלאכתו ע"י גוי ובאיזה אופן הוא איסור דאורייתא:
צ בעל החנות שרוצה להשתתף עם עכו"ם כדי לפתוח החנות בשבת שהוא יומא דשוקא אם יש היתר לעשות כן:
צ"א הא דאסרו לשלוח איגרת ביד נכרי בשבת בלא קצץ ולא קביע בי דואר במתא אפילו ביום א' אם הוא דוקא אם נשתלח לישראל אבל אם נשתלח לנכרי מותר:
צ"ב ביאור דברי מהרש"א ע"ד תוס' בשבת ד' ד"ה קודם שהק' דתוס' הי' יכול להקשות על מתני' דכ"ג דחשיב אופה בכלל ל"ט מלאכות הא הוי הת"ס שמא יבא לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה והתם מיירי לענין שוגג:

צ"ג באפיית פת בשבת דלא הוי הת"ס שכ' תוס':
שם. ביאור דל"ה הת"ס משום דמוקמי' אחזקה או משום דאזלינן בת"ר מ"מ לא מלקינן ולא קטלינן עד שיתברר הדבר:
צ"ד ביאור גמ' שבת ל"ד ע"ב דמטילי' אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא אר"ה בדר"י לענין טומאה וכו':
צ"ה בדבר שאיזה אנשים מונעין עצמן לקדש על יי"ש בקידושא רבא:
צ"ו ביאיר דברי הגאונים שבשו"ע או"ח סי' רע"ג שאם שתה כוס של יין שחייב עליו ברכה יצא ידי קידוש במקום סעודה וביאור דברי מג"א שם:
צ"ז להצדיק עצמו מהשגת השואל ע"ד תשו' הקודמת:
צ"ח אותן המחללי' שבת לתיאבון אבל מאמינים בו אם מחויבי' בקידוש והבדלה:
צ"ט בדין שכתב המרדכי פ"ב דמגילה דסומא לר"י פטור מקידוש היום:
ק על דברי הרא"ש ברכות כ' דאשה אינה בכלל ערבות לכן אינה מוציאה אלא מי שחייב מדרבנן:
ק"א ע"ד רמ"א ושנים לא יאמרו הפטורה בפ"א:
שם. ביאור הרמב"ם בפיה"מ שבועות מ"ד הנגזל כיצד:
ק"ב איך לנהוג בברכת כהנים בשנים מקרא וא' תרגום כיון שכ' ר"י דאין תרגום לברכת כהנים:
ק"ג אם מותר לילך בש"ק לשטייערקאמיסיסאין להשתדל לפחות השטייער או שלא להוסיף:
ק"ד בדין שכ' הראבי"ה דבדבר שיש אופן שישראל יעשה בהיתר כגון ברה"ר דיכול להביא ע"י מחיצות בנ"א שרי' אמירה לגוי:
ק"ה בדין שהביא השע"ת או"ח סי' שמ"א דחלה שנמצאת בתבשיל בשבת דמועיל התרה דהוי כדשיל"מ ומפירין נדרים לצורך השבת:
שם. ביאור דברי מג"א סי' תקי"ג דבדשיל"מ ל"א בת"ר:
ק"ו ע"ד תוס' בשבת דק"ב שכ' דבעושה פתח שאינה עשוי' להכניס ולהוציא דאף דליכא משום איסור בונה מ"מ חייב משום מכה בפטיש:
ק"ז ע"ד חכ"ץ דבאיסור שבת ח"ש מותר מה"ת כגון התולש שער אחד או הוציא פחות מכשיעור וכו':
ק"ח ע"ד תוס' בשבת דק"ו דשוחט חייב משום דבשעת קלקול בא לו התיקון וק' מפסחים ע"ג השוחט חטאת בשבת בחוץ וכו':

ק"**ט** חקירה אם הא דשוחט בשבת חייב החיוב על שעת מיתת בהמה דאז התיקון בשעת הקלקול דהוי כאלו עושה זה בשעת שחיטה או החיוב אינו על שעת שחיטה:

ק"**י** פאבריק של חומץ ואופן עש עשייתה מבואר בפנים אם מותר לעשות המלאכה הצריכה לה ע"י עכו"ם בשבת:

קי"**א** אם במולח מאכל בשבת חייב גם משום מבשל דמלוח הרי הוא כרותח כנראה מר"ן ע"ז:

קי"**ב** בחולה שיב"ס וליכא בשר שהודח והומלח אם מוטב שיאכל החולה בלי מליחה או מוטב שימלח ישראל הבשר בשבת. ופלפול בדין מאכילין אותו הקל קל תחילה:

קי"**ג** במי שיש לו חולה עצירות ר"ל וציווי הרופאי' לעשות זעלבסט קריסטיר אם מותר לעשותה בש"ק:

קי"**ד** אם רשאי ללמוד בליל ש"ק לאור פמוט דנפט אם שייך בזה שמא יטה:

קט"**ו** ע"ד גמ' שבת י"ב דאר"י בן אלישע אני אקרא ולא אטה וכו':

קט"**ז** בענין חי נושא א"ע ויישוב דברי הר"ן ר"ה אמאי ל"ג במילה בשבת ש"י:

קי"**ז** ע"ד חת"ס וישוע"י שמקשי' איך ילפינן מקלקל בחבורה חייב מדצריך קרא למשרי מילה בשבת דילמא צריך קרא למילה בצרעת דהוי מתקן:

קי"**ח** בענין הנ"ל ובענין דשא"מ:

קי"**ט** בענין דכל מלאכה שעושה כלאחר יד מותר מה"ת;

ק"**כ** אם מוהל מחויב ללילך לכפר ולשבות שם ש"ק כדי למול תינוק אף שמבטל עונג שבת:

קכ"**א** ביאור דברי תו"כ פ' אמור לפרוש להם עפ"י ד' מלמד שלא הי' יודעי' אם מחויב מיתה או לאו דא"כ ל"ה חייב כלל כיון שלא הי' התראה למיתה:

קכ"**ב** ע"ד רש"י ורע"ב במשנה שבת ק"ג בכותב ב' אותיות בין משם א' ופי' שתיהם אלפין ובתוס' רע"א תמה דבסוגי' מוכח דאא' ואאזרך כ"ע לא מיחייב:

קכ"**ג** אם קורע בחמתו או על מתו מחייב משום קורע או משום מכה בפטיש כיון שאינו קורע ע"מ לתפור:

קכ"**ד** ספק בהא דקי"ל דקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב וסותר ע"מ לבנות ומכבה ע"מ להבעיר האיך הדין בקרע ולא תפר אח"כ וכו' אם חייב. וכן אם הי' בתחילה שוגג ובשעת תפירה ומחיקה וכו' מזיד אם חייב:

שם. ביאור ענין הא דקי"ל כל המקלקלי' פטורי' מה הוא ענין מקלקל ביאור רחובות בזה ומיישב פיה"מ בסוגי' דשוחט בשבת חולין י"ד:

שם. ביאור דברי הערוך בענין פס"ר דלא ניחא לי' וליישב הרמב"ם פ"ד מעבודת יו"כ וביאור סוגי' דצירוף יומא דל"ד וענין דשא"מ ומלאכת מחשבת:

קכ"ה אם ספי לי' בידים מותר בדבר שאינו אסור לגדול וביאור דברי טו"ז יו"ד סי' שע"ג:

קכ"ו ע"ד תשו' הקודמת שחידש דישראל מותר לטמאות כהן קטן כיון שאינו בתורת אותו דבר אבל ב"ד אפי' ישראלים אסורים לטמאותו מהו גדר ב"ד:

קכ"ז ע"ד תשו' קכ"ו שמבואר דאחר אינו רשאי לקנות איסור לקטנים משום אי' סחורה בדברי' האסורים:

קכ"ח בדין הגמי"י פכ"ט משבת דספי לי' בידיים אסור דוקא בלאו אבל במ"ע ל"ש ספי לי' בידיים:

קכ"ט ביאור דברי הגמ' שבת דע"ג נתכוין לזרוק ב' וזרק ד' וכו' וכן נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר:

ק"ל בגמ' שבת צ"א דבעי זרק כזית תרומה לבית טמא מהו וכו' ובתוס' שם ד"ה כגון שכ' דדוקא נקט כזית תרומה ובענין אגד גופו ל"ש אגד בשבת דצ"ב ובגמ' פסחי' פ"ה ע"ב דקאמר והוא מפרק בנגרי':

קל"א ביאור הרמב"ן במלחמות שבת ח' שכ' דדוקא בזורק שאין סופו להניח צריך הנחה ע"ג משהו למטה מג' אבל במעביר שאין סופו להניח א"צ הנחה ע"ג משהו למטה מג':

קל"ב ביאור ירושלמי עירובין פ"ח דאין רה"ר בעוה"ז אלא לע"ל שהוא נגד כמה משניות ועוד תמיהות עליו:

שם. ע"ד הערה בע"ח ושתופי מבואות שהיא משום גזירת הוצאה מרה"י לרה"ר וכן מעביר פחות מד"א שהוא משום גזירה דאתי' לאתוי' ד"א ברה"ר וכן למה בטלו תק"ש בשבת משום גזירה דש"י הלא עכשיו אין לנו רה"ר שיהי' ס"ר בוקעי' בו ואינו דומה לדגלי מדבר:

קל"ג חצר שיש לו ג' מחיצות וברביעית נפרץ במילואו לרחוב וקשה לעשות שם גדר מחמת הנהר שהולך אחורי העיר שפורץ גדר בכל שנה בשעת הפשרת השלגים וגם צוה"פ א"א לעשות כי העכו"ם גונבי' אותו אם יש יש היתר טלטול מחמת שהמבוי עמוקה מן החצר כמו י"ב או י"ג טפחים:

שם. פלפול עצום וישר ע"ד תשובת חת"ס או"ח סי' פ"ט בענין החשש שמא יעלה הים שרטון בעת הקרח:

קל"ד אודות מה שנראה מרש"י עירובין ס"ב ד"ה אלא שצריך לשכור הרשות מנכרי בכל שבת ושבת:

קל"ה ביאור גמ' עירובין י' בעומד מרובה על הפרוץ:
קל"ו בענין אי היתר טלטול מקרי הנאה שהק' הפמ"ג א"כ לחי שעשאו מעצי אשירה אמאי כשר:
קל"ז בעיר שקנאו הרשות מהראש של הגרונד- הערשאפטען וכעת שנתבטל זכותם אם צריכי' לשכור או לקנות הרשות מחדש:
קל"ח בענין קרן מלא וקרן פגום בעירובין נ"ו:
קל"ט אודות שהרעישו אחרונים שיהי' אסור להעביר פחות מד"א ברה"ר מה"ת וכן יהי' אסור לילך אלף אמה מה"ת מטעם דח"ש אסור מה"ת:
ק"מ שייך לתשו' הקודמת בענין ח"ש:
קמ"א ע"ד תוס' בשבת די"א שהביא ראי' דבליעתו זו הנחתו ממתני' דיש אוכל אכילה א' ושם מיירי גם מיו"כ וביו"כ אינו חייב רק על הנאת מעיו. וגם ע"ד ש"ס שבת ד"ו דקאמר מידי דהוי אמעביר ד"א ברה"ר. וע"ד ש"ס שבת י"ב דקתני לא יצא הזב בכיסו. ונעוץ מס' שבת מסופו לתחילתו:
קמ"ב בענין יש תחומין למעלה מי' ע"ד ש"ס עירובין מ"ג הרני נזיר ביום שבן דוד בא מותר לשתות יין בשבתות ויו"ט דברי' נחמדי' ומתוקי':
קמ"ג המחבר הצדיק עצמו מהשגות השואל בתשובה הקודמת. וביאור אמאי ל"א מתוך לענין תחומין:
קמ"ד ע"ד חת"ס יו"ד סי' ש"ו בענין הטלת מום בקדשים בזה"ז מש"ס עירובי' דמ"ג הנ"ל הרני נזיר ביום שב"ד בא וכו':
שם. ע"ד תוס' בשבועות דמ"ד ד"ה אין בענין בנין ביהמ"ק דלעתיד שרי בנין ביהמ"ק ביו"ט ובלילה:
קמ"ה מי ששכח לומר יעו"י בתפילת שחרית ונזכר אחר תפילת מוסף אם צריך להניח תפילין שנית ואם צריך לברך עליהם:
קמ"ו ביאור דברי ב"י סי' תכ"ט שנראה מדבריו ששום נשיא לא הקריב בר"ח ניסן והיא נגד גמ' שבת פ"ז. וגם במ"ש דאפשר להתענות ה' ב' ה' בניסן אחה"פ לבני א"י הא יום ה' הראשון הוא א"ח שאסור בתענית:
קמ"ז ליישב קושית מהרא"ב המפורסמת בהא דשואלי' ודורשי' ל' יום קודם הפסח מפסחי' ד"ו שהרי משה עומד בראשון ומזהיר על פ"ש:
קמ"ח בהא דילפינן דאזלינן בת"ר משבירת עצם בפסח:
קמ"ט בענין הנ"ל:
ק"נ בהא דילפינן זבחי' צ"ז דאין עדל"ת שבמקדש מעצם לא תשברו בו:

קנ"א ע"ד ב"י סי' תל"ד דביטל חמץ ע"י שליח ל"מ כמו דלא מהני הפקר ע"י שליח:
קנ"ב ע"ד מהרל"ח הפלא שכ' בטעמא דשוכר בית מחבירו בי"ד וא"י אם הוא בדוק דצריך לשואלו ולא סמכינן אחזקת בדוק משום דליכא רק חזקה מכח רובא הואיל ורוב העולם בודקי' ול"ד לבהמה דבחזקת כשרות נולדה וגם רוב בהמות כשרות:
קנ"ג ביאור דבר תוס' פסחים ד"ט ע"ב ד"ה היינו. וביאור דברי גמ' שם דמדמה ט' ציבורין לט' חניות:
קנ"ד בדין מג"א סי' תמ"ד דאם נזכר לאח"ז שא"י לבטל יחזור ויבער דעשה דתשביתו עדיף דיש בו כרת:
קנ"ה בשר נכרי א' שרוצה ליקח ע"י יהודי א' מאה ככר סובין ועוד יותר אם מותר ליקח בשבילו בפסח מן הריחים ויהודי אומר שבעלי הריחים אין לותתי' החטים:
שם. בדין אם הי' חמץ גמור להתירו משום שהישראל קונה לשר הנכרי ואין החמץ של ישראל רק של הנכרי המשלח:
קנ"ו בענין הנ"ל:
קנ"ז בדין הריב"ש בישראל שקונה חמץ לעכו"ם במעות הגוי ושייכה לסי' קנ"ה וקנ"ו:
קנ"ח אם מי שקנה חמץ לענין מי שפרע אם עובר בב"י:
קנ"ט בדין אם חייב לבער חמצו של גו' אם קיבל עליו אחריות פשיעה:
ק"ס ע"ד דינו של מג"א סי' תס"ז סקכ"ה באם הי' חתיכת בשר מונח בקערה ואכל מתוכה הבשר עם חתיכת מצה והרגיש בפיו שיש חטה וא"י אם בבשר אם במצה שניהם אסורים:
קס"א יישוב איזה קושיות בסוגיא דהרהינו פסחי' דל"א:
קס"ב אם האיסור נותן טעם בהיתר ע"י לעיסה דנימא טע"כ ויישוב דעת רש"י פסחים מ"ד בזה:
קס"ג ליישב דבריו בתשו' הקודמת מהשגת השואל:
קס"ד ביאור הטעם דאמרינן המצל"א ובענין רובו ככולו:
קס"ה בענין הנ"ל:
קס"ו ביאור רש"י יומא ע"ט בענין שיעור דחמץ ושאור:
קס"ז ע"ד קושי' שעה"מ פ"ג מנדרים ע"ד ש"ס פסחים מ"ה דהוי נזיר וחטאת ב' כתובי' הבכ"א הא איצטריך יקדש גבי חטאת לעשה דלא נימא עדל"ת. ופלפול גדול בסוגיא דהמל"א:
קס"ח עוד בסוגיא הנ"ל בענין ק"ו שתחילתו להחמיר וסופו להקל דאינו קו"ח:
קס"ט פלפלא טבא בכמה עניני בסוגיא דפקדונות פסחים ה':

ק"ע בדין אם קונה חמץ בפסח אם לוקין משום ב"י וב"י:
קע"א ע"ד תוס' פסחים כ"ט דלא משכחת היתר אכילה בחמץ של נכרי בפסח.
קע"ב ע"ד תוס' פסחים ה' דאם בתחילת הבערה א"י ליהנות מה שיהי' לו הנאה אח"כ אסור:
קע"ג ע"ד תוס' פסחים כ"א ע"ב דנהנה חמץ בפסח אינו בכרת:
שם. ע"ד הגרעק"א דסומא אינו פטור רק ממ"ע שהז"ג:
קע"ד בדינו של הריטב"א מכות כ"ב דבאיה"נ דלא מצי לאיתהני' מיני' בהיתירא לית בי' משום מעילה ופלפול בגמ' פסחים כ"ז והלא מעל המסיק:
קע"ה בגמ' פסחים כ"ג והרי תרומה וכו' ותנן מערבי' לנזיר ביין וכו':
קע"ו בענין הנ"ל:
קע"ז ע"ד הרמב"ם בה' חו"מ האוכל חמץ בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנ' לא יאכל;
קע"ח במקום שענין אפיית המצות אינו כהוגן וכראוי' אם נכון יותר לאפות במצה מאשין:
שם. פלפולי' שוני' במס' פסחים דף צ'. צ"א. ק"ב. ק"ט וק"ך:
קע"ט ליישב דברי' שבתשו' הקודמת מהשגת השואל ובענין ח"ש:
ק"פ ע"ד כ"מ בדעת הרמב"ם בפ"י מתרומות הכ"ד דק' עליו מפסחים ל"ב בסוגיא דתרומות חמץ:
קפ"א ביאור דברי תוס' רפ"ק דפסחים דחמץ לא בדילי אינשי מיני':
שם. ע"ד נוב"י קמא או"ח סי' כ' דאינו עובר בב"י ע"פ עד הלילה:
קפ"ב ליישב דבריו בתשו' הקודמת בדברי תוס' רפ"ק דפסחי' הנ"ל מהשגות השואל:
שם. ע"ד קושי' מהרא"ב בהא דשואלי' ודורשי' בה' פסח ל' יום וכו' המוזכר לעיל בתשו' קמ"ז:
קפ"ג בא' אשר כואב ברגלו והי' ג"כ בסכנה ורפואתו להניח רטיי' של שפיריטוס על מכתו אם מותר בפסח:
קפ"ד בדין אם ע"פ אח"צ עובר בעשה דתשביתו או לא:
שם. ביאור התוספתא פליאה ספ"ק דחגיגה היתר נדרים פורחי' באויר וכו':
קפ"ה ע"ד ש"ס פסחים ה' בהא דאר"ע דאך ביום ראשון תשביתו הוא דוקא מעיו"ט:
קפ"ו בדיני של בעה"מ דלר"ש מותר באכילת חמץ עד הלילה:
קפ"ז ע"ד תוס' קידושין אמאי לא חשיב נמי חמץ בפסח בכלל איה"נ שאינה מקודשת ועוד ענינ' בסוגיא הנ"ל:

קפ"ח בענין חמצן של עוברי עבירה מותר מיד אחה"פ מפני שהן מחליפין בחולין ד"ד ול"ל אמרינן כאן נמצא וכ"ה:

קפ"ט איך יש לנהוג בסעודה ג' בע"פ שחל להיות בשבת:

ק"צ מצות שנאפו על מרדה של חמץ מה דינם:

קצ"א פושעי ישראל המוכר חמץ בפסח לקח מיהודי כשר קמח בי"ג ניסן ושילם לו חצי מחירו וביום ג' אחה"פ שלח לו בהחזרה מאותו קמח שלא שילם עבורו אם מותר לאחה"פ:

קצ"ב חמאה שניתן בה קצת קמח בעת הותכו אותה ובשטר מכירת חמץ לא הוזכר בפירש וגם בפה לא אמר שמוכר לו החמאה אם יש חשש מחמת חמץ שע"ע הפסח:

קצ"ג שטר מכירה שנכתב על שם הערל והחתימה הי' מאשתו הערלת וגם היא נתנה האנגאבע אם יש לחוש על החמץ:

קצ"ד בדינו של מג"א סי' תמ"ח סק"ה דמעמ"ל לנכרי מהני להצילו מאי' ב"י: שם. תחילת התשו' ביאור משנה ספ"ק דברכות אר"א ב"ע הרי אני כבן שבעי' שנה וכו' ועוד פירושי מקראות ע"ד נסתר:

קצ"ה עוד בענין תשו' הקודמת במעמ"ל בחמץ:

קצ"ו במומר לכה"ת אף לאכילת חמץ בפסח ויש לו ריחים ויש לחוש שישראלי' יקנו ממנו קמח אחה"פ ויכשלו ח"ו באי' חמץ של ישראל שעעה"פ אם יש להשתדל שימכור הכל לנכרי אף שלא ימסור המפתח לנכרי הקונה וגם בעל הריחים יעסיק בריחים בפסח כמו בכל השנה כאדם העושה בשלו:

קצ"ז אם מותר לקנות קמח ממומר לאכילת חמץ קודם פסח ולמוכרו בע"פ לנכרי כדי שיהי' לו לאחה"פ:

קצ"ח אם מותר ליקח חלב מעכו"ם בפסח כשמאכיל הבהמות חמץ:

קצ"ט אם מותר להסתפק בפסח מיין הניתן בחביות ישן ויש ספק שמא הי' בו פ"א י"ש:

ר חביות של עץ שיש ספק אם הי' בו יין שהי' מעורב בשפיריטוס וזה יותר מיב"ח שלא נשתמש בהם שום דבר אם היין שהי' בו עכשיו מותר בפסח ומה דינו של החביות לענין פסח:

ר"א איש א' קנה קעסטעל ישן עם הכובע וששה שנים יודע בטח שלא נשתמש ביי"ש של חמץ ועל קודם ששה שנים נסתפק אולי שמשו בו יי"ש של חמץ ובשנה העבר בישל בו יי"ש של פסח ביורה הנ"ל אחרי עשות ליורה שונים חדש ולא עלתה על דעתו לשאול שאלה עליו והיי"ש משנה העבר כבר כלה ועתה שואל פ' גם בשנה זו בישלו בו יי"ש ש"פ ויש הפ"מ. אם כשר לפסח:

ר"ב ע"ד הראשוני' דהיכא דמשהו אסור גם נוטלפ"ג אסור:
ר"ג ע"ד מכילתא פ' בא דצריך עד בוקר ליתן תחום לבוקרו של בוקר שנעשה נותר בעה"ש וא"צ הנץ החמה:
ר"ד ע"ד הסמ"ג שהביא ראי' דכל אי' שהם במשהו נטלפ"ג אסור מש"ס פסחים ד"ל דא"ר קדירות בפסח ישברו וכו':
ר"ה בענין נטלפ"ג וע"ד חכ"ץ אם מהני יישון יב"ח לכלי של חמץ:
ר"ו ע"ד מקו"ח סי' תמ"ב בענין שלכד"א ונטלפ"ג בחמץ בפסח:
ר"ז בענין הכשר היורה שבשלו בה יי"ש של חמץ:
ר"ח בחשוד לשאר אי' ואינו חשוד לאכול ולהאכיל לאחרי' חמץ בפסח אם יכולי' ליתן לו הכשר על יי"ש ש"פ:
ר"ט סתם חביתין שקוני' ממקומות שונות ואינם יודעי' אם כשרים לפסח והגעילם רק במים בלבד ולא בלויג תחילה אם היי"ש שנתנו בהם כשר לפסח:
ר"י כל' כסף שיש חשש שעושי' הגלאנץ בבורית אם צריכי' הגעלה להשתמש בהם בפסח:
שם. ע"ד ב"י רס"י תמ"ב ביישוב דעת הטור:
שם. ע"ד חיי סי' תע"ג דסומא כשיגיע בהגדה למצה זו או מרור זה לא יאמר זו או זה ובס' חי' אדם חולק:
שם. אם יוצאי' יד"ח מרור בתמכא שנמלל:
ריא כשיוט"ר ש"פ חל בשבת אם צריכי' לאפות המצות מצוה ע"ש אחר חצות:
ריב אם מותר לבשל רוססישען טהעע בפסח:
ריג מ' שלא הי' לו ירק לכרפס ולקח המרור ובירך מיד על אכילת מרור לבד ע"ד מג"א סי' תע"ה דמרור אינו ראוי' לאכילה:
ריד במרור דלא כתיב אכילה אם לוקי' באוכל שלכד"א:
רטו אם יש היתר לעשות שמן לפסח מגרעיני פרחי' שקורי' בלע"ז זאנענבלומען:
רטז אודות שאיבת מים למצות מן הוואס- סערלייטונג:
ריז ע"ד הפלפלי' (פפעפפער) אשר יש עליהם חשש מזויף אם מחויבי' למוכרו לנכרי קודם הפסח:
ריח בכלי עץ שהי' בדוק ומנוקה להחזיק בה מים לפסח ובע"פ מלאו אותה מים ע"י סינון ופעם שנית מלאו אותו משרתת נכרית עם שומר ישראל בתולה יתר מבת י"ב שנים אצל הבאר ושפשפה היטב הכלי מקודם והחזירה הכלי למקומה הראשון וראתה

הבתולה מודבק חטה בדופני הכלי ושפכו המים ושאלו על התבשילי' שבשלו בהמים משאיבה הראשונה ועל הכלי אם מותר להשתמש בה בפסח:

ריט בישראל שקנה מנכרי כ"ה חביות יין הנעשי' בשפיריטוס כדי לחזקם ושילם כל מחירם והיין נשאר במרתף הנכרי ועל אחריות הנכרי והקונה הישראל לא ידע שצריך למוכרם לנכרי קודם הפסח אם היין הנ"ל מותר לאחה"פ:

רכ ע"ד מג"א בשם מ"ב דבחמץ כיון דבגילוי דעת סגי מהני בדיעבד אף קנין א' או כסף או משיכה:

שם. ע"ד מג"א רס"י תמ"ב ע"ד הטור דדבר שאינו אסור באכילה בפסח מותר מה"ת להשהותו:

רכא אודות יין הנעשה מצמוקי' שמקדשי' עליו כל השנה אם מותר ג"כ לד' כוסות:

רכב בליל הסדר כששואל התינוק מה נשתנה אם צריך הנשאל לחזור ולומר מה נשתנה:

רכג בדינו של מחה"ש בסי' תע"ה דשרשי' דרשות מבטלי' מרור דמצוה:

רכד ביאור תוספתא פ"ה דפסחים חטאת יחיד ועול' יחיד ששוחטן בשב' לשמן וכו'

רכה ביאור דין מצה שנילושה במי פירות עם מים אם מותר לאכלו בע"פ. וביאור סוגיא דמי פירות פסחים דל"ה:

רכו ביאור דברי מהרש"א פסחים מ"א ע"ד תוס' ד"ה עולא:

שם. ע"ד ספיקו של מל"מ בה' יסוה"ת אם יוצא מ"ע דמצה שלכדה"נ:

רכז ע"ד רש"י ותוס' פסחים מ"ו בענין הואיל וא"ב מיתשל:

רכח ביאור כמה דברי' בסוגיא דפסחים דמ"א:

רכט בענין הנ"ל:

שם. ע"ד ש"ס מנחות מ"ה דנבילה וטריפה לא יאכלו הכהנים:

רל ביאור דברי הצל"ח פסחים ע"ה בסוגיא דעילאי גבר:

רלא ביאור תוס' פסחים דף ה' ד"ה לא וכו':

רלב ביאור ירושלמי שבתוס' קידושין דל"ח דמשו"ה לא אכלו מצה מחדש משום עדל"ת כיון דהוא עשה דקות"ד:

רלג בענין נישואי' בימי הספירה. **רלד** ע"ד מג"א סי' תצ"ג בשם הב"ח דבל"ג בעומר אמרינן מקצת היום ככולו וק' מתוס' נדה דע"ב דל"א מקצת היום ככולו אלא בסופו ולא בתחילתו:

רלה אם במקום שאין אומרי' יוצרות בשבתות שבימי הספירה אם י"ל אב הרחמים בשבת שמברכי' בו ר"ח:

רלו ע"ד שו"ע סי' תפ"ט שאם יאמר היום כו"כ לספירה א"י לחזור ולמנות בברכה:

רל"ז ע"ד ש"ס ר"ה י"ג עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבהו וכו':
שם. ע"ד הב"ח דאפילו מזלא לחודא אסור לעשות א"כ יהי' אסור לעשות מאזנים שהוא מזל תשרי:
רל"ח ביאור תרגום רות פ"א כ"ב ואנון אתו בית לחם במעלי יומא דפסחא וכו' שהוא פלא:
רל"ט בגמ' מנחות ס"ט דבעי חטי' שירדו בעבי' מהו וכו':
ר"מ ביאור מהרש"א וצל"ח בסוגיא דכבשי עצרת ביצה כ':
שם בגמ' פסחים מ"ז המבשל גה"נ בחלב ביו"ט לוקה וכו':
רמ"א ביאור דין חייב אדם לטהר עצמו ברגל:
רמ"ב ע"ד מכילתא פלא בפ' בא מה ת"ל עד בוקר מגיד שאינו נשרף אלא לאור ט"ז:
רמ"ג עוד במכילתא הנ"ל:
רמ"ד ע"ד קושיא נפלאה מגאון האדיר מו"ה משה פערלס ז"ל בסוגיא דשמן שריפה שבת כ"ד:
רמ"ה ביאור רש"י ביצה כ"ז דביעור קדשי' ביו"ט ע"י אכילת בהמה חשיב מלאכה דרחמנא אחשבי' להבערתו:
רמ"ו אם גם באיסור דרבנן שייך ממשקה ישראל מן המותר לישראל כדמשמע מש"ס פסחים מ"ח דאמר יצא איסור מוקצה דאי' גופו גרם לו:
רמ"ז בענין הנ"ל:
רמ"ח עוד בענין הנ"ל. וע"ד חת"ס יו"ד סי' ס"ט אמאי לא דרשינן גבי גיה"נ בנ"י ולא בנות ישראל:
רמ"ט ע"ד רש"י ביצה כ"ו בטעם דאין רואין מומין ביו"ט:
ר"נ בענין הנ"ל:
רנ"א ע"ד הרמב"ם פ"ב מיו"ט ה"ד פ' דבעי דלא איפשטא לקולא ובפ"ה מברכות היא פ' לחומרא. ובענין אעל"מ:
רנ"ב על כמה הערות במס' ביצה ע"ד רש"י ד"ו ד"ה הטריפה בנה וכו' וע"ד פי' הר"ח דל"ת דכתיבה ביו"ט נדחה מפני עשה דושמחת בחגיך. וביצה דל"ד בענין ליבון רעפים:
רנ"ג ביאור גמ' ביצה ח' אלא א"ר אפר כירה דעתו על הודאי ואין דעתו על הספק וכו':
רנ"ד בחולה שאב"ס אשר עפ"י ציווי הרופא צריך לשחוט בן עוף ומן הבשר לא יאכל רק מעט מזעיר אם מותר לשחטו ביו"ט כיון דא"צ לכזית:
רנ"ה ביאור דין עוף הנדרס ביו"ט אם לשחטו ביו"ט שבש"ס ביצה ל"ד ושו"ע או"ח סי' תצ"ח סעיף ח':

רנ"ו ע"ד הקושיא לר"ע דחייש למעוטי ול"ל מתוך איך שוחטין ביו"ט שמא ימצא טריפה:
רנ"ז אם שרי להדליק צינדהאלצעל בחום אויר השלהבת פעטראלעאום לאמפע ביו"ט:
שם. השגות גדולות על תשו' כת"ס או"ח סי' ס"ז בנדון אם מותר להדליק רייבהאלץ באפר או בברזל מלובן:
שם. כמה סברות ישרות ועמוקות בדין לבוד ופלפול גדול בדין ליבון רעפים:
רנ"ח ע"ד קושיא הידוע ע"ד ש"ס שבועות ט"ו דפריך ונבני ביו"ט אין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט לשי' דמגבן ביו"ט מותר מה"ת והא מגבן חייב משום בונה ולמה לא ידחה בנין ביהמ"ק יו"ט נימא מתוך וכו':
רנ"ט עוד בענין הנ"ל ופלפול עצום ורב בסוגיא דמתוך ביצה י"ב וע"ד ש"ס ביצה ל' דפריך והא קסתר אהלא וכו':
ר"ס ע"ד תוס' ביצה כ"א ד"ה לא יחם שהק' מאיזה טעם שרי ב"ש הא ל"ל מתוך והגרע"א תמה הא הכא שרי מטעם הואיל:
רס"א בענין דשיל"מ:
שם. בדברי הרי"ף פגה"נ גבי פת שאפאה עם הצלי ויישוב קושי' חת"ס בספר תורת משה עה"ת פ' וישב מספ"ק דכלאים צמר גמלים ורחלים שטרפו זע"ז וכו':
שם. ע"ד נתיבות דאיסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה וסיום למס' עירובין:
רס"ב להצדיק דבריו מה שחידש בתשו' הקודמת דבמוקצה דל"ה משום גזירה שמא יבא לידי איסו' דאו' גם סד"ר לחומרא:
רס"ג בדין טבילת כלים ביו"ט ביצה דח"י ביאור דין בור עמוק י' ורחב ד' אם הוי רה"י:
רס"ד ביאור דברי מהרש"א ביצה די"ז ע"ד תוס' ד"ה מ"ט ובדברי תוס' עירובי' ל"ח ע"ב כמאן כריב"נ:
רס"ה ביאור כמה ענינים בענין ברירה:
שם. יישוב לקושי' הגר"ש חריף ז"ל בתוס' ביצה ט"ל דמים ומלח לגבי עיסה הוי מב"מ וכו':
רס"ו ע"ד תוס' עירובין ס"ט דכותים יראי' מן החכמים וק' מע"ז כ"א דחיישי' שמא יעשה כותי מלאכה בחוה"מ:
רס"ז אם מותר בט' ימים של חודש אב לאכול בחול ממאכלי בשר שנשאר מסעודת שבת:
רס"ח במי שהתענה ביא"צ שחלה ביום אחר ר"ח ובשאר שנים חל היא"צ בר"ח אם מחויב להתענות מצד קבלתו:
רס"ט במי שקיבל עליו להתענות ב' ה' ב' אחר החג ולעגו עליו כי הוא חסרון מבפנים שאינו מתקן המאכלים אם יש ממש בדבריהם וסופו קצת דברי אגדה:

ע"ר אם יש לא' חזקה לתקוע שופר בביה"כ ביום א' דר"ה ולאיש אחר ביום ב' דר"ה כשחל יוט"ר של ר"ה בשבת מי נדחה מפני מי בתקיעת יום ב' דר"ה:

רע"א בא' שכבדו אותו הקהל בתפילת ימים נוראי' ונמצא עליו פסול אם יכול לכבד אחר במקומו;

שם. פלפול רב בסוגיא דעם שבשדות ר"ה דל"ד:

שם. דבר אמתי ליישב תו"כ פליאה בפ' אמור יאמר לאמו מה ת"ל לאביו וכו':

שם. בגמ' ב"ק דק"י ויישוב לקושי' תוס' שם שכ' דאכילה גסה לאו כלום מנזיר דאמרינן גבי פסח נהי דמצוה מן המובחר ל"ה וכו':

רע"ב ביאור שו"ע או"ח במודר הנאה מן השופר אדם אחר תוקע בו וכו' שסותר עצמו למ"ש ביו"ד סי' רכ"א:

רע"ג ביאור כמה ענינים בסוגיא דשמ"י ר"ה דכ"ט:

שם. ע"ד טו"ז או"ח סי' תקפ"ח שק' מר"ה כ"ז דסבר ר"פ למיעבד עובדא כמתני' שיהי' ב' חצוצרות מן הצדדי' וכו':

רע"ד בענין הנ"ל שבתשו' הקודמת:

ער"ה אם החזנים עושי' איסור שנוטלי' שכר שבת:

רע"ו ע"ד מג"א סי' תקפ"ו דע"ז שיש לה בעלים ונתכוין ישראל לזכות בה שוב אין לה ביטול דמשום חיוב אחריות מיחשב כשלו:

רע"ז ע"ד תוס' יו"ט מ"ה פ"ד דר"ה בהא דשופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום:

רע"ח בגמ' דר"ה ל"ב בהא דפריך מ"ט שופר עשה הוא וכו':

שם. בענין כהנים שד"ר או ש"ד:

רע"ט ע"ד תוס' שבועות מ"ד ע"ב דמודר הנאה מחבירו למה מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה הא מתהני פרוטה דר"י:

ר"פ בענין מללה"נ:

רפ"א ליישב קושי' תוס' נזיר כ"ג ד"ה פסח ובדברי מל"מ פ"ה מיסוה"ת דמ"ע מקיים גם בשלכדה"נ:

רפ"ב ע"ד רשב"א ר"ה י"ז דבכל עשה יש ג"כ לאו דבל תגרע:

רפ"ג בדין אם לברך על אכילה שהוא ע"י אונס:

רפ"ד ביאור בפיוט דיום א' של ר"ה הלשון בשופר אפתנו:

רפ"ה ביאור ירושלמי פ"ד דר"ה על מתני' דיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וכמה ענינים בסוגיא דשמ"י:

רפ"ו עוד פלפול גדול בענין שמ"י:

רפ"ז ע"ד מל"מ פ"ו מסוכה דחצי' עבד וחצי' ב"ח אינו מוציא עצמו בתק"ש כיון דצד עבדות ג"כ תוקע שאינו בר חיובא אין צד חירות יוצא בשמיעתו:
רפ"ח ביאור דברי תוס' ר"ה ד"ט ד"ה כ"מ שנ' וכו':
רפ"ט ע"ד רמ"א או"ח סי' תר"ב דאין משביעי' אדם בב"ד עד אחר יוה"כ:
ר"צ ע"ד הרמב"ם פ"ב מעביו"כ דמלבנן עששיות לכה"ג וכו'. וע"ד גמ' תענית י"ד דפריך ושופרות בשבת מי שרי. וע"ד גמ' כתובות ה' דפריך אלא מעתה יו"כ שחל להיות בשני בשבת ידחה וכו':
רצ"א למה אין מברכין על מצות אכילת עיו"כ:
רצ"ב ע"ד ירושלמי שבטור או"ח סי' פ"ח גבי יוה"כ אסור בתשה"מ וכו':
רצ"ג ביאור גמ' כריתות ח"י דקאמר כי קא מכפר יוה"כ על כולי' שיעורא ולא על פלגא שיעורא:
שם. בענין גזל פחות משו"פ:
רצ"ד אודות צורבא מרבנן שחיבק אשתו בימי נדתה על בגדי' והי' נזהר שלא יגע בבשרה ממש ונתעורר לעשות תשובה:
שם. סיים למס' מכות:
רצ"ה לסדר תשובה לאשה שהתינוק החולה שלה ישן עמה ויום המחרת מצאו מת ר"ל:
רצ"ו בא' שבעל בעונה הסמוך לווסת ומצא דם בעד שלו וקשה עליו התענית כמה צריך ליתן לצדקה לפי מטבע שלנו:
רצ"ז ע"ד רש"י בשבת דקי"ד ד"ה אלא לאו לקניבת ירק וכו':
רצ"ח ע"ד ריטב"א יומא ס"ו שהק' מאי מלאכת הוצאה איכא לגבי שעיר דיו"כ ותי' דמעביר ד"א מהוצאה גמור לה וכו' ופלפול עצום בסוגיא דעתי שם:
רצ"ט ע"ד חת"ס או"ח סי' קכ"ז דביו"כ לכ"ע הנאת מיעיו בעינן:
ש ע"ד תו"י כריתות י"ג דבקדוה"ג מעל אף דל"ה שו"פ פלפול עצום ונחמד:
ש"א בדברי ש"ש דאין מעילה בהקדש מצד תורת ממון אלא משום תורת איסור שיש בו להצדיק דבריו מ"ש בזה בתשו' הקודמת:
ש"ב ע"ד רש"י שבועות כ"ד שפי' במתני' דיש אוכל אכילה אחת זית א' וכו':
ש"ג ע"ד ירושלמי פ"ק דחלה דאמאי לא עבדי' יו"כ תרי יומא משום ספק כמו שאר יו"ט:
ד"ש ע"ד תוס' יומא ע"ד דח"ש אסור משום חזל"א דכל חלב הו"א דאיצטריך לכוי וכו':
שם. ע"ד ספיקו דפרמ"ג בפתיחה לבב"ח אם בהנאה נמי שייך ח"ש אסור מה"ת משום חזל"א:

ש"ה בדין טבילה בזמנה מצוה ע"ד הרמב"ם פי"א מפרה מי שהוזה עליו בשלישי וכו' שהוא נגד גמ' קידושין ס"ב דיליף מן והזה הטהור וכו':

ש"ו בדברי הראב"ד דשוחטי' לחולה בשבת אעפ"י שהוא בסקילה ואין מאכילין נבילה דרק בלאו דבנבילה יש חומרא שעובר בלאו על כל כזית וכזית:

שם. ביאור דברי הרא"ש שכ' א"נ שא"א שלא יהי' קטן א' בסוף העולם וכו':

ש"ז ע"ד נוב"י קמא או"ח סי' ל"ו על מתני' דיומא דפ"ג דמי שאחזו בולמס מאכילין אותו אפי' דברי' טמאים. ושאר ענינים בסוגיא הנ"ל.

ש"ח ע"ד הספק בהא דקי"ל בחולה שיב"ס דמאכילין אותו הקל קל תחילה אם יש לפנינו כזית חלב וכזית פגול דיש לכל א' קולא וחומרא דחלב בכרת לבד ובפגול יש עוד לאו דכל זר לא יאכל קודש והו' חלב קל מיני' או חלב חמור כיון דפגול ישנו בשאלה וכמו דאמרינן לענין עדל"ת דעשה דישנו בשאלה הוי קל איזה מאכילין אותו:

שם. ביאור תוספתא פלא שכ' נבילה ותרומה תרומה וכו' הלא תרומה חמור מנבילה דהוא במיתה ביד"ש:

שם. ע"ד השואל שהוציא מרש"י יבמות דפ"ו דחייב מיתה על הטבל משום התרומה שבו דלא כיוון יפה:

שם. ע"ד תו"כ פ' אמור יכול תהא מפרשתו וקדשתו לחייב עליו קרן וחומש וכו':

ש"ט בדברי כפ"ת דקרא דוחי בהם שנאמר דישראל שרי לחלל שבת ויו"כ בעבור פנ"פ היינו דוקא החולה בעצמו במקום סכנת עצמו אבל לא חבירו:

ש"י תחילת התשו' בענין שבתשו' הקודמת. וע"ד מהרש"א חד"א ב"ב קי"ט דמקושש כיון של"ה צריך למלאכה רק לדעת באיזה מיתה נהרג הו"ל משאצל"ג. וגם ע"ד ס' שלום ירושלים כשא"צ למלאכה רק להציל ממות נפשו הוי משאצל"ג:

שם. בסוף התשו' ע"ד הצל"ח ברכות פ' כ"מ אע"ג דסברא דאו' הוא אבל לא שיהי' מצוה דאו':

שי"א בענין דחיישינן למיתה דזמן מרובה כמה מקרי זמן מרובה:

שם. ע"ד ירושלמי שבת ר"ש פוטר בהוציא את המת והא מודה ר"ש באיה"נ:

שי"ב כתי"ק להצטרף בצירוף דרבנן לאסור איסור על תלמידי סומא-נער דמדינתנו אונגארן כי אסור להשתמש עמהם כל מיני תשמישי קדושה:

שי"ג ע"ד ריבות בין ב' גדולי אשכנז אם נכון הפירוד מרשעי' וכופרי' עוזבי התורה או יותר טוב לקרבם כשהם ערבים בדבר שלא יזיקו להדת:

שי"ד בירור שאותן האנשים המשני' מדברי שו"ע לפי רוח הזמן המה בכלל מיני' וכופרי' וגם כי אסור למנות לראשי ומנהיגי הקהלה מחללי שבתות ומיני' ואפיקורסי' ומצוה לעמוד כנגדם בכל כח ולא להיות שוא"ת:

שט"ו ע"ד מכתב של גאון וצדיק איש ירושלים עיה"ק תובב"א אשר דורש שלום במדינתנו ארץ הגר להתאחד יחד הג' כתות ארטד. שט"ק. ונעאלאגען:

שט"ז ברב אשר עשה מה שבכחו להפריש עדתו מאיסור ואין שומעין לקולו ואין בידו למחות כי אין להרעיש יותר. וע"ד דגמ"ר יו"ד סי' קנ"א דמומר העובר עבירה במזיד אין מצווין להפרישו:

שי"ז ע"ד קושיא נפלאה מגאון א' ע"ד ש"ס יומא ז' בסוגיא דציץ מרצה וביאור סוגי' הנ"ל מקצה אל קצה בדברי' חרופי' ועמוקי' ישרים ונחמדים:

שי"ח ע"ד ספר מעין חכמה על תוס' בשבועות דף ז' ע"ב ד"ה לטומאה וכו' ופלפול גדול בסוגי' דהגרלה:

שם. ע"ד פרמ"ג יו"ד סי' ט"ו דשבעה ימים תהא תחת אמו בעי' מעל"ע דוקא:

שי"ט ע"ד ש"ס יומא דא"ר הלכך כ"ג ביו"כ וכו' בתלתא בתשרי בעי לאפרושי וכו' ובגמ' יומא די"ד דפליגי רבנן ור"ע המזה טהור ומי שמזין עליו ג"כ טהור:

ש"כ ע"ד ש"ס יומא ס"ד בסוגיא דדיחוי:

שכ"א ע"ד חידוש מגאון א' בבהמה של ב' שותפי' שהקדיש חצי' וחזר ולקחה שיכול להקדיש מחדש חצי' הראשונה:

שכ"ב בענין הנ"ל; **שכ"ג** ע"ד הש"ס גיטין נ"ד כה"ג ביו"כ יוכיח וכו':

שכ"ד ע"ד פרמ"ג יו"ד סוס"י ה' דכה"ג נאמן שפיגל אף דאאמע"ר מדכתיב פגול הוא לא יחשב לו מיותר להורות דנאמן. פלפול גדול בזה:

שכ"ה תחילת התשו' בענין שבתשו' הקודמת ועוד פלפולי' בסוגיא דע"א נאמן באיסורין גיטין נ"ד:

שכ"ו בענין הרהור כד"ד:

שם. ע"ד מהרי"ט דהקדש ע"י שליח ל"מ משום דהוי מילי ובתרומה שאני דכתיב ונחשב לכם תרומתכם דמחשבת תרומה חשיב כמעשה:

שכ"ז ע"ד ש"ס שבת מבלאי מכנסי כהני' וכו':

שכ"ח ע"ד ש"ס שבועות די"ז דפריך טמא ששימש היכי משכחת לה וכו':

שכ"ט ע"ד תוס' זבחים צ"ג אהא דאר"א מי חטאת שנטמאו מטהרי' וכו':

ש"ל ע"ד ספיקו של פמ"ג או"ח סי' תרכ"ח באין לו סוכה כ"א באילן או ע"ג בהמה אם עולין ביו"ט:

שם. ע"ד תוס' רפ"ק דסוכה ד"ה כי וכו':
של"א בענין סוכה הראוי' לשבעה ובסוף התשו' ע"ד קושי' בענין מעמ"ל:
של"ב בסוכה דהסכך כשר לא הי' רחב ז"ט אך ארכו יותר מז"ט:
של"ג בגמ' סוכה ה' דפריך שיעורי' דאו' נינהו וכו':
של"ד בענין סומא פטור מן המצות:
שם. ע"ד תוס' עירובין צ"ו בהא דנשים מברכת על מ"ע שהז"ג:
של"ה במשנה סוכה כ"ז דאר"א י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה:
של"ו סוכה שאינו ראוי לבעה"ב לישן בה אם יוצא יד"ח אכילה בסוכה זו:
של"ז ע"ד ר"פ שבב"י או"ח סי' ת"מ דמצטער פטור מסוכה דוקא מלישן אבל מלאכול לא:
של"ח אם פסול גזולה דסוכה שייך גם בדפנות:
של"ט ע"ד ברכת הסוכה דקי"ל באו"ח סי' תרמ"ג סוכה ואח"כ זמן:
ש"מ איך יוצאי' במדינתנו ביוט"ר של חג בערבה הא אינו שו"פ:
שמ"א באתרוג שהי' בו כשיעור ביוט"ר של חג ובימים האחרונים יבצר לי' שיעורא אם נפיק בי' י"ח אתרוג ביוט"ר בעת שהי' בו עדיין שיעורא:
שמ"ב בסוכה שאולה אם שייך אתקצאי למצותו כיון דאין אדם אוסר דשא"ש. וע"ד ספר כרם שלמה במג"א סי' שכ"ג דאסור לבטל איסור בשבת ויו"ט דאין לך תיקן גדול מזה:
שמ"ג אודות א' שפתח ג' אתרוגי' ובשנים לא הי' הסימן שכ' המג"א סי' תרמ"ח והשלישי הי' לו הג' סימני'. ושם ג"כ פלפול זך ונקי בדין אתרוג המורכב:
דש"מ ע"ד קושי' ים התלמוד ב"ק ס"ו בהא דקרבנו ולא הגזול וכו':
שמ"ה בגזל לולב אם גמר בלבו להשיב את הגזילה אם שייך בזה מהב"ע:
שמ"ו ע"ד ש"ס ברכות מ"ז דפריך אר"א ששיחרר עבדו הא מהב"ע הוא. וע"ד הקושי' ל"ל תרי קראי לך גבי סוכה ולהם גבי ציצית למעוטי גזולה:
שמ"ז פלפול עצום וחריף בעניני' שוני' בדין מהב"ע:
שמ"ח דאף אם לוקי' על מהב"ע אבל בעוף דאין תמות בעופות אין מהב"ע פוסל ללקות עליו:
שם. אם בע"מ שקדם מומו להקדישו אם קדוה"ג חלה עליו ועוד בעניני' הנ"ל בדין מהב"ע שבתשו' הקודמת:
שמ"ט עוד בענין הנ"ל:
ש"נ על מתני' דר"פ לולב הגזול סוכה דכ"ט וע"ד אחרוני' דצריכי' קרא דא"י במצה של טבל באכל שלכד"א דמהב"ע ליכא וידי מצוה יוצא:

שנ"א בא' שעושה הנענועי' באמירת הלל ולא בירך על הלולב וקסבר שבלא אמירת יה"ר קודם נטילת לולב אייי"ח אם צריך לברך:
שם. ביאור גמ' זבחים ב' אתנו ב"ד דלא לימא לשמו דילמא אתי למימר שלא לשמו וליישב קושי' תוס' שם ד"ה קיימו ב"ד וכו':
שנ"ב ע"ד קושי' הגאון ר"ש חריף ז"ל דלמה ל"י באם נטל לולב של ע"ז הא ד' מינים מעכבי' זא"ז והוי זוז"ג ומותר:
שנ"ג ביאור כמה ענינים בסוגי' דשמ"י:
שנ"ד עוד בענינים הנ"ל:
שם. ע"ד ש"ס שבת קל"ו הא לא שהה ספיקא הוי מימהל היכא מהלינן:
שנ"ה איש כפרי א' שקנה ד' מיני' לעצמו וביוט"ר של סוכות לאחר שיצא בהם שלחו ע"י עכו"ם לכפר אחר לחבירו במעמ"ל בו ביום ולא החזיר עד אחר יו"ט ובעל האתרוג תובע שכר ברכה ושכר מצוה שהפסידו:
שנ"ו לר"א דס"ל דא"י בסוכה שאולה לא משכחת סוכה כשירה אלא חד בר חד עד יב"נ יעיי' בפנים:
שנ"ז ע"ד ש"ס ב"ב קל"ז בענין מעמ"ל אם הוי קנין פירות או קה"ג:
שנ"ח בענין כתותו מכתת שיעורא:
שנ"ט אם נשים חייבות בנ"ח ואמירת הלל בחנוכה:
ש"ס ע"ד הר"ן ונפסק כן בשו"ע דעל נ"ח שמדליק בפתח שני משום חשדא א"צ לברך פלפול עצום בזה:
שס"א ע"ד החקירה לרב למה מדליקי' בש"ש בחנוכה הא כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ובלא"ה צריך לשרפו:
שס"ב ע"ד המחבר בשו"ע או"ח סי' תרע"ג דאי הדלקה עושה מצוה כבתה אין זקוק לה וע"ד הרי"ף מדמדליקי' בשבת ש"מ כבתה אין זקוק לה:
שס"ג ע"ד הרא"ש בשבת כ"ב דדוקא תשמיש קבוע אסור להשתמש לאור נ"ח אבל לא תשמיש ארעי. וגם ע"ד הגהות מרדכי פ"ק דשבת דאם יש נר כשר בבית מותר להשתמש באור נרות הפסולי':
שס"ד אם הדליק נר א' דחנוכה עם נר של שמש שהוא נר של חול וכבה ושכח והדליקו מן נ"ח אם רשאי להיות השמש מן נרות דחנוכה דמצוה משום בזוי מצוה:
שס"ה אם חל יום ב' דחנוכה בשבת ואין לו רק ג' נרות איזה עדיף אם להדליק ב' נרות לשבת א' כנגד זכור וא' כנגד שמור או ידליק ב' לחנוכה לקיים מצות מהדרי' מן המהדרי':

שס"ו ע"ד טו"ז סי' תרפ"א דמבדילין קודם הדלקת נ"ח וכו':
שס"ז בס' קרא את המגילה שחידש הגאון השואל דצריך לחזור ולקרות הגם דמגיל' דרבנן מ"מ ל"א בזה סד"ר לקולא עפי"ד מל"מ פ"ד מבכורות וכו' והמחבר ז"ל חולק עליו:
שס"ח ע"ד טו"ז סי' תרפ"ז על הר"ן דס"ל דאין עבודה נדחה לגמרי מפני מקרא מגילה וכו':
שס"ט בענין גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה:
ש"ע ביאור כמה דברים ברפ"ק דמגילה:
שע"א ע"ד תוס' מגילה ד' בענין אין קורי' מגילה בשבת;
שע"ב בדין סעודת פורים בשבת שבשו"ע או"ח סי' תרפ"ח. וע"ד הערה נאותה במגילת אסתר בפסוק ע"כ היהודים הפרזים וכו' דכתיב שמחה משתה ויו"ט ומשלוח מנות וכו' ולא מתנות לאביונים ובפסוק כימי' אשר נחו וכו' כתיב ומתנות לאביונים. וע"ד הערה מדוע באמת יו"ט לא קבילו עליהו:
שע"ג ע"ד דלא חשו הפוסקי' בדינו של המאירי מגילה י"ד דבלית לי' מגילה בפורים קורא הלל:
שם. ע"ד חת"ס או"ח סי' ר"ח דפורים וחנוכה וכל ימי מג"ת לעשות זכר לנס ממות לחיים דאו' ממש מקו"ח אבל איכות וכמות הזכר מה יהי' הוא רק מדרבנן:
שע"ד ע"ד מג"א סי' תר"ץ סק"ו מהו הפי' מספרי' החיצוני' שכ' שם. וע"ד מג"א שהק' בסתירת המחבר בסי' תרפ"ט שפסק גבי מגילה שאין קטן מוציא וגבי נ"ח פסק דמוציא:
שע"ה אם בפורים חייב לאכול ב' סעודות כמו בי"ט כיון דכתיב במגילה משתה ויו"ט:
שע"ו ע"ד קושי' בגמ' מגילה ח"י דפריך וממאי דהאי זכירה קריאה הוא דילמא עיונא בעלמא וכו':
שע"ז בגמ' רפ"ק דמגילה:
שע"ח ע"ד פר"ח רס"י תרצ"ד בהא דדרשינן מגילה ז' מפסוק ומשלוח מנות איש לרעהו ב' מנות לב' בנ"א אימא ב' מתנות לכל אביון דהיינו ב' שהם ד' כדאמרינן על שני השעירי' גורלות כזל ליתן שני' ע"ז ושני ע"ז ביומא דל"ז:
שע"ט ע"ד קושי' תוס' מגילה ד' לר"י דס"ל טעמא דשמ"י בשופר ולולב ול"ל במגילה טעמא דעיניהם של עניים נשואות וכו':
ש"פ אם אשה מחויבת במשלוח מנות ואם יש היתר שאשה ישלח משלוח מנות לאיש או להיפך. ובדינו של הברכ"י סי' תרצ"ה אם נאבדו או נגנבו המשלוח מנות אם חייב לשלוח אחרות:

שפ"א אם השולח משלוח מנות ומתנות לאביוני' קודם פורים והגיע ליד המקבל בפורי' אם יי"ח

שם. אם תלמיד יוצא משלוח מנות כששולח לרבו כיון דכתיב איש לרעהו ורבו לאו רעהו הוא:

שם. למה לא תקנו ברכה על מצות משלוח מנות:

קונטרס בית יעקב לזקינינו הגאז"ל ח"ת ע"ד רמ"א או"ח סי' ר"ד. ובסוגיא דגריפה וקטימה ובענין פסיק רישא: